FLORIN MARCU * CONSTANT MANECA

DICȚIONAR
DE
NEOLOGISME

Termenul n e o l o g i s m, după cum se știe, are cel puțin două înțelesuri diferite: într-un sens mai larg, se numesc neologisme toate cuvintele noi, indiferent dacă sînt formate din materialul limbii în care apar, sau au fost împrumutate dintr-altă limbă. În acest sens, numim neologism și cuvîntul i a r o v i z a, împrumutat recent din rusește, și cuvîntul s o c o t i t o r, format de curînd din elemente ale limbii noastre. Într-un sens mai strîmt, se numesc neologisme numai cuvintele împrumutate dintr-o limbă străină la o dată nu prea depărtată. Această din urmă definiție a fost adoptată de autorii lucrării de față, pe drept cuvînt, căci dacă se simte nevoia de a aduna și de a explica cuvintele împrumutate din limbi străine, cele formate din elementele limbii noastre numai rareori prezintă greutăți pentru vorbitori. Pot afirma liniștit aceasta, chiar dacă nu m-aș bizui decît pe faptul că ascultătorii posturilor de radio cer explicații asupra pronunțării și mai ales a înțelesului a zeci și zeci de cuvinte de împrumut și numai în cazuri excepționale pun în discuție cuvintele formate în romînește.

Prin urmare dicționarul cuprinde numai cuvintele împrumutate recent. Dar ce înseamnă recent? Este știut că toate limbile împrumută în permanență cuvinte străine. Astfel, dacă ne referim la limba noastră numai din momentul cînd a încetat de a mai putea fi socotită latină și trebuie numită română, s-au împrumutat cuvinte din toate limbile slave vecine (bulgară, sîrbă, ucraineană, polonă, rusă), din limbile maghiară, greacă, turcă, germană, italiană, franceză, engleză și așa mai departe. Le vom socoti pe toate acestea neologisme? Desigur, nu, și aceasta din cauză că împrumuturile vechi nu mai sînt simțite ca atare, nu numai pentru că au fost încorporate în limba noastră, au fost adaptate la flexiunea românească, și au format derivate etc., ci mai ales pentru că adesea au suferit și modificări fonetice care le-au dat o nouă înfățișare, românească. Astfel cuvîntul german M u n d s t ü c k numai cu greu mai este recunoscut de un german care-l aude sub forma românească m u ș t i u c.

Ne vom opri deci numai la cuvintele mai noi. De la ce dată însă? S-a luat obiceiul, și nu fără dreptate, să se considere neologisme cuvintele internaționale care au pătruns la noi începînd de pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În marea lor majoritate e vorba de cuvinte de origine greacă și latină, împrumutate cîteodată direct din aceste limbi, dar de cele mai multe ori preluate din diverse limbi moderne (în ordine aproximativ crono-

logică, din greacă nouă, din rusă, italiană, franceză, engleză) și chiar de multe ori fabricate, din elementele vechi, într-o limbă modernă (de exemplu a u t o m o b i l e format în secolul al XX-lea dintr-un prim element vechi grecesc și un al doilea element latinesc). De aici unii au ajuns la ideea că neologisme sînt cuvintele provenite din limbile clasice sau apusene. Această idee este falsă: p e d e s t r u este împrumutat, direct sau indirect, din latinul p e d e s t e r, dar nu mai poate fi socotit neologism, deoarece îl avem de cel puțin trei sute de ani și în unele regiuni a ajuns să fie întrebuințat cu înțelesuri mult deosebite de cel primitiv. În schimb un cuvînt ca g a o l e a n nu vine din apus, ci din China, și totuși trebuie socotit neologism, deoarece este cu totul recent la noi.

De ce însă trebuie să stabilim ca punct de pornire sfîrșitul secolului al XVIII-lea? Pentru că este un moment de prefacere a societății și mai ales a limbii noastre. Este momentul cînd burghezia începe să se dezvolte și să se organizeze în vederea cuceririi puterii, mai întîi a puterii economice, apoi și a celei politice. Acest lucru se oglindește în limbă și în primul rînd în vocabular. Încep să apară termeni internaționali din domeniul economiei, al politicii, al științelor, al artelor și ei devin din ce în ce mai numeroși, astfel încît într-un interval relativ scurt vocabularul nostru își schimbă literalmente aspectul.

Este oare necesar să se împrumute cuvinte din limbi străine? Desigur că oricine introduce un asemenea cuvînt o face cu un motiv, numai că motivele nu sînt totdeauna la fel de serioase. Unii țin cu orice preț să folosească un limbaj cu care semenii lor nu sînt obișnuiți. De exemplu în loc de p a s ă r e zic v o l a t i l ă, în loc de s m a l ț zic c u v e r t ă, în cel mai bun caz, e m a i l. Unele publicații sînt astfel ca și interzise unei mari părți a publicului, din cauza vocabularului lor ermetic. Apoi neologismele mai au încă cel puțin un mare cusur: în locul derivatelor de la cuvinte românești, care ar consolida în primul rînd elementele din fondul principal lexical și ar da stabilitate limbii în general, se introduc derivate gata făcute în limbi străine, care nu se leagă de o familie de cuvinte existentă mai înainte și sporesc astfel masa vocabularului, partea cea mai nestatornică a limbii. De exemplu, dacă zicem o r ă ș e a n, acest cuvînt este bine încetățenit în limbă datorită legăturii lui cu o r a ș și cu sufixul -e a n, pe care le ajută, la rîndul său, să-și întărească poziția în limbă. Dacă însă, așa cum fac unii fără motive serioase, zicem în loc de orășean c i t a d i n, acest din urmă cuvînt rămîne răzleț în limbă, nu este ajutat dar nu ajută nici el vreun alt cuvînt și constituie un balast pentru memorie.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, paralel cu mișcarea „latinistă", care încerca să excludă din limbă cuvintele vechi, dar de origine nelatină, și să introducă în loc neologisme din latinește, s-a dezvoltat miș-

carea contrarie, a „puriștilor", care încercau să excludă orice cuvînt nou, folosind în loc fie arhaisme, fie perifraze greoaie, ca celebrele d e-g î t-l e g ă u pentru cravată și d e-p ă r e t e-f r e c ă t o r i u pentru c h i-b r i t. Sub un aspect atenuat, această din urmă mișcare a continuat și după eliminarea latiniștilor și a făcut ravagii pînă la eliberarea țării noastre. Neadmițînd nici o deosebire între neologismele inutile și cele fără care limba nu poate progresa, unii publiciști fără nici o pregătire de specialitate, tunau și fulgerau, în ziare, în reviste și broșuri, contra oricărei inovații în limbă. A rămas de pomină o îndelungată campanie în ziare contra cuvîntului i n c e n d i u, pe care ni se cerea să-l înlocuim cu f o c m a r e, fără a se ține seama că nu orice foc mare este un incendiu și că nu toate incendiile sînt mari. Se înțelege că nici ziarele care duceau campania nu se puteau totdeauna conforma ideilor pe care le proclamau cu atîta gălăgie. Și astfel citeam titlul: F o c m a r e î n L i p s c a n i, urmat de textul: a s e a r ă l a o r e l e n o u ă, l a m a g a z i n u l c u t a r e d i n s t r. L i p s c a n i s-a d e c l a r a t u n v i o l e n t i n c e n d i u.

Într-adevăr, dacă multe neologisme ar putea foarte bine să fie evitate, pentru că nu răspund unei nevoi a întregii colectivități lingvistice, sînt altele absolut indispensabile. În această privință trebuie să ne referim în primul rînd la cuvintele tehnice. În fiecare zi apar noi instrumente sau îmbunătățiri ale unora vechi. Cum să le numim? Cel mai potrivit este să le primim împreună cu numele lor de acolo de unde au fost create, ținînd seama în primul rînd de faptul că cele mai multe limbi adoptă aceiași termeni, formați în general pe bază greco-latină, din elemente pe care de multe ori, sub formă nouă sau veche, le avem dinainte în limba noastră. Să luăm un cuvînt ca f u n i c u l a r, derivat de la latinescul f u n i s, care a fost moștenit la noi sub forma f u n i e. Am putea, bine înțeles, să-i zicem f u n i e r, sau f r î n g h i e r, dar n-ar fi bine, pentru că cel de-al doilea are alt înțeles („cel care face frînghii"), iar cel dintîi ar putea ușor fi înțeles în același fel; pe de altă parte, f u n i c u l a r u l nu funcționează nici cu funii nici cu frînghii și deci numele fabricate de mine ar provoca confuzii, și în sfîrșit, nu este rău să avem același cuvînt pe care îl au multe alte limbi europene. Vom zice astfel a v i o n și nu p ă s ă r a r sau z b u r ă t o r, t r e n și nu t r ă g ă t o r, s o l i-d a r i t a t e și nu t ă r i e și așa mai departe.

Prin cuvinte tehnice nu înțeleg însă numai pe cele care se referă la mașini, ci tehnic este tot ce se referă la o anumită specialitate, fie ea construcție de aparate, agricultură, medicină sau psihologie, istorie ori lingvistică. Specialiștii au în permanență nevoie de termeni noi, pentru a denumi noile lor cuceriri, concrete sau abstracte. Astfel pentru arheolog este termen tehnic t u m u l u s, după cum pentru lingvist este termen

tehnic metatează — „intervertirea a două sunete". Tumulus nu este tot una cu movilă, pentru că nu e orice movilă, ci numai una construită de mîna omului cu un anumit scop. Juristul care zice interogator şi nu întrebare ţine să marcheze că este vorba de un anumit fel de întrebare necesară justiţiei şi nu de o întrebare oarecare. Constatăm astfel că este nevoie adesea de termeni noi pentru a prelua o parte din înţelesul difuz al unor termeni vechi. Ascultarea poate fi şi fără voie; pentru a se marca faptul că este intenţionată şi organizată, se introduce alături neologismul audiere.

Totuşi cele mai numeroase neologisme, care se pot număra cu miile şi poate chiar cu zecile de mii nu sînt acestea, ci numele de aparate, de părţi de maşini şi mai ales de produse industriale. Fiecare fabrică îşi modifică în permanenţă producţia, trece la sorturi noi sau le perfecţionează pe cele vechi şi de fiecare dată apar noi nume, necesare tocmai pentru a marca faptul că e vorba de ceva nou. Cum se face că sub această avalanşă de neologisme nu se sufocă elementele vechi ale limbii? Motivul este că în imensa lor majoritate neologismele pleacă aşa cum au venit şi chiar după scurtă vreme. Introducerea unui nume nou pentru un produs perfecţionat înseamnă eliminarea numelui mai vechi al aceluiaşi produs. De cele mai multe ori cuvintele de acest fel nici nu ajung să fie introduse în dicţionare care, în mod fatal, sînt într-un decalaj mai mare sau mai mic faţă de viaţă. Cuvinte ca vim „praf de curăţat", flit „otravă pentru muşte", sidol „ulei pentru frecat metalele", urodonal „medicament pentru rinichi" (?), fenacod, veropirin, nume de antinevralgice, motor „tren electric", cracauăr, debreţin (varietăţi de cîrnaţi), cearleston „un anumit dans" şi „o anumită croială de pantaloni", tiribombă „idee năstruşnică" (după numele unui cîntec italian), malagambist „persoană cu îmbrăcăminte şi coafură excentrică" şi sute sau chiar mii de alte asemenea cuvinte n-au izbutit să pătrundă în dicţionarele curente, deşi unele au fost mult întrebuinţate în ultimele decenii, iar altele se mai întrebuinţează şi azi. Partea stabilă a vocabularului se modifică anevoie.

Şi acum, întrebarea capitală: de ce este necesar un nou dicţionar, consacrat special neologismelor? Nu sînt suficiente dicţionarele normative publicate de Institutul de lingvistică din Bucureşti al Academiei R.P.R. şi Lexiconul tehnic? Desigur, nu. Atît dicţionarele Academiei, cît şi Lexiconul tehnic au în primul plan altă preocupare decît aceea de a explica neologismele. Ele nici nu cuprind multe dintre cuvintele inserate în lucrarea de faţă, iar Lexiconul tehnic, care în ce priveşte termenii tehnici este mai

dezvoltat decît dicționarele Academiei, tratează problemele mai mult din punctul de vedere al tehnicii decît din al limbii.

Un loc important în prezentul dicționar este ocupat de etimologie. Lucru justificat, nu numai pentru că marele public vrea să știe de unde vin cuvintele străine, mai curînd decît cele indigene (care-i sînt în general mai la îndemînă), ci și pentru că adesea, dacă nu cunoaștem originea neologismelor, sîntem expuși să le folosim greșit, căci extragem dintr-o frază luată global un înțeles care eventual se potrivește în acea frază, dar nu se potrivește de loc în alte fraze. Cuvîntul d i l e m ă înseamnă „situație cu două ieșiri, ambele defavorabile". De exemplu este în dilemă cineva căruia i se pune alternativa: p u n g a s a u v i a ț a! De aici unii înțeleg că dilemă înseamnă „situație proastă", „încurcătură". Astfel citim în telegramele publicate în ziare că omenirea este î n d i l e m ă, pentru că sau va izbuti, cu sforțări mari, să consolideze pacea, sau vor muri sute de milioane de oameni. Aceasta însă nu este o dilemă, deoarece numai ultima din cele două ieșiri este defavorabilă. Mergînd mai departe pe linia greșită, cineva spunea deunăzi că s e a f l ă î n t r - o m a r e d i l e m ă d e b a n i.

Cunoașterea etimologiei ne ajută adesea să ne ferim de greșeli. Am auzit pe cineva spunînd că a r e r i n i t ă l a n a s. Dacă ar fi știut că termenul r i n i t ă e format cu sufixul - i t ă, care denumește bolile cu inflamații, de la grecescul r h i s, genitiv r h i n o s „nas", și-ar fi dat seama că r i n i t a nu poate fi în altă parte decît la nas și deci era suficient să spună că a r e r i n i t ă. Cine știe că a r e c l a m a e format din prefixul r e- și verbul latinesc c l a m a r e „a striga" nu va spune greșit l ă c r ă m a ț i e.

De obicei etimologia se mulțumește cu arătarea formei dintr-altă limbă (eventual din aceeași limbă), care a stat la baza cuvîntului discutat. In materie de neologisme, acest lucru nu este totdeauna suficient. Dacă am spune pur și simplu că r i n i t ă vine din francezul r i n i t e, cuvîntul n-ar fi explicat, pentru că nici în franțuzește formația lui nu e clară. Deci trebuie să mergem mai departe și să arătăm originea ultimă, adică grecească. Pe lîngă aceasta, neologismele sînt adesea cuvinte internaționale, și forma lor, în diversele limbi, este destul de asemănătoare. De exemplu r i n i t ă se zice r h i n i t e în franțuzește, r h i n i t i s în nemțește, r i n i t e în italienește. De unde a venit la noi? Uneori răspunsul e ușor de dat, de exemplu a d j e c t i v vine sigur din franțuzește, pentru că nici o altă limbă nu-l pronunță cu j. Dar s u b i e c t poate veni tot atît de bine din nemțește, din rusește, direct din latinește, eventual dintr-alte

limbi, însă în nici un caz din franțuzește, unde se zice s u j e t. Cîteodată ne ajută înțelesul, alteori condițiile istorice, de exemplu știm că a d m i n i s t r a ț i e vine din rusește, și nu dintr-altă limbă, pentru că a fost introdus la noi în timpul Regulamentului Organic. Rămîn foarte multe cazuri unde nu avem nici un mijloc de a alege. Acolo nu avem altceva de făcut decît să citățm diversele limbi de unde ar putea veni cuvîntul nostru. Așa a lucrat dicționarul de față și bine a făcut[1].

E de așteptat ca publicul romînesc să-i facă o bună primire.

Acad. AL. GRAUR

---

1 Din păcate, nu destul de consecvent: în unele cazuri s-a lăsat tîrît de atitudinea tradițională la noi, aceea de a explica totul prin limba franceză.

DIN PARTEA AUTORILOR

Pentru a pune la îndemîna marelui public un instrument practic de lucru, capabil să lămurească sensurile cuvintelor noi, s-a căutat ca definițiile cuvintelor din dicționarul de față să fie redate într-o formă cît mai simplă, accesibilă marilor mase de cititori. Cuvintele cu conținut ideologic sau politic au fost definite după Dicționarul filozofic de M. Rozental și P. Iudin (trad. rom. București, 1956), după Dicționarul politic (București, 1958) și după Dicționarul limbii române moderne (București, 1958).

Dintre termenii tehnici de strictă specialitate, au fost tratați doar cei folosiți în mod curent în limbă și frecvenți în literatura de specialitate.

Au fost explicate unele cuvinte care se referă la antichitatea greacă sau romană, chiar dacă ele se întîlnesc mai rar în literatură, precum și o serie de cuvinte care deși nu mai corespund realităților actuale din țara noastră, au existat pînă de curînd sau mai sînt folosite și astăzi în alte țări, ca: bacalaureat, comanditâ, companie (comercială), licență, primar, poliție etc.

Dintre numele de popoare și de locuitori nu au fost introduse decît cele care au căpătat și un sens special (de exemplu cuvîntul spartan). Dintre abstractele verbale au fost tratate numai cele care sînt substantive cu sens de sine stătător ca: admonestare, comunicare, condiționare etc. După aceleași principii au fost selectate diversele variante fonetice și lexicale, participiile etc.

Expresiile frazeologice au fost tratate la cuvîntul de bază atunci cînd acesta a fost ușor de relevat, sau la cuvîntul care reprezintă cel mai bine sensul expresiei. Expresiile la care nu a fost posibil să se determine elementul cel mai important din punct de vedere semantic, au fost aranjate fie pe baza cuvîntului predominant din punct de vedere gramatical, fie alfabetic pe baza primului cuvînt.

Cuvintele au fost înregistrate, în general, la o singură formă, și anume la aceea indicată în Dicționarul limbii române moderne și în Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație al Academiei R.P.R.

Fiecare cuvînt a fost definit într-un articol separat. Omonimele au fost tratate după principiul etimologic, ținîndu-se însă seama și de criteriul semantic. Dintre sinonime au fost explicate numai cele mai răspîndite, la

celelalte făcîndu-se numai referiri și trimiteri. Au fost tratate sub același cuvînt-titlu substantivele și adjectivele care au forme comune ca de exemplu: aboliționist, dadaist, futurist etc.

La toate cuvintele s-a notat accentul, iar la acelea care prezintă greutăți în pronunțare s-a indicat, într-o paranteză care urmează după titlu, și pronunțarea corectă.

La fiecare cuvînt s-au dat categoriile gramaticale corespunzătoare; pentru a nu se mări volumul dicționarului, nu s-au dat formele de plural ale substantivelor, femininul adjectivelor și indicativul prezent al verbelor.

La unele cuvinte sau sensuri, unde a fost necesar, au fost indicate între paranteze, domeniul de circulație și, în limita posibilităților, epoca în care a circulat termenul respectiv.

Pentru gruparea și numerotarea sensurilor cuvintelor, s-au folosit următoarele semne grafice:

— cifre romane pentru grupările principale de sensuri ale cuvîntului;

— cifre arabe, pentru sensurile principale ale cuvîntului;

— litere mici, pentru mai multe sensuri ale aceleiași expresii;

— cerc gol, pentru separarea expresiilor frazeologice și a funcțiilor gramaticale (adjectival, adverbial etc.) care țin de aceeași definiție;

— cerc plin, pentru separarea unei nuanțe de sens;

— două bare, pentru separarea adjectivului de substantiv sau a substantivului masculin de cel neutru etc., cînd acestea sînt tratate sub același cuvînt-titlu și au etimologie comună.

Etimologia s-a dat în paranteze la sfîrșitul fiecărui cuvînt. În toate cazurile în care s-a considerat că avem de-a face cu o etimologie multiplă[1], s-au făcut trimiterile necesare care indică etimologii posibile iar acolo unde nu s-a putut găsi o explicație satisfăcătoare s-au făcut numai conferiri sau s-a indicat modelul străin după care s-a format cuvîntul în limba romînă. La cuvintele unde nu s-a putut găsi o explicație mulțumitoare nu s-a indicat etimologia.

Pentru a ușura înțelegerea etimoanelor, au fost transcrise cu caractere latine cuvintele din limbile care folosesc alte alfabete. Pentru limba greacă și limba rusă s-a adoptat transcrierea recomandată de Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație al Academiei R.P.R., iar pentru toate celelalte limbi (arabă, persană, turcă etc.), transcrierea găsită în dicționarele limbilor respective.

* * *

Ţinem să mulţumim şi pe această cale tovarăşului academician Al. Graur, ale cărui sfaturi ne-au călăuzit la redactarea lucrării, tovarăşilor academicieni Iorgu Iordan şi Tudor Vianu, tovarăşului profesor D. Macrea şi tov. V. Breban de la Institutul de lingvistică din Cluj care ne-au sprijinit şi îndrumat cu cea mai mare bunăvoinţă.

De asemenea, mulţumim Editurii Ştiinţifice, care a luat hotărîrea să publice acest prim Dicţionar de neologisme. Cu toate lacunele inerente unei lucrări de asemenea proporţii sperăm totuşi că el va constitui un instrument de lucru util.

LISTA DE ABREVIERI

adj. = adjectiv, adjectival
adv. = adverb, adverbial
afr. = africană
agr. = agricultură, agronomic
americ. = americană
anat. = anatomie
ant. = antichitate
ar. = arabă
arh. = arhaic
arheol. = arheologie
arhit. = arhitectură
astr. = astronomie
av. = aviație
biol. = biologie
bis. = bisericesc
bot. = botanică
braz. = braziliană
bulg. = bulgară
caraib. = caraibă
celt. = celtică
cf. = confer
chim. = chimie
col. = colectiv
com. = comerț
concr. = concret
constr. = construcții
cont. = contabilitate
cors. = corsicană
depr. = depreciativ
ebr. = ebraică
ec. = economie
electr. = electricitate
engl. = engleză
expr. = expresie
fam. = familiar
ferov. = feroviar
fig. = figurat
fil. = filozofie
filol. = filologie
fin. = finanțe
fiz. = fizică
fiziol. = fiziologie
flam. = flamandă
fon. = fonetică
fot. = fotografie
fr. = franceză
geogr. = geografie
geol. = geologie
geom. = geometrie
germ. = germană
gr. = greacă
gr. biz. = greacă bizantină
gr. med. = greacă medie
gram. = gramatică
hind. = hindusă
hidr. = hidrografie
impr. = impropriu
ind. = industrie
interj. = interjecție
intr. = intranzitiv
invar. = invariabil
ist. = istorie
it. = italiană
înv. = învechit
jap. = japoneză
jur. = juridic
lat. = latină
lat. bis. = latină bisericească
lat. med. = latină medievală
lat. pop. = latină populară
lat. sc. = latină scolastică
lat. t. = latină târzie
lingv. = lingvistică
liv. = livresc
loc. adj. = locuțiune adjectivală
loc. adv. = locuțiune adverbială
log. = logică
mag. = maghiară
malaiez. = malaieză
mar. = marină
mat. = matematică
mec. = mecanică
med. = medicină
met. = meteorologie
metal. = metalurgie
metr. = metrică
mil. = militar
min. = mineralogie

mit. = mitologie
muz. = muzică
ngr. = neogreacă
n.p. = nume propriu
norv. = norvegiană
num. col. = numeral colectiv
num. ord. = numeral ordinal
ol. = olandeză
op. = în opoziție cu
pal. = paleontologie
peior = peiorativ
pers. = persană
peruv. = peruviană
petr. = petrografie
p. ext. = prin extensiune
pict. = pictură
pl. = plural
poet. = poetic
pol. = poloneză
poligr. = poligrafie
polinez. = polineziană
pop. = popular
prep. = prepoziție
p. restr. = prin restricție
port. = portugheză
pron. = pronunțat
prov. = provensală
psih. = psihologie
refl. = reflexiv
ret. = retorică
om. = română
rus. = rusă
scand. = limbile scandinave
s.f. = substantiv feminin
sg. = singular
silv. = silvicultură
sir. = siriană
skr. = sîrbo-croată
s.m. = substantiv masculin
s.n. = substantiv neutru
sp. = spaniolă
spec. = în special
subst. = substantivat
sud-americ. = sud-american
sued. = suedeză
tc. = turcă
tehn. = tehnică
text. = textile
tib. = tibetană
topogr. = topografie
tr. = tranzitiv
ucr. = ucraineană
v. = vezi
vb. = verb
vet. = veterinar
v.fr. = vechea franceză
v. germ. = vechea germană
vsl. = vechea slavă
zend. = zendă
zool. = zoologie
zoot. = zootehnie

abác *s.n.* dispozitiv de calculat cu ajutorul unor bile mobile. (< fr. *abaque*, cf. it. *abbaco*, lat. *abacus*)

abácă *s.f.* **1.** tabelă grafică, reprezentînd o relaţie, care serveşte la anumite calcule. **2.** *(arhit.)* partea superioară a capitelului unei coloane, care susţine arhitrava. (< fr. *abaque*, cf. lat. *abacus*)

abajúr *s.n.* acoperitoare de metal, de hîrtie etc. care se pune la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcţie. (< fr. *abat-jour*)

abandón *s.n.* *(rar)* părăsire, renunţare definitivă, fără intenţia de a reveni. (< fr. *abandon*)

abandoná *vb.* I. *tr.* a părăsi, a renunţa definitiv la ceva. ● a neglija, a lăsa în voia, în puterea... ● *intr.* a se retrage, a părăsi (o competiţie sportivă, o întrecere etc.). (< fr. *abandonner*)

abandonáre *s.f.* părăsire, renunţare. (< *abandona*)

abatáj *s.n.* **1.** tăiere şi extragere a unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcămînt ; *(p. ext.)* loc unde se face această operaţie. **2.** *(silv)* doborîre a arborilor. **3.** ucidere a vitelor la abator printr-o singură lovitură. **4.** *(mar.)* înclinare pe o parte a unei nave spre a putea fi reparată. (< fr. *abattage*)

abáte[1] *s.m.* stareţ, superior al unei mănăstiri catolice de călugări; *(p. ext.)* preot (la catolici). (< it. *abbate*, cf. lat. *abbas*)

abáte[2] *vb.* III. **1.** *tr.* a doborî. **2.** *refl.* a se năpusti, a cădea. **3.** *tr. (fig)* a îndepărta. (cf. fr. *abattre*, it. *abbattere*)

abatésă *s.f.* *(rar)* superioară, stareţă a unei mănăstiri catolice de călugăriţe. (< it. *abbadessa*, cf. lat. *abbatissa*)

abatíză *s.f.* *(mil.)* obstacol făcut din copaci tăiaţi şi culcaţi cu vîrful spre inamic. (< fr. *abattis*)

abatór *s.n.* clădire unde se taie vitele. (< fr. *abattoir*)

abaţíe *s.f.* *(rar)* mănăstire catolică cu proprietăţi şi venituri care aparţin unui abate. ● stăreţie. (< it. *abbazia*, cf. lat. *abbatia*)

abcés *s.n.* puroi strîns în interiorul unui ţesut sau într-un organ intern, buboi. (< fr. *abcès*, cf. lat. *abscessus*)

abdicá *vb.* I. *intr.* a renunţa, voluntar sau constrîns, la tron. ● *(fig.)* a renunţa la ceva, a se resemna, a se lăsa de... (< fr. *abdiquer*, cf. lat. *abdicare*)

abdomén *s.n.* **1.** *(anat.)* parte a corpului cuprinsă între torace şi bazin; pîntece, burtă. **2.** *(zool.)* ultimul segment al corpului insectelor. (< fr., lat. *abdomen*)

abdominál *adj.* referitor la abdomen, de abdomen. (< fr. *abdominal*)

abductór *adj.* *(despre un muşchi)* care îndepărtează un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt. (cf. fr. *abducteur*)

abducţiúne *s.f.* mişcare produsă de un muşchi abductor. (cf. fr. *abduction*, lat. *abductio*)

abecedár *s.n.* carte care cuprinde noţiunile elementare pentru învăţarea scrisului şi cititului. ● *(fig.)* primele noţiuni ale unei arte, ale unei meserii etc. (< lat. *abecedarius*)

aberánt *adj.* care se îndepărtează, se abate de la o normă; denaturat; greşit. v. absurd. (cf. fr. *aberrant*, lat. *aberrans*)

aberativ *adj.* care este departe de adevăr, care ţine de aberaţie.

aberáţie *s.f.* **1.** abatere de la o normă etc.; deformare, denaturare; rătăcire. v. absurditate. **2.** *(fiz.)* deformaţie a unei imagini, produsă de un sistem optic. ○ *aberaţie vizuală* = astigmatism. (cf. fr. *aberration*, lat. *aberratio*)

abietínée *s.f. pl.* *(bot.)* familie de conifere, cuprinzînd arbori din specia bradului. (< fr. *abiétinées*)

abíl *adj.* îndemînatic, dibaci, priceput, iscusit. ● şmecher. (cf. fr. *habile*, lat. *habilis*)

abilitá *vb.* I. *tr.* a da cuiva un anumit titlu, un grad etc., a conferi dreptul de a practica o anumită profesiune. (< germ. *habilitieren*)

abilitáte *s.f.* îndemînare, iscusinţă; pricepere, dibăcie. ● *(la pl.)* şmecherii. (cf. fr. *habileté*, lat. *habilitas*)

abis *s.n.* *(liv.)* prăpastie; adîncime foarte mare. (< fr. *abysse*, cf. lat. *abyssus*, gr. *abyssos*)

abisál *adj.* de abis. ○ *(geol.) regiune abisală* = regiune de fund a mărilor şi a oceanelor, cu adîncimi mai mari de 1000 metri. (cf. fr. *abyssal*)

abitáţie *s.f.* *(jur.)* dreptul de a locui într-o casă. (cf. fr. *habitation*, lat. *habitatio*)

abjéct *adj.* respingător; josnic; ticălos, netrebnic. (< fr. *abject*, cf. lat. *abjectus*)

1559

abjécție *s.f.* faptă abjectă; josnicie; ticăloșie, mîrșăvie. (cf. fr. *abjection*, lat. *abjectio)*

abjurá *vb.* I. *tr. (rar)* a renega public o religie; a renunța la o doctrină, la o părere etc. (< fr. *abjurer*, cf. lat. *abjurare)*

ablatív *s.n. (gram.)* caz al declinării în unele limbi, care exprima punctul de plecare, iar în latină și instrumentul, cauza etc. ○ *ablativ absolut* = construcție a limbii latine corespunzătoare unei propoziții circumstanțiale, în care subiectul și numele predicativ se pun la ablativ. (< lat. *ablativus*, cf. fr. *ablatif)*

ablațiúne *s.f.* **1.** *(med.)* operație chirurgicală prin care se amputează total sau parțial un organ sau un membru bolnav. **2.** *(geol.)* transportare (prin acțiunea apei, a vîntului, a ghețarilor etc.) a materialului rezultat din dezagregarea rocilor. (cf. fr. *ablation*, lat. *ablatio)*

ablefárie *s.f. (med.)* anomalie congenitală, caracterizată prin lipsa totală a pleoapelor. (< fr. *ablépharie*, cf. gr. *ablepharos)*

abluțiúne *s.f.* spălare a corpului, prescrisă de unele religii orientale, pentru purificare. (cf. fr. *ablution*, lat. *ablutio)*

abnegáție *s.f.* devotament extrem; renunțare, sacrificiu voluntar. (cf. fr. *abnégation)*

abnórm *adj. (rar)* anormal, neobișnuit. (< lat. *abnormis)*

abnormitáte *s.f. (rar)* anomalie; enormitate; lucru abnorm. (cf. germ. *Abnormität)*

abolí *vb.* IV. *tr.* a suprima, a scoate din uz (o lege, o decizie etc.). (< fr. *abolir)*

abolițiónism *s.n.* mișcare politică în plină dezvoltare în prima jumătate a secolului al XIX-lea în S.U.A., prin care burghezia propaga desființarea sclaviei negrilor, cu scopul de a obține forță de muncă liberă pentru industria și agricultura capitalistă. (< fr. *abolitionnisme)*

aboliționíst *adj., s.m.* și *f.* partizan al aboliționismului. (cf. fr. *abolitionniste)*

abolițiúne *s.f.* abolire. (cf. fr. *abolition*, lat. *abolitio)*

abominábil *adj.* îngrozitor, înfiorător, oribil; dezgustător, urît. (cf. fr. *abominable*, it. *abominabile)*

abonâ *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) face un abonament la o publicație etc. (< fr. *abonner)*

abonamént *s.n.* convenție prin care, în schimbul unei sume (plătite înainte), se obțin pe un timp limitat unele servicii, anumite publicații etc.; dovadă prin care se certifică această convenție; sumă care se plătește pentru această convenție. (< fr. *abonnement)*

abonát *s.m.* beneficiarul unui abonament. (< *abona)*

abordá *vb.* I. **1.** *intr. (mar.; despre nave)* a trage la țărm; a acosta. ● a se opri lîngă o navă, bord la bord. **2.** *tr. (fig.)* a se apropia de cineva și a-i vorbi. ● a începe studiul, tratarea unei probleme; a deschide o discuție. (< fr. *aborder*, cf. it. *abbordare)*

abordábil *adj.* care poate fi abordat; accesibil. (cf. fr. *abordable*, it. *abbordabile)*

abordáj *s.n. (mar.)* **1.** ciocnire accidentală între nave. **2.** atacare a unei corăbii prin alăturarea la bordul ei. (cf. fr. *abordage*, it. *abbordaggio)*

aborigén *adj. (rar)* băștinaș, autohton, indigen. (< fr. *aborigène*, cf. lat. *aborigines* < *ab origine* — de la început)

abortiv *adj.* **1.** *(med.)* produs înainte de vreme; prematur. **2.** *(bot.)* nedezvoltat normal, pînă la capăt. (cf. fr. *abortif*, lat. *abortivus)*

abracadábra *s.n.* cuvînt cabalistic căruia obscurantiștii îi atribuiau puterea magică de a vindeca anumite boli. (< fr., it. *abracadabra)*

abracadabránt *adj. (rar)* surprinzător, extraordinar; ciudat, bizar. (cf. fr. *abracadabrant)*

abraziúne *s.f.* **1.** acțiunea de roadere a țărmului de către valurile mării. v. e r o z i u n e. **2.** roadere a unui corp rezultată din frecarea lui cu altul mai dur. (< fr. *abrasion*, cf. lat. *abradere* — a roade).

abrazív *adj. (despre corpuri dure)* care roade prin frecare. (< fr. *abrasif)*

abrazór *s.n.* unealtă alcătuită dintr-un material abraziv, folosită pentru așchiere.

abreviá *vb.* I. *tr.* a prescurta; a exprima ceva printr-un simbol, printr-o prescurtare. (< lat. *abbreviare*, cf. it. *abbreviare)*

abreviatív *adj.* care marchează o abreviere. (cf. it. *abbreviativo*, fr. *abréviatif)*

abreviáție *s.f.* abreviere. (cf. lat. *abbreviatio*, it. *abbreviazione*, fr. *abréviation)*

abreviére *s.f.* prescurtare. (< *abrevia)*

abrogá *vb.* I. *tr. (jur.)* a anula, a suprima, a aboli (o lege, un regulament etc.). (< lat. *abrogare)*

abrúpt *adj.* **1.** *(despre povîrnișuri)* cu pantă foarte înclinată; accidentat, prăpăstios. **2.** *(despre stil)* fără legătură; aspru; inegal. (< fr. *abrupt*, cf. lat. *abruptus)*

abrutizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) pierde însușirile umane, devenind asemănător unui animal; a (se) îndobitoci. (după fr. *abrutissant, abrutissement* < *abrutir)*

abrutizánt *adj.* care abrutizează. (cf. fr. *abrutissant)*

abrutizát *adj.* care și-a pierdut însușirile morale, specific umane; insensibil, brutal. (< *abrutiza)*

abscisă *s.f. (mat.)* număr prin care se determină poziția unui punct pe o dreaptă orizontală care face parte dintr-un sistem de coordonate. (< fr. *abscisse*, cf. lat. *abscissa* — parte tăiată, porțiune)

absciziúne *s.f.* extirpare a unei părți, a unui organ al corpului. (cf. fr. *abscission*, lat. *abscisio)*

abscóns *adj.* ascuns, tainic. (< fr. *abscons)*

absént *adj.* **1.** care lipsește, care nu este prezent. **2.** *(fig.)* distrat; indiferent; preocupat. (< fr. *absent*, cf. lat. *absens)*

absentá *vb.* I. *intr.* a lipsi de undeva (unde trebuia să fie). (< fr. *absenter*, cf. lat. t. *absentare)*

absenteism *s.n.* exploatare a pămîntului pe care o făcea proprietarul printr-un intermediar, el ținîndu-se departe de proprietatea sa. (< fr. *absentéisme)*

absenteíst *s.m.* și *f.* proprietar de moșie care trăia departe de proprietatea sa. (< fr. *absenteiste)*

absénță *s.f.* **1.** lipsă a unei ființe sau a unui lucru (dintr-un loc unde ar fi trebuit să fie). **2.** *(fig.)* neatenție, distracție; indiferență. (cf. fr. *absence*, lat. *absentia)*

absidál *adj.* privitor la absidă, care ține de absidă. (< fr. *absidal)*

absídă *s.f. (arhit.)* parte a unei biserici, de forma unei nișe semicirculare sau poligonale, situată în continuarea navei centrale a bisericii. (< fr. *abside)*

absidiólă *s.f. (arhit.)* absidă mică. (< fr. *absidiole)*

absínt *s.n.* băutură alcoolică tare, verzuie, preparată cu pelin, chimen și cu alte plante aromatice. (< fr. *absinthe)*

absolút *adj.* (op. r e l a t i v). **1.** care este independent, nesupus nici unei restricții, nelimitat. ○ *(fil.) adevăr absolut* = adevăr care reprezintă cunoașterea completă a lumii obiective și care nu poate fi dezmințit în viitor; *(fiz.) mișcare absolută* = deplasarea unui corp față de un sistem de referință fix; *zero absolut* = temperatura cea mai joasă posibilă (−273°C). **2.** *(despre fenomene social-economice)* considerat în raport cu sine însuși. **3.** desăvîrșit, complet. // *adv.* cu desăvîrșire, întocmai, exact. (< lat. *absolutus*, cf. fr. *absolu)*

absolutísm *s.n.* concepție care stă la baza unei monarhii absolute; formă de guvernămînt bazată pe puterea nelimitată a unui monarh; monarhie absolută. v. t i r a n i e, a u t o c r a ț i e, d e s p o t i s m. (cf. fr. *absolutisme)*

absolutíst *adj.* privitor la absolutism, bazat pe absolutism. (cf. fr. *absolutiste)*

absolutóriu *adj.* care absolvă, iartă un delict, un păcat etc. (cf. lat. *absolutorius*, fr. *absolutoire)*

absoluțiúne *s.f.* **1.** *(jur.)* scutire, iertare de pedeapsă a unui acuzat, cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată. **2.** iertare a păcatelor (dată de obicei de către papă). (cf. lat. *absolutio*, fr. *absolution)*

absolvént *s.m.* și *f.* persoană care a absolvit o formă de învățămînt. (< germ. *Absolvent*, cf. lat. *absolvens)*

absolvénță *s.f.* terminare a unei forme de învățămînt; absolvire. (< *absolvent)*

absolví *vb.* IV. *tr.* **1.** a termina o formă de învățămînt. **2.** *(jur.)* a elibera nepedepsit un acuzat, cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată. **3.** a ierta; a scuti. (< lat. *absolvere*, cf. germ. *absolvieren*, fr. *absoudre)*

absorbánt *adj.* **1.** *(despre anumite substanțe)* care absoarbe (lichide sau vapori); care reține o parte din energia unui izvor. **2.** *(fig.)* care interesează, care preocupă foarte mult. (cf. fr. *absorbant)*

absorbí *vb.* IV. *tr.* **1.** a se îmbiba de..., a suge, a trage; a înghiți. **2.** *(fig.)* a preocupa, a cuprinde mintea, gîndurile cuiva. (< fr. *absorber*, cf. lat. *absorbere)*

absorbít *adj.* **1.** supt, încorporat, înghițit. **2.** *(fig.)* adîncit, preocupat; captivat. (< *absorbi)*

absorbítor *adj.* care absoarbe. (< *absorbi)*

absórbție *s.f. (fiz.)* **1.** fenomen prin care un lichid sau un solid încorporează dinafară o substanță oarecare; absorbire. ● extragere, aspirare. **2.** pierdere de energie a unei radiații care trece printr-un corp. (cf. fr. *absorption*, lat. *absorptio)*

abstențiúne *s.f. (rar)* abstinență; abținere. (cf. fr. *abstention)*

abstinént *s.m.* și *f.* persoană cumpătată, sobră la mîncare și mai ales la băutură; persoană care se abține de la anumite plăceri, excese (mai ales sexuale). (cf. fr. *abstinent*, lat. *abstinens)*

abstinénță *s.f.* faptul de a-și impune anumite restricții; abținere de la anumite excese. (cf. fr. *abstinence*, lat. *abstinentia)*

abstráct *adj.* (op. c o n c r e t) care este rezultatul unei abstracțiuni; care este imperceptibil prin simțuri. ○ *(mat.) număr abstract* = număr căruia nu i se alătură obiectul numărat; *(gram.) substantiv abstract* = substantiv care denumește o noțiune abstractă. ● *(subst.; în expr.) abstract verbal* = substantiv derivat de la un verb, denumind acțiunea acestuia. ○ *(loc. adv.) în abstract* = pe bază de deducții logice; rupt de realitate. ● conceput sub un aspect general, teoretic; *(despre un proces de gîndire)* greu de înțeles, bazat numai pe abstracțiuni. (< lat. *abstractus*, cf. fr. *abstrait)*

abstractizá *vb.* I. *intr.* a desprinde și a generaliza însușirile esențiale, comune unui grup de obiecte sau de fenomene, în vederea formării noțiunilor sau a categoriilor de gîndire, a descoperirii legilor generale ale existenței și dezvoltării fenomenelor. (< *abstract)*

abstractizáre *s.f.* abstracție. (< *abstractiza)*

abstrácție *s.f. (fil.)* proces al gîndirii prin care se desprinde însușirea, cali-

tatea unui obiect (sau a mai multor obiecte, fenomene) pentru a o analiza izolat. ○ *(expr.) a face abstracție de...* = a ignora, a nu lua în considerare. ● lucru abstract. (cf. fr. *abstraction*)

abstracționism *s.n.* curent decadent în arta plastică burgheză, care se folosește de pete colorate sau construcții geometrice complicate pentru redarea imaginilor sau figurilor concrete. (< fr. *abstractionisme)*

abstráge *vb.* III. *tr.* a judeca, a considera izolat, a desprinde. (< fr. *abstraire*, lat. *abstrahere*, după *trage)*

abstrús *adj. (rar)* greu de înțeles; întunecat, obscur. (cf. fr. *abstrus*, lat. *abstrusus)*

absúrd *adj.* contrar gîndirii logice, legilor naturii, bunului simț sau uzului comun. ○ *(loc. adv.) prin absurd* = admițînd un raționament fals; *reducere la absurd* = metodă de demonstrare a unui adevăr prin dovedirea că singurul punct de vedere care se poate susține este cel propus. (cf. fr. *absurde*, lat. *absurdus)*

absurdítate *s.f.* însușirea de a fi absurd; lucru, idee absurdă; prostie, inepție. v. aberație. (cf. fr. *absurdité*, lat. *absurditas)*

abțibíld *s.n.* **1.** mic desen colorat, gumat pe o parte, care se aplică pe o suprafață netedă, desprinzîndu-se de pe hîrtia pe care a fost lipit. **2.** *(fig.; la pl.)* nimicuri, mărunțișuri; mici șmecherii. (< germ. *Abziehbild)*.

abține *vb.* III. *refl.* a se stăpîni, a se opri de la ceva, a nu lua parte la ceva. ● a se lipsi de folosirea unor lucruri. (< fr. *s'abstenir*, după *ține)*

abúlic *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care suferă de abulie. (< fr. *aboulique)*

abulíe *s.f. (med.)* simptom psihic, caracterizat prin lipsă de voință, inerție, nehotărîre. (< fr. *aboulie*, cf. gr. *a* — fără, *boule* — voință)

abundá *vb.* I. *intr.* **1.** a fi din belșug, a prisosi. **2.** *(rar)* a avea, a poseda din belșug. (cf. lat. *abundare*, fr. *abonder)*

abundént *adj.* care este din abundență, bogat. (cf. lat. *abundans*, fr. *abondant)*

abundénță *s.f.* belșug, bogăție. ○ *(loc. adv.) din abundență* = din belșug; mult. (cf. lat. *abundantia*, fr. *abondance)*

abúz *s.n.* **1.** folosire fără măsură, excesivă, a unui lucru; exces. **2.** depășire a puterii, a unor prerogative; faptă ilegală. ○ *(jur.) abuz de putere* = delict constînd din trecerea peste împuternicirea pe care o are un funcționar sau o instituție; *abuz de încredere* = delict constînd din înșelarea încrederii cuiva. ○ *(loc. adv.) prin abuz* = abuziv. (< fr. *abus*, cf. lat. *abusus* < *ab* — contra, *usus* — uz)

abuzá *vb.* I. *intr.* **1.** a folosi ceva excesiv, fără măsură. **2.** a comite nedreptăți, incorectitudini profitînd de o anumită situație. (< fr. *abuser)*

abuzív *adj.* **1.** care întrece măsura; excesiv. **2.** arbitrar; ilegal. (cf. fr. *abusif)*

académic *adj.* **1.** referitor la academie, de academie. ○ *titlu academic* = diplomă obținută la absolvirea unei forme de învățămînt universitar. **2.** distins; solemn. (cf. fr. *académique*, it. *accademico)*

academicián *s.m.* și *f.* membru al unei academii. (< fr. *académicien)*

academíe *s.f.* **1.** prima școală filozofică, înființată de Platon la Atena. **2.** înaltă instituție culturală, creată pentru a ajuta la progresul științei, al artei etc.; societate a unor oameni de cultură care se ocupă cu literatura, științele etc. **3.** școală superioară de nivel universitar, neîncadrată într-o universitate sau politehnică. (< fr. *académie*, cf. it. *accademia*, lat. *academia*, gr. *akademia)*

acadián *s.n. (geol.)* partea mijlocie a cambrianului.

acajú *s.m. (bot.)* arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn, de culoare roșiatică, este întrebuințat la confecționarea mobilelor de lux; mahon; lemnul acestui arbore. (< fr. *acajou)*

acalmíe *s.f.* perioadă de calm care urmează pentru un moment după o rafală de vînt. ● *(fig.)* răstimp liniștit într-o perioadă de frămîntări. (< fr. *accalmie)*

acantacée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip acanta. (< fr. *acanthacées)*

acántă *s.f. (bot.)* plantă ierboasă cu frunze mari și cu flori albe sau trandafirii, grupate în formă de spic; talpa-ursului. ● *(arhit.)* ornament care imită frunza acestei plante, folosit la decorarea capitelului corintic și compozit. (< fr. *acanthe*, cf. gr. *akantha* — spin)

acapará *vb.* I. *tr.* a-și însuși ceva în dauna altora, a pune mîna pe... ● a retrage din circulație o marfă pentru a o specula. (< fr. *accaparer*, cf. it. *accaparare)*

acaparatór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care acaparează. (< *acapara)*

acataléctic *adj., s.n. (metr.)* (vers antic) cu unitățile metrice complete; căruia nu-i lipsește nici o silabă. (< fr. *acatalectique)*

accelerá *vb.* I. *tr.* a imprima o accelerație, a iuți, a grăbi din ce în ce mai mult. (< fr. *accelerer*, cf. it. *accelerare*, lat. *accelerare)*

accelerándo *adv. (muz.)* din ce în ce mai repede, mai grăbit. (< it. *accelerando)*

accelerát *adj.* iuțit, grăbit (din ce în ce mai mult). ○ *tren accelerat* (și *subst., n.)* = tren cu viteză relativ mare, care oprește numai în stațiile importante. (< *accelera)*

acceleratór *s.n.* **1.** *(mec.)* dispozitiv prin care se mărește turația unui motor (la autovehicule etc.); pedală care comandă acest dispozitiv. **2.** *(chim.)* substanță

care, adăugată unui amestec, scurtează timpul unei reacții. (cf. fr. *accélérateur*, it. *acceleratore*)

accelerație *s.f. (fiz.)* creștere a vitezei unui corp în mișcare într-o unitate de timp. (cf. fr. *accélération*, it. *accelerazione*, lat. *acceleratio*)

accelerográf *s.n. (fiz.)* accelerometru înregistrator. (< fr. *accélérographe*)

accelerométru *s.n. (fiz.)* aparat cu care se măsoară accelerațiile. (< fr. *accéléromètre*)

accént *s.n.* **1.** *(lingv.)* intonație specială a unei silabe dintr-un cuvînt, pusă în evidență prin mărirea intensității vocii sau prin varierea tonului. ● semn grafic care indică accentuarea unei silabe sau a unui sunet. **2.** mod specific de a vorbi o limbă sau un dialect. **3.** intonație afectivă, mlădiere specială a tonului, a vocii. **4.** *(fig.)* importanță. (< lat. *accentus*, cf. fr. *accent*)

accentuá *vb.* I. **1.** *tr. (lingv.)* a scoate în evidență prin accent (ori printr-un semn grafic) o silabă (sau un cuvînt într-o frază). ● *(fig.)* a reliefa, a sublinia. **2.** *refl. (fig.)* a se mări, a spori, a crește. (< fr. *accentuer*)

accépt *s.n. (fin.)* înscris, act prin care cineva se obligă că va achita o datorie la scadență. (< germ. *Akzept*, cf. lat. *accepto*)

acceptá *vb.* I. *tr.* a se învoi, a primi, a consimți, a admite. (cf. fr. *accepter*, lat. *acceptare*)

acceptábil *adj.* care se poate accepta; satisfăcător. (cf. fr. *acceptable*)

acceptáre *s.f.* primire, consimțire. ● *(cont.)* consimțămîntul întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri de plată emise de întreprinderea furnizoare; ordinul dat băncii pentru achitarea documentului de plată acceptat. (< *accepta*)

accépție *s.f.* sens în care este înțeles un cuvînt; semnificație, înțeles, sens. (cf. fr. *acception*, lat. *acceptio*)

accés *s.n.* **1.** putință, posibilitate de a ajunge, de a pătrunde într-un anumit loc, la cineva etc. **2.** *(med.)* simptome care apar brusc și determină o stare acută a unei boli. ● *(fig.)* izbucnire trecătoare și violentă a unei stări sufletești. (< fr. *accès*, cf. lat. *accessus*)

accesíbil *adj.* ușor de ajuns, de atins; la îndemîna cuiva. (cf. fr. *accessible*, lat. *accessibilis*)

accesibilitáte *s.f. (rar)* faptul de a fi accesibil. (cf. fr. *accessibilité*, lat. *accessibilitas*)

accesóriu *adj.* care însoțește un element principal, fiind dependent de acesta. ● *(subst., n.; la pl.)* piese anexe ale unei instalații, ale unei mașini etc. (cf. lat. *accessorius*, fr. *accessoire*)

accidént I. *s.n.* **1.** întîmplare venită pe neașteptate, neprevăzută, care curmă o situație normală. ● întîmplare care aduce o nenorocire. **2.** ridicătură sau adîncitură care schimbă perspectiva unui teren. **3.** *(fil.)* însușire a unui lucru, a unui fenomen, nelegată de esența, de ființa lui. II. *s.m.* semn (diez, bemol etc.) care alterează intonația unei note. (< fr. *accident*, cf. lat. *accidens*)

accidentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) răni într-un accident. (< *accident*)

accidentál *adj.* întîmplător, *(p. ext.)* neesențial. (cf. fr. *accidentel*)

accidentát *adj.* **1.** (și *subst.*) (persoană) care a suferit un accident. **2.** *(despre un teren)* care are neregularități. (< *accidenta*)

accidénțe *s.f. pl. (poligr.)* lucrări tipografice mărunte și variate (afișe, programe etc.). (< germ. *Akzidenz*)

accíz *s.n.* taxă plătită (în trecut) în special în Anglia, pentru anumite obiecte de consum. (< fr. *accise*)

acefál *adj. (despre unele animale inferioare)* care nu are cap. (< fr. *acéphale*, cf. gr. *a* — fără, *kephale* — cap)

acérb *adj. (liv.)* înverșunat, necruțător, aspru. (< fr. *acerbe*, cf. lat. *acerbus*)

acetát *s.m. (chim.)* sare a acidului acetic. (< fr. *acétate*, cf. lat. *acetum* — oțet)

acétic *adj. (chim.; în expr.)* *acid acetic* = acid organic, rezultat din oxidarea alcoolului etilic; *fermentație acetică* = proces de fermentație prin care ia naștere oțetul; *aldehidă acetică* = lichid incolor cu miros înțepător, folosit în industria materiilor colorante, a parfumurilor etc. (< fr. *acétique*, cf. lat. *acetum* — oțet)

acetifică *vb.* I. *tr.* a transforma alcoolul etilic în acid acetic. (cf. fr. *acétifier*)

acetilénă *s.f. (chim.)* gaz incolor, cu miros specific, explozibil, care arde cu flacără albă intensă, folosindu-se la iluminat, la sudură etc. (< fr. *acétylène*)

acetónă *s.f. (chim.)* lichid incolor, cu miros plăcut, foarte volatil, care rezultă prin distilarea unui acetat, folosit ca dizolvant pentru materii grase, lacuri etc. (< fr. *acétone*)

acetonemíe *s.f. (med.)* boală caracterizată prin prezența acetonei în sînge. (< fr. *acétonémie*)

achénă *s.f.* tip de fruct indehiscent, uscat, de obicei cu o singură sămînță. (< fr. *akène*, cf. gr. *a* — fără, *chainein* — a se deschide)

achitá *vb.* I. **1.** *tr. (rar)* a declara liber (de o datorie, de o sarcină); *(jur.)* a declara nevinovat pe cineva, a scoate din culpă. **2.** *tr.* și *refl.* a(-și) plăti, a (-și) lichida o datorie. ○ *refl. (expr.)* *a se achita de ceva* = a îndeplini, a înfăptui (ceva). **3.** *tr. (fam.)* a ucide, a omorî. (< fr. *acquitter*)

achizitór *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu achiziționarea de produse și de materiale. (< *achiziție*)

achiziție *s.f.* **1.** procurare, cumpărare de obiecte (rare) etc.; bunul obținut. **2.** procurare de produse și materiale pen-

tru comerțul de stat, pe calea unor contracte speciale. (cf. fr. *acquisition*, lat. *acquisitio*)

achiziționá *vb.* I. *tr.* **1.** a procura, a cumpăra obiecte (rare). **2.** a obține, a procura produse pe cale de achiziții (**2.**) (< *achiziție*)

aciclic *adj.* **1.** *(bot.; despre flori)* cu organele așezate în spirală continuă. **2.** *(chim.; despre substanțe organice)* care nu conține nici un ciclu de atomi în molecula sa. (< fr. *acyclique*)

aciculár *adj.* în formă de ac. (< fr. *aciculaire*)

acíd *s.m. (chim.)* corp cu gust acru, care înroșește hîrtia albastră de turnesol și din a cărui combinație cu o bază rezultă o sare. *//adj.* cu proprietăți de acid; acru, înțepător. (< fr. *acide*, cf. lat. *acidus* — acru)

acidimetríe *s.f.* capitol din analiza volumetrică, care se ocupă cu determinarea acidității lichidelor. (< fr. *acidimétrie*)

acidimétru *s.n.* aparat folosit pentru determinarea acidității unui lichid. (< fr. *acidimètre*)

aciditáte *s.f.* calitatea de a fi acid; grad de concentrație a unei soluții acide. ○ *(med.) aciditate (gastrică)* = proprietate a sucului gastric de a conține o cantitate de acizi. (cf. fr. *acidité*, lat. *aciditas*)

acidóză *s.f. (med.)* mărirea acidității sîngelui, în urma unor tulburări funcționale în organism. (< fr. *acidose*)

acidulá *vb.* I. *tr.* a da aciditate unui lichid; a înăcri, a acri ușor. (< fr. *aciduler*)

aclamá *vb.* I. *tr.* a primi cu strigăte de bucurie, de aprobare, cu urale sau aplauze; a ovaționa. (cf. fr. *acclamer*, it. *acclamare*, lat. *acclamare*)

aclamáție *s.f. (de obicei la pl.)* exclamație de aprobare entuziastă pentru cineva sau ceva; ovație. (cf. fr. *acclamation*, it. *acclamazione*, lat. *acclamatio*)

aclimatizá *vb.* I. *tr.* a acomoda, a adapta la un nou climat (o plantă, un animal etc.). ● *refl. (fig.; despre oameni)* a se obișnui cu noi condiții de viață. (< germ. *akklimatisieren*, cf. fr. *acclimater*)

aclimatizáre *s.f.* acțiunea de a (se) aclimatiza. ● adaptarea unei plante sau a unui animal la condiții noi de viață. (< *aclimatiza*)

acnée *s.f.* boală manifestată prin apariția de coșuri pe piele. (< fr. *acné*, cf. gr. *akne* — vîrf, gurgui)

acoládă *s.f.* **1.** semn grafic care servește la reunirea într-un grup a mai multor cuvinte, formule, portative muzicale etc. **2.** *(ist.)* ceremonial medieval la primirea cuiva în rîndul cavalerilor, constînd dintr-o îmbrățișare și o lovitură ușoară cu latul spadei, dată de învestitor celui învestit. (< fr. *accolade*, cf. prov. *acolada* < lat. *ad* — la, *collum* — gît)

acolít *s.m.* **1.** persoană care ajută pe cineva (într-o acțiune). ● părtaș al cuiva la unelteri sau acțiuni criminale. **2.** ajutor al preotului în cultul catolic. **3.** divinitate secundară care însoțește o divinitate principală. (< fr. *acolyte*, cf. gr. *acolythos* — servitor, însoțitor)

acomodá *vb.* I. *refl.* **1.** a suferi modificări prin adaptarea la anumite condiții fiziologice și de mediu. **2.** a se obișnui cu condiții noi de trai; a se adapta. ● a se împăca, a se învoi. (< fr. *accommoder*, cf. it. *accomodare*, lat. *accommodare*)

acomodábil *adj.* care se poate acomoda ușor; cu care se poate deprinde ușor. (cf. fr. *accommodable*, it. *accomodabile*)

acomodáre *s.f.* acțiunea de a se acomoda. ○ *acomodarea cristalinului* = modificarea curburii cristalinului, care permite ochiului să vadă clar obiectele aflate la diferite distanțe de el. (< *acomoda*)

acomodáție *s.f. (rar)* acomodare. (cf. fr. *accommodation*, it. *accomodazione*, lat. *accommodatio*)

acompaniá *vb.* I. *tr.* **1.** *(muz.)* a însoți cu vocea sau dintr-un instrument partea principală a unei bucăți muzicale. **2.** a însoți, a întovărăși pe cineva. (< fr. *accompagner*, cf. it. *accompagnare*)

acompaniamént *s.n.* însoțirea cu vocea sau cu un instrument a melodiei principale, dintr-o piesă muzicală; acord care însoțește sau susține melodia principală a unui cîntec. (cf. fr. *accompagnement*, it. *accompagnamento*)

acompaniatór *s.m.* și *f.* persoană care acompaniază (cu vocea sau cu un instrument) executarea unei bucăți muzicale. (cf. fr. *accompagnateur*, it. *accompagnatore*)

acónt *s.n. (fin.)* parte dintr-o sumă de bani care se plătește înainte, drept garanție pentru încheierea unui contract, mai ales de vînzare-cumpărare; arvună. v. a v a n s. (< it. *acconto*, cf. fr. *acompte*)

acontá *vb.* I. *tr. (fin.)* a plăti un acont; a arvuni. (< *acont*)

acórd *s.n.* **1.** învoire, înțelegere. **2.** convenție între state, stabilind relațiile dintre ele. **3.** remunerare a muncii prestate, fixată pe unitatea de produs realizat. **4.** *(gram.)* raport între două sau mai multe cuvinte, ale căror forme trebuie să concorde potrivit genului, numărului, cazului etc. **5.** *(muz.)* armonie a mai multor sunete muzicale produse în același timp. (< fr. *accord*, cf. it. *accordo*)

acordá *vb.* I. *tr.* **1.** a da cu de la sine voință, a concede; a atribui. **2.** *(gram)* a stabili între cuvintele unei propoziții un raport impus de regulile sintaxei în ceea ce privește genul, numărul etc. **3.** *(muz.)* a da coardelor sau sunetului unui instrument muzical un anumit ton. (< fr. *accorder*)

acordánt *s.m. și f. (rar)* persoană care execută lucrări în acord. (< germ. *Akkordant)*

acordeón *s.n.* instrument muzical cu lame vibrante, cu burduf și cu clape. (< fr. *accordéon)*

acordeonist *s.m. și f.* persoană care cîntă la acordeon. (cf. fr. *accordéoniste)*

acordór[1] *s.m.* specialist în acordarea instrumentelor muzicale. (cf. fr. *accordeur)*

acordór[2] *s.n.* unealtă pentru acordarea instrumentelor muzicale. (cf. fr. *accordoir)*

acosmísm *s.n. (fil.)* teorie idealistă după care lumea fizică nu ar exista ca realitate independentă de Dumnezeu, presupus creator al ei. (cf. gr. *a* — fără; *cosmos* — univers)

acostá *vb.* I. **1.** *intr. (mar.)* a trage la țărm. **2.** *tr. (fig.)* a opri pe cineva, a te lega de cineva (mai ales pentru a-l supăra). (cf. fr. *accoster*, it. *accostare)*

acostamént *s.n.* fîșie laterală de-a lungul unei șosele, situată între partea carosabilă și șanț. (cf. fr. *accotement)*

acotiledón *adj.* acotiledonat. (< fr. *acotylédone*, cf. gr. *a* — fără, *Kotyle* — cavitate)

acotiledonát *adj. (despre plante*; op. c o t i l e d o n a t) care are embrionul fără cotiledoane. ● *(subst. f., pl.)* clasă de plante cu embrionul neformat înainte de germinare, a căror înmulțire se face prin spori; *(la sg.)* plantă din această clasă. (după fr. *acotylédoné)*

acreditá *vb.* I. *tr.* **1.** a da puteri unui reprezentant pe lîngă un guvern străin; a împuternici. **2.** a face demn de crezare. **3.** *(fin.)* a deschide un credit; a credita. (< fr. *accréditer*, cf. it. *accreditare*, germ. *akkreditieren)*

acreditáre *s.f.* acțiunea de a acredita. ○ *scrisori de acreditare* = documente diplomatice prin care se confirmă calitatea unui reprezentant plenipotențiar. (< *acredita)*

acreditát *adj. (adesea subst.)* împuternicit ca reprezentant plenipotențiar. (< *acredita)*

acreditív *s.n. (fin.)* document de decontare (folosit mai ales în economia socialistă), prin care o instituție de credit dă altei instituții dispoziția de a plăti cuiva o sumă de bani. (< germ. *Akkreditiv)*

acribíe *s.f. (rar)* exactitate, rigurozitate în cercetarea științifică; conștiinciozitate. (< fr. *acribie*, cf. gr. *akribes* — exact)

acroamátic *adj. (fil.; rar)* transmis pe cale orală. ● rezervat inițiaților, secret. (< fr. *acroamatique*, cf. gr. *akroamatikos* — care se ascultă)

acrobát *s.m. și f.* gimnast care execută exerciții grele, mai ales de echilibristică. ● *(fig.)* persoană lipsită de consecvență în atitudini, în păreri etc.; persoană care caută să epateze prin procedee ieșite din comun. (< fr. *acrobate*, cf. it. *acrobata*, gr. *akrobates* — care merge în vîrful picioarelor)

acrobátic *adj.* de acrobat; referitor la acrobați, la acrobație; asemănător cu jocul acrobaților. (cf. fr. *acrobatique*, it. *acrobatico)*

acrobație *s.f.* exercițiu gimnastic sau echilibristic greu. ● arta acrobatului. ● *(la pl.)* evoluții dificile făcute de un avion în afara zborului normal. ● *(fig.; la pl.)* sforțări neobișnuite pentru a ieși dintr-o încurcătură. (cf. fr. *acrobatie)*

acrocefál *adj. (anat.)* cu craniul înalt, cu creștetul țuguiat. (< *acrocéphale*, cf. gr. *akros* — ascuțit, *kephale* — cap)

acrocefalíe *s.f. (anat.)* deformație congenitală a craniului, constînd în țuguierea lui. (< fr. *acrocéphalie)*

acromátic *adj. (despre instrumente optice)* care dă imagini fără irizații. (< fr. *achromatique*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare)

acromatism *s.n.* proprietate a unui sistem optic de a nu descompune raza de lumină în culorile ei componente. (cf. fr. *achromatisme)*

acromatopsíe *s.f. (med.)* afecțiune a ochiului constînd în imposibilitatea de a distinge culorile; daltonism. (< fr. *achromatopsie* < gr. *a* — fără, *chroma* — culoare, *opsis* — văz)

acromegalíe *s.f. (med.)* boală constînd într-o creștere exagerată a extremităților corpului și a scheletului facial, datorită unei hipersecreții a hipofizei. (< fr. *acromégalie)*

acromíe *s.f.* decolorare a pielii din lipsă de pigment. (< fr. *achromie*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare)

acrópolă *s.f. (ist.)* cetățuie înăuntrul orașelor antice grecești (întărite), așezată de obicei pe o înălțime. (cf. fr. *acropole* < gr. *akropolis* < *akros* — ridicat, *polis* — oraș)

acrostíh *s.n.* poezie în care inițialele versurilor citite vertical alcătuiesc un nume sau o propoziție. (< fr. *acrostiche*, cf. gr. *akros* — dinafară, *stikhos* — vers)

acroșá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a agăța, a atîrna. (< fr. *accrocher)*

acroșáj *s.f. (tehn.)* agățare, atîrnare. (cf. fr. *accrochage)*

acrotér *s.n.* soclu așezat pe un fronton pentru a susține statui, vase sau alte ornamente. (< fr. *acrotère)*

ácru *s.m.* unitate de măsură egală cu 4067 metri pătrați, uzuală în Anglia, America de Nord etc. (< fr. *acre*, cf. it. *acro*, lat. t. *acrum* < v. germ. *acker)*

act *s.n.* **1.** rezultatul unei acțiuni, al unei activități umane; acțiune, faptă. ○ *(expr.) a lua act (de ceva)* = a afla, a înregistra, a nota; *a face act de prezență* = a apărea undeva, obligat sau din politețe. **2.** document oficial care constată un fapt, o învoială, o obligație

etc. ○ *(jur.) act de acuzare* = concluzie scrisă asupra anchetării unei cauze penale, folosită ca bază la dezbaterile unui proces. **3.** diviziune a unei piese de teatru. (< lat. *actus*, cf. fr. *acte)*

actinic *adj. (chim.; despre radiații)* cu efect chimic intens. (< fr. *actinique*, cf. gr. *aktis* — rază)

actinie *s.f. (zool.)* animal inferior de mare, din încrengătura celenteratelor, cu gura înconjurată de tentacule frumos colorate, care trăiește lipit de stînci. (< fr. *actinie)*

actiniu *s.n. (chim.)* element radioactiv, extras din minereurile din care s-a scos radiul. (< fr. *actinium)*

actinometrie *s.f. (fiz.)* **1.** măsurarea intensității radiațiilor. **2.** capitol al fizicii, care studiază radiațiile luminoase și termice din interiorul atmosferei. (< fr. *actinométrie)*

actinométru *s.n. (fiz.)* **1.** aparat servind la măsurarea intensității radiațiilor luminoase ale soarelui sau ale aștrilor. **2.** aparat care indică durata de expunere la fotografiere; exponometru.(<fr. *actinomètre*, cf. gr. *aktis* — rază, *metron* — măsură)

actinomicóză *s.f. (med.)* boală parazitară, cauzată de o ciupercă, constînd în abcese cronice. (< fr. *actinomycose*, cf. gr. *aktis* — rază, *mykes* — ciupercă)

actinoterapie *s.f. (med.)* tratament cu substanțe sau aparate emițătoare de raze. (< fr. *actinotherapie*, cf. gr. *aktis* — rază, *therapeia* — îngrijire)

activ *adj.* (op. p a s i v). **1.** care participă intens la o acțiune; harnic, energic. ○ *membru activ* = membru al unei organizații sau instituții, avînd anumite obligații și bucurîndu-se de drepturi depline în cadrul acelui colectiv. ● *(mil.)* în serviciul efectiv, sub steag; în activitate. ● *(chim.; despre corpuri)* care intră ușor în reacție. ● *(lingv.) vocabular activ* = vocabular folosit în mod curent. ● *(gram.) verb activ* = verb a cărui acțiune este săvîrșită de subiectul gramatical. **2.** *(fin.; despre operații, conturi, bilanț)* care se soldează cu un profit. //*s.n.* **1.** *(în orînduirea socialistă)* grup, colectiv al unei organizații politice, al unei instituții etc. care cuprinde elementele cele mai devotate și mai bine pregătite, cu sarcini de răspundere. **2.** *(fin.)* totalitatea bunurilor mobile și imobile care aparțin unei întreprinderi sau instituții; parte a bilanțului unde se înscriu aceste bunuri. (< lat. *activus*, < *ago* — a face, cf. fr. *actif* // (1) rus. [partiinîi] *aktiv)*

activá *vb.* I. **1.** *intr.* a lucra, a fi activ, a desfășura o activitate intensă. **2.** *tr.* a înviora, a intensifica, a accelera. **3.** *refl.* a intra în cadrele active ale armatei. (< fr. *activer)*

activatór *s.n. (chim.)* substanță care, adăugată unui catalizator, îi intensifică activitatea. (< *activa)*

activíst *s.m.* și *f.* membru militant al unei organizații de masă, care se ocupă exclusiv cu munca politică în cadrul acelei organizații. (< rus. *aktivist)*

activitáte *s.f.* îndeplinirea unor acte fizice, intelectuale, morale etc. în vederea unui anumit rezultat; ocupație, muncă, lucru, îndeletnicire. ● situație a unui ofițer care face parte din cadrele active ale armatei. (cf. lat. *activitas*, fr. *activité)*

activizá *vb.* I. *tr.* a îndemna pe cineva să fie mai activ (în muncă etc.). (după rus. *aktivizirovati*, *aktivizației)*

actór *s.m.* persoană (de obicei profesionistă) care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme. v. a r t i s t. (< fr. *acteur*, cf. lat. *actor)*

actoricéscadj. privitor la actori. (< *actor)*

actorie *s.f. (rar)* profesiunea de actor. (< *actor)*

actriță *s.f.* artistă care deține un rol într-o piesă de teatru sau într-un film. (după fr. *actrice)*

actuál *adj.* prezent, de față. ● de actualitate, la ordinea zilei. ● efectiv, real. (< lat. *actualis*, cf. fr. *actuel)*

actualitáte *s.f.* timpul de față, prezent. ○ *(loc. adj.) de actualitate* = care se petrece, care interesează în momentul prezent. ● ceea ce este actual; *(la pl.)* evenimente curente, la ordinea zilei. (cf. fr. *actualité)*

actualizá *vb.* I. *tr.* a face ca ceva să devină actual. (cf. fr. *actualiser)*

actualménte *adv.* în prezent; acum. (cf. fr. *actuellement)*

actuár *s.m.* specialist în calcule statistice de asigurări și de probleme financiare. (< fr. *actuaire*, cf. lat. *actuarius* — scrib, grefier)

acționá *vb.* I. **1.** *intr.* a întreprinde o acțiune, a lucra. v. a c t i v a. **2.** *tr. (mec.)* a face să funcționeze, a pune în mișcare, în lucru. **3.** *tr. (jur.; în expr.) a acționa* (pe cineva) *în justiție* (sau *în judecată)* = a da (pe cineva) în judecată. (< fr. *actionner*, cf. it. *azionare)*

acționár *s.m.* și *f.* posesor de acțiuni ale unei întreprinderi financiare sau comerciale capitaliste. (cf. fr. *actionnaire)*

acțiúne *s.f.* I. **1.** faptul de a face ceva, desfășurare a unei activități; faptă, lucrare. ● gesturile și ținuta cu care un orator își însoțește cuvîntarea. ● *(mil.)* operație militară. ● *(gram.)* ceea ce arată un verb (o lucrare, o stare etc.). **2.** întîmplările dintr-o operă literară; subiect. v. e p o s, f a b u l a ț i e. **3.** influență. **4.** *(jur.)* proces; cerere prin care se deschide un proces. II. titlu care reprezintă o parte din capitalul unei societăți anonime sau al unei societăți în comandită. (cf. fr. *action*, it. *azione*, lat. *actio)*

acuarélă *s.f.* **1.** vopsea solidă care, dizolvată în apă, se întrebuințează în pictură. **2.** pictură făcută cu culori dizolvate în apă. (cf. fr. *aquarelle*, it. *acquarello)*

acuarelíst *s.m.* și *f.* pictor care lucrează în acuarelă. (cf. fr. *aquarelliste*, it. *acquarellista)*
acuitáte *s.f.* **1.** *(liv.)* capacitatea senzorială de a înregistra excitații foarte slabe; agerime, ascuțime. ○ *(loc. adv.) cu acuitate* = cu necesitate, în mod imperios. **2.** grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical. (< fr. *acuité*, cf. lat. *acutus* — ascuțit)
acuminát *adj. (bot.; despre frunze, fructe* etc.) terminat cu un vîrf lung și ascuțit. (cf. fr. *acuminé*, lat. *acuminatus* < *acumen* — vîrf)
acumulá *vb.* I. *tr.* a îngrămădi, a strînge, a înmagazina. (< fr. *accumuler*, cf. it. *accumulare*, lat. *accumulare)*
acumuláre *s.f.* strîngere, îngrămădire, înmagazinare. ○ *acumulare primitivă* = acumulare constituind punctul de plecare al modului de producție capitalist, care constă în deposedarea prin violență a micilor producători de mijloace de producție, exploatare a coloniilor, războaie etc.; *acumulare a capitalului* = retransformarea plusvalorii în capital; *acumulare socialistă* = partea din venitul național destinată lărgirii producției, creării de rezerve materiale și sporirii fondurilor social-culturale neproductive. (< *acumula)*
acumulatór *s.n.* aparat care înmagazinează energie sub diferite forme. (cf. fr. *accumulateur*, it. *accumulatore)*
acuplá *vb.* I. *tr. (rar)* a cupla. (< fr. *accoupler)*
acuplái *s.n. (tehn.)* dispozitiv care face legătura între organele de acționare ale unei mașini, făcînd să se transmită mișcarea de la o piesă la alta. (< fr. *accouplage)*
acupunctúră *s.f. (med.)* operație chirurgicală care constă în înțepături făcute în regiunea bolnavă. (< fr. *acuponcture*, cf. lat. *acus* — ac, *punctura* — înțepătură)
acurát *adj.* îngrijit, lucrat cu îngrijire. (< it. *accurato*, cf. germ. *akkurat)*
acuratéțe *s.f. (liv.)* atenție deosebită, exactitate, grijă în execuția unui lucru. (< it. *accuratezza)*
acústic *adj.* referitor la acustică; care emite, transmite sau recepționează sunete. ○ *cornet acustic* = pîlnie care întărește sunetele, folosită de cei cu auzul slab. (< fr. *acoustique*, cf. it. *acustico* < gr. *akoustikos* — relativ la sunet)
acústică *s.f.* **1.** parte a fizicii care studiază sunetele. **2.** calitatea de a asigura o bună propagare și percepere a sunetelor. (< fr. *acoustique)*
acusticián *s.m.* și *f.* specialist în acustică. (cf. fr. *acousticien)*
acút *adj.* **1.** ascuțit, pătrunzător, violent. **2.** *(med.; despre boli)* ajuns la o stare critică. **3.** *(muz.; despre note)* înalt, ascuțit. (< lat. *acutus*, cf. it. *acuto)*
acuzá *vb.* I. *tr.* **1.** a învinui, a învinovăți; a imputa. ● *(jur.)* a imputa cuiva un delict, o crimă. **2.** a arăta, a vădi, a dovedi, a manifesta. (< fr. *accuser*, cf. it. *accusare*, lat. *accusare)*
acuzáre *s.f.* învinuire. ● *(concr.)* persoană care acuză la un proces. (< *acuza)*
acuzát *s.m.* și *f.* cel învinuit de un furt, un omor etc.; *(spec.)* persoană împotriva căreia s-a introdus o acțiune în justiție. (< *acuza)*
acuzatív *s.n. (gram.)* cazul în care stau complementul direct, complementul indirect precedat de prepoziție și complementele circumstanțiale. (cf. lat. *accusativus*, fr. *accusatif)*
acuzatór *adj.* cel care acuză. ○ *acuzator public* = magistrat care susține acuzarea într-un proces penal. (cf. fr. *accusateur)*
acuzáție *s.f.* acuzare, învinuire, învinovățire. (cf. fr. *accusation*, lat. *accusatio)*
acúză *s.f.* învinuire, imputare, acuzare. (< it. *acusa)*
acvafórte *s.f.* reproducere a unui desen printr-un clișeu gravat cu acid azotic pe plăci de cupru sau de zinc. (< it. *acquaforte)*
acvafortíst *s.m.* și *f.* gravor în acvaforte. (< it. *acquafortista)*
acvamarín *s.n.* substanță albastră-verzuie, varietate de beril, folosită ca piatră prețioasă. (< it. *acquamarina)*
acvárіu *s.n.* vas, bazin în care se țin animale și plante acvatice. ● sală sau clădire care adăpostește un astfel de bazin. (< fr., lat. *aquarium)*
acvátic *adj.* de (din) apă, care trăiește în apă. ● format din apă, de apă. (< fr. *aquatique*, cf. lat. *aqua* — apă)
acvatíntă *s.f.* gravură cu apă tare care imită desenul cu tuș. (it. *acquatinta)*
acvifér *adj.* care are, care conține apă. (< fr. *aquifère*, cf. lat. *aqua* — apă, *ferre* — a purta)
ácvilă *s.f.* specie de vultur. ● stemă reprezentînd un vultur; pajură. (< lat. *aquila)*
acvilíde *s.f. pl. (zool.)* familie de păsări răpitoare, avînd ca tip acvila; *(la sg.)* pasăre din această familie. (< fr. *aquilidés*, cf. lat. *aquila)*
acvilín *adj.* de vultur, vulturesc. ○ *nas acvilin* = nas coroiat; *privire acvilină* = privire pătrunzătoare. (cf. fr. *aquilin*, lat. *aquilinus)*
acvilón *s.n. sg.* vînt de miazănoapte (< fr. *aquilon)*
adágio *adv. (muz.)* lent, în tempo rar. /*/s.n.* arie executată în tempo lent, rar. (< it. *adagio)*
adágiu *s.n. (rar)* maximă, sentință. (< lat. *adagium* — proverb)
adamantín *adj.* diamantin. (< fr. *adamantin)*
adamsítă *s.f.* gaz de luptă strănutător. (< fr. *adamsite*, cf. *Adams*, n.p.)
adaptá *vb.* I. **1.** *tr.* a transforma, a potrivi pentru a corespunde unor anu-

mite condiții, împrejurări etc. ● a ajusta, a potrivi. **2.** *refl.* a se obișnui, a se deprinde. (< fr. *adapter*, cf. lat. *adaptare* — a potrivi).

adaptábil *adj.* care poate fi adaptat. (cf. fr. *adaptable)*

adaptabilitáte *s.f.* însușirea de a fi adaptabil. (< *adaptabil)*

adaptáre *s.f.* acțiunea de a (se) adapta și rezultatul ei; modificare, ajustare; *(concr.)* lucru ajustat. ● acomodare a organismelor, a simțurilor etc. la mediul înconjurător. (< *adapta)*

adaptív *adj.* de adaptabilitate. (< *adapta)*

adecvát *adj.* **1.** potrivit, corespunzător, nimerit. **2.** *(fil.)* conform, identic. ○ *cunoaștere adecvată* = cunoaștere care reflectă exact însușirile cele mai esențiale ale unui obiect sau fenomen. (< fr. *adéquat*, cf. lat. *adaequatus)*

adenítă *s.f. (med.)* inflamație microbiană a ganglionilor limfatici. (< fr. *adenite*, cf. gr. *aden* — glandă)

adenóm *s.n. (med.)* tumoare benignă asemănătoare ca structură cu o glandă. (< fr. *adénome)*

adenopatíe *s.f.* nume dat în general oricărei boli a glandelor sau a ganglionilor limfatici. (< fr. *adénopathie*, cf. gr. *aden* — glandă, *pathos* — suferință)

adépt *s.m.* și *f.* persoană care se alătură convingerilor cuiva; partizan al unei teorii, al unei idei etc. ● inițiat în misterele unei secte, în secretele unei științe, ale unei arte etc. (< fr. *adepte*, cf. it. *adepto* < lat. *adeptus* — care a câștigat)

aderá *vb.* I. *intr.* **1.** a se uni cu părerea cuiva; a se alătura unui partid, unei mișcări etc. cunoscîndu-i și împărtășindu-i principiile. **2.** a fi, a se ține lipit, strîns de ceva, a se lipi de ceva. (< fr. *adhérer*, cf. lat. *adhaerere)*

aderént *adj.* **1.** care aderă. ● *(subst.)* partizan la o acțiune comună, tovarăș de idei. **2.** lipit strîns, fixat de ceva. (cf. fr. *adhérent)*

aderénță *s.f.* **1.** *(med.)* lipire patologică a unor țesuturi, care de obicei nu sînt lipite între ele. **2.** *(tehn.)* frecare între două corpuri în contact, dintre care unul alunecă sau se rostogolește peste celălalt. (< fr. *adhérence)*

adeziúne *s.f.* **1.** alăturare; consimțire; exprimare scrisă a aderării la ceva. **2.** *(fiz.)* forță de atracție moleculară care se exercită între două corpuri în contact. (cf. fr. *adhésion*, lat. *adhaesio)*

adeziv *adj. (despre materiale, substanțe* etc.) care aderă, care se lipește strîns de ceva. (< fr. *adhésif)*

ad-hóc *adv.* pentru aceasta, pentru un anumit scop. (< lat. *ad hoc* — pentru aceasta)

adiabátic *adj. (fiz.; despre un fenomen fizico-chimic)* produs fără a ceda sau a primi căldură din exterior. (< fr. *adiabatique*, cf. gr. *adiabatos* — impenetrabil)

adiacént *adj. (liv.)* alăturat, în atingere, contiguu. ○ *(mat.) unghiuri adiacente* = unghiuri care au o latură comună și același vîrf. (< lat. *adjacens* — care este aproape, cf. fr. *adjacent)*

adinamíe *s.f. (med.)* debilitate, slăbiciune; prostrație completă fizică și morală. (< fr. *adynamie*, cf. gr. *a* — fără, *dynamis* — putere)

ad-ínterim *adj. invar.* provizoriu, interimar. (< lat. *ad* — pentru, *interim* — în acest timp)

adío *interj.* rămas bun, rămîi cu bine. ○ *(expr.) a-și lua adio de la ceva* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. (< it. *addio* < *ad* — la, *Dio* — Dumnezeu)

adipós *adj. (anat.)* de grăsime, gras. ○ *țesut adipos* = țesut conjunctiv care înmagazinează grăsimea. (< fr. *adipeux*, cf. lat. *adeps* — grăsime)

adipozitáte *s.f. (med.)* acumulare patologică de grăsime într-un țesut. (cf. fr. *adiposité)*

adipsíe *s.f. (med.)* lipsă parțială sau totală a senzației de sete.

aditiv *s.n. (chim.)* substanță care se adaugă la un ulei mineral pentru a-i ameliora proprietățile. (< fr. *additif)*

adiție *s.f. (chim.)* adăugare. ● *(mat.)* adunare. (cf. fr. *addition*, lat. *additio)*

adiționá *vb.* I. *tr. (rar)* a aduna. (< fr. *additionner)*

adiționál *adj.* adăugat ca supliment la urmă. (cf. fr. *additionnel)*

adiționáre *s.f.* adunare. (< *adiționa)*

adjectiv *s.n. (gram.)* parte de vorbire flexibilă care denumește o însușire sau însoțește un substantiv. (< lat. *adjectivum*, cf. fr. *adjectif)*

adjectivál *adj.* exprimat printr-un adjectiv. ○ *articol adjectival* = articol pus pe lîngă un adjectiv legat de un substantiv articulat sau de un nume propriu. ● care are funcție de adjectiv. (< *adjectiv)*

adjoncțiúne *s.f.* unire, adăugare. (< fr. *adjonction)*

adjudecá *vb.* I. *tr. (jur.)* a da, a atribui (un bun, o lucrare etc.) aceluia care oferă mai mult, în cadrul unei licitații sau unei concurențe. (< lat. *adjudicare*, cf. fr. *adjuger*, după *judeca)*

adjudecatár *s.m.* și *f.* persoană căreia i se adjudecă un lucru la o licitație publică. (cf. fr. *adjudicataire)*

adjudecătór *s.m.* și *f.* persoană care face adjudecarea la o licitație. (cf. fr. *adjudicateur)*

adjudecáție *s.f.* act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză etc. la o licitație publică. (cf. lat. *adjudicatio*, fr. *adjudication)*

adjúnct *adj. (adesea subst.)* cu funcția imediat subordonată unui șef, unui conducător de instituție etc. (< lat. *adjunctus*, cf. germ. *Adjunkt*, fr. *adjoint)*

adjutánt *s.m.* ofițer de pe lîngă comandantul unei unități militare, însărci-

nat cu transmiterea ordinelor și conducerea lucrărilor de birou; ofițer dintr-un stat-major având diferite sarcini. ● gradul cel mai înalt de subofițer; militar având acest grad. (< fr. *adjutant*, cf. lat. *adjutans)*

ad libitum *adv.* după voie, după poftă, după plac; oricum. (< lat. *ad libitum* — după plac)

ad literam *adv.* cuvînt cu cuvînt, fără nici o schimbare, întocmai; literal. (< lat. *ad litteram)*

administrá *vb.* I. *tr.* **1.** a conduce, a gospodări (o întreprindere, o instituție etc.). **2.** a da un medicament unui bolnav. (< fr. *administrer*, cf. lat. *administrare)*

administrativ *adj.* privitor la administrație; de administrație. ● care emană de la un organ de administrație. (cf. fr. *administratif*, lat. *administrativus)*

administrátor *s.m.* și *f.* conducător al unui serviciu de administrație. ○ *administrator delegat* = persoană împuternicită de consiliul de administrație al unei societăți capitaliste să conducă societatea. ● *(rar)* om care se pricepe la organizarea și conducerea unei activități. (cf. fr. *administrateur*, lat. *administrator)*

administrație *s.f.* ansamblul organelor administrative ale unui stat, ale unei întreprinderi etc.; conducerea administrativă a unei întreprinderi, a unei instituții etc. ○ *consiliu de administrație* = consiliu însărcinat cu conducerea unei societăți pe acțiuni. ● *(înv.)* serviciu al armatei care avea în sarcină hrana și îmbrăcămintea trupelor. (cf. rus. *administrația*, fr. *administration*, lat. *administratio)*

admirá *vb.* I. *tr.* a privi, a prețui cu sentimente de încîntare, de mirare și plăcere. (< fr. *admirer*, cf. lat. *admirari)*

admirábil *adj.* vrednic de admirat; încîntător, minunat. (cf. fr. *admirable*, lat. *admirabilis)*

admirativ *adv.* cu admirație. (cf. fr. *admiratif*, lat. *admirativus)*

admiratór *s.m.* și *f.* cel care admiră, animat de admirație. (cf. fr. *admirateur*, lat. *admirator)*

admirație *s.f.* sentiment de prețuire fără rezerve, de apreciere deosebită (față de cineva sau de ceva). (cf. fr. *admiration*, lat. *admiratio)*

admisibil *adj.* care poate fi admis; valabil. (cf. fr. *admissible)*

admisibilitáte *s.f. (rar)* posibilitatea de a fi admis, caracterul a ceea ce este admisibil. (cf. fr. *admissibilité)*

admisie *s.f. (tehn.)* **1.** intrarea unui agent motor în cilindrul unei mașini sau în mașina care îl utilizează. **2.** porțiune din cursa pistonului în timpul căreia agentul motor intră în cilindru. (cf. fr. *admission*, lat. *admissio)*

admite *vb.* III. *tr.* a primi drept bun, a socoti adevărat. ● a îngădui, a permite. ● a da curs favorabil (unei cereri etc.) ● a înscrie, a primi (la un examen). (< lat. *admittere*, cf. fr. *admettre)*

admítere *s.f.* acțiunea de a admite. ○ *examen de admitere* = examen de primire într-o școală. (< *admite)*

admonestá *vb.* I. *tr.* a dojeni, a mustra aspru (mai ales un subaltern). (< fr. *admonester)*

admonestáre *s.f.* mustrare, dojană; *(concr.)* hîrtie oficială care conține o mustrare adresată cuiva. *(< admonesta)*

admonițiúne *s.f.* **1.** *(jur.)* cercetare făcută de judecător. **2.** *(rar)* admonestare. (cf. lat. *admonitio*, fr. *admonition)*

adnotá *vb.* I. *tr.* a face note, însemnări pe marginea unui text. (< lat. *adnotare*, *annotare)*

adnotáre *s.f.* notă explicativă, însemnare pe marginea unui text. (< *adnota)*

adnotatór *s.m.* și *f.* cel care adnotează un text. (cf. lat. *annotator)*

adnotáție *s.f.* adnotare. (cf. lat. *anotatio*, fr. *adnotation)*

adolescént *s.m.* și *f.* persoană ajunsă la adolescență. (< fr. *adolescent*, cf. it. *adolescente*, lat. *adolescens)*

adolescéntă *s.f.* epocă din viața unui om, cuprinsă între copilărie și tinerețe; vîrsta acestei perioade. (cf. fr. *adolescence*, it. *adolescenza*, lat. *adolescentia)*

adónic *adj. (în metrica antică; despre versuri)* alcătuit dintr-un dactil și un spondeu sau troheu. (< fr. *adonique)*

adónis *s.m.* nume dat unui tînăr foarte frumos (prin aluzie la un personaj legendar din antichitate). (< *Adonis*, n.p.)

adoptá *vb.* I. *tr.* **1.** *(jur.)* a înfia un copil. **2.** a-și însuși felul de a fi al cuiva. ● a alege cu predilecție, a admite. ● a accepta (prin vot.) (< lat. *adoptare*, cf. fr. *adopter)*

adoptív *adj. (despre copii)* înfiat. ● *(despre părinți; fig., despre patrie)* dobîndit prin adopție. (cf. lat. *adoptivus*, fr. *adoptif)*

adópție *s.f.* faptul de a adopta (**1**); act prin care se adoptă un copil; înfiere. (cf. lat. *adoptio*, fr. *adoption)*

adorá *vb.* I. *tr.* **1.** a iubi foarte mult, fără limite. **2.** a slăvi, a diviniza; a venera (o divinitate). (< fr. *adorer*, cf. it. *adorare*, lat. *adorare)*

adorábil *adj.* vrednic de adorat; fermecător. (cf. fr. *adorable*, it. *adorabile*, lat. *adorabilis)*

adoráre *s.f.* adorație. (< *adora)*

adorát *adj. (adesea subst.)* foarte iubit. ● venerat, slăvit. *(< adora)*

adoratór *s.m.* și *f.* persoană care adoră pe cineva sau ceva. (cf. fr. *adorateur*, it. *adoratore*, lat. *adorator)*

adorație *s.f.* dragoste, iubire nemărginită. ● venerație pentru o divinitate; adorare. (cf. fr. *adoration*, it. *adorazione*, lat. *adoratio)*

adragánt *s.n.* gumă vegetală secretată de o plantă numită *Astragalus verus.* (< fr. *adragant*)

adrenalínă *s.f.* hormon produs de glandele suprarenale (putînd fi preparat și sintetic), folosit în medicină, în special ca vasoconstrictor. (< fr. *adrénaline*)

adresá *vb.* I. **1.** *tr.* a trimite direct (cuiva) o scrisoare, o cerere, o plîngere. **2.** *tr.* a scrie titlul sau adresa (pe o cerere sau pe o scrisoare). **3.** *refl.* a-și îndrepta cuvîntul către cineva, a vorbi cuiva; a face apel la... (< fr. *adresser*)

adresánt *s.m.* și *f.* *(rar)* persoană căreia i se adresează o scrisoare; destinatar. (< germ. *Adressant*)

adrésă *s.f.* **1.** indicație a numelui și a domiciliului unei persoane. ● indicație, mențiune pe scrisori, colete etc., care conține numele și domiciliul destinatarului. ○ *(expr.)* *la adresa cuiva* = cu privire la cineva. **2.** comunicare oficială în scris făcută de o organizație, o instituție etc. (< fr. *adresse*)

adsorbánt *s.m.* *(chim.)* corp pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție. (cf. fr. *adsorbant*)

adsorbát *s.m.* *(chim.)* substanță rezultată dintr-un adsorbant și substanța adsorbită. (cf. fr. *adsorbat*)

adsorbí *vb.* IV. *refl.* *(despre substanțe)* a se fixa pe un alt corp prin adsorbție. (< fr. *adsorber*)

adsórbție *s.f.* *(fiz.; chim.)* fixarea moleculelor unui gaz sau ale unui corp dizolvat, într-un strat foarte subțire, pe suprafața unui corp solid. (cf. fr. *adsorption*)

adúctor *adj.* *(anat.; despre mușchi)* care apropie un membru de corp sau două organe unul de altul. (cf. fr. *adducteur*, it. *adduttore*)

adúcție *s.f.* **1.** transportare, aducere, transport; acțiunea de a îndrepta apele către un anumit loc. ○ *aducție de apă* = = apeduct. **2.** acțiunea mușchilor aductori. (cf. fr. *adduction*, it. *adduzione*)

adulá *vb.* I. *tr.* a linguși, a flata în chip josnic, servil pe cineva. (< fr. *aduler*, cf. lat. *adulari*)

adulátor *adj.*, *s.m.* și *f.* lingușitor. (cf. fr. *adulateur*, lat. *adulator*)

adulație *s.f.* lingușire, flatare josnică. (cf. fr. *adulation*, lat. *adulatio*)

adúlt *adj.*, *s.m.* și *f.* (persoană) care a ajuns la maturitate; suficient dezvoltat. (< lat. *adultus*, cf. fr. *adulte*)

adultér *s.n.* nerespectare a fidelității conjugale făptuită de către unul din soți. // *adj.* *(despre soți)* care nu respectă fidelitatea conjugală. (< lat. *adulter*, cf. fr. *adultère*)

adulterín *adj.* născut dintr-un adulter. (< lat. *adulterinus*, cf. fr. *adultérin*)

advécție *s.f.* mișcare de aer cu direcție orizontală. (cf. lat. *advectio*)

adventísm *s.n.* doctrină mistică, practicată de o sectă religioasă creștină și care propagă, printre altele, credința în a doua venire a lui Iisus pe pămînt. (< engl. *adventism*, cf. germ. *Adventismus*)

adventíst *adj.* referitor la adventism. // *s.m.* și *f.* adept al adventismului. (< engl. *adventist*, cf. lat. *adventus* — sosire)

adventív *adj.* *(bot.; despre rădăcini)* dezvoltat în alt loc decît cel normal. (< fr. *adventif*)

advérb *s.n.* *(gram.)* parte de vorbire neflexibilă, care determină un verb, un adjectiv sau un alt adverb. (< lat. *adverbium*, cf. fr. *adverbe*)

adverbiál *adj.* *(despre cuvinte sau construcții gramaticale)* cu valoare de adverb. (< lat. *adverbialis*, cf. fr. *adverbial*)

advérs *adj.* situat în față; contrar, opus. ○ *(jur.)* *parte adversă* = adversar (într-un proces) ● nefavorabil, neprielnic; dușmănos, potrivnic. (< fr. *adverse*, cf. lat. *adversus* — contra)

adversár *s.m.* și *f.* potrivnic, rival. (< fr. *adversaire*, cf. lat. *adversarius*)

adversatív *adj.* care exprimă o opoziție. ○ *(gram.)* *propoziție adversativă* (și *subst.*, *f.*) = propoziție coordonată care arată o opoziție față de coordonata ei; *conjuncție adversativă* = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. (< lat. *adversativus*, cf. fr. *adversatif*)

adversitáte *s.f.* împrejurare, situație potrivnică, grea; dificultate. (cf. fr. *adversité*, lat. *adversitas*)

aéd *s.m.* *(ist.)* poet-cîntăreț la vechii greci. (< fr. *aède*, cf. gr. *aoidos* — cîntăreț)

aerá *vb.* I. **1.** *tr.* a aerisi. ● a zvînta, a expune la soare și la aer (lucruri, haine etc.). **2.** *refl.* *(rar)* a-și face vînt. (< fr. *aérer*)

aeráj *s.n.* introducere de aer proaspăt într-un loc închis (mină, hală de uzină etc.); aerisire. (cf. fr. *aérage*)

aerát *adj.* **1.** *(despre lichide, materiale granuloase* etc.) tratat prin introducere de aer. **2.** *(despre cereale)* răcit cu ajutorul aerului, prin vînturare etc. (< *aera*)

aerátor *s.n.* mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afînarea amestecului de formare. (cf. fr. *aérateur*)

aerație *s.f.* răcire a cerealelor depozitate într-un siloz, cu ajutorul aerului. (cf. fr. *aération*)

aerían *adj.* **1.** aflat în aer. ● întîmplat, produs în aer. ○ *alarmă aeriană* = alarmă prin care se anunță un atac aerian inamic. **2.** *(fig.)* diafan, transparent; gingaș, vaporos. (cf. fr. *aérien*)

aerifér *adj.* care poartă, care conduce aerul. (< fr. *aérifère*, cf. lat. *aer* — aer, *ferre* — a purta)

aeriformm *adj.* cu aspectul sau proprietățile aerului. (< fr. *aériforme*)

aerób *adj.* *(biol.; despre microorganisme)* care se dezvoltă numai în prezența aerului. (< fr. *aérobe*)

aerobiótic *adj.* aerob. (< fr. *aérobiotique*)

aerobiózǎ *s.f. (biol.)* formă de viaţă a unor microorganisme care se dezvoltă numai în prezenţa aerului. (< fr. *aérobiose)*

aerocartográf *s.n.* aparat automat folosit la întocmirea hărţilor şi a planurilor topografice pe bază de fotograme aeriene. (< fr. *aérocartographe)*

aerocartografíe *s.f.* tehnica de a face hărţi şi planuri topografice cu aparate de cartografiere, pe bază de fotograme aeriene. (< fr. *aérocartographie)*

aerodinám *s.n.* tren automotor. *(* < *aerodinamic)*

aerodinámic *adj.* făcut în aşa fel încît să întîmpine la înaintare o rezistenţă foarte mică din partea aerului. (< fr. *aérodynamique)*

aerodinámică *s.f.* ramură a fizicii care studiază mişcarea corpurilor într-un mediu gazos (mai ales mişcarea corpurilor solide în aer). (< fr. *aérodynamique*, cf. gr. *aer* — aer, *dynamis* — forţă)

aerodínă *s.f. (av.)* vehicul aerian, mai greu decît aerul, care se menţine în atmosferă datorită mişcării lui de înaintare. (< fr. *aérodyne)*

aerodróm *s.n.* teren special amenajat, care permite decolarea şi aterizarea avioanelor. v. aeroport. (< fr. *aérodrome*, cf. gr. *aer* — aer, *dromos* — drum)

aerofágie *s.f.* act reflex prin care, o dată cu înghiţirea alimentelor, pătrunde în stomac şi o cantitate de aer, care dă naştere la tulburări digestive. (< fr. *aérophagie*, cf. gr. *aer* —aer, *phagein* — a mînca)

aerofobíe *s.f.* groază, frică patologică de aer, manifestată ca simptom al unor afecţiuni nervoase. (< fr. *aérophobie*, cf. gr. *aer* — aer, *phobos* — frică)

aerofotogrammetríe *s.f.* ramură a fotogrammetriei care studiază măsurarea suprafeţelor terestre şi întocmirea hărţilor şi a planurilor topografice, pe baza fotogramelor aeriene. (< fr. *aérophotogrammétrie)*

aerogárǎ *s.f.* totalitatea clădirilor unde se află serviciile transporturilor aeriene ale unui aeroport. (cf. fr. *aérogare)*

aerográf *s.n.* instrument cu care se stropesc culori lichide peste un desen, peste o zugrăveală etc. (< fr. *aérographe)*

aerografíe *s.f.* disciplină care studiază aerul şi proprietăţile lui. (< fr. *aérographie*, cf. gr. *aer* — aer, *graphein* — a scrie).

aerográmă *s.f.* comunicare transmisă prin telegrafie fără fir. (< *aero* + [tele] *gramă)*

aerolít *s.m.* masă minerală incandescentă care cade pe pămînt din spaţiul interplanetar. v. meteorit. (< fr. *aérolithe*, cf. gr. *aer* — aer, *lithos* — piatră)

aerologíe *s.f.* parte a meteorologiei care studiază păturile superioare ale atmosferei. (< fr. *aérologie*, cf. gr. *aer* — aer, *logos* — vorbire)

aerometríe *s.f.* ramură a fizicii care studiază proprietăţile fizice ale aerului şi măsoară efectele lui mecanice. (< fr. *aérométrie*, cf. gr. *aer* — aer, *metron* — măsură)

aerométru *s.n.* instrument pentru măsurarea sau determinarea densităţii aerului. (< fr. *aéromètre)*

aeromobíl *s.n.* corp solid care se poate menţine şi mişca în aer. (< fr. *aéromobile*, cf. lat. *aer* — aer, *mobilis* — mişcător)

aeromodél *s.n.* model de avion cu dimensiuni reduse, care poate zbura fără pilot, la oarecare distanţă. (< cf. fr. *aéromodèle)*

aeromodelísm *s.n.* tehnica de a construi aeromodele. (< *aeromodel)*

aeromodelíst *s.m.* şi *f.* cel care se ocupă cu aeromodelismul. (< *aeromodel)*

aeromotór *s.n.* motor aerian. (cf. fr. *aéromoteur)*

aeronaút *s.m.* şi *f.* persoană care conduce (sau călătoreşte cu) un vehicul aerian. (< fr. *aéronaute*, cf. lat. *aer* — aer, *nauta* — navigator)

aeronaútic *adj.* referitor la aeronautică; de aeronautică. (< fr. *aéronautique)*

aeronaútică *s.f.* tehnica construirii şi a conducerii aeronavelor; ştiinţa navigaţiei aeriene. (< fr. *aéronautique)*

aeronávă *s.f.* vehicul care se poate menţine sau deplasa în aer. (< *aero.* + + *navă*, după fr. *aeronef)*

aeroplán *s.n.* avion. (< fr. *aéroplane)*

aeropórt *s.n.* teren prevăzut cu instalaţiile necesare decolării, aterizării, adăpostirii şi întreţinerii avioanelor de cursă. (< fr. *aéroport)*

aeropurtát *adj.* transportat cu avioanele sau cu planoarele. (< *aero* + *purtat*, după fr. *aéroporté)*

aeroscóp *s.n.* aparat cu care se adună praful din aer, pentru a putea fi supus unui examen microscopic. (< fr. *aéroscope*, cf. gr. *aer* — aer, *skopein* — a privi)

aerosól *s.m. (mai ales la pl.)* suspensie într-un gaz a unui corp solid sau lichid. ● sistem de particule medicamentoase, dispersate în aer, care constituie un mijloc terapeutic contra unor afecţiuni ale căilor respiratorii. (< fr. *aérosol*, cf. germ. *Aerosol)*

aerostát *s.n.* balon umplut cu un gaz mai uşor decît aerul, care îi permite ascensiunea în atmosferă. (< fr. *aérostat*, cf. gr. *aer* — aer, *statos* — care se susţine)

aerostátic *adj.* referitor la aerostatică sau la aerostate. (cf. fr. *aérostatique)*

aerostátică *s.f.* parte a mecanicii care studiază echilibrul gazelor, mai ales al maselor de aer atmosferic, şi al solidelor în aer. ● tehnica construirii baloanelor. (cf. fr. *aérostatique)*

aerostáţie *s.f.* **1.** ramură a navigaţiei aeriene, care foloseşte aparate mai uşoare decît aerul. **2.** staţie de vehicule aeriene. (cf. fr. *aérostation)*

aeroterapíe *s.f.* *(med.)* metodă de tratare a unor boli, constînd în expunerea corpului la aer. (< fr. *aérothérapie*, cf. gr. *aer* — aer, *therapeia* — îngrijire)
aerotopografíe *s.f.* tehnică a măsurătorilor terestre făcute cu fotograme aeriene. (cf. engl. *aerotopography)*
afábil *adj.* cordial, binevoitor; primitor. (cf. fr. *affable*, lat. *affabilis)*
afabilitáte *s.f.* cordialitate, bunăvoință; blîndețe. (cf. fr. *affabilité*, lat. *affabilitas)*
afabulație *s.f.* *(liv.)* succesiunea faptelor, intriga unei opere literare. ○ morala unei fabule. (cf. fr. *affabulation*, lat. *affabulatio)*
afácere *s.f.* **1.** activitate comercială, industrială sau (mai ales) financiară, bazată pe speculă și constînd în vînzare, cumpărare, antrepriză etc. **2.** treabă, îndeletnicire. ○ *afaceri interne (externe)* = treburi obștești privind problemele interne (externe) ale unui stat. (după fr. *affaire)*
afacerísm *s.n.* practică constînd în realizarea de profituri personale pe seama unor chestiuni de serviciu sau politice. (< *afacere)*
afacerist *s.m.* și *f.* cel care practică afacerismul. (< *afacere)*
afázic *adj.* de afazie; privitor la afazie. // *s.m.* și *f.* persoană care suferă de afazie. (< fr. *aphasique)*
afazíe *s.f.* pierdere totală sau parțială a înțelegerii și a posibilității de a reda cuvintele, ca urmare a unei leziuni cerebrale. (< fr. *aphasie*, cf. gr. *a* — fără, *phasis* — cuvînt)
afect *s.n.* reacție emotivă puternică și scurtă. (cf. germ. *Affekt*, lat. *affectus)*
afectá *vb.* I. *tr.* **I.** a destina (ceva) unui scop determinat. **II. 1.** a îndurera, a întrista (pe cineva). **2.** a simula ceva; a se preface. ○ *intr. (peior.)* a-și da aere, a se sclifosi. **3.** a prejudicia. (cf. fr. *affecter*, it. *affetare*, lat. *affectare)*
afectát *adj.* **1.** îndurerat, mîhnit. **2.** nenatural, prefăcut, nefiresc. (< *afecta)*
afectív *adj.* **1.** referitor la sentimente, la afect. **2.** care arată afecțiune; sensibil, sentimental. (cf. fr. *affectif*, lat. *affectivus)*
afectivitáte *s.f.* totalitatea stărilor și fenomenelor afective; sensibilitate. (cf. fr. *affectivité)*
afectuós *adj.* cu afecțiune pentru cei din jur; prietenos. (cf. fr. *affectueux)*
afecțiúne *s.f.* **1.** dragoste, sentimente bune pentru cineva, atașament, iubire, căldură. **2.** *(med.)* stare patologică a unui organ; boală. (cf. fr. *affection*, lat. *affectio)*
afélíu *s.n.* *(astr.*; op. p e r i h e l i u) punctul cel mai îndepărtat de soare, aflat pe orbita unei planete. (< fr. *aphélie*, cf. gr. *apo* — departe de, *helios* — soare)
afemeiát *adj., s.m.* (cel) care este stăpînit de slăbiciune pentru femei; mulieratic. (< *femeie*, după fr. *efféminé)*
aferát *adj.* care este sau vrea să pară că este foarte ocupat, copleșit de treburi. (<fr. *affairé)*
aferént[1] *adj.* **1.** în legătură, dependent de ceva. **2.** *(jur.)* cuvenit, care revine cuiva. (< fr. *afférent*, cf. v. fr. *aferir* — a atinge)
aferént[2] *adj.* *(med.)* care aduce ceva la un organ. ○ *vase aferente* = vase care aduc un lichid la un organ; *nervi aferenți* = nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși. (< fr. *afférent*, cf. lat. *afferre* — a aduce)
aferéză *s.f.* *(lingv.)* fenomen constînd din suprimarea vocalei inițiale a unui cuvînt. (< fr. *aphérèse*, cf. gr. *aphairein* — a lua)
afét *s.n.* suport al unei arme de foc, care permite orientarea, ochirea și tragerea. (< rus. *lafeti*, germ. *Laffette* + fr. *affût)*
afiliá *vb.* I. *refl.* *(despre organizații, instituții, societăți)* a se alătura altei organizații, instituții sau societăți de același fel, subordonîndu-i-se. ● *tr.* a stabili anumite raporturi de subordonare între mai multe societăți. (< fr. *affilier*, cf. lat. *adfiliare* — a lua ca fiu)
afín *adj.* înrudit. // *s.m.* *(jur.)* rudă prin alianță. (< lat. *affinis)*
afiná *vb.* I. *tr.* **1.** a înlătura impuritățile dintr-o masă metalică. **2.** *(text.)* a subția, a face firele foarte fine. (< fr. *affiner)*
afináj *s.n.* afinare. (cf. fr. *affinage)*
afinátă *s.f.* băutură alcoolică preparată din afine. (< *afină)*
afinitáte *s.f.* **1.** potrivire, asemănare, apropiere (fizică sau morală). **2.** *(fiz.; chim.)* proprietate a substanțelor de a se combina chimic unele cu altele. **3.** *(jur.)* înrudire prin alianță. (cf. fr. *affinité*, lat. *affinitas* — înrudire prin alianță)
afinór *s.m.* muncitor care lucrează la afinare. (cf. fr. *affineur)*
afirmá *vb.* I. **1.** *tr.* a spune, a susține ceva cu tărie, a declara categoric, ferm; a susține că ceva este adevărat. **2.** *refl.* a se evidenția, a se remarca. (< fr. *affirmer*, cf. lat. *affirmare)*
afirmatív *adj.* (op. n e g a t i v) cu caracter de afirmație, care afirmă ceva; pozitiv. ● *(log.; despre judecăți)* care cuprinde o afirmație. (cf. fr. *affirmatif*, lat. *affirmativus)*
afirmáție *s.f.* declarație prin care se spune sau se susține că ceva este adevărat; vorbire prin care se spune, se afirmă ceva. ● *(la pl.)* cuvinte care exprimă o afirmare. (cf. fr. *affirmation*, lat. *affirmatio)*
afiș *s.n.* înștiințare publică, tipărită (uneori și desenată), care se fixează sau se distribuie în anumite locuri, cu scopul de a anunța anumite lucruri. ○ *cap de afiș* = primul nume de pe afișul care anunță un spectacol; actor de vază. (< fr. *affiche)*

afișá *vb.* I. *tr.* **1.** a lipi un afiș. ● a fi adus la cunoștința tuturor (printr-un afiș). **2.** *(fig.)* a manifesta ostentativ o anumită atitudine; a ostenta, a se face remarcat dinadins. ● *refl.* a apărea, a se găsi în tovărășia cuiva, pentru a produce senzație. (< fr. *afficher)*

afișáj *s.n.* lipirea afișelor. (cf. fr. *affichage)*

afișiér *s.n.* loc (special amenajat) unde se fixează diferite anunțuri. (< fr. *afichier)*

afișór *s.m.* persoană care lipește afișe. (cf. fr. *afficheur)*

afíx *s.n. (lingv.)* nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe. (< fr. *affixe*, cf. lat. *affixus* — atașat)

aflictív *adj. (jur.; despre pedepse)* care lovește direct persoana care o suferă. (< fr. *afflictif)*

afloriment *s.n. (min.)* parte a unui zăcământ care apare la suprafața solului. ● *(geol.)* loc unde rocile din subsol apar la suprafața scoarței pământești datorită eroziunii. (după fr. *affleurement)*

afluént *s.m.* curs de apă care se varsă în altă apă mai mare. (< fr. *affluent*, cf. lat. *affluens)*

afluéntă *s.f.* **1.** *(rar)* cantitate mare de apă care se îndreaptă către un anumit loc. **2.** mulțime de oameni care se îndreaptă spre un anumit loc; îmbulzeală. ● abundență, puzderie; belșug. (cf. fr. *affluence*, lat. *affluentia)*

afluí *vb.* IV. *intr. (rar; despre sînge)* a se îngrămădi într-un punct al corpului. ● *(fig.)* a se îmbulzi. (< fr. *affluer*, cf lat. *affluere)*

aflúx *s.n.* afluență, îngrămădeală, îmbulzeală. ● strîngere a unui lichid într-o parte a corpului. (< fr. *afflux)*

afocál *adj. (în expr.) sistem afocal* = sistem optic format din două lentile astfel așezate încît focarul-imagine al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte. (< fr. [système] *afocal)*

afón *adj.* **1.** care și-a pierdut vocea. ● *(muz.)* care cîntă fals, care n-are voce sau simț muzical. **2.** *(fon.; în expr.) consoană afonă* = consoană care se articulează fără vibrarea coardelor vocale; consoană surdă. (< fr. *aphone*, cf. gr. *aphonos* < *a* — fără, *phone* — voce)

afonie *s.f. (med.)* pierdere patologică a glasului. ● *(fig.)* răgușeală. (< fr. *aphonie*, cf. gr. *aphonia)*

aforism *s.n.* sentință, maximă, cugetare. (< fr. *aphorisme*, cf. gr. *aphorismos* — definiție)

aforístic *adj.* de aforism, în formă de aforism, cu aforisme. (cf. fr. *aphoristique)*

afretá *vb.* I. *tr.* a închiria o navă; a navlosi. (< fr. *affréter)*

africánd *s.m. (rar)* nume dat albilor născuți în Africa, îndeosebi celor ce se trag din buri. (cf. engl. *africander)*

africátă *s.f. (fon.; în expr.) consoană africată* (și *subst.)* = consoană care începe cu o ocluziune și se termină ca o fricativă, fără să-și schimbe punctul de articulație. (< lat. *affricatus)*

afrodiziác *adj., s.n.* (substanță) care stimulează pornirile sexuale. (< fr. *aphrodisiaque*, cf. gr. *aphrodisiakos*, referitor la dragoste)

afrónt *s.n.* insultă în public; jignire, ultragiu; dezonoare. (< fr. *affront)*

afruntá *vb.* I. *tr.* a înfrunta. (< fr. *affronter*, după *înfrunta)*

áftă *s.f. (med.)* ulcerație superficială, dureroasă, localizată pe mucoasa gurii sau a faringelui. (< fr. *aphte*, cf. gr. *aphthe)*

aftós *adj.* cu afte. ○ *(vet.) febră aftoasă* = boală caracteristică vitelor cornute, manifestată prin febră și urmată de o erupție pe mucoasa gurii și între unghii, putînd fi transmisă și omului. (cf. fr. *aphteux)*

afurcá *vb.* I. *tr. (mar.; rar)* a fixa o corabie de fundul apei cu ajutorul a două ancore. (< it. *afforcare)*

afúrcă *s.f. (mar.)* ansamblu de manevre și cabluri folosite la afurcarea unui vas. (< *afurca)*

agápă *s.f.* **1.** masă prietenească. **2.** masă comună la primii creștini. (cf. fr., lat., gr. *agape* — prietenie)

agár-agár *s.n.* substanță gelatinoasă extrasă din niște alge marine, folosită la prepararea unor medicamente și la culturile de bacterii. (< fr. *agar-agar)*

agasá *vb.* I. *tr.* a enerva, a irita, a atîța; a plictisi. (< fr. *agacer)*

agasánt *adj.* enervant, iritant; plictisitor. (cf. fr. *agaçant)*

agát *s.n.* varietate de cuarț, dură, de diferite culori, folosită ca piatră semiprețioasă. (< fr. *agate)*

agávă *s.f.* plantă exotică originară din Mexic, din ale cărei frunze se scot fibre textile; se cultivă și la noi ca plantă ornamentală. (< fr. *agave*, cf. gr. *agauos* — măreț)

agéndă *s.f.* **1.** carnet pe care sînt însemnate zilele, folosit pentru diferite notițe referitoare la anumite date, acțiuni, treburi etc. **2.** ordine de zi. (< fr., it. *agenda*, cf. lat. *agenda* — ceea ce trebuie să faci)

agént *s.m.* **1.** reprezentant al unei instituții, al unei întreprinderi etc., care are anumite însărcinări; persoană care lucrează în numele cuiva, care îndeplinește o misiune publică. **2.** orice factor care dă naștere unei acțiuni, factor activ. **3.** *(gram.; în expr.) nume de agent* = substantiv sau adjectiv care arată pe cel care îndeplinește acțiunea unui verb. **4.** spion. (< fr. *agent*, cf. it. *agente*, germ. *Agent*, lat. *agens* < *agere* — a face)

agentúră *s.f.* **1.** serviciu de informare, de spionaj aflat în slujba unui stat străin, a unor grupuri financiare sau politice străine, avînd drept scop subordonarea politică și economică a statului pe teritoriul căruia acționează. **2.** casă de

afaceri în țările capitaliste, condusă de un agent (1); afacerile efectuate de o astfel de casă; agenție. (< germ. *Agentur)*

agenție *s.f.* birou care reprezintă interesele unei instituții, încheind anumite acte în numele ei. v. f i l i a l ă, s u c u r s a l ă. ○ *agenție telegrafică* (sau *de presă)* = instituție care primește și transmite presei știri și informații; *agenție de bilete* = birou unde se vînd bilete pentru spectacole, concerte etc. (< it. *agenzia)*

aghiotánt *s.m. (ieșit din uz)* ofițer (sau subofițer) atașat pe lîngă persoana unui suveran, principe sau comandant; adjutant. (cf. rus. *adjutant*, fr. *aide de camp)*

agil *adj.* sprinten, vioi, suplu. (< fr. *agile*, cf. lat. *agilis)*

agilitáte *s.f.* sprinteneală, vioiciune, suplețe. (cf. fr. *agilité*, lat. *agilitas)*

ágio *s.n.* spor pe care îl poate înregistra valoarea reală a unei monede sau a unei hîrtii de valoare, peste valoarea nominală. ● diferența dintre valoarea nominală a monedei de argint și valoarea ei reală exprimată în monedă de aur. (cf. fr. *agio*, it. *aggio)*

agiotá *vb.* I. *intr.* a specula asupra valorilor sau mărfurilor al căror preț este variabil. (< fr. *agioter)*

agiotáj *s.n.* faptul de a agiota. (cf. fr. *agiotage*, it. *aggiotaggio)*

agitá *vb.* I. **1.** *tr.* a clătina, a flutura. ● a aținta; a scormoni. ● a discuta, a produce vîlvă în public (cu privire la o anumită chestiune). **2.** *refl. (fam.)* a fi neliniștit, a se frămînta. ● a se zbuciuma, a fi în neastîmpăr. (< lat. *agitare*, cf. fr. *agiter*, it. *agitare)*

agitát *adj.* care se agită; *(despre oameni)* neastîmpărat, neliniștit. ● *(fig.)* tulburat, nervos. ● *(despre o epocă, despre viață* etc.) frămîntat, tumultuos. (< *agita)*

agitatór[1] *s.n. (tehn.)* **1.** dispozitiv mecanic servind la amestecarea lichidelor sau la activarea transmiterii căldură. **2.** dispozitiv servind la punerea în mișcare a granulelor unui material, pentru a ieși mai ușor printr-un orificiu. (< *agita)*

agitatór[2] *s.m.* și *f.* persoană care îndeplinește sarcini de agitație politică, de lămurire, de mobilizare a maselor. ● organ, mijloc de agitație. *(< agita)*

agitatóric *adj.* de agitație sau pentru agitație. (cf. germ. *agitatorisch)*

agitáție *s.f.* **1.** activitate sistematică de lămurire, orală sau scrisă, dusă de partidele comuniste și muncitorești în scopul unei întăriri continue a legăturii cu masele, al educării lor politice și al mobilizării lor la lupta pentru construirea socialismului. ○ *punct de agitație* = centru în care un grup de agitatori duc muncă de lămurire cu cetățenii în unele probleme de actualitate. **2.** mișcare prelungită în sensuri diferite, clătinare, fluturare. **3.** stare de neliniște, de tulburare, de enervare. (cf. lat. *agitatio*, rus. *agitația*, fr. *agitation)*

aglomerá *vb.* I. **1.** *refl.* a se aduna laolaltă (în număr mare), înghesuiți; a se înghesui, a se îngrămădi. ● *(despre orașe* etc.) a se suprapopula. **2.** *tr. (despre unele substanțe)* a lega între ele granulele, firele sau fișiile care compun un material. (< fr. *agglomérer*, cf. it. *agglomerare*, lat. *agglomerare)*

aglomeránt *s.m.* substanță care leagă între ele particulele unor materiale oarecare. v. l i a n t. (cf. fr. *agglomérant)*

aglomeráre *s.f.* aglomerație. ● *(concr.)* grup compact. (< *aglomera)*

aglomerát *adj.* îngrămădit, înghesuit. ● suprapopulat. // *s.n. (geol.)* îngrămădire de materiale vulcanice. (< *aglomera)*

aglomerátie *s.f.* îngrămădire de oameni, îmbulzeală. ● așezare omenească. (cf. fr. *agglomération*, it. *agglomerazione)*

aglutiná *vb.* I. *refl.* a se uni, a se lipi strîns. ● *(despre bacterii)* a se aglomera prin alipire. ● *(lingv.; despre cuvinte* etc.) a se uni, a se lipi formînd un cuvînt unic (cu alt sens). (< fr. *agglutiner*, cf. lat. *agglutinare)*

aglutinánt[1] *s.m.* **1.** anticorp care coagulează bacteriile pătrunse în organism **2.** substanță care are proprietatea de a coagula coloizii. (cf. fr. *agglutinant)*

aglutinánt[2] *adj.* care aglutinează. ● *(lingv.) limbă aglutinantă* = limbă în care relațiile gramaticale dintre cuvinte se exprimă cu ajutorul afixelor adăugate la rădăcina cuvîntului. (cf. fr. *agglutinant)*

agnóstic *adj., s.m.* și *f.* (adept) al agnosticismului; referitor la agnosticism. (cf. fr. *agnostique*, it. *agnostico)*

agnosticísm *s.n. (fil.)* doctrină idealistă care neagă posibilitatea cunoașterii lumii obiective și a legilor ei, care susține că rațiunea omenească este limitată și că omul nu poate să cunoască nimic dincolo de limitele senzațiilor. (cf. fr. *agnosticisme*, it. *agnosticismo* < gr. *a* — fără, *gnostos* — cognoscibil)

agnozie *s.f.* **1.** *(med.)* tulburare în înțelegerea naturii lucrurilor, a semnificației obiectelor etc. **2.** *(în filozofia lui Socrate)* mărturisirea neștiinței conștiente. (< fr. *agnosie*, cf. gr. *a* — fără, *gnosis* — cunoaștere)

agonál *adj.* referitor la agonale. (cf. it. *agonale)*

agonále *s.f. pl. (ant.)* întreceri atletice la vechii greci. ● *(la romani)* serbări în cinstea zeului Ianus. (< lat. *agonalia)*

agónă *s.f.* linie de pe suprafața pămîntului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică. (< fr. *agone)*

agonie *s.f.* stare patologică a organismului care precede moartea. v. c o m ă. ○ *(loc. adj.) în agonie* = pe moarte. ● *(fig.)* neliniște violentă; zbucium pu-

ternic. (< fr. *agonie*, cf. gr. *agonia* — — luptă).

agonizá *vb.* I. *intr.* a fi în agonie; a trage să moară. (< fr. *agoniser*)

agonizánt *adj.* care agonizează; muribund. (cf. fr. *agonisant*)

agonotesie *s.f. (ant.)* președinția întrecerilor atletice la vechii greci. (< gr. *agonothesia*)

agonotét *s.m. (ant.)* cel care prezida întrecerile atletice la grecii antici. (< gr. *agonothetes*)

agóra *s.f. (ant.)* piață publică în care se concentrau negoțul și toată viața civică a unui oraș din vechea Grecie (mai ales a orașului Atena); *(p. ext.)* adunare populară ținută în această piață. (< fr., it., gr. *agora*)

agorafobie *s.f. (med.)* boală manifestată prin teama nemotivată de a traversa locuri deschise, piețe etc. (cf. fr. *agoraphobie* < gr. *agora* — piață publică, *phobos* — frică)

agráfă *s.f.* **1.** cuvînt care denumește mai multe obiecte cu care se prinde sau se fixează o haină, părul, o incizie, o hîrtie etc. **2.** *(arhit.)* ornament în formă de consolă în capătul unui arc. (< fr. *agrafe*)

agrafíe *s.f.* afecțiune patologică manifestată prin imposibilitatea de a exprima ideile prin scris. (< fr. *agraphie*, cf. gr. *a* — fără, *graphein* — a scrie)

agramát **1.** *adj., s.m.* și *f. (liv.; despre oameni)* (persoană) în a cărei vorbire sînt greșeli elementare de limbă; *(p. ext.)* ignorant, incult. **2.** *adj. (despre texte)* care conține greșeli ortografice și gramaticale. (< lat., gr. *agrammatos*)

agrár *adj.* referitor la proprietatea funciară și la problemele legate de ea. ○ *reformă agrară* = reformă prin care marile latifundii sînt expropriate și împărțite țăranilor muncitori. (< lat. *agrarius*, cf. fr. *agraire*)

agravá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înrăutăți. (< fr. *aggraver*, cf. lat. *aggravare* — a îngreuna)

agravánt *adj.* care înrăutățește, agravează. ○ *(jur.) circumstanțe agravante* = circumstanțe care agravează vina unui acuzat. (cf.fr. *aggravant*, cf. lat. *aggravans*)

agreá *vb.* I. *tr.* **1.** a simpatiza. **2.** *(în diplomație)* a accepta (un diplomat, un reprezentant diplomatic etc.). (< fr. *agréer*)

agreábil *adj.* plăcut; distractiv. (cf. fr. *agréable*)

agregá *vb.* I. *refl. (despre molecule, corpuri* etc.) a se uni într-un tot; a se alipi. (< lat. *aggregare*, cf. fr. *agréger*)

agregáre *s.f.* unire a unor părți între care nu există o legătură intimă; unire într-un tot. ○ *stare de agregare* = fiecare dintre cele trei stări de consistență sub care se poate prezenta materia. (< *agrega*)

agregát[1] *s.n.* **1.** *(tehn.)* grup de mașini care lucrează în același timp, ca un tot unitar. **2.** *(constr.)* materiale inerte (pietriș, nisip etc.) care se amestecă cu cimentul și apa la prepararea betonului, mortarului etc. (< rus. *agregat*, cf. fr. *agregat*, lat. *aggregatum* — reunit)

agregát[2] *s.m. (ieșit din uz; în expr.) profesor agregat* = profesor universitar care și-a obținut titlul prin concurs, dar a rămas totuși dependent de catedra altui profesor. (după fr. *agrégé*)

agreméntt *s.n.* **1.** plăcere, distracție. **2.** consimțămînt, încuviințare, aprobare; *(spec.; în diplomație)* încuviințare dată de un stat la numirea reprezentanților diplomatici ai altui stat. (< fr. *agrément*)

agrementá *vb.* I. *tr. (rar)* a da culoare, relief, a înfrumuseța prin adăugarea unui accesoriu plăcut. (< fr. *agrémenter*)

agresiúne *s.f.* acțiunea celui care atacă primul; atac neprovocat. ● atac armat al unui stat sau al unei coaliții de state împotriva altui stat, cu scop de cotropire și jaf. (cf. fr. *agression*, it. *aggressione*, lat. *aggressio*)

agresív *adj.* care atacă neprovocat, care săvîrșește o agresiune; provocator; certăreț. ● *(chim.; despre substanțe)* care atacă chimic corpurile cu care vine în contact. (cf. fr. *agressif*, it. *aggressivo*)

agresivitáte *s.f.* însușirea de a fi agresiv. (cf. fr. *agressivité*)

agresór *s.m.* și *f.* cel care atacă fără a fi provocat; organizator sau făptuitor al unei agresiuni armate. (cf. fr. *agresseur*, it. *aggressore*, lat. *agressor*)

agrést *adj. (rar)* cîmpenesc, rustic; grosolan. (< lat. *agrestis*, cf. fr., it. *agreste*)

agrícol *adj.* **1.** de agricultură, referitor la agricultură. ● întrebuințat în agricultură; obținut în agricultură. **2.** care se ocupă cu agricultura. **3.** *(despre o regiune, o țară)* care își sprijină economia în special pe agricultură. (< fr. *agricole*, cf. lat. *agricola*)

agricultór *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu agricultura; cultivator de pămînt. (cf. fr. *agriculteur*, lat. *agricultor*)

agricultúră *s.f.* totalitatea operațiilor și a metodelor de cultivare a pămîntului. ○ *agricultură socialistă* = agricultură făcută pe mari întinderi de pămînt, folosind mijloacele și metodele cele mai avansate de muncă. (cf. fr. *agriculture*, lat. *agricultura*)

agrimensór *s.m.* specialist în agrimensură. (< lat. *agrimensor*, cf. it. *agrimensore*)

agrimensúră *s.f.* tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole. (< lat. *agrimensura*, cf. it. *agrimensura*)

agrobiológ *s.m.* specialist în agrobiologie. (< *agro-* + *biolog*)

agrobiológie *adj.* referitor la agrobiologie, de agrobiologie. (< *agro-* + *biologic*)

agrobiologíe *s.f.* disciplină care studiază legile de dezvoltare a plantelor cultivate. (cf. fr. *agrobiologie)*
agrochimíe *s.f.* știință care studiază măsurile care duc la sporirea recoltelor prin acțiunea asupra proceselor biochimice din sol. (cf. fr. *agrochimie)*
agrogeologíe *s.f.* disciplină care studiază rocile pe care s-au format solurile arabile. (cf. fr. *agrogéologie)*
agrologíe *s.f.* disciplină care studiază factorii de vegetație și mijloacele tehnice pentru influențarea lor. (cf. fr. *agrologie* < gr. *agros* — cîmp, *logos* — vorbire)
agrominím *s.n.* totalitatea lucrărilor agronomice minime, fixate pentru a fi aplicate în mod obligatoriu în scopul creșterii producției agricole. (< rus. *agrominimum)*
agronóm *s.m.* specialist în agronomie. (< fr. *agronome*, cf. gr. *agronomos)*
agronómic *adj.* de agronomie, referitor la agronomie. (cf. fr. *agronomique)*
agronomíe *s.f.* știință care înglobează cunoștințele referitoare la cultivarea sistematică a pămîntului. (< fr. *agronomie*, cf. gr. *agros* — cîmp, *nomos* — lege).
agrosílvic *adj.* privitor la agricultură și silvicultură. (< *agro-* + *silvic)*
agrotéhnic *adj.* de agrotehnică, referitor la agrotehnică. (cf. rus. *agrotehniceskii)*
agrotéhnică *s.f.* știință care studiază tehnica menținerii și creșterii fertilității solului. (< rus. *agrotehnika)*
agrotehnicián *s.n.* specialist în agrotehnică. (cf. rus. *agrotehnik)*
agrozootéhnic *adj.* de agrozootehnică, privitor la agrozootehnică. (cf. rus. *agrozootehniceskii)*
agrozootéhnică *s.f.* tehnica îmbunătățirii și amenajării pășunilor și terenurilor cultivate cu plante furajere. (< rus. *agrozootehnika)*
áisberg *s.n.* bloc de gheață plutitor, desprins din marile ghețuri polare, care se întîlnește în apele din jurul polilor. (< engl. *iceberg)*
ajúr *s.n.* **1.** broderie artistică pe pînză, constînd din spații rărite, obținute prin scoaterea unor fire. ● rărituri de-a lungul unei țesături, produse în timpul țesutului. **2.** *(arhit.)* ornament cu perforații care permite pătrunderea luminii. ● ornament format din găuri practicate într-o placă de metal ori în pereții unui vas de lut. (< fr. *ajour)*
ajurá *vb.* I. *tr.* a face un ajur. (< fr. *ajourer)*
ajustá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a potrivi, a adapta (o piesă) la un ansamblu. ● a potrivi pe corp (o haină). (< fr. *ajuster)*
ajustáj *s.n. (tehn.)* potrivirea diferitelor piese ale unui mecanism, ale unui instrument etc. pentru a asigura o bună funcționare; *(spec.)* mărime care măsoară exactitatea contactului fețelor a două corpuri. (< fr. *ajustage)*
ajustór *s.m. (tehn.)* specialist în operații de ajustare a diferitelor piese. (cf. fr. *ajusteur)*
ajutáj *s.n. (tehn.)* tub adaptat la deschizătura de scurgere a unor fluide, pentru a regla debitul. (< fr. *ajoutage)*
alabandínă *s.f. (chim.)* sulfură de mangan naturală, care se prezintă ca o masă negricioasă și cu un luciu aproape metalic. (< fr. *alabandine)*
alabástru *s.n.* varietate de ghips asemănătoare marmurii albe, din care se fabrică obiecte de ornament. (< lat. *alabastrum*, cf. germ. *Alabaster*, it. *alabastro)*
alambíc *s.n.* aparat de distilare, folosit mai ales pentru fabricarea spirtului. (< fr. *alambic*, cf. ar. *al-ambic* — vas pentru distilare)
alambicá *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a distila cu alambicul. **2.** *(fig.)* a face prea subtil, greu de înțeles; a subtiliza. (< fr. *alambiquer)*
alambicát *adj. (rar)* foarte rafinat, subtil, greu de înțeles. (< *alambica)*
alantoídă *s.f. (biol.)* membrana embrionară a animalelor vivipare și ovipare cu respirație pulmonară. ● *(la pl.)* animale vertebrate care au această membrană. (< fr. *allantoïde*, cf. gr. *allatoeides* < *allas* — mat, *eidos* — aspect)
alarmá *vb.* I. **1.** *refl.* a se neliniști, a se înfricoșa, a se speria. **2.** *tr.* a da alarma. (< fr. *alarmer)*
alarmánt *adj.* care alarmează; neliniștitor, îngrijorător. (cf. fr. *alarmant)*
alármă *s.f.* **1.** anunțare a unei primejdii, a unei nenorociri iminente etc.; mijlocul prin care se face anunțarea acestei primejdii. ● semnal, chemare pentru a lua armele. **2.** neliniște, spaimă. (< fr. *alarme* < it. *all'arme* — la arme)
alarmíst *adj., s.m. și f.* (cel) care răspîndește știri alarmante (cu intenția de a produce panică); (cel) care se alarmează repede, sperios, timorat, înfricoșat. ● *(despre știri)* care alarmează, îngrozește, care produce panică, v. a l a r m a n t. (cf. fr. *alarmiste)*
alaún *s.m. (chim.)* denumire a sărurilor pe care le formează sulfatul de aluminiu cu diferite elemente bazice; *(p. restr.)* sulfat dublu de aluminiu și potasiu; piatră-acră. (< germ. *Alaun)*
albaspínă *s.f. (rar)* arbust spinos din familia rozaceelor, cu frunze crestate, cu flori albe dispuse în buchețele și cu fructe comestibile, care este cultivat ca plantă ornamentală; păducel. (< lat. *alba spina*, cf. it. *albaspina)*
albatrós *s.m.* pasăre marină cu aripi mari, cu cioc gros și încovoiat, lacomă, care trăiește în emisfera australă. (< fr. *albatros)*
albián *s.n. (geol.)* etajul inferior al cretacicului mijlociu. (cf. germ. *Albian*, fr. *albien)*
albinísm *s.n.* insuficiență congenitală de pigmentație a pielii, a părului sau irisului. ● decolorare a frunzelor unor

plante datorită lipsei de materii colorante. (< fr. *albinisme*)

albinós *adj., s.m.* și *f.* (om sau animal) atins de albinism. (< fr. *albinos*)

albít *s.n. (min.)* mineral lăptos, verzui, roșiatic sau incolor întrebuințat ca fondant în ceramică. (< fr. *albite*, cf. germ. *Albit*)

albúm *s.n.* **1.** caiet sau volum special legat, în care se păstrează fotografii, vederi etc. sau unde sînt adunate o serie de fotografii, desene, mărci etc. după o anumită temă. v. c a t a l o g. ● listă de nume. **2.** caiet în care se scriu versuri (originale), maxime etc. (< fr. *album*, cf. lat. *album* — alb)

albumén *s.n.* substanță nutritivă care se găsește în semințele unor plante și care hrănește embrionul în timpul germinației. (< fr. *albumen*, cf. lat. *albumen* — albuș)

albumínă *s.f. (chim.)* substanță organică din grupul proteinelor, care intră în constituția celulei animale și vegetale. (< fr. *albumine*)

albuminoíd *adj. (chim.)* de felul albuminei. // *s.n. pl.* proteine complexe, care constituie o mare parte a materiei vii. (cf. fr. *albuminoïde*)

albuminós *adj. (chim.)* care conține albumină. (cf. fr. *albumineux*)

albuminurie *s.f. (med.)* boală caracterizată prin prezența albuminei în urină. (< fr. *albuminurie*)

albúrn *s.n. (bot.)* strat lemnos situat între scoarța unui copac și inima lui. (< lat. *alburnum*)

alcáde *s.m.* magistrat municipal în Spania. (< sp. *alcade*, cf. ar. *al cadi* — judecător)

alcáic *adj. (metr.; în expr.) vers alcaic* = vers iambic latin și grec, creat de poetul Alceu și compus din unsprezece silabe. ○ *strofă alcaică* = strofă în care primele două versuri sînt alcaice. (< fr. *alcaïque*, cf. lat. *alcaïcus*)

alcalicelulóză *s.f. (chim.)* derivat alcalin al celulozei, folosit la fabricarea viscozei și a esterilor celulozei. (< fr. *alcalicellulose*)

alcalimetrie *s.f.* parte a chimiei care studiază determinarea concentrației unei baze; procedeu de analiză chimică folosit în acest scop. (< fr. *alcalimétrie*, cf. fr. *alcali* — alcalin, gr. *metron* — măsură)

alcalimétru *s.n. (chim.)* aparat pentru determinarea gradului de concentrație a unei baze. (< fr. *alcalimètre*)

alcalín *adj. (chim.; despre substanțe)* care are particularități specifice bazelor. ○ *metal alcalin* = metal din grupul metalelor monovalente. (< fr. *alcalin*)

alcalinitáte *s.f. (chim.)* însușirea unei substanțe de a fi alcalină; concentrație în ioni hidroxili a unei soluții. (cf. fr. *alcalinité*)

alcalinizá *vb.* I. *tr. (chim.)* a da unei substanțe proprietăți alcaline. (după fr. *alcaliser*)

alcáliu *s.n. (chim.)* compus chimic caustic care albăstrește hîrtia roșie de turnesol și care, în unire cu un acid, formează o sare; bază. (< fr. *alcali*, cf. ar. *alkali* — plantă marină)

alcaloíd *s.n. (chim.)* substanță organică bazică, toxică, de origine vegetală, folosită în medicină. (< fr. *alcaloïde*, cf. fr. *alcali* — alcalin, gr. *eidos* — formă)

alcalóză *s.f. (med.)* mărirea alcalinității sîngelui în urma unor tulburări funcționale. (< fr. *alcalose*)

alcarázas *s.n. (rar)* vas poros de pămînt, în care se produce răcirea lichidului pe care îl conține, datorită evaporării prin pereții lui. (< fr., sp. *alcarazas*, cf. ar. *alcaraza*)

alchimíe *s.f.* știință ocultă din evul mediu, care urmărea găsirea elixirului vieții și a pietrei filozofale miraculoase, cu care să prefacă toate metalele în aur. (cf. fr. *alchimie*, it. *alchimia* < lat. med. *alchymia*, ar. *al kimia*)

alchimíst *s.m.* practicant al alchimiei. (cf. fr. *alchimiste*)

alción *s.n.* **1.** *(zool.)* specie de pescăruș-albastru. ● pasăre marină legendară. **2.** *(astr.)* steaua cea mai luminoasă din grupul Pleiadelor. (< fr., lat., gr. *alcyon*)

alcoól *s.m. (chim.)* compus organic lichid, volatil, obținut prin distilarea unor substanțe zaharoase fermentate. (< fr. *alcool*, cf. ar. *al-kohl* — lucru subtil)

alcoolát *s.m. (chim.)* derivat obținut prin combinarea unui alcool cu un metal. (cf. fr. *alcoolate*)

alcoólic *adj.* care conține alcool. // *s.m.* și *f.* om care abuzează de băuturi alcoolice; bețiv. (cf. fr. *alcoolique*)

alcoolísm *s.n.* consum abuziv de băuturi alcoolice. ● stare morbidă cauzată de alcool; intoxicație alcoolică cronică. (cf. fr. *alcoolisme*)

alcoolizá *vb.* I. **1.** *tr.* a mări concentrația de alcool dintr-o soluție. **2.** *refl.* a consuma în mod abuziv băuturi alcoolice; a deveni alcoolic. (cf. fr. *alcooliser*)

alcoolmétru *s.n. (chim.)* aparat pentru determinarea concentrației alcoolice a unei soluții. (cf. fr. *alcoolomètre*)

alcoolometrie *s.f. (chim.)* determinarea gradului de concentrație a unei soluții alcoolice. (cf. fr. *alcoolométrie*)

alcóv *s.n.* adîncitură făcută într-un zid pentru a așeza un pat; *(p. ext.)* pat de dormit. (< fr. *alcôve*, cf. sp. *alcoba*, ar. *al kobba* — dormitor)

aldehidă *s.f. (chim.)* substanță organică obținută prin oxidarea unor alcooli, folosită în industria farmaceutică. ○ *aldehidă formică* = formol. (< fr. *aldehyde*)

aldín *adj., s.f. (poligr.; în expr.) caracter aldin* sau *literă aldină* = caracter tipografic sau literă cu conturul mai plin; literă grasă. (< it. *aldino*, cf. *Aldi*, n.p.)

aleatóriu *adj. (jur.)* care depinde de un eveniment viitor și nesigur; supus întîmplării; întîmplător. (cf. fr. *aleatoire*, it. *aleatorio* < lat. *aleatorius* < *alea* — zar)
alée *s.f.* **1.** drum într-un parc, într-o grădină etc. avînd pe margini arbori sau flori. ● stradă plantată cu arbori; stradă îngustă și scurtă, intrare. **2.** înșiruire pe două rînduri a unor elemente arhitecturale de același fel. (< fr. *allée)*
alegá *vb.* I. *tr. (jur.)* a invoca ceva ca scuză, ca motiv pentru justificarea unei fapte etc. (< fr. *alleguer*, cf. lat. *allegare)*
alegáție *s.f. (jur.)* invocare a unei păreri, a unei idei etc. pentru a justifica ceva sau pentru a întări o afirmație. (cf. fr. *allégation*, lat. *allegatio)*
alegóric *adj.* de alegorie, cu sens ascuns; exprimat în pilde. ○ *car alegoric* = vehicul amenajat cu o platformă pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează la anumite sărbători. (< fr. *allegorique)*
alegorie *s.f.* **I.** *(lit.)* procedeu artistic care constă în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. ● pictură, sculptură etc. care reprezintă o idee abstractă. **2.** *(muz.)* compoziție care dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare. (cf. fr. *allégorie*, it., lat., gr. *allegoria)*
alégru *adj. (rar)* vioi, vesel; sprinten. (< fr. *allegre*, cf. it. *allegro)*
alénă *s.f. (med.)* aer cald care iese din plămîni în timpul expirației. (< fr. *haleine)*
alérgic *adj. (med.)* de alergie, referitor la alergie. (< fr. *allergique)*
alergie *s.f. (med.)* mod special de a reacționa al unui organism față de un agent microbian, chimic sau o acțiune mecanică. (< fr. *allergie*, cf. gr. *allos* — altul, *ergon* — lucru)
alért *adj. (rar)* vioi; iute, sprinten; prompt la acțiune. (< fr. *alerte)*
alértă *s.f. (rar)* alarmă; *(p. restr.)* termen folosit în terminologia anului geofizic internațional 1957, pentru a atrage atenția asupra evoluției diverselor fenomene cerești. (< fr. *alerte*, cf. it. *all'erta* — pe înălțime)
alertéță *s.f. (rar)* vioiciune, agerime; elan, avînt. (< it. *all'ertezza* — rapiditate)
aleurón *s.n. (bot.)* strat de celule cu pereții îngroșați, care se află sub învelișul bobului de grîu. (cf. germ. *Aleuronschicht)*
aleurónă *s.f. (chim.)* substanță azotoasă care se găsește în anumite plante (fructe și cereale). (< fr. *aleurone)*
alevín *s.m.* pui de pește. (< fr. *alevin)*
alevinái *s.n.* îngrijirea și hrănirea puietului de pește. (< fr. *alevinage)*
alexandrín *adj.* **1.** referitor la civilizația elenistică din Alexandria; *(p. ext.)* care ține de epoca elenistică **2** *(metr. în expr.) vers alexandrin* (și *subst., m.)* = vers iambic de douăsprezece silabe, cu cezura după silaba a șasea. (cf. fr. *alexandrin* < *Alexandru, Alexandria*, n.p.)
alexíe *s.f. (med.)* greutate sau imposibilitate a bolnavului de a prinde sensul cuvintelor scrise. (< fr. *alexie)*
alexínă *s.f. (med.)* anticorp.(< fr. *alexine)*
alezá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a da unui cilindru de mașină dimensiunile cerute, printr-o prelucrare prin așchiere; a șlefui o gaură conică sau cilindrică dintr-o piesă metalică. (< fr. *aleser)*
alezáj *s.n. (tehn.)* **1.** alezare. **2.** diametrul interior al unui cilindru de mașină. (cf. fr. *alésage)*
alezie *s.f. (med.)* neputință a bolnavului de a citi litere, cifre sau note muzicale.
alezór *s.n.* uneltă folosită pentru alezare. (cf. fr. *alésoir)*
álfa *s.m. invar.* plantă graminee din Algeria, din care se fac coarde, fibre etc. ○ *hîrtie alfa* = hîrtie de calitate superioară, fabricată din planta de mai sus. (< fr. *alfa*, cf. ar. *halfa)*
alfabét *s.n.* totalitatea literelor care redau sunetele de bază ale unei limbi. ○ *alfabetul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, ale cărui litere sînt reprezentate prin puncte și linii. (cf. fr. *alphabet*, it. *alfabeto* < lat. *alphabetum*, gr. *alpha, beta* — a, b)
alfabétic *adj.* așezat în ordinea literelor alfabetului. (cf. fr. *alphabétique)*
alfabetizá *vb.* I. *tr.* a învăța pe cineva scrisul și cititul. (< fr. *alphabetiser)*
alfabetizáre *s.f.* acțiunea de a alfabetiza; combatere a analfabetismului. (< *alfabetiza)*
álgă *s.f. (bot.)* plantă inferioară talofită care crește în mediul acvatic. (< fr. *algue*, cf. it., lat. *alga)*
algébră *s.f.* disciplină matematică care studiază operațiile aritmetice, independent de valorile numerice care intervin în ele. (< fr. *algèbre*, cf. ar. *al djebr* — reconstruire de fragmente)
algébric *adj.* de algebră, referitor la algebră. (cf. fr. *algebrique)*
algíd *adj. (med.; despre unele afecțiuni)* care produce o puternică senzație de frig; caracterizat printr-o scădere mare a temperaturii corpului. (< fr. *algide*, cf. lat. *algidus* — înghețat)
algiditáte *s.f. (med.)* scădere mare a temperaturii corpului, în anumite afecțiuni. (cf. fr. *algidité)*
algonchián *adj. (geol.; în expr.) eră algonchiană* v. proterozoic. (< fr. *algonkien)*
aliá *vb.* I. **1.** *refl.* a se uni printr-un tratat de alianță; a se alătura unei idei. ● a se înrudi cu cineva printr-o căsătorie. **2.** *tr.* a topi împreună anumite metale sau metale cu metaloizi, în vederea obținerii unui aliaj. (< fr. *allier*, cf. lat. *alligare* — a lega de)

aliáj *s.n. (chim.)* combinație de mai multe metale sau de metale cu metaloizi, obținută prin topirea lor laolaltă. (< fr. *alliage)*

alianță *s.f.* **1.** pact între două sau mai multe grupuri, făcut pentru a întări o legătură sau în vederea realizării unor anumite scopuri; legătură stabilită între două sau mai multe state pe baza unui tratat. ○ *alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare* = legătură strînsă, colaborare între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare, în vederea acelorași țeluri comune. **2.** *(jur.)* legătură care se stabilește între familiile a două persoane care se căsătoresc. ○ *rudă prin alianță* = persoană înrudită cu cineva prin căsătorie. (< fr. *alliance)*

álias *adv.* cuvînt latin însemnînd „altfel", folosit pentru a arăta o variantă. (< lat. *alias)*

aliát *adj.* **1.** unit printr-o alianță. **2.** *(despre metale)* căruia i s-a adăugat o anumită cantitate dintr-un alt element, în vederea formării unui aliaj. // *s.m.* și *f.* persoană, organizație, stat etc. care a intrat într-o alianță. (< *alia)*

alibi *s.n. (jur.)* probă prin care un inculpat dovedește justiției că în momentul săvîrșirii faptului delictuos imputat el se găsea în altă parte. (< fr. *alibi*, cf. lat. *alibi* — în altă parte)

alicótă *adj. (mat.; în expr.) parte alicotă* = parte a unui tot, conținută în el de un anumit număr întreg de ori. (< fr. *aliquote)*

alicuántă *adj. (mat.; în expr.) parte alicuantă* = parte care nu intră de un număr exact de ori într-un tot. (< fr. *aliquante)*

alidádă *s.f.* dispozitiv de forma unei rigle, cu care sînt echipate instrumentele goniometrice și care servește la formarea și măsurarea unghiurilor. (< fr. *alidade*, cf. lat. med. *alidada* < ar. *al idad)*

alienă *vb.* I. *tr. (jur.)* a trece altuia dreptul de proprietate asupra unui lucru; a înstrăina. (< fr. *aliéner*, cf. lat. *alienare* — a vinde)

alienábil *adj. (jur.; despre bunuri, drepturi)* care poate fi transmis, înstrăinat. (cf. fr. *aliénable)*

alienáre *s.f. (jur.)* transmitere a dreptului de proprietate; înstrăinare a unui bun. (< *aliena)*

alienát *adj., s.m.* și *f.* suferind de o boală mintală; nebun. (< *aliena*, cf. fr. *aliéné*, lat. *alienatus)*

alienáție *s.f. (med.)* boală mintală; nebunie. (cf. fr. *alienation*, lat. *alienatio)*

alieníst *s.m.* și *f. (med.)* specialist în boli mintale. v. p s i h i a t r u. (< fr. *aliéniste)*

aligatór *s.m. (zool.)* specie de crocodil, care trăiește în fluviile Americii. (< fr. *alligator)*

aligoté *s.n.* varietate de struguri din viță franceză de Burgundia, cu răspîndire aproape universală. (< fr. *aligoté)*

alimbá *vb.* I. *tr. (mar.)* a descărca o parte din marfa dintr-o navă în altă navă, spre a o ușura. (< *limb)*

aliment *s.n.* preparat sau produs natural care se mănîncă și ajută la întreținerea vieții. (< fr. *aliment*, cf. it. *alimento* < lat. *alimentum)*

alimentá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) hrăni, a (se) nutri (cu alimente). ● *tr.* a întreține, a menține. **2.** *tr.* a aproviziona cu ceva necesar traiului. ● a aproviziona, a da cele necesare pentru funcționare (unui motor, unei mașini etc.) (< fr. *alimenter*, cf. it. *alimentare)*

alimentár *adj.* referitor la alimente; care servește ca aliment, la alimentație. ○ *pensie alimentară* = sumă de bani pe care cineva o plătește (lunar) unei persoane pe care are obligația să o întrețină. (cf. fr. *alimentaire)*

alimentatór *s.n. (tehn.)* dispozitiv pentru alimentarea unei mașini cu combustibil sau cu materie primă de prelucrat. (cf. fr. *alimentateur)*

alimentáție *s.f.* alimentare, hrănire, nutrire. (cf. fr. *alimentation*, it. *alimentazione)*

alineát *s.n.* rînd într-un text, care începe mai dinăuntru decît celelalte, pentru a arăta schimbarea ideii; fragment de text cuprins între două rînduri scrise în acest fel. ● pasaj dintr-un articol de lege. (cf. fr. *alinéa*, lat. *a linea* — de la capăt)

aliniá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) așeza în linie dreaptă. ● *tr.* a îndrepta traseul unei străzi. (< *linie*, după fr. *aligner)*

aliniamént *s.n.* poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii. ○ *aliniament pe teren* = linie de teren definită, de regulă, prin puncte caracteristice. (după fr. *alignement)*

aliniéri *s.f.pl. (arheol.)* monumente cu caracter religios, frecvente în epoca bronzului în Franța, în Anglia etc., constînd din șiruri drepte, paralele, de blocuri mari de piatră cioplită, înfipte vertical în pămînt la intervale regulate. (după fr. *alignements)*

aliterație *s.f. (lit.)* repetarea aceluiași sunet sau acelorași grupuri de sunete în două sau mai multe cuvinte care se succed. (cf. fr. *allitération*, it. *allitterazione)*

alizarină *s.f. (chim.)* materie colorantă roșie, extrasă odinioară din rădăcina unei plante numite roibă: astăzi este fabricată în mod sintetic. (< fr. *alizarine)*

alizéu *s.n.* vînt regulat care suflă tot timpul anului în regiunile tropicale, în emisfera boreală de la nord-est către sud-vest și în emisfera australă de la sud-est către nord-vest. (< fr. *alizé*, cf. it. *aliseo)*

allargándo *adv. (muz.)* rărind treptat (ritmul). < it. *allargando)*

allegrétto *adv. (muz.)* (în ritm) vioi, repejor (mai puțin grăbit decît allegro). (< it. *allegretto)*

allégro *adv. (muz.)* (în ritm) repede, vioi, vesel. // *s.n.* arie executată în acest tempo. (< it. *allegro)*

allemándă *s.f.* vechi dans german, cu caracter vesel, vioi; muzica acestui dans. (< fr. *allemande)*

almagéstru *s.n.* culegere de observații astronomice, făcută pentru prima oară de învățatul grec Ptolemeu. (cf. fr. *almageste*, it. *almagesto*, cf. gr. *megiste)*

almanáh *s.n.* **1.** calendar cu indicații astronomice și meteorologice, completat cu date diverse, texte literare și artistice etc. **2.** publicație periodică cu articole dintr-un anumit domeniu de activitate. (< fr. *almanach*. cf. lat. med. *almanachus*, gr. med. *almenachon)*

almée *s.f.* dansatoare-cîntăreață egipteană. (< fr. *almée)*

almicantarát *s.n. (astr.)* cerc imaginar de pe sfera cerească, paralel cu orizontul, cu ajutorul căruia se determină înălțimea aștrilor. (< fr. *almicantarat*, cf. ar. *almuquantara)*

aló *interj.* exclamație prin care se face apelul sau se răspunde la telefon. ● exclamație de chemare. (< fr. *allô*, cf. engl. *halloo)*

alocá *vb.* I. *tr.* a prevedea, a destina (sume de bani) în vederea unui scop anumit. (după fr. *allouer*, lat. *allocare)*

alocáție *s.f.* alocare; *(concr.)* sumă de bani destinată (de stat sau de o instituție) pentru un anumit scop. ● ajutor în bani. (cf. fr. *allocation)*

alocutiúne *s.f.* cuvîntare ocazională scurtă. (cf. fr. *allocution* < lat. *alloqui* — a vorbi)

alodiál *adj. (ist.)* care ține de un alodiu, care se referă la un alodiu. (< fr. *allodial)*

alódiu *s.n. (ist.; în orînduirea feudală)* domeniu ereditar în deplină stăpînire, scutit de orice sarcini și deosebit de feudă. (< lat. med. *allodium*, cf. fr. *alleu* < v. germ. *allod)*

alóe *s.f.* plantă exotică din familia liliaceelor, din ale cărei frunze se extrage o substanță întrebuințată în medicină; se cultivă și la noi ca plantă decorativă. (< fr. *aloès*, cf. it. *aloe* < lat., gr. *aloe)*

alogén *adj.* deosebit prin natură și prin origine de mediul înconjurător. ● *(despre o populație)* venit din altă parte, de altă origine. (< fr. *allogène*, cf. gr. *allos* — altul, *genos* — neam)

alógic *adj. (fil.)* lipsit de logică, fără logică. *(a + logic)*

alogísm *s.n. (fil.)* negare a gîndirii logice ca mijloc științific de cunoaștere autentică, practicată de sceptici, mistici și fideiști.

alónjă *s.f.* **1.** piesă (demontabilă) care servește la prelungirea unor obiecte. **2.** *(box)* mișcarea rapidă de întindere a brațului; lungimea brațului (în raport cu aceea a adversarului). (< fr. *allonge)*

alopát *s.m.* medic care tratează prin alopatie. (< fr. *allopathe)*

alopatíe *s.f. (med.)* procedeu de a trata o boală cu mijloace contrare naturii sale. (< fr. *allopathie*, cf. gr. *allos* — altul, *-pathos* — suferință)

alopecíe *s.f. (med.)* cădere temporară a părului, în urma unei boli febrile. (< fr. *alopécie*, cf. gr. *alopekia)*

alotrópic *adj. (chim.)* de alotropie. (cf. fr. *allotropique)*

alotropíe *s.f. (chim.)* proprietate a unor elemente chimice de a se găsi în natură sub mai multe forme, cu proprietăți fizice și chimice diferite. (< fr. *allotropie*, cf. gr. *allos* — altul, *tropos* — fel de a fi)

alpacá[1] *s.f.* **1.** *(zool.)* animal rumegător cu lînă lungă și mătăsoasă, care trăiește în America de Sud. **2.** stofă fină din lîna acestui animal. (< fr. *alpaca*, *alpaga*, cf. sp. *alpaga)*

alpacá[2] *s.f.* aliaj inoxidabil de cupru, nichel și zinc, întrebuințat la fabricarea tacîmurilor, a instrumentelor medicale, optice etc. (< germ. *Alpaka)*

álpenștoc *s.n.* baston lung cu ținte de fier la capăt, folosit pentru excursii în munți; baston de munte. (< germ., fr. *Alpenstock)*

alpéstru *adj. (rar)* alpin, din regiunile muntoase înalte. (< fr. *alpestre)*

alpín *adj.* caracteristic munților Alpi. ● *(p. ext.)* care se află, trăiește, în regiunile muntoase înalte. (< fr. *alpin*, it. *alpino*. cf. *Alpes*. n.p.)

alpinism *s.n.* sport constînd în ascensiuni pe culmi muntoase greu accesibile. (cf. fr. *alpinisme*, it. *alpinismo)*

alpiníst *s.m.* și *f.* persoană care practică alpinismul. (cf. fr. *alpiniste*, it. *alpinista)*

alterá *vb.* I. **1.** *refl.* a se descompune (din cauza unui anumit agent extern); *(despre alimente)* a se strica. **2.** *tr.* a denatura, a falsifica. **3.** *refl. (fon.; despre sunete)* a se preface, a se schimba. **4.** *tr. (muz.)* a ridica ori a coborî un sunet sau un acord, cu un semiton, cu ajutorul accidenților muzicali. (< fr. *altérer*, cf. lat. t. *alterare)*

alterábil *adj. (despre alimente)* care se poate altera ușor. (cf. fr. *alterable)*

alteráre *s.f.* descompunere. ● denaturare schimbare, falsificare. ● *(fon.)* modificarea pronunțării unui sunet. ● *(muz.)* ridicare sau coborîre a unui sunet sau a unui acord cu un semiton. (< *altera)*

alterație *s.f. (rar)* alterare. (cf. fr. *altération)*

altercátie *s.f.* ceartă; dispută violentă, schimb de cuvinte grele. (cf. fr. *altercation*. lat. *altercatio)*

altérn *adj. (mat.; în expr.) unghiuri alterne* = unghiurile formate în interiorul a două drepte paralele tăiate de o secantă. ● *frunze* (sau *flori*) *alter-*

ne = frunze (sau flori) care cresc de o parte și de alta a tulpinii sau a ramurilor unei plante, la distanțe diferite. ● *sistem altern* = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. (< fr. *alterne*, cf. lat. *alternus)*

alternă *vb. I. intr.* **1.** a se schimba pe rînd, a reveni succedîndu-se unul în urma celuilalt. **2.** *(lingv.; despre sunete)* a varia de la o formă gramaticală la alta a aceluiași cuvînt sau în cuvinte din aceeași familie. (< fr. *alterner*, cf. lat. *alternare)*

alternánt *adj.* care alternează. (cf. fr. *alternant)*

alternánță *s.f.* **1.** schimbare care se petrece alternativ, rînd pe rînd; alternare, perindare. **2.** *(lingv.)* schimbare a sunetelor unui cuvînt sau a cuvintelor aparținînd unei familii, cu ajutorul căreia se marchează diferența dintre formele gramaticale sau dintre derivate și cuvîntul de bază. (cf. fr. *alternance)*

alternativ *adj. (adesea adv.)* care alternează. ○ *(fiz.) curent alternativ* = curent electric al cărui sens variază periodic în același circuit. (cf. fr. *alternatif)*

alternativă *s.f.* **1.** posibilitate de a alege între două lucruri, două căi, două soluții etc. **2.** *(rar)* succesiune a două lucruri care vin rînd pe rînd. (< fr. *alternative)*

alternátor *s.n. (fiz.)* mașină dinamoelectrică care produce curenți alternativi. (cf. fr. *alternateur)*

altéță *s.f.* titlu dat principilor și principeselor. (< it. *altezza)*

altigráf *s.n.* altimetru care înregistrează altitudinea avionului în funcție de timp și de distanța parcursă. (< fr. *altigraphe)*

altimetrie *s.f.* totalitatea operațiilor topografice avînd drept scop stabilirea altitudinii punctelor caracteristice ale scoarței terestre. (< fr. *altimétrie)*

altímétru *s.n.* instrument de măsură a altitudinii. (< fr. *altimètre)*

altíst *s.m.* și *f.* persoană cu voce de alto. ● instrumentist care cîntă la violă. (< fr. *altiste)*

altitelemétru *s.n.* aparat pentru măsurarea altitudinii unui punct inaccesibil. (< fr. *altitélémètre)*

altitúdine *s.f.* înălțimea pe care o are un punct de pe pămînt în raport cu nivelul mării. (cf. fr. *altitude*, lat. *altitudo* — înălțime)

álto *s.m.* **1.** voce omenească cu timbru grav, pe un registru între sopran și tenor. **2.** violă. ● instrument de alamă analog saxhornului. (< it., fr. *alto)*

altorelief *s.n.* lucrare de sculptură, în relief față de un fond de care ține sau pe care a fost aplicată. (după it. *alto rilievo*, fr. *haut-relief)*

altruísm *s.n.* atitudine binevoitoare și dezinteresată, manifestată în favoarea altora. (< fr. *altruisme*, cf. lat. *alter* — altul)

altruíst *adj. (adesea subst.)* stăpînit de altruism. (cf. fr. *altruiste*, germ. *Altruist)*

aluminá *s.f. (chim.)* oxid natural de aluminiu, a cărui formă cristalizată este corindonul. (< fr. *alumine)*

aluminiu *s.n. (chim.)* element chimic din grupa metalelor, foarte ușor și avînd o mare ductilitate și maleabilitate, care intră în compoziția unor aliaje întrebuințate în industrie și în tehnică. (< fr. *aluminium)*

aluminotermie *s.f. (metal.)* procedeu de sudare a metalelor la temperatură foarte înaltă, dezvoltată de un amestec de pulbere de aluminiu cu un oxid metalic. (< fr. *aluminothermie)*

alunít *s.n. (min.)* mineral care conține aluminiu. (< fr. *alunite)*

alúră *s.f.* fel de a se mișca; mers, umblet; înfățișare. ● fel de a acționa, de a se purta; purtare, comportare; *(spec.)* ritm în care se desfășoară o întrecere sportivă. (< fr. *allure)*

aluviál *adj. (geol.)* format prin aluviune. (< fr. *alluvial)*

aluvionár *adj. (geol.)* aluvial. (< fr. *alluvionnaire)*

alúviu *s.n. (geol.)* cuaternarul superior, începînd de la retragerea gheților pînă în zilele noastre. (< lat. *alluvium)*

aluviúne *s.f. (geol.)* material transportat și depus prin acțiunea apelor curgătoare. (cf. fr. *alluvion*, lat. *alluvio* < *alluere* — a spăla)

alúzie *s.f.* cuvînt, frază, expresie care evocă o persoană, un lucru sau o idee despre care nu se spune direct ceva. ○ *a face aluzie la cineva* (sau *la ceva)* = a vorbi pe ocolite despre cineva (sau ceva). (cf. fr. *allusion*, lat. *allusio* — glumă)

alveolár *adj.* referitor la alveole, în legătură cu alveolele; cu alveole. ○ *consoană alveolară* (și *subst., f.)* = consoană articulată cu limba la nivelul alveolelor dinților de sus. (cf. fr. *alvéolaire)*

alveólă *s.f.* **1.** *(anat.)* cavitate în osul maxilar în care sînt înfipți dinții. ○ *alveolă pulmonară* = cavitate mică care se găsește la capătul bronhiilor, în plămîni. **2.** căsuță construită de albine în fagure pentru depozitarea mierii și creșterea larvelor. (< fr. *alvéole*, cf. lat. *alveolus* — vas mic)

amábil *adj.* prietenos, binevoitor; politicos. (cf. it. *amabile*, lat. *amabilis* — vrednic de iubit)

amábile *adv. (muz.)* executat în mod grațios, plăcut. (< it. *amabile)*

amabilitáte *s.f.* **1.** bunăvoință; politețe. **2.** comportare amabilă. ● compliment; măgulire. (cf. it. *amabilité*, fr. *amabilité*, lat. bis. *amabilitas)*

amalgám *s.n.* **1.** *(chim.)* aliaj de mercur cu alt metal. **2.** *(fig.)* amestecătură, talmeș-balmeș, adunătură de elemente eterogene, disparate, de lucruri sau

persoane nepotrivite unele cu altele. (< fr. *amalgame)*

amalgamá *vb.* I. *tr.* **1.** *(chim.)* a face un aliaj de mercur. **2.** *(fig.)* a amesteca, a aduna la un loc elemente eterogene, disparate. (< fr. *amalgamer)*

amánt *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care are relaţii intime de dragoste cu cineva în afara căsătorici; ibovnic. **2.** *(rar)* persoană care iubeşte şi este iubită la rîndul ei de altă persoană de sex contrar. (< ir. *amant*, cf. it. *amante*, lat. *amans)*

amarilidée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante cu flori colorate, cu staminele şi cu ovarul aderent la caliciu, avînd ca tip ghiocelul. (< fr. *amaryllidées)*

amatór *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care manifestă o plăcere deosebită, o predilecţie pentru ceva. **2.** persoană căreia îi place o artă, un sport, o meserie etc. de care se ocupă pentru propria sa plăcere, fără a o exercita ca profesionist. v. d i l e t a n t. (cf. fr. *amateur*, lat. *amator)*

amatorísm *s.n.* practicare a unui sport, a unei arte etc. ca amator şi nu ca profesionist. (< *amator* + *-ism*, cf. fr. *amateurisme)*

amauróză *s.f. (med.)* tulburare gravă sau pierdere a vederii, cauzată de atrofierea nervului optic. (< fr. *amaurose*, cf. gr. *amaurosis* — întunecare)

amazoánă *s.f.* **1.** *(mit.)* femeie care făcea parte dintr-un trib războinic legendar, format numai din femei. **2.** *(rar)* femeie care ştie să călărească (bine), care practică călăria. (< fr. *amazone*, cf. lat., gr. *amazon* < *a* — fără, *mazos* — mamelă)

ambalá *vb.* I. **I.** *tr.* a împacheta (în hîrtie, carton etc.) pentru a putea fi transportat. **II.** *refl.* **1.** *(despre cai)* a-şi lua vînt, a scăpa din frîu. **2.** *(fig.; despre oameni)* a se înflăcăra, a se entuziasma, a se pasiona, a se aprinde. **3.** *(despre motoare, maşini)* a depăşi turaţia normală. (< fr. [s']*emballer)*

ambaláj *s. n.* împachetare; ambalare; *(concr.)* materialul (hîrtie, carton, pînză, cutie etc.) în care se împachetează ceva. (cf. fr. *emballage)*

ambarasá *vb.* I. *tr. (rar)* a încurca, a provoca încurcătură; a pune în încurcătură pe cineva. (< fr. *embarasser)*

ambarasánt *adj. (rar)* care încurcă, pune în încurcătură. (< fr. *embarassant)*

ambarcadér *s.n. (mar.)* loc, punte sau chei de unde se îmbarcă mărfuri, călători etc. pe un vapor. v. d e b a r c a d e r. (< fr. *embarcadère*, cf. sp. *embarcadero)*

ambarcáţie *s.f. (mar.)* barcă fără punte, cu vîsle, vele sau cu motor, folosită în diferite scopuri. (cf. fr. *embarcation)*

ambardá *vb.* I. *intr. (mar.; despre nave)* a face ambardee. (< fr. *embarder)*

ambardée *s.f. (mar.)* îndepărtare bruscă şi involuntară a unei nave din drumul urmat, provocată de curenţi marini sau de vînt. (< fr. *embardée)*

ambasádă *s.f.* reprezentanţă diplomatică a unei ţări, condusă de un ambasador. ● misiunea sau funcţia de ambasador. ● funcţionarii unei asemenea misiuni şi clădirea în care lucrează. (< fr. *ambassade)*

ambasadór *s.m.* reprezentant diplomatic de rang superior, însărcinat să reprezinte un stat pe lîngă un alt stat. ● persoană care are o misiune specială pe lîngă un stat sau o organizaţie internaţională. (< fr. *ambassadeur)*

ambetá *vb.* I. *tr.* şi *refl. (rar)* a (se) plictisi. (< fr. *embêter)*

ambetánt *adj. (rar)* plicticos, plictisitor. (cf. fr. *embêtant)*

ambiánt *adj.* înconjurător, din apropiere, vecin, din jur. (< fr. *ambiant*, cf. lat. *ambire* — a înconjura)

ambiánţă *s.f.* mediu, societatea în mijlocul căreia se află cineva sau ceva. (cf. fr. *ambiance)*

ambidéxtru *adj. (rar)* care se foloseşte cu aceeaşi îndemînare de ambele mîini. (< fr. *ambidextre*, cf. lat. *ambo* — doi, *dextera* — mîna dreaptă)

ambigén *adj. (gram.; în expr.) gen ambigen* = nume impropriu pentru genul neutru din limba romînă. (după lat. *ambigenus)*

ambiguitáte *s.f.* situaţie echivocă, ambiguă; echivoc.; *(concr.)* expresie ambiguă, echivocă. (cf. lat. *ambiguitas*, fr. *ambiguité)*

ambíguu *adj.* cu mai multe înţelesuri; echivoc. (cf. lat. *ambiguus*, fr. *ambigu)*

ámbii *num. col.* amîndoi. (< it. *ambo)*

ambiţie *s.f.* dorinţă puternică de glorie, de onoruri, de parvenire. ● dorinţă de a întrece pe alţii. (cf. fr. *ambition*, lat. *ambitio)*

ambiţioná *vb.* I. *tr.* a trezi (în cineva) ambiţia, dorinţa de a face ceva; a pune la ambiţie. ● *refl.* a dori, a căuta ceva cu multă rîvnă. ● *refl.* a fi stăpînit de ambiţie, a face sforţări (desperate) pentru a obţine ceva. ● *refl.* a se încăpăţîna. (< fr. *ambitionner)*

ambiţiós *adj.* stăpînit de ambiţie, cu ambiţie. ● încăpăţînat. (cf. fr. *ambitieux*, lat. *ambitiosus)*

ambliopíe *s.f. (med.)* slăbire a vederii, datorită unor boli, unor excese sau bătrîneţii. (< fr. *amblyopie)*

ambranşaméntt *s.n.* ramificaţie secundară a unei căi ferate, a unei conducte etc. (< fr. *embranchement)*

ambrásă *s.f.* cordon care serveşte pentru a ţine strîns mijlocul unei perdele sau draperii. (< fr. *embrasse)*

ambrazúră *s.f. (mil.)* deschizătură practicată în pereţii unei fortificaţii, pentru a permite tragerea cu armele de foc. (< fr. *embrasure)*

ámbră *s.f.* **1.** substanţă cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de caşalot. **2.** chihlimbar cenuşiu. (< fr. *ambre*, cf. ar. *anbar)*

ambreiá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a cupla un motor cu organele de maşină pe care tre-

buie să le pună în mișcare. (< r. *embrayer*)

ambreiáj *s.n. (tehn.)* mecanism care permite ambreiarea. (< fr. *embrayage*)

ambreiáre *s.f. (tehn.)* cuplarea unui motor cu organele de mașină pe care trebuie să le pună în mișcare. (< *ambreia*)

ambrózie *s.f.* **1.** *(mit.)* hrana zeilor olimpici, care în credințele antice avea puterea de a păstra tinerețea veșnică și nemurirea. **2.** *(bot.)* plantă aromatică din familia compozeelor. (< lat., gr. *ambrosia*)

ambulánt *adj.* care se deplasează dintr-un loc în altul. (< fr. *ambulant*, cf. lat. *ambulans* < *ambulare* — a merge)

ambulánță *s.f.* instalație medicală temporară, amenajată pentru a da primele ajutoare răniților în apropierea cîmpului de luptă. ● vehicul destinat transportului răniților și al bolnavilor în stare gravă. (< fr. *ambulance*)

ambulatóriu *adj.* care umblă, merge, fără un loc stabil, mișcător. ● *(zool.; despre organe)* care servește la mers. ● *(med.; despre tratamente)* care nu necesită spitalizare. // *s.n.* dispensar pentru consultații și tratamente medicale. (< lat. *ambulatorius*, cf. fr. *ambulatoire*)

ambuscádă *s.f.* **1.** acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere (fiind prins dinadins). **2.** loc ascuns de unde se pîndește inamicul, pentru a-l surprinde. (< fr. *embuscade*, cf. it. *imboscata*)

amelióră *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) îndrepta, a (se) îmbunătăți. **2.** *tr.* a obține soiuri mai bune de animale, de plante etc. (< fr. *améliorer*, cf. lat. *melior* — mai bun)

amenajá *vb.* I. *tr.* a orîndui, a dispune, a întocmi într-un anumit scop; a aranja. ● *(silv.)* a organiza astfel punerea în valoare a pădurilor încît să se realizeze o productivitate optimă. (< fr. *aménager*)

amenajaménț *s.n.* **1.** *(silv.)* disciplină care are ca obiect amenajarea pădurilor. ● lucrare conținînd descrierile, planurile și dispozițiile privitoare la pădurile amenajate. **2.** *(rar)* organizare, întocmire rațională. (cf. fr. *aménagement*)

amenajáre *s.f.* organizare, întocmire rațională. ○ *amenajarea pădurilor* = îngrijire rațională a pădurilor. ● sistem de lucrări în vederea utilizării apelor. (< *amenaja*)

amendá *vb.* I. *tr.* **1.** a îmbunătăți, a modifica prin amendamente (o lege). **2.** *(agr.)* a îmbunătăți natura solului, prin introducerea unor substanțe străine. **II.** a da, a aplica cuiva o amendă. (< fr. *amender*, cf. lat. *emendare* — a îndrepta)

amendábil *adj. (mai ales despre legi)* care poate fi amendat (1), îmbunătățit, modificat prin amendamente. (cf. fr. *amendable*)

amendaménț *s.n.* **1.** *(jur.)* îmbunătățire (a unei legi etc.) prin adăugiri care aduc modificări, completări etc. **2.** *(agr.)* substanță care, încorporată solului, îi modifică proprietățile. (< fr. *amendement*)

améndă *s.f.* **1.** *(jur.)* pedeapsă în bani. **2.** *(în expr.)* *amendă onorabilă* = recunoaștere în public a unei greșeli proprii. (< fr. *amende*)

amenitáte *s.f. (rar)* atitudine binevoitoare; amabilitate, politețe. (cf. fr. *aménité*, lat. *amoenitas* — blîndețe)

amenorée *s.f. (med.)* neivire la termen, încetare sau micșorare a fluxului menstrual. (< fr. *aménorrhée*, cf. gr. *a* — fără, *men* — lună, *rhein* — a curge)

amént *s.m. (bot.)* inflorescență în formă de ciorchine; mîțișor. (< it. *amento*, cf. lat. *amentum* — ciorchine)

amentacée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, ale căror flori apetale sînt dispuse în ament. (< fr. *amentacées*)

americanísm *s.n.* expresie, purtare etc. proprie americanilor. (cf. fr. *américanisme*)

americanizá *vb.* I. *refl.* a-și însuși felul de a fi al americanilor; a se comporta ca americanii. (< fr. *américaniser*)

americiu *s.n. (chim.)* element radioactiv sintetizat. (< fr. *americium*)

amerizá *vb.* I. *intr. (despre hidroavioane)* a lua contact cu apa, pe suprafața căreia alunecă pînă la oprire. (< fr. *amerrir*, după fr. *amerrissage* și rom. *aterița*)

amerizáj *s.n.* amerizare. (< fr. *amerrissage*)

ametíst *s.n.* varietate de cuarț de culoare violetă, folosită ca piatră semiprețioasă. (< fr. *améthyste*, cf. lat. *amethystus*, gr. *amethystos*)

ametropíe *s.f. (med.)* anomalie a refracției oculare (miopie, presbiție). (< fr. *amétropie*, cf. gr. *a* — fără, *metron* — măsură, *ops* — ochi)

amfibiéni *s.m. pl. (zool.)* clasă de animale vertebrate cu temperatura corpului variabilă, care pot trăi în apă și pe uscat; batracieni. (< fr. *amphibiens*)

amfíbiu *adj.* **1.** *(zool.; despre animale)* care trăiește în apă și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și alta pe uscat. **2.** *(fig.)* care are o natură dublă, care aparține de stări deosebite. // *s.n.* avion de tip vechi, capabil atît să aterizeze cît și să amerizeze. ● automobil sau tanc echipat special pentru a putea merge și prin apă. (< fr. *amphibie*, cf. gr. *amphi* — din amîndouă părțile, *bios* — viață)

amfibóli *s.m. pl. (geol.)* mineral care conține silicați de magneziu, fier, calciu, sodiu și aluminiu. (< fr. *amphibole*)

amfibológic *adj.* echivoc, ambiguu. (< fr. *amphibologique*)

amfibología *s.f.* construcție defectuoasă care face ca o frază să aibă un sens

dublu, echivoc; ambiguitate. (< fr. *amphibologie*, cf. lat. *amphibologia*, gr. *amphibolos* — ambiguu, *logos* — vorbire)

amfibráh *s.n. (în metrica greco-latină)* picior de vers format din trei silabe, dintre care prima și ultima sînt scurte; *(în metrica modernă)* picior de vers din trei silabe, dintre care cea din mijloc este neaccentuată. (cf. fr. *amphibrague*, lat., gr. *amphibrachys)*

amfimácru *s.m. (metr.)* picior de vers format din trei silabe, dintre care prima și ultima sînt lungi, iar cea din mijloc scurtă. (cf. fr. *amphimacre*, lat. *amphimacrus*, gr. *amphimakros)*

amfiteátru *s.n.* **1.** *(ant.)* vastă incintă circulară, avînd o arenă în mijloc, înconjurată de trepte și tribune unde ședeau spectatorii în timpul jocurilor publice. **2.** sală (de curs sau de spectacole) cu locurile așezate în plan înclinat. **3.** *(fig.)* configurație a unor terenuri dispuse în etaje circulare. (cf. fr. *amphithéâtre*, lat. *amphiteatrum*, gr. *amphitheatron)*

amfitrión *s.m.* și *f.* stăpîn al unei case la care ia masa cineva; gazdă. (< fr. *amphitryon*, cf. gr. *Amphitryon*, n.p.)

ámforă *s.f.* vas antic de lut, mare, cu două torți, în care se ținea vin, untdelemn etc. (< fr. *amphore*, cf. lat. *amphora)*

amiábil *adj.* înțelegător, prietenos; împăciuitor. (< fr. *amiable)*

amiántă *s.f. (min.)* varietate de azbest întrebuințată ca material filtrant și ignifug. (< fr. *amiante*, cf. gr. *amiantos* — incoruptibil)

amíbă *s.f. (zool.)* animal unicelular, protozoar, cu corpul format dintr-o masă protoplasmatică și dintr-unul sau mai multe nuclee. (< fr. *amibe*, cf. gr. *amoibos* — schimbător, alternant)

amíc *s.m.* și *f.* prieten. (< it. *amico*, cf. lat. *amicus)*

amicál *adj.* de prieten, prietenos. ○ *(adv.)* prietenește. (cf. lat. *amicalis*, it. *amicale*, fr. *amical)*

amiciție *s.f.* prietenie. (cf. it. *amicizia*, lat. *amicitia)*

amidă *s.f. (chim.)* compus organic, obținut din amoniac prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu radicalul unui acid. (< fr. *amide)*

amidină *s.f. (chim.)* varietate de dextrină obținută din amidon, întrebuințată ca apret. (< fr. *amidine)*

amidól *s.n. (chim.)* substanță folosită ca reductor în fotografie. (< fr. *amidol)*

amidón *s.n. (chim.)* substanță organică aflată în semințe, în fructe etc. sub formă de granule, folosită în industria alimentară, chimică etc. (< fr. *amidon)*

amigdálă *s.f. (anat.)* fiecare din cele două glande, în formă de migdală, situate în fundul gurii, de o parte și de alta a omușorului. (< fr. *amygdale*, cf. gr. *amygdale* — migdală)

amigdalínă *s.f. (chim.)* substanță care se extrage din migdale amare. (< fr. *amygdaline)*

amigdalítă *s.f. (med.)* inflamare patologică a amigdalelor. (< fr. *amygdalite)*

amigdaloíd *adj.* în formă de migdală. // *s.n. (geol.)* rocă care prezintă înglobate în masa ei niște corpuri în formă de migdale. (< fr. *amygdaloïde)*

amilacéu *adj.* care conține amidon. (< fr. *amylacé*, cf. lat. *amylum* — amidon)

amilázǎ *s.f. (chim.)* enzimă produsă de pancreas, care transformă amidonul în maltoză și glucoză. (< fr. *amylase)*

amilográf *s.n. (agr.)* aparat care înregistrează maximul de gelatinizare a amidonului unei făini în funcție de temperatură. (< fr. *amylographe)*

amilóză *s.f. (chim.)* component al amidonului, solubil în apă. (< fr. *amylose)*

amínă *s.f. (chim.)* substanță cu proprietățile amoniacului, care face parte dintr-un grup de baze azotate. (< fr. *amine)*

aminoacízi *s.m. pl. (chim.)* substanțe organice, componenți ai proteinelor, care se găsesc liberi, în cantități mici, în organismele viețuitoarelor.

aminolác *s.n. (chim.)* rășină sintetică cu bază de formol și uree, întrebuințată la fabricarea lacurilor. (nume comercial)

amirál *s.m.* **I.** cel mai înalt grad în marina militară (care corespunde în marina militară a R.P.R. gradului de general-colonel din armata terestră); persoană care are acest grad. ○ *vas-amiral* = navă care poartă pavilionul amiralului. **II.** fluture de zi, mare, frumos colorat, ale cărui larve trăiesc pe urzici. (< fr. *amiral*, cf. it. *ammiraglio*, ar. *amir* — șef)

amiralitáte *s.f.* înaltul comandament al marinei militare; administrația superioară a marinei militare. (cf. it. *ammiralità)*

amnezíe *s.f. (med.)* pierdere parțială sau totală a memoriei. (< fr. *amnesie*, cf. gr. *a* — fără, *mnaomai* — a-și aminti)

amniós *s.n. (anat.)* membrană care învelește fetusul la mamifere, la păsări și la reptile și care se află în partea cea mai dinăuntru a placentei, avînd forma unui sac plin cu un lichid. (< fr. *amnios*, cf. gr. *amnion)*

amniótic *adj. (anat.; în expr.) lichid amniotic* = lichid care se găsește în amnios. (< fr. *amniotique)*

amnistiá *vb.* I. *tr.* a acorda printr-o lege o amnistie. ● *(fig.)* a ierta, a trece cu vederea. (< fr. *amnistier)*

amnistiábil *adj.* care poate fi amnistiat. (cf. fr. *amnistiable)*

amnístie *s.f.* măsură legislativă care desființează caracterul delictuos al unei infracțiuni, anulînd incriminarea și pedeapsa. (fr. *amnistie*, cf. it. *amnistia* < lat., gr. *amnestia* — uitare)

amóc *s.n. (rar)* boală mintală tropicală, provocată de abuzul de stupefiante, de excitante etc. (< fr. *amok)*

amoniác *s.n. (chim.)* gaz incolor, sufocant, cu miros înțepător, foarte solubil în apă și care se obține din combinarea hidrogenului cu azotul. (< fr. *ammoniaque*, nume comercial)

amoniacál *adj. (chim.)* care are amoniac. (cf. fr. *ammoniacal)*

amonít *s.m. (pal.)* numele unor moluște cefalopode fosile care aveau cochilia în spirală, compartimentată. (< fr. *ammonite*, cf. *Ammon*, n.p.)

amóniu *s.n. (chim.)* radical monovalent care nu a fost obținut în stare liberă și care, în combinațiile sale, se comportă ca un metal alcalin. (< fr. *ammonium)*

amónte *adv.* (op. a v a l) partea, locul de unde coboară un curs de apă. ○ *(loc. adv.) în amonte (referitor la situația unui punct de pe cursul unei ape)* = în susul apei, spre izvor. (< it. *a monte*, fr. *amont* < lat. *ad montem* — către munte)

amór *s.n.* **1.** iubire, dragoste. ● *(concr.)* iubit. **2.** *(liv.)* atașament, afecțiune. ○ *amor propriu* = prețuire (exagerată) a propriilor calități; mîndrie. (< lat. *amor*, cf. it. *amore)*

amorál *adj.* lipsit de noțiunea moralității. (cf. fr. *amoral*, it. *amorale)*

amoralísm *s.n. (fil.)* negarea oricărei morale, renunțare la morală, dispreț față de conștiință și cinste. (< fr. *amoralisme)*

amoralitáte *s.f.* lipsă de moralitate, nesupunere la regulile moralei, (cf. fr. *amoralité)*

amoráș *s.m.* statuetă reprezentînd pe Amor, zeul dragostei (< *amor)*

amoréz *s.m.* și *f.* iubit, drăguț, ibovnic. ● *(adesea peior.)* adorator, îndrăgostit. ○ *prim amorez* = actor care interpretează rolul tînărului îndrăgostit într-o piesă de teatru. (după fr. *amoureux)*

amorézá *vb.* I. *refl.* a se îndrăgosti de cineva. (< *amorez*, cf. it. *amoreggiare)*

amórf *adj.* **1.** *(min.; despre corpuri)* care nu cristalizează, nu are formă precisă. **2.** *(fig.)* nediferențiat, inform, moale; apatic; neorganizat. (< fr. *amorphe*, cf. gr. *a* — fără, *morphe* — formă)

amorós *adj.* plin de dragoste, de iubire. ● referitor la dragoste, de dragoste. (după fr. *amoureux)*

amoróso *adv. (muz.)* drăgăstos, duios, (cîntat) cu deosebită căldură. (< it. *amoroso)*

amorsá *vb.* I. *tr.* a pune o amorsă. (< fr. *amorcer)*

amórsă *s.f.* **1.** nadă, momeală (pentru pești). **2.** dispozitiv de aprindere a unei încărcături explozive. (< fr. *amorce)*

amortíbil *adj.* care se poate amortiza. (< fr. *amortir* + *-bil)*

amortisménț *s.n. (fin.)* stingere treptată a unei datorii a unei rente etc. (< fr. *amortissement)*

amortizá *vb.* I. *tr.* **I.** *(fin.)* a stinge încetul cu încetul o datorie, prin plăți succesive. ● *(ec.)* a înlocui treptat capitalul fix al unei întreprinderi, prin cote anuale repartizate asupra prețului de cost al produselor. **II.** a atenua, a slăbi (un șoc, un zgomot etc.); a diminua. (< it. *amortizzare*, cf. fr. *amortir*, germ. *amortisieren)*

amortizábil *adj. (fin.)* care se poate amortiza. (cf. fr. *amortissable)*

amortizór *s.n.* **1.** *(tehn.)* dispozitiv care atenuează șocurile, trepidațiile unui automobil, ale unui motor etc. ● *(fiz.)* dispozitiv pentru micșorarea amplitudinii unei vibrații. **2.** piesă de piele care se leagă de cureaua brațului de lovire a suveicii, pentru a-i amortiza întrarea în caseta din partea opusă. (cf. fr. *amortisseur)*

amovíbil *adj.* care poate fi revocat, concediat, înlocuit. (< fr. *amovible*, cf. it. *amovibile* < lat. *amovere* — a depărta)

amovibilitáte *s.f.* faptul de a fi amovibil. (cf. fr. *amovibilité*, it. *amovibilità)*

ampatamént *s.n. (tehn.)* distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul. (< fr. *empattement)*

ampelidée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip vița de vie. (< fr. *ampélidées*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie)

ampelografíe *s.f.* parte a viticulturii care se ocupă cu descrierea speciilor și varietăților viței de vie. (< fr. *ampélographie*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie, *graphein* — a scrie)

ampenáj *s.n. (av.)* organ de stabilizare și de comandă, format din planuri fixe și mobile, montate în partea din spate a fuzelajului unui avion. (< fr. *empennage)*

ampér *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a intensității curentului electric, în sistemul metru-kilogram-secundă-amper. (< fr. *ampère*, cf. *Ampère*, n.p.)

amperáj *s.n. (rar)* intensitatea în amperi a unui curent electric. (< fr. *amperage)*

ampermétru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură a intensității curentului electric. (< fr. *ampèremètre)*

amperóră *s.f. (fiz.)* unitate de măsură practică pentru cantitatea de electricitate, egală cu cantitatea de electricitate care străbate un conductor în timp de o oră, cînd curentul are intensitatea de un amper. (< fr. *ampèreheure)*

amperormétru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură a sarcinii electrice în amper-ore. (< fr. *ampèreheuremètre)*

amplasá *vb.* I. *tr.* a aseza, a fixa într-un anumit loc (o instalație, o mașină, o piesă de artilerie etc.). (< *amplasament)*

amplasamént *s.n.* loc unde este așezată o instalație, o construcție, un dispozitiv etc. (< fr. *emplacement)*

amplifică *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) mări, a (se) dezvolta; a (se) lărgi, a da sau a căpăta amploare. **2.** *tr. (fiz.)* a intensifica, a mări (valori electrice, acustice, optice). (< lat. *amplificare* — a mări, cf. it. *amplificare*, fr. *amplifier*)

amplificatór *adj.* care amplifică, mărește, intensifică. // *s.n. (fiz.)* aparat care amplifică valorile unui fenomen, luînd energie de la o sursă separată. (cf. fr. *amplificateur*, it. *amplificatore*, lat. *amplificator*)

amplitúdine *s.f.* **1.** *(fiz.)* depărtarea între pozițiile extreme ale unui punct sau ale unui corp care oscilează. ● *(mat.)* distanță care separă punctele extreme ale unui arc. ● *(fig.)* întindere, amploare. **2.** maximul diferenței dintre valoarea unei mărimi periodice și valoarea medie a mărimii în cursul unei perioade. (< fr. *amplitude*, cf. lat. *amplitudo* — întindere)

amploáre *s.f.* întindere, extindere, mărime. (< fr. *ampleur*)

amplofát *s.m.* și *f. (ieșit din uz)* slujbaș, funcționar de grad inferior. (< fr. *employé*)

ámplu *adj.* larg, întins, dezvoltat; cu amănunte multe, vaste. (< fr. *ample*, cf. lat. *amplus*)

ampréntă *s.f.* urmă lăsată de un obiect (prin apăsare pe o suprafață plastică). ○ *amprentă digitală (de obicei la pl.)* = semne care reproduc neregularitățile pielii de pe buricele degetelor mîinii. ● *(fig.)* urmă lăsată de o idee, de o stare psihică, de o boală etc. (< fr. *empreinte*)

ampríză *s.f. (tehn.)* lățimea totală a fîșiei de teren pe care urmează a se construi o cale de comunicație publică. (< fr. *emprise*)

amputá *vb.* I. *tr.* a reteza, a tăia chirurgical un membru al corpului. ● *(fig.)* a ciopîrți, a scurta, a tăia. (< fr. *amputer*, cf. lat. *amputare* — a tăia)

amputáție *s.f.* amputare. (cf. fr. *amputation*, lat. *amputatio*)

amulétă *s.f.* obiect (mic) căruia i se atribuie în mod superstițios o putere magică. v. talisman, fetiș. (< fr. *amulette*, cf. lat. *amuletum*)

amuzá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înveseli, a (se) distra; a (se) recrea, a (se) destinde. (< fr. *amuser*)

amuzaménț *s.n.* distracție, divertisment; destindere, înveselire. (cf. fr. *amusement*)

amuzánt *adj.* distractiv, vesel, nostim. (cf. fr. *amusant*)

anabaptism *s.n.* sectă religioasă care neagă eficacitatea botezului înainte de vîrsta matură, cerînd botezul la vîrstă adultă. (< fr. *anabaptisme*, cf. lat. *anabaptismus*, gr. *anabaptismos* < *ana* — din nou, *baptizein* — a boteza)

anabaptíst *s.m.* și *f.* adept al anabaptismului. (cf. fr. *anabaptiste*)

anabolísm *s.n. (biol.)* totalitatea proceselor biochimice prin care se produc în organismele vii substanțele necesare vieții. (< fr. *anabolisme*)

anacárd *s.n.* fructul anacardierului. ● anacardier. (< fr. *anacarde*)

anacardiér *s.m. (bot.)* arbust tropical din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilelor. (< fr. *anacardier*)

anacolút *s.n. (gram.)* greșeală de gramatică constînd în întreruperea construcției sintactice începute și continuarea frazei cu altă construcție. (< fr. *anacoluthe*, cf. gr. *anakoluthos*)

anacreóntic *adj. (rar)* în genul poeziilor atribuite lui Anacreon, poet liric grec, care se distingeau prin veselie, grație și delicatețe. (<fr. *anacréontique*, cf. *Anacreon*, n.p.)

anacrónic *adj.* nepotrivit cu ideile, cu obiceiurile actuale; care conține un anacronism. (< fr. *anachronique*)

anacronísm *s.n.* eroare în fixarea datei unei întîmplări, a unui eveniment etc. ● lucru care nu corespunde spiritului unei epoci, învechit. (< fr. *anachronisme*, cf. gr. *ana* — în urmă, *chronos* — timp)

anacrúză *s.f. (muz.)* măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale. (< fr. *anacrouse*, cf. gr. *ana* — înainte, *krusis* — lovire)

anaerób *adj. (biol.; despre microorganisme)* care trăiește lipsit de aer; *(despre fenomene biochimice)* care se produce în lipsa aerului, într-un mediu fără aer. (< fr. *anaérobie*, cf. gr. *a* — fără, *aer* — aer, *bios* — viață)

anaerobiótic *adj.* anaerob. (< fr. *anaérobiotique*)

anaerobióză *s.f. (biol.)* formă de viață a vietăților anaerobe. (< fr. *anaérobiose*)

anafiláctic *adj. (med.)* cu caracter de anafilaxie. ○ șoc *anafilactic* = reacție violentă a organismului, provocată de injectarea sau înghițirea unei anumite substanțe. (< fr. *anaphylactique*)

anafilaxíe *s.f. (med.)* fenomen care constă în mărirea sensibilității unui organism sub influența unei cantități foarte mici dintr-o substanță toxică. (< fr. *anaphylaxie*)

anafóră *s.f. (ret.)* figură de retorică constînd în repetarea unui cuvînt la începutul mai multor propoziții succesive. (cf. fr. *anaphore*, lat., gr. *anaphora*)

anaforéză *s.f.* transportul particulelor coloidale spre anod, sub acțiunea unui curent electric. (< fr. *anaphorèse*)

anafrodiziác *adj., s.n.* (substanță) care determină încetarea dorințelor sexuale. (< fr. *anaphrodisiaque*)

anafrodizíe *s.f. (med.)* lipsă a dorințelor sexuale. (< fr. *anaphrodisie*)

anaglífă *s.f.* sculptură în relief sau în basorelief. ○ *procedeul anaglifelor* = procedeu fotografic prin care se obține imaginea în relief a unui obiect. (< fr. *anaglyphe*, cf. lat. *anaglypha*, lat., gr. *anaglyphos*)

anagramá *vb.* I. *tr. (rar)* a schimba ordinea literelor unui cuvînt pentru a obține alt cuvînt. (după fr. *anagrammatiser)*

anagrámă *s.f.* schimbare a ordinii literelor unui cuvînt (mai ales a unui nume propriu) sau a unei fraze, pentru a se obține un alt cuvînt sau o altă frază; cuvînt obținut prin anagramare. ● joc distractiv care folosește acest procedeu. (< fr. *anagramme*, cf. gr. *ana* — întoarcere, *gramma* — literă)

anahorét *s.m.* și *f. (rar)* călugăr care trăiește retras; pustnic. (< lat. *anachoreta* cf. fr. *anachorète)*

anahorétic *adj. (rar)* de anahoret; *(p. ext.)* modest, sărăcăcios. (cf. fr. *anachorétique)*

anál *adj (anat.)* de (la) anus. (< fr. *anal)*

anále *s.f.pl.* **1.** *(lit.)* scriere cu caracter istoric în care evenimentele sînt povestite an cu an. v. cronică. ● istorie. **2.** publicație științifică periodică. (< fr. *annales*, cf. lat. *annales)*

analécte *s.f.pl. (lit.)* bucăți alese din opera unui autor sau din literatura unui popor, a unei epoci etc. (< lat., gr. *analecta)*

analépsie *s.f. (med.)* revenire a forțelor după o boală; împuternicire, întărire. (< fr. *analepsie*, cf. gr. *analepsis)*

analéptic *adj. (med.)* întăritor, fortifiant, tonic. (< fr. *analeptique)*

analfabét *adj., s.m.* și *f.* neștiutor de carte. (< germ. *Analphabet*, lat. *analphabetus*, gr. *analphabetos)*

analfabetism *s.n.* neștiință de carte. (< *analfabet)*

analgézic *adj. (med.; despre medicamente)* care slăbește sau înlătură temporar durerea. v. calmant. (cf. fr. *analgésique)*

analgezie *s.f. (med.)* insensibilitate temporară a unui organism provocată de influența unei substanțe analgezice. (< fr. *analgésie*, cf. fr. *analgie* < gr. *a* — fără, *algos* — durere)

analíst *s.m.* și *f.* **1.** scriitor de anale. **2.** specialist în analiza matematică sau psihologică. ● persoană cu aptitudini deosebite în cunoașterea, în analiza și descrierea sufletului omenesc. (cf. fr. *annaliste*, it. *annalista)*

analític *adj.* bazat pe analiză. ○ *chimie analitică* = parte a chimiei care studiază elementele componente ale substanțelor; *limbă analitică* = limbă care are tendința de a exprima prin cuvinte separate diferitele caracteristici gramaticale. ● *(mat.; fiz.)* care utilizează calculul algebric și infinitezimal. (< fr. *analytique*, it. *analitico*, lat. *analyticus*, gr. *analytikos)*

analiză *vb.* I. tr. **1.** a cerceta un lucru descompunîndu-l în părțile lui componente. **2.** a cerceta cu atenție (fenomene sociale, idei, procese ale gîndirii etc.) în vederea unor concluzii documentate. ● a examina un text sub aspect gramatical, stilistic, literar etc. (< fr. *analyser)*

analizábil *adj.* care poate fi analizat. (cf. fr. *analysable)*

analizatór *s.n.* **1.** instrument pentru determinări analitice. ● *(fiz.)* aparat cu ajutorul căruia se studiază polarizarea luminii. **2.** *(fiziol.)* aparat al sistemului nervos animal, compus dintr-un organ de simț, din nervi și dintr-un număr de celule ale creierului. (< *analiza*, după fr. *analyseur)*

análiză *s.f.* metodă științifică de cercetare bazată pe descompunerea fenomenelor, a obiectelor studiate etc. în părțile lor componente; examinare amănunțită a unei probleme. ○ *(expr.) în ultimă analiză* = în concluzie. ● *(chim.)* descompunere a unei substanțe în elementele ei constitutive. (< fr. *analyse*, it. *analisi* < gr. *analysis* — descompunere)

analizór *s.n.* analizator (**1**). (cf. fr. *analyseur)*

analóg *adj.* asemănător, la fel. (cf. fr. *analogue*, lat. *analogus*, gr. *analogos)*

analógic *adj.* bazat pe analogie, produs prin analogie. ○ *(lingv.) modificare analogică* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. (cf. fr. *analogique*, lat. *analogicus)*

analogie *s.f.* asemănare între două sau mai multe noțiuni, situații, fenomene etc., considerate din anumite puncte de vedere. ● *(lingv.)* asemănare parțială în ceea ce privește forma sau conținutul a două elemente de limbă, care determină modificarea unuia dintre ele sub influența celuilalt; schimbarea produsă. (< fr. *analogie* cf. lat., gr. *analogia* — raport)

anamorfóză *s.f. (fiz.)* imagine diformă, care pare normală cînd este privită dintr-un anumit punct. ● deformarea imaginilor în oglinzile concave, convexe etc. (< fr. *anamorphose*, cf. gr. *ana* — peste, *morphe* — formă)

ananás *s.m.* **1.** plantă erbacee exotică cu fructe foarte gustoase. **2.** fructul comestibil al acestei plante, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. (< fr. *ananas*, cf. caraib. *ananas)*

anapést *s.m. (în metrica greco-latină)* picior de vers format din două silabe scurte urmate de o silabă lungă; *(în metrica modernă)* picior de vers format din două silabe neaccentuate urmate de o silabă accentuată. (cf. fr. *anapeste*, lat. *anapaestus*, gr. *anapaistos)*

anapéstic *adj. (lit.)* care folosește anapestul. (< fr. *anapestique*, cf. lat. *anapesticus)*

anaplastíe *s.f. (med.)* operație chirurgicală făcută cu scopul de a reda forma normală unui organ mutilat. (< fr. *anaplastie*, cf. fr. *anaplasie*, gr. *anaplasis)*

anárhic *adj.* referitor la anarhie, de anarhie; dezorganizat, haotic. ● care arată nesupunere, indisciplină. (cf. fr. *anarchique*, it. *anarchico*)

anarhíe *s.f.* dezordine, dezorganizare, lipsă a oricărei conduceri, haos; indisciplină, nesupunere a individului față de o colectivitate organizată. ● *(ec.)* situație în care se găsește producția, proprie regimului capitalist, în care activitatea de producție socială, din cauza proprietății private asupra mijloacelor de producție, este neplanificată și nedirijată, ducînd la crize periodice și șomaj. (< gr. *anarchia*, cf. rus. *anarhiia*, it. *anarchia*, germ. *Anarchie*)

anarhísm *s.n.* **1.** concepție politică micburgheză care luptă împotriva revoluției socialiste și a dictaturii proletariatului, sub lozinca mincinoasă a desființării oricărei puteri de constrîngere a societății asupra omului. ● atitudine de anarhist. **2.** stare de anarhie. (cf. germ. *Anarchismus*, rus. *anarhizm*)

anarhíst *s.m.* și *f.* partizan al anarhismului. // *adj.* propriu anarhismului. (cf. germ. *Anarchist*, rus. *anarhist*)

anarhoindividualísm *s.n.* variantă a anarhismului, care caută să abată clasa muncitoare de la disciplina proletară, de la lupta pentru putere și de la revoluția socialistă.

anarhosindicalísm *s.n.* variantă a anarhismului care, atribuind sindicatelor rolul primordial în lupta clasei muncitoare, neagă necesitatea partidului acesteia și a statului dictaturii proletariatului. (< rus. *anarho-sindikalizm*)

anarhosindicalíst *s.m.* și *f.* adept al ideilor anarhosindicalismului. (< rus. *anarho-sindikalist*)

anastátic *adj. (poligr.)* care reproduce o tipăritură trăgînd textul la piatră sau la zinc printr-un procedeu chimic și nu prin fotografiere (fr. *anastatique*)

anastigmátic *adj. (fig.: despre un obiect fotografic)* construit din sticle speciale, care corectează toate aberațiile și dă o imagine clară. (< fr. *anastigmatique*)

anastigmatísm *s.n. (fiz.)* însușire a unui sistem optic de a fi lipsit de astigmatism. (< fr. *anastigmatisme*)

anastomóză *s.f. (med.)* stabilire pe cale chirurgicală a unei legături între două căi de circulație (vase de sînge, nervi etc.) (< fr. *anastomose*, cf. gr. *anastomosis*)

anastrófă *s.f. (lit.)* inversare a topicii normale a cuvintelor într-o propoziție. (< fr. *anastrophe*)

anatemizá *vb.* I. *tr. (rar)* a pronunța anatema asupra cuiva; a afurisi. (după fr. *anathématiser*, it. *anatematizzare*)

anatexíe *s.f. (geol.)* fenomen de transformare a rocilor din zonele adînci ale scoarței pămîntului în mase compacte de gresie și granit. (< fr. *anatéxie*)

anatocísm *s.n. (ec.)* capitalizarea dobînzii unei sume împrumutate; dobîndă la dobîndă. (< fr. *anatocisme*, cf. lat. *anatocismus*, gr. *anatokismos* < *tokos* — venit)

anatómic *adj.* privitor la anatomie, de anatomie. (< fr. *anatomique*, cf. lat. *anatomicus*)

anatomíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul structurii ființelor (animale sau plante). ○ *anatomie patologică* = ramură a anatomiei care studiază structura patologică a organelor corpului. ● structura unei ființe sau a unui organ. (< fr. *anatomie*, cf. lat. *anatomia* < gr. *anatome* — disecție)

anatomíst *s.m.* și *f.* specialist în anatomie. (< fr. *anatomiste*)

anatomopatológic *adj.* care se ocupă cu structura patologică a organelor corpului.

anatoxínă *s.f. (med.)* formă neotrăvitoare în care se transformă unele toxine după ce au fost tratate mult timp în formol; este folosită pentru imunizarea organismului. (< fr. *anatoxine*)

anauxít *s.n. (min.)* mineral cristalizat, de culoare albă, cu luciu sidefiu. (cf. fr. *anauxite*)

ancablúră *s.f. (mar.)* unitate de lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină. (< fr. *encablure*)

ancadrámént *s.n.* cadru care înconjoară o ușă, o fereastră etc. (< fr. *encadrement*)

ancestrál *adj.* transmis prin ereditate; moștenit; strămoșesc. (< fr. *ancestral*)

anchetá *vb.* I. *tr.* **1.** a cerceta (un fapt, o persoană) printr-o anchetă; a face o anchetă. **2.** a întreprinde o cercetare în scop științific. (< fr. *enquêter*)

anchetatór *s.m.* și *f.* persoană care conduce, care face o anchetă. ● persoană care întreprinde o cercetare științifică pe teren. (< *ancheta*, după fr. *enquêteur*)

anchétă *s.f.* cercetare făcută de o autoritate publică cu scopul de a stabili împrejurările în care s-a produs un fapt și pentru a stabili vinovații. ● cercetare pe teren făcută în scop științific. (< fr. *enquête*)

anchilostóm *s.m. (med.)* mic vierme intestinal care găurește vasele de sînge din intestin, inflamează mucoasa intestinului și distruge hemoglobina. (< fr. *ankylostome*)

anchilostomiázá *s.f. (med.)* boală provocată de anchilostom, care se manifestă prin inflamarea mucoasei intestinului și prin pierderea hemoglobinei. (< fr. *ankylostomiase*)

anchilozá *vb.* I. *tr.* și *refl. (med.)* a căpăta, a fi atins de o anchiloză, a (se) înțepeni. ● *(fig.)* a (se) înțepeni, a deveni greoi, mărginit, rutinat. (< fr. *ankyloser*)

anchilózá *s.f. (med.)* înțepenire, mai mult sau mai puțin avansată, a unei articulații. (< fr. *ankylose*, cf. gr. *ankylosis* — aplecare, curbatură)

áncie *s.f.* mică lamă elastică, așezată la gura unui instrument de suflat, ser-

vînd la producerea sunetelor. (< it. *ancia)*

ancilár *adj.* care se referă la servitori. (cf. fr. *ancillaire*, lat. *ancilla)*

ancolúră *s.f. (rar)* gîtul calului. (< fr. *encolure)*

ancoră *vb.* I. **1.** *intr.* a scufunda ancora în apă pentru a fixa o navă care staționează; *(p. ext.)* a se opri din plutire. **2.** *tr.* a lega un sistem tehnic de un altul sau de pămînt, pentru mai multă stabilitate. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) fixa pe o bază solidă. (< it. *ancorare)*

ancoráj *s.n.* **1.** *(mar.)* ancorare. **2.** ansamblu format dintr-o ancoră și dintr-o serie de piese care servesc pentru ancorare. ● loc de ancorare; ● *(constr.)* sistem de cabluri care fixează un stîlp, o construcție înaltă etc. (cf. it. *ancoraggio*, fr. *ancrage)*

ancorátor *s.m. (mar.)* loc pe puntea unei nave, unde se păstrează ancora. (cf. it. *ancoratore)*

áncoră *s.f.* **1.** *(mar.)* piesă grea, metalică, cu brațe terminate cu cîrlige ascuțite, care se lasă la fundul apei, pentru a fixa o navă care staționează. ○ *(expr.) a arunca ancora* = a ancora; *a ridica ancora* = a pleca la drum cu o navă. **2.** *(constr.)* cablu care întărește anumiți stîlpi, construcții înalte etc. ● piesă de oțel care întărește legătura dintre elementele unei construcții. (< lat. *ancora*, cf. it. *ancora)*

ancorót *s.n. (mar.)* ancoră mică, folosită de ambarcațiile ușoare. (< it. *ancorotto)*

ancrasá *vb.* I. *tr.* și *refl. (tehn.)* a (se) umple de grăsime, a deveni sau a face să devină gras. (< fr. *encrasser)*

ancrasáre *s.f. (tehn.)* depunere de praf de cărbune, de ulei ars etc. pe electrozii unei bujii, împiedicînd astfel funcționarea ei. (< *ancrasa)*

andabát *s.m. (ant.)* gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. (< lat. *andabata*, cf. fr. *andabate)*

andaluzít *s.n. (min.)* mineral metamorfic cristalizat în sistemul rombic caracteristic șisturilor cristaline. (< fr. *andalousite)*

andánte *adv. (muz.)* moderat, rar; liniștit. // *s.n.* arie executată în acest tempo. (< it. *andante)*

andantíno *adv. (muz.)* repejor, puțin mai repede decît andante. (< it. *andantino)*

andezít *s.n. (geol.)* rocă vulcanică de culoare închisă, folosită mai ales la pavaje și la construcții. (< fr. *andesite)*

andívă *s.f. (bot.)* plantă erbacee din familia compozeelor, cu frunze cărnoase, albe, comestibile. (< fr. *endive)*

andosá *vb.* I. *tr. (fin.)* a arăta în scris pe dosul unui cec, al unei polițe etc. numele împuternicitului care poate să-i încaseze contravaloarea. (< fr. *endosser)*

andosánt *s.m.* și *f. (fin.)* persoană care andosează o poliță sau un cec. (cf. fr. *endossant)*

andosát *adj. (despre polițe, cecuri)* care poartă pe verso numele persoanei împuternicite să-i încaseze contravaloarea. (< *andosa)*

androcéu *s.n. (bot.)* totalitatea staminelor unei flori. (< fr. *androcée*, cf. gr. *aner, andros* — bărbat, *oikia* — casă)

androfobíe *s.f. (med.)* aversiune față de bărbați. (< fr. *androphobie*, cf. gr. *aner, andros* — bărbat, *phobos* — teamă)

androgín *adj.* **1.** *(despre plante)* care are în aceeași inflorescență flori masculine și feminine. **2.** *(despre animale)* hermafrodit. (< fr. *endrogyne*, cf. gr. *aner, andros* — bărbat, *gyne* — femeie)

androsteróná *s.f. (fiziol.)* hormon sexual masculin care se prepară prin izolare din urină. (< fr. *androstérone)*

anecdótă *s.f.* scurtă povestire hazlie, spirituală, cu un sfîrșit deosebit, neașteptat. (< fr. *anecdote*, cf. gr. *anekdotos* — inedit)

anecdótic *adj.* cu caracter de anecdotă. (cf. fr. *anecdotique)*

anelíde *s.n. pl. (zool.)* încrengătură din care fac parte viermii cu corpul cilindric inelat, care se mișcă cu ajutorul unor perișori. ● *(la sg.)* vierme din această încrengătură. (< fr. *annelides*, cf. lat. *annellus* — inel)

anemiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) slăbi, a(-și) pierde puterile din cauza anemiei. (< fr. *anémier)*

anemiát *adj.* slăbit din cauza anemiei, bolnav de anemie. (< *anemia)*

anémic *adj.* suferind de anemie. ● *(fig.)* slab; fără vlagă; mic. (< fr. *anémique)*

anemíe *s.f. (med.)* stare de slăbiciune cauzată de scăderea numărului de globule roșii din sînge. ○ *anemie pernicioasă* = stare gravă de anemie în care măduva oaselor nu mai poate forma globule roșii. (< fr. *anémie*, cf. gr. *an* — fără, *haima* — sînge)

anemofilíe *s.f. (bot.)* polenizare prin intermediul vîntului. (< fr. *anémophilie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *philos* — prieten)

anemográf *s.n. (fiz.)* anemometru înregistrator. (< fr. *anémographe*, cf. gr. *anemos* — vînt, *graphein* — a scrie)

anemográmă *s.f. (fiz.)* diagramă de înregistrare a unui anemograf. (< fr. *anémogramme)*

anemometríe *s.f.* disciplină care studiază măsurarea vitezei gazelor în conducte, a vîntului, a unui avion în raport cu aerul. (< fr. *anémométrie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *metron* — măsură)

anemométru *s.n. (fiz.)* instrument de măsurat viteza gazelor în conducte, a vîntului, a unui avion în raport cu aerul. (< fr. *anémomètre*, cf. gr. *anemos* — vînt, *metron* — măsură)

anemónă *s.f. (bot.)* plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase și cu flori mari, albastre-violete; dediței. ○ *(zool.) anemonă de mare* = actinie. (< fr. *anémone*, cf. it. *anemone*, lat. *anemona)*

anemoscóp *s.n. (fiz.)* instrument indicator al direcției vîntului (< fr. *anémoscope*, cf. gr. *anemos* — vînt, *skopein* — a privi)

anemostát *s.n. (tehn.)* aparat folosit la încălzirea centrală cu aer cald pentru difuzarea aerului în încăperi. (< fr. *anémostat*, cf. gr. *anemos* — vînt, lat. *stare* — a sta)

anemotróp *s.n. (tehn.)* motor pus în mișcare de vînt. (< fr. *anémotrope*, cf. gr. *anemos* — vînt, *tropos* — învîrtire)

anencefalíe *s.f. (med.)* monstruozitate constînd în lipsa sau reducerea creierului la fătul nou-născut. (< fr. *anencéphalie*, cf. gr. *an* — fără, *kephale* — cap)

aneroíd *adj. (adesea subst.; în expr.) barometru aneroid* = barometru metalic, fără lichid. (< fr. *anéroïde*, cf. gr. *a* — fără, *neros* — umed)

anestezíá *vb.* I. *tr. (med.)* a provoca o anestezie. (< fr. *anesthésier)*

anestézic *adj., s.n. (med.)* (substanță) care produce anestezie. (cf. fr. *anesthésique)*

anestezíe *s.f. (med.)* suprimare temporară, completă sau parțială, a sensibilității corpului, provocată artificial cu ajutorul unor substanțe medicinale. (< fr. *anesthésie*, cf. gr. *an* — fără, *aisthesis* — simțire)

anevrísm *s.n. (med.)* tumoare provocată de o dilatare patologică a pereților unei artere. (< fr. *anevrisme*, cf. gr. *aneurysma* — dilatare)

anéx *adj.* alăturat unui lucru (principal). (< fr. *annexe*, cf. lat. *annexus* — atașat)

anexá *vb.* I. *tr.* a alătura, a alipi, a adăuga (la ceva). ● a încorpora unui stat (prin mijloace violente) o țară, o provincie etc. (< fr. *annexer)*

anéxă *s.f.* ceea ce este legat, unit de un lucru principal sau de un lucru de care depinde; adaos. ● material de completare la un text pe care îl întregește sau îl lămurește. (< fr. *annexe*, cf. lat. *annexus* — legat)

anexionísm *s.n.* politică proprie statelor imperialiste care propagă anexarea unor state (mici) la alte state (mari). (cf. fr. *annexionisme)*

anexioníst *adj., s.m.* (cel) care duce o politică de anexiune. (cf. fr. *annexioniste)*

anexítă *s.f. (med.)* inflamație patologică a ovarelor și a trompelor ovariene. (< fr. *annexite)*

anexiúne *s.f.* încorporare prin mijloace violente a unei provincii, a unei țări mai mici sau mai slabe, făcută de către o altă țară mai mare sau mai puternică; anexare. (cf. fr. *annexion*, lat. *annexio* — unire, legătură

anfiládă *s.f. (arhit.)* șir, serie de lucruri (clădiri, portice, colonade etc.) așezate în linie unele după altele. ○ *(mil.) tragere de anfiladă* = tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere. (< fr. *enfilade)*

angajá *vb.* I. **1.** *tr.* a contracta un angajament pentru un serviciu, pentru o lucrare etc.; a primi în serviciu. ● a închiria ceva. **2.** *refl.* a se obliga la ceva, a-și lua un angajament. **3.** *tr.* a atrage după sine o obligație, o răspundere. ● a antrena într-o acțiune. ● a începe, a porni (o discuție, o activitate etc.). **4.** *refl.* a apuca pe un anumit drum. (< fr. *engager*, cf. *en gage* — în gaj)

angajamént *s.n.* **1.** obligație luată de cineva din proprie inițiativă de a face ceva; promisiune solemnă. **2.** primire a cuiva într-un serviciu etc.; contract de angajare. (cf. fr. *engagement)*

angaját *s.m.* și *f.* persoană care lucrează într-un anumit loc de muncă, potrivit unui angajament. ● militar care servește pe baza unui angajament voluntar. (< *angaja*, după fr. *engagé)*

angélic *adj. (rar)* îngeresc. (cf. fr. *angélique*, it. *angelico*, lat. *angelicus)*

anghínă *s.f. (med.)* **1.** inflamație a mucoasei din fundul gîtului sau a faringelui însoțită de greutatea de a înghiți. ○ *anghină difterică* = difterie. **2.** *(în expr.) anghină pectorală* = afecțiune caracterizată prin accese de sufocare și în regiunea inimii. (< fr. *angine*, cf. lat. *angina* < *angere* — a înăbuși)

angiocolítă *s.f. (med.)* inflamare a canalelor prin care se scurge bila. (< fr. *angiocolite)*

angiologíe *s.f.* parte a anatomiei umane care se ocupă cu studiul vaselor sanguine. (< fr. *angiologie*, cf. gr. *angeion* — vas, *logos* — vorbire)

angióm *s.n. (med.)* tumoare formată prin lărgirea vaselor capilare. (< fr. *angiome*, cf. gr. *angeion* — vas)

angiospérme *s.f. pl. (bot.)* clasă de plante care au ovulele închise în carpele; *(la sg.)* plantă din această clasă. // *adj.* care are ovulele închise în carpele. (< fr. *angiospermes*, cf. gr. *angeion* — vas, *sperma* — sămînță)

anglicán *adj.* referitor la anglicanism. (< fr., engl. *anglican)*

anglicanísm *s.n.* religia oficială a Angliei. (cf. fr. *anglicanisme)*

anglicísm *s.n.* expresie proprie limbii engleze. (< fr. *anglicisme)*

anglomán *adj., s.m.* și *f. (rar)* (persoană) care are o admirație exagerată pentru însușirile, limba și obiceiurile poporului englez. (< fr. *anglomane)*

anglomanie *s.f. (rar)* admirație exagerată a însușirilor, limbii și mai ales a obiceiurilor englezilor. (< fr. *anglomanie)*

angoásă *s.f. (rar)* neliniște, tulburare; teamă puternică. (< fr. *angoisse*, cf. lat. *angustia* — strîngere)

angóra *s.f.* nume dat unor specii de animale (pisică, iepure sau capră) cu păr lung și mătăsos, aparținînd unor rase din Turcia asiatică; părul acestor animale, folosit în industria textilă. (cf. fr. *angora* < *Angora*, n.p.)

angrená *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a face să intre dinții unei roți între cei ai altei roți pentru a o antrena în mișcarea ei. **2.** *(fig.)* a face pe cineva să intre într-o acțiune; a începe, a se angaja (la) un drum. (< fr. *engrener)*

angrenáj *s.n.* **1.** *(tehn.)* sistem de roți și de pinioane care se angrenează unele în altele. ○ *angrenaj cu lanț* = angrenaj făcut cu ajutorul unui lanț. **2.** *(fig.)* înlănțuire, concurs de împrejurări strîns legate unele de altele. (< fr. *engrenage)*

angró *adv.* (op. în detaliu; *referitor la vînzarea și cumpărarea mărfurilor)* în cantitate mare; cu ridicata. (< fr. *en gros* — în mare cantitate)

angrosíst *s.m.* și *f.* comerciant care face comerț cu ridicata. (< *angros)*

angstróm *s.n. (fiz.)* unitate de lungime întrebuințată în spectroscopie, de mărimea 1/10 000 dintr-un micron. (cf. fr. *ângstroem* < *Ångström*, n.p.)

angulár *adj. (rar)* în formă de unghi; unghiular; colțuros (cf. fr., *angulaire*, lat. *angularius)*

angulós *adj. (rar)* angular. (cf. fr. *anguleux)*

anhidridă *s.f. (chim.)* combinație chimică formată în general prin deshidratarea unui acid. (< fr. *anhydride)*

anhídru *adj. (despre săruri)* care nu conține apă. (< fr. *anhydre*, cf. gr. *an* — fără, *hydor* — apă)

anicónic *adj. (rar; cu privire la religiile în care divinitățile nu sînt reprezentate plastic ori la artele lipsite de reproducerea chipului omenesc)* fără icoane.

anihilá *vb.* I. *tr.* a nimici, a anula. (< fr. *annihiler*, cf. lat. *nihil* — nimic)

anihilatór *adj. (rar)* care anihilează. (cf. fr. *annihilateur)*

aníl *s.n. sg. (bot.)* plantă exotică din care se extrage indigoul. (< fr. *anil*, cf. ar. *an-nîl*, pers. *nîl* — albastru)

anilínă *s.f. (chim.)* lichid toxic incolor extras din gudroanele cărbunilor de pămînt și folosit în industria coloranților. (< fr. *aniline*, cf. germ. *Anilin)*

animá *vb.* I. *tr.* a da viață, a stimula, a însufleți. (< fr. *animer* < lat. *animare* < *anima* — suflet)

animálcul *s.n. (biol.)* vietate extrem de mică, observabilă numai la microscop. (< fr. *animalcule)*

animalíer *adj.* **1.** referitor la animale, de animal. **2.** care înfățișează, care reprezintă animale. (cf. fr. *animalier)*

animalitáte *s.f.* stare, atitudine, comportare de animal; lipsă de simțire, de omenie. (cf. fr. *animalité)*

animáto *adv. (muz.)* însuflețit, vioi. (< it. *animato)*

animatór *adj. (adesea subst.)* care animă; înviorător, însuflețitor. (cf. fr. *animateur*, lat. *animator)*

animáție *s.f.* activitate, mișcare vie; însuflețire, vioiciune. (cf. fr. *animation*, lat. *animatio)*

animísm *s.n. (fil.)* concepție primitivă, potrivit căreia oamenii atribuiau suflet obiectelor și fenomenelor naturii; personificare a forțelor și a fenomenelor naturii. (< fr. *animisme)*

animíst *adj.* referitor la animism. // *s.m.* și *f.* adept al animismului. (fr. *animiste)*

animozitáte *s.f.* dușmănie, ură, repulsie; înverșunare. (cf. fr. *animosité*, lat. *animositas)*

anión *s.m. (chim.)* ion încărcat cu sarcină electrică negativă. (< fr. *anion)*

aniversá *vb.* I. *tr.* a sărbători împlinirea unui număr de ani de la data cînd s-a petrecut un eveniment, un fapt etc. (< *aniversare)*

aniversár *adj.* care amintește de un eveniment petrecut în trecut la aceeași dată. v. comemorativ. (< fr. *anniversaire* < lat. *anniversarius* < *annus* — an, *vertere* — a întoarce)

aniversáre *s.f.* zi în care se aniversează un eveniment; sărbătorire a împlinirii unui număr de ani de la un eveniment. (cf. fr. *anniversaire)*

anód *s.m. (fiz.)* electrod pozitiv. (< fr. *anode)*

anódic *adj. (fiz.)* de (la) anod, referitor la anod. (< fr. *anodique)*

anodín *adj. (rar)* fără importanță, neînsemnat; inofensiv. (< fr. *anodin*, cf. lat., gr. *anodinós* < *an* — fără, *odyne* — durere)

anofél *s.m. (zool.; adesea adj.)* țînțar care poartă microbul malariei. (< fr. *anophèle)*

anofelogén *adj. (despre terenuri, bălți)* care constituie un focar de dezvoltare a țînțarilor anofeli. (< fr. *anophelogène)*

anomalíe *s.f.* stare a celui anormal; abatere de la o regulă, de la o normă. ● defect grav, meteahnă, beteșug. (cf. fr. *anomalie*, it. *anomalia*, lat., gr. *anomalia)*

anoním *adj.*, *s.m.* și *f.* (persoană) care nu-și dă pe față numele, fără nume, al cărei nume este necunoscut; (text, operă de artă) al cărui autor nu este cunoscut ● *societate anonimă* = întreprindere capitalistă formată prin asocierea mai multor acționari. ● *(fig.)* neștiut, necunoscut. // *s.f.* scrisoare nesemnată. (< fr. *anonyme*, cf. lat. *anonymus*, gr. *anonymos* < *an* — fără, *onoma* — nume)

anonimát *s.n.* situația celui anonim. (cf. fr. *anonymat)*

anorexíe *s.f. (med.)* lipsă de poftă de mîncare. v. inapetență. (< fr. *anorexie*, cf. gr. *an* — fără, *orexis* — poftă de mîncare)

anorgánic *adj. (chim.;* op. organic) de origine minerală; care nu aparține clasei de compuși ai carbonului. ○ *chi-*

mie anorganică = ramură a chimiei care studiază proprietățile chimice ale corpurilor anorganice. (< fr. *anorganique*, cf. gr. *a* — fără, *organikos* — organic)

anormál *adj.* contrar regulilor, normelor obișnuite. ● *(despre oameni)* care prezintă infirmități fizice sau psihice. (< fr. *anormal*, cf. lat. med. *anormalis)*

anosmíe *s.f. (med.)* pierdere patologică totală a mirosului. (< fr. *anosmie*, cf. gr. *an* — fără, *osme* — miros)

anrocaménț *s.n. (tehn.)* îngrămădire de bolovani de piatră, de beton, care formează platforme, diguri etc. (după fr. *enrochement*, de la *rocă)*

ansámblu *s.n.* **1.** unitate alcătuită din mai multe elemente izolate care aparțin aceluiași domeniu; totalitate. ○ *(loc. adj.) de ansamblu* = general, unitar; *(loc. adv.) în ansamablu* = în general, în linii mari. **2.** colectiv, trupă de artiști. (< fr. *ensemble)*

ansilláj *s.n. (agr.; rar)*, operație de conservare prin murare a nutreturilor verzi. (< fr. *ensilage)*

antablaménț *s.n. (arhit.)* porțiune de zidărie așezată la partea superioară a unui zid sau deasupra unui șir de coloane, care susține acoperișul. (< fr. *entablement)*

antagónic *adj. (fil.)* antagonist. ○ *contradicție antagonică* = contradicție **a**vînd la bază lupta de neîmpăcat între vechi și nou, care nu se poate rezolva decît prin distrugerea vechiului, constituind în același timp conținutul intern al procesului de dezvoltare. (< fr. *antagonique)*

antagonísm *s.n. (fil.)* contradicție de neîmpăcat între părți, clase sociale, elemente sau forțe opuse care se află în luptă. (< fr. *antagonisme*, cf. rus. *antagonizm* < gr. *antagonisma)*

antagoníst *adj.* care este în luptă, în antagonism; rival, inamic. (< fr. *antagoniste*, cf. rus. *antagonist*, lat. *antagonista* < gr. *anti* — contra, *agon* — luptă)

antántă *s.f.* nume pe care îl purtau alianțele militare dintre o serie de state imperialiste, făcute în scopuri anexioniste. (< fr. *entente)*

antárctic *adj.* de la polul sud; din regiunea polului sud; austral. (<fr. *antarctique*, cf. gr. *anti* — în față, *arktos* — Ursa mare)

antebélic *adj.* de dinaintea unui război, înainte de război.(cf. lat. *ante*— înainte, *bellum* — război)

antebráț *s.n. (anat.)* parte a brațului de la cot pînă la încheietura mîinii. (după fr. *avant-bras*, it. *antibraccio)*

antecalculație *s.f.* listă întocmită la o proiectare, cuprinzînd toate materialele și prețurile necesare pentru o lucrare; antedeviz. (< *ante-+ calculație)*

antecedént *s.n. (de obicei la pl.)* faptă, întîmplare anterioară unui fapt, unei stări actuale. (cf. fr. *antécédent*, it. *antecedente*, lat. *antecedens)*

antecesór *s.m.* și *f.* predecesor, premergător. (cf. lat. *antecessor*, it. *antecessore)*

antedatá *vb.* I. *tr.* a pune o dată anterioară pe un act, pe o scrisoare etc. (< *ante-* + *dată*, după fr. *antidater)*

antedeváz *s.n.* lucrare scrisă cuprinzînd evaluarea prealabilă a costului unei construcții proiectate. (< *ante-* + *deviz)*

antediluvián *adj.* dintr-o epocă străveche a omenirii. ● *(fig.)* foarte vechi, străvechi; învechit, înapoiat, perimat. (< fr. *antédiluvien*, cf. it. *antidiluviano*, lat. *ante* — înainte, *diluviun* — potop)

antefíx *s.n.* ornament de pămînt ars așezat la marginea inferioară a acoperișului de olane al unei case. (< fr. *antéfixe)*

antemeridián *adj.* de dinainte de amiază, din cursul dimineții. (< lat. *antemeridianus)*

anténă *s.f.* **1.** *(zool.)* fiecare dintre cele două organe de simț, de forma unor firișoare mobile, care se găsesc la capul insectelor și al crustaceelor. **2.** *(tehn.)* dispozitiv de emisie sau de captare a undelor electromagnetice, legat la aparatele de emisie sau de recepție a undelor. **3.** *(mar.)* vergă oblică la catargele corăbiilor. (< fr. *antenne*, it. *antenna* < lat. *antenna)*

antepenúltim *adj.* care este în locul al treilea de la sfîrșit; înainte de penultimul. (< lat. *antepenultimus)*

anteproiéct *s.n.* proiect în primă redactare. (< *ante-* + *proiect*, după fr. *avant-projet)*

antéră *s.f. (bot.)* mic sac cu polen, situat la partea superioară a staminelor unei flori. (< fr. *anthère*, cf. gr. *antheros* — înflorit)

anteridie *s.f. (bot.)* organ în care se găsește anterozoidul (elementul sexual bărbătesc). (< fr. *antéhridie*, cf. lat. *anterides)*

anteriór *adj.* care este înaintea altui eveniment; precedent, de dinainte. ● situat în față, din față. ● *(fon.; despre sunete)* care se articulează într-un punct situat în partea dinainte a cavității bucale. (cf. fr. *antérieur*, lat. *anterior)*

anterozoíd *s.m. (zool.)* celulă sexuală bărbătească, caracteristică plantelor criptogame. (< fr. *anthérozoides)*

antét *s.n.* indicație (de obicei tipărită) aflată în partea de sus a unei hîrtii sau a unui plic, conținînd numele, adresa etc. ale unei instituții sau ale unei persoane. (<fr. *en tête* — în frunte)

antetrén *s.n. (mil.)* cele două roți (și trăsura pe care o poartă) care constituie partea de dinainte (detașabilă) a unui tun, a unei bucătării de campanie etc. (după fr. *avant-train)*

antevorbitór *s.m.* și *f.* persoană care vorbește într-o adunare publică, considerată în raport cu cei care iau cuvîntul ulterior. (< *ante-* + *vorbitor)*

antiaerián *adj.* destinat a combate atacurile aviației. ○ *apărare antiaeriană* =

totalitatea măsurilor luate în vederea combaterii atacurilor aeriene. (cf. fr. *antiaérien)*

antialcoólic *adj., s.m.* (persoană) care este împotriva abuzului de alcool, care combate alcoolismul. (cf. fr. *antialcoolique)*

antiatómic *adj.* destinat a combate atacurile cu arme atomice. *(anti- + atomic)*

antibiótic *adj. s.n.* (substanță, medicament) care are un efect bacteriostatic asupra dezvoltării anumitor microbi. (< fr. *antibiotique)*

antic *adj.* **1.** din trecutul îndepărtat; străvechi. ● care aparține popoarelor, culturii și civilizației din antichitate. **2.** în genul creațiilor din antichitate. ● *(fig.)* clasic // *s.m.* și *f.* persoană care aparține popoarelor din antichitate. (< fr. *antique*, it. *antico* < lat. *antiquus* — vechi)

anticámeră *s.f.* cameră de așteptare la intrarea într-un birou, într-un cabinet. ○ *a face anticameră* = a aștepta pentru a fi primit de cineva. (< it. *anticamera*, cf. fr. *antichambre)*

anticár[1] *adj. invar.* antitanc. (după fr. *antichar)*

anticár[2] *s.m.* persoană care se ocupă cu vînzarea și cumpărarea cărților vechi. ● amator, colecționar de lucruri vechi de artă, de antichități. (< germ. *Antiquar*, fr. *antiquaire)*

anticariát *s.n.* întreprindere care cumpără și vinde cărți vechi. (cf. germ. *Antiquariat)*

anticatarál *adj. (despre medicamente)* care combate sau care previne catarul. (< fr. *anticatharral)*

anticatód *s.m. (fiz.)* placă metalică montată într-un tub special de raze X, care, lovită de un fascicul de raze catodice, devine producătoare de raze X. (cf. fr. *anticathode)*

antichitáte *s.f.* **1.** epocă îndepărtată a istoriei în care s-au dezvoltat vechile civilizații, în special cele greco-romane. ● vechime. **2.** obiect, monument vechi, rămas dintr-o epocă istorică îndepărtată. (cf. fr. *antiquité*, it. *antichità*, lat. *antiquitas)*

anticiclón *s.n. (met.)* regiune în care presiunea atmosferică este foarte ridicată în raport cu împrejurimile. (< fr. *anticyclone)*

anticipá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a face ceva dinainte; a o lua înainte, a depăși. (< fr. *anticiper*, cf. lat. *anticipare)*

anticipáre *s.f.* faptul de a anticipa. ● *(fon.)* pronunțare anticipată a unui sunet care se găsește într-o silabă următoare. (< *anticipa)*

anticipát *adj.* făcut înainte de un anumit moment. // *adv.* cu anticipație. *(anticipa)*

anticipáție *s.f.* anticipare. (cf. fr. *anticipation*, lat. *anticipatio)*

anticlericál *adj.* care este împotriva clerului. (cf. fr. *anticlerical)*

anticlericalism *s.n.* mișcare îndreptată împotriva privilegiilor bisericii și ale clerului. (cf. fr. *anticléricalisme)*

anticlinál *s.n. (geol.)* partea ridicată în formă de boltă a unei cute de teren. (< fr. *anticlinal*, cf. it. *anticlinale)*

anticlór *s.n. (chim.)* substanță folosită pentru reținerea clorului întrebuințat la decolorarea pastei de celuloză sau a lînii. (< fr. *antichlore)*

anticonstituționál *adj.* împotriva prevederilor constituției, neconform constituției; care încalcă constituția (cf. fr. *anticonstitutionnel)*

anticórp *s.m. (med.; de obicei la pl.)* substanță care se produce în sînge în urma unei infecții, pentru a apăra organismul contra microbilor. (< fr. *anticorp)*

antiderapánt *adj.* contra derapării și patinării autovehiculelor. (cf. fr. *antidérapant)*

antidetonánt *s.n. (chim.)* substanță care, amestecată cu benzină, micșorează viteza de propagare a arderii în masa unui amestec carburant. (< fr. *antidétonant)*

antidinástic *adj.* care este împotriva dinastiei. (cf. fr. *antidynastique)*

antidót *s.n. (biol.)* substanță care anulează puterea unei otrăvi, a unui virus etc.; contraotravă. ● *(fig.)* remediu. (< fr. *antidote*, cf. lat. *antidotum*, gr. *antidoton* < *anti* — contra, *dotos* — dat)

antiepidémic *adj.* contra epidemiilor.

antiestétic *adj.* care este împotriva esteticii. (cf. fr. *antiesthétique)*

antifascíst *adj., s.m.* și *f.* dușman al fascismului, luptător împotriva fascismului. (cf. germ. *Antifaschist)*

antifebríl *adj. (med.)* febrifug. (cf. fr. *antifébrile)*

antiferméntt *s.m. (chim.)* substanță care împiedică acțiunea fermenților. (cf. fr. *antiferment)*

antifón *s.n.* corp plastic, de dimensiuni reduse, care se introduce în ureche pentru a o apăra de zgomote mari. (< fr. *antiphone*, cf. lat. *anti* — contra, gr. *phone* — sunet)

antifrázá *s.f. (ret.)* figură retorică prin care o locuțiune, o frază etc. se întrebuințează cu un înțeles contrar celui obișnuit. (< fr. *antiphrase)*

antigél *adj.* soluție care se adaugă în apa de răcire a motoarelor cu ardere internă pentru a-i coborî punctul de îngheț. (cf. fr. *antigel)*

antiguvernamentál *adj.* care este împotriva guvernului. (cf. fr. *antigouvernamental)*

antihrézá *s.f. (înv.; în dreptul burghez)* contract prin care se cedează creditorului venitul unui bun imobil aparținînd debitorului. (< fr. *antichrése*, cf. it. *anticresi* < gr. *antichresis)*

antiimperialist *adj.* care este împotriva imperialismului, potrivnic ideilor imperialiste. (cf. rus. *antiimperialisticeskii)*

antiintelectualísm *s.n. (fil.)* concepție reacționară idealistă care neagă posibilitatea cunoașterii științifice a adevărului cu ajutorul rațiunii.
antiintelectualíst *adj.* privitor la antiintelectualism. // *s.m.* și *f.* adept al antiintelectualismului.
antilogarítm *s.m. (mat.)* numărul corespunzător unui logaritm dat. (cf. fr. *antilogarithme)*
antilogíe *s.f.* contradicție între două idei, între două expresii. (< fr. *antilogie*, it. *antilogia*, gr. *antilogia)*
antilópă *s.f.* **1.** *(zool.)* mamifer rumegător, sprinten, care trăiește în țările calde. **2.** pielea tăbăcită a acestui animal; imitație a acestei piei. (< fr. engl. *antilope)*
antimarxíst *adj. (adesea subst.)* îndreptat împotriva marxismului și a luptei clasei muncitoare; contrarevoluționar, opus concepției marxiste. (după rus. *antimarksistskii)*
antimilitarísm *s.n.* mișcare internațională de masă îndreptată împotriva politicii militariste și a războaielor imperialiste. (cf. fr. *antimilitarisme)*
antimilitarist *adj.* care este împotriva militarismului. (cf. fr. *antimilitariste)*
antimonárhic *adj.* care este împotriva monarhiei. (cf. fr. *antimonarchique)*
antimonarhíst *adj.* antimonarhic. (cf. fr. *antimonarchiste)*
antimoniát *s.m. (chim.)* sare a acidului antimonic. (< fr. *antimoniate)*
antimónic *adj. (chim.; în expr.) acid antimonic* = acid al antimoniului. (< fr. [acide] *antimonique)*
antimóniu *s.n. (min.)* metaloid alb-cenușiu, cu aspect metalic, folosit la diferite aliaje; stibiu. (< it. *antimonio*, cf. fr. *antimoine*, germ. *Antimon* < ar. *ithmid)*
antinaționál *adj.* îndreptat împotriva intereselor propriei națiuni. (cf. fr. *antinational)*
antinevrálgic *adj., s.n.* (medicament) care liniștește nevralgiile. (< fr. *antinévralgique)*
antinómic *adj. (fil.)* referitor la antinomie. (cf. fr. *antinomique)*
antinomíe *s.f. (fil.)* contradicție categorică între două legi, două principii filozofice, două concepții care se exclud reciproc și care, în caz că nu se ține seamă de realitatea obiectivă, pot fi demonstrate concludent pe cale logică. v. p a r a d o x. (< fr. *antinomie*, cf. it. gr. *antinomia* < gr. *anti* — contra, *nomos* — lege)
antioxidánt *s.n. (chim.)* substanță care împiedică sau temporizează oxidarea. (cf. fr. *antioxydant)*
antipápă *s.m.* papă fals, ales pe cale ilegală. (< fr. *antipape*, it. *antipapa)*
antiparalél *adj. (mat.; despre drepte, vectori)* care sînt paralele și de sens contrar. (cf. fr. *antiparallèle)*
antipartínic *adj.* îndreptat împotriva principiilor, concepțiilor și metodelor partidelor comuniste și muncitorești; dușmănos acestor partide. (după rus. *antipartiinii)*
antipátic *adj.* nesuferit; respingător. (cf. fr. *antipathique*, it. *antipatico)*
antipatíe *s.f.* (op. s i m p a t i e) aversiune față de cineva sau de ceva; resentiment. (< fr. *antipathie*, it. *antipatia* < lat. *antipathia*, gr. *antipatheia*, < *anti* — contra, *pathos* — pasiune)
antipatriótic *adj.* îndreptat împotriva propriei patrii; lipsit de patriotism. (cf. fr. *antipatriotique)*
antipirétic *adj., s.n.* (medicament, substanță) contra febrei; febrifug. (< fr. *antipyrétique)*
antipirínă *s.f.* medicament amărui, folosit ca antipiretic și analgezic. (< fr. *antipyrine*, cf. gr. *anti* — contra, *pyr* — foc, febră)
antipód *s.m.* loc de pe pământ diametral opus ca așezare față de alt loc. ● *(fig.)* persoană sau lucru cu totul opus altei persoane sau altui lucru. (< fr. *antipode*, cf. lat., gr. *antipodes* < *anti* — opus, *pus* — picior)
antipopulár *adj.* îndreptat împotriva poporului. (< *anti-* + *popular)*
antiprogresíst *adj.* care este împotriva progresului. (< *anti-* + *progresist)*
antirábic *adj.* care combate turbarea, contra turbării. (< fr. *antirabique*, cf. lat. *anti* — contra, *rabia* — turbare)
antirealíst *adj.* ostil, potrivnic, contrar realismului sau realității. (< *anti-* + *realist)*
antiregalíst *adj., s.m.* și *f.* (luptător) împotriva regalității, dușman al regalității. (< *anti-* + *regalist)*
antireligiós *adj.* contrar, ostil religiei. (cf. fr. *antireligieux)*
antirepublicán *adj. (adesea subst.)* îndreptat împotriva ideilor republicane; dușman al republicii. (cf. fr. *antirépublicain)*
antireumatismál *adj., s.n.* (medicament) contra reumatismului. (cf. fr. *antirhumatismal)*
antiscorbútic *adj., s.n.* (medicament) contra scorbutului. (cf. fr. *antiscorbutique)*
antisemít *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care admite sau practică antisemitismul. (cf. fr. *antisémite)*
antisemitism *s.n.* atitudine, concepție reacționară, rasistă, de ură împotriva evreilor, cultivată de clasele exploatatoare cu scopul de a crea diversiuni și a sparge unitatea de luptă a clasei muncitoare. (cf. fr. *antisémitisme)*
antisepsíe *s.f. (med.)* ansamblu de măsuri folosite pentru distrugerea microbilor și a focarelor de infecție. (< fr. *antisepsie)*
antiséptic *adj., s.n.* (medicament) care combate dezvoltarea microbilor patogeni. (< fr. *antiseptique*, cf. gr. *anti* — contra, *sepsis* — putrezire)
antisociál *adj.* îndreptat împotriva ordinii sociale (cf. fr. *antisocial)*

antispasmódic *adj., s.n.* (medicament) care combate spasmele. (cf. fr. *antispasmodique)*
antispást *s.n. (metr.)* picior de vers de patru silabe, care are două silabe lungi între două silabe scurte. (< lat. *antispastus*, gr. *antispastos)*
antistatál *adj.* care este îndreptat împotriva statului. (după rus. *antigosudarstvennîi)*
antistrófă *s.f. (lit.)* a doua stanță dintr-o poezie lirică, cîntată de cor în teatrul antic grec. (cf. fr., lat., gr. *antistrophe)*
antiștiințific *adj.* îndreptat împotriva teoriilor științifice și a progresului.
antitánc *adj.* folosit împotriva tancurilor, contra tancurilor. (< fr. *antitank)*
antitétic *adj.* care conține o antiteză; care folosește antiteze. (fr. *antithétique)*
antitéză *s.f.* **1.** opoziție între două idei, între două noțiuni, între două teze. **2.** *(lit.)* figură de stil bazată pe contrastul dintre două idei care se pun în relief una pe cealaltă. **3.** *(în filozofia lui Hegel)* a doua treaptă a unui proces de dezvoltare, care neagă prima treaptă numită teză, ambele fiind negate de cea de a treia treaptă, numită sinteză. (< fr. *antithèse*, cf. lat., gr. *antithesis* — opoziție)
antitoxínă *s.f. (med.)* substanță pe care o produce organismul pentru a se apăra împotriva toxinelor. v. a n t i c o r p. (cf. fr. *antitoxine)*
antitrinitár *adj.* privitor la antitrinitarism. // *s.m.* și *f.* adept al antitrinitarismului. (cf. fr. *antitrinitaire)*
antitrinitarísm *s.n.* doctrină eretică în biserica veche, care nega dogma creștină trinitară. (cf. fr. *antitrinitairisme)*
antiumanism *s.n.* curent artistic decadent care tinde să ucidă în conștiința omului principiul lui uman, să-i inspire, prin artă, gîndul că omul nu este mai mult decît o mașină sau să-l reprezinte ca pe un animal stăpînit numai de instincte. *(anti- + umanism)*
antiumanitár *adj.* împotriva sentimentelor omenești; dușman al drepturilor și libertăților omului. *(anti-+ umanitar)*
antivomitív *s.n., adj.* (medicament) împotriva vărsăturilor. *(anti- + vomitiv)*
antofitóză *s.f.* boală a plantelor provocată de unele plante parazite. (< fr. *anthophytose)*
antológic *adj.* de antologie. (cf. fr. *anthologique)*
antologíe *s.f.* culegere de bucăți alese dintr-unul sau din mai mulți autori. (< fr. *anthologie*, it. *antologia* < lat., gr. *anthologia* < *anthos* — floare, *logos* — alegere)
antoním *s.n. (lingv.)* cuvînt cu sensul opus altui cuvînt corelativ. ● joc distractiv care cere să se caute un cuvînt opus altuia indicat sau care reiese dintr-o definiție. (< fr. *antonyme*, cf. *anti* — contra, gr. *onoma* — nume)
antonimíe *s.f. (lingv.)* corelație între două cuvinte cu sensul opus. (< fr. *antonymie)*
antonomáj *s.n.* operație de distrugere a gărgărițelor florilor de măr. (< fr. *anthonomage)*
antonomázǎ *s.f. (lit.)* figură de stil constînd în folosirea unui nume comun în locul unui nume propriu și invers. (<fr. *antonomase*, it., gr. *antonomasia* < *anti* — în loc de, *onoma* — nume)
antracén *s.n. (chim.)* substanță organică cristalizată, care se prepară prin distilarea gudroanelor de huilă și este folosită la fabricarea unor coloranți sau ca antiseptic. (< fr. *anthracène)*
antrachinónă *s.f. (chim.)* substanță alcătuită din cristale gălbui, care servește ca bază unor materii colorante. (< fr. *anthraquinone)*
antracít *s.n. (chim.)* cărbune de pămînt, superior, foarte bogat în carbon. (< fr. *anthracite*, cf. gr. *anthrax* — cărbune)
antráct *s.n.* pauză, interval de timp care separă două acte ale unei reprezentații teatrale. ● *(muz.)* piesă muzicală care se execută între actele unei piese de teatru. (< fr. *entracte*, cf. *entre actes* — între acte)
antranól *s.m. (chim.)* alcool obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, avînd diverse întrebuințări în industria materiilor colorante. (< fr. *anthranol)*
ántrax *s.n. (med.)* tumoare inflamatorie a țesutului celular de sub piele, produsă de microbi foarte virulenți; dalac. (< fr. *anthrax*, cf. gr. *anthrax* — cărbune)
antrén *s.n.* însuflețire, bună dispoziție, animație. (< fr. *entrain)*
antrená *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a(-și) conserva și dezvolta însușirile fizice prin exerciții metodice. **2.** *tr.* a atrage, a stimula (într-o discuție, într-o acțiune etc.). **3.** *tr.* a trage după sine, a pune în mișcare, a mișca. **4.** *refl.* a se înflăcăra. (< fr. *entraîner)*
antrenamént *s.n.* exerciții metodice pentru antrenarea unui sportiv. (< fr. *entraînement)*
antrenánt *adj.* care atrage, care stimulează (la ceva); atrăgător; distractiv. (cf. fr. *entraînant)*
antrenór *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu antrenarea sportivilor. (cf. fr. *entraîneur)*
antrepózit *s.n.* loc, magazie, în care se depozitează stocuri de mărfuri sau de materiale. (< fr. *entrepôt*, după *depozit)*
antreprenór *s.m.* și *f.* conducător al unei antreprize. (< fr. *entrepreneur)*
antreprízǎ *s.f.* formă de organizare și executare a construcțiilor capitale de către o organizație specială de construcții; *(în regimul capitalist)* întreprindere comercială sau industrială care se ocupă cu executarea de lucrări (marî) al căror preț este plătit cu anticipație,

după un deviz întocmit dinainte; lucrare făcută de o astfel de întreprindere. ○ *(expr.) a lua în antreprizǎ* = a lua conducerea unei lucrări. (< fr. *entreprise)*

antresól *s.n.* etaj mic dedesubtul primului etaj. (< fr. *entresol)*

antretoáză *s.f. (tehn.)* piesă de lemn, de fier etc. așezată între alte piese pentru a le lega sau a le susține. (< fr. *entretoise)*

antréu *s.n.* încăpere prin care se intră într-o locuință venind de afară; vestibul. (< fr. *entrée* — intrare)

antricót *s.n.* carne de vită sau de porc din regiunea coastelor; *(p. ext.)* friptură din această carne; cotlet. (< fr. *entrecôte)*

antropocéntric *adj.* privitor la antropocentrism, propriu antropocentrismului. (< fr. *anthropocentrique)*

antropocentrísm *s.n. (fil.)* concepție idealistă potrivit căreia omul este centrul universului. (< fr. *anthropocentrisme*, cf. gr. *anthropos* — om, lat. *centrum* — centru)

antropofág *s.m.* și *f.* canibal. (< fr. *anthropophage*, cf. gr. *anthropos* — om, *phagein* — a mînca)

antropofagíe *s.f.* folosirea ca hrană a cărnii omenești de către antropofagi. (< fr. *anthropophagie)*

antropogeografíe *s.f.* ramură a geografiei care consideră, în mod greșit, condițiile mediului natural ca factor primordial al dezvoltării societății. (< fr. *anthropogeographie*, cf. gr. *anthropos* — om, *geographia)*

antropoíd *s.n. (adesea adj.)* maimuță care seamănă cu omul. ● *(la pl.)* familie de maimuțe care seamănă cu omul. (< fr. *anthropoïde*, cf. gr. *anthropos* — om, *eidos* — formă)

antropológ *s.m.* specialist în antropologie. (cf. fr. *anthropologue)*

antropológic *adj.* al antropologiei, referitor la antropologie. (cf. fr. *anthropologique)*

antropologíe *s.f.* știință care studiază originea și evoluția biologică a omului. (< fr. *anthropologie*. it. *antropologia*. cf. gr. *anthropos* — om. *logos* — vorbire)

antropologísm *s.n. (fil.)* principiu filozofic care cercetează omul ca ființă prin excelență biologică, în afara legăturii cu condițiile social-istorice concrete. (cf. fr. *antropologisme)*

antropométric *adj.* de antropometrie, privitor la antropometrie. (cf. fr. *anthropométrique)*

antropometríe *s.f.* disciplină științifică care studiază relațiile mărimilor obținute prin măsurători făcute asupra corpului omenesc. (< fr. *anthropométrie*. cf. gr. *anthropos* — om, *metron* — măsură)

antropomórf *adj.* **1.** asemănător (ca formă) cu omul; antropoid. **2.** privitor la antropomorfism. // *s.n.* obiect de artă sau reprezentare decorativă în forma figurii umane. ● *(la pl.)* specie de maimuțe evoluate, asemănătoare omului. (< fr. *anthropomorphe*, cf. gr. *anthropos* — om, *morphe* — formă)

antropomorfísm *s.n. (fil.)* concepție mistică care atribuie divinităților, lucrurilor și fenomenelor naturii forme și sentimente umane. (< fr. *anthropomorphisme)*

antroponimíe *s.f. (lingv.)* disciplină care se ocupă cu studiul numelor de oameni. (< fr. *anthroponimie*, cf. gr. *anthropos* — om, *onoma* — nume)

antropopatísm *s.n. (fil.)* concepție teologică potrivit căreia Dumnezeu ar avea însușiri omenești, în special ar fi înzestrat cu stările afective pe care le au și oamenii. (< fr. *anthropopatisme)*

antropopitéc *s.m. (pal.)* animal imaginar despre care s-a crezut că este precursorul omului. (< fr. *anthropopithèque*, cf. gr. *anthropos* — om, *pithekos* — maimuță)

antropozofíe *s.f. (fil.)* concepție mistică care studiază lumea spiritelor percepută ca lume reală .(< fr. *anthroposofie)*

anturáj *s.n. (rar)* oamenii, mediul care înconjoară pe cineva, tovărășia, compania, societatea în care trăiește cineva. (< fr. *entourage)*

anuál *adj. (adesea adv.)* care se întîmplă, se face în fiecare an sau o dată la un an: care durează un an; corespunzător unui an. (< lat. *annualis*, cf. it. *annuale*, fr. *annuel)*

anuár *s.n.* publicație, culegere anuală conținînd date asupra unei întreprinderi, unei instituții etc.; publicație anuală a unei instituții științifice .(<fr. *annuaire*, it. *annuario)*

anuitáte *s.f. (fin.)* plăți anuale prin care o sumă împrumutată se achită într-un anumit număr de ani, cuprinzînd în afara amortismentului și dobînda. (<fr. *annuité)*

anulá *vb.* I. *tr.* **1.** a face, a declara nul (un act, o dispoziție); a suprima, a desființa. v. a b r o g a, a b o l i. **2.** *(mat.)* a egala cu zero o expresie matematică. (< fr. *annuler*, it. *annullare* < lat. t. *annulare* — a anihila)

anunciatór *s.n. (tehn.)* aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic. (cf. fr. *annonciateur)*

anúnț *s.n.* înștiințare scrisă; încunoștințare. (cf. fr. *annonce)*

anunțá *vb.* I. *tr.* a aduce la cunoștință; a încunoștința. ● a vesti sosirea cuiva (cu voce tare). (< fr. *annoncer*, cf. lat. *annuntiare)*

anuríe *s.f. (med.)* oprire patologică a secretării urinii. (< fr. *anurie*, cf. gr. *an* — fără, *uron* — urină)

ánus *s.n. (anat.)* orificiu care se găsește la extremitatea rectului. (< fr., lat. *anus)*

anvelópă *s.f.* înveliș protector de piele, de cauciuc etc. al unei camere cu aer.

● învelitoare de carte; supracopertă. (< fr. *enveloppe)*

anvergúră *s.f.* distanța dintre extremitățile aripilor unui avion. ○ *(loc. adj.) de mare anvergură* = făcut pe plan mare; vast. (< fr. *envergure)*

anxietáte *s.f. (rar)* neliniște, îngrijorare, teamă. (cf. fr. *anxiété*, lat. *anxietas)*

anxiós *adj. (rar)* neliniștit, îngrijorat. (< fr. *anxieux)*

aorist *s.n. (lingv.)* formă temporală a unor limbi (ca sanscrita, greaca veche, slava bisericească etc.), care exprimă aspectul momentan al unei acțiuni trecute, fără nici o referire la prezent. (< fr. *aoriste*, lat. *aoristus*, gr. *aoristos* < *a* — fără, *oristos* — mărginit, determinat)

aórtă *s.f. (anat.; adj. în expr.: artera aortă)* arteră principală care pleacă din ventriculul stîng al inimii. (< fr. *aorte*, cf. gr. *aorte* — vînă)

aórtic *adj.* care ține de aortă, referitor la aortă. (cf. fr. *aortique)*

aortítă *s.f. (med.)* inflamație a arterei aorte. (< fr. *aortite)*

apagógic *adj. (fil.; în expr.) argument apagogic* = formă de argumentare indirectă, care caută să arate adevărul unei teze din falsitatea contrariului. (< fr. *apagogique*, cf. gr. *apagoge* — deducție)

apanáj *s.n.* **1.** domeniu feudal, acordat fiilor caselor domnitoare (fără însă a trece în proprietatea lor) pentru a le asigura existența; proprietate, venit acordat din bunurile statului unui membru al familiei domnitoare. **2.** bun material sau spiritual care se atribuie cuiva sau este acaparat de cineva; *(fig.)* ceea ce este propriu cuiva. (< fr. *apanage*, cf. lat. *ad panis* — la pîine)

aparát *s.n.* **1.** *(tehn.)* sistem de piese care servește pentru o operație bine determinată tehnică, științifică etc. **2.** *(anat.)* ansamblu al unor organe care îndeplinesc aceeași funcție în organism. v. s i s t e m. **3.** totalitatea serviciilor unei instituții; totalitatea procedeelor, mijloacelor folosite într-o anumită muncă. ○ *aparat științific* = totalitatea procedeelor de cercetare într-o muncă științifică; *aparat critic* = notele explicative care însoțesc un text (vechi), comentat de editor. (< lat. *apparatus*, cf. *fr. apparat, appareil*, germ. *Apparat)*

aparatáj *s.n. (tehn.)* nume dat aparatelor accesorii ale unei instalații. (după fr. *appareillage)*

aparatúră *s.f. (tehn.)* ansamblul aparatelor care ajută la funcționarea unei instalații. (< germ. *Apparatur)*

apareiáj *s.n.* fel de așezare a elementelor unei zidării (mai ales la fațadă). (cf. fr. *appareillage)*

aparént *adj.* **1.** (op. r e a l) nereal, imaginar; fals. // *adv.* în aparență. **2.** (op. i n v i z i b i l) evident, vizibil. ○ *cărămidă aparentă* = cărămidă fină, de culoare uniformă, care rămîne netencuită, folosită la fațade. (cf. fr. *apparent*, lat. *apparens)*

aparénță *s.f.* ceea ce pare pe dinafară, înfățișarea exterioară evidentă (adeseori înșelătoare); exterior, înfățișare, față. ○ *(loc. adv.) în aparență* = judecînd după exterior. ○ *(expr.) a salva aparențele* = a da (unui lucru, unei situații) o înfățișare care să ascundă o defecțiune internă. (cf. fr. *apparence*, it. *apparenza*, lat. t. *apparentia)*

aparíție *s.f.* **1.** arătare (neașteptată), ivire. ○ *(expr.) a-și face apariția* = a apărea ● punct de plecare al unui proces, a unui fenomen; naștere. **2.** ieșire de sub tipar; tipărire, publicare. (cf. fr. *apparition*, lat. *apparitio)*

apartamént *s.n.* ansamblu de camere și dependințe care formează locuința cuiva. (cf. fr. *appartement*, it. *appartamento)*

apárte *adv.* separat. ● *(teatru)* spus sie însuși, vorbind cu sine, dar tare (ca să audă publicul). // *adj. invar.* deosebit, special (cf. fr. *à part*, lat. *a parte)*

apartenénță *s.f.* faptul de a aparține cuiva sau de ceva. (cf. fr. *appartenance*, it. *appartenenza)*

apartéu *s.n. (teatru)* replică spusă aparte cuiva; cuvinte spuse (pe scenă) de un personaj ca pentru sine. (< fr. *aparte*, cf. lat. *a parte* — deoparte)

aparține *vb.* III. *intr.* a ține de cineva sau de ceva; a fi în posesiunea, în proprietatea cuiva. ● a ține de, a face parte (dintr-o familie, dintr-o organizație etc.). (< fr. *appartenir*, după *tine)*

apáș *s.m.* derbedeu; bandit, hoț. (< fr. *apache)*

apátic *adj.* stăpînit de apatie; molesit, nepăsător, pasiv. v. i n d o l e n t. (< fr. *apathique)*

apatíe *s.f.* insensibilitate; inerție, dezinteres, indiferență, dezinteresare. (< fr. *apathie*, it. *apatia* < lat. t. *apathia*, gr. *apatheia* < *a* — fără, *pathos* — pasiune)

apatít *s.n. (chim.)* amestec natural de fosfat și fluorură de calciu, întrebuințat ca îngrășămînt agricol. (< fr. *apatite)*

apatríd *s.m.* și *f.* persoană care nu are drepturi cetățenești în nici o țară. (< fr. *apatride)*

apedúct *s.n.* sistem de conducte prin care se aduce apa de la locul de captare pînă la locul de consum. (după lat. *aquaeductus*, fr. *aqueduc)*

apél *s.n.* **1.** strigare a numelui unor persoane (pentru verificarea prezenței lor într-un loc). **2.** chemare scrisă sau orală adresată unei colectivități. ● îndemn, cerere, rugăminte. ○ *(expr.) a face apel la cineva* (sau *la ceva)* = a se adresa cuiva cu o rugăminte. **3.** semnal sonor sau luminos produs într-un post de telefon, de telegraf etc.; chemare. **4.** *(jur.; ieșit din uz)* acțiune făcută la o instanță judecătorească imediat superioară, pentru a schimba sau a infirma

o hotărîre dată de o instanţă inferioară. (< fr. *appel)*

apelá *vb.* I. *intr.* a face apel la cineva; a adresa o cerere, o rugăminte. ● *(jur.; ieşit din uz)* a se adresa unei instanţe judecătoreşti superioare pentru a cere schimbarea sau infirmarea unei hotărîri date de o instanţă inferioară. (< fr. *appeler*, cf. lat. *appellare)*

apelatív *adj. (ieşit din uz; despre substantive)* comun. ● *(subst., n.)* nume, calificativ. (< fr. *appellatif*, cf. lat. *appellativus)*

apelábil *adj. (jur.; ieşit din uz)* în privinţa căruia se poate face apel. (cf. fr. *appelable)*

apelánt *adj., s.m. şi f. (ieşit din uz)* (persoană) care face apel contra unei hotărîri judecătoreşti. (cf. fr. *appelant)*

apéndice *s.n.* **1.** parte a unui lucru, a unui organ etc., care se prezintă ca o prelungire, ca o completare a acestuia. **2.** *(anat.)* prelungire a intestinului gros, care porneşte de la cec. ● parte lipită de un organ. **3.** supliment, adaos la o lucrare; anexă. (< fr. it. *appendice*, cf. lat. *appendix* < *appendere* — a atîrna de ceva)

apendicítă *s.f. (med.)* inflamaţie a apendicelui intestinal. (< fr. *appendicite)*

apendícul *s.n. (med.)* apendice mic. (< fr. *appendicule)*

apendiculár *adj. (anat.)* care formează un apendice. (cf. fr. *appendiculaire)*

apepsíe *s.f. (med.)* digestie defectuoasă, mistuire grea. (< fr. *apepsie*, cf. gr. *apepsia)*

aperceptív *adj. (fil.)* referitor la apercepţie, de apercepţie. ○ *cunoştinţe aperceptive* = cunoştinţe obţinute cu ajutorul apercepţiei. (cf. fr. *aperceptif)*

apercépţie *s.f. (fil.)* intervenţie în percepţia umană a experienţei anterioare a individului. (cf. fr. *aperception*, germ. *Apperception)*

aperiódic *adj. (despre sisteme fizice)* care nu prezintă periodicitate din cauza amortizării. (cf. fr. *apériodique)*

aperitív *s.n.* gustare luată înainte de masă pentru a stimula pofta de mîncare. (< fr. *apéritif*, cf. lat. *aperitivus* < *aperire* — a deschide)

apetál *adj. (bot.; despre flori, p. ext. despre plante)* lipsit de petale. // *s.f. pl.* clasă de plante dicotiledonate, care au florile fără petale. (cf. fr. *apétale)*

apetisánt *adj.* care trezeşte apetitul; îmbietor, atrăgător, ispititor. (< fr. *appétissant)*

apetít *s.n. (rar)* poftă de mîncare; *(p. ext.)* poftă, dorinţă. (< fr. *appétit*, cf. lat. *appetitus* < *appetere* — a dori)

ápex *s.n.* **1.** *(astr.)* punct către care se mişcă sistemul solar. **2.** *(mat.)* creştet, vîrf. ● *(zool.)* extremitatea posterioară a cochiliei gastropodelor. (< fr., lat. *apex)*

apicál *adj. (med.)* situat în vîrful, la extremitatea unui organ. ● *(fon.; despre consoane)* care se articulează cu vîrful limbii. (< fr. *apical)*

apícol *adj.* provenit din albinărit, de albinărit. (< fr. *apicole*, cf. lat. *apis* — albină, *colere* — a îngriji)

apiculát *adj. (bot.; despre frunze, fructe)* terminat cu un vîrf (scurt şi ascuţit). (cf. fr. *apiculé)*

apicultór *s.m.* şi *f.* cel care se ocupă cu apicultura. (< fr. *apiculteur*, cf. it. *apicultore* < lat. *apis* — albină, *cultor* — cultivator)

apicultúră *s.f.* ştiinţă care studiază creşterea albinelor; albinărit. (< fr. *apiculture*, cf. lat. *apis* — albină, *cultura* — cultivare)

aplaná *vb.* I. *tr.* a înlătura, a linişti, a potoli (o neînţelegere, un conflict etc.). ● *(tehn.)* a netezi, a nivela (un teren, fundamentul unui drum). (< fr. *aplanir)*

aplanétic *adj. (fiz.; despre un sistem optic)* care prezintă aplanetism. (< fr. *aplanétique)*

aplanetísm *s.n. (fiz.)* proprietatea unui sistem optic de a da o imagine plană, perpendiculară pe axa sa, pentru un obiect de asemenea plan, perpendicular pe aceeaşi axă. (< fr. *aplanétisme)*

aplaudá *vb.* I. *intr.* a bate din palme (în semn de admiraţie, de mulţumire etc.). ● *tr.* a-şi exprima mulţumirea, admiraţia etc. prin aplauze. (< lat. *applaudere*, cf. fr. *applaudir)*

apláuze *s.f. pl.* bătăi repetate din palme (în semn de admiraţie, de mulţumire etc.) (< lat. *applausus)*

aplicá *vb.* I. **1.** *tr.* a face (un lucru) să adere, să se lipească de ceva. **2.** *tr.* a pune în practică; a folosi. ● a face, a administra (un tratament medical). **3.** *tr.* a raporta un principiu general la ceva, a compara cu ceva. **4.** *refl. (rar)* a se dedica, a se consacra. (< fr. *appliquer*, cf. it. *applicare* < lat. *applicare)*

aplicábil *adj.* care poate fi aplicat. (cf. fr. *applicable)*

aplicabilitáte *s.f. (liv.)* însuşirea de a fi aplicabil. (cf. fr. *applicabilité)*

aplicáre *s.f.* acţiunea de a (se) aplica şi rezultatul ei. ● *(fig.)* aptitudine, înclinaţie; talent. (< *aplica)*

aplicát *adj.* **1.** lipit, aplicat pe... **2.** pus în practică; *(despre ştiinţe)* care are aplicaţii practice. (< *aplica)*

aplicáţie *s.f.* **1.** punere în practică; aplicare. ○ *(mec.) punct de aplicaţie* = punct în care se exercită o forţă asupra unui corp. ● *(mil.)* exerciţiu de punere în practică a prescripţiilor regulamentelor în cadrul unei teme oarecare. **2.** dantelă, bucată de stofă etc. aplicată pe un material. **3.** *(fig.)* aptitudine, talent. (cf. fr. *application*, it. *applicazione*, lat. *applicatio)*

aplícă *s.f.* **1.** *(arhit.)* tot ce se poate aplica pe un obiect pentru a-l decora. **2.** lampă de iluminat, cu unul sau mai multe braţe, care se fixează în perete. (< fr. *applique)*

aplómb *s.n. (rar)* îndrăzneală, siguranță în felul de a se purta și de a vorbi. (< fr. *aplomb)*

apocalíps *s.n. (bis.)* scriere care înfățișează alegoric sfîrșitul lumii; viziune mistică, înfiorătoare a sfîrșitului lumii. (cf. fr. *apocalypse*, gr. *apokalypsis* — revelație)

apocalíptic *adj.* fantastic; groaznic, înfiorător. (cf. fr. *apocalyptique)*

apocópă *s.f.* **1.** *(fon.)* căderea vocalei finale a unui cuvînt. **2.** *(med.)* fractură în care o parte a osului este pierdută. (< fr. *apocope*, cf. lat. *apocopa*, gr. *apokope* < *apo* — afară, *koptein* — a tăia)

apocrif *adj. (despre documente, scrieri)* atribuit în mod fals altui autor; nesigur; neautentic. ● *(subst., n.)* scriere religioasă nerecunoscută de canoane. (cf. fr. *apocryphe*, lat. *apocryphus*, gr. *apokryphos* — ascuns)

apód *adj.; (biol.; despre unele animale)* lipsit de picioare. (< fr. *apode*, cf. gr. *a* — fără, *pus* — picior)

apodíctic *adj. (log.; despre judecăți, raționamente)* care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene și însușirile lor, care nu permite posibilitatea unei opoziții; indiscutabil. (< fr. *apodictique*, lat. *apodicticus*, gr. *apodeiktikos* — peremptoriu, convingător)

apodóză *s.f. (gram.;* op. p r o t a z ă) propoziția principală a unei perioade condiționale. (< fr. *apodose*, cf. lat., gr. *apodosis)*

apoétic *adj.* lipsit de poezie

apofíză *s.f.* **1.** *(anat.)* parte proeminentă a unui os. **2.** *(petr.)* ramură secundară a unei roci eruptive. **3.** *(arhit.)* mulură concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. (< fr. *apophyse*, cf. gr. *apophysis* — excrescență)

apoftégmă *s.f. (liv.)* maximă, sentință, adagiu. (< fr. *apophtegme*, gr. *apophtegma)*

apogéu *s.n.* **1.** *(astr.)* punctul de pe orbita unui astru care se găsește la cea mai mare distanță de pămînt. **2.** *(fig.)* cel mai înalt punct al evoluției unui fenomen, a unei situații etc.; punct culminant, culme. (< fr. *apogée*, cf. it. *apogeo* < gr. *apogeios* < *apo* — departe de, *ge* — pămînt)

apoglatúră *s.f. (muz.)* notă muzicală ornamentală care se execută înaintea unei note obișnuite, la interval de un ton sau de un semiton (< it. *appoggiatura)*

apolínic *adj.* referitor la zeul Apollo. ● *(fil.;* op. d i o n i s i a c) termen folosit de Nietzsche, înțelegînd o atitudine meditativ-teoretică, bazată pe ordine, armonie, echilibru și măsură. (cf. it. *apollineo)*

apolític *adj. (adesea subst.)* care pretinde că este lipsit de spirit politic, care arogă indiferență față de politică. (cf. fr. *apolitique*, it. *apolitico)*

apolitísm *s.n.* abținere aparentă de la viața politică; indiferență politică prin care se ascunde de fapt o ideologie reacționară. (cf. fr. *apolitisme)*

apológ *s.n. (rar)* povestire, istorioară care cuprinde o învățătură morală, prezentată alegoric. v. f a b u l ă. (< fr. *apologue*, cf. it. *apologo*, lat. *apologus*, gr. *apologos* — povestire)

apologét *s.m.* persoană care apără cu un zel excesiv o idee, un sistem etc. (< germ. *Apologet)*

apologétic *adj.* care conține o apologie; de apologie. (cf. fr. *apologétique*, lat. *apologeticum*, gr. *apologetikon)*

apologétică *s.f.* **1.** ramură a teologiei care are ca scop justificarea religiei creștine și care se ocupă cu respingerea atacurilor îndreptate împotriva acestei religii. **2.** sistem preconceput, teorie etc. prin care se apără sau se justifică în mod neîntemeiat o idee, un sistem etc. (cf. fr. *apologétique*, it. *apologetica)*

apologie *s.f.* lăudare exagerată, ridicare în slăvi, apărare servilă și interesată. ● scriere, cuvîntare prin care se ia apărarea cuiva sau a ceva (mai ales ca răspuns unor învinuiri). (< fr. *apologie*, it. lat., gr. *apologia)*

apométru *s.n. (tehn.)* aparat care măsoară volumul de apă care a trecut printr-o conductă; contor de apă. (< *apă* + *metru)*

aponevrótic *adj.* referitor la aponevroză, care ține de aponevroză. (< fr. *aponévrotique)*

aponevrózã *s.f. (anat.)* membrană fibroasă, foarte rezistentă, care învelește mușchii și îi leagă de oase. (< fr. *aponévrose*, cf. gr. *aponeurosis)*

apopléctic *adj.* de apoplexie. ● *(adesea subst.)* predispus la apoplexie. (cf. fr. *apoplectique*, lat. *apoplecticus*, gr. *apoplektikos)*

apoplexíe *s.f. (med.)* suprimare subită a funcțiilor unui organ, a mișcării și a sensibilității, cauzată de o hemoragie cerebrală sau de astuparea unui vas capilar, fără ca respirația și circulația să fie întrerupte. (< fr. *apoplexie*, cf. lat., gr. *apoplexis* — lovitură)

aporie *s.f. (fil.)* contradicție de nerezolvat ivită cu prilejul unui raționament; nesiguranță, îndoială (< lat., gr. *aporia* — nesiguranță, dubiu)

apórt[1] *interj.* strigăt folosit mai ales la vînătoare, pentru a îndemna un cîine să aducă vînatul doborît. (< fr. *apporte* < *apporter* — a aduce)

apórt[2] *s.n.* contribuție a unei persoane sau a unei colectivități la o întreprindere, la o acțiune. ● *(în economia capitalistă)* fonduri, capital cu care cineva contribuie la o societate pe acțiuni. ● contribuție. (< fr. *apport.)*

aportá *vb.* I. *tr. (despre un cîine)* a aduce vînatul împușcat sau un obiect aruncat. (< fr. *apporter)*

apostát *adj. (adesea subst.)* **1.** care a renunțat public la credința religioasă. **2.**

care a renunțat la convingerile anterioare; *(p. ext.)* răzvrătit. (< fr. *apostat*, cf. gr. *apostates* — rebel)

apostazíe *s.f.* renunțarea publică la o religie. ● renegare a unei doctrine sau a unei concepții. (< fr. *apostasie*, it. lat., gr. *apostasia)*

aposteriórі *adv. (fil.)* în ceea ce urmează, în consecință, ca urmare a unui raționament. ● trecînd de la cauză la efect, bazat pe experiență, din experiență, din fapte. (< lat. *a posteriori* — de la cauză la efect)

apostílă *s.f.* notă, observație (pusă pe o petiție, pe un act oficial); *(p. ext.)* semnătură dată pe un asemenea act. (< fr. *apostille)*

apostolát *s.n.* misiune de apostol. ● propagarea unor idei, a unei misiuni; îndeplinirea cu abnegație a unei misiuni. (cf. fr. *apostolat*, lat. *apostolatus)*

apostólic *adj.* care aparține apostolilor, conform cu ideile apostolilor. ● papal. (cf. fr. *apostolique*, it. *apostolico*, lat. bis. *apostolicus)*

apostróf *s.n.* semn ortografic în formă de virgulă care marchează absența accidentală a unor sunete sau litere. (< fr. *apostrophe*, cf. lat., gr. *apostrophos)*

apostrofá *vb.* I. *tr.* a vorbi cuiva aspru, a mustra. (< fr. *apostropher)*

apostrófă *s.f. (ret.)* figură retorică care constă în întreruperea bruscă a șirului ideilor pentru a se adresa direct unei persoane sau unui lucru. ● mustrare, imputare, reproș (adresat violent cuiva). (< fr. lat., gr. *apostrophe)*

apotécă *s.f. (rar)* farmacie, spițerie. (< germ. *Apotheke*, cf. it. *apoteca*, lat. *apotheca* — loc de păstrat proviziile)

apotémă *s.f. (mat.)* perpendiculară care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul unei laturi. ● înălțimea feței laterale a unei piramide regulate. (<fr. *apothème*, cf. gr. *apothema* < *apotithemi* — cobor)

apoteótic *adj. (rar)* de apoteoză, privitor la apoteoză. *(* < *apoteoză)*

apoteozá *vb.* I. *tr. (ant.)* a pune (un erou, un împărat) în rîndul zeilor; a zeifica, a diviniza. ● *(fig.)* a lăuda exagerat, a acorda (cuiva) onoruri neobișnuite. (< *apoteoză)*

apoteóză *s.f. (ant.)* trecere (a unui erou, a unui împărat) în rîndul zeilor; zeificare, divinizare. ● *(fig.)* onoruri extraordinare aduse cuiva; slăvire, glorificare. (< fr. *apothéose*, cf. lat., gr. *apotheosis* — trecere în rîndul zeilor)

apotropáic *adj.* referitor la superstiția apărării împotriva duhurilor rele. (cf. gr. *apotropaion)*

apotropéu *s.n.* talisman sau orice mijloc inspirat de superstiție pentru îndepărtarea relelor. (< gr. *apotropaion)*

apozíție *s.f. (gram.)* atribut substantival care stă la nominativ, indiferent de cazul în care este substantivul pe care îl determină sau *(rar)* care stă în același caz cu acesta. (cf. fr. *apposition*, lat. *appositio)*

apreciá *vb.* I. *tr.* **1.** a prețui, a evalua (în bani etc.). ● a prețui, a stima (pe cineva). **2.** a socoti, a crede, a conchide. (< fr. *apprécier*, cf. lat. *appretiare* < *ad* — la, *pretium* — preț)

apreciábil *adj.* (destul de) mare, considerabil. (cf. fr. *appréciable)*

apreciére *s.f.* prețuire, stimă; considerare; judecată, analiză. ○ *(expr.)* *a lăsa la aprecierea cuiva* = a supune (ceva) judecății sau opiniei cuiva. (< *aprecia)*

aprehensiúne *s.f. (rar)* teamă vagă, frică nelămurită. (cf. fr. *appréhension*, lat. *apprehensio)*

aprehensív *adj. (rar)* timid; temător, neîncrezător. (< fr. *appréhensif)*

aprét *s.n.* **1.** substanță folosită la tratarea țesăturilor și a firelor, pentru a le da anumite calități. **2.** substanță care se aplică pe suprafața pielii în curs de finisare, pentru a le îmbunătăți lustrul, rezistența la lumină, la frecare etc. (< fr. *appret)*

apretá *vb.* I. *tr.* a trata cu un apret (țesături, fibre textile sau piei); a scrobi. (< fr. *apprêter)*

apretór *s.m.* și *f.* lucrător care apretează țesături, piei etc. (cf. fr. *apprêteur)*

apretúră *s.f.* apretare; *(p. ext.)* operațiile de fierbere, de înălbire, de apretare etc. la care este supus un material textil. ● local, instalație unde se face apretarea. (< germ. *Appretur)*

aprióri *adv. (fil.)* înaintea oricărei experiențe, înainte de fapte, în mod aprioric. (< lat. sc. *a priori* — de la început)

aprióric *adj. (fil.)* anterior oricărei experiențe, fundat exclusiv pe speculațiile abstracte ale rațiunii. (cf. germ. *apriorisch)*

apriorísm *s.n. (în filozofia lui Kant și a discipolilor lui)* concepție falsă, idealistă, care consideră spațiul, timpul, cauzalitatea etc. nu ca proprietăți ale naturii obiective reflectate în conștiință ci ca noțiuni apriorice. (cf. germ. *Apriorismus*, fr. *apriorisme)*

aprobá *vb.* I. *tr.* a încuviința o acțiune, o părere etc.; a-și da consimțămîntul, a fi de acord. ● a consimți în mod oficial la ceva printr-un act autentic. (< lat. *approbare)*

aprobáre *s.f.* încuviințare, consimțire, permisiune. ● act, document prin care se permite, se aprobă ceva. (< *aproba)*

aprobatív *adj.* care arată, conține, exprimă o aprobare. (cf. lat. *approbativus*, fr. *approbatif)*

aprobatór *adj.* aprobativ. (cf. lat. *approbator)*

aprofundá *vb.* I. *tr.* a cerceta temeinic; a adînci, a pătrunde cu mintea. (după fr. *approfondir)*

apropó *adv. (fam.; rar)* fiindcă a venit vorba (de asta); bine că mi-am adus aminte! // *s.n. (de obicei la pl.)* cuvinte spuse pe departe (adesea rău intenționa-

nate) la adresa cuiva; aluzii răutăcioase. (< fr. *à propos)*

apropriá *vb. I. tr.* **1.** a-și însuși un lucru (străin). **2.** a face (ceva) să devină potrivit pentru un scop anumit. (< fr. *approprier*, cf. lat. *appropriare)*

aprovizioná *vb. I.* **1.** *tr.* a asigura din timp, a furniza provizii, muniții, mărfuri, materii prime etc. **2.** *refl.* a-și face provizii; a lua provizii. (< fr. *approvisionner)*

aprovizionáre *s.f.* **1.** procurare de resurse alimentare, industriale etc. **2.** instituție, serviciu care se ocupă cu aprovizionarea (1). (< *aproviziona)*

aproximá *vb. I. tr.* a stabili valoarea aproximativă a unei mărimi. (< fr. *approximer*, cf. lat. *approximare)*

aproximatív *adj.* care este aproape exact; luat cu aproximație. // *adv.* cam, aproape, circa. (< fr. *approximatif)*

aproximáție *s.f.* evaluare aproape exactă; evaluare rapidă, făcută după o socoteală sumară. ○ *(loc. adv.) cu aproximație* = aproximativ. ● diferența dintre valoarea unei mărimi și valoarea folosită într-un calcul. (< fr. *approximation)*

apsídă *s.f. (astr.)* fiecare dintre extremitățile axei mari ale orbitei unui corp ceresc. (< fr. *apside)*

apt *adj.* capabil; potrivit, bun (pentru un anumit lucru). (< fr. *apte*, cf. lat. *aptus* — convenabil, propriu la)

aptér *adj. (zool.; despre insecte)* fără aripi. (< fr. *aptère*, cf. gr. *a* — fără, *pteron* — aripă)

aptitúdine *s.f.* înclinare, dispoziție naturală; destoinicie, pricepere. (cf. fr. *aptitude)*

aptián *s.n. (geol.)* ultimul etaj al cretacicului inferior. (< fr. *aptien)*

apuntaménț *s.n.* **1.** *(mar.)* punte de-a lungul malurilor servind la acostarea navelor. **2.** *(la pl.)* leafă, salariu. (după it. *appuntamento*, fr. *appointement)*

ar *s.m.* unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu 100 metri pătrați. (< fr. *are)*

arabésc *s.n. (mai ales la pl.)* ornamente constînd din diverse figuri (linii, frunze, flori etc.) împletite simetric. (< fr. *arabesque*, it. *arabesco)*

arábil *adj. (despre pămînt)* bun pentru cultură. (cf. lat. *arabilis*, fr. *arable*, it. *arabile)*

araceevísm *s.n.* mentalitate, atitudine despotică a unui conducător.) (după rus. *arakceevscina*, cf. *Araceev*, n.p.)

aragáz *s.n.* **1.** amestec de gaze lichefiate folosit drept combustibil, comprimat în butelii speciale. **2.** mașină de gătit, reșou la care se folosește acest combustibil. (nume comercial)

aragonít *s.n. (min.)* carbonat de calciu natural, cristalizat, din care se confecționează obiecte ornamentale. (< *fr. aragonite)*

arahídă *s.f. (bot.)* plantă tropicală din familia leguminoaselor, cultivată pentru fructele sale numite „alune de pămînt". ● fructul acestei plante. (< fr. *arachide)*

arahnide *s.f. (zool.)* clasă de animale nevertebrate cuprinzînd păianjenii, scorpionii etc.; *(la sg.)* animal din această clasă. (< fr. *arachnide*, cf. gr. *arachne* — păianjen)

arahnoídă *s.f. (anat.)* membrană care constituie unul dintre cele trei învelișuri ale encefalului și măduvei spinării. (< fr. *arachnoïde*, cf. gr. *arachne* — pînză de păianjen, *eidos* — asemănare)

aranjá *vb. I.* **1.** *tr.* a rîndui, a ordona (lucruri, ființe etc.). ● a pune la cale; a isprăvi cu bine o acțiune, o întreprindere. ● *(fig.)* a face (cuiva) rău. **2.** *refl.* a lua anumite măsuri în interes personal. ● a se înțelege cu cineva, a se pune bine. ● a-și potrivi ținuta exterioară, a se găti. **3.** *tr.* a transcrie o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. (fr. *arranger)*

aranjamént *s.n.* acord., înțelegere. ○ *aranjament muzical* = transcriere a unei bucăți muzicale pentru instrumente sau voci. ● *(mat.)* totalitatea posibilităților de așezare a unui număr dat de obiecte astfel încît două grupe oarecare să difere între ele, fie prin natura obiectelor, fie prin ordinea lor, fiecare obiect neputînd intra decît cel mult o dată; într-o grupă. (< fr. *arrangement)*

aratóriu *adj. (rar)* care servește la arat. privitor la agricultură, de agricultură. (cf. fr. *aratoire*, lat. *aratorius)*

arbalétă *s.f. (ist.)* armă folosită în trecut, care consta dintr-un arc montat pe un suport. (< fr. *orbalète)*

arbaletriér *s.n.* **1.** *(ist.)* soldat înarmat cu o arbaletă. **2.** *(constr.)* grindă care servește la susținerea penelor pe care se fixează căpriorii unui acoperiș. (< fr. *arbalétrier)*

arbitrá *vb. I. tr.* a judeca o pricină ca arbitru. ● a conduce desfășurarea reglementară a unei competiții sportive. (< fr. *arbitrer*, cf. lat. *arbitrari)*

arbitráj *s.n.* **1.** judecare a unui diferend făcută de persoane special autorizate. ● *arbitraj de stat* = instanță care rezolvă anumite litigii dintre instituții de stat, întreprinderi etc. ale sectorului socialist. ● conducere a unei competiții sportive. **2.** hotărîre dată de un arbitru. (< fr. *arbitrage)*

arbitrál *adj.* hotărît de arbitru. ● format din arbitri. (< fr. *arbitral)*

arbitrár *adj.* **1.** (făcut) la întîmplare. **2.** (făcut) după bunul plac; samavolnic, despotic. (< fr. *arbitraire*, cf. lat. *arbitrarius)*

arbítru *s.m.* **1.** persoană aleasă sau desemnată pentru a judeca un diferend, un litigiu. **2.** *(sport)* persoană care arbitrează o competiție sportivă. (< fr. *arbitre* cf., lat. *arbiter)*

arborá *vb. I. tr.* **1.** a ridica sus, a înălța drept, a purta (un steag, un pavilion etc.). **2.** *(fig.)* a afișa ostentativ o

ținută, o atitudine etc. (< fr. *arborer*)

arborádă *s.f.* totalitatea catargelor unei nave. (< *arbore*)

árbore *s.m.* **1.** copac, pom. ○ *(bot.) arborele vieții* = **a)** arbore decorativ, cu tulpina piramidală și frunze verzi, solzoase; tuia; **b)** *(fig.)* figură reprezentînd evoluția omului de-a lungul vieții sale; *arbore genealogic* = desen în forma unui arbore, din care se văd ramificațiile unei familii și gradele de rudenie dintre membrii ei. **2.** *(mar.)* catarg. **3.** *(tehn.)* axă care transmite o mișcare de rotație diferitelor organe ale unei mașini. (< lat. *arbor*, cf. it. *àrbore*)

arborescent *adj.* asemănător (ca aspect, însușiri) cu un arbore. (cf. it. *arborescente*, fr. *arborescent*, lat. *arborescens*)

arborescénță *s.f.* stare sau formă a unei plante arborescente (cf. it. *arborescenza*, fr. *arborescence*)

arborét *s.n.* **1.** *(silv.)* porțiune dintr-o pădure, omogenă din punct de vedere al speciei, al vîrstei și al condițiilor de vegetație. **2.** *(mar.)* partea de sus a unui catarg. (< it. *arboretto*)

arboricultór *s.m.* cel ce se ocupă cu arboricultura. (cf. fr. *arboriculteur*, it. *arboricultore*)

arboricultúră *s.f.* cultura arborilor. (cf. fr. *arboriculture*, it. *arboricultura* <lat. *arbor* — arbore, *cultura* — cultură)

arborizáție *s.f.* *(petr.)* desen natural (în tăieturi făcute în unele minerale) reprezentînd ramuri de arbori. ● desen natural format din cristale de gheață pe geamuri. (cf. fr. *arborisation*)

arbúst *s.m.* copăcel, tufă. (< fr. *arbuste*, it. *arbusto* < lat. *arbustum*)

arcádă *s.f.* **1.** *(arhit.)* deschizătură (sprijinită de obicei pe coloane), formată dintr-un arc în partea sa superioară. **2.** *(anat.)* porțiune anatomică (osoasă) în formă de arc; *(spec.)* partea curbată a osului frontal, deasupra ochiului. (< fr. *arcade*)

arcatúră *s.f.* *(arhit.)* șir de mici arcade decorative (uneori zugrăvite pe un zid). (< fr. *arcature*)

áră *s.f.* corabie legendară în care s-ar fi adăpostit Noe în timpul potopului; *(p. ext.)* corabie. (< lat. *arca*)

archebúză *s.f.* veche armă de foc, asemănătoare cu pușca. (< fr. *arquebuse*)

archebuzíér *s.m.* soldat înarmat cu o archebuză. (< fr. *arquebusier*)

arcosólium *s.n.* nișă funerară într-o catacombă. (< fr. lat. *arcosolium*, cf. it. *arcosolio*)

arcóză *s.f.* *(petr.)* gresie foarte bogată în feldspați. (< fr. *arkose*)

árctic *adj.* *(geogr.)* situat în apropiere de polul nord; septentrional, boreal. (< fr. *arctique*, lat. *arcticus*, gr. *arktikos*)

ardént *adj.* **1.** *(rar)* înflăcărat, înfocat, aprins. **2.** *(mar.; despre nave)* care, sub acțiunea vîntului, se întoarce cu prora în direcția din care bate vîntul. (< fr. *ardent*, cf. lat. *ardens* < *ardere* — a arde)

ardénță *s.f.* *(rar)* înflăcărare, ardoare, pasiune, înfocare. (< *ardent* cf. it. *ardenza*)

ardézie *s.f.* *(petr.)* rocă argiloasă tare, care se poate desface în foi; se întrebuințează la acoperișuri, la confecționarea tăbliței de scris etc. (< it. *ardesia*)

arenál *s.n.* teritoriul șes, lipsit de vegetație, din preajma unui vulcan. (cit. *arenale*)

aréna *s.f.* **1.** loc circular, acoperit cu nisip (sau cu rumeguș), situat în mijlocul unui amfiteatru, al unui circ etc. **2.** stadion. **3.** *(fig.)* domeniu, sferă, loc unde se desfășoară o acțiune. (< fr. *arène*, it. *arena*, lat. *arena* — nisip)

areométru *s.n.* *(fiz.)* instrument pentru determinarea densității unei soluții. (< fr. *aréomètre*, cf. gr. *araios* — subțire, *metron* — măsură)

areopág *s.n.* *(ist.; la vechii atenieni)* tribunal suprem care supraveghea exercitarea magistraturilor și judeca crimele grave. (< fr. *aréopage*, it. *areopago* < gr. *Areiopagos*, n.p. < *Areios* — Ares, *pagos* — colină)

argentán *s.n.* alpaca[2]. (< fr. *argentan*)

argentifér *adj.* care conține argint; argintos. (< fr. *argentifère*, cf. lat. *argentum* — argint, *ferre* — a purta)

argentín *s.n.* praf de staniu întrebuințat în imprimeria textilă și la fabricarea hîrtiei. (< fr. *argentine*)

argentít *s.n.* *(min.)* minereu de argint care cristalizează în sistemul cubic, în cristale cenușii. (< fr. *argentite*)

argilă *s.f.* *(petr.)* rocă sedimentară, alcătuită din silicați de aluminiu, foarte răspîndită în natură și folosită în olărie, în sculptură etc.; lut. (< fr. *argile*, it. *argilla* < lat. *argilla*)

argilós *adj.* cu argilă, lutos. (cf. it. *argileux*)

argilifér *adj.* care conține argilă. (< fr. *argilifère*, cf. lat. *argilla* — argilă, *ferre* — a purta)

arginázǎ *s.f.* *(chim.)* enzimă solubilă care se găsește în cantitate mare în ficatul mamiferelor. (< fr. *arginase*)

argiróză *s.f.* *(med.)* colorație a pielii sau a conjunctivelor datorită întrebuințării îndelungate a sărurilor de argint. (< fr. *argyrose*)

argól *s.n.* *(chim.)* depozit de cristale roșietice-cafenii, compus în special din tartrat acid de potasiu, care se formează pe pereții vaselor în care fermentează mustul.

argón *s.n.* *(chim.)* gaz nobil incolor și inodor, întrebuințat mai ales la umplerea becurilor și a tuburilor luminescente. (< fr. *argon*, cf. gr. *argos* — inactiv, leneș)

argonáut *s.m.* **1.** *(mit.)* nume dat eroilor antici greci care au plecat în Col-

chida (pe corabia Argo) să aducă lîna de aur. ● *(fig.)* navigator îndrăzneț. **2.** *(zool.)* specie de moluscă cefalopodă care trăiește în mările calde. (< fr. *argonaute*, cf. gr. *argonautes* < *Argo*, n.p., *naus* — navă)

argótic *adj.* de argou. (cf. fr. *argotique)*

argóu *s.n. (lingv.)* limbaj convențional folosit mai ales de vagabonzi, răufăcători etc. pentru a nu fi înțeleși de restul societății. (< fr. *argot)*

argumént *s.n.* **1.** raționament destinat să probeze un anumit lucru; probă, dovadă. **2.** *(mat.)* variabilă independentă a unei funcții. (< fr. *argument*, lat. *argumentum)*

argumentá *vb.* I. *intr.* a dovedi, a demonstra, a întări prin argumente. (cf. fr. *argumenter*, lat. *argumentari)*

argumentáre *s.f.* acțiunea de a argumenta și rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse pentru a dovedi ceva. (< *argumenta)*

argumentáție *s.f.* argumentare, dovedire, probare. (cf. fr. *argumentation*, lat. *argumentatio)*

árgus *s.m.* **1.** *(mit.)* principe legendar care se spune că ar fi avut o sută de ochi. **2.** *(fig.)* om cu privire ageră, pătrunzătoare, iscoditoare; păzitor vigilent. **3.** *(zool.)* gen de păsări palmipede din ordinul galinaceelor, cu penele împestrițate de numeroase pete rotunde, care trăiesc în arhipelagul Malaeziei. (< fr. *argus*, cf. *Argus*, n.p.)

argúție *s.f. (rar)* argumentare sprijinită pe fapte neînsemnate, fără semnificație; subtilitate în argumentare. (< fr. *argutie*, it. *arguzia* < lat. t. *argutia)*

arhâic *adj.* străvechi, foarte vechi, dintr-o epocă foarte îndepărtată. ○ *eră arhaică* = cea mai veche eră geologică. ● *(lingv.; despre cuvinte, expresii* etc.) care nu mai este folosit în limba contemporană; învechit; ieșit din uz. (< fr. *archaïque*, cf. gr. *archaios* — vechi)

arhaism *s.n. (lingv.)* cuvînt, construcție, expresie învechită, ieșită din uz. (< fr. *archaïsme)*

arhaizá *vb.* I *tr. (rar)* a da un caracter învechit, arhaic limbii, stilului etc. (< *arhaic)*

arhaizánt *adj. (despre stil, cuvinte* etc.) cu caracter, aspect voit arhaic (cf. fr. *archaïsant)*

arheológ *s.m.* specialist în arheologie. (< fr. *archeologue)*

arheológic *adj.* de arheologie, referitor la arheologie. (cf. fr. *archéologique)*

arheologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul trecutului istoric al societății omenești, al stadiului la care a ajuns societatea omenească în diverse epoci, pe baza monumentelor, a obiectelor de artă etc., aparținînd diferitelor culturi materiale din antichitate, din evul mediu etc., descoperite prin săpături. (< fr. *archéologie*, cf. gr. *archaios* — vechi, *logos* — vorbire)

arheoptérix *s.m. (pal.)* cea mai veche pasăre fosilă, care datează din era mezozoică. (< fr. *archéoptéryx)*

arhetíp *s.n.* tip, model după care se face o lucrare; manuscris original, prim, după care s-au făcut alte copii ale aceleiași opere; original. (< fr. *archétype*, cf. lat. *archetypum*, gr. *archetypos* < *arche* — început, *typos* — tip).

arhicunoscút *adj.* foarte cunoscut. (< *arhi-* + *cunoscut)*

arhidiecezán *adj.* care ține de o arhidieceză. (cf. fr. *archidiocésain)*

arhidiecézã *s.f.* dieceză în fruntea căreia se află un arhiepiscop; arhiepiscopie. (< lat. med. *archidioccesis)*

arhiducát *s.n.* teritoriu, ținut care aparținea unui arhiducc. (cf. it. *arciducato*, fr. *archiduché*, lat. med. *archiducatus)*

arhidúce *s.m.* titlul purtat de prinții fostei case imperiale a Austriei. (cf. it. *arciduca*, fr. *archiduc*, lat. med. *archidux*, după *duce)*

arhiducésă *s.f.* titlu purtat de prințesele fostei case imperiale a Austriei. (cf. it. *archiduchessa*, fr. *archiduchesse)*

arhiepiscopál *adj.* care ține de un arhiepiscop sau de o arhiepiscopie. (cf. lat. *archiepiscopalis*, fr. *archiépiscopal)*

arhiepíscopát *s.n.* teritoriu, regiune care constituie dieceza unui arhiepiscop. ● funcție, rang de arhiepiscop. (cf. lat. med. *archiepiscopatus*, fr. *archiépiscopat)*

arhimilionár *s.m.* și *f.* persoană care posedă o avere de mai multe milioane; persoană extrem de bogată. (cf. fr. *achimillionnaire)*

arhipelág *s.n. (geogr.)* grup de insule (situate într-o mare sau într-un ocean). (< it. *arcipêlago*, cf. gr. *archipelagos)*

arhiplín *adj.* plin peste măsură. (<*arhi-* + *plin)*

arhitéct *s.m.* și *f.* specialist în proiectarea planurilor (și a devizelor) de construire a clădirilor. (< fr. *architecte*, cf. lat. *architecton*, gr. *architekton* — constructor șef)

arhitectónic *adj.* care aparține arhitecturii; folosit în arhitectură. (cf. fr. *architectonique*, lat. *architectonicus*, gr. *architectonikos)*

arhitectónică *s.f.* îmbinare a elementelor constitutive ale unei construcții. ● *(fig.)* construire, mod de îmbinare, de realizare. (cf. fr. *architectonique*, germ. *Architektonik)*

arhitecturál *adj.* arhitectonic. (cf. fr. *architectural)*

arhitectúră *s.f.* **1.** știința și arta de a proiecta și de a construi clădiri, potrivit unor anumite proporții și reguli, determinate de caracterul și de destinația construcțiilor. **2.** stilul, caracterul distinctiv al unei construcții sau al unei epoci. **3.** *(fig.)* structură armonioasă (mai ales a unei opere literare). ● alcătuire internă; construcție; constituție. (< lat. *architectura*, fr. *architecture)*

arhitrávă *s.f. (arhit.)* parte a antablamentului care se sprijină pe capitelul coloanei. (< fr. *architrave*, it. *architrave)*

arhivă *s.f.* depozit de acte sau de documente privitoare la o țară, la o instituție, la un oraș etc.; totalitatea acestor acte și documente; loc, serviciu unde se găsesc aceste acte. (< fr. *archives*, germ. *Archiv*, < lat. *archivum)*

arhivíst *s.m.* specialist care se ocupă cu studiul arhivelor. (cf. fr. *archiviste)*

arhivístică *s.f.* știința care se ocupă cu studiul și organizarea sistematică a arhivelor. (< *arhivist)*

arhivólță *s.f. (arhit.)* ornament plastic la partea de sus a unei arcade. (< fr. *archivolte*, it. *archivolto* < lat. *arcus* — arc, *volutus* — înfășurat)

arhónte *s.m. (ant.)* titlu dat la Atena înalților magistrați care conduceau republica. (< fr. *archonte*, cf. lat., gr. *archon)*

arián *adj.* privitor la arianism. // *s.m.* și *f.* veche denumire dată popoarelor care vorbesc limbi indo-europene. (< fr. *aryen*, it. *ariano*, cf. skr. *arya* — nobil)

arianísm *s.n.* erezie creștină răspîndită de Arie, care nega divinitatea lui Hristos. (cf. fr. *arianisme*, it. *arianismo)*

aríbăl *s.n. (arh.)* vas mic grecesc, cu gît foarte strîmt și cu buză răsfrîntă, lată. (< gr. *aryballos* — pungă)

arid *adj.* **1.** *(despre sol)* uscat; sterp, neproductiv. **2.** *(fig.)* sărac în idei, în imagini; sec, insensibil. (< fr. *aride*, cf. lat. *aridus* — sec)

ariditáte *s.f.* uscăciune; neproductivitate, sterilitate; insensibilitate. (cf. fr. *aridité*, lat. *ariditas)*

árie[1] *s.f.* **1.** *(mat.)* întindere, mărime a unei suprafețe limitate. **2.** zonă de răspîndire a unui fenomen, de desfășurare a unei activități etc. ● zonă în care este răspîndit un anumit gen de animale sau de plante. ● zonă în care se vorbește o anumită limbă, un dialect etc. sau în care se întîlnește un anumit fenomen lingvistic. (< lat. *area*, după *arie*, cf. fr. *aire)*

árie[2] *s.f. (muz.)* compoziție vocală cu caracter liric, care reprezintă, de obicei, un fragment al unei lucrări muzicale mai mari. (< it. *aria*, cf. germ. *Arie)*

arierát *adj., s.m.* și *f.* înapoiat mintal. (< fr. *arriéré)*

arieráte *s.f. pl. (fin.)* datorii, impozite etc. restante. (cf. fr. *arriéré)*

ariergárdă *s.f. (mil.)* unitate sau parte a unei unități militare care se deplasează imediat în urma unei alte unități în marș, asigurîndu-i spatele. (< fr. *arrière-garde)*

ariétă *s.f. (muz.)* arie scurtă, cîntecel. (< it. *arietta)*

arimáj *s.n.* arimare. (< fr. *arrimage)*

arimáre *s.f. (mar., av.)* aranjarea și fixarea încărcăturii unui vas sau a unui avion, pentru menținerea unui centraj favorabil stabilității. (după fr. *arrimage)*

arióso *adv. (muz.)* patetic și cu efect dramatic. // *s.n.* melodie cîntată în acest fel. (< it. *arioso)*

aristárh *s.m.* critic erudit și sever. (< gr. *Aristarh*, n.p.)

aristocrát *s.m.* și *f.* persoană care aparține aristocrației. // *adj. (în jargonul claselor exploatatoare)* distins, ales, aristocratic (< fr. it. *aristocrate)*

aristocrátic *adj.* care aparține aristocrației, propriu aristocrației. (cf. fr. *aristocratique*, it. *aristocratico)*

aristocratísm *s.n.* atitudine, concepție aristocratică. (cf. rus. *aristokratizm)*

aristocrație *s.f.* clasă socială conducătoare, care deține puterea de stat și asuprește celelalte clase; pătură restrînsă a claselor exploatatoare, care se bucură de diferite privilegii; nobilime. ● vîrfurile privilegiate ale unei clase sau ale unui grup social, care s-au desprins de clasa din care fac parte, pentru a servi în mod slugarnic interesele exploatatorilor. (< fr. *aristocratie*, it. *aristocrazia*, gr. *aristokratia* < *aristos* — excelent, *kratos* — putere)

aristón *s.n.* aparat muzical care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe niște discuri. (< fr. *ariston)*

aritmétic *adj.* de aritmetică, referitor la aritmetică. (< fr. *arithmétique*, cf. lat. *arithmeticus*, gr. *arithmetihos)*

aritmétică *s.f.* ramură a matematicii care se ocupă cu studiul numerelor și al operațiilor care se pot face cu aceste numere. (< fr. *arithmétique*, cf. lat. *arithmetica*, gr. *arithmetika* — număr)

aritmíc *adj.* lipsit de ritm, fără ritm. (cf. fr. *arythmique*, it. *aritmico* < gr. *a* — fără, *rithmos* — ritm)

aritmíe *s.f. (med.)* alterare a ritmului normal a inimii. (cf. fr. *arythmie)*

aritmográf *s.n. (tehn.)* aritmometru înregistrator, mașină de calculat. (< fr. *arithmographe*, cf. gr. *arithmos* — număr, *graphein* — a scrie)

aritmogríf *s.n.* joc distractiv constînd din înlocuirea cu cifre a literelor mai multor cuvinte din același domeniu, dispuse orizontal, care încadrează un cuvînt vertical

aritmologíe *s.f.* studiul proprietăților numerelor, independent de operațiile ce se pot efectua cu ele. (< fr. *arithmologie)*

aritmométru *s.n. (tehn.)* aparat care efectuează mecanic calcule și operații aritmetice. (< fr. *arithmomètre*, cf. gr. *arithmos* — număr, *metron* — metru)

arivísm *s.n.* caracterul și atitudinea unui arivist. (< fr. *arrivisme*, cf. *arriver* — a ajunge)

arivíst *adj., s.m.* și *f.* (om) care caută să parvină în societate, folosind în acest scop orice mijloace. (< fr. *arriviste)*

arlechín[1] *s.m. (lit.)* personaj comic din vechile comedii populare italiene, care

purta mască și un costum pestriț. v. b u f o n. (< it. *arlecchino* < v. fr. *Hernequin, comte de Boulogne*, — n.p.)

arlechín² *s.n. (teatru)* panoul lateral și draperia care limitează deschiderea scenei. ● fiecare dintre reflectoarele laterale din fața scenei. (< it. *arlecchino)*

armă *vb.* I. *tr.* **1.** *(mil.)* a introduce un cartuș în camera de tragere a unei arme și a aduce percutorul în poziția de a lovi capsa. **2.** *(constr.)* a așeza, a fixa armătura de fier unei construcții de beton armat. ● *(min.)* a consolida cu o armătură (o galerie etc.). **3.** *(mar.)* a echipa o navă cu cele necesare plecării în larg, a pune în serviciu (o navă). (< fr. *armer*, cf. it. *armare*, lat. *armare)*

armamént *s.n.* totalitatea mijloacelor tehnice de luptă ale unei unități militare, ale unei țări etc. (< fr. *armement)*

armáre *s.f. (constr.)* cantitatea procentuală de armătură dintr-o piesă de beton armat, raportată la suprafața utilă a secțiunii de beton a piesei. (< *arma)*

armatán *s.n.* vînt fierbinte, foarte uscat, care suflă uneori vara dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic. (< fr. *harmattan)*

armátă *s.f.* **1.** totalitatea unităților militare și a serviciilor lor dintr-un stat; oaste. ● mare unitate militară formată din mai multe corpuri de armată și din unități din diferite arme. **2.** *(fig.)* mare colectivitate de oameni (acționînd pentru un scop comun); masă. ● mulțime; ceată; șir. (după it. *armata*, fr. *armée)*

armatór *s.m.* persoană care armează o navă pe cheltuiala sa; proprietar particular de nave. (cf. fr. *armateur*, it. *armatore)*

armatúră *s.f.* **1.** *(muz.)* totalitatea accidenților muzicali (diezi, bemoli) puși la cheie spre a indica tonalitatea. **2.** armătură. (cf. fr. *armature*, it. lat. *armatura)*

armătúră *s.f.* ansamblul de bare metalice care se pun la construcțiile de beton armat pentru a le întări. ● totalitatea pieselor metalice ale unor instalații alcătuite din țevi sau conducte. ● construcție de lemn, de zidărie etc., servind la întărirea pereților unei galerii subterane. (cf. fr. *armature*, it. *armatura*, lat. *armatura)*

armistițiu *s.n.* încetare temporară a ostilităților prin înțelegerea părților în luptă. (< fr. *armistice*, cf. pol. *armistycyum* < lat. *arma* — armă, *statio* — oprire)

armoárii *s.f. pl. (ist.)* armele, emblemele de pe scuturile heraldice, de pe steaguri, de pe peceți, puse ca semne distinctive ale unei familii nobile, ale unui oraș etc. (< fr. *armoiries* < *armoyer* — a decora cu arme heraldice)

armónic *adj.* armonios. // *s.f.pl.* sunete accesorii a căror frecvență reprezintă un multiplu al numărului de vibrații pe secundă ale sunetului fundamental. (cf. it. *armonico*, fr. *harmonique*, lat. *harmonicus)*

armónică *s.f.* **1.** acordeon de dimensiuni reduse, acționat de butoane. ● muzicuță (de gură). **2.** *(tehn.)* mufă de dilatație cu pereți ondulați, montată la conducte, prin care circulă fluide de temperatură înaltă. (cf. it. *armonica*, germ. *Harmonika)*

armonie *s.f.* **1.** *(muz.)* acord plăcut între mai multe sunete. ● îmbinare melodioasă a mai multor sunete (muzicale sau vorbite). ○ *armonie imitativă* = efect stilistic obținut prin alăturarea unor cuvinte ale căror sunete imită un sunet din natură. ● parte a teoriei muzicii care se ocupă cu studiul acordurilor în compoziție. **2.** potrivire a elementelor componente care alcătuiesc un întreg; concordanță, acord. v. p r o p o r ț i o n a l i t a t e. ○ *(lingv.) armonie vocalică* = acomodare, prin asimilare, a unei vocale cu altă vocală din același cuvînt. ● bună înțelegere. (< fr. *harmonie*, it. *armonia* < lat., gr. *harmonia)*

armoniós *adj.* plin de armonie; plăcut. (cf. fr. *harmonieux*, it. *armonioso)*

armonist *s.m.* și *f.* **1.** specialist în știința armoniei. **2.** cîntăreț din armonică. (cf. germ. *Harmonist*, fr. *harmoniste*, it. *armonista)*

armóniu *s.n.* instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga, la care sunetele sînt produse de vibrarea unor lame metalice acționate de un curent de aer. (< fr. *harmonium*).

armonizá *vb.* I. **1.** *tr., intr.* și *refl.* a (se) pune în armonie, în concordanță; a (se) potrivi. **2.** *tr. (muz.)* a compune acompaniamentul (vocal sau instrumental) unei melodii. (< fr. *harmoniser*, it. *armonizzare)*

armúră *s.f.* **1.** *(ist.)* ansamblul armelor defensive care protejau corpul unui războinic medieval. **2.** *(text.)* mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură ale unei țesături. **3.** înveliș protector de cablu electric. **4.** *(muz.)* armătură. (< fr. *armure)*

armurier *s.m.* cel ce fabrică, repară sau vinde arme de foc. (< fr. *armurier)*

arogá *vb.* I. tr. a-și atribui un drept, o calitate etc. cu de la sine putere. (< fr. *arroger*, cf. lat. *arrogare* — a reclama pentru sine)

arogánt *s.m.* și *f.* încrezut, înfumurat; obraznic. (cf. fr. *arrogant*, lat. *arrogans)*

arogánță *s.f.* atitudine exagerat de mîndră și disprețuitoare, pe care o ia cineva care se crede mai presus decît alții, atribuindu-și drepturi care nu i se cuvin; trufie insultătoare, obrăznicie, înfumurare. (cf. fr. *arrogance*, lat. *arrogantia)*

aromát *adj.* cu aromă. // *s.n. (de obicei la pl.)* substanțe vegetale răspînditoare de aromă; mirodenii. (< *aromă*, cf. lat., gr. *aroma)*

aromátic *adj.* cu aromă, răspînditor de aromă; parfumat. (< fr. *aromatique*, cf. lat. *aromaticus*)

aromatizá *vb.* I. *tr.* a da (unei substanțe) miros plăcut, adăugîndu-i aromate. (< fr. *aromatiser*, cf. lat. t. *aromatizare*)

arómă *s.f.* emanație a unor substanțe plăcut mirositoare; miros tare și plăcut; mireasmă, parfum. (< fr. *arome*, it. lat., gr. *aroma*)

arondisménț *s.n.* subdiviziune teritorială a unui departament în Franța. (< fr. *arrondissement*)

arpégiu *s.n.* *(muz.)* acord melodic constînd din înlănțuirea treptelor principale dintr-o gamă. (< it. *arpeggio*)

arpentáj *s.n.* tehnica măsurării terenurilor. (< fr. *arpentage*)

arpentór *s.m.* specialist în măsurători de terenuri. (< fr. *arpenteur*)

arsén *s.n.* *(chim.)* arsenic. (< germ. *Arsen*)

arsenál *s.n.* **1.** întreprindere, stabiliment, mai ales cu caracter militar, unde se fabrică, se repară și se depozitează armament etc. **2.** *(fig.)* ansamblul mijloacelor de luptă într-un domeniu oarecare. (< fr. *arsenal*, it. *arsenale*)

arseniát *s.n.* *(chim.)* sare a acidului arsenic (< fr. *arséniate*)

arsénic[1] *s.n.* *(chim.)* metaloid cristalizat cenușiu, ai cărui compuși sînt foarte otrăvitori. (< fr. *arsenic*, lat. *arsenicum*)

arsénic[2] *adj.* *(chim.; în expr.)* *acid arsenic* = acid rezultat din combinarea arsenicului cu oxigenul. (cf. fr. *arsénique*)

arsenicál *adj.* de arsenic, care conține arsenic. (cf. fr. *arsenical*)

arseniós *adj.* *(chim.; în expr.)* *acid arsenios* = oxiacid al arsenului. (cf. fr. *arsénieux*)

arsenít *s.n.* *(chim.)* sare a acidului arsenios. (< fr. *arsénite*)

arseniúră *s.f.* *(chim.)* combinație a arsenului cu un metal. (< fr. *arséniure*)

arsine *s.f.pl.* nume dat unor gaze de luptă sufocante, care au arsenic în compoziție. (< fr. *arsines*)

ártă *s.f.* **1.** formă a conștiinței sociale care oglindește realitatea în imagini estetice; totalitatea operelor care aparțin acestei forme a conștiinței sociale; operă omenească în care se manifestă talent sau geniu. ○ *operă de artă* = operă rezultată din activitatea artistică creatoare. **2.** fel de a lucra potrivit unor reguli și deprinderi învățate; îndemînare, pricepere, măiestrie, meșteșug, abilitate. (< lat. *ars*, cf. it. *arte*)

artél *s.n.* principală formă socialistă de producție în comun (mai ales în agricultură), bazată pe socializarea principalelor mijloace de producție și avînd ca scop înlocuirea proprietății private mici și mijlocii prin proprietatea socialistă colectivă. (< rus. *artelĭ*)

artéră *s.f.* **1.** *(anat.)* vas de sînge prin care circulă sîngele de la inimă la organe și țesuturi. ● *(fig.)* cale, drum de comunicație. **2.** conductă hidraulică principală de alimentare, prin care se transportă apa spre locul de consum. ● *linie electrică de alimentare*, pe care se transportă energia spre locul de consum. (< fr. *artère*, cf. lat. *arteria*)

arteriál *adj.* privitor la artere. ● *(despre sînge)* din artere, al arterelor. (cf. fr. *artériel*)

arteriografíe *s.f.* *(med.)* radiografie a arterelor, făcută cu ajutorul unei substanțe care le pune în evidență. (< fr. *artériographie*, cf. lat. *arteria* — arteră, gr. *graphein* — a descrie)

arterioscleróză *s.f.* *(med.)* îngroșare și întărire patologică a pereților arterelor. (< fr. *artério-sclérose*)

arteriotomíe *s.f.* *(med.)* deschidere a unei artere (făcută cu scopul de a lua sînge). (< fr. *artériotomie*)

artezián *adj.* *(în expr.)* *izvor arțezian* = izvor care țîșnește cu presiune din pămînt; *fîntînă arteziană* = fîntînă țîșnitoare care aruncă apa în sus cu presiune. (< fr. *artésien*, cf. *Artois*, n.p.)

artícol *s.n.* **1.** expunere făcută într-o publicație periodică, tratînd o problemă dintr-un domeniu oarecare. **2.** subdiviziune a unei legi, a unui regulament etc., purtînd de obicei un număr de ordine. ● *(fin.)* diviziune a unui buget sau a unui plan financiar, care conține denumirea unei surse de venit sau motivul de cheltuieli. **3.** obiect de comerț, lucru care se vinde în comerț. **4.** *(gram.)* particulă sau cuvînt care se alătură unui substantiv sau unui echivalent al lui, pentru a-l determina într-un anumit fel. **5.** fragmente articulate între ele care alcătuiesc diferitele părți ale corpului crustaceilor, insectelor și acarienilor. (< lat. *articulus*, cf. it. *articolo*, fr. *article*)

articulá *vb.* I. **1.** *tr.* a emite, a rosti (cuvinte, sunete etc.). **2.** *tr.* *(gram.)* a adăuga un articol unui substantiv sau unui echivalent al lui. **3.** *refl.* a se lega printr-o articulație. (< fr. *articuler*, cf. lat. *articulare*)

articulár *adj.* privitor la articulațiile corpului. (cf. fr. *articulaire*, lat. *articularius*)

articulație *s.f.* **1.** *(anat.)* încheietură, legătură (mobilă) între oase. ● *(tehn.)* legătură între două corpuri solide, care permite rotirea lor în jurul unui punct sau al unei axe. **2.** rostire, mod de a pronunța, de a rosti (un) sunet; pronunțare a unui sunet, articulare. ○ *bază de articulație* = modul de pronunțare a sunetelor, care se face într-un anumit fel în fiecare limbă sau dialect. (cf. fr. *articulation*, lat. *articulatio*)

artificiál *adj.* **1.** făcut de mînă omenească, imitînd un produs al naturii; nenatural, meșteșugit. **2.** *(despre manifestări ale omului)* prefăcut, nesincer, forțat. **3.** arbitrar. (cf. it. *artificiale*, fr. *artificiel*, lat. *artificialis*)

artificialitáte *s.f.* caracterul a tot ce este artificial; lipsă de naturalețe. (< *artificial)*

artificializá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a face sau a deveni artificial. (<*artificial)*

artificialménte *adv. (rar)* în mod artificial. (cf. it. *artificialmente*, fr. *artificiellement)*

artificiér *s.m. (mil.)* specialist în manipularea muniției și a explozivelor. ● *(tehn.)* lucrător specializat în minuirea explozivelor (în mine). (< fr. *artificier*, cf. it. *artificere)*

artificiós *adj.* artificial. (cf. it. *artificioso*, fr. *artificieux*, lat. *artificiosus)*

artifíciu *s.n.* **1.** mijloc prin care se urmărește să se schimbe realitatea în mod nefiresc; meșteșug, abilitate, procedeu meșteșugit. ○ *artificiu de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezultatul unui calcul pe o cale mai scurtă. **2.** *(la pl.)* compoziție de materii ușor inflamabile, care prin aprindere produc efecte luminescente variate. (< it. *artificio*, lat. *artificium* < *ars* — artă, *facere* — a face, cf. fr. *artifice)*

artilérie *s.f. (mil.)* ansamblu de mijloace întrebuințate în vederea tragerii de proiectile grele la distanță mare, cu guri de foc neportative; trupe care mînuiesc aceste mijloace. ● armă care folosește aceste mijloace de luptă. (< rus. *artilleriia*, cf. fr. *artillerie)*

artileríst *s.m.* militar din artilerie. (cf. rus. *artillerist*, germ. *Artillerist)*

artileristíc *adj. (mil.)* de artilerie. (cf. rus. *artilleriskii)*

artimón *adj. (mar.)* catargul de la pupă al unei nave. (< fr. *artimon)*

artíst *s.m.* și *f.* persoană înzestrată cu aptitudini și talent, care lucrează într-un anumit domeniu al artei; *(spec.)* actor de teatru, de cinematograf etc. ○ *artist emerit* = titlu onorific ce se acordă unui artist cu merite deosebite; *artist al poporului* = titlu de supremă distincție acordat unui artist. ● persoană care are aptitudini deosebite în meseria pe care o exercită. (< fr. *artiste*, it. *artista)*

artístic *adj.* referitor la artă, de artă. ● făcut cu artă, cu măiestrie. (cf. fr. *artistique*, it. *artistico)*

artizán *s.m. (rar)* meșteșugar, meseriaș (mai ales din evul mediu). (< fr. *artisan*, cf. it. *artigiano)*

artizanát *s.n. (rar)* breaslă, sistem de organizare a muncii pe bresle; *(p. ext.)* totalitatea meseriașilor. (< fr. *artisanat)*

artrítă *s.f. (med.)* inflamație a articulațiilor. (< fr. *arthrite*, cf. lat., gr. *arthritis)*

artrític *adj. (med.)* în legătură cu artrita. // *s.m.* și *f.* suferind de artrită. (cf. fr. *arthritique*, lat. *arthriticus)*

artritism *s.n. (med.)* stare generală bolnăvicioasă, manifestată mai ales prin tulburări la articulații; este cauzată de o încetinire a proceselor de nutriție. (< fr. *arthritisme)*

artropóde *s.n. pl. (zool.)* încrengătură de animale nevertebrate, cu schelet extern, segmentat și articulat, format din chitină; *(la sg.)* animal din această grupă. (< fr. *arthropodes*, cf. gr. *arthron* — articulație, *pous* — picior)

artrózã *s.f. (med.)* afecțiune cu caracter degenerativ a articulațiilor. (< fr. *arthrose)*

as *s.m.* **1.** *(ist.)* monedă de **bronz** din vechea Romă. **2.** carte de joc **pe** care este însemnat un singur punct, socotită de obicei ca avînd valoarea cea mai mare. **3.** *(fig.)* persoană care stăpînește foarte bine cunoștințele dintr-un domeniu oarecare sau care se distinge în mod special într-o meserie. (< fr. *as*, it. *asso*, lat. *as* — monedă)

asált *s.n.* **1.** *(mil.)* atac violent, dat cu toată puterea, cu avînt; năvală, iureș. ○ *(expr.) a da asalt* = a ataca; a năvăli; *a lua cu asalt* = a cuceri printr-un atac violent. ● *(fig.)* acțiune, luptă avîntată; ritm grăbit de activitate. **2.** *(sport)* exercițiu de scrimă. (< it. *assalto*, cf. lat. *ad* — la, *saltus* — salt)

asaltá *vb.* I. *tr.* **1.** *(mil.)* a lua cu asalt, a da un asalt; a da iureș, a năvăli. **2.** *(fig.)* a copleși, a insista cu cereri, cu rugăminți etc. (< it. *assaltare)*

asamblá *vb.* I. *tr.* a reuni, a îmbina (piese, hărți etc.) (< fr. *assembler)*

asamblái *s.n.* asamblare, îmbinare. ● *(spec.)* sistem format din două sau mai multe piese îmbinate sau articulate. ● fotogramă obținută prin îmbinarea mai multor fotograme parțiale. (cf. fr. *assemblage)*

asaná *vb.* I. *tr.* a face să dispară surplusul de ape dintr-o regiune, a seca, a usca (apele, bălțile etc.); a reda agriculturii, prin îndiguire, un teren inundabil; a curăța, a face salubru un lac, o baltă etc. ● *(fig.)* a îmbunătăți, a redresa. (după fr. *assainir)*

asasín *s.m.* și *f.* persoană care a făptuit un asasinat; ucigaș, criminal. (< fr. *assassin*, it. *assassino* < ar. *hachischin*— mîncător de hașiș)

asasiná *vb.* I. *tr.* a comite un asasinat; a ucide. ● *(fig.; fam.)* a plictisi în cel mai înalt grad (cu insistențele). (< fr. *assassiner*, it. *assassinare)*

asasinát *s.n.* ucidere premeditată a unei persoane; crimă, asasinare. (< fr. *assassinat)*

ascaríde *s.f.pl. (zool.)* familie de viermi paraziți care trăiesc în tubul digestiv al omului și al unor animale; *(la sg.)* animal din această familie; limbric. (< fr. *ascaride)*

áscă *s.f. (bot.)* celulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci. (< fr. *asque)*

ascendént I. *adj.* **1.** urcător, suitor. **2.** *(fig.)* în dezvoltare progresivă; progresiv. II. *s.m.* și *f.* rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară. III. *s.n. (fig.)* autoritate morală, influență (asupra cuiva). (< fr.

ascendant, it. *ascendente* < lat. *ascendens)*

ascendénță *s.f.* linie de rudenie ascendentă; origine. (cf. fr. *ascendence*, it. *ascendenza)*

ascensionál *adj. (rar)* care tinde să urce; suitor, urcător. (cf. fr. *ascensionnel)*

ascensiúne *s.f.* **1.** mișcare de jos în sus a unui mobil. **2.** urcare, suire (pe un munte); înălțare (cu balonul). ● *(fig.)* creștere, dezvoltare. v. progres. ● ridicare, dezvoltare (în profesiune etc.). (cf. fr. *ascension*, lat. *ascensio)*

ascensór *s.n.* cabină sau platformă care transportă oameni și materiale în sus și în jos într-o clădire cu mai multe etaje, într-o mină etc.; lift. (< fr. *ascenseur)*

ascét *s.m. (bis.)* sihastru, anahoret, pustnic. ● *(fig.)* om care își impune o viață austeră și retrasă. (< fr. *ascète*, it. *asceta*, cf. gr. *asketes* — deprins, exercitat)

ascétic *adj.* de ascet. (cf. fr. *ascétique*, it. *ascetico*, lat. bis. *asceticus)*

ascétică *s.f.* ramură a teologiei care studiază viața și operele marilor asceți creștini. (< fr. *ascetique*, it. *ascetica)*

ascetísm *s.n.* concepție mistico-religioasă care propovăduiește renunțarea la plăceri și impune o viață austeră și retrasă; viață de ascet, sihăstrie; *(fig.)* viață aspră și retrasă pe care și-o impune cineva. (cf. fr. *ascétisme*, it. *ascetismo)*

ascítă *s.f. (med.)* hidropizie abdominală. (< fr. *ascite)*

asclepiád *adj. (metr.; în expr.) vers asclepiad* = vers grec sau latin, format dintr-un spondeu, doi coriambi și un iamb; *(p. ext.)* strofă alcătuită din astfel de versuri. (< fr. *asclépiade*, lat. *asclepiadeum)*

ascomicéte *s.f.pl. (bot.)* familie de ciuperci care se caracterizează prin înmulțirea cu spori produși de o ască. (< fr. *ascomycètes)*

asecá *vb.* I. *tr.* a îndepărta apele de infiltrație dintr-o porțiune de teren; a deseca. (după fr. *assécher)*

asediá *vb.* I. *tr. (mil.)* a încercui, a supune unui asediu, a împresura (o cetate, un oraș etc.). (< it. *assediare)*

asediatór *adj. (adesea subst.)* care asediază. (cf. it. *assediatore)*

asédiu *s.n. (mil.)* împresurare cu armată a unui loc întărit, pentru a-l cuceri. ○ *(în țările capitaliste) stare de asediu* = suspendare a puterii legilor și înlocuirea lor cu un regim de represiune împotriva maselor populare. (< it. *assedio)*

aselenizá *vb.* I. *intr. (despre astronave)* a lua contact cu luna, venind de pe pământ. (< rus. *aselenizatiia)*

asentiméntul *s.n.* consimțământ voluntar la propunerea, la acțiunea cuiva; învoire, permisiune. ○ *(expr.) a fi în asentimentul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva. (cf. fr. *assentiment)*

asepsie *s.f. (med.)* lipsă a oricărui germen patogen care ar putea infecta o rană, un organism etc. (< fr. *asepsie*, cf. gr. *a* — fără, *sepsis* — infecție)

aséptic *adj. (med.; în special despre instrumente chirurgicale)* în stare de asepsie. (< fr. *aseptique)*

asertóric *adj. (log.)* care are caracterul unei aserțiuni. ○ *judecată asertorică* = judecată care arată o situație de fapt, fără a fi dovedită. (< fr. *assertorique)*

aserțiúne *s.f.* afirmație (care nu este însoțită de o probă). (cf. fr. *assertion*, it. *asserzione*, lat. *assertio* < *asserere* — a afirma)

aservi *vb.* IV. *tr.* a supune (un popor, o țară) unor interese străine, a subjuga, a înrobi. (< fr. *asservir*, cf. lat. *asservire)*

asesór *s.m.* și *f.* **1.** ajutor al unui judecător (în diferite sisteme de judecată); persoană care ia parte la judecată alături de magistrat. **2.** reprezentant al oamenilor muncii într-un complet de judecată, care asigură aplicarea legilor în spiritul justiției de clasă și al intereselor oamenilor muncii. (< fr. *assesseur*, cf. lat. *assessor* — ajutor, adjunct)

asexuát *adj. (biol.; despre ființe)* fără sex. ○ *reproducere asexuată* = înmulțire prin diviziune, fără fecundație. (cf. fr. *asexue)*

asezoná *vb.* I. *tr.* a pune ingrediente într-o mâncare. (< fr. *assaisonner)*

asfált *s.n. (tehn.)* amestec natural sau artificial de bitum cu alte materiale minerale, întrebuințat mai ales la pavarea drumurilor. (< fr. *asphalte*, cf. lat. *asphaltus*, gr. *asphaltos)*

asfaltá *vb.* I. *tr.* a acoperi (o șosea, o stradă etc.) cu asfalt. (< fr. *asphalter)*

asfáltic *adj.* care conține, care este impregnat cu asfalt. (< fr. *asphaltique)*

asfaltór *s.m.* muncitor care lucrează la asfaltare. (< *asfalta)*

asfixiá *vb.* I. *tr.* a înăbuși, a sufoca, a provoca moartea cuiva prin asfixie. ● *refl.* a se sufoca. (< fr. *asphyxier)*

asfixiánt *adj.* care provoacă asfixie; sufocant, înăbușitor. (cf. fr. *asphyxiant)*

asfixie *s.f.* oprire a respirației (cauzată de strangulare, de respirarea unui gaz toxic, de înecare etc.), care poate provoca încetarea bătăilor inimii și moartea; înăbușire, sufocare. (< fr. *asphyxie*, cf. gr. *asphyxia* — oprire a pulsului)

asibilá *vb.* I. *tr.* a da unui sunet caracterele sunetului *s.* (< fr. *assibiler)*

asibiláre *s.f. (fon.)* fenomen prin care un sunet nesiflant se transformă într-un sunet siflant. (< *asibila*, după fr. *assibilation)*

asiduitáte *s.f.* **1.** silință, stăruință, sîrguință. **2.** frecventare perseverentă a cuiva. (cf. fr. *assiduité*, it. *assiduità*, lat. *assiduitas)*

asíduu *adj.* silitor, sîrguincios, stăruitor, zelos. ● perseverent, insistent. (< fr. *assidu*, it. *assiduo*, lat. *assiduus)*

asiétă *s.f. (mar.)* poziţie de echilibru normal al unei nave. (< fr. *assiette)*
asignát *s.n. (ist.)* hîrtie-monedă franceză, emisă în timpul revoluţiei din 1789. (< fr. *assignat*)
asimétric *adj.* lipsit de simetrie; nesimetric, neregulat. (cf. fr. *asymétrique)*
asimetríe *s.f.* lipsă de simetrie; nesimetrie, neregularitate. (cf. fr. *asymétrie*, gr. *asymmetria)*
asimilá *vb.* I. *tr.* **1.** *(biol.)* a transforma în propria sa substanţă materiile hrănitoare absorbite de organism. **2.** a face asemănător, a prezenta ca asemănător. ● a face asemănător cu sine (o naţionalitate, un popor) prin ştergerea trăsăturilor caracteristice (limbă, obiceiuri etc.). **3.** a dobîndi, a învăţa, a-şi însuşi (idei, cunoştinţe etc.). **4.** *(fon.)* a transforma un sunet prin influenţa unui alt sunet din apropiere. (< fr. *assimiler*, cf. lat. *assimilare* < *ad* — la, *similis* — asemănător)
asimilábil *adj.* care se poate asimila. (cf. fr. *assimilable*)
asimilăţie *s.f.* **1.** asimilare. **2.** *(biol.)* proces fiziologic de transformare a substanţelor nutritive într-un organism animal sau vegetal. **3.** *(fon.)* transformarea unui sunet sub influenţa altui sunet apropiat. (cf. fr. *assimilation*, lat. *assimilatio)*
asimptótă *s.f. (mat.)* linie de care se apropie o curbă, dar pe care nu o atinge decît la infinit. (< fr. *asymptote*, cf. gr. *asymptotos* — nume coincident)
asindét *s.n. (lit.)* figură de stil care constă în suprimarea conjuncţiilor copulative într-o frază, pentru a-i da vigoare, dinamism. (< it. *asindeto*, cf. gr. *asyndetos* — nelegat)
asistá *vb* I. **1.** *intr.* a lua parte, a fi prezent, a participa. **2.** *tr.* a sta pe lîngă cineva pentru a-l putea ajuta. (< fr. *assister*, cf. lat. *assistere* — a fi alături)
asistént *adj.* prezent, de faţă (la ceva). // *s.m.* şi *f.* persoană care asistă pe cineva; ajutor. ● persoană care lucrează la o catedră de învăţămînt superior, ocupînd al doilea grad în ierarhie. (cf. fr. *assistant*, germ. *Assistent)*
asisténţă *s.f.* **1.** prezenţă (într-un anumit loc). ● public, oameni care iau parte la ceva. **2.** sprijin, ajutor. (cf. fr. *assistance*, germ. *Assistenz)*
asistolie *s.f. (med.)* slăbire a contracţiilor inimii, mai ales în ultima fază a bolilor de cord. (< fr. *asystolie*, cf. gr. *a* — fără, *systole* — contracţie)
asíză *s.f. (arhit.)* strat orizontal de material (cărămidă, mortar etc.) în construcţia unui zid. (< fr. *assise)*
asociá *vb.* I. *refl.* **1.** a se întovărăşi, a se uni (într-un anumit scop). **2.** a se alătura (unei acţiuni, unei idei etc.), a urma. **3.** a se lega, a se înlănţui (pe bază de asociaţii). (< fr. *associer*, it. *associare*, lat. *associare)*
asociát *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care s-a unit cu altul (sau cu alţii), în vederea unui scop anumit. ● membru al unei asociaţii, al unei societăţi etc. (< *asocia*, cf. fr. *associé*, it. *associato)*
asociativ *adj. (fil.)* relativ la asociaţie (**3**); *(despre memorie)* evocator de imagini prin asociaţie (**3**). (cf. fr. *associatif)*
asociáţie *s.f.* **1.** asociere, unire, întovărăşire. **2.** grupare, uniune constituită printr-un statut, în vederea unui anumit scop. **3.** *(fil.)* calitate a fenomenelor psihice de a se uni în cîmpul conştiinţei; legătură între reprezentări, idei etc. **4.** *(chim.; în expr.) asociaţie moleculară* = grupare de două sau mai multe molecule identice. (cf. fr. *association*, it. *associazione)*
asociaţionísm *s.n. (fil.)* curent de gîndire idealist care consideră psihicul ca o asociere mecanică de senzaţii, neglijînd în felul acesta rolul activ al conştiinţei. (< fr. *associationnisme)*
asociaţionist *adj.* privitor la asociaţionism. // *s.m.* şi *f.* adept al asociaţionismului. (< fr. *associationniste)*
asolaménţ *s.n. (agr.)* tehnică de cultivare a pămîntului constînd în împărţirea unui teren cultivabil în parcele, pe care se cultivă un anumit grup de plante. (< fr. *assolement)*
asonánţă *s.f.* **1.** *(lit.)* rimă imperfectă formată numai din identitatea vocalei accentuate. **2.** Corespondenţă de sunete. (< it. *assonanza)*
asortá *vb.* I. *tr.* **1.** a stringe, a aşeza la un loc diferite lucruri în vederea formării unui tot armonios. ● *refl.* a se potrivi. **2.** a aproviziona (un magazin) cu mărfuri variate. (< fr. *assortir)*
asortimént *s.n.* ansamblu de mărfuri sau produse de aceeaşi categorie, dar de forme şi calităţi diferite. (< fr. *assortiment)*
aspéct *s.n.* **1.** înfăţişare, formă exterioară sub care ni se înfăţişează ceva. **2.** *(gram.)* categorie gramaticală a unor limbi, cu ajutorul căreia se arată durata sau gradul de realizare a acţiunii unui verb. (< fr. *aspect*, cf. lat. *aspectus* < *aspicere* — a privi)
aspectuós *adj.* cu aspect plăcut, prezentabil, arătos. (< *aspect*)
aspergilóză *s.f. (vet.)* boală la păsări, produsă de un parazit care trăieşte pe trahee şi bronhii, producînd mici umflături. (< fr. *aspergillose)*
asperitáte *s.f.* calitatea de a fi aspru la pipăit, zgrunţuros; asprime; *(concr.)* partea zgrunţuroasă a unei suprafeţe. ● *(fig.)* asprime, lipsă de delicateţe, de supleţe. (cf. fr. *asperité*, lat. *asperitas* < *asper* — aspru)
aspersiúne *s.f. (agr.)* stropire a unei culturi cu apă aruncată sub formă de picături imitînd ploaia; ploaie artificială. (cf. fr. *aspersion*, lat. *aspersio)*
aspersór *s.n. (agr.)* aparat pentru stropirea culturilor cu apă sub formă de picături imitînd ploaia. (cf. fr. *aspersoir)*
aspíc *s.n.* substanţă gelatinoasă pregătită din zeamă de carne şi de oase şi

folosită pentru prepararea unor mîncăruri; gelatină, piftie. (< fr. *aspic*)
aspirá *vb.* I. **1.** *tr.* a trage aer în plămîni; a inspira. ● *(despre o pompă)* a trage, a absorbi (un fluid) prin modificarea presiunii aerului. ● *(fon.)* a pronunța un sunet întovărășindu-l de un sunet laringal. **2.** *intr. (fig.)* a ținti, a năzui, a tinde spre ceva. (< fr. *aspirer*, it. *aspirare* < lat. *adspirare*)
aspiránt *s.m.* și *f.* persoană care tinde, care năzuiește la ceva. ● persoană care studiază pentru a obține titlul de „candidat în științe". (cf. fr. *aspirant*, it. *aspirante*, rus. *aspirant*)
aspirantúră *s.f.* formă de studiu organizată pe lîngă instituțiile de învățămînt superior pentru pregătirea specialiștilor și cercetătorilor, absolvenți ai facultăților și institutelor, în vederea obținerii titlului de „candidat în științe" (< rus. *aspirantura*)
aspirát *adj. (fon.; despre sunete)* cu pronunțarea întovărășită de o puternică emisiune de aer. (< *aspira*)
aspirátor *adj.*, care aspiră (aer, apă etc.) // *s.n.* aparat care aspiră fumul, praful, gazele nocive etc. (cf. fr. *aspirateur*)
aspirație *s.f.* **1.** năzuință, dorință, rîvnă. **2.** *(tehn.)* deplasare a unui fluid de-a lungul unei conducte, care se produce prin micșorarea presiunii aerului din ea. ● sorbire de aer; aspirare. (cf. fr. *aspiration*, it. *aspirazione*, lat. *adspiratio*)
aspirínă *s.f.* substanță solidă, albă, folosită ca medicament febrifug și calmant. (< germ. *Aspirin*)
asténic *adj., s.m.* și *f. (med.)* (suferind) de astenie; lipsit de puteri; slăbit, istovit. (< fr. *asthénique*)
astenie *s.f. (med.)* slăbire generală a organismului; slăbiciune, istovire. (<fr. *asthénie*, cf. gr. *a* — fără, *sthenos* — putere)
astérie *s.f. (zool.)* specie de echinoderm în formă de stea; stea-de-mare. (< fr. *astérie*)
asterísc *s.n.* semn tipografic în formă de stea, care pus într-un text indică prezența unei note la subsol sau înaintea unor elemente lexicale indică faptul că sînt neatestate și reconstituite. (< fr. *astérisque*, cf. lat. *asteriscus*, gr. *asteriskos* — steluță)
asteroíd *s.m. (astr.; de obicei la pl.)* numele unor planete mici, care își au orbitele între orbitele lui Marte și Jupiter. ● bolid, aerolit. (< fr. *astéroïde*, cf. gr. *asteroeides* — asemănător unei stele)
astigmátic *adj.* **1.** *(fiz.; despre imagini)* deformat prin astigmatism. **2.** *(med.; și subst.)* suferind de astigmatism. (cf. fr. *astigmat*)
astigmatísm *s.n.* **1.** *(fiz.)* defect al unei lentile, care dă o imagine deformată datorită curburii sale neegale. **2.** *(med.)* defect al vederii, datorit faptului că curbura corneei sau a cristalinului este neegală și care face ca ochiul să perceapă obiectele difuz. (< fr. *astigmatisme*, cf. gr. *a* — fără, *stigma* — punct)
astmátic *adj. (adesea subst.)* **1.** care suferă de astmă. **2.** cauzat de astmă. (cf. fr. *asthmatique*, lat. *asthmaticus*)
ástmă *s.f. (med.)* boală manifestată prin greutate în respirație. (< fr. *asthme*, cf. gr. *asthma* — respirație)
astragál *s.n.* **1.** *(anat.)* unul dintre oasele mari ale tarsului. **2.** *(arhit.)* brîu care împodobește extremitatea superioară a unei coloane, la baza capitelului. (< fr. *astragale*, cf. gr. *astragalos*)
astrahán *s.n.* miel (de Astrahan) cu blana încrețită și foarte fină; *(p. ext.)* blana acestui miel. ● haină de iarnă lucrată dintr-o astfel de blană. (< rus. *Astrahan*, n.p.)
astrál *adj.* al aștrilor, care vine de la aștri. (cf. fr. *astral*, lat. *astralis*)
astralít *s.m. (tehn.)* exploziv detonant de siguranță. (< fr. *astralite*)
astringént *adj., s.n.* (substanță) care produce strîngerea țesuturilor animale. (cf. fr. *astringent*, it. *astringente*, lat. *astringens* < *astringere* — a strînge)
astringență *s.f.* calitatea unor substanțe de a fi astringente. (cf. fr. *astringence*)
astrófic *adj. (despre versuri)* care nu formează strofe. (< fr. *astrophique*)
astrofizică *s.f.* ramură a astronomiei care cercetează structura și mișcarea aștrilor prin anumite metode fizice. (cf. fr. *astrophysique*)
astrografíe *s.f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea aștrilor. (cf. fr. *astrographie*)
astrolăb *s.n. (astr.)* instrument pentru măsurarea pozițiilor aștrilor și a înălțimii lor deasupra orizontului. (< fr. *astrolabe*, cf. it. *astrolabio* < gr. *astron* — astru, *lambanein* — a lua)
astrolatríe *s.f.* închinare la stele. (cf. fr. *astrolâtrie*, it. *astrolatria*)
astrológ *s.m.* practicant al astrologiei. (cf. fr. *astrologue*, lat. *astrologus*, gr. *astrologos*)
astrológic *adj.* de astrologie. (cf. fr. *astrologique*, lat. *astrologicus*)
astrologíe *s.f.* pretinsă știință de a prezice destinul omului după poziția și mersul aștrilor. (cf. fr. *astrologie*, it., lat. *astrologia* < gr. *astrologia astron* — astru, *logos* — studiu)
astrometríe *s.f. (astr.)* tehnica determinării locului de observație raportat la sfera cerească sau la diferiți aștri de pe boltă. (< fr. *astrométrie*)
astronaút *s.m.* persoană care explorează spațiul cosmic, care navighează către aștri. (cf. gr. *astron* — astru, lat. *nauta* — navigator)
astronaútică *s.f.* știința care studiază posibilitățile și condițiile navigației interastrale. (cf. fr. *astronautique*)
astronávă *s.f.* aeronavă destinată zborurilor interastrale. (cf. gr. *astron* — astru, lat. *navis* — navă)

astronóm *s.m.* specialist în astronomie. (< fr. *astronome*, lat., gr. *astronomos)*
astronómic *adj.* de astronomie, referitor la astronomie. ● *(fig.)* de proporții uriașe, vast, imens. (cf. fr. *astronomique*, lat. *astronomicus)*
astronomíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul aștrilor și cu legile mișcării lor. (cf. fr. *astronomie*, lat. ,gr. *astronomia*, gr. *astron* — astru, *nomos* — lege)
astroscóp *s.n.* telescop astronomic, folosit pentru examinarea sumară a bolții cerești. (< fr. *astroscope*, cf. gr. *astron* — astru, *scopein* — a privi)
ástru *s.m.* nume dat stelelor și planetelor; corp ceresc. (< lat. *astrum*, cf. it. *astro*, fr. *astre* < gr. *astron)*
astúție *s.f.* șiretenie, vicleniе; șiretlic, vicleșug. (< it. *astuzia)*
astuțiós *adj. (rar)* viclean. (cf. it. *astuzia)*
asumá *vb.* I. *tr.* a-și lua (ceva) asupra sa; a se angaja la îndeplinirea unui lucru. (< fr. *assommer*, după *sumă)*
atác *s.n.* **1.** *(mil.)* faptul de a ataca; asalt, ofensivă, năvală, iureș. **2.** acțiune violentă și susținută împotriva unor teorii, unor concepții etc. **3.** *(med.)* apariție bruscă și violentă a unei boli. v. a c c e s, c r i z ă, ș o c. (< fr. *attaque*, it. *attacco)*
atacá *vb.* I. **1.** *tr.* **1.** *(mil.)* a începe o luptă, a face un act de agresiune, a da un atac. **2.** *(fig.)* a lua atitudine potrivnică, trecînd la acțiune, față de o situație, față de o teorie etc. **3.** a vătăma, a distruge, a mina, a roade. **4.** a aborda (o problemă, un subiect, o discuție). **II.** *intr.* a lua inițiativa într-o întrecere sportivă. (< fr. *attaquer*, it. *attaccare)*
atacábil *adj.* care poate fi atacat. (cf. fr. *attacable*, it. *attacabile)*
atacánt *adj.* care atacă. (cf. fr. *attaquant)*
atacatór *s.m.* și *f. (rar)* persoană care atacă; agresor. (< *ataca)*
ataraxíe *s.f.* **1.** *(fil.)* concepție filozofică idealistă antică, potrivit căreia omul trebuie să năzuiască către o stare de liniște sufletească desăvîrșită, apatică. **2.** *(med.)* stare patologică de pasivitate a unui organ, a unei funcțiuni etc. (< fr. *ataraxie*, cf. gr. *a* — fără, *tarassein* — a tulbura)
atáș *s.n.* cutie metalică (cu formă aerodinamică) care se atașează mai ales la motocicletă. ● piesă atașată la ceva. (< fr. *attache)*
atașá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) alătura. **2.** *refl. (fig.)* a prinde dragoste pentru cineva sau ceva, a căpăta o afecțiune pentru cineva. (< fr. *attacher)*
atașábil *adj.* care poate fi atașat; *(fig.)* prietenos, sociabil. (cf. fr. *attachable)*
atașaménț *s.n.* afecțiune puternică pentru cineva sau ceva; prietenie, simpatie, dragoste. (cf. fr. *attachement)*
atașát *s.m.* persoană care face parte din reprezentanța diplomatică a unui stat. < *atașa)*
atávic *adj.* transmis prin atavism; referitor la atavism; *(p. ext.)* primitiv, sălbatic. (< fr. *atavique)*
atavism *s.n.* apariție la unele vietăți (mai ales din regnul animal) a unor caractere neobișnuite, pe care le-a avut un strămoș îndepărtat. (< fr. *atavisme*, cf. lat. *atavus* — strămoș îndepărtat, strămoș)
atáxic *adj.* de ataxie. // *s.m.* și *f.* suferind de ataxie. (< fr. *ataxique)*
ataxíe *s.f. (med.)* boală a sistemului nervos central caracterizată prin neregularitate în mers. (< fr. *ataxie*, cf. gr. *a* — fără, *taxis* — ordine)
atebrínă *s.f.* medicament întrebuințat în combaterea malariei.(< fr. *atébrine)*
ateísm *s.n. (fil.)* concepție filozofică științifică care neagă existența oricărei divinități, a miracolelor și a vieții de apoi; negare a lui Dumnezeu. (< fr. *athéisme*, it. *ateismo* < gr. *a* — fără, *theos* — zeu)
ateíst *adj.* de ateu, referitor la ateism. (cf. fr. *athéiste*, it. *ateista)*
ateláj *s.n.* **1.** pereche de animale de tracțiune înhămate cu harnașamentul necesar. ● fel de a înhăma animalele de tracțiune. **2.** echipamentul de legătură dintre două vehicule. (< fr. *attelage)*
atélă *s.f. (med.)* scîndurică folosită pentru a imobiliza un membru fracturat. (< fr. *attelle*, cf. lat. *hastella* — bastonaș)
ateliér *s.n.* **1.** loc, încăpere, local înzestrat cu unelte sau mașini unde se desfășoară o activitate meșteșugărească sau industrială organizată. ● totalitatea lucrătorilor care muncesc într-un asemenea local. **2.** încăpere de lucru a unui pictor, a unui sculptor, a unui fotograf etc. (< fr. *atelier)*
a témpo *loc. adv. (muz.)* în tact. în mișcarea prescrisă. (< it. *a tempo)*
atenánsă *s.f. (mai ales la pl.)* anexă a unei case, folosită în scopuri diferite. v. d e p e n d i n ț e. (cf. it. *attenenza*, fr. *attenant)*
atenéu *s.n.* clădire publică în care au loc manifestații cultural-artistice. (< fr. *athénée*, cf. lat. *athenaeum*, gr. *Athenaion* — templul zeiței Atena)
aténт *adj.* **1.** cu atenția îndreptată către ceea ce se petrece (în fața lui), cu luare-aminte, cu băgare de seamă. ● făcut cu atenție. **2.** amabil, politicos, prevenitor față de cineva. (< lat. *attentus* < *attendere* — a se întinde spre, a fi cu luare aminte)
atentá *vb.* I. *intr.* a comite un atentat. ○ *a atenta la viața cuiva* = a încerca să asasineze pe cineva, a săvîrși un atentat. ● *(fig.)* a încălca, a viola (un drept). (< fr. *attenter*, cf. lat. *attentare)*
atentát *s.n.* încercare, tentativă de a ucide, de a omorî pe cineva. ● *(fig.)* încercare de necinstire, de răpire a libertăților cuiva; tentativă, proiect de distrugere a unei stări de fapt etc. (< fr. *attentat)*

atentatór *s.m.* și *f.* făptuitor al unui atentat sau al unei tentative de atentat. (cf. fr. *attentatoire)*

atenție *s.f.* **1.** *(psih.)* proces psihic complex care contribuie la perceperea distinctă numai a anumitor impresii din mai multe impresii simultane. **2.** interes, preocupare, grijă. ○ *(expr.) în atenția cuiva* = reclamînd luarea-aminte specială a cuiva. **3.** *(la pl.)* atitudine binevoitoare; solicitudine, amabilitate. ○ *(expr.) a da atenție* (cuiva) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva). ● *(concr.)* dar, cadou. (cf. fr. *attention*, it. *attenzione*, lat. *attentio)*

atenuá *vb.* I. *tr.* a micșora, a slăbi, a modera, a ușura (puterea, intensitatea unui fenomen, a unui fapt etc.). (< fr. *attenuer*, lat. *attenuare)*

atenuánt *adj.* care atenuează, slăbește, micșorează; moderant. ○ *(jur.: în expr.) circumstanțe atenuante* = împrejurări care ușurează vinovăția unui acuzat. (cf. fr. *atténuant*, lat. *attenuans)*

aterizá *vb.* I. *intr. (despre avioane)* a lua contact cu pămîntul după zbor, mergînd pe roți pînă la oprire. (după fr. *atterrissage)*

aterizáj *s.n.* **1.** aterizare. **2.** loc unde o navă poate să tragă la uscat. (< fr. *atterrissage)*

aterizáre *s.f.* luarea contactului cu pămîntul, de către un avion, după zbor. ● *tren de aterizare* = sistem de două sau de trei roți, cu ajutorul căruia avionul rulează pe teren. ● *(sport)* luarea contactului cu pămîntul după săritură. (< *ateriza)*

aterizór *s.n. (av.)* tren de aterizare. (cf. fr. *atterrisseur)*

atermán *adj. (fiz.; despre corpuri)* prin care nu trece căldura. (< fr. *athermane)*

atestá *vb.* I. *tr.* a face dovadă, a dovedi; a confirma. ● a dovedi că ceva există; *(la pasiv)* a figura într-un text. (< fr. *attester*, cf. lat. *attestari* < *testis* — martor)

atestát *s.n.* act care atestă ceva; *(spec.)* diplomă, certificat de studii. (cf. germ. *Attestat*, lat. *attestatum* < *attestari* — a depune mărturie)

ateu *s.m.* și *f.* persoană care nu are o religie, care neagă orice divinitate. (< fr. *athée*, it. *ateo*, lat. *atheos*, gr. *atheos* < *a* — fără, *theos* — zeu)

átic [1] *adj. (ist.)* propriu Aticei antice, locuitorilor ei sau vieții acestora. ○ *(expr.) frumusețe atică* = frumusețe desăvîrșită. ● care se distinge prin bun gust sau spirit. ○ *(expr.) sare atică* = ironie subtilă, spirit fin. (cf. fr. *attique*, it. *attico* < *Atica*, n. p.)

átic [2] *s.n. (arhit.)* parte a antablamentului ridicată deasupra cornișei, menită să mascheze marginea acoperișului. (cf. fr. *attique*, it. *attico)*

aticísm *s.n. (lit.)* ceea ce caracterizează scrierile atenienilor antici; măsură, eleganță, puritate de stil și de limbă. (< fr. *atticisme*, it. *atticismo*, lat. *atticismus)*

aticíst *s.m. (lit.)* imitator al scrierilor atice. (cf. fr. *atticiste*, it. *atticista)*

atitúdine *s.f.* **1.** poziție a corpului, ținută. **2.** fel de a se purta, de a fi; purtare, comportare. ○ *(expr.) a lua atitudine* = a-și afirma cu hotărîre punctul de vedere. (< fr. *attitude*, it. *attitudine)*

atlánt *s.m. (arhit.)* statuie, reprezentînd un bărbat într-o atitudine de efort, care susține antablamentul unui edificiu sau alte elemente de arhitectură. (< it., fr. *atlante)*

atlás *s.n.* **I. 1.** lucrare cartografică care conține hărți geografice (însoțite uneori de explicații și date în legătură cu regiunile respective). **2.** lucrare care conține o colecție de desene, stampe etc. **II.** *(anat.)* prima vertebră a gîtului. (< fr. *atlas*, cf. *Atlas*, n.p.)

atlét *s.m.* și *f.* persoană care practică atletismul. ● *(fig.)* om robust, puternic, cu o construcție fizică robustă. ● *(fig.)* luptător (la circ, la concursuri etc.). (cf. fr. *athlète*, it. *atleta*, lat. *athleta*, gr. *athletes)*

atlétic *adj.* de atlet, de atletism. (cf. fr. *athlétique*, lat. *athleticus)*

atlétică *s.f. (în expr.) atletică ușoară* = atletism; *atletică grea* = sportul cu halterele. (cf. fr. *athlétique)*

atletism *s.n.* exerciții sportive de alergări, sărituri și aruncări; latură a sportului care cuprinde aceste exerciții. (cf. fr. *athlétisme)*

atmosféră *s.f.* **I. 1.** stratul de aer care înconjură pămîntul. **2.** *(fig.)* stare de spirit; situație, stare, mediu în care trăiește cineva, ceva. **II.** *(fiz.)* unitate de măsură a presiunii gazelor, egală cu greutatea unei coloane de mercur cu o secțiune de 1 cm^2, înaltă de 76 cm. (cf. fr. *atmosphère*, it. *atmosfera* < gr. *atmosphaira* < *atmos* — abur, *sphaira* — sferă)

atmosférie *adj.* de (din) atmosferă, privitor la atmosferă. (cf. fr. *atmospherique*, it. *atmosferico)*

atmosferizáre *s.f.* dizolvare și descompunere a rocilor sub influența agenților atmosferici.

atól *s.m. (geogr.)* insulă de forma unui inel, care are în mijloc o lagună; este formată prin depunerea letelor de corali. (< fr. *attoll*, cf. it. *atóllo)*

atóm *s.m.* **1.** *(fiz.)* cea mai mică parte a unui element chimic, care mai păstrează proprietățile chimice ale elementului și care este format dintr-un nucleu încărcat cu sarcină electrică pozitivă, înconjurat de electroni cu sarcină electrică negativă, mișcîndu-se pe traiectorii bine definite. **2.** *(în concepția materialist-mecanicistă)* corpuscul infinit de mic, indivizibil, etern, considerat a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. (< fr. *atome*, it. *atomo* < lat. *atomus*, gr. *atomos* — indivizibil)

atómic *adj.* referitor la atomi, specific atomilor. ○ *număr atomic* = număr de ordine pe care îl are fiecare element chimic în tabela periodică a elementelor; *energie atomică* = energie nucleară; *bombă atomică* = bombă a cărei putere este bazată pe energia nucleară. (cf. fr. *atomique*, it. *atomico)*

atomísm *s.n.* **1.** *(fiz.)* teoria ştiinţifică modernă a structurii şi proprietăţilor atomilor ca particule divizibile, schimbătoare. **2.** *(fil.)* sistem filozofic materialist-mecanicist, din antichitate, care susţinea că tot ceea ce există se compune din particule materiale, indivizibile, eterne, în continuă mişcare, numite atomi. (cf. fr. *atomisme)*

atomíst *adj., s.m.* şi *f.* referitor la atomism; propagator al atomismului; *(peior.)* care tinde să înspăimînte lumea cu bomba atomică. (cf. fr. *atomiste*, it. *atomista*, rus. *atomist)*

atomizá *vb.* I. *tr.* a transforma un lichid în picături foarte fine; a pulveriza. (< fr. *atomiser)*

atomizatór *s.n.* aparat pentru pulverizarea fină a unui lichid, folosit la dezinfectare, la vopsit etc. (< *atomiza)*

atón *adj.* **1.** *(med.; despre ţesuturi)* atins de atonie; lipsit de vitalitate, de vigoare. **2.** *(lingv.; despre vocale, silabe, cuvinte)* lipsit de accent; neintonat. (< fr. *atone*, cf. gr. *a* — fără, *tonos* — ton, arc)

atonalísm *s.n.* curent decadent care recomandă atonalitatea în compoziţiile muzicale.

atonalitáte *s.f. (muz.)* lipsă de armonie, de tonalitate. (cf. fr. *atonalité)*

atónic *adj. (med.)* atins de atonie; lipsit de putere, de vlagă; aton (**1**). (< fr. *atonique)*

atonie *s.f. (med.)* slăbire a elasticităţii ţesuturilor; lipsă de putere, de vitalitate; moliciune. (< fr. *atonie*, cf. gr. *atonie* — moleşeală)

atóxic *adj. (despre substanţe)* neotrăvitor, inofensiv. (cf. fr. *atoxique)*

atractív *adj.* atrăgător, distractiv, captivant. (cf. fr. *attractif*, lat. *attractivus)*

atracţie *s.f.* **1.** înclinaţie puternică spre cineva sau ceva. ● farmec. **2.** *(fiz.)* tendinţă de apropiere a corpurilor. **3.** *(la pl.)* distracţie, petrecere, amuzament. ○ *număr de atracţie* = număr din programul unui varieteu, al unui circ etc. (cf. fr. *attraction*, it. *attrazione*, lat. *attractio)*

atráge *vb.* III. *tr.* **1.** a trage, a aduce la (către) sine. ● a hotărî, a determina (pe cineva) să facă ceva. **2.** *(fig.)* a ispiti, a ademeni. **3.** a avea ca urmare, drept consecinţă. (după fr. *attirer*, it. *attrarre)*

atrăgătór *adj.* ademenitor, ispititor, atractiv. (< *atrage)*

atribuí *vb.* IV. *tr.* **1.** a da, a acorda, a conferi. **2.** a da (ceva) ca venind de la ..., a pune pe seama cuiva, în socoteala cuiva. (< fr. *attribuer*, cf. lat. *attribuere)*

atribút *s.n.* **1.** însuşire care aparţine în mod special, care este proprie unui obiect, unui fenomen etc. ● semn distinctiv, simbol. **2.** *(gram.)* parte secundară de propoziţie, care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia. (< lat. sc. *atributum*, cf. fr. *attribut)*

atributív *adj.* cu funcţie de atribut. (cf. fr. *attributif)*

atribúţie *s.f.* competenţă, autoritate care se exercită într-o anumită sferă de activitate; sarcină, obligaţie, însărcinare. (cf. fr. *attribution*, lat. *attributio)*

átrium *s.n.* **1.** *(ist.)* curtea interioară, înconjurată de portice acoperite, a caselor romane antice. **2.** *(rar)* partea din mijloc a unei biserici. **3.** *(anat.)* fiecare dintre cele două despărţituri superioare ale inimii; auricul. (< lat., fr. *atrium)*

atróce *adj.* crud, sîngeros, cumplit, fioros; groaznic. (< fr. it., *atroce*, lat. *atrox)*

atrocitáte *s.f.* **1.** cruzime. **2.** *(concr.)* faptă înspăimîntătoare; grozăvie. (cf. fr. *atrocité*, it. *atrocità*, lat. *atrocitas)*

atrofiá *vb.* I. *refl. (med.)* a-şi pierde vitalitatea, vigoarea; a (se) încărci (ţesuturile, organele). (< fr. *atrophier)*

atrofíe *s.f. (med.)* micşorare a volumului şi a puterii unei celule, a unui ţesut, a unui organ etc. cauzată de inactivitate sau de tulburări de nutriţie. (< fr. *atrophie*, cf. lat. *atrophia*, gr. *a* — fără, *trophe* — hrană)

atropínă *s.f. (chim.)* alcaloid toxic extras din mătrăgună, care are un efect puternic, calmant, asupra sistemului nervos. (< fr. *atropine*, cf. lat. *atropa* — mătrăgună)

atú *s.n.* **1.** carte de joc de culoare, care este socotită convenţional a avea o valoare mai mare decît celelalte. **2.** situaţie, element, poziţie care oferă un avantaj sau superioritate într-o anumită împrejurare. (< fr. *atout*, cf. *à tout)*

audiá *vb.* I. *tr.* **1.** *(jur.)* a asculta depoziţia unui martor, a supune unui interogatoriu. **2.** a asculta un curs, o conferinţă, un şir de prelegeri etc. ● a asculta muzică (de obicei înregistrată pe discuri, pe bandă de magnetofon etc.). (după lat. *audire)*

audíbil *adj.* care poate fi auzit, care se aude. (cf. fr. *audible*, lat. *audibilis)*

audibilitáte *s.f. (fiz.)* proprietate a unor vibraţii de a produce senzaţia de auz. (cf. fr. *audibilité)*

audiénţă *s.f.* întrevedere acordată de către un demnitar unei persoane care l-a solicitat să-i vorbească (într-o chestiune oficială); timpul cît durează această întrevedere. (cf. fr. *audience*, lat. *audientia)*

audiométru *s.n. (fiz.)* aparat pentru determinarea înălţimii sunetelor. (< fr. *audiomètre*, cf. lat. *audire* — a auzi, gr. *metron* — măsură)

auditív *adj.* care ține de auz, referitor la auz. (cf. fr. *auditif)*
auditór *s.m.* și *f., adj.* (cel) care ascultă un curs, o conferință etc.; ascultător. (cf. fr. *auditeur*, lat. *auditor)*
auditóriu *s.n.* **1.** asistență, public (la o conferință, la un curs etc.). **2.** sală de cursuri. (cf. lat. *auditorium*, fr. *auditoire)*
audiție *s.f.* faptul de a audia (2); *(spec.)* audiere de muzică cu un auditoriu restrîns. ○ *(expr.) a executa* (o bucată muzicală) *în primă audiție* = a cînta (o bucată) pentru prima dată în fața publicului. (cf. fr. *audition*, lat. *auditio)*
augmént *s.n. (gram.)* vocală adăugată, în unele limbi indo-europene, la începutul unei forme verbale, pentru a marca o acțiune trecută. (< fr. *augment*, cf. lat. *augmentum* — creștere)
augmentá *vb.* I. *tr.* a mări, a crește. (< fr. *augmenter*, cf. lat. *augmentum* < *augere* — a crește)
augmentatív *adj., s.n. (gram.)* (sufix sau derivat) care exprimă o creștere a dimensiunilor unui obiect, a gradului însușirilor lui etc. (cf. fr. *augmentatif)*
augúr[1] *s.m. (ist.; la romani)* preot despre care se credea că poate prevesti viitorul după zborul, cîntecul sau mărunțaiele păsărilor. (< lat. *augur, augurium)*
augúr[2] *s.n. (ist.)* prevestire făcută de auguri[1]. ○ *(în expr.) a fi de bun augur* = a fi semn bun. ● prezicere, prevestire. (< lat. *augurium)*
áugust[1] *s.n.* a opta lună a anului. (< lat. *augustus)*
augúst[2] *adj., s.m.* **1.** *adj. (titlu dat odinioară monarhilor sau principilor)* preaînălțat, slăvit, preamărit. **2.** *s.m.* titlu de onoare dat de senatul roman împăratului Octavian; *(p. ext.)* cezar, împărat. (< lat. *augustus)*
augustín *s.m.* călugăr din ordinul sf. Augustin. (< lat. med. *augustinus* < *Augustin*, n.p.)
aúl *s.n.* sat de munte (în Crimeea, în Caucaz și în Asia centrală) (< rus. *aul)*
áulă *s.f.* **1.** sală mare de festivități (aflată mai ales în incinta unei instituții de învățămînt). **2.** *(în orînduirea feudală)* curte domnească sau împărătească. (< lat. *aula*, cf. germ. *Aula)*
aúlic *adj.* care ține de curte; de la curte. (< lat. *aulicus)*
aureolát *adj.* cu aureolă, înconjurat de o aureolă. (cf. fr. *auréolé)*
aureólă *s.f.* **1.** cerc luminos cu care pictorii înconjoară capetele unor personaje, în special ale sfinților; nimb. **2.** *(fiz.)* zonă luminoasă care înconjură flacăra propriu-zisă. **3.** *(fig.)* glorie, strălucire, faimă, splendoare. (< fr. *auréole*, it. *aureola* < lat. *aureolus* — de aur)
aureomicínă *s.f. (med.)* substanță cristalină, galbenă-aurie, folosită ca antibiotic. (< fr. *auréomycine)*
auréus *s.n. (ant.)* monedă romană de aur. (< lat. *aureus)*
aurícul *s.n. (anat.)* fiecare dintre cele două despărțituri superioare ale inimii. (< fr. *auricule*, cf. lat. *auricula)*
auriculár *adj.* **1.** al urechii, privitor la ureche. **2.** al auriculului, de (la) auricul. (cf. fr. *auriculaire)*
aurículă *s.f. (anat.)* pavilionul urechii, urechea externă. (< fr. *auricule*, cf. lat. *auricula* — ureche)
aurifér *adj. (despre terenuri* etc.) care conține aur. (< fr. *aurifère*, cf. lat. *aurifer* < *aurum* — aur, *ferre* — a purta)
auróră *s.f.* **1.** lumină care precede răsăritul soarelui; zori de zi. ○ *aurora polară (boreală sau australă)* = lumină difuză, roșie sau verde, care colorează cerul în timpul nopții, în regiunile polare. **2.** *(fig.)* început, zori (ale unei perioade etc.). (< lat. *aurora*, cf. it. *aurora)*
auscultá *vb.* I. *tr. (med.)* a asculta zgomotele din interiorul corpului (cu urechea sau cu stetoscopul) pentru a verifica funcționarea organelor interne. (< fr. *ausculter*, cf. lat. *auscultare* — a asculta)
auscultáție *s.f. (med.)* examen al organelor interne făcut prin ascultare cu urechea sau cu stetoscopul. (cf. fr. *auscultation*, lat. *auscultatio)*
auspíciu *s.n.* **1.** *(la romani)* prevestire făcută după zborul sau după cîntecul păsărilor. v. a u g u r. **2.** *(rar)* protecție. ○ *(expr.) sub auspiciile cuiva* = = sub egida, sub protecția cuiva. (< lat. *auspicium* < *avis* — pasăre, *spicere* — a examina)
austér *adj.* sobru, aspru, sever, grav. (cf. fr. *austère*, it. *austero*, lat. *austerus)*
austerítate *s.f.* sobrietate, asprime, severitate. (cf. fr. *austérité*, it. *austerità*, lat. *austeritas)*
austrál *adj. (geogr.)* dinspre polul sud; sudic. (< fr. *austral*, cf. lat. *australis)*
australopitéc *s.m. (pal.)* gen de maimuță fosilă din era terțiară, cea mai apropiată de om. (< fr. *australopithèque)*
aut *adv. (sport)* în afara terenului de joc. ○ *(subst., n.)* ieșirea, scoaterea mingii în afara terenului de joc; penalizarea aplicată în această situație. (< engl. *out* — afară)
autárhic *adj.* care are caracter de autarhie. (cf. fr. *autarchique)*
autarhíe *s.f.* **1.** situația unui stat, a unei națiuni care își satisface nevoile economice prin propriile-i puteri, fără import sau ajutor străin. **2.** *(rar)* stat care se află în această situație. (< fr. *autarchie*, it. *autarchia* < gr. *autarkeia* — îndestulare)
auténtic *adj.* sigur, neîndoielnic, evident, de netăgăduit; al cărui autor este incontestabil; original. ● *(despre acte)* întocmit prin respectarea tuturor formelor legale. (< cf. it. *autentica*, lat. *authenticus*, gr. *authentikos* — de netăgăduit < *authentes* — autor)

autenticitáte *s.f.* faptul, calitatea de a fi autentic; originalitate. (cf. it. *autenticità*)

autentificá *vb.* I. *tr. (jur.)* a face ca un act să devină autentic, a-i da caracter de autenticitate. (cf. fr. *authentifier*, germ. *authentifizieren*)

áuto *adj. invar. (despre transporturi, tracțiune* etc.) făcut cu un autovehicul. ● de automobile. (cf. fr., it., germ. *auto*)

autoadministrá *vb.* I. *refl.* a se administra prin mijloace proprii. (< *auto-* + *administra*)

autoapărâre *s.f.* apărare făcută cu mijloace proprii. (< *auto-* + *apărare*)

autoaprindere *s.f.* aprindere produsă fără intervenția unei surse exterioare de căldură. (< *auto-* + *aprindere*)

autobázâ *s.f.* centru de exploatare și întreținere de autovehicule, care servește o regiune, o instituție etc. (după rus. *avtobaza*)

autobiográfic *adj.* de autobiografie, în legătură cu o autobiografie. (cf. it. *autobiografico*, fr. *autobiographique*)

autobiografíe *s.f.* biografie a unei persoane, scrisă de ea însăși. ● scriere literară în care autorul își povestește viața. (cf. it. *autobiografia*, fr. *autobiographie*, rus. *avtobiografia* < gr. *autos* — însuși, *bios* — viață, *graphein* — a scrie)

autoblindát *s.n. (mil.)* vehicul blindat, cu roți sau cu șenile, înarmat ușor și folosit mai ales pentru misiuni de recunoaștere, de siguranță etc. (< *auto-* + *blindat*)

autobréc *s.n.* automobil închis, cu care se pot transporta circa zece persoane. (< fr., engl. *autobreak*)

autobúz *s.n.* autovehicul închis, folosit pentru transportul în comun al pasagerilor. (cf. fr. *autobus*, germ. *Autobus* < *automobile-omnibus*)

autocamión *s.n.* autovehicul de transport, prevăzut cu o platformă pe care se așază materiale, mărfuri etc. (< *auto-* + *camion*)

autocamionétă *s.f.* autocamion mic; camionetă. (< *auto-* + *camionetă*)

autocár *s.n.* autobuz cu caroseria deschisă sau decapotabilă. (cf. fr. *autocar*)

autocaroșiér *s.m.* muncitor specialist care construiește caroserii. (< *auto-* + *caroșier*)

autocefál *adj. (despre biserica ortodoxă)* care se conduce singur; independent, neatîrnat. (< it. *autocéfale*)

autocefalíe *s.f. (bis.)* independență, neatîrnare. (cf. gr. *autokephalia*)

autocisternâ *s.f.* autovehicul prevăzut cu o cisternă, în care se transportă lichide (benzină, gaz etc.). (< *auto-* + *cisternă*)

autoclávâ *s.f. (fiz.)* **1.** vas închis ermetic, servind de obicei la sterilizare sub presiune. **2.** capac care închide ermetic un recipient, menținîndu-se închis prin presiunea din interior. (< fr. *autoclave*, it. *autoclave*, cf. gr. *autos* — însuși, lat. *clavis* — cheie)

autoconservá *vb.* I. *refl.* a-și menține, a-și conserva propria ființă. (< *auto-* + *conserva*)

autocrát *s.m.* conducător cu puteri absolute; monarh absolut. v. despot, dictator, tiran. // *adj.* autocratic. (< fr. *autocrate*, it. *autocrata* < gr. *autokrates* < *autos* — însuși, *kratos* — putere)

autocrátic *adj.* cu caracter de autocrație; cu puteri nelimitate; absolut. (cf. fr. *autocratique*, it. *autocratico*)

autocratism *s.n.* concepție, doctrină bazată pe autocrație (< *autocrat*)

autocrație *s.f.* formă de guvernămînt în care întreaga putere este concentrată în mîna unei singure persoane, neîngrădite în exercitarea ei de nici o lege și care nesocotește interesele și voința poporului; tiranie, absolutism. ● stat, guvernare care are forma de mai sus. (cf. fr. *autocratie*, it. *autocrazia* < gr. *autokrateia*)

autocrític *adj.* bazat pe autocritică, pătruns de spiritul autocriticii. (cf. fr. *autocritique*)

autocrítică *s.f.* metodă de bază în educarea membrilor partidelor marxist-leniniste și a oamenilor muncii, constînd în privirea critică a propriei activități, în dezvăluirea și recunoașterea deschisă a propriilor lipsuri și greșeli, în descoperirea cauzelor care le-au provocat și a mijloacelor de lichidare a lor. (< *auto-* + *critică*, după rus. *samokritika*)

autodafé *s.n.* arderea pe rug a ereticilor condamnați de inchiziție (în Spania); *(p. ext.)* ardere, nimicire prin foc. (< fr., it. *autodafé*, cf. sp. *auto da fe* — act de credință)

autodemascá *vb.* I. *refl.* a se demasca singur. (< *auto-* + *demasca*)

autodeterminâre *s.f.* principiu marxist-leninist, aplicat de partidul clasei muncitoare, după care o națiune care face parte dintr-un stat multinațional poate hotărî singură asupra problemelor conducerii sale administrativ-politice, putînd merge pînă la despărțirea de statul respectiv. (< *auto-* + *determinare*)

autodezvoltâre *s.f.* creștere, dezvoltare prin sine, de la sine. (< *auto-* + *dezvoltare*)

autodidáct *s.m.* și *f.* cel care a învățat sau s-a instruit singur. (cf. fr. *autodidacte* < gr. *autos* — însuși, *didaskein* — a învăța)

autodróm *s.n. (tehn.)* teren special amenajat pentru pregătirea și perfecționarea în conducerea mașinilor. (cf. fr. *autodrome* < gr. *autos* — însuși, *dromos* — cursă)

autodúbă *s.f.* automobil prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul de materiale fragile, produse alimentare etc.

autoexcavátor *s.n.* excavator prevăzut cu motor propriu pentru deplasare.

autoexcitáție *s.f. (tehn.)* excitație magnetică a unei mașini sau a unui aparat electromagnetic, produsă în cursul func-

ționării, de ele însele. (cf. fr. *auto-excitation)*

autofecundáre *s.f. (bot.)* acțiunea de fecundare prin sine însuși care are loc la unele viețuitoare inferioare. (< *auto-* + *fecundare*, cf. fr. *autofécondation)*

autofinanțáre *s.f.* finanțare din fonduri proprii. (< *auto-* + *finanțare)*

autoflagelá *vb.* I. *refl.* a se supune singur unor chinuri fizice (mai ales sub impulsul unor credințe mistice). (cf. fr. *autoflageller)*

autogárá *s.f.* gară pentru autobuze și autocamioane. (< *auto-* + *gară)*

autogén *adi.* care îmbină prin sine însuși, care există prin sine însuși. ○ *sudură autogenă* = sudură a două piese metalice, făcută cu ajutorul unui metal topit la o flacără oxiacetilenică. (cf. fr. *autogène*, it. *autogena)*

autogenézá *s.f.* teorie, susținută de naturalistul german Haeckel, care afirma că viața a apărut de la sine pe pământ, în mod spontan. (< gr. *autogenesis*, cf. *autos* — însuși, *genesis* — naștere)

autogestionár *adj.* care are gestiune sau administrare proprie. (< *auto-* + *gestionar)*

autogestionáre *s.f.* gestiune sau administrare proprie. (< *auto-* + *gestionare)*

autogír *s.n.* avion înzestrat cu o elice care se rotește în jurul unui ax vertical, permițînd decolarea și aterizarea în plan vertical. (< fr. *autogire)*

autográf *adj., s.n.* (semnătură, document, text etc.) scris chiar de mîna autorului. (cf. fr. *autographe*, it. *autografo* < lat. *autographus*, gr. *autographos* < *autos* — însuși, *graphein* — a scrie)

autografíe *s.f. (poligr.)* procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hîrtie specială un text, un desen etc. (cf. fr. *autographie)*

autoguverná *vb.* I. *refl.* a se conduce singur. (< *auto-* + *guverna)*

autohaltă *s.f.* haltă pentru autobuze. (< *auto-* + *haltă)*

autohtón *adj.* băștinaș, de loc dintr-o anumită țară. ● *(despre animale și plante)* originar dintr-o anumită regiune. (cf. fr. *autochtone*, it. *autoctono* < gr. *autos* — însuși, *chton* — țară)

autoimpúnere *s.f.* contribuție bănească stabilită și dată de bunăvoie de o colectivitate, în vederea unor lucrări locale de interes obștesc. *(auto-* + *impunere)*

autoinducție *s.f.* selfinducție. (cf. fr. *autoinduction)*

autoinfécție *s.f. (med.)* infectare cu microbi de la însuși individul respectiv. *(auto-* + *infecție)*

autointoxicáție *s.f. (med.)* intoxicație produsă de organismul însuși, ca urmare a formării de substanțe toxice. (cf. it. *autointossicazione)*

autoliniștire *s.f.* liniștire a propriei persoane în urma unor succese, care are ca urmare o stare de pasivitate și lipsă de vigilență. (< *auto-* + *liniștire)*

automát *s.n. (tehn.)* **1.** dispozitiv care, fără intervenție exterioară, efectuează o anumită operație; mașină care imită mișcările ființelor însuflețite. **2.** *(fig.)* om lipsit de voință și fără inițiativă. // *adj.* acționat cu ajutorul unui dispozitiv mecanic; efectuat cu un dispozitiv mecanic. ○ *(mil.) armă automată* (și *subst., n.)* armă de foc la care armarea se face automat. ● *(fig.)* făcut mecanic, fără intervenția voinței. (<fr. *automate*, germ. *Automat*, it. *automato*, cf. lat. *automatus*, gr. *automatos* — care se mișcă singur)

automátic *adj. (adesea adv.)* de automat, automat. // *s.f.* ramură a tehnicii care studiază metodele și mijloacele eliberării omului de munca de control și conducere a proceselor tehnice. (< fr. *automatique)*

automatísm *s.n.* însușirea de a fi automat; mișcare de automat sau asemănătoare unui automat. ● *(psih.)* caracterul unor mișcări la care nu participă conștiința. (cf. fr. *automatisme*, rus. *avtomatizm)*

automatizá *vb.* I. *tr.* a face (să fie) automat; a dota cu utilaj automat. (< fr. *automatiser*, cf. rus. *avtomatizirovati)*

automatizáre *s.f.* utilizare a automatelor în procesul de producție. (< *automatiza)*

automișcáre *s.f.* stare de continuă mișcare și transformare a naturii și a societății, cauzată de contradicțiile interne proprii tuturor obiectelor și fenomenelor. (< *auto-* + *mișcare)*

automobil *adj.* care se mișcă prin el însuși. // *s.n.* vehicul cu roți, care se mișcă cu ajutorul unui motor propriu; *(spec.)* autovehicul mic, folosit de obicei pentru transportul unui număr mai mic de persoane. (< fr. *automobile*, it. *automobile*, germ. *Automobil)*

automobilísm *s.n.* sport, turism practicat cu automobilul. (cf. fr. *automobilisme)*

automobilíst *s.m.* și *f.* persoană care practică automobilismul. (cf. fr. *automobiliste)*

automobilístic *adj.* de automobilism. (< it. *automobilistico)*

automotór *s.n.* vagon, vehicul de cale ferată cu motor propriu, folosit la transportul călătorilor. (cf. fr. *automoteur)*

automulțumíre *s.f.* mulțumire de sine însuși în urma unor succese, care duce la lipsă de vigilență, la stagnare și regres. (< *auto-* + *mulțumire)*

automutilá *vb.* I. *refl.* a se mutila singur. (după fr. *automutilation)*

autonóm *adj.* care se bucură de autonomie, este condus, administrat prin autonomie. (cf. fr. *autonome*, it. *autonomo)*

autonomíe *s.f.* situație, drept de a se administra, de a se conduce singur în cadrul unui stat condus de o putere centrală; libertate de guvernare după propriile legi. (< fr. *autonomie*, it. *autonomia*, cf. gr. *autos* — însuși, *nomos* — lege)

autoobservâre *s.f.* analizare a propriei vieți psihice; introspecție. (< *auto-* + *observare)*
autoplastíe *s.f. (med.)* intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o parte distrusă sau bolnavă dintr-un țesut, prin transplantarea unei grefe din altă parte a aceluiași corp. (< fr. *autoplastie*, it. *autoplastica*, cf. gr. *autos* — însuși, *plassein* — a mula)
autoportrét *s.n.* portret al unei persoane, făcut de ea însăși. (cf. fr. *autoportrait)*
autopropulsát *adj.* mișcat de propria-i forță. (cf. fr. *autopropulsé)*
autopsíe *s.f. (med.)* disecare și examinare a organelor interne ale unui cadavru, făcute pentru a stabili cauza morții. (< fr. *autopsie*, it. *autopsia*, cf. gr. *autos* — însuși, *opsis* — vedere)
autór *s.m.* creator al unei opere literare, artistice etc. ● cel care a inventat, a produs ceva. ● cel care este cauza unui lucru, a unei acțiuni etc. (< lat. *auctor*, cf. it. *autore*, fr. *auteur)*
autorapíd *s.n.* automotor cu viteză de tren rapid. *(automotor rapid)*
autoregláj *s.n. (tehn.)* autoreglare. (cf. fr. *autoréglage)*
autoregláre *s.f. (tehn.)* reglare automată. *(auto-* + *reglare)*
autoritár *adj.* care vrea să comande totdeauna, care urmărește să-și impună voința, autoritatea. (cf. fr. *autoritaire*, it. *autoritario)*
autorítate *s.f.* **1.** putere sau drept de comandă, de a porunci, de a fi ascultat. **2.** putere politică sau administrativă într-un stat; cîrmuire; organ al puterii de stat. ● reprezentant al puterii de stat. **3.** influență, ascendent, ascendență, prestigiu (prin merite sau calități personale); persoană care se bucură de această influență, de acest prestigiu. (cf. fr. *autorité*, it. *autorità*, lat. *auctoritas)*
autorizá *vb.* I. *tr.* a da cuiva permisiunea, puterea de a face ceva; a împuternici; a permite, a îngădui. (cf. fr. *autoriser*, it. *autorizzare)*
autorizáție *s.f.* permisiune (dată de o autoritate); împuternicire. ● *(concr.)* document care dovedește o împuternicire, un drept al cuiva. (cf. fr. *autorisation*, it. *autorizzazione)*
autosanitáră *s.f.* automobil închis cu care se transportă bolnavii, răniții etc. (< *auto-* + *sanitară)*
autoselectór *s.n.* incubator pentru clocitul ouălor de pește. (< *auto-* + *selector)*
autoseroterapíe *s.f. (med.)* metodă de tratament cu ser scos din sîngele bolnavului. (< fr. *autosérothérapie)*
autospórt *s.n.* autoturism cu motor puternic, pentru viteze mari.
autostóp *s.n.* instalație de semnalizare luminoasă care servește pentru reglementarea circulației pe străzi. (cf. fr. *auto-stop)*
autostrádă *s.f.* șosea rezervată exclusiv circulației autovehiculelor (< it. *autostrada)*
autosugéstie *s.f.* sugestie exercitată de cineva asupra lui însuși. (cf. fr. *autosuggestion)*
autosugestioná *vb.* I. *refl.* a-și produce o autosugestie, a se sugestiona. (cf. fr. [s'] *autosuggestionner)*
autoșenilétă *s.f.* autovehicul de transport cu două roți directoare în față și două șenile propulsoare în spate. (cf. fr. *auto-chenille)*
autotipíe *s.f. (poligr.)* **1.** procedeu fotochimic de executare a unui clișeu într-o singură culoare, nuanțele de umbră și lumină fiind redate prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii. **2.** clișeu obținut prin autotipie (**1**). (< fr. *autotypie)*
autotomíe *s.f. (zool.)* automutilare pe care o folosesc unele animale (ca șopîrla etc.) pentru a scăpa de anumite pericole. (< fr. *autotomie*, cf. gr. *autos* — însuși, *tomos* — tăietură)
autotractór *s.n.* tractor de mare putere, montat pe roți sau pe șenile. ● autocamion care se poate mișca pe orice teren. (cf. fr. *autotracteur)*
autotracțiúne *s.f.* tracțiune făcută cu mijloace automobile. (cf. fr. *autotraction)*
autotransformatór *s.m. (fiz.)* transformator electric cu o singură înfășurare și cu trei borne, dintre care două extreme pentru tensiunea înaltă și una intermediară, care împreună cu cîte una din cele extreme constituie bornele pentru tensiunea joasă. (cf. fr. *autotransformateur)*
autotranspórt *s.n.* transport executat cu autocamioanele. (cf. rus. *avtotransport)*
autotróf *adj. (bot.; despre plante)* care își produce singur substanțele de care are nevoie. (< fr. *autotrophe)*
autotún *s.n. (mil.)* tun cu tracțiune automobilă. (< *auto-* + *tun)*
autoturísm *s.n.* automobil cu o capacitate de două pînă la șapte locuri; turism. (cf. fr. *auto* [mobile de] *tourisme)*
autotúrn *s.n. (tehn.)* automobil echipat cu o platformă care se poate înălța, folosit la lucrările în legătură cu firele electrice aeriene. (< *auto-* + *turn*, cf. germ. *Autoturmwagen)*
autovaccín *s.n. (med.)* vaccin preparat prin culturi de microbi luați chiar de la bolnavul căruia i se administrează. (cf. fr. *autovaccin)*
autovaccinâre *s.f. (med.)* vaccinare prin autovaccin. (după fr. *autovaccination)*
autovaccinâ *vb.* I. *tr.* a face un autovaccin.
autovehícul *s.n.* vehicul cu tracțiune mecanică proprie. (cf. fr. *autovéhicule)*
autumnál *adj.* de toamnă, tomnatic. (< lat. *autumnalis*, cf. it. *autumnale)*
auxiliár *adj.* care ajută la ceva, de ajutor; aflat pe plan secundar; ajutător. ● *(gram.) verb auxiliar* = verb cu care se formează timpurile și modurile verbale compuse. ● *(mat.)* cu care se poate simplifica și rezolva o problemă mai ușor. // *s.n.* ajutor, sprijin. (cf. fr.

auxiliaire, lat. *auxiliaris* < *auxilium* — ajutor)

auxílium *s.n. (ist.)* trupă aliată încadrată în armata romană în afara legiunilor și recrutată dintre locuitorii neromani ai provinciilor. (< lat. *auxilium*)

avál[1] *s.n. (rar)* partea către care curge un rîu. ○ *(loc. adv.) în aval* = urmînd cursul unei ape. (< fr. *aval*, cf. lat. *ad* — la, *vallis* — vale)

avál[2] *s.n. (fin.; în regimul capitalist)* garanție specială de plată a unei cambii. (< fr. *aval*)

avalánșă *s.f.* masă mare de zăpadă, de pietre etc. desprinsă de pe un povîrniș de munte și care se rostogolește către vale. ● *(fig.)* cantitate mare, potop. (< fr. *avalanche*)

avancrónică *s.f.* cronică asupra unui spectacol scrisă înainte de a fi avut loc premiera.

avangárdă *s.f.* detașament care se trimite în fruntea unei trupe în marș, spre a o asigura împotriva unui atac prin surprindere. ● *(fig.)* grup, conducător care se află în frunte. ● *(adj.; în expr.) detașamentul de avangardă al clasei muncitoare* = partidul marxist-leninist. (< fr. *avant-garde*)

avangardísm *s.n.* **1.** atitudinea unor elemente care se abat de la strategia și tactica partidului marxist și recurg la măsuri și formule premature, neținînd seama de etapa revoluționară respectivă. **2.** curent burghez care, sub pretextul luptei împotriva formelor și tradițiilor consacrate, introduce în artă elemente decadente. (< *avangardă*)

avangardíst *adj., s.m.* și *f.* (propagator, adept) al avangardismului. (< *avangardă*)

avanpórt *s.n. (mar.)* zonă de scurtă staționare a navelor la intrarea într-un port. (< fr. *avant-port*)

avanpóst *s.n. (mil.)* post, element de siguranță înaintat al unor trupe care staționează pe o poziție. (< fr. *avant-poste*)

avanpremiéră *s.f.* repetiție generală a unui spectacol, înaintea premierei; reprezentație pentru critici, amatori etc. înaintea premierei unui spectacol. (< fr. *avant-première*)

avánș *s.n.* **1.** plată anticipată a unei sume de bani, cheltuială, împrumut făcut pentru cineva. **2.** poziția și avantajele cuiva care se află înainte; interval de timp, distanță, spațiu cu care cineva sau ceva este înaintea altcuiva sau a ceva. ● *(la pl.)* primele demersuri pentru încheierea unei afaceri, pentru o înțelegere, pentru înfiripărea unei legături. (< fr. *avance*)

avansá *vb.* **1.** *intr.* a înainta; a progresa, a se dezvolta. **2.** *tr.* a înainta în grad, a promova într-un grad, o funcție superioară. **3.** *tr.* a da cu anticipație (sume de bani). (< fr. *avancer*)

avanscénă *s.f. (teatru)* **1.** parte a scenei cuprinsă între cortină și rampă. **2.** fiecare dintre cele două loji așezate în imediata apropiere a scenei. (< fr. *avantscène*)

avantáj *s.n.* **1.** folos, profit, beneficiu. ● situație mai bună, favorabilă. **2.** superioritate (de situație, de poziție etc.). **3.** drept excepțional; privilegiu, favoare. (< fr. *avantage*, cf. it. *avvantaggio*)

avantajá *vb.* I. *tr.* **1.** a da, a procura avantaje; a favoriza. **2.** a reliefa însușirile fizice ale cuiva. (< fr. *avantager*, cf. it. *avvantaggiare*)

avantajós *adj.* care oferă un avantaj; convenabil, folositor. (cf. fr. *avantageux*)

avantbéc *s.n. (constr.)* partea din amonte a unei pile de pod. (< fr. *avant-bec*)

avantrén *s.n.* partea anterioară a unei mașini agricole pe roți. ● *(rar)* antetren. (după fr. *avant-train*)

avár *adj., s.m.* și *f.* zgîrcit. (< fr. *avare*, it. *avaro*, lat. *avarus* — lacom)

avariá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) strica, a (se) deteriora. (< fr. *avarier*, cf. it. *avariare*)

avárie *s.f.* stricăciune suferită de o navă, de un avion, de o construcție etc. (< fr. *avarie*, it. *avaria*)

avarițíe *s.f.* zgîrcenie. (< fr. *avarice*, it. *avarizia*, lat. *avaritia*)

avatár *s.n. (rar; în religia indiană)* încarnare a ființelor divine în formă de om sau de animal. ● *(fig.)* transformare, metamorfoză. (< fr. *avatar*)

aventurá *vb.* I. *refl.* a se expune unor riscuri mari (într-o acțiune, într-o situație etc.), a se hazarda; a risca. (< fr. *aventurer*, it. *avventurare*)

aventúră *s.f.* **1.** acțiune îndrăzneață, extraordinară. ● întreprindere riscantă, lucrare cu multe pericole. **2.** intrigă amoroasă; legătură amoroasă întîmplătoare. (< fr. *aventure*, it. *avventura* < lat. *adventurus* — care va veni)

aventuriér *s.m.* și *f.* om care caută aventura; *(depr.)* om fără căpătîi, vagabond, derbedeu. (< fr. *aventurier*, it. *avventuriero*)

aventurín *s.n. (geol.)* varietate de cuarț conținînd numeroase foițe de mică galbene sau verzui, care reflectă puternic lumina. (cf. fr. *aventurine*)

aventurísm *s.n. (rar)* spirit de aventură. (cf. rus. *avantiurizm*)

aventurós *adj.* plin de aventuri; care constituie o aventură; *(despre oameni)* amator de acțiuni îndrăznețe și riscante. (cf. fr. *aventureux*, it. *avventuroso*)

avérs *s.n.* (op. r e v e r s) fața unei medalii sau a unei monede. (< fr. *avers*)

avérsă *s.f.* ploaie abundentă (de scurtă durată), venită pe neașteptate. (< fr. *averse* < *verser* — a vărsa)

aversiúne *s.f.* repulsie față de cineva sau de ceva; antipatie profundă; ură. (cf. fr. *aversion*, lat. *aversio*)

avertisméntn *s.n.* **1.** înștiințare prealabilă (în legătură cu ceva). **2.** mustrare din

partea unui organ superior. ● *(sport)* măsură premergătoare penalizării, prin care arbitrul avertizează pe un jucător de intervențiile sale neregulamentare. (< fr. *avertissement)*

avertiză *vb.* I. *tr.* a atrage cuiva atenția, a înștiința în prealabil, a preveni. (<fr. *avertir*, după *avertisseur, avertissement)*

avertizór *s.n. (tehn.)* aparat care semnalează (automat) un pericol. (cf. fr. *avertisseur)*

aviátic *adj.* de aviație, privitor la aviație. (< germ. *Aviatik)*

aviatór *s.m.* și *f.* persoană care pilotează un avion, care face parte din echipajul unui avion. (< fr. *aviateur)*

aviáție *s.f.* **1.** zbor cu ajutorul avioanelor; tehnica acestui zbor. ● disciplină care studiază vehiculele aeriene mai grele decît aerul. **2.** totalitatea avioanelor unei țări, ale unei societăți comerciale etc. ● forță aeriană care înglobează totalitatea avioanelor militare ale unei armate. (cf. fr. *aviation*, it. *aviazione*, rus. *aviația*, lat. *avis* — pasăre)

aviculitór *s.m.* și *f.* specialist în aviculturâ. (< fr. *aviculteur*, cf. lat. *avis* — pasăre, *cultor* — cultivator)

avicultúră *s.f.* disciplină care studiază creșterea păsărilor. ● profesiune bazată pe această știință. (< fr. *aviculture*, cf. lat. *avis* — pasăre, *colere* — a cultiva)

avíd *adj.* lacom, pasionat, doritor de ceva. ● *(peior.)* lacom, nesătios, stăpînit de patimi. (< fr. *avide*, cf. it. *avido* < lat. *avidus)*

aviditáte *s.f.* dorință, pasiune nepotolită. ● *(peior.)* lăcomie, poftă nesătulă. (cf. fr. *avidité*, it. *avidità*, lat. *aviditas)*

avión *s.n.* vehicul aerian mai greu decît aerul, susținut în aer de aripi și propulsat de motoare; aeroplan. (< fr. *avion)*

avionétă *s.f.* avion mic. (< fr. *avionette)*

avitaminóză *s.f. (med.)* boală cauzată de lipsa îndelungată a vitaminelor din alimentație. (< fr. *avitaminose)*

avivá *vb.* I. *tr.* a da unui material textil sau unei piei o nuanță mai vie, prin tratarea cu anumite substanțe. (< fr. *aviver)*

aviz *s.n.* **1.** înștiințare, comunicare oficială; documentul prin care se face aceasta. **2.** punct de vedere, părere; sfat. ● apreciere, rezoluție a unei autorități într-o anumită chestiune. (< fr. *avis*, it. *avviso*, cf. lat. *ad* — la, *visus* — vedere, gîndire)

avizá *vb.* I. **1.** *tr.* a înștiința în prealabil, a avertiza. **2.** *intr.* a-și da avizul, părerea; a decide. (< fr. *aviser*, cf. it. *avvisare)*

avizo *s.n. (mar.)* mică navă de război, de mare viteză, întrebuințată la paza coastelor sau la vînătoarea antisubmarină. (< fr. *aviso*, it. *avviso)*

avocăt *s.m.* și *f.* persoană care reprezintă pe împricinați înaintea instanțelor judecătorești și care îndeplinește unele din actele de procedură. (< lat. *advocatus*, cf. germ. *Advokat*, it. *avvocato)*

avocatúră *s.f.* profesiunea de avocat. (cf. it. *avvocatura)*

avórt *s.n. (med.)* eliminare (naturală sau provocată) a unui fetus cu mult înainte de termen. (< *avorta*, cf. it. *aborto*, fr. *avortement*, lat. *abortus)*

avortá *vb.* I. *intr.* a pierde fetusul prin avort. (< fr. *avorter*, cf. lat. *aboriri)*

avortón *s.n.* om slab dezvoltat la trup sau la minte; stîrpitură. ● *(fig.)* lucru nereușit sau ființă înapoiată, nedezvoltată. (< fr. *avorton)*

avuábil *adj. (rar)* care se poate mărturisi. (cf. fr. *avouable* < *avouer* — a mărturisi)

avulsiúne *s.f.* smulgere de către ape a unei porțiuni de mal din pămîntul unui proprietar și alipirea acestuia la pămîntul altui proprietar riveran. (< fr. *avulsion)*

ax *s.n. (tehn.)* organ de mașină care susține diferite fusuri care se rotesc; osie. ● *(rar)* axă. (< fr. *axe*, cf. germ. *Achse)*

axá *vb.* I. **1.** *tr. (tehn.)* a centra (o piesă etc.). **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) desfășura în jurul a ceva, a (se) conforma cu ceva; a (se) susține pe baza unei anumite situații, combinații etc. (< fr. *axer)*

áxă *s.f.* **1.** *(mat.)* linie dreaptă, reală sau închipuită, care trece prin centrul unui corp și împrejurul căreia acel corp se rotește sau se poate roti. ● *(astr.)* dreaptă imaginară în jurul căreia se execută mișcarea de rotație a unui corp ceresc. **2.** linie dreaptă care delimitează părți simetrice pe un corp, pe o suprafață etc. **3.** *(tehn.)* ax. (< fr. *axe*, germ. *Achse*, cf. lat. *axis* — osie)

axiál *adj.* referitor la o axă; în raport cu o axă. (< fr. *axial)*

axilár *adj.* **1.** *(anat.)* de la subsuoară. **2.** *(bot.)* care pornește de la ramificația unei ramuri cu trunchiul sau a frunzei cu ramura. (< fr. *axillaire*, cf. lat. *axilla* — subsuoară)

axiologie *s.f. (fil.)* teoria valorilor.

axiomátic *adj.* întemeiat pe o axiomă, cu caracter de axiomă. (< fr. *axiomatique)*

axiómă *s.f.* adevăr admis în general și acceptat ca real fără a fi demonstrat. (< fr. *axiome*, cf. lat., gr. *axioma* < *axios* — prețios)

azalée *s.f. (bot.)* numele unor plante ornamentale exotice cu flori mari, albe, roze sau roșii. (< fr. *azalée*, cf. gr. *azaleos* — uscat)

azbést *s.n. (min.)* silicat de calciu și magneziu natural, rău conducător de electricitate, folosit pentru confecționarea de garnituri, de țesături neinflamabile etc. (< fr. *asbeste*, cf. lat. *asbestos*, gr. *asbestos* — necombustibil)

azbociment *s.n. (constr.)* material obținut dintr-un amestec de azbest și ci-

ment, folosit sub formă de plăci, de tuburi etc. (nume comercial)
azeotropism *s.n.* proprietatea unui amestec lichid de a fi format din componenţi care fierb toţi la aceeaşi temperatură, dînd vapori cu aceeaşi compoziţie ca a amestecului lichid din care provin. (< fr. *azeotropisme)*
azil *s.n.* **1.** *(în trecut)* instituţie cu caracter filantropic în care erau ţinuţi copii, bătrîni, invalizi, bolnavi incurabili. **2.** *(fig.)* loc de refugiu inviolabil; adăpost, refugiu. (< fr. *asile*, cf. it. *asilo* < lat. *asylum* — loc inviolabil, gr. *asylos* < *a* — fără, *syle* — jefuire)
azimút *s.n. (astr.)* unghi cuprins între meridianul unui loc şi planul vertical al direcţiei respective. (< fr., it. *azimut* < ar. *as semt* — drum drept)
azimutál *adj. (astr.)* referitor la azimut. (cf. fr. *azimutal*, it. *azimutale)*
azót *s.n. (chim.)* corp gazos incolor, inodor şi insipid, care intră în compoziţia aerului atmosferic în proporţie de circa patru cincimi; nitrogen. (<fr. *azote*, cf. gr. *a* — fără, *zoe* — viaţă)
azotát *s.m. (chim.)* sare a acidului azotic; nitrat. // *adj.* care conţine azot. (< fr. *azotate)*
azótic *adj. (chim.; în expr.) acid azotic* = acid în a cărui compoziţie intră azot, oxigen şi hidrogen; *(pop.)* apătare. (cf. fr. *azotique)*
azotít *s.m. (chim.)* sare a acidului azotos; nitrit. (cf. fr. *azotite)*
azotós *adj. (chim.; în expr.) acid azotos* = acid oxigenat al azotului. (cf. fr. *azoteux)*
azúr *s.n.* **1.** albastrul cerului; cer senin. **2.** culoare asemănătoare seninului cerului; albastru-deschis. (< fr. *azur*,cf. it. *azzurro*; pers. *azur)*
azurá *vb.* I. *tr. (text.)* a albăstri uşor produsele textile albe, pentru a îndepărta slaba coloraţie galbenă pe care acestea o au la început. (< fr. *azurer)*
azurít *s.n. (min.)* minereu de cupru de culoare albastră, întrebuinţat ca piatră de ornament. (< fr. *azurite)*
azuríu *adj. (adesea subst.)* albastru-deschis, ca azurul. (< *azur)*

babeurre *s.n.* *(rar)* aliment acrișor, sărac în grăsimi, preparat din lapte fiert sau nefiert, cu scoaterea completă sau în parte a smîntînii. (< fr. *babeurre)*

babînă *s.f.* *(rar)* partea groasă, care atîrnă, a buzelor unor animale. (< fr. *babine)*

babórd *s.n.* **1.** *(mar.)* partea din stînga a unei nave, privind către proră. **2.** *(av.)* marginea stîngă a fuzelajului unei aeronave, privind spre partea ei dinainte. (< fr. *bâbord*, it. *babordo*, cf. germ. *Backbord*, ol. *bakboard)*

babuín *s.m.* *(zool.)* maimuță mare, cu botul alungit, care trăiește în Africa. (< fr. *babouin)*

babuvísm *s.n.* doctrină politică, formulată în timpul revoluției franceze de la 1789 de Babeuf, care propaga înfăptuirea egalității politice și economice depline. (< fr. *babouvisme*, cf. *Babeuf*, n.p.)

babuvíst *s.m.* partizan al doctrinei lui Babeuf. (< fr. *babouviste)*

bac[1] *s.n.* **1.** pod umblător care servește la transportul peste un rîu (peste un fluviu etc.) mare. **2.** recipient de sticlă, de metal sau de ebonită folosit de obicei pentru depunerea unui lichid. (<fr. *bac*, cf. ol. *bak)*

bac[2] *s.n.* *(tehn.)* piesă cu ajutorul căreia se fixează obiectele de prelucrat la menghină, la filieră etc. ● piesă în care se fixează vîrful bocancului legat de schiuri; falcă. (< germ. *Backe)*

bac[3] *s.n.* carte fără valoare (la jocul de maca). (< germ. *Bake)*

bacalaureát *s.n.* *(în trecut)* examen general cu care se încheiau cursurile liceului și după care era permisă intrarea la o facultate: titlu obținut de absolventul unui astfel de examen. *// s.m* și *f.* absolvent care a trecut examenul de bacalaureat. (< fr. *baccalauréat)*

bacanálă *s.f.* *(ist.; la pl.)* sărbătoare romană în cinstea lui Bachus, zeul vinului. ● *(fig.)* petrecere zgomotoasă; orgie, desfrînare, destrăbălare. (< lat. *bacchanal* < *Bachus*, n.p., cf. fr. *bacchanales)*

bacántă *s.f.* **1.** *(ist.; la romani)* preoteasă a cultului lui Bachus. **2.** *(fig.)* femeie cu atitudini libertine. (< lat. *bacchans*, cf. fr. *bacchante*, it. *baccante)*

bacará[1] *s.f.* varietate de cristal de calitate superioară. (< fr. *baccarat*, cf. *Baccarat*, n.p.)

bacará[2] *s.f.* *(rar)* numele unui joc de cărți. (< fr. *baccara)*

bácă *s.f.* *(bot.)* fruct cărnos, cu miezul zemos, conținînd una sau mai multe semințe. (< lat. *bacca)*

bachelítă *s.f.* *(chim.)* material izolator compus dintr-o rășină sintetică, folosit mai ales în electrotehnică. (< fr. *bakélite)*

bacifér *adj.* *(bot.; despre plante)* al cărui fruct este o bacă. (< fr. *baccifère*, cf. lat. *bacca* — bacă, *ferre* — a purta)

bacíl *s.m.* *(biol.)* bacterie (patogenă) care are formă de bastonaș. (< fr. *bacille*, cf. lat. *bacillus* — bastonaș)

bacilár *adj.* *(med.)* referitor la bacili; cu (ca niște) bacili; *(despre o boală)* cauzat de bacili. (cf. fr. *bacillaire)*

bacilemíe *s.f.* *(med.)* infecție generalizată, datorită pătrunderii bacililor în vasele de sînge. (< fr. *bacillémie)*

bacilifórm *adj.* *(med.)* de forma unui bacil. (< fr. *bacilliforme)*

bacilóză *s.f.* *(med.)* boală provocată de bacili; *(curent)* tuberculoză pulmonară. (< fr. *bacillose)*

bacterián *adj.* de bacterii, privitor la bacterii. (cf. fr. *bactérien)*

bactericíd *adj., s.n.* *(med.)* (substanță) care distruge bacteriile. (< fr. *bactéricide)*

bactérie *s.f.* *(biol.)* nume generic dat unor organisme unicelulare microscopice, dintre care unele provoacă boli infecțioase. (< fr. *bactérie*, cf. lat. *bacteria)*

bacteriofág *s.m.* microorganism care distruge bacteriile. (< fr. *bactériophague)*

bacteriofagíe *s.f.* distrugerea bacteriilor de către bacteriofagi. (< fr. *bactériophagie*, cf. lat. *bacteria* — bacterie, gr. *phagein* — a mînca)

bacteriológ *s.m.* specialist în bacteriologie. (< fr. *bactériologue)*

bacteriológic *adj.* referitor la bacterii sau la bacteriologie. ○ *armă bacteriologică* = mijloc criminal de exterminare în masă a unei populații pașnice, constînd din răspîndirea de bacterii producătoare de boli infecțioase. (cf. fr. *bactériologique)*

bacteriologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază bacteriile și acțiunea lor asupra organismului. (< fr. *bactériologie)*

bacteriózǎ *s.f.* *(biol.)* nume generic dat unor boli ale plantelor, provocate de bacterii. (< fr. *bactériose)*

badián *s.m.* *(bot.)* arbust din Extremul Orient, ale cărui frunze, flori, tulpină și fructe răspîndesc un miros aromatic. (< fr. *badiane)*

badijoná *vb.* I. *tr.* **1.** *(med.)* a unge (preventiv sau curativ) cu o doctorie un organ sau o parte a corpului. ● a unge trunchiul unui pom cu o soluție specială împotriva insectelor. **2.** a acoperi o șosea asfaltată cu un strat de produs bituminos, spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare. (< fr. *badigeonner)*

badinăj *s.n.* glumă, șagă. (< fr. *badinage)*

badinerie *s.f.* *(muz.)* melodie veselă, cu un ritm viu. (< fr. *badinerie*, cf. prov. *badin* — glumeț, vesel)

bagáj *s.n.* **1.** obiecte, lucruri luate (cu sine) de cineva într-o călătorie. **2.** *(fig.)* totalitatea cunoștințelor cuiva într-un domeniu oarecare. (< fr. *bagage)*

bagatélă *s.f.* **1.** lucru neimportant; fleac, nimic. ● obiect de mică valoare. **2.** *(muz.)* compoziție muzicală scurtă, compusă pe o temă ușoară. (< fr. *bagatelle*, it. *bagatella)*

bagatelizá *vb.* I. *tr.* a micșora valoarea, însemnătatea unui lucru; a subaprecia, a minimaliza. (< *bagatelă)*

baghétă *s.f.* **1.** bețișor; vergea, nuielușă. ● bețișor folosit de dirijori pentru conducerea unei orchestre, a unui cor etc.; *(fig.)* modul de interpretare, talentul unui dirijor. ● bețișor de diferite dimensiuni, cu care se lovesc membranele, coardele sau lamele unor instrumente muzicale. ● dungă colorată care împodobește uneori ciorapii pe partea exterioară a gleznelor. **2.** *(tehn.)* piesă cilindrică, subțire a unui mecanism sau a unei mașini. (< fr. *baguette*, cf. it. *bacchetta)*

báhic *adj.* *(liv.)* consacrat lui Bachus (zeul vinului, la romani); de băutură, anacreontic. (cf. fr. *bachique)*

baladéră *s.f.* dansatoare-cîntăreață indiană. (< fr. *bayadère*, cf. port. *bailadeira)*

baionétă *s.f.* armă albă cu lama scurtă, tăioasă, ascuțită la vîrf și prevăzută la mîner cu un dispozitiv care o poate fixa la țeava puștii, pentru a putea fi folosită în lupta corp la corp. ○ *asalt* (sau *atac) cu baionete* (sau *la baionetă)* = luptă corp la corp cu baioneta pusă la pușcă. ● *(fig.; la pl.)* purtători ai acestor arme; *(p. ext.)* armată, trupă, efectiv de soldați. (< fr. *baïonnette)*

báiț *s.n.* *(tehn.)* produs chimic întrebuințat în vopsitorie, la curățirea unor corpuri de lemn, de metal etc. (< germ. *Beize)*

bajoaiér *s.n.* fiecare dintre cei doi pereți laterali ai unei ecluze. (< fr. *bajoyer)*

bajocián *s.n.* *(geol.)* subdiviziune inferioară a jurasicului mijlociu, în care s-au depus calcare oolitice feruginoase.

bal[1] *s.n.* petrecere, reuniune cu dans, organizată de obicei într-un local special pregătit. ○ *bal mascat* = bal la care participanții poartă mască. *(* < fr. *bal*, cf. it. *ballo* < lat. t. *ballare* — a dansa)

bal[2] *s.n.* balot, pachet, legătură mare. (cf. fr. *balle*, germ. *Ballen*, it. *balla)*

baládă *s.f.* **1.** *(lit.)* poezie epică cu subiect simplu, povestind un fapt sau o legendă. **2.** *(muz.)* compoziție muzicală cu caracter narativ, pentru voce sau pentru instrumente. (< fr. *ballade*, cf. *baller* — a dansa)

baladór *s.n.* *(tehn.)* sistem compus din una sau mai multe roți dințate, montate pe același arbore și deplasabile în lungul axei, care, angrenate cu alte roți fixate pe alți arbori, pot realiza diferite raporturi de transformare a vitezei. (cf. fr. *baladeur)*

balaláică *s.f.* *(muz.)* instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță triunghiulară cu trei coarde, la care se cîntă prin ciupirea coardelor. (< rus. *balalaika)*

baláns *s.n.* oscilație, mișcare de oscilație, de pendulare; balansare. (< *balansa*, cf. fr. *balance)*

balansá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) mișca în așa fel încît să oscileze fără să-și piardă echilibrul; a oscila, a (se) legăna. **2.** *tr.* *(în expr.) a balansa un cont* = a egala debitul cu creditul unui cont. **3.** *tr.* a crea un echilibru între doi factori; a cumpăni. (< fr. *balancer)*

balansiér *s.n.* **1.** *(tehn.)* dispozitiv, piesă care reglează mișcarea unei mașini prin oscilațiile sale. **2.** prăjină folosită de dansatorii pe sîrmă pentru a-și menține echilibrul. (< fr. *balancier)*

balansínă *s.f.* *(mar.)* frînghie care susține o vergă. (< fr. *balancine)*

balansoár *s.n.* fotoliu cu două tălpi curbate care se poate balansa. (< fr. *balançoire)*

balansór *s.n.* *(tehn.)* balansier. (< *balansa)*

balánță *s.f.* **1.** instrument pentru cîntărit, bazat pe principiul echivalării a două greutăți cu ajutorul unui sistem de pîrghii; cîntar; cumpănă. **2.** *(cont., fin.)* raport între două sume, două conturi etc. (< fr. *balance*, cf. lat. *bilanx* < *bis* — de două ori, *lanx* — tavă)

balást *s.n.* **1.** încărcătură de nisip, de pietriș etc. care asigură stabilitatea unei nave sau reglarea altitudinii unui balon. ● compartiment etanș al unui submarin, care asigură scufundarea sau ridicarea submarinului la suprafață prin umplerea lui cu apă sau cu aer. ● *(fig.)* ceea ce este inutil, de prisos, împovărător, umplutură. **2.** *(constr.)* strat de pietriș folosit ca pat pentru așezarea traverselor unei linii ferate; amestec de pietriș și de nisip folosit la diferite lucrări. (< fr. *ballast*, cf. engl. *ballast)*

balastá *vb.* I. *tr.* *(tehn.)* a acoperi cu balast (2) o șosea, un teren etc. (< fr. *ballaster)*

balastiéră *s.f.* *(tehn.)* loc de unde se extrage nisip sau pietriș. (< fr. *ballastière)*

balastór *s.n.* *(tehn.)* mașină folosită pentru balastare. (< *balasta)*

balcanism *s.n.* fenomen specific regiunii balcanice; cuvînt, obicei etc. din Peninsula Balcanică. (< *Balcani*)

balcanistică *s.f.* ştiinţă complexă care studiază limbile, literatura, istoria popoarelor din Peninsula Balcanică; *(p. ext.)* filologie balcanică. (< *Balcani*)

balcón *s.n. (arhit.)* **1.** platformă (cu balustradă) ieşită în afară, aşezată pe una din feţele unei clădiri şi comunicînd cu interiorul. **2.** galerie circulară a unei săli de spectacole, situată de obicei deasupra parterului. (< fr. *balcon*, it. *balcone*)

baldachín *s.n.* **1.** acoperămînt format din perdele, situat deasupra unui pat, a unui amvon etc.; *(p. ext.)* lucrare arhitectonică cu acest aspect. **2.** *(bis.)* acoperămînt purtat deasupra capului unui înalt prelat în timpul unei solemnităţi, al unei procesiuni etc. (< fr. *baldaquin*, it. *baldacchino*)

baleiáj *s.n. (tehn.)* îndepărtarea gazelor arse din cilindrul unei maşini cu ardere internă, cu ajutorul unui curent de aer. (< fr. *balayage*)

balénă *s.f.* **1.** *(zool.)* mamifer cetaceu, foarte mare (lung pînă la 33 metri), care trăieşte în mările reci. **2.** lamelă flexibilă făcută de obicei din fanoane de balenă, folosită pentru a ţine întinse gulerele de cămăşi, corsetele etc. (< lat. *balaena*, cf. it. *balena*)

baleniéră *s.f. (mar.)* ambarcaţie uşoară folosită la vînătoarea de balene. ● şalupă rapidă (cu motor) folosită la pescuit, la salvarea naufragiaţilor etc. (< fr. *baleinière*, it. *baleniera*)

balerín *s.m.* baletist. (cf. it. *ballerino*)

balerínă *s.f.* baletistă (< fr. *ballerine*, it. *ballerina*)

balét *s.n.* **1.** dans artistic ale cărui figuri reprezintă un anumit subiect, executat de una sau mai multe persoane după o muzică anume compusă. ● compoziţie muzicală după care se execută acest gen de dans. **2.** ansamblu de baletişti şi de baletiste. **3.** reprezentaţie compusă din dansuri şi din pantomime interpretate pe muzică. (< fr. *ballet*)

baletíst *s.m.* şi *f.* dansator într-un balet. (< *balet*)

balístă *s.f. (ist.; mil.)* maşină de război antică, folosită de romani pentru lansarea de suliţe sau de bolovani. (< lat., it. *balista*)

balístic *adj. (mec.)* referitor la mişcarea proiectilelor în aer. ○ *curbă balistică* = traiectoria unui proiectil; *pendul balistic* = pendul folosit pentru determinarea vitezei proiectilelor. (cf. fr. *balistique*)

balístică *s.f. (mec.)* disciplină care se ocupă cu studiul mişcării proiectilelor pe traiectorie. (< fr. *balistique*)

balizá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a fixa o baliză, a marca (un teren) prin balize. (< fr. *baliser*)

balizáj *s.n. (mar.)* semnalizare cu ajutorul balizelor; *(concr.)* grup de balize aşezate într-un anumit loc. (cf. fr. *balisage*)

balíză *s.f. (mar.)* semnal, geamandură care arată locurile primejdioase pentru navigaţie. ● reper, indicator al poziţiei unui punct topografic. ● indicator, semnal care arată prezenţa unui obstacol, a unui accident de teren etc. (< fr. *balise*)

balnéar *adj.* de băi. ○ *staţiune balneară* = localitate unde se găsesc băi folositoare pentru vindecarea unor boli. (< fr. *balnéaire*)

balneoclimatéric *adj.* balnear şi climateric. (< *balneo-* + *climateric*)

balneoclimátic *adj.* balneoclimateric. (cf. fr. *balneoclimatique*)

balneológ *s.n. (med.)* specialist în balneologie. (< fr. *balnéologue*)

balneologíe *s.f. (med.)* disciplină care se ocupă cu studiul apelor minerale şi al nămolurilor terapeutice, precum şi cu studiul acţiunii lor curative. (< fr. *balnéologie*, cf. lat. *balneum* — baie, gr. *logos* — vorbire)

balneoterapíe *s.f. (med.)* tratament de băi care se aplică unor boli. (< fr. *balnéothérapie*, cf. lat. *balneum* — baie, gr. *therapeia* — îngrijire)

balón *s.n.* **1.** vehicul aerian constînd dintr-un corp sferic, care se umple cu un gaz mai uşor decît aerul, pentru a se menţine în atmosferă. ○ *(expr.; fam.) a lua* (pe cineva) *în balon* = a face glume pe seama cuiva. ● băşică de cauciuc foarte subţire, asemănătoare unei mingi, cu care se joacă copiii. **2.** vas, în general de formă sferică, folosit pentru anumite operaţii chimice. *(expr.) balon de săpun* = băşică suflată din clăbuci de săpun. **3.** minge (de fotbal, de baschet etc.). (< fr. *ballon*)

balonă *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) rotunji, a (se) face, a deveni ca un balon; a (se) umfla. ● *refl. (med.)* a i se umfla, a i se mări cuiva abdomenul (datorită acumulării de gaze în intestine). (< fr. *ballonner*)

balonét *s.n.* **1.** cameră de gaz la un dirijabil, care, prin umflare şi dezumflare, menţine echilibrul în timpul zborului. **2.** plutitor suplimentar la extremităţile aripilor unui hidroavion, care împiedică intrarea acestora în apă. (< fr. *ballonnet*)

balót *s.n.* pachet, legătură mare (de mărfuri, de lucruri etc.); *(spec.)* bal, legătură, pachet (de bumbac, de lînă etc.). ○ *(expr.) fier* (sau *oţel*)*-balot* = bandă de oţel care serveşte la legarea balopturilor, la confecţionarea cercurilor de butoaie, a şinelor de roţi etc. (< fr. *ballot*)

balotáj *s.n.* situaţie care se creează atunci cînd nici unul dintre candidaţii la o alegere n-a obţinut numărul necesar de voturi pentru a fi ales. ● alegere care are loc atunci cînd candidaţii nu au obţinut numărul necesar de voturi la un scrutin anterior. (< fr. *ballottage*)

bálsa *s.m. (bot.)* arbore tropical din America, cu lemn ușor și tare, întrebuințat la construirea vaselor și avioanelor. (< engl. *balsa)*

balsám *s.n.* **1.** *(chim.)* rășină de origine vegetală, parfumată, folosită în farmacie ca preparat aromat și curativ. ● *(fig.)* miros foarte plăcut, pătrunzător. **2.** *(fig.)* alinare, consolare. (< it. *balsamo*, cf. lat. *balsamum)*

balsámic *adj.* de balsam. ● care are însușirile balsamului (1), care conține balsam. (cf. fr. *balsamique)*

balustrádă *s.f.* panou vertical de înălțime mică sau construcție formată din mai mulți baluștri uniți printr-o bară de sprijin, așezată la marginea unor construcții (balcon, terasă etc.). (< fr. *balustrade)*

balústru *s.m.* **1.** *(constr.)* stîlp scurt care face parte dintr-o balustradă. **2.** *(tehn.)* compas special, folosit la trasarea circumferințelor cu rază foarte mică. (<fr. *balustre)*

bámbus *s.m. (bot.)* plantă exotică lemnoasă, cu tulpină dreaptă, goală pe dinăuntru, foarte rezistentă și înaltă pînă la 25 metri. (< fr. *bambou)*

banál *adj.* neoriginal, obișnuit, comun. (< fr. *banal)*

banalitáte *s.f.* **1.** lipsă de originalitate. **2.** lucru obișnuit, comun, idee banală. (cf. fr. *banalité)*

banalizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să devină sau a deveni banal. (< fr. *banaliser)*

banán *s.m. (bot.)* plantă tropicală arborescentă, cu frunze late și lunguiețe, ale cărei fructe cresc în ciorchine; bananier. (< it. *banano)*

banánă *s.f.* **1.** *(bot.)* fructul comestibil al bananului. **2.** *(tehn.)* piesă de forma unei fișe mici, care se montează la capătul unei conducte electrice pentru a ușura stabilirea contactului. (< it. *banana*, cf. fr. *banane)*

bananiér *s.m.* banan. (< fr. *bananier)*

banc *s.n.* **I. 1.** *(geogr.)* grămadă submarină uriașă de nisip, de pietriș etc. depusă pe fundul mărilor și al fluviilor, care se ridică pînă aproape de nivelul apei. ○ *banc de gheață* = masă uriașă de gheață plutitoare, care se întîlnește în mările polare. **2.** grup de pești marini, în care predomină o anumită specie. **II. 1.** *(tehn.)* postament, suport care susține o mașină-unealtă. **2.** masă de atelier pe care se fixează piesele de prelucrat. **3.** instalație pentru încercarea puterii motoarelor. **III. 1.** numele unui joc de cărți. **2.** *(fam.)* glumă ieftină; anecdotă; minciună. (< fr. *banc*, germ. *Bank)*

báncalzăn *s.n.* **1.** bucată de fier fixată la bancul tîmplarului. **2.** piesă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc. (< germ. *Bankeisen)*

bancár *adj.* care aparține băncii[1]; de bancă (cf. it. *bancario*, fr. *bancaire)*

báncă[1] *s.f. (fin.)* instituție care se ocupă cu efectuarea operațiilor de primire a banilor în depunere și cu plasarea lor în diferite operații, în scontarea de bilete la ordin, în împrumuturi de capital etc. ○ *bancă de emisiune* = instituție care are dreptul să emită bancnote; *bilet de bancă* = bancnotă. (< fr. *banque*, it. *banco)*

báncă[2] *s.f. (la jocul de cărți)* banii puși în joc de cel ce ține jocul. (< germ. *Bank)*

báncă[3] *s.f.* scaun lung, cu sau fără rezemătoare, pe care pot ședea deodată mai multe persoane. ● scaun cu pupitru în care stau elevii în clasă. (< fr. *banc*, cf. germ. *Bank)*

banchér *s.m.* **1.** posesor de capital bancar; proprietar sau mare acționar al unei bănci. **2.** *(la jocul de cărți)* persoană care ține banca[2]. (cf. fr. *banquier*, it. *banchiere)*

banchét *s.n.* ospăț, masă mare festivă (dată în cinstea unei persoane sau a unui eveniment). (< fr. *banquet)*

banchétă *s.f.* **1.** bancă mică fără spetează; *(spec.)* canapea în compartimentele vagoanelor de cale ferată. **2.** fîșie orizontală de-a lungul șanțurilor unei șosele. (< fr. *banquette)*

banchízã *s.f. (mar.)* îngrămădire de ghețuri plutitoare formată de-a lungul țărmurilor în mările polare. v. a i s b e r g. (< fr. *banquise)*

bancnótă *s.f. (fin.)* hîrtie-monedă (cu acoperire în aur) emisă de o bancă de emisiune și folosită ca mijloc de plată; bilet de bancă. (< fr., engl. *bank-note)*

bánco *s.m. invar. (la jocul de cărți)* totalitatea mizelor depuse de jucători. (<it., fr. *banco)*

bancrutár *s.m. (rar)* falit. (cf. fr. *banqueroutier*, it. *bancarottiere)*

bancrútă *s.f. (fin.)* situație a unui comerciant falit, vinovat de rea administrare sau de fraudă; faliment. (< fr. *banqueroute*, cf. it. *bancarotta* < *banco* — bancă, *rotto* — rupt)

bandă *vb.* I. *refl. (mar.; despre nave)* a se înclina pe un bord din cauza vîntului sau a încărcăturii așezate greșit. (cf. it. *banda*, fr. *bande)*

bandáj *s.n.* **1.** fașă cu care se leagă o rană sau o parte bolnavă a corpului; *(p. ext.)* pansament. ● aparat special pentru a susține o hernie. ● fașă cu care boxerii își înfășoară pumnii pe sub mănuși. **2.** *(tehn.)* cerc (de oțel, de cauciuc etc.) care se montează pe janta unei roți de vehicul. (< fr. *bandage)*

bandajá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) aplica un bandaj. (< *bandaj)*

bándă[1] *s.f.* **1.** ceată, grup de oameni (reuniți mai ales în scopuri rele, necinstite); grup format cu scopul unei acțiuni de subminare a colectivității, de sabotaj etc.; șleahtă, clică. **2.** *(glumeț)* grup de prieteni care umblă de obicei împreună. **3.** mică trupă de muzicanți; taraf de lăutari. **4.** *(înv.)* grupă de soldați reuniți sub același steag; ceată. (< fr. *bande*, it. *banda* < got. *bandi* — steag)

bándă[1] *s.f.* **1.** fîşie îngustă şi lungă de stofă, de hîrtie, de metal etc. cu care se leagă, se protejează, se înfăşoară ceva. ○ *bandă de magnetofon* = fîşie îngustă de material flexibil, acoperită cu un strat fin de substanţă feromagnetică şi care serveşte la înregistrarea şi reproducerea sunetelor cu magnetofonul; *bandă rulantă* (sau *de transport*) = fîşie lungă, continuă, de cauciuc, de piele etc. care serveşte la transportul, în plan orizontal, al unor materiale sau piese; *bandă de imagini* = peliculă cinematografică; *bandă de circulaţie* = partea carosabilă a unei şosele. **2.** marginea elastică de la masa de biliard. **3.** *(fiz.)* grup de frecvenţe învecinate sau apropiate care fac parte din spectrul unei radiaţii sonore sau electromagnetice. (< fr. *bande*, cf. germ. *Band)*

banderílă *s.f. (rar)* suliţă cu un steguleţ în vîrf, pe care toreadorii o înfig în ceafa taurilor în luptele cu aceştia. (cf. fr. *banderille*, sp. *banderilla)*

banderólă *s.f.* **1.** steguleţ (de lance, de catarg etc.). **2.** bandă de hîrtie lipită în jurul unei cutii, unei cărţi etc. ● bandă de pînză care se poartă la braţ ca semn de recunoaştere, pentru a arăta că cel care o poartă are anumite însărcinări etc. (< fr. *banderole*, it. *banderuola)*

bandít *s.m.* tîlhar; brigand; asasin. (< it. *bandito*, cf. fr. *bandit)*

banditísm *s.n.* tîlhărie, hoţie. (cf. fr. *banditisme)*

bandúlă *s.f. (mar.)* frînghie lungă, cu o greutate de lemn la un capăt, care ajută la prinderea şi tragerea parîmelor grele. (< it. *bandola)*

bandulliéră *s.f.* bandă de piele sau de stofă, pusă de-a curmezişul pieptului, de care se agaţă sabia, puşca etc. ○ *(loc. adv.) în bandulieră* = de-a curmezişul pieptului. (< fr. *bandoulière)*

bandúră *s.f.* instrument muzical ucrainean cu 8 pînă la 24 de coarde. (< rus. *bandur)*

banduríst *s.m.* şi *f.* cîntăreţ la bandură. (cf. rus. *bandurist)*

baniéră *s.f. (rar)* steag feudal de război. ● unitate militară feudală. (< fr. *bannière)*

banjó *s.n.* instrument muzical cu coarde (asemănător chitarei), cu cutia de rezonanţă rotundă, făcută din piele, şi cu un gît foarte lung; la acest instrument se cîntă prin ciupirea coardelor. (< fr. *banjo)*

baobáb *s.m. (bot.)* arbore din Africa tropicală, al cărui trunchi atinge mărimi uriaşe. (< fr. *baobab)*

baptísm *s.n.* sectă creştină protestantă care nu admite botezul decît la vîrstă adultă; doctrina acestei secte. (< fr. *baptisme)*

baptíst *s.m.* şi *f. (adesea adj.)* adept al baptismului. (cf. fr. *baptiste)*

bar[1] *s.n.* **1.** local public în care consumatorii sînt serviţi stînd în picioare sau pe scaune speciale, în faţa unei mese înalte, în formă de tejghea. ● tejghea, masă (avînd uneori o instalaţie specială) într-un restaurant, într-o bodegă etc. la care se servesc şi se prepară băuturile. **2.** local de lux unde se petrece, cu muzică, dans etc.; cabaret. (< engl., fr. *bar)*

bar[2] *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a presiunii, folosită mai ales pentru determinarea presiunii atmosferice. (< fr. *bar)*

bará *vb.* I. *tr.* **1.** a întrerupe, a opri, a împiedica cu o bară, cu un obstacol etc. (un drum, o stradă etc.). **2.** a trage o linie peste..., a şterge cu o linie (un text, un pasaj etc.) (< fr. *barrer)*

baracaménte *s.n.* ansamblu de bараci pentru personal, materiale etc. (cf. fr. *baraquement*, it. *baraccamento)*

barácă *s.f.* construcţie provizorie de scînduri, servind ca locuinţă, magazie etc. (< fr. *baraque)*

baráj *s.n.* **1.** obstacol artificial ridicat pe cursul unei ape curgătoare, pentru a ridica nivelul apei sau pentru a-i regulariza cursul; stăvilar, zăgaz. ● *(mine)* lucrare provizorie într-un puţ de mină, care opreşte pătrunderea apelor ce vin în timpul săpării acestuia. **2.** piedică; barieră. ● *(mil.)* lucrare de fortificaţie, care împiedică înaintarea inamicului pe anumite direcţii. **3.** *(mil.)* foc dens şi rapid de artilerie sau de arme automate, care are drept scop să oprească atacul inamicului. (< fr. *barrage)*

barajíst *s.m.* persoană care asigură întreţinerea unei instalaţii de captare a apei. (cf. fr. *barragiste)*

báră *s.f.* **1.** *(tehn.)* drug de metal (destinat prelucrării). ● piesă de metal sau de lemn, de dimensiuni variabile, folosită în construcţii sau în dispozitive tehnice pentru transmiterea eforturilor. **2.** fiecare din cei trei stîlpi care delimitează poarta la unele jocuri sportive. **3.** barieră care desparte pe judecători de avocaţi şi împricinaţi; *(p. ext.)* locul de unde se pledează în faţa justiţiei. **4.** linie verticală sau orizontală, folosită ca element de separare într-un text. ● *(muz.)* linie verticală care separă măsurile unui portativ. **5.** îngrămădire de nisip, de mîl etc. la gura unui rîu sau a unui fluviu. (< fr. *barre)*

barbacánă *s.f. (constr.)* deschizătură mică, lăsată din loc în loc în zidăria unei culee de pod, a unui zid de sprijin etc. pentru a permite scurgerea apelor colectate în spatele acestuia. (< fr. *barbacane*, it. *barbacane)*

barbadénsis *s.m. (bot.)* specie de bumbac care produce fibre de calitate superioară. (< lat. *barba densis)*

barbár *s.m.* şi *f.* **1.** *(ist.)* nume dat de greci şi de romanii antici oricărui individ care aparţinea unei populaţii

străine, care nu vorbea latina sau greaca; străin. **2.** *(la pl.)* nume dat în trecut de unii istorici popoarelor migratoare care au invadat Imperiul roman în primele secole ale erei noastre; *(la sg.) (rar)* individ care aparţine unui asemenea popor. **3.** *(fig.)* om crud, sălbatic, necivilizat; grosolan. (< lat. *barbarus*, gr. *barbaros* — străin, cf. fr. *barbare)*

barbarie *s.f.* **1.** stadiu de civilizaţie înapoiată în care se află un popor, un grup, un om etc.; înapoiere, sălbăticie. **2.** lipsă de respect pentru cultură şi civilizaţie; faptă, atitudine în care se reflectă o asemenea concepţie; sălbăticie, grozăvie, cruzime, neomenie. (cf. lat. *barbaria*, fr. *barbarie)*

barbarism *s.n. (lingv.; ieşit din uz)* cuvînt de jargon introdus într-o limbă fără a fi nevoie de el. (cf. lat. *barbarismus*, gr. *barbarismos* — expresie greşită)

barbét *s.m.* cîine prepelicar, cu părul creţ, specializat în vînătoarea de baltă. (< fr. *barbet)*

barbétă [1] *s.f. (de obicei la pl.)* favoriţi. (< it. *barbetta)*

barbétă [2] *s.f. (mar.)* parîmă scurtă servind la fixarea bărcilor. (< it. *barbetta)*

barbişón *s.n.* bărbuţă ascuţită; cioc. (< fr. *barbichon)*

barcánă *s.f. (geol.)* dună de nisip în formă de potcoavă cu convexitatea în bătaia vîntului. (< fr. *barkhane)*

barcarólă *s.f.* cîntec de gondolier venetian; *(p. ext.)* cîntec de marinar, de barcagiu; compoziţie muzicală care imită mişcarea legănată a valurilor şi cadenţa lopeţilor. (< it. *barcarolla*, cf. fr. *barcarolle)*

bárcă *s.f.* ambarcaţie mică, fără punte, mişcată cu vîslele sau cu un motor. (< it. *barca*, cf. fr. *barque* < lat. *barca)*

bárd *s.m. (ist.)* poet celt care cînta în poeziile sale pe eroi. ● *(p. ext.)* poet liric (naţional). (< fr. *barde*, it. *bardo* < celt. *bardas)*

barém *s.n.* carte, registru etc. care conţine calcule gata făcute; tabele de calcul. (< fr. *barème*, cf. *Barrême*, n.p.)

barétă [1] *s.f.* **1.** bentiţă (de piele, de pînză etc.) care încheie un pantof. **2.** lamelă de metal care se fixează transversal pe un obiect (medalie, tabacheră etc.). (< fr. *barrette*, it. *baretta)*

barétă [2] *s.f. (rar)* pălărie roşie a cardinalilor; tichie. (< it. *baretta)*

barhét *s.n.* ţesătură de bumbac flanelată. (< germ. *Barchent)*

báric *adj. (met.)* referitor la presiunea atmosferică. ○ *repartiţie barică* = repartiţia presiunii atmosferice la suprafaţa pămîntului. (< fr. *barique)*

baricadá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) închide cu o baricadă. (< fr. *barricader)*

baricádă *s.f.* întăritură făcută din diferite materiale sau lucruri, cu scopul de a întrerupe circulaţia de pe o stradă şi de a feri pe cei atacaţi de loviturile atacatorilor în timpul unor lupte de stradă, într-o revoluţie etc. ○ *(expr.) a muri pe baricadă* = a lupta consecvent, pînă la capăt, pentru o idee. (<fr. *barricade*, cf. it. *barricata)*

baricéntru *s.m.* centru de greutate. (cf. fr. *barycentre)*

bárie *s.f. (fiz.)* unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea de o dină pe centimetru pătrat. (< fr. *barye)*

barîéră *s.f.* **1.** închidere a unui drum cu o bară mobilă de lemn; bară cu care se face închiderea unui drum etc.; *(p. ext.)* întretăierea dintre o şosea şi o linie de cale ferată. **2.** linie de plecare (la cursele de cai); start. **3.** loc de intrare într-un oraş, unde odinioară se încasau taxele pe mărfurile aduse spre vînzare. (< fr. *barrière)*

baríl *s.n.* unitate de măsură pentru volume în S.U.A. şi în Anglia (folosită mai ales pentru produse petrolifere). (< fr. *baril*, cf. engl. *barrel)*

barimetríe *s.f.* apreciere a greutăţii vii a animalelor pe bază de măsurători. (<fr. *barymétrie)*

barisféră *s.f. (geol.)* porţiunea din centrul globului pămîntesc alcătuită din elemente cu densitate mare. (< fr. *barysphère*, cf. gr. *barys* — greu, *sphaira* — sferă)

bariş *s.n.* **1.** broboadă subţire şi uşoară; maramă, testemel, tulpan. **2.** stofă fină de lînă. (< fr. *barège*, cf. *Barèges*, n.p.)

barítă *s.f. (chim.)* hidrat de bariu. (< fr. *baryte)*

barítină *s.f. (min.)* sulfat de bariu natural. (< fr. *barytine)*

bariton *s.m.* şi *n.* **I.** *s.m.* **1.** *(la sg.)* registru al vocii bărbăteşti care se întinde între tenor şi bas. **2.** cîntăreţ cu voce de bariton (**1**). **II.** *s.n.* instrument de alamă, avînd în orchestră un rol analog baritonului într-un cor. (< it. *baritono*, fr. *baryton*, cf. gr. *barys* — grav, *tonos* — ton)

báriu *s.n. (chim.)* metal moale, alcalinopămîntos, de culoare albă-argintie, ai cărui compuşi se întrebuinţează la fabricarea vopselelor, a sticlei etc. (< fr. *baryum)*

bárman *s.m.* proprietarul unui bar [1]. ● persoană care serveşte la bar [1]. (< engl. *barman)*

baroánă *s.f.* baroneasă. (< fr. *baronne)*

baróc *adj. (în expr.) stil baroc* = stil artistic predominant în secolul al XVII-lea — al XVIII-lea, care se caracterizează prin ornamentaţie excesivă, prin neregularitatea liniilor şi prin monumentalitatea construcţiilor. (< it. *barocco*, fr. *baroque*, cf. port. *barocco* — perlă de formă neregulată)

barográf *s.n. (fiz.)* barometru care înregistrează variaţiile presiunii atmosferice. (< fr. *barographe*, cf. gr. *baros* — greutate, *graphein* — a scrie)

barográmă *s.f.* curbă care reprezintă variaţiile presiunii atmosferice înregistrate la barograf. (< fr. *barogramme*, cf. gr. *baros* — greutate, *gramma* — scriere)

barométric *adj. (fiz.)* al barometrului, de barometru. (cf. fr. *barométrique)*

barométru *s.n. (fiz.)* aparat folosit la măsurarea presiunii atmosferice. (< fr. *baromètre*, cf. gr. *baros* — greutate, *metron* — măsură)

barón *s.m.* senior feudal care avea pe pămînturile sale drepturi absolute; titlu de noblețe între cavaler şi viconte; persoană avînd acest titlu. (< fr. *baron*, cf. it. *barone*, germ. *Baron)*

baronéasă *s.f.* femeie avînd titlul de baron; fiică de baron. (< *baron)*

baronét *s.m.* titlu de noblețe în Anglia, dat unui ordin de călugări; persoană avînd acest titlu. (< fr. *baronnet)*

baronie *s.f.* titlu de baron; *(p. ext.)* domeniul unui baron. (cf. fr. *baronnie*, it. *baronia)*

baroscóp *s.n. (fiz.)* aparat folosit pentru a demonstra existența presiunii atmosferice. (< fr. *baroscope*, cf. gr. *baros* — greutate, *scopein* — a privi)

baróu *s.n. (în vechea organizare a justiţiei)* corp constituit care îngloba totalitatea avocaţilor pledanţi dintr-un judeţ; sediu local al acestui corp. (< fr. *barreau)*

baremián *s.n. (geol.)* unul dintre etajele cretacicului inferior. (< fr. *barrémien)*

bas *s.m.* şi *n.* **I.** *s.m.* **1.** *(la sg.)* registrul cu sunetele cele mai grave ale vocii bărbăteşti. **2.** cîntăreț cu voce de bas **(1). II.** *s.n.* instrument muzical de alamă care produce sunetele cele mai joase. (cf. it. *basso*, fr. *basse)*

báscă *s.f.* beretă cu marginile îndoite înăuntru. (< fr. [béret] *basque)*

báschet *s.n. (sport)* joc de echipă, cu mingea, în care fiecare echipă urmăreşte să arunce mingea într-un coş fixat de un stîlp pe terenul echipei adverse. (< engl., fr. *basket* [-ball])

basculă *vb.* I. *intr.* a oscila ca o basculă; a se balansa. (< fr. *basculer)*

basculánt *adj. (tehn.)* cu mişcări de basculă; care se balansează. ○ *autocamion* (sau *vagon) basculant* = autocamion (sau vagon) a cărui platformă se poate ridica dintr-o parte, pentru descărcare (cf. fr. *basculant)*

basculatór *s.n. (tehn.)* dispozitiv mecanic care serveşte la răsturnarea unei lăzi sau a unui vagonet, pentru a-i goli conţinutul. (< *bascula)*

basculă *s.f. (tehn.)* **1.** aparat pentru cîntărit greutăţi mari, de tipul balanţei. **2.** pîrghie cu punctul de sprijin la mijloc, rezemat pe o axă, astfel încît să permită o mişcare oscilatorie liberă. (< fr. *bascule*, cf. it. *basculla)*

basét *s.m. (zool.)* specie de cîine de vînătoare cu corpul lunguieț şi labele scurte, cu pete roşietice sau negre, specializat pentru scoaterea din vizuină a vulpilor şi bursucilor. (< fr. *basset)*

basíst *s.m.* **1.** bas. **(2). 2.** muzicant care cîntă din contrabas sau dintr-un instrument cu timbru jos. (cf. fr. *bassiste)*

basorelíef *s.n. (arte)* sculptură scoasă în relief faţă de un fond cu care face corp comun. (cf. it. *basso-relievo*, fr. *bas-relief)*

básta *adv.* ajunge! destul! gata! (< it. *basta)*

bastárd *s.m.* şi *f.* **1.** copil din flori, nelegitim. **2.** plantă sau animal rezultat din încrucişarea a două specii diferite; corcitură. (< it. *bastardo)*

bastiménț *s.n. (mar.)* navă, vas (de război) de dimensiuni mari. (< it. *bastimento)*

bastingáj *s.n. (mar.)* parapet aşezat de-a lungul bordului unei nave, format din nişte cutii speciale în care se păstrează efectele echipajului. (< fr. *bastingage)*

bastión *s.n. (mil.)* lucrare de fortificaţie cu două flancuri şi două feţe (construită de obicei la unghiurile unei fortăreţe). (< fr. *bastion*, it. *bastione)*

bastón *s.n.* **1.** băţ, ciomag lucrat frumos, folosit de obicei ca sprijin la mers. ○ *baston de mareşal* = baston purtat de mareşali ca semn distinctiv al demnităţii. **2.** baton. (< it. *bastone)*

bastonádă *s.f. (liv.)* bătaie cu bastonul. (cf. fr. *bastonnade*, it. *bastonata)*

batalión *s.n. (mil.)* subunitate militară, mai mică decît un regiment, compusă din mai multe companii. (< pol. *batalion*, cf. it. *bataglione*, fr. *bataillon)*

batánt *adj. (despre uşi, capace* etc.) care se închide singur, printr-o mişcare de rotaţie în jurul unei axe situate la o margine. // *s.n.* panou mobil la o poartă sau la o uşă, servind la deschiderea sau închiderea acestora. v. c a n a t. (< fr. *battant)*

batárd *adj.* (scriere, literă) cu caractere de scriere rondă şi de scriere cursivă; (peniţă) care serveşte la acest fel de scriere. (< fr. *batard)*

batardóu *s.n. (constr.)* incintă din lemn, din oţel sau din beton, construită sub apă, în care se pot executa săpături şi alte lucrări la poduri etc. după scoaterea apei din ea. ● dig provizoriu construit pentru a opri sau a abate apele unui rîu, în vederea efectuării unor construcţii în albia lui. (< fr. *batardeau)*

baterie *s.f.* **1.** *(mil.)* subunitate de artilerie care cuprinde mai multe tunuri, un număr de militari care le mînuiesc, utilajul şi mijloacele de transport necesare. ● terasament de tragere pentru tunuri. ● *(mar.)* şir de tunuri aflate de fiecare latură a unui bastiment de război. **2.** *(tehn.)* ansamblu de aparate, de maşini etc. cu care se face aceeaşi operaţie. ○ *baterie electrică* = reunire de mai multe pile sau de acumulatoare electrice. **3.** vas cu gheaţă folosit pentru a răci băuturile. **4.** grupul instrumentelor de percuţie într-o orchestră. (< fr. *batterie*, it. *batteria)*

batiálă *adj. f. (în expr.) regiune batială* = regiune a fundului mării cuprinsă între 200 și 1 000 metri adîncime. (< fr. [région] *bathyale)*

batíc *s.n.* **1.** *(text.)* țesătură colorată și imprimată după un procedeu din Iava. **2.** basma colorată. (< fr. *batik)*

batimetríe *s.f.* măsurarea adîncimii, *(spec.)* a adîncimii mării. (fr. *bathymétrie)*

batír *s.n.* fir de bumbac răsucit ușor, întrebuințat la însăilat. (< fr. *bâtir)*

batisféră *s.f. (mar.)* aparat care permite omului să coboare în apă, la o adîncime de sute de metri sub nivelul mării, fără costum de scafandru. (< fr. *bathysphère*, cf. gr. *bathys* — adînc, *sphaira* — sferă)

batíst *s.n. (text.)* pînză foarte fină de bumbac sau de in. (< fr. *batiste*, cf. *Baptiste Chambray*, n.p.)

batístă *s.f.* bucată mică de pînză, folosită la ștersul nasului, al feței etc. (<fr. *batiste)*

batíu *s.n. (tehn.)* **1.** construcție de metal care formează legătura dintre un motor, o mașină etc. și fundație. **2.** cadru pe care se montează mecanismele mașinilor-unelte. (< fr. *bâti)*

batolít *s.m. (petr.)* rocă în formă de masiv. (< fr. *batholite)*

batón *s.n.* bucată lunguiață (de vanilie, de ciocolată etc.) (< fr. *bâton)*

batóză *s.f.* mașină de treierat. (cf. fr. *batteuse)*

batracián *s.m. (zool.; la pl.)* clasă de vertebrate amfibii, cu pielea netedă, respirație branhială, ovipare și cu dezvoltarea prin metamorfoză, avînd ca tip broasca; *(la sg.)* animal din această clasă. (< fr. *batraciens*, cf. gr. *batrachos* — broască)

bauxítă *s.f. (min.)* oxid de aluminiu amorf, care se găsește în natură sub formă de mase compacte. (< fr. *bauxite*, cf. *Baux*, n.p.)

bavúră *s.f. (metal.)* porțiune de material în relief față de profilul cerut al unei piese metalice, rezultată din prelucrare. (< fr. *bavure)*

bazá *vb.* I. *refl.* a se întemeia, a se sprijini (pe ceva); a avea încredere în sprijinul cuiva. (< fr. *baser)*

bazált *s.n. (petr.)* rocă eruptivă, dură, compusă din minerale bogate în magneziu și fier, care se întrebuințează la construcții și pavaje. (< fr. *basalte)*

bazáltic *adj.* de bazalt. (< fr. *basaltique)*

bazár *s.n.* loc (acoperit) unde se vînd obiecte de tot felul; *(p. ext.)* tîrg, piață. (< fr. *bazar*, cf. pers. *bazar* — piață)

bázā *s.f.* **I. 1.** partea de jos a unui corp, a unui edificiu etc.; *(p. ext.)* temelie, fundament. ● *(geom.)* latura unui poligon sau fața unui poliedru, situată în poziția cea mai de jos. **2.** parte, element fundamental, esențial a ceva. ● *(chim.)* element principal al unei combinații chimice. **3.** orînduire economică a societății într-o etapă dată a dezvoltării ei. **4.** loc de plecare, de adunare a unor oameni, a unor trupe, a unor materiale etc. **II.** *(chim.)* substanță cu gust leșietic, care albăstrește hîrtia de turnesol și, în combinație cu un acid, formează o sare. (< fr. *base*, cf. it. *base* < gr. *basis* — sprijin)

bazedóv *s.n. (med.)* boală cauzată de hipersecreția tiroidei, manifestată prin bulbucarea ochilor, stare de nervozitate și palpitații; boala lui Basedow. (< *Basedow*, n. p.)

bazedovián *adj., s.m.* și *f. (med.)* atins de bazedov. (cf. fr. *basédovien)*

bázic *adj. (chim.; despre substanțe)* cu proprietățile unei baze. (cf. fr. *basique)*

bazilicále *s.f.pl.* colecție de legi, publicată la sfîrșitul secolului al IX-lea de împăratul bizantin Leon al VI-lea, zis Filozoful, care constituie cea mai monumentală operă de drept bizantin. (< lat. *basilica)*

bazilícă *s.f.* **1.** *(ist.)* edificiu public la romani, cu interiorul împărțit în trei sau în cinci părți prin șiruri de coloane. **2.** biserică din primele secole ale creștinismului, construită după planul bazilicilor romane; *(astăzi)* biserică sau catedrală mare. (< lat., it. *basilica)*

bazilísc *s.m.* **1.** *(mit.)* șarpe fabulos, despre care se credea că cu o singură privire provoca moartea. **2.** *(zool.)* gen de șopîrlă cu limba groasă, capul și gîtul scurt, cu o coadă lungă, avînd pe cap o excrescență epidermică triunghiulară, iar pe spate și pe coadă o creastă dințată mobilă. (< it. *basilisco*, cf. gr. *basiliskos)*

bazín *s.n.* **1.** rezervor mare de apă, alimentat de obicei de la o sursă. ● *(mar.)* parte a unui port amenajată special pentru staționarea navelor. **2.** regiune de unde își adună afluenții un rîu sau un fluviu. **3.** *(geogr.)* regiune în care se găsesc zăcăminte de minereuri. **4.** *(anat.)* cavitate cuprinsă între oasele iliace. (< fr. *bassin)*

bazinét *s.n. (anat.)* parte a rinichilor de unde pornesc tuburile urinifere. (< fr. *bassinet)*

bărbiér *s.m.* frizer. (< ngr. *barberis)*

beatificá *vb.* I. *tr. (în biserica catolică)* a trece pe cineva, după moarte, în rîndul sfinților. (< lat. *beatificare*, cf. fr. *béatifier)*

beatitúdine *s.f.* stare de fericire deplină, de încîntare. ● stare patologică de euforie permanentă, de indiferență față de situațiile și întîmplările din jur. (< lat. *beatitudo*, cf. fr. *béatitude)*

bebé *s.m.* copil drăgălaș; *(fig.)* păpușă. (< fr. *bébé)*

bec *s.n.* **1.** balonaș de sticlă prevăzut cu un soclu (prin care se montează la o lampă) și un filament în interior, care devine incandescent și luminează cînd este străbătut de un curent electric. **2.** partea unei lămpi cu gaz aerian unde arde flacăra. (< fr. *bec)*

becár *s.m. (muz.)* semn care, pus înaintea unei note, anulează un diez sau un bemol anterior, redînd notei tonul natural. (< fr. *bécarre*, cf. *b* — semn pentru nota *si*, *carré* — pătrat)

becáță *s.f. (zool.)* pasăre călătoare de baltă cu ciocul și picioarele lungi, a cărei carne este foarte gustoasă. (cf. fr. *bécasse*, it. *beccaccia)*

becațină *s.f. (zool.)* becață. (< fr. *bécassine)*

bechíe *s.f. (av.)* dispozitiv pe care se sprijină coada avionului. (< fr. *béquille)*

begónie *s.f. (bot.)* plantă ornamentală cu flori frumoase și frunze mari, de diferite culori. (< fr. *bégonia*, cf. *Begon*, n.p.)

bej *adj. invar.* cafeniu-deschis. (< fr. *beige*, cf. it. *bigio)*

bel *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru intensitatea acustică a unui sunet. (< fr. *bel*, cf. *Bell*, n.p.)

beladónă *s.f. (bot.)* mătrăgună. ● medicament preparat din frunzele acestei plante. (< fr. *belladone*, cf. it. *bella donna)*

bele-árte *s.f.pl.* nume dat artelor frumoase (pictură, sculptură etc.) (< it. *belle arte)*

belemnít *s.m. (pal.)* gen de moluscă cefalopodă fosilă cu cochilie dreaptă conică, avînd un os intern de susținere. (< fr. *bélemnite)*

beletristic *adj. (despre opere literare)* artistic. ● *(subst., f.)* literatură artistică. (< germ. *belletristisch*, *Belletristik)*

beliéră *s.f.* verigă de care se atîrnă sabia. (< fr. *bélière)*

belicós *adj. (peior.)* războinic, agresiv; amenințător. (< lat. *bellicosus*, cf. it. *bellicoso)*

beligeránt *adj., s.m.* și *f.* (stat, națiune etc.) care se află în război. (< fr. *belligérant*, cf. lat. *bellum* — război, *gerere* — a purta)

belinográf *s.n. (fiz.)* aparat de transmis imaginile prin telegrafie. (< fr. *belinographe)*

belinográmă *s.f. (fiz.)* imagine transmisă prin belinograf. (< fr. *belinogramme)*

belótă *s.f. (rar)* joc de cărți. (< fr. *belote)*

belvedére *s.f. (arhit.)* pavilion, terasă situată în partea de deasupra a unei clădiri, de unde se poate vedea o priveliște frumoasă. (< it. *belvedere)*

belzebút *s.m. (liv.)* denumire dată diavolului. (cf. *Belzébuth*, n.p.)

bemól *s.m. (muz.)* accident muzical care coboară cu un semiton nota înaintea căreia este pus. (< fr. *bémol*, it. *bemolle*, cf. *b* — semn pentru nota *si*, *molle* — slab)

béna *s.f. (tehn.)* **1.** platformă închisă a unui autocamion, în care se așază încărcătura. **2.** cupă a unei macarale, care prinde materialul de ridicat și transportat. (< fr. *benne)*

bendíx *s.n. (tehn.)* electromotor care pune în mișcare motorul unui automobil. (< fr. *bendix)*

benedictín *s.m.* și *f.* călugăr dintr-un ordin călugăresc, întemeiat în secolul al VI-lea de Benedict de Nurcie în mănăstirea de la Monte Cassino din Italia. (< fr. *bénédictin)*

benedictínă *s.f.* băutură alcoolică cu gust dulce, preparată după rețeta călugărilor benedictini. (< fr. *bénédictine)*

beneficiá *vb.* I. *intr.* a avea un beneficiu, a trage un cîștig din ceva sau de la cineva, a profita. (< fr. *bénéficier)*

beneficiár *s.m.* și *f.* cel care beneficiază de ceva. ● persoană, instituție etc. pentru care se face o lucrare. (cf. fr. *bénéficiaire)*

beneficiu *s.n.* folos, profit, cîștig (de pe urma unei situații, dintr-o proprietate etc.). ● venit net al unei întreprinderi socialiste. ● *(jur.) beneficiu de inventar* = drept de care se bucură un moștenitor de a accepta condiționat o succesiune, căreia nu îi cunoaște datoriile care o grevează; *(fig.)* rezervă pe care o are cineva înainte de a crede sau confirma ceva. (< lat. *beneficium*, cf. fr. *bénéfice*, it. *beneficio)*

benevól *adj.* făcut de bunăvoie, nesilit. ○ *contribuție benevolă* = sumă sau taxă al cărei cuantum îl stabilește plătitorul. (< fr. *bénévole*, cf. it. *benèvolo*, lat. *benevolus)*

bengál *adj. (în expr.) foc bengal* = foc de artificii, puternic și viu colorat. (< fr. *feu de Bengale)*

benign *adj. (med.;* op. m a l i g n) ușor, care nu dă complicații sau stări grave. (< lat. *benignus*, cf. fr. *bénigne)*

benignitáte *s.f. (med.)* stare ușoară a unei boli. (cf. fr. *bénignité)*

bentonită *s.f. (petr.)* amestec coloidal natural dintr-o anumită argilă cu nisip, folosit la obținerea unor pămînturi decolorante active, întrebuințate la decolorarea uleiurilor. (< fr. *bentonite)*

béntos *s.n. (biol.)* totalitatea organismelor care trăiesc pe fundul mărilor. (< fr. *benthos)*

benzaldehídă *s.f. (chim.)* aldehidă derivată din benzen, folosită ca materie primă în industria materiilor colorante. (< fr. *benzaldéhyde)*

benzén *s.n. (chim.)* hidrocarbură lichidă incoloră, obținută din gudronul de huilă și întrebuințată larg în industrie. (< fr. *benzène)*

benzénic *adj.* care conține benzen; care aparține familiei benzenului. (cf. fr. *benzénique)*

benzínă *s.f. (chim.)* amestec lichid de hidrocarburi, obținut prin distilarea fracționată a țițeiului și folosit mai ales ca combustibil în motoarele cu explozie. (< fr. *benzine)*

benzoát *s.n. (chim.)* sare sau ester al acidului benzoic. (< fr. *benzoate)*

benzóic *adj. (chim.; în expr.) acid benzoic* = acid aromatic care se extrage

din unele rășini naturale, în special din smirnă; este întrebuințat în industria coloranților. (< fr. *benzoïque)*

benzól *s.n. (chim.)* amestec de benzen și de toluen, folosit drept carburant. (< fr. *benzol)*

benzonaftól *s.m. (chim.)* benzoat de naftol. (< fr. *benzonaphtol)*

benzopurpurínă *s.f. (chim.)* substanță roșie, care constituie unul dintre cei mai importanți coloranți pentru bumbac. (< fr. *benzopurpurine)*

berétă *s.f.* **1.** acoperământ de cap, moale, rotund și plat, fără cozoroc, pe care îl poartă mai ales marinarii. **2.** bască. (< fr. *béret*, it. *berretta)*

bergamótă *s.f. (bot.)* varietate de pere zemoase și foarte gustoase. (< fr. *bergamote*, it. *bergamòtta*, tc. *beg armodi* — pere pentru domnitori)

bergsonísm *s.n. (fil.)* doctrina filozofului idealist reacționar francez Henri Bergson, care susține că adevărul ar fi inaccesibil cunoașterii științifice și că gîndirea logică nu ajută la cunoașterea realității. (< *Bergson*, n.p.)

beri-béri *s.n. (med.)* boală cauzată de lipsa vitaminei B_1 din organism, caracterizată prin paralizii și infiltrații de serozitate în țesuturi; bîntuie mai ales în unele țări exotice. (< fr. *béribéri)*

beríl *s.n. (min.)* piatră prețioasă reprezentînd o varietate de smarald. (< fr. *béryl*, lat. *beryllus)*

berílіu *s.n. (chim.)* metal alb, ductil, maleabil, foarte dur și ușor; este întrebuințat în unele aliaje ușoare și la fabricarea anumitor oțeluri speciale. (< fr. *béryllium)*

berlínă *s.f.* trăsură în formă de cupeu, cu patru locuri (fabricată pentru prima oară la Berlin). (< fr. *berline*, cf. it. *bérlina)*

berjéră *s.f. (rar)* fotoliu larg și adînc. (< fr. *bergère)*

bérmă *s.f.* banchetă lată de circa 1 metru, amenajată pe taluzurile mai înalte pentru a le mări stabilitatea. (< fr. *berme)*

bernardín [1] *s.m.* și *f.* călugăr făcînd parte dintr-un ordin călugăresc provenit dintr-o reformă a ordinului benedictinilor, făcută de Bernard de Menthon în secolul al X-lea. (< fr. *bernardin)*

bernardín [2] *s.m.* cîine mare, de culoare albă cu pete roșii, originar din Alpii elvețieni, dresat pentru a descoperi drumeții rătăciți (iarna) în munți. (< germ. *Bernhardiner)*

bérnă *s.f. (în expr.) pavilion în bernă* = = pavilion național coborît pe jumătate, în semn de doliu sau de pericol. (< fr. *bérne)*

bernsteinísm *s.n. (fil.; pron.: -ștai-)* curent oportunist antimarxist în social-democrația internațională, apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea în Germania, care propaga revizuirea doctrinei revoluționare marxiste în spirit liberal-burghez. (< *Bernstein*, n.p.)

bersalíér *s.m.* soldat din armata italiană, corespunzător vînătorului de la noi. (< it. *bersagliere)*

bértă *s.f.* broboadă croșetată din lînă, cu ciucuri, purtată de femei pe cap sau pe umeri. (< fr. *berthe)*

bertón *s.n. (mar.)* barcă cu vîsle, din pînză cauciucată, care se poate strînge după ce a servit pe apă. (< fr. *berthon)*

bestiál *adj.* de bestie; animalic; feroce. (cf. fr. *bestial*, lat. *bestialis)*

bestialitáte *s.f.* **1.** fire, atitudine, pornire bestială; animalitate, ferocitate. **2.** faptă bestială. (cf. fr. *bestialité)*

bestiár *s.n.* **1.** *(ant.)* gladiator care lupta cu fiarele sălbatice în arenele amfiteatrelor romane. **2.** culegere de fabule sau de povestiri despre animale. (< lat. *bestiarius*, fr. *bestiaire)*

béstie *s.f.* animal sălbatic, fiară. ● *(fig.)* om cu fire de fiară, crud, sălbatic. (< lat. *bestia)*

betatrón *s.n. (fiz.)* aparat folosit în tehnica nucleară pentru accelerarea electronilor. (< fr. *bétatron)*

betaxínă *s.f.* preparat farmaceutic din vitamina B_1, care se prezintă sub formă de pastile sau fiole. (nume comercial)

betél *s.m. (bot.)* soi de piper agățător, care crește în India. (< fr. *bétel*, cf. hind. *betle)*

betón *s.n. (constr.)* amestec de pietriș, nisip, ciment (sau alt liant) și apă, care se transformă într-o masă rezistentă prin întărire și este folosit ca material de construcție. (< fr. *béton)*

betoná *vb.* I. *intr.* și *tr.* a turna betonul (în cofrajele unei construcții). (< fr. *bétonner)*

betoniér *s.m.* betonist. (< *beton)*

betoniéră *s.f. (constr.)* mașină cu ajutorul căreia se prepară betonul. (< fr. *bétonnière)*

betoníst *s.m.* și *f. (constr.)* lucrător specializat în lucrări de beton. (< *beton)*

bezeá *s.f.* **1.** *(fam.)* sărut trimis cuiva apropiind și depărtînd vîrful degetelor de buze. **2.** prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu mult zahăr. (< fr. *baiser)*

biacíd *adj. (chim.; în expr.) acid biacid* = acid bibazic. (< *bi-* + *acid)*

bianuál *adj.* care apare, care se produce de două ori pe an. ● *(despre plante)* care se poate recolta de două ori pe an. (< *bi-* + *anual)*

biatlón *s.n. (sport)* complex sportiv de două probe. (cf. lat. *bis*, gr. *athlon* — exercițiu)

biatómic *adj. (chim.; despre elemente)* cu molecula formată din doi atomi. (cf. fr. *biatomique)*

bibázic *adj. (chim.; în expr.) acid bibazic* = acid care conține în moleculă doi atomi de hidrogen, neînlocuibili printr-un metal. (< fr. [acide] *bibasique)*

bibelóu *s.n.* obiect de artă, decorativ, de mărime redusă. (< fr. *bibelot)*

biber *s.m.* **1.** *(zool.)* castor. **2.** blană de castor. (< germ. *Biber)*

biberón *s.n.* sticlă, vas, care are la gură un sfîrc de cauciuc; se folosește la hrănirea artificială a sugarilor. (< fr. *biberon)*

bibliobúz *s.n.* automobil amenajat cu o bibliotecă volantă. (< fr. *bibliobus)*

bibliofíl *s.m.* și *f.* iubitor, colecționar de cărți prețioase, frumoase și rare. (cf. fr. *bibliophile* < gr. *biblion* — carte, *philos* — prieten)

bibliofilíe *s.f.* interes deosebit pentru cărți prețioase, frumoase și rare. (cf. fr. *bibliophilie)*

bibliofílm *s.n.* copie fotografică pe film cu bandă îngustă a unui text. (cf. fr. *bibliofilm)*

bibliográf *s.m.* specialist în bibliografie (3). (< fr. *bibliographe*, cf. gr. *biblion* — carte, *graphein* — a scrie)

bibliográfic *adj.* de bibliografie, referitor la bibliografie. (< fr. *bibliographique)*

bibliografíe *s.f.* **1.** listă (cu indicații asupra titlului, anului și locului tipăririi) a scrierilor care se referă la o anumită problemă. ● totalitatea operelor unui autor. **2.** listă, publicație (periodică) care cuprinde titlurile recent apărute. **3.** disciplină care se ocupă cu studiul tipăriturilor, al edițiilor operelor etc. **4.** material informativ asupra unei probleme. (< fr. *bibliographie)*

bibliologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul cărții ca fenomen social; știință care se ocupă cu studiul cărților, din punct de vedere al formelor în care se prezintă, al istoricului lor etc. (< fr. *bibliologie*, cf. gr. *biblion* — carte, *logos* — vorbire)

biblioráft *s.n.* mapă de carton, clasor pentru păstrarea corespondenței, a actelor etc. (cf. gr. *biblion* — carte, *rhaptein* — a coase)

bibliotecár *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă de îngrijirea unei biblioteci. (cf. fr. *bibliothécaire)*

bibliotécă *s.f.* **1.** colecție (publică sau particulară) de cărți, de manuscrise, de publicații periodice etc. aranjate și clasate într-o anumită ordine. ● instituție, local care adăpostește o astfel de colecție. ● mobilă, raft, dulap, pentru păstrarea cărților. **2.** nume dat unor colecții de tipărituri, identice ca aspect, care tratează teme dintr-un domeniu oarecare. (< lat. *bibliotheca*, gr. *biblion* — carte, *theke* — dulap)

biblioteconomíe *s.f.* ramură a bibliologiei care studiază organizarea și conducerea bibliotecilor. (< fr. *bibliothéconomie)*

bibliotéhnică *s.f.* tehnica producerii materiale a cărții. (cf. fr. *bibliotechnie)*

bicamerál *adj. (despre puterea legiuitoare a unui stat)* care are două adunări, două camere legiuitoare. (< fr. *bicaméral)*

bicarbonát *s.n. (chim.)* sare a acidului carbonic, rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un metal. ○ *bicarbonat de sodiu* = sare albă, solubilă în apă, întrebuințată la prepararea pra-fului de copt și în farmacie. (< fr. *bicarbonate)*

bicefál *adj. (despre un făt, un animal)* care are două capete. (< fr. *bicéphale*, cf. lat. *bis* — doi, gr. *kephale* — cap)

biceps *s.m. (anat.)* mușchi care are două ligamente la extremitatea superioară; *(spec.)* mușchiul brațului care face să se îndoaie antebrațul. (< fr. *biceps*, cf. lat. *biceps* — cu două capete)

bicicletă *s.f.* vehicul cu două roți de mărime aproape egală, așezate în linie, una în spatele celeilalte, dintre care cea din urmă este o roată motrice, pusă în mișcare de două pedale acționate cu picioarele. (< fr. *bicyclette)*

bicicleíst *s.m.* și *f.* persoană care folosește bicicleta ca mijloc de transport sau pentru a face sport. (< fr. *bicycliste)*

biciclu *s.n.* velociped cu două roți inegale, dintre care prima este roata motrice. (< fr. *bicycle)*

bicolór *adj.* cu două culori. (cf. fr. *bicolore)*

biconcáv *adj. (fiz.)* cu două fețe concave opuse. (cf. fr. *biconcave*, lat. *bis* — de două ori, *concavus* — scobit)

biconvéx *adj. (fiz.)* cu două fețe convexe opuse. (cf. fr. *biconvexe*, lat. *bis* — de două ori, *convexus* — rotunjit)

bicordatúră *s.f. (muz.)* gamă dublă executată pe instrumente la care se cîntă cu arcuș. (< it. *bicordatura)*

bicórn *s.n. (rar)* pălărie bărbătească cu două colțuri, care se mai poartă și azi în occident de către academicieni, diplomați, militari etc., la solemnități. (< fr. *bicorne)*

bicromát *s.m. (chim.)* sare obținută prin tratarea cu un acid a cromatului unui metal. ○ *bicromat de potasiu* = sare cristalizată, portocalie, care se folosește ca oxidant și colorant. (< fr. *bichromate)*

bidéu *s.n.* vas de toaletă așezat pe un suport. (< fr. *bidet)*

bidón *s.n.* vas de metal portativ în care se păstrează lichide; *(spec.)* vas de tablă (învelit cu postav) în care se păstrează apa de băut în excursii, în marșuri etc. (< fr. *bidon*, cf. it. *bidone)*

biéf *s.n.* porțiune de canal sau de rîu cuprinsă între două ecluze sau baraje. (< fr. *bief)*

biélă *s.f. (tehn.)* organ de mașină care transmite mișcarea unei alte piese sau transformă o formă de mișcare în altă formă. (< fr. *bielle)*

bielétă *s.f. (tehn.)* bielă de dimensiuni mai mici. (< fr. *biellette)*

bienál *adj.* care durează, se dezvoltă doi ani. ● *(despre plante)* care înflorește și fructifică la doi ani după însămînțare. ● care apare, are loc, se întîmplă o dată la doi ani. (< fr. *biennal*, cf. lat. *bis* — de două ori, *annus* — an)

bifá *vb.* I. *tr.* a face un mic semn anumitor cuvinte, cifre sau rînduri dintr-o listă, dintr-o scrisoare etc.; a însemna. (< fr. *biffer)*

bifíd *adj. (bot.)* despicat în două pînă la mijlocul lungimii sau lățimii sale. (< fr. *bifide*, lat. *bifidus)*

bifoliát *adj. (bot.; despre frunze compuse)* cu două foliole.

bíftec *s.n. (rar)* friptură de mușchi de vacă, la grătar sau la tigaie. (< engl. *beefsteak* < *beef* — bou, *steak* — bucată)

bifurcá *vb.* I. *refl.* a se împărți în două (ca coarnele unei furci). (< fr. *bifurquer*, cf. it. *biforcare)*

bifurcáție *s.f.* împărțire în două; înfurcitură, loc unde se bifurcă un drum, răscruce. (cf. fr. *bifurcation*, it. *biforcazione)*

bigám *adj., s.m.* și *f. (jur.)* (persoană) care se găsește în situația de bigamie. (< fr. *bigame*, cf. lat. *bis* — de două ori, gr. *gamos* — căsătorie)

bigamíe *s.f. (jur.)* situație în care se găsește o persoană căsătorită legal cu două persoane în același timp. (cf. fr. *bigamie*, it. *bigamia)*

bigă *s.f. (mar.)* tip special de macara, întrebuințată la bordul navelor pentru încărcări și descărcări. (< it. *biga*, fr. *bigue)*

bigót *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care se conformează strict, zelos, tuturor riturilor și prescripțiilor religiei; habotnic. (< fr. *bigot)*

bigotísm *s.n.* caracter și atitudine de bigot. (cf. fr *bigotisme)*

bijuterie *s.f.* **1.** obiect de podoabă; giuvaer. **2.** magazin, atelier, fabrică de bijuterii, de giuvaericale etc. (< fr. *bijouterie)*

bijutiér *s.m.* giuvaergiu. (< fr. *bijoutier)*

bil *s.m.* proiect de lege propus parlamentului englez; lege votată de parlamentul englez. (< engl., fr. *bill)*

bilabiál *adj., s.f. (fon.)* (consoană) care se articulează cu amîndouă buzele. (< fr. *bilabiale*, cf. lat. *bis*—de două ori, *labium*—buză)

bilabiát *adj. (bot.; despre flori)* care are sepalele sau petalele reunite astfel încît seamănă cu o gură. (< fr. *bilabie*, cf. lat. *bis* — de două ori, *labium* — buză)

bilánț *s.n.* **1.** *(cont.)* situația activului și pasivului unui cont, a unui comerciant sau a unui exercițiu financiar. **2.** *(fig.)* situație finală, rezultatul unei acțiuni, al unei întreprinderi etc. (< germ. *Bilanz*, cf. fr. *bilan*, it. *bilancio)*

bilaterál *adj.* care are două laturi, două părți (opuse, simetrice); cu (pe) două laturi, două părți; referitor la cele două laturi, cele două aspecte ale unui lucru. ● *(jur.; despre acte, contracte* etc.) care asigură obligațiile reciproce între părți. v. s i n a l a g m a t i c. (cf. fr. *bilatéral* < lat. *bis* — de două ori, *latus* — parte)

bilă [1] *s.f. (fiziol.)* fiere. (fr. *bile*, cf. lat. *bilis)*

bilă [2] *s.f.* sferă de lemn, de sticlă, de metal etc. cu care se joacă popice, biliard, care se folosește la rulmenți etc. ● *(cu complinirea: albă, roșie, neagră* etc.) notă care se dădea în trecut la unele facultăți. (< fr. *bille)*

bilét *s.n.* **1.** scrisoare foarte scurtă, de cîteva rînduri. **2.** înscris, scrisoare prin care se aduce la cunoștință ceva, se confirmă ceva etc. ○ *bilet de voie* = hîrtie prin care se acordă permisiunea de a ieși în oraș unui militar încazarmat, unui elev intern etc.; *bilet de bancă* = bancnotă; *bilet la ordin* = cambie. (< fr. *billet*, cf. it. *biglietto)*

biliár *adj. (fiziol.)* referitor la bilă [1]. (cf. fr. *biliaire)*

biliárd *s.n.* joc practicat cu bile, care sînt mișcate prin lovirea uneia din ele cu tacul. ● masă specială folosită pentru jocul descris mai sus. (< fr. *billard)*

bilíngv *adj.* **1.** care vorbește în mod obișnuit două limbi. **2.** scris în două limbi. (< fr. *bilingue*, cf. lat. *bis* — de două ori, *lingua* — limbă)

bilingvísm *s.n. (lingv.)* situație în care se află un vorbitor care folosește în mod curent două limbi. (< fr. *bilinguisme)*

bilión *s.n.* miliard. (< fr. *billion)*

biliós *adj. (med.)* care are (la bază) o excesivă secreție biliară. ○ *ten bilios* = ten galben. ● *(fig.)* iritabil, nervos, irascibil. (cf. fr. *bilieux)*

bilobát *adj. (bot.; despre frunze)* cu doi lobi. (cf. fr. *bilobé)*

bilóc *adj. (despre avioane)* cu două locuri. (< *bi-* + *loc)*

bilunár *adj.* care se face sau apare de două ori pe lună; bimensual. (< *bi-* + *lunar)*

bimán *adj.* cu două mîini. (< fr. *bimane*, cf. lat. *bis* — de două ori, *manus* — mînă)

bimensuál *adj. (rar; despre publicații)* bilunar. (< fr. *bimensuel)*

bimestriál *adj. (rar)* care se întîmplă sau apare din două în două luni. (cf. fr. *bimestriel*, it. *bimestriale)*

biméstru *s.n. (rar)* interval de timp de două luni. (cf. fr. *bimestre*, lat. *bimestris)*

bimetál *s.n. (metal.)* **1.** produs obținut prin unirea mecanică a două metale. **2.** *(tehn.)* organ sensibil, compus din două vergele metalice diferite, sudate pe toată lungimea, servind pentru controlul temperaturilor. (< *bi-* + *metal)*

bimetálic *adj.* **1.** format din două metale diferite. **2.** *(despre un sistem monetar)* bazat pe un dublu etalon metalic. (cf. fr. *bimétallique)*

bimetalism *s.n.* sistem monetar care are un dublu etalon metalic (de obicei aurul și argintul). (cf. fr. *bimetallisme)*

bimetalíst *adj.* bimetalic (2). (cf. fr. *bimétalliste)*

bimilenár *adj.* care are o vechime sau o durată de două mii de ani.

bimilénIu *s.n.* perioadă, interval de două mii de ani.

bimotór *adj.* cu două motoare. ● *(subst., n.)* avion cu două motoare. (< fr. *bimoteur)*

binár *adj.* care este compus din două unități, din două părți. ○ *(muz.) subdiviziune binară* = subdiviziune a unui timp în două, patru sau opt părți egale. ● *(despre plante)* cu organele dispuse cîte două, cîte patru etc. ● *(chim.)* compus din două elemente, din două substanțe etc. (cf. fr. *binaire*, lat. *binarius)*

binóclu *s.n.* instrument optic format din două lunete terestre mici, folosit pentru a privi obiectele așezate la distanță. (< fr. *binocle)*

binoculár *adj. (fiz.)* **1.** cu două oculare. ● pentru amîndoi ochii. **2.** văzut cu ambii ochi. (< fr. *binoculaire)*

binóm *s.n. (mat.)* expresie algebrică alcătuită din doi termeni. (< fr. *binome*, cf. lat. *bi* — de două ori, gr. *nome* — diviziune)

bintă *s.f. (mar.)* stîlp de care se leagă navele la chei; babă. (< engl. *bitt*, cf. fr. *bitte* < scand. *biti* — stîlp)

biobibliográfic *adj.* privitor la biobibliografie. (< *bio-* + *bibliografic)*

biobibliografie *s.f.* scriere care conține povestirea vieții cuiva și lista operelor, a lucrărilor sale. (< fr. *biobibliographie*, cf. gr. *bios* — viață, *biblion* — carte, *graphein* — a scrie)

biochimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul fenomenelor chimice care se petrec în organismele vii; chimie biologică. (cf. fr. *biochimie)*

biochimíst *s.m.* și *f.* specialist în biochimie. (< *biochimie)*

bioclimatologíe *s.f.* știință care se ocupă cu influențele pe care le exercită clima asupra ființelor vii. (< fr. *bioclimatologie)*

biofizică *s.f. (biol.)* disciplină care studiază aplicațiile fizicii în biologie. (< fr. *biophysique)*

biogén *adj. (petr.: despre roci)* care a luat naștere din vietuitoare. ● *(subst., n.)* preparat obținut din culturi de bacterii, care îmbogățește solul în azot, folosit pentru a spori productivitatea leguminoaselor. (< fr. *biogène*, gr. *bios* — viață, *gennan* — a naște)

biogeografie *s.f.* parte a geografiei care se ocupă cu studiul răspîndirii vieții pe pămînt. (< fr. *biogéographie)*

biográf *s.m.* autor de biografii. (cf. fr. *biographe*, it. *biografo* < gr. *biographos)*

biográfic *adj.* privitor la biografie. (< fr. *biographique*, it. *biografico)*

biografie *s.f.* scriere care cuprinde istoria vieții unei persoane: povestirea vieții unei persoane. (cf. fr. *biographie*, it. *biografia* < gr. *biographia*, *bios* — viață, *graphein* — a scrie)

biológ *s.m.* specialist în biologie. (< fr. *biologue)*

biológic *adj.* **1.** referitor la biologie; de biologie. ○ *chimie biologică* = biochimie. **2.** preparat dintr-o materie vie. (cf. fr. *biologique)*

biologíe *s.f.* știință care studiază organismele vii și diferitele aspecte ale vieții. (< fr. *biologie*, cf. gr. *bios* — viață, *logos* — vorbire)

biologism *s.n. (fil.)* teorie evoluționistă potrivit căreia viața societății se reduce la funcțiuni biologice. ● teorie care explică viața psihică drept un rezultat al adaptării la mediu a organismelor.

biologíst *adj. (rar)* care se referă la biologism. // *s.m.* biolog. (cf. fr. *biologiste)*

bioluminescéntă *s.f. (biol.)* proprietate a unor ființe vii (bacterii, insecte, pești etc.) de a emite lumină. (cf. fr. *bioluminescence)*

biomecánică *s.f.* știință care se ocupă cu studiul aparatului motor al animalelor și al omului, pe bazele principiilor mecanicii generale. (cf. fr. *biomécanique)*

biometeorologie *s.f. (biol.)* studiul influenței exercitate de variațiile rapide ale elementelor meteorologice asupra ființelor vii. (cf. fr. *biométéorologie)*

biometríe *s.f.* metodă de cercetare a fenomenelor biologice prin măsurători efectuate asupra ființelor vii. (cf. fr. *biométrie)*

biopsie *s.f. (med.)* tăierea unei porțiuni dintr-un țesut viu din corpul unui om sau al unui animal, pentru a fi examinată la microscop. (< fr. *biopsie*, cf. gr. *bios* — viață, *psao* — a tăia)

biosféră *s.f. (geogr.)* înveliș al pămîntului, în care se desfășoară viața. (< fr. *biosphère*, cf. gr. *bios* — viață, *sphaira* — sferă)

biostatístică *s.f.* studiul duratei mijlocii a vieții sau al numărului mijlociu al populației.

biotít *s.n. (min.)* varietate de mică de culoare neagră. (< fr. *biotite)*

bioxíd *s.n. (chim.)* compus chimic în a cărui moleculă intră doi atomi de oxigen pentru fiecare atom al celuilalt element. ○ *bioxid de carbon* = gaz incolor, aflat în atmosferă, care se formează prin arderea carbonului și a compușilor săi. (< fr. *bioxyde)*

bipartít *adj.* din două părți. (după fr. *biparti*, cf. lat. *bis* — de două ori, *partitus* — împărțit)

bipartíție *s.f. (biol.)* diviziune în două a unei celule. (cf. fr. *bipartition*, lat. *bipartitio)*

bipătrát *adj. (mat.; despre ecuații algebrice)* care conține necunoscuta în doi termeni, dintre care unul are un exponent de două ori mai mare decît exponentul celuilalt. (după fr. *bicarré)*

bipéd *adj., s.m.* și *f.* (animal) cu două picioare, care folosește două picioare la mers. (< fr. *bipède*, cf. lat. *bis* — de două ori, *pes* — picior)

bipenát *adj. (bot.; despre frunzele compuse)* care are pețiolurile secundare dispuse în mod penat pe pețiolul princi-

pal și foliolele dispuse în același mod pe peţiolurile secundare.
biplán *s.n. (av.)* avion cu două rînduri de aripi suprapuse (cf. fr. *biplan)*
bipolár *adj.* care are doi poli. ● *(tehn.; despre aparate, maşini)* care are doi poli magnetici principali. (cf. fr. *bipolaire)*
bipolaritáte *s.f.* starea unui corp care are doi poli. (cf. fr. *bipolarité)*
birefringént *adj. (despre cristale sau alte medii optice)* care prezintă fenomenul de birefringenţă. (cf. fr. *biréfringent)*
birefringénţă *s.f. (fiz.)* descompunerea unei raze de lumină, care trece printr-un mediu optic, în două raze refractate; dublă refracţie. ● însuşirea unor cristale de a produce fenomenul descris mai sus. (cf. fr. *biréfringence)*
birémă *s.f. (mar.)* galeră cu două rînduri de rame. (< fr. *birème*, it. *bireme* < lat. *biremis)*
birocrát *s.m.* funcţionar care dă o importanţă exagerată formalităţilor, în dauna fondului; formalist. (cf. fr. *bureaucrate)*
birocrátic *adj.* referitor la birocraţie sau la birocraţi. (cf. fr. *bureaucratique)*
birocratísm *s.n.* **1.** atitudine de birocrat; comportare strict formalistă în rezolvarea problemelor administrative, care antrenează după sine complicaţii inutile şi întîrzieri păgubitoare. **2.** sistem de conducere propriu statelor exploatatoare, concretizat prin ruptura de viaţă a metodelor de conducere şi prin impunerea acestora pe cale despotică, străină intereselor poporului. ● *(în munca politică)* înlocuirea muncii politice cu munca administrativă. (cf. rus. *biurokratizm)*
birocraţie *s.f. (rar)* birocratism. (< fr. *bureaucratie*, cf. fr. *bureau* — birou, gr. *krateia* — putere)
biróu *s.n.* **I. 1.** masă mare de scris, cu sertare (în care se ţin hîrtii, documente etc.). **2.** cameră, sală, încăpere în care se află una sau mai multe mese de scris, la care lucrează persoanele respective; mobilier pentru o astfel de cameră. ● instituţie, serviciu public unde lucrează funcţionari, specialişti etc.; *(p. ext.)* funcţionarii unei astfel de instituţii. **II. 1.** organul executiv şi conducător al muncii unei organizaţii de partid comuniste sau muncitoreşti sau al unei organizaţii de masă. **2.** grup de membri ai unei asociaţii, ai unei adunări, însărcinaţi să conducă adunarea sau asociaţia respectivă. ● reunirea preşedintelui, a vicepreşedinţilor şi a secretarilor unei adunări legiuitoare. (< fr. *bureau*, rus. *biuro)*
bis *adj. invar.* a doua oară, repetat. *// interj.* exclamaţie folosită de spectatori pentru a solicita un artist, un ansamblu etc. să repete un număr din program, o arie etc. (< lat. *bis* — de două ori)
bisá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a cere, prin strigăte de „bis", repetarea unui număr din programul artistic al unei reprezentaţii, reluarea unei arii etc. **2.** a repeta la cererea publicului (o arie, un număr din program etc.). (< fr. *bisser)*
bisanuál *adj.* care revine la fiecare doi ani. ● *(despre plante)* care trăieşte doi ani, rodind în anul al doilea. (< fr. *bisannuel)*
biscuít *s.m.* **1.** produs alimentar obţinut prin coacerea unui aluat preparat din făină, ouă şi zahăr. **2.** faianţă fără glazură, arsă la o temperatură înaltă; *(p. ext.)* statuetă sau mic grup de faianţă fină ori porţelan fără glazură. (<fr. *biscuit)*
biséct *adj. (în expr.) an bisect* = an de 366 de zile, an bisextil. (cf. fr. *bissexte*, lat. *bissextus)*
bisectoáre *s.f. (mat.)* dreaptă care porneşte din vîrful unui unghi, pe care îl împarte în două părţi egale. (< *bisector)*
bisectór *adj. (mat.)* care împarte în două părţi egale. O *plan bisector* = plan care împarte în două diedre egale un unghi diedru. (< fr. *bissecteur)*
bísel *s.n. (tehn.)* dispozitiv folosit la osiile unor locomotive, care ajută la înscrierea lor în curbe. (< fr. *bissel)*
bisextíl *adj.* bisect. (< fr. *bissextile*, cf. lat. *bissextilis)*
bisexuál *adj. (biol.; despre plante şi animale)* cu însuşirile, cu caracterele ambelor sexe; bisexuat. v. hermafrodit. (cf. fr. *bissexuel)*
bisexualitáte *s.f. (biol.)* existenţa simultană a organelor sexuale masculine şi feminine la acelaşi individ. (cf. fr. *bissexualité)*
bisexuát *adj. (despre flori)* care are organe feminine şi organe masculine; *(despre plante)* cu organele de reproducere ale ambelor sexe pe aceeaşi tulpină. (cf. fr. *bissexué)*
bisilábic *adj.* compus din două silabe. (cf. fr. *bissylabique)*
bísmut *s.n. (chim.)* metal alb-cenuşiu, cu reflexe roşietice şi sfărîmicios; are numeroase întrebuinţări în industrie şi în medicină. (< fr. *bismuth)*
bismutínă *s.f. (min.)* sulfură de bismut naturală. (< fr. *bismuthine)*
bisturíu *s.n. (med.)* cuţit special, folosit la operaţii chirurgicale, la disecţii etc. (< fr. *bistouri*, cf. it. *bistori* < *pistoriensis* — fabricat la *Pistoia)*
bisúle *adj. (despre animale)* cu copitele despicate. (cf. fr. *bisulque*, lat. *bisulcus)*
bisulfát *s.m. (chim.)* sare a acidului sulfuric în care un singur atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. (< fr. *bisulfate)*
bisulfít *s.m. (chim.)* sare a acidului sulfuros în care un singur atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. (cf. fr. *bisulfite)*
bisulfúră *s.f. (chim.)* sulfură a cărei moleculă cuprinde doi atomi de sulf şi numai un singur atom din celălalt element. (< fr. *bisulfure)*

bitroncónic *s.n. (ant.)* vas în forma a două trunchiuri de con cu baza comună, răspîndit la noi cu deosebire în prima epocă a fierului.
bitúm *s.m. (chim.)* produs obținut din reziduurile de petrol, folosit la bitumaj. (< fr. *bitume*, cf. lat. *bitumen)*
bitumá *vb.* I. *tr.* **1.** a amesteca cu bitumen un material granular. **2.** a face bitumajul unei șosele. ● a unple cu o masă bituminoasă rosturile dintre pavelele unei șosele. (< fr. *bitumer)*
bitumáj *s.n.* stropirea cu bitum și așternerea cu piatră măruntă a suprafeței unei șosele. (< fr. *bitumage)*
bitúmen *s.n. (min.)* material compus dintr-un amestec de hidrocarburi, provenit din transformarea naturală a rășinilor de plante și a cerii. (< lat. *bitumen)*
bituminizáre *s.f. (min.)* procesul de formare a unor hidrocarburi în natură, constînd din transformarea lentă, în afara contactului cu aerul, a nămolului rezultat din descompunerea organismelor animale și vegetale în fundul mărilor. (cf. fr. *bituminisation)*
bituminós *adj.* de natura bitumenului; care are bitumen. (cf. fr. *bitumineux)*
biurétă *s.f. (fiz.)* tub de sticlă gradat, folosit la analiza volumetrică, la măsurarea volumului soluțiilor. (< fr. *burette*, rus. *biurétko)*
biútă *s.f. (mil.)* ridicătură de teren folosită la un poligon pentru tir. (< fr. *butte)*
bivalént *adj. (chim.; despre elemente)* cu două valențe. (< fr. *bivalent)*
biválv *adj.* **1.** *(zool.; despre animale)* cu cochilia formată din două valve. **2.** *(bot.; despre capsule)* format din două părți. (cf. fr. *bivalve)*
bivérb *s.n.* joc care constă în reprezentarea a două cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. (< *verb)*
bivuác *s.n. (mil.)* cantonament de trupe (în corturi sau sub cerul liber) situat în afara localităților. (< fr. *bivouac*, cf. germ. *bei* — de, *Wacht* — veghe)
bivuacá *vb.* I. *intr. (mil.; despre unități)* a sta, a se opri în bivuac. (< fr. *bivouaquer)*
bizantín *adj.* **1.** de (ca) la Bizanț, din timpul Imperiului bizantin. ○ *stil bizantin* = stil caracterizat prin predominarea cupolei, a suprafețelor și a liniilor curbe în arhitectură și printr-o variată bogăție de culori, de ornamentație. **2.** *(fig.)* intrigant; perfid, corupt. (cf. fr. *byzantin*, it. *bisantino*, lat. *bysantinus)*
bizantinísm *s.n.* corupție și neorînduială (politică și publică). ● predilecție pentru disputele subtile și inutile. (cf. fr. *byzantinisme)*
bizantinológ *s.m.* specialist în bizantinologie. (cf. fr. *byzantinologue)*
bizantinologíe *s.f. (ist.)* disciplină care studiază istoria, literatura și arta bizantină. (cf. fr. *byzantinologie)*
bizár *adj. (adesea adv.)* ciudat, straniu; extravagant; supărător. (< fr. *bizarre*, cf. sp. *bizarro* — mărinimos)
bizareríe *s.f.* ciudățenie; extravaganță; fantezie. (cf. fr. *bizarrerie)*
bizéț *s.n.* bucată de piele care se pune ca garnitură la încălțăminte. (< germ. *Besätze)*
bizón *s.m.* **1.** *(zool.)* bou sălbatic, astăzi pe cale de dispariție; bour, zimbru. **2.** piele de bizon (1) tăbăcită; imitație de piele de bizon (1). (< fr. *bison)*
blam *s.n.* dezaprobare publică, oprobriu; exprimare a acestei dezaprobări. (< fr. *blâme)*
blamá *vb.* I. *tr.* a condamna; a defăima; a dezaproba, a reproba (public) o persoană, un fapt etc. (< fr. *blâmer)*
blamábil *adj.* demn de blam. (cf. fr. *blâmable)*
blanchétă *s.f.* imprimat, formular pentru polițe, pentru telegrame etc. (< germ. *Blankett)*
blanquísm *s.n. (fil.)* curent socialist utopic (ivit în secolul al XIX-lea în Franța) care propaga ideea izbăvirii omenirii de sub jugul robiei salariate, pe calea comploturilor unei mici minorități intelectuale. (< *Blanqui*, n.p.)
blasfemíe *s.f.* cuvînt prin care se insultă divinitatea sau religia; defăimare a celor considerate sfinte; hulă. (< lat., gr. *blasphemia*. cf. it. *blasfèmia)*
blastúlă *s.f. (biol.)* a doua fază în dezvoltarea unui embrion. (< fr. *blastule*, cf. gr. *blastos* — germene)
blau *s.n. (rar; în expr.) a face blau* = a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare. (< germ. *blau)*
blazá *vb.* I. *refl.* a se plictisi, a se dezgusta de toate. ● *tr.* a face pe cineva incapabil de emoții, de impresii puternice; a face insensibil, indiferent la toate. (< fr. *blasser)*
blazón *s.n. (ist.)* semn, ansamblu de piese care constituie armoariile unui oraș, ale unei familii nobile etc.; stemă. ● *(rar)* scut. (< fr. *blason)*
blefarită *s.f. (med.)* inflamație a marginilor libere ale pleoapelor. (< fr. *blépharite*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă)
bléndă *s.f. (min.)* sulfură de zinc naturală. (< fr. *blende)*
blenorágic *adj.* de natura blenoragiei. (< fr. *blennorragique)*
blenoragíe *s.f. (med.)* boală infecțioasă, care provoacă inflamarea mucoaselor organelor genitale; *(pop.)* sculament. (< fr. *blennorragie*, cf. gr. *blenna* — mucozitate, *rhagi* — erupție)
blenorée *s.f. (med.)* boală a mucoasei genitourinare, însoțită de scurgere, fără fenomene inflamatorii. (< fr. *blennorhée*, cf. gr. *blennorhoe)*
bleu *adj. invar. (pron.: blö)* albastru-deschis; azuriu. (< fr. *bleu)*
bleumarín *adj. invar. (pron.: blömarin)* albastru-închis. (< fr. *bleu* [à la] *marine)*

blindá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu blindaj. (< fr. *blinder*, cf. v. germ. *blenden*— a orbi)

blindáj *s.n.* **1.** cuirasă de oţel care foloseşte la protecţia navelor, a tancurilor, a avioanelor etc. împotriva proiectilelor. **2.** mijloc de protecţie a unor piese sau sisteme electromagnetice. (cf. fr. *blindage)*

blindát *adj.* care are un blindaj. ● *(despre unităţi militare)* dotat cu mijloace de luptă prevăzute cu blindaj. // *s.n.* vehicul de luptă prevăzut cu blindaj. (< *blinda)*

bloc [1] *s.n.* **1.** bucată, masă mare dintr-o materie grea şi tare; corp, obiect dintr-o bucată. **2.** grămadă de obiecte, de lucruri etc. care formează o masă unică. **3.** pachet, mapă de foi de hîrtie egale, prinse împreună, servind pentru a face însemnări, desene etc. **4.** *(tehn.)* piesă metalică turnată, care cuprinde cilindrii unui motor. (< fr. *bloc*, cf. **(3)** *bloc-notes)*

bloc [2] *s.n.* clădire mare, cu mai multe etaje. (< germ. *Blockhaus)*

bloc [3] *s.n.* **1.** blocadă. **2.** alianţă, înţelegere (între state, partide etc.) în vederea unor scopuri comune. (< fr. *blocus)*

blocá *vb.* I. *tr.* **1.** a împresura, a izola prin blocadă (o ţară, un port, un oraş etc.). **2.** a împiedica, a opri mişcarea, circulaţia etc. **3.** a fixa, a imobiliza într-o anumită poziţie. ● *refl. (med., tehn.; despre organe)* a nu mai funcţiona. **4.** a interzice, a opri ocuparea unui post vacant. (< fr. *bloquer*, cf. *bloc)*

blocádă *s.f. (mil.)* încercuirea unei cetăţi sau a unui stat, pentru a-i împiedica orice legătură cu exteriorul. ● asediu. (< germ. *Blockade)*

blocáj *s.n. (tehn.)* fundaţie de piatră, de bolovani etc. făcută la o şosea, la o stradă etc. (cf. fr. *blocage)*

blóchaus *s.n.* bloc [2]. (< germ. *Blockhaus)*

blocnotés *s.n.* carnet cu file care se detaşează uşor şi pe care se fac însemnări; notes. (< fr. *bloc-notes)*

blond *adj. (despre păr, ten* etc.) deschis la culoare, gălbui, bălai. ○ *bere blondă* = bere de culoare deschisă, gălbuie. // *s.m.* şi *f.* om cu părul, cu tenul blond. (< fr. *blond)*

blondín *adj. (adesea subst.)* blond. (< fr. *blondin)*

bluf *s.n. (rar)* vorbă spusă (sau acţiune, faptă făcută) în scop de intimidare sau de inducere în eroare. (< engl., fr. *bluff)*

blum *s.n. (metal.)* lingou de oţel turnat şi eboşat prin laminare. (< engl. *bloom)*

blúming *s.n. (metal.)* laminor care se foloseşte la laminarea blumurilor. (< engl. *blooming)*

blúză *s.f.* **1.** obiect de îmbrăcăminte, lung pînă la brîu, de obicei cu mîneci, pe care îl poartă mai ales femeile. **2.** haină de pînză pe care o poartă militarii vara, în locul vestonului. ● haină de protecţie purtată de muncitori în timpul lucrului. (< fr. *blouse)*

bluzón *s.n. (rar)* veşmînt militar sau de sport, larg şi comod care cade bufant pînă la şolduri. (< fr. *blouson)*

bóa *s.m. invar. (zool.)* şarpe uriaş, neveninos, din regiunea tropicală a Americii şi din Madagascar. (< fr. *boa*, cf. lat. *boa* — şarpe neveninos)

bob *s.n. (sport)* sanie de mai multe persoane, care se poate conduce cu un volan sau cu două cabluri, fiind folosită mai ales la concursuri; sport practicat cu această sanie; bobslei (cf. engl., fr. *bobsleigh)*

bobiná *vb.* I. *tr. (tehn.)* a înfăşura (un fir, un cablu etc.) pe o bobină. (< fr. *bobiner)*

bobináj *s.n. (tehn.)* bobinare. ● *(concr.)* totalitatea bobinelor unei maşini, ale unui aparat electric etc. (cf. fr. *bobinage)*

bobinatór *s.m.* şi *f.* cel care execută bobinări şi reparaţii de bobine sau înfăşurări de maşini electrice. (< fr. *bobineur)*

bobínă *s.f.* **1.** *(tehn.)* piesă cilindrică pe care se poate înfăşura un fir, un cablu etc.; ansamblu compus din piesa aceasta şi firul, cablul etc. înfăşurat pe ea. ● înfăşurare a unui fir într-o maşină sau într-un aparat electric. **2.** înfăşurare a unui fir de aţă, de sfoară etc. pe un beţişor, un mosor etc.; ghem. (< fr. *bobine)*

bóbslei *s.n. (sport)* bob. (< engl. *bobsleigh)*

bocapórt *s.n. (mar.)* deschizătură în punte pentru introducerea mărfurilor în magaziile navei. (< it. *boccaporto)*

bodégă *s.f.* local mic unde se consumă numai aperitive şi băuturi alcoolice. (< germ. *Bodega*, cf. it. *bottega)*

boém *s.m.* şi *f.* om dezordonat, lipsit de mijloace, de siguranţa zilei de mîine. // *adj.* care corespunde firii sau felului de viaţă caracteristic boemilor. (< fr. *bohème)*

boémă *s.f.* lumea boemilor; viaţă de boem. (< fr. *bohème*, cf. it. *boemme)*

boghíu *s.n. (tehn.)* dispozitiv la osiile vehiculelor de cale ferată, care ajută la înscrierea în curbă a locomotivelor, a vagoanelor etc. (< fr. *bogie*, *boggie)*

boicót *s.n.* faptul de a boicota; refuz organizat al oricăror legături economice sau politice cu o ţară, cu o întreprindere, cu o persoană etc., ca ripostă la o anumită acţiune a lor şi în scopul de a le izola, cauzîndu-le astfel prejudicii. (< *boicota)*

boicotá *vb.* I. *tr.* a pune la index (un proprietar, un industriaş, o marfă etc.); a exercita un boicot (contra unei persoane, a unei întreprinderi, a unui stat etc.). (cf. fr. *boycotter* < *Boycott*, n.p.)

bóiler *s.n. (tehn.)* căldare în care se obţine apa caldă necesară instalaţiilor din clădiri. (< germ. *Boiler)*

bol *s.n.* **1.** cocoloș. ○ *bol alimentar* = cocoloș format din alimentele amestecate în gură cu salivă. **2.** ceașcă sferică simplă. (< fr. *bol.*, cf. gr. *bolos* — bulgări, masă)

bolárd *s.m. (mar.)* stîlp scurt de metal, cu patru pinteni laterali, montat pe chei, care servește la legarea navelor. (< fr. *bollard)*

boleró *s.n.* **1.** haină fără mîneci, scurtă pînă aproape de talie și deschisă în față, purtată de femei peste bluză. **2.** dans național spaniol cu ritm moderat, care se dansează cu castaniete; aria acestui dans. (fr., sp. *boléro)*

bolíd *s.m.* **1.** *(astr.)* meteorit care se aprinde cînd trece prin atmosferă. ● *(fig.)* obiect, proiectil, vehicule etc. care se deplasează cu mare viteză. (<fr. *bolide*, cf. gr. *bolis* — obiect azvîrlit)

bolométru *s.n. (fiz.)* instrument foarte sensibil, pentru măsurarea intensității radiațiilor calorice. (< fr. *bolomètre)*

bolșevic *adj.* privitor la bolșevism sau la bolșevici. ● propriu bolșevicilor sau bolșevismului. // *s.m.* și *f.* adept al bolșevismului; comunist. (< rus. *bolșevik)*

bolșevísm *s.n.* învățătura leninistă despre teoria și tactica mișcării revoluționare a proletariatului și despre transformarea revoluționară a orînduirii capitaliste în orînduire comunistă; leninism. (cf. rus. *bolșevizm)*

bolșevizá *vb.* I. *tr.* a educa în spirit bolșevic, a propaga, a introduce, a întări spiritul bolșevismului. (< *bolșevic*, după rus. *bolșevizirovati)*

bólus *s.n.* argilă fină, folosită ca diluant solid. (< germ. *Bolus)*

bombá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a da (unui obiect). sau a căpăta formă convexă ● *(fig.)* a umfla, a scoate în afară (pieptul). (< fr. *bomber)*

bombaménț *s.n.* convexitatea părții carosabile a unei șosele de-a curmezișul ei. (cf. fr. *bombement)*

bombardá *vb.* I. *tr.* a executa un bombardament. ● *(fig.)* a plictisi (cu insistențele), a insista, a stărui. (< fr. *bombarder*, cf. it. *bombardare)*

bombardaménț *s.n.* **1.** atac cu bombe sau cu proiectile (grele) al unui obiectiv, efectuat de aviație, de artilerie etc. **2.** *(fiz.; în expr.) bombardament atomic* = proiectarea unui fascicul de particule asupra unor nuclee atomice, pentru a provoca reacții nucleare. (cf. fr. *bombardement*, it. *bombardamento)*

bombárdă *s.f. (mil.)* mașină de război medievală, cu care se aruncau bolovani. ● tun de mare calibru cu care se aruncau bombe. (< fr. *bombarde*, cf. it. *bombarda)*

bombardiér [1] *s.n. (mil.)* avion de bombardament. (< fr. *bombardier)*

bombardiér [2] *s.m. (mil.)* ofițer din echipajul unui avion de bombardament, care dirijează bombardamentul. (< fr. *bombardier)*

bombardón *s.n. (muz.)* instrument metalic de suflat, care scoate sunete grave de contrabas. (cf. fr. *bombardon*, it. *bombardone)*

bombástic *adj. (despre stil, vorbe)* încărcat cu fraze și figuri nefolositoare; emfatic, umflat. (< germ. *bombastisch)*

bómbă *s.f.* **1.** *(mil.)* proiectil (lunguiеț) cu încărcătură explozivă, incendiară etc., folosit la bombardamentele de aviație. ○ *bombă atomică* = proiectil avînd ca exploziv energia obținută prin dezagregarea atomului; *bombă cu hidrogen* = bombă bazată pe o reacție termonucleară prin care atomii de hidrogen se transformă în atomi de heliu, cu o uriașă degajare de căldură și de energie; ● *bombă vulcanică* = bucată (rotundă) de lavă, care este azvîrlită de un vulcan de obicei la începutul erupției. **2.** *(fig.; sport)* lovitură puternică de minge. **3.** *(fig.; argou)* știre, fapt care produce senzație. (< fr. *bombe*, it. *bomba*, cf. lat. *bombus*, gr. *bombos* — zgomot)

bombétă *s.f. (mar.)* lampă folosită în navigație pentru semnalizare. (< fr. *bombette)*

bombéu *s.n.* partea întărită și bombată care formează vîrful încălțămintei. (< fr. *bombé)*

bomboánă *s.f.* preparat (de cofetărie) de diferite forme. (< fr. *bonbon)*

bomboneríe *s.f.* magazin unde se vînd bomboane. (< fr. *bonbonnerie)*

bomboniéră *s.f.* vas, cutie de porțelan, de sticlă etc. pentru bomboane. (< fr. *bonbonnière)*

bómbyx *s.n. (zool.)* gen de fluturi a căror specie foarte cunoscută are ca omidă viermele de mătase. (< fr., gr. *bombyx)*

bomfáier *s.n.* ferăstrău de mînă cu care se taie metale. (după germ. *Bogenfeilen)*

bomprés *s.n. (mar.)* catarg înclinat, așezat la prora unei corăbii. (< it. *bompresso)*

bon *s.n.* **1.** dovadă, înscris (cu caracter provizoriu) care autorizează pe deținător să primească ceva. ● notă de plată cu care se achită marfa la casa unui magazin. **2.** *(fin.; în orînduirea capitalistă)* hîrtie de valoare emisă de stat sau de o instituție bancară. (< fr. *bon)*

bónă *s.f.* femeie angajată ca îngrijitoare la copii. (< fr. *bonne)*

bond *s.n. (av.)* săritură pe care o face un avion în momentul cînd atinge pămîntul cu roțile, în cazul unei aterizări incorecte. (< fr. *bond)*

bondisá *vb.* I. *intr. (despre avioane)* a face bonduri. (după fr. *bondissant* sau *bondissement)*

bonétă [1] *s.f.* scufie pe care o poartă mai ales copiii și bătrînii; tichie de medic, de bucătar etc. ● *(mil.)* acoperămînt de cap fără cozoroc. ○ *bonetă frigiană* = **a)** bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberați; **b)** bonetă roșie a revoluționarilor francezi de la 1789. (<fr. *bonnet)*

bonétă [2] *s.f. (mar.)* velă ajutătoare care se instalează numai pe vreme bună la extremitatea vergilor velelor pătrate. (< it. *bonnetta*)
bonlér *s.n.* carnet de bonuri (**1**). (< *bon*)
bonífică *vb.* I. *tr.* a scădea o sumă oarecare din valoarea unei facturi (ca despăgubire). ● a face o reducere, un rabat. (cf. fr. *bonifier*)
bonificáre *s.f.* compensație în bani care se dă pentru o daună, reprezentînd o reducere sau o mărire a unui profit. (< *bonifica*)
bonificáție *s.f. (fin.)* bonificare. (cf. fr. *bonification*)
bonitáre *s.f. (în expr.) bonitarea apelor* = determinarea valorii economice a unui curs de apă, a unui elcșteu etc.
bonitáte *s.f. (silv.)* calitatea unei stațiuni sau a unei zone forestiere de a produce arborete mai bune sau mai slabe din punct de vedere al producției la hectar în material lemnos. v. fertilitate. (< germ. *Bonität*)
bonjúr *interj.* bună ziua. (< fr. *bonjour*)
bonjurism *s.n.* atitudine, concepție de bonjurist. (< *bonjur*)
bonjurist *s.m.* nume dat tinerilor întorși de la studii din Franța în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care (se) salutau cu „bonjur". (< *bonjur*)
bonóm *s.m. (rar)* om blînd, blajin, cinstit, credul. (< fr. *bonhomme*)
bonomíe *s.f. (rar)* atitudine, caracter de bonom. (< fr. *bonhommie*)
bontón *s.n. (rar; adesea ironic)* atitudine, ansamblu de reguli de purtare care trebuiau respectate de cineva care dorea să fie pe placul așa-zisei bune societăți burghezo-moșierești. (< fr. *bonton*)
bonz *s.m.* **1.** preot budist. **2.** *(fig.; ironic)* șef, lider, om influent într-un partid politic. (< fr. *bonze*, cf. jap. *bozy* — preot)
bor [1] *s.n. (chim.)* metaloid răspîndit în natură sub formă de săruri ale acidului boric. (< fr. *bore*)
bor [2] *s.n.* marginea ieșită în afară a unei pălării. (< fr. *bord*)
bóra *s.n. invar.* vînt violent, uscat și rece, obișnuit mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Negre și Mării Adriatice. (< it. *bora*)
boranginée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, cu stamine alterne petalelor și ovar cu patru încăperi, conținînd fiecare cîte un ovul. (< fr. *boraginées*)
borát *s.m. (chim.)* sare a acidului boric. (< fr. *borate*)
bórax *s.n. (chim.)* borat de sodiu. (< fr. *borax*, cf. ar. *borac*)
borborigme *s.n.pl. (med.)* zgomot, ca niște bolboroseli, produs de gazele din stomac sau din intestine. (< fr. *borborygme*)
bord *s.n.* **1.** fiecare dintre coastele laterale ale punții unei nave; *(p. ext.)* nava însăși. ○ *(loc. adj.) de bord* = referitor la navigație. ○ *(loc. adv.) pe* (sau *la*) *bord* = pe puntea unei nave sau în avion. **2.** *(av.)* marginea unui profil de aripă de avion. ○ *(expr.) a arunca peste bord* = a înlătura. **3.** *(rar)* țărm de mare. (< it. *bordo*, cf. fr. *bord*, germ. *Bord*)
bordáj *s.n. (mar.)* pereții exteriori ai unei nave. (cf. fr. *bordage*)
bordél *s.n.* casă de prostituție. (< fr. *bordel*, it. *bordello*)
borderóu *s.n.* listă, tablou care cuprinde sumele unui cont, hîrtiile unui dosar etc. (< fr. *bordereau*)
bordó *adj., s.n. invar. (rar)* roșu-închis. (< fr. *bordeaux*, cf. *Bordeaux*, n.p.)
bordúră *s.f.* fișie aplicată (ca podoabă) pe marginea unui lucru; chenar. ● margine a unui obiect făcută dintr-un material mai rezistent; întăritură. (< fr. *bordure*)
boreál *adj.* de (la) nord; septentrional. (< fr. *boréal*, cf. gr., lat. *boreas* — vînt de nord)
bórie *adj. (chim.; în expr.) acid boric* = acid al borului, alb, solid, cristalizat, folosit ca antiseptic. (< fr. *borique*)
borícát *adj.* preparat cu acid boric. (cf. fr. *borique*)
bórmașínă *s.f.* mașină de perforat, prin așchiere, metale etc., cu ajutorul unui burghiu. (< germ. *Bohrmaschine*)
borná *vb.* I. *tr.* a însemna cu borne un teren. (< fr. *borner*)
bórnă *s.f.* **1.** stîlp de marcaj, din beton, din lemn etc., așezat la marginea drumurilor, de-a lungul unei frontiere etc.; piatră de hotar. **2.** *(fiz.)* piesă metalică care face legătura mașinilor sau a aparatelor electrice. (< fr. *borne*)
bort *s.n.* diamant de calitate inferioară, folosit la șlefuit sau la perforat. (< fr. *bort*)
boschét *s.n.* tufiș format din arbuști (plantați). (cf. fr. *bosquet*, it. *boschetto*)
boss *s.m. (în America)* supraveghetor peste muncitorii dintr-o întreprindere. (< engl. *boss*)
bostón [1] *s.n.* dans mai lent decît valsul; vals lent. ● melodia acestui dans (< fr. *boston*)
bostón [2] *s.n. (poligr.)* presă de imprimat, mică și plană. (< germ. *Boston* [presse])
botánic *adj.* privitor la plante, de plante. ○ *grădină botanică* = grădină unde se plantează diferite specii de plante, pentru studiu. (< fr. *botanique*, cf. gr. *botane* — iarbă)
botánică *s.f.* știință care studiază structura, funcțiunile și organele plantelor, răspîndirea și clasificarea lor. (< fr. *botanique*, cf. gr. *botanike*)
botaníst *s.m.* și *f.* specialist în botanică. (cf. fr. *botaniste*)
botanizá *vb.* I. *tr.* a strînge plante pentru studiu; a ierboriza. (< fr. *botaniser*)
botriocéfal *s.m. (zool.)* vierme intestinal, lung de cîțiva metri, care trăiește parazitar în intestinul gros al omului. (< fr. *bothriocéphale*, cf. gr. *botrys* — ciorchine, *kephale* — cap)

bovín *adj.* de bou, din specia boului. // *s.f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor, care are ca tip boul; *(la sg.)* animal din această subfamilie. (< fr. *bovin*, it. *bovino*, lat. *bovinus)*

bovindóu *s.n. (rar)* fereastră, nișă ieșită în afară din zidul unei fațade. (< engl., fr. *bow-window)*

box [1] *s.n.* **1.** *(sport)* luptă cu pumnii; pugilistică. **2.** armă albă, constînd dintr-o bucată de metal cu găuri pentru degete, cu care se atacă ținînd pumnul strîns. (< engl. *box*, cf. fr. *boxe)*

box [2] *s.n.* piele de vițel special tăbăcită, din care se fac pantofi, ghete etc. (< engl., fr. *box-calf)*

boxá *vb.* I. *intr.* a practica boxul. ● *tr.* și *refl. (fam.)* a (se) bate, a (se) lovi cu lovituri de pumn (ca la box). (< fr. *boxer)*

bóxă *s.f.* despărțitură, compartiment în interiorul unei construcții, al unui local, al unei încăperi etc.; *(spec.)* despărțitură într-un grajd etc., făcută pentru un singur animal. (< engl., fr. *box)*

boxér *s.m.* sportiv care practică boxul. (cf. fr. *boxeur)*

brac *s.m.* cîine de vînătoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi; prepelicar. (< fr. *braque*, cf. germ. *Bracke)*

braconá *vb.* I. *intr.* a vîna sau a pescui fără voie; a face acte de braconaj. (< fr. *braconner)*

braconáj *s.n.* vînătoare sau pescuit ilegal, fără permis; faptă de braconier. ● delict făptuit de acela care braconează. (< fr. *braconnage)*

braconiér *s.m.* om care vînează sau pescuiește fără voie, fără permis. (< fr. *braconnier)*

bractée *s.f. (bot.)* frunză modificată care se află la baza florilor. (< fr. *bractée)*

brahiál *adj. (anat.)* de (la) braț, privitor la brațe. (cf. fr. *brachial*, lat. *brachialis)*

brahicefál *adj., s.m.* și *f.* (om) care are craniul aproape rotund. (< fr. *brachycéphale*, cf. gr. *brachys* — scurt, *kephale* — cap)

brahmán *s.m.* membru al celei dintîi dintre cele patru caste indiene, care cuprinde pe sacerdoți; preot al lui Brahma. (< fr. *brahmane)*

brahmanísm *s.n.* religie originară din India, a cărei divinitate superioară este Brahma. (< fr. *brahmanisme)*

brámă *s.f. (metal.)* semifabricat de oțel, cu secțiune dreptunghiulară și muchiile rotunjite, avînd suprafața striată sau punctată. (< fr. *brame)*

brancárdă *s.f.* targă pentru transportul bolnavilor sau al răniților. (< fr. *brancard)*

brancardiér *s.m.* și *f.* cel care poartă brancarda; militar care ridică și transportă răniții pe cîmpul de luptă. (< fr. *brancardier)*

brand *s.n. (mil.)* aruncător de proiectile; *(p. ext.)* proiectilul aruncat de acesta. (< *Brandt*, n.p.)

brandenbúrg *s.n.* șnur sau găitan care se coase, ca podoabă, pe pieptul unor haine. (< fr. *brandebourg)*

bránhie *s.f. (zool.; mai ales la pl.)* organ extern de respirație al unor animale acvatice. (< fr. *branchies*, lat. *branchiae* < gr. *branchion)*

branșá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a face un branșament, un racord electric. (< fr. *brancher)*

branșaméntt *s.n. (tehn.)* parte a unei conducte care leagă o conductă principală de una secundară. (< fr. *branchement)*

bránșă *s.f.* specialitate, ramură în negoț, în meserii etc. ○ *(loc. adj.)* **de branșă** = de meserie; specialist. (< fr. *branche)*

bras *s.n. (sport)* înot pe burtă, în care brațele și picioarele împing corpul înainte prin mișcări simultane. (< fr. *brasse)*

brasáj *s.n.* **1.** *(tehn.)* amestecare a combustibilului pulverizat sau în stare de vapori cu aerul comburant, înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. **2.** amestecare la cald a făinii de malț cu apă, pentru a se obține mustul de bere. (< fr. *brassage)*

brasárdă *s.f.* **1.** bandă de stofă purtată la braț, pentru a indica calitatea unei persoane etc. **2.** parte a armurii care protejează brațul. (< fr. *brassard)*

braserie *s.f. (rar)* berărie. (< fr. *brasserie)*

brasiéră *s.f.* obiect de lenjerie (femeiască) care susține pieptul, sînii; sutien. (< fr. *brassière)*

brav *adj.* viteaz, curajos. (< fr. *brave*, it. *bravo)*

bravá *vb.* I. *tr. (rar)* a înfrunta cu curaj (o primejdie). ● a se expune inutil (unei primejdii etc.); a sfida. (< fr. *braver*, it. *bravare)*

bravádă *s.f.* provocare cutezătoare; sfidare. (< fr. *bravade)*

bravíssimo *interj. (fam.)* exclamație superlativă pentru bravo. (< it. *bravissimo)*

brávo *interj.* exclamație care însoțește o aprobare totală, aplauze frenetice; excelent, foarte bine. (< it., fr. *bravo)*

bravúră *s.f.* **1.** vitejie, bărbăție, curaj. **2.** faptă curajoasă. (< fr. *bravoure*, it. *bravura)*

brec *s.n. (rar)* trăsură deschisă cu patru roți, cu capra înaltă și bănci laterale. (< engl., fr. *break)*

brécle *s.f. (tehn.)* rocă sedimentară tare, constituită din bucăți colțuroase de minerale sau roci dure. (< germ. *Breccie)*

brelán *s.n. (la unele jocuri de cărți)* grup de trei cărți (cu valoare egală, dar de culori diferite). (< fr. *brelan)*

brelóc *s.n.* podoabă purtată mai ales la ceasornic, la gît etc. (< fr. *breloque)*

brémză *s.f. (min.)* plan înclinat, cu dispozitiv de frînare, pe care circulă vagonetele de mină. (< germ. *Bremse)*

bréșă *s.f.* **1.** *(mil.)* pătrundere largă și adîncă executată în dispozitivul de apă-

rare al unei armate, spărtură în zidul unei cetăți etc. 2. *(rar)* spărtură într-un gard, într-un zid, într-o pădure etc. (< fr. *brèche)*

bretéa *s.f.* bandă petrecută peste umăr, care susține o greutate oarecare, pantalonii etc. (< fr. *bretelles)*

bretélă *s.f.* 1. *(ferov.)* ramificație de cale ferată între două linii paralele, care permite trecerea trenului de pe o linie pe cealaltă. 2. *(mil.)* porțiune de șanț care face legătura între tranșeele paralele cu linia frontului. (< fr. *bretelle)*

bretón *s.n.* păr lăsat pe frunte și tăiat drept. (< fr. *breton)*

brévă *s.f. (bis.)* scrisoare papală, mai puțin solemnă decît bula. (< it. *breve)*

brevét *s.n.* document, certificat, titlu dat de o autoritate (de stat) prin care i se recunoaște cuiva paternitatea unei invenții sau prin care i se asigură anumite drepturi; patentă. (< fr. *brevet)*

brevetá *vb.* I. *tr.* a acorda un brevet; a patenta. (< fr. *breveter)*

breviár *s.n.* 1. expunere sumară a unor principii, a unor probleme dintr-un anumit domeniu. 2. carte care cuprinde rugăciunile pe care preoții și călugării catolici trebuie să le rostească la anumite ore din zi. (< lat. *breviarium*, cf. fr. *bréviaire*, it. *breviario)*

briantínă *s.f.* preparat cosmetic uleios, parfumat, întrebuințat la îngrijirea părului. (< fr. *brillantine)*

bric *s.n. (mar.)* corabie cu două catarge, echipată cu pînze pătrate și uneori cu motor. (< fr. *brick*, cf. engl. *brig)*

brichetá *vb.* I. *tr.* a face brichete (1). (< fr. *briqueter)*

brichetáj *s.n.* brichetare. (< fr. *briquetage)*

brichétă *s.f.* 1. *(tehn.)* produs de formă paralelipipedică, ovoidală etc., obținut prin presarea pulberii de cărbune sau de minereuri. 2. aparat de buzunar pentru aprins țigările. (< fr. *briquet[te]*)

brídă *s.f.* 1. gaică de stofă, de ață etc. prin care se trece cordonul. 2. *(tehn.)* piesă metalică care leagă arcurile de osii. ◊ coroană metalică servind la îmbinarea tuburilor. 3. *(med.)* mănunchi de fibre conjunctive, format în organism ca urmare a unui proces inflamator. v. a d e r e n ț ă. (< fr. *bride)*

bridge *s.n.* numele unui joc de cărți. (< engl., fr. *bridge)*

brigádă *s.f.* 1. echipă de muncitori organizată pentru anumite sarcini de producție. ○ brigadă artistică = echipă artistică de amatori. 2. *(mil.)* unitate militară compusă din două sau trei regimente din aceeași armă. 3. *(silv.)* subunitate silvică formată din mai multe cantoane (2) și supravegheată de un brigadier silvic. (< fr. *brigade*, rus. *brigada)*

brigadiér *s.m.* 1. lucrător, muncitor dintr-o brigadă (1) de muncă. 2. tehnician care conduce o brigadă în cadrul administrației silvice. 3. *(mil.; ieșit din uz)* comandant al unei brigăzi; general de brigadă. ● *(înv.)* caporal de artilerie. (< fr. *brigadier*, rus. *brigadir)*

brigánd *s.m.* hoț de drumul mare, tîlhar. (< fr. *brigand)*

brigandáj *s.n.* tîlhărie, hoție la drumul mare. (< fr. *brigandage)*

brigantín *s.n. (mar.; rar)* brigantină. (cf. fr. *brigantin*, it. *brigantino)*

brigantínă *s.f.* 1. *(mar.)* corabie ușoară, cu două catarge și o singură punte. 2. pînză de formă trapezoidală, legată de artimon. (< it. *brigantina*, fr. *brigantine)*

briliánt *s.n.* 1. diamant șlefuit în dublă piramidă, folosit ca podoabă. 2. *(poligr.)* caracter de literă de trei puncte tipografice. (< fr., engl. *brillant)*

brío *s.m. (muz.; în expr.)* cu brio = însuflețit, vioi. (< it., fr. *brio)*

brióșă *s.f.* prăjitură făcută dintr-un aluat de cozonac. (< fr. *brioche)*

bristol *s.n.* carton alb, lucios, de calitate foarte bună, din care se fac copertele cărților și cărțile de vizită; *(p. ext.)* carte de vizită. (< fr. *bristol*, cf. *Bristol*, n.p.)

brizánt *adj.* care (se) descompune într-un timp foarte scurt, dezvoltînd gaze sub presiune. // *s.m. (mar.; mai ales la pl.)* valuri care se sparg în apropierea țărmului, lovindu-se de fundul puțin adînci sau de stînci. (< fr. *brisant)*

brizánță *s.f. (mil.)* proprietatea unui exploziv de a se descompune într-un timp foarte scurt, dînd gaze de mare presiune. (cf. fr. *brisance)*

brízǎ *s.f.* vînt ușor, regulat, de la țărmul mării, care suflă în timpul zilei de la mare spre uscat, iar în timpul nopții de la uscat spre mare. ● *(fig.)* adiere, boare. (< fr. *brise)*

brizbíz *s.n. (rar)* perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a unei ferestre. (< fr. *brise-bise)*

brocárt *s.n.* stofă ornamentată cu fir de aur, de argint etc. (< fr. *brocart*, cf. it. *broccato)*

brodá *vb.* I. *tr.* 1. a coase pe o țesătură (flori, ornamente etc.); a coase la gherghef. 2. *(fig.)* a inventa, a dezvolta, a născoci. (< fr. *broder)*

broderíe *s.f.* 1. flori, motive ornamentale cusute în relief pe o țesătură; cusătură făcută la gherghef. 2. *(fig.)* înfloritură, dezvoltare (la o povestire, la o bucată muzicală etc.). (< fr. *broderie)*

brodéză *s.f.* femeie care brodează, care se ocupă cu broderia. (< fr. *brodeuse)*

brom *s.n. (chim.)* metaloid lichid, roșu-brun, toxic, cu miros neplăcut, întrebuințat în industria chimică, farmaceutică etc. (< fr. *brome*, cf. gr. *bromos* — miros urît)

bromát *s.m. (chim.)* sare a acidului bromic. (< fr. *bromate)*

bromhídric *adj. (chim.; în expr.) acid bromhidric* = acid format prin ameste-

cul bromului cu hidrogenul. (< fr. *bromhydrique*)

brómic *adj. (chim.; în expr.)* *acid bromic* = acid oxigenat al bromului. (cf. fr. *bromique*)

bromísm *s.n. (med.)* intoxicație cu brom, luat în cantitate prea mare și timp îndelungat. (< fr. *bromisme*)

bromoform *s.n. (chim.)* lichid dens, cu miros plăcut, volatil și insolubil în apă, întrebuințat în medicină ca anestezic și calmant. (< fr. *bromoforme*)

bromúră *s.f. (chim.)* **1.** sare a acidului bromhidric. **2.** compus organic, rezultat prin înlocuirea unui atom de carbon din molecula unei hidrocarburi printr-un atom de brom. (< fr. *bromure*)

bronhiál *adj. (anat.)* de (la) bronhii, privitor la bronhii. (cf. fr. *bronchial*)

brónhie *s.f. (anat.)* fiecare dintre cele două canale cartilaginoase în care se împarte traheea-arteră. (< it. *bronchi*, cf. gr. *brogchos* — beregată)

bronhopneumonie *s.f. (med.)* inflamație patologică a bronhiilor și a plămînilor. (< fr. *broncho-pneumonie*)

bronhotomie *s.f. (med.)* operație chirurgicală executată pe căile respiratorii. (< fr. *bronchotomie*, cf. gr. *brogchos* — beregată, *tome* — tăietură)

bronșítă *s.f. (med.)* inflamație patologică a mucoaselor bronhiilor, manifestată în special prin tuse. (< fr. *bronchite*)

brontozáur *s.m. (pal.)* reptilă sauriană uriașă din era secundară, cu gîtul și coada foarte lungi, iar capul foarte mic. (< fr. *brontosaure*)

bronz *s.n. (metal.)* aliaj de cupru cu unul sau mai multe metale, mai dur și mai rezistent decît cuprul, folosit în turnătorie. ○ *epoca de bronz* = epocă preistorică, corespunzătoare mileniului al II-lea î.e.n., caracterizată prin apariția și dezvoltarea uneltelor și armelor de bronz. ● obiect, *(spec.)* statuie, statuetă de bronz. ○ *(expr.)* *caracter de bronz* = caracter tare, de neclintit. (< fr. *bronze*, it. *bronzo*)

bronzá *vb.* I. **1.** *tr.* a acoperi cu un strat de bronz sau de vopsea de bronz (un obiect etc.). **2.** *tr.* și *refl.* a (se) pîrli, a (se) înnegri, a (se) colora (la piele) ca bronzul. (cf. fr. *bronzer*, it. *bronzare*)

broșá *vb.* I. *tr.* **1.** a lega laolaltă colile unei broșuri, ale unei cărți etc. (într-o copertă moale). **2.** *(tehn.)* a găuri sau a șănțui prin așchiere o piesă metalică. ○ *mașină de broșat* = mașină de așchiere care servește la găurirea și la șănțuirea pieselor metalice. (< fr. *brocher*)

broșát *s.n.* broșare. (< *broșa*)

bróșă *s.f.* **1.** bijuterie pe care femeile o poartă prinsă într-un ac la rochie, la șal etc. **2.** *(tehn.)* unealtă cu care se fac găuri în formele de turnătorie, pentru evacuarea gazelor rezultate de la turnare. ● schelet cilindric de metal al unui miez de turnătorie. **3.** *(tehn.)* unealtă folosită la mașina de broșat. (< fr. *broche*)

broșúră *s.f.* tipăritură cu puține foi, legată într-o copertă moale. (< fr. *brochure*)

brucelóză *s.f. (med.)* boală contagioasă a vitelor, mai rar a oamenilor, manifestată prin temperatură ridicată, prin dureri de cap etc.; febră de Malta. (< *fr. brucellose*)

bruiá *vb.* I. *tr.* a perturba recepționarea undelor electromagnetice. (< fr. *brouiller*)

bruiáj *s.n.* perturbare a audițiilor radiofonice ale unui post, prin emiterea de semnale parazite pe lungimea de undă respectivă. (cf. fr. *brouillage*)

bruión *s.n.* ciornă, concept. (< fr. *brouillon*)

brun **1.** *adj., s.n.* cafeniu-închis. **2.** *adj. s.m.* și *f.* (om) cu părul negru, cu ten negricios; brunet, oacheș. (< it. *bruno*, fr. *brun*)

brunét *adj., s.m.* și *f.* oacheș, brun. (< it. *brunetto*, cf. fr. *brunet*)

brusc *adj.* **1.** *(adesea adv.)* petrecut pe neașteptate, deodată; precipitat, cu violență, nepreveăzut. **2.** *(rar)* iute, aspru, răstit. (< it. *brusco*, fr. *brusque*)

bruscá *vb.* I. *tr.* a trata cu violență, brutal, aspru, a repezi. ● a grăbi, a forța (o hotărîre, un deznodămînt etc.). (< it. *bruscare*, fr. *brusquer*)

bruschéțe *s.f.* comportare, atitudine aspră, grosolană; asprime, violență. (< it. *bruschezza*)

brut *adj.* **1.** *(despre materii)* în stare naturală; *(despre compuse)* netransformat într-un produs finit, neterminat. **2.** (op. net) *despre greutatea unei mărfi)* din care nu s-a scăzut daraua; *(despre venit)* din care n-au fost scăzute cheltuielile. (cf. it. *bruto*, fr. *brut*, lat. *brutus*)

brutál *adj.* nedelicat, dur, violent în purtări; grosolan, necioplit. (cf. it. *brutale*, fr. *brutal*)

brutalitáte *s.f.* fire sau purtare brutală; grosolănie, violență. (cf. it. *brutalità*, fr. *brutalité*)

brutalizá *vb.* I. *tr.* a trata cu brutalitate, a maltrata (pe cineva). (cf. fr. *brutaliser*)

brútă *s.f.* om rău, crud, violent. (< fr. *brute*)

brúto *adv.* (op. net) cu totul, nescăzînd daraua sau cheltuielile făcute. (< it. *bruto*, germ. *Brutto*)

bubónic *adj. (med.; în expr.)* *ciumă (sau pestă) bubonică* = ciumă (sau pestă) manifestată prin abcese. (< fr. *bubonique*)

bucál *adj.* referitor la gură, de (la) gură ○ *(expr.)* *pe cale bucală* = pe gură. (< fr. *buccal*, cf. lat. *bucca* — gură)

bucchéro *s.n. (arh.)* categorie de vase etrusce din pastă neagră, cu decor în relief. (< it. *bucchero* — vas ordinar de lut)

buchét *s.n.* **1.** mănunchi, legătură de flori. **2.** boschet. **3.** aromă specifică a unor vinuri vechi, selecționate. (< fr. *bouquet*)

buciardá *vb.* I. *tr. (constr.)* a prelucra cu buciarda piatra de construcție. (< fr. *boucharder)*

buciárdă *s.f. (constr.)* ciocan pentru piatră, avînd pe fețele de izbire dinți în formă piramidală; este folosit pentru a imprima pe fața pietrelor de construcție sau pe tencuieli adînciturl regulate. (< fr. *boucharde)*

bucínă *s.f. (ant.)* instrument de suflat la romani, asemănător cornului de vînătoare de astăzi. (< lat. *bucina)*

buclá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (-și) răsuci părul în bucle, a (se) cîrlionța, a(-și) încreți (părul). (< fr. *boucler)*

búclă *s.f.* I. 1. șuviță de păr răsucită; cîrlionț, zuluf. 2. parte a ochiului unui fir, formată în timpul tricotării. II. 1. curbă pronunțată, folosită la racordarea aliniamentelor unei serpentine. ● porțiune a unui curs de apă, cu o puternică cotitură. 2. piesă de metal pe care se fixează, îndoindu-se, capătul unui cablu. (< fr. *boucle)*

bucólic *adj.* referitor la viața (idealizată) de la țară; idilic, pastoral, cimpenesc. (< lat *bucolicus*, cf. gr. *bukolein* — a paște boii)

bucólică *s.f.* poezie pastorală; eglogă, idilă. (< lat. *bucolica*, cf. gr. *bukolikos* — pastoral < *bukolein* — a paște boii)

budísm *s.n.* religie răspîndită în Asia orientală, care propovăduiește pasivitatea și supunerea în fața soartei, împăcarea oarbă cu realitatea vieții sociale și renunțarea la frămîntările și plăcerile vieții. (cf. fr. *bouddhisme* < *Buddha*, n.p.)

budíst *s.m.* și *f.* adept al budismului. // *adj.* referitor la budism, de budism. (cf. fr. *bouddhiste)*

budoár *s.n. (rar)* salon intim de primire al unei femei (mai ales din înalta societate). (< fr. *boudoir)*

buf *adj. (despre opere muzicale sau dramatice)* hazliu; exagerat de comic; vesel. ● *(despre cîntăreți, actori)* care joacă roluri în opere comice, în farse în comedii de intrigă etc. (< it. *buffo*, fr. *bouffe)*

bufánt *adj. (despre pantaloni, mîneci* etc.) cu bufă, umflat, înfoiat. (< fr. *bouffant)*

búfă *s.f.* cută, fald, umflătură la mîneca unei haine, la pantaloni etc. (< it. *buffa)*

bufét *s.n.* 1. mobilă în care se păstrează vesela și tacîmurile. 2. local în care se vînd în general mîncări reci și băuturi care se servesc repede (fiind consumate uneori în picioare); loc unde se vînd prăjituri, mîncări reci, sandvișuri etc. într-o instituție, într-un teatru etc. 3. mîncări servite la un bufet (2). (< fr. *buffet)*

bufetiér *s.m.* și *f.* cel care ține (sau servește la) un bufet. (< fr. *buffetier)*

buféu *s.n. (med.)* răbufnire subită și trecătoare de febră, de enervare, accelerare bruscă a pulsului etc. ● *(rar)* mișcarea subită și trecătoare, răbufnire. (< fr. *bouffée)*

bufón *s.m.* personaj comic îmbrăcat caraghios, care era ținut la curtea suveranilor sau a seniorilor feudali pentru a-și distra stăpînii cu glume, cu strîmbături etc.; măscărici; *(p. ext.)* om care stîrnește rîsul cu glumele, faptele sau strîmbăturile sale // *adj. (rar)* caraghios, comic. (< fr. *bouffon*, it. *buffone)*

bufonerie *s.f.* vorbă, gest care provoacă rîsul; glumă, poznă, caraghioslîc. (cf. fr. *bouffonnerie)*

bugét *s.n. (fin.)* plan în care se prevăd veniturile și cheltuielile probabile ale unui stat, ale unei întreprinderi sau ale unei instituții pe o perioadă de timp determinată. ● totalitatea cheltuielilor și a veniturilor unei persoane, într-o perioadă anumită de timp. (< fr. *budget)*

bugetár *adj.* referitor la buget, din (de) buget. ○ *instituție bugetară* = instituție ale cărei venituri se varsă integral în buget și ale cărei cheltuieli se acoperă în întregime din buget; *an (exercițiu) bugetar* = perioadă de un an în care se desfășoară operațiile de executare a bugetului statului. (cf. fr. *budgétaire)*

bugetivór *adj. (peior.; despre persoane)* care trăiește în mod parazitar din bugetul statului, parazit. (cf. fr. *budgétivore)*

bujíe *s.f. (tehn.)* dispozitiv de producere a scînteii electrice pentru aprinderea carburantului motoarelor cu explozie. (< fr. *bougie)*

búlă [1] *s.f.* 1. băsică (de aer, de gaz etc.). 2. *(med.)* umflătură a pielii, umplută cu un lichid seros. 3. sferă, glob (de metal, de sticlă etc.) gol pe dinăuntru. (< fr. *boule*, cf. lat. *bulla)*

búlă [2] *s.f.* act oficial emis de papă. ● act care emană de la un suveran. (< lat. *bulla*, cf. fr. *bulle)*

bulb *s.m.* 1. *(bot.)* tulpină (subterană) alcătuită dintr-un înveliș membranos uscat și din mai multe foi cărnoase. 2. *(fig.; rar)* glob, sferă. ● *(anat.; în expr.) bulb rahidian* = prelungire a părții superioare a măduvei spinării, care face legătura între creierul mare, creierul mic, măduva spinării și marele simpatic. (< fr. *bulbe*, cf. lat. *bulbus)*

bulbós *adj. (bot.)* cu bulb; ca un bulb. (cf. fr. *bulbeux)*

buldóg *s.m.* cîine cu capul mare, cu botul turtit și fălcile proeminente, cu labele scurte și groase. (< engl. *bulldog*, cf. fr. *bouledogue)*

buldózer *s.n. (tehn.)* mașină rutieră pe șenile, folosită la săparea și nivelarea pămîntului și la deszăpeziri. (< engl., fr. *bulldozer)*

bulét *s.n. (zool.)* chișiță (la cai). (< fr. *boulet)*

buletin *s.n.* 1. act, livret oficial cu care se poate legitima o persoană, atestîndu-i identitatea. ● adeverință prin care se consemnează ceva. 2. scurtă

comunicare oficială. **3.** publicație periodică, care cuprinde dări de seamă, studii și informații dintr-un anumit domeniu; publicație periodică (oficială) care cuprinde legi, decrete etc. **4.** listă, hîrtie care cuprinde numele candidaților într-o alegere și care este introdusă în urnă; buletin de vot. (fr. *bulletin)*

bulevárd *s.n.* stradă largă, dreaptă, în general mărginită de plantații de arbori. (< fr. *boulevard)*

bulevardiér *adj.* de bulevard; *(fig.; despre piese de teatru, spectacole* etc.) ușor, de mică valoare. (< fr. *boulevardier)*

búlfius *s.n.* obstacol la alergările de cai, constînd dintr-un taluz de pămînt sau dintr-un zid cu nuiele deasupra. (< fr., engl. *bull-finch)*

bulimíe *s.f. (med.)* stare patologică, manifestată prin foame nesățioasă. (< fr. *boulimie)*

bulín *s.n.* **1.** *(med.)* înveliș (de amidon) în care se pun anumite prafuri, pentru a putea fi înghițite mai ușor; cașetă, capsulă. **2.** desen în formă de cerc plin, imprimat pe o țesătură. **3.** bucată mică de hîrtie, unsă pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipesc plicuri, scrisori etc. (< ngr. *bulini)*

bulínă *s.f. (mar.)* manevră care servește pentru a trage în vînt grandeele de cădere a pînzelor pătrate. (< fr. *bouline*, cf. engl. *bowline)*

bulión *s.n.* **1.** supă de carne fiartă fără zarzavaturi. **2.** pastă sau zeamă de pătlăgele roșii fierte. (< fr. *bouillon)*

bulón *s.n. (tehn.)* tijă cilindrică filetată la un capăt, care se folosește la îmbinarea a două piese. (< fr. *boulon)*

buloná *vb.* I. *tr.* a monta cu buloane (piese, organe de mașini etc.). (< fr. *boulonner)*

bulversá *vb.* I. *intr.* a răsturna cu totul, a întoarce pe dos, a pune în dezordine; a zăpăci, a dezorienta, a tulbura. (< fr. *bouleverser)*

bumeráng *s.n. (rar)* armă de vînătoare, din lemn, folosită de australieni, avînd o formă specială, de baston îndoit, care, aruncată, revine singură la locul de pornire. (< fr. *boumerang)*

búna *s.f. sg. (tehn.)* varietate de cauciuc sintetic. (nume comercial)

búncăr *s.n.* **1.** siloz în care se înmagazinează cărbuni, minereuri etc. ● *(mar.)* depozit de cărbuni pe o navă. **2.** pîlnie de alimentare cu cărbuni a locomotivelor. **3.** *(mil.)* mic adăpost blindat. (< germ. *Bunker*, cf. engl. *bunher)*

bungalóv *s.n. (rar)* locuință construită de europeni în India, din lemn și din împletituri de trestie, cu un singur etaj și înconjurată de verande. (< engl., fr. *bungalow)*

burá *vb.* I. *tr.* **1.** *(min.)* a astupa cu un material inert o gaură de mină, după introducerea explozivului. **2.** a îndesa balastul sub traversele unei linii de calc ferată. (< fr. *bourrer)*

burái *s.n.* burare. (< fr. *bourrage)*

burát *s.n. (tehn.)* sită centrifugă folosită în morărit pentru cernerea făinii. (< fr. *burat)*

burdigalián *s.n. (geol.)* al doilea subetaj al miocenului. (< fr. *burdigalien)*

burét *s.n. (text.)* țesătură de mătase cu firul gros, neregulat și poros. (< fr. *bourrette)*

burg *s.n.* castel medieval, cetățuie; oraș medieval; *(p. ext.)* oraș vechi. (< germ. *Burg*, cf. fr. *bourg)*

burghéz *adj.* făcut de burghezie, al burgheziei. // *s.m.* și *f.* **1.** persoană care face parte din clasa burgheză, din burghezie; proprietar de mijloace de producție care exploatează munca salariată; capitalist. **2.** *(în orînduirea feudală)* orășean, tîrgoveț. (cf. fr. *bourgeois*, it. *borghese)*

burghézie *s.f.* **1.** clasă socială care, în orînduirea capitalistă, posedă mijloacele de producție, exploatînd munca salariată și deține puterea de stat; clasa capitaliștilor. **2.** *(în orînduirea feudală)* locuitorii de la orașe; populația orașelor, tîrgoveții, orășenimea. (cf. fr. *bourgeoisie*, it. *borghesia)*

burlésc *adj.* exagerat de comic, grotesc, caraghios, (adesea) trivial. (cf. fr. *burlesque*, it. *burlesco)*

burléscă *s.f. (muz.)* melodie săltăreață, vioaie. (cf. fr. *burlesque*, it. *burlesco)*

burnúz *s.n. (rar)* manta de lînă, cu glugă, purtată de arabi. (< fr. *burnous*, cf. ar. *bornos)*

búrsă [1] *s.f.* ajutor bănesc acordat de stat, de o instituție, de o persoană particulară etc. unui elev sau unui student, pentru a se întreține în timpul studiilor. (< fr. *bourse)*

búrsă [2] *s.f.* **1.** *(fin.)* instituție capitalistă unde se negociază rente de stat, acțiuni, mărfuri căutate foarte mult etc. ○ *bursă neagră* = comerț clandestin; *bursa muncii* = instituție unde se înregistrează cererile de lucru ale șomerilor, pentru a mijloci angajarea lor. (< fr. *bourse)*

burslér *s.m.* și *f.* elev, student care primește o bursă (1). (< fr. *boursier)*

burtiéră *s.f.* corset, centură lată care strînge burta și șoldurile.

busculádă *s.f. (rar)* înghesuială, învălmășeală. (< fr. *bousculade)*

búshel *s.n. (pron.: bu-șel)* unitate de măsură pentru capacități, engleză și americană. (< engl. *bushel)*

búsiness *s.n. (pron.: biznes)* afacere dubioasă, necinstită. (< engl. *business)*

búsinessman *s.n. (rar; pron.: biznes-men)* om de afaceri american. (< engl. *businessman)*

busólă *s.f.* instrument compus dintr-un ac magnetic cu cadran, cu care se determină nordul. ○ *(expr.) a-și pierde busola* = a se zăpăci. ● *(fig.)* călăuză, conducător. (cf. fr. *boussole*, it. *bussola)*

bust *s.n.* partea de sus a corpului omenesc. ● sculptură, pictură care repre-

zintă partea de sus a corpului omenesc. (cf. fr. *buste*, it. *busto*)

buşón *s.n.* *(tehn.)* **1.** dop cu ghivent. **2.** piesă cilindrică, care face parte din dispozitivul de siguranţă al unui circuit electric. (< fr. *bouchon*)

butádă *s.f.* vorbă de spirit (spusă adesea cu intenţie maliţioasă). (< fr. *boutade*)

butadiénă *s.f.* *(chim.)* hidrocarbură nesaturată, derivată din butan prin pierderea a patru atomi de hidrogen din moleculă. (< fr. *boutadiène*)

bután *s.n.* *(chim.)* hidrocarbură saturată din seria parafinelor, cu patru atomi de carbon în moleculă, care, lichefiată, se întrebuinţează ca combustibil. (< fr. *butane*)

butélie *s.f.* **1.** *(tehn.)* recipient cilindric de oţel în care se păstrează gaze comprimate. **2.** sticlă, butelcă pentru păstrat sau transportat lichide. (< fr. *bouteille*)

buterólă *s.f.* *(tehn.)* unealtă folosită la turtirea capului liber al unui nit. (cf. fr. *bouterolle*)

butíric *adj.* *(chim.; în expr.)* *acid butiric* = acid organic care se găseşte mai ales în grăsimile animale. (< fr. *butyrique*)

butirínă *s.f.* *(chim.)* substanţă grasă care se găseşte în unt, formată din acid butiric şi glicerină. (< fr. *butyrine*, cf. lat. *butyrum* — unt)

butirométru *s.n.* instrument cu care se determină procentul de grăsime din lapte. (< fr. *butyromètre*, cf. lat. *butyrum* — unt, gr. *metron* — măsură)

butón *s.n.* **1.** piesă care, prin apăsare, transmite comanda pentru o acţiune mecanică sau electrică. ● fus încastrat cu un capăt în corpul unei piese în mişcare circulară, excentric faţă de axa de rotaţie a acesteia, care serveşte ca legătură de articulaţie într-un mecanism. **2.** nasture mobil cu care se încheie gulerele, manşetele etc. ● capsă (**1**). (< fr. *bouton*)

butoniéră *s.f.* deschizătură mică, tivită pe margine, la haine sau rufe, în care se încheie un nasture; mică tăietură la reverul unei haine bărbăteşti; *(p. ext.)* parte a reverului unei haine unde se pune o floare, o insignă etc. (< fr. *boutonnière*)

cab *s.n.* cabrioletă englezească cu două roți, în care vizitiul șade pe un scaun înalt, la spate. (< engl., fr. *cab)*

cabálă *s.f.* **1.** sistem mistic-teozofic evreiesc, în care este expusă teoria autorevelării divinității. **2.** *(fig.)* uneltire, intrigă. (cf. fr. *cabale*, germ. *Kabale*, ebr. *Kabbaleh* — tradiție)

cabaline *s.f. pl. (zool.)* familie de mamifere din care face parte calul; *(la sg.)* animal din această familie. (< lat. *caballus* — cal. după fr. *chevalin)*

cabalistic *adj.* magic, tainic, misterios. (cf. fr. *cabalistique)*

cabánă *s.f.* clădire construită din lemn, pentru adăpostirea excursioniștilor; casă de adăpost (făcută din materiale ușoare). (< fr. *cabane)*

cabaniér *s.m.* și *f.* păzitor, îngrijitor, administrator al unei cabane. (cf. fr. *cabanier)*

cabanós *s.m.* cîrnat uscat, lung și subțire.

cabarét *s.n.* restaurant elegant, cu muzică, dans și diferite programe artistice; bar. *(* < fr. *cabaret)*

cabernét *s.n.* varietate de struguri cu ciorchinii mici și boabele îndesate, mici și rotunde, de culoare neagră-violetă. (< fr. *cabernet)*

cabestán *s.n. (tehn.)* vinci cu un ax de rotație vertical, folosit pentru deplasări scurte, orizontale sau pe pantă, ale vehiculelor, la ancorarea navelor etc. (< fr. *cabestan)*

cabină *s.f.* încăpere, cameră pe bordul unei nave; încăpere mică, avînd diverse destinații. (< fr. *cabine*, it. *cabina*, cf. engl. *cabin)*

cabinét *s.n.* **1.** încăpere (într-o casă, într-un apartament etc.) mai retrasă și mai liniștită decît celelalte, destinată unor anumite folosințe (pentru lucru, în vederea exercitării unei profesiuni etc.). **2.** încăpere sau serie de încăperi (în localul unei instituții) unde lucrează cineva, fiindu-i rezervate exclusiv; birou. **3.** secție, serviciu de studii. ◇ *cabinet de partid* = centru în care se dau îndrumări teoretice și metodice cadrelor de lectori, conferențiari și propagandiști și celor care studiază marxism-leninismul. **4.** guvern; guvernămînt; consiliu de miniștri. (< fr. *cabinet)*

cablăj *s.n.* modul de răsucire sau de împletire a firelor pentru a forma un cablu. (< fr. *câblage)*

cablogramă *s.f. (tehn.)* comunicare transmisă printr-un cablu submarin. (< fr. *câblogramme*, cf. fr. *câble* — cablu, gr. *gramma* — scriere)

cáblu *s.n. (tehn.)* **1.** funie groasă, făcută dintr-un mănunchi de fire vegetale sau metalice răsucite împreună. **2.** conductă electrică, făcută dintr-un mănunchi de fire metalice învelite într-un strat izolant. (< fr. *câble)*

cabotáj *s.n. (mar.)* navigație de-a lungul coastei de la un port la altul. (< fr. *cabotage)*

cabotiér *s.n. (mar.)* navă de tonaj mic sau mijlociu, destinată cabotajului. (< fr. *cabotier)*

cabotín *s.m.* și *f.* actor lipsit de talent (afectat și înfumurat); *(p. ext.)* cel care, prin mijloace ieftine, urmărește succese ușoare. (< fr. *cabotin)*

cabotinăj *s.n.* atitudine, gest, apucătură de cabotin. (< fr. *cabotinage)*

cabotinism *s.n.* cabotinaj. (< fr. *cabotinisme)*

cabrá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre cai)* a se ridica în două picioare, stînd pe picioarele dinapoi. **2.** *(despre avioane)* a se ridica cu botul în sus; a urca. (< fr. *cabrer*, cf. prov. *cabra* — capră)

cabráj *s.n. (av.)* evoluția executată de un avion cînd își mărește brusc panta de urcare. (< fr. *cabrage)*

cabriolétă *s.f.* trăsură ușoară, cu două roți; brișcă. (< fr. *cabriolet)*

cacáo *s.f.* praf rezultat din măcinarea semințelor prăjite ale unui arbore exotic; este folosit mai ales la prepararea ciocolatei; *(p. ext.)* băutură preparată din acest produs. (< fr., sp. *cacao)*

cacofónic *adj.* care produce o cacofonie; lipsit de armonie. (< fr. *cacophonique)*

cacofonie *s.f. (lingv.)* întîlnire de sunete care impresionează neplăcut auzul. ● *(muz.)* reunire de sunete discordante; lipsă de armonie. (< fr. *cacophonie*, cf. gr. *kakos* — rău, *phone* — sunet)

cactée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante exotice, lipsite de frunze, cu tulpina cărnoasă și spinoasă, al cărei tip este cactusul; *(la sg.)* plantă din această familie; cactus. (cf. fr. *cactacées)*

cáctus *s.m. (bot.)* nume dat unor plante exotice fără frunze, cu tulpina cărnoasă și țepoasă, cultivate și la noi ca plante ornamentale. (< fr. *cactus*, cf. gr. *kaktos* — plantă spinoasă)

cadastrá *vb.* I. *tr.* a face lucrări de cadastru; a înscrie în cadastru. (< fr. *cadastrer)*

cadástru *s.n.* **1.** știință aplicată care se ocupă cu determinarea elementelor eco-

nomice și juridice caracterizînd proprietatea funciară. **2.** totalitatea lucrărilor care se efectuează pentru determinarea exactă a unor proprietăți funciare; *(p. ext.)* serviciile care efectuează aceste lucrări. ● registru oficial în care sînt înscrise proprietățile funciare. (< fr. *cadastre*, cf. gr. *katastichon* — registru)

cadavéric *adj.* (ca) de cadavru. (< fr. *cadaverique)*

cadávru *s.n.* corpul unui om sau al unui animal mort. (< fr. *cadavre*, cf. lat. *cadaver)*

cadență *vb.* I. *tr. (rar)* a da, a imprima o cadență, un ritm (unei fraze, unui vers etc.); a ritma. (< fr. *cadencer)*

cadénță *s.f.* **1.** repetare ritmică a unor sunete sau a unor mișcări; *(mil.)* mișcare ritmică a pașilor în marș. ● număr de lovituri trase de o armă într-o unitate de timp. **2.** succesiune regulată a unor cuvinte, a unor fraze. ● *(muz.)* succesiune de armonii care formează sfîrșitul unui acord muzical. ● pasaj (final) dintr-un concert, în care solistul este lăsat să-și desfășoare virtuozitatea. (< it. *cadènza*, cf. fr. *cadence)*

cadmiá *vb.* I. *tr.* a acoperi suprafața unui corp metalic cu un strat de cadmiu.

cádmie *s.f. (metal.)* oxid de zinc impur care se depune pe pereții cuptoarelor de zinc. (< fr. *cadmie*, cf. gr. *kadmeia)*

cádmiu *s.n. (chim.)* metal moale, de culoare albă-argintie, care se aseamănă cu zincul. (< fr. *cadmium)*

cadóu *s.n.* dar. (< fr. *cadeau)*

cadrá *vb.* I. *intr.* a se potrivi, a corespunde cu ceva. (< fr. *cadrer*, cf. lat. *quadrare* — a se adapta)

cadrán *s.n.* **1.** suprafață (circulară) al cărei contur este împărțit în părți egale și pe care se citește deplasarea unui ac indicator. ○ *cadran solar* = suprafață plană, avînd în mijloc un băț a cărui umbră indică orele. **2.** *(mat.)* fiecare dintre unghiurile drepte formate din întretăierea a două drepte perpendiculare. ● arc (sau sector) reprezentînd un sfert de cerc. (< fr. *cadran)*

cadríl *s.n.* dans în care perechile de dansatori, executînd diferite figuri, se schimbă între ei; muzica după care se interpretează acest dans. (cf. rus. *Kadrili*, fr. *quadrille*, sp. *cuadrilla)*

cadrilát *adj. (despre țesături; p. ext., despre haine)* cu desene rezultate din linii care se întretaie în formă de pătrate sau romburi. (< fr. *quadrillé)*

cádru *s.n.* **I. 1.** *(constr.)* schelet făcut din bare de lemn, de metal, de beton armat etc., legate rigid, pentru a forma un suport rezistent; suport care susține diferite aparate. ● ramă. **2.** *(fig.)* mediu înconjurător al unei persoane, al unui lucru etc.; ambianță. **3.** *(fig.)* limitele în care se desfășoară o acțiune, o activitate; *(p. ext.)* ceea ce este cuprins între aceste limite. **II.** *(la pl.)* efectiv al unei întreprinderi, al unei instituții, al unei unități, al unei organizații etc.; *(la sg.)* persoană care face parte din efectivul unei întreprinderi, unei instituții, unei unități, unei organizații etc. (**I.** cf. fr. *cadre*, **II.** rus. *kadrî)*

cadúc *adj.* trecător, netrainic, șubred. ● *(bot.; despre un organ de plantă)* care cade spontan, înainte de vreme. ● *(jur.; despre legate, donații* etc.) care nu (mai) are putere legală. (< fr. *caduc*, cf. lat. *caducus)*

caducéu *s.n. (mit.)* sceptrul lui Mercur, zeul comerțului, baston încolăcit de doi șerpi. (< lat. *caduceum)*

caducitáte *s.f.* șubrezenie, netrăinicie. (cf. fr. *caducité)*

cafeină *s.f. (chim.)* substanță care se extrage din cafea și din ceai, întrebuințată mai ales în medicină, ca excitant al sistemului nervos și ca stimulent al inimii. (< fr. *caféine)*

cagulárzi *s.m. pl.* membri ai unor organizații fasciste-militariste, care au activat în Franța înainte de cel de-al doilea război mondial. (< fr. *cagoulard)*

caiác *s.n.* barcă de sport ascuțită la capete și condusă cu padele. ● barcă de pescuit din Groenlanda, făcută din piei de focă. (cf. fr. *kayak* < cuvînt groenlandez)

caíd *s.m.* titlu dat odinioară guvernatorului unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane din Africa de nord. (< fr. *caïd)*

caimán *s.m. (zool.)* aligator. (< fr. *caïman)*

cainozóic *s.n. (geol.)* era terțiară. v. n e o z o i c. (cf. fr. *caenozoïque*, engl. *cainozoic*, rus. *kainozoiskii)*

cală *vb.* I. *tr.* **1.** a potrivi, a imobiliza (o piesă, un organ de mașină). **2.** a așeza la orizontală suportul unui aparat topografic de vizare. (< fr. *caler)*

calái *s.n.* **I. 1.** imobilizare a unui organ de mașină. **2.** așezare la orizontală a suportului unui aparat topografic de vizare. **II.** *(mar.)* **1.** postament de grinzi de lemn pe care stau navele în cală. **2.** adîncime la care se cufundă în apă o navă. v. p e s c a j. (cf. fr. *calage)*

calambúr *s.n.* joc de cuvinte întemeiat pe echivoc, pe asemănarea, ca formă, a unor cuvinte deosebite ca sens. (< fr. *calembour)*

calamínă *s.f. (tehn.)* reziduu care rămîne după arderea carburantului în cilindrul motoarelor cu ardere internă. ● silicat hidratat natural de zinc, care devine fosforescent prin frecare. (< fr. *calamine*, cf. lat. t. *calamina)*

calamitáte *s.f.* nenorocire mare, dezastru care lovește o colectivitate; flagel. (cf. fr. *calamité*, lat. *calamitas)*

calándo *adv. (muz.)* din ce în ce mai rar ca mișcare și mai slab ca intensitate. // *s.n.* pasaj muzical în care tăria scade

de la forte la pian și apoi la pianissimo. (< it. *calando*)

calandráre *s.f.* *(text.)* operație de apretură cu ajutorul cărcia, prin presare la cald, se dă țesăturilor de bumbac, de in etc. un luciu mai mare. (după fr. *calandrer*)

calándru *s.n.* **1.** *(text.)* mașină cu ajutorul căreia se efectuează calandrarea. **2.** *(poligr.)* presă cu cilindru folosită în tipografie pentru imprimarea în relief, pe carton special, a matrițelor de stereotipie. (< fr. *calandre*)

cálă[1] *s.f.* *(mar.)* **1.** încăpere aflată între puntea cea mai de jos și carlinga navei, în care se pune încărcătura. **2.** plan înclinat către mare, pe care se construiesc sau se repară nave. (< fr. *cale*, cf. it. *cala*, gr. *chalan* — a cobori)

cálă[2] *s.f.* *(tehn.)* piedică folosită pentru a opri deplasarea nedorită a unui vehicul, a unei piese etc. (< fr. *cale*, cf. prov. *calo*)

calc *s.n.* **1.** copie a unei schițe, a unui desen făcut pe o hîrtie specială. **O** *hîrtie de calc* = hîrtie transparentă de copiat. **2.** *(lingv.)* traducere dintr-o limbă într-altă limbă a elementelor de formare a unui cuvînt sau a unei expresii; adăugarea unui sens nou la un cuvînt, sub influența unui cuvînt din altă limbă; împrumut semantic. (< fr. *calque*, cf. it. *calco*)

calcanéu *s.n.* *(anat.)* unul dintre oasele călcîiului. (< lat., fr. *calcaneum*)

calcár *s.n.* *(petr.)* rocă sedimentară formată din carbonat de calciu; piatră-de-var. (cf. it. *calcare*, fr. *calcaire*, lat. *calcarius*)

calcarón *s.n.* *(tehn.)* cuptor pentru rafinarea sulfului. (< it. *calcarone*)

calcedónie *s.f.* *(min.)* varietate de silice naturală, translucidă, în general colorată. (< fr. *calcédoine*, cf. gr. *kalchedon* — din Calcedonia)

calchiá *vb.* I. *tr.* **1.** a copia (o schiță, un desen etc.) pe hîrtie de calc. **2.** *(lingv.)* a forma un cuvînt sau o expresie printr-un calc lingvistic; a adăuga un sens nou unui cuvînt sub influența unui cuvînt străin. (< fr. *calquer*, cf. it. *calcare*)

calcifiá *vb.* I. *refl.* a se calcifica. (< fr. *calcifier*)

calcificá *vb.* I. *refl.* **1.** *(despre țesuturi, oase etc.)* a se întări prin depunere de săruri de calciu. **2.** *(despre substanțe)* a se îmbogăți în carbonat de calciu. (după fr. *calcification*)

calcináre *vb.* I. *tr.* a supune o substanță la acțiunea unui foc puternic, pentru a o usca; *(pop.)* a prăji. (< fr. *calciner*)

calcinatór[1] *s.n.* aparat cu care se recuperează căldura gazelor de ardere din cuptoarele rotative pentru ciment. (cf. fr. *calcinateur*)

calcinatór[2] *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează la calcinarea minereurilor. (< *calcina*)

calcít *s.n.* *(min.)* carbonat natural de calciu, cristalizat. (< fr. *calcite*, cf. lat. *calx* — var)

calcio-vécchio *s.m.* *(arhit.)* tencuială ornamentală prezentînd asperități și șanțuri pronunțate la suprafață. (< it. *calcio-vecchio*)

cálciu *s.n.* **1.** *(chim.)* metal alcalino-pămîntos, alb-argintiu, răspîndit foarte mult în natură sub formă de săruri. **2.** medicament compus din săruri de calciu, folosit mai ales contra manifestărilor de decalcifiere a organismului. (< fr. *calcium*, cf. lat. *calx* — var)

calcocloróză *s.f.* *(agr.)* îngălbenirea frunzelor unei plante, din cauza lipsei de fier asimilabil în solurile bogate în calciu. (< fr. *calcochlorose*)

calcográf *s.m.* muncitor specialist în calcografie. (< fr. *chalcographe*)

calcografíe *s.f.* *(poligr.)* sistem de reproducere grafică a originalelor liniare cu ajutorul clișeelor de metal, la care suprafața care imprimă se găsește sub suprafața plăcii sau a cilindrului metalic. (< fr. *chalcographie*)

calcopirítă *s.f.* *(min.)* sulfură naturală de cupru și fier. (< it. *calco-pirite*, cf. gr. *chalkos* — aramă, *pyrites* — pirită).

cálcul[1] *s.n.* **1.** *(mat.)* ansamblu de operații matematice (aritmetice, algebrice etc.), făcute pentru a găsi rezultatul unei adunări sau al unei înmulțiri de numere. **2.** *(la pl.)* planuri, combinații, socoteli. (< fr. *calcul*, cf. lat. *calculus* — pietricică)

cálcul[2] *s.m.* *(med.)* concrețiune formată în anumite organe ale omului sau ale animalelor (rinichi, vezică etc.). (< fr. *calcul*, cf. lat. *calculus* — pietricică)

calculá *vb.* I. *tr.* a face un calcul, a socoti. ● a aprecia; a face planuri, combinații. (< fr. *calculer*, lat. *calculare* < *calculus* — pietricică cu care se făceau operațiile matematice)

calculábil *adj.* care poate fi calculat, evaluat. (cf. fr. *calculable*)

calculatór[1] *s.n.* broșură care cuprinde anumite tabele de calcul. **2.** mașină de calculat. (cf. fr. *calculateur*)

calculatór[2] *s.m.* și *f.* specialist în calcule. (cf fr. *calculateur*)

calculáție *s.f.* socotire. (cf. it. *calcolazione*, lat. *calculatio*)

caldárium *s.n.* *(ant.)* sală de aburi în băile romane. (< lat., fr. *caldarium*)

caleíácție *s.f.* *(fiz.)* fenomenul de împiedicare a contactului direct dintre o picătură de lichid și suprafața unui metal încălzit pe care cade picătura, datorită stratului de vapori care se formează între aceasta și suprafața metalului. (cf. fr. *caléfaction*)

caleidoscóp *s.n.* **1.** cilindru opac în lungimea căruia sînt dispuse mai multe oglinzi, astfel încît mici obiecte colorate, puse în interior, formează o infinitate de desene simetrice. **2.** *(fig.)* operă care cuprinde cele mai variate aspecte, teme, subiecte. (< fr. *kaléi-*

doscope, cf. gr. *kalos* — frumos, *eidos* — imagine, *skopein* — a vedea)
calendár *s.n.* **1.** indicator sistematic al succesiunii lunilor şi zilelor unui an. **2.** sistem de împărţire a timpului în ani, luni şi zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii. **3.** almanah. (< it. *calendario*, cf. lat. *calendarium)*
caléndе *s.f.pl. (ist.)* numele primei zile a lunii în calendarul roman; zi întîi. ○ *(expr.) la calendele greceşti* = niciodată. (< lat. *calendae*, cf. fr. *calendes)*
calfatá *vb.* I. *tr. (mar.)* a astupa găurile unei luntre, unei corăbii etc.; a călăfătui. (< fr. *calfater)*
calibrá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a da calibrul necesar, convenabil unor piese de maşini, de arme etc. ● a măsura calibrul, diametrul unei piese. **2.** *(agr.)* a alege, a sorta după mărime (cereale, fructe etc.). (< fr. *calibrer*, cf. it. *calibrare)*
calibrór *adj.* care calibrează. // *s.m. (agr.)* **1.** instrument pentru măsurarea diametrului puieţilor. **2.** aparat pentru sortarea fructelor după mărime. (cf. fr. *calibreur)*
calíbru *s.n.* **1.** diametrul interior al unui tub, *(spec.)* al unei ţevi de armă de foc. **2.** *(tehn.)* instrument de precizie pentru măsurat şi controlat dimensiunile unor piese fabricate. **3.** *(fig.)* mărime, proporţie, calitate; *(fam.)* fel, soi. (< fr. *calibre*, it. *calibro)*
calíciu *s.n. (bot.)* înveliş extern al florii, format din sepale. (< fr. *calice*, cf. gr. *kalyx* — înveliş de floare)
calíf *s.m.* titlu purtat de suveranii musulmani, succesori ai lui Mahomed. (cf. fr. *calife*, it. *califfo* < ar. *khalifa* — vicar)
califát *s.n.* **1.** demnitatea de calif. ● durata domniei unui calif. **2.** numele unor state arabe întemeiate după moartea lui Mahomed. (cf. fr. *califat*, it. *califfato)*
calificá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* a dobîndi sau a da cuiva posibilitatea să dobîndească o calificare, un titlu într-un anumit domeniu etc. **2.** *tr. (sport)* a fi admis să concureze la o competiţie sportivă. **3.** *tr.* a atribui o calitate unei fiinţe sau unui lucru; a arăta calitatea unui lucru sau a unei persoane; a caracteriza. (cf. fr. *qualifier)*
calificatív *s.n.* cuvînt, termen prin care este caracterizată o persoană, un lucru etc. v. atribut, epitet. ● notă, menţiune cu care se apreciază sîrguinţa şi purtarea elevilor şi a studenţilor. // *adj.* care califică, care arată o calitate, o însuşire. (< fr. *qualificatif)*
califórniu *s.n. (chim.)* element chimic din grupa actinidelor; este cel mai greu element dintre toate cele cunoscute pînă astăzi (< fr. *californium)*
caligráf *s.m.* şi *f.* om care are scrisul frumos; persoană care se îndeletniceşte cu copiatul artistic al unor cărţi şi manuscrise. (cf. fr. *calligraphe*, gr. *kallos* — frumos, *graphein* — a scrie)
caligrafiá *vb.* I. *tr.* a scrie frumos, caligrafic. (< fr. *calligraphier)*
caligráfic *adj.* de caligraf; potrivit normelor caligrafiei; frumos, ordonat. (cf. fr. *calligraphique)*
caligrafíe *s.f.* arta şi deprinderea de a scrie frumos. ● scriere frumoasă. ● fel de a scrie (al cuiva). (< fr. *calligraphie)*
calín *adj. (rar)* care se alintă; alintat, alintător; linguşitor. (< fr. *câlin)*
calínerie *s.f. (rar)* dezmierdare, alintare, alint. (< fr. *câlinerie)*
caliórnă *s.f. (mar.)* macara puternică, cu cel puţin trei sau patru perechi de scripeţi. (< fr. *caliorne*, it. *caliorna)*
calitáte *s.f.* **1.** *(fil.)* ansamblul însuşirilor esenţiale ale unui obiect, ale unui fenomen etc., în virtutea cărora el este obiectul, fenomenul etc. dat şi nu altul. **2.** însuşire (bună sau rea); *(p. restr.)* caracteristică pozitivă. **3.** situaţie, poziţie, titlu, condiţie care constituie sau dă un anumit drept. ● diferenţa de valoare între un turn şi un nebun sau un cal la jocul de şah. (< lat. *qualitas*, cf. fr. *qualité*, it. *qualità)*
calitatív *adj. (adesea adv.)* privitor la calitate (1); aparţinînd esenţei, naturii lucrurilor. ○ *analiză calitativă* = determinarea naturii chimice a unei substanţe. (cf. fr. *qualitatif)*
calm *s.n.* **1.** stare de lipsă a oricărei mişcări; linişte deplină. ● încetare a vîntului. **2.** stăpînire de sine, linişte; tact în acţiuni etc.; sînge rece. // *adj.* **1.** în stare de linişte deplină, lipsit de agitaţie. **2.** stăpînit, cumpănit, liniştit; potolit, aşezat. (< fr. *calme*, it. *calmo)*
calmá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) linişti, a (se) potoli; a (se) astîmpăra. (cf. fr. *calmer*, it. *calmare)*
calmánt *adj., s.n.* (medicament) care face să înceteze durerile, care calmează. (cf. fr. *calmant)*
calomél *s.n. (chim.)* clorură de mercur insolubilă în apă, folosită în medicină sub formă de praf, ca purgativ şi antiseptic. (< fr. *calomel*, cf. gr. *kalos* — frumos, *melas* — negru)
calomniá *vb.* I. *tr.* a spune calomnii (la adresa cuiva), a vorbi pe cineva de rău; a defăima, a bîrfi. (< fr. *calomnier)*
calomniatór *s.m.* şi *f.* cel care calomniază; bîrfitor, clevetitor. // *adj.* calomnios. (cf. fr. *calomniateur)*
calómnie *s.f.* afirmaţie neadevărată şi tendenţioasă, care atinge reputaţia şi onoarea cuiva; bîrfeală gravă, defăimare. (◁ fr. *calomnie*, cf. lat. *calumnia)*
calomnіós *adj.* care conţine o calomnie; defăimător. (cf. fr. *calomnieux)*
calóric *adj. (fiz.)* de căldură. (< fr. *calorique)*
calórie *s.f. (fiz.)* unitate de măsură a căldurii, egală cu cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă cu un grad centigrad;

(curent) cantitatea de energie pe care o dezvoltă în corpul omului alimentele în procesul anabolismului. (< fr. *calorie*, cf. lat. *calor* — căldură)

calorífér *s.n.* instalație pentru încălzirea încăperilor dintr-o clădire, dintr-un apartament etc. printr-o singură sursă producătoare de căldură; *(p. ext.)* radiator al unei instalații de încălzire centrală. (< fr. *calorifère*, cf. lat. *calor* — căldură, *fero* — port)

calorífic *adj.* care emană, care dezvoltă căldură. ○ *putere calorifică* = cantitatea de căldură dezvoltată de un kilogram de combustibil arzînd complet. (< fr. *calorifique*, cf. lat. *calor* — căldură, *facere* — a face)

calorífúg *adj., s.m.* (substanță, agent) rău conducător de căldură. (< fr. *calorifuge*, cf. lat. *calor* — căldură, *fugere* — a fugi)

calorigén *adj. (despre un sistem fizico-chimic)* care produce căldură. (< fr. *calorigène)*

calorimetríe *s.f. (fiz.)* disciplină care studiază metodele de măsurare a căldurii. (< fr. *calorimétrie)*

calorimétru *s.n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea cantităților de căldură date de un corp sub o anumită influență. (< fr. *calorimètre*, cf. lat. *calor* — căldură, gr. *metron* — măsură)

calós *adj. (anat.)* cu îngroșări, întăriturí; cu bătături. ○ *corp calos* = fasciculul de fibre nervoase care leagă cele două emisfere cerebrale. (< fr. *calleux)*

calótă *s.f.* **1.** *(mat.)* parte dintr-o sferă, obținută prin tăierea acesteia cu un plan. ○ *(anat.) calotă craniană* = partea superioară a cutiei craniene; *calotă glacială* = masă de gheață care acoperă regiunile polare sau părțile superioare ale munților foarte înalți. **2.** parte a unei pălării, care acoperă capul. ● tichie (care se așază pe creștetul capului). **3.** boltă de tunel; partea superioară a unei excavații. ● partea superioară a unei turele. (< fr. *calotte)*

calozitáte *s.f. (anat.)* întărire și îngroșare a pielii. (cf. fr. *callosité)*

calvár *s.n.* chin, suferință; durere îndelungată. (< fr. *calvaire*, cf. lat. *calvarium)*

calvinism *s.n. (bis.)* cult protestant, întemeiat în secolul al XVI-lea de Calvin, care suprimă complet ceremoniile, neagă tradițiile și reduce sfintele taine la botez și cumineçătură. (cf. fr. *calvinisme)*

calvinist *s.m.* și *f.* adept al calvinismului. (< fr. *calviniste)*

calvinizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a face să treacă sau a trece la calvinism. (< *Calvin*, n.p.)

calvíție *s.f. (med.)* cădere a părului; chelire, pleșuvie. (cf. fr. *calvitie*, lat. *calvities)*

camarád *s.m.* și *f.* tovarăș de arme, de clasă; coleg. (< fr. *camarade*, cf. sp. *camarada* — cei ce dorm într-o cameră)

camaraderíe *s.f.* legătură prietenească; colegialitate. (< fr. *camaraderie)*

camarílă *s.f.* clică de curteni care influențează, din interes personal, actele unui suveran. (< sp., fr. *camarilla)*

cámă *s.f. (tehn.)* proeminență pe un ax, care servește spre a ridica, pentru o anumită fracțiune din perioada de mișcare a axului, o pîrghie care se sprijină pe ea. *(* < fr. *came)*

cambiál *adj.* referitor la cambie, de cambie. (< it. *cambiale)*

cámbie *s.f.* act, înscris prin care o persoană se obligă să plătească o sumă de bani la un anumit termen; poliță, bilet la ordin. (< it. *cambio)*

cámbium *s.n. (bot.; la arbori)* țesut vegetal tînăr, în formație, aflat între coajă și alburn. (< fr. *cambium)*

cambrát *adj.* îndoit, încovoiat, scobit. (cf. fr. *cambrer)*

cambrián *s.n. (geol.)* prima perioadă a erei paleozoice, în care au apărut vieţuitoarele. (< fr. *cambrien*, cf. *Cambria*, n.p.)

cambúză *s.f. (mar.)* magazie la bordul navelor, în care se păstrează proviziile de alimente. (< fr. *cambuse*, cf. ol. *kambuys)*

cambuzíér *s.f.* chelner pe vapor. (cf. fr. *cambusier)*

camée *s.f.* piatră fină, împodobită cu o figură sau cu un motiv decorativ în relief. (< fr. *camée*, cf. it. *cameo)*

cameleón *s.m.* **1.** *(zool.)* reptilă din regiunile tropicale, care poate să-și schimbe culoarea pielii după mediul înconjurător. **2.** *(fig.; peior.)* om care își schimbă convingerile sau felul de a fi cu foarte mare ușurință, în funcție de împrejurări. (< fr. *caméléon*, cf. gr. *chamaileon* — leu tîrîtor)

cameleonísm *s.n.* proprietate a unor reptile de a-și schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător. ● *(fig.)* schimbare a purtării și a convingerilor cuiva în funcție de împrejurări. (< *cameleon)*

camélie *s.f. (bot.)* plantă ornamentală cu frunze totdeauna verzi, cu flori mari, albe sau roșii. (< fr. *camélia*, cf. *Camelli*, n.p.)

camelótă *s.f. (rar)* lucru de cîrpaci; marfă proastă. (< fr. *camelote)*

cámeră *s.f.* **1.** încăpere într-o clădire; odaie. ○ *muzică de cameră* = compoziție muzicală făcută pentru un număr redus de instrumente. **2.** nume dat unor aparate sau dispozitive care se aseamănă cu o încăpere, cu o odaie. ○ *cameră obscură* = **a)** încăpere neluminată sau cu lumină de o anumită culoare, în care se lucrează cu materiale fotosensibile; **b)** dispozitiv cu ajutorul căruia se obține pe un ecran imaginea răsturnată a unui obiect; *cameră de combustie* = încăpere a motorului cu ardere internă, în care se aprinde amestecul de gaze. ● tub închis de cauciuc care se umple cu aer sub presiune și

care se așază pe roată sub anvelopă; balon de cauciuc al unei mingi de sport, în care se introduce aer sub presiune. **3.** adunare parlamentară constituită; instituție parlamentară. (< it. *camera*)

camerlér *s.m. (ieșit din uz)* om de serviciu care îngrijește dormitorul și îmbrăcămintea stăpînului; fecior, valet. (cf. fr. *camérier*, it. *cameriere*)

camerist *s.m. (ieșit din uz)* om de serviciu care îngrijește camerele dintr-o instituție; odăiaș. (< *cameristă*)

camerístă *s.f. (ieșit din uz)* femeie care este în serviciul personal al unei doamne (în societatea înaltă). (< fr. *caméristе*)

camertón *s.n. (muz.)* instrument folosit la acordarea instrumentelor muzicale și la darea tonului, compus dintr-un tub cu care se poate emite nota „la". (< germ. *Kammerton*)

cámfor *s.n. (chim.)* substanță cristalizată, incoloră, cu miros caracteristic, care se extrage din lemnul unui arbore tropical sau se prepară sintetic. (< it. *cànfora*, cf. lat. med. *camphora*, ar. *kafur*)

camforát *adj.* care conține camfor. ○ *ulei camforat* = soluție de camfor dizolvat în ulei, folosită în medicină. (cf. it. *canforato*)

cámgarn *s.n. (text.)* stofă de calitate superioară făcută din fire de lînă netede. (< germ. *Kammgarn*)

camión *s.n.* vehicul prevăzut cu o platformă și folosit la transporturi. ● autocamion. (< fr. *camion*)

camionáj *s.n.* **1.** transport (de mărfuri etc.) făcut cu camioanele. **2.** întreprindere sau serviciu care face astfel de transporturi. (cf. fr. *camionnage*)

camionétă *s.f.* autocamion de dimensiuni mai mici; autocamionetă. (< fr. *camionnette*)

camizól *s.n. (înv.)* îmbrăcăminte scurtă, cu mîneci, purtată de femei în casă. (< fr. *camisole*)

campá *vb.* I. *intr. (despre unități militare; p. ext., despre turiști)* a sta o perioadă de timp în corturi, pe un cîmp, într-o pădure etc. (< fr. *camper*)

campamént *s.n. (mil.)* staționare pe un cîmp, în corturi, a unei unități militare sau *(p. ext.)* a unui grup de turiști, de vînători etc.; *(concr.)* loc unde s-a instalat o armată în corturi; obiectele necesare pentru o astfel de instalare. (< fr. *campement*)

campánie *s.f.* **1.** totalitatea operațiilor militare efectuate de armatele unei țări sau de un grup de armate pe un teatru de luptă, într-un anumit timp și într-un scop strategic. **2.** *(fig.)* acțiune organizată pentru realizarea unor anumite sarcini, într-o perioadă de timp; *(p. ext.)* timp în care se desfășoară această acțiune. (< fr. *campagne*)

campanilă *s.f. (rar)* clopotniță construită de obicei separat de biserică și întîlnită mai ales în Italia. (< it., fr. *campanile*)

campanúlă *s.f.* plantă erbacee cu flori frumoase, albastre sau violete; clopoțel. (< fr. *campanule*)

cámping *s.n. (rar)* faptul de a trăi în aer liber, sub cort. (< engl. *camping*)

campión *s.m.* și *f.* **1.** cel care cîștigă primul loc într-un campionat (sportiv); *(p. ext.)* țară a cărei echipă sau concurent a cucerit locul întîi într-o întrecere sportivă internațională. **2.** luptător într-o întrecere cavalerească, într-un turnir. **3.** *(fig.)* luptător, apărător principal al unei idei, al unei cauze etc. (< it. *campione*, cf. fr. *champion*)

campionát *s.n.* **1.** competiție sportivă cu caracter mai larg, în care se întrec cei mai buni dintre sportivi sau cele mai bune echipe, dintre care se alege cel mai bun sau cea mai bună. **2.** situația, calitatea de campion. (< it. *campionato*)

cámpos *s.n. pl. (geogr.)* cîmpii, ținuturi întinse din Brazilia, acoperite cu ierburi și, în parte, cu păduri. (< sp. *campos*)

camuflá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (mil.)* a (se) ascunde vederii inamicului. ● *tr.* a acoperi (o sursă de lumină) pentru a nu putea străbate lumina în afară noaptea. **2.** *tr. (fig.)* a ascunde, a deghiza (un plan, o intenție, o acțiune etc.). (< fr. *camoufler*, cf. it. *camuffare* — a deghiza, a înșela)

camuflái *s.n.* camuflare; *(concr.)* material folosit pentru a camufla ceva. (cf. fr. *camouflage*)

cánabe *s.f. pl. (ist.)* locuințe civile grupate la marginea lagărelor militare romane. (< lat. *canabae* — colibe)

canabínă *s.f.* substanță rășinoasă extrasă din cînepa de India. (cf. lat. *cannabis* — cînepă)

canadiánă *s.f.* haină de vînt scurtă, făcută dintr-un material impermeabil. (< fr. *canadienne*)

canafás *s.n.* pînză tare de cînepă folosită la confecționarea întăriturilor pentru haine. ● pînză apretată folosită la legarea cărților. (< germ. *Kannefas*, *Kanevas*)

canál *s.n.* **1.** albie artificială (a unui rîu, a unui fluviu etc.) destinată navigației, irigării unei regiuni etc. ● brat de mare situat între două țărmuri apropiate. **2.** conductă prin care se transportă apă sau alte lichide. **3.** *(biol.)* tub, vas prin care circulă anumite substanțe lichide. (< fr. *canal*, it. *canale* < lat. *canalis*)

canalícul *s.n. (biol.)* canal mic aflat într-un țesut organic. (< fr. *canalicule*)

canálie *s.f.* netrebnic, mișel, ticălos. (cf. fr. *canaille*, it. *canaglia*)

canalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta (o parte din) apele unui rîu pe o albie artificială, destinată navigației, irigării etc. **2.** *(fig.)* a îndrepta ceva într-un anumit sens, în vederea unui scop anumit. **3.** a înzestra (un oraș, o construcție etc.) cu canale de scurgere pentru evacuarea apelor uzate. (< fr. *canaliser*)

canalizábil *adj.* care se poate canaliza. (cf. fr. *canalisable)*
canalizáre *s.f.* totalitatea lucrărilor tehnice executate pentru colectarea și evacuarea apelor uzate dintr-un oraș sau dintr-un centru industrial. (< *canaliza)*
canalizatór *adj.* care canalizează, conduce într-o direcție anumită. (cf. fr. *canalisateur)*
canalizáție *s.f.* **1.** instalație aeriană, submarină etc. care servește la transportul sau la distribuția energiei electrice prin conducte. **2.** *(rar)* canalizare. (cf. fr. *canalisation)*
canapeá *s.f.* divan îmbrăcat în stofă sau în piele, îngust, care are de obicei un spătar și brațe; sofa. (< fr. *canapé*, cf. germ. *Kanapee)*
canár *s.m. (zool.)* pasăre cîntătoare, mică, cu pene galbene. (< fr. *canari*, cf. it. *canaria* < *Canarie*, n.p.)
canavá *s.f. (text.)* pînză foarte rară și tare, folosită la broderie și la tapiserie. (< fr. *canevas*, cf. it. *canavaccio* — pînză de cînepă)
cancán *s.n.* **1.** *(de obicei la pl.)* vorbe răutăcioase spuse la adresa cuiva; bîrfeală, bîrfă. **2.** dans excentric. (< fr. *cancan*; cf. lat. *quanquam* — cu toate că)
cancelár *s.m.* **1.** prim-ministru în Germania și odinioară în Rusia și în Austria. ● titlu dat președintelui republicii în R.F. Germană și în Austria. **2.** înalt demnitar al unei instituții în unele țări (Anglia, Franța etc.). (< lat. *cancellarius)*
cancelariát *s.n.* funcția de cancelar; localul unde acesta își exercită atribuțiile. (< *cancelar)*
cancelárie *s.f.* birou sau secție a unei instituții, destinată lucrărilor administrative. (< it. *cancelleria)*
cáncer *s.n. (med.)* tumoare malignă care distruge țesuturile unor organe interne sau externe. (< fr. *cancer*, cf. lat. *cancer* — rac)
cancerologíe *s.f. (med.)* oncologie. (cf. lat. *cancer*, gr. *logos* — vorbire)
cándel *s.n.* zahăr cristalizat în prisme transparente. (< germ. *Kandel* [zucker])
candelábru *s.n.* suport pentru lumînări sau pentru becuri, care se atîrnă în special de tavan. (< fr. *candélabre)*
candíd *adj.* plin de candoare, pur, nevinovat. (< fr. *candide*, cf. lat. *candidus* — alb)
candidá *vb.* I. *intr.* a se prezenta la un concurs pentru a ocupa un post, o funcție etc. ● a fi propus candidat în alegeri; a-și pune candidatura într-o alegere. (cf. germ. *kandidieren)*
candidát *s.m.* și *f.* persoană care se prezintă (sau care este propusă) pentru a fi aleasă într-un for de conducere. ● persoană care se prezintă la un examen pentru a ocupa un post etc. ○ *candidat în științe* = titlu acordat la terminarea aspiranturii, după trecerea examenelor reglementare. (< fr. *candidat*, cf. germ. *Kandidat* < lat. *candidatus* — îmbrăcat în toga „candida" — albă)
candidatúră *s.f.* faptul de a candida; calitatea de candidat. (cf. fr. *candidature)*
candoáre *s.f.* curățenie morală; puritate, nevinovăție. (cf. fr. *candeur*, it. *candore*, lat. *candor)*
canelát *adj.* cu caneluri. (cf. fr. *cannelé)*
canelúră *s.f. (arhit.)* șanț îngust care brăzdează vertical o coloană, un pilastru etc.; *(p. ext.)* jgheab similar tras pe suprafața vaselor. ● *(tehn.)* șanț puțin adînc, săpat în lungul unei piese. ● *(bot.)* dungă longitudinală pe trunchiul unor arbori. (< fr. *cannelure)*
canevás *s.n.* **1.** schiță, schițare a unui desen. **2.** rețea de meridiane și paralele, în raport cu care se alcătuiește o hartă. ● ansamblul triunghiurilor unei ridicări topografice. (< fr. *canevas)*
cangrená *vb.* I. *refl. (despre țesuturi)* a da în, a face o cangrenă; a putrezi. (< fr. *gangrener)*
cangrénă *s.f. (med.)* putrezire a unei părți din țesuturile animale, care se întinde și duce la distrugerea lor. (< fr. *gangrène*, cf. it. *cancrena* < gr. *gangraina* — rană)
cangrenós *adj.* cu aspect de cangrenă, ca o cangrenă. (cf. fr. *gangreneux)*
cángur *s.m. (zool.)* mamifer marsupial, din Australia, a cărui femelă își poartă puii într-un fel de pungă, sub pîntece. (< fr. *kangourou*, *kangurou*, cuvînt australian)
canibal *s.m.* și *f.* **1.** sălbatic care mănîncă carne de om; antropofag. **2.** *(fig.)* om crud, feroce. (< fr., it. *cannibale*, sp. *canibal)*
canibalism *s.n.* **1.** antropofagie. **2.** *(fig.)* cruzime, sălbăticie, sete de sînge. (cf. fr. *cannibalisme)*
caniculár *adj.* zăpușitor, arzător, dogoritor. (cf. fr. *caniculaire)*
canículă *s.f.* căldură dogoritoare; arșiță, zăpușeală. (< fr. *canicule)*
canín *adj.* **1.** de cîine, cînesc. **2.** *(în expr.) dinte canin* (și *subst., m.)* = dinte ascuțit și lung, așezat între dinții incisivi și măsele. (< fr. *canin*, cf. lat. *canis* — cîine)
canión *s.n. (geol.)* prăpastie adîncă, între doi pereți verticali, săpată de puhoaie în stînca unui munte. (< sp. *cañon)*
caniótă *s.f.* sumă de bani obținută din partea de cîștig oferită de jucătorii de cărți pentru acoperirea anumitor cheltuieli; farfurioară, obiect în care se strînge această sumă. (< fr. *cagnotte)*
canístră *s.f. (rar)* bidon închis ermetic, pentru păstrarea benzinei în timpul drumului, a vinului, a laptelui etc. (< germ. *Kanister*, cf. lat. *canister* — coș)
canítie *s.f. (rar)* încărunțire a părului. (< fr. *canitie*, cf. lat. *canities* — albeață)
canóe *s.f. (sport)* ambarcație de origine canadiană, la care se vîslește cu aju-

torul unor padele scurte. (< fr., engl. *canoë)*

canón *s.n.* **1.** *(arte)* regulă care făcea parte dintr-un ansamblu de norme artistice obligatorii într-o anumită epocă; regulă rigidă, obligatorie. ● proporție care există între diferitele părți ale corpului omenesc. **2.** *(muz.)* compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrînd succesiv, execută fiecare aceeași melodie. (< fr. *canon*, cf. gr. *kanon* — regulă)

canonádă *s.f. (mil.)* tragere de artilerie făcută cu mai multe tunuri deodată. (< fr. *canonnade)*

canónic *s.m.* preot catolic care face parte din consiliul episcopal; superiorul unei catedrale. // *adj.* conform cu canoanele bisericești, referitor la canoane. (cf. fr. *canonique*, it. *canonico*, lat. *canonicus)*

canoniéră *s.f.* mică navă de război, folosită pentru patrulare, escortare etc. (< fr. *canonnière*, it. *cannoniera)*

canonizá *vb.* I. *tr.* a pune, a trece pe cineva decedat în rîndul sfinților. (< fr. *canoniser*, cf. lat. *canonizare)*

canotá *vb.* I. *intr. (rar)* a vîsli. (< fr. *canoter)*

canotáj *s.n.* sportul vîslitului. (< fr. *canotage)*

canotiér *s.m.* și *f.* sportiv care practică canotajul. (< fr. *canotier)*

canotiéră *s.f.* pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte. (< fr. *chapeau canotier)*

canotór *s.m.* și *f.* canotier. (< *canota)*

cant *s.n. (tehn.)* margine; muchie, dungă. ● partea copertei care depășește dimensiunile filelor unei cărți legate, ale unui registru etc. (< germ. *Kante)*

cantábile *adv. (muz.; despre modul de execuție a unei fraze dintr-o bucată instrumentală)* expresiv, melodios, cu un ritm moderat. // *s.n.* parte dintr-o lucrare instrumentală executată în acest mod. (< it., fr. *cantabile)*

cantalúp *s.m.* varietate de pepene galben, foarte dulce și cu coaja groasă. (< fr. *cantaloup* < it. *Cantalupo*, n.p.)

cantaridă *s.f. (zool.)* gîndac coleopter verde-auriu, cu miros caracteristic, care cauzează desfrunzirea frasinilor. (< fr. *cantharide*, cf. lat. *cantharis)*

cantátă *s.f. (muz.)* compoziție solemnă, ocazională, pentru voci, solo, cor și orchestră, avînd la bază un poem epic. (< it. *cantata*, cf. fr. *cantate)*

cántharos *s.n. (arh.)* cupă cu un picior și cu două torți. (< gr. *kantharos)*

cantilénă *s.f.* **1.** *(muz.)* melodie gravă, tărăgănată, sentimentală. **2.** poem cu subiect grav și sentimental. (< it. *cantilena*, cf. fr. *cantilène)*

cantínă *s.f.* **1.** local în care se servește masa salariaților dintr-o întreprindere, dintr-o instituție etc. **2.** încăpere în interiorul unei unități militare, de unde se pot cumpăra diferite alimente și obiecte. (< fr. *cantine*, it. *cantina)*

cantiniér *s.m.* și *f.* administrator al unei cantine. (cf. fr. *cantinier)*

cantitáte *s.f.* **1.** *(fil.)* proprietate a obiectelor, a cărei schimbare nu produce la început transformări radicale în calitatea acestora, ci pregătește numai aceste transformări. **2.** proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau dintr-o numărare; tot ceea ce poate fi numărat sau măsurat. **3.** cîtime, număr, mărime. **4.** *(lingv.)* durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. (< fr. *quantité*, cf. it. *quantità*, lat. *quantitas)*

cantitativ *adj.* referitor la cantitate, de cantitate. ○ *(chim.) analiză cantitativă* = determinarea proporțiilor diferitelor părți dintr-un amestec sau a elementelor dintr-o substanță. (cf. fr. *quantitatif)*

cánto *s.n. (muz.)* muzică vocală; cînt, cîntare. (< it. *canto)*

cantón *s.n.* **1.** clădire construită lîngă o șosea sau lîngă o cale ferată, înzestrată de obicei cu aparate de semnalizare, de protecție și de supraveghere a drumurilor respective, servind și ca locuință cantonierului. **2.** *(silv.)* unitate în administrația pădurilor, în care activează pădurarul; locuință de pădurar. **3.** unitate teritorial-administrativă care se întîlnește în unele țări (Elveția, Franța etc.). (< fr. *canton)*

cantoná *vb.* I. *intr.* și *tr. (mil.; despre trupe care trec printr-o localitate)* a (se) instala vremelnic în casele locuitorilor (< fr. *cantonner)*

cantonaméntt *s.n. (mil.)* staționare vremelnică (a trupelor în marș) într-o localitate; loc unde sînt cantonate trupe. ● *(sport)* loc amenajat special pentru antrenamentul sportivilor. (cf. fr. *cantonnement)*

cantoniér *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu întreținerea și paza unei porțiuni dintr-o șosea, dintr-o cale ferată. (cf. fr. *cantonnier)*

cantonétă *s.f.* mic cîntec popular italian; *(p. ext.)* cîntec scurt. (< it. *canzonetta)*

canúlă *s.f. (med.)* tub de sticlă, de metal etc. deschis la extremități, care se folosește la spălături interne. (< fr. *canule*, cf. lat. *cannula* — trestie)

caolín *s.n. (min.)* argilă de culoare albă, din care se fabrică porțelanul și faianța. ● *(med.)* pudră absorbantă folosită ca emolient. (< fr. *kaolin)*

caolinít *s.n. (chim.)* silicat de aluminiu hidratat, component al caolinului. (< fr. *kaolinite)*

capábil *adj.* înzestrat; destoinic; valoros. ● apt, potrivit, în stare de a face ceva. (cf. fr. *capable)*

capacitáte *s.f.* **1.** calitatea de a fi încăpător, întinderea sau mărimea unui lucru în raport cu ceea ce conține sau poate conține; conținutul unui obiect (mai ales al unui vas). **2.** îndemînare,

abilitate, aptitudine de a face ceva într-un anumit domeniu. ● om destoinic, priceput; învățat, savant. ● examen pentru obținerea titlului de profesor secundar (în organizarea din trecut a învățămîntului). **3.** posibilitatea unui sistem sau a unui dispozitiv de a executa o operație, de a produce un efect sau de a suferi o transformare. **4.** *(jur.)* drept, putere (legală) de a face un act. (< fr. *capacité*, cf. lat. *capacitas)*

cápă *s.f.* **1.** pelerină (scurtă), mantou de blană sau de stofă. **2.** *(tehn.)* dispozitiv de protecție împotriva accidentelor la mașini, la ferăstraie etc. **3.** *(mar.)* poziția pe care o ia o navă pe un timp foarte rău. (< fr. *cape*, cf. it. *cappa)*

capelá *vb.* I. *tr. (mar.)* a lega un cablu sau o parîmă de un catarg. (< fr. *capeler)*

capelán *s.m.* preot care slujește într-o capelă (catolică). (< it. *cappellano)*

capélă [1] *s.f.* bisericuță, paraclis. (< it. *cappella)*

capélă [2] *s.f. (rar)* trupă de cîntăreți, cu o orchestră mică; fanfară (militară). (< germ. *Kapelle*, cf. it. *cappella)*

capélă [3] *s.f. (ieșit din uz)* șapcă de postav cu cozoroc moale purtată de militari. (< ngr. *kapela*, cf. it. *cappello)*

capélmaistru *s.m. (rar)* dirijor (al unei orchestre, al unui cor). (< germ. *Kapellmeister)*

cáper *s.m. (bot.)* arbust mediteranean cu flori mari, albe sau roșietice și cu fructe comestibile. (< it. *cápppero)*

cáperă *s.f. (bot.)* mugur al caperului, întrebuințat drept condiment. (< it. *cáppero)*

capilár *adj.* **1.** subțire, fin, îngust (ca un fir de păr). ○ *(anat.)* *vase capilare* = cele mai mici vase sanguine prin care se hrănesc țesuturile corpului și care fac legătura între vene și artere. **2.** privitor la capilaritate. (< fr. *capillaire*, cf. lat. *capillus* — păr)

capilarítate *s.f. (fiz.)* proprietate a lichidelor de a urca sau de a coborî în tuburi foarte subțiri, fără a suferi o intervenție dinafară. (cf. fr. *capillarité)*

capișón *s.n.* un fel de glugă de lînă tricotată sau din stofă groasă, avînd unul sau două colțuri. (< fr. *capuchon)*

capitál [1] *s.n.* **1.** *(ec.)* valoare care prin exploatarea muncitorilor salariați produce plusvaloare; raport social de producție care există între capitaliști posesori ai mijloacelor de producție și proletari, lipsiți de mijloace de producție și de subzistență fiind nevoiți să-și vîndă forța de muncă ca pe o marfă exploatatorilor. **2.** *(fig.)* clasa capitaliștilor; capitalism. **3.** *(curent)* bani, sumă mare de bani investită într-o afacere; bunuri, valori. ○ *capital de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. (< fr. *capital*, cf. germ. *Kapital)*

capitál [2] *adj.* **1.** foarte important, fundamental, esențial. **2.** *(poligr.; despre caractere tipografice)* cu dimensiuni mai mari decît litera obișnuită; *(despre litere)* majuscul, verzal. **3.** de moarte; care privește viața sau moartea. ○ *pedeapsă capitală* = pedeapsă cu moartea. (< fr. *capital*, cf. it. *capitale*, lat. *capitalis* < *caput* — cap)

capitálă *s.f.* oraș al unei țări unde își au reședința organele puterii de stat. (< fr. *capitale)*

capitalísm *s.n. (ec.)* mod de producție bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, în care toate produsele iau forma de marfă și în care însăși forța de muncă se vinde și se cumpără ca marfă. ○ *capitalism de stat* = sistem de relații dintre economia capitalistă și statul burghez, în care în mîinile statului se concentrează o parte a mijloacelor de producție. (cf. fr. *capitalisme)*

capitalíst *adj.* referitor la capitalism, de capitalism. // *s.m.* și *f.* posesor de capital care își însușește plusvaloarea rezultată din exploatarea muncitorilor salariați, fără să intervină direct în procesul de producție. (cf. fr. *capitaliste)*

capitalizá *vb.* I. *tr. (ec.)* a transforma în capital o valoare; *(impr.)* a strînge avere. (< fr. *capitaliser)*

capitáție *s.f. (ist.)* impozit feudal care se plătea pe cap de locuitor. (cf. fr. *capitation*, lat. *caput* — cap)

capitálță *s.f. (poligr.)* literă de tipar majusculă, care este de aceeași înălțime cu litera mică din același corp. (< *capitală)*

capitél *s.n. (arhit.)* partea superioară a unei coloane, pe care se sprijină arhitrava. (< it. *capitéllo*, cf. lat. *capitellum)*

capitol *s.n.* fiecare din diviziunile în care este împărțită, în mod obișnuit, o carte. (< lat. *capitulum*, it. *capitolo)*

capitoná *vb.* I. *tr.* a tapisa; a acoperi cu tapițerie (un fotoliu etc.); a acoperi (un perete sau o ușă) cu un strat izolator împotriva zgomotelor. (< fr. *capitonner)*

capitul *s.n. (bot.)* tip de inflorescență care are numeroase flori apropiate unele de altele, reunite într-un receptacul în formă de taler. (< fr. *capitule*, cf. lat. *capitulum* — căpușor)

capitulá *vb.* I. *intr. (despre o armată, un stat* etc.) a depune armele, a se preda învingătorului. ● *(fig.)* a da înapoi, a ceda, a se da învins. (< fr. *capituler)*

capitulánt *s.m.* și *f.* om care capitulează ușor în fața adversarului; *(fig.)* cel care părăsește ușor o poziție. (< fr. *capitulant)*

capitulárd *adj. (rar)* capitulant. (< fr. *capitulard)*

capitulație *s.f.* convenție care asigură supușilor unui stat anumite privilegii pe teritoriul altui stat. ● convenție

impusă de către o țară capitalistă unei țări semicoloniale, prin care se stabilesc privilegii pentru cetățenii săi stabiliți acolo. (cf. fr. *capitulation*, it. *capitulazione*)

capóc *s.n.* *(text)* produs vegetal obținut din fructele unui arbore exotic, care se folosește ca material de umplutură pentru perne, saltele etc. (< fr. *kapok*)

capodóperă *s.f.* operă artistică cu o valoare deosebită. (< it. *capodopera*)

caporál *s.m.* grad militar între fruntaș și sergent; militar care are acest grad. (cf. fr. *caporal*, it. *caporale*)

caporalísm *s.n.* *(rar)* regim politic în care predomină influența militarilor. (cf. fr. *caporalisme*)

capót [1] *s.n.* îmbrăcăminte femeiască de casă, lungă pînă la călcîie. (< fr. *capot*)

capót [2] *s.n.* *(rar)* lovitură la jocul de cărți, dată de un jucător care nu face nici o levată. (< fr. *capot*)

capotá *vb.* I. *intr.* *(despre autovehicule, avioane)* a se da peste cap, a se răsturna (intrînd cu partea din față în pămînt). (< fr. *capoter*)

capotáj *s.n.* răsturnare, dare peste cap; capotare. (cf. fr. *capotage*)

capótă *s.f.* acoperiș (pliabil) al unui vehicul, făcut din pînză, din piele etc. ● înveliș de tablă care acoperă și protejează motorul unui automobil. ● învelitoare (de pînză sau de alt material) a unor angrenaje. (< fr. *capot*)

capriciós *adj.* cu capricii, cu toane; neconsecvent, schimbător; răsfățat. ● *(despre lucruri)* neobișnuit, ciudat. (cf. fr. *capricieux*, it. *capricioso*)

capríciu *s.n.* **1.** dorință trecătoare, de cele mai multe ori extravagantă, gust neobișnuit, ciudat; toană. **2.** *(muz.)* compoziție muzicală instrumentală, ritmică și cu un tempo viu, fără formă fixă. (< fr. *caprice*, it. *capriccio*)

capricórn *s.n.* *(astr.)* constelație din emisfera australă. ● unul dintre semnele zodiacului (care se reprezintă printr-un țap). (< lat. *capricornus* < *capra* — capră, *cornus* — corn, cf. fr. *capricorne*)

capsá *vb.* I. *tr.* **1.** a prinde (ceva) cu o capsă (**3**). **2.** a aplica o capsă (**4**) unui cartuș. (< *capsă*)

cápsă *s.f.* **1.** dispozitiv de închidere făcut din piese care se îmbucă una în alta și care servește la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte. **2.** inel metalic cu care se întăresc marginile unei butoniere, ale unei găuri pentru șireturi etc. **3.** piesă (de sîrmă) cu care se prind mai multe hîrtii, foile unei cărți etc. **4.** mic tub de metal, umplut cu o materie fulminantă, care se folosește la armele de foc, la mine etc. pentru a face să explodeze încărcătura. **5.** capsulă (**4**). (< lat. *capsa*, cf. germ. *Kapsel*)

capsulár *adj.* în formă de capsulă. (cf. fr. *capsulaire*)

capsúlă *s.f.* **1.** *(bot.)* tip de fruct alcătuit dintr-un înveliș uscat, dehiscent, în care se află semințele. **2.** *(med.)* cașetă. **3.** *(chim.)* vas de formă emisferică, cu fundul plat sau rotund și cu pereții scunzi, în care se încălzesc diferite substanțe. **4.** capac de metal cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. (< fr. *capsule*, cf. lat. *capsula* — cutiuță)

captá *vb.* I. *tr.* **1.** a aduna, a colecta (fluide) într-un rezervor sau în tuburi. **2.** *(fig.)* a cîștiga, a atrage (pe cineva) de partea sa cu ajutorul unor manopere sau șiretlicuri. (< fr. *capter*, cf. lat. *captare*)

captábil *adj.* *(despre fluide)* care poate fi captat. (< *capta*)

captáție *s.f.* *(rar)* captare. ● uneltire făcută cu scopul de a obține, printr-un act juridic, anumite foloase în dauna cuiva. (cf. fr. *captation*, lat. *captatio*)

captív *adj.*, *s.m.* și *f.* (om) lipsit de libertate; prins, prizonier. ○ *balon captiv* = balon legat prin cabluri de sol. (cf. fr. *captif*, lat. *captivus*)

captivá *vb.* I. *tr.* a atrage, a fermeca, a cuceri (pe cineva). (< fr. *captiver*)

captivánt *adj.* atrăgător, fermecător, cuceritor. (cf. fr. *captivant*)

captivitáte *s.f.* lipsă de libertate; prizonierat. (cf. fr. *captivité*, lat. *captivitas*)

captúră *vb.* I. *tr.* a prinde, a lua prizonier; a pune mîna pe materiale de luptă aparținînd inamicului. ● a prinde un răufăcător. ● a prinde în capcană un animal sălbatic. (< fr. *capturer*)

captúră *s.f.* **1.** pradă de război luată în luptă; material capturat. **2.** *(rar)* capturare. (< fr. *capture*, cf. lat. *captura*)

capucín *s.m.* și *f.* călugăr catolic dintr-unul din ordinele franciscane. (< fr. *capucin*, cf. it. *cappucino* — purtător de glugă)

carabínă *s.f.* **1.** *(mil.)* pușcă ușoară, cu țeavă scurtă, ghintuită. **2.** *(tehn.)* cîrlig închis cu arc, cu care se prind diferite obiecte. (< fr. *carabine*, it. *carabina*)

caractér *s.n.* **1.** totalitatea trăsăturilor esențiale și permanente ale omului, prin care în mod obișnuit se manifestă ca o unitate bine conturată. ○ *dans de caracter* = dans prin ale cărui figuri se exprimă acțiuni sau sentimente; *comedie de caracter* = comedie a cărei intrigă izvorăște din conflictul creat între caracterele personajelor. ● individualitate cu trăsături psihice complexe prezentată într-o operă literară. ● voință fermă, corectitudine și consecvență, constituind trăsăturile morale ale unui individ. **2.** particularitate distinctivă care constituie specificul unui lucru. **3.** *(poligr.)* literă, semn grafic. (< fr. *caractère*, cf. lat. *character*, gr. *charakter* — semn)

caracteristíc *adj.* care caracterizează ceva sau pe cineva, constituindu-i trăsătura distinctivă. (cf. fr. *caractéristique*)

caracteristícă *s.f.* **1.** caracter predominant, propriu unei ființe, unui lucru,

unui fenomen etc.; însușire tipică. **2.** *(mat.)* partea întreagă a unui logaritm. **3.** *(tehn.)* curbă reprezentînd modul în care variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv în funcție de o anumită variabilă. ● mărime sau element care determină, dintr-un anumit punct de vedere, modul de funcționare a unui sistem tehnic. (cf. fr. *caractéristique)*

caracterizá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfățișa, a descrie o ființă, un lucru etc. în ceea ce are particular, esențial, propriu. **2.** a constitui caracteristica unei ființe sau a unui lucru. (< fr. *caractériser)*

caracúl 1. *s.m. (zool.)* rasă de oi cu blana buclată, de obicei neagră, asemănătoare cu astrahanul. **2.** *s.n.* blănița unui miel din această rasă. (< rus. *Karakull, Karakul*, n.p.)

caramból *s.n.* **1.** bilă roșie (la jocul de biliard). ● carambolaj. **2.** *(fig.; fam.)* încurcătură, zăpăceală, ciocnire. (< fr. *carambole)*

caramboláj *s.n.* atingere, cu o bilă lovită cu tacul, a celorlalte două bile, la biliard. (< fr. *carambolage)*

caramél *s.n.* zahăr ars, folosit în cofetărie și la colorarea unor băuturi sau alimente. (< fr. *caramel*, cf. sp. *caramelo)*

caramélă *s.f.* bomboană făcută din zahăr ars, amestecat cu diferite substanțe aromate. (< fr. *caramel)*

carantínă *s.f.* punct sanitar pentru izolarea persoanelor, navelor sau mărfurilor care vin dintr-o regiune contaminată; menținere în izolare a persoanelor bănuite că ar putea răspîndi o boală molipsitoare; timp petrecut în această situație. (< fr. *quarantaine*, cf. *quarante* — patruzeci (de zile), interval cît dura carantina)

carapáce *s.f. (zool.)* înveliș tare care acoperă corpul broaștelor țestoase, al racilor etc. (< fr. *carapace*, cf. sp. *carapacho)*

carát *s.n.* **1.** unitate de măsură a proporției de aur în aliaje, egală cu a 24-a parte din masa totală a aliajului. **2.** unitate de greutate pentru pietrele prețioase, egală cu 0,2055 grame. (< fr. *carat*, it. *carato)*

caravánă *s.f.* convoi de călători care străbate deșertul (cu bagaje și animale de transport). ● convoi de călători și de vehicule care merg împreună la un drum. (< fr. *caravane*, cf. pers. *karovan)*

caravanserái *s.n. (în țările Orientului)* han mare pentru popasul caravanelor. (< fr. *caravanserail*, cf. tc. *karwan serai* — casă pentru caravane)

caravélă *s.f. (mar.)* navă cu vele, cu patru catarge, folosită în trecut mai ales de spanioli și de portughezi. ● bastiment turcesc. (< fr. *caravelle*, it. *caravella*, cf. port. *caravela*, sp. *carabela)*

carbíd *s.n. (chim.)* carbură de calciu întrebuințată mai ales la fabricarea acetilenei. (< germ. *Karbid)*

carbolinéum *s.n. (tehn.)* produs de culoare brună, care se obține prin distilarea cărbunelui de pămînt și este întrebuințat ca insecticid, la impregnarea lemnului etc. (< fr. *carbolineum)*

carbón *s.n. (chim.)* metaloid tetravalent care se găsește în natură sub formă de grafit, în cărbunii de pămînt etc. ○ *(hîrtie) carbon* = hîrtie avînd pe una din fețe un strat subțire de substanță colorată, care permite copierea unui text, a unui desen etc. pe mai multe foi. (< fr. *carbone*, cf. lat. *carbo* — cărbune)

carbonádo *s.n. (min.)* varietate de diamant impur, negru și foarte dur, folosit la tăierea pieselor și a rocilor dure. (< sp., fr. *carbonado)*

carbonár *s.m. (ist.)* membru al unei organizații revoluționare secrete de la începutul secolului al XIX-lea, din Italia, care lupta pentru izbînda ideilor liberale și pentru unificarea Italiei. (< it. *carbonaro)*

carbonarísm *s.n.* mișcarea carbonarilor. (cf. it. *carbonarismo)*

carbonát *s.n. (chim.)* sare a acidului carbonic. // *adj.* care conține carbon. (< fr. *carbonate)*

carbonatáre *s.f. (chim.)* reacție chimică produsă cu participarea bioxidului de carbon din aer și a hidroxidului de calciu din varul nestins, din care rezultă carbonatul de calciu. (după fr. *carbonatation)*

carbónic *adj. (chim.)* bogat în carbon. ○ *acid carbonic* = acid slab, format prin dizolvarea bioxidului de carbon în apă. (cf. fr. *carbonique)*

carbonifér *adj.* **1.** *(despre terenuri sau regiuni)* care conține zăcăminte de cărbuni. **2.** privitor la cărbunele de pămînt, la extracția și prelucrarea lui. // *s.n. (geol.)* perioadă a erei paleozoice în care s-au format cele mai bogate zăcăminte de cărbuni. (< fr. *carbonifère*, cf. lat. *carbo* — cărbune, *ferre* — a purta)

carbonizá *vb.* I. *refl.* a se preface în cărbuni (prin ardere); a se arde, a se face scrum. (< fr. *carboniser)*

cărborúndum *s.n. (chim.)* carbură de siliciu folosită ca abraziv și, uneori, ca material refractar. (< fr. *carborundum)*

carburá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros topit. (< fr. *carburer)*

carburánt *s.m. (tehn.)* combustibil lichid întrebuințat la motoarele cu explozie. (<fr. *carburant)*

carburatór *s.n. (tehn.)* aparat în care se amestecă aerul cu combustibilul (la motoarele cu explozie). (< fr. *carburateur)*

carburáție *s.f. (tehn.)* amestecare a combustibilului cu aerul (la motoarele cu explozie). ○ *cameră de carburație* = parte a carburatorului în care se face carburația. (cf. fr. *carburation)*

carbúră *s.f. (chim.)* compus al carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. (< fr. *carbure)*

carcásă *s.f.* **1.** *(zool.)* sistemul osos al unui animal. **2.** cadru, osatură, schelet (al unei mașini, al unei construcții etc.) (< fr. *carcasse*, cf. rus. *karkas)*

cárceră *s.f.* încăpere în închisori, folosită pentru închiderea unui deținut ținut sub un regim aspru. ● *(ieșit din uz)* încăpere (în forma și de mărimea unui dulap) unde se închideau militarii și elevii pedepsiți, în cazărmi și în școli. (< lat. *carcer*, cf. it. *carcere)*

cardá *vb.* I. *tr. (text.)* a destrăma un material textil; a scărmăna, a dărăci. (< fr. *carder)*

cardán *s.n. (tehn.)* sistem de suspensie sau de articulație care permite uneia din părțile lui să-și păstreze o anumită poziție sau direcție, indiferent de mișcările suportului ei. (< fr. *cardan*, cf. *Cardan*, n.p.)

cardánic *adj. (tehn.)* **1.** care dă voie unui obiect în suspensie să-și păstreze poziția orizontală. **2.** *(despre un sistem de articulație)* care permite unei piese să stea într-o poziție favorabilă pentru transmiterea mișcării. ○ *ax cardanic* = arbore de transmisie care leagă cutia de viteze a unui motor cu arborele diferențialului. (< *cardan)*

cárdă *s.f. (text.)* mașină folosită pentru cardarea materialului textil. (< fr. *carde)*

cardiác *adj.* de (la) inimă, privitor la inimă. // *s.m.* și *f.* suferind de o boală de inimă. (< fr. *cardiaque*, cf. gr. *kardia* — inimă)

cardialgíe *s.f. (med.)* durere acută de stomac sau de inimă, localizată în regiunea cardiei. (< fr. *cardialgie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *algos* — durere)

cárdie *s.f. (anat.)* orificiu superior al stomacului, care comunică cu esofagul și este situat foarte aproape de inimă. (< fr. *cardia*, cf. gr. *kardia* — inimă)

cardinál[1] *s.m.* înalt prelat care face parte din colegiul care alege pe papă. ● *(adj.; în expr.) roșu-cardinal* = roșu-purpuriu. (< fr. *cardinal)*

cardinál[2] *adj.* principal, fundamental, esențial. ○ *punct cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale după care se determină poziția unui punct de pe glob; (gram.) *numeral cardinal* = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, de ființe etc. (< fr. *cardinal*, it. *cardinale*, cf. lat. *cardinalis* — principal)

cardinalát *s.n.* demnitate de cardinal. (cf. fr. *cardinalat*, it. *cardinalate)*

cardiográf *s.n. (med.)* aparat care înregistrează bătăile inimii. < fr. *cardiographe*, cf. gr. *kardia* — inimă, *graphein* — a scrie)

cardiográmă *s.f. (med.)* curbă care reprezintă bătăile inimii, înregistrate la cardiograf. (< fr. *cardiogramme*, cf. gr. *kardia* — inimă, *gramme* — scriere)

cardioídă *s.f. (mat.)* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește pe un alt cerc de aceeași rază.

cardiologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază inima și aparatul circulator. (< fr. *cardiologie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *logos* — vorbire)

cardioscóp *s.n. (med.)* aparat cu care se examinează contracțiile inimii. (< fr. *cardioscope*, cf. gr. *kardia* — inimă, *skopein* — a privi)

cardioscopíe *s.f.* examinare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardioscopului. (< fr. *cardioscopie)*

cardiotónic *s.n.* medicament care întărește acțiunea inimii. (cf. gr. *kardia* — inimă, *tonikos* — întăritor)

cardiovasculár *adj.* referitor la legătura fiziologică sau patologică dintre inimă și vasele sanguine. (cf. fr. *cardio-vasculaire)*

cardón *s.n.* plantă erbacee de grădină, cu flori roșii-violacee; are întrebuințări culinare. (< fr. *cardon)*

carená *vb.* I. *tr.* **1.** a repara carena unei nave. ● a așeza o navă pe o coastă, pentru a o repara. **2.** *(tehn.)* a acoperi cu tablă suprafața exterioară a unui vehicul de mare viteză. (cf. fr. *caréner*, it. *carenare)*

carenáj *s.n.* **1.** *(mar.)* acțiunea de a carena. **2.** *(tehn.)* îmbrăcăminte (de tablă sau de placaj) aplicată unui corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică. (cf. fr. *carénage*, it. *carenaggio)*

carénă *s.f.* **1.** partea din corpul navei care stă sub apă. **2.** volumul de apă dislocat de un plutitor sau de o navă. (<fr. *carène*, it. *carena)*

carénță *s.f. (rar)* lipsă; neglijență; deficiență. (cf. it. *carenza*, fr. *carence)*

carétă *s.f.* trăsură elegantă, închisă; cupeu. (< rus. *kareta)*

caréu *s.n.* **1.** așezare în formă de pătrat a unor persoane, a unor obiecte etc. **2.** *(sport)* porțiune pătrată, marcată cu alb, a terenului pe care se desfășoară un joc; *(p. ext.)* teren de sport. **3.** *(mar.)* salon pe o navă, unde iau masa ofițerii. **4.** grup de patru cărți de aceeași valoare (la jocul de cărți). (< fr. *carré)*

cargobót *s.n.* navă de transport pentru mărfuri. (< engl. *cargo-boat)*

cargóu *s.n. (mar.)* cargobot. (< fr. *cargo)*

cariá *vb.* I. *refl. (med.; despre dinți)* a face carii, a se strica, a se găuri prin apariția unor carii dentare. (< fr. *carier)*

cariatídă *s.f.* **1.** *(mit.)* fecioară-preoteasă a zeiței Diana. **2.** *(arhit.)* statuie reprezentînd o femeie care susține o cornișă, o intrare etc., înlocuind o coloană. (< fr. *cariatide*, cf. it. *cariatide*, gr. *karyatides* — femei din Caria)

caricaturál *adj.* de caricatură, privitor la caricatură. (cf. fr. *caricatural)*

caricatúră *s.f.* **1.** desen care reprezintă o persoană, o situație etc. prin exagera-

rea intenționată, în scopuri satirice, a anumitor trăsături (negative). ● înfățișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect; persoană sau obiect cu astfel de înfățișare. **2.** *(fig.)* imitație nereușită, denaturată. (< fr. *caricature*, cf. it. *caricatura)*

caricaturism *s.n. (rar)* mod caricatural de prezentare a unei persoane, a unei situații etc. (< *caricatură)*

caricaturíst *s.m.* artist specializat în caricaturi. (cf. fr. *caricaturiste)*

caricaturizá *vb.* I. *tr.* a înfățișa (pe cineva sau ceva) printr-o caricatură. (cf. fr. *caricaturer)*

cárie *s.f. (med.)* boală a dinților, caracterizată prin măcinarea încetă și progresivă a smaltului și a dentinei. (< fr. *carie*, cf. lat. *caries)*

cariéră [1] *s.f.* loc de unde se scoate piatră, marmură etc. (< fr. *carrière)*

cariéră [2] *s.f.* **1.** profesie, ocupație. **2.** poziție în ierarhia socială și profesională, în societate; situație bună. (< fr. *carrière*, cf. it. *carriera* — drum de care)

carierísm *s.n.* tendință, dorință de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace. (< *carieră* [2])

carieríst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care luptă prin orice mijloace pentru a parveni. (< *carieră* [2])

cariochinézá *adj. f. (în expr.) diviziune cariochineză* = diviziune indirectă a celulelor vii. (< fr. *caryocinèse*, cf. gr. *karyon* — nucă, *kinesis* — mișcare)

cariofilée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, având ca tip garoafa. (< fr. *caryophyllé*, cf. gr. *karyophyllon* — cuișoare)

cariologíe *s.f.* parte a biologiei care studiază nucleul și celula. (< fr. *caryologie*, cf. gr. *karyon* — nucă, *logos* — vorbire)

cariópsă *s.f. (bot.)* fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămânță. (< fr. *caryopse*, cf. gr. *karyon* — nucă, *opsis* — figură)

caritábil *adj.* milos; generos. (după fr. *charitable)*

caritáte *s.f.* atitudine de milă afectată, prin care cei avuți vor să pară generoși dînd pomeni. ● generozitate, filantropie. (< lat. *caritas*, cf. it. *carità)*

carlíngă *s.f.* **1.** parte din fuzelajul unui avion în care stă pilotul și unde se găsesc comenzile de zbor. **2.** piesă de legătură longitudinală, care unește diferite părți ale unei nave. (< fr. *carlingue*, cf. scand. *korling)*

carmaniólă *s.f. (rar)* cîntec și dans revoluționar francez. (< fr. *carmagnole*, cf. *Carmagnola*, n.p.)

carmelít *s.m.* și *f.* membru al unui ordin călugăresc catolic, constituit în Palestina în secolul al XII-lea. (cf. fr. *carmélite*, it. *carmelita* < *Carmel*, n.p.)

carmín *s.n.* materie colorantă de un roșu intens, extrasă din insecta femelă Coccus Cacti sau din planta numită cîrmîz. (< fr. *carmin)*

carnáj *s.n.* ucidere în masă; măcel, masacru. (cf. fr. *carnage*, it. *carnaggio)*

carnál *adj.* de carne, privitor la carne; *(p. ext.)* trupesc. (cf. it. *carnale*, lat. *carnalis)*

carnalít *s.n. (min.)* clorură naturală de potasiu și de magneziu, din care se extrag săruri de potasiu. (< fr. *carnallite)*

carnasiér *adj. (rar.; despre animale)* carnivor. // *s.f.* fiecare dintre măselele mari ale unor animale carnivore. (< fr. *carnassier)*

carnáție *s.f.* coloritul și structura pielii unei persoane. (< fr. *carnation)*

carnavál *s.n.* **1.** perioadă care precede postul, în care au loc de obicei petreceri, jocuri etc.; cîșlegi. **2.** petrecere populară cu jocuri mimice, deghizări, focuri de artificii etc. (< fr. *carnaval*, cf. it. *carnevale* < lat. *carne levare* — a priva de carne)

carnavalésc *adj. (rar)* de carnaval, privitor la carnaval. (< fr. *carnavalesque)*

carnét *s.n.* **1.** caiet mic, de buzunar (folosit pentru diferite însemnări). **2.** act, document (având forma unui mic carnet) în care se arată apartenența posesorului la o anumită organizație. (< fr. *carnet)*

carnivór *adj.* care se hrănește cu carne. // *s.n. pl.* ordin din clasa mamiferelor cuprinzînd animalele care se hrănesc cu carne; *(la sg.)* animal care face parte din acest ordin. (< fr. *carnivore*, cf. lat. *caro* — carne, *vorare* — a devora)

carnyx *s.n. (arh.)* trompetă întrebuințată de popoarele celtice, având deschizătura modelată în forma unui cap de animal cu gura căscată. (cuvînt celtic)

caró *s.n.* culoare roșie la cărțile de joc, însemnată prin romburi. (după fr. *carreau)*

caroiáj *s.n.* rețea de drepte paralele, perpendiculare, trasate pe o hartă sau pe un plan topografic. (după fr. *carroyage)*

carosábil *adj. (despre drumuri, șosele* etc.) care permite circulația vehiculelor, pe care merg vehiculele. O *parte carosabilă* = parte a unei șosele sau a unei străzi rezervată circulației vehiculelor. (< fr. *carrossable)*

caroseríe *s.f.* construcție montată pe cadrul unui vehicul, amenajată special pentru transportul oamenilor sau al materialelor. (< fr. *carrosserie)*

carosiér *s.m.* specialist în fabricarea caroseriilor; fabricant de caroserii. (< fr. *carrossier)*

carotáj *s.n.* determinarea structurii terenurilor scoarței terestre prin scoaterea de carote [2] sau prin măsurarea unei proprietăți fizice a rocii respective. (< fr. *carottage)*

carótă [1] *s.f. (bot.)* varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte, de culoare galbenă-roșiatică. (< fr. *carotte)*

carótă [2] *s.f.* probă cilindrică de material, luată din fundul găurii unei sonde

pentru a determina structura stratului străbătut. ● probă cilindrică luată din betonul de fundație al unei șosele, după 28 de zile de la turnare. (< fr. *carotte)*

carótă *s.f. (rar)* joc răutăcios la biliard, potrivit căruia i se lasă adversarului o lovitură grea. (< fr. *carotte)*

carotídă *s.f. (anat.)* fiecare dintre cele două artere situate de o parte și de alta a gîtului. (< fr. *carotide*, cf. gr. *karotis)*

carotiéră *s.f.* aparat pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor [2] din fundul găurilor de sondă. (< fr. *carottière)*

carotínă *s.f. (chim.)* substanță galbenă care se găsește în morcovi și în unt. (< germ. *Karotin)*

caróu *s.n. (de obicei la pl.)* pătrățel imprimat sau țesut pe unele stofe. (după fr. *carreau)*

carp *s.n. (anat.)* ansamblu format din cele opt oscioare care alcătuiesc articulația dintre antebraț și palmă. (<fr. *carpe*, cf. gr. *karpos* — legătură)

carpélă *s.f.* frunză modificată care intră în compunerea pistilului la plantele angiosperme sau care poartă ovulele la plantele gimnosperme. (< fr. *carpelle*, cf. gr. *karpos* — fruct)

carpétă *s.f.* covoraș. (<fr. *carpette)*

carpofág *adj. (despre animale)* care se hrănește cu fructe. (< fr. *carpophage)*

carpologíe *s.f.* parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor. (< fr. *carpologie*, cf. gr. *karpos* — fruct, *logos* — vorbire)

carst *s.n. (geol.)* eroziune a calcarelor și ghipsurilor de către apă, însoțită de formarea de pîlnii, peșteri sau rîuri subterane. (< *Karst*, n.p.)

cárstic *adj.* referitor la carst, de natura carstului. (< *Karst*, n.p.)

cart *s.n. (mar.)* serviciu pe care îl execută personalul unei nave, timp de patru ore, la bord. (< fr. *quart)*

cartá *vb.* I *tr.* **1.** a repartiza scrisorile (la poștă) după adresele la care urmează a fi distribuite. **2.** a adăuga pe o hartă anumite detalii ale terenului. (< *cartă)*

cártă [1] *s.f.* **1.** *(în evul mediu)* act care emană de la un suveran și este destinat a consemna unele drepturi sau libertăți fundamentale, servind drept constituție. **2.** convenție, pact politic fundamental. ● constituție dată sau acceptată de un principe, de un domn. (< lat. *charta*, cf. it. *carta*, fr. *charte)*

cártă [2] *s.f.* carton subțire de formă dreptunghiulară, pe care este scris numele cuiva, care stabilește calitatea unei persoane etc. (< fr. *carte)*

cartél *s.n.* **1.** *(ec.)* organizație monopolistă care are ca scop concentrarea mai multor întreprinderi comerciale sau industriale din aceeași ramură de producție, pentru a-și asigura desfacerea produselor, pentru a obține profituri cît mai mari și pentru a înlătura concurența. **2.** coaliție politică între mai multe partide burgheze. (< fr. *cartel)*

cartelá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre întreprinderi, partide politice)* a (se) reuni, a intra într-un cartel. (< *cartel)*

cartélă *s.f.* carnețel, hîrtie care conține bonuri de masă pentru cantină, bonuri cu care se obțin produse raționalizate etc. (< it. *cartèlla)*

cărtor *s.n. (tehn.)* înveliș metalic de protecție care acoperă anumite părți în mișcare ale unei mașini. (< engl., fr. *carter*, cf. *Carter*, n.p.)

cartezián **1.** *adj.* privitor la cartezianism; de cartezianism. ● *(în expr.) coordonate carteziene* = sistem de numere care definesc poziția unui punct în raport cu două sau trei axe perpendiculare între ele. **2.** *s.m.* și *f.* adept al cartezianismului. (cf. fr. *cartésien* < *Cartesius*, n.p.)

cartezianísm *s.n. (fil.)* doctrina filozofului francez Descartes, care considera rațiunea drept unic izvor de cunoaștere dar încerca totodată să împace idealismul cu materialismul; formă de raționalism. (< fr. *cartesianisme)*

cartiér *s.n.* **1.** diviziune, parte a unui oraș, care are un caracter specific, propriu; populația acestei părți a orașului. **2.** *(mil.)* comandamentul unei mari unități militare; loc unde se găsește acest comandament. ● loc unde este cantonată o armată; tabără. (< fr. *quartier*, cf. germ. *Quartier)*

cartilaginós *adj. (anat.)* format din cartilaje; cu cartilaje. (cf. fr. *cartilagineux*, lat. *cartilaginosus)*

cartiláj *s.n.* țesut conjunctiv rezistent și elastic, care se găsește de obicei la extremitățile oaselor; zgîrci. (< fr. *cartilage*, cf. lat. *cartilago)*

cartirui *vb.* IV. *tr.* a încartirui. (< *cartier*, după germ. *einquartieren*, rus. *kvartirovati)*

cartísm *s.n.* mișcare politică a proletariatului revoluționar englez, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, prin care se cerea o constituție democratică. (< engl. *chartism)*

cártnic *s.m. (mar.)* ofițer care face de cart pe o navă. ● grad de caporal în marina militară; marinar cu acest grad. (< *cart)*

cartóf *s.m.* plantă erbacee cu flori albe sau violete, a cărei tulpină subterană se termină prin tubercule comestibile bogate în amidon; *(p. ext.)* tuberculul comestibil al acestei plante. (< germ. *Kartoffel)*

cartográf *s.m.* și *f.* specialist în cartografie. (< fr. *cartographe*, cf. lat. *charta* — hartă, gr. *graphein* — a scrie)

cartografiá *vb.* I. *tr.* a executa hărți și planuri topografice. (< *cartografie)*

cartografíe *s.f.* tehnica și arta de a întocmi hărți și planuri topografice. (< fr. *cartographie)*

cartográmă *s.f.* grafic care prezintă date statistice. (< fr. *cartogramme)*

cartón *s.n.* **1.** hîrtie groasă și puțin flexibilă; mucava. **2.** tăviță de mucava; *(p. ext.)* conținutul ei. **3.** schiță, studiu pregătitor al unui tablou. **4.** tub mic de hîrtie groasă la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. (< fr. *carton*, cf. it. *cartone* — hîrtie groasă)

cartoná *vb.* I. *tr.* a lega (o carte, un caiet etc.) în coperte de carton sau *(p. ext.)* de pînză, de piele etc. (< fr. *cartonner)*

cartonáj *s.n.* **1.** cartonare. **2.** atelier unde se fac obiecte de carton. **3.** obiect de carton. (cf. fr. *cartonnage)*

cartotécă *s.f.* totalitatea fișelor care cuprind date cu privire la evidența personalului sau a materialelor dintr-o întreprindere, dintr-o instituție. ● cutie, dulap unde se păstrează fișe. v. f i ș i e r. (< germ. *Kartothek)*

cartúș *s.n.* **1.** *(mil.)* tub metalic sau de carton care conține încărcătura de exploziv și proiectilul unei arme de foc. ● bucată cilindrică de exploziv. ● *cartuș filtrant* = dispozitiv pentru filtrarea aerului, care se atașează la o mască de gaze. **2.** *(arhit.)* ornament sculptat sau gravat, care are în mijloc un spațiu liber destinat unei inscripții, unei monograme etc. (< fr. *cartouche)*

cartușiéră *s.f.* *(mil.)* cutie de piele, de pînză etc. care se prinde la centură și în care se țin cartușe. (< fr. *cartouchière)*

carusél *s.n.* **1.** dispozitiv format din mai mulți căișori de lemn, pe care încalecă copiii și care se învîrtesc pe o pistă circulară; călușei. **2.** serie de mișcări de dresaj executate de un grup de călăreți. (< fr. *carrousel*, cf. it. *carosello)*

casá *vb.* I. *tr.* **1.** *(jur.)* a anula, în urma unui apel sau a unui recurs, o sentință judecătorească. **2.** *(rar)* a sparge. (< fr. *casser)*

casábil *adj.* **1.** care se sparge; casant. **2.** *(jur.; despre o hotărîre judecătorească)* care poate fi anulat în urma unui apel sau a unui recurs. (cf. fr. *cassable)*

casánt *adj.* care se sparge, se sfărîmă ușor; fragil. (cf. fr. *cassant)*

casátă *s.f.* înghețată specială, cu fructe, mai consistentă și dispusă în straturi. (< it. *cassata)*

casație *s.f.* *(ieșit din uz; în expr.)* *înalta curte de casație* = for judecătoresc suprem, care avea dreptul să caseze o sentință. (< fr. *cassation)*

cásă *s.f.* **1.** dulap, ladă de oțel în care se țin bani, hîrtii de valoare etc. **2.** loc (special amenajat) unde se achită costul cumpărăturilor într-un magazin, într-un local. ● ghișeu, încăpere unde se fac încasările și plățile într-o întreprindere, într-o instituție. ● sumă de bani care se află în casieria unei întreprinderi, a unei instituții. ○ *(expr.) a face casa* = a face bilanțul încasărilor și plăților dintr-o zi. ○ *plus* (sau *minus) de casă* = diferență rezultată în plus (sau în minus) după stabilirea încasărilor și plăților; *registru de casă* = registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. (< it. *cassa)*

cascádă *s.f.* apă curgătoare care cade de la o mare înălțime; cataractă. ○ *(expr.) cascadă de rîs* = rîs sacadat și prelungit. (< fr. *cascade*, cf. it. *cascata* — cădere)

cáscă *s.f.* **1.** *(mil.)* acoperămînt de cap, din oțel, mai rar din piele etc., căptușit pe dinăuntru, pe care îl poartă militarii în luptă pentru a le apăra capul. ● acoperămînt de cap, folosit de sportivi (automobiliști, motocicliști etc.) sau de muncitori (mineri, sondori etc.) pentru protejarea capului în timpul competițiilor sau în timpul lucrului. ● dispozitiv metalic, ca o căciulă, servind la uscatul părului. **2.** *(tehn.)* dispozitiv compus din unul sau două receptoare mici, care se pot așeza la urechi cu ajutorul unui suport, și care este folosit la ascultarea unor transmisiuni radiofonice. (< fr. *casque*, cf. sp. *casco* — craniu)

caschétă *s.f.* șapcă cu cozoroc și cu fundul rotund și larg. ● acoperămînt de cap, din cauciuc, folosit de înotători pentru a nu-și uda părul. (< fr. *casquette)*

casétă *s.f.* **1.** cutie (mică) în care se păstrează bani, obiecte prețioase etc. **2.** *(tehn.)* cutie folosită pentru închiderea și protejarea unor dispozitive sau mecanisme, pentru păstrarea unor piese, a unor materiale etc. (cf. fr. *cassette*, it. *cassetta)*

casiér *s.m.* și *f.* persoană care îngrijește de operațiile de casă și de casa de bani într-o întreprindere, într-o instituție etc. (cf. it. *cassiere)*

casierie *s.f.* loc unde se păstrează casa de bani și se fac operațiile de casă într-o întreprindere, într-o instituție etc. (< *casier)*

casieriță *s.f.* casieră. (< *casier)*

casiterít *s.n.* *(min.)* oxid de staniu natural. (< fr. *cassiterite*, cf. gr. *kassiteros* — cositor)

casolétă *s.f.* vas în care se ard parfumuri, mirodenii. ● *(med.)* cutie de metal în care se sterilizează fleși, vată și instrumente medicale. (< fr. *cassolette*, cf. sp. *cazoleta)*

casóne *s.n.* mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau picturi, folosită pentru păstrarea veșmintelor. (< it. *cassone)*

cast *adj.* pur, neprihănit, neîntinat, nepătat; virtuos. (< lat. *castus*, cf. it. *casto)*

castaniétă *s.f.* instrument de acompaniament pentru dans și muzică, făcut din două bucățele de lemn sau de fildeș care se prind de degete și, prin lovire, produc un sunet sec. (< fr. *castagnette*, cf. sp. *castaña* — castană)

cástă *s.f.* fiecare dintre clasele sociale închise și strict delimitate prin originea comună, prin privilegiile membri-

lor ei etc., în care era împărțită societatea din India și din alte țări orientale; *(p. ext.)* grup social închis care își apără izolarea și privilegiile sale egoiste. ○ *spirit de castă* = spirit îngust, exclusivist. (< fr. *caste*, cf. port. *casta* — rasă pură)

castél *s.n.* **1.** construcție fortificată, medievală, prevăzută de obicei cu turnuri, înconjurată cu ziduri mari și cu șanțuri, care servea ca locuință seniorilor feudali; *(astăzi)* casă mare, luxoasă, clădită după arhitectura medievală. ○ *(expr.) castele în Spania* = visuri irealizabile, planuri fantastice; himere; *castel de apă* = construcție (de beton armat) în care se păstrează apă, pentru alimentarea unei fabrici, a unei aglomerări de oameni etc. (< lat. *castellum*, cf. pol. *kastel*, germ. *Kastell*, it. *castello)*

castelán *s.m.* stăpîn al unui castel. ● îngrijitor, administrator al unui castel. (cf. lat. *castellanus)*

castelánă *s.f.* stăpînă a unui castel; soție de castelan. (< *castelan)*

castitáte *s.f.* virtute; feciorie, nevinovăție. (cf. lat. *castitas*, it. *castità)*

cástor *s.m. (zool.)* mamifer rozător care trăiește în colonii acvatice și își face cu multă măiestrie cuiburi pe marginea rîurilor. // *s.n.* blana prelucrată a acestui animal. ● postav făcut din păr de castor. (< fr. *castor)*

castrá *vb.* I. *tr.* a scoate, a extirpa glandele sexuale (unui om, unui animal). (< fr. *castrer*, cf. lat. *castrare)*

cástru *s.n. (ist.)* lagăr întărit al unei unități din armata romană. (< lat. *castrum)*

cașalót *s.m. (zool.)* cetaceu cu un cap foarte mare și cu dinți pe falca inferioară. (< fr. *cachalot*, cf. port. *cachalotte)*

cașétă *s.f. (med.)* capsulă mică dintr-o foiță de amidon, în care se închid prafurile medicamentoase cu gust neplăcut; capsulă. (< fr. *cachet)*

cașexíe *s.f. (med.)* boală manifestată prin slăbirea întregului organism și printr-o insuficiență funcțională a unor organe. (< fr. *cachexie*, cf. gr. *kakos* — rău, *exis* — stare)

cașmír *s.n.* țesătură fină, care se făcea la început din păr de capră din Cașmir. (< fr. *cachemire*, cf. *Cachemire*, n.p.)

catabolísm *s.n. (biol.)* totalitatea proceselor de descompunere, de dezasimilare a substanțelor în organismele vii. (< fr. *catabolisme*, cf. gr. *katabole* — fundament)

cataclísm *s.n.* schimbare violentă, zguduire în natură care se întinde pe o mare suprafață a pămîntului, provocată de un cutremur, de o erupție vulcanică etc. ● *(fig.)* dezastru, calamitate. (< fr. *cataclysme*, cf. gr. *kataklysmos)*

catacómbă *s.f.* galerie subterană care servea primilor creștini ca loc de refugiu, de cult și de înmormîntare; *(p. ext.)* orice galerie subterană (lungă și îngustă). (cf. fr. *catacombe*, it. *catacomba)*

catafálc *s.n.* estradă, postament pe care se așază sicriul unui mort sau efigia unui defunct. (< fr. *catafalque*, cf. it. *catafalco)*

catahréză *s.f.* figură de retorică constînd în atribuirea înțelesului unui cuvînt altui cuvînt cu sens apropiat. (< fr. *catachrése*, cf. lat. *catachresis)*

cataléctic *adj. (în metrica greco-latină; despre versuri)* terminat printr-un picior incomplet. (< fr. *catalectique*, cf. gr. *kataliktikos)*

catalepsie *s.f. (med.)* stare patologică care se caracterizează prin întepenirea bruscă a mușchilor și prin încetarea unor funcțiuni cerebrale. (< fr. *catalepsie*, cf. gr. *katalepsis* — surpriză)

cataléptic *adj.* privitor la catalepsie, de catalepsie; lovit de catalepsie. (cf. fr. *cataleptique)*

catalitic *adj.* de cataliză, produs prin cataliză. (< fr. *catalytique)*

catalizá *vb.* I. *tr. (chim.)* a produce o cataliză. (< fr. *catalyser)*

catalizatór *s.n. (chim.)* substanță care înlesnește o reacție chimică, fără ca ea însăși să sufere modificări. (după fr. *catalyseur)*

cataliză *s.f. (chim.)* acțiunea produsă asupra unei reacții chimice de către un catalizator sau în general de către un agent fizic sau chimic. (< fr. *catalyse*, cf. gr. *katalysis* — desfacere)

catalóg *s.n.* caiet, listă care conține o înșirare (metodică) de nume, de ființe sau de obiecte. (cf. fr. *catalogue*, it. *catalogo* < gr. *katalogos* — listă)

catalogá *vb.* I. *tr.* a înregistra într-un catalog (cărți, tablouri etc.); a întocmi un catalog. ● *(fig.; depr.)* a considera pe cineva drept... (< fr. *cataloguer)*

cataplásmă *s.f. (med.)* pastă (făcută de obicei din muștar) care se aplică pe o parte bolnavă a corpului; *(p.ext.)* cîrpă, bandaj etc. pe care se întinde această pastă, pentru a fi aplicată. (< fr. *cataplasme*, cf. gr. *kataplasma)*

catapultá *vb.* I. *tr.* a lansa ceva cu o catapultă; *(av.)* a lansa un avion prin catapultă. (< *catapultă)*

catapúltă *s.f.* **1.** *(ist.)* mașină de război antică, pentru aruncarea la distanță a pietrelor. **2.** *(av.)* dispozitiv pentru lansarea planoarelor sau avioanelor de pe bordul navelor portavion sau pentru lansarea planoarelor. (< lat. *catapulta*, cf. fr. *catapulte)*

catár *s.n. (med.)* inflamație a mucoasei unui organ (în special a mucoasei nazale), însoțită de secreție (< fr. *catarrhe*, cf. gr. *katarrhein* — a curge)

cataráctă *s.f.* **I.** cascadă. **II.** *(med.)* boală de ochi care constă în opacitatea, congenitală sau dobîndită, a cristalinului; albeață. (< fr. *cataracte*, cf. gr. *katarraktos* — care rupe, sparge)

catarál *adj. (med.)* în legătură cu catarul, de catar. (cf. fr. *catarrhal)*
catastrofál *adj.* care dă naștere unei catastrofe; dezastruos, groaznic. (cf. germ. *katastrophalisch)*
catastrófă *s.n.* nenorocire mare, dezastru, tragedie, calamitate. (< fr. *catastrophe*, cf. gr. *katastrophe* — revărsare, întoarcere)
catazónă *s.f. (petr.)* zona cea mai adîncă (peste 12 km) de metamorfism în scoarța pămîntului. (< fr. *catazone)*
catedrálă *s.f.* biserică (mare) în care oficiază serviciul religios un arhiereu-episcop. (< fr. *cathédrale*, it. *cattedrale)*
catédră *s.f.* **1.** masă specială, ridicată de obicei pe o estradă, de unde profesorul explică lecția. ○ *(expr.) a vorbi (ca) de la catedră* = a vorbi savant, afectat. **2.** post în învățămînt, funcție de profesor. ● unitate de bază în învățămîntul superior, în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică la o disciplină. (< lat. *cathedra* — jeț)
categóric *adj. (adesea adv)*. precis, hotărît; necondiționat. ○ *(log.) judecată categorică* = judecată care afirmă sau neagă o relație sigură, necondiționată, între un obiect și o însușire a sa. (cf. fr. *catégorique*, lat. *categoricus)*
categorie *s.f.* **1.** grup de ființe, de obiecte, de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. **2.** *(fil.)* noțiune logică fundamentală, care reflectă cele mai generale și esențiale relații dintre obiecte și fenomene. (< fr. *catégorie*, cf. gr. *kategoria)*
catenáră *adj. f. (în expr.) suspensie catenară* = sistem de suspendare a liniilor de tracțiune electrică, realizat prin fire verticale sau înclinate prin care linia electrică este suspendată de unul sau mai multe cabluri de oțel care o susțin. (< fr. *caténaire)*
caténă *s.f.* **1.** *(geol.)* lanț de încrețituri ale scoarței pămîntești, formate cam în același timp. **2.** *(chim.)* lanț de atomi uniți între ei prin valențe simple sau multiple. (< lat. *catena* — lanț)
caterpilár *s.n. (tehn.)* tractor cu șenile, puternic, folosit mai ales la lucrări rutiere. (< fr. *caterpillar*, cf. engl. *caterpillar* — șenilă)
catétă *s.f. (mat.)* fiecare dintre laturile unghiului drept al unui triunghi dreptunghi. (< fr. *cathète*, cf. gr. *kathetos* — verticală)
catetométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea exactă a distanțelor pe o verticală. (< fr. *cathétomètre*, cf. gr. *kathetos* — verticală, *metron* — măsură)
cátgut *s.n.* fir fabricat din intestinul unor animale, folosit la pescuit și în chirurgie pentru cusături. (< fr., engl. *catgut)*
catilináră *s.f.* **1.** titlul celor patru discursuri celebre ale lui Cicero împotriva lui Catilina. **2.** *(fig.)* apostrofă vehementă la adresa cuiva. (< *Catilina*, n.p.)
catión *s.m. (chim.)* atom (grup atomic) încărcat cu electricitate pozitivă liberă. (< fr. *cation)*
catód *s.m. (fiz.*; op. a n o d*)* electrod negativ al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc. (< fr. *cathode*, cf. gr. *kata* — în jos, *hodos* — drum)
catódic *adj.* de la catod, privitor la catod. ○ *lampă catodică* = lampă care emite electroni; *raze catodice* = fascicul de electroni emiși de catod într-un tub de descărcare, la presiune foarte joasă. (cf. fr. *cathodique)*
católic *adj.* care ține de catolicism, privitor la catolicism. // *s.m.* și *f.* adept al catolicismului. (cf. fr. *catholique*, it. *catolico*, lat. *catholicus*, gr. *katholikos* — universal)
catolicísm *s.n.* doctrina religioasă catolică; confesiune creștină în fruntea căreia se află papa de la Roma. (cf. fr. *catholicisme)*
catónic *adj. (rar)* aspru, sever. (< *Cato*, n.p.)
catóptrică *s.f.* capitol al opticii care studiază fenomenele de reflexie a luminii. (< fr. *catoptrique*, cf. gr. *katoptron* — oglindă)
catrén *s.n. (lit.)* strofă (sau poezie) de patru versuri. (< fr. *quatrain* < *quatre* — patru)
caucíuc *s.n.* **1.** substanță elastică și rezistentă, care se fabrică sintetic sau din sucul unor arbori tropicali originari din America de Sud. **2.** anvelopă (umplută cu aer) care îmbracă roțile automobilelor, ale trăsurilor, ale bicicletelor etc. (< fr. *caoutchouc*, cf. sud-americ. *cahuchu)*
caucíucă *vb.* I. *tr. (tehn.)* a acoperi cu cauciuc suprafața unui obiect.
caudíne *adj. f. pl. (în expr.) a trece sub furcile caudine* = a umili, a impune condiții umilitoare (după o înfrîngere totală); *(p. ext.)* a supune unei critici severe. (< lat. *fauces Caudinae)*
caústic *adj.* **1.** *(despre substanțe chimice)* care distruge țesuturile animale și vegetale. **2.** *(fig.)* mușcător, ironic, răutăcios, satiric. (< fr. *caustique*, cf. gr. *kaustikos* — arzător)
caústică *s.f. (fiz.)* pată luminoasă obținută prin întîlnirea razelor reflectate sau care străbat un sistem optic. (< fr. *caustique)*
causticitáte *s.f.* **1.** calitatea unei substanțe de a fi caustică. **2.** *(fig.)* tendința sau faptul de a ironiza cu răutate. (cf. fr. *causticité)*
cautér *s.n. (med.)* instrument chirurgical care se folosește la cauterizarea țesuturilor, a rănilor etc. (< fr. *cautère*, cf. gr. *kauterion* < *kaio* — ard)
cauterizá *vb.* I. *tr.* a arde cu cauterul sau cu o substanță caustică (o rană, un țesut), în scop curativ sau pentru dezinfecție. (< fr. *cautériser)*
cauțiúne *s.f.* sumă de bani sau obiecte prin care cineva garantează îndeplinirea

unei obligații; *(p. ext.)* garanție. (cf. fr. *caution*, lat. *cautio* — precauțiune)
cauzá *vb.* I. *tr.* a fi cauza unui fenomen, a unei întîmplări etc.; a pricinui, a produce. (< it. *causare*)
cauzál *adj.* de cauză, referitor la cauză. ○ *(gram.) propoziție cauzală* (și *subst., f.)* = propoziție care arată cauza acțiunii din propoziția regentă sau dintr-o propoziție coordonată; *conjuncție cauzală* = conjuncție care introduce o propoziție cauzală. (cf. lat. *causalis*, it. *causale)*
cauzalitáte *s.f. (fil.)* formă de interdependență a fenomenelor lumii obiective, în care existența unui fenomen este condiționată de alt fenomen. (cf. it. *causalità*, fr. *causalité)*
cauzatív *adj. (gram.; în expr.) verb cauzativ* = verb factitiv. (cf. it. *causativo*, fr. *causatif)*
cauzatór *adj.* care cauzează ceva. (cf. fr. *causateur)*
cáuză *s.f.* **1.** ceea ce determină, provoacă apariția unui fenomen, a unei întîmplări etc.; fenomen care provoacă în anumite condiții apariția altui fenomen. **2.** problemă socială de mare importanță, care preocupă o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. ○ *(expr.) în cunoștință de cauză* = cunoscînd bine problema despre care este vorba. ● motiv, rațiune. **3.** *(jur.)* pricină, proces. ○ *(expr.) a avea cîștig de cauză* = a cîștiga. (< lat., it. *causa*, cf. fr. *cause)*
cavaleádă *s.f.* plimbare călare a unui grup de persoane. ● grup de călăreți în goană, în plimbare. (< fr. *cavalcade*, it. *cavalcata* < *cavalcare* — a călări)
cavalér *s.m.* **I.** nobil feudal admis într-un ordin militar în cadrul unei ceremonii speciale; *(și astăzi în unele țări)* membru al unui ordin militar (religios). ● membru al unui ordin onorific; posesor al unor decorații. **II. 1.** om generos, nobil, plin de abnegație; om cu purtări alese. **2.** bărbat care însoțește o femeie în societate. **3.** bărbat necăsătorit; holtei, burlac. (< fr. *cavalier*, cf. it. *cavaliere*, fr. *chevalier)*
cavalerísm *s.n.* atitudine de cavaler; vitejie, lealitate; amabilitate, bunăvoință. (< *cavaler)*
cavaliér *s.n.* cordon continuu de pămînt sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățirea șanțurilor. (< fr. *cavalier)*
cavalín *adj. (rar)* de cal, al calului. ○ *rasă cavalină* = specia cailor. (< it. *cavallino)*
cavatínă *s.f. (muz.)* arie lirică melodioasă, simplă, de mici proporții, care se cîntă solo într-o operă. (< it. *cavatina*, cf. fr. *cavatine)*
cávă *adj. f. (anat.; în expr.) vînă cavă* = nume dat fiecăreia dintre cele două vine principale care aduc sîngele la inimă. (< fr. *cave*, cf. lat. *cavus* — găunos)
cavérnă *s.f.* **1.** *(geol.)* peșteră, grotă. **2.** *(med.)* cavitate provocată de o boală într-un țesut al corpului. (< fr. *caverne*, cf. it. lat. *caverna)*
cavernós *adj.* **1.** cu caverne. ○ *corpi cavernoși* = organe, prezente la mamifere, care au un rol însemnat în prelungirea vieții. **2.** *(despre voce)* cu un timbru gros, înfundat, înăbușit. (cf. fr. *caverneux*, lat. *cavernosus)*
caviár *s.n. (rar)* icre negre. (cf. fr. *caviar*, germ. *Kaviar)*
cavílă *s.f. (mar.)* piesă întrebuințată la legarea de catarg a parîmelor care manevrează velele. (< it. *caviglia)*
caviliéră *s.f. (mar.)* rastel pentru cavile, la piciorul catargului. (< it. *cavigliera)*
cavitáte *s.f.* **1.** scobitură, adîncitură, gol în interiorul unui corp solid. **2.** *(anat.)* spațiu gol în interiorul corpului omului, unde se găsesc anumite organe. ○ *cavitate generală* = celom. (cf. fr. *cavité*, it. *cavità)*
cavitáție *s. f.* fenomen constînd în producerea, într-un curent de lichid, a unui vid parțial, în care se formează bule de vapori care provoacă izbituri în pereții conductei prin care circulă lichidul. (cf. fr. *cavitation)*
cavóu *s.n.* mormînt constînd dintr-o încăpere funerară, de obicei făcută sub pămînt, în care se depun morții. (< fr. *caveau)*
caz *s.n.* **I. 1.** împrejurare, situație, circumstanță. ○ *caz de conștiință* = împrejurare în care cineva este împins de conștiință să procedeze altfel decît i se cere. ○ *(expr.) a face caz de ceva* = a considera (exagerînd) ceva foarte important; a comenta prea mult; *a face caz de cineva* = a exagera calitățile, meritele cuiva, a prețui exagerat de mult pe cineva. **2.** întîmplare, eveniment, accident (petrecut pe neprevăzute). **3.** *(cu determinări)* îmbolnăvire, boală care necesită îngrijiri speciale etc. **II.** *(gram.)* fiecare dintre formele prin care se exprimă diferitele funcțiuni sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. (< lat. *casus*, cf. fr. *cas*, it. *caso)*
cazá *vb.* I. *tr.* a instala (pe cineva) într-o locuință pentru un timp determinat; a încartirui. (< fr. *caser)*
cazácă *s.f.* bluză lungă pînă peste talie, cu mîneci largi și încheiată într-o parte. (< rus. *kazak*, cf. fr. *casaque)*
cazacióc *s.n.* dans ucrainean care se joacă într-un tempo accelerat progresiv; melodia acestui dans. (< rus. *kazaciok)*
cazarmamént *s.n. (mil.)* ansamblul efectelor pentru pat care se dau unui militar la încazarmare. (< *cazarmă)*
cazeínă *s.f. (chim.)* substanță albuminoidă care se extrage din lapte și formează partea componentă esențială a brînzeturilor. (< fr. *caséine*, cf. lat. *caseus* — brînză)

cazemátă *s.f.* fortificație izolată, care protejează împotriva proiectilelor, a bombelor etc. oamenii și armamentul închiși înăuntru. ● *(mar.)* încăpere blindată pe nave, unde sînt instalate tunurile de calibru mijlociu. (< fr. *casemate*, cf. it. *casamatta)*

cazíer *s.n.* **1.** *(în expr.) cazier judiciar* = totalitatea datelor adunate de justiție referitor la antecedentele judiciare ale unui individ. **2.** mobilă compartimentată unde se păstrează acte, dosare etc. **3.** *(poligr.)* dulăpior în care se păstrează casetele cu litere. *(< fr. casier)*

cazinóu *s.n.* local public în stațiunile balneoclimaterice, cu săli de jocuri, de spectacole, de dans, restaurante etc. (< fr., it. *casino)*

cazuál *adj.* **1.** cu caracter întîmplător, depinzînd de anumite împrejurări; accidental, fortuit. **2.** *(gram.)* care arată cazul gramatical. (cf. fr. *casuel*, lat. *casualis)*

cazualism *s.n. (fil.)* concepție filozofică idealistă, care atribuie întîmplării cauzele evenimentelor și ordinea în care se succed acestea. (cf. fr. *casualisme)*

cazualitáte *s.f. (rar)* calitate, stare a ceea ce este cazual (**1**). ● raport între cauză și efect. (cf. fr. *casualité)*

cazuár *s.m. (zool.)* pasăre asemănătoare struțului, care trăiește în Oceania. (< it. *casuario*, cf. malaez. *kasuari)*

cazuíst *s.m.* specialist în cazuistică, care folosește abil argumente ingenioase și subtile, logice în aparență, dar false în fond. (cf. fr. *casuiste*, sp. *casuista* < lat. bis. *casus* — caz de conștiință)

cazuístic *adj.* de cazuistică, privitor la cazuistică, fundat pe cazuistică. (< fr. *casuistique)*

cazuístică *s.f.* parte a teologiei scolastice medievale, care încerca să rezolve cazurile de conștiință, dîndu-le interpretări meșteșugite pentru a ascunde situații false; *(p. ext.)* ingeniozitate, subtilitate, dibăcie (în argumentarea unor teze îndoielnice). (< fr. *casuistique)*

cec[1] *s.n. (ec.)* ordin de plată emis de posesorul unui cont curent către o bancă, care urmează a plăti prezentatorului suma înscrisă în el. (< engl. *check)*

cec[2] *s.n. (anat.)* cecum. (cf. fr., lat. *caecum)*

cecitáte *s.f. (med.)* lipsă de vedere; orbire. (cf. fr. *cécité*, lat. *caecitas)*

cecográf *s.n.* instrument de care se servesc orbii pentru a scrie. (< fr. *cécographe*, cf. lat. *caecus* — orb, gr. *graphein* — a scrie)

cecografíe *s.f.* metodă specială prin care orbii sînt învățați să scrie. (< fr. *cécographie)*

cécum *s.n. (anat.)* prima parte a intestinului gros, cuprinsă între intestinul subțire și colon. (< fr. *caecum*, cf. lat. *caecum* — orb)

cedá *vb.* I. **1.** *tr.* a lăsa, a abandona cuiva un bun, renunțînd la dreptul de posesiune. **2.** *intr.* a da cuiva dreptate; a se supune. ● *(sport)* a se recunoaște învins, a înceta întrecerea, lupta. **3.** *intr. (med.; despre boli, dureri* etc.) a se ameliora, a descrește, a scădea. **4.** *intr. (despre lucruri)* a se încovoia, a nu rezista la apăsare, a se rupe. (< fr. *céder)*

cédru *s.n. (bot.)* conifer exotic, veșnic verde, care are ramurile orizontale. ● lemnul acestui arbore. (< lat. *cedrus)*

cefalalgie *s.f. (med.)* durere de cap. (< fr. *céphalalgie*, cf. gr. *kephale* — cap, *algos* — suferință)

cefálic *adj.* de la cap; al capului. o *arteră cefalică* = carotidă. (< fr. *céphalique*, cf. gr. *kephalikos* — de cap)

cefalopóde *s.n. pl. (zool.)* moluște marine care au împrejurul gurii o serie de brațe tentaculare, cu ventuze; clasa acestor moluște; *(la sg.)* animal din această clasă. (< fr. *céphalopodes*, cf. gr. *kephale* — cap, *pous* — picior)

cefalorahidián *adj. (anat.)* referitor la creier și la măduva spinării. o *lichid cefalorahidian* = lichid care se găsește în cavitățile creierului și ale măduvei spinării. (< fr. *céphalo-rachidien)*

cefalotorácе *s.n. (zool.)* regiune anterioară a corpului unor animale (crustacee, arahnoide), care cuprinde toracele și abdomenul. (< fr. *cephalothorax*, cf. gr. *kephale* — cap, *thorax* — torace)

celebrá *vb.* I. *tr.* **1.** a săvîrși solemn un act însemnat, important; a oficia. **2.** a sărbători (un eveniment, o dată memorabilă). (< fr. *célébrer*, cf. it., lat. *celebrare)*

celebritáte *s.f.* **1.** reputație, faimă. **2.** om celebru, cu faimă, cu mare renume, renumit. (cf. fr. *célébrité*, lat. *celebritas)*

celébru *adj.* cunoscut de foarte multă lume pentru calități excepționale; renumit, vestit, ilustru. (< fr. *célèbre*, cf. it. *celebre*, lat. *celeber)*

celenteráte *s.n. pl. (zool.)* încrengătură de animale inferioare, cu corpul în formă de sac prevăzut cu un orificiu înconjurat de numeroase tentacule; *(la sg.)* animal din această încrengătură (< fr. *coelentérés*, cf. gr. *koile* — cavitate, *enteron* — intestin)

celeritáte *s.f. (rar)* iuțeală, repeziciune. (cf. fr. *célérité*, it. *celerità*, lat. *celeritas)*

celést *adj.* **1.** ceresc. **2.** *(fig.)* foarte frumos, splendid, minunat. (< fr., it. *céleste*, cf. lat. *coelestis)*

celéstă *s.f. (muz.)* instrument muzical de percuție, cu claviatură de clape metalice. (< fr. *celesta)*

celestínă *s.f. (min.)* sulfat natural de stronțiu. (< fr. *célestine)*

celibát *s.n.* situație a unei persoane necăsătorite; burlăcie. (< fr. *célibat*, cf. lat. *caelibatus)*

celibatár *s.m.* și *f.* persoană necăsătorită; burlac, holtei. (cf. fr. *célibataire)*

celofán *s.n.* produs chimic de celuloză pură, care se prezintă ca o foiță subțire și transparentă, folosită la împachetare. (< fr. *céllophane)*

celofibră *s.f. (text.)* fibră textilă artificială, care se obține din celuloză, folosită ca materie primă în filatură. (< fr. *cellofibre)*

celóm *s.n. (zool.)* cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare, în care se găsesc organele; cavitate generală. (< fr. *coelome*, cf. gr. *koile* — cavitate)

celulár *adj.* de natura celulei; format din celule. ● *(în expr.) regim celular* = regim special în închisori, constînd în izolarea severă a deținuților în celule individuale. (cf. fr. *cellulaire)*

celúlă *s.f.* **1.** *(biol.)* element anatomic de bază al organismelor vii. **2.** *(fig.)* unitate de bază în organizarea unor partide comuniste. **3.** fiecare dintre cămărușele unui fagure de albine. **4.** încăpere strîmtă în închisori, pentru detențiunea izolată a celor închiși. **5.** *(av.)* ansamblu format din aripile și fuzelajul unui avion. ● formație de zbor, compusă din două avioane de luptă. **6.** *(tehn.)* compartiment al unui dispozitiv, format din unul sau din mai multe compartimente egale. (< fr. *cellule*, it., lat. *cellula)*

celuloíd *s.m. (chim.)* materie plastică solidă, ușor inflamabilă, care se obține din camfor și azotat de celuloză. (< fr. *celluloïd*, cf. lat. *cellula* — celulă, gr *eidos* — aspect)

celulóză *s.f. (chim.)* substanță organică cu o largă întrebuințare în industrie, din care sînt alcătuiți pereții celulelor plantelor. (< fr. *cellulose)*

celulózic *adj.* care conține (sau este format din) celuloză.

cemént *s.n.* **1.** *(tehn.)* praf care se întinde pe suprafața unui metal pentru a fi cementat. **2.** *(anat.)* substanță care acoperă rădăcina dintelui. (< fr. *ciment)*

cementá *vb.* I. *tr. (metal.)* a supune un metal unei transformări chimice, prin încălzirea lui puternică în prezența unor materii (mai ales a carbonului) cu care se combină. (< fr. *cémenter)*

cementítă *s.f. (metal.)* carbură de fier care formează unul din constituenții aliajelor fier-carbon. (< fr. *cémentite)*

cenáclu *s.n.* grup de literați, de artiști etc. care au o ideologie comună, un program literar, artistic etc. comun; reuniune a unui asemenea grup. (< fr. *cénacle*, cf. lat. *coenaculum* — sală)

cenobít *s.m.* călugăr care trăiește într-o mănăstire. (< fr. *cénobite*, cf. lat. *coenobita)*

cenomanián *s.n. (geol.)* etajul mediu al cretacicului mijlociu. (< fr. *cénomanien)*

cenotáf *s.n. (liv.)* monument funerar construit în memoria unui personaj al cărui corp a dispărut sau se găsește în altă parte. (< fr. *cénotaphe*, cf. gr. *kenos* — gol, *taphos* — mormînt)

cens *s.n. (ist.)* **1.** recensămînt făcut din cinci în cinci ani în vechea Romă asupra cetățenilor și averii lor. ● *cens electoral* = cuantum minim de impozit care, în anumite sisteme electorale, dă dreptul unui cetățean să aleagă sau să fie ales. **2.** *(în orînduirea feudală)* prestație anuală în bani sau în natură datorată de posesorul pămîntului seniorului său feudal. (< lat. *census*, cf. fr. *cens*, it. *censo)*

centáur *s.m. (mit.)* personaj închipuit a fi jumătate om și jumătate cal. ● *(astr.)* constelație din emisfera australă, din care face parte cea mai apropiată stea de sistemul solar. (< lat. *centaurus*, cf. it. *centauro*, fr. *centaure)*

centenár *s.n.* **1.** împlinirea a o sută de ani de la un eveniment însemnat; aniversare de o sută de ani. **2.** *(rar)* persoană care are o sută de ani. *//adj.* (vechi, bătrîn) de o sută de ani. (< lat. *centenarius*, cf. fr. *centenaire)*

centezimál *adj. (mat.)* care reprezintă a suta parte dintr-un întreg. (cf. fr. *centésimal*, it. *centesimale* < lat. *centesimus* — al o sutelea)

centiár *s.m.* măsură subdivizionară pentru terenuri, care reprezintă a suta parte dintr-un ar. (< fr. *centiare)*

centigrád *adj.* împărțit într-o sută de grade. *// adj., s.m.* (subdiviziune) care reprezintă a suta parte dintr-un grad. (cf. fr. *centigrade*, it. *centigrado)*

centigrám *s.n.* măsură subdivizionară de greutate, reprezentînd a suta parte dintr-un gram. (cf. fr. *centigramme*, it. *centigramma)*

centilítru *s.n.* măsură subdivizionară de capacitate, reprezentînd a suta parte dintr-un litru. (cf. fr. *centilitre*, it. *centilitro)*

centímă *s.f. (rar)* valoare bănească reprezentînd a suta parte dintr-o unitate monetară (franc, leu vechi etc.). (< fr. *centime)*

centimétru *s.n.* **1.** măsură subdivizionară de lungime, reprezentînd a suta parte dintr-un metru. **2.** panglică cu diviziuni zecimale, folosită la măsurat de croitori, de vînzători în magazine etc. (cf. fr. *centimètre*, it. *centimetro)*

centirón *s.n.* centură (mai ales militară). (< fr. *ceinturon)*

centrá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a așeza, a fixa în (pe) centru sau într-o poziție corectă (o piesă). **2.** *(fig.)* a îndrepta (o acțiune) către un anumit scop. **3.** *(sport)* a trimite mingea la centru sau lîngă poarta echipei adverse (la fotbal și la rugbi). (< fr. *centrer)*

centráj *s.n.* centrare. (cf. fr. *centrage)*

centrál *adj.* **1.** aflat în centru, la centru; provenit de la centru; din centru. **2.** *(fig.)* care este într-o poziție principală, favorizată, avantajoasă; care este în mijloc, constituind centrul de grupare, de adunare. ● care conduce de la centru. (cf. fr. *central*, it. *centrale*, lat. *centralis)*

centrálă *s.f.* **1.** organizație, instituție de coordonare a unei activități dintr-un anumit domeniu. **2.** *(tehn.)* ansamblu de clădiri cu instalațiile lor tehnice, unde se produc anumite forme de energie. **3.** stațiune prin care se pun în legătură posturile unei rețele de telecomunicații. (cf. fr. *centrale)*

centralísm *s.n.* sistem de subordonare administrativă a instituțiilor locale față de instituțiile centrale. ○ *centralism democratic* = sistem de organizare a partidelor comuniste și muncitorești, care îmbină centralismul cu democrația internă de partid, asigurînd astfel unirea tuturor membrilor partidului într-o singură organizație, cu un centru conducător unic și cu o disciplină unică, obligatorie pentru toți membrii săi. (cf. fr. *centralisme)*

centralíst *adj.* conform centralismului, al centralismului. *//s.m.* și *f.* lucrător, operator într-o centrală telefonică sau telegrafică. (cf. fr. *centraliste)*

centralizá *vb.* I. *tr.* **1.** a strînge într-un singur loc, a concentra într-un centru. **2.** a subordona unei conduceri unice (de la centru). (< fr. *centraliser)*

centralizáre *s.f.* concentrare. ○ *(ec.) centralizarea capitalului* = proces (specific societății capitaliste) de creștere a capitalului prin înghițirea micilor capitaluri de către marii capitaliști și a întreprinderilor mici de către marile întreprinderi. (< *centraliza)*

centralizatór *adj.* care centralizează. ● *(subst., n.)* situație centralizatoare. (cf. fr. *centralisateur)*

centrifugál *adj. (fiz.)* centrifug. (< fr. *centrifugal)*

centrifúg *adj.* care tinde să se îndepărteze de centru. ○ *(fiz.*; op. c e n t r i p e t) *forță centrifugă* = forță care tinde să depărteze un corp în mișcare circulară de centrul lui de rotație. *//s.f.* aparat pentru separarea cu ajutorul forței centri fuge, a substanțelor cu densitate diferită dintr-un amestec. (< fr. *centrifuge*, cf. lat. *centrum* — centru, *fugere* — a fugi)

centripetál *adj.* centripet. (< fr. *centripétal)*

centripét *adj.* care tinde să se apropie de centru. ● *(fiz.*; op. c e n t r i f u g) *forță centripetă* = forță egală și opusă forței centrifuge. (< fr. *centripète*, cf. lat. *centrum* — centru, *petere* — a cîștiga)

centrísm *s.n.* curent politic oportunist, conciliatorist, apărut înainte de primul război mondial în sînul partidelor Internaționalei a II-a, care tindea să subordoneze interesele proletariatului intereselor burgheziei. (< rus. *tentrizm)*

centríst *adj., s.m.* (adept, partizan) al centrismului. (cf. fr. *centriste)*

centrosféră *s.f.* sîmburele central al pămîntului, format din metale grele complet disociate și gazificate. (cf. lat. *centrum* — centru, gr. *sphaira* — sferă)

centrosóm *s.m. (biol.)* corpuscul înconjurat de o zonă protoplasmatică, situat în centrul celulei, servind la reproducerea indirectă a acesteia. (< fr. *centrosome)*

céntru *s.n.* și *m.* **I. 1.** *(mat.)* punct față de care punctele unui cerc sau ale unei sfere se află la egală depărtare. ● punct al unui ansamblu de figuri geometrice la care se raportează celelalte puncte ale ansamblului. **2.** punct de mijloc, central, al unui spațiu, al unei suprafețe. ● *(sport; în expr.) centru înaintaș* = jucător de la mijlocul liniei de înaintare (la anumite jocuri). **II.** loc, punct unde sînt localizate anumite funcțiuni, activități; punct de concentrare al unor forțe, al unei activități; loc către care converg forțe. ● oraș mare în care sînt concentrate organele de conducere ale raionului, ale regiunii etc. ● instituție superioară conducătoare; putere administrativă centrală. ○ *(anat.*; *la pl.) centri nervoși* = părți ale sistemului nervos unde se primesc excitațiile periferice și de unde pornesc excitațiile centrale. (< lat. *centrum*, cf. it. *centro*, fr. *centre)*

centúră *s.f.* **1.** curea lată de piele, de pînză etc., folosită mai ales de militari; centiron. ○ *centură de salvare* = dispozitiv format din corpuri plutitoare care se fixează în jurul taliei, servind la menținerea unei persoane la suprafața apei, fără să înoate; colac de salvare. **2.** cingătoare. ○ *centură pelviană* = oasele bazinului. **3.** *(în expr.) cale ferată de centură* = cale ferată care înconjură un oraș; *centură de forturi* = zonă fortificată în jurul unui obiectiv strategic. (< fr. *ceinture)*

centúrie *s.f. (ist.)* **1.** unitate a armatei romane formată din o sută de soldați. **2.** unitate politică și administrativă în vechea Romă, formată din o sută de cetățeni. (< lat. *centuria*, cf. fr. *centurie)*

centurión *s.m. (ist.)* comandant al unei centurii din armata romană. (< lat. *centurio*, cf. it. *centurione*, fr. *centurion)*

cenzitár *adj.* care se bazează pe cens. ○ *sistem electoral cenzitar* = sistem electoral în care drepturile electorale ale cetățenilor sînt stabilite în legătură cu averea lor. (< fr. *censitaire)*

cénzor *s.m.* **1.** persoană care are sarcina de a cenzura tipăriturile, publicațiile, corespondența etc. **2.** persoană care verifică gestiunea unei întreprinderi comerciale, a unei societăți etc. **3.** *(ist.)* magistrat în vechea Romă, care efectua recensămîntul cetățenilor și al averilor acestora și supraveghea moravurile. (< *lat. censor*, cf. it. *censore*, fr. *censeur)*

cenzurá *vb.* I. *tr.* **1.** a aplica măsuri de cenzură; *(p. ext.)* a opri, a interzice (o publicație). **2.** *(fig.)* a controla, a supraveghea moravurile. (< fr. *censurer*, it. *censurare)*

cenzúră *s.f.* **1.** control exercitat de statul capitalist asupra publicațiilor și tipăriturilor, pentru a împiedica propagarea ideilor înaintate; organ care exercită acest control. **2.** *(ist.)* demnitatea și funcția de cenzor în vechea Romă. (< lat. *censura*, cf. it. *censura*, fr. *censure)*

cerámică *s.f.* tehnica și arta de a fabrica obiecte din argilă (sau din substanțe plastice asemănătoare). ● obiecte de argilă făcute prin această tehnică. (< fr. *céramique*, cf. gr. *keramos* — argilă)

ceramíst *s.m.* fabricant, lucrător de obiecte de argilă. ● specialist în arta ceramicii. (cf. fr. *céramiste)*

cerargírit *s.n. (min.)* clorură de argint naturală, folosită ca minereu de argint. (< fr. *cerargyrite)*

cérber *s.m.* **1.** *(mit.)* câine cu trei capete care păzea porțile infernului. **2.** *(fig.; liv.)* paznic neînduplecat, sever. (< lat., gr. *Cerber*, n.p.)

cereálă *s.f. (agr.; mai ales la pl.)* nume dat unor plante cultivate, din familia gramineelor, ale căror boabe servesc în alimentarea oamenilor, a animalelor sau în diferite industrii; grîne. (< fr. *céréale*, it. *cereale* < lat. *cerealia* < *Ceres*, n.p.)

cerealiér *adj., s.m.* (producător) de cereale. (< *cereale)*

cerealíst *s.m. (în trecut)* negustor, comerciant de cereale. (< fr. *céréaliste)*

cerebél *s.n. (anat.)* partea encefalului așezată în regiunea posterioară și inferioară a capului; creierul mic. (< lat. *cerebellum)*

cerebrál *adj.* **1.** de (la) creier; privitor la creier și la funcțiunile lui. **2.** mintal, rațional, intelectual. **3.** *(despre oameni; și subst.)* în ale cărui acțiuni, atitudini, predomină rațiunea. (< fr. *cérébral)*

cerebrospinál *adj. (anat.)* care aparține creierului și măduvei spinării. (cf. fr. *cérébro-spinal*, lat. *cerebrum* — creier, *spina* — spin)

ceremoniál *s.n.* totalitatea formelor și a uzanțelor care se folosesc la anumite ceremonii. (< fr. *cérémonial)*

ceremónie *s.f.* formalitate (mai ales de protocol) care se folosește la oficierea unui act solemn; solemnitate. ● forma exterioară a unui cult (religios); slujbă. ● ansamblul formelor de politețe uzitate în raporturile dintre membrii unei societăți sau grupări sociale. (< fr. *cérémonie*, cf. lat. *ceremonia)*

ceremoniós *adj.* potrivit unor reguli de politețe exagerată, formală. (cf. fr. *cérémonieux)*

cerezínă *s.f. (chim.)* produs care se obține din rafinarea cerurilor de petrol; este folosit în diverse industrii. (< fr. *cérésine)*

cériu *s.n. (chim.)* metal strălucitor, moale și ductil, din familia pămînturilor rare, cu numeroase întrebuințări în industrie. (< fr. *cérium* < *Ceres*, n.p.)

cernozióm *s.n.* pămînt negru, deosebit de fertil, care se găsește mai ales în regiunile de stepă. (< rus. *cernoziom)*

ceroplástică *s.f.* arta de a modela în ceară statuete, flori etc. (< fr. *céroplastique)*

cert *adj.* sigur, neîndoielnic, neîndoios. (< lat. *certus*, cf. it. *certo)*

certifică *vb.* I. *tr.* a adeveri, a confirma că ceva este autentic, sigur, exact, valabil. (< lat. *certificare*, cf. it. *certificare*, fr. *certifier)*

certificát *s.n.* act (oficial) prin care se confirmă, se atestă ceva. (< fr. *certificat*, it. *certificato* < lat. t. *certificatum)*

certitúdine *s.f.* siguranță, neîndoială, încredere deplină. (cf. fr. *certitude*, lat. *certitudo)*

cerúmen *s.n. (med.)* materie cleioasă care se formează în urechi. (< fr. *cérumen)*

cerúză *s.f. (chim.)* carbonat de plumb, foarte otrăvitor, folosit la prepararea vopselelor albe. (< fr. *céruse*, cf. lat. *cerussa)*

ceruzít *s.n. (min.)* carbonat natural de plumb, care se prezintă de obicei în cristale albe, cu un luciu diamantin. (< fr. *cérusite)*

cervicál *adj. (anat.)* din partea de dinapoi a gîtului; de la ceafă. (< fr. *cervical*, cf. lat. *cervix* — ceafă)

cesioná *vb.* I. *tr. (jur.)* a ceda, a renunța la (un drept, la un bun etc.); a transfera un drept în avantajul cuiva. (după fr. *cession*, *cessible)*

cesionár *s.m.* și *f. (jur.)* persoană căreia i se face o cesiune. (cf. fr. *cessionnaire)*

césiu *s.n. (chim.)* metal alcalin monovalent, asemănător cu sodiul. (< fr. *caesium)*

cesiúne *s.f. (jur.)* contract prin care creditorul transmite unei persoane, contra unei sume de bani, drepturile pe care le are față de datornicul său. ● *(concr.)* bun cesionat. (cf. fr. *cession*, it. *cessione*, lat. *cessio)*

cetacéu *s.n. (zool.)* mamifer marin foarte mare, care are formă de pește; *(la pl.)* ordin din care fac parte aceste animale. (< fr. *cétacé*, cf. lat. *cetus*, gr. *kete* — pește mare)

cetónă *s.f. (chim.)* nume care înglobează anumiți compuși organici, rezultați în general prin oxidarea alcoolilor secundari sau a hidrocarburilor. (< *cétone)*

cézar *s.n.* titlu dat împăraților romani după numele lui Caius Iulius Caesar; *(p. ext.)* împărat. (< lat. *Caesar*, n.p.)

cezarián *adj.* **1.** *(rar)* referitor la împărații romani sau la vremea acestora. **2.** *(med.; în expr. operație cezariană* (și *subst., f.)* = intervenție chirurgicală prin care este scos copilul din pîntecele mamei, atunci cînd nașterea normală este imposibilă. (cf. fr. *césarien)*

cezúră *s.f. (metr.)* pauză ritmică, care împarte versul în două emistihuri. (< fr. *césure*, lat. *caesura* — tăiere)

chefír *s.n.* băutură acrișoară, rezultată din fermentarea artificială a laptelui dulce. (< fr. *kéfir, képhir)*

chei *s.n.* **1.** *(mar.)* construcție de piatră, de beton etc., făcută pe malul unei ape navigabile, pentru acostarea vaselor. **2.** *(rar)* țărm al unei ape amenajat pentru a preveni inundațiile; stradă de-a lungul unui astfel de țărm. (< fr. *quai)*

cheiroptére *s.n. (zool.; la pl.)* ordin de mamifere care au aripi membranoase; *(la sg.)* mamifer care face parte din acest ordin. (< fr. *cheiroptères*, cf. gr. *cheir* — mînă, *pteron* — aripă)

chelonián *s.m. (zool.; la pl.)* ordin de reptile din care fac parte animale cu corpul închis într-o carapace osoasă; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. (< fr. *chéloniens*, cf. gr. *chelone* — broască)

chemiluminescénță *s.f.* emisiune de lumină care se produce cu ocazia unor reacții chimice. (< fr. *chémiluminescence)*

chemoterapie *s.f. (med.)* tratarea unor boli cu ajutorul anumitor substanțe chimice care distrug microbii sau împiedică dezvoltarea lor. (< germ. *Chemotherapie)*

chenopodée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, cu flori, cu stamine și pistil, fără stipele, al căror fruct este o achenă. (< fr. *chénopodes*, cf. gr. *chen* — gîscă, *pous* — picior)

chenzinál *adj. (mai ales despre o plată)* făcut o dată la cincisprezece zile. (< *chenzînă)*

chenzînă *s.f.* salariul unei persoane pe (aproximativ) cincisprezece zile. (< fr. *quinzaine*, *quinze* — cincisprezece)

cheratină *s.f. (biol.)* substanță proteică solidă, care se găsește în epidermă, în păr, în unghii etc. (< fr. *kératine)*

cheratită *s.f. (med.)* inflamație a corneei ochiului, care se manifestă prin apariția unor noduli la marginea sau în interiorul acesteia. (< fr. *kératite*, cf. gr. *keras* — corn)

chermésă *s.f.* serbare cîmpenească cu muzică și dans. (< fr. *kermesse*, cf. ol. *kerkmisse* — misă bisericească)

chesón *s.n.* **1.** *(mil.)* vehicul cu două roți, compartimentat, folosit pentru transportul muniției. **2.** *(mar.)* fiecare dintre încăperile etanșe, create prin compartimentarea unei nave, pentru a împiedica pătrunderea apei în tot vasul deodată, în caz de avarie. ● ladă pentru ținerea proviziilor și a ustensilelor pe bordul unui vas. **3.** *(constr.)* construcție asemănătoare unei cutii, cu ajutorul căreia se pot executa fundații sub apă. (< fr. *caisson)*

chesoniér *s.m.* muncitor care lucrează la un cheson (3). (< *cheson)*

chestioná *vb. I. tr.* a pune întrebări, a întreba. (< fr. *questionner)*

chestionár *s.n.* listă de întrebări întocmită cu scopul de a obține informații, lămuriri asupra unei persoane sau a unor lucruri. (cf. fr. *questionnaire)*

chestiúne *s.f.* **1.** problemă care constituie obiectul unei preocupări, al discuții etc. ● întrebare (pusă unui elev, unui candidat etc.). **2.** *(fam.)* întîmplare, problemă, fapt, lucru. (cf. fr. *question*, lat. *quaestio)*

chéstor *s.m.* **1.** *(rar)* funcție administrativă în parlamentele unor țări burgheze. **2.** *(ieșit din uz)* șeful unei chesturi de poliție. **3.** *(ist.)* magistrat roman care deține diferite funcții financiare. (< lat. *quaestor*, cf. fr. *questeur)*

chestúră *s.f.* **1.** organ polițienesc în regimul trecut, superior unui comisariat, care funcționa numai în orașele mari. ● local unde era instalat acest organ. **2.** *(ist.)* demnitatea și funcția de chestor în vechea Romă. (< lat. *questura*, cf. fr. *questure)*

chétă *s.f.* adunarea unor sume de bani de la public, într-un anumit scop. (< fr. *quête)*

chiánti *s.n. (rar)* varietate de vin italian. (< it. *Chianti*, n.p.)

chiásm *s.n. (lit.)* figură de stil constînd în așezarea încrucișată a două perechi de cuvinte. (cf. gr. *khiasmos* — încrucișare în formă de *x)*

chiásmă *s.f. (anat.)* punct în care se întretaie cele două ramuri ale nervului optic. (< fr. *chiasma*, cf. gr. *khiasmos* — încrucișare în formă de *x)*

chil *s.n. (fiziol.)* lichid rezultat din partea nutritivă a alimentelor, care este absorbit de mucoasa intestinală, pentru a fi răspîndit apoi în tot corpul spre a-l hrăni. (< fr. *chyle*, cf. gr. *chylos* — suc)

chilă *s.f. (mar.)* piesă din axa longitudinală a unei nave, care, împreună cu carlinga centrală, constituie baza scheletului navei. (< fr. *quille*, cf. ol. *kiel)*

chilifér *adj. (în expr.) vase chilifere* = vasele limfatice ale intestinului, în care se absoarbe chilul. (< fr. *chylifère*, cf. fr. *chyle*, lat. *ferre* — a purta)

chim *s.n. (fiziol.)* amestec rezultat din digerarea alimentelor în stomac. (< fr. *chyme*, cf. gr. *chymos* — umoare)

chímic *adj.* de chimie, al chimiei, referitor la chimie. ● care folosește substanțe din chimie. ○ *creion chimic* = creion cu mină violetă, a cărui urmă lăsată pe hîrtie se șterge greu. (cf. fr. *chimique*, it. *chimico)*

chimíe *s.f.* știință care studiază structura internă și proprietățile corpurilor, transformările și combinațiile lor. (cf. fr. *chimie*, lat. t. *chimia*, gr. *chemeia)*

chimíst *s.m.* și *f.* specialist în chimie. (cf. fr. *chimiste)*

chimizáre *s.f.* folosirea multilaterală a proceselor chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură.

chimonó *s.n.* **1.** halat cu mîneci foarte largi (folosit ca îmbrăcăminte mai ales în Japonia). **2.** croială de îmbrăcăminte femeiască, în care mîneca este dintr-o singură bucată cu talia. ● haină feme-

iască (de casă) croită în felul descris mai sus. (< fr. *kimono)*

chinchină *s.f. (bot.)* arbore tropical din a cărui scoarță se extrage chinina. (< fr. *quinquina*, cf. sp. *quinquina)*

chinină *s.f. (chim.)* substanță albă, cristalizată, foarte amară la gust, care se găsește în scoarța arborelui chinchina; este folosită ca medicament febrifug. (< fr. *quinine*, cf. it. *chinina*, sp. *quina, quinquina)*

chinónă *s.f. (chim.)* substanță organică cu molecula formată din șase atomi de carbon și care constituie substanța de bază în sinteza unor materii colorante. (< fr. *quinone)*

chinotehnie *s.f.* totalitatea principiilor și procedeelor folosite pentru creșterea câinilor, ameliorarea raselor acestora etc. (cf. gr. *kyon* — câine, *techne* — meșteșug)

chintál *s.n.* unitate de măsură egală cu 100 kilograme (folosită mai ales pentru cereale). (< fr. *quintal*, cf. ar. *quintar)*

chintesență *s.f.* **1.** *(rar)* a cincea esență, substanță eterică considerată de alchimiști ca al cincilea element, în afară de pământ, apă, aer și foc. **2.** esența, principalul, esențialul într-o concepție, într-un lucru, într-o operă etc. (< fr. *quintessence*, cf. lat. sc. *quinta essentia* < lat. *quinta* — a cincea, fr. *essence* — esență)

chióstro *s.n.* curte cu colonade a unei mănăstiri. ● loc închis cu ziduri. (< it. *chiostro)*

chipiu *s.n.* acoperământ de cap, ca o șapcă rotundă, tare, cu cozoroc, purtat de militari, de unii funcționari etc. (după fr. *képi)*

chirománt *s.m.* ghicitor în palmă. (< it. *chiromante)*

chiromanție *s.f.* îndeletnicire a chiromantului; pretinsă putere de ghicire a viitorului cuiva după liniile palmei. (< it. *chiromanzia*, cf. gr. *cheir* — mînă, *manteia* — prevestire)

chirúrg *s.m. (med.)* specialist în chirurgie. (cf. gr. *cheirurgos*, lat. *chirurgus*, germ. *Chirurg)*

chirurgícál *adj.* referitor la chirurgie; făcut prin chirurgie. (cf. fr. *chirurgical)*

chirurgie *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu tratamentul bolilor prin operații. (cf. fr. *chirurgie*, it., lat. *chirúrgia* gr. < *cheirourgia, cheir* — mînă, *ergon* — muncă)

chíst *s.n.* **1.** *(med.)* tumoare benignă constînd dintr-o pungă plină cu un conținut lichid sau semilichid. **2.** *(zool.)* înveliș foarte rezistent pe care și-l fac unele animale inferioare pentru a se apăra contra influențelor neprielnice ale mediului. (< fr. *kyste*, cf. gr. *kystis* — bășică)

chit[1] *adv. (rar)* achitat, plătit. ○ *(fam.; în expr.) a fi chit* (cu cineva) = a-și fi plătit o datorie față de cineva. (< fr. *quitte)*

chit[2] *s.n.* pastă rezultată din amestecul unei pulberi metalice cu ulei de in, glicerină etc.; este întrebuințată la lipitul geamurilor în cercevele, la astuparea găurilor etc. (< germ. *Kitt)*

chitánță *s.f.* înscris prin care se atestă primirea unei sume de bani, a unor bunuri etc. (< fr. *quittance)*

chitanțiér *s.n.* carnet de chitanțe (< *chitanță)*

chitáră *s.f.* instrument muzical cu șase coarde, care emite sunete prin ciupirea sau lovirea acestora cu degetele. (< it. *chitarra)*

chitarist *s.m.* și *f.* persoană care cîntă din chitară. (< it. *chitarrista)*

chitínă *s.f. (biol.)* substanță organică asemănătoare celulozei, din care sînt făcute unele tegumente ale insectelor și ale crustaceelor. (< fr. *chitine*, cf. gr. *chiton* — tunică)

chitinós *adj. (biol.)* cu chitină. (cf. fr. *chitineux)*

chitui *vb.* IV. *tr.* a lipi, a astupa (ceva) cu chit[2]. (< *chit)*

chiulásă *s.f.* **1.** *(tehn.)* piesă care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. **2.** *(mil.)* culată (la tunuri). (< fr. *culasse)*

chiuretá *vb.* I. *tr. (med.)* a curăța cu chiureta suprafața unei mucoase, *(spec.)* a uterului. (< fr. *cureter)*

chiuretáj *s.n.* chiuretare; *(spec.)* raclaj. (< fr. *curetage)*

chiurétă *s.f. (med.)* instrument chirurgical folosit în obstetrică, ginecologie, otorinolaringologie etc. (< fr. *curette)*

chiuvétă *s.f.* **1.** vas de faianță, de metal etc. (cu o gaură de scurgere) care se fixează în perete sub un robinet de apă. **2.** *(geol.)* teren în formă de căldare. (< fr. *cuvette)*

chix *s.n. (fam.)* nereușită, greș, eșec. ○ *(expr.) a da chix* = a nu izbuti (în atingerea rezultatului propus). (< germ. *Kicks)*

ciacóna *s.f. (rar)* dans care se execută în ritmul castanietelor. (< it. *ciaccona*, cf. sp. *chacona)*

cián *s.n. (chim.)* gaz incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare. (< germ. *Cyan)*

cianhídric *adj. (chim.); (în expr.) acid cianhidric* = lichid incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare. (< fr. *cyanhydrique*, cf. gr. *kyanos* — albastru, *hydor* — apă)

cianhidrizáre *s.f. (agr.)* tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților, pentru a combate paraziții.

cianizáre *s.f. (metal.)* tratament termochimic al unui obiect din aliaj feros, constînd în introducerea acestuia într-o baie de cianuri topite, urmată de o răcire bruscă.

cianuráre *s.f. (chim.)* **1.** procedeu industrial de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace, cu soluții alcaline de cianură de sodiu. **2.** cianizare. (< *cianură*, după fr. *cyanuration)*

cianúră *s.f. (chim.)* sare a acidului cianhidric. (< fr. *cyanure)*
cibernétică *s.f.* știință apărută pe baza dezvoltării contemporane a electronicii, care analizează fenomenele psihofiziologice și sociale în analogie cu mașinile și aparatele electronice, identificînd activitatea creierului cu aceea a mașinii de calculat, iar viața socială cu sistemul electro- și radiocomunicațiilor. (< fr. *cybernétique)*
cicatrice *s.f.* semn, urmă care rămîne după vindecarea unei răni, a unei arsuri etc. ● *(fig.)* urmă a unei nenorociri, a unui rău etc. (< lat. *cicatrix*, fr., it. *cicatrice)*
cicatrizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) vindeca, a (se) închide lăsînd o cicatrice. ● *refl. (fig.)* a se calma, a se liniști, a uita. (< fr. *cicatriser)*
cícero *s.n. (poligr.)* **1.** corp de literă de douăsprezece puncte tipografice. **2.** albitură avînd baza un pătrat cu dimensiunile unui corp de literă de 12 puncte. (< fr. *cicéro)*
ciceróne *s.m.* călăuză care însoțește vizitatorii unui oraș, ai unui muzeu etc., pentru a-i conduce, pentru a le da explicații etc. (< it., fr. *cicérone)*
ciclic *adj.* care se desfășoară în cicluri, care aparține unui ciclu; periodic. ● *(despre o compoziție muzicală)* alcătuit din mai multe părți independente. (< fr. *cyclique*, cf. lat. *cyclicus)*
ciclism *s.n.* sport practicat cu bicicleta. (< fr. *cyclisme)*
ciclíst *s.m.* și *f.* sportiv care practică ciclismul. (cf. fr. *cycliste)*
ciclizáre *s.f. (chim.; în expr.) reacție de ciclizare* = reacție chimică prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide, formînd un ciclu. (după fr. [réaction de] *cyclisation)*
ciclocrós *s.n. (sport)* concurs de ciclism desfășurat pe un teren variat. (cf. engl. *cyclus* — bicicletă, *cross* — cursă)
cicloídă *s.f. (mat.)* curbă descrisă de un punct al unui cerc mobil, care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă. (< fr. *cycloïde*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *eidos* — formă)
ciclón *s.n.* **1.** vînt puternic, cu furtună și vîrtejuri, care bîntuie în special în regiunile tropicale. **2.** *(tehn.)* aparat pentru separarea prafului din gaze cu ajutorul forței centrifuge. (< fr. *cyclone*, cf. gr. *kyklos* — cerc)
ciclóp *s.m.* **1.** *(mit.)* uriaș care avea un singur ochi în frunte. **2.** *(zool.)* rac mic de apă dulce, care are un singur ochi. (< lat. *cyclops*, cf. fr. *cyclope*, it. *ciclope*, gr. *kyklops)*
ciclopentán *s.n. (chim.)* hidrocarbură ciclică saturată, care are cinci atomi în moleculă, folosită ca materie primă în industria chimică .(< fr. *cyclopentane)*
ciclópic *adj. (mit.)* de ciclop (**1**); *(fig.)* uriaș, gigantic. (< *ciclop)*
ciclotrón *s.n. (fiz.)* aparat care servește la accelerarea particulelor elementare folosite în reacții nucleare, în care aceste particule descriu traiectorii eliptice într-un cîmp magnetic și un cîmp electric alternativ. (< fr. *cyclotron)*
cicloturísm *s.n.* turism practicat cu bicicleta.
ciclu *s.n.* **1.** serie, lanț de fenomene, de stări etc. care se produc totdeauna în aceeași ordine. ● serie, număr de luni, de ani etc., după care se reproduc constant anumite fenomene, în aceeași ordine. ● serie de producții literare, de opere științifice etc., care au o temă comună. **2.** *(chim.)* lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. **3.** *(fiz.)* unitate de măsură pentru frecvență (la vibrații). (< lat. *cyclus*, cf. it. *ciclo*, fr. *cycle*, gr. *kyklos* — cerc)
cidru *s.n. (rar)* băutură alcoolică care se obține prin fermentarea mustului de mere. (< fr. *cidre)*
cifrá *vb.* I. **1.** *refl.* a se calcula, a se evalua în cifre. **2.** *tr.* a scrie, a transmite un text prin cifru. (< fr. *chiffrer)*
cifră *s.f.* **1.** semn convențional pentru reprezentarea numerelor. ● *(fig.)* număr, cantitate, sumă. **2.** volum, cuantum al unor operații comerciale, financiare, reprezentat în cifre. **3.** *(chim.)* număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe. (< it. *cifra*, fr. *chiffre*, germ. *Ziffer*, ar. *sifr* — număr)
cifru *s.n.* **1.** vocabular criptografic în care cuvintele sînt înlocuite prin cifre, potrivit unor norme stabilite dinainte; *(p. ext.)* sistem de semne convenționale folosit în comunicări secrete. **2.** încuietoare secretă, care se deschide cu ajutorul unui mecanism bazat pe o combinație de litere sau de cifre; combinația semnelor (litere, cifre) cu care se deschide o astfel de încuietoare. (după fr. *chiffre*, it. *cifra)*
cil *s.m. (biol.)* prelungire protoplasmatică filiformă a celulelor (la unele bacterii, la infuzorii), avînd diferite funcțiuni. (< fr. *cil*, cf. lat. *cilium)*
ciliár *adj. (biol.)* în formă de cil; în legătură cu cilii. (cf. fr. *ciliaire)*
cilindrá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a face operațiile de presare și de nivelare a unei șosele. **2.** a da unui obiect forma de cilindru. (< fr. *cylindrer)*
cilindrée *s.f. (tehn.)* volumul cilindrului unui motor sau al unei mașini cu abur, cuprins între pozițiile extreme ale pistonului. (< fr. *cylindrée)*
cilíndric *adj.* în formă de cilindru. (cf. fr. *cylindrique)*
cilíndru *s.m.* **1.** *(geom.)* corp geometric care rezultă din rotirea unui dreptunghi împrejurul uneia dintre laturile sale. ● corp în formă de sul. **2.** piesă (componentă) a unei mașini, care se rotește în jurul axei sale, servind pentru a conduce, a presa etc. un material; valț. ○ *cilindru compresor* = tăvălug. ● încăpere cilindrică (la motoare) în care

se deplasează pistonul. (< lat. *cylindrus*, cf. fr. *cylindre*, germ. *Zylinder*)

ciment *s.n.* praf fin, obținut prin calcinarea unui amestec de calcar și argilă, care se petrifică prin amestecarea cu apă; este folosit la lucrările de construcții. (cf. it. *cimento*, fr. *ciment*, lat. *caementum* — pietriș)

cimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întări, a (se) lega (cu ciment). ● *(fig.)* a (se) lega, a(se) uni indestructibil, tare; a (se) consolida. (cf. it. *cimentare*, fr. *cimenter*)

cimpanzéu *s.m. (zool.)* maimuță antropomorfă, mare, cu pielea neagră, care trăiește în cete prin Guineea și Congo. (< fr. *chimpanzé* < cuvînt din Africa occidentală)

cinábru *s.n. (chim.)* sulfură de mercur naturală, de culoare roșie. ● culoare roșie-închisă. (< it. *cinabro*, cf. fr. *cinabre*)

cincantín *s.n. (agr.)* varietate de porumb cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunt, de culoare portocalie. (< it. *cinquantino*)

cincinál *adj. (adesea subst.)* care durează o perioadă de cinci ani. (după fr. *quinquennal*, lat. *quinquennalis*)

cineást *s.m.* și *f.* specialist în tehnica sau în arta cinematografică; autor de scenarii cinematografice. (< fr. *cineaste*)

cinefíl *s.m.* și *f.* amator de filme. (< fr. *cinéphyle*)

cinegétic *adj. (liv.)* de vînătoare; vînătoresc. (< fr. *cinégétique*, cf. gr. *kynegetikos* < *kyon* — cîine, *agein* — a conduce)

cinél *s.n.* instrument muzical de percuție; chimval. (< it. *cinelli*)

cinemá *s.n. invar.* cinematograf. (< fr. *cinéma*)

cinemátică *s.f. (fiz.)* ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor independent de cauzele care o produc. (< fr. *cinématique*, cf. gr. *kinema* — mișcare)

cinematográf *s.n.* **1.** local destinat proiectării filmelor pentru public. **2.** cinematografie. (cf. fr. *cinématographe*, gr. *kinema* — mișcare, *graphein* — a scrie)

cinematografiá *vb.* I. *tr.* a filma. (< fr. *cinématographier*)

cinematografíe *s.f.* tehnica înregistrării și a reproducerii imaginilor în mișcare pe film; proiectarea luminoasă pe un ecran a acestor imagini; artă cinematografică; industrie producătoare de filme. (< fr. *cinématographie*)

cinerár *adj. (liv.)* în care se găsește, se păstrează cenușa unui mort. (cf. fr. *cinéraire*, it. *cinerario*, lat. *cinerarius* < *cinis* — cenușă)

cinescóp *s.f. (fiz.)* tub electronic care redă imaginea într-un aparat de televiziune. (< fr. *cinéscope*)

cinétic *adj. (fiz.)* referitor la mișcare; de mișcare. ○ *energie cinetică* = energie pe care o produce un corp în mișcare. (< fr. *cinétique*, cf. gr. *kinetikos* — mișcător)

cinétică *s.f. (fiz.)* parte a fizicii care studiază legile mișcării, ținînd seama de masa corpurilor și de forțele care le pun în mișcare. (cf. fr. *cinétique*)

cinic *adj., s.m.* și *f.* **1.** (persoană) care arată pe față, fără sfială, fapte și gînduri condamnabile; rău, nerușinat, fără scrupule; care denotă sfidare, sfidător. **2.** (filozofie din Grecia antică) care propovăduia o simplitate excesivă, prin întoarcerea la natură și disprețul pentru convenționalism, pentru bogăție și onoruri. (cf. fr. *cynique*, it. *cinico*, gr. *kynikos* — cînesc)

cinísm *s.n.* **1.** mărturisire obraznică și sfidătoare a unor fapte sau gînduri condamnabile; atitudine care sfidează regulile morale ale societății. **2.** filozofie a cinicilor antici. (cf. fr. *cynisme*, gr. *kynismos*)

cinocefál *s.m. (zool.)* maimuță africană care are botul ascuțit ca al unui cîine. (< fr. *cynocéphale*, cf. gr. *kynokephalos* < *kyon* — cîine, *kephale* — cap)

cíntru *s.n. (constr.)* partea concavă a unei bolți sau a unui arc; cofrajul pe care se zidește sau pe care se toarnă o boltă. (< fr. *cintre*)

ciocolátă *s.f.* **1.** amestec solidificat de cacao și zahăr, uneori cu adaosuri de alte substanțe. **2.** băutură preparată din praf de ciocolată (**1**) dizolvat în lapte sau în apă. (< it. *cioccolata*, cf. fr. *chocolat*, germ. *Schokolade*, sp. *chocolate*)

circ *s.n.* **1.** reprezentație al cărei program cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, prezentare de animale dresate etc.; ansamblu artistic care dă asemenea reprezentații. **2.** incinta circulară unde se desfășoară exercițiile acrobatice sau ecvestre ale reprezentațiilor de circ (**1**). ● incintă circulară, descoperită, unde aveau loc jocurile publice la romani. **3.** *(geol.)* depresiune circulară în regiunile înalte ale munților, formată prin eroziune sau prin acțiunea unui ghețar; chiuvetă (**2**). (< lat. *circus*, cf. it. *circo*, fr. *cirque*)

círca *adv.* aproximativ, cam, aproape, ca la. (< lat. *circa*)

circumferință *s.f.* v. c i r c u m f e r i n ț ă .

circuít *s.n.* **1.** mișcare circulară făcută pe un drum închis. **2.** traseu închis (format din fire sau din dispozitive bune conducătoare de electricitate) prin care poate circula curentul. ● sistem de conducte prin care circulă lichide, vapori etc. **3.** *(fin., ec.)* trecere a capitalului de la forma bănească la cea productivă, apoi la forma marfă și din nou la forma bănească. **4.** transformare și prelucrare a materiei prime în produse finite. **5.** *(sport)* traseu

închis, prestabilit pentru a fi străbătut într-o competiție. (cf. fr. *circuit*, it. *circuito*, lat. *circuitus*)

circulá *vb.* I. *intr.* **1.** a se mișca, a se deplasa; a umbla; a fi în mișcare neîntreruptă, a curge într-un circuit. **2.** *(despre zvonuri* etc.) a se propaga, a se răspîndi, a umbla din gură în gură. **3.** a se întrebuința, a fi în uz. (cf. fr. *circuler*, lat. *circulare*)

circulánt *adj.* care circulă; în circulație. (cf. fr. *circulant*)

circulár *adj.* **1.** în formă de cerc, care descrie un cerc. ● *(adv.)* de jur împrejur. **2.** (și *subst., f)* (ordin, dispoziție) care se transmite în aceeași formă la mai multe instituții, persoane etc. // *s.n.* **1.** ferăstrău în formă de disc, care taie prin învîrtire în jurul propriei sale axe. **2.** *(teatru)* fundal care acoperă peretele din fundul scenei. (cf. fr. *circulaire*, lat. *circularis*)

circulatór *adj. (rar)* referitor la circulație, de circulație. ○ *(anat.; în expr.) aparat circulator* = inima și vasele prin care circulă sîngele în corpul animalelor și al omului. (cf. fr. *circulatoire*, lat. *circulatorius*)

circulație *s.f.* **1.** mișcare, deplasare (de oameni, de vehicule pe o cale de comunicație etc.). **2.** mișcare a unui corp într-un circuit. **3.** transmitere, schimb de bunuri, de mărfuri. ○ *circulație monetară* = circulația banilor în procesul schimbului. (cf. fr. *circulation*, lat. *circulatio*)

circumcízie *s.f. (bis.)* tăiere împrejur a prepușului, care face parte din ritul unor religii. (< lat. *circumcisio*)

circumferință *s.f.* **1.** *(mat.)* curbă plană închisă, ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct fix, numit centru; lungimea unui cerc. **2.** linie împrejmuitoare a unui corp rotund, a unui loc. (< lat. *circumferentia* < *circum* — împrejur, *ferre* — a purta, cf. fr. *circonférence*)

circumflex *adj. (în expr.) accent circumflex* = a) semn diacritic care marchează în ortografia noastră căciula literei î; b) accent. (< lat. *circumflexus* < *circum* — împrejur, *flexus* — curbat, cf. fr. *circonflexe*)

circumlocúție *s.f. (lit.)* expunere pe ocolite a unei idei care poate fi redată direct, mai concis; perifrază. (< lat. *circumlocutio* < *circum* — împrejur, *loqui* — a vorbi, cf. fr. *circonlocution*)

circumpolár *adj.* în jurul, în vecinătatea polului. (< fr. *circumpolaire*, cf. lat. *circum* — împrejur, *polus* — pol)

circumscrie *vb.* III. *tr.* **1.** a cuprinde, a încadra, a delimita între anumite margini, limite. **2.** *(mat.)* a face o figură în jurul altei figuri, atingînd-o la margini. (după lat. *circumscribere*, fr. *circonscrire*, cf. lat. *circum* — împrejur, *scribere* — a scrie)

circumscripție *s.f.* diviziune administrativă a unui teritoriu în cadrul unui raion sau al unei regiuni. ○ *circumscripție electorală* = unitate administrativă constituită cu ocazia alegerilor. ● instituție, serviciu care există în cadrul diviziunii administrative descrise mai sus. (cf. lat. *circumscriptio*, fr. *circonscription*)

circumscris *adj. (despre figuri geometrice)* încadrat, înscris într-un cerc. (< *circumscrie*)

circumspéct *adj.* atent (în vorbe, în acțiuni); chibzuit, precaut, prudent. (<lat. *circumspectus*, cf. fr. *circonspect*)

circumspécție *s.f.* chibzuială, precauție, prudență. (< lat. *circumspectio*, cf. fr. *circonspection*)

circumstánță *s.f.* împrejurare, particularitate care însoțește un fapt. ● ocazie, conjunctură (favorabilă sau nefavorabilă). ○ *(loc. adj.* și *adv.) de circumstanță* = pentru o ocazie anumită; de formă, de ochii lumii. (< lat. *circumstantia* < *circum* — împrejur, *stare* — a ține, cf. fr. *circonstance*)

circumstanțiál *adj.* care depinde de o circumstanță, de o împrejurare. ○ *(gram.) complement circumstanțial* (și *subst. n.)* = complement care indică împrejurările în care se petrece acțiunea verbului; *propoziție circumstanțială* (și *subst., f.)* = propoziție secundară care indică împrejurarea în care se desfășoară acțiunea exprimată de propoziția regentă. (cf. fr. *circonstanciel*)

circumvalățíe *s.f.* (mil.) ansamblu de fortificații executat de asediatorul unei cetăți, unui oraș etc. contra vreunui atac din afară. (cf. fr. *circonvallation* < lat. *circumvallare* — a înconjura cu fortificații)

circumvalațiúne *s.f.* v. circumvalație.

circumvolúție *s.f.* **1.** *(anat.)* fiecare dintre cutele sinuoase care se găsesc la suprafața creierului. **2.** *(rar)* rotire, învîrtire. (cf. fr. *circonvolution* < lat. *circumvolutus* — înfășurat împrejur)

circumvoluțiúne *s.f.* v. circumvoluție.

cirenáic *adj. (fil.; în expr.) școala cirenaică* = școală filozofică din Grecia antică, ai cărei adepți proclamau ca scop al existenței omenești obținerea unui maximum de plăceri senzuale. (< *Cirene*, n.p).

ciróză *s.f. (med.)* boală de ficat caracterizată prin apariția unor granulații conjunctive dense în țesutul acestui organ și prin distrugerea celulelor hepatice. (< fr. *cirrhose*, cf. gr. *kirros* — galben)

cirus *s.m. (met.)* tip de nori de culoare albă, strălucitoare, formați din particule de gheață și care plutesc izolați la mare înălțime. (< fr., lat. *cirrus)*

cistă *s.f. (arh.)* vas cilindric de metal, caracteristic pentru prima epocă a fierului din Italia. (< lat. *cista)*

cisternă *s.f.* **1.** recipient montat pe un cadru cu roți, destinat transportului unor lichide. ● vagon de cale ferată înzestrat cu un asemenea recipient. **2.** rezervor (subteran) pentru înmagazinarea apei provenite din ploi sau din zăpezi. (< lat. *cisterna*, cf. it. *cistèrna*)

cisticérc *s.m.* *(zool.)* formă larvară a teniei, de forma unei băşicuţe, mare cît un bob de mazăre, care se fixează în muşchii porcului. (< fr. *cysticerque*, cf. gr. *kystis* — băşică, *kerkos* — coadă)

cisticercóză *s.f.* *(med.)* boală cauzată de localizarea cisticercilor în muşchii sau în slănina porcului. (< fr. *cysticercose*)

cistită *s.f.* *(med.)* boală constînd în inflamarea membranei interne a vezicii urinare. (< fr. *cystite*, cf. gr. *kystis* — băşică)

cistoscóp *s.n.* *(med.)* aparat prevăzut cu un dispozitiv optic, care permite examinarea interiorului vezicii urinare. (< fr. *cystoscope*, cf. gr. *kystis* — băşică, *scopein* — a examina)

cistoscopíe *s.f.* *(med.)* examinare cu cistoscopul a vezicii urinare. (< fr. *cystoscopie*)

cistotóm *s.n.* *(med.)* instrument chirurgical cu care se fac incizii pe vezica urinară. (< fr. *cystotome*, cf. gr. *kystis* — băşică, *tome* — tăietură)

cistotomíe *s.f.* *(med.)* operaţie chirurgicală constînd în tăierea vezicii urinare pentru a scoate piatra din ea. (< fr. *cystotomie*)

citá *vb.* I. *tr.* **1.** a numi, a indica (pe cineva sau ceva) pentru a întări ceva, pentru a face cunoscut; a semnala ceva. **2.** a reproduce exact spusele sau cele scrise de cineva; a da un citat. **3.** a chema (pe cineva) în faţa unei instanţe judecătoreşti printr-o citaţie. (<cf. lat., it. *citare*, fr. *citer*)

citadélă *s.f.* **1.** *(ist.)* fortăreaţă medievală care domina un oraş. **2.** *(fig.)* bastion, focar, centru. (< it. *cittadella* — cetăţuie)

citadín *adj.* de oraş, al oraşului, orăşenesc. // *s.m.* şi *f.* locuitor al unui oraş; orăşean. (< it. *cittadino*)

citáre *s.f.* **1.** acţiunea de a cita şi rezultatul ei. ○ *semnele citării* = ghilimele. **2.** citaţie (< *cita*)

citát *s.n.* pasaj dintr-o scriere, dintr-un autor etc., reprodus întocmai, cu indicaţiile respective. (< germ. *Zitat*)

citatomanie *s.f.* manie de a cita în mod abuziv, mecanic, fără interpretare.

citáţie *s.f.* invitaţie oficială scrisă, prin care cineva este chemat să se prezinte înaintea unei instanţe judecătoreşti; *(p. ext.)* hîrtie oficială care cuprinde această invitaţie. (< lat. *citatio*, it. *citazione*, cf. fr. *citation*)

citoplásmă *s.f.* *(biol.)* protoplasmă situată în afara nucleului, în celula vie. (< fr. *cytoplasme*)

citrát *s.n.* *(chim.)* sare a acidului citric. (< fr. *citrate*)

cítric *adj.* *(chim., în expr.)* *acid citric* = acid organic care se găseşte în fructe şi mai ales în sucul de lămîie; *fructe citrice* (şi *subst.*, *n.*) = lămîia, portocala etc. (< fr. *citrique*)

citrín *s.n.* *(min.)* varietate de cuarţ de culoare galbenă. (< it. *citrino*, cf. lat. *citrinus*)

citronádă *s.f.* băutură preparată din suc de lămîie, apă şi zahăr. (< fr. *citronnade*)

cívic *adj.* propriu cetăţeanului; cetăţenesc. (< lat. *civicus*, cf. fr. *civique*)

civíl *adj.* **1.** privitor la cetăţenii unui stat; referitor la raporturile juridice dintre cetăţeni. ○ *drept civil* = ramură a dreptului care se ocupă cu condiţiile persoanelor, raporturile lor de familie şi diferitele legături juridice care dau naştere la drepturi, obligaţii etc.; *cod civil* = totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile de drept civil; *stare civilă* = situaţia unei persoane, aşa cum rezultă din actele sale privitoare la naştere, căsătorie, deces; *ofiţer al stării civile* = delegat al puterii de stat însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă; *parte civilă* = partea care pretinde despăgubiri pentru daunele suferite cu ocazia unei infracţiuni. **2.** care nu este militar, lipsit de caracter milităresc. ● *război civil* = conflict armat, pentru putere, purtat între două grupuri adverse din acelaşi stat. // *s.m.* şi *f.* persoană care nu face parte din armată. (< lat. *civilis*, cf. it. *civile*, fr. *civil*)

civilizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a duce (un individ, un popor) la civilizaţie, a face să devină sau a deveni civilizat. (< fr. *civiliser*)

civilizát *adj.* **1.** ajuns la un nivel corespunzător al civilizaţiei, care duce o viaţă de civilizaţie. **2.** manierat, politicos. (< *civiliza*)

civilizatór *adj.* care civilizează, răspînditor de civilizaţie. (cf. fr. *civilisateur*)

civilizáţie *s.f.* nivel de dezvoltare la care se găseşte viaţa materială, socială şi morală a unei formaţii sau a unui grup social; stare a vieţii sociale, economice şi culturale a unui popor, a unei epoci etc. (cf. fr. *civilisation*)

civism *s.n.* atitudine, zel de care dă dovadă un bun cetăţean. (< fr. *civisme*)

civitas *s.n.* *(ist.; în organizaţia provincială romană)* teritoriul unui trib local, neroman şi centrul său principal. (< lat. *civitas* — cetate, stat)

cizelá *vb.* I. *tr.* a lucra, a ciopli, a scobi, a orna cu dalta. ● *(fig.)* a şlefui; a împodobi, a înfrumuseţa (o operă, o scriere etc.). (< fr. *ciseler*)

cizelát *adj.* *(despre obiecte)* lucrat minuţios, finisat (cu dalta). ● *(fig.)* lucrat cu îngrijire, migălit; înfrumuseţat; rafinat. (< *cizela*)

cizelúră *s.f.* *(rar)* ornament, înfloriturămigăloasă şi artistică făcută prin cizelare. (< fr. *ciselure*)

clac *s.n. (rar)* pălărie cilindrică care se poate turti și purta sub braț. (< fr. *claque)*

clacáj *s.n. (vet.)* boală a cailor, care se manifestă prin umflarea tendoanelor, în special la picioarele din față.

clamá *vb.* I. *intr. (rar)* a chema cu voce tare, a striga. (< lat. *clamare*, cf. fr. *clamer*, it. *clamare)*

clámă *s.f.* piesă de metal de diferite forme și mărimi, care servește pentru prins hîrtii, părul etc.; agrafă. (< germ. *Klammer)*

clan *s.n.* **1.** comunitate gentilică din comuna primitivă, compusă din indivizi uniți prin legături de rudenie și de limbă; grup de familii înrudite (la scoțieni și la irlandezi). **2.** *(peior.)* clică, grup, facțiune. (< fr. *clan*, cf. gaelic *clan)*

clandestín *adj.* cu caracter secret (fiind oprit de lege); ilicit. (cf. fr. *clandestin*, lat. *clandestinus)*

clar *adj.* **1.** limpede, deslușit, curat. ● transparent. **2.** lămurit, ușor perceptibil, de înțeles. (< lat. *clarus)*

clare *s.n. (chim.)* gaz de luptă iritant, care provoacă strănutatul. (<engl. *Clark*, n.p.)

clarificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) lămuri, a (se) desluși; a (se) limpezi. (cf. fr. *clarifier* < lat. *clarus* — limpede, *facere* — a face)

clarificatór *adj.* care clarifică. (< *clarifica)*

clarinét *s.n. (muz.)* instrument muzical de suflat, compus dintr-un tub de lemn, cu mușțiuc și cu clape. (< fr. *clarinette*, it. *clarinetto)*

clarinetíst *s.m.* și *f. (muz.)* cel care cîntă la clarinet. (cf. fr. *clarinettiste*, it. *clarinettista)*

claritáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este clar; limpezime, limpeziciune, puritate. ● calitate a sunetului sau a vocii de a răsuna distinct și precis. **2.** limpezime în gîndire, în vorbire, în expunerea ideilor; expunere pe înțeles. ○ *(loc. adv.)* *cu claritate* = cu precizie; clar, limpede. (cf. lat. *claritas)*

clarobscúr *s.n. (pict.)* efect artistic de contrast produs prin distribuția luminii și a umbrei profunde într-un tablou. ● pictură monocromă care, pentru a obține efecte, folosește contrastul dintre lumină și umbră. (după it. *chiaroscuro*, fr. *clair-obscur)*

clarvăzătór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care prevede cu precizie ceea ce se poate întîmpla; (spirit) pătrunzător, limpede. (după fr. *clairvoyant*, it. *chiaroveggente)*

clarviziúne *s.f.* însușirea de a pătrunde un fapt, un fenomen etc. și de a prevedea desfășurarea lui. (după fr. *clairvoyance*, it. *chiaroveggenza)*

clasá *vb.* I. *tr.* **1.** a aranja, a ordona, a rîndui (pe clase, pe categorii etc.); a grupa, a ordona ceva într-o ordine oarecare. ● a categorisi pe cineva, devenit inapt pentru muncă, potrivit gradului de invaliditate. ● *refl.* a obține un anumit loc într-un clasament, la o întrecere etc. **2.** *(jur.)* a înceta cercetările într-o anumită pricină, într-un anumit caz etc., din lipsa unor elemente sigure care să îndreptățească continuarea investigațiilor. (< fr. *classer*, cf. it. *classare)*

clasábil *adj.* care poate fi clasat. (cf. fr. *classable)*

clasaménț *s.n.* ordinea reușitei concurenților într-o competiție sportivă. (cf. fr. *classement)*

clásă *s.f.* **I.** grup mare de oameni care au aceleași raporturi față de mijloacele de producție și care ocupă același loc în organizarea socială a muncii. **II. 1.** fiecare dintre subîmpărțirile, despărțiturile mari ale regnului animal sau vegetal. **2.** fiecare dintre grupele de cîte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. **III. 1.** unitate de învățămînt care cuprinde elevi cu același nivel de cunoștințe, cărora urmează să li se predea aceleași materii. **2.** sală în care se țin cursurile pentru un grup de elevi cu același nivel de cunoștințe. **3.** oră de curs. **IV. 1.** categorie a vagoanelor, compartimentelor de tren, a cabinelor de vapor etc. **2.** categorie, grad, rang. (<rus. *klas*, cf. fr., it. *classe*, germ. *Klasse*, lat. *classis)*

clásic *adj.* **1.** *(lit.; despre o lucrare, o operă de artă)* care servește ca model de perfecțiune, ajuns la perfecțiune. ● (și *subst., m.; despre scriitori, artiști* etc.) considerat perfect, care a atins un înalt nivel de perfecțiune, care aparține unei epoci considerate perfectă, model. **2.** tipic, caracteristic. **3.** referitor la lumea antică greco-latină; caracteristic antichității greco-latine. ● conform normelor artei antice greco-latine. **4.** privitor la clasicism (**1**) (cf. fr. *classique*, it. *classico*, lat. *classicus)*

clasicísm *s.n.* **1.** *(lit.)* curent literar și artistic apărut în Europa apuseană în secolul al XVII-lea—al XVIII-lea, care avea ca model de creație operele antichității greco-latine. **2.** ansamblul caracterelor unei opere clasice; perfecțiune, armonie, echilibru, puritate, sobrietate în creație. (cf. fr. *classicisme*, it. *classicismo)*

clasicíst *s.m.* și *f.* specialist în filologia și cultura clasică. (< germ. *Klassizist)*

clasificá *vb.* I. *tr.* a împărți, a rîndui sistematic, a repartiza pe clase, pe categorii; a clasa. ● a face clasificarea unor elevi, a unor candidați etc., potrivit rezultatelor obținute la probele examinatorii. (cf. it. *classificare)*

clasificáre *s.f.* repartizare sistematică pe clase sau într-o anumită ordine. (< *clasifica)*

clasificatór *s.m.* și *f.* persoană care clasifică pe clase. (cf. fr. *classificateur)*

clasificáție *s.f.* clasificare. (cf. it. *classificazione*, fr. *classification)*

clasór *s.n.* **1.** mapă, aibum sau mobilă în care se păstrează documente, fotografii etc. clasate. **2.** aparat întrebuințat pentru clasarea anumitor materiale. (cf. fr. *classeur)*

cláun *s.m.* v. c l o v n.

claustrá *vb.* I. *refl.* și *tr. (rar)* a (se) închide, a (se) izola într-o mănăstire sau într-alt loc retras. (< fr. *claustrer*, cf. lat. *claustrum* — loc închis)

claustrál *adj. (rar)* de mănăstire, mănăstiresc. (cf. fr. *claustral*, lat. med. *claustralis)*

cláuză *s.f. (jur.)* dispoziție, articol special al unei convenții, al unui contract etc. (< cf. lat. med. *clausa*, fr. *clause)*.

clauzúlă *s.f. (lit.)* silaba accentuată împreună cu silabele neaccentuate de la sfîrșitul unui vers; vers final al unei strofe. (cf. it., lat. *clausula)*

clavecín *s.n.* instrument muzical cu coarde de metal și cu claviatură, la care sunetul se producea prin ciupirea pe cale mecanică a coardelor, înlocuit mai tîrziu cu pianul. (< fr. *clavecin*, cf. lat. med. *clavicymbalum* — chimval cu claviatură)

claveciníst *s.m.* și *f. (rar)* cîntăreț la clavecin. (cf. fr. *claveciniste)*

claviatúră *s.f.* sistemul clapelor și al butoanelor de ton la orgă, la pian, la acordeon, la aparatele de radio, la mașina de scris etc. (< germ. *Klaviatur)*

claviculár *adj. (anat.)* care ține de clavicură. (cf. fr. *claviculaire)*

clavículă *s.f. (anat.)* os din centura scapulară care leagă omoplații de stern. (< fr. *clavicule*, cf. lat. *clavicula)*

clavír *s.n. (rar)* pian. (< germ. *Klavier)*

claxón *s.n.* dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit mai ales la automobile. (< fr. *claxon)*

claxoná *vb.* I. *intr.* a suna din claxon, a semnaliza cu claxonul. *(< claxon)*

clelonáj *s.n.* rețea din gărdulețe de nuiele împletite, cu care se consolidează o coastă de deal, o rîpă etc. (< fr. *clayonnage)*

clémă *s.f. (tehn.)* dispozitiv cu care se prind laolaltă două sau mai multe piese, obiecte etc. (< germ. *Klemme*, rus. *klemma)*

cleménț *adj. (rar)* iertător, indulgent, îndurător, milos, bun, blînd. (< lat. *clemens*, cf. fr. *clément*, it. *clemente)*

cleméntă *s.f. (rar)* iertare, indulgență, îndurare, milă, bunătate, blîndețe. (cf. lat. *clementia*, it. *clemenza)*

clepsídră *s.f.* instrument folosit în vechime pentru măsurarea timpului, bazat pe determinarea acestuia cu ajutorul unui lichid sau al nisipului care curgea dintr-un rezervor în alt rezervor; ceas de apă; ceas de nisip. (< fr. *clepsydre*, cf. gr. *klepsydra)*

cleptomán *s.m.* și *f.* suferind de cleptomanie. (< fr. *cleptomane*, cf. gr. *kleptomane)*

cleptomanie *s.f.* înclinație irezistibilă pentru furt (de bani, de obiecte etc.); impulsie morbidă, manie pentru furt. (< fr. *cleptomanie*, cf. gr. *kleptes* — hoț, *mania* — manie)

cler *s.n.* preoțime; totalitatea clericilor dintr-o țară, dintr-o biserică etc. (cf. germ. *Klerus*, lat. *clerus)*

cléric *s.m.* om al bisericii, membru al clerului, preot; călugăr. (cf. germ. *Kleriker*, lat. *clericus)*

clericál *adj.* privitor la clerici sau la clericalism. (cf. germ. *klerikal*, lat. *clericalis)*

clericalísm *s.n.* curent politic reacționar care tinde la extinderea dominației bisericii asupra vieții sociale, politice și culturale a unei țări. (cf. fr. *cléricalisme)*

clică *s.f.* bandă, șleahtă, gașcă, grup de intriganți; coterie. (<fr. *clique)*

clichét *s.n. (tehn.)* pîrghie de formă specială, oscilantă față de un capăt al ei, avînd de obicei rolul de a opri mișcarea unor organe de mașină. (< fr. *cliquet)*

cliént *s.m.* și *f.* **1.** persoană care cumpără frecvent dintr-un magazin, consumator obișnuit al unui local public; mușteriu, consumator. ● cel care apelează la serviciile unui avocat, ale unui medic, ale unui croitor etc., considerat în raport cu acela care îi oferă serviciile sale. **2.** *(ist.)* plebeu roman pus sub patronajul unui patrician. (<lat. *cliens*, cf. fr. *client*, it. *cliente)*

clientelár *adj.* relativ la clientelă **2**); *(p. ext.)* referitor la raportul ce exista între statul roman, ca patron, și populațiile străine, care se recunoșteau dependente de autoritatea Romei. (< *client)*

clientélă *s.f.* **1.** clienții unui negustor, ai unei întreprinderi, ai unui local etc. ● clienții unui avocat, ai unui medic etc. **2.** clienții unui patrician roman. (< lat., it. *clientela*, cf. fr. *clientèle)*

climactérium *s.n. (rar)* fază în viața femeii sau a bărbatului cînd încetează funcțiunea secreției interne a glandelor genitale. (< lat. *climacterium)*

climát *s.n.* **1.** climă. **2.** *(fig.)* atmosferă socială, morală; ambianță. (< fr. *climat*, cf. gr. *klima* — înclinare)

climatéric *adj.* privitor la climă, de climă; climatic. ○ *stațiune climaterică* = stațiune cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratamentul anumitor boli. (cf. fr. *climatérique)*

climátic *adj.* climateric. (cf. fr. *climatique)*

climatológic *adj.* referitor la climatologie; de climatologie. (cf. fr. *climatologique)*

climatológie *s.f.* știință care studiază climele și influența lor asupra vieții. (< fr. *climatologie*, cf. gr. *klima* — înclinație, *logos* — vorbire)

clímax *s.n.* figură retorică în care desfășurarea ideilor, a gîndirii, se face

treptat, în formă de scară. (< lat., fr. *climax)*

climă *s.f.* **1.** totalitatea fenomenelor meteorologice care caracterizează starea medie a atmosferei unei regiuni. **2.** ținut, regiune considerată sub raportul condițiilor atmosferice caracteristice. (cf. it. *clima*, germ. *Klima*, gr. *klima)*

clină *s.f. (rar)* povîrniș, urcuș, teren înclinat. (< it. *clina*, lat. *clino)*

clincher *s.n. (tehn.)* produs intermediar care se obține la fabricarea cimentului, prin arderea marnei sau a unui amestec de argilă cu calcar și prin transformarea acesteia într-o masă compactă și dură. (< rus. *klinker*, cf. germ. *Klinher*, engl. *clinker)*

clingherit *s.n.* material izolant fabricat dintr-un amestec de azbest și cauciuc.

clínic *adj.* făcut în clinică, de clinică. (< fr. *clinique*; cf. gr. *kline* — pat)

clínică *s.f.* spital (sau secție a unui spital) folosit la cercetări științifice sau pentru practica studenților. ● *(rar)* instituție medicală unde un anumit medic specialist dă consultații sau tratează bolnavii. (< fr. *clinique*, it. *clinica)*

clinician *s.m.* și *f.* medic care lucrează într-o clinică. (cf. fr. *clinicien)*

clinográf *s.n.* instrument care servește la determinarea grafică a înclinării pantei terenului. (< fr. *clinographe*, cf. gr. *klino* — înclin, *graphein* — a scrie)

clinométru *s.n.* **1.** instrument care servește la măsurarea unghiurilor verticale față de orizont sau a unghiurilor zenitale față de verticala locului. **2.** instrument care determină înclinarea avionului sau a chilei unei nave. (< fr. *clinomètre*, cf. gr. *klino* — înclin, *metron* — măsură)

clíring *s.n. (com.)* sistem de decontări fără numerar, folosit mai ales între state, care constă în compensarea cererilor și obligațiilor de plată reciproce. (< engl., fr. *clearing)*

clísmă *s.f.* spălătură intestinală făcută prin introducerea unor lichide în intestinul gros, cu ajutorul unor aparate speciale. (< germ. *Klysma*, cf. gr. *klysma)*

clișéu *s.n.* **1.** *(tehn.)* placă (film) fotografică impresionată de lumină, care constituie proba negativă a unei fotografii **2** *(poligr.)* planșă care conține copia unui text sau a unei figuri și care servește pentru imprimare. **3.** *(fig.)* frază banală, expresie stereotipă, folosită în anumite ocazii. (< fr. *cliché)*

clivá *vb.* I. *intr. (min.; despre cristale)* a se despica, a se desface în lame. (< fr. *cliver*, cf. ol. *klieven* — a despica)

clivái *s.n.* desfacere în lame a unor cristale, în direcții determinate; calitatea de a cliva. (< fr. *clivage)*

cloazón *s.n. (mar.)* perete metalic care desparte compartimentele unei nave. (< fr. *cloison)*

clocáj *s.n.* deformația unei table care a fost supusă unei compresiuni în planul ei. (< fr. *cloquage)*

clor *s.n. (chim.)* element chimic gazos, galben-verzui, cu miros înecăcios, foarte toxic, folosit ca decolorant și dezinfectant. (< fr. *chlore*, cf. gr. *chloros* — verzui)

clorát *s.n. (chim.)* sare a acidului cloric, cu proprietăți oxidante și explozive. (< fr. *chlorate)*

clorhídric *adj. (chim., în expr.) acid clorhidric* = acid incolor, coroziv, cu miros înțepător, care se obține prin combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra clorurii de sodiu; este întrebuințat în industria chimică. (< fr. *chlorhydrique)*

clóric *adj. (chim., în expr.) acid cloric* = acid al clorului, care se găsește în cloraţi. (< fr. *chlorique)*

clorizáre *s.f.* operație de sterilizare a apei cu clor. (după fr. *chlorisation)*

clorofílă *s.f. (biol.)* pigment natural, de culoare verde, care se găsește în celulele unor plante și care, sub acțiunea razelor solare, absoarbe din aer bioxidul de carbon necesar plantei. (< fr. *chlorophylle*, cf. gr. *chloros* — verzui, *phyllon* — frunză)

clorofilián *adj. (biol.; în expr.) asimilație clorofiliană* = procesul de asimilare a bioxidului de carbon, care are loc în frunzele verzi ale plantelor, datorită clorofilei, sub influența razelor solare. (cf. fr. *chlorophyllien)*

clorofórm *s.n. (chim.)* lichid volatil, incolor, care este un compus organic al clorului, folosit în medicină. (< fr. *chloroforme)*

cloroformá *vb.* I. *tr. (rar)* a cloroformiza. (< *cloroform*, după fr. *chloroformer*, germ. *chloroformieren)*

cloroformizá *vb.* I. *tr. (med.)* a amorți, a adormi, a narcotiza cu cloroform. (< fr. *chloroformiser)*

cloromicetínă *s.f. (med.)* pulbere albă cu gust amar, insolubilă în apă, cu acțiune bacteriostatică. (< fr. *chloromycétine)*

cloropicrínă *s.f. (chim.)* gaz de luptă sufocant și lacrimogen. (< fr. *chloropicrine)*

clorótic *adj.* suferind de cloroză; *(p. ext.)* anemic, palid; lipsit de vigoare. (< fr. *chlorotique)*

cloróză *s.f.* **1.** *(med.)* boală caracterizată prin împuținarea globulelor roșii din sînge; anemie. **2.** *(bot.)* îngălbenire (totală sau parțială) a organelor verzi ale plantelor, cauzată de distrugerea clorofilei din celule. (< fr. *chlorose*, cf. gr. *chloros* — verde)

clorurá *vb.* I *tr.* **1.** *(chim.)* a trata cu clor unele substanțe organice. **2.** a trata lîna cu clor pentru a-i da luciu

și o mare afinitate pentru coloranți. (< fr. *chlorurer)*

clorúră *s.f. (chim.)* sare a acidului clorhidric; combinație a clorului cu un metal sau cu o substanță organică. ○ *clorură de sodiu* = sare de bucătărie. (< fr. *chlorure)*

closét *s.n.* latrină, privată. (< engl., fr. *closet)*

cloș *s.n. (în expr.) croială cloș* = tip de croială largă (și cu falduri), cu firele țesăturii așezate oblic; *fustă cloș* = fustă largă în partea de jos (și uneori cu falduri). (< fr. *cloche* — clopot)

clovn *s.m.* artist de circ, care urmărește să provoace rîsul prin poznele sale și prin felul în care apare îmbrăcat. (< engl., fr. *clown)*

club *s.n.* **1.** loc într-o întreprindere, într-o instituție etc., unde se reunesc salariații în timpul liber pentru activități cultural-educative, pentru a face sport etc.; local unde funcționează un cerc cultural-educativ. **2.** *(în țările capitaliste)* asociație (politică); cerc, asociație de persoane care se întrunesc regulat într-un anumit local; local care servește unei astfel de asociații. (< fr., engl. *club)*

clúbman *s.m.* membru al unui club (2), persoană care frecventează cluburile. (< engl. *clubman)*

clúpă *s.f.* **1.** *(silv.)* compas forestier pentru măsurarea diametrelor arborilor. **2.** *(tehn.)* portunealtă pentru tăierea manuală a filetului la țevi și la bare rotunde. **3.** *(text.)* piesă la mașina de lățit și egalizat, care prinde marginea țesăturii prelucrate. (< germ. *Kluppe)*

cnócaut *s.n. (sport)* scoaterea din luptă, la box, a adversarului, care este declarat învins dacă nu se ridică de pe podea pînă ce arbitrul numără pînă la zece. (< fr., engl. *knock-out)*

cnócdaun *s.n. (sport)* situație în care boxerul trîntit la pămînt se ridică înainte ca arbitrul să numere pînă la zece, lupta continuînd pînă la timpul prescris. (< fr., engl. *knock-down)*

coabitá *vb.* I. *intr. (jur.; despre un bărbat și o femeie)* a locui împreună, în aceeași casă; a conviețui. (< fr. *cohabiter*, cf. lat. *cohabitare)*

coabitáre *s.f. (jur.)* faptul de a coabita; conviețuire.

coacuzát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care este acuzat în același timp împreună cu alții. (cf. fr. *coaccusé)*

coafá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) pieptăna îngrijit părul, a-și aranja părul la coafor. (< fr. *coiffer)*

coafézã *s.f.* femeie care are meseria de coafor. (< fr. *coiffeuse)*

coafór *s.m.* lucrător specializat în pieptănarea și aranjarea coafurii femeilor. (< fr. *coiffeur)*

coafúră *s.f.* aranjament al părului, felul cum este aranjat părul (în special la femei). (< fr. *coiffure)*

coágul *s.n. (chim.)* gelul obținut prin coagularea unor substanțe coloidale; cheag. (< lat., fr. *coagulum)*

coagulá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) închega, a prinde cheag. (< fr. *coaguler*, cf. lat. *coagulare)*

coagulánt *adj., s.m. (chim.)* (reactiv) care poate produce coagularea unor substanțe coloidale. (cf. fr. *coagulant)*

coalescénță *s.f. (chim.)* strîngerea împreună a picăturilor dintr-o emulsie sau a particulelor dintr-o suspensie. (< fr. *coalescence)*

coalíție *s.f.* alianță dintre două sau mai multe state, grupări politice etc., făcută în vederea unei acțiuni comune. ○ *guvern de coaliție* = guvern la care participă mai multe partide sau fracțiuni politice. (cf. fr. *coalition* < lat. *coalitus* – unit)

coalizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) uni, a (se) alia contra unui inamic comun sau în vederea unor țeluri comune. (< fr. *coaliser)*

coasociát *s.m.* fiecare dintre membrii unei asociații, considerat în legătură cu ceilalți asociați. (cf. fr. *coassocié)*

coautór *s.m.* și *f.* autor care a făcut o lucrare împreună cu altcineva. ● autor al unei infracțiuni pe care a făptuit-o împreună cu alții; părtaș. (după fr. *coauteur)*

coaxiál *adj. (geom.; despre figuri sau corpuri geometrice)* care are o axă comună cu altul. (< *co-* + *axial)*

cobái *s.m. (zool.)* mamifer rozător, foarte prolific, folosit mai ales în experiențele de biologie. ● *(fig.)* obiect al unei experiențe, ființă supusă unei experimentări. (< fr. *cobaye*, cf. sud-americ. *cobayo)*

cobált *s.n. (chim.)* metal alb-argintiu, mai dur decît fierul, avînd diverse întrebuințări. (< fr. *cobalt*, cf. germ. *Kobalt)*

cobaltínă *s.f. (min.)* minereu de cobalt și arsen, cu luciu metalic. (< fr. *cobaltine)*

cobeligeránt *adj. (adesea subst.)* care poartă un război împreună cu altul; aliat. (< *co-* + *beligerant)*

cóbra *s.f. (zool.)* șarpe veninos care trăiește în India, avînd pe gît niște pete negre, mărginite cu alb; șarpe-cu-ochelari; naja. (< fr., port. *cobra)*

coc *s.n.* pieptănătură femeiască, cu părul strîns sau împletit și adunat pe ceafă sau în creștetul capului. (< fr. *coque)*

cóca *s.m. (bot.)* arbust originar din America de Sud, din ale cărui frunze se extrage cocaina. (< fr., it., sp. *coca)*

cocaínă *s.f. (chim.)* substanță toxică extrasă din planta numită coca, folosită ca stupefiant, iar în medicină ca anestezic local. (< fr. *cocaïne)*

cocainomán *s.m.* și *f.* persoană care ia cocaină pentru a-și produce stări de euforie. (< fr. *cocaïnomane)*

cocainomanie *s.f.* obișnuință morbidă de a lua cocaină; viciul cocainomanului. (< fr. *cocaïnomanie)*

cocárdă *s.f.* însignă (adesea în culorile naționale) pe care o poartă militarii la chipiu sau civilii la pălărie. ● emblemă a unei grupări politice, a unui curent etc. ● floare (de ceară) purtată de nuntași la butonieră. (< fr. *cocarde)*

cócă *s.f.* **1.** *(mar.)* ansamblu format de scheletul unei nave și de învelișul ei exterior. **2.** *(av.)* parte componentă a unui avion, constînd din învelișul exterior. ● construcție în formă de barcă, care asigură plutirea hidroavioanelor. (< fr. *coque)*

cóccis *s.n. (anat.)* os triunghiular care se află la extremitatea de jos a coloanei vertebrale; noadă. (< fr. *coccyx*, cf. gr. *kokkyx* — cuc)

cochét *adj., s.m.* și *f.* **1.** (persoană, mai ales femeie) care folosește tot felul de mijloace pentru a plăcea, pentru a seduce; (persoană) îmbrăcată cu gust, elegantă, cu purtări îngrijite, care dorește să placă, să fie admirată. **2.** *(despre lucruri)* drăguț, îngrijit, elegant, grațios. (< fr. *coquet)*

cochetá *vb.* I. *intr.* a încerca, a căuta să fie pe placul unei persoane de sex opus. (< fr. *coqueter)*

cochetărie *s.f.* purtare inspirată de dorința de a plăcea unei persoane de sex opus. (cf. fr. *coquetterie)*

cochílle *s.f.* **1.** *(zool.)* înveliș calcaros compus din una sau din două valve, care constituie scheletul unor moluște. **2.** *(metal.)* formă metalică în care se toarnă diferite piese de mașini. (< fr. *coquille*, cf. lat. *conchylium)*

cocí *s.m. pl. (med.)* bacterii de formă sferică. (< germ. *Kokke*, cf. gr. *kokkos* — grăunte)

cóckpit *s.n. (mar.)* spațiu neacoperit pe punte, amenajat cu banchete pentru călători sau pentru echipaj. (< engl. *cockpit)*

cocón *s.m.* înveliș din fire cu care se înconjură crisalida unor insecte; *(spec.)* gogoașa viermelui de mătase. (< fr. *cocon)*

cócos *s.n. (în expr.) nucă de cocos* = fructul cocotierului, care conține un suc hrănitor și fibre textile întrebuințate în industrie; *lapte de cocos* = suc lăptos extras din nuca de cocos. (< germ. *Kokos*, cf. fr., port. *coco)*

cocótă *s.f.* femeie de moravuri ușoare; prostituată. (< fr. *cocotte)*

cocotiér *s.m.* (bot.) specie de palmier din regiunile tropicale, care produce un fruct comestibil, cunoscut sub numele de nucă de cocos. (< fr. *cocotier)*

cocs *s.n. (chim.)* produs rezultat de la distilarea cărbunilor la temperaturi înalte. (< germ. *Koks*, cf. engl. *coke)*

cocsacíz *s.m.* plantă erbacee perenă, din aceeași familie cu păpădia, care produce un suc din care se extrage cauciuc. (< rus. *kok-sagîz)*

cocsería *s.f. (ind.)* ansamblul instalațiilor în care se fabrică cocs (prin distilarea cărbunilor de pămînt). (< *cocs*, după fr. *cokerie)*

cocsificá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a transforma cărbunele în cocs. (< *cocs*, după fr. *cokéfier)*

cóctail *s.n.* **1.** băutură de origine americană, preparată dintr-un amestec de diferite lichide alcoolice. **2.** reuniune la care se servește această băutură. (< engl., fr. *cocktail)*

cod *s.n.* **1.** culegere de legi dintr-un anumit domeniu al dreptului. ○ *codul muncii* = ansamblu de norme care reglementează raporturile de muncă. **2.** *(fig.)* culegere de norme referitoare la un anumit domeniu de activitate. (> fr. *code*, cf. lat. *codex)*

códa *s.f. (muz.)* serie de măsuri adăugate la partea finală a unei compoziții muzicale pentru a-i da mai multă strălucire. (< it., fr. *coda)*

codebitór *s.m.* și *f. (jur.)* persoană care este datoare (cuiva) împreună cu alții. (cf. fr. *codébiteur)*

codeínă *s.f. (chim.)* substanță extrasă din opiu, folosită în medicină mai ales în tratamentul tusei. (< fr. *codéine*, cf. gr. *kodeia* — capsulă de mac)

codicíl *s.n.* adaos, îndreptare ulterioară la un testament. (< fr. *codicille*, cf. lat. *codicillus)*

codificá *vb.* I. *tr.* a reuni legi disparate, norme juridice într-un cod. (cf. fr. *codifier)*

codísm *s.n.* tactică oportunistă care preconizează situarea partidului în coada maselor și ploconirea lui față de procesul spontan al mișcării muncitorești, negîndu-se astfel rolul conducător al partidului. (< *coadă)*

coechipiér *s.m.* membru al unei echipe, al unei formații etc., în raport cu ceilalți membri ai echipei. (cf. fr. *coéquipier)*

coeficiént *s.m.* **1.** *(mat.)* orice cantitate numerică sau literală așezată înaintea altei cantități pentru a o multiplica. **2.** *(fiz.)* mărime constantă în anumite condiții date, care indică o anumită proprietate a unei substanțe. ○ *coeficient economic* = relație, exprimată în procente, între cantitatea de muncă utilă produsă de un mecanism și cantitatea de energie pe care o consumă acesta. (< fr. *coefficient)*

coercíbil *adj. (despre gaze)* care poate fi comprimat; comprimabil. (cf. fr. *coércible)*

coercitív *adj. (jur.)* care are puterea sau dreptul de a constrînge; constrîngător. (cf. fr. *coercitif)*

coerciție *s.f. (jur.)* constrîngere (mai ales în vederea supunerii față de legi). (cf. fr. *coercition*, lat. *coercitio* < *coercere* — a constrînge)

coeréde *s.m. (jur.)* moștenitor împreună cu alții. (< lat. *coheres*, cf. fr. *cohéritier)*

coerént *adj.* constituit din părți care sînt strîns legate între ele și se succed în

mod logic; strîns, închegat, unit. (cf. fr. *cohérent*, lat. *cohaerens)*

coerénță *s.f.* legătură, unire strînsă (între mai multe elemente, idei, lucruri). (cf. fr. *cohérence*, lat. *cohaerentia)*

coexistá *vb.* I. *intr.* a exista împreună sau simultan cu cineva sau ceva. (cf. fr. *coexister)*

coexistént *adj.* existent în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva. (cf. fr. *coexistant)*

coexistență *s.f.* existență simultană a mai multor lucruri, ființe sau fenomene. (cf. fr. *coexistence)*

coeziúne *s.f.* **1.** *(fiz.)* forță de atracție care se exercită între moleculele unui corp. **2.** *(fig.)* legătură strînsă, de ordin interior. (cf. fr. *cohésion*, lat. *cohaesio)*

cofeínă *s.f.* *(med.)* cafeină. (< germ. *Koffein)*

cofráj *s.n.* *(constr.)* tipar de lemn sau de metal în care se toarnă betonul în stare fluidă. (< fr. *coffrage)*

cofrét *s.n.* *(tehn.)* cutie care adăpostește aparatura de siguranță a unei instalații electrice etc. (< fr. *coffret)*

cognitív *adj.* *(fil.)* relativ la cunoaștere.

cognoscíbil *adj.* *(fil.)* care poate fi cunoscut. (< lat. *cognoscibilis)*

cognoscibilitáte *s.f.* *(fil.)* însușirea a tot ceea ce poate fi cunoscut. (cf. fr. *cognoscibilité)*

cohórtă *s.f.* **1.** *(ist.)* unitate din infanteria romană, cu un efectiv reprezentînd a zecea parte dintr-o legiune. **2.** *(fig.)* mulțime, ceată. (< lat. *cohors*, cf. fr. *cohorte)*

cóifură *s.f.* *(mil.; rar)* denumire generică pentru bonetă, caschetă, cască etc. (< fr. *coiffure)*

coincíde *vb.* III. *intr.* **1.** a se întîmpla, a se produce simultan, în același timp. **2.** a fi la fel, a se potrivi. ● *(despre linii și figuri)* a se suprapune perfect. (< fr. *coïncider*, cf. it. *coincidere* < lat. *cum* — cu, *incidere* — a cădea pe)

coincidență *s.f.* potrivire (întîmplătoare) a două lucruri, evenimente etc. ● stare a două lucruri care coincid; potrivire, nimerească. (cf. fr. *coïncidence*, it. *coincidenza)*

cointeresá *vb.* I. *tr.* a interesa pe cineva într-o acțiune comună, împreună cu alții; a stimula cuiva interesul pentru ceva. (cf. fr. *coïntéresser)*

cóla *s.m.* *(bot.)* arbore tropical ale cărui fructe conțin cafeină și teobromină. ○ *nucă de cola* = fructul arborelui cola. (< fr. *cola*, *kola* < cuvînt sudanez)

colaborá *vb.* I. *intr.* **1.** a lucra, a participa la înfăptuirea unei acțiuni, la elaborarea unei publicații, a unei opere comune etc. **2.** a publica o lucrare într-un periodic, într-o culegere. (cf. fr. *collaborer*, lat. *collaborare* < *cum* — cu, *laborare* — a lucra)

colaboratór *s.m.* și *f.* cel care colaborează cu cineva la o lucrare, la elaborarea unei opere științifice, artistice etc. (cf. fr. *collaborateur)*

colaborațiónist *s.m.* și *f.* persoană care, trădîndu-și țara, a colaborat cu cotropitorii fasciști în timpul celui de-al doilea război mondial. (< fr. *collaborationniste)*

colagén *s.n.* *(chim.)* substanță organică albuminoidă, din care sînt constituite pielea, cartilajele etc. (< fr. *collagène)*

colagóg *s.n.* medicament care excită secreția biliară. (< fr. *cholagogue)*

cólaps *s.n.* *(med)* stare palologică foarte gravă, manifestată prin scăderea bruscă a puterii și încetarea treptată a funcțiunilor cardiace, însoțită de pierderea cunoștinței. (< fr., lat. *collapsus)*

colargól *s.n.* *(chim.)* soluție apoasă, conținînd argint în particule fine, folosită mai ales ca antiseptic. (< fr. *collargol)*

colaterál *adj.* lăturalnic, subordonat; secundar. ○ *(jur.) linie colaterală* = legătură de rudenie care unește între ei pe frați și surori și pe descendenții acestora. (< fr. *collatéral)*

colaționá *vb.* I. *tr.* a confrunta o copie cu originalul; a verifica dacă un document este complet și corect. ● a compara între ele manuscrise și ediții, pentru a stabili variantele. (< fr. *collationner)*

colațiúne *s.f.* **1.** colaționare. **2.** drept de a conferi un beneficiu, un grad universitar etc. (cf. fr. *collation* < lat. *collatio* — reunire, adunare)

colbertísm *s.n.* *(ec.)* sistem teoretic, inspirat de Colbert, potrivit căruia se cere protecționismul temporar al producției naționale, limitîndu-se importarea mărfurilor străine. (< *Colbert*, n.p.)

colecistítă *s.f.* *(med.)* inflamație a vezicii biliare. (< fr. *cholécystite)*

colectá *vb.* I. *tr.* **1.** a aduna, a strînge și a depozita materiale, lucruri etc. **2.** a aduna de la producători diferite produse, pe baza unor contracte încheiate cu aceștia. **3.** *(despre un abces, o rană)* a face puroi; a coace. (< fr. *collecter)*

colécta *s.f.* strîngere de bani (sau de obiecte) prin contribuție benevolă, în scopul ajutorării cuiva. (< fr. *collecte)*

colectiv *s.n.* grup de oameni care lucrează în același loc de producție, avînd interese și concepții comune, purtînd fiecare răspunderea muncii depuse, supunîndu-se unei discipline liber consimțite și acceptînd o conducere unică. ○ *colectiv de catedră* = totalitatea cadrelor didactice din învățămîntul superior, grupate în cadrul unei specialități. // *adj.* **1.** rezultat din munca, din activitatea mai multor persoane; referitor la ideea de colectivitate. **2.** obștesc, social. (cf. fr. *collectif*, lat. *collectivus)*

colectivă *s.f.* gospodărie agricolă colectivă. (< *colectiv)*

colectivism *s.n.* concepție socială care are la bază principiul proprietății obștești asupra mijloacelor de producție

și al muncii în colectiv. (cf. fr. *collectivisme)*

colectivíst *s.m.* și *f.* membru al unei gospodării agricole colective. ● partizan al colectivismului. (cf. fr. *collectiviste)*

colectivitáte *s.f.* comunitate omenească, grup de oameni care duc o viață colectivă; *(p. ext.)* societate. (cf. fr. *collectivité)*

colectivizá *vb.* I. *tr.* a uni pe micii producători din agricultură, pe baza liberului consimțământ, în gospodării agricole colective, transformînd proprietatea lor privată asupra mijloacelor de producție în proprietate socialistă sub forma proprietății cooperatist-colectiviste. (< *colectiv)*

colectór I. *s.m.* și *f.* achizitor de mărfuri, de produse etc. pentru stat, pentru o anumită instituție etc. **II.** *s.n.* încăpere, conductă pentru adunarea și conducerea fluidelor. // *adj. (despre tuburi, vase, bazine)* care colectează fluide, în care se strîng fluide. (cf. fr. *collecteur)*

colectúră *s.f.* oficiu de colectare a cărților. (< germ. *Kollektur)*

colécție *s.f.* **1.** serie de obiecte asemănătoare sau de aceeași categorie, prezentînd o valoare documentară, artistică etc. ● culegere (de opere literare). **2.** *(med.)* puroi colectat într-un țesut bolnav. (cf. fr. *collection*, lat. *collectio)*

colecționá *vb.* I. *tr.* a aduna obiecte de același fel, pentru a alcătui o colecție. (< fr. *collectionner)*

colecționár *s.m.* și *f.* posesor al unei colecții; amator de colecții. (cf. fr. *collectionneur)*

coledóc *adj. (anat.; în expr.) canal coledoc* (și *subst., n.)* = canal prin care se varsă bila în duoden. (< fr. *cholédoque*, cf. gr. *chole* — fiere, *dochos* — care primește)

colég *s.m.* și *f.* tovarăș de studii, de muncă, de activitate etc. (cf. fr. *collègue*, lat. *collega)*

colegatár *s.m. (jur.)* persoană care moștenește împreună cu alții o avere lăsată prin testament. (cf. fr. *colégataire)*

colegiál *adj.* tovărășesc, camaraderesc. (cf. fr. *collégial)*

colegialitáte *s.f.* atitudine, sentimente colegiale; camaraderie. (< *colegial*, după germ. *Kollegialität)*

colegián *s.m.* elev al unui colegiu (5). (cf. fr. *collégien)*

colégiu *s.n.* **1.** grup care formează organul de conducere și de îndrumare al unui periodic, al unei instituții etc. **2.** *(în expr.) colegiu de partid* = organ de control al Partidului Muncitoresc Romîn, care funcționează pe lîngă comitetele regionale. **3.** corp sau asociație a unor persoane care au aceeași profesiune sau aceeași demnitate. **4.** categorie electorală care îngloba în trecut cetățenii cu aceeași avere sau de același rang social. **5.** *(în trecut)* instituție de învățămînt public, asemănătoare liceului, cu o organizare specială. (<fr. *collège*, cf. it. *collegio* < lat. *collegium* — confrerie, tovărășie)

colemie *s.f. (med.)* trecere a bilei în sînge. (< fr. *cholémie*, cf. gr. *chole* — fiere, *haima* — sînge)

coleoptére *s.n. pl. (zool.)* ordin de insecte care au șase picioare și patru aripi (din care două, întărite, acoperă pe celelalte două); *(la sg.)* insectă din acest ordin. (< fr. *coléoptères*, cf. gr. *koleos* — scoarță, *pteron* — aripă)

colerétă *s.f. (rar)* guler mare. ● guleraș. (< fr. *collerette)*

colériс *adj. (rar)* care se supără ușor; irascibil, supărăcios, nervos, mînios. (< fr. *colérique)*

colesterínă *s.f. (biol.)* substanță organică, aflată în protoplasma celulelor și în special în creier și în nervi, care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare. (< fr. *cholestérine*, cf. gr. *chole* — fiere, *stereos* — solid)

colét *s.n.* pachet transportat prin poștă. (< fr. *colis)*

coletărie *s.f.* expediere de mărfuri în cantități mici și sub forme ușor de mînuit; *(p. ext.)* mijloc (mai ales feroviar) de transport pentru aceste mărfuri. (< *colet)*

colhóz *s.n. (în U.R.S.S)* gospodărie agricolă colectivă. (< rus. *kolhoz)*

colhóznic *adj.* de colhoz, referitor la colhoz. // *s.m.* și *f.* membru al unui colhoz. (< rus. *kolhoznik)*

colibacíl *s.m. (med.)* bacil care trăiește în aparatul digestiv și care poate deveni patogen în anumite cazuri. (< fr. *colibacille)*

colibacilóză *s.f. (med.)* boală cauzată de colibacili, manifestată prin dureri generalizate mai ales în regiunea renală. (< fr. *colibacillose)*

colibrí *s.m. invar. (zool.)* nume dat unor specii de păsări foarte mici, cu penele viu colorate și strălucitoare, care trăiesc în regiunea tropicală a Americii; pasăre-muscă. (< fr. *colibri*, cuvînt caraib)

cólică *s.f. (med.)* simptom al unei boli, manifestat prin dureri puternice în regiunea bolnavă. (< fr. *colique)*

collér *s.n.* **1.** șirag, colan de mărgăritare, de pietre prețioase etc. care se poartă la git. **2.** *(fig.)* briu, cerc. (< fr. *collier)*

colimatór *s.n.* dispozitiv optic întrebuințat pentru determinarea unei direcții. ● instrument constituit dintr-o lunetă ajutătoare, care se atașază la luneta unui aparat de măsurat sau de vizat. (< fr. *collimateur)*

colimáție *s.f.* coincidența dintre axa optică a lunetei unui aparat topografic și linia de vizare.

coliniár *adj. (mat.)* pe aceeași linie. (< *co-* + *liniar)*

colír *s.n. (med.)* preparat farmaceutic lichid folosit în tratamentul unor anu-

mite afecțiuni ale ochilor. (< fr. *collyre*, cf. gr. *kollyrion*)

colită *s.f. (med.)* inflamație a colonului intestinului gros, care dă naștere la tulburări digestive. (< fr. *colite*, cf. gr. *kolon* — intestin)

coliziúne *s.f.* **1.** lovire, ciocnire de tendințe, de forțe, de interese contrarii; conflict. **2.** *(rar)* izbire puternică între două corpuri care se mișcă în sensuri opuse. ● încăierare, luptă violentă. (cf. fr. *collision*, it. *collisione*, lat. *collisio* — izbire)

colmatáre *s.f. (tehn.)* astuparea porilor unui material poros prin introducerea unei materii coloidale în masa lui. (după fr. *colmatage*)

coloánă *s.f.* **1.** stîlp de piatră, de marmură etc., de formă cilindrică, destinat să susțină o parte dintr-un edificiu. ● *coloană vertebrală* = șira spinării. ● *(mar.)* parte dintr-un catarg, care iese deasupra punții. **2.** *(fiz.)* masă a unui fluid, care ia formă cilindrică atunci cînd este închisă într-un tub sau cînd țîșnește cu putere dintr-o conductă. **3.** *(poligr.)* șir de rînduri culese. ● rubrică (într-un formular, într-un registru etc.). **4.** șir vertical de cifre. **5.** denumire a mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta verticală, cilindrică, de metal etc. conținînd materiale adsorbante, materiale filtrante etc. **6.** convoi de oameni, de animale, de vehicule care merge orînduit în șiruri paralele în adîncime. (< fr. *colonne*, it. *colonna*)

colocatár *s.m.* și *f.* persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa. (< *co-* + *locatar*)

colócviu *s.n.* **1.** convorbire, discuție (științifică). **2.** examinare, control al cunoștințelor care se face pe calea unor discuții între profesori și studenți, elevi etc. (< lat. *colloquium* — convorbire)

colódiu *s.n. (chim.)* soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de alcool și eter; se folosește în tehnică și în medicină. (< fr. *collodion*, cf. gr. *kollodes* — lipicios, clcios)

cologarítm *s.n. (mat.)* logaritm al inversului unui număr. (< fr. *cologarithme*)

coloíd *adj. (chim.; despre substanțe)* aflat în stare de dispersie, care nu poate trece printr-o membrană. // *s.m. (chim.)* substanță cu proprietăți coloide, în stare coloidală. (< fr. *colloïde*)

coloidál *adj. (chim.)* cu aspect și proprietăți de coloid. ○ *stare coloidală* = stare de diviziune a materiei, în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor lor și aceea a suspensiilor. (cf. fr. *colloïdal*)

colombínă *s.f. (rar)* personaj feminin din comedia italiană, costumat la fel cu arlechinul. (< it. *colombina*)

colón [1] *s.n. (anat.)* parte a intestinului gros cuprinsă între cec și rect. (< fr. *côlon*, cf. gr. *kolon* — intestin)

colón [2] *s.m. (ist.; la romani)* muncitor agricol care, fără să fie sclav, era legat de pămîntul pe care îl lucra, fiind obligat să plătească dijmă proprietarului și să presteze corvezi. (< lat. *colonus*)

colonádă *s.f.* șir de coloane care formează un ansamblu arhitectonic. (< fr. *colonnade*)

colonát *s.n.* stare de colon [2]; formă de organizare socială de la sfîrșitul Imperiului roman, care era caracterizată prin legarea tot mai strînsă a colonilor de pămîntul pe care îl munceau și pentru care plăteau dijmă și prestau corvezi. (< lat. *colonatus*)

colonél *s.n.* **1.** grad de ofițer superior mai mic decît generalul, care comandă de obicei un regiment; ofițer purtînd acest grad. ○ *locotenent-colonel* = grad de ofițer superior maiorului; ofițer care poartă acest grad. **2.** *(poligr.)* corp de literă de șapte puncte. (< fr. *colonel*, it. *colonnello*)

coloniál *adj.* privitor la colonii; provenit din colonii; în stare de colonie. ○ *putere colonială* = stat capitalist care are colonii pe care le exploatează; *politică colonială* = acțiune de asuprire și subjugare economică, politică și națională dusă de statele imperialiste în colonii. (cf. fr. *colonial*)

coloniále *s.f. pl.* articole alimentare de băcănie importate din țări exotice sau *(p. ext.)* produse în interiorul țării. (< germ. *Kolonialwaren*)

colonialísm *s.n.* politică de cucerire, de subjugare și de exploatare economică, națională etc. pe care o duce un stat colonialist în coloniile sale; *(p. ext.)* politică de subjugare dusă de un stat într-o țară supusă influenței lui economice. (< fr. *colonialisme*)

colonialíst *adj.* referitor la colonialism sau la colonii. // *s.m.* imperialist care posedă și exploatează colonii. (< fr. *colonialiste*)

colónie [1] *s.f.* **1.** *(ist.; în antichitate)* cetate sau oraș întemeiat de o altă cetate sau de un alt stat pe teritoriul unei țări străine, cu scopuri comerciale. **2.** țară (înapoiată) care se află în posesiunea și în exploatarea unui stat-metropolă imperialist. **3.** grup, comunitate aparținînd unei anumite naționalități, care s-a stabilit într-o țară străină și menține între membrii săi legături strînse. **4.** grup de copii trimiși la odihnă într-o stațiune balneoclimatică. **5.** *(zool.)* grup, reuniune de indivizi de același fel, care duc viață în comun. (cf. fr. *colonie*, it., lat. *colonia*)

colónie [2] *s.f. (în expr.) apă de colonie* = amestec parfumat de alcool și uleiuri vegetale, folosit în cosmetică. (< fr. *[eau de] Cologne*)

colonist *s.m.* și *f.* persoană care a părăsit țara sau regiunea sa de origine și s-a stabilit într-un loc străin. (< germ. *Kolonist*)

colonizá *vb.* I. *tr.* **1.** a popula cu coloniști (o țară, un teritoriu cucerit). **2.** a popula regiuni (slab populate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. (< fr. *coloniser)*

colonizatór *adj., s.m.* și *f.* (stat, popor) care colonizează o țară sau o regiune. (cf. fr. *colonisateur)*

colontítlu *s.n. (poligr.)* rînd tipărit deasupra textului unei pagini, care cuprinde numele autorului cărții, titlul capitolului etc. (după fr. *colonne-titre)*

colorá *vb.* I. *tr.* **1.** a da culoare, a vopsi (în culori). **2.** *(fig.)* a reliefa, a face expresiv, viu, bogat (stilul unei opere, felul de a scrie etc.). (cf. fr. *colorer*, it. lat. *colorare)*

coloránt *adj., s.m.* (substanță) care are însușirea de a colora. (cf. fr. *colorant*, it. *colorante)*

coloratúră *s.f.* **1.** *(muz.)* efect muzical produs prin introducerea într-o melodie a unor pasaje grele din punct de vedere tehnic (rulade, triluri etc.) care sînt executate cu vocea. O *soprană de coloratură* = soprană care poate executa astfel de pasaje. **2.** *(rar)* bogăție de culori; colorit. (< germ. *Koloratur)*

colorimétru *s.n. (fiz.)* aparat folosit pentru compararea intensității culorilor. (< fr. *colorimètre*, cf. lat. *color* — culoare, gr. *metron* — măsură

colorist *s.m. (pict.)* pictor care excelează în arta întrebuințării culorilor. (cf. fr. *coloriste)*

colorít *s.n.* ansamblul culorilor unui obiect, al unui tablou etc.; efect produs de ansamblul culorilor unui peisaj, ale unui tablou etc. ● culoare. ● *(fig.)* nuanță expresivă, varietate, strălucire (în imagini etc.). (cf. fr. *coloris)*

colós *s.m.* **1.** statuie de o mărime și de o măreție uimitoare. **2.** *(fig.)* om de o statură și de o putere neobișnuită; uriaș; *(p. ext.)* ființă (sau obiect) de proporții uriașe. (< lat. *colossus)*

colosál *adj.* care trece peste măsura obișnuită, extraordinar de mare; uriaș, gigantic, imens. (cf. fr. *colossal*, germ. *kolossal)*

colóstru *s.n.* lapte special, care este secretat patru-cinci zile după nașterea copilului și care alcătuiește prima hrană a nou-născutului. (< lat. *colostra*, cf. it. *colostro*, fr. *colostrum)*

colportá *vb.* I. *tr.* a răspîndi (știri false, zvonuri, bîrfeli etc.). (< fr. *colporter)*

colportáj *s.n.* distribuire, răspîndire, propagare (mai ales a cărților, a presei). ● comerț, negoț ambulant. (cf. fr. *colportage)*

colportór *s.m.* **1.** *(rar)* negustor, vînzător, negustător ambulant. **2.** *(fig.)* răspînditor de știri (necontrolate, false), de zvonuri, de bîrfeli. (cf. fr. *colporteur)*

columbácă *adj., s.f. (zool.; în expr.) muscă columbacă* = insectă asemănătoare unei musculițe, care transmite prin mușcătura ei un venin care poate omorî animalele (mai ales vițele) în corpul cărora este introdus. (< lat. *columbacensis)*

columbár *s.n.* monument funerar cu nișe în care se păstrează cenușa morților. (< lat. *columbarium*, cf. fr. *columbaire)*

colúmnă *s.f.* monument de forma unei coloane, împodobit cu basoreliefuri, ridicat de obicei în amintirea unui personaj sau a unui eveniment istoric. (< lat. *columna)*

cóma *s.f. (fiz.)* aberație a unui sistem optic, în formă de coadă de cometă, cauzată de fascicule de raze incidente, largi și oblice. (< fr. *coma)*

comandá *vb.* I. *tr.* **1.** *(mil.)* a ordona, a porunci (executarea unei dispoziții, a unei mișcări etc.); a deține conducerea, comanda unei unități. ● a porunci, a ordona. **2.** a da în lucru (un obiect, o lucrare) la un meșteșugar etc. ● a solicita, a cere de mîncare, de băut într-un local de consum. (< fr. *commander*, it. *comandare*, cf. lat. *cum* — cu, *mandare* — a ordona)

comandamént *s.n.* **1.** *(mil.)* autoritate, putere, organ de comandă (la o mare unitate); loc unde se găsește acest organ. **2.** *(fig.)* sentință, precept, normă, regulă. **3.** *(jur.; în expr.) comandament prealabil* = act prin care creditorul, prin mijlocirea unui agent judecătoresc, începe executarea imobiliară, somînd pe debitor să plătească datoria. (cf. fr. *commandement*, it. *comandamento)*

comandánt *s.m.* cel care deține comanda (unei unități militare, a unei expediții etc.). (cf. fr. *commandant*, it. *comandante)*

comandatúră *s.f.* comandament (al trupelor germane de ocupație). (< germ. *Kommandatur)*

comándă *s.f.* **1.** ordin, poruncă. ● *metodă de comandă* = metodă folosită de un conducător care ia decizii personale fără a-și consulta colaboratorii. **2.** conducere a unei unități militare. O *post de comandă* = loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. **3.** acțiune de comandare a unui sistem tehnic. **4.** cerere de marfă, de efectuare a unei lucrări etc., făcută unui meseriaș, unui negustor etc. O *(loc. adj.) de comandă* = executat după indicațiile clientului. (< fr. *commande)*

comanditá *vb.* I. *tr. (în economia capitalistă)* a furniza, a împrumuta fonduri în comandită unei întreprinderi comerciale, industriale etc. (< fr. *commanditer)*

comanditár *adj., s.m.* și *f. (în economia capitalistă)* (persoană) care comanditează, care finanțează; împrumutător în comandită. (< fr. *commanditaire)*

comanditát *adj., s.m.* și *f.* (cel) căruia i se comanditează un capital, care răspunde nelimitat pentru gestiune. (cf. fr. *commandité)*

comandítă *s.f. (în economia capitalistă)* contract de asociație comercială, în care unii dintre asociați răspund solidar și cu întreaga lor avere, iar alți asociați răspund numai în limitele capitalului investit. ○ *societate în comandită* = societate bazată pe un astfel de contract. (< fr. *commandite)*

comandór *s.m. (în trecut)* **1.** grad de ofițer în aviație și marină, corespunzînd gradului de colonel din armata de uscat; ofițer avînd acest grad. **2.** rang în ierarhia unor decorații. (< fr. *commandeur)*

comasá *vb.* I *tr.* a reuni, a strînge laolaltă (loturi de pămînt, terenuri etc.); a concentra, a reuni într-o unitate (întreprinderi comerciale, industriale etc.). (< germ. *kommassieren)*

cómă[1] *s.f. (med.)* stare letargică de pierdere a cunoștinței, a sensibilității și a posibilității de mișcare, produsă de o hemoragie cerebrală, de diabet, de uremie etc.; agonie. (< fr. *coma*, cf. gr. *koma* — somn letargic)

cómă[2] *s.f. (muz.)* a noua parte dintr-un sunet, care este cea mai mică diviziune a tonului perceptibilă cu urechea; semn care indică (în muzica instrumentală) frazele și (în muzica vocală) locurile unde se respiră. (< germ. *Komma*, cf. gr. *komma* — fragment de frază)

combatánt *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care participă la o luptă, care ține de, care face parte dintr-o unitate militară de luptă. ● *(fig.)* cel care luptă activ (pentru o idee, pentru un scop etc.). (cf. fr. *combattant)*

combáte *vb.* III. **1.** *tr.* a lupta împotriva unor idei, a unor atitudini și a celor care le susțin. **2.** a lua măsuri de stîrpire a unui flagel social. (< it. *combattere*, cf. fr. *combattre)*

combativ *adj.* dîrz, perseverent în luptă, în susținerea unui punct de vedere, a unei idei etc. (cf. it. *combativo*, fr. *combatif)*

combativitáte *s.f.* însușirea de a fi combativ. (cf. it. *combatività*, fr. *combativité)*

combină *vb.* I. *tr.* a îmbina, a împreuna. ● *tr.* și *refl.* a (se) uni printr-o reacție chimică, dînd naștere unui corp compus. (< fr. *combiner*, cf. it., lat. *combinare)*

combináre *s.f.* acțiunea de a (se) combina; îmbinare. ● *(mat.; la pl.)* totalitatea grupurilor care se pot forma cu un număr de elemente date, astfel încît fiecare grup să conțină sau numai elemente diferite între ele sau numai elemente identice. (< *combina)*

combinát *s.n.* mare întreprindere economică de stat, care reunește mai multe întreprinderi industriale și în care produsele uneia dintre ele servesc celorlalte ca materie primă, semifabricată etc. ○ *combinat sportiv* = ansamblu de mai multe terenuri, săli de gimnastică etc. unde se practică diferite sporturi. (< rus. *kombinat)*

combinatór *s.n. (tehn.)* mecanism care combină circuitele unui motor, ale unui aparat etc. (< rus *kombinator)*

combinație *s.f.* **1.** reunire, îmbinare, combinare. ● *(chim.)* reacție prin care se unesc elemente chimice și se formează un corp compus, cu alte proprietăți fizice și chimice. **2.** *(fam.)* aranjament, plan; calcul. (cf. it. *combinazione*, fr. *combinaison*, lat. *combinatio)*

combínă *s.f.* **1.** *(agr.)* mașină agricolă care execută simultan atît lucrările de secerat cît și pe cele de treierat. **2.** *(tehn.)* mașină care execută în același timp tăierea și încărcarea cărbunilor. (< engl. *combine)*

combinér *s.m.* și *f.* manipulant al unei combine. (< *combină)*

combinezón *s.n.* **1.** obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la umeri pînă la genunchi și care se poartă pe sub rochie. **2.** salopetă. (< fr. *combinaison)*

comburánt *adj.* care întreține arderea, care face să ardă. // *s.m.* substanță care conține oxigen și întreține arderea. (< fr. *comburant*, cf. lat. *comburens* — care arde)

combustíbil *adj.* care (poate) arde. // *s.m.* material care arde dezvoltînd căldură și este folosit de obicei ca izvor de energie calorică. (cf. fr. *combustible)*

combustibilitáte *s.f.* proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul. (cf. fr. *combustibilité*, it. *combustibilità)*

combústie *s.f. (rar)* ardere. (cf. fr. *combustion*, it. *combustione*, lat. *combustio)*

comedie[1] *s.f.* **1.** operă dramatică cu subiect (și deznodămînt) vesel, care ridiculizează defecte, moravuri sau situații caraghioase. **2.** *(fig.)* prefăcătorie, falsitate, ipocrizie. (< fr. *comédie*, cf. lat. *comoedia)*

comédie[2] *s.f.* **1.** poznă, bazaconie, ciudățenie, bizarerie. **2.** *(rar)* comedie. (< it. *commedia)*

comemorá *vb.* I. *tr.* a celebra printr-o ceremonie un eveniment însemnat sau o persoană importantă (mai ales un eveniment trist sau o persoană dispărută). (< fr. *commémorer*, cf. lat. *commemorare* — a aminti)

comemorábil *adj.* care trebuie să fie comemorat; de comemorat. (< cf. fr. *commémorable*, lat. *commemorabilis)*

comemorativ *adj.* care evocă amintirea unui eveniment, a unei persoane etc. (cf. fr. *commemoratif)*

comensualísm *s.n. (biol.)* stare a plantelor sau a animalelor care trăiesc împreună, folosind ca hrană aceleași materii nutritive. (după fr. *commensal)*

comensurábil *adj.* care se poate măsura (cu o unitate de măsură). (< fr. *commensurable)*

comensurabilitáte *s.f.* posibilitatea de a măsura; calitatea a ceea ce este comensurabil. (cf. fr. *commensurabilité)*

comentá *vb.* I. *tr.* **1.** a interpreta, a face observații (pe marginea unei întîmplări, a unei chestiuni etc.). ● *(peior.)* a discuta, a interpreta cu răutate faptele sau spusele cuiva. **2.** a analiza, a explica critic (o operă literară, istorică etc.). (< fr. *commenter*, cf. lat. *commentari)*

comentáriu *s.n.* **1.** apreciere critică a unei probleme, a unui eveniment etc.; explicare, explicație. ● *(peior.)* interpretare răuvoitoare, a faptelor, a spuselor cuiva. **2.** interpretare a unei opere literare, istorice etc. (cf. fr. *commentaire*, lat. *commentarium)*

comentatór *s.m.* și *f.* cel care interpretează o situație, un eveniment, o operă literară, istorică etc. (cf. fr. *commentateur*, lat. *comentator)*

comeráj *s.f. (rar)* trăncăneală, înțepături, vorbe; atitudine de bîrfitor; bîrfeală. (< fr. *commérage)*

comerciál *adj.* referitor la comerț; din comerț. (cf. fr. *commercial*, it. *commerciale)*

comercializá *vb.* I. *tr.* a pune în comerț; a da un caracter comercial (unor mărfuri, unor produse etc.). (< *comercial)*

comerciánt *s.m.* și *f.* persoană care face comerț particular; negustor, negustător. (cf. fr. *commerçant*, it. *commerciante)*

comérț *s.n.* activitate economică constînd din schimbul de mărfuri care are loc pe piață, prin vînzare și cumpărare. (lat. *commercium*, cf. fr. *commerce*, it. *commercio)*

comeseán *s.m.* și *f.* cel care stă la masă împreună cu altcineva, cel care mănîncă la o masă comună; conviv. (< *mesean)*

comestíbil *adj.* care se poate mînca; bun de mîncat. (< fr. *comestible)*

cométă *s.f. (astr.)* astru rătăcitor care descrie o elipsă întinsă și prezintă, de obicei, o prelungire luminoasă. (< fr. *comète*, it., lat. *cometa* < gr. *kometes* — încomat)

cómic *adj.* **1.** propriu comediei, privitor la comedie. **2.** care stîrnește rîsul; hazliu, vesel, ridicol. // *s.m.* **1.** genul comediei; ceea ce provoacă rîsul într-o operă dramatică. **2.** actor care joacă roluri în comedii. (cf. fr. *comique*, it. *comico*, lat. *comicus)*

cominatóriu *adj. (jur.)* care conține amenințarea cu o sancțiune, care amenință cu pedeapsa în caz de contravenire la o clauză. ○ *clauză cominatorie* = clauză penală într-un contract civil, menită să asigure mai bine executarea acestuia; *daune cominatorii* = daune care rezultă dintr-o clauză penală a unui contract. (< fr. *comminatoire* < lat. *comminator* — care amenință)

comís *s.m. (în trecut; în expr.) comis-voiajor* = funcționar comercial care vizitează clienții pentru a obține comenzi de mărfuri. (< fr. *commis)*

comisár[1] *s.m.* **1.** *(în vechea organizare administrativă)* ofițer de poliție, șef al unui comisariat sau al unui birou de poliție. **2.** delegat, împuternicit (într-o funcție, într-un rang etc.). (cf. fr. *commissaire*, it. *commissario* < lat. med. *commissarius)*

comisár[2] *s.m.* **1.** *(în U.R.S.S.)* persoană împuternicită de guvern cu îndeplinirea unei munci politice de răspundere ori a unor sarcini administrative sau economice corespunzătoare funcțiilor unui ministru. ○ *comisar militar* = persoană împuternicită de partidul comunist și de guvernul sovietic, care răspundea, alături de comandant, de capacitatea de luptă și de pregătirea politică a unităților militare. **2.** comandant al unui comisariat militar. (< rus. *komissar)*

comisariát[1] *s.n. (în vechea organizare administrativă)* secție a unei poliții orășenești, condusă de un comisar; local în care funcționa o astfel de secție. (< germ. *Kommissariat*, it. *commissariato*, fr. *commissariat)*

comisariát[2] *s.m.* **1.** organ de conducere militară locală, care face recrutarea și încorporarea celor supuși serviciului militar și ține evidența situației militare a cetățenilor. **2.** instituție sovietică condusă de un comisar[2] **(1.)** (< rus. *komissariat)*

comísie *s.f.* grup de persoane alese de o adunare sau numite de o autoritate în vederea hotărîrii și executării unor sarcini speciale. (cf. fr. *commission*, rus. *komissiia*, it. *comonissione*, lat. med. *commissio)*

comisión *s.n.* **1.** însărcinare dată unei persoane de a face ceva; mesaj trimis printr-un comisionar. **2.** însărcinare dată unei întreprinderi comerciale de a face o operație de cumpărare, de vînzare etc. în contul întreprinderii mandatare; comandă, mandat. ● cotă din suma unei operații comerciale făcute în comision, care este reținută de cel care face (sau care mijlocește) operația; remunerație pentru efectuarea unui serviciu. (< fr. *commission)*

comisionár *s.m.* intermediar în operații comerciale, care primește în schimbul serviciilor făcute un comision. ● persoană care face diferite servicii în schimbul unei anumite sume. (cf. fr. *commissionnaire)*

comisóriu *adj. (jur.)* care produce rezilierea, anularea, stingerea unui contract. (< lat. *commissorius*, cf. fr. *commissoire)*

comisúră *s.f. (anat.)* locul unde se reunesc două părți ale unui organ sau ale corpului; legătură, încheietură. (< fr. *commissure*, cf. lat. *commissura)*

comitagiu *s.m. (ist.)* membru al unei organizații revoluționare bulgare care a luptat pentru eliberarea Macedoniei. (< bulg. *komitagi)*

comitát *s.n. (înv.)* diviziune administrativă; district (în organizarea admi-

nistrativă a Imperiului austro-ungar). (< germ. *Komitat*, cf. lat. med. *comitatus)*.

cómite[1] *s.m. (înv.)* şef al unui comitat. (cf. lat. *comes*, it. *comite)*

comíte[2] *vb.* III. *tr.* a face, a săvîrşi, a făptui. (cf. lat. *committere*, fr. *commettre)*

comitént *s.m.* şi *f. (jur.)* persoană care încredinţează cuiva un mandat, împuternicindu-l să-i facă anumite acte juridice; mandatar. (< germ. *Kommitent*, cf. it. *commettente)*

comitét *s.n.* colectiv (de obicei ales) care conduce activitatea unui anumit domeniu. ○ *comitet central* = organ superior al unui partid comunist sau muncitoresc sau al unei organizaţii de masă, care conduce întreaga activitate a partidului sau a organizaţiei în intervalul dintre două congrese; *comitet executiv* = organ de conducere al unui sfat popular, care exercită funcţiile sfatului în perioada dintre două sesiuni. (< rus. *komitet*, cf. fr. *comité* < engl. *committee)*

comíţii *s.f. pl. (ist.)* adunări în vechea Romă, în care cetăţenii alegeau magistraţii şi votau legile. (< lat. *comitia*, cf. fr. *comices)*

comizeráţie *s.f. (rar)* milă, compătimire. (cf. fr. *commisération*, lat. *commiseratio)*

commódo *adv. (muz.)* cu măsură, cu un anumit ritm. (< it. *commodo* < *con modo)*

comód *adj.* **1.** uşor de întrebuinţat; plăcut. confortabil. ● liniştit, tihnit. **2.** *(peior.; despre oameni)* care nu vrea să facă eforturi; leneş, trîndav. (< fr. *commode)*

comódă *s.f.* mobilă scundă, cu sertare pentru rufe sau pentru diferite obiecte. (< fr. *commode)*

comodităte *s.f.* **1.** situaţia, însuşirea de a fi comod; confort. **2.** *(peior.)* lipsă de efort, de avînt în muncă. (cf. fr. *commodité)*

comóţie *s.f.* zguduire, cutremurare (violentă, bruscă); şoc nervos. ○ *(med.) comoţie cerebrală* = şoc puternic al creierului. (cf. fr. *commotion*, lat. *commotio.)*

compáct *adj.* **1.** în formă de masă bine închegată; îndesat, dens, numeros şi des. ○ *(poligr.) caractere compacte* = litere grase; aldine. **2.** *(fig.)* întunecat, întunecos. (< fr. *compact*, cf. lat. *compactus)*

companie[1] *s.f.* **1.** însoţire, tovărăşie. ○ *damă de companie* = persoană angajată (într-o familie burgheză) pentru a îngriji o persoană bătrînă sau bolnavă. **2.** grup de persoane care-şi petrec timpul împreună, care se distrează împreună; societate. **3.** societate comercială. (< fr. *compagnie*, it. *compagnia)*

compánie[2] *s.f.* **1.** societate pentru exploatarea ţinuturilor coloniale. **2.** *(mil.)* subunitate (la infanterie sau la alte arme speciale) care intră în compunerea batalionului. (< fr. *compagnie*, cf. it. *compagnia)*

compará *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) asemăna, a (se) confrunta (punîndu-se faţă-n faţă). (< *comparer*, cf. it., lat. *comparare)*

comparábil *adj.* care se poate compara. (cf. fr. *comparable*, lat. *comparabilis)*

comparát *adj. (despre discipline ştiinţifice)* care are ca obiect studiul fenomenelor puse în comparaţie; comparativ. (< *compara)*

comparatív *adj.* bazat pe comparaţie; care face, stabileşte o comparaţie. ○ *grad comparativ* (şi *subst., n.)* = formă a adjectivului şi a adverbului care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea între mai multe obiecte sau acţiuni care au aceeaşi însuşire sau între însuşirile aceluiaşi obiect sau ale aceleiaşi acţiuni în momente diferite. ○ *metodă comparativă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică, constînd în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nescrise, prin compararea metodică a unor fapte corespunzătoare de mai tîrziu, din diferite limbi existente. (cf. lat. *comparativus*, fr. *comparatif)*

comparatór *s.n. (fiz.)* aparat care serveşte la determinarea lungimilor, a distanţei dintre două puncte sau dintre două repere. ● instrument care serveşte la compararea riglelor divizate. (cf. fr. *comparateur)*

comparáţie *s.f.* **1.** alăturare a mai multor lucruri, fiinţe, evenimente, fenomene, pentru a stabili asemănări sau deosebiri între ele; asemănare, comparare. ● *(gram.)* forme ale adjectivului şi ale adverbului care indică un anumit grad al însuşirii, al caracteristicii denumite de adjectivul sau adverbul respectiv. ○ *termen de comparaţie* = expresie, idee care serveşte pentru a compara ceva. **2.** *(lit.)* figură de stil care constă în alăturarea a două lucruri, a două persoane etc. pe baza unor trăsături sau a unor calităţi comune. (cf. lat. *comparatio*, it. *comparazione)*

compárs *s.m. (teatru)* personaj mut sau fără rol important. ● *(fig.)* om de nimic. (< fr. *comparse)*

compartiméntă *s.n.* **1.** parte dintr-un spaţiu separată cu pereţi despărţitori; despărţitură. ● diviziune obţinută prin împărţirea unei suprafeţe plane. **2.** sferă, sector, domeniu (de activitate). (< fr. *compartiment*, it. *compartimento)*

compartimentá *vb.* I. *tr.* a împărţi un spaţiu în compartimente. (< fr. *compartimenter)*

compás *s.n.* **1.** instrument cu care se trasează linii curbe şi cu care se fac măsurători de distanţe. **2.** busolă. (< fr. *compas*, it. *compasso)*

compasiúne *s.f.* milă, compătimire. (cf. fr. *compassion*, it. *compassione)*

compatibíl *adj.* care poate exista împreună cu altceva, care se împacă cu

ceva (într-o anumită situație); corespunzător, potrivit. ● *(despre o calitate, o funcție, o profesiune)* care se poate exercita simultan cu altceva. (cf. fr. *compatible*, it. *compatibile)*

compatibilitáte *s.f.* faptul, însușirea de a fi compatibil; potrivire. (cf. fr. *compatibilité)*

compatriót *s.m.* și *f.* persoană din aceeași țară cu altcineva, considerată în raport cu acesta. (< fr. *compatriote)*

compărécá *vb.* I. *intr. (jur.)* a apărea, a se înfățișa în fața unei instanțe judecătorești. (< *părea*, după fr. *comparaître)*

compătímí *vb.* IV. **1.** *tr.* a avea sau a manifesta milă față de suferințele sau de nenorocirea cuiva. **2.** *intr. (înv.)* a suferi împreună cu cineva, a participa la suferința cuiva. (< *pătimi*, după fr. *compatir)*

compéndiu *s.n.* expunere concisă a unei concepții sau a principiilor unei discipline; manual, lucrare (de format mic) cuprinzînd o asemenea expunere. (< lat., fr. *compendium)*

compensá *vb.* I. *tr.* **1.** a înlocui ceva (consumat, deteriorat etc.) prin altceva egal (în valoare etc.); a da un echivalent; a despăgubi. **2.** *(mat.)* a determina valoarea mijlocie sau cea mai probabilă a unui șir de măsurători, ale căror rezultate brute sînt afectate de erori accidentale. ● a înlătura erorile de deviație ale unei busole. (< fr. *compenser*, cf. it., lat. *compensare)*

compensábil *adj.* care se poate compensa. (cf. fr. *compensable*, it. *compensabile)*

compensatór *adj.* care compensează.// *s.n. (tehn.)* sistem tehnic care lucrează în vederea obținerii unei compensări de variație, de efort etc. (cf. fr. *compensateur)*

compensáție *s.f.* compensare; *(p. ext.)* ceea ce reprezintă o compensare, se dă sau folosește pentru a compensa; răsplată, despăgubire. (cf. fr. *compensation*, it. *compensazione*, lat. *compensatio)*

compér[1] *s.m. (rar)* **1.** cumătru. **2.** cuscru. (< fr. *compère)*

cómper[2] *s.m. (rar)* prezentator al unui spectacol de estradă. (< engl. *compeer)*

comperáj *s.n. (rar)* prezentarea unui spectacol de estradă. (< fr. *comperage)*

competént *adj.* **1.** bine informat, cu o părere bazată pe cunoașterea lucrurilor; priceput. **2.** care are căderea, autoritatea legală de a face ceva. (< fr. *compétent*, cf. lat. *competens)*

competénță *s.f.* pricepere, căderea de a se pronunța asupra unei probleme, de a face ceva; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. ○ *(expr.) a fi de competența cuiva* = a intra în atribuțiile cuiva; *a-și declina competența* = a se declara fără autoritate sau fără pregătirea necesară pentru a se pronunța într-o problemă. (cf fr. *compétence*, it. *competenza*, lat. *competentia)*

competitór *s.m.* și *f.* concurent, candidat (într-o competiție). (cf. fr. *compétiteur*, lat. *competitor)*

competíție *s.f.* concurs, întrecere cu caracter sportiv. (cf. fr. *compétition*, it. *competizione*, lat. *competitio)*

compilá *vb.* I. *tr.* a culege fragmente și idei din diverși autori, pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală importantă. (< fr. *compiler*, cf. lat. *compilare* — a jefui)

compilatór *s.m.* și *f.* autor al unei compilații. (cf. fr. *compilateur*, lat. *compilator)*

compilație *s.f.* lucrare care conține idei, fragmente strînse din diferiți autori, fără o prelucrare personală a autorului. (cf. fr. *compilation*, lat. *compilatio)*

complăceá *vb.* II. *refl.* a se simți bine într-o anumită situație; a găsi mulțumire completă în ceva. (< *con-* + *plăcea*, după fr. *complaire*, it. *compiacere)*

complemént *s.n.* **1.** ceea ce se adaugă la ceva (spre întregire sau completare); complinire, adaos. **2.** *(gram.)* parte a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. ○ *complement de agent* = subiectul logic al acțiunii unui verb pasiv. (< cf. fr. *complément*, lat. *complementum)*

complementár *adj.* care întregește un lucru, un fapt etc.; care complinește, completează; întregitor. ○ *(mat.) unghi complementar* = unghi care formează împreună cu un alt unghi un unghi drept; *culori complementare* = culori care prin suprapunere dau culoarea albă. (cf. fr. *complémentaire)*

complét I. *adj.* întreg, desăvîrșit, deplin. ○ *opere complete* = ediție care cuprinde toate operele unui scriitor. ● *(despre un vehicul)* care are toate locurile ocupate; plin. II. *s.n.* **1.** *(în expr.) complet de judecată* = colectiv format din judecători și asesori care pot judeca și pronunța legal o sentință. **2.** costum de haine. III. *adv.* în întregime, cu desăvîrșire. (< fr. *complet*, cf. lat. *completus)*

completá *vb.* I. *tr.* a întregi (un lucru incomplet). (< fr. *compléter)*

completaménte *adv. (rar)* în mod complet, cu desăvîrșire. (< it. *completamente*, cf. fr. *complétement)*

completív *adj.* care complinește, folosește drept complement. ○ *propoziție completivă* (și *subst., f.)* = propoziție subordonată care are rol de complement pe lîngă un verb din altă propoziție. (< lat. *completivus*, cf. fr. *complétif)*

compléx[1] *s.n.* **1.** întreg, unitate compusă din mai multe elemente; sistem cu mai multe elemente (eterogene), care îmbrățișează mai multe domenii. **2.** *(med.)* idei latente, amintiri refulate, care provoacă tulburări neurocerebrale. (< fr. *complexe)*

complex² *adj*, format din mai multe elemente (variate) care alcătuiesc un tot; cu mai multe idei, elemente, unități etc. (< lat. *complexus*, cf. fr. *complexe)*
complexitáte *s.f.* faptul de a fi complex; însușirea a ceea ce este complex; complex. (cf. fr. *complexité)*
complezént *adj.* gata de a servi pe cineva; serviabil, amabil. (< fr. *complaisant)*
complezénță *s.f.* serviabilitate; amabilitate. (cf. fr. *complaisance)*
complicá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) încurca, a provoca complicații, încurcături. ● a face, a deveni complicat. **2.** *refl.* a se agrava, a se înrăutăți. (< *compliquer*, cf. it., lat. *complicare)*
complicátie *s.f.* faptul de a (se) complica; stare complicată; încurcătură. ● agravare a unei boli prin apariția unor noi stări patologice. (cf. fr. *complication*, lat. *complicatio)*
complice *s.m.* și *f.* participant la săvîrșirea unei infracțiuni. ● cel care înlesnește sau ascunde o faptă (de obicei penală, reprobabilă) a cuiva. (< fr., it. *complice*, cf. lat. med. *complex)*
complicitáte *s.f.* *(jur.)* participare la făptuirea unei infracțiuni. ● înlesnire, ascundere a unei fapte penale sau reprobabile săvîrșite de cineva. (cf. fr. *complicité)*
compliment *s.n.* **1.** cuvînt (exagerat) de laudă, de măgulire sau de lingușire adresat cuiva; măgulire, adulare; amabilitate. **2.** *(la pl.)* salutări trimise prin intermediul cuiva. **3.** înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos; plecăciune, reverență. (< fr. *compliment*, it., sp. *complimento)*
complimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (-și) exprima complimente. (1) (< fr. *complimenter)*
complót *s.n.* înțelegere secretă, stabilită între cîteva persoane, în general, cu scopuri criminale; uneltire îndreptată contra unei persoane, contra siguranței statului, contra unui demnitar etc. (< fr. *complot*, cf. it. *complotto)*
complotá *vb.* I. *tr.* a face, a urzi un complot; a unelti. (< fr. *comploter*, cf. it. *complottare)*
complotíst *s.m.* și *f.* cel care participă la un complot. (< *complot)*
complúvium *s.n.* *(ant.)* deschizătură în mijlocul acoperișului la casele romane, prin care cădea în impluvium apa de ploaie. (< lat. *compluvium)*
componént *adj.* *(adesea subst.)* care intră ca parte într-un întreg, într-o compoziție etc. ○ *(chim.) corpuri componente* = corpuri care, combinîndu-se, dau un corp compus; *(fiz.) forțe componente* = forțe care produc asupra unui corp același efect ca o singură forță, numită rezultantă. (cf. lat. *componens*, germ. *Komponente*, it. *componente)*
componénță *s.f.* reunire a mai multor elemente într-un întreg; compoziție, alcătuire. (< *component)*
componíst *s.m.* *(rar)* compozitor. (<germ. *Komponist*, cf. it. *componista)*
componístic *adj.* al unei compoziții muzicale, referitor la o compoziție muzicală. (< *componist)*
comportá *vb.* I. **1.** *refl.* a se purta, a avea o anumită purtare. **2.** *tr.* a aduce cu sine; *(p. ext.)* a necesita, a cere. (< fr. *comporter*, it., lat. *comportare)*
comportamént *s.n.* *(rar)* comportare. (cf. fr. *comportement*, it. *comportamento)*
compóst *s.n.* *(agr.)* îngrășămînt organic compus din resturi de bucătărie, nutreturi alterate etc., supuse unui proces de fermentație lentă. (< engl., fr. *compost)*
compostá *vb.* I. *tr.* **1.** a marca data cu compostorul. **2.** a îngrășa un teren cu compost. (< fr. *composter)*
compostór *s.n.* automat cu care se imprimă data pe un bilet de călătorie. (cf. fr. *composteur)*
compót *s.n.* preparat alimentar făcut din fructe fierte în apă cu zahăr. (< fr. *compote)*
compotiéră *s.f.* vas din care se servește compotul. (cf. fr. *compotier)*
compozée *s.f.* *(bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate monopetale, cu florile reunite într-un capitul; *(la sg.)* plantă din această familie. (< fr. *composées)*
compozít *adj.* făcut, compus din elemente diferite, disparate. ○ *(arhit.;* și *subst., n.) ordin compozit* = ordin folosit de romani, caracterizat prin capitelul care reunește voluta ionică cu frunza de acant din capitelul corintic. (cf. fr. *composite*, lat. *compositus)*
compozíte *s.f. pl.* *(bot.)* compozee. (< fr. *composites)*
compozítor *s.m.* și *f.* cel care compune lucrări muzicale. (< fr. *compositeur)*
compoziție *s.f.* **1.** totalitatea elementelor care alcătuiesc un tot, o unitate, un compus; structură. ○ *(chim.)* compus; amestec. **2.** operă artistică, în special muzicală. **3.** *(muz.)* studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale; arta de a compune muzică, potrivit unor anumite reguli. ● mod în care a fost compusă o bucată muzicală; structură muzicală. **4.** aranjament, dispunere a elementelor unei picturi, ale unui tablou. ● gen de pictură care reprezintă personaje în acțiune. **5.** lucrare scrisă a unui elev, în care se dezvoltă o temă oarecare. **6.** *(metal.)* aliaj de plumb cu cositor, folosit pentru lipituri moi. (cf. fr. *composition*, it. *composizione*, lat. *compositio)*
compradór *adj.*, *s.n.* (parte a burgheziei din țările coloniale și dependente) care pactizează cu imperialismul străin, în scopul menținerii asupririi coloniale. (< sp. *comprador)*
comprehensíbil *adj.* ușor de înțeles; inteligibil; clar. (cf. fr. *compréhensible)*
comprehensiúne *s.f.* putere de pătrundere, de înțelegere; pricepere; cunoștință,

cunoaștere. (cf. fr. *compréhension*, lat. *comprehensio)*

comprehensív *adj.* care înțelege ușor și just; inteligent, deștept, vioi, ager, pătrunzător. (cf. fr. *compréhensif*, lat. *comprehensivus)*

comprésă *s.f.* bucată de pînză care se aplică (udată cu apă sau cu un medicament) pe o parte bolnavă a corpului. (< fr. *compresse)*

compresíbil *adj. (fiz.; despre corpuri)* care se poate comprima; comprimabil. (cf. fr. *compressible*, it. *compressibile)*

compresibilitáte *s.f. (fiz.)* calitatea unui corp de a fi compresibil. (cf. fr. *compressibilité*, it. *compressibilità)*

compresiúne *s.f. (fiz.)* **1.** comprimare. **2.** interval de timp în care fluidul dintr-un motor sau dintr-un compresor își micșorează volumul. (cf. fr. *compression*, it. *compressione*, lat. *compressio)*

compresív *adj.* care servește pentru a lega strîns. ● *(fig.)* care restrînge, comprimă. (cf. fr. *compressif*, it. *compressivo)*

compresór *s.n.* **1.** *(tehn.)* mașină cu care se ridică presiunea unui gaz. **2.** mașină rutieră, formată dintr-un cilindru masiv și greu, care servește la nivelarea drumurilor. **3.** *(med.)* instrument cu care se strînge un vas de sînge. // *adj.* care comprimă. (< fr. *compresseur)*

comprimá *vb.* I. *tr.* **1.** a micșora volumul unui corp (mai ales al unui gaz) folosind o forță sau o presiune exterioară; a presa. ● *(fig.)* a reprima, a înăbuși. **2.** a restrînge, a reduce personalul unei întreprinderi, al unei instituții etc. (< fr. *comprimer*, cf. it., lat. *comprimere)*

comprimábil *adj.* care se poate comprima. (cf. fr. *comprimable)*

comprimát[1] *adj.* condensat, redus (ca volum) prin presiune, prin presare. ○ *aer comprimat* = aer supus unei presiuni mari, avînd diverse întrebuințări în industrie. (cf. fr. *comprimé)*

comprimát[2] *s.n.* medicament de consistență solidă, obținut prin comprimarea unor pulberi; pastilă, tabletă. (cf. fr. *comprimé)*

compromís *s.n.* înțelegere, acord care se bazează pe renunțări și pe concesii reciproce. (< fr. *compromis)*

compromíte *vb.* III. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) pune într-o situație critică, într-o lumină nefavorabilă; a (se) discredita. **2.** *tr.* a primejdui; a strica, a distruge. (< lat. *compromittere*, cf. fr. *compromettre)*

compúnd *s.n. (tehn.)* nume dat mai multor aparate făcute din diferite materiale asociate. (< engl., fr. *compound)*

compúne *vb.* III. *tr.* **1.** a alcătui, a forma un întreg. ● *refl.* a consta, a fi alcătuit din... **2.** a crea, a face o operă artistică (literară, muzicală etc.). (< lat. *componere*, cf. fr. *composer)*

compúnere *s.f.* **1.** alcătuire. **2.** *(concr.)* bucată literară sau muzicală; compoziție. **3.** lucrare școlară asupra unei teme. (< *compune)*

compús *adj.* format din mai multe elemente. ○ *(chim.) corp compus* (și *subst., m.)* = substanță chimică obținută prin unirea mai multor elemente diferite; *(gram.) timp compus* = timp format cu ajutorul verbelor auxiliare. (< *compune)*

compút *s.n.* calcul al timpului, făcut pentru a fixa data paștilor și pentru a socoti calendarul bisericesc. (< fr. *comput*, it. *computo* < lat. t. *computus* — socoteală)

comsomolíst *s.m.* și *f.* membru al organizației revoluționare a tineretului sovietic. // *adj.* care aparține Comsomolului. (< rus. *Komsomol)*

común *adj.* **1.** care aparține mai multora sau tuturor; folosit de toți sau de mai mulți; obștesc. ○ *(jur.) drept comun* = totalitatea legilor cu aplicare generală; *(gram.) substantiv comun* = substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel; *(mat.) factor comun* = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume; *divizor comun* = număr întreg cu care se împart exact mai multe numere întregi date; *multiplu comun* = număr care este divizibil prin mai multe numere întregi date; *numitor comun* = numitor care aparține mai multor fracții. ○ *(expr.) a face cauză comună cu cineva* = a fi de partea cuiva (într-o chestiune, într-o discuție etc.). **2.** obișnuit, normal. ○ *loc comun* = idee care apare la mai mulți sau la toți în același fel, banalizîndu-se prin deasa ei întrebuințare. **3.** banal, de rînd. // *s.n.* ceea ce aparține tuturor sau mai multora; ceea ce este alcătuit pe baze obștești. ○ *(loc. adv.) în comun* = laolaltă, împreună. ○ *(expr.) a ieși din comun* = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit. (< lat. *communis*, cf. fr. *comun)*

comunál *adj.* de comună, privitor la comună; care unește două sau mai multe comune. (cf. fr. *communal)*

comunárd *s.m.* și *f.* partizan al Comunei din Paris. (< fr. *communard)*

comúnă *s.f.* **1.** *(în vechea organizare administrativă)* diviziune teritorială, administrată de un primar și de un consiliu municipal. ● oraș medieval (dezvoltat în apusul Europei din vechile cetăți situate pe căile de comunicație comercială) care se bucura de o anumită autonomie politică. **2.** unitate administrativă compusă din unul sau mai multe sate sau cătune și condusă de un sfat popular comunal. **3.** *(în expr.) comuna primitivă* = prima formație socială, corespunzînd unor forțe de producție slab dezvoltate, bazată pe proprietatea comună asupra mijloacelor de producție și pe relații de colaborare și ajutor reciproc. ○ *Comuna din Paris* = formă de guvernare a orașului Paris, instituită în 1871 de masele muncitoare răsculate, constituind prima încercare de instaurare a dictaturii proletaria-

tului; *Camera Comunelor* = una dintre cele două Camere ale parlamentului englez. (< fr. *commune*, it. *comune*, cf. lat. med. *communa*)

comunicá *vb.* I. **1.** *tr.* a face cunoscut; a înștiința, a transmite. **2.** *intr.* a fi, a se pune în legătură cu..., a vorbi cu...; a duce la... (< fr. *communiquer*, cf. it., lat. *communicare*)

comunicánt *adj.* *(fiz.; în expr.)* *vase comunicante* = sistem de tuburi (sau de vase) care comunică între ele și în care un lichid se ridică în toate la același nivel. (cf. fr. *communicant*)

comunicáre *s.f.* **1.** înștiințare, știre; raport, relație, legătură. **2.** prezentare, într-un cerc restrîns de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică; lucrare care face obiectul unei comunicări. (< *comunica*)

comunicát *s.f.* înștiințare, informație oficială difuzată prin presă, prin radio etc. asupra unor anumite tratative diplomatice, evenimente etc. ● buletin oficial al comandamentului suprem al unei armate, prin care se informează publicul, în timp de război, cu privire la operațiile militare. (cf. fr. *communiqué*, -it. *comunicato*)

comunicatív *adj.* **1.** *(despre oameni)* care intră ușor în legătură cu ceilalți; sociabil. **2.** ușor de transmis de la o persoană la alta. (cf. fr. *communicatif*)

comunicativitáte *s.f.* însușirea de a fi comunicativ. (< *comunicativ*)

comunicáție *s.f.* mijloc de legătură între două puncte; legătură, contact. (cf. fr. *communication*, lat. *communicatio*)

comunísm *s.n.* **1.** orînduire social-economică care constituie treapta cea mai înaltă de dezvoltare socială, care urmează după desăvîrșirea construirii socialismului, caracterizată prin dispariția diferențelor de clase și a deosebirilor esențiale dintre sat și oraș, dintre munca fizică și cea intelectuală și prin aplicarea principiului „de la fiecare după capacitățile sale, fiecăruia după nevoile sale". **2.** ideologia, teoria înfăptuirii orînduirii comuniste. (< fr. *communisme*)

comuníst *adj.* care ține de comunism, bazat pe principiile comunismului; privitor la comunism. // *s.m.* și *f.* membru al unui partid marxist-leninist, partizan al comunismului. (< fr. *communiste*)

comunitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi comun mai multor lucruri sau ființe; posesiune în comun. **2.** totalitatea celor care trăiesc în același loc sau au aceleași obiceiuri, aceleași norme de viață etc.; colectivitate, societate. (< lat. *communitas*, cf. fr. *communauté*, it. *comunità*)

comuniúne *s.f.* **1.** legătură, unire trainică, strînsă. **2.** *(bis.)* momentul împărtășaniei; primirea împărtășaniei. (< lat. bis. *communio*)

comutá *vb.* I. *tr.* *(jur.)* a schimba o pedeapsă mai grea într-una mai ușoară. (< lat. *commutare*)

comutábil *adj.* *(despre pedepse)* care se poate comuta. (cf. fr. *commutable*)

cumutatór *s.n.* *(tehn.)* dispozitiv pentru inversarea sensului unui curent electric sau pentru schimbarea unui sistem de conexiuni prin altul; întrerupător; șaltăr. (< fr. *commutateur*)

con *s.n.* **1.** *(mat.)* corp rezultat din rotirea unui triunghi dreptunghi în jurul uneia din catetele sale; *(p. ext.)* obiect cu o astfel de formă; *(geol.)* *con vulcanic* = partea exterioară, în formă de con, a unui vulcan; *con de lumină* = fascicul de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. **2.** fructul coniferelor. (< lat. *conus*, gr. *konos*, cf. fr. *cône*)

conațiónal *s.m.* și *f.* persoană care face parte din aceeași națiune cu alta, considerată în raport cu aceasta. (< co- + *național*)

con brío *loc. adv.* *(muz.)* cu strălucire. (< it. *con brio*)

concasá *vb.* I. *tr.* a sfărîma un material solid, a fărîmița. (< fr. *concasser*)

concasór *s.n.* *(tehn.)* mașină de sfărîmat materiale dure, folosită în industriile extractive sau de prelucrare. (cf. fr. *concasseur*)

concáv *adj.* (op. c o n v e x) care prezintă o adîncitură, o scobitură. (< fr. *concave*, cf. lat. *concavus*)

concavitáte *s.f.* scobitură, adîncitură într-un corp concav. (cf. fr. *concavité*)

concéde *vb.* III. *tr.* a îngădui, a acorda, a ceda de bunăvoie (un privilegiu, un drept etc.). (< fr. *concéder*, cf. it., lat. *concedere*)

concedlá *vb.* I. *tr.* **1.** a scoate, a îndepărta din serviciu, dintr-o funcție etc. **2.** *(rar)* a îngădui cuiva să se retragă; a pofti pe cineva să plece, să părăsească un anumit loc. (< fr. *congédier*)

concentrá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) strînge, a (se) aduna, a (se) acumula într-un singur loc, într-un anumit centru. **2.** *tr.* a chema vremelnic sub arme un rezervist, pentru instruire. **3.** *refl.* a-și aținti privirea, a-și încorda atenția într-un anumit punct, către ceva; a fi absorbit de ceva. **4.** *tr.* *(chim.)* a mări procentul unui component într-o soluție sau într-un amestec. **5.** *tr.* *(tehn.)* a separa părțile cu minereuri utile din minereul brut. (< fr. *concentrer*, cf. it. *concentrare*)

concentráre *s.f.* acțiunea de a (se) concentra și rezultatul ei. ○ *lagăr de concentrare* = loc în care, în regimurile reacționare, sînt închiși cetățenii considerați periculoși regimului. (< *concentra*)

concentrát *s.m.* **1.** produs minier cu substanțe utile, extrase din minereu steril și folosit în metalurgie. **2.** produs alimentar obținut prin uscarea și presarea unui aliment fără ca acesta să-și piardă calitățile nutritive. // *adj.* *(chim.)* care are concentrație mare. (< *concentra*)

concentrație *s.f. (chim.)* grad de saturare, de densitate al unui corp; raportul care se stabilește între o cantitate de substanță dizolvată și cantitatea de solvent sau de soluție obținută. (cf. fr. *concentration*, it. *concentrazione*)
concéntric *adj. (mat.; despre cercuri, curbe* etc.) care au un centru comun. (cf. fr. *concentrique*, it. *concentrico*)
concépe *vb.* III. **I.** *tr.* **1.** a imagina, a crea. **2.** a-și face o idee (cu privire la ceva); a pricepe, a înțelege. **3.** a formula (ceva) într-un anumit fel, a exprima. **II.** *intr. (despre femei)* a rămîne însărcinată; a zămisli. (< lat. *concipere, conceptum*, cf. it. *concepere*)
concépt *s.n.* **1.** *(fil.)* idee generală care reflectă just realitatea; noțiune. **2.** ciornă, bruion, schiță. (cf. fr. *concept*, lat. *conceptus*)
conceptácul *s.n. (bot.)* cavitate care cuprinde organele reproducătoare la unele criptogame. (cf. fr. *conceptacle*)
conceptuál *adj.* care ține de concept (1); abstract. (cf. fr. *conceptuel*)
conceptualísm *s.n. (fil.)* curent în filozofia scolastică medievală, care recunoștea existența noțiunilor în mintea oamenilor ca formă deosebită a cunoașterii realității. (< fr. *conceptualisme*)
concépție *s.f.* **1.** sistem de idei privitor la probleme filozofice, științifice, literare etc.; înțelegere, interpretare a fenomenelor potrivit cu aceste idei; mod de a concepe ceva. **2.** zămislire, procreare (a unui copil). (cf. lat. *conceptio*, fr. *conception*)
concepționísm *s.n. (fil.)* teorie idealistă care consideră universul ca rezultat al unei concepții personale.
concérn *s.n. (ec.)* reunire de întreprinderi economice capitaliste sub conducerea unui grup restrîns de monopoliști, în care întreprinderile își păstrează formal o oarecare individualitate. (< germ. *Konzern*, engl. *concern*)
concért *s.n.* **1.** *(muz.)* compoziție muzicală armonică în trei părți, scrisă pentru mai multe instrumente și voci. ● compoziție muzicală pentru unul sau mai multe instrumente, cu acompaniament de orchestră. **2.** executare în fața publicului a unor opere muzicale. **3.** *(rar)* înțelegere, acord, armonie. (< fr. *concert*, it., fr. *concerto*)
concertá *vb.* I. *intr.* a da un concert. (< it. *concertare*, cf. fr. *concerter*)
concertánt *adj.* care concertează, care cîntă un concert. ○ *(muz.) simfonie concertantă* = simfonie în care două sau mai multe instrumente au rol dominant în orchestră; *voce concertantă* = voce principală într-un cor. (cf. it. *concertante*)
concertínă *s.f.* instrument asemănător acordeonului, avînd fețele laterale hexagonale. (< fr. *concertina*)
concertíst *s.m.* și *f.* muzicant care concertează, care dă concerte sau recitaluri. (cf. fr. *concertiste*)
concértmaistru *s.m. (muz.)* primul violonist al unei orchestre, care îl poate înlocui și pe dirijor. (cf. germ. *Konzertmeister*)
concésie *s.f.* îngăduință; cedare, renunțare benevolă (la ceva) în favoarea cuiva. (cf. fr. *concession*, lat. *concessio*)
concesioná *vb.* I. *tr.* a da în concesiune, a acorda o concesiune. (< *concesie*)
concesionár *s.m.* beneficiar al unei concesiuni, cel care a obținut o concesiune. (cf. fr. *concessionnaire*)
concesiúne *s.f.* drept de a exploata un bun, o întreprindere etc., acordat de un stat unor particulari (străini); *(p. ext.)* obiectul unei astfel de exploatări. (cf. fr. *concession*, lat. *concessio*)
concesív *adj.* care face concesii; îngăduitor. ○ *(gram.) propoziție concesivă* (și *subst., f.*) = propoziție subordonată, care arată că acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza, deși există o piedică la aceasta; *conjuncție concesivă* = conjuncție care introduce o propoziție concesivă. (cf. fr. *concessif*, lat. *concessivus*)
concetățéan *s.m.* și *f.* cetățean al unui stat, considerat în raport cu ceilalți cetățeni; compatriot. ● cetățean al unui oraș, considerat în raport cu ceilalți cetățeni ai aceluiași oraș. (< *cetățean*, după fr. *concitoyen*)
conchcránt *adj. (rar)* cuceritor. (< fr. *conquérant*)
conchíde *vb.* III. *tr.* și *intr.* a trage o concluzie, a conclude, a încheia. (< lat. *concludere*, după *închide*)
conchiliologíe *s.f.* parte a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor.
conchistadór *s.m. (rar)* aventurier spaniol din secolele al XV-lea și al XVI-lea care pleca să cucerească teritorii din America sau din altă parte a lumii. (< sp., fr. *conquistador*)
conchistă *s.f.* cucerire (amoroasă), femeie sedusă, cucerită. (< it., sp. *conquista*)
conciliá *vb.* I. *tr.* a pune de acord, a împăca. (lat., it. *conciliare*, cf. fr. *concilier*)
conciliábul *s.n.* **1.** consfătuire secretă între oameni care plănuiesc, pun la cale ceva (nepermis). **2.** reuniune a prelaților schismatici. (< lat. *conciliabulum*, cf. fr. *conciliabule*)
conciliánt *adj.* împăciuitor; ușor de înduplecat. (< fr. *conciliant*)
conciliatór *adj.* care tinde spre un acord, spre împăcare; împăciuitor. ● partizan al compromisului în fața unor divergențe principale; oportunist, împăciuitorist. // *s.m.* și *f.* împăciuitorist. (cf. fr. *conciliateur*)
concilliáție *s.f.* împăcare; procedură de împăcare, în dreptul internațional, urmărind înlăturarea conflictelor. (< fr. *conciliation*, cf. lat. *conciliatio*)
conciliére *s.f.* împăcare; acord, unire. (< *concilia*)

concíliu *s.n. (bis.)* adunare de prelaţi în care se decide asupra unor chestiuni de dogmă, de morală etc.; sinod. (< lat. *concilium*, cf. it. *concilio)*

concís *adj. (despre stil, opere literare etc.)* exprimat pe scurt, concentrat; laconic. (< lat. *concisus*, cf. fr. *concis)*

concízie *s.f.* calitatea de a fi concis; exprimare, formulare scurtă; laconism. (cf. lat. *concisio*, fr. *concision)*

concláv *s.n.* **1.** *(ant.)* încăpere în care matroanele romane se retrăgeau pentru a-şi primi prietenii apropiaţi. **2.** adunare a cardinalilor pentru alegerea unui papă; loc unde se ţine această adunare. (< lat. *conclave* — cameră închisă cu cheia, cf. fr., it. *conclave)*

concl|úde *vb.* III. *tr.* a conchide, a încheia. (< lat., it. *concludere)*

concludént *adj. (adesea adv.)* care dovedeşte în mod vădit realitatea; convingător. (cf. lat. *concludens*, it. *concludente)*

conclusív *adj. (rar)* care constituie o concluzie; care conchide. ○ *(gram.) propoziţie conclusivă* (şi *subst., f.*) = propoziţie care exprimă concluzia unei acţiuni sau a stării din coordonata ei sau concluzia unei discuţii anterioare; *conjuncţie conclusivă* = conjuncţie care introduce o propoziţie conclusivă. (cf. it. *conclusivo*, fr. *conclusif)*

conclúzie *s.f.* **1.** gîndire, judecată care rezultă dintr-un şir de judecăţi; încheiere. ● ultima parte a unei expuneri. ○ *(expr.) a trage concluzii* = a rezuma ideile emise de participanţii la o dezbatere arătînd consecinţele care se impun în urma celor discutate. **2.** *(fil.)* judecata finală a unui silogism. ● *(mat.)* judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza unei demonstraţii. **3.** *(la pl.)* încheiere a unei chestiuni, făcută de o autoritate judiciară sau ministerială; aviz, ropunere. ○ *(expr.) a pune concluzii* = *(despre procuror sau apărători)* a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. (cf. lat. *conclusio*, fr. *conclusion*, it. *conclusione)*

concomitént *adj.* care se produce în acelaşi timp (cu altceva); simultan. *//adv.* în acelaşi timp. (<fr. *concomitant*, cf. lat. *concomitans)*

concordá *vb.* I. *intr.* a fi în acord; a corespunde, a se potrivi. (< lat. it. *concordare*, cf. fr. *concorder)*

concordánt *adj.* care concordă. ○ *(fil.) noţiuni concordante* = noţiuni ale căror sfere coincid integral sau parţial; *(geol.) straturi concordante* = straturi dispuse paralel unele peste altele. (fr. *concordant*, it. *concordante)*

concordánţă *s.f.* potrivire, acord. ○ *(ec.) concordanţa relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie* = lege economică obiectivă, potrivit căreia relaţiile de producţie trebuie să corespundă cu caracterul forţelor de producţie; *(gram.) concordanţa timpurilor*=ansamblu de reguli potrivit cărora se fixează acordul timpului verbului dintr-o propoziţie dependentă cu timpul verbului din propoziţia regentă. (cf. it. *concordanza*, fr. *concordance)*

concordát *s.n.* **1.** *(bis.)* tratat încheiat între papă şi un stat, privitor la relaţiile dintre acel stat şi biserica catolică. **2.** contract încheiat între un comerciant falit şi creditorii săi, în urma căruia comerciantul continuă să conducă negoţul în anumite condiţii. (< lat. t. *concordatum*, cf. fr. *concordat*, it. *concordato)*

concórdie *s.f. (rar)* înţelegere; armonie. (< lat., it. *concordia)*

concrescénţă *s.f. (med.)* creştere împreună (patologică) a două ţesuturi. (< lat. *concrescentia*, cf. it. *concrescenza)*

concrét *adj.* **1.** *(adesea subst.)* care se poate percepe prin simţuri; palpabil. ● *(gram.; despre substantive)* care denumeşte obiecte ce se percep cu simţurile. **2.** precis, (bine) determinat. (< lat. *concretus*, cf. fr. *concret*, it. *concreto)*

concretizá *vb.* I. *tr.* a înfăţişa în mod concret. ● *tr.* şi *refl. (cu privire la idei, planuri* etc.) a (se) materializa, a (se) realiza practic. (< fr. *concrétiser)*

concreţioná *vb.* I. *refl.* a suferi procesul de concreţionare. (< fr. *concrétionner)*

concreţionáre *s.f. (tehn.)* operaţie de transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi de metale, metaloizi sau compuşi organici, într-un corp solid. ● *(geol.)* formare de concreţiuni. (< *concreţiona)*

concreţiúne *s.f. (geol.)* depunere care se formează în rocile sedimentare prin concentrarea substanţelor minerale din soluţii apoase. (cf. fr. *concrétion)*

concubín *s.m.* şi *f.* cel care trăieşte în concubinaj. (< fr. *concubin*, cf. lat. *concubinus* — tovarăş de pat)

concubináj *s.n.* convieţuire nelegitimă între două persoane de sex opus. (cf. fr. *concubinage)*

concupiscént *adj. (rar)* înclinat către plăceri senzuale, trupeşti; senzual. (cf. fr. *concupiscent*, it. *concupiscente)*

concupiscénţă *s.f. (rar)* înclinare către plăceri senzuale, senzualitate. (cf. lat. *concupiscentia*, fr. *concupiscence*, it. *concupiscenza)*

concurá *vb.* I. **1.** *intr.* a participa la o competiţie, la un concurs. **2.** *intr.* a tinde spre acelaşi rezultat. **3.** *intr., refl.* şi *tr.* a (-şi) face concurenţă în comerţ. (< lat. *concurrere*, cf. fr. *concourir, concurrencer)*

concurént *adj.* **1.** care face concurenţă altuia. **2.** care tinde către acelaşi rezultat, acelaşi scop. ○ *(mat.) drepte concurente* = drepte care se întîlnesc în acelaşi punct. // *s.m.* şi *f.* **1.** participant la un concurs sportiv. **2.** negustor sau producător care face concurenţă altora. (cf. lat. *concurrens*, fr. *concurrent)*

concurénţă *s.f.* **1.** rivalitate, luptă între industriaşi sau între comercianţi pentru acapararea pieţei, pentru obţinerea unor profituri mai mari etc. **2.** între-

cere, luptă pentru întîietate. ○ *(expr.) a face concurență cuiva* = a căuta să întrecă pe cineva, urmărind același scop ca și el. (cf. fr. *concurrence*, it. *concorenza)*

concúrs *s.n.* **1.** întrecere, competiție sportivă. **2.** examen pentru a obține un post, o bursă etc. **3.** ajutor, sprijin; colaborare, contribuție. ○ *concurs de împrejurări* = mai multe fapte, împrejurări care coincid într-un anumit moment; conjunctură. (cf. fr. *concours*, lat. *concursus)*

condamná *vb.* I. *tr.* **1.** a pronunța o hotărîre de pedepsire; a osîndi, a pedepsi. **2.** a blama, a învinui; a vești, a dezaproba. **3.** a constrînge, a obliga la ceva. **4.** a declara imposibilă vindecarea unui bolnav, a sorti pieirii (un bolnav). **5.** a bloca (o fereastră, o ușă etc.). (< fr. *condamner)*

condamnábil *adj.* care merită, trebuie să fie condamnat; reprobabil. (cf. fr. *condamnable)*

condamnát *s.m.* și *f.* osîndit, pedepsit (printr-o sentință judecătorească). (< *condamna)*

condensá *vb.* I. *refl.* și *tr.* **1.** a (se) transforma în lichid. **2.** a deveni sau a face să devină mai dens. ● a acumula electricitate. (< fr. *condenser*, cf. it., lat. *condensare)*

condensábil *adj.* care se poate condensa. (cf. fr. *condensable)*

condensát *adj. (în expr.) lapte condensat* = lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf. (< *condensa)*

condensatór *s.n.* **1.** *(tehn.)* aparat folosit pentru condensarea unei mase de vapori sau de aburi. **2.** sistem de două conductoare izolate, care servește la înmagazinarea de electricitate statică. (cf. fr. *condensateur)*

condensór *s.m. (fiz.)* **1.** dispozitiv optic întrebuințat pentru iluminarea preparatelor la microscop. **2.** grup de lentile întrebuințate în aparatele de proiecție pentru concentrarea luminii pe diapozitiv. (< fr. *condenseur*, cf. engl. *condenser)*

condescendént *adj.* care are o atitudine de respect sau de bunăvoință față de cineva. (< fr. *condescendant)*

condescendénță *s.f.* purtare plină de considerație; respect; bunăvoință, amabilitate. (cf. fr. *condescendance)*

condíl *s.m. (anat.)* ieșitură, vîrf prin care se face o articulație. (< fr. *condyle*, cf. gr. *kondylos* — vîrf)

condiмént *s.n.* substanță (picantă) care se adaugă la o mîncare pentru a o face mai gustoasă. (< lat. *condimentum*, cf. fr. *condiment)*

condimentá *vb.* I. *tr.* a da gust bucatelor prin condimente, a pune condimente în mîncare. (< *condiment)*

condimentár *adj.* care se folosește drept condiment. (cf. fr. *condimentaire)*

condiție *s.f.* **1.** împrejurare, fapt etc. care determină apariția unui fenomen sau în care se produce un fenomen. **2.** clauză (a unei înțelegeri, a unei convenții). **3.** *(jur.)* întîmplare viitoare și nesigură de care depinde existența unei obligații. ● situația unei persoane din punct de vedere juridic. **4.** situație, stare socială a cuiva. (cf. lat. *conditio*, fr. *condition*, it. *condizione)*

condiționá *vb.* I. *tr.* **1.** a constitui condiția, cauza de care depinde ceva; a provoca ceva. **2.** a supune (valabilitatea unui act) unor condiții. ● a admite (ceva) sub rezerva anumitor condiții. (< fr. *conditionner*, cf. it. *condizionare)*

condițiónal *adj.* supus unor condiții; care cuprinde o condiție. ○ *(psih.) excitant condițional* = excitant care, sincronizat în mai multe repetiții cu un reflex înnăscut, sfîrșește prin a produce singur un efect identic cu cel al acestui reflex; *(gram.) propoziție condițională* (și *subst., f.)* = propoziție subordonată care arată o acțiune a cărei îndeplinire depinde de acțiunea din propoziția regentă; *mod condițional* = mod al verbului care exprimă o acțiune dorită sau posibilă. (cf. fr. *conditionnel*, it. *condizionale)*

condiționare *s.f.* **1.** stabilire a unui raport de dependență. **2.** *(tehn.)* operație prin care se aduce un material într-o anumită stare (dorită) de umiditate, de temperatură etc. (< *condiționa)*

condiționát *adj.* care îndeplinește anumite condiții, care este făcut în anumite condiții (date). ○ *aer condiționat* = aer din interiorul unei încăperi, menținut în anumite condiții de puritate, de temperatură etc.; *(psih.) reflex condiționat* = răspuns bazat pe legătura nervoasă temporară formată în scoarța creierului între două focare de excitație care coincid în timp . (< *condiționa)*

condoleánțe *s.f. pl.* cuvinte prin care se exprimă participarea la durerea unei persoane asupra căreia a căzut o nenorocire. (< fr. *condoléances*, cf. it. *condoglianza)*

condomíniu *s.n.* drept de suveranitate exercitat în comun de două sau mai multe puteri asupra aceluiași teritoriu. (< fr. *condominium*, it. *condominio*, cf. lat. *cum* — cu, *dominium* — suveranitate)

condór *s.m. (zool.)* specie de vultur foarte mare, care trăiește în munții Americii de Sud. (< fr. *condor*, cf. sp., peruv. *condor)*

condotiér *s.m. (ist.)* căpitan, comandant de mercenari în Italia în secolele al XIII-lea — al XVI-lea. (< it., fr. *condottiere)*

conducătór *adj.* care conduce, de conducere. ○ *(corp) bun* (sau *rău) conducător de electricitate* (sau *de căldură)* = (corp) prin care străbate ușor (sau greu) electricitatea (sau căldura). // *s.m.* și *f.* persoană, organ care este la conducere; șef politic și ideologic al unui

partid, al unei mișcări publice etc; persoană care conduce o instituție, o întreprindere etc. (< *conduce)*

condúce *vb.* III. **1.** *tr.* a fi în frunte, a îndruma un grup de oameni, o instituție, un sector al treburilor publice, o activitate etc., avînd asupra sa întreaga răspundere în domeniul respectiv. ● *(fig.)* a dirija o discuție; a călăuzi, a supraveghea desfășurarea unei dezbateri. **2.** *refl.* a se comporta, a se orienta (după anumite norme, principii etc.). **3.** *tr.* a călăuzi, a însoți pe cineva (arătîndu-i drumul). **4.** *tr.* a dirija mișcarea, mersul unui vehicul. (< lat. *conducere)*

condúcere *s.f.* acțiunea de a conduce; activitate de conducător. ● *(concr.)* persoană sau colectiv care dirijează o instituție, o întreprindere etc. (< *conduce)*

condúctă *s.f.* **1.** țeavă, instalație pentru transportul fluidelor. **2.** fir, cablu metalic folosit la transportul și la distribuția energiei electrice. (cf. fr. *conductum)*

conductíbil *adj. (rar)* care poate conduce, transmite (ceva). (cf. fr. *conductible)*

conductibilitáte *s.f.* calitatea unui material de a putea transmite căldura, electricitatea, vibrațiile sonore etc. (cf. fr. *conductibilité)*

conductivitáte *s.f. (fiz.)* valoarea inversă a rezistenței specifice a unui conductor[2]. (cf. fr. *conductivité)*

conductór[1] *s.m.* și *f.* **1.** funcționar feroviar care însoțește vagonul de persoane pentru a supraveghea ordinea în timpul călătoriei, pentru a controla biletele călătorilor etc. **2.** șef de echipă. (cf. fr. *conducteur)*

conductór[2] *s.n.* corp (fir, sîrmă etc.) prin care poate trece un curent electric continuu. (cf. fr. *conducteur*, lat. *conductor)*

conduítă *s.f.* comportare, atitudine (în societate, în viață). (<fr. *conduite*, cf. rus. *konduita)*

conectá *vb.* I. *tr. (rar)* a lega, a uni, a conexa două conductoare electrice. (< lat. *connectere)*

conectív *s.n. (bot.)* partea anterei care suportă și reunește sacii polenici. (cf. lat. *connectivus*, fr. *connectif*, it. *connettivo)*

conectór *adj.* care conectează. // *s.n.* aparat, mecanism care face, stabilește o legătură. (< fr. *connecteur)*

conetábil *s.m. (ist.)* comandant suprem al armatelor regale din Franța feudală. (< fr. *connétable*, cf. lat. t. *comestabuli* — conte al grajdurilor)

conéx *adj.* care este în legătură cu ceva, care însoțește ceva. (< fr. *connexe*, cf. lat. *connexus*)

conexá *vb.* I. *tr.* a lega laolaltă, a alătura; a reuni. (cf. lat. *connexus)*

conexitáte *s.f. (rar)* conexiune. (cf. fr. *connexité)*

conexiúne *s.f.* legătură, înlănțuire; raport, relație. (cf. lat. *connexio*, fr. *conexion*

confécție *s.f.* **1.** obiect de îmbrăcăminte de gata, fabricat în serie. **2.** confecționare, (cf. fr. *confection)*

confecționá *vb.* I. *tr.* a fabrica, a lucra, a produce. (< fr. *confectionner)*

confederativ *adj.* al unei confederații, de confederație. (cf. fr. *confédératif)*

confederáție *s.f.* **1.** unire sub o singură putere centrală a mai multor state sau teritorii, care își păstrează autonomia administrativă. **2.** reunire a unor organizații. (cf. lat. *confoederatio*, fr. *confédération)*

conferențiá *vb.* I. *intr.* a ține o conferință.

conferențiár *s.m.* și *f.* **1.** persoană care ține o conferință, vorbitor. **2.** grad în învățămîntul superior, inferior profesorului și superior lectorului; persoană care are acest grad. (< fr. *conférencier)*

conferí *vb.* IV. **1.** *tr.* a acorda, a atribui (un grad, un titlu, o distincție). **2.** *intr. (rar)* a discuta, a se întreține cu cineva asupra unei chestiuni. (< fr. *conférer)*

conferință *s.f.* **1.** cuvîntare, discurs, vorbire, expunere făcută în public referitor la o temă științifică, literară etc. **2.** adunare a reprezentanților unor state, ai unor organizații etc. pentru a discuta și a lua hotărîri în anumite chestiuni. ● for superior al unui partid comunist sau muncitoresc, care se întrunește atunci cînd nu poate fi convocat congresul. **3.** consfătuire, convorbire. ○ *conferință de presă* = întîlnire între oameni de stat, oameni politici sau activiști pe tărîm social și reprezentanți ai presei, pentru a lămuri o anumită problemă, pentru discuții cu caracter informativ etc. (cf. lat. *conferentia*, fr. *conference*, it. *conferenza)*

confesá *vb.* I. *refl. (rar)* a mărturisi ceva intim, a se destăinui, a se spovedi. (< fr. *confesser)*

confesionál *adj.* care aparține confesiunilor religioase. // *s.n. (la catolici)* loc (în biserică) unde preotul ascultă spovedania. (< fr. *confessionnal*, cf. it. *confessionale)*

confesiúne *s.f.* **1.** mărturisire, destăinuire a unor gînduri, a unor fapte sau a unor sentimente intime. ● scriere literară care cuprinde mărturisirea unor gînduri și sentimente din viața intimă a autorului. **2.** religie, credință religioasă, cult. (cf. fr. *confession*, it. *confessione*, lat. *confessio)*

confesór *s.m.* preot care spovedește; duhovnic. (cf. fr. *confesseur*, lat. *confessor)*

conféti *s.f. pl.* bucățele de hîrtie (de diferite culori) mici și rotunde, care se împrăștie la baluri sau la petreceri. (< it., fr. *confetti)*

confiá *vb.* I. *(rar)* **1.** *tr.* a mărturisi, a destăinui. **2.** *refl.* a se încrede în cineva, a se destăinui. (< fr. *confier*, cf. lat. *confidere* — a avea încredere)

confidént *s.m.* și *f.* cel căruia i se fac confidențe; prieten. ● personaj secundar într-o piesă de teatru, căruia un erou îi face confidențe, menite să infor-

meze astfel pe spectator asupra celor gîndite de el sau asupra faptelor pe care are de gînd să le săvîrşească. (cf. it. *confidente*, fr. *confident*)

confidénţă *s.f.* încredinţare, mărturisire, destăinuire a unei taine, a unui gînd intim. (cf. it. *confidenza*, fr. *confidence*, lat. *confidentia*)

confidenţiál *adj.* care se poate comunica numai unei anumite persoane; secret. (cf. it. *confidenziale*, fr. *confidentiel*)

confiénţă *s.f. (rar)* încredere în cineva. (< fr. *confiance*)

configurá *vb.* I. *refl.* a lua o formă, a se întocmi într-un anumit fel. (< fr. *configurer*, it. *configurare*)

configuráţie *s.f.* înfăţişare, formă exterioară a unui lucru. ● totalitatea relaţiilor dintre mai multe sisteme sau dintre părţile unui sistem. (cf. fr. *configuration*, lat. *configuratio*)

confinát *adj. (rar; despre aer, atmosferă* etc.) stricat, viciat, irespirabil, închis. (< fr. *confiné*)

confirmá *vb.* I. *tr.* **1.** a întări, a susţine, a recunoaşte autenticitatea, exactitatea unui lucru. **2.** a întări, a definitiva pe cineva într-un post, într-o situaţie. **3.** *(în biserica catolică; despre episcopi)* a unge cu mir. (< lat. *confirmare*, cf. fr. *confirmer*)

confirmáre *s.f.* **1.** întărire, adeverire. ● *(jur.)* declaraţie prin care o persoană îndreptăţită să ceară anularea unui act îl recunoaşte ca valabil. ● întărire a unui mandat de arestare de către organul competent. **2.** întărire, definitivare a situaţiei unei persoane. (< *confirma*)

confiscá *vb.* I. *tr.* a lua cuiva un bun fără a-l despăgubi. (< lat. *confiscare*, cf. fr. *confisquer*)

conflagránt *adj. (despre state)* care participă la o conflagraţie. (< it. *conflagrante*)

conflagráţie *s.f.* război care se extinde în mai multe state. (cf. it. *conflagrazione*, fr. *conflagration*)

conflíct *s.n.* **1.** ciocnire, dezacord; ceartă, antagonism. ● război. **2.** *(lit.)* ciocnire a intereselor şi pasiunilor personajelor principale dintr-o operă literară, care determină desfăşurarea acţiunii. (< lat. *conflictus*, cf. fr. *conflit*)

confluént *adj. (despre ape)* care se împreunează, formînd o apă (rîu, fluviu etc.) mai mare. (< it. *confluente*, cf. lat. *confluens*)

confluénţă *s.f.* loc unde se unesc două cursuri de apă. (< it. *confluenza*, cf. lat. *confluentia*)

confórm *adj., adv.* **1.** identic cu..., în conformitate cu... **2.** corespunzător, potrivit. (< fr. *conforme*)

conformá *vb.* I. *refl.* **1.** a se potrivi cu..., a se pune de acord cu..., a se adapta la... **2.** a se supune (unei legi, unui ordin etc.). (<fr. *conformer*, cf. it., lat. *conformare*)

conformáţie *s.f.* structură (fizică) a unui corp, a unui teren etc.; fel în care este organizat un corp; constituţie. (cf. fr. *conformation*, lat. *conformatio*)

conformísm *s.n.* atitudine oportunistă, constînd în conformarea la ordinele sau îndrumările primite, împotriva convingerilor proprii. (cf. fr. *conformisme*)

conformíst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al conformismului; (cel) care se conformează din interes ordinelor şi îndrumărilor primite, împotriva propriilor sale convingeri. (< fr. *conformiste*, cf. engl. *conform*)

conformitáte *s.f.* raport care există între mai multe lucruri conforme; potrivire, concordanţă. ○ *(expr.) pentru conformitate* = formulă de confirmare a autenticităţii unui act; *în conformitate cu...* = conform cu... (cf. fr. *conformité*)

confórt *s.n.* totalitatea condiţiilor materiale care fac o locuinţă comodă, plăcută şi igienică; comoditate a vieţii, bunăstare. (< fr. *confort*, cf. engl. *comfort*)

confortábil *adj.* care oferă confort; comod. (cf. fr. *confortable*)

confráte *s.m.* coleg, tovarăş de profesie, de meserie. (< *frate*, după it. *confrate*, fr. *confrère*)

confrerie *s.f. (rar)* asociaţie constituită în vederea unor obiective religioase sau caritabile; *(p. ext.)* grup de oameni uniţi prin aceleaşi idei sau prin legături de alt ordin. (< fr. *confrérie*)

confruntá *vb.* I. *tr.* a pune faţă în faţă (mai multe opere, acte, obiecte, fenomene etc.) pentru a (le) verifica sau a (le) compara. ● *(jur.)* a pune faţă în faţă două sau mai multe persoane pentru a verifica concordanţa celor spuse de ele. (cf. fr. *confronter*, it., lat med. *confrontare* < *con* + *frons* — frunte)

confucianísm *s.n.* curent filozofic-religios apărut în secolul al V-lea î.e.n. în China, la baza căruia stătea „omenia" ca principiu moral care determina relaţiile între oameni, fundamentate pe respectul şi dragostea faţă de cei mai în vîrstă şi cei superiori ca situaţie socială. (< *Confucius*, n.p.)

confundá *vb.* I. **1.** *tr.* a lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul. **2.** *refl.* a se contopi, a forma un tot. (< lat. *confundere* — a turna la un loc, a contopi, a încurca, cf. it. *confondere*)

confúz *adj.* **1.** neclar, neprecis, nelămurit, nedesluşit. **2.** *(despre oameni şi manifestările lor)* încurcat, tulburat. (< fr. *confus*, cf. it. *confuso*, lat. *confusus* — amestecat)

confúzie *s.f.* încurcătură; lipsă de orientare. ○ *(med.) confuzie mintală* = formă de alterare mintală care apare în cazul unor infecţii şi intoxicaţii. (v. **confuzlune**)

confuzionism *s.n. (rar)* tendinţă de a crea confuzie, dezorientare.

confuziúne *s.f. (jur.)* mod de stingere a unor obligaţii prin reunirea în aceeaşi persoană a calităţilor de debitor şi de creditor. (cf. fr. *confusion*, it. *confusione*, lat. *confusio)*

congelá *vb.* I. *tr.* a face să treacă în stare solidă (un lichid); a îngheţa, a solidifica. ● a conserva prin acţiunea frigului (alimente etc.). (< fr. *congeler)*

congelatór *s.n.* aparat servind pentru congelare. (cf. fr. *congélateur)*

congéner *adj.* de acelaşi gen sau de aceeaşi speţă cu altă fiinţă. (< fr. *congénère*, cf. lat. *congener* < con — cu, *genus* — neam)

congenitál *adj.* din naştere, înnăscut. (fr. < *congénital)*

congéstie *s.f. (med.)* aflux de sînge într-o anumită parte a corpului (datorat unor tulburări); boală provocată de acest aflux. (cf. fr. *congestion*, lat. *congestio)*

congestioná *vb.* I. *refl.* a avea o congestie. ● a se aprinde, a se înroşi la faţă. (< fr. *congestionner)*

conglăsuí *vb.* IV. *intr. (înv.)* a fi de acord; a fi la fel, a corespunde. (< *glas*, după germ. *übereinstimmen)*

conglomerát *s.n.* **1.** *(geol.)* rocă sedimentară, formată prin cimentarea pietrişurilor şi a prundişurilor transportate de ape. **2.** *(fig.)* adunătură, îngrămădire de lucruri diferite. (< fr. *conglomérat*, cf. lat. *conglomeratum)*

conglutiná *vb.* I. *tr. (rar)* a face dens, vîscos; a coagula. (< fr. *conglutiner*, cf. it., lat. *conglutinare)*

congregáţie *s.f. (bis.)* **1.** reuniune de călugări şi călugăriţe catolice aparţinînd aceluiaşi ordin religios. **2.** adunare de prelaţi însărcinată de papă cu examinarea unor anumite chestiuni, situaţii etc. **3.** departament în organizarea centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. **4.** şedinţă a sinoadelor generale; *(p. ext.)* adunare religioasă (cf. fr. *congrégation*, it. *congregazione*, lat. *congregatio* — reunire)

congrés *s.n.* **1.** reuniune (naţională sau internaţională) a membrilor sau a delegaţilor unui partid politic, ai unei organizaţii etc. în vederea unor discuţii sau hotăriri. **2.** organul suprem de conducere al unui partid comunist sau muncitoresc. **3.** nume dat organului legislativ suprem din S.U.A. (< fr. *congrès*, cf. engl. *congress*, lat. *congressus)*

congresíst *s.m.* şi *f.* participant la un congres. (cf. fr. *congressiste)*

congruént *adj.* care se potriveşte exact cu altceva; corespunzător, echivalent. ○ *(mat.; în expr.) numere congruente* = numere care dau acelaşi rest cînd sînt împărţite la un divizor comun; *figuri congruente* = figuri geometrice care coincid exact una cu alta. (< fr. *congruent*, cf. lat. *congruens* — care se potriveşte)

congruénţă *s.f.* acord, concordanţă; coincidenţă. ● *(mat.)* relaţie care arată că două numere sînt congruente în raport cu un anumit divizor comun. (cf. fr. *congruence*, it. *congruenza)*

coniác *s.n.* băutură alcoolică tare, care se obţine prin distilarea vinului. (< fr. *cognac*, cf. *Cognac*, n.p.)

cónic *adj.* în formă de con.// *s.f.* nume dat unei curbe plane rezultate din intersecţia unui con cu un plan. (< fr. *conique)*

conicitáte *s.f.* formă conică. (cf. fr. *conicité)*

conífer *s.m. (bot.)* arbore sau arbust cu frunzele (de obicei persistente) în formă de ace şi cu fructele în formă de conuri. ● *(la pl.)* familie din care fac parte aceşti arbori. (< fr. *conifère*, cf. lat. *conifer)*

coniróstre *s.f.pl. (zool.)* familie de păsări cu ciocul gros, conic. (< fr. *conirostre*, cf. lat. *conus* — con, *rostrum* — cioc)

conivénţă *s.f. (rar)* complicitate, înţelegere (secretă). ○ *de conivenţă (cu...)* = în complicitate, de acord (cu...). (cf. fr. *connivence*, it. *connivenza*, lat. *conniventia)*

conjectură *vb.* I. *tr.* a judeca după aparenţe, a face o conjectură. (< fr. *conjecturer)*

conjectúră *s.f.* părere întemeiată pe presupuneri, pe probabilităţi, formată după aparenţe sau asemănări. (< fr. *conjecture)*

conjugá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl. (gram.; despre verbe)* a (-şi) modifica formele după persoană, număr, timp, mod şi diateză. **2.** *refl. (fig.; rar)* a se uni, a se îmbina, a se împleti. (< fr. *conjuguer*, cf. lat. *conjugare)*

conjugál *adj.* privitor la căsătorie sau la căsătoriţi. (cf. fr. *conjugal*, lat. *conjugalis)*

conjugáre *s.f.* **1.** *(gram.)* totalitatea formelor flexionare ale unui verb. ● fiecare dintre categoriile în care se împart verbele după terminaţia infinitivului. **2.** *(rar)* îmbinare, unire. **3.** *(biol.)* mod de fecundaţie la infuzori, prin unirea temporară a doi indivizi, urmată de un schimb reciproc de substanţe nucleare. (< *conjuga)*

conjugát *adj.* unit, legat împreună. ○ *(anat.; în expr.) nervi conjugaţi* = nervi care îndeplinesc aceeaşi funcţiune; *(fiz.) focare conjugate* = sistem optic în care focarele sînt aşezate astfel încît razele de lumină răsfrînte într-unul se reunesc în celălalt focar şi invers; *frunze conjugate* = frunze cu foliolele împerecheate; *(mat.) numere conjugate* = numere complexe care au acelaşi coeficient. (cf. fr. *conjugué)*

conjúnct *adj. (gram.; în expr.) forme conjuncte* = formele prescurtate care se întîlnesc la prezentul indicativ, persoanele I singular şi a 3-a singular şi plural ale verbului „a fi" şi formele neaccentuate de dativ şi acuzativ

singular și plural ale pronumelui personal. (< lat. *conjunctus*)

conjunctív *adj.* **1.** care unește, leagă. ○ *(anat.)* *țesut conjunctiv* = țesut protector care unește între ele organele sau țesuturile. **2.** *(gram.; în expr.)* *modul conjunctiv* (și *subst., n.)* = mod personal al verbului, care exprimă o acțiune realizabilă. (< lat. *conjunctivus*, cf. fr. *conjonctif)*

conjunctívă *s.f. (anat.)* membrană mucoasă care unește globul ocular cu pleoapele. (cf. fr. *conjonctive)*

conjunctivítă *s.f. (med.)* inflamație a conjunctivei. (cf. fr. *conjonctivite)*

conjunctór *s.n. (în expr.)* *conjunctor-disjunctor* = aparat electric automat pentru întreruperea și închiderea unui circuit electric. (cf. fr. *conjoncteur)*

conjunctúră *s.f.* totalitatea condițiilor, a împrejurărilor care influențează asupra unui fenomen sau asupra unei situații; ocazie, situație, stare de lucru într-un moment dat; concurs de împrejurări. (cf. fr. *conjoncture)*

conjúncție *s.f.* **1.** *(gram.)* parte de vorbire care leagă două propoziții sau două cuvinte cu aceeași funcție sintactică. **2.** *(astr.)* poziție în care se găsesc doi aștri care au aceeași longitudine cerească la un moment dat. (< lat. *conjunctio*, cf. fr. *conjonction)*

conjuncțiónăl *adj. (gram.)* cu rol de conjuncție. ○ *locuțiune conjuncțională* = locuțiune care îndeplinește funcția de conjuncție. (< *conjuncție)*

conjurá *vb.* I. **1.** *tr.* a ruga stăruitor, a implora. **2.** *intr. (rar)* a complota, a conspira. (< fr. *conjurer*, cf. lat. *conjurare)*

conjurát *s.m. (rar)* conspirator. (< *conjura)*

conjurație *s.f. (rar)* conspirație, complot. (cf. lat. *conjuratio*, fr. *conjuration)*

conlocuí *vb.* IV. *intr.* a locui împreună cu cineva. (după fr. *cohabiter)*

conlocuitór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care locuiește împreună cu altul, considerat în raport cu acesta. (< *conlocui)*

conlucrá *vb.* I. *intr.* a lucra împreună cu cineva, a colabora; a contribui. (după fr. *collaborer)*

conosamént *s.n. (mar.)* act semnat de comandantul unei nave comerciale, prin care acesta certifică îmbarcarea mărfurilor. (< germ. *Konnossament*, cf. fr. *connaissement)*

consacrá *vb.* I. *tr.* **1.** a da în întregime, a închina, a destina. ● *tr.* și *refl.* a (se) dedica. ● *(rar)* a sanctifica. **2.** a consfinți, a stabili. (< fr. *consacrer*, cf. it. *consacrare)*

consacrát *adj.* **1.** *(despre persoane)* considerat ca autoritate într-un anumit domeniu, unanim recunoscut. **2.** stabilit, consfințit (prin uz sau prin tradiție). (< *consacră)*

consangvín *adj.* rudă (din partea tatălui); *(p. ext.)* rudă, rubedenie. (cf. fr. *consanguin*, lat. *consanguineus)*

conscripție *s.f. (rar)* recrutare. (cf. fr. *conscription*, lat. *conscriptio* — scriere)

consecință *s.f.* ceea ce rezultă dintr-un fapt, dintr-un principiu; rezultat al unui fapt, al unei acțiuni; urmare. (cf. fr. *conséquence*, lat. *consequentia)*

consecutív *adj.* care urmează neîntrerupt, la rînd, succesiv. ○ *(gram.)* *propoziție consecutivă* (și *subst. f.)* = propoziție circumstanțială care arată o urmare, o consecuție a unei acțiuni sau a unei stări exprimate de propoziția regentă; *conjuncție consecutivă* = conjuncție care introduce o propoziție consecutivă. (cf. fr. *consécutif*, it. *consecutivo)*

consecúție *s.f. (gram.; rar, în expr.)* *consecuția timpurilor* = concordanța timpurilor. (cf. fr. *consécution*, it. *consecuzione*, lat. *consecutio)*

consecvént *adj. (adesea adv.)* care acționează potrivit cu principiile sale; care nu se contrazice cu sine însuși. (< fr. *conséquent*, cf. lat. *consequens* — care urmează)

consecvență *s.f.* fel de a acționa logic și pe aceeași linie de conduită; linie de conduită fermă, neschimbătoare. ○ *cu consecvență* = în mod consecvent. (< *consecvent*, cf. lat. *consequentia)*

consémn *s.n.* **1.** *(mil.)* totalitatea instrucțiunilor date unei santinele, unui șef de post etc. asupra celor ce trebuie să facă, să păzească sau asupra obiectivului pazei ori gărzii sale; *(p. ext.)* ordin, dispoziție. **2.** interzicere (disciplinară) a ieșirii militarilor din cazarmă pentru un anumit timp. (< *semn*, după fr. *consigne*, it. *consegna)*

consemná *vb.* I. *tr.* **1.** a nota, a înregistra, a însemna. **2.** a depune contra semnătură o sumă de bani spre păstrare la Casa de economii și consemnațiuni sau ca garanție la tribunal. **3.** a opri disciplinar ieșirea militarilor din cazarmă. (< *con-* + *semna*, după fr. *consigner*, it. *consegnare)*

consemnațiúne *s.f. (rar)* *Casă de economii și consemnațiuni* = instituție la care se depun economiile spre păstrare și valorificare. (după fr. *consignation*, it. *consegnazione)*

consénș *s.n.* înțelegere, armonie, acord. (< lat. *consensus)*

conservá *vb.* I. *tr.* **1.** a păstra nealterat datorită unui anumit tratament; a păstra sub formă de conserve (alimente). **2.** a păstra, a păzi. ● *refl.* a se menaja. (< fr. *conserver*, cf. it. lat., *conservare)*

conservăre *s.f.* acțiunea de a conserva. ○ *(expr.)* *instinct de conservare* = instinct de apărare, la om și la animale, care are ca scop menținerea ființei proprii. (< *conserva)*

conservatísm *s.n.* atitudine reacționară de susținere a vechilor forme ale vieții politice, culturale și economice și de împotrivire față de ceea ce este nou. (cf. fr. *conservatisme)*

conservatív *adj. (rar)* conservator. (cf. germ. *konservativ)*
conservatór[1] *s.n.* şcoală superioară de muzică. (< germ. *Konservatorium*, cf. fr. *conservatoire)*
conservatór[2] *adj.* **1.** care păstrează, care conservă. **2.** aţaşat de instituţiile trecutului, refractar la ceea ce este nou. ○ *partid conservator* (şi *subst., m. pl.*) = partid politic reacţionar care manifestă ostilitate faţă de tot ceea ce este nou, păstrînd un viu interes pentru instituţiile vechi. // *s.m.* şi *f.* persoană care îngrijeşte piesele dintr-un muzeu. (cf. fr. *conservatoire)*
conservatorísm *s.n. (rar)* conservatism. (< *conservator)*
consérvă *s.f.* produs alimentar care poate fi păstrat multă vreme nealterat, datorită tratării lui după anumite procedee. (< fr. *conserve*, cf. it. *conserva)*
consfătuí *vb.* IV. *refl. (despre mai multe persoane)* a se sfătui împreună. (< *con-* + *sfătui)*
consfătuíre *s.f.* acţiunea de a se consfătui şi rezultatul ei; şedinţă a salariaţilor unei instituţii sau întreprinderi, a membrilor unei organizaţii etc., în care se discută probleme de interes comun. (< *consfătui)*
consfinţí *vb.* IV. *tr.* a da un caracter durabil; a stabili, a consacra. (< *con-* + *sfinţi*, după fr. *consacrer)*
considerá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* a (se) socoti, a (se) privi ca... **2.** *tr.* a cerceta, a analiza. (cf. fr. *considérer*, it., lat. *considerare)*
considerábil *adj.* însemnat, remarcabil; (foarte) mare. (cf. fr. *considérable*, it. *considerabile)*
considerâţie *s.f.* **1.** stimă, respect. **2.** motiv, considerent, raţiune. ○ *(expr.) a avea* (sau *a lua) în consideraţie* = a ţine seamă de..., a avea în vedere. **3.** părere, reflecţie, idee. (cf. fr. *considération*, it. *considerazione*, lat. *consideratio)*
considerént *s.n.* punct de vedere. ● argument logic, motiv. (cf. fr. *considerant)*
consignâţie *s.f.* depunere pentru păstrare, garanţie sau vînzare; consemnare, consemnaţiune. ● *(concr.)* magazin de stat unde se depun spre vînzare diferite obiecte de către particulari. (cf. fr. *consignation)*
consiliá *vb.* I. *tr. (rar)* a sfătui. (< lat. *consiliare*, cf. fr. *conseiller)*
consiliér *s.m.* **1.** sfătuitor, sfetnic. **2.** specialist care rezolvă într-o instituţie problemele deosebite dintr-un anumit domeniu. **3.** *(înv.)* titlu al unor funcţionari din înaltele instanţe de judecată sau verificare. (cf. lat. *conciliarius*, fr. *conseiller)*
consíliu *s.n.* **1.** *(înv.)* sfat, povaţă, sfătuire. **2.** organ de conducere, consultativ sau executiv, care funcţionează pe lîngă o instituţie, o organizaţie etc. ● şedinţă în care se reunesc pentru discuţii membrii unui astfel de organ. ○ *consiliu de miniştri* = organ suprem executiv şi de dispoziţie al puterii de stat; *Consiliul de Securitate* = organ al O.N.U., care are sarcina de a discuta şi de a lua măsuri în cazurile cînd este primejduită pacea; *consiliu de administraţie* = comitet de conducere al unei societăţi comerciale sau industriale pe acţiuni. (< lat. *consilium*, cf. fr. *conseil)*
consimţămînt *s.n.* încuviinţare, aprobare. (< *consimţi*, după fr. *consentement)*
consimţí *vb.* IV. *tr.* şi *intr.* a-şi da consimţămîntul; a încuviinţa, a aproba; a se învoi. (< *con-* + *simţi*, după fr. *consentir)*
consistá *vb.* I. *intr.* a fi alcătuit, constituit din..., a consta. (< fr. *consister*, cf. it., lat. *consistere)*
consistént *adj.* **1.** cu consistenţă; vîrtos, tare. **2.** *(despre hrană)* substanţial. (cf. fr. *consistent*, lat. *consistens* — care se ţine solid)
consistenţă *s.f.* stare a unui corp (mai ales a unui lichid) care are un anumit grad de densitate, de soliditate. ● rezistenţa opusă de un corp la deformare, la sfărîmare; soliditate, tărie. (cf. it. *consistenza*, fr. *consistance)*
consistóriu *s.n. (bis.)* instanţă judecătorească ecleziastică. ● consiliu al cardinalilor prezidat de papă. ● adunare care conduce treburile religioase ale unui cult, ale unei confesiuni etc. (< lat. *consistorium* — adunare, cf. fr. *consistoire*, it. *consistorio)*
consoánă *s.f. (fon.)* sunet format în special din zgomote produse în diferite puncte ale canalului fonator, prin închiderea sau strîmtarea acestuia. (< lat. *consona*, cf. fr. *consonne)*
consoártă *s.f. (fam.)* soţie, nevastă. (< lat. *consors)*
consolá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (-şi) alina, a (-şi) mîngîia durerea, necazul etc. (< fr. *consoler*, cf. it. *consolare*, lat. *consolari)*
consolánt *adj. (rar)* care consolează. (cf. fr. *consolant*, it. *consolante)*
consólă *s.f.* **1.** mobilă în formă de policioară sau de măsuţă cu picioarele încovoiate, sprijinită de perete, pe care se aşază vase, statuete etc. **2.** element arhitectural care sprijină un balcon, o cornişă etc. **3.** element de construcţie, liber la unul din capete, care iese în afara punctului său de reazem sau de încastrare într-o construcţie. (< fr. *console)*
consolidá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a face sau a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări. ● *refl.* a se închega, a se întări. ○ *(fin.) a consolida datoria publică* = a converti o datorie publică pe termen scurt într-o datorie pe termen lung. (< fr. *consolider*, cf. it., lat. *consolidare)*
consonánt *adj. (muz.; despre acorduri,* op. d i s o n a n t) format din consonanţe; armonic s. ● *(gram.; despre cuvinte)* care au o terminaţie asemănă-

toare. (cf. lat. *consonans*, fr. *consonant*, it. *consonante*)

consonántă *s.f. (rar)* consoană. (< lat. *consonans*, cf. germ. *Konsonant*, it. *consonante*)

consonántic *adj.* privitor la consoane. (< germ. *konsonantisch*)

consonantism *s.n. (fon.)* sistemul consoanelor unei limbi. (< fr. *consonantisme*)

consonánță *s.f.* **1.** *(muz.;* op. d i s o n a n ț ă) unire, îmbinare armonioasă de sunete. **2.** *(fig.)* acord, înțelegere, potrivire de opinii. (cf. lat. *consonantia*, fr. *consonance*, it. *consonanza*)

consórt *s.m. (rar; în expr.) prinț consort* = soțul unei regine suverane. (< fr. *consort*, cf. germ. *Konsorte*, lat. *consors*)

consórțiu *s.n. (ec.)* formă de monopol constînd în asocierea unor bănci mari sau a unor societăți comerciale, pentru efectuarea în comun a unor operații financiare. (< fr., lat. *consortium*, cf. germ. *Konsortium*)

conspéct *s.n.* privire de ansamblu, generală asupra unei probleme, asupra unei științe, asupra unor lucrări etc. ● rezumat. (< lat. *conspectus*, cf. germ. *Konspekt*)

conspectá *vb.* I. *tr.* a întocmi un conspect; a rezuma. (< *conspect*)

conspirá *vb.* I. *intr.* a organiza o conspirație; a unelti, a complota. ● *(fig.)* a tinde, a concura spre același scop. (< fr. *conspirer*)

conspirativ *adj.* privitor la conspirație; ilegal, clandestin. (< *conspira*)

conspiratór *s.m.* și *f.* participant la o conspirație. (cf. fr. *conspirateur*)

conspirátie *s.f.* acțiune secretă și ilegală îndreptată contra ordinii publice, împotriva statului etc.; uneltire, conjurație, complot. (cf. fr. *conspiration*)

constá *vb.* I. *intr.* a se compune din..., a consista. (< lat., it. *constare*)

constánt *adj.* neschimbat; invariabil; statornic. (cf. fr. *constant*, lat. *constans*)

constantán *s.n. (metal.)* aliaj de cupru și nichel, cu coeficient de dilatare mic și rezistență specifică mare, întrebuințat la fabricarea rezistențelor electrice. (< fr. *constantan*)

constántă *s.f.* **1.** *(mat.)* mărime care are o valoare neschimbată. **2.** *(fiz.)* mărime care caracterizează un fenomen, un material, un aparat etc. (< fr. *constante*)

constánță *s.f.* statornicie; perseverență. (cf. fr. *constance*, lat. *constantia*)

constatá *vb.* I. *tr.* a stabili realitatea, adevărul unui fapt, starea unui lucru. (< fr. *constater*, cf. it. *constatare*, lat. *constat* — este sigur)

constelát *adj. (rar)* înstelat. (cf. fr. *constellé*)

constelátie *s.f. (astr.)* grup de stele care formează o figură caracteristică. (cf. fr. *constellation*, lat. *constellatio*)

consterná *vb.* I. *tr.* a provoca cuiva nedumerire și mîhnire; a surprinde, a nedumeri. (< fr. *consterner*, cf. lat. *consternare*)

consternáre *s.f.* încremenire, nedumerire, surpriză neplăcută. (< *consterna*)

constipá *vb.* I. *tr. (despre alimente)* a produce constipație. ● *refl. (despre oameni și animale)* a nu putea elimina materiile fecale din organism. (< fr. *constiper*, cf. lat. *constipare* — a strînge la un loc, a astupa)

constipánt *adj. (despre alimente)* care constipă. (cf. fr. *constipant*)

constipátie *s.f.* stare a unei persoane care manifestă greutăți, încetineală la evacuarea intestinului. (cf. fr. *constipation*, lat. *constipatio*)

constituánt *adj.* care constituie; constitutiv. ○ *adunare constituantă* = adunare reprezentativă care are sarcina de a vota sau de a modifica constituția. (< fr. *constituant*)

constituént *s.m.* fiecare dintre elementele care formează un tot. ● *(chim.)* fiecare dintre substanțele din care este alcătuit un aliaj, o soluție etc. (cf. fr. *constituant*)

constitui *vb.* IV. **1.** *tr.* a forma, a alcătui, a reprezenta. ● a avea valoare de..., a fi considerat ca... **2.** *refl.* a se înființa, a se întemeia. ○ *(expr.; jur.) a se constitui parte civilă* = a formula pretenții de despăgubire împotriva acuzatului. (< fr. *constituer*, cf. lat. *constituere* — a stabili)

constituire *s.f.* formare, alcătuire; întemeiere, înființare. (< *constitui*)

constituit *adj. (în expr.) corp constituit* = organizație sau instituție cu caracter oficial, alcătuită pe baza unui statut. (< *constitui*)

constitutiv *adj.* care intră în componența unui lucru, care reprezintă un element esențial în structura lui. (cf. fr. *constitutif*)

constitúție *s.f.* **I.** structură fizică a unui corp, a unui organism; alcătuire, structură. ● compoziție, ansamblu de elemente care constituie un întreg. **II.** lege fundamentală a unui stat, în care sînt consemnate principiile de bază ale organizării lui, drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, sistemul electoral etc. (cf. lat. *constitutio*, fr. *constitution*)

constituțional *adj.* **1.** referitor la constituție, bazat pe constituție. **2.** conform constituției unui stat, prevăzut în constituție. ○ *comisie constituțională* = comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții. (cf. fr. *constitutionnel*)

constituționalism *s.n.* guvernare constituțională, regim constituțional; concepție, atitudine constituțională. (< germ. *Konstitutionalismus*)

constituționalíst *s.m.* și *f.* adept, partizan al unui regim de guvernare constituțional. (< *constituțional*)

constituționalitáte *s.f.* însușire a unei legi, a unei acțiuni etc. de a fi con-

formă constituției. ● spirit constituțional. (cf. fr. *constitutionnalité)*

constrictiv *adj. (fon.;* despre *consoane)* pronunțat prin îngustarea canalului vocal, astfel încît aerul să se poată scurge în tot timpul emisiunii. (< fr. *constrictif)*

constrictór *adj.* care strînge, contractă. ○ *(anat.) mușchi constrictor* = mușchi care prin contractare închide un orificiu. (cf. fr. *constricteur*, lat. *constrictor)*

constricțiúne *s.f.* strîngere, îngustare (printr-o presiune circulară). ● mișcare de apropiere a pereților canalului vocal, prin care suflul de aer expirat produce un zgomot caracteristic. (cf. fr. *constriction*, lat. *constrictio)*

constrínge *vb.* III. *tr.* a sili, a obliga (pe cineva) să facă ceva; a forța. (< *con-* + *strînge*, cf. fr. *contraindre)*

constructív *adj.* care construiește sau servește spre a construi. (cf. fr. *constructif)*

constrúctor *s.m.* și *f. (adesea adj.)* cel care construiește, participant la o construcție. (cf. fr. *constructeur*, lat. *constructor)*

constrúcție *s.f.* **1.** faptul de a construi; construire. ● alcătuire, compunere. **2.** *(concr.)* lucru construit, clădire, lucrare, edificiu. **3.** *(gram.)* aranjamentul, aranjarea cuvintelor potrivit regulilor gramaticale ale unei limbi. (cf. fr. *construction*, lat. *constructio)*

construí *vb.* IV. *tr.* **1.** a face, a ridica o clădire, un edificiu etc. ● *(fig.)* a alcătui, a clădi. **2.** *(mat.)* a desena, a trasa o figură geometrică. **3.** *(gram.)* a așeza cuvintele unei fraze într-o anumită ordine. ● *refl. (despre cuvinte)* a se folosi în anumite construcții gramaticale. (< fr. *construire*, cf. lat. *construere)*

consuetudinál *adj. (jur.)* nescris dar consacrat prin uz, prin datină; cutumiar. (< *consuetudine)*

consuetúdine *s.f. (jur.)* obișnuință, obicei, deprindere; uz, datină. (< lat. *consuetudo*, cf. it. *consuetudine)*

cónsul *s.m.* **1.** *(ist.)* fiecare dintre cei doi magistrați care se alegeau anual în vechea Romă pentru a exercita puterea supremă. ● fiecare dintre cei trei magistrați supremi care au guvernat Republica franceză între 1799 și 1804. **2.** agent diplomatic însărcinat cu protecția compatrioților săi într-o țară străină. (< lat., fr. *consul*, cf. germ. *Konsul)*

consulár *adj.* de consul, privitor la consul sau la consulat. ○ *corp consular* = totalitatea consulilor unei țări. (cf. lat. *consularis*, fr. *consulaire)*

consulát *s.n.* **1.** demnitatea și funcția de consul; *(concr.)* reședința unui consul. **2.** *(ist.)* perioadă de guvernare a unui consul în vechea Romă. ● guvernămînt consular al Republicii franceze între 1799 și 1804. (cf. lat. *consulatus* fr. *consulat*, germ. *Konsulat)*

consúlt *s.n.* **1.** consfătuire între mai mulți medici, pentru a diagnostica boala și pentru a indica tratamentul medical al unui pacient. **2.** *senatus-consult* = decizie, decret, decret al senatului roman. (< lat. *consultus*, cf. fr. *consulte)*

consultá *vb.* I. **1.** *tr.* a întreba, a cere sfatul, a cere părerea unui specialist, a cere avizul cuiva. **2.** *refl.* a se sfătui. **3.** *tr.* a cerceta pentru informare, documentare etc. (o carte, un text etc.). (< fr. *consulter*, cf. it., lat. *consultare)*

consultánt *s.m.* și *f.* specialist al unei instituții etc. care dă indicații, pune concluzii și face diferite lucrări referitoare la specialitatea sa. (cf. fr. *consultant)*

consultatív *adj. (despre un organ numit sau ales)* chemat să-și dea avizul numai în anumite chestiuni. ○ *vot consultativ* = vot care nu are putere deliberativă într-o adunare, într-o discuție etc. (cf. fr. *consultatif*, it. *consultativo)*

consultáție *s.f.* **1.** îndrumare, explicație dată asupra unor chestiuni în discuție, în legătură cu care cineva cere un sfat; aviz, lămurire, indicație. **2.** examen medical cerut unui medic de un pacient. **3.** reuniune, consfătuire ținută pentru a lămuri sau a examina o chestiune, o situație etc. (cf. fr. *consultation*, it. *consultazione*, lat. *consultatio)*

consúm *s.n.* folosire de bunuri, de produse pentru satisfacerea diferitelor necesități. ○ *bunuri de larg consum* = produse ale industriei ușoare sau alimentare destinate consumației individuale; *(tehn.) consum specific* = cantitatea de material, de combustibil etc. consumată într-o lucrare tehnică ori pentru funcționarea unei mașini sau a unei instalații. (cf. it. *consumo*, germ. *Konsumverein)*

consumá[1] *vb.* I. *tr.* a întrebuința, a folosi (bunuri sau mărfuri). ● a întrebuința pentru hrană; a mînca. (< lat. *consummare*, cf. fr. *consommer)*

consumá[2] *vb.* I. **1.** *tr.* a nimici, a distruge. **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) istovi, a (se) epuiza. (< fr. *consumer*, it. *consumare*, lat. *consumere* — a nimici)

consumatór *s.m.* și *f.* cel care consumă bunuri, produse etc.; *(p. restr.)* persoană care consumă într-un local public. (cf. lat. *consummator*, fr. *consommateur)*

consumáție *s.f.* **1.** faptul de a consuma; consumare, consum. **2.** ceea ce consumă cineva într-un local public. (cf. fr. *consommation*, lat. *consummatio)*

conștiént *adj.* **1.** care are conștiința treză, care își dă seama de realitatea unui fapt, a unui lucru. **2.** care își dă seama de posibilitățile proprii, de rolul care îi revine în societate. (< fr. *conscient)*

conștiincíos *adj.* care își face datoria; corect, cinstit, scrupulos. ● făcut cu

scrupulozitate. (< fr. *consciencieux*, refăcut după *știință*)

conștiinciozitáte *s.f.* calitatea de a fi conștiincios; corectitudine, scrupulozitate. (< *conștiincios*)

conștiínță *s.f.* **1.** *(fil.)* însușire a activității nervoase superioare, proprie omului, apărută o dată cu procesul muncii și al vorbirii, care constă în puterea de a gîndi și de a reflecta realitatea obiectivă. ● faptul de a-și da seama, înțelegere. **2.** *(în expr.)* *conștiință de clasă* = faptul de a fi conștient de apartenența la clasa proletară, de a înțelege, pe baza cunoașterii legilor de dezvoltare a societății, rolul istoric al acestei clase și de a lupta pentru eliberarea și pentru desființarea exploatării omului de către om. **3.** sentiment pe care omul îl are asupra moralității acțiunilor sale. ○ *mustrare de conștiință* = remușcare. **4.** *(în expr.)* *libertate de conștiință* = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică etc. (< fr. *conscience*, cf. lat. *conscientia*, refăcut după *știință*)

cont *s.n.* **1.** *(fin.)* fiecare dintre diviziunile operațiilor contabile ale unei întreprinderi, constînd în înregistrarea cheltuielilor și a veniturilor pe o anumită perioadă. ● evidența acestor operații. **2.** *(în expr.)* *a trece la* (sau *în*) *cont* = a înscrie la rubrica datoriilor. ○ *a ține cont* (de ceva) = a avea în vedere, a lua în considerare; *pe cont propriu* = pe proprie răspundere; independent. (< it. *conto*, germ. *Konto*, fr. *compte*)

conțá *vb.* I. *intr.* **1.** a se întemeia, a se baza, a se bizui (pe cineva sau ceva). **2.** a avea valoare, importanță, însemnătate. (< it. *contare*, fr. *compter*)

contábil *adj.* de contabilitate, al contabilității. // *s.m.* și *f.* specialist în contabilitate; funcționar care ține contabilitatea unei întreprinderi sau a unei instituții. (< fr. *comptable*)

contabilitáte *s.f.* **1.** *(fin.)* totalitatea operațiilor de înregistrare a mișcării fondurilor și materialelor unei instituții sau ale unei întreprinderi. ● secție, birou de contabilitate (**1**). **2.** știință care studiază evidența contabilă. (cf. fr. *comptabilité*)

contabilizá *vb.* I. *tr.* *(fin.)* a opera într-un cont, a înregistra o operație contabilă în conturi (**1**). (< fr. *comptabiliser*)

contáct *s.n.* **1.** atingere, legătură între două corpuri, între două forțe etc. ● piesă care folosește la deschiderea și închiderea unui circuit electric. **2.** apropiere între oameni; legătură, relație. ○ *(expr.)* *a lua contact (cu cineva)* = a stabili o legătură strînsă (cu cineva); *(mil.)* a ajunge în imediata apropiere a inamicului, începînd primele lupte. (< fr. *contact*, cf. lat. *contactus*)

contactór *s.n.* *(tehn.)* întrerupător comandat de la distanță, al cărui element mobil de contact are o singură poziție de repaus, corespunzătoare deschiderii circuitului electric. (cf. fr. *contacteur*)

contagiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) molipsi, a (se) contamina. (< *contagiune*, cf. fr. *contagionner*)

contagiós *adj.* *(despre boli)* molipsitor; *(despre oameni)* bolnav de o boală molipsitoare. (cf. fr. *contagieux*)

contagiúne *s.f.* *(med.)* molipsire, contaminare. (cf. fr. *contagion*, it. *contagione*, lat. *contagio* — contact)

contáiner *s.n.* *(tehn.)* ladă de dimensiuni standardizate, folosită la transportul diferitelor mărfuri în vagoanele de cale ferată. ● ladă cu astfel de dimensiuni încît să cuprindă o cantitate dată dintr-un anumit produs. (< engl., fr. *container*)

contaminá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a transmite sau a căpăta o boală molipsitoare; a (se) infecta; a (se) molipsi. **2.** *refl.* *(lingv.; despre două limbi)* a se încrucișa; *(despre două cuvinte)* a se influența reciproc. (< fr. *contaminer*, cf. it., lat. *contaminare* — a murdări prin atingere)

contaminábil *adj.* care poate fi contaminat. (cf. fr. *contaminable*, lat. *contaminabilis*)

contaminánt *adj.* *(rar)* contagios. (< *contamina*)

cónte[1] *s.m.* *(ist.)* titlu feudal de nobleță intermediar (în Apus) între viconte și marchiz sau (în Rusia țaristă) între baron și prinț; persoană avînd acest titlu. (< it. *conte*, cf. fr. *comte*)

cónte[2] *s.n.* *(rar)* creion negru, cu mină groasă, compusă din grafit, argilă și plombagină. (< *Conté*, n.p.)

contemplá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) privi lung (admirativ sau cu emoție). (< fr. *contempler*, cf. it., lat. *contemplare*)

contemplăre *s.f.* acțiunea de a (se) contempla. ○ *contemplare vie* = percepere nemijlocită de către om a lucrurilor și a fenomenelor naturii. (< *contempla*)

contemplatív *adj.* care contemplă, înclinat spre contemplare; visător. (cf. fr. *contemplatif*, it. *contemplativo*)

contemplatór *s.m.* și *f.* cel care contemplă, care este cufundat în visare. (cf. fr. *contemplateur*, lat. *contemplator*)

contemplăție *s.f.* atitudine de contemplare; stare de reverie; meditație; meditație profundă și îndelungată. (cf. fr. *contemplation*, it. *contemplazione*, lat. *contemplatio*)

contemporán *adj.* **1.** care există, se petrece, trăiește în zilele noastre; actual. **2.** *(despre oameni; adesea subst.)* din aceeași vreme cu... (< fr. *contemporain*, cf. lat. *contemporaneus*)

contemporaneitáte *s.f.* epocă contemporană; actualitate. (< fr. *contemporanéité*)

contenciós *s.n. (jur.; ieșit din uz)* serviciu al unei instituții publice sau particulare, care se ocupa de problemele juridice ale instituției respective. (< lat. *contenciosus*, după fr. *contentieux)*
contențiúne *s.f.* **1.** dezbatere. ● ceartă, dispută. **2.** *(med.)* menținerea unei părți a corpului sau a unui organ într-o anumită poziție. (cf. fr. *contention*, lat. *contentio* — luptă)
contésă *s.f.* soție sau fiică de conte. (it. *contessa*, cf. fr. *comtesse)*
contestá *vb.* I. *tr.* a nu recunoaște ceva; a tăgădui. (< fr. *contester*, cf. it. *contestare*, lat. *contestari)*
contestábil *adj.* care poate fi contestat. (cf. fr. *contestable)*
contestáție *s.f. (jur.)* cerere de anulare a executării unei hotărîri, pentru vicii de formă. ● memoriu prin care se cere revizuirea sau anularea unui act, a unei măsuri etc. (cf. fr. *contestation*, it. *contestazione*, lat. *contestatio)*
contéxt *s.n.* text mai mare dintr-o scriere în care se găsește un cuvînt, o expresie. ● text, cuprins. (< fr. *contexte*, cf. lat. *contextus)*
contextúră *s.f. (rar)* mod în care sînt îmbinate elementele unui tot; înlănțuire; legătură. (< fr. *contexture)*
contiguitáte *s.f. (rar)* calitatea de a fi contiguu; stare a două lucruri contigue. (cf. fr. *contiguïté)*
contíguu *adj.* legat, unit de ceva, care are elemente comune cu altceva. (cf. fr. *contigu*, it. *contiguo*, lat. *contigus)*
continént [1] *adj. (rar)* care trăiește în continență; stăpînit; cast. (< fr. *continent*, cf. lat. *continens* — care se stăpînește)
continént [2] *s.n. (geogr.)* întindere vastă de pămînt, mărginită de mări și oceane. (< fr. *continent*, cf. it. *continente*, lat. *continens)*
continentál *adj.* care ține de continent; care se află pe continent. ○ *climă continentală* = climă temperată, supusă la variații bruște de temperatură. (cf. fr. *continental*, it. *continentale)*
continénță *s.f. (rar)* stăpînire a poftelor trupești; abstinență; cumpătare. (cf. it. *continenza*, lat. *continentia)*
contingént *adj. (fil.)* care poate să se producă, să vină din întîmplare; care poate să se producă sau nu. // *s.n.* **1.** totalitatea tinerilor încorporați în același an în serviciul militar. **2.** grup omogen de oameni. (< fr. *contingent*, cf. lat. *contingens* — care vine din întîmplare)
contingénță *s.f.* starea a ceea ce este contingent; atingere, raport, legătură exterioară. (cf. it. *contingenza*, fr. *contingence)*
continuá *vb.* I. *intr.* a urma, a merge înainte; a se prelungi. ● *tr.* a duce mai departe (ceva început). (< fr. *continuer*, it., lat. *continuare)*
continuáre *s.f.* urmare, prelungire. ○ *în continuare* = fără întrerupere; mai departe. (< *continua)*
continuatór *s.m.* și *f.* cel care continuă ceva început de altul. (cf. fr. *continuateur)*
continuitáte *s.f.* legătură neîntreruptă. (cf. fr. *continuité*, lat. *continuitas)*
continuu *adj.* neîntrerupt, neîncetat. ○ *(fiz.) curent continuu* = curent electric care are un singur sens. (cf. fr. *continu*, it. *continuo*, lat. *continuus)*
contoár *s.n.* **1.** birou de comerț, mai ales birou al unui bancher. **2.** masă, mobilă, loc unde se fac plățile în casele mari de comerț sau de bancă. (< fr. *comptoir)*
contondént *adj. (despre obiecte, corpuri)* tare, care lovește fără a tăia. (cf. fr. *contondant)*
contór *s.n. (tehn.)* aparat care înregistrează cantitatea de apă, de energie electrică etc. consumată într-un anumit interval de timp. (< fr. *compteur)*
contorsionát *adj. (rar)* **1.** sucit, răsucit; *(despre oameni)* cu trupul (sau cu o parte a trupului) răsucit, strîmbat. **2.** *(fig.; despre stil)* nearmonios, necurgător; chinuit. (cf. fr. *contorsionné)*
contorsiúne *s.f.* contractare violentă și involuntară a mușchilor; răsucire a membrelor, a trupului. (cf. fr. *contorsion*, lat. t. *contorsio)*
cóntra *prep.* **1.** împotriva (cuiva sau a ceva). **2.** în schimbul (altei valori). (< fr. *contre*, cf. lat. *contra)*
contraacuzáție *s.f. (jur.)* învinuire adusă de acuzat acuzatorului. (după fr. *contre-accusation)*
contraalizéu *s.n. (geogr.)* vînt regulat, contrar alizeului, format dintr-un curent de aer superior. (după fr. *contre-alizé)*
contraamirál *s.m.* grad din marina militară corespunzător celui al generalului-maior din armata terestră; grad imediat inferior viceamiralului; ofițer care are acest grad. (după fr. *contre-amiral)*
contraatác *s.n. (mil.)* atac executat de forțe care se găsesc în apărare, pentru a respinge inamicul pătruns în dispozitivul lor și pentru a restabili pozițiile inițiale. (după fr. *contre-attaque)*
contraatacá *vb.* I. *tr.* a executa un contraatac. (după fr. *contre-attaquer)*
contrabalansá *vb.* I. *tr.* a aduce, a pune în echilibru, a cumpăni; *(fig.)* a anula efectul unei acțiuni prin altă acțiune. (după fr. *contrebalancer)*
contrabándă *s.f.* trecere clandestină peste granță a unor mărfuri, a unor valori și a altor obiecte prohibite sau sustrase de la plata taxelor vamale; *(p. ext.)* marfă astfel transportată. ○ *de contrabandă* = trecut sau care urmează a fi trecut peste granță în mod clandestin; *(fig.)* rezultat dintr-un fals, fără valoare; *prin contrabandă* = pe ascuns. (cf. it. *contrabbando)*
contrabandíst *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu contrabanda. (< *contrabandă)*
contrabáraj *s.n. (tehn.)* baraj mai scund, construit la o mică distanță de barajul

principal, pentru a proteja baza acestuia. (< *contra-* + *baraj*)

contrabás [1] *s.m.* contrabasist. (< fr. *contrebasse*)

contrabás [2] *s.n.* **1.** instrument muzical cu registru grav, cu coarde și arcuș, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al violoncelului. **2.** instrument metalic de suflat, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al basului. (it. *contrabbasso*, cf. fr. *contrebasse*)

contrabasíst *s.m.* și *f.* persoană care cîntă la contrabas. (cf. it. *contrabbassista*, fr. *contrebassiste*, germ. *Kontrabassist*)

contrabaterie *s.f.* **1.** *(mil.)* baterie de artilerie destinată să bată, să distrugă sau să neutralizeze altă baterie. **2.** *(fig.)* mijloc întrebuințat pentru a dejuca o intrigă, o urzeală. (cf. fr. *contrebatterie*)

contracandidát *s.m.* și *f.* cel care candidează împotriva altui candidat. (< *contra-* + *candidat*, după germ. *Gegenhandidat*)

contracará *vb.* I. *tr.* a se opune direct voinței, proiectelor, acțiunii cuiva. (cf. fr. *contrecarrer*)

contráct *s.n.* *(jur.)* convenție (scrisă) prin care două sau mai multe părți se obligă reciproc la ceva. ○ *contract de muncă* = înțelegere potrivit căreia un angajat se obligă să presteze o anumită muncă, în schimbul unei remunerații; *contract colectiv (de muncă)* = convenție scrisă, încheiată de o instituție sau de o întreprindere cu muncitorii și funcționarii respectivi, reprezentați prin comitetul sindical. (< lat. *contractus*, cf. fr. *contrat*)

contractá [1] *vb.* I. *tr.* **1.** a încheia un contract, o convenție juridică. **2.** a lua asupră-și; a se îndatora la... ○ *(expr.) a contracta o datorie* = a se împrumuta. **3.** a se îmbolnăvi de...; a lua (o boală). (< fr. *contracter*, cf. lat. *contrahere*, *contractus*)

contractá [2] *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (despre mușchi; p. ext., despre alte părți ale corpului)* a (se) strînge, a (se) zgîrci. **2.** *refl. (despre metale și alte materiale)* a-și micșora dimensiunile. (< fr. *contracter*, cf. lat. *contractare* < *contractus* — strîns)

contractánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care face, care încheie un contract. (cf. fr. *contractant*)

contractibilitáte *s.f.* *(fiziol.)* însușire a țesuturilor organice vii de a se contracta. (după fr. *contractilité*)

contractíl *adj.* *(fiziol.)* care se (poate) strînge, contracta. (< fr. *contractile*)

contractór *adj.* care contractează. (cf. fr. *contracteur*)

contractuál *adj.* referitor la un contract; stipulat printr-un contract. (cf. fr. *contractuel*)

contrácție *s.f.* **1.** încordare, zgîrcire a mușchilor, a corpului; contractare. **2.** micșorare a volumului unui material. (cf. fr. *contraction*, lat. *contractio*)

contracurént *s.m.* *(fiz.; chim.)* curgere în sensuri opuse a două fluide în contact. (după fr. *contre-courant*)

contradáns *s.n.* dans asemănător cadrilului, executat de obicei de șase perechi de dansatori, așezați față în față; melodie după care se joacă acest dans. (după fr. *contredanse*)

contradictóriu *adj.* *(despre idei, tendințe, fenomene)* care se contrazice, cu care este incompatibil. ○ *în contradictoriu* = în opoziție de idei cu ceva. (< lat. *contradictor*, cf. fr. *contradictoire*)

contradicție *s.f.* **1.** *(fil.)* opoziție a celor două laturi contrare (negativ și pozitiv, vechi și nou) existente în orice fenomen din natură, gîndire și societate. ○ *în contradicție (cu...)* = în opoziție, în dezacord (cu...) **2.** nepotrivire, contrazicere (între idei sau fapte). (cf. lat. *contradictio*, fr. *contradiction*)

contraepolét *s.m.* *(mil.; ieșit din uz)* epolet fără franjuri. (după fr. *contre-épaulette*)

contraescárpă *s.f.* *(mil.)* taluzul dinspre inamic al șanțului-obstacol din lucrările de fortificație. (cf. fr. *contrescarpe*, it. *contrascarpa*)

contraexpertíză *s.f.* expertiză făcută spre a verifica o expertiză anterioară. (după fr. *contre-expertise*)

contrafáce *vb.* III. *tr.* a reproduce în scopuri frauduloase, prin imitație; a falsifica. (< *contra-* + *face*, după fr. *contrefaire*)

contrafagót *s.n.* instrument muzical de suflat mai mare decît fagotul, care scoate sunete mai grave decît acesta. (cf. it. *contrafagòtto*)

contrafișă *s.f.* *(constr.)* piesă de lemn sau de metal care asigură rigiditatea unui sistem de construcție. (după fr. *contre-fiche*)

contrafórt *s.n.* **1.** *(constr.)* stîlp masiv de zidărie care îngroașă din loc în loc un zid lung și înalt, pentru a-l consolida. **2.** fiecare dintre picioarele înclinate spre exterior ale unui turn de extracție. (cf. fr. *contrefort*, it. *contrafforte*)

contrágе *vb.* III. *refl.* *(fon.; despre două vocale vecine)* a se reduce la o singură emisiune vocalică; *(med.; rar)* a se contracta, a se strînge. (< lat. *contrahere*, după *trage*)

contragreutáte *s.f.* *(tehn.)* greutate care echilibrează o altă greutate, care contrabalansează o forță contrarie. (după fr. *contrepoids*)

contraindicát *adj.* *(med.; despre tratamente, medicamente, alimente)* nepotrivit, vătămător pentru anumite stări, împrejurări etc. (după fr. *contre-indiqué*)

contraindicáție *s.f.* *(med.)* situație specială în care administrarea unui medicament, aplicarea unui tratament devine vătămătoare. (după fr. *contre-indication*)

contralovitúră *s.f.* *(mil.)* lovitură de răspuns în timpul apărării, făcută cu

forțe mari, pentru a distruge forțe inamice importante, pătrunse în dispozitivul de apărare. (după fr. *contre-coup)*

contráltă *s.f. (muz.)* femeie cu voce de contralto. (< it. *contralta)*

contrálto *s.n. invar. (muz.)* voce feminină care are registrul cel mai grav. (< it. *contralto)*

contramáistru *s.m.* **1.** șef de atelier, muncitor șef de sector într-o întreprindere industrială. **2.** *(în trecut)* grad de subofițer în marină; persoană cu acest grad. (după fr. *contremaître*, it. *contramastro)*

contramandá *vb.* I. *tr.* a revoca, a anula un ordin, o dispoziție dată. (cf. fr. *contremander)*

contramárcă *s.f.* parte dintr-un bilet de spectacol care îi rămîne spectatorului, ca dovadă a dreptului său de a-și ocupa locul respectiv. (după fr. *contremarque)*

contramárș *s.n. (mil.)* marș al unei armate, făcut în sens contrar celui în care s-a mers la început. (după fr. *contremarche)*

contramínă *s.f. (mil.)* lucrare subterană făcută cu scopul de a distruge o mină pusă de inamic. (după fr. *contremine)*

contraofensívă *s.f. (mil.)* acțiune ofensivă de mare amploare contra unui inamic care se afla pînă atunci în ofensivă. (după fr. *contre-offensive)*

contraórdin *s.n.* ordin care revocă un alt ordin anterior. (< *contra-* + *ordin*, după fr. *contre-ordre)*

contrapáginã *s.f.* a doua pagină a unei foi scrise sau tipărite. (< *contra-* + *pagină)*

contrapántă *s.f.* pantă opusă altei pante. (< *contra-* + *pantă*, după fr. *contrepente)*

contraplacáj *s.n.* placă formată din mai multe foi subțiri de lemn, suprapuse și lipite între ele. (după fr. *contre-placage)*

contrapóndere *s.f.* ceea ce face să se echilibreze, să se neutralizeze o acțiune, o forță etc. (< *contra-* + *pondere*, după fr. *contrepoids)*

contraproiéct *s.n.* proiect pentru verificarea, îmbunătățirea sau înlocuirea unui proiect anterior. (după fr. *contreprojet)*

contrapropúnere *s.f.* propunere făcută în opoziție cu altă propunere. (< *contra-* + *propunere*, după fr. *contreproposition)*

contrapúnct *s.n. (muz.)* arta de a compune muzică pe mai multe voci; *(p. ext.)* arta de a compune melodii. ● parte a muzicii care studiază acest fel de compoziție. (< it. *contrappunto*, cf. fr. *contrepoint)*

contrár *adj.* opus; potrivnic. ○ *(log.) noțiuni contrare* = noțiuni aflate în raport de contrarietate, acceptarea uneia presupunînd înlăturarea celeilalte, fără ca înlăturarea uneia să presupună admiterea celeilalte. ● *(subst., n.)* ceea ce este opus, potrivnic. // *adv.* împotriva, în contra, neconform cu... (< lat. *contrarius*, cf. fr. *contraire)*

contrarándă *s.f. (mar.)* velă triunghiulară sau trapezoidală ridicată deasupra randei, pe goelete și iahturi. (cf. it. *contra-randa)*

contrarefórmă *s.f.* mișcare de opresiune sîngeroasă, întreprinsă în secolul al XVI-lea de biserica catolică împotriva Reformei și a partizanilor acesteia. (după fr. *contre-réforme)*

contrarevolúție *s.f.* luptă reacționară a claselor exploatatoare și a agenților lor împotriva mișcării revoluționare, a revoluției și a statului de dictatură a proletariatului. (după fr. *contre-révolution*, rus. *kontrrevoliuțiia)*

contrarevoluționár *adj.* care subminează mișcarea revoluționară, care este împotriva revoluției și a dictaturii proletariatului. // *s.m.* și *f.* partizan, adept al contrarevoluției. (după fr. *contre-révolutionnaire*, rus. *kontrrevoliuționer)*

contrariá *vb.* I. *tr.* a surprinde neplăcut pe cineva (făcînd sau spunînd ceva în contradicție cu convingerile, dorința sau intenția sa). (< fr. *contrarier)*

contrarietáte *s.f.* nemulțumire, surprindere neplăcută provocată de o contrazicere. ○ *(log.) raport de contrarietate* = raport de opoziție între noțiuni contrare. (< fr. *contrariété)*

contrárlu *s.n. (fil.)* fiecare dintre cele două aspecte (pozitiv și negativ, nou și vechi) ale aceluiași fenomen, constituind prin lupta continuă dintre ele izvorul și motorul evoluției. // *adj.* contrar. (< lat. *contrarius*, cf. it. *contrario)*

contrás *adj. (fon.; despre două vocale)* contopit într-o singură vocală sau într-un diftong. (< *contrage)*

contrascótă *s.f. (mar.)* fiecare dintre frînghiile prinse la colțurile pînzelor unei corăbii, servind la strîngerea acestor pînze. (cf. it. *contrascotta)*

contrasemná *vb.* I. *tr.* a semna un act alături de cel de la care emană. (< *contra-* + *semna*, după fr. *contresigner)*

contrasemnătúră *s.f.* semnătură a unui funcționar subaltern, pusă pe un act alături de semnătura celui de la care emană actul. (după fr. *contreseing)*

contraspionáj *s.n.* serviciu special însărcinat cu urmărirea și combaterea acțiunilor spionilor. (după fr. *contre-espionnage)*

contrást *s.n.* opoziție, deosebire izbitoare între două sau mai multe lucruri, situații, calități etc. ● efect artistic obținut de un scriitor, de un pictor etc. prin opoziția ritmului, a ideilor, a culorilor etc. (< fr. *contraste*, cf. it. *contrasto)*

contrastá *vb.* I. *intr.* a fi în contrast cu ceva sau cu cineva, a se deosebi în mod izbitor. (< fr. *contraster*, it. *contrastare)*

contrașină *s.f. (tehn.)* șină așezată paralel cu șina unei căi ferate, pentru a ușura trecerea roților la curbe și pentru a ridica șoseaua la înălțimea șinelor, în dreptul trecerilor de nivel. (după fr. *contre-rail)*

contratimp *s.m.* **1.** *(muz.)* notă așezată pe timpul slab (neaccentuat) al unei măsuri, timpul tare fiind ocupat de o pauză; partea slabă a măsurii sau a timpului unei melodii. **2.** *(rar)* inoportunitate, nepotrivire. ○ *în contratimp* = nepotrivit, inoportun. (după it. *contrattempo*, fr. *contretemps)*

contratorpilór *s.n. (mar.)* navă de război rapidă, destinată urmăririi torpiloarelor. (după fr. *contre-torpilleur)*

contravaloáre *s.f. (com.)* echivalent (în special bănesc) al unui obiect; valoare dată în schimbul altei valori. (după fr. *contrevaleur)*

contraveni *vb.* IV. *intr.* a călca o regulă juridică, logică, morală etc. (cf. fr. *contrevenir*, lat. med. *contravenire)*

contraveniént *s.m.* și *f.* cel care contravine unor dispoziții oficiale. (după fr. *contrevenant)*

contravénție *s.f.* călcare a unei legi, a unei dispoziții oficiale etc., care se sancționează cu o pedeapsă ușoară (amendă sau recluziune de foarte scurtă durată). (cf. fr. *contravention*, it. *contravvenzione)*

contravizită *s.f.* **1.** a doua vizită zilnică făcută de medic bolnavilor dintr-un spital. **2.** vizită de răspuns la o altă vizită. (după fr. *contre-visite)*

contrazice *vb.* III. **1.** *tr.* a susține contrariul celor spuse de cineva, a nu fi de acord cu cineva. **2.** *tr.* a fi în dezacord, a nu se potrivi cu ceva; a dezminți. **3.** *refl.* a fi în dezacord cu tine însuți. **4.** *refl. (despre susținătorii unor afirmații* etc.) a fi în contrazicere unii cu alții, a avea păreri deosebite. ● *(despre idei afirmații, mărturii)* a nu se potrivi unele cu altele. (< *contra-* + *zice*, după lat. *contradicere)*

contribuábil *s.m.* și *f.* persoană care plătește impozite. (cf. fr. *contribuable)*

contribuí *vb.* IV. *intr.* a-și da aportul (material sau moral), a participa la o acțiune comună; a ajuta, a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. (cf. fr. *contribuer*, it. *contribuire*. lat. *contribuere)*

contribúție *s.f.* **1.** parte, sumă cu care se contribuie la o cheltuială sau la o acțiune comună; aport. ○ *(expr.) a pune la contribuție* = a folosi capacitatea cuiva (sau a ceva) la o acțiune. **2.** impozit. (cf. fr. *contribution*, it. *contribuzione*, lat. *contributio)*

control *s.n.* **1.** analiză permanentă sau periodică a unei activități, pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. ○ *cifră de control* = exponent care indică limitele cantitative ale producției. ● supraveghere continuă (morală sau materială); stăpînire. ● putere de dirijare a propriilor gesturi și mișcări. **2.** instituție însărcinată cu supravegherea unor activități. **3.** *(numai la pl.)* registru de evidență a personalului (și animalelor) unei unități militare. (< fr. *contrôle)*

controlá *vb.* I. **1.** *tr.* a exercita un control, a supune controlului. **2.** *tr.* a domina, a supune, a ține sub control. **3.** *refl. (despre oameni)* a-și stăpîni gesturile, mișcările. (< fr. *contrôler)*

controlábil *adj.* care poate fi controlat. (cf. fr. *contrôlable)*

controlór *s.m.* și *f.* funcționar însărcinat cu controlul unei activități etc. (cf. fr. *contrôleur*, germ. *Kontrollor)*

controversá *vb.* I. *tr.* a pune în discuție, a discuta în controversă asupra unui subiect, a susține o controversă. (< fr. *controverser)*

controversát *adj.* în controversă, asupra căruia este o controversă. (< *controversa)*

controvérsă *s.f.* discuție contradictoric asupra unei chestiuni de principiu. ● *(fam.)* discuție aprinsă, ceartă, neînțelegere. (cf. fr. *controverse*, lat. *contraversia* — lovitură)

contubernál *s. m. (ist.)* ofițer aghiotant în armata romană. (< lat. *contubernalis)*

contumacie *s. f. (jur.)* absență a unui inculpat de la judecată. ○ *în contumacie* = în lipsă. (cf. it. *contumacia*, fr. *contumace*, lat. *contumacia* — mîndrie)

contúr *s.n.* linie, suprafață care mărginește un corp, un obiect; reprezentare grafică a unei astfel de linii sau suprafețe. (< fr. *contour*, cf. it. *contorno)*

conturá *vb.* I. *tr.* a da, a preciza conturul unui corp, al unui obiect. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) închega în forme precise; a (se) preciza. (< *contur*, cf. fr. *contourner)*

contúzie *s.f. (med.)* leziune provocată prin lovire. (cf. fr. *contusion*, lat. *contusio)*

contuzioná *vb.* I. *tr. (med.)* a produce, a provoca o contuzie. (< fr. *contusionner)*

conținе *vb.* III. *tr.* **1.** a fi umplut, a avea un anumit conținut, cuprins; a cuprinde. **2.** *(despre cărți, texte)* a fi alcătuit din... (< lat. *continere*, cf. fr. *contenir*, după *ține)*

conținút *s.n.* **1.** ceea ce încape într-un spațiu limitat, într-un recipient. **2.** *(fil.)* totalitatea elementelor care formează esența lucrurilor și a fenomenelor, fiind în unitate dialectică cu forma. **3.** fond, cuprins; semnificație. **4.** tablă de materii; sumar. (< *conține*, după fr. *contenu)*

contopíst *s.m.* mic funcționar de cancelarie; copist. (< germ. *Konzipist)*

convalescént *s.m.* și *f.* bolnav în convalescență, pe cale de a se însănătoși. (< fr. *convalescent*, cf. lat. *convalescens)*

convalescénță *s.f.* perioadă de tranziție între momentul vindecării și însănătoșirea deplină; întremare. (cf. fr. *convalescence*, lat. *convalescentia)*

convécție *s.f. (met.)* orice mișcare de aer cu direcție verticală. ● *(fiz.; în expr.) convecția căldurii* = transmiterea căldurii printr-un corp lichid sau gazos, cu ajutorul unor curenți ai fluidului respectiv. (< lat. *convectio)*

convenábil *adj.* care convine sau poate conveni, acceptabil, mulțumitor (ca preț, calitate etc.). ● *(despre mărfuri, prețuri)* ieftin. (cf. fr. *convenable)*

convení *vb.* IV. *intr.* **1.** a corespunde dorințelor cuiva, a-i plăcea. **2.** a se înțelege, a se învoi, a cădea la învoială. ● *tr.* a accepta. (< fr. *convenir*, it., lat. *convenire)*

conveniénță *s.f. (de obicei la pl.)* totalitatea regulilor de purtare care se impun într-o anumită societate. ○ *de convenientă* = făcut numai pentru a respecta anumite forme sociale, de formă. (cf. it. *convenienza*, fr. *convenance)*

convénție *s.f.* **1.** înțelegere, învoială. ● înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții etc. privind probleme cu caracter economic, juridic, tehnic, militar etc. ● *(arte)* înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. **2.** *(la pl.)* deprinderi stabilite prin tradiție. (cf. fr. *convention*, lat. *conventio)*

convențiónál *adj.* **1.** stabilit prin convenție; acceptat prin tradiție. **2.** artificial, nenatural, factice. (cf. fr. *conventionnel*, lat. *conventionalis)*

convențiónalism *s.n.* caracterul a ceea ce este convențional. ● *(lit.; arte)* tendință idealistă de supunere la regulile general acceptate, fără o percepere proprie, realistă, a faptelor. (cf. fr. *conventionalisme)*

convérge *vb.* III. *intr.* a tinde, a se îndrepta către un centru comun, către același punct, *(fig.)* către același scop. (< fr. *converger*, it., lat. *convergere)*

convergént *adj.* care converge, care se îndreaptă către același centru. ○ *(fiz.) lentilă convergentă* = lentilă cu proprietatea de a strînge într-un singur focar razele care o străbat. (cf. fr. *convergent*, it. *convergente)*

convergénță *s.f.* faptul de a converge; îndreptare către același centru, *(fig.)* către același scop. ● *(mat.)* proprietate a unei serii de a admite o sumă determinată. (cf. fr. *convergence*, it. *convergenza)*

conversá *vb.* I. *intr.* a vorbi, a susține o conversație. (< fr. *converser*, cf. it., lat. *conversare)*

conversáție *s.f.* discuție, vorbire, convorbire. (cf. fr. *conversation*, lat. *conversatio* — frecventare)

conversiúne *s.f.* **1.** *(fin.; în capitalism)* schimbare a condițiilor unui împrumut (prin prelungirea termenelor, micșorarea dobînzilor etc.). ● preschimbarea unei valori (mai ales monetare) într-o valoare de altă natură. **2.** *(rar)* schimbare a naturii, a formei unui lucru; transformare a unui lucru în alt lucru. **3.** *(log.)* răsturnare a unei judecăți prin înlocuirea reciprocă a subiectului cu predicatul. (cf. fr. *conversion*, lat. *conversio)*

convertí *vb.* **1.** *tr.* și *refl.* a face pe cineva să-și schimbe convingerile (în special religioase), a se schimba în ceea ce privește părerile, convingerile. **2.** *tr. (ec.)* a schimba natura, forma unei valori, a transforma o valoare în altă valoare. (< fr. *convertir*, cf. lat. *convertire* — a întoarce)

convertíbil *adj. (ec.; despre valori economice)* care se poate converti. (cf. fr. *convertible*, lat. *convertibilis)*

convertízór *s.n. (tehn.)* **1.** dispozitiv mecanic pentru transformarea unei mișcări sau a unei forțe. **2.** cuptor pentru afinarea metalelor (mai ales pentru transformarea fontei în oțel). **3.** transformator electric simplu. **4.** mașină pentru transformarea grișului în făină. (cf. fr. *convertisseur)*

convéx *adj.* (op. c o n c a v) curbat, bombat în afară. (< fr. *convexe*, cf. lat. *convexus)*

convexitáte *s.f.* însușirea de a fi convex; suprafață bombată ieșită în afară, convexă. (cf. fr. *convexité*, lat. *convexitas)*

convietuí *vb.* IV. *intr.* a trăi împreună, în același loc cu cineva. (după lat. *convivere*, germ. *zusammenleben)*

convínge *vb.* III. *tr.* a face pe cineva (prin probe, prin argumente etc.) să recunoască adevărul într-o anumită chestiune. ● *refl.* a-și da seama, a se încredința că ceva este într-un anumit fel. (< lat., it. *convincere*, după *învinge)*

convíngere *s.f.* părere fermă asupra unui lucru. (< *convinge)*

convív *s.m.* comesean. (< fr. *convive*, cf. it., lat. *conviva)*

convocá *vb.* I. *tr.* a chema, a aduna (oficial) într-un loc un grup de persoane, un corp constituit etc. cu un anumit scop. (< fr. *convoquer*, it., lat. *convocare)*

convói *s.n.* șir de vehicule (care transportă mai ales materiale, trupe etc.) ● șir de persoane care merg într-o anumită direcție, pe un anumit drum etc.; coloană. (< it. *convoglio)*

convorbí *vb.* IV. *intr. (rar)* a sta de vorbă, a vorbi, a discuta, a conversa. (< *con-* + *vorbi*, după germ. *unterreden)*

convorbíre *s.f.* discuție, conversație. (< *convorbi)*

convúlsie *s.f.* **1.** contractare involuntară, bruscă și repetată a mușchilor; spasm. **2.** *(fig.)* zvîrcolire, frămîntare, încordare. (cf. fr. *convulsion*, lat. *convulsio* — tremurare)

convulsionó *vb.* I. *refl.* a avea convulsii; a se zvîrcoli, a se încorda. (< fr. *convulsionner)*

convulsív *adj.* care produce convulsii, cu convulsii. ○ tuse *convulsivă* = boală infecțioasă care se manifestă mai ales la copii, caracterizată prin tuse puternică, cu convulsii; tuse măgărească. (cf. fr. *convulsif)*

cooperá *vb.* I. *intr.* a lucra împreună cu cineva; a colabora. (< fr. *coopérer*, it. *cooperare*, lat. *cooperari)*

cooperatíst *adj.* care ține de cooperație; care activează în cooperație; propriu cooperației. (< *cooperat)*

cooperatívă *s.f.* **1.** *(ec.)* formă de organizare a cooperației. **2.** *(concr.)* magazin de mărfuri, organizat pe principii cooperatiste, unde se desfac diferite produse. (< fr. *coopérative*, it. *cooperativa)*

cooperatór *s.m.* și *f.* membru al unei cooperative. // *adj.* care cooperează. (cf. fr. *coopérateur*)

cooperáție *s.f.* **1.** *(ec.)* formă de organizare a muncii în care mai multe persoane participă în comun, cu mijloace de producție proprii, la același proces de muncă sau la diverse procese ale muncii legate între ele, beneficiile repartizîndu-se potrivit participației. ● *(în orînduirea socialistă)* asociere a oamenilor muncii în întreprinderi cooperatiste de producție sau de aprovizionare și desfacere. **2.** cooperare în muncă. (cf. fr. *coopération*, it. *cooperazione*)

cooptá *vb.* I. *tr.* a alege, a primi pe cineva într-un consiliu, într-un comitet etc. prin voința membrilor acestuia. (< fr. *coopter*)

coordoná *vb.* I. *tr.* a pune de acord, a aranja părțile unui tot, potrivit anumitor relații sau unui anumit scop. (< fr. *coordonner*)

coordonáre *s.f.* **1.** acțiunea de a coordona. **2.** *(gram.)* raport între două sau mai multe propoziții, legate între ele astfel încît una să nu depindă sintactic de cealaltă sau de celelalte. (< *coordona*)

coordonát *adj.* pus de acord; unit prin coordonare. ○ *(gram.) propoziție coordonată* (și *subst., f.*) = propoziție în raport de coordonare cu altă propoziție. (cf. fr. *coordonné*)

coordonátă *s.f.* **1.** *(mat.)* fiecare dintre numerele care precizează poziția unui punct față de un sistem de referință dat. **2.** *(geogr.; la pl.)* sistem de linii imaginare prin care se determină poziția unui punct pe glob. **3.** *(astr.)* sistem de determinare a poziției aștrilor prin raportare la diferite sisteme de referință. (cf. fr. *coordonné*)

coordonatór[1] *s.n.* *(av.)* aparat care indică automat locul unui avion în spațiu și distanța parcursă de el de la punctul de decolare. (cf. fr. *coordonnateur*)

coordonatór[2] *adj., s.m.* și *f.* (cel) care îndeplinește o funcție de coordonare. ○ *(gram.) conjuncție coordonatoare* = conjuncție care leagă două propoziții în raport de coordonare. (cf. fr. *coordonnateur*)

copál *s.n.* *(tehn.)* rășină naturală, transparentă, de culoare galbenă, care se extrage din diverse plante tropicale, folosindu-se în special la prepararea lacurilor. (< fr. *copal*, cf. peruv. *copalle*)

copértă *s.f.* înveliș de carte, de caiet etc.; învelitoare, scoarță. (< it. *coperta*)

copiá *vb.* I *tr.* **1.** a reproduce un text, o operă de artă etc. ● a reproduce ceva în mod servil și fără originalitate. **2.** *(peior.)* a imita servil pe cineva. ● *intr.* a redacta o teză, o lucrare etc. folosind pe furiș în timpul examenului lucrarea unui alt elev, manuale, notițe etc. (< fr. *copier*, cf. it. *copiare*)

cópie *s.f.* **1.** reproducere exactă a unei opere de artă, a unui text etc. **2.** *(peior.)* imitație servilă lipsită de valoare. (< lat. med. *copia*, cf. rus. *kopija*, fr. *copie*, germ. *Kopie*)

copiér *s.n.* registru cu foi subțiri, în care se copiază diferite scrisori, acte etc. (< germ. *Kopierbuch*)

copiós *adj.* bogat, abundent, îmbelșugat; îndestulat. (< lat. *copiosus*, cf. fr. *copieux*)

cópra *s.f.* miez uscat de nucă de cocos, care conține uleiul acesteia. (< it., sp. *copra*)

copíst *s.m.* și *f.* cel care face copii, care transcrie acte etc. (< fr. *copiste*)

coprodúcție *s.f.* producție cinematografică, film la realizarea căruia au colaborat mai multe țări. (< fr. *coproduction*)

coprofági *s.m.pl.* *(zool.)* insecte care se hrănesc cu excremente. (< fr. *coprophages*, cf. gr. *kopros* — excrement, *phagein* — a mînca)

coprolít *s.m.* *(petr.)* fosfat natural de calciu provenit din petrificarea excrementelor animalelor fosile din era secundară; este folosit ca îngrășămînt în agricultură. (< fr. *coprolithe*, cf. gr. *kopros* — excrement, *lithos* — piatră)

coproprietár *s.m.* și *f.* proprietar al unui lucru etc. în comun cu altcineva. (< cf. fr. *copropriétaire*)

coproprietáte *s.f.* stăpînire în comun a unui bun de către mai multe persoane. (cf. fr. *copropriété*)

copulatív *adj.* **1.** *(gram.; despre conjuncții)* care unește părți de propoziție sau propoziții de același fel. ○ *verb copulativ* = verb auxiliar care leagă subiectul de numele predicativ; *propoziție copulativă* = propoziție legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. **2.** *(log.; despre judecăți afirmative)* care are mai multe subiecte unite de același predicat. (cf. lat. *copulativus*, fr. *copulatif*)

copulație *s.f.* *(rar)* împreunare, împerechere, (la animale). (cf. fr. *copulation*, lat. *copulatio* — reunire)

cópulă *s.f.* *(gram.)* cuvînt de legătură; verb copulativ. (cf. fr. *copule*, lat. *copula* — legătură)

cor *s.n.* **1.** grupare de cîntăreți care execută împreună muzică vocală. ○ *(expr.) a face cor cu alții* = a face cauză comună cu alții (în scopuri rele). ● compoziție muzicală destinată a fi cîntată de mai multe persoane; execuția unei asemenea bucăți. **2.** parte a bisericii unde stă și cîntă ansamblul coral în timpul slujbei. **3.** grup de personaje care participă la desfășurarea acțiunii unei opere dramatice antice ca un personaj colectiv, cîntînd versuri; *(p. ext.)* versurile cîntate de acest grup. (< lat. *chorus* < gr. *choros*, cf. it. *coro*, germ. *Chor*)

corál[1] *s.m.* *(zool.)* animal din încrengătura celenteratelor, cu schelet calcaros, care trăiește în colonii în mările calde; scheletul acestui animal; mărgean. (< germ. *Koralle*, cf. lat. *corallum*)

corál[2] *adj.* de cor; destinat a fi cîntat de un cor // *s.n.* *(muz.)* cîntec religios pe mai multe voci. (cf. it. *corale*, germ. *Choral*, fr. *choral*)

coraliér *s.m.* *(zool.; la pl.)* clasă de animale celenterate marine cu schelet calcaros, care trăiesc izolate; *(la sg.)* ani-

mal din această clasă. // *adj.* de coralieri; format din coralieri. (cf. fr. *coralliaires)*
corallífer *adj. (geol.)* care conține corali. (< fr. *corallifère)*
coraligén *adj. (geol.; în expr.) calcar coraligen* = calcar rezultat din acumularea coloniilor de corali. (< fr. *coralligène)*
corán *s.n.* cartea care conține învățăturile profetului Mahomed, socotită drept carte sfîntă la musulmani. (cf. fr. *coran*, it. *corano*, germ. *Koran* < ar. *Koran* — carte)
coraport *s.n.* raport completiv care însoțește un raport principal făcut de altă persoană. (< *co-* + *raport)*
coraportór *s.m.* cel care ține un coraport. (< *co-* + *raportor)*
coraziúne *(geol.)* eroziune provocată de vînt și de nisipul bîntuit de vînt. (cf. fr. *corrasion)*
cord [1] *s.n. (med.)* inimă. (< lat. *cor)*
cord [2] *s.n. (text.)* țesătură cu urzeală formată din fire bine răsucite și rezistente și cu bătătura din fire subțiri și rare. ● țesătură folosită la fabricarea anvelopelor.
cordáj *s.n. (mar.)* totalitatea frînghiilor unei corăbii. (< fr. *cordage)*
cordiál *adj. (adesea adv.)* pornit din toată inima; afectuos, sincer, loial. (< fr. *cordial*, cf. it. *cordiale)*
cordialitáte *s.f.* calitatea de a fi cordial; afecțiune, sinceritate, loialitate. (cf. fr. *cordialité)*
cordifórm *adj. (rar)* de forma unei inimi. (< fr. *cordiforme*, cf. lat. *cor* — inimă)
cordíță *s.f. (chim.)* exploziv preparat din nitrocelulóză și nitroglicerină. (< fr. *cordite)*
cordón *s.n.* **I. 1.** cingătoare (de pînză, de piele etc.), centură, curea. **2.** conductor electric de liță (răsucită) izolat și strîns într-un învelis protector. **II.** șir de posturi militare care efectuează serviciul de pază; linie, șir de soldați care păstrează ordinea în anumite situații. ○ *cordon sanitar* = totalitatea măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară bîntuită de o contagiune; *(concr.)* patrulă, formație militară care asigură această izolare. (< fr. *cordon*, cf. it. *cordone)*
cordován *s.n.* piele tăbăcită fin după anumite procedee practicate în Spania la Cordoba. (it. *cordovano*, cf. *Cordoba*, n.p.)
corect *adj.* **1.** conform normelor, regulilor, fără greșeală. **2.** *(despre oameni)* cu o ținută, o atitudine, o purtare ireproșabilă; cinstit. (< fr. *correct*, cf. lat. *correctus)*
corectá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (-și) îndrepta greșelile, defectele etc.; a (se) corija. (< *corect)*
corectitúdine *s.f.* **1.** calitatea de a fi corect; lipsă de greșeli. **2.** ținută sau purtare corectă; cinste. (cf. lat. *correctitudo)*
corectiv *s.n.* ceea ce îndreaptă ceva, îndreptare, corectare. (cf. fr. *correctif)*
corréctor *s.m.* și *f.* cel care face corecturi la o carte, la o publicație etc. // *s.n.* aparat automat destinat să modifice într-un sens definit modul de funcționare al unui sistem tehnic. (cf. fr. *correcteur)*
corectúră *s.f.* **1.** îndreptare a greșelilor care se ivesc în cursul imprimării unui text. **2.** coală imprimată pentru a se putea însemna greșelile de tipar care trebuie îndreptate de zețari. (cf. germ. *Korrektur)*
corécție *s.f.* **1.** corectare, îndreptare (mai ales la un calcul, la tir etc.). **2.** pedeapsă corporală, bătaie. (cf. fr. *correction*, lat. *correctio)*
corecționál *adj.* care pedepsește un delict. (cf. fr. *correctionnel)*
corée *s.f. (med.)* boală de nervi care se caracterizează prin mișcări involuntare și dezordonate ale mușchilor. (<fr. *chorée*, cf. gr. *choreia* — dans)
coregént *s.m.* persoană care are parte legală la domnie împreună cu monarhul domnind efectiv pe lîngă acesta.
coregidór *s.m. (rar)* primul magistrat al unui oraș sau al unei provincii din Spania, în care nu există guvernator. (< fr., sp. *corregidor)*
coregráf *s.m.* maestru de dans și de balet. (< fr. *chorégraphe*, cf. gr. *choreia* — dans, *graphein* — a scrie)
coregráfic *adj.* privitor la coregrafie. (< fr. *chorégraphique)*
coregrafíe *s.f.* arta dansului și a baletului. (< fr. *chorégraphie)*
corelát *adj.* pus în corelație cu ceva. (< fr. *corrélate)*
corelativ *adj.* care arată o corelație, un raport reciproc. ○ *(log.) noțiuni corelative* = noțiuni care conțin note arătînd existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gîndirii; *(gram.) conjuncții corelative* (și *subst., f.)* = conjuncții care introduc două propoziții coordonate sau o propoziție regentă și una subordonată, în raport de corelație una față de cealaltă. (cf. fr. *corrélatif)*
corelație *s.f.* relație, legătură reciprocă între lucruri sau fenomene. (cf. fr. *corrélation)*
coreligionár *s.m.* și *f.* persoană de aceeași religie cu alta, considerată în raport cu aceasta. (cf. fr. *coreligionnaire)*
corepetitór *s.m.* și *f.* persoană care are sarcina de a repeta rolurile cu cîntăreții de operă și cu corpul de balet. (< lat. *correpetitor)*
corespondá *vb.* I. *intr.* a fi în corespondență, a comunica prin scrisori cu cineva.
corespondént [1] *adj.* care corespunde, corespunzător. ○ *unghiuri corespondente* = fiecare dintre cele patru perechi de unghiuri nealăturate, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte, unul din unghiuri fiind în interiorul dreptelor și altul în afara lor. (cf. fr. *correspondant)*
corespondént [2] **I.** *s.m.* și *f.* **1.** colaborator extern la un ziar, care trimite corespondență cu caracter informativ din locul în care se află. **2.** persoană care, în lipsa părinților, îngrijește de trebuințele unui elev. **3.** *(rar)* cel care

poartă corespondență cu cineva. **II.** *adj. (în expr.) membru corespondent* = membru al unei academii sau al altei instituții științifice, care are aceleași obligații și se bucură de aceleași drepturi ca și un membru activ, cu excepția dreptului de vot. (cf. fr. *correspondant*, it. *corrispondente)*

corespondență *s.f.* **I. 1.** schimb de scrisori (între două sau mai multe persoane). ● totalitatea scrisorilor pe care și le-au scris două persoane. ● conținutul unei scrisori. **2.** relatare asupra faptelor petrecute într-o localitate, într-o țară etc., făcută de corespondentul unui ziar. **II.** raport, legătură între lucruri, fenomene etc.; concordanță, armonie. ○ *(gram.) corespondența timpurilor* = concordanța timpurilor. (cf. fr. *correspondance*, it. *corrispondenza)*

corespúnde *vb.* III. *intr.* **1.** a fi conform (cu ceva), a răspunde la așteptări. **2.** a fi în legătură sau în comunicare cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva. (cf. fr. *correspondre*, it. *corrispondere)*

coréu *s.m. (metr.)* picior de vers antic, format dintr-o silabă lungă și una scurtă. (< lat. *choreos* < gr. *choreos*, cf. fr. *chorée)*

coriámb *s.m. (metr.)* picior de vers grecolatin, format dintr-un troheu și un iamb. (< fr. *choriambe)*

coribánt *s.m. (ist.)* preot antic al zeiței Cibela, al cărei cult avea caracterul unor orgii exaltate. (< lat. *corybantes*, gr. *korybantes)*

coridă *s.f. (rar)* luptă cu tauri. (< fr., sp. *corrida)*

coridór *s.n.* loc de trecere, lung și îngust, care leagă încăperile unei clădiri. ● porțiune îngustă de teren care leagă două puncte. (< fr. *corridor*, it. *corridore)*

coriféu *s.m.* **1.** conducătorul corului în tragedia greacă antică. **2.** om de seamă, având un rol conducător; fruntaș într-un domeniu oarecare al științei sau al artei. (< lat. *coryphaeus*, gr. *koryphaios* — șef, cf. fr. *coryphée*, it. *corifeo)*

corigént *s.m.* și *f.* elev care nu a obținut notă de trecere la unele materii, la care urmează să dea un nou examen pentru a putea promova. (< lat. *corrigens)*

corigénță *s.f.* situația în care se găsește un elev corigent; examen dat de un corigent pentru a putea promova.

corigíbil *adj.* care poate fi corijat. (cf. fr. *corrigible)*

corijá *vb.* I. *tr.* a îndrepta, a corecta. (< fr. *corriger*, cf. lat. *corrigere)*

corimb *s.n. (bot.)* inflorescență în formă de umbrelă. (< fr. *corymbe*, cf. gr. *korymbos* — buchet)

corindón *s.n. (min.)* piatră prețioasă formată dintr-un oxid natural de aluminiu, cristalizat, aproape tot atît de dur ca diamantul. (< fr. *corindon*, cf. hind. *kurumdam)*

corintián *adj.* corintic. (cf. *fr. corynthien)*

corintíc *adj.* din Corint. ○ *(arhit.) ordin corintic* = ordin arhitectonic din vechea Grecie, caracterizat prin coloane zvelte, cu capitelul împodobit cu sculpturi reprezentînd foi de acantă în volută; *coloană corintică* = coloană aparținînd ordinului corintic. (< *Corint*, n.p.)

corist *s.m.* și *f.* cîntăreț într-un cor. (cf. fr. *choriste)*

coríză *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei nasului; guturai, rinită. (< fr. *coryza*, cf. gr. *koryza* — morvă, boală la cai)

cormorán *s.m. (zool.)* pasăre palmipedă, de culoare neagră-verzuie, cu ciocul lung și încovoiat la vîrf, care se hrănește cu pești; corb-de-mare. (< fr. *cormoran*, cf. v. fr. *corp moran* — corb-de-mare)

cornác *s.m. (rar)* conducător de elefanți sau *(p. ext.)* de alte animale, în India. (< fr. *cornac*, cf. port. *cornaca)*

cornáj *s.n.* sforăială ce se aude la unii cai cînd sînt goniți la galop. (< fr. *cornage)*

cornalínă *s.f. (min.)* varietate de agat, de culoare roșie-închisă. (< fr. *cornaline)*

cornée *s.f. (anat.)* membrană transparentă care se găsește în partea de dinainte a ochiului. (< fr. *cornée*, cf. lat. *[tunica] cornea)*

córner *s.n. (sport)* lovitură de colț la fotbal, care se acordă echipei în atac, dacă mingea depășind linia de poartă a fost atinsă ultima oară de un jucător din apărare. (< engl., fr. *corner)*

cornét *s.n.* **1.** bucată de hîrtie răsucită în formă de pîlnie, în care se împachetează bomboane, semințe etc.; conținutul unui astfel de pachet. **2.** *(în expr.) cornet acustic* = dispozitiv în formă de pîlnie, care amplifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab. **3.** *(anat.; în expr.) cornet nazal* = fiecare dintre cele șase lame osoase de forma unui cornet (1) situate în nări. (< fr. *cornet)*

corniéră *s.f. (tehn.)* bară metalică profilată, care are în secțiune două aripi în formă de unghi drept. (< fr. *cornière)*

cornist *s.m. (muz.)* **1.** cîntăreț din corn. **2.** gornist. (cf. fr. *corniste*, it. *cornista)*

cornișă *s.f. (arhit.)* partea superioară, proeminentă și ornamentată a zidului unei construcții, pe care stă acoperișul. ● mulură proeminentă care înconjură un antablament, o mobilă etc. (< fr. *corniche)*

coroborá *vb.* I. *tr.* a întări, a consolida, a confirma, a sprijini. (< fr. *corroborer*, cf. lat. *corroborare* < *cum* + *robur* — putere)

coroídă *s.f. (anat.)* membrană interioară a ochiului, care căptușește sclerotica. (< fr. *choroïde*, cf. gr. *chorion* — piele, *eidos* — aparență)

corolár *s.n. (mat.)* concluzie care urmează ca o consecință a unei teoreme

demonstrate. ● idee, concluzie care se desprinde dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. (cf. fr. *corollaire*, lat. *corollarium)*

corólă *s.f. (bot.)* înveliș interior al florii, format din ansamblul petalelor. (< fr. *corolle*, cf. lat. *corolla* — coroniță)

coronál *adj. (anat.; în expr.) os coronal* = os care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. (< fr. *coronal*, cf. lat. *coronalis* — în formă de coroană)

coronaménte *s.n.* **1.** *(arhit.)* ornament care încununează un edificiu, o poartă etc. **2.** *(constr.)* partea superioară a unui chei, a unui dig, a unui zid de sprijin etc., alcătuită de obicei din piatră cu forme geometrice regulate. (cf. fr. *couronnement)*

coronér *s.m. (rar)* ofițer de poliție judiciară în Anglia și în America. (< engl. *coroner)*

corosív *adj.* **1.** *(chim.; despre substanțe,* care provoacă o coroziune. ○ *agent corosiv* = substanță care are o acțiune electrochimică asupra suprafeței corpurilor cu care intră în contact; *sublimat corosiv* = biclorură de mercur folosită ca dezinfectant. **2.** *(fig.)* mușcător, usturător. (cf. fr. *corrosif*, lat. *corrosivus)*

coroziúne *s.f. (chim.)* proces de alterare, de atacare chimică sau electrochimică a metalelor sub acțiunea substanțelor de natură acidă și bazică. (cf. fr. *corrosion)*

corp *s.n.* **I. 1.** *(fiz.)* porțiune de materie bine determinată. ● *(chim.)* substanță organică sau anorganică. **2.** obiect, lucru. ○ *corp delict* = obiect care a servit la săvîrșirea unei infracțiuni. **3.** *(poligr.)* unitate cu care se măsoară mărimea literelor tipografice. **II. 1.** totalitatea persoanelor care, prin funcție sau profesiune, formează o unitate deosebită, legal constituită ca atare. **2.** *(mil.)* mare unitate cuprinzînd mai multe divizii. (< lat. *corpus*, cf. fr. *corps*, it. *corpo)*

corpolént *adj. (despre oameni)* cu corpul mare; trupeș, voinic. (cf. fr. *corpulent*, it. *corpulente*, lat. *corpulentus)*

corpolénță *s.f.* însușirea de a fi corpolent. (cf. lat. *corpulentia*, fr. *corpulence*, it. *corpulenza)*

corporál *adj.* de (pentru) corp, privitor la corp; trupesc. ○ *pedeapsă corporală* = pedeapsă care se aplica în trecut delincvenților, constînd din lovituri sau torturi. (cf. fr. *corporel)*

corporatísm *s.n.* doctrină politică și economică reacționară, care susține necesitatea existenței corporațiilor. (< fr. *corporatisme)*

corporatíst *adj.* **1.** privitor la corporatism și la ideologia lui. **2.** corporativ. // *s.m.* adept al corporatismului. (< *corporatism)*

corporativ *adj.* privitor la corporații; bazat pe corporații. (cf. fr. *corporatif)*

corporáție *s.f. (ec.)* **1.** organizație medievală meșteșugărească, care apăra interesele și drepturile profesionale ale membrilor săi; breaslă. **2.** *(în S.U.A.)* denumire dată societăților pe acțiuni. (cf. fr. *corporation*, it. *corporazione)*

córpus *s.n.* **1.** *(poligr.)* corp de literă de zece puncte tipografice. v. garmond. **2.** *(liv.)* culegere de documente, de fragmente din mai mulți autori etc. cu privire la un subiect sau la o epocă. (< lat., fr. *corpus)*

corpúscul *s.m.* corp foarte mic; particulă materială. (< lat. *corpusculum*, cf. fr. *corpuscule)*

corpusculár *adj. (rar)* privitor la corpusculi. (cf. fr. *corpusculaire)*

corsáj *s.n.* parte a rochiei care acoperă bustul. (< fr. *corsage)*

corsár *s.m. (mar.)* navă particulară înarmată, care, cu învoirea guvernului său, ataca navele inamice; comandant al unei astfel de nave; *(p. ext.)* pirat. (< cf. it. *corsaro*, fr. *corsaire)*

corsét *s.n.* centură lată, întărită cu balene, care servește la strîngerea talici. ○ *corset medical* = obiect special din ghips sau din alt material, servind la susținerea corpului, a coloanei vertebrale etc. (< fr. *corset)*

cortégiu *s.n.* șir de persoane care însoțesc o ceremonie. ● *(fig.)* șir, înșirare. (cf. fr. *cortège*, it. *corteggio)*

cortés *s.n. (rar)* denumire a adunărilor legislative în Spania și Portugalia. (< sp., fr. *cortès)*

corticál *adj.* care aparține învelișului exterior al unui organ animal sau vegetal. ● *(anat.)* aparținînd scoarței creierului mare. (< fr. *cortical*, cf. lat. *cortex* — scoarță)

cortină *s.f.* perdea de stofă sau de catifea care separă scena de sala de spectacol a unui teatru. (< it. *cortina)*

corúpe *vb.* III. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) abate de la moralitate, de la corectitudine sau de la datorie. **2.** *tr.* a strica, a denatura (idei, sentimente, moravuri etc.). (cf. it. *corrompere*, fr. *corrompre*, lat. *corrumpere*, după *rupe)*

corúpt *adj. (despre oameni)* stricat, depravat, pervertit. ● *(despre cuvinte, fraze* etc.) deformat. (cf. lat. *corruptus)*

coruptibíl *adj. (despre oameni)* care poate fi corupt; venal. (cf. lat. *corruptibilis*, fr. *corruptible)*

corúpție *s.f.* **1.** îndepărtare, abatere de la moralitate, de la datorie. **2.** depravare, pervertire; venalitate. (cf. lat. *corruptio*, fr. *corruption)*

corvétă *s.f. (mar.)* navă de război de mic tonaj, înarmată ușor și avînd mobilitate mare în acțiune. (< cf. it. *corvetta*, fr. *corvette*, ol. *korver* — navă de vînătoare)

cosecántă *s.f. (mat.)* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar. (< fr. *cosécante)*

cósinus *s.n. (mat.)* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar. (< fr. *cosinus)*
cosinusoidă *s.f. (mat.)* reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus. (< fr. *cosinusoïde)*
cosmétic *adj., s.n.* (alifie sau loțiune) care servește pentru îngrijirea pielii sau a părului. ● privitor la cosmetică. (< fr. *cosmétique*, cf. gr. *kosmetes* — — sclav care se ocupa de toaletă)
cosmétică *s.f.* arta îngrijirii igienice a tenului, prin metode și preparate speciale. ● ramură industrială care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor. (cf. fr. *cosmétique)*
cosmeticián *s.m.* și *f.* specialist în cosmetică (< *cosmetică)*
cosmetologie *s.f.* știință care se ocupă, în general, cu înfrumusețarea corpului.
cosmiatrie *s.f.* specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții. (< fr. *cosmiatrie)*
cósmic *adj.* privitor la cosmos, din cosmos. ○ *raze cosmice* = radiație ionizată de origine interstelară, cu o mare putere penetrantă, care ajunge pe pământ; *spațiu cosmic* = spațiu interplanetar. (cf. lat. *cosmicus*, gr. *kosmikos)*
cosmogónic *adj.* privitor la cosmogonie. (cf. fr. *cosmogonique)*
cosmogonie *s.f.* știință care studiază originea și procesul de formare a universului. (cf. fr. *cosmogonie*, gr. *Kosmogonia*, *kosmos* — lume, *gone* — naștere)
cosmográf *s.m.* și *f.* specialist în cosmografie. (cf. lat. *cosmographus*, fr. *cosmographe)*
cosmográfic *adj.* privitor la cosmografie. (cf. fr. *cosmographique)*
cosmografie *s.f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea universului și a mișcărilor corpurilor cerești. (cf. lat. *cosmographia*, gr. *kosmographia*, *kosmos* — lume, *graphein* — a descrie)
cosmológic *adj.* privitor la cosmologie. (< fr. *cosmologique)*
cosmologie *s.f.* știința despre structura, dimensiunile și evoluția universului. (cf. fr. *cosmologie*, gr. *kosmologia* < *kosmos* — lume, *logos* — vorbire)
cosmonaútică *s.f.* astronautică. (cf. gr. *kosmos* — univers, lat. *nauta* — navigator)
cosmopolit *adj.* **1.** *(adesea subst.)* privitor la cosmopolitism; cu manifestări de cosmopolitism. **2.** *(în faza preimperialistă)* care ține de mai multe culturi, comun mai multor țări; universal. ● *(despre orașe* etc.) pestriț, amestecat (prin componența populației, prin limbile care se vorbesc). (cf. fr. *cosmopolite*, it. *cosmopolita*, gr. *kosmopolites* < *kosmos* — lume, *polites* — cetățean)
cosmopolitism *s.n.* teorie burgheză reacționară, care propagă indiferența față de tradiții, de cultură, de interesele propriei țări, renunțarea la independența și suveranitatea națională și ploconirea slugarnică în fața culturii decadente apusene. ● atitudine de cosmopolit. (cf. fr. *cosmopolitisme)*
cósmos *s.n.* universul considerat ca un tot unitar și armonios. (cf. fr., it. *cosmos*, gr. *kosmos* — lume)
cost *s.n.* ceea ce costă ceva; prețul unui lucru. (cf. it. *costo)*
costá *vb.* I. **1.** *intr.* a avea un preț, o valoare în bani; a valora. **2.** *intr.* și *tr.* a (se) obține cu prețul a..., a (se) plăti cu ... (< it. *costare*, cf. germ. *kosten)*
costúm *s.n.* **1.** îmbrăcăminte completă (formată din haină și pantalon la bărbați sau din fustă și jachetă la femei). **2.** fel de îmbrăcăminte care se poartă în anumite ocazii. **3.** îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei epoci etc. (< fr. *costume*, cf. it. *costume* — obicei, datină)
costumá *vb.* I. *refl.* a se îmbrăca special (pentru un bal, pentru un rol într-o piesă de teatru etc.). (cf. fr. *costumer)*
costumiér *s.m.* și *f.* cel care are în păstrare costumele actorilor într-un teatru. (< fr. *costumier)*
coșenilă *s.f. (zool.)* insectă originară din Mexic, care trăiește pe cactuși și din care se extrage carminul. (< fr. *cochenille)*
coșmár *s.n.* vis, șir de vise care dă senzații de apăsare și de înăbușire. ● *(fig.)* grijă apăsătoare, obsedantă. (< fr. *cauchemar*, cf. v. fr. *cauquer* — a izgoni, ol. *mare* — fantomă)
cotá *vb.* I. *tr.* a numerota potrivit unei anumite ordini. ● a stabili, a marca valoarea unei mărfi, a unor efecte de schimb etc. ● *(fig.)* a aprecia; a prețui, a evalua. (< fr. *coter)*
cotangéntă *s.f. (mat.)* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu tangenta trigonometrică a unghiului complementar. (< fr. *cotangente)*
cótă *s.f.* **1.** parte cu care contribuie cineva la o cheltuială comună; parte cuvenită în urma unei împărțeli. ● parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație; cotă-parte, participație. ○ *cota bursei* = lista valorilor cotate la bursă. **2.** altitudine a unui punct față de nivelul mării. ○ *cota apelor* = nivelul unei ape curgătoare. **3.** *(mat.)* distanța dintre un punct și un plan de referință. ● dimensiunea indicată pe un desen. **4.** semn în cifre (și litere) care arată locul unor cărți, al unor documente etc. într-o bibliotecă, într-o arhivă etc. (< fr. *cote*, cf. lat. med. *quota* — în ce cantitate)
coterie *s.f.* grup de persoane care urmăresc scopuri ascunse; gașcă, clică. (<fr. *coterie)*
cotidián *s.n.* ziar care apare în fiecare zi. // *adj.* de fiecare zi, zilnic. (cf. fr. *quotidien*, it. *cotidiano*, lat. *quotidianus)*
cotiledón *s.n.* **1.** *(bot.)* frunzuliță cu rezerve nutritive care se găsește în embrionul unei plante fanerogame. **2.**

(anat.) fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. (< fr. *cotylédon)*

cotiledonát *adj. (bot.; despre plante)* cu unul sau două cotiledoane. // *s.f. pl.* nume generic dat plantelor cu cotiledoane. (cf. fr. *cotyledoné)*

cotilión *s.n. (rar)* dans cu figuri și scene de mimică. (< fr. *cotilion)*

cotizá *vb.* I. *intr.* a plăti o cotizație, o cotă-parte etc. (< fr. *cotiser)*

cotizáție *s.f.* sumă fixă pe care o plătesc periodic membrii unei organizații, ai unei asociații etc.; *(p. ext.)* contribuție bănească la o cheltuială comună. (cf. fr. *cotisation)*

cotlét *s.n.* **1.** coastă de porc, de vițel sau de berbec împreună cu bucata corespunzătoare din mușchi. **2.** *(la pl.; fam.)* favoriți tăiați în formă de cotlet (1). (< fr. *côtelette)*

cotón *s.n.* (fir de) bumbac. (< fr. *coton)*

cotúrn *s.m.* încălțăminte cu talpă groasă pe care o purtau pe scenă actorii antici de tragedie. (< lat. *cothurnus*, cf. fr. *cothurne)*

coulómb *s.m. (fiz.)* unitate practică cu care se măsoară sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent constant de un amper într-o secundă. (< fr. *coulomb* < *Coulomb*, n.p.)

covalență *s.f. (chim.)* legătură chimică realizată prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți.

covelină *s.f. (min.)* sulfură naturală de cupru. (< it. *covellina)*

cóvercot *s.n. (text.)* stofă fină de lînă, avînd o țesătură deasă. (< engl., fr. *cover-coat)*

covértă *s.f. (mar.)* puntea superioară a unei nave. (< ngr. *conberta*, it. *coverta)*

coxál *adj. (anat.)* care ține de coapsă. (< fr. *coxal)*

coxalgie *s.f. (med.)* osteoartrită tuberculoasă a coapsei. (< fr. *coxalgie*, cf. lat. *coxa* — coapsă, gr. *algos* — durere)

cozerie *s.f. (rar)* convorbire (intimă); conversație, taifas. (< fr. *causerie)*

crab *s.m. (zool.)* nume dat unor crustacee decapode, cu abdomenul foarte scurt, care trăiesc în mări aproape de țărm și în apele dulci. (< fr. *crabe*, cf. ol. *krabbe)*

cracáj *s.n.* cracare. (după engl., fr. *cracking)*

cracáre *s.f. (ind.)* operație prin care se obțin din hidrocarburile grele, rămase de la distilarea fracționată a țițeiului, hidrocarburi ușoare, care au o valoare mai mare. (după engl., fr. *cracking)*

crah *s.n. (fin.)* dezastru financiar, caracteristic sistemului capitalist, constînd în lipsa acută a creditului pe piață, în scăderea bruscă a cursului acțiunilor la bursă și în devalorizarea monedei. (< fr., germ. *Krach)*

crámpă *s.f. (la pl.)* contracții dureroase ale unor mușchi (mai ales de la stomac). (< fr. *crampe)*

crampón *s.n.* **1.** știft cu care se fixează de traversă șina de cale ferată. **2.** mică bucată de talpă, de lemn etc. care se aplică pe talpa bocancilor de sport pentru a împiedica alunecarea. **3.** *(bot.)* rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. (< fr. *crampon)*

cramponá *vb.* I. *refl.* a se agăța puternic de ceva sau de cineva pentru a obține ceva; *(fig.)* a se ține scai, morțiș de ceva sau de cineva. (< fr. *cramponner)*

cran *s.n. (rar)* macara. (< rus. *kran*, cf. fr. *cran)*

cranián *adj.* care ține de craniu, referitor la craniu. (cf. fr. *cranien)*

craniologíe *s.f.* parte a antropologiei care studiază evoluția construcției craniului. (< fr. *craniologie*, cf. gr. *kranion* — craniu, *logos* — vorbire)

crániu *s.n. (med.)* cutia osoasă a capului la vertebrate. ● cap descărnat de om mort. (< lat. med. *cranium*, cf. gr. *kranion* — craniu)

crapulós *adj.* destrăbălat, vicios. (cf. fr. *crapuleux*, lat. *crapulosus* < *crapula* — beție)

cras *adj.* care nu corespunde nici celor mai mici exigențe; grosolan, nerușinat. (< fr. *crasse*, cf. lat. *crassus* — gros)

cráter *s.n. (geol.)* deschizătură largă și conică a unui vulcan, prin care se revarsă lava. (< fr. *cratère*, cf. lat. *crater* — vas de băut)

crátimă *s.f.* semn grafic folosit pentru a lega două cuvinte care se pronunță împreună, pentru a despărți cuvintele în silabe etc.; liniuță de unire. (< ngr. *kratima)*

crául *s.n. (sport)* stil de înot în care mișcarea picioarelor se face în alt ritm decît aceea a brațelor, capul rămînînd cît mai mult sub apă. (< engl., fr. *crowl)*

cravașá *vb.* I. *tr.* a lovi cu cravașa. (< fr. *cravacher)*

cravășă *s.f.* vărguță de lemn flexibil folosită la călărie. (< fr. *cravache)*

cravátă *s.f.* bucată de mătase, de stofă etc. care se poartă înnodată la gît, mai ales de către bărbați. ○ *cravată roșie (de pionier)* = basma roșie, triunghiulară, purtată la gît de pionieri. (< fr. *cravate*, cf. it. *cravatta)*

crázĂ *s.f. (lingv.)* fuziune a vocalei inițiale a unui cuvînt cu vocala finală a cuvîntului precedent. (< fr. *crase*, cf. gr. *krasis* — amestec)

creá *vb.* I. *tr.* **1.** a produce, a face ceva care nu exista mai înainte; a întemeia, a înființa; a organiza. ● a inventa; a plăsmui, a născoci; a compune, a scrie (o operă literară etc.). **2.** a pregăti, a forma (pentru o misiune, o carieră etc.). **3.** *(teatru; în expr.)* *a crea un rol* = a interpreta cu pricepere și originalitate un rol. (cf. lat. *creare*, fr. *créer)*

creánță *s.f. (fin.)* drept pe care îl are creditorul asupra sumei de bani ce i

se datorează; *(concr.)* titlu, înscris care confirmă acest drept. (< fr. *créance)*

creanțiér *s.n.* registru în care se înscriu creanțele. (< fr. *créancier)*

creatór *adj.* care creează. // *s.m.* și *f.* întemeietor, fondator. (cf. lat. *creator*, fr. *créateur)*

creatúră *s.f.* ființă, făptură; *(peior.)* individ. ● om ridicat numai prin protecția cuiva; protejat, acolit (al unui om influent). (cf. fr. *créature*, lat. *creatura)*

creáție *s.f.* acțiunea de a crea; *(concr.)* produs al muncii creatoare; lucru, operă creată. ● interpretare bună, originală a unui rol dintr-o piesă sau dintr-un film. (cf. lat. *creatio*, fr. *création)*

credíbil *adj.* care poate fi crezut. (< *credibilitate)*

credibilitáte *s.f.* însușirea unui lucru de a fi crezut. (< fr. *credibilité)*

crédit *s.n.* **1.** *(fin.)* procurare de capital prin împrumut făcut pe baza încrederii sau a solvabilității. ● sistem financiar care constă în împrumuturi cu dobîndă; sumă de bani dată cu împrumut. **2.** *(cont.;* op. d e b i t) partea din dreapta a unui cont, care reprezintă sumele avansate. **3.** *(fig.)* considerație, stimă, influență, autoritate de care se bucură cineva în fața semenilor săi. (cf. fr. *crédit*, it. *credito*, lat. *creditum)*

creditá *vb.* I. *tr.* a acorda, a deschide (cuiva) un credit. (< fr. *créditer)*

creditór *adj.* referitor la credite; care dă credite. // *s.m.* și *f.* persoană, instituție etc. care a dat bani cu împrumut sau care are de primit o datorie. (cf. it. *creditore*, fr. *créditeur)*

crédo *s.n. invar.* a treia parte a liturghiei muzicale catolice. (< lat. *credo)*

credúl *adj.* care crede prea ușor. (cf. fr. *crédule*, lat. *credulus)*

credulitáte *s.f.* însușirea de a fi credul, ușurință în a crede lucruri lipsite de temei. (cf. fr. *crédulité*, lat. *credulitas)*

creión *s.n.* **1.** obiect prismatic sau cilindric avînd în mijloc o mină de grafit sau din alt material, cu care se scrie sau se desenează. **2.** preparat cosmetic sau farmaceutic folosit la machiaj etc. (< fr. *crayon)*

creioná *vb.* I. *tr.* a desena, a schița cu creionul. ● *(fig.)* a contura, a schița caracterul unui personaj într-o scriere etc. (cf. fr. *crayonner)*

crem *adj. invar.* alb-gălbui. (< fr. *crème)*

cremalieră *s.f. (tehn.)* bară dințată care se angrenează cu o roată dințată, folosită la cricuri, la mașini-unelte etc. (< fr. *crémaillière)*

crematórlu *s.n.* instalație special amenajată pentru incinerarea cadavrelor. ● cuptor pentru ars gunoaiele. (cf. fr. *crématoire)*

cremațiúne *s.f. (rar)* ardere, incinerare, prefacere în cenușă. (cf. lat. *crematio*, fr. *crémation)*

crémă *s.f.* **1.** preparat dulce făcut din lapte, ouă și zahăr, la care se adaugă cafea, vanilie etc. ● lichior fin. **2.** produs cosmetic folosit la îngrijirea pielii; alifie. **3.** *(fig.)* ceea ce este bun, de frunte, foarte folositor. (< fr. *crème)*

cremónă *s.f.* dispozitiv metalic fixat la o fereastră sau la o ușă și care servește la închiderea acestora. (< fr. *crémone)*

crenél *s.n.* deschizătură practicată într-un zid de apărare, care permite tragerea cu arma stînd la adăpost de loviturile inamicului. (< fr. *créneau*, cf. *crénelé)*

crenelát *adj.* cu creneluri. (cf. fr. *crénelé)*

crénvurști *s.m. (la pl.)* cîrnăciori subțiri fabricați în pereche, care se mănîncă fierți. (< germ. *Krenwürstel)*

creól *s.m.* și *f.* **1.** om de rasă albă născut în America latină sau în colonii. **2.** *(prin confuzie)* om născut din părinți de rase diferite; mulatru. (< fr. *créole*, cf. sp. *criollo)*

creolínă *s.f. (chim.)* amestec de săpun și de ulei greu, obținut la distilarea cărbunilor de pămînt și folosit în special ca dezinfectant. (< it. *creolina)*

creozót *s.n. (chim.)* lichid uleios, gălbui și caustic, cu miros tare, obținut prin distilarea gudroanelor de lemn, folosit în industrie și în medicină. (< fr. *créosote*, cf. gr. *kreas* — carne, *sozo* — conserv)

creozotáre *s.f. (tehn.)* conservare a lemnului prin impregnare cu creozot. (după fr. *créosoter)*

crep [1] *s.n.* cauciuc natural, albicios la culoare, folosit pentru tălpi la încălțăminte. (< fr. *crêpe)*

crep [2] *s.n. (text.)* țesătură subțire, încrețită, de mătase sau de lînă. ● bucată neagră dintr-o astfel de țesătură, purtată (la rever) în semn de doliu. (< fr. *crêpe)*

crepídă *s.f. (ant.)* încălțăminte antică (grecească sau romană) asemănătoare cu sandalele. (< lat. *crepida*, gr. *krepis*, cf. fr. *crépide)*

crepitánt *adj.* care trosnește, care pîrîie. (< fr. *crépitant)*

crepitáție *s.f. (med.)* trosnitură, pîrîitură produsă de ciocnirea extremităților unui os fracturat, de aerul pătruns în plămînii bolnavi etc. (cf. it. *crepitazione*, fr. *crepitation)*

crepón *s.n. (text.)* țesătură cu crețuri sau bobițe în relief. (< fr. *crépon)*

crepúscul *s.n.* lumină difuză care se răspîndește înainte de răsăritul și după apusul soarelui; *(spec.)* sfîrșit de zi; înserare, amurg. O *(fig.)* declin, sfîrșit. (cf. lat. *crepusculum*, fr. *crepuscule)*

crepusculár *adj.* privitor la crepuscul; crepuscul. (cf. it. *crepuscolare)*

crescéndo *adv. (muz.)* crescînd în intensitate; din ce în ce mai tare. // *s.n.* creștere progresivă a intensității unui sunet. (< it., fr. *crescendo)*

cresól *s.m. (chim.)* lichid extras din gudronul de cărbune, asemănător feno-

lului, cu proprietăți antiseptice. (< fr. *crésol*)

cresón *s.n.* *(bot.)* plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori albe, mici și cu frunze comestibile; hreniță. (< fr. *cresson*)

crestomație *s.f.* culegere de texte alese (mai ales din autorii clasici). (< fr. *chrestomathie*, cf. gr. *chrestomatheia* < *chrestos* — util, *mathein* — a învăța)

creșă *s.f.* instituție unde sînt ținuți copiii mici pentru a fi hrăniți și îngrijiți în timp ce părinții sînt la lucru. (< fr. *crèche*)

cretaceu *adj.* *(geol.; despre roci)* de natura cretei, alcătuit din cretă. (< fr. *crétacé*)

cretácic *s.n.* *(geol.)* perioadă geologică a erei secundare, care se caracterizează prin depuneri masive de calcar. (după fr. *crétacé*)

cretă *s.f.* **1.** *(min.)* carbonat de calciu natural, format din cochiliile unor animale marine foarte mici. **2.** bucată de cretă (1) care servește la scris pe tablă, pe lemn etc. (< lat. *creta*)

cretin *adj., s.m.* și *f.* suferind de cretinism. ● stupid, imbecil, idiot. (< fr. *crétin*)

cretinism *s.n.* *(med.)* boală degenerescentă cauzată de tulburări funcționale ale glandei tiroide, care se manifestă prin anomalii fizice, insuficiență mintală etc.; *(curent)* tîmpenie, idiotie, prostie. (cf. fr. *crétinisme*)

cretón *s.n.* *(text.)* țesătură imprimată din in sau din cînepă. (< fr. *cretonne*, cf. *Creton*, n.p.)

creuzét *s.n.* *(tehn.)* vas rezistent la căldură, folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte. ● *(metal.)* recipient dintr-un material refractar, care servește la topirea metalelor sau pentru anumite tratamente termice. (< fr. *creuset*)

crevásă *s.f.* *(rar)* crăpătură într-un bloc de gheață. (< fr. *crevasse*)

crevétă *s.f.* *(zool.)* rac marin mic, comestibil, bun la gust. (< fr. *crevette*)

criblúră *s.f.* piatră dură, sfărîmată mărunt și sortată după dimensiuni standardizate, folosită ca îmbrăcăminte rutieră. (< fr. *criblure*)

cric *s.n.* *(tehn.)* aparat folosit pentru ridicarea, prin împingere în sus, a greutăților. (< fr. *cric*)

crichét *s.n.* *(sport)* joc între două echipe în care fiecare dintre ele caută să introducă mingea în poarta adversarului, lovind-o cu un fel de baston de lemn. (< engl., fr. *cricket*)

crimă *s.f.* *(jur.)* fapt penal (omor, trădare de patrie etc.) considerat de lege ca foarte grav și care este pedepsit deosebit de aspru. (< fr. *crime*, cf. lat. *crimen* — acuzare)

criminál *adj.* care constituie o crimă, de crimă. // *s.m.* și *f.* făptuitor al unei crime. (< lat. *criminalis*, cf. fr. *criminel*)

criminalist *s.m.* și *f.* specialist în dreptul penal. (cf. fr. *criminaliste*)

criminalitáte *s.f.* *(jur.)* săvîrșire de crime; numărul de omoruri comise într-o perioadă. (cf. fr. *criminalité*)

criminologíe *s.f.* ramură a dreptului care studiază pe criminal și criminalitatea ca fenomen social. (< fr. *criminologie*)

crinoíde *s.n.pl.* *(zool.)* echinoderme fixate, avînd corpul în formă de caliciu cu brațe, așezat pe un peduncul. (< fr. *crinoïdes*, cf. gr. *krinon* — crin, *eidos* — aspect)

criolít *s.n.* *(min.)* fluorură naturală de sodiu și aluminiu. (< fr. *cryolite*, cf. gr. *kryos* — frig, *lithos* — piatră)

criptă *s.f.* cavou subteran, locaș de înmormîntare construit sub o biserică, sub un monument; capelă subterană. (< it. *cripta*, fr. *crypte*, cf. gr. *kryptos* — ascuns)

crioscopíe *s.f.* *(chim.)* metodă de determinare a greutății moleculare a unei substanțe prin măsurarea coborîrii temperaturii de solidificare a acelei substanțe într-un solvent. (< fr. *cryoscopie*)

criostát *s.n.* *(fiz.)* vas de sticlă cu pereți dubli, argintați în interior, folosit pentru păstrarea lichidelor la o anumită temperatură; vas Dewar.

criptogámă *s.f.* *(la pl.;* op. f a n e r o g a m ă) una din cele două încrengături ale regnului vegetal, care cuprinde plante lipsite de flori; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. (< fr. *cryptogame*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *gamos* — căsătorie)

criptográfic *adj.* privitor la criptografie. (< fr. *cryptographique*)

criptografíe *s.f.* mod de scriere secretă cu ajutorul unui cod de semne convenționale. ● joc distractiv constînd din dezlegarea unei fraze reprezentate prin diferite semne, figuri, litere sau cifre aranjate într-un anumit fel. (< fr. *cryptographie*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *graphein* — a scrie)

criptográmă *s.f.* document, text scris cu caractere secrete. ● joc distractiv constînd în a împărți cuvintele unei fraze într-un număr exact de fragmente care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmînd ca dezlegătorul să afle locul unde începe succesiunea acestor fragmente și modul cum ele se succed. (< fr. *cryptogramme*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *gramma* — scriere)

crisalídă *s.f.* *(zool.)* nimfă la insectele lepidoptere. (< fr. *chrysalide*, cf. lat. *chrysallis*, gr. *chrysos* — aur)

crisoberíl *s.n.* *(min.)* mineral transparent, de culoare verde; este o piatră prețioasă rară. (< fr. *chrysobéryl*, cf. gr. *chrysos* — aur, fr. *beryl*)

crisopráz *s.n.* *(min.)* varietate de calcedonie de culoare verde. (< fr. *chrysoprase*, cf. gr. *chrysos* — aur, *prason* — pară)

crispá *vb.* I. *refl.* a se contracta involuntar, a se încleșta. (< fr. *crisper*, cf. lat. *crispare* — a încreți)

crispáție *s.f.* crispare. (cf. fr. *crispation*)

cristál *s.n.* **1.** sticlă fabricată special, de calitate superioară, transparentă și incoloră. ● obiect de cristal. **2.** *(min.)* fragment al unui compus (mai ales dintr-o rocă) care are de la natură o formă geometrică de poliedru. **3.** *cristal de stîncă* = formă naturală cristalizată, pură, a silicei. (< gr. *krystallos* — gheață, cf. it. *cristallo*, fr. *cristal*, germ. *Kristall)*

cristalín[1] *adj.* curat, transparent, limpede (ca cristalul). (cf. fr. *cristallin)*

cristalín[2] *s.n. (anat.)* corp transparent lenticular, situat în ochi imediat înapoia irisului. (cf. fr. *cristallin)*

cristalizá *vb.* I. **1.** *intr.* și *refl. (despre substanțe, roci)* a se transforma în cristale. **2.** *refl.* și *tr. (fig.)* a (se) închega, a (se) limpezi, a lua formă definitivă. (< fr. *cristalliser*, cf. it. *cristalizzare)*

cristalizór *s.n. (tehn.)* vas de laborator în care se face cristalizarea soluțiilor. (cf. fr. *cristallisoir)*

cristalografíe *s.f.* disciplină care studiază formele, proprietățile și legile de formare a cristalelor. (< fr. *cristallographie*, cf. gr. *krystallos* — cristal, *graphein* — a descrie)

cristaloíd *s.m. (chim.)* substanță în soluție, care poate trece printr-o membrană de pergament. *// adj.* cu aspect de cristal. (< fr. *cristalloïde*, cf. gr. *krystallos* — cristal, *eidos* — aspect)

cristiánie *s.f. (sport)* oprire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate. (< fr. *christiania)*

critériu *s.n.* punct de vedere, principiu de clasificare, de apreciere, de definire etc.; normă. (< fr. *critérium*, cf. gr. *kriterion* — ceea ce servește la judecare)

crític *s.m.* persoană care judecă și analizează opere de artă (pentru a le lămuri publicului și pentru a da artei o anumită orientare). *// adj.* **1.** de critică, privitor la critică. ○ *aparat critic* = totalitatea notelor lămuritoare făcute de un editor la editarea unui text; *ediție critică* = ediție a unui text literar în care acesta este însoțit de aparat critic. ● bazat pe critică, care folosește critica. **2.** referitor la un moment de criză; care anunță, determină o criză, o schimbare; dificil, periculos. (< lat. *criticus*, gr. *kritikos* < *krinein* — a judeca, cf. fr. *critique*, it. *critico)*

criticá *vb.* I. *tr.* a da la iveală greșelile, lipsurile (unei persoane, ale unei opere etc.), arătînd cauzele și indicînd mijloacele de remediere, de îndreptare. (< fr. *critiquer*, it. *criticare)*

criticábil *adj.* care poate, care merită a fi criticat. (cf. fr. *critiquable)*

criticástru *s.m. (peior.)* critic mărunt, fără discernămînt critic. (< germ. *Kritikaster)*

crítică *s.f.* **I.** arta de a interpreta și aprecia operele artistice sau științifice. ● *critică de text* = comentarii asupra formei și conținutului unui text. **II.** metodă comunistă de educare a oamenilor muncii, constînd în scoaterea la iveală a greșelilor și lipsurilor și indicarea mijloacelor pentru lichidarea lor. (< fr. *critique*, it. *critica*, cf. gr. *kritike)*

criticism *s.n. (fil.)* **1.** denumire dată de Kant filozofiei sale idealiste, considerînd că scopul ei principal este de a critica posibilitatea de cunoaștere a omului. **2.** sistem filozofic potrivit căruia determinarea limitelor înțelegerii omenești trebuie să fie centrul oricărei cercetări filozofice. (cf. fr. *criticisme)*

criticíst *adj.* privitor la criticism. *// s.m.* adept al criticismului.

crizantémă *s.f. (bot.)* plantă din familia compozeelor, cu flori mari și frumoase de diferite culori, care înflorește toamna tîrziu și se cultivă mai ales ca plantă decorativă. (< fr. *chrysanthème*, cf. gr. *chrysos* — aur, *antemon* — floare)

criză *s.f.* **1.** *(ec.)* stagnare și perturbare a vieții economice (la care se ajunge inevitabil și periodic în țările capitaliste, datorită contradicției fundamentale dintre caracterul social al producției și forma capitalistă a însușirii produselor). **2.** moment periculos și decisiv; tulburare. ○ *criză de guvern* = interval de timp care se scurge între demisia unui guvern și formarea unui nou guvern. **3.** *(med.)* fază critică în dezvoltarea unei boli; variație bruscă care survine în cursul unei boli, ca semn al unei schimbări în bine sau în rău. (< fr. *crise*, cf. lat., gr. *krisis* < *krinein* — a judeca)

crizolít *s.n. (min.)* olivină (< fr. *chrysolithe)*

croaziéră *s.f.* **1.** călătorie (turistică) lungă pe mare. **2.** *(av.)* zborul unui avion, fără alimentare, astfel încît să parcurgă maximum de distanță. (< fr. *croisière)*]

crochét *s.n.* joc cu bile de lemn care se lovesc cu un ciocan cu coadă lungă, făcîndu-le să treacă, potrivit anumitor reguli, printr-o serie de mici arcade înfipte în pămînt. (< engl., fr. *croquet)*

crochéte *s.n.pl.* preparat culinar din griș sau din zarzavaturi etc., făcut în formă de bastonașe sau de turtițe prăjite în grăsime. (< fr. *croquette)*

crochíu *s.n.* schiță sumară, făcută în creion, a unui plan, a unui desen etc. (< fr. *croquis)*

crocodíl *s.m.* **1.** *(zool.)* reptilă sauriană amfibie foarte mare, care trăiește lîngă fluviile din țările tropicale (în special pe malurile Nilului). ○ *(expr.; fam.) lacrimi de crocodil* = plîns prefăcut, ipocrit. **2.** dispozitiv de comandă automată pentru semnalizarea, pe locomotiva unui tren în mers, a poziției semnalelor de acoperire a liniei. (cf. fr. *crocodile*, lat. *crocodilus)*

crom *s.n. (chim.)* metal alb, dur, asemănător cu fierul, care se folosește la fabricarea oțelului inoxidabil și la cro-

mare. ○ *galben de crom* = cromat de plumb folosit în vopsitorie. (< fr. *chrome*, cf. gr. *chroma* — culoare)

crómá *vb.* I. *tr.* a acoperi (un obiect) cu un strat subțire de crom. (< fr. *chromer*)

cromáj *s.n. (tehn.)* operație industrială care constă în depunerea unui strat subțire de crom pe suprafața unui metal. (cf. fr. *chromage*)

cromát *s.m. (chim.)* sare a acidului cromic. // *adj.* care conține crom; acoperit cu un strat subțire de crom. (< fr. *chromate*)

cromátic *adj.* **1.** referitor la culori, la colorit. ○ *aberație cromatică* = defect al imaginilor produse de lentile, constînd în formarea de irizații pe marginea imaginilor. **2.** *(despre tonuri)* care se succed în semitonuri consecutive. ○ *(muz.) semiton cromatic* = semiton format din două sunete cu aceeași denumire; *gamă cromatică* = gamă compusă din semitonuri cromatice. (< it. *cromatico*, fr. *chromatique*, cf. gr. *chroma* — culoare)

cromátică *s.f.* **1.** arta preparării și întrebuințării culorilor. **2.** colorit. (< fr. *chromatique*, cf. gr. *chromatikos* < *chroma* — culoare)

cromatínă *s.f. (biol.)* substanța colorabilă a nucleului, în interiorul căruia formează un filament în formă de ghem sau de rețea. (< fr. *chromatine*)

cromatísm *s.n.* **1.** *(fiz.)* calitate a razelor albe de a se putea descompune în raze de culori diferite; colorație. **2.** *(muz.)* caracterul cromatic al unei melodii. (cf. fr. *chromatisme*)

cromatografíe *s.f. (chim.)* procedeu de separare a unor substanțe dintr-un amestec, prin filtrare printr-un absorbant. (< fr. *chromatographie*)

crómic *adj. (chim.; în expr.)* *acid cromic* = acid rezultat din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen. (< fr. *chromique*)

cromít *s.m. (min.)* cromat natural de fier. (< fr. *chromite*)

cromléch *s.n. (ist.)* monument megalitic cu caracter sacru, din epoca bronzului, constînd dintr-un cerc de pietre brute înfipte vertical în pămînt, la intervale regulate între ele. (< fr. *cromlech*, cf. celt. *cromlech* — pietre în cerc)

cromofotografíe *s.f.* procedeu prin care se obțin fotografii în culori. (< fr. *chromophotographie*, cf. gr. *chroma* — culoare, fr. *photographie*)

cromofototerapíe *s.f. (med.)* metodă de a trata bolnavii mintali prin lumină colorată. (cf. gr. *chroma* — culoare, *phos* — lumină, *therapeia* — îngrijire)

cromolitográfic *adj.* de cromolitografie, obținut prin cromolitografie. (< fr. *chromolitographique*)

cromolitografíe *s.f. (poligr.)* procedeu de reproducere litografică în mai multe culori; *(concr.)* desen, tablou făcut prin procedeul acesta. (< fr. *chromolithographie*, cf. gr. *chroma* — culoare, fr. *lithographie*)

cromosférá *s.f. (astr.)* strat solar gazos, de culoare roză, care se poate vedea numai în timpul eclipselor totale de soare. (< fr. *chromosphère*, cf. gr. *chroma* — culoare, *sphaira* — sferă)

cromotipíe *s.f. (poligr.)* reproducere litografică în culori, obținută pe cale fotochimică; *(concr.)* imagine colorată astfel obținută. (< fr. *chromotypie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *typos* — urmă)

cromozóm *s.m. (biol.)* particulă care ia naștere din nucleul unei celule în timpul diviziunii ei. (< fr. *chromosome*, cf. gr. *chroma* — culoare, *soma* — corp)

crónic *adj. (despre boli)* care are o evoluție lentă. ● *(fig.)* care se prelungește multă vreme, învechit, greu de înlăturat. (< cf. fr. *chronique*, lat. *chronicus* < gr. *chronos* — timp)

cronicár *s.m.* **1.** autor de cronici și letopisețe. **2.** ziarist, colaborator la un ziar, la o revistă, care redactează cronici (**2**). (cf. fr. *chroniqueur*)

crónică *s.f.* **1.** povestire istorică în care se expun cronologic evenimentele din viața unui popor; letopiseț. **2.** articol de ziar, de revistă, care comentează evenimente la ordinea zilei. **3.** comentariu răutăcios în legătură cu viața cuiva. (< lat. *chronica*, cf. fr. *chronique*, gr. *chronika* < *chronos* — timp)

cronofotografíe *s.f. (fiz.)* reprezentare fotografică a unei mișcări cu ajutorul mai multor fotografii instantanee, luate la scurte intervale de timp. (< fr. *chronophotographie*, cf. gr. *chronos* — timp, fr. *photographie*)

cronográf [1] *s.n.* scriere populară reprezentînd un fel de sinteză a istoriei generale. (< fr. *chronographe*, cf. gr. *chronographos*)

cronográf [2] *s.n. (tehn.)* instrument înregistrator al timpului. ● instrument folosit la verificarea funcționării ceasornicelor și a cronometrelor. (< fr. *chronographe*, cf. gr. *chronos* — timp, *graphein* — a scrie)

cronografíe *s.f.* scriere de cronici, de cronografe [1]. (< ngr. *chronographia*)

cronográm *s.n.* inscripție în care literele, în cifre romane, formează data. (cf. it. *cronogramma*)

cronológic *adj.* dispus în ordinea succesiunii în timp. (cf. fr. *chronologique*)

cronologíe *s.f.* disciplină care studiază stabilirea epocilor și a datelor; sistem de socotire a anilor; succesiune în timp a unor evenimente etc. ● listă cuprinzînd o succesiune cronologică. (< fr. *chronologie*, cf. gr. *chronos* — timp, *logos* — vorbire)

cronometrá *vb.* I. *tr.* a măsura (cu cronometrul) durata unei acțiuni. (< fr. *chronométrer*)

cronometráj *s.n.* cronometrare. (< fr. *chronométrage*)

cronométric *adj.* (ca) de cronometru. (cf. fr. *chronométrique*)

cronometríe *s.f.* parte a fizicii care studiază măsurarea timpului; tehnica construirii cronometrelor. (< fr. *chronométrie)*

cronometrór *s.m.* cel care cronometrează. (cf. fr. *chronométreur)*

cronométru *s.n. (fiz.)* instrument de precizie cu care se măsoară timpul; *(curent)* ceas de precizie (care poate măsura și fracțiunile de secundă). (< fr. *chronomètre*, cf. gr. *chronos* — timp, *metron* — măsură)

cronoscóp *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc. (< fr. *chronoscope*, cf. gr. *chronos* — timp, *skopein* — a privi)

cros *s.n. (sport)* alergare pe teren variat, în care alergătorii sînt nevoiți să treacă diferite obstacole naturale. (< engl., fr. *cross-country)*

crósă *s.f.* baston curbat la un capăt, care se folosește la jocurile de hochei, polo și golf. (< fr. *crosse)*

crosíst *s.m.* și *f.* sportiv specializat în crosuri. (< *cros)*

crósă *s.f. (muz.)* notă (în valoare de o optime) a cărei coadă este terminată printr-un cîrlig. (< fr. *croche)*

croșetá *vb.* I. *tr.* a împleti (dantele) cu croșeta. (< fr. *crocheter)*

croșétă *s.f.* ac lung, cu vîrful în formă de cîrlig, cu care se tricotează, se lucrează din ață, din lînă etc. diferite împletituri (mai ales dantele). (< fr. *crochet)*

croșéu *s.n. (sport)* lovitură de box dată din apropierea corpului, cu brațul îndoit. (< fr. *crochet)*

crotál *s.m. (zool.)* șarpe foarte veninos care trăiește în America tropicală; șarpe-cu-clopoței. (< fr. *crotale*, cf. gr. *krotalon* — clopoțel)

crucétă *s.f. (mar.)* platformă orizontală mică fixată deasupra arborelui gabier, servind la fixarea sarturilor arboreților. (< it. *crocetta)*

cruciádă *s.f.* nume dat expedițiilor cu caracter militar, întreprinse în evul mediu de țările din Europa occidentală în Orientul Mediteranei, contra musulmanilor, sub pretextul eliberării mormîntului lui Hristos. (< *cruce*, după it. *crociata*, fr. *croisade)*

cruciál *adj.* de importanță capitală; hotărîtor, decisiv. (cf. fr. *crucial)*

cruciát *s.m.* participant la o cruciadă. (cf. lat. med. *cruciatus*, it. *crociato)*

cruciéră *s.f. (mar.)* navigație în zigzag făcută de vasele cu pînze datorită vîntului; *(p. ext.)* croazieră. (< it. *crociera)*

crucifér *adj. (bot.)* cu flori care au patru petale și patru sepale așezate în cruce. // *s.f.pl.* familie de plante dicotiledonate care au asemenea flori. (< fr. *crucifère*, cf. lat. *crux* — cruce, *ferre* — a purta)

crucificá *vb.* I. *tr.* a executa un condamnat, omorîndu-l prin țintuire pe cruce; a răstigni. (cf. fr. *crucifier*, lat. *cruci figere* — a țintui pe cruce)

crucifíx *s.n. (bis.)* obiect de cult reprezentînd pe Hristos răstignit pe cruce. (cf. lat. *crucifixus*, fr. *crucifix)*

cruciförm *adj.* în formă de cruce. (< fr. *cruciforme)*

crucișátor *s.n. (mar.)* navă de război, mai rapidă dar mai ușoară și mai puțin puternică decît cuirasatul. (după fr. *croisseur*, germ. *Kreutzer)*

cruditắți *s.f.pl. (rar)* fructe, legume proaspete, verdețuri. (după fr. *crudité)*

crup *s.n. (med.)* anghină diftерică localizată la trahee și la faringe; *(pop.)* gușter. (< fr., engl. *croup)*

crupádă *s.f.* săritură a calului cu picioarele de dinainte sub burtă. (< fr. *croupade)*

crúpă *s.f.* partea de dinapoi a coapselor calului, care se întinde din regiunea lombară pînă la coadă. (< fr. *croupe)*

crupiér *s.m.* cel care conduce jocurile în stabilimentele publice de joc, care adună banii cîștigați și plătește cîștigurile jucătorilor. (< fr. *croupier)*

crupón *s.n.* **1.** *(tehn.)* partea mijlocie a unei piei tăbăcite, de bou sau de vacă, după ce s-au îndepărtat gîtul, picioarele și coada. **2.** placă de cauciuc din care se fac tălpi de încălțăminte. (< fr. *croupon)*

crurál *adj. (anat.)* care ține de partea superioară a coapsei. (< fr. *crural*, cf. lat. *cruralis* < *crus* — gambă)

crustacéu *s.n. (zool.)* animal acvatic cu corpul acoperit cu o crustă chitinoasă impregnată cu calcar; *(la pl.)* clasă de animale care înglobează aceste viețuitoare. (< fr. *crustacé*, cf. lat. *crusta* — crustă)

crústă *s.f.* coajă formată prin solidificare, deasupra unor corpuri moi; scoarță. (< lat. *crusta*, cf. germ. *Kruste)*

crușón *s.n.* amestec de băuturi alcoolice cu fructe. (< rus. *Kriușon)*

cuadrígă *s.f.* v. c v a d r i g ă

cuántă *s.f. (fiz.)* cea mai mică cantitate de energie legată de o radiație și care depinde numai de frecvența radiației. ◊ *teoria cuantelor* = teorie care explică o serie de fenomene fizice la scară atomică și subatomică. (< lat., fr. *quantum*, pl. *quanta)*

cuántic *adj. (fiz.; în expr.) mecanică cuantică* = parte a fizicii teoretice care se ocupă cu legile mișcării din lumea atomilor; *electronică cuantică* = ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din cîmpul electromagnetic și interacțiunea dintre acesta și substanțe sau corpuri. (< fr. *quantique)*

cuántum *s.n.* cantitate, sumă (neprecizată) la care se ridică o cheltuială, un credit etc. (< lat. *quantum)*

cuártă *s.f.* **1.** *(fiz.)* sistem de patru conducte electrice, izolate între ele și împletite împreună, folosit pentru cablurile telefonice. **2.** *(muz.)* cvartă. (< fr. *quarte)*

cuartét *s.n.* v. *cvartet.*
cuarț *s.n. (min.)* mineral foarte răspîndit în natură, care se găsește în stare amorfă în nisip sau cristalizat în cristale de diferite culori. (< germ. *Quarz*, cf. fr. *quartz)*
cuarțít *s.n. (petr.)* rocă metamorfică cu structură șistoasă, de culori diferite, compactă, dură. (cf. fr. *quartzite*, germ. *Quarzit)*
cuaternár *adj. (geol.; în expr.) era cuaternară* = ultima eră geologică, în care apare omul; *teren cuaternar* = strat geologic cuprins între terenurile pliocene și cele actuale, care s-a format în era cuaternară. (cf. it. *quaternario)*
cub *s.n.* **1.** *(geom.)* corp geometric care are șase fețe pătrate egale. **2.** *(mat.)* puterea a treia a unui număr sau a unei expresii. (< lat. *cubus* < gr. *kybos* — zar)
cubáj *s.n.* determinarea volumului unui corp, al unei încăperi etc.; *(p. ext.)* volumul unui corp, al unei încăperi etc. (cf. fr. *cubage)*
cúbic *adj.* referitor la cub, ca un cub. ○ *zahăr cubic* = zahăr în formă de mici prisme regulate. (cf. *cubique)*
cubilóu *s.n. (metal.)* cuptor în formă de coș, folosit pentru fuziunea fontei. (< fr. *cubilot)*
cubísm *s.n.* curent decadent în arta burgheză (mai ales în pictură), care a apărut la începutul secolului al XX-lea și care tindea să înfățișeze obiectele, persoanele etc. în figuri geometrice. (cf. fr. *cubisme)*
cubíst *adj.* privitor la cubism; conform regulilor și formulelor cubismului. (cf. fr. *cubiste)*
cubitál *adj. (anat.)* care ține de cubitus. (< *cubital)*
cúbitus *s.n. (anat.)* osul cel mai mare al antebrațului. (< lat., fr. *cubitus)*
cucurbitacée *s.f. (bot.)* familie de plante dicotiledonate cu fructul cărnos și coaje tare, avînd ca tip dovleacul, pepenele etc.; *(la sg.)* plantă din această familie. (< fr. *cucurbitacées*, cf. lat. *cucurbita* — dovleac)
cuguár *s.m. (zool.)* mamifer carnivor din familia felinelor, mare, care trăiește în America; puma. (< fr. *cougouar*, cf. braz. *cuguar)*
cuirasát *s.n. (mar.)* navă de război de mare tonaj, care are o cuirasă puternică și este înarmată cu artilerie de mare calibru. (cf. fr. *cuirassé)*
cuirásă *s.f.* **1.** *(mar.)* armătură de plăci din oțel, cu care se blindează navele de război. **2.** armură de oțel care protejează pieptul și spatele, folosită mai ales în evul mediu; platoșă. (< fr. *cuirasse)*
cuirasíer *s.m. (ist.)* soldat din cavalerie îmbrăcat în platoșă. (< fr. *cuirassier)*
culác *s.m.* țăran chiabur din Rusia. (< rus. *hulak)*
culánt *adj. (rar; despre oameni)* indulgent, ușor acomodabil; amabil, mărinimos, darnic. (< fr. *coulant)*
culátă *s.f. (mil.)* partea de dinapoi a țevii, la o gură de foc. (< it. *culatta)*
culbutór *s.m. (tehn.)* **1.** basculator. **2.** pîrghie care comandă mișcarea unei supape în distribuția unui motor cu ardere internă cu supape suspendate. (< fr. *culbuteur)*
culée *s.f. (constr.)* fiecare dintre cele două picioare de pe maluri ale unui pod. (< fr. *culée)*
culevrínă *s.f. (ist.)* tun de tip vechi, cu țeava lungă. (< fr. *couleuvrine)*
cúli *s.m. (rar)* muncitor indian sau chinez care lucrează cu ziua sau care trage ricșa. (< fr., engl. *coolie*, cf. hind. *kuli)*
culinár *adj.* de bucătărie, referitor la prepararea mîncării. ○ *artă culinară* = arta de a pregăti mîncăruri. (cf. fr. *culinaire*, lat. *culinarius)*
culisá *vb.* I. *intr. (tehn.; despre piese mobile)* a aluneca pe culise (**2.**) (< fr. *coulisser)*
culísă *s.f.* **1.** parte a scenei situată înapoia decorurilor. ● *(fig., la pl.)* ceea ce se ascunde înapoia unui fapt, unui eveniment, dedesubturile unei situații. **2.** *(tehn.)* scobitură dreaptă în care alunecă o piesă mobilă; ghidaj; *(p. ext.)* piesă care alunecă de-a lungul acestei scobituri. (< fr. *coulisse)*
culminá *vb.* I. *intr. (despre un astru)* a trece la meridian, a atinge cea mai mare înălțime în drumul său pe bolta cerească. ● *(fig.)* a atinge cea mai mare înălțime, cel mai înalt stadiu; a ajunge, a fi la apogeu. (< fr. *culminer*, cf. it., lat. *culminare)*
culminánt *adj.* care culminează, ajuns la apogeu. ○ *punct culminant* = **a)** punctul cel mai înalt al unui loc; **b)** momentul de cea mai mare încordare a unei acțiuni. (cf. fr. *culminant)*
culminație *s.f. (astr.)* moment în care un astru trece deasupra meridianului unui loc. ○ *punct de culminație* = punctul cel mai înalt atins de un astru. (cf. fr. *culmination*, it. *culminazione)*
culoár *s.n.* coridor. ● spațiu necompartimentat folosit la trecerea în lungul unui vagon. (< fr. *couloir)*
culoáre *s.f.* **1.** senzație, impresie produsă asupra ochiului omenesc de radiațiile luminoase de diferite frecvențe; *(curent)* aspectul colorat al corpurilor; față. ○ *(loc. adj.; despre oameni) de culoare* = care are pigmentația neagră, galbenă etc. ● *(la pl.)* culorile (**1**) unui steag, unui drapel, ale unei haine etc. ● *(fig.)* opinia unei persoane, a unui ziar, a unui partid politic etc. **2.** nuanță, ton. ● fel de a evoca, de a descrie plastic pe cineva sau ceva. ○ *culoare locală* = reproducere exactă a fizionomiei sau a obiceiurilor unui popor, ale unei țări, ale unei epoci etc. **3.** materie, substanță colorantă; vopsea. **4.** fiecare din cele patru categorii de semne ale cărților de joc (pică, treflă, carou și cupă). (< lat. *color*, cf. fr. *couleur)*

culpábil *adj. (jur.)* care a săvîrșit o culpă; vinovat. (cf. lat. *culpabilis)*
culpabilitáte *s.f. (jur.)* starea celui care a comis o culpă; vinovăție. (cf. lat. *culpabilitas*, fr. *culpabilité)*
cúlpă *s.f.* greșeală constînd în neîndeplinirea unei obligații, în săvîrșirea unui fapt pedepsit de lege; vină. (< lat. *culpa*, cf. fr. *coulpe)*
cult[1] *adj.* cu un nivel înalt de cunoștințe, de cultură; învățat, instruit. (< lat. *cultus)*
cult[2] *s.n.* **1.** act religios făcut în cinstea unei divinități. ● totalitatea ritualurilor unei religii. **2.** religie, confesiune **3.** sentiment de admirație, de respect, de dragoste profundă pentru cineva sau ceva. (< fr. *culte*, cf. lat. *cultus)*
cultivá *vb.* I. **1.** *tr.* a lucra pămîntul pentru a-l face să rodească. ● a semăna și a îngriji plante. **2.** *tr. (fig.)* a se ocupa intens de ceva; a dezvolta; a se ocupa special de cineva sau de ceva; a citi cu pasiune un scriitor, o operă. **3.** *refl.* și *tr.* a (se) instrui, a (se) educa. (< fr. *cultiver)*
cultivábil *adj. (despre plante, pămînt)* care se poate cultiva. (cf. fr. *cultivable)*
cultivatór[1] *s.n. (agr.)* mașină agricolă pentru fărîmițarea și afînarea pămîntului arat. (cf. fr. *cultivateur)*
cultivatór[2] *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu cultura pămîntului, a plantelor etc. (cf. fr. *cultivateur)*
culturál *adj.* privitor la cultură; de cultură. ○ *cămin cultural* = instituție de culturalizare a maselor, care organizează conferințe, spectacole artistice etc. (cf. fr. *cultural*, it. *culturale)*
culturalizá *vb.* I. *tr.* a instrui, a ridica nivelul cultural (al unei colectivități). (< *cultural)*
cultúră *s.f.* **1.** totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire în procesul muncii sociale desfășurate de-a lungul veacurilor. ● totalitatea cunoștințelor din diverse domenii pe care le posedă cineva; dezvoltare intelectuală a cuiva. ○ *om de cultură* = persoană care posedă un nivel intelectual ridicat. **2.** lucrările efectuate asupra solului, pentru a face posibilă creșterea plantelor cultivate. ○ *plante de cultură* = plante cultivate de om. ● pămînt cultivat cu anumite plante. ● creștere a anumitor animale. ● creștere în laborator a unor bacterii; colonie de bacterii produsă în acest fel. **3.** *(în expr.) cultură fizică* = dezvoltarea corpului prin gimnastică și sport; știință care se ocupă cu această dezvoltare. (< fr. *culture*, it., lat. *cultura)*
cumís *s.n. (rar)* băutură făcută din lapte de iapă fermentat, întrebuințată și în medicină, în unele boli de stomac și ca tonic. (< it. *cumis)*
cúmul *s.n.* deținerea mai multor funcții, atribuții etc. de către o singură persoană. (< fr. *cumul*, cf. lat. *cumulus* — grămadă)
cumulá *vb.* I. *tr.* **1.** a deține simultan două sau mai multe funcții, atribuții etc. **2.** a aduna, a face un tot din mai multe sume de bani, situații etc. (< fr. *cumuler)*
cumulárd *s.m.* și *f.* deținător al mai multor funcții sau atribuții; *(peior.)* persoană care pretinde a întruni mai multe calități, merite etc. (< fr. *cumulard)*
cumulatív *adj. (jur.)* care implică cumulare. (cf. fr. *cumulatif)*
cúmulus *s.m. (met.)* formație de nori groși, de culoare albă, cu aspect de ghemotoace de vată. (< fr., lat. *cumulus)*
cuneifórm *adj.* care este în formă de cui. ○ *scriere cuneiformă* = sistem de scriere cu litere în formă de cuie, folosită de unele popoare din Orientul antic. ● *(subst., f.)* literă folosită în acest sistem de scriere. (< fr. *cunéiforme*, cf. lat. *cuneus* — cui, *forma* — formă)
cunétă *s.f. (constr.)* mică rigolă amenajată în radierul unui canal de secțiune mare, pentru a ușura scurgerea apelor la debite mici. (< fr. *cunette*, it. *cunetta)*
cunicultúră *s.f. (zoot.)* creșterea iepurilor de casă. (< fr. *cuniculture*, cf. lat. *cuniculus* <lat. *cuni* — iepure, *cultura* — creștere)
cúpă *s.f.* **1.** vas de băut, de obicei mult mai larg decît înalt. ● conținutul unui astfel de vas. ● *(fig.)* caliciu. **2.** vas de metal (prețios) care se acordă cîștigătorului unei întreceri sportive ca premiu; *(p. ext.)* întrecere sportivă care se desfășoară pentru un astfel de premiu. **3.** *(tehn.)* piesă de metal în formă de vas, care, fiind fixată pe un elevator, servește la ridicarea cerealelor, a pămîntului etc. **4.** *(bot.)* plantă cu tulpina foarte scurtă, care face o singură floare albastră-azurie. (< lat. *cuppa*, cf. fr. *coupe)*
cupelație *s.f. (tehn.)* procedeu industrial de separare a argintului din minereurile bogate în plumb, constînd în topirea minereului într-un curent puternic de aer. (cf. fr. *coupellation)*
cupélă *s.f. (tehn.)* vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație. (< fr. *coupelle)*
cuperóză *s.f. (med.)* nume dat vinișoarelor roșii sau vinete care apar la oamenii în vîrstă în jurul nasului și la umerii obrajilor. (< fr. *couperose)*
cupéu *s.n.* trăsură închisă, cu patru roți, cu o singură banchetă în fund. ● automobil care are în spate un compartiment acoperit, închis, pentru persoane. ● compartiment de vagon, de diligență etc. care are o singură banchetă. (<fr. *coupé)*
cupíd *adj. (rar)* lacom, hrăpăreț. (cf. lat. *cupidus)*
cupiditáte *s.f.* lăcomie de bani, sete de cîștig. (cf. lat. *cupiditas)*
cuplá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a lega, a uni, a

face un cuplu din vehicule, din mai multe elemente ale unui sistem tehnic etc. (< fr. *coupler*)

cuplăj *s.n. (tehn.)* dispozitiv demontabil pentru legarea a două circuite electrice sau a două elemente ale unui sistem tehnic. (cf. fr. *couplage*)

cúplă *s.f. (tehn.)* dispozitiv demontabil, cuplare pentru un sistem tehnic sau pentru două vehicule. ● piesă cu care se face cuplarea vehiculelor de cale ferată. (< fr. *couple*)

cuplét *s.n.* cîntec sau poezie satirică cu mai multe strofe și un refren. ● strofă a unui cîntec, a unei poezii. (< fr. *couplet*)

cupletíst *s.m.* și *f.* cîntăreț sau recitator de cuplete; compozitor de cuplete. (cf. fr. *coupletiere*)

cúplu *s.n.* **1.** pereche, reunire de două persoane bazată pe o legătură constantă sau datorată unei apropieri accidentale. **2.** (fiz.) sistem de două forțe antiparalele. (< fr. *couple*)

cupólă *s.f.* construcție executată din zidărie, din metal etc. asemănătoare bolții; boltă. (< it. *cupola*, fr. *coupole*)

cupón *s.n.* **1.** parte a unui titlu de rentă, a unei acțiuni bancare etc., care servește pentru încasarea dividendelor, a dobînzii la scadență. **2.** parte detașabilă a unui bilet care conferă deținătorului un anumit drept. **3.** *(com.)* bucată rămasă dintr-un val de pînză sau de stofă. (< fr. *coupon*)

cupresacée *s.f. pl. (bot.)* familie de arbori sau arbuști rășinoși, cu frunze solzoase sau aciculare, persistente, avînd ca tip chiparosul; *(la sg.)* arbore din această familie. (cf. fr. *cupressinées*, lat. *cupressus* — chiparos)

cuprísm *s.n. (med.)* otrăvire produsă prin consumarea unor alimente fierte în vase de aramă. (< fr. *cuprisme*)

cuprít *s.n. (min.)* oxid natural de cupru. (< fr. *cuprite*)

cupronichel *s.n. (metal.)* aliaj de cupru și nichel. (< *cupru* + *nichel*)

cúpru *s.n. (chim.)* metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de electricitate; aramă. (< lat. *cuprum*)

cúpulă *s.f. (bot.)* potir mic în formă de degetar care se află la baza ghindei și a altor fructe. (< fr. *cupule*, cf. lat. *cupula*)

curá *vb.* I. *tr. (rar)* a îngriji, a trata (un bolnav, *p. ext.* o boală). ● *refl.* a se supune unui tratament, unei cure (germ. *kurieren*, it., lat. *curare* — a îngriji)

curábil *adj. (rar)* care poate fi vindecat, îngrijit. (cf. it. *curabile*, lat. *curabilis*)

curáj *s.n.* îndrăzneală, tărie de caracter, bărbăție, vitejie. (< fr. *courage*, cf. it. *coraggio* < lat. *cor* — inimă)

curajós *adj.* plin de curaj; îndrăzneț, viteaz, brav. (< fr. *courageux*, cf. it. *coraggioso*)

curánt *adj. (în expr.) medic curant* = medic care îngrijește în mod obișnuit un bolnav. (cf. fr. *curant*)

curántă *s.f. (rar)* vechi dans francez cu mișcări vii; melodia acestui dans. (< fr. *courante*)

curára *s.f. (chim.)* substanță rășinoasă foarte toxică, extrasă din unele plante exotice. (< fr. *curare* < cuvînt caraib)

curatélă *s.f. (jur.)* instituție legală pentru ocrotirea și administrarea intereselor unui minor sau ale unei persoane atinse de o anumită incapacitate. (< fr. *curatelle*)

curatív *adj.* care vindecă; tămăduitor. (cf. fr. *curatif*)

curatór *s.m. (jur.)* persoană însărcinată cu o curatelă. (< lat. *curator*, cf. fr. *curateur*)

cúră *s.f. (med.)* tratament (îndelungat) al unei boli prin băi, regim etc. (< fr. *cure*, cf. it., lat. *cura* — îngrijire)

curb *adj. (despre linii)* arcuit, încovoiat; *(despre un plan)* boltit (concav sau convex). (< fr. *courbe*, cf. lat. *curvus*)

curbá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face curb; a (se) arcui, a (se) îndoi. (cf. fr. *courber*)

curbatúră *s.f. (med.)* durere musculară cauzată de o oboseală mare sau de o boală. (< fr. *courbature*)

cúrbă *s.f.* **1.** linie care reprezintă grafic o relație între două mărimi variabile. ● colțitură în formă de arc. ○ *(expr.; despre vehicule) a lua curba* = a vira. **2.** linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. **3.** *(în expr.) curbă de nivel* = linie care unește punctele de egală altitudine ale pămîntului. (< fr. *courbe*)

curbétă *s.f.* săritură a calului cu picioarele din față ridicate. (< fr. *courbette*)

curbilíniu *adj. (mat.)* care urmează o linie curbă; cu linii curbe, închis între linii curbe. (cf. fr. *curviligne*)

curbimétru *s.n. (topogr.)* instrument pentru măsurarea pe hartă a distanțelor de-a lungul liniilor de comunicație etc. (cf. fr. *curvimètre*)

curbúră *s.f.* îndoitură în formă de arc, arcuire; loc unde se află o îndoitură. (cf. fr. *courbure*)

curént [1] *s.n.* ansamblu de idei, de opinii (politice, științifice, artistice etc.) care sînt adoptate la un moment dat de un număr mai mare de oameni. (cf. fr. *courant*)

curént [2] *s.m.* **1.** *(met.)* deplasare a unei mase de aer cauzată de o diferență de temperatură și de presiune. **2.** curs al apei, mișcare a lichidelor în direcția pantei lor. **3.** *(fiz.)* sarcină electrică în mișcare. (< fr. *courant*)

curént [3] *adj.* **1.** *(despre vorbire)* curgător, fluent. **2.** *(despre an, lună)* în curs; prezent. ● *(fig.)* obișnuit, uzual. **3.** *(în expr.) apă curentă* = apă care curge de la robinet. (< fr. *courant*)

curentá *vb.* I. *tr.* a produce o zguduire, o comoție prin curent electric. (< *curent*)

cúrie [1] *s.f.* **1.** *(ist.)* unitate religioasă, militară şi politică la romani, reprezentînd o subdiviziune a triburilor primitive. **2.** *(bis.)* administraţia pontificală a bisericii catolice. (lat. it. *curia*, cf. fr. *curie*).

curie [2] *s.f.* *(fiz.)* unitate de măsură a radioactivităţii. (< *Curie*, n.p.)

curiér *s.m.* **1.** factor poştal; cel care transportă corespondenţa, mesajele unei instituţii. ○ *curier diplomatic* = funcţionar al Ministerului Afacerilor Externe care duce poşta diplomatică. ● ştafetă. **2.** scrisorile expediate sau cele care sosesc undeva. ● cronică dintr-un jurnal sau dintr-o revistă. (< fr. *courrier*, cf. it. *corriere*, germ. *Kurier*)

curión *s.m.* *(ist.)* şeful unei curii romane. ● preot care oficia sacrificiile unei curii romane. (< lat., fr. *curion*)

curiós *adj.* **1.** care manifestă curiozitate. ● indiscret. **2.** care stîrneşte curiozitate; ciudat, neobişnuit. (cf. fr. *curieux*, it. *curioso*, lat. *curiosus*)

curiozitáte *s.f.* **1.** dorinţă de a cunoaşte ceva nou sau neobişnuit. ● indiscreţie. **2.** caracterul ciudat al unui lucru sau al unei fiinţe; *(concr.)* raritate, ciudăţenie. (cf. fr. *curiosité*, it. *curiosità*, lat. *curiositas*)

cúrium *s.n.* *(chim.)* element artificial obţinut în ciclotron. (< *Curie*, n.p.)

curs *s.n.* **I. 1.** expunere, predare a unei materii, făcută la o catedră de învăţămînt superior sub forma unui ciclu de lecţii sau prelegeri; *(p. ext.)* oră sau totalitatea orelor de program afectate acestei expuneri. **2.** ciclu de lecţii, de prelegeri reunite într-un manual; tratat. **II.** *(ec.)* preţ al unităţii băneşti dintr-o ţară, exprimat în unităţile băneşti din celelalte ţări; *(în ţările capitaliste)* preţ variabil, stabilit la bursă, pentru valută, hîrtii de valoare etc. (cf. lat. *cursus*, fr. *cours*)

cursánt *s.m.* şi *f.* cursist. (< rus. *kursant*)

cúrsă *s.f.* **1.** drum, distanţă de străbătut, alergătură. ● drum făcut de un vehicul pe acelaşi itinerar, după un orar stabilit. ● *(concr.)* vehicul care parcurge o astfel de distanţă. **2.** *(fam.)* alergătură, umblet. **3.** *(la pl.)* alergări de cai. **4.** *(sport)* întrecere în care mai mulţi concurenţi parcurg repede o anumită distanţă. **5.** *(tehn.)* lungimea drumului parcurs de un piston în cilindru, între cele două puncte moarte. (< fr. *course*)

cursíst *s.m.* şi *f.* cel care urmează un curs special; cursant. (cf. fr. *coursiste*, rus. *kursistka*)

cursív *adj.* **1.** *(despre vorbire sau scriere)* curgător, fluent, uşor. **2.** *(poligr.; despre caractere de literă)* aplecat către dreapta, care imită scrisul de mînă; italic. (< fr. *cursif*)

cursivitáte *s.f.* caracter cursiv al vorbirii, al scrierii, al formulării ideilor. (< *cursiv*)

cursór *s.n.* *(tehn.)* piesă mobilă care alunecă de-a lungul unei rigle, unei tije gradate etc., permiţînd citirea gradaţiilor. (cf. fr. *curseur*)

curtá *vb.* I. *tr.* a face curte unei femei, a căuta să-i cîştigi favoarea, simpatia, dragostea. (după fr. *courtiser*)

curtáj *s.n.* ocupaţia de curtier. ● remuneraţie care se cuvine curtierului. (cf. fr. *courtage*)

cúrte *s.f.* **I.** palatul de reşedinţă al unui suveran. ● demnitarii cu funcţii înalte la palatul unui suveran; suita unui suveran. **II.** *(în trecut)* numele unor instanţe judecătoreşti şi administrative. ● totalitatea membrilor unei astfel de instanţe. **III.** omagiu măgulitor adus unei femei spre a-i cîştiga favoarea, simpatia, dragostea (< Sensuri noi axate la cuvîntul *curte* < lat. *curtis*)

curtenie *s.f.* *(rar)* amabilitate, politeţe; curtoazie. (< *curteni*, după fr. *courtoisie*)

curtenitór *adj.* politicos, amabil (faţă de femei). (< *curtenie*, după fr. *courtois*)

curtezán *s.m.* *(astăzi, ironic)* cel care face curte unei femei. (< fr. *courtisan*, după *curte*)

curtezánă *s.f.* *(ist.)* femeie cu moravuri libere, dar elegantă şi spirituală, care trăia la curţile suveranilor; *(p. ext.)* prostituată. (< fr. *courtisane*)

curtiér *s.m.* *(în ţările capitaliste)* mijlocitor care se ocupă cu negocierea operaţiilor de bursă. (< fr. *courtier*)

curtină *s.f.* *(mil.)* zid care uneşte flancurile a două bastioane. (< fr. *courtine*)

curtoazie *s.f.* politeţe, amabilitate, complezenţă; etichetă. (< fr. *courtoisie*)

curúl *adj.* *(ist.; în expr.)* *scaun curul* = scaun de onoare, încrustat cu fildeş, pe care stăteau consulul şi înalţii magistraţi romani; *magistratură curulă* = magistratură care dădea dreptul la un scaun curul. (< lat. *curulis*, cf. fr. *curule*)

cuscútă *s.f.* *(bot.)* plantă parazită, fără clorofilă, care trăieşte mai ales pe trifoi şi pe lucernă; *(pop.)* torţel. (< fr. *cuscute*)

custóde *s.m.* cel care păzeşte sau păstrează un lucru încredinţat lui. ● *(jur.)* persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. (cf. fr. *custode*, lat. *custos*, *custodia* — pază)

custódie *s.f.* pază, păstrare a unui obiect. (< lat. *custodia*)

cutanát *adj.* privitor la piele; de piele; *(despre tratamente medicale)* aplicat pe piele. (cf. fr. *cutané*, lat. *cutis*—piele)

cutanéu *adj.* cutanat. (< fr. *cutané*)

cúter *s.n.* *(mar.)* ambarcaţie mică, cu un singur catarg (cu pînze sau cu motor), folosită pentru curse scurte sau pentru sport nautic. (< engl., fr. *cutter*)

cuticulă *s.f.* *(biol.)* strat subţire şi rezistent, care învelește şi protejează

smaltul dinților, corpul sau foile plantelor. (< fr. *cuticule*, cf. lat. *cuticula* — pieliță)
cutúmă *s.f. (jur.)* normă de drept nescrisă, adoptată prin tradiție. (< fr. *coutume)*
cúvă *s.f.* vas de diferite forme și mărimi, folosit în tehnică și în laborator pentru diferite operații. (< fr. *cuve)*
cuvertúră *s.f.* învelitoare pentru masă, pentru pat etc. (< fr. *couverture)*
cuzinét *s.m. (tehn.)* piesă cilindrică (uneori formată din două părți semicilindrice) care face parte dintr-un lagăr și vine în contact direct cu axul unei mașini. (< fr. *coussinet)*
cvadragenár *adj. (rar; despre oameni)* care are patruzeci de ani împliniți. (cf. fr. *quadragénaire*, lat. *quadragenarius)*
cvadránt *s.m. (tehn.)* **1.** pătrime din circumferința unui cerc. **2.** instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, folosit la măsurarea unghiurilor. (< fr. *quadrant)*
cvadrát *s.m. (poligr.)* unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,4 milimetri, folosită în tipografie. ● bucățică de metal cu care se umplu golurile dintre cuvinte sau dintre rînduri, avînd această lungime. (< fr. *cadrat*, cf. lat. *quadratus)*
cvadratúră *s.f.* **1.** *(mat.)* operație de integrare definitivă a unei funcții. ○ *(expr.) cvadratura cercului* = **a)** problema (încă nesoluționată) a reducerii unui cerc la un pătrat echivalent; **b)** *(fig.)* problemă grea, imposibil de rezolvat. **2.** *(astr.)* poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe pămînt au, față de soare, o diferență de longitudine de 90 grade. (cf. fr. *quadrature*, lat. *quadratura)*
cvadrígă *s.f. (ant.; la romani)* car tras de patru cai, întrebuințat mai ales la cursele de circ și la triumfuri. (< lat. *quadriga)*
cvadrimotór *adj. (despre avioane)* cu patru motoare. (cf. fr. *quadrimoteur)*
cvadrumán *adj. (despre maimuțe)* care se folosește de cele patru picioare ca de mîini. // *s.f. pl.* maimuțe. (< fr. *quadrumane*, cf. lat. *quadru* — patru, *manus* — mînă)
cvadruplá *vb.* I. *tr.* a împătri. (< fr. *quadrupler*, cf. lat. *quadruplus* — de patru ori)
cvadrúplu *adj.* împătrit. (< lat. *quadruplus*, cf. fr. *quadruple)*
cvartál *s.n.* porțiune dintr-un oraș cuprinsă între străzi care se intersectează ● cartier. (< rus. *kvartal)*
cvártă *s.f.* **1.** *(muz.)* intervalul dintre patru note consecutive. **2.** *(sport.)* a patra poziție principală de apărare la scrimă. **3.** *(tehn.)* sistem de patru conducte electrice izolate între ele și împletite împreună, folosit pentru cablurile telefonice. (cf. fr. *quarte*, it. *quarto*, lat. *quartus* — al patrulea)
cvartét *s.n. (muz.)* ansamblu format din patru instrumentiști sau cîntăreți care execută împreună o bucată muzicală; piesă muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. (< it., fr. *quartetto)*
cvási *adj. invar.* aproximativ, cam, oarecum; pe jumătate. (< lat., fr. *quasi)*
cvíntă *s.f.* **1.** *(muz.)* interval de cinci note consecutive. **2.** *(sport)* a cincea poziție principală de apărare la scrimă. **3.** formație de cinci cărți consecutive (de aceeași culoare) la jocul de cărți. (< it. *quinta*, cf. fr. *quinte)*
cvintét *s.n.* **1.** *(muz.)* ansamblu compus din cinci instrumentiști sau cîntăreți care execută împreună o piesă muzicală; bucată muzicală pentru un astfel de ansamblu. **2.** strofă alcătuită din cinci versuri. (< it. *quintetto*, cf. fr. *quintette)*
cvórum *s.n. (rar)* numărul suficient de participanți pentru ca o adunare să se poată considera împuternicită să adopte o hotărîre. (< fr., lat. *quorum)*

D

dacápo *adv. (mur.)* de la capăt, de la început; *(p. ext.)* din nou, încă o dată. (< it. *da capo)*

daclán *s.n. (geol.)* al treilea etaj al pliocenului, reprezentat în țara noastră prin nisipuri, argile și gresii, care conțin bogate zăcăminte de petrol și lignit. (< fr. *dacien)*

dacit *s.n. (petr.)* rocă efuzivă alcătuită din cuarț, feldspat etc. (< fr. *dacite)*

dacilă *s.f.* exploziv întrebuințat în mine, datorită calității sale de a nu aprinde grizuul. (< fr. *dacite)*

dacriocistită *s.f. (med.)* inflamație dureroasă și uneori cu puroi, a sacului lacrimal. (< fr. *dacryocystite*, cf. gr. *dakry* — lacrimă, *kystis* — bășică)

dactil *s.m. (metr.)* picior de vers format dintr-o silabă accentuată, urmată de două silabe neaccentuate; picior de vers greco-latin format dintr-o silabă lungă, urmată de două silabe scurte. (< lat. *dactylus*, gr. *daktylos*, cf. fr. *dactyle)*

dactilic *adj. (despre versuri)* format din dactili. ○ *metru dactilic* = versificație care are la bază dactilul. (cf. fr. *dactylique)*

dactilográf *s.m.* și *f.* cel care practică dactilografia. (< fr. *dactylographe*, cf. gr. *daktylos* — deget, *graphein* — a scrie)

dactilografiá *vb.* I. *tr.* a scrie (un text) la mașina de scris. (< fr. *dactylographier)*

dactilografie *s.f.* tehnica de a scrie la mașina de scris. (< fr. *dactylographie)*

dactilologie *s.f.* mijloc de înțelegere (între surdomuți) prin semne convenționale făcute cu degetele. (< fr. *dactylologie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *logos* — vorbire)

dactiloscopie *s.f. (jur.)* metodă de identificare a persoanelor prin examinarea amprentelor digitale. (< fr. *dactyloscopie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *skopein* — a examina)

dadaísm *s.n.* curent decadent apărut în literatura și arta burgheză după primul război mondial, care se caracterizează prin suprimarea oricărei legături dintre gîndire și expresie. (< fr. *dadaïsme)*

dadaíst *adj.* potrivit, conform dadaismului; privitor la dadaism.// *s.m.* și *f.* adept al dadaismului. (cf. fr. *dadaïste)*

dágă *s.f. (rar; ist.)* pumnal cu lama scurtă și lată. (< fr. *dague*, it. *daga)*

daghereotíp *s.n.* **1.** aparat folosit pentru a obține imagini prin daghereotipie. **2.** imagine obținută prin daghereotipie. (< fr. *daguerréotype*, cf. *Daguerre*, n.p.)

daghereotipíe *s.f.* vechi procedeu de a reproduce imaginile obiectelor pe o placă de cupru argintată. (< fr. *daguerréotypie)*

dalái-lámа *s.m. invar.* șeful suprem al religiei budiste; marele-lama. (< fr. *dalaï-lama)*

daláj *s.n. (arhit.)* ansamblu de dale care alcătuiesc o pardoseală sau un pavaj. (< fr. *dallage)*

dálă *s.f.* placă (subțire) de piatră, de beton etc. folosită la pardoseli, la căptușirea zidurilor etc. (< fr. *dalle)*

dálie *s.f. (bot.)* plantă ornamentală din familia compozeelor, cu flori colorate, foarte frumoase, dar fără miros, transplantată din America; gherghină. (< fr. *dahlia*, cf. *Dahl*, n.p.)

daltonísm *s.n. (med.)* defect al vederii constînd în incapacitatea de a deosebi anumite culori una de alta, în special roșul de verde. (< fr. *daltonisme*, cf. *Dalton*, n.p.)

daltoníst *s.m.* și *f. (med.)* suferind de daltonism. (< fr. *daltoniste)*

dam *s.m. (zool.; rar)* specie de cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți; cerb-lopătar. (< lat. *dama)*

damásc *s.n.* țesătură de in, de bumbac sau de mătase care are desene în relief. (< it. *damasco)*

damaschiná *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a îmbrăca în damasc. **2.** a încrusta în oțel sau în fier firicele de aur sau de argint. (< fr. *damasquiner)*

damaschinát *adj. (rar)* **1.** îmbrăcat în damasc. **2.** încrustat cu firicele de aur sau de argint. (cf. fr. *damasquiné)*

dámă *s.f.* **I.** *(rar)* **1.** doamnă, cucoană. ○ *damă de companie* = femeie angajată pentru a îngriji de o persoană bătrînă sau bolnavă (mai ales în familiile din așa-zisa lume bună); *de damă* = femeiesc. **2.** femeie de moravuri ușoare, prostituată. **II. 1.** carte de joc pe care este desenată figura unei femei. **2.** regină (la jocul de șah). **3.** *(la pl.)* joc practicat pe o tablă ca cea de șah și la care se folosesc pioni albi și negri. (< fr. *dame*, it. *dama)*

damf *s.n. (fam.)* miros de alcool pe care îl exală cineva sau ceva. (< germ. *Dampf)*

damigeánă *s.f.* vas mare de sticlă, cu gîtul strîmt, în care se ține sau se transportă vin, țuică etc. și care se

învelește de obicei într-o împletitură de nuiele. (< it. *damigiana)*

damnát *adj. (liv.)* condamnat la chinurile infernului. ● blestemat, reprobat, care și-a atras oprobriul opiniei publice, al societății. (cf. lat. *damnatus)*

damnațiúne *s.f. (liv.)* condamnare la chinurile infernului. ● blestem, reprobare. (cf. lat. *damnatio*, fr. *damnation)*

danaídă *s.f. (tehn.)* deschizătură calibrată, folosită la măsurarea cu precizie a debitelor în conducte. (< germ. *Danaïde)*

dáná *s.f.* **1.** porțiune de-a lungul cheiurilor unui port, amenajată pentru acostarea vaselor. **2.** magazie, depozit de mărfuri într-un port, într-o vamă. **3.** fiecare dintre șlepurile unui convoi. (< ngr. *dana* — șir)

dáncing *s.n. (rar; pron.: dansing)* local de dans și de petrecere. (< fr., engl. *dancing)*

dándi *s.m. (pron. și: dendi)* om de o eleganță prea rafinată, uneori exagerată. (< fr., engl. *dandy)*

dandísm *s.n.* comportare, ținută de dandi. (< fr. *dandysme)*

danián *s.n. (geol.)* ultimul etaj al cretacicului. (< fr. *danien)*

dans *s.n.* mișcări ritmice ale corpului făcute cu pași cadențați și regulați, în tactul unei melodii. (< fr. *danse*, cf. it. *danza*, germ. *Tanz)*

dansá *vb.* I. *intr.* **1.** a juca, a executa un dans. **2.** *(fig.)* a se mișca, a sălta ca la dans. (< fr. *danser)*

dansánt *adj.* care se dansează; cu dans; unde se dansează. (cf. fr. *dansant)*

dansatór *s.m.* și *f.* persoană care dansează; persoană care are ca profesiune dansul. (< *dansa)*

dantelá *vb.* I. *tr.* a cresta pe margini (un lucru), a face ca o dantelă. (< fr. *denteler)*

dantélă *s.f.* împletitură fină lucrată din fire de bumbac, de mătase etc. servind mai ales la ornamentarea obiectelor de îmbrăcăminte. (< fr. *dentelle)*

dantelărie *s.f. (col.)* mai multe (feluri de) dantele. ● *(fig.)* lucru, contur etc. asemănător unei dantele. (< *dantelă)*

dantelúră *s.f.* **1.** *(arhit.)* ornament compus din crestături, zimți etc. **2.** *(bot.)* totalitatea crestăturilor de pe marginea frunzelor. (< fr. *dentelure)*

dantésc *adj. (liv.)* caracteristic operei, concepției lui Dante. (< it. *dantesco)*

dantúră *s.f.* totalitatea dinților unui om, felul în care sînt așezați dinții. (< fr. *denture)*

danubián *adj.* dunărean. (cf. fr. *danubien* < *Danubius*, n.p.)

darn *adv. (în expr.) în darn* = în zadar. (< it. *indarno)*

darvinísm *s.n.* teorie (concepută de naturalistul englez Darwin) care explică originea și evoluția speciilor animale și vegetale pe calea selecției naturale. (cf. fr. *darwinisme* < *Darwin*, n.p.)

darvinist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al darvinismului. (cf. fr. *darwiniste)*

datá *vb.* I. **1.** *tr.* a stabili (cu exactitate) data, timpul cînd s-a petrecut ceva. ● a pune data (pe un document, pe un act etc.). **2.** *intr.* a-și avea începutul a începe din... (< fr. *dater*, it. *datare)*

dátă *s.f.* timp cînd s-a petrecut, s-a făcut sau trebuie să se facă ceva; indicația acestui timp. (< fr. *date*, it. *data)*

dativ *s.n. (gram.)* caz al declinării, în care stă de obicei complementul indirect și care răspunde la întrebarea: „cui". (< lat. *dativus*, cf. fr. *datif)*

dáună *s.f.* stricăciune, pagubă, vătămare. ○ *în dauna* (cuiva sau a ceva) = în paguba, în detrimentul (cuiva sau a ceva). (< lat. *damnum)*

dăuná *vb.* I. *intr.* a păgubi, a face stricăciuni; a prejudicia. (< *daună)*

dăunătór *adj., s.m.* (vietate, animal) vătămător, păgubitor. (< *dăuna)*

debáclu *s.n. (geol.)* ruperea și pornirea gheții prinse între malurile unui curs de apă; zăpor. (< fr. *débâcle)*

debandádă *s.f.* neorînduială; zăpăceală. (< fr. *débandade)*

debará *s.f.* încăpere, loc unde se țin lucruri folosite rar, vechituri etc. (< fr. *débarras)*

debarasá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a da la o parte, a (se) descotorosi de ceva sau de cineva care incomodează, supără. (< fr. *débarrasser)*

debarcá *vb.* I. **1.** *tr.* a coborî, a depune pe uscat dintr-o navă (pasageri, mărfuri etc.). **2.** *intr.* a (se) coborî, a se da jos din tren, din mașină etc. **3.** *tr. (fam.)* a înlătura, a înlocui (pe cineva) dintr-o funcție, de la conducere. (< fr. *débarquer)*

debarcadér *s.n.* loc amenajat pentru debarcarea călătorilor și descărcarea mărfurilor la chei. (< fr. *débarcadère)*

debil *adj.* firav, slăbuț, plăpînd. ● *(fig.)* slab, vag, ușor. (cf. fr. *débile*, lat. *debilis)*

debilitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) slăbi, a face sau a deveni debil. (cf. fr. *débiliter*, lat. *debilitare)*

debilitáte *s.f.* slăbiciune. (cf. fr. *débilité*, lat. *debilitas)*

débit[1] *s.n.* (op. c r e d i t) sumă sau lucru împrumutat, de împrumut. ● cont asupra ceea ce s-a împrumutat sau s-a furnizat cuiva; evidența contabilă a acestui cont. (< it. *debito*, fr. *débit*, cf. lat. *debitum)*

débit[2] *s.n.* **1.** desfacere, vînzare a unor mărfuri. **2.** local, loc unde se vinde cu amănuntul, prăvălie; tutungerie. **3.** *(tehn.)* cantitate de lichid, de fluid pe care o lasă să se scurgă un izvor, un fluviu, un rezervor etc. ● cantitate de curent electric dată de o sursă de electricitate într-un anumit timp (luat ca unitate). **4.** *(fig.)* șuvoi, torent de cuvinte, flux verbal. (< fr. *débit)*

debitá[1] *vb.* I. *tr.* **1.** a vinde cu amănuntul (mărfuri). **2.** *(tehn.)* a da, a furniza o anumită cantitate de fluid, de lichid,

de energie etc. **3.** *(fig.)* a vorbi, a spune, a sporovăi multe; a declama. **4.** a tăia (lemn, blocuri de piatră, de marmură etc.) în bucăți de anumite forme și dimensiuni. (< fr. *débiter)*

debită² *vb.* I. *tr.* (op. c r e d i t a) a înscrie o sumă în coloana de „debit" a unui cont. (< fr. *débiter)*

debitánt *s.m.* și *f.* deținător al unui debit de mărfuri; vînzător într-un debit. (< fr. *débitant)*

debitór *adj. (despre bani)* datorat. ● *(despre conturi)* care datorează, datornic. // *s.m.* și *f.* datornic. (cf. it. *debitore*, fr. *débiteur*, lat. *debitor)*

debléu *s.n.* (op. r a m b l e u) săpătură deschisă sub nivelul pămîntului, prin care trece o cale de comunicație. (< fr. *déblai)*

deblocá *vb.* I. *tr.* **1.** a da la o parte, a înlătura obstacolele de pe o cale de comunicație; a degaja. ● a despresura (o cetate asediată, un port blocat etc.). ● a desțepeni (mașini, aparate). **2.** *(fin.)* a scoate de sub blocare bani sau valori bănești. **3.** a scoate din cadrele active ale armatei (ofițeri), a pensiona înainte de vreme (funcționari). (< fr. *débloquer)*

debordá *vb.* I. *intr.* **1.** a se revărsa; a trece peste marginile unui vas prea plin. **2.** a vărsa, a vomita. (< fr. *déborder)*

debreiá *vb.* I. *intr. (tehn.;* op. a m b r e i a) a suprima legătura între piesa unei mașini și motorul ei. (< fr. *débrayer)*

debreiáj *s.n. (tehn.)* debreiere. (cf. fr. *débrayage)*

debursá *vb.* I. *tr.* a cheltui, a plăti (din pungă). (< fr. *débourser)*

debușá *vb.* I. *intr. (mil.)* a ieși dintr-un loc îngust, dintr-o acoperire. (< fr. *déboucher)*

debușéu *s.n. (ec.)* regiune, țară (străină) care servește ca piață de desfacere a produselor. (< fr. *débouché)*

debút *s.n.* început, primii pași făcuți de cineva într-o carieră, într-o profesiune (artistică, literară etc.). (< fr. *début)*

debutá *vb.* I. *intr.* a-și face debutul pe scenă, într-o activitate etc.: a începe (o carieră, o profesiune). (< fr. *débuter)*

debutánt *s.m.* și *f.* începător, novice, cel care își face debutul. (< fr. *débutant)*

decabrist *adj.* decembrist. (< rus. *dekabrist)*

decádă *s.f. (despre diviziuni ale timpului)* serie, perioadă de zece *(spec.)* perioadă de zece zile consecutive. (< fr. *décade*, cf. it. *decade*, lat. *decas*, gr. *dekas)*

decadént *adj.* **1.** care decade, în declin. **2.** propriu decadentismului. (cf. fr. *décadent*, it. *decadente)*

decadentísm *s.n.* denumire generală pentru arta decadentă burgheză. (< fr. *décadentisme)*

decadénță *s.f.* decădere (socială, culturală, politică, economică), declin, coborîre. ● decădere morală, depravare. (cf. it. *decadenza*, fr. *décadence*, lat. *decadentia)*

decaédru *s.n. (geom.)* poliedru cu zece fețe. (cf. fr. *décaèdre*, gr. *deka* — zece, *hedra* — bază)

decafeinizá *vb.* I. *tr.* a extrage cafeina din cafea. (cf. fr. *décaféiner)*

decagón *s.n. (geom.)* poligon cu zece laturi. (cf. fr. *décagone*, gr. *deka* — zece, *gonia* — unghi)

decagonál *adj. (mat.)* în formă de decagon. (cf. fr. *décagonal)*

decagrám *s.n.* unitate de măsură egală cu 10 grame. (cf. fr. *décagramme)*

decalá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) distanța, a nu coincide sau a face să nu (mai) coincidă în spațiu sau în timp (obiecte, fenomene). (< fr. *décaler)*

decalág *s.n.* distanțare în spațiu, în timp. ● nearmonie, nepotrivire, dezacord (între situații, concepții etc.). (cf. fr. *décalage)*

decálc *s.n.* **1.** desen obținut prin decalcare. **2.** *(lingv.)* calc. (< fr. *décalque)*

decalcá *vb.* I. *tr.* **1.** a copia, a transpune un desen copiat pe o hîrtie transparentă, pe o altă hîrtie, pe o placă, pe o stofă etc. **2.** a calchia. (< fr. *décalquer)*

decalcifiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face ca organismul să-și piardă sau să-și micșoreze cantitatea de săruri de calciu. (< fr. *décalcifier)*

decalcifiánt *s.m.* substanță folosită pentru micșorarea durității apelor calcaroase. (cf. fr. *décalcifiant)*

decalcificá *vb.* I. *tr.* a decalcifia. (cf. fr. *décalcifier)*

decalibrá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) toci ghinturile din interiorul țevii unei arme de foc, a (-și) deforma calibrul (unei arme de foc) (< *calibra)*

decalítru *s.m.* unitate de măsură egală cu 10 litri. (cf. fr. *décalitre)*

decalóg *s.n.* cele zece porunci religioase și morale din Vechiul testament, transmise, potrivit legendei lui Moise, pe muntele Sinai. (cf. fr. *décalogue*, it. *decalogo*, gr. *deka* — zece, *logos* — vorbire)

decamerón *s.n. (lit.)* operă conținînd povestirile unor evenimente întîmplate în timp de zece zile. (< it. *decameron* < gr. *deka* — zece, *hemera* — zi)

decamétru *s.m.* unitate de măsură egală cu 10 metri. ● instrument de măsură format dintr-o panglică sau dintr-un lanț, în lungime de 10 metri. (cf. fr. *décamètre)*

decán *s.m.* **1.** profesor (sau alt membru al corpului profesoral universitar) care deține conducerea unei facultăți. **2.** persoana cea mai în vîrstă sau care are vechimea cea mai mare într-un anumit corp constituit. **3.** conducător, șef ecleziastic în biserica anglicană. **4.** *(ant.)* decurion. (< lat. *decanus*, cf. it. *decano*, fr. *doyen)*

decanát *s.n.* demnitatea, funcția de decan. ● birourile unde sînt instalați

decanul și personalul ajutător. (cf. it. *decanato*, fr. *décanat*, lat. *decanatus*)
decantá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a limpezi un lichid care conține particele solide în suspensie, prin scurgerea acestuia după depunerea lor. (< fr. *décanter*)
decantór *s.n.* aparat, bazin folosit pentru decantare. (cf. fr. *décanteur*)
decapá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a curăța suprafața unui metal. ● *(p. ext.)* a nivela, a răzui o suprafață prin înlăturarea unui strat subțire de deasupra. (< fr. *décaper*)
decapitá *vb.* I. *tr.* a tăia capul cuiva, a executa (pe cineva) prin tăierea capului. (< fr. *décapiter*, it., lat. *decapitare*)
decapitáție *s.f.* decapitare. (cf. fr. *décapitation*, it. *decapitazione*)
decapód 1. *adj., s.n. (zool.)* (crustaceu) cu zece picioare. ● *(la pl.)* ordin din care fac parte aceste crustacee. 2. *s.n.* locomotivă cu abur, cu cinci osii cuplate. (< fr. *décapode*, cf. gr. *deka* — zece, *pous* — picior)
decapotábil *adj. (în special despre automobile)* cu capotă care se poate strânge. (< fr. *décapotable*)
decarburá *vb.* I. *tr.* a micșora procentul de carbon dintr-un aliaj al fierului. (< fr. *décarburer*)
decasilláb *adj., s.m. (metr.)* (vers) de zece silabe. (< fr. *décasyllabe*, cf. gr. *deka* — zece, *syllabe* — silabă)
decasilábic *adj. (metr.; despre versuri)* decasilab. (cf. fr. *décasyllabique*)
decastér *s.m. (tehn.)* unitate de măsură egală cu 10 steri, folosită la cubajul lemnelor. (cf. fr. *décastère*)
decatá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a fixa forma definitivă a unei țesături cu ajutorul aburului. (< fr. *décatir*)
decatlón *s.n. (sport)* complex de zece probe atletice, care au loc în două zile consecutive. (cf. fr. *decathlon*, gr. *deka* — zece, *athlon* — exercițiu gimnastic)
decavá *vb.* I. *tr.* și *refl. (fam.)* a lua (cuiva) toți banii, a pierde toți banii, a (se) ruina (la jocul de cărți). (< fr. *décaver*)
decădeá *vb.* II. *intr.* a cădea, a ajunge într-o stare inferioară, mai rea (decît înainte), a ajunge rău; a slăbi, a-și pierde puterile, a fi în declin, a da îndărăt. ○ *(expr.)* a decădea din drepturi = a pierde un drept, prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege, a unor condiții sau formalități. (< *cădea*, după it. *decadere*)
decedá *vb.* I. *intr.* a înceta din viață; a muri, a răposa. (< fr. *décéder*, cf. it. lat. *decedere*)
decémbrie *s.m.* a douăsprezecea lună a anului. (cf. fr. *décembre*, it. *decembre*, lat. *december*)
decembrist *s.m.* și *f.* nume dat revoluționarilor care s-au ridicat în decembrie 1825 împotriva țarismului; decabrist. (< *decembrie*, cf. rus. *dekabrist*)
decemvír *s.m. (ist.)* fiecare din cei zece magistrați romani care formau comisia care urma să dea Romei un cod de legi în anul 451 î.e.n. (< lat. *decemvir*, cf. fr. *décemvir*)
decenál *adj.* care ține zece ani. ● care se petrece din zece în zece ani. (cf. fr. *décennal*, lat. *decennalis*)
decéniu *s.n.* perioadă de zece ani. (< lat. *decennium*, cf. it. *decennio*)
decént *adj.* cuviincios. (cf. fr. *décent*, lat. *decens*)
decență *s.f.* bună-cuviință; pudoare. (cf. fr. *décence*, lat. *decentia*)
decépție *s.f.* dezamăgire, deziluzie, amăgire. (cf. fr. *déception*, lat. *deceptio*)
decepționá *vb.* I. *tr.* a provoca o decepție; a dezamăgi. (< *decepție*)
decepționísm *s.n.* atitudine pesimistă determinată de orînduirea nedreaptă burgheză, manifestată în literatură prin expresia unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere în progres. (< *decepție*)
decernă *vb.* I. *tr.* a da, a acorda, a conferi (o decorație, un premiu etc.). (< fr. *décerner*, cf. lat. *decernere*)
decés *s.n.* moarte (naturală) a unui om. (< fr. *décès*, cf. it. *decesso*, lat. *decessus*)
decibél *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a intensității sonore a sunetului. (cf. fr. *decibel*)
decíde *vb.* III. 1. *tr.* și *refl.* a lua o hotărîre; a soluționa. 2. *tr.* a determina, a hotărî, a convinge (pe cineva la ceva). (< fr. *décider*, it., lat. *decidere*)
decigrám *s.n.* unitate de măsură care reprezintă a zecea parte dintr-un gram. (cf. fr. *décigramme*)
decilítru *s.n.* unitate de măsură care reprezintă a zecea parte dintr-un litru. (cf. fr. *décilitre*)
decimá *vb.* I. *tr.* 1. *(ist.; la romani și în feudalism)* a pedepsi o armată, o unitate militară, executînd cîte unul din zece soldați, prin tragere la sorți. 2. a ucide, a omorî în număr mare. (< lat. *decimare*, cf. fr. *décimer*)
decimál *adj. (rar)* zecimal. ○ *balanță decimală* = basculă (1). (cf. fr. *décimal*, it. *decimale*)
decimétru *s.m.* unitate de măsură care reprezintă a zecea parte dintr-un metru. ● riglă gradată lungă de un decimetru. (cf. fr. *décimètre*)
decis *adj.* ferm, hotărît. (cf. it. *deciso*)
decisiv *adj.* hotărîtor. (cf. fr. *décisif*, lat. *decissivus*)
decistér *s.m.* unitate subdivizionară de măsură pentru volumul lemnelor, reprezentînd a zecea parte dintr-un ster. (< fr. *décistère*)
decízie *s.f.* 1. hotărîre; rezoluție. ● hotărîre dată de o autoritate pentru cei aflați în subordinea sa. ● *(jur.)* sentință dată de o instanță judecătorească superioară asupra unui recurs. 2. hotărîre, fermitate. (< lat. *decisio*, cf. fr. *décision*)
declamá *vb.* I. *tr.* a spune ceva (mai ales versuri) tare, cu tonul și gesturile adecvate. ● a vorbi retoric. (cf. fr. *déclamer*, it., lat. *declamare*)

declamatór *adj.* care declamă; *(peior.)* pompos, bombastic, (cf. fr. *déclamateur, déclamatoire*, lat. *declamatorius)*

declamáție *s.f.* **1.** arta de a declama. **2.** vorbire emfatică. (cf. fr. *déclamation*, it. *declamazione*, lat. *declamatio)*

declanșá *vb.* I. *tr.* **1.** a dezlănțui, a stîrni, a provoca subit (o acțiune, o criză etc.). **2.** *(tehn.)* a desface, a deschide, a pune în funcțiune (un dispozitiv, un mecanism etc.) prin suprimarea unei piedici. (< fr. *déclancher)*

declanșatór *s.n. (tehn.)* declanșor. (< *declanșa)*

declanșór *s.n. (tehn.)* dispozitiv care suprimă, eliberează, deschide mecanic o piedică. (< fr. *déclancheur)*

declará *vb.* I. **1.** *tr.* a spune, a afirma, a face cunoscut, a pronunța (ceva). ● a comunica ceva oficial în fața unei autorități. ● a mărturisi. **2.** *tr.* a proclama; a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească. **3.** *refl.* a începe, a izbucni, a se manifesta. **4.** *refl.* a se pronunța public, a lua atitudine pentru sau împotriva cuiva sau a ceva. (< fr. *déclarer*, cf. it., lat. *declarare)*

declarație *s.f.* arătare, afirmare, mărturisire a unor convingeri, a unor sentimente. ● act oficial prin care se comunică ceva, se ia o măsură; notificare. ● *(jur.)* mărturie, depoziție în fața unei autorități. ● relatare făcută pe un formular în fața unui organ administrativ ; formularul însuși. (cf. fr. *aéclaration*, lat. *declaratio)*

declasá *vb.* I. *refl.* a decădea din punct de vedere moral, a se degrada. (< fr. *aéclasser)*

declic *s.n. (tehn.)* mecanism care poate desface, la un moment dat, legătura mecanică dintre două piese. (< fr. *déclic)*

declín *s.n.* coborîre către asfințit a unui astru pe bolta cerească. ● *(fig.)* decădere. (< fr. *déclin*, it. *declino)*

declină *vb.* I. *tr.* **1.** a trece un nume (substantiv, adjectiv etc.) prin toate cazurile gramaticale. **2.** a refuza (o sarcină, o funcție etc.). **3.** *(rar; despre aștri)* a coborî către asfințit, a apune. **4.** a nu recunoaște, a nu admite ceva, a refuza să admită. **5.** *(în expr.) a-și declina numele, calitatea* = a-și spune numele, calitatea. (< lat. *declinare*, cf. fr. *décliner,)*

declinábil *adj.* care se poate declina (1). (cf. lat. *declinabilis*, fr. *déclinable)*

declinăre *s.f. (gram.)* trecerea unui nume (substantiv, adjectiv etc.) prin toate cazurile gramaticale. ● clasă de substantive sau de adjective care au aceleași forme de flexiune. (< *declina)*

declinatór *s.n.* busolă care servește pentru a orienta pe teren o planșetă, o hartă etc. (cf. fr. *déclinateur)*

declinatóriu *adj. (jur.)* care nu recunoaște competența unei instanțe sau contestă o jurisdicție. ○ *(în expr.) declinatoriu de competență* (și *subst., n.)* = hotărîre prin care o instanță își constată necompetența și trimite cazul unei instanțe competente. (cf. fr. *déclinatoire)*

declinație *s.f. (astr.)* unghiul format de ecuatorul ceresc cu direcția unui astru sau a unui punct de pe sfera cerească. ○ *declinație magnetică* = unghiul dintre direcția nordului magnetic și meridianul geografic al unui loc. (cf. lat. *declinatio*, fr. *déclinaison*, it. *declinazione)*

declivitáte *s.f.* **1.** unghi format de o dreaptă înclinată cu planul orizontal. **2.** înclinare, pe o porțiune limitată, a unui teren, a unei șosele sau a unei căi ferate. (cf. fr. *déclivité*, lat. *declivitas)*

decóct *s.n. (med.)* preparat lichid obținut prin fierberea unor plante în apă. (< germ. *Dekokt*, lat. *decoctum)*

decócție *s.f.* fierbere a unor plante în apă; *(concr.)* decoct. (< fr. *décoction*, lat. *decoctio)*

decofrá *vb.* I. *tr.* a demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă, o construcție de beton. (< fr. *décoffrer)*

decolá *vb.* I. *intr. (despre avioane)* a se desprinde de pămînt și a-și lua zborul. (< fr. *décoller)*

decoletá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a prelucra (la strung) un material care are formă de bară, în piese tăiate succesiv din aceasta. (< fr. *décolleter)*

decolorá *vb.* I. *refl.* a-și pierde culoarea; a lua o culoare mai ștearsă, mai deschisă. ● *tr.* a înlătura, a șterge culoarea de pe o țesătură, de pe un tablou etc. (cf. fr. *décolorer*, it., lat. *decolorare)*

decoloránt *adj., s.m.* (substanță, agent fizic) care decolorează. (cf. fr. *décolorant)*

decoltá *vb.* I. *tr.* a croi (o rochie, o haină etc.) în așa fel ca o parte a pieptului, a umerilor (uneori și a spatelui) să rămînă descoperită. (< fr. *décolleter)*

decoltát *adj.* **1.** *(despre haine)* care lasă descoperită o parte a pieptului, a umerilor (uneori și a spatelui); *(despre femei)* care poartă haine, rochii decoltate. **2.** *(fig.)* indecent, necuviincios. (cf. fr. *décolleté)*

decoltéu *s.n.* partea decoltată a unei haine femeiești. ● parte a corpului care apare din răscroiala de la gît a unei haine femeiești. (< fr. *décolleté)*

decomandá *vb.* I. *tr. (rar)* a contramanda (o cerere, o comandă), a anula (o comandă, un ordin, o invitație). (< fr. *décommander)*

decompoziție *s.f.* analiză a unei substanțe (mai ales a unei țesături) în vederea cunoașterii structurii ei. (cf. fr. *décomposition)*

decompresiune *s.f. (tehn.)* reducere a presiunii dintr-un cilindru sau dintr-un recipient prin stabilirea unei comunicații cu mediul înconjurător. (cf. fr. *décompression)*

deconcertá *vb.* I. *tr.* a face să-și piardă cumpătul; a zăpăci, a tulbura. (< fr. *deconcerter)*

deconcertánt *adj.* care tulbură, deconcertează; tulburător. (< fr. *déconcertant)*
deconectá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a suprima o conexiune a două conducte electrice. (< fr. *déconnecter)*
decongelá *vb.* I. *tr.* a topi (un corp) sub temperatura ambiantă. ● *(tehn.)* a aduce un corp congelat în starea lui primitivă, normală. (< fr. *décongeler)*
decónt *s.n. (cont.)* defalcare în părţile componente a unei sume plătite sau care urmează a fi plătită. (cf. fr. *décompte)*
decontá *vb.* I. *tr. (cont.)* a justifica folosirea unei sume (primite sau provenite dintr-o operaţie oarecare). (< fr. *décompter)*
decór *s.n.* **1.** totalitatea pînzelor pictate, a paravanelor, a mobilelor şi a altor obiecte folosite pentru a crea cadrul în care se joacă o piesă pe scenă. ● *(fig.)* cadru, ambianţă; peisaj, tablou. **2.** podoabă, ornament; ornamentaţie. (< fr. *décor)*
decorá *vb.* I. *tr.* **1.** a orna, a împodobi cu decoruri. **2.** a conferi, a acorda cuiva o decoraţie. (< fr. *décorer*, it. lat. *decorare)*
decorativ *adj.* care împodobeşte; ornant, ornamental. o *arte decorative* = arte plastice aplicate la decorarea obiectelor de folos practic (mobilă, ceramică etc.). (cf. fr. *décoratif*, it. *decorativo)*
decoratór *s.m.* şi *f.* persoană care se ocupă cu decorarea clădirilor, a interioarelor etc. ● persoană care face decoruri la teatru. (cf. fr. *décorateur*, it. *decoratore)*
decoráţie *s.f.* insignă, semn distinctiv conferit cuiva pentru o faptă eroică, pentru evidenţiere în muncă etc. (cf. fr. *décoration*, it. *decorazione*, lat. *decoratio)*
decorticá *vb.* I. *tr.* a curăţa de coajă grăunţele de cereale. ● *(agr.)* a curăţa de coajă arborii, pentru stîrpirea insectelor vătămătoare şi a ouălor lor. ● *(med.)* a înlătura o membrană îngroşată care acoperă un organ. (< fr. *décortiquer)*
decorticatóare *s.f.* maşină folosită pentru decorticarea boabelor unor plante (cerealiere, leguminoase sau oleaginoase). (< *decortica)*
decovíl *s.n.* instalaţie portativă de linie ferată îngustă, folosită la exploatări locale şi temporare. (< fr. *decauville*, cf. *Decauville*, n.p.)
decrepít *adj.* atins de decrepitudine; ramolit. (< fr. *décrépit*, cf. lat. *decrepitus)*
decrepitáre *s.f. (fiz.)* fenomenul de rupere a cristalelor anumitor săruri, din cauza dilatării lor inegale la creşterea bruscă a temperaturii. (cf. fr. *décrépiter)*
decrepitúdine *s.f.* stare de adîncă bătrîneţe caracterizată prin slăbire excesivă; ramolire, ramolisment. (cf. fr. *décrépitude)*
decrescéndo *adv. (muz.)* din ce în ce mai încet. // *s.n.* scădere progresivă a intensităţii sunetelor; parte a unei compoziţii muzicale care se cîntă în acest mod. (< it. *decrescendo)*
decrét *s.n.* act emis de puterea executivă a unui stat pentru a organiza serviciile publice asigurînd funcţionarea lor sau pentru a stabili modul cum trebuie executate legile; *(la noi)* act emis de Prezidiul Marii Adunări Naţionale în exercitarea atribuţiilor sale constituţionale. (cf. fr. *décret*, lat. *decretum)*
decretá *vb.* I. *tr.* a da un decret; a hotărî prin decret. ● *(fig.)* a declara sentenţios ceva. (< fr. *décréter)*
decroşá *vb.* I. *(tehn.)* **1.** *tr.* a desprinde un obiect din cîrligul în care este agăţat. **2.** *refl. (despre o maşină electrică)* a se opri din mers, a ieşi din regimul de funcţionare normal. (< fr. *décrocher)*
decupá *vb.* I. *tr.* a tăia în bucăţi (o hîrtie, o stofă etc.) după conturul unui model: a tăia o parte dintr-un întreg. (< fr. *découper)*
decupáj *s.n.* **1.** decupare. **2.** transpunere în imagini plastice a unui scenariu cinematografic. (cf. fr. *découpage)*
decupáre *s.f.* acţiunea de a decupa. ● *(tehn.)* tăiere a unei piese în două bucăţi; tăiere a unui obiect potrivit unei anumite forme. ● *(ind.)* tăiere a foilor de furnir dintr-un buştean. (< *decupa)*
decuplá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a desface, a dezlega (părţile unui cuplu). (< fr. *découpler)*
decúrge *vb.* III. *intr.* **1.** a rezulta, a deriva din... **2.** a se petrece, a se desfăşura. (< *curge*, după fr. *découler*, it. *decorrere)*
decúrie *s.f. (ist.)* grup format, în armata romană, din zece soldaţi. (< lat. *decuria)*
decurión *s.m. (ist.)* comandant al unei decurii; *(în armata romană)* decan (4), (< lat. *decurio)*
decúrs *s.n. (în expr.) în decurs de...* (sau *în decursul....)* = în curgerea...., în desfăşurarea... (< *decurge*, cf. lat. *decursus)*
decuscutá *vb.* I. *tr.* a curăţa de cuscută (plante, seminţe). (< fr. *décuscuter)*
decuváj *s.n.* tragerea vinului fermentat din cada în care au fost puşi strugurii. (< fr. *décuvage)*
dedá *vb.* I. *refl.* **1.** a se deprinde, a se familiariza (cu ceva), a se acomoda. **2.** a se consacra, a se dedica la ceva. ● a se nărăvi. (cf. lat. *dedere*, după *da)*
dedál *s.n. (rar)* labirint. ● *(fig.)* încurcătură, învălmăşeală. (< fr. *dédale*, it. *dedalo*, cf. gr. *Dedal*, n.p.)
dedicá *vb.* I. **1.** *tr.* a închina cuiva (o carte, o operă artistică sau ştiinţifică proprie) ca omagiu. ● a consacra, a pune toate puterile în slujba unei idei, a unei acţiuni. ● a rezerva o parte din timp pentru a te ocupa exclusiv de cineva sau de ceva. **2.** *refl.* a se consacra (unui studiu, unei meserii etc.). (< lat., it. *dedicare*, cf. fr. *dédier)*

dedicáție *s.f.* text scris ca omagiu pentru cineva pe o carte, pe un album etc. (cf. lat. *dedicatio*, it. *dedicazione*)
dedublá *vb.* I. *refl.* a se împărți în două, a avea două stări, două aspecte sau două forme diferite. (< fr. *dédoubler*)
dedúce *vb.* III. *tr.* a desprinde o judecată particulară dintr-o judecată mai generală, a trage o concluzie (pe calea deducției). (< lat. *deducere*, cf. fr. *déduire*)
deductív *adj.* *(log.)* care procedează prin deducție. (cf. lat. *deductivus*, fr. *deductif*)
dedúcție *s.f.* *(log.)* raționament logic prin care se obține o judecată nouă — concluzia — din două sau mai multe judecăți — premise — dintre care una trebuie să fie neapărat universală. (cf. lat. *deductio*, fr. *déduction*)
de fácto *loc. adv.* de fapt, în adevăr. (< lat. *de facto*)
defalcá *vb.* I. *tr.* **1.** a desprinde, a da la o parte o sumă dintr-o socoteală, dintr-un cont; *(p. ext.)* a desprinde o parte dintr-un tot. **2.** a împărți, a reduce (o lucrare etc.) în mai multe părți. (< fr. *défalquer*, it. lat. *defalcare*)
defavóare *s.f.* discreditare, dizgrație. ○ *în defavoarea* (cuiva) = în dezavantajul (cuiva). (cf. fr. *défaveur*)
defavorábil *adj.* care este în dezavantajul cuiva; nefavorabil. (cf. fr. *défavorable*)
defazáj *s.n.* *(fiz.)* diferență de fază dintre două mărimi alternative de aceeași frecvență. (< fr. *déphasage*)
defecá *vb.* I. *tr.* **1.** *(chim.)* a limpezi (o substanță, un lichid). **2.** a evacua materiile fecale din intestinul gros. (< fr. *déféquer*, cf. lat. *defaecare*)
defecánt *s.m.* *(chim.)* reactiv chimic care are proprietatea de a precipita albuminele din soluții. (cf. fr. *défequant*)
defect[1] *s.n.* cusur, imperfecțiune, lipsă; beteșug, meteahnă. ● deranjament care împiedică funcționarea unei mașini, a unui aparat etc. (< lat. *defectus*)
defect[2] *adj.* care nu mai este în stare de funcționare; stricat. (< lat. *defectus*)
defectá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(despre un mecanism, un motor* etc.) a produce (sau a avea) un defect, a (se) strica. (< *defect*[1])
defectív *adj.* *(gram.; despre părți de vorbire flexibile)* care nu are unele forme, nefolosit la toate formele flexionare. (cf. lat. *defectivus*, fr. *défectif*)
defectoscóp *s.n.* *(tehn.)* aparat pentru descoperirea defectelor din material ale pieselor metalice. (< fr. *défectoscope*)
defectuós *adj.* cu lipsuri, cu defecte. (cf. lat. *defectuosus*, fr. *défectueux*)
defectuozitáte *s.f.* *(rar)* defect, imperfecțiune, stare de defecțiune (cf. fr. *défectuosité*, lat. *defectuositas*)
defecțiúne *s.f.* **1.** neîndeplinire a unei sarcini, abandonare a unei cauze etc.; dezertare. **2.** *(impr.)* deranjament, defect care împiedică buna funcționare a unei mașini, a unui aparat etc. (cf. fr. *défection*, lat. *defectio*)
defendór *s.m.* *(jur.; rar)* pîrît, intimat. (< fr. *défendeur*)
defensív *adj.* de apărare, care apără. (cf. fr. *défensif*)
defensívă *s.f.* (op. o f e n s i v ă) formă de luptă adoptată în scopul de a rezista atacurilor inamicului; apărare. (< fr. *défensive*)
defensór *s.m.* *(jur.; rar)* apărător. (cf. fr. *défenseur*, lat. *defensor*)
deferént *adj.* respectuos, condescendent. (< fr. *déférent*, cf. lat. *deferens*)
deferență *s.f.* respect, considerație; condescendență respectuoasă. (cf. fr. *déférence*)
deferí *vb.* IV. *tr.* **1.** a acorda, a da, a conferi (un titlu, onoruri etc.). **2.** a trimite, a supune spre judecare în fața justiției. ○ *a deferi jurământ* = a cere cuiva să jure în justiție în lipsă de alte probe. (< fr. *déférer*, cf. lat. *deferre*)
deferizá *vb.* I. *tr.* a îndepărta excesul de fier din apele feruginoase, pentru a putea fi consumate. (< fr. *déferiser*)
defertilizá *vb.* I. *tr.* a face un teren să devină nefertil, neproductiv. (cf. fr. *défertiliser*)
defetism *s.n.* opinie, părere, atitudine a celui care nu crede în reușita unei acțiuni. (cf. fr. *défaitisme*)
defetist *adj., s.m.* și *f.* (partizan, susținător) al defetismului. (< fr. *défaitiste*)
defibrá *vb.* I. *tr.* *(ind.)* a desface, a transforma în fibre (un material). ● a transforma lemnele în fibre, pentru a obține pasta din care se fabrică hîrtia. (< fr. *défibrer*)
defibrátor *s.n.* mașină pentru defibrarea unui material. (după fr. *défibreur*)
deficiént *adj.* în deficit, în pierdere, în pagubă. ● *(subst.)* persoană cu unele defecte fizice sau psihice. (< fr. *déficient*, it. *deficiente*)
deficiență *s.f.* lipsă, pierdere; scădere. ● defect psihic sau (mai rar) fizic. (cf. fr. *déficience*, it. *deficienza*, lat. *deficientia*)
deficit *s.n.* (op. e x c e d e n t) lipsă; *(spec.)* lipsă într-un cont, într-o socoteală; sumă cu care cheltuielile întrec veniturile. ○ *(expr.) a fi în deficit* = a fi în pierdere. (< fr., it. *déficit*, cf. lat. *deficit*, persoana a 3-a sg. *deficere* — a lipsi)
deficitár *adj.* care este în deficit. (cf. fr. *déficitaire*)
defilá *vb.* I. *intr.* *(despre coloane, convoiuri* etc.) a trece în rînduri, în șir. ● *(despre trupe, unități militare)* a trece pe dinaintea unui comandant, a unui șef etc. pentru a da onorul cu ocazia unei parade etc. (< fr. *défiler* < lat. *filum* — fir)
defiléu *s.n.* vale strîmtă și adîncă între doi munți; trecătoare. (< fr. *défilé*)
definí *vb.* IV. *tr.* a da o definiție; a preciza, a delimita. (< fr. *définir*, it., lat. *definire*)
definít *adj.* care a fost definit; hotărît, precizat. ○ *(gram.) articol definit* =

articol hotărît. (< *definit*, cf. fr. *définir*)

definitív *adj.* care nu se mai poate modifica, absolut, categoric, irevocabil. ○ *profesor* sau *învățător definitiv* = profesor sau învățător care, după îndeplinirea unor anumite condiții, obține unele drepturi; *în definitiv* = în sfîrșit, la urma urmelor. (cf. fr. *définitif*, it. *definitivo*, lat. *definitivus*)

definitivá *vb.* I. *tr.* a da formă definitivă. ● a stabili definitiv pe cineva într-un post. (< *definitiv*)

definitivát *s.n.* *(rar)* definitivare. (< *definitiva*)

definiție *s.f.* operație logică prin care se arată conținutul unei noțiuni, arătîndu-se notele ei esențiale; propoziție care exprimă această determinare. ○ *(expr.)* *prin definiție* = prin însăși natura lucrurilor. (cf. fr. *définition*, it. *definizione*, lat. *definitio*)

deflagrație *s.f.* *(rar)* ardere vie însoțită de explozie și de degajare de căldură. ● *(tehn.)* ardere cu explozie care se propagă cu viteze mici. (cf. fr. *déflagration*, lat. *deflagratio*)

deflație *s.f.* *(fin.)* retragere din circulație a unei anumite cantități de bancnote, în timpul unei inflații, pentru a face să crească puterea de cumpărare a banului. (< fr. *déflation*)

deflector *s.n.* *(tehn.)* dispozitiv cu care se deviază un fluid sau un flux electronic din direcția în care curge. (< fr. *déflecteur*)

deflegmá *vb.* I. tr. a separa componenții unui amestec de lichid, prin distilare și relichefierea fracțiunilor cu un punct de fierbere mai înalt. (< fr. *déflegmer*)

deflegmatór *s.n.* aparat care servește pentru deflegmare. (cf. fr. *déflegmateur*)

deflexiúne *s.f.* *(tehn.)* deviere a curentului unui fluid sau a unui flux electronic din direcția inițială. (cf. lat. *deflexio*, fr. *déflexion*)

deflorá *vb.* I. *tr.* a face o fecioară să-și piardă virginitatea; a dezvirgina. (< fr. *déflorer*)

deformá *vb.* I. **1.** *tr.* a strica forma (naturală) a unui obiect; a strica, a sluți. ● *(fig.)* a denatura, a reproduce inexact. **2.** *refl.* a-și pierde forma primitivă. (< fr. *déformer*, it., lat. *deformare*)

deformábil *adj.* care se poate deforma. (cf. fr. *déformable*)

deformánt *adj.* care deformează. (< fr. *déformant*)

deformáție *s.f.* alterare, stricare a formei naturale sau primitive. (cf. fr. *déformation*, it. *deformazione*, lat. *deformatio*)

defraudá *vb.* I. *tr.* a delapida, a frustra de bani (o bancă, o instituție etc.). (< lat. *defraudare*, cf. it. *defraudare*)

defraudatór *s.m.* și *f.* cel care defraudează; delapidator. (cf. it. *defraudatore*)

defrișá *vb.* I. *tr.* a tăia și a înlătura arborii dintr-o pădure, spre a obține un teren propriu pentru agricultură, pentru pășunat etc. (< fr. *défricher*)

defúnct *adj.*, *s.m.* și *f.* *(despre oameni)* decedat, răposat. (< lat. *defunctus*, cf. fr. *défunt*)

degajá *vb.* I. *tr.* **1.** a lua înapoi ceva gajat; a retrage din gaj. **2.** a elibera, a înlătura ceva care împiedică, îngreunează. **3.** a produce o emanație, a exala, a răspîndi. **4.** *(sport)* a trimite mingea departe de poarta proprie pentru a evita o acțiune periculoasă; *(la scrimă)* a-și desprinde sabia de sabia adversarului. (< fr. *dégager*)

degaját *adj.* liber în mișcări, nestînjenit. (după fr. *dégagé*)

degazá *vb.* I. *tr.* a îndepărta gazele (dintr-un spațiu închis, de pe o suprafață). ● *(spec.; mil.)* a îndepărta gazele de luptă dintr-un anumit loc. (< *gaza*)

degazificá *vb.* I. *tr.* a îndepărta gazele, materiile volatile etc. dintr-un lichid, din cărbuni etc. (< *gazifica*)

degenerá *vb.* I. *intr.* **1.** a se depărta de tipul primitiv, pierzînd din calități, din valoare. **2.** *(fig.)* a se schimba în rău; a decădea. (< fr. *dégénérer*, it., lat. *degenerare*)

degenerație *s.f.* *(rar)* degenerare; decădere. (< fr. *dégénération*, it. *degenerazione*)

degenerescént *adj.* cu aspecte de degenerescență. (< fr. *dégénérescent*)

degenerescență *s.f.* tendință de degenerare. (cf. fr. *dégénérescence*)

deghizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) travesti. ● *(fig.)* a (se) ascunde, a (se) schimba, a (se) disimula, a (se) masca. (< fr. *déguiser*)

deglutiție *s.f.* *(med.)* înghițire. (cf. fr. *déglutition*, lat. *deglutitio*)

degomá *vb.* I. *tr.* *(tehn.)* a îndepărta materia cleioasă numită sericină de pe firul de mătase naturală. (< fr. *dégommer*)

degradá *vb.* I. **1.** *tr.* a înjosi; a strica. **2.** *tr.* a destitui pe cineva dintr-o funcție, dintr-o demnitate; *(spec.; mil.)* a ridica gradul (ca pedeapsă). **3.** *tr.* și *refl.* a decădea, a (se) strica; *(despre un teren)* a face (sau a deveni) neproductiv. (< fr. *dégrader*, it., lat. *degradare*)

degradánt *adj.* care degradează; înjositor (cf. fr. *dégradant*)

degradatór *adj.* degradant. (cf. fr. *dégradateur*)

degresá *vb.* I. *tr.* a îndepărta, a scoate grăsimea (< fr. *dégraisser*)

degresánt *s.m.* substanță întrebuințată la degresare. (< fr. *dégraissant*)

degrevá *vb.* I. *tr.* a micșora, a reduce, a suprima o obligație, o sarcină etc. (< fr. *dégrever*)

degrevánt *adj.* care degrevează. (cf. fr. *dégrevant*)

degrosisór *s.n.* *(tehn.)* sistem de filtre cu pietriș care reține impuritățile de dimensiuni mari, folosit într-o insta-

laţie de limpezire a apei. (< fr. *dégrossiseur*)

degroşá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a aşchia o piesă brută de metal, pentru a o aduce la o dimensiune apropiată de cea definitivă. (cf. fr. *dégrossir*)

degustá *vb.* I. *tr.* a gusta, a încerca (o mîncare, o băutură); a savura. (< fr. *déguster*, it., lat. *degustare*)

dehiscént *adj. (bot.; despre fructe)* care se deschide după coacere, la maturitate. (< fr. *déhiscent*, cf. lat. *dehiscens* — care se deschide)

dehiscénţă *s.f. (bot.)* însuşire a unor fructe de a fi dehiscente. (cf. fr. *déhiscence*)

deificá *vb.* I. *tr. (rar)* a atribui putere divină unei fiinţe sau unui lucru; a zeifica. (< it., lat. *deificare*)

deísm *s.n. (fil.)* doctrină filozofică din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, care recunoaşte existenţa lui Dumnezeu numai ca o cauză primară, impersonală a lumii, negînd intervenţia acestuia în viaţa naturii şi a societăţii şi admiţînd că lumea este supusă acţiunii legilor naturii. (< fr. *déisme*)

deíst *adj., s.m.* şi *f.* (adept, susţinător) al deismului. (cf. fr. *déiste*)

dejá *adv.* în acest moment, de pe atunci, încă de pe acum. (< fr. *déjà*)

dejaléná *s.f. (text.)* ţesătură fină de bumbac folosită pentru confecţionarea cămăşilor bărbăteşti, a bluzelor etc.

dejécţie *s.f.* **1.** evacuarea excreţiilor din corp (mai ales a excrementelor); materia evacuată. **2.** scurgeri provenite din industrii, din gospodării, care strică apele naturale în care se scurg. **3.** *(în expr.) con de dejecţie* = îngrămădire de pietriş, de nisip etc., care se depune în regiunea inferioară a unui torent, în forma unei jumătăţi de con foarte turtit. (< fr. *déjection*, cf. lat. *dejectio*)

dejivrór *s.n. (av.)* dispozitiv folosit la avioane pentru a preveni sau a înlătura jivrajul. (< fr. *dégivreur*)

dejucá *vb.* I. *tr.* a zădărnici (planurile, uneltirile cuiva). (< *juca*, după fr. *déjouer*)

dejún *s.n.* masa de prînz, prînzul; timp cînd se mănîncă această masă. (< *dejuna*)

dejuná *vb.* I. *intr.* a prînzi. (< fr. *déjeuner*)

de júre *loc. adv. (jur.)* de drept, în puterea legii şi a dreptului. (< lat. *de jure*)

delapidá *vb.* I. *tr.* a fura, a-şi însuşi bunuri, bani publici; a ruina (o instituţie, o bancă) prin cheltuieli excesive. (< fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*)

delapidatór *s.m.* şi *f.* cel care face o delapidare. (cf. fr. *dilapidateur*)

delatór *s.m.* şi *f.* denunţător, pîrîtor. (cf. fr. *délateur*, lat. *delator*)

delaţiúne *s.f.* denunţare (făcută în special cu rea intenţie, pentru profituri personale); denunţ. (cf. fr. *délation*, lat. *delatio*)

deleátur *s.n. (poligr.)* semn de corectură prin care se arată că trebuie să se suprime o literă, un cuvînt etc. (< fr., lat. *deleatur*)

delectá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) desfăta, a (se) bucura. (< fr. *délecter*, lat. *delectare*)

delegá *vb.* I. *tr.* a da putere, a împuternici pe cineva cu dreptul de a acţiona (în numele celui care-i dă împuternicirea); a da o delegaţie cuiva. ● a transmite prin delegaţie (o putere, o creanţă etc.). (< fr. *déléguer*, cf. lat. *delegare*)

delegát *s.m.* şi *f.* cel împuternicit cu o delegaţie. (< *delega*, cf. fr. *délégué*, lat. t. *delegatus*)

delegáţie *s.f.* **1.** misiune sau însărcinare dată cuiva de a face ceva în numele celui care i-a încredinţat-o. **2.** act prin care cineva este desemnat ca delegat. **3.** grup de persoane care au de îndeplinit (sau sînt însărcinate cu) o misiune specială. (cf. fr. *délégation*, lat. *delegatio*)

delestá *vb.* I. *tr.* a arunca lestul din corăbii, din baloane, pentru a le uşura. (< fr. *délester*)

deletér *adj. (rar)* vătămător. (< fr. *délétère*, cf. gr. *deleterios*)

delfín[1] *s.m.* **1.** *(zool.)* mamifer marin din ordinul cetaceelor, care trăieşte în cete în toate mările. **2.** constelaţie din emistera boreală, situată în vecinătatea căii lactee. (< lat. *delphinus*, it. *delfino*)

delfín[2] *s.m. (ist.)* titlu purtat de fiul cel mai mare al regilor Franţei, moştenitorul prezumtiv al tronului (şi suzeran al provinciei Dauphiné). (cf. fr. *dauphin* < *Dauphiné*, n.p.)

deliberá *vb.* I. **1.** *intr.* a examina, a chibzui, a dezbate (pentru a lua o hotărîre). **2.** *tr.* a decide, a rezolva. (< fr. *délibérer*, it., lat. *deliberare*)

deliberánt *adj.* care deliberează. (< fr. *délibérant*)

deliberáre *s.f.* examinare a unei chestiuni înainte de a lua o hotărîre; consfătuire; dezbatere. (< *delibera*)

deliberatív *adj.* referitor la o deliberare, de deliberare. ○ *vot deliberativ* = drept pe care îl are cineva de a participa la o hotărîre luată într-o adunare, prin vot (cf. fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*)

delicát *adj.* **1.** gingaş, fin, graţios; de bună calitate, bun la gust. ● slăbuţ, plăpînd. ● *(despre culori)* discret, pal, estompat. **2.** fin, pur, ales, distins; *(fig.)* atent, prevenitor. **3.** *(despre situaţii)* în care trebuie acţionat cu prudenţă, cu rezervă; greu de rezolvat, gingaş. (< fr. *délicat*, it. *delicato*, lat. *delicatus*)

delicatésă *s.f. (de obicei la pl.)* alimente fine (mai ales prăjituri, specialităţi de mîncare). (< germ. *Delikatesse*)

delicatéţe *s.f.* fineţe, gingăşie; discreţie. (cf. fr. *délicatesse*, it. *delicatezza*)

delicios *adj.* deosebit de gustos, savuros. ● *(fig.)* fermecător, încîntător. (cf. fr. *délicieux*, lat. *deliciosus)*

deliciu *s.n.* plăcere mare, intensă; savoare; desfătare. (cf. fr. *délices*, lat. *delicium)*

delict *s.n.* act nepermis de lege și pedepsit printr-o pedeapsă corecțională. (< lat. *delictum*, cf. fr. *délit)*

delictuós *adj.* care constituie un delict, de delict. (cf. fr. *délicteux)*

delicvescént *adj. (despre substanțe)* care intră în soluții prin absorbție de vapori de apă din atmosferă. (cf. fr. *déliquescent*, lat. *deliquescens)*

delicvescență *s.f. (rar)* calitate a unor corpuri de a absorbi umiditatea din aer și de a se dizolva. ● *(fig.)* decadență, degenerescență. (cf. fr. *déliquescence)*

delimitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) mărgini. ● a (se) contura. (< fr. *délimiter*, it., lat. *delimitare)*

delimitatív *adj. (rar)* care delimitează, care servește pentru a delimita.

delincvént *s.m.* și *f.* făptuitor al unui delict. (cf. fr. *délinquant*, it. *delinquente*, lat. *delinquens)*

delír *s.n.* **1.** tulburare patologică a conștiinței, manifestată prin aiurări, halucinații etc. **2.** *(fig.)* exaltare, extaz; frenezie; entuziasm excesiv. (< fr. *délire*, it. *deliro*, lat. *delirium)*

delirá *vb.* I. *intr.* a fi în delir; a aiura. (< fr. *délirer*, it., lat. *delirare)*

deliránt *adj.* care delirează, (ca) de delir. ● *(fig.)* exaltat, frenetic. (cf. fr. *délirant)*

delírium *s.n. (în expr.) delirium tremens* = tremurare nervoasă, patologică, a feței și a membrelor, provocată de alcoolism. (< lat. *delirium* [tremens])

délta *s.m. invar.* a patra literă a alfabetului grec (în formă de triunghi). ● *(fig.)* simbol ai adevărului; adevăr. (< gr. *delta)*

délță *s.f.* porțiune de pămînt de formă triunghiulară, cuprinsă între brațele unui fluviu la vărsarea acestuia în mare. (< fr., it., *delta*, cf. gr. *delta* — regiune în formă de *d*, litera Δ)

deltoíd *adj. (anat.)* în formă de triunghi // *s.m.* mușchi triunghiular între clavicula și omoplat, care acoperă articulația acestora cu umărul. (< fr. *deltoïde)*

demachiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (-și) șterge machiajul. (cf. fr. *démaquiller)*

demagnetizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a pierde sau a face (un corp) să-și piardă magnetismul. (cf. fr. *démagnétiser)*

demagóg *s.m.* persoană care caută să-și creeze popularitate prin discursuri bombastice, promisiuni mincinoase etc. (< fr. *démagogue*, cf. it. *demagogo*, gr. *demagogos* < *demos* — popor, *agogos* — care conduce)

demagógic *adj.* al demagogilor, al demagogiei; pătruns de demagogie. (cf. fr. *démagogique*, it. *demagogico)*

demagogíe *s.f.* sistem politic reacționar bazat pe înșelarea maselor muncitoare prin promisiuni și lozinci ademenitoare dar mincinoase. ● atitudine de demagog. (cf. fr. *démagogie*, it., gr. *demagogia)*

demará *vb.* I. **1.** *tr.* a porni, a pune în mișcare (mașini, motoare). ● a dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării). **2.** *intr. (fig.; sport)* a porni cu avînt, în viteză. (< fr. *démarrer)*

demaráj *s.n.* **1.** punere în mișcare, pornire a unui vehicul, a unui motor etc. **2.** *(mar.)* dezlegarea odgoanelor unei nave (la plecare). (cf. fr. *démarrage)*

demarcá *vb.* I. **1.** *tr.* a însemna printr-o linie de demarcație; a hotărnici, a mărgini, a separa, a delimita. **2.** *refl. (sport)* a scăpa de sub supravegherea adversarului. (< fr. *démarquer*, it. *demarcare)*

demarcáție *s.f.* despărțire, separare, delimitare. ○ *linie de demarcație* = linie care desparte două teritorii sau *(fig.)* două noțiuni. (cf. fr. *démarcation*, it. *demarcazione)*

demarór *s.n. (tehn.)* dispozitiv de pornire a motoarelor electrice cu ardere internă. (cf. fr. *démarreur)*

demascá *vb.* I. *tr.* a scoate (cuiva) masca. ● *(fig.)* a face cunoscut, a da pe față, a dezvălui (caracterul, planurile, conduita, intențiile cuiva). (cf. fr. *démasquer)*

dematerializát *adj.* care nu mai are caracterele materiei.

deménț *adj.* **1.** *(adesea subst.)* alienat mintal, nebun. **2.** de om nebun; nebunesc. (< fr. *dément*, it. *demente*, lat. *demens)*

demență *s.f. (med.)* alienație mintală, nebunie. ● *(fig.)* surescitare intensă (vecină cu nebunia). (cf. fr. *démence*, it. *demenza*, lat. *dementia)*

demérs *s.n.* mijlocire, intervenție (pe lîngă cineva) în vederea unui anumit rezultat. (după fr. *démarche)*

demilitarizá *vb.* I. *tr.* a desființa armata și instalațiile aferente ei; a retrage trupele dintr-un anumit teritoriu. (cf. fr. *démilitariser)*

demimondénă *s.f.* femeie cu moravuri îndoielnice. (< fr. *demi-mondaine)*

deminá *vb.* I. *tr.* a curăța un cîmp de minele instalate de inamic. (< *mină)*

demineralizá *vb.* I. *tr.* a elimina sărurile minerale dintr-o substanță organică. ● *refl. (despre substanțe organice)* a pierde sărurile minerale proprii. (cf. fr. *déminéraliser)*

demísie *s.f.* act prin care cineva renunță (de bună voie) la o funcție, la o demnitate etc. (cf. fr. *démission*, lat. *demissio* — îndepărtare)

demisioná *vb.* I. *intr.* a-și da demisia. (< fr. *démissionner)*

demisól *s.n. (constr.)* parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. (cf. fr. *demi* — jumătate, *sol)*

demite *vb.* III *tr.* a forța (pe cineva) să-și dea demisia; a destitui. (< lat. *demittere*, cf. fr. *démettre*)
demiu *s.n.* haină mai ușoară decît paltonul și mai groasă decît pardesiul. (< fr. *demi*)
demiúrg *s.m.* **1.** *(fil.; în concepțiile idealiste)* creator, făuritor al lumii în concepția lui Platon; *(p. ext.)* spirit universal, principiu activ și creator al lumii. **2.** conducător al anumitor cetăți antice. (< fr. *demiurge*; it. *demiurgo*, lat. *demiurgus*, gr. *demiurgos*)
demn *adj.* **1.** vrednic (de...) ● capabil, destoinic. **2.** corect, rezervat, grav, respectabil. (< lat. *dignus*)
demnitár *s.m.* înalt funcționar de stat, persoană care deține o demnitate importantă. (< fr. *dignitaire*, după demn)
demnitáte *s.f.* **1.** calitatea de a fi demn; prestigiu, gravitate, măreție. **2.** post, funcție, situație sau grad mare în stat, într-o mare organizație etc. (cf. lat. *dignitas*, fr. *dignité*, după *demn*)
demoazélă *s.f. (rar)* domnișoară; fată nemăritată. (< fr. *demoiselle*)
demobilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a lăsa la vatră oamenii mobilizați; a trece armata pe picior de pace. **2.** *(fig.)* a face să slăbească combativitatea, tenacitatea, vigilența cuiva. (cf. fr. *démobiliser*)
demobilizatór *adj.* care demobilizează (**2**); descurajant. (< *demobiliza*)
democrát *adj., s.m.* și *f.* (adept) al democrației. (cf. fr. *démocrate*)
democrátic *adj.* de democrație. (cf. fr. *démocratique*, it. *democratico*)
democratism *s.n.* ansamblul principiilor care garantează și asigură libertățile democratice. (< fr. *démocratisme*)
democratizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter democratic; a organiza pe baze democratice. (< fr. *démocratiser*)
democrație *s.f.* formă de guvernămînt în care suveranitatea, puterea supremă este exercitată de popor. ○ *democrație populară* = formă de organizare politică a societății apărută într-o serie de țări din Europa și din Asia în urma victoriei Uniunii Sovietice în cel de-al doilea război mondial și a mișcării de eliberare a popoarelor; ea îndeplinește funcțiile dictaturii proletariatului în perioada de trecere de la capitalism la socialism; *democrație militară* = formă de organizare a triburilor în perioada de destrămare a comunei primitive, cînd puterea trece de la comunitate la conducătorul militar al tribului. (< fr. *démocratie*, it. *democrazia*, cf. gr. *demokratia* < *demos* — popor, *kratos* — putere)
demodá *vb.* I. *refl.* a nu mai corespunde modei; a se învechi, a se perima. (< fr. *démoder*)
demográf *s.m.* specialist în demografie. (cf. fr. *démographe*)
demografie *s.f.* știință care studiază statistic problemele referitoare la mișcarea populației, la compoziția și numărul ei etc. (< fr. *démographie*, cf. gr. *demos* — popor, *graphein* — a scrie)
demolá *vb.* I. *tr.* a dărîma. (< fr. *démolir*, cf. lat. *demoliri*)
demolițiúne *s.f. (rar)* dărîmare. (cf. fr. *démolition*)
démon *s.m.* **1.** *(ant.)* geniu căruia i se atribuia puterea de a stîrni dorințe, pasiuni. **2.** diavol, drac. ● *(fig.)* om rău. (cf. it. *demone*, ngr. *demon*, gr. *daimon* — ființă supranaturală, geniu)
demonetizá *vb.* I. *tr. (fin.)* a scoate din circulație (o monedă). ● *refl. (fig.; despre monede)* a se devaloriza, a se deprecia; a se discredita. (< fr. *démonétiser*)
demoniác *adj.* demonic. (cf. fr. *démoniaque*, it. *demoniaco*)
demónic *adj.* de drac; diabolic. (cf. lat. *daemonicus*)
demonstrá *vb.* I. **1.** *tr.* a dovedi adevărul (sau neadevărul) unei afirmații pe cale de raționament sau prin exemple concrete. **2.** *intr.* a lua parte la o demonstrație; a manifesta, a arăta ceva prin semne exterioare. (< lat. *demonstrare*, cf. fr. *démontrer*)
demonstrábil *adj.* care se poate demonstra. (cf. lat. *demonstrabilis*, fr. *démontrable*)
demonstránt *s.m.* și *f.* participant la o demonstrație; manifestant. (< rus. *demonstrant*)
demonstrativ *adj.* **1.** care folosește pentru a demonstra; ilustrativ. ○ *(gram.; în expr.) pronume demonstrativ* = pronume care ține locul unui substantiv, indicînd și locul obiectului respectiv față de vorbitor; *adjectiv demonstrativ* = adjectiv care însoțește un substantiv, determinîndu-l și indicînd depărtarea sau apropierea acestuia în timp și spațiu. **2.** care manifestă, care arată ostentativ un sentiment, o atitudine etc. (cf. lat. *demonstrativus*, fr. *démonstratif*)
demonstrație *s.f.* **1.** raționament prin care se probează adevărul unei teoreme, al unei judecăți etc. **2.** manifestare, exteriorizare a unui sentiment, a unei atitudini etc. ● manifestație de masă cu caracter politico-social. **3.** *(mil.)* exercițiu tactic prin care se urmărește înșelarea inamicului. (cf. lat. *demonstratio*, fr. *démonstration*)
demontá *vb.* I. *tr.* a desface, a descompune (un mecanism, o mașină etc.). ● *(fig.)* a descuraja, a dezorienta (pe cineva). (< fr. *démonter*)
demontábil *adj.* care se poate demonta. (cf. fr. *démontable*)
demoralizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) descuraja, a (se) deprima. (< fr. *démoraliser*)
demoralizánt *adj.* care demoralizează; deprimant. (cf. fr. *démoralisant*)
demoralizatór *adj.* demoralizant. (cf. fr. *démoralisateur*)
demótic *adj. (în expr.)* *scriere demotică* = denumire dată scrierii egiptene

cursive populare. (< fr. *démotique*, cf. gr. *demotikos* — popular)
demultiplicá *vb.* I. *tr.* a încetini printr-un angrenaj etc. o mișcare de rotație. (<*multiplica*, cf. fr. *démultiplier)*
denár *s.m.* monedă romană de obicei de argint, în greutate de circa 4 grame. (< lat. *denarius*, cf. it. *denaro)*
denaturá *vb.* I. *tr.* a schimba natura, caracterele distinctive ale unui lucru. ● *(fig.)* a schimba caracterul unui lucru; a altera, a strica, a deforma. (< fr. *dénaturer*, it., lat. *denaturare)*
denaturánt *adj., s.m.* (substanță) care denaturează (un produs etc.). (cf. fr. *dénaturant)*
denaturáre *s.f.* **1.** schimbare a înțelesului naturii sau a caracterului unor cuvinte, idei, fapte etc.; deformare, falsificare. **2.** realizare a unui produs impropriu destinației inițiale, prin adăugarea unei cantități oarecare dintr-o substanță străină. (< *denatura)*
denaturát *adj.* **1.** care are natura, caracterele distinctive schimbate. ○ *spirt denaturat* = alcool impropriu pentru consumație, datorită denaturării lui cu o substanță otrăvitoare. **2.** *(fig.)* care nu are sentimentele naturale de afecțiune și de umanitate. (< *denatura)*
dendrítă *s.f.* **1.** *(anat.)* prelungire a protoplasmei celulei nervoase. **2.** *(geol.; la pl.)* depozite de minerale care apar sub formă arborescentă. (< fr. *dendrite*, cf. gr. *dendron* — arbore)
dendrític *adj.* cu dendrită (1), de dendrită. (< fr. *dendritique)*
dendrográfic *adj.* referitor la dendrografie, de dendrografie. (< fr. *dendrographique)*
dendrografíe *s.f.* ramură a botanicii care studiază arborii. (< fr. *dendrographie*, cf. gr. *dendros* — arbore, *graphein* — a scrie)
dendrometríe *s.f. (silv.)* disciplină care se ocupă cu tehnica măsurării arborilor și cu studiul legilor lor de creștere. (< fr. *dendrométrie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *metron* — măsură)
dendrométru *s.n. (silv.)* aparat pentru măsurarea grosimii și a cantității de lemn a arborilor. (< fr. *dendromètre*, cf. gr. *dendron* — arbore, *metron* — măsură)
denegá *vb.* I. *tr.* a nega, a tăgădui (cu tărie). (< lat., it. *denegare)*
denegáție *s.f.* tăgăduială, tăgadă. (cf. lat. *denegatio*, it. *dénégazione)*
denicotinizá *vb.* I. *tr.* a scoate nicotina din tutun. (< fr. *denicotiniser)*
deniér *s.n. (text.)* unitate de măsură pentru greutatea liniară a firelor textile artificiale sau de mătase naturală. (< fr. *denier)*
denigrá *vb.* I. *tr.* a ponegri, a defăima. (< fr. *dénigrer*, it., lat. *denigrare)*
denigratór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care denigrează. (cf. fr. *dénigreur*, lat. *denigrator)*
denivelá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre terenuri)* a face să-și piardă sau a-și pierde netezimea, nivelarea. (< fr. *déniveler)*
denominatív *adj.* care denumește. ○ *(gram.) verb denominativ* = verb derivat dintr-un substantiv sau dintr-un adjectiv. (< fr. *dénominatif*, cf. lat. *denominativus)*
denotá *vb.* I. *tr.* a vădi, a arăta; a marca, a indica. (< fr. *dénoter*, it., lat. *denotare)*
dens *adj.* cu o mare masă pe unitate de volum; des, compact. (< lat. *densus*, cf. fr. *dense*, it. *denso)*
densimetríe *s.f. (fiz.)* totalitatea metodelor de măsurarea densității. (< fr. *densimétrie)*
densimétru *s.n. (fiz.)* instrument cu care se determină densitatea lichidelor; areometru. (< fr. *densimètre)*.
densitáte *s.f.* **1.** *(fiz.)* masa unității de volum a unui corp. ● număr, cantitate de obiecte aflate pe o suprafață sau pe o lungime luate ca unitate. **2.** faptul, calitatea de a fi dens; desime. (cf. lat. *densitas*, fr. *densité)*
dentál *adj., s.f. (fon.)* (consoană) care se articulează atingînd dinții incisivi superiori sau inferiori cu vîrful limbii. (< fr. *dental)*
dentár *adj.* **1.** de dinte, al dinților. **2.** de dentist, privitor la dentist. (< fr. *dentaire*, cf. lat. *dentarius)*
dentícul *s.n. (arhit.)* element de ornamentație în formă de dinte, folosit la decorarea cornișelor. (< fr. *denticule)*
dentină *s.f. (anat.)* substanță organică din care este formată masa dințelui. (< fr. *dentine)*
dentíst *s.m.* și *f.* specialist (medic, tehnician) în tratarea bolilor de dinți; stomatolog. (< fr. *dentiste)*
dentístică *s.f.* stomatologie. (< *dentist)*
dentíție *s.f.* formarea și apariția dinților la copii. ● modul în care sînt așezați dinții. (cf. fr. *dentition*, lat. *dentitio)*
denudáție *s.f.* dezagregare și transportare a rocilor cauzată de agenții externi. (cf. fr. *dénudation)*
denumí *vb.* IV. *tr.* a numi (< *numi*, după fr. *dénommer)*
denúnț *s.n.* semnalarea către o autoritate a unei infracțiuni; denunțare; delațiune. (< *denunța)*
denunțá *vb.* I. *tr.* **1.** a semnala unei autorități comiterea unei infracțiuni; a pîri. **2.** a declara nul, nevalabil, expirat (un tratat, un act etc.). (< lat. *denuntiare*, cf. fr. *dénoncer)*
denunțătór *s.m.* și *f.* persoană care denunță. v. d e l a t o r. (< *denunța*, după fr. *dénonciateur)*
denutríție *s.f. (biol.)* situație în care se găsește un organism viu în care dezasimilația întrece asimilația. (cf. fr. *dénutrition)*
depaná *vb.* I. *tr. (tehn.)* a înlătura, a repara penele la un autovehicul, la o mașină etc. (< fr. *dépanner)*
depanatór *s.m.* muncitor care depanează autovehicule, mașini etc. (< *depana)*
depanór *s.n.* aparat pentru căutarea penelor unui vehicul etc. (cf. fr. *dépanneur)*

deparafiná *vb.* I. *tr.* a înlătura parafina din uleiurile minerale și din țițeiul parafinos ori de pe pereții tuburilor de sondă. (< fr. *déparaffiner)*

deparazitá *vb.* I. *tr.* a curăța, a distruge paraziții. ● *(agr.)* a distruge insectele, ciupercile, mucegaiurile etc. dăunătoare. (< *parazit)*

departamént *s.n.* ramură importantă a administrației de stat sau a unei instituții; ramură din administrația treburilor publice în fruntea căreia se găsește un ministru. (< fr. *département)*

departamentál *adj.* care ține de un departament; ministerial. (cf. fr. *départemental)*

depavá *vb.* I. *tr.* a scoate pavajul, a strica caldarîmul. (< fr. *dépaver)*

depășí *vb.* IV. *tr.* **1.** a întrece, a lăsa în urmă (pe cineva sau ceva), mergînd în același sens și pe același drum; a o lua înainte. **2.** a întrece o anumită limită, o anumită măsură, un anumit nivel; a întrece puterile, competența cuiva. (< *păși*, după fr. *dépasser)*

dependént *adj.* care depinde (de cineva, de ceva); subordonat, supus; în stare de dependență economică sau politică. (< fr. *dépendant)*

dependénță *s.f.* situația de a fi dependent; atîrnare, supunere. (cf. fr. *dépendance)*

dependință *s.f.* clădire, încăpere care depinde de o construcție principală; încăpere accesorie (bucătărie, baie etc.) a unei locuințe. (< fr. *dépendance)*

depeșá *vb.* I. *tr. (rar)* a trimite o depeșă; a telegrafia. (< fr. *dépêcher)*

depéșă *s.f. (rar)* telegramă. (< fr. *dépêche)*

depilá *vb.* I. *tr.* a îndepărta, a înlătura părul de pe piele. (< fr. *épiler*, cf. it., lat. *depilare)*

depilatór *s.n.* produs cosmetic care folosește la înlăturarea părului de pe pielea omului. (< *depila*, cf. fr. *dépilatoire)*

depínde *vb.* III. *intr.* **1.** a fi în funcție de..., a atîrna de... **2.** a fi sub autoritatea, a fi subordonat cuiva. (< fr. *dépendre*, it. *dipendere*, lat. *dependere)*

depistá *vb.* I. *tr.* a găsi, a descoperi (ceva ascuns, tăinuit). (< fr. *dépister)*

deplasá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (-și) schimba locul, a (se) mișca din loc; a (se) muta. ● a aluneca; a (se) disloca. **2.** *refl.* a merge, a pleca undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu). (< fr. *déplacer)*

deplasamént *s.n. (mar.)* greutatea volumului de apă pe care îl dislocă o navă. ● greutate totală a unei nave; deplasare. (cf. fr. *déplacement)*

deplasát *adj.* care nu se află la locul lui. ● nepotrivit, nelalocul său; *(fig.)* necuviincios. (< *deplasa)*

deplastificátor *s.n.* material care, adăugat unei materii prime în industria ceramică, îi micșorează plasticitatea.

deplînge *vb.* III. *tr.* a plînge, a jeli, a compătimi (pe cineva sau ceva). (< *plînge*, după fr. *déplorer)*

deplorá *vb.* I. *tr. (rar)* a deplînge. (< fr. *déplorer*, it., lat. *deplorare)*

deplorábil *adj.* vrednic de plîns, de milă; jalnic, lamentabil. (cf. fr. *déplorable)*

depolarizá *vb.* I. *tr. (fiz.)* **1.** a împiedica polarizarea electrozilor. **2.** a transforma un fascicul de lumină în lumină naturală, făcînd să dispară starea lui de polarizare. (cf. fr. *dépolariser)*

depolarizánt *adj.* care depolarizează (**1**). (cf. fr. *dépolarisant)*

depolarizatór *s.m.* substanță care se introduce într-un element galvanic pentru a împiedica polarizarea. (< *depolariza)*

deponént[1] *adj., s.n. (gram.)* (verb latin) care are formă pasivă și înțeles activ. (cf. fr. *déponent*, lat. *deponens)*

deponént[2] *s.m.* și *f.* depunător de bani, de hîrtii de valoare etc. (cf. lat. *deponens*, it. *deponente)*

depopulá *vb.* I. *tr.* a distruge, a nimici mare parte din populația unei țări, a unui teritoriu etc. (< *popula*, după it. *depopulare)*

deportá *vb.* I. *tr.* a trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată, ca pedeapsă (mai ales politică); a exila. (< fr. *déporter*, it., lat. *deportare)*

deportát *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care se află în deportare. (< *deporta)*

deposedá *vb.* I. *tr.* a lua cuiva posesiunea unui lucru. (< fr. *déposséder)*

depóu *s.n.* clădire pentru adăpostirea și întreținerea locomotivelor, a tramvaielor etc. ● *(rar)* depozit unde se țin sau se distribuie anumite mărfuri. (< fr. *dépôt)*

depózit *s.n.* **1.** loc, construcție unde se depun anumite materiale. ● *(mil.)* formație de spate care aprovizionează trupa. **2.** ceea ce este depus la păstrare (bani, valori, bijuterii etc.). **3.** *(geol.)* rezultatul unei depuneri; sediment. (< lat. *depositum*, cf. it. *deposito)*

depozitá *vb.* I. **1.** *tr.* a pune (ceva) în depozit. **2.** *tr.* a depune, a încredința (un lucru) pentru a fi păstrat. **3.** *tr.* și *refl. (rar)* a (se) depune, a (se) sedimenta. (< it. *depositare)*

depozitár *s.m.* persoană care primește ceva în depozit, în păstrare. (cf. it. *depositario)*

depoziție *s.f.* declarație, mărturie în justiție (făcută mai ales în calitate de martor). (cf. fr. *déposition*, lat. *depositio)*

depravá *vb.* I. *refl.* a fi desfrînat, decăzut; a se descompune din punct de vedere moral. (< fr. *dépraver*, it., lat. *depravare)*

depravát *adj., s.m.* și *f.* descompus din punct de vedere moral; desfrînat, corupt; pervers. (< *deprava)*

depreciá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a scădea prețul sau valoarea unui lucru, a nesocoti valoarea unui lucru. **2.** a (-și) micșora valoarea, meritul, calitatea; a (se) devaloriza. (< fr. *déprécier)*

depreciativ *adj.* care arată lipsă de considerație, care are o notă de batjocură. (cf. fr. *dépréciatif*)
depresá *vb.* I. *tr.* **1.** a desface cu o presă două piese în contact forțat. **2.** *(silv.)* a rări puieții unui semințiș. (< fr. *dépresser*)
depresánt *s.n.* substanță prin care se împiedică flotația unui minereu. (< engl. *depressant*)
depresionáră *adj. f. (în expr.) zonă depresionară* = zonă din atmosferă cu presiunea atmosferică scăzută. (< *depresiune*)
depresiúne *s.f.* **I. 1.** întindere de teren înconjurată de înălțimi; adîncitură de teren de întindere mare. **2.** presiune atmosferică inferioară valorii normale a presiunii dintr-un loc oarecare. **II.** *(fig.)* tristețe (profundă), mîhnire; deprimare. **III.** *(ec.)* scădere a valorilor, a acțiunilor etc., cauzată de o criză. (cf. fr. *dépression*, lat. *depressio*)
depresív *adj.* în legătură cu o depresiune neuropsihică. (< fr. *dépressif*)
deprimá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) mîhni, a (se) întrista, a (se) descuraja. (< fr. *déprimer*, cf. it. *deprimere*)
deprimánt *adj.* descurajant, întristător. (cf. fr. *déprimant*)
deprimáre *s.f.* depresiune, mîhnire, descurajare. (< *deprima*)
depunátór *s.m.* și *f.* persoană care depune (bani) spre păstrare. (< *depune*)
depúne *vb.* III. **1.** *tr.* a pune, a lăsa (un obiect) undeva. ○ *a depune bani* = a încredința bani spre păstrare (de obicei unei instituții); *a depune un mandat* = a renunța la o demnitate, la o însărcinare specială pe care nu o poți îndeplini. **2.** *refl.* a face să cadă la fund substanțele solide aflate în stare de suspensie sau dizolvate într-un lichid (formînd un sediment pe fundul vasului). **3.** *intr. (jur.)* a face o depoziție. (< lat. *deponere*, cf. fr. *déposer*)
depúnere *s.f.* **1.** sumă de bani care se depune la o instituție (bancară). **2.** sediment. (< *depune*)
depurativ *adj., s.n. (med.)* depurator. (< fr. *dépuratif*)
depurátor *adj., s.n. (med.)* (substanță) care curățǎ sîngele, activînd eliminarea toxinelor. ○ *aparat depurator* = totalitatea organelor de excreție prin care se face curățirea sîngelui de toxinele rezultate din activitatea organismului. (< fr. *dépuratoire*)
deputát *s.m.* și *f.* **1** persoană aleasă prin vot ca membru într-un organ reprezentativ. **2.** persoană însărcinată cu îndeplinirea unei misiuni . (cf. fr. *député*, it. *deputato*)
deputăție *s.f.* **1.** demnitate, funcție de deputat. **2.** delegație de deputați; solie. (< *deputat*)
deraiá *vb.* I. *intr. (despre tren, tramvai* etc.) a sări de pe șine, de pe linie. ● *(fig.; despre oameni)* a devia (într-o discuție etc.); a înnebuni, a se sminti. (<fr. *dérailler*)
deránj *s.n.* **1.** dezordine, neorînduială. **2.** *(fig.)* tulburare; stingherire, incomodare. (< *deranja*)
deranjá *vb.* I. **1.** *tr.* a răvăși, a pune în neorînduială, în dezordine, a învălmăși, **2.** *refl. (fam.)* a-și strica stomacul; *(spec.)* a avea diaree. **3.** *tr,* a tulbura, a stingheri, a incomoda. (pe cineva). **4.** *refl.* a se osteni pentru cineva. (< fr. *déranger*)
deranjamént *s.n.* **1.** tulburare, defect la o mașină, la o instalație etc.; defectare. **2.** *(fam.)* indigestie; *(spec.)* diaree. (cf. fr. *dérangement*)
derapá *vb.* I. *intr. (despre roțile unui vehicul; p. ext., despre vehicule)* a aluneca pierzînd aderența cu solul, a aluneca într-o parte în raport cu direcția de înaintare. (< fr. *déraper*)
deratizá *vb.* I. *tr.* a stîrpi șoarecii, șobolanii (dintr-un hambar, dintr-un vapor etc.). (< fr. *dératiser*)
derbi *s.n.* mare cursă de cai care are loc anual la Epsom în Anglia; *(p. ext.)* cursă de cai specială, care are loc o dată pe an. (< engl., fr. *derby* < *Derby*, n.p.)
derivá *vb.* I. **1.** *intr.* a se trage, a rezulta din... ● *(lingv.)* a avea originea în..., a veni din... **2.** *tr. (tehn.)* a abate o apă din cursul ei firesc. **3.** *intr. (despre o navă)* a se abate, a se îndepărta de la direcția de mers, sub influența vînturilor, a curenților; a devia. (< fr. *deriver*, it., lat. *derivare*)
deriváre *s.f.* **1.** provenire, coborîre din... **2.** *(lingv.)* procedeu de formare a cuvintelor cu afixe. ○ *derivare regresivă* = procedeu de formare a unui cuvînt nou prin suprimarea unui sufix de la un cuvînt deja existent în limbă. **3.** *(mat.)* operație de calcul diferențial prin care se obține o derivată. (< *deriva*)
derivát I. *adj.* **1.** care derivă, decurge. **2.** *(despre o apă)* abătut din cursul său, din albia sa naturală. **II.** *s.m.* și *n.* **1.** *(chim.)* substanță făcută din altă substanță și care se aseamănă ca structură moleculară cu substanța din care provine. ● produs industrial care se extrage dintr-o anumită materie primă. **2.** *(lingv.)* cuvînt format prin derivare de la alt cuvînt. **3.** lucru care derivă din altul. (< *deriva*)
derivátă *s.f. (mat.)* limita raportului dintre creșterea unei funcții și creșterea variabilei, cînd aceasta tinde către zero. (cf. fr. *derivée*)
derivatív *adj. (med.)* care servește la abaterea sîngelui sau a umorilor dintr-o parte a corpului în alta. (cf. fr. *dérivatif*, lat. *derivativus*)
derivație *s.f.* **1.** ramificație, braț al unei ape, al unei canalizări, al unui circuit electric etc. **2.** *(mil.)* deviere a unui proiectil din planul de tragere, provocată de mișcarea sa de rotație. **3.** *(lingv.)* derivare (**2**). **4.** *(mat.)* derivare (**3**). **5.** *(med.)* acțiunea de a atrage sîngele, umorile dintr-o parte a corpului

în alta. (cf. fr. *dérivation*, it. *derivazione*, lat. *derivatio)*

derívă *s.f.* **I. 1.** unghi format din axul longitudinal al unei nave sau al unui avion cu drumul de urmat, sub acțiunea curenților maritimi sau aerieni. ○ *a merge în derivă* = a naviga în voia vîntului și a valurilor. **2.** *(mil.)* unghi format, la tragerile indirecte cu tunul, de planul de tragere cu planul de ochire. **II.** partea verticală fixă a ampenajului unui avion, a unui planor etc. (< fr. *dérive*, it. *deriva)*

derivométru *s.n. (av.)* instrument folosit la bordul avioanelor pentru măsurarea unghiului de derivă. (< fr. *derivomètre)*

derizíune *s.f. (rar)* luare în rîs, derîdere, bătaie de joc. (cf. fr. *dérision*, lat. *derisio)*

derizóriu *adj.* neinsemnat, lipsit de valoare; ridicul. (cf. fr. *dérisoire*, lat. *derisorius)*

dermatítă *s.f.* **1.** *(med.)* inflamație a pielii; *(la pl.)* nume generic dat unui grup de maladii inflamatorii ale pielii. **2.** *(vet.)* boală de piele periodică la cai, caracterizată prin răni care apar vara. (< fr. *dermatite)*

dermatológ *s.m.* specialist în dermatologie. (< fr. *dermatologue)*

dermatológic *adj.* de dermatologie, privitor la dermatologie. (< fr. *dermatologique)*

dermatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază pielea și bolile ei. (< fr. *dermatologie*, cf. gr. *derma* — piele, *logos* — vorbire)

dermatóză *s.f. (med.)* nume generic dat bolilor de piele. (< fr. *dermatose)*

dérmă *s.f. (anat.)* țesut fibros conjunctiv care formează partea groasă, din adîncime, a pielii, acoperită de epidermă. (< fr. *derme*. cf. it., gr. *derma)*

dérmic *adj. (anat.)* al dermei, de dermă; *(p. ext.)* de piele. (cf. fr. *dermique)*

dermíte *s.f. pl. (med.)* nume generic pentru orice afecțiune a pielii. (< fr. *dermite)*

derobá *vb.* I. *refl. (rar; despre cai)* a părăsi brusc direcția pe care i-o impune călărețul. (< fr. *dérober)*

derogá *vb.* I. *intr.* a se îndepărta de la o lege, de la un obiect, de la un regulament etc. (< lat., it. *derogare)*

derogatóriu *adj.* cu caracter de derogare; care derogă. (cf. lat. *derogatorius)*

derulá *vb.* I. *tr.* **1.** a desfășura ceva rulat. **2.** *(ind.)* a tăia furnir dintr-un buștean care se învîrtește lent în fața ferăstrăului. (< fr. *dérouler)*

derutá *vb.* I. *tr.* a zăpăci, a încurca; a dezorienta, a înșela. (< fr. *dérouter)*

derutánt *adj.* care derutează. (< fr. *déroutant)*

derútă *s.f.* zăpăceală, dezordine; dezorientare. (cf. fr. *déroute)*

desánt *s.n. (rar; mil.)* trupe transportate pe calea aerului sau pe tancuri și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat. (< fr. *descente)*

desărcină *vb.* I. *tr.* a lua cuiva o sarcină, o funcție, a elibera (pe cineva) de o însărcinare etc. (< *însărcina*, după fr. *décharger)*

descalifícă *vb.* I. *tr.* a declara (pe cineva) nedemn de stimă, de respect; a dezonora. ● a exclude dintr-o competiție (sportivă) pentru comportare necorespunzătoare, pentru abateri etc. (< *califica*, cf. fr. *déqualifier)*

descendént *adj.* (op. a s c e n d e n t) care coboară, coborîtor. // *s.m.* și *f.* urmaș (cf. fr. *descendant*, lat. *descendens)*

descendénță *s.f.* **1.** înrudire prin filiație. **2.** *(col.)* totalitatea urmașilor; urmași; posteritate. (cf. fr. *descendance)*

descentrá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să piardă, a-și pierde poziția simetrică față de centru. (< *centra*, după fr. *décentrer)*

descentralizá *vb.* I. *tr.* a da independență administrativă organelor administrative locale de stat. (< *centraliza*, după fr. *décentraliser)*

descifrá *vb.* I. *tr.* **1.** a reuși să citești un text necitet sau scris într-o limbă necunoscută, a găsi semnificația a ceea ce este scris în cifre, într-un alfabet secret. ● a interpreta o bucată muzicală după partitură la prima vedere. **2.** *(fig.)* a înțelege, a pătrunde, a ghici (ceva obscur, ascuns). (după fr. *déchiffrer)*

descifrábil *adj.* care se poate descifra (ușor). (cf. fr. *déchiffrable)*

descínde *vb.* III. *intr.* **1.** a se trage din cineva, a avea o anumită descendență. **2.** a coborî, a se da jos. **3.** a se opri pentru un anumit timp undeva. **4.** *(despre organele forței publice)* a se deplasa la fața locului pentru a face o investigație. (< lat. *descendere*, cf. fr. *descendre)*

descíndere *s.f.* deplasare la fața locului a organelor forței publice, pentru o investigație. (< *descinde)*

descintá *vb.* I. *tr. (arhit.)* a îndepărta cofrajele folosite pentru construirea unui arc, a unei bolți. (cf. fr. *décintrer)*

descompletá *vb.* I. *tr.* a face incomplet, a lua ceva dintr-un întreg făcîndu-l incomplet. (după fr. *décompléter)*

descompúne *vb.* III. **1.** *tr.* a desface în elemente componente. **2.** *refl.* a se strica, a se altera; a putrezi. ● *(fig.)* a se destrăma. **3.** *refl. (fig.)* a-și deforma caracterul. înfățișarea.; *(despre față)* a se crispa. (< *compune*, cf. fr. *décomposer)*

desconcentrá *vb.* I. *tr. (mil.)* a libera, a lăsa la vatră militarii concentrați. (< *concentra)*

descongestioná *vb.* I. *tr. (med.)* a elibera (un organ) de un aflux de sînge; a elimina o congestie. ● *(fig.)* a înlătura aglomerația populației dintr-un oraș, de pe o arteră de circulație etc. (cf. fr. *décongestionner)*

desconsíderá *vb.* I. *tr.* a disprețui (pe cineva). (< *considera*, după fr. *déconsiderer*)

descríe *vb.* III. *tr.* **1.** a înfățișa, a prezenta (ceva) în cuvinte. **2.** a trasa o linie curbă. **3.** a parcurge o traiectorie. (cf. fr. *décrire*, după *scrie*)

descríptiv *adj.* care descrie; cu descrieri. ○ *(mat.) geometrie descriptivă* = disciplină care folosește la rezolvarea problemelor geometriei în spațiu proiecțiile pe două planuri. (cf. fr. *descriptif*, lat. *descriptivus*)

descuamá *vb.* I. *refl. (despre piele)* a se coji (ca urmare a unei boli). (cf. fr. *desquamer*, lat. *desquamare*)

descurajá *vb.* I. *tr.* a fi sau a face, a aduce pe cineva în starea de a-și pierde curajul. (după fr. *décourager*)

descurajatór *adj. (rar)* demoralizant, deprimant. (< *descuraja*)

desecáre *s.f. (tehn.)* îndepărtare a prisosului de apă de pe solurile umede. ● *(min.)* eliminare a apei din cărbuni. (< *secare*, după fr. *dessécher*)

desemná *vb.* I. *tr.* a arăta, a indica pe cineva pentru o demnitate, o funcție etc. (< *desemn*, cf. fr. *désigner*, cf. lat. *designare*)

desén *s.n.* **1.** prezentare grafică a unui obiect, printr-o îmbinare de linii drepte sau curbe, prin puncte, pete etc. ○ *desen liber* = desen făcut cu mîna liberă, fără instrumente; *desen tehnic* = desen care reprezintă, la scară, planul unui obiect, al unei construcții etc.; *desene animate* = înșiruire de desene care reprezintă fazele unei mișcări și care, redate succesiv pe ecran, dau impresia unor ființe vii cinematografiate. **2.** arta și tehnica de a desena. (< fr. *dessin*)

desená *vb.* I. **1.** *tr.* a face un desen. **2.** *refl.* a apărea, a se ivi, a se contura, a se profila. (cf. fr. *dessiner*)

desenatór *s.m.* și *f.* specialist în desen (artistic sau tehnic). (după fr. *dessinateur*)

desért *s.n.* fel de mîncare care se servește la sfîrșitul mesei și constă din fructe, prăjituri etc.; moment în care este servit acest fel de mîncare. (< fr. *déssert*)

deserví *vb.* IV. *tr.* **1.** a servi cu zel; a fi de folos, a folosi. **2.** a îngriji, a servi o mașină în timp ce funcționează. (< fr. *désservir*, cf. lat. *desservire*)

desesizá *vb.* I. *refl. (jur.; despre instanțe)* a renunța să se ocupe de cercetarea unui caz. ● *tr.* a lua (fără voie) cuiva o sarcină. (< *sesiza*, cf. fr. *dessaisir*)

desfíde *vb.* III. *tr.* **1.** a declara, a spune cuiva că nu îl crezi; a spune, a declara cuiva că îl crezi incapabil de ceva. ● a chema, a provoca (pe cineva) să dovedească ceva care se știe că nu va reuși să-l facă. **2.** a înfrunta, a sfida, a brava un pericol, o primejdie. (după *sfida*, cf. fr. *défier*, lat. *difidere*)

desfigurá *vb.* I. *tr.* a poci, a urîți, a sluți (figura, fața cuiva). (cf. fr. *défigurer*)

desființá *vb.* I. *tr.* a face ca ceva să nu mai existe; a distruge, a nimici. (< *ființa*)

deshidratá *vb.* I. *tr.* a elimina (total sau parțial) apa dintr-un organism. (< fr. *déshydrater*)

deshidratór *s.n.* aparat pentru uscarea fructelor și a legumelor. (< *deshidrata*)

deshumá *vb.* I. *tr.* a scoate din pămînt un cadavru; a exhuma. (cf. *înhuma*)

desigilá *vb.* I. *tr.* a rupe sigiliul, a deschide ceva sigilat. (< *sigila*)

designâ *vb.* I. *tr. (rar)* a indica, a desemna. (< fr. *désigner*)

desinénță *s.f. (gram.)* element morfologic care se adaugă la tema unui cuvînt pentru a arăta persoanele (la verbe) și cazurile (la substantive, adjective etc.). (cf. fr. *désinence*, lat. *desinentia*)

desistá *vb.* I. *refl.* a se lăsa de, a renunța (la ceva). (< fr. *désister*)

desolidarizá *vb.* I. *refl.* a nu mai fi solidar cu cineva, a se despărți de cineva sau ceva. (cf. fr. *désolidariser*)

desperá *vb.* I. *intr.* a pierde speranța, a deznădăjdui. (< lat. *desperare*, cf. it. *disperare*, fr. *désespérer*)

despersonalizát *adj. (rar)* lipsit de personalitate. ● *(fig.)* lipsit de viață, de căldură. (< *despersonaliza*)

despót *s.m.* **1.** *(în antichitate)* suveran cu puteri absolute, care guverna arbitrar, neingrădit de nici o lege; tiran. ● *(fig.)* om tiranic, excesiv de autoritar cu ceilalți. **2.** guvernator autonom al unei provincii din Imperiul bizantin. (cf. ngr. *despotis*, fr. *despote*, gr. *despotes* — stăpîn)

despótic *adj.* de despot; tiranic, absolutist, dictatorial. (cf. fr. *despotique*)

despotísm *s.n.* **1.** guvernare despotică; absolutism, tiranie. ● *(fig.)* purtare despotică, arbitrară; samavolnicie. **2.** despoție, autocrație. (cf. fr. *despotisme*)

despoție *s.f. (ist.)* formă de guvernămînt autocratică, arbitrară, în fruntea căreia se afla un despot; despotism, țară condusă de un despot. (< *despot*)

destín *s.n.* soartă, viitor; fatalitate. ● forță sau voință supranaturală despre care misticii cred că hotărăște tot ceea ce se petrece în viață. (< fr. *destin*, it. *destino*)

destiná *vb.* I. *tr.* **1.** a stabili, a hotărî, a indica (ceva) pentru un scop anumit. **2.** a ursi, a meni, a sorti. (< fr. *destiner*, it., lat. *destinare*)

destinatár *s.m.* și *f.* persoană căreia i se trimite, i se adresează ceva; adresant. (cf. fr. *destinataire*)

destinație *s.f.* **1.** întrebuințare, folosire a unui lucru dinainte hotărît. **2.** loc, punct către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. (cf. fr. *destination*, lat. *destinatio*)

destínde *vb.* III. *refl.* **1.** a-și slăbi încordarea; a se relaxa, a se slăbi. **2.** *(despre ființe)* a se întinde, a se îndrepta;

a se odihni. a se distra. (< *întinde*, cf. fr. *détendre*)

destíns *adj.* **1.** relaxat. **2.** *(despre ţinuturi, suprafeţe)* desfăşurat în toată întinderea, întins. (< *destinde*)

destituí *vb.* IV. *tr.* a îndepărta (pe cineva) dintr-un post, dintr-o funcţie. (< it. *destituire*, lat. *destituere*)

destructór *s.m.* şi *f. (rar)* sfărîmător, distrugător. (< fr. *destructeur*)

destrucţiúne *s.f. (rar)* distrugere, nimicire. (cf. fr. *destruction*, lat. *destructio*)

desuét *adj.* învechit, perimat, care nu se mai obişnuieşte. (< lat. *desuetus*, cf. fr. *désuet*)

desuetúdine *s.f. (jur.)* încetare a respectării sau a exercitării unei legi etc. ○ *(expr.; despre legi, obiceiuri* etc.) = — *a cădea în desuetudine* a ieşi din uz, a nu mai fi folosit, a se perima. (cf. lat. *desuetudo*, fr. *désuétude*)

deşért *s.n.* **1.** spaţiu gol; pustietate. **2.** *(geogr.)* regiune întinsă, nisipoasă, unde plouă puţin, lipsită de vegetaţie şi cu populaţie foarte rară. (< lat. *desertus*, cf. fr. *désert*)

deşéu *s.n. (tehn.)* rămăşiţă de la fabricarea sau de la prelucrarea unui material, a unor obiecte etc. care nu mai poate fi valorificată pentru aceeaşi prelucrare. (< fr. *déchet*)

detaílist *s.m.* şi *f.* (op. angrosist) comerciant care vinde cu amănuntul, cu bucata; negustor cu amănuntul. (cf. fr. *détailliste*)

detaliá *vb.* I. **1.** *tr.* a analiza, a arăta (ceva) amănunţit. **2.** *refl.* a se contura, a se evidenţia în amănunte, precis. (< fr. *détailler*)

detaliát *adj.* amănunţit. (< *detalia*)

detáliu *s.n.* element (neesenţial) al unui întreg; amănunt. ○ *în detaliu* = amănunţit; *(a vinde) în detaliu* = (a vinde) cu bucata, cu amănuntul. ● lucru mărunt, lipsit de importanţă; fleac, nimic. ● parte a unei opere artistice, care poate fi considerată şi izolat. (< fr. *détail*)

detaşá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* **1.** a (se) desprinde, a (se) separa, a (se) desface (dintr-un întreg). **2.** a (se) transfera temporar. ● *tr. (mil.)* a lua o trupă, o unitate militară dintr-o armată pentru a-i da o misiune specială. **3.** *(sport)* a scoate sau a ieşi în evidenţă; a (se) distanţa, a întrece categoric. (< fr. *détacher*)

detaşábil *adj.* care se poate desprinde, detaşa **(1)**. (cf. fr. *détachable*)

detaşaméntt *s.n.* **1.** grup de militari, de luptători înarmaţi (separaţi momentan de unitatea lor) căruia i se încredinţează o anumită misiune. **2.** unitate; echipă, grup. (< fr. *détachement*)

detectá *vb.* I. *tr.* a descoperi (un avion, o mină explozivă, un gaz etc.). (< fr. *détecter*)

detectiv *s.m. (în ţările capitaliste)* agent secret al poliţiei judiciare; agent secret în serviciul unei persoane sau al unei instituţii poliţieneşti particulare. (< fr. *détective*, cf. engl. *detective*)

detectór *s.n. (tehn.)* **1.** aparat pentru detectarea gazelor din mine, a gazelor de luptă etc. **2.** dispozitiv pentru detectarea undelor radioelectrice. (cf. fr. *détecteur*)

detécţie *s.f. (fiz.)* transformare a unei tensiuni electrice de înaltă frecvenţă într-un curent electric de joasă frecvenţă. (cf. fr. *détection*)

deténtă *s.f.* **1.** *(tehn.)* destindere a volumului unui gaz. **2.** *(sport)* pas bătut, bătaie (înaintea unei sărituri). (< fr. *détente*)

detenţiúne *s.f. (jur.)* **1.** reţinere, arestare a cuiva pentru cercetare. **2.** pedeapsă cu închisoare pentru infracţiunile politice. (cf. lat. *detentio*, fr. *détention*)

detergént *adj., s.m. (tehn.)* (substanţă) care se întrebuinţează la netezirea, degresarea şi detaşarea fibrelor. (< fr. *détergent*)

deteriorá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a aduce stricăciuni, a (se) strica (< fr. *détériorer*, it., lat. *deteriorare*)

determiná *vb.* I. *tr.* **1.** a fi cauza imediată a unui fenomen, a unui lucru; a condiţiona, a cauza. **2.** a stabili cu precizie; a lămuri, a preciza. ● a deduce; a calcula (pe baza unor date anumite). **3.** a hotărî la ceva, a convinge, a decide (pe cineva). **4.** *(gram.)* a preciza, a lămuri sau a restrînge sensul unui cuvînt, al unei propoziţii. (< fr. *déterminer*, it., lat. *determinare*)

determinánt *adj.* care determină, de natură a determina; hotărîtor. // *s.m.* **1.** simbol matematic compus din numere aşezate în linii şi coloane reprezentînd o expresie algebrică şi folosit mai ales în rezolvarea ecuaţiilor. **2.** cuvînt, propoziţie care precizează, lămureşte semnificaţia unui cuvînt, a unei propoziţii; care arată o calitate. (cf. fr. *déterminant*, it. *determinante*)

determinatív *adj., s.n. (gram.)* determinant. ○ *adjectiv determinativ* = adjectiv pronominal care determină un substantiv. (cf. fr. *déterminatif*, it. *determinativo*)

determinísm *s.n. (fil.)* teorie care susţine că între toate fenomenele şi evenimentele există o legătură necesară şi o condiţionare cauzală, guvernată de legi. (cf. fr. *déterminisme*)

determiníst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al determinismului; referitor la determinism. (cf. fr. *déterministe*)

detersiúne *s.f. (fiz.)* proprietate a unor substanţe de a dezlipi peliculele unui material de pe suprafaţa unui alt material. (cf. fr. *détersion*)

detestá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) dispreţui profund, a simţi repulsie; a (se) urî, a nu (se) putea suferi. (< fr. *détester*, cf. it. *detestare*, lat. *detestari*)

detestábil *adj.* de dispreţuit; demn de ură. (cf. fr. *détestable*, lat. *detestabilis*)

detoná *vb.* I. *tr.* a produce o explozie. (< fr. *détoner*)

detonánt *adj. (tehn.)* producător de detonație. (cf. fr. *détonant)*
detonatór *s.n. (tehn.)* agent care produce detonația unui exploziv. (cf. fr. *détonateur)*
detonáție *s.f. (tehn.)* **1.** zgomot produs de o explozie; detunătură. **2.** ardere a unei substanțe care se petrece rapid, într-un spațiu închis, fiind însoțită de o dezvoltare aproape instantanee de gaze și de un zgomot caracteristic. (cf. fr. *détonation)*
detracá *vb.* I. *refl. (rar)* a înnebuni, a se sminti, a se țicni. ● *(rar; despre mașini)* a se defecta. (< fr. *détraquer)*
detracát *adj.* stricat, dezechilibrat, deșănțat; țicnit. ● *(rar; despre mașini)* stricat, defect. (< fr. *détraqué)*
detractá *vb.* I. *tr. (rar)* a ponegri, a defăima, a micșora meritele cuiva. (< fr. *détracter)*
detractór *s.m.* și *f.* defăimător, ponegritor, bîrfitor; persoană care caută să micșoreze calitățile unei ființe, ale unei cauze etc. (cf. fr. *détracteur*, lat. *detractor)*
detrimént *s.n.* prejudiciu, pagubă. ○ *în detrimentul* = în paguba. (< fr. *détriment*, it. *detrimento*, lat. *detrimentum)*
detritíc *adj. (geol.; despre roci)* provenit din altă rocă, prin fărîmițare cauzată de agenți externi. (< fr. *détritique)*
detrítus *s.n. (geol.)* material rezultat din sfărîmarea pietrelor. ● rămășiță a unei substanțe care a fost supusă unei acțiuni de distrugere. (< fr., lat. *detritus)*
detroná *vb.* I. *tr.* a alunga de la tron, a scoate din domnie. ● *(ironic)* a înlătura dintr-o demnitate, dintr-o funcție. (< fr. *détrôner)*
detumescéntă *s.f. (med.)* micșorare treptată a unei tumori, a unei umflături. (< fr. *detumescence)*
deturná *vb.* I. *tr.* a întrebuința în mod ilegal fonduri (sau alte materiale) în alt scop decît cel pentru care au fost destinate. ● a delapida. (< fr. *détourner)*
deține *vb.* III. *tr.* **1.** a avea în stăpînire sau în păstrare un bun material. ● a ocupa o funcție, un post. **2.** a lipsi pe cineva de libertate personală; a ține la arest. (după fr. *détenir)*
deținút *s.m.* și *f.* cel închis în închisoare în urma unei condamnări; pușcăriaș. (după fr. *détenu)*
deutériu *s.n. (chim.)* izotop al hidrogenului, care se găsește alături de acesta în cantități mici; hidrogen greu. (< fr. *deutérium*, cf. gr. *deuteros* — al doilea)
devalizá *vb.* I. *tr.* a fura, a prăda, a jefui pe cineva. (< fr. *dévaliser)*
devalorizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) reduce valoarea unei monede, a unei valori; a (se) deprecia. (< fr. *dévaloriser)*
devansá *vb.* I. *tr.* **1.** a întrece, a depăși. **2.** *(rar)* a grăbi (desfășurarea, săvîrșirea unui fapt etc.). (< fr. *devancer)*
devastá *vb.* I. *tr.* **1.** a pustii, a distruge; nimici, a ruina. **2.** a jefui, a prăda. (< fr. *dévaster*, lat. *devastare)*
devastatór *adj., s.m.* și *f.* distrugător, pustiitor. (cf. fr. *dévastateur*, lat. *devastator)*
developá *vb.* I. *tr. (fot.)* a trata un clișeu, o hîrtie fotosensibilă etc. cu diferite substanțe chimice, pentru a face să apară imaginea latentă pe ele. ● a face să apară, prin procedee speciale, semnele scrise cu cerneală simpatică. (< fr. *développer)*
developatór *s.n. (fot.)* substanță chimică care ajută la developarea clișeelor, a hîrtiei fotosensibile etc. ● *(text.)* substanță care dezvoltă colorantul fixat pe fibra unei țesături. (cf. fr. *développateur)*
deversáre *s.f. (rar)* revărsare de ape. ● trecere a apelor peste un deversor. (cf. fr. *déverser)*
deversór *s.n.* instalație așezată într-un curs de apă, într-o conductă sau într-un canal, în vederea menținerii unui nivel constant. ● deschizătură la partea superioară a unui baraj, prin care se scurge surplusul de apă. (< fr. *déversoir)*
deviá *vb.* I. *intr.* **1.** a se abate, a se îndepărta de la o anumită direcție. **2.** *(fig.)* a se abate, a se îndepărta de la calea cea dreaptă; a desconsidera cinstea, corectitudinea. (< fr. *dévier*, it., lat., *deviare)*
deviatór *s.m.* și *f.* membru al unui partid comunist sau muncitoresc care se abate de la linia politică a partidului. (cf. fr. *déviateur)*
deviáție *s.f.* **1.** abatere, îndepărtare de la direcția normală dată. **2.** unghi format de acul busolei cu meridianul magnetic. (cf. fr. *déviation*, it. *deviazione)*
devină *vb.* I. *tr. (rar)* a ghici. (< fr. *deviner)*
devitrificáre *s.f.* cristalizare parțială a sticlei prin care aspectul acesteia devine asemănător cu acela al porțelanului. (cf. fr. *dévitrifier*, *dévitrification)*
deviz *s.n.* situație asupra executării unei construcții, a unei instalații etc., în care se indică materialele necesare și prețul lor. (< fr. *devis)*
devíză *s.f.* formulă scurtă exprimînd o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva. (< fr. *devise)*
devíze *s.n. pl. (ec.)* monedă a unei bănci de emisiune; *(p. ext.)* cambii, cecuri etc. emise într-o valută străină. (< fr. *devises)*
devonián *s.n. (geol.)* a treia perioadă a paleozoicului. (< fr. *dévonien*, cf. *Devon*, n.p.)
devorá *vb.* I. *tr.* **1.** a mînca prada, sfîșiind-o cu dinții; a mînca lacom. **2.** *(fig.)* a mistui, a sfîșia, a înghiți. (< fr. *dévorer*, lat. *devorare)*
devoránt *adj.* care devorează. ● *(fig.)* mistuitor, sfîșietor, arzător, (cf. fr. *dévorant)*
devót *adj., s.m. (rar)* **1.** pios, religios, bigot. **2.** *(neobișnuit)* devotat. (< fr. *dévot*, cf. lat. *devotus* — consacrat

devotá *vb.* I. *refl.* a servi pe cineva cu devotament; a se consacra, a se pune în slujba..., a se dedica, a se jertfi. (< lat. *devotare)*

devotaménț *s.n.* atitudine de sacrificiu pentru cineva sau ceva, atașament care merge pînă la sacrificiu; înclinare de a face orice pentru a servi pe cineva sau ceva. (< *devota*, cf. fr. *dévouement)*

devoțiúne *s.f. (rar)* cucernicie, pietate, evlavie (manifestată mai ales în practica cultului). (< fr. *dévotion*, it. *devozione)*

dexteritáte *s.f.* dibăcie, îndemînare, abilitate. (cf. fr. *dextérité*, lat. *dexteritas)*

dextrináː *s.f. (chim.)* substanță albă sau colorată în galben care rezultă din transformarea amidonului. (< fr. *dextrine)*

dezabonáː *vb.* I. *tr.* și *refl.* a opri sau a face să înceteze un abonament, a(-și) anula abonamentul.

dezacórd *s.n.* **1.** *(muz.)* lipsă de acord. **2.** neînțelegere. (cf. fr. *désaccord)*

dezacordáː *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) strica acordul unui instrument muzical cu coarde. (cf. fr. *désaccorder)*

dezactivá *vb.* I. *tr.* a îndepărta substanțele radioactive de pe armament, de pe tehnica de luptă, de pe îmbrăcăminte etc. (< *activa)*

dezaerisí *vb.* IV. *tr.* a scoate aerul strîns în pungile de aer formate într-o conductă, într-un rezervor etc. (< *aerisi)*

dezagreábil *adj.* neplăcut, supărător. (cf. fr. *désagréable)*

dezagregá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** *(despre corpuri)* a (se) desface în părțile lui constitutive. **2.** *(fig.)* a(-și) pierde unitatea, coeziunea. (cf. fr. *désagréger)*

dezagreménț *s.n. (rar)* neplăcere, supărare. (cf. fr. *désagrément)*

dezaprobá *vb.* I. *tr.* a nu aproba; a blama, a înfiera. (cf. fr. *désapprouver*, după *aproba)*

dezaprobatór *adj.* care dezaprobă, exprimă dezaprobare. (< fr. *désapprobateur)*

dezarmáː *vb.* I. **1.** *tr.* a smulge, a lua, a sili pe cineva să predea armele. ● *(fig.)* a lua cuiva orice motiv de supărare. ● *(fig.)* a face neputincios, a lua puterea (de luptă) cuiva. **2.** *intr. (despre state)* a renunța la pregătiri militare. **3.** *tr.* a lua armamentul dintr-un fort, dintr-o fortificație; a lua armamentul de pe o navă de război. (cf. fr. *désarmer)*

dezarmánt *adj.* care potolește furia. (cf. fr. *désarmant)*

dezarticulá *vb.* I. *tr. (med.)* a scoate un membru din încheietură, din articulație. ● *refl. (despre oase)* a ieși din articulații; *(fig.)* a se sfărîma, a se spulbera, a se dezagrega. (cf. fr. *désarticuler)*

dezarticulát *adj.* **1.** scos din încheietură; ieșit din încheietură. **2.** *(fig.)* cu mișcări necoordonate; țeapăn. **3.** *(lingv.; despre sunete, cuvinte)* prost articulat, neclar, rău pronunțat. (< *dezarticula)*

dezarticulație *s.f.* dezarticulare. (cf. fr. *désarticulation)*

dezasimilație *s.f. (biol.)* proces de transformare a substanțelor organice dintr-un organism în alte substanțe specifice pe care organismul le elimină. (cf. fr. *désassimilation)*

dezástru *s.n.* nenorocire de mari proporții; catastrofă. (< fr. *désastre)*

dezastruós *adj.* nimicitor, nenorocit, groaznic. (cf. fr. *désastreux)*

dezavantáj *s.n.* cauză a inferiorității cuiva sau a ceva; prejudiciu, inconvenient. (cf. fr. *désavantage)*

dezavantajá *vb.* I. *tr.* a pune în inferioritate; a lipsi pe cineva de un avantaj. (cf. fr. *désavantager)*

dezavantajós *adj.* prejudicios, nefavorabil, neprielnic. (cf. fr. *désavantageux)*

dezavuá *vb.* I. *tr.* **1.** *(rar)* a dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva. **2.** a pretinde că nu s-a spus sau nu s-a făcut ceva. ● a nu recunoaște ceva. (< fr. *désavouer)*

dezaxá *vb.* I. **1.** *tr. (tehn).* a schimba o axă din poziția ei obișnuită. **2.** *refl. (fig.; despre oameni)* a se dezechilibra, a se scrînti, a se sminti. (cf. fr. *désaxer)*

dezaxát *adj. (adesea subst.; despre oameni)* dezechilibrat; tulburat mintal. (< *dezaxa)*

dezbáte *vb.* III. *tr.* **1.** a discuta, a supune unei largi discuții (o hotărîre, o chestiune, un proiect de lege etc.). **2.** *(jur.)* a ține dezbaterile, a judeca în fond (un proces). (< fr. *débattre*, după *bate)*

dezbátere *s.f.* analiză amănunțită, discutare, deliberare; *(p. ext.)* discuție asupra unei probleme de interes obștesc. ● raționament; frămîntare a minții. (< *dezbate)*

dezbobiná *vb.* I. *tr.* a desfășura (firul de pe) o bobină. (< *bobina)*

dezechilibrá *vb.* I. **1.** *refl.* a-și pierde echilibrul. **2.** *refl. (fig.)* a-și pierde rațiunea, judecata. **3.** *tr. (ec.)* a strica balanța veniturilor și cheltuielilor unui buget, a-l face deficitar. (cf. fr. *déséquilibrer)*

dezechilíbru *s.n.* **1.** lipsă de echilibru. **2.** *(fig.)* tulburare mintală; pierdere a judecății. (< fr. *déséquilibre)*

dezechipá *vb.* I. *tr.* a lua echipamentul (unui militar, unei nave de război). ● *refl.* a-și scoate echipamentul, a se dezbrăca. (cf. fr. *déséquiper)*

dezemulsioná *vb.* I. *tr. (ind.)* a separa o emulsie în cele două faze ale ei.

dezertá *vb.* I. *intr.* **1.** a fugi din armată; a fugi la inamic (în timp de război) fiind militar. **2.** *(fig.)* a părăsi în mod laș un loc, o funcție, o misiune. (< fr. *déserter)*

dezertór *s.m.* **1.** militar care dezertează. **2.** cel care părăsește în mod laș o misiune, un loc etc. (cf. fr. *déserteur)*

dezerțiúne *s.f.* dezertare. (cf. fr. *désertion)*

dezesperánt *adj.* care te face să desperi, care te împinge la disperare. (< fr. *désespérant)*

dezgúst *s.n.* scîrbă, lipsă de gust pentru mîncare; *(p. ext.)* scîrbă, silă (față de

cineva sau de ceva). (< *gust*, după it. *disgusto*, fr. *dégoût*)
dezgustá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (-şi) pierde gustul, pofta pentru cineva sau ceva, a (se) scîrbi. (după *gusta*, fr. *dégoûter*)
dezgustătór *adj.* care trezeşte dezgust; respingător, scîrbos. (< *dezgusta*)
dezice *vb.* III. *tr.* a nega, a retrage, a retracta (ceva.) ● *refl.* a-şi retrage cuvîntul, a se dezminţi. (< *zice*, cf. fr. *dédire*)
deziderát *s.n.* *(rar)* ceea ce ar trebui să se realizeze. ● dorinţă (exprimată oficial), doleanţă. (< lat., fr. *desideratum*)
dezilúzie *s.f.* înşelare a iluziilor, dezamăgire, decepţie (cf. fr. *désillusion*)
deziluzioná *vb.* I. *tr.* a înşela iluziile cuiva; a dezamăgi. (< fr. *désillusionner*)
dezincrustá *vb.* I. *tr.* a curăţa crusta, depunerile de piatră de pe o căldare de abur sau de pe o maşină termică. (< fr. *désincruster*)
dezincrustánt *s.n.* substanţă folosită pentru a împiedica depunerile de piatră în căldările de abur sau pentru a dezincrusta o astfel de căldare. (< fr. *désincrustant*)
dezinfectá *vb.* I. *tr.* a distruge microorganismele animale şi vegetale producătoare de boli. (cf. fr. *désinfecter*)
dezinfectánt *adj.*, *s.n.* (substanţă) care se foloseşte la dezinfectare. (cf. fr. *désinfectant*)
dezinfécţie *s.f.* *(rar)* dezinfectare. (< fr. *désinfection*)
dezintegrá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* *(despre nucleul atomic al unui element)* a (se) transforma în nucleul atomic al altui element prin expulzare de particule sau prin rupere în fragmente. **2.** *tr.* *(fig.)* a distruge integritatea unui lucru, a ruina. (< fr. *désintégrer*)
dezintegráre *s.f.* acţiunea de a se dezintegra. (< *dezintegra*)
dezintegratór *s.n.* moară pentru măcinarea materialelor semidure (ghips, sare etc.) sau fibroase (azbest, coji etc.). (< *dezintegra*)
dezinterés *s.n.* lipsă de interes; nepăsare, delăsare. (< *dezinteresa*, cf. fr. *désintéressement*)
dezinteresá *vb.* I. *refl.* a-i lipsi cuiva interesul (pentru cineva sau ceva); a nu se ocupa de ceva. (cf. fr. *désintéresser*)
dezinteresát *adj.* care nu face (ceva) din interes; făcut fără interes personal. (< *dezinteresa*)
dezintoxicá *vb.* I. *tr.* a înlătura o intoxicaţie din organism. (cf. fr. *désintoxiquer*)
dezinvólt *adj.* liber în mişcări, degajat; liber, nestingherit. (< fr. *désinvolte*)
dezinvoltúră *s.f.* atitudine, purtare naturală, degajată. ● *(peior., rar)* îndrăzneală, lipsă de jenă. (< fr. *désinvolture*)
dezmembrá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) descompune, a (se) fărîmiţa. (cf. fr. *démembrer*)
dezmínţi *vb.* IV. *tr.* **1.** a spune (cuiva sau despre cineva) că nu a spus adevărul, că a mînţit. **2.** a declara fals (un zvon, o ştire etc.). **3.** a contrazice, a nu răspunde aşteptărilor, speranţelor. (< *mînţi*, cf. fr. *démentir*)
deznaţionalizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a-şi pierde sau a face să-şi piardă naţionalitatea, particularităţile naţionale; a renunţa la naţionalitatea sa. (cf. fr. *dénationaliser*)
deznodămînt *s.n.* sfîrşit, dezlegare, soluţie; parte finală care încheie intriga unei acţiuni dramatice, a unei naraţiuni. (< *deznoda*, cf. fr. *dénouement*)
dezodorizá *vb.* I. *tr.* *(chim.)* a purifica un amestec de substanţe înlăturînd substanţele rău mirositoare. (< fr. *désodoriser*)
dezolá *vb.* I. *tr.* a mîhni, a îndurera, a întrista mult. (< fr. *désoler*, it., lat. *desolare*)
dezolánt *adj.* de natură a dezola; jalnic. (cf. fr. *désolant*)
dezoláre *s.f.* **1.** tristeţe, jale, mîhnire adîncă. **2.** *(fig.)* singurătate tristă şi apăsătoare; pustiu. (< *dezola*)
dezolatór *adj.* *(rar)* dezolant. (cf. fr. *désolateur*)
dezonoáre *s.f.* pierdere a onoarei, necinste; *(p. ext.)* ocară, necinstire, ruşine. (cf. fr. *déshonneur*)
dezonorá *vb.* I *tr.* şi *refl.* a face (pe cineva) să-şi piardă onoarea, a-şi pierde onoarea; a (se) necinsti. (cf. fr. *déshonorer*)
dezonoránt *adj.* care dezonorează; necinstit, ruşinos. (cf. fr. *déshonorant*)
dezórdine *s.f.* **1.** lipsă de ordine, neorînduială. **2.** neorganizare, dezorganizare; debandadă. **3.** revoltă, răscoală. (după it. *disordine*, fr. *désordre*)
dezordonát *adj.* **1.** neglijent, neordonat (în muncă, în comportare, în îmbrăcăminte etc.). **2.** în neorînduială, în dezordine. (cf. fr. *désordonné*)
dezorganizá *vb.* I. *tr.* a distruge, a strica ordinea, funcţionarea normală: a introduce dezordinea, neorînduiala. (cf. fr. *désorganiser*)
dezorientá *vb.* I. *tr.* **1.** a încurca (pe cineva a-l face să-şi piardă orientarea, siguranţa locului unde se află. **2.** *(fig.)* a zăpăci, a ului, a deconcerta. (cf. fr. *désorienter*)
dezoxidá *vb.* I. *tr.* *(chim.)* a scoate oxigenul dintr-o substanţă. (cf. fr. *désoxyder*)
dezoxidánt *adj.*, *s.m.* (substanţă) care dezoxidează. (< fr. *désoxydant*)
dezumanizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a lua (cuiva) sau a pierde caracterele umane; a-şi pierde sentimentele omeneşti. ● *tr.* *(lit.)* a schematiza, a reduce la liniile cele mai generale (un personaj). (cf. fr. *déshumaniser*)
dezvoltá *vb.* I. **1.** *refl.* *(despre materie, despre fenomene)* a creşte, a trece calitativ de la o stare veche la alta nouă, de la inferior la superior; a creşte, a evolua (treptat). **2.** *tr.* *(fig.)* a amplifica, a mări, a îmbogăţi cu principii, teze noi. **3.** *tr.* a expune pe larg, amănunţit. **4.** *tr.* a produce, a crea, a degaja. (< *dezvolt* < lat *disvolvere*)

diabét *s.n. (med.)* boală care se caracterizează prin mărirea cantității de zahăr în sînge și în urină. (< fr. *diabète*, cf. lat., gr. *diabetes)*

diabétic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de diabet (cf. fr. *diabetique)*

diabólic *adj.* **1.** drăcesc, de la diavol. **2.** funest, primejdios. **3.** rău, crud; cinic, perfid. (cf. fr. *diabolique*, lat. *diabolicus)*

diábolo *s.n.* jucărie (de origine japoneză) formată dintr-un mosoraș, care se aruncă în sus și se prinde pe o sforicică legată la capătul a două bețișoare. (< fr., it. *diabolo)*

diaclázã *s.f. (geol.)* crăpătură produsă în roci de către agenți externi sau de către tensiunile interioare. (< fr. *diaclase)*

diacrític *adj. n. (în expr.) semn diacritic* = semn grafic care modifică valoarea fonetică a unei litere. (< fr. *diacritique*, cf. gr. *diakritikos* — care distinge)

diacrónic *adj.* (op. s i n c r o n i c) în evoluție, evolutiv, istoric. (< fr. *diachronique*, cf. gr. *dia* — prin, peste, *chronos* — timp)

diadémă *s.f.* obiect de podoabă în formă de cunună cu pietre scumpe, cu care suveranii își încoronau fruntea ca semn al regalității. ● bijuterie pe care o poartă femeile pe frunte, la anumite ocazii. (< lat. *diadema*, cf. fr. *diadème)*

diafán *adj.* **1.** care lasă să străbată lumina fără a lăsa să se distingă clar contururile; *(p. ext.)* fin, subțire. **2.** *(despre oameni)* palid, străveziu, alb; fin. (< fr. *diaphane*, cf. gr. *diaphanes* < *dia* — prin, *phainein* — a face vizibil)

diafanizá *vb.* I. *refl. (rar)* a se subția, a deveni diafan. (< fr. *diaphaniser)*

diafanométru *s.n.* aparat folosit pentru determinarea tulburelii apei, prin măsurarea transparenței ei. (< fr. *diaphanomètre)*

diafílm *s.n.* bandă de celuloid cuprinzînd o serie de imagini însoțite de texte explicative, care se proiectează cu ajutorul unui aparat mic, portativ. (cf. gr. *dia* — prin, *film)*

diafragmá *vb.* I. *tr. (fiz.)* a limita deschiderea unui obiectiv fotografic cu ajutorul unei diafragme. (< fr. *diaphragmer)*

diafrágmă *s.f.* **1.** *(anat.)* mușchi care desparte toracele de abdomen. ● cartilaj care desparte nările nasului. **2.** *(fiz.)* membrană care reproduce sunetele prin vibrațiile sale. ● placă opacă cu un orificiu reglabil, care lasă să treacă numai o anumită cantitate de lumină în camera obscură a unui aparat fotografic. **3.** *(tehn.)* dispozitiv de închidere al unui recipient. (< fr. *diaphragme*, cf. gr. *dia* — peste, prin, *phragma* — membrană)

diagenéză *s.f. (petr.)* totalitatea transformărilor suferite de rocile sedimentare după depunerea lor, sub acțiunea apelor în circulație. (< fr. *diagenèse)*

diagnóstic *s.n. (med.)* determinare a unei boli după manifestările pe care le prezintă. (< fr. *diagnostic*, cf. gr. *diagnosis)*

diagnosticá *vb.* I. *tr. (med.)* a pune diagnosticul unei boli. (< fr. *diagnostiquer)*

diagnosticián *s.m.* și *f.* medic specialist în diagnosticarea bolilor. (< *diagnostic)*

diagnózã *s.f. (rar)* diagnostic. (< fr. *diagnose*, cf. gr. *diagnosis)*

diagonál *adj.* care unește două vîrfuri opuse ale unui poligon sau ale unui poliedru; curmeziș. *// s.n. (text.)* împletitură de fire care prezintă linii paralele oblice. (< fr. *diagonal*, cf. lat. *diagonalis*, gr. *dia* — prin, *gonia* — unghi)

diagonálă *s.f.* dreaptă care unește vîrfurile opuse ale unui poligon, ale unui poliedru; *(curent)* bară, grindă etc. în curmeziș. ● *(mil.)* curea purtată de-a curmezișul pieptului. ● linie de cale ferată care întretaie oblic mai multe linii paralele ale unei stații. (< fr. *diagonale)*

diagrámă *s.f.* **1.** reprezentare grafică care ușurează o demonstrație, care face să se înțeleagă un fenomen, care înfățișează corelația între două mărimi etc. ● schemă pentru fixarea locurilor în vagoane (la anumite trenuri). **2.** linie trasată de un aparat înregistrator. (< fr. *diagramme*, cf. gr. *diagramma* — desen)

dialéct *s.n.* **1.** *(lingv.)* aspect local al unei limbi, ale cărui trăsături caracteristice de structură gramaticală și de fond principal lexical îl deosebesc de limba comună a întregului popor și de alte aspecte locale ale acestei limbi. ● grai. ● jargon. **2.** *(impr.)* limbaj special tehnic. (< fr. *dialecte*, lat. *dialectus)*

dialectál *adj. (despre cuvinte, expresii* etc.) de, din dialect sau grai. (cf. fr. *dialectal)*

dialéctic *adj.* **1.** conform principiilor dialecticii marxiste; bazat pe pozițiile dialecticii marxiste. **2.** *(în filozofia antică)* care folosește raționamente contradictorii. (cf. fr. *dialectique*, lat. *dialecticus)*

dialéctică *s.f.* **1.** *(fil.)* știință care studiază legile generale de mișcare și de dezvoltare ale naturii, ale societății omenești și ale gîndirii. ● metodă de cercetare opusă metafizicii care, bazîndu-se pe legile obiective, privește lumea într-o continuă mișcare și dezvoltare, fenomenele fiind în strînsă legătură și condiționîndu-se reciproc în veșnica lor mișcare și dezvoltare cu treceri prin salturi de la o stare calitativă la alta, ca rezultat al contradicțiilor interne și al luptei dintre contrarii. **2.** procesul mișcării și al dezvoltării fenomenelor. **3.** *(în antichitate)* arta de a ajunge la adevăr descoperind contraziceri în raționamentul adversarului. (cf. fr. *dialectique*, germ. *Dialektik*, lat. *dialectica*, gr. *dialektike* < *dialegomai* — discut)

dialecticián *s.m. și f. (fil.)* specialist în dialectică, care raționează după principiile dialecticii. (< fr. *dialecticien)*

dialectológ *s.m.* specialist în dialectologie. (cf. fr. *dialectologue*, cf. gr. *dialektos* — dialect, *logos* — tratat)

dialectológic *adj.* referitor la dialecte sau la dialectologie. (cf. fr. *dialectologique)*

dialectologíe *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază dialectele și graiurile unei limbi. (cf. fr. *dialectologie)*

dialipetál *adj. (bot.; despre flori, plante)* a cărui corolă are petalele separate. (< fr. *dialypétale*, cf. gr. *dialyein* — a separa, *petalon* — foaie)

dialisepál *adj. (bot.; despre flori, plante)* care are caliciul cu sepalele separate. (< fr. *dialysépale*, cf. gr. *dialyein* — a separa, fr. *sépale)*

dializă *s.f. (chim.)* trecere a unei substanțe dizolvate printr-o membrană care desparte soluția de dizolvantul pur. (< fr. *dialyse*, cf. gr. *dialysis* — separație)

dializór *s.n. (chim.)* aparat folosit pentru dialize. (cf. fr. *dialyseur)*

dialóg *s.n.* **1.** conversație, convorbire între personajele unei opere dramatice; formă în care sînt scrise operele dramatice; pasaj dintr-o operă literară care reproduce convorbirea unor personaje. ● operă de literatură scrisă în formă de dialog. **2.** convorbire, discuție între două persoane. (< fr. *dialogue*, it. *dialogo*, lat. *dialogus)*

dialogá *vb.* I. *intr. (rar)* a vorbi, a conversa cu cineva; a face să vorbească între ele personajele unei piese de teatru. (cf. fr. *dialoguer)*

dialogát *adj. (despre opere literare)* alcătuit în formă de dialog. (< *dialoga)*

diamagnétic *adj. (despre substanțe)* cu însușirea de a se deplasa din regiunile cu cîmp magnetic mai intens către regiunile cu cîmp magnetic mai slab. (< fr. *diamagnétique*, cf. gr. *dia* — între, fr. *magnétique)*

diamánt *s.n. (geol.)* **1.** varietate cristalină și transparentă a carbonului, care are cea mai mare duritate dintre toate mineralele; se folosește ca piatră prețioasă, ca abraziv etc. **2.** unealtă formată dintr-o bucățică de diamant (1) fixată pe un suport cu mîner, care se folosește la tăiatul sticlei. **3.** *(poligr.)* corp mic de literă. **4.** *(mar.)* vîrf de ancoră. (cf. fr. *diamant*, germ. *Diamant*, gr. *adamas)*

diamantifér *adj. (despre zăcăminte minerale, terenuri)* care conține diamante. (< fr. *dicmantifère)*

diamantín *adj. (poet.)* asemănător diamantului, tare, strălucitor ca diamantul. (< fr. *diamantin)*.

diamantínă *s.f.* pulbere abrazivă artificială, folosită în special la lustruirea pieselor de oțel. (< fr. *diamantine)*

diámb *s.m. (metr.)* picior de vers latin de patru silabe. (< lat. *diiambus*, cf. gr. *diiambos)*

diametrál *adj.* referitor la diametru, de diametru. // *adv. (în expr.) diametral opus* = total opus; de neîmpăcat, ireconciliabil. (< fr. *diamétral)*

diamétru *s.n. (geom.)* segment de dreaptă care trece prin centrul unei curbe închise, prin centrul unei sfere și care unește două puncte opuse ale curbei sau sferei. ○ *(fiz.) diametru aparent* = unghi sub care se văd extremitățile unui obiect îndepărtat, ale unui astru de către un observator. (cf. fr. *diamètre*, lat., gr. *diametros)*

diapazón *s.n.* **1.** *(muz.)* instrument alcătuit dintr-o vergea metalică în formă de *U*, care, vibrînd, produce un sunet pur (de obicei „la"). ○ *(expr.) a fi la același diapazon cu cineva* = a fi în aceeași dispoziție, în aceeași stare sufletească cu cineva. **2.** întindere a sunetelor pe care le produce o voce sau un instrument, de la sunetul cel mai grav pînă la cel mai înalt; registru. **3.** model-tip de hașuri folosit la standardizarea trasării grosimii hașurilor. **4.** *(tehn.; în expr.) diapazon de dimensiuni* = interval dintre valorile maxime și minime ale dimensiunilor unor piese standardizate. (<fr. *diapason*, cf. lat., gr. *diapason* — octavă)

diapozitiv *s.n.* copie fotografică pozitivă făcută pe sticlă sau pe alt material transparent și servind la proiectarea imaginilor cu ajutorul diascopului. (< fr. *diapositive)*

diarée *s.f. (med.)* boală care constă în evacuarea deasă a materiilor fecale, de consistență apoasă sau moale. (< fr. *diarrhée*, cf. gr. *diarrhaea)*

diascóp *s.n. (fiz.)* aparat cu proiecție prin transparență a diapozitivelor. (< fr. *diascope)*

diastáză *s.f.* **1.** *(chim.)* amilază. **2.** *(anat.)* dezlipire accidentală a două oase. (< fr. *diastase*, cf. gr. *diastasis* — separație)

diástolă *s.f. (fiziol.)* dilatare ritmică a inimii în momentul afluxului sanguin. (< fr. *diastole*, cf. gr. *diastole* — dilatare)

diastólic *adj.* care se referă la diastolă; care se petrece în timpul diastolei. (< fr. *diastolique)*

diatermán *adj., s.n. (fiz.)* (substanță) care lasă să treacă căldura. (< fr. *diathermane)*

diatermíe *s.f. (med.)* metodă de tratament care constă în încălzirea țesuturilor și a organelor corpului cu ajutorul curenților electrici de înaltă frecvență. (< fr. *diathermie*, cf. gr. *dia* — prin, *thermos* — căldură)

diatéză[1] *s.f. (gram.)* fiecare dintre formele verbale care arată raportul dintre acțiune și cel care o săvîrșește. (cf. lat., gr. *diathesis)*

diatéză[2] *s.f. (med.)* stare generală a organismului, care se manifestă prin

leziuni de aceeași natură în diferite părți ale corpului. (< fr. *diathèse*, cf. gr. *diathesis* — dispoziție)
diatomée *s.f. pl. (zool.)* alge monocelulare cu cochilii de silice. (< fr. *diatomées*, cf. gr. *diatomos* — tăiat în două)
diatomít *s.n. (min.)* sediment silicios consolidat, format din depunerea cochiliilor de diatomee; tripoli, kiselgur. (< fr. *diatomite)*
diatón *s.n. (muz.)* interval care separă două tonuri succesive. (< fr. *diaton*, cf. gr. *dia* — între, *tonos* — ton)
diatónic *adj. (muz.)* compus din tonuri și din semitonuri naturale. (cf. fr. *diatonique*, it. *diatonico)*
diatríbă *s.f. (lit.)* disertație critică; *(p. ext.)* scriere, cuvîntare violentă, provocatoare; pamflet. (< fr. *diatribe*, cf. gr. *diatribe* — exercițiu)
dicotiledonát *adj. (bot.; despre plante)* care are două cotiledoane în embrion. ● *(subst., f. pl.)* clasă de plante care are două cotiledoane în embrion. (< fr. *dicotylédoné*, cf. gr. *dis* — de două ori, *kotyledon* — cavitate)
dictá *vb. I. tr.* **1.** a pronunța o frază, un text etc., pentru a fi scrise de cineva. **2.** a impune cu forța; a ordona. ● a îndemna la o acțiune. (< cf. lat. *dictare*, fr. *dicter)*
dictándo *s.n.* scriere cursivă (după dictare). ○ *caiet de dictando* = caiet liniat pentru scriere cu mîna. (< germ. *Diktando*, cf. lat. *dictando)*
dictáre *s.f.* acțiunea de a dicta (**1**) și rezultatul ei. ● lucrare școlară constînd în reproducerea în scris a unui text dictat. (< *dicta)*
dictát *s.n.* act (internațional) prin care un stat, o autoritate etc. impune forțat anumite condiții. (< germ. *Diktat)*
dictatór *s.m.* **1.** conducător de stat cu puteri discreționare. ● *(fig.)* om cu purtări autoritare. **2.** *(ist.)* magistrat suprem în vechea Romă, ales de senat pe termen de șase luni și care era învestit cu putere absolută în vreme de război. (cf. lat. *dictator*, fr. *dictateur)*
dictatoriál *adj.* de dictator; de dictat. (< fr. *dictatorial*)
dictatúră *s.f.* **1.** formă de guvernămînt în care puterea supremă aparține unui dictator; guvernare exercitată de o clasă dominantă, neîngrădită de nici o lege și bazată nemijlocit pe violență. **2.** *(în expr.) dictatura proletariatului* = putere de stat a proletariatului instaurată după victoria revoluției proletare și întemeiată pe alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, rolul conducător deținîndu-l clasa muncitoare în frunte cu partidul marxist-leninist; este principala armă în mîna clasei muncitoare pentru a zdrobi capitaliștii și moșierii înlăturați de la putere, pentru a apăra cuceririle revoluționare împotriva unui atac dinafară și pentru a construi socialismul. **3.** *(ist.)* demnitatea de dictator în vechea Romă; timpul cît un dictator exercita puterea. (< lat. *dictatura*, cf. fr. *dictature)*
dictón *s.n.* expresie proverbială, proverb; zicătoare, maximă. (< fr. *dicton)*
dicționár *s.n.* **1.** lucrare care cuprinde cuvintele unei limbi, aranjate într-o anumită ordine (de obicei alfabetică) și explicate în aceeași limbă sau traduse în altă limbă. **2.** listă alfabetică de termeni (cu explicațiile necesare) aparținînd unei anumite științe, arte etc. (< fr. *dictionnaire*, cf. lat. t. *dictionarium)*
dicțiúne *s.f.* fel de a pronunța sunetele, silabele și cuvintele. ● arta de a pronunța clar și frumos un text (mai ales în teatru). (cf. fr. *diction*, lat. *dictio)*
didáctic *adj.* de învățămînt, relativ la învățămînt. ● destinat instrucției, instruirii. (< fr. *didactique*, cf. gr. *didaktikos)*
didáctică *s.f.* disciplină pedagogică care studiază principiile și metodele de învățămînt. (< fr. *didactique)*
didacticísm *s.n.* folosire exagerată a principiilor și metodelor didactice; tendința de a instrui cu orice preț.
diédru *s.n. (geom.)* figură geometrică formată de două planuri care se intersectează după o dreaptă. ○ *(adj.; în expr.) unghi diedru* = unghi care se formează prin intersectarea a două planuri. (cf. fr. *dièdre*, gr. *dis* — doi, *hedra* — bază)
dielécric *s.n.* mediu rău conducător de electricitate. // *adj.* izolant electric. (< fr. *diélectrique)*
dieréză *s.f. (fon.)* împărțirea unui diftong în cele două elemente silabice componente. (< fr. *diérèse*, cf. gr. *diairesis* — separație)
diesel *s.n. (pron.: dizel; în expr.) motor diesel* = motor cu ardere internă la care combustibilul, injectat în cilindru, se aprinde din cauza temperaturii înalte realizate prin comprimare. (< *Diesel*, n.p.)
diétă[1] *s.f. (med.)* regim alimentar special pe timpul unei boli sau pentru menținerea sănătății; regim. (< fr. *diète*, cf. lat. *diaeta*. gr. *diaita* — regim)
diétă[2] *s.f.* adunare legislativă (în feudalism și în unele state moderne); *(p. ext.)* adunare reprezentativă cu caracter politic. (< fr. *diète*, cf. gr. *diaita* — regim)
dietétic *adj.* privitor la dietă[1]; pe bază de dietă[1]. (< fr. *diététique)*
dietétică *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu regimurile alimentare. (< fr. *diététique)*
diéz *s.m. (muz.)* semn care se pune înaintea unei note pentru a-i ridica valoarea cu un semiton; *(p. ext.)* interval de un semiton cu care se urcă o notă. // *adj. (despre note)* ridicat cu un semiton. (< fr. *dièse*, it. *diesis)*

difamánt *adj. (rar)* care defăimează; defăimător. (< fr. *diffamant*)
diferénd *s.n.* neînțelegere, dezacord; dispută, nepotrivire de păreri. (< fr. *différend*)
diferénță *s.f.* **1.** deosebire, neasemănare, nepotrivire. ● *(log.) diferență specifică* = trăsătură caracteristică a unei noțiuni, care o deosebește de celelalte noțiuni din genul cel mai apropiat. **2.** *(mat.)* număr care arată deosebirea de mărime dintre două valori care se scad una din alta. ● rezultatul unei scăderi. (cf. fr. *différence*, it. *differenza*, lat. *differentia*)
diferențiá[1] *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) deosebi; a (se) stabili deosebiri. (< fr. *différencier*)
diferențiá[2] *vb.* I. *tr. (mat.)* a calcula o diferențială sau o derivată. (< fr. *différencier*)
diferențiál[1] *adj.* **1.** care constituie o deosebire. **2.** care comportă (procedează cu) diferențe. ● *(mat.)* referitor la diferențe care tind către zero; *ecuație diferențială* = ecuație care conține o variabilă, o funcție necunoscută și derivatele acesteia; *calcul diferențial* = capitol al analizei matematice, care se ocupă cu definirea și cu studiul proprietăților și al aplicațiilor derivatelor de diferite ordine, ale funcțiilor de una sau mai multe variabile; *geometrie diferențială* = ramură a geometriei în care se studiază proprietățile figurilor folosind calculul diferențial. (cf. fr. *différentiel*, it. *differenziale*)
diferențiál[2] *s.n.* angrenaj de roți dințate al unui vehicul, care permite ca două roți așezate pe același ax să se poată învârti cu viteze deosebite. (< fr. *différentiel*)
diferențiálă *s.f. (mat.)* **1.** produsul dintre derivata unei funcții și creșterea variabilei ei independente. **2.** suma produselor dintre derivatele parțiale ale unei funcții și creșterile variabilelor ei independente. (cf. fr. *différentielle*)
diferențiére *s.f.* **1.** faptul de a crea o diferență; deosebire; separare. **2.** operație matematică prin care se obține diferențiala unei funcții. (< *diferenția*)
diferí *vb.* IV. *intr.* a se deosebi. (< fr. *différer*, it. *differire*, cf. lat. *differre*)
diferít *adj.* **1.** deosebit, neasemănător, altfel. **2.** *(la pl.; înaintea substantivului pe care îl determină)* fel de fel de..., tot felul de... (cf. fr. *différé*)
dificíl *adj.* **1.** cu dificultăți; anevoios, greu. **2.** *(despre oameni)* năzuros, supărăcios, capricios; susceptibil. (< lat. *difficilis*, cf. fr. *difficile*)
dificultáte *s.f.* **1.** greutate; anevoință. **2.** obstacol, piedică. (cf. fr. *difficulté*, lat. *dificultas*)
difórm *adj.* care nu are forma, figura, proporțiile pe care ar trebui să le aibă; pocit, monstruos; inform. ● *(rar)* fără formă precisă. (< fr. *difforme*, cf. lat. t. *difformis*)
diformitáte *s.f.* viciu de conformație; defect; *(p. ext.)* urîțenie. (cf. fr. *difformité*, lat. *difformitas*)
difractá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) produce fenomenul de difracție. (< fr. *diffracter*)
difracție *s.f. (fiz.)* deviere a unei raze luminoase, a unei unde sonore etc., care străbate un orificiu îngust sau întîlnește muchia unui corp opac. (cf. fr. *diffraction*)
difteríc *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de difterie. O *anghină diferică* = boală contagioasă, manifestată prin formarea unor false membrane în gît, în laringe, în bronhii, pe conjunctivele ochilor și în nări. (< fr. *diphtérique*)
difterie *s.f. (med.)* anghină difterică. (< fr. *diphtérie*, cf. gr. *diphteros* — membrană)
diftină *s.f. (text.)* țesătură de bumbac, cu fața pufoasă. (< fr. *duvetine*)
diftóng *s.m. (lingv.)* emisiune a două timbre vocalice în cadrul unei singure silabe. (cf. fr. *diphtongue*, lat. *diphtongus*, gr. *diphtongos*)
diftongá *vb.* I. *tr.* și *refl. (lingv.)* a (se) transforma în diftong. (cf. fr. *diphtonguer*)
difúz *adj.* răspîndit în mai multe părți, împrăștiat. (cf. fr. *diffus*, it. *diffuso*, lat. *diffusus*)
difuzá *vb.* I. **1.** *tr.* a răspîndi, a împrăștia, a propaga în diferite direcții mai ales unde de lumină, de căldură etc.; *(spec.)* a emite unde sonore prin radio; a transmite o emisiune radiofonică. **2.** *tr.* a vinde, a pune în vînzare (o publicație). **3.** *intr. (cu privire la molecule, particule)* a se răspîndi, a se amesteca (în masa altui corp). (< fr. *diffuser*)
difuzábil *adj.* care se poate difuza. (< *difuza*)
difuzíbil *adj. (despre corpuri)* care poate difuza. (cf. fr. *diffusible*)
difuzibilitáte *s.f.* proprietate pe care o au unele corpuri de a difuza (3). (cf. fr. *diffusibilité*)
difuziúne *s.f.* răspîndire, propagare, împrăștiere în mai multe părți a unor raze luminoase care străbat un mediu translucid sau care întîlnesc o suprafață zgrunțuroasă. ● difuzare de unde radiofonice. ● pătrundere, propagare a moleculelor unui corp în masa altui corp. (< fr. *diffusion*, it. *diffusione*, cf. lat. *diffusio*)
difuzór[1] *s.n.* **1.** dispozitiv folosit în radiofonie, care transformă undele electrice în unde sonore, prin punerea în vibrație a unei membrane plane sau a unui cornet; este folosit în dispozitivele de radiorecepție și în instalațiile de amplificare a sunetului. **2.** parte a unui carburator cu injecție unde se produce pulverizarea combustibilului. **3.** aparat folosit pentru extragerea zahărului din sfeclă, a taninului din stejar etc. (cf. fr. *diffuseur*)

difuzór[2] *s.m.* și *f.* cel care difuzează presa în întreprinderi, în instituții. (< *difuza*)
dig *s.n.* construcție de piatră, de beton etc. care apără rada unui port, drumurile situate pe țărm etc. de acțiunea erozivă a valurilor; stăvilar, zăgaz. (< fr. *digue*)
digerá *vb.* I. *tr.* a efectua procesul de digerare, a mistui (alimente). ● *(fig.)* a înghiți, a suporta (lucruri plictisitoare, greoaie). (< fr. *digérer*, lat. *digerere*)
digerábil *adj.* care se poate digera. (cf. fr. *digérable*)
digéste *s.f. pl. (jur.)* culegere metodică a hotărîrilor celor mai celebri jurisconsulți romani. (cf. lat. *digesta*, fr. *digeste*)
digéstie *s.f. (med.)* transformare a alimentelor în aparatul digestiv, pentru a putea fi asimilate de organism. (cf. fr. *digestion*, lat. *digestio*)
digestív *adj.* de, din digestie. ○ *aparat* (sau *tub*) *digestiv* = totalitatea organelor cu care se face digestia. (cf. fr. *digestif*)
digitál *adj.* al degetelor, de deget. ○ *amprentă digitală* = *(de obicei la pl.)* urme pe care le lasă degetele pe un obiect de care s-au atins. (cf. fr. *digital*, lat. *digitalis*)
digitálă *s.f. (bot.)* plantă veninoasă din care se extrage digitalina; degețel-roșu. (< fr. *digitale*)
digitalínă *s.f.* medicament extras din digitală, care este întrebuințat mai ales în tratamentul unor boli de inimă și ca diuretic. (< fr. *digitaline*)
digitát *adj. (despre frunze)* cu foliolele dispuse ca degetele unei mîini deschise. (după fr. *digité*)
digitáție *s.f. (muz.)* tehnica așezării degetelor pe clapele ori pe coardele unui instrument muzical; *(p. ext.)* deprinderea de a scrie cu degetele la mașina de scris. (cf. fr. *digitation*)
digitígrád *s.n. (zool.; la pl.)* grupă de animale care calcă pe vîrful degetelor; *(la sg.)* animal din această grupă. (< fr. *digitigrades*, cf. lat. *digitus* — deget, *gradi* — a merge)
dignitáte *s.f. (rar)* demnitate. (cf. fr. *dignité*, lat. *dignitas*)
digresiúne *s.f.* abatere de la un anumit subiect principal. (cf. fr. *digression*, lat. *digressio*)
dilatá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** *(fiz.)* a(-și) mări volumul sub acțiunea căldurii. **2.** *(despre o rană, o deschizătură* etc.) a (se) mări, a (se) lărgi. (< fr. *dilater*, cf. lat. *dilatare*)
dilatábil *adj. (despre corpuri)* care poate fi dilatat. (cf. fr. *dilatable*)
dilatatór *adj., s.n. (med.)* (instrument chirurgical) cu care se lărgește o cavitate sau o incizie. (cf. fr. *dilatateur*)
dilatáție *s.f.* mărire a dimensiunilor unui corp (sub acțiunea căldurii); dilatare. (cf. fr. *dilatation*, lat. *dilatatio*)
dilatometríe *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul dilatației corpurilor. (< fr. *dilatométrie*)
dilatométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea dilatației corpurilor. (< fr. *dilatomètre*)
dilatóriu *adj. (jur.)* care cauzează, tinde să cauzeze o întîrziere, o amînare. (cf. fr. *dilatoire*, lat. *dilatorius*)
dilațiúne *s. f. (jur.)* întîrziere, amînare, (cf. fr. *dilation*)
dilémă *s.f. (log.)* raționament care cuprinde două alternative contradictorii și condiționale care duc la aceeași concluzie. ● *(curent)* încurcătură, alternativă. (cf. fr. *dilemme*, it., lat. *dilemma*, gr. *dilemma* < *dis* — de două ori, *lema* — una dintre premisele unui silogism).
diletánt *s.m.* și *f.* amator (pasionat) de artă, de știință, de tehnică; *(peior.)* om superficial, lipsit de pregătire temeinică. (< fr. *dilettante*, cf. it. *dilettante* — care se delectează)
diletantísm *s.n.* faptul de a fi diletant. ● *(peior.)* lipsă de pregătire și de seriozitate într-o activitate; superficialitate. (cf. fr. *dilettantisme*)
diligént *adj.* sîrguitor, silitor. (< lat. *diligens*, cf. fr. *diligent*)
diligénță[1] *s.f.* silință, sîrguință. (< lat. *diligentia*, cf. fr. *diligence*)
diligénță[2] *s.f. (în trecut)* trăsură mare cu cai, folosită la transportul în comun al călătorilor și care mergea mai repede decît trăsurile obișnuite. (< fr. *diligence*)
diluá *vb.* I. *tr.* **1.** a micșora concentrația unei soluții. **2.** *(fig.)* a micșora, a slăbi, a atenua. (cf. fr. *diluer*)
diluánt *s.m.* substanță care diluează. (< fr. *diluant*)
dilúție *s.f. (fiz.)* raportul dintre solvent și cantitatea de soluție în care este diluat. (cf. fr. *dilution*)
diluvián *adj. (geol.)* care ține de diluviu; provenit din diluviu. (< fr. *diluvien*, cf. lat. *diluvium* — potop)
dilúviu *s.n. (geol.)* prima epocă a erei cuaternare, care corespunde timpurilor de întindere maximă a ghețarilor. (< fr., lat. *diluvium* — potop)
dimensioná *vb.* I. *tr. (tehn.)* a stabili prin calcul dimensiunile, mărimile unei construcții, ale unei mașini etc. (< *dimensiune*)
dimensiúne *s.f.* **1.** *(mat.)* întindere care poate fi măsurată. ● *(fiz.)* număr care exprimă legătura dintre o unitate derivată și unitățile fundamentale din care derivă. **2.** mărime, întindere, proporție. (cf. lat. *dimensio*, fr. *dimension*)
diminuá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) micșora, a descrește, a scădea. (< fr. *diminuer*, cf. lat. *diminuere*)
diminuéndo *adv. (muz.)* din ce în ce mai încet, mai slab. (< it. *diminuendo*)
diminutív *s.n. (gram.)* **1.** cuvînt (de obicei derivat printr-un sufix) care exprimă în general o micșorare a sensului noțiunii exprimate de cuvîntul de bază, adăugîndu-i uneori o nuanță afectivă

sau peiorativă; cuvînt care evocă o asemănare cu cuvîntul de bază de la care derivă. **2.** scurtare familiară a unui nume de persoană; nume de persoană format cu un sufix diminutival. // *adj.* derivat cu ajutorul unui sufix diminutival. (cf. fr. *diminutif*, lat. *diminutivus)*

diminutíval *adj. (gram.; în expr.) sufix diminutival* = sufix cu care se formează diminutive. (< *diminutiv)*

dimórf *adj. (biol.; chim.)* care prezintă dimorfism. (< fr. *dimorphe*, cf. gr. *dis* — de două ori, morphe—formă)

dimorfísm *s.n.* **1.** *(chim.)* însușire pe care o au unele substanțe chimice sau unele minerale de a cristaliza în două forme diferite. **2.** *(biol.)* existența la aceeași specie animală sau vegetală a două forme specifice distincte. (cf. fr. *dimorphisme)*

dinám *s.n.* mașină electrică rotativă care generează curent continuu. (< fr. *dynamo* [-électrique])

dinamétru *s.n. (fiz.)* aparat folosit pentru determinarea grosismentului lunetelor. (< fr. *dynamètre)*

dinámic *adj.* **1.** de mișcare, referitor la forțe. **2.** plin de mișcare, de acțiune; activ. ● *(fig.)* energic, întreprinzător. (cf. fr. *dynamique*, it. *dinamico)*

dinámică *s.f.* **1.** ramură a mecanicii care studiază legile mișcării corpurilor și forțele care acționează asupra lor. **2.** procesul de dezvoltare a unor fenomene sub acțiunea anumitor factori. (cf. fr. *dynamique*, gr. *dynamis* — forță)

dinamism *s.n.* **1.** forță vitală, creatoare, bogăție de acțiune. **2.** teorie filozofică idealistă care atribuie mișcarea materiei unor forțe imanente. (cf. fr. *dynamisme)*

dinamită *vb.* I. *tr.* a doborî, a distruge cu dinamită. (< fr. *dynamiter)*

dinamitárd *adj.* de natura dinamitei. ● *(fig.)* distrugător, anarhist. (< fr. *dynamitard)*

dinamítă *s.f. (chim.)* exploziv detonant compus din nitroglicerină încorporată într-o materie poroasă inertă sau explozivă. (< fr. *dynamite*, cf. gr. *dynamis* — forță)

dinamizá *vb.* I. *tr.* a face (mai) dinamic, (mai) energic, (mai) activ (pe cineva). (< fr. *dynamiser)*

dinamitiéră *s.f.* magazie subterană destinată păstrării dinamitei. (< fr. *dynamitière)*

dinamométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea forțelor. (< fr. *dynamomètre*, cf. gr. *dynamis* — putere, *metron* — măsură)

dinástic *adj.* **1.** referitor la, de dinastie. **2.** partizan al dinastiei. (cf. fr. *dynastique*, it. *dinastico*, gr. *dinastikos)*

dinasticísm *s.n.* **1.** concepție reacționară care susține dreptul exclusiv al unei familii domnitoare la conducerea unei monarhii. **2.** devotament față de dinastie. (cf. fr. *dynasticisme)*

dinastíe *s.f.* succesiune de suverani care aparțin aceleiași familii; *(p. ext.)* familie domnitoare. (< fr. *dynastie*, it. *dinastia*, cf. gr. *dynasteia* — dominație)

diná *s.f. (fiz.)* unitate de măsură pentru forță, egală cu forța imprimată de accelerația de un centimetru pe secundă a unui punct material cu masa de un gram. (< fr. *dyne*, cf. gr. *dynamis* — forță)

dinéu *s.n.* masă festivă de seară, cină; *(spec.)* banchet oferit seara. (< fr. *dîner)*

díngo *s.m.* cîine sălbatic din Australia. (< fr. *dingo)*

dinotérium *s.m. (pal.)* mamifer fosil din genul elefantului, de o mărime uriașă, avînd doi fildeși îndoiți la falca de jos și mai multe măsele. (< fr. *dinothérium)*

dinozáur *s.m. (pal.)* reptilă uriașă din ordinul fosil al dinozaurienilor. (după fr. *dinosaurien*, cf. gr. *deinos* — groaznic, *sauros* — șopîrlă)

dinozaurián *s.m. (la pl.)* ordin de reptile fosile uriașe, care trăiau în era secundară și se țineau mai mult pe picioarele dinapoi, sprijinindu-se pe o coadă puternică. ● animal din acest ordin; dinozaur. (< fr. *dinosauriens)*

diódă *s.f.* tub electronic format din doi electrozi, dintre care unul este incandescent în timpul funcționării. (< fr. *diode)*

dióic *adj. (despre plante unisexuate*; op. m o n o i c) care are organele sexuale situate pe indivizi deosebiți. (< fr. *dioïque*, cf. gr. *dis* — de două ori, *oikia* — casă)

dionisiác *adj.* **1.** referitor la cultul zeului Dionisos; bahic. **2.** *(fil.*; op. a p o l i n i c) termen inventat de Nietzsche și însemnînd o atitudine energică, pasionată. (cf. fr. *dionysiaque*, *Dionysos*, n.p.)

dionisiáce *s.f. pl. (în Grecia antică)* serbări în cinstea zeului Dionisos. v. b a c a n a l ă. (cf. gr. *dionysiakos*, lat. *dionysiacus)*

dióptric *adj.* referitor la legile refracției; care are la bază aceste legi. (< fr. *dioptrique)*

dióptrică *s.f.* parte a opticii care studiază refracția luminii. (< fr. *dioptrique*, cf. gr. *dioptrikos* < *dioran* — a vedea peste)

dioptríe *s.f. (fiz.)* unitate care se folosește la măsurarea refracției lentilelor și a ochiului. (cf. fr. *dioptrie*, gr. *dioptreia* < *dioptron* — oglindă)

diorámă *s.f.* tablou de mari dimensiuni sau ansamblu de pînze pictate, care, prin iluminări variate, dau impresia unui peisaj real. (< fr. *diorama*, cf. gr. *dia* — prin, *orama* — vedere)

diorít *s.n. (geol.)* rocă eruptivă cristalină, alcătuită din feldspați plagioclazi și amfiboli. (< fr. *diorite)*

dipetál *adj. (bot.*; *despre corole)* care are două petale. (cf. fr. *dipétale)*

diplegie *s.f. (med.)* paralizie bilaterală a membrelor. (< fr. *diplégie*, cf. gr. *dis* — de două ori, *plesein* — a lovi)
diplomát[1] *adj., s.m. și f.* (cel) care deține un titlu pe bază de diplomă. (cf. fr. *diplômé*)
diplomát[2] *s.m. și f.* persoană care lucrează în diplomație, care deține o funcție în diplomație. // *adj.* **1.** care face parte din corpul diplomatic. **2.** care știe să profite de anumite situații, pentru a-și realiza scopul. ● *(fam.; peior.)* dibaci, șiret, viclean. (< fr. *diplomate)*
diplomátic *adj.* **1.** referitor la diplomație. de diplomat. ○ *corp diplomatic* = totalitatea ambasadorilor, miniștrilor și reprezentanților străini care se află în capitala unui stat. **2.** abil, calculat. (cf. fr. *diplomatique*, it. *diplomatico)*
diplomátică[1] *s.f.* știință care se ocupă cu cercetarea vechilor diplome, cărți și alte documente oficiale. (< fr. *diplomatique)*
diplomátică[2] *s.f. (rar)* diplomație. (< germ. *Diplomatik)*
diplomație *s.f.* **1.** activitate care asigură legăturile mutuale și realizarea intereselor reciproce dintre statele suverane. ● carieră, funcție de diplomat. ● totalitatea diplomaților. **2.** *(peior.)* abilitate, dibăcie, pricepere (în purtări etc.). (cf. fr. *diplomatie*, it. *diplomazia)*
díplomă *s.f.* **1.** act prin care o instituție de învățământ, un corp, un ordin onorific etc. conferă un titlu, un grad etc. ● act care se eliberează unui premiat, unui concurent (la o întrecere sportivă, la o expoziție etc.). **2.** *(ist.)* act de înnobilare, de acordare de privilegii; hrisov. ● cartă regală, bulă pontificală, titlu, document. (cf. fr. *diplôme*, it., lat., gr. *diploma)*
diplopíe *s.f. (med.)* vedere dublă cauzată de paralizia mușchilor ochilor. (< fr. *diplopie*, cf. gr. *diplus* — dublu, *ops* — vedere)
dipód *adj. (metr.; despre versuri)* alcătuit din două picioare. (< fr. *dipode*, cf. gr. *dis* — doi, *pus* — picior)
dipól *s.m.* fiecare dintr-o pereche de mici poli electrici, egali și de nume contrare, foarte apropiați unul de altul. (cf. germ. *Dipol*, fr. *dipôle)*
dipsomán *s.m. și f. (med.)* suferind de dipsomanie. (< fr. *dipsomane)*
dipsomanie *s.f. (med.)* stare bolnăvicioasă caracterizată prin nevoia irezistibilă de a bea (în special băuturi alcoolice). (< fr. *dipsomanie*, cf. gr. *dipsa* — sete, *manie* — nebunie)
diptér *s.n. (zool.)* insectă din ordinul dipterelor. ● *(la pl.)* ordin de insecte cu două aripi și cu aparatul bucal adaptat pentru supt. (< fr. *diptère*, cf. gr. *dis* — doi, *pteron* — aripă)
dirécт *adj.* **1.** care duce de-a dreptul la țintă, drept, fără ocoluri. **2.** imediat, nemijlocit, lipsit de intermediar. **3.** *(gram.; despre complement)* care este legat de verb nemijlocit, indicînd asupra cui trece nemijlocit acțiunea verbului respectiv sau indicînd rezultatul unei acțiuni. ● *(despre construcții lexicale)* în care cuvintele sînt așezate în ordinea lor normală sau logică. ● *(despre stil)* care relatează cuvintele așa cum au fost spuse. ○ *întrebare directă* = întrebare care se face printr-o propoziție principală sau independentă. // *adv.* fără înconjur, de-a dreptul, drept. (cf. fr. *direct*, lat. *directus)*
dirécтă *s.f.* lovitură de box aplicată prin întinderea mîinii înainte. (cf. fr. *direct)*
directívă *s.f. (mai ales la pl.)* instrucțiuni, norme de lucru (date către un organ în subordine). ● indicații generale de conduită; instrucțiuni în vederea realizării unei acțiuni. (< fr. *directive)*
directór[1] *adj.* care reglează, dirijează, care arată direcția. ○ *(mil.) plan director* = hartă la scară mică care servește la pregătirea operațiilor militare. ● *(fig.)* care arată linia de conduită care trebuie urmată, care dirijează activitatea într-un anumit domeniu. (cf. fr. *directeur*, lat. *director)*
directór[2] *s.m. și f.* conducător al unei întreprinderi, al unei instituții, al unei direcții de minister etc. (cf. fr. *directeur)*
directorát *s.n.* **1.** funcția de director și durata cît ea este deținută de cineva; local unde funcționează o direcție. **2.** *(ist.)* consiliu de cinci persoane care a guvernat Franța între 1795 și 1799. (< fr. *directorat)*
directoriál *adj.* de director, al directorului. (cf. fr. *directorial)*
dirécție *s.f.* **I.** orientare în spațiu a unei persoane sau a unui obiect față de altceva; loc către care se îndreaptă cineva sau ceva; sens al unei mișcări, al unei poziții etc. **II. 1.** conducere, dirijare (a unei instituții, a unei întreprinderi etc.). **2.** funcție de director; *(p. ext.)* durată cît o persoană îndeplinește această funcție. **3.** organ care conduce o întreprindere, o instituție etc. ● diviziune în cadrul unui minister, al unei mari instituții etc., care se ocupă de o anumită ramură de activitate. **4.** birou, local unde funcționează o direcție. **III.** *(tehn.)* totalitatea pieselor, sistemul cu care se dirijează un vehicul. (cf. fr. *direction*, lat. *directio)*
dirigénție *s.f.* conducere, supraveghere a unei clase, dată în seama unui profesor. (< fr. *dirigent)*
dirigínte *s.m. și f.* **1.** cel care deține dirigenția unei clase. **2.** șef de oficiu poștal. (< fr. *dirigeant)*
dirijá *vb.* IV. *tr.* a conduce, a dirija. (cf. lat., it. *dirigere)*
dirijá *vb.* I. *tr.* a conduce (mai ales o orchestră, un cor); a dirigui, a îndruma. (< fr. *diriger)*

dirijábil *s.n.* balon cilindric sau oval, care are organe de propulsie și de mișcare în orice direcție. (cf. fr. *dirigeable)*

dirijór *s.m.* și *f.* persoană care conduce o orchestră sau un cor. (< *dirija)*

disamără *s.f. (bot.)* fruct uscat format din două samare unite (< fr. *disamare)*

disc *s.n.* **1.** *(sport)* obiect rotund și plat pentru proba atletică de aruncare la distanță. ● obiect rotund și plat. ● placă de patefon. **2.** *(astr.)* suprafața aparentă a soarelui sau a lunii, văzută de un observator de pe pământ. **3.** *(med.; în expr.) disc intervertebral* = țesut fibros așezat între două vertebre, având forma de disc cu un nucleu bulbos; *hernie de disc* = hernia discului intervertebral. (cf. fr. *disque*, it. *disco*, lat. *discus*, gr. *diskos)*

discernământ *s.n.* judecată, rațiune, facultatea de a discerne, de a judeca. (cf. fr. *discernement)*

discérne *vb.* III. *tr.* a judeca, a raționa pătrunzător, a pătrunde limpede. (< fr. *discerner*, it., lat. *discernere)*

disciplină *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) obișnui cu disciplina, cu ordinea. (cf. fr. *discipline*, it. lat. *disciplinare)*

disciplinár *adj.* potrivit disciplinei, de disciplină. ○ *pedeapsă disciplinară* = pedeapsă aplicată (cuiva) pentru încălcarea unor reguli de disciplină. (cf. fr. *disciplinaire*, it. *disciplinare)*

disciplínă *s.f.* **1.** totalitatea regulilor de conduită care asigură menținerea bunelor obiceiuri într-o colectivitate. ● supunere liber consimțită a membrilor unei colectivități față de dispozițiile date de conducere etc. **2.** spirit de ordine, deprindere cu o ordine strictă. **3.** ramură, parte a unei științe; studiu; știință. (< fr. *discipline*, it., lat. *disciplina)*

discípol *s.m.* învățăcel, elev (al unui maestru). ● continuator, urmaș al unei doctrine, al unei învățături. (cf. lat. *discipulus*. fr. *disciple)*

discoból *s.m. (la vechii greci)* aruncător cu discul. (< lat. *discobolus*. gr. *diskobolos* < *diskos* — disc, *boli* — aruncare)

discontinuitáte *s.f.* lipsă de continuitate; întrerupere. ● *(mat.)* proprietate a unei funcții de a sări de la o valoare la alta, fără a trece prin valorile intermediare. (cf. fr. *discontinuité)*

discontínuu *adj.* lipsit de continuitate; necontinuu, cu întreruperi. (cf. fr. *discontinu*, lat. sc. *discontinuus)*

discordá *vb.* I. **1.** *intr.* a nu concorda, a nu se potrivi. **2.** *tr.* a relaxa, a destinde. (< fr. *discorder*, it., lat. *discordare)*

discordánt *adj.* care distonează, nepotrivit, strident. ○ *(geol.) straturi discordante* = straturi a căror înclinare se deosebește de înclinarea stratului peste care sînt depuse. (< fr. *discordant)*

discordánță *s.f.* nepotrivire. dezacord. ● *(geol.)* dispoziție neparalelă a unor straturi noi față de altele mai vechi. (cf. fr. *discordance*, it. *discordanza)*

discordát *adj.* **1.** *(despre instrumente muzicale cu coarde)* dezacordat, neacordat. ● *(despre arcuri)* neîntins, neîncordat; destins. **2.** *(fig.; rar, despre oameni)* indispus, posomorît. (< *discorda)*

discórdie *s.f.* dezbinare, neunire, neînțelegere, dezacord; *(p. ext.)* vrajbă, ceartă. ○ *mărul discordiei* = subiect de ceartă. (< lat., it. *discordia*, cf. fr. *discorde)*

discotécă *s.f.* colecție de discuri; *(p. ext.)* mobilă pentru păstrarea discurilor. (< fr. *discothèque*, cf. fr. *disque* — disc, gr. *thekе* — dulap)

discrédit *s.n.* pierdere, micșorare a creditului, a încrederii de care se bucură cineva. (< fr. *discrédit*, it. *discredito)*

discreditá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face ca cineva să-și piardă (sau a-și pierde) încrederea, creditul altora, a (-și) strica reputația.

discrepánță *s.f.* nepotrivire, dezacord. (< it. *discrepanza*, cf. lat. *discrepantia)*

discrét *adj.* **1.** care poate păstra un secret, o taină. ● rezervat, reținut (în purtări, în vorbe). **2.** *(fig.)* greu, puțin perceptibil. // *adv.* fără să atragă atenția. (< fr. *discret*, it. *discreto*, cf. lat. *discretus* — separat)

discréție *s.f.* **1.** însușirea de a fi discret, secret. ○ *(expr.) a păstra discreție* = a nu divulga o taină încredințată. ● rezervă, cumpătare, reținere (în purtări, în vorbe). **2.** *(în expr.) la discreție* = din belșug; *a fi la discreția* (cuiva) = a fi la cheremul, la dispoziția (cuiva). (cf. fr. *discrétion*, it. *discrezione*, lat. *discretio* — discernământ, alegere)

discreționár *adj. (jur.; mai ales în expr.) puteri discreționare* = puteri date unei autorități, în statele capitaliste, de a lua măsurile pe care le socotește necesare în anumite împrejurări și în afara legii. (< fr. *discrétionnaire)*

discriminăre *s.f.* deosebire, discernere, distingere. ○ *discriminare rasială* = supunerea cetățenilor de o anumită rasă unor persecuții. (după fr. *discrimination*, lat. *discriminatio* — separare)

discriminatóriu *adj.* care face sau creează discriminări. (cf. lat. *discriminator)*

disculpá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) dezvinovăți. (< fr. *disculper)*

discúrs *s.n.* vorbire, cuvîntare publică asupra unui subiect (de natură politică); cuvîntare. (cf. lat. *discursus*, fr. *discours)*

discursív *adj.* care trece de la o idee la alta prin raționament. ● care ține de o controversă, de o discuție. ● *(despre memorie)* care se dispersează, se împrăștie. (< fr. *discursif)*

discursivitáte *s.f.* caracter discursiv al unei idei. ● *(rar)* întindere, extin-

dere exagerată (în vorbire, în stil). (< *discursiv*)
discutá *vb.* I. *tr.* și *intr.* **1.** a vorbi, a dezbate (asupra unei chestiuni etc.); a conversa; a analiza. **2.** a vorbi în contradictoriu cu cineva. (< fr. *discuter*, cf. lat. *discutere*)
discutábil *adj.* care se (mai) poate discuta; contestabil, îndoielnic. (cf. fr. *discutable*)
discúție *s.f.* **1.** convorbire, conversație, schimb de păreri. ● contrazicere; ceartă. **2.** *(la pl.)* schimb de păreri, discutare asupra unei anumite chestiuni; dezbateri. (cf. fr. *discussion*, lat. *discussio* — examen)
disecá *vb.* I. *tr.* **1.** a tăia, a împărți metodic părțile unui organism pentru a le studia structura sau vătămăturile cauzate de o boală. **2.** *(fig.)* a analiza minuțios, a cerceta atent. (< fr. *disséquer*, cf. lat. *dissecare*)
disécție *s.f.* disecare; cercetare asupra organelor disecate. (cf. fr. *dissection*, lat. *dissectio*)
diseminăre *s.f.* *(rar)* răspîndire, împrăștiere: *(spec.)* împrăștiere pe pămînt a semințelor ajunse la maturitate. ● modul de repartizare a mineralelor într-un zăcămînt. (după fr. *disséminer*, lat. *disseminare*)
disensiúne *s.f.* discordie, neînțelegere, ceartă (cauzată de nepotrivirea unor interese, a unor opinii etc.); dezacord. (cf. fr. *dissension*, lat. *dissensio*)
disertá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a ține o disertație. (< fr. *disserter*, cf. lat. *dissertare*)
disertáție *s.f.* expunere științifică (scrisă sau orală) care tratează o problemă; expunere asupra unei chestiuni, asupra unei opere etc. în care se dezvoltă o idee filozofică sau morală. ● lucrare prezentată de cineva în vederea obținerii unui grad științific. ● temă dezvoltată de un elev sau de un student asupra unui subiect dat. (cf. fr. *dissertation*, lat. *dissertatio*)
disidént *s.m.* persoană ale cărei păreri, opinii sînt deosebite de acelea ale majorității. (cf. fr. *dissident*, lat. *dissidens*)
disidénță *s.f.* deosebire de opinii (față de o majoritate); sciziune, schismă, dezacord. ● grup de persoane care susțin o părere diferită de aceea a majorității; sciziune care ia naștere în urma unei astfel de deosebiri. (cf. fr. *dissidence*, lat. *dissidentia*)
disimetríe *s.f.* lipsă de simetrie; asimetrie. (< fr. *dissimétrie*)
disimiliá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(lingv.; despre sunete)* a (se) modifica, a dispărea datorită influenței unui alt sunet identic sau asemănător. (< fr. *dissimiler*)
disimilăre *s.f.* *(lingv.)* disimilație. (< *disimila*)
disimilăție *s.f.* *(lingv.)* transformare fonetică care are ca efect modificarea sau dispariția unui sunet dintr-un cuvînt sub influența unui alt sunet identic sau asemănător, din același cuvînt. (cf. fr. *dissimilation*)
disimulá *vb.* I. *tr.* a ascunde, a masca adevărata față a lucrurilor; a camufla. (fr. *dissimuler*, it., lat. *dissimulare*)
disjunctív *adj.* care desparte, separă; care deosebește; *(gram.)* care marchează o opoziție între idei, unind totuși cuvintele între ele. ○ *(gram.)* *propoziție disjunctivă* (și *subst.*, *f.*) = propoziție care exprimă acțiuni și stări opuse sau contradictorii față de acelea din alte propoziții; *conjunctie disjunctivă* = conjuncție care introduce propoziții sau părți de propoziții disjunctive; *(log.)* *judecată disjunctivă* = judecată în care se admit cu privire la același subiect note care se exclud între ele. (< lat. *disjunctivus*, cf. fr. *disjonctif*)
disjunctór *s.n.* *(electr.)* dispozitiv care întrerupe automat circuitul electric, conform cerințelor unei funcționări corecte. (cf. fr. *disjoncteur*)
disjúnge *vb.* III. *tr.* *(jur.)* a despărți două pricini sau a despărți o pricină în două pentru a le judeca separat. ● a separa (două chestiuni etc.). (< lat. *disjungere*)
dislocá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) urni, a (se) mișca din loc, a (se) strămuta. ● a scoate sau a face să iasă din încheieturi, a (se) dezarticula, a (se) luxa. ● *(mil.)* a (se) mișca, (a se) porni dintr-un anumit loc. ● *refl.* *(geol.; despre terenuri)* a se deplasa. (< fr. *disloquer*)
disocía *vb.* I. *tr.* *(fiz.)* a descompune o moleculă în atomi sau în grupuri de atomi. ● *(fig.)* a despărți, a separa. (< fr. *dissocier*, cf. lat. *dissociare*)
disociatív *adj.* care disociază, care descompune. (< *disocia*)
disociáție *s.f.* **1.** *(fiz.)* descompunere a moleculelor în atomi sau în grupuri de atomi; disociere. **2.** facultatea de separare, de despărțire în anumite fenomene, chestiuni etc. (cf. fr. *dissociation*, lat. *dissociatio*)
disonánt *adj.* neplăcut la ureche, care produce disonanță. (< fr. *dissonant*)
disonánță *s.f.* *(muz.)* împerechere de sunete sau de note muzicale care impresionează neplăcut urechea. ● *(gram.)* întîlnire neplăcută a auzului între silabe sau cuvinte; cacofonie. ● *(rar)* stridență; dezacord. (cf. fr. *dissonance*, lat. *dissonantia*)
disparát *adj.* lipsit de legătură, de simetrie, de armonie; răzleț. (< fr. *disparate*, cf. lat. *disparatus* — inegal)
disparént *adj.* pe cale de dispariție. (< *dispărea*, după *aparent*)
dispariție *s.f.* faptul de a dispărea; pieire, stingere; moarte. ○ *(expr.)* *a fi pe cale de dispariție* = a dispărea încetul cu încetul. (cf. fr. *disparition*)
dispăreá *vb.* II. *intr.* **1.** a nu se mai vedea, a ieși din cîmpul vizual. ● a

se pierde, a pieri. **2.** a-şi înceta existenţa, a se stinge. **3.** a muri, a deceda. (cf. lat. *disparere*, it. *disparire*, fr. *disparaître)*

dispécer *s.m. (tehn.)* funcţionar sau tehnician într-o întreprindere, care urmăreşte mersul producţiei; tehnician care supraveghează mersul trenurilor pe o porţiune anumită a liniei. (< engl. *dispatcher)*

dispensá *vb.* I. **1.** *refl.* a se lipsi (de ceva, de cineva), a renunţa la... **2.** *tr.* a scuti pe (cineva) de o însărcinare, de o obligaţie etc. (< fr. *dispenser*, it., lat. *dispensare)*

dispensár *s.n.* instituţie sanitară unde se dau consultaţii medicale gratuite; *(p. ext.)* local unde este instalată o astfel de instituţie. (< fr. *dispensaire)*

dispensatór *adj. (rar)* care distribuie, care dă fiecăruia partea sa. (cf. fr. *dispensateur*, it. *dispensatore*, lat. *dispensator)*

dispensarizáre *s.f.* metodă de asistenţă medicală a populaţiei, constînd în aplicarea celor mai indicate măsuri curativo-profilactice şi în îmbinarea acestora cu o muncă continuă, sistematică, de educaţie sanitară a bolnavului. (< *dispensar)*

dispénsă *s.f.* scutire (de o obligaţie); exceptare, excepţie de la o regulă. ● permisiunea de a face un lucru interzis în mod normal de o lege. (< fr. *dispense*, it. *dispensa)*

dispepsíe *s.f. (med.)* digestie grea şi dureroasă. (< fr. *dyspepsie*, cf. lat. *dyspepsia*, gr. *dys* — greu, *pepsis* — digestie)

dispéptic *adj., s.m.* şi *f.* (suferind) de dispepsie. (< fr. *dyspeptique)*

dispérs *adj. (chim.; în expr.) sistem dispers* = amestec eterogen de mai multe substanţe, dintre care cel puţin una se găseşte sub formă de particule foarte fine. (< lat. *dispersus)*

dispersá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) împrăştia, a (se) răspîndi (în toate părţile). ● a împrăştia organizat populaţia, instituţiile etc. în timp de război, pentru a nu constitui obiective vizibile. (< fr. *disperser)*

dispersát *adj.* împrăştiat, risipit. ○ *atenţie dispersată* = atenţie distributivă: lipsă de concentrare, neatenţie. (< *dispersa)*

dispérsie *s.f.* împrăştiere, răspîndire. ● *(fiz.)* descompunere în spectru a unei radiaţii de lumină compuse, care trece printr-o prismă de sticlă. (cf. fr. *dispersion*, it. *dispersione*, lat. *dispersio)*

dispersív *adj.* care permite dispersia. (< fr. *dispersif)*

displăceá *vb.* II. *intr.* a nu plăcea, a fi neplăcut. (< it. *dispiacere*, după *plăcea)*

dispnée *s.f. (med.)* respiraţie grea cauzată de unele boli ale inimii sau ale sistemului nervos. (< fr. *dyspnée*, cf. gr. *dys* — rău, *pnein* — a respira)

disponíbil *adj.* de care se poate dispune. ● care nu este ocupat; liber; ○ *(expr.) a pune în cadrul disponibil* = a pune în disponibilitate. /; *s.n.* sumă de bani rămasă nefolosită, care este la dispoziţia cuiva. (cf. fr. *disponible*, it. *disponibile*, lat. *disponibilis)*

disponibilitáte *s.f.* lucru de care se poate dispune; rezervă. ● *(mil.)* situaţie a unui militar care a fost lăsat la vatră, dar care poate fi chemat în orice moment sub drapel. ○ *(expr.) a pune în disponibilitate* = a concedia dintr-o funcţie, dintr-un post, (mai ales) a scoate din armată. (cf. fr. *disponibilité)*

dispozitív *s.n.* **1.** *(tehn.)* ansamblu de piese care îndeplineşte o anumită funcţie într-un sistem tehnic. **2.** *(mil.)* dispoziţia pe teren a unor trupe pentru luptă, pentru o operaţie militară. (<fr. *dispositif*, it. *dispositivo)*

dispoziţie *s.f.* **1.** prevedere (a unei legi, a unui regulament etc.); hotărîre, ordin. ○ *organ de dispoziţie* = organ care hotărăşte; *la dispoziţie* = la îndemînă. **2.** aşezare, orînduire, orînduială; alcătuire potrivit unui anumit plan. ● *(lit.)* ordonare a părţilor unui discurs, ale unei compoziţii etc. **3.** stare sufletească. (cf. fr. *disposition*, it. *disposizione*, lat. *dispositio)*

dispropórţie *s.f.* lipsă de proporţie; nepotrivire între diferitele elemente ale unui tot. (cf. fr. *disproportion)*

disproporţionát *adj.* lipsit de proporţie. (cf. fr. *disproportionné)*

disprósiu *s.n. (chim.)* element trivalent din familia pămînturilor rare. (< fr. *dysprosium)*

dispúne *vb.* III. **1.** *tr.* a hotărî, a decide; a ordona. **2.** *intr.* a avea liber, la dispoziţie. **3.** *intr. (sport)* a învinge într-o competiţie. **4.** *tr.* a aşeza, a dispune într-o anumită ordine. **5.** *refl.* a căpăta bună dispoziţie, a se înveseli. (după fr. *disposer*, it., lat. *disponere)*

disputá *vb.* I. *tr.* **1.** a fi în luptă, a lupta pentru ceva, a rivaliza. ● *intr.* a susţine o dispută. ● *refl. (despre competiţii sportive)* a avea loc, a se desfăşura. **2.** a contesta (cuiva) un drept; o situaţie. (< fr. *disputer*, it., lat. *disputare)*

dispútă *s.f.* **1.** dezbatere, discuţie aprinsă, controversă (cu privire la un subiect, la o temă); *(p. ext.)* diferend, ceartă. **2.** *(sport)* competiţie, întrecere. (< fr. *dispute*, it. *disputa)*

distánt *adj.* rece, rezervat, necomunicativ, bătos. (< fr. *distant)*

distanţá *vb.* I. **1.** *tr.* a lăsa anumite distanţe între obiecte sau fiinţe; a rări. **2.** *refl.* a întrece, a depăşi; a se depărta, a lăsa în urmă. ● *(fig.)* a se deosebi (de cineva) ca valoare. (< fr. *distancer*, it. *distanzare)*

distánţă *s.f.* **1.** spaţiu, interval care există, se întinde între două lucruri, între două locuri etc. **2.** depărtare. **3.** interval de timp. **4.** *(fig.)* diferenţă de rang,

de situație între două persoane. (< fr. *distance*, it. *distanza*, cf. lat. *distantia)*

distanțiér *s.n. (tehn.)* **1.** compas măsurător. **2.** piesă care menține o anumită distanță între două părți ale unei mașini. (< *distanță)*

distih *s.n. (metr.)* reunire de două versuri de structură deosebită (în metrica greco-latină un hexametru și un pentametru) care formează un sens complet (alcătuind o strofă). (< lat. *distichon*, gr. *distichos* — care are două versuri)

distilá *vb.* I. *tr. (chim.)* a transforma în vapori un lichid și a-l condensa după aceea, pentru a separa astfel din el corpurile nevolatile pe care le conține. (< fr. *distiller*, it., lat. *distillare)*

distilát *adj.* care a fost supus distilării. ● *(subst., n.)* produs obținut prin distilare. (< *distila)*

distilatór[1] *s.n. (tehn.)* aparat de distilat. (cf. fr. *distillateur)*

distilatór[2] *s.m.* și *f.* persoană care distilează. (cf. fr. *distillateur)*

distilerie *s.f.* instalație industrială pentru distilare. v. r a f i n ă r i e. (cf. fr. *distillerie*, it. *distilleria)*

distinct *adj.* **1.** separat, deosebit, diferit de altceva. **2.** clar, deslușit. (< fr. *distinct*, cf. lat. *distinctus)*

distinctiv *adj.* care distinge; deosebitor, caracteristic. (< fr. *distinctif)*

distincție *s.f.* **1.** deosebire, diferență (în raport cu ceva). **2.** finețe; strălucire, noblețe; eleganță în ținută, în purtări. **3.** semn de deosebită prețuire, stimă acordată cuiva; *(p. ext.)* semn onorific cu care se recompensează un merit. (cf. fr. *distinction*, lat. *distinctio)*

distinge *vb.* III. **1.** *tr.* a deosebi un lucru de altul. ● a vedea lămurit, a desluși, a observa. **2.** *refl.* a ieși din comun, a se remarca, a se evidenția. **3.** *tr.* a acorda cuiva o distincție, un premiu. (< fr. *distinguer*, it., lat. *distinguere)*

distins *adj.* remarcabil, deosebit, eminent; elegant, grațios, strălucitor (în purtări, în ținută). (< *distinge)*

distóm *s.m. (zool.)* vierme parazit de formă plată, care se localizează în ficatul ierbivorelor. (< fr. *distome*, cf. gr. *distomos* — cu gură dublă)

distomatóză *s.f. (vet.)* boală a animalelor ierbivore cauzată de prezența distomilor în ficat. (< fr. *distomatose)*

distoná *vb.* I. *intr.* a fi neconcordant, în neconcordanță, în dezacord, a nu se potrivi. (< germ. *distonieren)*

distonie *s.f. (med.)* orice anomalie în funcționarea organismului sau a vreunui organ. (< fr. *dystonie*, cf. gr. *dys* — doi, *tonos* — tensiune)

distorsiúne *s.f.* **1.** *(fiz.)* aberație a unei imagini sau a unei oscilații de la forma inițială. **2.** răsucire, torsiune a unei părți a corpului. (cf. fr. *distorsion*, lat. *distorsio)*

distrá *vb.* I. *tr.* a îndepărta atenția cuiva de la ceva care îl obosește sau îl obsedează. ● *tr.* și *refl.* a petrece, a (se) destinde, a (se) amuza. (< fr. *distraire)*

distractiv *adj.* plăcut, amuzant. (< *distracție)*

distracție *s.f.* **1.** ceea ce amuză, destrează; petrecere, amuzament. **2.** neatenție. (cf. fr. *distraction*, lat. *distractio)*

distráge *vb.* III. *tr.* a abate gîndul, atenția cuiva de la ceva care îl preocupă, îl obsedează etc. (< fr. *distraire*, lat. *distrahere*, după *trage)*

distrát *adj.* cu gîndul aiurea; neatent. (< *distra)*

distribuí *vb.* IV. *tr.* a împărți la mai multe persoane; a repartiza în mai multe locuri. (< fr. *distribuer*, cf. lat. *distribuere)*

distribuitór[1] *s.n. (tehn.)* aparat aplicat la o mașină pentru a asigura distribuirea forței motrice, împrăștierea uniformă a unui material de lucru, a unor semințe sau chimicale etc. (cf. fr. *distributeur)*

distribuitór[2] *s.m.* și *f.* persoană care distribuie (mărfuri, alimente, materiale etc.). (< *distribui)*

distributiv *adj. (în expr.) numeral distributiv* = numeral care indică repartizarea unor obiecte sau a unor ființe; *atenție distributivă* = atenție care se poate îndrepta în mai multe părți deodată: atenție dispersată. (cf. fr. *distributif*, lat. *distributivus)*

distribúție *s.f.* **1.** distribuire, repartizare, împărțire. ● felul cum sînt repartizate rolurile unei piese, unui film etc.; *(p. ext.)* totalitatea actorilor dintr-o piesă de teatru. **2.** *(tehn.)* totalitatea organelor unei mașini, care comandă automat diferite faze de funcționare ale acesteia. (cf. fr. *distribution*, lat. *distributio)*

district *s.n.* subdiviziune teritorial-administrativă în anumite țări; ținut. (< fr. *district)*

distrófic *adj.* de distrofie, privitor la distrofie; *(subst.)* suferind de distrofie. (< fr. *dystrophique)*

distrofie *s.f. (med.)* stare patologică constînd în dezorganizarea nutriției țesuturilor sau a organelor. (< fr. *dystrophie*, cf. gr. *dys* — greu, *trophe* — hrană)

distructiv *adj.* distrugător, nimicitor. (< fr. *destructif*, după *distruge)*

distrugátor *s.n. (mar.)* navă ușoară de luptă, de mare viteză, înarmată cu tunuri, torpile etc. și folosită mai ales pentru protecția navelor mari, a convoaielor și la vînătoarea de submarine. (după fr. *destructeur)*

distrúge *vb.* III. *tr.* a face să nu mai existe; a nimici. (< it. *distruggere)*

disurie *s.f. (med.)* greutate la urinare. (< fr. *dysurie*, cf. gr. *dys* — greu, *uron* — urină)

ditirámb *s.m. (la greci și la romani)* poem liric dedicat zeului Bachus; *(p.*

ext.) poem liric entuziast. ● *(fig.)* elogiu exagerat adus unei persoane. (< lat. *dithyrambus*, gr. *dithyrambos)*

ditirámbic *adj. (despre stil, vorbire* etc.) exagerat laudativ; elogios, entuziast. (< lat. *dithyrambicus)*

diurétic *adj., s.n. (med.)* (substanță) care activează secreția urinară. (< fr. *diurétique)*

diurézǎ *s.f. (med.)* activare a secreției urinare. (< fr. *diurèse)*

diúrn *adj.* care se petrece în timp de o zi. ○ *(astr.) mișcare diurnă* = mișcare aparentă a aștrilor care are loc în 24 de ore. ● care se face în timpul zilei, de zi. (< fr. *diurne*, it. *diurno*, lat. *diurnus)*

diúrnă *s.f.* sumă acordată unui salariat care pleacă în deplasare, pentru acoperirea cheltuielilor făcute. ● plata unui angajat cu ziua. (< lat. *diurna)*

diurníst *s.m.* și *f.* funcționar plătit cu ziua. (< *diurnă)*

div *adj. (rar)* divin. (< lat. *divus*, cf. fr. *dive)*

divagá *vb.* I. *intr.* a se îndepărta de la un subiect, de la o temă; *(p. ext.)* a rătăci, a vorbi aiurea. (< fr. *divaguer*, cf. lat. *divagari)*

divagáție *s.f.* îndepărtare de la o temă. de la un subiect etc.; digresiune, divagare. (cf. fr. *divagation*, it. *divagazione)*

dívă *s.f. (înv.)* cîntăreață de operă cu renume, artistă de cinematograf renumită; *(peior.)* femeie care dorește să fie admirată, care frapează. (< it., fr. *diva)*

divergént *adj.* **1.** *(despre linii, raze* etc.) care, pornind dintr-un punct, se depărtează în direcții diferite. ○ *(fiz.) lentilă divergentă* = lentilă care împrăștie razele incidente, paralele. ● *(mat.; despre o serie)* ai cărei termeni nu au o sumă determinată. **2.** *(fig.; despre păreri, concepții)* deosebit, în contradicție, contradictoriu. (< fr. *divergent)*

divergénță *s.f.* **1.** deosebire, opoziție de păreri, de concepții etc.; *(p. ext.)* neînțelegere. **2.** *(mat.; fiz.)* stare a două raze, a două drepte care se îndepărtează mereu una de alta. ● proprietate a unei serii ai cărei termeni nu au o sumă determinată. (cf. fr. *divergence*, it. *divergenza)*

divérs *adj.* care prezintă mai multe fețe, diferit, variat: felurit. ○ *fapt divers* = fapt obișnuit, neînsemnat. // *s.f. pl.* chestiuni (mai mici) de mai mică importanță. (< fr. *divers*, it. *diverso*, lat. *diversus)*

diversificá *vb.* I. *tr.* a schimba, a varia în mai multe feluri un lucru. a face să se deosebească. (< it. *diversificare)*

diversionísm *s.n.* atitudine de diversionist. (< *diversiune)*

diversionist *adj.* de diversiune, care urmărește să provoace o diversiune. ● *(subst.)* cel care provoacă sau încearcă să provoace o diversiune. (< *diversiune, diversionism)*

diversitáte *s.f.* felurime, varietate. (cf. fr. *diversité)*

diversiúne *s.f.* **1.** încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate intențiile sau preocupările cuiva. **2.** acțiune politică cu caracter demagogic întreprinsă de un guvern reacționar, cu scopul de a îndrepta atenția opiniei publice în altă parte și de a abate clasa muncitoare de la adevăratele ei interese. **3.** *(mil.)* operație militară care urmărește abaterea atenției forțelor inamicului dintr-un anumit punct (în care urmează a fi atacat). (cf. fr. *diversion*, it. *diversione*, lat. *diversio)*

divertisménț *s.n.* **1.** recreare plăcută și amuzantă; distracție. **2.** *(muz.)* piesă muzicală executată de o orchestră în timpul unui spectacol (în pauze sau între tablouri). ● suită ușoară de bucăți muzicale. (< fr. *divertissement)*

divíde *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) împărți, a (se) diviza. (< lat., it. *dividere)*

dividénd *s.n. (fin.)* parte din profitul unei societăți pe acțiuni care se dă unui acționar. (cf. fr. *dividende*, it. *dividente*, lat. *dividendus* — care trebuie împărțit)

divín *adj.* **1.** dumnezeiesc; de zeu, de la zei. ● făcut pentru preamărirea lui Dumnezeu: bisericesc, religios. **2.** *(fig.)* minunat, splendid, încîntător. (cf. lat. *divinus*, fr. *divin*, it. *divino)*

divinație *s.f. (rar)* pretinsă putere de a prezice viitorul. (cf. fr. *divination*, lat. *divinatio)*

divinitáte *s.f.* **1.** ființă socotită de cei mistici drept creator și cîrmuitor al lumii; Dumnezeu, zeu. **2.** esență, natură divină. (cf. lat. *divinitas*, fr. *divinité)*

divinizá *vb.* I. *tr.* a iubi, a adora (ca pe un zeu, ca pe o divinitate). ● a pune în rîndul zeilor, al divinităților. (< fr. *diviniser)*

divizá *vb.* I. *tr.* a împărți, a divide. ● a dezbina. ● *(mat.)* a face o împărțire; a împărți. ● *tr.* și *refl.* a (se) despărți în grupuri, a (se) dezbina. (< fr. *diviser)*

divizíbil *adj.* care se poate diviza. ● *(mat.; despre numere)* care poate fi împărțit exact cu un număr. (cf. fr. *divisible*, lat. *divisibilis)*

divizibilitáte *s.f.* calitatea de a putea fi împărțit, de a fi divizibil; *(spec.)* calitate a unui număr de a se putea împărți exact cu un alt număr. (cf. fr. *divisibilité)*

divízie *s.f.* **1.** *(mil.)* mare unitate militară care are mai multe regimente de arme diferite sau mai multe nave de război. ● comandamentul unei asemenea unități militare. **2.** *(sport)* categorie de calificare a echipelor sportive. (< rus. *divizija*. cf. fr. *division)*

divizión *s.n. (mil.)* subunitate de artilerie (în trecut și de cavalerie) cuprinzînd mai multe baterii (sau escadroane). (cf. fr. *division*, rus. *divizion)*

divizionár *adj.* **1.** referitor la o împărțire, care presupune o împărțire. ○ *monedă divizionară* = monedă mărunță, reprezentînd o fracțiune a unității legale; bani mărunți. **2.** *(mil.)* care aparține unei divizii. (cf. fr. *divisionnaire)*

diviziúne *s.f.* împărțire. ○ *diviziunea muncii* = împărțire a unui proces de producție în mai multe operații specializate. ● fragment, parte, unitate care este obținută printr-o împărțire. (cf. lat. *divisio*, fr. *division)*

divizór *s.m.* împărțitor. ○ *divizor comun* = număr întreg care împarte exact două sau mai multe numere date. (cf. fr. *diviseur*, lat. *divisor)*

divórț *s.n.* desfacere a unei căsătorii pe cale legală. (< lat. *divortium*, cf. it. *divorzo*, fr. *divorce)*

divorțá *vb.* I. *intr. (despre soți)* a se despărți, a rupe căsătoria prin divorț. (cf. fr. *divorcer*, it. *divorziare)*

divulgá *vb.* I. *tr.* a da în vileag, a trăda, a face cunoscut (un secret, ceva ce nu știe nimeni). (< fr. *divulguer*, it., lat. *divulgare)*

divulgatór *s.m.* și *f.* persoană care divulgă. (cf. fr. *divulgateur*, lat. *divulgator)*

dizaharídă *s.f. (chim.)* substanță aparținînd grupului de zaharuri a căror moleculă provine din condensarea a două molecule de monozaharide. (< fr. *disaccharide)*

dizentérie *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de dizenterie. (< fr. *dysentérique)*

dizenterie *s.f. (med.)* boală contagioasă manifestată prin dureri, ulcerații la intestine și diaree cu sînge. (< fr. *dysenterie*, cf. lat., gr. *dysenteria* < *dys-* — greu, *entera* — viscere, măruntaie)

dizéur *s.m. (pron.: dizör)* cîntăreț de muzică ușoară. (< fr. *diseur)*

dizéuză *s.f. (pron.: dizöză)* cîntăreață de muzică ușoară. (< fr. *diseuse)*

dizgrațiá *vb.* I. *tr. (uneori ironic)* a înceta de a mai favoriza pe cineva, a-l arunca în dizgrație. (< it. *disgraziare*, fr. *disgracier*, după *grație)*

dizgrație *s.f.* pierdere a favoarei, a bunăvoinței unui om influent, cu putere. (< it. *disgrazia*, cf. fr. *disgrâce)*

disgrațiós *adj.* lipsit de grație; urît, dezagreabil. (cf. it. *disgrazioso*, fr. *disgracieux)*

dizolvá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** *(chim.; despre un corp, o substanță)* a (se) topi într-un lichid sau într-un gaz, obținînd(u-se) o soluție, a (se) dispersa într-un lichid sau într-un gaz. **2.** *(despre o societate, o adunare* etc.) a desființa sau a face să-și înceteze activitatea. (< lat., it. *dissolvere)*

dizolvánt *adj.* **1.** *(chim.; adesea subst.)* care are proprietatea de a dizolva. **2.** *(fig.)* nimicitor, ruinător, care descompune. (cf. fr. *dissolvant)*

doc[1] *s.n. (text.)* pînză groasă de bumbac din care se confecționează haine ușoare, salopete etc. (< engl. *duck)*

doc[2] *s.n.* **1.** *(mar.)* bazin înconjurat de cheiuri, în care staționează vapoarele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor; totalitatea instalațiilor, clădirilor și a serviciilor unui port. ○ *doc plutitor* = instalație plutitoare care folosește pentru repararea navelor. **2.** magazie de mărfuri, de cereale, așezată pe cheiul unui port; antrepozit. (< engl., fr. *dock)*

docár *s.n.* trăsurică ușoară cu două sau patru roți, care uneori este acoperită cu pînză. (< fr., engl. *dog-cart)*

docént *s.m.* profesor universitar (în vechea organizare a învățămîntului) neretribuit, la al cărui curs studenții nu erau obligați să dea examene. (< germ. *Dozent*, cf. lat. *docens* < *doceo* — a învăța)

docénță *s.f.* titlul și demnitatea de docent; examen pentru obținerea acestui titlu. (< *docent)*

dochér *s.m.* muncitor care lucrează în docuri. (< fr., engl. *docker)*

docil *adj.* supus, ascultător, blînd. (cf. fr. *docile*, lat. *docilis)*

docilitáte *s.f.* însușirea de a fi docil; supunere, blîndețe. (cf. fr. *docilité*, lat. *docilitas)*

doct *adj. (uneori ironic)* învățat, savant, erudit. (cf. fr. *docte*. lat. *doctus)*

dóctor *s.m.* posesor al celui mai înalt titlu universitar, conferit în urma unui examen special și a unei teze. ● persoană care are studii medicale superioare și posedă dreptul de a practica medicina; *(p. ext.)* medic. ● *(fam.)* persoană foarte prețuită într-un domeniu. (< lat. *doctor*, cf. fr. *docteur*, germ. *Doktor)*

doctorál *adj. (despre atitudini, ton)* afectat, pedant, încrezut. (cf. fr. *doctoral)*

doctoránd *s.m.* și *f.* persoană care studiază în vederea obținerii doctoratului. (< germ. *Doktorand)*

doctorát *s.n.* cel mai înalt grad sau titlu, conferit de o universitate unei persoane care a susținut cu succes un examen special și o teză scrisă în vederea obținerii unui astfel de titlu; examen pentru a obține acest titlu. (< fr. *doctorat)*

doctorie *s.f.* medicament, leac. (< *doctor)*

doctrinár *adj., s.m.* și *f.* (întemeietor, susținător) al unei doctrine; de doctrină. (cf. fr. *doctrinaire)*

doctrină *s.f.* sistem filozofic, politic. religios etc. ● totalitatea principiilor, a tezelor etc. susținute de cineva într-un anumit domeniu. (cf. fr. *doctrine*, lat. *doctrina)*

documént *s.n.* act, dovadă, scrisă prin care se atestă un fapt, se conferă, se recunoaște un drept, o obligație etc. ● scrisoare, lucru (text, înscris, inscripție, fotografie, monument etc.) care poate servi la cunoașterea mai temeinică a unui eveniment, a unui fapt (istoric, actual). (cf. fr. *document*, it. *documento*, lat. *documentum)*

documentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) informa, a (se) sprijini (într-)o cercetare, (într-)o afirmație etc. pe documente. (< fr. *documenter*, it. *documentare*)

documentár *adj.* bazat pe documente. care servește la documentare. // *s.n.* film, scriere care înfățișează fapte reale, pe bază de documente, de documentație. (cf. fr. *documentaire*)

documentáție *s.f.* totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită problemă sau la un anumit domeniu. (cf. fr. *documentation*)

dodecaédric *adj.* de dodecaedru, privitor la dodecaedru. (< fr. *dodécaèdrique*)

dodecaédru *s.n.* *(mat.)* poliedru cu douăsprezece fețe. ● *(min.)* cristal care are douăsprezece fețe. (< fr. *dodécaèdre*, cf. gr. *dodeka* — doisprezece, *hedra* — bază)

dodecagón *s.n.* *(mat.)* poligon cu douăsprezece laturi. (< fr. *dodécagone*, cf. gr. *dodeka* — doisprezece, *gonia* — unghi)

dodecagonál *adj.* de dodecagon, privitor la dodecagon. (< fr. *dodécagonal*)

dodecasiláb *s.n.* *(metr.)* vers cu douăsprezece silabe. (cf. fr. *dodécasyllabe*, lat. *duodecasyllabus*, gr. *dodeka* — doisprezece, *syllabe* — silabă)

dodecasilábic *adj.* *(despre versuri)* care are douăsprezece silabe. (< fr. *dodécasyllabique*)

dog *s.m.* *(zool.)* câine mare de pază (și de vânătoare), cu păr scurt și lins, cu urechile lăsate în jos și cu botul turtit. (< fr. *dogue*, cf. engl. [watch-] *dog*)

dóge *s.m.* conducător (ales prin vot) al vechilor republici italiene Veneția și Genova. (< it. *doge*)

dógger *s.n.* *(geol.)* epoca mijlocie a jurasicului. (< fr. *dogger*)

dogmátic *adj.* **1.** referitor la dogmele unei religii, (cu caracter) de dogmă. **2.** care respectă cu strictețe dogmele; mărginit, închistat în dogme. (cf. lat. *dogmaticus*, fr. *dogmatique*)

dogmátică *s.f.* expunere sistematică a dogmelor unei religii; tratat asupra dogmelor. (cf. fr. *dogmatique*)

dogmatísm *s.n.* atitudine caracteristică sistemelor teoretice care apără în mod necritic ceea ce este perimat, reacționar și luptă împotriva a ceea ce este nou. (cf. fr. *dogmatisme*)

dógmă *s.f.* **1.** principiu al unei doctrine religioase sau filozofice, obligatoriu pentru toți adepții ei, asupra căruia nu este îngăduit să se discute. **2.** învățătură, teză care trebuie acceptată fără dovezi, orbește, necritic și este impusă obligatoriu pentru toți adepții ei. (< lat., gr. *dogma*, cf. fr. *dogme*)

dol *s.n.* *(jur.)* orice mijloc viclean folosit pentru a determina pe cineva să încheie un contract care este în defavoarea lui. (< lat. *dolus*, cf. fr. *dol*)

dolár *s.m.* unitate monetară în S.U.A., în Canada etc. (< engl., fr. *dollar*)

dólce *adv.* *(muz.)* dulce, delicat. (< it. *dolce*)

doleánță *s.f.* dorință exprimată printr-o cerere; deziderat; plângere; reclamație. (< fr. *doléances*, cf. lat. *dolere* — a se plânge)

dolihocefál *adj.*, *s.m.* și *f.* (om) cu capul, cu craniul lunguieț, alungit. (< fr. *dolichocéphale*. cf. gr. *dolichos* — alungit. *kephale* — cap)

dolihocefalíe *s.f.* însușirea de a fi dolihocefal. (< fr. *dolichocéphalie*)

dóliu *s.n.* jale, tristețe, durere cauzată de moartea cuiva apropiat, de o nenorocire obștească etc.; atitudine tristă a unui om căruia i-a murit cineva. ○ *zi de doliu* = zi care amintește de un eveniment dureros; *în doliu* = în negru. (cf. lat. *dolium*, it. *doglia*, fr. *deuil*)

dólium *s.n.* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, folosit de greci și de romani pentru păstrarea lichidelor ori ca depozit de grîu. (< lat. *dolium*)

dolmán *s.n.* haină groasă și scurtă (împodobită cu brandenburguri) purtată mai ales de militari. (cf. fr. *dolman*, germ. *Dolman*)

dolmén *s.n.* *(arh.)* monument funerar megalitic, alcătuit dintr-o piatră plată așezată orizontal pe două pietre verticale. (< fr. *dolmen*, cf. celt. *tolmen* — masă de piatră)

dolomítă *s.f.* *(min.)* mineral alcătuit din carbonat de calciu și de magneziu, care formează mari masive muntoase; *(p. ext.)* rocă calcaroasă care conține magneziu. (< fr. *dolomite*)

dolomític *adj.* de dolomită, care conține dolomită. (cf. fr. *dolomitique*)

dolosív *adj.* *(jur.; despre contracte)* care este făcut prin înșelăciune, cu caracter de dol. (< fr. *dolosif*)

dom *s.n.* **1.** *(arhit.)* catedrală de mari proporții; *(p. restr.)* cupola de deasupra unui edificiu monumental. **2.** *(geol.)* structură geologică de forma unei bolți, în care straturile cad dintr-un punct central în toate direcțiile. **3.** *(tehn.)* recipient montat în partea superioară a unei căldări orizontale cu aburi. (< fr. *dôme*, it. *duomo*, germ. *Dom*)

doméniu *s.n.* **1.** bunuri imobiliare (pământ, construcții etc.) aparținînd unui stat, unui suveran sau unui moșier. **2.** sector al unei arte, al unei științe, al unei activități etc. (< lat. *dominium*, cf. fr. *domaine*, it. *dominio*)

doméstic *adj.* **1.** *(despre animale)* care trăiește lîngă casa omului; de casă. **2.** *(despre ocupații, condiții de trai)* de casă, familial. (cf. fr. *domestique*, lat. *domesticus*)

domestici *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) face domestic; a (se) îmblînzi. (cf. fr. *domestiquer*)

domiciliá *vb.* I. *intr.* a locui, a-și avea domiciliul undeva. (< fr. *domicilier*)

domiciliár *adj.* de (la) domiciliu. (cf. fr. *domiciliaire*)

domicíliu *s.n.* loc, casă unde locuieşte stabil cineva. (cf. fr. *domicile*, lat. *domicilium*)

dominá *vb.* I. **1.** *tr.* a conduce, a comanda, a stăpîni în mod absolut. ● *refl.* a se stăpîni, a se reţine. **2.** *tr. (fig.)* a fi mai ridicat decît locurile înconjurătoare, a întrece. **3.** *intr.* a se impune, a predomina. (< fr. *dominer*, it., lat. *dominare*)

dominánt *adj.* care domină; preponderent. ● specific, caracteristic. (cf. fr. *dominant*)

dominántă *s.f. (muz.)* treapta a cincea a oricărei game diatonice. (< it. *dominante*)

dominatór *adj. (rar)* dominant. (cf. fr. *dominateur*, lat. *dominator*)

dominaţíe *s.f.* dominare, stăpînire; autoritate, putere suverană. (cf. fr. *domination*, lat. *dominatio*)

dominicán *s.m.* şi *f.* călugăr dintr-un ordin monahal întemeiat de Dominic, predicator castilian (1170—1221). // *adj.* care ţine de ordinul dominicanilor, privitor la ordinul dominicanilor. (cf. fr. *dominican* < *Dominic*, n.p.)

dominión *s.n.* stat care face parte din Imperiul britanic, depinzînd de metropolă şi avînd numai formal o oarecare autonomie. (< fr., engl. *dominion*)

dómino *s.n.* **I.** joc de societate format cel puţin din 28 de piese plate, dreptunghiulare, însemnate cu puncte (de la 0 pînă la 6). **II.** costumaţie de bal mascat compusă dintr-o mantie neagră cu glugă. ● persoană costumată în acest fel. (< fr., it., sp. *domino*)

don *s.m.* titlu de onoare, de curtoazie folosit de spanioli înaintea prenumelor. (< sp. *don*)

dónă[1] *s.f. (pron.: donia)* titlu cu care se adresează doamnelor spaniolii. (<sp. *doña*)

doná[2] *vb.* I. *tr.* a face o donaţie; a dărui. (< fr. *donner*, it., lat. *donare*)

donatár *s.m.* şi *f.* persoană care primeşte o donaţie. (cf. lat. *donatarius*, fr. *donataire*)

donatór *s.m.* şi *f.* persoană care face o donaţie. ○ *donator de sînge* = persoană care dă din sîngele său pentru a fi folosit la transfuzii. (cf. lat. *donator*, fr. *donateur*)

donáţie *s.f. (jur.)* act prin care una din părţi procură un avantaj celeilalte, fără a primi ceva în schimb; dar făcut printr-un act public. (cf. lat. *donatio*, fr. *donation*)

donchişotism *s.n. (liv.)* purtare extravagantă (prin analogie cu aceea a personajului don Quijote din opera lui Cervantes), caracteristică unui om care urmăreşte scopuri irealizabile, pentru care desfăşoară un eroism steril în luptă cu obstacole imaginare. (cf. fr. *donquichottisme* < *Don Quijote*, n.p.)

donjón *s.n. (ist.)* turnul principal al unui castel medieval. (< fr. *donjon*)

donjuán *s.m. (fam.)* bărbat ahtiat după aventuri amoroase; cuceritor; crai. (< *Don Juan*, n.p.)

dopá *vb.* I. *tr.* a da, a administra unui cal, înainte de curse, substanţe excitante pentru obţinerea unui efort suplimentar. (< fr. *doper*)

dóping *s.n.* substanţă care se administrează (fraudulos) unui cal pentru a-i da mai multă vigoare la curse. (<engl., fr. *doping*)

dóric *adj. (arhit.; în expr.) stil* (sau *ordin*) *doric*=ordin arhitectonic grec caracterizat prin sobrietate şi simplitate, avînd coloanele fără bază şi capitelurile fără ornamente. ● *(despre clădiri)* în stil doric. (cf. it. *dorico*, lat. *doricus*)

dormézâ *s.f.* un fel de canapea fără spetează, pe care se poate dormi. (< fr. *dormeuse*)

dormitá *vb.* I. *intr.* a moţăi, a dormi prost, cu întreruperi. (< lat. *dormitare*)

dormitór *s.n.* cameră de dormit (într-o locuinţă, într-o cazarmă, într-un internat etc.) ● mobila din camera de dormit a unei locuinţe. (< lat. *dormitorium*)

dorn *s.n.* **1.** unealtă de oţel cu care se fac găuri în tablă, în piele etc.; priboi. **2.** unealtă care funcţionează după principiul burghiului de tăiat filete, folosită la săpatul sondelor. (< germ. *Dorn*)

dorsál *adj. (anat.)* din regiunea spatelui. (cf. fr. *dorsal*, lat. *dorsalis*)

dosár *s.n.* totalitatea actelor scrise (adesea adunate la un loc) privitoare la o afacere, la o persoană etc.; învelitoare, copertă de carton în care se păstrează aceste acte. (după fr. *dossier*)

dotá *vb.* I. *tr.* **1.** a prevedea (o instituţie etc.) cu cele necesare. **2.** *(fig.)* a înzestra cu calităţi intelectuale sau sufleteşti. **3.** a da dotă unei fete la căsătoria ei. (cf. fr. *doter*, lat. *dotare*)

dotál *adj.* de dotă, prin care se constituie o dotă. (cf. fr. *dotal*, lat. *dotalis*)

dotáţie *s.f.* înzestrare, echipare a unei întreprinderi, a unei persoane cu cele necesare; mijloacele materiale date în acest scop. (cf. fr. *dotation*, lat. *dotatio*)

dótă *s.f. (jur.)* bunurile aduse de o femeie în căsătorie; zestrea unei femei. (< fr. *dot*)

dozá *vb.* I. *tr.* a indica, a pune în anumite proporţii substanţele din care se face un amestec; *(p. ext.)* a distribui, într-un anumit fel elementele unui tot. (< fr. *doser*)

dozáj *s.n.* **1.** dozare. **2.** proporţia dintre elementele unui amestec. (cf. fr. *dosage*)

dózâ[1] *s.f.* **1.** cantitate determinată dintr-o substanţă, dintr-o radiaţie etc. care produce un anumit efect. ● *(med.)* cantitate prescrisă dintr-un medicament pe care bolnavul trebuie s-o ia dintr-o dată. **2.** cantitate dintr-o sub-

stanță care intră în compunerea unui amestec. (< fr. *dose)*

dóză[2] *s.f. (fiz.)* **1.** cutie folosită mai ales la instalațiile electrice cu conducte în tuburi, pentru a face legăturile dintre conducte și ramificații. **2.** aparat care produce un curent electric variabil sub acțiunea vibrațiilor pe care i le imprimă o placă de fonograf; picup. (< germ. *Dose)*

dozimétru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea dozelor de radiație. (< fr. *dosimètre)*

dracónic *adj. (în special despre legi)* sever, excesiv, foarte aspru. (cf. germ. *drakonisch*, cf. *Dracon*, n.p.)

dragá *vb.* I. *tr.* **1.** a săpa sub apă și a îndepărta materialul săpat cu ajutorul unei drage. **2.** a curăța de mine o cale navigabilă. (< fr. *draguer*, it. *dragare)*

dragáj *s.n.* săpare sub apă cu ajutorul dragei; dragare. (cf. fr. *dragage)*

drágă *s.f.* **1.** instalație plutitoare folosită pentru a săpa sub apă și pentru a îndepărta nisipul, pietrele și alte depuneri care împiedică navigația. **2.** plasă de formă specială cu care se pescuiesc viețăile de pe fundul apelor. **3.** dispozitiv (format dintr-un cablu lung, remorcat de nave speciale) folosit la înlăturarea minelor submarine de pe o cale navigabilă. (< fr. *drague*, it. *draga)*

draglínă *s.f.* mașină cu o cupă fixată la capătul unui braț lung și ușor, folosită mai ales la săpatul pământului sub nivelul terenului pe care se deplasează. v. e x c a v a t o r. (<engl., fr. *dragline)*

dragliníst *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează cu draglina. (< *draglină)*

dragón[1] *s.m.* **1.** *(mit.)* animal fabulos închipuit ca având aripi de vultur, gheare de leu și coadă de șarpe. ● reprezentare plastică a acestui animal. **2.** *(zool.)* șopîrlă tropicală care trăiește pe copaci și care are de-a lungul corpului două excrescențe ale pielii, ca niște aripi. **3.** *(astr.)* numele unei constelații din emisfera boreală, alcătuită dintr-un șir lung de stele. (< fr. *dragon)*

dragón[2] *s.m. (mil.)* cavalerist astfel echipat încît să poată lupta și pe jos. (< fr. *dragon*, it. *dragone)*

dragón[3] *s.n. (mil.)* galon cu șnur care împodobește garda unei săbii. (< fr. *dragonne)*

dragór[1] *s.n. (mar.)* navă mică de luptă folosită la deminare. (cf. fr. *dragueur)*

dragór[2] *s.m.* muncitor care conduce comenzile unei drage. (cf. fr. *dragueur)*

dráhmă *s.f.* **1.** monedă grecească antică de argint. ● unitatea monetară din Grecia modernă. **2.** veche unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 4,38 grame. (< gr. *drachme)*

drajéu *s.n.* **1.** bomboană făcută dintr-o migdală învelită în coajă de zahăr sau de ciocolată. **2.** medicament al cărui înveliș este făcut din zahăr sau din ciocolată. (< fr. *dragée)*

drajón *s.n. (agr.)* lăstar născut pe o rădăcină superficială. (< fr. *drageon)*

drajonáj *s.n. (agr.)* proprietate a anumitor plante de a produce drajoane. (< fr. *drageonnage)*

dramátic *adj.* **1.** *(lit.)* care ține de dramă sau de teatru în genere. ○ *gen dramatic* = gen literar care cuprinde operele în care ideile și sentimentele, ducînd la desfășurarea unui conflict între personaje, ne sînt prezentate dinamic pe scenă; *cronică dramatică* = critică a unei reprezentații teatrale; *artă dramatică* = arta și teoria punerii în scenă a operelor dramatice. **2.** *(fig.)* bogat în contraste, în conflicte; care se desfășoară dinamic în fața noastră; zguduitor, emoționant. (cf. fr. *dramatique*, it. *dramatico*, lat. *dramaticus)*

dramatísm *s.n.* **1.** ceea ce provoacă o vie emoție, sentimente puternice (proprii unei drame). **2.** *(fig.)* tensiune, încordare, zguduire. (cf. fr. *dramatisme)*

dramatizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da unei povestiri forma unei drame; *(fig.)* a face ceva dramatic. **2.** *(ironic)* a da prea multă importanță unui eveniment, unui fapt de mică importanță. (< fr. *dramatiser*, cf. it. *dramatizare*, gr. *dramatizein)*

dramatizáre *s.f.* acțiunea de a dramatiza și rezultatul ei. ● *(concr.)* povestire adaptată pentru a fi reprezentată pe scenă.

dramatúrg *s.m.* autor de opere dramatice. (cf. fr. *dramaturge*, it. *dramaturgo*, germ. *Dramaturg)*

dramaturgíe *s.f.* totalitatea operelor dramatice ale unui popor, ale unei epoci etc. ● arta de a scrie piese de teatru, de a le pune în scenă și de a le interpreta. (cf. fr. *dramaturgie*, it. *dramaturgia*, germ. *Dramaturgie* < gr. *dramaturgia)*

drámă *s.f.* **1.** *(lit.)* operă dramatică în care tragicul se amestecă cu comicul (predominînd cel dintîi). ○ *dramă lirică* = operă muzicală cu caracter de dramă. ● nume generic pentru o operă dramatică. **2.** *(fig.)* eveniment tragic, zguduitor, nenorocire. ● frămîntare, conflict sufletesc puternic cu consecințe tragice. (< fr. *drame*, it., lat., gr. *drama* — acțiune)

drapá *vb.* I. **1.** *tr.* a acoperi, a împodobi cu o draperie. ● a dispune o stofă în formă de draperie. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) îmbrăca într-un veșmînt larg, cu falduri. ● *tr. (fig.)* a acoperi, a camufla ceva. (< fr. *draper*, cf. it. *drappare)*

drapél *s.n.* steag al unei unități militare; *(p. ext.)* steag, flamură. (cf. it. *drappello*, fr. *drapeau)*

draperíe *s.f.* **1.** perdea grea de postav, de stofă etc. pusă la uși, la ferestre etc. și lăsată să cadă în falduri; stofă dispusă cu artă în falduri mari. **2.** reprezentare a unor veșminte ample, largi, a ornamentelor unei tapiserii etc. (< fr. *draperie*, cf. it. *drapperia)*

drástic *adj.* aspru, tare, energic, brutal. ● *(med.; despre remedii)* cu efect puternic și rapid. (< fr. *drastique*, it. *drastico*, cf. gr. *drastiko* — tare)

dréadnought *s.n. (mar.; pron.: drédnot)* navă din clasa cuirasatelor, foarte puternic înarmată. (< engl., fr., it. *dreadnought*, cf. engl. *dreadnought* — nici o frică)

dren *s.n.* **1.** conductă subterană pentru colectarea și evacuarea apei de pe un teren mlăștinos. ● strat pietros care căptușește spatele unui zid de sprijin, o boltă etc., destinat să colecteze apa de infiltrație. **2.** *(med.)* tub, meșă de tifon prin care se scurge puroiul sau lichidul dintr-o rană. (< fr., engl. *drain)*

drená *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a usca prin drenuri un teren mlăștinos. **2.** *(med.)* a scurge puroiul dintr-o rană printr-un dren (< fr. *drainer)*

drenáj *s.n.* **1.** drenare; lucrare executată cu ajutorul unei rețele de drenuri în vederea asanării unui teren. **2.** *(med.)* scoaterea puroiului dintr-o rană. (cf. fr. *drainage*, it. *drenaggio)*

dreptúnghi *s.n.* paralelogram cu unghiurile drepte. (după fr. *rectangle)*

dreptúnghic *adj.* care are unul sau mai multe unghiuri drepte. (< *dreptunghi)*

dreptunghiulár *adj.* în formă de dreptunghi. (< *dreptunghi)*

dresá *vb.* I. *tr.* **1.** a învăța un animal să execute figuri și mișcări anumite. ● *(fig.; peior)* a obișnui pe cineva să se poarte într-un anumit fel în diferite ocazii. **II.** a face, a alcătui, a încheia (un proces-verbal etc.). (< fr. *dresser)*

dresáj *s.n.* acțiunea de a dresa un animal; dresare. (cf. fr. *dressage)*

dresór *s.m.* și *f.* specialist în dresarea animalelor. (cf. fr. *dresseur)*

drezínă *s.f.* vehicul, de obicei deschis, care servește mai ales la transporturi ușoare pe o linie ferată. (< fr. *draisine)*

dríádă *s.f. (mit.)* nimfă a pădurilor. (< fr. *dryade*, it. *driade*, cf. gr. *drys* — stejar)

dríblă *vb.* I. *intr. (sport.)* a conduce mingea cu abilitate, evitînd un adversar care se opune în cale. (< fr. *dribbler*, cf. engl. *dribble)*

dríbling *s.n. (sport)* acțiunea de a dribla; driblare. (< engl. *dribbling)*

dril *s.n. (text.)* țesătură groasă și bătută, făcută din fire de cînepă, cu urzeală dublă și folosită pentru îmbrăcăminte de vară, pentru corturi etc. v. d o c. (cf. germ. *Drillich*, *Drill)*

drog *s.n. (med.)* substanță folosită la prepararea produselor farmaceutice. ● *(adesea peior.)* medicament. (< fr. *drogue*, cf. it. *droga)*

drogá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îndopa cu droguri, cu medicamente. (< fr. *droguer*, it. *drogare)*

drogherie *s.f.* magazin unde se desfac articole de parfumerie și, uneori, preparate farmaceutice. (< fr. *droguerie*, cf. it. *drogheria)*

droghíst *s.m.* și *f.* comerciant care ține o drogherie; fabricant de droguri. (< fr. *droguiste)*

dromadér *s.m. (zool.)* cămilă din nordul Africii și din sud-vestul Asiei, cu o singură cocoașă, folosită la călărit și pentru transportat poveri. (< fr. *dromadaire)*

druíd *s.m. (ist.)* preot celt din vechea Galie. (< fr. *druide*, cf. lat. *druidae)*

druídic *adj.* privitor la druidism sau la druizi. (cf. fr. *druidique)*

druidísm *s.n.* religia druizilor. (cf. fr. *druidisme)*

drúpă *s.f. (bot.)* fruct cărnos și zemos care are un singur sîmbure. (cf. fr. *drupe*, lat. *drupa* — măslină)

drúză *s.f. (geol.)* geodă. (< fr. *druse)*

duál *s.n. (gram.)* număr gramatical care arată că este vorba de două exemplare din aceeași speță sau de o pereche de obiecte. (< lat. *dual*, cf. it. *duale)*

dualísm *s.n.* **1.** (op. m o n i s m) curent filozofic sau religios care socotește ca principiu al existenței două substanțe diferite, materia și ideea, care se neagă reciproc și luptă între ele. **2.** *(în expr.) dualismul austro-ungar* = formă de conducere adoptată de monarhia austro-ungară după revoluția din 1848, constînd în alianța burghezo-feudală a păturilor conducătoare ale celor două națiuni privilegiate (austriacă și ungară). (< fr. *dualisme)*

dualíst *adj.* al dualismului; propriu dualismului. // *s.m.* și *f.* teoretician, adept al dualismului. (< fr. *dualiste)*

dualitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este dublu sau prezintă o natură dublă (în sens fizic și moral). (cf. fr. *dualité*, lat. *dualitas)*

dubiós *adj.* suspect; îndoielnic, nesigur. (< lat. *dubiosus)*

dubitatív *adj. (gram.: despre propoziții, și subst., f.)* care exprimă o îndoială, o nehotărîre, o nesiguranță. (cf. lat. *dubitativus*, fr. *dubitatif)*

dúblu *s.n.* îndoială, neîncredere; nesiguranță. (< lat. *dubium)*

dublá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face sau a fi de două ori mai mare; a (se) îndoi. ● *tr.* a înlocui un actor într-un anumit rol pe care îl deține într-o distribuție, a fi dublura unui actor. ● *tr.* a căptuși (o haină etc.). (< fr. *doubler)*

dublái *s.n. (rar)* sincronizare a traducerii vorbite a unui film, în altă limbă, cu mișcările și scenele lui. (< fr. *doublage)*

dúblă *s.f.* baniță, dubludecalitru. (< *dublu)*

dublé *s.n.* metal acoperit cu un strat subțire de aur sau de argint. (< fr. *doublé)*

dublét *s.n.* **1.** exemplarul al doilea al unei cărți, al unei medalii dintr-o colecție, păstrat aparte, separat de exemplarul prim. **2.** *(lingv.)* cuvînt de ace-

eași origine cu altul, diferite ca formă, dar cu sens identic, intrate în limbă pe căi sau în momente diferite. (< fr. *doublet*)

dúblu *adj.* **1.** care este de două ori mai mare; îndoit. **2.** format din două obiecte identice sau de aceeași natură. ● *(subst., m.) dublu băieți* (sau *fete*) = partidă de tenis sau de tenis de masă la care participă cîte doi jucători de fiecare parte. **3.** *(în expr.) minge dublă* = mișcare nereglementară la volei, handbal, tenis sau tenis de masă, constînd în atingerea mingii de către jucător de două ori în momentul primirii sau în lăsarea acesteia să atingă de două ori la rînd terenul sau masa de joc. (< fr. *double*)

dublúră *s.f.* **1.** al doilea interpret al unui rol într-o piesă de teatru, care înlocuiește în anumite ocazii pe deținătorul principal al rolului. **2.** căptușeală de haine etc. (< fr. *doublure*)

ducál *adj.* de duce, al unui duce. (cf. fr. *ducale*, it. *ducale*, lat. *ducalis*)

ducát *s.n.* **I.** ținut care se găsește sub stăpînirea unui duce. **II.** veche monedă italiană de aur sau de argint, răspîndită și în alte țări din Europa. (< it. *ducato*)

dúce *s.m. (ist.)* nobil feudal care stăpînea un ducat. ● titlu înalt de noblețe, superior marchizului și inferior prințului; persoană avînd acest titlu. (< lat. *dux, ducis*, cf. it. *duca*. fr. *duc*)

ducésă *s.f. (ist.)* soția unui duce; stăpînitoare a unui ducat. (cf. it. *duchessa*, fr. *duchesse*)

ductil *adj. (despre metale)* care poate fi tras, prelucrat în fire. (< fr. *ductile*, cf. lat. *ductilis*)

ductilitáte *s.f.* calitatea unui metal de a fi ductil. (cf. fr. *ductilité*)

duél *s.n.* luptă cu armele între două persoane, dată în prezența unor martori fixați dinainte, în vederea lămuririi unui diferend. ● *(fig.)* luptă între două persoane, între două grupuri. (cf. fr. *duel*, it. *duello*, lat. *duellum* — război)

duelá *vb.* I. *intr.* și *refl.* a se bate în duel. (< it. *duellare*)

duelíst *s.m.* luptător într-un duel, persoană căreia îi place să dueleze. (cf. fr. *duelliste*, it. *duellista*)

duét *s.n.* **1.** *(muz.)* compoziție muzicală care se cîntă de două voci sau de două instrumente; duo. **2.** *(fig.)* discuție, taifas în doi. (< it., fr. *duetto*)

dulcinée *s.f. (rar)* eroina unui amor ridicol (prin aluzie la Dulcineea, iubita ideală a lui Don Quijote).

dulie *s.f. (teh.)* fasung. (cf. fr. *douille*)

dúmă *s.f.* adunare legislativă în vechiul regim țarist din Rusia. (< rus. *duma*)

dum-dúm *s.n. (în expr.) glonț dum-dum* = proiectil care își desface vîrful ca o floare cînd întîlnește un corp în cale, producînd astfel rupturi și răni grave. (< fr. *dum-dum*, cf. *Dum-Dum*, n.p.)

dúmping *s.n. (com.)* vînzare pe piața externă a unor mărfuri la prețuri mult inferioare prețurilor de pe piața internă. practicată de unele state capitaliste în vederea acaparării de noi piețe externe sau pentru a concura alte state. (< engl., fr. *dumping*)

dúnă *s.f. (geol.)* movilă (mică) de nisip formată de vînt în regiuni nisipoase. (< fr. *dune*, it. *duna*, cf. ol. *dune* — colină)

dunétă *s.f. (mar.)* mică punte ridicată deasupra punții principale, la pupa unei nave (unde se află cabina căpitanului și a ofițerilor). (< fr. *dunette*)

dunst *s.n. (ind.)* griș fin rezultat ca produs intermediar la măcinarea grîului în morile industriale. (< germ. *Dunst*)

dúo *s.n.* duet. (< it., fr. *duo*)

duodecimál *adj.* care are ca bază numărul 12, care se divide prin 12. (< fr. *duodécimal*, cf. lat. *duodecim* — doisprezece)

duodén *s.n. (anat.)* prima parte a intestinului subțire. (< fr. *duodénum*, cf. lat. *duodenum*)

duodenál *adj. (anat.)* care ține de duoden; care se formează în duoden. (cf. fr. *duodénal*)

dúplex *s.n.* **1.** sistem de telegrafie în care, pe aceeași linie, se pot face în același moment mai multe transmisiuni. **2.** *(text.)* mașină de imprimat cu role, care imprimă în mai multe culori pe ambele fețe ale unei țesături. (< fr. *duplex*)

duplicá *vb.* I. *tr. (rar)* a face un duplicat, a dubla. (< fr. *dupliquer*, it., lat. *duplicare*)

duplicát *s.n.* al doilea exemplar dintr-un act; copie. (< germ. *Duplikat*)

duplicitáte *s.f.* fățărnicie, ipocrizie. (< fr. *duplicité*)

dur *adj.* **1.** tare, solid, greu de străpuns, de zgîriat. ○ *(fon.) consoană dură* = consoană care nu are nici un element palatal în articulația ei. **2.** *(despre ape)* bogat în săruri, cu mare proporție de săruri. **3.** *(fig.)* aspru, crud, neomenos. (< fr. *dur*, it. *duro*, lat. *durus*)

durá *vb.* I. *intr.* **1.** a ține, a se desfășura un anumit timp, o anumită perioadă. **2.** a dăinui, a se menține. **3.** a se menține în viață, a trăi. **4.** *(despre obiecte)* a fi trainic, tare, rezistent, durabil. (< fr. *durer*, it., lat. *durare*)

durábil *adj.* care ține mult timp; trainic. (cf. fr. *durable*, it. *durabile*, lat. *durabilis*

durabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este durabil; trăinicie, rezistență. (cf. fr. *durabilité*, it. *durabilità*, *lat. durabilitas*)

duraluminiu *s.n. (metal.)* aliaj de aluminiu, cupru, magneziu, mangan și siliciu, foarte rezistent și ușor, folosit în aeronautică și în construcții mecanice. (< fr. *duralumin*)

duramén *s.n. (silv.)* partea centrală a trunchiului unui arbore, de culoare mai

închisă şi de densitate mai mare decît alburnul. (< lat., fr. *duramen)*

durán *s.n. (tehn.)* sticlă rezistentă la variaţiile bruşte de temperatură, din care se fac obiecte de laborator. (< fr. *durane)*

durátă *s.f.* perioadă de timp în care are loc, se desfăşoară ceva; interval de timp cît durează ceva. ● *(muz.)* timp în care se intonează o notă muzicală; valoare. (< it. *durata*, cf. fr. *durée)*

duratív *adj. (gram.; despre verbe sau timpurile verbale)* care arată o acţiune care durează, în desfăşurare. (cf. fr. *duratif*, it. *durativo)*

durínă *s.f. (vet.)* varietate de sifilis manifestată la cai. (< fr. *durine)*

durítáte *s.f.* **1.** calitatea unui lucru de a fi dur. **2.** calitatea unei ape de a avea săruri minerale în mare proporţie. **3.** *(fig.)* asprime, severitate. (cf. fr. *dureté*, lat. *duritas)*

duroscóp *s.n. (tehn.)* aparat pentru măsurarea durităţii metalelor. (< fr. *duroscope)*

duş *s.n.* **1.** tub (care face parte dintr-o instalaţie de baie) prevăzut cu o pîlnie din care ţîşneşte apa prin nişte găuri mici. ● ţîşnitură, stropitură de apă de la un duş; *(p. ext.)* spălare făcută sub duş. **2.** *(fig.)* vorbă, veste neplăcută, venită pe neaşteptate, care taie entuziasmul, veselia cuiva. (< fr. *douche)*

duumvír *s.m. (ist.)* magistrat roman care exercita o funcţie importantă împreună cu un alt magistrat. (< lat. *duumvir*, cf. lat. *duo* — doi, *vir* — bărbat)

duumvirát *s.n. (ist.)* funcţia, demnitatea de duumvir în vechea Romă; timpul cît exercitau această funcţie magistraţii respectivi. (< lat. *duumvirat)*

dúză *s.f. (tehn.)* **1.** ajutaj. ● piesă masivă de oţel folosită pentru reducerea presiunii fluidului care erupe din sondă. **2.** *(text.)* piesă cu mai multe orificii prin care se trage mătasea în fire. (< germ. *Düse)*

duzínă *s.f.* ansamblu de douăsprezece obiecte de acelaşi fel. ○ *(expr.) de duzină*= **a)** făcut în serie, de calitate inferioară; **b)** *(despre oameni)* mediocru. (< fr. *douzaine)*

ebén *s.m. (rar)* abanos. (< fr. *ébène)*
ebenín *adj. (rar)* asemănător abanosului; negru ca abanosul. (cf. fr. *ébénin)*
ebeníst *s.m.* şi *f. (rar)* persoană care lucrează sau vinde lucruri făcute din eben. (cf. fr. *ébéniste)*
ebenísterie *s.f. (rar)* arta, comerţul sau magazinul ebenistului. (cf. fr. *ébénisterie)*
ebenít *s.m. (chim.)* material plastic obţinut din leşiile care rămîn de la prepararea celulozei. (nume comercial)
ebonítă *s.f. (chim.)* material solid obţinut dintr-un amestec de cauciuc şi sulf. (< fr. *ébonite)*
eboşá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a prelucra (prin aşchiere, prin găurire etc.) la cald piese, lingouri etc. (< fr. *ébaucher)*
ebóşă *s.f.* **1.** *(tehn.)* semifabricat obţinut prin eboşare. **2.** *(arte)* operă de pictură, de sculptură etc. care nu este decît începută, schiţată. ● schiţă, crochiu. (< fr. *ébauche)*
ebráic *adj.* al vechilor evrei. (cf. fr. *hébraïque*, lat. *hebraicus)*
ebraíst *s.m.* şi *f.* specialist care se ocupă cu limba ebraică. (cf. fr. *hébraïste)*
ebrietáte *s.f.* beţie. (cf. fr. *ébriété*, lat. *ebrietas* < *ebrius* — beat)
ebuliométru *s.n. (tehn.)* aparat cu care se determină concentraţia alcoolică a unui lichid. (< fr. *ébulliomètre)*
ebulioscóp *s.n. (tehn.)* aparat care serveşte la măsurarea temperaturilor de fierbere ale corpurilor. (< fr. *ébullioscope*, cf. lat. *ebullire* — a fierbe, gr. *skopein* — a examina)
ebulioscopíe *s.f. (fiz.)* parte a fizicii care se ocupă cu măsurarea temperaturilor de fierbere. (< fr. *ébullioscopie)*
ebuliţie *s.f. (fiz.)* fierbere. (cf. fr. *ébullition*, lat. *ebullitio)*
ecarisáj *s.n. (med.)* acţiunea de a strînge cadavrele animalelor; *(spec.)* acţiunea de stîrpire a cîinilor vagabonzi. (< fr. *équarrissage)*
ecarisáre *s.f. (tehn.)* tăiere a buştenilor în piese de lemn prismatice. (după fr. *équarrir, équarrissage)*
ecarlát *adj. (rar)* roşu-vişiniu; stacojiu. (< fr. *écarlate)*
ecárt *s.n. (av.; în expr.) ecart de viteză* = diferenţa dintre viteza minimă şi cea maximă în zbor orizontal a unui avion. (< fr. *écart)*
ecartaméntt *s.n.* distanţa dintre urmele roţilor aceleiaşi osii a unui vehicul. ○ *ecartament de cale ferată* — distanţa dintre muchiile interioare ale şinelor unei căi ferate. (< fr. *écartement)*
ecartó *s.n.* joc de cărţi care se joacă de obicei între două persoane. (< fr. *écarté)*
éche *s.f. (mar.)* piesă fixată pe axul cîrmei unei ambarcaţiuni pentru a servi la manevrarea acesteia. (< germ. *Eche)*
echér *s.n.* **1.** instrument de forma unui triunghi dreptunghi, care serveşte la trasarea perpendicularelor, la verificarea unghiurilor drepte etc. **2.** instrument topografic cu care se trasează anumite unghiuri pe teren. (< fr. *équerre)*
echidistánt *adj. (geom; despre drepte, planuri* etc.) aflat la egală distanţă în raport cu un punct, o dreaptă sau un plan. (cf. fr. *équidistant*, lat. *aequus* — egal, *distans* — îndepărtat)
echidistánţă *s.f. (geom.)* diferenţa constantă dintre cotele a două puncte oarecare, situate pe două curbe de nivel vecine. (cf. fr. *équidistance)*
echilaterál *adj. (geom.: despre triunghiuri)* cu toate laturile egale. (cf. fr. *équilateral*, lat. *aequus* — egal, *latus* — latură)
echilibrá *vb.* I. *tr.* a pune, a ţine în echilibru. ● a fixa proporţiile juste dintre două sau mai multe lucruri, situaţii etc. ● a face ca veniturile dintr-un buget să fie (aproape) egale cu cheltuielile. (cf. fr. *équilibrer)*
echilibrát *adj.* **1.** care se află în stare de echilibru. ● *(despre două valori, preţuri, bugete)* just proporţionat. **2.** *(fig.; despre oameni)* cumpănit, ponderat. (< *echilibra)*
echilibríst *s.m.* şi *f.* specialist în echilibristică. (cf. fr. *équilibriste)*
echilibrístică *s.f.* menţinerea echilibrului corpului în poziţii dificile; arta. îndemînarea de a face acest lucru. ● *(fig.; adesea peior.)* arta de a se descurca uşor în situaţii dificile; totalitatea acţiunilor, a sforţărilor şi a mijloacelor întrebuinţate pentru a ieşi dintr-o situaţie grea. (< *echilibrist)*
echilibrór *s.n. (mil.)* dispozitiv cu ajutorul căruia se menţine echilibrul ţevilor de tun. (cf. fr. *équilibreur)*
echilíbru *s.n.* **1.** *(fiz.)* stare a unui corp supus acţiunii unor forţe sau efecte care se anulează reciproc fără să-i schimbe starea de mişcare. **2.** *(fig.)* stabilitate a unei situaţii, a unei stări sufleteşti etc. ○ *echilibru bugetar* = stare a unui buget în care veniturile sînt egale cu

cheltuielile. (cf. fr. *équilibre*, it. *equilibrio*, lat. *aequilibrium* < *aequus* — egal, *libra* — balanță)

echimóză *s.f. (med.)* vînătaie (cauzată de o lovitură). (< fr. *ecchymose*, cf. gr. *ekhymosis)*

echinide *s.f. (zool.)* clasă de echinoderme avînd corpul acoperit de un schelet calcaros cu spini; *(la sg.)* animal făcînd parte din această clasă. (< fr. *échinides)*

echinocóc *s.m. (zool.)* specie de tenie care trăiește ca parazit în corpul cornutelor mari și al cînelui. ● chist care se dezvoltă din larva acestui vierme în ficatul, în plămînii etc. animalelor și ale omului; chist hidatic. (< fr. *échinocoque*, cf. lat. *tenia echinococcus)*

echinócțiu *s.n. (astr.)* fiecare dintre cele două momente ale anului (21 martie și 23 septembrie), cînd soarele se află pe traiectoria ecuatorului ceresc și cînd ziua este egală cu noaptea. (cf. fr. *équinoxe*, lat. *aequinoctium* < *aequus* — egal, *nox* — noapte)

echinodérme *s.n. pl. (zool.)* încrengătură din care fac parte animale marine nevertebrate acoperite cu spini, al căror țesut dermic secretă un schelet calcaros; *(la sg.)* animal din această încrengătură. (< fr. *échinodermes*, cf. gr. *echinos* — arici, *derma* — piele)

echinoxiál *adj.* al echinocțiului, privitor la echinocțiu. (cf. fr. *équinoxial)*

echipá *vb.* I. *tr.* a dota (o navă, o armată, un soldat etc.) cu cele necesare pentru o acțiune, o expediție, o călătorie etc. ● *refl.* a se pregăti pentru o acțiune; *(p. ext.)* a se îmbrăca. (< fr. *équiper*, cf. it. *equipare)*

echipáj *s.n.* **1.** personalul unei nave, al unui avion, al unui tanc etc. **2.** termen comun fie pentru partea fixă, fie pentru cea mobilă a unui instrument. **3.** trăsură de lux trasă de cai. (< fr. *équipage*, cf. it. *equipaggio)*

echipaménț *s.n.* **1.** totalitatea obiectelor cu care se echipează cineva. ○ *echipament de campanie* = echipament pe care îl poartă soldații în război sau la instrucție. **2.** totalitatea pieselor și a dispozitivelor unei mașini, ale unei instalații etc. care îi asigură buna funcționare. (< fr. *équipement)*

echipă *s.f.* grup de oameni care lucrează împreună fiind conduși de un șef. ● *(sport)* grup, formație sportivă care activează ca un tot într-o ramură a sportului. (< fr. *équipe)*

echipiér *s.m.* membru al unei echipe (sportive). (< *echipă)*

echitábil *adj.* întemeiat pe dreptate, pe adevăr; drept, nepărtinitor. (cf. fr. *équitable)*

echitáte *s.f.* dreptate, nepărtinire; cinste, omenie. (cf. fr. *équité*, lat. *aequitas)*

echitáție *s.f. (sport)* călărie. (cf. fr. *équitation*, lat. *aequitatio* < *equus* — cal)

echivalá *vb.* I. *intr.* a fi egal, a avea o valoare egală cu ceva. ● *tr.* a face (ca o diplomă, un examen etc.) să aibă aceeași valoare cu altul. (cf. fr. *équivaloir*, it. *equivalare*, lat. *aequivalere* < *aeque* — egal, *valere* — a valora)

echivalént *adj.* de valoare egală. ● *(despre cuvinte, locuțiuni* etc.) identic ca sens cu altul. ● *(despre figuri geometrice)* egal ca arie cu altă figură, fără a coincide ca formă. // *s.n.* cantitatea de materie, de forță etc. egală cu o alta. (cf. fr. *équivalent*, lat. *aequivalens)*

echivalénță *s.f.* egalitate de valoare; însușirea a tot ceea ce este echivalent. (cf. fr. *équivalence*, it. *equivalenza)*

echívoc *adj. (despre un cuvînt, o expresie)* care poate fi interpretat în mai multe feluri; ambiguu; necuviincios. ● *(despre o acțiune, o purtare* etc.) necurat, ambiguu, suspect. // *s.n.* cuvînt, propoziție cu dublu sens, dintre care un sens este adesea obscen, grosolan; atitudine, purtare, situație neclară care are mai multe aspecte (dintre care unele sînt neplăcute). (< fr. *équivoque*, it. *equevoca*, cf. lat. *aequus* — egal, *vox* — voce)

eclampsíe *s.f. (med.)* boală care se manifestă la lăuze și la gravide prin pierderea cunoștinței, crampe și spasme violente. ○ *eclampsie puerilă* = boală manifestată la copii datorită unei tulburări a glandei tiroide. (< fr. *éclampsie*, cf. gr. *eklampsis)*

eclatánt *adj. (rar)* strălucitor, impresionant; răsunător. (< fr. *éclatant)*

eclatór *s.n.* aparat care produce scînteia electrică la aparatele de telegrafie fără fir. (< fr. *éclateur)*

eclécție *adj. (adesea subst.)* de eclectism. ● care alege din diferite sisteme părerile cele mai convenabile; care alege ceea ce îi place din diferite școli, genuri etc. (< fr. *éclectique*, cf. gr. *eklektikos* < *eklegein* — a alege)

eclectísm *s.n.* sistem filozofic alcătuit din îmbinarea (mecanică, neprincipială a) unor concepții, teorii, curente ideologice eterogene. ● neconsecvență în convingeri; starea celui eclectic. (< fr. *éclectisme*, cf. gr. *eklego* — aleg)

ecleráj *s.n. (rar)* iluminare artificială puternică. (< fr. *éclairage)*

eclerór *s.m. (mil.; ieșit din uz)* cercetaș, soldat trimis înaintea unei armate ca să cerceteze pe inamic; iscoadă. (< fr. *éclaireur)*

eclezíárh *s.m.* cleric care are în grija sa rînduiala serviciului religios. (< fr. *ecclésiarque)*

eclezíást *s.n.* una din părțile Bibliei, atribuită împăratului Solomon. (< fr. *ecclésiaste)*

eclezíástic *adj.* privitor la biserică sau la cler; bisericesc. (cf. fr. *ecclésiastique*, gr. *ekklesiastikos* < *ekklesia* — biserică)

eclimétru *s.n.* instrument pentru determinarea diferenței de nivel dintre două puncte date. (< fr. *éclimètre*, cf. gr. *klinein* — a înclina, *metron* — măsură)

eclipsá *vb.* I. *tr.* **1.** a întuneca (parțial

sau total) lumina unui astru. **2.** *(fig.)* a umbri, a lăsa în umbră. ● *refl.* a dispărea, a rămîne în umbră. (< fr. *éclipser)*

eclípsă *s.f.* **1.** *(astr.)* dispariție parțială sau totală a imaginii unui astru, ca urmare a interpunerii altui astru între observator și corpul ceresc care dispare. **2.** *(fig.)* dispariție sau trecere în umbră temporară a unei persoane sau a unui lucru. ● întunecare, pierdere temporară a cunoștinței. (< fr. *éclipse*, cf. gr. *ekleipsis* < *ekleipein* — a face să fie neobișnuit)

eclíptic *adj.* care se referă la ecliptică. ○ *coordonate ecliptice* = latitudinea și longitudinea aștrilor pe sfera cerească. (cf. fr. *écliptique)*

eclíptică *s.f. (astr.)* orbită descrisă de soare în mișcarea lui aparentă anuală pe bolta cerească. (< fr. *écliptique)*

eclișă *s.f.* **1.** placă de lemn sau de metal care servește la înnădirea a două piese (mai ales a șinelor de cale ferată). **2.** *(la pl.)* pereții laterali care susțin fețele unui instrument cu coarde. (< fr. *éclisse)*

ecluză *s.f. (constr.)* lucrare executată pe cursul unui rîu, pe un canal etc. pentru a permite trecerea navelor de la un nivel al apei la alt nivel. (< fr. *écluse)*

ecologíe *s.f.* știință care studiază influența mediului exterior asupra viețuitoarelor. (< fr. *écologie)*

económ [1] *s.m.* și *f.* îngrijitor al veniturilor unei mănăstiri; iconom. ● administrator. (cf. fr. *économe*, ngr. *oikonomos)*

económ [2] *adj.* **1.** care păstrează, care face economii; chivernisit, păstrător. **2.** cumpătat. (< fr. *économe)*

economát *s.n. (în trecut)* magazin unde se vindeau diferite obiecte salariaților unor întreprinderi. (< fr. *économat)*

económic *adj.* **1.** referitor la economie, de, din economie. **2.** cu care se cheltuiește puțin, ieftin, convenabil. (cf. fr. *économique*, it. *economico*, lat. *oeconomicus*, gr. *oikonomikos)*

economíe *s.f.* **1.** totalitatea relațiilor de producție dintre oameni, care corespund dezvoltării forțelor de producție ale societății dintr-o anumită epocă. ○ *economie politică* = știință care se ocupă cu studiul legilor producției sociale și ale repartiției bunurilor materiale pe diferite trepte de dezvoltare a societății. **2.** chibzuință, cumpătare (în cheltuieli, în folosirea banilor, a materialelor etc.). **3.** *(mai ales la pl.)* rezervă de bani; bani agonisiți. **4.** alcătuire, compoziție a planului unei lucrări, a tratării unei chestiuni etc. (cf. fr. *économie*, it. *economia*, lat. *oeconomia*, gr. *oikonomia* — gospodărie)

economísm *s.n.* curent oportunist apărut în sînul mișcării muncitorești la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care nega rolul conducător al partidului clasei muncitoare și al teoriei revoluționare, considerînd că proletariatul trebuie să se limiteze numai la lupta economică, lăsînd lupta politică în seama burgheziei. (< rus. *economizm)*

economíst [1] *s.m.* adept al economismului. (cf. rus. *economist)*

economíst [2] *s.m.* și *f.* specialist în științele economice. (cf. fr. *économiste)*

economizór *s.n. (tehn.)* **1.** instalație pentru încălzirea apei înainte de a pătrunde în căldarea de abur. **2.** dispozitiv cu care se reduce consumul de combustibil la un motor cu explozie. (după engl. *economizer)*

ecoséz *adj. invar. (despre o țesătură, o haină* etc.) care are un model în carouri mari, de obicei în culori vii și variate. (< fr. *écossais* — scoțian)

ecoséză *s.f.* vechi dans scoțian; bucată muzicală care imită muzica scoțiană. (< fr. *écossaise)*

ecóu *s.n.* **1.** *(fiz.)* reflectare a unui sunet pe o suprafață discontinuă; repetarea unui sunet prin reflectarea lui de un corp; sunetele astfel repetate. **2.** *(fig.)* răsunet produs de un eveniment etc. **3.** persoană care repetă mereu ceea ce zice altcineva. (< lat. *echo*, gr. *echo* — sunet, cf. fr. *écho)*

ecrán *s.n.* **1.** suprafață (albă) pe care se proiectează imaginile cu un aparat de proiecție; *(p. ext.)* cinematograf. **2.** perete, înveliș de protecție făcut împotriva unor acțiuni fizice. (< fr. *écran)*

ecruisá *vb.* I. *tr.* a modifica proprietățile unui metal prin deformații, mai ales prin batere la rece. (< fr. *écrouir*, după *écrouissage)*

ecruisáj *s.n. (tehn.)* faptul de a ecruisa. (cf. fr. *écrouissage)*

ectodérm *s.n. (zool.)* înveliș extern pe care îl are embrionul, începînd cu stadiul de gastrulă. ● tegument extern al celenteratelor. (< fr. *ectoderme*, cf. gr. *ektos* — afară, *derma* — piele)

ectodérmic *adj.* care aparține ectodermului, privitor la ectoderm. (< fr. *ectodermique)*

ectoplásmă *s.f.* **1.** *(anat.)* strat superficial al protoplasmei celulare. **2.** substanță spirituală pe care spiritiștii pretind că o emană mediile în timpul transei. (< fr. *ectoplasme*, cf. gr. *ektos* — afară, *plasma* — formație.

ecuatór *s.n.* **1.** *(geogr.)* cerc imaginar al cărui plan este perpendicular pe axa polilor terestrii și ale cărui puncte sînt egal depărtate de cei doi poli. ○ *(astr.; în expr.) ecuator ceresc* = cercul mare al sferei cerești în al cărui plan se află ecuatorul pămîntesc. **2.** *(mat.)* cercul mare al unei sfere, obținut prin intersecția acesteia cu un plan care trece prin centrul ei și este perpendicular pe axa polilor. (< fr. *équateur*, it. *equatore*, cf. lat. *aequare*, *aequatum* — a face să fie egal)

ecuatoriál [1] *s.n.* instrument astronomic cu care se observă mișcarea stelelor și se determină coordonatele lor ecuatoriale. (cf. fr. *équatorial)*

ecuatoriál[3] *adj.* de (la) ecuator, specific ecuatorului. ○ *zonă ecuatorială* = zonă de circa 10 grade care se întinde de o parte și de alta a ecuatorului; *coordonate ecuatoriale* = sistem de coordonate prin care se determină poziția aștrilor în raport cu ecuatorul ceresc. (cf. fr. *équatorial*, it. *equatoriale)*

ecuáție *s.f. (mat.)* expresie matematică care arată o egalitate în care intră elemente cunoscute și necunoscute și care se verifică numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. ○ *ecuație chimică* = reprezentare a unei reacții chimice, folosind simbolurile elementelor pentru a reprezenta atomii și moleculele care iau parte efectiv la reacție. ● *(fig.)* problemă grea, dificilă. (cf. fr. *équation*, lat. *aequatio)*

ecuménic *adj. (bis.)* împuternicit cu autoritate bisericească care se întinde peste tot pământul. (cf. lat. *oecumenicus*, gr. *oikumenikos* — al pământului locuit)

ecusón *s.n. (arhit.)* loc încadrat de decorații și de ornamente, pe care se sculptează piese heraldice sau inscripții. (< fr. *écusson)*

ecvéstru *adj.* de călăreț; călare. (< lat. *equester* < *equus* — cal, cf. fr. *équestre)*

eczémă *s.f. (med.)* boală de piele manifestată prin mîncărime, erupții, abcese etc. (< fr. *eczéma*, cf. gr. *ekzema* — fierbere)

edém *s.n. (med.)* umflătură nedureroasă rezultată din infiltrarea unui lichid seros într-un țesut celular subcutanat. (< fr. *oedème*, cf. gr. *oidema* — umflătură)

edén *s.n. (lit.)* rai, paradis, ● *(fig.)* loc foarte frumos, foarte plăcut, încîntător. (cf. fr. *Eden*, ebr. *eden* — cîmpie)

edénic *adj.* de rai. ● plăcut, încîntător; frumos. (cf. fr. *édénique)*

edict *s.n. (ist.)* lege, ordonanță prin care un înalt magistrat roman (mai ales pretorul și, sub imperiu, împăratul) își arăta activitatea trecută și anunța programul activității viitoare, adesea sub formă de norme juridice. ● act, decret emis de un monarh, prin care se stabileau norme imperative cu privire la o anumită problemă. (< lat. *edictum*, cf. fr. *édit)*

edícul *s.n.* **1.** chioșc, pavilion făcut de obicei în parcuri. ● învelitoare, acoperitoare de protecție a unei lucrări de artă. **2.** nișă în care se pun portretele morților, urnele funerare. (< fr. *édicule)*

edificá *vb.* I. **1.** *tr.* a zidi, a clădi, a construi (mai ales construcții monumentale). **2.** *tr.* și *refl.* a (se) lămuri. (< lat. *aedificari* < *aedes* — casă, *facere* — a face, cf. it. *èdificare)*

edificatór *adj.* de natură a lămuri, a lumina; lămuritor. (cf. it. *edificatore)*

edificiu *s.n.* clădire impunătoare, de mari proporții. (< lat. *aedificium*, cf. it. *edificio*, fr. *édifice)*

edil *s.m.* **1.** *(ist.)* magistrat roman care se ocupa cu îngrijirea edificiilor, cu organizarea jocurilor etc. **2.** denumire dată în trecut unui consilier comunal dintr-un oraș mare. (< lat. *aedilis*, cf. fr. *édile)*

edilitár *adj.* referitor la administrația, la lucrările de interes public ale unui oraș. (cf. fr. *édilitaire)*

edilitáte *s.f.* operă de construire și de îngrijire a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș. ● știință care se ocupă cu studierea și executarea lucrărilor de interes public. (< lat. *aedilitas*, cf. fr. *édilité)*

editá *vb.* I. *tr.* a publica o lucrare, o carte, o revistă etc. (< fr. *éditer*, cf. lat. *editus* — publicat)

editór *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu editarea cărților, a revistelor etc. (cf. fr. *éditeur*, it. *editore)*

editoriál *adj.* în legătură cu editarea cărților, revistelor etc.; de editură. ● (și *subst., n.)* (articol) în care se arată părerea redacției unei publicații într-o anumită problemă. (cf. fr. *éditorial*, it. *editoriale)*

edítură *s.f.* întreprindere care editează cărți, publicații periodice etc. (< *edita)*

ediție *s.f.* **1.** totalitatea exemplarelor unei opere, unei lucrări publicate o dată, la care s-a folosit același zaț tipografic. ○ *ediție critică* = ediție comentată a unui text (mai ales clasic, vechi); *ediție princeps* = prima ediție imprimată de un autor vechi; *ediție specială* = ediție suplimentară a unui ziar provocată de un eveniment însemnat. ● versiune. **2.** serie de întreceri sportive care se repetă periodic. (cf. fr. *édition*, it. *edizione*, lat. *editio)*

educá *vb.* I. *tr.* a crește, a forma pe cineva prin educație. (< fr. *éduquer*, it., lat. *educare)*

educativ *adj.* care aparține educației, referitor la educație, care contribuie la educația cuiva. (cf. fr. *éducatif)*

educatór *adj.* care educă. // *s.m.* și *f.* persoană care educă copiii, tineretul în școli; profesor, învățător. ● persoană care se ocupă de educația copiilor în cămine și în grădinițe. (cf. fr. *éducateur*, lat. *educator)*

educáție *s.f.* influențare sistematică a dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale copiilor și tineretului; totalitatea metodelor folosite în acest scop; *(p. ext.)* culturalizare, ridicare metodică a nivelului ideologic, cultural, profesional; faptul de a dezvolta facultățile morale, intelectuale și fizice ale unui om, ale unui popor etc. ○ *educație fizică* = dezvoltare armonioasă a fizicului prin exerciții gimnastice. (cf. fr. *éducation*, it. *educazione*, lat. *educatio)*

eféb *s.m. (la vechii greci)* tînăr ajuns la pubertate; adolescent. (< fr. *éphèbe*, cf. lat. *ephebus*, gr. *ephebos)*

efect *s.n.* **1.** ceea ce rezultă cu necesitate dintr-o cauză, fiind într-o legătură indestructibilă cu aceasta; produsul unei cauze; urmare, rezultat. **2.** impresie făcută de ceva sau de cineva asupra cuiva; ceea ce izbește, atrage privirile, auzul etc. ○ *de efect* = impresionant, uluitor, spectaculos. **3.** *(la pl.)* obiecte, bunuri (mai ales veșminte) care aparțin cuiva. ● *(mil.)* echipament. ● *(fin.)* valori care se pot negocia (scrisori de schimb, bilete de ordin etc.). (< lat. *effectus*, cf. fr. *effet)*

efectiv *s.n.* numărul real al indivizilor care alcătuiesc o unitate militară, o colectivitate organizată etc. // *adj.* adevărat, real, în fapt. (cf. fr. *effectif, effectivement)*

efectuá *vb.* I. *tr.* a face, a îndeplini, a înfăptui, a executa. (< fr. *effectuer)*

efedrínă *s.f. (chim.)* alcaloid solubil în alcool, în eter și în cloroform, ai cărui derivați, solubili în apă, se folosesc în farmacie. (< fr. *éphédrine)*

efemér *adj.* scurt (ca durată), vremelnic, trecător. (< fr. *éphémère*, cf. gr. *epi* — — pe, *hemera* — zi)

efemeră *s.f. (zool.)* gen de insectă efemeridă care trăiește ca adult o singură zi. (< fr. *éphémère)*

efemerídă *s.f. pl.* **1.** *(zool.)* familie de insecte pseudoneuroptere care nu trăiesc în stare adultă decît o zi. ● *(la sg.)* insectă din această familie. **2.** *(la pl.)* tabele astronomice în care sînt indicate pozițiile din fiecare zi ale planetelor. ● note, notițe (de ziar sau de calendar) care indică evenimentele petrecute în aceeași zi la epoci diferite. **3.** *(fig.; la pl.)* gînduri, idei, lucruri etc. trecătoare. (< fr. *éphéméride)*

efeminát *adj. (rar)* cu caracter femeiesc; slab, molatic. (după fr. *efféminé*, lat. *effeminatus)*

efervescént *adj.* **1.** *(despre lichide)* care dezvoltă gaze puternice în timpul unei reacții chimice. **2.** *(fig.)* clocotitor. (< fr. *effervescent*, cf. lat. *effervescere* — a clocoti)

efervescență *s.f.* degajare puternică, vie, de gaze într-un lichid, în timpul unei reacții chimice. ● *(fig.)* fierbere, agitație. (cf. fr. *effervescence)*

eficáce *adj.* care produce efectul așteptat. (cf. fr., it. *efficace*, lat. *efficax)*

eficacitáte *s.f.* faptul, calitatea de a fi eficace. (cf. fr. *efficacité*, lat. *efficacitas)*

eficiént *adj. (rar)* care-și face efectul; care produce un anumit efect folositor; eficace. (< fr. *efficient)*

eficiență *s.f.* faptul de a fi eficient; eficacitate. (< fr. *efficience*, lat. *efficientia)*

efígie *s.f.* chipul unui suveran, al unui șef de stat, reprezentat pe o monedă, pe o medalie etc. ● *(rar)* imagine a unei persoane. (< fr. it. *effigie* cf. lat. *effigies* — imagine)

eflorescént *adj.* **1.** *(despre plante)* care înflorește. ● *(fig.)* înfloritor, în floare. **2.** *(chim.; despre săruri)* care pierde din apa de cristalizare, devenind pulverulent la aspect. (< fr. *efflorescent)*

eflorescență *s.f.* **1.** îmbobocire. ● *(fig.)* înflorire, îmbobocire. **2.** *(chim.)* transformare în pulbere a unor săruri cristalizate, prin pierderea apei de cristalizare. ● depozit de săruri de la suprafața unor roci. (cf. fr. *efflorescence)*

efluviu *s.n.* **1.** emanație a unor corpuri; emanație electrică, magnetică. **2.** *(fig.)* curent, flux. (cf. it. *effluvio*, lat. *effluvium)*

efórt *s.n.* încordare, sforțare fizică sau intelectuală pentru atingerea unui scop; acțiune energică fizică sau intelectuală, sforțare, străduință. (< fr. *effort)*

efracție *s.f. (jur.)* spargere făcută cu intenția de a fura. (cf. fr. *effraction*, lat. *effractio)*

efuziúne *s.f.* **1.** manifestare puternică a unor sentimente frumoase, nobile; căldură. **2.** *(fiz.)* difuziune a unui gaz printr-un înveliș poros. (cf. fr. *effusion*, lat. *effusio* — răspîndire)

efuziv *adj. (petr.; în expr.)* *rocă efuzivă* = rocă magnetică întărită la suprafața scoarței pămîntului. (cf. fr. [roche] *effusive)*

egál *adj.* **1.** la fel, asemenea (ca natură, fel, cantitate etc.). ● uniform. **2.** *(geom.; despre figuri)* care se suprapune exact. **3.** *(despre oameni, și subst., m.)* care este de același rang, de aceeași valoare. (< fr. *égal*, cf. lat. *aequalis)*

egalá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a face sau a deveni egal; a fi (aproape) la fel cu altul în anumite privințe. **2.** *intr. (sport)* a atinge același număr de puncte cu altcineva. (< fr. *égaler)*

egalitár *adj. (rar)* referitor la egalitate politică; bazat pe egalitate politică. (< fr. *égalitaire)*

egalitarísm *s.n.* concepție mic-burgheză care susține egalizarea oamenilor din punct de vedere al consumului și al condițiilor de trai, indiferent de cantitatea și calitatea muncii lor sociale. (cf. fr. *égalitarisme)*

egalitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi egal: situația, raportul, echivalența care există între lucruri egale. ● uniformitate, uniformizare. ● *(sport)* rezultat constituit dintr-un număr egal de puncte realizat de mai mulți participanți la o competiție. **2.** principiu potrivit căruia tuturor oamenilor și tuturor statelor li se recunosc aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri, prevăzute de regula de drept; situație în care oamenii se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri. **3.** *(mat.)* grupare a două expresii matematice legate prin semnul egal (=). (cf. fr. *égalité*, lat. *aequalitas)*

egalizá *vb.* I. *tr.* a face să fie la fel, egal cu altul în anumite privințe (un obiect, un teren etc.). (< fr. *égaliser)*

egalizatór *adj.* care egalizează. (cf. fr. *égalisateur)*
eghilét *s.m. (mil.)* șiret, găitan care împodobea uniformele anumitor militari. (< fr. *aiguillette)*
egídă *s.f.* **1.** ocrotire, sprijin. **2.** *(mit.)* scutul Minervei. (cf. fr. *égide*, it. *egida*, lat. *aegis* — scutul Minervei, gr. *aigis* — piele de capră)
egiptológ *s.m.* specialist în egiptologie. (cf. fr. *égyptologue)*
egiptologíe *s.f.* parte a orientalisticii care studiază istoria și cultura Egiptului antic. (cf. fr. *égyptologie* < *Egypte* — Egipt, gr. *logos* — vorbire)
eglógă *s.f. (lit.)* poezie pastorală; idilă; bucolică. (< fr. *églogue*, it. *egloga* < lat. *ecloga*, gr. *ekloge)*
egocéntric *adj. (despre persoane)* care se consideră ca centru al universului, care privește totul prin prisma intereselor și sentimentelor personale. (< fr. *égocentrique)*
egocentrísm *s.n.* atitudine a celui care privește totul prin prisma intereselor și sentimentelor personale. (< fr. *égocentrisme)*
egoísm *s.n.* preocupare, atenție exagerată față de propria persoană și de interesele personale, în dauna intereselor colectivității. (< fr. *égoïsme*, cf. lat. *ego* — eu)
egoíst *adj., s.m.* și *f.* (om) dominat de egoism. (cf. fr. *égoïste*, it. *egoista)*
egotísm *s.n.* purtare, atitudine caracterizată prin exagerarea propriei individualități, a propriei persoane. (< fr. *égotisme*, it. *egoismo*, cf. lat. *ego* — eu)
egotíst *adj., s.m.* și *f.* (om) dominat de egotism; determinat de egotism. (< fr. *égotiste)*
grenă *vb.* I. *tr. (tehn.)* a separa (cu mașina) semințele de fibrele de bumbac. (< fr. *égrener)*
egrétă *s.f.* **1.** *(zool.)* pasăre migratoare care are pe spate un smoc de pene albe, subțiri. **2.** mănunchi de pene, de fire albe purtat odinioară mai ales de femei la pălării și de militari la chipiuri. (< fr. *aigrette)*
ejaculá *vb.* I. *intr.* a arunca afară un lichid (mai ales sperma prin canalul uretral). (< fr. *éjaculer)*
ejaculáție *s.f. (bot.)* zvîrlirea în afară a sporilor din sporange, frecventă la unele plante. ● *(fiziol.)* aruncarea afară a spermei prin canalul uretral. (cf. fr. *éjaculation)*
ejectór *s.n. (tehn.)* aparat pentru evacuarea fluidelor dintr-un rezervor. (< fr. *éjecteur)*
ejécție *s.f.* evacuarea cu mare viteză a unui curent de fluid printr-un tub, în scopul folosirii energiei fluidului pentru propulsie. (cf. fr. *éjection*, lat. *ejectio)*
elaborá *vb.* I. *tr.* **1.** a formula, a da o formă definitivă unei idei, unui text, unei opere etc. **2.** a prepara, a lucra, a face anumite modificări. (< fr. *élaborer*, it., lat. *elaborare)*
elagáre *s.f. (silv.)* tăierea ramurilor din partea de jos a coroanei unui arbore. (după fr. *élaguer, élagage)*
elán[1] *s.m.* animal rumegător din familia cerbilor, cu coarne bogate, care trăiește prin pădurile din nordul Europei, al Americii și al Asiei. (< fr. *élan)*
elán[2] *s.n.* avînt, însuflețire, entuziasm. (< fr. *élan)*
elástic *adj.* **1.** care are însușirea de a-și reveni la loc după ce a fost momentan deformat; care are elasticitate. ● *(subst., n.)* țesătură cu fire de cauciuc din care se fac bretele, jartiere etc. **2.** *(fig.)* mlădios; suplu. (< fr. *élastique*, it. *elastico*, cf. gr. *elastes* — care se întinde)
elasticitáte *s.f.* proprietate a unor corpuri de a-și reveni la forma inițială, după ce au fost momentan deformate. (cf. fr. *élasticité*, it. *elasticità)*
eldorádo *s.n.* țară imaginară din America de Sud, pe care spaniolii o credeau bogată în aur și pietre prețioase.; *(p. ext.)* țară plină de bogății, încîntătoare. (< fr. *eldorado*, cf. sp. *el dorado* — cel aurit)
eleát *adj. (fil.; în expr.) școala eleată* = școală filozofică greacă din secolele al VI—al V-lea î.e.n., condusă de Zenon și Parmenide, care nega importanța experienței senzoriale pentru cunoaștere. (cf. *Elea*, n.p.)
electiv *adj.* făcut prin, bazat pe alegere. ● care se dă, se acordă prin alegere. (< fr. *électif)*
electivitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este electiv. (cf. fr. *électivité)*
electór *s.m.* și *f.* **1.** persoană care are dreptul de a participa la o alegere. ● fiecare dintre cei șapte principi care aveau dreptul de a-l alege pe împărat în Germania. **2.** *(peior.)* persoană care reușea, în vechile regimuri, să obțină foarte multe voturi prin diferite manevre. (< fr. *électeur)*
electorál *adj.* privitor la alegeri, pentru alegeri. (< fr. *électoral)*
electorát *s.n.* **1.** funcție, demnitate de elector în Sfîntul imperiu roman de națiune germană. **2.** teritoriu supus unui prinț elector. (< fr. *électorat)*
eléctric *adj.* de electricitate, care produce electricitate. ○ *cîmp electric* = regiune a spațiului în care se exercită forțe asupra corpurilor încărcate cu electricitate; stare fizică care există într-o asemenea regiune; *energie electrică* = energie proprie numai cîmpurilor electrice; *centrală electrică* = centrală care produce energie electrică; *sarcină electrică* = electricitate (**1**). (< fr. *électrique)*
electrician *s.m.* lucrător specializat în lucrări de instalații electrice. (cf. fr. *électricien)*
electricitáte *s.f.* **1.** mărime de stare pe care o capătă corpurile după ce au fost frecate unul de altul și apoi separate; sarcină electrică. ● totalitatea feno-

menelor produse de repaosul și mișcarea unei particule numite electron. **2.** ramură a fizicii care studiază fenomenele electrice. (cf. fr. *électricité* < lat. *electrum*, gr. *elektron* — ambră galbenă, o rășină la care s-a observat prima dată fenomenul de către Thales, cu șase sute de ani înaintea erei noastre)

electrifică *vb.* I. *tr.* a introduce folosirea energiei electrice într-o regiune, într-o întreprindere etc. (după fr. *électrifier*)

electrizá *vb.* I. *tr.* **1.** a dezvolta, a produce într-un corp fenomene electrice. **2.** *(fig.)* a înflăcăra, a entuziasma, a anima. (< fr. *électriser*)

electroanalíză *s.f.* totalitatea metodelor electrochimice folosite în analiza chimică cantitativă. (< germ. *Elektroanalyse*)

electrocardiografíe *s.f. (med.)* înregistrare a fenomenelor electrice ale activității musculare a inimii. (cf. fr. *électrocardiographie*)

electrocardiográmă *s.f. (med.)* înregistrare grafică a fenomenelor electrice ale activității musculare a inimii. (cf. fr. *électrocardiogramme*)

electrocautér *s.n. (med.)* cauter care acționează prin încălzirea electrică. (cf. fr. *électrocautère*)

electrochímie *s.f.* parte a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice cauzate de influența electricității. (cf. fr. *électrochimie*)

electrocultúră *s.f. (agr.)* utilizarea curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor. (cf. fr. *électroculture*)

electrocutá *vb.* I. *tr.* a omorî cu ajutorul unui curent electric. (< fr. *lectrocuter*)

electród *s.m. (fiz.)* capătul unui circuit electric prin care continuă să treacă curentul; conductor electric prin care trece curentul. (< fr. *électrode*, cf. fr. *électro-*, gr. *odos* — drum)

electrodinám *s.n.* mașină electrică producătoare de curent. (după fr. *dynamo-électrique*)

electrodinámică *s.f.* ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor privitoare la acțiunile dintre curenții electrici. (cf. fr. *électrodynamique*)

electrofór *s.m.* aparat cu care se produce electricitatea prin influență. (< fr. *électrophore*, cf. fr. *électro-*, gr. *phoras* — care poartă)

electrogén *adj.* producător de energie electrică. ○ *grup electrogen* = grup format dintr-un motor și un generator de curent electric. (< fr. *électrogène*, cf. fr. *électro-*, gr. *gennan* — a produce)

electrográf *s.n. (tehn.)* aparat cu ajutorul căruia se face analiza calitativă a metalelor, a aliajelor și a minereurilor. (< fr. *électrographe*, cf. fr. *électro-*, gr. *graphein* — a scrie)

electrolít *s.m.* substanță care se poate descompune sub influența unui curent electric. (< fr. *électrolyte*)

electrolític *adj.* de, prin, pentru electroliză. (cf. fr. *électrolytique*)

electroliză *s.f.* descompunere a unui electrolit sub influența electricității. (<fr. *électrolyse*)

electrolizór *s.n. (fiz.)* aparat cu care se efectuează electroliza. (cf. fr. *électrolyseur*)

electromagnét *s.m.* bucată de fier moale care capătă proprietăți magnetice sub influența unui curent electric care străbate un fir în care este înfășurată. (cf. germ. *Elektromagnet*)

electromagnétic *adj.* de electromagnetism, bazat pe electromagnetism. ○ *cîmp electromagnetic* = stare fizică particulară a spațiului în care există în același timp un cîmp electric și un cîmp magnetic. (cf. fr. *électromagnétique*)

electromagnetísm *s.n. (fiz.)* ramură a fizicii care studiază interacțiunea dintre curenții electrici și magneți. (cf. fr. *électromagnétisme*)

electromecánică *s.f.* disciplină care se ocupă cu aplicațiile tehnice ale mecanicii și ale electricității. (cf. fr. *électromécanique*)

electrometalurgíe *s.f.* ramură a metalurgiei care folosește procedee electrice. (cf. fr. *électrométallurgie*)

electrometríe *s.f.* **1.** *(chim.)* analiză cantitativă volumetrică în care se folosește ca indicator al sfîrșitului reacției variația potențialului electric al unui electrod cufundat în soluție. **2.** capitol al fizicii care se ocupă cu studiul măsurilor electrice în care se folosește un electrometru. (cf. fr. *électrométrie*)

electrométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea diferențelor de potențial. (< fr. *électromètre*)

electromotór *s.n.* mașină care transformă energia electrică în energie mecanică; motor electric. // *adj.* care poate produce curent electric. (cf. fr. *électromoteur*)

electrón *s.m.* particulă elementară de materie care intră în compoziția atomului și este încărcată cu electricitate negativă. ○ *electron-volt* = unitate de măsură pentru energie folosită în fizica atomică. (< fr. *électron*)

electronegativ *adj. (despre elemente, radicali, molecule)* care are tendința de a capta electroni de la alte substanțe, putînd elibera ioni negativi. (cf. fr. *électronégatif*)

electrónic *adj.* de electroni, privitor la electroni. (cf. fr. *électronique*)

electroosmóză *s.f.* trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub influența unei diferențe de potențial electric între cele două fețe ale membranei. (cf. fr. *électro-osmose*)

electropozitív *adj. (despre elemente, radicali, molecule)* care cedează electroni, putînd elibera ioni pozitivi. (cf. fr. *électropositif*)

electroscóp *s.n. (fiz.)* instrument cu care se detectează prezența electricității într-un corp. (< fr. *électroscope*, cf. fr. *électro-*, gr. *skopein* — a examina)

electrostátic *adj.* care privește electricitatea statică. (cf. fr. *électrostatique)*
electrostatică *s.f.* ramură a fizicii care studiază fenomenele care însoțesc electricitatea statică. (cf. fr. *électrostatique)*
electrotéhnic *adj.* de electrotehnică. (cf. fr. *électrotechnique)*
electrotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază aplicațiile industriale ale electricității. (cf. fr. *électrotechnique)*
electroterapie *s.f. (med.)* tratament al unor boli cu electricitate. (cf. fr. *électrothérapie)*
electrotermie *s.f. (tehn.)* totalitatea procedeelor prin care se folosește energia electrică pentru obținerea temperaturii necesare unei operații tehnologice. (< fr. *électrothermie*, cf. fr. *électro-*, gr. *thermos* — cald)
electrotipie *s.f.* reproducere de gravuri cu ajutorul electrolizei. (< fr. *électrotypie*, cf. fr. *électro-*, gr. *typos* — urmă)
electrovalență *s.f. (chim.)* legătură chimică rezultată prin deplasarea unui electron de la un atom la altul. (cf. fr. *électrovalence)*
electiúne *s.f. (rar)* alegere. (cf. fr. *élection*, lat. *electio)*
elefánt *s.m. (zool.)* mamifer din jungla Asiei și Africii, foarte mare, care are nasul modificat în formă de trompă și colții mari de fildeș. (cf. fr. *éléphant*, it. *elefante*, lat. *elephantus*, gr. *elephas)*
elefantiázis *s.n. (med.)* boală caracterizată prin îngroșarea exagerată a pielii, generalizată la membrele inferioare și la organele genitale externe, care sînt deformate printr-un edem enorm. (<fr. *éléphantiasis*, cf. lat. *elephantiasis*, lepră)
elegánt *adj.* care are, prezintă, dovedește eleganță. (cf. fr. *élégant*, lat. *elegans)*
elegánță *s.f.* distincție, grație, frumusețe în atitudini, în maniere; rafinament, gust, distincție în felul de a se îmbrăca, în croiala hainelor. ● distincție în limbaj, în stil etc. (cf. fr. *élégance*, lat. *elegantia)*
elegíac *adj.* **1.** cu caracter de elegie. ● *(despre un poet)* care compune elegii sau opere cu caracter de elegie. **2.** trist, jalnic. (< fr. *élégiaque)*
elegíe *s.f.* **1.** poezie lirică cu caracter trist sau duios. ● *(fig.)* plîngere; tristețe; jale, jeluire. **2.** *(muz.)* bucată muzicală melancolică, tristă. (< fr. *élégie*, it., lat. *elegia*, gr. *elegia* — cîntec trist)
element *s.n.* **1.** *(în antichitate)* fiecare dintre cele patru substanțe despre care se credea că stau la baza corpurilor și a fenomenelor naturii. ● *(la pl.)* fenomene, forțe din natură, forțele naturii. **2.** parte componentă a unui obiect, a unei mașini. ● membru al unei colectivități etc. **3.** *(chim.)* corp care nu se mai poate descompune pe cale chimică și care, în combinație cu alte asemenea corpuri, dă naștere corpurilor compuse. **4.** mediu în care trăiește o ființă, o vietuitoare. ● *(fig.)* anturaj plăcut în care se simte bine cineva. **5.** *(fiz.)* pilă electrică; celulă a unei pile electrice. **6.** *(mai ales la pl.)* principiu, noțiune de bază a unei discipline, a unei științe. (< lat. *elementum*, cf. fr. *élément*, it. *elemento)*
elementár *adj.* **1.** care constituie un element, de element; de bază, esențial. ● care cuprinde primele noțiuni, principiile de bază ale unei discipline, ale unei arte etc. ○ *învățămînt elementar* = prima treaptă a învățămîntului public, cu caracter obligatoriu, unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline. **2.** simplu, ușor, cunoscut de toată lumea. **3.** natural, aparținînd naturii și fenomenelor ei. (cf. fr. *élémentaire*, lat. *elementarius)*
elenísm *s.n.* perioadă din istoria societății sclavagiste a popoarelor din bazinul Mării Mediterane, cuprinsă între epoca cuceririlor lui Alexandru Macedon și căderea imperiului lui Alexandru sub romani. (cf. fr. *hellénisme)*
elenist *s.m.* și *f.* specialist în studiul limbii și civilizației elene. (cf. fr. *helléniste)*
elenístic *adj.* care aparține elenismului, privitor la elenism. (cf. fr. *hellénistique)*
elerón *s.n. (av.)* aripioară mobilă prinsă de aripile și ampenajul avionului, prin manevrarea căreia se realizează mișcările acestuia în zbor. (< fr. *aileron)*
eleuzíne *s.f. pl. (în Grecia antică)* sărbări în cinstea zeiței Ceres, care aveau loc în orașul Eleuzis. (cf. lat. *eleusinia*, gr. *Eleusis*, n.p.)
elév *s.m.* și *f.* **1.** școlar; cel care învață într-o școală sau urmează o formă de învățămînt mediu sau elementar. **2.** discipol, adept, urmaș, învățăcel al unui maestru, al unei școli literare, al unei doctrine etc. (< fr. *élève*, cf. *élever* – a educa)
elevatór[1] *s.n. (tehn.)* instalație pentru transportul materialelor pe verticală sau aproape pe verticală, la o oarecare distanță. (< fr. *élévatoire)*
elevatór[2] *adj.* care ridică. (< fr. *élévateur)*
elevație *s.f.* reprezentare grafică, la scară, a fețelor verticale exterioare ale unei construcții, ale unei mașini etc. (cf. fr. *élévation*, lat. *elevatio)*
elf *s.m. (în mitologia scandinavă)* geniu sau divinitate a vîntului, a apei și a focului. (cf. fr. *elfe*, germ. *Elf)*
eliberá *vb.* I. *tr.* **1.** a pune în libertate; a dezrobi; a libera. **2.** a preda, a emite (un act, un document, o marfă etc.). (< lat. *eliberare)*
eliberatór *adj.* care eliberează; dezrobitor. (< *elibera)*
elice *s.f.* **1.** organ rotitor, format din două sau mai multe pale fixate pe un butuc, care pune în mișcare un avion, un vapor etc. **2.** *(mat.)* curbă care taie sub un unghi constant generatoarele

unui cilindru sau ale unui con. (< fr. *hélice*, it. *elice*, cf. gr. *helix* — spirală)
elicoíd *s.n. (mat.)* **1.** curbă generată de învîrtirea unei parabole obișnuite în jurul unui cerc. **2.** suprafață care conține tangentele la o elice. (cf. fr. *hélicoïde)*
elicoidál *adj. (mat.)* în formă de elice. (cf. fr. *hélicoïdal)*
elicoptér *s.n.* aparat de zburat care se ridică vertical în aer și se susține cu ajutorul unor mari elice orizontale. (< fr. *hélicoptère*, cf. gr. *helix* — elice, *pteron* — aripă)
elidá *vb.* I. *tr.* a suprima vocala finală a unui cuvînt atunci cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală; a face o eliziune. (< fr. *élider*, it., lat. *elidere* — a sfărîma)
eligíbil *adj.* care poate fi ales (îndeplinind condițiile necesare). (< fr. *éligible*, cf. lat. *eligere* — a alege)
eligibilitáte *s.f.* faptul de a fi eligibil; condițiile care trebuie să fie îndeplinite pentru ca cineva să poată fi ales. (cf. fr. *éligibilité)*
elimină *vb.* I. *tr.* a scoate, a îndepărta, a înlătura; *(spec.)* a da afară din școală. (< fr. *éliminer*, it., lat. *eliminare)*
eliminatóriu *adj.* care elimină, care aduce eliminarea. ● *(despre probele unui concurs)* care elimină concurenții care nu le trec, nu le îndeplinesc. (cf. fr. *éliminatoire)*
elipsă *s.f.* **1.** *(mat.)* locul geometric al punctelor dintr-un plan a căror sumă a distanțelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă. **2.** *(gram.)* omisiune din scriere sau din vorbire a unor cuvinte care se subînțeleg. ● figură de stil care constă în omiterea unor cuvinte pentru a scurta fraza, dîndu-i astfel mai multă expresivitate. (< fr. *ellipse*, cf. gr. *elleipsis* — lipsă)
elipsográf *s.n.* instrument cu care se desenează elipsele. (< fr. *ellipsographe*, cf. fr. *ellipse* — elipsă, gr. *graphein* — a scrie)
elipsoíd *s.n. (geom.)* corp geometric rezultat din rotirea unei elipse în jurul uneia din axele sale de simetrie. (< fr. *ellipsoïde)*
elipsoidál *adj.* cu formă de elipsoid. (cf. fr. *ellipsoïdal)*
eliptíc *adj.* **1.** *(mat.)* în formă de elipsă. **2.** *(gram.)* care are o elipsă. (< fr. *elliptique)*
elítă *s.f.* ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. ○ *de elită* = ales, deosebit. ● partea unei societăți împărțite în clase antagoniste, care se consideră superioară maselor. (< fr. *élite*, cf. lat. *eligere* — a alege)
elítră *s.f. (zool.)* fiecare dintre cele două aripi chitinoase ale unor insecte. (< fr. *élytre*, cf. *gr. elytron* — înveliș)
elixír *s.n.* **1.** băutură preparată din diferite substanțe dizolvate în alcool; *(p. ext.)* medicament. **2.** băutură miraculoasă pe care căutau să o prepare alchimiștii cu scopul a obține viața veșnică; *(p. ext.)* băutură de preț. (< fr. *élixir*, cf. ar. *al aksir* — esență)
elizéu *s.n.* rai în mitologia greco-latină. ○ *(adj.; în expr.) cîmpiile elizee* = elizeul. (< fr. *Elysée*, cf. gr. *Elysio)*
elizíúne *s.f. (gram.)* suprimare a vocalei finale a unui cuvînt cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală. (cf. fr. *élision*, lat. *elisio)*
elocínță *s.f.* elocvență. (cf. lat. *eloquentia)*
elocuțiúne *s.f.* **1.** fel de exprimare a ideilor, a gîndurilor. ● alegere și dispoziție a cuvintelor într-un discurs. **2.** parte a retoricii care tratează despre stil. (cf. lat. *elocutio*, fr. *élocution)*
elocvént *adj.* **1.** care vorbește frumos și convingător. **2.** plin de conținut, expresiv, demonstrativ. (cf. it. *eloquente*, lat. *eloquens* < *eloqui* — a vorbi)
elocvénță *s.f.* talent, artă de a vorbi frumos. ● expresivitate, exprimare sugestivă. (cf. it. *eloquenza*, lat. *eloquentia)*
elogiá *vb.* I. *tr.* a lăuda, a aduce elogii, a preamări. (< it. *elogiare*, fr. *élogier)*
elogiós *adj.* laudativ, cu elogii. (cf. fr. *élogieux)*
elógiu *s.n.* discurs, cuvîntare prin care este lăudat cineva; laudă deosebită, preamărire. (< lat. *elogium* — scurtă inscripție pe statui, pe morminte, cf. it. *elogio*, fr. *éloge)*
elongáție *s.f. (fiz.)* valoarea, într-un moment dat, a deplasării unui corp față de poziția sa de echilibru. ● *(astr.)* distanța unghiulară dintre doi aștri, în raport cu pămîntul. (cf. fr. *élongation)*
elucidá *vb.* I. *tr.* a clarifica, a lumina, a lămuri, a desluși. (< it. *elucidare*, fr. *élucider*, cf. lat. *lucidus* — clar, lămurit)
elucubráție *s.f.* **1.** *(rar)* lucrare compusă cu multă osteneală și multă răbdare, lucrînd ziua și noaptea. **2.** *(peior.)* combinație, lucrare haotică și greoaie cu idei încîlcite, absurde; aberație. (lat. *elucubratio*, cf. fr. *élucubration)*
eludá *vb.* I. *tr.* a evita, a ocoli voit și stingaci; a ascunde. (< fr. *éluder*, it., lat. *eludere)*
eluviál *adj. (geol., despre soluri)* diferențiat prin eluvionare.
eluvionáre *s.f. (geol.)* ridicare a sărurilor și a substanțelor coloide din straturile inferioare ale unui sol către straturile lui superioare. (după fr. *éluvionnement)*
elúviu *s.n. (geol.)* totalitatea rămășițelor din dezagregarea rocilor. (< fr. *eluvium)*
elzevír *s.n. (poligr.)* caracter de literă, subțire și cu talpă dreaptă. ● ediție imprimată de unul dintre membrii vestitei familii de tipografi olandezi Elzevir. (< fr. *elzévir)*
emáil *s.n.* smalț. ● obiect smălțuit, emailat. (< fr. *émail)*
emailá *vb.* I. *tr.* a smălțui. (cf. fr. *émailler)*.

emailór *s.m.* și *f.* persoană specializată în lucrări de emailare; smălțuitor. (cf. fr. *émailleur)*

emaná *vb.* I. **1.** *tr.* a degaja, a exala. **2.** *intr.* a proveni, a-și trage originea. (< fr. *émaner*, it., lat. *emanare)*

emanáție *s.f.* **1.** emitere. degajare; ceea ce se degajă. **2.** gaz care rezultă din dezintegrarea actiniului, a radiului sau a toriului. (cf. fr. *émanation*, it. *emanazione)*

emancipá *vb.* I. **1.** *tr. (jur.)* a da unui minor dreptul de a-și administra și de a dispune de averea sa. ● *(fig.)* a da libertatea, a elibera de sub o dominație, de sub puterea cuiva. **2.** *refl.* a-și cîștiga, a-și dobîndi libertatea, independența. ● a-și lua libertatea de a face lucruri neconvenabile, a avea purtări libertine. (< fr. *émanciper*, it., lat. *emancirare)*

embargó *s.n.* interzicerea impusă de un stat navelor altui stat cu care se află în conflict, de a ieși din porturile sale. ● reținere, confiscare a bunurilor unui stat străin în caz de conflict. (<fr., sp. *embargo)*

emblemátic *adj.* de emblemă, care ține de emblemă. (< fr. *emblématique)*

emblémă *s.f.* obiect, imagine care simbolizează o anumită idee; figură simbolică. ● simbol; figură alegorică. (< fr. *emblème*, it. *emblema*, cf. gr. *emblema* — ceea ce este inserat undeva)

embolíe *s.f. (med.)* astupare (cu un cheag de sînge) a unui vas sanguin. (< fr. *embolie*, cf. gr. *embole* — strîngere)

embriologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază embrionul în dezvoltarea lui. (< fr. *embryologie*, cf. gr. *embryon* — embrion, *logos* — vorbire)

embrión *s.m.* **1.** *(biol.)* prima stare a unei ființe vii, de la fecundarea ovulului pînă la formarea deplină a organelor. ● partea vie a unei semințe, reprezentînd planta care va lua naștere prin germinație. **2.** *(fig.)* început, germen de la care pornește un lucru, o acțiune. (cf. fr. *embryon*, gr. *embryon)*

embrionár *adj.* **1.** de embrion, referitor la embrion. **2.** *(fig.)* abia născut, în germen, la începutul existenței, al dezvoltării. (cf. fr. *embryonnaire)*

emenagóg *s.n.* medicament care provoacă menstruația. (< fr. *emménagogue*, cf. gr. *emmena* — menstruație, *agogos* — care provoacă)

emergént *adj. (despre radiații, despre corpuri)* care iese dintr-un mediu, după ce l-a străbătut. (< fr. *émergent)*

emergénță *s.f.* ieșire a unui corp, a unei substanțe, a unei radiații din mediul unde se găsește. (cf. fr. *émergence)*

emerít *adj.* **1.** *(în expr.) artist (maestru, profesor* etc.) *emerit* = titlu onorific conferit de către Prezidiul Marii Adunări Naționale persoanelor care s-au distins în mod deosebit în artă, în știință etc. **2.** care are multe merite într-o activitate; care cunoaște la perfecție o anumită știință sau disciplină. (< fr. *émérite*, it. *emerito*, lat. *emeritus* — care a meritat)

emersiúne *s.f.* ieșire a unui corp dintr-un lichid. (cf. fr. *émersion*, it. *emersione)*

emetíc *s.n. (chim.)* tartrat de antimoniu și de potasiu, folosit la prepararea lacurilor și, în medicină, ca vomitiv. (<fr. *émétique*, cf. gr. *emetikos* — care provoacă vomă)

emetróp *adj. (med.; despre ochi)* care are vederea normală. (< fr. *emmétrope*, cf. gr. *en* — în, *metron* — măsură, *ops* — ochi)

emetropíe *s.f. (med.)* proprietate a ochiului de a avea vederea normală. (cf. fr. *emmétropie)*

emfátic *adj.* plin de emfază; pretențios, umflat, bombastic. (< fr. *emphatique)*

emfázã *s.f.* exagerare, prețiozitate, îngîmfare, afectare (în scris, în vorbire etc.). (< fr. *emphase*, cf. lat., gr. *emphasis* — aparență)

emfizém *s.n. (med.)* umflătură produsă prin infiltrarea aerului sub piele sau în țesutul celular al unor organe. ○ *emfizem pulmonar* = dilatarea forțată a alveolelor pulmonare provocată de pierderea elasticității țesutului. (< fr. *emphysème*, cf. gr. *emphysema* — umflătură)

emigrá *vb.* I. *intr.* a-și părăsi patria pentru a se stabili în altă țară; a se expatria. (< fr. *émigrer*, it., lat. *emigrare* < lat. *ex* — afară, *migrare* — a se duce)

emigránt *s.m.* și *f.* persoană care emigrează. (cf. fr. *émigrant*, it. *emigrante)*

emigrát *s.m.* și *f.* emigrant. (cf. fr. *émigré)*

emigrátie *s.f.* **1.** situație, stare a celui care a emigrat. **2.** timpul cînd cineva emigrează. **3.** totalitatea persoanelor emigrate într-o anumită epocă din aceeași țară. (cf. fr. *émigration*, it. *emigrazione)*

eminaménte *adv.* prin excelență, cu deosebire, în special, în cel mai înalt grad. (cf. it. *eminentemente)*

eminént *adj.* excelent, excepțional, cu mari calități. (< fr. *éminent*, it. *eminente*, lat. *eminens* — dominant)

eminénță *s.f. (bis.)* titlu care se dă cardinalilor catolici. (cf. fr. *éminence*, it. *eminenza*, lat. *eminentia* — înălțime)

emír *s.m.* **1.** titlu dat guvernatorilor unor țări musulmane. **2.** titlu dat la turci acelora care pretind că se trag din neamul lui Mahomed. (cf. fr. *émir*, ar. *emir* — prinț)

emisár[1] *s.m.* trimis al unui stat, însărcinat cu o misiune specială, secretă; *(p. ext.)* însărcinat cu o misiune oarecare. (cf. fr. *émissaire*, lat. *emissarius)*

emisár[2] *s.n. (tehn.)* canal sau conductă pentru îndepărtarea apelor strînse într-un loc. (< fr. *émissaire)*

emisférã *s.f. (mat.)* jumătate de sferă. ○ *(anat.) emisferă cerebrală* = fiecare

dintre cele două jumătăți ale creierului mare. ● fiecare dintre cele două jumătăți ale globului pământesc, delimitate de primul meridian sau de ecuator. ● fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești. (cf. fr. *hémisphère*, gr. *hemi* — jumătate, *sphaira* — sferă)

emisférie *adj.* în formă de emisferă. (cf. fr. *hémisphérique)*

emisiúne *s.f.* **1.** faptul de a emite, de a pune în circulație; producerea de către un organ, de către un corp, de către un dispozitiv etc. a unui sunet, a unei radiații etc. **2.** punere în circulație a banilor. a hîrtiilor de valoare de către stat, de către o bancă etc. **3.** program transmis prin radio sau prin televizor. (cf. fr. *émission*, it. *emissione*, lat. *emissio)*

emistih *s.n. (metr.)* fiecare dintre cele două jumătăți de vers despărțite prin cezură (mai ales la versul alexandrin). (cf. fr. *hémistiche*, gr. *hemi* — jumătate, *stichos* — vers)

emite *vb.* III. *tr.* **1.** a lansa, a enunța, a exprima, a spune (o părere, o teorie). **2.** a elabora, a pune în vigoare (o lege, un decret etc.). ● *(fin.)* a pune în circulație (bancnote, hîrtii de valoare etc.). **3.** a produce, a scoate, a împrăștia, a răspîndi radiații, unde electromagnetice etc. (< lat. *emittere*, cf. fr. *émettre)*

emitént *adj.* care emite (hîrtii de valoare, bancnote, unde electromagnetice etc.). (cf. lat. *emittens)*

emițătór *adj.* care emite; emitent. (< *emite)*

emolién *adj. (despre unele substanțe)* cu proprietatea de a muia și destinde țesuturile. (< fr. *émollient)*

emondáre *s.f. (silv.)* tăiere a crăcilor care apar pe trunchiul arborilor. (după fr. *émonder*, cf. lat. *emundare* — a curăța)

emondór *s.n. (silv.)* unealtă folosită la emondare. (cf. fr. *émondoir)*

emotiv *adj.* **1.** referitor la emoție, de emoție. **2.** ușor emoționabil; impresionabil. (< fr. *émotif*, it. *emotivo)*

emotivitáte *s.f.* stare emotivă; însușirea de a fi emotiv. (cf. fr. *émotivité)*

emóție *s.f.* reacție afectivă puternică și uneori neașteptată, adesea însoțită de modificări în starea și funcționarea organismului. (cf. fr. *émotion*, it. *emozione* < lat. *emotus* — mișcat)

emoționá *vb.* I *tr.* a provoca, a produce o emoție. ● *refl.* a fi cuprins de emoție. (< fr. *émotionner)*

emoționál *adj.* care este propriu emoțiilor; de emoție, emotiv.

emoționánt *adj.* care emoționează; tulburător, mișcător. (< *emoționa)*

emplém *s.n. (med.)* operație chirurgicală constînd în deschiderea toracelui, pentru a scoate puroiul din cavitatea pleurală și a face spălături antiseptice. ● boală din cauza căreia se face această operație; pleurezie purulentă. (< fr. *empyème*, cf. gr. *en* — în, *pnon* — puroi)

empiréu *s.n. (mit.)* partea superioară a cerului, unde se credea că se află reședința zeilor; locașul zeilor. (cf. fr. *empyrée*, it. *empireo*, gr. *enpyreos* — înfocat).

empíric *adj.* bazat numai pe simțuri și pe experiență. ○ *medicină empirică* = tratament al bolilor pe bază de experiență. ● care se referă, aparține empirismului. (cf. fr. *empirique*, gr. *empirikos* — experiență)

empiriocritic *adj.* care ține de empiriocriticism, propriu empiriocriticismului. (< *empiriocriticism)*

empiriocriticísm *s.n.* curent filozofic reacționar idealist-subiectivist, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care concepe experiența ca un complex de senzații fără nici o legătură cu realitatea obiectivă; machism. (< rus. *empiriocriticizm)*

empiriomonísm *s.n.* variantă a empiriocriticismului, în Rusia, creată de A. Bogdanov, care susținea că lumea fizică este experiența „socialmente organizată" a „omenirii colective". (< rus. *empiriomonizm)*

empirísm *s.n.* **1.** curent filozofic care socotește experiența senzorială ca unica sursă a cunoașterii. **2.** folosirea exclusivă a experienței într-o activitate. (cf. fr. *empirisme)*

empirist *s.m.* și *f.* adept, partizan al empirismului. (cf. fr. *empiriste)*

emplástru *s.n.* preparat farmaceutic, întins pe o bucată de pînză care se aplică pe locul bolnav; plasture. (după fr. *emplâtre*, gr. *emplastron)*

empóriu *s.n. (ist.)* tîrg, port comercial. (< gr. *emporion)*

emúl *s.m.* rival, concurent (mai ales în artă, în știință). (cf. fr. *émule*, lat. *aemulus)*

emulație *s.f.* întrecere, sforțare, străduință, dorință de a întrece. (cf. fr. *émulation*, lat. *aemulatio)*

emulgatór *s.n. (chim.)* substanță care determină formarea unei emulsii stabile; emulsionant. ● substanță folosită pentru îndepărtarea grăsimilor din produsele textile. (< germ. *Emulgator)*

emúlsie *s.f. (chim.)* amestec lichid care conține în suspensie particule insolubile. ● strat fotosensibil de pe un material fotografic. (cf. fr. *émulsion)*

emulsioná *vb.* I. *tr. (chim.)* a transforma o substanță în emulsie. (< fr. *émulsionner)*

emulsór *s.n. (tehn.)* aparat pentru prepararea emulsiilor. (cf. fr. *émulseur)*

encefál *s.n.* totalitatea centrilor nervoși centrali care se găsesc în cutia craniană; creier. (< fr. *encéphale*, cf. gr. *en* — în, *kephale* — cap)

encefálic *adj.* al encefalului, de encefal. (cf. fr. *encéphalique)*

encefalítă *s.f. (med.)* boală manifestată prin inflamarea encefalului. (< fr. *encéphalite)*

encefaloid *adj.* care are sinuozitate și o consistență asemănătoare cu ale encefalului. (cf. fr. *encéphaloïde)*
enciclică *s.f.* circulară oficială a papei către preoți sau episcopi. (cf. fr. *encyclique*, it. *enciclica*, lat. t., gr. *enkyklios* — circular)
enciclopédic *adj.* de enciclopedie; cuprinzător, mare, vast. (cf. fr. *encyclopédique)*
enciclopedíe *s.f.* lucrare lexicografică de mare întindere, care cuprinde cunoștințe amănunțite dintr-un singur domeniu sau din toate domeniile. ● *(fig.)* operă importantă care cuprinde cunoștințele de bază dintr-un anumit domeniu. ● ansamblul cunoștințelor omenești organizate metodic. ● numele unui celebru dicționar publicat între 1751 și 1772 de către învățații francezi Diderot și d'Alembert. (< fr. *encyclopédie*, cf. gr. *en* — în, *kyklos* — cerc, *paideia* — educație)
enciclopedíst *s.m.* și *f.* **1.** nume dat gînditorilor progresiști precursori ai Revoluției franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, care s-au unit în vederea elaborării „Enciclopediei". **2.** *(rar)* persoană care are cunoștințe enciclopedice. (cf. fr. *encyclopédiste)*
enclávă *s.f.* **1.** *(geol.)* fragment de rocă de altă natură, înglobat în masa unei roci eruptive. **2.** grup de populație străină izolat în mijlocul masei indigene. (< fr. *enclave)*
enclític *adj. (gram.; despre cuvinte)* care se leagă de un cuvînt precedent făcînd cu el o unitate și fiind lipsit de accent propriu. ○ *articol enclitic* = articol hotărît care se așază la sfîrșitul unui cuvînt. (cf. fr. *enclitique*, lat. *encliticus*, gr. *enklino* — a îndoi)
endecagón *s.n. (geom.)* poligon cu unsprezece laturi și unsprezece unghiuri. (cf. fr. *hendécagone*, gr. *hendeka* — unsprezece, *gonia* — unghi)
endecasilábic *adj. (despre versuri)* cu unsprezece silabe. (cf. fr. *hendécasyllabique*, gr. *hendeka* — unsprezece, *syllaba* — silabă)
endémie *adj. (med.; despre boli)* specific unei țări, unei regiuni. (< fr. *endémique)*
endemíe *s.f. (med.)* boală specifică unei regiuni. (< fr. *endémie*, cf. gr. *en* — în, *demos* — popor)
endocárd *s.n. (anat.)* membrană subțire care căptușește cavitățile inimii. (< fr. *endocarde*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *kardia* — inimă)
endocardíță *s.f. (med.)* boală constînd în inflamarea endocardului. (< fr. *endocardite)*
endocárp *s.n. (bot.)* învelișul tare al seminței unor fructe; stratul cel mai dinăuntru al pericarpului. (< fr. *endocarpe*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *karpos* — fruct)
endocrín *adj.* care ține de glandele cu secreție internă. ○ *glandă endocrină* = glandă care își varsă secrețiile cu hormoni direct în sînge: glandă cu secreție internă. (< fr. *endocrine*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *krinein* — a secreta)
endocrinológ *s.m.* și *f.* specialist în endocrinologie. (< *endocrinologie)*
endocrinologíe *s.f. (med.)* disciplină care se ocupă cu studiul glandelor endocrine. (< fr. *endocrinologie)*
endocrinoterapíe *s.f. (med.)* tratament medical cu substanțe extrase din glandele endocrine. (< fr. *endocrinothérapie)*
endodérm *s.n. (biol.)* foița interioară a embrionului animalelor superioare. ● *(bot.)* stratul interior al scoarței tulpinii sau al rădăcinii. (< fr. *endoderme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *derma* — piele)
endogamíe *s.f.* obicei, practicat de unele triburi, de a interzice căsătoria cu membrii altui trib. (< fr. *endogamie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *gamos* — căsătorie)
endogén *adj. (despre organe)* de origine internă, născut înăuntrul organului de reproducere. ● *(despre fenomene geologice)* provocat de forțe interne, din interiorul pămîntului. (< fr. *endogène*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *gennan* — a lua naștere)
endolímfă *s.f. (anat.)* lichid care se găsește în labirintul urechii interne. (< fr. *endolymphe)*
endoplásmă *s.f. (biol.)* masa centrală a protoplasmei celulare, mai lichidă și mai granuloasă decît ectoplasma. (< fr. *endoplasme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *plasma* — formație)
endoscóp *s.n. (med.)* instrument care servește la cercetarea cavităților interne. (< fr. *endoscope*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *skopein* — a examina)
endosmóză *s.f. (fiz.)* fenomenul de trecere a unui lichid printr-o membrană, din mediul exterior acesteia în spațiul mărginit de ea. (< fr. *endosmose*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *osmos* — împingere)
endospérm *s.n. (bot.)* învelișul interior al embrionului la unele plante. v. albumen. (< fr. *endosperme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *sperma* — sămînță)
endotéliu *s.n. (anat.)* țesut asemănător epiteliului, care acoperă unele cavități ale organismului. (< fr. *endothélium*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *thele* — ridicătură)
endotérmic *adj. (despre fenomene și reacții)* care absoarbe căldură atunci cînd se produce. (< fr. *endothermique)*
eneolític *s.n.* perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, caracterizată prin întrebuințarea uneltelor de aramă curată. (< lat. *aeneus* — de aramă, gr. *lithos* — piatră)
energétic *adj.* care se referă la energie, care dă energie. (cf. fr. *énergétique*, it. *energetico)*
energétică *s.f.* parte a fizicii care studiază manifestările diferitelor forme de

energie. ● ramură a tehnicii care studiază sursele de energie și posibilitățile de folosire a acestora. (< fr. *énergétique*)

energetism *s.n.* curent idealist reacționar de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, răspîndit și astăzi în rîndurile filozofilor și naturaliștilor burghezi, care rupe mișcarea de materie, afirmînd că energia (înțeleasă de ei în chip subiectivist, ca ceva derivat din conștiință) există fără materie. (< fr. *énergétisme*)

enérgic *adj.* plin de energie, viguros, tare. ● *(despre medicamente)* cu acțiune imediată, tare eficace, (cf. fr. *énergique*, it. *energico*)

energie *s.f.* **1.** *(fiz.)* capacitate a unui sistem de a efectua un lucru mecanic în trecerea din starea sa într-o anumită stare de referință. **2.** forță, putere, vigoare, tărie. ● fermitate, hotărîre în atitudini, în acțiuni. (< fr. *énergie*, it. *energia*, cf. gr. *energeia* — activitate)

energumén *s.m.* **1.** *(bis.)* persoană care se pretinde a fi stăpînită de diavol. **2.** *(fig.)* exaltat; om care se agită puternic. (< fr. *énergumène*, cf. gr. *energoumenos* — agitat)

enervá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înfuria, a (se) irita; a (se) indispune. (< fr. *énerver*)

enervánt *adj.* supărător, iritant. (cf. fr. *énervant*)

enigmátic *adj.* care constituie o enigmă, greu de înțeles; misterios. (< cf. fr. *énigmatique*, it. *enigmatico*)

enígmă *s.f.* **1.** ghicitoare. **2.** lucru greu de înțeles, încîlcit, ascuns, taină, mister. **3.** joc distractiv, de obicei în versuri, prezentîndu-se ca o ghicitoare; șaradă. (<fr. *énigme*, it. *enigma*, cf. gr. *ainigma*)

enologie *s.f.* știință care se ocupă cu studiul vinurilor și al produselor derivate din vin. (< fr. *oenologie*, cf. gr. *oinos* — vin, *logos* — vorbire)

enórm *adj.* foarte mare, imens, colosal. ● *adv.* foarte mult; extrem de... (< fr. *énorme*, it. *enorme*, cf. lat. *ex* — afară, *norma* — regulă)

enormitáte *s.f.* **1.** *(rar)* mărime imensă; întindere colosală. **2.** lucru de necrezut; exagerare; prostie, gugumănie, aberație, absurditate. (cf. fr. *énormité*, lat. *enormitas*)

ensifórm *adj.* de forma unei săbii. (< fr. *ensiforme*, cf. lat. *ensis* — sabie, fr. *forme* — formă)

entelehíe *s.f.* *(fil.)* termen folosit de Aristotel, însemnînd scopul lăuntric care ar sta la baza dezvoltării materiei și ar determina procesul întreg al dezvoltării ei. (cf. fr. *entéléchie*, gr. *entélecheia* — activitate)

enteralgíe *s.f.* *(med.)* dureri în intestine. (cf. fr. *entéralgie*, gr. *enteron* — intestin, *algos* — dureri)

enterítă *s.f.* *(med.)* inflamație a mucoasei intestinului. (< fr. *entérite*, cf. gr. *enteron* — intestin)

enterocolítă *s.f.* *(med.)* inflamație a mucoasei intestinului subțire și a colonului. (< fr. *entérocolite*, cf. gr. *enteron* — intestin, *kolon* — intestin gros)

entimémă *s.f.* *(log.)* silogism în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci se subînțelege. (cf. fr. *enthymème*, gr. *enthymema* — reflecțiune)

entitáte *s.f.* ceea ce constituie esența, ființa unui lucru; conținut de sine stătător. (cf. fr. *entité*, lat. *entitas* < *ens*, *entis* — existență)

entomológ *s.m.* specialist în entomologie. (cf. it. *entomologo*)

entomológic *adj.* care aparține entomologiei, privitor la entomologie. (cf. fr. *entomologique*)

entomologíe *s.f.* ramură a zoologiei care studiază insectele. (cf. fr. *entomologie*, gr. *entomos* — insectă, *logos* — vorbire)

entomologíst *s.m.* *(rar)* entomolog. (< fr. *entomologiste*)

entórsă *s.f.* *(med.)* leziune a unei articulații cauzată de ruperea sau întinderea bruscă a ligamentelor. (< fr. *entorse*)

entozoár *s.n.* *(zool.)* animal care trăiește parazitar în intestinul unui alt animal. (< fr. *entozoaire*, cf. gr. *entos*, *zoon* — animal)

entropíe *s.f.* *(fiz.)* mărime care caracterizează starea termică a unui sistem fizic, exprimată prin suma cîturilor dintre cantitățile de căldură primite sau cedate de el. (< fr. *entropie*, gr. *entropia*)

entropión *s.n.* *(med.)* întoarcere înăuntru a pleoapei ochiului, însoțită de iritația conjunctivei și a corneei. (< fr. *entropion*)

entuziásm *s.n.* însuflețire puternică, avînt, înflăcărare; exaltare sufletească, emoție extraordinară. (< fr. *enthousiasme*, it. *entusiasmo*, cf. gr. *enthousiasmos* — emoție puternică)

entuziasmá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) însufleți, a (se) înflăcăra, a cuprinde sau a fi cuprins de entuziasm. (cf. fr. *enthousiasmer*, it. *entusiasmare*)

entuziást *adj.* avîntat, înflăcărat, stăpînit de entuziasm, care arată entuziasm. (cf. fr. *enthousiaste*)

enucleáție *s.f.* *(med.)* operație chirurgicală care constă în extirparea unei tumori sau a unui ochi, cînd din cauza acestuia este amenințat cu orbirea și celălalt. (cf. fr. *énucléation*)

enumerá *vb.* I. *tr.* a număra unul cîte unul; a înșira. (< fr. *énumérer*, it., lat. *enumerare*)

enumerativ *adj.* de (cu o) enumerare. (cf. fr. *énumératif*)

enumerăție *s.f.* **1.** *(rar)* numărătoare, numărare, enumerare. **2.** *(lit.)* figură de stil care cuprinde înșiruirea tuturor argumentelor, faptelor etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. (cf. fr. *énumération*, lat. *enumeratio*)

enúnț *s.n.* formulare, enunțare, expunere (a unei idei, a unei probleme); formulă. (cf. fr. *énoncé*, după *anunț*)

enunța *vb.* I. *tr.* a spune, a formula, a exprima, a expune (idei, teorii). (< it. *enunziare*, cf. lat. *enuntiare*)

enunțiatív *adj.* care enunță, care conține o enunțare. ○ *(în expr.) propoziție enuntiativă* = propoziție care conține relatarea obiectivă a unei observații, a unei constatări etc. (cf. it. *enunziativo*)

enzímă *s.f.* *(chim.)* substanță produsă de anumite celule vii, care accelerează mersul reacțiilor chimice în celulă. (< fr. *enzyme*)

eocén *s.n.* *(geol.)* partea mijlocie a epocii paleogene, caracterizată prin dezvoltarea numuliților; epoca numulitică. (< fr. *éocène*, cf. gr. *eos* — aurora, *kainos* — recent)

eolián *adj.* acționat (sau produs) de vînt. ○ *(geol.) depozit eolian* = sediment format dintr-un material transportat de vînt. < fr. *éolien*, cf. *Eolus*, n.p.)

eolít *s.n.* piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită, folosită ca prima unealtă a omului primitiv. (< fr. *éolithe*)

eolític *adj.* din (referitor la) epoca pietrei cioplite. // *s.n.* epoca pietrei cioplite. (< fr. *éolythique*, cf. gr. *eos* — aurora, *lithos* — piatră)

eolotróp *adj.* *(fiz.; despre corpuri,* opusul lui izotrop) care nu are proprietăți identice în toate direcțiile. (cf. fr. *éolotrope*)

eolotropíe *s.f.* *(fiz.)* însușirea de a fi eolotrop. (cf. fr. *éolotropie*)

eozínă *s.f.* *(chim.)* materie colorantă folosită în industria textilă, la fabricarea cernelurilor roșii etc. (< fr. *éosine*)

epáctă *s.f.* număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu anul solar. (< fr. *épacte*, cf. gr. *epaktos* — adăugat)

epanșamént *s.n.* *(med.)* acumulare de lichid. (< fr. *épanchement*)

epatá *vb.* I. *tr.* a impresiona izbitor, a ului, a uimi. (< fr. *épater*)

epatánt *adj.* care epatează; uimitor, uluitor. (cf. fr. *épatant*)

epávă *s.f.* **1.** resturi, rămășițe ale unei nave distruse sau naufragiate, aruncate de mare pe țărm; navă distrusă sau naufragiată. **2.** *(fig.)* om distrus, ruinat (fizic și moral). (< fr. *épave*)

epentétic *adj.* *(fon.; despre sunete)* care a apărut prin epenteză. (cf. fr. *épenthétique*, gr. *epenthetikos*)

epentézǎ *s.f.* *(fon.)* introducere a unei consoane între două sunete greu de pronunțat. (cf. fr. *épenthèse*, gr. *epenthesis*)

épic *adj.* care exprimă, în formă de povestire, fapte, idei, sentimente. ○ *gen epic* = gen literar care cuprinde totalitatea producțiilor literare cu caracter narativ. ● *(fig.)* demn de o epopee, grandios, de mari proporții. (cf. lat. *épicus*, gr. *epikos*)

epicárp *s.n.* *(bot.)* pieliță care învelește fructul unei plante. (< fr. *épicarpe*, cf. gr. *epi* — deasupra, *karpos* — fruct)

epicén *adj.* *(gram.; despre substantive)* care are o formă unică pentru masculin și feminin. (< fr. *épicène*, cf. gr. *epikoinos* — comun)

epicéntru *s.n.* *(geol.)* regiune de pe suprafața pămîntului unde se află focarul unui cutremur. (după fr. *épicentre*)

epicherémă *s.f.* *(log.)* silogism în care fiecare premisă este însoțită de adaosuri și motivări suplimentare. (cf. fr. *épichérème*, gr. *epicherema*)

epicicloídă *s.f.* *(mat.)* curbă plană descrisă de un punct de pe un cerc mobil, care se rostogolește fără să alunece pe un cerc fix. (< fr. *épicycloïde*)

epiciclu *s.n.* *(mat.)* cerc care se rostogolește fără să alunece în exteriorul și în planul unui cerc de bază fix. (cf. fr. *épicycle*)

epicurián *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al epicurismului. ● (om) înclinat spre, ahtiat de plăceri. (cf. fr. *épicurien* < *Epicur*, n.p.)

epicurísm *s.n.* doctrină materialistă a lui Epicur, filozof grec din secolul al IV-lea î.e.n., care recunoaște existența lucrurilor în afara conștiinței și independent de ea, dar, în ce privește concepția morală, încearcă să creeze o teorie etică a fericirii rationale, la baza căreia stă un ideal individualist, de evitare a suferinței și dobîndire a unei fericiri senine susținînd că cel mai rezonabil lucru pentru om este repausul, ataraxia și nu activitatea. (cf. fr. *épicurisme*, *Epicur*, n.p.)

epidémic *adj.* de epidemie; contagios, molipsitor. (< fr. *épidémique*)

epidemie *s.f.* *(med.)* molimă. (< fr. *épidémie*, it. *epidemia*, cf. gr. *epi* — deasupra, *demos* — popor)

epidemiologíe *s.f.* disciplină medicală care studiază epidemiile și măsurile de prevenire și de combatere a acestora. (< fr. *épidémiologie*, cf. fr. *épidémie*, gr. *logos* — vorbire)

epidérmă *s.f.* *(anat.)* membrană care acoperă derma și formează împreună cu aceasta pielea. ● țesut protector al plantelor, format dintr-un strat de celule așezate la exterior. (< fr. *épiderme*, cf. gr. *epi* — deasupra, *derma* — piele)

epidérmic *adj.* care ține de epidermă; de natura epidermei. (cf. fr. *épidermique*)

epidiascóp *s.n.* *(fiz.)* aparat care servește la proiecția prin transparență a unui dispozitiv (v. diascop) sau la proiecția în lumina reflectată a unei figuri luminate (v. episcop). (< fr. *épidiascope*, cf. germ. *Epidiaskop*)

epididím *s.n.* *(anat.)* mic corp oblong situat în lungul marginii dinapoi și de sus a testicului. (< fr. *épididyme*, cf. gr. *epi* — deasupra, *didymos* — testicul)

epididimítă *s.f.* *(med.)* inflamație a epididimului. (< fr. *épididymite*)

epifenomén *s.n. (fil.)* fenomen secundar a cărui prezență sau lipsă nu alterează producerea fenomenului esențial. (cf. fr. *épiphénomène)*

epifít *adj. (bot.; despre plante)* care trăiește pe suprafața altor plante, pe care le folosește numai ca sprijin. (< fr. *épiphyte*, cf. gr. *epi* — deasupra, *phyton* — plantă)

epifíză *s.f. (anat.)* **1.** extremitatea mai umflată a unui os lung. **2.** glanda pineală. (< fr. *épiphyse)*

epifoném *s.m. (lit.)* exclamație sentențioasă prin care se termină, se rezumă un discurs, o povestire. (< fr. *épiphonème*, cf. gr. *epi* — peste, *phonein* — a vorbi)

epifóră *s.f. (med.)* exagerare de natură patologică a secreției lacrimale. (< fr. *épiphora*, cf. gr. *epiphora)*

epifrázǎ *s.f. (lit.)* figură retorică prin care se adaugă unei fraze terminate una sau mai multe părți, în care se dezvoltă o idee accesorie. (cf. fr. *épiphrase*, gr. *epi* — peste, *phrasis* — frază)

epigástric *adj.* care ține de epigastru, privitor la epigastru. (< fr. *épigastrique)*

epigástru *s.n. (anat.)* partea superioară a abdomenului. (< fr. *épigastre*, cf. gr. *epi* — deasupra, *gaster* — stomac)

epigenétic *adj. (geol.; despre depozite de minereu)* care este mai recent decît rocile în care este cuprins. (< fr. *épigénétique)*

epiglótă *s.f. (anat.)* membrană situată în partea superioară a laringelui, care acoperă glota, împiedicînd astfel pătrunderea alimentelor în căile respiratorii. (< fr. *épiglotte*, cf. gr. *epi* — deasupra, *glotte* — limbă)

epigón *s.m.* **1.** *(adesea ironic)* descendent, urmaș (inferior precedesorilor). **2.** *(mit.; la pl.)* denumire dată fiilor celor șapte comandanți care au pierit la asediul Tebei. (< fr. *épigone*, it. *epigono*, cf. gr. *epigonos* — descendent)

epigráf *s.n.* citat semnificativ pus în fruntea unei cărți, a unui capitol. ● scurtă inscripție de pe fațada unui edificiu, a unui monument etc. (cf. fr. *épigraphe*, gr. *epi* — deasupra, *graphein* — a scrie)

epigrafíe *s.f.* știință care se ocupă cu descifrarea și interpretarea inscripțiilor. (cf. fr. *épigraphie)*

epigrafíst *s.m.* și *f.* specialist în epigrafie. (cf. fr. *épigraphiste)*

epigramátic *adj.* cu caracter de epigramă; satiric, înțepător. (cf. fr. *épigrammatique*, lat. *epigrammaticus)*

epigrámă *s.f. (lit.)* poezie (scurtă) cu caracter satirizant, care se sfîrșește printr-o poantă ironică, mușcătoare sau agresivă la adresa unui personaj, a unui fapt etc. (< fr. *épigramme*, it., lat. *epigramma*, cf. gr. *epi* — deasupra, *gramma* — scris)

epigramíst *s.m.* și *f.* autor de epigrame. (cf. it. *épigrammista)*

epilație *s.f. (rar)* operație de smulgere a firelor de păr cu ajutorul unei pensete. (cf. fr. *épilation)*

epilepsíe *s.f. (med.)* boală nervoasă manifestată prin accese de convulsii însoțite de pierdere a cunoștinței și a sensibilității; *(pop.)* boala copiilor. (< fr. *épilepsie*, cf. gr. *epilepsis* — tremur < *epilambanein* — a apuca brusc)

epiléptic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de epilepsie. (cf. fr. *épileptique)*

epilóg *s.n.* partea finală a unui roman, a unui poem etc. care cuprinde concluziile autorului și subliniază anumite idei; încheiere. ● *(fig.)* sfîrșit, încheiere, a unei acțiuni, a unei întîmplări etc. (<fr. *épilogue*, it. *epilogo*, cf. lat. *epilogus* < gr. *epi* — la urma, *logos* — vorbire)

epilogá *vb.* I. *tr. (rar)* a încheia, a termina; a găsi de spus ceva în plus la orice. (< fr. *épiloguer*, it. *epilogare)*

epirogénic *adj. (geol.; în expr.) mișcări epirogenice* = mișcări lente, de ridicare sau de scufundare, ale scoarței pămîntului, care se produc pe suprafețe întinse. (< fr. *épirogénique*, cf. gr. *epiros* continent, *genos* — naștere)

episcóp *s.n. (fiz.)* aparat de proiecție prin reflexie. ● *(mil.)* dispozitiv optic folosit la tancuri, care permite cercetarea cîmpului prin ferestrele de observare. (< germ. *Episkop*, cf. gr. *epi* — deasupra, *skopein* — a privi)

episilogísm *s.n. (log.)* formă de gîndire complexă, alcătuită din mai multe silogisme legate între ele, concluzia fiecăruia constituind premisa majoră a silogismului următor. (cf. fr. *épisyllogisme*, gr. *epi* — deasupra, *syllogismos* — silogism)

episód *s.n.* **1.** acțiune secundară legată de acțiunea principală a unui poem, a unui roman etc. ● parte a acțiunii în vechea dramă grecească, desfășurată între două intervenții ale corului. **2.** întîmplare, incident, fapt accesoriu. (< fr. *épisode*, cf. gr. *epeisodion* — ceea ce vine dinafară)

episódic *adj.* de episod; neesențial. ● întîmplător, incidental, secundar. (cf. fr. *épisodique)*

epistáxis *s.n. (med.)* curgere de sînge din nas. (cf. fr., gr. *epistaxis)*

epistil *s.n. (arhit.)* arhitravă. (< fr. *épistyle*, cf. gr. *epistilion* < *epi* — pe, *stylos* — coloană)

epistolár *adj.* privitor la modul, la arta de a scrie scrisori; compus în formă, în stil de scrisoare. (cf. lat. *epistolarius)*

epístolă *s.f.* **1.** scrisoare. **2.** *(lit.)* poezie lirică cu caracter, cu subiect filozofic, moral etc. (< lat. *epistola* — scrisoare, cf. gr. *epistole* < *epistellein* — a trimite știri)

epitáf *s.n.* inscripție funerară; placă (de obicei din marmură) care cuprinde o inscripție funerară. ● poezioară compusă cu ocazia morții cuiva. (< fr. *épitaphe*, cf. lat., gr. *epitaphion* <*epi* — deasupra, *taphos* — mormînt)

epitalám *s.n. (liv.)* mic poem sau cîntec de nuntă. (cf. fr. *épithalame*, lat., gr. *epithalamion* < *epi* — asupra, *thalamos* — căsătorie)
epitáză *s.f. (lit.)* parte a unei drame unde se leagă intriga, conflictul. (< fr. *épitase)*
epiteliál *adj. (med.)* al epiteliului, de epiteliu. (cf. fr. *épithélial)*
epitelióm *s.n. (med.)* cancer al ţesutului epitelial. (< fr. *épithélioma)*
epitéliu *s.n. (anat.)* ţesut compus din unul sau mai multe straturi de celule, care formează învelişul pielii, al mucoaselor etc. (< fr. *épithélium*, cf. gr. *epi* — deasupra, *thele* — mamelă)
epitét *s.n.* cuvînt aşezat lîngă un alt cuvînt pentru a-l lămuri, a-l determina cît mai nuanţat. ● calificativ. (< fr. *épithète*, it. *epiteto*, cf. gr. *epithetos* — adăugat)
epiu *s.n.* dig de piatră sau de nuiele, construit de la malul unei ape către larg, pentru a-i micşora lăţimea sau pentru a-i apăra malurile de eroziuni. (< fr. *épi)*
epizoáre *s.n. pl. (zool.)* nume generic dat animalelor care trăiesc ca parazite pe pielea altor animale; *(la sg.)* animal care face parte din această categorie. (cf. fr. *épizoaire)*
epizootíe *s.f. (med.)* epidemie la animale. (< fr. *épizootie*, cf. gr. *epi* — peste, *zoon* — animal)
epocál *adj.* menit să determine, să delimiteze o epocă; răsunător, memorabil.
epócă *s.f.* **1.** perioadă, interval de timp din istorie marcat prin anumite evenimente importante. ○ *(expr.) a face epocă* = a marca o modă, a lăsa o amintire durabilă. **2.** timp, moment, vreme (cînd se repetă ceva periodic). **3.** *(geol.)* diviziune în care se împarte o eră geologică. (< fr. *époque*, it. *epoca*, cf. gr. *epoche* — timp de oprire)
epódă *s.f.* **1.** *(lit.; în teatrul antic grecesc)* a treia parte a cîntecului unui cor, după strofă şi antistrofă. **2.** nume dat de Horaţiu poemelor din ultima sa carte care cuprinde poezii compuse din distihuri. (cf. fr. *épode*, lat., gr. *epodos*, *epi* — deasupra, *ode* — cînt)
epolét *s.m.* bandă (carton îmbrăcat cu stofă) care se poartă mai ales la umerii uniformelor militare. (< rus. *epolet*, cf. fr. *épaulette)*
eponím *s.m. (ist.)* magistrat care, în cetăţile Greciei antice şi în vechea Romă, dădea numele său anului; (mai ales) primul dintre cei nouă arhonţi ai Atenei sau unul dintre cei doi consuli ai Romei, care dădea numele său anului. (cf. fr. *éponyme*, gr. *epi* — pe, *onoma* — nume)
epónj *s.n.* ţesătură specială, moale, cu aspect buretos, din care se fac prosoape, halate de baie etc. (< fr. *éponge* — burete)
epopée *s.f. (lit.)* poezie epică de mare întindere, în care se povestesc fapte eroice legendare sau istorice; *(p. ext.)* operă epică de mare amploare. ● şir de fapte, de întîmplări eroice, grandioase. (< fr. *épopée*, it. *epopea*, cf. gr. *epopoiia* < *epos* — poem, *poiein* — a face)
épos *s.n. (liv.)* epopee. ● povestire. (< gr. *epos)*
eprubétă *s.f.* tub de sticlă rezistentă, închis la un capăt, folosit în laboratoare. < fr. *éprouvette)*
epruvétă *s.f. (tehn.)* piesă confecţionată dintr-un anumit material, pentru a fi supusă unor încercări, în vederea determinării proprietăţilor acestuia; corp de probă. (< fr. *éprouvette* < *éprouver* — a încerca)
epuizá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* a (se) termina, a (se) isprăvi. **2.** *tr.* a lămuri complet, a termina discuţiile, a încheia (o problemă). **3.** *refl.* a se istovi, a se extenua. (< fr. *épuiser)*
epuizánt *adj.* care epuizează; extenuant. (cf. fr. *épuisant)*
epulón *s.m. (ist.; la romani)* preot însărcinat cu pregătirea şi supravegherea ospeţelor sacre. (cf. fr. *épulon*, lat. *epulo* < *epulae* — ospăţ)
epurá *vb.* I. *tr.* **1.** a curăţa (o soluţie etc.) de substanţele sau de corpurile nefolositoare sau dăunătoare. **2.** a curăţa (o instituţie, o întreprindere etc.) de elementele necorespunzătoare, duşmănoase. (< fr. *épurer)*
epuratór *s.n. (tehn.)* aparat cu ajutorul căruia se face curăţirea unui material de substanţele nefolositoare sau dăunătoare. (cf. fr. *épurateur)*
epúră *s.f. (geom.)* reprezentare la scară, prin linii geometrice, a unui obiect oarecare. ● diagramă. (< fr. *épure)*
erátă *s.f.* listă adăugată la sfîrşitul unei cărţi, conţinînd semnalarea şi îndreptarea greşelilor de tipar (uneori şi de fond) strecurate în cuprinsul lucrării. (< fr., lat. *errata*, cf. *errare* — a greşi)
erátic *adj.* care nu este fix; neregulat. ○ *bloc eratic* = bloc de piatră de dimensiuni mari, adus de gheţari şi rămas într-un anumit loc în urma retragerii acestora. (< fr. *erratique*, cf. lat. *errare* — a rătăci)
eră *s.f.* **1.** epocă, perioadă istorică marcată de un eveniment deosebit, de la care se începe numărătoarea anilor. ● epocă de la care începe o nouă ordine a lucrurilor. **2.** *(geol.)* fiecare dintre marile diviziuni ale timpurilor geologice. (< fr. *ère*, it. *era*, cf. lat. *aera* — epocă)
erbacée *adj.f. (despre plante)* cu tulpina fragedă, moale (ca iarba). (< fr. *herbacé*, cf. lat. *herba* — iarbă)
erbicíd *adj., s.n.* (substanţă) care distruge ierburile dăunătoare pentru agricultură. (< fr. *herbicide)*
érbiu *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *erbium* < *Ytterby*, n.p.)
erbivór *adj. (despre animale; adesea subst.)* care se nutreşte aproape exclusiv cu ierburi. (< cf. fr. *herbivore*, lat. *herba* — iarbă, *vorare* — a devora)

eréct *adj.* *(despre plante)* drept, ridicat în sus.; vertical. (< lat. *erectus* < *erigere* — a ridica)
erécție *s.f.* *(fiziol.)* umflare a anumitor țesuturi organice, îndeosebi a corpurilor cavernoase ale organelor genitale. (cf. fr. *érection*, lat. *erectio* — ridicare)
eréde *s.m.* *(jur.)* moștenitor. (< lat. *haeres*, it. *erede)*
ereditár *adj.* transmis prin moștenire; care se moștenește, moștenit. (cf. fr. *héréditaire*, it. *ereditario)*
ereditáte *s.f.* **1.** *(biol.)* transmiterea anumitor caractere de la o generație la alta. **2.** *(jur.)* succesiune, moștenire. (cf. lat. *hereditas*, fr. *hérédité)*
eremític *adj.* *(rar)* de ermit, al ermitului. (cf. fr. *érémitique)*
erepsínă *s.f.* *(fiziol.)* substanță cu compoziție chimică simplă, secretată de intestin și de pancreas. (< fr. *érepsine)*
erétic *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept, partizan, propovăduitor) al unei erezii. (cf. fr. *hérétique*, it. *eretico*, gr. *hairetikos)*
erezie *s.f.* **1.** *(bis.)* doctrină contrară dogmelor religiei (mai ales religiei creștine catolice), care este condamnată de biserică. **2.** *(fig.)* rătăcire, abatere, greșeală, eroare. (cf. fr. *hérésie*, it. *eresia*, gr. *hairesis* — alegere)
erg *s.m.* *(fiz.)* unitate de măsură a lucrului mecanic, egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de o dină care își deplasează punctul de aplicație cu un centimetru pe direcția ei. (< fr. *erg*, cf. gr. *ergon* — lucru)
ergotínă *s.f.* substanță toxică extrasă din secara cornută, folosită în medicină ca hemostatic; ergotoxină. (< fr. *ergotine)*
ergotísm *s.n.* *(med.)* boală cauzată de consumarea cerealelor atacate de o anumită ciupercă. (< fr. *ergotisme)*
erijá *vb.* I. **1.** *refl.* a-și aroga ilegal o autoritate, un rol etc., a se da drept... **2.** *tr.* *(rar)* a înălța, a ridica (o statuie etc.). (< fr. *ériger*, cf. it., lat. *erigere* —a înălța)
eritém *s.n.* *(med.)* afecțiune a pielii, manifestată prin pete roșii, care apare în unele boli. (< fr. *érythème*, cf. gr. *erythema* — roșeață)
erizipél *s.n.* *(med.)* boală infecțioasă manifestată prin inflamarea și înroșirea unei părți din piele și prin febră; brîncă orbalț. (< fr. *érysipèle*, cf. gr. *erysipelas* < *erentho* — roșesc)
ermeneútică *s.f.* *(rar)* arta interpretării unui text antic. (< fr. *herméneutique)*
ermétic *adj.* **1.** care astupă, închide perfect, nelăsînd să pătrundă aerul sau gazele. **2.** obscur, cu sens greu de înțeles, de neînțeles. **3.** *(rar)* care este în legătură cu medicina universală și cu transmutația metalelor. (< fr. *hermétique*, it. *ermetico*, cf. *Hermes*, zeul inițiator al alchimiei)
ermetísm *s.n.* **1.** caracterul secret al unei doctrine. **2.** obscuritate voită, caracteristică poeziei decadente. **3.** doctrina filozofică a alchimiștilor: *(p. ext.)* caracterul secret al unei doctrine. (cf. fr. *hermétisme)*
ermít *s.m.* *(rar)* pustnic, sihastru. (< fr. *ermite*, cf. lat. *eremita*, gr. *eremos* — pustnic)
ermitáj *s.n.* *(rar)* pustnicie, sihăstrie; *(p. ext.)* loc depărtat, izolat, retras de lume. (< fr. *ermitage)*
eroáre *s.f.* **1.** *(fil.)* lipsă de concordanță între percepțiile noastre și realitatea obiectivă; greșeală. ○ *(expr.)* *a induce* (pe cineva) *în eroare* = a amăgi, a înșela. **2.** *(mat.)* diferența dintre valoarea unei mărimi și valoarea măsurată a acestei mărimi. (cf. fr. *erreur*, it. *errore*, lat. *error)*
erodá *vb.* I. *tr.* *(despre ape și alți agenți externi)* a roade, a exercita o acțiune de eroziune. (< fr. *éroder*, cf. lat. *erodere* — a roade)
eróic *adj.* **1.** referitor la eroii din mitologie, al eroilor din mitologie. **2.** propriu unui erou sau unei eroine; de erou, vitejesc. **3.** care arată, dovedește eroism. ● *(despre poezii, poeme* etc.) care cîntă, povestește faptele unui erou. (< cf. fr. *héroïque*, it. *eroico*, lat. *heroicus)*
eroicómic *adj.* care este în același timp eroic și comic. ○ *poem eroicomic* = poem-epopee care are un subiect comic. (după fr. *héroï-comique)*
eroínă *s.f.* **1.** femeie plină de virtute și de curaj eroic, femeie vitează, curajoasă. **2.** personaj feminin principal al unei opere literare; *(p. ext.)* femeie care este personajul principal al unei întîmplări. (< fr. *héroïne)*
eroísm *s.n.* caracterul a ceea ce este eroic; vitejie, curaj; spirit de erou. (cf. fr. *heroïsme)*
eronát *adj.* greșit, inexact. (după fr. *erroné)*
erótic *adj.* referitor la iubire, de iubire, de dragoste. ● care conține sentimente de dragoste; care cîntă dragostea. ● *(subst., f.)* totalitatea operelor de literatură care cîntă iubirea. ● senzual. (cf. fr. *érotique*, it. *erotico* < *Eros*, n.p.)
erotism *s.n.* atitudine erotică, senzualism. (cf. fr. *érotisme)*
eróu *s.m.* **1.** personaj mitologic născut dintr-un muritor și o divinitate, înzestrat cu puteri supraomenești și despre care se povesteau fapte măreațe; semizeu; *(p. ext.)* denumire dată de greci mai tîrziu unor oameni deosebit de viteji, autori ai unor fapte măreațe, ca Leonidas, Homer, Hipocrate etc. **2.** om vestit prin forța, vitejia și biruințele sale în războaie, în lupte; om vestit prin faptele sale măreațe. ● ostaș căzut cu onoare pe cîmpul de luptă. **3.** om deosebit prin calitățile sale morale, prin acțiunile sale; om care se distinge într-un anumit domeniu. ○ *erou al muncii (socialiste)* = titlu de înaltă distincție acordat de stat persoanelor care se deosebesc printr-o muncă prodigioasă, dusă după cele mai avansate

sisteme; persoană care a primit acest titlu. **4.** personaj principal al unui poem. al unui roman etc. ● personaj principal al unei întîmplări. (lat. *heros*, cf. fr. *héros)*

eroziúne *s.f.* acțiunea de roadere pe care o exercită mai ales apa și agenții atmosferici; *(spec.)* roadere a solului produsă de acțiunea diferiților agenți externi. (cf. fr. *érosion)*

erozív *adj.* care roade, provoacă o eroziune. (< fr. *érosif)*

erpetologíe *s.f.* parte a istoriei naturale care tratează despre reptile. (< fr. *erpétologie*, cf. gr. *herpeton* — reptilă, *logos* — vorbire)

erudít *adj.* cu vaste cunoștințe; învățat, savant. ● *(despre opere științifice)* care arată erudiție, cunoștințe multe și profunde. (cf. fr. *érudit*, lat. *eruditus* — cioplit, instruit)

erudíție *s.f.* cunoaștere aprofundată a unei științe. a literaturii. a filozofiei etc. (dobîndită mai ales prin lecturi); cultură vastă. (cf. fr. *érudition*, lat. *eruditio)*

erúpe *vb.* III. *intr.* a țîșni, a izbucni; *(despre vulcani, sonde)* a fi în erupție. (< lat. *erumpere*, după *rupe)*

eruptív *adj.* **1.** de (din) erupție; *(despre roci)* cu origine vulcanică. ● *(fig.)* violent, impetuos, vulcanic (în porniri, în gîndire). **2.** *(despre o boală)* însoțit de o erupție. (cf. fr. *éruptif)*

erúpție *s.f.* **1.** ieșire bruscă și violentă din pămînt a unui gaz, a țițeiului, a lavei etc.; țîșnire, izbucnire. **2.** apariția pe piele a unor pete roșii sau a unor băsicuțe, în cazul unor boli. (cf. fr. *éruption)*

erzáț *s.n.* surogat. (< germ. *Ersatz* — înlocuitor)

escádră *s.f.* *(mar.)* mare unitate navală de război care este comandată de un viceamiral. ● *(av.)* unitate de aviație care este sub ordinele unui general. (< fr. *escadre*, cf. it. *squadra* — grup de patru corăbii)

escadrílă *s.f.* *(mil.)* subunitate a unui regiment de aviație sau de marină. (< fr. *escadrille)*

escadrón *s.n.* *(mil.)* subunitate de cavalerie, corespunzînd companiei de infanterie. (< fr. *escadron*, cf. it. *squadrone)*

escaladá *vb.* I. *tr.* a sări, a trece peste un zid, peste un obstacol înalt, cățărîndu-se, folosind o scară. (< fr. *escalader)*

escalatór *s.n.* scară cu trepte mișcătoare, care transportă trecătorii de la un nivel la altul; scară rulantă. (< engl. *escalator)*

escálă *s.f.* loc de oprire a unei nave sau a unui avion pentru aprovizionare, pentru încărcare și descărcare de mărfuri, pentru debarcare sau îmbarcare de pasageri etc.; *(p. ext.)* oprire. (< fr. *escale)*

escamotá *vb.* I. *tr.* **1.** a face să dispară ceva pe nesimțite, a ascunde ceva cu iscusință; a fura subit, deodată. ● *(fig.)* a ascunde, a falsifica. **2.** *(av.)* a introduce trenul de aterizare al unui avion, în timpul zborului. în locașurile speciale din corpul său. (< fr. *escamoter*, cf. sp. *escamotar* — a face să dispară)

escamotábil *adj.* care poate fi escamotat, ascuns. (cf. fr. *escamotable)*

escapádă *s.f.* ieșire pe furiș, nepermisă, de scurtă durată, pentru distracții: aventură. (< fr. *escapade)*

escarpát *adj.* *(rar)* povîrnit, înclinat. (după fr. *escarpé)*

escáră *s.f.* *(med.)* coajă neagră care se formează pe piele de obicei din cauza unei arsuri. (< fr. *escarre*, cf. gr. *eschara* — focar)

eșcárpă *s.f.* *(mil.)* taluzul dinspre unitățile proprii al șanțului-obstacol dintr-o fortificație. (< fr. *escarpe*, cf. it. *scarpa* — taluz)

eschílă *s.f.* *(med.)* bucată mică, aschie dintr-un os fracturat. (< fr. *esquille)*

eschivá *vb.* I. **1.** *refl.* a se sustrage, a se da în lături (stîngaci) de la ceva. ● a se retrage pe furiș, evitînd să fie observat. **2.** *tr.* a evita cu stîngăcie. (< fr. *esquiver)*

eschívă *s.f.* *(sport)* mijloc de a înlătura o lovitură făcînd diferite aplecări ale capului sau ale trunchiului. (< fr. *esquive)*

escobár *s.m.* *(rar)* om care uzează de siretlicuri; om viclean, chițibușar. (< fr. *escobar*, cf. *Escobar I. Mendoza*, n.p.)

escortá *vb.* I. *tr.* a însoți (mai ales o persoană importantă) pentru pază, pentru apărare sau pentru a prezenta onorurile cuvenite. ● a însoți un deținut pentru a-l păzi. ● *(despre nave, ovioane militare)* a însoți nave comerciale (pentru a le proteja). (< fr. *escorter)*

escórtă *s.f.* **1.** grup de oameni înarmați, trupă înarmată care însoțește pe cineva pentru a-l proteja sau pentru a-l supraveghea: suita unui demnitar, a unui suveran. ● grup de oameni înarmați care însoțesc un deținut. **2.** formație de nave sau de avioane de luptă care însoțește (în timp de război) nave comerciale pentru a le proteja. (< fr. *escorte)*

escortór *s.n.* *(mar.)* navă sau avion cu misiune de escortă. (cf. fr. *escorteur)*

escróc *s.m.* și *f.* pungaș, șarlatan. (< fr. *escroc)*

escrocá *vb.* I. *tr.* a înșela, a fura prin siretlicuri, fraude, manopere frauduloase etc. (< fr. *escroquer)*

escrocherie *s.f.* faptă de escroc, înșelătorie, pungășie, șarlatanie. (cf. fr. *escroquerie)*

escuádă *s.f.* *(ieșit din uz)* fracțiune dintr-o unitate militară comandată de un caporal sau de un brigadier; căprărie. (< fr. *escouade)*

eseíst *s.m.* *(lit.)* autor de eseuri. (cf. fr. *essayiste)*

esénță *s.f.* **1.** ceea ce dă caracterul lucrurilor și al ființelor, ceea ce face ca un

lucru, o ființă, un fenomen să fie ceea ce este, constituind natura lui. 2. *(chim.)* lichid volatil care se extrage din plante sau din anumite substanțe. 3. *(silv.)* specie de arbori care alcătuiesc arboretul principal dintr-o pădure. ● varietate de lemn. (< lat. *essentia* < *esse* — a fi, cf. it. *essenza*, fr. *essence)*

esențiál *adj.* care aparține esenței unui lucru; fundamental, primordial. (cf. it. *essenziale* , fr. *essentiel*, lat. *essentialis)*

eséu *s.n. (lit.)* studiu de proporții reduse, în care autorul atacă probleme de ordin filozofic, literar, științific etc., expunînd un punct de vedere personal, fără a epuiza subiectul. (< fr. *essai)*

esofág *s.n. (anat.)* tub care leagă gura cu stomacul. (< fr. *oesophage*, cf. gr. *oisophagos)*

esofagián *adj.* de (la) esofag. (cf. fr. *oesophagien)*

esotéric *adj. (în filozofia antică;* op. exoteric) care poate fi înțeles numai de cei inițiați: secret, ascuns. (< fr. *ésotérique*, cf. gr. *csoterihos* — interior)

esoterísm *s.n. (fil.)* doctrină filozofică care nu se transmite decît unui număr restrîns de inițiați. (< fr. *ésotérisme)*

espadrílă *s.f.* sandală de pînză cu talpă de sfoară, folosită în special de alpiniști. (< fr. *espadrille)*

esperánto *s.n.* limbă artificială formată din elemente de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspîndite limbi europene, inventată la sfîrșitul secolului al XIX-lea de către dr. Zamenhof. (< fr. *espéranto)*

esplanádă *s.f.* loc deschis de dimensiuni foarte mari, în fața unui edificiu important. (< fr. *esplanade*, cf. sp. *explanada)*

est *s.n.* unul dintre cele patru puncte cardinale; răsărit, orient. (< fr., it. *est*, cf. engl. *east)*

estacádă *s.f.* **1.** *(mar.)* punte de lemn, de beton etc. construită de la chei spre larg, care face legătura cu navele acostate la chei. ● platformă așezată pe picioare înalte, care realizează o cale de comunicație între două puncte situate deasupra solului sau între un punct de pe sol și altul situat la înălțime. **2.** dig, obstacol într-un rîu, într-un canal etc. care abate apa. (< fr. *estacade)*

estér *s.m. (chim.)* substanță obținută prin înlocuirea hidrogenului dintr-un acid cu un radical organic. (< germ. *Ester)*

estét *s.m.* cel care înțelege arta, cel căruia îi place arta; *(peior.)* om care aplică (uneori exagerat sau mecanic) normele estetice în diferite situații. (< fr. *esthète*, it. *esteta*, cf. gr. *aisthetes* — simțitor, cel care simte)

estétic *adj.* referitor la estetică, conform esteticii; *(p. ext.)* frumos. (cf. fr. *esthétique*, gr. *aistetikos)*

estétică *s.f.* **1.** știință care studiază legile de dezvoltare ale artei, problemele referitoare la raportul dintre artă și realitate, la metodele de creație artistică, la genurile artei etc. **2.** situația, calitatea a ceea ce este estetic, conform legilor artei. (< fr. *esthétique*, it. *estetica*, gr. *aisthetike)*

esteticián *s.m.* specialist în estetică. (cf. fr. *esthéticien)*

estetísm *s.n.* concepție care constă în prețuirea exclusivă a formei în care este realizat frumosul în artă. (cf. fr. *esthétisme)*

estimá *vb.* I. *tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun sau a unui obiect; a evalua, a prețui. (< fr. *estimer*, it, *estimare*, lat. *aestimare)*

estimatív *adj.* referitor la prețul unei lucrări, al unui lucru, referitor la o estimare. (cf. fr. *estimatif)*

estimáție *s.f.* prețuire, evaluare, apreciere, estimare. O *estimație forestieră* = disciplină care se ocupă cu evaluarea pădurilor. (cf. fr. *estimation*, lat. *aestimatio)*

estivál *adj.* de vară, din timpul verii; văratic. (< fr. *estival*, cf. lat. *aestas* — vară)

estompá *vb.* I. *tr.* a potrivi umbrele unui desen cu o estompă; *(p. ext.)* a atenua, a umbri, a diminua (culorile, contururile etc.). (< fr. *estomper)*

estómpă *s.f.* bastonaș de piele sau de hîrtie răsucită, cu care se întinde praful de creion, de cărbune sau de culori pentru a aranja umbrele unui desen. (< fr. *estompe)*

estorcá *vb.* I. *tr.* a obține, a dobîndi ceva prin violență, prin șantaj. (<fr. *extorquer*, cf. lat. *extorquere* — a smulge)

estrádă *s.f.* **1.** scenă, platformă (uneori improvizată) în săli, în aer liber, pe care au loc reprezentații artistice; platformă ridicată deasupra solului. O *concert (spectacol, muzică) de estradă* = concert, spectacol, muzică cu caracter ușor, variat, distractiv, satiric; *teatru de estradă* = teatru unde au loc spectacole de estradă. **2.** parte a podelei, mai ridicată, pe care se așază catedra într-o clasă. într-un amfiteatru etc. (< fr. *estrade)*

estropiá *vb.* I. *tr. (rar)* a schilodi, a mutila (pe cineva). (< fr. *estropier)*

estuár *s.n.* gură a unor fluvii foarte largă și adîncă, prin care acestea se varsă în mare. (< fr. *estuaire*, cf. lat. *aestuarium* < *aestus* — flux)

eșafód *s.n.* platformă ridicată într-o piață publică pentru execuția, în unele țări, a condamnaților la moarte; *(p.ext.)* condamnare la moarte (mai ales prin tăierea capului). (< fr. *échafaud)*

eșafodáj *s.n.* **1.** *(constr.)* schelă (pentru lucrul la înălțime al muncitorilor). **2.** *(fig.)* ansamblu de fapte, de argumente etc. mai mult sau mai puțin utile. (< fr. *échafaudage)*

eșalón *s.n. (mil.)* element al unui dispozitiv de luptă sau de marș. (< fr. *échelon)*

eşalonă *vb.* I. *tr.* a dispune, a repartiza în rînduri succesive. ● a repartiza, a pune din distanţă în distanţă; a fixa, a repartiza la date succesive. (< fr. *échelonner)*

eşantión *s.n.* probă, mostră dintr-un produs, dintr-o marfă etc. (< fr. *échantillon)*

eşapaménţ *s.n.* dispozitiv pentru evacuarea gazelor arse într-un motor cu explozie. ○ *ţeavă de eşapament* = ţeavă prin care se evacuează gazele arse. (< fr. *échappement)*

eşárfă *s.f.* **1.** şal, fular, bandă de mătase, de stofă care este purtată de femei ca podoabă. **2.** fîşie, bandă care se poartă peste piept sau peste mijloc ca semn al unei demnităţi, al unei funcţii etc. **3.** bandă de stofă care se poartă pe după gît ca să susţină o mînă bandajată sau fracturată. (< fr. *écharpe)*

eşárfă *s.f. (mil.)* direcţie de tragere, înclinată faţă de front şi care străbate în diagonală poziţia inamică. (< fr. [*en*] *écharpe)*

eşéc *s.n.* nereuşită, insucces, înfrîngere. (< fr. *échec)*

eşuá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre nave)* a se împotmoli în nisip, a se aşeza cu fundul pe un banc de nisip. **2.** a nu reuşi, a nu izbuti, a avea un eşec. (< fr. *échouer)*

etáj *s.n.* **1.** fiecare dintre părţile unei clădiri care se găsesc între planşeurile de deasupra parterului; cat. **2.** nume dat unor lucruri, unor obiecte dispuse unul peste altul; *(spec.)* **a)** fiecare dintre etapele rezultate din împărţirea variaţiei de viteză sau de presiune a fluidului într-o maşină termică; **b)** partea unei maşini termice în care se produce această variaţie; **c)** partea unui amplificator electric unde are loc una din amplificările pe care acesta le realizează. **3.** succesiune de terenuri care corespunde în timp unei vîrste geologice. (< fr. *étage)*

etajá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) aşeza în etaj, în rînduri care se suprapun. (< fr. *étager)*

etajéră *s.f.* mobilă compusă din mai multe rafturi care se suprapun şi pe care se ţin mai ales cărţi. (< fr. *étagère)*

etalá *vb.* I. *tr.* a expune, a arăta ceva spre a putea fi privit, admirat. (< fr. *étaler)*

etaláj *s.n.* **1.** faptul de a etala; etalare. **2.** partea inferioară a cuvei cuptorului înalt. (cf. fr. *étalage)*

etalón *s.n.* model, tip cu care trebuie să se potrivească, cu care trebuie să fie conforme unităţile de măsură. ● greutate dintr-un metal preţios, care serveşte drept bază unui sistem monetar. ○ *etalon-aur* (sau *argint)* = unitate-tip (de aur sau de argint) a valorilor monetare. (< fr. *étalon)*

etalonă *vb.* I. *tr.* a marca, a fixa valoarea unei mărimi de măsurat. ● a stabili un etalon. (< fr. *étalonner)*

etambóu *s.n. (mar.)* piesă de rezistenţă din scheletul unei nave, situată la pupă. ● *(av.)* piesă de rezistenţă din scheletul unui avion, situată la extremitatea din spate a fuzelajului. (< fr. *étambot)*

etambréu *s.n. (mar.)* deschizătură în puntea unei nave, pentru a putea trece prin ea un catarg, axul cîrmei etc. (cf. fr. *étambrai)*

etamínă *s.f.* ţesătură rară făcută din bumbac sau din mătase. (< fr. *étamine)*

etán *s.n. (chim.)* gaz incolor şi inodor care se găseşte în gazele de sondă. (< fr. *éthane)*

etánş *adj. (despre un aparat, un recipient* etc.) care nu permite intrarea sau ieşirea din el a unui fluid. (< fr. *étanche)*

etanşá *vb.* I. *tr.* a face să fie etanş. (< fr. *étancher)*

etanşeitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este etanş. (< fr. *étanchéité)*

etápă *s.f.* **1.** *(mil.)* loc unde se opresc trupele în marş. ● distanţă dintre două opriri; distanţă parcursă de o unitate care merge în marş timp de 24 de ore. **2.** interval de timp; moment, fază. **3.** *(sport)* porţiune a unei curse sportive. ● parte dintr-o întrecere sportivă. ● interval de timp în ciclul anual de antrenament. (< fr. *étape)*

etáte *s.f.* vîrstă. ○ *(loc. adj.) în etate* = bătrîn. (< lat. *aetas)*

etatizá *vb.* I. *tr.* a trece ceva în proprietatea statului. v. n a ţ i o n a l i z a. (< fr. *étatiser)*

etcétera *adv. (prescurtat etc.)* şi alţii, şi altele, şi aşa mai departe. (< lat. *et caetera)*

etér *s.m.* **1.** *(chim.)* compus organic obţinut din alcooli sau din fenoli, care este foarte întrebuinţat în industrie. **2.** fluid ipotetic care ar exista pretutindeni în spaţiu şi ale cărui oscilaţii ar constitui undele electromagnetice; *(rar)* spaţiul atmosferic. **3.** *(în filozofia antică)* al cincilea element constitutiv al cosmosului (alături de foc, apă, aer şi pămînt). (< fr. *éther,* cf. gr. *aither* — aer curat)

eterát *adj.* subtil, fin; diafan. (cf. fr. *éthéré)*

etéric *adj.* **1.** fluid şi curat ca eterul, cu proprietăţile eterului. ○ *ulei eteric* = substanţă uleioasă, volatilă, cu miros puternic, care se extrage din plante, folosindu-se în industria parfumurilor, în farmacie etc. **2.** *(fig.)* foarte curat; subtil, fin; inconsistent. (< cf. germ. *ätherisch)*

etérn *adj.* nesfîrşit în timp; veşnic, nepieritor. (< lat. *aeternus,* cf. it. *eterno)*

eternít *s.n.* numele comercial al azbocimentului. (< fr. *éternite,* cf. germ. *Eternit)*

eternitáte *s.f.* faptul de a fi etern; durată nelimitată, veşnicie. ● *(prin exagerare)* perioadă foarte lungă. (cf. lat. *aeternitas,* fr. *éternité)*

eternizá *vb.* I. **1.** *tr.* a face să dureze la infinit. **2.** *refl.* a rămîne în amintire pentru posteritate. (cf. fr. *éterniser)*

eterodóx *adj.* de altă credinţă decît cea creştină ortodoxă; neortodox. (cf. fr. *hétérodoxe*, gr. *heteros* — altul, *doxa* — părere)

eterogén *adj.* de natură sau de origine diferită. (< fr. *hétérogène*, cf. gr. *heteros* — altul, *genos* — neam)

eteromórf *adj.* compus din părţi cu forme diferite. ● *(despre animale)* care are forme diverse în dezvoltarea sa. ● *(min.; despre substanţe)* cu forme cristaline diferite. (< fr. *hétéromorphe*, cf. gr. *heteros* — altul, *morphe* — formă)

etiáj *s.n. (geol.)* nivelul cel mai scăzut al unui rîu, al unui lac etc. (< fr. *étiage*)

étic *adj.* de etică, moral. (cf. fr. *éthique*, lat., gr. *ethicos* — moral)

etică *s.f.* ştiinţă care studiază principiile morale, originea, dezvoltarea şi conţinutul lor; morală. (cf. fr. *éthique*, lat. *ethica)*

etichetá *vb.* I. *tr.* **1.** a pune o etichetă (pe ceva). **2.** *(fig.)* a califica (pe cineva sau ceva). (< fr. *étiqueter)*

etichétă *s.f.* **I. 1.** bucăţică de hîrtie, de carton etc. care se aplică pe un obiect şi pe care se indică conţinutul, destinaţia etc. **2.** *(fig.)* titlu, calitate în care se prezintă cineva sau ceva. **II.** ceremonialul uzual al curţilor monarhilor, în relaţiile diplomatice etc. ● reguli, norme de purtare folosite mai ales în raporturile dintre membrii claselor exploatatoare; norme de politeţe. (< fr. *étiquette)*

etíl *s.m. (chim.)* radical organic care derivă din etan. (< fr. *éthyle)*

etiléná *s.f. (chim.)* gaz incolor şi inflamabil compus din carbon şi din hidrogen, care se foloseşte în industrie. (< fr. *éthylène)*

etílic *adj. (chim.)* care conţine etil. ○ *alcool etilic* = alcool obţinut din cereale, din fructe etc., care se foloseşte la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant etc. (< fr. *éthylique)*

etimológic *adj.* referitor la etimologie; care studiază etimologia. ○ *ortografie etimologică* = ortografie în care principiile de bază ale scrierii cuvintelor se bazează pe etimologia lor. (cf. fr. *étymologique)*

etimologíe *s.f.* **1.** ramură a lingvisticii care se ocupă cu istoria cuvintelor, stabilind originea şi evoluţia formei şi a sensului lor. **2.** explicare istorică a sensului şi a formei unui cuvînt. ○ *etimologie populară* = modificare a unui cuvînt sub influenţa unui alt cuvînt mai cunoscut, cu care are asemănări şi de la care s-ar putea crede că derivă. (cf. fr. *étymologie*, lat., gr. *etymologia* — studiul înţelesului adevărat, < *etymos* — adevărat, *logos* — cuvînt)

etimologist *s.m.* **1.** specialist în etimologie. **2.** partizan al ortografiei etimologice. (cf. fr. *étymologiste)*

etimón *s.n. (lingv.)* cuvînt de bază, de obicei dintr-o limbă străină, din care derivă un cuvînt al unei limbi. (< fr. *etymon)*

etiológic *adj.* referitor la etiologie; care explică cauzele lucrurilor. (cf. fr. *étiologique)*

etiologíe *s.f.* studiu asupra cauzelor lucrurilor. ● ramură a medicinei, care se ocupă de cauzele bolilor. (< fr. *étiologie*, cf. gr. *aitia* — cauză, *logos* — vorbire)

etiráre *s.f. (tehn.)* operaţie de tragere a metalelor în fire. (după fr. *étirer* — a întinde prin tragere)

etmoíd *s.n. (anat.)* os al craniului străpuns de două orificii, care formează peretele nărilor. (< fr. *ethmoïde*, cf. gr. *ethmos* — ciur, *eidos* — aspect)

étnic *adj.* referitor la apartenenţa la un popor; care este specific unui popor. ○ *nume etnic* = nume de popor. (cf. fr. *ethnique*, lat. *ethnicus*, gr. *ethnos* — popor)

etnográf *s.m.* şi *f.* specialist în etnografie. (cf. fr. *ethnographe)*

etnográfic *adj.* care aparţine etnografiei, privitor la etnografie. (cf. fr. *ethnographique)*

etnografíe *s.f.* disciplină istorică care studiază compoziţia, originea şi răspîndirea diferitelor popoare, urmărind evoluţia lor materială şi spirituală, obiceiurile şi felul lor de viaţă. (cf. fr. *ethnographie*, gr. *ethnos* — popor, *graphein* — a descrie)

etnológ *s.m.* specialist care se ocupă cu etnologia. (cf. fr. *ethnologue)*

etnologíe *s.f.* ştiinţă care îşi propune să urmărească formarea şi transformările, din punct de vedere spiritual, a diferitelor rase umane, avînd un conţinut tangent cu alte discipline, ca etnografia, antropologia şi istoria culturii. (cf. fr. *ethnologie*, gr. *ethnos* — popor, *logos* — vorbire)

etólă *s.f. (bis.)* fîşie lată de mătase, purtată ca podoabă în timpul serviciului religios de preoţii catolici. (< fr. *étole)*

etrávă *s.f. (mar.)* piesă de rezistenţă în construcţia scheletului unei nave, situată la proră. (< fr. *étrave)*

etriér *s.n. (constr.)* vergea de oţel care înconjură la exterior armătura longitudinală a unui element de beton armat. (< fr. *étrier)*

etui *s.n.* cutiuţă (de piele, de carton) în care se pun un aparat mic, ochelarii etc. (< fr. *étui)*

etúvă *s.f.* aparat alcătuit dintr-o încăpere în care se produce o temperatură ridicată şi care se foloseşte la dezinfectare, la sterilizare etc. (< fr. *étuve)*

eucalípt *s.m. (bot.)* arbore uriaş din Australia, din frunzele căruia se extrage un ulei eteric; lemnul acestuia, de o duritate excepţională, este folosit în construcţii. (< fr. *eucalyptus)*

eucláz *s.n.* mineral rar, din familia silicaţilor, cu o compoziţie foarte apropiată de cea a beriliului. (<fr. *euclase)*

eudiométru *s.n. (chim.)* aparat folosit la analiza volumetrică a gazelor și la sinteza, sub influența unei descărcări electrice, a diverselor corpuri gazoase. (< fr. *eudiomètre*, cf. gr. *eudia* — timp frumos, *metron* — măsură)

eufemísm *s.n. (lingv.)* cuvînt, expresie cu care se înlocuiește în vorbire sau în scris un cuvînt sau o expresie care desemnează ceva urît, jignitor sau obscen. (< fr. *euphémisme*, cf. gr. *eu* — bine, *phemi* — vorbesc)

eufemístic *adj.* privitor la eufemism, al eufemismului; care constituie un eufemism. (cf. germ. *euphemistisch)*

eufónic *adj. (lingv.)* care produce eufonie; referitor la eufonie. (< fr. *euphonique)*

eufónie *s.f. (lingv.)* împerechere armonioasă de sunete, care impresionează plăcut auzul. (cf. fr. *euphonie*, lat., gr. *euphonia* < *eu* — bine, *phone* — voce)

eufóniu *s.n.* instrument muzical de alamă folosit la acompaniament. (< it. *eufònio)*

euforbiacée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, fără petale, al căror fruct este o capsulă cu semințe; *(la sg.)* plantă din această familie. (< fr. *euphorbiacées)*

eufóric *adj.* de euforie. (cf. fr. *euphorique)*

euforíe *s.f.* stare de fericire, de beatitudine. ● *(med.)* falsă senzație de fericire, manifestată ca simptom al unor boli nervoase sau provocată de narcotice. (cf. fr. *euphorie*, gr. *euphoria* < *eu* — bine, *phoros*, *phorein* — a se simți)

eugeníe *s.f.* pseudoștiință care propagă cele mai reacționare idei despre inegalitatea biologică și intelectuală dintre oameni și dintre rasele umane, încercînd să fundamenteze existența claselor sociale din punct de vedere biologic, justificînd astfel dominația claselor exploatatoare asupra celor exploatate. (< fr. *eugénie*, cf. gr. *eu* — bine, *gennan* — a zămisli)

euharístic *adj.* de euharistie, privitor la împărtășanie. (< fr. *eucharistique)*

euharístie *s.f.* împărtășanie, cumineca-tură (mai ales la catolici). (cf. lat., gr. *eucharistia* < *eu* — bine, *charis* — har, grație)

enmeníde *s.f. pl. (mit.)* nume eufemistic dat furiilor. (cf. fr. *euménides*, lat., *gr. eumenes*)

eunúc *s.m.* **1.** bărbat castrat căruia îi era încredințată paza unui harem la musulmani. **2.** *(fig.)* om las, fricos, lipsit de energie. (< fr. *eunuque*, it *eunuco*, cf. gr. *eunouchos)*

eupatrízi *s.m. pl. (ist.; în Grecia antică)* descendenți ai familiilor de cuceritori, care formau clasa nobililor, deținătoare de pămînturi. (< fr., gr. *eupatrides)*

euritmíc *adj.* în legătură cu euritmia, cu ritm armonios. (< fr. *eurythmique)*

euritmíe *s.f.* îmbinare armonioasă de sunete, de mișcări, de linii etc. (în muzică, în dans, în vorbire etc.). (< fr. *eurythmie*, it. *euritmia*, cf. gr. *eu* — bine, *rythmos* — ritm)

europenizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a impune sau a adopta îmbrăcămintea, obiceiurile și purtările europenești. (cf. fr. *européaniser)*

europíu *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *europium)*

eutanasíe *s.f.* moarte ușoară, fără suferință. (< fr. *euthanasie*, cf. gr. *euthanasia* < *eu* — bine, *thanatos* — moarte)

eutéctic *s.n. (chim.)* amestecul a doi sau mai mulți componenți în astfel de proporții, încît la o temperatură determinată să rezulte aceeași concentrație în faza solidă ca și în lichidul aflat în echilibru cu ea. (< fr. *eutectique)*

ev *s.n.* epocă, eră din istoria omenirii care se caracterizează prin trăsături specifice. (< lat. *aevus)*

evacuá *vb.* I. *tr.* **1.** a goli, a lăsa liber, a părăsi (un imobil, o localitate etc.). ● a da afară pe cineva dintr-o localitate, dintr-un loc etc. **2.** a elimina, a îndepărta (dintr-un loc închis) gaze, reziduuri, fecale etc. (< fr. *evacuer*, it., lat. *evacuare)*

evacuábil *adj.* care poate fi evacuat. (<*evacua)*

evadá *vb.* I. *intr.* a fugi, a scăpa dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. ● *(fam.)* a fugi, a scăpa. (cf. fr. *évader*, lat. *evadare* — a scăpa)

evadát *adj. (adesea subst.)* care a fugit dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. (< *evada)*

evaluá *vb.* I. *tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun, a unui lucru etc.; a prețui, a aprecia, a estima. (< fr. *évaluer)*

evanghelíar *s.n. (bis.)* carte care cuprinde cele patru evanghelii; tetravanghel. (cf. fr. *évangéliaire)*

evanghélic *adj.* **1.** privitor la evanghelie; din evanghelie. **2.** *(adesea subst.)* care ține de cultul protestant. (cf. lat. *evangelicus*, fr. *évangélique)*

evanghelizá *vb.* I. *tr. (rar)* a converti la creștinism. (cf. fr. *évangéliser*, lat. *evangelizare)*

evantái *s.n.* obiect (de formă semicirculară) confecționat din hîrtie, din pene etc. cu care își fac vînt, spre a se răcori, mai ales femeile. ○ *în evantai* = în forma unor raze care se răspîndesc dintr-un punct în semicerc. (< fr. *éventail)*

evaporá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (despre lichide)* a (se) transforma în vapori la o temperatură inferioară temperaturii lor de fierbere. **2.** *refl. (fig.)* a dispărea, a pieri deodată. (< fr. *évaporer*, it., lat. *evaporare)*

evaporatór *s.n.* **1.** instalație pentru concentrarea soluțiilor prin fierbere. **2.** parte componentă a unei instalații frigorifice, în care se evaporează lichidul de răcire producînd frigul. (cf. fr. *évaporateur)*

evazáre *s.f. (tehn.)* lărgire progresivă efectuată la extremitatea unei piese. (după fr. *évaser)*
evazionist *s.m.* şi *f.* persoană care se sustrage de la obligaţiile faţă de fisc. (< *evaziune)*
evazíúne *s.f.* **1.** *(în expr.) evaziune fiscală* = sustragere de la obligaţiile fiscale. **2.** *(rar)* evadare. (cf. fr. *évasion*, lat. *evasio)*
evazív *adj. (adesea adv.)* vag; neprecis, în doi peri. (< fr. *évasif*, cf. lat. *evadere* — a se libera)
evenimént *s.n.* întîmplare importantă, remarcabilă. (cf. fr. *événement*, lat. *evenire* — a se întîmpla)
eventív *adj. (gram.; în expr.) verb reflexiv eventiv* (şi *subst., n)* = verb la diateza reflexivă care arată o schimbare în starea subiectului. (< fr. *éventif)*
eventuál *adj.* care se poate întîmpla; posibil (în viitor). (cf. fr. *éventuel*, it. *eventuale* < lat., *eventus* — întîmplare)
eventualitáte *s.f.* situaţie care s-ar putea ivi; împrejurare viitoare posibilă. (cf. it. *eventualità*, fr. *éventualité)*
evicţiúne *s.f. (jur.)* deposedare de un lucru obţinut legal, suferită în urma unei sentinţe sau a unui drept exercitat într-un anumit fel de cineva. (cf. fr. *éviction*, lat. *evictio)*
evidént *adj.* vădit, neîndoielnic, clar, limpede. // *adv.* fără îndoială, desigur. (cf. fr. *évident*, it. *evidente*, lat. *evidens)*
evidénţă *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este evident; certitudine, claritate. ● ceea ce apare clar sau atrage atenţia. ○ *(expr.) a scoate în evidenţă* = a reliefa, a sublinia, a remarca. **2.** înregistrare, însemnare a tot ceea ce ţine de o activitate, de o chestiune etc. (cf. it. *evidenza*, lat. *evidentia)*
evidenţiá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) distinge, a (se) remarca. (< *evidenţă)*
evitá *vb.* I. *tr.* a ocoli, a se feri de... ● a împiedica, a înlătura. (< fr. *éviter*, cf. lat. *evitare)*
evitábil *adj.* care se poate evita. (cf. fr. *évitable*, lat. *evitabilis)*
evitabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este evitabil.
evocá *vb.* I. *tr.* a aminti, a-şi aduce aminte; a descrie, a scoate în relief. (< fr. *évoquer*, it., lat. *evocare)*
evocatív *adj.* evocator. (cf. lat. *evocativus)*
evocatór *adj.* care are darul de a evoca; care aminteşte. (cf. fr. *évocateur*, lat. *evocatorius)*
evoluá *vb.* I. *intr.* **1.** a se dezvolta, a se transforma. ● a se desfăşura, a se întinde. **2.** a se mişca, a se desfăşura larg (cu mişcări circulare). (< fr. *évoluer)*
evoluát *adj.* care a ajuns la un stadiu superior de dezvoltare. ● dezvoltat din punct de vedere intelectual. (< *evolua)*
evolutív *adj.* care evoluează treptat şi neîntrerupt. (< fr. *évolutif)*
evolúţie *s.f.* **1.** *(fil.)* creşterea lentă, treptată a schimbărilor cantitative, care pregătesc schimbări calitative; şir, serie de transformări succesive. **2.** dezvoltare. v. p r o g r e s. **3.** desfăşurare, curs. **4.** mişcare largă (mai ales circulară); mişcare de ansamblu executată de o trupă, de o navă, de un avion etc. (cf. fr. *évolution*, it. *evoluzione*, lat. *evolutia)*
evoluţionísm *s.n.* **1.** ştiinţa despre dezvoltarea evolutivă a lumii vegetale şi animale. **2.** teorie burgheză reacţionară care neagă dezvoltarea revoluţionară, în salturi şi schimbările calitative în procesul dezvoltării. (cf. fr. *évolutionnisme)*
evoluţioníst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al evoluţionismului. (cf. fr. *évolutionniste)*
évrica *interj. (liv.)* exclamaţie de bucurie folosită mai ales după rezolvarea unei probleme grele. (< gr. *eureka* — am găsit)
evulsiúne *s.f. (rar)* smulgere; scoatere, extracţie. (cf. fr. *évulsion*, lat. *evulsio)*
exacerbá *vb.* I. *tr. (rar)* a face mai violent; a întări, a intensifica. (< fr. *exacerber*, cf. *lat. exacerbare)*
exacerbáţie *s.f. (rar)* intensificare a unei dureri, a unei pasiuni. (cf. fr. *exacerbation)*
exáct *adj.* **1.** întocmai, adevărat, conform cu o normă, cu realitatea. ● *ştiinţe exacte* = ştiinţe în care formulările se pot prezenta în formă matematică. ● care reproduce întocmai un model; fidel. **2.** punctual. // *adv.* conform realităţii, normei, progresului. ● tocmai, chiar. (< fr. *exact*, cf. lat. *exactus* — împlinit)
exactitúdine *s.f. (rar)* exactitate. (cf. fr. *exactitude)*
exacţiúne *s.f. (rar)* acţiunea unui perceptor fiscal care pretinde de la contribuabili mai mult decît se cuvine ca aceştia să dea în mod legal. (cf. fr. *exaction*, lat. *exactio)*
exagerá *vb.* I. *tr.* a mări, a amplifica ceva peste măsură. (< fr. *exagérer*, cf. lat. *exaggerare* — a îngrămădi)
exagerát *adj.* care depăşeşte proporţiile realităţii, care întrece adevărul, normalul. ● *(despre oameni)* care exagerează (importanţa unor fapte etc.). ● *(adv.)* prea, din cale afară de ... (< *exagera)*
exagerátie *s.f. (rar)* exagerare, umflare, întrecere a măsurii. (cf. fr. *exagération*, lat. *exaggeratio)*
exalá *vb.* I. *tr.* a răspîndi, a împrăştia, a degaja (vapori, mirosuri etc.). (< fr. *exhaler*, cf. lat. *exhalare)*
exalátie *s. f.* degajare, răspîndire de vapori, de mirosuri etc. (cf. fr. *exhalation*, lat. *exhalatio)*
exaltá *vb.* I. *tr.* **1.** a înflăcăra, a entuziasma puternic. **2.** *(rar)* a lăuda, a ridica în slăvi. (< fr. *exalter)*

exaltáre *s.f.* **1.** înflăcărare, entuziasm, încîntare. **2.** *(rar)* slăvire, lăudare, glorificare. (< *exalta)*

exaltát *adj.* aprins, înflăcărat peste măsură. ● *(fam.)* smintit, ţicnit. (< *exalta)*

exámen *s.n.* **1.** probă de verificare a cunoştinţelor, a aptitudinilor unui elev, ale unui student, ale unui candidat etc. ○ *examen de stat* = examen pentru obţinerea unei diplome universitare. **2.** cercetare, examinare atentă a unui lucru; examinare. ○ *examen medical* = cercetarea stării sănătăţii unei persoane de către un medic. (< fr. *examen*, cf. lat. *examen* — cîntărire)

examiná *vb.* I. *tr.* **1.** a observa, a cerceta, a privi atent ceva. ● a cerceta starea sănătăţii cuiva. **2.** a întreba, a supune la un examen (un elev, un student etc.). (< fr. *examiner*, cf. lat. *examinare)*

examinatór *adj. (adesea subst.)* care examinează. (cf. fr. *examinateur)*

exantém *s.n. (med.)* erupţie a pielii care însoţeşte unele boli, ca rujeola, scarlatina etc. (< fr. *exanthème*, cf. gr. *exanthema* — răspîndire, înflorire)

exantemátic *adj. (în expr.) tifos exantematic* (şi *subst., n.)* = boală molipsitoare manifestată prin febră mare, convulsii şi erupţii pe piele. (< fr. *exanthématique)*

exárh *s.m.* **1.** *(ist.)* titlul unor înalţi demnitari din Imperiul Roman de Răsărit, care guvernau provinciile din Italia, din Africa etc. în locul împăratului de la Constantinopol. **2.** *(bis.)* căpetenie a unei biserici ortodoxe autonome. ● organ bisericesc de inspecţie pentru mănăstirile care aparţin de o eparhie ortodoxă. (cf. fr. *exarque*, lat. *exarchus*, gr. *exarkos* — şef)

exarhát *s.n. (ist.)* teritoriu de sub autoritatea unui exarh; *(spec.)* parte din vechiul Imperiu Roman de Răsărit supusă autorităţii unui exarh. ● demnitatea de exarh. (cf. fr. *exarchat)*

exasperá *vb.* I. *tr.* a enerva tare, a aduce la desperare, a scoate din sărite. (< fr. *exaspérer*, cf. lat. *exasperare)*

exasperánt *adj.* care exasperează. (cf. fr. *exaspérant)*

excavá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a săpa (o groapă mare) în pămînt. (< fr. *excaver*, cf. lat. *excavare)*

excavatór *s.n. (tehn.)* maşină mare care sapă şi încarcă pămîntul scos din săpătură. (cf. fr. *excavateur*, rus. *ekskavator)*

excavatorist *s.m.* şi *f.* conducător al unui excavator. (cf. rus. *ekskavatorist)*

excaváţie *s.f.* **1.** *(tehn.)* cavitate la suprafaţa sau în adîncul pămîntului formată natural sau făcută în vederea unor obiective tehnice. ● săpătură. **2.** *(med.)* adîncitură anormală a unui organ. (cf. fr. *excavation*, rus. *ekskavatiia)*

excedént *s.n.* prisos, ceea ce rămîne după acoperirea tuturor nevoilor; surplus. ● *(fin.)* plusul veniturilor în raport cu cheltuielile. (< fr. *excédent)*

excedentár *adj.* în plus: care prisoseşte. ● *(despre buget, balanţă* etc.) cu excedent, ale cărui venituri întrec cheltuielile. (cf. fr. *excédentaire)*

excelá *vb.* I. *intr.* a fi superior, a fi mai presus (într-un domeniu), a se distinge. (cf. fr. *exceller*, lat. *excellere)*

excelént *adj.* foarte bun, excepţional, admirabil, minunat. (cf. fr. *excellent*, lat. *excellens)*

excelénţă *s.f.* **1.** titlu onorific care se dă în unele ţări miniştrilor, ambasadorilor şi (la catolici) episcopilor. **2.** *(rar)* înalt grad de perfecţiune; calitatea de a fi excelent. ○ *(expr.) prin excelenţă* = în mod deosebit, mai ales. (cf. fr. *excellence*, lat. *excellentia)*

excéntric *adj.* **1.** *(mat.; despre un punct)* situat departe de centru, care nu se găseşte în centrul unei figuri; *(despre figuri geometrice)* care nu au un centru comun. **2.** neobişnuit, deosebit de original; extravagant. // *s.n. (tehn.)* organ de maşină format dintr-un disc fixat pe un arbore rotativ şi a cărui axă nu este în centru; serveşte la transformarea mişcării circulare în mişcare rectilinie şi invers. (< fr. *excentrique*, cf. lat. *ex* — afară de, *centrum* — centru)

excentricitáte *s.f.* **1.** *(mat.)* situaţia, însuşirea unui punct de a nu fi în centrul unei figuri. ● *(tehn.)* distanţa dintre axele de rotaţie a două piese care au acelaşi centru. ● asamblarea defectuoasă a două piese coaxiale sau concentrice. **2.** originalitate, bizarerie, extravaganţă; ţicneală. (cf. fr. *excentricité)*

exceptá *vb.* I. *tr.* a lăsa deoparte, a nu socoti, a exclude. (< fr. *excepter*, cf. lat. *exceptare* — a lua din)

excépţie *s.f.* **1.** ceea ce nu se conformează unei reguli generale; abatere de la o normă (generală); ceea ce nu este obişnuit, normal. **2.** *(jur.)* mijloc de apărare în justiţie care tinde să schimbe soluţionarea cazului sau să atace forma de judecată. (cf. fr. *exception*, lat. *exceptio)*

excepţionál *adj.* **1.** care este, care face, care constituie o excepţie. ● care iese din comun; deosebit. **2.** foarte bun, extraordinar, minunat, excelent. (cf. fr. *exceptionnel)*

excérpte *s.n. pl. (filol.)* pasaje, termeni extraşi dintr-o lucrare; extrase. (< lat. *excerptum)*

excés *s.n.* diferenţa în plus dintre două cantităţi; surplus; *(p. ext.)* lipsă de măsură, necumpătare; exagerare. ○ *exces de zel* = zel exagerat. ● *(la pl.)* abuzuri; violenţe. (< fr. *excès*, cf. lat. *excessus* < *excedere* — a depăşi)

excesív *adj.* care întrece marginile, măsura; nemăsurat, exagerat. ○ *(geogr.) climă excesivă* = climă cu variaţii mari de temperatură de la un anotimp la altul. // *adv.* peste măsură de ..., foarte. (cf. fr. *excessif)*

excitá *vb.* I. *tr.* **1.** *(fiziol.)* a activa, a stimula funcțiunea unei celule, a unui țesut, a unui organ etc. **2.** *(fig.)* a irita, a stîrni, a aținta. ● a provoca o senzație, o emoție, un sentiment. **3.** *(tehn.)* a produce un cîmp magnetic într-o mașină electrică. (cf. fr. *exciter*, lat. *excitare)*

excitábil *adj.* care se poate excita (ușor). ● iritabil. (cf. fr. *excitable)*

excitabilitáte *s.f.* capacitatea de a reacționa la o excitație exterioară. (cf. fr. *excitabilité)*

excitánt *adj., s.n.* (substanță) care excită. ● *(subst., m. și n.)* schimbare de mediu care poate provoca excitația unui organism sau a unui organ; stimulent. (cf. fr. *excitant)*

excitatór *adj.* excitant. (cf. fr. *excitateur)*

excitáție *s.f.* **1.** *(fiziol.)* proces fiziologic manifestat prin activitatea funcțională a unei celule, a unui țesut sau a unui organ etc. ca reacție la un stimul, la un îndemn. **2.** stare de enervare, de încordare, de aținare; agitație. **3.** *(tehn.)* alimentarea prin curent electric a unui ansamblu de spire conducătoare, pentru a produce un cîmp magnetic. ● ansamblul de spire prin care trece curentul de excitație. (cf. fr. *excitation*, lat. *excitatio)*

exclamá *vb.* I. *tr.* a scoate o exclamație; a striga. (< fr. *exclamer*, lat. *exclamare)*

exclamáre *s.f.* exclamație. ○ *semnul exclamării* = semn de punctuație întrebuințat după o interjecție, după un vocativ sau după o propoziție exclamativă sau imperativă. (< *exclama)*

exclamativ *adj.* care exprimă o exclamație. ○ *(gram.) propoziție exclamativă* (și *subst. f.)* = propoziție în care se exprimă o stare afectivă (admirație, bucurie, surprindere etc.). (< fr. *exclamatif)*

exclamáție *s.f.* cuvînt, propoziție sau frază rostită într-un anumit fel, cu o anumită modulație, prin care se exteriorizează o emoție, un sentiment; strigăt. (cf. fr. *exclamation*, lat. *exclamatio)*

exclúde *vb.* III. *tr.* a da afară, a elimina, a înlătura; a nu admite. ● *refl.* a se respinge ca fiind incompatibile, nepotrivite, contrarii. (< lat. *excludere)*

exclús *adj.* **1.** înlăturat, eliminat, dat afară. **2.** care nu poate exista, inadmisibil. (< *exclude)*

exclusív *adj.* care se exclude unul pe altul; referitor la un singur lucru. // *adv.* excluzîndu-se orice altă posibilitate. ● în afară de, excepțînd. (cf. fr. *exclusif)*

exclusivísm *s.n.* refuz categoric de a ține seama de părerile, de ideile altcuiva, de a veni în contact cu alt fel de oameni etc.; caracterul a ceea ce este exclusiv. (< fr. *exclusivisme)*

exclusivíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al exclusivismului. (< fr. *exclusiviste)*

exclusivitáte *s.f.* situația, calitatea a ceea ce este exclusiv. ● drept exclusiv de a vinde, de a publica o carte, de a proiecta un film etc. ○ *în exclusivitate* = cu excluderea tuturor celorlalți. (cf. fr. *exclusivité)*

excomunicá *vb.* I. *tr. (bis.)* a exclude din comunitatea bisericii; a afurisi. (< lat. *excommunicare)*

excomunicáre *s.f.* act prin care cineva este excomunicat; afurisenie. (< *excomunica)*

excreménț *s.n. (de obicei la pl.)* materie evacuată pe cale naturală din corpul animalelor, materii fecale. (< fr. *excrément*, cf. lat. *excrementum)*

excrescéință *s.f.* umflătură, ceea ce crește anormal pe un organ, pe o porțiune a unui organ etc. (< lat. *excrescentia*, cf. fr. *excroissance)*

excretá *vb.* I. *tr. (med.)* a evacua, a elimina prin excreție. (< fr. *excréter)*

excretór *adj. (anat.; în expr.) aparat excretor* = aparat prin care se face excreția. (cf. fr. *excréteur)*

excréție *s.f.* eliminare a substanțelor inutile sau vătămătoare din corpul animalelor sau al omului; substanță eliminată de organism, în urma proceselor biochimice. (cf. fr. *excrétion)*

excúrs *s.n. (lit.)* abatere, deviere de la subiect pentru a lămuri o problemă secundară; digresiune. (< lat. *excursus)*

excúrsie *s.f.* plimbare, călătorie (făcută de obicei în grup și avînd un scop educativ, sportiv sau distractiv). (< fr. *excursion*, lat. *excursia)*

excursioníst *s.m.* și *f.* persoană care face o excursie. (< fr. *excursionniste)*

execrábil *adj.* dezgustător, respingător, oribil. (cf. fr. *exécrable*, lat. *exsecrabilis)*

execrațiúne *s.f. (rar)* oroare, repulsie. ● persoană care inspiră oroare, repulsie. (cf. fr. *exécration*, lat. *exsecratio)*

executá *vb.* I. *tr.* **1.** a face, a prelucra, a fabrica. **2.** a pune în aplicare, a îndeplini (un ordin, un plan etc.). ● *refl.* a se supune. **3.** a cînta o bucată muzicală; a dansa, a juca (un dans, un balet etc.). **4.** a îndeplini o hotărîre judecătorească, un act de autoritate, o obligație. ● a duce la îndeplinire o sentință de condamnare la moarte. (< fr. *exécuter)*

executábil *adj.* care poate fi executat. (cf. fr. *exécutable)*

executánt *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care execută, îndeplinește ceva. (cf. fr. *exécutant)*

executív *adj.* care are sarcina de a pune în aplicare legile și dispozițiile organelor superioare. ○ *putere executivă* = una dintre puterile fundamentale ale statului, reprezentată prin guvern. (cf. fr. *exécutif)*

executór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care execută ceva. ○ *executor testamentar* = persoană însărcinată cu aducerea la îndeplinire a unui testament, după moartea testatorului; *executor judecătoresc* = funcționar care îndeplinește acte de procedură și execută hotărîri

judecătorești. (cf. fr. *exécuteur*, lat. *exsecutor)*

executóriu *adj. (iur.)* care trebuie executat. ○ *formulă executorie* = formalitate necesară pentru executarea unei hotărîri judecătorești; *titlu executoriu* = act învestit cu formulă executorie. (cf. fr. *exécutoire*, lat. *exsecutorius)*

execúție *s.f.* **1.** executare. **2.** *(jur.)* încasare forțată a unei datorii pe cale judecătorească sau prin mijloace fiscale. ● aducere la îndeplinire a unei sentințe de condamnare la moarte. (cf. fr. *exécution*, lat. *exsecutio)*

exédră *s.f. (ant.)* sală de primire în casele romane. (< lat. *exedra)*

exegét *s.m.* învățat specialist în exegeză. (< fr. *exégète)*

exegétic *adj.* care explică, interpretează, bazat pe exegeză. (< fr. *exégétique)*

exegéză *s.f.* **1.** interpretare, lămurire a unui text (din punct de vedere filologic, istoric etc.). **2.** *(bis.)* interpretare critică a cărților bibliei. (< fr. *exégèse*, cf. gr. *exegesis* — explicație)

exemplár[1] *s.n.* **1.** fiecare dintre obiectele identice ale unei serii de lucruri, multiplicate după un model comun. **2.** reprezentant izolat al unei categorii de ființe sau de lucruri asemănătoare. (cf. fr. *exemplaire*, cf. lat. *exemplar, exemplarium)*

exemplár[2] *adj.* care poate servi ca exemplu. (cf. fr. *exemplaire*, lat. *exemplaris)*

exemplificá *vb.* I. *tr.* a arăta, a demonstra prin exemple. (< it. *esemplificare*, după *exemplu)*

exémplu *s.n.* **1.** acțiune care poate servi de model; pildă. ● persoană care întrunește toate calitățile pentru a putea fi imitată; model. **2.** caz, fapt cu anumite caractere tipice, simptomatice care este citat pentru a lămuri, a sprijini o idee, o demonstrație etc. **3.** pedeapsă, întîmplare etc. care poate servi ca învățătură de minte, ca pildă. (cf. lat. *exemplum*, fr. *exemple)*

exequátur *s.n. (jur.)* autorizație dată de un șef de stat unui consul străin de a-și exercita funcțiile în țara în care este acreditat. (< fr. *exequatur*, cf. lat. *exsequatur* — să execute)

exercitá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndeplini, a practica (o funcție, o profesiune etc.). **2.** a manifesta, a pune în acțiune. în mișcare, a face simțit (o influență, un drept etc.). (< lat. *exercitare)*

exercițiu *s.n.* **1.** *(de obicei la pl.)* acțiune fizică sau intelectuală, repetată, făcută pentru a dobîndi sau a forma anumite deprinderi, abilități etc. ● instruire a soldaților pentru a învăța deprinderea mînuirii armelor și a modului de a lupta. ● temă dată școlarilor spre a-i familiariza cu unele materii. **2.** exercitare, îndeplinire. ○ *(fin.) exercițiu bugetar* = perioadă de un an pentru care se efectuează toate operațiile relative la bugetul unui stat; an bugetar. ○ *(expr.) în exercițiul funcțiunii* = în timpul serviciului legal. (cf. lat. *exercitium*, fr. *exercice)*

exérgă *s.f.* mic spațiu gol pe o medalie, destinat a fi acoperit cu o inscripție. ● inscripție, dată etc. gravată pe o medalie. (< fr. *exergue*, cf. gr. *exergon* — afară de operă)

exersá *vb.* I. *intr.* a cînta, a face exerciții (la un instrument). ● *tr.* a învăța să cînte, a studia (mai ales dificultățile unei bucăți muzicale). (< fr. *exercer)*

exfoliére *s.f. (tehn.)* desprindere a unor lame subțiri de la suprafața unor piese de oțel, provenită din cauza unui tratament termic greșit. (după fr. *exfolier)*

exhaustiv *adj. (liv.)* care caută să trateze complet un subiect; complet. (< fr. *exhaustif*, cf. lat. *exhaustus)*

exhaustór *s.n. (tehn.)* **1.** ventilator centrifugal folosit la absorbirea aerului sau a altor gaze din încăperi închise. **2.** dispozitiv pentru alimentarea cu carburant a carburatorului. (< it. *esaustore*, cf. lat. *exhaustor)*

exhibá *vb.* I. *tr.* a arăta, a etala (ostentativ) ceva, a te făli cu ceva. (< fr. *exhiber*, cf. lat. *exhibere* — a arăta)

exhibiție *s.f.* etalare, expunere, arătare ostentativă a ceva. ● *(la pl.)* jonglerii de circ. (cf. fr. *exhibition*, lat. *exhibitio)*

exhibiționísm *s.n.* mania de a face exhibiții. (cf. fr. *exhibitionnisme)*

exhibiționíst *s.m.* și *f. (adesea adj.)* persoană care practică exhibiționismul. (cf. fr. *exhibitionniste)*

exhumá *vb.* I. *tr. (rar)* a dezgropa, a deshuma un cadavru. (< fr. *exhumer*, cf. lat. *ex* — afară, *humus* — pămînt)

exigént *adj.* care cere multă grijă, multă atenție, care pretinde îndeplinirea strictă a datoriei; pretențios. (cf. fr. *exigeant*, lat. *exigens)*

exigență *s.f.* faptul de a fi exigent; pretenție, cerință. (cf. fr. *exigence*, lat. *exigentia)*

exigibil *adj. (jur.)* care se poate cere, asupra căruia se pot ridica pretenții, care trebuie îndeplinit în orice caz. (< fr. *exigible)*

exigibilitáte *s.f.* însușirea, caracterul a ceea ce este exigibil. (cf. fr. *exigibilité)*

exil *s.n.* pedeapsă constînd în izgonirea celui condamnat în afara hotarelor țării sale; surghiun; *(p. ext.)* plecare de bună voie a cuiva din propria-i țară sau localitate (mai ales pentru a scăpa de prigonire); situația celui exilat. (< fr. *exil*, lat. *exsilium* <*ex* — afară, *salio* — a sări)

exilá *vb.* I. *tr.* a condamna la exil, a pedepsi cu trimiterea în exil; a surghiuni. ● *refl.* a se retrage, a se izola, a pleca de bună voie (din țara, din locul de baștină). (< fr. *exiler)*

exilát *adj., s.m.* și *f.* condamnat la exil; surghiunit. ● *(rar; fig.)* retras, izolat. (< *exila)*

existá *vb.* I. *intr.* a avea ființă, existență, a fi, a se afla; a trăi; a se manifesta. (<fr. *exister*, lat. *existere)*

existént *adj.* care există, care este. (cf. fr. *existant)*
existénță *s.f.* **1.** *(fil.)* noțiune filozofică care desemnează natura, materia, realitatea obiectivă, tot ceea ce există; faptul de a exista. ● viață. **2.** mijloacele de trai. (cf. fr. *existence)*
existențiál *adj. (rar)* privitor la existență, care ține de existență.
existențialism *s.n.* curent filozofic idealist-subiectivist decadent apărut în epoca imperialismului, care opune lumii materiale, vieții fizice și sociale reale, viața spirituală individuală, susținînd zădărnicia activității sociale și lupta contra mișcărilor progresiste. (cf. germ. *Existentialismus)*
existențialíst *adj.* care aparține existențialismului, privitor la existențialism. // *s.m.* și *f.* adept al existențialismului. (< fr. *existentialiste)*
éxitus *s.n. (med.)* moarte, sfîrșit. (< lat. *exitus)*
exmatriculá *vb.* I. *tr.* a elimina (un elev, un student) dintr-o școală, dintr-o facultate etc., scoțîndu-l din matricole. (cf. germ. *exmatrikulieren)*
exód *s.n.* **1.** emigrare în masă a unei populații. **2.** *(lit.)* parte finală (care conține deznodămîntul și catastrofa) a unei tragedii grecești. (< fr. *exode*, cf. gr. *exodos* — ieșire)
exoftalmíe *s.f. (med.)* ieșire în afară a globilor oculari, constituind un simptom al anumitor boli. (< fr. *exophtalmie*, cf. gr. *exo* — afară, *ophtalmos* — ochi)
exogamíe *s.f.* obicei de a nu se căsători decît cu indivizi aparținînd altui trib, altui clan. (< fr. *exogamie*, cf. gr. *exo* — afară, *gamos* — căsătorie)
exogén *adj.* format, dezvoltat la exterior. (< fr. *exogéne)*
exomorfísm *s.n. (geol.)* ansamblu de transformări metamorfice determinate de o masă eruptivă în rocile înconjurătoare. (< fr. *exomorphisme)*
exonerá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a (se) elibera, a (se) achita (de o sarcină, de o obligație etc.). (< fr. *exonérer*, lat. *exonerare)*
exorbitánt *adj. (despre prețuri)* mare, foarte scump, excesiv, exagerat. (< fr. *exorbitant)*
exorcísm *s.n.* vrăji practicate de cei mistici pentru alungarea diavolului. (< fr. *exorcisme*, cf. gr. *exorkismos)*
exorcizá *vb.* I. *tr.* a pronunța cuvinte magice, a oficia o slujbă pentru a goni diavolul. (cf. fr. *exorciser*, gr. *ex* — afară, *orkos* — jurămînt)
exórdiu *s.n. (ret.)* prima parte a unui discurs; *(p. ext.)* introducere; prefață. (cf. fr. *exorde*, lat. *exordium)*
exortá *vb.* I. *tr. (lit.)* a înflăcăra, a îndemna, a îmboldi o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte, prin discursuri etc.). (< fr. *exhorter*, cf. lat. *exhortari)*
exortáție *s.f. (lit.)* cuvîntare, discurs prin care se urmărește stîrnirea unor sentimente, dezlănțuirea unor acțiuni etc.; încurajare, îndemn, îmbold, înflăcărare. (cf. fr. *exhortation*, lat. *exhortatio)*
exosmóză *s.f. (fiz.)* fenomenul de trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă, din spațiul mărginit de ea către mediul dinafara ei. (< fr. *exosmose* < gr. *ex* — afară, fr. *osmose* — osmoză)
exostóză *s.f. (med.)* tumoare osoasă. (< fr. *exostose*, cf. gr. *exo* — afară, *osteon* — os)
exotéric *adj. (în filozofia antică:* op. e s o t e r i c) care poate fi înțeles și de cei neinițiați; public. (cf. fr. *exotérique*, gr. *exoteros* — exterior)
exotérmic *adj. (fiz.:* despre *fenomene, reacții* etc.) produs cu degajare de căldură. (< fr. *exothérmique)*
exótic *adj. (despre țări)* aflat într-o regiune foarte depărtată (cu aspecte neobișnuite). ● *(despre plante, animale* etc.) care provine dintr-o țară îndepărtată, dintr-o regiune dinafara Europei. (cf. fr. *exotique*, lat. *exoticus*, gr. *exotikos)*
exotísm *s.n.* starea a ceea ce este exotic. ● tendință literară care se manifestă prin abuzul descrierilor de peisaje și de obiceiuri exotice. (cf. fr. *exotisme)*
expansíbil *adj. (despre gaze)* care se poate dilata. (cf. fr. *expansible)*
expansibilitáte *s.f.* tendința unui corp de a-și mări volumul. (cf. fr. *expansibilité)*
expansionísm *s.n.* politică agresivă de exercitare a influenței politice și economice asupra unor țări străine, în vederea acaparării forțate de noi teritorii, noi colonii și piețe de desfacere. (< fr. *expansionnisme)*
expansioníst *adj., s.m.* și *f.* (adept, propagator) al expansionismului. (< fr. *expansionniste)*
expansiúne *s.f.* **1.** creștere a volumului unui gaz, al unui corp, al unui sistem fizico-chimic; dilatare, dilatație. **2.** extindere a sferei de influență politică și economică a unei țări asupra altei țări. **3.** *(fig.)* expansivitate, exuberanță, vioiciune, comunicativitate. (cf. fr. *expansion*, lat. *expansio)*
expansív *adj.* exuberant, comunicativ, deschis, vioi. (< fr. *expansif)*
expansivitáte *s.f.* însușirea de a fi expansiv; manifestarea acestei însușiri. (cf. fr. *expansivité)*
expatriá *vb.* I. *refl.* a emigra. (< fr. *expatrier*, cf. lat. *ex* — afară, *patria* — patrie)
expectatívă *s.f.* așteptare, speranță întemeiată pe anumite drepturi, probabilități sau promisiuni. (< fr. *expectative*, cf. lat. *expectare* — a aștepta)
expectorá *vb.* I. *tr.* a da afară, a elimina mucozitățile provenite din căile respiratorii. (< fr. *expectorer*, cf. lat. *ex* — afară, *pectus* — piept)

expectorânt *adj., s.n.* (medicament) care ușurează expectorația. (cf. fr. *expectorant)*
expectorâție *s.f.* eliminare a mucozităților din căile respiratorii; *(concr.)* ceea ce se expectorează; flegmă. (< fr. *expectoration)*
expediá *vb.* I. *tr.* **1.** a trimite (scrisori, pachete etc.) la destinație. **2.** *(fam.)* a îndepărta (pe cineva), a se descotorisi, a se debarasa (de cineva). ● a face iute și cu usurință (o treabă, un lucru). (< fr. *expédier*, lat. *expediare)*
expedién *s.n. (de obicei la pl.)* modalitate, mijloc ingenios de a învinge o dificultate, de a o scoate la capăt; *(p. ext.)* mijloc improvizat, adesea ilicit, prin care se procură bani. (< fr. *expédient)*
expeditív *adj. (adesea adv.)* care lucrează repede, care rezolvă prompt, ușor lucrurile. (< fr. *expéditif)*
expeditór *s.m.* și *f.* cel care expediază scrisori, bani etc.; trimițător. (cf. fr. *expéditeur*, lat. *expeditor)*
expedíție *s.f.* **1.** călătorie întreprinsă (în regiuni îndepărtate) în vederea unor cercetări științifice sau pentru afaceri comerciale. **2.** campanie militară în afara granițelor, în scop de cucerire, de pedepsire etc. **3.** expediere, trimitere de mărfuri, de corespondență etc. (cf. fr. *expédition*, lat. *expeditio)*
expediționár *adj.* de expediție. ○ *corp expediționar* = grupare de forțe armate însărcinată cu acțiuni militare pe teritoriul unor țări îndepărtate. (cf. fr. *expéditionnaire)*
experiență *s.f.* **1.** totalitatea cunoștințelor și deprinderilor dintr-un anumit domeniu, obținute printr-o practică personală îndelungată. ● *(fil.)* practica socială, creată în procesul de producție care constituie baza cunoașterii și criteriul adevărului. **2.** verificare practică amănunțită a unor cunoștințe, făcută în laborator sau prin cercetarea fenomenelor din mediul înconjurător; provocare intenționată a unui fenomen pentru a-l putea studia mai bine; experiment; încercare, probă făcută personal cu un lucru. (cf. fr. *expérience*, lat. *experientia)*
experimént *s.n.* provocare intenționată a unui fenomen pentru a-i studia fazele de dezvoltare; experiență (2). (< lat. *experimentum*, cf. germ. *Experiment)*
experimentá *vb.* I. *tr.* a verifica pe cale de experiment. (< fr. *expérimenter)*
experimentál *adj. (adesea adv.)* (pe cale) de experiență, bazat pe experiență. (cf. fr. *expérimental)*
experimentát *adj.* care posedă (multă) experiență; priceput. ● care a trecut prin multe încercări. (< *experimenta)*
experimentatór *s.m.* și *f.* cel care face experiențe științifice. (cf. fr. *expérimentateur)*
expért *adj.* cu experiență, care are cunoștințe temeinice într-un domeniu. // *s.m.* și *f.* specialist renumit într-un anumit domeniu. ● *(jur.)* persoană numită din oficiu de tribunal pentru a-și da avizul într-o chestiune de competența sa. (cf. fr. *expert*, lat. *expertus)*
expertíză *s.f. (jur.)* cercetare întreprinsă de un expert cu privire la o situație, la o problemă etc; raport al unui expert. (< fr. *expertise)*
expiá *vb.* I. *tr.* a ispăși (o greșeală, un păcat etc.). (cf. fr. *expier*, lat. *expiare)*
expiatór *adj.* care poate șterge, ispăși o greșeală; ispășitor. (< fr. *expiatoire*, lat. *expiator)*
expirá *vb.* I. **1.** *tr.* a da afară din plămîni aerul inspirat. **2.** *intr. (despre un termen, un contract, o convenție* etc.) a se împlini, a-i trece termenul, a se sfîrși, a înceta de a fi în vigoare. **3.** *intr. (fig.)* a muri. (cf. fr. *expirer*, lat. *expirare)*
expiratór *adj.* care servește la expirat. ● *(fon.) accent expirator* = accent bazat pe intensificarea expirării la pronunțarea silabei accentuate. (cf. fr. *expirateur)*
expirâție *s.f. (fiziol.)* eliminare din plămîni a aerului inspirat. (cf. fr. *expiration*, lat. *expiratio)*
expletív *adj.* care nu este necesar pentru înțelegerea sensului, putînd lipsi din propoziție. (< fr. *explétif*, cf. lat. *expletivus* < *explere* — a umple)
explicá *vb.* I. **1.** *tr.* a arăta, a clarifica, a lămuri (ceva obscur). ● a descoperi, a lămuri cauza, a demonstra, a arăta. **2.** *refl.* a se justifica, a-și lămuri (vorbele, faptele etc.). ● a se înțelege, a se pricepe. ● *(despre persoane)* a-și da lămuriri reciproce referitor la o chestiune, a limpezi o situație. (cf. fr. *expliquer*, lat. *explicare)*
explicábil *adj.* care se poate explica. (cf. fr. *explicable*, lat. *explicabilis)*
explicatív *adj.* care servește la explicarea a ceva. ○ *notă explicativă* = explicație a unui cuvînt, a unei chestiuni în legătură cu un text (care se dă de obicei în josul paginii); *dicționar explicativ* = dicționar în care sînt explicate cuvintele pe sensuri. (< fr. *explicatif*, lat. *explicativus)*
explicâție *s.f.* **1.** lămurire (a ceea ce este neînțeles, obscur), clarificare a unei chestiuni. ○ *(expr.) a cere explicații* (cuiva) = a cere (cuiva) socoteală. **2.** cauză. (< fr. *explication*, lat. *explicatio)*
explícit *adj. (adesea adv.)* exprimat limpede; deslușit, lămurit, clar. ● *(mat.; despre funcții)* care este egal cu o anumită expresie ce conține numai variabile independente. (< fr. *explicite)*
exploatá *vb.* I. *tr.* **1.** *(despre capitaliști)* a-și însuși fără echivalent o anumită cantitate de muncă străină, a acapara roadele muncii altuia. **2.** a folosi, a pune în valoare un bun în vederea realizării unor scopuri economice; a

valorifica, a cultiva. **3.** *(fig.)* a folosi abuziv, a profita de ceva. (< fr. *exploiter)*

exploatábil *adj. (despre bunuri naturale)* care poate fi exploatat. (cf. fr. *exploitable)*

exploatát *adj., s.m. și f.* **1.** (om) a cărui muncă este însușită, prin exploatare, de către proprietari particulari ai mijloacelor de producție. **2.** *(despre terenuri, mine* etc.) valorificat. (< *exploata)*

exploatátor *s.m. și f., adj.* **1.** (persoană) care își însușește fără echivalent muncă străină, care acaparează roadele muncii altuia. **2.** (persoană) care exploatează o moșie, o întreprindere etc. (< *exploata)*

exploatáție *s.f.* întreprindere cu caracter economic care exploatează pământuri, păduri, mine etc.; *(p. ext.)* terenul, pădurea etc. exploatate de o astfel de întreprindere. (cf. fr. *exploitation)*

explodá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre explozive, proiectile* etc.) a face explozie. ● *(despre aparate)* a sări în aer, a se sfărîma datorită presiunii interioare. ● *(despre gaze)* a izbucni (într-o erupție). **2.** *(fig.)* a izbucni, a răbufni într-o discuție. (< lat. *explodere*, cf. fr. *exploser)*

explorá *vb.* I. *tr.* **1.** a cerceta o regiune necunoscută sau greu accesibilă, mai ales în scop științific. ● a cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcămînt. **2.** *(fam.)* a cerceta, a căuta. (< fr. *explorer*, cf. lat. *explorare* — a examina)

explorátor *s.m. și f.* cel care explorează (o regiune). (cf. fr. *explorateur*, lat. *explorator)*

explozibil *adj., s.n.* (substanță) care poate exploda; exploziv. (cf. fr. *explosible)*

explózie *s.f.* **1.** *(tehn.)* detonație produsă prin descompunerea unei substanțe explozive sau prin expansiunea unui gaz; reacție fizico-chimică rapidă, în care se produce o cantitate mare de gaz la temperatură înaltă, efectuîndu-se și un lucru mecanic. **2.** *(fil.)* trecere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă, prin distrugerea calității vechi. **3.** *(fig.)* manifestare, izbucnire violentă a unui fenomen, a unui sentiment etc. **4.** *(fon.)* ieșire bruscă a aerului din aparatul fonator după ce a fost oprit de un obstacol. (cf. fr. *explosion*, lat. *explosio)*

exploziv *adj.* care poate exploda; producător de explozie; explozibil. ● *(despre consoane*; și *subst., f.)* care produce o explozie (4) prin deschiderea bruscă a canalului bucal. // *s.n.* substanță care, prin încălzire sau lovire, produce o explozie. (cf. fr. *explosif)*

explozór *s.n. (tehn.)* aparat special pentru aprinderea capselor electrice detonante. (cf. fr. *exploseur)*

exponát *s.n.* obiect înfățișat la o expoziție. (< rus. *eksponat)*

exponént **1.** *s.m. și f.* reprezentant, apărător al unei idei, al unui curent, al unui stat etc. **2.** *s.m. (mat.)* număr care indică puterea la care este ridicată o mărime matematică. (< germ. *Exponent*, cf. lat. *exponens)*

exponențiál *adj. (mat.)* cu un exponent variabil, necunoscut. (cf. fr. *exponentiel)*

exponométru *s.n. (fiz.)* aparat pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice. (cf. fr. *exposomètre)*

expórt *s.n.* trimitere de mărfuri dintr-o țară în altă țară, în scop de vînzare sau de schimb comercial. ○ *export de capital* = investiție de capital făcută de către monopoluri în alte țări, pentru a obține cu mai multă ușurință profituri maxime. ● *(concr.)* totalitatea mărfurilor exportate. (< germ. *Export)*

exportá *vb.* I. *tr.* a trimite peste hotare mărfuri pentru vînzare sau pentru schimb comercial. (< fr. *exporter*, cf. lat. *exportare* — a duce în afară)

exportábil *adj. (despre mărfuri)* care poate fi exportat. (cf. fr. *exportable)*

exportátor *adj., s.m. și f.* (persoană, întreprindere, țară etc.) care exportă. (cf. fr. *exportateur)*

expozánt *adj.* care expune ceva (la o expoziție). (< fr. *exposant)*

expozéu *s.n.* expunere detaliată și sistematică a unei situații, a unor fapte etc.; dare de seamă, expunere. (< fr. *exposé)*

expozitív *adj.* în care se expune, care explică. ○ *(gram.) propoziție expozitivă* = propoziție enunțiativă; *metodă expozitivă* = metodă de predare în forma unei expuneri. ● *(despre ton)* rece; afectat. (< fr. *expositif)*

expoziție *s.f.* **1.** expunere publică de opere de artă, de produse industriale, agricole etc. ● spațiu amenajat special în acest scop. **2.** prima parte a unei opere literare, în care autorul face cunoscute subiectul, personajele, locul acțiunii etc. **3.** *(log.)* premisa majoră a unui silogism. (cf. fr. *exposition*, lat. *expositio)*

exprés[1] *s.n.* tren cu viteză mare pe parcurs și cu opriri numai în stațiile importante. (< fr., engl. *express)*

exprés[2] *adj.* **1.** *(despre scrisori* etc.) care ajunge rapid, urgent la destinație (în schimbul unei suprataxe). **2.** exprimat clar, în anumiți termeni; lămurit. // *adv.* precis, anume, spus în anumiți termeni. (< fr. *exprès)*

expresie *s.f.* **1.** îmbinare de cuvinte, formație sintactică cu ajutorul căreia se exprimă o comunicare, ceea ce dorești să spui: exprimare. ● îmbinare (fixă) de cuvinte care exprimă (figurat) o idee. **2.** manifestare, înfățișare a sentimentelor, a ideilor etc. prin cuvinte, prin gesturi etc. ● înfățișare a figurii, reflectînd o stare sufletească. **3.** *(mat.)* formulă care exprimă raporturi matematice. (< fr. *expression*, lat. *expressio)*

expresionism *s.n.* curent literar și artistic decadent apărut la începutul secolului

al XX-lea, caracterizat prin tendința exagerată de a pune în lumină viața interioară în dauna lumii dinafară și a impresiilor lăsate de aceasta. (< fr. *expressionnisme)*

expresionist *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al expresionismului; care ține de expresionism. (< fr. *expressionniste)*

expresiv *adj.* care exprimă ceva plastic, viu; sugestiv, elocvent. ● *(despre opere artistice)* care evocă imagini vii. ● *(despre ochi, față* etc.) care reflectă puternic stări sufletești interioare. (cf. fr. *expressif)*

expresivitáte *s.f.* calitatea de a fi expresiv; exprimare vie, clară, plastică. (cf. fr. *expressivité)*

exprimá *vb.* I. *tr.* a spune, a expune, a manifesta, a reprezenta (idei, sentimente etc.). ● *refl.* a vorbi, a reda în cuvinte. (< fr. *exprimer*, lat. *exprimere)*

exprimábil *adj.* care poate fi exprimat. (cf. fr. *exprimable)*

exprimáre *s.f.* expunere, reprezentare în cuvinte a unor idei, a unor sentimente etc.: expresie. ● formulare a unor idei, pronunțare a unor cuvinte etc. (< *exprima)*

expropriá *vb.* I. *tr.* **1.** *(în orînduirile bazate pe exploatare)* a deposeda cu forța pe producători de produsele muncii lor și de mijloacele de producție. **2.** *(în perioada revoluției socialiste)* a deposeda pe exploatatori de mijloacele de producție și de bunurile dobîndite prin exploatare, trecîndu-le pe seama statului pentru a le reda celor ce muncesc. **3.** *(jur.)* a trece un bun, în schimbul unei despăgubiri, în posesiunea statului, pentru satisfacerea unui interes obștesc. (< fr. *exproprier)*

expropriatór *s.m.* cel care expropriază (1). (cf. fr. *expropriateur)*

expúlsie *s.f.* **1.** *(tehn.)* împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. **2.** *(med.)* împingerea copilului la naștere afară din corpul mamei. (< fr. *expulsion*, cf. lat. *expulsio)*

expulzá *vb.* I. *tr.* **1.** a izgoni pe cineva din țară. **2.** a scoate, a da, a împinge afară. (< fr. *expulser*, cf. lat. *expulsare)*

expúne *vb.* III. **1.** *tr.* a arăta, a reda prin cuvinte; a relata. **2.** *tr.* a prezenta publicului lucruri, obiecte selecționate. ● a așeza (ceva) într-un loc favorabil exercitării unei influențe, unei acțiuni etc. **3.** *tr.* și *refl.* a pune sau a se afla în fața unei primejdii, a unei neplăceri etc. **4.** *tr.* a supune acțiunii luminii (pentru a obține un clișeu, o fotografie etc.). (< lat. *exponere*, după *pune)*

expúnere *s.f.* faptul de a (se) expune. ● narațiune, povestire. ● explicație, parte explicativă (a unei legi, a unei hotărîri etc.). (< *expune)*

expurgá *vb.* I. *tr.* a elimina dintr-o carte pasajele incompatibile cu anumite principii morale sau idei politice. (< fr. *expurger*, cf. lat. *expurgare)*

exsudáție *s.f.* **1.** *(med.)* asudare. **2.** *(tehn.)* apariție la suprafața unui strat de asfalt a excesului de bitum sau de gudron. (cf. fr. *exsudation)*

extátic *adj.* *(rar)* în extaz; încîntat, fermecat. ● cauzat de extaz. (< fr. *extatique*, cf. gr. *ekstatikos)*

extáz *s.n.* **1.** stare emoțională de exaltare, care se naște din contemplarea aprofundată a unor lucruri extraordinare și în care toate preocupările și sentimentele dispar în fața unui singur sentiment dominant de admirație. ● *(med.)* stare nervoasă în care bolnavul, sub imperiul unei idei fixe, nu mai are senzații. **2.** admirație nețărmurită; adorație. (< fr. *extase*, cf. gr. *ekstasis* — încîntare)

extaziá *vb.* I. *refl.* a fi cuprins, stăpînit de extaz, de un sentiment puternic de admirație. (< fr. *extasier)*

extemporál *s.n.* *(ieșit din uz)* lucrare scrisă neanunțată (dată elevilor din lecția zilei), pentru verificarea cunoștințelor. (< germ. *Extemporal*, cf. lat. *extemporalis)*

extensíbil *adj.* *(tehn.)* care poate fi extins, mărit. (cf. fr. *extensible)*

extensibilitáte *s.f.* calitatea de a fi extensibil, posibilitatea de extindere, de mărire. (cf. fr. *extensibilité)*

extensiúne *s.f.* creștere, mărire, dezvoltare, extindere; întindere. ● lărgire a sensului unui cuvînt. (cf. fr. *extension*, lat. *extensio)*

extensív *adj.* **1.** referitor la extindere, bazat pe cantitate, pe spațiu. ○ *(agr.) cultură extensivă* = sistem de cultivare a pămîntului în care se folosește o mică cantitate de bunuri economice pe o unitate mare de suprafață cultivată. **2.** *(fiz.)* care se poate extinde. (cf. fr. *extensif*, lat. *extensivus)*

extensográf *s.n.* aparat care înregistrează variația viscozității unui aluat de o anumită consistență. (< fr. *extensographe)*

extensór *adj.* *(anat.)* care are funcțiunea de a întinde. ○ *(anat.) mușchi extensor* = mușchi care ajută la întinderea unor părți sau organe ale corpului. // *s.n.* aparat pentru gimnastica mușchilor, constînd dintr-un arc de oțel sau din două resorturi care trebuie întinse cu mîinile. (cf. fr. *extenseur)*

extenuá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) obosi tare, a (se) istovi. (< fr. *exténuer*, cf. lat. *extenuare* < *tenuis* — slab)

extenuánt *adj.* care extenuează; obositor, istovitor, epuizant. (cf. fr. *exténuant)*

extenuáre *s.f.* stare de extremă slăbiciune a corpului; istovire. (< *extenua)*

extenuát *adj.* extrem de obosit; istovit, epuizat. (< *extenua)*

exterior[1] *s.n.* **1.** partea de dinafară a unui obiect, a unui lucru; fațadă. **2.** mod de a se prezenta al cuiva; înfățișare, ținută. (cf. fr. *extérieur)*

exterior[2] *adj.* care este în afară, dinafară; extern. ○ *comerț exterior* = rela-

țiile comerciale ale unui stat cu statele străine. ● care este în afara ființei noastre. (cf. fr. *extérieur*, lat. *exterior* — mai în afară)

exteriorizá *vb.* I. *tr.* a exprima, a manifesta, a comunica în afară idei, sentimente etc. (< fr. *extérioriser*)

exteritoriál *adj. (jur.)* care se bucură de dreptul de exteritorialitate.

exteritorialitáte *s.f. (jur.)* totalitatea drepturilor speciale de care beneficiază, în anumite împrejurări, reprezentanții unui stat pe teritoriul altui stat. (cf. fr. *exteritorialité*)

extermină *vb.* I. *tr.* a nimici complet, a face să dispară cu totul; a stîrpi în masă. (< fr. *exterminer*, cf. lat. *exterminare*)

exterminátor *adj. (adesea subst.)* nimicitor, distrugător. (cf. fr. *exterminateur*)

extérn *adj.* aflat în afară, la exterior, venit dinafară; exterior; străin. ○ *politică externă* = politica unui stat față de celelalte state; *unghi extern* = unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara lor. ● *(despre medicamente)* care se administrează numai la suprafața corpului, pe piele. // *s.m.* și *f.* **1.** elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii sau în afara locului unde învață meseria. **2.** student în medicină, admis prin concurs ca practicant într-un spital, fără a avea dreptul să locuiască în spital. (cf. fr. *externe*, lat. *externus*)

externát *s.n.* **1.** școală în care nu se primesc decît elevi externi. **2.** calitatea și funcția externului de spital. (< fr. *externat*)

extinctór *adj., s.n.* (aparat) pentru stingerea focului; stingător. (cf. fr. *extincteur*)

extincție *s.f. (rar)* stingere, slăbire (a unei acțiuni, a unei oscilații etc.). (cf. fr. *extinction*)

extinde *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) întinde, a (se) mări, a (se) lărgi (ca sferă de acțiune); a (se) întinde. (< lat. *extendere*, cf. it. *estindere*, fr. *étendre*, după *întinde*)

extirpá *vb.* I. *tr.* **1.** a înlătura, a scoate pe cale chirurgicală (o parte dintr-)un organ bolnav, o tumoare etc. **2.** *(fig.)* a smulge din rădăcini; a stîrpi. (< fr. *extirper*, cf. lat. *exstirpare* — a dezrădăcina < *ex* — afară, *stirpis* — rădăcină)

extirpátor *s.n. (agr.)* unealtă mecanică care servește la smulgerea buruienilor dintr-un teren de cultură și la reafînarea superficială a solului. (cf. fr. *extirpateur*)

extrabugetár *adj.* care nu este prevăzut în buget. (< *extra-* + *bugetar*, cf. fr. *extra-budgetaire*)

extracelulár *adj.* care este în afara celulelor, care nu aparține celulelor. (cf. fr. *extracellulaire*)

extráct *s.n.* substanță chimică extrasă din plante, din organisme, din organe etc. (< lat. *extractum*, cf. germ. *Extrakt*)

extractív *adj.* care poate extrage, care servește la extragerea unor substanțe. ○ *industrie extractivă* = ramură a industriei care se ocupă cu extragerea materiilor prime din pămînt, fără a le prelucra. (cf. fr. *extractif*)

extractór *adj.* care (servește pentru a) extrage anumite substanțe sau corpuri. // *s.n.* **1.** *(tehn.)* aparat pentru extragerea sau recuperarea unei materii solubile dintr-un corp. ● aparat care servește la extragerea mierii din faguri. **2.** *(mil.)* dispozitiv al închizătorului unei arme, care extrage din țeavă cartușul tras. (cf. fr. *extracteur*, lat. *extractorius*)

extrácție *s.f.* **1.** scoatere afară, extragere; *(spec.; med.)* scoaterea unui dinte, a unei măsele. **2.** *(rar)* origine, proveniență. (< fr. *extraction*, lat. *extractio*)

extradós *s.n.* **1.** *(arhit.)* suprafața exterioară a unui arc sau a unei bolți. **2.** *(av.)* fața de deasupra a unei aripi. ● fața convexă a unei palete de turbină sau de pompă. (< fr. *extrados*)

extrafín *adj.* foarte fin, de cea mai fină calitate. (după fr. *extra-fin*)

extrăge *vb.* III. *tr.* **1.** a separa ceva dintr-o materie din care făcea parte, în care era încorporat. ● a scoate un corp din locul în care a intrat sau unde s-a format. **2.** a scoate un citat, un fragment dintr-un text, dintr-o carte etc. **3.** *(mat.)* a căuta rădăcina pătrată a unui număr. (cf. fr. *extraire*, lat. *extrahere*, după *trage*)

extrajudiciár *adj.* care are loc fără intervenția justiției sau a judecătorului; nelegat de un proces în curs. (cf. fr. *extrajudiciaire*)

extralegál *adj.* în afara legalității. (cf. fr. *extra-légal*)

extra-múros *loc. adj.* în afara zidurilor unei cetăți; *(p. ext.)* în afara unui oraș. (< lat. *extra* — afară, *murus* — zid)

extraordinár *adj.* **1.** *(adesea adv.)* cu totul deosebit, ieșit din comun, neobișnuit, excepțional. **2.** *(despre legi, adunări* etc.) care nu este, nu se ține, nu are loc potrivit regulilor obișnuite. **3.** *(despre oameni)* cu mari calități; eminent, excepțional. ● *(despre lucruri)* foarte bun, excelent. (cf. fr. *extraordinaire*, lat. *extraordinarius*)

extraparlamentár *adj.* care nu face parte din parlament; dinafara parlamentului. (după fr. *extra-parlamentaire*)

extrapoláre *s.f. (mat.)* operația de determinare a unei serii de valori ale unei funcții, pentru valori situate în afara unui interval de valori cunoscute. (cf. fr. *extrapolation*)

extrareglementár *adj.* care este în afara regulamentului. (după fr. *extra-réglementaire*)

extrás *s.n.* **1.** fragment, pasaj, citat scos, reprodus dintr-o lucrare. ○ *în extras* = reprodus aparte, fragmentar; *extras*

de cont = situația creditului și a debitului unui cont curent într-o anumită perioadă de timp; formular cuprinzînd această situație. ● articol, studiu apărut într-o publicație periodică etc. tipărit aparte în broșură. **2.** *(med.)* extract. (< *extrage*, cf. lat. *exstractum*, fr. *extrait)*

extrașcolár *adj.* în afara activității școlare sau a programului școlii. (< *extra* + *școlar)*

extraurbán *adj.* aflat în afară de oraș. (< *extra-* + *urban)*

extrauterín *adj. (anat.)* situat în afara cavității uterine. (după fr. *extra-utérin)*

extravagánt *adj.* care dorește, care caută să iasă din comun; bizar, fantastic, excentric. ● neobișnuit, ciudat. (< fr. *extravagant)*

extravagánță *s.f.* purtare, ținută bizară, neobișnuită; ciudățenie, excentricitate. (< fr. *extravagance)*

extravazá *vb.* I. *refl. (med.; despre sînge, umori)* a se vărsa afară din canalele sale. (< fr. *extravaser)*

extravilán *adj. (despre terenuri)* situat în afara spațiului clădit al unei localități.

extrădá *vb.* I. *tr.* a preda, la cerere, un străin care s-a făcut vinovat de o crimă sau de un delict, statului căruia îi aparține sau care îl cere. (< fr. *extrader)*

extrém *adj.* **1.** așezat, situat în punctul cel mai îndepărtat; de la capăt. **2.** care are cea mai mare sau cea mai mică dintre valorile posibile ale unei mărimi. **3.** *(fig.; despre doctrine, idei politice* etc.) situat pe pozițiile cele mai neconciliatoare. **4.** foarte mare, exagerat. ● *(despre remedii* etc.) foarte energic, folosit doar în cazuri desperate. // *s.m. (mat.)* primul și ultimul termen al unei proporții. // *s.f.* **1.** margine, limită ultimă. ○ *(expr.) a trece de la o extremă la alta* = a trece de pe o poziție pe alta diametral opusă. **2.** cea mai mare sau cea mai mică valoare a unei mărimi. **3.** jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stînga sau din dreapta în formația de joc a unei echipe de fotbal, de handbal sau de hochei. (cf. fr. *extrême*, lat. *extremus* < *exterus* — dinafară)

extremísm *s.n.* atitudine (politică) caracterizată prin idei, păreri exagerate, unilaterale. (cf. fr. *extrémisme)*

extremíst *adj.* care depășește limitele normale, moderate. // *s.m.* și *f.* partizan, susținător al ideilor sau al doctrinelor extremiste. (cf. fr. *extrémiste)*

extremitáte *s.f.* capăt, limită, parte extremă, hotar. ● *(anat.)* parte terminală a unui organ sau a corpului. (cf. fr. *extrémité*, lat. *extremitas)*

extrinséc *adj.* care vine, care este luat dinafară, din circumstanțele, din împrejurările exterioare și nu din esența lucrurilor. (cf. fr. *extrinsèque*, lat. *extrinsecus)*

exuberánt *adj.* **1.** excesiv, înflăcărat în manifestările sentimentelor sale; foarte vioi, expansiv. **2.** foarte abundent, îmbelșugat. (< fr. *exubérant*, cf. lat. *exuberans)*

exuberánță *s.f.* **1.** înflăcărare, vioiciune nemărginită, nemăsurată; euforie. **2.** bogăție, belșug, varietate. (cf. fr. *exubérance*, lat. *exuberantia)*

exultá *vb.* I. *intr.* a simți, a manifesta o mare bucurie, a sări în sus de bucurie. (< fr. *exulter*, cf. lat. *exultare)*

ezitá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a șovăi, a se îndoi. (< fr. *hésiter*, cf. lat. *haesitare* — a fi încurcat)

ezitánt *adj. (rar)* șovăitor, nehotărît. (cf. fr. *hésitant)*

ezitáre *s.f.* șovăială, nehotărîre. (< *ezita)*

fa *s.m. invar.* sunetul și nota a patra din gama majoră tip. (< fr., it. *fa)*

fabricá *vb.* I. *tr.* **1.** a lucra, a confecționa anumite obiecte prin prelucrarea unei materii prime. ● a lucra prin procedee mecanice (mai ales într-o fabrică). **2.** *(peior.)* a face ceva la repezeală, a născoci, a inventa. (< fr. *fabriquer*, cf. lat. *fabricari)*

fabricánt *s.m.* și *f.* cel care fabrică ceva; proprietar al unei fabrici. (cf. fr. *fabricant)*

fabricát *s.n. (de obicei la pl.)* produs al unei fabrici. (< *fabrica*, după germ, *Fabrikat)*

fabricáție *s.f.* tehnica de a fabrica; producția unei fabrici; fabricare. (cf. fr. *fabrication)*

fábrică *s.f.* întreprindere industrială în care se transformă materiile prime în produse în serie și în cantități mari, mai ales în bunuri de larg consum. (< fr. *fabrique*, rus. *fabrika*, cf. lat. *fabrica)*

fabulație *s.f.* **1.** figură retorică prin care se redă ca real ceva imaginar. **2.** povestirea alegorică, povestirea cuprinsă într-o operă literară; afabulație. (cf. fr. *fabulation*, lat. *fabulatio)*

fábulă *s.f.* istorioară alegorică, de obicei în versuri, în care sînt satirizate anumite moravuri și deprinderi, folosindu-se procedeul personificării animalelor sau lucrurilor. ● povestire în care nu se poate deosebi realul de invenție, de născocire. (< lat. *fabula)*

fabulíst *s.m.* și *f.* autor de fabule. (cf. fr. *fabuliste)*

fabulós *adj.* **1.** foarte mare, extraordinar. **2.** minunat, fantastic, ca în povești. (cf. fr. *fabuleux*, lat. *fabulosus)*

fachír *s.m.* călugăr sau ascet cerșetor din India. ● scamator. (< fr. *fakir*, cf. ar. *fakir)*

faciál *adj.* aparținînd feței, al feței. (< fr. *facial)*

fácies *s.n.* **1.** *(geol.)* aspect caracteristic pe care îl au straturile geologice datorită naturii rocilor și a fosilelor. **2.** *(med.)* aspectul feței unui om sau a unui animal în timpul unei boli; *(p. ext.)* fizionomie, aspect exterior. (< fr., lat. *facies)*

facil *adj. (rar)* **1.** care se poate produce, care se poate provoca ușor. **2.** ușuratic, superficial. ● care creează, care face ceva ușor, fără eforturi mari. // *s.n.* aspectul superficial al unui lucru. (< fr. *facile*, it. *facile*, cf. lat. *facilis* — ușor de făcut)

facilitá *vb.* I. *tr. (rar)* a înlesni, a ușura. (cf. fr. *faciliter*, it. *facilitare)*

facilitáte *s.f. (rar)* ușurință, înlesnire. (cf. fr. *facilité*, lat. *facilitas)*

facsimil *s.n.* reproducere, imitație exactă a unui text, a unui desen etc. cu ajutorul fotografiei etc. (după fr. *fac-simile*, cf. lat. *facere* — a face, *simile* — asemănător)

factáj *s.n.* transportul unui colet, al unei sume de bani etc. de la gară sau de la poștă la domiciliul destinatarului. ● plata acestui transport. (< fr. *factage)*

factíce *adj. invar. (rar)* prefăcut; nefiresc; artificial. (< fr. *factice)*

factitív *adj. n. (gram.; în expr.) verb tranzitiv factitiv* = verb tranzitiv care arată că subiectul face pe cineva să îndeplinească acțiunea verbului de bază. (< fr. *factitif)*

fáctor[1] *s.m.* **1.** ceea ce determină, face să ia naștere un proces, o acțiune. **2.** *(mat.)* fiecare dintre termenii unui produs. (< fr. *facteur*, cf. lat. *factor)*

fáctor[2] *s.m.* funcționar, agent poștal care distribuie corespondența la adresă. (< fr. *facteur)*

factorie *s.f. (rar)* agenție sau local al unei case comerciale europene într-o țară străină, în special în colonii. ● punct pentru cumpărarea vînatului de la vînători și pentru aprovizionarea acestora cu unelte, materiale etc. în regiunile depărtate din U.R.S.S. (cf. fr. *factorerie*, germ. *Faktorei)*

factótum *s.m. invar.* persoană care rezolvă diferite treburi într-o instituție, într-o organizație etc. (< lat., fr. *factotum)*

factură *vb.* I. *tr.* a face, a întocmi factura unei mărfi. (< fr. *facturer)*

factúră[1] *s.f.* fel particular în care este făcut un lucru; structură, constituție (psihică, morală etc.). ● felul în care este alcătuită o operă artistică. (< fr. *facture*, cf. lat. *factura* — fel de a face ceva)

factúră[2] *s.f.* notă amănunțită (în ceea ce privește calitatea, prețul etc.) asupra mărfurilor cumpărate sau expediate. (< fr. *facture)*

facturiér *s.n.* carnet care conține formulare pentru facturi. (cf. fr. *facturier)*

facțiós *adj. (rar)* care participă la o facțiune. ● care caută să producă tul-

burări într-un stat, într-un oraş. (cf. fr. *factieux*, lat. *factiosus)*

facţiúne *s.f.* **1.** grup, partidă, clică de indivizi care caută să provoace tulburări într-un stat, într-un oraş, într-o adunare etc. **2.** *(ist.; la romani)* grup de concurenţi la o cursă de care. (cf. fr. *faction*, lat. *factio)*

facúlă *s.f. (astr.)* partea mai strălucitoare din discul soarelui. (< fr. *facule*, cf. lat. *facula* — torţă mică)

facultáte *s.f.* **1.** capacitate, aptitudine fizică, psihică sau intelectuală care permite fiinţei care o are de a se comporta şi de a acţiona într-un anumit fel. **2.** unitate didactică, ştiinţifică şi administrativă în cadrul unei universităţi, condusă de un decan. (cf. fr. *faculté*, lat. *facultas)*

facultatív *adj.* lăsat, făcut la alegerea, după voia, bunul plac al cuiva: benevol. (< fr. *facultatif)*

fad *adj.* **1.** fără gust, searbăd, insipid, nesărat. **2.** *(fig.)* neexpresiv, plictisitor, searbăd, anost. (< fr. *fade)*

faetón *s.n.* **1.** trăsură elegantă, deschisă, de diferite forme. **2.** şaretă înaltă cu două roţi. (< fr. *phaéton)*

fagocít *s.n. (anat.)* celulă care poate digera şi îngloba în masa ei bacteriile şi alte corpuri străine care pătrund în organism. (< fr. *phagocyte*, cf. gr. *phagein* — a mînca, *cytos* — celulă)

fagocitóză *s.f. (med.)* absorbire a bacteriilor şi a corpurilor străine care pătrund în organism, de către fagocite. (< fr. *phagocytose)*

fagót *s.n.* instrument muzical de suflat, în formă de tub lung, din lemn. (< it. *fagotto)*

fagotíst *s.m.* şi *f.* persoană care cîntă din fagot. (cf. it. *fagottista*, germ. *Fagottist)*

falánţă *s.f.* ceramică poroasă, smălţuită, care imită porţelanul şi din care se fac obiecte casnice, de laborator etc. (< fr. *faïence*, cf. it. *faenza* < *Faenza* n.p.)

fáimă *s.f.* renume, reputaţie; veste; răsunet. (< lat. *fama*, după *defăima)*

faimós *adj.* renumit, cu faimă, vestit, celebru. (cf. fr. *fameux*, după *faimă)*

fáin *adj.* fin, foarte bun, ales, minunat. (< germ. *fein)*

falaciós *adj. (rar)* înşelător, amăgitor. (< lat. *fallaciosus*. cf. fr. *fallacieux)*

falángă[1] *s.f. (anat.)* fiecare dintre oscioarele care formează scheletul degetelor. (< fr. *phalange)*

falángă[2] *s.f.* **1.** *(ant.)* formaţie de soldaţi pedeştri, spartani sau macedoneni, înarmaţi cu lănci lungi, care atacau într-o anumită formaţie, în rînduri compacte: *(p. ext.)* corp de soldaţi, trupă, armată. ● *(fig.; astăzi)* grup de oameni strînşi uniţi, în formaţie. **2.** *(în doctrina socială utopică a lui Fourier)* celulă de bază a viitoarei orînduiri sociale, care avea să efectueze tot felul de munci. (< lat. *phalanx*, cf. gr. *phalagx)*

falanstór *s.n.* sistem de locuinţe în comun, proiectat de socialistul utopist francez Fourier, destinat locuitorilor viitoarei societăţi imaginate de el. (< fr. *phalanstère)*

falansterián *s.m.* şi *f.* adept al doctrinei sociale utopice a lui Fourier. (cf. fr. *phalanstérien)*

falconídă *s.f. (zool.; la pl.)* familie de păsări răpitoare din care fac parte vulturii, ulii etc. ● *(la sg.)* pasăre care face parte din această familie. (< fr. *falconidés*, cf. lat. t. *falco* — uliu)

falérn *s.n.* nume dat în antichitate unui vin renumit pentru calitatea sa superioară, produs în regiunea numită Falernus Ager. (< lat. *falernus*, cf. it. *Falerno)*

faléză *s.f.* mal înalt şi prăpăstios de pe coasta mării. (< fr. *falaise)*

fálie *s.f. (geol.)* ruptură care desparte două blocuri ale scoarţei pămîntului, deplasate unul faţă de celălalt. (< fr. *faille)*

faliméntˈ *s.n.* situaţie de insolvabilitate a unui comerciant, a unui bancher, recunoscută şi declarată de o instanţă judecătorească; bancrută; *(fig.)* ruină, eşec total. ○ *(expr.) a da faliment* = a ajunge în stare de faliment; *(fig.)* a nu izbuti într-o acţiune. (cf. germ. *Falliment*, it. *fallimento)*

falimentár *adj.* în stare de faliment; insolvabil. ● *(fig.)* prăbuşit, ruinat, distrus. (< *faliment)*

falít *adj., s.m.* (comerciant, bancher) care a încetat plăţile, declarat de o instanţă judiciară în stare de faliment. ● *(fig.)* prăbuşit, ruinat, distrus, falimentar. (< it. *fallito)*

fals[1] *s.n.* neadevăr, contrafacere. ● *(jur.)* schimbare a adevărului într-un act scris prin adaosuri sau ştersături. prin imitarea semnăturii: substituire de persoane etc. (< lat. *falsum*, cf. it. *falso*, germ. *Falsch)*

fals[2] *adj.* **1.** care nu este adevărat, care nu este veritabil; contrafăcut. ● neautentic, neadevărat, nereal, nenatural. **2.** *(fig.; despre oameni)* prefăcut, ipocrit. **3.** *(muz.)* care sună contrar legilor armoniei; greşit. ● neîntemeiat. (< lat. *falsus*, cf. germ. *falsch*, it. *falso)*

falsét *s.n. (muz.; în expr.) în falset* = cu voce ascuţită. ● greşeală la cîntat. (< it. *falsetto)*

falsificá *vb.* I. *tr.* **1.** a face un lucru să semene cu altul, cu intenţie de a înşela; a contrafăce. **2.** a prezenta altfel decît este; a denatura. (< it. *falsificare*, fr. *falsifier*, cf. lat. *falsus* — fals, *facere* — a face)

falsificatór *s.m.* şi *f.* persoană care falsifică. (cf. it. *falsificatore*, fr. *falsificateur)*

falsitáte *s.f.* **1.** neadevăr, netemeinicie. **2.** făţărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. (cf. lat. *falsitas*, it. *falsità*. fr. *fausseté)*

famát *adj. (în expr.) rău famat* = care are o reputaţie rea. (cf. fr. *famé*, it. *famato*, lat. *famatus)*

famélic *adj.* flămînd, înfometat. (cf. fr. *famélique*. lat. *famelicus)*
familiál *adj.* privitor la familie, de familie; destinat familiei. (< fr. *familial)*
familiár adj. **1.** neafectat, prietenos; nepretenţios. ● intim, de-al familiei. **2.** cunoscut, ştiut, obişnuit. (cf. fr. *familier*, lat. *familiaris)*
familiarísm *s.n.* îngăduinţă, familiaritate nesănătoasă, prietenie neprincipială între cei care fac parte dintr-un colectiv, între şefi şi subalterni. ● atitudine familiară, îngăduitoare. (< *familiar)*
familiarităte *s.f.* fel de a fi, purtare familiară, prietenească. ● fel de a vorbi, de a scrie simplu, ca în familie. ● intimitate rău înţeleasă; *(la pl.)* vorbe, gesturi, fapte lipsite de respect, ireverenţioase. (cf. fr. *familiarité*, lat. *familiaritas)*
familiarizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) obişnui (cu ceva); a cunoaşte sau a face să cunoască mai bine un lucru, a (se) deprinde cu ceva. (< fr. *familiariser)*
famílie *s.f.* **1.** totalitatea persoanelor înrudite, care sînt din acelaşi neam; rude de sînge, rude. neamuri; *(spec.)* grup social care are la bază căsătoria şi este alcătuit din soţi şi copii. ● neam, descendenţă. ● copiii în raport cu părinţii lor. ● dinastie. ● *(ist.; la romani)* totalitatea tuturor (rude, stăpîni, servitori, lucruri) care se aflau în aceeaşi casă. **2.** *(fig.)* grup de oameni, de popoare strîns unite, legate prin interese şi idealuri comune. **3.** *(gram.)* serie de cuvinte care derivă din acelaşi cuvînt. ● grup de limbi care au aceeaşi origine, trăgîndu-se dintr-o limbă mai veche, numită limbă comună. **4.** grup de plante, de animale. de elemente sau de combinaţii chimice cu trăsături comune. (< lat. *familia*, cf. fr. *famille*, it. *famiglia)*
familíst *s.m.* bărbat însurat. (< *familie)*
faná *vb.* I. *refl.* a se ofili, a se trece, a se veşteji. (< fr. *faner)*
fanát *adj.* ofilit, veştejit, trecut. (cf. fr. *fané)*
fanátic *adj. (adesea subst.)* cuprins de fanatism; *(p. ext.)* prea zelos (pentru ceva). ● care se crede inspirat de divinitate; care este animat de o exaltare religioasă. ● pătimaş, excesiv, intolerant. (< fr. *fanatique*, it. *fanatico*, lat. *fanaticus)*
fanatísm *s.n.* zel excesiv, credinţă religioasă dusă la extrem. ● devotament pătimaş, temerar, pentru o credinţă, pentru o idee etc. manifestat şi printr-o intoleranţă violentă faţă de adversari. (cf. fr. *fanatisme)*
fanatizá *vb.* I. *tr. (rar)* a face pe cineva să devină fanatic. (cf. fr. *fanatiser)*
fandá *vb.* I. *intr. (sport; la scrimă)* a înainta cu un picior, îndoindu-l şi lăsînd greutatea corpului pe el, pe celălalt ţinîndu-l perfect întins. (cf. fr. *[se] fendre)*
fandangó *s.n.* dans spaniol cu un ritm vioi şi pasionat, care se joacă cu acompaniament de chitară şi de castaniete. (< fr., sp. *fandango)*
fanerogáme *s.f. pl. (bot.)* încrengătură a regnului vegetal, care cuprinde plantele cu flori; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. (< fr. *phanérogames*, cf. gr. *phaneros* — vizibil, *gamos* — căsătorie)
fanfáră *s.f.* formaţie muzicală compusă din instrumente de suflat şi de percuţie. ● muzică pentru instrumente de suflat şi de percuţie; arie executată de instrumente din alamă. (< fr. *fanfare*, it. *fanfara)*
fanfarón *s.m.* şi *f.* lăudăros, cel care face pe viteazul. (< fr. *fanfaron*, cf. sp. *fanfarron)*
fanfaronádă *s.f.* vorbe sau acţiune de fanfaron; lăudăroşenie. (< fr. *fanfaronnade)*
fanión *s.n.* steguleţ folosit pentru semnalizare. (< fr. *fanion)*
fanón *s.n.* lamelă cornoasă de pe maxilarul superior al balenelor. (< fr. *fanon)*
fantásc *adj.* ciudat, bizar. (< fr. *fantasque)*
fantasmagórie *adj.* care are aspectul unei fantasmagorii; ireal, fantastic. (< fr. *fantasmagorique)*
fantasmagorie *s.f.* **1.** succesiune de imagini vizuale neverosimile, proprii unei imaginaţii tulburi; privelişte fantastică, ireală; vedenie. **2.** efecte artistice obţinute prin mijloace extraordinare, înşelătoare; aberaţie, elucubraţie. (< fr. *fantasmagorie*, cf. gr. *phantasma* — fantomă, *agoreuein* — a vorbi)
fantásmă *s.f.* **1.** stafie, nălucă, fantomă. **2.** *(fig.)* imagine, privelişte neclară, ireală. ● produs al imaginaţiei· himeră. (< fr. *phantasme*, it. *fantasma*. cf. gr. *phantasma)*
fantást *s.m.* visător, om cu idei fantastice. original. (< germ. *Phantast)*
fantástic *adj.* **1.** plăsmuit, creat de imaginaţie, fără existenţă reală. **2.** de necrezut, neobişnuit, minunat. **3.** *(despre oameni)* cu idei şi purtări originale. fantezist. **4.** grozav, extraordinar. (< fr. *fantastique*, it. *fantastico*, cf. lat. *phantasticus)*
fántă *s.f. (tehn.)* deschidere strîmtă care permite comunicarea unui spaţiu închis cu exteriorul; crăpătură. (< fr. *fente)*
fánte *s.m.* **1.** *(fam.)* om uşuratic, încrezut, tînăr exagerat de elegant; filfizon. **2.** valet (la cărţile de joc). (< it. *fante)*
fantezíe *s.f.* **1.** imaginaţie artistică creatoare. ● imaginaţie: reverie. **2.** ciudăţenie, capriciu. **3.** *(la pl.)* plăsmuiri. **4.** compoziţie muzicală care nu are o formă prestabilită. (< fr. *fantaisie*, cf. it. *fantasia*, gr. *phantasia)*
fantezíst *adj.* care se conduce mai mult după imaginaţie. ● bazat pe fantezie; plăsmuit. născocit. (< fr. *fantaisiste)*

fantomátic *adj.* cu aspect de fantomă; *(fig.)* vag, neprecis. (< fr. *fantomatique)*

fantómă *s.f.* **1.** nălucă, stafie; vedenie. **2.** *(fig.)* plăsmuire. (< fr. *fantôme)*

fantóşă *s.f. (rar)* marionetă, păpuşă trasă pe sfori. (< fr. *fantoche*, cf. it. *fantoccio* — păpuşă)

far *s.n.* turn în care este instalat un proiector puternic, destinat să servească ca reper în navigaţie. ● reflector montat în faţă la automobile, la locomotive etc. pentru a lumina drumul. (< fr. *phare*, cf. lat., gr. *Pharos*, n. p.)

farád *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru capacitatea electrică. (< fr. *farad*, cf. *Faraday*, n. p.)

faradizáţie *s. f. (med.)* tratament al anumitor părţi bolnave ale corpului cu ajutorul curentului electric. (cf. fr. *faradisation)*

farandólă *s. f. (rar)* dans provensal în care dansatorii formează un lanţ; arie după care se dansează acest dans. (<fr. *farandole*, cf. prov. *farandola)*

fard *s.n.* produs cosmetic care înfrumuseţează tenul. (< fr. *fard)*

fardá *vb.* I. *tr. şi refl.* a (se) vopsi, a (se) da cu fard. (< fr. *farder)*

farétră *s.f. (rar)* tolbă (de săgeţi). (< lat., gr. *pharetra*, cf. it. *faretra)*

faríngal *adj.* de (din) faringe, al faringelui. ● *(fon.; despre sunete)* care se articulează în faringe. (< fr. *pharyngal)*

faríngе *s.n. (anat.)* partea superioară a esofagului. (cf. fr., gr. *pharynx)*

faringián *adj.* care ţine de faringe, care este în legătură cu faringele. (cf. fr. *pharyngien)*

faringítă *s.f. (med.)* inflamaţie a mucoasei faringelui. (< fr. *pharyngite)*

farisáic *adj.* făţarnic, ipocrit, prefăcut. (cf. fr. *pharisaïque)*

fariseísm *s.n.* făţărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. (cf. fr. *pharisaïsme)*

farmaceútic *adj.* de farmacie, referitor la farmacie. ○ *chimie farmaceutică* = ştiinţă care studiază compoziţia, prepararea şi folosirea medicamentelor. (< fr. *pharmaceutique)*

farmacíe *s.f.* **1.** disciplină medicală care studiază prepararea, păstrarea, distribuirea şi controlul medicamentelor. **2.** laborator, prăvălie, local unde se prepară şi se vînd medicamente. (< fr. *pharmacie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu)

farmacíst *s.m.* şi *f.* specialist în farmacie. (< *farmacie)*

farmacodinámie *s.f.* studiul experimental al acţiunii exercitate de medicamente asupra unui organism normal. (< fr. *pharmacodynamie)*

farmacológ *s.m.* specialist în farmacologie. (< fr. *pharmacologue)*

farmacológic *adj.* referitor la, de farmacologie. (< fr. *pharmacologique)*

farmacología *s.f. (med.)* disciplină care studiază natura, clasificarea şi acţiunea terapeutică a medicamentelor. (< fr. *pharmacologie*, cf. gr. *pharmakon* — leac, remediu, *logos* — vorbire)

farmacopée *s.f.* manual oficial care conţine descrierea şi indicaţiile pentru controlul produselor farmaceutice. (< fr. *pharmacopée*, cf. gr. *pharmakon* — leac, *poiein* — a face)

farmacoterapíe *s.f. (med.)* parte a terapeuticii medicale care studiază acţiunea medicamentelor. (< fr. *pharmacothérapie*, cf. gr. *pharmakon* — leac, *therapeia* — îngrijire.

fársă *s.f.* **1.** *(lit.)* comedie uşoară în care comicul reiese mai ales din situaţii hazlii, din bufonerie. **2.** păcăleală, festă. (< fr. *farce*, it. *farsa)*

farsór *s.m.* persoană care face farse. ● neserios; impostor. (< fr. *farceur)*

fascícul *s.n.* **1.** mănunchi, reuniune de mai multe obiecte, lucruri etc. de acelaşi fel. ● *(fiz.) fascicul de raze* = mănunchi de raze vizuale care străbat prin acelaşi punct; *fascicul luminos* = totalitatea razelor de lumină care trec printr-o anumită regiune din spaţiu; *(mat.) fascicul de drepte* = figură formată din mai multe drepte care trec prin acelaşi punct. **2.** fasciculă. (< fr. *fascicule*, cf. lat. *fasciculus* — mic mănunchi)

fasciculát *adj. (bot.)* dispus în formă de mănunchi. (cf. fr. *fasciculé)*

fasciculă *s.f.* ansamblu format din mai multe foi imprimate; parte a unei lucrări publicată în fragmente succesive. (< fr. *fascicule*, cf. lat. *fasciculus)*

fáscie *s.f.* **1.** *(ist.; la pl.)* mănunchi de nuiele avînd la partea superioară o secure, purtat de lictorii care mergeau înaintea anumitor înalţi magistraţi din Roma antică. **2.** faşină. (< lat. *fasces)*

fasciná *vb.* I. *tr.* **1.** a vrăji, a subjuga, a încînta (pe cineva) în aşa fel încît să nu mai vadă lucrurile aşa cum sînt. **2.** a fermeca, a seduce, a captiva. (< fr. *fasciner*, cf. it., lat. *fascinare)*

fascinánt *adj.* fermecător, captivant. (< fr. *fascinant)*

fascinatór *adj.* care fascinează; fascinant. (cf. fr. *fascinateur*, lat. *fascinator)*

fascinaţíe *s.f.* acţiunea de a fascina; *(fig.)* atracţie, vrajă, captivare. (< fr. *fascination*, lat. *fascinatio)*

fascínă *s.f.* faşină. (< fr. *fascine)*

fascism *s.n.* forma cea mai reacţionară a dictaturii burgheziei imperialiste, caracterizată prin reprimarea clasei muncitoare şi a elementelor progresiste, prin suprimarea libertăţilor democratice, prin şovinism, rasism şi prin pregătirea unor războaie de cotropire. (< it. *fascismo)*

fascíst *adj.* care aparţine fascismului, privitor la fascism. // *s.m.* şi *f.* partizan al fascismului. (cf. it. *fascista)*

fascizá *vb.* I. *tr.* a introduce fascismul; a creşte, a educa în spirit fascist. (< *fascism)*

fasón *s.n.* **1.** fel, mod în care este făcut ceva; formă, format al unei haine, al

unei pălării etc.; croială; **2.** *(fam.; la pl.)* nazuri, moșturi. (< fr. *façon)*

fasoná *vb.* I. *tr.* **1.** a da formă, fason unui lucru. **2.** *(fig.; rar)* a modela caracterul, individualitatea cuiva. (< fr. *façonner)*

fasonát *s.n.* fasonare. ○ *fasonatul puieților* = operația de reducere a rădăcinilor și a lăstarilor puieților în vederea plantării. (< *fasona)*

fast *s.n.* strălucire, măreție, lux, pompă. (< lat. *fastus*, cf. fr. *faste)*

fástă *adj. f. (în expr.) zi fastă* = zi favorabilă; *zile faste* = zilele în care era îngăduită împărțirea dreptății și judecarea proceselor în tribunalele Romei antice. (< lat. *fastus*, cf. fr. *faste)*

fastidiós *adj.* plicticos, sec, neinteresant. (cf. fr. *fastidieux*, lat. *fastidiosus)*

fastuós *adj.* excesiv de luxos, plin de fast; măreț. (cf. fr. *fastueux*, lat. *fastuosus)*

fásung *s.n. (tehn.)* piesă în care se înșurubează becul electric asigurîndu-i astfel contactul cu circuitul electric; dulie. (< germ. *Fassung)*

fașínă *s.f.* mănunchi de nuiele sau de ramuri folosit la întărirea terasamentelor, la construirea digurilor sau a drumurilor, la fortificații etc. (< it. *fascina)*

fatál *adj.* **1.** care aduce nenorocire, moarte; funest. ● nefericit, nenorocit. **2.** care nu se poate înlătura, inevitabil. (< fr. *fatal*, it. *fatale*, cf. lat. *fatalis)*

fatalísm *s.n.* doctrină religioasă-filozofică idealistă care susține că desfășurarea istorică a evenimentelor, a vieții este determinată de soartă, de destin, de forțe supranaturale. (< fr. *fatalisme)*

fatalíst *adj.* referitor la fatalism, bazat pe fatalism. // *s.m.* și *f.* adept al fatalismului, cel care crede în fatalitate. (cf. fr. *fataliste)*

fatalitáte *s.f.* **1.** ceea ce este de neînlăturat, inevitabil: destin, soartă. **2.** conjunctură nefavorabilă, nenorocită. (cf. fr. *fatalité*, lat. *fatalitas)*

fatalménte *adv.* în mod fatal; inevitabil. (< it. *fatalmente*, cf. fr. *fatalement)*

fatídic *adj.* profetic; *(p. ext.)* aducător de nenorociri. (< fr. *fatidique*, cf. lat. *fatidicus)*

fatuitáte *s.f.* îngîmfare, înfumurare. (cf. fr. *fatuité*, lat. *fatuitas* — prostie)

fațádă *s.f.* fiecare dintre părțile, dintre fețele exterioare ale unei clădiri, ale unui monument etc.; *(spec.)* fața unui edificiu. ○ *de fațadă* = de ochii lumii, de formă. (cf. fr. *façade)*

fațétă *s.f.* **1.** fiecare dintre fețele mici ale unui poliedru; *(spec.)* fiecare dintre fețele unei pietre prețioase. **2.** *(zool.; în expr.) ochi cu fațete* = ochi compus al insectelor. **3.** *(poligr.)* placă de fontă folosită pentru fixarea plăcilor de stereotipie. (< fr. *facette)*

fáult *s.n.* orice infracțiune comisă la fotbal. (< engl. *fault)*

fáun *s.m. (mit.; la romani)* zeu al cîmpurilor și al pădurilor, protector al turmelor, reprezentat de obicei cu coarne și picioare de țap. (< lat. *Faunus)*

fáună *s.f.* totalitatea animalelor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică. (< fr. *faune*, it. *fauna)*

favoáre *s.f.* avantaj, bunăvoință care se acordă cu preferință cuiva. ● afecțiune, trecere de care se bucură cineva pe lîngă o persoană. (cf. fr. *faveur*, rus. *favori*, it. *favore*, lat. *favor)*

favorábil *adj.* **1.** prielnic, propice, avantajos. **2.** binevoitor. (< fr. *favorable*, lat. *favorabilis)*

favorít *adj.* iubit, preferat. // *s.m.* și *f.* **1.** persoană iubită cu predilecție de cineva. ● protejat al unui suveran, al unui potentat, al unui om influent. **2.** *(sport)* participant la o competiție considerat ca avînd cele mai mari șanse de reușită. ● cal socotit a fi capabil să cîștige o cursă. // *s.m. (de obicei la pl.)* barbă care crește de o parte și de alta a feței. (cf. fr. *favori*, it. *favorito*, rus. *favoriti)*

favoritísm *s.n.* situație, regim în care totul se obține prin favoruri și nu prin merite. (cf. fr. *favoritisme)*

favorizá *vb.* I. *tr.* **1.** a fi favorabil, prielnic (față de cineva sau de ceva); a înlesni. **2.** a acorda (cuiva) o favoare, a sprijini pe cineva (uneori abuziv). (cf. fr. *favoriser)*

fazán *s.m.* pasăre din familia galinaceelor, al cărei bărbătuș are un penaj frumos colorat și o coadă lungă. (< rus. *fazan*, cf. fr. *faisan*, gr. *phasianos)*

fáză *s.f.* fiecare dintre aspectele succesive pe care le prezintă luna sau unele planete în timpul revoluției lor. ● fiecare dintre stările succesive ale dezvoltării unui proces din natură sau din societate; etapă. (< fr. *phase*, cf. gr. *phasis* — aparență)

fazéndă *s.f. (rar)* plantație vastă din Brazilia. (< port. *fazenda)*

fazmétru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea diferenței de fază dintre două mărimi periodice armonice. (< fr. *phasemètre)*

fazotrón *s.n. (fiz.)* aparat pentru accelerarea particulelor subatomice folosite la producerea reacțiilor nucleare. (< fr. *phasotron)*

fébră *s.f.* **1.** temperatură ridicată a corpului cauzată de o boală. **2.** *(fig.)* emoție, neliniște, încordare. (< lat. *febris*, cf. it. *febbre)*

febrifúg *adj., s.n.* (medicament) care scade, oprește sau previne febra. (< fr. *fébrifuge*, cf. lat. *febris* — febră, *fugare* — a pune pe fugă)

febríl *adj.* **1.** cu febră, de febră. **2.** *(fig.)* încordat, înfrigurat, agitat, intens; *(p. ext.)* viu. (cf. fr. *fébrile*, lat. *febrilis)*

febrilitáte *s.f.* încordare, înfrigurare, activitate intensă. (cf. fr. *fébrilité)*

februárie *s.f.* a doua lună a anului; făurar. (< lat. *februarius)*

fecál *adj.* *(în expr.) materii fecale* (și *subst., f. pl.*) = materii evacuate din corpul omenesc prin anus; excremente. (< fr. *fécale*)

fecíal *s.m.* *(ist.)* preot al lui Jupiter, care la romani avea sarcina de a încheia pace, alianțe etc. sau de a declara război. (< lat. *fecialis*, cf. fr. *fécial*)

fecúlă *s.f.* *(chim.)* amidon extras din cartofi, din rădăcinile de manioc etc. (< fr. *fécule*, cf. lat. *faecula*)

feculént *adj.* care conține fecule. (< fr. *féculent*)

fecúnd *adj.* **1.** *(despre animale)* care se înmulțește repede; prolific. **2.** *(fig.)* rodnic, productiv, bogat. **3.** *(fig.; despre oamenii de știință, de artă* etc.) care scrie, compune, produce mult. (< lat. *fecundus*)

fecundá *vb.* I. *tr.* a provoca fecundația, a pune în stare de procreație. (< lat. *fecundare*, cf. fr. *féconder*)

fecundáție *s.f.* *(biol.)* fenomen de contopire a două celule sexuale de sex opus, din care rezultă celule-ou care asigură continuitatea speciei. (cf. fr. *fécondation*)

fecunditáte *s.f.* capacitatea de a produce, de a rodi, de a se înmulți: rodnicie, fertilitate. ● *(fig.)* putere de creație artistică mare, putere de a activa intens. (cf. fr. *fécondité*, lat. *fecunditas*)

féder *s.n.* *(tehn.)* parte ieșită în afară, în lungul marginii unei scînduri sau a unei plăci, care intră în nutul corespunzător al altei scînduri sau plăci; lambă. (< germ. *Feder*)

federál *adj.* în legătură cu o federație de state, de federație. (< fr. *fédéral*)

federalísm *s.n.* orînduire de stat bazată pe federație; curent politic care susține acest sistem. (< fr. *fédéralisme*)

federalíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al federalismului, de federalism. (< fr. *fédéraliste*)

federalizáre *s.f.* organizare federală a unui stat. (< *federaliza*)

federát *adj., s.m.* și *f.* (persoană, stat, instituție etc.) care face parte dintr-o federație. (cf. fr. *fédéré*, lat. *foederatus*)

federatív *adj.* de federație; care se prezintă sub formă de federație. (< fr. *fédératif*)

federáție *s.f.* **1.** uniune de state autonome (păstrîndu-și în anumite limite independența) într-un stat unitar, condus de un guvern central. **2.** uniune de organizații constituită în vederea realizării unui scop stabilit. (cf. fr. *fédération*, lat. *foederatio*)

fédervais *s.n.* pulbere de steatită care se pune în mănuși și în ghete pentru a fi îmbrăcate mai ușor. (< germ. *Federweiss*)

féding *s.n.* *(electr.)* scădere temporară a intensității undelor electromagnetice recepționate de un aparat de radioreceptie, datorită schimbărilor atmosferice. (< engl., fr. *fading*, cf. engl. (to) *fade* — a slăbi)

féeric *adj.* de feerie; minunat, încîntător. (< fr. *féerique*)

feerie *s.f.* **1.** priveliște frumoasă, fantastică (ca în basme). **2.** operă dramatică cu subiect și personaje fantastice și cu o montare strălucitoare. (< fr. *féerie*, cf. it. *feria*)

feláh *s.m.* țăran egiptean, muncitor agricol din Egipt, Siria, Arabia și Palestina. (cf. fr. *fellah*, ar. *felach* — lucrător)

féldmareșal *s.m.* gradul cel mai înalt din armata germană (conferit pe cîmpul de luptă); *(în armatele unor țări)* ofițer care are acest grad. (cf. germ. *Feldmarschall*, fr. *feld-maréchal*)

féldspat *s.m.* *(min.)* mineral cu structură lamelară, care face parte din compoziția mai multor roci, mai ales a celor eruptive. (cf. fr. *feldspath*, germ. *Feldspat*)

felicitá *vb.* I. *tr.* a spune cuiva cuvinte de laudă, urări cu ocazia unei aniversări, a unui eveniment important, a unor succese etc. ● *refl.* *(fam.)* a se socoti mulțumit, fericit pentru un rezultat obținut. (< fr. *féliciter*, it. *felicitare*)

felicitáre *s.f.* acțiunea de a felicita: laudă, urare de succes, de fericire etc. ● scrisoare de felicitare adresată cuiva. (< *felicita*)

felín *adj.* din genul pisicilor. // *s.f. pl.* **1.** familie de animale carnivore al cărei reprezentanți tipici sînt pisica, tigrul, leul etc.; *(la sg.)* animal din această familie. **2.** *(fig.)* suplu, grațios. (< fr. *félin*, cf. it. *felino*)

felonie *s.f.* **1.** *(rar)* călcare a credinței, trădare. **2.** *(ist.)* călcare de către un vasal a jurămîntului făcut către senior. (< fr. *felonie*, it. *fellonia*)

felúcă *s.f.* *(mar.)* corabie mică și îngustă, folosită la cabotaj pe coastele de nord ale Africii. (cf. fr. *félouque*, it. *feluca* < sp. *faluca* < ar. *fulk* — corabie)

femél *adj.* *(bot.; despre un organ)* care este destinat a produce fructul. (cf. fr. *femelle*)

femélă *s.f.* animal de sex feminin; femeie, femeiușcă. (cf. fr. *femelle*, lat. *femella*)

feminín *adj.* de femeie, propriu femeii; femeiesc. ● *(gram.; despre forme)* cu formă specifică numelor de ființe de sex femeiesc. (< lat. *femininus*, cf. fr. *féminin*)

feminísm *s.n.* curent politic burghez care urmărește dobîndirea unei egalizări formale în drepturi a femeilor cu bărbații. ● doctrină care propagă emanciparea femeii și extinderea drepturilor ei. (cf. fr. *féminisme*)

feminitáte *s.f.* totalitatea trăsăturilor care constituie specificul caracterului femeilor. (cf. fr. *féminité*)

femúr *s.n.* *(anat.)* osul coapsei de la genunchi pînă la bazin. (< fr. *fémur*, cf. lat. *femur* — coapsă)

fenéc *s.m. (zool.)* specie de cîine sălbatic din Africa, cu talia mică şi cu urechile foarte mari. (< fr. *fennec)*

fenián *s.m. (rar)* partizan, adept al unui partid politic irlandez întemeiat în 1861, care avea ca ţel principal eliberarea Irlandei de sub dominaţia engleză. (cf. fr. *fénian)*

fenianísm *s.n.* doctrina partizanilor independenţei Irlandei, a fenianilor. (cf. fr. *fénianisme)*

fénic *adj. m. (chim.; în expr.) acid fenic* = fenol. (< fr. *phénique)*

fenil *s.n. (chim.)* radical organic monovalent provenit din benzen prin eliminarea unui atom de hidrogen. (< fr. *phényle)*

fénix *s.m. (mit.)* pasăre legendară, imaginată ca un vultur cu penele de aur şi de purpură, despre care se credea că renaşte din propria ei cenuşă; este socotită drept simbol al primenirii, al reînnoirii veşnice. ● *(fig.)* om superior unic în genul său, de mare valoare. (< fr. *phénix*, cf. gr. *phoinix)*

fenól *s.m. (chim.)* **1.** compus organic derivat din hidrocarburile aromatice. **2.** substanţă cristalizată, albă, solubilă în apă, în alcool etc., corosivă şi otrăvitoare. (< fr. *phénol*, cf. gr. *phainein* — a străluci)

fenologíe *s.f.* ştiinţă care studiază legăturile dintre fazele de vegetaţie ale plantelor şi anotimpuri. (< fr. *phénologie)*

fenomén *s.n.* **1.** formă exterioară prin care se manifestă esenţa lucrurilor şi care poate fi percepută în mod direct prin organele senzoriale; orice aspect al naturii în mişcare, perceptibil prin simţuri. **2.** ceea ce surprinde prin noutatea sau raritatea sa; lucru, întîmplare, fiinţă extraordinară. (< fr. *phénomène*, it. *fenomeno*, cf. gr. *phainomenon* — ceea ce apare)

fenomenál *adj.* **1.** surprinzător, ieşit din comun, uluitor. **2.** de fenomen, de natura fenomenelor. (cf. fr. *phénoménal*, it. *fenomenale)*

fenomenalísm *s.n.* curent filozofic idealist-subiectivist agnostic, care susţine că existenţa reală şi esenţa obiectelor sînt incognoscibile, cunoaşterii omeneşti fiindu-i accesibile numai manifestările exterioare ale lucrurilor. v. a g n o s t i c i s m. (cf. fr. *phénoménalisme)*

fenomenalíst *adj.* care prezintă caracterele fenomenalismului. // *s.m.* şi *f.* adept al fenomenalismului.

fenomenalitáte *s.f.* faptul de a fi fenomenal (2). (cf. fr. *phénoménalité)*

fenomenológic *adj.* care se referă la fenomenologie; care are la bază fenomenologia. (< fr. *phénoménologique)*

fenomenologíe *s.f.* teorie reacţionară idealist-subiectivistă, care studiază fenomenele conştiinţei rupîndu-le de lumea materială şi făcînd abstracţie de omul conştient, de activitatea lui psihică şi de mediul social. (< fr. *phénoménologie)*

fénţă *s.f. (sport)* mişcare înşelătoare executată pentru derutarea adversarului. (< fr. *fente)*

ferát *s.m. (chim.)* nume generic dat sărurilor acidului feric. (< fr. *ferrate)*

ferátă *adj. f. (în expr.) cale ferată* = drum special amenajat cu şine de oţel, pe care circulă trenurile; drum de fier (după fr. [voie] *ferrée)*

ferecraţián *adj. (metr.; despre versuri)* alcătuit dintr-un dactil şi mai multe trohee. (< fr. *phérécratéen)*

feribót *s.n.* navă pe care sînt instalate şine de cale ferată, folosită la transbordarea vagoanelor sau a trenurilor de pe malul unei ape pe altul. (< fr., engl. *ferry-boat)*

féric *adj. (chim.; despre substanţe)* care conţine fier trivalent în compoziţia sa. (< fr. *ferrique)*

ferít *s.m. (chim.)* nume generic dat sărurilor acidului feros. (< fr. *ferrite)*

fermă *adj.* **1.** neclintit, hotărît; sigur, tare. **2.** *(despre contracte, înţelegeri)* încheiat în termeni precişi, definitiv. **3.** fix, stabil. (< fr. *ferme)*

fermátă *s.f. (muz.)* semnul (𝄐) care se pune deasupra unei note sau a unei pauze, pentru a-i prelungi durata. (<it. *fermata)*

férmă[1] *s.f.* **1.** proprietate rurală compusă dintr-un teren şi din construcţiile, instalaţiile, maşinile etc. necesare exploatării lui. **2.** subunitate a unei întreprinderi agricole socialiste, care are drept scop creşterea animalelor. (< fr. *ferme*, it. *fermo)*

férmă[2] *s.f. (constr.)* construcţie de lemn, de metal sau de beton destinată să susţină greutatea acoperişului unei construcţii. (< fr. *ferme)*

ferméntm *s.m. (biol.)* substanţă sau microorganism care provoacă fermentaţia. (< fr. *ferment*, cf. lat. *fermentum)*

fermentá *vb. I. intr.* a fi în stare de fermentaţie, transformîndu-se în alte substanţe sau descompunîndu-se. (< fr. *fermenter)*

fermentáţie *s.f. (biol.)* transformare chimică a materiei organice, în noi substanţe, sub influenţa fermenţilor; fermentare. ● substanţă fermentată. (cf. fr. *fermentation)*

fermiér *s.m.* proprietar, arendaş al unei ferme particulare. (< fr. *fermier)*

fermitáte *s.f.* hotărîre neclintită, statornicie. (cf. fr. *fermeté)*

fermoár *s.n.* dispozitiv folosit la încheierea unor obiecte de piele, de pînză etc. ● închizătoare de os sau de metal a unui colier, a unui album etc. (< fr. *fermoir)*

feroaliáj *s.n. (chim.)* aliaj de fier cu unul sau mai multe elemente. (cf. lat. *ferrum* — fier, fr. *alliage* — aliaj)

feróce *adj.* crud, nemilos, sălbatic. (< fr. *féroce*, it. *feroce*, lat. *ferox)*

ferocitáte *s.f.* cruzime, sălbăticie. (cf. fr. *férocité*, lat. *ferocitas)*

ferodóu *s.n. (tehn.)* țesătură de fire metalice și de azbest folosită ca garnitură la discurile de ambreiaj, la saboții de frînă etc.; metalazbest. (nume comercial)

feromagnétic *adj. (despre un material)* care își poate păstra magnetizarea după ce este înlăturată cauza care o produce. (cf. fr. *ferromagnétique)*

feromagnetism *s.n.* **1.** proprietate a corpurilor de a fi feromagnetice. **2.** capitol al fizicii în care se studiază proprietățile corpurilor feromagnetice. (cf. fr. *ferromagnétisme)*

ferós *adj. (chim.; despre substanțe, minereuri)* care conține fier bivalent. ● *(despre materiale)* care conține componenți cu fier. (cf. it. *ferroso*, fr. *ferreux)*

ferotipie *s.f.* procedeu fotografic de reproducere în care materialul sensibil este format dintr-o emulsie de colodiu întinsă pe o tablă smălțuită. (fr. *ferrotypie)*

feroviár *adj.* în legătură cu calea ferată. // *s.m.* și *f.* funcționar, muncitor la căile ferate. (cf. fr. *ferroviaire*, it. *ferroviario)*

fertíl *adj. (despre sol)* bogat, roditor. (< fr. *fertile*, it. *fertile*, lat. *fertilis)*

fertilitáte *s.f.* rodnicie, fecunditate a solului. (cf. fr. *fertilité*, lat. *fertilitas)*

fertilizá *vb.* I. *tr.* a mări fertilitatea unui teren. (< fr. *fertiliser)*

feruginós *adj. (chim.)* care are oxizi de fier. (< fr. *ferrugineux)*

ferúră *s.f. (tehn.)* întăritură de fier. (< fr. *ferrure)*

fervónt *adj.* zelos, pasionat, înfocat. (< fr. *fervent*, cf. lat. *fervens* — fierbînd)

fervoáre *s.f. (liv.)* ardoare, înfocare, pasiune entuziastă. ● ardoare religioasă, pasiune mistică. (< fr. *ferveur*, it. *fervore*, cf. lat. *fervor* — căldură)

fésă *s.f. (anat.)* fiecare dintre cele două părți cărnoase ale șezutului. (< fr. *fesse)*

féstă *s.f. (rar)* păcăleală. ○ *(în expr.) a juca* (cuiva) *o festă* = a păcăli (pe cineva). (< it. *festa)*

festín *s.n.* ospăț (de sărbătoare); banchet. (< fr. *festin*, cf. it. *festino* < *festa* — sărbătoare)

festív *adj.* de sărbătoare; sărbătoresc, măreț, somptuos. (< lat. *festivus)*

festivál *s.n.* manifestație artistică cu program variat, avînd un caracter ocazional. (< fr., it., engl. *festival)*

festivitáte *s.f.* sărbătorire, serbare solemnă. (cf. fr. *festivité*, lat. *festivitas)*

festón *s.n.* broderie în formă de mici semicercuri pe marginea unui obiect de pînză. ● *(arhit.)* ornament care imită o astfel de broderie. (cf. fr. *feston*, it. *festone)*

festoná *vb.* I. *tr.* a face un feston, a tivi cu feston. (< fr. *festonner)*

fetíd *adj.* cu miros greu, respingător. (< fr. *fétide*, cf. lat. *faetidus)*

fetiș *s.n. (în superstițiile primitivilor)* obiect căruia i se atribuia o forță supranaturală; idol (grosolan) al popoarelor primitive. ● *(fig.)* ceea ce constituie obiectul unor adorații oarbe, nemotivate. (< fr. *fétiche*, cf. port. *feitiço* < lat. *factitius* — imitativ)

fetișism *s.n.* faptul de a adora fetișuri; *(fig.)* adorație oarbă, nemotivată, față de un principiu, de o concepție etc. ○ *(ec.) fetișismul mărfii* = ideea denaturată, falsă pe care oamenii o au despre mărfuri, bani și capital, atribuindu-le însușiri care în realitate provin din relațiile sociale capitaliste. (cf. fr. *fétichisme)*

fetișíst *adj.* care ține de fetișism; privitor la fetișism. // *s.m.* și *f.* adept al fetișismului. (< fr. *fétichiste)*

fetișizá *vb.* I. *tr.* a adora fetișuri; *(fig.)* a adora nemotivat un principiu, o idee etc. (< *fetiș)*

fétru *s.n.* stofă cu țesătura deasă, făcută din lînă presată, bătută, din care se fac mai ales pălării. (< fr. *feutre)*

fétus *s.m.* produs al concepției unui animal mamifer, care a depășit stadiul de embrion dar nu a ajuns încă să fie născut; făt. (< fr., lat. *foetus)*

feudál *s.m.* nobil, proprietar al unei feude, care are vasali și care la rîndul său este subordonat unui suzeran. // *adj.* din epoca feudalismului, propriu feudalismului; în legătură cu o feudă. ○ *orînduirea feudală* = feudalism. (cf. it. *feudale*, fr. *féodal)*

feudalísm *s.n.* formație social-economică situată între sclavagism și capitalism, în care baza relațiilor de producție o formează proprietatea feudalului asupra mijloacelor de producție și proprietatea parțială a acestuia asupra țăranilor iobagi. (cf. it. *feudalism*, fr. *féodalisme)*

feudalitáte *s.f. (rar)* feudalism. (cf. it. *feudalità*, fr. *féodalité)*

feúdă *s.f. (ist.)* domeniu primit în stăpînire de un vasal de la seniorul său în schimbul recunoașterii suzeranității acestuia, pentru faptul că îi păstra credință și se obliga să-i presteze anumite servicii. (< it. *feudo*, cf. lat. *feudum)*

fiácru *s.n. (rar)* trăsură de piață. (< fr. *fiacre)*

fiásco *s.n.* insucces total, eșec, nereușită. (< it., fr. *fiasco)*

fíbră *s.f.* **1.** fir subțire, flexibil obținut din anumite țesuturi vegetale sau pe cale sintetică și folosit la fabricarea țesăturilor, a hîrtiei etc. **2.** formație cu aspect de fir care alcătuiește un țesut animal. (< fr. *fibre*, it., lat. *fibra)*

fibrilár *adj. (anat.; în expr.) țesut fibrilar* = țesut format din fibre fine. (< fr. *fibrillaire)*

fibrílă *s.f.* **1.** *(anat.)* element al unui țesut conjunctiv, care dă fibrei musculare un aspect striat. **2.** *(text.)* parte a unei fibre textile. (< fr. *fibrille)*

fibrínă *s.f.* substanță organică proteică aflată în sînge și care intervine în procesul de coagulare. (< fr. *fibrine)*

fibróm *s.n. (med.)* tumoare benignă care se formează în special în ţesutul conjunctiv. (< fr. *fibrome)*

fibrós *adj.* compus, format din fibre. ○ *(anat.; în expr.) ţesut fibros* = ţesut elastic compus din fibre conjunctive. (cf. fr. *fibreux)*

fibulă *s.f. (ist.)* agrafă de metal cu care se încheiau în antichitate hainele. (< lat. *fibula*, cf. fr. *fibule)*

fictív *adj.* nereal, inexistent; plăsmuit, imaginar; aparent; fals. (< fr. *fictif)*

ficţiúne *s.f.* reprezentare falsă produsă de imaginaţia cuiva; născocire, creaţie a imaginaţiei. (cf. fr. *fiction*, lat. *fictio)*

ficus *s.m. (bot.)* plantă exotică (la noi ornamentală) cu frunze mari, groase, totdeauna verzi şi lucioase. (< lat. *ficus)*

fidanţát *s.m.* şi *f. (rar)* logodnic. (< it. *fidanzato)*

fideicomís *s.n. (jur.)* dispoziţie testamentară prin care testatorul dispune ca moştenitorul sau legatarul său să remită unei terţe persoane o parte din averea pe care i-o lasă. (cf. fr. *fidéicommis*, lat. *fideicommissum* < *fidei* — bunei-credinţe, *commissum* — lucru încredinţat)

fideism *s.n.* teorie filozofică reacţionară care dă credinţei prioritate faţă de ştiinţă. (< fr. *fidéisme*, cf. lat. *fides* — credinţă)

fideíst *adj., s.m.* (adept) al fideismului. (< fr. *fidéiste)*

fideiusór *s.m. (jur.)* persoană care garantează pentru altă persoană, obligîndu-se să-i plătească datoriile. (< lat. *fideijussor*, cf. fr. *fidéjusseur)*

fideiusiúne *s.f. (jur.)* garanţie pentru datoria altuia. (cf. lat. *fidejussio*, fr. *fidéjussion)*

fidél *adj.* **1.** care păstrează credinţă; credincios, devotat. ● *(despre soţi)* care nu se înşeală, care nu are legături extraconjugale. **2.** exact; care păstrează, reproduce (ceva) întocmai. (< fr. *fidèle*, cf. lat. *fidelis)*

fidelitáte *s.f.* **1.** statornicie, credinţă (în convingeri, în sentimente etc.); devotament. **2.** exactitate (în prezentarea, în reproducerea unui text etc.). (cf. fr. *fidélité*, lat. *fidelitas)*

fíder *s.n.* linie electrică care leagă o centrală electrică cu posturile de transformare sau posturile principale de transformare cu cele secundare. (< engl. *feeder)*

fiduciár *adj. (în expr.) monedă fiduciară* = bani de hîrtie cu o valoare convenţională şi cu putere circulatorie numai în interiorul unei ţări; *circulaţie fiduciară* = circulaţie a monedei fiduciare. (< fr. *fiduciaire*, cf. lat. *fiduciarius)*

fíef *s.n. (ist.)* feudă; proprietate asupra unei feude. ● *(fig.)* posesiune exclusivă, absolută. (< fr. *fief)*

figurá *vb.* I. *intr.* a fi de faţă undeva, a lua parte la ceva; a fi pe o listă etc. ● a face figuraţie la teatru. (< fr. *figurer*, it., lat. *figurare)*

figuránt *s.m.* şi *f.* artist care participă într-o piesă de teatru, într-un film etc., numai prin prezenţă sau prin gesturi etc.; *(p. ext.)* personaj secundar într-o operă literară. (cf. fr. *figurant*, it. *figurante)*

figurát *adj. (despre sensul unor cuvinte, al unor expresii)* care are un înţeles diferit faţă de cel propriu (întrebuinţat astfel de obicei în scopuri afective, expresive etc.). ● *(despre stil)* bogat în figuri poetice. (cf. fr. *figuré*, lat. *figuratus)*

figuratív *adj.* **1.** cu figuri de stil.; figurat. **2.** *(despre unele arte)* bazat pe reprezentarea plastică a realităţii. (cf. fr. *figuratif*, lat. *figurativus)*

figuráţie *s.f.* totalitatea figuranţilor (dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc.). (cf. fr. *figuration*, it. *figurazione*, lat. *figuratio)*

figúră *s.f.* **1.** chip, faţă, obraz. **2.** formă exterioară a unui corp, a unei fiinţe; imaginea plastică (desenată, pictată, sculptată) a unui corp. ○ *figură geometrică* = ansamblu de puncte, linii şi suprafeţe. ● carte de joc pe care sînt imprimate diferite semne şi personaje (valet, damă etc.). ● fiecare dintre piesele de şah (cu o formă caracteristică). **3.** persoană; personalitate. **4.** personaj reprezentativ, tipic al unei opere literare. **5.** reprezentare, imagine simbolică sau alegorică. ○ *figură de stil* (sau *poetică)* = procedeu stilistic prin care se schimbă sensul propriu al unui cuvînt. ● *(log.) figurile silogismului* = forme de silogism determinate de poziţia termenului mediu în premise. **6.** poziţie, mişcare (la dans, la scrimă etc.). (< it., lat. *figura)*

figurínă *s.f.* figură (2) mică (mai ales statuetă) de porţelan, de bronz etc. (< fr. *figurine)*

fílă *vb.* I. *tr.* **1.** a transforma un material textil în fire sau în aţă. **2.** a răsfira în mînă, pe rînd, cărţile de joc. **3.** a urmări (pe cineva) discret, fără a fi observat de acesta. **4.** *(muz.)* a creşte treptat de la piano pînă la forte şi a descreşte în acelaşi fel o notă prelungită. **5.** a tăia şuviţe de păr pentru a-l rări. **6.** *(mar.; în expr.) a fila lanţul ancorei* = a lăsa să iasă liber lanţul ancorei. **7.** *intr. (despre fitilul de lampă; p. ext., despre lămpi)* a arde cu pîlpîiri şi scoţînd fum. (< fr. *filer*, it. *filare)*

filamént *s.n.* **1.** *(biol.)* formaţie filiformă a unor celule animale sau vegetale. ● *(bot.)* parte a staminei care susţine antera. **2.** conductor subţire, de obicei de metal, care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric. (< fr. *filement)*

filamentós *adj.* care are filamente (1), format din filamente (1). (cf. fr. *filementeux)*

filantróp *s.m.* și *f.* om care practică filantropia; om darnic, mărinimos. (cf. fr. *philanthrope*, gr. *philanthropos* < *philos* — prieten, *anthropos* — om)
filantróplc *adj.* de filantrop, de filantropie. (cf. fr. *philanthropique)*
filantropie *s.f.* caritate, dărnicie; binefacere (făcută uneori pentru a arăta ostentativ mărinimie). (cf. fr. *philanthropie)*
filarmónică *adj. f. (în expr.) societate filarmonică* = asociație pentru cultivarea și răspîndirea artelor, în special a muzicii; *orchestră filarmonică* (și *subst., f.)* = orchestră simfonică formată din muzicanți profesioniști. (cf. fr. *philharmonique*, gr. *philein* — a iubi, *harmonia* — armonie)
filarmonist *s.m. (rar)* instrumentist care face parte dintr-o orchestră filarmonică.
filát *s.n. (text.)* transformare în fire a unor fibre textile; filare. (< *fila)*
filatélle *adj.* referitor la filatelie; de filatelie. (< fr. *philatélique)*
filatelie *s.f.* colecționare de timbre și de mărci poștale. (< fr. *philatélie*, cf. gr. *philein* — a iubi, *ateleia* — taxă de transport)
filatelíst *s.m.* colecționar de timbre și de mărci poștale. (< fr. *philatéliste)*
filatór *s.m.* și *f.* persoană care lucrează la filarea fibrelor textile. (cf. fr. *filateur)*
filatúră *s.f.* industrie care transformă fibrele textile în fire. ● instalație în care se face această transformare. (cf. it. *filatura*, fr. *filature)*
filé *s.n.* carne de bună calitate, din lungul șirei spinării unei vite sau a unui pește. (< fr. *filet)*
filét *s.n.* **1.** *(tehn.)* șanț realizat pe suprafața unei piese cilindrice sau conice. care servește la înșurubarea unei piese într-altă piesă; ghivent. **2.** ramificație de la extremitatea nervilor. (< fr. *filet)*
filetá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a executa, a tăia un filet. (< fr. *fileter)*
filéu *s.n.* țesătură în formă de rețea, cu ochiuri pătrate; plasă. ● *(la tenis, volei* etc.) plasă dreptunghiulară, întinsă între doi stîlpi. care desparte în două terenul de joc. ● plasă, rețea subțire și deasă cu care se leagă părul. (< fr. *filet)*
filiál *adj.* de fiu; ca de fiu; fiesc. (< fr. *filial)*
filiálă *s.f.* **1.** secție a unei instituții etc. recunoscută ca persoană juridică și exercitînd total sau parțial funcțiile acesteia pe o porțiune din teritoriul pe care instituția centrală își exercită atribuțiile. **2.** organizație dependentă de o organizație superioară și controlată de aceasta. (< fr. *filiale*, it. *filiale)*
filiáție *s.f.* înrudire în linie descendentă; descendență. ● *(fig.)* legătură stabilită între fapte, între lucruri care derivă unul din altul. (cf. fr. *filiation*, lat. *filiatio)*
filiéră *s.f. (tehn.)* **1.** piesă cu găuri prin care se trage un material în fire sau în bare. ● piesă prevăzută cu găuri foarte mici, servind la filarea mătăsii artificiale. **2.** dispozitiv pentru tăierea unui ghivent. **3.** *(fig.)* drum, cale, fir, succesiune, mijlocire. ● succesiunea gradelor într-o carieră. (< fr. *filière*, cf. it. *filiera)*
filiform *adj.* în formă de fir. ○ *(anat.) papile filiforme* = papilele care se găsesc în mucoasa limbii. (< fr. *filiforme)*
filigrán *s.n.* **1.** lucrătură artistică de aurărie sau de argintărie, formată din fire subțiri întrețesute și avînd aspect de broderie fină. **2.** desen de fond, transparent, imprimat pe hîrtie (mai ales pe monede de hîrtie, pe timbre etc.). (< fr. *filigrane*, it. *filigrana)*
filigranát *adj.* **1.** *(despre obiecte)* lucrat în filigran (1). **2.** *(despre hîrtie)* cu filigran. (cf. fr. *filigrané)*
filípică *s.f. (liv.)* discurs, cuvîntare cu caracter acuzator pronunțată împotriva cuiva. (cf. lat. *philippicae*, < *Philipp*, n.p.)
filistín *s.m. (liv.; rar)* om fățarnic, retrograd, îngîmfat și mărginit, refractar la idei noi. (< fr. *philistin)*
filistinism *s.n. (liv.; rar)* concepție de filistin; purtare, gîndire de filistin. (cf. fr. *philistinisme)*
film *s.n.* **1.** peliculă subțire, flexibilă și transparentă, de celuloid, acoperită cu un strat de material fotosensibil, folosită în fotografie, radiografie etc. ● *(cinema)* bandă folosită pentru înregistrarea și reproducerea pe ecran a imaginilor; peliculă. **2.** arta cinematografică. ● *(fig.)* succesiune de imagini. **3.** strat de fluid întins pe suprafața unui corp solid sau lichid. (< fr., engl. *film)*
filmá *vb.* I. *tr.* a înregistra (ceva) pe o peliculă cinematografică: a cinematografia. (< fr. *filmer)*
filmotécă *s.f.* colecție de filme de cinematograf, de fotografii etc. (< fr. *filmothèque*, cf. fr. *film*, gr. *theke* — dulap)
filmpac *s.n.* pachet de filme fotografice plane, introdus într-o casetă specială care se poate adapta la un aparat fotografic. (< germ. *Filmpack)*
filodendrón *s.m. (bot.)* plantă decorativă exotică, cu frunze mari și rădăcini aeriene. (< fr. *philodendron)*
filogenétic *adj.* referitor la filogenie. (< fr. *phylogénétique)*
filogenéză *s.f.* filogenie. (cf. fr. *phylogenèse*, gr. *phyle* — trib, *genesis* — origine)
filogenie *s.f. (biol.)* procesul evoluției formelor organice ale unei specii ori ale unui grup de animale sau de plante din momentul apariției vieții pe pămînt. ● ramură a biologiei care studiază filiația speciilor și dezvoltarea lor în cursul vremii. (cf. fr. *phylogénie)*
filológ *s.m.* specialist în filologie. (cf. fr. *philologue)*

filológic *adj.* de filolog, referitor la filologie. (cf. fr. *philologique)*
filológie *s.f.* disciplină care studiază cultura scrisă a popoarelor și mai ales textele vechi și limba în care acestea au fost scrise. (cf. fr. *philologie*, gr. *philos* — prieten, *logos* — vorbire)
filomélă *s.f. (rar)* privighetoare. (< fr. *philomèle*, cf. gr. *Philomele*, n.p.)
filón *s.n. (geol.)* depunere a unui minereu în crăpăturile scoarței pământești. (< fr. *filon)*
filoxéră *s.f. (zool.)* insectă parazită care atacă rădăcina viței de vie; *(p. ext.)* boală cauzată viței de vie de această insectă. (< fr. *phylloxéra*, *phylloxère*, cf. gr. *phyllon* — frunză, *xeros* — sec)
filozóf *s.m.* și *f.* **1.** specialist în filozofie; gînditor. **2.** *(fig.)* înțelept; om echilibrat, înțelept. (cf. lat. *philosophus*, gr. *philosophos* < *philos* — prieten, *sophia* — înțelepciune)
filozofă *vb.* I. *intr. (fam.)* a face filozofie, a face reflecții asupra vieții și a aspectelor ei. (< cf. fr. *philosopher*. lat. *philosophari)*
filozofálă *adj. f. (în expr.) piatră filozofală* = substanță despre care alchimiștii credeau că poate transforma toate metalele în aur; *(fig.)* descoperire, idee extraordinară. (cf. fr. *philosophale)*
filozófic *adj.* referitor la filozofie, de filozofie, specific filozofului. (cf. lat. *philosophius*, fr. *philosophique)*
filozofie *s.f.* **1.** știință care are ca obiect studierea legilor celor mai generale de dezvoltare ale naturii, ale societății și ale gîndirii, elaborarea unei concepții științifice despre lume. ○ *filozofie materialistă* = materialism; *filozofie idealistă* = idealism. **2.** totalitatea principiilor metodologice care stau la baza unui anumit domeniu al științei. **3.** comportare, fel de a reacționa al cuiva în fața unor lovituri, a unor nenorociri etc.; fel al cuiva de a privi lumea și viața. **4.** *(fam.)* problemă greu de rezolvat. (< lat., gr. *philosophia*, cf. fr. *philosophie)*
filtrá *vb.* I. *tr.* **1.** a trece un lichid printr-un filtru (pentru a separa corpurile străine, impuritățile etc.). **2.** a separa radiațiile de anumite lungimi de undă din alte radiații. (< fr. *filtrer*, it. *filtrare)*
filtrábil *adj.* care se poate filtra. ○ *virus filtrabil* = virus filtrant. (cf. fr. *filtrable)*
filtránt *adj.* care filtrează. ● *(rar)* capabil să treacă printr-un filtru. ○ *(med.) virus filtrant* = virus care poate să treacă prin filtrele cele mai fine. (< fr. *filtrant)*
filtru [1] *s.n.* **1.** dispozitiv, aparat pentru separarea unui fluid de substanțele solide aflate în el în suspensie. **2.** mediu care filtrează radiațiile. ● sistem de circuite electrice, sonore etc. cu care se filtrează oscilațiile de anumite frecvențe. **3.** dispozitiv prin care se strecoară cafeaua fiartă; *(p. ext.)* cafeaua obținută prin acest filtru. (cf. fr. *filtre*, it. *filtro*, lat. *filtrum)*
filtru [2] *s.n. (rar)* băutură socotită de superstițioși ca avînd puteri magice printre care și aceea de a insufla iubire sau alte pasiuni. (cf. fr. *philtre*, gr. *philtron* — băutură)
fimóză *s.f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul glandului. (cf. fr., gr. *phimosis)*
fin *adj.* **1.** subțire; delicat. ● mărunt. ● curat, pur; neamestecat. **2.** foarte sensibil, delicat; manierat, elegant, binecrescut. ● subtil, ingenios; isteț, dibaci, șiret. (< fr. *fin*, it. *fino)*
final *adj.* **1.** de (la) sfîrșit. **2.** care arată, exprimă scopul. ○ *(gram.) propoziție finală* (și *subst., f.)* = propoziție circumstanțială care arată în ce scop are loc acțiunea propoziției regente: *conjuncție finală* = conjuncție care introduce o propoziție finală. // *s.n.* încheiere, sfîrșit (al unei opere, al unei lucrări, al unei întîmplări etc.). ● *(muz.)* ultima parte a unui concert, a unei simfonii etc. // *s.f.* **1.** *(sport)* întîlnire care constituie sfîrșitul decisiv al unei competiții. **2.** *(poligr.)* ornament tipografic așezat la sfîrșitul unui capitol. (< fr. *final*, it. *finale*. lat. *finalis)*
finalism *s.n.* teorie filozofică idealistă care susține ideea de scop în desfășurarea fenomenelor din natură, negînd astfel existența legilor obiective. (cf. fr. *finalisme)*
finalist *s.m.* și *f.* **1.** partizan al finalismului. **2.** sportiv care participă la o finală. (cf. fr. *finaliste)*
finalitáte *s.f. (fil.)* scop, țintă către care tinde o activitate. (cf. fr. *finalité)*
financiár *adj.* de finanțe, referitor la circulația banilor, a creditelor etc.; *(p. ext.)* bănesc. // *s.m.* și *f.* **1.** specialist în operații financiare. **2.** bancher; capitalist. (< fr. *financier*, it. *finanziario)*
finanțá *vb.* I. *tr.* a susține cu bani, a da bani (unei persoane, unei întreprinderi etc.) ● *(fam.)* a împrumuta cu bani (pe cineva). (< fr. *financer)*
finanțatór *s.m. (rar)* cel care finanțează o persoană, o instituție etc. (< *finanța)*
finánțe *s.f. pl.* totalitatea mijloacelor bănești care se găsesc la dispoziția puterii de stat ca element al circulației din economia națională. ● totalitatea mijloacelor financiare ale unei întreprinderi. ● *(fam.)* averea bănească a unei persoane particulare. (cf. fr. *finance*, it. *finanza)*
fine *s.n. (liv.)* sfîrșit. ○ *(loc. adv.) în fine* = în sfîrșit. (< it. *fine*, cf. fr. *fin*. lat. *finis)*
finét *s.n. (text.)* țesătură de bumbac pufoasă din care se fac obiecte de lenjerie. (< fr. *finette)*
finéțe *s.f.* **1.** calitatea a ceea ce este fin; delicatețe. **2.** *(text.)* raport care se

stabilește între lungimea unui fir și greutatea lui; *(p. ext.)* calitate superioară a unui fir, a unei țesături etc. ● *(metal.)* cantitatea de metal prețios dintr-un aliaj, exprimată sub formă de părți la mie. **3.** *(fig.)* subtilitate, putere de pătrundere, ingeniozitate. (< it. *finezza*, cf. fr. *finesse*)

finisá *vb.* I. *tr.* a da forma definitivă unui produs sau unei lucrări. (după fr. *finissant, finissage, finition*)

finisáj *s.n. (tehn.)* operație prin care se dă forma definitivă unui produs, unei lucrări etc.; finisare. (< fr. *finissage*)

finisór *s.n.* mașină folosită pentru distribuirea, bătătorirea și nivelarea stratului de beton la executarea șoselelor. // *s.m.* și *f.* muncitor specialist în operațiile de finisaj. (cf. fr. *finisseur*)

finiș *s.n. (sport.)* partea finală a unei probe. (< engl. *finish*)

finít *adj.* **1.** care nu depășește valori oricît de mari; mărginit, limitat. **2.** *(despre produse)* care a suferit toate operațiile de prelucrare; terminat. // *s.n.* categorie a lucrurilor, fenomenelor și proceselor concrete limitate în spațiu și în timp. (cf. fr. *fini*, lat. *finitus*)

finitísm *s.n.* concepție metafizică care susține că universul este mărginit. (< fr. *finitisme*)

fiólă *s.f.* mic flacon de sticlă închis ermetic, în care se păstrează mai ales medicamente (injectabile). ● sticlă mică. (< fr. *fiole*)

fiórd *s.n. (geogr.)* golf maritim adînc și strîmt, cu maluri abrupte, care se întîlnește mai ales pe coasta de apus a Norvegiei. (< fr., nvg. *fjord*, *fiord*)

floritúră *s.f. (muz.)* notă sau grup de note care servesc să împodobească melodia, executîndu-se după fantezia interpretului; înfloritură. (< it. *fioriture*)

firmaménț *s.n. (liv.)* bolta cerului. (< fr. *firmament*, it. *firmamento*, lat. *firmamentum*)

firmă *s.f.* **1.** inscripție pe o placă, pe un zid etc. cuprinzînd denumirea și destinația unui magazin, a unei instituții etc. **2.** nume sub care se întreprinde o afacere comercială în țările capitaliste. (cf. germ. *Firma*, it. *firma*)

firnís *s.n. (tehn.)* soluție folosită ca grund în lemnărie sau la prepararea vopselelor, a chiturilor etc. (< germ. *Firnis*)

fișă *s.f.* piesă de metal de formatul unei monede, care se introduce în mecanismul unui telefon public automat pentru a putea vorbi. ● placă mică (de metal, de os etc.) rotundă, pătrată etc. întrebuințată ca marcă de plată la jocul de cărți, în localurile de consumație etc. (cf. it. *fiscia*, fr. *fiche*)

fisc *s.n.* administrare a impozitelor unui stat; serviciu de percepere a impozitelor. (< fr. *fisc*, it. *fisco*, lat. *fiscus*)

fiscál *adj.* referitor la fisc, de fisc. (cf. fr. *fiscal*, it. *fiscale*, lat. *fiscalis*)

fiscalísm *s.n.* politică financiară caracteristică unui stat capitalist, manifestată prin exagerarea drepturilor fiscului, mărirea peste măsură a sarcinilor fiscale ale contribuabililor. (< *fiscal*)

fiscalitáte *s.f.* sistem de legi, de dispoziții, de măsuri etc. referitoare la fisc. (cf. fr. *fiscalité*)

fisioná *vb.* I. *tr. (fiz.)* a diviza un nucleu atomic în mai multe fragmente. (< fr. *fissioner*)

fisionábil *adj. (fig.; despre substanțe)* al cărui nucleu poate fi fisionat. (cf. fr. *fissionable*)

fisiúne *s.f. (fiz.)* diviziune a unui nucleu atomic în două sau mai multe fragmente. (cf. fr. *fission*, germ. *Fission*)

fístulă *s.f. (med.)* **1.** canal supurativ accidental rămas în urma închiderii unui abces. ● canal făcut pe cale chirurgicală, care unește un organ intern cu exteriorul. **2.** ulcerație adîncă în țesuturile organismului. (< fr. *fistule*, cf. lat. *fistula*)

fisurá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a produce sau a căpăta fisuri. (< fr. *fissurer*)

fisúră *s.f. (tehn.: med.)* crăpătură (îngustă), plesnitură (în metal, în beton, pe piele etc.). (cf. fr. *fissure*, lat. *fissura*)

fiș *s.n. (poligr.)* amestecătură de litere, de caractere și de corpuri diferite, provenite dintr-o formă stricată. (< germ. *Fisch*)

fișá *vb.* I. *tr.* a face, a alcătui fișe (asupra unui material, asupra unor cărți etc.). (< *fișă*)

fișă *s.f.* **1.** foaie de hîrtie, de carton etc. pe care se scriu însemnări, cuvinte, pe care se extrag citate etc.; foaie de carton care cuprinde datele bibliografice asupra unei cărți dintr-o bibliotecă; foaie care conține note, observații, detalii documentare. ● act care cuprinde datele personale ale cuiva. ○ *fișă de sănătate* = foaie în care se trec datele în legătură cu sănătatea cuiva. **2.** *(electr.)* ștecher. (< fr. *fiche*)

fișiér *s.n.* colecție de fișe; catalog, repertoriu întocmit pe fișe. ● dulap, cutie unde se țin fișe (1). (< fr. *fichier*)

fișiu *s.n. (rar)* batic de mătase subțire. (< fr. *fichu*)

fiting *s.n. (tehn.)* piesă de asamblare, demontabilă, folosită la conductele metalice pentru fluide. (< engl. *fitting*)

fitobiologie *s.f.* ramură a biologiei care se ocupă cu studiul plantelor. (cf. fr. *phytobiologie*, gr. *phyton* — plantă, *bios* — viață, *logos* — vorbire)

fitochimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul proceselor chimice din plante. (cf. fr. *phytochimie*, gr. *phyton* — plantă, *chemeia* — chimie)

fitofág *adj. (zool.; despre animale)* care se hrănește cu plante, cu materii vegetale. (cf. fr. *phytophage*, gr. *phyton* — plantă, *phagein* — a mînca)

fitogén *adj.* care este produs din sau în plante. (cf. fr. *phytogène*, gr. *phyton* — plantă, *gennan* — a naște)

fitopatologíe *s.f. (biol.)* disciplină care studiază bolile plantelor. (cf. fr. *phytopathologie*, gr. *phyton* — plantă, *pathos* — boală, *logos* — vorbire)
fitotehníe *s.f.* știință care se ocupă cu tehnica culturii plantelor de cîmp. (cf. fr. *phytotechnie)*
fitoterapíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu mijloacele de prevenire și de combatere a bolilor, a paraziților și a dăunătorilor plantelor cultivate. (cf. germ. *Phytotherapie)*
fitotóxic *adj., s.n.* (substanță) care otrăvește plantele. (cf. fr. *phytotoxique)*
fix *adj.* **1.** *(adesea adv.)* care nu se poate mișca, muta; neclintit, nemișcat. **2.** neschimbat, care nu se schimbă, nu variază. **3.** care nu se descompune. ● care se elimină cu greu. **4.** precis, exact. (< fr. *fixe*, cf. lat. *fixus)*
fixá *vb.* I. *tr.* **1.** a face să fie fix, nemișcat, a înțepeni, a întări (undeva). ● a privi țintă pe cineva sau ceva. ● *refl.* a se stabili undeva, a se statornici. **2.** a stabili, a hotărî. **3.** a dizolva sărurile de argint nedescompuse de lumină, de pe un material fotografic. **4.** a face să intre colorantul într-o fibră textilă, astfel încît el să reziste la spălare, la lumină etc. (< fr. *fixer)*
fixatív *s.n. (tehn.)* soluție cu care se fixează pe hîrtie desenele făcute în cărbune sau în creion, ferindu-le astfel de ștergere. (cf. fr. *fixatif)*
fixatór *adj., s.m.* (substanță) care face inalterabilă la lumină o imagine fotografică. (cf. fr. *fixateur)*
fixísm *s.n.* teorie biologică neștiințifică prin care se susține ideea că speciile de animale și de vegetale nu evoluează. (cf. fr. *fixisme)*
fixíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al fixismului. (cf. fr. *fixiste)*
fixitáte *s.f.* starea, caracterul a tot ce este fix; imobilitate, nemișcare, înțepeneală, imuabilitate, (cf. fr. *fixité)*
fízic *adj.* **1.** referitor la corpul omului și la activitatea musculară. **2.** referitor la materie, material; concret. ○ *geografie fizică* = ramură a geografiei care studiază natura suprafeței terestre și a mediului geografic. **3.** referitor la metodele fizicii, la fenomenele pe care le studiază fizica. // *s.n.* înfățișare, aspect exterior al (corpului) unei persoane. (< fr. *physique*, lat. *physicus*, gr. *physikos)*
fízică *s.f.* știință care se ocupă cu studiul structurii și al proprietăților materiei, cu formele mișcării ei și cu legile fenomenelor naturii. (< fr. *physique*, lat. *physica*, gr. *physikos* < *physis* — natură)
fizicián *s.m.* și *f.* specialist în fizică; om de știință care se ocupă cu fizica. (cf. fr. *physicien)*
fiziocrát *s.m.* adept al unei doctrine economice apărute în secolul al XVIII-lea în Franța, care socotea munca agricolă drept singura producătoare de valori noi. (< fr. *physiocrate*, cf. gr. *physis* — natură, *kratos* — forță)
fiziocrátic *adj.* care aparține concepției fiziocraților, privitor la fiziocrați. (< fr. *physiocratique)*
fiziológ *s.m.* specialist în fiziologie. (cf. germ. *Physiolog*, fr. *physiologue)*
fiziológic *adj.* de fiziologie, referitor la fiziologie. ○ *ser fiziologic* = lichid preparat steril din apă și sare, cu compoziție asemănătoare serului sanguin; este folosit în special pentru injecții. (cf. fr. *physiologique)*
fiziologíe *s.f. (biol.)* disciplină care se ocupă cu studiul funcțiunilor organismului animal și vegetal. (< fr. *physiologie*, cf. gr. *physis* — natură, *logos* — vorbire)
fiziologíst *s.m.* și *f. (rar)* fiziolog. (< fr. *physiologiste)*
fizionomíe *s.f.* **1.** expresie particulară a trăsăturilor feței cuiva; chip, figură. **2.** *(fig.)* structură, înfățișare caracteristică (a unei epoci, a unei colectivități de oameni etc.). (cf. fr. *physionomie*, gr. *physis* — natură, *nomos* — lege)
fizionomíst *s.m.* și *f.* pretins cunoscător al caracterului omenesc (pe care îl determină numai după trăsăturile feței). (cf. fr. *physionomiste)*
fizioterapíe *s.f. (med.)* tratament medical cu agenți fizici naturali. (< fr. *physiothérapie*, cf. gr. *physis* — natură, *therapeia* — tratament)
flacón *s.n.* sticluță (închisă ermetic) în care se țin medicamente, parfumuri etc. (< fr. *flacon)*
flagél *s.n.* **1.** *(rar)* bici; mănunchi de nuiele cu care era bătut cineva. **2.** *(fig.)* nenorocire mare, dezastru, calamitate; molimă, boală. (< lat. *flagellum)*
flagelá *vb.* I. *tr.* **1.** a biciui (în public) ● a supune la bătăi, la lovituri de bici. **2.** *(fig.)* a biciui, a ataca (prin vorbă, prin scris). (< lat., it. *flagellare*, cf. fr. *flageller)*
flagránt *adj.* evident, incontestabil. ● care se face, are loc chiar în momentul acela. ○ *flagrant delict* = delict descoperit în momentul făptuirii lui sau înainte ca efectele lui să fi trecut. (< fr. *flagrant)*
fláier *s.n. (text.)* mașină de tors fire groase. (< engl. *flyer)*
flajeolét *s.n.* **1.** instrument muzical asemănător cu flautul. **2.** sunet de vioară produs prin apăsarea coardei cu degetul aproape de căluș. (cf. fr. *flageolet*, it. *flagioletto*, germ. *Flageolett)*
flámă *s.f. (rar)* flacără. (cf. fr. *flamme*, lat. *flamma)*
flambá *vb.* I. *tr.* **1.** a trece prin flacără (instrumente chirurgicale etc.) pentru a steriliza. **2.** a îndoi un corp solid după ce a fost supus la compresiune. (< fr. *flamber)*
flambáj *s.n.* trecere prin flăcări pentru sterilizare; flambare. (cf. fr. *flambage)*

flamín *s.m. (ist.)* numele dat în Roma antică preotului dedicat cultului unui zeu. (< fr. *flamine*, cf. lat. *flamen*)
flamíngo *s.m. (zool.)* pasăre migratoare de apă, cu gîtul şi picioarele lungi şi cu pene roşii pe aripi şi pe spate. (< germ. *Flamingo*)
flaná *vb.* I. *intr. (rar)* a hoinări. (< fr. *flâner*)
flanc *s.n.* **1.** *(mil.)* extremitate, parte laterală a unei formaţii, a unui dispozitiv de luptă; latură. ○ *(loc. adj.) de flanc* = dintr-o parte; *în flanc (cîte unul)* = unul în spatele altuia. **2.** *(poligr.)* carton special care serveşte la confecţionarea matriţelor de stereotipie. **3.** *(teatru)* nume dat panourilor care servesc la compunerea decorurilor. (< fr. *flanc*)
flancá *vb.* I. *tr.* **1.** *(mil.)* a apăra, a susţine din flanc. ● *(fig.)* a însoţi pe cineva (pentru a-l păzi). **2.** *(despre un grup de clădiri)* a mărgini lateral, a mărgini de o parte şi de alta. (< fr. *flanquer*)
flanélă *s.f.* material de lînă moale şi păros. ● obiect de îmbrăcăminte care acoperă bustul şi care este confecţionat din lînă tricotată. (< fr. *flanelle*)
flangárdă *s.f. (mil.)* detaşament destinat a proteja flancul unei trupe în marş. (< fr. *flanc-garde*)
flánşă *s.f. (tehn.)* piesă de legătură folosită de obicei în perechi, la îmbinarea a diferite piese, conducte etc. (< germ *Flansche*)
flaps *s.n. (av.)* aripioară situată la partea de dinapoi a planurilor unui avion, pentru a-i mări portanţa. (< germ. *Flaps*)
flasc *adj.* moale, flesçăit, nerezistent. ● *(fig.)* lipsit de vlagă, de energie. (< fr. *flasque*)
flaşnetár *s.m.* muzicant ambulant care cîntă din flaşnetă. (< *flaşnetă*)
flaşnétă *s.f.* instrument muzical portativ, cu tuburi la care se cîntă prin învîrtirea unei manivele. (< germ. *Flaschnett*)
flatá *vb.* I. *tr.* a măguli, a linguşi. (< fr. *flatter*)
flatulénţă *s.f. (med.)* îngrămădire de gaze într-o cavitate a corpului. (< fr. *flatulence*, cf. lat. *flatus* — vînt)
fláut *s.n.* instrument muzical de suflat, alcătuit dintr-un tub găurit, cu clape. (< it. *flauto*)
flautíst *s.m.* cîntăreţ la flaut. (cf. it. *flautista*)
flebítă *s.f. (med.)* inflamaţie a vinelor. (< fr. *phlébite*, cf. gr. *phleps* — vînă)
flebotomíe *s.f. (med.)* deschidere a unei vine pentru a lua sînge. (< fr. *phlébotomie*, cf. gr. *phleps* — vînă, *tome* — tăiere)
flegmátic *adj.* nepăsător, foarte calm, imperturbabil. (< fr. *flegmatique*)
flégmă *s.f.* **1.** mucozitate expectorată, scuipat viscos. **2.** *(fig.)* nepăsare, indiferenţă totală faţă de emoţii; caracter rece, impasibil. (< fr. *flegme*, gr. *phlegma*)
flegmón *s.n. (med.)* inflamaţie purulentă a ţesutului subcutanat. (< fr. *phlegmon*, cf. gr. *phlegmone*)
fler *s.n.* perspicacitate, agerime în observaţie; simţ de orientare rapidă într-o situaţie dificilă. (< fr. *flair*)
flexíbil *adj.* **1.** mlădios, elastic, suplu. **2.** *(gram.; despre cuvinte)* care îşi schimbă forma pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. (cf. fr. *flexible*, lat. *flexibilis*)
flexibilitáte *s.f.* însuşirea a tot ceea ce este flexibil. (cf. fr. *flexibilité*, lat. *flexibilitas*)
flexionár *adj. (gram.; despre o limbă)* care posedă flexiune. (după fr. *flexionnel*)
flexiúne *s.f.* **1.** încovoiere; mlădiere. **2.** *(gram.)* totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvînt pentru a exprima anumite raporturi gramaticale. (< fr. *flexion*, lat. *flexio*)
flibustiér *s.m. (rar)* hoţ de mare, pirat care prădă în apele americane prin secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea. ● *(fig.)* hoţ, pungaş. (< fr. *flibustier*, cf. engl. *fleeboster*)
flicórn *s.n.* instrument muzical de suflat, din alarmă, prevăzut cu clape. (< germ. *Flügelhorn*)
flint *s.n. (min.)* varietate naturală de silice. ○ *sticlă flint* = sticlă optică formată dintr-un amestec de silicaţi de plumb şi de potasiu. (< fr., engl. *flint* [*-glass*])
flirt *s.n. (pron.: flört)* **1.** schimb de complimente şi de amabilităţi între două persoane de sex opus; galanterie, cochetărie. **2.** legătură de dragoste uşoară, nestatornică. ● persoană cu care se întreţine o astfel de legătură. (< fr., engl. *flirt*)
flirtá *vb.* I. *intr. (pron.: flörta)* a fi în în flirt cu cineva. (< fr. *flirter*, cf. engl. [to] *flirt*)
fliş *s.n. (geol.)* terenuri din straturi de conglomerate, gresii, argilă şi marnă, formate la fundul unei mări şi devenite apoi, prin ridicarea acestuia, un lanţ muntos. (< fr. *flysch*)
florál *adj.* care ţine de floare, al florii. ● care reprezintă o floare. (cf. fr. *floral*, lat. *floralis*)
flóră *s.f.* totalitatea speciilor vegetale care există într-o regiune sau într-o perioadă geologică. ● totalitatea microorganismelor care trăiesc într-un mediu. (< fr. *flore*, cf. *Flora*, n.p.)
floréţă *s.f.* armă albă lungă, flexibilă, cu lama în patru muchii fără tăiş, folosită în exerciţiile de scrimă. (< fr. *fleuret*)
florifér *adj. (bot.)* care produce flori. (< fr. *florifère*, cf. lat. *florifer* < *flos* — floare, *ferre* — a purta)
floríst *s.m.* şi *f. (rar)* cel care confecţionează şi vinde flori artificiale sau care vinde flori naturale. (cf. fr. *fleuriste*)

florístic *adj.* care ține de floră, referitor la floră. (< *floră*)
flotá *v. b.* I. *tr.* a îndepărta prin decantare substanțele care plutesc la suprafața unui lichid. (< fr. *flotter*)
flotábil *adj.* **1.** care poate pluti la suprafața unui lichid. **2.** *(despre ape)* care permite plutelor să meargă pe el. (cf. fr. *flottable*)
flotabilitáte *s.f. (tehn.)* capacitatea de plutire a unui corp. (cf. fr. *flottabilité*)
flotánt *adj.* care plutește; plutitor. // *s.m.* și *f.* persoană care se găsește în trecere printr-o localitate, nelocuind stabil acolo. (cf. fr. *flottant*)
flotáție *s.f. (min.)* procedeu de separare pe cale umedă a mineralelor utile din minereuri și a cărbunelui de steril. (cf. fr. *flottation*)
flótă *s.f.* **1.** totalitatea navelor unei țări; *(mil.)* grup important de nave (de război) care navighează împreună sau sînt afectate unei anumite regiuni, sub o conducere unică. **2.** totalitatea aerovehiculelor unei țări. (< fr. *flotte*, it. *flotta*)
flotilă *s.f. (mar.)* unitate navală militară care acționează pe fluvii sau pe lîngă litoral. (cf. fr. *flottille*, it. *flottiglia*)
flotór *s.n.* **1.** *(tehn.)* corp care plutește la suprafața lichidului dintr-un recipient, acționînd un dispozitiv care indică sau reglează nivelul lichidului; plutitor. **2.** dispozitiv cu ajutorul căruia un hidroavion plutește la suprafața apei. (< fr. *flotteur*)
fluctuá *vb.* I. *intr.* a fi schimbător, nestatornic; a varia. (< lat. *fluctuare*)
fluctuánt *adj.* schimbător, nesigur, nestatornic; nehotărît. (cf. fr. *fluctuant*, lat. *fluctuans*)
fluctuáție *s.f.* oscilație, schimbare. ● variație, variere, nestabilitate. (cf. fr. *fluctuation*, lat. *fluctuatio*)
fluént *adj. (despre stil, vorbire)* curgător. (cf. fr. *fluent*, lat. *fluens*)
fluență *s.f.* însușirea de a fi fluent. (cf. fr. *fluence*)
fluíd *adj. (despre corpuri)* care curge; curgător. // *s.n.* **1.** corp lichid sau gazos care-și schimbă forma sub acțiunea unei forțe foarte mici. **2.** *(fig.)* suflu, impuls, curent; emanație. (cf. fr. *fluide*, lat. *fluidus*)
fluidificá *vb.* I. *tr.* a mări fluiditatea unui corp; a face un corp să devină fluid. (cf. fr. *fluidifier*)
fluiditáte *s.f.* **1.** starea a ceea ce este fluid. **2.** *(fig.)* schimbare; flexibilitate. (cf. fr. *fluidité*)
fluór *s.n. (chim.)* metaloid gazos, galben-verzui, foarte activ, care face parte din grupa halogenilor. (< fr. *fluor*)
fluoresceínă *s.f. (chim.)* compus organic fluorescent. (< fr. *fluorescéine*)
fluorescént *adj.* care devine luminos sub acțiunea unei lumini exterioare; care prezintă fluorescență. ○ *tub fluorescent* = izvor de lumină bazat pe principiul descărcării electrice în vapori de mercur aflați într-un tub de sticlă. (< fr. *fluorescent*)
fluorescéntă *s.f. (chim.)* transformarea luminii în radiații luminoase sau ultraviolete, produsă de anumite substanțe. (< fr. *fluorescence*)
fluorhídric *adj. (chim.; în expr.)* *acid fluorhidric* = acid rezultat din combinarea fluorului cu hidrogenul. (< fr. *fluorhydrique*)
fluorínă *s.f. (min.)* fluorură naturală de calciu. (< fr. *fluorine*)
fluorúră *s.f. (chim.)* compus al fluorului cu un metal sau cu un radical organic. (< fr. *fluorure*)
fluviál *adj.* de (pe un) fluviu, referitor la un fluviu; în legătură cu un fluviu. (cf. fr. *fluvial*, lat. *fluvialis*)
fluviométru *s.n.* aparat pentru măsurat variațiile de nivel ale apei unui fluviu. (< fr. *fluviomètre*, cf. lat. *fluvius* — fluviu, gr. *metron* — măsură)
flúviu *s.n.* apă curgătoare care se varsă în mare. ● (fig.) șuvoi; potop; debit mare de curgere, revărsare. (< lat. *fluvius*)
flux *s.n.* **1.** creștere periodică a nivelului apei mărilor și oceanelor sub influența mișcării de rotație a pămîntului și a atracției lunii și a soarelui. **2.** *(fig.)* revărsare, creștere, șuvoi, val. **3.** *(fiz.)* curent. ○ *flux luminos* = cantitate de energie luminoasă emisă de un izvor de lumină într-o unitate de timp. (cf. fr. *flux*, lat. *fluxus*)
fluxiúne *s.f. (med.)* concentrare a sîngelui sau a altor lichide în anumite țesuturi, din cauza unei inflamații. ○ *(vet.) fluxine periodică* = boală de ochi la cai. (< fr. *fluxion*, lat. *fluxio*)
flúxmetru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea unui flux luminos sau a unui flux magnetic. (< fr. *fluxmètre*)
foaiér *s.n.* sală a unui teatru, unde spectatorii pot ieși să petreacă pauzele dintre acte. (< fr. *foyer*)
fobie *s.f.* stare de frică bolnăvicioasă, obsedantă și nemotivată. ● repulsie, antipatie pentru ceva. (< fr. *phobie*, cf. it. *fobia*, gr. *phobos* — frică)
fobúrg *s.n. (rar)* parte dintr-un oraș care este sau care era odinioară situată în afara zidurilor orașului; suburbie. (< fr. *faubourg*)
foc *s.n. (mar.)* pînză triunghiulară care se găsește la prora unui vas și este susținută de bompres. (< fr. *foc*)
focál *adj.* referitor la focarul unui sistem optic. ○ *distanță focală* = distanța dintre unul din focarele principale ale unui sistem optic centrat și planul principal corespunzător. (< fr. *focal*)
focár *s.n.* **1.** *(fiz.)* punct în care se reunesc razele luminoase care emană de la o anumită sursă luminoasă și care sînt reflectate sau refractate de un sistem optic. **2.** *(geom.)* punct în care se reunesc razele vectoare ale unei curbe. **3.** *(tehn.)* parte a unei mașini, a unui

aparat sau a unei instalații de încălzit în care se produce arderea combustibilului. **4.** *(fig.)* centru, loc unde se strîng și de unde se răspîndesc anumite idei, influențe etc. **5.** *(med.; în expr.)* *focar de infecție* = centru al unui proces inflamator; loc din care se răspîndește o anumită boală; *(p. ext.)* loc murdar. (< *foc*, după fr. *foyer)*

fócă *s.f. (zool.)* mamifer amfibiu din mările polare, cu corpul alungit și cu picioarele în formă de lopeți. (<fr. *phoque*, it. *foca*, lat. *phoca)*

fochíst *s.m.* lucrător care îngrijește focul unei mașini cu aburi. (< it. *fochista)*

focométru *s.n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea distanței focale. (< fr. *focomètre)*

focós *s.n. (tehn.)* dispozitiv care aprinde încărcătura explozivă (la grenade, la bombe etc.). (< *foc)*

folletá *vb.* I. *tr.* a răsfoi, a frunzări (o carte etc.). (< fr. *feuilleter*, după *foi)*

foiletón *s.n.* articol de ziare care tratează teme de actualitate și care se publică într-un spațiu anume rezervat. ● fragment dintr-un roman publicat într-un ziar. ○ *(înv.) roman-foileton* = roman senzațional (publicat în reviste sau în ziare). ● parte a unui ziar unde se publică astfel de articole sau fragmente de roman. (< fr. *feuilleton)*

foiletoníst *s.m. (rar)* autor de foiletoane (mai ales la ziare). (cf. fr. *feuilletoniste)*

folclór *s.n.* **1.** totalitatea tradițiilor, a obiceiurilor și a creațiilor artistice populare ale unei țări sau ale unei regiuni. **2.** știință care studiază creațiile și tradițiile populare. (< fr., engl. *folklore*, cf. engl. *folk* — popor, *lore* — înțelepciune)

folclóric *adj.* referitor la folclor, de folclor. (cf. fr. *folklorique)*

folcloríst *s.m.* și *f.* specialist care se ocupă cu culegerea și studierea materialului folcloristic. (cf. fr. *folkloriste)*

folcloristic *adj.* folcloric. (< *folclor)*

folcloristícă *s.f.* disciplină care studiază folclorul; folclor (2).

foliacéu *adj. (bot.)* care seamănă cu o frunză. (cf. fr. *foliacé*, lat. *foliaceus)*

folícul *s.m. (anat.)* vezicula glandulară sau ganglionară. (< fr. *follicule*, cf. lat. *folliculus* — sac mic)

foliculár *adj.* referitor la foliculi. ○ *hormon folicular* = foliculină. (cf. fr. *folliculaire)*

folículă *s.f. (bot.)* fruct alungit, compus dintr-o carpelă îndoită ca un cornet. (< fr. *follicule*, cf. lat. *folliculus)*

foliculínă *s.f. (fiziol.)* hormon secretat de glandele sexuale femeiești; medicament care conține acest hormon. (< fr. *folliculine)*

fólio *s.n.* filă de manuscris, de carte etc. numerotată pe o singură parte. ● număr al unei pagini. (< fr. *folio*, cf. it. *foglio*, lat. *folium* — foaie)

folíólă *s.f. (bot.)* fiecare dintre frunzulițele care formează o frunză compusă. (< fr. *foliole)*

fon *s.n. (fiz.)* unitate de măsură a tăriei sunetului. (< fr. *phone)*

fonatór *adj. (fon.)* care produce sunetele vorbirii. ○ *organ* (sau *aparat) fonator* = organ (sau aparat) cu care se produc sunetele vorbite. (< fr. *phonateur)*

fonciéră *s.f. (rar)* impozit funciar. (< fr. *foncière)*

fond. *s.n.* **I. 1.** ceea ce este esențial într-un lucru, conținut. ○ *articol de fond* = articol care tratează o problemă importantă actuală; editorial; *fond principal de cuvinte* = partea esențială și cea mai stabilă a vocabularului unei limbi, cuprinzînd cuvintele care exprimă noțiunile fundamentale din viața și activitatea de fiecare zi a oamenilor și constituind baza pentru formarea de cuvinte noi. ○ *(loc. adv.) în fond* = în realitate, de fapt. **2.** trăsăturile de bază ale caracterului, ale individualității unei persoane. **3.** culoare care formează cîmpul, baza unui tablou, din care se detașează figurile, detaliile. **4.** *(sport; în expr.) alergare de fond* = alergare pe distanță lungă. **II. 1.** totalitatea mijloacelor materiale și bănești de care dispune o întreprindere, o instituție etc. ○ *fond de acumulare* = parte a venitului național pe seama căreia se realizează creșterea neîntreruptă și perfecționarea producției socialiste. **2.** totalitatea bunurilor, a valorilor dintr-un anumit domeniu (mai ales cultural). (< fr. *fond, fonds)*

fondánt *s.n.* **1.** substanță care formează împreună cu altă substanță un compus cu punctul de topire inferior punctului de topire al componenților. **2.** medicament care ajută la reducerea unei inflamații. // *adj. f. (în expr.) bomboană fondantă* = bomboană făcută dintr-o compoziție asemănătoare șerbetului și umplută cu o compoziție aromată. (< fr. *fondant)*

fondatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care fondează ceva; întemeietor; ctitor. (cf. fr. *fondateur)*

fondíst *s.m.* și *f.* sportiv care susține probe atletice de fond. (< *fond)*

foném *s.n. (lingv.)* cea mai mică unitate fonică a limbii, care are funcția de a deosebi învelișul sonor al cuvintelor și al morfemelor. (< fr. *phonème*, cf. gr. *phonema)*

fonemátic *adj. (lingv.)* fonologic. (< fr. *phonématique)*

fonétic *adj. (lingv.)* referitor la fonetică; de fonetică. ○ *ortografie fonetică* = ortografie în care scrierea cuvintelor se face după felul cum se pronunță. (< fr. *phonétique)*

fonétică *s.f. (lingv.)* disciplină care studiază structura sonoră, modificările și legile după care se modifică sunetele unei limbi. (< fr. *phonétique)*

fonetícián *s.m.* și *f.* specialist în fonetică. (< fr. *phonéticien)*

fonetísm *s.n. (lingv.)* totalitatea sunetelor unui sistem fonetic; mod de pro-

nunțare propriu unei limbi, unui dialect etc. (< fr. *phonétisme)*

fonetíst *s.m.* și *f.* **1.** fonetician. **2.** partizan al ortografiei fonetice. (< fr. *phonétiste)*

fónic *adj.* *(fon.)* **1.** format din sunete, privitor la sunete. **2.** sonor. (< fr. *phonique)*

fónie *s.f.* *(rar)* calitate a sunetelor limbii rezultate din vibrarea coardelor vocale în timpul emisiunii lor: sonoritate (a sunetelor limbii). (< fr. *phonie)*

fonográf *s.n.* *(fiz.)* aparat pentru reproducerea sunetelor cu ajutorul unui disc din material plastic pe care sînt înregistrate vibrațiile produse de sunetele care trebuie reproduse. (< fr. *phonographe*, cf. gr. *phone* — voce, *graphein* — a scrie)

fonográmă *s.f.* mesaj transmis prin telefon și scris de operator pe un formular special. ● înregistrare a sunetelor cu mijloace electrice, mecanice etc. (< fr. *phonogramme)*

fonográmic *adj.* care ține de fonogramă, privitor la fonogramă.

fonolít *s.n.* *(petr.)* rocă efuzivă folosită ca fondant în ceramică. (< fr. *phonolite)*

fonológ *s.m.* și *f.* *(lingv.)* specialist în fonologie. (< fr. *phonologue)*

fonológic *adj.* *(lingv.)* de fonologie. (cf. fr. *phonologique)*

fonologíe *s.f.* *(lingv.)* disciplină care studiază sunetele vorbite din punct de vedere al funcției pe care o îndeplinesc în limbă. (< fr. *phonologie)*

fontanélă *s.f.* *(anat.)* spațiul membranos situat în partea superioară a craniului unui nou-născut, care n-a ajuns la completă osificare; *(pop.)* moalele capului. (< fr. *fontanelle*, it. *fontanella)*

fónță *s.f.* *(metal.)* aliaj de fier și de carbon produs în furnale înalte; tuci. (< fr. *fonte)*

for *s.n.* **1.** *(ist.)* piață publică în orașele romane, unde se făcea comerț, se țineau întruniri politice, se judecau procese etc. **2.** autoritate, instanță. ○ *for interior* = conștiință. (< lat. *forum*, fr. *for)*

forá *vb.* I. *intr.* a găuri (prin săpare) pămîntul pentru a ajunge la straturile de țiței, la zăcămintele de minereu etc. (< fr. *forer*, cf. lat. *forare)*

forálbăr *s.n.* dispozitiv de metal în formă de șurub îndoit în unghi drept, cu care se blochează o ușă sau o fereastră. (< germ. *Vorreiber)*

foráj *s.n.* săpare a găurilor de sondă și de mină; forare. (cf. fr. *forage)*

foraminífere *s.n.* *pl.* *(zool.)* ordin de animale unicelulare din încrengătura protozoarelor, care au corpul acoperit cu o secreție calcaroasă; *(la sg.)* animal din acest ordin. (< fr. *foraminifères)*

fórceps *s.n.* *(med.)* instrument de forma unui clește, cu care se scoate copilul din pîntecele mamei în cazuri de nașteri grele. (< fr., lat. *forceps)*

fordism *s.n.* sistem de organizare capitalistă a muncii și a producției, care urmărește să stoarcă cît mai multă plusvaloare pe baza sporirii maxime a intensității muncii, simplificînd operațiile de muncă prin benzile rulante. (< *Ford*, n.p.)

forestiér *adj.* referitor la păduri; de păduri; silvic. ○ *perdea forestieră* = fîșie de pădure plantată în scopul de a îmbunătăți clima. (< fr. *forestier)*

forfetár *adj.* *(despre tarife, taxe* etc.) fixat dinainte la o sumă globală și uniformă. (< fr. *forfaitaire)*

forjá *vb.* I. *tr.* **1.** *(metal.)* a prelucra (un metal) cu ajutorul focului și al ciocanului. **2.** *(fig.)* a făuri, a crea. (< fr. *forger)*

forjábil *adj.* *(despre metale, aliaje)* care se poate forja. (cf. fr. *forgeable)*

forjár *s.m.* muncitor calificat care lucrează la forjă. (< *forjă)*

forját *adj.* *(despre metale)* lucrat prin forjare. ○ *fier forjat* = oțel lucrat cu ciocanul în diferite forme și întrebuințat în ornamentație. (< *forja)*

fórjă *s.f.* instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării, formată dintr-o vatră, o sursă de alimentare cu aer și un suport pe care se încălzesc metalele. ● atelier de fierărie. (< fr. *forge)*

forjerie *s.f.* atelier în care se forjează. (< *forjă)*

formá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) face, a lua ființă; a alcătui, a confecționa. ● a (se) constitui, a (se) organiza. **2.** a (se) educa, a (se) dezvolta; a crește. (< fr. *former*, it., lat. *formare)*

formál *adj.* **1.** făcut din formalism, de formă. **2.** referitor la formă, al formei. **3.** formulat în termeni preciși, categorici. (cf. it. *formale*, fr. *formel*, lat. *formalis)*

formaldehídă *s.f.* *(chim.)* produs gazos cu miros iritant, foarte solubil în apă; aldehidă formică. (< fr. *formaldéhyde)*

formalínă *s.f.* *(chim.)* formol. (< fr. *formaline)*

formalísm *s.n.* **1.** *(fil.)* tendință idealistă reacționară care rupe forma de conținut, reducînd procesul concret al dezvoltării istorice la forme exterioare și scheme abstracte; *(arte)* manifestare idealistă care neagă valoarea conținutului ideologic, dînd importanță exclusiv formei. **2.** atitudine caracterizată prin respectarea birocratică, strîmtă și superficială a formalităților. ● atitudine de politețe conformistă, protocolară, exagerată. (cf. fr. *formalisme*, it. *formalismo)*

formalíst *adj.*, *s.m.* și *f.* **1.** (om) pătruns de formalism. **2.** (persoană) care ține mai mult la forme, care se conformează îngust formelor; birocrat. (cf. fr. *formaliste)*

formalitáte *s.f.* **1.** *(jur.)* formă, regulă care trebuie respectată la îndeplinirea

unui act pentru a-i da valabilitate. **2.** ceremonie, etichetă impusă de uzanțe, de politețe. (cf. fr. *formalité)*

formalizá *vb.* I. *refl.* a se supăra, a fi ofensat din cauza unei mojicii, a unei impoliteți etc. (< fr. *formaliser)*

formát [1] *s.n.* dimensiunile unei pagini care rezultă în urma împăturirii unei coli de tipar; *(p. ext.)* dimensiune. (cf. fr. *format*, it. *formato)*

formát [2] *adj.* instruit, educat, pregătit. ● matur. (< *forma)*

formatór *s.m.* și *f.* muncitor care confecționează forme de turnătorie. (< *forma)*

formațíe *s.f.* **1.** întocmire, alcătuire, organizare. ● *(geol.)* complex de straturi din scoarța pământului depuse într-o anumită perioadă geologică. **2.** *(ec.)* orînduire. **3.** *(mil.)* așezare, dispozitiv al unei unități militare în vederea unei acțiuni. **4.** ansamblu, echipă. **5.** combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri (la loterie etc.). (< fr. *formation*, it. *formazione*, lat. *formatio)*

fórmă *s.f.* **1.** *(fil.)* aspect exterior sub care se prezintă orice obiect sau fenomen din natură și din societate și care, împreună cu conținutul, constituie o unitate dialectică. ● înfățișare, aspect exterior; contur. **2.** *(lit.)* totalitatea mijloacelor prin care se exprimă conținutul unei opere de artă (mai ales de literatură). **3.** fel, chip, mod. ● mod de organizare, de conducere politică, socială etc. **4.** dispoziție legală de procedură. ○ *viciu de formă* = nerespectare a unei dispoziții de procedură care atrăgea anularea unui act sau a unei hotărîri judecătorești **5.** *(lingv.)* aspect pe care îl ia un cuvînt pentru a îndeplini o funcție gramaticală. **6.** *(fiz.)* stare de agregare a corpurilor. **7.** *(metal.)* negativul în care se toarnă o piesă. ● *(poligr.)* cutie de oțel în care se toarnă litere, zaț al unei pagini. (< fr. *forme*, it., lat. *forma)*

fórmic *adj. (chim.: în expr.) acid formic* = acid corosiv care se găsește în stare naturală în corpul furnicilor; *aldehidă formică* = formaldehidă. (< fr. *formique)*

formidábil *adj.* uimitor, extraordinar; uluitor, colosal. (cf. fr. *formidable*, it. *formidabile*, lat. *formidabilis* < *formidare* — a se teme)

formól *s.n. (chim.)* soluție apoasă de formaldehidă, folosită ca dezinfectant; formalină. (< fr. *formol)*

formulá *vb.* I. *tr.* a da formă, a exprima, a spune în cuvinte (o idee, o gîndire etc.). (< fr. *formuler*, it. *formulare)*

formulár *s.n.* **1.** imprimat care se completează în vederea întocmirii unui act etc. **2.** carte care cuprinde o culegere de formule dintr-un anumit domeniu; culegere de formule. (cf. fr. *formulaire)*

formúlă *s.f.* **1.** expresie generală și invariabilă a unei idei, a unei relații etc. care poate fi aplicată în mai multe cazuri particulare. ○ *formulă de politețe* = formă convențională de exprimare, folosită pentru a se adresa unei autorități sau unei persoane. ● *(jur.)* frază-tip care cuprinde termenii formali și expreși în care trebuie compus un act, o sentință etc. **2.** expresie matematică reprezentînd o relație generală între mai multe mărimi. **3.** *(chim.)* expresie în simboluri care reprezintă compoziția unui corp compus. **4.** soluție; mod de a face ceva, mijloc. **5.** parolă. (< fr. *formule*, it., lat. *formula)*

forpíc *s.n. (mar.)* compartiment etanș în prora unei nave, destinat să limiteze invadarea apei și în care se păstrează lanțul ancorei, diferite vopsele etc. (< germ. *Vorpick)*

forsterít *s.n. (min.)* silicat natural de magneziu întrebuințat la fabricarea unor produse refractare. (< fr. *forstérite)*

fort *s.n. (mil.)* fortificație care face parte dintr-un sistem menit să apere un oraș, o trecătoare, o linie strategică etc. (< fr. *fort*, it. *forte)*

fortăreáță *s.f.* punct întărit cu fortificații și dotat cu o garnizoană permanentă; cetățuie. ● *fortăreață zburătoare* = avion greu de bombardament, blindat puternic. (< fr. *forteresse)*

fórte *adj. invar. (liv.)* tare, puternic. ○ *a se face forte* = a se declara capabil, în stare să... // *adv. (muz.)* intens, tare, puternic. ○ *mezzo-forte* = pe jumătate tare. (< it. *forte*, cf. fr. *fort*, lat. *fortis)*

fortifiánt *adj. (despre medicamente)* întăritor; tonic. (< fr. *fortifiant)*

fortificá *vb.* I. *tr.* **1.** a întări, a oțeli (un organism). **2.** a întări cu fortificații (un oraș, o linie de luptă etc.). (< fr. *fortifier*, it., lat. *fortificare)*

fortificáție *s.f. (mil.)* construcție de apărare făcută din pămînt, din piatră, din beton armat etc. care întărește un oraș, o linie de luptă etc. (cf. fr. *fortification*, lat. *fortificatio)*

fortissímo *adv. (muz.)* cu maximă intensitate, foarte tare. (< it. *fortissimo)*

fortuít *adj.* venit pe neașteptate; neprevăzut, întîmplător. (cf. fr. *fortuit*, lat. *fortuitus)*

forțá *vb.* I. *tr.* **1.** a sili, a constrînge, a obliga (pe cineva la ceva). ● *refl.* a se sili, a se osteni, a se sforța. **2.** a sparge, a strica, a deschide violent (o închizătoare); a umbla puternic, cu forță (cu un mecanism etc.). ○ *(expr.) a forța ușa* (cuiva) = a intra cu sila în casa (cuiva); *a forța nota* = a întrece măsura (în comportarea față de cineva). (< it. *forzare*, cf. fr. *forcer*, lat. *fortiare)*

forțaménte *adv.* necesar, obligatoriu, forțat, riguros. (cf. it. *forzamente)*

forțát *adj.* **1.** făcut, impus prin forță. ○ *(fin.) curs forțat* (al unei valori) = curs impus, ducînd la obligația legală de a primi ca plată hîrtie-monedă neconvertibilă în aur; *(mil.) marș forțat* = marș

în care trupele execută, în 24 de ore, o deplasare mai mare decît în mersul normal. **2.** silit, nefiresc, nenatural. **3.** făcut prin violență, printr-un efort. **4.** *(despre închizători, uși)* deschis, spart cu forța. (< *forța)*

fórță *s.f.* **I. 1.** putere, tărie, vigoare. ○ *tur de forță* = acțiune care cere multă putere, îndemînare și energie; *(ec.) forță de muncă* = capacitatea de muncă a omului, totalitatea aptitudinilor lui fizice și intelectuale datorită cărora el este în stare să producă bunuri materiale; *forțe de producție* = latură a modului de producție constituită din mijloacele de muncă și din oamenii care, avînd experiență în producție și deprinderi în muncă, folosesc aceste mijloace pentru a produce bunuri materiale. ● energie morală. ● aptitudine, capacitate. **2.** factor social, clasă, organizație politică etc. care se manifestă ca un element puternic, activ în viață sau în societate; putere. **3.** *(în expr.) forțe armate* = armată, unități militare. **II.** energie, putere naturală, element al naturii. ● *(fiz.)* cauză care scoate un corp din starea de repaus sau de mișcare sau care schimbă direcția și viteza mișcării. **III.** constrîngere, violență. ○ *(caz de) forță majoră* = situație în care cineva nu poate acționa după voință, din cauza unor împrejurări care îl domină. (< it. *forza*, cf. lat. t. *fortia)*

forzáto *adv. invar. (muz.)* puternic accentuat. (< it. *forzato)*

fósă *s.f. (anat.: în expr.) fosă nazală* = fiecare dintre cele două jumătăți ale cavității nazale. ● *(teatru) fosă de orchestră* = porțiune care desparte scena de sală, rezervată orchestrei. (< fr. *fosse*, it. *fossa*, cf. lat. *fossa* — șanț, groapă)

fosfát *s.n.* **1.** *(chim.)* sare a acidului fosforic. **2.** îngrășămînt agricol compus din săruri de fosfor. (< fr. *phosphate)*

fosfatá *vb.* I. *tr.* **1.** *(agr.)* a îngrășa cu fosfați terenurile de cultură. **2.** a adăuga fosfat de calciu în mustul de struguri pentru a activa fermentația și a mări procentul de alcool în vin. **3.** *(metal.)* a acoperi piesele de oțel sau de fontă cu un strat protector, anticorosiv, de fosfat cristalin. (după fr. *phosphaté)*

fósfor *s.n. (chim.)* element chimic otrăvitor, inflamabil, care nu se găsește liber în natură. (< fr. *phosphore*, cf. gr. *phos* — lumină, *phoros* — purtător)

fosforescént *adj.* care prezintă fosforescență, care emite lumină în întuneric. (< fr. *phosphorescent)*

fosforescéntă *s.f. (chim.)* fenomen de luminescență pe care îl prezintă un corp care emite lumină spontan sau prin acțiunea unei arderi lente; *(p. ext.)* sclipire. (cf. fr. *phosphorescence)*

fosfóric *adj.* **1.** *(chim.; în expr.) acid fosforic* = acid care rezultă din combinația fosforului cu oxigenul. **2.** *(fig.)* luminos, strălucitor, fosforescent. (cf. fr. *phosphorique)*

fosforísm *s.n. (med.)* intoxicație cronică cu fosfor, caracterizată prin faptul că oasele devin sfărîmicioase și se fracturează ușor. (< fr. *phosphorisme)*

fosforít *s.n. (geol.)* rocă sedimentară formată din fosfat de calciu; este folosită ca îngrășămînt agricol. (< fr. *phosphorite)*

fosforós *adj. (chim.; în expr.) acid fosforos* = acid al fosforului care conține mai puțin oxigen decît cel fosforic. (cf. fr. *phosphoreux)*

fosfúră *s.f. (chim.)* compus al fosforului cu un alt element. (cf. fr. *phosphure)*

fosgén *s.n. (chim.)* gaz de luptă asfixiant, toxic. (< fr. *phosgène)*

fosílă *s.f. (pal.)* rest, urmă a unui animal sau a unei plante, aparținînd unor specii caracteristice epocilor geologice anterioare și care s-a păstrat în depozitele sedimentare ale scoarței pămîntului. ● *(ironic)* bătrîn (cu idei învechite). (< fr. *fossile*, cf. lat. *fossilis* — luat din pămînt)

fosilizá *vb.* I. *refl.* a se transforma în fosilă. (< fr. *fossiliser)*

fosilizáre *s.f.* ansamblu de fenomene fizice, chimice și biologice care intervin după moartea unui organism și fac posibilă conservarea unei fosile în straturile geologice.

fosterít *s.n. (ind.)* grup de rășini întrebuințat ca agent de impregnare a izolației înfășurărilor electrice. (< fr. *fostérite)*

fot *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a iluminării, reprezentînd iluminarea unei suprafețe de un centrimetru pătrat care primește un flux de un lumen repartizat uniform. (< fr. *phot)*

fótbal *s.n. (sport)* joc cu mingea practicat pe un teren de anumite dimensiuni, între două echipe de cîte unsprezece jucători, care pot lovi mingea numai cu piciorul sau cu capul pentru a o băga în poarta adversarului. (< engl., fr. *football*, engl. *foot* — picior, *ball* — minge)

fotbalíst *s.m.* jucător de fotbal. (< *fotbal)*

fotocatód *s.m. (fiz.)* catod care emite electroni în urma iradierii lui cu lumină vizibilă sau ultravioletă. (< fr. *photocathode)*

fotochímic *adj.* care ține de fotochimie, privitor la reacțiile chimice ale luminii. (< fr. *photochimique)*

fotochímie *s.f.* ramură a chimiei care studiază efectele chimice ale luminii. (< fr. *photochimie)*

fotocolografíe *s.f. (poligr.)* procedeu de reproducere tipografică în care se folosesc substanțe coloidale expuse la acțiunea luminii. (< fr. *photocollographie)*

fotocópie *s.f.* reproducere fotografică a unui document, obținută printr-o singură operație (și nu prin două operații ca în procedeele obișnuite de fotografiere). (cf. fr. *photocopie)*

fotocromíe *s.f.* procedeu de reproducere fotolitografică prin care se obțin imagini în culori; fotografie în culori. (< fr. *photochromie)*

fotocromotipográfie *s.f.* procedeu fotomecanic de reproducere a culorilor pentru ilustrarea cărților, a revistelor etc. (cf. fr. *photochromotypographie)*

fotoelèctric *adj. (fiz.)* care se referă la fenomene electrice și luminoase. ○ *celulă fotoelectrică* = aparat care produce variații de curent electric după variațiile de flux luminos care cad asupra lui; fotoelement. (cf. fr. *photoélectrique)*

fotoelectricitáte *s.f. (fiz.)* fenomen datorită căruia un material emite electroni atunci cînd cade pe el lumina. ● disciplină care se ocupă cu studiul fenomenelor fotoelectrice. (cf. fr. *photoélectricité)*

fotoelemént *s.n. (fiz.)* celulă fotoelectrică. (cf. fr. *photoélément)*

fotofobíe *s.f. (med.)* hipersensibilitate a ochiului la lumină, constituind simptomul unor boli de ochi. (< fr. *photophobie*, cf. gr. *phos* — lumină, *phobos* — frică)

fotofón *s.n. (fiz.)* aparat care transmite sunetele prin intermediul unei raze de lumină. (< fr. *photophone*, cf. gr. *phos* — lumină, *phone* — voce)

fotofór *adj. (fiz.)* care poartă, care are o sursă de lumină. (cf. fr. *photophore*, gr. *phos* — lumină, *phoros* — care poartă)

fotogén *adj. (fiz.)* care produce, răspîndește lumină. (cf. fr. *photogène*, gr. *phos* — lumină, *gennan* — a naște)

fotogénic *adj.* care poate impresiona bine o placă fotografică. ● *(despre persoane)* care poate fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film. (< fr. *photogénique)*

fotográf *s.m.* specialist în fotografie; lucrător specializat în lucrări de fotografie. (< fr. *photographe)*

fotografiá *vb.* I. *tr.* a fixa imaginea unui obiect pe o hîrtie sau pe o placă fotosensibilă, cu ajutorul unui sistem de lentile. (< fr. *photographier)*

fotográfic *adj.* referitor la fotografie; utilizat la fotografiere; obținut prin fotografie. ○ *hîrtie fotografică* = hîrtie acoperită pe o față cu un strat fotosensibil, pe care se obțin copiile fotografice. (cf. fr. *photographique)*

fotografíe *s.f.* **1.** arta și tehnica de a fixa pe o suprafață sensibilă la acțiunea luminii, cu ajutorul unei lentile convergente, o imagine produsă într-o cameră obscură, care apoi se poate reproduce prin copierea clișeului negativ pe care a fost imprimată; tehnica fotografierii. **2.** imagine a unei priveliști, a unei ființe, a unui obiect etc. fixată pe hîrtie fotografică. (< fr. *photographie*, cf. gr. *phos* — lumină, *graphein* — a scrie)

fotogramă *s.f. (tehn.)* probă fotografică pozitivă; fotografie (luată din avion) pe baza căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului reprodus; este folosită mai ales în cartografie. (< fr. *photogramme*, cf. gr. *phos* — lumină, *gramma* — desen)

fotogrammetríe *s.f.* ramură a cartografiei care se ocupă cu ridicarea planurilor și a hărților pe baza fotogramelor. (cf. fr. *photogrammétrie)*

fotogrammétru *s.n.* aparat cu care se fac fotograme. (< germ. *Photogrammeter)*

fotogravúră *s.f.* procedeu de reproducere a imaginilor folosit la confecționarea clișeelor, cu ajutorul căruia se obțin planșele gravate. (cf. fr. *photogravure)*

fotolitografíe *s.f.* **1.** procedeu de reproducere a hărților și a figurilor desenate, care constă în transpunerea acestora pe o piatră litografică prin intermediul unei hîrtii speciale. **2.** desen reprodus prin acest procedeu. (cf. fr. *photolithographie)*

fotóliu *s.n.* **1.** scaun mare (capitonat) cu brațe și cu spătar; jilț. **2.** loc într-o sală de spectacol situat în față. ○ *fotoliu de orchestră* = loc în primele rînduri ale unei săli de concert, *(p. ext.)* de spectacol. (< fr. *fauteuil)*

fotolíză *s.f. (chim.)* descompunere a unei substanțe sub acțiunea luminii. (< fr. *photolyse*, cf. gr. *phos* — lumină, *lysis* — desfacere)

fotoluminescénță *s.f. (fiz.)* denumire comună a fluorescenței, fosforescenței și a altor fenomene asemănătoare. (cf. fr. *photoluminescence)*

fotomecánică *s.f.* tipărire prin fotografierea planșei tipografice. (cf. fr. *photomécanique)*

fotometalografíe *s.f.* procedeu de imprimare a hărților și desenelor constînd în transpunerea acestora pe o placă de zinc sensibilizată. (cf. fr. *photométallographie)*

fotométric *adj.* referitor la fotometrie; de fotometrie. (< fr. *photométrique)*

fotometríe *s.f. (fiz.)* disciplină care studiază metodele de măsurare a intensității izvoarelor de lumină. (< fr. *photométrie)*

fotométru *s.n.* instrument cu care se măsoară intensitatea luminoasă a unui izvor de lumină. (< fr. *photomètre*, cf. gr. *phos* — lumină, *metron* — măsură)

fotomicrografíe *s.f.* microfotografie. (cf. fr. *photomicrographie)*

fotomicroscopíe *s.f.* înregistrare fotografică a preparatelor microscopice. (cf. fr. *photomicroscopie)*

fotomontáj *s.n.* mijloc de agitație vizuală constînd dintr-o serie de fotografii aranjate pe un panou și ilustrînd un subiect, o problemă etc. (< rus. *fotomontaj)*

fotón *s.m. (fiz.)* particulă elementară de radiație luminoasă. (< fr. *photon*, cf. gr. *phos* — lumină)

fotoreportáj *s.n.* reportaj asupra unui eveniment, unui fapt etc. redat printr-o

serie de fotografii cu tema respectivă. (< rus. *fotoreportaj*)

fotorepórter *s.m.* fotograf specialist în fotografii pentru reportaje. (cf. rus. *fotoreportior*)

fotosculptúră *s.f.* tehnică de executare a statuilor, a busturilor etc. fotografiindu-se din mai multe părți conturul corpului care urmează a fi sculptat și reproducîndu-se mecanic acest contur în material plastic. (< fr. *photosculpture*)

fotosensíbil *adj.* *(despre o substanță, un material)* sensibil la lumină. (< *foto-* + *sensibil*)

fotosensibilizáre *s.f.* *(fiz.)* apariția unei sensibilități speciale față de acțiunea radiațiilor luminoase și ultraviolete, determinată de unele substanțe.

fotosféră *s.f.* *(astr.)* învelișul exterior luminos al soarelui. (< fr. *photosphère*, cf. gr. *phos* — lumină, *sphaire* — sferă)

fotosféric *adj.* care se referă la fotosferă. (< fr. *photosphérique*)

fotosintéză *s.f.* *(chim.)* sinteză a unei substanțe făcută prin acțiunea luminii. (< fr. *photosynthèse*)

fototelegrafíe *s.f.* transmitere prin telegrafie a imaginilor, a desenelor etc. (cf. fr. *phototélégraphie*)

fototerapíe *s.f.* *(med.)* tratament medical bazat pe acțiunea iradiațiilor luminoase. (< fr. *photothérapie*, cf. gr. *phos* — lumină, *therapeia* — îngrijire)

fototípie *s.f.* *(poligr.)* procedeu prin care se execută reproduceri în diverse cerneluri. ● *(concr.)* reproducere obținută prin acest procedeu. (cf. fr. *phototypie*, gr. *phos* — lumină, *typos* — urmă)

fototropíe *s.f.* *(fiz.)* schimbare a culorii unui compus cristalizat cînd este luminat cu lumină pe care o absoarbe. (< fr. *phototropie*)

fototropísm *s.n.* însușire a unor plante de a-și dirija extremitățile în direcția luminii. (< fr. *phototropisme*, cf. gr. *phos* — lumină, *trope* — întoarcere)

fotozincografíe *s.f.* procedeu de reproducere a unei fotografii prin copiere pe o placă zincată. (< fr. *photozincographie*)

fox *s.m.* foxterier. (< fr., engl. *fox*)

foxteriér *s.m.* soi de cîine de casă, puternic, cu urechile scurte și cu picioarele drepte, bun vînător de șoareci. (< fr. *fox-terrier*)

fóxtrot *s.n.* dans modern, în patru timpi, cu mișcări sacadate, care se dansează în perechi. ● melodie după care se execută acest dans. (< engl., fr. *fox-trot*)

frac *s.n.* haină bărbătească de ceremonie, scurtă în față pînă la talie, neîncheiată la piept și terminată la spate cu două cozi lungi și înguste. (< fr. *frac*)

fracturá *vb.* I. *tr.* a(-și) rupe, a(-și) frînge un os, *(p. ext.)* un membru al corpului. (< fr. *fracturer*)

fractúră *s.f.* ruptură a unui os, *(p. ext.)* a unui membru al corpului. (< fr. *fracture*, cf. it., lat. *fractus* — rupt)

fracție *s.f.* *(mat.)* număr care exprimă una sau mai multe părți dintr-un întreg. ● raport între două expresii matematice. (cf. fr. *fraction*, lat. *fractio*)

fracționá *vb.* I. *tr.* a împărți un întreg în mai multe părți. (< fr. *fractionner*)

fracționár *adj.* *(mat.)* care conține o fracție; de forma unei fracții. ○ *număr fracționar* = număr format dintr-un întreg și o fracție. (< fr. *fractionnaire*)

fracționát *adj.* împărțit, divizat în fracțiuni. ● *(chim.)* *distilare fracționată* = separare dintr-un amestec a lichidelor care au puncte de fierbere diferite, colectîndu-le separat după temperaturile lor de fierbere. (< *fracționa*)

fracționísm *s.n.* acțiune a unei grupări oportuniste care se rupe de conducerea unui partid marxist-leninist, adoptînd o linie politică opusă și împotriva liniei acestuia, cu scopul de a-i slăbi unitatea de voință și de luptă. (< *fracționare*)

fracționíst *adj.* de fracționism, referitor la fracționism. // *s.m.* și *f.* adept al fracționismului. (< *fracționare*)

fracțiúne *s.f.* **1.** parte dintr-un tot; bucată, fragment. **2.** grupare oportunistă care se rupe de conducerea unui partid, organizîndu-se în general împotriva liniei stabilite de acesta, cu scopul de a-i slăbi unitatea de voință și de luptă. **3.** grup parlamentar compus din reprezentanții aceluiași partid. **4.** *(chim.)* lichid obținut prin distilarea unui amestec de lichide ridicat la o anumită temperatură. (< fr. *fraction*, lat. *fractio*)

fragil *adj.* care se poate sparge, sfărîma, rupe cu ușurință; puțin rezistent. ● gingaș, delicat, firav. (< fr., it. *fragile*, cf. lat. *fragilis*)

fragilitáte *s.f.* calitatea de a fi fragil. (cf. fr. *fragilité*, lat. *fragilitas*)

fragmént *s.n.* bucată, parte (a unui tot). ● parte dintr-o operă literară, dintr-o scriere. (< fr. *fragment*, cf. lat. *fragmentum*)

fragmentá *vb.* I. *tr.* a împărți, a rupe în fragmente; a îmbucătăți. (< fr. *fragmenter*)

fragmentár *adj.* făcut, format din fragmente; incomplet, fărîmițat. (cf. fr. *fragmentaire*)

fraht *s.n.* **1.** document în care se înscriu mărfurile transportate pe calea ferată și taxele de transport; scrisoare de trăsură. **2.** taxă plătită pentru un transport. (< germ. *Fracht*)

frai *adj.* *(rar)* liber. (< germ. *frei*)

franc[1] *s.m.* unitate monetară în Franța, Elveția, Belgia etc. (< fr. *franc*)

franc[2] *adj.* cu caracter sincer; neascuns, deschis; cinstit, loial. (< it. *franco*, fr. *franc*)

francá *vb.* I. *tr.* **1.** a plăti cu anticipație taxele de transport (pentru un colet, pentru o marfă). **2.** a timbra o scrisoare. (< it. *francare*, cf. germ. *frankieren*)

franchéțe *s.f.* faptul de a-și spune deschis gîndurile; sinceritate. (< it. *franchezza*)

franciscán *s.m.* și *f.* călugăr catolic din ordinul fundat de Francisc din Assisi în 1209. // *adj.* care ține de ordinul franciscanilor. (cf. fr. *franciscain* < *Franciscus*, n.p.)

francmasón *s.m.* membru, adept al francmasoneriei; mason. (< fr. *francmaçon*)

francmasonerie *s.f.* asociație internațională secretă fundată pe principii și ritualuri oculte; masonerie. (< fr. *francmaçonnerie*)

francmasónic *adj.* de francmasonerie, specific francmasoneriei; masonic. (< fr. *franc-maçonnique*)

fráncо *adv.* *(com.)* termen prin care se arată că taxele de transport pentru o marfă sînt plătite de expeditor. ● francat. (< it. *franco*)

franctirór *s.m.* soldat voluntar care nu făcea parte dintr-o armată regulată, dar lupta în timp de război împotriva inamicului; *(spec.)* partizan al mișcării de rezistență franceză din timpul celui de-al doilea război mondial. (< fr. *franc-tireur*)

franj *s.n.* *(de obicei la pl.)* fire (de mătase, de lînă etc.) lăsate să atîrne la marginea unei cuverturi, a unei perdele etc. (< fr. *frange*)

fránjă *s.f.* *(fiz.)* fiecare dintre dungile alternativ luminoase și întunecoase, obținute pe un ecran printr-un fenomen de interferență luminoasă. (< fr. *frange*)

frapá *vb.* I. *tr.* **1.** a sări în ochi, a izbi. **2.** a răci băuturi alcoolice cu ajutorul gheții. (< fr. *frapper*)

frapánt *adj.* bătător la ochi, izbitor. (cf. fr. *frappant*)

frapiéră *s.f.* vas special pentru răcirea băuturilor cu ajutorul gheții. (< fr. *frappière*)

fratérn *adj.* *(liv.)* frățesc. (< lat. *fraternus*)

fraternitáte *s.f.* *(liv.)* legătură strînsă, frățească între persoane, între colectivități, între popoare etc.; frățietate, frăție. (cf. lat. *fraternitas*, fr. *fraternité*)

fraterniză *vb.* I. *intr.* a se înfrăți, a se uni; a face cauză comună cu cineva. (< fr. *fraterniser*)

fratricíd *s.m.* și *f.* ucigaș de frate sau de soră. // *adj.* *(despre război)* care se desfășoară între membrii aceleiași națiuni. // *s.n.* ucidere de frate sau de soră. (< fr. *fratricide*, cf. lat. *fratricida* < *frater* — frate, *caedes* — omor)

fraudá *vb.* I. *tr.* a înșela, a fura pe cineva; a defrauda. (< fr. *frauder*, it., lat. *fraudare*)

fráudă *s.f.* înșelătorie, hoție, act de reacredință făcut cu scopul de a realiza profituri personale. ● sumă sustrasă prin înșelătorie, prin defraudare. (< fr., it. *fraude*, cf. lat. *fraus*)

fraudulós *adj.* bazat pe o fraudă, pe o înșelătorie, pe rea-credință. (cf. fr. *frauduleux*, lat. *fraudulosus*)

frazá *vb.* I. *tr.* a scoate în evidență ritmul frazei muzicale la executarea unei bucăți. (< fr. *phraser*)

frázá *s.f.* **1.** *(gram.)* unire de propoziții, aflate între ele în raport de coordonare sau de subordonare, care exprimă una sau mai multe judecăți; *(p. ext.)* propoziție. ● mod de exprimare. **2.** *(muz.)* succesiune de sunete muzicale care formează o unitate. (< fr. *phrase*, it. *frase*, cf. gr. *phrasis*)

frazeológ *s.m.* cel care se exprimă în fraze meșteșugite dar lipsite de conținut. (cf. fr. *phraséologue*)

frazeológic *adj.* referitor la frazeologie, de frazeologie. (cf. fr. *phraséologique*)

frazeologíe *s.f.* **1.** fel, manieră de a construi frazele, proprie unei limbi sau unui scriitor. **2.** vorbărie goală, fără conținut: pălăvrăgeală. (cf. fr. *phraséologie*, gr. *phrasis* — frază, *logos* — vorbire)

freátic *adj.* *(în expr.)* *apă freatică* = pînză subterană de apă provenită din apa de infiltrație, din care se alimentează izvoarele și fîntînile. (< fr. *phréatique*, it. *freàtico*, cf. gr. *phreation* — puț)

frecvént *adj.* care se întîmplă adeseori, des, la intervale scurte; obișnuit. (< lat. *frequens*)

frecventá *vb.* I. *tr.* a merge cu regularitate (mai ales la cursuri, la spectacole etc.). (< lat., it. *frequentare*)

frecventativ *adj.* *(gram.; despre verbe)* care arată o repetare a unei acțiuni. (< lat. *frequentativus*, cf. *verba frequentativa*)

frecvénță *s.f.* **1.** repetare, reluare deasă și regulată a unei mișcări, a unei acțiuni etc. ● participare a studenților sau a elevilor la cursuri. **2.** *(fiz.)* numărul de vibrații pe secundă ale unei mișcări vibratorii. (< lat. *frequentia*, cf. it. *frequenza*)

frecvențmétru *s.n.* *(fiz.)* instrument pentru măsurarea frecvenței (2). (cf. fr. *fréquencemètre*, germ. *Frequenzmesser*)

fredoná *vb.* I. *tr.* a cînta încet (fără cuvinte), a îngîna o melodie. (< fr. *fredonner*)

fregátă *s.f.* *(mar.)* tip vechi de navă de război, înarmată ușor și folosită mai ales în operațiile de recunoaștere. (cf. fr. *frégate*, it. *fregata*)

frenétic *adj.* de frenezie; cuprins de o pasiune violentă. (< fr. *frénétique*)

frenezíe *s.f.* *(med.)* excitare excesivă; *(p. ext.)* pasiune puternică și violentă. ○ *(loc. adv.)* *cu frenezie* = ca în delir; frenetic. (cf. fr. *frénésie*, it. *frenesia*, gr. *phrenesis* — tulburare, agitație)

frénic *adj.* *(anat.; în expr.)* *nerv frenic* (și *subst.*, *m*) = nerv al diafragmei. (< fr. *phrénique*, cf. gr. *phren* — diafragmă)

frenológic *adj.* referitor la frenologie; de frenologie. (cf. fr. *phrénologique*)

frenologíe *s.f.* teorie idealistă potrivit căreia facultățile psihice ale omului pot fi recunoscute după protuberanțele și depresiunile craniului, care corespund părților din creier în care sînt localizate aceste facultăți; disciplină fun-

dată pe această teorie. (< fr. *phrénologie*, cf. gr. *phren* — inteligență, *logos* — vorbire)

fréscă *s.f.* **1.** pictură lucrată cu culori de apă pe o tencuială care este încă umedă. **2.** *(fig.)* prezentare plastică a oamenilor și a moravurilor unei anumite epoci. (< fr. *fresque*, cf. it. [af] *fresco)*

fretá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a lega, a asambla cu ajutorul unei frete. (< fr. *fretter)*

fretáre *s.f. (tehn.)* **1.** asamblare prin contact strîns a două piese care urmează să facă un corp comun. **2.** armarea transversală a pieselor de beton armat. (< *freta*, după fr. *frettage)*

frétă *s.f. (tehn.)* tub sau inel metalic care se fixează la exteriorul unei piese tubulare, pentru a-i mări rezistența la presiuni interioare. (< fr. *frette)*

frez *adj. invar.* roșiatic, de culoarea fragilor. (< fr. *fraise* — fragă)

frezá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a prelucra un material cu ajutorul frezei[1]. (< fr. *fraiser)*

frézĭ[1] *s.f. (tehn.)* **1.** unealtă pentru găurit lemnele, pentru făcut diverse tăieturi, roți dințate etc. ● mașină pentru scormonit și amestecat pămîntul. **2.** frezmașină. (< fr. *fraise)*

frézĭ[2] *s.f. (rar)* un fel de guler cu mai multe pliuri care se purta la gît în secolul al XVI-lea. (< fr. *fraise)*

frézĭ[3] *s.f.* pieptănătură bărbătească; frizură. (< *friza)*

frézmașină *s.f. (tehn.)* mașină la care se adaptează freza[1] (1) și care o pune în mișcare. (< germ. *Fräsmaschine)*

frezór[1] *s.n.* freză[1] (1). (cf. fr. *fraiseur)*

frezór[2] *s.m.* lucrător care conduce o freză[1]. (cf. fr. *fraiseur)*

freudísm *s.n. (fil.; pron.: froi-)* teorie idealistă reacționară în psihologie, întemeiată de psihiatrul vienez Freud, care consideră conștientul ca subordonat „subconștientului", al cărui conținut este atracția sexuală. (cf. fr. *freudisme* < *Freud*, n.p.)

friábil *adj.* care se poate fărîma, sparge ușor. (cf. fr. *friable*, lat. *friabilis* < *friare* — a sparge)

friabilitáte *s.f.* calitatea de a fi friabil. (cf. fr. *friabilité)*

fricatív *adj. (lingv.; în expr.) consoană fricativă* (și *subst., f.)* = consoană la a cărei pronunțare canalul fonator se strîmtează; constrictivă. (cf. fr. *fricatif*, it. *fricativo)*

fricționá *vb.* I. *tr.* a face o fricțiune. (< fr. *frictionner)*

fricțiúne *s.f.* **1.** ungere și frecare a unei părți a corpului cu un lichid medicinal. **2.** *(fig.; de obicei la pl.)* divergențe de opinii, neînțelegeri, certuri. **3.** *(fiz.)* efectul forțelor care opun rezistență mișcării unor suprafețe în contact; frecare. (cf. fr. *friction*, lat. *frictio)*

frigiánă *adj. f. (în expr.) bonetă frigiană* = bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberați și adoptată în timpul Revoluției franceze ca simbol al libertății. (< fr. *phrygien)*

frigíd *adj.* care reacționează cu răceală, cu indiferență; care suferă de frigiditate. (cf. fr. *frigide*, lat. *frigidus)*

frigidér *s.n.* aparat electric care menține alimentele la o temperatură scăzută, convenabilă conservării lor; răcitor electric. (< fr., engl. *frigidaire*, nume comercial)

frigiditáte *s.f.* caracter frigid; stare în care se află un om sau un animal incapabil de dorințe sexuale. (cf. fr. *frigidité*, lat. *frigiditas)*

frigorie *s.f. (fiz.)* unitate de cantitate de căldură pe care o pierde un corp, egală în valoare absolută cu caloria. (< fr. *frigorie)*

frigorifér *s.n. (tehn.)* construcție cu instalații pentru producerea frigului artificial. *// adj. (despre un sistem tehnic)* care produce și menține frigul. (< fr. *frigorifère*, cf. lat. *frigus* — frig, *ferre* — a purta)

frigorífic *adj.* care produce frig, care păstrează frigul; care se referă la frig. (< fr. *frigorifique*, cf. lat. *frigus* — frig, *facere* — a face)

frigorigén *adj.* care poate produce frig. (< fr. *frigorigène*, cf. lat. *frigus* — frig, gr. *gennan* — a naște)

frigotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază mijloacele de producere a frigului artificial. (cf. fr. *frigotechnique)*

frisón *s.n. (med.)* senzație de frig însoțită de tremurături, manifestată de obicei înainte sau în timpul febrei. (< fr. *frisson)*

frivól *adi. (despre oameni)* care se ocupă cu lucruri neserioase; ușuratic, neserios. ● *(despre lucruri, fapte* etc.) de nimic, neînsemnat. (< fr. *frivole*, it. *frivolo*, cf. lat. *frivolus* — care prețuiește puțin)

frivolitáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este frivol; neseriozitate. **2.** *(la pl.)* purtări, fapte ușuratice, nesericase. (cf. fr. *frivolité)*

friz *s.n. (ind.)* piesă de lemn îngustă întrebuințată la fabricarea lamelor de parchet sau în tîmplărie. ● chenar care încadrează o pardoseală de parchet în lungul pereților unei încăperi. ● ramă de lemn masiv în care se prind tăbliile unei uși. (< fr. *frise)*

frizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a(-și) încreți, a(-și) cîrlionța (părul). ● a (se) pieptăna cu îngrijire. (< fr. *friser)*

frízĭ *s.f. (arhit.)* porțiune a antablamentului cuprinsă între arhitravă și cornișă, împodobită în mod obișnuit cu picturi, cu sculpturi etc. ● fîșie orizontală continuă, împodobită cu sculpturi sau picturi, așezată la partea superioară a unui edificiu, deasupra tapetului unui perete etc. (< fr. *frise)*

frizér *s.m.* persoană care tunde părul sau bărbierește; bărbier; coafor. (cf. fr. *friseur)*

frizerie *s.f.* atelier pentru tuns, ras sau frizat. (< *frizer)*

frizúră *s.f.* felul cum este pieptănat părul; coafură, freză. (< fr. *frisure)*

frîná *vb.* I. *tr.* a opri, a încetini din mers un vehicul cu ajutorul frînei. ● *(fig.)* a ține în loc, a încetini, a pune piedici. (< fr. *freiner)*

frînă *s.f. (tehn.)* aparat adaptat la un vehicul pentru a-i micșora viteza sau a-l opri din mers. ● *(fig.)* ceea ce oprește, încetinește, îngreuiază o acțiune, un proces etc. (< fr. *frein)*

fróndă *s.f.* **1.** *(ist.)* mișcare de revoltă a nobilimii franceze din secolul al XVII-lea împotriva puterii regale despotice. **2.** *(fig.)* răzvrătire, opunere neprincipială, persiflantă, cauzată mai ales de interese personale. (< fr. *fronde)*

front *s.n.* **1.** loc, teritoriu pe care se poartă luptele într-un război. ● grupare operativă constituită din forțe militare numeroase, sub o comandă unică. **2.** formație de militari, de sportivi etc. așezați în linie. **3.** *(fig.)* grupare unitară de forțe strînse în vederea unei lupte comune. **4.** perete în care se execută tăierea rocilor sau a minereurilor. (< fr. *front*, cf. rus. *front)*

frontál *adj.* **1.** *(anat.)* din regiunea frunții. **2.** din (așezat în) față. ○ *abataj frontal* = abataj al minereului făcut pe un front foarte lung, în direcția filonului; *(p. ext.)* locul unde se execută o astfel de operație. // *s.n.* parte proeminentă a unui obiect. (cf. fr. *frontal)*

frontiéră *s.f.* hotar între state; graniță. (< fr. *frontière)*

frontispíciu *s.n.* **1.** fațada principală, fața unui edificiu, a unui monument etc. **2.** prima pagină (ilustrată uneori cu viniete) a unei cărți, care conține titlul, numele autorului etc. ● partea de sus de pe pagina întîi a unui ziar, unde sînt scrise titlul și alte indicații. (cf. fr. *frontispice*, lat. *frons* — frunte, *aspicere* — a privi)

frontón *s.n. (arhit.)* element arhitectonic de obicei de formă curbă sau triunghiulară, situat deasupra intrării unui edificiu. (< fr. *fronton)*

frotíu *s.n.* preparat întins pe o lamă pentru a fi cercetat la microscop. (< fr. *frottis)*

fruct *s.n.* **1.** ansamblul organelor vegetale care se dezvoltă după fecundația unei flori și care conțin semințele plantei respective; poamă, rod. **2.** produse vegetale care servesc ca hrană; rod. **3.** produs, profit, rezultatul material sau moral al unei acțiuni etc.; beneficiu. **4.** *(fig.)* operă, rezultat al unor străduințe, al muncii etc. (< lat. *fructus)*

fructărie *s.f.* prăvălie unde se vînd fructe. (< *fruct)*

fructidór *s.m.* a douăsprezecea lună a calendarului republican francez. (< fr. *fructidor)*

fructiéră *s.f.* vas în care se servesc fructele la masă. (după fr. *fruitière)*

fructifér *adj. (despre pomi)* care produce fructe; roditor. (< fr. *fructifère*, cf. lat. *fructus* — fruct, *ferre* — a purta)

fructificá *vb.* I. *intr. (despre capital, bani)* a aduce venit, a crește prin acumulare de dobînzi. (cf. fr. *fructifier*, lat. *fructificare)*

fructóză *s.f. (chim.)* substanță organică dulce, aflată în nectarul florilor și în unele fructe dulci; levuloză. (< fr. *fructose)*

fructuós *adj.* care dă bune rezultate; avantajos, folositor. (cf. lat. *fructuosus*, fr. *fructueux)*

frugál *adj. (despre mese)* care constă din mîncare puțină și simplă; sobru. (cf. fr. *frugal*, lat. *frugalis)*

frugalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este frugal. (cf. fr. *frugalité*, lat. *frugalitas)*

frugivór *adj. (despre animale)* care se hrănește cu fructe. (< fr. *frugivore*, cf. lat. *frux* — fruct, *vorare* — a devora)

frust *adj. (despre monede, medalii, sculpturi)* tocit, șters de vreme. ● *(fig.)* rustic, nelucrat; simplu. (< fr. *fruste*, cf. it. *frusto* — uzat)

frustrá *vb.* I. *tr.* a lipsi, a priva pe cineva (mai ales statul) de un bun, de un drept; a înșela. (< fr. *frustrer*, it., lat. *frustrare)*

ftízie *adj. (med.)* suferind de ftizie; tuberculos, ofticos. (< fr. *phtisique)*

ftízie *s.f. (med.)* tuberculoză pulmonară; otică. (< fr. *phtisie*, cf. gr. *phtisis* — distrugere)

ftiziológ *s.m.* și *f.* medic specialist în ftiziologie. (cf. fr. *phtisiologue)*

ftiziologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază formele tuberculozei și posibilitățile de a o combate. (cf. fr. *phtisiologie)*

fúcsie *s.f. (bot.)* plantă ornamentală cu flori roșii, galbene-verzui sau pestrițe; cerceluș. (< fr. *fuchsia)*

fucsínă *s.f. (chim.)* materie colorantă roșie folosită în industria textilă și în pielărie. (< fr. *fuchsine)*

fúgă *s.f. (muz.)* compoziție muzicală polifonică în care vocile se succed, repetînd fiecare melodia dezvoltată după legile contrapunctului. (< it. *fuga*, cf. fr. *fugue* < lat. *fuga* — urmărire)

fugitív *adj.* **1.** care trece rapid, repede; de scurtă durată; trecător. **2.** sumar; superficial, rapid. (cf. lat. *fugitivus*, fr. *fugitif)*

fugós *adj. (rar; despre animale)* care are o fire iute; aprig, impetuos. (cf. fr. *fougueux)*

fulá *vb.* I. *intr. (tehn.: despre roți)* a se roti neregulat, avînd pe lîngă mișcarea de rotație și o mișcare pendulară. (< fr. *fouler)*

fulár *s.n.* **1.** țesătură ușoară de mătase. **2.** fîșie (dreptunghiulară) de lînă, de

mătase etc. care se poartă în jurul gîtului. (< fr. *foulard)*

fulgarín *s.n.* manta, pardesiu de ploaie; impermeabil. (nume comercial)

fulgurânt *adj. (rar)* înconjurat de fulgere. ● care răspîndește o lumină vie și de scurtă durată. (< fr. *fulgurant*, cf. lat. *fulgur* — fulger)

fulguráție *s.f.* **1.** fulgerare fără tunet, în regiunile înalte ale atmosferei. **2.** *(med.; în expr.) fulgurație electrică* = tratament al rănilor cu scîntei electrice de înaltă frecvență. (cf. fr. *fulguration*, lat. *fulguratio)*

fulmicotón *s.n. (chim.)* exploziv puternic obținut din acid azotic și celuloză. (< fr. *fulmicoton)*

fulminánt *adj.* care produce explozie; exploziv. ● *(fig.)* amenințător; ațițător, provocator, violent. (< fr. *fulminant)*

fulminát *s.n. (chim.; în expr.) fulminat de mercur* = substanță explozivă de forma unei pulberi cenușii, cu gust metalic, foarte otrăvitoare. (< fr. *fulminate)*

fumaróle *s.f. pl. (geol.)* produse gazoase emise prin craterele și crăpăturile vulcanilor sau degajate de lavă. (< it. *fumarola*, cf. fr. *fumerolle)*

fumigáție *s.f. (rar)* producere de fum, afumare cu mirodenii pentru distrugerea bacteriilor, a insectelor etc. sau pentru parfumarea aerului. (cf. fr. *fumigation*, lat. t. *fumigatio)*

fumigén *adj.* producător de fum sau de ceață. ○ *lumînare fumigenă* = tub care conține o substanță fumigenă, folosit mai ales la camuflarea obiectivelor militare. (< fr. *fumigène*, cf. lat. *fumus* — fum, gr. *gennan* — a naște)

fumoár *s.n.* încăpere, mai ales pe lîngă sălile de spectacol, în care se poate fuma. (< fr. *fumoir)*

funambúl *s.m. (rar)* dansator pe sîrmă, (< fr. *funambule*, cf. lat. *funis* — funie *ambulare* — a merge)

funambulésc *adj. (rar)* bizar, excentric; echilibristic. (< fr. *funambulesque)*

funciár *adj.* care se referă la proprietatea particulară asupra pămîntului sau la averi imobiliare. (< fr. *foncier)*

fúncție *s.f.* **1.** activitate dusă de cineva pentru a se achita de obligațiile sau de datoriile impuse de însărcinarea, de serviciul pe care îl are; însărcinare, îndeplinire a unei sarcini (publice); sarcină, însărcinare, slujbă. **2.** *(gram.)* rol sintactic pe care îl îndeplinește un cuvînt în propoziție. **3.** activitatea proprie a organelor unei ființe (animale sau vegetale). **4.** *(chim.)* totalitatea proprietăților chimice comune ale unor substanțe organice, determinate de prezența unui același radical organic în moleculă. **5.** *(mat.)* mărime variabilă care depinde de una sau mai multe mărimi variabile. (cf. lat. *functio*, it. *funzione*, fr. *fonction)*

funcționá *vb.* I. *intr.* (a-și) exercita funcția, rolul. ● a fi în funcțiune, în stare de funcționare. (< fr. *fonctionner)*

funcționál *adj.* referitor la o funcție; de funcție. ○ *(med.) maladie funcțională* = boală care afectează funcționarea unui organ. (cf. fr. *fonctionnel*, it. *funzionare)*

funcționár *s.m.* și *f.* persoană care deține o funcție administrativă într-o întreprindere sau într-o instituție; slujbaș, salariat. (cf. fr. *fonctionnaire)*

fundá *vb.* I. *tr.* a pune bază; a întemeia, a înființa, a institui. (< lat. *fundare*, cf. fr. *fonder)*

fundál *s.n.* **1.** fondul decorativ al unui tablou sau al unui panou sculptat; vast element arhitectonic sau natural care constituie fondul perspectivei frontale a unei construcții. **2.** perete mobil sau decor care constituie fundul scenei unui teatru. (< it. *fondale*, după *fund)*

fundamént *s.n.* **1.** temelie, fundație. bază. ● placă de metal la presele de imprimat, pe care se pun formele tipografice. **2.** *(fig.)* element pe care se întemeiază ceva; bază, temei, temelie. (< lat. *fundamentum*, cf. fr. *fondement)*

fundamentá *vb.* I. *tr.* a pune baze temeinice, a consolida; a demonstra cu elemente științifice (o idee, o teorie etc.). (< *fundament)*

fundamentál *adj.* de bază, principal, esențial. (cf. lat. *fundamentalis*, fr. *fondamental)*

fundáș *s.m. (sport)* fiecare dintre cei doi sau trei jucători care alcătuiesc linia de fund a unei echipe de fotbal, rugbi etc., ajutînd la apărarea porții. (< *fund)*

fundáție *s.f.* **1.** temelie, bază, fundament (la o construcție). **2.** fond, bunuri donate pentru o operă de interes obștesc: instituție, așezămînt creat din aceste fonduri. (cf. lat. *fundatio*, fr. *fondation)*

funébru *adj.* de înmormîntare. ○ *mars funebru* = marș solemn care se execută de obicei la înmormîntări. ● trist, jalnic, lugubru. (< fr. *funèbre*, it. *funebre*, cf. lat. *funebris)*

funerálii *s.n. pl.* ceremonie fastuoasă de înmormîntare. (< fr. *funérailles*, it. *funerale)*

funerár *adj.* care ține de funeralii, privitor la funeralii; de înmormîntare. ○ *urnă funerară* = urnă în care se păstrează cenușa unui mort incinerat; *monument funerar* = monument ridicat pe mormîntul cuiva. (cf. fr. *funéraire*, it. *funerario*, lat. *funerarius)*

funést *adj.* care poartă nenoroc, care aduce nenorocire, moarte. ● trist, funebru, sinistru. (< fr. *funeste*, it. *funesto*, cf. lat. *funestus)*

fúngă *s.f. (mar.)* sculă pentru ridicarea velei la catarg. (< it. *fionco)*

fungíbil *adj. (jur.; despre lucruri)* care se consumă prin întrebuințare și nu poate fi restituit în natură. (< lat. *fungibiles*, cf. fr. *fongible)*

fungicid *adj., s.n.* (substanță) care distruge ciupercile vătămătoare pentru plante. (< fr. *fongicide)*

funícul *s.n. (bot.)* fir care leagă sămînța de pericarp. (< fr. *funicule*, cf. lat. *funiculus* — cordiță)

funiculár *s.n.* cale aeriană pentru transportat materiale sau persoane, formată din cabluri purtătoare de vagonete. (< fr. *chemin de fer funiculaire)*

furáj *s.n.* nutreț pentru vite . (< fr. *fourrage)*

furajér *adj. (despre plante)* întrebuințat ca nutreț pentru vite; de nutreț. (< fr. *fourrager)*

furbúră *s.f. (vet.)* inflamație a copitei unui cal provocată de o răceală sau de oboseală. (< fr. *fourbure)*

furchét *s.n. (mar.)* dispozitiv de oțel fixat la bărci pentru sprijinirea ramei în timpul vîslitului. (< it. *forchetta)*

furgón *s.n.* vehicul, de obicei acoperit, cu tracțiune animală, cu care se transportă bagajele și munițiile unui corp de trupă. (< fr. *fourgon)*

furibúnd *adj.* furios, mînios la culme. (cf. lat. *furibundus)*

fúrie *s.f.* **1.** mînie violentă, nestăpînită; violență. ● *(fig.; rar)* dorință, patimă. **2.** *(mit.)* fiecare dintre cele trei divinități ale infernului, care, în credințele celor antici, chinuiau sufletele păcătoșilor. (< lat. *furia*, cf. fr. *furie)*

furiér *s.m.* militar (subofițer sau soldat gradat) care îndeplinește funcția de secretar în cancelaria unei unități sau a unei subunități militare. (< fr. *fourrier)*

furiós *adj.* stăpînit de furie; mînios. ● *(adv.)* cu furie. ● *(despre elementele naturii)* violent, puternic. (cf. lat. *furiosus*, fr. *furieux)*

furnál *s.n. (tehn.)* **1.** instalație specială pentru topirea minereurilor și extragerea metalelor; cuptor înalt. **2.** încărcătură de exploziv introdusă într-o stîncă, într-un zid etc. care urmează să fie aruncat în aer. (< fr. *fourneau)*

furnalíst *s.m.* muncitor care lucrează la furnal. (< *furnal)*

furnír *s.n. (tehn.)* placă subțire de lemn de esență superioară care se aplică pe lemnul prelucrat pentru a-l înfrumuseța. (< germ. *Fournier)*

furnirui *vb.* IV. *tr.* a acoperi o piesă de lemn cu furnir. (< germ. *furnieren)*

furnitúră *s.f. (mai ales la pl.)* **1.** mărfuri, obiecte furnizate. ● obiecte mărunte de birou, rechizite. **2.** material accesoriu folosit în croitorie (ață, căptușeală, nasturi etc.) (< fr. *fourniture)*

furnizá *vb.* I. *tr.* a procura prin vînzare (mărfuri), a aproviziona; a livra. ● a da, a oferi o informație, o știre etc. (< fr. *fournir*, după *fournisseur*, *fournissement)*

furnizór *s.m.* și *f.* persoană care furnizează (diverse materiale). (cf. fr. *fournisseur)*

furoáre *s.f. (rar)* **1.** mînie, delir furios, furie. **2.** pasiune violentă; încîntare. ○ *(fam.: in expr.) a face furori* = a provoca admirație (mai ales prin aspectul exterior). (cf. fr. *fureur*, lat. *furor)*

furséc *s.n.* nume dat unor prăjituri mici, făcute din aluaturi diferite și tăiate în diverse forme. (< fr. *four sec)*

furtív *adv.* pe furiș, pe sub ascuns. (< lat. *furtivus*, fr. *furtif*, it. *furtivo)*

furúncul *s.n. (med.)* inflamație purulentă locală a pielii; abces, buboi. (< lat. *furunculus*, cf. fr. *furoncle)*

furunculóză *s.f. (med.)* boală manifestată prin apariția mai multor furuncule. (cf. fr. *furonculose)*

fusifórm *adj.* care are formă de fus. (<fr. *fusiforme)*

fustigáție *s.f. (rar)* bătaie cu vergile; flagelare. ● *(fig.)* corecție, corectare, pedeapsă. (cf. fr. *fustigation*, lat. *fustigatio)*

futil *adj. (rar)* lipsit de seriozitate; neserios, frivol. (< fr., it. *futile*, cf. lat. *futile)*

futurísm *s.n.* curent decadent formalist manifestat în literatură și în artă la începutul secolului al XX-lea, care rupe cu desăvîrșire cu tradițiile clasice ale artei și se îndepărtează de realitate și de exprimarea ei logică. (cf. fr. *futurisme*, it. *futurismo)*

futurist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al futurismului. (cf. fr. *futuriste*, it. *futurista)*

fuzée *s.f. (fiz.)* corp de formă aerodinamică, care poate înainta în atmosferă datorită forței de reacție a gazelor arse care ies dintr-un efuzor. (< fr. *fusée)*

fuzeláj *s.n. (av.)* corpul avionului sau al planorului. (< fr. *fuselage)*

fuzétă *s.f.* piesă de legătură între roata directoare și osia din față a unui autovehicul. (< fr. *fusette)*

fuzibil *adj. (despre metale)* care se poate topi: care se topește la o temperatură mai înaltă decît cea normală. (cf. fr. *fusible*, it. *fusibile)*

fuzibilitáte *s.f. (tehn.)* însușirea unui metal de a fi fuzibil. (cf. fr. *fusibilité)*

fuzioná *vb.* I. *intr.* a se contopi. (< fr. *fusionner)*

fuziúne *s.f.* **1.** unire într-o singură unitate a unor organizații, grupări etc.; contopire. **2.** *(fiz.)* topire. ○ *punct de fuziune* = temperatură de topire. (cf. fr. *fusion*, it. *fusione*, lat. *fusio)*

gabără *s.f. (mar.)* navă care servește la transportul pietrei pentru construcțiile hidraulice. (cf. fr. *gabare*, it. *gabarra)*

gabardină *s.f. (text.)* stofă de lînă, care are pronunțate nervuri oblice în țesătură. (< fr. *gabardine*, cf. sp. *gabardina)*

gabarit *s.n. (tehn.)* contur care limitează dimensiunile maxime ale unui profil. ○ *gabarit de încărcare* = instalație specială care marchează limitele permise pentru încărcătura vagoanelor de marfă deschise. (< fr. *gabarit)*

gabélă *s.f. (ist.)* impozit asupra sării care se percepea în Franța. (< fr. *gabelle)*

gábie *s.f. (mar.)* platformă cu balustradă așezată la capătul de sus al catargului unei nave, pentru a permite observarea orizontului și (la corăbiile cu pînze) pentru a folosi la manevrarea pînzelor. (< it. *gabbia*, cf. fr. *gabie)*

gabiér *s.m. (mar.)* marinar care face serviciu în gabia unei nave. (< it. *gabbiere*, cf. fr. *gabier)*

gabión *s.n.* **1.** *(tehn.)* coș umplut cu pietriș sau cu pămînt, care servește la construirea barajelor, la îndiguiri etc. **2.** *(mil.)* coș de nuiele umplut cu pămînt, care apără soldații ca un parapet la asedierea cetăților etc. (cf. fr. *gabion*, it. *gabbione)*

gabróu *s.n. (petr.)* rocă cu structură granuloasă folosită uneori în construcții.

gadolíniu *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *gadolinium)*

gáfă *s.f.* **1.** *(tehn.)* piesă metalică cu două gheare, în formă de furcă, folosită pentru blocarea unui lanț în mișcare. ● *(mar.)* un fel de cîrlig fixat de o prăjină, folosit la acostarea unei ambarcații etc. **2.** *(fig.)* neîndemînare, gest, vorbă, atitudine nesocotită dar neintenționată care poate supăra sau jigni. (< fr. *gaffe)*

gag *s.n. (rar)* joc de scenă caraghios; scenă bufă de cinema. (< fr. *gag)*

gagíst *s.m. (rar: în teatru)* angajat temporar cu leafă. ● muzicant civil într-o fanfară militară. (< fr. *gagiste)*

gaiác *s.n. (bot.)* arbore mare, rășinos, originar din Antile, a cărui rășină se întrebuințează în medicină. (< fr. *gaïac)*

gaj *s.n.* **1.** *(jur.)* zălog, amanet. **2.** *(fig.)* garanție; asigurare; dovadă, mărturie. (< fr. *gage*, cf. it. *gaggio)*

galáctic *adj. (astr.)* care se referă la, care privește calea lactee. ○ *plan galactic* = plan fundamental care trece prin centrul căii lactee; *ecuator galactic* = cercul mare de-a lungul căruia planul galactic intersectează sfera cerească; *coordonate galactice* = coordonate raportate la ecuatorul galactic și la axa polilor galactici. (< fr. *galactique)*

galactofág *adj., s.m.* și *f.* mîncător de lapte. (cf. fr. *galactophage*, gr. *gala* — lapte, *phagein* — a mînca)

galactogóg *s.n.* substanță care se dă animalelor pentru a le spori producția de lapte. (cf. fr. *galactogogue*, gr. *gala* — lapte, *agogos* — care aduce)

galactométru *s.n.* lactometru. (cf. fr. *galactomètre)*

galactoréе *s.f. (med.)* scurgere continuă de lapte în timpul sau după încetarea alăptării. (< fr. *galactorrhée)*

galactóză *s.f. (chim.)* substanță organică asemănătoare cu glucoza, care se găsește liberă în natură; lactoză. (< fr. *galactose)*

galalít *s.n. (chim.)* masă plastică asemănătoare ivoriului, obținută prin tratarea cazeinei cu formol, și care se întrebuințează ca izolant în electrotehnică, la fabricarea de nasturi, piepteni etc. (< fr. *galalithe*, cf. gr. *gala* — lapte, *lithos* — piatră)

galánt *adj.* **1.** curtenitor, politicos cu femeile. **2.** delicat, civilizat; plăcut. **3.** darnic, mărinimos. (< fr. *galant*, it. *galante)*

galantár *s.n.* vitrină sau expoziție de obiecte pentru vînzare. (< cf. fr. *galanterie)*

galanterie *s.f.* **1.** curtenie, purtare atentă și amabilă (față de femei). ● compliment (adresat unei femei). **2.** *(col.)* mărunțișuri, mici obiecte de podoabă, de îmbrăcăminte (nasturi, cravate etc.). (< fr. *galanterie)*

galantínă *s.f.* un fel de pateu de carne cu aspic. (< fr. *galantine)*

galantóm *adj. (fam.)* darnic, generos. (cf. fr. *galant homme*, it. *galantuomo)*

galantomíe *s.f. (fam.)* dărnicie, generozitate. (< *galantom)*

galaxíe *s.f. (astr.)* fiecare dintre sistemele de aștri din univers. (< fr. *galaxie*. cf. gr. *galaxeias)*

gálă *s.f.* **1.** *(în expr.) de gală* = sărbătoresc, solemn. **2.** *(sport.) gală de box* =

reprezentație alcătuită din mai multe meciuri de box. (< fr., it. *gala)*

galbán *s.n. (chim.)* rășină cu aspect gumos obținută dintr-o plantă umbeliferă exotică; se întrebuințează în medicină. (< fr. *galbanum)*

gále *s.f. pl.* umflături care apar pe frunzele stejarului sau ale altor plante, provocate de înțepăturile unor viespi și care se întrebuințează în tăbăcărie. (< fr. *galle)*

galénă *s.f.* **1.** *(min.)* sulfură de plumb naturală întrebuințată în special în radiofonie ca redresor la aparatele fără lămpi. **2.** aparat de radio cu reacție a cărui detecție se face cu ajutorul galenei. **(1).** (< fr. *galène)*

galéră *s.f. (mar.)* navă mare, cu pînze și vîsle mînuite de sclavi sau de condamnați (folosită pînă în secolul al XVIII-lea). (cf. fr. *galère*, it. *galera)*

galeríe *s.f.* **1.** *(min.)* excavație minieră (în formă de tunel) executată pentru a permite accesul la un zăcămînt. **2.** canal de legătură între două puncte ale unei lucrări hidroelectrice. **3.** muzeu, sală unde sînt expuse sculpturi, picturi sau alte obiecte de artă. **4.** ultimul balcon de sus al sălilor de spectacol. ● *(fam.)* spectatorii care stau la galerie: *(p. ext.)* publicul care participă la un meci, la un spectacol etc. ○ *(expr.) a face galerie* = a manifesta zgomotos la un spectacol. (cf. fr. *galerie*, lat. *galeria*, germ. *Galerie)*

galét *s.m.* **1.** *(geol.)* fragment mic de rocă, cu muchiile rotunjite de acțiunea mării sau a torenților și care prin cimentare formează conglomerate. **2.** *(tehn.)* disc de lemn, de metal etc. plasat între două suprafețe care se mișcă una deasupra celeilalte, pentru a le micșora frecarea. **3.** *(fiz.)* element de transformator electric, de forma unui inel, avînd mai multe spire de înfășurare. (< fr. *galet)*

gálic *adj. (chim.; în expr.) acid galic* = acid astringent extras din gogosile de ristic, folosit la fabricarea cernelii negre și ca mordant la vopsirea fibrelor vegetale. (< fr. *gallique)*

gallicán *s.m. (rar)* partizan, adept al independenței administrative a bisericii catolice din Franța. (< fr. *gallican)*

gallicism *s.n. (lingv.)* expresie idiomatică proprie limbii franceze. (< fr. *gallicisme)*

galimatíe *s.f.* vorbire, scriere greoaie, confuză. (< fr., gr. *galimatias)*

galinacée *s.f. pl. (zool.)* ordin de păsări care are ca tip găina; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. (< fr. *gallinacé)*

galión[1] *s.n. (mar.)* navă spaniolă care transporta în Spania produsele minelor de aur și de argint din America (Mexic și Peru). (< fr. *galion)*

galión[2] *s.n. (poligr.)* planșetă de metal sau de lemn pe care se așază rîndurile culese. (< ngr. *galeoni)*

galiótă *s.f. (mar.)* corabie ușoară cu pînze. (< fr. *galiote)*

gáliu *s.n. (chim.)* metal moale, alb-cenușiu, întrebuințat la fabricarea termometrelor pentru temperaturi mari, în dentistică etc. (< fr. *gallium*, cf. germ. *Gallium)*

galofíl *adj., s.m.* și *f.* admirator al Franței și al francezilor. (< fr. *gallophile)*

galofób *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care urăște tot ceea ce este de origine franceză. (< fr. *gallophobe)*

galofobíe *s.f.* ură împotriva a ceea ce este de origine franceză. (< fr. *gallophobie)*

galomaníe *s.f.* admirație exagerată pentru tot ceea ce este de origine franceză. (< fr. *gallomanie)*

galón[1] *s.n.* fîșie de stofă sau bandă de metal aplicată pe epoleți, pe mînecile uniformelor etc. pentru a arăta gradul. (< fr. *galon)*

galón[2] *s.m.* **1.** unitate de măsură pentru volume folosită în Anglia și în S.U.A. **2.** *(rar)* sticlă mare pentru păstrat băuturi. (< fr., engl. *gallon)*

galóp *s.n.* **1.** mers al calului, rapid, în salturi mari. **2.** dans vioi. cu mișcări repezi în doi timpi; muzica după care se execută acest dans. (< fr. *galop*, it. *galoppo)*

galopá *vb.* I. *intr.* a alerga în galop. (< fr. *galoper*, it. *galoppare)*

galopádă *s.f. (rar)* cursă la galop. (< fr. *galopade)*

galopántă *adj. f. (med.; în expr.) tuberculoză galopantă* = tuberculoză care progresează foarte repede, sfîrșindu-se cu moartea. (< cf. fr. *galopant)*

galóș *s.m.* încălțăminte care se poartă peste pantofi sau peste ghete pentru a le proteja contra umezelii, a noroiului etc. (< fr. *galoche)*

galvánic *adj. (fiz.)* care se referă la producerea curentului electric prin acțiunea chimică a acizilor sau a sărurilor asupra metalelor. ○ *element galvanic* = pilă electrică de curent continuu cu polul pozitiv de cărbune și polul negativ de zinc. (cf. fr. *galvanique*, it. *galvanico*, < *Galvani*, n.p.)

galvanizá *vb.* I. *tr.* **1.** *(metal.)* a acoperi cu un strat de zinc o piesă metalică (în special de oțel), pentru a rezista mai bine la coroziune. **2.** a excita în mod artificial un țesut sau un organ cu ajutorul unui curent galvanic, în scopuri terapeutice sau experimentale. ● *(fig.)* a însufleți. (cf. fr. *galvaniser*, it. *galvanizzare)*

galvanó *s.n. (poligr.)* clișeu tipografic obținut printr-o depunere electrolitică pe o matriță de masă plastică, de plumb sau de ceară. (< fr., it. *galvano)*

galvanocautér *s.n.* cauterizator electric. (cf. fr. *galvanocautère)*

galvanométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru observarea și măsurarea unui curent continuu, slab. (cf. fr. *galvanomètre)*

galvanoplástic *adj.* referitor la galvanoplastie; obținut prin galvanoplastie. (cf. fr. *galvanoplastique)*

galvanoplastíe *s.f. (tehn.)* reproducere a unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor executat dintr-un material plastic. (cf. fr. *galvanoplastie)*

galvanoscóp *s.n. (fiz.)* aparat cu ajutorul căruia se poate observa trecerea unui curent continuu, slab, printr-un circuit. (cf. fr. *galvanoscope)*

galvanostegíe *s.f. (metal.)* acoperire pe cale electrolitică a unor obiecte de metal cu un strat subțire dintr-un alt metal. (cf. fr. *galvanostégie)*

galvanotéhnică *s.f.* parte a electrochimiei aplicate care se ocupă cu galvanoplastia și galvanostegia. (cf. fr. *galvanotechnique)*

galvanoterapíe *s.f. (med.)* tratament medical bazat pe acțiunea curentului galvanic. (cf. fr. *galvanothérapie)*

galvanotipíe *s.f. (poligr.)* galvanoplastie specială, prin care se reproduc planșele tipografice și gravurile în lemn. (cf. fr. *galvanotypie)*

gáma *s.f.* **1.** a treia literă a alfabetului grecesc. **2.** *(fiz.)* submultiplu al gramului egal cu 0,001 miligrame. (< gr. *gamma)*

gámă *s.f.* **1.** *(muz.)* succesiune de opt sunete dispuse în ordine ascendentă sau descendentă. **2.** *(pict.)* succesiune de tonuri, de culori care se armonizează. (< fr. *gamme*, it. *gamma)*

gámbă *s.f.* parte a piciorului de la genunchi pînă la gleznă (la oameni); regiune a membrelor posterioare cuprinsă între coapsă și jaret (la cai). (< it. *gambe)*

gambétă *s.f.* pălărie bărbătească de fetru, tare, cu calota ovală și borurile răsfrînte pe margine. (< *Gambetta*, n.p.)

gambít *s.n.* sacrificare a unei piese sau a unui pion la începutul unei partide de șah pentru a obține un avantaj în atac. (< fr. *gambit*, cf. it. *gambitto)*

gamélă *s.f.* vas mic de metal în care mănîncă ostașii (în campanie). (< fr. *gamelle)*

gamét *s.m. (biol.)* celulă sexuală care ia parte la procesul de fecundație al unor ființe inferioare. (< fr. *gamète)*

gamopetál *adj. (bot.; despre flori)* cu petalele unite. // *s.f.* plantă a cărei floare are corola cu petalele unite. (< fr. *gamopétale*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, *petalon* — petală)

gamosepál *adj. (bot.; despre flori)* cu sepalele unite. // *s.f.* plantă a cărei floare are caliciul cu sepalele unite. (< fr. *gamosépale*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, fr. *sépale)*

ganáș *s.n. (zoot.)* fiecare dintre cele două ramuri ale maxilarului inferior al cailor. (< fr. *ganache)*

gángă *s.f.* mineralele, în general neutilizabile, cu care este amestecat minereul util dintr-un zăcămînt. (cf. fr. *gangue*, germ. *Gang)*

ganglión *s.m. (anat.)* organ mic format din fibre nervoase sau din vase limfatice. (< fr. *ganglion)*

ganglionár *adj.* care se referă la ganglioni; cu ganglioni. (cf. fr. *ganglionnaire)*

gángster *s.m.* nume dat în S.U.A. bandiților și escrocilor organizați în bande, care desfășoară o activitate largă. (<fr., engl. *gangster)*

gangsterísm *s.n.* faptă de gangster; banditism. (< *gangster)*

ganoízi *s.m. pl. (zool.)* ordin de pești cu scheletul cartilaginos sau osos, numai cu bronhii, cu aripioare și coada împărțită în două părți neegale. (< fr. *ganoïdes)*

gaoleán *s.m. (bot.)* plantă graminee folosită ca furaj. (< rus. *gaolian*, cf. fr. *gaolian)*

gará *vb.* I. *tr.* a adăposti într-un garaj sau într-un depou (automobile, tramvaie etc.); a trage pe o linie de garaj (o locomotivă, un tren). (< fr. *garer)*

garáj *s.n.* **1.** loc de adăpostire pentru autovehicule. **2.** *(în expr.) linie de garaj* = linie de legătură între un depozit de încărcare și de descărcare a vagoanelor și liniile pe care circulă trenurile. (< fr. *garage)*

garánt *s.m.* și *f. (jur.)* cel care garantează cu bunurile sale plata datoriei, a obligației cuiva; chezaș. (< fr. *garant)*

garantá *vb.* I. **1.** *tr.* a asigura, a încredința pe cineva de ceva; a chezăși. ● *tr.* și *intr.* a da garanție, a răspunde de ceva. **2.** *intr.* a răspunde de plata unei datorii făcute de altul; a chezăși. (cf. fr. *garantir*, it. *garantire)*

garánță *s.f. (bot.)* plantă erbacee cu flori albe-gălbui dispuse în chiorchini, a cărei rădăcină conține o materie colorantă roșie, folosită pentru vopsitul fibrelor textile; roibă. (< fr. *garance*, it. *garanza)*

garanție *s.f.* obligație în virtutea căreia o persoană trebuie să apere pe cineva de o pagubă eventuală sau să-l despăgubească de o pagubă suferită; chezășie. ○ *(expr.) a lua pe cineva pe garanție* = a garanta pentru cineva. (< fr. *garantie*, it. *garantia)*

garantínă *s.f.* materie colorantă roșie care se extrage din rădăcinile de garanță. (< fr. *garancine*, it. *garanzina)*

gará *s.f.* stație de cale ferată; clădirea dintr-o astfel de stație. (< fr. *gare)*

gárdă *s.f.* **1.** pază; veghe; persoană sau grup de persoane care păzește pe cineva sau ceva. ○ *gardă de onoare* = pază instituită în semn de respect cu ocazia unor anumite solemnități. **2.** poziție de apărare la scrimă. ○ *(expr.) a se pune în gardă* = *(la scrimă)* a lua poziție de apărare; *(fig.)* a-și lua măsurile necesare pentru a nu fi surprins de ceva. ● *medic* (sau *soră) de gardă* = medic (sau soră) de serviciu într-un spital, care asigură serviciul în afara orelor de program, pentru cazurile ur-

gente. **3.** *(mil.)* parte a sabiei cuprinsă între mîner şi lamă, care protejează pumnul contra loviturilor. (< fr. *garde)*

gardénie *s.f. (bot.)* arbust originar din Extremul Orient, cu flori albe, frumoase şi plăcut mirositoare; se cultivă ca plantă ornamentală. (< fr. *gardénia)*

garderóbă *s.f.* **1.** loc special amenajat într-un local public. într-un teatru etc. unde se lasă paltoanele, pălăriile etc. **2.** totalitatea lucrurilor de îmbrăcăminte ale unei persoane. ● totalitatea costumelor unui teatru, unui ansamblu de spectacole. (< fr. *garde-robe)*

garderobiér *s.m.* şi *f.* persoană care are în păstrare garderoba unui local public, a unui teatru etc.

gardián *s.m.* paznic al unui local, al unei instituţii. (< fr. *gardien)*

gardíst *s.m. (ieşit din uz)* sergent de poliţie. (< *gardă*. cf. germ. *Gardist)*

gardón *s.m. (zool.)* mic peşte alb, de apă dulce. (< fr. *gardon)*

gargarizá *vb.* I. *refl. (rar)* a face gargară; a se gargarisi. (< fr. *gargariser)*

gármond *s.n. (poligr.)* caracter de literă tipografică. (< germ. *Garmond)*

garnisáj *s.n.* strat aşezat pe suprafaţa unui obiect, a unei construcţii etc. ● strat de mărăcini, de nuiele care se aşază la fundul unui torent pentru a-i micşora acţiunea distructivă. (< fr. *garnissage)*

garnisí *vb.* IV. *tr.* a împodobi, a orna (cu o garnitură). (după fr. *garnir)*

garnitúră *s.f.* **1.** accesoriu care serveşte la împodobirea sau la completarea unui lucru; podoabă, ornament. ● adaos constînd din legume, salată etc., care se serveşte la friptură. **2.** *(tehn.)* piesă sau ansamblu de piese demontabile care se fixează pe piese supuse uzurii prin frecare, pentru a le proteja; piesă cu care se etanşează două elemente prin care circulă un fluid. **3.** grup de obiecte, de unelte etc. asemănătoare, care formează un asortiment complet. **4.** *(tehn.)* ansamblu de piese de acelaşi gen folosite într-un atelier, într-o exploatare etc. ● totalitatea pieselor de acelaşi fel ale unei maşini. ○ *(poligr.) garnitură de litere* = serie de caractere de acelaşi fel dar de corpuri diferite. ● ansamblu format din locomotiva şi vagoanele unui tren. (< fr. *garniture)*

garnizoánă *s.f.* **1.** trupă stabilită într-un anumit loc pentru a-l întări, pentru a-l ocupa etc. ● unităţile militare dintr-o localitate. ● localitate unde sînt stabilite, unde îşi au garnizoana unităţi militare. ● organele de conducere ale unei garnizoane. (< fr. *garnison)*

garsonieră *s.f.* locuinţă compusă de obicei dintr-o cameră şi o mică bucătărie. (< fr. *garçonnière*, cf. *garçon* — băiat)

gasteropóde *s.n. pl. (zool.)* clasă de moluşte cu corpul adăpostit într-o cochilie şi care se mişcă cu ajutorul unui picior în formă de disc muscular, situat sub pîntece; ● *(la sg.)* animal din această clasă. (< fr. *gastéropodes*, cf. gr. *gaster* — stomac, *pous, podos* — picior)

gastralgie *s.f. (med.)* durere (nervoasă) de stomac. (< fr. *gastralgie*, ci. gr. *gaster* — stomac, *algos* — suferinţă)

gástric *adj.* care aparţine stomacului; din stomac, stomacal. ○ *suc gastric* = suc secretat de stomac, care ajută la digestie. (< fr. *gastrique)*

gastrítă *s.f. (med.)* inflamaţie a mucoasei stomacale. (< fr. *gastrite)*

gastroenterítă *s.f. (med.)* inflamaţie a mucoasei stomacului şi a intestinelor manifestată de obicei prin diaree. (cf. fr. *gastro-entérite)*

gastrointestinál *adj.* referitor la stomac şi la intestine. (cf. fr. *gastro-intestinal)*

gastronóm *s.m.* şi *f.* cel căruia îi plac mîncărurile bune şi ştie să le aprecieze. (cf. fr. *gastronome*, gr. *gaster* — stomac, *nomos* — lege)

gastronómic *adj.* care ţine de gastronom sau de gastronomie. (cf. fr. *gastronomique)*

gastronomíe *s.f.* arta de a prepara mîncăruri alese sau de a le aprecia valoarea. (cf. fr. *gastronomie)*

gastroscopíe *s.f. (med.)* examinare a stomacului cu ajutorul unui aparat electric iluminator. (< fr. *gastroscopie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *skopein* — a privi)

gastrotomíe *s.f. (med.)* operaţie constînd în deschiderea cavităţii abdominale. (< fr. *gastrotomie)*

gastrúlă *s.f. (biol.)* stadiu în dezvoltarea embrionului la animalele pluricelulare. (< fr. *gastrula)*

gáter *s.n. (tehn.)* ferăstrău mecanic folosit la tăierea longitudinală a bustenilor, a marmurii etc. (< germ. *Gatter)*

gateríst *s.m.* lucrător la gatere. (< *gater)*

gauss *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a inducţiei magnetice în sistemul electromagnetic C.G.S. (< *Gauss*, n.p.)

gavótă *s.f.* vechi dans cu mişcări uşoare în doi timpi; melodia după care se execută acest dans. (< fr. *gavotte*, cf. it. *gavotta*, germ. *Gavotte)*

gaz [1] *s.n.* voal de mătase. (< fr. *gaze)*

gaz [2] *s.n.* **1.** nume dat corpurilor fluide care au o coeziune moleculară foarte mică. **2.** denumire populară pentru petrolul lampant. **3.** *(la pl.)* emanaţii gazoase ale stomacului sau ale intestinelor. (< fr., germ. *gaz)*

gazá *vb.* I. *tr.* a răspîndi gaze toxice într-o anumită zonă (pentru a distruge oameni sau alte vieţuitoare); a infecta (o regiune) cu gaze toxice. (< fr. *gazer)*

gazbetón *s.n. (constr.)* beton poros folosit ca izolant termic şi acustic. (< germ. *Gazbeton)*

gazél *s.n.* poezie cu formă fixă formată din distihuri, în care fiecare al doilea vers al distihului se termină în aceeaşi rimă ca cea a distihului anterior. (< fr., ar. *ghazel)*

gazélă *s.f. (zool.)* specie de antilopă din Africa şi Asia. (< fr. *gazelle)*

gazetár *s.m.* persoană care face gazetărie; ziarist. (< *gazetă)*

gazétă *s.f.* publicație periodică (cotidiană) care cuprinde știri politice, culturale etc.; ziar, jurnal. ○ *gazetă de perete* = publicație afișată într-o instituție, cuprinzînd articole referitoare la problemele specifice locului de muncă. (cf. fr. *gazette*, it. *gazzetta*, rus. *gazeta*)

gazetărie *s.f.* ziaristică; profesiunea celui care colaborează (ca redactor, reporter etc.) la o gazetă. (< *gazetă*)

gazifér *adj.* producător de gaze; care conține rezerve de gaz metan. (< fr. *gazifère*, cf. fr. *gaz*, lat. *ferro* — a purta)

gazificá *vb.* I. *tr.* *(tehn.)* a transforma un combustibil solid sau lichid într-un combustibil gazos. (cf. fr. *gazéifier*)

gazogén *s.n.* *(tehn.)* aparat care transformă un combustibil solid în combustibil gazos. (< fr. *gazogène*, cf. fr. *gaz*, gr. *gennan* — a naște)

gazolínă *s.f.* *(ind.)* produs obținut prin lichefierea gazelor de sondă. (< fr. *gazoline*)

gazométru *s.n.* *(tehn.)* aparat pentru măsurarea cantității de gaz care străbate o conductă. (< fr. *gazomètre*)

gazón *s.n.* iarbă care se coseşte şi se stropeşte des pentru a se menține scurtă, deasă şi mereu verde; teren semănat cu astfel de iarbă. (< fr. *gazon*)

gazós *adj.* în stare de gaz; de natura gazului. ● care conține un gaz. (cf. fr. *gazeux*)

gel *s.n.* *(chim.)* nume dat unor corpuri care au o structură asemănătoare cu piftia. (< fr. *gel*, cf. it. *gelo*, lat. *gelum*)

gelatínă *s.f.* **1.** *(chim.)* materie albuminoidă cu aspect de piftie, care se prepară din oase, din cartilaje etc. ● piele crudă pregătită pentru tăbăcire. **2.** *(rar)* preparat dulce făcut din sirop de fructe sau dintr-o cremă închegată cu gelatină (**1**). (< fr. *gélatine*, it. *gelatina*)

gelatinizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) transforma în gelatină; a (se) îmbiba cu gelatină. (cf. fr. *gélatinifier*)

gelatinós *adj.* ca gelatina; de gelatină. (cf. fr. *gélatineux*, it. *gelatinoso*)

gelív *adj.* *(despre substanțe, materiale)* care se poate dezagrega la îngheț şi la dezgheț. (< fr. *gélif*)

gelívură *s.f.* *(silv.)* crăpătură radială în lungul trunchiului, de la coajă spre inima arborelui, datorită gerului puternic. (< fr. *gélivure*)

gelós *adj.* **1.** stăpînit de gelozie; care manifestă gelozie. **2.** *(rar)* invidios, pizmaş. (< it. *geloso*)

gelozíe *s.f.* **1.** sentiment chinuitor provocat de bănuiala sau certitudinea că persoana iubită este necredincioasă. **2.** *(rar)* invidie, pizmă. (< it. *gelosia*)

gem *s.n.* marmeladă în care fructele rămîn aproape întregi. (< engl. *jam*.)

gémă *s.f.* piatră prețioasă în stare cristalină pură. ● bijuterie cu o piatră (semi) prețioasă pe care sînt gravate figuri sau motive decorative. ○ *(adj.; în expr.)* *sare gemă* = sare de bucătărie extrasă din saline. (cf. fr. *gemme*, it. *gemma*)

geminát *adj.* care apare în perechi în același loc; îngemănat, împerecheat. ○ *(lingv.)* *consoană geminată* = consoană dublă. (cf. fr. *géminé*, lat. *geminus* — dublu)

geminăție *s.f.* împerechere, îmbinare de două elemente. ○ *(lingv.)* dublare a unei consoane. (cf. fr. *gémination*)

gemúlă *s.f.* *(biol.)* parte componentă a embrionului, alcătuită dintr-un buchet de frunzişoare învelite într-o teacă protectoare; muguraş. (< fr. *gemmule*)

gen *s.n.* **1.** fel, soi, varietate. ● *(biol.)* subdiviziune a unei familii care cuprinde mai multe specii. ● fel de a fi, manieră, atitudine specifică. **2.** *(lit.)* diviziune a creațiilor artistice, în care intră opere care au trăsături comune în ceea ce privește forma, stilul, subiectul, tema etc. ● fiecare dintre diviziunile în care se clasifică operele literare (genul epic, liric, dramatic şi oratoric). ● stil personal, manieră de a compune. **3.** *(gram.)* categorie gramaticală exprimată prin forma pe care o iau cuvintele pentru a arăta sexul ființelor şi care s-a extins prin analogie şi la substantivele-nume neînsuflețite, precum şi la cuvintele flexibile care determină substantivele. **4.** *(biol.)* grup care reunește mai multe specii sau variații cu trăsături comune importante. (< lat. *genus*)

génă *s.f.* *(biol.)* particulă a unui cromozom, care este socotită de unii biologi idealişti (Morgan etc.) că ar determina caracterele eredității. (< fr. *gène*, cf. gr. *gignomai* — a naște)

genealógic *adj.* relativ la genealogie. ○ *arbore genealogic* = tablou care reprezintă un arbore al cărui trunchi înfățişează linia directă a unei familii iar ramurile linia colaterală. (cf. fr. *généalogique*)

genealogíe *s.f.* tablou care reprezintă filiația unei familii; şirul strămoşilor, al înaintaşilor care formează filiația unei familii. ● disciplină care studiază filiația familiilor. (cf. fr. *généalogie*, cf. lat. *gonus* — gen, gr. *logos* — vorbire)

genealogíst *s.m.* cel care întocmeşte genealogii. ● specialist în genealogie. (cf. fr. *généalogiste*)

generá *vb.* I. *tr.* a produce, a da naştere la... (< lat., it. *generare*)

generál [1] *s.m.* cel mai mare grad în ierarhia militară: *(p. ext.)* şef al unei armate, comandant militar. (cf. fr. *général*, rus. *general*, germ. *General*)

generál [2] *adj.* **1.** comun, aplicabil unui mare număr de persoane, de ființe sau de lucruri dintr-o anumită categorie. ● care privește multă lume, la care ia parte multă lume. **2.** universal. ● care privește (se ocupă de) ceva în linii mari, în ansamblu, în ceea ce are esențial. ●

(log.; despre noțiuni) care rezultă dintr-o generalizare. **3.** care are loc, care există pe o mare întindere. **4.** *(despre funcții, grade etc.)* de rang superior; care poartă răspunderea unei direcții, a unei instituții, a unei întreprinderi etc. (cf. fr. *général*, it. *generale*, lat. *generalis*)

generalísim *s.m. (mil.)* comandant suprem al armatei. (< fr. *généralissime*, cf. lat. *generalissimus*)

generalitáte *s.f.* **1.** calitate, natură a ceea ce este general. **2.** *(la pl.)* idei cu caracter general. (cf. fr. *généralité*)

generalizá *vb. I. tr.* **1.** a da o formulare sau o expresie sintetică, generală. **2.** a aplica ceea ce este special unui caz altor cazuri asemănătoare; a lărgi, a mări sfera de aplicare. ● *refl. (despre boli)* a se extinde în întregul organism. (cf. fr. *généraliser*, it. *generalizzare*)

generalizáre *s.f.* acțiunea de a generaliza și rezultatul ei. ● *(fil.)* operație logică prin care se extrage caracterele comune ale unor obiecte asemănătoare.

generalizatór *adj.* care generalizează. (cf. fr. *généralisateur*)

generalménte *adv. (rar)* în general, de obicei. (cf. it. *generalmente*)

generatoáre *s.f. (mat.)* dreaptă prin deplasarea căreia se naște o suprafață plană sau curbă. (< *generator*)

generatór *adj.* care generează, care dă naștere la ceva. // *s.n. (tehn.)* mașină care transformă energia mecanică în energie de altă formă. ● aparat care produce o anumită formă de energie. ● aparat, instalație care produce un combustibil gazos. (cf. fr. *générateur*, germ. *Generator*)

generatrice *s.f.* generatoare. (< fr. *génératrice*)

generație *s.f.* **1.** totalitatea oamenilor care au cam aceeași vîrstă sau trăiesc în același timp. ● perioadă de timp care desparte vîrsta tatălui de aceea a fiului. **2.** *(biol.; în expr.) teoria generației spontanee* = teză pseudoștiințifică idealistă, conform căreia din materie anorganică poate lua naștere, în mod spontan, un organism viu evoluat. (cf. fr. *génération*, it. *generazione*, lat. *generatio*)

génere *s.n. (în expr.) în genere* = în general; obișnuit, de obicei. (< it. [in]*genere*)

genéric *adj.* aparținînd unei categorii, unui gen; *(p. ext.)* care cuprinde toate cazurile asemănătoare; cu caracter general. (< fr. *générique*)

generós *adj.* mărinimos; darnic; dezinteresat. ● cu idei și sentimente alese, progresiste. (cf. fr. *généreux*, lat. *generosus*)

generozitáte *s.f.* mărinimie; dărnicie; dezinteresare, noblețe sufletească. (cf. fr. *générosité*)

genétic *adj.* referitor la geneză, la naștere, la formare. // *s.f.* parte a biologiei care se ocupă cu studiul eredității. (cf. fr. *génétique* < gr. *genesis*)

genetician *s.m.* și *f.* specialist în genetică. (< *genetică*)

genéză *s.f.* proces de formare și de naștere a unei ființe sau a unui lucru; naștere, origine. ● *(fig.)* apariție, creație. (< fr. *genèse*, cf. lat. gr. *genesis*)

geniál *adj.* care are geniu; de geniu. (< fr. *génial*, it. *geniale*)

genialitáte *s.f.* însușire a ceea ce este genial. (cf. fr. *génialité*)

genitál *adj.* referitor la procreare, la organele de reproducere. (< fr. *génital*, cf. lat. *genitalis*)

genitiv *s.n. (gram.)* caz al declinării, cu care se exprimă, de obicei, funcțiile atributului și care răspunde la întrebarea „a(l) cui?" (cf. lat. *genitivus*, fr. *génitif*)

genitíval *adj. (despre cuvinte, părți de propoziție)* în cazul genitiv; referitor la acest caz. ○ *articol genitival* = articol posesiv. (< *genitiv*)

genitór *s.n. (biol.)* plantă din care ia naștere un hibrid. (cf. fr. *géniteur*, it. *genitore*)

géniu *s.n.* **I. 1.** talent, dispoziție naturală, capacitate de creație excepțională, rezultat al dezvoltării maxime a facultăților umane; persoană care are asemenea calități. **2.** caracter specific. **II.** *(mit.)* spirit, demon, ființă supranaturală (bună sau rea) care în credințele celor vechi veghea asupra soartei unui om. **III.** *(mil.)* armă care se ocupă cu lucrări de fortificații, cu construirea de poduri etc.; trupele care fac parte din această armă. (< lat. *genius*, cf. it. *genio*, fr. *génie*, lat. *ingenium*)

genocíd *s.n. (jur.)* distrugerea unor populații pe motive rasiale, șovine sau religioase, care constituie o crimă împotriva umanității. (cf. fr. *genocide* < lat. *genus* — neam, *caedere* — a ucide)

genotíp *s.n. (biol.)* totalitatea calităților ereditare ale unui individ. (< fr. *génotype*, cf. lat. *genus* — neam, *typus* — tip)

géntleman *s.m. (rar)* om cu maniere alese și cu caracter frumos. (< engl. *gentleman*)

gentil *adj.* amabil, politicos, curtenitor. (< it. *gentile*, fr. *gentil*, lat. *gentilis*)

gentiléțe *s.f.* amabilitate, curtenie. (cf. it. *gentilezza*, fr. *gentillesse*)

gentílic *adj.* de gintă, aparținînd unei ginte. (cf. fr. *gentilice*, lat. *gentilitius*)

gentilóm *s.m.* nobil, aristocrat din societatea feudală apuseană. (< fr. *gentilhomme*, cf. it. *gentiluòmo*)

genţiánă *s.f. (bot.)* plantă erbacee din regiunea de munte, cu tulpina înaltă și cu flori albastre sau galbene; ghințură. (cf. it. *genziana*, fr. *gentiane*, lat. *gentiana*)

genuflexiúne *s.f. (rar)* îndoire a genunchilor, îngenunchere. (cf. fr. *génuflexion*, lat. *genu* — genunchi, *flexum* — încovoiat)

genuín *adj. (rar; liv.)* natural, veritabil, pur. (< lat. *genuinus*)

geocéntric *adj.* raportat la centrul pămîntului (luat ca punct de comparație). ○ *mișcare geocentrică* = mișcare aparentă a unui astru în jurul pămîntului. (< fr. *géocentrique*, cf. gr. *ge* — pămînt, *kentron* — centru)

geocentrism *s.n. (în antichitate)* concepție neștiințifică potrivit căreia pămîntul era considerat centrul universului, în jurul căruia s-ar învîrti soarele și ceilalți aștri. (cf. fr. *géocentrisme)*

geochimie *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre elementele care alcătuiesc scoarța pămîntului. (< fr. *géochimie)*

geochimíst *s.m.* și *f.* specialist în geochimie. (< *geochimie)*

geódă *s.f. (geol.)* cavitate a unei roci căptușită cu minerale cristalizate. (< fr. *géode*, cf. lat., gr. *geodes)*

geodéz *s.m.* și *f.* specialist în geodezie. ● tehnician care se ocupă cu măsurătorile geodezice.

geodézic *adj.* referitor la geodezie. (cf. fr. *géodésique)*

geodézică *s.f. (mat.)* curbă care reprezintă cea mai scurtă distanță între două puncte pe o suprafață curbă. (< fr. *géodésique)*

geodezie *s.f.* știință care studiază forma și dimensiunile pămîntului și întocmirea hărților cu ajutorul unor operații geometrice și trigonometrice. (< fr. *géodésie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *daizein* — a împărți)

geofág *adj.* care se hrănește cu pămînt. (cf. fr. *géophage*, gr. *ge* — pămînt, *phagein* — a mînca)

geofízic *adj.* relativ la geofizică, de geofizică. ○ *prospecțiune geofizică* = ansamblu de metode de cercetare a proprietăților fizice ale componenților scoarței pămîntului, în scopul prospectării terenurilor. (cf. fr. *géophysique)*

geofízică *s.f.* știință care studiază fizica globului terestru. (cf. fr. *géophysique)*

geofizician *s.m.* și *f.* specialist în geofizică. (< fr. *géophysicien)*

geofón *s.n. (geol.)* aparat folosit în prospecțiunile geofizice pentru recepționarea undelor sonore. (< fr. *géophone)*

geogénic *adj.* referitor la geogenie. (cf. fr. *géogénique)*

geogenie *s.f.* ramură a geologiei care studiază originea și formarea pămîntului. (cf. fr. *géogénie*, gr. *ge* — pămînt, *genesio* — naștere)

geognóstic *adj.* referitor la geognozie. (cf. fr. *géognostique)*

geognozie *s.f.* știință care studiază compoziția mineralogică a globului pămîntesc. (cf. fr. *géognosie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *gnosis* — cunoaștere)

geográf *s.m.* specialist în geografie. (cf. fr. *géographe*, lat. *geographus)*

geográfic *adj.* de (din) geografie, referitor la geografie. (cf. fr. *géographique)*

geografie *s.f.* știință care studiază și descrie înfățișarea scoarței pămîntului și fenomenele care se produc la suprafața ei. ● *(lingv.) geografie lingvistică* — metodă de cercetare a fenomenelor de limbă prin stabilirea pe bază de anchete pe teren a ariilor lor de răspîndire, care se înseamnă pe hărți speciale. (cf. fr. *géographie*, lat. *geographia* < gr. *ge* — pămînt, *graphein* — a descrie)

geoíd *s.m. (geogr.)* forma suprafeței pămîntului redusă la nivelul oceanelor. (< fr. *géoïde*, cf. gr. *ge)*

geológ *s.m.* specialist în geologie. (cf. fr. *géologue)*

geológic *adj.* de geologie, referitor la geologie. ○ *diviziuni geologice* = diviziuni în care a fost împărțit timpul scurs de la consolidarea scoarței pămîntului pînă astăzi; ere, perioade. ● străvechi. (cf. fr. *géologique)*

geologie *s.f.* știință care se ocupă cu studiul materiei care alcătuiește scoarța pămîntului, precum și cu evoluția acesteia. (< fr. *géologie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *logos* — vorbire)

geométric *adj.* **1.** care formează obiectul geometriei, de geometrie. ● *loc geometric* = figură plană sau în spațiu ale cărei puncte se bucură toate de aceeași proprietate; *progresie geometrică* = progresie matematică în care fiecare număr este egal cu produsul dintre numărul precedent și un număr constant, numit rația progresiei. **2.** *(fig.)* în forma figurilor geometrice; schematic. ● *(în expr.) stil geometric* = stil ornamental bazat pe combinații de figuri geometrice, caracteristic producțiilor artistice ale epocilor orînduirii primitive și începutului artei grecești. ● *(rar)* riguros, sistematic, precis. (cf. fr. *géométrique*, lat. *geometricus)*

geometríe *s.f.* disciplină matematică al cărei obiect îl constituie formele spațiale. (cf. fr. *géométrie*, lat. *geometria* < gr. *ge* — pămînt, *metron* — măsură)

geométru *s.m.* **1.** specialist în geometrie. **2.** topograf. (cf. fr. *géomètre)*

geomorfologie *s.f.* ramură a geografiei fizice, care se ocupă cu forma scoarței pămîntului și cu repartiția uscatului și a apelor. (cf. fr. *géomorphologie)*

geonómic *adj.* privitor la geonomie. (cf. fr. *géonomique)*

geonomie *s.f.* știință care se ocupă cu structura scoarței terestre. (cf. fr. *géonomie*, gr. *ge* — pămînt, *nomos* — lege)

geopolítică *s.f.* teorie pseudoștiințifică fascistă, care afirmă că relațiile social-economice și dezvoltarea statelor sînt determinate exclusiv de factorii geografici. (< germ. *Geopolitik)*

georámă *s.f.* încăpere sferică pe a cărei față interioară se reprezintă în relief forma și accidentele scoarței terestre. (cf. fr. *géorama*, gr. *ge* — pămînt, *orama* — privire)

geosféră *s.f.* sferă care reprezintă globul terestru. (cf. fr. *géosphère)*

geosinclinál *s.n. (geol.)* depresiune a scoarței pămîntului, ocupată de un

braţ de mare al cărui fund este mobil. (< fr. *géosynclinal)*

geotéhnică *s.f.* ştiinţă care studiază comportarea terenurilor sub acţiunea diferitelor încărcări la care pot fi supuse. (cf. fr. *géotechnique)*

geotermál *adj. (despre izvoare)* cu apă caldă. (cf. fr. *géothermal)*

geotermíe *s.f.* parte a geologiei care studiază variaţiile în adîncime ale temperaturii uscatului, mărilor şi oceanelor. (< fr. *géothermie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *therme* — căldură)

geotropísm *s.n. (biol.)* proprietate a unor organe ale plantelor de a creşte într-un anumit sens, sub influenţa gravitaţiei. (< fr. *géotropisme*, cf. gr. *ge* — pămînt, *trepein* — a se îndrepta)

gerá *vb.* I. *tr. (rar)* a administra în contul, în numele altuia. (< fr. *gérer)*

geránt *s.m.* cel care gerează o funcţie, o întreprindere, o societate etc. (cf. fr. *gérant)*

germánic *adj.* referitor la vechii germani, la germanii din anticbitate şi la urmaşii lor. (cf. fr. *germanique*, lat. *germanicus)*

germanísm *s.n. (lingv.)* cuvînt, expresie luată din limba germană; fel de exprimare propriu limbii germane. (cf. fr. *germanisme)*

germaníst *s.m.* specialist în filologie germanică. (cf. fr. *germaniste*, germ. *Germanist)*

germanístică *s.f.* ştiinţă care studiază limbile şi literaturile germanice; filologie germanică. (< germ. *Germanistik)*

germániu *s.n. (chim.)* element foarte puţin răspîndit în natură, cu proprietăţi atît de metal cît şi de metaloid. (< fr. *germanium*, cf. germ. *Germanium)*

gérmen *s.m.* **1.** *(biol.)* corpuscul sau sămînţă, care, puse în condiţii favorabile, se dezvoltă şi dau naştere unei plante sau unui animal. **2.** *(fig.)* cauză, element care dă naştere la ceva. (< lat. *germen*, cf. fr. *germe)*

germicíd *s.m. (agr.)* substanţă care distruge agenţii bolilor plantelor sau ale animalelor. (< fr. *germicide*, cf. lat. *germen* — germen, *caedere* — a omorî)

germiná *vb.* I. *intr. (biol.)* a încolţi, a începe să se dezvolte. ● *(despre o materie organică sau un organ)* a trece de la viaţa latentă sau embrionară la viaţa activă. (< lat., it. *germinare)*

germinatív *adj. (biol.)* de germinaţie; care poate germina. (cf. it. *germinativo*, fr. *germinatif)*

germinatór *s.n. (agr.)* **1.** instrument pentru determinarea procentului de germinaţie a seminţelor. **2.** aparat folosit pentru germinarea seminţelor. // *adj. (biol.)* care are puterea de a germina sau de a determina germinarea. (cf. it. *germinatore*, fr. *germinateur)*

germinaţíe *s.f. (bot.)* dezvoltare a embrionului, care dă naştere unei noi plante; încolţire. (cf. fr. *germination*, lat. *germinatio)*

gerontologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu aspectele sociale, biologice şi medicale ale îmbătrînirii. (< fr. *gérontologie)*

gerundív *s.n. (gram.: în latină)* formă verbală substantivată care arată că acţiunea exprimată de verb trebuie să se săvîrşească. ● una dintre formele participiului prezent în limba franceză. (< lat. *gerundivus*. cf. fr. *gérondif)*

gerundivál *adj. (gram.)* construit cu gerundivul, care conţine un gerundiv. (< *gerundiv)*

gerunziál *adj. (gram.)* construit cu gerunziul, care are un gerunziu. (< *gerunziu)*

gerúnziu *s.n. (gram.)* formă verbală care arată o acţiune fără referire la o persoană sau la un moment; participiu prezent. (< lat. *gerundium*, cf. it. *gerundio)*

gest *s.n.* **1.** mişcare exterioară a corpului prin care se exprimă o idee, un sentiment etc. sau se dă mai multă expresivitate vorbelor. **2.** *(fig.)* purtare, faptă (care are o anumită semnificaţie). (<fr. *geste*, it. *gesto*, cf. lat. *gestus)*

gestáţie *s.f.* perioadă cuprinsă între momentul fecundării ovulului şi naşterea fătului; sarcină. (cf. fr. *gestation*, lat. *gestatio)*

gesticulá *vb.* I. *intr.* a face gesturi (în special cu mîinile). (< fr. *gesticuler*, cf. lat. *gesticulari)*

gesticuláţie *s.f.* gesticulare. (cf. fr. *gesticulation*, lat. *gesticulatio)*

gestionár *adj.* de gestiune, al gestiunii. // *s.m.* şi *f.* cel care deţine gestiunea unei întreprinderi etc. (cf. fr. *gestionnaire)*

gestiúne *s.f. (fin.)* administrare a unei întreprinderi, a unei instituţii etc. ● totalitatea operaţiilor contabile pe o anumită perioadă. (cf. fr. *gestion*, lat. *gestio)*

ghéişă *s.f.* dansatoare-cîntăreaţă japoneză. (< fr. *geisha)*

ghéizer *s.n. (geol.)* izvor de apă fierbinte, de origine vulcanică, care izbucneşte periodic. (< fr. *geyser*, cf. engl. *Geyser)*

ghepárd *s.m. (zool.)* animal felin din Asia şi din Africa, cu picioarele înalte şi cu pielea tigrată. (< fr. *guépard)*

gherétă *s.f.* **1.** adăpost mic (construit de obicei din lemn) al unei santinele sau al unui paznic. **2.** chioşc de alimente, de ziare etc. (< fr. *guérite)*

gheridón *s.n.* măsuţă rotundă cu unul sau trei picioare. (< fr. *guéridon)*

gheşéft *s.n. (peior.)* afacere (necurată, necinstită) (< germ. *Geschäft)*

ghetóu *s.n.* cartier unde erau siliţi să locuiască evreii în evul mediu şi, recent, în ţările vremelnic ocupate de fasciştii germani. (< it. *ghetto)*

ghétre *s.f. pl.* învelitori de postav care se poartă peste ghete sau peste pantofi de către bărbaţi. (< fr. *guêtre)*

ghid[1] *s.m.* călăuză (într-o regiune, într-un oraș necunoscut, într-un muzeu etc.). (< fr. *guide)*

ghid[2] *s.n.* carte care conține informații cu privire la anumite muzee sau locuri demne de vizitat. (< fr. *guide)*

ghidá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) călăuzi; a (se) îndruma, a (se) orienta. (< fr. *guider)*

ghidáj *s.n. (tehn.)* dispozitiv mecanic care obligă o piesă mobilă să se deplaseze după o anumită direcție. (< fr. *guidage)*

ghidáre *s.f.* acțiunea de a (se) ghida. (< *ghida)*

ghidón *s.n.* piesă cu mînere fixată pe furca unei biciclete, a unei motociclete etc. cu care se poate orienta roata din față pentru menținerea sau schimbarea direcției. (< fr. *guidon)*

ghilimélе *s.f. pl.* semnele „ " sau « » întrebuințate pentru a scoate în evidență citate, titluri etc.; semnele citării. (< fr. *guillemets)*

ghiloșá *vb.* I. *tr.* a orna, prin gravare, suprafața unui obiect de sticlă sau de metal. (< fr. *guillocher)*

ghilotiná *vb.* I. *tr.* a executa cu ghilotina. (< fr. *guillotiner)*

ghilotínă *s.f.* aparat de execuție prin decapitare, constînd dintr-un cuțit care alunecă pe două ghidaje și care cade de la înălțime peste gîtul celui condamnat. (< fr. *guillotine*, cf. *Guillotin*, n.p.)

ghinión *s.n.* nenoroc, neșansă. (< fr. *guignon)*

ghinionist *s.m.* și *f. adj.* (persoană) care are ghinion. (< *ghinion)*

ghips *s.n.* **1.** *(min.)* sulfat hidratat de calciu natural, întrebuințat la fabricarea ipsosului, în industria porțelanului și în medicină. **2.** *(la pl.)* ornamentații arhitectonice; *(p. ext.)* obiecte făcute din acest material. (< germ. *Gips*, cf. fr. *gypse)*

ghirlándă *s.f.* ornament de frunze sau de flori împletite în formă de lanț sau de cunună. (< fr. *guirlande*, cf. it. *ghirlanda)*

ghișéu *s.n.* ferestruică, deschizătură amenajată într-o ușă, într-un perete etc. prin care se poate comunica sau transmite ceva. (< fr. *guichet)*

ghiu *s.n. (mar.)* suport de lemn fixat aproape de baza catargului, pe care se leagă marginea de jos a velei. (< fr. *gui)*

gibón *s.m. (zool.)* maimuță antropoidă cu brațele foarte lungi și fără coadă, care trăiește prin pădurile indo-malaieze. (< fr. *gibbon*, cf. it. *gibbone)*

gig *s.n. (mar.)* ambarcație de sport, lungă și ascuțită la pupă și la proră, cu scăunașe mobile pentru vîslași. (< engl. *gig)*

gigánt *s.m. (mit.)* nume dat unor ființe fabuloase, de statură uriașă, care s-au răsculat împotriva lui Zeus. ● uriaș. ● construcție, clădire de mari dimensiuni. ● *(fig.)* om de geniu; om vestit prin vitejia sa, viteaz. (< lat. *gigas*, cf. it. *gigante*, germ. *Gigant*, gr. *gigas)*

gigántic *adj.* de proporții uriașe, uriaș; enorm, colosal. (cf. germ. *gigantisch)*

gigantísm *s.n. (med.)* boală care constă în creșterea exagerată a întregului corp. (cf. fr. *gigantisme)*

gigă *s.f.* **1.** dans vioi și vesel, de origine engleză; melodia acestui dans, care se prezintă adesea ca un fragment dintr-o compoziție clasică. **2.** vechi instrument cu coarde, asemănător viorii. (< fr. *gigue*, it. *giga)*

gimnást *s.m.* sportiv specializat în gimnastică. (< rus. *gimnast)*

gimnástic *adj.* de gimnastică, privitor la gimnastică. (cf. fr. *gymnastique)*

gimnástică *s.f.* totalitatea exercițiilor fizice care dezvoltă armonios și întăresc corpul omului; arta de a executa aceste exerciții. ● *(fig.; în expr.) gimnastica minții* = totalitatea exercițiilor care dezvoltă facultățile intelectuale. (cf. fr. *gymnastique*, germ. *Gymnastik* < gr. *gymnastike* — arta de a face exerciții gol)

gimnaziál *adj.* referitor la gimnaziu; de gimnaziu, al gimnaziului. (< *gimnaziu)*

gimnáziu *s.n.* **1.** *(la vechii greci)* loc public pentru exerciții atletice. **2.** *(în vechea organizare a învățămîntului)* școală secundară cu patru clase, alcătuind cursul inferior al liceului. (cf. fr. *gymnase*, germ. *Gymnasium* < gr. *gymnasion* < *gymnos*, dezbrăcat)

gimnospérmă *s.f. (la pl.)* diviziune a regnului vegetal, făcînd parte din clasa fanerogamelor și cuprinzînd plante ale căror semințe se dezvoltă pe o carpelă deschisă; *(la sg.)* plantă din această grupă. (< fr. *gymnospermes*, cf. gr. *gymnos* — descoperit, *sperma* — sămînță)

gimnót *s.m.* pește asemănător țiparului, care produce puternice descărcări electrice; trăiește în fluviile și bălțile din America de Nord. (< fr. *gimnote)*

gin *s.n.* băutură alcoolică făcută din must de cereale fermentat și distilat, căruia i s-au adăugat boabe de ienupăr. (< engl. *gin*, cf. fr. *gin)*

ginecéu *s.n.* **1.** apartament rezervat femeilor în casele grecești din antichitate. ● loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine. **2.** totalitatea organelor femeiești de reproducere ale unei flori; pistil. (< fr. *gynécée*, cf. gr. *gyné* — femeie, *oikos* — casă)

ginecológ *s.m.* medic specialist în ginecologie. (cf. fr. *gynécologue)*

ginecológic *adj.* privitor la ginecologie. (cf. fr. *gynécologique)*

ginecologíe *s.f.* disciplină medicală care studiază bolile organelor genitale ale femeii. (< fr. *gynécologie*, cf. gr. *gyné* — femeie, *logos* — vorbire)

gingivál *adj.* referitor la gingie; de gingie, al gingiei. (< cf. fr. *gingival)*

gingivítă s. . *(med.)* inflamație a gingiilor. (< fr. *gingivite)*

gintă *s.f.* **1.** *(ist.)* grup de descendenți ai unui strămoș comun, care constituie unitatea de producție fundamentală a comunei primitive. **2.** neam, rasă; *(p. ext.)* popor. ○ *(înv.) dreptul gintilor* = dreptul internațional. (< lat. *gens)*

giórno *adv. (în expr.) a giorno* = ca ziua. ○ *luminat a giorno* = luminat cu lămpi multe. (< it. *giorno)*

gir *s.n. (com.)* semnătură pe dosul unei cambii, prin care semnatarul garantează achitarea ei sau prin care proprietarul cambiei o transmite altcuiva. (< it. *giro)*

gira *vb.* I. *tr. (com.)* a garanta printr-un gir o cambie. (< it. *girare)*

girátă *s.f.* **1.** mamifer patruped erbivor, cu gîtul foarte lung, care trăiește în savanele Africii. **2.** suport de microfon care permite diferite deplasări ale acestuia. (< fr. *girafe)*

girandólă *s.f.* candelabru. (< fr. *girandole)*

giránt *s.m.* cel care girează o cambie. (cf. it. *girante*, germ. *Girant)*

giratóriu *adj. (despre o mișcare* etc.) de rotație, circular. ○ *(expr.) sens giratoriu* v. s e n s. (cf. fr. *giratoire)*

girație *s.f. (tehn.)* mișcare de rotație, mișcare circulară. (< fr. *giration)*

giravión *s.n. (av.)* nume generic pentru avioanele cu aripile giratorii; elicopter autogir. (< fr. *giravion)*

girobusólă *s.f. (av.)* instrument folosit la pilotajul automat al navelor, care indică nordul geografic. (după fr. *gyrocompas)*

girodirecționál *s.n. (av.)* instrument de bord care indică direcția, în grade, a avionului.

giromancie *s.f.* pretinsă previziune făcută de cineva care se învirtește într-un cerc pînă amețește și cade pe una din literele scrise în jurul cercului. (< fr. *gyromancie*, cf. gr. *gyros* — cerc, *manteia* — ghicire)

girométru *s.n. (av.)* instrument bazat pe principiul giroscopului, care determină viteza de rotație a avionului. (< fr. *gyromètre)*

giroscóp *s.n. (tehn.)* aparat constituit dintr-o roată care se poate întoarce rapid în jurul axei sale, astfel încît planul ei de rotație rămîne fix în spațiu. (cf. fr. *gyroscope*, gr. *gyros* — cerc, *skopein* — a privi)

giroscópic *adi. (tehn.)* privitor la giroscop; de giroscop. ○ *(mar.) compas giroscopic* = busolă instalată pe bordul navelor, care indică nordul geografic indiferent de înclinarea navei. (cf. fr. *gyroscopique)*

giruétă *s.f.* dispozitiv pentru indicarea direcției și sensului vîntului. (< fr. *girouette)*

gisként *s.n.* **1.** *(av.)* unghiul format de axa unui avion cu direcția către un post de emisie terestru. **2.** *(geol.)* dispoziția straturilor minerale în scoarța pămîntului. ● strat de minerale. (<fr. *gisement)*

gitănă *s.f. (rar)* țigancă (din Spania). (< sp. *gitana)*

glaciál *adj. (liv.)* de gheață, ca gheața. (< fr. *glacial)*

glaciár *adj. (geol.; în expr.) perioadă glaciară* = perioadă a erei cuaternare, în care mari regiuni de pămînt erau acoperite cu ghețari. (cf. fr. *glaciaire)*

glaciáție *s.f. (geol.)* perioadă glaciară. (cf. fr. *glaciation)*

glaciologie *s.f.* disciplină care studiază ghețarii. (< fr. *glaciologie)*

glácis *s.n.* teren neted, în pantă ușoară. (< fr. *glacis)*

gladiátor *s.m. (ist.)* luptător (sclav) care lupta în arenele Romei antice cu alți luptători sau cu fiare sălbatice. (< lat. *gladiator*, cf. fr. *gladiateur)*

gladiólă *s.f. (bot.)* plantă erbacee ornamentală, înaltă, cu frunze lungi, în formă de sabie și cu flori mari, diferit colorate. (< germ. *Gladiole*, cf. lat. *gladiolus* — spadă scurtă)

glándă *s.f. (anat.)* organ de origine epitelială care produce o anumită secreție pe care o varsă direct în organism. (< fr. *glande)*

glandulár *adj.* referitor la glande, care are forma sau structura unei glande. (cf. fr. *glandulaire)*

glandúlă *s.f. (anat.)* glandă mică. (<fr. *glandule*, cf. lat. *glandula)*

glandulós *adj.* în forma sau de natura glandelor; cu glandule, ca o glandulă. (cf. fr. *glanduleux)*

glasá *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi cu glazură o prăjitură, un fruct etc. **2.** a apreta (un obiect de piele). (< fr. *glacer)*

glasát *adj.* **1.** *(despre prăjituri sau fructe)* acoperit cu glazură. **2.** *(despre obiecte de piele)* lustruit, apretat. (< *glasa)*

glasbetón *s.n. (constr.)* geam solid format din tuburi de sticlă închegate cu beton. (< germ. *Glasbeton)*

gláspapir *s.n.* hîrtie pe care a fost aplicat un strat de sticlă pisată și care este întrebuințată la șlefuitul lemnului, al metalelor etc. (< germ. *Glaspapier)*

glásvand *s.n. (constr.)* perete interior sau ușă mare de lemn, cu panouri de sticlă. (< germ. *Glaswand)*

glaucóm *s.n. (med.)* boală a ochilor caracterizată prin creșterea presiunii intraoculare. (< fr. *glaucome)*

glazúră *s.f.* **1.** strat de ciocolată, de șerbet etc. care se întinde deasupra unui tort, a bomboanelor etc. **2.** *(tehn.)* email, smalț de ceramică sau de faianță fină. (< germ. *Glasur)*

glet *s.n. (constr.)* strat de var amestecat cu ipsos, care se întinde pe o tencuială pentru a obține o suprafață netedă. (< germ. *Glätte)*

glicerínă *s.f. (chim.)* lichid siropos, incolor, care se extrage din grăsimi prin saponificare. (< fr. *glycérine)*

glicínă *s.f. (bot.)* plantă decorativă agățătoare, cu flori albastre și parfumate. (< fr. *glycine)*

glicogén *s.n. (chim.)* substanță organică având compoziția amidonului, care se găsește în ficat. (< fr. *glycogène)*

glicól *s.n. (chim.)* lichid incolor, vîscos, cu gust dulceag, folosit în radiatoarele motoarelor cu benzină pentru evitarea înghețului. (< fr. *glycol)*

glicónic *adj. (metr.; despre versuri)* compus dintr-un dactil, un troheu și o altă silabă. (< fr. *glyconique)*

gliptic *adj.* referitor la gliptică. (cf. fr. *glyptique)*

gliptică *s.f.* arta de a grava pe o piatră prețioasă sau semiprețioasă. (< fr. *glyptique*, cf. gr. *glyptos* — gravat)

gliptografie *s.f.* știința care se ocupă cu studiul pietrelor antice gravate. (cf. fr. *glyptographie*, gr. *glyptos* — gravat, *graphein* — a descrie)

gliptotécă *s.f.* colecție de pietre gravate (prețioase sau semiprețioase), *(p. ext.)* muzeu unde se țin astfel de colecții. (cf. fr. *glyptothèque*, germ. *Glyptothek* < gr. *glyptos* — gravat, *theke* — cutie)

glisá *vb.* I. *intr. (tehn.; despre piese)* a aluneca în lungul altei piese. ● a aluneca lin (mai ales pe suprafața apei). (< fr. *glisser)*

glisádă *s.f. (av.)* zbor alunecat în linie dreaptă al avionului, în lungul aripii înclinate. (< fr. *glissade)*

glisánt *adj. (tehn.)* care alunecă (cu ajutorul unui dispozitiv). (cf. fr. *glissant)*

glisiéră *s.f. (tehn.)* piesă metalică sau de lemn în formă de patină, de-a lungul căreia alunecă o piesă mobilă. (< fr. *glissière)*

glob *s.n.* **1.** corp sferic, corp în formă de sferă. ○ *(anat.) glob ocular* = parte a ochiului care se găsește în orbită. ● corp sferic, de sticlă sau de porțelan, care protejează o lampă sau un bec. **2.** corp ceresc de formă rotundă: pămîntul. (< lat. *globus*, cf. fr. *globe*, it. *globo)*

global *adj.* în întregime; total. ○ *venit global* = venit total, din care nu se scad cheltuielile de producție. (< fr. *global)*

globínă *s.f. (biol.)* substanță organică, care, împreună cu hemul, formează hemoglobina

globulár *adj.* **1.** ca un glob; sferic. ○ *fontă globulară* = fontă cu structură granuloasă. **2.** *(med.)* referitor la globulele sîngelui. (cf. fr. *globulaire)*

globulă *s.f.* corp sferic foarte mic. ● *(anat.)* nume dat celulelor care intră în compoziția sîngelui. (< fr. *globule*, cf. lat. *globulus)*

globulínă *s.f. (biol.)* materie proteică foarte răspîndită în organismele animale și în unele vegetale. (< fr. *globuline)*

globulós *adj. (rar)* în formă de globule; format din globule. (cf. fr. *globuleux)*

glomerulár *adj.* cu glomerule, alcătuit din glomerule (**1**). (< *glomerulă)*

glomerúlă *s.f.* **1.** *(agr.)* bulgăr mic de pămînt de diferite forme și mărimi. **2.** *(anat.)* ghem format dintr-un vas de sînge sau dintr-un țesut limfoid. (< fr. *glomérule)*

glórie *s.f.* strălucire, renume obținut prin virtuți excepționale; onoare, slavă. ● om deosebit de valoros. (< lat. *gloria*, cf. it. *gloria)*

glorificá *vb.* I. *tr.* a onora, a preamări, a slăvi. (< lat., it. *glorificare*, cf. fr. *glorifier)*

gloriólă *s.f.* glorie deșartă. (< fr. *gloriole)*

gloriós *adj.* încărcat de glorie; slăvit. (cf. lat. *gloriosus*, fr. *glorieux)*

glosá *vb.* I. *tr. (rar)* a face glose referitoare la un cuvînt, la o formă dintr-un text; a adnota (un text). (< fr. *gloser)*

glosár *s.n.* listă de cuvinte regionale ori învechite, însoțite de explicații. (< fr. *glossaire*, cf. lat. *glossarium)*

glosatór *s.m.* autorul gloselor unui text vechi. (cf. fr. *glossateur)*

glósă *s.f.* **1.** explicație a unui text obscur sau a unui cuvînt care nu se înțelege. ● comentariu, notă la un text. **2.** formă fixă de poezie ale cărei versuri din prima strofă sînt comentate pe rînd în cîte o strofă. (< fr. *glose*, cf. germ. *Glosse*, lat., gr. *glossa)*

glosítă *s.f. (med.)* inflamație a limbii. (< fr. *glossite)*

glosologíe *s.f. (med.)* studiu asupra afecțiunilor limbii. (< fr. *glossologie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *logos* — vorbire)

glotál *adj. (anat.)* al glotei. (< *glotă)*

glótă *s.f. (anat.)* deschizătură a laringelui care lasă să iasă aerul din plămîni și servește la emisiunea sunetelor vorbite. (< fr. *glotte*, cf. gr. *glotte)*

glucíniu *s.n. (chim.)* beriliu. (< fr. *glucinium)*

glucometríe *s.f.* ansamblul metodelor de dozare a glucozei în mustul strugurilor sau în derivatele lui. (cf. fr. *glucométrie)*

glucométru *s.n. (fiz.)* areometru pentru determinarea cantității de zahăr dintr-un lichid. (cf. fr. *glucomètre)*

glucónic *adj. (despre acizi)* care se formează prin oxidarea glucozei cu brom. (< fr. *gluconique)*

glucóză *s.f. (chim.)* substanță organică dulce, albă și cristalizabilă care se găsește în struguri, în amidonul din cartofi etc.; zahăr de struguri. (< fr. *glucose)*

glúmă *s.f. (bot.)* fiecare dintre cele două bractee (ca niște frunzișoare închircite) care acoperă floarea gramineelor. (< fr. *glume*, it., lat. *gluma)*

glutén *s.n. (chim.)* amestec de proteine obținut din făina cerealelor după îndepărtarea amidonului. (< fr. *gluten)*

glutón *s.m. (zool.)* animal carnivor cu blana brună-deschisă, care trăiește în ținuturile polare nordice. (< fr. *glouton)*

gnáis *s.n. (petr.)* rocă metamorfică cu structură șistoasă, formată din feldspat,

cuarț și mică. (< germ. *Gheis*, cf. fr. *gneiss*)

gnom *s.m. (mit.)* spirit despre care se credea că locuiește în sînul pămîntului, păzind comorile îngropate în el. (< fr. *gnome*, cf. it. *gnomo*, germ. *Gnom*, n.p.)

gnómic *adj.* care conține sentințe și reflecții morale. ● *(gram.) prezent gnomic* = prezent care exprimă o acțiune care se îndeplinește indiferent de timp. (cf. fr. *gnomique*)

gnomón *s.n. (astr.)* instrument folosit în antichitate pentru determinarea meridianului locului și pentru stabilirea orei. (< fr., gr. *gnomon*)

gnomónică *s.f. (astr.)* tehnica de a construi cadrane solare. (cf. fr. *gnomonique*)

gnoseológic *adj.* referitor la gnoseologie. (< *gnoseologie*)

gnoseologie *s.f. (fil.)* teorie filozofică cu privire la capacitatea omului de a cunoaște realitatea, de a ajunge la adevăr, precum și la formele în care se desfășoară procesul cunoașterii; teoria cunoașterii. (< germ. *Gnoseologie*, cf. gr. *gnosis* — știință, *logos* — vorbire)

gnóstic *adj., s.m.* și *f.* (adept) al gnosticismului. (cf. fr. *gnostique*)

gnosticism *s.n. (fil.)* curent filozofic-religios care reprezintă un amestec de dogme creștine, de filozofie idealistă greacă și de concepții religioase orientale și care susține că toți oamenii au apărut ca o emanație a divinității. (cf. fr. *gnosticisme*, gr. *gnosis* — cunoaștere)

gnu *s.m. (zool.)* gen de antilopă de culoare brună-cenușie, din Africa, cu coarnele scurte și aduse înapoi. (< fr. *gnou*)

goblén *s.n.* covor sau țesătură artistică reprezentînd o imagine plastică. (< fr. *gobelin*)

godétă *s.f. (pict.)* vas mic pentru prepararea culorilor. (< fr. *godet*)

godéu *s.n.* **I. 1.** *(tehn.)* cupă de elevator. **2.** *(pict.)* vas mic pentru amestecarea culorilor de apă. **II.** falд la o rochie, la o draperie etc. (< fr. *godet*)

godín *s.n.* sobă de fier de obicei cilindrică, folosită la încălzit. (< fr. *Godin*, n.p.)

goeländ *s.m. (zool.)* pescăruș. (< fr. *goéland*)

goelétă *s.f. (mar.)* corabie cu două catarge, de mic tonaj. (< fr. *goélette*)

gofrá *vb.* I. *tr.* a face cute, ondulații paralele pe o țesătură, pe o tablă etc. ● *(text.)* a face un desen în relief (pe o țesătură). (<fr. *gaufrer*)

gofráj *s.n.* ondulații, cute paralele obținute prin gofrare. ● *(text.)* desene imprimate pe unele țesături. (< fr. *gaufrage*)

gol *s.n.* punct cîștigat, la unele sporturi, prin introducerea mingii în poarta adversă. (< engl. *goal*)

golf[1] *s.n.* joc sportiv care constă în introducerea unei mingi mici într-o serie de gropițe succesive, cu ajutorul unui baston special. ○ *pantaloni golf* = pantaloni de sport care se leagă deasupra gleznei. ● *(în expr.) golf de cuvinte* = joc de cuvinte care constă în a ajunge de la un cuvînt la altul, trecînd printr-o serie de alte cuvinte, fiecare reprezentînd metagrama celui dinainte. (< engl., fr. *golf*)

golf[2] *s.n. (geogr.)* parte a mării care înaintează în uscat. (< fr. *golfe*, it. *golfo*)

gomáj *s.n. (tehn.)* depunere a reziduurilor de combustie în spațiile dintre segment și șanț la un piston. (< fr. *gommage*)

gomenól *s.n. (chim.)* lichid uleios, incolor sau de culoare gălbuie, de origine vegetală, întrebuințat în medicină. (< fr. *goménol*, cf. *Gomen*, n.p.)

gondólă *s.f.* **1.** *(mar.)* barcă lungă încovoiată la proră, care se manevrează cu o singură vîslă, stînd în picioare. **2.** *(av.; în expr.) gondolă de motor* = locașul în care se plasează motorul avionului atunci cînd nu se găsește în fuzelaj; *gondolă de dirijabil* = nacelă. (<it. *gondola*)

gondolétă *s.f. (rar)* gondolă mică. (cf. it. *gondoletta*)

gondolíer *s.m.* conducător al unei gondole. (cf. it. *gondoliere*)

gonfaloníer *s.m. (rar)* magistrat municipal al unor republici italiene din evul mediu, mai ales la Siena și la Florența. (cf. it. *gonfaloniere*, fr. *gonfalonier*)

gonflánt *s.n. (ind.)* substanță care are proprietatea de a fi absorbită de cauciuc. (< fr. *gonflant*)

gong *s.n.* disc de metal îndoit la margini, care se ține atîrnat și, prin lovire cu un ciocan, produce un sunet caracteristic, ca de clopot. ● sunet de gong. (< fr. *gong*, cf. germ. *Gong*)

gongorism *s.n. (lit.)* abuz de imagini și întorsături de fraze pompoase (ca în stilul scriitorului spaniol Gongora). (< fr. *gongorisme*)

gonídii *s.f. pl. (bot.)* **1.** alge care trăiesc în simbioză cu ciuperci formînd împreună licheni. **2.** spori ai unor bacterii. (< fr. *gonidie*)

goniométric *adj.* referitor la goniometrie. (cf. fr. *goniométrique*)

goniometrie *s.f.* ramură a geometriei care studiază relațiile dintre unghiurile formate de drepte și determină valoarea lor. ● tehnica măsurării unghiurilor pe teren. (< fr. *goniométrie*, cf. gr. *gonia* — unghi, *metron* — măsură)

goniométru *s.n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor; *(spec.)* instrument pentru măsurarea unghiurilor formate între diferite direcții de vizare, folosit în navigație, în topografie etc. (< fr. *goniomètre*, cf. gr. *gonia* — unghi, *metron* — măsură)

gonocóc *s.m. (med.)* microbul blenoragiei. (< fr. *gonocoque*)

gonorée *s.f. (med.)* blenoragie. (< fr. *gonorrhée*)

gordián *adj. m. (ist.; în expr.) nod gordian* = nod din Gordios pe care nu l-a putut desface nimeni și pe care Alexandru cel Mare l-a tăiat cu sabia; *(fig.)* conjunctură, situație complicată, greu de rezolvat; *a tăia nodul gordian* = a rezolva energic, brutal, cu repeziciune o dificultate. (cf. fr. *gordien*, it. *gordiano)*

gorgónă *s.f. (mit.)* monstru imaginat ca o femeie cu părul format din șerpi împletiți. ● *(arhit.)* motiv decorativ care reprezintă capul unui astfel de monstru. (cf. fr. *gorgone*, it. *gorgone*, lat. *Gorgona)*

gorílă *s.f. (zool.)* cea mai mare și mai puternică maimuță antropoidă, care trăiește în pădurile tropicale ale Africii. (< fr., it. *gorille*. cf. germ. *Gorilla)*

gótic *adj.* propriu goților, al goților. ○ *scriere gotică* = scriere cu caractere colțuroase apărută în evul mediu în Apus; *stil gotic* = stil arhitectonic caracterizat prin bolți ogivale, prin predominarea formelor arhitectonice drepte, înalte și prin numărul mare de sculpturi în piatră. ● *(despre construcții)* în stil gotic. (cf. fr. *gothique*, it. *gotico*, germ. *Gotik, gotisch)*

gráben *s.n. (geol.)* compartiment al scoarței terestre scufundat, mărginit de falii. (< germ. *Graben)*

grad *s.n.* **I. 1.** *(fiz.)* unitate de măsură a anumitor mărimi variabile (temperatură, presiune etc.). **2.** unitate de măsură a unghiurilor, reprezentînd a 360-a parte dintr-un cerc. ○ *grad centesimal* = grad care reprezintă a suta parte dintr-un unghi drept. **3.** *(mat.)* exponentul cel mai mare al necunoscutei unei ecuații sau maximul sumei exponenților necunoscutelor. **II.** treaptă, nivel; fiecare dintre treptele unei ierarhii. ● loc ocupat de cineva în ierarhia instituției căreia aparține. ● *(gram.) grad de comparație* = formă pe care o ia adjectivul sau adverbul pentru a arăta gradul în care un obiect prezintă o însușire, în raport cu alt obiect sau cu el însuși (în alte împrejurări). (< lat. *gradus*, cf. fr. *grade*, it. *grado*, germ. *Grad)*

gradá *vb.* I. *tr.* **1.** a marca scara unui instrument, a împărți în grade. ● *(mil.)* a acorda (cuiva) un grad. **2.** a mări sau a micșora treptat; a nuanța. (cf. fr. *graduer*, germ. *gradieren)*

gradáție *s.f.* **1.** creștere treptată pe grade. ● totalitatea diviziunilor de pe o scară gradată. **2.** *(lit.)* figură de stil care constă în trecerea treptată de la o idee la alta. **3.** trecere ușoară de la un ton la altul, de la o nuanță la alta etc. (cf. fr. *gradation*, lat. *gradatio)*

grádel *s.n. (text.)* țesătură de bumbac, cu dungi în diagonală, întrebuințată pentru rufărie bărbătească. (< germ. *Gradel)*

gráden *s.n. (constr.)* **1.** treaptă înaltă de la baza unei clădiri. **2.** fiecare treaptă, cu scaune sau cu bănci, dintr-un amfiteatru, dintr-un stadion etc. (< fr. *gradin)*

gradiént *s.n. (met.)* gradație de presiune barometrică, care se stabilește între centrul și marginile unui ciclon. (< fr. *gradient)*

gradiér *s.n. (tehn.)* turn folosit la răcirea apei care a fost întrebuințată într-o instalație.

graf *s.m.* conte german. (< germ. *Graf)*

gráfic *adj.* **1.** privitor la metoda, la felul de a reprezenta (ceva) prin linii sau figuri. **2.** referitor la modul cum se realizează tipografic o publicație. ○ *arte grafice* = tehnica reproducerii și a multiplicării sub formă de imprimate sau de cărți a originalelor scrise sau desenate. // *s.n.* reprezentare prin desen a raportului dintre două sau mai multe mărimi variabile; diagramă. (cf. fr. *graphique*, lat. *graphicus)*

gráfică *s.f.* arta scrisului, a desenului fără culori și a desenului tehnic. (cf. fr. *graphique*, germ. *Graphik)*

graficián *s.m.* cel care practică artele grafice. (< *grafic)*

grafie *s.f.* scriere (a cuvintelor). ● mod de a scrie un cuvînt, un text; scris. (cf. fr. *graphie*, gr. *graphe* — arta de a scrie)

grafít *s.n. (min.)* carbon natural (în stare aproape pură) de culoare cenușie-închisă, cu luciu metalic, folosit la fabricarea minelor de creion, a creuzetelor refractare etc. (< fr. *graphite)*

grafitizá *vb.* I. *tr. (metal.)* a trata fonta prin coacere de lungă durată, pentru a realiza precipitarea carbonului în stare de grafit.

grafofón *s.n.* fonograf care reproduce de pe un cilindru muzică, vocea omenească etc. (< fr. *graphophone*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *phone* — voce)

grafológ *s.m.* și *f.* specialist în grafologie. (cf. fr. *graphologue)*

grafológic *adj.* privitor la grafologie. (< fr. *graphologique)*

grafologie *s.f.* studiul raporturilor care există între scrisul unei persoane și caracterul ei. ○ *grafologie patologică* = știință care se ocupă cu studierea deformării scrisului după o boală mintală. ● studiu asupra caracterului scrisului cuiva în scopul recunoașterii autenticității unor documente, înscrisuri etc. (< fr. *graphologie*, cf. gr. *grapho* — scriu, *logos* — vorbire)

grafométru *s.n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor în ridicările topografice. (< fr. *graphomètre*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *metron* — măsură)

grahám *s.n. (în expr.) pîine de graham* = pîine dietetică, nesărată, făcută din făină integrală. (< germ. *Graham)*

gráifer *s.n. (tehn.)* excavator folosit pentru capacități mari. (< germ. *Greifer)*

gram *s.n.* unitate de măsură reprezentînd a mia parte dintr-un kilogram. (< fr. *gramme*, cf. germ. *Gramm*, gr. *gramma)*

gramáj *s.n.* greutate exprimată în grame, pe care trebuie să o aibă o parte dintr-un material. (< *gram*)

gramaticál *adj.* de gramatică, care se referă la gramatică. (cf. lat. *grammaticalis*, fr. *grammatical*)

gramátică *s.f.* totalitatea regulilor privitoare la modificarea cuvintelor și la îmbinarea lor în propoziții și fraze; ramură a lingvisticii care studiază aceste reguli. **2.** manual, tratat, carte de gramatică. (< lat. *grammatica*, cf. it. *grammatica*, germ. *Grammatik*)

graminée *s.f.* *(bot.; la pl.)* familie de plante monocotiledonate cu inflorescența în formă de spic și cu tulpina păioasă; *(la sg.)* plantă din această familie. (< fr. *graminee*)

gramofón *s.n.* fonograf care reproduce sunetele după discuri. (< fr. *gramophone*)

granát *s.n.* mineral aflat în rocile eruptive și în unele roci sedimentare sau metamorfice, folosit ca piatră de șlefuit sau ca piatră prețioasă. (< germ. *Granat*)

gránde *s.m.* *(rar)* nobil spaniol. (< sp. *grande*)

grandée *s.f.* *(mar.)* parîmă cusută pe marginea unei pînze ca întăritură și pentru a-i micșora lungirea.

grandilocvént *adj.* emfatic, pompos, umflat, bombastic. (cf. fr. *grandiloquent*, it. *grandiloquente*)

grandilocvénță *s.f.* întrebuințare afectată de cuvinte sau de fraze; stil bombastic. (cf. fr. *grandiloquence*, it. *grandiloquenza*)

grandiós *adj.* măreț, impunător, maiestuos. (cf. it. *grandioso*, fr. *grandiose*)

grandoáre *s.f.* măreție. (cf. fr. *grandeur*, it. *grandore*)

grandomán *s.m.* și *f.* cel care suferă de grandomanie; îngîmfat, înfumurat.

grandomanío *s.f.* mania de a se crede foarte important, de a acorda o importanță deosebită propriei personalități; *(p. ext.)* înfumurare, îngîmfare. (cf. fr. *grand*, gr. *mania*)

gránic *s.n.* *(tehn.)* aparat folosit pentru deplasarea unor greutăți pe verticală; troliu. (< germ. *Granich*)

granít *s.n.* *(petr.)* rocă eruptivă, foarte dură, formată din șisturi cristaline de feldspat, cuarț, mică și hornblendă. (< fr. *granit*, cf. it. *granito*, germ. *Granit*)

granític *adj.* de granit; ca granitul. (cf. fr. *granitique*)

granivór *adj.* *(zool.; despre păsări)* care se hrănește cu semințe. (< fr. *granivore*)

granulá *vb.* I. *tr.* a transforma în granule un material dur. (< fr. *granuler*)

granulár *adj.* compus, format din granule; cu granule. (cf. fr. *granulaire*)

granuláre *s.f.* operația de transformare a unui material dur în granule. (< *granula*)

granulát *adj.* compus din granule; în formă de granule. (cf fr. *granulé*)

granulatór *s.n.* *(tehn.)* mașină folosită pentru transformarea în granule a unui material dur. (cf. fr. *granulateur*)

granulație *s.f.* **1.** *(med.)* mică tumoare rotundă care se formează pe suprafața membranelor seroase și mucoase, în anumite afecțiuni. **2.** *(tehn.)* conținutul unui material granulos, exprimat în procente de greutate. (cf. fr. *granulation*)

granúlă *s.f.* **1.** particică de materie solidă care rezultă din fărîmarea unui corp solid; grăunte (rotunjit). **2.** *(med.)* pilulă sferică sau ovoidă care conține substanțe medicamentoase în cantități mici. (< fr. *granule*, cf. lat. *granulum*)

granulín *s.n.* *(tehn.)* pămînt decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor.

granulít *s.n.* *(petr.)* rocă eruptivă cristalină asemănătoare cu gnaisul. (< fr. *granulite*)

granulóm *s.n.* *(med.)* mic nodul cauzat de o inflamație cronică specifică (sifilis, tuberculoză etc.). (< fr. *granulome*)

granulométric *adj.* privitor la granulometrie. ○ *diagramă granulometrică* = reprezentare grafică a granulozității unui amestec mineral. (cf. fr. *granulométrique*)

granulometríe *s.f.* determinarea proporțiilor diferitelor mărimi de granule care compun un amestec mineral granular. (< fr. *granulométrie*)

granulós *adj.* compus din granule; granular. (cf. fr. *granuleux*)

granulozitáte *s.f.* felul de alcătuire a unui material mineral granular din punct de vedere al mărimii granulelor din care este format. (cf. fr. *granulosité*)

grasciá *vb.* I. *intr.* *(liv.)* a pronunța sunetul *r* ca francezii. (< fr. *grasseyer*)

gratificá *vb.* I. *tr.* a da cuiva o răsplată, a acorda o favoare. (< lat., it. *gratificare*, cf. fr. *gratifier*)

gratificátie *s.f.* răsplată bănească care se acorda în trecut unor funcționari peste salariu. (cf. it. *gratificazione*, fr. *gratification*, germ. *Gratifikation*)

grátis *adj.* fără plată, pe nimic. (< fr., lat. *gratis*)

gratitúdine *s.f.* *(rar)* recunoștință. (< lat. *gratitudo*, cf. fr. *gratitude*)

gratuit *adj.* **1.** dat pe nimic, fără plată. **2.** *(fig.)* fără un scop practic; inutil. (< fr. *gratuit*, cf. lat. *gratuitus*)

gratuitáte *s.f.* însușirea de a fi gratuit. (cf. fr. *gratuité*)

gratulá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a felicita. (< germ. *gratulieren*, cf. lat. *gratari*)

gratiá *vb.* I. *tr.* *(jur.)* a ierta un condamnat de pedeapsă. (< fr. *gracier*, it. *graziare*)

grăție *s.f.* gingășie, finețe, eleganță (în atitudini, în mișcări). ● *(la pl.)* atitudini, cuvinte drăgălașe; drăgălășenii, farmece. ○ *(expr.)* *a intra în grațiile cuiva* = a obține bunăvoința cuiva. (< lat. *gratia*, cf. it. *grazia*)

grațiére *s.f.* *(jur.)* iertare de pedeapsă a unui condamnat. (< *grație*)

graţiós *adj.* plin de graţie, gingaş, fin, elegant, drăgălaş. (< lat. *gratiosus*, cf. it. *gratioso*, fr. *gracieux)*

graţiozitáte *s.f. (de obicei la pl.; ironic)* bunăvoinţă politicoasă; amabilitate. (cf. lat. *gratiositas*, fr. *gracieuseté)*

grav *adj.* **1.** care necesită o atenţie deosebită, care poate avea urmări grele. ● serios, important, însemnat. **2.** serios, demn, sever; solemn, rigid. **3.** *(muz.)* care aparţin registrului de jos al scării muzicale; profund, de bas. **4.** *(gram.) accent grav* = accentul purtat de unele vocale deschise din unele limbi. (< fr., it. *grave*, cf. lat. *gravis* — greu)

gravá *vb.* I. *tr.* a săpa în piatră, în lemn, în metal etc. diferite litere sau figuri, în special pentru a obţine un clişeu grafic. (< fr. *graver)*

gráve *adv. (muz.)* rar; largo. // *s.n.* fragment cu care începe adesea o compoziţie clasică. (< it. *grave)*

gravídă *adj., s.f.* (femeie) însărcinată. (< it. *gravida* < lat. *gravidus)*

graviditáte *s.f.* starea unei femei gravide; sarcină. (cf. fr. *gravidité)*

gravimetríe *s.f. (chim.)* determinarea cantităţii unui corp, aflat într-un amestec, prin cîntărirea unui compus al său, insolubil şi de compoziţie cunoscută, obţinut prin acţiunea unui reactiv asupra amestecului. (< fr. *gravimétrie*, cf. lat. *gravis* — greu, *metron* — măsură)

gravimétru *s.n.* instrument pentru măsurarea rapidă a gravitaţiei. (< fr. *gravimètre)*

gravitá *vb.* I. *intr.* a tinde către un punct în virtutea legii gravitaţiei. ● *(despre aştri)* a se mişca în jurul astrului din care s-a desprins, fiind atras de acesta. (< fr. *graviter*, cf. it., lat. t. *gravitare)*

gravitáte *s.f.* **1.** însuşirea de a fi grav; însemnătate, importanţă; seriozitate, severitate. **2.** gravitaţie. (cf. lat. *gravitas*, fr. *gravité)*

gravitáţie *s.f. (fiz.)* forţă care face ca toate corpurile să se atragă între ele. ○ *cîmp de gravitaţie* = spaţiul în care un corp îşi exercită forţa de gravitaţie asupra altor corpuri; *centru de gravitaţie* = punctul de aplicaţie al rezultantei forţelor de gravitaţie exercitate asupra părţilor care alcătuiesc un corp. (cf. fr. *gravitation)*

gravitaţionál *adj.* de gravitaţie. (< *gravitaţie)*

gravór *s.m.* lucrător calificat în arta şi în tehnica gravurii. (cf. fr. *graveur)*

gravúră *s.f.* **1.** arta de a grava; gravare. **2.** placă pe care este gravată o imagine pentru reproducere. ● stampă. (< fr. *gravure*, cf. germ. *Gravüre)*

greá *vb.* I. *tr. (mar.)* a instala greementul. (< fr. *gréer)*

grecísm *s.n.* cuvînt, expresie împrumutată din limba greacă şi neasimilată. (cf. fr. *grecisme)*

gréder *s.n. (tehn.)* maşină de nivelat pămîntul şi de scormonit piatra pe şosele, prevăzută cu o lamă şi o serie de scarificatoare. (< engl. *grader)*

greeménţ *s.n. (mar.)* ansamblul de parîme, saule şi vele din arborada unei nave. (< fr. *gréement)*

grefá *vb.* I. *tr.* a face o grefă[2]. (< fr. *greffer)*

grefát *adj. (despre un ţesut)* obţinut, format cu ajutorul unei grefe[2]. (< *grefa)*

gréfă[1] *s.f. (jur.)* birou al unei instanţe judiciare, unde se fac lucrările de procedură şi unde se păstrează dosarele proceselor. (< fr. *greffe*, cf. lat. *graphium* — stilet de scris)

gréfă[2] *s.f. (med.)* operaţia de refacere a unui ţesut prin transplantarea unei bucăţi de ţesut dintr-alt loc al corpului. (< fr. *greffe)*

grefiér *s.m.* funcţionar judecătoresc care face (şi conduce) lucrări de grefă[1]. (<fr. *greffier)*

gregár *adj. (rar; despre animale şi plante)* care trăieşte în cete, în grupuri. ○ *(fig.) spirit gregar* = spirit de turmă, atitudine de supunere oarbă. (cf. fr. *grégaire*, lat. *gregarius* < *grex* — turmă)

gregorián *adj. (în expr.) calendar gregorian* = calendar întocmit în 1582 din ordinul papei Grigore al XIII-lea. (< fr. *grégorien*, cf. *Gregorius*, n.p.)

gren *s.n. (met.)* furtună locală, neaşteptată şi trecătoare, însoţită uneori de ploaie. (< fr. *grain* [de vent])

grenádă *s.f. (mil.)* proiectil exploziv care se aruncă cu mîna sau cu un dispozitiv special. ● *(sport)* proiectil cilindric (cu mîner), folosit în atletica uşoară, care se aruncă cu mîna la distanţă. (< fr. *grenade)*

grenadínă *s.f.* **I.** *(text.)* fir de mătase naturală, foarte rezistent şi mat, întrebuinţat pentru dantele şi franjuri. ● ţesătură subţire pentru rochii de vară, pentru perdele etc. **II.** sirop făcut cu zeamă de rodie. (< fr. *grenadine)*

grépfrut *s.n.* fruct tropical acru-amărui la gust, mai mare decît portocala. (< engl. *grape-fruit)*

gresá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a unge piesele unui mecanism. (< fr. *graisser)*

gresáj *s.n. (tehn.)* ungere. (< fr. *graissage)*

gresór *s.n. (tehn.)* dispozitiv care se foloseşte la ungerea pieselor în frecare ale unui mecanism. (cf. fr. *graisseur)*

grevá *vb.* I. *tr. (jur.)* a împovăra, a încărca (o proprietate) cu ipoteci, (un buget) cu cheltuieli. (< fr. *grever)*

grévă *s.f.* formă de luptă a proletariatului din ţările capitaliste, constînd din încetarea organizată a lucrului într-o întreprindere cu scopul de a constrînge pe patroni sau guvernul să satisfacă revendicările economice sau politice ale muncitorimii. ○ *greva foamei* = refuz de a mînca al deţinuţilor politici, ca protest împotriva deţinerii lor abuzive. (< fr. *gréve)*

grevíst *s.m.* și *f.* participant la o grevă. ● *(adj.)* care ține de grevă. (cf. fr. *gréviste)*
gri *adj. invar.* cenușiu. (< fr. *gris)*
grífă *s.f.* **1.** *(silv.)* instrument pentru marcarea arborilor (prin zgîriere pe coajă). **2.** piesă metalică în formă de gheară dublă, care, în aparatele de luat vederi cinematografice, imprimă filmului o mișcare intermitentă. (< fr. *griffe)*
grifón *s.m.* **1.** *(mit.)* monstru închipuit cu trup de leu înaripat, cu cap și gheare de vultur. ● *(arhit.)* motiv decorativ care reprezintă un astfel de monstru. **2.** specie de cîine de vînătoare cu păr lățos. (< fr. *griffon*, it. *grifone)*
grifoná *vb.* I. *intr. (rar)* a scrie neciteț; a mîzgăli. (< fr. *griffonner)*
grilái *s.n.* împrejmuire alcătuită din panouri de vergele metalice sau de lemn ori din plasă de sîrmă. (< fr. *grillage)*
grílă *s.f.* **1.** *(constr.)* panou de vergele de metal sau de lemn care se așază la o deschidere (ușă, fereastră, vitrină etc.). **2.** *(fiz.)* electrod în formă de grătar, intercalat între anodul și catodul unei poliode; grătar. **3.** *(mil.)* obstacol la o fortificație făcut dintr-un gard de vergele de oțel. ● aparat de ochire a obiectivelor aeriene. ● grătar din bare de oțel care închide tuburile de ventilație ale unei cazemate. (< fr. *grille)*
grimá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) machia pentru scenă. (< fr. *grimer)*
grimásă *s.f.* strîmbătură, schimonoseală a feței. (< fr. *grimace)*
grímă *s.f.* totalitatea mijloacelor cosmetice folosite de actori pentru a se machia; machiaj. (< fr. *grime*, cf. it. *grimo)*
grimér *s.m.* specialist în machiaj; machior. (< fr. *grimeur)*
gripá *vb.* I. *refl. (despre organele unui motor; p. ext., despre motoare)* a se bloca în timpul funcționării din cauza unei ungeri defectuoase, a unei răciri insuficiente etc. (< fr. *gripper)*
gripát *adj.* bolnav de gripă *(< gripa)*
grípă *s.f. (med.)* boală epidemică infecțioasă manifestată mai ales prin febră, afecțiuni respiratorii și dureri musculare. (< fr. *grippe)*
grizú *s.n. (mine)* amestec de metan și de alte hidrocarburi gazoase etc., inflamabil și exploziv, care se formează mai ales în minele de cărbuni. (< fr. *grisou)*
grizumétru *s.n. (mine)* aparat pentru determinarea procentului de metan în mine. (< fr. *grisoumètre)*
grizuscóp *s.n. (mine)* aparat care arată dacă procentul de metan din atmosfera unei exploatări subterane a atins limita periculoasă. (cf. fr. *grisou* — grizu, gr. *skopein* — a privi)
grog *s.n.* băutură făcută din rom, apă fierbinte, coniac sau rachiu, zahăr și lămîie. (< engl., fr. *grog)*
grom *s.m. (rar)* lacheu. (< engl. *groom)*
grosolán *adj.* nepoliticos, necioplit. ● insuficient prelucrat, brut, necizelat. (< it. *grossolano)*
grótă *s.f.* peșteră; adîncitură, cavernă subterană. (cf. fr. *grotte*, it. *grotta)*
grotésc[1] *s.n. (poligr.)* literă de tipar fără picioruțe, formată din combinații de arce și segmente de dreaptă. (< fr. *grotesque)*
grotésc[2] *adj.* de un comic exagerat; caraghios, nenatural; ciudat, bizar. (cf. fr. *grotesque*, it. *grottesco)*
grúie *s.f. (mar.)* macara întrebuințată la încărcarea și descărcarea vapoarelor. (< fr., it. *grue)*
grund *s.n.* **1.** *(tehn.)* prima vopsea care se dă pe piesele care urmează să fie vopsite. ● *(pict.)* strat de vopsea albă care se întinde pe o pînză înainte de a o picta. **2.** *(constr.)* strat de mortar aplicat direct pe zidărie, peste care se aplică apoi tencuiala propriu-zisă. (< germ. *Grund)*
grup *s.n.* ansamblu de persoane, de obiecte, de fenomene sau noțiuni; grămadă. (< fr. *groupe*, cf. it. *gruppo)*
grupá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) aduna, a (se) reuni, a (se) forma în grupuri. (< fr. *grouper)*
grupáre *s.f.* **1.** colectivitate unită prin idei, concepții sau interese comune; grup. **2.** *(chim.)* ansamblu de atomi legați între ei, a căror prezență în molecula unei substanțe determină o funcție chimică. (< *grupa)*
grúpă *s.f.* **1.** mic colectiv de oameni, subordonat unei forme organizatorice mai largi. ● unitate administrativă dintr-o întreprindere sau instituție, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. **2.** subdiviziune în științele naturii constînd din elemente care prezintă caractere comune. O *grupă sanguină* = fiecare dintre cele patru categorii în care se poate clasifica sîngele. (< fr. *groupe)*
grupét *s.n. (muz.)* reunire de mai multe note care trebuie executate într-o singură bătaie. (< it. *gruppetto)*
grus *s.n. (tehn.)* piatră tare, sfărîmată mărunt, folosită pentru îmbrăcămintea șoselelor. (< fr. *grous)*
guáno *s.m. (agr.)* îngrășămînt format prin acumularea excrementelor și a resturilor unor păsări marine. ● îngrășămînt preparat din deșeurile industriei de prelucrare a cărnii. (< fr. *guano*, cf. peruv. *huano)*
guáșă *s.f. (pict.)* culoare obținută printr-un amestec de vopsele de apă cu gumă arabică și miere. ● pictură în care s-au folosit asemenea culori. (< fr. *gouache*, cf. it. *guazzo)*
gudrón *s.n. (chim.)* lichid vîscos, negru sau brun la culoare, obținut prin distilarea uleiurilor minerale, a lemnului etc. (< fr. *goudron)*
gudroná *vb.* I. *tr.* a acoperi cu gudron (o șosea, un obiect, pentru a-l impermeabiliza, a-l feri de putrezire). (< fr. *goudronner)*
guerílă *s.f. (rar)* luptă de partizani. (< sp. *guerilla)*

guinée *s.f.* veche monedă de aur engleză; liră sterlină. (< engl. *guinea*, cf. fr. *guinée*)

gujón *s.n.* *(tehn.)* tijă filetată în același sens pe toată lungimea sa numai la cele două capete; prizon. (< fr. *goujon*)

gumá *vb.* I. *tr.* *(ind.)* a întinde un strat de cauciuc pe un obiect. (< *gumă*)

gumáj *s.n.* *(ind.)* aplicarea unui strat de cauciuc pe suprafața unui obiect. (< *guma*)

gúmă *s.f.* **1.** *(chim.)* cauciuc. ● bucățică de cauciuc pentru șters urmele de creion sau de cerneală lăsate pe hîrtie; radieră. **2.** *(în expr.)* *gumă arabică* = lichid cleios secretat de unele specii de salcîm exotic sau obținut pe cale sintetică, întrebuințat la lipit, în apretura textilă etc. (< lat. *gummis*, cf. germ. *Gummi*)

gurmánd *adj.* amator de mîncăruri bune; mîncăcios. (< fr. *gourmand*)

gustatív *adj.* *(fiziol.)* de gust, al gustului; privitor la gust. (< fr. *gustatif*)

gutapércă *s.f.* *(chim.)* substanță asemănătoare cauciucului, care se extrage din unele plante originare din Extremul Orient. (< it. *guttaperca*, cf. fr. *guttapercha*)

gútă *s.f.* *(med.)* boală provocată prin depunerea acidului uric la încheieturi și manifestată prin umflături dureroase ale acestora; podagră. (< fr. *goutte*)

gutiéră *s.f.* **1.** *(mar.)* piesă longitudinală așezată la marginea bordajului punții. **2.** *(med.)* aparat folosit în chirurgie să susțină un membru fracturat. (< fr. *goutlière*)

gutós *adj., s.m.* și *f.* suferind de gută. (cf. fr. *goutteux*)

guturál *adj.* **1.** *(despre sunete vorbite; p. ext., despre voce)* emis din fundul gîtului. **2.** *(fon.; despre consoane)* velar. (< fr. *guttural*)

guvérn *s.n.* organ suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat. (cf. it. *governo*, fr. *gouverne*[ment])

guverná *vb.* I. *tr.* a conduce un stat, un popor. (cf. fr. *gouverner*, it. *governare*)

guvernamentál *adj.* de (la) guvern; al guvernului. (cf. fr. *gouvernemental*)

guvernánt *adj.* *(adesea s.m. pl.)* care guvernează. (cf. fr. *gouvernant*)

guvernántă *s.f.* persoană angajată pentru supravegherea și educarea unui copil. (< fr. *gouvernante*)

guvernatór *s.m.* *(în unele țări)* conducător al unui ținut, al unei colonii etc. numit de șeful unui stat pentru a exercita puterea în numele lui. ○ *guvernator al unei bănci* = persoană însărcinată de stat cu conducerea unei bănci de emisiune. (< *guverna*)

guvernămînt *s.n.* **1.** *(rar)* puterea executivă a unui stat; guvern. ○ *formă de guvernămînt* = regim politic de guvernare. **2.** unitate teritorial-administrativă condusă de un guvernator. (< fr. *gouvernement*)

guvernór *s.m.* *(rar)* cel însărcinat cu educarea și supravegherea unui copil (mai ales dintr-o familie nobilă). (< fr. *gouverneur*)

H

habanéră *s.f.* dans popular de origine cubană; melodia acestui dans. (< fr., sp. *habanera)*

habitáclu *s.n. (mar.)* locaș special al busolei pe o navă. (< fr. *habitacle*, cf. it. *abitacolo)*

hábitus *s.n. (min.)* aspectul unui cristal, determinat de predominarea formei celei mai simple pe care o poate lua. (< fr. *habitus*, cf. lat. *habitus* — aspect)

haciénda *s.f. (rar)* domeniu de mari proporții în Mexic și în alte țări din America Latină. (< sp. *hacienda)*

háfniu *s.n. (chim.)* metal rar, dur și cu temperatura de topire foarte ridicată, care se găsește în natură alături de zirconiu.

hagiográf *s.m.* autor care scrie despre viețile sfinților. (cf. fr. *hagiographe*, lat. *hagiographus)*

hagiográfic *adj.* privitor la hagiografie. (cf. fr. *hagiographique)*

hagiografíe *s.f. (bis.)* disciplină care studiază viețile sfinților. (cf. fr. *hagiographie*, lat. *hagiographa* < gr. *hagios* — sacru, *graphein* — a scrie)

háilaif *s.n. (rar)* denumire dată în trecut păturii dominante din orînduirea burgheză; așa-zisa lume bună din trecut. ● *(adj.)* de elită. (< engl. *high-life)*

halái *s.n. (mar.)* tragere a navelor la mal sau de-a lungul unei căi de navigație. (< fr. *halage)*

hálă *s.f.* **1.** piață acoperită. **2.** sală mare, amenajată pentru expoziții, ca atelier într-o fabrică etc. (< fr. *halle*, cf. germ. *Halle)*

hálbă *s.f.* pahar cu o capacitate de o jumătate de litru; *(p. ext.)* cantitatea de lichid care încape într-un astfel de pahar. (< germ. *Halbe)*

halebárdă *s.f. (ist.)* armă medievală în formă de lance, care avea în vîrf o bardă pe o parte și un cîrlig pe partea opusă. (fr. *hallebarde)*

halebardiér *s.m. (ist.)* soldat înarmat cu o halebardă. (< fr. *hallebardier)*

half *s.m. (rar; sport)* jucător mijlocaș la fotbal. (< engl. *half)*

haló *s.n.* **1.** coroană luminoasă și colorată care apare uneori în jurul soarelui sau al lunii. **2.** *(fot.)* pete concentrice formate pe stratul fotosensibil al unui material fotografic, ca urmare a producerii unor reflexii și difuziuni puternice în strat, în cazul iluminării acestuia cu fascicule luminoase intense și înguste. (< fr. *halo*, cf. gr. *halos* — disc)

halogén *s.m. (chim.)* nume comun dat elementelor fluor, clor, brom și iod, care se pot combina direct cu metalele, dînd săruri. (< fr. *halogène)*

halogenáre *s.f. (chim.)* introducere a halogenilor într-o moleculă organică. (după fr. *halogenation)*

háltă *s.f.* **1.** stație mică de cale ferată, unde nu opresc decît trenuri locale și care nu are de obicei linii de încrucișare. **2.** oprire, popas. (cf. germ. *Haltestelle*, fr. *halte)*

hálteră *s.f. (sport)* aparat alcătuit din două rînduri de discuri metalice legate între ele printr-o bară, folosit în atletica grea. ● *(la pl.)* sport practicat cu acest aparat. (< fr. *haltère*, cf. gr. *halter* — balanță)

halterofil *s.m.* atlet care practică sportul halterelor. (cf. fr. *haltérophyle)*

halucináː *vb.* I. *intr.* a avea halucinații. (< fr. *halluciner)*

halucinánt *adj.* care provoacă halucinații; uluitor, impresionant. (cf. fr. *hallucinant)*

halucinát *s.m.* și *f.* cel care are halucinații. (cf. fr. *halluciné*, lat. *hallucinatus)*

halucináție *s.f. (med.)* stare psihică anormală, în timpul căreia cineva crede că percepe lucruri sau situații care de fapt nu există: vedenie. (cf. fr. *hallucination*, lat. *hallucinatio)*

hamác *s.n.* plasă sau pînză care se poate suspenda în așa fel încît să folosească drept pat mobil. (< fr. *hamac)*

hamadriádă *s.f. (mit.)* nimfă a pădurilor despre care se credea că stă închisă într-un copac, născîndu-se și murind o dată cu el. (cf. fr. *hamadryade*, lat. *hamadriades*, gr. *hama* — cu, *drys* — arbore)

hándbal *s.n. (sport)* joc între două echipe de cîte unsprezece sau șapte jucători, în care fiecare, aruncînd mingea cu mîna, caută s-o introducă în poarta echipei adverse. (< engl. *Hand-ball)*

handicáp *s.n.* **1.** *(sport)* avantaj pe care îl capătă concurenții mai slabi, într-o competiție, pentru a avea șanse egale; avantaj acordat unui concurent mai slab. ● totalitatea punctelor cu care o echipă a fost pusă în inferioritate de echipa adversă. **2.** greutate, piedică în muncă etc. (< fr., engl. *handicap)*

handicapáː *vb.* I. *tr.* **1.** a echilibra șansele unor concurenți într-o întrecere. **2.**

(fig.) a pune în inferioritate (pe cineva); a stînjeni. (cf. fr. *handicaper)*

hangár *s.n.* construcție mare, formată dintr-un acoperiș înălțat pe stîlpi și cu mai multe deschideri laterale, destinată adăpostirii avioanelor, tractoarelor etc. (< fr. *hangar)*

hanorác *s.n. (sport)* haină din stofă impermeabilă sau din blană, cu glugă, folosită la schi, în excursii la munte etc. (< fr. *anorak)*

háos *s.n.* **1.** *(mit.)* stare de neorganizare în care presupuneau cei vechi că se afla materia înainte de apariția universului cunoscut de om. **2.** *(fig.)* neorînduială, neorganizare, dezordine. (< gr. *chaos*, cf. fr. *chaos)*

haótic *adj.* **1.** de haos, ca un haos. **2.** confuz, dezordonat. (cf. fr. *chaotique)*

haplologíe *s.f. (lingv.)* suprimare a unei silabe prin disimilare totală. (< fr. *haplologie*, cf. gr. *haplos* — o dată, *logos* — vorbire)

harachíri *s.n. (rar)* sinucidere prin tăierea pîntecelui cu pumnalul, practicată în Japonia pentru a evita o înfrîngere sau o dezonoare. (< fr., jap. *harakiri)*

harnașamént *s.n.* totalitatea obiectelor (hamuri, curele etc.) necesare la înhămarea și la înșeuarea unui cal. (< fr. *harnachement)*

harpagón *s.m.* om zgîrcit, avar; meschin. (< *Harpagon*, n.p.)

hárpă *s.f.* instrument muzical de formă triunghiulară, cu coarde inegale ca lungime, puse în vibrație cu degetele ambelor mîini. (< fr. *harpe*, cf. germ. *Harfe)*

hárpie *s.f.* **1.** *(mit.)* monstru înaripat cu chip de femeie și cu corp de pasăre de pradă. **2.** *(fig.)* femeie rea, arțăgoasă și hrăpăreață. **3.** specie de vultur din America de Sud. (cf. fr. *harpie*, lat., gr. *harpyia)*

harpíst *s.m.* și *f.* cîntăreț la harpă. (cf. fr. *harpiste)*

harpón *s.n.* instrument de fier asemănător unei lănci, legat la un capăt de o frînghie lungă și folosit la vînătoarea de balene. (< fr. *harpon)*

háspel *s.n. (text.)* **1.** mașină folosită la finisarea țesăturilor, pentru fierberea și vopsirea pînzei etc. **2.** depănătoare, mașină de depănat. (< germ. *Haspel)*

hașíș *s.n.* substanță narcotică extrasă dintr-o specie de cînepă exotică. (< fr., ar. *hachisch)*

hașurá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc. (< fr. *hachurer)*

hașurătór *s.n.* instrument care servește la trasarea hașurilor.

hașúri *s.f. pl.* grup de linii negre paralele, egale ca grosime și trasate la distanțe egale, reprezentînd reliefuł pe hărți sau secțiuni într-un desen tehnic etc. (cf. fr. *hachure)*

havá *vb.* I. *tr. (mine)* a tăia cu haveza făgașe în zăcămintele în curs de exploatare, pentru a ușura extragerea materialului. (< fr. *haver)*

havaiánă *s.f.* instrument muzical cu coarde, asemănător cu chitara, cu sunetul lin și tărăgănat. (< fr. *hawaïenne*, cf. *Hawai*, n.p.)

havánă *s.f.* **1.** țigară de foi de calitate superioară. **2.** *(mar.)* plută de mare alcătuită din trunchiuri de brad dispuse în forma unei țigări de foi și legate cu cabluri. // *adj. invar. (rar)* culoare maro-deschis (ca aceea a tutunului). (< fr. *havane*, cf. *Havana*, n.p.)

havéză *s.f. (mine)* mașină pentru tăiatul straturilor de cărbune sau de minereu. (< fr. *haveuse)*

hazárd *s.n.* soartă, destin; întîmplare. ○ *joc de hazard* = joc de noroc. (< fr. *hasard)*

hazardá *vb.* I. *refl.* a întreprinde ceva la voia întîmplării; a se aventura; a risca, a se expune. (< fr. *hasarder)*

hebdomadár *adj. (despre publicații; și subst.)* săptămînal. (< fr. *hebdomadaire)*

hecatómbă *s.f.* **1.** *(ist.)* sacrificiu religios de o sută de animale (în antichitate). **2.** măcel, masacru; grămadă de cadavre. (< fr. *hécatombe*, cf. gr. *hekaton* — o sută, *bous* — bou)

hectár *s.n.* unitate de măsură pentru suprafețele agrare, egală cu 100 ari. (< fr. *hectare)*

hectográm *s.n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 100 grame. (cf. fr. *hectogramme*, germ. *Hektogramm)*

hectolitrică *adj. f. (în expr.) greutate hectolitrică* = greutatea unui hectolitru de cereale

hectolítru *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 100 litri. (cf. fr. *hectolitre*, germ. *Hektoliter)*

hectométru *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 100 metri. (cf. fr. *hectomètre*, germ. *Hektometer)*

hedonísm *s.n. (fil.)* concepție filozofică a aristocrației sclavagiste din Grecia antică, potrivit căreia plăcerea este scopul vieții. (< fr. *hédonisme*, cf. gr. *hedone* — plăcere)

hedoníst *s.m.* și *f. (fil.)* adept al hedonismului. ● *(adj.)* referitor la hedonism

hegelián *s.m.* și *f.* adept al filozofiei lui Hegel. // *adj.* referitor la filozofia lui Hegel. (cf. fr. *hégélien)*

hegelianísm *s.n.* sistem filozofic idealist creat de filozoful german Hegel, potrivit căruia baza lumii o constituie „ideea absolută" mistică, existentă înainte de apariția naturii și a omului; nume dat curentelor dezvoltate pe baza acestui sistem. (cf. fr. *hégélianisme* < *Hegel*, n.p.)

hegemón *s.m.* conducător; cel care reprezintă forța principală, conducătoare. (< fr. *hégémone*, cf. lat. *hegemon)*

hegemoníe *s.f. (ist.)* dreptul unui oraș antic de a conduce treburile confederației din care făcea parte. ● supremа-

ție politică sau economică a unui oraș într-o țară; *(p. ext.)* supremație, dominație; rol conducător. ○ *hegemonia proletariatului* = conducerea de către proletariat a maselor muncitoare în lupta revoluționară. (cf. fr. *hégémonie*, gr. *hegemonia* — direcție)

hegíră *s.f.* eră a mahomedanilor care datează de la fuga lui Mahomed de la Meca la Medina în anul 622 e.n. (< fr. *hégire*, cf. ar. *hedjra* — fugă)

helicón *s.n.* instrument muzical de suflat, cu tonuri grave, folosit mai ales în muzica militară. (cf. fr. *hélicon)*

heliocentrísm *s.n. (astr.)* teorie a lui Copernic după care soarele se află în centrul sistemului planetar. (< fr. *héliocentrisme*, cf. gr. *helios* — soare, *hentros* — centru)

heliográf *s.n. (tehn.)* **1.** aparat folosit pentru copierea pe hîrtie heliografică, cu ajutorul luminii solare sau artificiale, a desenelor executate pe hîrtie de calc. **2.** aparat telegrafic care folosește razele solare. **3.** *(astr.)* aparat pentru fotografierea soarelui. (< fr. *héliographe)*

heliográfic *adj.* de heliograf; de heliografie. ○ *hîrtie heliografică* = hîrtie specială, acoperită pe o față cu un strat sensibil la acțiunea luminii, pe care se copiază la heliograf (1) desene făcute pe hîrtie de calc. (cf. fr. *héliographique)*

heliografíe *s.f.* **1.** reproducere în mai multe exemplare a unei imagini, cu ajutorul unor clișee de cupru pe care s-a aplicat un strat de asfalt cu granule fine. **2.** *(rar)* descriere a soarelui. (cf. fr. *héliographe*, gr. *helios* — soare, *graphein* — a scrie)

heliogravúră *s.f.* procedeu de execuție a clișeelor de cupru pentru imprimare heliografică; gravură lucrată printr-un astfel de procedeu. (< fr. *héliogravure)*

heliométru *s.n. (astr.)* instrument pentru determinarea diametrului aparent al soarelui și al planetelor. (cf. fr. *héliomètre*, gr. *helios* — soare, *metron* — măsură)

helioscóp *s.n. (astr.)* dispozitiv optic care se adaptează la o lunetă pentru observarea soarelui. (cf. fr. *hélioscope*, gr. *helios* — soare, *skopein* — a privi)

heliostát *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru proiectarea unui fascicul de raze solare asupra unui punct, independent de deplasarea pămîntului în raport cu soarele. (cf. fr. *héliostat*, gr. *helios* — soare, *statos* — oprit)

helioterapíe *s.f. (med.)* tratament care constă în expunerea corpului la acțiunea razelor soarelui. (< fr. *héliothérapie*, cf. gr. *helios* — soare, *therapeia* — tratament)

heliotipíe *s.f. (poligr.)* reproducere tipografică cu substanțe coloidale expuse la acțiunea luminii solare. (cf. fr. *héliotypie*, gr. *helios* — soare, *typos* — imagine)

heliotróp[1] *s.m. (bot.)* numele unei plante exotice cu flori mici, albăstrui, cu miros plăcut, întrebuințate în industria parfumului. ● ulei eteric obținut din florile acestei plante. (< cf. fr. *héliotrope*, gr. *helios* — soare, *tropein* — a se îndrepta)

heliotróp[2] *s.n.* **1.** *(chim.)* materie colorantă solubilă în apă, folosită la vopsitul bumbacului. **2.** *(min.)* varietate de silice verde-închisă la culoare, din care se fac obiecte ornamentale. (< fr. *héliotrope)*

heliotropínă *s.f. (chim.)* produs sintetic care înlocuiește esența de heliotrop 1. (< fr. *héliotropine)*

heliotropísm *s.n. (bot.)* tendință a unor plante de a se orienta către o sursă de lumină (în special către soare). (cf. fr. *héliotropisme*, gr. *helios* — soare, *trepo* — mă îndrept)

heliozincografíe *s.f. (poligr.)* procedeu de reproducere a hărților și a desenelor care constă în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat

héliu *s.n. (chim.)* gaz nobil, neinflamabil și foarte ușor. (cf. fr. *hélium*, germ. *Helium* < gr. *helios* — soare)

hem *s.n. (biol.)* materie colorantă care intră în compoziția hemoglobinei. (cf. gr. *haima* — sînge)

hematemézã *s.f. (med.)* scurgere pe gură de sînge provenit din tubul digestiv. (< fr. *hématémèse*, cf. gr. *haima* — sînge, *emesis* — vărsare)

hemátic *adj. (în expr.) organ hematic* = organ care produce globule roșii. (< fr. *hématique)*

hematíe *s.f. (biol.)* globulă roșie (< fr. *hématie)*

hematimétru *s.n.* aparat folosit pentru numărarea globulelor din sînge. (< fr. *hematimètre)*

hematít *s.m.* minereu de fier, foarte dur, de culoare roșie sau brună. (< fr. *hématite)*

hematologíe *s.f. (med.)* ramură a medicinei care se ocupă cu studiul sîngelui. (< fr. *hématologie*, cf. gr. *haima* — sînge, *logos* — vorbire)

hematóm *s.n. (med.)* tumoare care conține o aglomerare de sînge închistat, cauzată de o hemoragie. (< fr. *hématome*, cf. gr. *haima* — sînge)

hematopoiétic *adj. (fiziol.; în expr.) organ hematopoietic* = organ care produce globulele roșii și albe. (< fr. *hématopoïétique)*

hematopoiéză *s.f. (fiziol.)* formarea globulelor roșii. (< fr. *hématopoïèse*, cf. gr. *haima* — sînge, *poiein* — a face)

hematóză *s.f. (fiziol.)* oxigenare a sîngelui venos. (< fr. *hématose*, cf. gr. *haimatosis)*

hematozoár *s.n. (zool.)* protozoar parazit care trăiește în sîngele animalelor, fiind agentul patogen al malariei. (< fr. *hématozoaire)*

hematurie *s.f. (med.)* urinare cu sînge datorită unei hemoragii a mucoasei căilor urinare. (< fr. *hématurie*, cf. gr. *haima* — sînge, *uron* — urină)

hemeralopíe *s.f. (med.)* boală de ochi care se manifestă prin slăbirea vederii din momentul cînd se înserează. (< fr. *héméralopie*, cf. gr. *hemera* — zi, *ops* — vedere)

hemicíclu *s.n. (rar)* spațiu, încăpere în semicerc, pentru festivități, pentru întruniri etc. (< fr. *hémicycle)*

hemión *s.m. (zool.)* măgar sălbatic de mărimea catîrului, care trăiește pe platourile Mongoliei. (< fr. *hémione*, cf. gr. *hemi* — pe jumătate, *onos* — măgar)

hemiopíe *s.f. (med.)* deformație a vederii care nu permite ochiului să cuprindă decît jumătate din cîmpul vizual. (< fr. *hémiopie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *ops* — vedere)

hemiplégic *adj., s.m.* și *f. (med.)* suferind de hemiplegie. (< fr. *hémiplégique)*

hemiplegíe *s.f. (med.)* paralizie a unei jumătăți laterale a corpului datorită unei leziuni a creierului. (< fr. *hémiplégie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *plessein* — a lovi)

hemiptér *s.n. (zool.; la pl.)* ordin de insecte parazite care au metamorfoza incompletă și aparatul bucal adaptat pentru supt. ● *(la sg.)* insectă din acest ordin. (< fr. *hémiptères*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *pteron* — aripă)

hemofílie *s.f. (med.)* boală congenitală transmisibilă în special bărbaților și care se manifestă printr-o predispoziție la hemoragie datorită insuficientei puteri de coagulare a sîngelui. (< fr. *hémophilie*, cf. gr. *haima* — sînge, *philos* — fiu)

hemoglobínă *s.f. (biol.)* substanță albuminoidă care formează materia colorantă roșie a sîngelui și are rolul de a răspîndi în corp oxigenul inspirat. (< fr. *hémoglobine)*

hemográmă *s.f. (med.)* analiză prin care se stabilește compoziția sîngelui. (< fr. *hémogramme*, cf. gr. *haima* — sînge, *gramma* — scriere)

hemoptízie *s.f. (med.)* vărsare de sînge cauzată de o hemoragie a căilor respiratorii. (< fr. *hémoptysie*, cf. gr. *haima* — sînge, *ptysis* — scuipat)

hemorágie *s.f.* scurgere (abundentă) de sînge cauzată de ruperea unui vas sanguin. (< fr. *hémorragie*, cf. gr. *haima* — sînge, *rhegnymi* — rup)

hemoroidál *adj.* referitor la hemoroizi. (< fr. *hémorroïdal)*

hemoroízi *s.m. pl. (med.)* tumori varicoase formate prin dilatarea vinelor anusului și ale rectului. (< fr. *hémorroïdes*, cf. gr. *haima* — sînge, *rheo* — curg)

hemostátic *adj. (med.)* care oprește o hemoragie. (cf. fr. *hémostatique)*

hemostáză *s.f. (med.)* procedeu de oprire a unei hemoragii, în special în timpul unei operații. (< fr. *hémostase*, cf. gr. *haima* — sînge, *stasis* — oprire)

hemoterapíe *s.f.* tratament al unei boli prin injecții cu sînge. (< fr. *hémothérapie*, cf. gr. *haima* — sînge, *therapeia* — tratament)

hent *s.n.* atingere cu mîna a mingii la fotbal. (< engl. *hands)*

hepátic *adj.* referitor la ficat; de (la) ficat. (cf. fr. *hépatique*, gr. *hepar* — ficat)

hepatítă *s.f. (med.)* afecțiune inflamatorie a ficatului. (< fr. *hépatite*, cf. gr. *hepar* — ficat)

heptagón *s.n. (geom.)* poligon cu șapte laturi și cu șapte unghiuri. (< fr. *heptagone*, cf. gr. *hepta* — șapte, *gonia* — unghi)

heptán *s.n. (chim.)* hidrocarbură saturată cu șapte atomi de carbon. (cf. gr. *hepta* — șapte)

heptódă *s.f.* tub electronic cu șapte electrozi. (< fr. *heptode)*

heráld *s.m. (ist.)* ofițer însărcinat cu organizarea sărbătorilor, a turnirelor medievale, a transmiterii declarațiilor de război etc. (< lat. t. *heraldus)*

heráldic *adj.* privitor la blazoane. (cf. fr. *héraldique)*

heráldică *s.f.* știință care se ocupă cu studiul blazoanelor. (< fr. *héraldique*, cf. lat. t. *heraldus)*

herculeán *adj.* asemenea lui Hercule (erou legendar din antichitate); foarte puternic, voinic. (< fr. *herculéen*, cf. *Hercules*, n.p.)

héring *s.m. (zool.)* pește marin asemănător cu scrumbia, care călătorește în grupuri mari. (< germ. *Hering)*

hermafrodít *adj., s.m.* și *f.* (om, animal, plantă) care are caracterele ambelor sexe. (cf. fr. *hermaphrodite*, lat. *hermaphroditus*, gr. *hermaphroditos* < *Hermes* și *Aphrodita*, n.p.)

hermafroditísm *s.n. (biol.)* reunire a organelor sexuale de ambele sexe sau a anumitor caractere ale celor două sexe la același individ. (cf. fr. *hermaphrodisme)*

hermandád *s.n. (rar)* asociație de orășeni în Spania evului mediu. (< fr., sp. *hermandad*, cf. sp. *hermano* — frate)

hermeneútică *s.f.* teoria și arta interpretării vechilor texte. (< fr. *herméneutique*, cf. lat., gr. *hermeneuma* — interpretare)

hermínă *s.f.* animal carnivor din țările nordice, a cărui blană este albă și lucioasă iarna și cafenie-deschisă vara. ● blana acestui animal sau haina făcută din această blană. (< fr. *hermine*, cf. lat. *armenius* — șoarece armenesc)

hérnie *s.f. (med.)* umflătură cauzată de ieșirea unui organ din cavitatea în care stă în mod normal; *(spec.)* ieșire a intestinului subțire din peritoneu. (cf. fr. *hernie*, lat. *hernia)*

hérpes *s.n.* boală de piele manifestată prin apariția unor grupuri de băsicuțe cu lichid. (< fr., gr. *herpès)*

herț *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru frecvență. (< *Hertz*, n.p.)

herțián *adj. (fiz.; în expr.) unde hertiene* = unde electromagnetice care

transmit semnalele radiofonice. (cf. fr. *hertzien*)

hetairă *s.f. (ist.)* curtezană la vechii greci. (cf. fr. *hétaïre*, gr. *hetaire*)

hetairism *s.n.* denumire dată raporturilor sexuale extraconjugale ale bărbaților cu femei nemăritate. (cf. fr. *hetairisme*)

heteroclít *adj. (lin.)* care deviază de la regulile obișnuite; nenormal, ciudat, bizar. (cf. fr. *hétéroclite*, lat. *heteroclitus*, gr. *heteroklitos* — îndoit, neregulat)

heterodínă *s.f. (fiz.)* montaj folosit în radiotehnică pentru producerea de bătăi prin interferența a două oscilații de frecvențe foarte apropiate. (< fr. *hétérodyne*, cf. gr. *heteros* — alut, *dyna* — forță)

heteromórf *adj. (fig.: despre substanțe)* care are două sau mai multe forme cristaline diferite. (< fr. *hétéromorphe*, cf. gr. *heteros* — altul, *morphe* — formă)

heterósis *s.n.* sistem special de hibridare între două soiuri de plante sau între două rase de animale cu ereditate diferită, avînd ca rezultat indivizi cu calități deosebite și cu o productivitate excepțională. (< germ. *heterösisch*)

hevéa *s.f.* arbore exotic din regiunile tropicale, înalt și lipsit de ramuri la partea inferioară, din care se extrage cauciucul. (< fr. *hévéa*)

hexaédru *s.n. (mat.)* poliedru cu șase fețe. (< fr. *hexaèdre*, cf. gr. *hex* — șase, *hedra* — latură)

hexagón *s.n. (mat.)* poligon cu șase laturi și cu șase unghiuri. (cf. fr. *hexagone*, lat. *hexagonus*, gr. *hex* — șase, *gonia* — unghi)

hexagonál *adj.* în formă de hexagon; care ține de hexagon. (cf. fr. *hexagonal*)

hexamétru *s.m.* vers dactilic de șase picioare folosit în poezia epică. (cf. fr. *hexamètre*, lat. *hexameter*, gr. *hex* — șase, *metron* — măsură)

hexapód *adj. (zool.: despre animale)* care are șase picioare. // *s.f.pl.* clasă de animale cu șase picioare; *(la sg.)* animal din această clasă. (< fr. *hexapode*, cf. gr. *hex* — șase, *pous* — picior)

hexódă *s.f.* tub electronic cu șase electrozi. (< fr. *hexode*)

hiacínt *s.n.* piatră semiprețioasă de culoare roșie sau portocalie. (< fr. *hyacinthe*)

hiát *s.n. (lingv.)* întîlnire a două vocale care nu formează un diftong (așezate una la sfîrșitul unui cuvînt sau al unei silabe, iar cealaltă la începutul cuvîntului sau al silabei următoare). (< lat., fr. *hiatus*, cf. lat. *hiare* — a căsca)

hibernă *vb.* I. *intr. (despre animale)* a fi în hibernare în timpul iernii. (< fr. *hiberner*, cf. lat. *hibernare* — a petrece iarna)

hibernál *adj. (rar)* de iarnă. (cf. fr. *hibernal*)

hibernáre *s.f.* stare de amorțeală și de insensibilitate în care se găsesc unele animale iarna. ● *(fig.)* inactivitate, lenevire. (< *hiberna*)

hibernáție *s.f.* hibernare. (cf. fr. *hibernation*)

hibrid *adj.* **1.** *(despre ființe; adesea subst.)* rezultat din încrucișarea a doi indivizi cu ereditate diferită. **2.** *(despre idei, fapte etc.)* format din elemente luate la întîmplare, nesigur, disparat. (< fr. *hybride*, cf. lat. *hybrida*)

hibridá *vb.* I. *tr.* a încrucișa prin hibridare (două plante, două specii etc.). (cf. *fr. hybrider*)

hibridáre *s.f. (agr.)* încrucișare sexuată sau vegetativă a doi indivizi cu ereditate diferită. (< *hibrida*)

hicori *s.n. (bot.)* arbore asemănător nucului, care crește în America de Nord; lemnul acestui arbore. (< fr. *hickory*)

hidálgo *s.m. (rar)* nobil spaniol. (< sp., fr. *hidalgo*, cf. sp. *hijo de algo* — fiu al cuiva, al unei personalități)

hidátic *adj. n. (med.; în expr.) chist hidatic* = pungă de forma unei vezicule cu un conținut lichid, care se formează în unele organe. (< fr. *hydatique*)

hidós *adj.* foarte urît; slut, hîd. (< fr. *hideux*)

hidoșénie *s.f.* urîțenie, sluțenie. (< *hidos*)

hidránt *s.n. (tehn.)* dispozitiv de închidere și de deschidere a apei din conducte sub presiune, la care se pot adapta unul sau mai multe furtunuri. (< germ. *Hydrant*)

hidrargír *s.n. (chim.)* mercur. (cf. fr. *hydrargyre*, lat. *hydrargyrum* < gr. *hydor* — apă, *argyros* — argint)

hidrargirism *s.n. (med.)* intoxicație cu mercur. (< fr. *hydrargyrisme*)

hidrargiróză *s.f. (med.)* boală datorită intoxicării cu mercur; care se manifestă prin inflamația și hemoragia gingiilor, dureri și contracții ale membrelor, tulburări psihice etc. (< fr. *hydrargyrose*)

hidrát *s.n. (chim.)* compus chimic anorganic care conține molecule de apă. (cf. fr. *hydrate*)

hidratá *vb.* I. *refl. (despre substanțe chimice)* a se combina cu apa. ● a absorbi apa în interiorul său prin adeziune. (cf. fr. *hydrater*)

hidratáre *s.f. (chim.)* combinare a unei substanțe chimice cu apa. ● absorbire a apei în interiorul unui solid. (< *hidrata*)

hidráulic *adj.* care este mișcat de apă. ● care conduce, care scoate apa. ● *(în expr.) var hidraulic* = var obținut prin arderea marnelor, care are proprietatea de a se întări în apă, putînd fi întrebuințat astfel în locul cimentului. (cf. fr. *hydraulique*, lat. *hydraulicus*)

hidraúlică *s.f. (fiz.)* disciplină care studiază mecanica lichidelor și aplicarea lor în tehnică. (cf. fr. *hidraulique*, germ. *Hydraulik*)

hidrazídă *s.f. (med.)* substanță cristalină incoloră, solubilă în apă, cu acțiune

bacteriostatică puternică. (< fr. *hydraside*, nume comercial)

hidră *s.f.* **1.** *(mit.)* şarpe fabulos, închipuit cu şapte capete care creşteau la loc după ce erau tăiate şi despre care se spune că a fost răpus de Hercule. ● *(fig.)* nenorocire, rău în creştere inevitabilă. ● *(astr.)* numele unei constelaţii. **2.** *(zool.)* animal celenterat care trăieşte pe fundul apelor dulci şi se fixează cu ajutorul unui disc. (< fr. *hydre*, lat. *hydra)*

hidrie *s.f. (ant.)* vas mare pentru apă. (< lat., gr. *hydria)*

hidroavión *s.n.* avion echipat cu dispozitive care îi permit să se menţină pe apă. (< fr. *hydroavion)*

hidrobiologie *s.f.* ramură a biologiei care studiază viaţa animală şi vegetală din mediul acvatic. (< fr. *hydrobiologie)*

hidrocarbonát *s. n. (chim.)* substanţă organică formată din carbon, hidrogen şi oxigen, în care hidrogenul şi oxigenul se găsesc în aceeaşi proporţie ca în molecula de apă. (cf. fr. *hydrocarbonat)*

hidrocarbúră *s.f. (chim.)* compus organic constituit din carbon şi hidrogen. (< fr. *hydrocarbure)*

hidrocefál *adj.* suferind de hidrocefalie. (< fr. *hydrocéphale)*

hidrocefalíe *s.f. (med.)* boală manifestată printr-o îngrămădire de lichid seros în membranele creierului. (< fr. *hydrocéphalie*, cf. gr. *hydor* — apă, *kephale* — cap)

hidrocelulóză *s.f. (chim.)* compus obţinut din celuloză sub acţiunea acizilor. (< fr. *hydrocellulose)*

hidrocentrálă *s.f.* centrală electrică în care energia electrică se obţine prin transformarea energiei hidraulice. (cf. rus. *gidrotentrali)*

hidrocéntru *s.n.* regiune geografică bogată în ape şi în energie hidraulică. (< fr. *hydrocentre)*

hidrodinámic *adj.*privitor la hidrodinamică. (cf. fr. *hydrodynamique)*

hidrodinámică *s.f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile mişcării lichidelor, dinamica lichidelor. (cf. fr. *hydrodynamique)*

hidroelèctric *adj.* care transformă energia hidraulică în energie electrică. ○ *centrală hidroelectrică* = hidrocentrală. (cf. fr. *hydro-électrique)*

hidrofil *adj. (chim.)* cu afinitate pentru apă, care se îmbibă uşor cu apă. (cf. fr. *hydrophile*, gr. *hydor* — apă, *philos* — prieten)

hidrofilíe *s.f.* proprietate a unei substanţe de a fi hidrofilă. (< fr. *hydrophilie)*

hidrofób *adj.* **1.** *(chim.)* care nu intră niciodată în combinaţii cu apa. **2.** *(med.)* suferind de hidrofobie. **(2).** (< fr. *hydrophobe*, cf. gr. *hydor* — apă, *phobos* — frică)

hidrofobíe *s.f.* **1.** *(chim.)* proprietate a unei substanţe de a fi hidrofobă. **2.** *(med.)* oroare, teamă de apă (simptom al turbării, al tetanosului etc.). ● turbare. (< fr. *hydrophobie)*

hidrofón *s.n. (fiz.)* aparat pentru semnalizarea prin sunete sub apă, format din microfoane acţionate electromagnetic. (< fr. *hydrophone)*

hidrofór *s.n. (tehn.)* instalaţie mecanică pentru împingerea apei din conducte la o anumită înălţime. (< fr. *hydrophore*, cf. gr. *hydor* — apă, *phoros* — care poartă)

hidrofúg *adj. (despre un material)* care nu permite pătrunderea apei, a umidităţii. (< fr. *hydrofuge*, cf. gr. *hydor* — apă, lat. *fugare* — a fugi)

hidrogén *s.n. (chim.)* gaz incolor, inodor, insipid şi inflamabil, care împreună cu oxigenul intră în compoziţia apei. (< fr. *hydrogène*, cf. gr. *hydor* — apă, *gennan* — a produce)

hidrogená *vb. I. tr.* a combina (un corp) cu hidrogen. (< fr. *hydrogéner)*

hidrogenáre *s.f. (chim.)* combinare a hidrogenului cu o substanţă organică nesaturată, sub acţiunea unui catalizator. (< *hidrogena)*

hidrogeologíe *s.f.* ramură a hidrologiei uscatului care studiază apele subterane. (cf. fr. *hydrogéologie)*

hidroglisór *s.n. (mar.)* ambarcaţie cu fundul plat, care atinge viteze foarte mari, fiind pusă în mişcare de o elice aeriană. (cf. fr. *hydroglisseur)*

hidrográf *s.m.* specialist în hidrografie. (cf. fr. *hydrographe)*

hidrográfic *adj.* referitor la hidrografie. (cf. fr. *hydrographique)*

hidrografíe *s.f. (geogr.)* disciplină care studiază apele anumitor teritorii. ● totalitatea apelor unei regiuni. (cf. fr. *hydrographie* <gr. *hydor* — apă, *graphein* — a scrie)

hidrolític *adj.* care se obţine prin hidroliză. (cf. fr. *hydrolytique)*

hidrolíză *s.f. (chim.)* **1.** descompunere a unor săruri sub acţiunea ionilor de hidrogen şi de oxidril din apă. **2.** reacţie chimică între un compus organic şi apă, care se produce în prezenţa unui catalizator. (< fr. *hydrolyse*, cf. gr. *hydor* — apă, *lysis* — dizolvaţie)

hidrológ *s.m.* specialist în hidrologie. (cf. fr. *hydrologue)*

hidrológic *adj.* referitor la hidrologie. (< fr. *hydrologigue)*

hidrologíe *s.f.* disciplină care studiază proprietăţile apelor din natură, legile generale sub acţiunea cărora se petrec procesele hidrologice şi influenţa reciprocă dintre hidrosferă, atmosferă, litosferă şi biosferă. (< fr. *hydrologie*, cf. gr. *hydor* — apă, *logos* — vorbire)

hidromecánic *adj.* privitor la hidromecanică. (cf. fr. *hydromécanique)*

hidromecánică *s.f. (fiz.)* disciplină care studiază legile echilibrului şi ale mişcării lichidelor; mecanica lichidelor. (cf. fr. *hydromécanique)*

hidromecanizáre *s.f. (tehn.)* procedeu de săpare a pămîntului cu ajutorul hidromonitoarelor.
hidromél *s.n.* băutură care se prepară prin fermentația alcoolică a mierii cu apă; mied. (< fr. *hydromel*, cf. lat. *hydromeli* < gr. *hydor* — apă, *meli* — miere)
hidrométric *adj.* referitor la hidrometrie. ○ *stațiune hidrometrică* = punct unde se fac măsurători sistematice pentru a se determina nivelul, viteza și debitul unui curs de apă. (cf. fr. *hydrométrique)*
hidrometríe *s.f. (fiz.)* disciplină care studiază metodele tehnice pentru determinarea debitului unui curs de apă (de suprafață sau subteran) sau al unei conducte. (cf. fr. *hydrométrie)*
hidrométru *s.n.* (tehn.) nume generic pentru instrumentele de măsură a densității lichidelor. ● mină cu ajutorul căreia se măsoară nivelul unui curs de apă. (< fr. *hydromètre*, cf. gr. *hydor* — apă, *metron* — măsură)
hidromonitór *s.n.* instalație pentru săpat pămîntul, formată dintr-o conductă metalică prin care se proiectează o vînă puternică de apă. (cf. rus. *gidromonitor)*
hidropát *adj. (med.)* care tratează bolile prin hidroterapie. (< fr. *hydropathe*, cf. gr. *hydor* — apă, *pathos* — afecțiune)
hidrópic *s.m.* și *f.* suferind de hidropizie. (cf. fr. *hydropique*, gr. *hydropikos)*
hidropízie *s.f. (med.)* boală provocată de o acumulare de ser într-o cavitate a corpului sau între elementele țesutului conjunctiv. (< fr. *hydropisie*, cf. gr. *hydropisis)*
hidroscáfă *s.f. (av.)* suprafață de apă destinată decolării și amerizării hidroavioanelor și pe care se află instalațiile necesare manevrării, adăpostirii și întreținerii acestora.
hidrosféră *s.f. (geogr.)* învelișul de apă al globului terestru. (cf. fr. *hydrosphère*, germ. *Hydrosphäre)*
hidrostátic *adj. (fiz.)* referitor la echilibrul lichidelor. ○ *balanță hidrostatică* = balanță cu brațe egale, folosită la determinarea densității solidelor și a lichidelor. (cf. fr. *hydrostatique)*
hidrostátică *s.f.* disciplină care studiază legile echilibrului lichidelor și al corpurilor cufundate în ele; statica lichidelor. (cf. fr. *hydrostatique)*
hidrotéhnică *s.f.* disciplină care studiază folosirea apei și a energiei hidraulice. (< fr. *hydrotechnique*, cf. germ. *Hydrotechnik)*
hidrotehnícian *s.m.* specialist în hidrotehnică.
hidroterápic *adj.* privitor la hidroterapie; de hidroterapie. (cf. fr. *hydrothérapique)*
hidroterapíe *s.f. (med.)* metodă de a trata anumite boli cu apă sub formă de băi, de dușuri etc. (< fr. *hydrothérapie*, cf. gr. *hydor* — apă; *therapeia* — tratament)
hidrotropísm *s.n. (bot.)* tendință de îndreptare a unei plante spre locurile cele mai umede ale unui sol, unde se poate dezvolta în condiții optime. (< fr. *hydrotropisme*, cf. gr. *hydor* — apă, *tropein* — a întoarce)
hidroxíd *s.m. (chim.)* compus chimic anorganic a cărui moleculă conține gruparea hidroxil. (< fr. *hydroxyde)*
hidroxíl *s.m. (chim.)* radical chimic monovalent compus dintr-un atom de hidrogen și un atom de oxigen; oxidril. (< fr. *hydroxyle)*
hidrúră *s.f. (chim.)* combinație între hidrogen și un alt element. (< fr. *hydrure)*
hiénă *s.f.* **1.** mamifer carnivor care trăiește în Africa și în Asia și se hrănește în special cu cadavre. **2.** *(fig.)* om rău, feroce, josnic. (< fr. *hyène*, cf. gr. *hyaina* < *hys* — porc)
hierátic *adj.* **1.** referitor la lucruri sfinte. ● de preot, preoțesc. ○ *scriere hieratică* = una dintre felurile de scriere a vechilor egipteni (cu hieroglife cursive și simplificate). **2.** *(arte)* rigid, static, înțepenit. (< fr. *hiératique*, lat. *hieraticus*, cf. gr. *hieros* — sacru)
hieroglífă *s.f.* **1.** semn al scrierii vechilor egipteni care reprezenta cu ajutorul unor figuri lucrurile sau ființele despre care se scria. ○ *(fil.) teoria hieroglifelor* = teorie idealistă după care senzațiile și reprezentările omului nu sînt o copie fidelă a obiectelor, ci numai semne convenționale. **2.** *(fig.; ironic)* scris urît, neciteț, indescifrabil; lucru greu de descifrat. (cf. fr. *hiéroglyphe*, gr. *hieros* — sacru, *glyphein* — a grava)
hieroglífic *adj.* **1.** scris cu hieroglife. **2.** *(fig.: ironic)* indescifrabil. (cf. fr. *hiéroglyphique*, lat. *hieroglyphicus)*
hífă *s.f. (bot.)* filament din care este alcătuit miceliul ciupercilor (< fr. *hyphe)*
higrográf *s.n. (fiz.)* aparat pentru înregistrarea umidității aerului din atmosferă. (< fr. *hygrographe)*
higrómă *s.f. (med.)* inflamație a pungilor seroase subcutanate. (< fr. *hygroma)*
higrométric *adj.* care ține de higrometrie. (cf. fr. *hygrométrique)*
higrometríe *s.f.* ramură a meteorologiei care studiază metodele și aparatele folosite pentru determinarea umidității aerului atmosferic. (< fr. *hygrométrie*, cf. gr. *hygros* — umed, *metron* — măsură)
higrométru *s.n. (met.)* aparat pentru măsurarea umidității aerului atmosferic. (< fr. *hygromètre*, cf. germ. *Hygrometer)*
higroscóp *s.n. (fiz.)* higrometru care arată variațiile de umiditate ale aerului din atmosferă. (< fr. *hygroscope*, cf. gr. *hygros* — umed, *skopein* — a cerceta)
higroscópic *adj. (despre substanțe)* care poate absorbi umiditatea din aer. (cf. fr. *hygroscopique)*
higrostát *s.n. (fiz.)* aparat pentru menținerea unei stări higrometrice constante. (< fr. *hygrostat)*

hil *s.n. (anat.)* punct în care se leagă un vas de sînge cu un organ format din țesut spongios. (< fr. *hile*, cf. lat. *hilum)*

hilár *adj. (anat.)* referitor la hil; al hilului. (cf. fr. *hilaire)*

hilozoísm *s.n. (fil.)* teorie care atribuie tuturor lucrurilor din natură capacitatea de a simți și de a gîndi. (< fr. *hylozoïsme*, cf. gr. *hyle* — materie, *zoe* — viață)

hilozoíst *adj.* care ține de hilozoism. // *s.m.* și *f.* adept al hilozoismului.

himén *s.n.* membrană care acoperă, la fetele virgine, orificiul extern al vaginului. (< fr. *hymen*, cf. lat., gr. *hymen* — membrană)

himenéu *s.n. (rar)* căsătorie. (< fr. *hyménée*, lat. *hymeneus*, cf. *Hymen*. n.p.)

himenoptér *s.n. (zool.; la pl.)* ordin de insecte cu metamorfoza completă, cu două perechi de aripi, femela avînd un organ în formă de ac cu venin: *(la sg.)* insectă din acest ordin. (< fr. *hyménoptères*, cf. gr. *hymen* — membrană, *pteron* - aripă)

himéră *s.f.* **1.** *(mit.)* monstru închipuit cu cap de leu, trup de capră și coadă de balaur. ● *(arhit.)* motiv decorativ reprezentînd un asemenea monstru. **2.** formă bizară care apare la plante, întrunind însușirile a două varietăți deosebite, fără să fie rezultatul unei încrucișări naturale. **3.** *(fig.)* închipuire, fantezie irealizabilă; iluzie. (cf. it. *chimera*, fr. *chimère*, lat. *Chimoera*, n.p.)

himéric *adj.* **1.** bazat pe himere; închipuit, irealizabil, iluzoriu. **2.** *(adesea adv.)* ca de himeră, fantastic. (cf. it. *chimerico*, fr. *chimérique)*

hinduísm *s.n.* religia cea mai răspîndită în India, care socotește vaca animal sfînt. (< fr. *hindouisme)*

hínterland *s.n.* regiune învecinată cu un teritoriu dominat de un stat imperialist și folosită ca bază a unor acțiuni expansioniste; *(p. ext.)* coloniile și țările dependente de metropolă. (< germ. *Hinterland)*

hioíd *adj., s.n.* (os izolat) situat între limbă și laringe. (< fr. *hyoïde)*

hiparión *s.m. (pal.)* gen de mamifer străvechi. (< fr. *hipparion)*

hiperaciditáte *s.f. (med.)* secreție excesivă de suc gastric. (cf. fr. *hyperacidité)*

hipérbolă *s.f.* **1.** *(lit.)* figură de stil prin care se exagerează realitatea, folosindu-se expresii sugestive etc. pentru a impresiona mai puternic. **2.** *(mat.)* curbă care reprezintă locul geometric al punctelor dintr-un plan a căror diferență a distanțelor la două puncte fixe (focare) este constantă. (< fr. *hyperbole*, lat., gr. *hyperbole)*

hiperbólic *adj.* **1.** cu caracter de hiperbolă, cu hiperbole (**1**); foarte exagerat. **2.** *(mat.)* de forma hiperbolei (2). (cf. fr. *hyperbolique)*

hiperboloíd *s.n. (mat.)* suprafață rezultată din revoluția unei hiperbole în jurul uneia din axele sale. (< fr. *hyperboloïde)*

hiperboreán *adj.* care este situat, care trăiește la extremitatea de miază-noapte a globului pămîntesc. (< fr. *hyperboréen)*

hiperémic *adj.* privitor la hiperemie, de hiperemie; care prezintă fenomene de hiperemie. (cf. fr. *hyperémique)*

hiperemíe *s.f. (med.)* aflux de sînge într-o regiune a corpului. (< fr. *hyperémie*, cf. gr. *hyper* — peste, *haima* — sînge).

hiperestezíe *s.f. (med.)* sensibilitate exagerată a unui organ de simț. (< fr. *hyperesthésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *aisthesis* — senzații)

hiperglicemíe *s.f. (med.)* creștere exagerată a cantității de glucoză în sînge. (< fr. *hyperglycémie)*

hipermetróp *adj., s.m.* și *f. (med.)* suferind de hipermetropie. (< fr. *hypermétrope)*

hipermetropíe *s.f. (med.)* defect de vedere datorită formării imaginii înapoia retinei. (< fr. *hypermétropie*, cf. gr. *hyper* — dincolo, *metron* — măsură, *ops* — vedere)

hipermnezíe *s.f. (med.)* excitație anormală sau patologică a memoriei. (< fr. *hypermnésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *mnesis* — memorie)

hiperparazít *s.m. (agr.)* parazit al altor paraziți care atacă plantele și animalele.

hipersecréție *s.f. (med.)* secreție abundentă anormală a unei glande. (cf. fr. *hypersécrétion)*

hipersensíbil *adj.* foarte sensibil, de o sensibilitate bolnăvicioasă. (cf. fr. *hypersensible)*

hipersensibilitáte *s.f.* sensibilitate foarte mare, excesivă, bolnăvicioasă. (cf. fr. *hypersensibilité)*

hipertensiúne *s.f. (med.)* tensiune arterială mărită, cauzată de o boală. (cf. fr. *hypertension)*

hipertensív *adj., s.m.* și *f.* suferind de hipertensiune. (cf. fr. *hypertensif)*

hipertiroidísm *s.n. (med.)* boală cauzată de o hipersecreție a glandei tiroide, care provoacă hipertrofia acesteia și unele tulburări în organism. (cf. fr. *hyperthyroïdie)*

hipertrofiá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre organe, țesuturi)* a(-și) mări volumul, a (se) mări. (< fr. *hipertrophier)*

hipertrofíe *s.f. (med.)* mărire, creștere anormală a unui organ sau a unui țesut. (< fr. *hypertrophie*, cf. gr. *hyper* — peste, *trophe* — hrană)

hiperurbanísm *s.n.* schimbare a formei corecte a unui cuvînt datorită unei analogii greșite și din dorința de a-l face să aibă un aspect mai literar. (< fr. *hyperurbanisme)*

hípic *adj.* referitor la cai de curse. (cf. fr. *hippique)*

hipísm *s.n.* sport practicat cu cai (de curse); călărie. (cf. fr. *hippisme)*

hipnótic *adj.* de hipnoză, provocat de hipnoză. ● care hipnotizează; *(fig.)*

fascinant. (cf. fr. *hypnotique*, lat. *hypnoticus*)

hipnotísm *s.n.* hipnoză; practicarea hipnozei. (cf. fr. *hypnotisme*)

hipnotizá *vb.* I. *tr.* a aduce pe cineva în stare de hipnoză. ● *(fig.)* a supune voinței tale, a fermeca, a fascina. (cf. fr. *hypnotiser*)

hipnotizánt *adj.* care hipnotizează; *(fig.)* fascinant. (< *hipnotiza*)

hipnotizatór *s.m. (rar)* cel care hipnotizează, care provoacă hipnoza. (< *hipnotiza*)

hipnóză *s.f.* stare psihică specială, provocată prin sugestie, în timpul căreia subiectul adormit este supus voinței hipnotizatorului. ● *(fig.)* fascinație. (< fr. *hypnose*, cf. lat. *hypnotiu*, gr. *hypnotike* — narcoză)

hipoaciditáte *s.f. (med.)* secreție insuficientă de suc gastric. (< fr. *hypoacidité*)

hipocámp *s.m.* **1.** *(mit.)* cal marin care trăgea carul lui Neptun. **2.** *(zool.)* mic pește de mare având forma unui cal. (< fr. *hippocampe*, cf. lat., gr. *hippokampe*)

hipocáust *s.n. (ist.)* instalație antică de încălzire cu aer cald. ● focar subteran care servea la acest fel de încălzire. (< fr. *hypocauste*, cf. lat., gr. *hypokauston*)

hipocentáur *s.m. (mit.)* centaur. (< fr. *hippocentaure*, cf. lat. *hippocentaurus*, gr. *hippokentauros*)

hipocéntru *s.n. (geol.)* centru subpământean al vibrațiilor unui cutremur; regiune din adâncul scoarței terestre de unde se propagă un cutremur. (cf. fr. *hypocentre*)

hipocicloídă *s.f. (mat.)* curbă descrisă de un punct de pe un cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui alt cerc fix.

hipocóndru *s.n. (anat.)* fiecare dintre părțile laterale ale abdomenului mamiferelor și păsărilor, situate imediat sub ultima coastă. (< fr. *hypocondre*, cf. gr. *hypo* — dedesubt, *chondros* — cartilaj)

hipodróm *s.n.* cîmp amenajat pentru curse de cai. (< fr. *hippodrome*, lat. *hippodromos* < cf. gr. *hippos* — cal, *dromos* — cursă)

hipofág adj. care mănîncă carne de cal. (< fr. *hippophage*)

hipofagíe *s.f.* hrănirea cu carne de cal. (< fr. *hippophagie*, cf. gr. *hippos* — cal, *phagein* — a mînca)

hipofíză *s.f. (anat.)* glandă endocrină situată pe fața inferioară a encefalului. (< fr. *hypophyse*)

hipogástric *adj.* care ține de hipogastru. (< fr. *hypogastrique*)

hipogástru *s.n. (anat.)* partea inferioară a abdomenului. (< fr. *hypogastre*, cf. gr. *hypo* — sub, *gaster* — burtă)

hipogéu *s.n. (ist.)* mormînt subteran antic. (< fr. *hypogée*, cf. gr. *hypo* — sub, *ge* — pămînt)

hipogríf *s.m. (mit.)* animal fabulos, jumătate cal și jumătate vultur. (< fr. *hippogriffe*, cf. gr. *hippos* — cal, it. *grifo* — vultur)

hipológ *s.m.* și *f. (rar)* specialist în hipologie. (cf. fr. *hippologue*)

hipologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studierea calului. (< fr. *hippologie*, cf. gr. *hippos* — cal, *logos* — vorbire)

hipometríe *s.f.* ramură a zootehniei care face clasificarea cailor după anumite măsurători. (cf. gr. *hippos* — cal, *metron* — măsură)

hipométru *s.n.* aparat cu care se măsoară dimensiunile părților corpului animalelor. (< germ. *Hipometer*)

hipomobíl *adj. (despre vehicule, tracțiune etc.)* pus în mișcare de cai, făcut cu ajutorul cailor. (< fr. *hippomobile*)

hipopatologíe *s.f.* disciplină care studiază bolile și defectele calului. (cf. fr. *hippopathologie*)

hipopotám *s.m. (zool.)* mamifer pahiderm mare și greoi, cu picioarele scurte, care trăiește în fluviile și în lacurile Africii ecuatoriale. (< fr. *hippopotame*, cf. lat. *hippopotamus*, gr. *hippopotamos*)

hipostáză *s.f. (med.)* încetinire a circulației sîngelui în membrele inferioare sau în plămîni, cauzată de o lungă ședere în pat. (< fr. *hypostase*, cf. lat., gr. *hypostasis*)

hipostíl *s.n. (arhit.)* sală mare care are plafonul susținut de coloane. (< fr. *hypostyle*)

hipotensiúne *s.f. (med.)* micșorare anormală a tensiunii arteriale. (< fr. *hypotension*)

hipotensív *adj. (med.)* suferind de hipotensiune. (< fr. *hypotensif*)

hipotracțiúne *s.f.* tracțiune făcută cu ajutorul cailor.

hipotrofíe *s.f.* dezvoltare insuficientă a unui organ sau a unui țesut. (< fr. *hypotrophie*, cf. gr. *hypo* — sub, *trophe* — hrană)

hipsométru *s.n.* **1.** *(fiz.)* aparat care indică înălțimea prin determinarea temperaturii de fierbere a apei. **2.** *(silv.)* instrument pentru măsurarea înălțimii arborilor. (< fr. *hypsomètre*, cf. gr. *hypsos* — înălțime, *metron* — măsură)

hirsút *adj.* **1.** neîngrijit, cu barba și cu părul zbîrlit. **2.** aspru, grosolan; ursuz. (< fr. *hirsute*, cf. lat. *hirsutus*)

histológic *adj.* referitor la histologie, de histologie. (cf. fr. *histologique*)

histologíe *s.f. (anat.)* disciplină care studiază țesuturile organice. (< fr. *histologie*, cf. gr. *histos* — țesut, *logos* — vorbire)

histrión *s.m. (ist.)* actor de comedie la romani. (< fr. *histrion*, cf. lat. *histrio*)

hlamídă *s.f.* mantie de formă dreptunghiulară făcută din stofă și care era purtată de vechii greci și romani prinsă cu o agrafă pe umăr. (< lat., gr. *chlamys*, cf. fr. *chlamyde*)

hlestacovísm *s.n.* lăudăroşenie uşuratică şi mincinoasă. (< *Hlestakov*, n.p.)
hobán *s.n.* piesă de legătură între aripile unui avion biplan, confecţionată din sîrmă de oţel. ● *(mar.)* coardă pentru susţinerea catargelor. (< fr. *hauban)*
hóchei *s.n. (sport)* joc pe iarbă sau pe gheaţă care se dispută după reguli asemănătoare cu cele ale jocului de fotbal, jucătorii urmărind să introducă în poarta echipei adverse o minge mică de piele, respectiv un disc mic, cu ajutorul unei crose. (< engl. *hockey)*
hocheíst *s.m.* jucător de hochei. (< *hochei)*
hócus *s.n. (în expr.) hocus-pocus* = formulă întrebuinţată de scamatori; *(p. ext.)* scamatorie. (< lat. *hocus)*
hodométru *s.n.* aparat care serveşte la măsurarea unui drum parcurs. (< fr. *hodomètre*, cf. gr. *odos* — drum, *metron* — măsură)
hol *s.n.* vestibul mare într-un edificiu public; vestibul, încăpere de trecere într-un apartament, într-o locuinţă. (< engl., fr. *hall)*
holéndru *s.n.* **1.** varietate de filtru pentru vin. **2.** nume dat unor instalaţii de rafinare, de înălbire etc. mai ales din industria hîrtiei. **3.** dispozitiv de fixare alcătuit din una sau două piuliţe. (< germ. *Hollender)*
holerínă *s.f. (med.)* afecţiune gastrointestinală acută, caracterizată prin dureri mari de stomac, vărsături şi diaree. (< fr. *cholérine)*
holísm *s.n. (fil.)* sistem idealist reacţionar întemeiat pe la începutul secolului al XX-lea, care considera universul ca o ierarhie de „integrităţi" mistice.
hólmiu *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (cf. fr. *holmium*, germ. *Holmium)*
holocáust *s.n. (la vechii evrei)* sacrificiu în cinstea divinităţii în care animalul sacrificat era ars în întregime. (cf. lat. *holocaustus*, gr. *holokaustos)*
holocén *s.n. (geol.)* a doua perioadă a erei cuaternare, care cuprinde şi timpurile actuale. (< fr. *holocène)*
holotúrie *s.f. (zool.; la pl.)* clasă de animale marine echinoderme cu corpul alungit ca un castravete. ● *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. (< fr. *holothurie)*
homár *s.m. (zool.)* crustaceu de mare asemănător raculuí şi care se poate mînca. (< fr. *homard)*
homeoméri *s.f. (fil.)* termen introdus de Aristotel pentru a desemna particulele imuabile, infinit de mici, din care sînt alcătuite corpurile. (cf. lat. *homeomeria*, gr. *homoiomereia)*
homeopát *s.m.* specialist în homeopatie; adept al homeopatiei. (< fr. *homéopathe)*
homeopátic *adj.* de homeopatie, privitor la homeopatie. ○ *doză homeopatică* = doză foarte mică. (< fr. *homéopathique)*
homeopatíe *s.f. (med.)* metodă de tratament care întrebuinţează doze foarte mici de medicamente, care ar putea produce o boală analogă bolii care se combate. (< fr. *homéopathie*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *pathos* — suferinţă)
homéric *adj.* al lui Homer. ● în genul epopeilor lui Homer; *(p. ext.)* măreţ, grandios. ○ *rîs homeric* = rîs puternic, greu de oprit. (cf. lat. *homericus*, fr. *homérique)*
homocéntric *adj. (despre fascicule de lumină)* ale cărui raze trec toate prin acelaşi punct. (cf. fr. *homocentrique)*
homosexuál *s.m.* şi *f.* persoană care practică homosexualitatea. (< fr. *homosexuel)*
homosexualitáte *s.f. (med.)* atracţie sexuală anormală faţă de indivizi de acelaşi sex. (< fr. *homosexualité)*
homúnculus *s.m.* mic om artificial pe care alchimiştii pretindeau că au reuşit să-l fabrice; *(p. ext.)* om foarte mic ca statură. (< fr. *homuncule*, lat. *homunculus)*
hormón *s.m. (med.)* secreţie a glandelor endocrine. (< fr. *hormone*, cf. gr. *hormeo* — excit)
hormonál *adj. (med.)* referitor la hormoni; de hormoni. (< *hormon)*
hornbléndă *s.f. (min.)* mineral format din silicaţi de magneziu, fier, calciu etc., foarte răspîndit în natură. (cf. fr. *hornblende*, germ. *Hornblende)*
horoscóp *s.n.* prezicere astrologică a destinului după poziţia stelelor la naşterea cuiva; *(p. ext.)* prezicere. (< fr. *horoscope*, lat. *horoscopus* < gr. *horoskopos)*
horst *s.n. (geol.)* regiune a scoarţei terestre, mărginită de falii, rămasă ridicată după scufundarea regiunilor vecine. (< germ. *Horst)*
hortatív *adj. (gram.)* care exprimă un îndemn. (< lat. *hortativus)*
horténsie *s.f. (bot.)* plantă ornamentală cu flori mari, de diferite culori şi fără miros. (< fr. *hortensia)*
horticol *adj.* privitor la horticultură, de horticultură. (< fr. *horticole*, cf. lat. *hortus*—grădină, *colere*—a cultiva)
horticultór *s.m.* şi *f.* specialist în horticultură. (cf. fr. *horticulteur)*
horticultúră *s.f.* ştiinţa care tratează despre cultivarea grădinilor. (< fr. *horticulture*, cf. lat. *hortus* — grădină, *cultura* — cultură)
hóstie *s.f. (la greci şi la romani)* jertfă adusă zeilor; *(la evrei)* animal adus ca jertfă lui Dumnezeu. ● *(fig.)* victimă. (< fr. *hostie*, lat. *hostia)*
hotél *s.n.* clădire amenajată pentru închirierea de camere mobilate, pe termen scurt, mai ales călătorilor. (< fr. *hôtel)*
hoteliér *s.m.* proprietar al unui hotel. // *adj.* în legătură cu hotelurile. (< fr. *hôtelier)*
hozrasciót *s.n.* metodă de gospodărire planificată a întreprinderilor economice

socialiste de stat, bazată pe principiul recuperării planificate a cheltuielilor efectuate de întreprindere din veniturile proprii și al asigurării rentabilității producției; gospodărire socialistă. (< rus. *hozrasciot)*

htonián *adj.* (op u r a n i a n) relativ la divinitățile subpământene. (< fr. *chtonien*, cf. gr. *chthon* — pământ)

hublóu *s.n. (mar.)* mică deschizătură circulară în peretele unei nave, pentru aerisire și iluminat. (< fr. *hublot)*

huilă *s.f. (min.)* varietate de cărbune fosil, compact, uneori șistos sau fibros. (< fr. *houille)*

húlă *s.f. (mar.)* mișcare ondulatorie a suprafeței mării după furtună; *(p. ext.)* furtună pe mare. (< fr. *houle)*

huligán *s.m.* cel care comite acte de huliganism. (< rus. *huligan)*

huligánic *adj.* de huligan sau de huliganism. (< *huligan)*

huliganism *s.n.* purtare sau atitudine brutală care se manifestă prin încălcarea în mod grosolan a drepturilor și libertăților celorlalți cetățeni, prin acte de agresiune, devastări etc. (< *huligan)*

humeism *s.n. (fil.)* concepția filozofului englez Hume, care afirma că omul nu numai că nu cunoaște lucrurile în sine, dar nici nu știe dacă ele există sau nu în mod real și că legătura cauzală nu este o lege a naturii ci o deprindere. (< *Hume*, n.p.)

humerál *adj. (anat.)* de (la) humerus. (< fr. *huméral)*

húmerus *s.n. (anat.)* osul brațului de la umăr pînă la cot. (< fr. *humérus*, cf. lat. *humerus)*

humoréscă *s.f. (muz.)* compoziție instrumentală cu o temă sprintenă și glumeață. (< germ. *Humoreske)*

húmus *s.n. (agr.)* amestec de substanțe organice amorfe rezultat din descompunerea unor microorganisme, a unor ciuperci etc. (cf. fr. *humus*, germ. *Humus*, lat. *humus)*

hurican *s.n. (mar.)* furtună puternică, uragan (care bîntuie în *Antile)*. (< engl. *hurricane)*

hurie *s.f. (rar)* femeie foarte frumoasă promisă de Mahomed credincioșilor musulmani în paradis. ● *(fig.)* femeie, fecioară foarte frumoasă și planturoasă. (< tc. *huri*, cf. fr. *houri)*

húsă *s.f.* țesătură cu care se învelesc mobilele spre a le proteja de lovituri, de murdărie etc. ● *(tehn.)* învelitoare (impermeabilă) folosită pentru protejarea anumitor piese sau materiale. (< fr. *housse)*

husít *adj.* privitor la husitism. // *s.m.* și *f.* adept al husitismului. (< *Hus*, n.p.)

husitísm *s.n.* sectă religioasă creștină întemeiată la începutul secolului al XV-lea de Jan Hus. (cf. fr. *hussitisme)*

iac *s.m. (zool.)* animal rumegător din Tibet, mai mic decît bivolul, cu corpul acoperit de păr lung, domesticit și folosit ca animal de povară. (< fr. *yak)*

iacobin *s.m. (ist.)* membru al celei mai radicale grupări revoluționare care a dus lupta contra monarhiștilor și a feudalilor în timpul Revoluției franceze. ● *(fig.)* revoluționar consecvent. (cf. fr. *jacobin*)

iacobinism *s.n.* doctrina iacobinilor; *(p. ext.)* opinie democratică revoluționară radicală. (cf. fr. *jacobinisme)*

iaht *s.n. (mar.)* navă ușoară de sport pentru călătorii de plăcere. (< *yacht*, cf. ol. *jacht)*

iamb *s.m. (metr.)* unitate ritmică a versului compusă dintr-o silabă neaccentuată și una accentuată. (cf. fr. *iambe*, lat. *iambus*, gr. *iambos)*

iámbic *adj.* referitor la iambi; scris în **iambi.** O *metru iambic* = sistem de **versificație** avînd la bază iambul. (cf. fr. *iambique*, lat. *iambicus)*

iard *s.m.* măsură englezească de lungime, egală cu 0,914 metri. (< engl. *yard)*

iarovizá *vb. I. tr.* și *refl. (despre semințe, plante)* a supune sau a fi supus procesului de iarovizare; a vernaliza. (cf. rus. *iarovizația)*

iarovizáre *s.f. (agr.)* **1.** stadiu de dezvoltare a unei plante care urmează imediat după germinație, desfășurîndu-se în condiții de temperatură specifice fiecărei plante. **2.** tratare a semințelor în vederea scurtării perioadei de vegetație a plantelor. a sporirii producției și a obținerii de noi soiuri. (cf. rus. *iarovizatiia)*

ibis *s.m. (zool.)* pasăre exotică cu ciocul și picioarele lungi. cu pene roșii sau negre. (< fr. *ibis)*

iconoclást *s.m. (ist.)* partizan al unei mișcări bizantine îndreptate împotriva cultului icoanelor. (< fr. *iconoclaste)*

iconográf *s.m.* specialist în iconografie. (cf. fr. *iconographe)*

iconográfic *adj.* privitor la iconografie. (cf. fr. *iconographique)*

iconografíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu descrierea și studiul operelor realizate în diverse arte plastice; studiu al operelor de artă plastică cu o anumită tematică. ● colecție de portrete ale oamenilor celebri. (cf. fr. *iconographie*, lat. *iconographia* < *icon* — imagine, gr. *graphia* — scriere)

iconoscóp *s.n. (fiz.)* tub electronic cu un ecran fotosensibil, cu ajutorul căruia se transmit imaginile posturilor de televiziune. (cf. fr. *iconoscope)*

iconostróf *s.n. (fiz.)* instrument optic care dă imaginea răsturnată a obiectelor, folosit în gravură pentru reproducerea modelelor. (cf. fr. *iconostrophe)*

icosaédru *s.n. (mat.)* poliedru cu douăzeci de fețe. (< fr. *icosaèdre*, cf. gr. *eikosi* — douăzeci, *edra* — față)

icter *s.n. (med.)* boală de ficat constînd în trecerea fierii în sînge și în îngălbenirea pielii, a albului ochilor bolnavului etc.; gălbinare. (< fr. *ictère*, cf. gr. *ikteros)*

ictus *s.n. (med.)* șoc. (< fr., lat. *ictus)*

ide *s.f.pl. (ant.)* a cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie și octombrie și a treisprezecea zi a celorlalte luni din calendarul roman. (< cf. lat. *idus*, fr. *ides)*

ideál *adj.* **1.** perfect, desăvîrșit; model. **2.** care nu există sau nu poate exista decît în gîndire; creat de imaginație; referitor la idei; de idei. // *s.n.* model perfect, perfecțiune pe care încearcă s-o imite un artist, un poet etc. ● scop suprem al existenței, al activității cuiva sau a ceva. (cf. fr. *idéal*, it. *ideale*, lat. *idealis)*

idealism *s.n.* **1.** *(fil.)* curent antiștiințific care consideră conștiința și nu materia ca factor prim, negînd faptul că conștiința este un produs al materiei. **2.** *(rar)* urmărire dezinteresată a unui ideal. (cf. fr. *idéalisme)*

idealíst *adj., s.m.* și *f.* **1.** (adept) al idealismului, de idealism. **2.** (persoană) care urmărește dezinteresat un ideal. (cf. fr. *idéaliste)*

idealitáte *s.f. (fil.)* însușirea a tot ce este ideal. (cf. fr. *idealité)*

idealizá *vb. I. tr.* a atribui cuiva sau la ceva calități excepționale; a exagera în bine ceva, a reprezenta ceva mult mai bine decît în realitate. (cf. fr. *idéaliser)*

ideație *s.f.* proces psihic de formare a ideilor. (< fr. *idéation)*

idée *s.f.* **1.** *(fil.)* reflectare a realității în conștiință, care caracterizează relațiile dintre oameni și lumea înconjurătoare fiind întotdeauna determinată de caracterul orînduirii sociale, de condițiile materiale de viață ale oamenilor, în societatea împărțită în clase antagoniste avînd un caracter de clasă;

reprezentare generalizată a mai multor lucruri în gîndire; noțiune, concept. **2.** gîndire, concepție, fel de a vedea. **3.** concepție de bază care se desprinde dintr-o lucrare literară, artistică etc.; concepție fundamentală. ● gînd, opinie, părere, judecată. ○ *idee fixă* = imagine, gînd care se repetă mereu în mintea unei persoane. ● intenție, plan. (cf. fr. *idée*, it. *idea*, gr. *idea*)

idem *adv.* identic, de asemenea, la fel. (< lat. *idem*)

idéntic *adj.* la fel, egal, asemănător întru totul cu ceva sau cu cineva; aidoma. (cf. fr. *identique*, it. *identico*)

identificá *vb.* I. *tr.* a constata, a stabili identitatea unei persoane sau a unui lucru. ● *refl.* a se transpune în situația cuiva, a simți sau a acționa întocmai ca cineva, a-și însuși întru totul ideile cuiva. (cf. fr. *identifier*)

identificábil *adj.* care poate fi identificat, recunoscut. (cf. fr. *identifiable*)

identitáte *s.f.* **1.** *(fil.)* însușirea a ceea ce este identic. ● *(curent)* asemănare, similitudine perfectă. **2.** datele prin care se identifică o persoană. **3.** *(mat.)* egalitate valabilă pentru orice valori ale cantităților variabile care intervin în ea. (cf. fr. *identité*, lat. *identitas*)

ideográfic *adj.* privitor la ideografie: scris cu ideograme. (< fr. *idéographique*)

ideografíe *s.f.* sistem de scriere cu ideograme. (< fr. *idéographie*)

ideográmă *s.f.* semn folosit în scrierea unor limbi, care reprezintă un cuvînt, o idee. (< fr. *idéogramme*, cf. gr. *idea* — imagine, *graphein* — a scrie)

ideológ *s.m.* creator, partizan, teoretician al unei ideologii. (cf. fr. *idéologue*)

ideológic *adj.* referitor la ideologie, de ideologie. (cf. fr. *idéologique*)

ideologíe *s.f.* sistem de idei, de concepții, de noțiuni exprimate în diferite forme ale conștiinței sociale (politică, morală, știință, artă, religie), care este determinat de condițiile vieții materiale ale societății și de interesele anumitor clase și care, la rîndul lui, exercită o influență activă asupra dezvoltării societății. (cf. fr. *idéologie*)

idílă *s.f.* **1.** *(lit.)* poezie care prezintă în chip idealizat viața păstorilor, a agricultorilor etc.; bucolică. **2.** dragoste curată, naivă, tinerească. (< fr. *idylle*, lat. *idyllium*)

idílic *adj.* care se petrece ca într-o idilă; bucolic, pastoral. ● *(despre natură)* cîmpenesc, liniștit. (cf. fr. *idyllique*)

idilísm *s.n.* caracteristică a ceea ce este idilic; preferință pentru elemente idilice. (< *idilă*)

idióm *s.n.* *(lingv.)* limbă. ● limba unei populații restrînse din cadrul unui grup etnic mai mare, prezentînd deosebiri față de limba comună; grai, dialect. (cf. fr. *idiome*, lat., gr. *idioma*)

idiomátic *adj.* caracteristic unui idiom, privitor la un idiom. (cf. fr. *idiomatique*)

idiosincrasíe *s.f.* *(med.)* aversiune puternică față de unele alimente, medicamente etc.; predispoziție a cuiva de a reacționa într-un anumit fel (deosebit de cel obișnuit) la folosirea unor alimente, a unor medicamente. (< fr. *idiosyncrasie*)

idiót *adj., s.m.* și *f.* suferind de debilitate mintală, (om) lipsit complet de inteligență; tîmpit. (< fr. *idiot*, lat. *idiota*)

idiotísm *s.n.* *(lingv.)* construcție proprie unei limbi, care nu se poate traduce într-o altă limbă decît printr-o perifrază. (cf. fr. *idiotisme*)

idiotíe *s.f.* starea celui idiot; debilitate mintală, tîmpenie. ● *(fam.)* neghiobie, prostie. (cf. fr. *idiotie*)

idiș *s.n.* *(lingv.)*, limbă germanică vorbită de unele populații evreiești. (cf. fr. *yiddish*, germ. *Jüdisch*)

idolatríe *s.f.* **1.** adorare, închinare la idoli. **2.** *(fig.)* adorație, iubire exagerată. (< fr. *idolâtrie*, lat. *idolatria*)

idolatrizá *vb.* I. *tr.* a slăvi, a adora (pe cineva sau ceva) ca pe un idol. (cf. fr. *idolâtrer*)

idolátru *adj., s.m.* și *f.* (cel) care se închină idolilor. ● *(fig.)* (cel) care iubește (pe cineva sau ceva) cu pasiune. (< fr. *idolâtre*, lat. *idolatris*)

ierárhic *adj.* potrivit ierarhiei, după ierarhie. ○ *(expr.) pe cale ierarhică* = în ordinea indicată de ierarhie. (cf. fr. *hiérarchique*)

ierarhíe *s.f.* sistem de subordonare a gradelor, a funcțiilor, a autorităților etc. unele față de celelalte; ordine. (cf. fr. *hiérarchie* < gr. *hieros* — sacru, *arche* — comandant)

ierarhizá *vb.* I. *tr.* a așeza ierarhic; a stabili o ierarhie. (cf. fr. *hiérarchiser*)

ierbár *s.n.* colecție de plante mici, uscate și presate, determinate din punct de vedere botanic; catalog, mapă care conține aceste plante. (cf. fr. *herbier*)

ieremiádă *s.f.* *(liv.)* plîngere, tînguire. (cf. fr. *jérémiade*)

iezuít *s.m.* *(bis.)* membru al unui ordin de călugări catolici, numit Societatea lui Iisus, creat în 1534 de Ignațiu de Loyola pentru a lupta împotriva mișcărilor populare și a gîndirii progresiste. ● *(fig.)* ipocrit, viclean, perfid. (cf. fr. *jésuite*, germ. *Jesuit*)

iezuitísm *s.n.* lipsă de scrupule în acțiune, în activitate; ipocrizie, fățărnicie. (cf. fr. *jésuitisme*)

igiénă *s.f.* *(med.)* disciplină care studiază mijloacele de păstrare a sănătății și de prevenire a bolilor. (< fr. *hygiène*, cf. gr. *hygiainein* — a fi sănătos)

igiénic *adj.* potrivit regulilor de igienă. (cf. fr. *hygiénique*)

igieníst *s.m.* și *f.* (medic) specialist în igienă. (cf. fr. *hygiéniste*)

iglú *s.n.* colibă din gheață și din zăpadă care se întîlnește în ținuturile polare. (cuvînt eschimos)

ignám *s.m. (bot.)* nume dat unor plante exotice care produc tubercule comestibile de dimensiuni foarte mari. (< fr. *igname)*

ignár *adj. (rar)* ignorant, incult. (cf. fr. *ignare*, lat. *ignarius)*

ignifúg *adj., s.m.* și *f.* (substanță, material) care nu se aprinde sau care arde foarte greu. (cf. fr. *ignifuge*, cf. lat. *ignis* — foc, *fugare* — fugi)

ignifugá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a impregna sau a acoperi cu o substanță ignifugă un material inflamabil. (cf. fr. *ignifuger)*

ignóbil *adj. (rar)* josnic, infam, mîrșav. (< lat. *ignobilis*, cf. fr. *ignoble)*

ignominie *s.f. (rar)* mîrșăvie, ticăloșenie, josnicie. (< lat. *ignominia*, cf. fr. *ignominie)*

ignorá *vb.* I. *tr.* **1.** a nu cunoaște, a nu ști. **2.** a neglija, a simula că nu observi (pe cineva sau ceva). (cf. lat., it. *ignorare*, fr. *ignorer)*

ignoránt *adj., s.m.* și *f.* (om) incult, neînvățat. (cf. fr. *ignorant)*

ignoránță *s.f.* lipsă de cunoștințe, de învățătură; incultură. (cf it. *ignoranza*, fr. *ignorance)*

iguán *s.m. (zool.)* reptilă foarte mare din America Centrală și de Sud, cu carnea și ouăle comestibile. (< fr. *iguane)*

iguanodón *s.m. (pal.)* reptilă uriașă fosilă din era secundară, asemănătoare cangurului dar mult mai înaltă. (< fr. *iguanodon)*

ihneumón *s.m. (zool.)* **1.** insectă himenopteră care trăiește ca parazit al altor insecte. **2.** mamifer carnivor cu coada lungă, considerat de vechii egipteni drept animal sfînt. (< fr. *ichneumon)*

ihtiocól *s.n. (tehn.)* clei de pește folosit la limpezirea vinurilor. (< fr. *ichtyocolle)*

ihtiofág *adj.* care se hrănește aproape exclusiv cu pește. (cf. fr. *ichtyophage)*

ihtiológ *s.m.* specialist în ihtiologie.

ihtiológic *adj.* privitor la ihtiologie. (< fr. *ichtyologique)*

ihtiologíe *s.f. (zool.)* disciplină care se ocupă cu studiul peștilor. (< fr. *ichtyologie*, cf. gr. *ichthys* — pește, *logos* — vorbire)

ihtiozáur *s.m. (pal.)* reptilă marină uriașă din era secundară. (< fr. *ichtyosaure*, cf. gr. *ichthys* — pește, *sauros* — reptilă)

ilár *adj. (rar)* ilariant. (cf. fr. *hilare)*

ilariánt *adj.* care provoacă rîsul; hazos, hazliu. (cf. fr. *hilarant)*

ilarităte *s.f.* rîs general, veselie comună provocată de ceva vesel, amuzant, caraghios. (cf. fr. *hilarité*, lat. *hilaritas)*

ilegál *adj.* **1.** care nu este în conformitate cu legea; nelegal. **2.** în ilegalitate; *(p. ext.)* clandestin, conspirativ. (cf. fr. *illégal*, it. *illegale)*

ilegalíst *s.m.* și *f.* activist al mișcării muncitorești, care luptă în ilegalitate. (< *ilegal)*

ilegalitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi ilegal; act ilegal. **2.** situație ilegală a unei organizații etc.; *(spec.)* situație ilegală în care activează o organizație muncitorească sau un activist al acesteia sub opresiunea regimului capitalist. (cf. fr. *illégalité)*

ilegalizá *vb.* I. *tr. (rar)* a trece în ilegalitate, a declara ilegal. (< *ilegal)*

ilegitím *adj.* nelegitim. (cf. fr. *illégitime*, it. *illegitimo)*

ileon *s.n. (anat.)* ultima parte a intestinului subțire. (< fr. *iléon)*

iliác *adj. (anat.)* așezat la mijlocul corpului, sub coaste; din regiunea șoldurilor. ○ *os iliac* = fiecare dintre cele două oase ale bazinului. (< fr. *iliaque)*

ilícit *adj.* oprit, nepermis de lege; *(p. ext.)* necinstit. (cf. fr. *illicite*, lat. *illicitus)*

ilimitát *adj. (rar)* nelimitat, fără margini. (< fr. *illimité)*

ilion *s.n. (anat.)* cel mai mare dintre oasele care formează bazinul iliac. (cf. fr. *iles*, lat. *ilis)*

ilizíbil *adj. (despre un text scris)* necitet, indescifrabil. (< fr. *illisible)*

ilógic *adj.* lipsit de logică; nelogic. (cf. fr. *illogique)*

ilót *s.m.* **1.** *(ant.)* sclav al statului spartan, dat particularilor ca să le lucreze pămîntul. ● *(fig.)* persoană exploatată. **2.** *(rar)* om degradat, decăzut. v. p a r i a. (< fr. *ilote*, lat. *ilotae*, cf. gr. *eilotes)*

iluminá *vb.* I. **1.** *tr.* a lumina puternic (în scop decorativ). **2.** *refl. (fig.)* a se înviora, a se lumina la față; a se înveseli. (< fr. *illuminer*, it., lat. *illuminare)*

ilumináre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) ilumina și rezultatul ei. **2.** *(fiz.)* fluxul de lumină care cade asupra unității de suprafață, perpendicular pe ea. (< *ilumina)*

iluminát *s.n.* faptul de a (se) ilumina. ● tehnica producerii și a răspîndirii luminii artificiale. // *adj.* **1.** *(despre o încăpere, o stradă* etc.) luminat cu lumină artificială. **2.** *(despre față)* înviorat; înveselit; inspirat. (< *ilumina)*

iluminație *s.f.* iluminare puternică a unui oraș, a unei străzi, cu ocazia unei sărbători. (cf. fr. *illumination*, lat. *illuminatio)*

iluminísm *s.n.* **1.** *(fil.)* curent din secolele al VXIII-lea și al XIX-lea care preconiza înlăturarea nedreptăților sociale prin răspîndirea culturii în popor. **2.** concepție religioasă care afirmă existența inspirațiilor directe de la divinitate. (< fr. *illuminisme)*

iluminíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al iluminismului. (< fr. *illuministe)*

ilustrá *vb.* I. **1.** *tr.* a lămuri, a clarifica o problemă prin exemple, prin gesturi etc. **2.** *refl.* a se distinge, a se remarca, a ajunge celebru. **3.** *tr.* a îm-

podobi cu ilustrații o carte, un text. ● a reprezenta. (< fr. *illustrer*, it., lat. *illustrare*)

ilustrát *adj.* cu ilustrații. ● *(subst., f.)* carte poștală prevăzută pe una din fețe cu o vedere. (< *ilustra*)

ilustrativ *adj.* care ilustrează; demonstrativ. (< *ilustrat*)

ilustratór *s.m.* și *f.* cel care ilustrează o carte, un text; desenator. (cf. fr. *illustrateur*)

ilustrație *s.f.* imagine, desen etc. dintr-un text. (cf. fr. *illustration*, lat. *illustratio*)

ilústru *adj.* strălucit, celebru, eminent, renumit. (cf. fr. *illustre*, lat. *illustris*)

ilúzie *s.f.* **1.** aparență înșelătoare datorită perceperii denaturate a realității. **2.** *(fig.)* speranță, dorință neîndeplinită; amăgire. ○ *(expr.)* *a(-și) face iluzii* = a nădăjdui sau a face să nădăjduiască lucruri irealizabile. (cf. lat. *illusio*, fr. *illusion*)

iluzioná *vb.* I. *refl.* și *tr.* *(rar)* a (se) amăgi, a(-și) face iluzii. (< fr. *illusionner*)

iluzionáre *s.f.* *(rar)* acțiunea de a (se) iluziona. ● *(fig.)* închipuire, visare. (< *iluziona*)

iluzionísm *s.n.* profesiunea iluzionistului; scamatorie. (< fr. *illusionnisme*)

iluzioníst *s.m.* și *f.* *(rar)* scamator. (< fr. *illusionniste*)

iluzóriu *adj.* nerealizabil, nereal; amăgitor, înșelător. (cf. fr. *illusoire*)

imaculát *adj.* *(adesea fig.)* curat; nepătat. (< fr. *immaculé*, lat. *immaculatus*)

imaginá *vb.* I. *tr.* a-și închipui ceva; a inventa, a crea. (< fr. *imaginer*, it. *immaginare*, cf. lat. *imaginari*)

imaginábil *adj.* care se poate imagina, închipui. (cf. fr. *imaginable*)

imaginár *adj.* **1.** plăsmuit de imaginație; închipuit, nereal, fictiv. **2.** *(mat.; despre numere)* al cărui pătrat este un număr negativ. (cf. fr. *imaginaire*)

imaginativ *adj.* dotat cu imaginație fecundă, vie. (< fr. *imaginatif*)

imaginație *s.f.* capacitatea omenească de a crea, pe baza reprezentărilor care reflectă realitatea existentă, noi reprezentări; invenție. ● închipuire, fantezie. (cf. fr. *imagination*, lat. *imaginatio*)

imágine *s.f.* **1.** reprezentare în conștiință a realității înconjurătoare, pe baza senzațiilor și a impresiilor primite pe calea simțurilor. **2.** *(fiz.)* reprezentare a unui obiect obținută din reunirea razelor luminoase emanate de la un corp și reflectate de altul. **3.** reprezentare plastică a unei ființe, a unui obiect etc. făcută prin fotografiere, prin desen etc. ● reflectare artistică a unui obiect, a unui peisaj etc. făcută prin sunete, prin cuvinte, prin culori etc. **4.** *(mat.)* simbol. (< lat. *imago*, cf. it. *immagina*)

imagístic *adj.* *(rar)* privitor la imagini, de (cu) imagini. ● *(subst., f.)* producție literară (uneori formalistă) în care predomină imaginile. (< fr. *imagistique*)

imanént *adj.* **1.** propriu naturii obiectului; intrinsec, constant, permanent. **2.** *(în concepția idealistă)* care există și acționează prin sine însuși fără o cauză externă. (cf. fr. *immanent*, it. *immanente*, lat. *immanens*)

imanență *s.f.* *(fil.)* situația a ceea ce este imanent. (cf. fr. *immanence*, lat. *immanenza*)

imaterial *adj.* *(fil.)* existent numai în conștiință; spiritual, nematerial; *(p. ext.)* fără consistență, fără formă precisă. (cf. fr. *immatériel*, it. *immateriale*)

imaterialitáte *s.f.* *(fil.)* calitatea a ceea ce este imaterial. (cf. fr. *immatérialité*)

imbatábil *adj.* care nu poate fi bătut; de neînvins.

imbecil *s.m.* și *f.* tîmpit, om slab de minte. (< fr. *imbécile*, it. *imbecille*, cf. lat. *imbecilis* — slab)

imbecilitáte *s.f.* **1.** deficiență mintală; neghiobie, tîmpenie. **2.** comportare sau vorbă de imbecil, prostie, inepție, tîmpenie, dobitocie. (cf. fr. *imbécillité*)

imbecilizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) tîmpi, a (se) îndobitoci. (cf. fr. *imbécilliser*)

imbecilizát *adj.* adus sau ajuns în stare de imbecilitate. (< *imbeciliza*)

imbérb *adj., s.m.* (tînăr) căruia nu i-a crescut încă barba. (< fr., it. *imberbe*)

imbrifúg *adj.* *(despre materiale)* care nu poate fi pătruns de ploaie. (cf. fr. *imbrifuge*)

imbróglio *s.n.* *(rar)* **1.** încurcătură. **2.** piesă de teatru a cărei intrigă este foarte încurcată. (< it. *imbroglio*)

imediát *adv.* neîntîrziat, numaidecît, îndată. // *adj.* care se produce fără întîrziere; nemijlocit. (< fr. *immédiat*, cf. lat. t. *immediatus*)

imelman *s.n.* *(av.)* figură acrobatică în care avionul urcă drept în sus, trece în zbor pe spate, apoi se răsucește pe o parte, revenind în zbor orizontal, însă în direcție opusă celei inițiale. (< germ.)

imemoriál *adj.* dintr-o epocă îndepărtată; uitat, străvechi. (cf. fr. *immémorial*)

iméns *adj.* foarte mare, nemărginit; vast. ● nenumărat, enorm. ● foarte important. (cf. fr. *immense*, lat. *immensus*)

imensitáte *s.f.* întindere nemărginită. ● mărime, proporții uriașe. (cf. fr. *immensité*, lat. *immensitas*)

imergént *adj.* *(fiz.; despre raze luminoase)* care străbate un mediu oarecare

imersiúne *s.f.* *(fiz.)* **1.** afundare a unui corp într-un lichid; stare în care se află un corp afundat. **2.** *(astr.)* intrare a unui corp ceresc în conul de umbră al unui alt corp. (cf. fr. *immersion*, lat. *immersio*)

imigrá *vb.* I. *intr.* a se stabili într-o țară străină, părăsind țara de origine. (< fr. *immigrer*, it., lat. *immigrare*)

imigránt *s.m.* și *f.* cel care imigrează. (cf. fr. *immigrant)*
imigrație *s.f.* imigrare. (cf. fr. *immigration)*
iminént *adj.* pe punctul de a se produce; apropiat; inevitabil. (< fr. *imminent*, it. *imminente*, lat. *imminens)*
iminență *s.f.* caracterul, situația a ceea ce este iminent. (cf. fr. *imminence*, it. *imminenza)*
imitá *vb.* I. *tr.* **1.** a face (sau a încerca să facă) exact ceea ce vede (sau a văzut) că a făcut cineva. ● a reproduce vorba, gesturile cuiva; a maimuțări. **2.** a lua ca model opera sau felul de a lucra al unui artist sau al unui scriitor. ● a reproduce cu fidelitate, a copia. (< fr. *imiter*, it. *imitare*, lat. *imitari)*
imitativ *adj.* care imită. ○ *(lingv.) armonie imitativă* = efect stilistic provocat de alăturarea unor cuvinte ale căror sunete evocă un sunet natural. (cf. fr. *imitatif*, it. *imitativo)*
imitátor *s.m.* și *f.* cel care imită pe cineva sau ceva. (cf. fr. *imitateur)*
imitație *s.f.* faptul de a imita; imitare. ● obiect făcut prin imitare. ● *(muz.)* preluarea unei teme cîntate de o voce sau de un instrument de către alte voci sau instrumente. (cf. fr. *imitation*, it. *imitazione*, lat. *imitatio)*
imixtiúne *s.f.* amestec, intervenție nedorită în treburile cuiva. (cf. fr. *immixtion*, lat. *immixtio)*
imn *s.n.* cîntec de laudă festiv sau ocazional. ● *(lit.)* poezie lirică în care este preamărit un erou, un eveniment etc. ● cîntec solemn care reprezintă simbolul unității de stat sau de clasă. (cf. fr. *hymne*, lat. *hymnus*, gr. *hymnos)*
imóbil[1] *s.n.* casă, clădire. (< lat. *immobilis*, cf. fr. *immeuble)*
imobíl[2] *adj.* **1.** nemișcat, neclintit, fix. **2.** care nu se poate mișca, transporta. (cf. fr. *immobile*, lat. *immobilis)*
imobiliár *adj. (despre bunuri materiale)* care nu se poate transporta; nemișcător; imobil[2]. (cf. fr. *immobilier)*
imobilitáte *s.f.* stare de nemișcare, de neclintire. (cf. fr. *immobilité*, lat. *immobilitas)*
imobilizá *vb.* I. *tr.* a pune pe cineva sau ceva în imposibilitate de a se mișca; a înțepeni, a încremeni. (< fr. *immobiliser)*
imobilizát *adj.* care nu se poate mișca. ● *(despre bunuri materiale)* nefolosit, nevalorificat. (< *imobiliza)*
imolá *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a jertfi. **2.** a măcelări, a ucide. (cf. fr. *immoler*, lat. *immolare)*
imolație *s.f. (rar)* jertfire, înjunghiere. (cf. fr. *immolation*, lat. *immolatio)*
imorál *adj.* contrar principiilor morale. (cf. fr. *immoral*, it. *immorale)*
imoralitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este imoral. ● purtare, faptă imorală; desfrînare. (cf. fr. *immoralité)*
imortál *adj. (rar)* nemuritor, nepieritor. (cf. lat. *immortalis*, fr. *immortel*, it. *immortale)*
imortalitáte *s.f. (rar)* nemurire. (cf. fr. *immortalité)*
imortalizá *vb.* I. *tr.* a face nemuritor, nepieritor în memoria omenirii. (cf. fr. *immortaliser)*
imortélă *s.f. (bot.)* plantă erbacee cu frunze puține și cu flori mici, trandafirii; plevaiță. ○ *imortelă-galbenă* = plantă erbacee ornamentală cu tulpina dreaptă și cu flori galbene. (< fr. *immortelle)*
impaciént *adj. (rar)* nerăbdător, neliniștit. (cf. fr. *impatient*, it. *impaziente*, lat. *impatiens)*
impacientá *vb.* I. *refl.* a-și pierde răbdarea, a se neliniști. (cf. fr. *impatienter*, it. *impazientare)*
impaciență *s.f. (rar)* nerăbdare, neliniște. (cf. fr. *impatience*, it. *impazienza*, lat. *impatientia)*
impáct *s.n. (fiz.)* fenomenul de intrare în contact a două corpuri dintre care cel puțin unul este în mișcare; ciocnire. ○ *(mil.) punct de impact* = loc unde un proiectil atinge ținta. (< fr. *impact*, cf. lat. *impactus)*
impalpábil *adj.* care nu poate fi pipăit; *(p. ext.)* mic ca dimensiuni, de neobservat; imperceptibil. (cf. fr. *impalpable)*
impár *adj. (rar)* fără soț. ○ *(mat.) număr impar* = număr fără soț. (< lat. *impar)*
imparipenát *adj. (bot.; despre frunzele compuse)* care are un număr nepereche de foliole. (cf. fr. *imparipenné)*
imparisilábic *adj. (gram.; despre substantive și adjective)* care nu păstrează același număr de silabe în tot cursul declinării. (cf. fr. *imparisyllabique)*
impartajábil *adj. (rar)* care nu poate fi împărțit.
imparțiál *adj.* nepărtinitor, obiectiv, drept. (< fr. *impartial*, it. *imparziale)*
imparțialitáte *s.f.* calitatea de a fi imparțial; nepărtinire, obiectivitate. (cf. fr. *impartialité)*
impás *s.n.* **1.** situație încurcată, fără o soluționare convenabilă. **2.** *(rar)* fundătură, ulicioară fără ieșire. (< fr. *impasse)*
impasíbil *adj. (liv.)* nepăsător, insensibil. (cf. lat. *impassibilis*, fr. *impassible)*
impasibilitáte *s.f. (liv.)* nepăsare, indiferență. (cf. lat. *impassibilitas*, fr. *impassibilité)*
impecábil *adj. (liv.)* perfect, desăvîrșit, ireproșabil, fără cusur. (< fr. *impeccable*, cf. lat. *in* — fără, *pecare* — a greși)
impecabilitáte *s.f. (liv.)* starea celui impecabil. (cf. fr. *impeccabilité)*
impediмént *s.n. (liv.)* piedică, obstacol. (< lat. *impedimentum*, cf. it. *impedimento)*
impenetrábil *adj.* **1.** prin care nu pătrunde un lichid, lumina etc.; de ne-

străbătut. ● *(fig.)* de neînțeles; ascuns, de nepătruns. 2. *(fiz.)* care ocupă un spațiu în așa fel încît exclude de acolo alt corp (cf. fr. *impénétrable* lat. *impenetrabilis)*

impenetrabilitáte *s.f. (liv.)* calitatea sau starea a ceea ce este impenetrabil. (cf. fr. *impénétrabilité)*

imperatív *adj.* care ordonă; poruncitor. ○ *(gram.) mod imperativ* (și *subst. n)* = mod verbal care exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte etc. // *s.n. (fil.)* necesitate categorică și care se impune necondiționat; obligație. (< lat. *imperativus*, cf. fr. *impératif)*

imperátor *s.m. (ist.)* titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldați sau de către senat, după repurtarea unei victorii asupra dușmanului. (< lat. *imperator)*

imperceptíbil *adj.* care nu se poate percepe; *(p. ext.)* abia perceptibil. (cf. fr. *imperceptible)*

imperfect *adj. (adesea adv.)* care nu este perfect; nedesăvîrșit. ○ *(gram.) timp imperfect* (și *subst. n.)* = timp verbal care arată o acțiune neterminată, de durată. (< lat. *imperfectus)*

imperfectív *adj. (gram.; despre aspectul verbelor* și *subst. n.)* care arată că acțiunea verbului se repetă sau este în curs de desfășurare. (< fr. *imperfectif)*

imperfecțiúne *s.f.* starea a ceea ce este imperfect; defect. (cf. fr. *imperfection)*

imperiál *adj.* referitor la împărat, la imperiu; împărătesc. (< lat. *imperialis*. cf. fr. *impérial)*

imperiálă *s.f. (rar)* etaj al unor vehicule pentru transportul în comun al călătorilor. (< fr. *impériale)*

imperialísm *s.n.* stadiul cel mai înalt și ultim al capitalismului, care are ca principală trăsătură distinctivă înlocuirea liberei concurențe prin dominația monopolurilor și care duce o necontenită luptă pentru acapararea de noi surse de materii prime și piețe de desfacere, provocînd războaie de agresiune. (cf. fr. *impérialisme)*

imperialíst *adj., s.m.* (adept, susținător, partizan) al imperialismului. (cf. fr. *impérialiste)*

imperiós *adj. (adesea adv.)* neapărat trebuincios, absolut necesar. (< lat. *imperiosus*, cf. fr. *impérieux)*

impériu *s.n.* 1. monarhie condusă de un împărat. 2. teritoriu care cuprinde un stat dominant și teritoriile cotropite de el. 3. *(rar)* conducere, comandă. ○ *(expr.) sub imperiul...* = sub stăpînirea..., sub dominația... (< lat. *imperium)*

impermeábil *adj.* care nu permite trecerea unui fluid prin el. // *s.n.* manta, haină de ploaie. (< fr. *imperméable)*

impermeabilitáte *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este impermeabil. (cf. fr. *imperméabilité)*

impermeabilizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (tehn.)* a (se) face (un material) impermeabil. (< fr. *imperméabiliser)*

impersonál *adj.* care nu este personal; *(fig.)* lipsit de personalitate, de originalitate. ● *(gram.; despre verbe, construcții* etc.) care arată o acțiune neatribuită nici unei persoane. (cf. fr. *impersonnel*, it. *impersonale)*

impersonalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este impersonal. (cf. fr. *impersonnalité)*

impertinént *adj., s.m.* și *f.* obraznic, necuviincios, insolent. (< fr. *impertinent*, it. *impertinente*, cf. lat. *impertinens)*

impertinénță *s.f.* obrăznicie, necuviință, insolență. (cf. fr. *impertinence*, it. *impertinenza)*

imperturbábil *adj. (liv.)* liniștit, stăpîn pe sine, de netulburat. (< lat. *imperturbabilis*, cf. fr. *imperturbable)*

imperturbabilitáte *s.f.* stare a celui imperturbabil; netulburare. (cf. fr. *imperturbabilité)*

impestá *vb.* I. *tr.* 1. a molipsi de ciumă sau de o boală contagioasă. 2. *(fig.)* a corupe. 3. a răspîndi un miros urît. (< it. *impestare*, cf. fr. *empester)*

impétigo *s.n. (med.)* boală de piele care se manifestă prin niște pete roșii acoperite de băsicuțe. (< fr. *impétigo)*

impetuós *adj.* năvalnic, tumultuos. (< lat. *impetuosus*, cf. fr. *impétueux)*

impetuozitáte *s.f.* calitatea de a fi impetuos. (cf. fr. *impétuosité)*

impiegát *s.m.* funcționar feroviar de la serviciul de mișcare a trenurilor dintr-o gară. ● *(ieșit din uz)* slujbaș, mic funcționar. (< it. *impiegato)*

impietá *vb.* I. *intr. (rar)* a încălca drepturile cuiva, amestecîndu-te în viața, în afacerile lui. ● a comite un sacrilegiu. (cf. fr. *empiéter)*

impietáte *s.f.* lipsă de pietate față de ceva sfînt; *(p. ext.)* jignire adusă față de cineva sau de ceva care merită venerație; sacrilegiu. (cf. fr. *impiété*, lat. *impietas)*

implacábil *adj.* de neînduplecat, neîmblînzit, neîndurat. (< lat. *implacabilis*, cf. fr. *implacable)*

implacabilitáte *s.f.* însușirea de a fi implacabil. (cf. fr. *implacabilité)*

implicá *vb.* I. *tr.* 1. a cuprinde în sine, a include; a avea (ceva) drept urmare. 2. a amesteca (pe cineva) de obicei într-un proces, într-o infracțiune etc. (< fr. *impliquer*, it. *implicare)*

implicáție *s.f.* idee, fapt care este o consecință a altuia, căruia îi urmează implicit. (cf. fr. *implication*, it. *implicazione)*

implicít *adj. (adesea adv.)* cuprins în ceva (fără a fi exprimat formal), care se înțelege de la sine. (< fr. *implicite*, it. *implicito)*

implorá *vb.* I. *tr.* a ruga pe cineva fierbinte, stăruitor (și cu umilință). (< fr. *implorer*, it., lat. *implorare)*

implúviu *s.n. (ant.)* spațiu descoperit în atriul unei case romane, unde se afla un bazin pentru strîngerea apei de ploaie. (< lat. *impluvium)*

impolitéțe *s.f.* mojicie, necuviință. (cf. fr. *impolitesse*)
imponderábil *adj.* care este atît de ușor încît nu poate fi cîntărit. ◎ *(fig.: adesea subst.)* imperceptibil, greu de prins, de sesizat; subtil. (cf. fr. *imponderable*)
impopulár *adj. (rar)* care nu este pe placul, pe gustul poporului; nepopular, rău primit de popor. (cf.fr. *impopulaire*)
impopularitáte *s.f. (rar)* caracterul sau starea a ceea ce este impopular; nepopularitate. (cf. fr. *impopularité*)
impórt *s.n.* aducere de mărfuri străine în țară, prin cumpărare sau pe cale de schimb. ○ *(loc. adj.) de import* = importat[1]; *(fig.)* care nu are legătură cu realitățile locale. (cf. germ. *Import*)
importá[1] *vb.* I. *tr.* a face import, a aduce în țară mărfuri prin import. ◍ *(fig.)* a introduce obiceiuri, mode etc. străine. (< fr. *importer*, cf. lat. *importare*)
importá[2] *vb. I. tr.* și *intr. (nu se folosește decît la infinitiv și la persoana a 3-a sg. și pl.)* a prezenta importanță, interes pentru cineva. (< fr. *importer*, it., lat. *importare*)
importánt *adj.* 1. însemnat. 2. influent; de vază. ○ *(ironic)* plin de aroganță. (< fr. *important*, it. *importante*)
importánță *s.f.* ceea ce face ca un lucru să prezinte mare interes, valoare, însemnătate. ○ *(expr.) a-și da importanță* = a se îngîmfa. (cf. fr. *importance*, it. *importanza*)
importátor *s.m.* și *f.* cel care face import. (cf. it. *importatore*, fr. *importateur*)
importún *adj., s.m.* și *f. (rar)* (om) plicticos, supărător, nepotrivit. (< fr. *importun*)
importuná *vb.* I. *tr.* a plictisi, a supăra; a stingheri, a incomoda pe cineva. (< fr. *importuner*, it. *importunare*)
importunitáte *s.f.* faptul de a importuna; *(la pl.)* stăruințe supărătoare. (cf. fr. *importunité*)
imposíbil *adj.* care nu se poate face, nu este posibil, nu poate să existe. ○ *(fam.)* nesuferit, rău, insuportabil. // *s.n.* lucru cu neputință de realizat, irealizabil. ○ *(expr.) a face imposibilul* = a face totul pentru a realiza ceva. (cf. fr. *impossible*, it. *impossibile*, lat. *impossibilis*)
imposibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este imposibil; lipsă de posibilitate, neputință. (cf. fr. *impossibilité*, lat. *impossibilitas*)
impostór *s.m.* și *f.* cel care caută să înșele pe cineva, profitînd de necunoștința sau de buna-credință a oamenilor; șarlatan. ◍ cel care încearcă să se substituie cuiva (pentru a lucra în numele lui). (< fr. *imposteur*, cf. lat. *impostor*)
impostúră *s.f.* înșelătorie, minciună. ○ situație în care se află cineva care vrea să înșele buna-credință a altora. (< fr. *imposture*, it. *impostura*)
impoténț *adj. (rar)* lipsit de vigoare; neputincios. ◍ *(med.)* inapt pentru actul sexual. (cf. fr. *impotent*, lat. *impotens*)
impoténță *s.f. (rar)* lipsă de vigoare; neputință, moleșeală. ● *(med.)* stare (patologică) a celui inapt pentru actul sexual. (< fr. *impotence*, lat. *impotentia*)
impozábil *adj.* care poate fi impus la impozite. (cf. fr. *imposable*)
impozánt *adj.* care impune respect sau admirație; impunător, mîndru. (cf. fr. *imposant*)
impózit *s.n. (fin.)* contribuție la cheltuielile statului pe care trebuie să o plătească cetățenii, organizațiile economice etc., potrivit anumitor principii de impunere. (< lat. *impositus*, cf. it. *imposta*, fr. *impôt*)
impracticábil *adj.* 1. *(despre drumuri, terenuri)* care nu se poate folosi; desfundat, stricat. 2. care nu poate fi pus în practică, nu se poate aplica. (cf. fr. *impracticable*)
imprecáție *s.f. (lit.)* blestem; injurie, ocară. ◍ figură de stil care conține un blestem. (cf. fr. *imprécation*, lat. *imprecatio*)
imprecís *adj. (rar)* care nu este precis; nesigur, neprecis, vag. (cf. fr. *imprécis*)
imprecízie *s.f. (rar)* lipsă de precizie. (cf. fr. *imprécision*)
impregná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îmbiba cu o substanță (lichidă). (< fr. *imprégner*, cf. it. *impregnare*)
impresár *s.m.* organizator de turnee, de reprezentații teatrale, concerte etc. (< it., fr. *impresario* < it. *impresa* — întreprindere)
imprescriptíbil *adj. (jur.)* care nu poate fi prescris; valabil totdeauna. (cf. fr. *imprescriptible*)
impresie *s.f.* efect lăsat în conștiință de o cauză dinafară; gînduri, imagini etc. întipărite în amintire. ○ *(expr.) a face* (sau *a produce*) *impresie* = a impresiona. ◍ senzație; părere. ● *(la pl.)* păreri personale, puncte de vedere personale (asupra unei chestiuni, a unui fapt etc.). (cf. fr. *impression*, it. *impressione*, lat. *impressio*)
impresioná *vb.* I. *tr.* 1. a produce o vie impresie; a emoționa. 2. *(fiz.: despre lumină)* a acționa asupra stratului sensibil al unei plăci sau al unui film fotografic. (< fr. *impressionner*)
impresionábil *adj.* ușor de impresionat; emotiv, sensibil. (cf. fr. *impressionnable*)
impresionabilitáte *s.f.* însușirea de a fi impresionabil; sensibilitate, emotivitate. (cf. fr. *impressionnabilité*)
impresionánt *adj. (adesea adv.)* care lasă o puternică impresie; emoționant. (cf. fr. *impressionnant*)
impresionísm *s.n.* curent idealist și formalist apărut în arta și literatura burgheză la sfîrșitul secolului al XIX-lea, caracterizat prin indiferența față de problemele esențiale ale realității socia-

le și prin tendința de a reda nemijlocit impresiile personale și de moment ale artistului. (cf. fr. *impressionnisme*)
impresionist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al impresionismului. (cf. it. *imprevisibile*, fr. *impressionniste*)
imprevizíbil *adj. (liv.)* care nu se poate prevedea. (cf. fr. *imprévisible*)
imprimá *vb.* I. *tr.* 1. a lăsa urme prin apăsare; a întipări. 2. *(poligr.)* a tipări. ● *(text.)* a întipări desene pe o pînză. 3. *(fig.)* a da, a transmite, a comunica. (< fr. *imprimer*, it. *imprimere*)
imprimát *s.n.* 1. carte, hîrtie pe care s-a imprimat ceva; formular folosit pentru scrierea actelor oficiale. 2. *(la pl.)* tipărituri. (< *imprima*)
imprimeríe *s.f.* 1. tipografie. 2. atelier de imprimat țesături. (cf. fr. *imprimerie*)
impriméu *s.n. (text.; de obicei la pl.)* țesătură de mătase pe care s-au imprimat desene colorate. (< fr. *imprimé*)
improbábil *adj. (rar)* care nu se poate proba; nesigur, puțin probabil. (cf. fr. *improbable*)
impropriu *adj. (despre cuvinte, sensuri* etc.) care nu este propriu; nepotrivit; nerecomandabil. (< lat. *improprius*, cf. fr. *impropre*)
improvizá *vb.* I. *tr.* a face ceva pe nepregătite, la moment; *(spec.)* a întocmi, a aranja pe nepregătite (un discurs, versuri etc.). (< fr. *improviser*, it. *improvisare*)
improvizáție *s.f.* faptul de a improviza; piesă muzicală improvizată. ● discurs, versuri etc. improvizate. ● lucru făcut la repezeală, la moment. (cf. fr. *improvisation*, it. *improvvisazione*, rus. *improvizația*)
imprudént *adj. (adesea adv.* și *subst.)* lipsit de prudență; nesocotit, neprevăzător, nechibzuit. (< fr. *imprudent*, it. *imprudente*, lat. *imprudens*)
imprudénță *s.f.* lipsă de prudență; neprevedere, nesocotință. (cf. it. *imprudenza*, lat. *imprudentia*)
impúber *adj. (liv.)* care n-a ajuns la pubertate. (< fr. *impubère*, cf. lat. *impubes*)
impúdic *adj.* nerușinat, necuviincios. (cf. fr. *impudique*, lat. *impudicus*)
impudoáre *s.f.* nerușinare. (cf. fr. *impudeur*)
impúls *s.n.* 1. îndemn, imbold, avînt (la o acțiune etc.). 2. *(fiziol.)* mișcare bruscă și momentană, determinată de acțiunea stimulenților nervoși și orientată spre executarea unui act determinat. 3. *(fiz.)* produsul între valoarea unei forțe și timpul în care ea acționează. (< lat. *impulsum* < *impellere* — a împinge către, cf. it. *impulso*, fr. *impulsion*)
impúlsie *s.f.* 1. tendință cauzată de un factor psihologic, emoțional; excitație. 2. *(fiz.)* mișcare pe care o imprimă unui corp o forță dinafară. (cf. fr. *impulsion*)
impulsív *adj. (despre oameni)* care se aprinde ușor; violent, arțăgos, nestăpînit. (cf. fr. *impulsif*, it. *impulsivo*)
impulsivitáte *s.f.* însușirea de a fi impulsiv; nestăpînire, violență. (cf. fr. *impulsivité*)
impunătór *adj.* măreț, falnic, impozant. (< *impune*)
impúne *vb.* III. 1. *tr.* a face pe cineva să accepte ceva (o sarcină, o obligație etc.) ● a sili pe cineva la ceva. 2. *intr.* a inspira respect, teamă. ● *refl.* a se afirma. 3. *tr.* a constrînge (pe cineva) să accepte ceva sau pe altcineva. 4. *tr.* a supune unui impozit. (cf. fr. *imposer*, lat. *imponere*, după *pune*)
impúnere *s.f.* acțiunea de a (se) impune; constrîngere; *(concr.)* impozit. (< *impune*)
impunitáte *s.f. (jur.)* nepedepsire a unui infractor, datorită unor imprejurări personale, consemnate de lege. (cf. fr. *impunité*)
impúr *adj.* care nu este pur; compus din substanțe diferite, amestecat. ● *(fig.)* murdar, corupt. (cf. fr. *impur*, lat. *impurus*)
impuritáte *s.f.* 1. stare a ceea ce este impur; necurățenie. 2. ceea ce face un corp impur; corp străin dintr-o substanță. (cf. lat. *impuritas*, fr. *impureté*)
imputá *vb.* I. *tr.* și *refl.* 1. a (se) atribui cuiva purtări, fapte urîte, nepotrivite. 2. a obliga pe cineva să plătească o sumă de bani ca despăgubire pentru o pagubă adusă unei instituții în cadrul unei funcții deținute de acea persoană. (< fr. *imputer*, it., lat. *imputare*)
imputábil *adj.* care poate fi imputat. (cf. fr. *imputable*)
imputáție *s.f.* 1. *(jur.)* învinovățire, reproș. 2. obligație de a plăti o sumă ca despăgubire pentru o pagubă cauzată unei instituții unde activează cineva; *(concr.)* sumă de bani plătită în acest scop. (cf. fr. *imputation*, lat. *imputatio*)
imuábil *adj. (fil.)* neschimbător, permanent același. (< fr. *immuable*)
imuabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este imuabil; permanență, fixitate. (cf. fr. *immuabilité*)
imún *adj. (med.)* care prezintă imunitate (1). (< lat. *immunis*)
imúnd *adj. (rar.)* murdar, oribil, dezgustător la înfățișare. (< lat. *immundus*, cf. fr. *immonde*)
imunitáte *s.f.* 1. stare a unui organism care a devenit rezistent față de anumite boli sau otrăviri. 2. *(jur.)* situația unei persoane care beneficiază de anumite prerogative sau scutiri legale speciale în cadrul sarcinilor sau drepturilor pe care le are. O *imunitate parlamentară* = situație de care se bucură membrii unei adunări legiuitoare de a nu putea fi urmăriți sau arestați (în timpul sesiunilor parlamentare) fără aprobarea organului

căruia îi aparţin; *imunitate diplomatică* = inviolabilitate juridică de care se bucură reprezentanţii diplomatici, familiile lor etc. (cf. fr. *immunité*, lat. *immunitas)*

imunizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a face sau a deveni imun cu ajutorul unui tratament special sau în urma unei boli. (< fr. *immuniser)*

imunizáre *s.f.* acţiunea de a (se) imuniza şi rezultatul ei. (< *imuniza)*

inabil *adj. (rar)* neîndemînatic. (cf. fr. *inhabile*, lat. *inhabilis)*

inabordábil *adj.* inaccesibil; la care nu se poate ajunge. (cf. fr. *inabordable)*

inacceptábil *adj.* care nu se poate accepta, admite. (cf. fr. *inacceptable)*

inaccesíbil *adj.* care nu este accesibil; de neajuns. (cf. fr. *inaccessible)*

inacomodábil *adj.* care nu se poate acomoda (cu o situaţie, cu cineva sau cu ceva). (cf. fr. *inaccommodable)*

inactív *adj.* **1.** care nu lucrează, nu face nimic; leneş, trîndav. **2.** *(chim.; despre substanţe)* care nu reacţionează. (cf. fr. *inactif)*

inactivitáte *s.f.* lipsă de activitate; pasivitate; trîndăvie, lenevie. (cf. fr. *inactivité)*

inactuál *adj.* care nu este actual. (cf. fr. *inactuel)*

inacţiúne *s.f. (rar)* lipsa oricărei acţiuni. (cf. fr. *inaction*, it. *inazione)*

inadaptábil *adj.* de nedeprins, care nu se poate împăca cu o situaţie nouă; neadaptabil. (cf. fr. *inadaptable)*

inadaptabilitáte *s.f.* faptul de a fi inadaptabil; neadaptabilitate.

inadecvát *adj.* nepotrivit, necorespunzător; neadecvat. (cf. fr. *inadéquat)*

inaderént *adj. (rar)* care nu aderă, care nu se poate lipi de ceva. (cf. fr. *inadhérent)*

inaderénţă *s.f. (rar)* imposibilitate de a adera, de a se lipi de ceva.

inadmisíbil *adj.* care nu se poate admite; neadmisibil. (cf. fr. *inadmissible)*

inadverténţă *s.f.* greşeală din neatenţie; nepotrivire, neatenţie. (cf. fr. *inadvertance* < lat. *in* — fără, *advertere* — a fi atent)

inalienábil *adj.* care nu se poate înstrăina. (cf. fr. *inaliénable*, it. *inaliénabile)*

inalterábil *adj.* care nu se strică, nu se alterează, nu se denaturează. ● *(fig.)* de neclintit, tare. (cf. fr. *inaltérable)*

inamíc *adj., s.m.* şi *f.* duşman, potrivnic, vrăjmaş. ● (cel) care este duşmănos, ostil. (< lat. *inimicus)*

inamovíbil *adj.* care nu poate fi destituit, înlocuit sau transferat din funcţia pe care o deţine. ● *(despre o funcţie)* din care nu poate fi destituit cineva. (cf. fr. *inamovible*, it. *inamovibile)*

inamovibilitáte *s.f.* faptul, dreptul de a fi inamovibil. (cf. fr. *inamovibilité)*

inanitáte *s.f. (rar)* deşertăciune, vanitate inutilă, zădărnicie. (< fr. *inanité*, cf. lat. *inanis* — gol)

inanţíie *s.f. (med.)* slăbiciune fizică extraordinară, provocată de o alimentaţie insuficientă. (cf. fr. *inanition*, lat. *inanitio)*

inapeténţă *s.f. (med.)* lipsă de poftă de mîncare. (cf. fr. *inappétence*, it. *inappetenza)*

inaplicábil *adj.* care nu se poate aplica practic. (cf. fr. *inapplicable)*

inapreciábil *adj.* care nu se poate măsura (datorită micimii); de nepreţuit, foarte valoros. (cf. fr. *inappréciable)*

inápt *adj.* neapt, nepotrivit de a face ceva, de a îndeplini un serviciu, o sarcină etc. (< fr. *inapte)*

inaptitúdine *s.f.* lipsă de aptitudine, nepricepere la ceva. (cf. fr. *inaptitude)*

inatacábil *adj.* care nu poate fi atacat; *(spec.; jur.)* care nu se poate ataca pe o cale de atac obişnuită. (cf. fr. *inattaquable)*

inaugurá *vb.* I. *tr.* a începe, a deschide solemn activitatea unei instituţii (o expoziţie, un local etc.); a dezveli un monument. ● *(fig.)* a începe, a deschide drum. (< fr. *inaugurer*, it., lat. *inaugurare)*

inaugurál *adj.* de inaugurare. (cf. fr. *inaugural)*

inavuábil *adj.* de nemărturisit; *(p. ext.)* ruşinos, nedemn. (< fr. *inavouable)*

incalculábil *adj.* care nu se poate calcula; foarte mare, important, imens. (cf. fr. *incalculable)*

incalificábil *adj.* rău, de necalificat; nemaiauzit. (cf. fr. *inqualifiable)*

incandescént *adj. (fiz.)* în stare de incandescenţă. (cf. fr. *incandescent*, it. *incandescente)*

incandescénţă *s.f. (fiz.)* starea unui corp care răspîndeşte lumină din cauza temperaturii înalte la care se află. ○ *(tehn.) lampă cu incandescenţă* = lampă în care lumina este produsă de un filament adus la incandescenţă cu ajutorul unui curent electric. (cf. fr. *incandescence*, it. *incandescenza)*

incantáţie *s.f.* cuvînt magic; ceremonie prin care vracii pretind că ţes farmece şi vrăji. (cf. fr. *incantation*, lat. *incantatio)*

incapábil *adj. (adesea subst.)* care nu este în stare de a face ceva; *(p. ext.)* nepregătit, nepriceput. ● *(jur.)* care nu are capacitatea legală de a-şi exercita anumite drepturi. (cf. fr. *incapable)*

incapacitáte *s.f.* lipsă de capacitate pentru ceva; *(p. ext.)* nepregătire, nepricepere. ● *(jur.)* situaţia celui incapabil. (cf. fr. *incapacité)*

incarbonizáre *s.f. (geol.)* transformare biochimică lentă, în afara contactului cu aerul, a substanţelor organice din plante în cărbuni de pămînt.

incarná *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) întrupa. ● *(fig.)* a (se) prezenta, a da o formă precisă, materială. (< fr. *incarner*, it. *incarnare* cf. lat. *in* — în, *caro* — carne)

incasábil *adj.* care nu se sparge (uşor). (cf. fr. *incassable)*

incáso *s.n. sg. (fin.)* sistem de decontare prin care banca încasează în contul unui creditor o sumă de bani de la debitori. (< it. *incasso)*

incastráre *s.f. (tehn.)* mod de legătură a două corpuri solide, care împiedică orice mișcare de rotire sau de translație. (cf. it. *incastrare)*

incástru *s.n. (tehn.)* nume dat găurilor de încastrare a două corpuri solide. (< it. *incastro)*

incendiá *vb.* I. *tr.* **1.** a da foc, a provoca un incendiu. ● *(fig.)* a începe un război, a aținta, a îndemna la violențe. **2.** *(fig.)* a împurpura. (cf. fr. *incendier*, it. *incendiare*, lat. *incendere)*

incendiár *adj.* **1.** care provoacă (sau poate provoca) incendii; care se poate aprinde. ● *(fig.)* aținător, care agită spiritele. **2.** *(fig.)* roșu; împurpurat. (cf. fr. *incendiaire)*

incendiatór *s.m.* și *f.* provocator al unui incendiu. ● *(fig.)* aținător, provocator. (< *incendia)*

incéndiu *s.n.* foc mare; pîrjol. (< lat. *incendium*, cf. it. *incendio*, fr. *incendie)*

incért *adj.* nesigur, îndoielnic. (cf. lat. *incertus)*

incertitúdine *s.f.* nesiguranță, îndoială. (cf. fr. *incertitude)*

incést *s.n. (jur.)* legătură sexuală, oprită de lege, între părinți și copii sau între frați. (cf. fr. *inceste*, lat. *incestum)*

incestuós *adj., s.m.* și *f.* (vinovat) de incest; cu caracter de incest. (cf. fr. *incestueux)*

inchizitór *s.m. (bis.)* judecător al inchiziției. ● *(fig.)* anchetator necruțător, aspru. (cf. it. *inquisitore*, fr. *inquisiteur*, lat. *inquisitor)*

inchizitoriál *adj.* de inchiziție, al inchiziției, privitor la inchiziție. ● *(fig.)* foarte aspru, necruțător. (cf. it. *inquisitoriale*, fr. *inquisitorial)*

inchizíție *s.f.* instituție ecleziastică, polițisto-iudiciară, vestită prin sentințele sale de o mare cruzime și instituită de biserica romano-catolică (în secolele al XIII-lea—al XIX-lea) pentru a stîrpi pe așa-numiții eretici și mai ales pentru a opri pe cei care se opuneau exploatării feudale și asupririi bisericii. (cf. it. *inquisizia*, fr. *inquisition*, lat. *inquisitia)*

incidént[1] *s.n.* **1.** întîmplare neplăcută care survine într-o situație, în timpul unei activități ○ *incident de frontieră* = ciocnire armată între formații grănicerești care aparțin la două state limitrofe. ● greutate, dificultate. **2.** *(jur.)* obiecție, contestație accesorie la cauza principală a unui proces. (< fr. *incident)*

incidént[2] *adj.* **1.** *(gram.; despre cuvinte, propoziții)* intercalat între părțile unei propoziții sau ale unei fraze. **2.** *(fiz.; în expr.)* *rază incidentă* = rază care atinge o suprafață într-un anumit punct. (cf. fr. *incident*, it. *incidente)*

incidentál *adj. (adesea adv.)* întîmplător, accidental. (cf. fr. *incidentel*, it. *incidentale)*

incidénță *s.f. (fiz.)* întretăiere, întîlnire a unei raze de lumină cu o suprafață. ○ *punct de incidență* = punct în care o rază de lumină întîlnește o suprafață; *unghi de incidență* = unghi pe care îl face raza de lumină care cade pe o suprafață cu perpendiculara în punctul de incidență. ● *(gram.)* situația unei propoziții incidente. (cf. fr. *incidence*, it. *incidenza)*

incinerá *vb.* I. *tr.* a arde un cadavru; a preface în cenușă. (< fr. *incinérer)*

incintă *s.f.* **1.** spațiu închis; sală mare de ședințe. ● *(tehn.)* limitele unui spațiu determinat. **2.** linie de apărare care înconjoară un obiectiv militar. (cf. fr. *enceinte)*

incipiént *adj.* aflat la început, în prima fază; de început, începător. (< lat. *incipiens)*

incisív *adj. (anat.; în expr.)* *dinți incisivi* (și *subst., m.*) = dinții din față, care taie alimentele. ● *(fig.)* tăios, mușcător. (< fr. *incisif)*

incitá *vb.* I. *tr. (rar)* a aținta, a întărîta; a instiga la... (< fr. *inciter*, cf. it., lat. *incitare)*

incitáție *s.f.* incitare; instigare. (cf. fr. *incitation*, lat. *incitatio)*

incíză *s.f. (gram.)* mică propoziție cu sens complet, intercalată într-o altă propoziție sau într-o frază. (< fr. *incise*, cf. lat. *incisus* — tăiat)

incízie *s.f. (rar)* tăietură făcută cu bisturiul în corpul unui om sau al unui animal. ● tăietură făcută în coaja unui arbore. (cf. fr. *incision*, it. *incisione*, lat. *incisio)*

includ *vb.* III. *tr.* a cuprinde; a îngloba. (< lat. *includere*, cf. fr. *inclure)*

inclusív *adj.* împreună cu, și cu. (< fr. *inclusif)*

incluziúne *s.f. (tehn.)* particulă de material străin conținută în masa unui corp solid. (cf. fr. *inclusion)*

incoativ *adj. (gram.; despre verbe)* care arată începutul unei acțiuni. (< lat. *inchoativum* [verbum] < *inchoare* — a începe, cf. fr. *inehoatif)*

incoercíbil *adj.* care nu poate fi închis, comprimat, constrîns. ● *(fiz.)* care nu poate fi reținut într-un recipient. (cf. fr. *incoercible)*

incoerént *adj.* lipsit de legătură logică (în gîndire, în acțiune); fără șir. (cf. fr. *incohérent)*

incoerénță *s.f.* lipsă de coerență, de legătură logică (în gîndire, în acțiune). (cf. fr. *incohérence)*

incógnito *adj. (rar; de obicei despre personalități importante aflate în cursul unei călătorii)* fără a se arăta cine este, care trece sub un nume fals. (< it., fr. *incognito)*

incognoscíbil *adj. (în filozofia idealistă)* care nu poate fi cunoscut de rațiunea omenească, de necunoscut. (cf. fr.

incognoscible < lat. *in* — ne, *cognoscere* — a cunoaște)
incolór *adj.* lipsit de culoare. ● *(fig.)* fără personalitate, searbăd, șters. (cf. fr. *incolore*, lat. *incolor)*
incombustíbil *adj.* care nu poate arde. (cf. fr. *incombustible)*
incombustibilitáte *s.f.* însușire a unui corp de a fi incombustibil. (cf. fr. *incombustibilité)*
incomensurábil *adj.* **1.** *(fig.)* care nu se poate măsura; nemăsurat, foarte mare. **2.** *(mat.; despre două mărimi)* care nu au o unitate de măsură comună, cuprinsă de un număr întreg de ori în fiecare dintre ele. (cf. fr. *incommensurable)*
incomód *adj.* **1.** care nu este comod, care nu oferă nici o comoditate. **2.** *(despre oameni)* supărător, stingheritor. (< fr. *incommode)*
incomodá *vb.* I. *tr.* a produce cuiva o supărare; a deranja, a stingheri. (< fr. *incomoder*, cf. it. *incomodare)*
incomparábil *adj. (adesea adv.)* neasemănat, extraordinar, fără pereche. (cf. fr. *incomparable)*
incompatíbil *adj.* care nu se potrivește, nu se împacă cu altceva; care nu poate fi, nu se poate exercita simultan cu altceva. (cf. fr. *incompatible)*
incompatibilitáte *s.f.* faptul de a fi incompatibil; nepotrivire. ● *(jur.)* interdicție legală ca cineva să poată ocupa simultan două funcții, două atribuții care prin caracterul lor sînt contradictorii. (cf. fr. *incompatibilité)*
incompetént *adj.* care nu este competent. ● *(jur.)* lipsit de puterea legală de a judeca sau de a cerceta ceva. (cf. fr. *incompétent*, it. *incompetente)*
incompetență *s.f.* lipsă de competență. ● *(jur.)* lipsa puterii legale de a îndeplini o anumită atribuție. (cf. fr. *incompétence*, it. *incompetenza)*
incomplét *adj.* care nu este complet; necomplet. (cf. fr. *incomplet*, it. *incompleto)*
incomprehensíbil *adj. (rar)* care nu se poate înțelege; de neînțeles. (cf. fr. *incompréhensible)*
incomprehensibilitáte *s.f.* lipsă de înțelegere. (cf. fr. *incompréhensibilité)*
incompresíbil *adj. (fiz.)* care nu se poate comprima; necompresibil. (cf. fr. *incompressible)*
inconciliábil *adj. (despre idei* etc.) care nu poate fi conciliat; de neîmpăcat. (cf. fr. *inconciliable)*
incongruént *adj. (rar)* nepotrivit, neconcordant. (< lat. *incongruens)*
incongruență *s.f. (rar)* nepotrivire, neconcordanță, dezacord. (< lat. *incongruentia*, cf. fr. *incongruité)*
inconsecvént *adj.* care nu este consecvent; schimbător. (< lat. *inconsequens*, cf. fr. *inconséquent)*
inconsecvență *s.f.* lipsă de consecvență în idei, în acțiuni. (< lat. *inconsequentia*, cf. fr. *inconséquence)*
inconsistént *adj.* lipsit de consistență, de soliditate; slab, moale. (cf. fr. *inconsistant)*
inconsistență *s.f.* lipsă de consistență, de soliditate. (cf. fr. *inconsistance)*
inconsolábil *adj.* de nemîngîiat. (cf. fr. *inconsolable)*
inconstánt *adj.* care nu este constant; nestatornic. (< fr. *inconstant*, lat. *inconstans)*
inconstánță *s.f.* lipsă de constanță; nestatornicie. (cf. fr. *inconstance*, lat. *inconstantia)*
inconștiént *adj. (adesea subst.)* **1.** care nu este conștient, care și-a pierdut cunoștința. **2.** lipsit de conștiință, fără o atitudine conștientă în fața realității. ● *(despre acțiuni)* făcut fără participare conștientă a voinței; involuntar. (cf. fr. *inconscient)*
inconștiență *s.f.* **1.** pierdere a cunoștinței. **2.** lipsa unei atitudini conștiente față de realitatea înconjurătoare. (cf. fr. *inconscience)*
incontestábil *adj.* care nu se poate contesta; de netăgăduit; sigur. (cf. fr. *incontestable)*
incontinént *adj., s.m.* și *f.* nereținut, lipsit de moderație; violent; desfrînat. ● *(med.)* suferind de incontinență. (< fr. *incontinent*, cf. lat. *incontinens)*
incontinență *s.f. (med.)* neputință de a reține urina; *(p. ext.)* neputință de înfrînare a unei dorințe. (cf. fr. *incontinence*, lat. *incontinentia)*
inconvenábil *adj. (adesea adv.)* care nu este convenabil. (cf. fr. *inconvenable)*
inconveniént *s.n.* neajuns, dezavantaj; piedică, dificultate. (< fr. *inconvénient*, it. *inconveniente)*
inconvertíbil *adj. (ec.; despre monede)* care nu este convertibil, care nu poate fi convertit. (cf. fr. *inconvertible)*
incoréct *adj.* greșit, inexact. ● necinstit, neonest. (cf. fr. *incorrect)*
incorectitúdine *s.f.* lipsă de corectitudine; necinste, șarlatanie, înșelătorie.
incorigíbil *adj.* care nu se (mai) poate îndrepta, corija. (cf. fr. *incorrigible)*
incorporál *adj.* lipsit de corp. ● care nu are existență materială. (< fr. *incorporel)*
in córpore *adv.* cu toții împreună. (< lat. *in corpore)*
incoruptíbil *adj.* care nu poate fi corupt; integru, cinstit. (cf. fr. *incorruptible)*
incoruptibilitáte *s.f.* integritate, cinste exemplară. (cf. fr. *incorruptibilité)*
incredúl *adj. (rar)* care nu crede ușor ceva; greu de convins. (cf. fr. *incrédule*, lat. *incredulus)*
incredulitáte *s.f. (rar)* firea, starea omului care nu crede cu ușurință; neîncredere, bănuială. (cf. fr. *incrédulité)*
increment *s.n. (rar)* creștere, adaos, spor. (< lat. *incrementum)*
incrimină *vb.* I. *tr.* a imputa cuiva acte criminale, a învinui pe cineva. (< fr. *incriminer*, it. *incriminare)*

incrustá *vb.* I. **1.** *tr.* a aplica, înfigînd pe suprafaţa unui obiect incrustaţii ornamentale pentru a-l împodobi. ● *(fig.)* a întipări. **2.** *refl. (despre substanţe)* a se lipi puternic de suprafaţa, de pereţii unei conducte, ai unui recipient etc. (< fr. *incruster*, cf. lat. *incrustare)*

incrustáţie *s.f.* **1.** ornament care este înfipt pe suprafaţa unui obiect. **2.** strat depus, în anumite condiţii, pe suprafaţa unor corpuri. (cf. fr. *incrustation*, lat. *incrustatio)*

incúb *s.m. (mit.)* demon despre care se presupunea că chinuieşte oamenii (mai ales femeile) în somn. (< fr. *incube*, cf. lat. *incubus)*

incubatór *s.n. (tehn.)* cutie, cameră specială în care se face clocirea artificială sau unde se poate asigura dezvoltarea, în condiţii optime, a copiilor născuţi prematur. (< fr. *incubateur)*

incubáţie *s.f.* **1.** *(med.)* timp care se scurge de la pătrunderea microbilor sau a virusului în organism şi pînă la apariţia primelor simptome ale unei boli. **2.** *(biol.)* timpul scurs de la fecundare şi pînă la dezvoltarea embrionului şi transformarea lui în pui. (< fr. *incubation*, cf. lat. *incubatio)*

inculcá *vb.* I. *tr. (liv.)* a întipări în mintea cuiva, prin repetiţie, o idee, o normă de purtare etc. (< fr. *inculquer*, lat. *inculcare)*

inculpá *vb.* I. *tr. (jur.)* a învinui, a acuza. (< fr. *inculper)*

inculpát *s.m.* şi *f. (jur.)* cel care este acuzat de o infracţiune, de o crimă etc. (cf. fr. *inculpé)*

incúlt *adj.* lipsit de o cultură elementară. (< fr. *inculte*, cf. lat. *incultus)*

incultúră *s.f.* lipsă de cultură; cultură insuficientă. (< fr. *inculture)*

incumbá *vb.* I. *intr. (despre sarcini, obligaţii)* a se impune, a reveni cuiva. (< lat. *incumbere)*

incunábul *s.n. (lit.)* tipăritură care datează de la începuturile artei tipografice; *(p. ext.)* exemplar care face parte dintre cele mai vechi tipărituri (româneşti). (< lat. *incunabulum*, cf. fr. *incunable)*

incurábil *adj.* care nu (mai) poate fi vindecat. (cf. fr. *incurable)*

incúrie *s.f. (rar)* neglijenţă, neîngrijire. (cf. fr. *incurie*, lat. *incuria)*

incursiúne *s.f.* **1.** *(mil.)* pătrundere de scurtă durată a unor forţe armate într-un teritoriu sau într-un spaţiu aerian străin; atac prin surprindere dat pentru distrugerea unui obiectiv, pentru luare de prizonieri sau de informaţii etc. **2.** *(fig.)* abordare a unui subiect străin de preocupările obişnuite, de tema tratată. (cf. fr. *incursion*, lat. *incursio)*

in-cvárto *adj., s.m. invar.* format în care coala de hîrtie imprimată a fost îndoită în patru, formînd opt pagini; *(despre cărţi)* care are acest format. (cf. fr. *in-quarto*, lat. *in quartus)*

indecént *adj.* lipsit de decenţă; necuviincios, neruşinat, (cf. fr. *indécent*, lat. *indecens)*

indecénţă *s.f.* lipsă de decenţă; purtare necuviincioasă; necuviinţă, neruşinare. (cf. fr. *indécence*, lat. *indecentia)*

indecís *adj.* nehotărît, şovăielnic. (cf. fr. *indécis)*

indecizíune *s.f.* nehotărîre, şovăială. (cf. fr. *indécision)*

indeclinábil *adj. (gram.)* care nu se declină; nedeclinabil. (cf. fr. *indéclinable)*

indefinibíl *adj. (rar)* care nu se poate defini; nedeterminat, nelămurit, neprecis. (< *definibil*, după *indefinit)*

indefinít *adj.* **1.** care nu este definit, care nu este explicat; nedefinit, nelămurit. **2.** *(gram.)* nehotărît. (cf. fr. *indéfini)*

indehiscént *adj. (bot.; despre fructe)* care nu se deschide (la maturitate) pentru a elibera seminţele. (cf. fr. *indéhiscent)*

indelébil *adj. (rar)* care nu poate fi şters; de nesters. (cf. fr. *indélébile*, lat. *indelebilis)*

indelicatéţe *s.f.* lipsă de delicateţe; atitudine, gest nedelicat. (cf. fr. *indélicatesse)*

indémn *adj. (rar)* care nu a suferit pagube, pierderi, răni; teafăr. (< fr. *indemne*, cf. lat. *indemnis* < *in* — fără, *damnum* — pagubă)

indemnitáte *s.f. (rar)* indemnizaţie. (cf. fr. *indemnité*, lat. *indemnitas)*

indemnizá *vb.* I. *tr. (rar)* a despăgubi (pe cineva) de cheltuieli (< fr. *indemniser)*

indemnizáţie *s.f.* sumă de bani care se acordă cuiva pentru acoperirea unor cheltuieli excepţionale; *(spec.)* sumă acordată cuiva pentru o muncă excepţională sau pentru a putea face faţă anumitor cheltuieli. ● despăgubire pentru un prejudiciu, pentru o pagubă suferită. (cf. fr. *indemnisation)*

independént *adj.* **1.** care nu depinde de nimic sau de nimeni; liber, neatîrnat; autonom. **2.** care se bizuie pe propriile sale forţe; cu iniţiative personale. (cf. fr. *indépendant)*

independénţă *s.f.* **1.** stare în care se găseşte un stat, un popor care se bucură de suveranitate naţională; neatîrnare. **2.** libertate de acţiune, de a face sau de a privi ceva în mod independent. (cf. fr. *indépendance)*

indescifrábil *adj.* de nedescifrat, ilizibil, neciteţ. (cf. fr. *indéchiffrable)*

indescriptibíl *adj.* care nu poate fi înfăţişat în cuvinte; de nedescris. (cf. fr. *indescriptible)*

indestructibíl *adj. (adesea fig.)* care nu se poate distruge; trainic, rezistent. (cf. fr. *indestructible)*

indeterminábil *adj.* care nu se poate determina; de nedeterminat. (cf. fr. *indéterminable*, lat. *indeterminabilis)*

indeterminísm *s.n. (fil.)* teorie idealistă care afirmă că mersul natural al lucrurilor nu este supus legilor, cauzalității și că oamenii au libertatea voinței, acțiunile lor nedepinzînd de nimic. (< fr. *indéterminisme)*

índex *s.n.* **1.** listă (alfabetică) a numelor, a termenilor sau a materiilor cuprinse într-o lucrare; indice. **2.** *(bis.)* listă a cărților interzise de biserica catolică. ○ *(expr.) a pune la index* = a trece o lucrare în lista cărților interzise; *(fig.)* a exclude pe cineva de la cinstirea cuvenită, a trece în rîndul celor suspecți. **3.** degetul arătător. (cf. fr. *index*, lat. *index)*

indezirábil *adj.* care nu este dorit; nedorit, neplăcut. (cf. fr. *indésirable)*

indián *s.n. (text.)* pînză fină de bumbac vopsită sau imprimată. (< fr. *indienne)*

indiánă *s.f.* prăjitură cu frișcă și cu glazură de ciocolată. (cf. germ. *Indianer* [krapfen])

indicá *vb.* I. *tr.* **1.** a arăta, a desemna; a face cunoscut, a semnala. **2.** a recomanda, a prescrie (un tratament). (< fr. *indiquer*, it., lat. *indicare)*

indicatív *adj.* **1.** care indică, îndrumător. ○ *(gram.) modul indicativ* (și *subst., n.)* = mod care exprimă o acțiune reală. (cf. lat. *indicativus*, fr. *indicatif)*

indicatór **1.** *s.n. (tehn.)* aparat care arată valoarea unei mărimi măsurate. ● semn de indicare a direcției, a distanței pe un drum etc. ● lucrare folosită ca îndrumător. **2.** *s.m. (chim.)* substanță care, printr-o modificare a culorii sale, indică caracterul acid sau bazic al altei substanțe. // *adj.* care indică, care face cunoscut. (cf. fr. *indicateur)*

indicáție *s.f.* îndrumare, informație, indiciu, lămurire, recomandare. (cf. fr. *indication*, lat. *indicatio)*

índice **I.** *s.m.* **1.** *(mat.)* număr, literă așezată la dreapta și mai jos decît un număr sau un simbol, cărora le precizează valoarea sau înțelesul. ● cifră dintr-un plan economic care trebuie atinsă pentru a se realiza un anumit nivel de producție cantitativ și calitativ. **2.** fapt, indiciu care arată aspectul unui fenomen, al unei situații etc. **II.** *s.n.* **1.** index. **2.** *(fiz.)* indicator al scării unui instrument de măsură. (< lat. *index*, cf. it., fr. *indice)*

indicíbil *adj. (rar)* care nu se poate spune; inexprimabil. (cf. fr. *indicible)*

indíciu *s.n.* semn, dovadă concretă potrivit căreia se poate deduce existența unui lucru; semn după care poate fi recunoscut, găsit un obiect, un fenomen sau un fapt. (< lat. *indicium)*

indiferént *adj.* **1.** care nu are însemnătate, care nu prezintă nici un interes. **2.** care nu poartă, nu manifestă interes pentru nimeni și pentru nimic; nepăsător. (cf. fr. *indifférent*, it. *indifferente)*

indiferentísm *s.n.* atitudine de nepăsare, de indiferență. (< fr. *indifférentisme)*

indiferénță *s.f.* stare sufletească manifestată prin lipsă de interes față de cineva sau ceva. ● insensibilitate, nepăsare, răceală. (cf. fr. *indifférence)*

indigén *adj. (adesea subst.)* băștinaș, pămîntean, autohton. ● *(despre animale, plante, mărfuri* etc.) din țară. (< fr. *indigène*, cf. lat. *indigenus)*

indigenát *s.n.* **1.** calitatea de a fi indigen. **2.** împămîntenire, naturalizare. (< fr. *indigénat)*

indigénță *s.f. (rar)* sărăcie, lipsă. (< fr. *indigence*, cf. lat. *indigentia)*

indigést *adj.* care nu se poate digera (ușor). ● *(fig.; despre scrieri)* greu de urmărit; confuz; neplăcut. (< fr. *indigeste)*

indigéstie *s.f. (med.)* indispoziție provocată de o rea digestie și manifestată prin dureri de cap, greață etc. (cf. fr. *indigestion)*

indignă *vb.* I. *tr.* și *refl.* a fi cuprins de indignare sau a stîrni indignare. (< fr. *indigner)*

indignáre *s.f.* sentiment de mînie și dispreț provocat de o insultă, de o nedreptate, de o acțiune nedemnă; revoltă sufletească. (< *indigna)*

indigó *s.n.* **1.** culoare albastră-violetă a spectrului solar situată între albastru și violet. **2.** *(chim.)* materie colorantă de un albastru-violet, care se extrage dintr-o plantă tropicală sau din anilină. ● *(impr.)* hîrtie-carbon. (< fr., sp. *indigo)*

indigotíer *s.m. (bot.)* arbust tropical din care se extrage indigoul. (< fr. *indigotier)*

indiréct *adj. (adesea adv.)* care nu se face, nu se obține direct, ci mijlocit, cu ajutorul cuiva sau a ceva. ○ *(gram.) complement indirect* = parte de propoziție asupra căreia se răsfrînge în chip indirect acțiunea verbului; *propoziție completivă indirectă* (și *subst., f)* = propoziție cu funcție de complement indirect; *(fin.) impozit indirect* = impozit inclus în prețul anumitor obiecte de consum; *(mil.) tragere indirectă* = tragere făcută pe bază de calcul asupra unor ținte care nu se văd. (cf. fr. *indirect*, lat. *indirectus)*

indiscernábil *adj. (rar)* care nu se poate discerne; de nepătruns. (cf. fr. *indiscernable)*

indisciplínă *s.f.* lipsă de disciplină; nesupunere; *(p. ext.)* dezordine. (cf. fr. *indiscipline)*

indiscrét *adj.* care se amestecă în mod nedelicat în secretele cuiva; lipsit de delicatețe, de rezervă în legăturile sale cu oamenii. (cf. fr. *indiscret)*

indiscrétie *s.f.* destăinuire a unor secrete; *(p. ext.)* lipsă de măsură în vorbă. ● nedelicatețe, grosolănie, lipsă de rezervă. (cf. fr. *indiscrétion)*

indiscutábil *adj. (adesea adv.)* sigur, incontestabil, de nediscutat. (< cf. fr. *indiscutable)*

indisolúbil *adj.* **1.** care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat; de nezdruncinat. **2.** *(fig.)* care nu se poate dizolva. (cf. fr. *indissoluble)*
indisolubilitáte *s.f.* calitatea de a fi indisolubil. (cf. fr. *indissolubilité)*
indispensábil *adj.* neapărat trebuincios, absolut necesar. (cf. fr. *indispensable)*
indispensábili *s.m. pl.* izmene. (< *indispensabil)*
indisponíbil *adj.* de care nu se poate dispune după voie; nedisponibil. ● *(despre mașini)* care nu este în stare de funcționare. (cf. fr. *indisponible)*
indisponibilitáte *s.f.* faptul de a fi indisponibil; starea unui lucru indisponibil. (cf. fr. *indisponibilité)*
indispoziție *s.f.* **1.** lipsă de voie bună, proastă dispoziție; supărare. **2.** *(med.)* boală ușoară. (cf. fr. *indisposition*, it. *indispositione)*
indispúne *vb.* III. *tr.* și *refl.* a(-și) strica voia bună; a (se) mîhni, a (se) supăra. (cf. fr. *indisposer*, după *pune)*
indispús *adj.* prost dispus. ● ușor bolnav. (< *indispune*, cf. fr. *indisposé)*
indistínct *adj. (rar)* care nu se poate distinge bine; neclar. (cf. fr. *indistinct* lat. *indistinctus)*
indiu *s.n. (chim.)* metal alb-argintiu, maleabil, care se găsește în blendă. (< fr. *indium)*
individ *s.m.* **1.** persoană considerată ca unitate distinctă față de alte persoane; ins. ● *(peior.)* om necunoscut, suspect; om demn de dispreț. **2.** ființă vie considerată ca unitate deosebită a speței căreia îi aparține. (< fr. *individu*, cf. lat. *individuus* — indivizibil)
individuál *adj.* **1.** personal, al individului. **2.** făcut de un singur individ. **3.** care se referă la individ sau care privește o singură persoană. (cf. fr. *individuel)*
individualism *s.n. (fil.)* concepție și atitudine retrogradă manifestată prin situarea intereselor egoiste ale individului mai presus de cele colective. (cf. fr. *individualisme)*
individualíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al individualismului, (cel) care se izolează de interesele, de preocupările colective. (cf. fr. *individualiste)*
individualitáte *s.f.* **1.** totalitatea trăsăturilor caracteristice ale unui individ, prin care acesta se distinge de alți indivizi. **2.** persoană deosebit de înzestrată, de talentată; personalitate. (cf. fr. *individualité)*
individualizá *vb.* I. *tr.* a contura un individ, un fapt etc., punînd în lumină particularitățile lui specifice. (< fr. *individualiser)*
individualizáre *s.f.* acțiunea de a individualiza și rezultatul ei. ● adaptarea și aplicarea unei concepții, a unei legi etc. la cazuri particulare.
indivíz *adj. (jur.; despre bunuri)* care este în indiviziune. ● *(despre persoane)* care posedă o proprietate în indiviziune. (cf. fr. *indivis*, lat. *indivisus)*
indivizíbil *adj.* care nu poate fi împărțit; de neîmpărțit. (cf. fr. *indivisible)*
indivizibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este indivizibil. (cf. fr. *indivisibilité)*
indiviziúne *s.f. (jur.)* drept de proprietate asupra unui bun, exercitat de mai multe persoane în același timp, avînd fiecare o cotă-parte care nu poate fi determinată material; situația acestor persoane. (cf. fr. *indivision)*
indocil *adj.* nesupus; neînțelegător. (cf. fr. *indocile)*
indocilitáte *s.f.* caracterul celui indocil. (cf. fr. *indocilité)*
indo-europeán *adj. (lingv.; în expr.) limbă indo-europeană* = limbă reconstruită, considerată ca bază a limbilor sanscrită, greacă, latină, slavă comună și a familiilor de limbi romanice, germanice, slave etc. (cf. fr. *indo-européen)*
indolént *adj.* lipsit de energie; leneș, nepăsător; apatic. (cf. fr. *indolent)*
indolénță *s.f.* lipsă de energie: lene, nepăsare; apatie. (cf. fr. *indolence*, lat. *indolentia)*
indubitábil *adj. (rar)* neîndoios, cert, sigur. (cf. fr. *indubitable*, lat. *indubitabilis)*
indúce *vb.* III. *tr.* **1.** a face un raționament inductiv. ○ *(expr.) a induce în eroare* = a înșela, a amăgi. **2.** a produce o inducție electromagnetică. (< lat. *inducere)*
inducțánță *s.f. (fiz.)* raportul dintre fluxul magnetic stabilit printr-un circuit de curentul care trece prin el sau printr-un alt circuit și intensitatea curentului respectiv. (< fr. *inductance)*
inductiv *adj. (fil.)* făcut prin inducție (1), bazat pe inducție. (< fr. *inductif*, cf. lat. *inductivus)*
inductór *adj. (fiz.)* care produce un cîmp electromagnetic ce acționează asupra unui organ; care produce, transmite un curent de inducție. // *s.n.* **1.** parte a unei mașini electrice în care se formează curentul de inducție. **2.** mic generator electric manual care funcționează prin inducție electromagnetică. (cf. fr. *inducteur)*
indúcție *s.f.* **1.** *(fil.)* metodă, fel de gîndire care constă în a deduce un lucru din altul trecînd de la particular la general, de la consecință la principiu, de la efecte la cauză. ● concluzie, gîndire obținută prin inducție. **2.** *(fiz.)* producere a unui curent electric într-un circuit, prin varierea fluxului magnetic. (cf. lat. *inductio*, fr. *induction*, rus. *indukțiia)*
indulgént *adj.* iertător, blînd; îngăduitor. (cf. fr. *indulgent*, lat. *indulgens)*
indulgénță *s.f.* **1.** atitudine îngăduitoare față de greșeli; toleranță, îngăduință; bunătate. **2.** *(bis.)* document dat de papă pentru iertarea păcatelor credincioșilor în schimbul unei sume de bani. (cf. fr. *indulgence*, lat. *indulgentia)*

indurație *s.f. (med.)* întărire anormală a unui țesut organic. (cf. fr. *induration)*
industriál *adj.* care ține de industrie; bazat pe industrie, (produs) de industrie; cu o industrie dezvoltată. ○ *chimie industrială* = ramură a chimiei care se ocupă cu folosirea procedeelor chimice în tehnica fabricației. (cf. fr. *industriel*, it. *industriale)*
industrialism *s.n.* **1.** sistem social care consideră industria drept scopul principal al omului. **2.** preponderența industriei. (cf. fr. *industrialisme)*
industrializá *vb.* I. *tr.* a introduce tehnica mecanizată în economia națională; a transforma un proces de producție meșteșugărească într-un proces de producție întemeiat de tehnica mecanizată. ● a face (un stat, o țară etc.) să devină industrial. ● a transforma o materie primă în produse industriale. (cf. fr. *industrialiser)*
industriáș *s.m.* proprietarul unei întreprinderi industriale; fabricant. (< *industrie)*
indústrie *s.f.* **1.** ramură a economiei naționale care prelucrînd materia primă produce bunuri materiale prin mijloace tehnice avansate. **2.** ramură industrială de activitate, domeniu al industriei (1). (cf. fr. *industrie*, germ. *Industrie*, it., lat. *industria)*
inechitáte *s.f. (liv.)* nedreptate. (cf. fr. *iniquité)*
inecuáție *s.f. (mat.)* inegalitate care cuprinde una sau mai multe necunoscute.
inedít *adj.* care nu a mai fost publicat, editat. ● *(fig.)* nou, necunoscut, neobișnuit. (< fr. *inédit*, cf. lat. *ineditus)*
inefábil *adj. (rar)* care nu se poate spune, exprima în cuvinte; inexprimabil. (cf. fr. *ineffable*, lat. *in* — ne, *effari* — a vorbi)
ineficáce *adj.* lipsit de eficacitate; slab, fără efect. (cf. fr., it. *inefficace)*
ineficacitáte *s.f.* faptul de a fi ineficace, lipsă de eficacitate. (cf. fr. *inefficacité)*
inegál *adj.* care nu este egal, care nu este identic; lipsit de egalitate. ● schimbător; neuniform; neconstant. (cf. fr. *inégal)*
inegalábil *adj.* care nu poate fi comparat cu nimic. (< *inegal)*
inegalitáte *s.f.* **1.** lipsă de egalitate, neegalitate; disproporție. **2.** *(mat.)* relație între două valori care nu sînt egale. (cf. fr. *inégalité)*
ineláj *s.n. (silv.)* operație de fixare a unor inele cleioase pe trunchiul arborilor, pentru a-i feri de insecte. (< *inel)*
inelát *adj. (despre păr)* în formă de inele. ● *(despre degete)* împodobit cu multe inele. ● *(zool.)* format din inele. ○ *viermi inelați* = viermi care au corpul alcătuit din inele. (< *inela)*
inelegánță *s.f.* lipsă de eleganță în vorbire, în purtare etc.; vorbă sau comportare lipsită de finețe, de tact. (cf. fr. *inélégance)*
ineluctábil *adj. (rar)* inevitabil; de neînlăturat. (cf. fr. *inéluctable*, lat. *ineluctabilis* < *in* — fără, *luctari* — a lupta.)
inépt *adj. (rar)* prost, tîmpit; stupid. (cf. fr. *inepte*, lat. *ineptus)*
inepție *s.f.* vorbă sau faptă ineptă; prostie, tîmpenie; stupiditate; absurditate. (cf. fr. *ineptie*, lat. *ineptia)*
inepuizábil *adj. (adesea fig.)* interminabil; de neepuizat; *(p. ext.)* extrem de bogat. (cf. fr. *inépuisable)*
inerént *adj. (adesea adv.)* care prin natura sa este legat de ceva, care aparține în mod firesc la ceva. (< fr. *inhérent*, cf. lat. *inhaerens)*
inerență *s.f.* calitatea a ceea ce este inerent. (cf. fr. *inhérence)*
inért *adj.* **1.** nemișcat, neînsuflețit, mort. ● moale, moliu, lipsit de energie. **2.** *(fiz.)* cu inerție; referitor la inerție. ● *(chim.)* lipsit de reactivitate față de alte substanțe. (< fr. *inerte*, cf. lat. *iners)*
inerție *s.f.* **1.** *(fiz.)* proprietate a corpurilor în virtutea căreia ele își păstrează starea de mișcare sau de repaus în care se află, atîta timp cît nu sînt supuse acțiunii unei forțe exterioare. **2.** *(chim.)* calitate a unor corpuri de a nu reacționa față de alte substanțe. **3.** *(fig.)* înclinare către inactivitate; indolență, apatie. (cf. fr. *inertie*, lat. *inertia)*
inervá *vb.* I. *tr. (despre nervi)* a forma rețeaua de nervi a unui organ, a unui țesut. (< fr. *innerver)*
inervație *s.f. (fiziol.)* acțiune fiziologică caracteristică a nervilor. ● rețeaua de nervi dintr-un organ. (cf. fr. *innervation)*
inestétic *adj.* care nu este estetic; urît. (cf. fr. *inesthétique)*
inestimábil *adj. (rar)* de neprețuit; inapreciabil. (cf. fr. *inestimable)*
inevitábil *adj.* de neocolit, de neînlăturat. (cf. fr. *inévitable)*
inevitabilitáte *s.f.* faptul de a fi inevitabil. (cf. fr. *inévitabilité)*
inexáct *adj.* care nu este exact; neadevărat. (cf. fr. *inexact)*
inexactitáte *s.f.* lipsă de exactitate; neadevăr.
inexistént *adj.* care nu există. ● *(fig.)* neimportant, neglijabil; șters. (cf. fr. *inexistant)*
inexistență *s.f.* faptul de a nu exista; lipsă de existență. (cf. fr. *inexistence)*
inexorábil *adj.* neînduplecat, implacabil. (cf. fr. *inexorable*, lat. *inexorabilis)*
inexperiență *s.f. (rar)* lipsă de experiență. (cf. fr. *inexpérience)*
inexperimentát *adj. (rar)* **1.** care nu are experiență, nedeprins. **2.** care nu a fost încă experimentat; neîncercat. (cf. fr. *inexperimenté)*
inexplicábil *adj.* care nu poate fi explicat; de neînțeles; *(p. ext.)* curios, straniu. (cf. fr. *inexplicable)*
inexplorábil *adj.* care nu se poate explora, *(fig.)* analiza, cerceta; neexplorabil. (cf. fr. *inexplorable)*

inexplorát *adj.* care n-a fost explorat, *(fig.)* analizat, cercetat; necercetat. (cf. fr. *inexploré)*

inexpresiv *adj.* lipsit de expresivitate; neexpresiv. (cf. fr. *inexpressif)*

inexprimábil *adj.* care nu se poate reda în cuvinte; de nespus. (cf. fr. *inexprimable)*

inexpugnábil *adj.* care nu se poate cuceri; de neînvins. (cf. fr. *inexpugnable*, lat. *inexpugnabilis)*

inextensíbil *adj.* care nu se poate extinde. (cf. fr. *inextensible)*

in exténso *adv.* pe larg; în întregime. (< lat., fr. *in extenso)*

in extrémis *adv.* pe patul de moarte, cînd omul trage să moară. ● în ultimă instanță. (< lat., fr. *in extremis)*

inextricábil *adj. (rar.: despre situații, întîmplări* etc.) de nelămurit, de neînțeles; foarte complicat, încurcat. (cf. fr. *inextricable)*

infailíbil *adj.* care nu se poate înșela, care nu poate greși; perfect. (cf. fr. *infaillible*, lat. *in* — ne, *fallere* — a se înșela)

infailibilitáte *s.f.* faptul de a fi infailibil; starea, natura a ceea ce este infailibil. (cf. fr. *infaillibilité)*

infám *adj., s.m.* și *f.* josnic, nemernic, nedemn. ● *(fig.)* oribil, groaznic. (< fr. *infâme*, it. *infame*, lat. *infamis)*

infamánt *adj.* care atrage oprobriul, dezaprobarea, dezonoarea; degradant, dezonorant. (cf. fr. *infamant*, it. *infamante)*

infamíe *s.f.* caracterul a ceea ce este infam: ticăloșie, josnicie, nemernicie. ○ *stîlpul infamiei* = loc unde erau ținuți infractorii și criminalii, legați pentru a putea fi loviți de mulțime. ○ *(expr.) a tîntui la stîlpul infamiei* = a supune oprobriului public, a înfiera. (< fr. *infamie*, it., lat. *infamia)*

infánte *s.m. (rar)* titlu dat copiilor regilor Spaniei (și ai Portugaliei), în afară de primul născut. (< sp. *infante)*

infantérie *s.f. (mil.)* parte a forțelor armate înglobînd trupele care luptă de obicei pe jos. (< fr. *infanterie*, cf. germ. *Infanterie*, it. *infanteria)*

infanterist *s.m.* militar din infanterie. (cf. germ. *Infanterist)*

infanticíd *s.n. (jur.)* ucidere a propriului copil; pruncucidere. (< fr. *infanticide*, cf. lat. *infans* — copil, *caedere* — a ucide)

infantíl *adj.* **1.** de (pentru) copii, al copiilor. ○ *(med.) paralizie infantilă* = boală epidemică produsă de un virus, întîlnită mai ales la copii și care cauzează paralizia anumitor mușchi; poliomielită. **2.** *(fig.)* copilăresc, pueril; neserios. (< fr., it. *infantile)*

infárct *s.n. (med.)* astupare a unui vas de sînge, care are ca urmare distrugerea țesutului pe care îl hrănește. (< fr. *infarctus*, cf. lat. *infarctus)*

infatigábil *adj. (rar)* neobosit, zelos. (cf. fr. *infatigable)*

infatuá *vb.* I. *tr.* și *refl, (rar)* a (se) înfumura, a (se) îngîmfa. (< fr. *infatuer*, it., lat. *infatuare)*

infatuáre *s.f. (rar)* îngîmfare, înfumurare. (< *infatua)*

infatuát *adj. (rar)* îngîmfat, înfumurat; plin de suficiență. (cf. fr. *infatué)*

inféct *adj.* **1.** viciat, puturos, urît, stricat, rău. **2.** respingător, dezgustător, neîngrijit; rău, de proastă calitate. **3.** josnic, murdar, oribil. (< fr. *infect*, cf. lat. *infectus)*

infectá *vb.* I. *refl.* a face o infecție. **2.** *tr.* a contamina, a umple (o regiune, aerul etc.) cu substanțe sau cu germeni vătămători. (< fr. *infecter)*

infécție *s.f.* **1.** *(med.)* proces patologic cauzat de pătrunderea și dezvoltarea în organism a unor anumiți microbi. **2.** miros urît, duhoare, putoare. ● *(fig.)* contagiune morală. (cf. fr. *infection)*

infecțiós *adj.* provocat de o infecție; contagios, molipsitor. (cf. fr. *infectieux)*

inferá *vb.* I. *intr. (rar)* a trage o concluzie dintr-un fapt, dintr-un principiu. (< fr. *inférer)*

inferénță *s.f. (psih.)* operație generală a gîndirii prin care se admite o judecată (al cărei adevăr nu este verificat direct) în virtutea unei legături a ei cu alte judecăți considerate ca adevărate. (< fr. *inférence)*

inferiór *adj.* **1.** care este așezat mai jos; de jos. ● *(despre o parte a unui curs de apă; p. ext., despre o regiune)* situat în apropiere de punctul de vărsare; depărtat de izvor. **2.** mai mic din punct de vedere numeric. **3.** de calitate (mai) proastă; mai puțin bun; mai puțin frumos; mai mic decît alții. **4.** care are un grad, o funcție, un rang mai mic decît altul. // *s.m.* subaltern, subordonat. (< lat. *inferior*, cf. fr. *inférieur)*

inferioritáte *s.f.* situația, calitatea a ceea ce este inferior; dezavantaj. (cf. fr. *infériorité)*

infernál *adj.* de (din) infern; diabolic, drăcesc. ○ *mașină infernală* = bombă cu explozie întîrziată, folosită de teroriști pentru atentate. ● groaznic, teribil, înspăimîntător. (cf. lat. *infernalis*, fr. *infernal)*

infestá *vb.* I. *tr. (rar)* a bîntui, a pustii, a distruge. (< fr. *infester*, it., lat. *infestare)*

infidél *adj.* **1.** necredincios, nestatornic, inconstant (în dragoste, în prietenie); *(spec.; despre soți)* care nu respectă credința conjugală. **2.** *(despre memorie)* pe care nu se poate conta, bizui; slab, defectuos. ○ *(expr.) traducere infidelă* = traducere incorectă, inexactă. (cf. fr. *infidèle*, lat. *infidelis)*

infidelitáte *s.f.* **1.** nestatornicie, necredință, inconstanță; *(spec.)* încălcare a credinței conjugale. **2.** *(concr.)* faptă care dovedește nestatornicie în dragoste

● inexactitate, neadevăr. (cf. fr. *infidélité*, lat. *infidelitas)*

infiltrá *vb.* I. *refl.* **1.** a străbate, a pătrunde prin porii unui corp. **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a pătrunde, a (se) strecura neobservat. (< fr. *infiltrer*, it. *infiltrare)*

infiltrát[1] *s.n. (med.)* infiltrație (2). (< *infiltra)*

infiltrát[2] *adj. (în expr.) țesut infiltrat* = întărire, întărîtură a unui țesut celular în care s-au acumulat o serie de elemente pentru a combate o infecție, un agent vătămător. (< *infiltra)*

infiltrație *s.f.* **1.** pătrundere a unui lichid prin porii unui corp; infiltrare. **2.** *(med.)* pătrundere și localizare a unui agent vătămător într-un țesut sau într-un organ. (cf. fr. *infiltration)*

infím *adj.* extrem de mic; minuscul; neînsemnat. (< fr. *infime*, cf. lat. *infimus* superlativ de la *inferus)*

infinít *adj.* care nu are sfîrșit, limite; fără margini; nemărginit, nemăsurat. *// s.n. (fil.)* ceea ce nu are limită în spațiu sau în timp. *// s.m. (mat.)* mărime superioară oricărei mărimi date. (cf. lat. *infinitus*, fr. *infini)*

infinitáte *s.f.* cantitate, număr foarte mare de... (cf. fr. *infinité)*

infinitezimál *adj.* **1.** foarte mic; infim. **2.** *(mat.)* relativ la mărimi extrem de mici. ○ *calcul infinitezimal* = calcul care cuprinde calculul diferențial și cel integral. (cf. fr. *infinitésimal)*

infinitív *s.n. (gram.; adesea adj.)* modul nepersonal care denumește acțiunea verbului. (cf. lat. *infinitivus*, fr. *infinitif)*

infinitivál *adj. (gram.)* de (la), din infinitiv.

infírm *adj., s.m.* și *f.* schilod, beteag, neputincios. (cf. fr. *infirme*, lat. *infirmus)*

infirmá *vb.* I. *tr.* a dovedi, a declara nevalabil, neadevărat. ● *(jur.)* a anula (un mandat de arestare, o hotărîre). (< fr. *infirmer*, it., lat. *infirmare)*

infirmatív *adj. (jur.)* care anulează (o sentință). (< fr. *infirmatif)*

infirmerie *s.f.* local (încăpere) unde se îngrijesc sau se examinează bolnavii într-o cazarmă, într-un internat etc. (< fr. *infirmerie)*

infirmiér *s.m.* și *f.* persoană calificată care ajută pe medici și îngrijește bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie. (< fr. *infirmier)*

infirmitáte *s.f. (med.)* stare a celui infirm: defect fizic, schilozenie, beteșug; neputință. ● *(fig.)* slăbiciune, imperfecțiune. (cf. fr. *infirmité)*

infíx *s.n. (lingv.)* consoană inserată în interiorul rădăcinii unui cuvînt și care are valoare morfologică. (< fr. *infixe)*

inflamá *vb.* I. *refl. (med.; despre un țesut, un organ* etc.) a se umfla. (< lat. *inflammare*, cf. fr. *enflammer)*

inflamábil *adj.* **1.** care ia foc, care se aprinde ușor. **2.** *(fig.)* înfocat, entuziast, aprins. (cf. fr. *inflammable)*

inflamabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este inflamabil. (cf. fr. *inflammabilité)*

inflamatór *adj.* care se manifestă printr-o inflamație; care produce o inflamație. (cf. fr. *inflammateur)*

inflamáție *s.f. (med.)* umflare și înroșire a unui organ sau a unui țesut bolnav, care devine dureros la atingere; umflătură. (cf. fr. *inflammation*, lat. *inflammatio)*

inflátie *s.f. (ec.)* fenomen (specific perioadelor de criză ale capitalismului) constînd dintr-o emisiune de hîrtie-monedă peste necesitățile reale și care nu are suficientă acoperire în aur, ducînd astfel la scăderea puterii de cumpărare a banilor. (cf. fr. *inflation* < lat. *inflatio)*

inflaționíst *adj.* cu caracter de inflație. (cf. fr. *inflationniste)*

inflexíbil *adj.* **1.** care nu se poate îndoi; neflexibil; tare, nemlădios. **2.** *(fig.)* neînduplecat, ferm. (cf. fr. *inflexible*, lat. *inflexibilis)*

inflexibilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este inflexibil. ● *(fig.)* fermitate, tărie. (cf. fr. *inflexibilité)*

inflexiúne *s.f.* schimbare a înălțimii unui sunet; schimbare a tonului, a accentului vocii; modulare. (cf. fr. *inflexion)*

inflíge *vb.* III. *tr. (rar; jur.)* a pedepsi. (cf. fr. *infliger*, lat. *infligere)*

înflorescéntă *s.f. (bot.)* dispoziție, așezare specială a florilor pe lujer. ● totalitatea florilor dispuse pe un lujer. (< fr. *inflorescence)*

influént *adj.* cu influență, cu trecere; puternic. (cf. fr. *influent*, it. *influente)*

influențá *vb.* I. *tr.* și *intr.* a exercita o influență (asupra cuiva sau a ceva); a înrîuri. (< fr. *influencer*, it. *influenzare)*

influențábil *adj.* care poate fi influențat cu ușurință. (< fr. *influençable)*

influénță *s.f.* **1.** acțiune exercitată asupra unei persoane sau asupra unui lucru pentru a-i modifica sau a-i schimba conținutul, caracterul, forma etc. **2.** putere, trecere. **3.** *(med.)* răceală, gripă. (cf. fr. *influence*, it. *influenza)*

in-fólio *adj., s.n. invar.* format în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în două și formează patru pagini; *(despre cărți)* care are acest format. (< fr., lat. *in-folio)*

informe *adj.* lipsit de o formă precisă; grosolan, brut. ● *(fig.)* nedesăvîrșit, imperfect. (< fr., it. *informe)*

informá *vb.* I. **1.** *tr.* a da cuiva informații; a înștiința. **2.** *refl.* a strînge informații, știri; a se interesa. (< fr. *informer*, it., lat. *informare)*

informatív *adj.* care are rol de a informa; de informație. (cf. fr. *informatif)*

informatór *s.m.* și *f.* cel care procură, dă informații. (cf. fr. *informateur)*

informáție *s.f.* **1.** știre, veste, comunicare; lămurire (asupra unei situații, a unui eveniment, a unei persoane etc.). **2.** documentare; totalitatea materialului de informare; izvoare. (cf. fr. *information*, rus. *informaţiia*, it. *informazione)*

infractór *s.m.* și *f. (jur.)* cel care comite o infracțiune. (cf. fr. *infracteur)*

infracțiúne *s.f. (jur.)* faptă care constă în încălcarea unei legi penale, abatere de la o lege penală care este pedepsită cu închisoare, cu temniță etc. (cf. fr. *infraction*, lat. *infractio* — spargere)

inframicrób *s.m. (med.)* microorganism foarte mic, puțin evoluat și organizat incomplet, neputîndu-și realiza singur metabolismul. (< fr. *inframicrobe)*

inframicrobián *adj.* privitor la inframicrobi, de inframicrob. (< fr. *inframicrobien)*

inframicrobiologie *s.f.* știință care studiază inframicrobii. (< *infra-* + *microbiologie)*

infraróșu *adj. (fiz.; despre radiații)* care este situat în spectrul solar dincolo de limita roșie a spațiului vizibil și care are o lungime de undă superioară celei a radiațiilor roșii. // *s.n.* parte a spectrului solar care cuprinde aceste radiații. (după fr. *infrarouge)*

infrastructúră *s.f.* ansamblul elementelor care susțin partea principală a unei construcții. (cf. fr. *infrastructure)*

infrasúnet *s.n. (fiz.)* sunet cu o frecvență mai joasă decît frecvențele auditive, neputînd fi deci auzit cu urechea. (< *infra-* + *sunet)*

infructuós *adj.* care nu dă roade; zadarnic, inutil. (cf. fr. *infructueux*, lat. *infructuosus)*

infuzá *vb.* I. *tr.* a turna apă fiartă peste o plantă medicinală, pentru a obține o infuzie. (< fr. *infuser*, cf. lat. *infundere* — a vărsa peste)

infuzíbil *adj. (fiz.)* care nu se poate topi (ușor). ● *(tehn.)* care se topește extrem de greu din cauza temperaturii sale de topire foarte înaltă. (cf. fr. *infusible)*

infúzie *s.f. (med.)* soluție extrasă dintr-o plantă prin opărirea ei cu un lichid fiert în clocote; medicament astfel pregătit. (cf. fr. *infusion*, lat. *infusio)*

infuzór[1] *s.m. (zool.)* protozoar unicelular care trăiește în mediu lichid. (cf. fr. *infusoires)*

infuzór[2] *s.n. (med.)* vas cilindric cu capac pentru preparat infuziile. (cf. fr. *infuseur)*

ingeniós *adj.* **1.** inventiv; iscusit, îndemînatic. **2.** făcut, elaborat cu iscusință, cu îndeminare. (cf. fr. *ingénieux*, lat. *ingeniosus)*

ingeniozitáte *s.f.* calitatea de a fi ingenios; inventivitate; iscusință, dibăcie. (cf. fr. *ingéniosité)*

ingenuitáte *s.f.* simplitate, naivitate, nevinovăție, curățenie; candoare. (cf. fr. *ingénuité*, it. *ingenuità)*

ingénuu *adj.* nevinovat, curat, naiv, simplu; candid. (< fr. *ingénu*, it. *ingenuo*, lat. *ingenuus)*

ingerá *vb.* I. *tr. (rar)* a înghiți, a introduce în stomac (alimente). (< fr. *ingérer*, cf. lat. *ingerere* — a duce în...)

ingerință *s.f. (rar)* intervenție, amestec nedorit, forțat în viața unei persoane, a unui stat etc. (cf. fr. *ingérence)*

ingéstie *s.f. (med.)* înghițire, introducere în stomac. (cf. fr. *ingestion)*

inghinál *adj. (anat.)* de (la) abdomen, de vintre. ● de la articulația piciorului. (< fr. *inguinal*, cf. lat. *inguinalis*, *inguen* — pîntece)

inginér *s.m.* diplomat al unei școli superioare politehnice, care organizează și conduce procesele tehnologice într-o întreprindere. (< fr. *ingénieur*, cf. germ. *Ingenieur)*

inginerésc *adj.* privitor la ingineri sau la inginerie. (< *inginer)*

ingrát *adj.* **1.** nerecunoscător. **2.** *(fig.)* care nu răsplătește, nu satisface, nu corespunde eforturilor muncii depuse. (< fr. *ingrat*, it. *ingrato*, lat. *ingratus)*

ingratitúdine *s.f.* însușirea de a fi ingrat; nerecunoștință. (cf. fr. *ingratitude*, lat. *ingratitudo)*

ingrediént *s.n.* substanță accesorie din compoziția unui medicament, a unui aliment etc.; mirodenie. (< fr. *ingrédient*, it. *ingrediente)*

inhalá *vb.* I. *tr.* a trage în piept, a inspira gaze, vapori etc. (< fr. *inhaler)*

inhalatór *s.n.* **1.** *(av.)* aparat producător de oxigen. **2.** *(tehn.)* aparat cu care se face o inhalație. (cf. fr. *inhalateur)*

inhalație *s.f. (med.)* aspirare, introducere în piept a unor gaze, a unor vapori etc. (în scopuri terapeutice). (cf. fr. *inhalation)*

inhibá *vb.* I. **1.** *tr. (rar)* a împiedica, a interzice, a încetini un proces fiziologic, o reacție chimică etc. **2.** *refl.* a se abține, a se reține. (< fr. *inhiber*, lat. *inhibere)*

inhibitór *adj.* care inhibează. // *s.m. (chim.)* substanță care poate încetini sau chiar împiedica anumite reacții chimice. (cf. fr. *inhibiteur)*

inhibíție *s.f. (fiziol.)* frînare, suprimare pe cale nervoasă a unei funcțiuni. (cf. fr. *inhibition)*

inimaginábil *adj.* care nu se poate imagina; de neînchipuit. (cf. fr. *inimaginable)*

inimitábil *adj.* care nu se poate imita (ușor). (cf. fr. *inimitable)*

ininteligibil *adj.* de neînțeles; neclar, confuz. (cf. fr. *inintelligible)*

inițiá *vb.* I. **1.** *tr. (ist.)* a primi (pe cineva) în rîndul celor care practicau un anumit cult. ● a admite în practica unei religii. **2.** *tr.* și *refl.* a da cuiva sau a căpăta cunoștințele necesare într-o știință, într-o artă, într-o meserie etc. **3.** *tr.* a începe, a pune bazele unei activități etc. (< fr. *initier*, it. *iniziare*, lat. *initiare* — a începe)

inițiál *adj.* de (la) început. (cf. fr. *initial*, it. *iniziale*)
inițiálă *s.f.* literă, sunet cu care începe un cuvînt. (cf. fr. *initiale*)
inițiát *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care a primit (primele) cunoștințe într-o religie, într-un cult secret, într-o știință etc. (< *iniția*)
inițiatívă *s.f.* acțiunea celui care propune sau întreprinde primul ceva. ● calitatea, însușirea celui care este înclinat să lucreze, să întreprindă ceva împreună cu alții. (< fr. *initiative*, it. *iniziativa*, cf. lat. *initium* — început)
inițiátor *adj., s.m.* și *f.* (cel) care inițiază ceva, care are inițiativa într-o acțiune. (cf. fr. *initiateur*)
injectá *vb.* I. *tr.* *(med.)* a introduce un lichid cu seringa într-un corp, într-o rană etc. ● *(tehn.)* a introduce ceva, prin presiune, într-un corp. **2.** *refl.* *(despre ochi)* a se înroși, a se congestiona. (< fr. *injecter*)
injectór *s.n.* *(tehn.)* aparat pentru pomparea sub presiune a apei în cazanul unei mașini cu vapori sau pentru introducerea și pulverizarea combustibilului în camera de ardere a unui motor etc. (cf. fr. *injecteur*)
injécție *s.f.* **1.** *(med.)* introducere forțată cu seringa a unei substanțe lichide în corp; *(p. ext.)* lichidul astfel introdus. **2.** *(tehn.)* introducere sub presiune a combustibilului în camera de ardere a unui motor. (cf. fr. *injection*)
injonctiúne *s.f.* *(rar)* presiune, intervenție puternică făcută asupra cuiva. (cf. fr. *injonction*)
injúrie *s.f.* **1.** jignire, insultă. **2.** *(rar)* acțiune cu efect vătămător. (< fr. *injure*, cf. lat. *injuria* — nedreptate)
injurióș *adj.* care conține o injurie; insultător, jignitor. (cf. fr. *injurieux*)
injúst *adj.* *(rar)* nedrept. (cf. fr. *injuste*)
injustéțe *s.f.* *(rar)* lipsă de justețe; inexactitate.
injustíție *s.f.* *(rar)* nedreptate. (cf. fr. *injustice*, lat. *injustitia*)
inobservábil *adj.* *(rar)* care nu se poate observa. (cf. fr. *inobservable*)
inocént *adj.* **1.** nevinovat, curat, naiv; candid. **2.** *(ironic)* simplu; ignorant. (< fr. *innocent*, it. *innocente*, lat. *innocens*)
inocență *s.f.* nevinovăție, curățenie; candoare. (cf. fr. *innocence*, it. *innocenza*, lat. *innocentia*)
in-octávo *adj., s.n.* *invar.* format în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în opt formînd șaisprezece pagini; *(despre cărți)* care au acest format. (< fr., lat. *in-octavo*)
inoculá *vb.* I. *tr.* **1.** *(med.)* a introduce într-un organism sănătos un ser, un vaccin pentru a-l imuniza. **2.** *(fig.)* a sădi în mintea cuiva anumite idei, concepții etc. (< fr. *inoculer*, cf. lat. *inoculare*)
inoculáție *s.f.* *(med.)* introducere în organism a unor germeni patogeni (cu virulență atenuată); inoculare. (cf. fr. *inoculation*, lat. *inoculatio*)
inodór *adj.* *(chim.)* fără miros. (cf. fr. *inodore*, lat. *inodorus* < *in* — fără, *odor* — miros)
inofensív *adj.* nevătămător. (cf. fr. *inoffensif*)
inoperánt *adj.* *(rar)* lipsit de efect; fără urmare. (cf. fr. *inopérant*)
inopinát *adj.* neprevăzut, neașteptat. (cf. fr. *inopiné*)
inoportún *adj.* care nu este oportun; nepotrivit. ● stingheritor, supărător, plictisitor. (cf. fr. *inopportun*)
inospitalíer *adj.* neprimitor; rece. (cf. fr. *inhospitalier*)
inová *vb.* I. *intr.* a face o schimbare, a introduce o noutate într-un domeniu, într-un sistem etc.; a introduce, a adopta, a propaga o inovație. (< fr. *innover*, it., *lat. innovare*)
inovatór *s.m.* și *f.* cel care inovează ceva, cel care introduce o inovație. ● *(adj.)* înnoitor. (cf. fr. *innovateur*)
inovație *s.f.* schimbare, introducere a ceva nou într-un sistem, într-o practică, într-o activitate etc. ● invenție aplicată într-un sistem tehnic, într-o operație tehnică etc. (cf. fr. *innovation*, lat. *innovatio*)
inoxidábil *adj.* *(despre metale și aliaje)* care nu se oxidează, care nu ruginește. (cf. fr. *inoxydable*)
insalubritáte *s.f.* stare a ceea ce este insalubru. (cf. fr. *insalubrité*)
insalúbru *adj.* nesănătos. (cf. fr. *insalubre*)
insanitáte *s.f.* *(rar)* **1.** nebunie. **2.** faptă sau vorbă de om smintit. (< fr. *insanité*, cf. lat. *insanitas*)
insațiábil *adj.* *(liv.)* care nu se poate sătura; nesățios, lacom. (cf. fr. *insatiable*, lat. *insatiabilis*)
inscripție *s.f.* **1.** text scurt gravat pe o piatră, pe o monedă etc., pentru a consacra un fapt oarecare. **2.** *(rar)* înscriere, înregistrare. (cf. fr. *inscription*, *lat. inscriptio*)
insectár *s.n.* *(zool.)* colecție de insecte păstrate prin anumite procedee și clasate într-o anumită ordine; cutie în care se păstrează o astfel de colecție. (după fr. *insectarium*)
inséctă *s.f.* *(zool.)* animal nevertebrat mic, din încrengătura artropodelor, cu corpul format din segmente, cu trei perechi de picioare articulate, cu respirație traheeană și cu dezvoltare prin metamorfoză. ● *(la pl.)* clasă din care fac parte aceste animale. (< fr. *insecte*, lat. *insecta*)
insecticíd *adj., s.n.* (substanță) care ucide insectele. (< fr. *insecticide*, cf. lat. *insectum* — insectă, *caedere* — a omorî)
insectifúg *adj., s.m.* (substanță) care îndepărtează insectele datorită mirosului, gustului sau culorii sale. (< fr. *insectifuge*, cf. lat. *insectum* — insectă, *fugare* — a fugări)

insectivór *adj., s.n.* (animal) care se hrăneşte cu insecte. (< fr. *insectivore*, cf. lat. *insectum* — insectă, *vorare* — a devora)
insensibil *adj.* lipsit de sensibilitate; nesimţitor; *(fig.)* nepăsător, rece (în faţa nenorocirilor, a rugăminţilor cuiva). (cf. fr. *insensible*, it. *insensibile)*
insensibilitáte *s.f.* lipsă de sensibilitate; *(fig.)* nepăsare, indiferenţă, răceală. (cf. fr. *insensibilité)*
insensibilizá *vb.* I. *tr.* a face insensibil (la durere); a amorţi. (cf. fr. *insensibiliser)*
inseparábil *adj.* de nedespărţit. (cf. fr. *inséparable)*
inseră *vb.* I. *tr.* **1.** a introduce, a adăuga ceva într-un text, într-un şir de numere etc.; a introduce un anunţ într-un ziar. ● *(tehn.)* a introduce un material în masa altui material. **2.** a aşeza, a dispune. (< fr. *insérer)*
inserţie *s.f.* **1.** inserare. **2.** *(anat.)* legare, fixare. (cf. fr. *insertion*, lat. *insertio)*
insesizábil *adj.* care nu se poate sesiza, înţelege, pătrunde. (cf. fr. *insaisissable)*
insidiós *adj.* perfid, viclean; care întinde, ascunde o cursă. (cf. fr. *insidieux*, lat. *insidiosus)*
insignă *s.f.* obiect mic, cu o imagine-simbol imprimată sau gravată pe el, care arată că cel care îl poartă este membrul unei asociaţii, al unei organizaţii etc. (< fr. *insigne)*
insignifiánt *adj.* neînsemnat; care nu înseamnă nimic. (< fr. *insignifiant)*
insinuá *vb.* I. **1.** *tr.* a strecura, a sugera cu dibăcie o aluzie, o idee etc. **2.** *tr.* şi *refl.* a (se) infiltra pe nesimţite, a (se) strecura. (< fr. *insinuer*, it. lat. *insinuare)*
insinuánt *adj.* care (se) insinuează. (cf. fr. *insinuant)*
insinuáre *s.f.* vorbă, aluzie prin care se lasă să se înţeleagă un anumit lucru. ● strecurare, infiltrare. (cf. fr. *insinuation)*
insipíd *adj.* **1.** lipsit de gust; searbăd, fad. **2.** *(fig.)* de prost gust, fără spirit, nesărat. (< fr. *insipide*, it. *insipido*, cf. lat. *in* — fără, *sapidus* — savuros)
insipiditáte *s.f. (rar)* calitatea a tot ceea ce este insipid. (cf. fr. *insipidité)*
insistá *vb.* I. *intr.* a stărui, a persevera, a cere. ● a scoate în relief; a accentua. (< fr. *insister)*
insistént *adj. (adesea adv.)* stăruitor, perseverent. (< fr. *insistant)*
insistenţă *s.f.* stăruinţă, perseverenţă. (cf. fr. *insistance*, it. *insistenza)*
insociábil *adj. (rar)* neprietenos. (< fr. *insociable*, cf. lat. *insociabilis)*
insolaţie *s.f. (med.)* afecţiune provocată de radiaţiile solare asupra organismului şi manifestată prin dureri de cap, febră etc. (cf. fr. *insolation*, lat. *insolatio)*
insolént *adj. (adesea adv.)* obraznic, impertinent; neruşinat. (cf. fr. *insolent, insolente)*
insolenţă *s.f.* obrăznicie, impertinenţă; neruşinare. (cf. fr. *insolence*, it. *insolenza)*
insolít *adj. (rar)* contrar obiceiului; neobişnuit. (< fr. *insolite*, cf. lat. *in* — ne, *solitus* — obişnuit)
insolúbil *adj.* **1.** care nu poate fi dizolvat, care nu este solubil. **2.** *(fig.)* de nerezolvat; nerezolvabil. (cf. fr. *insoluble)*
insolubilitáte *s.f.* proprietate a unei substanţe de a fi insolubilă. (cf. fr. *insolubilité)*
insolvábil *adj.* care nu-şi poate plăti datoriile, care nu este solvabil. (cf. fr. *insolvable)*
insolvabilitáte *s.f.* starea, situaţia celui insolvabil. (cf. fr. *insolvabilité)*
insomníe *s.f. (med.)* stare bolnăvicioasă care se manifestă prin lipsă de somn. (< fr. *insomnie)*
insondábil *adj. (despre ape)* care nu se poate sonda; foarte adînc. ● *(fig.)* care nu poate fi cercetat, analizat; de nepătruns. (cf. fr. *insondable)*
inspectá *vb.* I. *tr.* a examina, a controla (ceva) pe baza unei însărcinări speciale; *(p. ext.)* a examina, a cerceta atent. (< fr. *inspecter*, cf. lat. *inspectare)*
inspéctor *s.m.* şi *f.* persoană care are sarcina de a controla, de a inspecta o instituţie, o activitate etc. (cf. fr. *inspecteur*, lat. *inspector)*
inspectorát *s.n.* **1.** serviciu care are sarcina de a inspecta activitatea serviciilor în subordine; localul unde este instalat un astfel de serviciu. **2.** funcţia, serviciul de inspector. (cf. fr. *inspectorat)*
inspécţie *s.f.* control, verificare a felului cum funcţionează un serviciu, cum se execută unele dispoziţii etc. (cf. fr. *inspection*, lat. *inspectio)*
inspirá *vb.* I. **1.** *tr.* a trage aer în plămîni. **2.** *tr. (fig.)* a face să se nască, să pătrundă în mintea, în sufletul cuiva (un sentiment, o idee etc.); a sugera. **3.** *refl.* a lua anumite idei, informaţii etc. dintr-un anumit loc. (< fr. *inspirer*, it. lat. *inspirare)*
inspirátor *adj. (anat.)* care participă la inspiraţie (**1**). // *s.m.* şi *f.* cel care inspiră, sugerează (o idee). (cf. fr. *inspirateur)*
inspiráţie *s.f.* **1.** *(fiziol.)* tragere, inhalare, introducere a aerului în plămîni. **2.** *(fig.)* facultatea creatoare, spontană a inteligenţei umane. ● avînt, entuziasm, forţă creatoare. **3.** *(fig.)* gînd, idee venită spontan. (cf. fr. *inspiration*, lat. *inspiratio)*
instábil *adj.* nestabil; schimbător, nestatornic. (cf. lat. *instabilis)*
instabilitáte *s.f.* însuşirea a ceea ce este instabil; nestabilitate; nestatornicie. (cf. lat. *instabilitas*, fr. *instabilité)*
instalá *vb.* I. **1.** *tr.* a aşeza, a monta o maşină, aparate etc. **2.** *refl.* a se aşeza, a se stabili într-un loc. **3.** *tr.* a aşeza pe cineva într-o funcţie, într-o demnitate. (< fr. *installer*, it. *installare)*

instalatór *s.m.* şi *f.* lucrător care se ocupă cu montarea şi repararea unor aparaturi tehnice. (cf. fr. *installateur)*

instalaţie *s.f.* **1.** instalare. **2.** *(tehn.)* totalitatea construcţiilor, a maşinilor etc. montate împreună pentru a executa anumite lucrări, operaţii etc.; felul în care sînt montate piesele, părţile unui astfel de sistem tehnic. (cf. fr. *installation)*

instantaneitáte *s.f.* însuşirea a ceea ce este instantaneu. (< fr. *instantanéité)*

instantanéu *adj.* **1.** *(adesea adv.)* care se produce foarte repede; care apare brusc, pe moment. **2.** *(fiz.; despre mărimi)* referitor la un anumit moment. // *s.n.* fotografie luată cu expunere scurtă. ● expunere scurtă la fotografiere. (< fr. *instantané)*

instánţă *s.f.* *(jur.)* organ de stat însărcinat cu aplicarea justiţiei; autoritate judecătorească. o *(expr.)* *în ultimă instanţă* = pînă la urmă. (cf. fr. *instance*, it. *instanza*, lat. *instantia* < *in* — în, *stare* — a sta)

instaurá *vb.* I. *tr.* a întrona, a stabili; a introduce. (< lat. *instaurare*, cf. fr. *instaurer)*

instigá *vb.* I. *tr.* a aţîţa, a împinge la fapte duşmănoase, la dezordine; a incita. (< fr. *instiguer*, cf. lat. *instigare)*

instigatór *s.m.* şi *f.* cel care instigă; aţîţător. (cf. fr. *instigateur)*

instigáţie *s.f.* îndemn la violenţă; aţîţare, instigare. (cf. fr. *instigation)*

instilá *vb.* I. *tr.* *(med.)* a picura o doctorie pe un organ bolnav. (< fr. *instiller*, cf. lat. *instillare)*

instilatór *s.n.* *(med.)* instrument folosit pentru instilaţii. (cf. fr. *instillateur)*

instilaţie *s.f.* *(med.)* tratament care constă în introducerea unui lichid medicamentos într-o cavitate a organismului. (cf. fr. *instillation)*

instínct *s.n.* complex ereditar de reflexe necondiţionate, care s-a format într-o anumită etapă a dezvoltării unei specii; impuls natural. (< fr. *instinct)*

instínctiv *adj.* *(adesea adv.)* din (de) instinct; inconştient. (cf. fr. *instinctif)*

instinctuál *adj.* *(rar)* instinctiv. (cf. fr. *instinctuel)*

instítui *vb.* IV. *tr.* a înfiinţa, a stabili, a întemeia. (< fr. *instituer*, cf. lat. *instituere)*

institút *s.n.* **1.** instituţie, aşezămînt (de pe lîngă o universitate, o academie, o industrie etc.) unde se fac cercetări ştiinţifice. ● instituţie de învăţămînt superior (cu mai multe facultăţi). ● local în care funcţionează asemenea instituţii. **2.** *(la pl.)* operă care cuprinde principiile dreptului roman din epoca împăratului Justinian. (< fr. *institut*, cf. lat. *institutum* — lucru stabilit)

institutór *s.m.* şi *f.* *(în vechea organizare a învăţămîntului)* învăţător la oraş. (cf. fr. *instituteur)*

instituţie *s.f.* **1.** formă de organizare a raporturilor sociale care oglindeşte caracterul istoric al orînduirii sociale respective. **2.** organ, unitate cu caracter politic, economic, administrativ etc. care cuprinde o anumită activitate, care îmbrăţişează un anumit domeniu etc. ● aşezămînt. (cf. fr. *institution*, lat. *institutio)*

instructáj *s.n.* instruire a unei persoane sau a unui colectiv în vederea îndeplinirii unei munci; totalitatea îndrumărilor date prin această instruire. (< rus. *instructaj)*

instructiv *adj.* care instruieşte; plin de învăţăminte. (< fr. *instructif)*

instrúctor *s.m.* şi *f.* cel care duce o muncă de instruire; *(spec.)* militar care instruieşte o trupă. (< rus. *instruktor*, cf. fr. *instructeur)*

instrúcţie *s.f.* **1.** învăţătură, ştiinţă căpătată în şcoli prin învăţare, prin studiu organizat; educaţie. **2.** *(mil.)* pregătire practică a militarilor, totalitatea exerciţiilor militare practice făcute în vederea deprinderii mînuirii armelor. **3.** *(jur.)* fază procedurală în desfăşurarea proceselor constînd în adunarea şi cercetarea probelor. (cf. fr. *instruction*, rus. *instrukţiia*, lat. *instructio)*

instrucţiúne *s.f.* **1.** *(de obicei la pl.)* lămuriri, explicaţii, dispoziţii date cuiva pentru a şti cum să procedeze. **2.** *(rar)* instrucţie (**1**). (< fr. *instruction)*

instruí *vb.* IV. *tr.* **1.** a învăţa, a furniza cunoştinţe (cuiva) într-un anumit domeniu. ● *refl.* a-şi îmbogăţi cunoştinţele, a învăţa. **2.** *(jur.)* a face instrucţia unui proces. (< fr. *instruire)*

instrumént *s.n.* **1.** ustensilă, aparat propriu pentru a face o anumită operaţie. ● *(muz.)* aparat cu care se produc sunete muzicale. **2.** *(fig.)* persoană, lucru de care se foloseşte cineva pentru a îndeplini o acţiune, a atinge un scop. **3.** *(gram.; în expr.)* *instrument gramatical* = cuvînt care arată doar raporturi între cuvinte. (< fr. *instrument*, cf. lat. *instrumentum)*

instrumentá *vb.* I. *tr.* **1.** *(rar; muz.)* a aranja o bucată muzicală pe grupuri de instrumente. **2.** *(tehn.)* a face instrumentaţia unei piese rămase într-un puţ de petrol. (< fr. *instrumenter)*

instrumentál *adj.* **1.** făcut, executat cu ajutorul instrumentelor. **2.** *(gram.; în expr.)* *complement circumstanţial instrumental* = complement circumstanţial care arată prin ce mijloc se îndeplineşte o acţiune. (cf. fr. *instrumental)*

instrumentalísm *s.n.* *(fil.)* filozofie reacţionară idealist-subiectivistă care tăgăduieşte faptul că materia este o realitate obiectivă, care neagă exis-

tența legilor obiective ale naturii și ale societății, a legăturii cauzale obiective dintre fenomene, considerînd lumea ca un haos reglementat numai de conștiința omului.

instrumentár *s.n.* totalitatea instrumentelor folosite într-o anumită activitate. (cf. fr. *instrumentaire)*

instrumentáție *s.f.* **1.** *(muz.)* arta de a dispune astfel diferitele părți armonice ale unei compoziții muzicale, încît fiecare instrument să redea cît mai bine gîndirea, ideea compozitorului; orchestrație. ● ramură a muzicii care se ocupă cu descrierea particularităților fiecărui instrument. **2.** *(tehn.)* extragere a unei unelte sau a unei piese rămase din întîmplare într-un puț de petrol. (cf. fr. *instrumentation)*

instrumentíst *s.m.* și *f.* cîntăreț la un instrument (într-un ansamblu muzical). (cf. fr. *instrumentiste)*

insubmersíbil *adj.* care nu poate fi scufundat. (cf. fr. *insubmersible)*

insubordonáre *s.f. (rar)* nesupunere la ordine; neascultare; indisciplină. (cf. fr. *insubordination)*

insubordonát *adj. (rar)* nesupus, recalcitrant. (cf. fr. *insubordonné)*

insuccés *s.n.* lipsă de succes; nereușită, eșec, înfrîngere. (cf. fr. *insuccès)*

insuficiént *adj.* care nu este suficient, care nu ajunge; nesatisfăcător. *// s.m.* calificativ sub limita de trecere obținut de un candidat la un examen. (cf. lat. *insufficiens*, it. *insufficiente*, fr. *insuffisant)*

insuficiență *s.f.* situația, starea a ceea ce este insuficient. ● *(med.)* stare de funcționare anormală a unui organ. (cf. lat. *insufficientia*, it. *insufficienza*, fr. *insuffisance)*

insuflá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a introduce sub presiune pulbere, gaze etc. într-un spațiu închis. **2.** *(fig.)* a trezi, a provoca cuiva un sentiment, o idee etc.; a inspira. (< fr. *insuffler*, it., lat. *insufflare)*

insuflație *s.f. (med.)* introducere în scop terapeutic, prin suflare, a unei substanțe pulverulente sau gazoase în organism. (cf. fr. *insufflation*, it. *insuflazione)*

insulár *adj.* aflat pe o insulă; de (pe o) insulă. *// s.m.* și *f.* locuitor al unei insule. (cf. fr. *insulaire)*

insulă *s.f. (geogr.)* suprafață din scoarța pămîntului mai mică decît un continent, mărginită din toate părțile de apă. (< lat. *insula)*

insulínă *s.f. (fiziol.)* substanță secretată de pancreas, care îndeplinește în organism rolul de regulator al cantității de glucoză din sînge. (< fr. *insuline)*

insultá *vb.* I. *tr.* a aduce (cuiva) o insultă; a jigni. (< fr. *insulter*, cf. lat. *insultare)*

insúltă *s.f.* jignire, ofensă. (< *insultă)*

insultătór *adj.* jignitor, ofensator. (< *insulta)*

insuportábil *adj.* **1.** de nesuportat, de nesuferit. **2.** *(fam.; despre oameni)* nesuferit, urîcios. (cf. fr. *insupportable)*

insurécție *s.f.* acțiune de răzvrătire organizată împotriva unui regim, a unei autorități; răscoală. (cf. fr. *insurrection)*

insurecțional *adj.* de insurecție, al insurecției. (cf. fr. *insurrectionnel)*

insurgént *s.m.* și *f.* participant la o insurecție; răsculat; *(spec.)* nume dat coloniștilor americani care s-au ridicat împotriva Angliei în secolul al XVIII-lea. (< fr. *insurgé)*

insurgență *s.f. (rar)* răscoală, insurecție. (cf. fr. *insurgence)*

insurmontábil *adj.* de netrecut; de neînvins. (cf. fr. *insurmontable)*

intáct *adj.* neatins, nestîrbit; întreg. (< fr. *intact*, cf. lat. *intactus)*

intangíbil *adj. (liv.)* care nu poate fi atins; de neatins. (cf. fr. *intangible)*

intársio *s.n. (arte)* metodă de împodobire a unui obiect (de marmură, de fildeș sau de lemn) prin aplicarea de ornamente care se înfig în crestături anume făcute. (< it. *intarsio)*

integrá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) introduce; a (se) include într-un tot. **2.** *tr. (mat.)* a găsi integrala unei cantități diferențiale. (< fr. *intégrer*, it., lat. *integrare)*

integrábil *adj.* care se poate integra. (cf. fr. *intégrable)*

integrál *adj.* **1.** întreg, neîmpărțit, complet. ○ *făină integrală* = făină obținută prin măcinarea grîului, din care s-au extras grișul și făina albă. **2.** *(mat.; în expr.) calcul integral* = calcul opus calculului diferențial, care studiază proprietățile și aplicațiile integralelor. *// s.f. (mat.)* funcție depinzînd de elemente arbitrare (constante și funcții) și care reprezintă soluția unui sistem diferențial. ● simbol matematic care indică operația de integrare. (< fr. *intégral, intégrale*, cf. lat. *integer* — întreg)

integrántă *adj. f. (în expr.) parte integrantă* = parte care intră cu necesitate în componența unui întreg. (cf. fr. *intégrant)*

integrátor *s.n.* aparat pentru calculul numeric al integralelor. (cf. fr. *intégrateur)*

integritáte *s.f.* **1.** calitatea celui integru; cinste, probitate, **2.** calitatea de a fi întreg, neatins, intact. (cf. fr. *intégrité*, lat. *integritas)*

integrométru *s.n.* aparat pentru calcularea suprafeței unei figuri plane, a volumului unei figuri de revoluție etc. (< fr. *intégromètre)*

íntegru *adj.* cinstit, virtuos, cumpătat, onest; incoruptibil. (< fr. *intègre*, cf. lat. *integer)*

intelect *s.n.* puterea de a gîndi, de a opera cu noțiuni; gîndire, înțelegere,

inteligență. (< fr. *intellect*, cf. lat. *intellectus)*

intelectiv *adj.* de inteligență. (cf. fr. *intellectif)*

intelectuál *adj.* referitor la activitatea de gîndire, la intelect. // *s.m.* și *f.* cel care lucrează în domeniul științei, al artei etc. fiind preocupat de problemele acestor domenii. (cf. fr. *intellectuel)*

intelectualitáte *s.f.* totalitatea intelectualilor considerați ca o pătură socială. (cf. fr. *intellectualité)*

inteligónt *adj.* deștept, ager la minte, pătrunzător. ● care manifestă inteligență. (cf. lat. *intelligens*, fr. *intelligent)*

inteligónță *s.f.* înțelegere profundă, ușoară a unor lucruri mai ales din domeniul culturii și al științei; facultate a gîndirii de a înțelege, de a pricepe fenomenele, lucrurile etc.; deșteptăciune. (< lat. *intelligentia*, cf. fr. *intelligence)*

inteligibil *adj.* ușor de înțeles; clar, limpede. ● *(în filozofia idealistă)* care poate fi înțeles numai prin rațiune; suprasenzorial. (cf. lat. *intelligibilis*, fr. *intélligible)*

intemperánță *s.f.* necumpătare. (cf. fr. *intempérance*, lat. *intemperantia)*

intemperíe *s.f. (mai ales la pl.)* schimbare nefavorabilă a temperaturii, a stării atmosferice; vreme rea. (< fr. *intempérie*, cf. lat. *intemperiae)*

intempestív *adj. (liv.)* produs pe neașteptate, la timp nepotrivit; inoportun. (cf. fr. *intempestif*, lat. *intempestivus)*

intendént *s.m.* și *f.* **1.** administrator al unei case, al unui local etc. **2.** ofițer din serviciul intendenței. (< fr. *intendant)*

intendénță *s.f. (în vechea organizare a armatei)* serviciu care se ocupa cu aprovizionarea unităților armatei. (cf. fr. *intendance*, it. *intendenza)*

inténs *adj.* puternic, viu, tare; activ. (< fr. *intense*, cf. lat. *intensus)*

intensificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face mai intens; a (se) înteți, a (se) activa. (cf. fr. *intensifier*, it. *intensificare)*

intensitáte *s.f.* **1.** grad de tensiune, de tărie, de energie. **2.** *(fiz.)* tărie, valoare a unui sunet, a unui curent electric etc. ○ *(fon.) accent de intensitate* = accent care se caracterizează prin puterea cu care sînt rostite sunetele. (cf. fr. *intensité)*

intensív *adj.* cu (mare) intensitate, viu, tare, vioi. ○ *(agr.) cultură intensivă* = sistem de cultivare a pămîntului prin aplicarea căruia se obține o mare producție agricolă pe o suprafață de pămînt. (cf. fr. *intensif)*

intentá *vb.* I. *tr. (în expr.) a intenta (un) proces* (cuiva) = a face (cuiva) un proces. (< fr. *intenter*, it., lat. *intentare)*

intenție *s.f.* dorință, plan, gînd de a întreprinde ceva. (cf. fr. *intention*, lat. *intentio)*

intenționá *vb.* I. *tr.* a avea în intenție, a avea de gînd. (cf. it. *intenzionare)*

intențiónal *adj.* privitor la intenție. (cf. it. *intenzionale*, fr. *intentionnel)*

intențiónat *adj.* cu intenție, anume plănuit. ○ *(expr.) bine* (sau *rău) intenționat* = cu intenții bune (sau rele). (< *intenționa)*

interacțiúne *s.f.* influență, condiționare reciprocă între fapte, fenomene etc. (cf. fr. *interaction)*

interallát *adj.* făcut, stabilit sau existent între aliați. (cf. fr. *interallié)*

interastrál *adj.* care se află între aștri, dintre aștri. (cf. fr. *interastral)*

intercalá *vb.* I. *tr.* a introduce ceva într-un șir, a adăuga între altele. v. i n s e r a. (< fr. *intercaler*, it., lat. *intercalare)*

intercalár *adj. (agr.; în expr.) cultură intercalară* = cultura unei plante timpurii printre rîndurile de plante tîrzii ale unei alte culturi. (cf. fr. *intercalaire)*

intercalație *s.f.* **1.** *(rar)* intercalare. **2.** *(petr.)* rocă sterilă cuprinsă într-un zăcămînt. (cf. fr. *intercalation)*

intercéde *vb.* III. *intr. (rar)* a interveni, a stărui în favoarea cuiva. (< fr. *intercéder*, cf. lat. *intercedere* — a veni între)

intercelulár *adj.* care se află între celulele unui țesut. (cf. fr. *intercellulaire)*

interceptá *vb.* I. *tr.* a întrerupe (cursul, propagarea, comunicația). ● a prinde, a surprinde ceva adresat, destinat altcuiva, *(spec.)* o scrisoare, o comunicare. (< fr. *intercepter)*

intercolonaménț *s.n. (arhit.)* distanță care separă două coloane vecine ale unei colonade. (după fr. *entrecolonnement)*

interconexiúne *s.f. (tehn.)* sistem de legătură între mai multe rețele electrice, care asigură continuitatea debitului într-o regiune. (cf. fr. *interconnexion)*

intercontinentál *adj.* între, dintre continente. (cf. fr. *intercontinental)*

intercostál *adj.* între, dintre coaste. (< fr. *intercostal)*

interdepartamentál *adj.* între, dintre diferite departamente. ● coordonator al unor departamente. (cf. fr. *interdépartemental)*

interdependént *adj. (despre fenomene)* în stare de dependență reciprocă. (cf. fr. *interdépendent)*

interdependénță *s.f. (fil.)* legătură și condiționare reciprocă între fenomene, acțiuni etc. (cf. fr. *interdépendance)*

interdicție *s.f.* interzicere, opreliște, oprire (prin lege). ● *(jur.)* interzicere a exercitării drepturilor politice (și civile) ale unei persoane, ca măsură represivă sau de protecție. (cf. fr. *interdiction*, lat. *interdictio)*

interés *s.n.* **1.** preocuparea de a obține ceea ce este folositor, agreabil, necesar. ● ceea ce este util, imporatnt, care

convine; folos, cîștig. **2.** *(jur.)* dobîndă. ○ *daune interese* = despăgubire bănească pentru un prejudiciu. **3.** simpatie, înclinare față de cineva. **4.** plăcere provocată de ceva care ne atrage atenția, ne stîrnește curiozitatea etc.; atracție. (< it. *interesse*, cf. lat. *interest* — interesează, privește)

interesá *vb.* I. **1.** *tr.* a face pe cineva părtaș la o acțiune, la un cîștig; a cîștiga pe cineva pentru o afacere, pentru o acțiune etc. **2.** *refl.* a avea, a arăta simpatie, interes (pentru cineva sau pentru ceva). ● a întreba, a se informa despre cineva, despre ceva. (< it. *interessare*, cf. fr. *intéresser*)

interesánt *adj.* care prezintă (este vrednic de) interes. (cf. it. *interessante*, fr. *intéressant*)

interesát *adj.* **1.** care este în cauză, care are interes într-o afacere. **2.** foarte atașat intereselor personale; meschin, avid. **3.** care are în vedere un interes, un profit. (< *interesa*)

interferá *vb.* I. *intr. (fiz.; mai ales despre unde)* a produce interferență, a se suprapune. (< fr. *interférer*)

interferénță *s.f. (fiz.)* suprapunere, întîlnire a două sisteme, două feluri de unde. (cf. fr. *interférence*)

interferométru *s.n. (fiz.)* instrument optic care servește la determinarea unor mărimi cu ajutorul fenomenelor de interferență. (cf. fr. *interféromètre*)

interimár *adj. (rar)* care are loc, care funcționează pe timp limitat, pînă la întoarcerea sau la alegerea titularului; provizoriu. (< fr. *intérimaire*)

interimát *s.n. (rar)* timp în care o funcție este exercitată de altă persoană și nu de titular; funcție interimară. (< fr. *intérimat*)

interiór *adj.* care este situat înăuntru, de dinăuntru; intern. ○ *(fig.) for interior* = conștiință. // *s.n.* **1.** partea dinăuntru a unui lucru, a unei locuințe, a unei camere etc.; ceea ce este cuprins înăuntrul unei camere, al unei locuințe etc.; spațiul dinăuntrul unui obiect, al unei încăperi etc. **2.** post telefonic care funcționează printr-o centrală care leagă exteriorul cu diferitele camere, birouri etc. ale unei clădiri, ale unei instituții etc. **3.** latura lăuntrică, natura morală a omului. (< lat. *interior*, cf. it. *interiore*, fr. *intérieur*)

interjécție *s.f. (gram.)* cuvînt neflexibil care exprimă stări sufletești sau imită sunete, zgomote etc. (cf. fr. *interjection*, lat. *interjectio*)

interliniár *adj.* scris între linii sau între rînduri. (cf. fr. *interlinéaire*)

interlínie *s.f. (poligr.)* linie de plumb mai puțin înaltă decît literele, folosită la rărirea rîndurilor de text. (cf. fr. *interligne*)

interlocutór *s.m.* și *f.* participant la o discuție, la o conversație. (< fr. *interlocuteur*, it. *interlocutore*)

interlóp *adj.* suspect, echivoc; fraudulos. (< fr. *interlope*, cf. engl. *interloper* — navă care face contrabandă)

interlúdiu *s.n.* mică bucată muzicală așezată între două părți mai mari ale unei opere muzicale; *(p. ext.)* piesă de legătură între două momente ale unei opere dramatice. (< it. *interludio*)

intermediá *vb.* I. *tr.* a mijloci. (< *intermediu*)

intermediár *adj.* de la mijloc; de trecere. // *s.m.* mijlocitor (în afaceri etc.). (cf. fr. *intermédiaire*, it. *intermediario*)

intermédiu *s.n.* mijlocire, ceea ce este la mijloc. ○ *(în expr.) prin intermediul cuiva* (sau *a ceva*) = prin mijlocirea, cu ajutorul cuiva (sau a ceva). (< it. *intermedio*, cf. fr. *intermède*)

intermézzo *s.n. (pron: -me-ţo)* divertisment muzical între două acte ale unei opere, *(p. ext.)* ale unei piese de teatru. (< it. *intermezzo*)

interminábil *adj.* nesfîrșit, care nu se mai sfîrșește. ● de dimensiuni foarte mari. (cf. fr. *interminable*)

interministeriál *adj.* între, dintre ministere; interdepartamental.

intermitént *adj.* care încetează și reîncepe la anumite intervale; cu întreruperi. ● *(adv.)* din cînd în cînd. (cf. fr. *intermittent* it. *intermittente*)

intermiténță *s.f.* caracterul a ceea ce este intermitent; întrerupere, lipsă de continuitate. (cf. fr. *intermittence*, it. *intermittenza*)

intermoleculár *adj. (fiz.)* între, dintre molecule. (cf. fr. *intermoléculaire*)

intérn *adj.* care se află înăuntru; interior, lăuntric. ○ *(anat.) organe interne* = organele din cavitatea toracică și abdominală; *(mat.) unghi intern* = unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în interiorul lor. // *s.m.* și *f.* elev care locuiește și ia masa într-un internat. ● student în medicină care face practică la un anumit spital, în care de obicei și locuiește. (< fr. *interne*, it. *interno*, cf. lat. *internus*)

interná *vb.* I. *tr.* **1.** a instala în spital (un bolnav) pentru tratament. **2.** a închide (pe cineva) într-un lagăr, într-un ospiciu etc., pentru a fi ținut sub supraveghere. (< fr. *interner*, it. *internare*)

internát *s.n.* instituție școlară în care locuiesc și iau masa elevi; situația unui elev intern. ● funcția unui medic angajat prin concurs sau a unui student în medicină care face practică la un spital și are și locuința acolo. (cf. fr. *internat*)

internaționál *adj.* **1.** care se petrece între națiuni. ● care privește raporturile dintre națiuni. **2.** care privește toate națiunile; de importanță mondială. // *s.m.* participant la jocurile sportive internaționale. // *s.f. (în trecut)* asociație internațională a partidelor și a organizațiilor clasei muncitoare. (cf. fr. *international*, it. *internazionale*)

internaționalism *s.n.* ideologia și politica de solidaritate internațională de clasă a proletariatului și a oamenilor muncii din toate țările în lupta pentru răsturnarea propriei burghezii, pentru lichidarea capitalismului și pentru victoria comunismului în întreaga lume, care îmbină armonios interesele vitale, generale ale oamenilor muncii din diferite țări cu interesele lor naționale. (cf. fr. *internationalisme)*

internaționalist *adj.* care are caracterul internaționalismului. // *s.m.* partizan al internaționalismului proletar. (cf. fr. *internationaliste)*

internist *adj. (în expr.) medic internist* (și *subst., m)* = specialist în boli interne.

internúnțiu *s.m. (bis.)* nunțiu (papal) ad-interim. (cf. it. *internunzio*, lat. t. *internuntius)*

interoceánic *adj.* dintre două oceane. (cf fr. *interocéanique*, it. *interoceanico)*

interogá *vb.* I. *tr.* a pune întrebări; a examina (elevi). ● *(jur.)* a supune (pe cineva) la interogatoriu. (< lat., it. *interrogare*, fr. *interroger)*

interogatív *adj.* care exprimă o întrebare; întrebător. (cf. lat. *interrogativus*, fr. *interrogatif)*

interogatóriu *s.n. (jur.)* totalitatea întrebărilor puse acuzatului de către judecător și a răspunsurilor date acestuia de către acuzat; actul care consemnează aceste întrebări și răspunsuri. (cf. fr. *interrogatoire*, it. *interrogatorio)*

interogáție *s.f. (rar)* interogare. (cf. lat. *interrogatio*, fr. *interrogation)*

interparlamentár *adj.* care are loc în sînul parlamentului. (cf. fr. *interparlementaire*

interpelá *vb.* I. *tr.* a pune întrebări cuiva asupra unei chestiuni; a face o interpelare parlamentară. (< fr. *interpeller*, it., lat. *interpellare)*

interpeláre *s.f.* **1.** întrebare (adresată de obicei în parlament de către un deputat unui ministru) prin care se cere o explicație (referitoare la activitatea sa sau a departamentului său). **2.** *(rar; la pl.)* întrebări, somații. (<*interpela)*

interpelatór *s.m.* cel care face o interpelare (**1.**). (cf. fr. *interpellateur)*

interpenetráție *s.f.* pătrundere reciprocă, întrepătrundere.

interplanetár *adj,* între, dintre planete. (cf. fr. *interplanétaire)*

interpolá *vb.* I. *tr.* **1.** *(lit.)* a insera (din ignoranță sau din rea-credință) cuvinte sau fraze în textul unui manuscris sau al unui act. **2.** *(mat.)* a introduce termeni intermediari între termenii unei serii. (< fr. *interpoler*, it., lat. *interpolare)*

interpolatór *s.m.* autor al unei interpolații. (cf. fr. *interpolateur*, lat. *interpolator)*

interpoláție *s.f.* adaos de cuvinte sau de fraze în textul unui manuscris sau al unui act; interpolare. (cf. fr. *interpolation*, lat. *interpolatio)*

interpret *s.m.* și *f.* **1.** traducător, tălmaci. ● cel care dă o explicație, o interpretare (unui text, unei expresii etc.). **2.** *(fig.)* reprezentant, exponent, cel însărcinat să arate dorințele, voința cuiva. **3.** persoană care interpretează o bucată muzicală, o poezie, un rol etc.; artist, actor. (< fr. *interprète*, cf. lat. *interpres)*

interpretá *vb.* I. *tr.* **1.** a explica, a lămuri ceva obscur dintr-un text, dintr-o lege etc. ● a explica, a comenta un text (vechi), un autor. **2.** a reda bine, adecvat conținutul unei opere muzicale etc.; a executa artistic. (< fr. *interpréter*, cf. lat. *interpretare)*

interpretatív *adj.* care interpretează; de interpretare. (cf. fr. *interprétatif)*

interpúne *vb.* III. *refl.* a mijloci. ● a se amesteca în raporturile, în legăturile dintre mai multe persoane. (cf. lat. *interpono*, fr. *interposer*, după *pune)*

interpúnte *s.f. (mar.)* spațiu cuprins între două punți și bordajul unei nave. (după fr. *entrepont)*

interpupilár *adj. (în expr.) distanța interpupilară* = distanța dintre centrele optice ale cristalinilor ochilor omului; distanță interoculară.

interpús *s.m.* și *f. (rar)* mijlocitor. (< *interpune)*

interraionál *adj.* care ține de mai multe raioane; dintre (mai multe) raioane. (< *inter-* + *raional)*

interrégn *s.n.* interval de timp între două domnii în care tronul nu este ocupat de nimeni; *(p. ext.)* interval de timp în care nu există un guvern. (< fr. *interrègne*, cf. lat. *interregnum)*

interschimbábil *adj. (tehn.; despre piese)* care se poate schimba, înlocui.

interschimbabilitáte *s.f. (tehn.)* proprietate a unor piese de a se putea înlocui una pe cealaltă.

intersectá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întretăia. (< fr. *intersecter)*

intersécție *s.f.* întretăiere; punct, loc de întretăiere. (cf. fr. *intersection*, lat. *intersectio)*

interspáțiu *s.n.* spațiu liber între două obiecte, între două piese etc. (< *inter-* + *spațiu)*

interstatál *adj.* între, dintre state. (< *inter-* + *statal)*

interstelár *adj. (rar)* între, dintre stele, interastral. (cf. fr. *interstellaire)*

interstițiál *adj. (anat.; tehn.)* de (la) interstițiu, care provine dintr-un interstițiu. ○ *țesut interstitial* = țesut conjunctiv care se află între elementele în funcțiune ale unui organ, formînd masa lui principală. ● *(despre răni* etc.) localizat în țesutul conjunctiv sau în vasele de sînge ale unui organ. (cf. fr. *interstitiel)*

interstițiu *s.n.* interval care separă moleculele unui corp. ● *(tehn.)* spațiul liber dintre două piese ale aceluiași sistem. (cf. fr. *interstice*, it. *interstizio*, lat. *interstitio)*

interșcolár *adj.* între, dintre școli. (< *inter-* + *școlar)*

intertíp *s.n. (poliur.)* mașină de cules și turnat rînduri mai perfecționată decît linotipul. (< fr. *intertype)*

intertropicál *adj.* între, dintre tropice. (< fr. *intertropical)*

interurbán *adj.* între, dintre două sau mai multe orașe. (cf. fr. *interurbain)*

intervál *s.n.* **1.** distanță în timp între două fenomene, între două evenimente consecutive: răstimp. **2.** spațiu care separă două lucruri. **3.** diferență de înălțime dintre două sunete muzicale; distanță între două tonuri. (< fr. *intervalle*, it. *intervallo*, lat. *intervallum)*

intervalométru *s.n. (tehn.)* dispozitiv mecanic atașat la un aparat fotografic automat, cu ajutorul căruia se reglează intervalul de timp dintre două expuneri succesive.

intervení *vb.* IV. *intr.* **1.** a lua parte la ceva, a intra într-o acțiune; *(spec.)* a intra în vorbă, a lua cuvîntul. ● a face o mediație, un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva; *(peior.)* a stărui pe lîngă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva. **2.** a se întîmpla, a surveni, a se ivi. (< it. *intervenire*, fr. *intervenir)*

intervénție *s.f.* **1.** participare, intrare într-o acțiune. ● amestec armat al unui stat în treburile interne ale altui stat. ● *(med.)* operație. **2.** acțiune, efort îndreptat spre un anumit scop. ● mijlocire, mediație. ● *(peior.)* stăruință, cerere, mijlocire pe lîngă o persoană influentă pentru favoruri etc. (cf. fr. *intervention*, rus. *interveńtiia)*

intervenționism *s.n.* **1.** amestec al unui stat (imperialist) în treburile interne ale altui stat. **2.** *(ec.)* doctrină economică burgheză potrivit căreia statul trebuie să intervină pe piața internă pentru a exercita o influență asupra prețului mărfurilor sau în afacerile altui stat pentru a-l subordona din punct de vedere economic și politic. (< fr. *interventionnisme)*

intervenționíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care participă la o intervenție; (adept, susținător) al intervenționismului. (< fr. *interventionniste)*

interverti *vb.* IV. *tr.* a răsturna ordinea; a schimba termenii unei serii. (< fr. *intervertir)*

intervievá *vb.* I. *tr. (rar)* a lua cuiva un interviu. (cf. fr. *interviewer)*

intervíu *s.n.* întrevedere în cadrul căreia un ziarist cere părerea asupra unor probleme unei personalități politice, culturale etc.; *(p. ext.)* textul convorbirii apărut în ziar. (< engl. *interview*, cf. fr. *interview)*

intervocálic *adj. (gram.)* aflat între două vocale, dintre două vocale. (cf. fr. *intervocalique)*

interzice *vb.* III. *tr.* a opri pe cineva de la ceva, a nu permite cuiva să facă ceva. ● *(jur.)* a pune sub interdicție. (< lat. *interdicere*, după *zice)*

interzís *s.m.* și *f. (jur.)* cel pus sub interdicție. (< *interzice)*

intestín[1] *s.n. (anat.)* parte a aparatului digestiv, în formă de tub, care pleacă de la stomac și merge pînă la anus; mat. (< fr. *intestin*, it. *intestino*, cf. lat. *intestinum)*

intestín[2] *adj. (liv.)* dinăuntru, din interior, lăuntric. (cf. fr. *intestin*, lat. *intestinus* < *intus* — înăuntru)

intestinál *adj.* de (la) intestine. (< fr. *intestinal)*

íntim *adj.* **1.** esențial, important (într-un lucru, într-o problemă etc.); care leagă strîns două lucruri; lăuntric. ● *(fig.)* strîns, apropiat. **2.** *(despre prietenie, încredere, afecțiune)* puternic, tare, profund. ● *(despre legături, relații)* de dragoste, sexuale. **3.** legat prin prietenie puternică, prin sentimente puternice. // *s.m.* prieten bun, de aproape; confident. (< fr. *intime*, cf. lat. *intimus)*

intimidá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) speria; a (se) încurca, a (se) zăpăci. (< fr. *intimider*, it. *intimidare)*

intimitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este intim. ● legătură strînsă; prietenie intimă, apropiată. ● profunzime, adîncime. **2.** *(la pl.)* lucruri, chestiuni personale. (cf. fr. *intimité)*

intitulá *vb.* I. *tr.* a da un titlu (unei cărți, unei lucrări etc.). ● *refl.* a-și lua, a-și da un titlu. (< fr. *intituler*, cf. lat. *intitulare)*

intolerábil *adj.* de netolerat; de neîngăduit. (cf. fr. *intolérable*, it. *intollerabile)*

intoleránt *adj.* neîngăduitor. (cf fr. *intolérant)*

intoleránță *s.f.* **1.** lipsă de toleranță; neîngăduire. **2.** *(med.)* incapacitate organică de a suporta anumite medicamente. (cf. fr. *intolérance* it. *intolleranza)*

intoná *vb.* I. *tr.* **1.** a cînta, a executa (o bucată muzicală). **2.** a rosti, a spune (un cuvînt, o propoziție etc.) cu un anumit ton. (< it. *intonare*, cf. fr. *entonner)*

intonáție *s.f.* tonul sau modulația vocii, a vorbirii: fel de a pronunța un sunet vocalic. ● *(muz.)* faptul de a începe cîntarea unei bucăți vocale. (cf. it. *intonazione*, fr. *intonation)*

intoxicá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (-și) introduce în organism substanțe toxice, a (se) otrăvi. **2.** *(fig.; fam.)* a (se) plictisi foarte tare, a (se) sătura. (< fr. *intoxiquer)*

intoxicáție *s.f. (med.)* otrăvire a organismului cu substanțe toxice. (cf. fr. *intoxication)*

intracelulár *adj.* în, din interiorul celulei. (cf. fr. *intracellulaire)*

intradós *s.n.* **1.** *(arhit.)* suprafața interioară concavă a unui arc sau a unei bolți. **2.** *(av.)* suprafața inferioară a unei aripi. (< fr. *intrados*, it. *intradosso)*

intraductibil *adj.* de neîtradus. (cf. it. *intraducibile*, fr. *intraduisible)*
intraglandulár *adj.* în, din glande. (< *intra-* + *glandular)*
intramusculár *adj.* în, din mușchi. (cf. fr. *intramusculaire)*
intransigént *adj.* neînduplecat, necruțător, necoruptibil. (cf. fr. *intransigeant*, it. *intransigente)*
intransigénță *s.f.* atitudine necruțătoare, lipsită de compromisuri; neînduplecare. (cf. fr. *intransigeance*, it. *intransigenza)*
intranzitív *adj. (gram.; în expr.) verb intranzitiv* = verb care arată că acțiunea nu trece direct asupra unui obiect. (cf. fr. *intransitif*, lat. *intransitivus)*
intratábil *adj.* care nu cedează, cu care nu se poate trata. (cf. it. *intrattabile*, fr. *intraitable)*
intravenós *adj. (med.; despre injecții)* care se face în vină. (cf. fr. *intraveineux*, it. *intravenoso)*
intravilán *s.n.* suprafață pe care se întinde un oraș sau un sat. (cf. lat. *intra villa)*
intrepíd *adj.* cutezător, curajos, brav. ● tenace. (< fr. *intrépide*, cf. lat. *intrepidus)*
intrepiditáte *s.f.* curaj, îndrăzneală. ● tenacitate. (cf. fr. *intrépidité)*
intrigá *vb.* I. **1.** *tr.* a neliniști, a stîrni curiozitatea cuiva. **2.** *intr. (rar)* a face intrigi; a unelti, a complota. (< fr. *intriguer)*
intrigánt *s.m.* și *f.* cel care face intrigi (**1**). (cf. fr. *intrigant*, it. *intrigante)*
intrigă *s.f.* **1.** uneltire (secretă) care folosește mijloace nepermise în vederea realizării sau a zădărnicirii unui lucru; vrajbă, zîzanie. **2.** *(lit.)* totalitatea întîmplărilor, a incidentelor alese de autor pentru a dezvolta subiectul unei opere dramatice sau epice. (< fr. *intrigue)*
intrinséc *adj.* care este propriu, esențial pentru ceva. ○ *valoare intrinsecă* = valoare pe care o are un lucru în chip absolut, prin el însuși. (< fr. *intrinsèque*, cf. lat. *intrinsecus)*
introdúce *vb.* III. *tr.* **1.** a băga, a vîrî (undeva, în ceva). ● a include, a îngloba. ● *refl.* a intra. **2.** a face să fie primit de cineva. **3.** a iniția, a călăuzi, a da cunoștințele inițiale într-un anumit domeniu. **4.** a institui, a stabili, a consolida (un obicei, o practică etc.). (< lat. *introducere)*
introdúcere *s.f.* **1.** parte (de început) a unei lucrări în care se tratează generalitățile elementare și pregătitoare ale cuprinsului; parte introductivă. **2.** studiul pregătitor asupra noțiunilor elementare ale unei științe. (< *introduce)*
introductív *adj.* de introducere, de (la) început. (cf. fr. *introductif)*
introdús *adj. (despre oameni)* cu legături multe. ● priceput, cunoscător temeinic al unei chestiuni. (< *introduce)*
introspectív *adj.* care se folosește de introspecție; bazat pe introspecție. (cf. fr. *introspectif)*
introspécție *s.f. (fil.)* metodă de bază a psihologiei empirice burgheze, constînd din observarea subiectivă a fenomenelor propriei conștiințe; analiză psihologică bazată pe această metodă. (cf. fr. *introspection)*
introús *s.m.* și *f.* cel introdus fără drept, fără competență, nepoftit undeva; nepoftit, inoportun, (< fr. *intrus*, cf. lat. *intrusus* — împins în)
intruvábil *adj. (rar)* de negăsit. (cf. fr. *introuvable)*
intruziúne *s.f. (geol.)* magmă solidificată pătrunsă printr-o rețea de crăpături formate în interiorul scoarței terestre. (cf. fr. *intrusion)*
intuí *vb.* IV. *tr.* a înțelege, a pătrunde ceva prin intuiție, pe baza unor cunoștințe temeinice și a experienței acumulate. (cf. lat. *intueor*, it. *intuire)*
intuitív *adj. (fil.)* bazat pe, făcut prin intuiție. ○ *metodă intuitivă* = metodă care îmbină expunerea teoretică cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. (cf. it. *intuitivo*, fr. *intuitif)*
intuíție *s.f. (fil.)* **1.** capacitatea gîndirii de a descoperi direct și imediat adevărul pe baza experienței și a cunoștințelor dobîndite anterior. **2.** *(în filozofia idealistă)* capacitatea naturală a omului datorită căreia acesta ar putea să cunoască adevărul fără participarea activității logice, raționale a conștiinței și fără ajutorul experienței. (cf. fr. *intuition*, lat. t. *intuitio* — contemplare)
intuiționism *s.n. (fil.)* curent idealist-subiectivist care socotește intuiția (2) unicul mijloc al cunoașterii. (< fr. *intuitionnisme)*
inumán *adj.* **1.** neomenos, nemilos, crud, feroce. **2.** care nu este caracteristic omului; *(p. ext.)* de proporții neobișnuite; monstruos. (cf. it. *inumane*, fr. *inhumain)*
inundá *vb.* I. *tr. (despre ape)* a îneca (terenuri) prin revărsare, în urma căderilor abundente de ploi etc. ● *intr.* a se revărsa. ● *(fig.)* a umple în întregime; a năpădi, a copleși. (< lat. *inundare*, cf. fr. *inonder)*
inundábil *adj. (despre terenuri)* supus inundațiilor. (cf. fr. *inondable)*
inundáție *s.f.* acoperire, înecare a unei întinderi de pămînt cu apă (provenită din ploi, din revărsarea apelor etc.). ● apele revărsate ale unui rîu, ale unui fluviu etc. (cf. lat. *inundatio*, fr. *inondation)*
inutíl *adj.* nefolositor, netrebuincios. ● de prisos, zadarnic. (cf. lat. *inutilis*, it. *inutile*, fr. *inutile)*
inutilitáte *s.f.* zădărnicie, netrebuință. (cf. lat. *inutilitas*, fr. *inutilité)*
inutilizábil *adj.* care nu se poate utiliza; de neîntrebuințat. (cf. fr. *inutilisable)*
inuzitát *adj. (rar)* care nu se folosește, nu se întrebuințează; neobișnuit; neuzitat. (cf. fr. *inusité)*
invadá *vb.* I. *tr.* a năvăli asupra unei țări (pustiind-o, jefuind-o); a năpădi, a nă-

văli. ● *(fig.)* a cuprinde; a acoperi. (< lat. *invadare*, cf. it. *invàdere*)
invadatór *adj. (adesea subst.)* care invadează; năvălitor, cotropitor. (< *invada*)
invaginație *s.f. (med.)* accident constînd în faptul că o parte a intestinului intră într-alta. (cf. fr. *invagination*)
invalíd *adj. (adesea subst.)* schilod, infirm, mutilat. (< fr. *invalide*, cf. lat. *invalidus*)
invalidá *vb.* I. *tr. (jur.)* a declara nul, a infirma (un act, o alegere etc.). (< fr. *invalider*)
invaliditáte *s.f.* starea celui invalid; infirmitate. (cf. fr. *invalidité*)
invár *s.n. (tehn.)* oțel aliat cu mult nichel, cu coeficient de dilatație foarte mic, folosit la fabricarea instrumentelor și a aparatelor de precizie. (< fr. *invar*)
invariábil *adj.* neschimbător, constant. ● *(gram.; despre cuvinte)* care nu are flexiune. (cf. fr. *invariable*)
invariabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este invariabil. (cf. fr. *invariabilité*)
invázie *s.f.* năvălire, invadare a unei armate, a unei mari mulțimi asupra unei țări pe care urmăresc să o cucerească, să o subjuge; *(p. ext.)* năpădire, năvălire, năvală. (cf. fr. *invasion*, lat. *invasio*)
invectivá *vb.* I. *tr. (rar)* a spune invective la adresa cuiva; a insulta. (< fr. *invectiver*)
invectivă *s.f.* jignire, ofensă, injurie. (< fr. *invective*)
inventá *vb.* I. *tr.* **1.** a găsi, a crea, a imagina ceva nou; a născoci. **2.** a scorni (minciuni, închipuiri); *(p. ext.)* a minți. (< fr. *inventer*, it. *inventare*)
inventár *s.n.* listă, registru etc. cuprinzînd toate lucrurile care constituie averea unei gospodării, a unei instituții etc.; *(p. ext.)* totalitatea acestor bunuri. ○ *(expr.) a face inventarul* = a inventaria. ● *(fig.)* listă exactă, amănunțită; înșirare, enumerare (a unor fapte etc.). (< fr. *inventaire*, cf. lat. *inventarium*)
inventariá *vb.* I. *tr.* a înscrie în inventar bunuri, lucruri etc. evaluînd obiectele înscrise. (cf. fr. *inventarier*)
inventatór *s.m.* creator al unei invenții. (< *inventa*)
inventiv *adj.* care inventează, născocitor, ingenios; cu spirit ager, capabil de invenții. (cf. fr. *inventif*, it. *inventivo*)
invéntie *s.f.* **1.** crearea, înlăptuirea unui nou sistem tehnic, a unui nou procedeu tehnologic etc.; lucru inventat. **2.** scornire de lucruri închipuite, neadevărate; *(p. ext.)* născocire, plăsmuire, minciună. **3.** găsirea argumentelor într-un discurs sau a temelor și a formelor celor mai expresive și mai potrivite într-o creație artistică. (cf. fr. *invention*, lat. *inventio*)
invergá *vb.* I. *tr. (mar.)* a fixa o pînză pe o vergă. (cf. fr. *enverguer*)
invers *adj. (adesea adv.)* contrar direcției inițiale sau firești; pe dos. ○ *(mat.) raport invers (proporțional)* = raport între două mărimi care variază astfel încît produsul lor să rămînă constant. (< fr. *inverse*, cf. lat. *inversus*)
inversá *vb.* I. *tr.* a răsturna o situație, o ordine (firească); a face ceva invers. ● a schimba sensul unui curent electric. (< fr. *inverser*)
inversiúne *s.f.* răsturnare, schimbare de sens; inversare. ● *(gram.)* schimbarea topicii normale a cuvintelor într-o frază. ● *(fot.)* transformarea unui negativ în pozitiv printr-o developare specială. (cf. fr. *inversion*)
inversór *s.n. (tehn.)* dispozitiv care inversează sensul mișcării unei mașini, a unui curent electric etc. (cf. fr. *inverseur*)
invertázá *s.f. (chim.)* enzimă care transformă zahărul în glucoză și fructoză. (< fr. *invertase*)
invertí *vb.* IV. *tr. (rar)* a transforma zahărul în glucoză și fructoză cu ajutorul invertazei. (< fr. *invertir*, it., lat. *invertire*)
investí *vb.* IV. *tr.* **1.** a plasa, a băga un fond, un capital într-o întreprindere. **2.** a pune în posesia unui titlu, a conferi o demnitate etc. (< fr. *investir*, it. *investire*)
investigá *vb.* I. *tr. (rar)* a face investigații; a cerceta. (< lat., it. *investigare*)
investigatór *adj. (rar)* care cercetează, care face investigații. (cf. fr. *investigateur*)
investigáție *s.f.* cercetare minuțioasă, făcută sistematic, cu scopul de a descoperi ceva. (cf. fr. *investigation*, lat. *investigatio*)
investitúră *s.f. (ist.)* punere în posesia unei feude sau a unui beneficiu eclaziastic. (< fr. *investiture*, it. *investitura*)
investíție *s.f.* plasare de fonduri într-o întreprindere; fondul plasat. (cf. germ. *Investition*)
inveterát *adj.* învechit *(spec.)* în rele, vicios, pervertit; *(despre vicii, defecte* etc.) înrădăcinat, încarnat. (< fr. *invétéré*, cf. lat. *inveteratus*)
invidiá *vb.* I. *tr.* a privi cu invidie pe cineva; a pizmui. ● a rîvni, a dori ceva străin. (< it. *invidiare*)
invídie *s.f.* sentiment de părere de rău, de ciudă provocat de succesele sau calitățile altuia; pizmă, ciudă. (< lat., it. *invidia*)
invidiós *adj. (adesea subst.)* pizmaș; pizmuitor. (cf. lat. *invidiosus*)
invincíbil *adj.* de neînvins, de nebiruit. (cf. lat. *invincibilis*, fr. *invincible*)
invincibilitáte *s.f.* calitatea de a fi invincibil. (cf. fr. *invincibilité*)
inviolábil *adj.* de neviolat; care nu poate fi încălcat, atins. ● care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire, de orice atingere, de orice încălcare sau de orice pedepsire. (cf. lat. *inviolabilis*, fr. *inviolable*)
inviolabilitáte *s.f.* calitatea de a fi inviolabil. (cf. fr. *inviolabilité*)

invitá *vb.* I. *tr.* a pofti; a chema. ● **a** chema insistent, a soma. (< fr. *inviter*, it., lat. *invitare*)
invitát *s.m.* şi *f.* persoană poftită undeva, chemată să participe la ceva. (< *invita*)
invitáţie *s.f.* poftire, chemare. ● bilet, comunicare, scrisoare prin care cineva este invitat undeva. (cf. fr. *invitation*, lat. *invitatio*)
invizíbil *adj.* care nu se vede sau nu se poate vedea. (cf. fr. *invisible*, lat. *invisibilis*)
invizibilitáte *s.f.* starea a tot ceea ce este invizibil. (cf. fr. *invisibilité*, lat. *invisibilitas*)
invocá *vb.* I. *tr.* **1.** a chema în ajutor (mai ales o divinitate). **2.** a cita ceva, a se referi la ceva ce este în favoarea sa. (< fr. *invoquer*, it., lat. *invocare*)
invocáţie *s.f.* chemare în ajutor. ● *(lit.)* parte a unei opere literare în care poetul se adresează muzelor sau unor divinităţi pentru a-l inspira. (cf. fr. *invocation*, lat. *invocatio*)
involúcru *s.n. (bot.)* totalitatea bracteelor de la baza unei umbele sau dimprejurul unui capitul. (< fr. *involucre*)
involuntár *adj.* fără voinţă, fără voie, neintenţionat. (< fr. *involontaire*)
involúţie *s.f.* **1.** complex de dificultăţi, de încurcături. **2.** revenire a unui organism la starea lui normală; situaţia unui organ întors înăuntru. (cf. fr. *involution*, lat. *involutio*)
invulnerábil *adj.* care nu poate fi rănit; *(p. ext.)* care nu poate fi atins, lovit, învinuit în nici un fel. (cf. lat. *invulnerabilis*, fr. *invulnérable*)
invulnerabilitáte *s.f.* calitatea, starea a ceea ce este invulnerabil. (cf. fr. *invulnérabilité*)
iod *s.n. (chim.)* corp chimic simplu din grupa halogenilor, negru-violet, foarte volatil şi uşor solubil în alcool. ○ *tinctură de iod* = soluţie de iod în alcool folosită ca antiseptic şi ca dezinfectant extern. (< fr. *iode*)
iodát *s.m. (chim.)* sare a acidului iodic. (< fr. *iodate*)
iodhídric *adj. (chim.; în expr.) acid iodhidric* = acid format prin combinarea iodului cu hidrogenul. (< fr. *iodhydrique*)
iódic *adj. (chim.; în expr.) acid iodic* = acid oxigenat al iodului. (< fr. *iodique*)
iodizáre *s.f. (fon.)* rostirea lui *e* iniţial ca *ie*. (< *iodiza*)
iodofórm *s.n. (chim.)* substanţă galbenă, cristalizată, cu miros specific, folosită ca antiseptic, anestezic etc. (< fr. *iodoforme*)
iodúră *s.f. (chim.)* sare rezultată din combinarea iodului cu un corp simplu. (< fr. *iodure*)
iólă *s.f. (mar.)* ambarcaţie cu vîsle sau cu pînze, strîmtă, lungă şi uşoară. (< fr. *yole*, cf. norv. *jol*)
ión *s.m. (fiz., chim.; pron.: i-on)* atom sau grup de atomi încărcaţi cu electricitate. (< fr. *ion*)
iónic[1] *adj. (arhit.; în expr.) ordin ionic* = ordin arhitectonic cu coloane zvelte al căror capitel este împodobit cu volute. (cf. lat. *ionicus*, fr. *ionique*)
iónic[2] *adj.* care se referă la ioni. (< fr. *ionique*)
iónlu *s.n. (chim.)* element radioactiv izotop al toriului. (< fr. *ionium*)
ionizá *vb.* I. *tr.* a provoca ionizarea unui mediu. (< fr. *ioniser*)
ionizáre *s.f.* **1.** *(fiz.)* formarea de ioni într-un anumit mediu. **2.** *(med.)* introducere de ioni în organism în scop terapeutic (< *ioniza*)
ionosféră *s.f.* pătură atmosferică superioară unde se produce ionizarea gazelor prin radiaţiile solare ultraviolete. (< fr. *ionosphère*)
iot *s.n. (fon.)* numele semivocalei *i*. (< fr. *yod* — iota, germ. *Jot*, gr., lat. *iota*)
iotacísm *s.n.* **1.** folosirea frecventă a sunetului *i* într-o limbă. **2.** iotacizare. (< fr. *iotacisme*)
iotacizá *vb.* I. *refl. (fon.; despre sunete)* a se palataliza din cauza contactului cu un iot. (< *iot*)
iotacizáre *s.f.* acţiunea lui iot asupra unui sunet vecin; palatalizarea unui sunet sub influenţa unui iot. (< *iotaciza*)
ipecacuána *s.f. (bot.)* plantă exotică a cărei rădăcină se întrebuinţează în medicină ca expectorant şi vomitiv. (< fr. *ipécacuana*)
iperítă *vb.* I. *tr.* a infecta cu iperită. (< fr. *ypériter*)
iperítă *s.f. (chim.)* substanţă toxică vezicantă, foarte persistentă, cu miros de muştar. (< fr. *ypérite*)
ipocrít *adj.* prefăcut, făţarnic. (< fr. *hypocrite*, cf. gr. *hypokrites* — actor dramatic)
ipocrízie *s.f.* făţărnicie, prefăcătorie, falsitate. (cf. fr. *hypocrisie*, lat., gr. *hypocrisia*)
ipohondríe *s.f.* teamă exagerată de a nu contracta o boală: obsesie, idee fixă a cuiva care crede că suferă de o boală. (< fr. *hypocondrie*, cf. gr. *hypochondria*)
ipohóndru *adj., s.m.* şi *f.* suferind de ipohondrie. (< fr. *hypocondre*)
ipostáză *s.f. (liv.)* stare, situaţie în care se găseşte cineva. (< fr. *hypostase*, cf. gr. *hypos*, *stasis*—ţinere)
ipotecá *vb.* I. *tr.* a supune (un imobil etc.) unei ipoteci. (cf. fr. *hypothéquer*)
ipotecár *adj. (jur.)* **1.** care are drept de ipotecă. **2.** privitor la o ipotecă. (cf. fr. *hypothécaire*)
ipotécă *s.f. (jur.)* drept real care grevează un imobil al cărui proprietar l-a dat ca garanţie creditorului său; faptul de a ipoteca. (cf. fr. *hypothèque*, lat. *hypoteca*, gr. *hypoteke*)
ipotenúză *s.f. (mat.)* latura opusă unghiului drept într-un triunghi dreptunghi. (< fr. *hypoténuse*)
ipotétic *adj.* bazat pe o ipoteză, de ipoteză. ● presupus, nesigur. (cf. fr. *hypothétique*)

ipotézá *s.f.* presupunere, supoziție asupra unor lucruri sau acțiuni pe baza căreia se trag anumite concluzii sau care este menită să explice un fapt. ● *(fil.)* judecată particulară care intră într-o teză generală. ● *(mat.)* element dat pe baza căruia se dezvoltă o demonstrație. (cf. fr. *hypothèse*, lat., gr. *hypotesis)*

iradiá *vb.* I. *tr.* a emite radiații de lumină, de căldură etc. în toate direcțiile. (< fr. *irradier*, it., lat. *irradiare)*

iradiánt *adj.* care iradiază. (cf. fr. *irradiant)*

iradiáție *s.f. (fiz.)* emisiune de raze (luminoase sau calorice); *(p. ext.)* fascicul de raze emis de o sursă. (cf. fr. *irradiation)*

iradiére *s.f.* expunere a unei ființe sau a unui obiect la acțiunea unei radiații electromagnetice. (< *iradia)*

irascíbil *adj.* care se înfurie ușor; mînios, supărăcios, iritabil. (cf. fr. *irascible*, lat. *irascibilis)*

irascibilitáte *s.f.* caracterul celui irascibil; iritabilitate. (cf. fr. *irascibilité)*

irațiónal *adj. (fil.)* împotriva gîndirii logice, contrar logicii; neraționat. ○ *(mat.: în expr.) număr irațional* = număr care nu este egal cu cîtul nici unei perechi de numere întregi; *ecuație irațională* = ecuație a cărei necunoscută intră sub un radical. (cf. fr. *irrationnel*, lat. *irrationalis)*

iraționalísm *s.n. (fil.)* curent filozofic idealist care tăgăduiește capacitatea rațiunii, a științei de a cunoaște adevărul și care propovăduiește primatul instinctului, al intuiției, al forțelor oarbe, inconștiente. (cf. fr. *irrationnalisme)*

ireál *adj.* neexistent în realitate; nereal, imaginar. ● care pare că nu este real. (cf. fr. *irréel)*

irealitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este ireal, opus realității. (cf. fr. *irréalité)*

irealizábil *adj.* de nerealizat; nerealizabil. (cf. fr. *irréalisable)*

ireconciliábil *adj.* de neîmpăcat. (cf. fr. *irréconciliable)*

irecuzábil *adj. (rar)* care nu se poate respinge, care trebuie admis. (cf. fr. *irrécusable)*

iredént *adj.* iredentist. (< it. *irredento)*

iredentism *s.n.* mișcare politică naționalist-șovină ai cărei partizani urmăresc anexarea unor teritorii în care conaționalii lor sînt în minoritate. (cf. fr. *irrédentisme*, it. *irredentismo)*

irendentíst *adj.* privitor la iredentism, care propagă iredentismul. // *s.m.* și *f.* adept, susținător al iredentismului. (cf. fr. *irrédentiste)*

ireductíbil *adj.* **1.** *(chim.)* care nu se mai poate reduce la o formă mai simplă. ● *(mat.)* care nu se poate simplifica. **2.** *(fig.)* neîmpăcat, înverșunat; necruțător. (cf. fr. *irréductible)*

irefutábil *adj.* care nu poate fi respins, combătut; convingător; de neînlăturat. (cf. fr. *irréfutable*, lat. *irrefutabilis)*

iregulár *adj. (rar)* neregulat. (cf. it. *irregolare*, fr. *irrégulier)*

iregularitáte *s.f.* neregularitate. (cf. fr. *irrégularité)*

ireligiós *adj.* **1.** care nu are religie. **2.** contrar religiei, care nu respectă religia. (cf. fr. *irréligieux)*

ireligiozitáte *s.f.* lipsă de sentimente religioase. (cf. fr. *irréligiosité)*

iremediábil *adj.* de neremediat, de nevindecat, de neîndreptat; fără leac. (cf. fr. *irrémediable)*

iremisíbil *adj.* de neiertat, care nu merită a fi iertat. (cf. fr. *irrémissible*, lat. *irremissibilis)*

ireparábil *adj.* de nereparat, de neîndreptat. (cf. fr. *irréparable)*

ireprehensíbil *adj.* căruia nu i se poate imputa nimic; corect. (cf. fr. *irréprehensible*, lat. *irreprehensibilis)*

ireproșábil *adj.* fără cusur, foarte corect, impecabil. (cf. fr. *irréprochable)*

irespirábil *adj. (despre aer, atmosferă)* care nu poate fi respirat; sufocant. (cf. fr. *irrespirable)*

iresponsábil *adj.* care nu poate fi făcut responsabil de actele sale; *(p. ext.)* lipsit de răspundere. (cf. fr. *irresponsable)*

iresponsabilitáte *s.f.* însușirea și starea celui iresponsabil. (cf. fr. *irresponsabilité)*

ireverențiós *adj.* fără respect; necuviincios. (cf. fr. *irrévérencieux)*

ireversíbil *adj. (despre fenomene)* care nu poate fi produs în sens invers, care nu se poate întoarce. ● *(fiz.)* care lasă urme de nesters. (< fr. *irréversible)*

ireversibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este ireversibil. (cf. fr. *irréversibilité)*

irevocábil *adj.* care nu poate fi revocat, schimbat; hotărît, definitiv, sigur, ultim. (cf. fr. *irrévocable*, lat. *irrevocabilis)*

irezistíbil *adj.* căruia nu i se poate rezista, împotrivi. (cf. fr. *irrésistible)*

iridée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante erbacee perene monocotiledonate, avînd ca tip stînjenelul; *(la sg.)* plantă din această familie. (cf. fr. *iridacées)*

iridiu *s.n. (chim.)* metal rar, asemănător platinei, foarte dur și rezistent la acțiuni chimice. (< fr. *iridium)*

irigá *vb.* I. *tr. (agr.)* a uda artificial (un teren cultivabil) printr-un sistem special de canale. (< fr. *irriguer*, it., lat. *irrigare)*

irigábil *(despre terenuri)* care poate fi irigat. (cf. fr. *irrigable)*

irigatór *s.n. (med.)* aparat folosit pentru clisme și spălături interne. (cf. fr. *irrigateur)*

irigáție *s.f. (agr.)* udare, alimentare cu apă (făcută de obicei printr-un sistem de canale) a terenurilor cultivabile (din regiunile secetoase), în vederea măririi fertilității lor. (cf. fr. *irrigation*, lat. *irrigatio)*

íris[1] *s.m. (bot.)* stînjenel. (< fr. *iris)*

íris[2] *s.n.* **1.** *(anat.)* membrană circulară a ochiului așezată între cornee și partea

anterioară a cristalinului, în mijlocul căreia se găsește pupila. **2.** *(fiz.)* diafragmă cu diametru variabil a unor aparate optice. (< fr. *iris)*

irită *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) supăra, a (se) mînia. **2.** *tr.* a produce o congestie, o inflamație (ușoară). (< fr. *irriter*, it., lat. *irritare)*

iritábil *adj.* supărăcios; irascibil. ● **supus** iritației. (cf. fr. *irritable*, lat. *irritabilis)*

iritabilitáte *s.f.* stare de iritație; fire ușor iritabilă; irascibilitate. (cf. fr. *irritabilité*, lat. *irritabilitas)*

iritánt *adj.* care irită, supără; enervant. (cf. fr. *irritant*, it. *irritante)*

iritáție *s.f.* **1.** enervare, izbucnire de mînie; iritare. **2.** excitare anormală, inflamație a unui organ. (cf. fr. *irritation*, lat. *irritatio)*

irizá *vb.* I. *tr. (rar)* a reflecta lumini multicolore ca acelea ale curcubeului. (< fr. *iriser)*

irizáție *s.f. (fiz.)* ansamblu de culori și de nuanțe variabile pe care le reflectă unele cristale prin interferență; descompunerea luminii albe prin difracție, dispersie sau interferență. (cf. fr. *irisation)*

irónic *adj.* care face ironii, care exprimă o ironie; înțepător. (cf. fr. *ironique)*

ironie *s.f.* cuvînt, frază conținînd o ușoară batjocură și prin care se spune ceva contrariu celor gîndite; zeflemea. (< fr. *ironie*, cf. lat. *ironia*, gr. *eironeia* — întrebare)

ironizá *vb.* I. *tr.* a face ironii la adresa cuiva; a zeflemisi. (< fr. *ironiser)*

irúpe *vb.* III. *intr.* a izbucni; a năvăli, a intra cu violență. (< lat. *irrumpere)*

irúpție *s.f.* izbucnire violentă; năvălire, revărsare. (cf. lat. *irruptio*, fr. *irruption)*

ischión *s.n. (anat.)* unul dintre cele trei oase care formează osul iliac. (< fr. *ischion)*

islám *s.n.* islamism; *(p. ext.)* totalitatea țărilor, a popoarelor mahomedane. (< fr., tc. *islam)*

islamísm *s.n.* religia musulmanilor întemeiată de Mahomed în secolul al VII-lea. (cf. fr. *islamisme)*

isoglósă *s.f.* linie care arată pe o hartă limitele teritoriale ale unei particularități de limbă. (< fr. *isoglosse*, cf. gr. *isos*—egal, *glossa* — limbă)

isopód *s.n. (zool.; la pl.)* ordin de crustacee care au toracele format din șapte segmente libere, la fiecare fiind atașată cîte o pereche de picioare; *(la sg.)* rac mic marin, cu corpul turtit și oval. (cf. fr. *isopode)*

isoscél *adj. (mat.; despre triunghiuri)* cu două laturi egale; *(despre trapeze)* care are laturile neparalele egale. (cf. fr. *isocèle)*

istéric *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de isterie. (cf. fr. *hystérique)*

isterie *s.f. (med.)* boală nervoasă manifestată prin tulburări serioase ale sensibilității, convulsii etc. (cf. fr. *hystérie* < gr. *hystera* — uter)

istm *s.n. (geogr.)* fîșie de pămînt care unește o peninsulă cu un continent sau două continente între ele. (< fr. *isthme*, cf. gr. *isthmos)*

istóric[1] *s.m.* specialist în istorie; istoriograf. (< lat. *historicus)*

istóric[2] *adj.* **1.** care este de domeniul istoriei, privitor la istorie; *(p. ext.)* deosebit de important pentru dezvoltarea omenirii, a unui popor etc. **2.** care se schimbă în cursul istoriei. **3.** corespunzător faptelor din istorie; real, just. **4.** cronologic. // *s.n.* expunere a unui fapt, a unui eveniment etc. în mod amănunțit. (cf. lat. *historicus*, fr. *historique)*

istórie *s.f.* **1.** procesul dezvoltării fenomenelor în natură și în societate. **2.** știință care studiază dezvoltarea societății omenești în întreaga ei complexitate, ca un proces unitar, contradictoriu, desfășurat pe baza unor legi obiective; *(p. ext.)* știință care se ocupă cu studiul faptelor dintr-un anumit domeniu. ● scriere care cuprinde povestirea critică a unor fapte istorice. **3.** povestire, narațiune. (< lat., gr. *historia)*

istoriográf *s.m.* persoană însărcinată oficial să scrie istoria unei epoci, a unei domnii etc.; *(p. ext.)* istoric[1]. (cf. fr. *historiographe*, gr. *historia* — istorie, *graphein* — a scrie)

istoriográfie *s.f.* disciplină care se ocupă cu redarea evenimentelor unei epoci, ale unei domnii etc.; disciplină care studiază scrierile istoriografice; *(p. ext.)* totalitatea scrierilor cu caracter istoriografic. (cf. fr. *historiographie)*

istorísm *s.n.* principiu de bază al metodei dialectice de cercetare, potrivit căruia evenimentele și fenomenele se studiază în procesul apariției și dezvoltării lor, în strînsă legătură cu condițiile istorice concrete care le-au dat naștere. (< *istorie)*

itálic *adj.* **1.** care ține de Italia antică. **2.** *(poligr.; despre caractere tipografice)* cursiv. (< fr. *italique)*

italienísm *s.n.* **1.** element de jargon de origine italiană. **2.** curent lingvistic inițiat de I. Eliade Rădulescu, care urmărea apropierea prin mijloace artificiale a limbii române de limba italiană. (cf. fr. *italianisme)*

iterátiv *adj. (lingv.; despre verbe)* care exprimă o acțiune repetată, săvîrșită în mai multe rînduri. (< fr. *itératif*, cf. lat. *iterare* — a reîncepe)

itinerár *s.n.* drumul pe care se desfășoară o călătorie. ● planul de drum al unui vehicul, cu indicarea orelor de trecere prin anumite puncte. (cf. fr. *itinéraire*, lat. *itinerarium* < *iter* — drum)

iudaísm *s.n.* religie răspîndită în rîndurile evreilor, avînd ca izvor al dogmei sale biblia și talmudul. (cf. fr. *judaïsme)*

iulián *adj. (în expr.) calendarul iulian* = calendar pus în vigoare de Caius

Iulius Caesar în anul 46 î.e.n. (< fr. *julien*, cf. *Iulius Caesar*, n.p.)

iúrtă *s.f.* colibă din pîslă, din piei etc. folosită de nomazii din Asia Centrală. (< rus. *jurta)*

iútă *s.f.* plantă din India din a cărei scoarță se fabrică fire textile. ● *(text.)* produs textil obținut din fibrele acestei plante. (cf. it. *iuta*, hind. *juta*, germ. *Jute)*

ivorín *s.n.* fildeș fabricat sintetic. (cf. fr. *ivoirin)*

ivóriu *s.n.* **1.** fildeș. **2.** *(anat.)* substanță solidă care acoperă pulpa dentară. (< fr. *ivoire)*

izbă *s.f.* căsuță din bîrne la popoarele din nordul Europei și Asiei. (< rus. *izba)*

izobár *adj. (fiz.)* care se face la o presiune constantă. // *s.f.* curbă care unește pe o diagramă punctele cu aceeași presiune ale unui proces fizico-chimic. ● curbă care unește pe o hartă geografică punctele cu aceeași presiune atmosferică medie. (< fr. *isobare*, cf. gr. *isos* — egal, *baros* — greutate)

izobátă *s.f.* curbă care unește pe o hartă marină sau geologică punctele care au aceeași adîncime. (< fr. *isobathe*, cf. gr. *isos* — egal, *bathos* — profunzime)

izoclínă *s.f.* linie care unește punctele de la suprafața pămîntului cu aceeași înclinație magnetică. (< fr. *isocline*, cf. gr. *isos* — egal, *kline* — pantă)

izocór *adj. (despre transformările unui sistem fizic)* care se face la un volum constant. ○ *(expr.) curbă izocoră* (și *subst., f.*) = linie de-a lungul căreia un sistem fizic are același volum. (< fr. *isochore)*

izocrón *adj. (despre fenomene)* care se repetă la intervale de timp egale, care are o durată egală cu altceva. (cf. fr. *isochrone*, gr. *isos* — egal, *chronos* — timp)

izocronísm *s.n.* egalitate de durată. (cf. fr. *isochronisme)*

izodinámic *adj.* care are aceeași energie. ● (*subst.. f.*) curbă care unește punctele de egală intensitate ale cîmpului magnetic pămîntesc. (< fr. *isodynamique)*

izoédric *adj. (despre corpuri geometrice)* cu fețele egale. (< fr. *isoédrique*, cf. gr. *isos* — egal, *edra* — suprafață)

izogámă *adj. f. (în expr.) curbă izogamă* (și *subst., f.*) = linie care unește punctele de egală valoare ale accelerației gravității. (< fr. *isogame)*

izogeotérmă *adj. f. (în expr.) curbă izogeotermă* (și *subst., f.*) = linie care unește pe o hartă meteorologică toate punctele terestre cu aceeași temperatură medie a solului. (cf. gr. *isos* — egal, *ge* — pămînt, *thermos* — cald)

izogón *adj.* **1.** *(despre corpuri geometrice)* cu unghiuri egale. **2.** *(în expr.) curbă izogonă* (și *subst., f.*) = linie care trece prin punctele terestre de egală declinație magnetică. (< fr. *isogone)*

izolá *vb.* I. **1.** *tr.* a da, a pune deoparte, a separa de ceea ce înconjoară. ● *(tehn.)* a împiedica trecerea unei forme de energie sau a unor substanțe dintr-un mediu (sau dintr-un corp) în altul cu ajutorul unei materii izolante. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) îndepărta de viața socială, a (se) retrage. (< fr. *isoler*, it. *isolare)*

izolamént *s.n. (tehn.)* material izolant aplicat pentru a asigura o izolare. (cf. fr. *isolement*, it. *isolamento)*

izolánt *adj., s.m.* (substanță) care împiedică transmiterea căldurii, a umezelii, a curentului electric etc. dintr-un mediu (sau dintr-un corp) în altul; care izolează. ○ *limbă izolantă* = limbă în care legătura dintre cuvinte este determinată de topică, de accent etc. (cf. fr. *isolant*, it. *isolante)*

izolatór *adj.* care izolează. ● *(subst., n.)* corp rău conducător de electricitate sau de căldură; piesă făcută dintr-un material izolant. (cf. fr. *isolateur)*

izolație *s.f. (tehn.)* strat izolant așezat între două medii sau între două sisteme fizice. (cf. fr. *isolation)*

izomér *adj., s.m. (chim.)* (substanță) care prezintă izomerie. (< fr. *isomère*, cf. gr. *isos* — egal, *meros* — parte)

izomerie *s.f. (chim.)* însușire a unor substanțe de a avea proprietăți fizice și chimice deosebite deși au moleculele alcătuite dintr-un număr egal de atomi identici. (< fr. *isomérie)*

izométric *adj. (despre cristale)* care are mărime egală. (< fr. *isométrique*, cf. gr. *isos* — egal, *metron* — măsură)

izomórf *adj. (despre substanțe)* care prezintă izomorfism; *(despre cristale)* asemănător ca formă. (< fr. *isomorphe)*

izomorfíe *s.f. (min.)* izomorfism. (< fr. *isomorphie)*

izomorfism *s.n. (min.)* însușire a unor substanțe cu compoziție chimică analogă de a cristaliza în aceleași forme cristaline. (cf. fr. *isomorphisme*, gr. *isos* — egal, *morphe* — formă)

izopícnă *adj. f. (în expr.) curbă izopicnă* (și *subst., f.*) = linie de-a lungul căreia un sistem fizico-chimic are aceeași densitate.

izopolimórf *adj. (despre substanțe)* care prezintă izopolimorfism. (cf. gr. *isos* — egal, *polys* — multiplu, *morphe* — formă)

izopolimorfíe *s.f. (min.)* izopolimorfism. (< fr. *isopolymorphie)*

izopolimorfism *s.n. (min.)* proprietate a unor substanțe sau a unor minerale de a cristaliza în mai multe forme diferite. (< engl. *isopolymorphism)*

izoprén *s.n. (chim.)* hidrocarbură din care, prin polimerizare, se obține cauciucul. (< fr. *isoprène)*

izotérm *adj.* care are aceeași temperatură medie; cu o temperatură constantă. ○ *linie* (sau *curbă) izotermă* (și *subst., f.)* = linie (sau curbă) care unește, pe o hartă geografică sau pe o diagramă, punctele cu aceeași temperatură (me-

die). (< fr. *isotherme*, cf. gr. *isos* — egal, *thermos* — căldură)
izotipíe *s.f. (chim.)* proprietate a unor substanțe chimice de a cristaliza în aceleași forme, fără a forma cristale mixte. (< fr. *isotypie)*
izotónic *adj. (chim.; despre soluții)* cu aceeași presiune osmotică.
izotonie *s.f. (chim.)* echilibru molecular între două soluții separate de o membrană organică și care au aceeași putere osmotică. (< fr. *isotonie*, cf. gr. *isos* — egal, *tonos* — tensiune)
izotóp *s.m. (fiz.; chim.)* atom care, deși are proprietăți fizico-chimice identice cu ale altui atom al aceluiași element, diferă față de acesta prin greutate și prin anumite proprietăți fizice legate de greutate. (< fr. *isotope*, cf. gr. *isos* — egal, *topos* — loc)
izotróp *adj., s.m. (fiz.)* (corp, substanță) cu aceleași proprietăți fizice. (< fr. *isotrope*, cf. gr. *isos* — egal, *tropos* — direcție)
izotropíe *s.f. (fiz.)* calitatea de a fi izotrop. (< fr. *isotropie)*

îmbarcá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) urca pe o navă, a (se) încărca o navă; *(p. ext.)* a (se) urca într-un tren, într-un vehicul pentru o călătorie mai îndelungată. (< fr. *embarquer*)

împăciuitorism *s.n.* atitudine oportunistă care constă în tendința de a ascunde greșelile altora în scopul de a acoperi propriile greșeli, în încercarea de a aplana conflictele de clasă sau chiar de a se împăca cu dușmanul. împotriva intereselor clasei muncitoare. (< *împăciuitor*)

împroprietărí *vb.* IV. *tr.* a atribui cuiva drepturi de proprietate (mai ales asupra unui teren agricol). (< *proprietar*)

încadrá *vb.* I. *tr.* **1.** a pune, a așeza într-un cadru, într-o ramă. ● a înconjura ca un cadru; a împresura. ● *(fig.)* a cuprinde într-un text de lege o infracțiune etc. **2.** a numi, a primi într-o funcție, într-o asociație etc.; *(spec.)* a prevedea o unitate militară cu cadrele de ofițeri și subofițeri necesare. ● *refl.* a se integra, a urma linia unei mișcări. a unei organizații, a unui ritm de muncă etc. (< fr. *encadrer*)

încarcerá *vb.* I. *tr.* a închide, a băga la închisoare, la carceră; a întemnița. (< fr. *incarcérer*, cf. lat. *in* — în, *carcer* — închisoare)

încasá *vb.* I. *tr.* a primi o sumă de bani; *(p. ext.)* a primi contravaloarea în bani a unei polițe, a unei cambii etc. ● *(fig.)* a primi o lovitură etc. (< fr. *encaisser*)

încasatór *s.m.* și *f.* cel care încasează banii datorați de public unei întreprinderi. (< *încasa*)

încastrá *vb.* I. *tr.* a înțepeni, a lega fix două corpuri (îmbucîndu-le unul în altul, în falțuri etc.) în așa fel încît să se împiedice orice mișcare de rotire sau de translație a lor. (< fr. *encastrer*, cf. it. *incastrare*)

închistá *vb.* I. *refl. (despre unele organisme)* a se închide, a se izola într-un chist, într-un țesut special etc. spre a se apăra de mediul înconjurător. ● *(fig.)* a se izola. (< fr. *enkyster*)

încîntá *vb.* I. *tr.* a fermeca, a entuziasma; a amuza. (după fr. *enchanter*)

încîntáre *s.f.* **1.** sentiment de bucurie, de satisfacție; farmec. **2.** lucru care încîntă. (< *încînta*)

încîntătór *adj.* care încîntă, fermecător. (< *încînta*)

înclichetáj *s.n. (tehn.)* mecanism care împiedică automat mișcarea într-un anumit sens a uneia din piesele sale. (< fr. *encliquetage*)

încliná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) aplica (în jos); a (se) îndoi. ● a se pleca în fața cuiva; a se ploconi. ● *intr. (fig.)* a fi convins, a se convinge, a accepta. (< lat., it. *inclinare*)

înclináre *s.f.* acțiunea de a (se) înclina și rezultatul ei. ● *(fig.)* atracție, înclinație. ● *(geom.)* înclinație. (< *înclina*)

înclinație *s.f.* **1.** înclinare, dispoziție, aplecare către ceva sau către cineva, tendință; atracție. **2.** *(geom.)* unghi format de o dreaptă (sau de un plan) cu o dreaptă (sau cu un plan) de referință. ○ *(astr.) înclinație astronomică* = unghiul format de planul orbitei unui astru cu planul orbitei pămîntului; *(fiz.) înclinație magnetică* = unghiul format de planul orizontal cu direcția cîmpului magnetic al pămîntului. (cf. fr. *inclination*, lat. *inclinatio*)

încorporá *vb.* I. *tr.* **1.** a absorbi, a îngloba, a cuprinde în sine. ● a alipi, a anexa (un teritoriu, o provincie). **2.** a încadra (un recrut) pentru stagiu în armată. (cf. fr. *incorporer*, lat. *incorporare*)

înfeudá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) supune, a (se) robi. ● *tr. (ist.)* a da cuiva un bun ca feudă. (cf. fr. *infeoder*)

îngemăná *vb.* I. *tr.* a uni strîns; a împreuna. (cf. lat. *ingeminare*)

înglobá *vb.* I. *tr.* a reuni lucruri diferite într-un tot unitar; a include; a cuprinde. (< fr. *englober*)

înhumá *vb.* I. *tr.* a îngropa, a înmormînta. (cf. fr. *inhumer*, lat. *inhumare*)

înmagaziná *vb.* I. *tr.* a depozita. a așeza într-o magazie (mărfuri, cereale etc.). ● *(fig.)* a strînge, a acumula. (< fr. *enmagasiner*)

înmatriculá *vb.* I. *tr.* a înscrie într-o matriculă. (cf. fr. *immatriculer*)

înnăscút *adj.* cu care se naște cineva; congenital. (cf. fr. *inné*, lat. *innatus*)

înnobilá *vb.* I. *tr.* **1.** *(ist.)* a da cuiva un titlu de nobilețe, a face nobil. **2.** *(fig.)* a face mai bun, mai fin; a înălța. **3.** a îmbunătăți. a ameliora specia, rasa (unor animale, a unor plante etc.). ● *(metal.)* a îmbunătăți calitățile unui material etc. (după fr. *anoblir*, *ennoblir*)

înregimentá *vb.* I. *refl.* a intra într-un regiment; *(p. ext.)* într-o grupare, într-un partid. (cf. fr. *enrégimenter)*

înregistrá *vb.* I. *tr.* **1.** a înscrie (un act, o cerere etc.) într-un registru. **2.** a consemna în scris, a însemna (un fapt, un eveniment). ● a încorpora. ● *(fig.)* a întipări, a reține (în memorie). **3.** a înscrie grafic un fenomen (cu ajutorul aparatelor). **4.** a obține, a avea, a realiza (succese, bune rezultate etc.). (< fr. *enregistrer)*

înregistratór *adj. (adesea subst.)* care înregistrează. (< *înregistra)*

înrîurí *vb.* IV. *tr.* a influența. (după germ. *einflüssen)*

înrolá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) angaja în armată. ● *(fig.)* a (se) înscrie (într-o organizație, într-un partid); a (se) înregimenta. *(* < fr. *enrôler)*

înscená *vb.* I. *tr.* a pune în scenă, a pregăti un spectacol. ● *(fig.)* a pune la cale acțiuni rău intenționate pentru a cauza cuiva prejudicii. (cf. it. *inscenare)*

înscrie *vb.* III. *tr.* **1.** a scrie, a menționa (ceva) într-o listă etc.; a înregistra. **2.** *(fig.)* a însemna, a consemna. **3.** a construi o figură geometrică în interiorul altei figuri geometrice. (cf. fr. *inscrire*, lat. *inscribere)*

înscriére *s.f.* acțiunea de a (se) înscrie și rezultatul ei. ○ *(expr.) înscriere în fals* = procedură prin care se cere unei instanțe judecătorești să constate că un act scris este fals. (< *înscrie)*

înscris *s.n.* act scris, document. (cf. fr. *inscrit)*

întreprínde *vb.* III. *tr.* a lua hotărîrea de a începe ceva, a se apuca de ceva, a pune ceva în lucru. (cf. fr. *entreprende)*

întreprindere *s.f.* **1.** unitate economică de producție sau de comerț care are o conducere unică. **2.** acțiune pornită din inițiativă personală. (< *întreprinde)*

întreprinzătór *adj.* care este gata să întreprindă ceva; cu inițiativă. ● îndrăzneț. (< *întreprinde)*

întrerupătór *adj.* care întrerupe. // *s.n.* aparat care poate întrerupe sau restabili transmiterea energiei (electrice, hidraulice etc.) într-un circuit. (< *întrerupe)*

întrerúpe *vb.* III. *tr.* a rupe continuitatea unui lucru, a opri brusc (o lucrare, o acțiune etc.). ● a lua cuvîntul cuiva în timp ce vorbește. (după fr. *interrompre)*

întretăiá *vb.* I. *refl.* a se încrucișa, a se intersecta. (după fr. *entrecouper)*

întrețésе *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) amesteca, a (se) împestrița cu țesături în alte modele și culori. ● *tr.* a străbate în toate direcțiile. ● *refl.* a se încrucișa, a se amesteca strîns. (după fr. *entretisser)*

întreține *vb.* III. **1.** *tr.* a păstra în stare bună. **2.** *tr.* și *refl.* a da, a asigura cuiva sau a-și asigura mijloacele de trai necesare. **3.** *tr.* a alimenta, a susține (arderea). **4.** *refl.* a sta de vorbă, a conversa cu cineva. (după fr. *entretenir)*

întrevedeá *vb.* II. *tr.* **1.** a vedea, a zări vag; a întrezări. **2.** *(fig.)* a prevedea, a deslusi. (după it. *intravedere*, fr. *entrevoir)*

întrevedére *s.f.* întîlnire între două sau mai multe persoane, personalități (politice) pentru discutarea unor chestiuni de interes comun. (< *întrevedea)*

întrezări *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) vedea în chip vag, a (se) zări în treacăt. (< *între-* + *zări)*

întroná *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) așeza pe tron. a (se) înscăuna. **2.** *(fig.)* a (se) instala, a (se) statornici. (< *în-* + *trona*, după fr. *introniser*, it. *intronizzare)*

învestí *vb.* IV. *tr.* a acorda cuiva în mod oficial un drept, o demnitate; *(în evul mediu)* a da cuiva învestitura. (< fr. *investir*, cf. lat. *investire)*

învestíre *s.f.* împuternicire dată cuiva pentru exercitarea unui drept, a unei autorități etc.; confirmare într-o demnitate. (< *învesti)*

învestitór *s.m. (ist.)* cel care învestea un cavaler. (< *învesti)*

învestitúră *s.f. (ist.)* act solemn prin care, în evul mediu, cineva era învestit cu o demnitate, cu un drept etc. (< *învesti)*

jabóu *s.n.* volan de dantelă (mai ales) la îmbrăcămintea femeiască, lăsat să atîrne pe piept ca o cravată. (< fr. *jabot)*

jacárd *s.n. (text.)* dispozitiv compus dintr-o serie de ace orizontale cu ochiuri, montat la războaiele mecanice de țesut care produc țesături cu desene complicate. (< fr. *Jacquard*, n.p.)

jachétă *s.f.* haină bărbătească de ceremonie, pe talie, lungă pînă aproape de genunchi. ● haină femeiască croită pe talie, care acoperă trunchiul. (< fr. *jaquette)*

jack *s.n. (tehn.)* piesă de legătură cu resorturi, la care se leagă firele unui circuit electric; este folosită în centralele telefonice. (< fr. *jack)*

jad *s.n. (min.)* piatră semiprețioasă foarte dură, de culoare verzuie, folosită la confecționarea unor obiecte de artă; *(p. ext.)* obiect de jad. (< fr. *jade)*

jadeítă *s.f. (min.)* varietate de jad cu pete și striații de culori vii și strălucitoare*)*

jaguár *s.m. (zool.)* animal carnivor din America de Sud, foarte feroce, cu părul galben-roșcat și cu pete negre rotunde, ca ale panterei. (< fr. *jaguar*, port., braz. *janouara)*

jáis *s.n. (min.)* varietate de antracit tare și sticlos, de culoare neagră, mată, folosit la confecționarea unor mărgele. (< fr. *jais)*

jalón *s.n.* țăruș înalt, vopsit în inele roșii și albe, servind la marcarea unui aliniament de teren. ● *(fig.)* ceea ce servește pentru a marca un punct sau o etapă în desfășurarea unei activități. (< fr. *jalon)*

jaloná *vb.* I. *tr.* a marca un aliniament prin jaloane, a pune jaloane. ● *(fig.)* a trasa, în mare, un plan etc. (< fr. *jalonner)*

jaluzeá *s.f. (de obicei la pl.)* stor confecționat din șipci așezate în așa fel încît să se poată strînge sau desface după trebuință. (< fr. *jalousie)*

jámbă *s.f. (av.)* fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare, de care sînt prinse roțile avionului. (< fr. *jambe)*

jambiéră *s.f.* învelitoare de pînză sau de piele a gambei piciorului, purtată mai ales la sport. ● *(ist.)* parte a unei armuri care proteja gamba piciorului. (< fr. *jambière)*

jambón *s.n.* șuncă din pulpă de porc sărată, fiartă sau afumată. (< fr. *jambon)*

janílie *s.f. (rar)* fir de catifea pentru brodat. (cf. fr. *chenille)*

jántă *s.f. (tehn.)* partea exterioară a unei roți, pe care se fixează bandajul de rulare sau pneul; obadă. ○ *(expr.) a rămîne pe jantă* = a avea un cauciuc dezumflat; *(fam.)* a rămîne în pană de bani, a fi lipsit de bani. (< fr. *jante)*

jardiniéră *s.f.* suport așezat sub ferestre sau la balcoane, în care se pun ghivece sau pămînt pentru flori. (< fr. *jardinière)*

jarét *s.n. (zool.)* parte a picioarelor dinapoi ale unui patruped, situată între gambă și fluier. (< fr. *jarret)*

jargón *s.n. (lingv.)* ramificație a limbii naționale, folosită de aristocrație și de vîrfurile burgheziei, cu o sferă de circulație îngustă, care nu are un fond principal de cuvinte și o structură gramaticală proprie. (< fr. *jargon)*

jartiéră *s.f.* obiect accesoriu de îmbrăcăminte, care ține ciorapul întins pe picior. (< fr. *jarretière)*

jasp *s.n. (petr.)* rocă silicioasă compactă, roșie, verde sau negricioasă la culoare, folosită ca piatră semiprețioasă. (< fr. *jaspe)*

javárt *s.n. (vet.)* tumoare constînd din mortificarea unei părți din cartilajul copitei la cai și la boi. (< fr. *javart)*

javelizáre *s.f.* procedeu de sterilizare a apei prin tratare cu hipocloriți alcalini. (după fr. *javelage)*

jaz *s.n.* **1.** muzică modernă de dans, cu ritm viu, sincopat. **2.** orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție, care execută această muzică. (< fr. *jazz*, cf. engl., americ. *jazz-band)*

jázband *s.n.* jaz (2). (< engl. *jazz-band)*

jejún *s.n. (anat.)* parte a intestinului care unește duodenul cu intestinul gros. (cf. fr., lat. *jejunum)*

jeléu *s.n.* preparat culinar cu aspect gelatinos obținut din suc de fructe fierte cu zahăr. (< fr. *gelée)*

jená *vb.* I. *tr.* **1.** *(despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte)* a roade, a stringe, a apăsa; a supăra, a incomoda. ● *(fig.)* a stînjeni, a supăra, a incomoda. **2.** *refl.* a se sfii. (< fr. *gêner)*

jenánt *adj.* supărător, neplăcut. (cf. fr. *gênant)*

jenát *adj.* stînjenit, stingherit, ruşinat. (< *jena*)

jénă *s.f.* sfială produsă de o situaţie penibilă. ● constrîngere supărătoare; situaţie neplăcută, penibilă; senzaţie supărătoare. (< fr. *gêne*)

jérbă *s.f.* buchet de flori aşezate în aşa fel încît toate să aibă faţă orientată în aceeaşi parte. (< fr. *gerbe*)

jerséu *s.n.* **1.** obiect de îmbrăcăminte împletit din lînă sau din bumbac, care se poartă peste partea de sus a corpului. v. pulover. **2.** *(text.)* ţesătură elastică de lînă, de bumbac sau de mătase din care se fac obiecte de îmbrăcăminte. (< fr. *jerseu*)

jet *s.n. (rar)* vînă de lichid care ţîşneşte cu presiune printr-un orificiu. (< fr. *jet*)

jetélă *s.f.* dig de secţiune mai mică construit la gura unui fluviu sau la intrarea într-un port.

jetón *s.n.* fisă. ● piesă cu care se marchează prezenţa la un consiliu de administraţie al unei societăţi şi pe baza căreia se încasează o sumă ca remuneraţie. ● suma încasată. (< fr. *jeton*)

jiclór *s.n. (tehn.)* tub prevăzut cu unul sau mai multe orificii calibrate, prin care se pulverizează combustibil în carburator. (< fr. *gicleur*)

jigóu *s.n.* friptură făcută din pulpă de berbec. (< fr. *gigot*)

jiu-jítsu *s.n. (pron.: jiu-jiţu)* luptă corp la corp (care se practică în special în Japonia) constînd în a-l imobiliza pe adversar prin agilitatea deosebită a mişcărilor. (< fr. *jiu-jitsu*)

jivráj *s.n.* strat de gheaţă sau de chiciură care se depune pe avioane în timpul zborului pe timp rece. (< fr. *givrage*)

joántă *s.f. (tehn.)* legătură între capetele şinelor de cale ferată. (< fr. *joint*)

jobén *s.n.* pălărie bărbătească (de ceremonie) cilindrică, înaltă şi tare, de obicei neagră; cilindru. (< fr. *Jobin*, n.p.)

jochéu *s.m. (sport.)* călăreţ profesionist care călăreşte caii la curse şi la antrenamente. (cf. fr., engl. *jockey*)

jóncă *s.f. (mar.)* ambarcaţie mică cu pînze care navighează în bazinul de vest al Oceanului Pacific. (< fr. *jonque*)

jonctór *s.m.* muncitor specialist în legarea cablurilor electrice. (< *jonctiune*)

joncţlúne *s.f.* legătură, unire; *(concr.)* locul unde se face legătura. (cf. fr. *jonction*)

jonglá *vb.* I. *intr.* a mînui cu abilitate mai multe obiecte (aruncîndu-le în aer şi prinzîndu-le cu repeziciune etc.) ● *(fig.)* a fi abil în mînuirea unor idei, a unor cuvinte etc. (< fr. *jongler*)

jonglér *s.m.* **1.** *(ist.)* cîntăreţ (ambulant) din evul mediu care recita la curţile nobililor feudali poezii cavalereşti; menestrel. **2.** artist de circ care se produce jonglînd cu diferite obiecte. (< fr. *jongleur*)

jonglerie *s.f.* îndeletnicirea jonglerului; arta de a jongla. ● *(fig.)* abilitate, îndemînare în vorbire, în prezentarea ideilor. (cf. fr. *jonglerie*)

joule *s.f. (fiz., pron. jul)* unitate de energie şi de lucru mecanic, egală cu lucrul mecanic efectuat de forţa de un newton care îşi deplasează punctul de aplicaţie cu un metru. (< *Joule*, n.p.)

jovíal *adj.* vesel, glumeţ, voios. (< fr. *jovial*)

jovialitáte *s.f.* veselie, voioşie, bună dispoziţie. (cf. fr. *jovialité*)

jubilá *vb.* I. *intr.* a se bucura mult; a triumfa. (< fr. *jubiler*)

jubiléu *s.n.* **1.** sărbătoare în onoarea unei persoane care deţine de cincizeci de ani o funcţie; sărbătorire a cincizeci de ani de la un eveniment, de la înfiinţarea unei instituţii etc. **2.** *(ist.)* sărbătoare pe care vechii evrei o prăznuiau la fiecare cincizeci de ani. ● anul în care, o dată la douăzecişicinci de ani, papa acorda credincioşilor catolici o indulgenţă plenară. (< fr. *jubilé*, cf. lat. *jubilaeus*, ebr. *iobel*)

jubiliár *adj.* de (pentru) jubileu. ○ *an jubiliar* = an în care se sărbătoreşte un jubileu. (cf. fr. *jubilaire*)

judiciár *adj.* **1.** privitor la justiţie; de justiţie. **2.** făcut prin justiţie. (cf. fr. *judiciaire*, lat. *judiciarius*)

judicíos *adj.* gîndit bine; înţelept, cu bun-simţ, chibzuit. (< fr. *judicieux*)

jugulá *vb.* I. *tr. (rar)* a strangula, a sugruma. (< fr. *juguler*, cf. lat. *jugulare*)

jugulár *adj. (anat.)* care aparţine gîtului, care ţine de gît. ○ *vînă jugulară* = vînă principală a gîtului. (< fr. *jugulaire*)

jugulére *s.f.* sugrumare; *(fig.)* împiedicare bruscă a dezvoltării. (< *jugula*)

juisá *vb.* I. *intr. (rar)* a se bucura, a profita de plăcerile vieţii. (cf. fr. *jouir, jouissant*)

juisór *s.m.* şi *f. (rar)* petrecăreţ. (< fr. *jouisseur*)

jumelát *adj. (tehn.; despre două piese, instalaţii)* consolidat, asociat în serviciu. (< fr. *jumelé*)

junéţe *s.f.* tinereţe. (cf. fr. *jeunesse*)

júnglă *s.f.* desiş (adesea mlăştinos) format din ierburi înalte, din trestii, din arbori şi din plante agăţătoare care acoperă regiunile tropicale ale Indiei, ale Asiei de sud-est şi ale Africii meridionale. ○ *legea junglei* = dominarea violenţei, a forţei brutale în raporturile dintre oameni. (< fr. *jungle*, cf. hind. *djangale*)

junimísm *s.n.* mişcare literară şi politică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, avînd ca centru societatea „Junimea" din Iaşi, care propaga formula estetică reacţionară a „artei pentru artă" iar pe plan politic reprezenta politica conservatoare.

junimíst *adj.* privitor la junimism. // *s.m.* şi *f.* adept al junimismului; *(p.*

ext.) membru al unei fracțiuni a partidului conservator. (< *Junimea*, n.p.)
juniór *s.m.* și *f.* **1.** sportiv tînăr (care nu a împlinit vîrsta de nouăsprezece ani). **2.** *(asezat după un nume onomastic;* op. s e n i o r) fiu. (< fr., lat. *junior)*
júntă *s.f. (rar)* organizație social-politică cu caracter temporar și adesea militar, din Spania și din Portugalia. (fr. *junte*, sp. *junta)*
júpă *s.f.* fustă. (< fr. *jupe)*
júpiter *s.n. (astr.)* cea mai mare planetă a sistemului solar. (< lat. *Jupiter*, n.p.)
jupón *s.n.* fustă care se îmbracă pe dedesubtul rochiei pentru a o menține înfoiată. (< fr. *jupon)*
jur *s.n. (rar; în expr.) jur-fix* = zi de primire a unor familii aristocratice; petrecere care are loc într-o astfel de zi. (< fr. *jour-fixe)*
jurásic *s.n. (geol.)* perioada a doua a erei secundare. ● rocă din această perioadă. // *adj.* format din jurasic, privitor la jurasic. (< fr. *jurassique)*
juridic *adj.* referitor la drept, la legi. O *persoană juridică* = subiect de drepturi civile recunoscut de lege, organizat ca un tot unitar, care avînd un patrimoniu distinct, apare în circuit cu nume propriu și răspunde pentru actele sale. (< fr. *juridique)*
jurisconsúlt *s.m.* **1.** specialist reputat în drept, care dă consultații în probleme de drept. **2.** specialist în științele juridice, care se ocupă cu rezolvarea problemelor de drept într-o instituție, pe care o reprezintă în justiție. (< fr. *jurisconsulte*, cf. lat. *jurisconsultus)*
jurisdícție *s.f. (jur.)* putere, competență a unui judecător sau a unei instanțe de a judeca; *(p. ext.)* teritoriu unde își poate exercita această putere un judecător sau o instanță judecătorească. (cf. lat. *jurisdictio*, fr. *juridiction)*
jurisdicțional *adj. (rar)* privitor la jurisdicție, de jurisdicție. (cf. fr. *juridictionnel)*
jurisprudénță *s.f.* **1.** soluție dată cu prilejul dezlegării unei cauze de către un organ de jurisdicție, prin interpretarea unei norme prevăzute de lege sau de alt act normativ ori prin determinarea normei juridice aplicabile cazului cu ajutorul principiilor legislației. **2.** totalitatea hotărîrilor pronunțate asupra unor anumite cazuri, de unul sau de mai multe organe de jurisdicție. (cf. fr. *jurisprudence*, lat. *jurisprudentia)*
jurist *s.m.* specialist în drept, persoană care practică această profesiune. (< fr. *juriste)*
júriu *s.n.* **1.** grup constituit de specialiști însărcinat cu clasificarea și promovarea unor candidați sau a unor concurenți la un concurs, la o competiție sportivă etc. **2.** totalitatea celor care compun o instanță de judecată. (cf. fr., engl. *jury)*
jurnál *s.n.* **1.** însemnări zilnice (despre tot ceea ce se întîmplă); observații științifice înșemnate zi de zi. O *jurnal de bord* = caiet de însemnări pentru fapte care survin în timpul drumului unei nave și care sînt consemnate de ofițerul de cart. **2.** ziar, gazetă. **3.** caiet, registru în care se înscriu operațiile comerciale zi de zi. (< fr. *journal)*
jurnalísm *s.n. (rar)* gazetărie, ziaristică. (< fr. *journalisme)*
jurnalíst *s.m.* **1.** *(rar)* ziarist, gazetar. **2.** vînzător de ziare. (< fr. *journaliste)*
jurnalístic *adj.* privitor la presă; ziaristic, gazetăresc. (< fr. *journalistique)*
jurnalístică *s.f.* profesiunea de jurnalist; ziaristică, gazetărie. (< germ. *Journalistik)*
just *adj.* **1.** drept, adevărat. ● *(despre oameni)* care procedează și judecă drept. **2.** potrivit, corespunzător. (< fr. *juste)*
justéțe *s.f.* însușirea de a fi just; adevăr; dreptate. ● precizie, exactitate. (cf. fr. *justesse)*
justificá *vb.* I. **1.** *tr.* a îndreptăți; a motiva. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) dezvinovăți; a explica (o purtare, o atitudine etc.). **3.** *tr.* a dovedi folosirea legală a unor bani, a unor materiale etc. (< lat. *justificare*, cf. fr. *justifier)*
justificábil *adj.* care poate fi justificat. (cf. fr. *justifiable)*
justificatív *adj.* care servește pentru justificare. (cf. fr. *justificatif)*
justițiábil *s.m.* și *f.* cel care apare ca parte într-un proces. (cf. fr. *justiciable)*
justițiár *s.m.*, *adj. (rar; ist.)* **1.** (cel) care avea dreptul de a împărți dreptatea într-o regiune (mai ales în orînduirea feudală). **2.** (cel) care iubește dreptatea, iubitor de dreptate. (< fr. *justicier)*
justiție *s.f. (jur.)* **1.** totalitatea instanțelor judecătorești și a legilor unei țări; sistem de funcționare a instanțelor judiciare. **2.** echitate, dreptate. **3.** *(mit.)* zeița dreptății la romani. (< lat. *justitia)*
juvenil *adj.* **1.** tineresc. **2.** *(geol.; despre substanțe)* care provine din magma topită în interiorul scoarței pămîntului și circulă prin scoarță, putînd ajunge pînă la suprafață. (< fr. *juvenile*, cf. lat. *juvenilis)*
juxtalineár *adj. (în expr.) traducere juxtaliniară* = traducere făcută cuvînt cu cuvînt, reproducîndu-se paralel și textul după care s-a tradus. (cf. fr. *juxtalinéaire* < lat. *juxta* — lîngă, *linea* — linie)
juxtapoziție *s.f. (gram.)* juxtapunere. (cf. fr. *juxtaposition)*
juxtapúne *vb.* III. *tr.* a alătura. (cf. fr. *juxtaposer)*
juxtapúnere *s.f.* alăturare. ● *(gram.)* alăturare a două propoziții fără a le lega printr-o conjuncție. (< *juxtapune)*
júxtă *s.f.* traducere juxtaliniară a unor texte grecești sau latinești. (< lat. *juxta)*

kakemóno *s.n.* pictură verticală pe sul, în Japonia, corespunzînd picturii de şevalet din Europa, care se face cu culori de apă şi tuşuri de India, pe hîrtie de mătase sau de orez. (< fr., jap. *kakémono)*

kaki *adj., s.n. invar.* (culoare) cu nuanţă galbenă-verzuie. (< fr. *kaki)*

kálĭu *s.n. (chim.)* potasiu. (< germ. *Kalium)*

kantián *adj.* referitor la filozofia lui Kant. // *s.m.* adept al kantianismului. (cf. fr. *kantien, Kant,* n.p.)

kantianísm *s.n. (fil.)* sistem filozofic idealist iniţiat de Kant, care recunoştea existenţa lumii materiale în afara conştiinţei, cognoscibilă în latura ei fenomenală dar incognoscibilă în latura ei numenală (în esenţa ei). (< *kantian)*

kautskísm *s.n. (fil.)* teorie liberalo-burgheză susţinută de social-democratul german Kautsky, care nega necesitatea sfărîmării maşinii de stat burgheze şi a instaurării dictaturii proletariatului. (< *Kautsky,* n.p.)

káva *s.f. (bot.)* plantă exotică din familia piperaceelor, care creşte în numeroase insule din Polinezia şi a cărei rădăcină are miros plăcut şi gust acru. (< fr. *kava)*

keratoscóp *s.n. (fiz.)* aparat care serveşte la observarea astigmatismului vizual. (< fr. *kératoscope)*

kilocaloríe *s.f. (fiz.)* unitate de măsură a cantităţii de căldură, egală cu 1000 calorii. (cf. fr. *kilocalorie)*

kilocíclu *s.m.* unitate de măsură a frecvenţei, egală cu 1000 cicli. (< fr. *kilocycle:* cf. gr. *kilioi* — o mie, *kyklos* — perioadă).

kilográm *s.n.* unitate de măsură pentru greutăţi, egală cu 1000 grame. ◊ *kilogram-forţă* = unitate de măsură a forţei, avînd o valoare egală cu greutatea prototipului internaţional de masă, măsurată în vid, la acceleraţia pămînteacă normală. (cf. fr. *kilogramme* < gr. *kilioi* — o mie, *gramma* — unitate de măsură)

kilogrammétru *s.m. (fiz.)* unitate de lucru mecanic, egală cu efortul necesar pentru ridicarea unei greutăţi de un kilogram la înălţimea de un metru. (cf. fr. *kilogrammètre)*

kilohértz *s.m. (fiz.; pron.: kiloherţ)* kilociclu. (< germ. *kilohertz,* cf. gr. *kilion* — o mie, *hertz* — unitate de măsură)

kilojóule *s.m. (fiz.; pron.: kilojul)* unitate de energie sau de lucru mecanic, egală cu 1000 jouli. (cf. fr. *kilojoule)*

kilolítru *s.m.* unitate de măsură pentru capacităţi, egală cu 1000 litri. (< fr. *kilolitre)*

kilometrá *vb. I. tr.* a marca cu borne (aşezate din kilometru în kilometru etc.) distanţele de-a lungul unei şosele, unui drum etc. (cf. fr. *kilométrer)*

kilometráj *s.n.* distanţa în kilometri dintre două puncte ale unui drum. ● distanţa în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp. ● instrument care înregistrează distanţa parcursă de un vehicul sau viteza lui de mers. (cf. fr. *kilométrage)*

kilométric *adj.* privitor la kilometru, care indică kilometri. ● *(fig.)* foarte lung, interminabil. (cf. fr. *kilométrique)*

kilométru *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 1000 metri. (< fr. *kilomètre,* cf. gr. *kilion* — o mie, *metron* — măsură)

kilowátt *s.m. (fiz.)* unitate de putere, egală cu 1000 waţi. (cf. fr. *kilowatt)*

kilowattóră *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat într-o oră de un sistem care are o putere de un kilowatt. (cf. fr. *kilowattheure)*

kinescóp *s.n. (fiz.)* tub electronic cu raze catodice care se foloseşte pentru reproducerea imaginilor în televiziune. (< fr. *cinéscope)*

kiselgúr *s.n. (min.)* sediment silicios consolidat, format din diatomee, diatomit. (< germ. *Kieselgur)*

kóla *s.m. (bot.)* arbore tropical al cărui fruct conţine cafeină. (< fr. *kola)*

kriptón *s.n. (chim.)* element chimic din familia gazelor rare; este folosit la umplerea becurilor cu incandescenţă. (< fr. *krypton)*

kurultái *s.n.* adunare, congres; adunare festivă la popoarele turcice. (cuvînt mongol)

lábarum *s.n.* stindard purpuriu al împăraților romani din epoca lui Constantin cel Mare. (< lat. *labarum)*

labiál *adj., s.f. (fon.)* (sunet) la a cărui articulare participă buzele. (< fr. *labial*, cf. lat. *labium* — buză)

labializáre *s.f. (fon.)* adăugare a unei articulații suplimentare, de rotunjire a buzelor, la articularea unui sunet. (după fr. *labialisation)*

labiát *adj. (bot.; despre flori)* care are corola cu doi lobi, dispuși ca niște buze. // *s.f. (la pl.)* familie de plante dicotiledonate, gamopetale cu corolele bilabiate. (< fr. *labié*, cf. lat. *labium* — buză)

labil *adj. (liv.)* nestatornic, nestabil. (cf. fr., it. *labile*, lat. *labilis)*

labiodentál *adj., s.f. (fon.)* (sunet) la a cărui articulare participă buzele și dinții. (< fr. *labio-dentale)*

labirínt *s.n.* **1.** edificiu cu foarte multe încăperi și galerii (asemănător edificiului mitic construit de către Dedal în Creta) în care orientarea este foarte dificilă. ● *(fig.)* lucru încîlcit, încurcat. **2.** *(tehn.)* dispozitiv folosit în diverse instalații pentru a obliga un fluid să parcurgă un drum lung, în scopul de a-i micșora viteza. **3.** *(anat.)* parte a urechii interne formată din cavități sinuoase. (cf. fr. *labyrinthe*, lat. *labyrinthus)*

laboránt *s.m.* și *f.* specialist în lucrări de laborator. (< germ. *Laborant)*

laboratór *s.n.* local înzestrat cu instalații speciale (aparate, instrumente etc.), unde se fac experiențe și lucrări de fizică, de chimie, de biologie etc. (cf. fr. *laboratoire*, germ. *Laboratorium)*

laboriós *adj.* **1.** harnic, muncitor. **2.** care necesită multă muncă, multă osteneală. (cf. fr. *laborieux*, lat. *laboriosus)*

labradór *s.n. (min.)* mineral din grupul feldspaților plagioclazi; este o piatră semiprețioasă. (< fr. *labrador)*

laburíst *adj.* care aparține sau se referă la politica și ideologia așa-zisului partid muncitoresc englez. // *s.m.* și *f.* membru al partidului laburist. (cf. engl. *Labour-Party)*

lac *s.n.* soluție pe bază de oxid de aluminiu gelatinos, amestecată uneori cu un colorant, folosită în pictură. ● suc rășinos al unor arbori din Extremul Orient, din care se prepară o soluție pentru lustruit mobile. ● lichid cu care se acoperă unele corpuri pentru a le feri de umezeală, de rugină etc. (cf. fr. *laque*, germ. *Lack*, lat. *lacca* < pers. *lak*, culoare roșie)

lachéu *s.m.* **1.** fecior, servitor îmbrăcat în livrea (în casele aristocratice feudale și burgheze). **2.** *(fig.; peior.)* servitor, unealtă a intereselor cuiva (mai ales a claselor stăpînitoare). (< fr. *laquais)*

lacónic *adj. (despre vorbire, stil)* scurt, succint, concis, lapidar. ● *(despre oameni)* care se exprimă în cuvinte puține însă pline de conținut. (< fr. *laconique*, lat. *laconicus*, cf. gr. *lakon* — spartan)

laconism *s.n.* exprimare laconică a ideilor. (cf. fr. *laconisme)*

lacrimál *adj.* referitor la lacrimi. ○ *(anat.) glandă lacrimală* = glandă care secretă lacrimile; *canal lacrimal* = canal prin care se scurg lacrimile în gît. (< fr. *lacrymal*, cf. lat. *lacryma* — lacrimă)

lacrimogén *adj.* care provoacă plînsul; care face să curgă lacrimile. ● *(fig.; ironic)* care stîrnește plînsul. (< fr. *lacrymogène*, cf. lat. *lacryma* — lacrimă, gr. *gennan* — a produce)

lacs *s.m. (zool.)* specie de pești din mările nordice, înrudiți cu păstrăvii, foarte căutați pentru carnea lor; somon. (< germ. *Lachs)*

lactát[1] *s.m. (chim.)* sare a acidului lactic. (< fr. *lactate)*

lactát[2] *adj.* de lapte; care conține lapte. (după fr. *lacté)*

lactáție *s.f.* **1.** formarea și secreția laptelui. **2.** alăptare maternă. (cf. fr. *lactation*, lat. *lactatio)*

lactáză *s.f. (chim.)* enzimă care transformă lactoza în glucoză și galactoză. (< fr. *lactase)*

lactée *adj.f. (astr.; în expr.) calea lactee* = îngrămădire de stele care apar pe cer în forma unei benzi albuții; calea laptelui, drumul robilor. (< fr. *lactée*, cf. lat. *lac* — lapte)

láctic *adj. (chim.; în expr.) acid lactic* = acid organic aflat mai ales în laptele acru. (< fr. *lactique)*

lactométru *s.n. (fiz.)* aparat pentru determinarea densității laptelui; galactometru. (< fr. *lactomètre*, cf. lat. *lac* — lapte, gr. *metron* — măsură)

lactovegetarián *adj. (despre regimuri alimentare)* compus din lapte, legume și fructe, fără carne.

lactóză *s.f. (chim.)* substanță organică dulce, extrasă din lapte. (< fr. *lactose)*

lacunár *adj.* cu lacune; cu întreruperi. (cf. fr. *lacunaire)*
lacúnă *s.f.* spațiu gol în continuitatea unui corp. ● lipsă. ● întrerupere într-un text. (< fr. *lacune*, it., lat. *lacuna)*
lacústru *adj.* care trăiește în lacuri, din lacuri. ○ *locuințe lacustre* = locuințe preistorice ridicate pe stîlpi la marginea sau în mijlocul lacurilor. (< fr., it. *lacustre)*
ladinián *s.n. (geol.)* etajul superior al triasicului mediu de tip alpin.
lágăr *s.n.* **I. 1.** tabără. **2.** *(fig.)* totalitatea statelor, a oamenilor care militează pentru aceleași scopuri sau idei social-politice. **3.** loc unde sînt închiși prizonierii de război. ● loc unde sînt închiși, în regimurile reacționare, luptătorii progresiști, scoși din legalitate, cetățeni pașnici etc. **II.** *(tehn.)* organ de mașină pe care se sprijină capetele unui ax sau ale unui arbore; palier. (< germ. *Lager)*
lagúnă *s.f.* lac de litoral format prin închiderea totală sau parțială a unui golf de mare printr-un cordon litoral. (cf. it. *laguna)*
láic *adj. (adesea subst.)* mirean; nebisericesc, lumesc; care nu este preot. (cf. fr. *laïque*, it. *laico*, lat. *laïcus)*
laicizá *vb.* I. *tr.* a exclude personalul cleric dintr-o instituție; a face laic. ● a exclude învățămîntul religios din școli. (cf. fr. *laïciser)*
láitmotiv *s.n. (muz.)* motiv, temă muzicală care caracterizează un personaj, o situație și care se reia ori de cîte ori apar în scenă sau este vorba de persoanele sau situațiile respective; *(p. ext.)* fragment, motiv muzical care se repetă. ● *(fig.)* idee de bază a unei opere literare etc., care se repetă de mai multe ori. (< germ., fr. *Leitmotiv)*
láma[1] *s.m. invar.* preot-călugăr budist din Tibet, din Mongolia etc. ○ *marele lama* = șeful suprem al religiei budiste; dalai-lama. (< fr., tib. *lama)*
lamá[2] *vb.* I. *tr. (tehn.)* a găuri un material sau a-i netezi suprafața cu o unealtă în formă de lamă care se rotește în jurul unui ax. (< *lamă)*
lamaísm *s.n.* doctrină religioasă a unei secte budiste din Tibet, Mongolia etc. (cf. fr. *lamaïsme)*
lamantín *s.m. (zool.)* mamifer cetaceu erbivor asemănător cu foca, care trăiește în fluviile mari din America Centrală și din Africa. (< fr. *lamantin)*
lámă[1] *s.f.* **1.** foaie metalică subțire și lungă. **2.** limba (de cuțit, de custură), fierul, partea de metal tăioasă a unui obiect. **3.** bucată subțire de sticlă pe care se așază preparatele care trebuie examinate la microscop. **4.** strat foarte subțire de lichid. (< fr. *lame*, it. *lama)*
lámă[2] *s.f.* animal rumegător din familia cămilei, care trăiește în regiunile de munte ale Americii de Sud. (< fr. *lama*, cf. peruv. *llama)*
lambrechín *s.n.* draperie decorativă scurtă, așezată în partea superioară a unei uși, a unei ferestre etc. ● *(arhit.)* element decorativ al cornișelor, al balustradelor etc. (< fr. *lambrequin)*
lambríu *s.n.* îmbrăcăminte de lemn, de marmură etc., care acoperă pereții (și tavanul) unei camere. (< fr. *lambris)*
lamelár *adj.* care se desface în lamele, cu structură în formă de lamele. (cf. fr. *lamellaire)*
lamelát *adj.* compus din lamele; cu lame. (cf. fr. *lamellé)*
lamélă *s.f.* **1.** plăcuță subțire de sticlă sau de metal; lamă mică. **2.** *(anat.)* foiță subțire care face parte din structura unor organe. (< fr. *lamelle)*
lamelibranhiát *adj., s.n. (zool.)* (moluscă) cu branhiile în formă de lamele. ● *(subst., la pl.)* clasă care cuprinde aceste animale. (cf. fr. *lamellibranches)*
lamelicórn *adj. (zool.; despre insecte)* ale cărei antene se termină prin prelungiri lameloase. (< fr. *lamellicornes)*
lamelifórm *adj.* în formă de lamelă. (< fr. *lamelliforme)*
lameliróstre *s.f. pl. (zool.)* familie de păsări palmipede al căror cioc este acoperit de o membrană moale, lamelată. (< fr. *lamellirostre*, cf. lat. *lamella* — lamelă, *rostrum* — cioc)
lamelós *adj.* care se desface în lamele. (cf. fr. *lamelleux)*
lamentá *vb.* I. *refl.* a se tîngui, a se văicări. (< fr. *lamenter*, it. *lamentare)*
lamentábil *adj.* vrednic de milă, de plîns; *(p. ext.)* rău, prost, mizerabil. (cf. fr. *lamentable*, it. *lamentabile)*
lamentáție *s.f. (rar)* lamentare. (cf. fr. *lamentation*, lat. *lamentatio)*
laminá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a prelucra (un metal, un material etc.) la laminor. (< fr. *laminer)*
lamináră *adj. f. (în expr.) curgere laminară* = curgere a unui fluid în fire paralele cu direcția mișcării lui. (cf. fr. *laminaire)*
laminat[1] *s.n.* laminare (< *lamina)*
laminát[2] *s.n. (metal.)* produs metalic făcut prin laminarea unui metal. (< *lamina)*
laminatór *s.m.* și *f.* lucrător specializat în laminare. (< *lamina)*
laminór *s.n.* **1.** *(metal.)* mașină compusă din cel puțin doi cilindri care se rotesc în sens contrar, cu ajutorul cărora metalele și aliajele sînt transformate în lame, în fire etc. **2.** *(text.)* mașină care subțiază și omogenizează fibrele textile. **3.** mașină cu care se fărîmițează anumite materiale pentru pregătirea pastei de argilă, a nisipului de concasor etc. (cf. fr. *laminoir)*
lampadár *s.n.* suport vertical cu picioare care susține una sau mai multe lămpi. (< fr. *lampadaire)*
lampánt *adj. (în expr.) petrol lampant* = petrol limpede pentru ars în lămpi, produs prin distilarea fracționată a țițeiului. (< fr. *lampant)*

lámpă *s.f.* **1.** aparat fix sau portativ folosit ca sursă de lumină. ○ *lampă de radio* = tub electronic. **2.** aparat portativ folosit ca sursă de căldură pentru anumite operații. (cf. germ. *Lampe*, fr. *lampe*, it. *lampa* < gr., lat. *lampas)*

lamplón *s.n.* felinar de hîrtie colorată folosit la serbări pentru iluminat; lanternă venețiană. *(* < fr. *lampion)*

lampíst *s.m.* lucrător care se îngrijește de lămpile dintr-o mină. (cf. fr. *lampiste)*

lanamétru *s.n. (text.)* aparat cu care se determină finețea fibrelor textile. (< fr. *lanamètre)*

lancasterián *adj. (în expr.) procedeu lancasterian* = mod de a preda materiile de studiu cu ajutorul elevilor mai avansați, folosiți ca monitori în clasele mai mici. (< engl. *Lancaster*, n.p.)

lanceolát *adj. (bot.)* în formă (de vîrf) de lance. (cf. fr. *lancéolé)*

lándă *s.f. (geogr.)* șes de pe țărmurile atlantice format din nisipuri neproductive, fixe sau zburătoare. (< fr. *lande*, cf. celt. *landa)*

landenián *s.n. (geol.)* etaj al paleogenului inferior. (cf. fr. *lande)*

lándgraf *s.m.* titlu dat unora dintre vechii principi germani. (< germ. *Landgraf*, cf. germ. *land* — țară, *graf* — conte)

lándlord *s.m. (în Anglia)* mare proprietar funciar care dă pămîntul în arendă fermierilor. (< engl. *landlord)*

landóu *s.n.* **1.** trăsură de lux cu două banchete așezate față în față, al cărei acoperiș, format din două bucăți, se ridică și se lasă după voie. **2.** cărucior de copii, mare și închis. (< fr. *landau*, cf. germ. *Landauer* < *Landau*, n.p.)

langurós *adj.* galeș; sentimental. (< fr. *langoureux)*

langústă *s.f.* animal marin din clasa crustaceelor, care are o carne foarte gustoasă. (< fr. *langouste)*

lanist *s.m. (ist.; la romani)* cel care îi instruia pe gladiatori; proprietar al unei școli de gladiatori. (< lat. *lanista)*

lanítă *s.n.* fibră textilă artificială fabricată din cazeină. (cf. lat. *lana* — lînă)

lanolínă *s.f. (chim.)* substanță grasă, gălbuie, care rezultă din spălarea lînii brute; este întrebuințată în medicină, în industrie, în cosmetică etc. (< fr. *lanoline)*

lánsa *vb.* I. *tr.* **1.** a emite, a pune în circulație, a difuza, a face cunoscut. **2.** a azvîrli, a arunca (cu mîna, cu un mijloc mecanic etc.). ● *refl.* a se avînta, a se arunca într-o acțiune etc. **3.** *(mar.)* a pune pe apă (o navă nou construită, o barcă, o geamandură etc.). (< fr. *lancer)*

lansatór *s.n. (mil.)* dispozitiv pentru lansarea bombelor sau a torpilelor. (< *lansa)*

lantán *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *lanthane)*

lantanídie *s.f. pl. (chim.)* nume generic dat pămînturilor rare. (< fr. *lanthanides)*

lantérnă *s.f.* **1.** felinar. ● lampă electrică portativă cu baterie. ○ *lanternă venețiană* = lampion: *lanternă magică* = aparat care proiectează pe un ecran, cu ajutorul unei surse luminoase și al unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenate pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. **2.** *(constr.)* un fel de turn mic pentru iluminarea și aerisirea unor edificii mari. (< fr. *lanterne*, it. *lanterna*, germ. *Lanterne)*

lanternóu *s.n. (constr.)* turn cu colonete așezat în vîrful unui dom, al unui edificiu. ● element de construcție așezat pe acoperișul unei hale pentru iluminare și aerisire. (< fr. *lanterneau)*

lanțétă *s.f. (med.)* lamă plată și foarte ascuțită folosită ca instrument chirurgical pentru vaccinări, incizii etc. (< fr. *lancette*, germ. *Lanzette)*

laparatomíe *s.f. (med.)* operație chirurgicală care constă în deschiderea peretelui abdominal. (< fr. *laparotomie*, cf. gr. *lapara* — coastă, *tome* — tăietură)

lapidá *vb.* I. *tr.* a lovi, a omorî cu pietre (pe cineva). (< fr. *lapider*, cf. lat. *lapidare* < *lapis* — piatră)

lapidár *adj.* **1.** *(liv.; despre inscripții)* gravat în piatră. **2.** *(fig.)* scurt, concis (ca stilul unei inscripții). (cf. fr. *lapidaire)*

lapíli *s.m. pl. (geol.)* fragmente de lavă sau de alte roci, de mărimea unor pietricele, azvîrlite din craterul unui vulcan în timpul erupției. (< fr. *lapilli)*

lápis *s.m. (min.)* lapislazuli. (< fr. *lapis)*

lapislazúli *s.n.* mineral rar, de culoare albastră, din care se fac obiecte de artă; lazurit. (< fr. *lapis-lazuli)*

lápsus *s.n.* neputință momentană de a-și aminti ceva. ● greșeală. (< fr., lat. *lapsus)*

larghétto *adv. (muz.)* într-un tempo intermediar între largo și andante. (< it. *larghetto)*

larghéțe *s.f.* dărnicie, generozitate. (cf. it. *larghezza)*

lárgo *adv. (muz.)* cu o mișcare înceată și amplă; rar, lento. // *s.n.* bucată muzicală care se execută în acest tempo. (< it. *largo)*

lárl *s.m. pl. (mit.)* nume dat de romani divinităților socotite a fi protectoarele casei și ale familiei. (< lat. *lar)*

laringál *adj., s.f. (fon.)* (sunet) care se articulează în laringe. (< *laringe)*

laringe *s.n. (anat.)* organ situat în partea superioară a traheii, unde se găsesc coardele vocale. (< it. *laringe*, cf. fr. *larynx*, gr. *larygx)*

laringián *adj.* de laringe, al laringelui. (cf. fr. *laryngien)*

laringítă *s.f. (med.)* inflamare a mucoasei laringelui. (< fr. *laryngite)*

laringofón *s.n. (tehn.)* microfon care se aplică pe gît, în dreptul laringelui,

folosit de obicei în telefonia prin radio din tanc sau din avion. (< fr. *laryngophone)*

laringológ *s.m.* medic specialist în laringologie. (< fr. *laryngologue)*

laringologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază laringele și bolile lui. (< fr. *laryngologie*, cf. gr. *larygx* — laringe, *logos* — vorbire)

laringoscóp *s.n. (med.)* instrument format dintr-o oglindă cu coadă lungă, cu ajutorul căruia se examinează laringele. (< fr. *laryngoscope*, cf. gr. *larygx* — laringe, *skopein* — a privi)

laringoscopíe *s.f. (med.)* examinare a laringelui cu ajutorul laringoscopului. (< fr. *laryngoscopie)*

larvár *adj.* în stare de larvă. (cf. fr. *larvaire)*

lárvă *s.f. (zool.)* nume dat primei forme pe care o au la ieșirea din ou unele animale care se dezvoltă prin metamorfoză. (< fr. *larve)*

larvicíd *s.n. (agr.)* substanță care ucide larvele. (< *larvă)*

lasciv *adj.* excitant, aținător la plăceri senzuale; voluptuos; obscen. (< fr. *lascif*, cf. lat. *lascivus)*

lascivitáte *s.f.* înclinare spre plăceri senzuale. (cf. fr. *lascivité)*

lasitúdine *s.f.* oboseală, plictiseală. ● *(fig.)* dezgust. (< fr. *lassitude)*

lasóu *s.n. (rar)* frînghie sau curea lungă prevăzută cu un laț, care se leagă de șa și este folosită în America de Sud la prinderea animalelor sălbatice. (< fr. *lasso*, cf. sp. *lazo)*

laș *adj.* fricos, slab de înger; mișel. (< fr. *lâche*, cf. lat. *laxus* — slab)

lașitáte *s.f.* frică, lipsă de curaj. ● faptă de om laș, mișelie. (cf. fr. *lâcheté)*

laténT *adj.* ascuns, care nu se observă, nu se manifestă, dar poate izbucni oricînd. (< fr. *latent*, it. *latente*, cf. lat. *latens* < *latere* — a se ascunde)

laténță *s.f.* stare latentă. (cf. fr. *latence)*

laterál *adj.* **1.** de pe o latură, de pe laturi, lăturalnic. ● *(fig.)* secundar, îndepărtat, fără legătură directă cu ceva. **2.** *(fon.; în expr.) consoană laterală* (și *subst., f.)* = consoană articulată cu vîrful limbii pe palatul tare, lăsînd aerul să se scurgă de o parte și de alta a limbii. (cf. fr. *latéral)*

laterít *s.n. (geol.)* sol colorat în roșu, în galben sau în cafeniu, din regiunile tropicale, rezultat prin alterarea chimică a rocilor. (< fr. *latérite)*

látex *s.n. (bot.)* suc lăptos pe care îl secretă anumite plante. (< fr. *latex)*

laticlávă *s.f. (ist.)* fîșie lată de purpură care împodobea tunica purtată de senatorii romani. (cf. lat. *laticlavus)*

latifundiár *s.m.* și *f.* proprietar al unui latifundiu. ● mare moșier; mare bogătaș.

latifúndiu *s.n. (ist.)* domeniu foarte mare obținut de romanii bogați prin acapararea pămînturilor în urma neplății datoriilor micilor proprietari de pămînt tață de ei. ● mare proprietate funciară privată. (< lat. *latifundia)*

latín *adj. (mar.; în expr.) pînză latină* = pînză triunghiulară învergată pe o antenă. (< lat. *latinus)*

latinism *s.n.* **1.** cuvînt, construcție împrumutată din latină; neologism de origine latină. **2.** tendință a unor lingviști romîni din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea de a exagera caracterul latin al limbii noastre. (cf. fr. *latinisme)*

latiníst *s.m.* și *f.* **1.** specialist în filologia latină și în antichitatea romană. **2.** adept al latinismului (2). (cf. fr. *latiniste)*

latinitáte *s.f.* caracter, origine latină. ● fel de a vorbi sau de a scrie în latinește. ● nume dat culturii și civilizației latine; lumea latină. (cf. lat. *latinitas*, fr. *latinité)*

latinizá *vb.* I. *tr.* a introduce cuvinte latine, pe cale savantă, într-o limbă; a da cuvintelor de origine latină o formă apropiată de cea originară. ○ a da o formă latină unor cuvinte de altă origine. (< fr. *latiniser*, cf. lat. t. *latinizare)*

latinizánt *adj.* care urmărește latinizarea limbii. (cf. fr. *latinisant)*

latinizatór *s.m. (rar)* cel care latinizează. (< *latiniza)*

latitúdine *s.f.* **1.** *(geogr.)* distanța unghiulară a unui punct oarecare de pe glob față de ecuator, măsurată în grade pe meridian. **2.** *(fig.)* libertate de acțiune, de alegere. (< it. *latitùdine*, cf. fr. *latitude)*

latrínă *s.f.* closet fără canalizare; privată. (cf. fr. *latrines*, lat. *latrina)*

laudánum *s.n.* medicament pe bază de opiu. (< fr. *laudanum)*

laureát *s.m.* și *f.* **1.** *(la romani)* învingător în competiții căruia i se decerna în semn de cinstire o cunună de lauri. **2.** cel care a obținut un înalt premiu pentru meritele sale într-un domeniu de activitate. (< fr. *lauréat*, cf. lat. *laureatus)*

lavábil *adj. (despre țesături)* care poate fi spălat. (cf. fr. *lavable)*

lavabóu *s.n.* lavoar. ● *(rar)* chiuvetă. ● spălător comun, cu chiuvete (în cazărmi, internate etc.). (< fr. *lavabo)*

lavaliéră *s.f.* cravată înnodată ca o fundă și cu capetele lăsate să atîrne în jos. (< fr. *lavallière)*

lavándă *s.f. (în expr.) apă de lavandă* = parfum extras din levănțică. ● *(bot.)* levănțică. (< fr. *lavande)*

lávă *s.f. (geol.)* masă minerală lichidă, incandescentă, care este azvîrlită pe pămînt din craterul unui vulcan în timpul unei erupții. (cf. fr. *lave*, it. *lava)*

lavínă *s.f. (geol.)* avalanșă de zăpadă. (< it. *lavina)*

lavíu *s.n.* mod de a da umbre unui desen cu tuș diluat sau cu o culoare

de apă. ● desen executat în acest mod. (cf. fr. *lavis*)
lavoár *s.n.* mobilă de toaletă unde se țin ligheanul, cana și alte obiecte pentru spălat. (< fr. *lavoir*)
lax *adj.* care nu este strîns; destins, lejer, mobil. (< lat. *laxus*)
laxatív *adj., s.n.* (medicament) care produce purgație. (< fr. *laxatif*)
lazarét *s.n. (rar)* loc izolat pentru persoane presupuse a fi contaminate de o boală contagioasă; loc de carantină. (cf. fr. *lazaret*, it. *lazzaretto*)
lazulít *s.n. (min.)* lapislazuli. (< fr. *lazulite*)
leál *adj.* credincios cuvîntului dat; sincer, cinstit. (< it. *leale*)
lealitáte *s.f.* sinceritate, cinste, franchețe. (cf. it. *lealtà*)
leándru *s.m.* arbust mediteranean cu flori mari, frumoase, roșii sau albe, plăcut mirositoare, cultivat la noi ca plantă ornamentală. (< it. *leandro*, cf. lat. t. *oleander*)
lébărvurșt *s.m.* cîrnat preparat din ficat de porc. (< germ. *Leberwurst*)
lébes *s.n. (ant.)* vas larg de metal, de forma unui lighean, cu torți pe margine. (< lat., gr. *lebes*)
lectícă *s.f.* pat sau scaun portativ, acoperit, purtat de cai sau de oameni (sclavi) și folosit în antichitate, în evul mediu și astăzi în unele țări coloniale ca mijloc de locomoție pentru cei bogați; litieră. (< lat., fr. *lectica*)
léctor[1] *s.m.* și *f.* grad universitar, situat între asistent și conferențiar. ● conducător de seminarii în diferite forme de învățămînt politic. (< germ. *Lektor*)
léctor[2] *s.m.* și *f. (rar)* cititor. (cf. fr. *lecteur*, lat. *lector*)
lectorát *s.n.* funcție, grad de lector[1]. (< germ. *Lektorat*)
lectúră *s.f.* citit, citire. ● text, bucată de citit. (< fr. *lecture*)
lécție *s.f.* **1.** formă de bază a organizării muncii didactice prin care se transmit elevilor anumite cunoștințe într-o unitate de timp; oră de școală consacrată unei anumite discipline. ● temă, ceea ce elevul are de învățat la o materie, într-o zi. **2.** învățătură morală, experiență (culeasă în urma unei întîmplări etc.). **3.** dojană, mustrare. (< lat. *lectio*, cf. it. *lezione*, germ. *Lektion*)
lecțiúne *s.f. (filol.)* fiecare dintre formele în care se prezintă textul unui autor în diferite manuscrise sau ediții; fel de a citi un (pasaj dintr-un) text pentru stabilirea versiunii lui originale. (< lat. *lectio*)
ledián *s.n. (geol.)* etajul mijlociu al eocenului.
legá *vb.* I. *tr. (jur.)* a lăsa prin legat, prin testament. (< fr. *léguer*, cf. lat. *legare*)
legál *adj.* conform unei legi, conform cu legea, bazat pe o lege. (cf. fr. *légal*, lat. *legalis*)
legalitáte *s.f.* conformitate cu legile, respectare strictă a legilor. ● ordine legală care asigură viața și activitatea unei societăți, a unui stat etc. (cf. fr. *légalité*)
legalizá *vb.* I. *tr.* a da valabilitate, formă legală (unui act). (cf. fr. *légaliser*)
legalmónte *adv. (rar)* în mod legal. (cf. it. *legalmente*, fr. *légalement*)
legát[1] *s.n. (iur.)* dispoziție testamentară prin care se lasă un bun, o obligație etc. cuiva. (< lat. *legatum*)
legát[2] *s.m.* **1.** cardinal care reprezintă pe papă pe lîngă un suveran, pe lîngă un consiliu. **2.** *(ist.; la romani)* ambasador, înalt demnitar, general. (cf. fr. *légat*, it. *legato*, lat. *legatus*)
legatár *s.m.* beneficiar al unui legat[1]. ○ *legatar universal* = cel căruia cineva îi lasă prin testament întreaga sa avere. (cf. fr. *légataire*)
legáto *adv. (muz.)* continuu, susținînd sunetul unei note pînă ce se atacă nota următoare. (< it. *legato*)
legáție *s.f.* misiune diplomatică permanentă într-un stat străin, condusă de un ministru plenipotențiar. ● localul, sediul acestei misiuni. (cf. fr. *légation*, lat. *legatio*)
legendár *adj.* de (din) legendă; fabulos; faimos, de basm, extraordinar. (cf. fr. *légendaire*)
legéndă *s.f.* **1.** povestire cu caracter fantastic, miraculos, transmisă în special pe cale orală și bazată pe un fond istoric sau pe o închipuire mistică. **2.** *(rar)* inscripție (pe o monedă, pe o medalie). **3.** explicație dată semnelor convenționale de pe o hartă, de pe un plan etc. ● text care se găsește sub un desen, sub o gravură, sub o schemă etc. (< fr. *légende*, cf. it. *leggenda*, lat. *legenda* — lucru care trebuie citit)
léghe *s.f.* veche măsură pentru distanță folosită în apusul Europei, egală cu o distanță variind între 3000 și 7500 metri. (< it. *lega*)
legiferá *vb.* I. *tr.* a face o lege; a stabili ceva prin lege. (it. *legiferare*, fr. *légiférer*, cf. lat. *legifer* — cel care face legi)
legionár *s.m.* **1.** *(ist.)* soldat dintr-o legiune romană. **2.** membru al unei organizații teroriste fasciste din trecut, numită Garda de fier. (< lat. *legionarius*)
legislatív *adj.* care se referă la legi. ● care face legi. ○ *organ legislativ* = organ care elaborează și adoptă legile. (cf. fr. *législatif*)
legislatór *s.m. (rar)* legiuitor; *(fig.)* persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic. (cf. fr. *législateur*)
legislatúră *s.f.* durata mandatului unui organ legislativ. (< fr. *législature*)
legislátie *s.f.* totalitatea legilor dintr-un stat sau dintr-un domeniu juridic. (cf. fr. *législation*)

legíst *adj. (în expr.) medic legist* = medic specialist în medicină legală. ● *(subst.; rar)* jurist. (< fr. *légiste)*

legitáte *s.f. (fil.)* caracterul obligatoriu, de lege al unor fenomene. (< *lege)*

legitím *adj.* **1.** legal. ○ *legitimă apărare* = situație în care se comite un act de violență, justificat legal ca un act de apărare împotriva unei agresiuni imediate și injuste. **2.** just, drept; justificat, îndreptățit. (< fr. *légitime*, cf. lat. *legitimus)*

legitimá *vb.* I. *tr.* **1.** a stabili identitatea cuiva pe baza unui document legal. **2.** *(fig.)* a justifica, a motiva, a îndreptăți. **3.** *(jur.)* a recunoaște unui copil născut înainte de căsătorie drepturile unui copil legitim. (< fr. *légitimer)*

legitimátie *s.f.* act, document personal care atestă oficial identitatea unei persoane, gradul pe care îl are etc. (cf. fr. *légitimation)*

legitimísm *s.n.* teorie monarhistă reacționară care proclamă drept principiu fundamental al orînduirii de stat „dreptul" sfînt și inalienabil la tron al dinastiilor legitime și puterea absolută a acestora.

legitimíst *adj.* privitor la legitimism. // *s.m.* și *f.* partizan al legitimismului. (< fr. *légitimiste)*

legitimitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este legitim. (cf. fr. *légitimité)*

legiúne *s.f. (ist.)* unitate militară romană compusă din aproximativ 6000 de oameni (infanteriști și cavaleriști); *(p. ext.)* nume al unor formații militare din diferite epoci. ○ *legiunea străină* = *(în Franța și în Spania)* corp de trupă format din străini și care își are garnizoana în colonii. (cf. fr. *légion*, it. *legione*, lat. *legio)*

legumícol *adj.* referitor la culturile de legume. (< *legumă)*

legumicultór *s.m.* și *f.* cultivator de legume. (< *legumă)*

legumicultúră *s.f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu cultivarea legumelor. (< *legumă* + *cultură)*

legumínă *s.f. (chim.)* substanță albuminoasă extrasă din semințele leguminoaselor. (< fr. *légumine)*

leguminós *adj. (bot.: despre plante)* care are ca fruct o păstaie. // *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate care au ca fruct o păstaie. (cf. fr. *légumineux)*

lejér *adj. (despre îmbrăcăminte)* ușor, comod. (< fr. *léger)*

lemuriéni *s.m. pl. (zool.)* grup de mamifere avînd caractere foarte apropiate de cele ale maimuțelor. (< fr. *lémuriens)*

lenáj *s.n.* țesătură subțire de lînă. (< fr. *lainage)*

leninísm *s.n. (fil.)* marxism-leninism. (< rus. *leninizm*; cf. *Lenin)*

leniníst *adj.* care ține de leninism, creat de Lenin. // *s.m.* și *f.* adept al leninismului. (cf. rus. *leninskii)*

lenitív *adj., s.n.* (substanță) care calmează durerile. (< fr. *lénitif*, cf. lat. *lenire* — a liniști)

lenjerie *s.f.* rufărie de corp și de pat. (< fr. *lingerie)*

lénjuri *s.n. pl.* lenjerie, rufe de corp. (< *lenjerie)*

lent *adj.* încet, lin., domol. (< fr. *lent*, it. *lento*, lat. *lentus)*

lenticulár *adj.* în forma unei lentile. ○ *(geol.) strat lenticular* = strat mai gros la centru decît la margini. (< fr. *lenticulaire)*

lentilă *s.f.* **1.** *(fiz.)* sistem optic refringent mărginit de două suprafețe sferice sau de o suprafață sferică și una plană. **2.** *(tehn.)* inel metalic de legătură între două țevi de metal sau între o țeavă și un perete de metal. **3.** *(met.)* lupă. (cf. fr. *lentille)*

lénto *adv. (muz.)* încet, rar, lin (într-un tempo mai puțin rar decît largo). (< it. *lento)*

leonín[1] *adj. (liv.)* (ca) de leu. ● *(fig.; în expr.) contract leonin* = contract prin care una din părți își asigură un cîștig mai mare, în dauna celeilalte. (< fr. *léonin*, cf. lat. *leoninus)*

leonín[2] *adj. (în expr.) versuri leonine* = versuri în care rimează emistihurile; *rimă leonină* = rimă cu două sau trei silabe asemănătoare. (< fr. *léonin*, cf. *Leon*, n.p.)

leopárd *s.m. (zool.)* animal felin carnivor, cu blana gălbuie cu pete roșietice; trăiește în regiunile tropicale. (cf. fr. *léopard*, lat. *leopardus)*

lepidodéndron *s.m. (pal.)* arbore fosil din clasa ferigilor. (< fr. *lépidodendron)*

lepidoptér *s.n. (zool.; la pl.)* ordinul fluturilor; *(la sg.)* insectă care face parte din acest ordin; fluture. (< fr. *lépidoptères)*

leprozerie *s.f.* loc unde sînt izolați și îngrijiți leproșii. (< fr. *léproserie)*

lest *s.n.* material greu, încărcătură (de obicei nisip, pietriș) care asigură stabilitatea navelor, a baloanelor etc. (< fr. *lest)*

letál *adj. (rar)* mortal, de moarte. (< lat. *letalis*, cf. gr. *Lethe*, n.p.)

letárgic *adj. (med.)* care ține de letargie. ○ *encefalită letargică* = boală infecțioasă a encefalului, care se manifestă prin febră, somnolență și paralizie. (cf. fr. *léthargique*, lat. *lethargicus)*

letargíe *s.f. (med.)* stare patologică manifestată printr-un somn adînc și lung în timpul căruia funcțiunile vitale par să fie suspendate. (< fr. *léthargie*, cf. lat. *lethargus* < gr. *lethe* — uitare, *argia* — odihnă)

létcon *s.n. (tehn.)* ciocan de lipit. (< germ. *Lötkolben)*

leucemie *s.f. (med.)* nume generic dat bolilor organelor producătoare de leucocite, caracterizate prin înmulțirea anormală a leucocitelor. (< fr. *leucémie*, cf. gr. *leukos* — alb, *haima* — sînge)

leucină *s.f. (biol.)* acid care se găsește în splină, în pancreas etc. și care este indispensabil în nutriție. (< fr. *leucine)*

leucit *s.n.* mineral din grupa silicaților, conținînd aluminiu și potasiu, care se găsește în unele roci eruptive; este folosit ca îngrășămînt potasic. (cf. gr. *leukos* — alb)

leucobază *s.f. (text.)* compus obținut prin reducerea anumitor materii colorante și care, prin oxidare, formează din nou materia colorantă respectivă; leucoderivat.

leucocită *s.f. (anat.)* globulă albă. (< fr. *leucocyte*, cf. gr. *leukos* — alb, *kytos* — celulă)

leucocitóză *s.f. (med.)* creștere a numărului de leucocite în sînge în procesul de apărare a organismului împotriva infecțiilor. (< fr. *leucocytose)*

leucodermie *s.f. (med.)* decolorarea pielii datorită dispariției pigmenților normali.

leucóm *s.n. (med.)* boală de ochi manifestată prin formarea unor pete albe pe cornee; albeață. (< fr. *leucome)*

leucopenie *s.f. (med.)* boală caracterizată prin scăderea anormală a leucocitelor din sînge. (< fr. *leucopénie*, cf. gr. *leukos* — alb, *penia* — sărăcie)

leucoplást *s.n. (med.)* țesătură impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, folosită pentru a fixa pansamentele aplicate pe răni. (< germ. *Leukoplast)*

leucorée *s.f. (med.)* boală manifestată printr-o scurgere purulentă produsă de aparatul genital femeiesc. (< fr. *leucorrhée*, cf. gr. *leukos* — alb, *rheo* — curg)

levátă *s.f.* **1.** totalitatea cărților pe care le strînge de pe masă cel care a cîștigat la un moment dat. **2.** *(text.)* cantitate de fire toarse, aflată pe țevile mașinii de filat, după înfășurarea acestora. (< it. *levata*, cf. fr. *levée)*

leviatán *s.n. (text.)* mașină pentru spălat lînă. (< germ. *Leviathan)*

leviér *s.n. (tehn.)* pîrghie de manevră. (< fr. *levier)*

levigábil *adj. (chim.; despre materiale pulverulente)* care poate fi antrenat sub formă de suspensie într-un lichid, prin levigare. (< *leviga)*

levigá *vb.* I. *tr. (chim.)* a antrena sub formă de suspensie într-un lichid un material pulverulent, într-un amestec de mai multe substanțe. (după fr. *léviger)*

levogír *adj. (fiz.; despre substanțe)* care deviază spre stînga planul de polarizare al luminii polarizate, atunci cînd lumina se propagă spre observator. (< fr. *lévogyre*, cf. lat. *laevus* — stîng, *gyrare* — a întoarce)

levulóză *s.f. (chim.)* fructoză. (< fr. *lévulose)*

léxic *s.n. (lingv.)* totalitatea cuvintelor unei limbi; vocabular. (< fr. *lexique*, cf. gr. *lexikon* — vocabular)

lexical *adj.* privitor la lexic, de lexic, al lexicului. (cf. germ. *lexikalisch)*

lexicográf *s.m.* specialist în lexicografie. *(cf. fr. lexicographe)*

lexicográfic *adj.* privitor la lexicografie, de lexicografie. (cf. fr. *lexicographique)*

lexicografie *s.f. (lingv.)* știința și practica întocmirii dicționarelor. (cf. fr. *lexicographie*, gr. *lexikon* — lexic, *graphein* — a scrie)

lexicológ *s.m.* specialist în lexicologie. (< fr. *lexicologue)*

lexicológic *adj.* privitor la lexicologie, de lexicologie. (cf. fr. *lexicologique)*

lexicologie *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază problemele lexicului. (cf. fr. *lexicologie*, gr. *lexis* — cuvînt, *logos* — vorbire)

lexicón *s.n.* dicționar. ● *(rar)* enciclopedie. (< lat. *lexicon)*

lezá *vb.* I. *tr.* **1.** a răni, a vătăma. ● *(fig.)* a jigni (pe cineva). **2.** *(jur.)* a păgubi (pe cineva), a dăuna *(cuiva)*. (< fr. *léser)*

leziúne *s.f. (med.)* rană. (cf. fr. *lésion)*

lezmajestáte *s.f. (în expr.) crimă de lezmaiestate* = jignire adusă persoanei sau autorității unui suveran, pedepsită de lege în țările monarhice, ca o crimă. (după fr. *lèse-majesté)*

liánă *s.f. (bot.)* plantă lemnoasă agățătoare caracteristică pădurilor tropicale. (< fr. *liane)*

liáne *s.f. pl. (geogr.)* șesuri întinse, acoperite cu vegetație ierboasă, din America de Sud. (< sp. *llanos)*

liánt *s.m. (tehn.)* material fluid folosit pentru a lega prin întărire bulgării, granulele etc. unui material organic sau mineral. (< fr. *liant)*

libáție *s.f. (ant.)* act religios care consta în vărsarea unei cupe de vin, de lapte etc. în cinstea zeilor, după ce cineva și-a muiat buzele în ea; *(p. ext.)* închinare la o petrecere. (cf. lat. *libatio*, fr. *libation)*

libél *s.n.* pamflet. (< fr. *libelle*, cf. lat. *libellus* — cărticică)

libelá *vb.* I. *tr. (jur.)* a redacta corect un act judecătoresc. (< fr. *libeller)*

libelúlă *s.f. (zool.)* calul-dracului. (< fr. *libellule)*

liber[1] *s.n. (bot.)* strat de țesut fibros prin care circulă seva la plantele vasculare. ● fibre extrase din scoarța unor arbori. (< fr. *liber*, cf. lat. *liber* — scoarță de arbori)

liber[2] *adj.* **1.** slobod; independent. **2.** care nu este supus nici unei restricții. **3.** neocupat, gol. **4.** degajat, natural. **5.** *(despre gesturi, purtări, cuvinte* etc.) necuviincios, grosolan. (< lat. *liber*, cf. fr. *libre)*

liberá *vb.* I. *tr.* **1.** *(mil.; în trecut)* a lăsa la vatră. **2.** a elibera. (< fr. *libérer*, it., lat. *liberare)*

liberál *adj.* care aparține liberalismului. // *s.m.* adept, membru al unui partid liberal. (cf. fr. *libéral*, lat. *liberalis)*

liberalism *s.n.* **1.** curent politic burghez apărut în epoca de ascensiune a burghe-

ziei industriale, cînd aceasta lupta împotriva aristocraţiei feudale pentru cucerirea puterii şi tindea să îngrădească monarhia prin parlament, să lărgească dreptul de vot şi să admită în anumite limite libertăţi democratice. **2.** atitudine tolerantă, binevoitoare faţă de duşmanii de clasă; împăciuitorism. (cf. fr. *libéralisme)*

liber-arbítru *s.m.* concepţie filozofică idealistă opusă determinismului, care nega existenţa legilor obiective ale materiei şi ale societăţii, considerînd că omul poate acţiona numai după voinţa sa, independent de orice altă influenţă. (după fr. *libre arbitre)*

liber-schimbísm *s.n. (ec.)* curent în politica economică a burgheziei industriale, care reclamă libertatea comerţului şi neamestecul statului în treburile întreprinzătorilor capitalişti. (după fr. *libre-échange)*

libért *s.m. (ist.)* sclav eliberat în vechea Romă. (< lat. *liberta)*

libertáte *s.f.* **1.** *(fil.)* posibilitatea de acţiune conştientă a oamenilor în condiţiile cunoaşterii din ce în ce mai profunde a legilor de dezvoltare a naturii şi societăţii. **2.** situaţia unei persoane libere. **3.** putere, facultate de a-ţi manifesta voinţa nestingherit, de a acţiona în anumite împrejurări după propria ta voinţă sau dorinţă. (cf. lat. *libertas*, fr. *liberté)*

libertín *adj.* indecent, uşuratic, desfrînat. (< fr. *libertin*, cf. lat. *libertinus* — libert)

libertináj *s.n.* comportare de libertin; desfrîu, destrăbălare. (cf. fr. *libertinage)*

libidinós *adj.* desfrînat; senzual, lasciv. (< fr. *libidineux*, cf. lat. *libido* — pornire sexuală)

libidinozitáte *s.f.* înclinare spre plăcerile senzuale, spre lascivitate. (cf. fr. *libidinosité)*

librár *s.m.* negustor de cărţi: *(p. ext.)* vînzător într-o librărie. (cf. fr. *libraire*. lat. *librarius)*

librăţie *s.f. (astr.)* variaţie periodică a anumitor mişcări relative ale lunii faţă de pămînt. (cf. fr. *libration*, lat. *libratio* — balansare)

librărie *s.f.* magazin în care se vînd cărţi. (cf. fr. *librairie*, lat. *liber* — carte)

librét *s.n.* **1.** textul unei opere muzicale (operă, operetă, oratoriu etc.). **2.** carneţel, carnet avînd diferite destinaţii. (< it. *libretto)*

libretíst *s.m.* autor de librete (1). (cf. fr. *librettiste*, it. *librettista)*

libúrnă *s.f. (ist.)* navă uşoară de război sau de transport. (< lat. *liburna)*

liceán *s.m.* şi *f.* elev de liceu. (cf. fr. *lycéen)*

licénţă *s.f.* **1.** *(în vechea organizare a învăţămîntului)* titlu obţinut printr-un examen special susţinut la terminarea studiilor superioare, prin care se dobîndea dreptul de a exercita profesiunea corespunzătoare studiilor; examen de licenţă; *(p. ext.)* diplomă care atesta acest titlu. **2.** purtare care întrece limitele buneicuviinţe. **3.** *(rar)* învoire, permisiune. ◊ *licenţă poetică* = abatere uşoară de la regulile gramaticii pentru a învinge o dificultate de versificaţie. **4.** autorizaţie de exploatare a unei invenţii dată inventatorului: brevet. ● *(ieşit din uz)* autorizaţie pentru exercitarea unui anumit comerţ sau a unei anumite industrii, dată de stat unui particular. (< fr. *licence*, it. *licenza*, lat. *licentia)*

licenţiá *vb.* I. *tr.* a concedia, a da afară din serviciu pe cineva. (< fr. *licencier*, it. *licenziare)*

licenţiát *s.m.* şi *f.* posesor al unui titlu sau al unei diplome de licenţă. (cf. fr. *licencié)*

licenţiós *adj.* necuviincios, imoral, libertin. (cf. fr. *licencieux)*

licéu *s.n.* şcoală medie de cultură generală; şcoală secundară. (< fr. *lycée* cf. gr. *lykeion)*

lichefiá *vb.* I. *tr.* a face un corp gazos să devină lichid. (< fr. *liquéfier)*

lichén *s.m. (bot.)* plantă criptogamă, formată din simbioza unei ciuperci şi a unei alge, care creşte pe scoarţa copacilor, pe ziduri etc. (< fr. *lichen)*

lichíd *adj., s.n.* **1.** (substanţă) care curge, avînd proprietatea de a lua forma vasului în care se află. **2.** (bani) în numerar, pe care îi ai la dispoziţie oricînd, imediat. **3.** *(fon.)* (consoană) care se pronunţă uşor cînd urmează după o altă consoană în aceeaşi silabă (*l*, *r*). (cf. fr. *liquide*, lat. *liquidus)*

lichidá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndeplini formalităţile pentru încetarea definitivă a activităţii unei întreprinderi. a unei bănci etc. ● a plăti (o datorie). **2.** a pune capăt, a termina, a încheia (o acţiune, un fapt). **3.** *(argotic)* a omorî, a asasina. (< fr. *liquider*. it. *liquidare)*

lichidáre *s.f.* **1.** desfiinţare, nimicire. **2.** îndeplinire a formelor şi a lucrărilor în vederea încetării definitive a activităţii unei întreprinderi. (< *lichida)*

lichidatór *s.m.* şi *f.* cel care face lichidarea unei întreprinderi, a unei bănci etc. (cf. fr. *liquidateur)*

lichidatorism *s.n.* curent oportunist de extremă dreaptă în Partidul Social-Democrat Rus. care nega lupta de clasă revoluţionară a proletariatului şi rolul conducător al acestuia în revoluţie şi căuta să lichideze partidul revoluţionar ilegal al clasei muncitoare, dezicîndu-se de programul revoluţionar şi de lozincile revoluţionare ale partidului. (< *lichidator)*

lichiór *s.n.* băutură făcută din alcool, sirop şi diferite esenţe aromate. (< fr. *liqueur)*

licit *adj.* legal, permis, îngăduit de lege. (< fr. *licite*, cf. lat. *lictus)*

licitá *vb.* I. *intr.* a lua parte activă la o licitaţie (solicitînd obiecte, făcînd oferte). (< fr. *liciter*, it. *licitare)*

licitánt *s.m.* participant activ la o licitație. (< *licita*)
licitáție *s.f.* *(jur.)* vînzare publică a unui bun sau a unor obiecte, care se adjudecă celui care a oferit prețul cel mai ridicat. (cf. fr. *licitation*, lat. *licitatio*)
licoáre *s.f.* **1.** băutură bună, savuroasă, fină. ♦ lichid medicamentos. **2.** *(chim.)* reactiv lichid folosit în anumite reacții chimice. (< fr. *liqueur*, cf. lat. *liquor*)
licopodínee *s.f. pl.* *(bot.)* familie de plante criptogame vasculare, cu frunze foarte mici și cu crengi înfurcate. (cf. fr. *lycopode* < gr. *lykos* — lup, *pous* — picior)
licórn *s.m.* *(mit.)* animal fabulos imaginat ca un cal cu un corn foarte lung în frunte; inorog. (< fr. *licorne*, cf. lat. *unicornus*)
lictor *s.m.* *(ist.)* însoțitor al celor mai înalți magistrați din vechea Romă, care mergea înaintea lor purtînd fascii, ca semne ale puterii. (< lat. *lictor*)
licuáție *s.f.* *(tehn.)* fenomenul de separare a compușilor sau a elementelor cu puncte de topire diferite dintr-un amestec sau dintr-un aliaj. (cf. fr. *liquation*)
líder *s.m.* *(rar)* **I.** conducător al unui partid politic sau al unei organizații burgheze. **II.** *(mar.)* tip de navă, conducătoare a unei flotile de nave ușoare. (< engl. *leader*)
lied *s.n.* *(muz.; pron.: lid)* bucată muzicală scrisă pe textul unei scurte poezii (lirice); cîntec. (< germ. *Lied*)
lift *s.n.* ascensor. (< engl. *lift*)
liftiér *s.m.* conducător de ascensor. (< *lift*)
ligaménț *s.n.* **1.** *(anat.)* fascicul rezistent de fibre care leagă oasele între ele sau ajută la susținerea sau legarea altor organe. **2.** *(la pl)* joc care cere dezlegătorului să afle anumite nume proprii sau cuvinte dintr-o categorie anume indicată, unind într-o serie de propoziții sfîrșitul unor cuvinte date cu începutul celor următoare. (< fr. *ligament*, cf. lat. *ligamentum*)
ligatúră *s.f.* **1.** *(med.)* fir cu care se leagă un vas de sînge pentru a opri o hemoragie; legătură făcută unui membru, deasupra locului unde se deschide un vas de sînge. **2.** *(poligr.)* semn grafic care conține mai multe litere. (< fr. *ligature*)
ligă *s.f.* uniune de state, de orașe etc. constituită în vederea realizării unui scop comun. (cf. fr. *ligue*, it. *liga*)
lignificáre *s.f.* *(bot.)* impregnare cu lignină a membranelor unor celule vegetale. (cf. it. *lignificare*, fr. *lignifier*)
lignínă *s.f.* *(bot.)* substanță organică complexă aflată în țesuturile plantelor lemnoase. (< fr. *lignine*)
lignít *s.n.* *(min.)* cărbune natural (inferior huilei), cafeniu sau brun la culoare și sfărîmicios. (< fr. *lignite*)
lignomét *s.n.* *(tehn.)* material foarte rezistent, obținut din straturi de furnir de carpen încleiate și presate la presiuni și temperaturi înalte. (nume comercial)
ligroínă *s.f.* *(tehn.)* benzină ușoară. (< fr. *ligroïne*)
ligúlă *s.f.* *(bot.)* formație apendiculară care se observă la frunzele gramineelor între limb și teacă. (< fr. *ligule*)
lilá *adj. invar.* violet (ca floarea de liliac). (< fr. *lilas*)
liliácee *s.f. pl.* *(bot.)* familie de plante monocotiledonate, avînd ca tip crinul. (< fr. *liliacées*)
lilipút *adj. invar.* pitic, foarte mic, liliputan. (< *Lilliput*, n.p.)
lilipután *adj., s.m. și f.* pitic; (om) foarte mic. (cf. fr. *lilliputien*)
limb *s.n.* **1.** *(bot.)* partea lată a unei frunze, legată de ramură prin codiță. **2.** *(mat.)* marginea gradată a scării unui instrument. ♦ marginea unui astru. **3.** navă pentru operații de limbare. (< fr. *limbe*, cf. lat. *limbus*)
limbá *vb.* I. *tr.* a descărca o navă pentru a-i înlesni trecerea printr-un loc puțin adînc, reîncărcînd-o după aceea. (< *limb* (**3**))
limbáj *s.n.* **1.** procesul de exprimare, de comunicare a ideilor și a sentimentelor prin limbă. **2.** limbă. ♦ mod de exprimare. ♦ *(fig.)* orice mijloc de exprimare a ideilor, a sentimentelor *(cf. it. linguaggio, fr. langage)*
limfadeníe *s.f.* boală asemănătoare cu anemia.
limfangítă *s.f.* *(med.)* inflamare a vaselor limfatice. (< fr. *lymphangite*)
limfátic *adj.* **1.** *(anat.)* referitor la limfă, prin care circulă limfa. ○ *ganglioni limfatici* = ganglioni mici, situați în special în jurul articulațiilor, constituind un mijloc de apărare împotriva infiltrării microbilor. **2.** *(despre oameni)* atins de limfatism. (< fr. *lymphatique*)
limfatísm *s.n.* boală manifestată prin mărirea volumului organelor limfatice, prin paloare și lipsă de energie. (< fr. *lymphatisme*)
límfă *s.f.* *(fiziol.)* lichid alburiu sau gălbui care conține globule albe și circulă prin vasele și ganglionii limfatici precum și în spațiile intercelulare ale organismului vertebratelor. (< fr. *lymphe*, cf. lat. *lympha* — apă)
limfocítă *s.f.* *(anat.)* leucocită care are un nucleu foarte mare. (< fr. *lymphocyte*, cf. lat. *lympha* — apă, *kytos* — celulă))
limfocitóză *s.f.* *(med.)* creșterea anormală a numărului limfocitelor. (< fr. *lymphocytose*)
limitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) mărgini, a (se) fixa între anumite limite, a (se) restrînge. (< fr. *limiter*, it., lat. *limitare*)
limitát *adj.* restrîns; fix. ♦ *(fig.; despre oameni)* mărginit. (< *limita*)
limitatív *adj.* care limitează. (cf. fr. *limitatif*)
límită *s.f.* **1.** ceea ce mărginește ceva; hotar; margine. ♦ *(muz.)* cel mai

înalt sau cel mai profund ton pe care-l poate emite o voce sau un instrument. 2. *(mat.)* valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. (< fr., it. *limite*, cf. lat. *limes* — margine)

limitór *s.n. (tehn.)* aparat care împiedică o mărime fizică să depășească anumite valori. (cf. fr. *limiteur)*

limitróf *adj. (despre un ținut, o țară)* care se învecinează cu...; vecin. (< fr. *limitrophe*, cf. lat. *limitrophus)*

limnimétru *s.n.* instrument pentru măsurarea nivelului unei ape, al unui lac etc. (< fr. *limnimètre*, cf. gr. *limne* — lac, *metron* — măsură)

limnologie *s.f.* știință care studiază apele continentale (mai ales lacurile și mlaștinile). (< fr. *limnologie*, cf. gr. *limne*— lac, *logos* — vorbire)

limonádă *s.f.* băutură preparată din apă, zahăr și zeamă de lămîie. v. citronadă. (< fr. *limonade)*

limonít *s.n.* minereu de fier compus din oxid de fier, argilă și fosfor. (< fr. *limonite)*

limpiditáte *s.f. (rar)* limpezime, claritate. (< fr. *limpidité)*

limuzínă *s.f.* automobil elegant, închis, cu geamuri, nedecapotabil. (< fr. *limousine)*

lineál *s.n.* 1. *(tehn.)* instrument pentru trasarea, măsurarea sau verificarea liniilor, a dimensiunilor. 2. *(metal.)* dispozitiv de ghidare a materialului de laminat, la intrarea în anumite laminoare. ● *(poligr.)* riglă de oțel care formează jgheabul de cerneală la piesele tipografice. ● *(text.)* dispozitiv al mașinii de cusut, care servește la executarea cusăturilor paralele cu marginea materialului. (cf. it. *lineale*, fr. *linéal)*

lingotiéră *s.f.* formă metalică în care se toarnă metalul topit, pentru obținerea lingourilor. (< fr. *lingotière)*

lingóu *s.n.* bloc de metal sau de aliaj obținut prin turnare într-o lingotieră. (< fr. *lingot)*

lingúal *adj. (anat.)* care aparține limbii. (cf. fr. *lingual)*

lingvíst *s.m.* și *f.* specialist în lingvistică. (cf. fr. *linguiste)*

lingvístic *adj.* privitor la lingvistică. (cf. fr. *linguistique)*

lingvístică *s.f.* știință care studiază limba și legile ei de dezvoltare. (cf. fr. *linguistique)*

liniá *vb.* I. *tr.* a trage linii (pe hîrtie). (< *linie)*

liniamént *s.n. (rar)* 1. linie. 2. prima schiță a unei lucrări, primele contururi ale unei opere. (cf. fr. *linéament)*

liniár *adj.* 1. în linie dreaptă, format din linii trasate cu diferite instrumente speciale. ○ *desen liniar* = desen în care se folosesc numai linii și contururi (fără umbre). ● *(fig.)* drept. 2. *(mat.; despre ecuații)* de gradul întîi. (cf. fr. *linéaire)*

liniatúră *s.f.* ansamblul liniilor (orizontale și verticale) imprimate pe caiete, pe registre etc. (cf. it. *lineatura)*

línie *s.f.* 1. *(mat.)* figură continuă, avînd o singură dimensiune, descrisă de un punct prin deplasare sau obținută prin intersecția a două suprafețe. 2. trăsătură imaginară care arată o direcție dată, o limită etc. 3. *(jur.)* descendență, filiație. 4. *(mil.)* sistem de fortificații. ○ *navă de linie* = navă (crucișător sau cuirasat) puternic înarmată care luptă în linie de bătaie. ● șirul luptătorilor într-o bătălie; șir de tranșee; direcția generală a poziției trupelor. 5. cele două șine paralele pe care merge trenul; totalitatea instalațiilor unei căi ferate. 6. legătură aeriană sau maritimă între două puncte. ● legătură de telecomunicații între două puncte. 7. *(la pl.)* trăsăturile caracteristice ale unui obiect, ale feței cuiva; contur, profil. ● ținută. 8. *(fig.)* orientare; direcție. 9. riglă. (< lat., it. *linea*, cf. germ. *Linie)*

linográf *s.n. (poligr.)* mașină tipografică de cules și turnat rînduri, asemănătoare cu linotipul. (< fr. *linographe)*

linogravúră *s.f.* gravură în linoleum.

linoléum *s.n.* țesătură de iută impregnată cu un amestec preparat din răzătură de plută sau de lemn, ulei și diferiți coloranți, care se folosește în industrie ca izolant, la acoperirea pardoselilor etc. (< fr. *linoléum)*

linotíp *s.n. (poligr.)* mașină tipografică de cules și turnat rînduri întregi. (< fr. *linotype*, cf. lat. *linea* — linie, gr. *typos* — caracter)

linotipíe *s.f.* 1. meseria de linotipist. 2. secție într-o tipografie unde se lucrează la linotip. (<fr. *linotypie)*

linotipíst *s.m.* și *f.* muncitor tipograf care lucrează la linotip. (< fr. *linotypiste)*

línóu *s.n. (text.)* olandă subțire pentru batiste, bluze etc. (< fr. *linon)*

linșá *vb.* I. *tr.* a ucide pe cineva prin linșaj. (< fr. *lyncher*, cf. *Lynch*, n.p.)

linșáj *s.n.* procedeu de a executa pe cineva fără judecată (fiind cmorit de o mulțime incitată) inițiat în S.U.A. de judecătorul Lynch. (< fr. *lynchage)*

lint *s.n. (text.)* nume dat fibrelor lungi de bumbac extrase prin egrenare. (< engl. *lint)*

línters *s.n. (text.)* totalitatea fibrelor scurte cu aspect de puf care rămîn pe semințele de bumbac după egrenare. (< germ. *Linters)*

lintóu *s.n.* buiandrug. (< fr. *linteau)*

lințóliu *s.n.* giulgiu. (cf. fr. *linceul*, lat. *linteolum)*

linx *s.m. (zool.)* rîs, pisică sălbatică. (< fr. *lynx)*

lipáză *s.f. (chim.)* enzimă care descompune grăsimile. (< fr. *lipase*, cf. gr. *lipos* — grăsime)

lipóm *s.n. (med.)* tumoare de grăsime. (< fr. *lipome*, cf. gr. *lipos* — grăsime)

liposolúbil *adj.* *(despre substanțe)* solubil în grăsimi. (cf. fr. *liposoluble*)
líră[1] *s.f.* **1.** instrument muzical în formă de arc foarte îndoit, cu coarde, cu care își acompaniau poeții în antichitate recitarea poemelor. ● *(fig.)* simbol al talentului poetic, al poeziei (lirice). **2.** *(tehn.)* dispozitiv în formă de liră (1) care permite dilatarea unei conducte. **3.** priză de curent folosită la vehiculele cu tracțiune electrică. (< fr. *lyre*, it. *lira*, lat. *lyra*)
líră[2] *s.f.* numele mai multor monede străine din trecut și de astăzi. (< it. *lira*)
líric *adj.* **1.** care exprimă sentimente și emoții, care redă realitatea prin evocarea sentimentelor, emoțiilor poetului. ● *(fig.)* sentimental, sensibil. **2.** *(despre poeți; adesea subst.)* care compune poezii lirice. **3.** referitor la muzica de operă. (cf. fr. *lyrique*, lat. *lyricus*)
lírică *s.f.* **1.** totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. **2.** poezia lirică, genul liric. (cf. fr. *lyrique*)
lirism *s.n.* conținut, inspirație, atitudine lirică. (cf. fr. *lyrisme*)
lis *adj.* *(rar)* neted. (< fr. *lisse*)
lísă *s.f.* bară orizontală așezată între stîlpii unei balustrade. (< fr. *lisse*)
lisézâ *s.f.* *(text.)* mașină pentru spălat și netezit panglici de lînă, după laminare. (< fr. *lisseuse*)
listă *s.f.* foaie, act care conține o enumerare de mai multe nume, de date etc.; serie de nume însemnate pe ceva. (< fr. *liste*, cf. it. *lista* — bordură)
litárgă *s.f.* *(chim.)* oxid natural de plumb. (< fr. *litharge*, cf. gr. *lithos* — piatră, *argyros* — argint)
literál *adj.* cuvînt cu cuvînt, așa cum este în text; textual. (cf. fr. *littéral*)
literalmênte *adv.* exact, așa cum s-a spus; cu totul. (cf. fr. *littéralment*)
literár *adj.* referitor la literatură, de literatură, care corespunde normelor literaturii. (cf. fr. *littéraire*)
literát *s.m.* și *f.* om de litere, specialist în literatură; scriitor. (< germ. *Literat*, cf. lat. *litteratus*)
literatúră *s.f.* **1.** creație artistică în care se redau idei, sentimente, imagini, fapte din realitate, cu ajutorul limbii. **2.** totalitatea operelor literare ale unei epoci, ale unei țări etc. ● tot ceea ce s-a scris referitor la o problemă sau într-un anumit domeniu; bibliografie. (cf. lat. *literatura*, fr. *littérature*)
literă *s.f.* **1.** semn grafic care corespunde în general unui fonem al limbii; semn din alfabet. **2.** *(fig.)* înțelesul strict, formal al unui text. (< lat. *littera*)
litiáză *s.f.* boală care se manifestă prin formarea de calculi în anumite organe. (< fr. *lithiase*)
litiéră *s.f.* **1.** lectică. **2.** *(silv.)* strat de frunze moarte și de alte resturi vegetale și animale, care acoperă solul în pădure. (< fr. *litière*)
litigánt *adj.* *(jur.)* care se află în proces, în litigiu. (< fr. *litigant*)
litigiós *adj.* *(jur.)* care constituie (sau poate constitui) obiectul unui litigiu. (cf. fr. *litigieux*)
litigiu *s.n.* *(jur.)* conflict, ciocnire de interese care poate constitui obiectul unui proces. (cf. fr. *litige*, lat. *litigium*)
lítiu *s.n.* *(chim.)* metal alcalin, alb-argintiu, moale și foarte ușor, care se găsește numai în sărurile unor ape minerale, în tutun sau în șfeclă. (< fr. *lithium*)
litográf *s.m.* și *f.* specialist în litografie. (cf. fr. *lithographe*)
litografiá *vb.* I. *tr.* a multiplica prin litografie. (< fr. *lithographier*)
litográfic *adj.* folosit în litografie, de litografie. (cf. fr. *lithographique*)
litografíe *s.f.* *(poligr.)* metodă de reproducere a textelor, a desenelor etc. prin folosirea unor negative imprimate pe o piatră de calcar; atelier unde se execută astfel de lucrări. ● desen sau tablou reprodus prin acest procedeu. (< fr. *lithographie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *graphein* — a scrie)
litologíe *s.f.* ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor. (< fr. *lithologie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *logos* — vorbire)
litorál *s.n.* regiune situată de-a lungul țărmului mării: țărmul mării. (< fr. *littoral*, it. *littorale*)
litosférâ *s.f.* *(geol.)* învelișul exterior, pietros, al globului terestru. (< fr. *lithosphère*, cf. gr. *lithos* — piatră, *sphaira* — sferă)
litótă *s.f.* *(lit.)* figură de stil care constă în exprimarea unei idei prin negarea contrariului. (cf. fr. *litote*, gr. *litotes* — micime)
litotomíe *s.f.* operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din vezică. (< fr. *lithotomie*)
lítru *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, egală aproximativ cu volumul unui decimetru cub de apă distilată. (< fr. *litre*, cf. gr. *litron*)
litúrgic *adj.* privitor la liturghie. (cf. fr. *liturgique*)
litúrgică *s.f.* ramură a teologiei care studiază istoria, formele și interpretarea cultului divin. (cf. fr. *liturgique*)
líță *s.f.* *(tehn.)* conductor electric format dintr-un grup de fire metalice, subțiri, înfășurate împreună în același sens. (< germ. *Litze*)
livíd *adj.* vînăt, învinețit (la față). (< fr. *livide*, lat. *lividus*)
lividitáte *s.f.* învinețire, culoare vînătă a feței. (cf. fr. *lividité*)
livrá *vb.* I. *tr.* *(com.)* a preda, a furniza o marfă. (< fr. *livrer*)
livrábil *adj.* care se poate furniza, livra. (cf. fr. *livrable*)
livră *s.f.* **1.** unitate de măsură pentru greutăți, de aproximativ 0,500 kilograme, folosită în special în țările anglo-saxone. **2.** veche monedă franceză. (< fr. *livre*)

livreá *s.f.* uniformă cu galoane și fireturi purtată de lachei, de ușieri etc. (< fr. *livrée*)
livrésc *adj.* întemeiat numai pe cele citite în cărți. ● *(despre cuvinte)* folosit numai în cărți, în literatură. (< fr. *livresque*)
livrét *s.n.* carnețel. ○ *livret militar* = act care cuprinde datele referitoare la situația militară a cuiva și care se eliberează celor care au satisfăcut serviciul militar. (< fr. *livret*)
lizíbil *adj.* care se poate citi (ușor); citeț. (< fr. *lisible*)
lizíéră *s.f.* margine (a unei păduri). ● fîșie îngustă de stofă aplicată ca garnitură la îndoiturile unui veșmînt. (< fr. *lisière*)
lizimétru *s.n. (met.)* instrument pentru măsurarea cantității de apă de ploaie care se scurge în pămînt. (< fr. *lysimètre*, cf. gr. *lysis* — disoluție, *metron* — măsură)
lob *s.m.* **1.** *(anat.)* parte rotunjită și proeminentă a unui organ (creier, ficat etc.). ● partea de jos a pavilionului urechii. **2.** *(bot.)* fiecare dintre părțile în care este secționată o frunză, o petală sau o sepală. (< fr. *lobe*, cf. gr. *lobos*)
lobát *adj.* format din lobi. (cf. fr. *lobé*)
locál[1] *s.n.* **1.** clădire, grup de încăperi. **2.** restaurant, bodegă. (< fr. *local*)
locál[2] *adj.* dintr-un loc anumit, specific unui loc; din partea locului. ○ *(lit.) culoare locală* = șir de imagini care, într-o descriere, într-o pictură, într-o piesă de teatru etc. redau ceea ce este caracteristic pentru obiceiurile unei țări, ale unei societăți sau ale unei epoci; *(med.) tratament local* = tratament aplicat pe un loc bolnav; *anestezie locală* = anestezie care se limitează la partea care urmează a fi operată, examinată etc. (cf. fr. *local*, lat. *localis* < *locus* — loc)
localitáte *s.f.* așezare omenească (oraș, sat etc.). (< fr. *localité*)
localizá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) limita; a (se) restrînge la... **2.** *tr.* a determina în spațiu sau în timp (un fapt, o acțiune etc.). **3.** *tr.* a da un caracter local, a adapta la specificul unei țări, al unei regiuni etc. (o operă dramatică). (< fr. *localiser*)
locatár *s.m.* și *f.* chiriaș. (< fr. *locataire*)
locatív *adj.* referitor la casele de închiriat. ○ *valoare locativă* = valoarea unui imobil calculată pe baza venitului pe care aceasta l-ar putea aduce prin închiriere; *spațiu locativ* = ansamblul încăperilor ocupate de cineva. // *s.n. (gram.)* caz în declinarea unor limbi care arată locul unde se află cineva sau ceva sau unde se petrece o acțiune. (cf. fr. *locatif*)
locáție *s.f. (jur.)* închiriere. ● chirie. (cf. fr. *location*, lat. *locatio*)
lócă *s.f.* boală care atacă larvele albinelor. (< fr. *loque*)
loch *s.n.* dispozitiv cu care se măsoară distanța parcursă de o navă și, implicit, și viteza acesteia. (< fr. *loch*)
lóck-out *s.n. (pron.: loc-aut)* unul din mijloacele de luptă ale burgheziei împotriva clasei muncitoare, constînd din închiderea premeditată a întreprinderilor pe un anumit termen, lăsîndu-i astfel pe muncitori fără lucru, pentru a le înfrînge rezistența și a nu le satisface revendicările. (< engl. *lock-out*)
lóco *adv. (pentru adrese)* în localitate. ● *(referitor la mărfuri)* la locul de producție sau la un punct fix de transport. (< lat. *loco*)
locomobíl *adj. (despre mașini)* care se poate deplasa la locul de utilizare. (< fr. *locomobile*)
locomobílă *s.f.* mașină de forță montată pe roți, acționată cu aburi sau cu motor de benzină și care se poate deplasa prin remorcare; se folosește la punerea în mișcare a altor mașini. (< fr. *locomobile*)
locomotívă *s.f.* vehicul de cale ferată cu mijloc de tracțiune propriu, folosit pentru a remorca vagoanele. (cf. fr. *locomotive*, germ. *Lokomotive*)
locomotór *adj.* de (pentru) locomoție. // *s.n.* locomotivă cu motor electric. (cf. fr. *locomoteur*)
locomóție *s.f.* mișcare, deplasare dintr-un loc într-altul. (cf. fr. *locomotion*, lat. *locus* — loc, *motus* — mișcare)
locotenént *s.m.* grad militar imediat superior gradului de sublocotenent; ofițer având acest grad. ○ *locotenent-major* = grad de ofițer imediat superior locotenentului; *locotenent-colonel* = grad de ofițer imediat superior maiorului. (< it. *locotenente*)
locotenénță *s.f.* organ administrativ-politic care ținea locul domnitorului și exercita funcțiile acestuia; persoană (sau persoanele) care deținea(u) această demnitate. (< it. *locotenenza*)
locotractór *s.n.* locomotivă de mică putere (folosită pentru manevre în stații etc.). (cf. fr. *locotracteur*)
locuțiúne *s.f. (gram.)* grup de cuvinte care pierzîndu-și semnificația lor proprie, au împreună valoarea unui singur cuvînt și o funcție gramaticală unică. (cf. fr. *locution*, lat. *locutio*)
locváce *adj. (rar)* vorbăreț, limbut. (< fr. *loquace*, cf. lat. *loquax*)
locvacitáte *s.f. (rar)* limbuție. (cf. fr. *loquacité*, lat. *loquacitas*)
lóden *s.n. (text.)* stofă groasă și păroasă, de obicei impermeabilă. ● pardesiu făcut dintr-o asemenea stofă. (< germ. *Loden*)
loess *s.n. (geol.; pron.: lös)* rocă argiloasă, foarte fertilă, constituită din particule fine, gălbui. (< fr. *loess*)
logarítm *s.m. (mat.)* putere la care trebuie ridicat un anumit număr (numit bază) pentru a obține un număr dat. (< fr. *logarithme*, cf. gr. *logos* — proporție, *arithmos* — număr)
logarítmic *adj.* referitor la logaritmi; făcut cu ajutorul logaritmilor. (cf. fr. *logarithmique*)

lógia *s.f.* **1.** edificiu deschis care se sprijină pe coloane sau pilaștri; portice. **2.** serie celebră de 52 de fresce pictate de Rafael într-o galerie a Vaticanului. (< it. *lòggia)*

lógic *adj.* conform, potrivit regulilor logicii; rațional; just, întemeiat. (cf. fr. *logique)*

lógică *s.f.* **1.** știința formelor și a legilor gîndirii. ● *logică matematică* (sau *simbolică*) = ramură a logicii care are ca obiect studierea operațiilor logice aplicate în matematică, a regulilor logice ale calculului. **2.** gîndire, raționament făcut temeinic. **3.** cerință firească, temei, rațiune. (cf. fr. *logique*, it., lat. *logica*, gr. *logike)*

logician *s.m.* și *f. (rar)* specialist în logică (**1**). (cf. fr. *logicien)*

logístică *s.f.* curent în filozofia burgheză care denaturează și falsifică bazele teoretice, metodele și concluziile logicii matematice în spiritul idealismului și al metafizicii, tratînd logica ca pe un ansamblu de reguli convenționale și de sisteme arbitrare de combinare a unor simboluri care nu reflectă nici un fel de raporturi reale.

logográf *s.m. (ist.)* nume dat scriitorilor de proză la vechii greci; prozator. (< gr. *logographos* < *logos* — cuvînt, *graphein* — a scrie)

logogrif *s.n.* joc care constă în a găsi un cuvînt, căruia, dacă i se adaugă sau i se îndepărtează pe rînd cîte o literă, capătă de fiecare dată un alt înțeles. ● *(fig.)* lucru spus în termeni obscuri, greu de descifrat; enigmă. (cf. fr. *logogriphe*, gr. *logos* — cuvînt *griphos* — enigmă)

logorée *s.f. (med.)* limbuție (caracteristică unor nebuni). (< fr. *logorrhée*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *rheo* — curg)

lógos *s.n.* **1.** *(astăzi ironic)* cuvîntare, discurs. **2.** *(în filozofia materialistă din Grecia antică)* legea universală a lumii, legea existenței. (< ngr. *logos)*

logotíp *s.n. (poligr.)* ligatură (**2**). (< fr. *logotype)*

loiál *adj. (rar)* care își îndeplinește obligațiile asumate; sincer, cinstit, leal. (< fr. *loyal)*

loialitáte *s.f.* sinceritate (în purtări etc.); lealitate. (< *loial*, cf. fr. *loyauté)*

lójă *s.f.* **I. 1.** fiecare dintre despărțiturile amenajate în jurul unei săli de spectacol, în care încap fotolii numai pentru un număr mic de spectatori. **2.** cameră în care stă portarul unei instituții în timpul serviciului. **3.** *(determinat prin „masonică")* unitate a unei asociații francmasonice. **II.** *(bot.)* cavitate în organele sexuale ale plantelor (unde se află polenul) sau în fructul lor (unde se află semințele). (< fr. *loge)*

lombár *adj. (anat.)* din regiunea șalelor. (< fr. *lombaire)*

lombárd *s.n. (fin.)* împrumut avînd drept garanție efecte publice (titluri de rentă, acțiuni etc.) depuse ca gaj (cf. germ. *Lombard*, fr. *lombard*, it *lombardo)*

lombardá *vb.* I. *tr. (fin.)* a gaja efecte publice ca garanție pentru un împrumut. (< germ. *lombardieren)*

londinián *s.n. (geol.)* etajul superior al paleocenului. (cf. *London*, n.p.)

longevitáte *s.f.* viață lungă. (cf. fr. *longévité*, lat. *longaevitas)*

longeviv *adj. (rar)* care trăiește mult. (< fr. *longévif)*

longitudinál *adj.* în lungime, așezat în direcția lungimii. (cf. fr. *longitudinal)*

longitúdine *s.f. (geogr.)* distanța unghiulară a unui punct de pe glob față de primul meridian (de la Greenwich). (cf. it. *longitudine*, fr. *longitude)*

lonjerón *s.n. (tehn.)* grindă longitudinală care menține tăria unei construcții (pod, aripă sau fuzelaj de avion, locomotivă etc.). (< fr. *longeron)*

lorár *s.m. (ant.)* persoană însărcinată cu biciuirea sclavilor condamnați. (< lat. *lorarius* <*lorum* — curea)

lord *s.m.* înalt titlu nobiliar în Anglia; persoană care poartă acest titlu. ● denumirea unor demnitari englezi. (< engl., fr. *lord)*

lordóză *s.f. (med.)* deformație a părții inferioare a coloanei vertebrale, care se încovoaie în afară. (< fr. *lordose)*

lorică *s.f. (ist.)* armură medievală; platoșă, cuirasă. (< lat. *lorica)*

lorniétă *s.f.* binoclu mic de teatru; *(p. ext.)* lornion. (< fr. *lorgnette)*

lornión *s.n.* ochelari (plianți) cu mîner. ● ochelari de prins pe nas. (< fr. *lorgnon)*

lot *s.n.* **1.** fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure. **2.** grup, serie (de persoane). ● grup de obiecte asemănătoare; cantitate mare de material de aceeași proveniență. (< fr. *lot)*

loterie *s.f.* joc de noroc în care se trag la sorți mai multe numere cîștigătoare. ● *(fig.)* noroc, hazard. (cf. fr. *loterie*, it. *lotteria)*

lotizá *vb.* I. *tr. (rar)* a împărți în loturi o cantitate de material sau un grup de obiecte. (cf. fr. *lotir*, *lotissement)*

lóto *s.n.* **1.** joc de societate cu cartoane imprimate cu diferite numere, pe care participanții le acoperă pe măsură ce sînt scoase dintr-un săculeț fise cu numerele corespunzătoare; cartoanele, fisele acestui joc. **2.** loterie. (cf. fr. *loto*, it. *lotto)*

lótus *s.m.* plantă acvatică exotică, cu floarea mare și albă. (< fr. *lotus*, cf. gr. *lotos)*

loțiúne *s.f.* spălare prin fricționare a unei părți a corpului (în special a capului); preparat farmaceutic servind în acest scop. (< fr. *lotion*, cf. lat. *lotum* < *lavare* — a spăla)

loz *s.n.* bilet de loterie. (< germ. *Los)*

lozíncă *s.f.* formulare concisă a unei idei călăuzitoare, a unei chemări la

îndeplinirea unei sarcini de actualitate. ● placardă cu o astfel de chemare. (< germ. *Losung)*

loxodrómă *s.f.* curbă trasată pe o hartă ce reprezintă globul terestru și care taie toate meridianele sub un unghi constant. (cf. fr. *loxodromie)*

lúbric *adj.* desfrînat, lasciv; excesiv de senzual. ● excitant, obscen. (< fr. *lubrique*, lat. *lubricus)*

lubricitáte *s.f.* senzualitate excesivă; desfrîu; obscenitate. (< fr. *lubricité)*

lubrifiá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a pune un lubrifiant între două suprafețe solide în frecare. ● a face lunecos. (< fr. *lubrifier)*

lubrifiánt *s.m. (tehn.)* fluid vîscos sau praf care se pune între două piese care se freacă între ele. (cf. fr. *lubrifiant)*

lucárnă *s.f. (constr.)* fereastră verticală pe acoperișul unei clădiri, care permite pătrunderea luminii în pod. (< fr. *lucarne)*

lucíd *adj.* treaz, conștient, cu mintea clară. (< fr. *lucide*, cf. lat. *lucidus* — transparent)

lucidítate *s.f.* limpezime, claritate în gîndire. (cf. fr. *lucidité)*

lucíolă *s.f. (zool.)* licurici. (< it. *luciola)*

lucrativ *adj.* care aduce cîștig; rentabil. (cf. fr. *lucratif*, lat. *lucrativus)*

ludián *s.n. (geol.)* etajul superior al eocenului.

lúes *s.n. (med.)* sifilis. (< germ. *Lues)*

luétic *s.m.* și *f.* sifilitic. (cf. germ. *luetisch)*

lugúbru *adj.* groaznic, sumbru, jalnic, înfiorător. (< fr. *lugubre*, cf. lat. *lugubris)*

lumbágo *s.n.* boală manifestată printr-o durere violentă localizată la mușchii din regiunea șalelor. (< fr., lat. *lumbago)*

lúmen *s.n. (fiz.)* unitate de măsură a fluxului luminos. (< fr. *lumen*, cf. lat. *lumen* — lumină)

lumenmétru *s.n. (fiz.)* instrument folosit la determinarea fluxului luminos. (cf. fr. *lumen*, gr. *metron* — măsură)

luminescént *adj. (fiz.)* care prezintă luminescență. (< fr. *luminescent)*

luminescénță *s.f. (fiz.)* proprietate a unor corpuri de a emite radiații luminoase care nu sînt de natură termică. (cf. fr. *luminescence)*

luminozitáte *s.f. (fiz.)* proprietate a unui sistem optic de a transmite cît mai mult din lumina pe care o primește. (cf. fr. *luminosité)*

lumpenproletariát *s.n. (în societatea cu clase antagoniste)* categorie de oameni declasați, fără ocupație precisă, care devin adesea unelte în mîna exploatatorilor. (< germ. *Lumpenproletariat)*

lunár *adj.* **I.** care se produce sau apare o dată pe lună. **II.** *(rar)* propriu lunii, de lună, ca luna. (cf. fr. *lunaire*, lat. *lunaris)*

lunáție *s.f. (astr.)* interval de timp (circa 29 de zile) scurs între două faze identice ale lunii. (< lat. *lunatio)*

lunétă *s.f.* **1.** *(fiz.)* instrument optic format dintr-un tub cu mai multe lentile, folosit pentru observarea de la depărtare a unor obiecte, a unor poziții etc. **2.** *(tehn.)* dispozitiv fixat pe o mașină-unealtă, servind la susținerea pieselor care se prelucrează. (< fr. *lunette)*

lunetíst *s.m. (mil.)* trăgător de elită dotat cu o armă cu lunetă. (< *lunetă)*

lúpă *s.f.* **1.** *(fiz.)* instrument optic format dintr-o lentilă convergentă, folosit la examinarea obiectelor foarte mici. **2.** *(metal.)* lentilă (2). **3.** umflătură apărută sub piele. ● creștătură lemnoasă care apare pe trunchiul sau pe crengile arborilor. (< fr. *loupe)*

lúpling *s.n. (av.)* evoluție acrobatică în care un avion descrie o buclă în plan vertical. (< engl., fr. *looping)*

lúpus *s.n. (med.)* boală a pielii (localizată pe față) de natură tuberculoasă, manifestată prin plăgi și noduli care distrug țesuturile. (< fr. *lupus)*

lustrál *adj. (ist.)* care servește pentru lustrații, de purificare. (cf. fr. *lustral*, lat. *lustralis)*

lustrație *s.f. (ist.)* ceremonie prin care cei vechi purificau o persoană, un cîmp etc. (cf. fr. *lustration*, lat. *lustratio)*

lustrín *s.n.* țesătură fină de mătase sau de bumbac cu un luciu special. (< fr. *lustrine)*

lústru[1] *s.n.* lampă ornamentală cu mai multe brațe, care se atîrnă de tavan. (< fr. *lustre)*

lústru[2] *s.m. (ist.)* **1.** interval de cinci ani. **2.** sacrificiu expiator efectuat după cens în vechea Romă. (< lat. *lustrum*, cf. fr. *lustre)*

luteínă *s.f. (biol.)* materie colorantă galbenă, care se găsește în gălbenușul de ou, în sînge, în morcovi etc. (< fr. *lutéine)*

luterán *adj.* care ține de luteranism. // *s.m.* și *f.* adept al luteranismului. (cf. germ. *Lutheraner* < *Martin Luther*, n.p.)

luteranism *s.n.* doctrina religioasă a lui Martin Luther (reformatorul bisericii creștine din Germania în secolul al XVI-lea). (cf. fr. *luthéranisme)*

lutețián *s.n. (geol.)* etajul inferior al eocenului.

lutétiu *s.n. (chim.)* element trivalent din familia pămînturilor rare. (< germ. *Lutetium)*

lútră *s.f. (zool.)* vidră. (< fr. *loutre)*

lútru *s.n.* blană de vidră. (< fr. *loutre)*

lux[1] *s.n.* exces de cheltuieli; trai îmbelșugat, risipitor; risipă. ● splendoare exterioară; fast, somptuozitate. ● *(fig.)* bogăție, abundență. (cf. lat. *luxus*, fr. *luxe)*

lux[2] *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a iluminării. (< fr. *lux)*

luxá *vb.* I. *tr. (med.)* a-şi scrînti o mînă, un picior etc. (< fr. *luxer*, cf. lat. *luxare)*

luxáţie *s.f. (med.)* deplasare a unui os din articulaţia lui; scrîntitură. (cf. fr. *luxation*, lat. *luxatio)*

lúxfer *s.n. (constr.)* placă de sticlă groasă, rezistentă, care se montează în pardoseală sau în pereţi, permiţînd trecerea luminii prin ea.

luxmétru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea iluminării. (< fr. *luxmètre)*

luxós *adj.* elegant în îmbrăcăminte; făcut cu lux; de lux. (cf. fr. *luxueux)*

luxúră *s.f. (rar)* desfrînare, viciul celor care se dedau fără reţinere plăcerilor senzuale. (< fr. *luxure*, cf. lat. *luxuria* — mare bogăţie)

luxuriánt *adj. (despre vegetaţie)* foarte abundent, bogat. (< fr. *luxuriant)*

macá *s.f.* joc de cărți; bacara. (< it. *macao*, cf. *Macao*, n.p.)
macábru *adj.* care amintește de moarte; groaznic, înfricoșător; lugubru. (< fr. *macabre*, cf. *Macabré*, n.p.)
macác *s.m.* specie de maimuță cu capul turtit, care trăiește în sud-estul Asiei. (< fr. *macaque*, cf. port. *macaco*)
macadám *s.n.* gen de pavaj făcut din mai multe straturi de piatră spartă, îndesată cu compresorul și impregnată cu un material de legătură. (< fr. *macadam*, cf. *Mac Adam*, n.p.)
macadamizá *vb.* I. *tr.* a pava cu macadam. (cf. fr. *macadamiser*)
macaroánă *s.f.* *(mai ales la pl.)* paste făinoase în formă de tubușoare lungi și subțiri. (cf. it. *maccheroni*, ngr. *macaronia*)
macaronádă *s.f.* versuri în stil macaronic. (după fr. *macaronée*)
macarónic *adj.* *(despre versuri, poezii etc.)* scris într-un stil glumeț, amestecînd cuvintele și formele limbii naționale cu cuvinte și forme latinești sau latinizante. (cf. fr. *macaronique*, it. *maccheronico* < *Maccheronea*, n.p.)
maccarthísm *s.n.* politică a anumitor cercuri din S.U.A. care urmăresc înăbușirea mișcării progresiste, năzuind spre fascizarea vieții de stat a țării. (< *Joseph Mac Carthy*, senator american)
macerá *vb.* I. *tr.* a lăsa un corp mai mult timp într-un lichid, la temperatura obișnuită, spre a-i dizolva părțile solubile. (< fr. *macérer*, cf. lat. *macerare*)
macerație *s.f.* macerare. (cf. fr. *macération*, lat. *maceratio*)
macferlán *s.n.* pardesiu fără mîneci, cu o pelerină scurtă pe umeri și cu deschizături prin care se scot brațele. (< engl., fr. *macfarlane*)
machétă *s.f.* **1.** reproducere plastică, la scară redusă, a unei lucrări de sculptură, de pictură, de arhitectură, a unui decor de teatru etc. **2.** publicare fragmentară, premergătoare tipăririi definitive a unei lucrări. (< fr. *maquette*, cf. it. *macchietta*)
machí *s.n.* **1.** teren acoperit cu o vegetație de tufișuri și de arbuști adaptați, spinoși, care se întîlnește în unele regiuni mediteraneene. **2.** formații de luptători pentru libertate, de partizani, de franctirori (mai ales din Franța, din Spania și din Italia). (< fr. *maquis*, cf. cors. *macchia*)
machiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) da feței o anumită înfățișare cu ajutorul fardurilor; a (se) grima. (< fr. *maquiller*)
machiáj *s.n.* operația de grimare a unui actor, făcută în scopul de a-i da înfățișarea cerută de un anumit rol. (cf. fr. *maquillage*)
machiavélic *adj.* perfid. (cf. it. *machiavellico*, fr. *machiavélique* < *Machiavel*, n.p.)
machiavelísm *s.n.* sistem politic expus de Machiavelli; politică ce nu se dă în lături de la nici un mijloc pentru a-și atinge scopul. ● purtare lipsită de scrupule; rea-credință, perfidie. (cf. it. *machiavellismo*, fr. *machiavélisme*)
machiaverlíc *s.n.* machiavelism. (< *Machiavel*, n.p.)
machiór *s.m.* specialist în arta machiajului. (cf. fr. *maquilleur*)
machísm *s.n.* *(fil.)* curent idealist-subiectivist reacționar apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care neagă existența obiectivă a lumii materiale și a legilor ei, considerînd lucrurile drept un complex de senzații; la baza acestei concepții stă noțiunea de experiență, denaturată însă în sens idealist; empiriocriticism. (< *Mach*, n.p.)
maclát *adj.* *(min.)* care are macle. (< *maclă*, cf. fr. *maclé*)
máclă *s.f.* *(min.)* grup de două sau de mai multe cristale alipite sau întrepătrunse. (< fr. *macle*, cf. lat. *macula* — pată)
macmahón *s.n.* *(înv.)* spriț. (cf. *Mac-Mahon*, n.p.)
macraméu *s.n.* lucrătură de mînă făcută din fire textile groase, care din împletitură formează diferite desene; este folosită pentru împodobirea mobilelor. (< fr. *macramé*, cf. ar. *macrame* — nod)
mácră *adj.f.* *(în expr.)* *carne macră* = carne slabă, fără oase. (< lat. *macer*, *macra*)
macrobián *adj.* *(despre ființe)* care are o viață mai lungă decît cea obișnuită. (< fr. *macrobien*, cf. gr. *makros* — lung, *bios* — viață)
macrobíe *s.f.* durată excepțională a vieții unei ființe. (< fr. *macrobie*)
macrobiótic *adj.* privitor la macrobiotică. (< *macrobiotică*)
macrobiótică *s.f.* știință care studiază problemele longevității. (< fr. *macrobiotique*)

macrocefál *adj.* cu craniul mare și disproporționat față de trup. (< fr. *macrocéphale*, cf. gr. *makros* — lung, *kephale* — cap)
macrocefalíe *s.f. (med.)* particularitate a unor indivizi de a avea craniul mare, disproporționat față de corp. (< fr. *macrocéphalie)*
macrocósm *s.n. (liv.)* lumea fizică în opoziție cu omul; univers, cosmos. (cf. fr. *macrocosme*, gr. *makros* — mare, *kosmos* — lume)
macromoleculár *adj. (despre substanțe)* alcătuit din macromolecule. (cf. fr. *macromoléculaire)*
macromolecúlă *s.f. (chim.)* moleculă cu un foarte mare număr de atomi. (< fr. *macromolécule)*
macropód *adj. (despre animale)* care are picioarele, labele sau aripioarele înotătoare lungi; *(despre plante)* care are peduncule lungi. (< fr. *macropode*, cf. gr. *makros* — lung, *pous* — picior)
macroscópic *adj.* care poate fi văzut, cercetat cu ochiul liber. (< fr. *macroscopique*, cf. gr. *makros* — mare, *skopein* — a privi)
macroscopíe *s.f. (tehn.)* examinare a suprafeței unei piese cu ochiul liber sau cu o lupă. (< fr. *macroscopie)*
macroseism *s.n. (geol.)* totalitatea cutremurelor de pământ, de la cele mai ușoare, simțite de om, pînă la cele catastrofale. (< fr. *macroséisme)*
macrostructúră *s.f.* structura unei piese, a unui material etc. așa cum apare văzută cu ochiul liber sau cu lupa. (< fr. *macrostructure)*
maculá *vb.* I. *tr.* **1.** *(liv.)* a păta. **2.** *(poligr.)* a strica o coală de tipar îmbîcsind-o cu prea multă cerneală. (cf. fr. *maculer*, lat. *maculare* < *macula* — pată)
maculatór *s.n.* caiet (din hîrtie de calitate inferioară) folosit pentru concepte, note etc. (< *macula)*
maculatúră *s.f.* hîrtie veche, deșeuri de tipografie și de legătorie folosite pentru ambalaj sau ca materie primă pentru fabricarea cartonului. ● *(fig.; peior.)* scriere fără valoare. (cf. fr. *maculature*, germ. *Makulatur)*
macúlă *s.f. (liv.)* pată. (cf. lat. *macula*, fr. *macule)*
madám *s.f. invar. (astăzi rar)* doamnă. (< fr. *madame)*
madámă *s.f. (ieșit din uz)* femeie din personalul de serviciu al unui hotel. ● guvernantă la copii. (< fr. *madame)*
madipolón *s.n.* pînză fină de bumbac întrebuințată pentru albituri. (< fr. *madapolam*, cf. *Madapolan*, n.p.)
madónă *s.f.* **1.** reprezentare plastică a Maicii Domnului. **2.** femeie cu chip angelic, blînd și pur. ● *(ironic)* mironosiță. (< it. *madonna*, cf. fr. *madone)*
madrepór *s.m.* animal coralier cu schelet calcaros, care trăiește în colonii, în mările Sudului, formînd recife sau atoli. (< fr. *madrépores)*
madrigál *s.n.* poezie scurtă care cuprinde elogii galante la adresa unei femei. ● scurtă compoziție muzicală cu caracter liric. (cf. fr. *madrigal*, it. *madrigale)*
maestóso *adv. (muz.)* maiestuos, cu măreție; solemn. (< it. *maestoso)*
maéstru *s.m.* și *f.* **1.** persoană deosebit de înzestrată, de talentată și de învățată; învățat, savant. ○ *maestru al sportului* = titlu care se acordă cuiva pentru merite deosebite într-o ramură sportivă. **2.** creator al unei școli sau al unui curent literar sau științific. ● termen admirativ pentru un reprezentant ilustru al unei profesiuni intelectuale. (< it. *maèstro)*
mag *s.m.* numele preoților unor culte antice; *(p. ext.)* astrolog, vrăjitor. (< lat. *magus*, cf. gr. *magos*, pers. *mag)*
magazín[1] *s.n.* local unde se vînd cu de-amănuntul și se prezintă mărfuri. (< fr. *magasin*, cf. it. *magazzino* < ar. *makhasin* — comoară)
magazín[2] *s.n.* publicație periodică (ilustrată) care conține material din diverse domenii. (< engl., fr. *magazine)*
magazinái *s.n. (com.)* depozitare a unei mărfi într-o magazie; timpul cît stă acolo această marfă; *(p. ext.)* taxa care se plătește pentru depozitare. (< fr. *magasinage)*
magazinér *s.m.* responsabil, șef al unei magazii (într-o întreprindere, într-un depozit etc.). (< fr. *magasinier)*
maghiarism *s.n.* cuvînt, expresie proprie limbii maghiare. (< *maghiar)*
mágic *adj.* **1.** de magie, referitor la magie; ocult. **2.** *(fig.)* fermecător, încîntător, miraculos. (cf. fr. *magique*, lat. *magicus)*
magicián *s.m.* practicant al magiei; vrăjitor. (cf. fr. *magicien)*
magíe *s.f.* **1.** pretinsă artă de a supune forțele naturii și de a provoca fenomene supranaturale; vrăjitorie. **2.** *(fig.)* încîntare, vrajă, farmec; efect miraculos, putere ascunsă. (cf. fr. *magie*, lat. *magia*, gr. *mageia)*
magistrál *adj. (adesea adv.)* de maestru (1); perfect, extraordinar. (cf. fr. *magistral*, lat. *magistralis)*
magistrálă *s.f.* cale de comunicație principală. (cf. rus. *magistrale)*
magistrát *s.m.* **1.** *(în vechea organizare judecătorească)* membru al corpului de judecători; judecător, procuror, consilier de curte. **2.** *(ist.)* persoană învestită cu anumite sarcini de autoritate publică în vechea Romă. ● administrator al unui anumit teritoriu în anumite sisteme de administrație. (cf. fr. *magistrat*, lat. *magistratus)*
magistratúră *s.f.* **1.** *(în vechea organizare judecătorească)* funcție, demnitate de magistrat; durata funcției unui magistrat. **2.** corpul magistraților. (cf. fr. *magistrature*, it. *magistratura)*
magístru *s.m.* maestru, persoană care se distinge în mod deosebit în artă sau în știință. (< lat. *magister)*

magmátic *adj. (geol.)* de magmă, al magmei. (cf. fr. *magmatique)*
magmatísm *s.n. (geol.)* totalitatea fenomenelor în legătură cu deplasarea magmei în scoarța terestră. (cf. fr. *magmatisme)*
mágmă *s.f. (geol.)* masa lichidă din interiorul pămîntului prin întărirea căreia se formează rocile eruptive. (< fr. *magma*, cf. gr. *magma* — pastă)
magnanim *adj.* mărinimos, cu suflet mare. (< fr. *magnanime*, cf. lat. *magnanimus* < *magnus* — mare, *animus* — suflet)
magnanimitáte *s.f.* mărinimie, noblețe sufletească. (cf. fr. *magnanimité*, lat. *magnanimitas)*
magnát *s.m.* **1.** latifundiar (feudal) maghiar sau polonez. **2.** mare bogătaș, mare capitalist. (< fr. *magnat*, germ. *Magnat*, engl. *magnate*, cf. lat. *magnus* — mare)
magnét *s.m. (fiz.)* corp care are însușirea de a atrage fierul. (< germ. *Magnet*, cf. lat., gr. *magnes)*
magnétic *adj.* referitor la magnet, de magnet, ca magnetul. ○ *cîmp magnetic* = spațiul din jurul unui magnet în care se exercită forța acestuia. (cf. germ. *magnetisch*, fr. *magnétique*, lat. *magneticus)*
magnetísm *s.n. (fiz.)* **1.** proprietate a unor corpuri de a atrage fierul. ○ *magnetism terestru* = totalitatea fenomenelor magnetice cauzate de pămînt. **2.** disciplină care studiază fenomenele magnetice. **3.** sarcină magnetică. (cf. germ. *Magnetismus*, fr. *magnétisme)*
magnetít *s.m.* minereu de fier de culoare neagră, cu proprietăți magnetice. (< fr. *magnétite)*
magnetizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da unui metal proprietăți magnetice. **2.** *(fig.)* a exercita o mare influență asupra cuiva, a atrage puternic, în mod irezistibil. (< fr. *magnétiser*, cf. germ. *magnetisieren)*
magnetofón *s.n.* dispozitiv de înregistrare și reproducere a sunetelor cu ajutorul unei benzi, al unei sîrme de oțel sau al unui film cu substanță feromagnetică. (cf. fr. *magnétophone*, gr. *magnes* — magnet, *phone* — voce)
magnetográf *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea și înregistrarea variațiilor mărimilor magnetice. (cf. fr. *magnétographe)*
magnetométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea intensității cîmpurilor magnetice. (< fr. *magnétomètre)*
magnetóu *s.n. (tehn.)* mic generator electric cu inductoarele formate din magneți permanenți. ○ *magnetou de aprindere* = magnetou care alimentează cu curent bujiile unui motor cu explozie. (< fr. *magnéto)*
magnetrón *s.n. (fiz.)* tub electronic în care intensitatea curentului electronic este comandată de un cîmp magnetic exterior. (< fr. *magnétron)*
magnezián *adj.* magnezic. (cf. fr. *magnésien)*
magnézic *adj.* care are magneziu. (cf. fr. *magnésique)*
magnézie *s.f.* oxid de magneziu în formă de praf alb, întrebuințat în medicină ca purgativ. (< fr. *magnésie)*
magnezít *s.n.* mineral dur, alb-gălbui sau brun la culoare, întrebuințat pentru fabricarea unor produse refractare. (< fr. *magnésite)*
magnéziu *s.n. (chim.)* metal usor, alb-argintiu, care arde cu o flacără foarte luminoasă. (< fr. *magnésium)*
magnífic *adj. (liv.)* măreț, grandios, minunat. (cf. fr. *magnifique*, lat. *magnificus)*
magnificénță *s.f.* măreție, lux, fast, strălucire. (cf. fr. *magnificence*, lat. *magnificentia)*
magnitúdine *s.f.* măreție, strălucire a unui astru. (< lat. *magnitudo)*
magnólie *s.f. (bot.)* arbust originar din Asia și din America, cu flori mari, frumoase, cu miros foarte plăcut, cultivat ca plantă de ornament. (< fr. *magnolia*, cf. *Magnol*, n.p.)
mahaevísm *s.n. (fil.)* curent reacționar mic-burghez care propovăduia o atitudine dușmănoasă față de intelectualitate, în special față de intelectualitatea socialistă.
maharadjáh *s.m.* titlu dat marilor principi în India; persoană care are acest titlu. (< fr. *maharajah*, cf. hind. *maharadjah* — mare rege)
maharaní *s.f.* soție de maharadjah. (< fr. *maharani)*
máhăr *s.m. (argou)* om dibaci, deștept. ● șef, ștab, om important. (< germ. *Macher)*
mahdíu *s.m.* nume dat de mai multe secte musulmane celor care sînt considerați ca trimiși ai lui Alah, meniți să desăvîrșească opera lui Mahomed. (< fr., ar. *mahdi)*
mahnovísm *s.n.* mișcare chiaburească contrarevoluționară în Ucraina (1918—1921), condusă de anarhistul N. Mahno. (< *Mahno*, n.p.)
mahomedán *adj.* privitor la mahomedanism. // *s.m.* și *f.* adept al mahomedanismului; musulman. (cf. fr. *mahométan* < *Mahomet*, n.p.)
mahomedanísm *s.n.* islamism. (< *mahomedan)*
mahónă *s.f.* barcă cu vîsle, de dimensiuni mari, cu fundul lat, folosită în porturi la transportarea încărcăturii de pe nave. (< fr. *mahonne*, cf. sp. *mahona* < ar. *ma'on* — vas)
maiestáte *s.f.* **1.** grandoare, somptuozitate, măreție. **2.** titlu care se dă monarhilor. (< lat. *majestas*, cf. fr. *majesté)*
maiestuós *adj.* măreț, solemn, impunător. (cf. fr. *majestueux*, it. *maestoso)*
maiéutică *s.f. (fil.)* metodă întrebuințată de Socrate în discuțiile filozofice, constînd în a scoate la iveală, prin întrebări și răspunsuri dibace, cunoștințele

juste pe care le aveau în minte interlocutorii săi. (cf. fr. *maieutique*, gr. *maieutike*)

maionéză *s.f.* sos rece făcut din gălbenuș de ou bătut bine cu untdelemn și amestecat cu zeamă de lămîie. (< fr. *mayonnaise*)

maiór *s.m.* grad militar imediat superior gradului de căpitan; ofițer care are acest grad. (< rus. *maior*, cf. germ. *Major*, fr. *major* < lat. *major* — mai mare)

maióu *s.n.* tricou care se poartă pe piele. (< fr. *maillot*)

máistru *s.m.* lucrător cu calificare superioară într-o meserie etc. (care conduce o secție a unui atelier sau care posedă un mic atelier propriu). (< germ. *Meister*)

majolícă *s.f.* faianță. ● obiect de faianță din epoca Renașterii italiene. (< fr. *majolique*, *maïolique*, cf. it. *majolica* < *Majorca*, n.p.)

majór *adj.* **1.** ajuns la majorat. **2.** principal, de mare importanță, mai mare. ○ *(muz.) gamă majoră* = gamă formată din cinci tonuri și două semitonuri (situate între treptele a treia și a patra, a șaptea și a opta); *(log.) termen major* = premisa unui silogism, care cuprinde obiectul concluziei. (< fr. *majeur*, cf. lat. *major* < *magnus*)

majorá *vb.* I. *tr.* a mări, a spori, a urca. (< fr. *majorer*)

majorát *s.n.* *(jur.)* vîrstă de la care cineva se poate bucura prin lege de drepturi depline civile și politice. (< fr. *majorat*)

majordóm *s.m.* intendentul unui palat regal sau princiar; *(p. ext.)* șef al personalului de serviciu în casele marilor nobili și bogătași. (< fr. *majordome*, cf. lat. *major* — șef, *domus* — casă)

majoritár *adj.* care face parte din majoritate, în cel mai mare număr. ○ *reprezentantă majoritară* = sistem electoral potrivit căruia sînt considerați aleși numai candidații care au obținut o majoritate absolută la votare. (< fr. *majoritaire*)

majoritáte *s.f.* cea mai mare parte sau cel mai mare număr dintr-o colectivitate. ○ *majoritate absolută* = majoritate care întrunește un număr de voturi egal cu minimum jumătate plus unul din totalul voturilor; *majoritate relativă* = număr de voturi care întrece orice alt număr de voturi obținut de alt candidat. (cf. fr. *majorité*, engl. *majority*)

majúscula *s.f.* *(adesea adj.)* literă mare, capitală. (< fr. *majuscule*, cf. lat. *majusculus*)

malacodérm *adj.* *(zool.)* care are pielea moale. (< fr. *malacoderme*, cf. gr. *malakos* — moale, *derma* — piele)

malacologíe *s.f.* ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor. (< fr. *malacologie*)

maladíe *s.f.* *(med.)* boală. (< fr. *maladie*)

maladív *adj.* bolnăvicios, bolnav. (< fr. *maladif*)

malága *s.n.* specialitate de vin produs din viță de Malaga. (< *Malaga*, n.p.)

malahít *s.n.* *(min.)* piatră semiprețioasă, opacă, de culoare verde. (< fr. *malachite*, cf. gr. *malachites*)

malár *s.n.* *(anat.)* os al feței așezat lateral dedesubtul orbitei. (< fr. *malaire*, cf. lat. *mala* — obraz)

malárie *adj., s.m.* (suferind) de malarie. (< *malaria*)

malárie *s.f.* *(med.)* boală infecțioasă transmisă de țînțarul anofel, care se manifestă prin friguri puternice și intermitente; paludism. (< fr. *malaria*, cf. it. *mallaria* < *malo* — rău, *aria* — aer)

malaxá *vb.* I. *tr.* *(tehn.)* a amesteca, a omogeniza (ceva) cu malaxorul. (< fr. *malaxer*, cf. lat. *malaxare*)

malaxór *s.n.* *(tehn.)* aparat folosit pentru amestecare și omogenizarea unor materiale. (cf. fr. *malaxeur*)

maleábil *adj.* **1.** *(despre metale)* care se poate prelucra în foi subțiri prin ciocănire sau laminare. **2.** *(fig.)* mlădios, suplu; adaptabil; docil. (< fr. *malléable*, cf. lat. *malleus* — ciocan)

maleabilitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este maleabil. **2.** *(fig.)* suplețe; docilitate; adaptabilitate. (cf. fr. *malléabilité*)

maledicțiúne *s.f.* blestem. (cf. fr. *malédiction*, lat. *maledictio*)

málic *s.n.* *(chim.)* diacid-alcool care se găsește în anumite fructe în stare liberă sau sub formă de săruri. (< fr. *malique*, cf. lat. *malum* — măr)

malígn *adj.* *(med.; despre boli)* grav, periculos, primejdios. ○ *pustulă malignă* = antrax. (< lat. *malignus*)

malignitáte *s.f.* *(med.)* gravitate a unei boli; influență vătămătoare. (cf. lat. *malignitas*, fr. *malignité*)

maliție *s.f.* *(liv.)* atitudine, vorbă răutăcioasă; malițiozitate. (cf. lat. *malitia*, fr. *malice*)

malițiós *adj.* răutăcios, mușcător, caustic. (cf. lat. *malitiosus*, fr. *malicieux*)

malițiozitáte *s.f.* *(liv.)* maliție, înțepătură, răutate. (cf. lat. *malitiositas*)

malm *s.n.* *(geol.)* epocă geologică reprezentînd partea superioară a jurasicului. (< fr. *malm*)

malonést *adj.* *(rar)* necinstit, incorect. (cf. fr. *malhonnête*)

maltáză *s.f.* ferment care transformă maltoza în glucoză. (< fr. *maltase*)

malthusianism *s.n.* *(fil.)* teorie burgheză reacționară formulată de preotul englez Malthus (1766—1834), care afirmă, că, în timp ce mijloacele de existență sporesc în progresie aritmetică, populația crește în progresie geometrică și că discrepanța dintre ele poate fi atenuată numai prin lichidarea suprapopulației. (< fr. *malthusianisme*, cf. *Malthus*, n.p.)

malthusianíst *adj.* privitor la malthusianism. // *s.m.* adept al malthusianismului.

maltóză *s.f. (chim.)* zahăr cristalizat, solubil în apă, care se prepară din amidon. (< fr. *maltose)*
maltratá *vb.* I. *tr.* a bate, a lovi; a trata pe cineva cu violență; a chinui, a brutaliza. (după fr. *maltraiter)*
malț *s.n.* boabe de orz încolțite, folosite la fabricarea berii și a spirtului sau, prăjite, folosite la prepararea unui surogat de cafea. (< germ. *Malz)*
malțificá *vb.* I. *tr.* a transforma orzul sau alte cereale în malț. (< *malț)*
malvacée *s.f.pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate, dialipetale, care au ca fruct o capsulă. (< fr. *malvacées)*
malversațiúne *s.f. (rar)* delapidare, deturnare de bani publici. (cf. fr. *malversation*, it. *malversazione)*
mamár *adj. (anat.)* referitor la mamele, al mamelelor. (< fr. *mammaire)*
mamelár *adj. (anat.)* mamar. (< fr. *mamellaire)*
mamélă *s.f. (anat.)* organ care secretă laptele la mamiferele femele; țâță. (< fr. *mamelle*, cf. lat. *mamilla)*
mamelón *s.n.* **1.** *(anat.)* sfîrcul mamelei. **2.** ridicătură de teren izolată, rotunjită la vîrf. (< fr. *mamelon)*
mamelúc *s.m.* soldat care făcea parte dintr-un corp de cavalerie turco-egiptean. (< fr. *mameluk*, *mamelouk*, cf. ar. *mamluk* — sclav)
mamífér *s.n. (adesea adj.)* nume dat animalelor vertebrate care nasc pui vii pe care îi hrănesc cu lapte din mamele. (< fr. *mammifère*, cf. lat. *mamma* — mamelă, *ferre* — a purta)
mamút *s.m. (pal.)* mamifer fosil înrudit cu elefantul, care a trăit în cuaternarul inferior, fiind adaptat la un climat rece. (< fr. *mammouth*, rus. *mamont)*
managér *s.m.* însoțitor al unei echipe sau al unui campion, care se ocupă cu organizarea, cu conducerea și cu partea financiară a turneurilor. (< engl., fr. *manager)*
mánco *s.n. (fin.)* lipsă; *(spec.)* lipsă de bani care se constată la încheierea unei socoteli. ● pierdere la o marfă cauzată de transport etc. (< it. *manco)*
mandarín[1] *s.m.* **1.** *(ist.)* înalt funcționar din vechea Chină. **2.** *(fig.)* nobil chinez; persoană influentă. (< fr. *mandarin*, cf. port. *mandarin)*
mandarín[2] *s.m. (bot.)* arbust mediteranean cu fructe citrice, asemănător portocalului.
mandarinát *s.n.* titlu, funcția de mandarin[1]. (cf. fr. *mandarinat)*
mandarínă *s.f.* fructul mandarinului[2], asemănător cu portocala. (< fr. *mandarine)*
mandát *s.n.* **1.** împuternicire dată cuiva de către o persoană sau de către o autoritate, de a vorbi sau de a lucra în numele său. **2.** *(jur.)* ordonanță judecătorească prin care o persoană este chemată în fața justiției sau este încarcerată. ○ *mandat de arestare* = ordin dat de o autoritate juridică prin care se dispune arestarea cuiva; *mandat de aducere* = ordin prin care se dispune aducerea cu forța în fața unei instanțe a unui martor (într-o pricină penală). **3.** ordin de plată dat de un deponent de fonduri depozitarului său. ○ *mandat poștal* = formular-tip pentru expedierea banilor prin poștă. (< fr. *mandat*, it. *mandato*, lat. *mandatum)*
mandatá *vb.* I. *tr.* a dispune, a ordonanța plătirea unei sume. ● a încredința cuiva un mandat; a împuternici. (< fr. *mandater)*
mandatár *adj., s.m.* și *f. (jur.)* (persoană) căreia i s-a dat o împuternicire, un mandat. (cf. fr. *mandataire)*
mandatát *adj., s.m.* și *f. (jur.)* (persoană) care dă un mandat, o împuternicire. (< *mandat)*
mandíbulă *s.f. (anat.)* **1.** falcă, maxilar (în special cel inferior). **2.** fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. **3.** organ din aparatul bucal al unor insecte cu care acestea taie frunzele sau își sfîșie prada. (cf. fr. *mandibule*, lat. *mandibula)*
mandolínă *s.f.* instrument muzical cu coarde duble de metal care sînt puse în vibrație cu degetele sau cu o pană. (cf. fr. *mandoline*, it. *mandolino)*
mandragóră *s.f.* plantă erbacee cu frunze mari și late, având un miros neplăcut. (< fr. *mandragore*, it. *mandragora*, cf. lat., gr. *mandragoras)*
mandríl *s.m.* maimuță mare originară din Guineea, cu coada mică, cu fața de culoare albastră, nasul roșu și blana galbenă. (< fr. *mandrill)*
mandrín *s.n.* piesă ascuțită folosită la găurirea tablei metalice sau la lărgirea găurilor; dorn, priboi. (< fr. *mandrin)*
mandriná *vb.* I. *tr. (metal.)* a îmbina etanș, cu mandrina, o țeavă cu o placă. (< *mandrin)*
manechín *s.n.* **1.** figură de lemn, de ceară etc. care reprezintă corpul (sau numai bustul) omului: este folosită de pictori, de sculptori etc. ca model. ● formă care reprezintă corpul omenesc, pe care croitorii probează hainele pe care le confecționează. **2.** *(fig.)* om lipsit de voință, ușor de condus, foarte influențabil. **3.** persoană care prezintă modelele de îmbrăcăminte ale marilor ateliere sau fabrici de confecții. (< fr. *mannequin*, cf. ol. *maeneken)*
manéj *s.n.* **1.** loc acoperit sau deschis care servește pentru antrenament la călărie și pentru dresajul cailor. ● arenă unde sînt prezentate la circ numerele cu animalele dresate. **2.** dispozitiv rudimentar cu ajutorul căruia un cal antrenează anumite mașini agricole. **3.** *(fig.)* mijloace șirete, tertipuri, uneltiri. (< fr. *manège*, cf. it. *maneggio)*
manétă *s.f. (tehn.)* pîrghie mică de mînă, cu care se pornește, se mișcă sau se oprește un motor, un robinet etc. (< fr. *manette)*

manevrá *vb.* I. **1.** *intr.* a face mișcările necesare pentru compunerea sau descompunerea unui tren. ● *tr.* a conduce, a pune în mișcare o corabie etc. **2.** *intr. (mil.; despre trupe)* a executa diferite mișcări tactice. **3.** *intr. (fig.)* a unelti. **4.** *tr.* a mînui, a folosi (fonduri, bani). (cf. fr. *manoeuvrer*, după *manevră)*

manevrábil *adj.* care se poate manevra. (cf. fr. *manoeuvrable)*

manévră *s.f.* **1.** acțiunea de a manevra și rezultatul ei. **2.** *(mil.)* pregătire tactică a trupelor terestre sau a flotei în condiții asemănătoare cu cele de pe cîmpul de luptă; *(p. ext.)* deplasare a unei armate sau a unei flote pe cîmpul de luptă pentru a da inamicului o lovitură neașteptată. **3.** totalitatea operațiilor de compunere și de descompunere a trenurilor, de conducere a unei nave etc. ● *(mar.)* frînghie folosită la legarea și mînuirea pînzelor, la legarea catargelor etc. **4.** *(fig.; la pl.)* uneltiri, intrigi. (cf. fr. *manoeuvre*, rus. *manevr*, germ. *Manöver* < lat. *manus* — mînă, *opera* — lucru)

mangán *s.n. (chim.)* metal dur și sfărîmicios, alb-cenușiu, foarte răspîndit în natură. (< germ. *Mangan)*

manganát *s.n. (chim.)* sare a acidului manganic. (cf. fr. *manganate)*

manganezít *s.n. (chim.)* oxid natural de mangan, cristalizat în sistemul cubic. (< fr. *manganésite)*

mangánic *adj. (chim.)* care conține mangan. O *acid manganic* = acid compus din oxigen, hidrogen și mangan. (cf. fr. *manganique)*

manganín *s.n. (metal.)* aliaj de cupru, mangan și nichel folosit la fabricarea de rezistențe electrice. (< fr. *manganine)*

manganít *s.n.* minereu de mangan format din oxid de mangan. (< fr. *manganite)*

manghiér *s.m.* arbore tropical înalt de peste 10 metri, cu fructe roșietice, mari. (< fr. *manguier)*

mangliér *s.m.* copac rășinos tropical care crește în apa sărată a mării, pe lîngă țărmuri. (< fr. *manglier)*

mangróve *s.f.* plantă tropicală a cărei coajă conține tanin și este folosită în tăbăcărie; coaja acestei plante. (< fr. *mangrove)*

mangústă *s.f. (zool.)* mamifer carnivor din Africa și India care se hrănește cu șerpi, pe care îi ucide în luptă violentă. (< fr. *mangouste)*

mani *s.m.pl. (la romani)* sufletele celor morți, considerate ca divinități. (< lat. *manes)*

maniábil *adj.* ușor de mînuit. (cf. fr. *maniable)*

maniabilitáte *s.f.* însușirea de a fi maniabil. (cf. fr. *maniabilité)*

maniác *adj., s.m.* și *f.* suferind de o manie; tipicar, (om) cu ticuri. (cf. fr. *maniaque)*

manichiúră *s.f.* îngrijire a mîinilor și mai ales a unghiilor de la mîini, prin curățirea (și lăcuirea) lor. (< fr. *manucure*, *manicure*, cf. lat. *manus* — mînă, *cura* — grijă)

manichiurézǎ *s.f.* manichiuristă. (< *manichiură)*

manichiurístă *s.f.* lucrătoare care face manichiura. (< *manichiură)*

manie *s.f.* **1.** stare psihică bolnăvicioasă în care conștiința este obsedată de o idee fixă. **2.** obsesie, preocupare exclusivă pentru ceva; ciudățenie, toană. (cf. fr. *manie*, lat. *mania*, gr. *mania* — furie)

manierát *adj.* **1.** cuviincios, binecrescut, politicos; cu maniere frumoase. **2.** *(despre stil)* afectat; meșteșugit; artificial. (cf. fr. *maniéré)*

maniérǎ *s.f.* **1.** *(de obicei la pl.)* fel de purtare în societate; comportare corectă, cuviincioasă. **2.** fel, chip, mod, procedeu. ● mod specific de realizare a unui lucru, a unei opere. **3.** afectare, artificialitate în stil. (< fr. *manière*, it. *maniera)*

manierism *s.n.* **1.** afectare; superficialitate. **2.** formalism în realizarea unei opere literare, bazat mai ales pe folosirea mecanică a procedeelor stilistice. (cf. fr. *maniérisme)*

manifést[1] *s.n.* declarație, program scris prin care un guvern, un suveran, un partid politic, o grupare literară etc. își arată public intențiile sau își modifică conduita; text politic răspîndit în scop de agitație. (< fr. *manifeste)*

manifést[2] *adj. (adesea adv.)* vădit, evident, vizibil. (< fr. *manifeste*, cf. it. *manifeste*, lat. *manifestus)*

manifestá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) vădi, a (se) arăta, a (se) face cunoscut. ● a (se) da (fără voie) pe față, a (se) trăda. **2.** *intr.* a participa la o manifestație, a face o manifestație. (< fr. *manifester*, cf. lat. *manifestare)*

manifestánt *s.m.* și *f.* participant la o manifestație. (cf. fr. *manifestant)*

manifestáre *s.f.* afirmare, exprimare; semn, dovadă; *(p. ext.)* spectacol. (< *manifesta)*

manifestáție *s.f.* demonstrație publică făcută pentru a arăta aprobarea, atașamentul sau protestul față de cineva sau față de ceva. (cf. fr. *manifestation*, lat. *manifestatio)*

maniheísm *s.n.* doctrină creștină concepută de Maniheu, care admite în lume două principii suverane, al binelui și al răului. (< fr. *manichéisme)*

manila *s.f.* fibră textilă care se extrage din frunzele unei plante exotice. (< it. *manilla*, cf. sp. *manilla* < *Manilla*, n.p.)

manilovísm *s.n.* visare deșartă, atitudine pasivă, placidă față de realitate. (< *Manilov*, n.p.)

manióc *s.m.* arbust tropical cu rădăcina în formă de tubercul din care se extrage o făină hrănitoare; *(p. ext.)* făina ex-

trasă din această plantă. (< fr. *manioc*, cf. sp., port. *manioca*)
manipul *s.m. (ist.)* subunitate a armatei romane, care intra în componența cohortei. (< lat. *manipulus*)
manipulá *vb.* I. *tr.* a mînui. (< fr. *manipuler*, cf. it. *manipolare*)
manipulánt *s.m.* și *f.* mînuitor al unui aparat sau al unei instalații; *(spec.)* conducător de tramvai. ● mînuitor de bani, de obiecte, de materiale. (cf. fr. *manipulant*)
manipulatór[1] *s.n. (tehn.)* aparat pentru apucarea și mănipularea lingourilor sau a altor semifabricate calde, într-o uzină. ○ *manipulator telegrafic* = aparat pentru stabilirea și întreruperea circuitului la aparatele de telecomunicații. (cf. fr. *manipulateur*)
manipulatór[2] *s.m.* și *f.* manipulant. (cf. fr. *manipulateur*)
manipulație *s.f.* **1.** manipulare. **2.** vagon așezat imediat după locomotivă, destinat șefului de tren și materialelor necesare pentru drum. (cf. fr. *manipulation*)
manivélă *s.f.* mîner de lemn sau de fier (încovoiat astfel încît să formeze de două ori cîte un unghi drept) care servește la mînuirea unui mecanism, la transformarea unei mișcări de rotație într-o mișcare rectilinie etc.; cocîrlă, crivac. (< fr. *manivelle*)
manográf *s.n. (tehn.)* manometru înregistrator. (< fr. *manographe*)
manométric *adj.* privitor la manometrie. (< fr. *manométrique*)
manometríe *s.f.* tehnica măsurării presiunii gazelor și a vaporilor. (< fr. *manométrie*)
manométru *s.n. (tehn.)* instrument folosit pentru măsurarea presiunii unui fluid dintr-un spațiu închis sau a diferențelor de presiune a două gaze închise în vase diferite. (< fr. *manomètre*, cf. gr. *manos* — puțin dens, *metron* — măsură)
manóperă *s.f.* **1.** muncă manuală necesară pentru efectuarea unei lucrări, pentru producerea unui lucru. **2.** *(fig.)* unelтire, intrigă, manevră. (< fr. *manoeuvre*, după *operă*)
mansardát *adj.* de (la) mansardă; cu mansardă. (cf. fr. *mansardé*)
mansárdă *s.f.* ultimul etaj al unei case, așezat sub acoperiș cu tavanul înclinat și amenajat ca locuință. (< fr. *mansarde*, cf. *Mansard*, n.p.)
mansuetúdine *s.f.* blîndețe, bunătate. (cf. fr. *mansuétude*, lat. *mansuetudo*)
mánșă *s.f. (av.)* **1.** pîrghie cu care pilotul comandă aripioarele și profundorul unui avion. ● țintă aeriană (remorcată de avioane) pentru exerciții de tragere din avioane sau cu artileria antiaeriană. **2.** fiecare dintre etapele în care se împarte o probă de tir (corespunzînd unui anumit număr de focuri trase) sau un concurs de călărie. (< fr. *manche*)
manșétă *s.f.* **1.** capătul de jos (răsfrînt) al mînecii unei cămăși bărbătești sau al pantalonilor. **2.** *(tehn.)* garnitură de etanșare de forma unui inel răsfrînt, confecționată din piele sau din cauciuc. **3.** titlu scris cu caractere groase pe prima pagină a unui ziar (anunțînd o știre importantă etc.). (< fr. *manchette*, cf. *manche* — mînecă)
manșón *s.n.* **1.** obiect accesoriu de îmbrăcăminte făcut din blană sau din stofă, avînd două deschizături laterale, în care se țin mîinile cînd este frig. **2.** *(tehn.)* piesă cu filet interior, cu care se îmbină două țevi; partea de la capătul unui tub, care servește la îmbinarea acestuia cu alt tub. ● bucată de cauciuc introdusă sub anvelopa unei roți, pentru a apăra camera în dreptul unei rosături sau al unei găuri a anvelopei. (< fr. *manchon*)
mántă *s.f.* pelerină lungă și largă care se purta peste celelalte haine; mantie. (< fr. *mante*)
mantélă *s.f.* manta scurtă cu care femeile își acopereau umerii și brațele. ● mantie. (< it. *mantello*, cf. lat. *mantellum*)
mantilă *s.f.* un fel de manteluță mai lungă purtată de femei. ● broboadă de dantelă, de origine spaniolă, purtată de femei. (< fr. *mantille*)
mantísă *s.f. (mat.)* partea zecimală pozitivă a unui logaritm. (< fr. *mantisse*, cf. lat. *mantissa* — adaos)
mantóu *s.n.* haină groasă de iarnă purtată de femei. (< fr. *manteau*)
manuál[1] *s.n.* carte (folosită mai ales în școli) care conține o prezentare succintă a noțiunilor unei discipline, ale unei arte etc. (cf. fr. *manuel*, lat. *manuale*)
manuál[2] *adj.* **1.** de mînă, făcut cu mîna. **2.** care mușcește cu mîinile. (< lat. *manualis*)
manufactură *vb.* I. *tr.* a fabrica obiecte de manufactură. (< fr. *manufacturer*)
manufactúră *s.f.* **1.** producere a anumitor lucruri cu mîna. ● formă de producție capitalistă, premergătoare marii industrii, caracterizată prin predominarea muncii manuale, prin diviziunea muncii în cadrul atelierului și prin reunirea muncitorilor și a meșterilor în ateliere sub conducerea capitalistului; întreprindere corespunzătoare acestei forme de producție. **2.** produse ale industriei textile; țesături. (< fr. *manufacture*, cf. lat. *manus* — mînă, *facere* — a face)
manufacturiér *adj.* privitor la manufactură (**1**), producător de manufactură (**2**). // *s.m.* și *f.* proprietar al unei manufacturi. (cf. fr. *manufacturier*)
manumisiúne *s.f. (ist.)* eliberare (legală) a unui sclav sau a unui șerb. (cf. lat. *manumissio*, fr. *manumission*)
manuscrís *s.n.* operă, lucrare, text scris de mînă, netipărit. (cf. fr. *manuscrit* < lat. *manus* — mînă, *scribere* — a scrie, după *scrie*, *scris*)
manutánță *s.f.* brutărie în care se face pîine pentru armată. (cf. fr. *manutention*)

manutenţiúne *s.f.* **1.** *(tehn.)* deplasarea materialelor, a produselor şi deşeurilor etc. în interiorul unei fabrici, al unui depozit etc. sau în imediata lor apropiere. **2.** administraţie, gestiune, administrare. (cf. fr. *manutention* < lat. *manus* — mînă, *tenere* — a ţine)

mapamónd *s.n.* hartă a globului pămîntesc împărţită în cele două emisfere; planisferă, planiglob. (< fr. *mappemonde* < lat. *mappa* — faţă de masă, *mundus* — lume)

mápă *s.f.* **1.** scoarţe de carton, de piele etc. în care se păstrează diferite hîrtii pe birou. **2.** servietă. (cf. germ. *Mappe*, fr. *mappe*, lat. *mappa*)

marabú *s.m.* **1.** pasăre exotică asemănătoare berzei, cu pene foarte frumoase. **2.** credincios musulman care duce o viaţă ascetică şi contemplativă. (< fr. *marabout*, cf. port. *marabuto*)

marásm *s.n.* **1.** demoralizare; decădere, sfîrşeală spirituală; stare de stagnare. **2.** *(med.)* stare generală proastă a organismului. (< fr. *marasme*, cf. gr. *marasmos* < *marainein* — a se vesteji)

maratón *s.n.* *(sport)* întrecere atletică la fugă pe o lungime de 42 kilometri. (< *Marathon*, n.p.)

marcá *vb.* I. *tr.* **1.** a însemna (un obiect) cu un semn pentru a-l recunoaşte; *(spec.)* a însemna (un obiect de aur, de platină etc.). **2.** *(fig.)* a indica, a dovedi; a arăta, a proba. ● a remarca; a sublinia. **3.** *(sport)* a înscrie, a realiza un punct (la joc). (< fr. *marquer*, cf. it. *marcare*)

marcáj *s.n.* semn distinctiv de recunoaştere făcut pe un lucru. ● semn indicator al unui drum de munte sau turistic, aplicat pe copaci, pe stînci, pe tăblite; totalitatea unor asemenea semne. (cf. fr. *marquage*)

marcánt *adj.* cu o deosebită valoare; însemnat. (cf. fr. *marquant*)

marcasít *s.n.* *(min.)* sulfură de fier naturală. (< fr. *marcassite*)

marcáto *adv.* *(muz.)* accentuînd toată nota. (< it. *marcatto*)

marcatór[1] *s.n.* *(agr.)* unealtă folosită pentru a fixa locurile cuiburilor de însămînţare. (< fr. *marca*)

marcatór[2] *s.m.* cel care marchează un obiect. (< *marca*)

márcă[1] *s.f.* **1.** semn distinctiv, inscripţie etc. care se aplică pe un obiect, pe o marfă etc. ● tip, model de fabricaţie. **2.** timbru poştal. **3.** fişă cu număr de ordine cu care muncitorii unei fabrici îşi marchează prezenţa la lucru. **4.** sină vopsită în alb care arată punctul de intersecţie a două linii ferate. (< fr. *marque*, it. *marca*, rus. *marka*)

márcă[2] *s.f.* unitate monetară a unor ţări (Germania, Austria). (< germ. *Mark*)

márcă[3] *s.f.* *(ist.)* provincie a unor state feudale condusă de un margraf sau de un principe şi care avea rolul de a întări graniţele marilor imperii din evul mediu. (< germ. *Mark*)

marchetărie *s.f.* procedeu de decorare a mobilelor care constă în a încrusta pe suprafaţa acestora mici bucăţi de placaj, de fildeş etc., pentru a obţine un decor geometric sau chiar un tablou; lucrare decorativă astfel obţinută. (< fr. *marqueterie*)

marchíz *s.m.* titlu nobiliar între duce şi conte; deţinătorul acestui titlu. (< fr. *marquis*)

marchíză *s.f.* **I.** soţie de marchiz. **II. 1.** *(arhit.)* acoperiş mic, de obicei din sticlă, plasat deasupra intrării principale a unei case. **2.** mic vestibul cu pereţii de sticlă, la intrarea unor case. **3.** cabină de locomotivă. (< fr. *marquise*)

marchizét *s.n.* ţesătură transparentă de bumbac, din care se fac rochii, perdele etc. (< fr. *marquisette*)

marcotáj *s.n.* *(bot.)* înmulţire a plantelor prin marcote. (< fr. *marcottage*)

marcótă *s.f.* *(bot.)* lăstar nedesprins de planta-mamă, care se înfige cu capătul liber în pămînt pentru a prinde rădăcină şi care tăiat şi răsădit poate da o nouă plantă. ● plantă obţinută prin marcotaj. (< fr. *marcotte*)

marée *s.f.* ridicare şi coborîre a nivelului apelor mării (care are loc de obicei de două ori pe zi) datorită atracţiei lunii şi a soarelui. (< fr. *marée*, it. *marea*)

maregráf *s.n.* *(mar.)* aparat folosit pentru determinarea şi înregistrarea variaţiei nivelului apelor mării. (< fr. *marégraphe*, cf. lat. *mare* — mare, gr. *graphein* — a înregistra)

mareométru *s.n.* *(mar.)* maregraf. (< fr. *maréomètre*)

mareşál *s.m.* cel mai înalt grad în armată; persoană care deţine acest grad. ○ *mareşal al palatului* = şeful administraţiei unei case regale sau imperiale. (< fr. *maréchal*, cf. v. germ. *marahskalk* — grăjdar)

mareşalát *s.n.* funcţia de mareşal. (< fr. *maréchalat*)

margarínă *s.f.* produs alimentar preparat prin emulsionarea unor grăsimi vegetale sau animale cu zer sau cu lapte smîntînit. (< fr. *margarine*)

márgă *s.f.* *(geol.)* marnă. (< lat. *marga*)

marginál *adj.* **1.** de (la) margine; scris pe marginea unui text. **2.** secundar. (cf. fr. *marginal*, it. *marginale*)

marginália *s.f.* *(liv.)* note, titluri imprimate pe marginea unei pagini, pe lîngă text. ● articol cu note şi însemnări pe marginea paginilor. (< lat. *marginalia*)

margráf *s.m.* *(ist.)* titlu dat principilor feudali germani care conduceau o marcă. (< germ. *Markgraf*)

mariáj *s.n.* căsătorie; căsnicie. (< fr. *mariage*)

marín *adj.* de, din mare; care trăieşte în mare. ○ *pictură marină* = pictură a unei privelişti de la mare. (< fr. *marin*, it. *marino*, lat. *marinus*)

marinà *vb.* I. *tr.* a conserva, a prepara (peşte, carne) în sos făcut din unt-

delemn, bulion, oțet și diferite condimente. (cf. fr. *mariner*, it. *marinare*)
marinár *s.m.* membru al echipajului unei nave; matelot. (< *marină*, cf. it. *marinaro*, ngr. *marinaris*)
marinátă *s.f.* mîncare cu pește sau cu carne, pregătită sau conservată cu sos de untdelemn, bulion, oțet și diferite condimente. (< fr. *marinade*)
marínă *s.f.* flota navală a unui stat și personalul care o deservește. (< fr. *marine*, it. *marina*)
marionétă *s.f.* **1.** păpușă manevrată cu sfori, care interpretează diferite roluri pe o scenă specială. **2.** *(fig.)* executant servil, lipsit de individualitate. (< fr. *marionnette* < *Marion*, n.p.)
marítal *adj. (jur.)* referitor la drepturile soțului. (cf. fr. *marital*, lat. *maritalis*)
marítim *adj.* care aparține, care este în legătură cu navigația pe mare; care este lîngă mare. ○ *putere maritimă* = stat cu o flotă puternică. (cf. fr. *maritime*, lat. *maritimus*)
marmeládă *s.f.* pastă alimentară preparată din fructe proaspete, zdrobite sau trecute prin sită și fierte cu zahăr. (< fr. *marmelade*, cf. sp. *mermelada*)
marmítă *s.f.* vas mare cu două torți, cu care se transportă hrana (folosit mai ales în armată). (< fr. *marmite*)
marmorá *vb.* I. *tr.* a colora dînd aspect de marmură (unui material). (< germ. *marmorieren*)
marmoráj *s.n.* desen colorat care imită marmura, imprimat pe hîrtie. (< *marmora*)
marmoreán *adj.* ca de marmură. (< fr. *marmoréen*, cf. lat. *marmor* — marmură)
marmoréu *adj. (rar)* marmorean. (< lat. *marmoreus*)
marmótă *s.f. (zool.)* mamifer rozător cu blană cenușie, frumoasă, care trăiește în regiunile alpine, și care hibernează. (< fr. *marmotte*)
mármură *s.f.* rocă calcaroasă cristalină care se poate tăia și lustrui ușor; este folosită în lucrări de construcție, la executarea obiectelor de artă etc. (< lat. *marmor*, it. *marmore*)
márnă *s.f.* rocă sedimentară formată dintr-un amestec de argilă și calcar, întrebuințată la fabricarea cimentului. (< fr. *marne*)
maró *adj. invar.* cafeniu. (< fr. *marron*)
marochín *s.n.* piele de oaie, de capră etc., tăbăcită într-un anumit fel pentru a căpăta lustru și finețe; material care imită marochinul. (cf. fr. *maroquin*, it. *marrocchino* < sp. *marroquin* —marocan)
marochinărie *s.f.* **1.** meseria de a face obiecte din marochin; atelier, magazin de obiecte din marochin. **2.** obiecte de marochin sau *(p. ext.)* din orice fel de piele. (cf. fr. *maroquinerie*)
marótă *s.f.* **1.** sceptru de bufon reprezentînd un cap caraghios împodobit cu zorzoane. **2.** *(fam.)* obiect al unei manii, al unei înclinații speciale. (< fr. *marotte*)
marsuín *s. m.* mamifer cetaceu asemănător cu delfinul; purcel de mare. (< fr. *marsouin*, cf. germ. *Meerschwein* — porc de mare)
marsupiál *s.n. (zool.; la pl.)* ordin de animale mamifere din Australia ale căror femele au sub pîntece o pungă în care își țin puii cînd sînt mici. ● *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. (fr. *marsupial*, *marsupiaux*, cf. gr. *marsypion* — pungă)
marș[1] *s.n.* **1.** *(mil.)* mers, mișcare a unei trupe (într-o anumită formație). ● acțiune militară puternică, de mare amploare îndreptată contra unui obiectiv. **2.** piesă muzicală cu ritm puternic, după care se potrivește cadența pasului unei trupe, a unui cortegiu etc. **3.** poezie lirică patriotică scrisă pentru a putea fi cîntată după melodia unui marș (2). (cf. fr. *marche*, germ. *Marsch*, rus. *marș*, it. *marcia*)
marș[2] *interj.* **1.** comandă de pornire a unei trupe. **2.** cuvînt cu care se alungă un cîine; cuvînt cu care se îndepărtează în mod brutal un om. (< fr. *marche* < *marcher* — a merge)
marșándă *s.f. (rar)* patroana unui magazin de mode. v. m o d i s t ă. (< fr. *marchande*)
márșă *s.f.* sol format de depunerile rămase după retragerea apelor mării. (< germ. *Marsch*, rus. *marș*)
marșrút *s.n.* **1.** itinerar. **2.** mers al unui tren de marfă de lung parcurs care nu ia și nu lasă vagoane în stații. **3.** *(tehn.)* metodă de a lucra la mai multe mașini, prin deservirea lor într-o ordine prestabilită. (cf. rus. *marșrut*, germ. *Marschroute*)
marșrutizá *vb.* I. tr. *(tehn.)* a introduce, a folosi metoda marșrutului. (< *marșrut*)
márte *s.m.* numele planetei celei mai apropiate de pămînt. (< lat. *Mars*)
martín *s.m. (zool.)* pescăruș. (< fr. *martin*)
martingálă *s.f.* **1.** curea de la ham care nu lasă calul să sară în două picioare. **2.** *(mar.)* bară de metal fixată sub bompres, care susține subarbele. **3.** *(la jocul de cărți)* pontare dublă după fiecare pierdere. (< fr. *martingale*)
martír *s.m.* persoană care îndură chinuri pentru convingerile sale; mucenic. ● persoană care suferă mult din cauza cuiva. (cf. fr., lat., gr. *martyr*)
martiráj *s.n.* martiriu. (< *martir*)
martiriu *s.n.* suferință, tortură îndurată de cineva pentru convingerile sale, pentru o credință sau pentru o atitudine. (< lat. *martyrium*, cf. fr. *martyre*)
martirizá *vb.* I. *tr.* a supune pe cineva unui martiriu; *(p. ext.)* a chinui, a maltrata. (< fr. *martyriser*)
marțiál *adj.* de război, în legătură cu războiul sau cu milităria; războinic. ○ *curte marțială* = *(în anumite țări)* tribunal militar în timp de război sau de stare excepțională, care judecă după

legi militare. ● împunător, grav. (< fr. *martial*, cf. *Mars*, n.p.)

marxísm *s.n.* concepție științifică despre lume a proletariatului revoluționar, teoria și practica comunismului științific. (< fr. *marxisme* < *Marx*, n.p.)

marxism-leninísm *s.n.* *(fil.)* știința despre legile de dezvoltare a naturii și a societății, despre revoluția maselor asuprite și exploatate, despre victoria socialismului în toate țările și construirea societății comuniste; ideologia clasei muncitoare și a partidului său comunist. (< rus. *marksizm-leninizm* < *Marx*, *Lenin*, n.p.)

marxíst *adj.* privitor la marxism. *//s.m.* și *f.* adept al marxismului. (cf. rus. *marksist)*

marxist-leniníst *adj.* privitor la marxism-leninism. *//s.m.* și *f.* adept al marxism-leninismului. (cf. rus. *marksist-leninist)*

masá[1] *vb.* I. *tr.* a aduna, a strînge, a concentra în mase compacte. (< fr. *masser)*

masá[2] *vb.* I. *tr.* a face masaj. (< fr. *masser*, cf. ar. *masah* — a freca)

masacrá *vb.* I. *tr.* a omorî în masă, a măcelări. ● *(fig.)* a denatura, a strica (o lucrare, un text etc.). (< fr. *massacrer)*

masácru *s.n.* măcel. (< fr. *massacre)*

masáj *s.n.* frecare a diferitelor părți ale corpului pentru a activa circulația sîngelui, pentru a înviora nervii și pentru a da suplețe mușchilor. (< fr. *massage)*

másă *s.f.* **1.** *(fiz.)* mărime caracteristică unui corp, exprimată prin cîtul dintre forța care se exercită asupra lui și accelerația pe care o are acest corp. ● *(curent)* corp solid, compact; bloc. **2.** cantitate mare. ● mare mulțime de oameni. (cf. fr. *masse*, it., lat. *massa)*

mascá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a(-și) acoperi fața cu o mască (mai ales la un bal mascat) pentru a nu putea fi recunoscut. **2.** *tr. (fig.)* a ascunde (ceva) sub false aparențe, cu intenția de a înșela pe cineva; a camufla, a ascunde, a disimula. ● a ascunde vederii, a camufla. (cf. fr. *masquer)*

mascarádă *s.f.* **1.** mascare, deghizare; ceată de oameni mascați. **2.** *(fig.)* înscenare, prefăcătorie. (< fr. *mascarade*, cf. it. *mascarata)*

mascarét *s.n.* *(mar.; geol.)* val care se urcă pe gura fluviilor, datorită fluxului. (< fr. *mascaret)*

mascarón *s.n.* *(arhit.)* element decorativ care înfățișează un cap fantastic sau grotesc de om sau de animal, folosit la împodobirea cheilor bolților, a capitelurilor etc. (< fr. *mascaron*, cf. it. *mascarone* — mască mare)

máscă *s.f.* **1.** față falsă de carton, de stofă etc. cu care își acoperă cineva figura (pentru a se deghiza). ● figură de lemn cu care actorii antici de tragedie și de comedie își acopereau fața. **2.** persoană mascată. **3.** *(fig.)* înfățișare, figură falsă; imagine convențională. ● înfățișare a feței cauzată de un sentiment puternic; *(med.)* aspectul feței în anumite boli. **4.** machiaj. ● preparat cosmetic care se aplică pe față pentru îngrijirea tenului. **5.** *(în expr.)* *mască mortuară* = mulaj în ghips al feței unui mort. **6.** dispozitiv, aparat care acoperă sau protejează corpul sau fața unui om, a unui animal etc.; *(mil.)* adăpost individual pe cîmpul de luptă. ○ *(mil.)* *mască de gaze* = aparat aplicat etanș pe față pentru protecția împotriva gazelor de luptă. (cf. fr. *masque*, rus. *maska*, it. *maschera* < ar. *mashara)*

mascótă *s.f.* ființă sau lucru despre care se crede că ar aduce noroc. (< fr. *mascotte*, cf. prov. *mascoto* — vrajă)

mascúl *s.m.* individ de sex bărbătesc. (< lat. *masculus)*

masculín *adj.* de mascul; bărbătesc. ○ *(gram.)* *gen masculin* = formă pe care o ia un cuvînt (substantiv, pronume etc.) pentru a denumi o ființă sau un lucru considerat de sex bărbătesc sau care este în legătură cu un astfel de nume. (cf. fr. *masculin*, lat. *masculinus)*

masculinitáte *s.f.* ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului masculin. (cf. fr. *masculinité)*

masetér *adj. m.* *(anat.; în expr.)* *mușchi maseter* = mușchi elevator al maxilarului inferior. (< fr. *masséter*, cf. gr. *maseter* — mestecător)

masézâ *s.f.* femeie care se îndeletnicește cu masajul. (< fr. *masseuse)*

masicót *s.n.* oxid de plumb, de culoare galbenă. (< fr. *massicot*, cf. it. *marzacotto)*

masív[1] *s.n.* **1.** ansamblu de culmi muntoase și deluroase care formează o unitate de relief. ● grup de păduri de același fel. **2.** morman, grămadă mare. (< fr. *massif)*

masív[2] *adj.* **1.** care este (sau pare să fie) compact, des, plin, dens; cu masă mare. ● solid; voluminos, mare; impresionant. **2.** în mare cantitate, mult, amplu. (< fr. *massif)*

masivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este masiv; mărime, soliditate. (cf. fr. *massivité)*

masón *s.m.* francmason. (< fr. *maçon* — zidar)

masonerie *s.f.* francmasonerie. (< fr. *maçonnerie)*

masónic *adj.* francmasonic. (cf. fr. *maçonnique)*

masór *s.m.* specialist în masaje. (cf. fr. *masseur)*

mastíc *s.n.* masă formată dintr-un amestec de substanțe minerale sau organice, care se întărește în contact cu aerul. ● substanță pe bază de colofoniu întrebuințată pentru ungerea rănilor la pomi. **2.** sacîz. (< fr. *mastic*, cf. gr. *mastiche)*

masticatór *adj. (anat.: în expr.) mușchi masticator* = mușchi dintre cele două maxilare, care mișcă falca de jos. (< fr. *masticateur)*

masticáție *s.f.* mestecarea alimentelor în gură. (< fr. *mastication*, cf. lat. *masticare* — a mesteca)

mastítă *s.f. (med.)* inflamație a mamelei. (< fr. *mastite*, cf. gr. *mastos* — mamelă)

mastodónt *s.m.* urias mamifer pahiderm fosil care se asemăna cu elefantul. (< fr. *mastodonte)*

mastoídă *adj. (anat.; în expr.) apofiză mastoidă* = fiecare dintre proeminențele osului temporal situate îndărătul urechii. (< fr. *mastoïde*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *eidos* — aspect).

mastoidítă *s.f. (med.)* inflamație dureroasă a celulelor osoase ale apofizei mastoide. (< fr. *mastoïdite)*

mașínă *vb.* I. *tr. (rar)* a unelti, a complota. (< fr. *machiner*, cf. lat. *machinari)*

mașinál *adj. (adesea adv.)* reflex, produs fără intenție, pe negîndite, mecanic. (< fr. *machinal)*

mașinățíe *s.f.* unelteire; complot; intrigă. (cf. fr. *machination*, lat. *machinatio)*

mașínă *s.f.* **1.** sistem tehnic format din piese cu anumite mișcări care transformă o formă de energie în altă formă de energie; dispozitiv, aparat, instrument format din mai multe piese, care este pus în mișcare de o forță în scopul obținerii anumitor efecte. **2.** nume dat unor sisteme tehnice puse în mișcare prin diferite feluri de motoare: **a)** locomotivă; **b)** batoză; **c)** automobil. **3.** *(pop.)* mașinărie; mecanism. (< fr. *machine*, cf. lat. *machina)*

mașinărie *s.f.* ansamblul pieselor unei mașini; mecanism. *(p. ext.)* mașină. (cf. fr. *machinerie)*

mașinísm *s.n.* utilizare pe scară largă a mașinilor în procesele de producție. (< fr. *machinisme)*

mașiníst *s.m.* și *f.* conducător al unei mașini; mecanic. (cf. fr. *machiniste)*

mat[1] *s.n.* situație la jocul de șah în care regele uneia din părți este într-o poziție în care nu mai poate fi apărat, determinîndu-se astfel sfîrșitul partidei. ○ *(expr.) a face* (pe cineva) *mat* = a cîștiga o partidă de șah contra cuiva; *(fig.)* a pune (pe cineva) în imposibilitate de a mai spune sau de a mai face ceva. (< fr. *mat*, cf. pers. *mat* — mort)

mat[2] *adj.* lipsit de luciu; șters. ● netransparent, opac. ● *(fig.; despre sunete)* lipsit de rezonanță. (< fr. *mat)*

matadór *s.m.* toreador căruia în lupta cu taurii îi revine sarcina să ucidă animalul. (< sp., fr. *matador*, cf. sp. *matar* — a ucide)

matelót *s.m. (mar.)* marinar care face serviciu la manevră și pe puntea unei nave. (< fr. *matelot)*

matemátic *adj.* referitor la matematică, bazat pe matematică. ● *(fig.)* exact, precis, riguros. (cf. fr. *mathématique*, lat. *mathematicus)*

matemátică *s.f.* știință care studiază mărimile, relațiile cantitative și formele spațiale. (cf. fr. *mathématique*, lat. *mathematica* < gr. *manthano* — știu)

matematicián *s.m.* și *f.* specialist în matematică. (cf. fr. *mathématicien)*

materiál[1] *s.n.* **1.** materie primă sau semifabricată din care se fac diverse bunuri. **2.** totalitatea lucrărilor, a informațiilor și a datelor folositoare pentru întocmirea unei lucrări științifice, literare etc. (cf. fr. *matériel*)

materiál[2] *adj.* **1.** *(fil.)* format din materie, care aparține realității obiective existînd independent de conștiință și în afara ei. ● palpabil, concret, real. **2.** care constă în bunuri economice. ● privitor la întreținerea vieții, la trai. (cf. fr. *matériel*, lat. *materialis)*

materialísm *s.n. (fil.)* concepție filozofică care, în opoziție cu idealismul, consideră că materia este factorul prim și conștiința factorul secund. ○ *materialism dialectic* = concepția despre lume a partidelor marxist-leniniste, a cărei metodă de cercetare a fenomenelor naturii, societății și gîndirii este dialectică, iar felul de a privi lumea, teoria ei filozofică este materialistă; *materialism istoric* = materialismul dialectic extins și aplicat la studiul fenomenelor vieții sociale. (cf. fr. *matérialisme)*

materialíst *adj.* privitor la concepțiile materialiste. // *s.m.* și *f.* adept al materialismului. (cf. fr. *matérialiste)*

materialitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este material, a ceea ce există independent de conștiință și în afara ei. (cf. fr. *matérialité)*

materializá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a da sau a căpăta formă materială, a se concretiza. (< fr. *matérialiser)*

materialménte *adv. (rar)* din punct de vedere material. (cf. fr. *matériellement)*

matérie *s.f.* **1.** *(fil.)* realitatea obiectivă care există în afară și independent de conștiința omenească și care este unicul izvor și ultima cauză a proceselor din natură; categorie filozofică care desemnează realitatea obiectivă, dată omului prin senzațiile lui și oglindită de acestea. **2.** substanță din care sînt făcute diverse obiecte. **3.** domeniu de cunoaștere, de cercetare etc. ● conținut. **4.** totalitatea cunoștințelor predate în cadrul unui obiect de studiu. (< lat. *materia*, cf. fr. *matière*, it. *materia)*

matérn *adj.* de mamă, al mamei. ○ *limbă maternă* = limbă învățată și vorbită din copilărie, transmisă de la părinți. (< lat. *maternus)*

maternitáte *s.f.* **1.** starea, calitatea de mamă; instinctul de mamă. ● *(rar)* sarcină. **2.** spital unde se dau îngrijiri femeilor care nasc. (cf. fr. *maternité)*

matinál *adj. (liv.)* **1.** de dimineață. **2.** care se deșteaptă, care pornește la

lucru de vreme. (< fr. *matinal*, cf. *matin* — dimineață)
matinéu *s.n.* spectacol de dimineață; *(p. ext.)* spectacol care are loc în primele ore ale după-amiezii. (< fr. *matinée)*
matisá *vb. I. tr.* a împreuna două frînghii, două cabluri etc. prin împletirea firelor care le compun. (cf. fr. *matir)*
matlasá *vb. I. tr.* a căptuși o stofă, o haină etc. cu lînă sau cu vată, cosînd astfel materialul încît lîna sau vata să iasă în relief în forme geometrice regulate. (< fr. *matelasser)*
matriarhál *adj.* relativ la matriarhat. (< fr. *matriarcal)*
matriarhát *s.n.* treaptă istorică în dezvoltarea comunei primitive, caracterizată prin filiație maternă și în care femeia avea un rol predominant în viața economică și socială. (< fr. *matriarcat*, cf. lat. *mater* — mamă, gr. *arche* — conducere)
matrice *s.f.* **I.** *(anat.)* organ al mamiferelor care conține fătul pînă la naștere; uter. **II.** *(mat.)* sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular avînd un anumit număr de linii sau rînduri, fiecare rînd avînd același număr de numere, dispuse în coloane. (< lat. *matrix*, cf. fr. *matrice)*
matricíd *adj.* care-și ucide mama. // *s.n.* omor, ucidere de mamă; crima aceluia care își ucide mama. (< fr. *matricide*, cf. lat. *matricidium* < *mater* — mamă, *caedere* — a ucide)
matricol *adj.* care face parte dintr-o matricolă, al unei matricole; matricular. (< fr. *matricule)*
matricolă *s.f.* registru în care se înscrie numele și situația școlară a elevilor, numele soldaților dintr-o unitate militară, al persoanelor dintr-o instituție etc. (< fr. *matricule*, cf. lat. *matricula)*
matriculár *adj. (rar)* care face parte dintr-o matricolă. (cf. fr. *matriculaire)*
matrimoniál *adj. (liv.)* de căsătorie, în legătură cu căsătoria. (cf. fr. *matrimonial*, lat. *matrimonialis* < *matrimonium* — căsătorie)
matriță *s.f. (tehn.)* unealtă în care s-a executat negativul formei care urmează să fie dată unui material prin deformare plastică sub presiune. ● *(poligr.)* formă de turnat literele. (< germ. *Matrize)*
matrițór *s.m.* lucrător la matrițe. (< *matriță)*
matroánă *s.f. (ist.)* nume dat în semn de respect mamelor de familie sau femeilor căsătorite din aristocrația romană; mamă de familie (< lat. *matrona)*
matróz *s.m. (mar.)* grad de soldat în marina militară. (< rus. *matros*, cf. germ. *Matrose)*
matúr *adj.* ajuns la maturitate. ● copt la minte; cu experiență. ● serios, adînc, îndelungat, profund. (< lat. *maturus)*
maturáție *s.f.* **1.** *(biol.)* totalitatea schimbărilor care se produc într-o celulă, într-un organism etc. pînă ce acestea ajung la maturitate. **2.** totalitatea transformărilor chimice sau fizice suferite de o substanță pînă ajunge la forma definitivă. (cf. fr. *maturation*, lat. *maturatio)*
maturitáte *s.f.* **1.** dezvoltare completă din punct de vedere fizic și (mai ales) intelectual; calitatea de a fi matur. ○ *examen de maturitate* = examen care trebuie trecut la absolvirea unei școli medii de cultură generală. **2.** *(bot.)* dezvoltare desăvîrșită a unui fruct. (cf. lat. *maturitas*, fr. *maturité)*
maturizá *vb. I. tr.* și *refl.* a face (sau a deveni) matur, a atinge maturitatea. (< *matur)*
matusalémic *adj. (despre viață)* foarte lung. (< *Matusalem*, n.p.)
matutín *adj. (rar)* matutinal. (< lat. *matutinus)*
matutinál *adj. (rar)* de dimineață, matinal. (< fr. *matutinal)*
maus *s.n. (rar)* joc de cărți. (< germ. *Maus)*
mausoléu *s.n.* monument funerar ridicat în memoria unei persoane ilustre. (< fr. *mausolée*, cf. lat. *mausoleum*, gr. *mausoleion* < *Mausol*, n.p.)
maxilár *s.n. (anat.)* falcă. (< fr. *maxillaire*, cf. lat. *maxilla* — măsea)
maxílă *s.f. (zool.)* piesă chitinoasă din armătura bucală a insectelor, așezată deasupra buzei inferioare. (< lat. *maxilla)*
máxim[1] *s.n.* maximum. (< fr., lat. *maximum)*
máxim[2] *adj.* cel mai mare (ca dimensiuni, ca durată, ca intensitate etc.), foarte mare. (< lat. *maximus* — superlativ de la *magnus)*
maximál *adj. (în expr.) preț maximal* = preț maxim îngăduit de o lege. (cf. fr. *maximal)*
máximă *s.f.* gîndire formulată concis, exprimînd un principiu etic, o normă de conduită; aforism, adagiu. (< fr. *maxime)*
máximum *s.n.* cea mai mare valoare pe care o poate lua o mărime variabilă; maxim[2]. ● *(adv.)* cel mult. (< fr., lat. *maximum)*
mazagrán *s.n.* băutură răcoritoare preparată din cafea neagră foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață. (< fr. *mazagran*, cf. *Mazagran*, n.p.)
mazdéism *s.n.* religia vechilor perși și a iranienilor. (fr. *mazdéisme*, cf. zend. *mazdâo* — atotștiutor)
mazétă *s.f.* jucător slab, care face greșeli la jocul de cărți; *(p. ext.)* ageamiu, neîndemînatic. (< fr. *mazette)*
mazúrcă *s.f. (muz.)* dans național polonez devenit mai tîrziu dans de salon. ● melodia după care se execută acest dans. (cf. fr. *mazurka*, pol. *mazurka)*
meándru *s.n.* **1.** cotitură întortocheată a cursului unei ape (mai ales) în regiunile de șes. ● drumuri, străzi întorto-

cheate. **2.** *(arte)* motiv ornamental compus dintr-o îmbinare de linii curbe sau frînte. (< fr. *méandre*, cf. *Meandros*, n. p.)

meát *s.n. (anat.)* tub, canal îngust și subțire. (< fr. *méat*, cf. lat. *meatus* — trecere)

mecánic *adj.* **1.** acționat de o mașină sau de un mecanism. **2.** referitor la mecanică (2). **3.** *(despre o acțiune, un gest)* făcut automat; reflex, mașinal. // *s.m.* lucrător specialist în lucrări de mecanică, în reparații de mașini, de instalații etc. ● conducător al unei locomotive. (cf. fr. *mécanique*, germ. *Mechanik*, lat. *mechanicus*, gr. *mechanikos*)

mecánică *s.f.* **1.** știință care studiază condițiile mișcării și ale repausului corpurilor. ○ *mecanică cerească* = știință care studiază mișcarea astrilor. **2.** tehnica procedeelor în care intervin în special fenomene mecanice; mecanotehnică. (cf. fr. *mécanique*)

mecanicísm *s.n. (fil.)* formă învechită a filozofiei materialiste care încerca să explice toate fenomenele naturii cu ajutorul legilor mecanicii și să reducă diversitatea calitativă a proceselor și a fenomenelor naturii la procese și fenomene mecanice. (< rus. *mekanițizm*)

mecanicíst *adj.* referitor la mecanicism. // *s.m.* și *f.* adept al mecanicismului. (după rus. *mekaniceski*)

mecanísm *s.n.* **1.** *(tehn.)* sistem compus din piese fixe și mobile care sînt în contact și ale cărui elemente mobile antrenează mișcarea celorlalte. **2.** ansamblul elementelor care formează un întreg, funcționînd ca un organism. **3.** *(fig.)* sistem, organizare, organizație. (< fr. *mécanisme*, cf. lat. *mechanisma*)

mecanizá *vb.* I. *tr.* a introduce folosirea mașinilor pentru efectuarea anumitor operații; a face mecanic (un proces, o operație etc.). (< fr. *mécaniser*)

mecanochímic *adj.* care folosește mijloace mecanice și reacții chimice. (< *mecano-* + *chimic*)

mecanotéhnic *adj.* referitor la un produs de mecanotehnică. (< *mecano-* + *tehnic*)

mecanotéhnică *s.f.* mecanică (2). (< *mecano-* + *tehnică*)

mecanoterapíe *s.f. (med.)* tratamentul unor boli prin masaj, gimnastică etc. (< fr. *mécanothérapie*, cf. fr. *mécanique*, gr. *therapeia* — tratament)

mecéna *s.m. (rar)* protector al literelor, al artelor și al științelor. (< *Mecena*, n.p.)

meci *s.n.* întrecere sportivă între doi competitori sau între două echipe. (< engl. *match*)

mecóniu *s.n. (med.)* materie fecală pe care o elimină fătul imediat după naștere. (< fr., lat. *meconium*)

medálie *s.f.* piesă de metal (ca o monedă) făcută în amintirea unui eveniment sau spre a fi conferită ca semn de distincție pentru merite excepționale. (< it. *medaglia*, cf. fr. *médaille*)

medalíer *s.n.* colecție de medalii; mobilă pentru păstrarea medaliilor. (cf. fr. *médaillier*)

medalión *s.n.* **1.** bijuterie ovală sau rotundă în care se păstrează o fotografie sau o mică amintire și care se poartă de obicei la gît. **2.** fotografie sau tablou de formă ovală sau rotundă. **3.** *(arhit.)* ornament rotund sau oval care cuprinde un basorelief, o inscripție. (< fr. *médaillon*, cf. it. *medaglione*)

medalístică *s.f.* parte a numismaticii care se ocupă cu studiul medaliilor. (< *medalie*)

mediá *vb.* I. *intr.* a mijloci o înțelegere: a face demersuri în vederea aplanării sau a prevenirii unui conflict dintre două sau mai multe state. (< lat. *mediare*)

mediál *adj.* de la mijloc, care ocupă mijlocul. ○ *(fon.) vocală medială* = vocală al cărei punct de articulație se află în partea de mijloc a cavității bucale. (< fr. *médial*, cf. lat. *medium* — mijloc)

medián *adj.* situat la mijloc, de la mijloc. ○ *linie mediană* = linie care împarte o figură în două părți egale. (< cf. fr. *médian*, lat. *medianus*)

mediánă *s.f. (mat.)* dreaptă care unește un vîrf al unui triunghi cu mijlocul laturii opuse. ● dreaptă care unește un vîrf al unui tetraedru cu centrul de greutate al feței opuse. (< fr. *médiane*, cf. lat. *medianus* — de mijloc)

mediántă *s.f. (muz.)* sunetul al treilea dintr-o gamă. (< fr. *médiante*)

mediatór *adj. (mat.: despre planuri sau drepte)* perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă. // *s.f. (mat.)* perpendiculară ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă. // *s.m.* și *f.* cel care face o mediație între doi adversari; împăciuitor, mijlocitor, întermediar. (cf. fr. *médiateur*, lat. *mediator*)

mediáție *s.f.* intervenție făcută între doi adversari pentru a-i împăca, pentru a-i face să se înțeleagă; mijlocire. (cf. fr. *médiation*, lat. *mediatio*)

médic *s.m.* persoană care practică medicina, avînd studii superioare de specialitate. (< lat. *medicus*)

medicál *adj.* care ține de medicină; de medic. ○ *concediu medical* = concediu de boală; *gimnastică medicală* = sistem de exerciții metodice de gimnastică, avînd ca scop corectarea diferitelor defecte fizice sau reactivarea unor funcțiuni fiziologice. (< fr. *médical*)

medicamént *s.n.* substanță întrebuințată pentru vindecarea sau pentru prevenirea unei boli. (< fr. *médicament*, cf. lat. *medicamentum*)

medicamentós *adj.* de medicament. (cf. fr. *médicamenteux*)

medicáție *s.f.* tratament (cu medicamente) al unui bolnav. (cf. fr. *médication*, lat. *medicatio*)

medicinál *adj.* care se întrebuințează ca medicament. ○ *plantă medicinală* = plantă întrebuințată ca medicament sau ca materie primă în industria farmaceutică. (< fr. *médicinal*, cf. lat., *medicinalis)*

medicină *s.f.* știință care studiază prevenirea și vindecarea bolilor. (< lat., it. *medicina*, cf. fr. *médecine)*

medicinist *s.m.* și *f.* student în medicină. (< *medicină)*

medico-farmacéutic *adj.* privitor la medicină și la farmacie; de medicină și de farmacie. (< *medico-* + *farmaceutic)*

medico-legál *adj.* referitor la medicina legală. (după fr. *médico-légal)*

medico-militár *adj.* referitor la medicina militară. (< *medico-* + *militar)*

medico-sanitár *adj.* cu caracter medical și sanitar. (< *medico-* + *sanitar)*

medico-veterinár *adj.* privitor la medicina veterinară. (după fr. *médico-vétérinaire)*

médie *s.f.* **1.** *(mat.)* valoarea mijlocie a mai multor mărimi. ○ *medie aritmetică* = număr rezultat din împărțirea sumei mai multor mărimi la numărul lor; *medie geometrică* = radical al unui produs. **2.** rezultat obținut din adunarea notelor primite de un elev la o materie (sau la toate materiile) și împărțirea sumei totale la numărul lor. (< lat. *media)*

medieván *adj.* referitor la evul mediu, din evul mediu. // *s.m.* om din evul mediu. (< fr. *médiéval*, cf. lat. *medium* — de mijloc, *aevum* — epocă)

medievíst *s.m.* specialist în istoria evului mediu. (< fr. *médiéviste)*

mediocritáte *s.f.* **1.** caracterul și situația a ceea ce este mediocru. **2.** om fără talent, lipsit de merite. (cf. fr. *médiocrité*, lat. *mediocritas)*

mediócru *adj.* **1.** comun, obișnuit; mijlociu. **2.** fără strălucire, fără valoare, fără spirit. (< fr. *médiocre*, cf. lat. *mediocris)*

meditá *vb.* I. **1.** *intr.* a cugeta, a gîndi adînc la ceva. **2.** *tr.* a pregăti în particular un elev. (< fr. *méditer*, cf. lat. *meditari)*

meditatív *adj.* înclinat spre meditație; gînditor. (cf. fr. *méditatif)*

meditatór *s.m.* și *f.* cel care dă lecții particulare. (cf. lat. *meditator)*

meditáție *s.f.* **1.** gîndire, cugetare îndelungată și adîncă; meditare. **2.** *(lit.)* poezie lirică filozofică cu caracter de elegie. **3.** lecție particulară (dată de un meditator). (cf. fr. *méditation*, lat. *meditatio)*

mediteraneán *adj.* de la Marea Mediterană. ○ *climă mediteraneană* = climă temperată, cu ierni blînde, caracteristică regiunilor din jurul Mediteranei. (< fr. *méditerranéen)*

médiu *s.n.* **1.** natura, spațiul înconjurător în care se află o ființă, un lucru etc. ○ *mediu geografic* = totalitatea condițiilor naturale exterioare ale vieții sociale care constituie una dintre condițiile necesare și permanente ale vieții materiale a societății și unul dintre factorii care influențează dezvoltarea ei. ● *(fiz.)* orice substanță în care se produce sau se propagă un fenomen. **2.** societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva. **3.** persoană care pretinde că poate înlesni comunicarea cu spiritele în practicile oculte. (cf. lat. *medium*, fr. *médium)*

médiu *adj.* de la mijloc, mijlociu; care formează, care constituie o medie. ○ *învățămînt mediu* = treaptă imediat superioară învățămîntului elementar; *(log.) termen mediu* = termenul unui silogism, care leagă ceilalți doi termeni. (< lat. *medius)*

medulár *adj.* referitor la măduva spinării, care formează măduva. ○ *canal medular* = canal în interiorul coloanei vertebrale, unde se găsește măduva spinării. (cf. fr. *médullaire*, lat. *medulla* — măduvă)

medúză *s.f.* **1.** *(zool.)* animal marin celenterat, cu corpul gelatinos, în forma unei ciuperci. **2.** *(mit.)* ființă fabuloasă, închipuită ca o femeie cu șerpi în loc de păr. (cf. fr. *méduse* < *Medusa*, n.p.)

mefiént *adj. (rar)* neîncrezător. (cf. fr. *méfiant)*

mefistofélic *adj.* diabolic, sarcastic; perfid. (cf. fr. *méphistophélique* < *Mephistopheles*, n.p.)

mefític *adj. (rar)* cu miros urît; infect. (< cf. fr. *méphitique*, lat *mephiticus* < *mephitis* — duhoare)

megafón *s.n.* **1.** difuzor puternic și mare. **2.** cornet acustic mare care înlesnește comunicările verbale la distanță. (< germ. *Megaphon)*

megagráf *s.n.* planșetă de desen, cu suport, căreia i se poate da orice înclinație. (< fr. *mégagraphe)*

megalít *s.m.* nume generic dat unor blocuri mari de piatră necioplită din epoca preistorică, care constituiau probabil monumente funerare sau de cult. (< fr. *mégalithe*, cf. gr. *megas* — mare, *lithos* — piatră)

megalític *adj.* referitor la megaliți. (cf. fr. *mégalithique)*

megalocefalíe *s.f.* mărime anormală a capului provenită din creșterea în volum a creierului. (< fr. *mégalocéphalie*, cf. gr. *megas* — mare *kephale* — cap)

megalomán *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care își supraprețuiește meritele; încrezut îngîmfat; grandoman. (< fr. *mégalomane)*

megalomanie *s.f.* grandomanie. ● *(med.)* nebunie care constă în obsesia măririi, a gloriei, a grandorii. (< fr. *mégalomanie*, cf. gr. *megas* — mare, *mania* — nebunie)

megascópic *adj. (în expr.) observare megascopică* = observare a unui mineral cu ajutorul lupei sau numai cu ochiul liber. (< fr. *mégascopique)*

megatériu *s.m.* mamifer uriaș din era cuaternară, mai mare decît elefantul. (< *mégathérium*, cf. gr. *megas* — mare, *therion* — fiară)
mehári *s.f.* specie de cămilă dromader domestică, din Africa. (< fr. *méhari*)
meharíst *s.m.* călăreț pe o mehari. (< fr. *méhariste*)
mejéră *s.f. (rar)* femeie rea, arțăgoasă. (fr. *mégère*, cf. *Megera*, n.p.)
melancóiic *adj.* **1.** stăpînit de melancolie, de tristețe; deprimat; care are fire închisă. ● care arată, care exprimă melancolie. **2.** *(med.)* care suferă de melancolie (2). (< fr. *mélancolique*)
melancólie *s.f.* **1.** tristețe; deprimare. **2.** *(med.)* boală mintală caracterizată prin tristețe morbidă, delir, halucinații și obsesia sinuciderii. (< fr. *mélancolie*, cf. lat., gr. *melancholia* < gr. *melas* — negru, *chole* — fiere)
melanemíe *s.f. (med.)* colorație anormală a sîngelui datorită prezenței unor pigmenți care-l fac să devină negru în artere și în capilare, așa cum este și în vine. (< fr. *mélanémie*, cf. gr. *melas* — negru, *haima* — sînge)
melanínă *s.f. (med.)* pigment negru care se formează la suprafața pielii, mai ales sub influența razelor solare. (< fr. *mélanine*, cf. gr. *melas* — negru)
melánj *s.n. (rar)* amestec, amestecătură. (< fr. *mélange*)
melanodermíe *s.f. (med.)* boală de piele care se caracterizează prin colorația pielii în galben, în brun sau în brun-negricios, datorită contactului cu arsenic, mercur, plumb etc. (cf. gr. *melas* — negru, *derma* — piele)
melanóm *s.n. (med.)* tumoare neagră, malignă a pielii. (< fr. *mélanome*)
melanterít *s.n. (min.)* sulfat natural de fier cristalizat, de culoare verde; calaican. (< fr. *mélantérit*)
melásă *s.f.* lichid siropos rămas de la fabricarea zahărului, după concentrarea sucului de sfeclă sau de trestie de zahăr. (< fr. *mélasse*, cf. sp. *melaza*)
meléná *s.f. (med.)* hemoragie intestinală. (< fr. *méléna*, *melaena*)
mélic *adj.* care ține de muzică, referitor la muzică. (< lat. *melicus*)
melifér *adj. (despre plante)* care are flori cu nectar (folosit de albine pentru producerea mierii). // *s.f.pl.* grup de insecte himenoptere, care cuprinde albinele, viespile etc. (cf. fr. *mellifère*, lat. *mellifer* < *mel* — miere, *ferre* — a purta)
melinít *s.f.* exploziv pe bază de acid picric, întrebuințat în vopsitorie și la fabricarea fitilurilor detonante. (< fr. *mélinite*)
melódic *adj.* de melodie; melodios, armonios. (cf. fr. *mélodique*, it. *melodico*)
melódică *s.f.* ramură a teoriei muzicale care se ocupă cu studiul melodiei. ● modul în care este compusă o melodie. (cf. fr. *mélodique*)
melodíe *s.f.* succesiune organizată de sunete muzicale care alcătuiesc un cîntec; compoziție muzicală, cîntec. (< fr. *mélodie*, it., lat., gr. *melodia* — cîntec)
melodiós *adj.* care emite o melodie, plin de sunete armonioase. (cf. fr. *mélodieux*)
melodramátic *adj.* de melodramă. (< fr. *mélodramatique*)
melodrámă *s.f.* piesă de teatru scrisă într-un stil emfatic, în care alternează comicul cu dramaticul. (< fr. *mélodrame*, it. *melodramma*, cf. gr. *melos* — cîntec, *drama* — acțiune)
melomán *s.m.* și *f.* iubitor (pasionat) de muzică. (< fr. *mélomane*)
melomanie *s.f.* pasiune, înclinare deosebită pentru muzică. (< fr. *mélomanie*, cf. gr. *melos* — cîntec, *mania* — nebunie)
melón *s.n. (rar)* pălărie (arc de fetru cu borurile întoarse în sus. (< fr. *melon*)
melopée *s.f.* melodie monotonă și înceată; recitativ. ● melodie. (< fr. *mélopée*, cf. lat. *melopoeia*, gr. *melopoiia* < gr. *melos* — cîntec, *poieo* — fac)
mélos *s.n. (muz.)* melodie, cîntec; partea melodică a unei compoziții muzicale. (< gr. *melos*)
membránă *s.f.* **1.** *(biol.)* strat subțire care acoperă anumite celule ale corpului unui animal sau al unei plante. ● țesut subțire care desparte două medii sau două părți ale unui organ. **2.** *(tehn.)* placă subțire care transmite sunetele prin vibrații. ● diafragmă. (< fr. *membrane*, cf. lat. *membrana*)
membranós *adj.* cu structură asemănătoare cu cea a membranei. (cf. fr. *membraneux*)
mémbru[1] *s.n.* **1.** denumire dată brațelor și picioarelor la om, picioarelor sau labelor la animale; mădular. **2.** *(mat.)* fiecare dintre cele două părți ale unei ecuații, separate prin semnul egalității. ● fiecare dintre părțile rapoartelor unei proporții. **3.** *(gram.)* fiecare parte a unei propoziții, a unei fraze sau a unui period. (< lat. *membrum*, cf. fr. *membre*)
mémbru[2] *s.m.* și *f.* fiecare dintre persoanele care fac parte dintr-o asociație, dintr-o organizație socială, politică sau culturală, dintr-o alianță etc. (< lat. *membrum*, cf. fr. *membre*)
meménto *s.n.* **1.** semn, notă care aduce aminte de ceva. ● carte care cuprinde în rezumat cunoștințele de bază ale unei științe, ale unei discipline etc. **2.** listă de spectacole, de conferințe, publicată în presă. (< fr., lat. *memento* — amintește-ți)
memorá *vb.* I. *tr.* a învăța pe dinafară; a reține în memorie, a memoriza. (cf. fr. *mémorer*, it., lat. *memorare*)
memorábil *adj.* demn de ținut minte; important, remarcabil. (cf. fr. *mémorable*, lat. *memorabilis*)
memorándum *s.n.* notă, memoriu care conține expunerea unor chestiuni, a unor stări de lucruri de ordin diplo-

matic, politic etc. (cf. fr. *mémorandum*, germ. *Memorandum*, lat. *memorandum* — ceea ce trebuie amintit)
memoratór *s.n.* carte care cuprinde în mod rezumativ tabele, formule, definiții etc., folosită cu deosebire în știință și în tehnică. (cf. fr. *mémorateur*)
memoriál *s.n.* memorii. (cf. fr. *mémorial*, it. *memoriale*)
memorialíst *s.m.* autor de memorii. (cf. fr. *mémorialiste*)
memorialístic *adj.* referitor la memorialistică. (< *memorial*)
memorialístică *s.f.* totalitatea lucrărilor care conțin memorii; gen de scrieri care cuprinde memorii. (< *memorial*)
memórie *s.f.* **1.** proprietate a creierului omenesc datorită căreia acesta reține, recunoaște și reproduce mai tîrziu ceea ce și-a însușit în trecut; facultate intelectuală datorită căreia se reține datele și cunoștințele căpătate. **2.** amintire. **3.** amintire păstrată de posteritate pentru oamenii ilustri. (< lat. *memoria*, cf. it. *memória*, fr. *mémoire*)
memórii *s.n.pl.* scriere în care sînt cuprinse însemnări asupra evenimentelor la care a participat cineva ori care s-au petrecut în timpul vieții cuiva. (după fr. *mémoires*)
memóriu *s.n.* **1.** expunere, dare de seamă amplă privitoare la o chestiune, la un fapt. ● *(la pl.)* culegere de lucrări, conferințe etc. făcute în cadrul unei societăți literare, științifice etc. **2.** cerere în care motivele și faptele sînt expuse pe larg. (< fr. *mémoire*, după *memorie*)
memorizá *vb.* I. *tr.* a memora, a învăța pe dinafară. (cf. fr. *mémorisation*)
menádă *s.f.* *(mit.)* bacantă furioasă. (< fr. *ménade*, cf. gr. *mainas* < *mainesthai* — a fi furios)
menáj *s.n.* **1.** gospodărie. **2.** căsnicie. (< fr. *ménage*)
menajá *vb.* I. *tr.* **1.** a trata atent și binevoitor, a se purta bine față de cineva. **2.** a folosi cu chibzuială, a cruța. ● *refl.* a-și cruța puterile, a se îngriji. (< fr. *ménager*)
menajamént *s.n.* menajare. (cf. fr. *ménagement*)
menajér *adj.* de menaj, pentru menaj. (cf. fr. *ménager*)
menajéră *s.f.* gospodină. ● femeie angajată să conducă gospodăria cuiva. (< fr. *ménagère*)
menajerie *s.f.* loc unde sînt ținute animale sălbatice (rare); totalitatea animalelor sălbatice ținute într-un asemenea loc. (cf. fr. *ménagerie*)
mendelísm *s.n.* *(biol.)* teorie reacționară emisă de călugărul austriac Mendel, potrivit căreia transmiterea însușirilor ereditare se face după anumite legi fixe, independent de acțiunea și influența mediului exterior asupra organismului. (< *Mendel*, n.p.)
menestrél *s.m.* poet-muzicant medieval care colinda castelele cîntînd și recitînd poezii; *(p. ext.)* cîntăreț. (< fr. *ménestrel*)
menhír *s.n.* monument funerar megalitic format dintr-un bloc de piatră neprelucrată, înălțat vertical. (< fr. *menhir*, cf. celt. *men* — piatră, *hir* — lung)
meníngе *s.n.* *(anat.)* fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării. (< fr. *méninge*, cf. gr. *menigx* — membrană)
meningítă *s.f.* *(med.)* inflamație infecțioasă a meningelor. (< fr. *méningite*)
meningocóc *s.m.* *(med.)* microb care provoacă meningita infecțioasă. (< fr. *méningocoque*)
menísc *s.n.* **1.** *(fiz.)* suprafața liberă, curbă, a unui lichid într-un tub capilar. ● lentilă convexă pe o parte și concavă pe altă parte. **2.** cartilaj care se află la diferite articulații ale corpului. (< fr. *ménisque*, cf. gr. *menishos* — crescînd)
meníu *s.n.* lista felurilor de mîncare de la o masă, de la un banchet etc.; mîncările servite la o masă. (< fr. *menu*)
menopáuză *s.f.* *(med.)* perioadă în care încetează definitiv activitatea glandelor sexuale la femei. (< fr. *ménopause*, cf. gr. *men* — lună, *pausis* — încetare)
menoragíe *s.f.* *(med.)* pierdere a unei mari cantități de sînge la menstruație. (< fr. *ménorragie*, cf. gr. *men* — lună, *raghe* — ruptură)
menstruál *adj.* privitor la menstruație, al menstruației. (cf. fr. *menstruel*, lat. *menstrualis*)
menstruáție *s.f.* *(med.)* funcțiune fiziologică la femei care constă dintr-o scurgere de sînge periodică (lunară), începînd din epoca pubertății pînă la încetarea activității glandelor sexuale. (cf. fr. *menstruation*)
mensuál *adj.* care se petrece la o lună o dată; lunar. (cf. fr. *mensuel*, it. *mensuale* < lat. *mensis* — lună)
menșevíc *adj.* privitor la menșevism. // *s.m.* și f. adept al menșevismului. (< rus. *menșevik*)
menșevísm *s.n.* curent oportunist micburghez apărut în sînul social-democrației ruse, care urmărea să promoveze interesele burgheziei liberale în rîndurile mișcării muncitorești și să adapteze lupta proletariatului la liberalismul burghez. (< rus. *menșevizm*)
mentalitáte *s.f.* felul propriu în care gîndește un individ, o colectivitate etc. (cf. fr. *mentalité*)
méntă *s.f.* *(bot.)* izmă. (< lat. *mentha*, cf. fr. *menthe*)
mentól *s.n.* *(chim.)* substanță aromatică extrasă din uleiul de mentă. (< fr. *menthol*)
méntor *s.m.* preceptor, educator; îndrumător, povățuitor. (< lat., fr. *mentor*, cf. *Mentor*, n.p.)
menținе *vb.* III. **1.** *tr.* a păstra ceva neschimbat. ● a susține. **2.** *refl.* a rămîne în aceeași stare. ● a-și păstra

același loc, același post, aceeași poziție. (cf. it. *mantenere*, fr. *maintenir*, după *tine)*

menționá *vb.* I. *tr.* a semnala, a pomeni, a aminti ceva. ● a indica în mod special (ceva); a specifica. (< fr. *mentionner)*

mențiúne *s.f.* **1.** menționare, semnalare; indicație specială, specificare. **2.** distincție care constă în citarea cu elogii a cuiva, în urma unui concurs. (cf. fr. *mention*, lat. *mentio)*

menuét *s.n.* vechi dans francez în trei timpi; melodie după care se execută acest dans. ● parte a unei simfonii, a unei sonate etc., care se execută în trei timpi, urmînd după un adagio sau un andante. (< fr. *menuet*, cf. germ. *Menuett)*

meoțián *s.n. (geol.)* cel mai vechi etaj al pliocenului. (< fr. *méotien)*

mercantíl *adj.* privitor la comerț, negustoresc, comercial. ● preocupat exclusiv de cîștig; interesat. (< fr. *mercantile*, cf. lat. *mercari* — a face comerț)

mercantiláj *s.n.* imprimate folosite în activitatea comercială. (< *mercantil)*

mercantilism *s.n.* doctrină și politică economică practicată de o serie de țări europene din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVII-lea care, susținea că la baza bunăstării unei țări nu stă producția ci dezvoltarea schimbului de mărfuri și acumularea capitalului bănesc, (< fr. *mercantilisme)*

mercenár *s.m.* **1.** militar angajat cu plată într-o armată străină; lefegiu. **2.** *(fig.)* persoană care, pentru bani, se pune în serviciul oricui, luptînd pentru interese de orice natură. (cf. fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius* < *merces* — salariu)

merceológ *s.m.* specialist în merceologie.

merceologíe *s.f.* știință care are ca obiect studiul mărfurilor. (cf. fr. *mercéologie*, lat. *merces* — plată, *logos* — vorbire)

merceríe *s.f.* lucruri întrebuințate la cusut, la aranjarea coafurii, la repararea îmbrăcămintei etc.; mărunțișuri. ● negoțul cu astfel de mărunțișuri; *(p. ext.)* prăvălie de mărunțișuri. (< fr. *mercerie)*

mercerizá *vb.* I. *tr. (text.)* a trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu pentru a le da luciu și a le mări rezistența. (< fr. *merceriser)*

mercúr[1] *s.n. (chim.)* metal argintiu, foarte dens și mobil, care se prezintă în stare lichidă la temperatura normală; *(pop.)* argint-viu. (< fr. *mercure*, cf. *Mercurius*, n.p.)

mercúr[2] *s.n. (astr.)* planeta cea mai apropiată de soare. (< fr. *Mercure)*

mercuriál[1] *s.n. (ieșit din uz)* situație a prețurilor de vînzare cu bucata a bunurilor de consum, publicată în fiecare tîrg. (< fr. *mercuriale*, cf. *Mercur*, n.p.)

mercuriál[2] *adj.* de mercur, cu mercur. (< fr. *mercuriel)*

mercúric *adj. (chim.; despre sărurile de mercur)* care conține mercur bivalent. (cf. fr. *mercurique)*

mercurós *adj. (chim.; despre sărurile de mercur)* care conține mercur monovalent. (cf. fr. *mercureux)*

meridián *s.n. (geogr.)* fiecare dintre cercurile imaginare care trec prin polii globului pămîntesc și determină gradele de longitudine. ● *(mat.)* intersecția unei suprafețe de revoluție cu un plan care trece prin axa suprafeței. ○ *meridian ceresc* = intersecția sferei cerești cu planul care trece prin axa universului. (< fr. *méridien*, cf. it. *meridiana*, lat. *meridies* — amiază)

meridionál *adj.* de (la) miazăzi, sudic. ● caracteristic pentru popoarele din sud. (cf. fr. *méridional*, lat. *meridionalis)*

merínos *adj. invar. (în expr.) oaie merinos* = oaie cu lînă albă, moale, ondulată și deasă; *lînă merinos* = lîna unei astfel de oi. (< fr. *mérinos)*

mérit *s.n.* ceea ce face pe cineva sau ceva demn de stimă, de prețuire, de considerație; ceea ce face ca un lucru să fie folositor și valoros. (< fr. *mérite*, it. *merito*, lat. *meritum)*

meritá *vb.* I. *tr.* a i se cuveni, a fi vrednic, de ceva. ● a avea calități, merite care îndreptățesc stima, prețuirea cuiva. (< fr. *mériter*, it., lat. *meritare)*

meritóriu *adj.* demn de stimă, de laudă; cu merite. (< fr. *méritoire*, cf. lat. *meritorius)*

merituós *adj.* cu merite; valoros; (< *merita)*

merlín *s.n. (mar.)* frînghie subțire alcătuită din trei fire de in sau de cînepă răsucite împreună, folosită la matisarea parîmelor. (< fr. *merlin*, cf. flam. *maarline* — frînghie de mare)

merlón *s.n. (mil.)* porțiune de zidărie situată între două creneluri ale unei fortificații. (< fr. *merlon)*

mersí *interj.* mulțumesc. (< fr. *merci)*

mesagér *s.m.* purtător al unui mesaj; persoană care anunță ceva din partea cuiva; trimis, sol. (< fr. *messager)*

mesagerie *s.f.* transportare rapidă a mărfurilor în vagoane speciale, atașate trenurilor de călători. ● oficiu de expediere a pachetelor, a mărfurilor. ● vagon pentru transportul rapid de mărfuri, de pachete etc. (< fr. *messagerie)*

mesáj *s.n.* **1.** comunicare oficială adresată de șeful statului către armată, către popor etc. **2.** știre, veste. (< fr. *message)*

meschín *adj.* **1.** zgîrcit, mic la suflet, preocupat de interese mărunte; egoist. **2.** mic, neinsemnat, lipsit de grandoare. (cf. fr. *mesquin*, it. *meschino)*

meschinărie *s.f.* **1.** zgîrcenie, micime de suflet; lipsă de generozitate. **2.** faptă de om meschin; lucru mărunt. (cf. fr. *mesquinerie)*

mesía *s.m.* personaj care conform legendelor biblice ar fi avut rolul de a mîntui

lumea de păcatul originar; nume dat de creștini lui Iisus Cristos. (< lat., gr. *messias* < *sir meshiha* < ebr. *mesha* — a unge)

mesiánic *adj.* profetic, prezicător. (< fr. *messianique*, cf. *Messia*, n.p.)

méșă *s.f.* **1.** șuviță de păr. **2.** *(med.)* bucată de tifon, de vată introdusă într-o rană pentru a drena puroiul. (< fr. *mèche)*

metabolísm *s.n. (biol.)* totalitatea proceselor nutritive de asimilație și dezasimilație care se produc în organism. ○ *metabolism bazal* = cantitatea de căldură, exprimată în calorii, care se produce pe un metru pătrat la suprafața corpului unui individ, într-o oră. (< fr. *métabolisme*, cf. gr. *metabole* — schimbare)

metacárp *s.n. (anat.)* scheletul părții de mijloc a mîinii, compus din cinci oase așezate în formă de raze. (< fr. *métacarpe*, cf. gr. *metakarpion)*

metacarpián *adj.* referitor la metacarp, al metacarpului. (cf. fr. *métacarpien)*

metacéntru *s.n. (fiz.)* intersecția imaginară a verticalelor care trec prin centrele de greutate ale volumului de apă dislocat de un corp plutitor. (cf. fr. *métacentre)*

metafízic *adj.* referitor la metafizică; de metafizică. (cf. fr. *métaphysique*, gr. *meta* — în afară, *physis* — natură)

metafizică *s.f. (fil.)* metodă idealistă de cercetare, care consideră fenomenele izolate unele de altele și imuabile, concepe dezvoltarea ca un simplu proces de creștere și neagă contradicțiile interne ale fenomenelor. ● *(în filozofia premarxistă)* parte a filozofiei care se ocupa cu problemele care depășesc cadrul experienței. (cf. fr. *méthaphysique*, gr. *meta* — în afară, *physis* — natură)

metafizicián *s.m.* adept al concepțiilor metafizice. (cf. fr. *métaphysicien)*

metafonie *s.f. (fon.)* modificare a calității unei vocale sub influența altei vocale dintr-o silabă învecinată de care este despărțită printr-o consoană. (< fr. *métaphonie*, cf. gr. *meta* — lîngă, *phone* — voce)

metáforă *s.f. (lit.)* figură de stil care constă în a atribui unui cuvînt un înțeles nou, pe baza unei comparații subînțelese. (cf. fr. *métaphore*, lat., gr. *metaphora)*

metafóric *adj.* **1.** propriu metaforei: figurat. **2.** *(despre stil)* cu multe metafore. (cf. fr. *métaphorique)*

metagenéză *s.f. (biol.)* alternanța a două generații, una sexuată și una asexuată. (< fr. *métagénèse*, cf. gr. *meta*, *genesis* — generare)

metagrámă *s.f.* schimbare a unei litere într-un cuvînt. ● joc care constă în a forma cuvinte noi, înlocuind mereu cîte o literă din cuvîntul inițial definit. (< fr. *métagramme*, cf. gr. *meta*, *gramma* — literă)

metál *s.n. (chim.)* **1.** element chimic cu un luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, ductil și maleabil, de obicei solid la temperatura obișnuită. **2.** aliaj al unor metale **(1)**. (cf. fr. *métal*, germ. *Metall* < lat. *metallum)*

metalazbést *s.n. (tehn.)* ferodou. (< *metal* + *azbest)*

metalépsă *s.f.* figură de retorică care constă în schimbarea ordinii normale a ideilor prin înlocuirea termenilor. (cf. fr. *métalepse*, lat., gr. *metalepsis* — transpoziție)

metálic *adj.* **1.** de, din metal. **2.** care seamănă cu metalul. ● *(despre voce, sunet* etc.) care are sonoritatea unui metal; aspru, strident. ● cu luciu ca al metalului. (cf. fr. *métallique)*

metallífer *adj. (despre roci, terenuri* etc.) care conține metale. (< fr. *métallifère*, cf. lat. *metallifer* < *metallum* — metal, *ferre* — a purta)

metalizá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a depune o pojghiță metalică (prin anumite procedee) pe suprafața unui obiect. ● a da un luciu metalic. (< fr. *métalliser)*

metalocerámică *s.f.* ramură a metalurgiei care se ocupă cu fabricarea pulberilor metalice folosite la fabricarea diferitelor obiecte. (< fr. *métallocéramique*, cf. germ. *Metallkeramik)*

metalochímie *adj.* privitor la metalochimie. (cf. fr. *métallochimique)*

metalochimie *s.f.* parte a chimiei care studiază metalele. (cf. fr. *métallochimie)*

metalográfic *adj.* referitor la metalografie. (cf. fr. *métallographique)*

metalografíe *s.f.* ramură a metalurgiei care studiază structura metalelor și legătura dintre proprietățile lor fizice și structura lor. (< fr. *métallographie*, cf. lat. *metallum* — metal, gr. *graphein* — a descrie)

metalogravúră *s.f.* procedeu de gravare cu dalta a clișeelor de metal pentru imprimarea hîrtiilor de valoare nominală. (cf. fr. *métallogravure)*

metaloíd *s.m. (chim.)* element chimic lipsit de luciu metalic și de ductilitate, rău conducător de căldură și de electricitate. (< fr. *métalloïde*, cf. gr. *metallon* — metal, *eidos* — aspect)

metalotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care se ocupă cu prelucrarea metalelor; metalurgie prelucrătoare. (< *metal* + *tehnică)*

metaloterapíe *s.f. (med.)* tratament al bolilor nervoase care constă în aplicarea unor plăci metalice pe corpul bolnavului. (< fr. *métallothérapie)*

metalúrgic *adj.* privitor la metalurgie; de, din metalurgie. (< fr. *métallurgique)*

metalurgíe *s.f.* **1.** disciplină care studiază proprietățile fizice și chimice ale metalelor și ale aliajelor lor, procesele fizice și chimice care au loc la extragerea metalelor din minereuri și la

prepararea aliajelor. 2. tehnica elaborării unui metal sau a unui aliaj. (< fr. *métallurgie*, cf. gr. *metallon* — metal, *ergon* — lucru)

metalurgíst *s.m.* și *f.* specialist în metalurgie. (cf. fr. *métallurgiste)*

metamórfic *adj. (despre roci)* care a suferit un metamorfism. (< fr. *métamorphique)*

metamorfísm *s.n. (geol.)* modificare, transformare a structurii rocilor subterane sub influența căldurii, a presiunii înalte și a reacțiilor chimice. (< fr. *métamorphisme*, cf. gr. *meta* — altul, *morphe* — formă)

metamorfozá *vb.* I. *refl.* a suferi o metamorfoză. ● *(fig.; despre oameni)* a-și schimba înfățișarea, caracterul; a se transforma (treptat). (< fr. *métamorphoser)*

metamorfózã *s.f. (zool.)* transformare, schimbare a formei unor animale (insecte, batracieni etc.) în cursul dezvoltării lor de la ou la faza de maturitate. ● *(mit.)* transformare, schimbare a unei forme în altă formă (a unei ființe într-un lucru, într-o plantă etc.). (cf. fr. *métamorphose*, lat., gr. *metamorphosis)*

metán *s.n. (chim.)* gaz inflamabil, inodor și incolor, format din materie organică în descompunere. ○ *gaz metan* = gaz natural care emană din pământ în regiunile vulcanice, petrolifere sau mlăștinoase, folosit drept combustibil. (< fr. *méthane)*

metaplásmă *s.f. (gram.)* trecere a substantivelor de la o declinare la alta sau a verbelor de la o conjugare la alta, datorită schimbărilor fonetice sau analogiilor survenite într-un cuvînt. (cf. fr. *métaplasme*, lat. *metaplasmus*, gr. *metaplasmos)*

metastázã *s.f. (med.)* deplasare a unei boli dintr-o parte a organismului în altă parte; localizare secundară, departe de focarul primitiv al unei boli. (< fr. *métastase*, cf. gr. *metastasis* — deplasare)

metatárs *s.n. (anat.)* scheletul părții de mijloc a labei piciorului, compus din cinci oase aproape paralele. (< fr. *métatarse*, cf. gr. *meta* — după, *tarsos* — tars)

metatarsián *adj.* referitor la metatars, din metatars. (cf. fr. *métatarsien)*

metatézã *s.f. (fon.)* intervertire a ordinii unor sunete sau a unor grupuri de sunete într-un cuvînt. (cf. fr. *métathèse*, gr. *metathesis* — deplasare)

metatoráx *s.n. (zool.)* al treilea segment al toracelui la insecte. (< fr. *métathorax)*

metazoár *s.n. (biol.; la pl.)* încrengătură care cuprinde animalele cu celule diferențiate; *(la sg.)* animal care face parte din această încrengătură. (< fr. *métazoaires*, cf. gr. *meta* — al doilea, *zoon* — animal)

metéc *s.m. (ant.)* nume dat la Atena străinilor stabiliți permanent în acest oraș. (cf. fr. *meteque* < gr. *metoikos* — străin)

metempsihózã *s.f. (fil.)* concepție religioasă potrivit căreia sufletul ar trece, după moarte, prin corpul mai multor viețuitoare. (< fr. *métempsycose*, cf. gr. *meta* — schimbare, *psyche* — suflet)

meteór *s.m.* nume dat fenomenelor meteorologice (fulgere, trăsnete, ploaie, rouă etc.) care au loc în atmosferă. (< fr. *météore*, cf. gr. *meteoron* — ridicat în aer)

meteóric *adj.* al meteorilor, provenit dintr-un meteor; *(fig.)* care se ivește pe neașteptate; uimitor. (< fr. *météorique)*

meteorism *s.n. (med.)* umflare a abdomenului datorită acumulării de gaze în tubul digestiv. (< fr. *météorisme)*

meteorít *s.m. (astr.)* corp care cade pe pământ provenind din spațiul interplanetar; bolid. (< fr. *météorite)*

meteorográf *s.n. (met.)* instrument de înregistrare a presiunii, a temperaturii și a umidității aerului. (< fr. *météorographe)*

meteorografíe *s.f.* disciplină care are ca obiect descrierea fenomenelor meteorologice. (< fr. *météorographie*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *graphein* — a descrie)

meteorográmă *s.f. (met.)* diagramă reprezentînd grafic un fenomen atmosferic observat în timp. (< fr. *météorogramme*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *gramma* — cuvînt scris)

meteorológ *s.m.* specialist în meteorologie. (< *fr. météorologue)*

meteorológic *adj.* de meteorologie, referitor la meteorologie. (< fr. *météorologique)*

meteorologíe *s.f.* ramură a geofizicii care studiază fenomenele atmosferice. (< fr. *météorologie*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *logos* — vorbire)

meticulós *adj. (despre oameni)* migălos, cu scrupule exagerate, scrupulos în muncă; tipicar. ● *(adesea adv.)* făcut cu atenție deosebită; minuțios, scrupulos. (cf. fr. *méticuleux*, lat. *meticulosus)*

meticulozitáte *s.f.* însușirea de a fi meticulos; minuțiozitate. (cf. fr. *méticulosité)*

metíl *s.m. (chim.)* radical organic monovalent, compus dintr-un atom de carbon și din trei atomi de hidrogen. (< fr. *méthyle)*

metilén *s.m. (chim.)* radical organic bivalent, compus dintr-un atom de carbon și doi atomi de hidrogen. ○ *albastru de metilen* = materie colorantă albastră, întrebuințată în vopsitorie și ca dezinfectant în medicină. (< fr. *méthylène)*

metílic *adj. (chim.)* care conține metil. ○ *alcool metilic* = alcool toxic, obținut prin distilarea uscată a lemnului; spirt de lemn. (< fr. *méthylique)*

metís *s.m.* și *f.* **1.** individ născut dintr-o albă și un indian sau dintr-un alb și o

indiană. **2.** *(biol.)* animal sau plantă provenind din încrucișarea a doi indivizi de rase sau de specii diferite; hibrid. (< fr. *métis*, cf. lat. *mixticius* — născut dintr-o rasă amestecată)

metódă *s.f.* **1.** ansamblu de mijloace socotite proprii pentru realizarea unui scop; procedeu, mod de executare a unui lucru. ● totalitatea procedeelor practice cu ajutorul cărora se predă o știință, o disciplină. ● manual care conține principiile de învățare a unei limbi, a unui instrument muzical etc. **2.** modul de a studia, de a cerceta fenomenele naturii și ale societății. (< fr. *méthode*, cf. lat., gr. *methodos)*

metódic *adj.* *(adesea adv.)* cu metodă; sistematic. ● de metodică. (< fr. *méthodique)*

metódică *s.f.* parte a pedagogiei care studiază principiile și metoda de predare proprie fiecărui obiect de studiu; metodă. (cf. rus. *metodika*, fr. *méthodique)*

metodísm *s.n.* doctrină mistică cu principii morale foarte severe, practicată de o sectă anglicană întemeiată în secolul al XVIII-lea. (cf. fr. *méthodisme)*

metodíst[1] *s.m.* și *f.* adept al metodismului. (cf. fr. *méthodiste*, germ. *Methodist)*

metodíst[2] *s.m.* și *f.* specialist în metodică. (< rus. *metodist)*

metodológic *adj.* privitor la metodologie. (cf. fr. *méthodologique)*

metodológie *s.f.* știință care studiază metodele cercetării științifice; totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o știință. (< fr. *méthodologie*, cf. gr. *methodos* — metodă, *logos* — vorbire)

metól *s.n.* *(chim.)* compus organic alb, cristalizat, folosit ca developator în fotografie. (< fr. *métol)*

metonímic *adj.* privitor la metonimie. (< fr. *métonymique)*

metonímie *s.f.* *(ret.)* figură de stil prin care se înlocuiește un termen prin altul cu care se află într-un oarecare raport (de cauză față de efect, de parte față de întreg etc.). (cf. fr. *métonymie*, lat., gr. *metonymia* < gr. *meta* — schimbare, *onyma* — nume)

metonomasíe *s.f.* *(lingv.)* schimbare a unui nume propriu prin traducerea lui în altă limbă. (< fr. *métonomasie*, cf. gr. *meta* — schimbare, *onoma* — nume)

metópă *s.f.* *(arhit.)* spațiu liber, împodobit uneori cu basoreliefuri, care separă triglifele unei frize dorice. (cf. fr. *métope*, lat., gr. *metopa* < gr. *meta* — între, *ope* — deschidere)

metráj *s.n.* lungime, cantitate de material (măsurată în metri). ○ *film de scurt metraj* = film scurt. (< fr. *métrage)*

metrésă *s.f.* *(rar)* amantă, întreținută. (< fr. *maîtresse)*

métric[1] *adj.* referitor la sistemul zecimal de măsuri și greutăți care are metrul ca unitate de bază. ○ *sistem metric* = ansamblul unităților de măsură care au la bază metrul. ● *(despre mărimi)* care are calitatea de a admite o măsură. (cf. fr. *métrique)*

métric[2] *adj.* referitor la măsura versurilor, la structura lor ritmică. (cf. fr. *métrique*, lat. *metricus)*

métrică *s.f.* totalitatea regulilor privitoare la structura ritmică a versurilor. (cf. fr. *métrique)*

metrítă *s.f.* *(med.)* inflamație a uterului. (< fr. *métrite*, cf. gr. *metra* — uter)

metró *s.n.* metropolitan. (< fr. *métro* < *métropolitain)*

metrológic *adj.* privitor la metrologie, de metrologie. (< fr. *métrologique)*

metrológie *s.f.* parte a fizicii care studiază unitățile de măsură și metodele de măsurare a mărimilor fizice. (< fr. *métrologie*, cf. gr. *metron* — măsură, *logos* — studiu)

metromán *s.m.* *(rar)* persoană care are mania de a face versuri. (< fr. *métromane)*

metromanie *s.f.* *(rar)* mania de a face versuri. (< fr. *métromanie)*

metronóm *s.n.* instrument care marchează prin bătăi regulate intervale egale de timp. (< fr. *métronome*, cf. gr. *metron* — măsură, *nomos* — regulă)

metrópolă *s.f.* **1.** oraș mare, de obicei capitala unei țări. ● *(bis.)* reședința unei arhiepiscopii catolice. **2.** stat imperialist considerat în raport cu coloniile sale. ● *(ist.)* stat, oraș antic considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. (cf. fr. *métropole*, lat., gr. *métropolis* < gr. *meter* — mamă, *polis* — oraș)

metropolitán *s.n.* linie ferată urbană (subterană) electrificată; vehicul care circulă pe o astfel de linie. (< fr. *métropolitain)*

metroragíe *s.f.* *(med.)* hemoragie uterină. (< fr. *métrorragie)*

métru[1] *s.m.* **1.** unitate de măsură a lungimii din sistemul metric, care reprezintă a patruzecea milioana parte din meridianul terestru. **2.** instrument de măsură făcut din lemn, din metal etc. având lungimea de un metru (**1**). (< fr. *mètre*, cf. gr. *metron* — măsură)

métru[2] *s.m.* *(metr.)* picior de vers ritmic în versificația greco-latină, determinat de un grup de silabe lungi și scurte. ● numărul de silabe și cezura necesară pentru a forma un gen de vers în versificația modernă. (< fr. *mètre*, cf. lat. *metrum*, gr. *metron)*

mezaliánță *s.f.* căsătorie cu o persoană de condiție socială sau de cultură inferioară, considerată nepotrivită de cercurile nobiliare și ale marii burghezii. (< fr. *mésalliance)*

mezanín *s.n.* etaj mai scund care se află între parter și primul etaj. (< fr. *mezzanine*, cf. it. *mezzanino)*

mezaventúră *s.f.* *(rar)* pățanie, accident plictisitor, boroboață. (cf. fr. *mésaventure)*

mezentér *s.n. (anat.)* membrană care leagă intestinul subțire de peretele posterior al abdomenului. (< fr. *mésentère*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *enteron* — intestin)

mezentéric *adj.* al mezenterului, privitor la mezenter. (cf. fr. *mésentérique)*

mezocárp *s.n. (bot.)* partea cărnoasă a unui fruct cuprinsă între coajă și sîmbure. (< fr. *mésocarpe*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *karpos* — fruct)

mezodérm *s.n. (biol.)* strat celular din embrionul animalelor care se află între stratul extern și cel intern și din care se dezvoltă oasele și mușchii. (< fr. *mésoderme*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *derma* — piele)

mezofil *s.n. (bot.)* țesut cuprins între cele două membrane exterioare ale frunzei, care conține clorofila. (< fr. *mésophylle)*

mezolític *s.n. (geol.)* epocă cuprinsă între paleolitic și neolitic. (< fr. *mésolithique)*

mezosféră *s.f. (geol.)* învelișul cuprins între 1200 și 2900 kilometri în adîncimea pămîntului, în care predomină sulfurile și oxizii metalelor grele (fier, nichel, magneziu). (< fr. *mésosphère*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *sphaira* — sferă)

mezotoráx *s.n. (zool.)* segmentul al doilea al toracelui insectelor, de care sînt prinse aripile de dinainte și a doua pereche de picioare. (< fr. *mésothorax)*

mezozóic *adj. (geol.; în expr.) era mezozoică* = era secundară, în care apar pentru prima dată mamifere, păsări și pești osoși. (< fr. *mésozoïque*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *zoon* — animal)

mezzo-fórte *adv. (muz.)* potrivit de tare, între piano și forte. (< it., fr. *mezzo-forte)*

mezzo-sopránă *s.f.* cîntăreață a cărei voce este situată între sopran și alto. (< it., fr. *mezzo-soprano)*

mi *s.m. invar.* treapta a treia din gama do major; sunetul și nota corespunzătoare; coarda, clapa unui instrument care dă sunetul acestei note. (< it. *mi)*

miásmă *s.f.* emanație nesănătoasă, miros urît provenit din materii organice în descompunere; duhoare. (< fr. *miasme*, cf. gr. *miasma* — murdărie, pată)

micacéu *adj. (despre roci, minerale)* care conține mică. (< fr. *micacé)*

micanítă *s.f. (fiz.)* material obținut prin aglomerarea cu șelac a fragmentelor de mică, folosit ca izolant electric. (< fr. *micanite)*

micașist *s.n. (petr.)* rocă metamorfică compusă din cuarț și mică. (< fr. *micaschiste)*

mică *s.f. (min.)* grup de minerale de siliciu și aluminiu, cristalizate, care se desfac în foițe, de obicei elastice. (< fr. *mica*, cf. lat. *mica* — bucățică)

micélă *s.f. (chim.)* grup de molecule care se formează în substanțele coloidale și în soluțiile lor. (< fr. *micelle)*

micéliu *s.n. (bot.)* aparatul vegetativ al unor ciuperci, care se prezintă sub forma unui tal filamentos. (< fr. *mycélium)*

miciurinísm *s.n.* concepția biologică a savantului sovietic Miciurin, referitoare la hibridarea artificială, la educarea organismelor într-o anumită direcție, la iarovizare, aclimatizare etc.; biologia miciurinistă. (< *Miciurin*, n.p.)

miciuriníst *adj.* care se referă la miciurinism; creat de Miciurin, care face parte din școala lui Miciurin. (după rus. *miciurinet)*

micoflóră *s.f. (bot.)* vegetație alcătuită din ciuperci. (< *mico-* + *floră)*

micológ *s.m.* specialist în micologie. (< fr. *mycologue)*

micologíe *s.f.* ramură a botanicii care studiază ciupercile. (< fr. *mycologie*, cf. gr. *myces* — ciupercă, *logos* — vorbire)

micóză *s.f. (bot.)* boală a plantelor provocată de anumite ciuperci. (< fr. *mycose)*

microanalíză *s.f. (chim.)* analiză chimică efectuată asupra unor cantități foarte mici dintr-o substanță. (< fr. *microanalyse)*

microb *s.m. (med.)* nume generic dat unor microorganisme vegetale sau animale, care sînt adesea agenții transmițători ai anumitor boli. (< fr. *microbe*, cf. gr. *microbis* — a cărui viață este scurtă)

microbalánță *s.f.* balanță foarte sensibilă de laborator. (cf. fr. *microbalance)*

microbián *adj.* produs de microbi; răspînditor de microbi *(cf. fr. microbien)*

microbiológ *s. m.* specialist în microbiologie. (< fr. *microbiologue)*

microbiológic *adj.* privitor la microbiologie. (< fr. *microbiologique)*

microbiológie *s.f.* știință care studiază microorganismele. (< fr. *microbiologie*, cf. gr. *microbios* — cel cu viață scurtă, *logos* — vorbire)

microcefál *adj.* care are capul foarte mic. (< fr. *microcéphale*, cf. gr. *micros* — mic, *kephale* — cap)

microcefalíe *s.f.* dezvoltare insuficientă a craniului și a creierului, care are ca urmare idioția. (< fr. *microcéphalie)*

microcentrálă *s.f.* centrală electrică mică. (< *micro-* + *centrală)*

microchimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre cantități foarte mici de substanță. (cf. fr. *microchimie)*

microclímă *s.f.* totalitatea condițiilor meteorologice (temperatură, umiditate etc.) observate pe spațiul din imediata apropiere a solului. (< *micro-* + *climă)*

microcóc *s.m. (biol.)* specie de bacterii de formă sferică, mai mici decît cocii. (< fr. *microcoque*, *micrococus*, cf. gr. *mikros* — mic, *kokkos* — grăunte)

microcósm *s.n. (lit.)* universul redus la dimensiuni de miniatură. (cf. fr. *micro-*

cosme, lat., gr. *microcosmos* < gr. *mikros* — mic, *kosmos* — lume)

microcósmic *adj.* referitor la microcosm. (cf. fr. *microcosmique)*

microcristalín *adj. (despre roci, minerale)* alcătuit din cristale microscopice. (< fr. *microcristallin)*

microfílm *s.n.* film pentru fotografii foarte mici, care pot fi apoi mărite. (< fr. *microfilm)*

microfón *s.n.* aparat cu sursă proprie de energie, foarte sensibil, care mărește intensitatea sunetelor; este folosit în telefonie, în radiofonie etc. (< fr. *microphone*, cf. gr. *mikros* — mic, *phone* — voce)

microfotocópie *s.f.* copie fotografică de dimensiuni foarte mici, obținută printr-un procedeu microfotografic. (< fr. *microphotocopie)*

microfotográfic *adj.* folosit în microfotografie, obținut prin microfotografie. (cf. fr. *microphotographique)*

microfotografíe *s.f.* **1.** fotografie a unor obiecte, a unor preparate sau a unor ființe microscopice obținută cu ajutorul unui aparat fotografic adaptat la un microscop. ● fotografie de dimensiuni foarte mici. **2.** tehnica obținerii acestor fotografii. (< fr. *microphotographie*, cf. gr. *mikros* — mic, *phos* — lumină, *graphein* — a scrie)

microfotoradiografíe *s.f. (med.)* radiografie făcută pe un clișeu mic; tehnica obținerii acestor radiografii. (cf. fr. *microphotoradiographie)*

microgrăfie *s.f.* prepararea unui obiect pentru a fi studiat la microscop; studiul microscopic al unui obiect. (< fr. *micrographie*, cf. gr. *mikros* — mic, *graphein* — a descrie)

micrográm *s.n.* a milioana parte dintr-un gram. (< fr. *microgramme)*

microlít *s.n. (min.)* element cristalin microscopic, de formă prismatică sau tubulară, care se află în unele roci. (< fr. *microlithe*, cf. gr. *mikros* — mic, *lithos* — piatră)

micrométric *adj.* **1.** referitor la micrometru sau la micrometrie. **2.** de dimensiuni foarte mici. (< fr. *micrométrique)*

micrometríe *s.f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor extrem de mici. (< fr. *micrométrie)*

micrométru *s.n. (tehn.)* instrument mecanic de mare precizie, cu care se măsoară lungimi mici. ● instrument gradat adaptat la ocularul unui microscop sau al unui alt aparat optic pentru a măsura dimensiunile obiectelor observate. (< fr. *micromètre*, cf. germ. *Mikrometer* < gr. *mikros* — mic, *metron* — măsură)

micrón *s.m. (tehn.)* unitate de măsură, egală cu a mia parte dintr-un milimetru. (< fr. *micron*, cf. gr. *mikros* — mic)

microóhm *s.m. (fiz.)* unitate electrică de rezistență, egală cu a milioana parte dintr-un ohm. (cf. gr. *mikros* — mic, *ohm* — unitate de măsură)

microorganísm *s.n. (biol.)* plantă sau animal care poate fi văzut numai la microscop. (< fr. *micro-organisme)*

microscóp *s.n. (fiz.)* instrument optic compus dintr-un sistem dublu de lentile, folosit pentru observarea și cercetarea obiectelor extrem de mici, a microorganismelor etc. (< fr. *microscope*, cf. gr. *mikros* — mic, *skopein* — a examina)

microscópic *adj.* **1.** care poate fi văzut numai la microscop. ● efectuat cu microscopul. **2.** *(fig.)* extrem de mic, minuscul; *(p. ext.)* fără valoare, neînsemnat. (cf. fr. *microscopique)*

microscopíe *s.f.* tehnica observației la microscop. ● examinare, analiză făcută cu microscopul. (< fr. *microscopie)*

microseísm *s.n. (geol.)* cutremur de pământ foarte slab. (< fr. *microséisme*, cf. gr. *mikros* — mic, *seismos* — zguduire)

microsión *s.n.* disc de patefon de dimensiuni mici, cu șanțul de înregistrare foarte fin, permițând înregistrări de lungă durată. (< fr. *microsillon)*

microspór *s.m. (bot.)* nume dat anumitor spori masculini ai criptogamelor vasculare. (< fr. *microspore)*

microtóm *s.n. (fiz.)* instrument cu ajutorul căruia se pot tăia fragmente foarte subțiri dintr-un corp pentru a putea fi studiate la microscop. (< fr. *microtome*, cf. gr. *mikros* — mic, *tome* — secțiune)

microzoáre *s.f. pl. (zool.)* clasă de animale de apă vizibile numai la microscop. (< fr. *microzoaire*, cf. gr. *mikros* — mic, *zoon* — animal)

microzónă *s.f.* regiune din masa solului arabil, care conține particulele cu funcțiuni biochimice. (< fr. *microzone)*

micțiúne *s.f. (med.)* urinare. (cf. fr. *miction*, lat. *mictio)*

midinétă *s.f. (rar)* tînără croitoreasă sau modistă pariziană. (< fr. *midinette)*

mielínă *s.f. (anat.)* substanță moale, refringentă, care acoperă cilindrul-ax al nervilor. (< fr. *myéline*, cf. gr. *myelos* — măduvă)

mielítă *s.f. (med.)* inflamație a măduvei spinării. (< fr. *myélite*, cf. gr. *myelos* — măduvă)

migmatítă *s.f. (petr.)* rocă metamorfică formată prin pătrunderea unei topituri de magmă în rocile sedimentare. (< fr. *migmatite)*

migrá *vb.* I. *intr. (liv.)* a se deplasa, a se muta în masă dintr-un loc în altul. (< lat. *migrare)*

migratór *adj. (liv.: mai ales despre păsări)* care migrează; călător. (cf. lat. *migrator*, fr. *migratoire)*

migrațiúne *s.f.* migrare. ○ *migrațiunea țițeiului* = trecerea țițeiului (și a gazelor care-l însoțesc) din roca în care s-a format în altă rocă. (cf. lat. *migratio*, fr. *migration)*

migrénă *s.f. (med.)* durere de cap (localizată mai ales într-o anumită regiune a capului și însoțită de tulburări diges-

tive). (< fr. *migraine*, cf. gr. *hemi* — jumătate. *kranion* — craniu)
mikádó *s.m.* titlu dat împăratului Japoniei. (< fr., jap. *mikado*)
milanéză *s.f.* *(text.)* tricot (de mătase) pentru lenjerie, pentru bluze etc. (cf. fr. *milanais* it. *milanese*)
milă *s.f.* unitate de măsură pentru lungimi, ale cărei mărimi variază în diverse țări. (cf. fr. *mille*, lat. *mille*)
milenár *adj.* (existent) de o mie de ani, de un mileniu; *(p. ext.)* de mii de ani. (cf. fr. *millénaire*, lat. *millenarius*)
mileníu *s.n.* interval de timp de o mie de ani. (< lat. *millenus*)
miliampér *s.m.* *(fiz.)* unitate subdivizionară de măsură a intensității curentului electric, egală cu a mia parte dintr-un amper. (cf. fr. *milliampère*)
miliampermétru *s.n.* *(fiz.)* ampermetru sensibil, pentru măsurarea în miliamperi. (cf. fr. *milliampermètre*)
miliár *adj.* *(despre pietrele de kilometraj; și subst., f.)* care indică o distanță de o mie de metri. (< fr. *milliaire*)
miliárd *s.n.* număr egal cu o mie de milioane; *(p. ext.)* număr foarte mare. (< fr. *milliard*)
miliardár *s.m.* și *f.* posesor al unei averi evaluate în miliarde. (cf. fr. *milliardaire*)
milibár *s.m.* *(fiz.)* unitate de presiune, egală cu a mia parte dintr-un bar. (cf. fr. *millibar*)
miligrám *s.n.* unitate subdivizionară de măsură pentru greutăți, care reprezintă a mia parte dintr-un gram. (cf. fr. *milligramme*)
mililítru *s.m.* unitate subdivizionară de măsură pentru capacități, care reprezintă a mia parte dintr-un litru. (cf. fr. *millilitre*)
milimétric *adj.* de mărimea unui milimetru; *(p. ext.)* foarte mic. ○ *hîrtie milimetrică* = hîrtie cu linii orizontale și verticale la distanță de un milimetru unele de altele. (cf. fr. *millimétrique*)
milimétru *s.m.* unitate subdivizionară de măsură pentru lungimi, care reprezintă a mia parte dintr-un metru. (cf. fr. *millimètre*)
milinó *s.n.* *(text.)* pînză de in foarte subțire. (< fr. *milinon*)
milión *s.n.* număr egal cu o mie de mii. (< fr. *million*)
milionár *s.m.* și *f.* posesor al unei averi evaluate în milioane. (cf. fr. *millionnaire*)
milioníme *s.f.* număr egal cu a milioana parte dintr-un întreg. (cf. fr. *millionième*)
militá *vb.* I. *intr.* a lupta intens pentru un principiu, pentru o cauză etc. (< fr. *militer*, it., lat. *militare*)
militánt *adj.* care militează pentru un principiu, pentru o cauză. // *s.m.* și *f.* luptător, activist; combatant; propagandist. (cf. fr. *militant*)
militár *adj.* care ține de armată; ostășesc. ○ *serviciu militar* = stagiu făcut în armată de un cetățean. ● care se bazează pe armată; care ține de război; războinic. // *s.m.* persoană care aparține cadrelor active ale armatei; ostaș. (cf. fr. *militaire*, it. *militare*, lat. *militaris*, *militarius*)
militarísm *s.n.* politică reacționară proprie statelor imperialiste. de întărire a forței militare și de pregătire a războaielor de cotropire. (cf. fr. *militarisme*)
militarist *adj.* propriu militarismului; războinic. // *s.m.* partizan al militarismului. (cf. fr. *militariste*)
militarizá *vb.* I. *tr.* a organiza militărește (o țară, o instituție etc.). a da un caracter militar; a subordona scopurilor militarismului. (cf. fr. *militariser*)
milităréște *adv.* ostășește, soldățește. (< *militar*)
milițián *s.m.* și *f.* **1.** membru al miliției (**1**). **2.** ostaș din miliție (**2**). (< *miliție*, cf. fr. *milicien*)
miliție *s.f.* **1.** instituție care are drept scop menținerea ordinii și a securității publice, apărarea proprietății socialiste. precum și a drepturilor și libertăților cetățenești. **2.** *(în organizarea militară din trecut)* armată neregulată de rezervă compusă din orășeni și țărani, cuprinzînd și unele corpuri de armată speciale. ● *(ant.)* corp de armată nepermanent inițiat la începutul republicii romane, care era chemat sub arme numai în timp de război. (<rus. *miliția*, cf. lat. *militia*, fr. *milice*)
milivólt *s.m.* *(fiz.)* unitate subdivizionară de măsură a tensiunii electrice, egală cu a mia parte dintr-un volt. (cf. fr. *millivolt*)
milivoltmétru *s.n.* *(fiz.)* voltmetru sensibil, gradat pentru măsurarea în milivolți. (cf. fr. *millivoltmètre*)
mim *s.m.* **1.** scurtă comedie populară antică, alcătuită din cîteva scene comice simple, grosolane, cu glume vulgare, al căror subiect era luat din viața de toate zilele. **2.** actor care juca în aceste comedii; actor de pantomimă. (cf. fr. *mime* it., lat. *mima* < gr. *mimeomai* — imit)
mimá *vb.* I. *tr.* a interpreta (un rol, o piesă) prin mimică, prin gesturi. ● a imita gesturile, felul de a fi al cuiva. (< fr. *mimer*, it. *mimare*)
mimétism *s.n.* *(biol.)* însușire a unor animale de a-și schimba culoarea după mediul înconjurător sau de a lua forma unor obiecte sau animale din imediata apropiere. (< fr. *mimétisme*, cf. gr. *mimeisthai*)
mímic *adj.* referitor la mim sau la mimică; de mim. (cf. fr. *mimique*, lat. *mimicus*, gr. *mimikos*)
mímică *s.f.* arta de a exprima prin gesturi (mai ales prin expresia feței) sentimente și idei; *(p. ext.)* expresie a feței (< fr. *mimique*, it. *mimico*)
mimóză *s.f.* *(bot.)* gen de plante erbacee leguminoase exotice, cu inflorescențe bogate. ○ *mimoză senzitivă* = plantă

erbacee ale cărei frunze se strîng la cea mai mică atingere. (< fr., lat. *mimosa)*

mină *vb.* I. *tr.* **1.** a aseza, a pune mine (în scop de distrugere). **2.** *(fig.)* a distruge, a slăbi, a nimici (cu încetul). (< fr. *miner*, it. *minare)*

minaréț *s.n.* turn înalt de geamie; minarea. ● element decorativ al unei clădiri, în formă de minaret. (< fr. *minaret*, cf. ar. *minara)*

mină[1] *s.f.* **1.** loc subteran, special amenajat, de unde se extrag minerale. ● ansamblul lucrărilor subterane care permite exploatarea unor zăcăminte. ● *(fig.)* mare bogăție (ascunsă), izvor nesecat. **2.** cilindru subțire de grafit etc. din interiorul creioanelor. **3.** *(mil.)* armă alcătuită dintr-o încărcătură de exploziv și un dispozitiv de aprindere, care explodează prin lovire sau la comandă. (< fr. *mine*, it. *mina)*

mină[2] *s.f.* înfățișare; expresie a feței; fizionomie. (< fr. *mine)*

mină[3] *s.f. (ant.; la vechii greci)* monedă valorînd o sută de drahme. (< lat. *mina)*

minér *s.m.* lucrător în mină[1] (**1**). (< *mină)*

minerál[1] *s.n. (min.)* corp solid, care se află în natură cristalizat sau amorf (în interiorul sau la suprafața pămîntului). (< fr. *minéral*, cf. lat. t. *minerale)*

minerál[2] *adj.* care conține minerale, referitor la minerale. ○ *apă minerală* = apă în a cărei soluție se află săruri, substanțe radioactive, gaze. (cf. fr. *minéral*, lat. *mineralis)*

mineralizá *vb.* I. *refl.* a se transforma în mineral. (< fr. *minéraliser)*

mineralizatór *adj.* care favorizează formarea sau cristalizarea unor minerale; care preface un metal în mineral combinîndu-se cu el. (cf. fr. *minéralisateur)*

mineralóg *s.m.* specialist în mineralogie. (cf. germ. *Mineralog*, fr. *minéralogue)*

mineralógic *adj.* privitor la mineralogie. (cf. fr. *minéralogique)*

mineralogíe *s.f.* știință care studiază structura, compoziția și proprietățile fizice și chimice ale mineralelor. (cf. fr. *minéralogie)*

mineralurgíe *s.f.* știință care studiază aplicarea cunoștințelor mineralogice în industrie. (< fr. *minéralurgie*, cf. fr. *minéral*, gr. *ergon* — lucru)

mineréu *s.n.* mineral în compoziția căruia se găsesc anumite elemente (metale, metaloizi) în cantități suficiente pentru a putea fi exploatate rentabil. (< fr. *minerai)*

minerít *s.n.* ocupația minerului. (< *miner)*

minesénger *s.m. (pron.: -zen-gher)* nume dat trubadurilor germani din secolele al XII-lea — al XVI-lea. (< germ. *Minnesänger)*

miniaturál *adj.* mic, minuscul. (< *miniatură)*

miniatúră *s.f.* **1.** pictură fină și delicată de mici dimensiuni (făcută pe fildeș, pe email etc.). **2.** literă ornată sau ornament pictat care împodobea titlul sau începuturile capitolelor în vechile manuscrise. **3.** operă de artă, de literatură de dimensiuni mici, lucrată cu finețe; obiect de dimensiuni reduse. (cf. fr. *miniature*, it. *miniatura)*

miniaturíst *s.m.* și *f.* pictor, autor de miniaturi. (cf. fr. *miniaturiste)*

miniaturístică *s.f.* **1.** arta de a executa miniaturi. **2.** studiul miniaturilor de pe vechile manuscrise. (< *miniatură)*

miniér *adj.* referitor la mine[1] (**1**), de mine. (cf. fr. *minier)*

mínim[1] *s.n.* limită inferioară în ceea ce privește cantitatea, calitatea etc. ● valoarea cea mai mică pe care o poate lua o mărime variabilă. (< fr., lat. *minimum)*

mínim[2] *adj.* cel mai mic posibil; neînsemnat, foarte mic, neglijabil. (cf. fr. *minime*, lat. *minimus)*

minimál *adj.* foarte mic. ○ *program minimal* = program care cuprinde un ansamblu de sarcini minime, care trebuie îndeplinite în prima urgență. (< germ. *minimal)*

minimalizá *vb.* I. *tr.* a reduce la minimum, a micșora (nejustificat) importanța, valoarea unei persoane, a unui lucru etc.; a bagateliza. (< germ. *minimalisieren)*

minimétru *s.n. (tehn.)* instrument de precizie pentru măsurarea lungimilor prin indicarea abaterilor lor față de un etalon de comparație. ● instrument pentru măsurarea diametrelor alezajelor foarte mici. (< fr. *minimètre)*

mínimum *adv.* cel puțin. (< fr., lat. *minimum)*

ministér *s.n.* totalitatea serviciilor centrale reunite sub conducerea unui ministru; instituția respectivă; *(p. ext.)* clădire unde este instalată o asemenea instituție. (< fr. *ministère*, cf. lat. *ministerium* — slujbă, serviciu)

ministeriábil *adj. (ironic, în trecut)* aspirant la demnitatea de ministru. (după fr. *ministrable)*

ministeriál *adj.* care ține de un ministru sau de un minister. ○ *bancă ministerială* = loc unde sînt grupați membrii guvernului la ședințele parlamentului; *hîrtie* (sau *coală*) *ministerială* = hîrtie (sau coală) de formatul obișnuit pentru cereri; *plic ministerial* = plic mare în care se păstrează acte fără a fi îndoite. (cf. fr. *ministériel)*

ministru *s.m.* membru al unui guvern, care este însărcinat cu conducerea unui minister. (< fr. *ministre*, cf. lat. *minister)*

míniu *s.n. (chim.)* oxid de plumb, roșu la culoare, întrebuințat mai ales în vopselărie. (< fr. *minium)*

minór *adj.* **1.** *(despre persoane; adesea subst.)* neajuns încă la majorat. **2.** secundar, puțin important; mai mic. ○ *(muz.)*

gamă minoră = gamă formată de obicei din patru tonuri și trei semitonuri (între treptele a doua și a treia, a cincea și a șasea, a șaptea și a opta; *(log.; în expr.) termen minor* = premisa unui silogism, care conține subiectul concluziei. (< lat. *minor*, cf. fr. *mineur)*

minorát *s.n. (rar)* situația unei persoane minore și durata acestei situații. (cf. germ. *Minorat)*

minorít *s.m.* călugăr franciscan. (<it. *minorita*, cf. fr. *minorite*, lat. *minores fratres)*

minoritár *s.m.* și *f.* membru al unei minorități naționale. (cf. fr. *minoritaire)*

minoritáte *s.f.* partea (cea) mai mică dintr-o mulțime împărțită în două; cei mai puțini la număr. ○ *minoritate națională* = populație care se găsește în număr mai mic față de populația de bază a unei țări. (cf. fr. *minorité*, lat. *minoritas)*

minotáur *s.m. (mit.)* ființă fabuloasă imaginată cu cap de om și trup de taur. (cf. fr. *minotaure* < *Minotaur*, n.p.)

mintál *adj.* referitor la minte; făcut în minte. ○ *alienație mintală* = nebunie; *debil mintal* = persoană care se dezvoltă greu din punct de vedere al intelectului; slab de minte. (cf. fr. *mental* < lat. *mens* — minte)

mínus *s.n.* **1.** *(mat.)* semnul operației de scădere sau care indică un număr negativ. **2.** deficit, lipsă. // *adv.* fără, mai puțin, scăzînd. (< lat. *minus)*

minúscul *adj.* de dimensiuni reduse; (foarte) mic. (cf. fr. *minuscule*, lat. *minusculus)*

minút *s.n.* **1.** diviziune a timpului care reprezintă a șaizecea parte dintr-o oră. ● interval de timp nedeterminat, dar în general foarte scurt; clipă, moment. **2.** *(mat.)* subunitate de măsură pentru unghiuri, care reprezintă a șaizecea parte dintr-un grad sexagesimal sau a suta parte dintr-un grad centezimal. (cf. fr. *minute*, it. *minuto* < lat. *minutus* — mic, mărunt)

minutár *s.n.* indicator al minutelor pe cadranul unui ceas. (< *minut)*

minútă *s.f.* **1.** *(jur.)* textul original al unui act, al unei sentințe. **2.** redactare provizorie a unui document, a unui plan etc. **3.** rezumat asupra discuțiilor dintr-o ședință. (< fr. *minute*, cf. lat. *minuta* — mică)

minúție *s.f. (rar)* minuțiozitate. (cf. fr. *minutie*, lat. *minutia)*

minuțiós *adj.* migălos, meticulos; amănunțit. ● *(adv.)* cu grijă, cu multă băgare de seamă. (cf. fr. *minutieux)*

minuțiozitáte *s.f.* însușirea de a fi minuțios; amănunțime, meticulozitate. (< *minutios)*

miocárd *s.n.* mușchiul striat al inimii. (< fr. *myocarde*, cf. gr. *mys* — mușchi, *kardia* — inimă)

miocardítă *s.f. (med.)* inflamație a miocardului. (< fr. *myocardite)*

miocén *s.n. (geol.)* diviziune, perioadă a erei terțiare, caracterizată prin formarea regnului animal și vegetal, cît și a contururilor continentale și orografice de astăzi. (< fr. *miocène*, cf. gr. *meion* — mai puțin, *kainos* — recent, nou)

miocénic *adj.* privitor la miocen. (< fr. *miocénique)*

miogén *s.n. (chim.)* proteină care se găsește în țesutul muscular. (< fr. *myogène)*

miográf *s.n.* aparat care înregistrează grafic contracțiile mușchilor. (< fr. *myographe*, cf. gr. *mys* — mușchi, *graphein* — a descrie)

miografíe *s.f.* înregistrare grafică a activității musculare făcută cu ajutorul miografului. (< fr. *myographie)*

miologíe *s.f.* parte a anatomiei care studiază mușchii. (< fr. *myologie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *logos* — vorbire)

mióm *s.n. (med.)* tumoare formată pe fibrele musculare. (< fr. *myome)*

mióp *adj., s.m.* și *f.* suferind de miopie. ● *(fig.)* mărginit, fără perspectiva viitorului. (cf. fr. *myope*, lat., gr. *myops* < gr. *myein* — a închide, *ops* — ochi)

miopíe *s.f. (med.)* stare a celor care nu văd clar obiectele decît de aproape, datorită unui defect al cristalinului ochiului care nu permite formarea imaginilor obiectelor îndepărtate pe retină, ci înaintea ei; vedere scurtă. ● *(fig.)* mărginire, lipsă de perspectivă în judecarea situațiilor. (< fr. *myopie)*

miotomíe *s.f. (med.)* disecție, incizie a mușchiului. (< fr. *myotomie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *tome* — tăietură)

miozínă *s.f. (chim.)* substanță albuminoidă care se găsește în mușchii mamiferelor. (< fr. *myosine* cf. gr. *mys* — mușchi)

miozítă *s.f. (med.)* inflamație a mușchilor. (< fr. *myosite)*

miozótis *s.m. (bot.)* plantă erbacee cu flori mici, albastre, roșii și albe, care crește în pădurile de munte; nu-mă-uita. (< fr. *myosotis*, cf. lat., gr. *myosotis* < gr. *myos* — șoarece, *ou, otos* — ureche)

mirácol *s.n. (liv.)* eveniment, întîmplare contrară legilor naturii, care nu poate fi explicată rațional; minune. (cf. fr. *miracle*, lat. *miraculum* < *mirari* — a admira)

miraculós *adj.* supranatural, minunat. ● care face minuni. ● uimitor, uluitor, extraordinar. // *s.n.* toate elementele supranaturale care intervin în basme; supranatural. (cf. fr. *miraculeux*, lat. *miraculosus)*

miráj *s.n.* **1.** *(fiz.)* fenomen optic datorit refracției luminii, care face ca uneori imaginea unor lucruri depărtate și ascunse dincolo de orizont să apară mai apropiată și răsturnată. ● *(fig.)* iluzie. **2.** farmec, atracție. (< fr. *mirage)*

míră *s.f.* **1.** riglă divizată care servește la măsurarea indirectă a distanțelor sau

la măsurarea înălțimilor. **2.** *(mil.)* cătare (la armă). (< fr. *mire* cf. it. *mira)*

miriáde *s.f. pl.* mulțime mare, nenumărată. (< fr. *myriade*, cf. gr. *myrias* — zece mii)

miriagrám *s.n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10000 grame. (< fr. *myriagramme)*

miriamétru *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10000 metri. (< fr. *myriamètre)*

miriapód *s.n. (zool.; la pl.)* clasă de animale inferioare, cu corpul format din segmente sau inele și care au foarte multe perechi de picioare; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. (< fr. *myriapodes*, cf. gr. *myrias* — multe, *pous* — picior)

mirífic *adj. (liv.)* minunat, măreț; admirabil. (cf. lat. *mirificus*, fr. *mirifique)*

mirmilón *s.m. (ist.)* gladiator care lupta de obicei cu retiarii, avînd ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un pește în chip de panaș. (< lat. *myrmillo)*

mirt *s.m. (bot.)* arbust sudic totdeauna verde, mirositor, cu lemn greu, fin și cu structură omogenă cultivat și la noi ca plantă ornamentală. (< fr. *myrte*, cf. lat. *myrtus*, gr. *myrtos)*

mirtacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu tulpina arborescentă, al căror tip este mirtul. (< fr. *myrtacées)*

míșă *s.f.* compoziție polifonică religioasă care se cîntă în bisericile romano-catolice atunci cînd preotul oficiază ritul sacrificiului corpului și al sîngelui lui Cristos. (< lat. bis. *missa)*

miscelanéu *s.n. (liv.)* carte, rubrică într-o publicație periodică, care conține articole, studii etc. cu un conținut variat. ● culegere de lucrări, de fapte etc. fără legătură între ele. (cf. fr. *miscellanées*, lat. *miscellanea* — amestecată)

miscíbil *adj. (despre substanțe)* care poate fi amestecat cu altă substanță. (cf. fr. *miscible)*

miscibilitáte *s.f. (fiz.)* proprietatea a două sau a mai multor substanțe de a forma un amestec omogen. (cf. fr. *miscibilité* < lat. *miscere* — a amesteca)

misionár *s.m.* propagator al creștinismului sau al doctrinelor unor secte creștine în țările cu altă religie dominantă. ● persoană care caută să cîștige adepți pentru o cauză, pentru o comunitate etc. (< fr. *missionnaire*, it. *missionario)*

misiúne *s.f.* **1.** însărcinare, rol, funcție încredințată cuiva. **2.** delegație trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (în special diplomatic). ● reprezentanță diplomatică permanentă condusă de un ministru plenipotențiar. **3.** acțiune de propagare a creștinismului în țările cu o altă religie dominantă. (cf. fr. *mission*, it. *missione*, lat. *missio)*

misívă *s.f.* comunicare scrisă, scrisoare. (< fr. *missive)*

misogamíe *s.f.* teamă, groază de căsătorie. (cf. it. *misogamia* < gr. *misos* — ură, *gamia* — căsătorie)

misogín *s.m. (liv.)* bărbat care nu poate suferi femeile. (< fr. *misogyne*, cf. gr. *misein* — a urî, *gyne* — femeie)

misoginísm *s.n. (liv.)* atitudine ostilă față de femei. (cf. fr. *misogynisme)*

mistér *s.n.* **1.** taină; secret. **2.** doctrină religioasă care nu era împărtășită decît unui număr restrîns de inițiați. ● dogmă religioasă creștină care trebuie primită așa cum este dată și care se crede a fi inaccesibilă rațiunii omenești. ● *(în evul mediu)* dramă religioasă cu subiect biblic. (cf. fr. *mystère*, lat. *mysterium* — lucru ascuns)

misteriós *adj.* **1.** *(adesea adv.)* tainic, secret. **2.** ascuns; care face o taină din orice; enigmatic. (< cf. fr. *mystérieux*, it. *misterioso)*

místic *adj.* **1.** stăpînit de misticism. **2.** ascuns, neștiut, tainic. // *s.m.* și *f.* adept al misticismului. (cf. fr. *mystique*, lat. *mysticus* — ascuns)

mística *s.f. (rar)* sistem de idei pe care se întemeiază o doctrină mistică. (cf. fr. *mystique)*

misticísm *s.n.* concepție teologică-idealistă asupra lumii, la baza căreia stă ideea posibilității comunicării spirituale a omului cu divinitatea și care propagă credința în existența unor forțe supranaturale. (cf. fr. *mysticisme*, rus. *misticizm)*

mistificá *vb.* I. *tr.* a denatura adevărul; a înșela, a păcăli; *(p. ext.)* a falsifica. (cf. fr. *mystifier)*

mistificatór *s.m.* și *f.* cel care denaturează, care falsifică adevărul. (cf. fr. *mystificateur)*

mistrál *s.n.* vînt tare, rece și uscat, care suflă din nord-vest în Provența (sudul Franței) și din valea Ronului spre coasta Mediteranei. (< fr. *mistral)*

mișmáș *s.n. (fam.)* vin amestecat cu apă minerală sau cu apă gazoasă; spriț. ● *(fig.)* amestecătură, încurcătură. (< germ. *Mischmasch)*

mit *s.n.* povestire cu caracter fantastic care cuprinde credințele popoarelor antice despre zei, despre întîmplări și fapte legendare. ● *(fig.)* născocire, poveste, basm. (cf. fr. *mythe*, lat., gr. *mythos)*

mítei *s.n. (poligr.)* corp de literă de paisprezece puncte tipografice. (< germ. *Mittel)*

miténă *s.f.* mănușă care acoperă numai în parte mîna, lăsînd liber vîrful degetelor. (< fr. *mitaine)*

mític *adj.* de mit, privitor la mit; fabulos, fantastic, legendar. (cf. fr. *mythique*, lat. *mythicus)*

míting *s.n.* întrunire, demonstrație publică pentru discutarea unor importante evenimente politice. ● manifestație sportivă de masă (mai ales cu caracter aviatic). (< engl., fr. *meeting)*

mitológic *adj.* privitor la mitologie, din mitologie. (cf. fr. *mythologique)*

mitologíe *s.f.* totalitatea miturilor unei religii sau ale unui popor. (cf. fr. *mythologie*, gr. *mithos* — mit, *logos* — vorbire)
mitomaníe *s.f.* admirație a miturilor. (cf. fr. *mythomanie*)
mitraísm *s.n.* religie antică bazată pe cultul zeului Mitra, spiritul luminii divine; mazdeism. (cf. gr. lat. *Mitra*)
mitrálă *adj. f. (med.; în expr.) stenoză mitrală* = boală care constă în îngustarea sau astuparea unor vase sanguine cardiace. (< fr. *mitrale*)
mitraliá *vb.* I. *tr.* și *intr.* a trage cu mitraliera (asupra unui obiectiv). (cf. fr. *mitrailler*, it. *mitragliare*)
mitraliéră *s.f.* armă automată de calibru mic, pe afet, care are un tir foarte rapid. (cf. fr. *mitrailleuse*, it. *mitragliera*)
mitráliu *s.f. pl. (mil.)* sfărîmături, bucăți de oțel cu care se umpleau în trecut unele proiectile pentru tunuri. (cf. fr. *mitraille*, it. *mitraglia*)
mitraliór *s.m.* servant, mînuitor al unei mitraliere. (cf. fr. *mitrailleur*)
mítră *s.f.* acoperămînt al capului la vechii persi. (cf. fr. *mitre*, gr., lat. *mitra*)
mixt *adj.* format, compus din elemente eterogene; amestecat. ○ *școală mixtă* = școală frecventată de elevi de ambele sexe; *cor mixt* = cor format din voci bărbătești și voci femeiești; *(mat.) număr mixt* = număr format din numere întregi și din fracții. (cf. fr. *mixte*, lat. *mixtus* — amestecat)
mixtúră *s.f.* **1.** *(lic.)* amestecătură, amestec. **2.** medicament care constă dintr-un amestec de mai multe substanțe. **3.** *(tehn.)* amestec alcătuit din mai multe materiale, de obicei granulare. (cf. fr. *mixture*, lat. *mixtura*)
mizá *vb.* I. *tr.* **1.** a depune o miză (la un joc de noroc). **2.** *(fig.)* a se bizui pe..., a conta pe... (< fr. *miser*)
mizantróp *s.m.* suferind de mizantropie; om nesociabil, morocănos, posac, ursuz. (< fr. *misanthrope*, cf. gr. *misein* — a urî, *anthropos* — om)
mizantropíe *s.f.* neîncredere în oameni; lipsă de dragoste, de simpatie pentru societatea oamenilor. (< fr. *misanthropie*)
míză *s.f.* sumă de bani pe care o pune fiecare participant la un joc de noroc și care revine cîștigătorului. (< fr. *mise* < *mettre* — a pune)
mízer *adj. (liv.)* sărman, sărac, nenorocit; vrednic de milă, de compătimire. (< lat. *miser*)
mizerábil *adj.* **1.** *(adesea subst.)* ticălos, mîrșav, nemernic. ● *(fig.)* aspru, rău. **2.** nevaloros, prost, rău; neîngrijit. **3.** *(rar)* care este vrednic de milă, de plîns. (cf. fr. *misérable*, lat. *miserabilis*)
mizericórdie *s.f. (liv.)* milă, îndurare. (< lat. *misericordia*, cf. fr. *miséricorde*)
mizericordiós *adj.* îndurător, milos. (< fr. *miséricordieux*)
mizérie *s.f.* **1.** stare de sărăcie extremă. ○ *de mizerie* = sărăcăcios, insuficient. ● aspect exterior care dovedește o mare sărăcie; stare vrednică de plîns, de milă. **2.** *(la pl.)* lipsuri, griji; neplăceri, supărări; șicane. (cf. fr. *misère*, lat. *miseria*)
mnemotéhnic *adj.* referitor la mnemotehnică. (< fr. *mnémotechnique*)
mnemotéhnică *s.f.* complex de reguli care au ca scop însușirea și păstrarea în memorie a unor informații necesare. (< fr. *mnémotechnique*, cf. gr. *mneme* — memorie, *techne* — artă)
mobíl *adj.* **1.** care se mișcă sau se poate mișca. **2.** schimbător, nestatornic. ● *(despre fața omului)* care își schimbă ușor expresia; *(despre ochi)* care este în continuă mișcare. /// *s.n.* cauză determinantă a unei acțiuni; motiv. (cf. fr. *mobile*, lat. *mobilis*)
mobilá *vb.* I. *tr.* a aranja o cameră, o locuință etc. cu mobila necesară. (< *mobilă*, după fr. *meubler*)
móbilă *s.f.* fiecare dintre lucrurile (pat, masă, dulap etc.) care folosesc la amenajarea unei locuințe; mobilier. (cf. fr. *meuble*, it. *mobile*)
mobiliár *adj. (jur.; despre bunuri sau averi)* care poate fi transportat; mobil. (< fr. *mobilier*)
mobiliér *s.n.* totalitatea mobilelor dintr-o casă, dintr-o locuință etc. (< fr. *mobilier*)
mobilitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi mobil. **2.** faptul de a trece cu ușurință de la o dispoziție sufletească la alta. ● *(fig.)* nestatornicie; nestabilitate. ● ușurința de a-și schimba expresia feței, a figurii. (cf. fr. *mobilité*, lat. *mobilitas*)
mobilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a chema sub arme (întreaga armată de rezervă), a pune o armată pe picior de război. **2.** a strînge, a organiza, a grupa forțe (în vederea unei acțiuni, la o adunare etc.). (< fr. *mobiliser*)
mobilizábil *adj.* care poate fi mobilizat. (cf. fr. *mobilisable*)
mobilizatór *adj.* antrenant, care îndeamnă la luptă, la o activitate socială. (< *mobiliza*)
móca *s.f.* cafea provenită din Arabia și avînd un gust foarte bun. (< fr. *moka*, cf. *Moka*, n.p.)
mocasín *s.m. (mai ales la pl.)* încălțăminte de piele purtată de indienii din America de Nord. (< fr. *mocassin*)
mochétă *s.f.* stofă plușată, făcută din fire de lînă și de in sau cînepă, întrebuințată la covoare sau la capitonarea mobilelor. (< fr. *moquette*)
mod *s.n.* **1.** fel, chip, manieră; procedeu, metodă. ● *(ec.) mod de producție* = felul cum oamenii produc și obțin bunurile materiale, necesare pentru ca societatea să poată trăi și să se poată dezvolta și care reprezintă unitatea dintre forțele de producție și relațiile de producție. **2.** *(gram.)* formă verbală care exprimă chipul în care vede, în care socotește vorbitorul acțiunea verbului. **3.** *(muz.)* structura unei game determinată de raportul de intervale

dintre sunetele componente. (cf. fr. *mode*, it. *modo*, lat. *modus*)
modál *adj.* **1.** referitor la un mod gramatical, de mod. **2.** privitor la modurile muzicale. (cf. fr. *modal*)
modalitáte *s.f.* **1.** fel, chip, mod de a face sau de a prezenta ceva. **2.** *(fil.)* criteriul de diferențiere a judecăților după gradul lor de certitudine. **3.** *(muz.)* caracterul unei fraze muzicale determinat de raportul de intervale dintre sunetele componente. (cf. fr. *modalité*)
módă *s.f.* **1.** fel de a se îmbrăca, de a se purta etc. particular unei anumite epoci; manieră, fel de a fi, de a acționa care caracterizează o țară, o epocă etc. **2.** *(în expr.) magazin de mode* = magazin de pălării de damă sau de accesorii pentru îmbrăcămintea femeiască; *jurnal* (sau *revistă*) *de mode* = publicație care cuprinde modele de haine. (cf. fr. *mode*, it. *moda*)
modél *s.n.* **1.** obiect destinat să fie reprodus prin imitație; tipar. ● reprezentare în mic a unui obiect care urmează a fi executat la dimensiuni normale. ● tipul unui obiect confecționat. **2.** persoană, lucrare, operă etc. vrednică de imitat. **3.** persoană care pozează înaintea pictorilor, a sculptorilor. (cf. fr. *modèle*, it. *modello*)
modelá *vb.* I. *tr.* **1.** a executa într-un material plastic modelul unei lucrări de sculptură. ● *(tehn.)* a face modele pentru turnătorie. **2.** *(fig.)* a da expresia dorită, a forma; a influența. < fr. *modeler*, it. *modellare*)
modeláj *s.n.* modelare. ● reproducere plastică a unor obiecte. ● *(tehn.)* confecționarea de modele pentru turnătorie. (< fr. *modelage*)
modelatór[1] *s.m.* specialist, meseriaș care face decorații și alte lucrări de modelaj. (< *modela*, cf. it. *modellatore*)
modelatór[2] *s.n.* instrument, unealtă pentru modelare în sculptură. (< *modela*)
modelíst *s.m.* lucrător care confecționează modele. (cf. fr. *modéliste*)
modelór *s.m.* modelist; modelator[1]. (cf. fr. *modeleur*)
moderá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) încetini, a (se) micșora, a (se) reduce. ● *(fig.)* a (se) potoli, a (se) înfrîna, a (se) tempera. (< fr. *modérer*, it. *moderare*, cf. lat. *moderari* < *modus* — măsură)
moderát *adj.* cu viteză, cu tărie, cu intensitate etc. redusă; mijlociu, potrivit. ● modest, cumpătat. (< *modera*, cf. fr. *modéré*, lat. *moderatus*)
moderáto *adj. (muz.: despre ritm)* moderat, potrivit (între andante și allegro). (< it., fr. *moderato*)
moderatór *s.n. (tehn.)* aparat care reglează mersul unor mașini, limitînd mărirea vitezei. (cf. fr. *modérateur*)
moderáție *s.f.* însușirea de a fi moderat; cumpătare, măsură. (cf. fr. *modération*, lat. *moderatio*)
modérn *adj.* **1.** nou, din timpul nostru sau relativ recent, din timpurile prezente; actual. ○ *limbă modernă* = limbă vie, care se vorbește în prezent. **2.** la modă, potrivit ultimei mode. (< fr. *moderne*, cf. lat. t. *modernus*)
modernísm *s.n.* curent în arta și literatura burgheză, care, în goana după originalitate, ajunge la creații arbitrare, rupte de realitate. (< fr. *modernisme*)
moderníst *adj.* privitor la modernism, potrivit modernismului. // *s.m.* și *f.* adept al modernismului. (cf. fr. *moderniste*)
modernizá *vb.* I. **1.** *tr.* a da un caracter, o înfățișare modernă (cuiva sau la ceva), a înnoi. ● a înzestra (o fabrică, o uzină etc.) cu instalații și utilaj modern. **2.** *refl.* a adopta obiceiurile moderne. (< fr. *moderniser*)
modernizatór *adj.* care modernizează, care tinde să modernizeze. (< *moderniza*)
modést *adj.* **1.** stăpînit de modestie, plin de modestie; lipsit de îngîmfare; *(p. ext.)* nepretențios, simplu, decent, cumpătat, moderat. **2.** redus ca valoare; mediocru, neimportant. (< fr. *modeste*, it. *modesto*, lat. *modestus*)
modestíe *s.f.* însușirea de a fi modest; simț, sentiment care ne face să nu exagerăm valoarea ideilor și a acțiunilor noastre. (< fr. *modestie*, it., lat. *modestia*)
módic *adj. (rar: despre valori bănești)* neînsemnat, mic. (< fr. *modique*, cf. lat. *modicus*)
modicitáte *s.f.* micime, cantitate mică (a unei sume, a unui preț). (cf. fr. *modicité*, lat. *modicitas*)
modificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) schimba forma sau conținutul, a (se) preface, a (se) transforma. (< lat., it. *modificare*, cf. fr. *modifier*)
modificábil *adj.* care se poate modifica. (cf. fr. *modifiable*)
modificáre *s.f.* acțiunea de a (se) modifica și rezultatul ei; schimbare, transformare, prefacere. (< *modifica*)
modificatór *adj.* care modifică. (< fr. *modificateur*, cf. lat. *modificator*)
modilión *s.n. (arhit.)* consolă, de obicei de forma literei S. așezată sub o cornișă. (cf. fr. *modillon*, it. *modiglione*)
modístă *s.f.* femeie care se ocupă cu confecționarea și cu vînzarea de pălării femeiești. (< fr. *modiste*)
módul *s.m.* **1.** *(mat.)* valoare absolută a unei mărimi reale (fără să se ia în considerație semnul algebric). **2.** *(arhit.)* unitate de măsură aleasă arbitrar pentru a determina proporțiile elementelor de arhitectură ale unui edificiu. (< fr. *module*, cf. lat. *modulus*)
modulá *v.b.* I. *tr.* **1.** a exprima ceva prin inflexiunile vocii; a schimba tonul, inflexiunile vocii: a ritma, a cadența. **2.** *(fiz.)* a modifica amplitudinea, frecvența sau faza unei oscilații armonice. (< fr. *moduler*, cf. lat. *modulari*)
modulatór *s.n. (fiz.)* aparat sau dispozitiv cu ajutorul căruia se efectuează o modulație (2). (cf. fr. *modulateur*)

modulație *s.f.* **1.** trecerea unui sunet, a unei melodii de la o tonalitate la alta; serie de sunete care își modifică tonalitatea. **2.** *(fiz.)* modificarea amplitudinii, frecvenței sau fazei unei oscilații armonice. (cf. fr. *modulation*, lat. *modulatio)*

mofétă *s.f. (geol.)* emanație de bioxid de carbon care străbate prin crăpăturile scoarței terestre în regiunile vulcanice. (cf. fr. *mofette*, it. *mofèta)*

mol[1] *s.m. (fiz.)* moleculă-gram. (< *mol* [eculă-gram])

mol[2] *s.n.* dig de piatră construit către largul mării la intrarea într-un port, pentru a micșora acțiunea valurilor care vin din larg. (< fr. *môle*, cf. lat. *moles* — grămadă)

molár *adj. (anat.; în expr.) dinte molar* (și *subst., m.)* = dinte mare, lat, cu care se macină alimentele; măsea. (cf. fr. *molaire*, lat. *mola* — moară)

molaritáte *s.f. (chim.)* concentrația unei soluții, exprimată în molecule-gram.

molásă *s.f. (geol.)* conglomerate și gresii gălbui, roscate sau verzui, cu ciment calcaros, frecvente în straturile miocenului. (< fr. *mollasse)*

moleculár *adj.* privitor la molecule; al moleculelor. ○ *greutate moleculară* = număr care arată de cîte ori molecula unei substanțe este mai grea decît atomul de hidrogen. (cf. fr. *moléculaire)*

molecúlă *s.f. (chim.; fiz.)* cea mai mică particică dintr-o substanță, care are compoziția chimică și structura la fel cu a substanței respective și care (în cazul elementelor) poate fi descompusă fără să se distrugă constituția sau proprietățile substanței. ○ *moleculă-gram* = cantitatea unei substanțe măsurată în grame, egală cu greutatea ei moleculară; mol. (< fr. *molécule*, cf. lat. *molecula* — mică masă de materie)

molestá *vb.* I. *tr.* **1.** a brutaliza. **2.** a necăji; a vexa, a jigni. (< fr. *molester*, cf. lat. *molestare)*

molétă *s.f.* **1.** *(tehn.)* unealtă în formă de rotiță cu muchia zimțuită, folosită pentru a imprima pe suprafața unei piese forma negativă a zimților: randalină. **2.** *(mine)* roată cu șanț pe care se înfășoară un cablu. (< fr. *molette)*

moletiéră *s.f.* fîșie de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului pe deasupra pantalonului. (< fr. *molletière)*

molibdén *s.n. (chim.)* metal foarte dur, alb-argintiu, asemănător cu fierul, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale. (< fr. *molybdène)*

molibdenít *s.n. (min.)* sulfură naturală de molibden, cristalizată, din care se extrage molibdenul. (< fr. *molybdenite)*

molibdít *s.n. (min.)* mineral format din oxizi de fier și molibden. (< germ. *Molybdite)*

mólla *s.m. invar.* rang superior în ierarhia bisericii mahomedane; persoană deținînd acest rang. (cf. it. *mollah*, ar. *mulla* — domn)

molós *s.m.* soi de cîine mare, cu părul lung și moale. (< fr. *molosse*, cf. lat. *molossus)*

moltón *s.n. (text.)* țesătură de bumbac sau de lînă moale, călduroasă. (< fr. *molleton)*

molúscă *s.f. (zool.; la pl.)* încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale, lipsit de schelet intern și care trăiesc adesea într-o cochilie; *(la sg.)* animal care face parte din această încrengătură. (< fr. *mollusques*, cf. lat. *mollusca* — nucă cu coajă moale)

momént *s.n.* **1.** clipă, secundă, scurt interval de timp. ○ *de moment* = de scurtă durată; efemer. ● situație în timp a unui fapt, a unei întîmplări etc. ● perioadă de timp în care se petrece ceva; etapă. **2.** ocazie, circumstanță (prielnică). **3.** *(fiz.)* mărime fizică egală cu produsul dintre o mărime dinamică și una sau mai multe distanțe. (cf. fr. *moment*, lat. *momentum)*

momentán *adj.* **1.** de o clipă; de moment, trecător. ● *(adv.)* numaidecît, imediat. **2.** actual, de față. (cf. fr. *momentané*, lat. *momentaneus)*

monádă *s.f.* **1.** termen folosit în filozofia premarxistă pentru desemnarea celei mai simple unități indivizibile. **2.** organism inferior, unicelular care face trecerea de la plante la animalele cele mai simple. (cf. fr. *monade*, germ. *Monade* < gr. *monas* — unitate)

monahál *adj.* călugăresc. (< *monah*, cf. fr. *monacal)*

monahísm *s.n.* starea, viața, calitatea de monah. (< fr. *monachisme*, după *monah)*

monárh *s.m.* conducător (rege, împărat etc.) al unei monarhii; suveran. (< lat. *monarche*, gr. *monarches)*

monárhic *adj.* referitor la monarh sau la monarhie; de monarhie; susținător, partizan al monarhiei. (cf. fr. *monarchique)*

monarhíe *s.f.* formă de guvernămînt în care puterea supremă în stat aparține monarhului și se transmite creditar. ● stat cu o astfel de formă de guvernămînt. (< lat., gr. *monarchia* < gr. *monos* — singur, *archein* — a comanda)

monarhísm *s.f.* sistem, opinie a partizanilor monarhiei. (cf. fr. *monarchisme)*

monarhíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care susține monarhia; (partizan) al monarhiei. (cf. fr. *monarchiste)*

monazít *s.n. (min.)* fosfat natural de ceriu, care conține și toriu. (< fr. *monazite)*

mondén *adj.* care aparține unei vieți luxoase; care duce o viață de petreceri; care reflectă sau se referă la o astfel de viață. (< fr. *mondain)*

mondenitáte *s.f.* înclinare spre o viață monden㠹. ● vanitate mondenă. (< *monden*, cf. fr. *mondanité)*

mondiál *adj.* care interesează, care privește întreaga lume; răspîndit, cunos-

cut în toată lumea. ● la care participă (aproape) toate țările. (< fr. *mondial*, cf. *monde* — lume)

monédă *s.f.* ban de metal sau de hîrtie, care are curs legal într-un stat; *(curent)* ban de metal, mărunțiș. (cf. it. *moneta*, lat. *moneta)*

monetár *adj.* de monedă, referitor la monedă. // *s.n.* situația banilor (întocmită pe un tabel) dată de un casier la închiderea casei. (cf. fr. *monétaire*, lat. *monetarius)*

monetărie *s.f.* întreprindere de stat unde se fabrică monedele. (< *monetă)*

monism *s.n.* *(fil.;* op. d u a l i s m) teorie filozofică care consideră că la baza lumii, a tot ceea ce există, stă un singur principiu: materia (monismul materialist) sau spiritul (monismul idealist). (< fr. *monisme*, cf. gr. *monos* — singur)

monist *adj.* privitor la monism, al monismului. // *s.m.* și *f.* adept al monismului. (< fr. *moniste)*

monitór[1] **1.** *s.m.* și *f.* elev care, în anumite sisteme de învățămînt, este pus să învețe sau să supravegheze un număr de elevi, conșcolari de ai săi. **2.** *s.n.* titlu al anumitor ziare sau publicații periodice. (cf. fr. *moniteur*, lat. *monitor)*

monitór[2] *s.n.* *(mar.)* navă de război ușoară, cuirasată, prevăzută cu artilerie grea. (< fr. *moniteur)*

monoatómic *adj.* *(chim.; despre molecule)* care este format dintr-un singur atom. (cf. fr. *monoatomique)*

monobázic *adj.* *(chim.; despre acizi)* care conține în molecula sa un singur atom de hidrogen, apt de a fi înlocuit cu un atom de metal. (cf. fr. *monobasique)*

monobloc *s.n.* *(tehn.)* dispozitiv, organ de mașină compus dintr-un bloc care nu se poate demonta. (cf. fr. *monobloc)*

monocelulár *adj.* *(biol.: despre animale, plante microscopice)* format dintr-o singură celulă. (cf. fr. *monocellulaire)*

monoclinic *adj.* *(min.)* cristalizat în forma unei prisme dreptunghiulare oblice. (cf. fr. *monoclinique)*

monóclu *s.n.* lentilă care se poartă sprijinită în orbita ochiului pentru a corecta un defect de vedere. (< fr. *monocle*, cf. fr. *mono-*, lat. *oculus* — ochi)

monocórd *adj.* *(muz.; despre instrumente muzicale)* cu o singură coardă. ● *(fig.)* monoton. (< fr. *monocorde)*

monocotiledonát *adj.* *(bot.; despre plante)* al cărui embrion are un singur cotiledon. // *s.f. pl.* clasă de plante al căror embrion are un singur cotiledon; *(la sg.)* plantă care face parte din această clasă. (cf. fr. *monocotylédone)*

monocróm *adj.* care are o singură culoare. ● *(fig.)* monoton, uniform. (< fr. *monochrome*, cf. gr. *monos* — unic, *chroma* — culoare)

monocromátic *adj.* monocrom. (cf. germ. *monokromatisch)*

monocromíe *s.f.* **1.** procedeu utilizat în pictură prin care se folosește o singură culoare. **2.** reproducere într-o singură culoare. (< fr. *monochromie)*

monocultúră *s.f.* *(agr.)* asolament în care aceeași plantă se cultivă mai mulți ani în șir pe același loc. (< fr. *monoculture)*

monodíe *s.f.* monolog liric în tragediile antice grecești. ● cîntec executat pe o singură voce. (cf. fr. *monodie*, gr. *monodia* < *monos* — unic, *ode* — cîntec)

monofazát *adj.* *(fiz.; despre un curent electric)* cu o singură fază. (< *mono-* + *fazat)*

monofázic *adj.* *(fiz.)* monofazat. (< fr. *monophasique)*

monofíl *adj.* *(bot.; despre caliciu)* format dintr-o singură frunză.

monofobíe *s.f.* *(med.)* teamă patologică de singurătate. (< fr. *monophobie*, cf. gr. *monos* — singur, *phobos* — frică)

monofonemátic *adj.* *(fon.; despre diftongi)* care are valoarea unui singur fonem. (< fr. *monophonématique)*

monoftóng *s.m.* *(fon.)* sunet care provine din reducerea unui diftong. (< fr. *monophtongue*, cf. gr. *monos* — singur, *phtongos* — sunet)

monoftongá *vb.* I. *tr.* a reduce un diftong la un sunet simplu. (< fr. *monophtonguer)*

monogám *adj.* **1.** *(despre oameni)* care nu are decît un singur soț (sau soție). **2.** *(despre plante)* cu flori unisexuate. (cf. fr. *monogame*, lat. *monogamis)*

monogamíe *s.f.* formă de căsătorie în care un bărbat sau o femeie nu poate avea decît un singur soț sau o singură soție în același timp. (< fr. *monogamie*, cf. lat. *monogamis* < gr. *monos* — unic, *gamos* — căsătorie)

monogenéză *s.f.* *(biol.)* sistem bazat pe un singur mod de reproducere. (< fr. *monogénèse*, cf. fr. *mono-*, gr. *genesis* — generare)

monogenism *s.n.* teorie antropologică care socotește că specia umană are o origine unică. (< fr. *monogénisme*, cf. gr. *monos* — singur, *genos* — rasă)

monogenist *s.m.* și *f.* adept al monogenismului. (< fr. *monogéniste)*

monográfic *adj.* privitor la monografie; de monografie. *(<* fr. *monographique)*

monografíe *s.f.* studiu științific care tratează un subiect anumit, din toate punctele de vedere. (< fr. *monographie*, cf. gr. *monos* — singur, *graphein* — a scrie)

monográmă *s.f.* semn scris, gravat etc., format prin reunirea unor inițiale ale numelui cuiva. (< fr. *monogramme*, cf. lat., gr. *monogramma* < gr. *monos* — unic, *gramma* — literă)

monóic *adj.* *(bot.; despre plante)* care poartă pe aceeași tulpină atît flori masculine cît și flori feminine. (< fr. *monoïque*, cf. gr. *monos* — singur, *oikia* — casă)

monolíngv *adj. (despre dicționare)* într-o singură limbă; unilingv. (cf. gr. *monos* — unic, lat. *lingua* — limbă)
monolingvísm *s.n. (rar)* întrebuințare a unei singure limbi (cea maternă) de către același individ sau același grup social. (cf. fr. *monolinguisme)*
monolít *adj.* format, compus dintr-un singur bloc de piatră. // *s.m. (arhit.)* monument sau element de construcție alcătuit dintr-un bloc unic de piatră. (< fr. *monolithe*, cf. lat. *monolithus*, gr. *monolithos* < *monos* — unic, *lithos* — piatră)
monolític *adj.* privitor la monolit, de monolit; *(fig.)* bine închegat, omogen. (cf. fr. *monolithique)*
monolóc *adj. (despre avioane)* cu un singur loc.
monológ *s.n.* scenă dintr-o piesă de teatru în care vorbește un singur personaj. ● mică piesă comică recitată de un singur personaj. (cf. fr. *monologue*, gr. *monologos* < *monos* — singur, *logos* — vorbire)
monologá *vb.* I. *intr.* a vorbi de unul singur. (cf. fr. *monologuer)*
monóm *s.n. (mat.)* expresie algebrică compusă dintr-un singur termen, în care nu figurează nici semnul plus, nici semnul minus. ○ *(expr.; fam.) în monom* = în rînd, unul în urma celuilalt. (< fr. *monôme*, cf. gr. *monos* — singur, *nomos* — diviziune)
monomahíe *s.f.* luptă între doi oameni; duel prevăzut de legile medievale ca probă judiciară. (< fr. *monomachie*, cf. fr. *mono-*, gr. *mache* — luptă)
monomanie *s.f. (med.)* stare patologică manifestată prin obsesia unui singur gînd; idee fixă. ● pasiune, manie exclusivă. (< fr. *monomanie*, cf. gr. *monos* — singur, *mania* — nebunie)
monomér *s.m. (chim.)* moleculă simplă care intră în constituția unui polimer. (fr. *monomère)*
monometalísm *s.n. (fin.)* sistem monetar care are un etalon metalic unic. (cf. fr. *monométallisme)*
monopetál *adj. (bot.; despre flori)* care are o singură petală. (cf. fr. *monopétale)*
monoplán *s.n.* avion cu un singur rînd de aripi. (cf. fr. *monoplan)*
monoplegíe *s.f. (med.)* paralizie a unui singur membru. (< fr. *monoplégie*, cf. gr. *monos* — unic, *plessein* — a lovi)
monopól *s.n.* **1.** drept exclusiv asupra unor valori, asupra unor bunuri, asupra efectuării unor operații etc. **2.** întreprinderi capitaliste foarte mari sau uniuni ale întreprinderilor capitaliste care concentrează în mîinile lor o parte atît de importantă a producției și a desfacerii unui anumit fel de produs, încît aceasta permite limitatea concurenței și stabilirea unor prețuri ridicate de monopol la mărfuri, prețuri care asigură obținerea de profituri ridicate de monopol. **3.** *(fig.)* drept exclusiv pe care și-l arogă cineva. (< fr. *monopole*, cf. lat. *monopolium*, gr. *monopolion* < *monos* — singur, *polein* — vinde)
monopolíst *adj.* privitor la monopol. // *s.m.* capitalist care participă la conducerea unui monopol. (cf. rus. *monopolist)*
monopolizá *vb.* I. *tr.* **1.** a exercita un monopol. **2.** *(fig.)* a acapara, a căuta să obțină toate drepturile asupra unui lucru, să-și impună drepturi exclusive într-o problemă etc. (cf. fr. *monopoliser)*
monoptér *adj. (arhit.: despre edificii)* care are numai un rînd de coloane; format dintr-o singură colonadă. (< fr. *monoptère*, cf. gr. *monos* — singur, *pteron* — aripă)
monorímă *adj. f. (despre poezii)* care are aceeași rimă la toate versurile. (cf. fr. *monorime)*
monosepál *adj. (bot.; despre flori)* cu o singură sepală; gamosepal. (cf. fr. *monosépale)*
monosílab *s.n.* cuvînt compus dintr-o singură silabă. (< fr. *monosyllabe*, cf. lat. *monosyllabus*, lat., gr. *monosyllabon)*
monosilábic *adj.* cu o singură silabă; compus din monosilabe. (cf. fr. *monosyllabique)*
monospérm *adj. (bot.; despre fructe)* care are o singură sămînță. (< fr. *monosperme*, cf. gr. *monos* — singur, *sperma* — sămînță)
monoteísm *s.n.* religie care recunoaște existența unei singure divinități. (cf. fr. *monothéisme*, gr. *monos* — unic, *theos* — zeu)
monoteíst *adj.* privitor la monoteism. // *s.m.* și *f.* adept al monoteismului. (cf. fr. *monothéiste)*
monotíp *s.n. (poligr.)* mașină de cules și de turnat literele una cîte una. (< fr. *monotype)*
monotipíst *s.m.* și *f.* lucrător la monotip. (< *monotip)*
monotón *adj.* **1.** *(despre sunete, melodii; adesea adv.)* care păstrează mereu același ton, lipsit de varietate în intonație. **2.** *(fig.)* uniform, fără variație; plictisitor. (< fr. *monotone*, cf. lat. *monotonus*, gr. *monotonos* < *monos* — unic; *tonos* — ton)
monotonie *s.f.* caracterul a ceea ce este monoton; uniformitate plictisitoare, lipsă de varietate. (< fr. *monotonie)*
monotréme *s.f. pl. (zool.)* ordin de mamifere care fac ouă, avînd ca tip ornitorincul. (< fr. *monotrèmes)*
monovalént *adj. (chim.: despre elemente)* care are o singură valență. (cf. fr. *monovalent)*
monozaharíde *s.f. pl. (chim.)* substanțe din clasa hidraților de carbon care pot fi obținute prin hidroliza zaharurilor.
monseniór *s.m.* **1.** *(ist.)* titlu dat seniorilor feudali (în Apus); titlu de adresare către un nobil. **2.** titlu pe care îl poartă unii prelați ai bisericii catolice. (< fr. *monseigneur*, cf. it. *monsignore)*

mónstru *s.m.* **1.** *(mit.)* ființă fantastică avînd corpul alcătuit din elemente specifice oamenilor și animalelor. ● ființă care are o anomalie fizică din naștere; pocitanie. **2.** colos, namilă; lucru de proporții colosale. **3.** om crud, degenerat, denaturat. // *adj.* urias, foarte mare, colosal. (cf. fr. *monstre*, lat. *monstrum)*

monstruós *adj.* **1.** hidos, pocit, anormal; *(fig.)* neestetic. ● urias, colosal. **2.** rău, oribil, îngrozitor. (cf. fr. *monstrueux*, lat. *monstruosus)*

monstruozitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este monstruos. **2.** grozăvie, neomenie, cruzime. (cf. fr. *monstruosité)*

montá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a așeza, a potrivi la locul lor (piesele unei mașini, un aparat etc.). **2.** a pregăti pentru reprezentare, a pune în scenă (o piesă de teatru, un spectacol). **3.** *(fig.)* a atița, a incita (pe cineva) contra cuiva. (< fr. *monter)*

montáj *s.n.* **1.** montare. **2.** *(cinema)* combinare a unor scene de film într-o succesiune naturală, pentru a forma un tot artistic. ○ *montaj radiofonic* = combinarea scenelor și a episoadelor caracteristice dintr-o piesă sau dintr-o operă literară etc., în vederea unei transmisiuni radiofonice. **3.** sistem, formație care rezultă din montarea unor piese, a unor mecanisme etc. ● sistem de montare. (< fr. *montage)*

montán *adj. (liv.)* de munte, muntos. (< lat. *montanus)*

montánt *adj.* ridicat în sus, înălțat. // *s.m.* bară sau stîlp vertical. (< fr. *montant)*

montatór *s.m.* tehnician care execută operații de montare; montor. (< *monta)*

mónță *s.f.* **1.** împreunare a unui armăsar cu o iapă; *(p. ext.)* împreunare la animale. **2.** herghelie de armăsari pentru reproducere. (< fr. *monte)*

montór *s.m.* montator. (< fr. *monteur)*

montúră *s.f. (tehn.)* parte dintr-un dispozitiv tehnic în care se montează o piesă. ● felul în care sînt fixate pietrele prețioase ale unei bijuterii. (< fr. *monture)*

monțián *s.n. (geol.)* etajul inferior al paleocenului. (< fr. *montien)*

monuménț *s.n.* **1.** lucrare arhitecturală sau de sculptură ridicată în amintirea unui eveniment, a unui personaj ilustru etc.; *(p. ext.)* construcție mare cu felurite elemente arhitectonice sau ornamentale. **2.** *(fig.)* document istoric de mare valoare; lucrare valoroasă care reprezintă ceva deosebit sau care are o semnificație deosebită. ● obiect sau fenomen din natură care are o importanță deosebită sau o semnificație specială. (cf. fr. *monument*, lat. *monumentum)*

monumentál *adj.* de mari proporții, măreț, grandios. (cf. fr. *monumental*, lat. *monumentalis)*

monumentalitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este monumental. (< *monumental)*

mops *s.m.* buldog. (< germ. *Mops*, cf. fr. *mops)*

morál *adj.* **1.** conform principiilor moralei. ● din care se trage o învățătură, cu învățături, didactic. **2.** referitor la intelect: intelectual, spiritual. // *s.n.* ansamblul facultăților psihice, spirituale. ● stare de spirit, dispoziție sufletească. ● curaj. (cf. lat. *moralis*, fr. *moral)*

morálă *s.f.* **1.** formă a conștiinței sociale care cuprinde normele de conviețuire și de comportare a oamenilor, obligațiile și raporturile dintre ei în societate și care variază în raport cu orînduirea economică. **2.** *(fam.)* mustrare, doianâ. **3.** parte a unei fabule care conține o învățătură. (cf. fr. *morale*, lat. *moralis)*

moralíst *s.m.* **1.** specialist în probleme de morală, de moralitate. **2.** *(fam.; peior.)* om căruia îi place să mustre pe ceilalți. (cf. fr. *moraliste)*

moralitáte *s.f.* comportare în conformitate cu principiile moralei; caracterul a ceea ce este moral. ● corectitudine, cinste. (cf. fr. *moralité*, lat. *moralitas)*

moralizá *vb.* I. *tr. (rar)* a face morală; a da cuiva învățături morale. (cf. fr. *moraliser)*

moralizatór *adj.* care contribuie la crearea unei atmosfere morale; educativ. (cf. fr. *moralisateur)*

moralménte *adv.* privit sub aspectul moralei. (cf. fr. *moralement)*

moratóriu *s.n. (în economia capitalistă)* amînare de plată a datoriilor unui comerciant, acordată de instanțele judecătorești înainte sau după declararea lui în stare de faliment; amînare cu caracter general a plății datoriilor publice, acordată prin lege. (< germ. *Moratorium*, cf. fr., lat. *moratorium)*

morávuri *s.n. pl.* obiceiurile și deprinderile unui popor, ale unei comunități umane etc. (< lat. *mores*, după *năravuri)*

móră *s.f. (metr.)* durata de pronunțare a unei silabe scurte, egală cu o optime. (< lat. *mora)*

morb *s.n. (liv.)* boală. ○ *morbul lui Pott* = tuberculoză la coloana vertebrală. (< lat. *morbus)*

morbíd *adj.* bolnăvicios, bolnav; nesănătos. (cf. fr. *morbide*, lat. *morbidus)*

morbidéțe *s.f. (liv.)* delicatețe, moliciune a cărnii; rafinament, grație molatică în atitudini, în gesturi etc. (cf. it. *morbidezza*, fr. *morbidesse)*

morbiditáte *s.f.* caracterul a ceea ce este morbid; predispoziție la boli. (cf. fr. *morbidité)*

mordánt *s.m.* **1.** *(chim.)* substanță cu ajutorul căreia se fixează vopseaua pe țesături. **2.** *(muz.)* ornament constînd dintr-un fel de tril executat înaintea redării notei respective. (< fr. *mordant)*

moréná *s.f. (geol.)* depozit de roci transportate sau depuse de ghețari (dispăruți). (cf. fr. *moraine*, it. *morèna)*

moréndo *adv. (muz.)* stingîndu-se; din ce în ce mai slab. (< it. *morendo* < *morire* = a muri)

morfém *s.n. (gram.)* element morfologic (prefix, sufix, desinență etc.) care servește la formarea cuvintelor și a formelor flexionare ale acestora. (< fr. *morphème)*

morfină *s.f. (chim.)* alcaloid extras din opiu, cu diferite întrebuințări medicinale, folosit uneori și ca stupefiant. (< fr. *morphine*, cf. *Morpheu*, n.p.)

morfinism *s.n. (med.)* intoxicație datorită unui abuz de morfină. (cf. fr. *morphinisme)*

morfinomán *s.m.* și *f.* cel care folosește în mod obișnuit morfina, care suferă de morfinomanie. (< fr. *morphinomane)*

morfinomanie *s.f. (med.)* stare de intoxicație cauzată de un abuz de morfină. (< fr. *morphinomanie*, cf. fr. *morphine* — morfină, gr. *mania* — nebunie)

morfofiziológie *adj.* privitor la morfofiziologie. (< *morfo*[logic] + *fiziologic)*

morfofiziologie *s.f.* disciplină care studiază raportul dintre structura celulelor, a țesuturilor sau a organelor și funcțiunile lor. (< fr. *morphophysiologie)*

morfológic *adj.* **1.** referitor la morfologia vegetalelor și animalelor. **2.** referitor la studiul formelor cuvintelor; de morfologie (2). (< fr. *morphologique)*

morfologie *s.f.* **1.** disciplină care studiază forma organismelor vegetale și animale. **2.** parte a gramaticii care studiază părțile de vorbire și flexiunea lor. (cf. fr. *morphologie*, gr. *morphe* — formă, *logos* — vorbire)

morgána *adj. f. invar. (în expr.) fata morgana* = fenomen optic, formă de miraj în care imaginile obiectelor situate dincolo de orizont apar mai aproape și răsturnate, ca reflectate într-o apă. (< it. *morgana*, cf. *Morgana*, n.p.)

morganátic *adj. (în expr.) căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie monarhică sau princiară și o femeie de altă condiție socială, care nu-i este socotită soție decît din punct de vedere legal, fără a fi ridicată la rangul lui. (< fr. *morganatique* < germ. *Morgengabe)*

mórgă[1] *s.f.* clădire în care se depun cadavrele găsite și neidentificate. ● cameră într-un spital, unde se depun cadavrele bolnavilor. (< fr. *morgue)*

mórgă[2] *s.f.* înfățișare de o seriozitate și o severitate afectate; trufie. (< fr. *morgue)*

morión *s.n. (min.)* varietate de cuarț de culoare brună-închisă, folosită la confecționarea bijuteriilor. (< fr. *morion*, cf. sp. *morra* — creștetul capului)

mormonism *s.n.* sectă religioasă din America, care admitea poligamia. (< fr. *mormonisme)*

mórsă *s.f. (zool.)* mamifer carnivor din mările arctice și antarctice, asemănător cu foca și al cărui mascul are doi colți foarte mari care ies afară din gură. (< fr. *morse)*

mórse *s.n.* **1.** alfabet compus din puncte și linii, folosit în transmisiunile prin telegraf, radiocomunicații etc. **2.** aparat de telegrafie care transmite și recepționează semnale cu alfabetul Morse (1). (< fr. *morse*, cf. *Morse*, n.p.)

mortadélă *s.f.* specie de cîrnat gros. (< it. *mortadella*, cf. fr. *mortadelle)*

mortál *adj.* care provoacă moartea. ○ *salt mortal* = figură de gimnastică constînd dintr-o săritură în cursul căreia corpul face o rotire completă în aer. (< lat. *mortalis*, cf. fr. *mortel)*

mortalitáte *s.f.* numărul total al morților dintr-o țară sau dintr-o regiune într-o perioadă anumită (raportat la numărul nașterilor sau la numărul populației). ● caracterul a ceea ce este muritor. ● număr de animale sau de oameni morți din cauza unei boli. (cf. lat. *mortalitas*, fr. *mortalité)*

mortár *s.n. (constr.)* amestec de var, de ciment, de nisip și de apă, folosit ca material de legătură în zidărie. (< fr. *mortier*, cf. lat. *mortarium)*

mortezá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a prelucra un material la morteză. (< fr. *mortaiser)*

mortéză *s.f. (tehn.)* mașină pentru prelucrarea prin aschiere a metalelor, la care cuțitul se deplasează în lungul piesei de prelucrat. (< fr. *mortaise)*

mortiér *s.n. (mil.)* tun de mare calibru, care are țeava scurtă și o traiectorie foarte curbată. (< fr. *mortier)*

mortificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) chinui trupul (prin post și viață austeră). (< lat. t., it. *mortificare* < lat. *mors* — moarte, *facere* — a face, cf. fr. *mortifier)*

mortificát *adj. (despre țesuturi organice)* mort, distrus; cangrenat. (< *mortifica*, cf. fr. *mortifié)*

mortuár *adj.* referitor la un mort, la un deces, la o înmormîntare; de mort, funerar. (< fr. *mortuaire*, cf. lat. *mortuarius)*

morúlă *s.f. (biol.)* prima fază în dezvoltarea unui embrion, avînd aspectul unei mure. (< fr. *morula)*

mórvă *s.f. (vet.)* boală contagioasă (la cai) care se manifestă prin ulcerații pe mucoasa nazală, respirație grea etc.; răpciugă. (< fr. *morve)*

moschée *s.f.* locaș de rugăciune mahomedan; geamie. (cf. fr. *mosquée*, it. *moschèa* < ar. *mesdjid)*

móstră *s.f.* **1.** parte dintr-o cantitate de material sau de obiecte după care se pot aprecia anumite caracteristici ale acestora. ○ *(expr.) tîrg de mostre* = tîrg la care diferitele industrii își expun produsele, spre a le face cunoscute. **2.** *(fig.)* exemplu, pildă, model. (< it. *mostra)*

motét *s.n.* **1.** *(muz.)* compoziție muzicală bazată pe un text religios, scrisă conform regulilor contrapunctului, pentru mai multe voci. **2.** scurtă poezie medievală de trei sau patru cuplete. (< fr. *motet)*

motilitáte *s.f.* facultatea de a se mișca. (cf. fr. *motilité*, lat. *motitare* — a se mișca)

motív *s.n.* **I.** cauză care determină o acțiune, un sentiment etc.; pricină. ● pretext. **II. 1.** *(muz.)* frază melodică, idee principală a unei bucăți muzicale; temă. **2.** element decorativ sau arhitectural folosit într-o pictură sau la o sculptură. **3.** temă, idee fundamentală a unei opere literare. (cf. fr. *motif*, it. *motivo*, lat. *motivus* — care pune în mișcare)

motivá *vb.* I. *tr.* a expune, a arăta motivele unui fapt, ale unei acțiuni etc.; a justifica, a îndreptăți. ● a servi drept cauză pentru...; a pricinui. (< fr. *motiver*)

móto *s.n.* fragment, citat pus la începutul unei scrieri, al unui capitol etc. pentru a arăta ideea fundamentală a autorului. (< it. *motto*)

motoblindát *s.n.* autovehicul blindat. (< *moto-* + *blindat*)

motocicletă *s.f.* vehicul cu două (sau trei) roți montate pe un cadru și pus în mișcare de un motor. (< fr. *motocyclette*)

motociclísm *s.n.* sportul cu motocicleta. (< fr. *motocyclisme*)

motociclíst *s.m.* și *f.* conducător al unei motociclete, sportiv care practică motociclismul. (< fr. *motocycliste*)

motocompresór *s.n.* *(tehn.)* agregat compus dintr-un motor cu ardere internă și un compresor de aer, folosit pentru a acționa mașini pneumatice. (< fr. *motocompresseur*)

motocrós *s.n.* *(sport)* concurs de motociclete care se desfășoară pe un teren variat. (< *moto-* + *cros*)

motocultúră *s.f.* agricultură mecanizată. (cf. fr. *motoculture*)

motomecanizáre *s.f.* mecanizare care se face cu ajutorul motoarelor. (< *moto-* + *mecanizare*, cf. fr. *motomécaniser*)

motomecanizát *adj.* înzestrat cu mijloace de tracțiune auto. (< *moto-* + *mecanizat*)

motonávă *s.f.* *(mar.)* navă pusă în mișcare de un motor cu ardere internă. (< it. *motonave*)

motoplúg *s.n.* plug greu mecanic sau adaptat la un tractor. (< *moto-* + *plug*, cf. rus. *motornîi plug*)

motopómpă *s.f.* pompă acționată de un motor. (cf. fr. *motopompe*)

motór[1] *s.n.* **1.** *(tehn.)* mașină care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică pentru acționarea altei mașini, a unui vehicul etc. **2.** *(fig.)* ceea ce mișcă ceva, ceea ce pornește o acțiune; imbold, stimulent. (< fr. *moteur*, cf. germ. *Motor*)

motór[2] *adj.* care pune în mișcare, care mișcă. (cf. fr. *moteur*, lat. *motor*)

motoreactór *s.n.* *(tehn.)* agregat format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor, folosit la propulsia unui avion. (< fr. *motoréacteur*)

motorétă *s.f.* motocicletă ușoară cu o capacitate cilindrică mică. (< fr. *motorette*)

motorínă *s.f.* lichid vîscos care se extrage prin distilare din țiței sau din unele produse sintetice, folosit drept combustibil la unele motoare. (nume comercial)

motorist *s.m.* și *f.* lucrător specializat în repararea și întreținerea motoarelor; mecanic. (< rus. *motorist*)

motorizá *vb.* I. *tr.* a înlocui tracțiunea animală prin tracțiune mecanică. ● a echipa un vehicul cu un motor. (< fr. *motoriser*, cf. germ. *motorisieren*)

motorizát *adj.* cu tracțiune mecanică. ● *(subst. n. pl.)* unitate militară dotată cu mijloace mecanizate de luptă, în special cu tancuri. (cf. fr. *motorisé*)

motrice *adj.* care pune în mișcare; motor. ○ *forță motrice* = forță care produce o mișcare. (< fr. *motrice*)

moționál *adj.* *(gram.)* care se referă la moțiune[2]. ○ *sufix moțional* = sufix care formează substantive masculine de la feminine sau invers. (cf. fr. *motionnaire*)

moțiúne[1] *s.f.* propunere făcută și adoptată într-o adunare. (cf. fr. *motion*, lat. *motio*)

moțiúne[2] *s.f.* *(gram.)* formare a substantivelor feminine de la masculine și invers cu ajutorul sufixelor. (cf. fr. *motion*)

mozaíc[1] *s.n.* **1.** *(constr.)* lucrare ornamentală compusă din bucăți mici de marmură, de sticlă etc. colorate diferit și care alcătuiesc o figură, un tablou etc. **2.** combinație, amestecătură (frumos îmbinată) de diferite elemente, culori etc. ● operă literară care conține multe elemente deosebite, însă armonios ordonate. **3.** *(agr.)* boală a unor plante cauzată de un virus și care se prezintă ca un amestec de pete pe frunze. (cf. fr. *mosaïque*, it. *mosaica*)

mozáic[2] *adj.* privitor la mozaism. // *s.m.* și *f.* adept al mozaismului. (< fr. *mosaïque*)

mozaicár *s.m.* lucrător specializat în lucrări de mozaic. (< *mozaic*)

mozaísm *s.n.* cult religios monoteist practicat de evrei și ale cărui principii sînt cuprinse în Vechiul Testament; religie mozaică. (< fr. *mosaïsme*, cf. *Moses*, n.p.)

mucilaginós *adj.* ca mucilagiul, vîscos. (< fr. *mucilagineux*)

mucilágiu *s.n.* *(bot.)* substanță pe care o conțin unele plante, care se umflă, devenind vîscoasă, cînd intră în contact cu apa. (< fr. *mucilage*)

mucoásă *s.f.* *(anat.)* membrană care căptușește sau învelește cavitatea unui organ secretor. (< fr. *muqueuse*)

múcor *s.m.* ciupercă microscopică care se prezintă ca o pîslă de filamente și care ajută puternic procesul de fermentație. (< fr. *mucor*, cf. lat. *mucor* — ciupercă)

mucoracée *s.f. pl. (biol.)* familie de ciuperci al cărei tip este mucor. (< fr. *mucoracées)*
mucozitáte *s.f. (med.)* cantitate mare de mucus. (cf. fr. *mucosité)*
múcus *s.n. (med.)* secreție a celulelor mucoase ale glandelor. (< fr. *mucus*, cf. lat. *mucus* — muci)
múfă *s.f. (tehn.)* **1.** cilindru de metal cu filet interior, care servește la îmbinarea a două țevi. **2.** tub de metal deschis la capete, cu care se fixează capsa unui fitil. (< germ. *Muffe)*
múflă *s.f.* **1.** cameră cu pereți refractari a unui cuptor industrial sau de laborator, unde se introduc materialele de încălzit, pentru a nu intra în contact cu combustibilul sau cu gazele de ardere. **2.** grup de mai mulți scripeți așezați pe același ax sau pe axe în prelungire, care formează o parte a palanului. (< fr. *moufle)*
muflón *s.m. (zool.)* specie de oaie sălbatică cu coarnele foarte răsucite, originară din Corsica. (< fr. *mouflon)*
mul[1] *s.n. (geol.)* humus caracteristic solurilor în care descompunerea masei vegetale se face mai repede decît acumularea ei. (< germ. *Mull*. cf. fr. *mulle)*
mul[2] *s.m. (rar)* catîr. (< lat. *mulus)*
mulá *vb.* I. **1.** *tr. (tehn.)* a fasona un material plastic prin presare în forme sau în matrițe. **2.** *refl. (despre o haină* etc.) a se lipi pe corp; a lua perfect forma corpului. (< fr. *mouler)*
muláj *s.n.* reproducere prin mulare în ipsos, în ceară etc. a unui lucru (mai ales a unei sculpturi). ● tipar de hîrtie după care se croiește o haină. (< fr. *moulage)*
mulátru *s.m.* și *f.* om născut dintr-un bărbat alb și o femeie neagră sau dintr-un bărbat negru și o femeie albă. (< *fr. mulâtre*, cf. sp. *mulato)*
muliná *vb.* I. *tr. (text.)* a răsuci două sau mai multe fire de mătase pentru a obține un singur fir. (< fr. *mouliner)*
multicolór *adj.* cu mai multe culori; în culori variate. (cf. fr. *multicolore)*
multifórm *adj.* care prezintă forme variate. (cf. fr. *multiforme)*
multilaterál *adj.* care se desfășoară pe mai multe planuri, care privește mai multe laturi ale unei probleme, ale unei acțiuni, ale unei activități. (cf. fr. *multilatéral*, it. *multillatero)*
multimiliardár *s.m.* și *f.* cel a cărui avere se ridică la mai multe miliarde. < *multi-* + *miliardar)*
multimilionár *s.m.* și *f.* cel care posedă o avere de milioane. (< *multi-* + *milionar)*
multinațional *adj. (despre state)* care înglobează mai multe națiuni.
multiplicá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) înmulți; a (se) spori. **2.** *tr.* a reproduce (ceva) în mai multe exemplare. (< lat. *multiplicare*, cf. fr. *multiplier)*
multiplicatív *adj.* care multiplică, care arată o multiplicare. ○ *(gram.) numeral multiplicativ* = numeral care exprimă proporția în care crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune. (cf. fr. *multiplicatif)*
multiplicatór *s.n. (tehn.)* aparat, mașină de multiplicat. (cf. lat. *multiplicator*, fr. *multiplicateur)*
multiplicáție *s.f. (rar)* multiplicare. (cf. *fr. multiplication*, lat. *multiplicatio)*
multiplicitáte *s.f.* număr considerabil; mulțime. (cf. fr. *multiplicité)*
multíplu *adj.* **1.** *(despre numere)* care cuprinde de mai multe ori un alt număr; în care se cuprinde de un număr exact de ori un alt număr. **2.** numeros, felurit. // *s.m.* **1.** număr întreg divizibil cu un alt număr întreg dat. **2.** fiecare unitate de măsură care este mai mare decît unitatea de măsură fundamentală a unui sistem metric, considerată în raport cu aceasta. (< fr. *multiple*, it. *multiplo*, cf. lat. *multiplex)*
multipolár *adj.* cu mai mulți poli. (cf. fr. *multipolaire)*
multiseculár *adj. (liv.)* care durează de mai multe secole. (cf. fr. *multiséculaire)*
multitúdine *s.f. (liv.)* mulțime; număr mare. (cf. fr. *multitude*, lat. *multitudo)*
mulúră *s.f. (arhit.)* element decorativ în relief făcut pe suprafața unui zid. (< fr. *moulure)*
mumíe *s.f.* **1.** cadavru păstrat prin îmbălsămare specială, la vechii egipteni. ● cadavru descărnat conservat natural într-un sol foarte uscat. **2.** *(fig.)* om lipsit de vigoare, de vivacitate; moliu. (< germ. *Mumie*, cf. it. *mummia*, ar. *mumia)*
mumifícá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în mumie. (cf. it. *mummificare)*
municipál[1] *s.m. (rar)* măturător de stradă. (< fr. *municipal)*
municipál[2] *adj. (ieșit din uz)* referitor la administrația municipiilor. ○ *consiliu municipal* = consiliu de conducere al unui oraș. (< fr. *municipal*, cf. lat. *municipalis)*
municipalitáte *s.f. (în vechea organizare administrativă)* administrația unui mare oraș. (cf. fr. *municipalité)*
municípiu *s.n.* **1.** *(ist.)* titlu dat orașelor supuse autorității Romei, care își păstrau însă dreptul de a se administra singure și ai căror locuitori erau cetățeni romani. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* oraș mare cu administrație proprie, care avea o oarecare autonomie în cadrul administrației de stat. (< lat. *municipium*. cf. fr. *municipe)*
munificéntă *s.f. (rar)* dărnicie, generozitate. (cf. fr. *munificence*, lat. *munificientia* < *munus* — dar, *facere* — a face)
muníție *s.f.* totalitatea proiectilelor și a accesoriilor acestora folosite la armele de foc. (cf. fr. *munition)*
murál *adj.* destinat să stea pe un perete. ○ *pictură murală* = pictură pe zid;

hartă murală = hartă de atîrnat pe perete. (cf. fr. *mural*, lat. *muralis* < *murus* — zid)

muribúnd *adj., s.m.* și *f.* (cel) care se află pe moarte, este în agonie. ● *(fig.)* (cel) care este pe punctul de a dispărea; *(p. ext.)* (om) slab. (< lat. *moribundus*, cf. fr. *moribond)*

muschétă *s.f. (ist.)* veche armă de foc cu fitil, portativă, folosită înainte de inventarea puștii. (cf. fr. *mousquet*, it. *moschetto)*

musculár *adj.* referitor la mușchi; de mușchi. (< fr. *musculaire)*

musculatúră *s.f.* totalitatea mușchilor corpului unui om sau al unui animal. (< fr. *musculature)*

musculós *adj.* cu mușchi puternici. (< fr. *musculeux)*

muselínă *s.f.* țesătură fină de bumbac sau de mătase, transparentă. ● stofă fină de lînă. (< fr. *mousseline*, cf. *Musul*, n.p.)

musón *s.m. (geogr.)* vînt periodic care bate în regiunea Oceanului Indian (șase luni dinspre continent către ocean și șase luni dinspre ocean către continent). (< fr. *mousson*, cf. ar. *mausim* — anotimp)

musterián *s.n. (geol.)* al cincilea etaj al cuaternarului inferior.

musulmán *adj., s.m.* și *f.* mahomedan; *(p. restr.)* turc. (cf. fr. *musulman)*

mușcátă *s.f.* plantă ornamentală cu flori albe, roze sau roșii, dispuse în umbelă. (< germ. *Muskat-[Kraut]*)

mușchetár *s.m. (ist.)* soldat înarmat cu o muschetă. ● nobil care făcea parte dintr-un corp militar de călăreți aparținînd casei regale franceze. (< fr. *mousquetaire* < *mousquet* — armă de foc)

mutábil *adj.* care se poate schimba, muta, transforma. (cf. lat. *mutabilis*, fr. *mutable* < lat. *mutare* — a schimba)

mutabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este mutabil. (cf. lat. *mutabilitas*, fr. *mutabilité)*

mutatór *s.n. (fiz.)* aparat care transformă un curent alternativ în curent continuu sau invers; schimbător de fază sau de frecvență pentru un curent alternativ; schimbător de tensiune pentru un curent continuu. (< *muta)*

mutáție *s.f.* **1.** *(rar)* schimbare. ● *(jur.)* transmitere a unui lucru dintr-o proprietate în alta. ● totalitatea formelor necesare pentru o schimbare de domiciliu. **2.** *(biol.)* modificare calitativă bruscă a unui organism, sub influența condițiilor de viață. (cf. lat. *mutatio*, fr. *mutation)*

mutilá *vb.* I. *tr.* și *refl. (adesea fig.)* a (se) schilodi, a (se) ciunti; *(p. ext.)* a (se) desfigura, a (se) deforma. (< fr. *mutiler*, cf. lat. *mutilare)*

mutísm *s.n. (rar)* atitudine de tăcere; mutenie; *(p. ext.)* tăcere încăpățînată. (< fr. *mutisme*, cf. lat. *mutus* — mut)

mutuál *adj.* care se face în mod reciproc și simultan. (< fr. *mutuel*, cf. lat. *mutuus)*

múză *s.f. (mit.)* fiecare dintre cele nouă zeițe, fiice ale lui Zeus, care ocroteau artele și științele; *(p. restr.)* zeița poeziei, inspiratoare a poeților. ● *(fig.)* (izvor de) inspirație poetică. (< lat. *musa)*

muzeál *adj.* care se referă la muzeu, de muzeu. (< *muzeu)*

muzeografíe *s.f.* arta de a clasa, de a inventaria obiectele unui muzeu. (< fr. *muséographie)*

muzeologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul organizării muzeelor. (< fr. *muséologie)*

muzéu *s.n.* instituție care colecționează, păstrează și prezintă publicului obiecte de artă, relicve, documente istorice, științifice etc.; localul acestei instituții. (cf. fr. *musée*, germ. *Museum* < lat. *museum*, gr. *museion* — templu al muzelor)

muzicál *adj.* **1.** referitor la muzică, de muzică; unde se cîntă. **2.** *(despre sunete)* armonios, melodios. (cf. fr. *musical)*

muzicalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este muzical; armonie, sonoritate. (< *muzical)*

muzicánt *s.m.* și *f.* cel care cîntă la un instrument muzical. (< it. *musicante)*

múzică *s.f.* **1.** arta de a îmbina în mod armonios sunete, pentru a exprima idei, sentimente. ● operă, bucată muzicală, melodie; *(p. ext.)* totalitatea operelor muzicale. **2.** orchestră. ○ *muzică militară* = fanfară; *(fam.) a-i face* (cuiva) *muzică* = a-i face (cuiva) gălăgie, scandal. (< lat., it. *musica*, fr. *musique* < gr. *musike* — arta poeziei și a cîntului)

muzicián *s.m.* și *f.* compozitor; executant al unor compoziții muzicale. (cf. fr. *musicien)*

muzicológ *s.m.* specialist în studiul muzicii, teoretician al muzicii. (cf. fr. *musicologue)*

muzicologíe *s.f.* disciplină care studiază istoria și teoria muzicii, cultura muzicală a popoarelor. (cf. fr. *musicologie)*

muzicomanie *s.f.* pasiune pentru muzică. (cf. fr. *musicomanie)*

nabáb *s.m.* **1.** titlu dat odinioară în India guvernatorilor de provincii, căpeteniilor militare; prinț mahomedan din Orient. **2.** mare bogătaș. (< fr., ar. *nabab)*

nacélă *s.f. (ar.)* coș deschis sau cabină metalică atîrnată de un balon, în care se transportă aeronauții, lestul, aparatele de bord etc. ● cabină a unui dirijabil, unde sînt instalate motoarele și în care sînt transportate persoanele etc. (< fr. *nacelle)*

nacrít *s.n. (min.)* silicat de aluminiu hidratat, natural, care face parte din grupa caolinului. (< fr. *nacrite)*

nácru *s.n. (rar)* sidef. (< fr. *nacre*, cf. pers. *nakar)*

nadír *s.n. (astr.)* punct de pe bolta cerească diametral opus zenitului, situat la intersecția verticalei unui punct de observație cu suprafața bolții cerești din emisfera opusă. (< fr. *nadir*, cf. ar. *nadhir* — opus)

naftalínă *s.f. (chim.)* hidrocarbură cristalizată cu miros caracteristic, tare, care se extrage din gudroanele de huilă și se folosește ca insecticid și la protejarea stofelor, a blănurilor etc. contra insectelor. (< fr. *naphtaline)*

nafténic *adj. (chim.; în expr.) acid naftenic* = acid organic cu miros caracteristic, pătrunzător, care se extrage din petrolul distilat. (< fr. *naphténique)*

naftól *s.m. (chim.; la pl.)* compus organic derivat din naftalină, folosit ca dezinfectant. (< fr. *naphtol)*

naftolát *s.m. (chim.)* sare sau eter al unui naftol; derivat al naftolului, întrebuințat ca antiseptic. (< fr. *naphtolate*, cf. germ. *Naphtolat)*

naiádă *s.f. (mit.)* nimfă, divinitate a izvoarelor și a rîurilor. (< fr. *naïade*, it. *naiadi*, cf. lat. *nais, naias*, gr. *nais)*

náie *s.f. (rar)* corabie. (< lat. *navis)*

náilon *s.n.* masă plastică întrebuințată ca fibră textilă, în plăci, ca imitație de piele etc. (< engl. *nylon*, nume comercial)

naív *adj.* simplu, încrezător; candid; sincer, neprefăcut. (< fr. *naïf*, cf. lat. *nativus* — natural, înnăscut)

naivitáte *s.f.* **1.** simplitate, nevinovăție, candoare. **2.** *(la pl.)* atitudini, vorbe de om naiv. (cf. fr. *naïveté)*

nája *s.f.* șarpe cobra. (< fr. *naja)*

nánchin *s.n. (text.)* țesătură deasă de bumbac, din care se fac dosuri de perne. (< fr. *nankin*, cf. *Nankin*, n.p.)

nandú *s.m. (zool.)* pasăre mare din ordinul picioroangelor, asemănătoare cu struțul, care trăiește în America de Sud. (< fr. *nandou)*

napálm *s.n. (chim.)* amestec de săruri de aluminiu și de acizi grași, care, adăugat în benzină, dă o substanță cu proprietăți incendiare, întrebuințată la fabricarea bombelor, aruncătoarelor de flăcări etc. (nume comercial)

napoleón *s.m.* veche monedă franceză de aur care avea imprimat chipul împăratului Napoleon al III-lea. (< fr. *napoléon*, cf. *Napoléon*, n.p.)

nará *v.b.* I. *tr. (liv.)* a povesti, a istorisi. (< lat. *narrare*, cf. fr. *narrer)*

narativ *adj.* de narațiune, cu caracter de narațiune, propriu narațiunii. (cf. lat. *narrativus*, fr. *narratif)*

naratór *s.m. (liv.)* povestitor. (cf. lat. *narrator*, fr. *narrateur)*

narațiúne *s.f. (lit.)* povestire, istorisire. ● parte a unui discurs în care oratorul expune faptele. (cf. lat. *narratio*, fr. *narration)*

narcísă *s.f.* plantă erbacee cu flori albe sau galbene, plăcute la miros. (< fr. *narcisse*, cf. lat. *narcissus* < *Narcissus*, n.p.)

narcisism *s.n.* dragoste, admirație excesivă, patologică a cuiva față de propria-i persoană (mai ales față de înfățișarea fizică). (cf. fr. *narcissisme*, *Narcissus*, n.p.)

narcótic *adj. (med.)* care provoacă narcoză. // *s.n.* substanță cu ajutorul căreia se poate provoca o stare de anestezie generală. (< fr. *narcotique)*

narcotínă *s.f.* alcaloid care se extrage din opiu și este întrebuințat ca înlocuitor al chininei. (< fr. *narcotine)*

narcotizá *vb.* I. *tr.* a administra un narcotic cuiva pentru a-l aduce în stare de narcoză. (< fr. *narcotiser)*

narcóză *s.f.* anestezie generală profundă, cu somn lipsit de reflexe, provocată de un narcotic și practicată mai ales în operații. (< fr. *narcose*, cf. gr. *narke* — toropeală)

nard *s.m. (bot.)* specie de plantă graminee originară din regiunea Himalaia. ● parfum fin extras din această plantă. (< fr. *nard*, cf. lat. *nardus)*

naródnic *adj.* privitor la narodnicism. // *s.m.* adept al narodnicismului. (< rus. *narodnik* < *narod* — popor)

narodnicísm *s.n. (fil.)* curent social mic-burghez apărut în Rusia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care considera țărănimea principala forță

revoluționară, negînd astfel rolul de avangardă al clasei muncitoare și care susținea că personalitățile făuresc istoria, preconizînd ca metodă de luptă actele anarhice și teroarea individuală. (< rus. *narodnicestvo*)

narvál *s.m.* mamifer cetaceu arctic, lung de 4—5 metri, al cărui mascul are la falca de sus un dinte imens. (< fr. *narval*)

nasicórn *s.m.* insectă coleopteră de culoare castanie, al cărei mascul are un fel de corn la cap. (cf. fr. *nasicorne*, lat. *nasicornis*)

natál *adj.* de naștere, unde s-a născut cineva. (cf. fr. *natal*, lat. *natalis*)

natalitáte *s.f.* raportul dintre numărul de nașteri și numărul total al populației dintr-o țară, într-o perioadă dată. (cf. fr. *natalité*)

natáție *s.f.* sportul înotului. (cf. fr. *natation*, lat. *natatio*)

nativ *adj.* **1.** înnăscut; natural. **2.** *(min.; despre metale)* care se găsește (liber) în natură; pur. (cf. fr. *natif*, lat. *nativus*)

nátriu *s.n.* *(chim.)* sodiu. (< germ. *Natrium*)

natúrál *adj.* **1.** referitor la natură, al naturii; din natură. ● curat, neamestecat. **2.** firesc, obișnuit, simplu; adevărat. // *adv.* firește, desigur. // *s.n.* naturalețe, simplitate. (cf. lat. *naturalis*, fr. *naturel*)

naturaléțe *s.f.* atitudine firească, lipsită de ipocrizie, de afectare; simplitate. (cf. it. *naturalezza*)

naturalísm *s.n.* *(lit.)* curent în arta și literatura burgheză care urmărește copierea mecanică a realității, acordînd preferință aspectelor urîte, josnice ale naturii omenești. ● *(arh.)* stil ornamental caracterizat prin motive inspirate din natură (animale, plante, figura umană). ● *(fil.)* tendința de a explica în mod nestiințific dezvoltarea societății prin legile naturii (condiții climaterice, mediu geografic, particularități biologice și rasiale ale oamenilor etc.). (cf. fr. *naturalisme*)

naturalíst *adj.* privitor la naturalism; care reflectă naturalismul. // *s.m.* și *f.* **1.** adept al naturalismului. **2.** specialist în științele naturii. (cf. fr. *naturaliste*)

naturalizá *vb.* I. *tr.* a acorda unui străin drepturile de cetățean al statului în care locuiește; a încetățeni. (cf. fr. *naturaliser*)

natúră *s.f.* **1.** lumea materială în întreaga diversitate a manifestărilor și a formelor ei de mișcare; univers. ● lume, mediu înconjurător. ○ *natură moartă* = grup de lucruri neînsufletite; pictură reprezentînd un asemenea grup. **2.** caracter, temperament; fire, trăsătură (fizică sau spirituală a cuiva). **3.** caracter specific al unui lucru, calitate; fel de a fi. (< lat., it. *natura*, fr. *nature*)

național *adj.* referitor la o națiune; propriu unei națiuni. ○ *limbă națională* = limbă comună și unică a tuturor membrilor unei națiuni. (cf. fr. *national*, it. *nazionale*)

naționalísm *s.m.* ideologie și politică a burgheziei care urmărește atițarea urii între oamenii muncii de diferite naționalități, în scopul întăririi dominației claselor exploatatoare ale unei națiuni asupra altor națiuni sau asupra minorităților naționale. ● tendință de a aprecia exclusivist și exagerat tot ceea ce aparține propriei națiuni. (cf. fr. *nationalisme*)

naționalíst *adj.* care propagă naționalismul. // *s.m.* și *f.* partizan, adept al naționalismului. (cf. fr. *nationaliste*)

naționalitáte *s.f.* **1.** comunitate de oameni cu aceleași caractere naționale, locuind pe teritoriul unui stat multinațional sau, ca minorități, pe teritoriul unui stat național. **2.** caracterul specific, propriu al unei națiuni. **3.** calitatea unui individ de a aparține unei națiuni; cetățenie. (cf. fr. *nationalité*)

naționalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a trece (mijloace de producție, averi imobile etc.) în proprietatea statului. **2.** *(rar)* a imprima un caracter național. (cf. fr. *nationaliser*, rus. *nacionalizirovati*)

națiúne *s.f.* comunitate stabilă de oameni, istorește constituită și care a luat ființă pe baza comunității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, ce se manifestă în comunitatea culturii naționale. (cf. fr. *nation*, it. *nazione*, lat. *natio*)

naufragiá *vb.* I. *intr.* a suferi un naufragiu. (cf. fr. *naufrager*, lat. *naufragare*)

naufragiát *adj.* care a suferit un naufragiu. ● *(subst.)* cel care se găsește pe bordul unei nave naufragiate; cel care a fost salvat de la un naufragiu. (< *naufragia*)

naufrágiu *s.n.* **1.** scufundare a unei nave; accident sau avarie care scoate o navă din circulație. **2.** *(fig.)* ruină, pierdere, eșec total. (< lat. *naufragium*, cf. fr. *naufrage*, it. *naufragio*)

naumahíe *s.f.* *(ist.)* spectacol la vechii romani constînd dintr-o luptă navală; loc unde se dădea această luptă. (< lat., gr. *naumachia* < gr. *naus* — navă, *mache* — luptă)

naútic *adj.* de, pentru navigație, privitor la navigație. ● *(despre un sport)* care se practică pe sau în apă. (< lat. *nauticus*, cf. fr. *nautique* < lat. *nauta* — navigator)

nautíl *s.m.* *(zool.)* specie de moluscă din mările tropicale care are corpul închis într-o cochilie compartimentată în spirală. (< fr. *nautile*, cf. lat. *nautilus*, gr. *nautilos*)

navál *adj.* de nave, privitor la nave sau la navigație. (cf. it. *navale*, lat. *navalis*)

návă *s.f.* **1.** nume generic dat tuturor vaselor de navigație; vas, corabie, va-

por. **2.** partea centrală a unei biserici creştine; naos. (< it. *nave*, cf. lat. *navis*, gr. *naus*)

navétă *s.f.* **1.** *(text.)* suveică. **2.** ac special pentru lucrat fileu. **3.** grup de vagoane sau garnitură de tren care circulă regulat, dus şi întors, între aceleaşi localităţi. ● drumuri făcute des între două localităţi. ○ *(expr.) a face naveta* = a străbate regulat aceeaşi distanţă în ambele sensuri. (< fr. *navette*)

navigá *vb.* I. *intr.* **1.** a călători, a merge pe apă (cu o navă). ● *(despre o navă)* a pluti, a merge pe apă. **2.** *(av.)* a zbura, a pluti în aer. (< it., lat. *navigare*, fr. *naviguer*).

navigábil *adj. (despre ape)* pe care se poate naviga. (cf. it. *navigabile*, lat. *navigabilis*)

navigabilitáte *s.f.* calitatea unei ape de a fi navigabilă. (cf. it. *navigabilità*)

navigánt *adj.* care navighează. (cf. fr. *navigant*)

navigatór *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care face călătorii lungi pe mare; marinar. **2.** *(av.)* membru din echipajul unei aeronave care dirijează exclusiv navigaţia. (cf. it. *navigatore*, fr. *navigateur*, lat. *navigator*)

navigáţie *s.f.* faptul de a naviga; arta şi tehnica de a conduce o navă sau o aeronavă; ramură a transporturilor şi a comunicaţiilor pe apă şi în aer. (cf. it. *navigazione*, lat. *navigatio*)

navigráf *s.n. (av.)* instrument de bord cu ajutorul căruia se determină deriva şi viteza faţă de sol. (cf. fr. *navigraphe*)

nazál *adj.* **1.** relativ la nas, al nasului. **2.** *(despre sunetele limbii)* pronunţat pe nas. ● *(subst., f.)* consoană nazală. (< fr. *nasal*, cf. lat. *nasalis* < *nasus* — nas)

nazalitáte *s.f. (fon.)* particularitate a unui sunet de a se pronunţa pe nas. (cf. fr. *nasalité*)

nazalizá *vb.* I. *tr. (fon.)* a pronunţa pe nas (un sunet). ● *refl. (despre sunete)* a căpăta un caracter nazal. (cf. fr. *nasaliser*)

neagresiúne *s.f.* lipsă de agresiune. ○ *(expr.) pact de neagresiune* = pact prin care două sau mai multe state se obligă să nu întreprindă nici o acţiune dusmănoasă unul faţă de celălalt. (după fr. *agression*)

neánt *s.n.* ceea ce nu există, gol, nefiinţă; nimic. (< fr. *néant*)

nearticulát *adj.* care nu este articulat; *(despre cuvinte)* pronunţat neclar, *(ne- + articulat)*

neavenít *adj. (jur.)* fără valabilitate; socotit inexistent; nul. (după fr. *non avenu*)

nebuloásă *s.f. (astr.)* acumulare de materie sau de pulbere cosmică în univers, difuză şi obscură, cu forme şi dimensiuni instabile; aglomerare de stele formînd o lumină difuză pe bolta cerească. (< fr. *nébuleuse*, cf. lat. *nebula* — nor)

nebulós *adj.* neclar, învălmăşit, confuz. (cf. fr. *nébuleux*, lat. *nebulosus*)

nebulozitáte *s.f.* **1.** *(met.)* raportul (exprimat în zecimi) dintre suprafaţa ocupată de nori şi suprafaţa totală vizibilă a bolţii cereşti; înnorare uşoară. **2.** *(fig.)* neclaritate, obscuritate, confuzie. (cf. fr. *nébulosité*, lat. *nebulositas*)

necesár *adj.* care nu poate lipsi; trebuincios, indispensabil. // *s.n.* ceea ce este absolut trebuincios pentru ceva. (cf. fr. *nécessaire*, it. *necessario*, lat. *necessarius*)

necesarién *s.m. pl.* sectă religioasă din Anglia, care neagă libertatea voinţei, considerînd că oamenii acţionează conform predestinării lor. (< fr. *nécessarien*)

necesarménte *adv. (rar)* în mod necesar; inevitabil. (cf. fr. *nécessairement*)

necesitá *vb.* I. *tr. (rar)* a cere, a impune, a reclama ceva ca absolut necesar. (< fr. *nécessiter*, it. *necessitare*)

necesitáte *s.f.* **1.** nevoie, trebuinţă. **2.** *(fil.)* dezvoltare care decurge în mod inevitabil din legătura internă şi din interacţiunea dintre fenomene, dintr-o anumită înlănţuire reciprocă a cauzelor şi a efectelor. (cf. fr. *nécessité*, it. *necessità*, lat. *necessitas*)

necondiţionát *adj.* nesupus nici unei condiţii, fără rezerve. (< *ne-* + *condiţionat*)

neconsecvénţă *s.f.* inconsecvenţă. *(ne- + consecvenţă)*

neconsolát *adj.* nemîngîiat (< *ne-* + *consolat*)

necontestát *adj.* care nu este (sau nu poate fi) contestat; evident. (<*ne-* + *contestat*)

necrofág *adj. (despre animale)* care se hrăneşte cu cadavre. (< fr. *nécrophage*, cf. gr. *nekros* — mort, *phagein* — a mînca)

necrofilíe *s.f. (med.)* perversiune sexuală remarcată la unii degeneraţi care practică relaţii sexuale cu cadavre. (< fr. *nécrophilie*)

necrofór *s.m. (zool.)* insectă coleopteră care îşi depune ouăle pe cadavre. (< fr. *nécrophore*, cf. gr. *nekros* — mort, *phoros* — purtător)

necrológ *s.n.* discurs, scriere în care se expun viaţa şi meritele unui om de vază, decedat de curînd. ● imprimat prin care se anunţă decesul cuiva. (< fr. *nécrologe*, cf. gr. *nekros* — mort, *logos* — discurs)

necrománt *s.m.* şi *f.* cel care practică necromanţia. (< fr. *nécromant*)

necromanţíe *s.f.* practică obscurantistă prin care se pretinde că se poate prevedea viitorul evocînd spiritele morţilor. (cf. fr. *nécromancie*, lat. *necromantia*, gr. *nekromanteia* < *nekros* — mort, *manteia* — ghicire)

necrópolă *s.f. (ist.)* boltă subterană în care erau depuşi morţii. ● *(astăzi)* ca-

vou. (< fr. *nécropole*, cf. gr. *nekropolis* — cetatea morților)
necropsie *s.f. (rar)* autopsie. (< fr. *nécropsie*, cf. gr. *nekros* — mort, *opsis* — vedere)
necroză *vb.* I. *refl. (med.; despre țesuturi)* a fi atins de necroză; a se distruge. (< fr. *nécroser)*
necróză *s.f. (biol.)* alterare și distrugere a unor țesuturi vii, animale sau vegetale; moarte prin infecție a unui țesut viu. (< fr. *nécrose*, cf. gr. *nekrosis* — mortificare)
nectár *s.n.* **1.** *(bot.)* suc dulce secretat de unele glande ale florilor. **2.** *(mit.)* băutură a zeilor despre care se spunea că face nemuritor pe cel care o gustă. (< lat., gr. *nectar*, cf. fr. *nectar*)
nectón *s.n. (biol.)* totalitatea viețuitoarelor care trăiesc în ape și se pot mișca liber. (< fr. *necton*, cf. germ. *Nekton)*
nedefinit *adj.* care nu este definit; indefinit; vag. ● *(gram.)* nehotărît. (< *ne-* + *definit)*
nedelicatéțe *s.f.* gest sau vorbă lipsită de delicatețe. (< *ne-* + *delicatețe)*
nedémn *adj.* **1.** care nu este demn, nevrednic. **2.** de neiertat. (< *ne-* + *demn)*
nedeterminăre *s.f. (mat.)* lipsă de determinare a valorii unei mărimi. *(ne-* + *determinare)*
nefást *adj.* **1.** aducător de nenorocire, de supărare. **2.** *(ist.; la romani)* care era oprit de legile divine. ○ *zile nefaste* = zile în care nu se puteau trata afaceri publice. (< lat. *nefastus*, cf. fr. *néfaste)*
nefavorábil *adj.* neprielnic, defavorabil. (< *ne-* + *favorabil)*
neferós *adj.* care nu conține fier. ● *(despre industrie)* care prelucrează materiale care nu conțin fier. (< *ne-* + *feros)*
nefoscóp *s.n. (met.)* instrument cu care se determină viteza și direcția de deplasare a norilor. (< fr. *néphoscope*, cf. gr. *nephele* — nor, *skopein* — a examina)
nefrít *s.n. (min.)* silicat de calciu și magneziu, compact, de culoare verde, întrebuințat la confecționarea unor obiecte de ornament. (< fr. *néphrite*, cf. germ. *Nephrit)*
nefrită *s.f. (med.)* inflamare a rinichilor. (< fr. *néphrite*, cf. gr. *nephros* — rinichi)
nefrític *adj. (despre boli)* localizat la rinichi; renal. ● *(despre medicamente)* folosit în bolile de rinichi. (cf. fr. *néphrétique*, gr. *nephros* — rinichi)
negá *vb.* I. *tr.* a nu recunoaște ceva; a tăgădui, a contesta. (< lat. *negare)*
negatív *adj.* **1.** (op. p o z i t i v) care neagă, care tăgăduiește ceva. **2.** care reprezintă o negație; contrar progresului, distructiv. **3.** *(mat.; despre numere)* mai mic decît zero. / / *s.n.* imagine obținută prin expunerea la lumină, developarea și fixarea unei varietăți de material fotografic fotosensibil, caracterizată prin redarea inversată a tonurilor și a laturilor subiectului fotografiat; *(p. ext.)* placă, film, hîrtie fotografică care conține o astfel de imagine. (< lat. *negativus*, cf. fr. *négatif)*
negativism *s.n.* atitudine de ignorare, de nerecunoaștere a calităților cuiva sau a ceva. (cf. fr. *négativisme)*
negativíst *adj.* care ține de negativism, propriu negativismului. / / *s.m.* și *f.* persoană cu atitudini caracteristice negativismului. (< *negativ)*
negatoscóp *s.n. (fiz.)* ecran luminos pentru cercetarea radiogramelor. (< fr. *négatoscope)*
negație *s.f.* faptul de a nega. ● *(log.)* judecată, propoziție care neagă ceva (declarînd nevalabilă legătura dintre mai multe noțiuni). ● semn care arată o negație (în logică sau matematică). ● *(gram.)* cuvînt care dă un sens negativ unei propoziții. (cf. lat. *negatio*, fr. *négation)*
neglijá *vb.* I. *tr.* a nu avea grijă de cineva sau de ceva, a lăsa în părăsire; a omite. (< fr. *négliger*, cf. lat. *negligere)*
neglijábil *adj.* care se poate neglija; neînsemnat, puțin valoros. (cf. fr. *négligeable)*
neglijént *adj.* dezordonat, neîngrijit; lăsător, indolent, nepăsător. (cf. fr. *négligent*, lat. *negligens)*
neglijénță *s.f.* nepăsare, neîngrijire, delăsare. ● lipsă de îngrijire, de preocupare; greșeală ușoară cauzată de o lipsă de atenție. (cf. fr. *négligence*, lat. *negligentia)*
negociá *vb.* I. *tr.* **1.** a discuta, a trata încheierea unei convenții economice, politice, culturale etc. **2.** *(în capitalism)* a trafica efecte publice; a converti în bani o hîrtie de valoare. (< fr. *négocier*, cf. lat. *negotiari)*
negociábil *adj.* care se poate negocia. (cf. fr. *négociable)*
negociatór *s.m.* și *f.* cel care negociază. (cf. fr. *négociateur*, lat. *negociator)*
negréșă *s.f.* femeie care aparține rasei negre. (< fr. *négresse)*
negroíd *s.m.* și *f.* om care are pielea aproape neagră, aparținînd unor populații cu caractere asemănătoare celor ale negrilor. (< fr. *negroïde)*
negús *s.m.* titlu dat suveranilor Etiopiei și ai Eritreei. (< fr. *négous*, cf. ar. *negus neghesti* — împăratul împăraților)
neoclásic *adj.* care are ca model arta și arhitectura clasică. (< it. *neoclassico)*
neoclasicism *s.n.* curent artistic din secolul al XIX-lea, care avea ca model arta și arhitectura clasică. (< it. *neoclassicismo)*
neodím *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *néodyme)*
neofalină *s.f.* produs rezultat din distilarea petrolului, cu calități asemănătoare celor ale benzinei, care se întrebuințează la spălarea și curățirea materialelor textile etc. (< fr. *néophaline)*

neofít *s.m.* și *f.* persoană recent convertită la o religie; *(p. ext.)* proaspăt aderent la o grupare, la o societate etc. (< fr. *néophyte*, cf. lat. *neophytus*, gr. *neophytos)*

neogén *s.n. (geol.)* perioada a doua a erei terțiare. (< fr. *néogène*, cf. gr. *neos* — nou, *gennan* — a naște)

neogréc *adj.* privitor la Grecia modernă sau la poporul grec modern. (cf. fr. *néo-grec)*

neohegelianísm *s.n. (pron.: -ghe-)* curent filozofic burghez care, pornind de la laturile reacționare ale filozofiei lui Hegel, înlocuiește idealismul obiectiv al filozofiei acestuia cu un idealism subiectiv, transformînd dialectica hegeliană într-o dialectică subiectivistă, înlăturînd ideea dezvoltării și susținînd fățiș în politică dictatura burgheziei imperialiste, exploatarea oamenilor muncii, naționalismul burghez și șovinismul.

neoimpresionísm *s.n.* direcție modernistă în pictură, introdusă de pictorii francezi și belgieni care, alături de ideea observației naturii, țin seama și de rezultatele așa-numitei experimentări științifice.

neokantianísm *s.n.* curent filozofic burghez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care dezvoltă linia idealist-subiectivistă a filozofiei lui Kant, transformînd-o în armă împotriva filozofiei marxiste, neagă legile obiective ale societății și reduce categoriile științei la norme subiective.

neolatín *adj.* care descinde din romani sau din limba latină; de origine latină. (cf. fr. *néo-latin)*

neolític *adj.* referitor la ultima fază a epocii de piatră. // *s.n.* ultima epocă a preistoriei, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră lustruită și de bronz, prin apariția agriculturii primitive, a creșterii vitelor și a olăriei. (< fr. *néolithique*, cf. gr. *neos* — nou, *lithos* — piatră)

neológic *adj. (despre cuvinte sau expresii)* cu caracter de neologism. (< fr. *néologique)*

neologísm *s.n. (lingv.)* cuvînt nou într-o limbă, împrumutat dintr-o limbă străină sau format prin mijloace proprii în limba respectivă. (< fr. *néologisme*, cf. gr. *neos* — nou, *logos* — cuvînt)

neón *s.n. (chim.)* gaz nobil care nu arde, incolor și inodor, folosit la umplerea tuburilor luminoase. (< fr. *néon*, cf. gr. *neos* — nou)

neoplásm *s.n. (med.)* cancer; *(p. ext.)* tumoare. (< fr. *néoplasme*, cf. gr. *neos* — nou, *plasis* — formație)

neoplatonicián *adj.* privitor la neoplatonism. // *s.m.* adept al neoplatonismului. (cf. fr. *néo-platonicien)*

neoplatonísm *s.n.* curent filozofic mistic, reacționar, apărut în epoca elenistică și ajuns la apogeu în epoca de decădere a Imperiului roman, potrivit căruia materia și corpul sînt treptele inferioare ale existenței în raport cu spiritul; conform acestei doctrine cunoașterea adevărată n-ar fi atinsă cu ajutorul experienței și al rațiunii ci cu ajutorul extazului mistic. (cf. fr. *néo-platonisme)*

neoprén *s.n.* varietate de cauciuc sintetic obținut prin polimerizare. (< fr. *néoprène)*

neorealísm *s.n.* **1.** curent în filozofia idealistă anglo-americană, apărut la începutul secolului al XX-lea, care, sub falsa lozincă a luptei împotriva idealismului, apără idealismul filozofic. **2.** tendință manifestată în artele plastice și în cinematografia modernă de a reprezenta aspecte din viața cotidiană a oamenilor, dramele lor etc. cu mijloace simple și sobre. (cf. fr. *néo-réalisme*, it. *neorealismo)*

neorgánic *adj.* anorganic. (< *ne-* + *organic)*

neosalvarsán *s.n.* produs farmaceutic folosit în tratarea sifilisului. (< germ. *Neosalvarsan*, nume comercial)

neotomísm *s.n.* doctrină filozofică oficială a bisericii catolice din epoca imperialismului, care reînvie sistemul teologic idealist al lui Toma d'Aquino și prin care se încearcă conciliereа științei cu religia. (< fr. *néo-thomisme)*

neozóic *s.n. (geol.)* eră geologică care se întinde între sfîrșitul cretacicului și începutul perioadei cuaternare; era terțiară. (< fr. *néozoïque*, cf. gr. *neos* — nou, *zoon* — ființă)

nepotísm *s.n.* **1.** abuz de putere comis de cineva prin acordarea de favoruri rudelor sau prietenilor săi. v. favoritism. **2.** autoritate pe care o aveau în conducerea treburilor publice nepoții anumitor papi. (< fr. *népotisme*, cf. lat. *nepos* — nepot)

neptún *s.m. (astr.)* planeta cea mai depărtată de sistemul solar și care are doi sateliți. (< *Neptun*, n.p.)

neptunián *adj. (geol.)* neptunic. (cf. fr. *neptunien*, *Neptun*, n.p.)

neptúnic *adj. (geol.; despre terenuri, roci)* format prin acțiunea apei. (cf. germ. *neptunisch*, *Neptun*, n.p.)

neptunísm *s.n. (geol.)* studiul formării rocilor sub acțiunea apei. (cf. fr. *neptunisme*, *Neptun*, n.p.)

neptúniu *s.n. (chim.)* element chimic obținut în laborator prin reacții nucleare. (< fr. *neptunium*, cf. *Neptun*, n.p.)

nereidă *s.f. (mit.)* una dintre cele cincizeci de nimfe ale mării, care erau fiicele lui Nereus. (< fr. *néréide*, it. *nereide*, cf. lat., gr. *nereis)*

neritíc *adj. (în expr.) zonă neritică* = zonă a fundului mării situată în apropierea țărmului. (< fr. *néritique)*

neronián *adj.* demn de împăratul roman Nero; foarte crud. (cf. fr. *néronien*, *Nero*, n.p.)

nerv *s.m.* **1.** *(anat.)* prelungire a celulelor nervoase, în formă de fascicule de fibre, care conduc excitaţiile senzitive de la organele periferice ale corpului către centrul celular şi excitaţiile motorii de la centrul celular către organele periferice. **2.** *(la pl.)* stare de încordare, de surescitare, de nervozitate. **3.** *(fig.)* putere, forţă, vigoare. (< lat. *nervus*, cf. fr. *nerf*, germ. *Nerv*)

nervatúră *s.f.* *(tehn.)* totalitatea nervurilor de pe suprafaţa unui obiect. (cf. germ. *Nervatur*, it. *nervatura)*

nervăţíle *s.f.* **1.** dispoziţia nervurilor unei frunze. **2.** *(tehn.)* nervatură. (cf. fr. *nervation)*

nervísm *s.n.* concepţie care susţine că orice activitate organică este condusă şi oglindită de sistemul nervos. (după fr. *neurisme)*

nervós *adj.* **1.** *(anat.)* care aparţine nervilor. **2.** irascibil; iritat, surescitat. **3.** *(fig.)* energic, vioi. (cf. fr. *nerveux*, lat. *nervosus)*

nervozísm *s.n.* boală de nervi; neurastenie. (< fr. *nervosisme)*

nervozitáte *s.f.* stare de enervare; iritaţie, surescitare; *(p. ext.)* nerăbdare. (cf. fr. *nervosité)*

nervúră *s.f.* **1.** *(bot.)* fiecare dintre vinişoarele de pe suprafaţa unei frunze, prin care circulă seva. **2.** fiecare dintre fibrele cornoase şi ramificate care împart aripa unei insecte în mai multe părţi, formînd o reţea. ● *(av.)* bară metalică sau de lemn care face parte din scheletul unei aripi de avion. **3.** *(tehn.)* ieşitură pe suprafaţa unei piese, care îi măreşte rezistenţa. ● grindă de beton armat care se toarnă împreună cu placa planşeului. **4.** *(arhit.)* mulură decorativă care conturează muchiile unei bolţi, marginile unei nişe etc. (< fr. *nervure)*

nesaturát *adj.* *(chim.; despre un amestec)* care conţine unul din componenţi într-o cantitate mai mică decît cantitatea corespunzătoare stării de saturaţie. ● *(despre corpuri chimice)* care are legături duble sau triple în moleculă. (după fr. *non-saturé)*

nescríptic *adj.* *(cont.; în expr.)* *fond nescriptic* = fond destinat pentru plata personalului angajat în acord într-o întreprindere sau într-o instituţie. (< *ne-* + *scriptic)*

nestabíl *adj.* lipsit de stabilitate. ● *(chim.)* care se descompune, se transformă uşor. (< *ne-* + *stabil)*

nestabilitáte *s.f.* proprietatea de a fi nestabil. (< *ne-* + *stabilitate)*

neşánsă *s.f.* întîmplare nefavorabilă; ghinion, nenoroc. (< *ne-* + *şansă)*

net *adj.* **1.** *(adesea adv.)* clar; categoric; desluşit. **2.** *(despre o greutate)* din care a fost scăzută daraua; *(despre un salariu, un venit* etc.) din care au fost scăzute impozitele, reţinerile etc. (< fr. *net)*

néto *adv.* (op. b r u t o) net, din care s-au scăzut reţinerile, cheltuielile etc.; fără dara. (< germ., it. *netto)*

néumă *s.f.* notaţie muzicală făcută fără portativ, folosită în evul mediu mai ales pentru cîntecele liturgice. ● frază muzicală a cărei ultimă silabă se prelungeşte sau care este cîntată fără cuvinte. (cf. fr. *neume*, lat., gr. *neuma)*

neurál *adj.* *(anat.)* care aparţine sistemului nervos. ○ *canal neural* = şanţ care brăzdează ectodermul embrionului, din pereţii căruia ia naştere sistemul nervos. (< fr. *neural)*

neurasténic *adj., s.m.* şi *f.* suferind de neurastenie. (< fr. *neurasthénique)*

neurasténie *s.f.* boală manifestată prin tulburări funcţionale ale sistemului nervos. (< fr. *neurasthénie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *asthenia* — slăbiciune)

neurastenizá *vb.* I. *refl.* a se îmbolnăvi de neurastenie. (< *neurastenic)*

neurínă *s.f.* *(chim.)* substanţă toxică de natură organică, care se găseşte în materiile intrate în putrefacţie. (< fr. *neurine)*

neurocít *s.n.* *(anat.)* neuron. (< fr. *neurocyte*, cf. gr. *neuron* — nerv, *kytos* — celulă)

neurológ *s.m.* specialist în boli de nervi. (< fr. *neurologue)*

neurológic *adj.* privitor la neurologie. (< fr. *neurologique)*

neurologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază formarea, structura, funcţiunile şi bolile sistemului nervos. (< fr. *neurologie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *logos* — ştiinţă)

neurón *s.m.* *(anat.)* element anatomic format din celula nervoasă şi din prelungirile ei. (< fr. *neurone*, cf. gr. *neuron* — nerv)

neurosimpátic *adj.* referitor la sistemul nervos al marelui simpatic. (< fr. *neurosympathique)*

neutralitáte *s.f.* faptul de a fi neutru; caracterul a ceea ce este neutru. ● *(chim.)* stare a unui compus neutru. (cf. fr. *neutralité)*

neutralizá *vb.* I. *tr.* **1.** a face neutru, inofensiv; a zădărnici (o acţiune, o manifestare etc.). **2.** *(chim.)* a face neutru. (**4.**) ● *(fiz.)* a compensa cuplajul dintre circuitul de intrare şi cel de ieşire al unui amplificator electric. (< fr. *neutraliser)*

neutrón *s.m.* *(fiz.)* particulă elementară din nucleul atomilor care are aproape aceeaşi masă ca a protonului, dar care este lipsită de sarcină electrică. (< fr. *neutron*, cf. lat. *neuter* — neutru)

neutrónic *adj.* referitor la neutroni, de (la) neutroni. (cf. fr. *neutronique)*

neútru *adj.* **1.** care nu ia partea nimănui, care nu este de partea nimănui; *(despre un stat)* care nu se amestecă în conflictul dintre mai multe state, care nu participă la pacte sau alianţe militare şi întreţine relaţii paşnice cu fiecare stat beligerant în parte; *(despre persoane)*

neîncadrat în nici o mişcare, în nici un partid etc. **2.** indiferent. **3.** *(gram.; în expr.) gen neutru* (şi *subst., n.*) = formă pe care o iau substantivul, adjectivul etc. pentru a denumi în special obiecte inanimate, unele nume colective şi generice precum şi unele animate. ○ *(fon.) vocală neutră* = vocală medială. **4.** *(chim.; despre compuşi)* care nu prezintă nici caractere de acid, nici caractere de bază. ● *(fiz.; despre corpuri)* care nu are sarcină electrică. (< fr. *neutre*, it. *neutro*, cf. lat. *neuter* — nici unul din doi)

neverosímil *adj.* care nu pare adevărat; de necrezut (< *ne-* + *verosimil)*

nevertebrát *adj. (zool.)* lipsit de coloană vertebrală şi de schelet osos intern. // *s.n. pl.* diviziune mare a regnului animal cuprinzînd animalele care nu au coloană vertebrală; *(la sg.)* animal care face parte din această diviziune. (< *ne-* + *vertebrat)*

nevrálgic *adj.* referitor la nevralgie, de nevralgie. ○ *(expr.) punct nevralgic* = partea dificilă a unei chestiuni, a unei probleme în discuţie. (< fr. *névralgique)*

nevralgíe *s.f.* durere acută care se simte pe traiectul unui nerv. (< fr. *névralgie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *algos* — durere)

nevrítă *s.f. (med.)* inflamaţie a unui nerv. (< fr. *névrite)*

nevropát *adj., s.m.* şi *f.* suferind de nevropatie. (< fr. *névropathe)*

nevropatíe *s.f. (med.)* nume generic dat unor tulburări ale sistemului nervos; slăbiciune generală a sistemului nervos. (< fr. *névropathie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *pathos* — suferinţă)

nevroptér *s.n. (la pl.)* ordin de insecte cu aripi membranoase, străbătute de nervuri dese; *(la sg.)* insectă făcînd parte din acest ordin. (< fr. *névroptères*, cf. gr. *neuron* — nervură, *pteron* — aripă)

nevrótic *adj., s.m.* şi *f.* suferind de nevroză. (< fr. *névrotique)*

nevrózã *s.f. (med.)* tulburare nervoasă cu caracter funcţional. (< fr. *névrose)*

néwton *s.m. (pron.: niu-ton)* unitate de măsură pentru forţă, egală cu forţa care, aplicată unei mase de un kilogram, îi imprimă o acceleraţie de un metru pe secundă la pătrat. (< *Newton*, n.p.)

nex *s.n. (în expr.) nex cauzal* = raport de la cauză la efect. (< lat. *nexus)*

níchel *s.n. (chim.)* metal feromagnetic alb-argintiu, inoxidabil, asemănător fierului, întrebuinţat la fabricarea aliajelor de oţel speciale, a instrumentelor medicale etc. (< germ., fr. *Nickel*, cf. *Nickel*, n.p.)

nichelá *vb.* I. *tr.* a acoperi pe cale electrolitică un metal cu o pojghiţă subţire de nichel. (cf. fr. *nickeler)*

nicheláj *s.n.* **1.** nichelare. **2.** strat de nichel depus pe un metal. (cf. fr. *nickelage)*

nichelínă *s.f.* aliaj de nichel, cupru şi zinc folosit mai ales la fabricarea rezistenţelor electrice. ● mineral care conţine nichel şi arsen. (< fr. *nickeline)*

nicotínă *s.f. (chim.)* substanţă alcaloidă toxică, incoloră şi uleioasă care se găseşte în tutun. (< fr. *nicotine*, cf. *Nicot*, n.p.)

nicotínic *adj.* (*chim.; în expr.) acid nicotinic* = acid derivat din nicotină. (< fr. *nicotinique)*

nicotinísm *s.n.* intoxicaţie lentă cu nicotină; tabagism. (cf. fr. *nicotinisme)*

nicróm *s.n.* aliaj de nichel şi crom cu fier şi mangan, care rezistă la temperaturi înalte. (< *ni* (chel) + *crom)*

nictaginée *s.f. (bot.)* familie de plante dicotiledonate apetale, ale căror flori se deschid numai în timpul nopţii. (cf. fr. *nyctaginacées)*

nictalóp *adj. s.m.* (om sau animal) care vede mai bine noaptea decît ziua. (< fr. *nyctalope)*

nictalopíe *s.f.* afecţiune a ochiului datorită căreia bolnavul nu distinge bine lucrurile decît la o lumină slabă sau în timpul nopţii. (< fr. *nyctalopie*, cf. gr. *nyktalos* — nocturn, *ops* — ochi).

nihilísm *s.n.* atitudine filozofică şi politică mic-burgheză constînd din negarea oricăror norme, principii sau legi; negarea moştenirii culturale a trecutului. (cf. fr. *nihilisme*, rus. *nighilizm* < lat. *nihil* — nimic)

nihilíst *adj.* privitor la nihilism. // *s.m.* şi *f.* adept al nihilismului. (cf. fr. *nihiliste*, rus. *nighilist)*

nimb *s.n.* **1.** parte luminoasă (în formă de cerc sau de triunghi) desenată de pictori în jurul capului anumitor persoane (mai ales al sfinţilor de pe pereţii bisericilor); aureolă. **2.** nor (de praf). (< fr. *nimbe*, cf. lat. *nimbus* — nor)

nimbostrátus *s.m. (met.)* tip de nori dispuşi într-un strat neîntrerupt, cenuşiu-închişi la culoare, care aduc ploaie sau ninsoare continuă. (< fr. *nimbostratus)*

nímbus *s.m. (met.)* tip de nori de altitudine mică, groşi, de culoare cenuşie-închisă, care aduc ploaie. (< fr. *nimbus*, cf. lat. *nimbus* — nor)

nimfă *s.f.* **1.** *(mit.)* divinitate feminină a apelor, a izvoarelor, a munţilor etc. **2.** *(fig.)* fată tînără foarte frumoasă. **3.** *(zool.)* formă intermediară, în metamorfoza unor insecte, între forma de larvă şi forma adultă. (< lat. *nympha*, gr. *nymphe)*

nióbiu *s.n. (chim.)* metal rar, dur şi maleabil, de culoare cenuşie. (< fr. *niobium*, germ. *Niobium*, cf. *Niobe*, n.p.)

nirvána *s.f.* stare de eternă fericire pe care budiştii cred că o pot obţine prin eliberarea de grijile vieţii şi prin absorbirea şi încorporarea individului în esenţa divină. (cf. fr., sanscr. *nirvanâ)*

nişă *s.f.* firidă. ● întrînd amenajat într-un perete, unde se poate aşeza o

mobilă, se poate adăposti ceva etc. (< fr. *niche*, cf. it. *nicchia* — cochilie)
nitrát *s.n. (chim.)* azotat. ○ *nitrat de argint* = substanță folosită la cauterizare. (< fr. *nitrate)*
nítric *adj. (chim.; în expr.) acid nitric* = acid azotic. (< fr. *nitrique)*
nitrificá *vb.* I. *tr.* a produce o nitrificare. (după fr. *nitrifier, nitrification)*
nitrificáre *s.f.* proces de oxidare a amoniacului produs prin descompunerea compușilor animali și vegetali de către microorganismele din sol. (< *nitrifica)*
nitrít *s.n. (chim.)* sare a acidului azotos; azotit. (< fr. *nitrite)*
nitrobactér *s.n. (biol.)* bacterie care oxidează azotiții formați în sol prin oxidarea amoniacului, formînd astfel azotați care pot fi folosiți de plante. (<germ. *Nitrobakter)*
nitrobenzén *s.n. (chim.)* lichid toxic cu miros de migdale amare, care se obține din benzen sub acțiunea acidului azotic. (< fr. *nitrobenzène)*
nitrocelulóză *s.f. (chim.)* substanță obținută din celuloză prin tratare cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric, întrebuințată ca exploziv. (< fr. *nitrocellulose)*
nitrogén *s.m. (chim.)* azot. (< fr. *nitrogène*, germ. *Nitrogen)*
nitroglicerínă *s.f. (chim.)* exploziv foarte puternic obținut prin acțiunea acidului azotic asupra glicerinei și folosit la fabricarea dinamitei. (< fr. *nitroglycérine)*
nitronatrit *s.m. (chim.)* nitrat de sodiu care constituie componentul principal al salpetrului de Chile. (< fr. *nitronatrite)*
nitrurá *vb.* I. *tr. (metal.)* a trata termochimic anumite oțeluri, pentru a le mări duritatea la suprafață, prin încălzire într-o atmosferă de amoniac, urmată de o răcire lentă. (după fr. *nitruration)*
nivél *s.n.* **I. 1.** starea unui plan orizontal sau a unor puncte care sînt în același plan orizontal; înălțime a unui loc, obiect etc. în raport cu un plan orizontal dat. **2.** *(fig.)* stadiu, grad; situație, treaptă, etapă, indice. **II.** nivelmetru. (< *nivela*, cf. fr. *niveau)*
nivelá *vb.* I. *tr.* a aduce (un teren) la același nivel, a îndrepta, a netezi. ● *(fig.)* a pune pe același plan, a egaliza. (< fr. *niveler)*
nivelatór *adj.* care nivelează. ● *(subst. n.)* nivelă. (< *nivela)*
nivélă *s.f. (tehn.)* instrument folosit pentru stabilirea poziției orizontale a suprafețelor sau a dreptelor. (după fr. *niveau)*
nivelmént *s.n.* totalitatea operațiilor de determinare a altitudinii punctelor unui teren. (< fr. *nivellement)*
nivelmétru *s.n.* instrument topometric cu care se determină diferența de nivel dintre mai multe puncte.
nivométru *s.n. (met.)* instrument cu care se măsoară cantitatea de zăpadă căzută pe o suprafață într-un anumit interval de timp. (< fr. *nivomètre*, cf. lat. *nix* — zăpadă, gr. *metron* — măsură)
nóbil *adj.* **1.** cinstit, generos, ales, curajos, bun. ○ *(chim.) metal nobil* = metal prețios; *gaz nobil* = fiecare dintre elementele care se găsesc în cantități mici în atmosferă, ca: heliu, neon, argon, kripton. **2.** distins, grațios, elegant. **3.** care face parte din nobilime. // *s.m.* și *f.* persoană care face parte din vîrfurile exploatatoare privilegiate ale societății (mai ales în orînduirea feudală); aristocrat. (< lat. *nobilis*, cf. it. *nobile)*
nobiliár *adj.* care aparține clasei nobililor; de nobil. (cf. fr. *nobiliaire)*
nobilíme *s.f.* totalitatea nobililor; clasa nobililor; boierime. (< *nobil)*
nobléțe *s.f.* **1.** calitate, rang de nobil. ● *(ist.)* situație legală (care conferea anumite privilegii) atribuită anumitor persoane sau familii (mai ales în orînduirea feudală) de către principi, regi etc., pentru a-i deosebi de ceilalți cetățeni. **2.** caracterul a ceea ce este nobil; distincție, eleganță. (cf. fr. *noblesse*, it. *nobilezza)*
nocív *adj.* vătămător, distrugător; care omoară. (cf. fr. *nocif*, lat. *nocivus* < *nocere* — a vătăma)
noctambúl *s.m.* și *f.* somnambul. ● *(fam.)* om care își petrece nopțile în chefuri. (< fr. *noctambule*, cf. lat. *nox* — noapte, *ambulare* — a merge)
noctambulísm *s.n.* somnambulism. (cf. fr. *noctambulisme)*
noctúrn *adj.* care se face sau se petrece noaptea; de noapte. (cf. fr. *nocturne*, lat. *nocturnus)*
noctúrnă *s.f.* piesă muzicală cu caracter liric, melancolic. (< fr. *nocturne)*
nodál *adj.* crucial; *(p. ext.)* fundamental, esențial. (cf. fr. *nodal)*
nodós *adj. (med.; în expr.) eritem nodos* = simptom al anumitor boli caracterizat prin apariția pe piele a unor noduli tari sau a unor băsicuțe seroase. (< *nod)*
nodozitáte *s.f.* **1.** formație accidentală sau patologică pe organismul unui animal sau al unei plante. **2.** ridicătură rotundă pe suprafața unui obiect. (cf. fr. *nodosité*, lat. *nodositas)*
nodúl *s.m. (biol.)* umflătură mică anormală (la animale sau la plante). (< fr. *nodule*, cf. lat. *nodulus)*
nomád *adj. (adesea subst.)* lipsit de o așezare stabilă, nestatornic, rătăcitor. (cf. fr., it. *nomade*, lat., gr. *nomas* — din Numidia)
nomadísm *s.n.* viață nomadă a unui grup, a unui popor etc. (cf. fr. *nomadisme)*
nóma *s.f.* cangrenă a unei mucoase, din care se scurge un lichid cu miros neplăcut. (< fr. *noma)*
nomenclátor *s.n.* **1.** listă care conține nomenclatura unui domeniu al științ-

ţei, al tehnicii etc. **2.** listă de utilaj etc. organizată după anumite criterii. (cf. fr. *nomenclateur)*

nomenclatúră *s.f.* **1.** totalitatea termenilor folosiţi într-o ştiinţă, într-o ramură a tehnicii etc. **2.** listă, catalog cuprinzînd titluri de opere, nume proprii etc. (< germ. *Nomenklatur)*

nominál *adj.* de nume; pe nume; după nume. ○ *(ec.) valoare nominală* = valoare indicată pe o acţiune sau pe un bilet de bancă şi care nu corespunde uneori cu valoarea ei reală; *(gram.) flexiune nominală* = flexiunea părţilor de vorbire declinabile; *predicat nominal* = predicat format dintr-un nume predicativ şi o copulă. (cf. fr. *nominal*, lat. *nominalis* < *nomen* — nume)

nominalísm *s.n. (fil.)* curent filozofic medieval care susţinea că numai lucrurile individuale cu calităţile lor sînt reale, noţiunile generale fiind doar simple nume ale acestor lucruri. (cf. fr. *nominalisme*)

nominalíst *s.m.* şi *f.* adept al nominalismului. (cf. fr. *nominaliste)*

nominatív[1] *s.n. (gram.)* cazul declinării în care stau subiectul, apoziţia şi numele predicativ. (cf. lat. *nominativus*, fr. *nominatif)*

nominatív[2] *adj.* care conţine un nume, de nume. ○ *(fin.) obligaţie nominativă* = obligaţie pe care este scris numele proprietarului. (< fr. *nominatif)*

nomografíe *s.f.* disciplină care studiază construirea şi folosirea practică a nomogramelor. (< fr. *nomographie*, cf. gr. *nomos* — lege, *graphein* — a scrie)

nomográmă *s.f. (mat.)* reprezentare grafică a relaţiei dintre două sau mai multe variabile, care permite determinarea uşoară, pe cale grafică, a valorii numerice a uneia sau a mai multora dintre variabile. (< fr. *nomogramme*, cf. gr. *nomos* — lege, *gramma* — cuvînt scris)

nonagenár *s.m.* şi *f.* om în vîrstă de nouăzeci de ani. (cf. fr. *nonagénaire*, lat. *nonagenarius)*

nónă *s.f.* strofă alcătuită din nouă versuri. (cf. it. *nono* — nouă)

nóne *s.f. pl. (ist.)* nume dat zilei a şaptea din lunile martie, mai, iulie şi octombrie şi zilei a cincea din celelalte luni în calendarul roman. (< lat. *nonae)*

nonét *s.n.* ansamblu de nouă instrumente care execută împreună o piesă muzicală; *(p. ext.)* bucată muzicală clasică, adesea în formă de sonată, compusă pentru un astfel de ansamblu. (< it. *nonetto)*

nonparél *s.n. (poligr.)* corp de literă de şase puncte tipografice. (< fr. *nonpareille)*

nonséns *s.n.* ceea ce este lipsit de sens, de înţeles; vorbă sau faptă fără rost; absurditate. (< fr. *non-sens)*

nonşalánt *adj. (liv.)* nepăsător; leneş, puturos. (< fr. *nonchalant)*

non tróppo *loc. adv. (muz.)* nu prea mult. (< it. *non troppo)*

nopál *s.m. (bot.)* plantă erbacee cu frunze cărnoase şi flori roşii, cultivată ca plantă ornamentală. (< fr., it. *nopal)*

noptiéră *s.f.* mobilă (ca o măsuţă, ca un dulăpior) care se ţine la capătul patului. (< *noapte)*

nord *s.n.* **1.** punct cardinal care se găseşte în direcţia stelei polare; miază-noapte. **2.** ţinut, regiune etc. de la nord (**1**). (cf. fr. *nord*, it. *nord*, germ. *Nord)*

nord-ést *s.n.* punct cardinal secundar, situat la distanţă egală de nord şi de est; regiune, ţinut etc. din această parte. (cf. fr. *nord-est)*

nord-éstic *adj.* de (la) nord-est, spre nord-est. (< *nord-est)*

nórdic *adj.* de (la) nord. (cf. fr. *nordique)*

nord-vést *s.n.* punct cardinal secundar, situat la egală distanţă de nord şi de vest; regiune, ţinut etc. din această parte. (cf. fr. *nord-ouest*, germ. *Nordwest)*

normá *vb.* I. *tr.* a stabili norme (de lucru). (cf. germ. *normen*, *normieren*, rus. *normirovati)*

normál *adj.* **1.** firesc, comun, obişnuit. ● *(despre oameni)* sănătos (din punct de vedere fizic şi psihic). **2.** conform unor norme, unor reguli; regulat. **3.** *(în expr.) şcoală normală* = şcoală în care se pregăteau în trecut învăţătorii şi institutorii. (cf. lat. *normalis*, fr. *normal)*

normálă *s.f. (mat.)* dreaptă perpendiculară pe tangenta la o curbă sau pe planul tangent la o suprafaţă, în punctul de contact. (cf. fr. *normale)*

normalizá *vb.* I. *tr.* a face (să devină) normal. (cf. fr. *normaliser)*

normatív *adj.* care are putere de normă. ● care hotărăşte, stabileşte reguli. // *s.n. (tehn.)* tabel care cuprinde duratele medii în care se efectuează anumite operaţii tehnice. (cf. fr. *normatif*, rus. *normativnîi)*

normatór *s.m.* şi *f.* specialist în stabilirea şi calcularea normelor de producţie. (cf. fr. *normateur*, rus. *normirovşcik)*

nórmă *s.f.* **1.** regulă, lege după care trebuie să se conducă cineva sau ceva. **2.** criteriu, mijloc de apreciere. **3.** *(tehn.)* cantitate de produse care trebuie realizată de un muncitor într-o unitate de timp. (cf. lat. *norma*, fr. *norme*, rus. *norma)*

nostálgic *adj.* plin de nostalgie. (< fr. *nostalgique)*

nostalgíe *s.f.* tristeţe, deprimare cauzată de dorinţa de a regăsi, de a revedea ceva iubit, ceva trecut etc. (< fr. *nostalgie*, cf. gr. *nostos* — întoarcere, *algos* — durere)

nóstim *adj.* **1.** plin de haz, spiritual. ● interesant. **2.** atrăgător, plăcut. (< ngr. *nostimos)*

nostróm *s.m.* șeful echipajului unei nave comerciale. (după fr. *nostr'homme)*

notá *vb.* I. *tr.* **1.** a însemna, a scrie (ceva), a consemna. ● a pune note unui elev. **2.** *(mat.)* a însemna prin simboluri (litere, cifre etc.) valori numerice, elemente etc. (< fr. *noter*, it., lat. *notare)*

notábil *adj.* demn de luat în considerație; important; remarcabil. // *s.m. pl.* personaje de seamă, importante. (cf. fr. *notable*, lat. *notabilis)*

notabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este notabil. ● *(la. pl.)* personalități de seamă, importante. (cf. fr. *notabilité)*

notár *s.m.* **1.** funcționar public învestit cu puterea de a autentifica acte juridice. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* secretar al primăriei în comunele rurale. (< germ. *Notar*, cf. fr. *notaire)*

notariát *s.n.* **1.** funcția de notar. **2.** *(jur.)* instituție publică care autentifică și legalizează acte, contracte etc. (< germ. *Notariat*, cf. fr. *notariat)*

notáție *s.f.* **1.** însemnare, notă. **2.** sistem de semne convenționale folosite pentru a exprima datele dintr-un domeniu oarecare. (cf. fr. *notation*, lat. *notatio)*

nótă *s.f.* **1.** însemnare, indicație, comentariu, remarcă (în scris) asupra unei chestiuni, asupra unui fapt etc. ● adnotare la un text, care cuprinde lămuriri sau informații asupra unei probleme ridicate de acel text. **2.** aspect, nuanță caracteristică, trăsătură particulară. ○ *a fi în notă* = a se potrivi unei situații. **3.** *(log.)* element component caracteristic al unei noțiuni. **4.** calificativ (exprimat în cifre) prin care se apreciază cunoștințele, lucrările unui elev, ale unui student etc. **5.** comunicare diplomatică scrisă, adresată de un guvern altui guvern cu privire la anumite probleme etc. **6.** înscris care cuprinde indicarea sumelor (și calculul lor) pe care trebuie să le achite cineva; socoteală. **7.** *(muz.)* semn, caracter care reprezintă, notează sunetele. ● sunet muzical. ○ *(expr.) a forța nota* = a exagera. (< fr. *note*, it., lat. *nota)*

notés *s.n.* carnet pentru însemnări. (< fr. *notes)*

notificá *vb.* I. *tr.* a aduce la cunoștință (ceva) printr-o înștiințare, printr-o notă oficială. (cf. it., lat. *notificare)*

notiță *s.f.* însemnare scurtă. ● *(la pl.)* scurte însemnări făcute la un curs, la o lecție, la o conferință. (< *notă)*

notorietáte *s.f.* caracterul a ceea ce este notoriu; celebritate, faimă. (cf. fr. *notoriété)*

notóriu *adj.* cunoscut, știut de toți. (cf. lat. *notorius* < *notus* — cunoscut)

noțiúne *s.f.* **1.** *(fil.)* formă a gîndirii omenești cu ajutorul căreia sînt cunoscute caracterele generale, esențiale ale obiectelor și ale fenomenelor din natură și societate (obținute prin generalizare și abstractizare). **2.** cunoștință, idee cu caracter general asupra unui lucru. **3.** *(la pl.)* cunoștințe, principii; fundamentale, elementele de bază ale unei discipline, ale unui domeniu etc. (cf. fr. *notion*, lat. *notio* < *noscere* — a cunoaște)

nová *vb.* I. *tr. (jur.)* a supune (o obligație) unei novații. (< lat. *novare)*

novatór *adj. (rar)* înnoitor, primenitor. ● *(subst.)* om cu idei și concepții noi. (cf. fr. *novateur*, lat. *novator)*

novăție *s.f. (jur.)* stingerea unei obligații prin crearea alteia noi care se deosebește de prima prin calitatea debitorului sau a creditorului. (cf. fr. *novation*, lat. *novatio)*

nóvă *s.f. (astr.)* tip de stea a cărei mărime crește brusc, pentru a scădea apoi încet și, adesea, cu fluctuații. (< fr. *nova)*

novice *s.m.* și *f.* **1.** persoană intrată de curînd într-o mănăstire spre a se călugări. **2.** începător neexperimentat (într-o profesiune, într-un meșteșug etc.). (cf. fr. *novice*, it. *novizio*, lat. *novicius)*

noviciát *s.n.* situația de novice (**1**); timp cît cineva este novice. (cf. fr. *noviciat*, it. *noviziato)*

novocaínă *s.f. (chim.)* substanță cristalină, solubilă în apă și alcool, întrebuințată ca anestezic local. (< fr. *novocaïne)*

nuanțá *vb.* I. *tr.* **1.** a îmbina culorile în așa fel încît trecerea de la una la alta să se observe foarte puțin. **2.** *(fig.)* a exprima diferențele fine, ușoare, nuanțele; a da expresie. (< fr. *nuancer)*

nuánță *s.f.* **1.** fiecare dintre varietățile, dintre gradele prin care poate trece o culoare fără a-și pierde calitățile specifice. **2.** *(fig.)* diferență ușoară (aproape imperceptibilă) între două lucruri de același gen. (< fr. *nuance)*

nubil *adj. (liv.)* care este la vîrsta cînd se poate căsători. (cf. fr. *nubile*, lat. *nubilis* < *nubere* — a se căsători)

nubilitáte *s.f. (rar)* stare, vîrstă a unei persoane nubile. (cf. fr. *nubilité)*

nucleár *adj. (fiz.)* referitor la nucleu, care aparține nucleului (unui atom). ○ *fizică nucleară* = parte a fizicii care studiază nucleul atomic și fenomenele legate de el; *chimie nucleară* = parte a chimiei care studiază nucleul atomului; *energie nucleară* = energie care se dezvoltă prin dezintegrarea atomului. (cf. fr. *nucléaire)*

nucleínă *s.f. (biol.)* substanță organică din nucleul celulelor, care conține mult fosfor. (< fr. *nucléine)*

nucleól *s.m. (anat.)* corpuscul care se găsește în nucleul celulelor. (< fr. *nucléole)*

nucleón *s.m. (fiz.)* particulă elementară grea din nucleul unui element chimic. (< fr. *nucléon)*

nucleoproteidă *s.f. (biol.)* substanță care se găsește în nucleele celulelor, în plasma celulară și în unele secreții ale organismelor animale. (< fr. *nucléoproteide)*

nucléu *s.n.* **1.** *(chim.)* ciclu de atomi care compun scheletul moleculei unui corp chimic și care rămîne neschimbat la toți derivații corpului respectiv. ● *(fiz.)* partea centrală a unui atom, care poartă electricitate pozitivă și în care se concentrează aproape întreaga masă a atomului. ● *(biol.)* element central al unei celule, situat în plasmă, cu structură proprie și care are funcțiuni importante în celulă. **2.** *(fig.)* element esențial al unui lucru. (< lat., fr. *nucleus)*

nud *adj.* neîmbrăcat, gol. ● pur, curat, fără aparență înșelătoare. ○ *(jur.) proprietate nudă* = proprietate fără uzufruct. / / *s.n.* **1.** corp gol, fără veșminte. **2.** statuie sau pictură reprezentînd un corp gol. (< lat. *nudus)*

nudísm *s.n.* expunere la soare a corpului gol. (< fr. *nudisme)*

nudítate *s.f.* goliciune; aspectul unei statui sau al unei picturi reprezentînd un nud. (cf. fr. *nudité*, lat. *nuditas)*

nugá *s.f.* prăjitură preparată din foi de aluat cu umplutură de albuș de ou, zahăr și nuci. (< fr. *nougat*, cf. germ. *Nugat)*

nuisíbil *adj. (liv.)* vătămător. (< fr. *nuisible)*

nul *adj.* **1.** redus la zero, fără nici o valoare. **2.** fără putere, fără valoare (legală); inexistent. **3.** *(despre oameni)* lipsit de merite, fără nici un merit. (cf. fr. *nul*, lat. *nullus)*

núlă *s.f.* **1.** zero. **2.** *(rar)* lipsă de orice merit; nulitate. (< germ. *Null)*

nulitáte *s.f.* **1.** om lipsit de orice merit, incapabil, prost. ● lipsă totală de merite; incapacitate. **2.** *(jur.)* lipsă de valoare legală a unui act. (cf. fr. *nullité)*

númen *s.n. (în filozofia lui Kant)* lucru în sine (opus fenomenului), care nu poate fi cunoscut de rațiune. (< gr. *numenon* — ceea ce este gîndit, cf. germ. *Noumen*, fr. *noumène)*

numenál *adj. (fil.)* referitor la numen. (cf. germ. *noumenal)*

numerál *s.n. (gram.)* parte de vorbire care denumește un număr, o determinare numerică sau ordinea unei numărări. (cf. fr. *numéral*, lat. *numeralis)*

numerár *s.n.* sumă de bani în monede sau în hîrtie-monedă; bani lichizi. (cf. fr. *numéraire)*

numerație *s.f. (mat.)* sistem de simboluri cu care se pot reprezenta grafic numerele. (cf. fr. *numération*, lat. *numeratio)*

numéric *adj.* **1.** de numere, privitor la numere. **2.** exprimat, arătat printr-un număr. (cf. fr. *numérique)*

numerós *adj.* în mare număr, în cantitate mare; mult. (cf. lat. *numerosus)*

numerotá *vb.* I. *tr.* a însemna cu numere de ordine. (< fr. *numéroter)*

numerotatór *s.n.* instrument pentru numerotat paginile diferitelor imprimate. (< *numerota*, cf. fr. *numéroteur)*

numerotáție *s.f.* numerotare. (cf. fr. *numérotation)*

numismát *s.m.* specialist în numismatică. (< fr. *numismate*, cf. gr. *numisma* — monetă)

numismátic *adj.* privitor la numismatică; de numismatică. (< fr. *numismatique)*

numismátică *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei, care studiază monedele și medaliile (vechi). (< fr. *numismatique*, cf. gr. *numisma* — medalie)

numulít *s.m. (pal.)* animal fosil din prima jumătate a erei terțiare, ale cărui cochilii au format prin sedimentare roci calcaroase. (< fr. *nummulite)*

numulític *adj.* care conține fosile de numuliți. ● care datează din epoca paleogenă. // *s.n. (geol.)* paleogen. (<fr. *nummulitique)*

nunțiatúră *s.f.* reprezentanță diplomatică a papei într-o țară străină. ● localul acestei reprezentanțe. ● calitate, funcție de nunțiu. (< germ. *Nuntiatur*, it. *nunziatura)*

núnțiu *s.m.* prelat-ambasador al papei într-o țară străină. (< germ. *Nuntius*, it. *nunzio*, cf. lat. *nuntius* — mesager)

nuptiál *adj. (liv.)* referitor la nuntă, de nuntă. (cf. fr. *nuptial*, lat. *nuptialis)*

núrsă *s.f. (rar)* femeie angajată în familiile burgheze ca îngrijitoare la copiii sugaci; dădacă. (< engl., fr. *nurse)*

nut *s.n. (tehn.)* canelură, uluc. (< *germ. Nut)*

nutáție *s.f. (astr.)* oscilația axei unui corp solid în cursul mișcării de precesiune a acestuia; *(spec.)* oscilația axei pămîntului într-o perioadă de 18 ani și 2/3. (cf. fr. *nutation*, lat. *nutatio* — balansare)

nutrí *vb.* IV. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) hrăni. **2.** *tr. (fig.)* a simți, a întreține (anumite sentimente). (< lat. *nutrire)*

nútria *s.f.* mamifer cu blana cafenie, care trăiește în America, la marginea apelor. ● blana acestui animal. (< germ. *Nutria* [fell])

nutriméntn *s.n. (rar)* hrană, alimentație. (< fr. *nutriment)*

nutritív *adj.* care hrănește; hrănitor. ● referitor la nutriție, de nutriție. (cf. fr. *nutritif)*

nutríție *s.f. (biol.)* funcțiune datorită căreia animalele și vegetalele asimilează substanțele hrănitoare necesare refacerii țesuturilor; *(p. ext.)* hrănire, alimentare; hrană. (cf. fr. *nutrition*, lat. *nutritio)*

nuvélă *s.f. (lit.)* povestire în proză, mai redusă decît romanul, care cuprinde o parte din viaţa unor personaje pe care le prezintă în diversitatea caracterului lor, în mediul lor social; specie a genului epic reprezentată prin astfel de povestiri. (< fr. *nouvelle*, cf. lat. *novella* — lucru nou)

nuvelétă *s.f. (rar)* nuvelă scurtă. (cf. it. *novelletta)*

nuvelíst *s.m.* şi *f.* scriitor de nuvele. (< *nuvelă*, după germ. *Novellist*, fr. *nouvelliste)*

nuvelístic *adj.* care aparţine nuvelei, privitor la nuvelă; de nuvelă. (cf. germ. *novellistisch)*

nuvelístică *s.f.* totalitatea nuvelelor unui scriitor, ale literaturii unei epoci etc. (cf. germ. *Novellistik)*

oáză *s.f.* loc în mijlocul unui deșert, unde există vegetație bogată și apă. (< germ. *Oase*, cf. fr., lat., gr. *oasis)*

obediență *s.f. (liv.)* supunere; ascultare. (cf. lat. *obedientia)*

obelísc *s.n.* monument în formă de trunchi de piramidă, cu baza pătrată, format în general dintr-un singur bloc de piatră. (< fr. *obélisque*, cf. gr. *obeliskos)*

óberec *s.n.* dans popular polonez; muzica după care se execută acest dans. (< pol. *oberek)*

óberliht *s.n.* porțiune din partea de sus a unei ferestre sau a unei uși, care are deschidere separată. (< germ. *Oberlicht)*

obéz *adj., s.m.* și *f.* suferind de obezitate; (om) foarte gras, diform. (< fr. *obèse*, cf. lat. *obesus* < *edere* — a mînca)

obezitáte *s.f. (med.)* stare patologică manifestată printr-o îngrășare anormală. (cf. fr. *obésité*, lat. *obesitas)*

obiéct *s.n.* **1.** tot ceea ce poate fi perceput prin simțuri; (spec.) tot ceea ce se înfățișează vederii; lucru oarecare. **2.** tot ceea ce preocupă gîndirea, activitatea intelectuală a omului. ● tot ceea ce formează materia unei științe, a unei discipline; disciplină de studiu. **3.** *(fil.)* lucru sau fenomen care există în afara conștiinței și independent de ea; element spre care se îndreaptă o activitate. **4.** țintă, scop, țel. **5.** *(gram.)* complement (direct sau indirect). (< lat. *objectum*, cf. fr. *objet)*

obiectá *vb.* I. *tr.* a ridica o obiecție; a spune ceva contrar; a contesta. (< lat. *objectare*, cf. fr. *objecter)*

obiectív[1] *s.n.* **1.** *(fiz.)* lentilă sau sistem optic care formează într-o lunetă, într-un microscop, într-un aparat fotografic etc. o imagine reală a obiectului observat. **2.** *(mil.)* loc, punct, localitate etc. care constituie ținta unei acțiuni militare. ● țintă asupra căreia se trage cu o armă de foc. ● *(fig.)* scop, țel, țintă. (cf. fr. *objectif)*

obiectív[2] *adj.* **1.** *(fil.)* existent în afara conștiinței omului și independent de ea. ○ *idealism obiectiv* = aspect al idealismului, care recunoaște existența unei idei mistice, absolute, independente de conștiința omenească, și care dă naștere, prin dezvoltarea sa, lumii materiale. **2.** imparțial. (cf. fr. *objectif*, lat. *objectivus)*

obiectivá *vb.* I. *tr.* a considera un lucru ca obiectiv, ca existînd în afară de conștiința omului și independent de ea. (< fr. *objectiver)*

obiectivát *adj.* devenit obiectiv[2] (1); materializat. (cf. fr. *objectivé)*

obiectivísm *s.n. (fil.)* falsă obiectivitate prin care ideologii burgheziei își mascheză poziția de clasă în teoriile lor; prezentare a unor idei lipsite de atitudine critică. (< *obiectiv)*

obiectivíst *adj.* care manifestă obiectivism, privitor la obiectivism. (< *obiectiv)*

obiectivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este obiectiv[2] (1). ● nepărtinire, imparțialitate. (cf. fr. *objectivité)*

obiectivizá *vb.* I. *refl. (rar)* a căpăta un caracter obiectiv. (< obiectiv)

obiécție *s.f.* argument pe care cineva îl opune unei propuneri, unei pretenții, unei teze. (cf. fr. *objection*, lat. *objectio* — mustrare)

óblic *adj.* înclinat față de o dreaptă sau față de un plan; care nu este drept, care nu este perpendicular; piezîș. ● *(gram.; în expr.) caz oblic* = denumire a cazurilor care nu exprimă un raport direct (ca genitivul, dativul, ablativul etc.). (cf. fr. *oblique*, lat. *obliquus)*

oblicitáte *s.f.* poziție oblică. ○ *(astr.) oblicitatea eclipticei* = unghiul de înclinație a eclipticei față de planul ecuatorului ceresc. (cf. fr. *obliquité)*

obligá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) îndatora. ● a da sau a lua asupră-și o sarcină, a (se) angaja. **2.** *tr.* a constrînge, a sili (pe cineva la ceva). (< lat. *obligare*, cf. fr. *obliger)*

obligatóriu *adj.* care are puterea de a obliga (potrivit unei legi). ● care trebuie făcut potrivit anumitor legi, care nu este facultativ. (cf. lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire)*

obligáție *s.f.* **1.** datorie; angajament, îndatorire. ● act prin care cineva se obligă sau este obligat să plătească o sumă sau să (nu) facă un anumit lucru. **2.** datorie morală; motiv de recunoștință. (cf. lat. *obligatio*, fr. *obligation*, rus. *obligatiia)*

obligațiúne *s.f. (fin.)* **1.** hîrtie de valoare purtătoare de dobîndă fixă, care se negociază pe piața capitalului fictiv și care este folosită de capitaliști sau de statul și de instituțiile publice burgheze pentru a-și procura mijloace bănești. **2.** hîrtie de valoare purtătoare de dobîndă fixă, folosită de instituțiile

creditoare pentru a-şi procura mijloace băneşti din disponibilităţile populaţiei (< cf. lat. *obligatio*, fr. *obligation*)

obliterá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl. (liv.)* a (se) şterge treptat, a pieri sau a face să piară, să dispară, nelăsînd nici o urmă. **2.** *tr.* a anula (un timbru) cu ştampila. (< fr. *oblitérer*, cf. lat. *obliterare*)

obliteráţie *s.f.* **1.** obliterare. **2.** *(med.)* astupare a unui vas de sînge printr-un cheag sau prin îngroşarea pereţilor. (cf. fr. *oblitération*)

oblomovísm *s.n. (lit.)* atitudine de apatie, spirit de stagnare. (< *Oblomov*, n.p.)

oblóng *adj.* lunguieţ, alungit. (cf. fr. *oblong*, lat. *oblongus*)

obnubilát *adj. (rar; despre vedere, memorie* etc.) întunecat, umbrit; slăbit. (cf. fr. *obnubilé*)

obnubiláţie *s.f. (rar)* întunecare, slăbire a vederii, a memoriei etc. (cf. fr. *obnubilation*, lat. *obnubilare* — a acoperi cu un nor)

obói *s.n.* instrument muzical de suflat, din lemn, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri şi cu clape. (cf. fr. *hautbois*, it. *oboe*)

oboíst *s.m.* şi *f.* cel care cîntă din oboi. (cf. fr. *hautboïste*)

oból *s.m. (ist.)* mică monedă care a circulat la vechii greci şi care constituia a şasea parte dintr-o drahmă. ● bani mărunţi. ● *(fig.)* sumă mică; *(p. ext.)* contribuţie modestă în bani; contribuţie. (< fr. *obole*, cf. gr. *obolos*)

obscén *adj.* necuviincios, indecent, nerușinat, trivial. (< fr. *obscène*, lat. *obscenus*)

obscenitáte *s.f.* necuviinţă, trivialitate, indecenţă. (cf. fr. *obscénité*, lat. *obscenitas*)

obscúr *adj.* **1.** întunecat, întunecos. **2.** *(fig.)* nedesluşit, vag. **3.** *(fig.)* necunoscut, neştiut; lipsit de merite, mediocru. (cf. fr. *obscur*, lat. *obscurus*)

obscurantísm *s.n.* atitudine ostilă, retrogradă faţă de răspîndirea culturii, proprie claselor exploatatoare, practicată cu scopul de a ţine masele în întuneric; reacţionarism. (cf. fr. *obscurantisme*)

obscurantíst *adj.* care ţine de obscurantism, care oglindeşte obscurantismul. // *s.m.* şi *f.* adept al obscurantismului. (cf. fr. *obscurantiste*)

obscurităte *s.f.* **1.** întuneric, întunecare, întunecime. **2.** *(fig.)* neclaritate. (cf. fr. *obscurité*)

obsecráţie *s.f.* figură de retorică, prin care oratorul cheamă în ajutor zeii sau oamenii. (cf. lat. *obsecratio*, fr. *obsécration*)

obsecvíos *adj. (rar)* slugarnic, preaplecat; smerit. *(cf. fr. obséquieux*, lat. *obsequiosus)*

obsecviozitáte *s.f.* slugărnicie; smerenie. (cf. fr. *obséquiosité*)

obsedá *vb.* I. *tr. (despre idei, imagini* etc.) a preocupa intens, a urmări, a stărui în mintea cuiva. (< fr. *obséder*)

obsedánt *adj.* care obsedează. (< fr. *obsédant*)

obsedát *s.m.* şi *f.* om urmărit neîncetat de o idee, de o manie etc. (< *obseda*)

observá *vb.* I. tr. **1.** a băga în seamă, a remarca. ● a atrage atenţia, a face o remarcă, o observaţie. **2.** a cerceta, a examina atent. ● a supraveghea acţiunile cuiva; a controla. **3.** a pîndi, a iscodi. (cf. fr. *observer*, lat. *observare*)

observábil *adj.* care poate fi observat. (cf. fr. *observable*)

observatór[1] *s.n.* **1.** local special amenajat pentru observarea fenomenelor astronomice, meteorologice etc.; instituţia aflată în acest local. **2.** *(mil.)* loc destinat instalării efectivului însărcinat cu observarea mişcărilor şi a poziţiei inamicului. (cf. fr. *observatoire*)

observatór[2] *adj., s.m.* şi *f.* (persoană) care are misiunea să observe ceva, să urmărească ceva; perspicace. (cf. fr. *observateur*)

observáţie *s.f.* **1.** cercetare, examinare; studiu. **2.** remarcă, constatare. **3.** obiecţie; critică. ● mustrare, reproş. **4.** supraveghere. ○ *(med.) foaie de observaţie* = foaie pe care sînt notate zilnic tratamentul şi evoluţia bolii unui bolnav (în spital). (cf. fr. *observation*, lat. *observatio*)

obsésie *s.f.* **1.** imagine, idee care urmăreşte pe cineva neîncetat; preocupare chinuitoare. **2.** *(med.)* tulburare mintală provocată de o idee fixă (teamă, impulsie). (cf. fr. *obsession*, lat. *obsessio* — asediu)

obsidián *s.n. (petr.)* rocă vulcanică de culoare roşiatică sau negricioasă, asemănătoare la aspect cu sticla topită. (< fr. *obsidienne*)

obstácol *s.n.* **1.** gard, şanţ etc. care trebuie trecut în cadrul unei competiţii sportive. **2.** piedică; stavilă. ● *(fig.)* opoziţie; dificultate, piedică. (< fr. *obstacle*, cf. lat. bis. *obstaculum*)

obstétric *adj.* privitor la obstetrică, de obstetrică; obstetrical. (cf. fr. *obstétrique*)

obstetrícál *adj.* obstetric. (< fr. *obstétrical*)

obstétrică *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă de fiziologia şi patologia naşterilor. (cf. fr. *obstétrique*, lat. *obstetrix*)

obstiná *vb.* I. *refl. (rar)* a se îndîrji, a se încăpăţîna. (< fr. [*s'*] *obstiner*)

obstinát *adj. (rar)* încăpăţînat, îndîrjit, îndărătnic. (cf. fr. *obstiné*)

obstinăţie *s.f. (rar)* încăpăţînare, îndîrjire, îndărătnicie. (< fr. *obstination*, cf. lat. *obstinatio*)

obstructív *adj. (med.)* care poate cauza o obstrucţie. (< fr. *obstructif*)

obstrúcţie *s.f.* **1.** *(med.)* astupare, gîtuire a unui canal, a unui vas (de sînge)

oprind sau împiedicînd astfel circulația normală a substanțelor din organism. **2.** manevră, uneltire, opunere înversunată pentru a zădărnici o acțiune (parlamentară). (< fr. *obstruction*, cf. rus. *obstrucțiia)*

obstrucționísm *s.n.* obstrucție (2). (cf. fr. *obstructionnisme)*

obstrucționíst *adj.* privitor la obstrucționism, care practică obstrucționismul. (cf. fr. *obstructionniste)*

obturá *vb.* I. *tr. (tehn.; med.)* a astupa, a acoperi, a înfunda (o deschizătură, un tub etc.). (< fr. *obturer*, cf. lat. *obturare)*

obturatór *s.n. (tehn.)* aparat, dispozitiv cu care se face o obturare, cu care se obturează (o conductă, o deschizătură etc.) ○ *obturator fotografic* = dispozitiv mecanic care obturează obiectivul unui aparat fotografic. (cf. fr. *obturateur)*

obturáție *s.f.* obturare. (cf. fr. *obturation*, lat. *obturatio)*

obtúz *adj.* **1.** *(mat.; în expr.) unghi obtuz* = unghi mai mare de 90 grade. **2.** *(fig.)* prost, redus, îngust (la minte) (cf. fr. *obtus*, lat. *obtusus)*

obtuzúnghi *adj. n. (mat.; în expr.) triunghi obtuzunghi* = triunghi cu un unghi obtuz. (< *obtuz* + *unghi)*

obținе *vb.* III. *tr.* a dobîndi, a primi; a realiza ceva. (cf. fr. *obtenir*, lat. *obtinere)*

obúz *s.n. (mil.)* proiectil de fontă sau de oțel de formă cilindricoogivală, a cărui explozie poate fi reglată. (< fr. *obus)*

obuzíer *s.n. (mil.)* piesă de artilerie cu țeavă scurtă și cu traiectoria mai curbată decît aceea a tunului. (< fr. *obusier)*

obversiúne *s.f. (log.)* operație logică cu ajutorul căreia se transformă o judecată afirmativă într-una negativă sau invers, sensul judecății rămînînd însă același. (cf. fr. *obversion*, lat. *obvertere)*

ocarínă *s.f. (muz.)* instrument mic de suflat făcut din teracotă sau din metal. (< fr. *ocarina*, cf. it. *oca)*

ocázie *s.f.* prilej, împrejurare. (cf. fr. *occasion*, lat. *occasio)*

ocazioná *vb.* I. *tr. (rar)* a prilejui; a cauza. (< fr. *occasionner)*

ocazionál *adj.* de ocazie, pentru o ocazie. ● întîmplător. (cf. fr. *occasionnel)*

ocazionalísm *s.n. (fil.)* doctrină idealistă-religioasă din secolul al XVII-lea, care încerca să învingă, prin invocarea intervenției directe a divinității, inexplicabilitatea interacțiunii dintre suflet și corp. (cf. fr. *occasionnalisme)*

occidént *s.n.* apus, vest; spațiul geografic din apusul Europei; țările sau popoarele din acest spațiu. (cf. fr. *occident*, lat. *occidens)*

occidentál *adj.* din apus, de apus; apusean. (cf. fr. *occidental)*

occipitál *adj., s.n. (anat.)* (os) din partea posterioară și inferioară a craniului. (< fr. *occipital*, cf. lat. *occiput)*

occipút *s.m. (anat.)* partea posterioară și inferioară a craniului, care se leagă de vertebrele gîtului. (< fr., lat. *occiput)*

oceán *s.n.* întindere vastă de apă sărată care acoperă suprafețele dintre continente. ● *(fig.)* întindere nemărginită. (cf. fr. *océan*, lat. *oceanus*, gr. *okeanos)*

oceánic *adj.* de ocean, privitor la ocean. (cf. fr. *océanique)*

oceanográfic *adj.* privitor la oceanografie. (cf. fr. *océanographique)*

oceanografíe *s.f.* știință care studiază mările și oceanele din punct de vedere al constituției fizice, al curenților, al florei și al faunei lor. ● știință care studiază influența mediului marin, la diferite adîncimi, asupra animalelor și plantelor marine. (cf. fr. *océanographie*, gr. *okeanos* — ocean, *graphein* — a scrie)

ocheádă *s.f.* aruncătură de ochi (pe furiș, ascunsă); semn făcut cu ochiul. (cf. fr. *oeillade*, după *ochi)*

oclús *adj. (fiz.)* care este conținut în interiorul unui solid, dizolvat sau sub formă de mici bule. (<fr. *occlus*, cf. lat. *occlusus)*

ocluziúne *s.f. (rar)* închidere; faptul de a închide. ● *(med.)* astupare, închidere a unui orificiu sau a unui canal. ● *(fon.)* închidere a canalului vorbitor într-un anumit punct al lui în timpul pronunțării unei consoane. (cf. fr. *occlusion* < lat. *occludere* — a închide)

ocluzív *adj. (fon.; în expr.) consoană ocluzivă* (și *subst., f.)* = consoană explozivă, pronunțată prin ocluzia canalului bucal. (<fr. *occlusif)*

ócru *s.n. (min.)* argilă colorată în galben, roșu, brun etc., folosită la fabricarea unor vopsele; vopsea preparată din această argilă. (<fr. *ocre)*

octaédric *adj.* de forma unui octaedru. (<fr. *octaédrique)*

octaédru *s.n. (mat.)* poliedru cu opt fețe. (< fr. *octaèdre*, cf. lat. *octaedros*, gr. *oktaedros)*

octán *s.m. (chim.)* hidrocarbură din seria parafinelor, care există în mai multe forme izomere. (< fr. *octane)*

octánic *adj. (chim.; în expr.) cifră octanică* = număr care indică rezistența la explozie a unui combustibil lichid. (< fr. *octanique)*

octánt *s.n. (astr.)* **1.** instrument pentru observarea înălțimii aștrilor și pentru măsurarea unghiurilor. **2.** a opta parte a cercului; arc de 45 grade. (< fr. *octant)*

octávă *s.f.* **1.** *(muz.)* interval într-o gamă diatonică, care cuprinde opt note consecutive. **2.** strofă alcătuită din opt versuri. (< fr. *octave*, cf. lat. *octavus)*

octét *s.n.* bucată muzicală scrisă pentru opt instrumente (de coarde, de suflat sau de ambele feluri); ansamblu de opt instrumentiști. (cf. it. *ottetto)*

octódă *s.f. (fiz.)* tub electronic cu opt electrozi, folosit ca schimbător de frecvență în radio. (< fr. *octode)*
octofór *s.m. (ant.)* purtător de litieră. (< fr. *octophore*, cf. lat. *octophoron)*
octogenár *s.m.* și *f.* om în vîrstă de optzeci de ani. (cf. fr. *octogénaire*, lat. *octogenarius)*
octogón *s.n. (mat.)* poligon cu opt laturi. (< fr. *octogone*, cf. lat. *octogonos*, gr. *octagonos)*
octogonál *adj.* în formă de octogon. (< fr. *octogonal)*
octombriști *s.m. pl.* partid contrarevoluționar al marii burghezii comerciale și industriale și al marilor moșieri din Rusia, care susținea politica internă și externă a guvernului țarist fără nici o rezervă. (cf. rus. *oktiabristî)*
octopód *adj.* care are opt picioare. // *s.f.pl.* subordin de moluște cefalopode care cuprinde animale cu opt picioare. (< fr. *octopode)*
oculár *adj.* referitor la ochi, al ochiului. ○ *(în expr.) martor ocular* = persoană care poate depune mărturie pentru fapte pe care le-a văzut petrecîndu-se sub ochii săi. // *s.n. (fiz.)* lentilă a unei lunete, a unui microscop etc. care este așezată în partea unde se găsește ochiul observatorului. (cf. fr. *oculaire*, lat. *oculus* — ochi)
oculație *s.f. (agr.)* sistem de altoire printr-un mugur scos cu o porțiune de lemn și de coajă, care se introduce apoi sub coaja portaltoiului. (cf. fr. *oculation)*
oculíst *s.m. (med.)* specialist în boli de ochi; oftalmolog. (< fr. *oculiste)*
ocúlt *adj.* **1.** bazat pe ocultism, de ocultism. **2.** ascuns; tainic, necunoscut. (cf. fr. *occulte*, lat. *occultus)*
ocultație *s.f. (astr.)* acoperire trecătoare a unui astru, datorită interpunerii unui alt astru între acesta și observator. (< fr. *occultation*, lat. *occultatio)*
ocultísm *s.n. (fil.)* teorie obscurantistă care proclamă existența în natură a unor forțe supranaturale misterioase, cu care ar putea comunica pretinșii inițiați. ● pseudoștiință care se ocupă cu lucrurile supranaturale, ascunse. (cf. fr. *occultisme)*
ocupá *vb.* I. **I.** *tr.* **1.** a lua în stăpînire, în posesiune; a pune mîna pe..., a pune stăpînire (pe o poziție, pe o țară etc.). **2.** a avea un loc (undeva). ● a locui (o casă). ● a stăpîni gîndurile cuiva, a preocupa. **II.** *refl.* **1.** a se îndeletnici cu ceva, a exercita o meserie. **2.** a se interesa, a se îngriji de cineva, de ceva. (< fr. *occuper*, it., lat. *occupare)*
ocupánt *s.m.* și *f.* persoană, forță armată etc. care ocupă un oraș, o țară etc. (cf. fr. *occupant)*
ocupație *s.f.* **I.** îndeletnicire, profesiune, meserie. ● preocupare, treabă. **II.** luare în posesiune, în stăpînire; ocupare. (cf. fr. *occupation*, lat. *occupatio)*
odalíscă *s.f.* sclavă care făcea serviciu în haremul unui sultan; cadînă. (< fr. *odalisque*, cf. tc. *odalik)*
ódă *s.f.* poezie lirică, care exprimă sentimente de admirație preamărind mai ales un erou, o faptă eroică etc. ● *(ant.)* poezie eroică cîntată sau recitată cu acompaniament de liră. ● *(muz.)* bucată muzicală eroică, înălțătoare. (< fr. *ode*, lat., gr. *odê)*
odiós *adj.* îngrozitor, groaznic, dezgustător. (cf. fr. *odieux*, lat. *odiosus)*
odisée *s.f.* călătorie lungă și plină de aventuri; șir de întîmplări neprevăzute. (cf. gr. *odysseia* < *Odysseus* — *Ulise*, n.p.)
odométru *s.n.* podometru. (< fr. *odomètre*, cf. gr. *odos* — drum, *metron* — măsură)
odontalgie *s.f. (med)* durere de dinți. (< fr. *odontalgie*, cf. gr. *odons* — dinte, *algos* — durere)
odontologie *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu bolile dinților. (< fr. *odontologie*, cf. gr. *odons* — dinte, *logos* — vorbire)
odoránt *adj., s.m. (rar)* (substanță) plăcut mirositoare. (< fr. *odorant)*
odorizá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a da un miros puternic unui gaz inodor dintr-o conductă, prin adăugarea unui odorizant. (cf. fr. *odorer)*
odorizánt *s.m. (chim.)* substanță cu miros pătrunzător, care se introduce în conductele de gaz pentru a semnala eventuale scurgeri de gaz. (< *odoriza)*
oerstéd *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru intensitatea unui cîmp magnetic. (< *Oersted*, n.p.)
ofensá *vb.* I. *tr.* a jigni, a insulta. (< fr. *offenser)*
ofensáre *s.f. (rar)* jignire; supărare. (< *ofensa)*
ofensatór *adj.* insultător, jignitor. (< *ofensa)*
ofénsă *s.f.* jignire, insultă, injurie. (< fr. *offense*, cf. lat. *offensa)*
ofensív *adj.* care atacă, care servește pentru a ataca. (< fr. *offensif)*
ofensívă *s.f.* mișcare de înaintare a unor forțe armate către obiectiv, cu scopul de a-l nimici pe inamic; atac. ● *(fig.)* acțiune puternică dusă cu scopul de a realiza ceva. (< fr. *offensive*, it. *offensiva)*
oferí *vb.* IV. *tr.* **1.** a dărui. **2.** a face o ofertă de vînzare (pentru o marfă etc.). ● a propune un preț. (< lat. *offerre*, cf. fr. *offrir)*
ofertánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care propune, (cel) care face o ofertă. (< *ofertă*, cf. it. *offerente)*
ofértă *s.f.* **1.** propunere în legătură cu vînzarea sau cu cumpărarea unei mărfi, cu angajarea într-o slujbă etc. ; *(p. ext.)* cerere scrisă prin care se face o asemenea propunere. **2.** totalitatea mărfurilor oferite pe piață într-un anumit moment. (< it. *offerta)*
oficiá *vb.* I. *tr.* a sluji; a face o slujbă religioasă. ● a săvîrși un act public

sau privat, în special o căsătorie. (< fr. *officier*, lat. *officere)*

oficiál *adj.* **1.** care emană de la guvern, de la o autoritate; declarat, publicat de o înaltă autoritate. ○ *buletinul oficial* = periodic unde se publică legile, decretele etc. guvernului, ale Marii Adunări Naționale etc. ● în stilul, în maniera actelor, a documentelor, a autorităților, a statului. **2.** care are caracter legal. **3.** *(fig.)* rece, stăpînit; stereotip, formal. (cf. fr. *officiel*, lat. *officialis)*

oficialitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este oficial. **2.** *(la pl.)* autoritățile oficiale ale unui stat, ale unui oraș. (cf. fr. *officialité)*

oficializá *vb.* I. *tr. (rar)* a da, a face (ceva) oficial. (< *oficial)*

oficiánt *adj., s.m. (rar)* (cel) care slujește, care oficiază (o slujbă religioasă). (cf. fr. *officiant)*

oficinál *adj.* farmaceutic. ○ *(med.; în expr.) medicament oficinal* = medicament cu compoziție stabilă, în general nealterabil, preparat dinainte în farmacie. (cf. fr. *officinal)*

oficínă *s.f.* **1.** *(liv.)* laborator (la o farmacie, la o instituție etc.). **2.** *(fig.)* loc unde se unelteste ceva, unde se urzesc intrigi, comploturi. (cf. fr. *officine*, lat. *officina)*

oficiós *adj.* comunicat de oficialitate, de o autoritate, dar nu cu caracter oficial. // *s.n.* ceea ce reprezintă părerea oficialității, fără a fi recunoscut expres ca atare. (cf. fr. *officieux)*

oficiu *s.n.* **1.** serviciu (administrativ); local, birou al acestui serviciu. **2.** funcție, îndatorire, slujbă. **3.** *(la pl.)* servicii, ajutoare, înlesniri. **4.** slujbă religioasă. (cf. lat. *officium*, fr. *office)*

oficléid *s.n.* instrument de alamă care are în orchestră rolul de bas. (< fr. *ophicléide*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *kleis* — cheie)

ofidiéni *s.m. pl. (zool.)* ordin de reptile care cuprinde toți șerpii. (< fr. *ophidiens*, cf. gr. *ophis* — șarpe)

ofít *s.n.* varietate de marmură de culoare verde-închisă cu striații galbene. (< fr. *ophite)*

ofrándă *s.f.* dar făcut unei divinități sau preotului ei, pe altar. ● dar, binefacere, pomană. (< fr. *offrande)*

ófsaid *s.n. (sport)* greșeală care constă în depășirea, fără minge, de către un fotbalist, a ultimului jucător din echipa adversă (cu excepția portarului) sau a liniei pe care se află mingea, de către un ruibist. (< engl. *offside)*

ófset *s.n. (poligr.)* imprimare după clișee metalice prin intermediul unui cilindru rotativ acoperit cu cauciuc, permițîndu-se astfel redarea tuturor finețurilor desenului. (< fr., engl. *offset)*

oftálmic *adj. (med.)* referitor la ochi sau la bolile ochilor. (< fr. *ophtalmique)*

oftalmíe *s.f.* boală care constă în inflamarea globului ocular. (< fr. *ophtalmie*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi)

oftalmológ *s.m. (med.)* specialist în oftalmologie; oculist. (< fr. *ophtalmologue)*

oftalmológic *adj.* referitor la oftalmologie, de oftalmologie. (< fr. *ophtalmologique)*

oftalmologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile de ochi și tratamentul lor. (< fr. *ophtalmologie*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi, *logos* — vorbire)

oftalmométru *s.n. (med.)* instrument optic pentru determinarea cantitativă a defectului de astigmatism vizual. (< fr. *ophtalmomètre)*

oftalmoscóp *s.n. (med.)* instrument cu care se poate examina interiorul globului ocular pentru determinarea afecțiunilor ochiului. (< fr. *ophtalmoscope*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi, *skopein* — a privi)

ofuscá *vb.* I. *refl. (rar)* a se supăra (simțindu-se jignit). (< fr. *offusquer)*

ogivál *adj.* de forma unei ogive. (cf. fr. *ogival)*

ogívă *s.f.* **1.** element arhitectural (întîlnit mai ales la construcțiile în stil gotic) format din intersecția a două arcuri de cerc care se întîlnesc în vîrful unei verticale ridicate la o distanță egală de centrele lor respective. **2.** *(mil.)* partea de dinainte, ca o ogivă (**1**), a unui proiectil. (< fr. *ogive*, it. *ogiva)*

ohm *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu rezistența pe care o opune un conductor în care o tensiune de un volt produce un curent de un amper. (< fr. *ohm*, cf. *Ohm*, n.p.)

ohmmétru *s.n. (fiz.)* instrument cu care se măsoară rezistența electrică. (cf. fr. *ohmmètre)*

oídium *s.n.* **1.** nume dat unor ciuperci parazite care atacă, mai ales în anii ploioși, organele verzi ale plantelor în special ale viței de vie. **2.** boală a plantelor produsă de aceste ciuperci (< fr. *oïdium)*

olándă *s.f. (text.)* pînză de in fină și deasă. (cf. fr. *hollande*, it. *olanda)*

olandínă *s.f. (text.)* țesătură de bumbac, care imită olanda. (< *olandă)*

oleacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate care cuprinde specii ca măslinul, liliacul etc. (< fr. *oléacées)*

oleaginós *adj. (bot; despre plante și despre semințele lor)* care conține grăsimi din care se extrage ulei. (cf. fr. *oléagineux*, lat. *oleagineus)*

oleát *s.m. (chim.)* sare sau ester al acidului oleic (< fr. *oléate*, cf. lat. *oleum* — ulei)

oleátă *s.f.* desen executat pe hîrtie de calc, care conține, pe lîngă detaliile terenului, cadrul secțiunii topografice în care se încadrează desenul. (cf. engl. *oiled* [paper])

oléic *adj.* care provine din (privitor la) grăsimi și (la) uleiuri naturale. ○ *(chim.) acid oleic* = acid gras, lichid, care se găsește în numeroase grăsimi și uleiuri. (< fr. *oléique*)

oleină *s.f. (chim.)* eter al acidului oleic. (< fr. *oléine*)

oleografie *s.f.* cromolitografie care reprezintă o pictură în ulei, făcută pe o hîrtie cu nervuri care imită pînza. (< fr. *oléographie*)

oleomargarină *s.f.* grăsime lichidă, purificată, obținută din seu și întrebuințată la fabricarea margarinei. (< fr. *oléomargarine*)

oleométru *s.n.* instrument pentru măsurarea densității uleiurilor grase. ● instrument cu care se dozează uleiurile și grăsimile provenite din semințe. (< fr. *oleomètre*)

oléum *s.n. (chim.)* acid sulfuric concentrat, conținînd în soluție anhidridă sulfurică, care nu atacă fierul. (< fr. *oléum*, cf. lat. *olea* — ulei)

olfactiv *adj.* referitor la miros, de miros. (< fr. *olfactif*, cf. lat. *olfactus* — mirositor)

oligárh *s.m.* membru, partizan al unei oligarhii. (cf. fr. *oligarque*)

oligárhic *adj.* privitor la oligarhie, specific oligarhiei. (cf. fr. *oligarchique*)

oligarhíe *s.f.* **1.** guvernare, conducere în care puterea este exercitată numai de un mic număr de persoane sau de familii (din aristocrație). ● stat cu o asemenea formă de guvernămînt. **2.** dominația politică și economică a unui grup de imperialiști reprezentanți ai marelui capital monopolist; grup care exercită această dominație. (cf. fr. *oligarchie*, it. *oligarchia*, gr. *oligarchia*, *oligos* — puțin numeros, *arche* — putere)

oligíst *s.n. (min.)* varietate de hematită cu luciu metalic, de culoare neagră sau cenușie-închisă. (< fr. *oligiste*)

oligocén *s.n. (geol.)* ultima epocă a paleogenului. (< fr. *oligocène*)

olimpiádă *s.f.* **1.** *(ist.)* perioadă de patru ani care se scurgea între două serbări ale jocurilor olimpice și care a servit ca unitate de timp între anii 776 î.e.n. și 392 e.n. **2.** *(curent)* competiție sportivă internațională care are loc din patru în patru ani; jocuri olimpice. (cf. fr. *olympiade*, lat., gr. *olympias*)

olimpián *adj.* din lumea zeilor. ● *(fig.)* măreț, divin, impunător. (cf. fr. *olympien*)

oliv *s.m. (rar)* măslin. (< lat. *oliva*)

olivă *s.f.* **1.** *(rar)* măslină. **2.** *(fon.)* piesă folosită în fonetica experimentală, care se introduce în nas pentru a se înregistra suflul nazal. (< fr. *olive*)

olivín *s.m. (min.)* silicat natural de fier și de magneziu, folosit ca materie primă pentru produse refractare magnezice; peridot. (< fr. *olivine*)

olocén *s.n. (geol.)* ultima epocă a erei cuaternare, care cuprinde și timpurile actuale.

olográf *adj. (jur.; despre testamente)* scris în întregime de mîna testatorului. (< fr. *olographe*, cf. gr. *olos* — întreg, *graphein* — a scrie)

omagiá *vb.* I. *tr.* a aduce un omagiu cuiva. (cf. fr. *hommager*)

omagiál *adj* (cu caracter) de omagiu. (cf. fr. *hommagial*)

omágiu *s.n.* **1.** semn de respect, de admirație pentru cineva. **2.** *(ist.)* jurămînt de credință făcut de un vasal seniorului său; raport dintre vasal și senior; supunere către suzeran. (cf. it. *omaggio*, fr. *hommage*)

ombilíc *s.n. (anat.)* cicatricea rămasă după căderea cordonului ombilical; buric. (< fr. *ombilic*, cf. lat. *umbilicus*)

ombilicál *adj.* de (la) buric, al buricului. ○ *cordon ombilical* = organ prin care fetusul este legat de corpul mamei. (cf. fr. *ombilical*)

oméga *s.n. invar.* ultima literă a alfabetului grecesc (ω), corespunzătoare literei *O*. (< gr. *omega*)

omisiúne *s.f.* faptul de a omite; lucru omis, lipsă. (cf. fr. *omission*, lat. *omissio*)

omíte *vb.* III. *tr.* a lăsa (intenționat) la o parte, a neglija, a uita (ceva). (< lat. *omittere*, cf. fr. *omettre*)

omlétă *s.f.* mîncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime (< fr. *omelette*)

omnibúz *s.n.* vehicul cu etaj, pentru transportul în comun al călătorilor. (< fr. (*automobile*) *omnibus*, cf. lat. *omnibus* < *omnes* — toți)

omnipotént *adj. (rar)* cu putere nelimitată; atotputernic, (cf. fr. *omnipotent*, lat. *omnipotens*)

omnipoténță *s.f.* putere nelimitată; atotputernicie. (cf. fr. *omnipotence*)

omniscién *adj.* care știe totul. (cf. fr. *omniscient*)

omnivór *adj. (zool.; despre animale)* care se hrănește cu substanțe vegetale și animale. (< fr. *omnivore*, cf. lat. *omnis* — tot, *vorare* — a mînca)

omofón *adj. (gram.; despre cuvinte)* care redă același sunet (cu toate că ortografia diferă). (< fr. *homophone*)

omofonie *s.f.* **1.** *(gram)*. caracterul a ceea ce este omofon. **2.** *(muz.)* stil muzical caracterizat prin predominarea unei voci sau a unei melodii asupra celorlalte. (< fr. *homophonie*, cf. gr. *homo* — la fel, *phone* — voce).

omogén *adj.* de același fel, de aceeași substanță, de aceași natură. ● ale cărui părți se unesc sau au o structură unitară. (< fr. *homogène*, cf. gr. *homos* — asemănător, *genos* — gen)

omogenitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este omogen. (cf. fr. *homogénéité*)

omogenizá *vb.* I. *tr.* a face omogen; a uniformiza. (cf. fr. *homogénéiser*)

omogenizáre *s.f.* acțiunea de a omogeniza și rezultatul el. ● *(metal.)* tratament termic care se aplică oțelurilor pentru a se obține difuziunea în toată masa particelelor de altă compoziție. (cf. fr. *homogénéiser*)

omográf *adj., s.n.* (cuvînt) care se scrie la fel, dar diferă din punct de vedere fonetic. (< fr. *homographe*, cf. gr. *homos* — asemănător, *graphein* — a scrie)
omológ *adj.* **1.** *(despre lucruri)* care corespund potrivit anumitor reguli, unei legi determinate. **2.** *(geom.; despre laturi sau fețe în figuri omotetice)* care sînt paralele, de același sens sau de sens contrar. **3.** *(chim.; despre două substanțe organice)* a căror structură chimică diferă prin prezența unei grupe în care carbonul se află în combinație cu doi atomi de hidrogen. (< fr. *homologue*, cf. gr. *homologos* — în armonie)
omologá *vb.* I. *tr. (jur.)* a aproba, a sancționa anumite acte pentru a le da valoare juridică. ● *(sport)* a recunoaște oficial o performanță, în urma verificării. ● *(tehn.)* a confirma oficial calitățile unui fabricat, aprobînd folosirea lui în anumite scopuri. (< fr. *homologuer)*
omonim *s.n.* **1.** *(lingv.)* cuvînt asemănător ca formă (aspect grafic, pronunțare etc.) cu altul, dar deosebit ca înțeles. **2.** *(rar)* persoană care poartă același nume cu altcineva. **3.** joc care cere dezlegătorului să găsească un cuvînt cu mai multe înțelesuri, fără a i se schimba nici grafica literală, nici accentul. (cf. fr. *homonyme*, lat. *homonymus*, gr. *homonymos* < *homos* — asemănător, *onoma* — nume)
omonimie *s.f. (lingv.)* faptul sau însușirea de a fi omonim; situația în care se află două sau mai multe cuvinte omonime. (cf. fr. *homonymie)*
omoplát *s.m. (anat.)* os triunghiular, subțire și lat, care formează partea posterioară a articulației umărului. (< fr. *omoplate)*
omotétic *adj. (mat.)* care prezintă omotetie. (< fr. *homothétique)*
omotetíe *s.f. (mat.)* relație între două figuri asemenea, în care dreptele care unesc puncte omologe se întîlnesc într-un singur punct. (< fr. *homothétie*, cf. gr. *homos* — asemănător, *thesis* — poziție)
oncológic *adj.* de oncologie, privitor la oncologie. (cf. it. *oncologico)*
oncologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază tumorile canceroasc. (< it. *oncologia*, cf. gr. *onkos* — greutate, *logos* — vorbire)
onctuós *adj. (tehn.)* unsuros, gras. ● *(fig.)* mieros, dulceag. (< fr. *onctueux)*
onctuozitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este onctuos. **2.** *(tehn.)* calitatea unui lubrifiant de a se menține continuu între două suprafețe care alunecă una peste alta sub presiune mare. (cf. fr. *onctuosité)*
ondină *s.f. (în mitologia scandinavă și germanică)* zînă, geniu al apelor. (< fr. *ondine)*
ondográf *s.n. (fiz.)* instrument care înregistrează pe o bandă de hîrtie forma curbei care reprezintă mersul în timp al tensiunii sau al intensității unui curent electric. (< fr. *ondographe)*
ondulá *vb.* I. **1.** *intr.* a se mișca, a se legăna (ca undele, ca valurile de apă), a avea ondulații. ● a șerpui. **2.** *tr.* a încreți părul. (< fr. *onduler)*
ondulatór *s.n. (fiz.)* instrument pentru înregistrarea semnalelor telegrafice prin deviația unui indicator. (cf. fr. *ondulateur)*
ondulatóriu *adj. (fiz.)* care se propagă în formă de unde. (cf. fr. *ondulatoire*, it. *ondulatorio)*
ondulátie *s.f.* mișcare lentă, asemănătoare cu aceea a valurilor; ondulare. ● bucăl: cută. (cf. fr. *ondulation)*
ondulór *s.n. (fiz.)* aparat cu ajutorul căruia se obține un curent alternativ dintr-un curent continuu. (cf. fr. *onduleur)*
onerós *adj.* împovărător, dezavantajos. ○ *(jur.) cu titlu oneros* = cu condiția de a suporta anumite cheltuieli sau sarcini. (< fr. *onéreux)*
onést *adj.* cinstit, corect. (< lat. *honestus*, cf. it. *onesto)*
onestitáte *s.f.* cinste, corectitudine. (cf. fr. *honnêteté)*
oníric *adj. (med.)* care are halucinații (cauzate de obsesii sau de anumite boli). ● *(liv.)* delirant, halucinant. (< fr. *onirique*, cf. gr. *oneiros* — vis)
onírism *s.n. (med.; liv.)* halucinație, delir, aiurare. (< fr. *onirisme)*
onix *s.n.* piatră semiprețioasă care constituie o varietate de agat cu striații colorate diferit. (< fr., gr. *onyx)*
onoáre *s.f.* **1.** stimă, considerație, renume bun, datorite unor virtuți, talente sau calități deosebite; cinste. **2.** renume, faimă; bună reputație. **3.** mîndrie, demnitate. **4.** cinste, favoare. **5.** castitate, pudoare (la femei). (< lat. *honor*, cf. fr. *honneur*, it. *onore)*
onomástic *adj.* referitor la un nume de persoană. ○ *zi onomastică* (și *subst., f.*) = ziua numelui. (< fr. *onomastique*, cf. gr. *onoma* — nume)
onomástică *s.f.* **1.** *(lingv.)* disciplină care studiază numele proprii. **2.** totalitatea numelor proprii dintr-o limbă. (< fr. *onomastique)*
onomasticón *s.n. (lingv.)* indice de nume de persoane. (cf. fr. *onomasticon*, gr. *onomastikon)*
onomatologíe *s.f.* știința numelor și a clasificației lor. (cf. gr. *onoma* — nume, *logos* — vorbire)
onomatopée *s.f. (gram.)* cuvînt care prin elementele lui sonore imită anumite sunete din natură. (< fr. *onomatopée*, cf. gr. *onoma* — nume, *poiein* — a face)
onomatopéic *adj.* cu însușiri de onomatopee; imitativ. (< fr. *onomatopéique)*
onór *s.n. (mai ales la pl.)* semne exterioare de cinstire, de respect, de prețuire deosebită pentru cineva; *(p. ext.)* ranguri, demnități. ○ *(mil.; în expr.) a da onorul* = a prezenta arma

în semn de salut la primirea unui șef, la parăzi etc. (cf. fr. *honneur)*

onorá *vb.* I. *tr.* **1.** a acorda cuiva o considerație deosebită. **2.** a achita, a plăti (o datorie, o sumă de bani etc.). (cf. fr. *honorer*, it. *onorare)*

onorábil *adj.* vrednic de cinste, de respect; cinstit, respectabil. (cf. fr. *honorable)*

onorabilitáte *s.f.* probitate, cinste. (cf. fr. *honorabilité)*

ororár *adj. (rar; despre persoane)* care a încetat de a deține o funcție, dar își păstrează titlul și atribuțiile onorifice; onorific. (cf. fr. *honoraire)*

onorárіu *s.n.* sumă oferită pentru un serviciu prestat de o persoană cu profesiune liberă (avocat, medic etc.). (cf. fr. *honoraire*., lat. *honorarium)*

onorífic *adj.* **1.** care aduce o distincție, onoruri fără însă a atrage după sine avantaje sau profituri materiale. **2.** căruia i s-a acordat un titlu în semn de respect, de considerație; de onoare. (< fr. *honorifique)*

ontogenétic *adj.* privitor la ontogenie, specific ontogeniei. (< fr. *ontogénitique)*

ontogenie *s.f. (biol.)* evoluția unei ființe, începînd de la embrion și pînă la stadiul de adult. ● ramură a biologiei care studiază această evoluție. (< fr. *ontogénie*, cf. gr. *on* — ființă, *generis* — generație)

ontológic *adj.* referitor la ontologie, de ontologie. (< fr. *ontologique)*

ontologíe *s.f. (în filozofia premarxistă)* teorie a existenței, a tot ceea ce există, care, fiind despărțită în filozofia idealistă în mod arbitrar de teoria cunoașterii, rupe categoriile și formele gîndirii de existență.(< fr. *ontologie*, cf. gr. *on* — ființă, *logos* — vorbire)

ontologíst *s.m.* specialist în ontologie. (< fr. *ontologiste)*

oogón *s.n. (bot.)* cavitate în care se formează oosfera la criptogame. (< fr. *oogone*, cf. gr. *oon* — ou, *gonos* — origine)

oolít *s.n. (petr.)* calcar format din mici granule sferice. (< fr. *oolithe*, cf. gr. *oos* — ou, *lithos* — piatră)

oolític *adj.* care conține oolite. (< fr. *oolithique)*

oosféră *s.f. (bot.)* celulă femelă de reproducere la criptogame, care, după fecundație, se transformă în ou. (< fr. *oosphère)*

oospór *s.m. (bot.)* oul criptogamelor format în oogon după fecundație. (< fr. *oospore)*

op *s.n. (liv.)* operă (literară sau științifică), lucrare, scriere. (< lat. *opus)*

opác *adj.* **1.** prin care nu străbate lumina. ● dens, de nepătruns. ● întunecat, înnorat, întunecos. **2.** *(fig.)* lipsit de inteligență; obtuz. (< fr. *opaque*, it. *opaco*, lat. *opacus)*

opacifiá *vb.* I. *refl.* a deveni opac. (< fr. *opacifier)*

opacitáte *s.f.* **1.** stare a lucrurilor opace. **2.** *(fig.)* prostie, mărginire, îngustime de vederi. (cf. fr. *opacité)*

opacizá *vb.* I. *tr.* a face (să devină) opac. (< *opac)*

opál *s.n.* **1.** piatră semiprețioasă, incoloră sau de culori variate, care este o varietate de silice. **2.** țesătură subțire și străvezie de bumbac, din care se fac bluze, cămăși etc. (< fr. *opale*, lat. *opalus)*

opalescént *adj.* care are reflexe asemănătoare cu ale opalului; opalin. (< fr. *opalescent*, it. *opalescente)*

opalescență *s.f.* calitatea de a fi opalescent, de a avea reflexe opaline. (cf. fr. *opalescence*, it. *opalescenza)*

opalín *adj.* care are culoarea albăstrie cu reflexele caracteristice opalului. (< fr. *opalin)*

operá *vb.* I. **1.** *tr.* a face, a realiza, a efectua (ceva). **2.** *intr.* a lucra cu...; a face calcule. **3.** *tr. (med.)* a face o operație chirurgicală. **4.** *tr. (com.; fin.)* a face o operație comercială, financiară etc. **5.** *intr. (mil.)* a executa mișcări strategice. **6.** *tr. (argotic)* a fura, a sparge, a buzunări. (< fr. *opérer*, it. *operare)*

operábil *adj.* care poate fi operat (în bune condiții). (cf. fr. *opérable*, it. *operabile)*

operánt *adj.* cu efect, eficace. (cf. fr. *opérant)*

operát *s.m.* și *f.* cel căruia i s-a făcut o operație (2). (< *opera)*

operativ *adj.* **1.** care acționează repede; expeditiv, activ, eficace. **2.** privitor la diverse operații. (cf. fr. *opératif)*

operativitáte *s.f.* calitatea de a fi activ, expeditiv; eficacitate. (< *operativ)*

operatór *s.m.* **1.** muncitor calificat care supraveghează funcționarea unui aparat sau a unei mașini. **2.** *(med.)* chirurg (care operează). (cf. fr. *opérateur)*

operatórіu *adj. (liv.)* referitor la operații chirurgicale; de chirurgie. (cf. fr. *opératoire*, lat. *operatorius)*

operáție *s.f.* **1.** activitate îndreptată către atingerea unui anumit scop; lucrare, acțiune. **2.** *(med.)* intervenție efectuată de un chirurg asupra unui organ sau asupra unui țesut bolnav, cu ajutorul unor instrumente speciale. **3.** *(mil.)* ansamblu de mișcări strategice ale unei armate. **4.** *(fin.)* efectuarea unor tranzacții financiare sau comerciale; înregistrarea acestora într-un registru. **5.** *(mat.)* regulă practică după care se efectuează o socoteală sau un calcul matematic. (cf. fr. *opération*, it. *operazione*, rus. *operațiia* < lat. *operatio)*

óperă[1] *s.f.* **1.** acțiune, lucrare, faptă, lucru. **2.** lucrare originală în domeniul artelor plastice, al literaturii, al științei etc. ● ansamblul scrierilor, al lucrărilor unui scriitor, ale unui om de știință, ale unui pictor, ale unui sculptor etc. (< lat., it. *opera)*

óperă[2] *s.f.* **1.** lucrare muzicală scrisă pe textul unui libret dramatic și cîntată

de soliști, de cor și de orchestră. **2.** teatru în care se reprezintă astfel de lucrări. (cf. fr. *opéra*, it. *opera*)

opércul *s.n. (zool.)* membrană osoasă care acoperă și protejează branhiile la pești. ● organ care închide scoica anumitor moluște. ● strat subțire care închide celulele în care se află larvele albinelor. (< fr. *opercule*, cf. lat. *operculum*)

operétă *s.f.* lucrare muzicală scrisă pe textul unui libret dramatic, cîntată de soliști, cor și orchestră, în care replicile cîntate alternează cu dialoguri vorbite. (cf. fr. *opérette*, it. *operetta*)

opiát *s.n. (med.)* preparat farmaceutic în compunerea căruia intră și opiu. (< fr. *opiat*)

opiná *vb.* I. *tr.* a fi de părere, a socoti, a crede, a considera. (< fr. *opiner*)

opínie *s.f.* părere, idee, judecată. ○ *(expr.) opinie publică* = părerea publicului, a maselor, într-o anumită chestiune; *a face opinie separată* = a se deosebi în păreri de cineva (sau de majoritate); a-și exprima o părere contrară părerii majorității. (cf. fr. *opinion*, lat. *opinio*)

opíomán *s.m.* și *f.* persoană care abuzează de opiu. (< fr. *opiomane*)

opíomanie *s.f.* abuz de opiu. (< fr. *opiomanie*)

ópiu *s.n. (chim.)* substanță toxică, narcotică, extrasă din capsulele de mac și folosită în medicină; fumată, provoacă vise plăcute și stări de halucinație, dăunătoare organismului. (< fr. *opium*)

oponént *s.m.* cel care face opoziție; opozant. (< germ. *Opponent*)

opoponáx *s.n. (bot.)* plantă erbacee umbeliferă, exotică, cu frunze penate și cu flori gălbui, care furnizează o rășină folosită în parfumerie și în medicină. (< fr. *opopanax*)

oportún *adj.* întîmplat, survenit la timp, la momentul potrivit; nimerit, favorabil. (< fr. *opportun*, it. *opportuno*, lat. *opportunus*)

oportunísm *s.n.* **1.** lipsă de conduită morală, de fermitate și de principialitate, constînd în satisfacerea intereselor personale prin adoptarea și aplicarea, după împrejurări, a unor păreri și principii potrivite momentului. **2.** politică de trădare a intereselor clasei muncitoare, care propovăduiește adaptarea și subordonarea intereselor proletariatului față de interesele burgheziei, renunțarea la lupta de clasă, la revoluția socialistă și la dictatura proletariatului. (cf. fr. *opportunisme*)

oportunist *s.m.* și *f.* **1.** om care își schimbă ideile după împrejurări, urmărind numai satisfacerea intereselor personale. **2.** adept al oportunismului (**2.**). (cf. fr. *opportuniste*)

oportunitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este oportun, potrivit, favorabil. **2.** oportunism (**1.**). (cf. fr. *opportunité*)

opósum *s.m. (zool.)* mamifer din America de Nord, care face parte din clasa marsupialelor și are o blană cenușie foarte prețuită. (< fr. *opossum*)

opoterapíe *s.f. (med.)* tratament în care se întrebuințează sucuri extrase din glandele sau din țesuturile animale pentru combaterea bolilor organelor sau ale țesuturilor corespunzătoare la om; organoterapie. (< fr. *opothérapie*, cf. gr. *opos* — suc, *therapeia* — îngrijire)

opozábil *adj.* **1.** care se poate opune. **2.** *(despre o sentință, un act* etc.) care poate fi atacat în justiție, făcîndu-se opoziție. (cf. fr. *opposable*)

opozánt *s.m.* și *f.* **1.** oponent. **2.** cel care face parte dintr-un partid de opoziție. (< fr. *opposant*)

opozíție *s.f.* **I. 1.** raportul care se stabilește între două lucruri sau două situații opuse; contrast. **2.** faptul de a se opune; împotrivire, opunere. **3.** *(astr.)* poziție pe care o ocupă un astru cînd pămîntul se află între el și soare; poziția a două corpuri cerești care se află la o distanță de 180 grade pe bolta cerească unul față de celălalt. **II.** *(în țările capitaliste)* grup politic parlamentar potrivnic partidului care se află la putere; *(p. ext.)* politica pe care o practică acest grup. (cf. fr. *opposition*, rus. *opozíția*, lat. *oppositio*)

opresíune *s.f.* asuprire, împilare, oprimare. (cf. fr. *opression*, lat. *oppressio*)

opresív *adj.* care oprimă; asupritor, împilator. (cf. fr. *oppressif*)

opresór *s.m.* cel care oprimă; asupritor. (cf. fr. *oppresseur*)

oprimá *vb.* I. *tr.* a asupri; a împila. (< fr. *opprimer*, it., lat. *opprimere*)

opróbriu *s.n. (liv.)* atitudine de profund dispreț față de fapte nedemne sau față de oameni josnici, nedemni, mișei. (< lat. *opprobrium*, cf. fr. *opprobre*)

optá *vb.* I. *intr.* a face o alegere între mai multe lucruri, persoane sau situații, care nu se pot obține sau face în același timp. (< fr. *opter*, it., lat. *optare*)

optatív *adj. (gram.; în expr.) mod optativ* (și *subst., n.*) = mod care exprimă o acțiune dorită; *propoziție optativă* (și *subt., f.*) = propoziție care exprimă o acțiune sau o stare dorită a se realiza. (< lat. *optativus*, cf. fr. *optatif*)

óptic *adj.* referitor la vedere, de vedere; în legătură cu optica. ○ *(fiz.) centru optic* = punct pe axa unei lentile, către care tind punctele ei principale și nodale și prin care poate trece o rază de lumină nedeviată. (< fr. *optique*, cf. lat. *opticus*)

optícă *s.f.* **1.** ramură a fizicii care studiază lumina și fenomenele luminoase și vizuale. **2.** *(fig.)* aspect particular al unei idei; punct de vedere, concepție. (< fr. *optique*, cf. lat. *optica*)

opticián *s.m.* și *f.* specialist în lucrări practice de instrumente optice. ● fizician specialist în optică. (cf. fr. *opticien*)

óptim *adj.* cel mai bun; minunat, excelent, grozav. // *s.n. (în expr.) optim de vegetație* = regiune în care o specie forestieră se dezvoltă în cele mai bune condiții de vegetație. (< lat. *optimus*, cf. fr. *optime*, it. *optime*)

optimísm *s.n.* (op. p e s i m i s m) concepție a unui om care privește încrezător viața, viitorul. (cf. fr. *optimisme*)

optimíst *adj., s.m.* și *f.* (om) care manifestă optimism. (cf. fr. *optimiste*)

opțión *s.m. (ist.)* ofițer inferior al unei centurii romane. (< lat. *optio*, cf. fr. *option*)

optometríe *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul vederii (< fr. *optométrie*)

optométru *s.n. (med.)* aparat de fizică medicală folosit pentru a măsura puterea vederii. (cf. fr. *optomètre*, gr. *optos* — vedere, *metron* — măsură)

opțiúne *s.f.* **1.** faptul sau posibilitatea de a opta, de a alege între două sau mai multe lucruri: *(spec.)* drept al cuiva de a-și alege cetățenia. **2.** *(com.)* condiție existentă uneori în unele tranzacții comerciale, potrivit căreia i se acordă cumpărătorului un termen în care el poate definitiva tranzacția sau poate renunța la ea, pe cînd pentru vînzător obligația rămîne fermă. (cf. fr. *option*, lat. *optio*)

opulént *adj. (liv.)* îmbelșugat, bogat, abundent. (< fr. *opulent*)

opulénță *s.f. (liv.)* bogăție, îmbelșugare, belșug. (< fr. *opulence*)

ópus *s.n. (muz.)* termen folosit pentru denumirea unei bucăți muzicale a unui compozitor, care poartă și un anumit număr de clasificare, dat după succesiunea cronologică a lucrărilor acestuia. (< lat. *opus*, cf. germ. *Opus*)

opúscul *s.n.* scriere (științifică, literară) de dimensiuni mici. (cf. fr. *opuscule*, lat. *opusculum*)

orácol *s.n. (mit.)* răspuns al unei divinități la întrebările adresate (de obicei prin persoane care pretindeau că pot comunica cu ele); *(p. ext.)* răspunsul obținut; prezicere, profeție. ● loc unde se făceau prezicerile. (< lat. *oraculum*, cf. it. *oracolo*)

oragiós *adj.* de furtună, furtunos; vijelios. (cf. fr. *orageux*)

oráj *s.n. (rar.; met.)* furtună, vijelie. (< fr. *orage*)

orál *adj.* **1.** transmis prin viu grai, verbal; din gură în gură. ● care se face verbal. ● (și *subst., n.*) (examen, probă) care constă din întrebări la care candidatul răspunde verbal. **2.** *(fon.; în expr.) sunet oral* = sunet la pronunțarea căruia aerul trece numai prin gură. **3.** *(med.)* care se administrează pe cale bucală. (< fr. *oral*, it. *orale*, cf. lat. *os* — gură)

oralitáte *s.f.* caracterul unui stil de a fi oral; limbă vorbită. (< *oral*, cf. it. *oralità*)

orangután *s.m.* maimuță mare antropomorfă, fără coadă, care trăiește în pădurile din Borneo și Sumatra. (< fr. *orang-outan*)

oránj *adj. invar. (rar)* portocaliu. (< fr. *orange*)

oranjádă *s.f.* băutură preparată dintr-un amestec de suc de portocale, zahăr și apă. (< fr. *orangeade*)

oranjerie *s.f.* seră în care se cultivă portocali; *(p. ext.)* tapiserie care reprezintă o grădină de portocali. (< fr. *orangerie*)

orár *adj.* care indică orele; referitor la ore; care se repetă la fiecare oră. ○ *diferență orară* = diferență de oră care există între două ceasornice aflate în două puncte pe diferite longitudini ale pămîntului. // *s.n.* program de lucru, de activitate, stabilit în ore. ● tabel, tablou care arată programul de desfășurare pe ore al unei activități. (cf. fr. *horaire*, it. *orario*, lat. *horarius*)

oratór *s.m.* cel care ține un discurs; vorbitor (la o conferință etc.); om care are darul vorbirii, care vorbește frumos. (< fr. *orateur*, cf. lat. *orator*)

oratóric *adj.* de orator, al oratorului, privitor la orator sau la oratorie. (< *orator*)

oratorie *s.f.* arta de a întocmi și de a ține discursuri; elocvență. (< lat. *oratoria*)

oratóriu *s.n.* **1.** capelă, paraclis, loc de rugăciune într-o casă. **2.** *(muz.)* operă simfonică mare care are la bază o temă dramatică; *(p. restr.)* cantată. (cf. lat. *oratorium*, it. *oratorio*)

óră *s.f.* **1.** diviziune a timpului egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi; ceas. **2.** moment, timp precis (cînd cineva poate face ceva, poate fi primit undeva etc.). **3.** curs, lecție (de o oră). (< lat. *hora*, cf. it. *ora*)

orbiculár *adj. (anat.: despre mușchi)* care are o formă circulară, fiind plasat în jurul unui orificiu și acționînd asupra lui. // *s.n.* mușchi de formă circulară, care acționează asupra pleoapelor și buzelor. (cf. fr. *orbiculaire*)

orbitál *adj.* **1.** privitor la orbita unui corp ceresc. **2.** de (la), din orbita ochiului. (cf. fr. *orbital*)

orbită *s.f.* **1.** traiectorie închisă a unui corp ceresc. **2.** *(anat.)* cavitate osoasă a craniului în care este așezat ochiul. **3.** *(fig.)* sferă de activitate; sferă de influență. (< fr. *orbite*, cf. it. *orbita*)

orchestrá *vb.* I. *tr.* a scrie fiecare dintre părțile pentru instrumente ale unei compoziții muzicale. (cf. fr. *orchester*, it. *orchestrare*)

orchestrál *adj.* privitor la orchestră; de, pentru orchestră. (cf. fr. *orchestral*, it. *orchestrale*)

orchestránt *s.m. (rar)* instrumentist care cîntă într-o orchestră. (cf. fr. *orchestrant*)

orchestrație *s.f.* faptul, arta de a orchestra. ● modul cum sînt aranjate, îmbinate grupurile de instrumente ale unei orchestre (într-o compoziție muzicală). cf. fr. *orchestration*, it. *orchestrazione*)

orchéstră *s.f.* **1.** *(muz.)* ansamblu de instrumentiști care execută compoziții muzicale la diferite instrumente. **2.** loc (situat de obicei între scenă și public) unde stă orchestra într-un teatru etc. **3.** *(ist.)* partea cea mai joasă a teatrelor antice, grecești, unde se executau dansurile și stătea corul. (cf. fr. *orchestre*, it. *orchestra*, lat. *orchestra)*

orchestrión *s.n.* instrument muzical în formă de orgă sau de pian, cu două sau mai multe claviaturi. (< fr. *orchestrion*, cf. germ. *Orchestrion)*

orchestrionét *s.n.* instrument muzical cu manivelă, care execută muzică înregistrată pe benzi de carton perforate. (< *orchestrion)*

orchită *s.f. (med.)* inflamație a testiculelor. (< fr. *orchite*, cf. gr. *orchis* — testicul)

órdin *s.n.* **1.** poruncă; comandă. **2.** *(ist.)* comunitate catolică de călugări care se supuneau anumitor reguli; cin, tagmă. ● comunitate de cavaleri călugări din evul mediu. ● societate, asociație în care cineva era primit în semn de onoare. **3.** decorație; distincție conferită de stat. **4.** dispoziție de plată (a unei sume etc.). **5.** *(zool.; bot.)* grup intermediar între clasă și familie. **6.** *(arhit.)* sistem de arhitectură ale cărui elemente sînt dispuse și proporționate după anumite reguli, încît să alcătuiască un tot armonios. (< lat. *ordo*, cf. it. *ordine)*

ordinál *adj.* care indică ordinea, rangul. ○ *(gram.) numeral ordinal* = numeral care arată ordinea, locul într-o serie. (cf. fr. *ordinal*, lat. *ordinalis)*

ordinár *adj.* **1.** comun, obișnuit. ○ *(mat.) fracție ordinară* = raport între două numere întregi. **2.** inferior din punct de vedere calitativ; rău, prost. ● vulgar, scîrbos, josnic. (cf. fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius)*

órdine *s.f.* **1.** dispoziție, aranjament al unor lucruri, al unor fapte, făcut după anumite reguli etc.; organizare, înșiruire. ○ *ordine de zi* = program care cuprinde chestiunile ce urmează a fi discutate într-o ședință. **2.** rînduială, regulă, disciplină. **3.** orînduire, regim, organizare (socială, economică etc.). (cf. lat. *ordo*, it. *ordine)*

ordoná *vb.* I. *tr.* **1.** a porunci, a dispune, a comanda. **2.** a orîndui, a aranja, a rîndui. (< fr. *ordonner)*

ordonanță *vb.* I. *tr.* a elibera un ordin de plată (a unei sume). (< fr. *ordonnancer)*

ordonánță *s.f.* **I.** ordin, dispoziție scrisă care provine de la o autoritate. ○ *ordonanță de plată* = dispoziție de plată a unei sume. **II.** *(în vechea armată)* soldat în serviciul personal al unui ofițer. (cf. fr. *ordonnance)*

ordonátă *s.f. (mat.)* una din cele două coordonate (cea verticală) care servesc pentru a determina poziția unui punct. ○ *(mil.) ordonată balistică* = înălțimea unui punct pe traiectoria unui proiectil în raport cu linia de ochire. (cf. fr. *ordonnée)*

ordonatór *s.m.* și *f.* cel care are dreptul să dispună de fondurile aprobate prin planurile de cheltuieli ale unei instituții. (cf. fr. *ordonnateur)*

ordovician *s.n. (geol.)* epoca inferioară a silurianului.

oreádă *s.f. (mit.)* divinitate, nimfă a munților. (< fr. *oréade*. cf. lat. *oreas*, gr. *oreiao* < gr. *oros* — munte)

oreión *s.n. (med.)* boală infecțioasă epidemică manifestată prin inflamarea glandei parotide. (< fr. *oreillons)*

orfelin *s.m.* și *f. (rar)* orfan. (< fr. *orphelin)*

orfelinát *s.n.* așezămînt, instituție din trecut unde se creșteau copii orfani, săraci. (< fr. *orphelinat)*

orgán *s.n.* **1.** *(anat.)* parte a corpului, a unui organism care îndeplinește una sau mai multe funcțiuni vitale sau utile vieții. **2.** *(tehn.)* piesă componentă a unei mașini sau a unui mecanism. **3.** *(fig.)* instrument, mijloc de acțiune, de comunicare; *(p. ext.)* publicație, ziar. **4.** grup de persoane numite sau alese în conducerea unei organizații politice sau administrative. (< fr. *organe*, cf. lat. *organum)*

organdí *s.n.* țesătură foarte fină, aspră la pipăit, făcută din fire răsucite și apretate. (< fr. *organdi)*

orgánic *adj.* **1.** care are organe; care se referă la organe sau la organisme. ● unitar, inseparabil. ● *(fig.)* care se referă la constituția, la structura unei lucrări, a unui tratat etc. **2.** *(chim.)* care intră în compoziția chimică a organismului viețuitoarelor. ○ *chimie organică* = parte a chimiei care studiază compușii carbonului cu hidrogenul și derivații acestora. (cf. fr. *organique*, lat. *organicus)*

organism *s.n.* **1.** totalitatea organelor care formează o ființă; corp, ființă. **2.** *(fig.)* ceea ce se prezintă, funcționează ca un tot unitar. (< fr. *organisme)*

organíst *s.m.* și *f.* cîntăreț la orgă. (cf. fr. *organiste)*

organizá *vb.* I. *tr.* a orîndui, a așeza, a coordona situația, lucrurile, activitatea într-un stat, într-o instituție etc., în așa fel încît fiecare să servească după un plan adecvat la îndeplinirea unui anumit scop. (cf. fr. *organiser*, it. *organizzare)*

organizatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care organizează (ceva). (cf. fr. *organisateur)*

organizatóric *adj.* privitor la organizare, de organizare. (după rus. *organizaționnîi)*

organizáție *s.f.* asociație, comunitate omenească cu preocupări comune, constituită pe baza unui regulament, a unui statut etc. în vederea depunerii unei activități organizate și a realizării unor scopuri comune. ○ *organizație de bază* = unitate organizatorică fundamentală

a partidului, alcătuită din cel puțin trei membri. **2.** orînduire, organizare, ordine, rînduială. (cf. fr. *organisation*, rus. *organizațiia)*

organogén *adj. (chim.; despre elemente)* care intră în compoziția substanțelor organice animale sau vegetale. (< fr. *organogène)*

organogenéză *s.f.* parte a biologiei care studiază modul de formare a organismelor. (< fr. *organogénèse)*

organografíe *s.f.* **1.** ramură a zoologiei și a botanicii care se ocupă cu descrierea organelor animalelor și ale vegetalelor. **2.** descrierea amănunțită a părților unui instrument muzical și a modului de funcționare a acestuia. (< fr. *organographie)*

organoléptic *adj.* care impresionează simțurile. (< fr. *organoleptique)*

organosól *s.m. (chim.)* soluție coloidală aflată într-un lichid organic. (< fr. *organosol)*

organoterapíe *s.f. (med.)* opoterapie. (< fr. *organothérapie)*

organotróp *adj. (med.; despre medicamente)* care acționează asupra organismului în care s-a fixat. (< fr. *organotrope)*

organsín *s.n. (text.)* fir de mătase naturală obținut prin răsucirea a două sau mai multe fire și întrebuințat ca urzeală. (< fr. *organsin)*

orgásm *s.n. (med.)* excitație a unui organ însoțită de congestie și de umflare. (< it. *orgasmo)*

órgă *s.f.* instrument muzical cu claviatură, la care sunetele sînt produse prin trecerea unui curent de aer suflat de niște foale, printr-un sistem de tuburi sonore. (< fr. *orgue)*

orgiác *adj.* cu caracter de orgie. (< fr. *orgiaque)*

orgíe *s.f.* petrecere desfrînată; desfrîu (cf. fr. *orgie*, it. *orgia*, lat., gr. *orgia* — petrecere în cinstea lui Bachus*)*

orgolíos *adj.* plin de orgoliu; mîndru, trufaș. (cf. it. *orgoglioso)*

orgóliu *s.n.* mîndrie, vanitate, trufie. (< it. *orgoglio)*

orhidée *s.f. (bot.)* plantă erbacee răspîndită mai ales în pădurile tropicale ale Americii, cu flori mari, frumos colorate, care au trei petale, dintre care una cu formă de pinten întors; *(la pl.)* familie din care fac parte aceste plante. (cf. fr. *orchidée*, it. *orchidea)*

oribíl *adj.* groaznic, îngrozitor, dezgustător. (cf. lat. *horribilis*, it. *orribile*, fr. *horrible)*

oriént *s.n.* răsărit, est. ● teritoriu, regiune de la răsărit; *(spec.)* spațiu geografic situat la răsăritul Europei. (< fr. *orient*, cf. it. *oriente*, lat. *oriens)*

orientá *vb.* I. **1.** *refl.* a afla poziția punctelor cardinale în raport cu locul unde se află; a ști încotro să se îndrepte. ● *(fig.)* a descoperi felul de a proceda într-o situație, a găsi soluția unei probleme. **2.** *tr.* a așeza (ceva) în raport cu punctele cardinale. ● a îndrepta, a îndruma. (< fr. *orienter*, it. *orientare)*

orientál *adj.* care aparține Orientului, propriu Orientului; răsăritean. // *s.m.* și *f.* locuitor al unei țări din Orient; *(p. restr.)* turc. (cf. fr. *oriental*, lat. *orientalis)*

orientalísm *s.n.* ceea ce caracterizează pe orientali; felul de viață, caracterul, obiceiurile orientalilor. (cf. fr. *orientalisme)*

orientalíst *s.m.* specialist în orientalistică. (cf. fr. *orientaliste)*

orientalístică *s.f.* grup de discipline care studiază istoria, limba și cultura popoarelor orientale. (cf. germ. *Orientalistik)*

orificiu *s.n.* deschidere, deschizătură (a unei cavități). (cf. lat. *orificium*, fr. *orifice)*

originál *adj.* **1.** *(despre acte, opere literare și artistice; adesea subst.)* care nu este făcut după nici un model, care este primul exemplar; primitiv; autentic. **2.** *(despre idei, teorii* etc.) care a fost spus prima dată de cineva, care aparține în întregime cuiva; nou. ● *(despre creatori de artă, de poezie* etc.) care scrie, compune, creează ceva cu totul nou, personal. **3.** *(adesea subst.)* neobișnuit; extravagant, bizar; excentric. (cf. fr. *original*, lat. *originalis)*

originalitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este original; fel particular de a fi. **2.** atitudine originală; bizarerie, ciudățenie, extravaganță. (cf. fr. *originalité)*

originár *adj.* **1.** care își are obîrșia în..., care se trage din... **2.** în prima formă, de la început (cf. fr. *originaire*, lat. *originarius)*

orígine *s.f.* **1.** obîrșie; început; izvor. **2.** faptul de a se trage dintr-o familie, dintr-un popor etc.; apartenența prin naștere la un grup social, național etc. **3.** *(mat.)* punct fix de la care se determină distanțele unui punct. ● *(lingv.)* etimologie (a unui cuvînt). (< lat. *origo*, *origins*, cf. fr. *origine*, it. *origine)*

orión *s.n. (astr.)* constelație între emisfera boreală și cea australă, situată deasupra ecuatorului. (< fr., lat. *Orion*, n. p.)

oripilá *vb.* I. *tr. (rar)* a înfiora, a îngrozi, a teroriza. (< fr. *horripiler*, cf. lat. *horripilari* — a avea părul ridicat)

oripilánt *adj. (rar)* înfiorător, îngrozitor. (< fr. *horripilant)*

oripilație *s.f. (med.)* șoc, reacție nervoasă cauzată de frică, de repulsie, și care face să se zburlească părul. (cf. fr. *horripilation)*

orizónt *s.n.* **1.** linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței pămîntului cu bolta cerească. **2.** *(fig.)* întindere a cunoștințelor, perspectivă; putere de orientare; nivel intelectual. **3.** *(geol.)* strat sau ansamblu de straturi de aceeași origine și aproximativ de

aceeași vîrstă, alcătuit în general din aceeași rocă. ● *(min.)* totalitatea lucrărilor miniere care se află la același nivel. **4.** fundal (în teatru, în pictură etc.). (< lat., gr. *horizon*, cf. fr. *horizon)*

orizontál *adj. (despre o dreaptă sau un plan)* paralel cu suprafața unui lichid în echilibru. ● *(subst., f.)* linie orizontală. (cf. fr. *horizontal)*

orná *vb.* I. *tr.* a împodobi; a decora. (< lat. *ornare*, cf. fr. *orner*, it. *ornare)*

ornamént *s.n.* **1.** element decorativ format din motive sculptate, pictate etc. și aplicate pe obiecte, pe tipărituri, pe manuscrise, pe monumente etc.; podoabă. ○ *de ornament* = ornamental. **2.** figură de stil folosită pentru a înfrumuseța o frază, o cuvîntare. ● *(muz.)* semn, notă sau grup de note care mărește efectul unei note principale. (< lat. *ornamentum*, cf. fr. *ornement*, it. *ornamento)*

ornamentá *vb.* I. *tr.* a înfrumuseța, a împodobi cu ornamente. (cf. fr. *ornementer)*

ornamentál *adj.* de podoabă, de ornament, decorativ. (cf. fr. *ornemental*, it. *ornamentale)*

ornamentáție *s.f.* împodobire, găteală; totalitatea ornamentelor cu care se împodobește ceva. (cf. fr. *ornementation*, rus. *ornamentația)*

ornánt *adj.* care împodobește. (cf. fr. *ornant)*

ornitofil *adj.* iubitor de păsări. (cf. fr. *ornitophile)*

ornitológ *s.m.* specialist în ornitologie. (cf. fr. *ornithologue)*

ornitológic *adj.* privitor la ornitologie, de ornitologie. (cf. fr. *ornithologique)*

ornitologie *s.f.* ramură a zoologiei care studiază păsările. (cf. fr. *ornithologie*, gr. *ornis* — pasăre, *logos* — vorbire)

ornitoríne *s.m. (zool.)* mamifer din Australia, cu botul ca un cioc de rață și care se înmulțește prin ouă. (< fr. *ornithorinque*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *rhygkos* — cioc)

oroáre *s.f.* **1.** dezgust, repulsie; groază. **2.** faptă sau vorbă care inspiră repulsie; grozăvie. (< lat. *horror)*

orogenétic *adj.* orogenic. (< *orogenic)*

orogenéză *s.f. (geol.)* totalitatea fenomenelor geologice care au determinat formarea munților. (< fr. *orogenèse*, cf. gr. *oros* — munte, *gennan* — a naște)

orogénic *adj. (geol.)* privitor la formarea munților. (cf. fr. *orogénique)*

orogenie *s.f.* parte a geologiei care studiază formarea munților. (< fr. *orogénie*, cf. gr. *oros* — munte, *genos* — generație)

orográf *s.m.* specialist în orografie. (<fr. *orographe)*

orográfic *adj.* de orografie, referitor la orografie. (cf. fr. *orographique)*

orografie *s.f.* parte a geografiei fizice care studiază formele de relief ale uscatului. (< fr. *orographie*, cf. gr. *oros* — munte, *graphein* — a descrie)

orologerie *s.f. (înv.)* tehnica fabricării și a reparării ceasornicelor și a pieselor de ceasornic. (< fr. *horologerie*, it. *orologeria)*

orológiu *s.n.* ceas de mari dimensiuni așezat de obicei pe o clădire mare. ● *(rar)* ceas. (< fr. *horologe*, it. *orologio*, cf. gr. *hora* — oră, *lego* — spun)

orpiment *s.m. (min.)* sulfură naturală de arsen de culoare galbenă, folosită în pictură. (< fr. *orpiment)*

ortocéntric *adj. (mat.; despre tetraedre)* care are un ortocentru. (< *ortocentru)*

ortocéntru *s.n. (mat.)* punctul de întîlnire al segmentelor de dreaptă care reprezintă înălțimile unui triunghi sau ale unui tetraedru. (<cf. fr. *orthocentre)*

ortocláz *s.n. (min.)* ortoză. (< fr. *ortoclase)*

ortocromátic *adj. (despre materiale fotosensibile)* sensibil la toate culorile afară de roșu. (cf. fr. *orthochromatique*, gr. *orthos* — adevărat, *chroma* — culoare)

ortodiagonál *adj. (mat.; despre figuri geometrice)* care are diagonalele perpendiculare. (cf. germ. *Orthodiagonale)*

ortodiascopíe *s.f.* proiectarea pe un ecran fluorescent a contururilor organelor pe care dorim să le observăm la radioscopie. (< fr. *orthodiascopie)*

ortodóx *adj.* **1.** *(adesea subst.)* care aparține religiei creștine răsăritene. **2.** care se potrivește strict cu principiile tradiționale. ● conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine; *(despre oameni)* care respectă cu stricteță astfel de principii. (cf. lat. *ortodoxux*, gr. *orthodoxos)*

ortodoxíe *s.f.* caracterul a ceea ce este ortodox; doctrina bisericii ortodoxe; *(p. ext.)* religia, biserica ortodoxă. (cf. fr. *orthodoxie*, gr. *ortodoxia)*

ortodoxísm *s.n.* religia creștină ortodoxă. (< *ortodox)*

ortodrómă *s.f. (mar.)* drum parcurs de o navă care urmează arcul de cerc mare ce trece prin două puncte date de pe suprafața pămîntului și care reprezintă drumul cel mai scurt dintre aceste puncte. (cf. fr. *orthodromie*, *gr. orthos* — drept, *dromos* — drum.)

ortoédric *adj. (despre cristale)* care are planurile coordonate perpendiculare între ele. (< fr. *orthoèdrique)*

ortoépic *adj.* de ortoepie, privitor la ortoepie. (< fr. *orthoépique*, cf. gr. *orthos* — drept, *epeia* — pronunțare)

ortoepíe *s.f. (lingv.)* pronunțare corectă a cuvintelor; parte a lingvisticii care studiază pronunțarea corectă a cuvintelor unei limbi. (cf. fr. *orthoépie)*

ortofónic *adj.* care redă precis timbrul sunetului emis. (cf. fr. *orthophonique)*

ortogonál *adj. (mat.)* care formează unghiuri drepte. ● *(despre suprafețe)* care se întretaie astfel încît tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare. ● *(despre curbe)* care se

întretaie astfel încît tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare. (< fr. *orthogonal*, cf. gr. *orthos* — drept, *gonia* — unghi)
ortografiá *vb.* I. *tr. (rar)* a scrie (un cuvînt, un text) potrivit regulilor ortografice. (cf. fr. *orthographier)*
ortográfic *adj.* de ortografie, privitor la ortografie. ● corect, potrivit regulilor ortografiei. (cf. fr. *ortographique)*
ortografíe *s.f. (lingv.)* totalitatea regulilor proprii unei limbi prin care se stabilește scrierea corectă a cuvintelor; aplicarea acestor reguli. (< lat. *orthographia)*
ortolán *s.m. (zool.)* pasăre migratoare cu penele de culoare galbenă-roșcată, cu capul cenușiu-verzui și cu gușa galbenă. (< fr. *ortolan*, cf. lat. *hortulanus)*
ortopéd *s.m.* **1.** medic specialist în ortopedie. **2.** lucrător care face aparate ortopedice. (< germ. *Orthopäd)*
ortopédic *adj.* de ortopedie, privitor la ortopedie. (< fr. *orthopédique)*
ortopedíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază îndreptarea diformităților oaselor corpului. (< fr. *orthopédie*, cf. gr. *orthos* — drept, *paideia* — creștere)
ortopedíst *s.m.* ortoped. (cf. fr. *orthopédiste)*
ortoptér *s.n. (zool.; la pl.)* ordin care cuprinde insectele cu patru aripi dintre care cele de dinainte sînt tari și cele de dinapoi subțiri; *(la sg.)* insectă care face parte din acest ordin. ● *(adj.)* care prezintă caracteristicile acestei insecte. (< fr. *orthoptères*, cf. gr. *orthos* — drept, *pteron* — aripă)
ortoscópic *adj. (fiz.; despre un sistem optic)* care nu dă naștere la distorsiuni; rectiliniar. (< fr. *orthoscopique)*
ortóză *s.f. (min.)* feldspat potasic de culoare roșiatică-cenușie sau gălbuie; ortoclaz. (< fr. *orthose)*
osană *s.f. (la pl.; uneori ironic)* aclamații cuvinte de laudă, de preamărire. (< fr. *hosanna*, ebr. *osanna)*
osatúră *s.f.* **1.** *(anat.)* totalitatea oaselor unui vertebrat; schelet. **2.** *(tehn.)* element de susținere, de rezistență al unei construcții, al unei mașini etc. ● *(fig.)* constituție internă, structură. (< it. *ossatura*, cf. fr. *ossature)*
oscilá *vb.* I. *intr.* **1.** a se mișca alternativ în direcții opuse. **2.** *(fig.)* a manifesta nehotărîre; a șovăi; *(p. ext.)* a fluctua. (< fr. *osciller*, cf. lat. *oscillare)*
oscilánt *adj.* care oscilează. ● *(fig.)* șovăitor; fluctuant. (cf. fr. *oscillant)*
oscilatór *s.n. (fiz.)* aparat cu ajutorul căruia, prin oscilațiile electromagnetice ale unui montaj, se produc unde electromagnetice. (cf. fr. *oscillateur)*
oscilatóriu *adj. (despre mișcări)* care are oscilații. (cf. fr. *oscillatoire)*
oscilație *s.f.* **1.** *(fiz.)* mișcare alternativă periodică a unui corp față de o poziție de echilibru. **2.** *(fig.)* șovăială, nehotărîre; fluctuație. (cf. fr. *oscillation*, lat. *oscillatio)*
oscilográf *s.n. (fiz.)* aparat care înregistrează variația intensității sau a tensiunii unui curent electric ori a altor mărimi fizice care influențează acest curent. (< fr. *oscillographe)*
oscilográmă *s.f. (fiz.)* diagramă înregistrată de un oscilograf. (< fr. *oscillogramme)*
oscilóscóp *s.n. (fig.)* instrument asemănător unui oscilograf, folosit pentru observarea variației unei mărimi periodice. (< fr. *oscilloscope)*
osculație *s.f. (geom.)* contact mai strîns decît contactul de tangență, între o curbă sau o suprafață cu altă curbă sau suprafață. (cf. fr. *osculation*, lat. *osculatio* — sărutare)
oseínă *s.f. (chim.)* proteină care se găsește în oase, în piele și în cartilaje. (< fr. *osséine)*
oseminte *s.n. pl.* oase de om sau de animal mort. (după fr. *ossements)*
osificá *vb.* I. *refl.* a se transforma în os; a căpăta structură osoasă. (cf. fr. *ossifier)*
osificáție *s.f.* osificare. (cf. fr. *ossification)*
osmiridiu *s.n.* aliaj de osmiu, iridiu, platină, rodiu și ruteniu, folosit la confecționarea vîrfurilor peniței de stilou. (cuvînt format din inițiale)
ósmiu *s.n. (chim.)* metal alb și foarte dur, care se găsește în natură împreună cu platina. (< fr. *osmium)*
osmométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit la măsurarea presiunii osmotice. (cf. gr. *osmos* — impulsie, *metron* — măsură)
osmótic *adj.* de osmoză, specific osmozei. ○ *presiune osmotică* = diferența de presiune care există între o soluție și solventul ei, separat de aceasta printr-o membrană semipermeabilă, pentru ca solventul să nu poată trece prin membrană în soluție. (< fr. *osmotique)*
osmóză *s.f. (fiz.)* trecere a unui solvent printr-o membrană semipermeabilă care separă două soluții de concentrații diferite sau o soluție de solventul pur. (< fr. *osmose*, cf. gr. *osmos* — impulsie)
ospiciu *s.n.* spital, sanatoriu unde sînt îngrijiți alienații. (cf. fr. *hospice*, it. *ospizio*, lat. *hospitium)*
ospitalíer *adj.* binevoitor cu oaspeții; primitor. ● *(despre o casă, o țară* etc.) unde cineva este totdeauna bine primit, unde cineva se simte bine. (< fr. *hospitalier)*
ospitalitáte *s.f.* primire, găzduire bună. (< fr. *hospitalité)*
ósram *s.n.* aliaj de osmiu și wolfram, folosit la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescență. (< germ. *Osram)*
ostátic *s.m.* persoană reținută drept garanție de către un stat pentru îndeplinirea obligațiilor luate de statul căruia îi aparține persoana reținută. ● *(fig.; fam.)* zălog. (< it. *ostatico)*
osteítă *s.f. (med.)* inflamație a țesutului osos. (< fr. *ostéite)*

ostentativ *adj.* făcut cu ostentaţie; provocator. (cf. fr. *ostentatif*)
ostentáţie s.f. atitudine de paradă, de provocare; prezentare demonstrativă a avantajelor, a bunurilor pe care le are cineva. (cf. fr. *ostentation*, it. *ostentazione*)
osteogén *adj.* *(anat.)* care produce un ţesut osos. (< fr. *ostéogène*)
osteogenie *s.f.* *(anat.)* studiul formării şi al dezvoltării oaselor. (< fr. *ostéogénie*, cf. gr. *osteon* — os, *genos* — naştere)
osteolít *s.m.* *(pal.)* os fosil. (< fr. *ostéolithe*, cf. gr. *osteon* — os, *lithos* — piatră)
osteológ *s.m.* *(med.)* specialist în osteologie. (< fr. *ostéologue*)
osteológic *adj.* privitor la osteologie. (< fr. *ostéologique*)
osteologíe *s.f.* parte a anatomiei care studiază oasele. (< fr. *ostéologie*, cf. gr. *osteon* — os, *logos* — vorbire)
osteomalacíe *s.f.* *(med.)* înmuiere a scheletului produsă de decalcifiere (prin îmbătrînire). (< fr. *ostéomalacie*, cf. gr. *osteon* — os, *malakia* — moliciune)
osteomielítă *s.f.* *(med.)* inflamaţie simultană a oaselor şi a măduvei lor. (< fr. *ostéomyélite*)
osteoplastíe *s.f.* *(med.)* restabilirea pe cale chirurgicală a unui os distrus, cu ajutorul unor fragmente osoase. (< fr. *ostéoplastie*, cf. gr. *osteon* — os, *plassein* — a forma)
osteotomíe *s.f.* *(med.)* rezecţie a unui os făcută în scop terapeutic. (< fr. *ostéotomie*, cf. gr. *osteon* — os, *tome* — tăietură)
ostiár *s.m.* *(ist.; la romani)* portar. (< lat. *ostiarius*)
óstie *s.f.* azimă care se dă la împărtăşanie în cultul catolic şi luteran. (< fr. *hostie*)
ostíl *adj.* duşmănos, duşman, vrăjmaş. (< fr. *hostile*, cf. lat. *hostilis*)
ostilitáte *s.f.* **1.** duşmănie, vrajbă, vrăjmăşie. **2.** *(la pl.)* operaţii militare, lupte pe care un stat le întreprinde contra altui stat cu care este în război: lupte, bătălii. (cf. fr. *hostilité*, lat. *hostilitas*)
ostracée *s.f. pl.* *(zool.)* subordin de animale lamelibranhiate, avînd ca tip stridia. (< fr. *ostracées*, cf. gr. *ostrahon* — scoică)
ostracísm *s.n.* *(în Grecia antică)* alungare, îndepărtare temporară a unui cetăţean pe care o hotăra poporul prin vot scris pe o scoică. ● *(fig.)* proscriere; exilare, excludere. (< fr. *ostracisme*)
ostracizá *vb.* I. *tr.* a alunga pe cineva din viaţa publică; a exclude, a persecuta. (< fr. *ostraciser*)
ostreicultúră *s.f.* cultura stridiilor. (< fr. *ostréiculture*, cf. lat. *ostrea* — stridie, *cultura* — crestere)
otalgíe *s.f.* *(med.)* durere de urechi. (< fr. *otalgie*, cf. gr. *ous* — ureche, *algos* — durere)
otárie *s.f.* *(zool.)* mamifer carnivor din Oceanul Pacific, asemănător cu foca. (< fr. *otarie*)
otítă *s.f.* *(med.)* inflamaţie a mucoasei urechii interne sau externe. (< fr. *otite*, cf. gr. *ous* — ureche)
otologie *s.f.* parte a medicinei care se ocupă cu studiul urechii şi al bolilor ei. (< fr. *otologie*, cf. gr. *ous* — ureche, *logos* — vorbire)
otorée *s.f.* *(med.)* scurgere, adesea purulentă, din ureche. (< fr. *otorrhée*, cf. gr. *ous* — ureche, *rheo* — a curge)
otorinolaringológ *s.m.* medic specialist în otorinolaringologie. (< *fr. oto-rhino-laryngologue*)
otorinolaringologie *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu studiul urechii, al nasului şi al laringelui, precum şi cu bolile lor. (< fr. *oto-rhino-laryngologie*, cf. gr. *ous* — ureche, *rhis* — nas, *larynx* — laringe, *logos* — vorbire)
otoscóp *s.n.* *(med.)* instrument folosit la cercetarea canalului auditiv al urechii. (< fr. *otoscope*, cf. gr. *ous* — ureche, *skopein* — a privi)
oval *adj.* care are o formă alungită (ca de ou). ● eliptic. // *s.n.* figură rotundă, asemenea elipsei. (< fr. *ovale*, cf. lat. *ovum* — ou)
ovalizá *vb.* I. *refl.* *(tehn.)* a se face, a deveni oval. (< fr. *ovaliser*)
ovalizáre *s.f.* *(tehn.)* deformaţie prin uzură a unui corp cilindric circular, astfel încît secţiunea circulară devine ovală. (cf. fr. *ovalisation*)
ovár *s.n.* **1.** *(anat.)* organ în care se formează şi în care cresc celulele sexuale la animale şi la oameni. **2.** *(bot.)* parte a pistilului unde se formează ovulele şi care se transformă după fecundaţie în fruct. (< fr. *ovaire*)
ovarián *adj.* privitor la ovar (**1**), de ovare. (< fr. *ovarien*)
ovariotomíe *s.f.* *(med.)* operaţie care constă în scoaterea ovarelor bolnave. ● *(zool.)* castrarea animalelor femele prin extirparea ovarelor. (< fr. *ovariotomie*)
ovarítă *s.f.* *(med.)* inflamaţie a ovarelor. (< fr. *ovarite*)
ovaţie *s.f.* *(la pl.)* aclamaţii, aplauze entuziaste manifestate faţă de cineva sau faţă de o acţiune, o iniţiativă etc. ● *(ist.)* onoruri acordate la romani unui comandant militar, pentru o victorie. (cf. lat. *ovatio*, fr. *ovation*)
ovaţiona *vb.* I. *tr.* a-şi manifesta admiraţia, simpatia pentru cineva sau pentru ceva prin ovaţii; a aclama. (< fr. *ovationner*)
óvă *s.f.* *(arhit.)* motiv decorativ alcătuit dintr-o proeminenţă în forma unei jumătăţi de ou. (< fr. *ove*)
óvăr *s.n.* *(sport)* stil de înot rapid pe o parte, care se execută cu sau fără scoaterea braţului deasupra apei. (< engl. *over*)
ovicíd *adj.*, *s.n.* *(chim.)* (substanţă) care are proprietatea de a distruge ouăle de insecte. (< fr. *ovicide*)

oviduct *s.n. (anat.)* canal prin care sînt eliminate ovulele din corpul unui animal. (< fr. *oviducte*; cf. lat. *ovum* — ou, *ducere* — a conduce)

ovifórm *adj.* în formă de ou. (< fr. *oviforme)*

ovín *adj.* privitor la oi sau la capre. // *s.f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor, din care fac parte oaia și capra; *(la sg.)* animal din această subfamilie. (cf. fr. *ovin*, lat. *ovinus)*

ovipár *adj. (despre animale)* care se înmulțește prin ouă. // *s.n. pl.* animale care se înmulțesc prin ouă. (< fr. *ovipare)*

ovoíd *adj.* în formă de ou; oval. (cf. fr. *ovoïde)*

ovoidál *adj.* ovoid. (cf. fr. *ovoïdal)*

ovoscóp *s.n.* aparat cu care se examinează calitatea ouălor. (< fr. *ovoscope*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *skopein* — a examina)

ovovivipár *adj. (despre animale)* a cărui femelă clocește ouăle în pîntece. (< fr. *ovovivipare*, cf. lat. *ovum* — ou, *vivus* — viu, *parere* — a se naște)

ovúl *s.n. (biol.)* celulă sexuală produsă de ovar, care, după fecundație, dă naștere embrionului. ● *(bot.)* parte a carpelei plantelor fanerogame, care, după fecundare se transformă în sămînță. (< fr. *ovule)*

oxalát *s.m. (chim.)* sare sau ester al acidului oxalic. (< fr. *oxalate)*

oxálic *adj. (chim.; în expr.) acid oxalic* = substanță solidă, albă, cristalizată, solubilă în apă și foarte toxică, întrebuințată în vopsitorie, la fabricarea cernelii etc. (< fr. *oxalique)*

oxíd *s.m. (chim.)* compus al oxigenului cu un corp simplu. ○ *oxid de calciu* = var nestins; *oxid de carbon* = gaz toxic, incolor și inodor care ia naștere din arderile incomplete ale cărbunilor. (< fr. *oxyde)*

oxidá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în oxid; a (se) rugini. (< fr. *oxyder)*

oxidábil *adj.* care poate să se oxideze; care poate rugini. (cf. fr. *oxydable)*

oxidánt *adj., s.m. (chim.)* (substanță) care are proprietatea de a oxida. (cf. fr. *oxydant)*

oxidáție *s.f. (chim.)* oxidare. (cf. fr. *oxydation)*

oxidimetríe *s.f. (chim.)* metodă de analiză chimică cantitativă a substanțelor bazată pe fenomenul de oxidare.

oxidríl *s.m. (chim.)* hidroxil. (< fr. *oxhydryle*, cf. germ. *Oxydril)*

oxigén *s.n. (chim.)* corp simplu, gazos, inodor și incolor care se găsește în proporție de aproximativ o cincime în atmosferă. (< fr. *oxygène*, cf. gr. *oxys* — oxid, *gennan* — nasc)

oxigená *vb.* I. *refl.* a se combina cu oxigenul. ● *tr.* și *refl.* a(-și) decolora (părul) cu apă oxigenată. ● *tr. (text.)* a albi textilele prin tratare cu apă oxigenată. (cf. fr. *oxygéner)*

oxigenát *adj.* care conține oxigen. ○ *apă oxigenată* = lichid incolor, format dintr-o soluție de perhidrol cu apă: se folosește ca dezinfectant și decolorant. ● *(despre păr)* decolorat cu apă oxigenată. (cf. fr. *oxygéné)*

oxihemoglobínă *s.f. (fiziol.)* compus nestabil format în procesul respirației prin acțiunea oxigenului asupra hemoglobinei. (< fr. *oxyhémoglobine)*

oxitón *s.n. (lingv.)* cuvînt accentuat pe ultima silabă. (< fr. *oxyton)*

oxiúr *s.m. (mai ales la pl.)* vierme parazit care trăiește în intestinul omului și al unor animale. (< fr. *oxyure)*

ozalíd *s.n.* hîrtie acoperită cu un strat fotosensibil, folosită la reproducerea heliografică a desenelor de pe hîrtie de calc.

ozénă *s.f. (med.)* afecțiune a mucoasei nazale care răspîndește un miros greu. (< fr. *ozène*, cf. gr. *ozaina* — duhoare)

ozocherítă *s.f. (min.)* ceară minerală formată din hidrocarburi și folosită la fabricarea cerii, a lumînărilor etc. (< fr. *ozokérite)*

ozón *s.n. (chim.)* formă alotropică a oxigenului, care se prezintă ca un gaz albăstrui, cu miros puternic, care se găsește în natură sau se obține prin descărcări electrice în aer. (< fr. *ozone*, cf. gr. *ozein* — a avea miros)

ozonizá *vb.* I. *tr.* **1.** a steriliza apa cu ajutorul ozonului. **2.** a produce ozon (mai ales într-o încăpere, pentru a mări cantitatea de oxigen). (cf. fr. *ozoniser)*

ozonizór *s.n. (tehn.)* aparat folosit pentru producerea ozonului prin descărcări electrice în aer. (cf. fr. *ozoniseur)*

ozonométru *s.n.* aparat pentru măsurarea proporției de ozon din atmosferă. (cf. fr. *ozone* — ozon, gr. *metron* — măsură)

P

pacfóng *s.n. (metal.)* aliaj de aramă, de nichel şi de zinc, folosit în special la fabricarea tacîmurilor. (cf. germ. *Packfong)*

pachebót *s.n. (mar.)* navă mare, rapidă, care transportă călători, colete poştale şi mici cantităţi de mărfuri. (< fr. *paquebot*, cf. engl. *packet* — pachet, *boat* — navă)

pácher *s.n. (tehn.)* dispozitiv folosit în sonde pentru izolarea apelor superioare şi a gazelor şi pentru protecţia coloanelor împotriva turtirii sau a plesnirii. (cf. engl., germ. *Packer)*

pachét *s.n.* reunire de obiecte legate sau învelite laolaltă; legătură; obiect, lucru învelit în hîrtie, în carton etc. (< fr. *paquet*, cf. engl. *packet)*

paciént *adj.* răbdător. // *s.m.* şi *f.* bolnav care se află în tratamentul unui medic. (< lat. *patiens*, cf. it. *paziente*, fr. *patient)*

paciénţă *s.f.* răbdare. (< lat. *patientia*, cf. it. *pazienza*, fr. *patience)*

pacífic *adj.* **1.** paşnic; liniştit. **2.** *(invar.; în expr.) locomotivă pacific* = locomotivă cu viteză mare, folosită la trenurile de călători. (cf. lat. *pacificus*, fr. *pacifique*, it. *pacifico)*

pacifícă *vb.* I. *tr.* a face să înceteze conflictele armate, luptele, dezordinile; a restabili pacea, ordinea. (cf. lat. *pacificare*, fr. *pacifier*, it. *pacificare)*

pacificatór *adj.* care pacifică, împăciuitor. (cf. lat. *pacificator*, fr. *pacificateur)*

pacifísm *s.n.* curent liberal al cărui reprezentanţi se pronunţă împotriva oricăror războaie, considerînd că acestea pot fi înlăturate prin simpla propovăduire a păcii generale, încercînd astfel să înşele masele muncitoare şi camuflînd pregătirile de război, să le abată de la lupta activă contra războaielor imperialiste. (cf. fr. *pacifisme)*

pacifíst *adj.* privitor la pacifism. // *s.m.* şi *f.* adept al pacifismului, al păcii; iubitor al păcii. (cf. fr. *pacifiste)*

paciúlie *s.f. (bot.)* plantă erbacee labiată, originară din Extremul Orient, din care se extrage un parfum puternic. (< fr. *patchouli)*

pact *s.n.* **1.** tratat, acord, convenţie cu caracter solemn între mai multe state, prin care se stabilesc anumite drepturi şi obligaţii reciproce. **2.** învoială, înţelegere, convenţie. (cf. fr. *pacte*, lat. *pactum)*

pactizá *vb.* I. *intr.* a se înţelege, a cădea la învoială, a face cauză comună (cu cineva); a face un pact cu cineva. (< fr. *pactiser)*

padelá *vb.* I. *intr.* a vîsli cu ajutorul padelei. (< engl. *paddle*, cf. germ. *paddeln)*

padélă *s.f.* vîslă special construită ca să se poată vîsli cu ea alternativ, cînd pe un bord, cînd pe celălalt. (< germ. *Paddel*, cf. engl. *paddle)*

padóc *s.n.* teren îngrădit, în apropierea grajdului, unde se ţin animalele pentru a le permite mişcarea la soare şi la aer. ● loc lîngă boxa unui cal de curse; loc unde se ţin caii înainte de a intra pe pista de alergări. (< fr., engl. *paddock)*

pagáie *s.f. (mar.)* vîslă care se manevrează fără a o sprijini pe ambarcaţie. (< fr. *pagaie)*

paginá *vb.* I. *tr.* **1.** a dispune în pagini (la o carte, la un ziar etc.) materialul cules în şpalturi; a numerota paginile unei cărţi. **2.** a schiţa planul de dispunere a materialului unui ziar, înainte de a fi dat la cules. (cf. fr. *paginer)*

paginatór *s.m.* tipograf care aşază în pagini textul cules şi corectat. (< *pagina)*

paginatúră *s.f. (poligr.; rar)* numerotarea paginilor unei opere. (< *pagina)*

paginaţie *s.f. (poligr.)* aşezare în pagini a materialului cules în şpalturi; numerotare a paginilor unei cărţi. (cf. fr. *pagination)*

págină *s.f.* **1.** faţă a unei foi de registru, de carte, de revistă etc.; cuprinsul, textul unei asemenea feţe. **2.** *(fig.)* moment, eveniment, întîmplare din viaţa cuiva. (cf. lat. *pagina*, it. *pagina)*

pagódă *s.f.* templu în formă de turn piramidal compus din mai multe construcţii suprapuse, specific unor ţări din Extremul Orient. (< fr. *pagode*, cf. port. *pagoda)*

pahidérm *s.m. (zool.)* mamifer ierbivor cu pielea foarte groasă, cu pîntecele mare şi cu picioarele terminate cu o copită. (< fr. *pachyderme*, cf. gr. *pachys* — gros, *derma* — piele)

pahimeningítă *s.f. (med.)* inflamarea şi îngroşarea uneia dintre cele trei meninge ale creierului numită dura mater. (< fr. *pachymeningite)*

pahipleurítă *s.f. (med.)* inflamare şi îngroşare a pleurei. (< fr. *pachypleurite)*

paiáţă *s.f.* **1.** actor de circ sau de bîlci care provoacă rîsul prin înfăţişarea sa

caraghioasă, prin ghiduşii etc. **2.** *(fig.)* caraghios; neserios, măscărici. (cf. fr. *paillasse*, it. *Pagliaccio*, n.p.)

paiét *s.n. (mar.)* pînză groasă impermeabilă, manevrată de la bord, cu care se acoperă pe dinafară spărturile mici produse în bordajul unei nave, sub linia de plutire. (< fr. *paillet)*

paiétă *s.f.* piesă mică metalică sau de sticlă, cu o gaură la mijloc, care se coase pe haine, pe stofe etc. pentru a le înfrumuseţa. (< fr. *paillette)*

pair *s.m. (pron.: per)* **1.** fiecare dintre marii vasali ai regelui Franţei. **2.** membru al uneia din cele două camere legislative din Franţa între 1814 şi 1848; grad de noblеţe care-i conferea, celui care-l poseda, dreptul de a fi membru al Camerei Lorzilor în Anglia. (< fr., engl. *pair*, cf. lat. *par* — egal)

paj *s.m. (ist.)* tînăr nobil în serviciul unui senior feudal. (< fr. *page)*

pal *adj.* palid. ● *(fig.)* fără strălucire, şters; searbăd; slab. (< fr. *pâle)*

paladin *s.m. (ist.)* nobil slujitor la palatul regal. ● cavaler medieval rătăcitor, dornic de aventuri. ● *(fig.)* voinic, om îndrăzneţ, animat de sentimente cavalereşti. (cf. fr. *paladin*, it. *paladino* < lat. *palatinus)*

paládiu[1] *s.n. (chim.)* metal alb-argintiu din familia platinei. (< fr. *palladium)*

paládiu[2] *s.n.* **1.** *(ist.)* statuie a zeiţei Atena, aflată în cetatea Troia, căreia îi era încredinţată soarta cetăţii. **2.** *(rar)* ocrotire, pază, apărare. (< fr., lat. *palladium)*

palán *s.n. (tehn.)* macara formată din mai mulţi scripeţi folosită la ridicarea unor greutăţi mari. (< fr. *palan*, cf. it. *palanco)*

palanchín *s.n.* **1.** litieră, lectică. **2.** ţesătură de mătase asemănătoare cu caşmirul. (< fr. *palanquin)*

palát *s.n. (anat.)* partea superioară a cavităţii bucale la om şi la celelalte animale vertebrate; cerul gurii. (< lat. *palatum)*

palatál *adj., s.f. (fon.)* (sunet) articulat în regiunea palatului. (< fr. *palatal)*

palatalizá *vb.* I. *tr. (fon.)* a da un timbru palatal, a transforma un sunet nepalatal într-unul palatal; a muia. (cf. fr. *palataliser)*

palatín[1] *s.m. (ist.)* mare demnitar la palatul regilor în evul mediu. ● guvernator al unei provincii. (< lat. *palatinus)*

palatín[2] *adj. (rar)* al cerului gurii, al palatului. (< fr. *palatin)*

pálă *s.f. (tehn.)* fiecare dintre braţele unei elice de avion, de vapor sau ale unui rotor de maşină. (< fr. *pale*, cf. lat. *pala)*

palée *s.f. (constr.)* picior intermediar de susţinere a grinzilor principale ale unui pod de lemn. (< fr. *palée)*

paleobotánică *s.f.* ramură a paleontologiei care studiază fosilele vegetale. (< fr. *paléobotanique)*

paleocén *s.n. (geol.)* prima epocă a paleogenului. (< fr. *paléocène*, cf. gr. *paleos* — vechi, *kainos* — recent)

paleoclimatologíe *s.f.* studiul variaţiilor climei în decursul perioadelor geologice. (cf. gr. *palaios* — vechi, lat. *clima* — climă, gr. *logos* — vorbire)

paleogén *s.n. (geol.)* prima perioadă a erei terţiare; numulitic. (cf. germ. *Paläogen*, it. *paleogene*, fr. *paléogène)*

paleográf *s.m.* specialist în paleografie. (cf. fr. *paléographe)*

paleográfic *adj.* privitor la paleografie; de paleografie. (cf. fr. *paléographique)*

paleografíe *s.f.* ştiinţă care se ocupă cu descifrarea scrisului vechi din manuscrise, de pe hărţi etc. (cf. fr. *paléographie*, gr. *palaios* — vechi, *graphein* — a scrie)

paleolític *adj.* privitor la epoca geologică a pietrei cioplite. // *s.n.* epoca pietrei cioplite. (cf. fr. *paléolithique*, gr. *palaios* — vechi, *lithos* — piatră)

paleológ *s.m.* om de ştiinţă care studiază limbile vechi. (< fr. *paléologue*, cf. gr. *palaios* — vechi, *logos* — vorbire)

paleontológ *s.m.* specialist în paleontologie. (< fr. *paléontologie)*

paleontológic *adj.* privitor la paleontologie; de paleontologie. (cf. fr. *paléontologique)*

paleontologíe *s.f.* ramură a geologiei care studiază vieţuitoarele fosile existente în sedimentele scoarţei terestre. (< fr. *paléontologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *on* — fiinţă, *logos* — vorbire)

paleotériu *s.m.* animal mamifer erbivor din era terţiară, care semăna cu tapirul. (< fr. *paléothérium)*

paleozóic *adj.* care aparţine erei primare, privitor la era primară. // *s.n.* era primară. (< fr. *paléozoïque*, cf. gr. *palaios* — vechi, *zoon* — animal)

paleozoologíe *s.f.* parte a paleontologiei care se ocupă cu studiul animalelor fosile. (< fr. *paléozoologie)*

paléstră *s.f. (în Grecia antică)* loc special amenajat pentru exerciţii de gimnastică. (cf. lat. *palaestra*, gr. *palaistra* < *pale* — luptă)

palétă *s.f.* **1.** plăcuţă de lemn de obicei ovală, pe care pictorii îşi amestecă culorile cînd lucrează. **2.** *(sport)* plăcuţă rotundă cu mîner care se foloseşte pentru lovirea mingii la tenisul de masă. **3.** *(tehn.)* organ al turbinelor sau al roţilor hidraulice care conduce fluidul; pală mică. (< fr. *palette)*

palliatív *adj., s.n.* **1.** (medicament) care ameliorează o boală sau îi înlătură temporar simptomele fără a-i suprima cauza. **2.** *(fig.)* care aduce o soluţie de moment, care rezolvă provizoriu o situaţie sau efectele ei. (< fr. *palliatif)*

pálid *adj.* **1.** galben, pal, alb la faţă. **2.** fără strălucire, lipsit de intensitate luminoasă. (< lat. *pallidus*, cf. it. *pallido)*

paliditáte *s.f.* paloare. (cf. it. *pallidità)*

paliér *s.n.* **1.** porțiune de traseu orizontal al unei șosele sau al unei căi ferate. ● platformă pentru odihnă la o scară, plasată de obicei la nivelul etajelor. **2.** *(tehn.)* lagăr. **3.** *(constr.)* ansamblul planșeelor unei construcții situate la același nivel. **4.** *(av.)* parcurs executat de avion imediat după dezlipirea de la pămînt la decolare, în zbor orizontal, pentru a intra în viteză. (< fr. *palier)*

palimpsést *s.n. (lit.)* pergament de pe care a fost ștearsă, răzuită, scrierea inițială pentru a fi scris din nou și pe care se mai văd încă urmele vechii scrieri. (< fr. *palimpseste*, cf. gr. *palin* — din nou, *psestos* — răzuit)

palindróm *s.n.* joc distractiv constînd în găsirea unui cuvînt care, citit direct și invers, să aibă fie același înțeles, fie să dea un cuvînt cu un alt înțeles. ● *(lit.)* vers care poate fi citit și de la sfîrșit către capăt fără să-și piardă sensul. (< fr. *palindrome*, cf. gr. *palin* — din nou, *dromos* — drum)

palingenéză *s.f.* **1.** metamorfism produs la adîncimi foarte mari pe care îl suferă rocile eruptive sau sedimentare sub influența temperaturii. **2.** *(în filozofia idealistă)* presupusă renaștere a sufletului după moarte. ● *(fig.)* regenerare, primenire, reînviere, reînnoire morală. (cf. fr. *palingénésie* < gr. *palin* — din nou, *genesis* — generație)

palinodie *s.f. (lit.)* poezie în care autorul retractează cele spuse într-o poezie anterioară. (cf. fr. *palinodie* lat., gr. *palinodia* < *palin* — din nou, *ode* — cînt)

palisádă *s.f.* obstacol, fortificație constînd dintr-un gard înalt format din pari de lemn înfipți vertical în pămînt și legați între ei prin nuiele etc. (< fr. *palissade)*

palisándru *s.m. (bot.)* arbore exotic cu flori mari, albastre sau roșii, al cărui lemn mirositor, foarte tare, de culoare neagră-violetă, se întrebuințează în tîmplăria fină. (< fr. *palissandre*, cf. it. *palissandro)*

palisáre *s.f.* dirijare a creșterii lăstarilor pentru a nu se rupe sau pentru a li se da o anumită formă. (< fr. *palisser)*

pálium *s.n.* manta la vechii greci și la romani. (< lat. *pallium)*

palm *s.m. (rar)* palmier. (< germ. *Palme)*

palmacée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante monocotiledonate, cunoscute sub numele generic de palmier. (cf. lat. *palma* — palmiu)

palmarés *s.n. (rar)* listă în care se înscriu victoriile sportive, succesele literare obținute de cineva. (< fr. *palmarès*, cf. lat. *palma* - frunză de palmier, simbol al victoriei)

palmát *adj.* **1.** *(bot.; despre frunze)* care seamănă cu o mînă cu degetele răschirate. **2.** *(zool.; despre piciorul unor păsări)* cu degetele unite printr-o membrană. (cf. fr. *palmé)*

palmatífid *adj. (bot.; despre frunze)* care este tăiată în lobi așezați ca degetele mîinii și ale căror adînciturі ajung pînă la mijlocul limbului. (< fr. *palmatifide)*

pálmă *s.f. (rar)* ramură de palmier (socotită ca semn al biruinței). ● motiv ornamental. ○ *palmele academice* = distincție acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor. (cf. fr. *palme*, lat. *palma)*

palmér *s.n. (tehn.)* instrument de precizie folosit pentru determinarea grosimii unor piese; micrometru. (< fr. *palmer)*

palmétă *s.f.* motiv ornamental stilizat, sculptat sau pictat, în formă de frunze de palmier. ● *(agr.)* formă artistică dată unor pomi fructiferi, îndreptîndu-le, cu ajutorul spalierelor, ramurile pentru ca să crească într-o anumită direcție. (< fr. *palmette)*

palmiér *s.m. (bot.)* arbore exotic cu tulpina înaltă, dreaptă, neramificată, terminată cu o coroană de frunze și avînd florile dispuse în inflorescențe foarte variate. (< fr. *palmier)*

palmiférm *adj.* **1.** *(bot.)* palmat. **2.** *(arhit.; despre un tip de coloană egipteană)* care are capitelul în forma unui mănunchi de frunze de palmier. (< fr. *palmiforme)*

palmipéd *s.n. (zool.; la pl.)* ordin de păsări înotătoare cu degetele împreunate printr-o pieliță; *(la sg.)* pasăre care face parte din acest ordin. (< fr. *palmipèdes)*

palmitát *s.m. (chim.)* sare a acidului palmitic.

palmític *adj. (chim.; în expr.) acid palmitic* = acid gras semisolid care se află în uleiul de palmier și în numeroase grăsimi naturale. (< fr. *palmitique)*

palmitínă *s.f. (chim.)* tripalmitină.

paloáre *s.f.* paliditate; gălbejeală. (< fr. *pâleur*, cf. lat. *pallor)*

palográf *s.n. (mar.)* instrument cu care se înregistrează oscilațiile navei. (< fr. *pallographe)*

paloniér *s.n. (tehn.)* pîrghie articulată cu două pedale la extremități, legată de organul de direcție al unui avion sau al unei ambarcații și folosită la dirijarea acestora cu ajutorul picioarelor. (< fr. *palonnier)*

palpá *vb.* I. *tr.* **1.** a pipăi. ● *(med.)* a examina prin pipăire (atingere sau apăsare) cu mîna anumite părți ale corpului, organe etc. **2.** *(tehn.)* a verifica gradul de netezime al suprafeței unui corp cu ajutorul unui palpator sau cu mîna. (< fr. *palper*, cf. it., lat. *palpare)*

palpábil *adj.* care poate fi pipăit; concret. ● *(fig.)* evident, sigur, neîndoios. (cf. fr. *palpable)*

palpabilitáte *s.f.* însușirea a tot ce este palpabil. ● *(fig.)* plasticitate; claritate. (cf. fr. *palpabilité)*

palpatór *s.n. (tehn.)* ac cu ajutorul căruia se determină gradul de netezime al

unei suprafeţe metalice prelucrate. (< *palpa)*

palpáţie *s.f. (med.)* palpare. (cf. fr. *palpation*, lat. *palpatio)*

palpitá *vb.* I *intr.* **1.** *(despre inimă)* a-şi înteţi ritmul bătăilor, datorită unei emoţii sau unei maladii; a zvîcni. ● *(despre oameni)* a tremura (din cauza unei emoţii), a fi foarte mişcat. **2.** *(fig.)* a se manifesta puternic, a fi plin de viaţă. (< fr. *palpiter*, it. *palpitare)*

palpitánt *adj.* emoţionant, interesant, pasionant. (cf. fr. *palpitant)*

palpitáţie *s.f.* mişcare convulsivă a unei părţi oarecare a corpului; zvîcnire, bătaie puternică şi neregulată a inimii. (cf. fr. *palpitation*, lat. *palpitatio)*

palplánşă *s.f. (constr.; mine)* element de construcţie destinat să sprijine terenul unei săpături sau să formeze o incintă în interiorul căreia să se poată executa o lucrare fiind ferită astfel de infiltraţia apei. (< fr. *palplanche)*

paltón *s.n.* haină groasă şi lungă de iarnă care se poartă peste celelalte veşminte (< fr. *paletot)*

palúdic *adj.* infectat de paludism. (cf. fr. *paludique)*

paludísm *s.n. (med.)* malarie. (< fr. *paludisme*, cf. lat. *palus* — mlaştină)

palústru *adj.* de la baltă, din ţinutul bălţilor. ○ *friguri palustre* = malarie; *locuinţe palustre* = locuinţe lacustre. (cf. fr. *palustre*, lat. *palustris)*

pamá *vb.* I. *intr. (rar)* a leşina, a se pierde. (< fr. *pamer)*

pamflét *s.n.* scriere satirică în care sînt înfierate atitudini, fapte, concepţii negative. (< fr., engl. *pamphlet)*

pamfletár *s.m. (adesea depreciativ)* autor de pamflete. (cf. fr. *pamphlétaire)*

pamfletíst *s.m.* pamfletar. (cf. fr. *pamphlétiste)*

pámpas *s.n.* cîmpie întinsă, acoperită cu ierburi, din America de Sud. (cf. fr., sp. *pampa)*

panacéu *s.n.* nume dat odinioară unor medicamente despre care se credea că ar putea să vindece orice boală; leac, remediu universal. (< fr. *panacée*, cf. gr. *panakeia)*

panamá *s.f.* **I.** împletitură fină făcută din frunzele unui arbust din America Centrală; *(p. ext.)* pălărie făcută dintr-o astfel de împletitură. ● ţesătură de bumbac sau de în care imită această împletitură. **II.** afacere frauduloasă de mari proporţii legată de coruperea funcţionarilor de stat. (< fr. *panama*, cf. *Panama*, n.p.)

panárd *adj. (despre cai)* ale cărui picioare posterioare sînt îndreptate de la genunchi, în afară. (< fr. *panard)*

panarítiu *s.n. (med.)* inflamaţie cu puroi a ţesuturilor din jurul unghiilor. (< lat. *panaricium*, cf. fr. *panaris)*

panáş *s.n.* smoc de pene (colorate), care împodobea odinioară coiful, chipiul militarilor ; penaj. (< fr. *panache*, cf. it. *pennachio* — penaj)

panatenée *s.f. pl. (ist.)* serbări care se celebrau la Atena în cinstea zeiţei Minerva, protectoarea cetăţii. (< fr. *panathénées*, cf. lat., gr. *panathenaica)*

pánă *s.f.* oprire accidentală a funcţionării unei maşini, a unui autovehicul, determinată de defectarea unei piese, de lipsa combustibilului etc. (< fr. *panne)*

pancártă *s.f.* afiş mare de hîrtie, de pînză, de tablă care cuprinde o lozincă, un anunţ public etc. (< fr. *pancarte)*

pancreás *s.n. (anat.)* glandă situată între ficat şi splină, avînd o secreţie externă necesară digestiei şi una hormonală necesară pentru reglarea zahărului din organism. (< fr. *pancréas*, cf. gr. *pankreas)*

pancreátic *adj.* privitor la pancreas, al pancreasului. (< fr. *pancréatique)*

pancreatínă *s.f. (med.)* substanţă extrasă din pancreasul animalelor şi folosită ca medicament în tratamentul tulburărilor intestinale. (< fr. *pancréatine)*

pancromátic *adj. (despre un material fotografic)* care este sensibil la toate culorile spectrului vizibil. (< fr. *panchromatique*, cf. gr. *pan* — tot, *chroma* — culoare)

pandantív *s.n.* **1.** bijuterie, piatră preţioasă în formă rotundă sau ovală, care se poartă atîrnată la gît. **2.** *(arhit.)* porţiune a unei bolţi sferice, aflată între arcele mari care susţin o cupolă. (< fr. *pendentif)*

pandécte *s.f. pl. (jur.)* culegere de hotărîri şi decrete ale vechilor jurisconsulţi romani, alcătuită la porunca împăratului Justinian. (cf. lat. *pandectae*, gr. *pandektai)*

pandemóniu *s.n. (mit.)* loc imaginar situat în infern, unde se presupunea că se adună demonii; adunarea, sfatul demonilor. ● *(fig.)* adunare de bandiţi, de oameni răi, de scelerati. (< fr. *pandémonium*, cf. gr. *pan* — tot, *daimon* — demon)

pandít *s.m.* titlu dat savanţilor, învăţaţilor etc. brahmani din India. (< fr. *pandit)*

panegíric *s.n.* **1.** *(ist.)* discurs la vechii greci şi la romani în care se elogiau faptele de vitejie ale înaintaşilor sau se aduceau laude unui oraş, unei persoane însemnate. **2.** elogiu, laudă. ● tămîiere, laudă nemeritată, linguşitoare. (< fr. *panégyrique*, cf. gr. *panegyrikos)*

panegirist *s.m.* cel care face un panegiric; cel care aduce cuiva laude nemeritate. (< fr. *panégyriste)*

panél *s.n.* placă de lemn formată dintr-un miez de şipci încheiate între două foi de furnir. (< rus. *paneli)*

pangolín *s.m.* mamifer din regiunile tropicale, fără dinţi, cu corpul acoperit de solzi tari şi tăioşi şi cu o coadă lungă. (< fr. *pangolin)*

pánică *s.f.* spaimă, teroare, frică mare, subită, adesea fără temei. (< fr. *pani-*

que, cf. it. *panico*, gr. *panikos* < *Pan*, n.p.)

panículă *s.f. (bot.)* înflorescență în formă de ciorchine sau de spic. (< fr. *panicule*, cf. lat. *panicula)*

panificá *vb.* I. *tr.* a supune făina procesului de panificație. (cf. it. *panificare*, fr. *panifier)*

panificábil *adj. (despre cereale)* care poate fi transformat în pîine. (cf. it. *panificabile*, fr. *panificable)*

panificáție *s.f.* transformarea făinurilor în pîine. (cf. it. *panificazione*, fr. *panification)*

panlogísm *s.n. (fil.)* teorie idealistă hegeliană potrivit căreia întreaga dezvoltare a naturii și a societății este realizarea activității raționale, logice a spiritului universal. (< fr. *panlogisme)*

panonián *s.n. (geol.)* epoca pliocenului din podișul Transilvaniei și din depresiunea panonică; seria de straturi geologice din această epocă. (cf. fr. *pannonien*; cf. *Panonia*, n.p.)

panoplíe *s.f.* colecție de arme și de armuri (luate ca trofeu), așezate în mod decorativ pe un panou; panou cu arme așezat pe perete. (< fr. *panoplie*, cf. gr. *pan* — tot, *oplon* — arme)

panóptic *s.n.* **1.** muzeu al cărui interior poate fi cuprins dintr-o singură privire. **2.** expoziție de figuri de ceară. (< fr. *panoptique*, cf. germ. *Panoptikum)*

panorámă *s.f.* **1.** priveliște naturală (văzută din depărtare, de la înălțime). ● *(fig.)* prezentare de ansamblu a unui complex de evenimente; frescă. **2.** tablou mare aplicat pe peretele unei încăperi rotunde, care primește lumina de sus, dînd spectatorului aflat în mijlocul încăperii iluzia unei imagini reale; *(p. ext.)* clădire în care există un asemenea tablou. **3.** spectacol de bîlci cu scamatorii, acrobații etc. (< fr. *panorama*, cf. gr. *pan* — tot, *horama* — vedere)

panorámic *adj.* de panoramă, care redă o panoramă. ○ *fotografie panoramică* = fotografie care cuprinde un peisaj extins (luată de obicei din avion). (< fr. *panoramique)*

panortodóx *adj.* privitor la toate bisericile ortodoxe; al întregii ortodoxii. (< *pan-* + *ortodox)*

panóu *s.n.* **1.** planșă, tablă de lemn, de carton etc. fixată pe un perete sau pe suporturi și folosită pentru afișaj etc. **2.** porțiune a unui perete sau a unui tavan, despărțită de rest prin elemente de sculptură, de stucatură sau de pictură; *(p. ext.)* tablou sau țesătură artistică fixată ca decorație pe un perete despărțitor. ● *(sport)* tablă mare în fața căreia este fixat coșul de baschet. ● *(mil.) panou de tragere* = țintă în formă de panou (1) folosită pentru trageri. **3.** *(constr.)* element de construcție plin sau alcătuit din bare, folosit la căptușirea unui zid, la acoperirea unei deschideri etc. ● *(mine) panou de exploatare* = porțiune dintr-un cîmp de exploatare cuprinsă între două galerii. (< fr. *panneau)*

panpsihísm *s.n. (fil.)* concepție idealistă, ostilă științei, care afirmă că toate fenomenele naturii sînt însuflețite. v. a n i m i s m. (< fr. *panpsychisme)*

panrománic *adj.* referitor la toate popoarele romanice sau neolatine. (cf. germ. *panromanisch)*

pansá *vb.* I. *tr.* **1.** a aplica un pansament pe o rană sau pe un organ bolnav; a bandaja. **2.** *(rar)* a țesăla și a peria (cai, vite). (< fr. *panser)*

pansáj *s.n.* curățirea de murdărie a pielii animalelor cu țesala și cu peria. (< fr. *pansage)*

pansaménț *s.n. (med.)* ansamblul materialelor (tifon, vată, medicamente etc.) cu care se pansează o rană; legătură. (< fr. *pansement)*

pansláv *adj.* referitor la comunitatea popoarelor slave. (cf. fr. *panslave)*

panslavísm *s.n.* curent politic reacționar apărut în secolul al XIX-lea în Rusia, care tindea la unirea tuturor țărilor slave într-un singur stat în frunte cu Rusia țaristă. (cf. fr. *panslavisme)*

panslavíst *adj.* privitor la panslavism. // *s.m.* și *f.* adept al panslavismului. (cf. fr. *panslaviste)*

pantagruélic *adj.* lacom, mîncăcios, nesătul ; *(p. ext.)* îmbelșugat, încărcat. (< fr. *pantagruélique*, cf. *Pantagruel*, n.p.)

pantalón *s.m.* **1.** *(mai ales la pl.)* obiect de îmbrăcăminte (purtat în special de bărbați) care acoperă corpul de la brîu în jos. **2.** *(tehn.)* piesă care servește la bifurcarea unei conducte. (< fr. *pantalon*, cf. *Pantalone*, n.p.)

pántă *s.f.* **1.** înclinare, coastă, povîrniș al unui teren, al unei suprafețe; porțiune de drum înclinată. **2.** *(mat.)* unghi format de o dreaptă cu o orizontală sau cu un plan orizontal; tangentă trigonometrică la acest unghi. (< fr. *pente* < *pendre* — a atîrna)

panteísm *s.n. (fil.)* teorie idealistă care identifică divinitatea cu întreaga natură. (cf. fr. *panthéisme*, gr. *pan* — tot, *theos* — zeu)

panteíst *adj.* privitor la panteism; care admite panteismul. // *s.m.* și *f.* adept al panteismului. (cf. fr. *panthéiste)*

panteón *s.n.* **1.** *(ist.)* templu închinat tuturor zeilor la greci și la romani. **2.** monument consacrat amintirii oamenilor iluștri, unde se depun rămășițele lor pămîntești. ● *(fig.)* totalitatea oamenilor iluștri ai unui popor, ai unei țări. (< fr. *panthéon*, lat., gr. *pantheon* < *pan* — tot, *theos* — zeu)

pantéră *s.f.* mamifer carnivor de pradă din Africa și din Asia, asemănător leopardului, cu blana gălbuie presărată cu pete inelate roșietice. (< fr. *panthère)*

pantográf *s.n. (tehn.)* **1.** instrument cu care se reproduce mecanic un desen,

o gravură la aceeaşi mărime sau la altă scară. **2.** priză de curent pentru vehicule cu tracţiune electrică care face legătura cu firul aerian. (< fr. *pantographe*, cf. gr. *pan* — tot, *graphein* — a scrie)

pantométru *s.n. (tehn.)* instrument folosit pentru măsurarea unghiurilor şi a înclinării terenului pe o anumită porţiune. (cf. fr. *pantomètre)*

pantomím *s.m.* actor de pantomimă; mim. (< fr. *pantomime)*

pantomímă *s.f.* arta de a reprezenta idei şi sentimente prin gesturi sau prin mimica feţei; reprezentaţie de teatru în care autorii exprimă diversele acţiuni dramatice prin gesturi şi prin mimică; scenariul unei astfel de reprezentaţii. (cf. fr. *pantomime*, lat. *pantomimus*, gr. *pantomimos* < *pan* — tot, *mimos* — imitator)

pantomímic *adj.* de pantomimă; exprimat prin gesturi. (cf. fr. *pantomimique)*

pantúm *s.n. (lit.)* poezie cu formă fixă în care al doilea şi al patrulea vers dintr-un catren formează primul şi al treilea vers din catrenul următor. (< fr. *pantoum)*

papá *s.m. (rar)* tată. (< fr. *papa)*

papagál *s.m.* **1.** pasăre tropicală cu ciocul gros şi încovoiat, cu pene viu colorate, care poate imita vorbele omului. **2.** *(fig.)* om care repetă mecanic părerile sau vorbele altuia. **3.** cleşte cu dinţi folosit în lucrările de montare şi reparare a ţevilor. (< it. *pappagallo)*

papaínă *s.f. (chim.)* ferment vegetal extras din sucul unui arbore tropical; se întrebuinţează în medicină ca digestiv şi ca vermifug. (< fr. *papaïne)*

papál *adj.* care aparţine papei, de papă; *(p. ext.)* catolic. (cf. fr. *papal*, it. *papale)*

papalitáte *s.f.* autoritate papală; demnitatea de papă; timp cît un papă deţine această autoritate. (după fr. *papauté)*

papaveracée *adj. (despre plante)* care se caracterizează printr-un suc lăptos cu proprietăţi narcotice. // *s.f. pl.* familie de plante care au un suc lăptos cu însuşiri narcotice şi al căror tip este macul; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *papavéracées)*

papaverínă *s.f. (chim.)* substanţă folosită în medicină, extrasă din opiu sau preparată pe cale sintetică. (< fr. *papavérine)*

păpă *s.m.* şeful bisericii catolice. (< lat. *pappa*, cf. it. *papa)*

papetărie *s.f.* magazin sau raion într-o librărie unde se vînd caiete, creioane, hîrtie etc. (< fr. *papeterie)*

papilár *adj.* cu papile, compus din papile. (cf. fr. *papillaire)*

papílă *s.f. (anat.)* proeminenţă de pe suprafaţa dermei sau a unor mucoase care dă pielii sensibilitate. (< fr. *papille)*

papilionacée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate cu petalele în forma aripilor unui fluture; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *papillonacées*, cf. lat. *papilio* — fluture)

papión *s.n.* cravată înnodată în formă de aripi de fluture. (< fr. *papillon)*

papiótă *s.f.* **1.** bucată de hîrtie pe care se răsuceşte părul pentru a-l ondula. **2.** sul de hîrtie pe care se înfăşoară aţa de cusut. (< fr. *papillote)*

papirologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul vechilor papirusuri egiptene şi greceşti. (< fr. *papyrologie)*

papírus *s.n.* plantă acvatică din a cărei tulpină membranoasă se scoteau nişte foiţe folosite în antichitate şi în evul mediu pentru a se scrie pe ele; foiţă, foaie obţinută dintr-o asemenea plantă. ● manuscris scris pe astfel de foi. (< fr., lat. *papyrus*, cf. gr. *papyros)*

par *adj. (mat., despre numere)* divizibil cu doi. (< lat. *par)*

pará *vb.* I. *tr.* a evita o lovitură a adversarului. (< fr. *parer)*

parábolă[1] *s.f.* scurtă povestire alegorică cu caracter moral; pildă; *(p. ext.)* alegorie, metaforă. (< fr. *parabole*, cf. gr. *parabole* — juxtapunere)

parábolă[2] *s.f. (mat.)* linie curbă care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de un punct fix (focar) şi de o dreaptă fixă (directoare). (< fr. *parabole)*

parabólic *adj. (mat.)* în formă de parabolă; curbat. (cf. fr. *parabolique)*

paraboloíd *s.m. (mat.)* suprafaţă rezultată prin mişcarea unei parabole care se deplasează astfel încît planul ei să fie mereu paralel cu el însuşi, iar vîrful să rămînă mereu pe altă parabolă situată într-un plan perpendicular. (< fr. *paraboloïde)*

paracentéză *s.f. (med.)* puncţie făcută într-o pungă de lichid sau de puroi aflată în corp. (< fr. *paracentèse*, lat. *paracentesis* cf. gr. *para* — către, *kenteo* — înţep)

paradá *vb.* I. *intr. (rar)* a se arăta (în mod ostentativ); a se afişa (< fr. *parader)*

parádă *s.f. (mil.)* trecere în revistă a unor trupe care defilează; *(p. ext.)* ceremonie. ● *(fig.)* exhibare (ridicolă) a unui sentiment pe care nu îl simţi cu adevărat. ○ *(expr.) a face paradă de ceva* = a se făli cu ceva. (< fr. *parade*, cf. sp. *parada* — oprire)

paradígmă *s.f. (gram.)* totalitatea formelor flexionare ale unui cuvînt. (< fr. *paradigme*, cf. gr. *paradeigma* — model)

paradís *s.n.* rai ○ *pasărea-paradisului* = pasăre exotică cu pene foarte frumoase. (cf. fr. *paradis*, it. *paradiso*, lat. *paradisus* — grădină)

paradiziác *adj.* ca în paradis; minunat, încîntător. (cf. fr. *paradisiaque*, it. *paradisiaco)*

paradós *s.n. (mil.)* parapet de pămînt în spatele unui şanţ, făcut pentru a-i

apăra pe cei adăpostiți în șanț de loviturile venite din spate. (< fr. *parados)*

paradóx *s.n.* **1.** părere contrară opiniei generale, contrară adevărului unanim recunoscut; *(p. ext.)* ciudățenie, nepotrivire. **2.** fapt despre care se poate demonstra atît că este adevărat cît și că este fals. (cf. fr. *paradoxe*, lat., gr. *paradoxon* < *para* — contra, *doxa* — părere)

paradoxál *adj.* care ține de paradox; de neînțeles; ciudat. (cf. fr. *paradoxal)*

parafá *vb.* I. *tr.* a pune o parafă pe un act. (< fr. *parafer)*

paráfă *s.f.* **1.** trăsătură sau trăsături cu care se termină de obicei o iscălitură. **2.** iscălitură, semnătură prescurtată; pecete cu semnătura cuiva. (< fr. *paraſe)*

parafínă *vb.* I. *tr.* a acoperi (ceva) cu parafină. (< fr. *paraffiner)*

parafínă *s.f. (chim.)* substanță solidă, albă și translucidă, obținută din distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea lumînărilor, la prepararea alifiilor etc. (< fr. *paraffine)*

parafínic *adj.* privitor la parafină; din parafină. (cf. fr. *paraffinique)*

parafínos *adj.* care conține parafină. (cf. fr. *paraffineux)*

parafóc *s.n.* zid mic dintr-un material refractar, făcut pentru a apăra de flăcări partea mai sensibilă a unei căldări cu abur. (după fr. *parafeu*, it. *parafuoco)*

parafrazá *vb.* I. *tr.* a exprima prin parafrază (1). ● a amplifica (o vorbire, o scriere etc.). (< fr. *paraphraser*, it. *parafrasare)*

parafráză *s.f.* **1.** explicație mai largă și într-o formulare personală a unui text dat. ● imitație (în versuri) a unui text, amplificată față de original. **2.** *(muz.)* compoziție muzicală care constituie o prelucrare cu caracter liber a unei teme muzicale luate din altă operă. (cf. fr. *paraphrase*, it. *parafrasi*, lat., gr. *paraphrasis* < *para* — afară, *phrasis* — fel de a vorbi)

parafúlger *s.n. (fiz.)* dispozitiv de legătură cu pămîntul, făcut pentru protecția unei conducte sau a unei instalații electrice împotriva descărcărilor electrice din atmosferă. (după fr. *paratonnerre)*

paragenéză *s.f. (min.)* formarea în aceeași epocă a mai multor minerale asociate. ● asociație de minerale formată în aceeași epocă. (< fr. *paragénèse)*

paraglobínă *s.f. (fiziol.)* substanță proteică din sînge, care ajută la formarea fibrinei. (< fr. *paraglobine)*

paragógă *s.f. (lingv.)* adăugarea unui sunet sau a unei silabe la sfîrșitul unui cuvînt. (cf. fr. *paragoge*, gr. *paragoge)*

paragógic *adj.* referitor la paragogă, care se adaugă prin paragogă. (cf. fr. *paragogique)*

paragráf *s.n.* fragment mic al unui capitol, al unui discurs, al unui articol de lege etc. cuprins într-un alineat. (< fr. *paragraphe*, lat. *paragraphus*, cf. gr. *para* — lîngă, *graphein* — a scrie)

paralácтic *adj. (astr.)* referitor la paralaxă, al paralaxei. (< fr. *parallactique)*

paraláxă *s.f. (astr.)* unghi format de două drepte care ating centrul unui astru, pornind una din centrul pămîntului și cealaltă din locul unde se află observatorul. (< fr. *parallaxe*, cf. gr. *parallaxis* — schimbare)

paralél *adj.* **1.** *(mat.; despre drepte, planuri)* care se află la o distanță constantă unul de altul și care nu se pot întîlni oricît ar fi prelungite. **2.** care se produce concomitent și se desfășoară în mod similar cu altceva. // *s.n. (tehn.)* instrument pentru trasarea unor linii paralele. (< fr. *parallèle*, lat., gr. *parallelos)*

paralélă *s.f.* **1.** *(mat.)* linie, suprafață situată în toată întinderea ei la egală distanță de altă linie sau de altă suprafață cu care nu se întretaie oricît de mult s-ar prelungi. ● *(geogr.)* fiecare dintre cercurile imaginare paralele cu ecuatorul care unesc punctele de egală latitudine de pe suprafața pămîntului. **2.** *(sport; la pl.)* aparat de gimnastică format din două bare paralele susținute de stîlpi. **3.** *(fig.)* comparație, apropiere făcută între două persoane, între două lucruri etc. în care se scot în relief asemănările și deosebirile. (cf. fr. *parallèle*, lat. *parallelus)*

paralelipíped *s.n.* prismă care are ca bază un paralelogram. (< fr. *parallélipipède)*

paralelipipédic *adj.* în formă de paralelipiped. (cf. fr. *parallélipipédique)*

paralelísm *s.n.* starea a două linii, a două planuri paralele; *(p. ext.)* corespondență între două lucruri, între două persoane situate în comparație. (cf. fr. *parallélisme)*

paralelográm *s.n. (mat.)* patrulater care are laturile opuse egale și paralele. ○ *(fiz.) paralelogramul forțelor* = construcție grafică cu care se determină rezultanta a două forțe concurente. (< fr. *parallélogramme*, cf. gr. *parallelos* — paralelă, *gramma* — figură)

paralític *s.m.* și *f.* suferind de paralizie. (cf. fr. *paralytique*, lat. *paralyticus)*

paralizá *vb.* I. **1.** *intr.* și *refl.* a-și pierde total sau parțial mobilitatea și sensibilitatea corpului; a (se) damblagi. **2.** *tr. (fig.)* a face să înceteze orice mișcare, orice acțiune; a imobiliza. (< fr. *paralyser)*

paralizánt *adj.* care paralizează. ● *(fig.)* care face să înceteze, care stînjenește (o acțiune, o mișcare). (cf. fr. *paralysant)*

paralizát *adj.* **1.** atins de paralizie. ● *(fig.)* încremenit de spaimă, de emoție. **2.** *(fig.)* împiedicat, stînjenit în acțiunile sale. (< *paraliza)*

paralizíe *s.f. (med.)* pierdere totală sau parțială a mobilității și a sensibilității corpului, cauzată de obicei de leziuni pe creier sau în măduva spinării. (< fr. *paralysie*, cf. lat., gr. *paralysis* < *para* — în lungul, *lysis* — dizolvare)

paralogísm *s.n. (log.)* raționament fals făcut din neștiință, fără intenția de a înșela. (cf. fr. *paralogisme)*

paramagnétic *adj. (despre substanțe)* care produce intensificarea unui cîmp magnetic în care se găsește, fără să rămînă cu magnetizare permanentă. (cf. fr. *paramagnétique)*

paraméntˈ *s.n. (constr.)* fața exterioară a unei construcții, a materialelor de construcție din piatră. (< fr. *parement)*

paramétru *s.m. (mat.)* mărime, linie care intră în ecuația unei curbe sau a unei suprafețe și care permite, prin varierea ei, să se obțină toate varietățile unei familii de curbe sau de suprafețe. (< fr. *paramètre)*

paramilitár *adj. (despre grupări, organizații* etc.) care este înarmat în cadrul unei organizații politice spre a-i sprijini acțiunile acesteia. (cf. fr. *paramilitaire)*

paramnezie *s.f.* boală manifestată prin slăbirea memoriei și caracterizată prin aceea că bolnavul uită sau confundă cuvintele. (< fr. *paramnésie)*

paranímfă *s.f. (rar)* fată care asistă pe mireasă la ceremonialul căsătoriei. ● *(fig.)* însoțitoare. (cf. fr. *paranymphe*, lat. *paranympha*, gr. *paranimphos)*

paranóia *s.f.* boală mintală manifestată prin lipsă de logică în gîndire, prin idei fixe, susceptibilitate și orgoliu exagerat, halucinații etc. (< fr. *paranoïa*, cf. gr. *paranoia* — nebunie)

paranóic *s.m.* și *f. (med.; adesea adj.)* suferind de paranoia. (cf. fr. *paranoïaque)*

parantéză *s.f.* **1.** semne de punctuație în forma a două arcuri de cerc care se închid reciproc și care se folosesc pentru a închide fraze sau cuvinte intercalate într-un text. ● frază sau propoziție care are un sens deosebit și care este intercalată într-o altă frază. **2.** *(fig.)* digresiune. (cf. fr. *parenthèse*, lat. *parenthesis)*

parapét *s.n.* **1.** perete scund (pentru sprijinire) ridicat la marginea unei punți, a unui pod etc. pentru a împiedica căderea lucrurilor, a oamenilor etc. **2.** *(mil.)* întăritură (de pămînt, de zid) care protejează pe apărătorii unei fortificații. (cf. fr. *parapet*, it. *parapetto* — păzește pieptul)

paraplégic *adj., s.m.* și *f.* suferind de paraplegie. (< fr. *paraplégique)*

paraplegíe *s.f. (med.)* paralizie a membrelor corpului. (< fr. *paraplégie)*

parasól *s.n.* **1.** *(rar)* umbrelă de soare. **2.** *(tehn.)* apărătoare montată la obiectivul aparatelor fotografice pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat. (cf. fr. *parasol*, it. *parasole)*

paraşutá *vb.* I. *tr.* a lansa cu paraşuta. (< fr. *parachuter)*

paraşútă *s.f.* aparat construit în forma unei umbrele, care încetinește căderea unui corp și este folosit pentru lansarea din avion a oamenilor sau a materialelor în timpul zborului. ○ *paraşută luminoasă* = paraşută cu care se lansează un material cu bază de magneziu, care se aprinde în cădere, luminînd puternic. (< fr. *parachute)*

paraşutísm *s.n.* tehnica și sportul lansării cu paraşuta. (cf. fr. *parachutisme)*

paraşutíst *s.m.* și *f.* cel care se lansează cu paraşuta. (cf. fr. *parachutiste)*

paratáctic *adj. (gram.)* referitor la parataxă, exprimat prin parataxă. (cf. fr. *paratactique)*

parataxă *s.f. (gram.)* juxtapunere. (cf. fr. *parataxe*, gr. *parataxis)*

paratífic *adj.* referitor la paratifos; care provoacă paratifosul. (< fr. *paratyphique)*

paratifoídă *adj. f. (med.; în expr.) febră paratifoidă* = paratifos. (< fr. *paratyphoïde)*

paratífos *s.n. (med.)* boală ale cărei simptome sînt asemănătoare celor ale febrei tifoide, dar care este cauzată de bacilul paratific; febră paratifoidă. (< fr. *paratyphus)*

paratifóză *s.f. (vet.)* boală frecventă mai ales la păsări și la purcei, cauzată de un microb paratific. (< *paratifos)*

paratonér *s.n. (rar)* paratrăsnet. (< fr. *paratonnerre)*

paratrăsnet *s.n.* dispozitiv de legătură cu pămîntul pentru protecția construcțiilor contra trăsnetului. (după fr. *parafoudre)*

paraván *s.n.* perete mobil sau fix prin care se desparte o anumită porțiune dintr-o încăpere. ● *(fig.)* ceea ce împiedică vederea. (< fr. *paravent)*

parazăpádă *s.f.* construcție, dispozitiv sau plantație făcută pentru a feri o cale ferată sau o șosea de înzăpezire sau pentru a reține și repartiza uniform zăpada pe semănături. (după fr. *paraneige)*

parazít *s.m.* și *f.* **1.** *(ist.)* invitat la masa unui bogătaș din vechea Romă pentru a-l amuza. **2.** *(fig.)* persoană care trăiește pe socoteala alteia. **3.** *(biol.)* ființă care trăiește pe seama unei alte ființe vii hrănindu-se cu substanțele produse de aceasta. **4.** *(tehn.; la pl.)* perturbație produsă în transmisiile de telecomunicații datorită descărcărilor electrice din atmosferă, scînteilor, produse de unele aparate electrice etc. // *adj.* **1.** *(despre ființe)* care duce viață de parazit; parazitar. **2.** *(fig.)* care nu produce nimic, care trăiește din exploatare. ● *(fig.)* lipsit de funcție; de prisos. (cf. fr. *parasite*, lat. *parasitus)*

parazitár *adj.* **1.** (care duce o viață) de parazit. **2.** *(med.)* pricinuit de un parazit. (cf. fr. *parasitaire)*

paraziticíd *adj. (despre substanțe)* care are proprietatea de a distruge paraziții. (cf. fr. *parasiticide)*

parazitísm *s.n.* starea unui organism viu care trăiește ca parazit pe un alt organism. ● trîndăvie, trai pe seama muncii altora. (cf. fr. *parasitisme)*

parazitológ *s.m.* cercetător în domeniul parazitologiei. (< fr. *parasitologue)*

parazitologíe *s.f.* știință care studiază plantele și animalele parazite și fenomenele parazitismului din natură. (< fr. *parasitologie)*

parazitotróp *adj. (despre substanțe)* care acționează direct asupra paraziților din organism. (< fr. *parasitotrop)*

parazitóză *s.f. (med.)* nume dat bolilor provocate de un parazit. (< fr. *parasitose)*

parbríz *s.n.* placă transparentă așezată în partea din față a unui automobil sau a unui avion și care protejează de vînt, de praf etc. pe conducătorul automobilului sau al avionului. (< fr. *parebrise)*

parc *s.n.* **1.** grădină publică mare amenajată special cu arbori, cu peluze etc. ● grădină mare plantată cu arbori în jurul unei locuințe. **2.** suprafață de teren închisă (plantată cu arbori) unde se îngrijește și se crește vînatul. **3.** loc unde se garează vehiculele; loc unde se depozitează materialele unei instituții. ● totalitatea vehiculelor unei instituții, ale unei unități. **4.** *(în expr.) parc electric* = rețea centrală de distribuire a curentului electric. (cf. fr. *parc*, it. *parco*, germ. *Parck* < lat. t. *parcus)*

parcá *vb.* I. *tr.* a așeza într-un parc (autovehicule); a garа. (< fr. *parquer)*

parcáj *s.n.* parcare. (< fr. *parcage)*

párce *s.f. pl. (mit.)* cele trei divinități din infern despre care se credea că prima toarce, a doua deapănă, iar a treia taie firul vieții omului. (< lat. *parca)*

parcelá *vb.* I. *tr.* a împărți în parcele (o suprafață de teren). (< fr. *parceller)*

parcélă *s.f.* porțiune de teren bine delimitată care face parte dintr-un teren mai întins. (< fr. *parcelle)*

parcherizá *vb.* I. *tr. (metal.)* a trata o piesă de oțel sau de fontă cu o soluție de fosfat de fier și de mangan pentru a o acoperi cu un strat protector, anticorosiv. (< fr. *parkériser)*

parchét *s.n.* **I. 1.** piesă de lemn în general de esență tare, folosită la pardosirea încăperilor. ● pardoseală făcută din astfel de piese. **2.** *(silv.)* fiecare dintre suprafețele în care este împărțită o pădure în exploatare. **II.** *(în trecut)* magistratură specială care făcea cercetări în materie penală. ● membrii acestei magistraturi; localul în care funcționa această instituție. (< fr. *parquet)*

parchetá *vb.* I. *tr.* **1.** a pardosi (o cameră) cu parchet. **2.** *(silv.)* a împărți o pădure în parchete de exploatare. (< fr. *parqueter)*

parchetár *s.m.* lucrător de parchete. (< *parcheta)*

parcimonie *s.f. (rar)* economie dusă la extrem; zgîrcenie. ● *(fig.)* măsură, reținere. (< fr. *parcimonie*, cf. lat. *parsimonia)*

parcimoniós *adj. (rar)* excesiv de econom; zgîrcit. (cf. fr. *parcimonieux)*

parcúrge *vb.* III. *tr.* **1.** a străbate, a trece peste. **2.** a citi, a examina rapid cu privirea; a răsfoi. (după fr. *parcourir)*

parcúrs *s.n.* drum (de) străbătut; traiect. ○ *pe parcurs* = în timpul drumului. ● lungimea unui drum sau a unei traiectorii între două puncte anumite. (< fr. *parcours)*

pardesíu *s.n.* haină lungă mai subțire decît paltonul, care se poartă primăvara și toamna peste hainele obișnuite. (< fr. *pardessus)*

pardón *interj. (în formule)* iartă-mă; vă rog să mă iertați. ● ba nu, nu este așa; nu. // *s.n.* iertare, scuză. (< fr. *pardon)*

paremiológ *s.m.* specialist care se ocupă cu culegerea și studiul proverbelor. (< fr. *parémiologue)*

paremiológic *adj.* privitor la proverbe sau la studiul lor. (< fr. *parémiologique)*

paremiologíe *s.f.* disciplină care studiază proverbele. (< fr. *parémiologie*, cf. gr. *paroimis* — proverb, *logos* — vorbire)

parenchím *s.n.* **1.** *(anat.)* țesut moale cu aspect spongios, bogat în vase sanguine. **2.** *(bot.)* țesut vegetal moale și spongios, compus din celule vii, care umple intervalele dintre părțile fibroase. (< *parenchyme)*

parenétic *adj. (rar)* care îndeamnă la virtute; moralizator. (< fr. *parénétique)*

parenéză *s.f. (rar)* discurs care preamărește virtutea. (cf. fr. *parénèse*, gr. *parainesis)*

parentálii *s.f. pl.* sărbători publice la romani care se celebrau în fiecare an în luna februarie în amintirea morților. (< lat. *parentalis)*

parenterál *adj. (med.; în expr.) procedeu parenteral* = mod de administrare a medicamentelor pe altă cale decît prin tubul digestiv. (< fr. *parentéral)*

paréză *s.f. (med.)* paralizie parțială care afectează numai mișcările. (cf. fr. *paresie*, gr. *paresis* — slăbire)

parféu *s.n.* înghețată de ciocolată avînd în compoziție o oarecare cantitate de frișcă bătută. (cf. fr. *parfait)*

parfúm *s.n.* **1.** miros plăcut; mireasmă (de flori, de substanțe etc.); aromă. **2.** preparat industrial cu miros plăcut, obținut prin amestecarea unor substanțe extrase din flori sau pe cale sintetică. (cf. fr. *parfum)*

parfumá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a se stropi cu parfum. **2.** *tr.* a înmiresma. (< fr. *parfumer*)
parfumát *adj.* **1.** care răspîndește parfum, care miroase plăcut. **2.** stropit cu parfum. (< *parfuma*)
parfumerie *s.f.* magazin unde se vînd parfumuri, articole de toaletă etc. (< fr. *parfumerie*)
parhélic *adj.* care ține de parhelie. (< fr. *parhélique*)
parhelíe *s.f. (met.)* fenomen optic care constă în apariția unor pete luminoase (colorate) în jurul soarelui, ca urmare a reflectării luminii solare în acele de gheață din atmosferă. (< fr. *parhélie*, cf. gr. *para* — alături, *helios* — soare)
pária [1] *s.m.* **1.** *(În India, în concepția brahmanilor)* om care nu face parte din nici o castă și care este lipsit de orice drepturi. **2.** om disprețuit, ocolit de toți, care nu are nici un drept. (< fr. *paria*, cf. hind. *parayan*)
pariá[2] *vb.* I. *intr.* și *tr.* a face sau a pune un pariu. (< fr. *parier*)
parián *s.n.* porțelan moale nesmălțuit, folosit în lucrările de sculptură. (< fr. *parian*)
paricíd[1] *s.n.* ucidere a părinților. (cf. fr. *parricide*, lat. *parricidium*)
paricíd[2] *s.m.* și *f. (jur.)* cel care și-a ucis tatăl sau mama. (cf. fr. *parricide*, lat. *parricida*)
parietál *adj. (anat.)* privitor la peretele unei cavități. ○ *os parietal* (și *subst., n.*) = fiecare dintre cele două oase care formează părțile laterale și superioare ale cutiei craniene, fiind situate între osul frontal și osul occipital. (< fr. *pariétal*)
paripenát *adj. (bot.; despre frunze compuse)* cu număr egal de foliole de o parte și de alta a pețiolului. (cf. fr. *paripenné*)
parisilábic *adj. (gram.; despre substantive sau adjective)* care are același număr de silabe la nominativ și la genitiv singular. ○ *declinare parisilabică* = declinare în cadrul căreia cuvîntul nu-și modifică numărul de silabe. (< fr. *parisyllabique*)
paritáte *s.f.* **1.** egalitate de numere, număr egal. **2.** *(fin.)* egalitate valorică. (cf. fr. *parité*, lat. *paritas*)
pariu *s.n.* rămășag, prinsoare. ● joc de noroc la cursele de cai, constînd dintr-o miză care dă participantului dreptul la o cotă din totalul cîștigurilor. (< fr. *pari*)
parizer *s.n.* salam de culoare roz, preparat din carne de vită, tocată mărunt și fiartă. (< germ. *Pariser*)
parlamént *s.n. (în țările burgheze)* organ legislativ total sau parțial eligibil, alcătuit din reprezentanți ai diferitelor partide politice. ● clădirea unde își ține adunările acest organ. (< fr. *parlement*, it. *parlamento*)
parlamentá *vb.* I. *intr.* a duce discuții și a face propuneri pentru a ajunge la o înțelegere. (< fr. *parlementer*, it. *parlamentare*)
parlamentár *adj.* **1.** care aparține parlamentului, privitor la parlament, organizat pe baza unui parlament. **2.** potrivit uzanțelor admise în parlament. // *s.m.* membru al parlamentului. (cf. fr. *parlamentaire*)
parlamentarísm *s.n.* sistem de guvernămînt în care puterea supremă o deține parlamentul. (cf. fr. *parlamentarisme*)
parloár *s.n. (rar)* sală de primire (într-un internat, într-o cazarmă); vorbitor. (< fr. *parloir*)
parmezán *s.n.* cașcaval uscat făcut din lapte smîntînit. (< fr. *parmesan*, cf. *Parma*, n.p.)
parnasián *adj., s.m.* (scriitor, poet) din gruparea literară franceză reprezentată de revista „Parnasul Contemporan" (1866) care se caracteriza prin formalism și printr-un estetism exagerat. (cf. fr. *parnassien* < *Parnas*, n.p.)
parodiá *vb.* I. *tr.* a face o parodie, a imita ceva cu intenția de a ridiculiza și de a obține efecte comice. (< fr. *parodier*, it. *parodiare*)
parodíe *s.f.* imitație cu intenție de ridiculizare a unei opere literare serioase; *(p. ext.)* imitație nereușită, inferioară originalului. (< lat., gr. *parodia*, cf. fr. *parodie*, it. *parodia*)
parodíst *s.m.* autor de parodii. (cf. fr. *parodiste*)
paról *interj. (rar; în limbaj pretențios)* pe cuvînt, pe cinstea mea, zău. (< fr. *parole*)
parólă *s.f.* cuvînt convențional folosit de militari pentru a se recunoaște. ● cuvînt secret de recunoaștere între membrii unei organizații conspirative. (< rus. *paroli*, cf. fr. *parole*)
parolíst *adj. (fam.)* care se ține de cuvînt. (< *parolă*)
paronim *s.n. (lingv.)* cuvînt care se aseamănă ca sunete dar se deosebește ca sens de alt cuvînt. (< fr. *paronyme*, cf. gr. *para* — alături, *onyme* — cuvînt)
paronímie *s.f. (gram.)* calitatea a două sau mai multe cuvinte de a fi paronime. (< fr. *paronymie*)
paronomasie *s.f.* paronomază. (cf. fr. *paronomasie*)
paronomástic *adj.* privitor la paronomază. (< fr. *paronomastique*)
paronomáză *s.f. (ret.)* figură de stil care constă în alăturarea de cuvinte asemănătoare ca formă dar cu înțeles deosebit. (cf. fr. *paronomase*, gr. *paronomasia*)
parotídă *adj. f. (anat.; în expr.) glandă parotidă* = fiecare dintre cele două glande salivare așezate sub ureche alături de maxilarul inferior. (< fr. *parotide*, cf. gr. *parotis* < *para* — lîngă, *ous* — ureche)
parotidítă *s.f. (med.)* inflamație a parotidelor. (< fr. *parotidite*)
paroxísm *s.n.* **1.** intensitate maximă a unei boli, a unui sentiment etc. ●

surescitare, tulburare extremă. **2.** *(geol.)* intensificare bruscă a activității forțelor interioare ale pămîntului care duce la formarea munților și la modificări ale scoarței terestre. (cf. fr. *paroxysme*, gr. *paroxysmos)*

paroxístic *adj.* ajuns la paroxism. (< fr. *paroxystique)*

paroxítón *s.n. (lingv.)* cuvînt care se accentuează pe penultima silabă. (< fr. *paroxyton)*

parséc *s.n. (astr.)* unitate astronomică de distanță, egală cu 3,26 ani-lumină. (< fr. *parsec)*

partáj *s.n. (jur.)* împărțire a unei moșteniri între persoanele îndreptățite să o stăpînească, făcută de o instanță judecătorească sau de succesori între ei. (< fr. *partage)*

partenér *s.m.* și *f.* fiecare dintre jucătorii care participă la o competiție sportivă, la jocuri etc., considerat în raport cu ceilalți jucători din echipă. ● persoană cu care dansează cineva. ● executant, împreună cu altul, al unui număr de program (la teatru, la circ etc.). (< fr. *partenaire)*

partenogenétic *adj.* privitor la partenogeneză. (< fr. *parthénogénétique)*

partenogenéză *s.f. (biol.)* reproducere la unele specii de animale inferioare sexuate (albine etc.), prin ouă nefecundate. (< fr. *parthénogenèse*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *genesis* — generație)

partér *s.n.* **1.** parte a unei clădiri situată la nivelul solului; ansamblul încăperilor din această parte. ● primul etaj (de la intrare) al unei mine. **2.** parte a unei săli de spectacol cuprinsă între scenă și fundul sălii. ● totalitatea spectatorilor din această parte a sălii. **3.** parte a unei grădini sau a unui parc, în care se cultivă flori. (< fr. *parterre)*

participá *vb.* I. *intr.* a lua parte (la ceva); a împărtăși starea sufletească a cuiva. (< fr. *participer*, lat. *participare)*

participánt *s.m.* și *f.* cel care ia parte (activă) la ceva; asistent la un spectacol, la un concurs sportiv. (cf. fr. *participant)*

participáție *s.f.* faptul de a participa la o întreprindere comercială investind bani sau alte valori materiale; cotă cu care participă cineva la un capital. (cf. fr. *participation*, lat. *participatio)*

participiál *adj. (gram.)* referitor la participiu; provenit dintr-un participiu; exprimat printr-un participiu. (cf. fr. *participial)*

participíu *s.n. (gram.)* mod verbal impersonal și nepredicativ, cu forme deosebite după gen și număr și avînd valoare de verb sau de adjectiv. (< lat. *participium)*

particulár *adj.* **1.** care aparține numai anumitor persoane sau anumitor lucruri. **2.** care are caracter individual; care este caracteristic, specific. **3.** cu caracter neoficial; privat; *(despre lecții)* predat elevilor în afara orelor oficiale de școală. ● care constituie proprietatea individuală a cuiva. ● care este de formație sau de esență individuală. (cf. fr. *particulier*, lat. *particularis)*

particularitáte *s.f.* caracterul, natura a ceea ce este particular. ● caracteristică, specific. (cf. fr. *particularité)*

particularizá *vb.* I. *tr.* **1.** a spune (ceva) cu amănunte. **2.** a restrînge la un singur caz. (< fr. *particulariser*, cf. lat. *particularis)*

particulă *s.f.* **1.** părticică (de materie). **2.** *(gram.)* element lexical și morfologic neflexibil, întrebuințat numai în compunere cu alte cuvinte. (cf. fr. *particule*, lat. *particula)*

partíd *s.n.* organizație politică de tovarăși de idei care unește pe reprezentanții cei mai activi ai clasei, exprimă interesele acesteia și o conduce în lupta de clasă. ● grupare politică în regimurile burgheze care prezintă un anumit program în vederea guvernării. (cf. fr. *parti*, după *partidă)*

partídă *s.f.* **1.** desfășurare completă a unui joc. ● îndeletnicire plăcută în grup, organizată din timp. **2.** căsătorie sau proiect de căsătorie; *(p. ext.)* persoană vizată pentru un asemenea proiect. **3.** *(cont.)* cont. **4.** cantitate de mărfuri vîndute sau cumpărate o dată. (< ngr. *partida*, cf. it. *partita)*

partínic *adj.* care reprezintă și luptă pentru interesele partidului comunist; în conformitate cu spiritul, ideologia și programul acestui partid. (cf. rus. *partiinîi)*

partínitáte *s.f.* faptul de a fi partinic, de a aparține unui curent, unui partid politic, unei concepții de clasă; spirit de partid. (după rus. *partiinosti)*

partítă *adj. f. (bot.; despre frunze)* ale cărei crestături adînci ajung pînă aproape de pețiol (< fr. *partite)*

partitív *adj. (gram.)* care arată întregul din care s-a luat o parte. // *s.n.* atribut substantival în genitiv sau la acuzativ precedat de o prepoziție, care arată întregul din care s-a luat o parte. (< fr. *partitif*, cf. lat. *partitus* < *partiri* — a împărți)

partitúră *s.f.* text muzical cuprinzînd totalitatea părților unei compoziții, scrise astfel încît să poată fi urmărite separat sau concomitent; *(p. ext.)* compoziție muzicală. (< it. *partitura)*

partizán *s.m.* și *f.* **1.** adept, susținător (al unei idei, al unei doctrine etc.); luptător pentru o cauză comună. **2.** luptător într-un detașament care acționează în spatele frontului inamic (cf. fr. *partisan*, rus. *partizan)*

parțiál[1] *adj.* care reprezintă numai o parte dintr-un întreg; care se produce, are loc numai în parte. ○ *(mat.) produs parțial* = fiecare dintre produsele unei înmulțiri, din a căror adunare

rezultă produsul total. (< fr. *partiel*, it. *parziale)*

parțiál[2] *adj. (rar)* care părtinește; părtinitor. (< fr. *partial*, it. *parziale)*

parțialitáte *s.f. (rar)* atitudine părtinitoare; părtinire. (cf. fr. *partialité)*

parúră *s.f.* podoabă purtată de mirese pe cap. (< fr. *parure)*

parvení *vb.* IV. *intr.* **1.** a se ridica, a ajunge la o situație bună fără a avea merite deosebite; a se îmbogăți. **2.** a-și atinge scopul, a reuși, a izbuti. **3.** *(despre știri)* a ajunge (la destinație). (< fr. *parvenir)*

parvenít *adj., s.m.* și *f.* (om) ajuns, îmbogățit, înălțat la o treaptă superioară fără a avea merite deosebite și adesea pe căi necinstite. (cf. fr. *parvenu)*

parvenitísm *s.n.* sete de îmbogățire cu orice preț, dorință de parvenire. (< *parvenit)*

pas[1] *s.n. (tehn.)* porțiune de lungime constantă care se repetă în lungul sau în latul unui sistem tehnic. ○ *pas de dințare* = distanță între elementele de același fel a doi dinți consecutivi ai unui angrenaj cilindric sau ai unei freze; *pas de filet* = distanța dintre două puncte consecutive ale unei spire de filet. (< fr. *pas)*

pas[2] *s.n. (geogr.)* drum îngust între munți; trecătoare. v. defileu. (< fr. *pas)*

pasá *vb.* I. *tr.* **1.** *(sport)* a trece mingea altui jucător din echipă. **2.** *(fam.)* a ceda, a transmite, a trece cuiva ceva. (< fr. *passer)*

pasábil *adj. (fam.)* care poate fi acceptat, utilizat; acceptabil. (cf. fr. *passable)*

pasagér *s.m.* și *f.* călător (mai ales cu trenul). // *adj. (rar)* trecător. (< fr. *passager)*

pasáj *s.n.* **1.** spațiu (acoperit care traversează o clădire sau un grup de clădiri) rezervat numai pietonilor pentru a trece dintr-o stradă în alta. ● încrucișarea unui drum cu o cale ferată, a două drumuri sau a două căi ferate. **2.** fragment (mai lung) citat, indicat undeva dintr-o scriere. ● *(muz.)* frază melodică a unei compoziții. (< fr. *passage*, it. *passaggio)*

pasarélă *s.f.* **1.** punte mobilă folosită pentru urcarea sau coborîrea de pe o navă. ● platformă pe puntea de sus a unei nave, unde stă ofițerul de cart sau timonierul. **2.** pod îngust pentru pietoni, care trece peste o linie ferată, peste o șosea etc.; legătură între două clădiri, la nivelul etajelor. (< fr. *passerelle)*

pásă *s.f.* **1.** *(sport)* trecerea mingii prin lovitură unui jucător din aceeași echipă. **2.** înaintare către adversar la scrimă. **3.** miză pe care trebuie să o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. (< fr. *passe)*

pascál *adj.* de la paști, privitor la paști. (< fr. *pascal)*

pasíbil *adj.* care merită, care trebuie să sufere ceva; susceptibil de... (cf. fr. *passible*, it. *passibile)*

pasiénță *s.f.* combinații (distractive) cu cărți de joc (aranjate într-o anumită ordine). (< fr. *patience)*

pasiflóră *s.f.* specie de plante tropicale din America și din Asia, cu tulpina ramificată și cu flori albăstrii sau alberoze. (< fr. *passiflore)*

pasimétru *s.n. (tehn.)* instrument de precizie folosit la măsurarea dimensiunilor interiorului găurilor dintr-o piesă, prin comparare cu un etalon. (cf. fr. *pas* — pas, gr. *metron* — măsură)

pasioná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) interesa cu pasiune. (< fr. *passionner)*

pasionál *adj. (rar)* produs, determinat de o pasiune. (cf. fr. *passionnel)*

pasionánt *adj.* care pasionează; captivant. (cf. fr. *passionnant)*

pasionát *adj.* stăpînit de o pasiune; înflăcărat. (cf. fr. *passionné)*

pasiúne *s.f.* sentiment foarte puternic cauzat de o dorință foarte puternică sau de o înclinare irezistibilă; patimă. ● obiectul acestei pasiuni. (cf. fr. *passion*, it. *passione*, lat. *passio)*

pasív[1] *s.n.* **1.** totalitatea mijloacelor economice ale unei întreprinderi, privite sub aspectul proveniență lor la un moment dat. ● parte a bilanțului în care sînt înscrise fondurile unei întreprinderi sau ale unei instituții la un moment dat. **2.** *(gram.)* diateza pasivă a unui verb. (< lat. *passivum*, fr. *passif*, it. *passivo)*

pasív[2] *adj.* **1.** care nu acționează, care nu are nici o inițiativă; inactiv. **2.** *(gram.; despre o formă verbală* etc.) care arată că subiectul suportă o acțiune făcută de altcineva. **3.** *(chim.; despre metale)* care prezintă fenomenul de pasivitate. (lat. *passivus* <*pati* — a încerca, cf. fr. *passif)*

pasivísm *s.n.* atitudinea celui pasiv; tendință spre pasivitate.

pasivitáte *s.f.* **1.** caracterul, starea a ceea ce este pasiv; inactivitate, delăsare. **2.** *(chim.)* proprietate a unor metale (fier, crom etc.) de a nu putea fi atacate de unii acizi decît cînd sînt diluați. (cf. fr. *passivité)*

paspoál *s.n.* șiret, bandă îngustă de mătase, de bumbac etc. care se aplică de obicei de-a lungul unei cusături, ai marginii unui buzunar etc. (< fr. *passepoil)*

pássim *adv.* (folosit pentru trimiteri la diferite pasaje din opere sau din autori) în diverse locuri, ici și colo. (< lat. *passim)*

pastél *s.n.* **1.** creion de pictură, moale, colorat, făcut din culori pulverizate, amestecate cu talc și cu gumă arabică. ● desen, pictură reprezentînd un peisaj din natură, executat cu astfel de creioane, cu acuarelă sau cu ulei. **2.** *(lit.)* poezie descriptivă cu fond liric în care este înfățișat un peisaj din natură,

(cf. fr. *pastel*, it. *pastello* < *pasta* — pastă)
pastelíst *s.m.* autor de pasteluri. (cf. fr. *pastelliste)*
pasteurizá *vb.* I. *tr. (pron.: pas-tö-)* a încălzi unele alimente (în special laptele) timp de 30 de minute la o temperatură de 75 grade, pentru a distruge germenii fermenților care produc alterarea. (< fr. *pasteuriser*, cf. *Pasteur*, n.p.)
pasteurizatór *s.n. (pron.: pas-tö-)* aparat folosit pentru pasteurizarea alimentelor. (cf. fr. *pasteurisateur)*
pastílă *s.f.* **1.** preparat farmaceutic sau alimentar de forma unei tablete sau a unei bomboane rotunde. **2.** *(tehn.)* piesă în formă de disc mic folosită la unele mașini sau la unele mecanisme. (< fr. *pastille*, cf. sp. *pastilla)*
pastișá *vb.* I. *tr.* a face o pastișă. (< fr. *pasticher)*
pastișă *s.f.* lucrare de artă care imită stilul, maniera unui scriitor sau artist ilustru; imitație fără valoare. (< fr. *pastiche)*
păstor *s.m.* preot protestant. (cf. lat. *pastor*, germ. *Pastor)*
pastorál *adj.* **1.** de păstor; *(p. ext.)* cîmpenesc, rustic. **2.** *(lit.)* care înfățișează idilic viața simplă a păstorilor, a țăranilor; bucolic. (cf. fr. *pastoral*, lat. *pastoralis)*
pastorálă *s.f.* **1.** operă literară cu subiect din viața păstorilor, din mediul de la țară. **2.** bucată muzicală în care predomină temele populare. **3.** mesaj al unui episcop adresat preoților și credincioșilor, în anumite ocazii. (< fr., it. *pastorale)*
pastoralism *s.n.* curent în literatură și în artă caracterizat prin folosirea temelor idilice din viața de la țară. (< *pastoral)*
patént[1] *adj. (despre acțiuni sau manifestări ale oamenilor)* de netăgăduit; autentic, evident. (< fr. *patent*, it. *patente)*
patént[2] *adj. (despre încuietori, lacăte)* construit în chip special pentru a prezenta garanții de soliditate, de bună funcționare. ○ *cleşte patent* (și *subst., n.)* = cleşte pentru tăiat și lucrat sîrma. // *s.f.* capsă. (< germ. *Patent)*
patentá *vb.* I. *tr.* **1.** a acorda (cuiva) o patentă *(1)*; a breveta. **2.** *(metal.)* a căli un metal în plumb. ● a trata termic o sîrmă de oțel pentru a-i da o rezistență mecanică mare. (< fr. *patenter)*
paténtă *s.f.* **1.** drept exclusiv acordat unui inventator sau unei autorități de a fabrica și de a comercializa o invenție, o inovație etc.; act, diplomă care conferă acest drept; brevet. ● *(inv.)* brevet, autorizație de a exercita un anumit comerț. ● *(fig.; ironic)* sistem, procedeu (propriu cuiva). **2.** impozit care se plătea în trecut pentru un anumit comerț sau o anumită industrie. (< fr., it. *patente)*
patéră *s.f. (ist.)* vas plat în formă de farfurie întrebuințat în antichitate la libații. (< lat. *patera)*
patérn *adj.* de tată, al tatălui; părintesc. (cf. fr. *paterne*, lat. *paternus)*
paternitáte *s.f.* **1.** calitatea de tată. **2.** *(fig.)* calitatea de autor, de creator al unei opere. (cf. fr. *paternité*, lat. *paternitas)*
patétic *adj.* plin de patetism; mișcător, emoționant, duios. (cf. fr. *pathétique*, lat. *patheticus)*
patetísm *s.n.* calitatea, arta de a provoca emoții, de a mișca sufletul, de a înduioșa; patos. (cf. fr. *pathétisme)*
patéu *s.n.* **1.** un fel de plăcintă umplută cu carne tocată, cu brînză etc. **2.** pastă de ficat, de carne sau de pește preparată cu condimente și consumată proaspătă sau conservată. (< fr. *pâté)*
patiná *vb.* I. *intr.* **1.** *(sport)* a merge cu patinele (pe gheață etc.). **2.** *(despre vehicule)* a nu putea înainta pe un teren alunecos, roțile învîrtindu-se pe loc fără a deplasa vehiculul înainte. ● *(tehn.)* a aluneca pe o piesă de ghidare. (< fr. *patiner)*
patinái *s.n.* **1.** faptul de a patina; sportul cu patinele. **2.** patinoar. (< fr. *patinage)*
patinát *adj.* acoperit cu patină[2]. (< *patină)*
patinatór *s.m.* și *f.* sportiv care practică patinajul. (< *patina)*
patină[1] *s.f.* **1.** piesă, instrument de metal de forma unei șine, montat sau atașat pe talpa ghetei, cu care se poate merge alunecînd pe gheață. **2.** *(tehn.)* piesă datorită căreia un mecanism poate aluneca pe o șină. (cf. fr. *patin)*
patină[2] *s.f.* strat subțire care apare sub influența agenților atmosferici pe suprafața obiectelor sau a construcțiilor de metal, de piatră etc., dîndu-le un aspect de vechime. (cf. fr. *patine*, it. *patina)*
patinoár *s.n.* teren (amenajat special) pentru patinaj. (< fr. *patinoire)*
patiserie *s.f.* **1.** aluat fin, preparat cu zahăr și cu alte ingrediente; prăjitură. **2.** cofetărie. (< fr. *pâtisserie)*
patogén *adj. (med.)* care produce boli; care poartă microbii unor boli. (< fr. *pathogène*, cf. gr. *pathos* — boală, *gennan* — a produce)
patogenétic *adj.* privitor la patogenie. (< fr. *pathogénétique)*
patogenie *s.f.* ramură a medicinei care studiază felul cum acționează asupra organismului agenții patogeni. (< fr. *pathogénie)*
patogenitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este patogen. (< *patogen)*
patológic *adj.* care ține de patologie; bolnăvicios, morbid, anormal. (< fr. *pathologique)*
patologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază natura și simptomele bolilor. (< fr. *pathologie*, cf. gr. *pathos* — boală, *logos* — vorbire)

pátos *s.n.* înflăcărare, însufleţire, avînt, entuziasm. ● emfază, stil emfatic. ○ *cu patos* = **a)** în mod entuziast; **b)** afectat, cu emfază. (< gr., fr., it. *pathos)*

patriarhál *adj.* de patriarh, al patriarhului. ● referitor la vechii patriarhi şi la moravurile lor austere. ● simplu, tihnit. (cf. fr. *patriarcal)*

patriarhát *s.n.* formă de organizare socială caracteristică societăţii gentilice, în care gradele de rudenie sînt socotite în linie masculină iar bărbatul domină în mod nelimitat asupra femeii şi a copiilor. (cf. fr. *patriarcat)*

patrician[1] *s.m.* şi *f. (ist.)* membru al clasei dominante din vechea Romă, care deţinea pămînturile obşteşti şi monopolul funcţiilor sacerdotale şi politice, bucurîndu-se de toate privilegiile. ● nobil, senior. // *adj.* care aparţine patricienilor. ● de origine nobilă; rafinat. ● mîndru, îngîmfat. (cf. fr. *patricien)*

patriciáu[2] *s.m.* cîrnat din carne de vită. (< fr. *patricien)*

patriciát *s.n. (ist.)* demnitatea de patriciu sau de patrician în Roma antică. (< fr. *patriciat)*

patricid *s.m.* paricid. ● *(fig.)* trădare de ţară. (<lat. *patricida)*

patriciu *s.n. (ist.)* demnitate instituită de împăratul Constantin, reprezentînd cel mai înalt rang din Imperiul roman după împărat. (< lat. *patricius)*

pátrie *s.f.* **1.** ţară unde s-a născut cineva, ţară de baştină. **2.** loc unde s-a născut cineva, loc de baştină; oraş, ţinut, pămînt natal. ● mediu social, naţiune din care face parte cineva. **3.** loc unde a luat naştere sau s-a dezvoltat o ştiinţă, o artă etc. (< lat., it. *patria*, fr. *patrie)*

patrimoniál *adj. (jur.)* de patrimoniu; care face parte dintr-un patrimoniu. (cf. fr. *patrimonial*, lat. *patrimonialis)*

patrimóniu *s.n.* bunuri moştenite prin lege de la părinţi; bunuri de familie. ● bunurile, veniturile care aparţin unei persoane, unei colectivităţi, unui stat etc.; bun public. (< lat. *patrimonium*, cf. fr. *patrimoine*, it. *patrimonio)*

patriót *s.m.* şi *f.* cel care îşi iubeşte patria, fiind oricînd gata să lupte pentru apărarea şi prosperitatea ei. (< ngr. *patriota*, cf. fr. *patriote)*

patriotárd *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care face paradă de patriotism. (< fr. *patriotard)*

patriótic *adj.* propriu patrioţilor; insuflat de patriotism. (cf. fr. *patriotique)*

patriotism *s.n.* dragoste, devotament pentru patrie şi pentru popor. (cf. fr. *patriotisme)*

patristică *s:f. (rar)* patrologie. (fr. *patristique)*

patrologie *s.f.* disciplină care studiază viaţa şi opera aşa-numiţilor părinţi ai bisericii. (< fr. *patrologie*, lat. *patrologia*, cf. lat. *pater* — părinte, gr. *logos* — vorbire)

patrón *s.m.* şi *f.* **1.** *(ist.)* patrician roman socotit în raport cu clienţii săi; stăpîn socotit în raport cu sclavii săi eliberaţi. **2.** proprietar, stăpîn al unei case de comerţ, al unei întreprinderi, al unei fabrici etc.; exploatator. **3.** sfînt socotit protector al unei persoane, al unei comunităţi etc. care îi poartă numele. (< fr. *patron*, lat. *patronus)*

patroná *vb.* I. *tr.* a ocroti, a sprijini, a susţine. (< fr. *patronner)*

patronáj *s.n.* ocrotire, sprijinire, protecţie. ● *(în regimul burghezo-moşieresc)* acţiune de falsă ocrotire a săracilor şi a celor incapabili de muncă, dusă de societăţile de binefacere. (< fr. *patronage)*

patronál *adj.* referitor la patroni, de patroni. (< fr. *patronal)*

patronát *s.n. (la romani)* drept al patronului asupra clienţilor săi. ● calitate, situaţie de patron. (< fr. *patronat*, lat. *patronatus)*

patronímic *adj. (în expr.) nume patronimic* = **a)** nume de familie; **b)** *(la vechii greci)* nume format de la numele tatălui cu ajutorul unui sufix special. (cf. fr. *patronymique*, lat. *patronymicus*, gr. *patronymikos)*

patrulă *vb.* I. *intr. (mil.)* a merge în patrulă; a supraveghea ordinea; a face o recunoaştere. (< *patrulă)*

patrulatér *s.n. (mat.)* poligon cu patru laturi. (după fr. *quadrilatère)*

patrúlă *s.f.* mic detaşament militar însărcinat cu recunoaşterea terenului, a poziţiilor, a mişcărilor inamicului etc. sau cu supravegherea ordinii. (cf. germ. *Patrulle*, rus. *patrul* < fr. *patrouille)*

patrupéd *s.n.* animal care are patru picioare. (după fr. *quadrupède)*

paupér *adj. (liv.)* sărac, redus la mizerie. (< lat. *pauper)*

pauperísm *s.n. (liv.)* sărăcie extremă, mizerie. (cf. fr. *paupérisme*, rus. *pauperizm)*

pauperizá *vb.* I. *tr. (liv.)* a sărăci, a aduce în stare de mizerie (prin exploatare). (< *pauper)*

paupertáte *s.f. (ieşit din uz; în expr.) certificat de paupertate* = certificat de sărăcie. (cf. lat. *paupertas*, it. *povertà)*

páuză *s.f.* **1.** întrerupere momentană a unei acţiuni. **2.** semn muzical care indică o întrerupere de o anumită durată a frazei muzicale. ● semn de punctuaţie de forma unei liniuţe orizontale folosit pentru a arăta o oprire în lectură. (< lat., it. *pausa*, cf. fr. *pause)*

pavá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu pavaj (o stradă, o curte etc.). (< fr. *paver)*

paváj *s.n.* acţiunea de a pava; *(concr.)* strat de piatră sau de alte materiale cu care se acoperă la suprafaţă o stradă, o şosea, o curte etc. (< fr. *pavage)*

pavánă *s.f.* vechi dans spaniol cu ritm și mișcări lente; melodia după care se execută acest dans. (< fr. *pavane)*

pavatór *s.m.* muncitor care lucrează la pavaje. (< *pava)*

pavián *s.m.* specie de maimuță africană care are botul alungit și corpul acoperit cu păr lung și rar. (< germ. *Pavian)*

pavilión *s.n.* **1.** construcție ușoară, de obicei circulară, situată într-o grădină, într-un parc etc.; chioșc. ● corp de clădire care face parte dintr-un ansamblu de construcții (la spitale, la cazărmi etc.). **2.** drapel arborat de unele autorități pe fațada clădirii etc. ● *(mar.)* steag de pînză avînd forme și culori diferite, care indică apartenența unei nave la o anumită țară. **3.** *(fiz.)* partea în formă de cornet a unui receptor telefonic. ● *(muz.)* partea în formă de pîlnie a instrumentelor de suflat. ● *(anat.)* partea exterioară cartilaginoasă a urechii. (< fr. *pavillion)*

pavoáz *s.n. (mar.; în expr.) marele pavoaz* = totalitatea pavilioanelor arborate ziua pe catargul unei nave (sau ansamblul luminilor arborate noaptea pe o navă) cu ocazia unei festivități. (cf. fr. *pavois*, it. *pavese)*

pavoazá *vb.* I. *tr.* a împodobi de sărbătoare (o sală, o clădire etc.) cu steguleție, cu draperii, cu tablouri etc. (< fr. *pavoiser)*

păstós *adj. (despre un material)* care are consistența de pastă, ca o pastă. (< *pastă*, cf. fr. *pâteux)*

pebrínă *s.f. (vet.)* boală infecțioasă a viermilor de mătase manifestată prin mici pete negre care apar pe pielea acestora. (< fr. *pébrine)*

pechinéz *s.m.* cîine mic cu botul scurt și turtit, cu picioarele scurte și cu părul lung și moale. (cf. fr. *pékinois)*

pectínă *s.f. (chim.; la pl.)* clasă de compuși organici vegetali care se găsesc în fructe și care, amestecați cu apă, iau forma unei gelatine; *(la sg.)* compus organic din această clasă. (< fr. *pectine)*

pectorál *adj.* **1.** *(anat.)* privitor la piept, al pieptului. **2.** *(med.)* care se folosește în bolile de piept. (< fr. *pectoral*, lat. *pectoralis)*

pecúliu *s.n.* **1.** *(ist.)* avere cîștigată de un tînăr neemancipat, de un sclav sau de un soldat, pe care acesta o primea la emancipare sau la eliberare. **2.** sumă mică, neînsemnată (economisită, strînsă prin muncă). ● sumă de bani primită de un condamnat după ispășirea pedepsei, pentru munca prestată în timpul detențiunii. (< lat. *peculium*, cf. fr. *pécule)*

pecuniár *adj.* care constă în bani; bănesc. (< fr. *pécuniaire*, cf. lat. *pecunia* — bani)

pedagóg *s.m.* și *f.* cel care instruiește, educă pe copii, pe tineri; *(p. ext.)* educator. (cf. fr. *pédagogue*, lat. *paedagogus)*

pedagógic *adj.* referitor la pedagogie, de pedagogie. ● care corespunde cerințelor pedagogiei; educativ. (cf. fr. *pédagogique)*

pedagogíe *s.f.* știință care studiază metodele de educație și de instruire a tineretului. ● metodă pedagogică. (cf. fr. *pédagogie*, gr. *paidagogia*, < *pais* — copil, *agein* — a conduce)

pedagogísm *s.n. (rar)* manie pedagogică. (cf. fr. *pédagogisme)*

pedalá *vb.* I. *intr.* a apăsa pedala unei biciclete cu piciorul (pentru a o pune în mișcare), a acționa pedalele. (< fr. *pédaler)*

pedálă *s.f.* **1.** pîrghie de manevră sau de comandă acționată cu piciorul. **2.** *(poligr.)* presă mică de imprimare acționată cu piciorul. **3.** *(muz.)* notă joasă și gravă care durează mai multe măsuri. (< fr. *pédale)*

pedánt *adj., s.m.* și *f.* (persoană) cu pretenții neîntemeiate de erudit; meticulos, chițibușar, pretențios, formalist. (< fr. *pédant)*

pedanterie *s.f.* pedantism. (< fr. *pédanterie)*

pedantísm *s.n.* **1.** paradă de erudiție; meticulozitate; pedanterie. ● exprimare în termeni pretențioși, fără conținut. **2.** gravitate în chestiuni de mică importanță. (< fr. *pédantisme)*

pederást *s.m.* homosexual. (< fr. *pédéraste*, cf. gr. *paiderastes* < *pais* — băiat, *erastes* — îndrăgostit)

pederastíe *s.f.* homosexualitate. (< fr. *pédérastie)*

pediátric *adj.* privitor la pediatrie. (< fr. *pédiatrique)*

pediatríe *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile de copii și tratamentul lor. (< fr. *pédiatrie*, cf. gr. *pais* — copil, *iatreia* — tratament)

pediátru *s.m.* medic specialist în pediatrie. (< fr. *pédiatre)*

pedicél *s.n. (bot.)* peduncul mic. (< fr. *pédicelle)*

pedicelát *adj. (bot.; despre plante)* cu pedicel. (cf. fr. *pédicellé)*

pedichiúră *s.f.* operația de îngrijire a picioarelor care constă în tăierea unghiilor, a bătăturilor etc. (< fr. *pédicure* < lat. *pes* — picior, *cura* — îngrijire)

pedichiuríst *s.m.* și *f.* specialist în pedichiură. (< *pedichiură)*

pedícul *s.n. (biol.; med.)* suport, sprijin, susținător al unui organ oarecare; parte alungită care leagă două organe, două tumori etc. (< fr. *pédicule)*

pediculát *adj. (biol.; med.)* cu pedicul. (cf. fr. *pédiculé)*

pediculóză *s.f. (med.)* manifestări morbide provocate pe piele de păduchi. (< fr. *pédiculose*, cf. lat. *pediculus* — purice)

pedigríu *s.n. (zool.)* genealogia unui animal domestic de rasă; lista ascendenților unui asemenea animal. (< engl. *pedigree)*

pediogenéză *s.f. (biol.)* reproducere prin ouă nefecundate care se dezvoltă partenogenetic în corpul larvei. (< fr. *pédogénèse*, cf. gr. *pais* — copil, *gennan* — a naște)
pediométru *s.n. (med.)* aparat pentru determinarea înălțimii și a greutății copiilor mici (< fr. *pédiomètre*, cf. gr. *pais* — copil, *metron* — măsură)
pedológ *s.m.* specialist în pedologie. (< *pedologie)*
pedológic *adj.* privitor la pedologie. (< fr. *pédologique)*
pedologie[1] *s.f.* știință care studiază geneza, evoluția și clasificarea solurilor, ocupîndu-se în special cu studiul constituției lor fizice, chimice și biologice, în scopul stabilirii gradului de fertilitate și a posibilităților de ridicare a acesteia. (<fr. *pédologie*, cf. gr. *pedon* — sol, *logos* — vorbire)
pedologie[2] *s.f.* **1.** pseudoștiință răspîndită în țările burgheze, bazată pe legile profund reacționare ale condiționării soartei copilului de factori biologici și sociali, de ereditate și de influența unui mediu imuabil. **2.** *(med.)* studiul caracterelor somatice determinate de factorii biologici, de ereditate. (< fr. *pedologie)*
pedométru *s.n. (tehn.)* podometru. (< fr. *pédomètre)*
pedúncul *s.n.* **1.** *(bot.)* codiță (la o floare, la un fruct). **2.** *(zool.)* pedicul, suport al unui organ. **3.** *(anat.)* nume dat unor protuberanțe ale creierului. (< lat. *pedunculus*, cf. fr. *pédoncule)*
pedunculát *adj. (bot.)* cu peduncul. (cf. fr. *pédonculé)*
pegamoíd *s.n.* imitație de piele fabricată din pînză acoperită cu nitroceluloză. (< fr. *pégamoïde)*
pegás *s.m.* **1.** *(mit.)* cal înaripat; *(fig.)* simbol al inspirației poeților. **2.** *(zool.)* specie de pește din Oceanul Indian care are înotătoarele în forma unor aripi. **3.** *(astr.)* numele unei constelații din emisfera boreală. (cf. fr. *pégase*, *Pegas*, n.p.)
pegmatită *s.f. (petr.)* rocă magmatică cristalină care este întrebuințată ca materie primă pentru extragerea feldspatului și a cuarțului. (< fr. *pegmatite)*
pegmatolită *s.f. (petr.)* varietate de ortoză, întrebuințată ca fondant în industria ceramică.
pehbléndă *s.f. (min.)* oxid natural de uraniu care conține și radiu, în cantități mici. (< fr. *pechblende)*
peiorativ *adj.* care dă un sens defavorabil; depreciativ. (cf. fr. *péjoratif*, lat. *peior)*
peisagíst *s.m.* și *f.* **1.** pictor specializat în peisaje. **2.** scriitor, compozitor specializat în descrieri de natură. (< fr. *paysagiste)*
peisagístic *adj.* de peisaj, privitor la peisaj. (< *peisagiu)*
peisagístică *s.f.* ramură a picturii privind genul peisajului. (< *peisagiu)*
peisáj *s.n.* **1.** colț din natură care formează un tot estetic; priveliște. ● tablou, desen care înfățișează un colț din natură. **2.** compoziție literară sau muzicală care cuprinde o descriere a naturii. (< fr. *paysage)*
peládă *s.f. (med.)* boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap pe anumite porțiuni. (< fr. *pelade)*
pelágic *adj.* format sub acțiunea mării; marin. ○ *zonă pelagică* = zonă din largul mărilor și oceanelor, socotită de la adîncimea de 200 metri pînă la fundul apei. ● *(despre plante și animale)* care plutește sau înoată liber în zona pelagică. (< fr. *pélagique*, cf. gr. *pelagos* — mare)
pelágră *s.f. (med.)* boală care se manifestă prin inflamația pielii, plăgi pe corp, vomitări, diaree și tulburări psihice; este provocată de o alimentație insuficientă și lipsită de vitamine. (< fr. *pellagre)*
pelagrós *adj.* de pelagră, cauzat de pelagră. // *s.m.* și *f.* suferind de pelagră. (cf. fr. *pellagreux)*
pelagrozínă *s.f. (med.)* substanță toxică provenită din porumbul alterat. (< fr. *pellagrosine)*
pelargónie *s.f. (bot.)* mușcată. (< germ. *Pelargonie)*
pelegrín *s.m.* pelerin. (it. *pellegrino)*
pelerín *s.m.* cel care merge în pelerinaj; hagiu; peregrin. (< fr. *pèlerin)*
pelerináj *s.n.* **1.** călătorie făcută într-un loc considerat sfînt; hagialîc. **2.** *(fig.)* călătorie lungă și grea, cu multe opriri. (< fr. *pélerinage)*
pelerínă *s.f.* **1.** haină lungă și largă, fără mîneci, care se poartă pe umeri. **2.** guler mare care acoperă umerii, purtîndu-se peste palton sau peste rochie. (fr. *pèlerine)*
pelicán *s.m.* pasăre acvatică din ordinul palmipedelor, cu ciocul lung și cu un sac elastic sub maxilarul inferior. (< fr. *pélican)*
peliculă *s.f.* **1.** membrană (foarte) subțire. **2.** *(fiz.)* strat subțire dintr-o substanță, depus pe suprafața unei alte substanțe; pieliță. **3.** film. (< fr. *pellicule)*
peltát *adj. (bot.; despre frunze)* cu pețiolul inserat în mijlocul limbului. (după fr. *pelté)*
p ltinérv *adj. (bot.; despre frunzele peltate)* cu nervurile ramificate de la centru către margine ca niște raze. (< fr. *peltinerve*, cf. lat. *pelta* — scut, *nervus* — nerv)
pelúză *s.f.* **1.** suprafață de teren, într-un parc sau într-o grădină, plantată cu iarbă deasă și scurtă. **2.** parte a unui teren sportiv situată la extremitățile terenului și destinată spectatorilor. (< fr. *pelouse)*
pelvián *adj. (anat.; în expr.) oase pelviene* = oasele care formează bazinul; *centură pelviană* = totalitatea oaselor care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală. (< fr. *pelvien)*

penáj *s.n.* **1.** totalitatea penelor unei păsări. **2.** podoabă formată dintr-un mănunchi de pene care se purta la chipiu, la pălărie. (< fr. *pennage)*

penál *adj. (jur.)* cu caracter represiv; care se referă la infracțiuni sancționate cu pedepse. ○ *drept penal* = ramură a științei dreptului care studiază normele juridice cu caracter represiv; *cod penal* = ansamblul principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor. // *s.n.* drept penal. (cf. fr. *pénal*, lat. *poenalis* < *poena* — pedeapsă)

penalíst *s.m. (jur.)* specialist în drept penal.

penalitáte *s.f. (jur.)* faptul de a fi pasibil de o pedeapsă judiciară; pedeapsa aplicată. ● *(sport)* pedeapsă dată de arbitru unui jucător sau unui concurent care calcă regulamentul jocului sau al probei respective. (cf. fr. *pénalité)*

penalizá *vb.* I. *tr.* **1.** *(jur.)* a pedepsi (o infracțiune, o crimă etc.). ● *(sport)* a sancționa (o echipă, un jucător) pentru încălcarea regulamentului jocului. (< fr. *pénaliser)*

penár *s.n.* cutiuță în care se păstrează penițele, tocurile, creioanele etc. (< germ. *Pennal)*

penát *adj. (bot.; despre frunze)* dispus de o parte și de alta a pețiolului; cu nervuri pornind perechi dintr-o nervură centrală. (cf. fr. *penné)*

penáți *s.m. pl. (mit.)* zei ai casei la romani. ● *(fig.)* cămin, casă părintească. (< lat. *penates*, cf. fr. *pénates)*

pendánt *s.n.* obiect simetric. (< fr. *pendant)*

pendentív *s.n. (arhit.)* parte de construcție de formă triunghiulară pe care se sprijină o boltă. (cf. fr. *pendentif)*

pendínte *adj.* **1.** *(jur.)* în curs de judecată; asupra căruia nu s-a luat o hotărîre. **2.** care depinde de, depinzînd de. (< lat. *pendens*, cf. fr. *pendant)*

pendúl *s.n. (fiz.)* corp solid, greu, suspendat printr-un fir de un punct fix și care se poate mișca în jurul poziției sale de echilibru prin torsiunea firului. (< fr. *pendule*, cf. lat. *pendulus)*

pendulá *vb.* I. *intr.* a avea mișcări ondulatorii; a se balansa, a oscila (ca un pendul). (cf. it. *pendolare)*

pendulár *adj.* care are o mișcare ca de pendul; oscilatoriu. (cf. fr. *pendulaire)*

pendúlă *s.f.* ceasornic mare de perete, a cărui mișcare este reglată de un pendul. (< fr. *pendule)*

penél *s.n.* pensulă mică folosită în pictură. ● *(fig.)* stil, manieră de a picta. (< it. *penello)*

penepléná *s.f. (geol.)* suprafață plană sau ușor ondulată, care rezultă din eroziunea fluvială a unui teren muntos. (< fr. *pénéplaine* < lat. *paene* — aproape, fr. *plaine* — cîmpie)

penetrá *vb.* I. *tr.* a pătrunde, a trece prin. (cf. fr. *pénétrer*, it., lat. *penetrare)*

penetrábil *adj.* care poate fi pătruns, prin care poate trece sau care poate primi în sine o substanță străină. (cf. fr. *pénétrable)*

penetrabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este penetrabil. (cf. fr. *pénétrabilité)*

penetránt *adj.* care (poate) pătrunde; pătrunzător. ● *(despre mirosuri)* puternic, intens, ascuțit. (cf. fr. *pénétrant)*

penetráție *s.f.* pătrundere, străbatere. ● *(tehn.)* adîncimea pînă la care poate pătrunde un corp în alt corp. ● intersecția a două corpuri sau a două suprafețe. (cf. fr. *pénétration*, lat. *penetratio)*

penibil *adj.* care provoacă o impresie neplăcută; greu de suportat, apăsător. (cf. fr. *pénible)*

penicilínă *s.f.* substanță chimică de origine vegetală, lichidă sau cristalizată, obținută din tulpinile unor mucegaiuri de cultură și folosită ca antibiotic. (< fr. *pénicilline*, cf. engl. *penycilin)*

peninsulár *adj.* care se află pe o peninsulă; de peninsulă. // *s.m.* și *f.* locuitor al unei peninsule. (cf. fr. *péninsulaire)*

península *s.f. (geogr.)* întindere mare de pămînt care înaintează în mare, fiind înconjurată din trei părți de apă. (< fr. *péninsule)*

penișă *s.f.* navă fluvială asemănătoare cu un șlep, folosită la transportul mărfurilor. (< fr. *péniche*, cf. engl. *pinnace)*

penitenciár *s.n.* închisoare. (cf. fr. *pénitencier)*

penitént *s.m.* și *f.* cel care se căiește, care face penitență; pocăit. (cf. fr. *pénitent*, lat. *poenitens)*

penitență *s.f.* **1.** *(în practicile creștine)* pedeapsă (pe care și-o impune cineva sau pe care i-o dă preotul) pentru ispășirea și iertarea păcatelor; canon; *(p. ext.)* privațiune. **2.** căință, pocăință. (cf. lat. *paenitentia*, fr. *pénitence*, it. *paniten[z]ia)*

pénsă *s.f.* **1.** mic instrument de metal compus din două brațe unite la unul din capete, care servește pentru a prinde obiecte de dimensiuni mici. **2.** cută interioară la o haină, făcută pentru a o fasona într-un anumit fel. (< fr. *pince* < *pincer* — a prinde, a strînge)

pensétă *s.f.* pensă mică. (< fr. *pincette)*

pénsie *s.f.* sumă de bani care se acordă (lunar) persoanelor care au ieșit din producție pentru limită de vîrstă sau sînt ori au devenit inapte de a munci. ● sumă de bani acordată anual de stat, de o instituție etc. cuiva, ca recompensă pentru merite sau servicii speciale. (< fr. *pension)*

pensión *s.n. (în trecut)* institut particular de învățămînt. (< fr. *pension)*

pensioná *vb.* I. *tr.* a scoate (pe cineva) la pensie; a da o pensie (cuiva). (< fr. *pensionner)*

pensionár *s.m.* și *f.* **1.** cel care primește o pensie. **2.** cel care este întreținut,

îngrijit într-un ospiciu, într-un azil. (cf. fr. *pensionnaire)*

pensiúne *s.f.* întreținere (locuință și masă) primită de cineva într-o casă particulară în schimbul unei sume de bani; casă în care se dă o asemenea întreținere. (cf. fr. *pension)*

pensulá *vb.* I. *tr.* a badijona cu un dezinfectant. (< *pensulă)*

pensulăție *s.f. (rar)* pensulare. (< *pensulă)*

pénsulă *s.f.* unealtă formată dintr-un smoc de fire de păr legate de un mîner, cu care se pictează, se întinde un clei etc. (< germ. *Pinsel)*

pentaédru *s.n. (mat.)* poliedru cu cinci fețe. (< fr. *pentaèdre*, cf. gr. *pente* — cinci, *edra* — față)

pentagón *s.n. (mat.)* poligon cu cinci laturi. (< fr. *pentagone*, cf. gr. *pente* — cinci, *gonia* — unghi)

pentagonál *adj.* care are forma unui pentagon. ● *(despre corpuri geometrice)* care are ca bază un pentagon. (cf. fr. *pentagonal)*

pentagrámă *s.f.* figură geometrică în formă de stea cu cinci colțuri. (< fr. *pentagramme)*

pentamétru *s.m. (metr.)* vers latin și grecesc de cinci picioare, format din două emistihuri fiecare de cîte două picioare și jumătate. (cf. fr. *pentamètre*, lat. *pentameter* < gr. *pente* — cinci, *metron* — măsură)

pentán *s.n. (chim.)* hidrocarbură din seria parafinelor, care se găsește în gazele de sondă și în fracțiunile ușoare rămase de la distilarea țițeiului.

pentatlón *s.n. (ist.)* ansamblu de cinci jocuri atletice la vechii greci (aruncare de disc, luptă, salt, fugă, aruncare cu suliță). ● *(sport)* concurs sportiv constînd din cinci probe la care participă aceiași sportivi. (< gr. *pentathlon*, cf. *pente* — cinci, *athles* — luptă)

pentatlonist *s.m.* și *f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui pentatlon. (< *pentatlon)*

pentatónic *adj. (muz. ; în expr.) gamă pentatonică* = gamă de cinci trepte fără semitonuri, care stă la baza muzicii populare chineze, tătare etc. (< germ. *Pentatonik)*

pentélică *adj. f. (în expr.) marmură pentelică* = marmură albă fără striații. (< fr. *pentélique)*

pentódă *s.f. (fiz.)* tub electronic cu cinci electrozi. (< fr. *pentode)*

penúltim *adj.* de dinaintea celui din urmă. (< lat. *penultimus*, cf. fr. *pénultième)*

penúmbră *s.f.* **1.** zonă incomplet luminată, cuprinsă între umbra unui corp și regiunea luminoasă înconjurătoare. **2.** *(pict.)* zonă în care lumina se amestecă cu umbra. v. c l a r o b s c u r. (cf. fr. *pénombre)*

penurie *s.f. (liv.)* lipsă a mijloacelor de existență; sărăcie, lipsă mare. (cf. fr. *pénurie*, lat. *penuria)*

peón *s.m. (în America latină)* muncitor agricol sărac, căzut în robie din cauza datoriilor; clăcaș; semiiobag. (< fr. *péon)*

pepiniéră *s.f.* **1.** *(agr.; silv.)* plantație pe care se cresc plante ierboase sau lemnoase pînă la epoca cînd pot fi transplantate. ● întreprindere care se ocupă cu producerea de plante destinate a fi transplantate. **2.** *(rar)* creșcătorie de animale. **3.** *(fig.)* totalitatea celor care pot deveni la un moment dat membri de frunte ai unei organizații, ai unei profesiuni etc.; instituție, organizație etc. care pregătește astfel de oameni. (< fr. *pépinière)*

pepít *adj. invar. (despre țesături)* cu pătrățele care alternează, în două culori, dintre care una este mai deschisă. (< fr. *pépite)*

pepită *s.f. (min.)* bucată de aur nativ. (< fr. *pépite*, cf. sp. *pepita* — grăunte)

péplu *s.n. (ist.)* mantie scurtă femeiască, fără mîneci, care se purta în antichitate, prinsă pe umeri cu o agrafă. (< lat. *peplum)*

pépsic *adj.* privitor la acțiunea pepsinei. (< fr. *pepsique)*

pepsínă *s.f. (chim.)* enzimă cu rol important în digestie, secretată de mucoasa stomacului vertebratelor. ● medicament extras din mucoasa stomacală a unor animale. (< fr. *pepsine)*

peptónă *s.f. (chim.)* substanță organică produsă în timpul digestiei prin hidroliza proteinelor din alimente, datorită pepsinei din stomac. (< fr. *peptone)*

percépe *vb.* III. *tr.* **I.** *(fin.)* a încasa (un impozit, o taxă etc.). **II.** a sesiza cu ajutorul simțurilor și al gîndirii prin reflectare nemijlocită obiectele și fenomenele din realitatea înconjurătoare; a simți. (< lat. *percipere*, cf. it. *percepire*, fr. *percevoir)*

perceptibil *adj.* **I.** *(fin.)* care poate fi încasat. **II.** care se poate percepe (**II**). (cf. fr. *perceptible)*

perceptibilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este perceptibil (**II**). (cf. fr. *perceptibilité)*

perceptiv *adj.* în legătură cu percepția; care (poate) percepe. (cf. fr. *perceptif)*

percептór *s.m. (în trecut)* funcționar al fiscului care încasa impozitele. (cf. fr. *percepteur)*

percépție *s.f.* **I.** *(fil.)* reflectare nemijlocită a realității obiective în conștiința omului, care acționează direct asupra organelor de simț; imagine care rezultă din această reflectare; facultatea de a percepe fenomenele lumii exterioare. **II.** *(în trecut)* oficiu al fiscului unde se încasau impozitele. (cf. fr. *perception*, lat. *perceptio)*

percheziție *s.f. (jur.)* cercetare făcută la un ordin al organelor puterii de stat asupra unei persoane bănuite de o infracțiune sau la domiciliul acesteia. (cf. fr. *perquisition*, lat. *perquisitio* — cercetare)

percheziționá *vb.* I. *tr.* a face o percheziție. (< fr. *perquisitionner)*

percutá *vb.* I. *tr.* **1.** a lovi capsa unui cartuș cu percutorul. **2.** *(med.)* a lovi (încet, repetat) cu degetul o parte a corpului pentru a o examina. (< fr. *percuter*, cf. lat. *percutere)*

percutánt *adj.* **1.** *(despre proiectile)* care explodează la atingerea unui obstacol. **2.** *(mine; în expr.) perforator percutant* = perforator mecanic la care sfredelul acționează prin lovituri. (cf. fr. *percutant)*

percutór *s.n. (mil.)* piesă la armele de foc care izbește capsa proiectilului, producînd explozia cartușului. (cf. fr. *percuteur)*

percúție *s.f.* **1.** *(med.)* metodă de diagnosticare a unor boli după sunetul produs prin lovirea ușoară și repetată a regiunii examinate. **2.** lovire, ciocnire, izbire. ◊ *(muz.) instrument de percuție* = instrument la care se cîntă prin lovirea unei membrane, a unei lame, a unei coarde etc. **3.** *(mil.)* lovire, izbire a capsei unui cartuș, a unui focos etc. (cf. fr. *percussion*, lat. *percutio* — a lovi)

perdéndosi *adv. (muz.)* pierzîndu-se. (< it. *perdendosi)*

peregrín *s.m. (rar)* călător; nomad; pelerin. (cf. fr. *pérégrin*, lat. *peregrinus)*

peregrinà *vb.* I. *intr.* a călători; a rătăci; a cutreiera ținuturi îndepărtate. ● a merge în pelerinaj. (< fr. *pérégriner*, lat. *peregrinari)*

peregrinație *s.f. (rar)* peregrinare. (cf. lat. *peregrinatio*, fr. *pérégrination)*

peremptóriu *adj.* de netăgăduit; hotărîtor, evident, neîndoielnic. (cf. fr. *péremptoire*, lat. *peremptorius)*

perempțiúne *s.f. (jur.)* stingere a unui proces după un anumit timp; perimare. (cf. fr. *péremption)*

perén *adj. (bot.; despre plante)* care trăiește și rodește mai mulți ani, fără a fi nevoie de o nouă însămînțare; vivace; *(p. ext.)* de lungă durată. ◊ *(agr.) cultură perenă* = recoltarea de mai multe ori pe an, a unei suprafețe cultivate. (cf. fr. *pérenne*, lat. *perennis)*

perenitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este peren; durabilitate, persistență. (cf. fr. *pérennité*, lat. *perennitas)*

peréu *s.n. (constr.)* strat de piatră care acoperă taluzurile sau căptușește șanțurile, cu scopul de a le proteja împotriva eroziunilor sau de a împiedica surpările. (< fr. *perée)*

perféct *adj.* care are toate calitățile; desăvîrșit. // *(adv.)* de acord; foarte bine; excelent. // *s.n. (gram.)* timp al verbului care arată o acțiune petrecută și încheiată în trecut. (< lat. *perfectus*, cf. it. *perfetto*, fr. *parfait)*

perfectá *vb.* I. *tr.* a definitiva, a încheia (o înțelegere, un act, o tranzacție). p(cf. it. *perfettare*, fr. *parfaire)*

perfectibil *adj*, care se poate desăvîrși, perfecționa. (cf. fr. *perfectible)*

perfectibilitáte *s.f.* însușirea de a fi perfectibil. (cf. fr. *perfectibilité)*

perfectív *adj. n. (gram.; despre aspectul verbelor)* care arată acțiunea însăși a verbului, eliminînd noțiunea de durată și insistînd mai mult asupra începutului și a sfîrșitului, a rezultatului acțiunii; *(despre verbe)* care are acest aspect. (cf. fr. *perfectif)*

perfecționá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face mai bun, mai util; a(-și) îndrepta, a(-și) corecta greșelile, defectele. ● *refl.* a se specializa. (cf. fr. *perfectionner)*

perfecționáre *s.f.* îmbunătățire, desăvîrșire; specializare. (< *perfecționa)*

perfecțiúne *s.f.* caracterul a ceea ce este perfect; desăvîrșire. (cf. fr. *perfection*, lat. *perfectio)*

perfíd *adj.* înclinat să facă rău ascunzîndu-și intențiile sub o înfățișare binevoitoare; viclean. ● care își calcă cuvîntul dat. (cf. fr. *perfide*, lat. *perfidus)*

perfídie *s.f.* lipsă de credință, de loialitate; viclenie, fățărnicie, ipocrizie. ● faptă perfidă. (< fr. *perfidie*, lat. *perfidia)*

perfoliát *adj. (bot.; despre frunze)* care înfășoară astfel tulpina, încît pare a fi străpunsă de ea. (cf. fr. *perfolié)*

perforá *vb.* I. *tr.* a găuri, a străpunge (cu o unealtă); a face o gaură. ● *tr.* și *refl. (med.; despre organe sau țesuturi)* a (se) găuri, a căpăta un orificiu în urma unui traumatism etc. (cf. fr. *perforer*, lat. *perforare)*

perforáj *s.n. (min.)* perforare. (< *perfora)*

perforánt *adj.* care perforează. (cf. fr. *perforant)*

perforatór[1] *s.n.* mașină-unealtă de perforat. (cf. fr. *perforateur)*

perforatór[2] *s.m.* persoană care perforează (peretele unei mine, bilete etc.). (cf. fr. *perforateur)*

perforáție *s.f.* perforare; gaură realizată prin perforare. ● *(med.)* găurire a unui organ, a unui os, a unei membrane etc. apărută în urma unui proces inflamatoriu etc. (cf. fr. *perforation)*

performánță *s.f.* **1.** rezultat excepțional obținut într-o probă sportivă; *(p. ext.)* realizare deosebită într-un domeniu oarecare. **2.** *(tehn.)* cel mai bun rezultat dat de un aparat, un motor etc. privitor la una din caracteristicile lui. (< fr. *performance*, cf. engl. *to perform*, — a împlini)

perfúzie *s.f. (med.)* introducere, picătură cu picătură, a sîngelui sau a unei substanțe medicamentoase în venă, în scop terapeutic. (< fr. *perfusion*, cf. lat. *perfusio)*

pergamént *s.n.* **1.** piele preparată special pentru a se putea scrie pe ea. **2.** document vechi scris pe o piele de acest fel. **3.** hîrtie translucidă, rezistentă și impermeabilă, folosită mai ales la împachetare. (< germ. *Pergament*, cf. lat. *pergamena* < *Pergam*, n.p.)

pergamentós *adj.* cu aspectul sau consistența pergamentului. (< *pergament)*
pérgolă *s.f.* construcție din grinzi de lemn susținute pe coloane, folosite în parcuri și grădini pentru a se ridica pe ele plantele agățătoare. (< it., fr. *pergola)*
perhidról *s.n. (chim.)* apă oxigenată în soluție concentrată, întrebuințată în industrie și în medicină. (< fr. *perhydrol)*
periánt *s.n. (bot.)* totalitatea învelișurilor florale care înconjură androceul și pistilul florii. (< fr. *périanthe)*
pericárd *s.n. (anat.)* înveliș fibroseros al inimii. (< fr. *péricarde*, cf. gr. *peri* — împrejur, *kardia* — inimă)
pericardítă *s.f. (med.)* inflamație a pericardului. (< fr. *péricardite)*
pericárp *s.n. (bot.)* învelișul exterior al unui fruct, care acoperă semințele. (< fr. *péricarpe)*
pericéntric *adj.* așezat în jurul centrului. (cf. fr. *péricentrique)*
pericláz *s.n. (min.)* oxid natural de magneziu, cristalizat. (< fr. *périclase)*
periclitá *vb.* I. *tr.* a pune în pericol; a primejdui. (< fr. *péricliter*, cf. lat. *periclitari)*
pericol *s.n.* primejdie. (< lat. *periculum*, cf. it. *pericolo)*
pericópă *s.f. (rar)* definiție exactă. (cf. fr. *péricope*, gr. *perikope)*
periculós *adj.* primejdios. (< lat. *periculosus)*
peridót *s.n. (min.)* silicat de magneziu și de fier, cristalizat, având diferite culori și fiind întrebuințat ca piatră prețioasă. (< fr. *péridot)*
peridotítă *s.f. (petr.)* rocă eruptivă cristalină în compoziția căreia predomină peridotul. (< fr. *péridotite)*
peridróm *s.n. (arhit.)* galerie, spațiu acoperit care înconjură o clădire la nivelul pământului și servește ca loc de plimbare. ● spațiul exterior cuprins între peretele naosului și colonada unui templu. (< fr. *péridrome*, cf. gr. *peridromos)*
periféric *adj.* situat la periferie, de (la) periferie. ● *(fig.)* de mică însemnătate, secundar. (cf. fr. *périphérique*, it. *periferico)*
periferíe *s.f.* cartierele mărginașe ale unui oraș; *(p. ext.)* ținuturile de la marginea unei țări. ● suprafața exterioară a unui corp solid. ● *(mat.)* contur al unei figuri curbilinii; circumferință. (cf. fr. *périphérie*, it. *periferia* < lat. *peripheria*, gr. *peri* — în jur, *pherein* — a purta)
perifrástic *adj.* exprimat prin perifrază. ○ *(gram.) formă perifrastică* = formă verbală compusă cu ajutorul verbului auxiliar a fi. (< fr. *périphrastique)*
perifrazá *vb.* I. *intr. (neobișnuit)* a parafraza. (< fr. *périphraser*, it. *perifrasare)*
perifrázã *s.f.* formă de exprimare prin care se înlocuiește termenul propriu prin mai multe cuvinte; grup de cuvinte care înlocuiește un termen propriu. (cf. fr. *périphrase*, lat., gr. *periphrasis* < *peri* — în jur, *phrasis* — cuvînt)
perigéu *s.n. (astr.)* punctul cel mai apropiat de pământ al orbitei unui astru. ● epoca în care astrul se găsește în acest punct. (< fr. *périgée*, cf. gr. *peri* — în jur, *ge* — pământ)
perihéliu *s.n. (astr.)* punctul cel mai apropiat de soare al orbitei unei planete; momentul în care planeta trece prin acest punct. (< fr. *périhélie*, cf. gr. *peri* — în jur, *helios* — soare)
perilimfă *s.f. (anat.)* lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii. (< fr. *périlymphe)*
perimá *vb.* I. *refl. (despre idei, teorii* etc.) a se învechi, a se demoda, a ieși din uz. ● *(jur.; despre un proces)* a se stinge, a se anula pentru lipsa de activitate din partea reclamantului în termen legal. (< fr. *périmer*, cf. lat. *perimere* — a se anula)
perimétric *adj.* care aparține perimetrului. (cf. fr. *périmetrique)*
perimétru *s.n.* **1.** *(mat.)* suma lungimilor laturilor unei figuri geometrice plane. **2.** contur, linie marginală, limită a unei zone dintr-un teren, dintr-un cartier etc. (cf. fr. *périmètre*, gr. *peri* — în jur, *metron* — măsură)
perinéu *s.n. (anat.)* regiunea dintre anus și organele genitale femeiești. (< fr. *périnée*, cf. gr. *perineos)*
perioádă *s.f.* **1.** interval de timp în cursul căruia se desfășoară anumite fenomene sau evenimente; fază, epocă. ● *(tehn.)* interval de timp în care se efectuează o operație sau în care se produce un fenomen, care face parte dintr-un ciclu și care se repetă la fiecare ciclu. ● *(geol.)* subdiviziune cronologică de al doilea ordin a timpurilor geologice. **2.** *(gram.)* frază amplă și complexă sau reunire de mai multe fraze care formează un ansamblu armonios și unitar. **3.** *(muz.)* frază muzicală compusă în așa fel încît totalitatea părților ei să prezinte un sens anumit. (cf. fr. *période*, lat. *periodus*, gr. *periodos)*
períod *s.n. (med.)* menstruație. (< fr. *période)*
periódic *adj.* care revine, care se repetă cu regularitate la anumite perioade. ○ *publicație periodică* (și *subst., n.)* = publicație care apare regulat la anumite date. (cf. fr. *périodique*, lat. *periodicus)*
periodicitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este periodic; revenire, repetare periodică a unui fenomen, a unei acțiuni. ○ *(chim.) periodicitatea elementelor* = repetarea proprietăților chimice ale elementelor, aranjate în ordinea crescîndă a greutății lor atomice. (cf. fr. *périodicité)*
periodizá *vb.* I. *tr.* a împărți pe perioade o disciplină cu caracter istoric, o știință socială etc. (< *perioadă)*

periόst *s.n. (anat.)* țesut fibros care acoperă osul. (< fr. *périoste*, cf. gr. *peri* — în jur, *osteon* — os)
periostítă *s.f. (med.)* inflamație a periostului. (< fr. *périostite*)
periostóză *s.f. (med.)* tumefiere a periostului în urma unei periostite. (< fr. *périostose*)
peripatétic *adj. (fil.)* care urmează filozofia lui Aristotel; care aparține peripatetismului. (< fr. *péripatétique*, cf. lat. *peripatetici*)
peripatetician *s.m.* adept al filozofiei lui Aristotel. (< fr. *péripatéticien*, cf. gr. *peripatein* — a se plimba)
peripatetism *s.n. (fil.)* doctrina filozofică a lui Aristotel. (< fr. *péripatétisme*)
peripeție *s.f.* întîmplare sau serie de întîmplări neprevăzute, emoționante, care intervin în viața cuiva. ● episod impresionant dintr-o operă literară. (< fr. *péripétie*, cf. gr. *peripeteia* — cădere)
periplu *s.n. (rar)* călătorie în jurul unei țări sau al unei mări. (< fr. *périple*, lat. *periplus*, cf. gr. *peri* — în jur, *plein* — a naviga)
perisábil *adj. (rar)* care se alterează ușor. (cf. fr. *périssable*)
periscóp *s.n. (fiz.)* instrument optic, format dintr-un tub metalic rigid sau telescopic, prevăzut cu lentile și prisme cu reflexie totală, prin care se poate privi peste obstacole sau din imersiune. (< fr. *périscope*, cf. gr. *periskopeo* — privesc în jur)
perispomén *adj., s.n. (lingv.)* (cuvînt grec) care poartă accentul circumflex pe ultima silabă. (cf. fr. *périspomène*, gr. *perispomenos*)
peristáltic *adj. (fiziol.; în expr.) mișcări peristaltice* = mișcări prin care esofagul și intestinele se contractă, favorizînd deglutiția și apoi digestia. (< fr. *péristaltique*)
peristíl *s.n. (arhit.)* șir de coloane care mărginește un edificiu, o grădină etc. sau împodobește fațada unei clădiri, formînd un fel de galerie. (< fr. *péristyle*, cf. gr. *peristylion* < *peri* — în jur, *stylos* — coloană)
peritonéu *s.n. (anat.)* membrană seroasă care căptușește cavitatea abdominală. (< lat. *peritonaeum*, cf. gr. *peritonaios*)
peritonítă *s.f. (med.)* inflamație a peritoneului. (< fr. *péritonite*)
perlát *adj.* împodobit cu perle; ca perlele. (< fr. *perlé*)
pérlă *s.f.* **1.** piatră prețioasă albă și foarte strălucitoare, produsă de anumite scoici în interiorul cochiliei; mărgăritar. **2.** *(arhit.)* element decorativ de formă sferică folosit la decorarea unor muluri. **3.** *(poligr.)* corp de literă de cinci puncte tipografice. (< fr. *perle*, it. *perla*, germ. *Perle*)
perlítă *s.f. (metal.)* constituent structural al oțelului.
perlón *s.n. (chim.)* varietate de fibră sintetică obținută prin chimizarea produselor petrolifere și a gazelor de sondă și de cracare. (< germ. *Perlon*)
permanént *adj.* **1.** stabil; neîntrerupt; statornic, imuabil. **2.** *(în expr.) ondulație permanentă* (și *subst., n.*) = ondulație a părului făcută printr-un procedeu special și care se menține mult timp. (< fr. *permanent*, cf. lat. *permanere* — a rămîne)
permanentizá *vb.* I. *tr.* a face durabil, permanent; a statornici. (< *permanent*)
permanénță *s.f.* durată constantă, neîntreruptă a unui lucru; neîntrerupere; statornicie. ○ *în permanență* = permanent, fără întrerupere. ● birou, serviciu, în unele întreprinderi, care funcționează fără întrerupere. (cf. fr. *permanence*, it. *permanenza*)
permanganát *s.m. (chim.)* sare a acidului permanganic. (< fr. *permanganate*)
permangánic *adj. (chim.; în expr.) acid permanganic* = acidul cel mai oxigenat dintre acizii manganului. (< fr. *permanganique*)
permeábil *adj.* care poate fi pătruns de un lichid, de un gaz. (cf. fr. *perméable*, it. *permeabile*)
permeabilitáte *s.f. (fiz.)* calitatea a ceea ce este permeabil. (cf. fr. *perméabilité*)
permián *s.n. (geol.)* ultima perioadă a paleozoicului. (< fr. *permien*)
permís[1] *s.n.* autorizație oficială scrisă în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune, poate beneficia de anumite drepturi etc. (< fr. *permis*)
permís[2] *adj.* îngăduit, încuviințat. (< *permite*)
permísie *s.f.* învoire de a părăsi serviciul pe o perioadă scurtă de timp, dată unui militar. (< fr. *permission*)
permisiúne *s.f.* învoire dată cuiva de a face ceva; încuviințare. (cf. fr. *permission*, lat. *permissio*)
permíte *vb.* III. *tr.* **1.** a îngădui, a încuviința, a da voie. **2.** a-și îngădui să facă ceva; a îndrăzni. (< lat. *permittere*, cf. fr. *permettre*)
permută *vb.* I. *tr.* a transfera un funcționar. ● *(mat.)* a efectua o permutare. (< fr. *permuter*, it., lat. *permutare*)
permutáre *s.f.* **1.** *(rar)* acțiunea de a permuta. ● ordin de transferare. **2.** *(mat.; la pl.)* operație de schimbare a locului unor valori dintr-un grup dat; grupele astfel formate. (< *permuta*)
permutátie *s.f.* permutare. (cf. fr. *permutation*, lat. *permutatio*)
pernicióș *adj. (liv.)* care provoacă un rău; vătămător, dăunător. (cf. fr. *pernicieux*, lat. *perniciosus*)
perniciozitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este pernicios. (< fr. *perniciosité*)
perón *s.n.* **1.** platformă special amenajată în gări (între linii) pentru urcarea și coborîrea pasagerilor din vagoanele trenurilor. **2.** platformă cu cîteva trepte, situată înaintea intrării principale a unei clădiri mari. (< fr. *perron*)

peronéu *s.n. (anat.)* os lung situat la partea posterioară a piciorului între genunchi și gleznă, articulat la cele două capete cu tibia, cu care formează împreună fluierul piciorului. (< fr. *péroné)*

perorá *vb.* I. *intr.* a vorbi îndelung și cu emfază (< fr. *pérorer*, it., lat. *perorare)*

peroráție *s.f. (ret.)* încheiere a unui discurs în care toate argumentele prezentate anterior sînt reluate într-o formă restrînsă și cu ton emfatic; *(p. ext.)* vorbire însuflețită. (< lat. *peroratio)*

peroxíd *s.m. (chim.)* oxid care conține mai mult oxigen decît oxidul normal al elementului respectiv. (< fr. *peroxyde)*

perpendiculár *adj. (despre drepte, planuri)* care cade astfel pe o dreaptă sau pe un plan încît să formeze un unghi drept. // *s.f.* linie, dreaptă perpendiculară. (cf. fr. *perpendiculaire)*

perpendicularitáte *s.f. (mat.)* starea, calitatea de a fi perpendicular. (cf. fr. *perpendicularité)*

perpetuá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să dureze sau a dura veșnic sau multă vreme; a (se) transmite de la o generație la alta. (< fr. *perpétuer*, it., lat. *perpetuare)*

perpetuáre *s.f.* acțiunea de a (se) perpetua. ○ *perpetuarea speciei* = continuarea existenței unei specii prin reproducere. (< *perpetua)*

perpetuitáte *s.f.* durată veșnică. (cf. fr. *perpétuité*, lat. *perpetuitas)*

perpétuu *adj.* neîncetat, nesfîrșit; veșnic, etern. (< lat. *perpetuus)*

perpétuum *s.n. (fiz.; în expr.)* *perpetuum mobile* = sistem fizic sau tehnic imaginar care ar putea funcționa la infinit, producînd lucru mecanic sau energie fără a primi energie dinafară. (< lat. *perpetuum mobile)*

perplex *adj.* surprins, profund uimit; încurcat, dezorientat. (< fr. *perplexe*, cf. lat. *perplexus)*

perplexitáte *s.f.* dezorientare; surprindere, nedumerire. (cf. fr. *perplexité*, lat. *perplexitas)*

persecutá *vb.* I. *tr.* a urmări pe cineva pentru a-i pricinui un rău pe nedrept; a prigoni. (< fr. *persécuter)*

persecutór *s.m. (rar)* cel care persecută; prigonitor. (cf. fr. *persécuteur)*

persecutóriu *adj. (rar)* de persecuție; prigonitor. (cf. fr. *persécuteur)*

persecúție *s.f.* urmărire a cuiva pentru a-i face un rău pe nedrept; prigoană. (cf. fr. *persécution*, lat. *persecutio)*

perseverá *vb.* I. *intr.* a rămîne ferm și constant la o idee, a persista într-o acțiune; a stărui. (cf. fr. *persévérer*, lat., *perseverare)*

perseverént *adj.* care persevează; stăruitor; neclintit în convingeri, în atitudini. (cf. fr. *persévérant)*

perseverénță *s.f.* stăruință; neclintire; tenacitate. (cf. fr. *persévérance*, lat. *perseverantia)*.

persiánă *s.f.* oblon la ferestre alcătuit din scîndurele dispuse orizontal pe un cadru și putînd fi alipite sau depărtate după voie. (< fr. *persienne)*

persiflá *vb.* I. *tr.* a lua în bătaie de joc pe cineva, a lua în rîs, a lua peste picior. (< fr. *persifler)*

persiflái *s.n. (rar)* persiflare. (< fr. *persiflage)*

persistá *vb.* I. *intr.* a rămîne în aceeași stare de mișcare sau de repaus. ● a rămîne ferm la o hotărîre, la o părere; a stărui. (< fr. *persister*, it., lat. *persistere)*

persisténd *adj.* durabil, trainic; stăruitor. ○ *(bot.) frunze persistente* = frunze care nu cad iarna. (cf. fr. *persistant)*

persisténță *s.f.* stăruință, insistență. ○ *(fiz.) persistența imaginilor* = menținere a unei senzații vizuale pe retină un anumit timp după ce imaginea obiectului a dispărut din cîmpul vizual. (cf. fr. *persistance*, it. *persistenza)*

persoánă *s.f.* **1.** ființă omenească, om; individ, ins. **2.** *(gram.)* categorie gramaticală a pronumelui personal și a verbului care arată pe cel care vorbește, pe cel căruia i se adresează vorbitorul sau pe cel despre care se vorbește. (< lat. *persona*, cf. it. *persona*, fr. *personne)*

personáj *s.n.* **1.** persoană care intervine în acțiunea unei opere literare. **2.** om cu vază; personalitate marcantă; figură. (< fr. *personnage*, it. *personaggio)*

personál[1] *s.n.* totalitatea persoanelor angajate într-o instituție, într-o întreprindere etc. (cf. fr. *personnel*, it. *personale)*

personál[2] *adj.* **1.** care aparține cuiva (fiind proprietatea lui); specific pentru persoane; individual, propriu. ● *(adv.)* în persoană, însuși. ● original, propriu. **2.** *(în expr.)* *tren personal* (și *subst., n.)* = tren de persoane care oprește în toate stațiile; *pronume personal* = pronume care arată persoana; *mod personal* = mod verbal ale cărui forme se schimbă după cele trei persoane. (cf. lat. *personalis*, fr. *personnel)*

personalísm *s.n.* **1.** *(rar)* atitudine a celui care ia în considerație numai interesele și punctele de vedere personale; subiectivism. **2.** *(fil.)* curent filozofic idealist care socotește persoana ca o realitate primară cu valoare spirituală supremă. (cf. fr. *personnalisme)*

personalíst *adj.* care manifestă personalism; subiectivist. // *s.m.* adept al personalismului (2). (cf. fr. *personnaliste)*

personalitáte *s.f.* **1.** ceea ce caracterizează o persoană și o deosebește de oricare alta; caracterele proprii ale unei persoane; originalitate, individualitate. ● totalitatea trăsăturilor excepționale prin care se remarcă o persoană. **2.** persoană cu calități deosebite care, identificîndu-se cu aspirațiile maselor populare, contribuie la pro-

gresul societății. **3.** om de seamă, important. **4.** *(rar; la pl.)* cuvinte jignitoare, aluzii tendențioase la adresa cuiva. (cf. fr. *personnalité*, it. *personalità*)

personalizát *adj. (rar)* individualizat. (cf. fr. *personnalisé*)

personificá *vb.* I. *tr.* **1.** a atribui unui lucru, unui animal etc. însușiri omenești. **2.** a realiza perfect un personaj, o idee etc.; a întruchipa. (cf. it. *personificare*, fr. *personifier*)

personificáre *s.f.* **1.** faptul de a personifica. ● *(ret.)* figură de stil prin care se atribuie unui lucru, unui animal etc. însușiri omenești. **2.** întruchipare. (< *personifica*)

perspectivă *s.f.* **1.** imagine obținută prin proiectarea unui obiect pe o suprafață plană, folosind raze proiectante divergente sau paralele. **2.** aspect pe care îl are un peisaj, un obiect etc. văzut din depărtare; priveliște cu un asemenea aspect. **3.** posibilitatea realizării sau a desfășurării în viitor a unei acțiuni, a unui plan etc. ● *(de obicei la pl.)* ceea ce poate ajunge cineva în viitor; posibilități de viitor. ○ *în perspectivă* = pe cale de a se înfăptui în viitor. (< fr. *perspective*, cf. lat. *perspectivus*)

perspectivitáte *s.f. (mat.)* corespondența dintre o figură geometrică și imaginea ei în perspectivă. (< *perspectivă*)

perspicáce *adj.* isteț, ager la minte, pătrunzător. (< fr., it. *perspicace*, cf. lat. *perspicax*)

perspicacitáte *s.f.* calitatea de a fi perspicace; agerime, istețime, pătrundere. (cf. fr. *perspicacité*, lat. *perspicacitas*)

persuadá *vb.* I. *tr. (rar)* a convinge, a determina (prin insistențe). (< fr. *persuader*, it., lat. *persuadere*)

persuasiúne *s.f.* darul sau puterea de a convinge pe cineva să facă un lucru. ● convingere, credință neclintită. (cf. fr. *persuasion*, lat. *persuasio*)

persuasiv *adj.* convingător; stăruitor, insistent. (cf. fr. *persuasif*)

pertinaménte *adv. (rar)* cu siguranță, de bună seamă. (< fr. *pertinemment*)

pertinént *adj. (rar)* convenabil, potrivit, nimerit. (cf. fr. *pertinent*, lat. *pertinens*)

pertinénță *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este pertinent. (< *pertinent*)

pertractá *vb.* I. *tr. (liv.)* a trata, a dezbate. (< lat. *pertractare*)

perturbá *vb.* I. *tr.* a tulbura; a provoca dezordine. (cf. fr. *perturber*, lat. *perturbare*)

perturbáție *s.f.* perturbare. ○ *perturbații atmosferice* = totalitatea fenomenelor atmosferice care produc schimbarea în rău a timpului. (cf. fr. *perturbation*, lat. *perturbatio*)

perúcă *s.f.* coafură din păr fals folosită în special de actori la teatru. (< fr. *perruque*, cf. it. *parruca*)

peruchiér *s.m.* cel care lucrează peruci. (< fr. *perruquier*)

pervérs *adj.* corupt, depravat; anormal din punct de vedere sexual. ● perfid, fățarnic; înclinat spre fapte rele. (< fr. *pervers*, cf. lat. *perversus* — întors în sens contrar)

perversitáte *s.f.* corupție, depravare; anomalie sexuală. ● perfidie, fățărnicie; răutate. (cf. fr. *perversité*, lat. *perversitas*)

perversiúne *s.f.* perversitate. (cf. fr. *perversion*, lat. *perversio*)

pervertí *vb.* IV. *tr.* a corupe, a deprava, a strica. ● a strica, a vicia funcția normală a unui organ, denaturînd-o. (< fr. *pervertir*, cf. lat. *pervertere* — a strica)

pervitínă *s.f. (chim.)* substanță organică folosită ca stimulent al sistemului nervos central, pentru a face să dispară oboseala și somnul. (< germ. *Pervitin*, nume comercial)

pescadór *s.n.* navă specială înzestrată cu instalații de pescuit, de depozitare, de congelare și, uneori, de preparare a peștelui; este folosită pentru pescuitul pe mare. (< sp. *pescador*)

pescáj *s.n. (mar.)* adîncimea la care se cufundă în apă o navă; calaj (**II**, 2). (cf. it. *pescagione*)

pesimísm *s.n.* **1.** concepție reacționară caracteristică ideologiei claselor pe cale de dispariție, care susțin că viața omenească este iremediabil condamnată la suferință și că ea nu merită să fie trăită. **2.** predispoziție de a vedea totul într-o lumină sumbră, deprimantă. (cf. fr. *pessimisme* < lat. *pessimus* superlativ al lui *malus* — rău)

pesimíst *adj.* privitor la pesimism; predispus la pesimism, deprimat. // *s.m.* și *f.* adept al pesimismului (1); om predispus la pesimism (2). (cf. fr. *pessimiste*)

péstă *s.f.* boală contagioasă care se manifestă prin febră, hemoragii și tumori care apar la subsuori și la gît; ciumă. ○ *(vet.) pestă bovină* = boală contagioasă la vite produsă de un virus filtrant; tifos contagios; *pestă porcină* = boală contagioasă care atacă mai ales purceii sub șase luni. (< fr. *peste*)

pestiferát *adj. (adesea subst.)* contaminat de pestă; ciumat. (< fr. *pestiféré*, cf. lat. *pestis* — pestă, *ferre* — a purta)

pestilént *adj.* **1.** referitor la pestă; provocat de pestă; pestilențial. **2.** infectat de pestă. ● *(fig.)* corupător. (< fr. *pestilent*)

pestilénță *s.f. (rar)* ciumă, pestă; molimă. ● *(fig.)* învățătură, doctrină dăunătoare, periculoasă. (cf. fr. *pestilence*, lat. *pestilentia*)

pestilențiál *adj.* **1.** care are caracteristicile ciumei; care poate infecta cu ciumă. **2.** *(fig.)* dezgustător, infect (ca miros). (cf. fr. *pestilentiel*)

petálă *s.f. (bot.)* fiecare dintre părțile care formează corola unei flori. (< fr. *pétale*)

petárdă *s.f.* tub cilindric de carton umplut cu pulbere neagră, a cărui explozie

produce zgomot și fum și care servește la marcarea tirului de artilerie sau a exploziei grenadelor în exercițiile de luptă. (< fr. *pétard)*

petás *s.n. (ist.)* pălărie rotundă cu boruri largi pe care o purtau grecii; *(spec; mit.)* coif cu două aripioare cu care este reprezentat adesea zeul Mercur. (< lat. *petasus*, gr. *petasos*, cf. fr. *petase)*

petit *s.n. (poligr.)* corp de literă de opt puncte tipografice. (< fr. *petit)*

petiție *s.f.* cerere scrisă adresată unei autorități. (cf. fr. *pétition*, lat. *petitio)*

petiționá *vb.* I. *intr. (rar)* a solicita ceva printr-o petiție. (< fr. *pétitionner)*

petiționár *s.m.* și *f.* cel care solicită ceva printr-o petiție. (cf. fr. *pétitionnaire)*

petrél *s.m.* pasăre marină de culoare albă, cu spatele și aripile cenușii. (< fr. *pétrel)*

petrícol *s.m.* organism animal sau vegetal care trăiește pe fundurile pietroase ale apelor. (< fr. *pétricole*, cf. lat. *petra* — piatră, *colere* — a locui)

petrificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) preface în piatră; a (se) împietri. ● *refl. (fig.)* a încremeni. (cf. it. *petrificare*, fr. *pétrifier)*

petrochímic *adj.* privitor la petrochimie. (cf. fr. *pétrochimique)*

petrochímie *s.f.* ramură a industriei chimice care se ocupă cu prelucrarea chimică a țițeiului, a produselor petrolifere, a gazelor de sondă și de cracare și a gazului metan. (cf. fr. *pétrochimie*, germ. *Petrochemie)*

petrochimíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (persoană) specializată în petrochimie.

petrográf *s.m.* specialist în petrografie. (< fr. *pétrographe)*

petrografíe *s.f.* ramură a geologiei care studiază originea, structura și compoziția rocilor. (< fr. *pétrographie*, cf. gr. *petros* — piatră, *graphein* — a scrie)

petról *s.n.* **1.** țiței. **2.** derivat al țițeiului, lichid, folosit mai ales pentru ars în lămpi (de iluminat); gaz. (< fr. *pétrole*, cf. lat. *petra* — piatră, *oleum* — ulei)

petrolíer *adj.* referitor la petrol, de petrol. // *s.n.* navă special construită pentru transportul petrolului. (< fr. *pétrolier)*

petrolifér *adj.* care conține, care produce petrol. (< fr. *pétrolifère*, cf. fr. *pétrole*, lat. *ferre* — a purta)

petrolíst *s.m.* **1.** lucrător, tehnician din industria petrolului. **2.** proprietar de terenuri petrolifere; om de afaceri în industria petrolieră. (< *petrol)*

petromáx *s.n.* lampă cu petrol care luminează prin încălzirea pînă la incandescență a unei site. (nume comercial)

petulánță *s.f. (rar)* zburdălnicie, neastîmpăr, vioiciune. (< fr. *pétulance*, cf. lat. *petulans* — viu, impetuos)

petúnie *s.f.* plantă erbacee cu flori mari, albe sau violete și cu miros plăcut; se cultivă în scop decorativ. (< fr. *pétunia*, cf. lat. *petunia)*

pețiól *s.n. (bot.)* codița frunzei. (< fr. *pétiole*, cf. lat. *petiolus* — picioruș)

pețiolát *adj. (bot.; despre frunze)* cu pețiol. (cf. fr. *pétiolé)*

pian *s.n.* instrument muzical cu coarde și cu clape, la care se cîntă prin apăsarea clapelor care comandă niște ciocănele ce lovesc coardele. (cf. fr. *piano* (forte), it. *piano)*

pianínă *s.f.* pian mai mic care are coardele așezate vertical. (< fr. *pianine)*

pianissimo *adv. (muz.)* foarte încet. (< it. *pianissimo)*

pianíst *s.m.* și *f.* persoană care cîntă (cu pricepere și talent) la pian. (cf. fr. *pianiste)*

pianístic *adj.* referitor la pian, propriu pianului. (cf. fr. *pianistique)*

piáno *adv. (muz.)* cu ton scăzut, încet (< it. *piano)*

pianólă *s.f.* pian automat. (< germ. *Pianola)*

piástru *s.m.* monedă de argint de diferite valori, întrebuințată odinioară în unele țări. (< it. *piastra*, cf. fr. *piastre)*

piață *s.f.* **I. 1.** loc, spațiu întins, descoperit, unde se întîlnesc și se întretaie mai multe străzi într-un oraș. **2.** loc unde se vînd și se cumpără mărfuri cu amănuntul (mai ales alimente); tîrg. **II.** *(ec.)* sfera circulației mărfurilor, constituind o categorie a economiei de mărfuri, care devine complet dominantă și capătă o răspîndire generală în cadrul economiei capitaliste. (< it. *piazza)*

piațétă *s.f.* piață mică la o răspîntie de străzi. (< it. *piazetta)*

pic[1] *s.n.* **1.** *(mar.)* vergă așezată oblic pe catargul de la pupă, pe care se leagă partea de sus a unei pînze. (< fr. *pic)*

pic[2] *s.n. (tehn.)* ciocan de abataj. (< germ. *Pick* [eisen])

picá *vb.* I. *intr. (av.)* a face un picaj. (< fr. *piquer)*

picadór *s.m.* călăreț care în luptele cu taurii atacă animalul cu o suliță. (cf. fr., sp. *picador)*

picáj *s.n. (av.)* zbor de coborîre pe verticală sau aproape pe verticală al unui avion. (< fr. *piquage)*

picánt *adj.* **1.** pișcător; înțepător; iute. **2.** *(fig.)* indecent; cu o ușoară nuanță obscenă; nostim, atrăgător. (< fr. *piquant)*

picanterie *s.f.* vorbă, faptă picantă. (< *picant)*

picarésc *adj.* care ține de picarism, caracteristic picarismului. (< fr. *picaresque)*

picarísm *s.n.* tendință în literatura spaniolă de a zugrăvi personaje ca: cerșetori, intriganți, declasați etc. (< fr. *picarisme*, cf. sp. *picaro* — intrigant, om de nimic)

pică[1] *s.f.* ciudă, pizmă. (< fr. *pique)*

pică[2] *s.f.* unul dintre semnele de pe cărțile de joc, în formă de inimă colorată în negru și avînd o codiță. (< fr. *pique)*

pichér[1] *s.n. (text.)* piesă la războiul de țesut, care amortizează mișcarea suveicii; tachet. (< fr. *piquer)*

pichér[2] *s.m.* **1.** conducător al lucrărilor de întreţinere a unei căi ferate, a unei şosele. **2.** *(ist.)* valet călare care conducea ciinii la vînătoare. (cf. fr. *piqueur*, < *pique* — suliţă)

pichét[1] *s.n. (text.)* ţesătură de bumbac, care are două urzeli diferite. (< fr. *piqué)*

pichét[2] *s.m.* numele unui joc de cărţi. (< fr. *piquet)*

pichét[3] *s.m.* ţăruş de lemn folosit pentru a marca un punct (la o aliniere, pe un traseu etc.). (< fr. *piquet)*

pichét[4] *s.n.* **1.** *(mil.)* punct întărit la frontiera unei ţări, unde stă de pază un detaşament de grăniceri. ● mic detaşament de soldaţi destinat să fie folosit în primul rînd în caz de pericol. **2.** *(în expr.) pichet de grevă* = detaşament de muncitori grevişti care, stînd la poarta întreprinderilor, previn pe muncitorii dinafară de declararea grevei şi împiedică pe spărgătorii de grevă să acţioneze. (< fr. *piquet*, cf. germ. *Pikett)*

picheţá *vb.* I. *tr.* a marca prin picheţi[3] punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. (< fr. *piqueter)*

picheţáj *s.n.* ansamblul picheţilor de marcaj de pe un traseu, de pe o aliniere etc. (< fr. *piquetage)*

picláj *s.n. (ind.)* tratarea pieilor cu o soluţie acidă şi cu clorură de sodiu înainte de tăbăcire. (cf. engl. *pickling)*

picnic *s.n.* masă (în aer liber) la care contribuie toţi participanţii. (< engl. *picnic*, cf. fr. *pic-nique)*

picnométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea densităţii lichidelor şi a solidelor. (< fr. *pycnomètre)*

pícolo *s.m. (ieşit din uz)* ajutor de chelner (într-un restaurant). (< it. *piccolo)*

picón *s.n.* instrument pentru sfărîmat ziduri, stînci etc.; *(spec.)* piesă la un ciocan de abataj. (< it. *piccone)*

picrát *s.m. (chim.)* sare a acidului picric. (< fr. *picrate)*

picric *adj. (chim.; în expr.) acid picric* = acid puternic corosiv, cristalizat, toxic, cu gust amar şi inodor. (< fr. *picrique)*

picromigdálă *s.f.* **1.** migdală amară. **2.** prăjitură făcută cu albuş de ou, zahăr şi migdale sau nuci. (< ngr. *picramigdalon)*

pictá *vb.* I. *tr.* a zugrăvi, a înfăţişa în culori (un portret, un tablou etc.) pe pînză, pe zid etc. (cf. lat. *pictum* < *pingere)*

pictografíe *s.f.* scriere primitivă în care ideile, obiectele etc. sînt redate prin desene sugestive. (< fr. *pictographie*, cf. lat. *pictus* — pictat, gr. *graphein* — a scrie)

pictor *s.m.* artist plastic care se ocupă cu pictura. ● *(fig.)* scriitor care evocă în mod plastic şi viu aspecte din viaţă şi din natură. (< lat. *pictor)*

pictoriţă *s.f.* femeie care se ocupă cu pictura. (< *pictor)*

picturál *adj.* privitor la pictură; cu plasticitatea caracteristică picturii; pitoresc. (cf. fr. *pictural)*

picturalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este pictural.

pictúră *s.f.* **1.** arta de a înfăţişa peisaje din natură, fiinţe, obiecte etc. în culori. **2.** tablou, portret. **3.** totalitatea operelor pictorilor dintr-o ţară sau dintr-o epocă. (< lat. *pictura)*

piculínă *s.f. (muz.)* flaut mic cu registru acut. (cf. pol. *pikkulina*, it. *piccolino)*

pícup *s.n.* patefon electric care pus în legătură cu un amplificator şi cu un difuzor de radio poate transmite sunetele înregistrate pe plăci. (< engl. *pick-up)*

piedestál *s.n.* suport, picior de susţinere pentru o statuie, o coloană etc. (cf. fr. *piédestal*, it. *piedestallo)*

piemíe *s.f. (med.)* infecţie generală a organismului caracterizată prin supuraţii în viscere, în cavităţile seroase şi în ţesutul conjunctiv. (< fr. *pyémie)*

pierót *s.m.* personaj de pantomimă. (< *Pierrot*, n.p.)

piésă *s.f.* **1.** parte, porţiune, bucată a unui tot (cu care formează o unitate). **2.** *(tehn.)* parte a unui mecanism, a unei maşini etc., care se poate demonta. **3.** monedă, ban. **4.** *(în expr.) piesă anatomică* = parte dintr-un cadavru preparată pentru studiu. **5.** fiecare dintre hîrtiile, dintre actele unui dosar. **6.** obiect, operă artistică care este expusă într-un muzeu, la o expoziţie etc. sau care face parte dintr-o colecţie. **7.** lucrare dramatică în care predomină dialogul şi care se reprezintă pe scenă. **8.** compoziţie, bucată muzicală. (< fr. *pièce)*

piesétă *s.f.* mică piesă de teatru (într-un act); scenetă. (< fr. *piecette)*

pietáte *s.f.* **1.** evlavie, smerenie. **2.** devotament. (< fr. *piété*, cf. lat. *pietas)*

pietín *s.n.* **1.** *(vet.)* boală contagioasă la oi manifestată prin răni la picioare, care provoacă căderea unghiilor. **2.** boală a cerealelor care provoacă atrofierea sau căderea acestora. (< fr. *piétin)*

pietón *s.m.* persoană care umblă pe jos; trecător. (< fr. *piéton)*

piéz *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a presiunii. (< fr. *pièze)*

piezométru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură a compresibilităţii lichidelor şi a gazelor. (cf. fr. *piézomètre)*

pigmént *s.m.* **1.** *(anat.)* substanţă care se găseşte în celulele pielii şi în unele ţesuturi, cărora le dă o anumită culoare. ○ *pigmenţi biliari* = pigmenţi care sînt produşi în organismul animal şi se găsesc localizaţi în vezica biliară. **2.** *(chim.)* substanţă colorantă, de obicei minerală, pulverizată, folosită ca vopsea în amestec cu un ulei sicativ. (< fr. *pigment*, cf. lat. *pigmentum)*

pigmentá *vb.* I. *refl. (despre piele, ţesuturi)* a se colora datorită pigmenţilor care se formează prin acţiunea soarelui, a unor tulburări etc. (< fr. *pigmenter)*

pigmentáție *s.f.* pigmentare. (cf. fr. *pigmentation)*

pigméu *s.m.* **1.** *(mit.)* personaj mitologic despre care se credea că ar fi făcut parte dintr-un neam de pitici cu care s-ar fi luptat Hercule. **2.** pitic de rasă neagră din Africa centrală, cu înălțimea între 1,20 și 1,40 metri. ● *(fig.)* om fără valoare, fără putere, fără merite. (cf. fr. *pygmée*, lat., gr. *pygmaei* < gr. *pyme* — mare cît un cot)

pijamá *s.f.* îmbrăcăminte comodă de casă, compusă dintr-un pantalon și o haină. (< fr. *pyjama)*

pil *interj.* strigăt adresat de vînător cîinelui pentru a-l îndemna să se arunce asupra vînatului. (< fr. *pille)*

pilástru *s.m. (arhit.)* stîlp (cu secțiune dreptunghiulară) care servește ca ornament sau pentru consolidarea unui zid. (< fr. *pilastre*, it. *pilastro)*

pilă *s.f.* **1.** *(fiz.)* dispozitiv alcătuit din doi electrozi introduși într-un electrolit, care transformă energia dezvoltată de un agent chimic în energie electrică. ○ *pilă atomică* = dispozitiv pentru producerea unei reacții nucleare. **2.** *(constr.)* picior intermediar între culeele unui pod, făcut din zidărie, din beton sau din metal. (< fr. *pile*, it. *pila)*

pilíer *s.n. (mine)* porțiune de zăcămînt făcînd parte dintr-o exploatare, delimitată de lucrări miniere sau de accidente tectonice și subîmpărțită în panouri. (< fr. *pilier)*

pilón *s.m.* **1.** *(arhit.)* stîlp puternic de susținere (a unei cupole, a unui arc de pod etc.). **2.** stîlp care susține o linie electrică aeriană. ○ *pilon de antenă* = stîlp pe care este montată o antenă de radioemisiune. (< fr. *pylône*, it. *pilone*, cf. gr. *pylon)*

pilonáre *s.f.* îndesare, prin batere cu maiul (manual sau mecanic), a unei umpluturi de pămînt. (< fr. *pilonner)*

pilór *s.m. (anat.)* orificiu de comunicație între stomac și duoden. (< fr. *pylore*, cf. lat. *pylorus)*

pilós *adj. (anat.)* privitor la păr, de păr, al părului. (cf. fr. *pileux*, lat. *pilosus* < *pilus* — păr)

pilót[1] *s.m.* **1.** *(av.)* conducător al unei aeronave. ○ *pilot automat* = instalație care comandă automat, în zbor, cîrmele unei aeronave, pentru a o menține într-o direcție și într-o poziție determinată. **2.** *(mar.)* persoană care conduce o navă în locuri în care navigația este anevoioasă. (< fr. *pilote*, it. *piloto*, cf. gr. *pilotis)*

pilót[2] *s.m.* stîlp înfipt în pămînt, care susține un pod, o clădire etc. (< fr. *pilot)*

pilotá *vb.* I. *tr.* a conduce (o navă, o aeronavă etc.) ca pilot. ● *intr. (despre nave, trenuri)* a merge mai încet, cu precauție datorită greutăților, nesiguranței drumului. (< fr. *piloter)*

pilotáj *s.n.* **1.** știința și tehnica de a conduce o navă sau o aeronavă. **2.** încetinirea mersului unui tren sau al unei nave din cauza nesiguranței parcursului. (< fr. *pilotage)*

pilotínă *s.f. (mar.)* navă mică avînd la bord unul sau mai mulți piloți care conduc navele la intrarea sau la ieșirea din port.

pilúlă *s.f.* medicament de formă sferică, care se ia pe cale bucală; hap. (< fr. *pilule)*

pílum *s.n. (ist.)* suliță scurtă de aruncat măsurînd cam 1,20 metri. (< lat. *pilum)*

pinacotécă *s.f.* mare colecție de tablouri și de obiecte de artă; clădire unde se păstrează și se expune o astfel de colecție. (cf. fr. *pinacothèque*, lat. *pinacotheca*, gr. *pinakotheke* < *pinax* — tablou, *theke* — depozit)

pínax *s.n. (arh.)* tablou pictat; *(p. ext.)* obiect de ceramică cu desene pictate. (< gr. *pinax)*

pineálă *adj. f. (anat.; în expr.)* *glandă pineală* = glandă mică de formă ovală, situată în masa encefalului, a cărei secreție determină dezvoltarea caracterelor sexuale; epifiză. (< fr. *pinéal)*

ping-póng *s.n.* tenis de masă. (< fr. *ping-pong)*

pínguin *s.m.* pasăre palmipedă din mările arctice, cu aripi scurte, cu pieptul alb și cu mersul legănat, care stă în poziție verticală. (< fr. *pingouin)*

pinión *s.n. (tehn.)* roată dințată a unui angrenaj, care are un număr mic de dinți. (< fr. *pignon)*

pinipéd *s.n. (la pl.)* ordin de mamifere acvatice din regiunile polare, cu membrele transformate în lopeți; *(la sg.)* animal care face parte din acest ordin. (< fr. *pinnipèdes)*

pinólă *s.f. (tehn.)* axul piesei de strung în care se fixează printr-un vîrf unul din capetele piesei care se prelucrează sau o unealtă de prelucrare a piesei. (< germ. *Pinole)*

pinúlă *s.f.* lamă metalică în care este tăiată o fantă în a cărei axă se află un fir subțire și care, montată la capetele unei alidade, servește la determinarea, prin vizare, a direcției aliniamentelor. (< fr. *pinnule)*

piodérmite *s.f. pl. (med.)* afecțiuni purulente ale pielii (abcese, furuncule etc.) produse de microbi.

piolét *s.m.* baston folosit în alpinism care are la capăt un fel de mic tîrnăcop. (< fr. *piolet)*

pión *s.m.* cea mai mică piesă la jocul de șah. (< fr. *pion)*

pioniér *s.m.* și *f.* **1.** militar dintr-o unitate de geniu care lucrează la terasamente, la mînări etc. **2.** persoană care desțelenește și cultivă pentru prima dată un ținut virgin, punînd bazele unei vieți civilizate în acea regiune. **3.** *(fig.)* deschizător de drumuri noi în știință, în tehnică etc. **4.** membru al organizației progresiste a tineretului școlar, care înglobează elevi între 9 și 14 ani

și îi pregătește spre a deveni buni cetățeni ai patriei socialiste. (< fr. *pionnier*, rus. *pionier*)

pionierát *s.n.* viață, misiune de pionier. (< *pionier*)

pionierésc *adj.* de pionieri, al pionierilor (4). (< *pionier*)

piós *adj.* evlavios, cuvios; *(p. ext.)* animat, însuflețit de dragoste și de respect. (cf. fr. *pieux*, lat. *pius*)

piperacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale cu proprietăți aromatice foarte pronunțate, având ca tip piperul. (< fr. *pipéracées*)

piperménț *s.n.* băutură răcoritoare preparată din alcool și esență de mentă. (< engl. *pippermint*)

pipétă *s.f.* tub de sticlă umflat la mijloc și subțiat la un capăt, care se folosește pentru a lua o mică cantitate dintr-un lichid. (< fr. *pipette*)

piramidál *adj.* **1.** în formă de piramidă. ○ *(anat.)* *celulă piramidală* = celulă nervoasă a substanței cenușii din creier. **2.** *(fig.)* colosal; *(p. ext.)* extraordinar, uimitor. (cf. fr. *pyramidal*)

piramídă *s.f.* **1.** monument funerar antic construit din blocuri mari de piatră, care avea patru fețe triunghiulare și în care erau înmormîntați faraonii Egiptului. **2.** *(mat.)* poliedru care are ca bază un poligon și fețele laterale în formă de triunghi cu același vîrf. **3.** *(sport)* figură de gimnastică în care mai multe persoane se așază în rînduri suprapuse, în forma unei piramide (2). (< fr. *pyramide*, it. *piramide*, cf. lat., gr. *pyramis*)

piramidón *s.n.* medicament derivat al antipirinei folosit contra febrei, a durerilor reumatice etc. (< fr. *pyramidon*)

pirát *s.m.* hot, tîlhar care străbate mările pentru a jefui, a prăda; corsar. (< fr. *pirate*, it., lat. *pirata*)

piraterie *s.f.* îndeletnicirea piraților; jaf, tîlhărie pe mare. (cf. fr. *piraterie*)

piréu *s.n.* mîncare preparată din legume (de obicei din cartofi) sau din fructe fierte și zdrobite cu lingura. (< fr. *purée*)

pirheliométru *s.n.* *(fiz.)* instrument cu care se măsoară cantitatea totală de energie solară care cade într-o unitate de timp asupra unei unități de suprafață.

piridínă *s.f.* *(chim.)* substanță organică lichidă, fără culoare și cu miros neplăcut, care se găsește în uleiul de oase și în gudron. (< fr. *pyridine*)

piriformă *adj.* în formă de pară. (< fr. *piriforme*)

pirítă *s.f.* *(min.)* sulfură naturală de fier, cristalizată, întrebuințată la fabricarea acidului sulfuric și, uneori, la extragerea sulfului. (< fr. *pyrite*)

piritós *adj.* care conține pirită. (cf. fr. *pyriteux*)

pirofór *s.m.* *(chim.)* corp care ia foc cînd se află în contact cu aerul; corp care se aprinde ușor prin frecare (producînd scîntei). (< fr. *pyrophore*, cf. gr. *pyr* — foc, *phoros* — care poartă)

pirofóric *adj.* *(chim.)* cu calități de pirofor. (< fr. *pyrophorique*)

pirogálic *adj.* *(chim.; în expr.)* *acid pirogalic* = pirogalol. (< fr. *pyrogallique*)

pirogalól *s.n.* *(chim.)* substanță albă, cristalină, solubilă în apă, folosită ca revelator în fotografie și ca antiseptic; acid pirogalic. (< fr. *pyrogallol*)

pirógă *s.f.* *(mar.)* luntre primitivă folosită în Oceanul Pacific, lungă, îngustă și plată (făcută dintr-un trunchi de arbore scobit sau din piei cusute). (< fr. *pirogue*, it. *piroga*)

pirogenáre *s.f.* *(chim.)* procedeu de transformare a unei substanțe organice prin încălzire la temperatură înaltă; pirolizã. (cf. fr. *pyrogénation*)

pirogravá *vb. I. tr.* a grava cu un instrument de metal ascuțit la vîrf și înroșit în foc. (< fr. *pyrograver*)

pirogravór *s.m.* specialist în pirogravură. (cf. fr. *pyrograveur*)

pirogravúră *s.f.* **1.** gravură în lemn, în piele sau pe stofă, făcută cu ajutorul unui instrument ascuțit la vîrf și înroșit în foc. **2.** gravură făcută prin pirogravare. (< fr. *pyrogravure*)

piról *s.n.* *(chim.)* compus organic lichid, incolor și cu miros de cloroform, obținut prin distilarea uleiului de oase; se întrebuințează la fabricarea unor materii colorante. (< fr. *pyrole*)

pirolatríe *s.f.* venerarea focului ca pe o ființă supranaturală de către popoarele primitive. (cf. gr. *pyr* — foc, *latreuein* — a servi)

pirolizã *s.f.* *(chim.)* pirogenare. (< fr. *pyrolyse*)

piroluzítă *s.f.* *(min.)* bioxid natural de mangan, folosit la fabricarea sticlei de culoare violetă și a vopselelor de ulei. (< fr. *pyrolusite*)

piromancie *s.f.* *(ist.)* procedeu constînd în observarea focului sau a flăcărilor, prin care vechii greci pretindeau că ghicesc viitorul. (< fr. *pyromancie*, cf. gr. *pyr* — foc, *manteia* — ghicit)

piromanie *s.f.* *(med.)* tulburare psihică manifestată prin înclinarea de a pune foc, de a distruge prin foc. (< fr. *pyromanie*)

pirométric *adj.* privitor la pirometrie. (< fr. *pyrométrique*)

pirometrie *s.f.* ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor înalte. (< fr. *pyrométrie*)

pirométru *s.n.* *(fiz.)* instrument folosit în metalurgie pentru măsurarea temperaturilor foarte ridicate. (cf. fr. *pyromètre*, gr. *pyr* — foc, *metron* — măsură)

piromorfism *s.n.* *(geol.)* modificarea structurii și a compoziției rocilor, provocată de o temperatură înaltă. (< fr. *pyromorphisme*)

piromorfít *s.f.* minereu de plumb, de culoare verde, galbenă sau brună.

piroplasmóză *s.f.* *(vet.)* boală infecțioasă la cai, la vite sau la oi, asemănătoare cu malaria, datorită unui parazit care

distruge globulele roșii și provoacă febră mare.
piroscáf *s.n. (mar.)* nume mai vechi dat navelor acționate cu aburi. (< fr. *pyroscaphe*, it. *piroscafo)*
piroscóp *s.n. (tehn.)* instrument cu care se poate observa dacă o temperatură a atins un anumit grad. (< fr. *pyroscope*, cf. gr. *pyr* — foc, *skopein* — a privi)
piroscópic *adj. (în expr.) indicator piroscopic* = indicator făcut din diferite amestecuri de materiale ceramice, cu care se înregistrează temperaturile înalte. (< fr. *pyroscopique)*
pirosféră *s.f. (geol.)* înveliș fluid situat în interiorul pămîntului și avînd o temperatură foarte ridicată. (< fr. *pyrosphère*, cf. gr. *pyr* — foc, *sphaira* — sferă)
pirostát *s.n. (tehn.)* aparat de control al temperaturii camerei de ardere a unui focar de cazan sau de cuptor industrial. (< fr. *pyrostat)*
pirotéhnic *adj.* privitor la pirotehnie; de pirotehnie. (< fr. *pyrotechnique)*
pirotehnician *s.m.* specialist în pirotehnie. (< fr. *pyrotechnicien)*
pirotehnie *s.f.* **1.** tehnica producerii și folosirii focului. **2.** tehnica fabricării materialelor explozibile și inflamabile. **3.** fabrică de muniții. (< fr. *pyrotechnie*, cf. gr. *pyr* — foc, *techne* — arta)
pirotérmic *adj.* referitor la căldura produsă prin ardere. (< fr. *pyrotermique)*
piroxén *s.m. (min.)* grup de minerale magmatice și metamorfice alcătuit din silicați de magneziu, de fier și de calciu, care se găsesc în diverse roci. (< fr. *pyroxène)*
pirózã *s.f. (med.)* arsură care se simte uneori în piept și spre gît, la cîteva ore după masă. (cf. fr., gr. *pyrosis)*
piruétă *s.f.* învîrtire făcută pe loc în vîrful unui picior; *(la călărie)* mișcare de întoarcere a calului pe picioarele dinapoi. ● *(fig.)* schimbare bruscă de atitudine, de părere. (< fr. *pirouette)*
piscícol *adj.* referitor la pești, la piscicultură. (< fr. *piscicole)*
piscicultór *s.m.* specialist în piscicultură. (cf. fr. *pisciculteur)*
piscicultúră *s.f.* ramură a zootehniei care studiază creșterea și înmulțirea peștilor în apele naturale și în heleșteie. (cf. fr. *pisciculture*, lat. *piscis* — pește, *colere* — a crește)
piscínă *s.f.* **1.** heleșteu în care se cresc și se înmulțesc peștii. **2.** bazin de înot, acoperit sau în aer liber. (< fr. *piscine*, cf. lat. *piscina)*
piscivór *adj.* care se hrănește cu pește. (< fr. *piscivore*, cf. lat. *piscis* — pește, *vorare* — a mînca)
pisolít *s.n. (geol.)* **1.** grăunte de carbonat de calciu sau de oxid de fier, mare cît un bob de mazăre. **2.** rocă de calcar formată din pisolite (1). (< fr. *pisolithe)*
pisolític *adj. (geol.; despre roci)* format din pisolite. (cf. fr. *pisolithique)*
pístă *s.f.* **1.** urmă; făgaș. ● *pistă sonoră* = parte a unui film, a unei benzi de magnetofon etc. pe care sînt imprimate sunetele. **2.** *(sport)* teren amenajat pentru curse, pentru schi, pentru întreceri sportive etc. **3.** teren special amenajat pentru decolarea și aterizarea avioanelor. (< fr. *piste*, cf. it. *pista)*
pístil *s.n.* **1.** *(bot.)* organ de reproducere femel la plantele fanerogame, format din frunze modificate. **2.** obiect în formă de pistil (1) cu care se zdrobesc în mojar substanțele; pisălog. (< fr. *pistil)*
pistofón *s.n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea presiunii acustice. (< fr. *pistophone)*
pistolét *s.n.* **1.** armă de foc portativă, cu care se trage cu o singură mînă. **2.** instrument de desen confecționat din lemn, celuloid sau tablă, folosit pentru trasarea liniilor curbe; florar. (< fr. *pistolet)*
pistón *s.n.* **1.** *(tehn.)* organ de mașină adaptat etanș în interiorul unui cilindru, în care are o mișcare rectilinie alternativă; spațiul pe care-l închide între el și cilindru, umplut cu un fluid, variază permanent. **2.** *(muz.)* instrument de suflat din alamă, asemănător trompetei. ● clapă mobilă care închide sau deschide un orificiu la instrumentele de suflat. (< fr. *piston*, cf. lat. *pistare* — a presa)
pistoná *vb.* I. *tr. (tehn.)* a extrage (un lichid) cu un piston special. ● *(fam.)* a insista, a plictisi cu insistențele, cu stăruințele. (< fr. *pistonner)*
pistonáj *s.n.* pistonare. (< fr. *pistonnage)*
pitagoréic *adj.* privitor la Pitagora, la școala sau la doctrina lui filozofică. (cf. it. *pitagoreo*, lat. *pythagoreus)*
pitagoriclán *s.m.* adept al ideilor lui Pitagora, al pitagorismului. (cf. fr. *pythagoricien)*
pitagorísm *s.n. (fil.)* învățătura filozofului antic grec Pitagora. (cf. fr. *phythagorisme*, *Pythagoras*, n.p.)
pitecantróp *s.m. (pal.)* nume dat unei maimuțe antropoide fosile foarte apropiată, mai ales prin structura cutiei craniene, de omul primitiv. (< fr. *pithecanthrope*, cf. gr. *pitheca* — maimuță, *anthropos* — om)
píthos *s.n. (arh.)* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, în care se păstrau lichide sau grîne. (< gr. *pithos)*
pitiriázã *s.f. (med.)* boală de piele contagioasă manifestată prin erupții de bășicuțe care, uscîndu-se, formează o coajă ce produce mîncărimi; pecingine. (< fr. *pityriasis)*
pitón *s.m. (zool.)* șarpe uriaș, neveninos, din regiunile tropicale. (< fr. *python)*
pitonísă *s.f. (ist.)* femeie care pretindea că poate ghici viitorul. ● *(fig.)* ghicitoare. (< lat., gr. *pythonissa*, cf. fr. *pythonisse)*

pitorésc *adj.* care impresionează prin bogăția coloritului și varietatea formei; încîntător, minunat; *(p. ext.)* care încîntă ochiul prin ținută, mișcare, culoare. ● *(despre stil)* variat, colorat, bogat în imagini, în expresii. (cf. fr. *pittoresque*, it. *pittoresco)*

pitură *vb.* I. *tr. (mar.)* a vopsi (cu ulei). (< it. *pitturare)*

piunéză *s.f.* cuișor cu o floare foarte mare la un cap, folosit pentru fixat desene, planșe etc. (< fr. *punaise)*

pivót *s.n.* **1.** *(tehn.)* piesă metalică rotunjită la capăt, care susține un corp solid și care îl ajută să se întoarcă, să se poată roti; *(spec.)* capăt al axului unui sistem tehnic care se sprijină pe lagăr. ● *(fig.)* centru, punct de sprijin esențial. ● întoarcere pe un picior la jocul de basket, pentru a se plasa cu spatele spre adversarul atacator. **2.** *(bot.)* rădăcină în formă de fus, fără ramificații. (< fr. *pivot)*

pivotá *vb.* I. *intr. (tehn.)* a se roti, a se întoarce (ca) pe un pivot. (< fr. *pivoter)*

pivotánt *adj.* **1.** care se poate pivota. **2.** *(bot.) rădăcină pivotantă* = pivot (2). (< fr. *pivotant)*

pixidă *s.f. (bot.)* tip de fruct uscat și dehiscent care se deschide printr-un căpăcel. (< fr. *pyxide)*

pizzicáto *s.n. (muz.)* mod de a cînta dintr-un instrument cu coarde numai ciupind coardele, fără a folosi arcușul; bucată muzicală executată în acest fel. (< it., fr. *pizzicato)*

placá *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi fețele unui element de construcție, ale mobilelor sau ale unui obiect metalic cu un strat de material de altă natură. **2.** a opri un jucător la rugbi să pătrundă către buturile adverse, imobilizîndu-l cu mîinile. (< fr. *plaquer)*

placáj *s.n.* **1.** placă obținută prin încleierea mai multor foi de furnir așezate unele peste altele; se folosește la confecționarea de mobile, de panouri etc. **2.** *(constr.)* înveliș de piatră, de cărămidă, de lemn etc. cu care se acoperă un element de construcție, un obiect de lemn etc., pentru a le proteja sau a le da un aspect mai frumos. (< fr. *placage)*

placardá *vb.* I. *tr. (rar)* a afișa, a pune o placardă. (< fr. *placarder)*

placárdă *s.f.* tablă cu lozinci etc. care se poartă la manifestații; pancartă. (< fr. *placard)*

placát[1] *s.n. (rar)* anunț, afiș; pancartă. (< *placa)*

placát[2] *adj.* **1.** acoperit cu un strat de alt material. **2.** *(sport; despre un jucător de rugbi)* oprit să pătrundă spre poarta adversă. (< *placa)*

plácă *s.f.* **1.** foaie de metal, de lemn, de sticlă, de ebonit etc. **2.** disc de patefon. **3.** tablă, tăbliță pe care este scris, săpat ceva. (< fr. *plaque*, cf. it. *placca)*

placentár adj. **1.** al placentei; privitor la placentă. **2.** cu placentă. (cf. fr. *placentaire)*

placentáție *s.f. (bot.)* așezarea ovulelor pe placentă. (cf. fr. *placentation)*

placéntă *s.f.* **1.** *(anat.)* masă cărnoasă și spongioasă care învelește fetusul și prin care acesta primește hrana în perioada de gestație. **2.** *(bot.)* parte a ovarului pe care sînt dispuse ovulele. (< lat., fr. *placenta)*

plachétă *s.f.* **1.** volum mic, cu puține foi; broșurică. **2.** medalie pătrată sau dreptunghiulară, modelată pe o singură față, care se oferă de obicei ca premiu în competițiile sportive. (< fr. *plaquette)*

placíd *adj.* apatic, flegmatic; calm, blajin. (cf. fr. *placide*, it. *placido*, lat. *placidus)*

placiditáte *s.f.* faptul de a fi placid; blîndețe, impasibilitate. (cf. fr. *placidité)*

plafón *s.n.* **1.** tavan. **2.** cifră-limită peste care nu se poate trece, care nu poate fi depășită (în operații financiare, de planificare etc.). ● nivel de altitudine. **3.** *(av.)* înălțime maximă pe care o poate atinge un avion. (< fr. *plafond)*

plafoná *vb.* I. *tr.* a fixa un plafon, o limită (maximă) unor operații financiare etc. (< fr. *plafonner)*

plafoniéră *s.f.* lampă electrică fixată de plafon, care luminează semidirect. (< fr. *plafonnier)*

plágă *s.f.* **1.** *(med.)* rană (deschisă). **2.** *(fig.)* calamitate; situație nenorocită. (cf. lat. *plaga*, germ. *Plage)*

plagiá *vb.* I. *tr.* a lua, a fura ideile, expresiile, invențiile cuiva și a le prezenta drept creații proprii; a publica pe numele său fragmente din lucrarea altuia; a comite un furt literar. (< fr. *plagier)*

plagiát *s.n.* faptul de a plagia; furt literar. (< fr. *plagiat)*

plagiatór *s.m.* persoană care plagiază. (< *plagia)*

plagiocláz *s.m. (min.)* grup de minerale din clasa feldspaților. (< fr. *plagioclases)*

plájă *s.f. (geogr.)* țărm jos de mare acoperit cu nisip fin și cochilii, udat din cînd în cînd de valuri și pe care se fac băi de soare; orice loc pe malul unei ape, unde se fac băi de soare. ○ *(expr.) a face plajă* = a face băi de soare. (< fr. *plage)*

plan[1] *s.n.* **1.** suprafață netedă, plană, fără ridicături. ● *(mat.)* suprafață care conține toate dreptele care trec printr-un punct fix și intersectează o dreaptă. **2.** *(tehn.)* desen tehnic care reprezintă grafic o suprafață de teren, o construcție, o mașină etc. **3.** *(pict.)* parte a unei suprafețe în raport cu depărtarea de ochiul observatorului și cu reprezentarea ei într-o pictură, într-un tablou etc. **4.** *(av.)* suprafață de susținere în aer a unei aeronave; *(p. ext.)* aripă. **5.** fel cum sînt așezate, dispuse părțile unei opere științifice,

literare etc. în momentul cînd au fost coordonate între ele; proiect, alcătuire; *(p. ext.)* proiect pentru o acțiune care urmează să fie îndeplinită. **6.** *(ec.)* totalitatea sarcinilor și directivelor privind producția socială, stabilite pe o anumită perioadă în cadrul unei economii naționale în care principalele mijloace de producție sînt proprietate socialistă. (< fr. *plan)*

plan² *adj.* neted, fără ridicături, fără accidente; plat. ○ *(mat.) suprafață plană* = suprafață pe care o dreaptă poate fi aplicată în orice sens; *geometrie plană* = parte a geometriei care studiază suprafețele plane. (cf. fr. *plan*, lat. *planus)*

plană *vb.* I. **1.** *intr. (despre păsări)* a pluti în văzduh cu aripile deschise. ● *(av.; despre un planor, un avion)* a pluti în aer, fără ajutorul unui motor. ● *(fig.)* a fi iminent, a amenința să se întîmple, a pluti asupra... **2.** *intr. (fig.)* a domina, a stăpîni (prin superioritate). **3.** *tr. (tehn.)* a netezi (o piesă), a face plană (o suprafață). (< fr. *planer)*

planát *adj. (av.; în expr.) zbor planat* = zbor fără motor (făcut cu un planor sau cu un avion cu motorul oprit). (cf. fr. *plané)*

planatór *s.n. (metal.)* instrument de netezit metalele. (< *plana)*

planctologie *s.f.* ramură a biologiei care studiază microorganismele acvatice din care este alcătuit planctonul. (< fr. *planctologie)*

planctón *s.n. (biol.)* totalitatea organismelor microscopice (plante și animale) care plutesc libere în mări și lacuri. ○ *plancton atmosferic* = ansamblul particulelor solide și lichide care se găsesc în suspensie în atmosferă. (< fr. *plancton*, cf. gr. *plaghtos* — rătăcitor)

planctonofág *adj. (despre animale acvatice)* care se hrănește cu plancton. (cf. fr. *planctophage)*

planctónte *s.f. pl. (biol.)* microorganisme animale și vegetale care plutesc la suprafața (sau în apropierea suprafeței) apei, formînd planctonul.

planetár *adj.* **1.** de planete, al planetelor, referitor la planete. ○ *sistem planetar* = totalitatea planetelor care se învîrtesc în jurul soarelui. **2.** *(tehn.; în expr.) angrenaj planetar* = angrenaj în care una sau mai multe roți dințate se învîrtesc concomitent în jurul axelor proprii și în jurul axei unei alte roți dințate; *ax planetar* = axul care mișcă roata motoare a unui automobil primind mișcarea de la diferențial. (cf. fr. *planétaire*, lat. *planetarius)*

planetáriu *s.n.* construcție specială, în formă de boltă, care reprezintă în interiorul ei sistemul planetar. (< fr. *planétarium)*

planétă *s.f. (astr.)* corp ceresc obscur care se învîrtește în jurul soarelui pe o orbită eliptică și care primește lumină și căldură de la soare. (< lat. *planeta*, gr. *planetes*, cf. fr. *planète)*

planetoíd *s.m. (astr.)* planetă mică din sistemul solar; asteroid. (< fr. *planétoïde)*

plánic *adj.* conform cu un plan dinainte stabilit; privitor la un plan. (după rus. *planomernîi)*

planificá *vb.* I. *tr.* **1.** a organiza economia națională a unui stat socialist pe baza legii economice obiective a dezvoltării planice proporționale. **2.** a prevedea, a include într-un plan. (după rus. *planirovati)*

planificatór *s.m.* și *f.* specialist în întocmirea planurilor de producție. (< *planifica)*

planiglób *s.n.* planisferă, mapamond. (după fr. *planisphère)*

planimetrá *vb.* I. *tr. (mat.; tehn.)* a determina suprafața cuprinsă în interiorul unui contur, prin calcule sau cu ajutorul planimetrului.

planimétric *adj.* privitor la planimetrie. (cf. fr. *planimétrique)*

planimetrie *s.f.* **1.** operație de determinare și de reprezentare pe un plan a detaliilor de pe o suprafață de teren. ● parte a topografiei care se ocupă cu astfel de operații. **2.** parte a geometriei care studiază suprafețele plane; geometria plană. (cf. fr. *planimétrie* < lat. *planus* — plan, gr. *metron* — măsură)

planimétru *s.n. (tehn.)* instrument pentru măsurarea suprafețelor plane. (< fr. *planimètre)*

planisféră *s.f.* hartă în care sînt reprezentate cele două emisfere ale globului pămîntesc sau ale sferei cerești; mapamond, planiglob. (< fr. *planisphère*, cf. lat. *planus* — plan, gr. *sphaire* — sferă)

planografíe *s.f. (poligr.)* procedeu de reproducere tipografică la care se folosesc forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc. (< fr. *planographie)*

planór *s.n. (av.)* **1.** aparat de zbor fără motor care se menține în aer prin folosirea curenților ascendenți provocați de relief sau de temperatura solului. **2.** parte a unei aeronave cuprinzînd mai ales organele asupra cărora se exercită forțele aerodinamice. (cf. fr. *planeur)*

planorísm *s.n.* sport practicat cu planorul. ● îndeletnicire de a construi aparate de zbor fără motor. (< rus. *planorizm)*

planorist *s.m.* și *f.* pilot sau constructor de planoare. (< *planor)*

plánșă *s.f.* **1.** *(tehn.)* coală, foaie mare de hîrtie care cuprinde un desen tehnic. **2.** *(poligr.)* reproducere cu ajutorul tiparului a unui desen sau a unei picturi. **3.** fiecare dintre plăcile de beton ale pavajului unei șosele. (< fr. *planche)*

planșétă *s.f.* placă de lemn dreptunghiulară (uneori montată pe un suport) pe care se fixează hîrtia pentru desen, pentru ridicări topografice etc. ● scîndură lată pe care se întind foile de aluat. (< fr. *planchette)*

planșéu *s.n. (constr.)* element de construcție făcut de obicei din beton armat, care separă două etaje ale unei clădiri, care alcătuiește partea pe care se circulă a unui pod etc. (cf. fr. *plancher)*

plantá *vb.* I. *tr.* **1.** a sădi (pomi, plante). **2.** a înfige în pămînt (un stîlp, un par etc.). **3.** *(mil.)* a instala mine pe un teren; a mina. (cf. fr. *planter*, lat. *plantare)*

plantatoáre *s.f.* mașină de plantat. (< *planta)*

plantatór[1] *s.m.* **1.** cel care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viței de vie etc. **2.** proprietar al unei plantații (**2**). (cf. fr. *planteur)*

plantatór[2] *s.n. (agr.)* unealtă în formă de corn folosită la plantarea răsadurilor. ● *(silv.)* hîrleț folosit la facerea gropilor în care se introduc puieții. (cf. fr. *planteur)*

plantáție *s.f. (agr.)* **1.** ansamblu de plante (din aceeași specie) cultivate pe un teren special pregătit. ● cultură de plante speciale. **2.** întreprindere capitalistă agricolă pentru cultivarea unor plante tehnice speciale (bumbac, cauciuc, cafea etc.); culturile unei astfel de întreprinderi. **3.** *(teatru)* planul după care se așază în scenă elementele decorului și mobilierul. (cf. fr. *plantation*, lat. *plantatio)*

plántă *s.f.* nume generic dat vegetalelor (ierburi, copaci, arbuști etc.). ● iarbă, plantă erbacee. (< lat. *planta*, cf. fr. *plante)*

plantigrád *adj. (zool.; despre animale vertebrate)* care umblă călcînd cu toată talpa piciorului pe pămînt. (< fr. *plantigrade*, cf. lat. *planta* — talpă, *gradi* — a merge)

plantón *s.n. (mil.)* soldat în serviciu de pază și supraveghere la poarta unei cazărmi, într-un dormitor etc.; serviciul pe care îl îndeplinește acest soldat. (< fr. *planton)*

plantúlă *s.f. (bot.)* embrion vegetal. (< fr. *plantule)*

planturós *adj. (rar; despre persoane)* cu forme pline, gras; voinic. (cf. fr. *plantureux)*

plasá *vb.* I. *tr.* **1.** a repartiza pe cineva într-un loc anumit, într-un post. ● *refl.* a se situa pe o anumită poziție. **2.** a investi (un capital) într-o întreprindere (rentabilă). ● a vinde mărfuri. ● a spune ceva la timp, la locul potrivit. **3.** *(sport)* a trimite mingea într-un loc anumit sau la un anumit jucător. (< fr. *placer)*

plasaménț *s.n.* **1.** investire a unui capital într-o afacere, într-o întreprindere etc. **2.** slujbă, post, serviciu. **3.** *(sport)* situarea pe teren a unui jucător în locul cel mai potrivit. (cf. fr. *placement)*

plasatór *s.m.* și *f.* cel care plasează ceva; *(spec.)* persoană care plasează pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacole. (după fr. *placeur)*

plásmă *s.f. (biol.)* produs lichid intercelular aflat în sînge, în limfă și în mușchi. (< fr., gr. *plasma)*

plástic *adj.* **1.** care prezintă plasticitate, care poate fi modelat, fasonat. ● care formează sau are proprietatea de a forma sau de a lua diferite forme. ○ *arte plastice* = arte care au ca scop să reproducă formele prin modelarea unor materiale, prin culori etc. ● *(despre idei, imagini* etc.) expresiv, viu; evocator, care arată cu multă putere ceva. **2.** *(med.; în expr.) chirurgie plastică* = chirurgie care se ocupă cu îndreptarea unor diformități ale corpului. (cf. fr. *plastique*, lat. *plasticus*, gr. *plastikos)*

plástică *s.f.* **1.** tehnica executării obiectelor (de artă) prin fasonarea, modelarea unei substanțe plastice; tehnica sculpturii. ● totalitatea lucrărilor de artă plastică. **2.** partea din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului. (< fr. *plastique*, cf. lat. *plastica*, gr. *plastike* < *plasso* — a modela)

plasticitáte *s.f.* **1.** proprietate a unui material de a căpăta diferite forme prin modelare. **2.** vioiciune, expresivitate puternică a stilului, a exprimării etc. (cf. fr. *plasticité)*

plasticizá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a face un material să devină plastic. **2.** a exprima (ceva) expresiv, sugestiv, plastic. (< *plastic)*

plastifiánt *s.m. (chim.)* substanță care mărește plasticitatea anumitor materiale cu care este amestecată. (< fr. *plastifiant)*

plastifiére *s.f. (tehn.)* mărirea plasticității unui material (cu ajutorul plastifianților sau prin încălzire). (cf. fr. *plastification)*

plastilínă *s.f. (tehn.)* amestec de caolin și substanțe grase folosit ca material de modelaj plastic. (< germ. *Plastilin)*

plastográf *s.m.* și *f.* cel care plastografiază. (< ngr. *plastografos)*

plastografiá *vb.* I. *tr.* a falsifica documente sau semnături pe documente. (< *plastografie)*

plastografíe *s.f.* falsificare a unui document sau a semnăturii de pe un document. (< ngr. *plastografia)*

plastrón *s.n.* **1.** apărătoare de piele, căptușită, care protejează pieptul la scrimă. ● partea din față a unei platoșe; pieptar. **2.** partea din față (apretată) care acoperă pieptul la o cămașă bărbătească. (< fr. *plastron)*

plat *adj.* **1.** lat, turtit; neted, șes. ○ *picior plat* = picior cu talpa prea puțin scobită. **2.** *(fig.)* fără expresie, plictisitor, banal. (cf. fr. *plat*, germ. *platt)*

platán[1] *s.m. (bot.)* arbore exotic înalt și foarte frumos, cultivat și la noi ca plantă ornamentală în parcuri. (cf. fr. *platane*, lat. *platanus)*

platán[2] *s.n. (tehn.)* taler (la mașini, la aparate, la cîntare). (cf. fr. *plateau)*

platbándă *s.f.* **1.** *(rar)* fîşie de teren cu flori care mărgineşte despărţiturile unei grădini. **2.** *(metal.)* produs obţinut prin laminare. (< fr. *plate-bande)*

platformă *s.f.* **I. 1.** suprafaţă plată, planşeu mobil sau fix (la un vehicul, la un vagon etc.). ● parte a unui tramvai, a unui autobuz etc. pe unde urcă sau coboară călătorii. ● vagon, (auto) camion care are o suprafaţă plată, deschisă, pentru transport. **2.** *(constr.)* parte a unei clădiri, formată dintr-o suprafaţă orizontală plană. ● rampă pentru încărcarea şi descărcarea vagoanelor. **3.** loc şes (pe un deal, pe un munte). **II.** *(fig.)* program, expunere de principii a unui partid politic, a unei grupări oarecare. (< fr. *plateforme*, cf. germ. *Plattform)*

platină *vb.* I. *tr.* **1.** *(metal.)* a acoperi cu un strat subţire de platină (un obiect metalic). **2.** a decolora părul de pe cap prin mijloace chimice. (< fr. *platiner)*

platină *s.f.* **1.** *(chim.)* metal preţios, alb-argintiu, dur, foarte greu, ductil şi inoxidabil. **2.** *(tehn.)* nume dat unor piese de formă plană care intră în construcţia anumitor aparate. (< fr. *platine*, cf. sp. *platina)*

platinifér *adj.* care conţine platină. (< fr. *platinifère)*

platinit *s.n. (metal.)* aliaj de fier şi nichel. (< fr. *platinite)*

platinotipie *s.f. (fot.)* procedeu de imprimare fotografică pe baza acţiunii luminii asupra sărurilor de platină. (< fr. *platinotypie)*

platitúdine *s.f.* banalitate, mediocritate; *(la pl.)* vorbe banale, idei plate. (cf. fr. *platitude)*

platónic *adj.* **1.** referitor la platonism. ● ideal, curat, pur. **2.** abstract, formal. (cf. fr. *platonique)*

platonicián *s.m.* adept al platonismului. (cf. fr. *platonicien)*

platonism *s.n. (fil.)* concepţia filozofică idealistă a lui Platon, reprezentînd ideologia clasei aristocrate din Grecia antică, care considera lumea ideilor drept singura realitate obiectivă, iar lumea materială o copie sensibilă şi schimbătoare a celei dintîi. (cf. fr. *platonisme)*

platóu *s.n.* **I.** loc şes situat în regiunea înaltă a dealurilor sau a munţilor; podiş. ● *(mil.)* cîmp destinat pentru instrucţie şi exerciţii militare. **II. 1.** *(cinema)* suprafaţă utilată pentru turnarea filmelor. **2.** *(tehn.)* piesă metalică plană pe care se fixează piese pentru prelucrare. **3.** tavă mare pentru servit mîncăruri şi prăjituri. (< fr. *plateau)*

plauzibil *adj.* care pare adevărat, care se poate admite, crede; verosimil, admisibil. (cf. fr. *plausible*, lat. *plausibilis)*

plauzibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este plauzibil. (cf. fr. *plausibilité)*

plébe *s.f. (în Roma antică)* pătură socială lipsită de drepturi sau cu drepturi limitate. ● *(liv.)* pătură socială asuprită, fără drepturi. ● *(fig.)* categorie de oameni declasaţi; drojdia societăţii. (cf. lat. *plebs*, fr. *plèbe*, it. *plebe)*

plebián *adj.* privitor la plebe; al plebeilor. // *s.m.* şi *f.* plebeu. (cf. fr. *plébéien)*

plebéu *s.m. (ist.)* cetăţean roman care aparţinea plebei. ● *(liv.)* om de rînd. (< lat. *plebeius)*

plebiscít *s.n.* consultarea prin vot a întregului popor într-o problemă deosebit de importantă. (cf. fr. *plébiscite*, lat. *plebiscitus* < *plebs* — plebe, *scire* — a cunoaşte)

plebiscitár *adj.* de plebiscit, privitor la plebiscit. (cf. fr. *plébiscitaire)*

pled *s.n.* pătură de lînă fină. (< fr., engl. *plaid)*

pledá *vb.* I. *intr.* a susţine, a apăra înaintea unei instanţe judecătoreşti interesele unei părţi dintr-un proces; *(p. ext.)* a susţine o cauză, o idee. (< fr. *plaider)*

pledánt *adj.* care pledează. ○ *avocat pledant* = avocat care are dreptul să susţină o cauză în faţa justiţiei, în schimbul unui onorar. (< fr. *plaidant)*

pledoárie *s.f.* cuvîntare prin care avocatul susţine înaintea unei instanţe judecătoreşti interesele unei părţi dintr-un proces; *(p. ext.)* vorbire, scriere care urmăreşte susţinerea, apărarea unei idei, a unei cauze etc. (< fr. *plaidoirie)*

pleiádă *s.f.* **1.** *(astr.; la pl.)* grup de stele din constelaţia Taurului. **2.** *(la sg.)* numele unui grup de şapte poeţi greci din Alexandria şi al unui grup de poeţi francezi din secolul al XVI-lea. ● grup de şapte; *(p. ext.)* grup de mai mulţi oameni iluştri. **3.** *(fiz.; înv.)* ansamblul izotopilor unui element. ● *(chim.)* grup de corpuri simple care au proprietăţi asemănătoare. (< fr. *pléiade*, lat. *Pleiades.* n.p.)

pleistocén *s.n. (geol.)* epocă inferioară a cuaternarului; diluviu. (< fr. *pléistocène*, cf. gr. *pleistos* — mult, *kainos* — nou)

plen *s.n.* totalitatea membrilor unei adunări constituite; *(p. ext.)* adunare la care sînt prezenţi toţi membrii. (< lat. *plenum*, cf. fr. *plein*, germ. *Plenum)*

plenár *adj. (despre şedinţe, adunări)* care se ţine cu participarea tuturor membrilor. // *s.f.* şedinţă, adunare la care participă toţi membrii unei organizaţii, ai unei instituţii etc. ○ *plenară lărgită* = plenară la care participă şi persoane care nu fac parte din organizaţia sau unitatea respectivă. (cf. fr. *plénier*, it. *plenario)*

plenipotenţă *s.f.* putere deplină acordată cuiva pentru a trata o chestiune oarecare. (< it. *plenipotènza)*

plenipotenţiár *adj. m. (în expr.) ministru plenipotenţiar* = persoană care reprezintă conducerea unui stat pe lîngă guvernele altor state fiind investită pentru aceasta cu puteri depline. (cf.

it. *plenipotenziario*, fr. *plénipotentiaire)*
plenisón *adj. (fon.; despre vocale)* care are caracter silabic. (după fr. *plein son)*
plenitúdine *s.f.* dezvoltare completă; deplinătate, integritate, totalitate. *(cf. it. plenitudine, fr. plénitude, lat. plenitudo)*
pleonásm *s.n.* procedeu de exprimare greșit, constînd în alăturarea unor cuvinte care exprimă aceeași idee. *(cf. fr. pléonasme, lat. pleonasmus, gr. pleonasmos)*
pleonástic *adj.* privitor la pleonasm; cu pleonasme. *(cf. fr. pléonastique)*
plesiozáur *s.m. (pal.)* reptilă marină fosilă din era mezozoică, cu gîtul lung și cu membrele în formă de vîsle. (< fr. *plésiosaure*, cf. lat. *plesiosaurus)*
plétoră *s.f.* **1.** prisos, surplus; droaie. ◊ *(expr.) pletoră semantică* = acumulare excesivă de sensuri. **2.** *(med.)* supraabundență de sînge în organism. (< fr. *pléthore*, cf. lat. *plethora*, gr. *plethore)*
pletóric *adj.* care are sînge prea mult; sanguin. (< fr. *pléthorique)*
pléură *s.f. (anat.)* membrană seroasă care căptușește cavitatea toracică și plămînii la om și la unele animale. (< it. *pleura*, cf. fr. *plèvre* < gr. *pleuron)*
pleurezíe *s.f. (med.)* inflamație a pleurei (însoțită de o secreție abundentă de lichid). (< fr. *pleurésie*, cf. lat. *pleurisis)*
pleurítă *s.f. (med.)* pleurezie (seacă). (< fr. *pleurite)*
pleurític *adj. (med.)* propriu pleureziei, provocat de pleurezie. (cf. fr. *pleurétique)*
pleuropneumoníe *s.f. (med.)* inflamație simultană a pleurei și a parenchimului pulmonar. (< fr. *pleuropneumonie)*
plex *s.n. (anat.)* împletire de rețele nervoase sau de vase sanguine în anumite puncte ale organismului. (< fr., lat. *plexus)*
plexiglás *s.n. (tehn.)* material plastic, transparent și incasabil, folosit ca înlocuitor al geamurilor. (< germ. *Plexiglas)*
pliá *vb.* I. *tr.* a îndoi, a împături (hîrtie, stofă etc.) suprapunînd părțile într-o anumită ordine. (< fr. *plier)*
pliábil *adj.* care poate fi pliat. (cf. fr. *pliable)*
pliánt *adj. (despre obiecte; adesea subst.)* care poate fi îndoit, împăturit (micșorîndu-și suprafața). (cf. fr. *pliant)*
plíntă *s.f.* **1.** *(arhit.)* partea inferioară a unei coloane, a unui zid, care iese în afară; soclu, piedestal. **2.** *(constr.)* fîșie de lemn, de piatră etc., așezată în partea inferioară a pereților unei camere, pentru a feri pereții de lovituri și umezeală și pentru a astupa rostul dintre pardoseală și perete. (< fr. *plinthe*, lat. *plinthis*, cf. gr. *plinthos)*
pliocén *s.n. (geol.)* epoca superioară a neogenului. (< fr. *pliocène*, cf. gr. *pleion* — mai, *kainos* — recent)
plisá *vb.* I. *tr.* a îndoi, a călca (o stofă, o rochie etc.) în pliseuri, în cute regulate. (< fr. *plisser)*
pliséu *s.n.* cută sau grup de cute înguste, regulate și dese. (< fr. *plissé)*
pliu *s.n.* îndoitură, cută adîncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte pentru a-i da lărgime, lejeritate și o formă oarecare. (< fr. *pli)*
plombá *vb.* I. *tr. (med.)* a trata și a astupa cu o plombă un dinte sau o măsea cariată. (< fr. *plomber)*
plombagínă *s.f.* grafit. ● hîrtie acoperită cu grafit, care servește pentru multiplicarea textelor la mașina de scris. *(fr. plombagine)*
plómbă *s.f. (med.)* lucrare executată de un dentist pentru a astupa o carie dentară; amalgam, porțelan etc. care se pune într-un dinte sau într-o măsea cariată. (< germ. *Plombe*, cf. fr. *plombage)*
plonjá *vb.* I. *intr.* a executa un plonjon. (< fr. *plonger)*
plonjón *s.n. (sport)* formă specială de salt practicat în unele sporturi. (< fr. *plongeon)*
plot *s.m. (tehn.)* mică piesă metalică montată pe un corp format din material izolant și legată la un circuit electric, pentru a se putea face legătura între acest circuit și o manetă legată la un alt circuit. (< fr. *plot)*
plumbát *s.m. (chim.)* sare de plumb. (< fr. *plombates)*
plumbifér *adj.* care conține plumb. (cf. fr. *plombifère)*
plumiérá *s.f.* penar. (< fr. *plumier)*
plurál *adj., s.n. (gram.)* (categorie gramaticală) care arată că este vorba de mai multe ființe sau lucruri. (< lat. *pluralis*, cf. it. *plurale*, fr. *pluriel)*
pluralism *s.n. (fil.)* curent filozofic idealist care neagă unitatea dialectică materialistă a lumii, susținînd că tot ceea ce există constă dintr-o pluralitate de entități spirituale, independente una de alta. (cf. fr. *pluralisme)*
pluralíst *adj.* referitor la pluralism. // *s.m.* adept al pluralismului. (cf. fr. *pluraliste)*
pluralitáte *s.f.* multiplicitate, diversitate, număr mare. (cf. fr. *pluralité)*
pluricavitár *adj.* care are mai multe caverne pulmonare. (< *pluri-* + *cavitar)*
pluricelulár *adj. (biol.; despre organisme)* format din mai multe celule. (< *pluri-* + *celular)*
pluriflór *adj. (bot.; despre plante)* cu mai multe flori. (< fr. *pluriflore)*
plus *s.n.* **1.** ceea ce trece peste o anumită cantitate; prisos. **2.** *(mat.)* semn grafic în formă de cruce care simbolizează adunarea unor mărimi între care se găsește sau, atunci cînd se află înaintea unei mărimi, arată caracterul pozitiv al acesteia. ● *(fiz.)* semn grafic identic cu cel din matematică, indicînd sarcinile electrice pozitive. (< lat. *plus)*

plusá *vb.* I. *tr.* a cere mai mult decît miza, a mări miza, potul la un joc de cărți. (< *plus*)

plusprodús *s.n. (ec.)* cantitate de bunuri produsă de un muncitor prin supramuncă și care este însușită de capitalist. (< *plus-* + *produs*)

plusvaloáre *s.f. (ec.)* valoare realizată de muncitorul salariat în timpul de muncă suplimentar, pe care și-o însușește capitalistul și care constituie izvorul acumulării capitaliste. (după fr. *plus-value*)

pluș *s.n.* țesătură de bumbac, de lînă, de păr de capră etc. mai groasă decît catifeaua și cu firul mai lung, folosită în special în tapițerie. (< fr. *p[e]luche*)

plutocrát *s.m.* și *f. (în orînduirile bazate pe exploatare)* persoană care aparține clasei dominante și care, datorită averii de care dispune, participă la conducerea statului și exercită o influență politică importantă. (< fr. *ploutocrate*)

plutocrație *s.f.* formă de guvernare în care puterea de stat aparține exclusiv celor bogați, oamenii muncii fiind complet lipsiți de drepturi. ● totalitatea marilor bogătași dintr-un stat. (< fr. *ploutocratie*, cf. germ. *Plutokratie* < gr. *ploutos* — bogat, *-kratos* — putere)

plutón *s.n.* **1.** *(mil.)* subunitate mai mică decît compania. ○ *pluton de execuție* = formație militară care execută prin împușcare pe cei condamnați la moarte. **2.** *(sport)* grup de concurenți la o întrecere de fugă, la curse cicliste etc. care merg laolaltă. (< it. *plotone*, cf. fr. *peloton*)

plutonián *adj.* **1.** *(mit.)* referitor la Pluto, zeul infernului. **2.** *(geol.)* format prin acțiunea vulcanilor. (< fr. *plutonien*, cf. *Pluto*, n.p.)

plutónic *adj. (geol.)* plutonian. (< fr. *plutonique*)

plutoniér *s.m.* cel mai mare grad de subofițer; militar care are acest grad. (< *pluton*)

plutonism *s.n. (geol.)* teorie care atribuie căldurii subterane rolul primordial în procesul de formare a rocilor. (< fr. *plutonisme*)

plutóniu *s.n. (chim.)* element transuranic sintetic, folosit pentru obținerea energiei nucleare. (cf. fr. *plutonium*, germ. *Plutonium*)

pluviál *adj. (rar)* de ploaie. (< fr. *pluvial*, cf. lat. *pluvialis*)

pluviográf *s.n. (fiz.)* pluviometru înregistrator. (< fr. *pluviographe*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *graphein* — a scrie)

pluviométric *adj.* de pluviometru. (<fr. *pluviométrique*)

pluviométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru determinarea cantității de apă de ploaie căzută într-o regiune, într-un interval de timp. (< fr. *pluviomètre*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *metron* — măsură)

pneu *s.n. (tehn.)* partea de cauciuc, compusă din anvelopă și camera cu aer, a unei roți de vehicul. (< fr. *pneu*, cf. germ. *Pneu*)

pneumátic *adj. (tehn.)* **1.** care funcționează cu aer comprimat. **2.** care comprimă aerul sau evacuează aerul comprimat. (cf. fr. *pneumatique*, germ. *Pneumatik* < lat. *pneumaticus*)

pneumátică *s.f.* parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale altor gaze. (< *pneumatic*)

pneumocóc *s.m. (med.)* microbul care produce pneumonia. (< fr. *pneumocoque*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *kokkos* — grăunte)

pneumoconióză *s.f. (med.)* boală constînd în leziuni pulmonare provocate de inhalarea prafului de cărbune, de metale etc. (< fr. *pneumoconiose*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *konis* — praf)

pneumogástric *adj. (med.)* care este comun plămînilor și stomacului. (< fr. *pneumogastrique*)

pneumográf *s.n. (med.)* aparat care reprezintă grafic ritmul respirației.

pneumonie *s.f.* boală a plămînului cauzată în general de pneumococ și manifestată prin febră mare, tuse și junghiuri. (< fr. *pneumonie*, cf. gr. *pneumonia*)

pneumotoráx *s.n. (med.)* metodă de tratament al tuberculozei care constă în introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală, comprimînd și imobilizînd astfel plămînul pînă la vindecarea completă. (< fr. *pneumothorax*, cf. gr. *pneumon* — aer, *thorax* — piept)

poansón *s.n.* **1.** *(metal.)* unealtă de oțel cu vîrful gravat, folosită pentru găurit, gravat, marcat, ștanțat etc. **2.** unealtă cilindrică de os, ascuțită la vîrf, cu care se dă formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. (< fr. *poinçon*)

poansoná *vb.* I. *tr.* a găuri, a marca cu poansonul. (< fr. *poinçonner*)

poansonéză *s.f.* mașină de poansonat. (cf. fr. *poinçonneuse*)

poántă *s.f.* partea cea mai hazlie, de efect (într-o glumă, într-o epigramă etc.). (cf. fr. *pointe*)

poánter *s.m. (zool.)* cîine de vînătoare cu părul neted și scurt. (< fr., engl. *pointer*)

poantóu *s.n. (tehn.)* acul de reglare al carburatorului unui autovehicul. (< fr. *pointeau*)

pobedít *s.n. (metal.)* carbură de wolfram și cobalt, cu duritate foarte mare. (< rus. *pobedit*)

pócher *s.n.* joc de cărți. (< engl., fr. *poker*)

pódium *s.n.* estradă amenajată într-o sală de conferințe, de spectacole etc. sau în aer liber. (< fr., lat. *podium*)

podométru *s.n. (tehn.)* instrument care înregistrează, în număr de pași, distanța parcursă de cineva pe jos; pedometru. (< fr. *podomètre*, cf. gr. *pous* — picior, *metron* — măsură)

podzól *s.n. (geol.)* sol nisipos şi lutos, sărac în elemente nutritive. (< fr. *podzol*, cf. rus. *podsol)*

podzólic *adj. (geol.; despre soluri)* care conţine nisip şi lut. (< *podzol)*

poém *s.n.* **1.** operă literară în versuri, de proporţii mari. ○ *poem simfonic* = piesă simfonică pentru orchestră, având la bază un text literar. **2.** operă literară în proză, care are ritm de poezie. (cf. fr. *poème*, lat. *poema*, gr. *poiema)*

poét *s.m.* autor de poezii. ● om cu fire, cu imaginaţie şi sensibilitate de poet. (cf. fr. *poète*, lat. *poeta)*

poetástru *s.m.* poet lipsit de talent. (< fr. *poetastre)*

poetésă *s.f.* poetă. (< fr. *poétesse)*

poétic *adj.* **1.** propriu, caracteristic poeziei, de poezie. **2.** *(fig.)* care inspiră pe poeţi; încîntător, minunat. (cf. fr. *poétique*, lat. *poeticus)*

poétică *s.f.* **1.** ramură a teoriei literaturii care tratează despre creaţia poetică. ● tratat despre creaţia poetică. **2.** sistem de principii poetice caracteristice unei epoci sau unui curent literar; fel de a scrie propriu unui poet. (< lat. *poetica*, cf. fr. *poétique)*

poetizá *vb.* I. *tr.* a da unui fapt, unui eveniment un caracter poetic; a idealiza, a înfrumuseţa. (< fr. *poétiser)*

poezíe *s.f.* **1.** arta de a scrie în versuri; creaţie, operă literară în versuri. ● totalitatea poeziilor unui poet, ale unui popor etc. **2.** caracterul poetic al unui peisaj, al unei întîmplări etc.; farmec, frumuseţe. (< fr. *poésie*, it. *poesia*, cf. lat. *poesis*, gr. *poiesis)*

pogróm *s.n.* masacru însoţit de jaf îndreptat împotriva unui grup naţional minoritar, organizat de clasele dominante reacţionar-şovine. (< rus. *pogrom*, cf. fr. *pogrome)*

pol *s.m.* **1.** *(mat.)* fiecare dintre cele două puncte în care o axă a sferei atinge sfera. ● originea unui sistem de coordonate polare. **2.** *(geogr.)* fiecare dintre cele două extremităţi ale axei pămîntului; *(astr.; în expr.) pol ceresc* = fiecare dintre cele două puncte în care bolta cerească pare să fie atinsă de axa în jurul căreia se efectuează mişcarea diurnă a aştrilor. **3.** *(fiz.)* fiecare dintre capetele opuse ale unui magnet; fiecare dintre centrele de sarcină electrică ale unei pile electrice sau ale unui curent electric. **4.** *(fig.)* extremităţi, puncte opuse unul faţă de celălalt. (< fr. *pôle*, cf. germ. *Pol* < lat. *polus*, gr. *polos* < *polein* — a se întoarce)

polár *adj.* **1.** privitor la poli (**2**), de la poli. **2.** *(fiz.)* privitor la polii unui magnet sau ai unei pile electrice. ● referitor la un corp sau la un mediu care prezintă polaritate. (cf. fr. *polaire)*

polarimetríe *s.f. (fiz.)* metodă de analiză cantitativă a substanţelor cu activitate optică, bazată pe măsurarea unghiului cu care o anumită cantitate de soluţie a substanţei roteşte planul luminii polarizate. (< fr. *polarimétrie)*

polarimétru *s.n. (fiz.)* aparat folosit pentru măsurarea polarizării şi pentru a constata dacă un corp este activ la lumina polarizată. (< fr. *polarimètre)*

polariscóp *s.n. (fiz.)* aparat pentru studierea luminii polarizate. (< fr. *polariscope)*

polarităte *s.f.* **1.** *(fiz.)* proprietate a unui corp sau a unei părţi dintr-un corp de a avea, în două puncte ale sale, sarcini electrice sau magnetice de nume diferite. **2.** *(biol.)* calitatea unui organism vegetal de a forma două puncte de creştere, dintre care cel de jos emite rădăcini, iar cel de sus ramuri cu frunze. (cf. fr. *polarité)*

polarizá *vb.* I. *tr. (fiz.)* a produce polarizare. ● *(fig.)* a aduna, a concentra. (< fr. *polariser)*

polarizánt *adj. (fiz.)* care polarizează; care produce polarizare. ● *(despre instrumente)* care foloseşte lumina polarizată. (< fr. *polarisant)*

polarizáre *s.f. (fiz.)* **1.** fenomen fizic prin care unele corpuri capătă însuşirea de a avea poli magnetici sau electrici. ● proces fizic prin care raza de lumină îşi schimbă mişcarea normală ondulatorie pe mai multe planuri, într-o mişcare ondulatorie pe un singur plan. **2.** *(lingv.)* diferenţiere şi dezvoltare pe căi deosebite a sensurilor unui cuvînt, care avea iniţial un singur înţeles. (< *polariza)*

polarizatór *adj.* care polarizează. (cf. fr. *polarisateur)*

polarizáţie *s.f. (fiz.)* polarizare. (cf. fr. *polarisation)*

polarizór *s.n. (fiz.)* aparat pentru obţinerea luminii polarizate. (cf. fr. *polariseur)*

pólcă *s.f.* dans de origină poloneză; muzica după care se execută acest dans. (< fr. *polka)*

pólder *s.n. (geol.)* marşă. (< germ. *Polder)*

polémic *adj.* care aparţine polemicii; critic, combativ. (cf. fr. *polémique)*

polémică *s.f.* discuţie contradictorie asupra unui subiect, asupra unei teme etc.; luptă de idei cu privire la o problemă literară, ştiinţifică etc. (< fr. *polémique*, it. *polemica*, cf. gr. *polemikos* < *polemos* — război)

polemíst *s.m.* şi *f.* cel care susţine o polemică. (cf. fr. *polémiste)*

polemizá *vb.* I. *intr.* a face polemică; a discuta în contradictoriu. (< fr. *polémiser)*

polén *s.n. (bot.)* pulbere (galbenă) provenită din staminele plantelor cu flori, care reprezintă celulele sexuale mascule. (< fr. *pollen*, cf. lat. *pollen* — făină fină)

polenizá *vb.* I. *tr.* a fecunda floarea prin transportul polenului la organul femel. (< *polen)*

polenizáre *s.f. (bot.)* transport natural sau artificial al polenului pe stigmat; prima fază a procesului de fecundare a florii. (după fr. *pollinisation)*
polenizáție *s.f. (bot.)* polenizare. (cf. fr. *pollinisation)*
polénta *s.f.* mămăligă din mălai sau din făină de castane, obișnuită în Italia. (< it. *polenta)*
polialcoól *s.n. (chim.)* alcool care conține două sau mai multe grupe oxidril în moleculă. (< fr. *polyalcool)*
poliándră *adj., s.f.* (femeie) care are mai mulți bărbați. (< fr. *polyandre)*
poliandríe *s.f.* **1.** starea unei femei căsătorite în același timp cu mai mulți bărbați. **2.** *(bot.)* starea unei flori care are mai multe stamine. (< fr. *polyandrie*, cf. gr. *polys* — numeros, *aner* — om)
poliarhíe *s.f.* guvernământ exercitat de mai multe persoane concomitent. (< fr. *polyarchie*, cf. gr. *polys* — mai mulți, *archia* — conducere)
poliarticulár *adj.* referitor la mai multe articulații; care afectează mai multe articulații. (cf. fr. *polyarticulaire)*
poliartrítă *s.f. (med.)* inflamare infecțioasă a mai multor articulații concomitent. (< fr. *polyarthrite*, cf. gr. *polys* — mai mulți, *arthron* — încheietură)
poliatómic *adj. (fiz.; despre molecule)* format din mai mulți atomi. (cf. fr. *polyatomique)*
policár *s.m.* degetul gros de la mînă. (< lat. *pollicaris)*
policlínică *s.f.* serviciu medical de consultații și tratament pentru bolnavi ambulatorii; clădire unde este instalat acest serviciu. (< rus. *poliklinika*, cf. germ. *Poliklinik)*
policolíe *s.f. (med.)* producție de fiere în cantitate prea mare. (< fr. *polycholie*, cf. gr. *polys* — numeros, *chole* — fiere)
policróm *adj. (despre picturi sau reproduceri grafice)* executat în mai multe culori; multicolor. (cf. fr. *polychrome)*
policromíe *s.f.* procedeu de îmbinare a mai multor culori folosit în pictură. ● *(poligr.)* procedeu de imprimare a gravurilor în culori. (cf. fr. *polychromie*, gr. *polys* — numeros, *chrome* — culoare)
polidipsíe *s.f. (med.)* sete foarte mare care se observă în diabet și în unele boli febrile. (< fr. *polydipsie*, cf. gr. *polys* — mult, *dipse* — sete)
poliédric *adj.* în formă de poliedru. (< fr. *polyédrique)*
poliédru *s.n. (mat.)* corp solid cu mai multe fețe plane. (< fr. *polyédre*, cf. gr. *polys* — numeros, *edra* — față)
polietilénă *s.f. (chim.)* masă plastică obținută prin chimizarea produselor petrolifere și a gazelor de sondă și de cracare, utilizată în industria de ambalaje și a obiectelor de uz casnic. (< fr. *polyéthylène)*
polifág *adj. (rar)* care mănîncă mult; mîncăcios, mîncău; care mănîncă orice, din toate. (cf. fr. *polyphage*, lat. *polyphagus* < gr. *polyphagos* < *polys* — numeros, *phagein* — a mînca)
polifázic *adj.* care are mai multe faze.
polifónic *adj. (muz.)* care ține de polifonie; de polifonie. (< fr. *polyphonique)*
polifonie *s.f.* combinație de fraze melodice cîntate împreună, fiecare avînd melodie și înțeles de sine stătător. (< fr. *polyphonie*, cf. gr. *polys* — mai mulți, *phone* — sunet)
poligám *s.m.* bărbat însurat cu mai multe femei în același timp. (< fr. *polygame*, cf. gr. *polys* — numeroși, *gamos* — căsătorie)
poligamíe *s.f.* starea, situația de poligam. (< fr. *polygamie)*
poligenéză *s.f.* concepție potrivit căreia fenomenele biologice, sociale, lingvistice etc. nu derivă dintr-un izvor comun, ci au origini multiple. (după fr. *polygénisme)*
poliglót *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care știe mai multe limbi. ● care este scris în mai multe limbi. (< fr. *polyglotte*, cf. gr. *polys* — numeros, *glotta* — limbă)
poligón *s.n.* **1.** *(mat.)* figură geometrică formată dintr-o linie frîntă închisă. **2.** *(mil.)* teren pentru trageri de instrucție cu arme de foc. (< fr. *polygone*, cf. lat., gr. *polygonos* < gr. *polys* — mai mulți, *gonia* — unghi)
poligonacée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate apetale din care fac parte măcrișul, spanacul etc. (< fr. *polygonacées)*
poligonál *adj.* în formă de poligon. (< fr. *polygonal)*
poligonáție *s.f.* metodă de ridicare topografică bazată pe o rețea de poligoane. (cf. fr. *polygonation)*
poligráf *s.m.* **1.** autor care a scris opere care aparțin unor genuri variate. **2.** *(poligr.)* aparat pentru reproducerea unui manuscris în mai multe exemplare. (< fr. *polygraphe*, cf. gr. *polys* — numeros, *graphein* — a scrie)
poligráfic *adj.* referitor la poligrafie. (< fr. *polygraphique)*
poligrafíe *s.f.* **1.** totalitatea procedeelor de reproducere grafică a unui text, a unei figuri etc. **2.** totalitatea întreprinderilor pentru imprimarea și răspîndirea cărților, a publicațiilor periodice etc. (< fr. *polygraphie)*
polihistór *s.m.* om care are cunoștințe multe în toate domeniile, erudit. (cf. it. *polistore*, gr. *polystor)*
polilingvísm *s.n. (lingv.)* întrebuințare în mod curent și în egală măsură a mai multor limbi diferite de către același individ sau același grup social.
polimér *s.m. (chim.)* substanță ale cărei molecule sînt constituite din reunirea mai multor molecule ale unui compus cu caracter nesaturat. (< fr. *polymère*, cf. gr. *polys* — numeros, *meros* — parte)

polimerizá *vb.* I. *tr.* a face ca două sau mai multe molecule să formeze un polimer. (< fr. *polymériser)*
polimerie *s.f. (chim.)* starea unui corp polimer. (< fr. *polimérie)*
polimórf *adj. (chim.; despre substanțe)* care se prezintă în diferite forme cristaline. (< fr. *polymorphe*, cf. gr. *polys* numeros, *morphe* — formă)
polimorfism *s.n. (chim.)* proprietatea unor substanțe chimice de a se prezenta sub mai multe forme cristaline. (< fr. *polymorphisme)*
polinevrítă *s.f. (med.)* inflamație de natură infecțioasă a mai multor nervi. (< fr. *polynévrite)*
polinóm *s.n. (mat.)* expresie algebrică formată din mai multe monoame. (< fr. *polynôme*, cf. gr. *polys* — numeros, *nomos* — diviziune)
políodă *s.f. (fiz.)* tub electronic cu mai mulți electrozi. (< fr. *polyode)*
poliomielítă *s.f. (med.)* paralizie infantilă. (< fr. *poliomyélite)*
polip *s.m.* **1.** *(zool.)* animal nevertebrat de apă care are capul înconjurat de tentacule. **2.** *(med.)* excrescență cărnoasă formată pe mucoasa nasului, a laringelui etc. (< fr. *polype*, cf. lat. *polypus*, gr. *polypous* < *polys* — numeros, *pous* — picior)
polipeptíde *s.f. pl. (chim.)* clasă de substanțe organice cu constituție asemănătoare cu cea a albuminelor, dar mai puțin complicată.
polipetál *adj. (bot.)* cu mai multe petale. (< fr. *polypetale)*
polipód *adj.* care are mai multe picioare. (< fr. *polypode*, cf. gr. *polys* — numeros, *pous* — picior)
polisemántic *adj. (lingv.; despre cuvinte)* cu mai multe sensuri. (< fr. *polysémantique)*
polisemantísm *s.n. (lingv.)* polisemie. (< fr. *polysémantisme)*
polisemíe *s.f. (lingv.)* calitatea unui cuvînt de a avea mai multe sensuri. (< fr. *polysémie)*
polisepál *adj. (bot.)* cu mai multe sepale. (< fr. *polysépale)*
polisilábic *adj. (despre cuvinte)* format din mai multe silabe. (< fr. *polysyllabique*, cf. lat. *polysyllabus*, gr. *polysyllabos)*
polisilogísm *s.n. (log.)* raționament format din două sau din mai multe silogisme unite între ele astfel încît concluzia fiecăruia devine premisa celui următor. (< fr. *polysyllogisme)*
polisíndeton *s.n. (ret.)* figură de retorică care constă în întrebuințarea repetată a unei conjuncții, pentru a da mai multă energie unui discurs. (< fr. *polysyndéton*, cf. lat., gr. *polysyntheton)*
polisoár *s.n.* instrument pentru lustruit unghiile. (< fr. *polissoir)*
polisportív *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care practică mai multe sporturi. (< *poli-* + *sportiv)*
polistirén *s.n. (chim.)* compus de polimerizare a stirenului, rezistent la acțiunea apei, a acizilor și a bazelor, din care se pot obține diverse mase plastice. (< fr. *polystyrène)*
politéhnic *adj.* care privește, care se referă la, care cuprinde mai multe științe, mai multe meserii sau arte practice. ○ *institut politehnic* (și *subst., f.*) = instituție de învățămînt superior unde se pregătesc ingineri. (< fr. *polytechnique*, cf. gr. *polys* — numeros, *techne* — artă)
politehniclán *s.m. (fam.)* student la politehnică. (cf. fr. *polytechnicien)*
politehnizáre *s.f.* orientarea învățămîntului de cultură generală către dezvoltarea cunoștințelor tehnice în toate ramurile principale de producție. (după rus. *politehnizația)*
politeísm *s.n.* (op. m o n o t e i s m) religie, credință care admite existența mai multor divinități. (cf. fr. *polythéisme*, gr. *polys* — numeros, *theos* — zeu)
politeíst *adj.* privitor la politeism. // *s.m.* și *f.* adept al politeismului. (cf. fr. *polythéiste)*
politéțe *s.f.* fel de a se purta, de a vorbi în societate, potrivit cerințelor bunei-cuviințe; amabilitate. (< it. *politezza*, cf. fr. *politesse)*
politic *adj.* care aparține politicii, referitor la politică. ○ *nivel politic* = grad de pregătire a cuiva în probleme de politică generală; orientare justă în astfel de probleme; *drepturi politice* = drepturi referitoare la participarea cetățenilor la conducerea treburilor obștești; *economie politică* = știință care studiază legile producției sociale și ale repartiției bunurilor materiale pe diferite trepte de dezvoltare a societății omenești. (cf. fr. *politique*, lat. *politicus*, gr. *politikos* < *polis* — oraș)
politică *s.f.* **1.** activitate a puterii de stat în domeniul conducerii treburilor interne și externe; activitate a unui anumit grup social, a unei clase, a unui partid, determinată de scopurile și interesele lor. **2.** fel de a înțelege și de a acționa într-un anumit domeniu al afacerilor publice. ● dibăcie cu care se poartă cineva pentru a-și atinge scopul. (< fr. *politique*, it. *politica*, cf. germ. *Politik*, rus. *politika* < gr. *politike* — arta de a administra bine)
politiclán *s.m.* persoană care subordonează problemele politice principiale intereselor personale. (cf. fr. *politicien)*
politicianism *s.n.* atitudine, purtare de politician. (după rus. *politikanstvo)*
politip *s.n. (poligr.)* grup de cuvinte sau semne care se întrebuințează des, mai ales în titluri, fiind turnate într-o singură bucată. (< fr. *polytype)*
politizá *vb.* I. *tr.* a orienta ceva în sens politic, a da unui lucru un caracter politic. (< germ. *politisieren)*

poliurie *s.f. (med.)* eliminare abudentă de urină. (< fr. *polyurie*, cf. gr. *polys* — numeros, *ouron* — urină)
polivalént *adj. (chim.)* care se poate prezenta, în compușii săi, în diferite stări de valență. (< fr. *polyvalent)*
polivalență *s.f. (chim.)* însușirea de a fi polivalent.
polivitamínă *s.f. (med.)* preparat farmaceutic care conține mai multe feluri de vitamine. (< fr. *polyvitamines)*
polivoltísm *s.n. (biol.)* însușire a unor categorii de viermi de mătase de a produce mai multe generații într-un an. (< fr. *polyvoltisme)*
polizá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a șlefui, a lustrui, a face curat, lucios (cu ajutorul polizorului). (cf. fr. *polissoir* < *polir)*
polizaharíde *s.f. pl. (chim.)* substanțe din clasa hidraților de carbon obținute prin unirea mai multor molecule de monozaharide. (< fr. *polysaccharides)*
polizór *s.n. (tehn.)* mașină-unealtă prevăzută cu o piatră specială, folosită pentru curățit, ascuțit, lustruit etc. piese metalice prin frecare. (< fr. *polissoir)*
pólo *s.n. (sport)* joc cu mingea practicat călare, în care mingea este lovită cu niște bastoane lungi. ○ *polo pe apă* = polo practicat pe apă, înotătorii încercînd să marcheze puncte zvîrlind mingea în poarta adversarilor. (<fr., engl. *polo)*
polonéză *s.f.* dans național polonez în trei timpi; melodia după care se execută acest dans. ● compoziție muzicală inspirată de acest dans. (cf. fr. *polonaise)*
polóniu *s.n. (chim.)* element radioactiv care se găsește în pehblendă și care formează una din etapele dezintegrării radioactive a uraniului. (cf. fr. *polonium*, germ. *Polonium)*
poltrón *adj. (adesea subst.)* fricos, laș. (< fr. *poltron*, it. *poltrone)*
poltronerie *s.f.* frică; lașitate. ● faptă de poltron. (cf. fr. *poltronnerie)*
polúție *s.f.* scurgere spontană a lichidului seminal la bărbați. (cf. fr. *pollution*, lat. *pollutio* — pată)
pólux *s.n. (astr.)* una din cele două stele mai luminoase din constelația gemenilor. (< *Pollux*, n.p.)
pomacée *s.f. pl. (bot.)* grup de arbori fructiferi cuprinzînd mărul, părul și alți pomi din familia rozaceelor. (< fr. *pomacées)*
pomádă *s.f. (med.)* alifie preparată din diferite substanțe grase, folosită pentru îngrijirea pielii sau a părului. (< fr. *pommade)*
pomădá *vb.* I. *tr.* a unge, a da cu pomadă. (< fr. *pommader)*
poméți *s.m. pl.* umerii obrajilor. (< fr. *pommettes)*
pomícol *adj.* de pomicultură, privitor la pomicultură. (< *pom)*
pomicultór *s.m.* cultivator de pomi. (cf. fr. *pomiculteur)*
pomicultúră *s.f.* ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi. (< fr. *pomiculture*, lat. *pomicultura)*
pomológ *s.m.* specialist în pomologie. (< fr. *pomologue)*
pomológic *adj.* privitor la pomologie. (< fr. *pomologique)*
pomologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul cultivării și îngrijirii pomilor fructiferi. (< fr. *pomologie*, cf. lat. *pomum* — fruct, *logos* — vorbire)
pompá *vb.* I. *tr.* a împinge, a aspira un fluid cu o pompă. (< fr. *pomper*, it. *pompare)*
pompáj *s.n.* pompare. (< fr. *pompage)*
pómpă[1] *s.f.* aparat cu care se spoate extrage un fluid dintr-un loc, pentru a-l deșerta în alt loc. ● cișmea din care se scoate apa prin pompare. (< fr. *pompe*, it. *pompa)*
pómpă[2] *s.f.* **1.** lux, fast, strălucire; alai, suită sărbătorească. **2.** *(în expr.) pompe funebre* = serviciu care se ocupă cu efectuarea înmormîntărilor. (cf. fr. *pompe*, lat. *pompa)*
pompiér *s.m.* persoană dintr-o unitate, dintr-un corp special organizat pentru stingerea incendiilor. (< fr. *pomppier)*
pompón *s.n.* ciucure mare de lînă (purtat odinioară mai ales de ofițeri, înfipt la chipiu). (< fr. *pompon)*
pompós *adj.* luxos, fastuos, magnific. ● *(despre stil)* înflorit, bogat, pretențios. (cf. fr. *pompeux*, lat. *pomposus)*
pónce *adj. f. invar. (în expr.) piatră ponce* = rocă eruptivă, spongioasă și foarte ușoară, folosită mai ales la șlefuitul lemnului și al altor materiale. (< fr. [pierre] *ponce)*
poncif *s.n.* **1.** desen înțepat pe care se presară ponce, pentru a fi reprodus pe o altă hîrtie. **2.** *(fig.)* lucrare banală, lipsită de originalitate. (< fr. *poncif)*
ponderábil *adj.* care are greutate; care se poate cîntări. (cf. fr. *pondérable)*
ponderál *adj.* referitor la greutate. (cf. fr. *pondéral)*
ponderát *adj. (despre oameni)* moderat, echilibrat, cumpănit. (cf. fr. *pondéré)*
ponderatór *adj.* care menține echilibrul între două forțe. (cf. fr. *ponderateur*, lat. *ponderator)*
ponderáție *s.f. (rar)* moderație, cumpătare, echilibru. (cf. fr. *pondération*, lat. *ponderatio* — greutate)
póndere *s.f. (liv.)* greutate. ● *(fig.)* importanță, valoare. (cf. lat. *pondus)*
ponderitáte *s.f. (fiz.)* greutate specifică. (cf. fr. *pondérité)*
póneі *s.m.* cal mic de rasă englezească, cu părul lung. (< fr. *poney*, cf. engl. *pony)*
pontá *vb.* I. *intr.* **1.** a marca, în vederea plății, prezența la locul de muncă a muncitorilor din întreprinderi. **2.** a miza la jocurile de noroc. (< fr. *ponter* și *pointer)*
pontáj *s.n.* faptul de a ponta (1); pontare. (cf. fr. *pointage*)

pontatór *s.m.* **1.** cel care înregistrează prezența muncitorilor la lucru sau cantitatea produselor realizate într-un anumit timp. **2.** cel care pontează la jocul de cărți. (cf. fr. *pointeur)*

póntă *s.f.* *(rar)* totalitatea ouălor depuse de o femelă. ● depunerea ouălor de către păsări în cuib. (< fr. *ponte* < *pondre* — a oua*)*

pontíf *s.m.* *(ist.)* **1.** membru al colegiului sacerdotal suprem din vechea Romă, care supraveghea cultul; *(astăzi)* prelat, episcop. ○ *suveran pontif* = papă. **2.** *(fig.)* om care își dă aere de superioritate. (< fr. *pontife*, cf. lat. *pontifex)*

pontificál *adj.* de pontif; papal. (< fr. *pontifical)*

pontificát *s.n.* demnitatea de pontif, de papă; timpul cît un papă deține această demnitate. (fr. *pontificat)*

pontífice *s.m.* pontif. (< lat. *pontifex*, cf. it. *pontifice)*

pontil *s.m.* *(mar.)* stîlp de susținere în interiorul compartimentelor unei nave. (< fr. *pontil)*

pontón *s.n.* **1.** pod provizoriu peste o apă, format din bărci legate între ele. **2.** *(mar.)* ambarcațiune, de obicei fixă, folosită pentru a ușura acostarea navelor, pentru a susține o instalație etc. **3.** vas fără motor și fără punte cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vasele mai mari. (< fr. *ponton)*

pontonier *s.m.* **1.** militar care lucrează la construirea pontoanelor pentru o armată. **2.** funcționar care face serviciul la ponton. (< fr. *pontonnier)*

pontián *s.n.* *(geol.)* al doilea etaj al pliocenului, reprezentat în țara noastră prin marne cenușii, care acoperă zăcămintele de petrol. (< fr. *póntien)*

poplín *s.n.* *(text.)* țesătură de mătase amestecată cu lînă, cu bumbac sau cu in, care are urzeala mai subțire decît bătaia. (< fr. *popeline)*

poporanísm *s.n.* **1.** curent politic-cultural de esență mic-burgheză apărut în țara noastră la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care, ca și narodnicismul, tăgăduia rolul de hegemon al proletariatului în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, atribuind acest rol țărănimii și care urmărea ridicarea culturală, economică și politică a acesteia. **2.** apropiere de popor, grijă de problemele acestuia. (< *poporan*, după rus. *narodnicestvo)*

poporanist *adj.* **1.** privitor la poporanism. **2.** care este apropiat de popor. // *s.m.* și *f.* adept al poporanismului. (< *poporan)*

popotár *s.m.* militar însărcinat cu administrarea unei popote. (< *popotă)*

popótă *s.f.* cantină pentru ofițeri. (< fr. *popote)*

populá *vb.* I. *tr.* **1.** a aduce, a așeza locuitori pe un teritoriu. **2.** a aduce, a mări numărul de animale, de plante într-o regiune. (< lat. *populare*, cf. it. *popolare)*

populár *adj.* **1.** privitor la popor, din popor, al poporului. **2.** apărut, creat în popor. **3.** destinat poporului; accesibil tuturor. **4.** apreciat, iubit de popor; *(p. ext.)* cunoscut de toată lumea. (cf. lat. *popularis*, fr. *populaire)*

popularitáte *s.f.* calitatea de a fi popular (**4**); faimă, renume. (cf. lat. *popularitas*, fr. *popularité)*

popularizá *vb.* I. *tr.* a face cunoscut, a răspîndi, a face popular (o idee, o operă etc.). (cf. fr. *populariser*, it. *popolarizzare)*

popularizatór *s.m.* și *f.* *(rar)* cel care popularizează. (< *populariza)*

populáție *s.f.* totalitatea locuitorilor dintr-o țară, dintr-o regiune etc. (cf. fr. *population)*

por *s.m.* **1.** mică deschizătură a pielii, prin care se elimină sudoarea. **2.** gaură mică în masa unui corp solid. (< fr. *pore*, cf. gr. *poros* — trecere)

porcíná *s.f.* *(zool.; la pl.)* subordin din clasa mamiferelor, din care fac parte porcii; *(la sg.)* animal care face parte din acest subordin. (< lat. *porcina)*

porfír *s.n.* rocă cristalină foarte dură, formată din feldspat. (< fr. *porphyre*, cf. gr. *porphyra* — purpură).

porfíric *adj.* care conține porfir. (cf. fr *porphyrique)*

porifér *adj.* *(despre materiale)* care, adăugat la un produs, provoacă porozitatea acestuia. (< fr. *poriphère)*

pornográf *s.m.* autor de opere pornografice. ● amator de pornografii, de obscenități, de lucruri imorale. (cf. fr. *pornographe*, gr. *pornographos* < *porne* — prostituată, *grafein* — a scrie)

pornográfic *adj.* cu pornografii; obscen. (cf. fr. *pornographique)*

pornografíe *s.f.* scriere în care sînt povestite obscenități; (*p. ext*). scriere, reprezentare, pictură etc. obscenă. (< fr. *pornographie)*

porós *adj.* *(despre corpuri solide)* cu pori. (< fr. *poreux)*

porozitáte *s.f.* calitatea, starea unui corp poros. (cf. fr. *porosité)*

port *s.n.* **1.** loc adăpostit la țărmul unei ape, unde pot staționa navele și unde se află instalațiile necesare pentru încărcarea și descărcarea lor. **2.** oraș clădit lîngă un port (**1**). (cf. fr. *port*, it. *porto*, lat. *portus)*

portábil *adj.* care se poate purta; portativ. (cf. fr. *portable)*

portál *s.n.* **1.** *(arhit.)* intrare, poartă monumentală la un edificiu, bogat împodobită. **2.** *(constr.)* amenajare a intrării unui tunel cu întăriturl de zidărie sau de beton pentru sprijinirea terenului și a taluzului de deasupra. (< germ. *Portal*, cf. fr. *portail)*

portaltói *s.n.* *(agr.)* plantă pe care se grefează altoiul. (după fr. *porte-greffe)*

portamént *s.n.* *(muz.)* mod de execuție constînd în trecerea prin lunecare de la un sunet la altul. (< it. *portamento)*

portánt *adj. (tehn.)* susținător, de susținere, purtător; referitor la portanță. (< fr. *portant)*

portánță *s.f.* **1.** cea mai mare sarcină pe care o poate suporta un teren, un sistem tehnic etc. **2.** componentă a forței aerodinamice, perpendiculară pe direcția vitezei unui corp în mișcare, care acționează asupra acestuia. (< fr. *portance)*

portatív[1] *s.n. (muz.)* sistem de cinci linii paralele, orizontale pe care se scriu notele muzicale. (< fr. *portatif)*

portatív[2] *adj.* care se poartă, se transportă ușor; portabil. ○ *dicționar portativ* = dicționar de format mic. (< fr. *portatif)*

portavión *s.n. (mar.)* navă militară astfel construită încît să permită gararea, decolarea și aterizarea avioanelor. (cf. fr. *porte-avions)*

portavóce *s.n. (mar.)* tub metalic montat pe o navă pentru a se transmite prin el ordinele. (< it. *portavoce)*

portbagáj *s.n.* loc special amenajat pe un vehicul, unde se așază bagajele. (cf. fr. *porte-bagages)*

portbaionétă *s.f. (mil.)* curea atașată la o centură, de care se leagă baioneta. (cf. fr. *porte-baïonnette)*

portbilét *s.n. (rar)* portofel mic pentru păstrarea banilor de hîrtie. (după fr. *porte-billets)*

portclișéu *s.n. (fot.)* casetă de lemn sau metalică în care se introduce placa pe care se fotografiază. (< *port-* + *clișeu)*

portcuțít *s.n.* piesă a unei mașini-unelte în care se fixează unul sau mai multe cuțite în poziția dorită, pentru prelucrarea pieselor. (după fr. *porte-couteau)*

portdrapél[1] *s.m.* militar care poartă drapelul unui regiment; stegar. (după fr. *porte-drapeau)*

portdrapél[2] *s.n. (mil.)* toc de piele în care se fixează drapelul pentru a putea fi purtat. (< *port-* + *drapel)*

pórter *s.n. (rar)* bere foarte tare și amăruie la gust. (< fr., engl. *porter)*

portfiliéră *s.f. (tehn.)* clupă.

porthártă *s.f. (mil.)* geantă specială pentru hărți, regulamente etc., care se poartă atîrnată la șold. (după fr. *porte-cartes)*

portíc *s.n.* **1.** *(arhit.)* galerie deschisă, susținută de o colonadă, care se întinde de-a lungul unei clădiri, în jurul unei grădini sau al unei piețe. **2.** instalație de gimnastică cuprinzînd o serie de aparate (pirghii, prăjini etc.) pentru diferite exerciții. (< cf. fr. *portique*, it. *portico*, lat. *porticus)*

portiéră *s.f.* **1.** ușă cu geam (la automobil, la o trăsură închisă, la un vagon de cale ferată). **2.** draperie atîrnată deasupra unei uși, pentru a o masca. (< fr. *portière)*

portjartiér *s.n.* obiect de îmbrăcăminte femeiască de care se prind jartierele. (< *port-* + *jartieră)*

portmonéu *s.n.* portofel pentru bani mărunți. (după fr. *porte-monnaie)*

pórto[1] *s.n.* taxă pentru o scrisoare, un colet etc. care se trimite prin poștă. (< it. *porto)*

pórto[2] *s.n.* vin roșu, tare și foarte dulce, originar din Portugalia. (< *Porto*, n.p.)

portofél *s.n.* obiect portativ de forma unei pungi plate în care se țin hîrtii, bani etc. (cf. fr. *portefeuille)*

portofóliu *s.n.* funcție, demnitate de ministru; *(p. ext.)* minister, departament. ○ *ministru fără portofoliu* = ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial, fără să aibă un departament propriu. (cf. fr. *portefeuille)*

porto-fránc *s.n.* port cu regim vamal special, în care mărfurile importate sau aflate în tranzit sînt scutite de taxe de intrare și de ieșire. (< it. *portofranco)*

portpáginã *s.f. (poligr.)* hîrtie sau carton pe care se așază rîndurile unui zaț, pentru a fi transportate. (după fr. *port-page)*

portrét *s.n.* **1.** desen, pictură, fotografie etc. care înfățișează chipul unei persoane. **2.** înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj, într-o operă literară. (cf. fr. *portrait)*

portretíst *s.m.* și *f.* pictor specializat în portrete. ● scriitor autor de portrete. (cf. fr. *portraitiste)*

portretística *s.f.* ramură a picturii care se ocupă cu genul portretului. (< *portretist)*

portretizá *vb.* I. *tr.* a reprezenta, a înfățișa într-o operă literară înfățișarea precum și calitățile fizice și morale ale cuiva. (< *portret)*

portsárt *s.n.* platformă fixată pe bordajul lateral al unei nave, care servește la fixarea sarturilor catargului.

portscúlă *s.f. (tehn.)* piesă care susține lama, cuțitul etc. unei mașini. (după fr. *porte-outil)*

portsemnál *s.n.* suport montat pe un vehicul, care susține felinarele de semnalizare. (< *port-* + *semnal)*

portțigarét *s.n.* **1.** cutie plată de metal, de piele etc., în care se păstrează țigările. **2.** tub mic din diferite materiale, în care se fixează țigara pentru a fi fumată. (cf. fr. *porte-cigarette)*

portuár *adj.* de port, referitor la un port. (cf. fr. *portuaire)*

portulán *s.n. (mar.)* carte folosită de marinari în evul mediu, care cuprindea descrierea porturilor, a curenților și a mareelor. (< fr. *portulan*, cf. it. *portolano)*

portuneáltă *s.f. (tehn.)* portsculă. (după fr. *porte-outil)*

portvízit *s.n. (ieșit din uz)* obiect de obicei din piele, în care se țineau banii de hîrtie, cărțile de vizită etc. (< fr. *portevisite)*

porțelán *s.n.* **1.** material ceramic, translucid, de culoare albă, obținut prin arderea unei paste de caolin, cuarț și feldspat. **2.** obiect, vas fabricat din acest material. (< germ. *Porzellan*, cf. fr. *porcelaine*, it. *porcellane)*

pórție *s.f.* cantitate determinată dintr-o mîncare, dintr-un material etc. (cf. fr. *portion*, lat. *portio)*

porțiúne *s.f.* parte dintr-un tot; fracțiune, fragment. (< cf. fr. *portion*, lat. *portio)*

posedá *vb.* I. *tr.* **1.** a avea în proprietatea sa, a se bucura de posesiunea unui lucru; a dispune de ceva. **2.** a cunoaște, a ști bine o limbă, o disciplină științifică etc. (< fr. *posséder*, cf. it. *possedere* < lat. *possidere)*

posedántă *adj. f. (în expr.) clasă posedantă* = clasă socială care deținînd mijloacele de producție exploatează munca altora. (cf. fr. *possédant)*

posedát *adj. (rar)* stăpînit de obsesii. (< *posedá)*

posesiúne *s.f.* **1.** drept de stăpînire asupra unui lucru. **2.** colonie, țară, teritoriu exploatat de o persoană sau de un stat. (cf. fr. *possession*, lat. *possessio)*

posesív *adj. (gram.)* care indică posesiunea, stăpînirea, apartenența. (cf. fr. *possessif*, lat. *possessivus)*

posesór *s.m.* și *f.* deținător al unui bun, al unui lucru; *(p. ext.)* proprietar, stăpîn. (cf. fr. *possesseur*, lat. *possessor)*

posibil *adj.* care se poate realiza, întîmpla; care este cu putință. // *s.n.* ceea ce este cu putință. (< lat. *possibilis*, cf. fr. *possible)*

posibilitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi posibil. **2.** putință, modalitate, putere. ● *(la pl.)* calități care se pot dezvolta. (cf. lat. *possibilitas*, fr. *possibilité)*

posibilíști *s.m. pl.* adepți ai unui curent mic-burghez reformist apărut în Franța în secolul al XIX-lea, care căuta să abată proletariatul de la metodele revoluționare de luptă, propunînd limitarea activității acestuia la cadrul politicii „posibilului" în condițiile capitalismului, adică limitarea la tactica colaborării cu burghezia. (< *posibil)*

post *s.n.* **1.** funcție, slujbă. **2.** *(mil.)* loc în care se află o unitate militară pentru executarea anumitor operații. ● loc unde stă sentinela în timpul gărzii. **3.** instalație cuprinzînd aparatele necesare pentru executarea anumitor operații tehnice. **4.** categorie în care sînt introduse, într-o evidență contabilă, sume de bani, materiale etc. (cf. fr. *poste*, it. *posto)*

postá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) așeza, a (se) plasa undeva pentru a supraveghea sau a păzi. (< fr. *poster)*

postamént *s.n.* temelie, bază de susținere (din piatră, din metal etc.) a unei statui a unei mașini etc.; soclu, piedestal. ● estradă (de catedră). (< germ. *Postament)*

postbélic *adj.* de după război. (< *post-* + *belic)*

postdatá *vb.* I. *tr.* a data (un act, o scrisoare etc.) cu o dată anterioară momentului elaborării. (cf. fr. *postdater)*

postdiluvián *adj.* de după diluviu. (< fr. *postdiluvien)*

posterlór *adj.* **1.** care urmează, care este după ceva (în ordinea scurgerii timpului); ulterior. **2.** aflat în partea de dinapoi. ● *(fon.; despre vocale)* care se articulează în partea de dinapoi a cavității bucale. (cf. fr. *postérieur*, lat. *posterior)*

posterioritáte *s.f.* starea unui lucru posterior (**1**) altuia. (cf. fr. *postériorité)*

posteritáte *s.f.* urmașii, generațiile viitoare. (< lat. *posteritas*, cf. fr. *postérité)*

postfáță *s.f.* cuvînt către cititori așezat la sfîrșitul unei cărți. (după fr. *postface)*

postíș *adj. (despre păr, dinți* etc.) fals, artificial. (< fr. *postiche)*

postíșe *s.f. pl. (teatru)* elemente care se lipesc pe față (barbă, mustăți etc.) pentru a corecta anumite defecte ale interpretului sau pentru a realiza tipul unui personaj. (< fr. *postiche)*

postmeridián *adj.* de după-amiază. (cf. fr. *postméridien)*

post-mórtem *adv. (în legătură cu o distincție acordată cuiva)* după moarte. (< lat. *post* — după, *mors* — moarte)

postnominál *s.n. (lingv.)* cuvînt (substantiv sau adjectiv) derivat dintr-o formă nominală. (< *post-* + *nominal)*

postoperatóriu *adj.* produs, apărut în urma unei operații chirurgicale. (după fr. *postopératoire)*

postpalatál *adj. (fon.; despre sunete)* articulat în partea posterioară a vălului palatului. (< fr. *postpalatal)*

postpúne *vb.* III. *tr. (lingv.)* a folosi procedeul postpunerii. (după fr. *postposer)*

postpúnere *s.f.* procedeu gramatical prin care anumite particule, sufixe etc. cu rol de determinant se plasează în frază după părțile de vorbire pe care le determină (făcînd uneori corp comun cu acestea). (< *postpune)*

postpozíție *s.f. (lingv.)* postpunere; starea cuvintelor, a particulelor postpuse. (cf. fr. *postposition)*

post-restánt *s.n.* serviciu special care păstrează corespondența pînă cînd destinatarul vine sigur să și-o ridice; *(p. ext.)* indicație menționată pe plic pentru o astfel de corespondență. (< fr. *post-restante)*

post-scríptum *s.n.* adaos (ocazional) la o scrisoare, după semnătură. (cf. fr., lat. *post-scriptum)*

posttónic *adj. (lingv.; despre silabe, vocale atone)* așezat după o silabă sau după un sunet accentuat; care urmează după accent. (< fr. *posttonique)*

postulánt *s.m.* și *f.* solicitant pentru un post, o slujbă etc. (cf. fr. *postulant)*

postulát *s.n.* **1.** *(fil.)* adevăr fundamental care apare ca evident și care nu are nevoie să mai fie demonstrat. **2.** *(mat.)* principiu recunoscut ca adevărat fără demonstrație. (cf. fr. *postulat*, lat. *postulatum)*

postúm *adj.* **1.** descoperit, dat publicității după moartea autorului. **2.** în-

tîmplat după moartea cuiva. **3.** *(jur.; despre un copil)* născut după moartea tatălui. (< lat. *postumus)*

postúră *s.f.* situația cuiva la un moment dat. ● atitudine, stare. (< fr. *posture)*

postverbál *s.n. (lingv.)* substantiv derivat dintr-un verb, prin suprimarea sufixului verbal. (< fr. *postverbal)*

poșétă *s.f.* geantă mică de piele etc. în care femeile își țin diferitele obiecte mărunte de toaletă etc. (< fr. *pochette)*

potábilă *adj. f. (în expr.) apă potabilă* = apă bună de băut. (cf. fr. *potable*, lat. *potabilis)*

potagér *adj.* întrebuințat ca legumă. ○ *grădină potageră* = grădină de zarzavat. (< fr. *potager)*

potamologíe *s.f.* ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare. (< fr. *potamologie*, cf. gr. *potamos* — rîu, *logos* — vorbire)

potásă *s.f. (chim.)* carbonat de potasiu, întrebuințat în industria sticlei, la fabricarea săpunului moale, la vopsitul linii etc. (< fr. *potasse*, cf. germ. *Pottasche)*

potásic *adj.* care conține potasiu; de potasiu. (< fr. *potassique)*

potásiu *s.n. (chim.)* metal de culoare albă-argintie, cu puternice proprietăți radioactive; kaliu. (< fr. *potassium)*

potént *adj. (liv.)* puternic, tare, în puteri. (< lat. *potens)*

potentát *s.m.* șef de stat care își exercită puterea în mod despotic și arbitrar; autocrat; *(p. ext.)* om puternic, cu influență. (< fr. *potentat*, cf. lat. *potentatus)*

potențá *vb.* I. *tr. (rar)* a întări, a intensifica. (< *potență)*

poténță *s.f. (rar)* putere, forță; posibilitate (de dezvoltare). ● *(med.)* virilitate. (cf. fr. *potence*, it. *potenza*, lat. *potentia)*

potențiál *adj.* **1.** *(fiz.)* a cărui forță este în stare latentă. ○ *energie potențială* = energie pe care o posedă un corp capabil de a produce o manifestare energetică. **2.** posibil; presupus posibil. // *s.n.* **1.** *(fiz.)* capacitatea de a produce o manifestare energetică, un lucru mecanic. **2.** capacitate de dezvoltare, de desfășurare a unei forțe, a unei activități; putere. ○ *potențial de război* = capacitatea militară a unui stat. (cf. fr. *potentiel*, lat. *potentialis)*

potențialitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este potențial. (cf. fr. *potentialité)*

potențiométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru compararea forțelor electromotoare sau a diferențelor de potențial electric. (< fr. *potentiomètre)*

poteríe *s.f. (rar)* olărie. (< fr. *poterie)*

potóu *s.n.* punctul de sosire la alergările de cai. (< fr. *poteau)*

potpuríu *s.n. (muz.)* bucată muzicală compusă din fragmente din diferite arii celebre, cunoscute. ● *(rar; fig.)* amestecătură, confuzie. (cf. fr. *potpourri)*

poțiúne *s.f.* medicament lichid care se ia în doze mici. (cf. fr. *potion*, lat. *potio)*

pozá *vb.* I. *intr.* **1.** a sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat. **2.** a-și studia gesturile, atitudinile pentru a face impresie, pentru a epata. (< fr. *poser)*

pózã *s.f.* **1.** atitudine, ținută (pentru a poza). **2.** fotografie. ● ilustrație. (< fr. *pose)*

pozitív *adj.* (op. n e g a t i v) **1.** întemeiat pe fapte, pe experiență. ● sigur; constant; adevărat; valoros. ● care exprimă o afirmație. **2.** *(mat.; despre numere)* mai mare decît zero. **3.** *(despre persoane)* realist; înclinat către o activitate practică, către științe exacte. // *s.n.* **1.** fotografie care reprezintă copia unui negativ fotografic și care redă, în chip asemănător cu realitatea, părțile luminoase și cele întunecate ale obiectului fotografiat. **2.** *(gram.; în expr.) grad pozitiv* (și *subst., n.)* = formă a adjectivului sau a adverbului cu ajutorul căreia se notează existența însușirii la un obiect oarecare privit izolat. (< fr. *positif*, lat. *positivus)*

pozitivísm *s.n.* **1.** *(fil.)* curent idealist-subiectivist creat de Auguste Comte, care opune gîndirii teoretice datele experienței înțelese ca o totalitate de senzații, reprezentări și trăiri subiective, reducînd rolul științei la simpla descriere a fenomenelor și a faptelor, negînd legile obiective ale naturii și ale societății. **2.** fel de a fi caracterizat prin tendința de a lua în considerare și de a urmări numai avantajele; practicism, utilitarism. (cf. fr. *positivisme)*

pozitivíst *adj.* referitor la pozitivism. // *s.m.* și *f.* adept al pozitivismului. (cf. fr. *positiviste)*

pozitrón *s.m. (fiz.)* particulă elementară instabilă, egală ca masă cu electronul, cu sarcină electrică pozitivă, egală în valoare absolută cu sarcina electronului. (< fr. *positron)*

pozíție *s.f.* **1.** loc al unei persoane sau al unui obiect în raport cu ceva; loc unde se găsește ceva. ● felul, situația în care sînt așezate, plasate o persoană, un lucru etc. **2.** *(mil.)* loc ocupat de un luptător sau de o unitate pe cîmpul de bătaie. ● *(muz.)* loc al unei note pe portativ. **3.** situație; *(spec.)* situație socială, rang. (cf. fr. *position*, lat. *positio)*

praerít *s.n.* dialect indian derivat din sanscrită. (< fr., hind. *prakrit)*

práctic *adj.* **1.** referitor la practică. ● care tinde către o acțiune, către o realizare; care realizează, dă rezultate concrete; util. ● comod, ingenios, folositor. **2.** cu spirit de acțiune; îndemînatic, destoinic. (cf. fr. *pratique*, germ. *praktisch* < lat. *practicus)*

practicá *vb.* I. *tr.* a pune în practică. ● a profesa, a exercita o meserie. (cf. fr. *pratiquer*, germ. *praktizieren)*

practicábil *adj.* **1.** care se poate aplica în practică. **2.** pe unde se poate umbla, merge, trece; accesibil. (cf. fr. *praticable*, germ. *praktikabel*)

practicánt *s.m.* și *f.* persoană care face practică (pregătindu-se pentru o activitate într-un domeniu oarecare). (cf. germ. *Praktikant*, fr. *pratiquant*)

práctică *s.f.* **1.** activitate generală a oamenilor îndreptată spre crearea condițiilor necesare existenței societății. ● aplicare și verificare a cunoștințelor teoretice dobîndite într-un domeniu. **2.** executarea unui proiect, a unui plan, a unei invenții etc. ● ansamblu de metode și de procedee aplicate și verificate efectiv. **3.** experiență, rutină. **4.** exercitarea unei profesiuni; profesare. (cf. germ. *Praktik*, fr. *pratique* < lat. *praticus*, gr. *praktikos*)

practicián *s.m.* și *f.* tehnician, medic etc. cu o îndelungată experiență. ● cel care cunoaște mai ales partea practică a unei meserii. (cf. fr. *praticien*)

practicísm *s.n.* predilecție spre activitatea practică, neglijînd teoria și principiile; lipsă de principialitate. (< germ. *Praktizismus*)

pragmátic *adj.* referitor la pragmatism; bazat pe pragmatism. (cf. fr. *pragmatique*, lat. *pragmaticus* < lat., gr. *pragma* — afacere)

pragmatísm *s.n.* *(fil.)* curent idealist-subiectivist, răspîndit mai ales în S.U.A., care neagă adevărul obiectiv proclamînd drept unic criteriu al adevărului numai ceea ce este util și avantajos din punct de vedere practic. (cf. fr. *pragmatisme*)

pragmatíst *s.m.* adept al pragmatismului. (cf. fr. *pragmatiste*)

pralină *s.f.* bomboană cu învelis de ciocolată sau de zahăr avînd miezul umplut cu nucă sau cu migdală. (< fr. *praline*)

praseodím *s.n.* *(chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *praséodyme*)

preabatáj *s.n.* *(mine)* galerie într-o mină, făcută în vederea deschiderii abatajului. (< *pre-* + *abataj*)

prealábil *adj.* care trebuie zis, făcut, cercetat înainte de începerea acțiunii principale, de a trece la ceva. ○ *în prealabil* = mai întîi, mai înainte. (cf. fr. *préalable*)

preambúl *s.n.* partea introductivă a unui discurs, a unei scrieri etc.; exordiu. ● introducerea la un act, la un tratat internațional etc. în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc. (< fr. *préambule*, cf. lat. *praeambulus*)

preaviz *s.n.* aviz, înștiințare făcută anticipat; *(spec.)* înștiințare prin care se anunță anticipat unui salariat desfacerea contractului de muncă la un termen anumit: salariu plătit salariatului pentru intervalul de timp prevăzut în această înștiințare. (< fr. *préavis*)

precalculát *adj.* calculat în prealabil. (< *pre-* + *calculat*)

precambrián *s.n.* formațiil geologice anterioare cambrianului, în care s-au găsit resturi organice. (< fr. *précambrien*)

precapitalíst *adj.* anterior apariției capitalismului. (< *pre-* + *capitalist*)

precár *adj.* care poate fi revocat, anulat; nesigur, fără bază solidă. ● *(rar; despre construcții)* șubred. (cf. fr. *précaire*, lat. *precarius*)

precaritáte *s.f.* *(rar)* situația, caracterul a ceea ce este precar. (cf. fr. *précarité*)

precáut *adj.* prevăzător, prudent, circumspect. (< lat. *praecautus*)

precaúțle *s.f.* prevedere, băgare de seamă, circumspecție, prudență. (< lat. *praecautio*, cf. fr. *précaution*)

precedá *vb.* I. *tr.* a merge înainte. ● a fi, a veni, a se petrece înainte. (< fr. *précéder*, it. *precedere*, lat. *praecedere*)

precedént *adj.* premergător, anterior. // *s.n.* fapt, caz, exemplu anterior invocat ca autoritate, ca uz stabilit etc. ○ *fără precedent* = nemaiîntîlnit, nemaipomenit. (< fr. *précédent*)

precedénță *s.f.* faptul de a preceda; precedent. ○ *caz de precedență* = caz premergător, invocat pentru justificarea unei dispoziții, a unei hotărîri. (cf. fr. *précédence*, it. *precedenza*, lat. *praecedentia*)

precépt *s.n.* principiu, învățătură morală; regulă de conduită. ● sfat, recomandare. (cf. fr. *précepte*, lat. *praeceptum*)

preceptór *s.m.* *(în trecut)* educator particular al unui copil. (< lat. *praeceptor*, cf. fr. *précepteur*)

precesiúne *s.f* mișcare a unui corp în timpul căreia axa de rotație a corpului descrie un con în jurul unei axe fixe. ○ *(astr.; în expr.)* *precesiunea echinocțiilor* = mișcare foarte lentă, de la răsărit spre apus, a punctelor de echinocțiu ale pămîntului, care face ca anotimpurile să revină înaintea îndeplinirii revoluției aparente a soarelui. (cf. fr. *précession*, lat. *praecessio*)

precipitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) grăbi, a (se) zori. ● *refl.* a se succeda rapid. **2.** *(chim.; despre o substanță solidă dizolvată într-un lichid)* a separa sau a face să se separe prin depunere la fund. (< fr. *précipiter*, it. *precipitare*, lat. *praecipitare*)

precipitánt *s.n.* *(chim.)* substanță care provoacă precipitarea altor substanțe dintr-o soluție. (< fr. *précipitant*)

precipitáre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) precipita; grabă mare, iuțeală. **2.** *(chim.)* procesul de separare și de depunere în stare solidă a unei substanțe dizolvate într-un lichid; fenomenul de formare a unui precipitat. (< *precipita*)

precipitát *adj.* **1.** *(despre vorbe, gesturi)* grăbit, repezit; pripit. **2.** *(chim.; despre substanțe)* depus la fund, sedimentat. // *s.n.* *(chim.)* substanță solidă rezultată din precipitarea unei soluții. (cf. fr. *précipité*, lat. *praecipitatus*)

precipitáție *s.f. (chim.)* faptul de a precipita; precipitat. ○ *(met.; în expr.) precipitații atmosferice* = produs al condensării vaporilor de apă atmosferici care cad pe pământ sub formă de ploaie, zăpadă, grindină etc. (cf. fr. *précipitation)*

precís *adj.* **1.** exact, determinat, fix. **2.** lămurit, clar, limpede; concis. ● sigur. (< fr. *précis*, it. *preciso*, cf. lat. *praecisus)*

precizá *vb.* I. *tr.* a determina, a arăta în mod precis. ● a exprima, a spune net, clar, deslușit; a contura. (< fr. *préciser*, it. *precisare)*

precízie *s.f.* **1.** exactitate riguroasă. **2.** claritate, scurtime, proprietate în exprimare, în scris. (cf. fr. *précision*, it. *precisione*, lat. *praecisio)*

precóce *adj.* **1.** copt mai devreme, mai repede; timpuriu. **2.** dezvoltat (fizic sau psihic) mai devreme, înainte de vîrsta obișnuită. ● apărut, manifestat de timpuriu. (< fr. *précoce*, it. *precoce*, cf. lat. *praecox* — care se coace mai devreme)

precocitáte *s.f.* însușirea de a fi precoce, dezvoltare înainte de vreme, prematură. (cf. fr. *précocité)*

preconcepút *adj. (despre concepții, idei)* adoptat, primit înaintea oricărei cercetări sau experiențe. (cf. lat. *praeconceptus*, fr. *préconçu)*

preconizá *vb.* I. *tr.* a proiecta, a prevedea (ceva); *(p. ext.)* a propune, a indica, a recomanda insistent. (< fr. *préconiser*, cf. lat. *praeco* — anunțător public)

precursór *s.m.* și *f.* înaintaș, premergător (într-un domeniu oarecare). (cf. fr. *précurseur*, lat. *praecursor)*

predecesór *s.m.* și *f.* cel care a precedat pe cineva într-o funcție, într-o demnitate etc.; înaintaș, precursor. (cf. fr. *prédécesseur*, lat. *praedecessor)*

predestiná *vb.* I. *tr.* a hotărî dinainte soarta cuiva: a ursi, a sorti, a meni. (< fr. *prédestiner*, it. *predestinare*, lat. *praedestinare)*

predestinăre *s.f.* **1.** acțiunea de a predestina. **2.** teorie idealistă care afirmă că fiecare om ar avea soarta lui, fixată dinainte de către o forță supranaturală. (< *predestina)*

predestinátie *s.f.* **1.** predestinare. **2.** doctrină religioasă, după care destinul omului ar fi fixat dinainte de către divinitate. v. fatalism. (< fr. *prédestination*, it. *predestinazione)*

predeterminá *vb.* I. *tr.* a predestina. (< fr. *prédéterminer)*

predicá *vb.* I. *intr.* a rosti o predică. ● *tr. (fig.)* a sfătui, a recomanda cu insistență. (< lat. *praedicare*, cf. it. *predicare)*

predicát *s.n.* **1.** *(gram.)* parte principală a propoziției care atribuie subiectului o stare, o însușire, o acțiune. ○ *predicat verbal* = predicat format dintr-un verb predicativ la un mod personal; *predicat nominal* = predicat format dintr-un verb auxiliar și un nume predicativ. **2.** *(log.)* termen al unui raționament care afirmă sau neagă ceva despre subiect. (< lat. *praedicatum*, cf. fr. *prédicat)*

predicatív *adj.* **1.** *(gram.; în expr.) verb predicativ* = verb care poate forma singur predicatul; *nume predicativ* = nume care, împreună cu un verb auxiliar, formează predicatul unei propoziții; *propoziție predicativă* = propoziție care îndeplinește funcția de nume predicativ într-o propoziție regentă. **2.** *(log.)* referitor la predicat. (< lat. *praedicativus)*

predicatór *s.m.* **1.** cel care predică; propovăduitor. **2.** conducător al unei comunități baptiste. (cf. it. *predicatore*. lat. *praedicator)*

prédică *s.f.* cuvîntare rostită de preot în biserică; propovedanie, cazanie; *(p. ext.)* orice expunere cu conținut moralizator. (< it. *predica)*

predicțiúne *s.f. (rar)* prevestire. (cf. fr. *prédiction*, lat. *praedictio)*

prediléct *adj. (liv.)* preferat; cel mai iubit, mai plăcut. (cf. it. *prediletto)*

predilécție *s.f.* preferință, înclinare, afecțiune specială pentru cineva sau ceva. (cf. fr. *prédilection*, lat. *praedilectio)*

predispoźiție *s.f.* dispoziție naturală, înclinare spre ceva. ● *(med.)* receptivitate la anumite boli. (cf. fr. *prédisposition)*

predispúne *vb.* III. *intr.* și *tr.* a crea, a pregăti o anumită stare de spirit, a dispune la ceva. (cf. fr. *prédisposer)*

predispús *adj.* care are înclinări înnăscute spre ceva. (< *predispune)*

predomină *vb.* I. *intr.* a sta mai presus, a avea rolul principal; a stăpîni, a domina. (< fr. *prédominer*, it. *predominare)*

predominánt *adj.* care predomină. (cf. fr. *prédominant)*

predominánță *s.f.* predominare. (cf. fr. *prédominance*, it. *predominanza)*

predominátor *adj.* predominant. (< *predomina)*

predominățiune *s.f.* predominare. (cf. fr. *prédomination)*

preeminént *adj.* mai presus decît alții; mult superior ca merit, ca rang. (cf. fr. *prééminent)*

preeminéntă *s.f.* superioritate netă. (cf. fr. *prééminence*, lat. *praeeminentia)*

preemțiúne *s.f. (jur.; în expr.) drept de preemțiune* = dreptul de care se bucură cineva prin lege de a fi preferat în calitate de cumpărător al unui bun. (cf. fr. *préemption*, lat. *prae* — înainte, *emptio* — cumpărare)

preexistá *vb.* I. *intr.* a exista de mai înainte. (< fr. *préexister)*

preexistént *adj.* care preexistă. (cf. fr. *préexistent)*

preexistență *s.f.* faptul de a exista înaintea altui fenomen; existență anterioară. ● *(fil.)* doctrină mistică antică profesată și de unii filozofi burghezi, care admite existența sufletului înainte de

existența corpului, precum și reîncarnarea sufletelor. (cf. fr. *préexistence*, it. *preesistenza)*

prefabricá *vb.* I. *tr.* a confecționa prefabricate. (< fr. *préfabriquer)*

prefabricát *adj.* care servește ca material pentru fabricarea unui produs industrial finit. // *s.n. (constr.)* element de construcție sau parte componentă a unui element de construcție, confecționat dinainte în fabrică sau în atelier pentru a fi numai montat sau asamblat cu alte piese pe șantier. (cf. fr. *préfabriqué)*

prefață *vb.* I. *tr.* a scrie o prefață la o carte. (cf. fr. *préfacer)*

prefáță *s.f.* cuvînt către cititori așezat la începutul unei cărți care conține lămuriri, explicații etc., legate de opera respectivă; precuvîntare. (cf. fr. *préface*, it. *prefazione)*

prefect *s.m.* **1.** *(ist.)* titlu dat mai multor demnitari romani care dețineau diferite funcții de ranguri diverse; comandant, căpetenie. **2.** *(în vechea organizare administrativă a țării)* conducătorul administrativ al unui județ, reprezentînd puterea centrală a statului. (< lat. *praefectus*, fr. *préfet)*

prefectúră *s.f.* **1.** *(ist.)* titlu dat mai multor demnități sau funcții înalte în Imperiul roman. **2.** *(în vechea organizare administrativă a țării)* administrație a unui județ. ● localul unde era instalată o asemenea instituție. (< lat. *praefectura*, fr. *préfecture)*

preferá *vb.* I. *tr.* a ține mai mult (la ceva sau la cineva), a da întîietate unei situații sau unei persoane, în raport cu altceva sau altcineva; a-i plăcea mai mult, a se hotărî în favoarea cuiva sau a ceva. ○ *de preferat* = preferabil. (< fr. *préférer*, cf. lat. *praeferre)*

preferábil *adj.* care merită să fie preferat; de preferat. (cf. fr. *préférable*, it. *preferibile)*

preferáns *s.n.* numele unui joc de cărți. (< rus. *preferans*, cf. fr. *préférence)*

preferențiál *adj.* care se acordă cu preferință cuiva; de favoare. (< fr. *préférentiel)*

preferínță *s.f.* predilecție. ○ *de preferință* = cu deosebire, mai ales. (cf. fr. *préférence*, it. *preferenza)*

prefeudál *adj.* anterior feudalismului. (< *pre-* + *feudal)*

prefigurá *vb.* I. *tr. (rar)* a prezenta, a schița în mare. (< fr. *préfigurer)*

prefíx *s.n. (gram.)* particulă care pusă la începutul unui cuvînt formează împreună cu el un alt cuvînt, cu alt înțeles. (< fr. *préfixe*, cf. lat. *praefixus)*

prefixá *vb.* I. *tr.* a adăuga un prefix la un cuvînt. (< fr. *préfixer)*

preflorație *s.f. (bot.)* mod de așezare în mugurul floral a părților componente ale unei flori. (cf. fr. *préfloraison)*

preformáție *s.f. (rar)* conformație moștenită, predispoziție. (cf. fr. *préformation)*

preformism *s.n. (fil.)* teorie idealistă, metafizică, care neagă dezvoltarea și schimbarea organismelor în procesul vieții lor, susținînd că în organism totul este dinainte stabilit.

pregnánt *adj.* ieșit în relief; vizibil, expresiv. (cf. it. *pregnante*, fr. *prégnant*, lat. *praegnans)*

pregnánță *s.f.* caracterul a ceea ce este pregnant. (cf. it. *pregnanza)*

preimperialíst *adj.* anterior fazei imperialismului. (< *pre-* + *imperialist)*

preistóric *adj.* privitor la preistorie, din preistorie. ● *(fig.)* străvechi; învechit, perimat. (cf. fr. *préhistorique)*

preistórie *s.f. (în istoriografia burgheză)* istoria societății primitive, anterioară apariției izvoarelor scrise. (după fr. *préhistoire)*

prejudecátă *s.f.* părere, idee preconcepută, adoptată sau formată fără o cercetare serioasă și sigură a lucrurilor. (după fr. *préjugé)*

prejudiciá *vb.* I. *tr.* a cauza prejudicii; a păgubi, a dăuna. (< fr. *préjudicier)*

prejudiciábil *adj.* păgubitor, vătămător. (cf. fr. *préjudiciable)*

prejudíciu *s.n.* pagubă, rău, daună; *(p. ext.)* știrbire a onoarei, a prestigiului. (< lat. *praejudicium*, cf. fr. *préjudice)*

prelát *s.m.* înalt demnitar al bisericii. (cf. fr. *prélat*, it. *prelato* < lat. *praelatus)*

prelátă *s.f.* țesătură de pînză deasă și impermeabilă, folosită la acoperirea căruțelor, a camioanelor etc. (< fr. *prélart)*

prelégere *s.f.* lecție (făcînd parte dintr-un curs universitar); conferință publică. (< lat. *praelegere)*

prelevá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a lua, a ridica o cantitate relativ mică din cantitatea totală a unui material disponibil. (< fr. *prélever)*

preliminár *adj.* care precedă o acțiune, un fapt (servind pentru lămurirea și pentru ușurarea înțelegerii lui); *(p. ext.)* prealabil. // *s.n. (la pl.)* cele ce servește ca bază la o înțelegere; preparative. (cf. fr. *préliminaire*, it. *preliminare* < lat. *prae* — înainte, *limen* — prag)

preluá *vb.* I. *tr.* a lua (în primire) de la cineva; a lua asupră-și (după fr. *prélever)*

prelucrá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a transforma, a trece de la o stare brută la una finită (un material, o piesă etc.). **2.** a reface (aducînd-o într-o formă nouă) o lucrare, o operă etc. **3.** a lămuri; a expune, a explica (o idee, o carte etc.). **4.** a căuta să convingi pe cineva să facă ceva sau să-l determini să înțeleagă un lucru. (< *lucra)*

preludá *vb.* I. *intr. (rar)* **1.** a-și încerca vocea sau instrumentul înainte de execuția unei bucăți muzicale; *(p. ext.)* a începe să cînte. **2.** *(fig.)* a face o acțiune introductivă. (< fr. *préluder)*

preludiu *s.n.* **1.** *(muz.)* introducerea unei bucăți muzicale. ● compoziție muzicală (aparent improvizată) care precedă o fugă. **2.** *(fig.)* ceea ce precedă, pregătește, anunță un eveniment, o acțiune, un început. (cf. it. *preludio*, germ. *Präludium*. fr. *prélude* <lat. *prae-* + *ludus)*

premarxíst *adj.* existent înainte de apariția marxismului. (< *pre-* + *marxist)*

prematúr *adj.* făcut prea devreme; întîmplat înainte de vreme. (< lat. *praematurus*, cf. fr. *prématuré)*

premeditá *vb.* I. *tr.* a plănui, a pune la cale (o acțiune). (< fr. *préméditer)*

premergátor *adj., s.m.* și *f.* (cel) care precedă ceva; precursor, predecesor, înaintaș. (< *pre-* + *merge)*

premérge *vb.* III. *intr.* a fi, a se întîmpla înainte; a preceda. (< *pre-* + *merge)*

premiá *vb.* I. *tr.* a da, a decerna un premiu. (< it. *premiare)*

premiál *adj.* de premii, privitor la premii. (< lat. *praemialis)*

premiánt *s.m.* și *f.* elev care a obținut un premiu la sfîrșitul anului școlar. (< *premia)*

premiér *s.m. (în unele țări)* prim-ministru, șef al guvernului. (< fr. *premier)*

premiéră *s.f.* **1.** cea dintîi reprezentație cu public a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc. **2.** *(ieșit din uz)* conducătoare a unui atelier de croitorie, a unei case de mode. (< fr. *première)*

premisă *s.f.* **1.** *(log.)* fiecare dintre primele două raționamente ale unui silogism, din care se deduce concluzia. **2.** idee de bază; *(p. ext.)* bază, condiție. (< fr. *prémisse*, cf. lat. *praemissus)*

prémiu *s.n.* recompensă acordată cuiva pentru merite sau succese deosebite într-un domeniu de activitate. ● recompensă decernată la un concurs sau la o expoziție pentru cea mai bună lucrare. ○ *premiu de stat* = distincție acordată de guvernul Republicii Populare Romîne pentru o activitate sau pentru lucrări excepționale. (< lat. *praemium*, cf. it. *premio)*

premolár *s.m. (anat.)* fiecare dintre măselele situate între dinții canini și molari. (< fr. *prémolaire)*

premonopolíst *adj.* imediat anterior dezvoltării monopolurilor. (< *pre-* + *monopolist)*

prenotá *vb.* I. *tr. (rar)* a înscrie dinainte pe cineva pe o listă, pentru a-l avea în evidență. (< *pre-* + *nota)*

prenúme *s.n.* numele particular al cuiva, deosebit de acela de familie; nume mic. (cf. fr. *prénom*, lat. *praenomen)*

preocupá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) interesa intens (de ceva); *(p. ext.)* a (se) îngrijora, a (se) neliniști. (< fr. *préoccuper*, cf. lat. *praeoccupare)*

preopinént *s.m.* și *f.* cel care a emis o părere înaintea cuiva; antevorbitor. (cf. fr. *préopinant)*

prepalatál *adj. (fon.; despre consoane)* care se articulează în partea anterioară a palatului. (< fr. *prépalatal)*

prepará *vb.* 1. *tr.* și *refl.* a (se) pregăti. (< fr. *préparer*, cf. lat. *praeparare)*

preparát *s.n.* faptul de a (se) prepara; *(concr.)* produs al unei preparații. (< germ. *Preparat)*

preparatíve *s.f. pl.* pregătiri (în vederea unei acțiuni). (cf. fr. *préparatif)*

preparátor *s.m.* și *f.* **1.** persoană care prepară ceva. **2.** grad universitar imediat inferior asistentului; persoană care deține acest grad. **3.** meditator. (cf. fr. *préparateur*, lat. *praeparator)*

preparáție *s.f.* **1.** preparare, pregătire. **2.** produs special preparat în vederea unor cercetări de laborator. **3.** meditație (a unui școlar). (cf. fr. *préparation*, lat. *praeparatio)*

preponderá *vb.* I. *intr.* a fi preponderent; a precumpăni, a predomina. (< lat. *praeponderare* — a cîntări mai greu)

preponderént *adj.* superior ca greutate, ca importanță; precumpănitor. (cf. fr. *prépondérant)*

preponderénță *s.f.* superioritate, precumpănire ca număr, ca importanță etc. (cf. fr. *prépondérance*, it. *preponderanza)*

prepoténță *s.f. (rar)* putere superioară, autoritate preponderentă. (cf. fr. *prépotence*, lat. *praepotentia)*

prepoziție *s.f. (gram.)* cuvînt inflexibil care indică un raport sintactic între doi termeni. (< lat. *praepositio*, cf. fr. *préposition)*

prepozițional *adj. (gram.)* construit cu o prepoziție; cerut de o prepoziție. (cf. fr. *prépositionnel)*

prerevoluționár *adj.* existent, întîmplat înainte de o revoluție; *(spec.)* de dinaintea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. (< *revoluționar)*

prerie *s.f. (geogr.)* întindere mare de pășuni în America de Nord. (< fr., engl. *prairie)*

prerogatívă *s.f.* **1.** *(ist.)* centuria care își dădea prima votul în comițiile din vechea Romă. **2.** autoritate, privilegiu, avantaj acordat cuiva prin lege sau prin uz. (< fr. *prérogative*, cf. lat. *praerogativa)*

preromántic *adj.* privitor la preromantism, al preromantismului. (cf. fr. *préromantique)*

preromantísm *s.n.* curent literar apărut în secolul al XVIII-lea, care lupta împotriva normelor rigide ale clasicismului și din care au luat naștere principiile și tendințele romantismului. (cf. fr. *préromantisme)*

presá *vb.* I. *tr.* **1.** a strînge, a apăsa, a comprima. **2.** *(fig.)* a exercita presiune asupra cuiva, a insista mult. (< fr. *presser*, it., lat. *pressare)*

presánt *adj.* care presează; *(p. ext.)* grabnic, urgent. (cf. fr. *pressant)*

presatór *s.m.* lucrător specializat în presarea materialelor. (< *presa)*

présă *s.f.* **I. 1.** *(tehn.)* mașină de prelucrare a materialelor prin presare. ● teasc. **2.** mașină de tipărit cu care se imprimă texte, figuri etc. și care lu-

crează prin apăsarea hîrtiei pe cliseul de imprimat. II. totalitatea ziarelor, a revistelor, a publicațiilor periodice considerate ca mijloc de informare a publicului. ● profesiunea, activitatea de gazetar; *(concr.)* ziariștii. (< fr. *presse*, it. *pressa)*

prescríe *vb.* III. **1.** *tr.* a ordona, a dispune precis ceea ce urmează să se facă; *(spec.; med.)* a indica un tratament, medicamente pentru un bolnav. **2.** *refl. (jur.; despre o datorie, o pedeapsă* etc.) a se șterge prin prescripție. (< fr. *prescrire)*

prescriptíbil *adj. (jur.)* care poate fi prescris. (cf. fr. *prescriptible)*

prescripție *s.f.* **1.** dispoziție, hotărîre, ordin formal (impus de o lege, de un regulament etc.). ● recomandație, indicație de tratament dată de medic unui bolnav; rețetă. **2.** *(jur.)* interval de timp la sfîrșitul căruia, potrivit unor anumite norme juridice nu se mai poate cere plata unei datorii, aplicarea unei pedepse, redobîndirea unei posesiuni sau a unei proprietăți etc. (cf.fr. *prescription*, lat. *praescriptio)*

presentiméntˈ *s.n.* presimțire. (< fr. *pressentiment)*

presetúpă *s.f. (tehn.)* presgarnitură. (< fr. *presse-étoupe)*

presgarnitúră *s.f. (tehn.)* garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini, astfel montată încît să permită mișcarea acestui organ.

presímți *vb.* IV. *tr.* a prevedea, a simți (vag, instinctiv) ceva care va veni, care se va întîmpla. (după fr. *pressentir)*

presiúne *s.f.* **1.** *(fiz.)* forță exercitată (prin apăsare) asupra unei suprafețe; apăsare. **2.** *(fig.)* constrîngere morală, violență. (cf. fr. *pression*, it. *pressione*, lat. *pressio)*

presór[1] *s.n. (tehn.)* dispozitiv al mașinii de cusut, care presează materialul pe placa mașinii. (cf. fr. *presseur)*

presór[2] *s.m.* și *f.* lucrător la presă. (cf. fr. *presseur)*

presostát *s.n.* aparat pentru măsurarea presiunii dintr-o încăpere închisă. (< fr. *pressostat)*

prestá *vb.* I. *tr.* a depune, a desfășura o activitate. (< lat. *praestare*, cf. it. *prestare)*

prestabilí *vb.* IV. *tr.* a stabili dinainte. (cf. it. *prestabilire)*

prestánță *s.f.* ținută, atitudine demnă, impunătoare. (cf. it. *prestanza*, fr. *prestance)*

prestáție *s.f.* **1.** desfășurare a unei activități; prestare. **2.** muncă depusă gratuit pentru efectuarea unor operații de folos obștesc. (cf. fr. *prestation*, lat. *praestatio)*

prestidigitatór *s.m.* scamator specialist în prestidigitație. ● *(fig.)* om abil în mișcările mîinilor. (< fr. *prestidigitateur)*

prestidigitáție *s.f.* arta de a face scamatorii prin mișcări foarte îndemînatice și rapide ale mîinilor; scamatorie. (cf. fr. *prestidigitation)*

prestigiós *adj.* referitor la prestigiu; uluitor. (cf. fr. *prestigieux*, it. *prestigioso)*

prestígiu *s.n.* autoritate morală; vază, considerație. ● *(fig.)* strălucire, atracție. (< lat. *praestigium*, cf. it. *prestigio*, fr. *prestige)*

prestissímo *adv. (muz.)* foarte repede. // *s.n.* fragment dintr-o sonată sau simfonie care trebuie executat în acest tempo. (< it. *prestissimo)*

présto *adv. (muz.)* iute, mai puțin grăbit decît prestissimo. // *s.n.* bucată muzicală executată în acest tempo. (< it. *présto)*

presupúne *vb.* III. *tr.* **1.** a crede, a bănui (ceva dinainte). **2.** a necesita, a fi absolută nevoie de ceva în prealabil. (cf. fr. *présupposer*, it. *presupporre)*

preșcolár *adj.* care nu are încă vîrsta de școală; referitor la învățămîntul copiilor sub această vîrstă. (< *pre-* + *școlar)*

președínte *s.m.* cel care prezidează o adunare, un tribunal, o societate etc. ● cel care prezidează un examen, susținerea unei teze etc. ● titlu dat șefului statului în unele republici. (cf. fr. *président*, it. *presidente* < lat. *praesidens)*

președínție *s.f.* demnitatea și durata exercitării funcției de președinte; *(p. ext.)* localul unde lucrează președintele. (< *președinte)*

preșpán *s.n. (tehn.)* carton presat folosit ca izolant în electrotehnică. (< germ. *Presspan)*

pretá *vb.* I. *refl.* **1.** a se deda; a consimți la ceva (incorect, nelegal). **2.** a se potrivi la... (< fr. *prêter)*

pretendént *s.m.* și *f.* **1.** cel care pretinde, care aspiră la ceva. **2.** cel care aspiră la mîna unei femei. (cf. fr. *prétendant*, it. *pretendente)*

preténție *s.f.* **1.** drept (real sau închipuit) pe care îl revendică cineva. **2.** *(la pl.)* idee exagerată despre sine însuși; îmfumurare. (cf. fr. *prétention*, it. *pretensione* < lat. *praetentum)*

pretențiós *adj.* **1.** plin de pretenții; exigent. **2.** afectat, încrezut. (cf. fr. *prétentieux*, it. *pretenzioso)*

preterít *s.n. (gram.)* timp verbal în anumite limbi, prin care se exprimă o acțiune trecută. (< lat. *praeteritum*, cf. fr. *prétérit*, germ. *Präteritum)*

preteriție *s.f.* figură de retorică prin care oratorul declară că nu vrea să vorbească despre un lucru, despre care totuși vorbește. (< lat. *praeteritio*, cf. fr. *préterition)*

pretéxt *s.n.* motiv aparent de care se folosește cineva pentru a ascunde adevăratul motiv al unui plan, al unei acțiuni. (< fr. *prétexte*, cf. lat. *praetextus)*

pretextá *vb.* I. *tr.* a invoca un motiv, a se folosi de un pretext. (< fr. *prétexter)*

pretínde *vb.* III. *tr.* **1.** a cere, a ridica pretenții, a revendica (ceva). **2.** a susține, a afirma (cu convingere). ● *refl.* a-și atribui (pe nedrept) o calitate, a-și da aere de... **3.** a necesita. (cf. fr. *prétendre)*

prétor *s.m.* **1.** *(ist.)* înalt magistrat care avea un rang imediat inferior consulului în vechea Romă. **2.** *(în vechea armată)* persoană numită pe lîngă marile unități militare, cu atribuții, în timp de război sau de mobilizare, în poliția administrativă (în vechea organizare administrativă) și judiciară. **3.** șeful administrativ al unei plăși. (< lat. *praetor*, fr. *préteur)*

pretorián *adj.* care ține de pretor, al pretorului. ○ *gardă pretoriană* = corp de soldați care formau garda pretorului în vechea Romă și mai tîrziu garda personală a împăraților romani. // *s.m. (ist.)* soldat din garda pretoriană. (cf. fr. *prétorien*, lat. *praetorianus)*

pretóriu *s.n. (ist.)* reședința pretorului roman; loc unde acesta ținea judecățile. ● cortul comandantului, care se așeza în mijlocul unei tabere romane (< lat. *praetorium)*

pretúră *s.f. (în vechea organizare administrativă)* serviciul pretorului (**3**); localul unde funcționa acest serviciu. (< lat. *praetura*, cf. fr. *préture)*

prețiós *adj.* **1.** cu preț, cu valoare mare; scump. **2.** *(fig.)* de un mare rafinament; afectat. (cf. fr. *précieux*, it. *prezioso)*

prețiozitáte *s.f. (rar)* afectare, înfumurare. (cf. fr. *préciosité)*

prevalá *vb.* I. **1.** *intr.* a avea avantaj, a predomina. **2.** *refl.* a trage un folos din ceva, a se folosi de ceva. (cf. it. *prevalere*, fr. *prévaloir)*

prevaricațiúne *s.f. (rar)* **1.** călcarea îndatoririlor de serviciu, abuz comis de un funcționar în exercițiul funcțiunii. **2.** trădarea unei cauze. (cf. fr. *prévarication*, lat. *praevaricatio)*

prevedeá *vb.* II. **1.** *tr.* a-și da seama, a deduce mersul evenimentelor viitoare din unele fapte prezente sau trecute a căror legătură cauzală cu ele este evidentă. **2.** *tr. (despre legi)* a stabili, a specifica. **3.** *tr.* a echipa, a înzestra cu... **4.** *refl.* a se întrezări. (după fr. *prévoir*, it. *prevedere* < lat. *praevidere)*

prevedére *s.f.* **1.** faptul de a prevedea. **2.** *(la pl.)* măsuri, dispoziții cuprinse într-un regulament, într-o lege, care trebuie respectate. **3.** prudență. (< *prevedea)*

prevení *vb.* IV. *tr.* **1.** a înștiința dinainte; a avertiza. **2.** a preîntîmpina, a înlătura. **3.** *(rar)* a ghici și a împlini dinainte dorințele cuiva. (cf. fr. *prévenir*, lat. *praevenire)*

prevenitór *adj.* îndatoritor, politicos, amabil. (< *preveni)*

preventiv *adj.* care preîntîmpină, împiedică un rău. ○ *medicină preventivă* = ramură a medicinei care se ocupă cu mijloacele de prevenire a bolilor; *(jur.) arest preventiv* = deținere provizorie pentru cercetări a unui acuzat. (cf. fr. *préventif*, it. *preventivo)*

preventórіu *s.n.* casă de sănătate unde sînt tratați cei predispuși la anumite boli, în special la tuberculoză. (< fr. *préventorium)*

prevénție *s.f. (jur.)* arest preventiv. (cf. fr. *prévention*, it. *prevenzione)*

previzíbil *adj.* care se poate prevedea. (cf. fr. *prévisible*, it. *previsibile)*

previziúne *s.f.* **1.** prevedere, pătrundere a desfășurării evenimentelor viitoare folosind analiza științifică sau judecînd în baza unei experiențe de viață. **2.** enunțare a unei judecăți, a unei teorii care se bazează pe previziune (**1**). (cf. fr. *prévision*, it. *previsione)*

prezbít *adj., s.m.* și *f.* (cel) care vede mai clar obiectele îndepărtate decît pe cele apropiate, datorită unui defect de acomodare a cristalinului. (< fr. *presbyte*, cf. gr. *presbytes* — bătrîn)

prezbiterián *s.m.* și *f.* adept al prezbiterianismului. (cf. fr. *presbyterien)*

prezbiterianísm *s.n.* doctrină protestantă răspîndită în Anglia și în alte țări, care nu recunoaște autoritatea episcopilor. (cf. fr. *presbytérianisme)*

prezbitísm *s.n. (med.)* defect al ochiului care constă în micșorarea capacității de acomodare a cristalinului; hipermetropie. (cf. fr. *presbytisme)*

prezbitíe *s.f.* prezbitism. (< fr. *presbytie)*

prezént *adj.* care este în locul unde se află vorbitorul, care este de față. ● care există în timpul de față; contemporan. // *s.n.* **1.** timpul prezent, actual; situația actuală. **2.** *(gram.)* timp care arată că acțiunea unui verb se desfășoară în momentul de față. ○ *prezent istoric* = prezent cu valoare de perfect, folosit uneori în narațiuni. (< fr. *présent*, it. *presente*, lat. *praesens)*

prezentá *vb.* I. **1.** *refl.* și *tr.* a apărea sau a face să apară în fața cuiva, a (se) înfățișa. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) recomanda. **3.** *tr.* a înfățișa publicului sinteza unei activități, rezultatul unor cercetări, un program artistic sau muzical etc. **4.** *tr. (mil.; în expr.) a prezenta arma* = a mînui arma după anumite prescripții pentru a da onorul sau în cadrul unei ceremonii. (< fr. *présenter*, cf. lat. *praesentare)*

prezentábil *adj.* cu înfățișare atrăgătoare, plăcută, îngrijită. (cf. fr. *présentable)*

prezentatór *s.m.* cel care prezintă publicului (un număr dintr-un spectacol etc.). (cf. fr. *présentateur)*

prezénță *s.f.* faptul de a fi prezent într-un loc determinat. ○ *(expr.) prezență de spirit* = promptitudine în a judeca sau în a acționa calm în împrejurări neprevăzute; sînge rece. (cf. fr. *présence*, it. *presenza*, lat. *praesentia)*

prezervá *vb.* I. *tr.* a preveni, a păzi de un rău (fizic sau moral). (< fr. *préserver*, cf. lat. *praeservare)*

prezervatív *s.n.* remediu folosit pentru prevenirea unui rău, a unei boli. (< fr. *préservatif*)
prezicător *s.m.* și *f.* prevestitor. (< *prezice*)
prezice *vb.* III. *tr.* a prevesti. (după fr. *prédire*)
prezidá *vb.* I. *tr.* a conduce ca președinte (o ședință, o dezbatere, o adunare); *(fam.)* a ocupa locul de frunte la o masă. (< fr. *présider*, cf. lat. *praesidere*)
prezidént *s.m. (rar)* președinte. (< fr. *président*)
prezidențiál *adj.* care aparține unui președinte; de (la) președinte. (cf. fr. *présidentiel*)
prezidénție *s.f.* președinție. (< *președinte*)
prezidiál *adj.* privitor la prezidiu, care emană de la prezidiu. (cf. fr. *présidial*)
prezídiu *s.n.* organ de conducere a unei adunări, a unei instituții etc.; persoanele care dețin această conducere. (< lat. *praesidium*)
prezumá *vb.* I. *tr. (rar)* a judeca după anumite probabilități. (< fr. *présumer*, cf. lat. *praesumere*)
prezumtív *adj.* socotit ca probabil; ipotetic. ● *(gram.; despre timpuri sau moduri)* care arată o acțiune probabilă. (cf. lat. *praesumptivus*, it. *presumtivo*, fr. *présomptif*)
prezúmție *s.f.* **1.** părere întemeiată pe fapte aparente; presupunere. **2.** *(jur.)* recunoaștere a unui fapt ca autentic, până la proba contrară. **3.** părere prea bună despre sine; înfumurare, aroganță. (cf. lat. *praesumptio*, it. *presunzione*, fr. *présomption*)
prezumțiós *adj.* înfumurat, încrezut, arogant. (cf. lat. *praesumtiosus*, it. *presunzioso*, fr. *présomptueux*)
prim *num. ord.* **1.** cel dintîi (în spațiu sau în timp); care se află în fruntea unei serii. ○ *materie primă* = material prin a cărui prelucrare se obțin produse finite. **2.** cel mai bun; cel mai însemnat etc. ○ *de prim rang* = de calitate superioară. **3.** pe treapta cea mai înaltă, întîiul în categoria respectivă. (< lat. *primus*)
primá *vb.* I. *intr.* a avea întîietatea, a fi pe primul loc. (< fr. *primer*)
primadónă *s.f.* primă solistă a unui teatru de operă sau de operetă. (< fr., it. *prima donna*)
primár *adj.* **1.** de la început, originar. **2.** *(geol.; în expr.) eră primară* = era paleozoică; *terenuri primare* = terenuri formate în era primară. ● primordial, de bază. ● simplist. (< fr. *primaire*, cf. lat. *primarius*)
primát *s.n.* întîietate. (< fr. *primat*, it. *primato*)
primáte *s.f. pl. (zool.)* ordin de mamifere superioare din care fac parte maimuțele și omul. (< fr. *primates*)
primă[1] *s.f.* retribuție suplimentară acordată cuiva pentru îndeplinirea unor condiții calitative și cantitative privind producția. ● sumă care se plătește inițial sau periodic unei instituții de asigurare. (< fr. *prime*, cf. lat. *praemium*)
primă[2] *s.f. (sport)* prima poziție sau gardă la scrimă. (< fr. *prime*)
primitív *adj.* **1.** de la începutul omenirii, străvechi. ● aflat pe cea dintîi treaptă a dezvoltării societății umane. **2.** necultivat, necivilizat, sălbatic. **3.** originar, primar; de bază. ○ *(gram.) cuvînt primitiv* = cuvînt-bază de la care, cu ajutorul afixelor, se derivă alte cuvinte; *culori primitive* = cele șapte culori ale spectrului solar. (< fr. *primitif*, it. *primitivo* < lat. *primitivus* < *primus* — cel dintîi)
primitivitáte *s.f.* stare de înapoiere, lipsă de civilizație; sălbăticie. (cf. fr. *primitivité*)
primogenitúră *s.f.* prioritatea pe care o are cel dintîi născut dintre frați (mai ales în familiile nobile și domnitoare). (< fr. *primogéniture*, cf. lat. *primogenitus* < *primus* — întîi, *gignere* — a naște)
primordiál *adj.* **1.** cel mai vechi; inițial, primar. **2.** care este de primă importanță, de prim ordin; principal, esențial. (< fr. *primordial*, cf. lat. *primordialis*)
primordialitáte *s.f.* faptul de a fi primordial; întîietate; prioritate. (cf. fr. *primordialité*)
primulacée *s.f. (bot.: la pl.)* familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip ciuboțica-cucului; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *primulacées*)
primúlă *s.f.* plantă ornamentală cu flori purpurii sau liliachii. (< lat. *primula*)
primulínă *s.f.* substanță colorantă, galbenă. (< fr. *primuline*)
prímus *s.n.* lampă de gătit care folosește drept combustibil benzina sau petrolul lampant. (nume comercial)
princeps *adj. (în expr.) ediție princeps* = prima ediție a operei unui autor (clasic). (< lat., fr. *princeps*)
princiár *adj.* de prinț, al unui prinț. ● *(fig.)* somptuos, bogat, măreț, îmbelșugat. (cf. fr. *princier*)
principál *adj.* **1.** cel mai însemnat, de căpetenie, de frunte. **2.** *(gram.; în expr.) propoziție principală* (și *subst., f.*) = propoziție care nu depinde de o altă propoziție dintr-o frază și care are la rîndul ei subordonate. (< fr. *principal*, it. *principale*, lat. *principalis*)
principát *s.n.* **1.** demnitatea de principe (2). ● domnia unui împărat roman. **2.** stat condus de un principe. (cf. fr. *principat*, lat. *principatus*)
príncipe *s.m.* **1.** persoană care face parte dintr-o familie domnitoare sau care deține suveranitatea unui stat (mic); prinț. **2.** *(ist.)* titlu dat împăratului în Imperiul roman. (< lat. *princeps*, cf. it. *principe*)

principésă *s.f.* fiică de suveran; soție, fiică de principe; prințesă. (cf. it. *principessa)*

principiál *adj.* care se conduce după anumite principii; potrivit unei convingeri, consecvent, ferm. // *adv.* în principiu, în linii mari. (< *principiu)*

principialitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este principial. (< *principiu)*

principiu *s.n.* **1.** element fundamental, idee de bază pe care se întemeiază o teorie, un sistem politic etc. **2.** lege fundamentală a unei științe, a unei arte etc. ● *(la pl.)* totalitatea legilor și a noțiunilor de bază ale unei discipline. **3.** *(în antichitate și în evul mediu)* element primordial care era considerat ca origine a lumii fizice. ● *(în concepțiile mistice)* cauză inițială a lumii fizice și morale. ○ *(chim.) principiu activ* = substanță care constituie esența unui produs vegetal sau animal. **4.** regulă sau normă de acțiune, de legislație etc. ○ *în principiu* = din punct de vedere teoretic, în general. **5.** convingere, punct de vedere. (< lat. *principium*, cf. it. *principio*, fr. *principe)*

prinț *s.m.* principe. (cf. germ. *Prinz*, fr. *prince)*

prințésă *s.f.* principesă. (cf. fr. *princesse*, germ. *Prinzessin)*

prioritáte *s.f.* întâietate; precădere. (cf. fr. *priorité)*

prismátic *adj.* în formă de prismă. (< fr. *prismatique)*

prismă *s.f. (mat.)* corp solid mărginit de fețe plane dintre care două, poligonale, egale și paralele formează baza și celelalte, în formă de paralelogram, formează fețele laterale. ● *(fiz.; în expr.) prismă optică* = prismă transparentă (de sticlă) folosită pentru descompunerea sau pentru reflecția luminii într-un spectru. ○ *(loc. adv.) prin prisma* = din punct de vedere..., în lumina... (cf. fr. *prisme*, lat., gr. *prisma)*

privá *vb.* I. *tr.* a lipsi (pe cineva de ceva), a lua dreptul, putința (cuiva) de a beneficia de ceva. (< fr. *priver*, it., lat. *privare)*

privát *adj.* particular, individual. (< lat. *privatus*, cf. fr. *privé)*

privatív *adj.* care privează, lipsește pe cineva de ceva; care arată o privațiune. (cf. fr. *privatif*, lat. *privativus)*

privațiúne *s.f.* pierdere, suprimare, lipsă a unui drept, a unui bun, a unui avantaj. ● *(la pl.)* lipsă, sărăcie; abținere voită. (cf. fr. *privation*, lat. *privatio)*

privilegiá *vb.* I. *tr.* a acorda cuiva un privilegiu; a părtini, a favoriza pe cineva. (< fr. *privilégier)*

privilégiu *s.n.* înlesnire, drept acordat cuiva de a se bucura de avantaje deosebite. ● *(jur.)* drept de care se bucură o persoană (juridică sau fizică) de a fi preferată la plată înaintea altora. (< lat. *privilegium*, cf. it. *privilegio*, fr. *privilège)*

prizá *vb.* I. *tr.* a trage praf de tutun pe nas. (< fr. *priser)*

prízǎ *s.f.* **1.** *(tehn.)* dispozitiv prin care se face legătura între un aparat electric și rețeaua electrică respectivă. ● dispozitiv de luare a unui fluid dintr-o conductă, dintr-un recipient etc. **2.** trecerea în stare solidă a pastei unui liant hidraulic. **3.** *(av., în expr.) priză de aterizare* = ansamblul manevrelor care preced aterizarea unui avion, executate de pilot pentru a veni exact pe aerodrom. **4.** *(în expr.) a avea priză* = a avea trecere, a trezi interesul. **5.** mică porție de praf de tutun care se trage pe nas. (< fr. *prise)*

prizoniér *s.m.* și *f.* **1.** persoană căzută în mâinile unui dușman; militar prins în război; captiv. **2.** arestat, întemnițat. (< fr. *prisonnier)*

prizonierát *s.n.* captivitate, robie. (< *prizonier)*

pro *prep.* pentru, în favoarea... (< lat. *pro)*

probá *vb.* I. *tr.* **1.** a dovedi. **2.** a pune la probă; a încerca. (< lat. *probare)*

probábil *adj.* care pare că este adevărat, întemeiat. ● care se poate întâmpla. // *adv.* după cât pare, potrivit tuturor probabilităților. (< lat. *probabilis*, cf. fr. *probable)*

probabilitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este probabil; aparență de adevăr, posibilitate. **2.** *(mat.)* mărime folosită în formularea legilor statistice ale fenomenelor. ○ *calculul probabilităților* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul probabilității producerii unui fenomen sau a unui eveniment dintr-un complex de fenomene sau evenimente de același fel. (cf. lat. *probabilitas*, fr. *probabilité)*

probánt *adj.* care probează; doveditor. (cf. fr. *probant)*

probatóriu *adj. (jur.)* care este propriu să dovedească ceva. // *s.n.* procedură de culegere a probelor în justiție. (cf. fr. *probatoire)*

próbă *s.f.* **1.** încercare; (examen de) verificare. ● *(sport)* întrecere. **2.** *(tehn.)* parte dintr-un material care se supune analizei, spre a se verifica anumite caracteristici ale întregului material; mostră, eșantion. **3.** *(jur.)* dovadă, mărturie. (< lat. *proba)*

probitáte *s.f.* cinste, onestitate. (cf. lat. *probitas*, fr. *probité)*

problemátic *adj.* despre care nu se poate spune ceva sigur; îndoielnic, nesigur. ● care constituie o problemă; enigmatic; *(p. ext.)* suspect. (cf. fr. *problématique)*

problemátică *s.f.* ansamblu de probleme cu privire la același subiect. (cf. fr. *problématique)*

problematizá *vb.* I. *intr. (rar)* a face din orice lucru o problemă; a complica inutil lucrurile.

problémă *s.f. (mat.)* chestiune de rezolvat a cărei soluție, dezlegare se

poate afla sau trebuie căutată prin calcul. ● chestiune, lucru de rezolvat; chestiune de actualitate care trebuie rezolvată. (cf. fr. *problème*, it., lat., gr. *problema)*

problemíst *s.m.* cel care creează probleme (de șah, de matematică etc.). (< *problemă)*

proboscídă *s.f.* trompa elefantului. ● trompa insectelor. (< fr. *proboscide*, cf. gr. *proboscis,-idos)*

proboscidián *s.m. (zool.; la pl.)* ordin de mamifere mari, greoaie, care au nasul prelungit cu o trompă; *(la sg.)* animal care face parte din acest ordin. (< fr. *proboscidien)*

procedá *vb.* I. *intr.* a face ceva; a trece la fapte (cu anumite mijloace), a acționa într-un mod anumit. (< fr. *proceder*, cf. lat. *procedere* — a înainta)

procedéu *s.n.* fel de a proceda, metodă, modalitate, manieră. (< fr. *procédé)*

procedurál *adj. (jur.)* referitor la procedură, de procedură. (cf. fr. *procédural)*

procedúră *s.f. (jur.)* **1.** formă legală de a face o acțiune, de a apăra pe cineva, de a judeca etc.; formele după care se realizează justiția; actele făcute într-o instanță judecătorească. **2.** ramură a dreptului care studiază procedura (1). (< fr. *procédure*, cf. it. *procedura)*

procedurist *s.m.* specialist în procedura judiciară. (< *procedură)*

procént *s.n.* **1.** parte raportată la o sută de părți dintr-un întreg; sutime. **2.** dobîndă calculată la o sută de lei pe interval de un an; *(p. ext.)* orice dobîndă. (< germ. *Prozent)*

procentáj *s.n.* calculul făcut pentru stabilirea procentului; cifră obținută prin acest calcul. (după fr. *pourcentage)*

procentuál *adj.* calculat, exprimat în procente. (cf. germ. *prozentual)*

procés *s.n.* **1.** mers, evoluție, dezvoltare, desfășurare (a unui fenomen, a unui eveniment etc.). ● prefacere, transformare succesivă, progresivă. **2.** *(jur.)* activitatea pe care o desfășoară o instanță judecătorească în legătură cu soluționarea unei cauze de natură penală, civilă etc. ○ *(expr.) a intenta un proces* = a da în judecată (pe cineva). **3.** (în expr.) *proces-verbal* = act oficial prin care se constată un fapt; redarea în scris a discuțiilor și a hotărîrilor dintr-o ședință. (< fr. *procès*, *processus* < lat. *processus)*

procesiúne *s.f.* convoi, cortegiu; alai. (cf. fr. *procession*, lat. *processio)*

proclamá *vb.* I. 1 *tr.* a anunța ceva în mod solemn. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) investi în mod oficial cu un titlu. **3.** *tr.* a susține, a declara ceva deschis, în public. (< fr. *proclamer*, it. lat. *proclamare)*

proclamáție *s.f.* manifest prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță. ● apel tipărit avînd un caracter agitatoric. (cf. fr. *proclamation*, lat. *proclamatio)*

proclitic *adj. (gram.; despre cuvinte)* care se leagă de cuvîntul următor și nu are accent propriu. (< fr. *proclitique*, cf. gr. *proklitikos)*

procónsul *s.m. (ist.)* magistrat roman care guverna o provincie fiind învestit cu autoritatea de consul; locțiitor al consulului. (< lat. *proconsul*, cf. fr. *proconsul)*

proconsulár *adj.* de proconsul. ○ *provincie proconsulară* = provincie condusă de un proconsul. (cf. lat. *proconsularis*, fr. *proconsulaire)*

proconsulát *s.n.* funcția de proconsul; timpul cît dura această funcție. (< lat. *proconsulatus*, cf. fr. *proconsulat)*

procreá *vb.* I. *intr.* a zămisli, a naște. (< fr. *procréer*, it., lat. *procreare)*

procreatór *adj. (rar)* care procreează. (cf. fr. *procréateur*, lat. *procreator)*

procreáție *s.f.* procreare. (cf. fr. *procréation*, lat. *procreatio)*

procurá *vb.* I. *tr.* **1.** a achiziționa, a face rost de ceva. **2.** a produce, a pricinui. (< fr. *procurer)*

procurátor *s.m.* **1.** *(ist.)* magistrat roman, administrator al unei provincii imperiale, însărcinat cu strîngerea dărilor și cu repartizarea cheltuielilor. **2.** mandatar. (< lat. *procurator*, cf. fr. *procurateur)*

procuratúră *s.f. (jur.)* organ al puterii de stat care are ca sarcină supravegherea aplicării și executării legilor, trimiterea infractorilor în fața justiției, susținerea acuzării înaintea instanțelor judecătorești, precum și reprezentarea intereselor statului în instanță. (< rus. *prokuratura)*

procúră *s.f. (jur.)* împuternicire prin care cineva poate acționa în numele altcuiva; mandat; act scris (oficializat) de împuternicire. (< fr. *procure)*

procurist *s.m. (ieșit din uz)* mandatar care are împuterniciri pentru îndeplinirea unor acte juridice în numele cuiva. (< germ. *Prokurist)*

procurór *s.m. (jur.)* membru al procuraturii care supraveghează justa aplicare a legilor sau care susține acuzarea într-un proces, ca reprezentant al statului. (< fr. *procureur)*

prodecán *s.m.* locțiitor al decanului. (it. *prodecano)*

prodíg *adj. (rar)* risipitor, cheltuitor. (< fr. *prodigue*, cf. lat. *prodigus)*

prodigá *vb.* I. *tr. (rar)* a risipi. (< fr. *prodiguer)*

prodigalitáte *s.f.* risipă, cheltuială peste măsură. (cf. fr. *prodigalité*, lat. *prodigalitas)*

prodigiós *adj.* uimitor, uluitor, extraordinar. (< lat. *prodigiosus*, cf. fr. *prodigieux)*

prodróm *s.n. (rar)* introducere în studiul unei științe. (< fr. *prodrome*, cf. gr. *pro* — înainte, *dromos* — cursă)

producătór *adj.* care produce, care dă naștere la ceva. // *s.m.* și *f.* persoană care produce prin muncă bunuri materiale. (< *produce)*

produce *vb.* III. **1.** *tr.* a crea, a face, a realiza (ceva). **2.** *tr.* a aduce beneficii, venituri; a rodi. **3.** *tr.* a pricinui, a cauza. **4.** *refl.* a se prezenta în public cu un număr artistic. (< lat. *producere*, cf. fr. *produire*)

productiv *adj.* **1.** care produce (mult), care aduce beneficii. ● bănos, rentabil. **2.** *(gram.; despre sufixe, prefixe* etc.) care formează multe derivate. ● *(despre conjugări)* care se îmbogăţeşte mereu. (cf. fr. *productif*)

productivitate *s.f.* însuşirea de a fi productiv; rentabilitate, randament. ○ *productivitatea muncii* = cantitatea de produse obţinute în procesul muncii, într-o perioadă de timp determinată. într-un sector determinat al activităţii sociale. (cf. fr. *productivité*)

productométru *s.n.* înregistrator automat de producţie. (< germ. *Produktionsmesser*)

producţie *s.f.* **1.** activitatea socială în care oamenii produc bunuri materiale necesare pentru existenţa societăţii. **2.** totalitatea produselor obţinute în procesul muncii, într-o perioadă de timp, într-un anumit sector. **3.** lucrare, creaţie, operă (literară, de artă sau de ştiinţă). **4.** manifestare artistică organizată la sfîrşitul unui an şcolar. (cf. fr. *production*, it. *produzione*)

produs *s.n.* **1.** bun material realizat în procesul de producţie; totalitatea obiectelor sau bunurilor produse. ● corp, substanţă preparată în laborator sau obţinută pe cale naturală. **2.** urmare, rezultat al unui proces, al unui fenomen etc.; efect. **3.** *(mat.)* rezultatul unei înmulţiri. (< *produce*, după fr. *produit*)

proeminént *adj.* ieşit în afară, în relief. ● *(despre oameni)* ieşit din comun (prin calităţile sale); excepţional. (< fr. *proéminent*)

proeminénţă *s.f.* faptul de a fi proeminent. ● *(concr.)* ieşitură (în relief), ridicătură. (cf. fr. *proéminence*)

profán *adj., s.m.* **1.** neştiutor, nepriceput; *(fam.)* ageamiu. **2.** care nu respectă preceptele religiei. ● laic. (< fr. *profane*, lat. *profanus*)

profaná *vb.* I. *tr.* a pîngări; *(p. ext.)* a necinsti. (< fr. *profaner*, cf. lat. *profanare*)

profanatór *s.m.* şi *f.* cel care profanează; pîngăritor. (cf. fr. *profanateur*, lat. *profanator*)

proferá *vb.* I. *tr.* a spune, a rosti injurii, ameninţări etc. (< fr. *proférer*, cf. lat. *proferre* — a purta înainte)

profesá *vb.* I. *tr.* **1.** a se îndeletnici cu..., a exercita, a practica o profesiune, o meserie etc. **2.** a manifesta public o atitudine; a susţine public (ceva). (< fr. *professer*)

profesionál *adj.* referitor la o profesiune; legat de o profesiune. (cf. fr. *professionnel*)

profesionism *s.n.* *(rar)* practicarea unui sport, a unei arte etc. ca profesionist; *(p. ext.)* ramură a sportului, a artei etc. practicată ca profesiune. (< *profesionist*)

profesionist *s.m.* şi *f.* cel care exercită o profesiune. (cf. it. *professionista*)

profesiúne *s.f.* **1.** meserie, îndeletnicire, ocupaţie. **2.** *(în expr.) profesiune de credinţă* = declaraţie publică făcută de cineva asupra convingerilor pe care le are. (cf. fr. *profession*, lat. *professio*)

profésor *s.m.* şi *f.* persoană cu înaltă calificare care predă o specialitate la o şcoală medie sau în învăţămîntul universitar. (< fr. *professeur*, it. *professore*)

profesorál *adj.* de profesor. ● *(depr.)* pretenţios, doctoral, pedant. (cf. fr. *professoral*)

profesorát *s.n.* cariera, funcţia de profesor. (cf. fr. *professorat*)

profét *s.m.* proroc, prezicător. ● titlu dat lui Mahomed de către credincioşii musulmani. (cf. fr. *prophète*, lat., gr. *prophetes*)

profétic *adj.* de profet; prezicător. (cf. fr. *prophétique*)

profetizá *vb.* I. *tr.* a prooroci (ceva); a prezice. (< fr. *prophétiser*)

profeţie *s.f.* prorocire, prezicere. (cf. fr. *prophétie*, lat. *prophetia*)

profil *s.n.* **1.** contur, aspect al chipului cuiva privit dintr-o parte. ● aspect, portret, figură. **2.** contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. **3.** mod de organizare a unei întreprinderi, a unei instituţii etc. **4.** conturul unei secţiuni plane a unui element de construcţie, unei regiuni a scoarţei pămîntului etc., reprezentare grafică a unei asemenea secţiuni. (< fr. *profil*, it. *profilo*)

profilá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* a (se) înfăţişa în profil, a (se) reliefa. **2.** *tr.* a organiza într-un anumit fel (o instituţie, o întreprindere etc.). **3.** *tr.* a îamina o bară metalică dîndu-i un profil uniform în lungime. (< fr. *profiler*)

profiláctic *adj.* *(med.)* care apără de o boală; preventiv. (< fr. *prophylactique*)

profilaxíe *s.f.* *(med.)* totalitatea măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea bolilor contagioase. ● ramură a medicinei care se ocupă cu studiul şi aplicarea măsurilor profilactice. (< fr. *prophylaxie*, cf. gr. *pro* — înainte, *phylassein* — a păzi)

profilográf *s.n.* *(tehn.)* instrument folosit pentru înregistrarea şi măsurarea asperităţilor de pe suprafaţa unei piese, a denivelărilor unei porţiuni de teren etc. (< fr. *profilographe*)

profilográmă *s.f.* *(tehn.)* înregistrare grafică a asperităţilor de pe suprafaţa unei piese prelucrate, obţinută cu profilograful.

profilométru *s.n.* *(tehn.)* instrument pentru măsurarea gradului de netezime a unei piese prelucrate. (< fr. *profilomètre*)

profit *s.n.* **1.** cîştig, folos, beneficiu. **2.** venitul capitalistului care are ca izvor plusvaloarea. (< fr. *profit*, it. *profitto*)

profitá *vb.* I. *intr.* a trage un profit, un avantaj, un folos din ceva; a cîștiga. ● *(depr.)* a urmări un folos în orice împrejurare. (< fr. *profiter*, it. *profittare)*

profitábil *adj.* care aduce folos. ● util, avantajos. (cf. fr. *profitable)*

profitór *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care caută să profite din orice situație; afacerist, speculant. (cf. fr. *profiteur)*

profúnd *adj.* **1.** adînc. ● greu de pătruns, de cunoscut, de înțeles. ● *(despre glas, ton)* grav. **2.** intens, foarte mare. **3.** absolut complet. ● *(despre oameni)* serios, cu multă judecată și seriozitate. (< lat. *profundus*, cf. fr. *profond*, it. *profondo).*

profunditáte *s.f.* profunzime. (cf. lat. *profunditas*, it. *profondità)*

profundór *s.n.* *(av.)* parte mobilă a ampenajului orizontal, care servește pentru a asigura echilibrul, stabilitatea și maniabilitatea longitudinală a avionului. (cf. fr. *profondeur)*

profunzíme *s.f.* adîncime. (< *profund)*

profuziúne *s.f.* *(liv.)* cantitate mare, abundență; risipă. (< lat. *profusio*, cf. fr. *profusion)*

progenitúră *s.f.* vlăstar, urmaș; *(la animale)* pui, prăsilă. (< fr. *progéniture*, cf. lat. *progenitus)*

progesterónă *s.f.* *(fiziol.)* hormon format în ovar, care este absolut necesar pentru reproducere. (< fr. *progestérone)*

prognát *adj.* care are maxilarul inferior proeminent, ieșit înainte. (< fr. *prognathe*, cf. gr. *pro* — înainte, *gnathos* — falcă)

prognatísm *s.n.* caracterul, înfățișarea celor prognați. (< fr. *prognathisme)*

prognóză *s.f.* previziune, prevedere bazată pe date științifice; *(p. ext.)* pronostic. (cf. fr. *prognose*, lat., gr. *prognosis)*

prográm *s.n.* **1.** plan de activitate; orar. **2.** foaie de hîrtie, afiș, scriere (distribuită) prin care se anunță un spectacol, amănunte în legătură cu o reprezentație etc.; totalitatea numerelor unui spectacol, ceea ce cuprinde un spectacol. **3.** expunerea scrisă a principiilor, a planului de acțiune al unui partid politic, al unei organizații etc. (< fr. *programme*, it. *programma*, cf. lat., gr. *programma* — scriere publică)

programá *vb.* I. *tr.* a stabili un program de activitate; a fixa o anumită acțiune. (cf. it. *programmare)*

programátic *adj.* referitor la un program; cu program, de program, conform programului. (cf. it. *programmatico*, germ. *programatisch)*

programă *s.f.* *(în expr.)* *programă analitică* = prezentare în scris a obiectelor și a capitolelor fiecărei discipline predate într-o instituție de învățămînt. (< fr. *programme)*

progrés *s.n.* **1.** trecere de la o stare, de la o formă inferioară la una superioară; mers înainte, propășire. **2.** dezvoltare, creștere, sporire. (< fr. *progrès*, it. *progresso*, cf. lat. *progressus)*

progresá *vb.* I. *intr.* a face progrese; a merge înainte, a înainta, a propăși. (< fr. *progresser)*

progrésie *s.f.* *(mat.)* șir finit de numere care derivă, după o anumită regulă, unul din celălalt. ○ *progresie aritmetică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul adunării termenului precedent cu un număr constant numit rația progresiei. *Progresie geometrică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul înmulțirii termenului precedent cu un număr constant numit rația progresiei. (cf. fr. *progression*, lat. *progressio)*

progresíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care este favorabil progresului; (cel) care luptă pentru progres, pentru ceea ce este înaintat, nou. (cf. fr. *progressiste)*

progresív *adj.* care progresează, care crește sau se dezvoltă treptat. (cf. fr. *progressif)*

progresivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este progresiv. (cf. fr. *progressivité)*

prohibí *vb.* IV. *tr.* a interzice, a opri vînzarea, importul sau exportul unor mărfuri. (< fr. *prohiber*, cf. lat. *prohibere)*

prohibitív *adj.* care oprește, interzice; de prohibiție. (< fr. *prohibitif)*

prohibíție *s.f.* *(rar)* oprire, interzicere; *(spec.)* interzicere de a vinde, de a importa sau de a exporta o marfă. (cf. fr. *prohibition*, lat. *prohibitio)*

prohibiționísm *s.n.* curent social favorabil prohibiției (alcoolului). (cf. fr. *prohibitionnisme)*

prohibiționíst *adj.* privitor la prohibiționism. // *s.m.* și *f.* susținător al prohibiționismului. (cf. fr. *prohibitionniste)*

proiéct *s.n.* **1.** plan de a întreprinde, de a face ceva; intenție. ● prima redactare sau primele idei în legătură cu ceva care urmează să se facă sau care trebuie pus în execuție. ○ *proiect de lege* = text provizoriu al unei legi. **2.** *(tehn.)* lucrare care cuprinde calculele, desenele, instrucțiunile etc., necesare pentru executarea unei construcții, a unei mașini etc. (< lat. *projectus*, cf. fr. *projet)*

proiectá *vb.* I. *tr.* **1.** a plănui, a avea de gînd. **2.** *(tehn.)* a întocmi un proiect pentru o construcție etc. **3.** *(mat.)* a reprezenta un corp pe o suprafață, potrivit anumitor reguli. ● *refl.* a se desena, a se profila, a se contura. ● a reproduce pe ecran imaginile înregistrate pe un film de cinematograf cu ajutorul unui fascicul luminos. **4.** a arunca cu forță un corp; a împrăștia cu pasiune un lichid sau un material pulverulent. ● a trimite un fascicul de raze de lumină. (cf. fr. *projeter*, lat. *projicere* — a arunca)

proiectánt *adj.* *(mat.)* de proiecție. ○ *dreaptă proiectantă* (și *subst.*, *f.*) = dreaptă care unește un punct cu proiecția sa pe un plan. // *s.m.* și *f.* persoană care face proiecte. (< *proiect)*

proiectíl s.n. **1.** orice corp greu care poate fi aruncat în spațiu cu o forță oarecare. **2.** corp azvîrlit de o armă; glonț, ghiulea, obuz etc. (cf. fr. *projectile*, lat. *projectus)*

proiectór s.n. **1.** aparat care servește pentru a proiecta la distanță fascicule de lumină care provin din focarul unei oglinzi. **2.** aparat special pentru proiectarea imaginilor pe un ecran. (cf. fr. *projecteur)*

proiécție s.f. **1.** imagine plană a unui obiect din spațiu realizată potrivit anumitor reguli geometrice. ○ *(geogr.) proiecție cartografică* = reprezentare a (unei regiuni a) scoarței pămîntului pe o hartă. **2.** *(cinema)* reprezentare pe un ecran a imaginilor (înregistrate pe un film) cu ajutorul unui focar luminos. (cf. fr. *projection*, lat. *projectio)*

proláps s.n. *(med.)* lăsarea anormală în jos a unui organ. (< fr., lat. *prolapsus)*

prolegómene s.n. pl. *(liv.)* introducere amplă la începutul unei cărți, în care se dau noțiunile necesare înțelegerii lucrării. (cf. fr. *prolégomènes*, gr. *prolegomene* — lucruri spuse înainte)

prolépsă s.f. figură de retorică prin care se preîntîmpină obiecțiile posibile ale adversarului. (cf. fr. *prolepse*, gr. *prolepsis)*

proletár *adj.* privitor la proletariat, al proletarilor. // s.m. și f. **1.** *(ist.)* om fără nici o avere din rîndul cetățenilor liberi ai Romei antice. **2.** muncitor salariat din societatea capitalistă, lipsit de mijloace de producție și care este nevoit să-și vîndă capitalistului forța de muncă pentru a putea trăi. (< lat. *proletarius*, cf. fr. *prolétaire)*

proletariát s.n. **1.** *(ist.)* totalitatea cetățenilor liberi lipsiți de orice avere din Roma antică. **2.** clasa revoluționară, înaintată a proletarilor. (cf. fr. *prolétariat)*

proletarizá *vb.* I. *tr. (rar)* a aduce în starea de proletar; a sărăci, a pauperiza. (după rus. *proletarizirovati)*

proletcultísm s.n. curent ivit în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie (combătut și înlăturat mai tîrziu), care respingea întreaga moștenire culturală a trecutului, susținînd că ea nu este utilă poporului. (< rus. *proletkult)*

proletcultíst *adj.* privitor la proletcultism. // s.m. adept al proletcultismului.

proliferá *vb.* I. *intr.* și *refl. (biol.)* a se înmulți, a se reproduce. (< fr. *proliférer)*

proliferáre s.f. *(biol.)* înmulțire, sporire a celulelor sau a țesuturilor celulare din organism. ● reproducere. (după fr. *prolifération*, cf. lat. *proles* — copil, *ferre* — a purta)

prolífic *adj. (biol.)* care se poate înmulți ușor și repede. (< fr. *prolifique)*

prolificáre s.f. *(bot.)* naștere a unui lujer cu frunze, din floare. (după fr. *prolifération)*

prolificitáte s.f. *(biol.)* însușirea de a procrea, de a se înmulți ușor și repede. (< *prolific)*

prolix *adj. (despre vorbire, stil)* cu prea multe cuvinte; fără concizie; greoi, neclar; confuz. (< fr. *prolixe*, cf. lat. *prolixus)*

prolixitáte s.f. caracterul a ceea ce este prolix; lipsă de concizie și de claritate. (cf. fr. *prolixité*, lat. *prolixitas)*

prológ[1] s.m. *(la romani)* actor care recita prologul unei piese de teatru. (< lat. *prologus*, cf. fr. *prologue)*

prológ[2] s.n. *(lit.)* parte care servește ca introducere la o piesă de teatru, la un roman etc.; *(p. ext.)* introducere, prefață. ● parte a unei piese de teatru antice în care se prezenta subiectul. (cf. fr. *prologue*, it. *prologo*, lat. *prologus*, gr. *prologos* < *pro* — înainte, *logos* — vorbire)

promenádă s.f. (loc de) plimbare. (< fr. *promenade)*

prométiu s.n. *(chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *prométhium)*

promiscuitáte s.f. amestec eterogen de persoane. ● conviețuire în condiții de mizerie a mai multor persoane de sex diferit; conviețuire în imoralitate. (cf. fr. *promiscuité)*

promiscuu *adj. (rar)* cu caracter de promiscuitate. (< lat. *promiscius*, cf. fr. *promiscue)*

promisiúne s.f. făgăduială. (cf. fr. *promission*, lat. *promissio)*

promíte *vb.* III. *tr.* **1.** a se angaja, a-și lua obligația, a făgădui. **2.** *(fig.)* a da speranțe; a asigura. (< lat. *promittere*, cf. fr. *promettre)*

promontóriu s.n. *(geogr.)* fîșie de pămînt înaltă și abruptă, care înaintează în mare; cap. (< lat. *promontorium*, cf. it. *promontorio*, fr. *promontoire)*

promotór s.m. și f. inițiator, animator al unei acțiuni. (< fr. *promoteur)*

promóție s.f. serie de absolvenți ai unei școli; totalitatea persoanelor care au promovat deodată. (cf. fr. *promotion*, lat. *promotio)*

promová *vb.* I. *tr.* **1.** a ridica la o demnitate, a înainta în grad, a avansa. ● a trece pe un elev într-o clasă superioară. **2.** a susține, a propaga (idei etc.). (< lat. *promovere*, cf. fr. *promouvoir)*

promovát *adj. (adesea subst.)* care a terminat cu succes o clasă, un an de învățămînt. (< *promova)*

prompt *adj.* care acționează repede și la timp. ● imediat, grabnic, fără întîrziere. (cf. fr. *prompt*, lat. *promptus)*

promptitúdine s.f. repeziciune, iuțeală în executarea unui lucru; punctualitate. (cf. fr. *promptitude)*

promulgá *vb.* I. *tr. (jur.)* a publica în organul oficial al statului, cu formele legale cerute, o lege, un decret etc. care intră în vigoare din acel moment. (< lat. *promulgare*, cf. fr. *promulguer)*

pronominál *adj. (gram.)* privitor la pronume, cu valoare de pronume. (cf. fr. *pronominal*, lat. *pronominalis)*

pronostíc *s.n.* ipoteză privitoare la desfășurarea unor evenimente viitoare, a unor dispute sportive etc. (< fr. *pronostic*, cf. gr. *pronostikon* — indiciu)
pronosticá *vb.* I. *tr. (rar)* a face un pronostic; a prezice. (< fr. *pronostiquer)*
prontozíl *s.n.* medicament din clasa sulfamidelor, puțin solubil în apă, cu acțiune directă asupra streptococilor. (< germ. *Prontosil*, nume comercial)
pronúme *s.n. (gram.)* parte de vorbire care ține locul unui substantiv. (cf. lat. *pronomen*, fr. *pronom)*
pronunță *vb.* I. **1.** *tr.* a articula, a rosti (sunete, silabe, cuvinte). ● a ține, a rosti (un discurs). **2.** *tr.* și *refl. (jur.)* a da, a emite o sentință, o hotărîre etc. **3.** *refl.* a-și spune părerea; a lua atitudine. (< lat. *pronuntiare*, cf. it. *pronunziare*, fr. *prononcer)*
pronunțát *adj.* accentuat, scos în evidență. (< *pronunța)*
pronúnție *s.f.* pronunțare; rostire. (cf. lat. *pronuntio)*
propagá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) răspîndi, a (se) propovădui; a (se) populariza. ● a (se) transmite; a (se) împrăștia. (< lat. *propagare*, cf. fr. *propager)*
propagándă *s.f.* răspîndire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concepție, un partid politic, cu scopul de a convinge și de a cîștiga adepți. (cf. fr. *propagande*, rus. *propaganda*, lat. *propaganda)*
propagandíst *s.m.* și *f.* **1.** persoană care face propagandă. **2.** activist de partid care conduce un cerc de studiu în cadrul învățămîntului de partid. (cf. fr. *propagandiste;* rus. *propagandist)*
propagandístic *adj.* de propagandă, de propagandist. (după rus. *propagandistkii)*
propagatór *s.m.* și *f.* cel care propagă (idei, doctrine etc.). (cf. fr. *propagateur*, lat. *propagator)*
propán *s.n. (chim.)* hidrocarbură saturată gazoasă, aflată în cantități mari în gazele de sondă; se foloseste ca materie primă în industria chimică. (< fr. *propane)*
proparoxitón *s.n. (lingv.)* cuvînt care are accentul pe antepenultima silabă. (< fr. *proparoxyton)*
propedeútică *s.f. (rar)* învățămînt pregătitor al unei științe, cuprinzînd elementele ei de bază. (cf. fr. *propédeutique*, gr. *pro* — înainte, *padeutikos* — învățămînt)
propíce *adj.* favorabil, prielnic; nimerit, potrivit. (< fr. *propice*, cf. lat. *propitius)*
propilée *s.f. pl.* celebrul vestibul al Acropolei din Atena; *(p. restr.)* intrare monumentală a unui templu sau a unui palat, formată din mai multe porți legate între ele cu porticuri și scări. (< fr. *propylée*, it. *propileo*, cf. gr. *propylaion* — care este înaintea porților)
propórție *s.f.* **1.** raport între dimensiunile unui întreg și părțile lui sau între dimensiunile părților unui întreg. ● procent, parte raportată la întreg. **2.** potrivire, raport armonios între mai multe lucruri. **3.** *(la pl.)* dimensiune, mărime. **4.** *(mat.)* egalitate între două rapoarte. (cf. fr. *proportion*, lat. *proportio)*
proporționá *vb.* I. *tr.* a da proporția cuvenită, a face proporțional; a potrivi. (< fr. *proportionner)*
proporționál *adj.* care este în proporție cu cantități de același fel; corespunzător unei anumite proporții. O *(mat.) medie proporțională* = rădăcina pătrată a produsului dintre două cantități; medie geometrică. (cf. fr. *proportionnel)*
proporționalitáte *s.f.* **1.** calitatea a ceea ce este proporțional. **2.** *(mat.)* raport între două mărimi care variază proporțional. (cf. fr. *proportionnalité)*
proporționát *adj.* care are proporțiile cuvenite; potrivit, armonios. (< *proporționa)*
propozíție *s.f. (gram.)* unitatea sintactică cea mai simplă prin care se exprimă de obicei o judecată sau o idee. (cf. fr. *proposition*, lat. *propositio)*
proprétor *s.m. (ist.)* locțiitor de pretor la romani. (< lat. *propraetore*, cf. fr. *propréteur)*
proprietár *s.m.* și *f.* deținător al unui drept de proprietate asupra unui lucru, al unui bun mobil sau imobil de orice natură; stăpîn. (cf. fr. *propriétaire*, lat. *proprietarius)*
proprietáte *s.f.* **1.** dreptul de a deține, de a se folosi de un bun; stăpînire. **2.** ceea ce constituie obiectul unei stăpîniri; bun, avere, avut. **3.** însușire, calitate caracteristică a unui lucru; caracter distinctiv. **4.** calitatea unui cuvînt, a stilului de a reda precis ideea exprimată. (cf. fr. *propriété*, lat. *proprietas)*
própriu *adj.* **1.** care aparține cuiva în mod exclusiv; personal. O *amor propriu* = sentiment al propriei demnități, conștiința valorii proprii. **2.** caracteristic, particular. **3.** indicat, bun pentru... **4.** *(despre un cuvînt sau un termen)* care redă precis ideea care trebuie exprimată. (< lat. *proprius*, cf. fr. *propre)*
propulsá *vb.* I. *tr.* a imprima o mișcare de înaintare cu ajutorul unui propulsor; a împinge, a porni. (< fr. *propulser*, cf. lat. *propulsare)*
propúlsie *s.f. (fiz.)* exercitare a unei forțe de împingere sau de tracțiune asupra unui vehicul, pentru a provoca mișcarea lui înainte. ● sistem prin care se face propulsarea unui vehicul. (cf. fr. *propulsion)*
propulsív *adj.* care produce o propulsie. (cf. fr. *propulsif)*
propulsór *s.n. (adesea adj.) (tehn.)* organ sau aparat care împinge înainte, care dă propulsie unui vehicul. (< fr. *propulseur*, cf. lat. *propulsor)*

propúne *vb.* III. *tr.* **1.** a da, a pune ceva în deliberare. **2.** a recomanda (pe cineva) pentru o funcție, o misiune etc. **3.** a oferi, a da o sugestie etc.; a îndemna la ceva. ● a se hotărî (să facă ceva), a-și fixa un țel. (după lat. *proponere*, fr. *proposer*)

próră *s.f.* partea de dinainte a unei nave. (< it. *prora*, cf. lat. *prora*)

proréctor *s.m.* locțiitor de rector. (cf. engl. *prorector*)

prorogá *vb.* I. *tr.* a prelungi timpul care fusese fixat pentru ceva; *(spec.)* a amîna, a suspenda ședințele unei adunări legiuitoare pentru un anumit timp. (< lat. *prorogare*, cf. fr. *proroger*)

proscéniu *s.n. (teatru)* partea de dinainte a unui teatru antic, unde jucau actorii. (< fr., lat. *proscenium*, cf. gr. *proskenion*)

proscrie *vb.* III. *tr.* **1.** *(ist.; la romani)* a condamna la moarte fără forme judiciare, publicînd pe o listă specială numele celui osîndit. **2.** a îndepărta în mod forțat din patrie; a exila; a scoate de sub scutul legilor, a prigoni. **3.** a interzice, a opri (o carte etc.). (cf. fr. *proscrire*, lat. *proscribere*)

proscripție *s.f.* **1.** *(ist.)* procedeu de condamnare la moarte fără judecată, înscriind numele persoanei condamnate pe o listă care se afișa. **2.** izgonire din patrie; surghiun. (cf. fr. *proscription*, lat. *proscriptio*)

proscris *adj., s.m.* și *f.* **1.** (cel) care a fost scos de sub scutul legii. ● exilat, condamnat la moarte, la exil. **2.** *(despre idei, acțiuni* etc.) interzis, oprit. (cf. fr. *proscrit*, lat. *proscriptus*)

prosectór *s.m. (med.)* persoană însărcinată să prepare piesele anatomice necesare la cursul unui profesor. (< *fr. prosecteur*)

prosódic *adj.* referitor la prosodie, de prosodie. (cf. fr. *prosodique*)

prosodie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul versificației din punct de vedere al raportului dintre silabe în vers, considerate după accent sau după lungime. (cf. fr. *prosodie*, it., lat., gr. *prosodia*)

prosopopée *s.f.* figură de retorică prin care oratorul se adresează lucrurilor neînsuflețite, unui absent sau unui mort ca și cînd ar fi de față, ori prin expunerea lui le face să vorbească ca pe niște ființe vii; personificare. (< fr. *prosopopée*, lat. *prosopopoeia*, cf. gr. *prosopon* — persoană, *poein* — a face)

prospéct *s.n.* broșură, afiș în care sînt expuse planul, condițiile tehnice și de vînzare a unor lucrări, planul sau programul unor întreprinderi, al unor instituții etc. (< germ. *Prospekt*, fr. *prospectus* < lat. *prospectus* — vedere)

prospectá *vb.* I. *tr. (geol.)* a cerceta (un teren) pentru a descoperi depozite naturale de minerale sau de metale prețioase. (< fr. *prospecter*)

prospectór *s.m.* și *f. (geol.)* specialist în prospecțiuni. (cf. fr. *prospecteur*)

prospecțiúne *s.f. (geol.)* ansamblul cercetărilor efectuate prin prospectare. (cf. fr. *prospection*)

prospér *adj.* căruia îi merge bine; înfloritor. (< fr. *prospère*, cf. lat. *prosper*)

prosperá *vb.* I. *intr.* a înflori, a-i merge bine, a progresa. (< fr. *prospérer*)

prosperitáte *s.f.* stare prosperă, înfloritoare; bunăstare, îmbelșugare. (cf. fr. *prospérité*, lat. *prosperitas*)

prostátă *s.f. (anat.)* glandă situată la intersecția aparatului genital cu cel urinar, la bărbați. (< fr. *prostate*, cf. gr. *prostates* — așezată înainte)

prostátic *s.m.* suferind de prostatită.

prostatítă *s.f. (med.)* inflamație a prostatei. (< fr. *prostatite*)

prosternă *vb.* I. *refl.* a se înclina pînă la pămînt, a îngenunchea (în semn de veneratie, de supunere, de umilire etc.). (< fr. *prosterner*, cf. lat. *prosternere*)

prostíl *s.n. (arhit.)* edificiu antic cu coloane numai pe fațada principală. (< fr. *prostyle*)

prostituá *vb.* I. **1.** *refl.* a trăi în desfrîu. **2.** *tr. (rar)* a sili pe cineva să practice prostituția. ● *(fig.)* a necinsti, a degrada ceva printr-o întrebuințare nedemnă. (< fr. *prostituer*, cf. lat. *prostituere*)

prostituátă *s.f.* femeie care practică prostituția. (cf. fr. *prostituée*, lat. *prostituta*)

prostitúție *s.f.* ocupația femeii care se vinde pentru bani oricărui bărbat; viața dusă de o astfel de femeie. (cf. fr. *prostitution*, lat. *prostitutio*)

prostrăție *s.f. (med.)* stare de totală indiferență față de ceea ce se petrece în jur, cauzată de oboseală excesivă a nervilor; depresiune morală, apatie. (cf. fr. *prostration*, lat. *prostratio*)

protactíniu *s.n. (chim.)* element metalic radioactiv, izotop al uraniului, care se dezintegrează, trecînd în actiniu. (cf. fr. *protactinium*, germ. *Protaktinium*)

protagonist *s.m.* **1.** personajul principal al unei piese de teatru; actorul care joacă acest rol. **2.** figură proeminentă, fruntaș al unei mișcări, al unei teorii etc.; promotor. (< fr. *protagoniste*, gr. *protagonistes*)

protál *s.n. (bot.)* lamă verde în formă de frunză, întinsă pe pămînt, rezultată din germinarea unui spor de criptogamă vasculară. (< fr. *prothalle*)

protargól *s.n. (med.)* substanță pulverulentă, galbenă sau galbenă brună, solubilă în apă, întrebuințată ca astringent și antiseptic. (< fr. *protargol*)

protáză *s.f.* **1.** prima parte a unei drame antice, care cuprinde expunerea subiectului. **2.** *(gram.)* prima parte a unei perioade condiționale care conține propozițiile secundare, fiind strîns legată de cea de a doua parte, numită apodoză. (< fr. *protase*, cf. lat. *protasis*)

proteáză *s.f. (chim.; la pl.)* grup de enzime care au proprietatea de a descompune proteinele în aminoacizi.

protectór *adj., s.m. și f.* **1.** (persoană) care protejează, apără, favorizează (pe cineva sau ceva); ocrotitor, binevoitor. **2.** (stat) care deține protectoratul asupra unei țări. (cf. fr. *protecteur*, lat. *protector)*

protectorát *s.n.* formă de dependență politică prin care un stat mic trece sub conducerea supremă a unui stat puternic (feudal sau imperialist), fără a-și schimba organizarea internă proprie. ● regiune, țară sub protectoratul unui alt stat (puternic). (cf. fr. *protectorat)*

protecție *s.f.* **1.** ocrotire, pază, apărare. ○ *protecția muncii* = ansamblul măsurilor luate pentru a se asigura desfășurarea muncii în condițiile cele mai bune pentru muncitori. **2.** sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă; favoare; *(p. ext.)* persoană care acordă acest sprijin. (cf. fr. *protection*, lat. *protectio)*

protecționísm *s.n. (sc.)* politică economică al cărei scop este ocrotirea și dezvoltarea industriei și agriculturii indigene împotriva concurenței străine, prin aplicarea unor taxe vamale mari la mărfurile de import. (cf. fr. *protectionisme)*

protecționíst *adj.* privitor la protecționism, care aplică protecționismul. // *s.m.* și *f.* partizan al protecționismului. (cf. fr. *protectioniste)*

protéic *adj. (despre o substanță)* care își modifică necontenit forma; nestatornic. ○ *(chim.) substante proteice* = proteine. (< fr. *protéique)*

proteínă *s.f. (chim.)* substanță organică cu greutate moleculară foarte mare, indispensabilă în alimentație. (< *protéine)*

protejá *vb.* I. *tr.* **1.** a apăra, a păzi, a feri, a ocroti (de un pericol). **2.** a ajuta, a sprijini; a favoriza, a părtini. (< fr. *protéger*, cf. lat. *protegere)*

proteját *s.m.* și *f.* ocrotit, obligat, favorit. (cf. fr. *protégé)*

proterozóic *adj. (geol.; în expr.) era proterozoică* = eră geologică urmînd celei arhaice, caracterizată prin apariția certă a vieții pe pămînt.

protést *s.n.* act de protestare, opoziție, cerere, intervenție făcută contra unor încălcări, a unor acțiuni nedrepte etc. ○ *notă de protest* = comunicare scrisă către un guvern, prin care se ia atitudine împotriva unor acte săvîrșite de acel guvern contrar tratatelor sau normelor de drept internațional. (< it. *protesto)*

protestá *vb.* I. *intr.* a se împotrivi, a se ridica contra unui fapt, a opune un protest. (< fr. *protester*, it. *protestare* < lat. *protestari* — a lua ca martor în public)

protestánt *adj.* privitor la protestantism. // *s.m.* și *f.* adept al protestantismului. (cf. fr. *protestant*, germ. *Protestant)*

protestantísm *s.n.* nume dat tuturor doctrinelor religioase care s-au rupt de catolicism prin reformele din secolul al XVI-lea. (< fr. *protestantisme*, germ. *Protestantismus)*

protestatár *adj.* care arată un protest; de protest. // *s.m.* și *f.* cel care protestează, care prezintă un protest. (cf. fr. *protestataire)*

protétic *adj.* **1.** *(med.)* referitor la proteză; de proteză. **2.** *(fon.; despre sunete)* apărut, adăugat prin proteză. (< fr. *prothétique)*

protéu *s.m.* **1.** *(mit.)* zeu marin care avea darul prevestirii și putea lua după voie diferite forme. **2.** *(liv.)* om schimbător, nestatornic, care își schimbă necontenit părerile. (cf. fr. *protée*, lat. *Proteus*, n.p.)

proteză *s.f.* **1.** *(med.)* aparat, piesă care înlocuiește un organ (sau o parte dintr-un organ) al corpului, care lipsește. ● înlocuire chirurgicală a unui organ cu o piesă artificială. **2.** *(fon.)* adăugare a unui sunet la începutul unui cuvînt, fără ca acesta să-și schimbe înțelesul. (< fr. *prothèse*, cf. gr. *prothesis* — înlocuire)

protíst *s.n. (biol.)* ființă unicelulară care are caractere vegetale și animale. (< fr. *protiste*, cf. gr. *protistos* — cel dintîi)

protoamíbă *s.f. (biol.)* prima formă de amibă, alcătuită dintr-o globulă simplă de albumină, fără nucleu. (cf. gr. *protos* — primul, lat. *amoeba* — amibă)

protobitúmen *s.n. (min.)* bitumen în stare de formare, reprezentînd prima fază de transformare a materiei organice în petrol.

protocól *s.n.* **1.** regulă de ceremonial folosită la anumite acte cu caracter solemn sau în relațiile diplomatice. ● serviciu pe lîngă Consiliul de Miniștri sau pe lîngă alte departamente, însărcinat cu luarea măsurilor privitoare la ceremonial. **2.** document, act diplomatic care cuprinde consemnarea unor hotărîri sau a unei înțelegeri privind mai multe state. (< fr. *protocole*, cf. lat. *protocollum*, gr. *protokolion)*

protocolár *adj.* după protocol, potrivit protocolului; *(despre persoane)* ceremonios. (cf. fr. *protocolaire)*

protoistóric *adj.* care ține de protoistorie. (cf. fr. *protohistorique)*

protoistórie *s.f.* perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzînd epocii fierului, din care datează primele informații scrise. (cf. fr. *protohistoire)*

protómă *s.f. (arh.)* figurină în formă de cap de animal sau de om, formînd un ornament al unui obiect metalic sau ceramic.

protón *s.m. (fiz.)* particulă elementară încărcată cu electricitate pozitivă, care intră în compoziția nucleului atomic. (cf. fr. *proton*, germ. *Proton)*

protónic *adj.* **1.** *(fiz.)* privitor la proton, care ține de proton. **2.** *(fon.; despre sunete, silabe)* aflat înaintea unei silabe accentuate. (cf. fr. *protonique)*
protoplasmátic *adj.* care se referă la protoplasmă; compus din protoplasmă. (< fr. *protoplasmatique)*
protoplásmă *s.f. (biol.)* substanță albuminoidă care alcătuiește baza oricărei celule vii. (cf. fr. *protoplasma*, gr. *protos* — primul, *plasma* — formație)
protoplásmic *adj.* protoplasmatic. (cf. fr. *protoplasmique)*
protórax *s.n. (zool.)* inelul toracelui la insecte. (< fr. *prothorax)*
prototíp *s.n.* **1.** originalul, primul tip, primul model al unui obiect, al unui aparat etc.; *(tehn.)* primul exemplar (de probă) al unui sistem tehnic. **2.** exemplu perfect, exemplar-tip, model desăvîrșit. (< fr. *prototype*, cf. lat. *prototypus*, gr. *prototypos)*
prototípic *adj.* caracteristic pentru ceva sau pentru cineva. (< fr. *prototypique)*
protoxíd *s.m. (chim.)* oxidul cel mai puțin oxigenat al unui element. (< fr. *protoxyde)*
protozoár *s.n. (zool.; la pl.)* încrengătură a regnului animal care cuprinde ființe microscopice unicelulare, cu o structură anatomică foarte simplă, care trăiesc în grupuri numeroase; *(la sg.)* animal care face parte din această încrengătură. (< fr. *protozoaires*, cf. gr. *protos* — primul, *zoon* — animal)
protuberánt *adj.* care formează o protuberanță. (< fr. *protubérant*, cf. lat. *protuberans)*
protuberánță *s.f.* ieșitură în afară a unui obiect, a unui organ etc.; proeminență. ● *(astr.; la pl.)* proeminențe de culoare roșie pe suprafața soarelui, formate din mase uriașe de gaze incandescente, care ating înălțimi de sute de mii de kilometri. (cf. fr. *protubérance)*
proveni *vb.* IV. *intr.* a se trage, a rezulta din... (după fr. *provenir)*
proveniénță *s.f.* origine, obîrșie; locul de unde provine ceva. (< germ. *Provenienz)*
provérb *s.n.* zicătoare, zicală, maximă populară. (< fr. *proverbe*, cf. lat. *proverbium)*
proverbiál *adj.* **1.** privitor la proverb; cu caracter de proverb. **2.** de pomină, vestit. (cf. fr. *proverbial)*
providénță *s.f. (în concepțiile religioase)* Dumnezeu. ● atribut al divinității; *(p. ext.)* sprijin, îndurare. ● *(fig.)* cel care, prin ajutorul său, contribuie la salvarea cuiva. (cf. lat. *providentia*, it. *providenza*, fr. *providence)*
providențiál *adj.* socotit ca trimis, ca dăruit de providență. (cf. fr. *providentiel)*
providențialism *s.n. (fil.)* concepție idealistă care încearcă să explice desfășurarea evenimentelor istorice prin voința providenței și nu prin legi obiective. (cf. fr. *providentialisme)*
provinciál *adj.* din provincie. ● caracteristic provinciei sau provincialilor. ● *(depr.)* simplu, înapoiat. // *s.m* și *f.* locuitor (originar) din provincie. (cf. fr. *provincial*, lat. *provincialis)*
provincialism *s.n.* **1.** *(lingv.)* cuvînt, expresie, locuțiune caracteristică pentru o anumită provincie. **2.** atitudine de provincial. (< fr. *provincialisme)*
províncie *s.f.* **1.** *(ist.)* țară, regiune cucerită de romani în afara Italiei, supusă legilor romane și administrată de un guvernator roman. **2.** regiune, împărțire administrativă din unele țări. ● orice parte a unei țări care este în afara capitalei. (< lat. *provincia*, cf. it. *provincia*, fr. *province)*
provízie *s.f. (de obicei la pl.)* totalitatea produselor necesare întreținerii, alimentării unei case, unei gospodării, unui oraș, unei armate etc. (cf. fr. *provision*, lat. *provisio* — prevedere)
provizión *s.n.* remunerație procentuală cuvenită celui care mijlocește o afacere comercială; remiză, comision. (< germ. *Provision)*
provizorát *s.n.* caracterul a ceea ce este provizoriu, nedefinitiv. (< fr. *provisorat)*
provizóriu *adj.* temporar, vremelnic. ● nedefinitiv. // *adv.* deocamdată. (< lat. *provisorius*, cf. fr. *provisoire*, it. *provisorio)*
provocá *vb.* I. *tr.* **1.** a întărîta, a atița. ● a împinge (pe cineva) la acțiuni nesocotite sau necinstite; a instiga. **2.** a cauza, a determina. ● a produce ceva cu intenție; a stîrni. **3.** a chema la luptă, la o întrecere, la o discuție etc. (< fr. *provoquer*, it., lat. *provocare)*
provocánt *adj. (rar, despre cuvinte, atitudini)* provocator. (< fr. *provocant)*
provocatór *adj.* care provoacă; atițător. ● impertinent, obraznic. ● care îndeamnă la acțiuni nesocotite și necinstite. // *s.m.* cel care provoacă la luptă, la întrecere etc. (cf. fr. *provocateur*, lat. *provocator)*
proxenét *s.m.* și *f.* cel care mijlocește prostituția; codoș. (cf. fr. *proxénète*, lat., gr. *proxenetes)*
proxenetism *s.n.* ocupația proxenetului. (cf. fr. *proxénétisme)*
próxim *adj.* cel mai apropiat, foarte aproape (în timp și în spațiu). ○ *(log.) gen proxim* = primul termen al unei definiții, care se referă la noțiunea în sfera căreia intră obiectul definit. (< lat. *proximus)*
proximitáte *s.f. (rar)* apropiere imediată, vecinătate. (cf. fr. *proximité*, lat. *proximitas)*
prozáic *adj.* **1.** *(rar)* care ține de proză, specific prozei. **2.** comun, vulgar; fără calități artistice; necioplit. (cf. fr. *prosaïque*, it. *prosaico)*
prozaísm *s.n.* lipsa elementelor artistice într-o operă literară; *(p. ext.)* vulgaritate, platitudine, banalitate. (< fr. *prosaïsme*, it. *prosaismo)*

prozatór *s.m.* și *f.* scriitor de proză. (cf. fr. *prosateur)*
próză *s.f.* scriere, vorbire care nu este supusă regulilor de versificație, care nu este redată în versuri; scriere în limbaj obișnuit. **2.** *(fig.)* scriere lipsită de elemente artistice; banalitate; vulgaritate. (< fr. *prose*, it., lat. *prosa)*
prozelít *s.m.* cel convertit de curînd la o religie, la o doctrină etc.; adept nou și înflăcărat. (< fr. *prosélyte*, cf. lat. *proselytus*, gr. *proselytos)*
prozelitísm *s.n.* zel, rîvnă în a face prozeliți; devotament fierbinte față de o doctrină de curînd adoptată. (< fr. *prosélytisme)*
prudént *adj.* prevăzător, precaut, circumspect. (cf. fr. *prudent*, it. *prudente*, lat. *prudens)*
prudénță *s.f.* însușirea de a fi prudent; prevedere, precauție, băgare de seamă. (cf. fr. *prudence*, it. *prudenza*, lat. *prudentia)*
prudhonísm *s.n.* curent reformist inițiat de economistul și sociologul francez Proudhon, care visa să permanentizeze mica proprietate privată și critica de pe poziții mic-burgheze marea proprietate agricolă, avînd o atitudine negativă față de lupta de clasă, de revoluția proletară și de dictatura proletariatului. (< fr. *proudhon* < *Proudhon*, n.p.)
prurígo *s.n. (med.)* nume dat diverselor afecțiuni cutanee caracterizate prin mîncărimi intense. (< fr. *prurigo)*
prurít *s.n. (med.)* mîncărime a pielii, de natură nervoasă. (< fr. *prurit*, cf. lat. *pruritus)*
prusiát *s.n. (chim.)* sare a acidului prusic.
prúsic *adj. (chim.; în expr.) acid prusic* = acid cianhidric. (< fr. *prussique)*
psalmíst *s.m.* autor sau cîntăreț de psalmi. (cf. fr. *psalmiste)*
psalmodiá *vb.* I. *tr.* a cînta sau a recita psalmi în biserică; *(fig.)* a cînta, a citi monoton. (cf. fr. *psalmodier)*
pseudoartíst *s.m.* și *f.* artist a cărui creație nu redă în mod veridic realitatea. (< *pseudo-+artist)*
pseudocultúră *s.f.* cultură falsă, aparentă. (< *pseudo-+cultură)*
pseudomembránă *s.f. (med.)* membrană falsă care se formează în fundul gurii, în gît și în nas în cazuri de anghină diferică. (cf. fr. *pseudomembrane)*
pseudomorfóză *s.f. (biol.)* proces de transformare fizică prin care o substanță suferind o schimbare în structura ei internă păstrează totuși forma inițială exterioară a cristalelor. (< fr. *pseudomorphose)*
pseudoním *s.n.* nume fictiv pe care îl adoptă mai ales scriitorii, artiștii etc. (cf. fr. *pseudonyme*, gr. *pseudos* — mincinos, *onoma* — nume)
pseudopód *s.n. (zool.)* prelungire provizorie a protoplasmei la amibe, leucocite etc., cu ajutorul căreia acestea se pot mișca sau pot apuca hrana. (< fr. *pseudopode*, cf. gr. *pseudos* — înșelător, *pous* — picior)
pseudoștiință *s.f.* falsă știință, pretinsă cunoaștere a realității. (< *pseudo-+știință)*
psicrométru *s.n. (fiz.)* instrument cu care se măsoară umiditatea aerului. (< fr. *psychromètre)*
psihanalíst *s.m.* și *f.* specialist în psihanaliză; adept al psihanalizei. (< fr. *psychanalyste)*
psihanalític *adj.* privitor la psihanaliză; bazat pe psihanaliză. (< fr. *psychanalytique)*
psihanalíză *s.f. (fil.)* concepție idealistă care se bazează în interpretarea proceselor psihice pe noțiunea de inconștient subordonînd aceste procese unor tendințe biologice primare și mai ales erotismului. (< fr. *psychanalyse*, cf. gr. *psyche* — suflet, *analysis* — analiză)
psihastenie *s.f. (med.)* stare psihică morbidă manifestată prin nehotărîre extremă, obsesii și fobii. (< fr. *psychasthenie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *a* — fără, *stenos* — forță)
psihiátric *adj.* privitor la psihiatrie, de psihiatrie. (< fr. *psychiatrique)*
psihiatrie *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile mintale și tratarea lor. (< fr. *psychiatrie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *iatros* — medic)
psihiátru *s.m.* medic specialist în psihiatrie. (< fr. *psychiatre)*
psíhic *adj.* referitor la psihic, al psihicului; sufletesc. // *s.n. (fil.)* proprietate a materiei superior organizate, proprie omului, de a reflecta realitatea obiectivă. ● structură sufletească proprie cuiva. (< fr. *psychique*, cf. gr. *psychikos* < *psyche* — suflet)
psihísm *s.n. (fil.)* ansamblul fenomenelor psihice ale unui individ, ale unei colectivități. (< fr. *psychisme)*
psihofiziológic *adj.* privitor la psihofiziologie. (cf. fr. *psychophysiologique)*
psihofiziologie *s.f.* ramură a psihologiei care studiază procesele psihologice în raport cu procesele fiziologice din organism. (cf. fr. *psychophysiologie)*
psihogén *adj.* care apare datorită influențelor psihicului. (< fr. *psychogène)*
psihogenéză *s.f.* parte a psihofiziologiei care studiază nașterea și dezvoltarea vieții psihice a omului. (< fr. *psychogénèse*, cf. gr. *psyche* — suflet, *genesis* — generație)
psihológ *s.m.* **1.** observator fin al caracterului omenesc; cunoscător al firii omului. **2.** specialist în psihologie. (< fr. *psychologue)*
psihológic *adj.* referitor la psihologie; psihic. ○ *moment psihologic* = moment potrivit pentru exercitarea unei influențe, pentru a cere ceva etc. (cf. fr. *psychologique)*

psihologie *s.f.* știință care are ca obiect principal studierea activității psihice a omului. ● structura psihică a unui individ, a unei colectivități. (< fr. *psychologie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *logos* — vorbire)

psihologism *s.n.* tendință sau curent neștiințific, idealist, care explică fenomenele sociale, arta, morala, religia și alte forme ale conștiinței sociale ținînd seama exclusiv de aspectul psihologic al acestora. ● atitudine a scriitorilor care analizează numai stările psihice, neglijînd cauzele sociale ale acestora. (cf. fr. *psychologisme*)

psihologizánt *adj.* preocupat de fenomenele psihice, cărora le dă o importanță exagerată. (cf. fr. *psychologisant*)

psihomotór *adj. (în expr.) centru psihomotor* = regiune a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitații cerebrale fizice. (cf. fr. *psychomoteur*)

psihonevróză *s.f. (med.)* nevroză. (< fr. *psychonevrose*)

psihopát *s.m.* și *f. (med.)* suferind de psihopatie. (< fr. *psychopathe*)

psihopátic *adj. (med.)* de psihopatie. (< fr. *psychopathique*)

psihopatíe *s.f. (med.)* boală mintală; stare morbidă caracterizată prin reacții neadecvate la mediu, prin ciudățenii în comportare etc. (< fr. *psychopathie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *pathos* — boală)

psihopatologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază tulburările activității psihice. (< fr. *psychopathologie*)

psihoterapie *s.f. (med.)* tratament bazat pe influențarea psihicului (prin hipnoză, prin sugestie etc.). (< fr. *psychothérapie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *therapeia* — tratament)

psihóză *s.f. (med.)* tulburare a activității psihice. ● stare de spirit bolnăvicioasă caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, creată de cauze exterioare. (< fr. *psychose*)

psoriázis *s.f. (med.)* boală de piele caracterizată prin pete acoperite de mici cojii uscate, lucitoare. (< fr. *psoriasis*)

pterodactíl *s.m. (pal.)* gen de reptilă zburătoare cu două aripi membranoase ca ale liliacului, care a existat în era secundară. (< fr. *ptérodactyle*)

ptialínă *s.f. (fiziol.)* ferment secretat de glandele salivare. (< fr. *ptyaline*)

ptialísm *s.n. (med.)* prezența ptialinei în cantitate neobișnuită în salivă; salivație excesivă. (< fr. *ptyalisme*)

ptomaínă *s.f. (chim.)* substanță otrăvitoare rezultată din putrefacția proteinelor animale. (< fr. *ptomaïne*)

ptóză *s.f. (med.)* cădere patologică a pleoapei de sus, a unor organe interne, în urma slăbirii formațiilor proprii de susținere. (< fr. *ptôse*)

púber *adj.* ajuns la pubertate. (< fr. *pubère*, cf. lat. *pubes*)

pubertáte *s.f.* perioadă, vîrstă între copilărie și adolescență, caracterizată prin apariția funcțiunilor de procreare. (cf. fr. *puberté*, lat. *pubertas*)

pubescént *adj. (bot.; despre frunzele și tulpinile unor plante)* acoperit cu peri mici ca un puf. (< fr. *pubescent*, cf. lat. *pubescens*)

pubescéntă *s.f. (bot.)* starea tulpinilor sau a frunzelor pubescente. (cf. fr. *pubescence*)

publán *adj. (anat.)* care se referă la pubis. (cf. fr. *pubien*)

púbis *s.n. (anat.)* os care formează partea anterioară a bazinului osos, la oameni. (< fr. *pubis*)

públic *adj.* **1.** de stat, care privește tot poporul, care aparține întregii națiuni. ● care poate fi folosit de toată lumea. **2.** care se petrece, care are loc în fața unei adunări de oameni. **3.** care vine de la colectivitate, la care participă întreaga colectivitate. ○ *opinie publică* = părere, judecată a întregii colectivități. // *s.n.* **1.** colectivitate mare de oameni; mulțime, lume. **2.** totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință etc. (cf. fr. *public*, it. *publico*, lat. *publicus*)

publicá *vb.* I. *tr.* a tipări (o carte, un articol etc.); a face să apară, a aduce la cunoștința publicului; a difuza. (< lat. *publicare*, cf. it. *publicare*)

publicábil *adj.* care se poate publica. (< *publica*)

publicán *s.m. (ist.)* adunător, strîngător de impozite publice. (< lat. *publicanus*, cf. fr. *publicain*)

publicáție *s.f.* ceea ce este tipărit (carte, revistă, ziar etc.); tipăritură. (cf. fr. *publication*, it. *publicazione*)

publicíst *s.m.* și *f.* scriitor; *(spec.)* scriitor de articole de revistă și de ziar. (< fr. *publiciste*, cf. rus. *publicist*)

publicístic *adj.* de publicistică sau de publicist. (cf. germ. *publizistisch*)

publicístică *s.f.* totalitatea publicațiilor dintr-un anumit interval de timp. ● ocupație, activitate de publicist. (< germ. *Publizistik*, rus. *publicistika*)

publicitáte *s.f.* faptul de a face ceva cunoscut prin publicații; răspîndire în public. ○ *(expr.) a da publicității* = a publica. (cf. fr. *publicité*)

puc *s.n. (sport)* minge specială de cauciuc, rotundă, plată și tare, folosită la jocul de hochei pe gheață. (< engl. *puck*)

puci *s.n.* lovitură de stat violentă provocată de un grup de complotiști nesusținuți de mase. (< germ. *Putsch*)

púdel *s.m. (zool.)* soi de cîine cu părul lățos și creț. (< germ. *Pudel*)

púdic *adj.* plin de pudoare, candid, rușinos. (cf. fr. *pudique*, lat. *pudicus*)

pudicitáte *s.f. (rar)* pudoare, rușine. (cf. fr. *pudicité*)

púding *s.n.* **1.** un fel de budincă englezească în care, pe lîngă ingredientele obișnuite, se adaugă și măduvă de vacă, prune și rom. **2.** *(petr.)* varietate de

conglomerat format din blocuri și din pietriș, foarte compact. (< engl. *pudding)*

pudláj *s.n. (metal.)* procedeu (învechit) de obținere a oțelului prin afinarea fontei cu oxigen. (< fr. *puddlage)*

pudoáre *s.f.* sfială, sfiiclune; atitudine decentă; rușine. ● curățenie morală, castitate. (< lat. *pudor*, cf. it. *pudore*, *fr. pudeur)*

pudrá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) da cu pudră. **2.** *tr.* a presăra praf pe o suprafață oarecare. (< fr. *poudrer)*

púdră *s.f.* pulbere, praf foarte fin cu bază de amidon (parfumat), folosit ca fard; pulbere fină folosită contra iritațiilor pielii. ● pulbere foarte fină (mai ales de zahăr). (< fr. *poudre)*

pudriéră *s.f.* cutioară în care se ține pudra. (< fr. *pudrière)*

puericultúră *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu creșterea copiilor mici. (< fr. *puériculture*, cf. lat. *puer* — copil, *cultura* — creștere)

pueríl *adj.* de copil; copilăresc, copilăros; *(p. ext.)* naiv, neserios. (cf. fr. *puéril*, lat. *puerilis)*

puerperálă *adj. f. (med.: în expr.) febră puerperală* = boală infecțioasă care apare la lăuze datorită pătrunderii în uter a unor microbi. (< fr. *puerpéral*, cf. lat. *puerpera* — lăuză)

pugilát *s.n. (ist.)* luptă cu pumnii în antichitate. ● bătaie, încăierare cu pumnii. ● *(sport)* box. (< fr. *pugilat*, cf. lat. *pugilatus)*

pugilísm *s.n. (sport)* box. (cf. engl. *pugilism)*

pugilíst *s.m. (sport)* boxer. (cf. fr. *pugiliste)*

pugilístic *adj. (sport)* privitor la pugilism; de box. (cf. fr. *pugilistique)*

pugilístică *s.f.* pugilism. (< *pugilistic)*

pulmón *s.m. (med.)* plămân. (< lat. *pulmo)*

pulmonár *adj.* privitor la plămâni; al plămânilor. (< fr. *pulmonaire*, cf. lat. *pulmonaris)*

pulóver *s.n.* tricou de lînă sau de bumbac, cu deschizătură numai la gît. (< engl., fr. *pull-over)*

púlpă *s.f.* **1.** *(bot.)* partea cărnoasă a unui fruct. ● fructe conservate în soluție de bioxid de sulf diluată. **2.** *(anat.)* partea moale alcătuită din vase sanguine și nervi, din mijlocul unui dinte. (< fr. *pulpe*, cf. lat. *pulpa)*

puls *s.n.* **1.** *(med.)* dilatare și contractare ritmică a arterelor, datorită pompării sîngelui de către inimă în întregul corp. **2.** ritm, mers. (cf. fr. *pouls*, lat. *pulsum)*

pulsá *vb.* I. *intr.* **1.** *(med; despre sînge)* a zvicni circulînd prin artere. **2.** *(despre viață)* a se desfășura într-un ritm regulat, puternic; a fremăta, a palpita. (< lat. *pulsare)*

pulsatílă *adj. f. (med.; în expr.) durere pulsatilă* = durere intermitentă manifestată prin zvîcnituri. *(cf. fr. pulsatile)*

pulsáție *s.f.* **1.** *(med.)* puls; zvîcnire, bătaie a pulsului. ● *(fig.)* desfășurare în ritm regulat, puternic; palpitare, freamăt. **2.** *(fiz.)* schimbare ritmică a intensității curentului. (cf. fr. *pulsation*, lat. *pulsatio)*

pulsométru *s.n. (tehn.)* pompă cu două fluide în care fluidul motor este aburul, deplasarea apei făcîndu-se prin presiunea acestuia. (< fr. *pulsomètre)*

pulsoreactór *s.n. (tehn.)* propulsor cu reacție asemănător cu statoreactorul, folosit la avioanele cu viteză supersonică. (< fr. *pulsoréacteur)*

pulverínă *s.f.* pulbere neagră cu granule foarte fine, folosită ca exploziv. (< fr. *pulvérin*, cf. it. *polverino)*

pulverizá *vb.* I. *tr.* a face pulbere, a transforma în pulbere (un material solid). ● a împrăștia particule mici dintr-un material (mai ales lichid sau pulverulent) cu un pulverizator. (< fr. *pulvériser)*

pulverizábil *adj.* care poate fi transformat în praf. (cf. fr. *pulvérisable)*

pulverizatór *s.n. (tehn.)* aparat de pulverizare. (cf. fr. *pulvérisateur)*

pulverizáție *s.f.* pulverizare. (cf. fr. *pulvérisation)*

pulverulént *adj. (despre corpuri)* care se prezintă în formă de pulbere, de praf fin. (cf. fr. *pulvérulent*, lat. *pulverulentus)*

púma *s.f. (zool.)* animal carnivor din America, asemănător cu o leoaică; cuguar. (cf. fr. *puma*, germ. *Puma*, peruv. *puma)*

pumnál *s.n.* armă cu o lamă scurtă, ascuțită și tăioasă ca de cuțit. (< *pumn*, după it. *pugnale*, fr. *poignard)*

punci *s.n.* băutură preparată dintr-un amestec de rom, rahăr, suc de lămîie, de portocale etc. (< engl., fr. *punch)*

punct *s.n.* **I. 1.** întindere fără dimensiuni; semn mic și rotund ca o împunsătură de ac. ● *(mat.)* element fundamental al geometriei, reprezentat de intersecția a două linii. ○ *(fiz.) punct de incidență* = locul în care raza incidentă întîlnește raza reflectată. **2.** loc determinat în spațiu, în care se află sau se întîmplă ceva. ○ *(geogr.) punct cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, considerate în raport cu axa polilor; *(fiz.) punct de aplicație* = locul delimitat de pe cuprinsul unui corp asupra căruia se exercită o forță. **3.** loc, regiune, parte. **4.** *(fiz.)* temperatura la care un corp își schimbă starea. ○ *punct mort* = momentul în care o piesă a unui mecanism își încetează mișcarea. **5.** unitate numerică luată ca bază de clasificare, în special în sport. **II. 1.** semn grafic mic și rotund care se pune la sfîrșitul unei fraze, pentru a marca o pauză etc. ● *(poligr.) punct (tipografic)* = unitate de măsură a lungimii folosită pentru materialul tipografic. **2.** parte, diviziune, fragment dintr-un

întreg; capitol, paragraf. **3.** chestiune, problemă. ● *punct de vedere* = aspectul sub care este privită o problemă; mod de gîndire. **4.** aspect, ipostază, situație; fază, treaptă, perioadă. (< lat. *punctum*, cf. fr. *point*, it. *puncto*)

punctá *vb.* I. *tr.* **1.** a însemna, a presăra cu puncte. ● *(tehn.)* a marca o piesă cu ajutorul punctatorului. **2.** *(sport)* a însemna punctele unei partide sau ale unei etape. (după fr. *ponctuer*, *pointer*)

punctáj *s.n.* notație în puncte a rezultatelor obținute la o întrecere (sportivă etc.), pentru stabilirea clasificării concurenților. ● însemnare a punctelor mai importante ale unei relatări, ale unui plan etc. (după fr. *pointage*)

punctatór *s.n.* *(tehn.)* unealtă de oțel cilindrică terminată cu un vîrf ascuțit, cu ajutorul căreia se marchează piesele; chernăr. (< *puncta*)

púnctbal *s.n.* minge suspendată de o frînghie, care servește pentru antrenament la box. (după fr. *punching-ball*)

punctiformă *adj.* **1.** *(med.)* în formă de punct, cît un punct. **2.** care acționează din loc în loc; intermitent. **3.** *(fiz.)* de dimensiuni neglijabile în raport cu distanțele pînă la corpurile cu care interacționează. (cf. fr. *punctiforme*)

punctuál *adj.* **1.** *(adesea adv.)* regulat, exact; care face la timp ceea ce trebuie să facă; precis. ● făcut la momentul hotărît, determinat. **2.** *(gram.: despre verbe)* care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment. (cf. fr. *ponctuel* it. *punctuale*)

punctualitáte *s.f.* însușirea de a fi punctual; exactitate, regularitate în executarea unei lucrări. (cf. fr. *ponctualité*)

punctuáție *s.f.* *(gram.)* totalitatea semnelor grafice cu ajutorul cărora se despart frazele între ele și părțile constitutive ale frazei; parte a gramaticii care cuprinde regulile de întrebuințare a acestor semne; fel de a întrebuința aceste semne. (cf. fr. *ponctuation*)

púncție *s.f.* *(med.)* străpungerea cu un instrument ascuțit (ac etc.) a unui organ sau a unei cavități a corpului, pentru a se scoate un lichid sau un gaz. (cf. fr. *ponction*, lat. *punctio*)

púpă[1] *s.f.* *(mar.)* partea de dinapoi a unei nave. (fr. *poupe*, cf. lat. *puppis*)

púpă[2] *s.f.* *(zool.)* formă de dezvoltare în metamorfoza unor insecte, care urmează stadiului de larvă; nimfă, crisalidă. (fr. *pupe*, cf. lat. *pupa* — fetiță)

pupil *s.m.* și *f.* copil (băiat sau fată) minor aflat sub tutela cuiva, în raport cu tutorele său. (cf. fr. *pupille*, lat. *pupillus*, *pupilla*)

pupilár *adj.* referitor la pupilă, de pupilă. (cf. fr. *pupillaire*)

pupilă *s.f.* *(anat.)* deschizătură rotundă situată în mijlocul irisului, care permite pătrunderea luminii în ochi. (cf. fr. *pupille*, lat. *pupilla*)

pupítru *s.n.* **1.** masă cu suprafața înclinată, pe care se poate scrie, citi etc. ● cutie cu capac înclinat, care se așază pe o catedră, pe o masă etc. spre a fi folosită la scris și citit. **2.** suport pentru note de care se servesc dirijorii. (< fr. *pupitre*, cf. lat. *pulpitum* — estradă)

pur *adj.* **1.** *(despre corpuri)* curat, neamestecat. ● nestricat, nealterat, neviciat. ● fără pete; imaculat, clar, limpede. ● *(fig.)* neprihănit, curat, nevinovat. **2.** *(fig.)* simplu, gol. **3.** *(în filozofia idealistă)* desprins de realitatea materială. (cf. lat. *purus*, fr. *pur*)

purgá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) curăța stomacul, intestinele cu un purgativ sau cu un laxativ. ● *(fig.)* *tr.* a curăța, a elimina, a epura. (<lat. *purgare*, cf. fr. *purger*)

purgatív *adj.*, *s.n.* (medicament) care are proprietatea de a curăța tubul digestiv de materiile vătămătoare, prin defecare. (cf. fr. *purgatif*, lat. *purgativus*)

purgatóriu *s.n.* loc unde (potrivit credinței bisericii catolice) sufletele celor mai puțin păcătoși se pot curăța de păcate pentru a intra apoi în rai. ● *(fig.)* loc sau timp de suferință. (<lat. *purgatorium*, cf. it. *purgatorio*, fr. *purgatoire*)

purgáție *s.f.* *(med.)* curățirea tubului digestiv cu ajutorul unui purgativ sau al unui laxativ; purgare. (cf. fr. *purgation*)

purificá *vb.* I. *tr.* a face pur; a curăța. ● a elimina dintr-o limbă diferite elemente socotite străine. ● *refl.* a deveni mai pur din punct de vedere moral. (< lat., it. *purificare*, cf. fr. *purifier*)

purificatór *adj.* care purifică. (cf. fr. *purificateur*)

purine *s.f. pl.* *(chim.)* clasă de compuși organici derivați din acidul uric.

purism *s.n.* *(lingv.)* tendință exagerată și formalistă de a înlătura din limbă toate elementele socotite străine. (<fr. *purisme*, cf. germ. *Purismus*)

purist *adj.* privitor la purism. // *s.m.* adept al purismului. (< fr. *puriste*, cf. germ. *Purist*)

puritán *adj.* privitor la puritanism; *(p. ext.)* care profesează sau afișează o morală excesivă. // *s.m.* și *f.* adept al puritanismului; *(p. ext.)* om de o moralitate excesivă. (<engl. *puritan*, cf. fr. *puritain*)

puritanism *s.n.* doctrină a unei secte prezbiteriene engleze care se bazează pe principii foarte rigide; *(p. ext.)* rigorism exagerat privind respectarea preceptelor religioase și morale. (cf. fr. *puritanisme*)

puritáte *s.f.* calitatea a ceea ce este pur; curățenie. ● nevinovăție, castitate. (cf. lat. *puritas*, fr. *pureté*)

purjá *vb.* I. *tr.* *(tehn.)* a curăța o instalație de impuritățile depuse de un fluid care a circulat prin ea. ○ *(mar.; în*

expr.) a purja balastul = a goli balastul de apă, prin introducerea aerului sub presiune, la submarine. (<fr. *purger)*

purjór *s.n. (tehn.)* dispozitiv folosit pentru operaţia de purjare. (cf. fr. *purgeoir)*

púrpură *s.f.* **1.** materie colorantă de un roşu-închis, pe care cei vechi o extrăgeau din coşenilă. **2.** (culoare) roşu-închis. **3.** stofă pluşată vopsită cu purpură; haină regească, imperială făcută dintr-o astfel de stofă; hlamidă.(<lat. *purpure*, cf. fr. *pourpre)*

purpurínă *s.f. (chim.)* materie colorantă roşie-purpurie, preparată din alizarină, care se întrebuinţează la vopsirea bumbacului (<fr. *purpurine)*

purpuríu *adj.* de culoarea purpurii, roşu-închis. (<*purpură)*

purulént *adj. (med.)* cu puroi, care puroiază. (< fr. *purulent)*

pústulă *s.f. (med.)* bubuliţă purulentă pe piele. (fr. *pustule)*

pustulós *adj. (med.)* plin de pustule; bubos. (cf. fr. *pustuleux)*

putrefácţie *s.f.* **1.** descompunere a organismelor moarte sau a substanţelor organice; putrezire. **O** *(biol.) bacterii de putrefacţie* = grup de bacterii care provoacă fenomenele de descompunere a substanţelor organice. **2.** *(fig.)* destrămare, dezagregare morală. (cf. fr. *putréfaction*, lat. *putrefactio)*

putrefiá *vb.* I. *refl.* a intra în putrefacţie, a putrezi. (<fr. *putrefier*, cf. lat. *putris* — putred, *facere* — a face)

putrescíbil *adj. (despre substanţe)* care putrezeşte uşor. (cf. fr. *putrescible)*

puzzolánă *s.f. (petr.)* tuf format prin sedimentarea cenuşii vulcanice. (<it. *puzzolana*, cf. *Puzzoli*, n.p.)

Q

quáker *s.m.* membru al unei secte religioase întemeiate în 1647 de George Fox şi răspîndită în Anglia şi în S.U.A. (< engl., fr. *quaker)*

quietísm *s.n. (bis.)* doctrină mistică creştină care consideră pasivitate. contemplativă ca idealul vieţii. (<fr. *quiétisme*, cf. lat. *quies* — liniştit)

R

rabână *s.f.* țesătură de rafie cu bătătură de bumbac, din care se fac costume, pînză de cort etc. (<fr. *rabane)*

rabát *s.n.* reducere acordată cumpărătorului din prețul de vînzare al unei mărfi. (< germ. *Rabatt*, cf. fr. *rabais)*

rabatábil *adj. (tehn.; despre un element de construcție, un organ de mașină* etc.) care poate fi rotit în jurul unei axe. (<cf. fr. *rabattable)*

rabátere *s.f. (mat.)* metodă folosită în geometria descriptivă, care constă în a aduce o figură plană astfel încît planul ei să fie paralel cu unul din planurile de proiecție. (cf. fr. *rabattement* < *rabattre)*

rábie *adj. (med.)* de rabie, caracteristic rabiei. (cf. fr. *rabique)*

rábie *s.f. (med.)* turbare. (< lat. *rabies*, cf. it. *rabbia)*

rábin *s.m.* șef religios al unei comunități evreiești, care interpretează legea și conduce serviciile rituale. (<pol. *rabin* <ebr. *rabb)*

rabinát *s.n. (rar)* calitatea, funcția de rabin .(< fr. *rabbinat)*

rabotá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a netezi, a răzui suprafața unei piese (metalice) cu o raboteză. (< fr. *raboter)*

rabotáj *s.n. (tehn.)* rabotare. (< fr. *rabotage)*

rabotéză *s.f. (tehn.)* mașină pentru prelucrarea prin așchiere a metalului sau a unor piese de lemn; mașină de rabotat. (< fr. *raboteuse)*

rabotór *s.m.* lucrător la raboteză. (cf. fr. *raboteur)*

racém *s.n. (bot.)* inflorescență în formă de ciorchine. (< fr. *racème*, cf. lat. *racemus)*

rachétă *s.f.* **1.** *(tehn.)* reactor la care combustibilul necesar arderii este amestecat sau cuprins în combustibilul folosit. **2.** *(mil.)* cartus special, cu materii explozibile (colorante) care ard producînd lumină de diferite culori. **3.** *(sport)* paletă de tenis formată dintr-o rețea întinsă pe un cadru de lemn oval. (< fr. *raquette)*

raclá *vb.* I. *tr. (rar)* a răzui. (<fr. *racler)*

racláj *s.n. (rar)* curățire, răzuire. ● *(med.)* curățire a unui țesut bolnav (infectat etc.), făcută cu chiureta. ● operație chirurgicală prin care se îndepărtează din uter ovulul fecundat. (< fr. *raclage)*

raclór *s.n.* răzuitor. (cf. fr. *racloir)*

racórd *s.n.* legătură; contact (între părțile unei lucrări, ale unei instalații etc.). ● *(tehn.)* tub flexibil, țeavă de legătură între două țevi. ● porțiune dintr-un circuit electric care leagă un aparat, o mașină, o instalație etc. cu rețeaua electrică de distribuție. (< fr. *raccord)*

racordá *vb.* I. *tr.* a stabili un contact, a lega (elemente, părți ale unei lucrări); a face un racord. (< fr. *raccorder)*

radár *s.n.* dispozitiv de detectare și localizare a unor obstacole, obiective etc., bazat pe principiul reflectării undelor electromagnetice de către anumite obstacole. (< engl. *radar)*

rádă *s.f. (mar.)* zonă de apă din vecinătatea unei coaste, apărată de valuri și de curenți, unde se adăpostesc navele. (<fr., engl. *rade*, it. *radà)*

radiá *vb.* I. **1.** *intr.* și *tr.* a emite raze (de căldură, de lumină); a împrăștia (căldură sau lumină). ● *intr. (fig.)* a fi foarte vesel, surîzător; a reflecta bucurie, fericire. **2.** *tr.* a șterge (de pe o listă), a scoate din evidență. (< fr. *radier*, it., lat. *radiare)*

radiál *adj. (adesea adv.)* care pleacă dintr-un centru în sensul razelor unui cerc. (cf. fr. *radial)*

radián *s.m. (mat.)* unitate de măsură pentru unghiuri, corespunzătoare unui unghi subîntins la centru de un arc egal în lungime cu raza cercului. (< fr. *radian)*

radiánt *adj.* **1.** care se împrăștie prin radiație. **2.** care emite radiații. (cf. fr. *radiant)*

radiánță *s.f. (fiz.)* mărime egală cu raportul dintre fluxul de lumină emis de un izvor luminos și suprafața emițătoare a acelui izvor. (cf. fr. *radiance)*

radiár *adj.* radial. (cf. fr. *radiaire)*

radiáte *s.n. pl. (zool.)* animale nevertebrate ale căror organe sînt dispuse ca niște raze în jurul corpului și al căror tip îl reprezintă stelele de mare, polipii etc. ● *(bot.)* tip de plante compozee care au petalele dispuse radial. (cf. fr. *radié)*

radiatór *s.n.* **1.** aparat care servește la răcirea apei în motoarele cu ardere internă. ● sistem termic care emite radiații. **2.** *(în expr.) radiator electric* = aparat electric de încălzire. **3.** corp de încălzire alcătuit din tuburi sau coloane tubulare prin care circulă un fluid încălzit, în scopul de a ceda căldură în mediul înconjurător. (cf. fr. *radiateur)*

radiáție *s.f.* radiere. ● *(fiz.)* emisiune, răspândire de unde sonore sau electromagnetice. (cf. fr. *radiation*, lat. *radiatio)*

radicál *adj.* **1.** din temelie, complet; fundamental, de bază. ● *(despre tratamente, medicamente* etc.) care vindecă complet. **2.** preconizator, propagator de reforme mari, de moțiuni hotărîtoare. // *s.m.* cel care preconizează o serie de reforme burghezo-democratice. // *s.m.* **1.** număr care, ridicat la o putere, dă un alt număr dat. ● simbolul matematic care arată operația de extragere de rădăcină. ● *(chim.)* grup atomic care rămîne neschimbat într-o reacție chimică și care, obișnuit, nu există în stare liberă. **2.** *(lingv.)* elementul primitiv, ireductibil din punct de vedere morfologic, comun mai multor cuvinte care constituie o familie; rădăcină. (< fr. *radical*, it. *radicale)*

radicalism *s.n.* **1.** tendință, înclinație spre măsuri categorice. **2.** curent politic reprezentînd interesele micii burghezii, care inițial a formulat în programul său revendicarea unor reforme democratice parțiale în cadrul orînduirii burgheze dar care în epoca imperialismului și-a manifestat fățiș ostilitatea față de transformările cu adevărat democratice. (cf. fr. *radicalisme)*

radicélă *s.f. (bot.)* ramificație secundară a rădăcinii principale a unei plante. (< fr. *radicelle)*

radiciform *adj.* care are forma unei rădăcini. (< fr. *radiciforme)*

radiculă *s.f. (bot.)* partea embrionului care formează, după germinație, rădăcina plantulei. (< fr. *radicule)*

radiér *s.n. (constr.)* element de construcție format de obicei dintr-un planșeu de beton armat, care se întinde în toate direcțiile sub întreaga construcție pe care o susține. (< fr. *radier)*

radiéră *s.f.* gumă de șters. (< fr. *radière*, cf. germ. *Radiergummi)*

rádio *s.n.* **1.** *(tehn.)* instalație de transmitere și de recepție a sunetelor cu ajutorul undelor electromagnetice; aparatele de emisie și de recepție folosite în acest scop. **2.** sistemul de difuzare a programelor (artistice, culturale etc.) prin radio (**1**). **3.** instituție care dirijează problemele referitoare la radio (**1**,**2**). (< fr., it. *radio)*

radioactiv *adj.* de radioactivitate, privitor la radioactivitate. ● *(chim.; despre elemente)* care prezintă radioactivitate. (cf. fr. *radio-actif)*

radioactivitáte *s.f. (fig.)* **1.** calitatea unor elemente cu atomi grei de a emite, prin dezintegrare spontană, raze cu proprietăți similare celor ale razelor X. **2.** parte a fizicii care studiază fenomenele radioactive. (cf. fr. *radio-activité)*

radioaltimétru *s.n. (av.)* instalație care determină prin radar înălțimea unui avion deasupra solului. (cf. rus. *radioaltimetr)*

radioamplificáre *s.f.* radioficare. (<*radio-* + *amplificare)*

radioaterizáre *s.f. (av.)* aterizare a unui avion dirijată de fascicule de unde electromagnetice ultrascurte. (cf. fr. *radio-atterissage)*

radiobalíză *s.f. (av.)* emițător de radio de mică putere, instalat la sol, într-un anumit punct, ale cărui emisiuni captate la bordul unui avion îi permit acestuia să stabilească exact momentul trecerii deasupra acestui punct. (cf. fr. *radiobalise)*

radiocompás *s.n. (av.)* aparat montat la bordul unui avion, care permite menținerea avionului pe direcția unui post de radioemisiune sau care indică abaterile avionului de la această direcție. (< fr. *radiocompas)*

radiocomunicáție *s.f.* transmiterea și recepția la distanță a sunetelor prin unde electromagnetice. (cf. fr. *radiocommunication)*

radioconductór *s.n. (fiz.)* corp care devine conductor de electricitate sub influența undelor electromagnetice. (cf. fr. *radioconducteur)*

radiodifuzá *vb.* I. *tr.* a transmite, a emite (ceva) prin radio. (cf. fr. *radiodiffuser)*

radiodifuziúne *s.f.* comunicare, emisiune a unei știri, a unei cuvîntări, a unui concert etc. prin radio. ● instituție care organizează și se ocupă cu asemenea emisiuni; radio (**3**). (cf. fr. *radiodiffusion)*

radiodiagnóstic *s.n. (med.)* diagnostic medical pus pe bază de examinare radiologică. (cf. fr. *radiodiagnostic)*

radioeléctric *adj.* privitor la radioelectricitate. (cf. fr. *radioélectrique)*

radioelectricitáte *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul și întrebuințarea undelor electromagnetice. (cf. fr. *radioélectricité)*

radioelemént *s.n. (chim.)* element radioactiv. (după fr. *radio-élément)*

radioemisiúne *s.f.* emisiune radiofonică. (cf. fr. *radioémission)*

radioemițátor *s.n.* instalație cu care se produc unde electromagnetice folosite în radiocomunicații. (cf. fr. *radio-émetteur)*

radiofár *s.n.* post fix de emisiune radiofonică prin semnale, servind la dirijarea navigației aeriene și maritime. (cf. fr. *radiophare)*

radioficá *vb.* I. *tr.* a înzestra orașele și satele cu posturi de radioficație. (< *radioficare)*

radioficáre *s.f.* instalarea unei rețele de posturi de radioficație în orașe sau la sate. (cf. rus. *radiofikațiia)*

radioficáție *s.f.* sistem de radiorecepție în care un singur aparat receptor puternic servește mai multe difuzoare, instalate la distanță și legate de el prin conductoare electrice. (< rus. *radiofikațiia)*

radiofónic *adj.* de radiofonie, referitor la radiofonie. (cf. fr. *radiophonique)*

radiofonie *s.f. (fiz.)* transmitere și recepționare a sunetelor prin unde electromagnetice. ● disciplină care studiază sistemul de transmitere și de recepție prin radio. (cf. fr. *radiophonie)*

radiofrecvență *s.f. (fiz.)* frecvență a undelor electromagnetice folosită în radiocomunicații. (cf. fr. *radiofréquence)*

radiogeologie *s.f.* parte a geologiei care utilizează tehnica radioactivității. (< *radio-* + *geologie)*

radioghidáj *s.n.* conducerea unui vehicul în mișcare cu ajutorul undelor electromagnetice. (cf. fr. *radioguidage)*

radiogoniométru *s.n.* aparat de radiorecepție care permite să se determine direcția din care vine o radioemisiune. (cf. fr. *radiogoniomètre)*

radiografiá *vb.* I. *tr. (rar)* a face o radiografie. (< fr. *radiographier)*

radiográfic *adj.* referitor la radiografie, de radiografie. (< fr. *radiographique)*

radiografie *s.f.* totalitatea procedeelor folosite pentru obținerea unor probe fotografice cu ajutorul razelor X; *(concr.)* fotografie obținută în acest fel. (< fr. *radiographie)*

radiográmă *s.f.* **1.** radiotelegramă. **2.** *(fiz.)* fotografie obținută cu ajutorul razelor X. (cf. fr. *radiogramme)*

radioizotóp *s.m. (fiz.)* izotop radioactiv. (cf. fr. *radio-isotope)*

radiojurnál *s.n.* emisiune radiofonică cuprinzînd un buletin de știri, însoțit de comentarii, discuții etc. (< fr. *radiojournal)*

radioláre *s.f. pl. (zool.)* clasă de animale protozoare marine învelite într-o cochilie silicioasă; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. (< fr. *radiolaires)*

radiolarít *s.n. (petr.)* rocă silicioasă marină rezultată din solidificarea depozitelor de cochilii de radiolare. (< fr. *radiolarit)*

radiolocáție *s.f.* determinarea poziției unui post de radioemisiune cu ajutorul a două sau a mai multor posturi de radiorecepție. (< rus. *radiolokatiia)*

radiológ *s.m. (med.)* specialist în radiologie și radioterapie. (< fr. *radiologue)*

radiológic *adj.* referitor la radiologie, de radiologie. (< fr. *radiologique)*

radiologie *s.f.* **1.** *(fiz.)* studiul razelor X și al diferitelor lor aplicații. **2.** ramură a medicinei care studiază organismul uman cu ajutorul razelor X și folosirea acestora în tratamentul unor boli. (< fr. *radiologie)*

radiométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru compararea energiei diferitelor radiații. (< fr. *radiomètre)*

radiomicrométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru măsurarea intensităților de radiație foarte mici.

radionavigație *s.f.* navigație care folosește mijloace radioelectrice pentru stabilirea orientării și a poziției geografice. (cf. fr. *radionavigation)*

radioreceptór *s.n.* aparat cu care se recepționează emisiunile radiofonice. (cf. fr. *radiorécepteur)*

radiorecépție *s.f.* recepție a unei emisiuni radiofonice. (cf. fr. *radioréception)*

radiós *adj.* **1.** luminos, strălucitor. **2.** *(fig.)* încîntat, cu fața strălucitoare de bucurie. (< fr. *radieux*, it. *radioso*, cf. lat. *radius* — rază)

radioscópic *adj.* privitor la radioscopie, de radioscopie. (< fr. *radioscopique)*

radioscopíe *s.f. (fiz.)* examinare pe un ecran fluorescent a unui corp opac (în special a interiorului corpului omenesc), cu ajutorul umbrei proiectate de un fascicul de raze X care străbat acel corp; *(concr.)* imaginea obținută în acest fel. (< fr. *radioscopie)*

radiosóndă *s.f. (met.)* instrument de sondaj meteorologic, folosit pentru cercetarea păturilor superioare ale atmosferei. (cf. fr. *radiosonde)*

radiotéhnică *s.f.* **1.** tehnica emisiunii, a recepției și a utilizării undelor electromagnetice de înaltă frecvență. **2.** tehnica fabricării aparatajului pentru radiocomunicații. (cf. fr. *radiotechnique)*

radiotelefonie *s.f.* comunicație radiofonică în ambele sensuri între două posturi, echipate fiecare cu aparate de emisiune și de recepție. (cf. fr. *radiotéléphonie)*

radiotelegrafiá *vb.* I. *tr.* a transmite (o știre, o veste etc.) prin radiotelegrafie. (cf. fr. *radiotélégraphier)*

radiotelegráfic *adj.* privitor la radiotelegrafie. (cf. fr. *radiotélégraphique)*

radiotelegrafíe *s.f. (fiz.)* comunicație telegrafică prin unde electromagnetice; telegrafie fără fir. (cf. fr. *radiotélégraphie)*

radiotelegrafíst *s.m.* și *f.* lucrător la un aparat de radiotelegrafie. (cf. fr. *radiotélégraphiste)*

radiotelegrámă *s.f.* telegramă transmisă prin radio; radiogramă. (cf. fr. *radiotélégramme)*

radiotelemecánică *s.f.* dirijarea mecanismelor mobile la distanță cu ajutorul undelor radiofonice. (cf. fr. *radiotélémécanique)*

radiotelescóp *s.n. (astr.)* instrument optic folosit pentru a observa fenomenele care nu sînt accesibile instrumentelor astronomice obișnuite. (cf. fr. *radiotéléscope)*

radioterapie *s.f. (med.)* tratament al unor boli cu ajutorul razelor X. (< fr. *radiothérapie)*

radiotransmisiúne *s.f.* transmitere prin radio a unor sunete, a unor imagini etc. (cf. fr. *radiotransmission)*

rádiu *s.n.* element radioactiv asemănător din punct de vedere chimic cu bariul; este întrebuințat în fizică și medicină. (< fr. *radium)*

rádius *s.n. (anat.)* cel mai subțire dintre cele două oase ale antebrațului. (< fr., lat. *radius)*

radón *s.n.* element gazos radioactiv care ia naștere prin dezintegrarea radiului. (< fr. *radon*, cf. germ. *Radon)*

rafálă *s.f.* **1.** pală, bătaie de vînt (scurtă, bruscă şi puternică). **2.** *(mil.)* serie continuă de focuri trase cu o armă automată. (< fr. *rafale)*

ráfie *s.f.* nume dat mai multor plante exotice din grupa palmierilor, ale căror fibre sînt folosite la confecţionarea sforilor, a legăturilor etc. ● fibră obţinută din nervurile frunzelor acestor plante. (< fr. *raphia)*

rafinà *vb.* I. **1.** *tr. (ind.)* a curăţa (o substanţă, un produs etc.) de corpurile străine pe care le conţine. **2.** *tr.* şi *refl. (fig.)* a (se) face mai subtil, mai delicat. (< fr. *raffiner)*

rafinamént *s.n.* **1.** fineţe, subtilitate excesivă. **2.** *(peior.)* perfidie. (< fr. *raffinement)*

rafinát *adj. (despre o substanţă, un produs)*, **1.** curăţat de corpuri străine; obţinut prin rafinare. **2.** *(fig.)* fin, delicat, subtil. **3.** *(peior.)* perfid. (< *rafina)*

rafinăríe *s.f.* instalaţie, întreprindere pentru rafinarea anumitor produse (petrol, zahăr etc.). (cf. fr. *raffinerie)*

rafinór *s.n.* lucrător într-o rafinărie. (cf. fr. *raffineur)*

ragádă *s.f. (med.; de obicei la pl.)* nume dat unor mici ulceraţii care se formează pe piele şi pe mucoasa anală. (<fr. *ragnade)*

raglán *s.n.* **1.** croială specială pentru paltoane şi pardesie caracterizată prin aceea că mîneca porneşte chiar de sub guler. **2.** pardesiu sau palton cu o asemenea croială. (< fr. *raglan*, cf. *Raglan*, n.p.)

rahialgíe *s.f. (med.)* dureri de-a lungul şirei spinării. (< fr. *rachialgie*, cf. gr. *rachis* — şira spinării, *algos* — durere)

rahianestezíe *s.f. (med.)* anestezie obţinută printr-o injecţie (cu novocaină etc.) în şira spinării. (cf. fr. *rachi- anesthésie)*

rahidián *adj.* care ţine de şira spinării. O *canal rahidian* = canal format din vertebre, în care se află măduva spinării; *anestezie rahidiană* = rahianestezie. (< fr. *rachidien)*

ráhis *s.n. (bot.)* ax principal la inflorescenţele gramineelor, pe care sînt dispuse florile şi spiculeţele. (< fr., gr. *rachis)*

rahític *adj., s.m.* şi *f.* suferind de rahitism. ● (om) nedezvoltat, slab. (< fr. *rachitique)*

rahitísm *s.n. (med.)* boală (manifestată în special la copii) caracterizată prin deformaţii ale oaselor, ca urmare a lipsei sărurilor de calciu în organism. (< fr. *rachitisme)*

rald *s.n.* **1.** incursiune rapidă executată de o unitate militară (în special de aviaţie) pe teritoriul unui stat inamic. **2.** drum aerian parcurs de un avion. (< engl., fr. *raid)*

ralón *s.n.* **1.** fiecare dintre unităţile teritorial-administrative în care se împarte o regiune sau un oraş mare. ● *(mil.)* fîşie de teren pe care acţionează o unitate militară în apărare. **2.** secţie a unui magazin unde se găsesc mărfuri de acelaşi fel. (< fr. *rayon*, rus. *raion)*

raionál *adj.* privitor la raion, al raionului. (< *raion)*

raionáre *s.f.* împărţire în raioane (**1**); repartizare a unor produse agricole sau industriale pentru anumite raioane (**1**). (< *raion)*

rajáh *s.m.* prinţ feudal indian, conducător al unui ţinut. (< fr. *rajah*, cf. hind. *radj)*

ral *s.n.* zgomot caracteristic al respiraţiei în afecţiunile bronhiilor sau ale plămînilor. (< fr. *rale)*

rálă *vb.* I. *refl.* a se aduna, a se strînge în jurul cuiva sau a ceva pentru a realiza o acţiune comună. ● a adera la o părere, la o propunere etc. (< fr. *rallier)*

rallentándo *adv. (muz.)* rărind, încetinind mişcarea. (< it. *rallentando)*

ramá *vb.* I. *intr. (rar)* a vîsli. (< fr. *ramer)*

rámă *s.f. (rar)* vîslă. (< fr. *rame)*

rambleiá *vb.* I. *tr.* a face un rambleu pentru o şosea, o cale ferată etc. ● a umple cu rambleu golurile rămase într-o mină în urma exploatării. (< fr. *remblayer)*

rambleiáj *s.n.* rambleiere. (< fr. *remblayage)*

rambléu *s.n.* **1.** umplutură de pămînt folosită pentru a umple un gol sau pentru a ridica un teren la nivelul necesar unei construcţii. **2.** lucrare executată în scopul ridicării unui teren la nivelul necesar sau al susţinerii terasamentului unei căi ferate, al unei şosele etc. deasupra nivelului terenului. (< fr. *remblai)*

rambúrs *s.n.* sistem de expediţie a unui pachet prin poştă, în care plata transportului este făcută de destinatar, la primirea pachetului. (cf. fr. *remboursement)*

rambursá *vb.* I. *tr.* a restitui, a înapoia cuiva o sumă de bani datorată. (< fr. *rembourser)*

rambursábil *adj.* care se poate rambursa. (cf. fr. *remboursable)*

rámie *s.f. (bot.)* plantă textilă din Asia. ● fibră foarte suplă şi rezistentă, extrasă din această plantă. (< fr. *ramie)*

ramificá *vb.* I. *refl.* a se despărţi în mai multe ramuri. (cf. it. *ramificare*, fr. (< *ramifier)*

ramificáre *s.f.* faptul de a se ramifica. *(ramifica)*

ramificáţie *s.f.* ramificare; încrucişare. ● *(concr.)* parte ramificată; ramură, braţ; prelungire. (cf. it. *ramificazione)*

ramolí *vb.* IV. *refl.* a-şi pierde vioiciunea, agerimea minţii; a slăbi din punct de vedere fizic şi intelectual (din cauza bătrîneţii). (< fr. *ramollir)*

ramollsmént *s.n. (med.)* ramolire. (< fr. *ramollissement)*

ramolít *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care şi-a pierdut vioiciunea, agerimea minţii (din cauza bătrîneţii). (< *ramoli)*

rampánt *adj. (arhit.; despre o suprafaţă)* înclinat. (< fr. *rampant)*

rámpă *s.f.* **1.** teren înclinat, privit în sensul în care urcă. **2.** platformă amenajată în stații pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor de cale ferată. **3.** balustradă (la o scară). **4.** *(teatru)* partea din față a unei scene, unde sînt instalate luminile. ○ *(expr.) a vedea lumina rampei* = a intra în repertoriul unui teatru, a fi jucat în fața publicului. **5.** *(anat.)* compartiment din melcul urechii interne. (< fr. *rampe)*

ranchiúnă *s.f.* pizmă, pică, ură ascunsă; dorință de răzbunare. (< fr. *rancune)*

ranchiunós *adj.* care poartă ranchiună; răzbunător. (cf. fr. *rancuneux)*

randamént *s.n.* **1.** capacitatea de producție a unei întreprinderi industriale sau comerciale, a unui teren agricol, a unui muncitor într-o unitate de timp dată. **2.** *(tehn.)* raportul dintre lucrul mecanic produs și energia consumată de un sistem tehnic (mașină, aparat etc.) pentru a produce acel lucru mecanic. (< fr. *rendement)*

rándă *s.f. (mar.)* pînză trapezoidală aflată pe catargul de la pupă. (< it. *randa)*

ranfluáre *s.f. (mar.)* operația de ridicare la suprafață și de repunere în stare de plutire a unei nave scufundate. (cf. fr. *renflouement* < *renflouer)*

ranfórt *s.n. (constr.)* întăritură (formată din una sau mai multe piese) care susține o (parte de) construcție. (< fr. *renfort)*

rang *s.n.* **1.** loc ocupat de o persoană sau de o instituție într-o ierarhie. ● treaptă, situație socială. **2.** *(mar.)* clasificare a navelor potrivit mărimii sau armamentului lor. (< fr. *rang)*

ranunculacée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante erbacee dicotiledonate care au ca tip piciorul-cocoșului; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *ranunculacé)*

ranversáre *s.f.* evoluție acrobatică prin care un avion execută o schimbare de direcție de 180 grade, fiind săltat brusc în sus și apoi lăsat să alunece pe o parte pînă ajunge cu botul în jos; întoarcere pe aripă. (cf. fr. *renverser, renversement)*

rapáce *adj.* răpitor; hrăpăreț, apucător, lacom. (< it. *rapace*, cf. fr. *rapace)*

rapacitáte *s.f.* însușirea de a fi rapace; lăcomie. (cf. it. *rapacità*, fr. *rapacité)*

rapél *s.n. (tehn.)* readucerea la poziția inițială a unei piese sau a unui sistem tehnic. ● *(med.)* reînnoire a unui vaccin. (< fr. *rappel)*

rapíd *adj.* care se petrece într-un timp scurt; care se mișcă, care are loc repede. ● foarte înclinat, pieptiș. ○ *tren rapid* (și *subst., n.)* = tren de mare viteză, care oprește numai în stațiile mari. (< fr. *rapide)*

rapiditáte *s.f.* repeziciune, iuțeală. (< *rapid*. cf. fr. *rapidité)*

rapiéră *s.f. (rar)* spadă cu lama fină. (< fr. *rapière)*

rapórt *s.n.* **I. 1.** legătură, relație între fenomene, între noțiuni etc. pe care gîndirea omenească o poate constata și stabili. ● *(la pl.)* legături (de prietenie, de serviciu etc.). **2.** *(mat.)* cîtul a două mărimi de același fel. **3.** relație (numerică) între două valori. **II.** *(în expr.) casă de raport* = casă construită pentru a fi închiriată și a aduce astfel beneficii. **III.** comunicare scrisă sau orală, dare de seamă, expozeu care se adresează către o instanță judiciară, către un șef ierarhic, către o adunare generală etc ; momentul cînd se face această prezentare. (< fr. *rapport)*

raportá *vb.* I. *tr.* **I.** *(rar)* a aduce venituri, beneficii; a produce. **II.** a relata (scris sau oral) unui șef ierarhic sau unei adunări o situație, rezultatul unei activități etc. **III. 1.** a stabili un raport între două sau mai multe noțiuni. ● *refl.* a face legătura cu ceva; a se referi. **2.** *(mat.)* a găsi valoarea pe care o are o mărime, cînd a doua mărime are o valoare egală cu unitatea. **3.** a reprezenta la o anumită scară, pe un plan, elementele unei ridicări topografice. (< fr. *raporteur)*

raportór[1] *s.m.* și *f.* cel care prezintă un raport. (< fr. *raporteur)*

raportor[2] *s.n. (mat.)* instrument gradat, în formă de semicerc, folosit pentru determinarea unghiurilor. (< fr. *raporteur)*

rapsód *s.m. (ant.)* cîntăreț care colinda orașele Greciei antice recitînd fragmente din poeme epice. ● *(astăzi)* poet epic, bard. (cf. fr. *rhapsode*, gr. *rapsodos)*

rapsodiá *vb.* I. *intr. (rar)* a compune, a recita poeme epice. (cf. fr. *rhapsoder)*

rapsodíe *s.f.* **1.** *(ant.)* episod dintr-un poem epic cîntat de rapsozi; cîntec epic. **2.** *(muz.)* fantezie muzicală compusă pe motive variate, adesea populare. (cf. fr. *rhapsodie*, it. *rapsodia*, lat., gr. *rhapsodia)*

rapt *s.n.* **1.** *(rar)* răpire (a unei persoane). **2.** jaf, hoție. (< fr. *rapt*, cf. lat. *raptus)*

rarefácție *s.f.* rarefiere. (cf. fr. *raréfaction)*

rarefiá *vb.* I. *tr.* și *refl. (fiz.; despre gaze)* a(-și) micșora densitatea; a (se) face mai rar. (< fr. *raréfier)*

rarísim *adj.* foarte rar. (< it. *rarissimo)*

rarități *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este rar. **2.** lucru rar; *(p. ext.)* ceea ce este excepțional, ieșit din comun. (cf. fr. *rareté*, it. *rarità*. lat. *raritas)*

rásă *s.f. (biol.)* **1.** varietate a unei specii de animale domestice. deosebită de alte varietăți ale aceleiași specii și ale cărei caractere distinctive se transmit de la o generație la alta; soi. **2.** grup biologic de oameni care s-a format din cele mai vechi timpuri ale preistoriei, avînd drept caractere distinctive culoarea pielii, aspectul și culoarea părului, trăsăturile feței etc.; aceste parti-

cularități nu contrazic unitatea biologică a întregii omeniri și nu constituie un criteriu științific pentru diferențierea ei în grupări sociale. (< fr. *race*, cf. it. *razza)*

raseologíe *s.f.* parte a antropologiei care studiază rasele omenești. (cf. fr. *race* — rasă, gr. *logos* — vorbire)

rasiál *adj.* privitor la rasism, care ține de rasism. (< fr. *racial)*

rasísm *s.n.* teorie reacționară burgheză a inegalității raselor, emisă cu scopul de a constitui o justificare pentru dominarea și subjugarea unor popoare. (< fr. *racisme)*

rasíst *adj.* rasial. // *s.m.* și *f.* adept al rasismului. (< fr. *raciste)*

rașchetá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a curăța o piesă metalică cu rașcheta. ● *(constr.)* a freca o tencuială cu rașcheta pentru a-i da un aspect neted. (< *rașchetă)*

rașchétă *s.f.* **1.** *(tehn.)* daltă încovoiată cu care se rade vopseaua de pe piesele metalice care urmează să fie vopsite din nou. **2.** *(constr.)* unealtă în formă de perie folosită la rașchetarea tencuielilor. (< it. *raschietto)*

ráșpel *s.n. (tehn.)* pilă lată de oțel, cu dinți mari, folosită pentru răzuirea lemnului. (< germ. *Raspel)*

ratá *vb.* I. **1.** *tr.* a scăpa, a pierde o ocazie; a da greș. ● a nu reuși, a nu izbuti în ceva. **2.** *intr. (despre arme de foc)* a nu lua foc. (< fr. *rater)*

ratát *adj.* **1.** care a dat greș; nereușit, neizbutit. **2.** *(despre scriitori, artiști* etc.; *adesea subst.)* care nu a izbutit să se afirme. (cf. fr. *raté)*

rátă *s.f.* fiecare dintre părțile în care se eșalonează o sumă de bani sau o obligație de altă natură, pentru a fi achitată sau distribuită treptat, la anumite termene. (< germ. *Rate)*

ratéu *s.n.* **1.** neexplodare, neaprindere a unui proiectil, a unei arme de foc, a unui exploziv. **2.** *(tehn.)* defect de funcționare a unui motor cu explozie, care constă în arderea incompletă a combustibilului. (< fr. *raté)*

raticíd *adj., s.n.* (substanță) care stârpește șoarecii. (cf. fr. *rat* — șoarece, lat. *caedere* — a ucide)

ratiéră *s.f. (text.)* dispozitiv la războiul mecanic de țesut care ridică și coboară iețele. (< fr. *ratière)*

ratificá *vb.* I. *tr.* a da valabilitate unui act, unui tratat etc. prin aprobarea sau confirmarea lui în formă autentică. (cf. it. *ratificare*, fr. *ratifier)*

rátie *s.f.* **1.** cantitate de hrană, de apă etc. fixată pe un timp determinat potrivit unor anumite norme; porție. **2.** *(mat.)* diferența, respectiv câtul constant dintre doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice, respectiv geometrice. (< fr. *ration*, it. *razione*, cf. lat. *ratio)*

raționá *vb.* I. **1.** *intr.* a judeca, a gândi rațional. **2.** *tr. (rar)* a raționaliza. (< *fr. rationner*, it. *razionare)*

raționál *adj.* **1.** potrivit rațiunii; logic; *(despre oameni)* înzestrat cu rațiune; cuminte. ● *(în filozofia raționalistă)* izvorît din rațiune și considerat ca independent de experiența empirică și anterior acesteia. **2.** făcut cu judecată, cu măsură; sistematic, metodic. **3.** *(mat.; în expr.) număr rațional* = număr egal cu câtul a două numere întregi; *funcție rațională* = funcție exprimată prin raportul a două polinoame de una sau de mai multe variabile independente. (cf. fr. *rationnel*, it. *razionale*, lat. *rationalis)*

raționalísm *s.n. (fil.)* curent în teoria cunoașterii, care consideră rațiunea ca unicul izvor al cunoașterii, atribuindu-i elemente apriorice, universale și necesare. (cf. fr. *rationalisme)*

rationalíst *adj.* privitor la raționalism, propriu raționalismului. // *s.m.* și *f.* adept al raționalismului. (cf. fr. *rationaliste)*

rationalizá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a introduce metode de folosire mai justă a utilajului, a spațiului de lucru etc. (într-o întreprindere, într-o ramură de producție etc.). **2.** *(com.)* a limita consumul unor produse (supunîndu-l anumitor restricții). **3.** *(mat.)* a transforma o expresie algebrică cu un radical într-o expresie echivalentă, fără radical. (< fr. *rationaliser)*

raționaménț *s.n.* **1.** *(log.)* operație mintală cu ajutorul căreia din două sau mai multe judecăți se obține o judecată nouă. **2.** fel de a raționa; judecată. (cf. it. *ragionamento*, fr. *raisonnement)*

rațiúne *s.f.* **1.** *(log.)* facultatea omului de a cunoaște, de a înțelege și de a judeca; judecată, gândire; inteligență. **2.** temei, justificare, motiv. ○ *(expr.) rațiunea de a fi* (a unui lucru) = ceea ce justifică existența (unui lucru). (< lat. *ratio*, cf. fr. *ration*, it. *ragione)*

razánt *adj.* care rade, care trece cu repeziciune pe lîngă ceva atingîndu-l. (< fr. *rasant)*

razánță *s.f.* calitatea a ceea ce este razant; *(spec.)* calitate a traiectoriei unui mobil de a avea curbura mică. ● porțiune de traiectorie (aproape) paralelă cu orizontala. (cf. fr. *rasance)*

rázie *s.f.* control inopinat făcut de organele ordinii publice pentru descoperirea infractorilor. (< fr., it. *razzia*, cf. ar. *rhazia* — incursiune)

razmót *s.n. (av.)* zbor orizontal al unui avion la înălțime foarte mică.

raznocínți *s.m.pl.* intelectualitate aparținînd păturilor de mijloc în Rusia prerevoluționară, ai cărei reprezentanți au jucat un rol important în mișcarea revoluționară, în dezvoltarea științei, a literaturii și a artei ruse în care au introdus spiritul democratismului militant. (< rus. *raznocinet)*

re *s.m. (muz.)* **1.** a doua treaptă a gamei majore tip; sunetul și nota corespunzătoare. **2.** a treia coardă a unei viori. (< fr., it. *re)*

reabilitá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a(-și) restabili prestigiul știrbit. **2.** *tr. (jur.)* a repune, a reintegra pe cineva în drepturile pierdute (printr-o condamnare). (< fr. *réhabiliter)*

reabonă *vb.* I. *refl.* a se abona din nou. (cf. fr. *réabonner)*

reactánt *s.m. (chim.)* fiecare dintre substanțele definite care iau parte la o reacție chimică. (< fr. *réactant)*

reactanță *s.f. (fiz.)* **1.** mărime de calcul, egală cu raportul dintre valoarea efectivă a tensiunii electrice alternative aplicată la bornele unui circuit electric fără rezistență electrică și valoarea efectivă a intensității curentului electric pe care îl stabilește în circuit. **2.** bobină electrică a cărei reactanță **(1)** este sensibilă. (< fr. *réactance)*

reactiv *adj.* **1.** *(chim.)* care reacționează. folosit ca reactiv. **2.** *(fiz.)* care are inducție proprie sau capacitate electrică. // *s.m. (chim.)* substanță chimică având proprietatea de a reacționa în mod specific într-o reacție. (< fr. *réactif)*

reactivá *vb.* I. *tr.* **1.** *(rar)* a repune în activitate. **2.** *(chim.; fiz.)* a reînnoi pilele și soluția unui element pentru a-i intensifica puterea de acțiune. (< fr. *réactiver)*

reactivitáte *s.f.* însușirea de a fi reactiv; reacție la o excitație. (cf. fr. *réactivité)*

reactopropulsór *s.n. (tehn.)* reactor având ca organ propulsor o elice antrenată de o turbină cu gaze, alimentată de gazele evacuate din camera de combustie a reactorului.

reactór *s.n. (tehn.)* **1.** aparat propulsor care folosește forța de reacție a gazelor de ardere pentru a deplasa vehiculul pe care este montat. **2.** dispozitiv pentru producerea unei reacții nucleare prin bombardarea cu neutroni a unor anumite elemente; pilă atomică. (cf. fr. *réacteur)*

reactualizá *vb.* I. *tr.* a face din nou actual. (< *re-* + *actualiza)*

reácție *s.f.* **1.** faptul de a reacționa; atitudine. manifestare ca răspuns la ceva. **2.** *(biol.)* răspuns al materiei vii la acțiunea unui excitant. **3.** *(chim.)* transformarea uneia sau a mai multor substanțe chimice cu ajutorul unor agenți externi sau al altor substanțe chimice. **4.** *(fiz.)* efect egal și de sens contrar, opus cauzei care produce o acțiune. (cf. fr. *réaction*, germ. *Reaktion*, rus. *reakțiia)*

reacționá *vb.* I. *intr.* a răspunde la o acțiune sau la o excitare exterioară într-un anumit fel. ● a lua atitudine; a riposta. (după fr. *réagir*, it. *reagire)*

reacționál *adj. (rar)* care ține de reacție. de natura reacției. (cf. fr. *réactionnel)*

reacționár *adj.* care aparține sau care este specific reacțiunii; retrograd. // *s.m.* și *f.* partizan al reacțiunii politice; contrarevoluționar. *(* < fr. *réactionnaire)*

reacționarism *s.n.* concepție politică reacționară; atitudine de reacționar, ostilă față de progres. (< *reacționar)*

reacțiúne *s.f.* împotrivire politică și economică a claselor în declin față de orice manifestare a progresului social; luptă a claselor exploatatoare împrinte pentru a-și redobîndi drepturile pierdute. (< fr. *réaction)*

readaptá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) adapta din nou. (cf. fr. *réadapter)*

readmíte *vb.* III. *tr.* a admite din nou, a reprimi. (cf. fr. *réadmettre)*

reafirmá *vb.* I. *tr.* a afirma ceva din nou. (cf. fr. *réaffirmer)*

reajustá *vb.* I. *tr.* a ajusta, a potrivi din nou; a adapta unei noi situații. (cf. fr. *réajuster)*

reál[1] *s.m.* mică monedă spaniolă de argint. (< sp., fr. *réal)*

reál[2] *adj.* care există în realitate, efectiv, adevărat. // *s.n.* ceea ce este real, ceea ce există; realitate. (cf. lat. *realis*, fr. *réel*, it. *reale)*

realgár *s.n. (min.)* sulfură naturală de arsen, care se găsește cristalizată sau compactă în filoane de minereuri. (< fr. *réalgar)*

realimentá *vb.* I. *tr.* a alimenta din nou; a reînnoi provizia (de alimente, de muniții, de combustibil). (< *re-* + *alimenta)*

realísm *s.n.* curent care promovează înțelegerea adîncă și redarea cît mai fidelă a realității obiective în trăsăturile ei tipice, în artă și în literatură. ○ *realism socialist* = metoda fundamentală a literaturii și artei socialiste, care continuă cele mai valoroase tradiții ale culturii progresiste, cerînd artistului o prezentare veridică, concretă a realității în dezvoltarea ei, în scopul transformării ideologice și al educării oamenilor muncii în spiritul socialismului; *realism critic* = curent artistic care înfățișează realitatea vieții sociale în caracterele ei esențiale, stăruind mai ales asupra aspectelor ei negative, pentru care nu dă soluții de îndreptare. (cf. fr. *réalisme)*

realíst *adj.* bazat pe realism. pătruns de realism; specific realismului. ● *(despre scriitori, artiști* etc.) care reprezintă realismul în artă. ● *(despre oameni; adesea subst.)* cu spirit practic. // *s.m.* și *f.* adept al realismului. (cf. fr. *réaliste)*

realitáte *s.f.* ceea ce există efectiv; lucru real; *(p. ext.)* adevăr. ○ *în realitate* = de fapt, în adevăr. ● *(fil.)* materia care există în afara conștiinței omului și independent de ea; natura, universul. (cf. fr. *réalité)*

realizá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfăptui, a face ceva. **2.** a crea, a plăsmui; a desăvîrși; a întruchipa. ● *refl.* a se dezvolta deplin, a se desăvîrși; a-și pune în valoare capacitățile creatoare. **3.** a obține; a cîștiga (ceva). (< fr. *réaliser)*

realizábil *adj.* care se poate realiza. (cf. fr. *réalisable)*
realizáre *s.f.* **1.** acțiunea de a realiza și rezultatul ei; înfăptuire. **2.** lucru realizat. ● creație. (< *realiza)*
realizatór *adj.* care realizează; înfăptuitor. (cf. fr. *réalisateur)*
realménte *adv.* în mod real; de fapt, în adevăr. (< it. *realmente*, cf. fr. *réellement)*
reangajá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) angaja din nou. ● *refl.* a se angaja în cadrele active ale armatei după terminarea stagiului obligatoriu. (cf. fr. *rengager)*
reanimá *vb.* I. *tr.* a aduce din nou la viață. a reînsufleți. (cf. fr. *ranimer)*
reapăreá *vb.* II. *intr.* a apărea din nou. (după fr. *réapparaître)*
reasigurá *vb.* I. *tr.* a asigura din nou; a reînnoi o asigurare. (după fr. *réassurer)*
reasigurâre *s.f.* operație prin care o societate de asigurări se asigură ea însăși la o altă societate; suma depusă pentru această operație. (după fr. *réassurance)*
reaudiá *vb.* I. *tr. (jur.)* a audia din nou, a supune unui nou interogatoriu. (< *re-* + *audia)*
rebarbativ *adj.* respingător, urît, aspru (la înfățișare). ○ *(fig.) cuvînt rebarbativ* = cuvînt cu aspect urît, complet străin pentru o limbă. (< fr. *rébarbatif)*
rebéc *s.n.* vechi instrument muzical în formă de lăută cu trei coarde. folosit de menestrelii medievali și introdus în Europa de arabi. (< fr. *rebec*, cf. ar. *rabab)*
rebél 1. *adj., s.m.* și *f.* participant la o rebeliune; cel care aderă la revoltă. ● nesupus, recalcitrant. **2.** *adj. (fig.; despre o boală)* care nu cedează în urma unui tratament medical; care se vindecă greu. (< fr. *rebelle)*
rebellúne *s.f.* răzvrătire, revoltă. (cf. fr. *rébellion)*
rebobiná *vb.* I. *tr.* a bobina din nou (o mașină electrică). (< fr. *rebobiner)*
rébus *s.n.* joc în care se exprimă prin semne, litere și figuri, un proverb, un fragment de poezie, un titlu de carte etc. ● *(fig.)* enigmă, șaradă. (< fr. *rébus)*
rebút *s.n. (tehn.)* produs necorespunzător condițiilor tehnice cerute și care nu poate fi utilizat în scopul pentru care a fost făcut. ○ *la rebut* = la reformă; prost, rău, nefolositor. (< fr. *rebut)*
rebutá *vb.* I. *tr.* a da (ceva) la rebut; a respinge, a arunca (ca necorespunzător). (< fr. *rebuter)*
rec *s.n.* bară fixă (pe care se fac exerciții de gimnastică). (< germ. *Reck)*
recalcitránt *adj.* încăpățînat, îndărătnic, nesupus, refractar. (< fr. *récalcitrant)*
recalcitránță *s.f.* faptul de a fi recalcitrant; îndărătnicie, nesupunere; încăpățînare. (cf. fr. *récalcitrance)*
recalculá *vb.* I. *tr.* a calcula din nou, a stabili ceva pe baza unor noi calcule. (cf. fr. *recalculer)*
recalificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) pregăti, a (se) instrui pentru o nouă calificare profesională. (< *re-* + *califica)*
recapitulá *vb.* I. *tr.* a reveni asupra punctelor esențiale ale unei lucrări, ale unei chestiuni etc.; *(p. ext.)* a sintetiza, a rezuma. ● a revedea, a trece în revistă, a enumera. (< *fr. récapituler)*
recapitulâre *s.f.* acțiunea de a recapitula și rezultatul ei. ● operație de revedere sistematică a materiei parcurse. ● rememorare. (< *recapitula)*
recapitulativ *adj.* care recapitulează; pentru recapitulare; *(p. ext.)* rezumativ. (cf. fr. *récapitulatif)*
recarburá *vb.* I. *tr.* a mări procentul de carbon al unui oțel în timpul fabricării, cînd acesta a pierdut carbon sub limita prescrisă. (< fr. *recarburer)*
recensământ *s.n.* operație de numărătoare (pe cale administrativă) a populației, a animalelor etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. ○ *(fin.) recensământ fiscal* = numărătoarea contribuabililor și înregistrarea veniturilor lor susceptibile de a fi impuse de fisc. (cf. fr. *recensement)*
recént *adj.* petrecut, apărut de curînd; nou, de curînd, proaspăt, ultim. (< fr. *récent*, it. *recente)*
recenzá *vb.* I. *tr.* **1.** a analiza critic (o lucrare literară, un spectacol etc.); a comenta. **2.** a face un recensământ. (< fr. *recenser)*
recenzént *s.m.* autor al unei recenzii. (< germ. *Rezensent)*
recénzie *s.f.* scurtă dare de seamă, comentariu cu caracter critic apreciativ privitor la o lucrare literară, științifică, la un spectacol etc. (cf. fr. *recension*, it. *recensione)*
recenzór *s.m.* participant la lucrările unui recensământ. (cf. fr. *recenseur)*
recepáj *s.n. (silv.)* operația de tăiere a tulpinii arborilor de la suprafața solului. (< fr. *recepage)*
receptá *vb.* I. *tr.* a prinde, a capta; a recepționa (unde sonore, luminoase etc.). (< *receptor)*
receptácul *s.n. (bot.)* partea superioară lărgită a pedunculului floral al unei plante, unde se inserează organele de reproducere ale acesteia. (< lat. *receptaculum*, cf. fr. *réceptacle)*
receptiv *adj.* capabil de a recepționa, de a primi impresii dinafară. ○ *memorie receptivă* = memorie care asimilează ușor. ● *(med.)* predispus la anumite boli; plăpînd. (< fr. *réceptif)*
receptivitáte *s.f.* însușirea de a fi receptiv. ● *(med.)* predispoziție la anumite boli. (cf. fr. *réceptivité)*
receptór *adj. (tehn.)* care recepteză, care primește (o acțiune mecanică, un curent etc.). / *s.n.* sistem tehnic care primește o anumită formă de energie pentru a o transforma în alta. ○ *receptor*

telefonic = aparat care transformă oscilațiile electromagnetice dintr-un circuit electric în oscilații acustice; *(p.ext.)* piesă care servește pentru a asculta și a vorbi la telefon. (cf. fr. *récepteur*)

recépție *s.f.* **1.** *(tehn.)* luare în primire a unui material sau a unei lucrări pe baza unor verificări calitative. **2.** prindere, captare de unde sonore sau electromagnetice. **3.** reuniune, banchet, primire cu caracter festiv. (cf. fr. *réception*, lat. *receptio*)

recepționá *vb.* I. *tr.* **1.** a verifica din punct de vedere al executării sau al calității, a lua în primire (un material, o lucrare etc.). **2.** a recepta (unde radiofonice, emisiuni). (< *recepție*)

recepționár *s.m.* și *f.* persoană împuternicită să efectueze o recepție (**1**). (< fr. *réceptionnaire*)

rechín *s.m.* **1.** pește marin răpitor cu trupul fusiform, cu botul ascuțit și cu mai multe șiruri de dinți. **2.** *(fig.)* om lipsit de scrupule, hrăpăreț, lacom. (< fr. *requin*)

rechizite *s.f. pl.* materiale pentru scris necesare unui școlar, într-un birou etc. (< germ. *Requisit*)

rechizitóriu *s.n.* *(jur.)* **1.** act prin care un procuror își sprijină acuzarea și cere condamnarea unui acuzat. ● expunere a procurorului în care acesta arată punctele de acuzare. **2.** *(fig.)* acuzare violentă, bazată pe o amplă documentare. (cf. fr. *réquisitoire*)

rechiziție *s.f.* măsură excepțională prin care statul obligă pe cetățeni la anumite servicii sau la cedarea unor bunuri necesare, în anumite perioade. (cf. fr. *réquisition*, lat. *requisitio*)

rechiziționá *vb.* I. *tr.* a lua prin rechiziție, a supune rechiziției. (< fr. *réquisitionner*, cf. lat. *requirere* — a cere)

recidivá *vb.* I *intr.* **1.** *(jur ; despre un fost delincvent)* a repeta același delict, aceeași crimă. **2.** *(med. ; despre o boală)* a apărea din nou după o aparentă vindecare. (< fr. *récidiver*)

recidívă *s.f.* **1.** *(jur.)* repetare a aceluiași delict, a aceleiași crime. **2.** *(med.)* reapariție, revenire a unei boli. (< fr. *récidive*, cf. lat. *recidivus* — care cade în aceeași greșeală)

recidivíst *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care se află în recidivă, *(p. ext.)* (persoană) care repetă aceeași greșeală. (cf. fr. *récidiviste*)

recif *s.n.* *(geol.)* formație de stînci submarine rezultată prin acumularea de organisme care trăiesc în colonii și care secretă carbonat de calciu. (< fr. *récif*)

recipiént *s.n.* vas în care se ține, se transportă un material solid (în stare de granule sau de pulbere), lichid sau gazos. (< fr. *récipient*, cf. lat. *recipiens* — care primește)

recipísă *s.f.* adeverință, dovadă oficială, autentică care confirmă primirea unor acte, a unor telegrame etc. (< fr. *récépissé*, cf. lat. *recepisse* — a fi primit)

reciprór *adj.* care are loc între două lucruri, între două persoane care acționează unul sau una asupra altuia sau alteia; mutual. ○ *(mat.)* *ecuație reciprocă* = ecuație cu o singură necunoscută, ale cărei rădăcini sînt două cîte două, una reciproca celeilalte; *(mat.)* *teoremă reciprocă* (și *subst., f.*) = teoremă ale cărei premise sînt concluziile altei teoreme și invers; *(log.)* *judecăți reciproce* = judecăți în care subiectul uneia poate să devină predicatul celeilalte și invers; *(gram.)* *reflexiv reciproc* = reflexiv care arată că acțiunea este făcută simultan de două subiecte, fiecare dintre acestea suferind efectele acțiunii celuilalt. ● *(jur. ; despre concesii, obligații)* care angajează în egală măsură părțile contractante. (< fr. *réciproque*, cf. lat. *reciprocus*)

reciprocitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este reciproc. (< fr. *réciprocité*)

recirculáție *s.f.* reintroducerea agentului caloric sau frigorific într-o instalație de încălzire sau de răcire; reintroducere a unui material într-o instalație în care se produce o reacție chimică. (< *re-* + *circulație*)

recitá *vb.* I. *tr.* a spune cu voce tare (de obicei pe de rost) o poezie sau o bucată în proză; a declama. (< fr. *réciter*, it., lat. *recitare*)

recitál *s.n.* *(muz.)* concert în care cîntă (la un singur instrument) un singur artist sau un singur ansamblu. (< fr. *récital*, cf. engl. *recital*)

recitatív *s.n.* *(muz.)* pasaj dintr-o bucată muzicală executat de un solist ca o declamație și servind la separarea ariilor. (< fr. *récitatif*, it. *recitativo*)

recitatór *s.m.* cel care recită. (cf. fr. *récitateur*)

reclamá *vb.* I. *tr.* **1.** a cere, a pretinde insistent ceva (pe baza unui drept); a revendica. ● a necesita, a impune. **2.** a plînge, a denunța, a face o reclamație contra cuiva. (< fr. *réclamer*, cf. lat. *reclamare*)

reclamánt *s.m.* și *f.* *(jur.)* cel care reclamă în fața justiției (recunoașterea unui drept). (< fr. *réclamant*)

reclamáție *s.f.* faptul de a reclama; petiție, protest, plîngere împotriva unui abuz etc. (cf. fr. *réclamation*, lat. *reclamatio*)

reclámă *s.f.* articol mic inserat într-o publicație, prin care se recomandă publicului un produs industrial, o carte, un spectacol etc. ● recomandare, prezentare cu ajutorul publicității sau al altor mijloace a unui produs, a unui spectacol etc. ● totalitatea mijloacelor prin care se prezintă și se popularizează un produs, o carte etc. (< fr. *réclame*, cf. germ. *Reklame*)

reclasá *vb.* I. *tr.* **1.** a clasa din nou, a face noi categorii. **2.** a reeduca (un condamnat, un delincvent) pentru a(-l) reabilita. (cf. fr. *reclasser*)

recluziúne *s.f. (ieșit din uz)* pedeapsă de drept comun constînd în pierderea libertății și supunerea la muncă. (cf. fr. *réclusion*, lat. *reclusio)*

recoltá *vb.* I. *tr.* **1.** a strînge, a culege recolta. **2.** *(med.)* a lua sînge, spută etc. pentru a le analiza în laborator. (< fr. *récolter)*

recóltă *s.f.* **1.** strîngere a roadelor pămîntului; cules. **2.** produsele agricole culese într-o anumită perioadă; rod. ● *(fig.)* rezultatul unei culegeri; bunuri adunate. (< fr. *récolte*, cf. it. *ricolta)*

recomandá *vb.* I. **1.** *tr.* a sfătui, a îndemna (la ceva); a prescrie, a indica (ceva). **2.** *tr.* a-și da o părere favorabilă (despre cineva sau ceva). ● a propune, a indica (pe cineva) pentru un post. **3.** *refl.* a se prezenta (cuiva), a-și spune numele în vederea cunoașterii; a face cunoștință. ● a se da drept... ● *tr.* a face prezentările. (< fr. *recommander)*

recomandábil *adj.* care se poate recomanda; indicat, potrivit. (cf. fr. *recommandable)*

recomandát *adj.* **1.** indicat, potrivit. **2.** *(despre scrisori, colete* etc.; *adesea subst.)* care este francat cu o taxă specială, pentru a se remite destinatarului sub semnătură. (cf. fr. *recommandé)*

recomandáție *s.f.* recomandare. (cf. fr. *recommandation)*

recompensá *vb.* I. *tr.* a da o recompensă; a răsplăti. (< fr. *récompenser)*

recompénsă *s.f.* răsplată, gratificație. (< fr. *récompense)*

recompoziție *s.f.* recompunere. (< fr. *recomposition)*

recomprimáre *s.f.* ridicare a presiunii gazelor dintr-o conductă de alimentare cu gaze, făcută din loc în loc pe conductă pentru a învinge rezistențele de curgere. (< *re-* + *comprimare*, după fr. *recompression)*

recompúne *vb.* III. *tr.* a compune la loc, din nou. (< *re-* + *compune*, după fr. *recomposer)*

reconciliá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) împăca din nou; a (se) înțelege. (< fr. *réconcilier)*

reconciliábil *adj.* care se poate reconcilia, împăca din nou. (cf. fr. *réconciliable)*

recondiționá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a readuce în stare bună, a repara. (cf. fr. *reconditionner)*

recondúcție *s.f. (jur.)* reînnoire a unui contract de închiriere sau de arendă. (< fr. *reconduction)*

reconfirmá *vb.* I. *tr.* a confirma din nou. (cf. fr. *reconfirmer)*

reconfortá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întări, a (se) fortifica, a (se) reface (fizic sau moral). (< fr. *réconforter)*

reconfortánt *adj.* care dă putere; întăritor. // *s.n.* substanță care reconfortează. (< *reconfortant)*

reconsiderá *vb.* I. *tr.* a interpreta dintr-un punct de vedere nou, științific (un autor, o operă, un eveniment). (< fr. *reconsidérer)*

reconstituánt *adj. (med.)* tonic. (< fr. *reconstituant)*

reconstituí *vb.* IV. *tr.* **1.** a constitui din nou, a recompune. ● *(lingv.)* a stabili forma aproximativă a unui cuvînt neatestat dintr-o limbă, pe baza legilor de corespondență fonetică. **2.** *(jur.)* a restabili un fapt așa cum a fost. **3.** a reface un edificiu, o operă de artă pe bază de fragmente sau de documente. (cf. fr. *reconstituer)*

reconstrúcție *s.f.* reconstruire, reclădire; refacere. ● *(lingv.)* reconstituire. (cf. fr. *reconstruction)*

reconstruí *vb.* IV. *tr.* a construi din nou; a reface pe baze noi. ● *(fig.)* a reconstitui. (cf. fr. *reconstruire)*

reconvențională *adj. f. (jur.: în expr.) cerere reconvențională* = cerere făcută de pîrît, prin care acesta cere reclamantului același lucru cerut lui de reclamant, în fața aceleiași instanțe. (cf. fr. *reconventionnelle)*

recopiá *vb.* I. *tr.* a copia din nou, a face o copie nouă. (cf. fr. *recopier)*

recórd *s.n. (sport)* performanță constatată oficial, care întrece toate rezultatele obținute pînă la o anumită dată în competițiile de același gen. (< fr., engl. *record)*

recordmán *s.m.* și *f. (sport)* realizator, deținător al unui record. (< fr., engl. *recordman)*

recreá[1] *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) destinde, a (se) odihni; a(-și) reface forțele. (< fr. *récréer*, cf. lat. *recreare* — a reface)

recreá[2] *vb.* I. *tr.* a crea din nou (< fr. *recréer)*

recreatív *adj.* care recreează, care destinde. (< fr. *récréatif)*

recreáție *s.f.* faptul de a (se) recrea[1]; odihnă după un efort susținut; destindere. ● pauză între două ore de curs în școli. (cf. fr. *récréation*, lat. *recreatio)*

recriminá *vb.* I. *tr. (rar)* a răspunde unor acuzații sau unor injurii prin alte acuzații sau injurii; a reproșa, a acuza. (< fr. *récriminer)*

recriminăre *s.f.* acuzație, mustrare ca răspuns la altă acuzație, la altă mustrare. (după fr. *récrimination)*

recristalizáre *s.f. (chim.)* proces de schimbare a structurii cristaline a unui corp. (<*re-* + *cristalizare)*

recrudescént *adj.* care își reia forța, intensitatea. (< fr. *recrudescent)*

recrudescență *s.f. (med.)* înrăutățire, agravare, revenire mai acută a unei boli. ● *(fig.)* reluare mai intensă, creștere, întărire a unei activități, a unei stări etc. (< fr. *recrudescence*, cf. lat. *recrudescere* — a se întări)

recrút *s.m.* tînăr aparținînd ultimului contingent chemat sub arme; soldat încorporat de puțin timp. ● *(fig.:*

fam.) persoană intrată de curînd într-o asociație, într-o mișcare; începător. (cf. fr. *recrue)*

recrutá *vb.* I. *tr.* **1.** a înscrie, a încorpora tineri pentru stagiul militar; a angaja în armată soldați. ● *intr.* a se prezenta pentru înscrierea în evidența armatei. **2.** *(fig.)* a angaja, a atrage, a primi noi membri (într-o asociație etc.). (< fr. *recruter)*

rect *s.n. (anat.)* partea ultimă a intestinului gros, la capătul căreia se află anusul. (< fr. *rectum)*

rectál *adj.* de (la) rect; al rectului. (< fr. *rectal)*

récte *adv.* cu adevărat; anume. (< lat. *recte)*

rectangulár *adj. (rar)* dreptunghiular. (< fr. *rectangulaire)*

rectificá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta, a corecta. **2.** *(tehn.)* a netezi suprafața unei piese metalice cu o piatră abrazivă. **3.** *(chim.)* a purifica (un lichid) prin distilare; a rafina. (cf. fr. *rectifier)*

rectificatór *adj.* care rectifică. // *s.m.* muncitor calificat care lucrează la rectificări. (cf. fr. *rectificateur)*

rectilinlár *adj. (fiz.)* ortoscopic. (cf. fr. *rectilinéaire)*

rectilíniu *adj. (mat.)* în linie dreaptă. ● *(despre figuri geometrice)* compus din linii drepte. (cf. fr. *rectiligne)*

rectitúdine *s.f.* **1.** starea, calitatea unei linii drepte. **2.** *(fig.)* spirit de dreptate; sinceritate. (cf. lat. *rectitudo*, it. *rettitudine)*

récto *s.n.* (op. v e r s o) prima pagină a unei foi (scrise, tipărite). (< fr., lat. *recto)*

réctor *s.m.* conducător al unei universități sau al unui institut politehnic. (< fr. *recteur)*

rectorát *s.n.* demnitate, funcție de rector; biroul și serviciile care țin de rector; timpul cît cineva deține funcția de rector. (< fr. *rectorat)*

rectrice *s.f.* fiecare dintre penele din coada păsărilor, care servesc la dirijarea zborului. (< fr. [pennes] *rectrices)*

recțiúne *s.f. (gram.)* calitatea unui cuvînt de a atrage în frază un anumit determinant; legătura stabilită între cuvinte și determinantele lor. (cf. lat. *rectio* — conducere)

recuceri *vb.* IV. *tr.* a cuceri din nou. (după fr. *reconquérir)*

recúl *s.n. (tehn.)* mișcare înapoi a unui corp, ca reacție față de o forță exercitată asupra lui de un alt corp, care are o mișcare într-un anumit sens, considerat ca sens înainte. ● distanță parcursă de un corp în timpul mișcării sale înapoi, provocată prin reacție. (< fr. *recul)*

reculá *vb.* I. *intr. (tehn.)* a face un recul; a se smuci înapoi. (< fr. *reculer)*

reculánt *adj. (despre un mecanism)* care reculează. (< fr. *reculant)*

reculáre *s.f.* faptul de a recula. (< *recula)*

reculége *vb.* III. *refl.* a-și veni în fire, a-și recăpăta calmul, liniștea; a se regăsi. ● a medita profund, a se cufunda în meditație. (după fr. *recueillir)*

reculégere *s.f.* acțiunea de a se reculege și rezultatul ei. ○ *moment de reculegere* = moment de tăcere și meditație în memoria unui dispărut. (< *reculege)*

recunoáște *vb.* III. *tr.* **1.** a identifica un lucru, o persoană etc., cunoscute mai înainte. ● a considera și a arăta că (un guvern, un stat) este îndreptățit să-și exercite puterea, să existe. **2.** a admite ca bun, ca adevărat; a mărturisi. **3.** *(mil.)* a cerceta terenul și pozițiile inamice; a cerceta terenul pe unde urmează să meargă o unitate. **4.** a se arăta recunoscător. (după fr. *reconnaître)*

recunoscătór *adj.* care poartă (cuiva) recunoștință. (după fr. *reconnaissant)*

recunoștință *s.f.* aducere aminte cu dragoste, cu devotament, a unei binefaceri primite; gratitudine. (după it. *riconoscenza*, fr. *reconnaissance)*

recuperá *vb.* I. *tr.* **1.** a recîștiga, a redobîndi. **2.** a folosi un material sau o energie care în mod obișnuit se pierde. (cf. fr. *récupérer*, it., lat. *recuperare)*

recuperábil *adj.* care se poate recupera. (< *recupera*, cf. fr. *récupérable)*

recuperatór *s.n.* nume dat diferitelor aparate cu care se recuperează deșeurile de materiale sau energia care se pierdea în mod obișnuit. (cf. fr. *récupérateur)*

recurént[1] *s.m.* și *f. (jur.)* cel care face un recurs în justiție. (< *recurs)*

recurént[2] *adj. (med.: despre o boală)* care revine, recidivează. ○ *febră recurentă* = boală infecțioasă, avînd aceleași simptome ca febra tifoidă. (< fr. *récurrent*, cf. lat. *recurrens* < *recurrere* — a reveni înapoi)

recurénță *s.f.* caracterul a ceea ce este recurent; revenire. ○ *(log.) demonstrație prin recurență* = demonstrație prin inducție completă. (cf. fr. *recurrence)*

recúrge *vb.* III. *intr.* a apela (la cineva sau la ceva); a se servi, a face uz de... (după fr. *recourir)*

recúrs *s.n. (jur.)* cale de atac prin care se cere unei instanțe superioare casarea hotărîrii unei instanțe inferioare. (< fr. *recours)*

recursórlu *adj. (jur.)* prin care se exercită dreptul de recurs. (cf. fr. *récursoire)*

recuzá *vb.* I. *tr. (jur.)* a respinge un judecător, un martor etc., nerecunoscîndu-i autoritatea, bănuindu-l de părtinire etc.; *(p. ext.)* a respinge, a nu recunoaște ceva. (< fr. *récuser*, cf. lat. *recusare)*

recuzábil *adj.* care se poate recuza. (cf. fr. *récusable)*

recuzítă *s.f.* totalitatea obiectelor cu care se montează o piesă de teatru, un film etc. (< germ. *Requisit)*

recuzitór *s.m.* și *f.* cel care procură și păstrează recuzita unui teatru sau a unui studiou cinematografic. (< *recuzită*)
recviém *s.n.* (*bis.*) slujbă catolică, rugăciune pentru pomenirea celor morți. ● muzică compusă pentru această rugăciune. (< lat., fr., germ. *Requiem*)
redá *vb.* I. *tr.* **1.** a restitui. **2.** *(fig.)* a reprezenta, a exprima, a reproduce. (după fr. *redonner*)
redactá *vb.* I. *tr.* a compune, a formula în scris, a scrie (un act, un studiu etc.). (< *redactor*, cf. lat. *redactum*, fr. *rédaction*)
redáctor *s.m.* și *f.* persoană care scrie, care compune (un act, un articol). ● scriitor, publicist care redactează un ziar, o revistă. ○ *redactor responsabil* (sau *șef*) = persoană din colectivul de redacție al unei cărți, al unui periodic, care își asumă în mod oficial răspunderea celor publicate. (< fr. *redacteur*)
redácție *s.f.* colectiv de redactori care lucrează la un ziar, la o revistă, într-o editură etc. ● local unde sînt instalate birourile redactorilor unei reviste, unui **ziar** etc. (cf. fr. *rédaction*)
redacționál *adj.* de redacție, al redacției. (cf. fr. *rédactionnel*)
redán *s. n.*[1] *(mil.)* lucrare de fortificație, compusă din două laturi egale ca lungime, formînd un unghi ascuțit. **2.** suprafața proeminentă inferioară, de contact cu apa, a cocei sau a flotoarelor unui hidroavion. (< fr. *redan*)
redempțiúne *s.f.* *(rar)* izbăvire, mîntuire. (< fr. *rédemption*, cf. lat. *redemptio* — răscumpărare)
redeschíde *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) deschide din nou. ● *refl. (fig.; despre școli, instituții* etc.) a-și relua activitatea. (< *re-* + *deschide*)
redescoperí *vb. IV tr.* a descoperi din nou. (< *re-* + *descoperi*)
redeșteptá *vb.* **I. 1.** *tr.* și *refl.* a (se) deștepta din nou, a readuce sau a-și reveni în fire. ● *(fig.)* a izbucni, a (se) trezi din nou. **2.** *tr.* a aminti, a evoca. (după fr. *réveiller*)
redevení *vb.* IV. *intr.* a deveni, a fi din nou ca înainte. (cf. fr. *redevenir*)
redevénță *s.f.* *(fin.; în economia capitalistă)* cotă plătibilă la date fixe care se plătește capitaliștilor din produsul unei exploatări. (< fr. *redevance*)
redingótă *s.f.* haină bărbătească de ceremonie cu poalele lungi. (< fr. *redingote*, cf. engl. *riding* — a călări, *coat* — haină)
redistilá *vb.* I. *tr.* *(ind.)* a supune unui nou proces de distilare, pentru a obține un produs mai pur. (cf. fr. *redistiller*)
redondánt *adj.* *(rar; despre un discurs, o scriere)* superfluu, plin de emfază. (< fr. *redondant*)
redresá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta, a aduce (ceva) în poziție, în situație normală. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) reface, a (se) înviora. **2.** *(tehn.)* a transforma un curent electric alternativ în curent continuu. (< fr. *redresser*)
redresór *adj.* *(tehn.)* care redresează. // *s.n.* **1.** aparat pentru transformarea unui curent electric alternativ în curent continuu. **2.** sistem optic servind pentru redarea imaginii unui obiect de către un instrument optic, în poziția sa reală. **3.** dispozitiv care readuce în direcția inițială un curent lichid, fluid, care a fost abătut de un obstacol oarecare. (cf. fr. *redresseur*)
reducе *vb.* III. *tr.* **1.** a micșora, a scădea. ● *(mat.)* a simplifica o fracție sau o expresie algebrică. **2.** a restrînge, a limita. **3.** *(chim.)* a elimina oxigenul dintr-o combinație. (< lat. *reducere*, cf. fr. *réduire*)
reductíbil *adj.* care se poate reduce, care se poate simplifica. (cf. fr. *réductible*)
reductibilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este reductibil. (cf. fr. *réductibilité*)
reductór *s.n.* **1.** *(tehn.)* aparat sau dispozitiv folosit pentru a reduce o viteză, o presiune etc. **2.** *(chim.)* material cu afinitate mare pentru oxigen, folosit pentru reducerea substanțelor oxidante. (cf. fr. *réducteur*)
reducție *s.f.* faptul de a reduce. ● *(concr.)* copie în mic a unui obiect. ● *(tehn.)* piesă care permite racordarea tuburilor sau a țevilor de diametre diferite. (cf. fr. *réduction*)
reduplicá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a dubla. ● *(gram.)* a repeta într-un cuvînt o silabă sau o literă. (< it. *reduplicare*)
reduplicáție *s.f.* reduplicare. (cf. it. *reduplicazione*, lat. *reduplicatio*)
redús *adj.* **1.** micșorat, scăzut. ● *(mat.; despre fracții și expresii algebrice)* simplificat. **2.** *(despre oameni)* lipsit de inteligență; mărginit, prost. **3.** *(chim.; despre substanțe)* din care s-a eliminat oxigenul. (< *reduce*)
redutábil *adj.* de temut. (cf. fr. *redoutable*)
reechilibráre *s.f.* revenire la starea de echilibru. (< *re-* + *echilibrare*)
reeditá *vb.* I. *tr.* **1.** a retipări, a publica într-o nouă ediție. **2.** *(fig.)* a repune în circulație, a readuce în discuție (o idee, o concepție etc.). (cf. fr. *rééditer*)
reeducá *vb.* I. *tr.* a reface educația morală și politică (a cuiva). (cf. fr. *rééduquer*)
reeligíbil *adj.* *(despre o persoană)* care poate fi reales. (cf. fr. *rééligible*)
reevaluá *vb.* I. *tr.* a evalua din nou ceva. (< *re-* + *evalua*)
reexaminá *vb.* I. *tr.* a examina din nou (pe cineva). ● a cerceta, a studia, a lua din nou în discuție (o problemă etc.). (< *re-* + *examina*)
refáce *vb.* III. *tr.* **1.** a face din nou; a repara. **2.** a reconstrui. ● *(fig.)* *tr.* și *refl.* a (se) face din nou sănătos, a (se) întrema. **3.** a schimba, a transforma. (< *re-* + *face*, după fr. *refaire*)
refectór *s.n.* *(rar)* sală de mîncare, sufragerie comună într-o mănăstire, în internate etc. (< lat. *refectorium*, cf. fr. *réfectoire*)

referát *s.n.* dare de seamă asupra unei activități, a unei cărți etc. ● raport scurt făcut pe marginea unei cereri, a unui act etc. (< fr. *référé*)

referéndum *s.n.* vot prin care cetățenii unei țări se pronunță asupra unei chestiuni importante de ordin general. (< fr., lat. *referendum*)

referént *s.m.* și *f.* specialist al unei instituții, care dă îndrumări și informații într-un anumit domeniu. ● cel care face un referat. (< germ. *Referent*)

referí *vb.* IV. **1.** *intr.* a face un referat; a raporta. **2.** *refl.* a face legătură, a se raporta (la ceva sau la cineva). (cf. fr. *référer*)

referință *s.f.* **1.** informație, lămurire dată asupra cuiva pentru a-l caracteriza. **2.** faptul de a raporta un lucru la altul sau o chestiune la alta. ○ *(mat.; fiz.) sistem de referință* = sistem de coordonate sau totalitatea sistemelor de coordonate imobile unul față de altul, la care se raportează pozițiile corpurilor. (< fr. *référence*)

referitór *adj.* care privește, care se raportă la ceva sau la cineva; privitor. (< *referi*)

reflect *adj.* *(bot.: despre ramuri, frunze* etc.) care are, în raport cu tulpina, direcția în afară și în jos. (cf. fr. *reflet*)

reflectá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* *(despre unete, lumină* etc.) a (se) răsfrînge. ● *tr. (fig.)* a oglindi, a exprima; a reda. **2.** *intr.* a gîndi, a cugeta, a medita. (cf. fr. *refléter*, lat. *reflectere*)

reflectór *s.n.* *(fiz.)* aparat construit astfel încît să poată reflecta lumină, raze infraroșii sau ultraviolete etc. ● oglindă concavă care reflectă lumina într-o direcție voită; *(p. ext.)* proiector. (cf. fr. *réflecteur*)

reflécție *s.f.* **1.** cugetare, meditație, gîndire. **2.** reflexie (**1**). (cf. fr. *réflexion*, lat. *reflexio*)

reflex *s.n.* **1.** rază reflectată; sclipire. **2.** *(fig.)* oglindire, reflectare. ● *(fiziol.)* reacție adecvată a organismului față de un excitant, care se produce pe cale nervoasă, fără intervenția voinței. // *adj.* *(fiziol.)* produs prin reflex; de natura reflexului. (< fr. *réflexe*)

reflexie *s.f.* **1.** *(fiz.)* fenomen de răsfrîngere a unei raze luminoase sau sonore atunci cînd aceasta întîlnește o suprafață lucioasă sau dură. **2.** reflecție (**1**). (cf. fr. *réflexion*, lat. *reflectio, reflexio*)

réflexiv *adj.* **1.** *(despre persoane)* gînditor; meditativ. **2.** care se răsfrînge. ○ *(gram.; în expr.) diateză reflexivă* = diateză care arată că acțiunea unui verb se răsfrînge asupra subiectului gramatical care o face; *verb reflexiv* = verb la diateza reflexivă; *pronume reflexiv* = pronume reprezentînd persoana asupra căreia se răsfrînge acțiunea verbului reflexiv. // *s.n.* diateza reflexivă. (cf. lat. *reflexivus*, germ. *reflexiv*)

reflúx *s.n.* fenomenul de retragere periodică a apei mărilor și oceanelor datorită atracției lunii și a soarelui. ● *(fig.)* descreștere, regres. (< fr. *reflux*)

reformá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta, a îmbunătăți (o situație, o concepție etc.). **2.** a scoate din uz, a da la reformă (un aparat, o mașină, efecte etc.). (< fr. *réformer*)

reformatór *adj.*, *s.m.* și *f.* (propagator) de reforme, (cel) care reformează, care înnoiește. (< fr. *réformateur*, cf. lat. *reformator*)

reformă *s.f.* **1.** schimbare (în bine), modificare legală a unei stări de lucruri. **2.** mișcare social-politică și religioasă împotriva feudalismului și a papalității, apărută în Europa apuseană în secolul al XVI-lea, care a dus la crearea bisericii reformate sau protestante. **3.** totalitatea materialelor, efectelor, armelor etc. scoase la un moment dat ca inutilizabile. (cf. fr. *réforme*, germ. *Reform*, it. *riforma*)

reformísm *s.n.* atitudine politică bazată pe propagarea reformelor. ● curent politic oportunist în mișcarea muncitorească, care neagă necesitatea revoluției și a dictaturii proletariatului și preconizează înlocuirea luptei revoluționare cu reforme mărunte, care nu ating bazele orînduirii capitaliste. (cf. fr. *réformisme*)

reformíst *adj.* care preconizează reformismul, făcut în spiritul reformismului. // *s.m.* și *f.* adept al reformismului. (cf. fr. *réformiste*)

refractá *vb.* I. *refl.* *(fiz.; despre unde, raze de lumină)* a se frînge, a devia; a suferi fenomenul refracției. (< fr. *réfracter*)

refractár *adj.* **1.** *(tehn.: despre materiale)* rezistent la temperaturi înalte. **2.** *(fig.: despre persoane)* nesupus; care rezistă, se împotrivește; rebel. (< fr. *réfractaire*, cf. lat. *refractarius*)

refractaritáte *s.f.* *(tehn.)* **1.** calitatea unui material de a fi refractar. **2.** temperatura la care cedează un material refractar. (cf. fr. *réfractarité*)

refractométru *s.n.* *(fiz.)* instrument pentru determinarea indicelui de refracție. (< fr. *réfractomètre*)

refractór *s.n.* *(astr.)* lunetă astronomică al cărei obiectiv este o lentilă. (cf. fr. *réfracteur*)

refrácție *s.f.* *(fiz.)* fenomenul de deviere a unei raze luminoase, sonore sau a unei unde electromagnetice care străbate medii transparente (de densități) diferite. ○ *indice de refracție* = număr care reprezintă cîtul dintre viteza unei radiații electromagnetice în vid și viteza ei în mediul respectiv din care provine. (cf. fr. *réfraction*)

refrangíbil *adj.* *(fiz.)* care se poate refracta. (cf. fr. *réfrangible*)

refrangibilitáte *s.f.* *(fiz.)* însușirea a ceea ce este refrangibil. (cf. fr. *réfrangibilité*)

refrén *s.n.* vers (sau grup de versuri) repetat după fiecare strofă a unei poezii sau după un cuplet; frîntură de melodie care se repetă într-un cîntec. ● *(fig.)* frază repetată stereotip. (< fr. *refrain)*

refrigerá *vb.* I. *intr. (tehn.)* a răci; *(p. ext.)* a îngheța. (< fr. *refrigérer*, it. *refrigerare)*

refrigerátor *s.n. (tehn.)* partea dintr-o instalație frigorigenă în care se produce scăderea de temperatură. (cf. fr. *réfrigérateur)*

refrigerátie *s.f. (tehn.)* răcire; înghețare: refrigerare. (cf. fr. *réfrigération)*

refrigerént *adj. (rar)* care răcește, răcitor. // *s.n. (tehn.)* aparat dintr-o instalație de distilare, care răcește prin condensare vaporii produși prin fierbere. (cf. fr. *réfrigérant)*

refringént *adj. (fiz.; despre un mediu)* care refractă razele luminoase. (< fr. *réfringent)*

refugiá *vb.* I. *refl.* a fugi, a se pune la adăpost de o urmărire, de un pericol etc. ● *(fig.)* a se retrage într-un loc ferit de zgomote și puțin frecventat. (< fr. *réfugier)*

refugiát *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care se refugiază. (< *refugia)*

refúgiu *s.n.* **1.** faptul de a se refugia; timpul petrecut într-un loc ca refugiat. **2.** loc de scăpare, de adăpost împotriva unei primejdii, a unei neplăceri; adăpost, azil. ● loc special amenajat în mijlocul unei străzi pentru a feri pe cetățeni de circulația mașinilor, pentru a ușura suirea în tramvaie etc. (< lat. *refugium*, cf. fr. *refuge)*

refulá *vb.* I. *tr.* **1.** a respinge, a înăbuși (imagini, dorințe care contrazic conștiința morală a individului) din domeniul conștientului în subconștient. **2.** *(tehn.)* a deplasa, a ridica, cu ajutorul unei pompe, un fluid într-o conductă sau într-un vas. (< fr. *refouler)*

refulát *adj. (despre imagini, dorințe)* căzut, respins în subconștient. (< *refula)*

refúz *s.n.* **1.** faptul de a refuza; neacceptare, respingere. ○ *(expr.)* *pînă la refuz* = atît încît nu se poate mai mult. **2.** material rămas după cernere într-un ciur sau într-o sită. (< fr. *refus)*

refuzá *vb.* I. *tr.* a nu primi, a nu accepta, a respinge (ceva). ● a nu da (ceva ce ți s-a cerut). ● a se priva de ceva, a renunța la ceva. (< fr. *refuser)*

regál[1] *s.n. (poligr.)* raft în formă de pupitru în care se păstrează casetele cu litere. (< germ. *Regal)*

regál[2] *adj.* de rege, al regelui; regesc. ● *(poet.)* maiestuos, măreț. (< fr. *régal*, it. *regale*, lat. *regalis)*

regalíst *s.m.* și *f.* adept, partizan al regalității; monarhist. (< *regal*, după fr. *royaliste)*

regalitáte *s.f.* formă de guvernămînt în care statul este condus de un rege; monarhie. (după it. *regalità*, fr. *royauté)*

regát *s.n.* stat guvernat de un rege. (< *rege.)*

regátă *s.f. (sport)* cursă de bărci, de iahturi etc. ● formă de cravată care se înnoadă și cade vertical de-a lungul plastronului cămășii. (cf. it. *regatta*, fr. *régate)*

regăsí *vb.* IV. *tr.* a găsi din nou (pe cineva sau ceva). ● *refl.* a se afla din nou undeva. ● a se reculege. (< *re-* + *găsi*, după fr. *retrouver)*

régе *s.m.* **1.** suveran al unui regat; monarh. **2.** *(fig.)* stăpîn recunoscut (pentru puterea, pentru importanța sa). **3.** piesa principală la jocul de șah. ● popă, rigă (la cărți). (< lat. *rex)*

regenerá *vb.* I. **1.** *refl. (despre organe, țesuturi)* a se reface. **2.** *tr. (fig.)* a înnoi; a redeștepta la viață. **3.** *tr. (tehn.)* a aduce din nou în condiții de folosire un material uzat. (< fr. *régénérer*, cf. lat. *regenerare)*

regeneratór *adj.* care regenerează; înnoitor. // *s.n.* sistem tehnic folosit pentru regenerarea unui material uzat. (cf. fr. *régénérateur)*

regént *s.m.* și *f.* conducător care guvernează provizoriu un stat monarhic în timpul minorității sau absenței regelui. (cf. fr. *régent*, it. *reggente)*

regéntă *adj., s.f. (gram.)* (propoziție) căreia îi este subordonată o altă propoziție. (< fr. *régent)*

regénță *s.f.* guvernare a unui stat monarhic exercitată de una sau de mai multe persoane în timpul minorității sau absenței regelui; timp cît durează o asemenea guvernare. (cf. fr. *régence*, it. *reggenza)*

regéste *s.f. pl.* nume dat în evul mediu registrului în care erau trecute în ordine cronologică actele, documentele etc. emanate de la aceeași cancelarie și de la același personaj, însoțite de note explicative și de extrase din cronici. (< fr. *regeste*, cf. lat. *regesta* — registru)

regicíd *adj., s.m.* și *f.* cel care a ucis un rege; asasin, ucigaș al unui rege. // *s.n.* asasinarea unui rege. (< fr. *régicide*, cf. lat. *rex* — rege, *caedere* — a ucide)

regíe *s.f.* **1.** activitatea de ansamblu desfășurată la punerea în scenă și la montarea unei piese de teatru, a unui film. etc. **2.** exploatare a unui bun sau executarea unei lucrări de către un administrator prin angajați sau agenți direcți. ○ *cheltuieli de regie* = cheltuieli de întreținere (la o întreprindere sau instituție); cheltuieli făcute la executarea unei lucrări. **3.** *(înv.)* administrație care se ocupa cu perceperea impozitelor indirecte. ● administrație a unor produse sau bunuri asupra cărora exista un monopol de stat. (< fr. *régie)*

regím *s.n.* **1.** modul de organizare a vieții economice, politice și sociale a unui stat. **2.** sistem de norme proprii acti-

vităţii unei instituţii, unei întreprinderi etc. ● totalitatea regulilor impuse modului de viaţă şi de alimentare a cuiva. **3.** *(tehn.)* totalitatea condiţiilor de funcţionare, la un moment dat, a unui sistem tehnic. **4.** *(gram.)* raport gramatical dintre două cuvinte, astfel legate încît ele sînt dependente unul de altul. (< fr. *régime)*

regiméntˊ *s.n.* unitate militară compusă din mai multe batalioane sau divizioane. (< fr. *régiment*, cf. germ. *Regiment)*

regimentár *adj.* care aparţine unui regiment, de regiment. (cf. fr. *régimentaire)*

regínă *s.f.* **1.** soţie de rege; suverană a unui regat. **2.** *(fig.)* persoană, lucru cu o poziţie privilegiată. **3.** matcă (de albine). **4.** piesa cea mai însemnată la jocul de şah, după rege. (< lat. *regina)*

regionál *adj.* de, dintr-o regiune, caracteristic unei regiuni. ● *(subst., f.)* unitate organizatorică a unei organizaţii politice sau de masă, corespunzătoare unei regiuni administrative. (cf. fr. *régional*, it. *regionale)*

regionalísm *s.n.* **1.** concepţie care tinde să creeze în provinciile unei ţări o activitate cu totul independentă de capitală; patriotism local. **2.** *(lingv.)* cuvînt folosit numai în graiul unei regiuni sau al unei provincii. (< fr. *régionalisme)*

regionalíst *adj.* propriu regionalismului, în spiritul regionalismului. /f *s.m.* şi *f.* adept al regionalismului. (cf. fr. *régionaliste*, it. *regionalista)*

registratúră *s.f.* serviciu al unei instituţii, unde se înregistrează hîrtiile intrate şi ieşite; biroul unde este instalat un asemenea serviciu. (< germ. *Registratur)*

registrú *s.n.* **1.** condică în care se consemnează diferite date şi acte oficiale. **2.** *(tehn.)* dispozitiv cu ajutorul căruia se reglează tirajul sau închiderea unui canal, a unui cilindru. **3.** *(arhit.)* suprafaţa dintre două profiluri orizontale care se întind pe lungimea unei faţade. **4.** *(muz.)* întinderea scării muzicale pe care o poate emite un instrument sau o voce. ● *(concr.)* dispozitiv cu care se pun în mişcare diferite ţevi de la orgă. (< fr. *régistre*, it. *registro*, germ. *Register)*

regiúne *s.f.* **1.** mare întindere de pămînt; ţinut. ● porţiune, parte a corpului. **2.** unitate administrativă şi teritorială, cuprinzînd mai multe raioane. (< fr. *region*, it. *regione*, lat. *regio)*

regizá *vb.* I. *tr.* a conduce artistic şi tehnic (un spectacol teatral, turnarea unui film etc.). (< fr. *régir*, după *regizor)*

regizór *s.m.* şi *f.* cel care regizează o piesă de teatru, un film etc. (cf. fr. *régisseur*, germ. *Regisseur)*

regizorál *adj.* privitor la regizor; de regizor. (< *regizor)*

regizorát *s.n.* faptul de a regiza; arta regizorului; regie. ● *(concr.)* birou, loc unde lucrează un regizor. (< *regizor)*

reglá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a reduce sau a mări regimul de funcţionare al unui sistem tehnic. **2.** *(mil.)* a potrivi tirul unei guri de foc, al unei baterii etc. ● a aranja, a orîndui, a potrivi. (< fr. *régler)*

reglábil *adj. (despre un sistem tehnic, un tir)* care se poate regla. (cf. fr. *réglable)*

reglaj *s.n. (tehn.)* reglare. (< fr. *réglage)*

reglementá *vb.* I. *tr.* a stabili norme, reguli, a supune unor norme; a aranja, a pune în ordine. (< fr. *réglementer)*

reglementár *adj.* conform unor norme, unor regulamente. (cf. fr. *réglementaire)*

reglét *s.m. (poligr.)* piesă metalică folosită în tipografie la umplerea spaţiilor libere dintre rînduri sau la umplerea spaţiilor dintre formă şi ramă. (< fr. *réglet)*

reglór *s.m.* şi *f.* tehnician care reglează maşinile, uneltele etc. (cf. fr. *régleur)*

regn *s.n.* fiecare dintre cele trei mari diviziuni, categorii ale fiinţelor şi ale corpurilor din natură. (< fr. *règne*, cf. it. *regno*, lat. *regnum)*

regrés *s.n.* întoarcere de la o stare superioară la una inferioară; dare înapoi, decădere. (< lat. *regressus*, *regredior* — a da înapoi, cf. fr. *regrès*, it. *regresso)*

regresá *vb.* I. *intr.* a da înapoi, a merge îndărăt; a decădea. (< *regres)*

regresiúne *s.f.* **1.** *(geol.)* retragere a apelor mării cauzată de ridicarea suprafeţei uscatului sau de scăderea nivelului general oceanic. **2.** *(lingv.)* micşorarea extensiunii geografice a unui fenomen fonetic, morfologic etc. **3.** *(astr.)* mişcarea unui corp ceresc în sens opus celui în care se mişcă soarele. (cf. fr. *régression*, lat. *regressio)*

regresív *adj.* care merge, care dă înapoi; opus, contra progresului. ○ *(lingv.) derivare regresivă* = mod de formare a unui cuvînt nou prin suprimarea unui afix de la un cuvînt vechi; *asimilare regresivă* = fenomen în care elementul asimilator se găseşte după elementul asimilat. (cf. fr. *régressif)*

regrét *s.n.* părere de rău; remuşcare. (< fr. *regret)*

regretá *vb.* I. *tr.* a-i părea rău, a avea remuşcări, a se căi. (< fr. *regretter)*

regretábil *adj.* demn de păreri de rău; (vrednic) de regretat. (cf. fr. *regrettable)*

regrupá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) grupa din nou. (cf. fr. *regrouper)*

regulá *vb.* I. *tr.* **1.** a aranja, a pune în ordine, a orîndui. ● a repara, a pune la punct, a regla (un aparat etc.). **2.** *(fig.; fam.)* a pune la locul său, a învăţa minte (pe cineva). (< lat. *regulare)*

regulaméntˊ *s.n.* totalitatea măsurilor prescrise pentru a se menţine o anumită ordine, o anumită normă; statutul,

normele de funcționare internă ale unei instituții, ale unei asociații. ○ *Regulamentul Organic* = constituție a Principatelor Romîne între 1832 și 1858. ● norme elaborate de o putere executivă, care completează o lege sau reglementează aplicarea ei. (cf. it. *regulamento*, fr. *réglement*, rus. *reglement*)

regulamentár *adj.* prevăzut în regulament; de regulament; conform regulamentului. ● privitor la, care ține de Regulamentul Organic. (cf. it. *regulamentare*, fr. *réglementaire*)

regularitáte *s.f.* însușirea a ceea ce se face totdeauna în același fel și în același timp. ● uniformitate. ● simetrie; proporție. (cf. fr. *régularité*)

regularizá *vb.* I. *tr.* **1.** a supune unor norme, unor reguli. **2.** a da o formă geometrică regulată unui obiect (corectîndu-i conturul). **3.** a modifica albia unei ape curgătoare, pentru a avea un curs regulat. (< fr. *régulariser*)

regulatór *adj.* care regularizează o mișcare, o funcție. // *s.n. (tehn.)* dispozitiv folosit pentru reglarea automată a funcționării unui sistem tehnic. (cf. fr. *régulateur*)

régulă *s.f.* **1.** normă pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen; precept. ● principiu, linie de conduită, lege, obicei. **2.** rînduială, ordine, regularitate. (< lat. *regula*, cf. it. *regola*, fr. *règle*)

reiát *adj. (rar; despre stofe)* cu dungi. (< fr. *rayé*)

reimprimá *vb.* I. *tr.* a imprima din nou; a retipări. (cf. fr. *réimprimer*)

reîncarná *vb.* I. tr. și *refl.* a (se) încarna din nou. (cf. fr. *réincarner*)

reinstalá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) instala din nou. ● *tr.* a amenaja din nou. (cf. fr. *réinstaller*)

reintegrá *vb.* I. *tr.* a pune din nou (pe cineva) într-un post, în drepturile sale. (cf. fr. *réintégrer*)

reîntrodúce *vb.* III. *tr.* a introduce ceva din nou. (< *re-* + *introduce*)

rejetón *s.m. (rar)* descendent, urmaș. (< fr. *rejeton*)

relansá *vb.* I. **1.** *intr.* a mări miza la jocul de cărți. **2.** *tr. (la jocul de tenis)* a arunca, a trimite înapoi mingea. (cf. fr. *relancer*)

reláș *s.n.* suspendare temporară a spectacolelor unui teatru, ale unei opere etc.; zi sau interval de repaus. (< fr. *relâche*)

relatá *vb.* I. *tr.* a expune, a povesti. (< fr. *relater*)

relatív *adj.* **1.** care se raportă, se referă la... ○ *(gram.) pronume relativ* = pronume care se raportă la un substantiv sau la un pronume precedent; *propoziție relativă* (și *subst., f.*) = propoziție subordonată introdusă printr-un pronume relativ. **2.** care variază (după împrejurări); evaluat, determinat cu aproximație. ○ *(fiz.) mișcare relativă* = deplasare a unui corp față de un sistem de referință mobil. // *(adv.)* aproximativ, aproape. (< fr. *relatif*, it. *relativo*, lat. *relativus*)

relativísm *s.n. (fil.)* doctrină idealistă care neagă posibilitatea cunoașterii realității obiective. (cf. fr. *relativisme*)

relativíst *adj.* care se referă la relativism. // *s.m.* și *f.* adept al relativismului. (cf. fr. *relativiste*)

relativitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este relativ. ○ *(fiz.) teoria relativității* = teorie formulată de Einstein, potrivit căreia legile fenomenelor fizice sînt valabile cu o precizie cu atît mai mică cu cît vitezele corpurilor sînt mai mari, comparabile cu viteza de propagare a luminii în vid. (cf. fr. *relativité*)

relație *s.f.* **1.** legătură, raport (între fenomene, mărimi etc.). **2.** *(la pl.)* legături între oameni, între națiuni, între state etc. ○ *(ec.) relații de producție* = raporturi care se stabilesc între oameni în procesul producției sociale a bunurilor materiale. **3.** informație; expunere, relatare. ○ *(expr.) a da relații* = a informa, a referi. (cf. fr. *relation*, it. *relazione*, lat. *relatio*)

relaxá *vb.* I. *refl.* a slăbi, a scădea; a se destinde. (< lat. *relaxare*, cf. fr. *relâcher*)

reléu *s.n.* **1.** *(tehn.)* aparat sau dispozitiv de comandă pentru anumite modificări (închiderea sau deschiderea unui circuit etc.) ale unui sistem tehnic, acționat de variația unor mărimi caracteristice (temperatură, tensiune etc.) ale unui alt sistem tehnic. **2.** comunicație între mai multe locuri, făcută cu ajutorul unor stații intermediare de recepție și de retransmisiune. **3.** *(rar)* cai, atelaj de schimb pentru anumite drumuri lungi, postați din loc în loc. ● loc unde se țin caii de schimb și se face schimbarea cailor. ● cîini de vînătoare cărora li se dă drumul pentru a-i înlocui pe cei obosiți de goană. (< fr. *relais*)

relevá *vb.* I. *tr.* a scoate în relief, a evidenția; a remarca. (< fr. *relever*, cf. lat. *relevare*)

relevéu *s.n. (constr.)* operația de măsurare și de desenare la scară a elementelor care compun o construcție sau un ansamblu de construcții; ridicare în plan; desen, schiță a acestei ridicări. (< fr. *relevé*)

relevmént *s.n.* unghi format de o direcție de referință cu direcția unei raze vizuale sau cu direcția aparentă a unui emițător de unde electromagnetice. (< fr. *relèvement*)

relicvă *s.f.* **1.** *(la pl.)* moaște. **2.** *(fig.)* amintire scumpă, obiect rămas ca amintire. (< lat. *reliqua*, cf. it. *reliquia*)

relíef *s.n.* **1.** ridicătură, proeminență (a unui obiect, a unui plan etc.). ● *(arte)* figură, motiv etc. care se desprinde de pe fondul unei sculpturi; basorelief. ●

(fig.) forță, evidențiere, strălucire. **2.** *(geogr.)* conformația pămîntului privită sub raportul înălțimilor. (< fr. *relief)*

reliefá *vb.* I. *tr.* a scoate în afară, în relief; *(fig.)* a evidenția, a sublinia, a accentua. (< *relief)*

religíe *s.f.* credință în divinitate. ● *(fig.)* crez; cult. (cf. lat. *religio*, fr. *religion*, it. *religione)*

religiós *adj.* referitor la religie; bisericesc; evlavios, pios. (cf. lat. *religiosus*, fr. *religieux)*

religiozitáte *s.f.* evlavie, pietate. ● *(fig.)* reculegere; încordare. (cf. lat. *religiositas*, it. *religiosità)*

reluá *vb.* I. *tr.* a lua din nou; a lua înapoi. ● a reîncepe, a continua. (după fr. *reprendre)*

remaiá *vb.* I. *tr.* a reface la un ciorap sau la orice tricot ochiurile rupte sau scăpate. (< fr. *remailler)*

remaiéză *s.f.* lucrătoare specializată în remaierea ciorapilor. (cf. fr. *remailleuse)*

remanénță *s.f.* *(în expr.) remanență magnetică* = polarizație magnetică rămasă într-o substanță după suprimarea cîmpului magnetizant. (cf. fr. *rémanence)*

remaniá *vb.* I. *tr.* a modifica (o lucrare, o instituție etc.); *(spec.)* a schimba compoziția unui guvern. (< fr. *remanier)*

remarcá *vb.* I. *tr.* a observa, a lua în seamă. ● *refl.* a ieși în evidență, a se distinge. (< fr. *remarquer)*

remarcábil *adj.* demn de luat în seamă; deosebit, însemnat. (cf. fr. *remarquable)*

remárcă *s.f.* observație; notă, însemnare. (< fr. *remarque)*

remediá *vb.* I. *tr.* a îndrepta; *(p. ext.)* a îmbunătăți. (< fr. *remédier*, cf. lat. *remediare* — a vindeca)

remediábil *adj.* care se poate îndrepta, remedia. (cf. fr. *remédiable)*

remédiu *s.n.* *(med.)* leac, medicament. ● *(fig.)* mijloc de îndreptare a unei situații; soluție. (< lat. *remedium*, cf. it. *rimedio*, fr. *remède)*

rememorá *vb.* I. *tr.* a-și reaminti, a-și aduce din nou în memorie. (cf. fr. *remémorer)*

remilitarizá *vb.* I. *tr.* a reorganiza cu scopuri războinice armata, industria unei țări. (< fr. *remilitariser)*

reminiscénță *s.f.* amintire neprecisă, tulbure, a unor fapte petrecute de mult. ● rămășiță, urmă. (cf. fr. *réminiscence*, it. *reminescenza*, lat. *reminiscentia* < *reminiscere* — a-și aminti)

remíte *vb.* III. *tr.* **1.** a înmîna, a da, a preda. **2.** a renunța la o sumă datorată de un debitor, a ierta pe cineva de o datorie. (< lat. *remittere*, cf. fr. *remettre)*

remitént *s.m.* posesorul unei polițe. ● girant. (< fr. *rémittent)*

remizá *vb.* I. *tr.* a termina o partidă de șah la egalitate. (< fr. *remiser)*

remíză *s.f.* **I. 1.** partidă de șah în care nici una din părți nu cîștigă. **2.** comision (dat la o vînzare, la o cumpărare etc.). **II. 1.** construcție pentru adăpostirea vehiculelor, a locomotivelor etc. **2.** pădurice care servește ca loc de adăpost pentru vînat. (< fr. *remise)*

remónt *s.m.* cal tînăr încă neobișnuit la ham sau la călărie. (< fr. *remonte)*

remontá *vb.* I. *tr.* **1.** a monta din nou (o instalație). ● *refl. (fig.)* a se înzdrăveni. **2.** a procura cai pentru armată. (< fr. *remonter)*

remontánt *adj.* care întărește, înviorează. ● *(despre unele plante)* care înflorește de mai multe ori în perioada de vegetație. (< fr. *remontant)*

remóntă *s.f.* **1.** remont. **2.** serviciu militar care procură cai pentru armată. (< fr. *remonte)*

remontoár *s.n.* mecanism de tragere, de întoarcere a arcului unui ceas. (< fr. *remontoir)*

remorcá *vb.* I. *tr.* a trage în urma sa (o navă, un vagon etc.). ● *(fig.)* a trage, a tîrî cu sila. (< fr. *remorquer)*

remórcă *s.f.* **1.** vehicul fără mijloc propriu de deplasare, tras de un vehicul motor. ○ *(expr.) a fi la remorca (cuiva sau a ceva)* = a depinde cu totul (de cineva sau de ceva). **2.** *(mar.)* cablu folosit pentru remorcarea unei nave, a unui șlep etc. (< fr. *remorque)*

remorchér *s.n.* *(mar.)* navă puternică folosită pentru remorcarea altor nave, în special a șlepurilor. (cf. fr. *remorqueur)*

remunerá *vb.* I. *tr.* a retribui, a plăti, a răsplăti. (cf. fr. *rémunérer*, lat. *remunerare)*

remuneratóriu *adj.* care recompensează, remunerează: folositor, rentabil. (cf. fr. *rémunératoire*, *rémunérateur)*

remunerátie *s.f.* retribuție, plată, remunerare. (cf. fr. *rémunération*, lat. *remuneratio)*

remuşcáre *s.f.* mustrare de cuget; regret. (după fr. *remuement)*

remúu *s.n.* *(hidr.)* variație treptată a înălțimii apei unui rîu sau a unui canal, produsă în zonele în care mișcarea uniformă a curentului este împiedicată. ○ *(met.: în expr.) remuuri de aer* = zone instabile unde se întîlnesc curenți de aer ascendenți și descendenți. (< fr. *remous)*

ren *s.m.* mamifer rumegător din regiunile polare, asemănător cu cerbul, care se poate domestici. (< fr. *renne)*

renál *adj.* *(med.)* de (la) rinichi, privitor la rinichi. (< fr. *rénal*, cf. lat. *renalis)*

renáște *vb.* III. *intr.* a se naște din nou; a reapărea. ● a se trezi din nou la viață, a se înnoi. (după fr. *renaître)*

renáștere *s.f.* **1.** trezire la o viață nouă, refacere; reînflorire, reviriment, avînt. **2.** mișcare social-politică și culturală din secolul al XIV-lea pînă în secolul al XVI-lea, în Europa occidentală, ivită în cadrul luptei burgheziei contra

feudalismului și care s-a caracterizat prin mari invenții și descoperiri geografice, prin înflorirea științelor și a artelor, prin stîrnirea interesului pentru antichitate. (după fr. *renaissance*, it. *rinascimento, risorgimento*)

renegá *vb.* I. *tr.* a nega, a tăgădui; a se lepăda, a abjura (ceva sau pe cineva). (< lat. *renegare*, cf. fr. *renier*)

renegát *s.m.* și *f.* cel care s-a lepădat de patria, de credința sa; cel care și-a lepădat vechile convingeri, care a trădat grupul, partidul căruia i-a aparținut. (< fr. *renégat*)

renéte *adj. n. pl. (în expr.) mere renete* = varietate de mere cu gust plăcut și care rezistă la atacul ciupercilor. (< fr. *reinette*)

renglótă *s.f.* varietate de prune mari, sferice, galbene-verzui sau roșcate. (cf. fr. *reine-claude*, germ. *Ringlotte*)

renifórm *adj. (bot.; despre frunze)* în formă de rinichi. (< fr. *réniforme*)

réniu *s.n. (chim.)* metal foarte rar, asemănător cu platina, care se găsește în natură în cantități foarte mici. (< fr. *rhénium*, cf. germ. *Rhenium*)

renová *vb.* I. *tr.* a înnoi, a repara. (< lat. *renovare*, cf. fr. *renouer*, it. *rinovare*)

renovatór *adj.* care renovează. // *s.m.* și *f.* luptător pentru prefaceri, pentru progres; înnoitor. (cf. fr. *rénovateur*, lat. *renovator*)

renovație *s.f.* renovare. (cf. lat. *renovatio*, fr. *rénovation*)

rentá *vb.* I. *intr.* a produce cîștiguri; a aduce venit. ● *(fam.)* a merita osteneală; a fi util. (< fr. *renter*)

rentábil *adj.* care rentează; avantajos, productiv. (cf. fr. *rentable*)

rentabilitáte *s.f.* calitatea de a fi rentabil; avantaj, cîștig, beneficiu. (cf. fr. *rentabilité*)

réntă *s.f.* venit, profit anual, realizat fără muncă, dintr-un capital plasat, dintr-o avere imobiliară; dobîndă a unei obligații emise de stat. ○ *rentă viageră* = rentă anuală care încetează la moartea beneficiarului. ● *(ist.)* plată (în muncă, în produse sau în bani) la care era obligat iobagul față de stăpînul său. (< fr. *rente*, cf. lat. *reddita* — cîștig)

rentiér *s.m.* și *f.* beneficiar al unei rente (din care trăiește, nemuncind). (< fr. *rentier*)

renúme *s.n.* nume bun, faimă, reputație. (< fr. *renom*, după *nume*)

renumít *adj.* cu renume; vestit, celebru, ilustru. (după fr. *renommé*)

renunțá *vb.* I. *intr.* a părăsi (de bună voie ceva), a se lăsa de ceva. (< lat. *renuntiare*, cf. fr. *renoncer*)

reocupá *vb.* I. *tr.* a ocupa din nou; a recuceri. (cf. fr. *réoccuper*)

reorganizá *vb.* I. *tr.* a organiza din nou, pe noi baze. (cf. fr. *réorganiser*)

reorganizatór *s.m.* și *f.* cel care reorganizează. (cf. fr. *réorganisateur*)

reostát *s.n. (fiz.)* aparat pentru modificarea intensității curentului într-un circuit electric. (< fr. *rhéostat*, cf. gr. *rheos* — curent, lat. *stare* — a sta)

repará *vb.* I. *tr.* **1.** a drege. **2.** *(fig.)* a îndrepta, a corecta. ● a compensa. ● *(jur.)* a plăti daune (pentru o stricăciune, pentru o insultă). (< fr. *réparer*, cf. lat. *reparare*)

reparábil *adj.* care se poate repara; *(fig.)* care se poate îndrepta, corecta. (cf. fr. *réparable*)

reparatór *adj. (adesea subst.)* care repară; *(p. ext.)* înviorător. (< fr. *réparateur*, cf. lat. *reparator*)

reparáție *s.f.* **1.** procesul prin care se îndepărtează defectele unui lucru, ale unei piese. **2.** *(fig.)* satisfacție, despăgubire acordate cuiva pentru o ofensă, pentru o pagubă. (< fr. *réparation*, cf. lat. *reparatio*)

repartitór *s.n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se poate face schimbarea legăturilor dintre liniile exterioare și cele interioare ale unei centrale telefonice. (< fr. *répartiteur*)

repartiție *s.f.* distribuire, împărțire. ● *(ec.)* proces de repartizare a produselor între membrii societății, determinat de relațiile de producție din acea societate. (< fr. *répartition*)

repartizá *vb.* I. *tr.* a distribui, a împărți. (cf. fr. *répartir*, it. *ripartire*)

repartizatór *s.n.* distribuitor[1] (< *repartiza*, după fr. *répartiteur*)

repatriá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a reveni sau a readuce în patrie (după o lungă absență). (cf. lat. *repatriare*, fr. *repatrier*)

repauzá *vb.* I. **1.** *refl.* a se odihni. **2.** *intr. (liv.)* a muri. (< *repaus*, cf. fr. *reposer*, it. *riposare*)

repént *adj. (despre plante sau despre tulpinile lor)* tîrîtor. (< lat. *repens* < *repere* — a se tîrî)

repér *s.n.* **1.** semn (obiect, punct pe teren etc.) folosit pentru orientare. **2.** *(tehn.)* semn făcut pe suprafața unei piese pentru orientare. (< fr. *repère*, cf. lat. *reperire* — a găsi)

reperá *vb.* I. *tr.* a marca prin repere; a determina (o poziție, un punct) cu un reper. (< fr. *repérer*)

repercusiúne *s.f.* urmare, consecință. (cf. fr. *répercussion*, lat. *repercussio*)

repercutá *vb.* I. *refl.* **1.** *(fiz.; despre unde sonore, luminoase)* a se răsfrînge, a se retransmite. **2.** *(fig.)* a avea urmări, a-și manifesta efectele indirect. (< fr. *répercuter*, cf. lat. *repercutere* — a respinge)

repertóriu *s.n.* **1.** caiet, registru în care se înscriu (alfabetic) date, nume etc. pentru a putea fi ușor găsite. **2.** totalitatea pieselor, a operelor jucate într-o stagiune sau în cadrul unui teatru. ● totalitatea pieselor scrise de un autor. **3.** culegere de texte, de cîntece etc. (cf. fr. *répertoire*, lat. *repertorium*)

repetá *vb.* I. *tr.* a face, a spune, a produce încă o dată (ceva) ce a mai fost făcut,

spus sau produs mai înainte. ● a face repetiția unui rol, unei piese de teatru etc. ● *refl.* a se întîmpla din nou. (< fr. *répéter*, cf. lat. *repetere*)

repetént *adj., s.m. și f.* (școlar, student) care repetă o clasă, un an de învățămînt, deoarece nu a obținut note de promovare. (cf. germ. *Repetent*)

repetență *s.f.* faptul de a rămîne repetent; situația de repetent. (< *repetent*)

repetítor[1] *s.m. și f. (rar)* meditator, pedagog care ajută pe elevi la prepararea lecțiilor. (cf. fr. *répétiteur*)

repetítor[2] *s.n. (rar)* sală de meditații (într-un internat etc.). (cf. fr. *répétiteur*)

repetíție *s.f.* **1.** repetare a unui cuvînt, a unei idei, a unei acțiuni etc. ○ *(mil.) armă cu repetiție* = armă cu care se pot trage mai multe focuri la rînd. ● activitate depusă de interpreți pentru pregătirea unui spectacol sau a unui concert. **2.** figură de stil care constă în folosirea repetată a aceluiași cuvînt (sau a aceleiași fraze) pentru a înviora expresia, întărind ideea. (cf. fr. *répétition*, lat. *repetitio*)

repicáre *s.f. (agr.)* replantarea unor plante tinere din răsadnițe într-un loc mai larg. ● *(biol.)* trecerea sau reînsămînțarea microorganismelor dintr-un vas de cultură în altul. (cf. fr. *repiquer*)

replantá *vb.* I. *tr.* a planta din nou; a transplanta. (cf. fr. *replanter*)

repliá *vb.* I. *refl. (mil.)* a se retrage în ordine. (< fr. *replier*)

replicá *vb.* I. *tr.* a da o replică; a răspunde. (< fr. *répliquer*, it., lat. *replicare*)

réplică *s.f.* **1.** răspuns (la un alt răspuns); răspuns la ceea ce s-a spus sau s-a scris. ○ *fără replică* = definitiv; *(expr.; jur.) a vorbi în replică* = a răspunde în cursul unor dezbateri, combătînd afirmațiile și atacurile părții adverse. (< fr. *replique*, it. *replica*)

repórt *s.n. (cont.)* trecere a unei sume, a unui total din josul coloanei în fruntea coloanei de pe pagina următoare a unui registru; *(p. ext.)* suma, totalul reportat. (< fr. *report*)

reportá *vb.* I. *tr. (cont.)* a face un report; a trece pe pagina următoare totalul sumelor adunate de pe o pagină a unui registru. (< fr. *reporter*)

reportáj *s.n.* articol de ziar care conține povestirea unui fapt, a unui eveniment, descrierea unui loc etc., pe baza unor informații culese direct de la fața locului. (< fr. *reportage*)

repórter *s.m.* ziarist care culege de pe teren diverse știri și informații de actualitate; autor de reportaje. ○ *reporter cinematografic* = operator care filmează în vederea alcătuirii jurnalelor cinematografice. (< fr. *reporter*)

reprehensibíl *adj. (rar)* vrednic de mustrare, care merită reproșuri. ● blamabil. (cf. fr. *répréhensible*, lat. *reprehensibilis*)

reprehensiúne *s.f. (rar)* mustrare, repros ● blam. (< fr. *répréhension*, lat. *reprehensio*)

represálii *s.f. pl.* măsuri drastice luate de o autoritate de stat pentru a reprima o mișcare sau o acțiune colectivă îndreptată împotriva abuzurilor săvîrșite de acea autoritate. ● măsuri luate față de organele și de cetățenii unui stat ca răspuns la măsuri similare luate de acel stat. (< fr. *représailles*)

represiúne *s.f.* reprimare, înăbușire violentă a unei opoziții, a unei revolte; *(la pl.)* măsuri drastice luate pentru înăbușirea unei revolte, a unei opoziții. (cf. fr. *répression*, it. *repressione*)

represív *adj.* referitor la represiune, care reprimă. (cf. fr. *répressif*, it. *repressivo*)

reprezentá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfățișa, a reda. ● a da o reprezentație teatrală, a juca o piesă de teatru. **2.** a fi reprezentantul, delegatul cuiva, *(spec.)* al unui stat. **3.** a constitui, a fi, a însemna. (cf. fr. *représenter*, lat. *repraesentare*)

reprezentánt *s.m. și f.* **1.** persoană delegată să reprezinte pe cineva; împuternicit să acționeze în numele cuiva. ● persoană care reprezintă interesele unui stat în alt stat, la o întrunire diplomatică etc. **2.** cel care reprezintă un curent, o școală etc.; exponent. (cf. fr. *représentant*)

reprezentánță *s.f.* **1.** organ care reprezintă o colectivitate. ○ *reprezentanță națională* = organ de stat constituit din totalitatea deputaților. **2.** agenție a unei întreprinderi comerciale. (cf. germ. *Repräsentanz*, it. *rappresentanza*)

reprezentáre *s.f.* **1.** reproducere, înfățișare a unui lucru (cu mijloace plastice). ○ *cheltuieli de reprezentare* = sume prevăzute într-un buget pentru acoperirea cheltuielilor rezultate din îndeplinirea funcțiilor oficiale pe care le deține o persoană. **2.** prezentare pe scenă a unei piese de teatru. **3.** *(fil.)* readucere în conștiința omului a obiectelor și a fenomenelor care au acționat anterior asupra simțurilor sale; imagine senzorială concretă a fenomenelor lumii exterioare. (< *reprezenta*, cf. fr. *représentation*)

reprezentatív *adj.* **1.** *(despre o adunare)* al cărei membri aleși reprezintă o colectivitate și acționează în numele ei. **2.** care reprezintă, ilustrează epoca, curentul etc. din care face parte; ilustrativ. (cf. fr. *représentatif*)

reprezentáție *s.f.* înfățișarea, prezentarea, jucarea unei piese de teatru, a unei opere pe scenă; spectacol. (cf. fr. *représentation*, it. *representazione*)

reprimá *vb.* I. *tr.* a pune capăt, a înăbuși prin măsuri drastice (o acțiune, o opoziție etc.). (< fr. *réprimer*, it., lat. *reprimere*)

reprimí *vb.* IV. *tr.* a primi înapoi. ● a reangaja o persoană care a fost concediată. (< *re-* + *primi*)

repriză *s.f.* **1.** partidă formală dintr-un anumit număr de puncte. ● fiecare dintre fazele diferite ale unei întreceri sportive. **2.** *(tehn.)* manevră prin care se imprimă unui motor o accelerație bruscă. **3.** reluare a unei operații tehnice întrerupte. (< fr. *reprise)*

reprobá *vb.* I. *tr.* a condamna, a dezaproba; a respinge. (< lat. *reprobare)*

reprobábil *adj.* demn de reprobat; condamnabil. (cf. lat. *reprobabilis)*

reprobatór *adj.* care reprobă. (cf. fr. *réprobateur*, lat. *reprobator)*

reprobațiúne *s.f. (rar)* reprobare. (cf. fr. *réprobation*, lat. *reprobatio)*

reproducătór *adj.* care se reproduce, se înmulțește (ușor). // *s.n.* animal domestic selecționat pentru reproducție (2). (cf. fr. *reproducteur)*

reprodúce *vb.* III. **1.** *tr.* a reda întocmai prin mijloace plastice, un model; a imita. **2.** *tr. (ec.)* a produce din nou (un bun etc.). ● a produce, a multiplica în serie. **3.** *refl. (despre ființe)* a se înmulți. (cf. fr. *reproduire)*

reproductibil *adj. (rar)* care se poate reproduce. (cf. fr. *reproductible)*

reproducție *s.f.* **1.** *(ec.)* înnoire, reluare neîntreruptă a procesului de producție. **2.** reproducere, înmulțire. (cf. fr. *reproduction*, rus. *reproduktiia)*

repróș *s.n.* învinuire; mustrare, imputare. (< fr. *reproche)*

reproșá *vb.* I. *tr.* a învinui; a aduce cuiva imputări, reproșuri. (< fr. *reprocher)*

reproșábil *adj. (rar)* demn de reproșuri. (cf. fr. *reprochable)*

reptílă *s.f. (zool.; la pl.)* clasă de vertebrate tîrîtoare cu temperatura corpului rece, fără picioare sau cu picioare scurte, dispuse lateral, și cu corpul acoperit de o piele cu solzi; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. (< fr. *reptile*, cf. lat. *reptilis* < *repere* — a se tîrî)

republicá *vb.* I. *tr.* a publica din nou. (cf. fr. *republier)*

republicán *adj.* privitor la republică. // *s.m.* și *f.* adept al republicii ca formă de guvernămînt. (cf. fr. *républicain)*

republicanísm *s.n. (rar)* concepție politică care susține republica ca formă de guvernămînt; atitudine, activitate în favoarea republicii. (cf. fr. *républicanisme)*

repúblică *s.f.* formă de guvernămînt în care organele supreme ale puterii de stat sînt alese pe un timp determinat; țară care are o formă de guvernămînt de acest tip. (< fr. *république*, it. *repubblica*, cf. lat. *respublica)*

repudiá *vb.* I. *tr.* a respinge, a arunca, a alunga, a desconsidera (ceva sau pe cineva); a renega. (cf. fr. *répudier*, lat. *repudiare)*

repugná *vb.* I. *intr.* a-i produce cuiva silă, oroare, dezgust; a-i displăcea profund. (< fr. *répugner*, cf. lat. *repugnare* — a rezista)

repugnánt *adj.* care produce silă; grețos, scîrbos. (cf. fr. *répugnant)*

repugnánță *s.f.* silă, dezgust; scîrbă, greață, aversiune. (cf. fr. *répugnance*, lat. *repugnantia)*

repúlsie *s.f.* **1.** dezgust, oroare, aversiune instinctivă. **2.** *(fiz.)* forță în virtutea căreia două corpuri sau două molecule se resping reciproc; respingere. (cf. fr. *répulsion*, lat. *repulsio)*

repulsiv *adj.* care provoacă repulsie; respingător. (cf. fr. *répulsif)*

repúne *vb.* III. *tr.* a pune din nou. (< *re-* + *pune)*

repurtá *vb.* I. *tr.* a obține, a cîștiga o victorie, un succes. (cf. fr. *reporter*, lat. *reportare)*

reputát *adj. (rar)* renumit, cu bună reputație; faimos, prețuit. (cf. fr. *réputé* < *réputer* — a valora)

reputáție *s.f.* părere publică (bună sau rea) despre cineva; nume. ● faimă, renume. (cf. fr. *réputation*, lat. *reputatio)*

resác *s.n. (mar.)* ondulație a apei în porturi provocată de valurile care se lovesc de cheiuri. (< fr. *ressac)*

rescíziúne *s.f. (jur.)* anulare a unui contract, a unui act etc. datorită unui viciu radical. (< fr. *rescision*, lat. *rescissio)*

resemná *vb.* I. *refl.* a se împăca cu o situație neplăcută, grea; a accepta, a se supune. (cf. fr. *résigner*, după *semna)*

resemnát *adj.* care se împacă cu o situație grea. ● care exprimă resemnare. (< *resemna)*

resentimént *s.n.* sentiment ostil față de cineva, izvorît dintr-o nemulțumire mai veche; ură, pică. (< fr. *ressentiment)*

resignă *vb.* I. *refl. (rar)* a se resemna. (< fr. *résigner*, cf. lat. *resignare)*

resignáție *s.f. (rar)* resemnare. (cf. fr. *résignation*, lat. *resignatio)*

resimți *vb.* IV. **1.** *tr.* a simți. **2.** *refl.* a simți consecințele, urmările, slăbiciunea. ● a avea urmări (după fr. *ressentir)*

resorbí *vb.* IV. *refl. (med.)* a dispărea prin resorbție. (cf. fr. *résorber*, lat. *resorbere)*

resórbție *s.f. (med.)* dispariție a unei colecții de lichid (patologic) prin absorbția lui treptată în țesuturile vecine. (cf. fr. *résorption)*

resórt[1] *s.n.* sector, domeniu de activitate; *(p. ext.)* persoanele care reprezintă acest sector. ○ *autoritate de resort* = autoritate în competența căreia intră rezolvarea unei probleme. (< fr. *ressort* < *ressortir* — a fi din același jurisdicție)

resórt[2] *s.n. (tehn.)* arc de mașină de ceas etc. (< fr. *ressort)*

respéct *s.n.* deferență; stimă, cinste, veneрație (pentru cineva). ○ *(expr.) a ține* (pe cineva) *la respect* = a ține pe cineva la distanță (cf. fr. *respect*, lat. *respectus)*

respectá *vb.* I. *tr.* **1.** a avea respect față de cineva; a cinsti, a stima. ● *refl.* a-și păstra demnitatea. **2.** a nu se abate de la o lege, de la un contract etc. (< fr. *respecter)*

respectábil *adj.* **1.** demn de respect, cinstit, prețuit. **2.** *(fam.)* considerabil, mare; impresionant, impozant. (cf. fr. *respectable)*

respectív *adj.* care privește persoana, obiectul, împrejurarea despre care este vorba; care este legat de fiecare în parte în mod particular. (cf. fr. *respectif)*

respectuós *adj.* plin de respect, cu respect. (cf. fr. *respectueux)*

respingătór *adj.* care respinge; *(spec.)* care inspiră dezgust, aversiune. (< *respinge)*

respínge *vb.* III. *tr.* **1.** a împinge înapoi; a îndepărta, a alunga. ● a refuza. **2.** *(mil.)* a rezista unui atac; a sili pe dușman să se retragă. (< it. *respingere)*

respirá *vb.* I. **1.** *intr.* și *tr.* a răsufla; a inhala aer în plămîni, a inspira. **2.** *tr. (fig.)* a răspîndi, a degaja. (< fr. *respirer*, cf. lat. *respirare)*

respirábil *adj.* care poate fi respirat. (cf. fr. *respirable)*

respirátor *adj.* referitor la respirație, care folosește pentru respirație. (cf. fr. *respiratoire)*

respirátie *s.f. (fiziol.)* proces constînd în schimburi de gaze între țesuturile vii ale plantelor și animalelor și mediul înconjurător; răsuflare. ○ *respirație artificială* = mișcare mecanică executată asupra unui înecat, a unui asfixiat etc. pentru a provoca reluarea mișcărilor respiratorii normale; *operă (sau lucrare) de laroă respirație* = operă (sau lucrare) de mare amploare. ● aerul respirat; suflare. (cf. fr. *respiration*, lat. *respiratio)*

responsábil *adj.* care poartă răspunderea unui lucru, a unui fapt; răspunzător. // *s.m.* și *f.* persoană însărcinată cu o funcție de răspundere; șef. (cf. fr. *responsable)*

responsabilitáte *s.f.* **1.** răspundere. **2.** funcția, sarcina de responsabil. (cf. fr. *responsabilité)*

rest *s.n.* **1.** ceea ce rămîne (din ceva); rămășiță. **2.** sumă de bani care se înapoiază celui care face o plată cu mai mulți bani decît suma cuvenită. **3.** *(mat.)* rezultatul unei scăderi; diferență. ● parte indivizibilă care rămîne după efectuarea unei împărțiri. *(<* fr. *reste*, it. *resto)*

restabilí *vb.* IV. **1.** *tr.* a aduce în starea în care a fost mai înainte. **2.** *tr.* a stabili, a reconstitui (un text). **3.** *refl.* a se întrema, a se înzdrăveni. (cf. fr. *rétablir*, it. *ristabilire)*

restánt *adj.* rămas în urmă.; întîrziat. (cf. fr. *restant)*

restánță *s.f.* **1.** lucrare rămasă în întîrziere. ● examen nepromovat la termen. **2.** (rămășiță de la o) plată neachitată la vreme. (< fr. *restance*, it. *restanza)*

restanțiér *adj. (adesea subst.)* rămas în urmă, în restanță (cu o lucrare, cu o plată, cu un examen etc.). (< *restanță)*

restaurá *vb.* I. *tr.* **1.** a reface, a aduce într-o stare asemănătoare cu cea originară (o clădire, o pictură, un tablou etc.). **2.** a reîntrona (un suveran, o dinastie); a readuce (după ce fusese înlăturată) o formă de guvernămînt. (< fr. *restaurer*, it., lat. *restaurare)*

restauránt *s.n.* local unde se servesc mîncăruri și băuturi contra plată. (< fr. *restaurant)*

restaurátor *s.m.* **1.** cel care reface o operă de artă, o clădire etc. **2.** proprietar, administrator de restaurant. (< fr. *restaurateur)*

restaurație *s.f.* restaurare; *(spec.)* epocă din istoria Franței, cuprinsă între 1814 și 1830. (cf. fr. *restauration*, lat. *restauratio)*

restituí *vb.* IV. *tr.* a înapoia. (< fr. *restituer*, cf. lat. *restituere)*

restitúție *s.f.* **1.** determinare a unui punct în spațiu pe baza unei sau a mai multor perspective sau fotograme, care cuprind acest punct văzut din mai multe poziții din spațiu. **2.** *(în dreptul internațional)* înapoierea de către un stat învins a bunurilor acaparate de el în mod ilegal în timpul războiului de la statul învingător și de la cetățenii acestuia; restituire. (cf. fr. *restitution*, lat. *restitutio)*

restrictív *adj.* care limitează, care îngrădește; care creează restricții. (cf. fr. *restrictif)*

restricție *s.f.* măsură de restrîngere, de limitare a unui drept, a unei libertăți etc. ○ *fără restricție* = fără rezerve, pe deplin. (cf. fr. *restriction*, lat. *restrictio)*

restructurá *vb.* I. *tr.* a reorganiza pe noi baze, a da o nouă structură. (< *re-* + *structura)*

resurécție *s.f. (rar)* reînviere; trezire, deșteptare. (cf. fr. *résurrection*, lat. *resurrectio)*

resúrsă *s.f.* **I.** *(mai ales la pl.)* rezerve, surse de mijloace; posibilități. **II.** *(av.)* evoluție de redresare a unui avion efectuată după un picaj, pentru a reveni în zbor orizontal. (< fr. *ressource)*

resuscitá *vb.* I. *tr. (rar)* a reînvia; a readuce în simțiri. (< fr. *ressusciter*, cf. lat. *resuscitare)*

reședință *s.f.* sediu, loc unde este instalată o autoritate sau o persoană oficială; localitate, clădire unde se află acest sediu. (cf. fr. *résidence*, it. *residenza)*

reșóu *s.n.* mică plită portativă încălzită electric sau cu gaze, folosită la bucătărie și în laborator. (< fr. *réchaud)*

retasúră *s.f. (metal.)* gol format în piesele turnate din cauza contracției materialului în momentul solidificării. (< fr. *retassure)*

retenție *s.f.* **1.** reținere, oprire. ○ *(jur.) drept de retenție* = drept pe care îl are creditorul de a păstra un lucru al debitorului pînă cînd acesta va achita întreaga datorie. **2.** *(med.)* defect de funcționare a unor glande cu secreție

internă, constînd în dificultatea sau în imposibilitatea de a elimina materiile lor de excreție. **3.** *(chim.)* proprietate a unor substanțe de a încetini evaporarea solventului cu care au fost amestecate omogen. (cf. fr. *rétention*, lat. *retentio)*

retiár *s.m. (ant.)* gladiator roman înarmat cu un trident, un pumnal și o plasă în care încerca să-l prindă pe adversarul său înarmat cu platoșă. (< lat. *retiarius)*

reticént *adj.* care arată reticență. ● *(rar)* ezitant. (< fr. *réticent)*

reticéntă *s.f.* omisiune voită, ocolire a unui lucru care trebuie spus; reținere, atitudine reținută, rezervată într-o anumită chestiune. ● figură de stil prin care cineva își întrerupe deodată șirul gîndirii, pentru a trece la o altă idee, lăsînd numai să se înțeleagă ceea ce ar fi voit să spună. (< fr. *réticence*, cf. lat. *reticentia)*

retícul *s.n. (fiz.)* placă transparentă pe care sînt trasate la distanțe egale linii orizontale și verticale și care, așezată într-o lunetă, servește la vizarea precisă a obiectelor. (< fr. *réticule)*

reticulár *adj. (despre fibre nervoase)* în formă de rețea. (cf. fr. *réticulaire)*

reticulát *adj.* reticular. (cf. fr. *réticulé)*

retină *s.f. (anat.)* membrană interioară a ochiului sensibilă la lumină, pe care se formează imaginea vizuală. (< fr. *rétine)*

rétor *s.m.* **1.** *(ant.)* profesor de retorică. **2.** orator. (cf. lat., gr. *rhêtor*, it. *retore*, fr. *rheteur)*

retóric *adj.* de retor; de retorică. ● *(peior.; despre stilul, felul de a vorbi al cuiva)* afectat, emfatic. // *s.n.* retorism. (cf. lat. *rhetoricus*, it. *retorico)*

retórică *s.f.* **1.** arta de a vorbi frumos; oratorie, elocvență. **O** *figură (de) retorică* = formă de vorbire, întorsătură de frază care înfrumusețează stilul, dîndu-i mai multă plasticitate și mai multă vigoare. **2.** *(peior.)* declamație emfatică, lipsită de un fond serios de idei: discurs pompos. ● afectare în vorbire. (cf. lat. *rhetorica*, gr. *rhetorike*, it. *retorica)*

retorism *s.n. (peior.)* elocvență seacă, vorbărie goală și emfatică, lipsită de idei.

retoromán *adj. (despre limbă, dialecte)* vorbit de o populație romanică din unele regiuni ale Elveției orientale, din Tirol și din Friul. (< fr. *rhéto-roman)*

retórtă *s.f.* **1.** *(chim.)* vas (de laborator) confecționat din sticlă și avînd formă de balon cu gîtul îndoit. **2.** *(tehn.)* vas mare cu pereți refractari, de diferite forme, folosit pentru distilări industriale. **O** *cărbune de retortă* = cărbune dur, bun conducător de electricitate, care se depune pe pereții retortelor în care se distilează cărbunele la fabricarea gazului de iluminat; se întrebuințează la fabricarea electrozilor. (< germ. *Retorte)*

retractá *vb.* I. *tr.* a retrage (o afirmație, un cuvînt etc.); a se lepăda de o faptă, de o atitudine. ● *refl. (med.: despre mușchi, tegumente* etc.) a se strînge, a se zgîrci. ● *(despre corpuri)* a se contracta. (< fr. *rétracter*, cf. lat. *retractum* < *retrahere* — a retrage)

retractábil *adj. (rar)* care se poate retracta, retrage. (cf. fr. *rétractable)*

retractíl *adj. (despre organe, părți ale corpului)* care se poate strînge, care se poate trage în interior. (< fr. *rétractile)*

retrácție *s.f. (med.)* strîngere, micșorare a dimensiunilor unui țesut sau ale unui organ. (cf. fr. *rétraction*, lat. *retractio)*

retradúce *vb.* III. *tr.* a traduce din nou. (cf. fr. *retraduire)*

retráge *vb.* III. **1.** *tr.* a trage înapoi; a lua înapoi ceva. ● *refl.* a ieși voluntar dintr-o funcție, dintr-o instituție etc. **2.** *refl.* a merge înapoi, a pleca. **3.** *refl. (despre ape curgătoare)* a intra din nou în albie după revărsare. **4.** *tr. (fig.)* a retracta. (< *re-* + *trage*, după fr. *retirer)*

retransmísie *s.f.* retransmitere a unei emisiuni radiofonice primite de un post de la un alt post emițător. (cf. fr. *retransmission)*

retransmíte *vb.* III. *tr.* a transmite imediat o emisiune radiofonică primită de la un alt post emițător. (< *re-* + *transmite)*

retrănșá *vb.* I. *refl. (mil.)* a se adăposti în șanțele unor noi fortificații; a se fortifica. (< fr. *retrancher)*

retranșamént *s.n. (rar)* fortificație. (cf. fr. *retranchement)*

retrată *vb.* I. *tr. (rar)* a trata din nou. ● *(text.)* a trata în diferite scopuri un material textil cu anumite soluții. (cf. fr. *retraiter)*

retribuí *vb.* IV. *tr.* a plăti în bani (o muncă prestată); a remunera; a recompensa în bani. (< fr. *rétribuer*, cf. lat. *retribuere)*

retribúție *s.f.* remunerație, plată în bani pentru o muncă prestată. (cf. fr. *rétribution*, lat. *retributio)*

retroactív *adj.* care are efect și pentru ceea ce s-a petrecut în trecut; *(spec.; despre legi)* care se aplică și pentru fapte din trecut. (< fr. *rétroactif*, cf. lat. *retroagere* — a face înapoi)

retroactivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este retroactiv. (cf. fr. *rétroactivité)*

retrocedá *vb.* I. *tr.* a ceda, a da înapoi (un drept, un teritoriu etc.) aceluia de la care fusese luat. (cf. fr. *rétrocéder)*

retrocesiúne *s.f.* act prin care se retrocedează ceva. (cf. fr. *rétrocession*, lat. *retrocessio)*

retrográd *adj.* **1.** opus progresului; reacționar. **2.** care merge din prezent spre trecut, care merge înapoi. **3.** *(astr.; despre aștri sau despre mișcarea lor)* care se mișcă în direcția opusă mișcării soarelui. (< fr. *rétrograde)*

retrogradá *vb.* I. **1.** *tr.* a trece pe cineva într-o funcție, într-un grad mai mic decît cel avut înainte; a da înapoi. **2.** *intr. (despre aștri)* a se mișca în sens invers față de mersul soarelui. (< fr. *rétrograder*)
retrogradáție *s.f. (astr.)* mișcarea aparentă a astrilor, care are loc de la răsărit la apus. (cf. fr. *rétrogradation*)
retromorfísm *s.n. (petr.)* trecerea unor roci cristaline la o stare inferioară de metamorfism. (< *rétromorphisme*)
retrospectív *adj.* care privește în urmă, cu privire la trecut. ○ *expoziție retrospectivă* (și *subst., f.*) = expoziție de artă plastică unde se prezintă opere din trecut (ale unui artist). (cf. fr. *rétrospectif*)
retrospecțiúne *s.f. (rar)* faptul de a privi în trecut, în urmă. (cf. fr. *rétrospection*)
retroversiúne *s.f.* retraducere a unui text în limba din care a fost tradus. (cf. fr. *rétroversion*, lat. *retro-* înapoi, *versum* < *vertere* — a întoarce)
retrovizór *s.n.* oglindă care permite conductorului unui (auto) vehicul să vadă în spate. (cf. fr. *rétroviseur*)
retúr *s.n.* **1.** întoarcere, revenire (la locul de plecare). ● indicație scrisă pe un plic, pe un colet etc. în care se specifică că acesta trebuie înapoiat expeditorului. **2.** *(sport.)* a doua parte a unui campionat, în cadrul căreia se întîlnesc din nou aceiași participanți. (< fr. *retour*)
retúș *s.n.* îndreptare, retușare. (< fr. *retouche*)
retușá *vb.* I. *tr.* a face unele îndreptări, unele înfrumusețări (la o fotografie, la o piesă tehnică etc.); a corecta. (< fr. *retoucher*)
rețétă *s.f.* **1.** ordonanță, prescripție medicală. ● indicație pentru prepararea unei mîncări sau băuturi. **2.** *(fig.)* soluție practică pentru rezolvarea unui lucru, a unei situații dificile. **3.** suma de bani realizată din vînzarea biletelor la un spectacol etc. (< fr. *recette*)
rețíne *vb.* III. *tr.* **1.** a ține în loc; a împiedica de la ceva. ● a ține închis, arestat, a priva (pe cineva) de libertate. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) stăpîni, a (se) înfrîna. **2.** a ține asupra, a păstra. **3.** a rezerva. **4.** a opri o parte dintr-o sumă de bani cuvenită cuiva. **5.** a ține minte. (< *re-* + *ține*, după fr. *retenir*)
rețínut *adj. (despre oameni)* stăpînit, rezervat, sobru. (< *reține*)
reumátic *adj. (med.)* provocat de reumatism. // *s.m.* și *f.* bolnav de reumatism. (< lat. *rheumaticus*)
reumatísm *s.n. (med.)* **1.** boală caracterizată prin inflamarea organelor aparatului locomotor și cardiovascular, prin dureri și tulburări diverse, influențate de factorii climatici. **2.** durere reumatică. (< lat. *rheumatismus*, cf. gr. *rheumatismos*, fr. *rhumatisme*)
reumatismál *adj.* de natură reumatică. (cf. fr. *rhumatismal*)
reumatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază afecțiunile reumatice. (cf. gr. *rheuma* — curent, *logos* — vorbire)
reuní *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) aduna, a (se) întruni. (cf. fr. *réunir*)
reunlúne *s.f.* adunare, întrunire. ● *(sport)* competiție. (cf. fr. *réunion*)
reușí *vb.* IV. *intr.* **1.** a izbuti. **2.** a avea succes. (< fr. *réussir*, cf. it. *riuscire*)
reușítă *s.f.* izbîndă, izbutire, succes. (cf. fr. *réussite*)
reutilá *vb.* I. *tr.* a înzestra cu un nou utilaj. (< *re-* + *utila*)
revaccinà *vb.* I. *tr.* a vaccina din nou. (cf. fr. *revacciner*)
revalorificá *vb.* I. *tr.* a valorifica din nou, a repune în valoare. ● *(tehn.)* a aduce o piesă uzată în stare de funcționare. (după fr. *revaloriser*)
revalorizá *vb.* I. *tr. (rar)* a revalorifica. (< fr. *revaloriser*)
revanșá *vb.* I. *refl.* a-și lua revanșa; a întoarce cuiva binele sau răul făcut. (< fr. *revancher*)
revanșárd *adj., s.m.* și *f.* (om) care dorește să-și ia revanșa; răzbunător; caracterizat prin dorința de răzbunare. (< fr. *revanchard*)
revánșă *s.f.* acțiune prin care cineva se revanșează; *(concr.)* răzbunare sau răsplată pentru un rău suferit de cineva sau pentru un serviciu făcut. ● *(sport)* partidă prin care un jucător sau o echipă învinsă încearcă să-și învingă adversarul care a cîștigat într-o competiție anterioară. (< fr. *revanche*)
revedeá *vb.* II. **1.** *tr.* și *refl.* a(se) vedea din nou. **2.** *tr.* a examina din nou, a revizui (un text, o compunere). (după fr. *revoir*)
revelá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) dezvălui, a (se) destăinui, a (se) descoperi. **2.** *tr.* a developa un film. (< fr. *révéler*, cf. lat. *revelare*)
revelatór *adj.* care revelează. // *s.n. (fot.)* substanță chimică cu care se tratează cliseul fotografic pentru a face să apară imaginea; developator. (cf. fr. *révélateur*)
revelâție *s.f.* dezvăluire, descoperire (a unei calități, a unui adevăr ascuns etc.); *(p. ext.)* lucru revelat. (cf. fr. *révélation*, lat. *revelatio*)
revelión *s.n.* noaptea care precede prima zi a unui an nou; petrecere, serbare care are loc în această noapte. (< fr. *réveillon*)
revendicá *vb.* I. *tr. (jur.)* a reclama un drept, un bun, etc. care se cuvine sau aparține cuiva și care se află în posesia altcuiva. ● a cere, a pretinde. (cf. fr. *revendiquer*, lat. *revindecare* — a cere)
revendicativ *adj.* care revendică un bun, un drept cuvenit. (< *revendica*)
revení *vb.* IV. *intr.* **1.** a veni îndărăt, a se întoarce. ● a se ivi din nou. **2.** a se ajunge din nou la aceeași stare (sufletească); a-și recăpăta echilibrul (sufletesc). **3.** a reiua (un subiect, o idee). **4.** a i se cădea, a i se atribui; a fi de resortul...; a i se cuveni. **5.** a revoca. (cf. fr. *revenir*)

revér *s.n.* partea răsfrîntă a unei haine, în prelungirea gulerului, de o parte și de alta a pieptului. (< fr. *revers*, cf. lat. *reversus* — întors)

reverbér *s.n.* *(tehn.)* oglindă metalică montată la o lampă, pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție. (< fr. *réverbère)*

reverberáție *s.f.* **1.** *(fiz.)* persistență, datorită reflexiei pe pereți, a unui sunet într-o încăpere închisă, după ce sursa sonoră nu mai emite unde. **2.** *(telm.)* reflexie repetată a căldurii pe pereții unui focar, ai unui cuptor special construit. ○ *cuptor cu reverberație* = cuptor de topit căptușit cu cărămidă refractară, în care încălzirea materialului se face prin contactul cu gazele de ardere și prin radierea căldurii (< fr. *réverbération)*

reverénd *s.m.* titlu dat preoților sau călugărilor: cuvios, cucernic. ● titlu dat pastorilor anglicani. (cf. fr. *révérend*, lat. *reverendus)*

reverénță *s.f.* **1.** *(rar)* plecăciune, salut în semn de respect, de venerație; temenea. **2.** respect, venerație, stimă. (cf. fr. *révérence*, lat. *reverentia)*

reverențiós *adj.* respectuos, ceremonios. (cf. fr. *révérencieux)*

reverie *s.f.* visare. (< fr. *rêverie)*

revérs *s.n.* **1.** dosul unei medalii, al unei monede. ○ *(expr.) reversul medaliei* = partea cealaltă, neplăcută a unei situații, a unui lucru. **2.** *(fig.)* aspect, față ascunsă și în contrast izbitor cu aspectul cunoscut al unui lucru, al unei probleme etc. (< fr. *revers*, cf. lat. *reversus)*

reversíbil *adj.* **1.** care poate reveni, care se poate întoarce. **2.** *(jur.; despre bunuri)* care urmează să revină la fostul proprietar. **3.** *(fiz., chim.; despre fenomene, reacții)* care se poate produce atît într-un sens cît și în sens invers. **4.** *(tehn.)* care se poate mișca în două sensuri opuse. (cf. fr. *réversible)*

reversibilitáte *s.f.* faptul de a fi reversibil. (cf. fr. *réversibilité)*

revirimént *s.n.* schimbare în bine, bruscă și totală a caracterului, a părerilor, a sentimentelor, a atitudinii cuiva etc.; înviorare. ○ *(fin.) reviriment de fonduri* = mod de a achita o datorie prin transferul unei creanțe echivalente cu suma datorată. (< fr. *revirement)*

revístă *s.f.* **1.** publicație periodică care cuprinde articole, studii, recenzii etc. **2.** *(mil.; în expr.) a trece în revistă* = a face inspecția trupelor; *(fig.)* a cerceta, a examina pe rînd anumite fapte. **3.** spectacol artistic care constă din dansuri, cîntece, scenete vesele cu subiect actual etc. brodate pe o temă comună și prezentate într-un cadru armonios. (< it. *rivista*, cf. sp. *revista)*

revízie *s.f.* faptul de a revizui; cercetare, control, verificare. ● *(poligr.)* ultima corectură făcută în pagini. ● inspecție. (cf. fr. *revision*, it. *revisione*, lat. *revisio)*

revizionism *s.n.* curent ideologic-politic apărut în mișcarea muncitorească, care neagă principiile fundamentale ale marxismului și tinde să înlocuiască bazele politice, filozofice și economice ale marxismului revoluționar prin teorii reformiste; încearcă să submineze încrederea clasei muncitoare și a poporului muncitor în socialism, contestînd necesitatea istorică a revoluției proletare și a dictaturii proletariatului în perioada de trecere de la capitalism la socialism, negînd rolul conducător al partidului marxist-leninist și principiile internaționalismului proletar, cerînd renunțarea la principiile leniniste fundamentale ale construcției de partid și, mai ales, la centralismul democratic, precum și transformarea partidului dintr-o organizație revoluționară de luptă într-un club de discuții. (cf. rus. *verizionizm)*

revizionist *adj.* **1.** care ține de revizionism. **2.** care urmărește revizuirea unei legi, a unei atitudini etc. // *s.m.* și *f.* adept al revizionismului. (cf. fr. *revisionniste*, rus. *revizionist)*

revizór *s.m.* și *f.* cel care revizuiește, care face revizie, care controlează (ceva). ● *(în vechea organizare a învățămîntului)* inspector al școlilor primare dintr-un județ. (cf. fr. *reviseur*, germ. *Revisor)*

revizorát *s.n.* funcția de revizor; *(p. ext.)* timpul cît este îndeplinită de cineva această funcție. (< *revizor)*

revizuí *vb.* IV. *tr.* a revedea, a cerceta din nou; a reexamina, a controla pentru a modifica ceva. (cf. fr. *réviser)*

revocá *vb.* I. *tr.* **1.** a anula, a contramanda (un ordin, o lege etc.). **2.** a destitui dintr-o funcție publică, în baza unui drept legal, pe cineva care a fost numit printr-un act de guvernămînt. (< fr. *revoquer*, cf. lat. *revocare)*

revocábil *adj.* care poate fi revocat. (cf. fr. *révocable*, lat. *revocabilis)*

revoltá *vb.* I. **1.** *refl.* a fi cuprins de revoltă, de indignare. **2.** *refl.* și *tr.* a (se) răscula, a (se) răzvrăti. (< fr. *révolter*, cf. it. *rivoltare)*

revoltát *adj.* **1.** indignat. **2.** răsculat, răzvrătit. (< *revoltă)*

revóltă *s.f.* **1.** indignare. **2.** răscoală spontană, neorganizată; răzvrătire. (< fr. *révolte)*

revoltátor *adj.* care provoacă indignare. (< *revoltă)*

revolút *adj.* **1.** care și-a încheiat cursul, care s-a terminat; încheiat, terminat, împlinit. **2.** *(bot.; despre unele părți ale plantelor)* întors în afară, în jos. (cf. fr. *révolu*, lat. *revolutus)*

revoluție *s.f.* **I. 1.** *(fil.)* schimbare bruscă, prin salt, a unui fenomen care trece de la o stare calitativă veche la o stare calitativă nouă, superioară. **2.** schimbare radicală și bruscă, pașnică sau violentă, în raporturile economice, sociale și politice ale unei societăți.

și care constă în sfărîmarea vechilor relații de producție și instaurarea unor relații de producție noi, corespunzătoare nivelului de dezvoltare a forțelor de producție, precum și în trecerea puterii de stat din mîinile vechii clase dominante, exploatatoare și decadente, în mîinile unei clase noi, progresiste. **3.** *(fig.)* schimbare profundă, radicală într-un anumit domeniu; transformare bruscă și totală. ○ *revoluție culturală* = acțiune întreprinsă și înfăptuită de clasa muncitoare, după luarea puterii, avînd ca țel crearea unei culturi noi, corespunzătoare relațiilor de producție socialiste și răspîndirea ei în masele largi. **II. 1.** *(astr.)* mișcare periodică a unui corp ceresc; timpul în care un corp ceresc parcurge întreaga sa orbită. **2.** *(geom.)* mișcare de rotație a unui corp în jurul unei drepte fixe. ● *(tehn.)* mișcare de rotație completă a unei roți în jurul osiei sale. (cf. fr. *révolution*, lat. *revolutio*)

revoluționá *vb.* I. *tr.* a schimba, a preface, a transforma radical. (< fr. *révolutionner*)

revoluționár *adj.* **1.** care ține de revoluție; care aderă la revoluție sau propagă revoluția. **2.** *(fig.)* care preface (radical) un anumit domeniu; transformator, înnoitor. // *s.m.* și *f.* partizan, susținător al revoluției; participant la revoluție. (cf. fr. *révolutionnaire*)

revoluționarísm *s.n.* ideologie, atitudine revoluționară. (< *revoluționar*)

revolvér *s.n.* **1.** *(mil.)* armă de foc asemănătoare pistoletului, cu care se pot trage mai multe focuri fără a o reîncărca și avînd o singură țeavă cu un butoiaș cilindric unde se țin cartușele. **2.** *(tehn.)* ciocan pneumatic. ● *strung-revolver* = strung universal care servește la prelucrarea în serie a pieselor de formă complicată. (< fr. *revolver*, cf. engl. *to revolve* — a se reîntoarce)

revuístic *adj.* care se referă la un spectacol-revistă. (cf. fr. *revuiste*)

revúlsie *s.f.* *(med.)* iritație locală a pielii provocată pentru a înlătura o stare congestivă sau inflamatorie a unui organ, sau pentru a stimula sistemul nervos. (cf. fr. *révulsion*, lat. *revulsio*)

revulsív *adj.*, *s.n.* (medicament) care provoacă revulsie. (cf. fr. *révulsif*)

rezécție *s.f.* *(med.)* operație chirurgicală constînd în tăierea și scoaterea (parțială sau totală) unui organ sau a unui țesut. (cf. fr. *résection* < lat. *resectum* < *resecare* — a reteia)

rezédă *s.f.* *(bot.)* plantă erbacee originară din nordul Africii, cu flori mici, galbene-verzui, foarte mirositoare; *(pop.)* rozetă. (< fr. *réséda*)

rezervá *vb.* I. *tr.* a păstra, a reține pentru cineva. ● a pune la o parte, a opri (ceva) dintr-un tot. ● *(fig.)* a destina (< fr. *réserver*)

rezervát *adj.* **1.** oprit, păstrat, pus deoparte. **2.** *(despre oameni; p. ext., despre sentimente* etc.) reținut, discret, prudent. (cf. fr. *réservé*)

rezervatár *adj.*, *s.m.* și *f.* *(jur.)* (moștenitor) care are dreptul la rezerva legală. (cf. fr. *réservataire*)

rezervátie *s.f.* teritoriu cu plante, animale și formații geologice rare, pe care este oprită prin lege orice transformare. (cf. fr. *réservation*)

rezérvă *s.f.* **1.** cantitate (de bunuri) pusă deoparte pentru a fi folosită mai tîrziu; depozit. ○ *(jur.) rezervă legală* = parte dintr-o avere succesorală de care testatorul nu poate dispune liber, fiind rezervată de drept unor anumiți moștenitori. ● *(fig.) (mai ales la pl.)* posibilități. ○ *(expr.) rezerve interne* = totalitatea posibilităților existente într-o întreprindere, a căror descoperire și folosire permite, fără investiții suplimentare mari, realizarea unor cantități sporite de produse. ● *(geol.)* cantitate de substanțe minerale utile conținute într-un zăcămînt. **2.** cameră de spital unde se internează un singur bolnav. **3.** parte din armată, chemată sub arme numai în timp de război sau în mod excepțional în timp de pace; trupe neangajate în luptă, păstrate pentru a interveni la nevoie. ● *(sport)* jucător care poate înlocui, la nevoie, pe unul din jucătorii angajați în competiție. **4.** motiv de îndoială, obiecție. ● *(fig.)* prudență, cumpătare, măsură; discreție; *(p. ext.)* răceală, jenă. (< fr. *reserve* < *réserver* — a pune deoparte)

rezervíst *s.m.* militar care face parte din cadrele de rezervă ale armatei. (cf. fr. *réserviste*)

rezervór *s.n.* bazin, vas care servește la depozitarea sau la acumularea unui fluid. ○ *toc rezervor* = stilou. ● depresiune de teren amenajată pentru a colecta apele de pe un anumit teritoriu, spre a fi folosite în scopuri tehnice. (cf. fr. *réservoir*)

rezidá *vb.* I. *intr.* a se afla, a exista; a consta. (< fr. *résider*, cf. lat. *residere*)

rezidént *s.m.* reprezentant diplomatic inferior în grad unui ministru plenipotențiar. ● reprezentant al guvernului central într-o țară colonială sau sub protectorat. (< fr. *résident*, it. *residente*)

reziduál *adj.* care rămîne (ca reziduu). (cf. it. *residuale*)

reziduu *s.n.* materie rămasă în urma unei operații de prelucrare chimică a unui material. ● materie care se depune pe pereții recipientelor unde se păstrează diferite substanțe lichide. (< fr. *résidu*, it. *résiduo*, cf. lat. *residuus*)

rezíliá *vb.* I. *tr.* a desface un contract, o convenție. (< fr. *résilier*)

rezínáj *s.n.* extragere a rășinii din arborii rășinoși. (cf. fr. *résinier*)

rezinát *s.m. (chim.)* substanță obținută prin combinarea unei rășini cu un metal și întrebuințată în industria lacurilor, a materiilor colorante etc. (< fr. *résinate)*

rezinifícă *vb.* I. *tr. (chim.)* a transforma o substanță chimică într-o substanță asemănătoare rășinii. (cf. it. *resinificare*, fr. *résinifier)*

rezínă *s.f. (rar)* rășină. (< fr. *résine*, it., lat. *resina)*

rezistá *vb.* I. *intr.* a nu ceda loviturii unui alt corp. ● *(fig.)* a se împotrivi, a nu ceda. (< fr. *résister*, it., lat. *resistere* — a se ține tare)

rezistónt *adj.* care rezistă: tare, trainic. ● *(despre ființe)* care nu se lasă doborît, care suportă ușor (o oboseală, boală). (cf. fr. *résistant*, it. *resistente)*

rezisténță *s.f.* **I. 1.** calitatea unui corp de a rezista la acțiunea unui alt corp (care tinde să-l rupă). ● forța de opunere a unui mediu la realizarea unei acțiuni. **2.** *(fiz.)* forță opusă de un conductor la trecerea curentului electric prin el. **3.** putere de a rezista la o boală, la o oboseală etc. **II.** *(fig.)* împotrivire, opoziție. ● piedică, obstacol, greutate. ● mișcare a patrioților, care în țările ocupate de fasciști între anii 1940 și 1945 s-au opus cotropitorilor și politicii de colaborare cu aceștia. (cf. fr. *résistance*, it. *resistenza)*

rezistín *s.n. (metal.)* aliaj de cupru, mangan și fier, foarte rezistent la coroziune și cu o rezistivitate mare.

rezistivitáte *s.f. (fiz.)* rezistența electrică a unui conductor cilindric care are lungimea și secțiunea transversală egale cu unitatea. (< fr. *résistivité)*

rezistór *s.n. (fiz.)* aparat care prezintă rezistență electrică și care poate fi introdus într-un circuit electric.

rezítă *s.f. (chim.)* rășină sintetică obținută prin condensarea la cald a formaldehidei cu fenoli și având diverse întrebuințări. (< fr. *résites)*

rezolút *adj. (rar)* îndrăzneț, hotărît. (cf. fr. *résolu)*

rezolutív *adj. (med.; despre medicamente)* care micșorează inflamația. care readuce la starea normală o regiune inflamată a corpului. (cf. fr. *résolutif)*

rezolutóriu *adj. (jur.)* care produce anularea unui act. (cf. fr. *résolutoire*, lat. *resolutorius)*

rezolúție *s.f.* **1.** hotărîre adoptată în urma unor dezbateri colective. **2.** rezolvare (a unei cereri); hotărîre, decizie. (cf. fr. *résolution*, lat. *resolutio)*

rezolvá *vb.* I. *tr.* a găsi soluția unei probleme; a dezlega (o problemă); a soluționa. ● a lichida (o contradicție, un conflict). (< lat. *resolvere*, cf. it. *risolvere)*

rezolvábil *adj.* care se poate rezolva. (< *rezolva)*

rezonábil *adj.* **1.** care are o judecată, o comportare rațională; cuminte, cu judecată. **2.** *(despre acțiuni, fapte)* fără exagerări, cumpătat. ● *(despre prețuri)* potrivit, accesibil. (cf. fr. *raisonnable)*

rezonánță *s.f. (fiz.)* **1.** fenomen care se produce cînd un corp de dimensiuni mari poate fi făcut să vibreze sub acțiunea unei forțe aplicată la intervale regulate. **2.** proprietate a unor corpuri, a unor încăperi de a întări și prelungi sunetele. ○ *cutie de rezonanță* = cutie care produce rezonanța unui instrument cu coarde. (cf. lat. *resonantia*, fr. *résonance*, it. *risuonanza)*

rezonatór *s.n.* **1.** *(fiz.)* aparat care servește la analiza sunetului și care poate întări sunetele. ● aparat care descoperă oscilațiile electromagnetice cu ajutorul rezonanței. **2.** *(fon.)* cavitate în care se formează sunetele rostite de om. (cf. fr. *résonateur)*

rezorcínă *s.f. (chim.)* substanță derivată din benzen, întrebuințată ca revelator fotografic, în industria materiilor colorante și ca antiseptic. (< fr. *résorcine)*

rezultá *vb.* I. *intr.* a apărea ca o consecință logică; a urma, a reieși, a izvorî. ● *(mat.)* a ieși, a rămîne (la o operație). (< fr. *résulter)*

rezultántă *s.f.* **1.** *(fiz.)* forța care, aplicată unui sistem, produce același efect ca mai multe forțe date, care se aplică în același timp asupra aceluiași punct material. **2.** *(fig.)* efectul combinat al mai multor cauze. (< fr. *résultante)*

rezultát *s.n.* efectul unei acțiuni sau al unei cauze; urmare; consecință. ● *(mat.)* numărul obținut după efectuarea unei operații aritmetice. (< fr. *résultat)*

rezumá *vb.* I. *tr.* **1.** a reda pe scurt esențialul unei expuneri orale sau scrise. ● *refl.* a se limita la..., a se mulțumi cu... **2.** a cuprinde în sine; a însuma. (< fr. *résumer*, cf. lat. *resumere* — a relua)

rezumát *s.n.* redare pe scurt scrisă sau orală a unei lucrări, a unei expuneri etc.; recapitulare succintă. ○ *în rezumat* = pe scurt. (cf. fr. *résumé)*

rezumatív *adj.* în rezumat; scurt, succint. (< *rezumat)*

rhytón *s.n. (arh.)* vas conic de metal sau de lut, curbat ca un corn de vită, cu vîrful modelat în forma unui cap de animal, folosit de grecii antici pentru libații sacre și petreceri. (< gr. *rhyton)*

ricaná *vb.* I. *intr. (rar)* a rînji (în batjocură). (< fr. *ricaner)*

ricín *s.m. (bot.)* plantă oleaginoasă originară din Africa, cu frunzele mari, strălucitoare și cu flori roșietice sau gălbui, din semințele căreia se extrage un ulei folosit ca lubrifiant și purgativ. ○ *ulei de ricin* = ulei extras din semințele plantei descrise mai sus. (it. *ricino*, fr. *ricin*, cf. lat. *ricinus*)

ricină *s.f.* **1.** toxină vegetală extrasă din semințele de ricin, care are proprietatea de a aglutina globulele sîngelui. **2.** *(pop.)* ulei de ricin. (it. *ricina*, cf. fr. *ricin)*

ricoșá *vb.* I. *intr. (despre un corp mobil, un proiectil)* a-și schimba direcția traiectoriei în urma ciocnirii de un obstacol. (< fr. *ricocher)*

ricoșét *s.n. (mil.)* schimbare a traiectoriei unui proiectil cînd se lovește de un obstacol; *(p. ext.)* proiectil care a suferit o astfel de schimbare de traiectorie. ● *(fig.)* efect invers, indirect. (< fr. *ricochet)*

rîșă *s.f. (rar)* trăsurică cu două roți trasă de oameni, folosită în unele țări din Orient. (< engl. *ricksha*, germ. *Rikscha)*

rictus *s.n.* strîmbătură a gurii provocată de o contracție a mușchilor feței sau de un rîs forțat. (< fr., lat. *rictus)*

rid *s.n. (de obicei la pl.)* încrețitură, zbîrcitură a pielii obrazului. (< fr. *ride)*

ridicol *adj.* **1.** care stîrnește rîsul, batjocura; *(demn)* de rîs; caraghios. **2.** *(despre cifre, sume etc.)* foarte mic; derizoriu. // *s.n.* ceea ce stîrnește rîsul, ceea ce este demn de batjocură, de rîs. (< lat. *ridiculus*, cf. fr. *ridicule)*

ridiculizá *vb.* I. *tr.* a scoate în evidență ridicolul, a face pe cineva ridicol. (< fr. *ridiculiser)*

rîîlúră *s.f. (tehn.; la pl.)* sanț longitudinal pe suprafața unui valț folosit în morărit. (< fr. *rifflure)*

rigid *adj.* **1.** neflexibil, țeapăn. ● *(tehn.)* care nu se deformează sub acțiunea forțelor exterioare. **2.** *(fig.)* care nu îngăduie abateri; sever, aspru, neîndoplecat. (< fr. *rigide*, cf. lat. *rigidus)*

rigiditáte *s.f.* **1.** starea a tot ce este rigid, lipsă de flexibilitate; întepeneală. ● *(tehn.)* proprietate a unui corp de a nu se deforma sub acțiunea forțelor care acționează asupra lui. **2.** *(fig.)* severitate excesivă; asprime; formalism. (cf. fr. *rigidité*, lat. *rigiditas)*

rigidizáre *s.f. (tehn.)* operație de întărire a unui element de construcție prin adăugarea unei piese care împiedică diformarea lui. (< *rigid)*

riglát *adj.* **1.** *(rar)* liniat. **2.** *(despre suprafețe)* obținut prin mișcarea unei linii drepte. (< *riglă*, după fr. *réglé)*

riglétă *s.f.* riglă de dimensiuni mici. (după fr. *réglet*, it. *regoletto)*

rigoáre *s.f.* asprime, severitate, strictețe. ○ *de rigoare* = care se impune în mod obligatoriu; potrivit împrejurării. ● *(la pl.)* principii severe, rigurozitate. (< lat. *rigor*, cf. it. *rigore*, fr. *rigueur)*

rigólă *s.f.* șanț mic destinat scurgerii sau drenării apei. (< fr. *rigole)*

rigorísm *s.n.* morală prea aspră; austeritate. (cf. fr. *rigorisme)*

rigorist *adj., s.m.* (persoană) care împinge prea departe severitatea principiilor. (cf. fr. *rigoriste)*

rigurós *adj.* **1.** sever, strict, făcut cu scrupulozitate. **2.** care nu admite abateri. (cf. fr. *rigoureux*, it. *rigoroso)*

rigurozitáte *s.f.* strictețe, severitate, asprime. (cf. it. *rigorosita)*

rimá *vb.* I. *intr. (despre două sau mai multe cuvinte)* a avea aceleași sunete în silabele finale. ● *(rar)* a face versuri cu rimă. (< fr. *rimer*, it. *rimare)*

rímă *s.f.* omofonie, potrivire a vocalelor accentuate și a sunetelor care formează sfîrșitul a două sau mai multe cuvinte (cu care se sfîrșește un vers); *(p. ext.)* potrivire a sunetelor finale a două cuvinte. ● cuvînt care rimează cu alt cuvînt. (cf. fr. *rime*, it. *rima* < lat. *rhythmus)*

rimél *s.n.* pastă închisă la culoare cu care se vopsesc genele. (< fr. *rimel)*

ring[1] *s.n.* **1.** *(sport)* platformă pătrată împrejmuită cu coarde, unde se desfășoară meciurile de box sau luptele greco-romane. ● platformă, într-un local, pe care se dansează. (< fr. *ring*, cf. engl. *ring* — cerc)

ring[2] *s.n.* **1.** *(text.)* mașină pentru întinderea tortului, pentru răsucirea firului și înfășurarea lui pe tevi. **2.** *(mar.)* inel de metal legat de un cheu, care servește la amararca navelor. (< germ. *Ring)*

rinită *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei nasului. (< fr. *rhinite*, cf. gr. *rhis* — nas)

rinocér *s.m.* mamifer pachiderm ierbivor din regiunile tropicale ale Asiei și Africii, care are pe nas unul sau două coarne caracteristice. (< fr. *rhinocéros*, cf. gr. *rhis* — nas, *heras* — corn).

rinologie *s.f.* parte a medicinei care studiază bolile nasului. (< fr. *rhinologie*, cf. gr. *rhis* — nas, *logos* — vorbire)

rinoplastíe *s.f. (med.)* operație estetică chirurgicală de refacere a unui nas distrus, prin transplantarea pielii din alte părți ale corpului. (< fr. *rhinoplastie)*

rinoscopíe *s.f. (med.)* examinare a foselor nazale. (< fr. *rhinoscopie)*

ripostá *vb.* I. *intr.* a răspunde, a replica (prompt și cu energie); a ataca imediat după ce a parat o lovitură (la scrimă). (< fr. *riposter)*

ripóstă *s.f.* răspuns prompt și energic; acțiune hotărîtă care respinge un atac. (cf. fr. *riposte*, it. *riposto)*

rips *s.n. (text.)* țesătură de bumbac sau de mătase cu dungi în relief, utilizată mai ales pentru tapisarea mobilelor. (< germ. *Rips)*

risc *s.n.* primejdie; pagubă posibilă. (fr. *risque*, cf. it. *risco)*

riscá *vb.* I. **1.** *tr.* și *intr.* a-și pune în primejdie viața, onoarea; a (se) expune unui pericol posibil. **2.** *intr.* a intra într-o acțiune periculoasă, a încerca (ceva) la noroc. (< fr. *risquer*, cf. it. *rischiare)*

riscánt *adj.* plin de riscuri, expus la primejdii; nesigur; primejdios. (cf. fr. *risquant)*
riscát *adj.* primejdios; nesigur. (cf. fr. *risqué)*
risling *s.n.* varietate de struguri cu boabele dese, galbene-verzui cu mici puncte negre; *(p. ext.)* vin obținut din astfel de struguri. (< fr. *riesling)*
rit *s.n.* **1.** practică, ceremonie religioasă; ritual. ● *(fig.)* rînduială, tipic. **2.** confesiune (3), religie. (cf. fr. *rite*, it. *rito*, lat. *ritus)*
ritidóm *s.n. (bot.)* strat de țesut celular la arbori. (< fr. *rhytidome*, cf. gr. *rhytidoma* — zbîrceală)
ritm *s.n.* **1.** armonie care rezultă din căderea regulată a accentului pe anumite silabe într-un vers sau într-o frază muzicală. **2.** desfășurare gradată, treptată. ● mișcare regulată; cadență, tempo. **3.** *(arte)* proporție, armonie între părțile unui întreg (cf. lat. *rhythmus*, gr. *rhythmos*, fr. *rythme*, it. *ritmo)*
ritmá *vb.* I. *tr.* a da, a imprima un ritm (unei melodii); a pune accentul pe silabele unui vers, ale unei fraze. (cf. fr. *rythmer)*
rítmic *adj.* care are ritm; cadențat. ○ *gimnastică ritmică* = gimnastică avînd ca scop să imprime mișcărilor armonie și siguranță (cf. lat. *rhythmicus)*
ritmică *s.f. (lit.)* parte a poeticii care se ocupă cu regulile folosirii ritmului în poezie sau, rar, în proză; ritm. ● *(muz.)* disciplină care studiază simetria timpilor accentuați și slabi, precum și a valorilor notelor unei compoziții muzicale. ● folosirea ritmului; totalitatea ritmurilor. (cf. fr. *rythmique)*
ritornélo *s.f.* **1.** *(muz.)* fragment care precede sau încheie o arie. **2.** vers sau grup de versuri repetate la intervale regulate, într-o poezie. (< it. *ritornello)*
rituál *adj.* referitor la rituri, făcut după anumite rituri, conform riturilor. // *s.n.* rînduială a unei slujbe religioase. (cf. it. *rituale*, fr. *rituel)*
rival *s.m.* și *f.* cel care năzuiește, aspiră la aceleași funcții, avantaje, situații cu altul; concurent, potrivnic, adversar. ○ *(expr.) fără rival* = fără seamăn, fără pereche; inegalabil. (< fr. *rival*, it. *rivale*, lat. *rivalis)*
rivalitáte *s.f.* concurență, întrecere. (cf. fr. *rivalité*, lat. *rivalitas)*
rivalizá *vb.* I. *intr.* a năzui, a tinde să ajungă, să întreacă pe cineva (în talent, în merite etc.); a concura. ● a sta alături de...; a egala. (< fr. *rivaliser)*
rivanól *s.n. (med.)* produs farmaceutic folosit în medicină ca antiseptic. (< germ. *Rivanol*, nume comercial)
rivéran *adj. (despre țări, locuri)* situat pe malul unui rîu, al unui lac etc. (cf. fr. *riverain)*
rivíéră *s.f.* obstacol reprezentat printr-un curs de apă care trebuie sărit de un cal la curse. **2.** *(rar)* colan de diamante. (< it. *riviera*, fr. *rivière)*
rix *s.n. (rar)* ceartă însoțită de bătaie și de injurii. (fr. *rixe*, cf. lat. *rixa)*
riz *s.n. (metal.)* fisură, crăpătură foarte fină care apare la suprafața unei piese de metal din cauza uzurii provocate de o altă piesă care alunecă pe ea. ● zgîrietură făcută cu un vîrf ascuțit pe o piesă pentru a o însemna într-un anumit fel. (< germ. *Ritz)*
rizíbil *adj. (rar)* de rîs, ridicol, de batjocură. (cf. fr. *risible)*
rizicultúră *s.f. (agr.)* cultura orezului. (< fr. *riziculture)*
rizóm *s.m.* tulpină subterană a unor plante (< fr. *rhizome*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină)
rizopód *s.n. (zool.; la pl.)* clasă de animale unicelulare care se mișcă cu ajutorul unor prelungiri protoplasmatice; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. (< fr. *rhizopodes)*
rizóto *s.n.* mîncare preparată din orez, unt și brînză. (< it. *risotto)*
róbă *s.f.* haină de ceremonie lungă, cu mîneci largi, purtată altădată de magistrați și avocați în exercițiul funcțiunii etc. (< fr. *robe)*
robinét *s.n. (tehn.)* dispozitiv care poate deschide sau întrerupe circulația unui fluid printr-o conductă. (< fr. *robinet)*
robót *s.m. (tehn.)* automat care poate îndeplini lucrări complicate ce produc impresia că sînt rezultatul unei acțiuni omenești. (< fr. *robot)*
roburít *s.n. (chim.)* substanță explozivă complexă, compusă în cea mai mare parte din silitră, care se folosește în mine. (< fr. *roburite)*
robúst *adj.* tare, zdravăn, voinic, viguros. (< fr. *robuste*, cf. lat. *robustus)*
robustéțe *s.f.* putere, vigoare fizică. (cf. fr. *robustesse)*
rocádă *s.f.* **1.** mișcare la jocul de șah prin care una dintre ture se aduce lîngă rege, iar acesta trece peste ea. **2.** *(în expr.) arteră de rocadă* = arteră destinată circulației de tranzit, amenajată în exteriorul unei localități; *(mil.) linie de rocadă* = comunicație paralelă cu linia frontului pe care se mișcă rezervele unei armate. (< fr. *rocade*, cf. germ. *Rochade)*
rocambolésc *adj. (rar)* fantastic, extravagant. (< fr. *rocambolesque)*
rócă *s.f. (petr.)* asociație de minerale de compoziție aproape uniformă, care constituie scoarța pămîntului. ● stîncă de piatră. (< lat., it. *rocca*, cf. fr. *roc*, *roche)*
rococó *adj.* **1.** *(în expr.) stil rococo* (și *subst., n.)* = stil de ornamentație de origine franceză, răspîndit în secolul al XVIII-lea, care se caracterizează prin bogăția excesivă de linii curbe, de ghirlande împletite asimetric etc. **2.** *(fig.)* extravagant. (< fr. *rococo)*

rodá *vb.* I. *tr.* **1.** a face operația de rodaj. **2.** a netezi foarte fin suprafața unui obiect metalic. (< fr. *roder)*

rodáj *s.n. (tehn.)* folosire a unui motor la turații și sarcini crescînde, pentru a se obține o ajustare și o rectificare cît mai bună a pieselor; perioadă în care un motor funcționează în felul acesta. (< fr. *rodage)*

rodenticíd *s.m. (agr.)* substanță toxică sau cultură bacteriană folosită pentru distrugerea rozătoarelor dăunătoare (șoareci, șobolani etc.).

ródiu *s.n. (chim.)* metal alb-argintiu din familia platinei, care se întrebuințează aliat cu aceasta la confecționarea instrumentelor de laborator. (< fr. *rhodium)*

rododéndron *s.m. (bot.)* arbust originar din regiunea mediteraneană, cu frunze tari și cu flori mari, frumoase, roșii sau albe, cu miros pătrunzător; smirdar. (< fr. *rhododendron)*

rodomontádă *s.f. (rar)* lăudăroșenie, fanfaronadă. (< fr. *rodomontade*, cf. *Rodomont*, n.p.)

roéntgen *s.n. (pron.: rönt-ghen)* unitate electrostatică de radiație. (< *Roentgen*, n.p.)

roentgenmétru *s.n.(fig.; pron.: röntghen)* aparat pentru măsurarea nivelului de radiație dintr-o zonă infectată.

roentgenterapíe *s.f. (med.; pron.: röntghen-)* radioterapie. (cf. fr. *roentgenthérapie)*

rogatórie *adj.f. (jur.; în expr.) comisie rogatorie* = comisie delegată de un tribunal să facă un act de procedură sau de instrucție judiciară, la cererea unui alt tribunal. (cf. fr. *rogatoire* < lat. *rogare* — a cere)

rol *s.n.* **I. 1.** listă a proceselor care urmează a fi judecate de către o instanță. **2.** registru în care sînt trecuți contribuabilii la percepție. **II. 1.** ceea ce trebuie să recite un actor pe scenă. ● personajul reprezentat de un actor. **2.** atribuție; menire. (< fr. *rôle)*

rólă *s.f. (tehn.)* rotiță folosită la un scripete, la o mașină etc. (< germ. *Rolle)*

rom *s.n.* băutură alcoolică fabricată prin distilarea melasei din trestia de zahăr. (< fr. *rhum*, cf. engl. *rum)*

román *s.n. (lit.)* **1.** narațiune epică în proză, de mari proporții, care oglindește evenimente, episoade ale vieții unei societăți. **2.** *(fig.)* povestire cu multe peripeții, cu caracter fantastic. (< fr. *roman*, cf. lat. *romanice* — limbă romanică)

romancéro *s.n.* culegere de poeme spaniole medievale scrise în strofe și avînd ca subiect fapte eroice. (< sp., fr. *romancero)*

romancíér *s.m.* și *f.* autor de romane. (< fr. *romancier)*

romanésc *adj.* cu caracter de roman; fantezist, imaginar. (< fr. *romanesque)*

románic *adj.* coborîtor din romani. ● *(despre limbă)* care își are originea în limba latină; neolatin. ● care se ocupă de limbile neolatine. (cf. germ. *romanisch)*

romaníst *s.m.* **1.** specialist care se ocupă cu studiul limbilor romanice. **2.** specialist în studiul dreptului roman. (cf. fr. *romaniste*, germ. *Romanist)*

romanístică *s.f.* disciplină lingvistică și filologică care studiază limbile romanice. (< germ. *Romanistik)*

romanitáte *s.f.* **1.** totalitatea popoarelor romanice. **2.** caracter roman (al unui popor, al unei culturi); origine romană. (cf. lat. *romanitas)*

romanizá *vb.* I. *tr.* a da, a impune (unei țări) cultura, civilizația și organizația romană. (cf. fr. *romaniser)*

románțic *adj.* care se inspiră din romantism, al romantismului; privitor la romantism. // *s.n.* **1.** scriitor din școala romantică. **2** visător, melancolic. (< fr. *romantique)*

romantísm *s.n.* școală literară și artistică apărută la începutul secolului al XIX-lea ca o reacție împotriva clasicismului, caracterizată prin suprimarea regulilor formale, prin introducerea notelor de lirism, de sensibilitate și de imaginație și prin zugrăvirea figurilor ieșite din comun, ajungîndu-se uneori la un individualism excesiv, la ruperea de realitate și de actualitate. ● ansamblu de aspecte proprii curentului romantic; înclinare spre visare, spre melancolie. (< fr. *romantisme)*

romanțá *vb.* I. *tr.* a prezenta, a descrie viața cuiva cu adaosuri imaginate de autor. (< it. *romanzare*, cf. fr. *romancer)*

románță *s.f.* cîntec duios și trist. ● *(muz.)* cîntec scurt compus pentru a fi interpretat pe textul unei romanțe. (< it. *romanza)*

romanțíos *adj. (adesea subst.)* predispus la visare, la reverie; romantic, melancolic. ● care tratează teme rupte de realitate; care predispune la visare. (< *roman!)*

romb *s.n. (mat.)* patrulater cu toate laturile egale, cu două unghiuri ascuțite și două unghiuri obtuze. (fr. *rhombe*, cf. gr. *rhombos)*

rómbic *adj.* în formă de romb. ○ *(min.) sistem rombic* = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele romburi. (cf. fr. *rhombique)*

romboédric *adj.* care are forma unui romboedru. ○ *(min.) sistem romboedric* = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele triunghiuri. (cf. fr. *rhomboédrique)*

romboédru *s.n. (mat.)* poliedru cu toate fețele în formă de romb. (< fr. *rhomboédre, cf. gr. rhombos* — romb, *edra* — bază)

romboíd *adj. (mat.)* asemănător cu un romb. // *s.n.* figură în formă de romb. (< fr. *rhomboïde)*

romboidál *adj.* rombic. (< fr. *rhomboïdal)*

rond *s.n.* **1.** porțiune de pămînt (într-o grădină) de obicei circulară, semănată cu flori. **2.** piață circulară de la care pornesc mai multe bulevarde sau alei. **3.** inspecție făcută în timpul nopții la diferite posturi de pază ale unei unități militare pentru a observa dacă totul este în ordine. (< fr. *rond)*

róndă *adj.f. (în expr.) scriere rondă* = scriere cu trăsături rotunde, groase și drepte; *peniță rondă* = peniță specială cu vîrful lat folosită pentru scrierea rondă. (< fr. *ronde)*

rondél[1] *s.n.* gen de poezie cu formă fixă, compusă din versuri cu două rime, primele două versuri repetîndu-se după versul al optulea și după ultimul vers. (< it. *rondello*, cf. fr. *rondeau)*

rondél[2] *s.n.* mic poem vechi francez (sec. XV) cu paisprezece versuri și formă fixă. (< fr. *rondel)*

rondélă *s.f. (tehn.)* disc de metal, găurit, care se pune între o piuliță și o piesă care trebuie strînsă; șaibă. ● căpăcel în formă de disc din carton, care acoperă alicele dintr-un cartuș de vînătoare. ● disc metalic utilizat la baterea monedelor sau a metalelor. (< fr. *rondelle)*

rondó *s.n. (muz.)* arie instrumentală cu caracter vioi, a cărei temă principală se repetă o dată sau de mai multe ori. (< it., fr. *rondo)*

rondóu *s.n.* loc circular (amenajat în grădini, în localuri). ● *(mar.)* manevră de schimbare a direcției unei nave; semn care indică o asemenea schimbare. (< fr. *rondeau)*

ronjáre *s.f. (text.)* procedeu de imprimare a desenelor pe țesături, care constă în a aplica pe țesătura vopsită anumiți reactivi, susceptibili de a distruge culoarea. (< fr. *ronger)*

rósbif *s.n.* friptură din mușchi de vacă, pregătită astfel încît să rămînă aproape crudă la mijloc. (< fr. *rosbif*, cf. engl. *roastbeef)*

rósbrat *s.n.* carne de vacă friptă înăbușit, cu multă ceapă prăjită. (< germ. *Rostbraten)*

rostrál *adj. (despre elemente arhitecturale sau obiecte de artă)* în formă unei nave antice. ○ *coloană rostrală* = coloană ornată cu vîrfuri de nave sculptate în piatră. (cf. fr. *rostral*, lat. *rostralis)*

róstru *s.n. (pal.)* partea terminală a scheletului unui belemnit. ● *(zool.)* organ bucal la unele insecte, alungit în formă de cioc. (cf. lat. *rostrum*, fr. *rostre)*

rotacísm *s.n.* fenomen fonetic constînd în transformarea unei consoane în *r*. ● fenomen dialectal constînd în transformarea lui *n* intervocalic în *r*. (< fr. *rhotacisme*, cf. gr. *rhotakismos)*

rotacizá *vb. I. intr.* și *refl.* a vorbi cu rotacism. (< *fr. rhotaciser)*

rotacizánt *adj. (despre grăiuri, texte* etc.) care prezintă fenomenul rotacismului. (cf. fr. *rhotacisant)*

rotamétru *s.n.* instrument pentru măsurarea debitului unui fluid dintr-o conductă. (< fr. *rotamètre)*

rotáng *s.m. (bot.)* palmier agățător semănînd cu o viță, care atinge lungimea de 200 metri. (<it. *rotang)*

rotatív *adj.* **1.** *(despre mișcări)* circular. **2.** *(despre sisteme tehnice)* care poate face o mișcare de rotație. ○ *(poligr.) presă rotativă* (și *subst., f.*) = presă de imprimat la care atît suportul cliseului cît și organul de presiune sînt cilindrice; este folosită la tipărirea ziarelor și a altor publicații de mare tiraj. (cf. fr. *rotatif)*

rotáție *s.f.* **1.** mișcare a unui corp în jurul unui punct fix sau al unei axe. ● *(astr.)* mișcare a corpurilor cerești în jurul axei proprii. **2.** fenomenul pe care îl prezintă unele procese din natură și din societate, de a se repeta; revenirea periodică a unui fapt reieșit din desfășurarea unui astfel de proces. ○ *(ec.) rotația capitalului* = repetare periodică a circuitului capitalului. ● *(agr.)* alternarea metodică pe același teren a plantelor care se cultivă într-un asolament. **3.** schimb de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activități. (cf. fr. *rotation*, lat. *rotatio)*

rotifér *s.n. (zool.; la pl.)* clasă de viermi de apă foarte mici, cu gura înconjurată de cili vibratili; *(la sg.)* vierme care face parte din această clasă. (< fr. *rotifères)*

rotóndă *s.f.* sală, construcție mare, circulară, cu acoperișul sferic, ca o cupolă. (< fr. *rotonde*, it *rotonda*, cf. lat. *rotundus* — rotund)

rotór *s.n. (tehn.)* parte a unei mașini de forță generatoare sau motoare, care se rotește în jurul axei arborelui pe care este montată și care folosește pentru reluarea și transmiterea unui cuplu motor. (< fr. *rotor)*

rototécă *s.f.* catalog mecanic cu fișe puse pe plăci situate într-o tobă rotativă, care pot fi consultate fără a fi scoase. (< fr. *rotathèque)*

rotúlă *s.f.* **1.** os mic și rotunjit, situat în partea anterioară a genunchiului. **2.** *(tehn.)* ax rotund. (< fr. *rotule*, cf. lat. *rotula)*

roz *adj.* roșu foarte deschis; trandafiriu. ● *(subst., n.)* culoare roz. ○ *(expr.) a vedea* (sau *a privi ceva*) *în roz* = a fi optimist. (< fr. *rose)*

rozacée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate, cu staminele inserate pe caliciu, avînd ca tip trandafirul; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *rosacées)*

rozálii *s.f. pl. (ant.)* sărbători romane ținute la sfîrșitul primăverii în cinstea morților, pe mormintele cărora se presărau trandafiri. (< lat. *rosalia)*

rozásă *s.f. (arhit.)* deschidere circulară, cu vitralii, caracteristică pentru catedrale gotice și așezată pe fațadă; rozetă. (< fr. *rosace)*

rózǎ *s.f.* **1.** *(bot.)* trandafir. ○ *(expr.) a sta pe roze* = a se găsi într-o situație favorabilă. ● *roza vînturilor* = desen în formă de cerc, reprezentînd direcțiile punctelor cardinale și gradațiile lor intermediare. **2.** gen special de șlefuire care se dă diamantului. **3.** *(arhit.)* rozasă. (< fr. *rose*, it. *rosa)*

rozeólă *s.f. (med.)* mică pată roșiatică apărută pe piele în unele erupții cauzate de diferite boli infecțioase. (< fr. *roséole)*

rozétă *s.f.* **1.** *(bot.)* rezedă. **2.** element decorativ în formă de roză, de dimensiuni mici, care împodobește un obiect, o piatră etc. **3.** *(tehn.)* element de legătură, de suspensie sau de protecție a unei tije, ca un guler marginal. (< fr. *rosette)*

rozmarín *s.m.* mic arbust plăcut mirositor, cu frunze totdeauna verzi și cu flori albastre, roșii sau albe, dispuse la subsuoara frunzelor. (< it. *rosmarino*, cf. lat. *rosmarinus)*

ruáj *s.n. (tehn.)* totalitatea roților unei mașini. (< fr. *ruage)*

rubaiát *s.n.* formă de poezie persană constînd din patru versuri, dintre care primul, al doilea și al patrulea rimează împreună. (< fr. *rubayyat)*

rubáto *s.n. (muz.)* mișcare cînd grăbită, cînd rărită, potrivit înțelesului cuvintelor din text. (< it. *rubato)*

rubefiánt *adj., s.n. (med.)* (substanță) care irită și înroșește pielea. (< fr. *rubéfiant)*

rubelít *s.n. (min.)* piatră prețioasă de culoare roză. (cf. fr. *rubellite)*

ruberóid *s.n. (constr.)* carton asfaltat de calitate superioară, folosit ca învelitori de construcții și ca material izolant hidrofug. (< germ. *Ruberoid* [pappe])

rubiacée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate, cu frunzele înguste așezate în mănunchi și cu flori din care se extrag materii colorante și medicamentoase; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *rubiacées)*

rubiazól *s.n. (chim.)* colorant azotic cu o puternică activitate bactericidă. (nume comercial)

rubicónd *adj. (rar; despre fața oamenilor)* roșu, îmbujorat, rumen. (< fr. *rubicond*, it. *rubicondo*, cf. lat. *rubicundus)*

rubídiu *s.n. (chim.)* metal alcalin, alb, foarte reactiv, asemănător cu sodiul; se găsește în natură în cantități mici. (< fr. *rubidium)*

rubín *s.n. (min.)* varietate de corindon foarte dur, de culoare roșie, folosită ca piatră prețioasă și în mecanica de precizie. (< it. *rubino*, cf. germ. *Rubin)*

rubiníu *adj.* de culoarea rubinului; roșu-închis. (< *rubin)*

rubrícă *s.f.* **1.** despărțitură într-un registru, într-un formular, într-un grafic etc. **2.** spațiu rezervat permanent într-o publicație periodică articolelor, comunicărilor etc. dintr-un anumit domeniu. (< fr. *rubrique*, cf. lat. *rubrica* — pămînt roșu din care se scotea o cretă pentru însemnări)

rúcsac *s.n.* sac care se poartă în spate, folosit mai ales de excursioniști; raniță. (< germ. *Ruchsack)*

rudiár *s.m. (ant.)* gladiator care și-a redobîndit libertatea. (< lat. *rudiarius)*

rudimént *s.n.* **1.** *(de obicei la pl.)* noțiunile elementare, prime, ale unei științe, ale unei arte etc. **2.** *(biol.)* organ abia vizibil, în formațiesau nedezvoltat; început. (< fr. *rudiment)*

rudimentár *adj.* care este la începutul formării, pe punctul de a se naște, la începutul dezvoltării sale; primitiv, grosolan. (cf. fr. *rudimentaire)*

ruf *s.n. (mar.)* totalitatea suprastructurilor din centrul navei și de pe puntea superioară. (< fr. *rouf*, cf. engl. *roof* — acoperiș)

rufiánésc *adj. (rar)* decăzut; dezmățat; declasat. (< it. *ruffianesco* < *ruffiano* — om decăzut)

rúgbi *s.n. (sport)* joc asemănător cu fotbalul, care se practică cu o minge ovală, mînuită în egală măsură cu picioarele și cu mîinile. (< fr., engl. *rugby)*

rugbíst *s.m. (sport)* jucător de rugbi. (< *rugbi)*

rugós *adj. (rar)* aspru. (cf. fr. *rugueux*, lat. *rugosus)*

rugozitáte *s.f.* **1.** starea unei suprafețe aspre; asprime. **2.** *(mai ales la pl.)* ridicătură mică și neregulată ca formă de pe suprafața unui corp. (cf. fr. *rugosité*, *lat. rugositas)*

ruiná *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) dărăpăna, a (se) năruri, a (se) surpa. **2.** *fig.)* a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă averea; a sărăci. ● *(fig.)* a(-și) distruge sănătatea. (cf. fr. *ruiner)*

ruínă *s.f.* **1.** dărăpănare, năruire; dărîmătură. **2.** *(fig.)* sărăcie; istovire; distrugere. (cf. lat. *ruina*, fr. *ruine)*

ruj *s.n.* pastă de culoare roșie folosită pentru colorarea buzelor și a feței. (< fr. *rouge)*

rujá *vb.* I. *refl.* a-și da cu ruj (pe buze, pe față).

rujeólă *s.f. (med.)* boală infecțioasă, mai ales la copii, caracterizată prin erupții roșii pe piele; *(pop.)* pojar. (< fr. *rougeole)*

rujét *s.n. (vet.)* boală infecțioasă la porci, manifestată prin apariția unor pete roșcate și febră. (fr. *rouget)*

rulá *vb.* I. **1.** *tr.* a înfășura, a face sul. **2.** *intr.* a se proiecta pe ecran. **3.** *tr.* a deplasa un corp prin rostogolire **4.** *tr.* a face să circule (fonduri bănești). (< fr. *rouler)*

ruládă[1] *s.f.* **1.** prăjitură care are forma unui sul, umplut cu dulceață, cu cremă etc. **2.** friptură sau șuncă înfășurată în formă de sul, pentru a se putea tăia în felii rotunde. (< fr. *roulade)*

ruládă[2] *s.f. (muz.)* ornament de coloratură constînd în cîntarea mai multor note pe una și aceeași silabă. (< fr. *roulade)*

ruláj *s.n.* **1.** circulație a unui vehicul terestru; *(p. ext.)* timpul cît acesta este în circulație. ● *(av.)* deplasarea unui avion pe teren. ● timpul dintre două încărcări succesive ale unui vagon de marfă, de cale ferată. **2.** circulație a fondurilor bănești. (< fr. *roulage)*

rulánt *adj. (tehn.)* care se mișcă, se deplasează cu ajutorul unor organe de rostogolire. ○ *pod rulant* = macara construită în formă de pod, care se poate învîrti în jurul axei sale; *material rulant* = totalitatea vehiculelor care circulă pe liniile ferate. (< fr. *roulant)*

ruléță *s.f.* **1.** panglică de pînză sau de oțel, gradată, care se poate înfășura pe un ax metalic înăuntrul unei cutii plate și care servește la măsurarea distanțelor. **2.** obiect folosit în unele jocuri de noroc, format dintr-un disc împărțit în compartimente colorate și numerotate și dintr-o bilă care se învîrtește o dată cu discul indicînd la oprire numărul cîștigător; *(p. ext.)* jocul însuși. **3.** mic instrument format dintr-o rotiță dințată, folosit în croitorie pentru desenarea tiparelor pe stofă. (< fr. *roulette)*

ruliu *s.n. (av., mar.)* mișcare alternativă de aplecare la dreapta și la stînga a unui avion, a unei nave. (< fr. *roulis)*

rulmént *s.m.* **1.** *(tehn.)* piesă de mașină, compusă din două inele concentrice separate prin bile sau role, cu aceleași dimensiuni, care transformă mișcarea de alunecare în mișcare de rostogolire. **2.** *(în expr.) fond de rulment* = materiile prime și celelalte materiale necesare procesului de producție, precum și mijloacele bănești necesare funcționării continue a unei întreprinderi. (< fr. *roulement)*

rulóu *s.n.* **1.** *(tehn.)* cilindru de lemn sau de metal servind ca suport pentru deplasarea pieselor grele prin rostogolire. ● sul subțire de lemn pe care se înfășoară transperantul de la ferestre; *(p. ext.)* transperantul însuși. **2.** pieptănătură feminească în care părul este înfășurat ca un sul. (< fr. *rouleau)*

rumbatrón *s.n. (fiz.)* dispozitiv alcătuit dintr-un sistem de cilindri conductori, folosit în dispozitivele de producere a curenților de foarte înaltă frecvență. (< fr. *rhumbatron)*

rúmen *s.n. (zool.)* prima parte a stomacului rumegătoarelor. (< fr. *rumen*, cf. lat. *ruma)*

rumoáre *s.f.* zgomot confuz de voci care se aud deodată. ● murmur care exprimă o nemulțumire sau o surpriză generală. (< lat. *rumor*, it. *rumore*, fr. *rumeur)*

rúndă *s.f. (sport)* repriză, tur (la un joc). ● una dintre seriile de partide din cadrul unui turneu de șah în cursul cărora fiecare participant joacă o singură dată. ● repriză (de trei minute) a unui meci de box. (< germ. *Runde*, cf. fr. *round)*

rúne *s.f. pl.* caractere grafice folosite de vechii germani și scandinavi. (cf. germ. *Rune*, fr. *runes)*

rúnic *adj.* scris cu caractere runice. (cf. fr. *runique)*

rúpie *s.f.* monedă de diferite valori care a circulat în Turcia; unitatea sistemului monetar din India. (< engl. *rupee*, cf. hind. *rupiyah)*

ruptór *s.n. (fiz.)* întrerupător electric comandat la distanță, al cărui element mobil de contact are ca poziție de repaus poziția corespunzătoare închiderii circuitului. (cf. fr. *rupteur)*

rurál *adj.* de (la) sat, sătesc. (cf. fr. *rural*, lat. *ruralis)*

rústic *adj. (liv.)* de țară, ca la țară; cîmpenesc. ● simplu, necioplit, brut, grosolan. (cf. fr. *rustique*, lat. *rusticus)*

rútă *s.f.* drum, traseu. ● via, direcție. (< fr. *route)*

ruténiu *s.n. (chim.)* metal cenușiu asemănător cu platina, foarte refractar, casabil și greu fuzibil, întrebuințat la fabricarea filamentului pentru becurile electrice. (< fr. *ruthénium)*

rutiér *adj.* referitor la drumuri, la șosele. ○ *transport rutier* = transport făcut pe șosea; *tractor rutier* = tractor rapid, în general cu roți, folosit în orașe și pe șosele la transportarea remorcilor. (< fr. *routier)*

rutinár *s.m. (rar)* cel care nu lucrează decît prin rutină; sclav al automatismului. (cf. fr. *routinier)*

rutinát *adj.* cu experiență; priceput, versat. (< *rutină)*

rutínă *s.f.* deprindere de a lucra mecanic, mereu în același fel; *(depr.)* respectare prea servilă a unor reguli și deprinderi învechite. (< fr. *routine)*

sabát *s.n.* **1.** ultima zi a săptămînii în calendarul mozaic, consacrată odihnei și ceremoniilor cultului; sîmbătă. **2.** adunare de vrăjitoare care, după credințele din evul mediu, avea loc sîmbăta la miezul nopții. ● *(fig.)* gălăgie produsă de o adunare zgomotoasă. (cf. fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*, gr. *sabbaton* < ebr. *schabbat* — repaus)

sabeísm *s.n.* cultul focului și al corpurilor cerești, practicat în vechime de caldeeni, de perși etc. (< fr. *sabéisme)*

sablá *vb.* I. *tr. (metal.)* a curăța suprafața pieselor metalice prin proiectare de nisip cu ajutorul aerului comprimat. (< fr. *sabler)*

sabláj *s.n.* sablare. (< fr. *sablage)*

sabórd *s.m.* *(mar.)* deschizătură în pereții laterali ai unei nave, care folosește la aerisire, la încărcarea și la descărcarea mărfurilor etc. (< fr. *sabord)*

sabordá *vb.* I *tr. (mar.)* a scufunda intenționat propria navă pentru a nu cădea în mîinile inamicului. (< fr. *saborder)*

sabordáj *s.n. (mar.)* scufundarea intenționată a unei nave de către propriul ei echipaj. (< fr. *sabordage)*

sabót *s.m.* **1.** papuc făcut dintr-o singură bucată de lemn. **2.** *(constr.)* învelis metalic care se fixează în vîrful unui pilot de lemn, de beton etc. pentru ca acesta să poată pătrunde mai ușor în pămînt. ● piesă de metal, de lemn etc. folosită pentru frînarea, prin frecare, a roților, a aparatelor de ridicat etc. (< fr. *sabot)*

sabotá *vb.* I. *tr.* a împiedica, a frîna în ascuns realizarea unui lucru, a unei acțiuni; a împiedica intenționat buna desfășurare a unei activități, a procesului de producție. (< fr. *saboter)*

sabotáj *s.n.* distrugere, stricare conștientă a unui lucru, a unei mașini etc., pentru a zădărnici o acțiune, un proces etc.; împiedicarea, frînarea intenționată a realizării unui lucru, a unei acțiuni. (< fr. *sabotage)*

sabotór *s.m.* și *f.* cel care sabotează. (cf. fr. *saboteur)*

sabretáș *s.n. (mil.)* mic săculeț plat de piele care se purta odinioară la centiron lîngă sabie, la unele uniforme de cavalerie. (< fr. *sabretache)*

sacadát *adj. (despre mișcări, vorbire* etc.) cu întreruperi dese și scurte; intermitent. (cf. fr. *saccadé)*

sacádă *s.f. (rar)* mișcare bruscă, neregulată, sacadată. (< fr. *saccade*, cf. v. fr. *saquer* — a trage)

sacerdót *s.m. (liv.)* preot. (< fr. *sacerdoce*, it. *sacerdote* < lat. *sacerdotium)*

sacerdotál *adj. (liv.)* de preot, preoțesc. (cf. fr. *sacerdotal*, lat. *sacerdotalis)*

sacerdóțiu *s.n.* **1.** rang, demnitate de preot. **2.** cler, preoțime. (< lat. *sacerdotium)*

sacóșă *s.f.* mic sac de mînă folosit pentru cumpărături. (< fr. *sacoche*, cf. it. *saccocia* < *sacco* — sac)

sacóu *s.n.* veston, haină bărbătească. (< germ. *Sakko)*

sacrál *adj. (anat.)* referitor la sacrum; de (la) sacrum. *(< sacrum)*

sacramént *s.n.* taină bisericească; *(spec.)* împărtășania la catolici. (< lat. *sacramentum* < *sacrare* — a sfinți, cf. it. *sacramento.)*

sacramentál *adj.* de sacrament; *(p. ext.)* solemn. (< it. *sacramentale)*

sacrificá *vb.* I. *tr.* **1.** *(ant.)* a jertfi, a aduce ca prinos divinității animale (sau chiar oameni). ● *refl.* a se jertfi; a se devota. **2.** a ucide un animal pentru anumite scopuri științifice sau pentru consumul public. **3.** a renunța la ceva sau la cineva în favoarea altcuiva sau pentru a obține ceva. (cf. fr. *sacrifier*, it., lat. *sacrificare)*

sacrifíciu *s.n.* **1.** jertfă adusă unei divinități. ● renunțare benevolă la ceva în interesul cuiva. **2.** efort, cheltuială făcută în vederea unui scop oarecare. (cf. lat. *sacrificium*, it. *sacrificio)*

sacrilég *adj.* nelegiuit, blestemat. (< lat. *sacrilegus* < *sacer* — sacru, *legere* — a culege)

sacrilégiu *s.n.* necinstire, profanare a unui lucru considerat sfînt, a unui lucru deosebit de scump. (cf. lat. *sacrilegium*, it. *sacrilegio*, fr. *sacrilège)*

sacristíe *s.f. (bis.)* încăpere unde se păstrează obiectele de cult într-o biserică catolică. (< fr. *sacristie*, cf. lat. *sacra* — lucruri sfinte)

sacrosánct *adj. (uneori ironic)* sfînt. (< lat. *sacrosanctus)*

sácru *adj.* **1.** cu caracter religios; sfînt, O *foc sacru* = vocație, talent. **2.** *(fig.)* scump, venerat. (< lat. *sacrum)*

sácrum *s.n. (anat.)* os triunghiular al bazinului, format din ultimele cinci vertebre unite, așezate la partea inferioară a șirei spinării. (< fr. *sacrum*, cf. lat. *sacrum)*

sacúlă *s.f. (anat.)* una dintre încăperile urechii interne. (< fr. *saccule)*

sádic *adj. (despre oameni)* care are plăcerea bolnăvicioasă să chinuiască pe alții; de o cruzime extremă; *(despre fapte și însușiri ale omului)* plin de sadism, pornit din sadism. (< fr. *sadique*, cf. *Sade*, n.p.)

sadísm *s.n.* cruzime anormală, exagerată; plăcere patologică de a chinui. (< fr. *sadisme)*

safé *s.n. (pron.: seif)* casă de bani. ● încăpere bine asigurată folosită pentru păstrarea banilor, a hîrtiilor și a obiectelor de valoare. (< engl. *safe)*

sáfic *adj. (metr.; în expr.) vers safic* = vers endecasilabic cu cinci picioare, folosit în poezia lirică clasică; *strofă safică* = strofă compusă din trei versuri safice și unul adonic. (cf. fr. *saphique*, lat. *sapphicus*, gr. *sapphikos* < *Sapho*, n.p.)

safír *s.n. (min.)* varietate transparentă de corindon de culoare albastră; este folosit ca piatră prețioasă. (< fr. *saphir*, lat. *sapphirus*, gr. *sappheiros* < ebr. *sappir)*

safrán *s.n. (mar.)* suprafața cîrmei care lucrează asupra apei. (< fr. *safran)*

sága *s.f. invar. (lit.)* totalitatea legendelor și a tradițiilor popoarelor scandinave. (< fr., scand. *saga)*

sagáce *adj. (liv.)* pătrunzător, ager la minte; perspicace. (cf. fr., it. *sagace*, lat. *sagax)*

sagacitáte *s.f. (liv.)* perspicacitate, agerime a minții. (cf. fr. *sagacité*, lat. *sagacitas)*

sagitár *s.m. (ant.)* arcaș. (< lat. *sagittarius)*

sagitát *adj. (bot.; despre frunze)* de forma unei săgeți. (cf. fr. *sagitté)*

sagó *s.n.* produs comestibil preparat din fecula sagotierului, care se consumă fiert în supă sau în lapte. (< fr. *sagou)*

sagotiér *s.m. (bot.)* gen de palmieri din a căror măduvă se extrage o materie făinoasă, foarte hrănitoare. (< fr. *sagoutier)*

sahelián *s.n. (geol.)* primul etaj al pliocenului de facies marin. (< fr. *sahélien*, cf. germ. *Sahelian)*

salamándră *s.f. (zool.)* animal batracian asemănător șopîrlei, care trăiește prin locuri umede și întunecoase. (cf. lat., gr. *salamandra*, fr. *salamandre)*

salarlá *vb.* I. *tr. (rar)* a salariza. (< fr. *salarier)*

salariát *adj., s.m.* și *f.* (muncitor, lucrător, funcționar etc.) care primește un salariu. // *adj. (despre muncă)* recompensată, plătită cu un salariu. (cf. fr. *salarié)*

salárlu *s.n. (ec.)* retribuție pe care o primește regulat cineva pentru munca depusă (în mod permanent undeva); leafă. (< fr. *salaire*, după lat. *salarium)*

salarizá *vb.* I. *tr.* a plăti cuiva un salariu. (după fr. *salarier)*

salatiéră *s.f.* vas, castron în care se prepară sau se servește salata. (după fr. *saladier)*

sálă *s.f.* **1.** încăpere mare destinată spectacolelor, unor manifestări sportive etc. ● totalitatea persoanelor adunate într-o sală (**1**). **2.** încăpere mare într-un apartament; antreu, vestibul. **3.** vestibul; coridor. (< fr. *salle*, cf. germ. *Saal)*

salbándă *s.f. (geol.)* zonă de contact între un filon și o rocă pe care o străbate. (< fr. *salbande*, cf. germ. *Salband)*

saléu *s.n.* preparat alimentar din aluat sărat, modelat în formă de bastonașe. (< fr. *salée)*

sálic *adj. (în expr.) legea salică* = lege respectată în teritoriile ocupate de luptătorii franci din Galia, prin care femeile erau excluse de la succesiunea pămînturilor și de la tronul Franței. (< fr. *salique)*

sálicilát *s.m. (chim.)* sare sau ester al acidului salicilic. ● nume dat acidului salicilic, folosit la conservarea fructelor și a legumelor. (< fr. *salicylate)*

salicílic *adj. (în expr.) acid salicilic* = compus organic, folosit în industria coloranților și a conservelor alimentare, precum și în medicină ca antiseptic. (< fr. *salicylique)*

salín *adj.* **1.** care conține sare. **2.** *(chim.)* care are caracter de sare. (< fr. *salin*, cf. lat. *sal* — sare)

salínă *s.f.* ocnă de sare. (< fr. *saline)*

salinitáte *s.f.* gradul de saturare a unei ape sărate sau a unui sol sărat. (cf. fr. *salinité)*

salinométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de sare. (< fr. *salinomètre*, cf. fr. *salin* + gr. *metron* — măsură)

salipirínă *s.f. (chim.)* salicilat de antipirină cu proprietăți analgezice folosit contra reumatismului. (nume comercial)

salivár *adj.* referitor la salivă, de salivă. ○ *(anat.) glande salivare* = glande care secretă saliva. (cf. fr. *salivaire*, lat. *salivarius)*

salivație *s.f. (fiziol.)* funcțiunea glandelor salivare; secreție salivară abundentă. (< fr. *salivation)*

salivă *s.f. (fiziol.)* lichid apos și puțin viscos, care umezește gura, secretat de glandele salivare. (< fr. *salive*, lat. *saliva)*

salmiác *s.n. (chim.)* clorură naturală de amoniu. (< fr. *salmiac)*

salmonicultúră *s.f.* cultura peștilor din familia păstrăvului. (< fr. *salmoniculture)*

salmonid *s.n. (zool.; la pl.)* familie de pești răpitori căreia îi aparțin păstrăvul, lipanul etc.; *(la sg.)* pește care face parte din această familie. (< fr. *salmonidés)*

salól *s.n.* *(chim.)* salicilat de fenol întrebuințat în medicină ca antiseptic și antipiretic. (< fr. *solol)*

salón *s.n.* **1.** cameră frumos mobilată în care se primesc musafiri. **2.** sală publică în care se organizează baluri, reuniuni etc. ● sală în care se organizează expoziții de pictură, de sculptură etc,; *(p. ext.)* expoziția însăși. **3.** cameră mare cu paturi pentru bolnavi într-un spital. (< fr. *salon*, cf. it. *salone)*

salopétă *s.f.* haină de lucru care se îmbracă pe deasupra hainelor obișnuite. (< fr. *salopette)*

salpétru *s.n.* *(chim.)* azotat natural de potasiu; silitră. ○ *salpetru de Chile* = azotat natural de sodiu; *salpetru de India* = azotat natural de potasiu. (< fr. *salpêtre*, cf. lat. *sal* — sare, *petrae* — de piatră)

salpingítă *s.f.* *(med.)* inflamație a trompelor uterine. (< fr. *salpingite*, cf. gr. *salpinx* — trompă)

saltimbánc *s.m.* actor de circ, acrobat; scamator. ● *(fig.)* șarlatan politic, pehlivan. (cf. fr. *saltimbanque*, it. *saltimbanca)*

salubritáte *s.f.* însușirea de a fi salubru; curățenie. ● sănătate. ● serviciu public care are în grijă curățenia unui oraș. (cf. fr. *salubrité*, lat. *salubritas)*

salúbru *adj.* igienic, curat; sănătos. (cf. fr. *salubre*, lat. *salubris)*

salút *s.n.* cuvînt, frază, gest cu care se salută. ● cuvîntare cu care se salută adunări, se întîmpină un oaspete etc. (< fr. *salut*, cf. lat. *salus)*

salutá *vb.* I. *tr.* a întîmpina, a da cuiva un semn de respect, de considerație rostind un cuvînt, o frază sau făcînd un gest politicos. ● a primi (ceva) cu bucurie, cu o manifestație vie. (< lat., it. *salutare*, cf. fr. *saluer)*

salutár *adj.* folositor pentru păstrarea sănătății, a vieții etc,; salvator. (cf. fr. *salutaire*, lat. *salutaris)*

salutlér *s.n.* *(mar.)* navă mică utilizată de pescari în special în mările nordice.

salvá *vb.* I. *tr.* a scăpa, a scoate (pe cineva sau ceva) din primejdie, din încurcătură etc. ○ *(expr.) a salva aparențele* = a face față; a ascunde realitatea prezentînd numai aspectul voit. ● *refl.* a se scăpa singur dintr-o primejdie. (< lat. *salvare*, cf. it. *salvare)*

salváre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) salva; *(concr.)* obiect, ființă, circumstanță salvatoare. **2.** serviciu medical care dă primul ajutor celor accidentați sau bolnavilor în stare foarte gravă. ● camionetă, mașină special menajată pentru transportul celor accidentați sau bolnavi la un spital de urgență. (< *salva)*

salvatór *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care salvează sau poate salva. (cf. lat. *salvator)*

sálvă *s.f.* *(mil.)* serie de lovituri, de descărcări ale unei arme de foc. (< fr. *salve*, it. *salva)*

sálve *interj.* salutare. (< lat. *salve)*

salvgardá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a salva; a proteja, a lua sub ocrotirea sa. (cf. fr. *sauvegarder*, it. *salvaguardare)*

samárá *s.f.* *(bot.)* fruct uscat, indehiscent, lățit ca o aripă subțire în jurul semînței sau numai într-o parte a acesteia. (< fr. *samare*, cf. lat. *samara)*

samáriu *s.n.* *(chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *samarium)*

samurái *s.m.* membru al unei caste feudalo-militariste din Japonia de dinainte de revoluția din 1868. (< fr., jap. *samourai)*

sanatoriál *adj.* *(rar)* privitor la sanatoriu; cu regim de sanatoriu. (< *sanatoriu)*

sanatóriu *s.n.* instituție spitalicească (așezată într-un loc priclnic la munte, la mare etc.); spital adaptat mai ales pentru cura igieno-dietetică a tuberculozei; *(în trecut)* spital particular. (< fr. *sanatorium*, cf. lat. *sanatorius* — care vindecă)

sanctificá *vb.* I. *tr.* a trece în rîndul sfinților, a sfinți. (< lat. *sanctificare*, cf. fr. *sanctifier)*

sanctitáte *s.f.* sfințenie. ● titlu dat papilor și patriarhilor. (< lat. *sanctitas*, cf. it. *santità)*

sanctuár *s.n.* altar, loc sfînt. ● *(fig.)* loc consacrat pentru un anumit lucru; loc inviolabil. (< lat. *sanctuarium*, cf. fr. *sanctuaire)*

sancționá *vb.* I. *tr.* **1.** *(jur.)* a aproba, a confirma, a întări o lege, o dispoziție etc. printr-o semnătură autorizată. **2.** a pedepsi. (< fr. *sanctionner)*

sancțiúne *s.f.* *(jur.)* **1.** faptul de a sancționa; confirmare, întărire a unui act de către o autoritate superioară celei care l-a efectuat. ● aprobare, întărire, confirmare. **2.** pedeapsă, osîndă. ● *(în dreptul internațional)* sistem de măsuri cu caracter de pedeapsă luate contra părții care nu respectă obligațiile asumate printr-o convenție. (cf. fr. *sanction*, lat. *sanctio)*

sandálă *s.f.* încălțăminte de vară alcătuită dintr-o talpă legată de picior cu niște curele de piele sau de pînză. (cf. fr. *sandale*, lat. *sandalium*, gr. *sandalion)*

sandarác *s.n.* *(chim.)* rășină naturală extrasă dintr-un conifer care crește în Africa și în Australia, folosită în industria lacurilor, a vopselelor etc. (< fr. *sandaraque)*

sándviș *s.n.* felie de șuncă, de salam etc. așezată între două felii de pîine (unse cu unt). (cf. fr., engl. *sandwich)*

sanghinolént *adj.* de culoarea sîngelui. (< fr. *sanguinolent*, cf. lat. *sanguinolentus)*

sanguín *adj.* **1.** care aparține sîngelui; de sînge; prin care circulă sîngele. **2.** *(despre oameni)* care au o circulație a

sîngelui foarte activă. ○ *temperament sanguin* = temperament viu; impulsiv. (< fr. *sanguin*, cf. lat. *sanguineus*)

sanguină *s.f.* **1.** *(min.)* oxid de fier de culoare roșie întrebuințat la fabricarea creioanelor colorate. **2.** desen făcut cu un astfel de creion. ● litografie imitînd desenul făcut cu sanguina (1). (< fr. *sanguine*, cf. lat. *sanguis* — sînge)

sanguínic *adj* sanguin. (< *sanguin*)

sanhedrín *s.n. (ist.)* tribunal la vechii evrei; consiliu suprem prezidat de marele preot, care judeca pricinile importante, interpreta legea și delibera asupra chestiunilor publice. ● *(fig.)* grup închis de oameni care pretind a da sentințe fără greș. (< fr. *sanhédrin* < gr. *synedrion* — tribunal, adunare)

sanitár *adj.* care se referă la sănătatea publică, care are scopul de a întreține și ocroti sănătatea. ○ *punct sanitar* = mică unitate de asistență medicală în întreprinderi sau în locuri de muncă izolate; *agent sanitar* (și *subst., m)* = persoană din cadrul personalului medical inferior, care se ocupă cu îngrijirea bolnavilor (în special în mediul rural). ● *(despre vehicule)* care servește la transportarea bolnavilor și a răniților. //*s.m.* ostaș care face parte din serviciul de îngrijire a răniților în armată. (< fr. *sanitaire*, cf. lat. *sanitas* — sănătate)

sanscrít *adj. (în expr.) limba sanscrită* (și *subst., f.)* = limba literară a Indiei vechi în care sînt scrise numeroase opere din literatura clasică indiană. ● privitor la limba sanscrită; scris în limba sanscrită. (< fr. *sanskrit)*

sanscritológ *s.m.* savant cunoscător al limbii și literaturii sanscrite. (< *sanscrită*, după *indolog)*

santál *s.m. (bot.)* arbore originar din India, cu lemnul dens și mirositor, din care se extrage o esență întrebuințată în medicină și în parfumerie. ● lemnul arborelui descris mai sus, din care se fac mobile de lux. ● colorant vegetal de culoare roșie sau galbenă care se extrage din lemnul de santal. (< fr. *santal*, cf. gr. *santalon)*

santínă *s.f. (mar.)* spațiul aflat la fundul unei nave, în care se adună apele de condensare, cele de infiltrație etc. (< fr. *sentine*, cf. lat. *sentina)*

santinélă *s.f.* soldat înarmat care face serviciul de pază a unui post. (< fr. *sentinelle)*

santonínă *s.f. (chim.)* substanță toxică extrasă din semințele unei specii de pelin și folosită în medicină pentru combaterea viermilor intestinali. (< fr. *santonine)*

saponifícá *vb.* I. *refl. (chim.; despre esteri)* a se descompune prin hidroliză în acizi grași și alcool. ● *(despre grăsimi)* a se transforma în săpun. (< fr. *saponifier*, cf. lat. *sapo* — săpun, *facere* — a face)

saprofítă *s.f. (biol.; la pl.)* specii de bacterii și de ciuperci care trăiesc pe corpuri organice în descompunere; *(la sg.)* ciupercă, bacterie care face parte din această specie. (< fr. *saprophyte*, cf. gr. *sapros* — putred, *phyton* — plantă)

sapropél *s.n. (geol.)* nămol format în lagune și în mări din planctonul care a trăit în apele acestora. (< fr. *sapropèlique)*

sarabándă *s.f.* vechi dans spaniol asemănător menuetului, care se dansa după o melodie lentă; melodie după care se executa acest dans. ● *(fig.)* agitație; mișcare tumultuoasă. (< fr. *sarabande*, it. *sarabanda*, cf. sp. *zarabanda)*

sarbacánă *s.f.* tub lung și drept cu ajutorul căruia se pot arunca, suflînd, mici proiectile. ● armă cu care musulmanii aruncau materii incendiare asupra trupelor inamice. (< fr. *sarbacane*, cf. ar. *zabatana)*

sarcásm *s.n.* ironie aspră, mușcătoare; batjocură. ● vorbă, expresie sarcastică, usturătoare. (< fr. *sarcasme*, cf. lat. *sarcasmus*, gr. *sarkasmos)*

sarcástic *adj. (adesea adv.)* plin de sarcasm, batjocoritor, incisiv. (< fr. *sarcastique)*

sarcofág *s.n.* **1.** sicriu antic făcut din piatră. **2.** monument funerar în formă de cosciug. (cf. lat. *sarcophagum*, cf. gr. *sarkophagos* < *sarx* — carne, *phagein* — a mînca)

sarcóm *s.n. (med.)* tumoare malignă, asemănătoare cancerului, care se dezvoltă pe țesuturile conjunctive. (< fr. *sarcome*, cf. lat. *sarcoma*, gr. *sarx* — carne)

sarcópt *s.m. (zool.)* parazit microscopic care pătrunde în pielea omului sau a animalelor producînd rîia. (< fr. *sarcopte*, cf. gr. *sarx* — carne, *koptein* — a tăia)

sardanapálic *adj. (despre ospețe)* exagerat de îmbelșugat, de luxos. (< *Sardanapal*, n.p.)

sárdiu *s.n. (min.)* piatră prețioasă transparentă, de culoare roșie sau brună. (< lat. *sardius* [lapis])

sardónic *adj. (despre rîs, zîmbet)* care dă gurii un aspect răutăcios; batjocoritor, sarcastic. (cf. fr. *sardonique*, lat. *sardonicus)*

sardónix *s.n. (min.)* varietate de calcedonie de culoare roșie. (< germ. *Sardonix)*

sarmațián *s.n. (geol.)* ultimul etaj al miocenului din partea de sud-est a Europei. (cf. fr. *sarmatien)*

sarmentós *adj. (bot.)* care are tulpina lungă, mlădioasă și agățătoare. (< fr. *sarmenteux)*

sárt *s.n. (mar.)* frînghie care servește la fixarea și întărirea catargelor de bordurile navei. (< it. *sarta)*

satánic *adj.* drăcesc, diavolesc; *(p.ext.)* crud, pervers, perfid. (cf. fr. *satanique)*

satelít *s.m.* **1.** *(astr.)* corp ceresc obscur care gravitează în jurul unei planete și o însoțește în mișcarea ei de revoluție. **2.** *(în expr.) satelit artificial* = corp metalic lansat de savanți în spațiul interplanetar cu ajutorul unei rachete și care se rotește în jurul pămîntului. ● *(fig.)* persoană care urmează și execută orbește ordinele cuiva; acolit. **3.** nume dat în antichitate mercenarului care își însoțea stăpînul. (cf. fr. *satellite*, lat. *satelles)*

satín *s.n. (text.)* țesătură deasă din fire de bumbac sau din fibre artificiale, lucioasă pe una din fețe. (< fr. *satin*, cf. it. *satino* < *seta* — mătase)

satiná *vb.* I. *tr.* a da luciu unei țesături sau unei foi de hîrtie, prin presare la calandru (< fr. *satiner)*

satinét *s.n. (text.)* satin subțire. (< fr. *satinette)*

satír *s.m. (mit.)* divinitate a pădurilor imaginată cu o față bestială, cu corpul păros, cu picioare și coarne de țap. ● *(fig.)* desfrînat, libidinos; cinic. (< fr. *satyre*, lat. *satyrus*, gr. *satyros)*

sátiră *s.f.* poezie lirică în care sînt ridiculizate și biciuite anumite defecte, moravuri rele etc. din societate; *(p.ext.)* scriere, cuvîntare etc. cu caracter biciuitor, mușcător. ● genul satiric. (< lat. *satira*, fr. *satire)*

satíric *adj.* specific satirei; care ține de satiră; ironic, batjocoritor, mușcător. // *s.m.* autor de satire. // *s.n.* conținutul, caracterul specific al unei satire. (cf. lat. *satiricus*, fr. *satirique)*

satirizá *vb.* I. *tr.* a biciui, a ridiculiza prin satiră. (cf. fr. *satiriser)*

satisfáce *vb.* III. *tr.* a împlini, a îndestula (o dorință, o cerere etc.). ● a mulțumi; a da satisfacție. (cf. lat. *satisfacere* < *satis* — destul, *facere* — a face, fr. *satisfaire)*

satisfácție *s.f.* sentiment de mulțumire, de plăcere. ● împlinire a unei dorințe, a unei aspirații. ○ *(expr.) a cere* (sau *a da) satisfacție* = **a)** a cere (sau a da cuiva) dreptate, cîștig de cauză; **b)** a provoca (sau a accepta o provocare) la duel. (cf. fr. *satisfaction*, lat. *satisfactio)*

satisfăcătór *adj.* îndestulător; mulțumitor. (< *satisface)*

satisfăcút *adj.* mulțumit, plin de satisfacție. ● *(despre dorințe)* îndeplinit. (< *satisface)*

satráp *s.m. (ist.)* guvernator al unei provincii din vechiul imperiu persan. ● *(fig.)* conducător despotic, crud; tiran; *(p. ext.)* om cu apucături despotice. (cf. fr. *satrape*, lat., gr. *satrapes* < pers. *khshatrapā)*

satrapíe *s.f. (ist.)* provincie, țară guvernată de un satrap; *(fig.)* guvernare despotică. (cf. fr. *satrapie*, lat. *satrapia)*

satură *vb.* I. *tr. (fiz. ; chim.)* a aduce un sistem fizico-chimic în stare de saturație. (< fr. *saturer*, cf. lat. *saturare)*

saturánt *adj. (chim.; în expr.) vapori saturanți* = vapori care se află în contact cu corpul din care s-au dezvoltat. (< fr. *saturant)*

saturatór *s.n.* aparat care servește pentru concentrarea unei soluții pînă la saturație, prin dizolvarea în ea a unei substanțe solide sau a unui gaz. (< *satura)*

saturáție *s.f. (fiz.; chim.)* stare a unui sistem fizic sau chimic pentru care anumite mărimi au atins valoarea maximă; *(spec.)* stare a unei soluții care conține cea mai mare cantitate posibilă dintr-un corp dizolvat în ea. ● stare a unui compus care nu mai conține valențe libere. ● *(fig.)* îmbuibare, dezgust, plictiseală. (cf. fr. *saturation*, lat. *saturatio)*

satúrn *s.n.* **1.** *(astr.)* planetă din sistemul solar mai mică decît Jupiter. **2.** numele plumbului în limbajul alchimiștilor. (< fr. *saturne*, cf. *Saturn*, n.p.)

saturnálii *s.f. pl. (ist.)* sărbători închinate zeului Saturn, care aveau loc cu prilejul terminării muncilor agricole. ● *(fig.)* petrecere desfrînată, destrăbălare, orgie. (cf. lat. *saturnalia* < *Saturnus*, n.p.)

saturnín[1] *adj. (med.)* relativ la plumb, produs de plumb. ○ *colici saturnine* = colici pricinuite de o intoxicație cu plumb. (< fr. *saturnin)*

saturnín[2] *adj. (rar)* referitor la Saturn. ● *(metr.; în expr.) vers saturnin* = vers iambic de șapte silabe întrebuințat în poezia latină arhaică. (cf. fr. *saturnien)*

saturnísm *s.n. (med.)* intoxicație cronică cu plumb. (< fr. *saturnisme*, cf. *Saturn*, n.p.)

sațietáte *s.f.* sațietate, saturație; îmbuibare. (cf. fr. *satiété*, lat. *satietas)*

sauriéni *s.m. pl. (zool.)* ordin de reptile cu corpul alungit și prevăzut de obicei cu patru picioare, din care fac parte șopîrlele, cameleonii etc. (< fr. *sauriens*, cf. gr. *sauros)*

savánă *s.f. (geogr.)* cîmpie din regiunile tropicale acoperită în general cu ierburi și, din loc în loc, cu tufe sau cu arbuști spinoși. (< fr. *savane*, cf. sp. *sabana)*

savánt *adj.* cu cunoștințe vaste și profunde; (foarte) învățat; erudit. ● care arată multă erudiție. // *s.m.* și *f.* învățat, om de știință. (< fr. *savant* < *savoir* — a ști)

savarínă *s.f.* prăjitură făcută din ouă, zahăr și pesmet; se servește cu sirop, rom și frișcă. (cf. fr. *savarin)*

savárt *s.n. (fiz.)* unitate de măsură pentru intervalele muzicale. (< fr. *savart*, cf. germ. *Savart)*

savodre *s.f.* gust plăcut, aromă. (< fr. *saveur)*

savoniéră *s.f.* cutie în care se ține săpunul de toaletă. (< fr. *savonière)*

savurá *vb.* I. *tr.* a gusta, a mînca sau a bea ceva cu plăcere, pe îndelete. ● (fig.) a se bucura de ceva, a-i plăcea (ceva) mult, a se delecta. (< fr. *savourer*

savurós *adj.* plăcut la gust; care merită să fie savurat. ● *(fig.)* plăcut, încîntător. (< fr. *savoureux)*

saxatil *adj. (despre plante sau animale)* care crește sau trăiește în locuri pietroase, stîncoase. (< fr. *saxatile*, cf. lat. *saxatilis* < *saxum* — stîncă)

saxhórn *s.n.* instrument muzical de suflat, construit din alamă și întrebuințat în fanfare și orchestre, cu rol de bariton. (< fr. *saxhorn*, germ. *Saxhorn* < *Sax*, n. p., *horn* — corn)

saxofón *s.n.* instrument muzical de suflat, de alamă cu mușțiuc și clape, asemănător cu clarinetul. (< fr. *saxophone*, cf. *Sax*, n.p., gr. *phone* — voce)

saxofoníst *s.m.* cîntăreț din saxofon. (< *saxofon)*

scábie *s.f. (med.)* rîie. (<lat. *scabies)*

scabiós *adj. (adesea subst.)* bolnav de scabie; rîios. (cf. fr. *scabieux*, lat. *scabiosus)*

scabrós *adj.* nerușinat; indecent, necuviincios. (cf. fr. *scabreux*, lat. *scabrosus* < *scaber* — murdar)

scabrozitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este scabros; vorbă, atitudine, faptă scabroasă. (cf. fr. *scabrosité)*

scadént *adj. (despre datorii, obligații)* ajuns la scadență, care expiră, care trebuie plătit. (< it. *scadente)*

scadentár *s.n. (fin.)* registru în care se înscriu scadențele polițelor. (< it. *scadenzario)*

scadénță *s.f. (fin.)* expirare a unei polițe sau a unei datorii; termen de plată. ● *(fig.)* termenul cînd trebuie să se împlinească ceva. (< it. *scadenza)*

scafandriér *s.m.* scafandru (**2.**). (< fr. *scaphandrier)*

scafándru **1.** *s.n. (tehn.)* costum închis ermetic și prevăzut cu o pompă de aer, care permite coborîrea sub apă pentru executarea anumitor lucrări. **2.** *s.m.* muncitor calificat pentru a executa coborîri și lucrări sub apă, cu ajutorul scafandrului (**1.**) (< fr. *scaphandre*, cf. gr. *Skaphe* — barcă, *aner* — om)

scalár *adj. (mat.; despre mărimi)* care poate fi măsurat după o anumită scară, fără a se lua în considerație direcția; care este determinat printr-o unitate de măsură și printr-un singur număr real care îi arată valoarea. (< fr. *scalaire*, cf. germ. *Skalar*, lat. *scala* — scară)

scálă *s.f.* placă gradată pe care se pot urmări, la aparatele de radio, posturile și lungimile de undă. (< it. *scala)*

scald *s.m.* nume al vechilor poeți scandinavi. (< fr. *scalde*, cf. scand. *skald* — poet)

scalén *adj. (mat.; despre un triunghi)* cu toate laturile neegale. (< fr. *scalène*, cf. gr. *skalenos)*

scalp *s.n.* pielea capului împreună cu părul, pe care indienii din America o jupuiau dușmanului învins și o păstrau ca trofeu. ● *(med.)* părul smuls de pe cap împreună cu pielea ca urmare a unui accident etc. (< fr. *scalp*, cf. engl. *scalp* — pielea craniului)

scalpá *vb.* **I.** *tr. (în trecut, la indienii din America)* a jupui pielea capului dușmanului învins, pentru a o păstra ca trofeu de luptă. ● *(med.)* a desprinde pielea de pe cap cu ajutorul unui instrument ascuțit. (< fr. *scalper*, cf. engl. *to scalp* < lat. *scalpare* — a tăia)

scalpél *s.n. (med.; adesea fig.)* instrument cu lamă ascuțită folosit la disecții și în chirurgie. (< fr. *scalpel*, cf. lat. *scalpellum)*

scamatór *s.m.* cel care face scamatorii; prestidigitator. (< fr. *escamoteur)*

scamatorie *s.f.* faptă, acțiune care pare la prima vedere miraculoasă, dar care se bazează pe dibăcie și pe iuțeala gesturilor cu care este făcută; arta de a face astfel de fapte. ● *(fig.)* înșelătorie, potlogărie. (< *scamator)*

scamonée *s.f. (bot.)* plantă exotică cu frunze triunghiulare și cu flori de culoare galbenă-pală. ● suc răsinos care se extrage din rădăcina acestei plante, folosit ca purgativ puternic. (< fr. *scammonée)*

scandá *vb.* **I.** *tr.* a marca măsura versurilor grecești sau latinești, descompunîndu-le în unitățile lor metrice sau silabice; a recita respectînd valoarea silabelor. ● a vorbi sau a recita accentuînd fiecare cuvînt, fiecare silabă etc. ● *(muz.)* a citi o frază muzicală punînd accentul pe timpii tari. (< fr. *scander*, cf. lat. *scandere* — a urca)

scandál *s.n.* **1.** zarvă provocată de o faptă urîtă, rușinoasă; indignare produsă de o asemenea faptă. ● tărăboi, zgomot mare, gălăgie. **2.** întîmplare care tulbură ordinea: faptă urîtă, rea, care provoacă indignare. ● situație rușinoasă. (< fr. *scandale*, cf. lat. *scandalum)*

scandalós *adj.* care cauzează scandal, care indignează; rușinos, revoltător. (cf. fr. *scandaleux)*

scandáre *s.f.* **1.** acțiunea de a scanda. **2.** *(med.)* tulburare funcțională a vorbirii, care constă în disocierea cuvintelor în silabe. (< *scanda)*

scándiu *s.n. (chim.)* element rar care se găsește în natură sub formă de oxid. (< fr. *scandium)*

scapolít *s.m.* mineral amorf care se găsește în unele roci vulcanice. (< fr. *scapolite)*

scápulă *s.f. (anat.)* os lat care formează umărul împreună cu clavicula și cu humerusul; omoplat. (< fr. *scapulum*, cf. lat. *scapuloe)*

scarabéu *s.m. (zool.)* insectă din familia coleopterelor, cu corpul turtit, acoperit cu o carapace cornoasă de culoare neagră și cu antenele dințate. (< fr. *scarabée*, cf. lat. *scarabeus)*

scarificá *vb.* **I.** *tr.* **1.** *(tehn.)* a scormoni suprafața unei șosele care trebuie refăcută, pentru a asigura o legătură mai bună între noile și vechile materiale. ● *(agr.)* a afîna pămîntul cu ajutoru scarificatorului. **2.** *(med.)* a cresta ușo

pielea unui bolnav, în scop terapeutic (pentru a-i lua sînge etc.). (< lat., it. *scarificare*, cf. fr. *scarifier*)

scarificatór *s.n.* **1.** *(tehn.)* mașină rutieră folosită pentru scarificarea șoselelor. ● *(agr.)* mașină echipată cu cuțite-gheare, care se folosește pentru afînarea adîncă a pămîntului, în special a pășunilor și a fînețelor. **2.** *(med.)* instrument chirurgical folosit pentru incizii superficiale în piele. (cf. fr. *scarificateur*)

scarificație *s.f.* scarificare. (cf. it. *scarificazione*, fr. *scarification*)

scarlatínă *s.f.* *(med.)* boală contagioasă și epidemică care se întîlnește mai des la copii și care se manifestă prin febră, dureri de gît, și prin pete mici, roșii, pe tot corpul urmate de descuamarea pielii. (< fr. *scarlatine*)

scarlatinós *adj.* privitor la scarlatină. // *s.m.* și *f.* bolnav de scarlatină. (cf. fr. *scarlatineux*)

scatól *s.n.* *(chim.)* substanță produsă prin descompunerea albuminoidelor, care se găsește în fecale. (< fr. *scatol*, cf. gr. *skor*, *skatos* — excrement)

scatológie *adj.* referitor la scatologie; scabros. (< fr. *scatologique*)

scatologíe *s.f.* glumă sau literatură scabroasă în care se fac aluzii la tot felul de murdării. (< fr. *scatologie*, cf. gr. *skor* — excrement, *logos* — vorbire)

scelerát *adj.*, *s.m.* și *f.* criminal, ucigaș, nelegiuit, mîrșav. (< fr. *scélérat*, cf. lat. *sceleratus* < *scelus* — omor, nelegiuire)

scenarist *s.m.* și *f.* autor de scenarii (cinematografice, radiofonice etc). (< fr. *scénariste*)

scenáriu *s.n.* text care cuprinde subiectul unei piese de teatru, al unui film etc. precum și indicații tehnice și de regie. (< fr., it. *scenario*)

scénă *s.f.* **1.** parte mai ridicată a unei săli de teatru, unde joacă actorii. ● teatru. ○ *(expr.)* *a părăsi scena* = a se retrage din teatru, *(fig.)* dintr-o activitate oarecare; *a pune în scenă* = a organiza felul în care se va reprezenta o piesă de teatru. ● decorurile folosite pentru a reprezenta locul unde se petrece acțiunea piesei. **2.** subdiviziune a unui act dintr-o piesă, determinată fie de intrarea sau ieșirea unui personaj, fie de modificarea locului sau a timpului de acțiune. **3.** loc unde se petrece o acțiune sau o activitate. **4.** acțiune, fapt, eveniment care poate impresiona pe cineva. **5.** ceartă, ieșire violentă, scandal. (< fr. *scène*, it. *scena*, cf. lat. *scena*, gr. *skene*)

scenétă *s.f.* mică comedie într-un act, cu personaje puține. (< it. *scenetta*)

scénic *adj.* **1.** în legătură cu scena, referitor la scenă. ○ *spațiu scenic* = partea scenei expusă vederii publicului; *perspectivă scenică* = vedere generală a unui decor. **2.** care este adaptat teatrului; de teatru. (cf. fr. *scénique*, it. *scenico*, lat. *scenicus*)

scenográf *s.m.* pictor de decoruri teatrale. (cf. fr. *scénographe*)

scenográfic *adj.* privitor la scenografie, de scenografie. (cf. fr. *scénographique*)

scenografíe *s.f.* arta de a picta și de a așeza decorurile în teatru. (< fr. *scénographie*, cf. gr. *skenographia* < *skene* — scenă, *graphein* — a scrie)

scéptic *adj.* care nu crede nimic, care se îndoiește de orice. // *s.m.* și *f.* adept al scepticismului. (< fr. *sceptique*, cf. gr. *skeptikos* < *skeptomai* — a examina)

scepticísm *s.n.* **1.** *(fil.)* curent filozofic idealist care își exprimă îndoiala în ceea ce privește posibilitatea cunoașterii lumii obiective și a adevărului obiectiv de către om. **2.** rezervă, îndoială, neîncredere față de ceva. (cf. fr. *scepticisme*)

scéptru *s.n.* un fel de baston împodobit, pe care îl poartă suveranii, ca semn al autorității regale. ● *(fig.)* demnitate, putere, mărire; domnie. (cf. fr. *sceptre*, lat. *sceptrum*, gr. *skeptron* — baston)

schéci *s.n.* scenetă de teatru sau de cinematograf, cu replici spirituale, tratînd de obicei o temă de actualitate. (< engl., fr. *sketch*)

schelét *s.n.* **1.** *(anat.)* partea osoasă a corpului unui om sau a unui animal; *(spec.)* totalitatea oaselor unui om sau ale unui animal vertebrat; osatură. **2.** *(tehn.)* totalitatea pieselor de rezistență care formează o construcție sau un sistem tehnic. **3.** *(fig.)* plan, schemă sumară a unei opere literare, științifice etc. (< fr. *squelette*, cf. lat. *sceletus*, gr. *skeletos*)

schelétic *adj.* *(despre ființe)* foarte slab, slăbănog, uscat. (< fr. *squelettique*)

schemátic *adj.* care reprezintă un lucru în trăsături generale; *(depr.)* care nu iese din anumite tipare fixe, din anumite șabloane; superficial. (cf. fr. *schématique*)

schematísm *s.n.* tendință, fel de a înfățișa o construcție, o operă etc. în liniile cele mai simple, ca o schemă; caracterul schematic a ceva; simplism. (cf. fr. *schématisme*, germ. *Schematismus*)

schematizá *vb. I. tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) schematic; a da un caracter schematic. (cf. fr. *schématiser*, germ. *schematisieren*)

schémă *s.f.* figură simplificată care servește numai la o demonstrație, permițînd o vedere de ansamblu asupra unei lucrări. ● proiect, plan. ● tablou cuprinzînd denumirea posturilor și salariile respective ale unei întreprinderi sau instituții. (< fr. *schéma*, *schème*, it. *schema*, cf. gr. *schema* — formă, figură)

scherzándo *adv.* *(muz.)* cu o mișcare veselă și vioaie; în tempo vioi și vesel. (< it., fr. *scherzando*)

schérzo *s.n.* *(muz.)* bucată muzicală scrisă într-un tempo vioi și glumeț. (< it. *scherzo*)

schéting *s.n.* *(sport)* patina așezată pe rotile mici. (< engl. *skating)*
schi *s.n.* **1.** un fel de patină de lemn, aproape egală ca lungime cu înălțimea omului, cu care se poate merge alunecînd pe zăpadă. **2.** sport de iarnă practicat cu schiurile (1). (< fr., norv. *ski)*
schiá *vb.* I. *intr.* a merge, a aluneca pe zăpadă cu schiurile, a face schi (2). (< *schi)*
schif *s.n.* *(sport)* ambarcațiune de sport lungă și îngustă, folosită la cursele de viteză. (< fr., engl. *skiff)*
schiór *s.m.* și *f.* cel care schiază, care practică schiul. (cf. fr. *skieur)*
schip *s.n.* cutie mare de tablă folosită la transportul materialelor într-un puț de mină, într-o fabrică etc. și care se descarcă automat prin basculare. (< fr., engl. *skip)*
schismátic *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care s-a separat de comunitatea unei biserici. (cf. fr. *schismatique)*
schismă *s.f.* separare formală a unui grup de credincioși de o comunitate religioasă; *(p. ext.)* dezbinare, separare de opinii, neînțelegere; ruptură provocată de o deosebire de păreri; sciziune. (< lat., gr. *schisma* — diviziune)
schițá *vb.* I. *tr.* **1.** a desena ceva schematic; a face o schiță. ● *(fig.)* a reda prin cîteva trăsături specifice; a contura. ● a executa în mod vag (un gest, o mișcare etc.). **2.** a fixa punctele principale ale unui plan; a proiecta în linii mari; a concepe. (< it. *schizzare)*
schiță *s.f.* **1.** desen sumar, reprezentînd aproximativ conturul și trăsăturile specifice ale unui obiect. ● desen executat repede, după o hartă sau după natură, în scopul redării detaliilor topografice ale unei porțiuni de teren. ● **prima concepție**, încă nefinisată, a unei lucrări; schemă. **2.** *(lit.)* bucată literară în proză, în care se povestește o întîmplare scurtă și simplă. (< it. *schizzo)*
schizofrénic *adj., s.m.* și *f.* suferind de schizofrenie. (< fr. *schizophrénique)*
schizofrenie *s.f.* *(med.)* boală psihică gravă, manifestată printr-o scădere treptată a activității intelectuale și printr-un dezechilibru psihic general. (< fr. *schizophrénie*, cf. gr. *schizein* — a împărți, *phren* — spirit)
schizopód *s.n.* *(zool.; la pl.)* ordin de mici crustacee marine care au o serie de caractere primitive; *(la sg.)* crustaceu care face parte din acest ordin. (<fr. *schizopodes)*
sciátic *adj.* **1.** *(anat.; în expr.)* *nerv sciatic* = nerv care pornește din partea inferioară a măduvei spinării și se ramifică în toată partea de jos a corpului. **2.** *(med.)* care se referă la nervul sciatic. (< fr. *sciatique*, cf. lat. *sciaticus)*
sciátică *s.f.* *(med.)* nevralgie manifestată prin dureri vii pe traiectul nervului sciatic. (< fr. *sciatique*, cf. lat. *sciaticus* < gr. *ischion* — coapsă)
scíndă *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) despărți, a (se) separa; a (se) fracționa. ● *(chim.; despre combinații)* a (se) descompune cu ajutorul unui agent fizic sau chimic, în combinații mai simple. (< fr. *scinder*, cf. lat. *scindere)*
scizioná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) despărți, a (se) separa, a (se) desprinde dintr-un tot organizat. (< *sciziune)*
scizionár *adj.* scizionist. (< *sciziune)*
scizionist *s.m.* și *f.* cel care aparține sau care urmărește să provoace sciziune într-un grup. // *adj.* privitor la sciziune sau la scizioniști. (< *sciziune)*
sciziparitáte *s.f.* *(biol.)* mod de înmulțire frecvent la bacterii și la protozoare, constînd din despărțirea organismului în două părți. (< fr. *scissiparité*, cf. lat. *scissus* — împărțit, *parere* — a naște)
sciziúne *s.f.* separație, despărțire, dezbinare intervenită într-un grup, într-o organizație care anterior era bine închegată; scizionare. (cf. fr. *scission*, lat. *scissio)*
scizúră *s.f.* *(anat.)* crăpătură (într-un os). (< fr. *scissure*, cf. lat. *scissura)*
sclav *s.m.* și *f.* *(ist.)* persoană exploatată și lipsită de orice mijloace de existență, aflată în proprietatea deplină a unui stăpîn care o socotește drept un obiect al său; rob. ● *(fig.)* cel care satisface în mod servil, cu supunere oarbă, voința altuia. ● *(fig.)* persoană care își consacră acțiunile sau viața unei dogme, unei pasiuni etc. (cf. lat. med. *sclavus*, fr. *esclave)*
sclavagísm *s.n.* orînduire socială în care baza raporturilor de producție o forma proprietatea stăpînului de sclavi atît asupra mijloacelor de producție cît și asupra producătorilor. (cf. fr. *esclavagisme)*
sclavagist *adj.* privitor la sclavagism, specific sclavagismului. (cf. fr. *esclavagiste)*
sclaváj *s.n.* sclavie. (după fr. *esclavage)*
sclavie *s.f.* stare, condiție de sclav: robie. ● *(fig.)* stare de dependență politică, socială și economică în care este ținută o țară, o clasă socială, un individ. (<*sclav)*
sclerodermíe *s.f.* *(med.)* boală manifestată prin întărirea și îngroșarea pielii și a țesuturilor subcutanate. (< fr. *sclérodermie*, cf. gr. *skleros* — aspru, *derma* — piele)
sclerométru *s.n.* *(metal.)* instrument pentru determinarea durității unui corp metalic prin încercarea rezistenței la zgîriere. (< fr. *scléromètre*, cf. gr. *skleros* — aspru, *metron* — măsură)
scleroscóp *s.n.* *(metal.)* instrument pentru determinarea durității unui corp metalic prin reacția elastică la lovire a unui percutor. (< fr. *scléroscope*, cf. gr. *skleros* — aspru, *skopein* — a examina)
sclerótică *s.f.* *(anat.)* membrană albă, opacă, alcătuită din fibre tari și elastice, care formează învelișul exterior al globului ocular. (< fr. *sclérotique)*

scleroză *vb.* I. *refl.* a fi atins, a se îmbolnăvi de scleroză. (< *scleroză*)
sclerózǎ *s.f. (med.)* întărire patologică a țesuturilor, în special a țesutului conjunctiv. (< fr. *sclérose*)
scolást *s.m. (rar)* filozof-teolog din evul mediu, adept al scolasticii. ● cărturar care sesizează numai latura formală a unei științe. (< germ. *Scholast*)
scolástic *adj.* referitor la scolastică, al scolasticii. ● formal, rupt de realitate, de viață, de practică. (cf. lat. *scolasticus*, gr. *scholastikos*, fr. *scolastique*)
scolástică *s.f. (fil.)* curent dominant în filozofia medievală, care se baza pe dogmele bisericii creștine, caracterizîndu-se prin raționamente abstracte și prin artificii logice sterile. ● orice speculație sterilă, cu noțiuni și raționamente generale, ruptă de viață. ● nume dat învățămîntului filozofic din evul mediu. (cf. lat. t. *scolastica*, fr. *scolastique*)
scoliást *s.m. (liv.)* adnotator de opere vechi. (cf. fr. *scoliaste*, gr. *scholiastes*)
scólie *s.f.* **1.** *(liv.)* adnotare gramaticală sau critică la un text clasic. **2.** remarcă relativă la o problemă, la o teoremă rezolvată sau demonstrată anterior. (cf. fr. *scolie*, gr. *scholion* — notă)
scolióză *s.f. (med.)* deviație patologică laterală a șirei spinării în special în regiunea dorsală. (< fr. *scoliose*, cf. gr. *skolios*)
scolopéndră *s.f. (zool.)* mic animal miriapod veninos care trăiește prin locuri umede și întunecoase. (< fr. *scolopendre*)
sconcs *s.m. (zool.)* mic animal carnivor originar din Mexic, înrudit cu dihorul, a cărui blană este foarte prețuită. // *s.n.* blana acestui animal. (< fr. *sconse*, cf. engl. *skunk*)
scont *s.n. (fin.)* **1.** operație bancară prin care se plătește cuiva anticipat valoarea unei polițe, reținîndu-se un anumit procent care reprezintă dobînda pînă la scadență; procentul pe care îl oprește o bancă atunci cînd face o operație de scontare. ● sumă de bani care reprezintă dobînda pentru un împrumut și pe care un bancher și-o reține anticipat. **2.** *(rar)* reducere, scăzămînt făcut unui debitor care achită o poliță sau o datorie înainte de scadență. (< it. *sconto*)
scontá *vb.* I. *tr.* **1.** *(fin.)* a cumpăra sau a vinde polițe înainte de scadență; a efectua un scont. **2.** *(fig.)* a conta pe ceva, a-și face planuri dinainte. (< it. *scontare*)
scontábil *adj. (fin.; despre efecte, polițe)* care se poate sconta. (cf. it. *scontabile*)
scontatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care face operații de scont. (cf. it. *scontatorio*)
scor *s.n. (sport)* raportul dintre punctele cîștigate și cele pierdute într-o competiție. (< fr., engl. *score*)
scorbut *s.n. (med.)* boală cronică datorită lipsei vitaminei C în alimentație și manifestată prin anemie, sîngerarea gingilor, apariția unor răni deschise pe corp etc. (< fr. *scorbut*, cf. ol. *scheurbuik*)
scorbútic *adj.* de natura scorbutului. // *s.m.* și *f.* bolnav, suferind de scorbut. (< fr. *scorbutique*)
scórie *s.f. (metal.)* reziduu obținut la extragerea metalelor din minereuri și la topirea metalelor; zgură. (< fr. *scorie*, cf. lat. *scoria*, gr. *skoria*)
scorpión *s.m.* **1.** *(zool.)* insectă tropicală arahnidă a cărei înțepătură este foarte veninoasă. **2.** *(astr.)* numele unei constelații din emisfera sudică; numele unuia din cele douăsprezece semne ale zodiacului. (< fr. *scorpion*, cf. lat. *scorpio*, gr. *skorpios*)
scótă *s.f. (mar.)* frînghie cu care se fixează colțul de jos al unei vele. (< it. *scotta*)
scréper *s.n.* **1.** *(tehn.)* mașină rutieră remorcată de un tractor pe șenile, folosită pentru săpat și transportat pămîntul. **2.** *(mine)* dispozitiv de transport alcătuit dintr-o cutie de oțel fără fund, cu o lamă cu gheare la partea inferioară, care este trasă printr-un cablu fără sfîrșit peste o grămadă de material. (cf. rus. *skreper*, engl. *scraper*)
scrib *s.m.* **1.** *(ist.)* copist și alcătuitor de acte la diferite popoare. ● cărturar, jurist, învățat care tălmăcea poporului normele de drept (la vechii evrei). **2.** *(peior.)* scriitor, gazetar lipsit de valoare, de personalitate. (cf. fr. *scribe*, lat. *scriba* < *scribere* — a scrie)
scrimá *vb.* I. *intr. (sport)* a mînui armele albe (spada, floreta etc.); a face scrimă. (cf. fr. *escrimer*)
scrimă *s.f. (sport)* arta de a mînui sabia, spada și floreta. (cf. fr. *escrime*, it. *scherma*, *scrima*)
scrimér *s.m.* sportiv care practică scrima. (cf. fr. *escrimeur*)
scripte *s.f. pl.* condici, registre, acte (publice, contabile etc); însemnări făcute în aceste condici. (<lat. *scripta*, cf. germ. *Skripten*)
scriptic *adj.* **1.** *(în expr.) fond scriptic* = fond destinat pentru plata personalului angajat în schemă; *personal scriptic* = personal angajat în schemă, bugetar. **2.** *(rar)* scris. (cf. germ. *Skriptum*)
scriptológ *s.m. (rar)* birocrat. (< *scriptic*)
scriptologíe *s.f.* formalism exagerat în rezolvarea hîrtiilor; birocrație. (< *scriptolog*)
scriptomán *s.m.* și *f. (peior.)* persoană care are mania scrisului. (< *scriptomanie*)
scriptomanie *s.f. (peior.)* mania de a scrie mult; mania scrisului. (cf. *scripte-* + *manie*)
scrófule *s.f. pl. (med.)* tumori ale ganglionilor limfatici de la git, adesea de natură tuberculoasă. (< fr. *scrofule*, cf. lat. *scrofula*)

scrofulós *adj.* privitor la scrofuloză.// *s.m.* și *f.* bolnav de scrofuloză. (cf. fr. *scrofuleux*)
scrofulóză *s.f. (med.)* boală cronică de natură tuberculoasă, manifestată prin inflamarea ganglionilor limfatici de la gît. (< it. *scrofolosi*)
scrót *s.n. (anat.)* înveliș cutanat care protejează testiculele. (< fr., lat. *scrotum*)
scrumiéră *s.f.* farfurioară specială de diferite forme, în care se scutură scrumul și se pun mucurile de țigări. (< *scrum*)
scrúpul *s.n.* sentiment dezvoltat al cinstei, al onoarei, al datoriei. ○ *fără scrupule* = fără nici o considerație morală în atingerea scopului; incorect. ● exactitate, precizie în acțiuni, în lucrări. (< fr. *scrupule*, it. *scrupulo*, cf. lat. *scrupulus* — piatră mică)
scrupulós *adj.* care are scrupule; *(p. ext.)* cinstit, corect. ● care își face conștiincios, cu exactitate datoria; făcut îngrijit, conștiincios. (cf. fr. *scrupuleux*)
scrupulozitáte *s.f.* **1.** însușirea celui scrupulos; corectitudine. **2.** conștiinciozitate; meticulozitate. (cf. fr. *scrupulosité*)
scrutá *vb.* I. *tr.* a cerceta, a privi atent, iscoditor; a examina. ● *(fig.)* a cerceta, a analiza minuțios, amănunțit. (< fr. *scruter*, it. *scrutare* < lat. *scrutari*)
scrutátór *adj.* atent, cu priviri pătrunzătoare. ● *(fig.)* care cercetează amănunțit. (< *scruta*)
scrutín *s.n.* votare, alegere făcută cu bile sau cu buletine care se introduc într-o urnă; constatarea rezultatului unei astfel de alegeri. ○ *(expr.) a despuia scrutinul* = a deschide urna și a număra voturile. ● totalitatea voturilor exprimate, depuse în urnă. (< fr. *scrutin*, cf. lat. *scrutinium*)
scuámă *s.f. (med.)* strat epidermic care se desface de pe piele în urma unor boli ca scarlatina, pojarul etc. (< fr. *squame*, cf. lat. *squama* — solz)
scuár *s.n.* mică grădină din mijlocul unei piețe publice. (< fr., engl. *square* — piață pătrată)
scud *s.m. (ist.)* monedă veche de argint sau de aur, care avea circulație în apusul Europei. (< it. *scudo*)
sculptá *vb.* I. *tr.* a reproduce plastic, în relief, o figură, o imagine artistică etc., cioplind un material dur sau modelînd o substanță plastică. (< fr. *sculpter*, cf. it. *scultare*, lat. *sculpere*)
sculptát *s.n.* sculptare. // *adj.* cioplit sau modelat artistic; ornat cu sculpturi. (< *sculpta*)
scúlptor *s.m.* artist care se ocupă cu sculptura. (cf. fr. *sculpteur*, lat. *sculptor*)
sculpturál *adj.* **1.** referitor la sculptură; lucrat ca o sculptură. ● demn de a fi sculptat. **2.** *(despre opere de artă)* lucrat cu migală, cizelat. (cf. fr. *sculptural*)
sculptúră *s.f.* **1.** arta de a reprezenta plastic, în relief, formele naturii vii, diferite ornamente etc. ● fel de a sculpta caracteristic unei epoci sau unui sculptor. **2.** operă de sculptură (1); ornament sculptat. (cf. fr. *sculpture*, lat. *sculptura*)
scúner *s.n. (mar.)* corabie cu două pînă la cinci catarge. (< engl. *scooner*)
scurtcircuít *s.n.* legătură electrică cu rezistență aproape nulă stabilită între două puncte ale unui circuit electric între care există o diferență de potențial. (după fr. *court-circuit*)
scurtcircuitá *vb.* I. *tr.* a pune în scurtcircuit o porțiune dintr-un circuit electric. (< *scurtcircuit*)
scúter *s.n.* tip de motocicletă ușoară, cu roți mici și cadrul deschis, pe care conducătorul stă ca pe scaun. (< fr., engl. *scooter*)
scutiér *s.m. (ist.)* tînăr nobil, ostaș din Occident care purta scutul suzeranului feudal. (< *scut*, după it. *scudiere*, fr. *écuyer*)
scuzá *vb.* I. **1.** *refl.* a aduce, a(-și) cere scuze; a se dezvinovăți. **2.** *tr.* a accepta scuzele cuiva; a ierta. (< it. *scusare*, cf. fr. *excuser* < lat. *excusare*)
scuzábil *adj.* care poate, care merită a fi scuzat. (cf. it. *scusabile*, fr. *excusable*)
scúză *s.f.* **1.** explicație adusă pentru a motiva și a face să fie iertată o greșeală, o vină; dezvinovățire, justificare. **2.** exprimare a regretului pentru o greșeală făcută. ○ *(expr.) a cere scuze* = a mărturisi părerea de rău pentru o greșeală săvîrșită; a cere iertare. (< it. *scusa*, cf. fr. *excuse*)
sebaceu *adj.* de natura seului, unsuros. ○ *(anat.; în expr.) glande sebacee* = glande secretoare răspîndite în piele la rădăcina părului; *(med.) chist sebaceu* = umflătură apărută sub piele datorită hipertrofiei glandelor sebacee. (< fr. *sébacé*, cf. lat. *sebaceus*, *sebum* — seu)
seborée *s.f. (med.)* boală de piele cauzată de o secreție excesivă a glandelor sebacee. (< fr. *séborrhée*, cf. lat. *sebum* — seu, gr. *rhein* — a curge)
sébum *s.n. (anat.)* materie grasă, secretată de glandele sebacee. (< fr., lat. *sebum*)
secántă *s.f. (mat.)* **1.** dreaptă care intersectează o curbă în cel puțin două puncte. **2.** funcția trigonometrică a unghiului într-un triunghi dreptunghi, egală cu raportul ipotenuzei față de cateta care aparține unghiului dat. (< fr. *sécant*, cf. lat. *secas*, *secare* — a tăia)
secesiúne *s.f. (rar)* separare, despărțire, retragere; *(spec.)* act prin care un stat care face parte dintr-o confederație se separă de aceasta. (cf. fr. *sécession*, lat. *secessio* < *secedere* — a se retrage)
sechestrá *vb.* I. *tr.* a pune (sub) sechestru. ● a reține pe cineva cu forța, ilegal. (< fr. *séquestrer*, cf. lat. *sequestrare*)

sechestratór *s.m.* și *f.* *(rar)* cel care face punerea sub sechestru a averii cuiva. (< *sechestra)*

sechéstru *s.n.* *(jur.)* încredințarea (prin hotărîre judecătorească) unei a treia persoane, a unui bun asupra căruia există un litigiu. ● măsură de asigurare ordonată de justiție sau luată de fisc (constînd în aplicare de sigiliu) sau dare în păstrare unei terțe persoane a bunurilor unui debitor. (< fr. *séquestre*, cf. lat. *sequester)*

sécol *s.n.* **1.** interval de timp de o sută de ani; veac. ● *(fig.)* perioadă de timp care pare a fi foarte lungă; veșnicie. **2.** epocă istorică dominată de un eveniment de seamă, de o personalitate excepțională. (< lat. *saeculum*, cf. it. *secolo)*

secrét[1] *s.n.* **1.** ceea ce este ținut în taină, ceea ce nu se dă publicității; mister, taină. **2.** mijloc, procedeu eficace și special pentru a obține ceva. **3.** ceea ce constituie condiția intimă a unei științe, a unei arte. (< lat. *secretum*, cf. fr. *secret)*

secrét [2] *adj.* **1.** tainic, tăinuit, ascuns. **2.** mascat, ascuns privirii. (< lat. *secretus*, cf. fr. *secret)*

secretá *vb.* I. *tr.* *(fiziol.; despre glande)* a produce o secreție. (< fr. *sécréter)*

secretár[1] *s.m.* și *f.* **1.** persoană care rezolvă lucrările curente într-o întreprindere, într-o instituție administrativă sau științifică. ● persoană care redactează procesul-verbal asupra lucrărilor și discuțiilor desfășurate în cadrul unei ședințe. **2.** persoană care face parte din conducerea unei organizații politice sau de masă și care conduce munca operativ pe baza hotărîrilor luate de organele conducătoare respective. ○ *(în unele țări) secretar de stat* = ministru. **3.** cel care ține lucrările cuiva, care scrie (după dictare) corespondența cuiva. (< fr. *secrétaire)*

secretár[2] *s.n.* *(rar)* mobilă în care se țin scrisori, hîrtii etc. (< fr. *secrétaire*, cf. lat. *secrétarium)*

secretariát *s.n.* **1.** serviciu într-o instituție, într-o întreprindere etc. care se ocupă cu rezolvarea lucrărilor curente de birou, de cancelarie. **2.** serviciu într-o organizație politică sau de masă, într-un minister care rezolvă și coordonează lucrările curente. ○ *(în unele țări) secretariat de stat* = minister. **3.** birou unde lucrează un secretar și subalternii săi. (< germ. *Sekretariat*; rus. *sekretariat)*

secretór *adj.* *(fiziol.)* care secretă. ○ *(bot.) țesut secretor* = țesut vegetal care produce secreții. (cf. fr. *sécrétéur)*

secréție *s.f.* *(fiziol.)* proprietate pe care o au celulele unor glande de a produce diferite substanțe necesare activității organismului: substanța secretată de aceste glande. ● *(bot.)* substanță organică de tip special elaborată de plante în timpul activității lor vitale. (cf. fr. *sécrétion*, lat. *secretio* — separare)

sectár *s.m.* și *f.* adept înflăcărat al unei doctrine. // *adj.* de sectă; îngust, mărginit; intolerant. (cf. fr. *sectaire)*

sectarísm *s.n.* spirit, atitudine de sectar; îngustime de vederi proprie persoanelor care se mărginesc la interesele lor mărunte și înguste. (cf. fr. *sectarisme)*

séctă *s.f.* grup de persoane formînd o comunitate religioasă care s-a separat de biserica oficială; *(p. ext.)* grup de adepți ai unei doctrine. ● clică, grup de persoane care s-au închis în cercul intereselor lor mărunte. (cf. fr. *secte*, lat. *secta* < *sequi* — a urma)

sectór *s.n.* **1.** *(geom.)* porțiune dintr-un plan mărginită de două raze concurente și de arcul unei curbe cuprins între cele două raze. ● *(tehn.)* piesă în formă de sector de cerc. **2.** parte, porțiune limitată dintr-o suprafață. ● *(mil.)* zona de acțiune a unei unități. **3.** domeniu sau ramură de activitate. (cf. fr. *secteur*, lat. *sector* < *secare* — a tăia)

sécție *s.f.* **1.** subdiviziune administrativă a unui oraș. **2.** subdiviziune organizatorică și de muncă, făcută pe ramuri de activitate în întreprinderi, instituții etc. ● compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu etc.; raion. (< rus. *sekțiia*, cf. fr. *section*, lat. *sectio)*

secționá *vb.* I. *tr.* a împărți în fragmente, a tăia, a diviza. (<fr. *sectionner)*

secționábil *adj.* care se poate secționa. *(< secționa)*

secționór *s.n.* *(fiz.)* aparat care întrerupe temporar un circuit electric, de obicei atunci cînd acesta trebuie izolat un anumit timp de restul rețelei. (cf. fr. *sectionneur)*

secțiúne *s.f.* **1.** faptul de a secționa; tăietură (transversală) făcută într-un corp, într-un sistem tehnic etc.; locul unde s-a făcut această tăietură. ● suprafață care apare la întretăierea dintre un plan și un sistem tehnic sau natural. **2.** desen care reprezintă detaliile unui corp care se găsesc în suprafața obținută dacă s-ar tăia acel corp cu un plan. (cf. fr. *section*, lat. *sectio* < *secare* — a tăia)

seculár *adj.* **1.** care durează, care există de secole; străvechi. **2.** *(despre clerici)* lumesc. (< lat. *saecularis*, cf. fr. *séculaire*, *séculier)*

secularizá *vb.* I. *tr.* a trece cu forme legale averile bisericești și mănăstirești în folosul statului; a reda vieții laice ceea ce aparține bisericii. (cf. fr. *séculariser)*

secúnd[1] *s.m.* *(mar.)* ofițer pe o navă imediat inferior căpitanului și care îl poate înlocui pe acesta. (< fr. *second*, it. *secondo*, cf. lat. *secundus)*

secúnd[2] *s.n.* *(muz.)* vocea a doua care acompaniază o voce primă. (< fr. *second*, it. *secondo*, cf. lat. *secundus)*

secúnd[3] *num. ord.* al doilea. (cf. lat. *secundus*, fr. *second)*

secundá *vb.* I. *tr.* **1.** a ajuta, a sprijini, a însoți pe cineva în acțiunile sale etc. **2.** *(muz.)* a acompania. (< fr. *seconder*, cf. lat. *secundare)*

secundánt *s.m.* și *f.* cel care secundează pe cineva. ● *(sport)* arbitru, ajutător al participantului în anumite întreceri sportive (box, șah). (< germ. *Sekundant)*

secundár *adj.* **1.** care nu vine decît în al doilea rînd, de importanță mai mică; accesoriu. **2.** care urmează după primul; al doilea. ○ *(geol.) era secundară* = era mezozoică. // *s.n.* ac al ceasornicului care indică secundele. (cf. fr. *secondaire*, lat. *secundarius)*

secúndă *s.f.* **1.** unitate de timp egală cu a 60-a parte dintr-un minut; timp foarte scurt; moment, clipă. **2.** unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu a 3600-a parte dintr-un grad sexagesimal. **3.** *(muz.)* interval format de două trepte alăturate ale unei game. **4.** *(sport)* una din pozițiile (de apărare) la scrimă. (< fr. *seconde*, cf. lat. *secundus,-a)*

secúndo *adv. (rar)* în al doilea rînd. (< lat. *secundo)*

securít *s.n. (tehn.)* sticlă de siguranță foarte rezistentă, care la lovire se crapă dar nu produce cioburi. (< germ. *Sekurit-[glass]*).

securitáte *s.f.* **1.** stare de siguranță, de lipsă de primejdie. ● protecție, apărare. **2.** organ de stat care veghează la siguranța internă a statului și a vieții cetățenilor și apără bunurile obștești împotriva uneltirilor dușmanilor de clasă. (cf. fr. *sécurité*, lat. *securitas)*

secvénță *s.f.* **1.** *(cinema)* șir de imagini sau de scene care formează o unitate într-un film. **2.** imn religios, care se caracteriza prin repetarea versetului. (< fr. *séquence*, it. *sequenza*, cf. lat. *sequi* — a urma)

sedatív *adj., s.n.* (medicament) care calmează durerile. (< fr. *sédatif*, cf. lat. *sedare* — a calma)

sedentár *adj. (despre oameni)* care șade tot timpul; care stă mai mult acasă; *(despre îndeletniciri)* care se face, se exercită șezînd; lipsit de mișcare. ● *(despre populații)* stabil. (cf. fr. *sédentaire*, lat. *sedentarius* < *sedere* — a fi așezat)

sedentarísm *s.n.* viață sedentară, lipsită de mișcare. (< *sedentar)*

sedílă *s.f. (gram.)* semn ortografic în formă de virgulă care se pune sub o consoană pentru a-i da valoarea unui alt sunet. (< fr. *cédille*, cf. sp. *zedilla)*

sedimént *s.n.* **1.** *(chim.)* depozit format prin precipitarea particulelor solide aflate în suspensie într-un lichid. **2.** *(geol.)* rocă sedimentară. (< fr. *sédiment*, cf. lat. *sedimentum* < *sedere* — a se așeza, a fi așezat)

sedimentá *vb.* I. *refl.* a se așeza, a se lăsa la fund, a se depune în straturi. (< germ. *sedimentieren)*

sedimentár *adj. (geol.)* care are caracteristicile unui sediment; format prin sedimentare. (cf. fr. *sédimentaire)*

sedimentáție *s.f.* sedimentare. (cf. fr. *sédimentation)*

sedín *s.n. (mil.)* barcă de cauciuc folosită pentru trecerea rîurilor.

sedițiós *adj.* care îndeamnă la răzvrătire, răzvrătitor. ● răzvrătit. (cf. fr. *séditieux*, lat. *seditiosus)*

sedițiúne *s.f. (rar)* revoltă, răzvrătire, răscoală. (cf. fr. *sédition*, lat. *seditio)*

sédiu *s.n.* loc, clădire unde funcționează de obicei o instituție publică sau o organizație de masă. ● *(fig.)* centru, focar. (< it. *sedio)*

seducătór *adj. (adesea subst.)* care seduce; fermecător, încîntător. ● ademenitor; înșelător. (cf. fr. *séducteur)*

sedúce *vb.* III. *tr.* **1.** a atrage, a încînta, a cuceri (prin farmecul vorbelor, prin purtare etc.). **2.** a ademeni, a amăgi; *(p. ext.)* a înșela. (< lat. *seducere*, cf. fr. *séduire)*

sedúcție *s.f.* seducere. (cf. fr. *séduction*, lat. *seductio)*

segmént *s.n.* **1.** *(mat.)* parte, porțiune a unei figuri. ○ *segment de cerc* = porțiune dintr-un cerc, cuprinsă între o coardă și un arc subîntins; *segment de dreaptă* = porțiune dintr-o dreaptă, mărginită de două puncte. **2.** fiecare dintre inelele care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. ○ *segment cerebral* = centru nervos. // *s.m. (tehn.)* garnitură metalică a unui piston, de formă inelară, servind la etanșarea spațiului liber dintre piston și cilindrul în interiorul căruia se deplasează pistonul. (cf. fr. *segment*, lat. *segmentum* < *secare* — a tăia)

segmentá *vb.* I. *tr.* a tăia, a împărți în segmente. ● *refl. (despre organe, organisme)* a se fracționa în segmente. (cf. fr. *segmenter)*

segmentár *adj.* compus, provenit din segmente, din frînturi. (cf. fr. *segmentaire)*

segmentáție *s.f.* segmentare. (cf. fr. *segmentation)*

segregá *vb.* I. **1.** *intr. (metal.: despre elementele unui aliaj)* a se separa neuniform prin răcire de la o temperatură înaltă, bazată pe diferența dintre punctele de topire ale elementelor. **2.** *refl. (despre componenții unui material)* a se separa. (< lat. *segregare)*

segregáre *s.f.* **1.** *(geol.)* izolare a minereurilor din masa rocilor înconjurătoare și cristalizarea lor în filoane deosebite. ● *(metal.)* separare dintr-un aliaj a două metale cu temperaturi de topire diferite. **2.** *(biol.)* fenomen manifestat la hibridarea sexuată a plantelor prin separarea eredității materne de cea paternă în celule diferențiate.

segregáție *s.f.* **1.** segregare. ● *(metal.)* lipsă de omogenitate a compoziției chimice a unui aliaj, **2.** discriminare rasială. (cf. fr. *ségrégation*, lat. *segregatio)*

seísm *s.n. (geol.)* cutremur de pămînt. (< fr. *séisme*, cf. gr. *seismos)*

seísmic *adj. (geol.)* referitor la seisme. ○ *regiune seismică* = regiune în care cutremurele de pămînt sînt frecvente și puternice. ● care servește la înregistrarea și studierea oscilațiilor scoarței terestre. (cf. fr. *séismique)*

seismicitáte *s.f. (geol.)* gradul de frecvență și de intensitate a cutremurelor de pămînt. (cf. fr. *séismicité)*

seismogénic *adj.* care determină un seism. (< fr. *séismogénique)*

seismográf *s.n.* instrument pentru înregistrarea grafică a cutremurelor de pămînt. (< fr. *séismographe*, cf. gr. *seismos* — scuturătură, *graphein* — a scrie)

seismográfic *adj.* privitor la seismografie. (cf. fr. *séismographe)*

seismografíe *s.f. (geol.)* totalitatea procedeelor de întrebuințare a seismografului. (cf. fr. *séismographie)*

seismográmă *s.f. (geol.)* grafic obținut la un seismograf, care reprezintă oscilațiile scoarței terestre. (cf. fr. *séismogramme)*

seismológ *s.m.* specialist în seismologie. (cf. fr. *sismologue)*

seismológic *adj.* privitor la seismologie. (cf. fr. *sismologique)*

seismologíe *s.f.* știință care studiază cutremurele de pămînt. (cf. fr. *sismologie*, gr. *seismos* — scuturătură, *logos* — vorbire)

seismométru *s.n.* seismograf. (cf. fr. *séismomètre)*

seismoscóp *s.n.* instrument care pune în evidență cutremurele de pămînt. (cf. fr. *séismoscope)*

selaciéni *s.m. pl. (zool.)* ordin de pești cartilaginoși, cu branhii și avînd coada împărțită în două părți inegale. (< fr. *sélaciens*, cf. gr. *selachos* — pește cartilaginos)

seléct *adj. (rar)* ales; fin, distins. (< fr., engl. *select)*

selectá *vb.* I. **1.** *tr.* a selecționa. ● a-și arăta preferința, a distinge. **2.** *intr. (despre un radioreceptor)* a recepționa clar diferitele unde sonore, diferitele posturi de emisiune; a fi selectiv. ● *tr.* a regla în așa fel un aparat de radiorecepție, încît undele apropiate ca lungime să nu deranjeze audiția. (cf. germ. *selektieren)*

selectív *adj.* **1.** care alege, care face distincție între elemente. ● *(despre un radioreceptor)* care poate recepționa clar undele sonore ale diferitelor posturi de emisiune. **2.** care se face prin selecție. (cf. fr. *sélectif*, germ. *selektiv)*

selectór *s.n.* **1.** dispozitiv al aparatelor de radiorecepție care le face selective. ○ *(in expr.) selector telefonic* = mecanism într-o centrală telefonică automată, servind la alegerea liniei care corespunde numărului telefonic cerut. **2.** *(agr.)* mașină agricolă folosită la selecționarea semințelor pe calități și la curățirea lor. (cf. fr. *sélecteur)*

selécție *s.f.* alegere gîndită, chibzuită, făcută cu un anumit scop; selecționare. ○ *(biol.) selecție naturală* = fenomen natural constînd în persistența și continua evoluție a speciilor care au o mai mare putere de adaptare la mediu, în detrimentul celor mai puțin dotate; *selecție artificială* = sistem de măsuri luate pentru îmbunătățirea speciilor animale și vegetale, constînd în selecționarea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități. (cf. fr. *sélection*, lat. *selectio)*

selecționá *vb.* I. *tr.* a alege, a scoate cu chibzuială dintr-un ansamblu un anumit număr de unități, de indivizi, cu un scop oarecare. ● *refl. (biol.)* a fi supus selecției naturale. (< fr. *sélectionner)*

selecționábil *adj. (adesea subst.)* care se poate selecționa. (< *selecționa)*

selecționát *adj.* ales (cu îngrijire); de calitate superioară. ● *(sport; subst., f.)* echipă sportivă formată din jucători aleși prin selecționare din mai multe echipe. ● *(despre animale și plante)* obținut prin selecție artificială. (cf. fr. *sélectionné)*

selecționatór *s.m.* cel care lucrează în domeniul ameliorării speciilor prin metoda selecției artificiale. (< *selecționa)*

selecționísm *s.n. (biol.)* teorie care admite selecția naturală în biologie; darvinism. (cf. fr. *sélectionnisme)*

selecționíst *s.m.* și *f.* adept al selecționismului. (cf. fr. *sélectionniste)*

selecțiúne *s.f. (muz.; la pl.)* bucăți alese dintr-o operă, din muzica unui compozitor etc. (cf. fr. *sélection*, germ. *Selektion)*

selenár *adj. (liv.)* din lună, lunar. (< gr. *selene* — lună)

seleniát *s.m. (chim.)* sare a acidului selenic. (< fr. *séléniate)*

selénic *adj.* care conține seleniu. ○ *(chim.; în expr.) acid selenic* = acid foarte tare, foarte avid de apă, asemănîndu-se în multe privințe cu acidul sulfuric. (< fr. *sélénique)*

selenít[1] *s.m. (min.)* sulfat de calciu hidrat, de culoare galbenă-aurie. (< fr. *sélénite)*

selenít[2] *s.m. (liv.)* presupus locuitor al lunii. (< fr. *sélénite*, cf. gr. *selene* — lună)

seléniu *s.n. (chim.)* metaloid negru-cenușiu, cu proprietăți chimice asemănătoare cu ale sulfului. (< fr. *sélénium)*

selenografíe *s.f.* parte a astronomiei care studiază luna. (< fr. *sélénographie*, cf. gr. *selene* — lună, *graphein* — a descrie)

selenotropísm *s.n. (biol.)* influență a lunii pline asupra unor plante. (cf. gr. *selene* — lună, *trepein* — a se întoarce)

selfactór *s.n. (text.)* mașină folosită în filatura de lînă, la care filarea semitortului alternează cu înfășurarea firului pe tevi. (< fr. *selfacteur)*

selfinducție *s.f. (fiz.)* fenomenul de producere a unei forțe electromotoare într-un circuit, datorită cîmpului magnetic al curentului electric variabil care trece prin însuși circuitul indus; inducție proprie. (< fr., engl. *self-induction)*

semafór *s.n.* **1.** semnalizator optic folosit pentru a transmite navelor din larg anumite comunicări privind navigația. **2.** dispozitiv optic de semnalizare, mecanizat, care indică mecanicului locomotivei dacă este liberă sau nu porțiunea de cale ferată pe care o are în față. **3.** semnalizator cu lumini colorate pentru reglementarea circulației pe străzi; stop. (< fr. *sémaphore*, cf. gr. *sema* — semn, *phoros* — purtător)

semaforíst *s.m.* persoană care transmite și primește semnalele semaforului; persoană care mînuiește un semafor. (cf. fr. *sémaphoriste)*

semantém *s.n. (lingv.)* unitate semantică de bază a unui cuvînt în cadrul unei familii lexicale. (< fr. *sémantème*, cf. gr. *semainein* — a însemna)

semántic *adj. (lingv.)* referitor la sensurile cuvintelor; de semantică. (< fr. *sémantique*, cf. gr. *semantikos* < *sema* — semn)

semántică *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază sensurile cuvintelor și evoluția acestor sensuri. (< fr. *sémantique)*

semanticián *s.m.* semasiolog. (< fr. *sémanticien)*

semanticísm *s.n. (fil.)* curent idealist care socotește că principala problemă a filozofiei este limba — identificată cu logica și cu realitatea obiectivă — înlocuind astfel cercetarea științifică a realității cu analiza scolastică a sensului cuvintelor.

semantism *s.n. (lingv.)* înțeles, sens al unui cuvînt.

semasiológ *s.m.* lingvist specialist în semasiologie. (< fr. *sémasiologue)*

semasiologíe *s.f.* semantică. (< fr. *sémasiologie)*

semănătorísm *s.n.* curent literar inițiat de revista „Semănătorul", care la început a militat pentru o artă cu caracter popular însă și cu tendințe naționaliste, care duceau la considerarea țărănimii ca un tot omogen fără diferențieri de clasă; ideologia acestui curent.

semănătoríst *adj.* privitor la semănătorism. // *s.m.* și *f.* adept al semănătorismului.

semestriál *adj. (adesea adv.)* care ține șase luni, un semestru; care se petrece, se face în fiecare semestru. (cf. fr. *sémestriel)*

seméstru *s.n.* perioadă, răstimp care durează șase luni consecutive. ● jumătate dintr-un an școlar. (cf. fr. *sémestre*, lat. *semestris* <*sex* — *șase*, *mensis* — lună)

semiarticulație *s.f. (tehn.)* articulație între două corpuri care permite și o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. (< *semi-* + *articulație)*

semiautomát *adj. (tehn.)* ale cărui mișcări sînt conduse și de un mecanism și de mîna omenească. (< *semi-* + *automat)*

semiáxă *s.f. (mat.)* **1.** porțiune dintr-o axă, orientată într-unul din cele două sensuri ale acesteia. **2.** jumătate din lungimea axei unei curbe plane închise sau a unui corp de revoluție generat de o curbă plană închisă. *(semi-* + *axă)*

semicentenár *s.n.* jumătate a unui centenar; împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment însemnat; celebrarea acestui eveniment. (< *semi-* + *centenar)*

semicérc *s.n.* **1.** *(mat.)* figură geometrică formată dintr-o jumătate de cerc. **2.** șir de ființe, de lucruri etc. așezate în semicerc (1); linie arcuită. (< *semi-* + *cerc)*

semicirculár *adj.* în formă de semicerc. ○ *(anat.) canale semicirculare* = cele trei canale care alcătuiesc partea superioară a urechii interne. (cf. fr. *semi-circulaire)*

semicolonial *adj.* în stare de semicolonie. (< *semi-* + *colonial)*

semicolonie *s.f.* țară formal independentă, dar care de fapt se află în stare de dependență politică și economică față de un stat imperialist. (< *semi-* + *colonie)*

semiconductór *adj. (fiz.; despre corpuri)* care are o rezistență electrică relativ mare în raport cu aceea a metalelor și mai mică în raport cu aceea a substanțelor izolante. (cf. fr. *semi-conducteur)*

semiconsoánă *s.f.* semivocală (< *semi-* + *consoană)*

semidóct *adj. (liv.; peior.)* care are o cultură superficială; puțin instruit. (cf. it. *semidótto)*

semidreáptă *s.f. (mat.)* porțiune dintr-o dreaptă, mărginită la un singur capăt. (< *semi-* + *dreaptă*, după fr. *semi-droite)*

semifabricát *s.n.* material sau piesă care mai are nevoie de o serie de operații de prelucrare pentru a reprezenta un produs finit. (după fr. *demi-fabriqué)*

semifeudál *adj.* care are o parte din caracteristicile feudalismului. *(* < *semi-* + *feudal)*

semifinálă *s.f. (sport)* fază a unor întreceri sportive care preced finala, sfîrșitul întrecerilor. (după fr. *demi-finale)*

semifluid *adj.* pe jumătate fluid. (cf. fr. *semi-fluide)*

semifónd *s.n. (sport)* alergare de viteză și de rezistență pe o distanță mai scurtă decît cea de fond. (după *fr. demi-fond)*

semilúnă *s.f.* **1.** jumătatea luminată a discului lunii. **2.** semn simbolic al islamismului. ● *(fig.)* imperiul otoman; mahomedanismul. (< *semi-* + *lună)*

seminál *adj. (bot.)* referitor la sămînța plantelor. ● *(anat.)* referitor la spermă, de spermă. (< fr. *séminal*, cf. lat. *seminalis* < *semen* — sămînță)

seminár *s.n.* **1.** *(în vechea organizare a învățământului)* instituție de învățământ teologic unde se pregăteau viitorii preoți. **2.** lucrări, ore de studiu practice, organizate pe grupe de studenți și efectuate sub conducerea unui profesor. **3.** cerc de studii organizat pe lîngă o organizație de masă sau pe lîngă o instituție pentru pregătirea membrilor săi. (cf. fr. *séminaire*, lat. *seminarium)*

seminarist *s.m.* elev al unui seminar (1). (cf. fr. *séminariste)*

seminarizá *vb.* I. *tr.* a prelucra în colectiv un curs, o prelegere sau o materie de studiu. *(< seminar)*

seminomád *adj. (despre popoare)* în stare de seminomadism. (cf. fr. *semi-nomade)*

seminomadism *s.n.* fel de viață (întîlnit mai ales la marginile deșerturilor) în care agricultura ocazională se îmbină cu creșterea vitelor. (cf. fr. *semi-nomadisme)*

semiobscúr *adj.* pe jumătate obscur, pe jumătate întunecos. *(< semi-+ obscur)*

semiobscuritáte *s.f.* lumină slabă, pe jumătate întuneric. *(< semi- + obscuritate)*

semiocluzívă *s.f.* africată. (după fr. *demi-occlusif)*

semioficiál *adj.* care provine din surse oficiale dar nu are caracter oficial. (cf. fr. *semi-officiel)*

semiologíe *s.f.* parte a medicinei care studiază diagnosticarea bolilor după simptomele lor. *(< fr. sémiologie, séméiologie*, cf. gr. *semeion* — semn, *logos* — vorbire)

semiótică *s.f.* semiologie. *(< fr. séméiotique)*

semiparazít *s.m. (biol.)* organism adaptat la viața de parazit, dar care în cursul dezvoltării lui, trăiește și ca saprofit. (după fr. *semi-parasite)*

semiperioádă *s.f.* jumătate de perioadă. (după fr. *demi-période)*

semipermeábil *adj. (fiz.: despre membrane* etc.) care permite trecerea numai a unora dintre componenții unui amestec. *(< semi- + permeabil)*

semiporțelán *s.n. (tehn.)* produs ceramic intermediar între gresia ceramică fină și porțelan, întrebuințat la fabricarea pieselor pentru instalații sanitare. *(< semi-+ porțelan)*

semirelief *s.n. (în sculptură)* figură, motiv etc. care se desprinde numai pe jumătate de fond; basorelief. *(< semi-+ relief)*

semisón *adj. (despre vocale)* care nu are valoare silabică. (cf. fr. *semi-son)*

semitológ *s.m.* specialist în semitologie. *(< fr. sémitologue)*

semitológic *adj.* privitor la semitologie. *(< fr. sémitologique)*

semitologíe *s.f.* nume dat științelor care studiază cultura și limbile semitice. *(< fr. sémitologie)*

semitón *s.n.* **1.** *(muz.)* interval de o jumătate de ton. **2.** *(arte)* nuanță de culoare care face trecerea de la părțile luminoase la cele umbrite ale unei figuri pictate. (cf. fr. *semi-ton*, it. *semitono)*

semivocálă *s.f. (fon.)* vocală care nu se poate rosti decît împreună cu o altă vocală (cu care formează un diftong); semiconsoană. (după fr. *semi-voyelle)*

semivóltă *s.f.* jumătate de voltă. *(< semi-+ voltă)*

semizéu *s.m.* erou mitologic despre care cei vechi spuneau că s-a născut dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor. (după fr. *demi-dieu*, it. *semideo)*

semná *vb.* I. *tr.* a iscăli. (cf. fr. *signer*, după *semn)*

semnál *s.n.* **1.** semn convențional folosit pentru transmiterea de informații, de avertismente, de comenzi la distanță. ○ *semnal topografic* = baliză. ● sunet convențional după care se recunosc anumite posturi de radio. **2.** *(fig.)* tot ceea ce anunță, determină sau servește ca impuls la începerea unei acțiuni. **3.** aparat, instrument pentru emiterea semnalelor. **4.** *(psih.)* ceea ce indică un fenomen sau un obiect din lumea înconjurătoare și care, cu ajutorul scoarței cerebrale, face organismul să acționeze într-un anumit fel; semn, indiciu. (cf. fr. *signal*, it. *segnale*, după *semn)*

semnalá *vb.* I. *tr.* a aduce ceva la cunoștință, a anunța ceva; a scoate în evidență, a releva, a menționa. (cf. fr. *signaler)*

semnalizá *vb.* I. *tr.* a da, a transmite semnale la distanță; a înștiința, a comunica prin semnale. (după germ. *signalisieren)*

semnalizáre *s.f.* **1.** acțiunea de a semnaliza și rezultatul ei; comunicare făcută prin semnale. ● sistem de semnale folosit undeva. **2.** instalație pentru a da semnale (pe un aerodrom, pe o cale ferată etc.), cu ajutorul căreia se fac comunicări la distanță. **3.** *(psih.)* legătura organismului cu mediul înconjurător făcută prin anumite semnale. *(< semnaliza)*

semnalizatór[1] *s.m.* și *f.* cel care transmite semnale, care semnalizează. *(< semnaliza)*

semnalizatór[2] *s.n.* semafor. ● indicator luminos al unui autovehicul, care arată direcția în care se îndreaptă acesta. *(< semnaliza)*

semnalmént *s.n. (de obicei la pl.)* ansamblul semnelor exterioare și datelor după care poate fi recunoscut sau identificat cineva. (cf. fr. *signalement)*

semnatár *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care semnează, (cel) care iscălește un tratat, o convenție etc. (după fr. *signataire)*

semnătúră *s.f.* iscălitură. *(< semna*, după fr. *signature)*

semnifică *vb.* I. *tr.* a însemna, a avea înțelesul de... (< lat. *significare*, cf. fr. *signifier*, după *semn*)

semnificativ *adj.* **1.** cu un înțeles precis, care arată ceva clar. **2.** care are o semnificație, un înțeles (ascuns), un tîlc; care arată ceva fără a fi nevoie de vorbe; expresiv. **3.** însemnat, important. (cf. fr. *significatif*)

semnificație *s.f.* **1.** înțeles, conținut semantic al unui cuvînt; sens, accepție. **2.** ceea ce lasă să se întrevadă ceva. **3.** însemnătatea, valoarea unui lucru. (cf. fr. *signification*)

senár *adj.* *(metr.; despre versuri)* compus din șase iambi. (< lat. *senarius*)

senarmonít *s.n.* *(min.)* oxid natural de stibiu. (< fr. *sénarmonite*)

senát *s.n.* **1.** *(ist.)* organul suprem de conducere al statului roman în timpul republicii; *(p. ext.)* nume dat unor adunări care aveau importante puteri în sistemul de guvernare; sfatul bătrînilor. **2.** corp legislativ al unor țări cu sistem bicameral, format din membri aleși sau de drept. ● loc unde se adună senatorii. (cf. fr. *sénat*, it. *senato*, lat. *senatus* < *senex* — bătrîn)

senatór *s.m.* membru al senatului. (cf. fr. *sénateur*, lat. *senator*)

senatoriál *adj.* privitor la senat sau la senatori. (cf. fr. *sénatorial*)

senil *adj.* referitor la bătrînețe, de bătrînețe; de bătrîn. (cf. fr. *sénile*, lat. *senilis* < *senex* — bătrîn)

senilitáte *s.f.* *(med.)* caracterul a ceea ce este senil; slăbire a facultăților mintale și a corpului produsă de bătrînețe. (cf. fr. *sénilité*)

seniór[1] *s.n.* *(ist.)* stăpîn al unei feude; *(p.ext.)* nobil. // *adj.* *(de obicei pe lîngă un nume propriu)* care este mai în vîrstă, mai bătrîn; bătrînul, tatăl. (< lat. *senior*, cf. fr. *seigneur*)

seniór[2] *s.m.* și *f.* sportiv care a depășit vîrsta juniorilor (douăzeci și unu de ani la băieți sau optsprezece ani la fete). (< fr. *senior*)

senioriál *adj.* al seniorului, de senior. (cf. fr. *seigneurial*)

sens *s.n.* **1.** înțeles, semnificație, accepție (a unui cuvînt, a unei expresii etc.). ● conținut. **2.** rost, noimă, rațiune. **3.** direcție, orientare. ○ *sens unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție, pe arterele cu mare afluență. (cf. fr. *sens*, lat. *sensus*)

sensíbil *adj.* **1.** înzestrat cu sensibilitate; care poate fi (ușor) impresionat; emotiv. **2.** care poate fi perceput prin simțuri. ● care se poate constata ușor; evident, simțitor, apreciabil. **3.** *(fiz.; despre aparate)* care indică cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. (cf. fr. *sensible*, lat. *sensibilis* < *sentire* — a simți)

sensibilitáte *s.f.* **1.** facultatea de a simți, de a percepe prin simțuri tot ceea ce vine dinafară: simțire. **2.** însușirea de a fi foarte simțitor; afectivitate, emotivitate accentuată. ● receptivitate artistică. **3.** însușire a unui instrument sau a unui aparat de a indica cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. (cf. fr. *sensibilité*, lat. *sensibilitas*)

sensibilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a mări sensibilitatea unui țesut, a unui mușchi etc. față de un excitant dinafară. ● *(despre un material fotografic)* a face sensibil la acțiunea luminii. **2.** a prelucra chimic suprafața plăcilor metalice destinate pentru confecționarea tiparului plat. **3.** *(rar)* a concretiza, a materializa. (< fr. *sensibiliser*)

sensibilizatór *s.m.* substanță care adăugată în stratul fotosensibil al unui material fotografic face ca acest material să fie impresionat de anumite radiații. (cf. fr. *sensibilisateur*)

sentențiós *adj.* *(despre stil, fraze* etc.) care este plin de maxime, de sentințe; *(despre oameni)* care se exprimă prin maxime; afectat, grav. (cf. fr. *sentencieux*, lat. *sententiosus* < *sententia* — sentință)

sentimént *s.n.* **1.** atitudine specifică, emoțională pe care omul o are față de realitate; simțire, simțămînt. ● afecțiune. **2.** facultate de a simți, de a aprecia anumite lucruri; conștiință. ● credință, impresie intimă. (< fr. *sentiment*, it. *sentimento*)

sentimentál *adj.* care conține sau exprimă un sentiment; *(depr.)* care afectează sau exagerează un sentiment. // *s.m.* și *f.* persoană cu o sensibilitate accentuată, care nutrește sentimente puternice, pe care le manifestă cu tărie. (cf. fr. *sentimental*, it. *sentimentale*)

sentimentalísm *s.n.* **1.** sensibilitate excesivă; afectare sau exagerare a sentimentelor. **2.** atitudine, comportare de om sentimental. (cf. fr. *sentimentalisme*)

sentimentalitáte *s.f.* sentimentalism. (cf. fr. *sentimentalité*)

sentimentalizá *vb.* I. *intr.* *(rar)* a se comporta ca un sentimental. (cf. germ. *sentimentalisieren*)

sentință *s.f.* **1.** *(jur.)* hotărîre, decizie a unei instanțe judecătorești. ● *(fig.)* blam. **2.** maximă, aforism. (< lat. *sententia*, cf. fr. *sentence*, it. *sentenza*)

senzație *s.f.* **1.** reflectare imediată în conștiința omului a obiectelor și a fenomenelor lumii înconjurătoare, ca urmare a acțiunii lor directe asupra organelor de simț. ● impresie; stare sufletească emotivă. **2.** impresie puternică provocată de cineva sau de ceva într-o colectivitate. ● eveniment sau știre care provoacă o impresie foarte puternică, care surprinde. ○ *de senzație* = senzațional; *a face senzație* = a produce o impresie foarte puternică, a face vîlvă. (cf. fr. *sensation*, lat. *sensatio*)

senzațional *adj.* care produce, stîrnește o impresie foarte puternică, care interesează în cel mai înalt grad. (cf. fr. *sensationnel*)

senzitiv *adj.* **1.** referitor la simțuri, de simțuri. **2.** care are facultatea de a simți; sensibil. (< fr. *sensitif*)
senzitivă *s.f. (bot.)* plantă erbacee din familia leguminoaselor, ale cărei frunze se strîng la cea mai mică atingere. (< fr. *sensitive*)
senzorial *adj.* referitor la simțuri. // *s.n.* ceea ce se percepe prin simțuri. (< fr. *sensoriel*)
senzual *adj.* care este în legătură cu simțurile, care satisface simțurile. ● *(despre oameni, adesea subst.)* înclinat spre plăceri trupești. ● *(adesea adv.)* care trădează senzualitate. (cf. fr. *sensuel*, it. *sensuale*)
senzualism *s.n.* **1.** *(fil.)* curent filozofic care consideră senzația ca unica sursă a cunoașterii. **2.** fel de a fi al celor înclinați spre plăceri trupești. (cf. fr. *sensualisme*, it. *sensualismo*)
senzualist *adj.* privitor la senzualism. // *s.m.* și *f.* adept al sensualismului. (cf. fr. *sensualiste*)
senzualitate *s.f.* **1.** înclinare către plăceri trupești. **2.** *(rar)* sensibilitate senzorială. (cf. fr. *sensualité*)
sepală *s.f. (bot.)* fiecare dintre frunzele modificate care alcătuiesc caliciul unei flori. (< fr. *sépale*)
separá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) despărți; a (se) izola. (< fr. *séparer*, it., lat. *separare*)
separábil *adj.* care se poate separa. (cf. fr. *séparable*)
separatism *s.n.* tendință de a se separa de majoritate, de un grup social constituit; izolare, atitudine singuratică. (cf. fr. *séparatisme*)
separatist *adj. (adesea subst.)* care se separă de majoritate. (cf. fr. *séparatiste*)
separatór *adj.* care poate separa. // *s.n. (tehn.)* aparat sau mașină care separă o anumită substanță sau un anumit material dintr-un amestec. (cf. fr. *séparateur*)
separáție *s.f.* despărțire, separare. (cf. fr. *séparation*, lat. *separatio*)
separéu *s.n.* despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc. (< fr. *séparé*)
sépia *s.f. invar.* tuș cafeniu-închis, provenit din lichidul eliminat de sepie sau fabricat pe cale artificială și întrebuințat în pictură sau în grafică. ● desen făcut cu o astfel de culoare. (< fr. *sépia*)
sépie *s.f. (zool.)* moluscă cefalopodă marină, cu corpul oval și cu brațe tentaculare, care, cînd este în pericol de a fi prinsă, emană un lichid negricios care tulbură apa. (< fr. *sépia*, cf. gr., lat. *sepia*)
septemvír *s.m. (ist.)* fiecare dintre cei șapte preoți care erau însărcinați să supravegheze celebrarea jocurilor publice în vechea Romă. (< lat. *septemvir* < *septem* — șapte, *vir* — bărbat)
septenál *adj. (adesea subst.)* care se întîmplă sau care se reînnoiește la fiecare șapte ani; care se întinde pe o perioadă de șapte ani. (cf. fr. *septennal*)
septentrión *s.m. (rar)* nord, miazănoapte. (cf. fr. *septentrion*, lat. *septentriones* — constelația carului mic)
septentrionál *adj.* nordic, de miazănoapte. (cf. fr. *septentrional*)
septét *s.n.* ansamblu de șapte voci sau șapte instrumente care execută împreună o bucată muzicală; *(p. ext.)* muzica compusă pentru un astfel de ansamblu. (< germ. *Septett*)
séptic *adj.* infectat cu microbi. ○ *maladie septică* = boală cauzată de microbi. (< fr. *septique*, cf. gr. *septikos*)
septicemíe *s.f. (med.)* infecție generalizată a sîngelui provocată de microbi. (< fr. *septicémie*)
séptimă[1] *s.f.* interval într-o gamă diatonică, cuprinzînd șapte note consecutive. (< lat. *septima*, cf. fr. *septième*)
séptimă[2] *s.f. (sport)* una din pozițiile (de apărare) la scrimă. (< fr. *septime*, cf. lat. *septimus*)
septogén *adj. (med.: despre bacterii)* care produce putrefacție. (cf. gr. *septein* — a putrezi, *gennan* — a naște)
septolét *s.n. (muz.)* grup de șapte note provenite prin subdivizarea unui singur timp. (cf. lat. *septem* — șapte)
septuagenár *s.m.* și *f. (adesea adj.)* om de (peste) șaptezeci de ani. (cf. fr. *septuagénaire*, lat. *septuagenarius*)
sepulcrál *adj.* **1.** de mormînt, privitor la mormînt. **2.** ca de mort. (cf. fr. *sépulcral*, lat. *sepulcralis* < *sepulcrum* — mormînt)
ser *s.n. (biol.)* partea lichidă a sîngelui. ● *(med.)* lichid extras din sîngele unui animal vaccinat sau preparat pe cale artificială, folosit pentru vindecarea unor boli. (< fr. *sérum*, cf. lat. *serum*)
seráfic *adj.* îngeresc; *(fig.)* pur, nevinovat, candid. (cf. fr. *séraphique*, lat. *seraphicus*)
serál *adj.* de seară; *(despre forme de învățămînt)* care are loc, se desfășoară, funcționează seara. (< it. *serale*)
serát *adj. (bot.: despre frunze și alte organe)* cu marginile dințate în sus. (cf. fr. *serré*)
serátă *s.f.* reuniune cu caracter literar, muzical etc.; *(spec.)* petrecere cu dans care are loc seara. (< it. *serata*)
séră *s.f.* încăpere special amenajată care servește pentru adăpostirea și cultivarea plantelor care nu suportă frigul. (< fr. *serre*)
serenádă *s.f. (muz.)* concert de muzică vocală sau instrumentală cu caracter romantic, care se execută seara sau noaptea sub fereastra cuiva, în semn de omagiu sau de dragoste; compoziție muzicală pentru acest gen de concert. (< fr. *sérénade*, cf. sp. *serenata*)

serenísim *adj. (rar)* prealuminat, mărit (titlu de onoare dat principilor sau conducătorilor bisericii în unele țări din Occident). (cf. fr. *sérénissime*, it. *serenissimo)*

sergént *s.m.* grad inferior în armată sau în miliție, mai mare decît cel de caporal; persoană care are acest grad. ○ *sergent-major* = grad militar superior sergentului și inferior plutonierului. (< fr. *sergent)*

seriá *vb.* I. *tr.* a așeza, a orîndui, a clasa pe serii. (< fr. *sérier)*

seriatór *s.m.* și *f.* cel care seriază. (< *seria)*

sericícol *adj.* privitor la sericicultură. (< fr. *séricicole)*

sericicultór *s.m.* și *f.* cultivator de viermi de mătase. (cf. fr. *sériciculteur* < lat. *sericum* — mătase, *cultor* — cultivator)

sericicultúră *s.f.* creșterea, cultura viermilor de mătase. (< fr. *sériciculture)*

sericínă *s.f. (chim.)* materie cleioasă produsă de viermele de mătase, care acoperă firul propriu-zis. (< fr. *séricine)*

série *s.f.* **1.** înșirare de termeni care se succed potrivit unei anumite legi; înșiruire, succesiune de ființe, de lucruri sau de fapte de același fel sau asemănătoare. ● repetare a aceluiași tip, a aceleiași acțiuni etc. ○ *în serie* = (produs, fabricat) în număr mare, după același tip. **2.** *(chim.)* grup de compuși organici care se caracterizează prin aceea că fiecare are în molecula lui cîte un atom de carbon și doi atomi de hidrogen mai mult decît compusul precedent al grupului. **3.** expresie matematică formată dintr-o infinitate de termeni deduși unul din altul după anumite reguli și legați prin semnele plus sau minus. **4.** *(geol.)* succesiune de terenuri care corespunde, în timp, unei epoci. **5.** totalitatea ființelor, lucrurilor sau faptelor care urmează deodată la rînd. **6.** număr de ordine aplicat pe mărfurile fabricate într-un număr mare de exemplare de același tip; număr de fabricație. (< fr. *série*, it. *serie*, lat. *series)*

seringă *s.f. (med.)* instrument care servește pentru a face injecții, pentru a lua sînge etc. (< fr. *séringue)*

seriós *adj.* **1.** grav, lipsit de superficialitate, de frivolitate; așezat, ponderat. ● căruia nu-i place să glumească; sever, rigid. **2.** care trebuie privit cu seriozitate; pozitiv, real. **3.** important, de seamă. (< fr. *sérieux*, cf. it. *serioso* < lat. *serius)*

seriozitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi serios; ținută, comportare care denotă această însușire. ● mină serioasă, gravitate. **2.** profunzime; temeinicie. **3.** parte gravă, importantă a unui lucru. (cf. germ. *Seriosität)*

serj *s.n. (text.)* țesătură de mătase cu firul în diagonală, întrebuințată mai ales pentru căptușeli. (< fr. *serge)*

serológic *adj.* privitor la serul sanguin. (< fr. *sérologique)*

serología *s.f.* știință care studiază proprietățile serului din sînge. (< fr. *sérologie)*

serós *adj. (anat.)* **1.** de natura serului sau a serozității. **2.** *(despre țesuturi)* care conține, care secretează o serozitate. ○ *membrană seroasă* (și *subst., f)* = membrană care căptușește unele organe, constituită din două foi subțiri între care se găsește o serozitate; membrană care protejează articulațiile osoase. (cf. fr. *séreux)*

seroterapíe *s.f. (med.)* tratament (preventiv) al unor boli infecțioase cu serul luat de la un animal imunizat împotriva acestor boli. (< fr. *sérothérapie*, cf. lat. *serum* — ser, gr. *therapeia* — tratament)

serozitáte *s.f. (fiziol.)* lichid secretat de membranele seroase. ● *(med.)* lichid seros sau purulent care se formează în unele afecțiuni. (cf. fr. *sérosité)*

serpentín *s.n. (min.)* silicat natural de magneziu hidratat, de culoare galbenă-verde, pînă la negru, foarte răspîndit în natură, formînd roci compacte. (< fr. *serpentine)*

serpentínă *s.f.* **1.** trascu șerpuit, cu cotituri dese, al unui drum dintr-o regiune de munte. **2.** fîșie îngustă de hîrtie colorată, care se desfășoară în spirală cînd este aruncată la distanță. **3.** *(tehn.)* tub în general metalic, îndoit în formă de spirală, de elice etc., folosit ca schimbător de căldură. (< fr. *serpentin*, *serpentine*, cf. germ. *Serpentine)*

sertizá *vb.* I. *tr.* a reduce secțiunea la capătul unei piese tubulare, prin deformarea plastică a pereților ei. ● a fixa o piatră prețioasă într-o montură. (cf. fr. *sertir*, după *sertissage)*

sérv *s.m. (în feudalism)* șerb, rob, iobag. (cf. it. *servo* < lat. *servus)*

servái *s.n. (ist.)* starea de serv; iobăgie, șerbie. (cf. fr. *servage*, it. *servaggio)*

servánt *s.m.* **1.** militar care deservește un tun, o armă automată. **2.** om de serviciu cu atribuții speciale în anumite instituții. (< fr. *servant)*

servántă *s.f.* **1.** *(liv.)* servitoare, slujnică. **2.** masă sau bufet pe care se pun farfuriile și tacîmurile necesare în timpul cînd se servește masa. (< fr. *servante)*

servi *vb.* IV. **1.** *tr.* a îndeplini anumite funcții, însărcinări față de cineva; a sluji. **2.** *intr.* a folosi la..., a avea rolul de... **3.** *tr.* a aduce (bucatele) la masă. ● a oferi cumpărătorilor cele cerute. ● *(la unele jocuri sportive sau la jocul de cărți)* a pune mingea sau cărțile în joc. (< fr. *servir*, it., lat. *servire)*

serviábil *adj.* care face cu plăcere servicii altora; îndatoritor. (cf. fr. *serviable)*

serviabilitáte *s.f.* însușirea de a fi serviabil. (cf. fr. *serviabilité)*

serviciu *s.n.* **1.** acțiunea, faptul de a servi, de a sluji. ● slujbă, post, funcție. ○ *serviciu militar* = stagiu militar. **2.** secție administrativă a unei instituții, a unei întreprinderi etc. **3.** ajutor, sprijin dat cuiva; îndatorire. ○ *scară de serviciu* = scară secundară într-un imobil. **4.** *(tehn.)* succesiunea în timp a regimurilor de funcționare ale unui sistem tehnic, împreună cu duratele lor. ● ansamblu de instalații tehnice care concură la desfășurarea în bune condiții a unei activități tehnice, industriale sau publice principale. **6.** totalitatea tacîmurilor, porțelanurilor, sticlăriei ținînd de aceeași garnitură, în care se servește mîncarea la masă. (< fr. *service*, it. *servizio*, lat. *servitium)*

serviétă *s.f.* geantă de piele, de material plastic etc. cu una sau mai multe despărțituri. (< fr. *serviette)*

servíl *adj.* **1.** slugarnic; lingușitor, supus. **2.** care se conformează riguros modelului; lipsit de originalitate. ● *(despre traduceri)* care se ține în mod formal de original neglijînd conținutul; literal. (< fr. *servile)*

servilísm *s.n.* spirit de supunere josnică; slugărnicie. (cf. fr. *servilisme)*

servilitáte *s.f.* servilism. (cf. fr. *servilité)*

servitór *s.m.* și *f.* cel care este angajat în serviciul cuiva pentru treburi casnice; *(p.ext.)* orice persoană care lucrează la stăpîn; slugă. (< fr. *serviteur*, it. *servitore*, lat. *servitor)*

servitúdine *s.f.* servitute. (cf. lat. *servitudo*, fr. *servitude)*

servitúte *s.f.* **1.** stare de dependență, de aservire; robie. ● obligație, constrîngere. **2.** *(jur.)* sarcină care grevează asupra unui bun imobiliar, izvorînd din situația naturală a bunului sau dintr-o convenție, care are ca scop să servească utilitatea publică sau particulară. (< fr. *servitude*, cf. lat. *servitudo)*

sesám *s.m.* *(bot.)* plantă oleaginoasă erbacee originară din India, ale cărei semințe comestibile se întrebuințează la fabricarea halvalei; susan. (< fr. *sésame)*

sesamoíd *s.n.* *(anat.)* nume dat unor oscioare rotunde, semănînd cu semințele de susan, care se dezvoltă în tendoane. (< fr. *sésamoïde*, cf. fr. *sésame*, gr. *eidos* — aspect)

sesíl *adj.* *(bot.; despre frunze)* fără pețiol sau peduncul. (< fr. *sessile)*

sesiúne *s.f.* perioadă de timp în care membrii unui corp deliberativ rămîn împreună, adunîndu-se la ședințele de lucru. ● perioadă de timp în care se țin adunări de lucru, de comunicări ale unei instituții academice, universitare etc.; *(p.ext.)* ședințele ținute în această perioadă de timp. ○ *sesiune de examene* = perioadă de timp în care au loc examene. (cf. fr. *session*, lat. *sessio)*

sesiză *vb.* I. *tr.* **1.** a prinde, a pătrunde cu mintea; a observa, a descoperi. ● *refl.* a lua cunoștință, a ține seama (de ceva). **2.** a încunoștința, a aduce (ceva) la cunoștința unei autorități; a se adresa justiției. (după fr. *saisir)*

sesizábil *adj.* care se poate percepe cu simțurile, care poate fi cunoscut. (cf. fr. *saisissable)*

sesizánt *adj.* *(rar)* surprinzător, mișcător, impresionant, frapant. (cf. fr. *saisissant)*

sestérț *s.m.* *(ist.)* monedă de argint la romani, avînd valoarea de aproximativ un sfert de dinar. (cf. lat. *sestertius*, fr. *sesterce)*

set *s.n.* *(sport)* parte a unui meci de tenis, de volei etc., determinată de atingerea unui anumit număr de puncte înscris în favoarea unei echipe. (< fr., engl. *set)*

sévă *s.f.* *(bot.)* lichid nutritiv bogat în săruri minerale, care circulă prin vasele plantelor. ● *(fig.)* hrană, izvor de energie. (< fr. *sève)*

sevér *adj.* **1.** aspru, lipsit de blîndețe; grav. ● pretențios; strașnic, riguros. **2.** rigid, riguros, aspru, serios. **3.** lipsit de ornamente inutile; sobru; auster. (< fr. *sévère*, it. *severo*, lat. *severus)*

severitáte *s.f* asprime, strășnicie; rigiditate. (cf. fr. *sévérité*, lat. *severitas)*

sex *s.n.* **1.** diferența fizică și constituțională dintre bărbat și femeie, dintre mascul și femelă; totalitatea caracterelor specifice care despart animalele și plantele în masculi și femele. **2.** fiecare dintre cele două categorii de viețuitoare diferențiate după organele genitale. (< fr. *sexe*, cf. lat. *sexus)*

sexagenár *s.m.* și *f.* *(adesea adj.)* om de (peste) șaizeci de ani. (cf. fr. *sexagénaire*, lat. *sexagenarius)*

sexagesimál *adj.* care reprezintă a șaizecea parte dintr-un întreg. (< fr. *sexagésimal*, cf. lat. *sexagesimus* — al șaizecilea)

sextánt *s.m.* *(fiz.)* instrument optic folosit pentru măsurarea distanței unghiulare dintre doi aștri. (< fr. *sextant*, cf. lat. *sextans)*

séxtă *s.f.* *(muz.)* interval într-o gamă diatonică, cuprinzînd șase note consecutive. (< lat. *sextus*, cf. fr. *sexte*, germ. *Sexte)*

sextét *s.n.* ansamblu compus din șase persoane (instrumentiști sau cîntăreți) care execută împreună o bucată muzicală; bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. (< germ. *Sextett)*

sextínă *s.f.* *(lit.)* poezie cu formă fixă, alcătuită din șase strofe și jumătate, în care aceleași cuvinte revin la rimă într-o anumită ordine. ● strofă de șase versuri. (< fr. *sextine)*

sextolét *s.n.* *(muz.)* grup de șase note provenite din reunirea a două triolete. (< fr. *sextolet)*

sexuál *adj.* în legătură cu sexul, referitor la sex. ● care caracterizează sexul unui animal sau al unei plante. (cf. fr. *sexuel*, lat. *sexualis)*
sexualísm *s.n.* starea unei ființe care are sex. ● senzualitate. (cf. fr. *sexualisme)*
sexualitáte *s.f.* totalitatea caracterelor anatomice și fiziologice specifice fiecărui sex. (cf. fr. *sexualité)*
sexuát *adj. (biol.)* care are sex, care este prevăzut cu organe de reproducere. ○ *reproducere sexuată* = reproducere a organismelor prin organe sexuale. (cf. fr. *sexué)*
sezón *s.n. (rar)* anotimp. ● perioadă a anului caracterizată prin apariția anumitor fenomene sau printr-o intensă activitate în anumite domenii; timp al anului favorabil pentru anumite acțiuni. (< fr. *saison)*
sezoniér *adj.* care ține de un anumit sezon; de sezon; ○ *muncitor sezonier* = muncitor angajat pentru anumite munci legate de sezon. ● potrivit pentru un anumit sezon. (< fr. *saisonnier)*
sezoníst *s.m.* și *f.* cel care face cură la o stațiune balneoclimaterică; vilegiaturist. (< *sezon)*
sfenoíd *s.n. (anat.; adesea adj.)* os în formă de șa, situat la baza craniului, care desparte cutia cranială de cavitățile vecine. (< fr. *sphénoïde)*
sfenoidál *adj.* privitor la sfenoid. (< fr. *sphénoïdal)*
sféră *s.f.* **1.** *(mat.)* suprafață ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct dat, numit centru; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață. ● obiect având această formă; glob. **2.** regiune cerească unde se mișcă astrii; boltă cerească. **3.** *(fig.)* domeniu, cuprins, limite. ○ *sferă de influență* = întindere, teritoriu, mediu etc. în cuprinsul căruia se exercită influența cuiva sau a ceva. ● mediu (social). **4.** *(log.; în expr.) sfera noțiunii* = totalitatea obiectelor sau indivizilor la care se referă caracterele esențiale ale unei noțiuni. (cf. lat. *sphaera*, gr. *sphaira*, fr. *sphère*, it. *sfera)*
sféric *adj.* care are forma unei sfere; rotund. (cf. lat. *sphaericus*, fr. *sphérique)*
sfericitáte *s.f.* starea a tot ce este sferic. (cf. fr. *sphéricité)*
sferoíd *s.n. (mat.)* figură în spațiu asemănătoare unei sfere, formată prin rotirea unei elipse în jurul uneia din axele sale. (< fr. *sphéroïde*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *eidos* — aspect)
sferoidál *adj.* de forma unui sferoid. (cf. fr. *sphéroïdal)*
sferométru *s.n. (tehn.)* instrument pentru determinarea curburii suprafețelor sferice. (< fr. *sphéromètre*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *metron* — măsură)
sfidá *vb.* I. *tr.* a înfrunta, a privi pe cineva sau ceva cu dispreț; a desfide. (< it. *sfidare)*
sfidătór *adj.* care sfidează. (cf. it. *sfidatore)*
sfigmográf *s.n. (med.)* aparat pentru înregistrarea bătăilor pulsului. (< fr. *sphygmographe)*
sfíncter *s.n. (anat.)* mușchi circular care închide sau strînge un orificiu. (< fr., lat. *sphincter)*
sfínx *s.m.* **I.** animal fabulos din mitologia greacă și egipteană, cu cap de femeie, corp de leu și aripi de vultur; statuie înfățișînd acest animal. ● *(fig.)* personaj enigmatic, om greu de înțeles. **II** *(zool.)* fluture mare care zboară în timpul serii și noaptea. (< fr., lat., gr. *sphinx)*
sfórță *vb.* I. *refl.* a se sili din răsputeri; a se opinti, a se strădui. (< it. *sforzare)*
sfragístică *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei, care studiază sigiliile. (< fr. *sphragistique*, cf. gr. *sphragistikos* < *sphragis* — sigiliu)
sfruntá *vb.* I. *tr. (rar)* a înfrunta. (< it. *sfrontare)*
sfruntáre *s.f.* acțiunea de a sfrunta și rezultatul ei; înfruntare, provocare; *(p. ext.)* nerușinare, obrăznicie. (< *sfrunta)*
sfruntát *adj.* nerușinat, obraznic. (< it. *sfrontato)*
si *s.m. (muz.)* treapta a șaptea din gama majoră tip; sunetul și nota corespunzătoare. (< it. *si)*
sibilánt *adj. (fon.; în expr.)* consoană *sibilantă* (și *subst., f.)* = consoană șuierătoare sau siflantă. (< fr. *sibilant)*
sibílă *s.f. (ist.)* femeie căreia cei vechi îi atribuiau darul de a prevedea viitorul, fiind inspirată de zei. (< lat., gr. *sibylla)*
sibílic *adj. (adesea adv.)* de sibilă; profetic; *(p. ext.)* enigmatic, vag. (cf. fr. *sibyllique)*
sibilín *adj. (rar)* sibilic. ○ *cărți sibiline* = culegere de oracole păstrată la Roma, care era consultată ori de cîte ori republica era în primejdie. (cf. lat. *sibyllinus*, fr. *sibyllin)*
sibilínic *adj. (rar)* sibilic. (< *sibilin)*
sicár *s.m. (rar)* asasin, ucigaș tocmit. (cf. it. *sicario*, fr. *sicaire* < lat. *sicarius* < *sica* - pumnal)
sicatív *adj (despre uleiuri)* care se usucă repede. // *s.n.* substanță care se adaugă uleiurilor pentru a le grăbi viteza de uscare. (cf. fr. *siccatif*, lat. *siccativus)*
sicofánt[1] *s.m. (rar)* denunțător, delator. (< fr. *sycophante)*
sicofánt[2] *s.m. (zool.)* insectă cu miros de mosc, de culoare verde-aurie, care trăiește în pădurile de conifere și stejari din sudul și centrul Europei. (< lat. *sycophanta)*
sicomór *s.m. (bot.)* arbore exotic uriaș asemănător cu dudul, care are un lemn tare și fructe dulci, comestibile. (< fr. *sycomore*, cf. gr. *syhon* — smochină, *moron* — copt)

siderá *vb.* I. *tr. (rar)* a ţintui cu privirea. (< fr. *sidérer)*
siderál *adj.* care se referă la aştri; astral. (cf. fr. *sidéral*, lat. *sideralis)*
siderít *s.n. (min.)* carbonat natural de fier; sideroză. (< fr. *sidérite*, cf. lat. *sideritis)*
siderolít *s.m. (astr.)* meteorit format aproape numai din fier. (< fr. *sidérolithe*, cf. lat. *sidus* — stea, gr. *lithos* — piatră)
siderostát *s.n. (astr.)* aparat destinat să anuleze, pentru observator, mişcarea aparentă a aştrilor. (< fr. *sidérostat)*
siderózǎ *s.f.* **1.** *(min.)* siderit. **2.** *(med.)* afecţiune pulmonară datorată inhalării prafului metalic din aer. (< fr. *sidérose*, cf. gr. *sideros* — fier)
siderúrgic *adj.* privitor la siderurgie; de siderurgie. (< fr. *sidérurgique)*
siderurgíe *s.f.* ramură a metalurgiei care studiază proprietăţile fizice şi chimice ale fierului şi ale aliajelor lui precum şi operaţiile de extragere, elaborare şi prelucrare a acestora. (< fr. *sidérurgie)*
sienít *s.n. (petr.)* rocă eruptivă granitică formată mai ales din feldspaţi, fără cuarţ. (< fr. *syénite)*
siéstă *s.f.* odihnă de după prînz. (< fr. *sieste*, cf. sp. *siesta)*
sifilídă *s.f. (med.)* erupţie sifilitică pe piele şi pe mucoase, care apare în faza a doua a sifilisului. (< fr. *syphilide)*
sífilis *s.n. (med.)* boală venerică infecţioasă, provocată de un spirochet; se transmite prin contagiune sau prin ereditate. (< fr. *syphilis)*
sifilític *adj., s.m.* şi *f.* bolnav de sifilis. (< fr. *syphilitique)*
sifiánt *adj.* **1.** *(despre respiraţie)* şuierător; strident. **2.** *(fon.; în expr.) consoană siflantă* (şi *subst., f)* = consoană pronunţată cu o uşoară şuierătură. (< fr. *sifflant)*
siflée *s.f. (mar.)* fluier special cu care se dau diferite semnale la bordul navei; sirenă. (< fr. *sifflet)*
sifón *s.n.* **1.** *(tehn.)* tub curbat în formă de *U* întors, folosit pentru a transvaza un lichid între două niveluri diferite. **2.** piesă de metal, de porţelan etc., care se montează pe o conductă de canalizare cu scopul de a opri trecerea gazelor din canal. **3.** butelie de sticlă pentru apă gazoasă, prevăzută cu un dispozitiv care se închide cu o supapă. ● apa gazoasă dintr-o astfel de butelie. **4.** *(med.)* aparat pentru spălarea cu presiune a anumitor cavităţi ale corpului. **5.** *(zool.)* organ al cefalopodelor, în formă de tub, care serveşte pentru locomoţie. (< fr. *siphon*, cf. lat., gr. *siphon)*
sifoná *vb.* I. *tr.* **1.** a transvaza un lichid cu ajutorul unui sifon (**1**). **2.** a trece o conductă pe sub un obstacol care are nivelul mai jos decît restul conductei. (< fr. *siphonner)*
sifonofór *s.n. (zool.; la pl.)* subclasă de animale celenterate care au un organ locomotor bazat pe principiul sifonului; *(la sg.)* animal care face parte din această subclasă. (< fr. *siphonophores)*
sigilá *vb.* I. *tr.* a aplica un sigiliu; a pecetlui. (< lat. *sigillare*, cf. it. *sigillare)*
sigíliu *s.n.* pecete, ştampilă. ● *(fig.)* semn distinctiv, marcă. (< lat. *sigillum*, cf. it. *sigillo)*
síglă *s.f.* literă sau grup de litere folosite ca semn de prescurtare în inscripţii, în manuscrise vechi etc. (< fr. *sigle*, cf. lat. *siglum)*
sígma *s.f.* literă a alfabetului grecesc corespunzătoare literei *s.* (< gr. *sigma)*
sigmoíd *adj.* de forma literei sigma. ○ *(med.) valvule sigmoide* = cute membranoase situate la originea arterei aorte şi a arterei pulmonare. (< fr. *sigmoïde*, cf. gr. *sigmoeides)*
signál *s.n.* **1.** semnal convenţional emis de un fluier, de o sirenă. **2.** fluier metalic mic. (< fr. *signal*, germ. *Signal* < lat. *signum* - semn)
signalmént *s.n. (rar)* semnalment. (< fr. *signalement)*
signatúră *s.f. (poligr.)* **1.** semn pus pe prima pagină a fiecărei coli de tipar a unei cărţi, care uşurează legătorului numerotarea colilor. **2.** mic sanţ tăiat în blocul unei litere, care înlesneşte zeţarului recunoaşterea poziţiei ei. (< fr. *signature)*
siguránţă *s.f.* **1.** lipsă de primejdie. **2.** lipsă de îndoială, convingere neclintită; certitudine. **3.** dispozitiv la o armă de foc, care împiedică descărcarea întîmplătoare a acesteia. ● dispozitiv care întrerupe automat un circuit electric. **4.** nume dat în trecut poliţiei politice secrete. (cf. it. *sicuranza)*
silábă *s.f. (lingv.)* parte dintr-un cuvînt alcătuită dintr-unul sau mai multe sunete, care se rosteşte într-o singură emisiune a vocii. (cf. lat. *syllaba*, gr. *syllabe)*
silábic *adj.* privitor la silabe; alcătuit din silabe. (cf. fr. *syllabique)*
siláj *s.n. (mar.)* dîră lăsată de o navă în mers. (< fr. *sillage)*
silén *s.m. (zool.)* specie de macac din India. (< fr. *silène)*
silépsă *s.f.* figură retorică în care acordul se face potrivit ideii care predomină în mintea vorbitorului şi nu conform regulilor gramaticale; *(p. ext.)* figură de stil în care un cuvînt este luat atît în înţelesul lui propriu cît şi în cel figurat. (cf. fr. *syllepse*, lat., gr. *syllepsis)*
siléptic *adj.* privitor la silepsă, de silepsă; al silepsei. (cf. fr. *sylleptique)*
sílex *s.n.* **1.** rocă silicioasă foarte dură; cremene. **2.** obiect de silex (**1**) datînd din epoca de piatră. (< fr. *silex*, cf. lat. *silex* — piatră)

silf *s.m.* geniu al aerului în mitologia celtică și germanică din evul mediu. (< fr. *sylphe*, it. *silfi*, gr. *silphe*)

silfă *s.f.* silfidă. (< *silf*)

silfidă *s.f.* **1.** *(în mitologia celtică și germanică medievală)* personaj reprezentat printr-o ființă de gen feminin înfățișată cu un corp zvelt și cu aripi străvezii. ● *(fig.)* femeie zveltă, grațioasă. **2.** *(zool.; la pl.)* insecte coleoptere cu numeroase specii, care au mirosul foarte dezvoltat și se hrănesc cu cadavre: *(la sg.)* insectă care face parte dintr-una dintre aceste specii. (< fr. *sylphide*)

silicát *s.m.* *(chim.)* sare a acidului silicic, care intră în compunerea unui număr mare de roci, pământuri și minerale. (< fr. *silicate*, cf. lat. *silex* — piatră)

silícă *s.f.* material refractar format în special din bioxid de siliciu. (< *silice*)

silice *s.f.* *(chim.)* nume generic dat diferitelor varietăți de bioxid de siliciu. (< fr. *silice*, cf. lat. *silicea*)

silicic *adj.* *(chim.; în expr.)* *acid silicic* = acid slab pus în libertate prin acidularea unora dintre silicați sau prin hidroliza unor compuși ai siliciului. (< fr. *silicique*)

siliciós *adj.* compus din siliciu, care conține siliciu. (cf. fr. *siliceux*)

siliciu *s.n.* *(chim.)* metaloid din familia carbonului de culoare negricioasă în stare amorfă și cenușiu ca plumbul cînd este cristalizat. (< fr. *silicium*)

silicóză *s.f.* *(med.)* afecțiune pulmonară cauzată de inhalarea prafului de silice. (< germ. *Silikose*)

silículă *s.f.* *(bot.)* fruct al unor crucifere asemănător cu silicva. (< fr. *silicule*)

silícvă *s.f.* *(bot.)* fruct în formă de păstaie lungă împărțită în două printr-un perete membranos pe care sînt așezate semințele. (< fr. *silique*, cf. lat. *siliqua*)

silimanít *s.n.* *(chim.)* silicat de aluminiu natural întrebuințat în industria ceramică. (< fr. *sillimanite*)

silítă *s.f.* *(tehn.)* carbură de siliciu folosită ca rezistență electrică în cuptoarele electrice.

silogísm *s.n.* *(log.)* raționament deductiv care cuprinde trei judecăți și în care concluzia trebuie să se deducă din premisa majoră prin intermediul premisei minore. (< lat. *syllogismus*, gr. *syllogismos*)

silogístic *adj.* privitor la silogism, de silogism, al silogismului. (cf. fr. *syllogistique*)

silogístică *s.f.* ramură a logicii formale care studiază silogismul. (cf. fr. *syllogistique*)

siloxíd *s.m.* varietate de sticlă de cuarț din care se fac vase de laborator.

silóz *s.n.* depozit de dimensiuni mari folosit pentru păstrarea cerealelor, a cărbunilor etc. și înzestrat cu instalații de uscare, de transport etc. ● depozit pentru păstrarea furajelor, a fructelor etc. (< fr. *silo*, it. *silos*, cf. sp. *silo* < lat. *sirus*, gr. *siros*)

siluétă *s.f.* **1.** imagine a unei ființe, a unui lucru etc. care se proiectează ca o umbră pe un fond luminos. ● desen care reprezintă contururile unei ființe sau ale unui lucru, pe un fond deschis. **2.** talie zveltă, bine proporționată. ○ *(expr.; fam.)* *a face siluetă* = a deveni zvelt, a slăbi. (< fr. *silhouette*, cf. *Silhouette*, n.p.)

silumín *s.n.* *(metal.)* aliaj de aluminiu și siliciu, rezistent la coroziune, din care se toarnă piese pentru automobile, avioane etc. (< fr. *silumin*)

siluminít *s.n.* *(min.)* material izolant de azbest cu rezistență mare. (< *silumin*)

silurián *s.n.* *(geol.)* perioada a doua a erei paleozoice. (< fr. *silurien*, cf. *Siruri*, n.p.)

silúric *adj.* *(geol.)* din perioada siluriană; silurian. (< germ. *silurisch*)

silván *s.m.* *(mit.)* geniu al pădurilor la romani, asemănător în multe privințe cu satirii și faunii. (< lat. *silvanae*)

sílvanit *s.n.* minereu de aur și argint. (< fr. *sylvanite*)

silvéstru *adj.* *(rar)* de pădure. (< lat. *silvester*)

sílvic *adj.* care se referă la păduri, la silvicultură; forestier. (cf. lat. *silva* — pădure)

silvicol *adj.* care ține de silvicultură. (< fr. *sylvicole*, cf. lat. *silva* — pădure, *colere* — a cultiva)

silvicultór *s.m.* și *f.* specialist în silvicultură. (cf. fr. *silviculteur*)

silvicultúră *s.f.* știință care studiază cultura, amenajarea și exploatarea pădurilor. (< fr. *sylviculture*, cf. lat. *silva* — pădure, *cultura* — cultură)

silvínă *s.f.* *(min.)* clorură naturală de potasiu. (< fr. *sylvine*)

silvinít *s.n.* *(min.)* amestec natural de silvină și sare gemă, folosit ca îngrășământ agricol. (< fr. *sylvinite*)

silvomecanizáre *s.f.* tehnica exploatării pădurilor cu mijloace mecanice. (< *silvo-* + *mecanizare*)

silvostépă *s.f.* *(geogr.)* regiune de trecere între o zonă de pădure și o zonă de stepă, cu vegetație formată din arbuști. (< fr. *sylvosteppe*)

simbiónt *s.m.* plantă, animal care trăiește în simbioză. (< germ. *Symbiont*)

simbiótic *adj.* care trăiește în simbioză. (< fr. *symbiotique*)

simbióză *s.f.* *(biol.)* asociere a două vietuitoare de specii diferite, care alcătuiesc o unitate organică și își duc viața în comun. (< fr. *symbiose*, cf. gr. *syn* — cu, *bios* — viață)

simból *s.n.* **1.** tot ceea ce reprezintă, în mod convențional sau prin analogie, o noțiune, o idee etc. ● orice semn convențional care abreviază ceva: literă sau grup de litere care reprezintă numele unui element chimic; literă sau grup de litere care reprezintă o unitate de măsură etc. **2.** *(fil.; în concepția idealistă)* creație a minții omenești

izvorîtă din cul individual, nu din oglindirea lumii materiale în conștiința omului. (cf. lat. *symbolum*, gr. *symbolon* — semn, marcă, fr. *symbole*)

simbólic *adj.* folosit ca simbol; exprimat printr-un simbol. (cf. lat. *simbolicus*, fr. *symbolique*)

simbólică *s.f.* **1.** exprimare a unor idei, a unor sentimente etc. prin simboluri. ● ansamblul simbolurilor proprii unui popor, unei religii etc. **2.** știință care studiază și explică simbolurile. ● *(log.)* teorie asupra simbolurilor, în care rațiunile logice și raporturile dintre ele sînt înlocuite prin semne convenționale. (< fr. *symbolique*, cf. germ. *Symbolik*)

simbolísm *s.n.* curent idealist reacționar în arta și literatura decadentă burgheză, care se caracterizează prin reprezentarea subiectivă, iluzorie a realității, prin redarea trăirilor intime și prin cultul exagerat al formei. ● *(fil.)* curent filozofic idealist după care legătura dintre idei nu presupune raporturi de la cauză la efect, ci de la simbol la obiectul reprezentat de el, toată gîndirea reducîndu-se la cunoașterea simbolurilor realității. (< fr. *symbolisme*)

simbolíst *adj.* privitor la simbolism. // *s.m.* și *f.* adept al simbolismului. ● poet care face parte din curentul simbolist. (< fr. *symboliste*)

simbolístică *s.f.* simbolică. (< *simbol*)

simbolizá *vb.* I. *tr.* a constitui un simbol, a exprima, a reprezenta printr-un simbol. (< fr. *symboliser*)

simbolizáre *s.f.* reprezentare, în artă și literatură, a unei idei, a unui sentiment etc. printr-un simbol. ● reprezentare printr-un semn convențional sau printr-o cifră. (< *simboliza*)

simediánă *s.f. (mat.)* dreaptă care trece printr-un vîrf al unui triunghi și este simetrică medianei față de bisectoarea interioară dusă din același vîrf. (< fr. *symédiane*)

simétric *adj.* **1.** care prezintă, care are simetrie. ● *(subst., n. și f)* dreaptă sau punct așezate în simetrie cu altă dreaptă sau cu alt punct. **2.** *(mat.; în expr.) funcție simetrică* = funcție a mai multor variabile care nu se schimbă, orice mutări ar suferi aceste variabile. (< fr. *symétrique*, it. *simetrico*)

simetríe *s.f.* **1.** așezare, dispunere a unor părți identice într-un mod asemănător într-un asamblu, într-un tot. ● armonie îmbinare armonioasă rezultată din anumite combinații regulate și bine proporționate. **2.** *(mat.)* proprietatea unei figuri în raport cu un punct, cu o dreaptă sau cu un plan de a avea punctc care să corespundă două cîte două. ● proprietatea a două figuri de a se suprapune exact. (cf. fr. *symétrie*, it. *simetria* < lat., gr. *symmetria* < gr. *syn* — cu, *metron* — măsură)

simfíză *s.f. (anat.)* articulație fixă. ● legarea a două oase împreună. (< fr. *symphyse*, cf. gr. *syn* — cu, *physis* structură)

simfónic *adj.* **1.** *(muz.)* de simfonie; care are însușirile simfoniei. ○ *poem simfonic* = compoziție instrumentală care tratează un subiect poetic. **2.** armonios, plăcut (ca o simfonie). (cf. fr. *symphonique*)

simfonie *s.f. (muz.)* compoziție muzicală pentru orchestră care cuprinde de obicei patru părți. ● *(fig.)* îmbinare armonioasă de culori. (< fr. *symphonie*, it. *simfonia*, cf. lat., gr. *symphonia*)

simfoniétă *s.f. (muz.)* simfonie mică, scurtă. (cf. germ. *Sinfonietta*)

simfonísm *s.n. (muz.)* totalitatea principiilor care stau la baza creației simfonice și a muzicii instrumentale în genere.

simfonist *s.m.* compozitor de muzică simfonică. (< fr. *symphoniste*)

similár *adj.* de aceeași natură; asemănător; analog. (< fr. *similaire*)

similidiamánt *s.n.* sticlă sintetică folosită la imitarea diamantelor. (< fr. *similidiomant*)

similigravúră *s.f. (poligr.)* procedeu de a obține un clișeu în semitonuri după un original în semitonuri. ● imagine reprodusă prin procedeul de mai sus. (< fr. *similigravure*)

similipiátră *s.f. (constr.)* tencuială de piatră artificială, folosită mai ales pentru fațade. (după fr. *similipierre*, germ. *Similistein*)

similitúdine *s.f.* asemănare, potrivire. ● *(mat.)* starea a două figuri geometrice care au unghiuri egale și laturi proporționale. (cf. lat. *similitudo*, fr. *similitude*)

simpatectomíe *s.f. (med.)* rezecție chirurgicală a unor părți din nervul simpatic. (< fr. *sympathectomie* < *sympathique*, gr. *ectome* — scoatere)

simpatétic *adj.* care provoacă stări sufletești; sugestiv. (< germ. *sympathetisch*)

simpátic *adj.* **1.** care inspiră simpatie; plăcut, drag, atrăgător. **2.** *(în expr.) cerneală simpatică* = cerneală care, după ce s-a scris cu ea, nu poate fi vizibilă decît după tratarea cu diferite chimicale sau cu ajutorul căldurii. **3.** *(anat.; în expr.) sistem nervos simpatic* sau *(subst., n.) marele simpatic* = parte a sistemului nervos formată din ganglioni și fibre nervoase, care reglează funcțiunile vegetative. (cf. fr. *sympathique*, it. *simpatico*)

simpatíe **1.** atracție, afinitate, înclinație pentru o persoană, pentru un popor, pentru o cauză etc.; afecțiune, dragoste. ● obiectul acestui sentiment. **2.** *(med.)* legătura, raportul dintre (două) organe simetrice, care face ca atunci cînd unul este atins să sufere și celălalt. ● corespondență presupusă între calitățile unor corpuri. (< fr. *sympathie*, it. *simpatia*, lat., gr. *sympathia*)

simpatiză *vb.* I. *tr.* a avea sentimente de simpatie (față de o persoană, o țară etc.). ● *intr.* a împărtăși ideile, sentimentele și aspirațiile cuiva. (cf. fr. *sympathiser)*

simpatizánt *s.m.* și *f.* cel care împărtășește ideile, aspirațiile unui partid, ale unei organizații etc., fără a participa activ ca membru. (cf. fr. *sympathisant)*

simpliménte *adv. (rar)* pur și simplu, propriu-zis. (cf. fr. *simplement)*

simplicitáte *s.f.* simplitate. (cf. fr. *simplicité*, lat. *simplicitas)*

simplificá *vb.* I. *tr.* a face (mai) simplu. ● *(mat.)* a reduce o fracție, o expresie algebrică etc. printr-un divizor comun. (cf. fr. *simplifier*, lat. *simplex* — simplu, *facere* — a face)

simplism *s.n.* mod unilateral și superficial de a privi lucrurile; nivel intelectual scăzut. (cf. fr. *simplisme)*

simplist *adj. (despre concepții, raționamente* etc.) care consideră lucrurile superficial, unilateral, neglijînd uneori chiar aspectele esențiale; bazat pe simplism, unilateral, sărac. (cf. fr. *simpliste)*

simplitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi simplu, necomplicat. ● lipsă de artificialitate, de afectare, de rafinament sau de prefăcătorie; sinceritate, cinste. **2.** naivitate, credulitate; prostie. (< *simplu)*

simplón *s.n.* numele unui tren internațional. *(Simplon,* n.p.*)*

simplu *adj.* **1.** care este compus dintr-un singur element sau din elemente omogene. ● care nu este de loc complicat. **2.** ușor de făcut, de priceput etc. ● fără ornamente, neîncărcat, necăutat. ● *(gram.) timp simplu* = timp al verbului care se conjugă fără auxiliar. **3.** care este într-un singur plan; care se petrece o singură dată. ● *(sport; despre o partidă)* care are loc între doi adversari. **4.** *(despre oameni sau manifestările lor)* lipsit de rafinament, de afectare; sincer, cinstit. ● lipsit de cultură; *(peior.)* necioplit. (cf. fr. *simple*, lat *simplex)*

simpótic *adj. (rar)* cu caracter de orgie; orgiac. *(cf. gr. symposion* — banchet)

simpozión *s.n.* **1.** *(ant.)* ultima parte a unui banchet, în care se bea, se executau dansuri și cîntece și se purtau conversații. **2.** întrunire în cadrul căreia se dezbat diferite probleme culturale. (< fr., gr. *symposion*, cf. gr. *syn* — cu, *posis* — faptul de bea)

simptóm *s.n. (med.)* semn, indiciu, manifestare a unei boli, care servește la stabilirea diagnosticului. ● *(fig.)* semn, indiciu al unei stări anormale, mai ales al unui fenomen social-economic. (< fr. *symptôme*, cf. gr. *symptoma* < *syn* — cu, *piptein* — a cădea, a se întîmpla)

simptomátic *adj. (med.)* care indică un simptom. ○ *tratament simptomatic* = tratament care urmărește numai înlăturarea simptomelor unei boli neglijînd adevăratele cauze. ● *(fig.)* care indică existența unei stări de lucruri oarecare; semnificativ. (cf. fr. *symptomatique)*

simptomatológic *adj.* privitor la simptomatologie. (cf. fr. *symptomatologique)*

simptomatologie *s.f. (med.)* totalitatea semnelor, a simptomelor unei boli. ● parte a medicinei care studiază simptomele bolilor. (< fr. *symptomatologie*, cf. gr. *symptoma* — simptom, *logos* — vorbire)

simulá *vb.* I. *tr.* a face să pară adevărat ceva inexistent, a da în mod intenționat o impresie falsă; a se preface. (< fr. *simuler*, it., lat. *simulare* — a imita)

simulácru *s.n.* imitație înșelătoare, aparență falsă; spoială. (< fr. *simulacre*, cf. lat. *simulacrum* — copie)

simulánt *s.m.* și *f.* cel care simulează o boală, o nebunie etc. (cf. fr. *simulant)*

simulátie *s.f.* simulare. (cf. fr. *simulation*, lat. *simulatio)*

simultán *adj.* care se petrece, care are loc în același timp; concomitent. (< fr. *simultané*, cf. lat. t. *simultaneus* < *simul* — împreună, în același timp)

simultaneitáte *s.f.* însușirea unor acțiuni sau a unor fenomene de a fi simultane. (< fr. *simultanéité)*

simún *s.n. (geogr.)* vînt puternic, uscat și foarte cald, care bate în Sahara și în Arabia, de la sud către nord. (< fr. *simoun*, cf. ar. *semoun)*

sinagógă *s.f.* casă de rugăciune, templu (la evrei). (cf. fr. *synagogue*, gr. *synagoge* < *synagein* — a reuni)

sinalagmátic *adj. (jur.; despre contracte)* care impune obligații reciproce pentru părțile interesate. (< fr. *synallagmatique*, cf. gr. *synallagmatikos* < *synallagma* — schimb, tranzacție)

sinaléfă *s.f. (fon.)* reunire a două silabe într-una singură în timpul pronunțării. (< fr. *synalèphe*, cf. gr. *synaloiphe* < *synaleiphein* — a face coerent)

sinantróp *s.m. (geol.)* ființă fosilă apropiată de pitecantrop, descoperită recent în China. (< fr. *sinanthropus)*

sinapísm *s.n. (med.)* cataplasmă din făină de muștar cu apă, care se aplică pe diferitele părți bolnave ale corpului spre a provoca un aflux de sînge. (< fr. *sinapisme*. cf. lat. *sinapis* < gr. *sinapi* — muștar)

sincer *adj.* neprefăcut, care se exprimă fără să-și ascundă gîndurile: deschis, cinstit. ● adevărat, deschis, făcut pe față. (cf. fr. *sincère*, it. *sincero* < lat. *sincerus* — fără pată)

sinceritáte *s.f.* însușirea, caracterul a ceea ce este sincer; neprefăcătorie, francheță. (cf. fr. *sincérité*, lat. *sinceritas)*

sincipitál *adj.* care ține de sinciput. (< fr. *sincipital)*

sinciput *s.n. (anat.)* osul craniului care corespunde creștetului capului. (< fr. *sinciput*, cf. lat. *sinciput* < *semi* — jumătate, *caput* — cap)

sinclinál *s.n. (geol.)* partea concavă a unei cute geologice, (< fr. *synclinal*, cf. gr. *syn* — cu, *cline* — pat)
sincopá *vb.* I. *tr. (rar)* a face, a forma o sincopă. (< fr. *syncoper)*
sincopát *adj.* **1.** *(despre muzică)* care folosește sincopa. **2.** *(lingv.; despre vocale sau grupuri de vocale neaccentuate)* dispărut din interiorul unui cuvînt prin sincopă. (< *sincopă)*
sincópă *s.f.* **1.** *(med.)* pierdere a sensibilității și a mișcărilor voluntare, datorită încetării subite (momentane sau definitive) a funcțiunii inimii, însoțite de întreruperea respirației. **2.** *(muz.)* efect ritmic cu caracter dinamic, obținut prin mutarea accentului unei măsuri de pe timpul tare pe cel slab. **3.** *(lingv.)* eliminarea unei vocale sau a unui grup de vocale neaccentuate din interiorul unui cuvînt. (< fr. *syncope*, lat. *syncope*, gr. *sygkope)*
sincretísm *s.n.* **1.** stare de nediferențiere a elementelor unui fenomen, specifică fazelor primitive de dezvoltare. **2.** *(fil.)* amestec de teorii diferite și contradictorii. (< fr. *syncrétisme*, cf. gr. *sygkretizein* — a reuni)
sincrón *adj. (despre fapte, fenomene)* sincronic (**1**). (< fr. *synchrone)*
sincrónic *adj.* **1.** *(despre fapte, fenomene)* care există sau se întîmplă în același timp; simultan. **2.** referitor la fapte, la fenomene sau evenimente existente sau petrecute în același timp. **3.** *(despre metode de studiu sau puncte de vedere)* independent de evoluție; static, neistoric. **4.** *(despre două ceasornice)* care arată simultan timpuri egale. (cf. fr. *synchronique)*
sincronism *s.n.* starea, situația a ceea ce este sincron; simultaneitate. ○ *(cinema) sincronism sonor* = simultaneitatea înregistrărilor sonore cu cele ale imaginilor. (cf. fr. *synchronisme)*
sincronístic *adj. (despre scrieri cu caracter istoric)* care expune și studiază evenimentele sincronic. (cf. fr. *synchronistique)*
sincronizá *vb.* I. *tr.* a face sincrone (două sau mai multe mișcări, fenomene etc.), a le face să se execute în același timp. ● *(cinema)* a face să se potrivească vorbirea personajelor unui film cu jocul și cu gesturile lor. (cf. fr. *synchroniser)*
sincronizatór *s.n. (cinema)* aparat cu care se pune în concordanță pelicula cinematografică care conține imaginea cu aceea care conține textul vorbit. (< *sincroniza*, după fr. *synchroniseur)*
sincronizézã *s.f. (cinema)* dispozitiv care permite examinarea vizuală a mai multor benzi de imagini sau de sunet.
sincronoscóp *s.n. (fiz.)* **1.** instrument care indică dacă două fenomene periodice sînt sincrone. **2.** instrument care determină momentul în care a fost realizată sincronizarea a două tensiuni electrice alternative. ● instrument asemănător cu un oscilograf, folosit pentru prezentarea vizuală a formelor de undă. (< fr. *synchronoscope)*
sincrotrón *s.n. (fiz.)* accelerator de electroni analogi ciclotronului, în care electronii sînt accelerați întîi de un cîmp magnetic variabil în timp, iar apoi de un cîmp electric alternativ. (< fr. *synchrotron)*
síndic *s.m. (jur.; ieșit din uz)* reprezentant al unei instituții, al unei obști sau al unei corporații, însărcinat cu îngrijirea treburilor ei. (< fr. *syndic*, cf. lat. *syndicus* < gr. *syn* — cu, *dike* — proces)
sindicál *adj.* privitor la sindicat, de sindicat, al sindicatului. (cf. fr. *syndical)*
sindicalísm *s.n.* curent mic-burghez oportunist ivit în mișcarea muncitorească la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care nega necesitatea unui partid politic al proletariatului și a luptei politice împotriva capitalismului, admițînd numai lupta economică a muncitorilor uniți în sindicate. (cf. fr. *syndicalisme)*
sindicalizá *vb.* I. *refl.* a se uni, a se încorpora într-un sindicat, a forma un sindicat. (< *sindical)*
sindicát *s.n.* **1.** organizație de masă care reunește pe bază de aderiune voluntară pe salariații din întreprinderi sau instituții și care are drept scop, în regimul capitalist, să lupte pentru satisfacerea revendicărilor economice și politice ale membrilor săi, iar în regimul socialist să mobilizeze pe oamenii muncii în opera de construire a socialismului și să lupte pentru ridicarea continuă a nivelului lor material și cultural. **2.** totalitatea membrilor unui sindicat. ● sediu al unei organizații sindicale. **3.** *(ec.)* organizație monopolistă în cadrul căreia desfacerea mărfurilor, iar uneori și achiziționarea materiilor prime se face în comun, cu scopul de a elimina pe concurenți și de a spori astfel profiturile. (cf. fr. *syndicat)*
sindróm *s.n. (med.)* totalitatea simptomelor care caracterizează o boală. (< fr., gr. *syndrome)*
sinecdócă *s.f. (lit.)* figură de stil prin care se folosește partea pentru întreg, întregul pentru parte, genul pentru specie, specia pentru gen, singularul pentru plural etc. (cf. fr. *synecdoque*, lat. *synecdoche*, gr. *synekdoche)*
sinecúră *s.f.* slujbă, funcție bine retribuită, care necesită o muncă minimă sau nu necesită nici o muncă. (cf. fr. *sinécure*, engl. *sinecure*, lat. *sine* — fără, *cura* — grijă)
sinecurist *s.m.* și *f.* beneficiar al unei sinecuri. (cf. fr. *sinécuriste)*
sinerézã *s.f.* **1.** *(lingv.)* fuziune a două vocale într-un diftong (prima din ele devenind o semivocală). **2.** *(chim.)* separarea lichidului dintr-un gel în

urma unei depozitări mai îndelungate. (cf. fr. *synérèse*, gr. *symairesis* < *syn* — cu, *airein* — a lua)

singulár *adj.* **1.** care se referă, care privește pe unul singur. ● *(gram.) număr singular* (și *subst., n)* = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de obiecte etc. **2.** neobișnuit, extraordinar; unic, bizar. ● rar, excelent, unic. (< lat. *singularis)*

singularitáte *s.f. (rar)* calitatea de a fi singular (**2**); ciudățenie, bizarerie. (cf. fr. *singularité)*

singularizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) pune, a (se) scoate în evidență; a (se) deosebi, a (se) distinge. (cf. fr. *singulariser)*

sinigrínă *s.f.* substanță chimică aflată în semințele de muștar negru, în hrean și în ridichi, care constituie principiul activ al făinii de muștar. (< fr. *sinigrine)*

sinistrát *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care a suferit pagube însemnate în urma unui incendiu, a unui bombardament, a unei inundații etc. (cf. fr. *sinistré)*

sínistru *adj.* **1.** groaznic, înspăimântător, înfiorător, **2.** care inspiră oroare; oribil. *//s.n. (rar)* dezastru (mai ales incendiu) care dă loc la mari pagube. (< fr. *sinistre*, cf. lat. *sinister* — stîng)

sinodál *adj.* privitor la sinod; care emană de la un sinod; care aparține unui sinod. (cf. fr. *synodal)*

sinódic[1] *adj.* sinodal. (cf. fr. *synodique)*

sinódic[2] *adj. (astr.; în expr.) perioadă sinodică* = perioadă în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc în mișcare. (cf. fr. *synodique*, gr. *synodikos)*

sinológ *s.m.* specialist în sinologie. (< fr. *sinologue)*

sinológic *adj.* privitor la sinologie. (< fr. *sinologique)*

sinologíe *s.f.* știință care studiază istoria, limba și literatura chineză. (cf. fr. *sinologie*, lat. t. *sina* — chinez, gr. *logos* — vorbire)

sinoním *s.n. (lingv.)* cuvînt care are (aproape) același înțeles cu un altul. *//adj. (despre cuvinte sau expresii)* care are același înțeles cu un alt cuvînt sau cu altă expresie. (< fr. *synonyme*, cf. gr. *synonymos* < *syn* — cu, *onyma* — nume)

sinonímic *adj.* referitor la sinonime sau la sinonimie. ● *derivație sinonimică* = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte cu sensuri apropiate ajung să desemneze în sens figurat același lucru. (cf. fr. *synonymique)*

sinonímică *s.f.* **1.** ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sinonimelor. **2.** totalitatea sinonimelor unei limbi. (< germ. *Synonymik)*

sinonímie *s.f. (lingv.)* însușirea de a fi sinonim; posibilitatea înlocuirii unui cuvînt cu sinonimul său. (cf. fr. *synonymie)*

sinóptic *adj.* care permite să se vadă dintr-o privire diferitele părți ale unui tot. ○ *hartă sinoptică* = hartă cu date culese simultan în diferite localități asupra diferitelor elemente meteorologice, cu ajutorul cărora se stabilește timpul probabil în următoarele 48 de ore. (< fr. *synoptique*, cf. gr. *syn* — cu, *optomai* — văd)

sinoviál *adj. (anat.)* referitor la sinovie, care secretează sinovie. (<fr. *synovial)*

sinovíe *s.f. (anat.)* lichid transparent de culoare galbenă, secretat de membranele seroase situate în cavitatea articulațiilor, care înlesnește alunecarea oaselor unele peste altele. (< fr. *synovie*, cf. lat. *synovia)*

sinovíță *s.f. (med.)* inflamație a membranei sinoviale. (< fr. *synovite)*

sintáctic *adj.* de sintaxă, referitor la sintaxă. (cf. fr. *syntactique*, gr. *syntaktikos)*

sintágmă *s.f. (gram.)* unitate sintactică stabilă, formată din mai multe cuvinte sau dintr-o locuțiune, constituind o parte a unei propoziții sau a unei fraze. (< fr. *syntagme*, cf. gr. *syntagma)*

sintáxă *s.f.* parte a gramaticii care studiază funcțiile cuvintelor și ale propozițiilor în vorbire și care stabilește reguli privitoare la construirea propozițiilor și a frazelor. (< fr. *syntaxe*, cf. lat., gr. *syntaxis* < *syn* — cu, *taxis* — ordine)

sinterizáre *s.f.* procedeu de legare a unui material granular fără ajutorul unui liant, numai prin încălzire și eventual prin presare. (după germ. *Sinter)*

sintétic *adj.* **1.** de sinteză; obținut, rezultat prin sinteză. ○ *spirit sintetic* = spirit care face ușor sinteza lucrurilor. **2.** *(despre produse)* fabricat pe cale artificială. (< fr. *synthétique*, cf. gr. *syntetikos)*

sintetísm *s.n.* faptul, însușirea de a fi sintetic. (cf. fr. *synthétisme)*

sintetizá *vb.* I. *tr.* a face o sinteză, a uni prin sinteză. (cf. fr. *synthétiser)*

sintéză[1] *s.f.* (op. a n a l i z ă) **1.** metodă de cercetare științifică a fenomenelor constînd din trecerea de la particular la general, de la simplu la compus, pentru a se ajunge la generalizare. **2.** *(chim.)* operație, metodă prin care se obține un compus chimic din elementele lui sau din compuși mai simpli. (cf. fr. *synthèse*, lat., gr. *synthesis)*

sintéză[2] *s.f. (mil.)* document de luptă întocmit la sfîrșitul unei zile sau al unei acțiuni pentru a consemna toate evenimentele care au avut loc, precum și pierderile în oameni și materiale. (< fr. *synthèse)*

sintoníe *s.f. (fiz.)* stare a două sisteme care oscilează cu aceeași frecvență. (< fr. *syntonie*, cf. gr. *syn* — cu, *tonos* — tensiune)

sintonizáre *s.f. (fiz.)* aranjarea a două sisteme oscilante, în special de înaltă frecvență, pentru a oscila cu aceeași frecvență. (cf. fr. *syntonisation)*

sinucíde *vb.* III. *refl.* a-și ridica singur viața, a se omorî singur. (< *sine* + *ucide*, după fr. *suicider)*

sinucigáș *adj., s.m.* și *f.* (cel) care și-a ridicat (sau a încercat să-și ia) viața. (< *sine* + *ucigaș*, după fr. *suicidé)*

sinuós *adj.* cu cotituri; cotit. ● *(fig.; despre firea, caracterul cuiva)* schimbător, șovăielnic. (cf. fr. *sinueux*, lat. *sinuosus* < *sinus* — îndoitură)

sinuozitáte *s.f. (adesea fig.)* cotitură, curbură. (cf. fr. *sinuosité)*

sínus *s.n.* **1.** *(anat.)* cavitate situată în regiunea capului, între pereții osoși; dilatare pe traiectul vinelor și al arterelor sau pe traiectul vaselor limfatice. **2.** *(mat.)* funcție trigonometrică egală cu raportul dintre lungimea ipotenuzei și lungimea catetei opuse unghiului respectiv dintr-un triunghi dreptunghi. (< fr. *sinus*, cf. lat. *sinus* — cavitate)

sinusoidál *adj.* de sinusoidă, în formă de sinusoidă. (< fr. *sinusoidal)*

sinusoídă *s.f. (mat.)* curbă care reprezintă schimbarea sinusului (2), în funcție de schimbarea unghiului respectiv. (< fr. *sinusoïde)*

sinuzál *adj.* privitor la sinus (1.) (< fr. *sinusal)*

sinuzítă *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei sinusului nazal. (< fr. *sinusite)*

sionísm *s.n.* curent politic naționalist-burghez care urmărește strămutarea evreilor din diverse țări în Izrael, abătînd astfel atenția maselor muncitoare evreiești de la lupta de clasă. (cf. fr. *sionisme*, *Sion*, n.p.)

sionist *adj.* privitor la sionism și la adepții lui. // *s.m.* și *f.* adept al sionismului. (cf. fr. *sioniste)*

sire *s.m.* titlu cu care se adresează cineva împăraților și regilor. (< fr. *sire)*

siréncă *s.f.* **I.** *(mit.)* ființă fabuloasă, jumătate femeie și jumătate pește, care, prin cîntecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. ● *(fig.)* femeie seducătoare. **II. 1.** *(tehn.)* aparat emițător de sunete de mare intensitate, cu care se dau semnalele în fabrici, în navigație etc. sau în cazuri de alarmă. **2.** *(fiz.)* aparat folosit în laborator pentru măsurarea înălțimii sunetelor. (< fr. *sirène*, it. *sirena*, cf. lat. *Siren*, n.p.)

sírius *s.n. (astr.)* steaua cea mai strălucitoare de pe cer, făcînd parte din constelația Cîinelui-Mare; *(pop.)* luceafărul-de-ziuă. (< fr. *Sirius*, n.p.)

siróco *s.n.* vînt uscat și fierbinte care bate în țările mediteraneene. (cf. fr., it. *sirocco)*

siróp *s.n.* soluție de zahăr în apă sau în suc de fructe ori de plante, care servește la pregătirea dulciurilor și a unor medicamente. ● băutură răcoritoare preparată din soluția de mai sus, amestecată cu sifon sau cu apă. (< fr. *sirop)*

siropá *vb.* I. *tr. (rar)* a pune sirop într-un aliment sau într-o băutură. (< *sirop)*

siropós *adj.* dulce și îngroșat ca siropul. ● *(fig.)* fad, dulceag, lipsit de consistență. (cf. fr. *sirupeux)*

sirvéntă *s.f.* poezie a trubadurilor consacrată cîntecelor războinice sau satirice. (< fr. prov. *serventes)*

sisál *s.m. (bot.)* plantă textilă tropicală din fibrele căreia se confecționează sfoară, țesături aspre etc.; material textil făcut din fibrele acestei plante. (< fr. *sisal)*

sistá *vb.* I. *tr.* a opri, a înceta, a întrerupe (o lucrare, o acțiune). (< lat. *sistere)*

sistém *s.n.* ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) dependente între ele și formînd un tot organizat, care pune ordine într-un domeniu de gîndire teoretică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit. ● *sistem geologic* = succesiune de straturi care corespunde în timp unei perioade; *(min.) sistem cristalin* = ansamblu de forme de bază; *(astr.) sistem solar* = ansamblu de corpuri cerești în care intră soarele, planetele cu sateliții lor, planetoizii și cometele periodice; *(mat.) sistem de ecuații* = grup de mai multe ecuații cu aceleași necunoscute; *(tehn.) sistem tehnic* = ansamblu, compus cel puțin în parte, din corpuri solide și care este folosit în tehnică. (cf. fr. *système*, lat., gr. *systema* < *syn* — cu, *istemi* — așeza)

sistemátic *adj.* **1.** făcut după un anumit sistem; referitor la un sistem. **2.** *(adesea adv.)* potrivit unui plan chibzuit dinainte; organizat. (cf. fr. *systématique*, gr. *systematikos)*

sistemátică *s.f.* sistem, mod de clasificare a regnului mineral, vegetal și animal. (cf. fr. *systématique)*

sistematizá *vb.* I. *tr.* a aranja, a clasa (ceva) după un (sau într-un) anumit sistem. (cf. fr. *systématiser)*

sistematizáre *s.f.* acțiunea de a sistematiza și rezultatul ei; aranjare, clasare după un anumit sistem. ● teoria și practica construirii și înfrumusețării unui oraș prin lucrări edilitare.

sistematizát *adj.* organizat, dispus într-un sistem. ● *(despre orașe)* înzestrat cu lucrări edilitare făcute după un plan vast.

sístolă *s.f. (fiziol.)* contracția mușchiului cardiac însoțită de împingerea sîngelui din inimă în artere. (< fr. *systole*, cf. gr. *systole* — contracție)

sistólic *adj.* referitor la sistolă; care are loc în timpul sistolei. (cf. fr. *systolique)*

sístru *s.n.* instrument muzical al vechilor egipteni, format dintr-o bară curbată prevăzută cu un mîner și cîteva lame vibrante, care produceau sunetul prin lovire. (< lat. *sistrum*, gr. *seistron)*

sitofobie *s.f. (med.)* frică patologică de mîncare, simptom care se observă în unele boli mintale. (cf. gr. *sitos* — aliment, *phobia* — teamă)

sitologie *s.f.* știință care tratează despre alimente. (cf. it. *sitologia*, gr. *sitos* — aliment. *logos* — vorbire)

situá *vb.* I. *refl.* a ocupa un anumit loc într-o ordine; *(p. ext.)* a lua o atitudine, a activa de pe o anumită poziție. ● *tr.* a așeza într-un anumit loc. (< fr. *situer*, it. *situare*, cf. lat. *situs* — așezare)

situáție *s.f.* **1.** stare, poziție, așezare, ansamblu de împrejurări în care se află la un moment dat o țară, un popor etc. din punct de vedere economic, politic și social. ○ *(expr.) a fi în înălțimea situației* = a corespunde pe deplin unei sarcini încredințate. ● loc, stare pe care o are cineva în viața socială. ● stare a unei persoane în raport cu condiția sa (economică, socială etc.) sau cu interesele sale. **2.** dare de seamă, raport (asupra unei stări de fapt, a unui inventar etc.). **3.** așezare, poziție a unei localități, a unui teren etc.; situare. (cf. fr. *situation*, it. *situazione*)

sítulă *s.f.* *(arh.)* vas de metal din prima epocă a fierului, de forma unei găleți moderne, prevăzut cu o toartă mobilă deasupra. (< lat. *situla*)

sivapitéc *s.m.* *(pal.)* specie de maimuță fosilă din era terțiară.

sixtă *s.f.* *(sport)* una din cele opt poziții simple (de apărare) la scrimă. (< fr. *sixte*, cf. lat. *sextus* — al șaselea)

slálom *s.n.* *(sport)* coborîre la schi a unei pante în zigzag, cu trecerea obligatorie prin anumite puncte dinainte stabilite. (< germ., fr. *slalom*)

slavísm *s.n.* *(filol.)* cuvînt, expresie sau construcție împrumutată dintr-o limbă slavă. (cf. fr. *slavisme*)

slavíst *s.m.* și *f.* specialist în slavistică. (cf. fr. *slaviste*)

slavístică *s.f.* totalitatea disciplinelor care studiază limbile, literatura și istoria popoarelor slave; *(p. ext.)* filologie slavă. (cf. germ. *Slawistik*)

slavizá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a deveni sau a face pe cineva să devină slav după limbă și obiceiuri; a da un aspect, un caracter slav. (cf. fr. *slaviser*)

slavón *adj.* care se referă la slavi, care aparține slavilor. ○ *limba slavonă* (și *subst.*, *f.*) = limba slavă bisericească și literară care s-a dezvoltat în Rusia, Serbia și Bulgaria din vechea slavă bisericească. (cf. fr. *slavon*)

slavonism *s.n.* **1.** *(filol.)* element de origine slavonă pătruns în altă limbă (și neasimilat). **2.** influența slavonă asupra limbii, literaturii, culturii unui popor. (< *slavon*)

slip *s.n.* **I.** chiloți de baie foarte scurți. **II.** *(av.)* plan înclinat cu ajutorul căruia sînt coborîte din hangar sau de pe sol pe apă hidroavioanele. ● *(mar.)* plan înclinat cu care se trag la uscat vasele pentru reparație. (cf. fr., engl. *slip* < *to slip* — a aluneca)

slogán *s.n.* **1.** strigăt de război al vechilor scoțieni. **2.** *(uneori peior.)* formulă care exprimă succint o teorie, o problemă de actualitate. (fr., engl. *slogan*)

slops *s.n.* produs petrolier de calitate inferioară care, pentru a putea fi folosit, necesită o nouă prelucrare. (< fr. *slops*, germ. *Slops*)

slow *s.n.* *(pron.: slou)* dans modern, lent; muzica după care se execută acest dans. (< engl., fr. *slow*)

smaltínă *s.f.* minereu natural de cobalt, care conține și nichel și fier. (< fr. *smaltine*)

smaráld *s.n.* *(min.)* piatră prețioasă strălucitoare, verde și transparentă. (< it. *smaraldo*)

smúctic *adj.* *(chim.: despre substanțe)* care are proprietatea de a scoate grăsimile. (<fr. *smectique*, cf. gr. *smegma* —săpun)

smóching *s.n.* haină bărbătească de gală, cu o croială specială și cu revere de mătase. (cf. fr., engl. *smoking* < engl. *smoking* [-jacket])

snob, snoábă *s.m.* și *f.* semidoct care admiră fără rezervă tot ceea ce este la modă. (cf. fr., engl. *snob*)

snobísm *s.n.* atitudine, conduită de snob; admirație nefirească și prosternată pentru tot ceea ce este la modă. (cf. fr. *snobisme*)

sobrietáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este sobru; simplitate, concizione. **2.** cumpătare, măsură; înfrînare, temperanță. (cf. fr. *sobriété*, lat. *sobrietas*)

sóbru *adj.* **1.** fără ornamente; simplu. **2.** care păstrează măsura; cumpătat, moderat. (< fr. *sobre*, cf. lat. *sobrius*)

sociábil *adj.* *(despre oameni)* care trăiește în societate. ● prietenos, apropiat, comunicativ. (cf. fr. *sociable*, lat. *sociabilis* < *socius* — tovarăș)

sociabilitáte *s.f.* însușire, capacitate a oamenilor de a trăi în societate. ● însușirea, caracterul omului de a fi sociabil. (cf. fr. *sociabilité*)

social *adj.* **1.** creat de societate, al societății, caracteristic societății; care privește societatea omenească. **2.** care este produsul unei activități omenești în comun. **3.** propriu unui anumit tip de societate; legat de apartenența la o anumită clasă a societății. **4.** care aparține unei societăți comerciale. (<fr. *social*, it. *sociale*, lat. *socialis*)

social-democrát *adj.* privitor la social-democrație. // *s.m.* și *f.* partizan al social-democrației. (după fr. *social-démocrate*, germ. *Sozialdemokrat*)

social-democratísm *s.n.* ideologia și tactica social-democrației. (după germ. *Sozialdemokratismus*)

social-democrație *s.f.* curent politic în mișcarea muncitorească internațională, care a degenerat într-un curent oportunist mic-burghez, preconizînd realizarea socialismului pe calea reformelor, negînd necesitatea luptei revoluționare și a dictaturii proletariatului. (după fr. *social-démocratie*, germ. *Sozial-demokratie*)

socialism *s.n.* **1.** concepție, doctrină, teorie a construirii orînduirii socialiste. ○ *socialism științific* = marxism-leninism. **2.** orînduire social-economică și de stat bazată pe dictatura proletariatului, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și pe lichidarea exploatării omului de către om. (< fr. *socialisme*, germ. *Sozialismus*, rus. *sotializm*)

socialíst *adj.* întemeiat pe principiile socialismului; propriu socialismului. // *s.m.* și *f.* membru al unui partid socialist. (cf. fr. *socialiste*)

socializá *vb.* I. **1.** *tr.* a trece, a transforma (mijloacele de producție) în proprietate socialistă a întregului popor. **2.** *refl. (despre muncă, producție)* a dobîndi un caracter social datorită dezvoltării forțelor de producție. (cf. fr. *socialiser*)

socializáre *s.f.* **1.** trecerea mijloacelor de producție în proprietate socialistă. **2.** proces spontan prin care, datorită dezvoltării forțelor de producție, munca și producția capătă un caracter social.

socialménte *adv.* din punct de vedere social. (cf. fr. *socialement*, it. *socialmente*)

sociatív *adj. (gram.: despre complemente circumstanțiale)* care arată ființa sau lucrul care însoțește subiectul sau complementul direct în săvîrșirea unei acțiuni. (< fr. *sociatif*, cf. lat. *sociare* — a asocia)

societár *s.m.* și *f. (ieșit din uz)* membru al unei societăți literare, muzicale, teatrale. (< fr. *sociétaire*)

societáte *s.f.* **1.** totalitatea oamenilor care trăiesc laolaltă, legați prin anumite raporturi de producție. ● orînduire social-economică. **2.** asociație de persoane organizată potrivit unui anumit scop. **3.** categorie socială; cerc limitat de oameni (mai ales din clasele privilegiate). ● anturaj; tovărășie, companie. **4.** întreprindere capitalistă alcătuită pe baza unor investiții de capital și în vederea unor beneficii comune. (< fr. *société*, it. *società*, lat. *societas*)

sociológ *s.m.* specialist în sociologie. (< fr. *sociologue*)

sociológic *adj.* referitor la sociologie; de sociologie. (< fr. *sociologique*)

sociologíe *s.f.* știința care studiază societatea omenească și fenomenele sociale. (< fr. *sociologie*)

sóclu *s.n.* **1.** postament, picior de susținere, suport pentru o coloană, o statuie etc. ○ *(geol.) soclu continental* = zonă a uscatului, afundată cu pantă lină sub apele mării, pînă la adîncimea de circa 200 metri. **2.** *(tehn.)* partea metalică a unui bec electric, care se fixează în dulie. **3.** partea de jos a unei clădiri, a unui grilaj etc. (< fr. *socle*, cf. it. *zoccolo*)

sódă *s.f. (chim.)* substanță de culoare albă, de obicei cristalizată, întrebuințată pentru spălatul rufelor, vaselor etc.; carbonat neutru de sodiu. ○ *sodă caustică* = hidrat de sodiu cristalizat, întrebuințat la fabricarea săpunurilor și ca reactiv. (< germ. *Soda*)

sódiu *s.n. (chim.)* element chimic alcalin; este un metal moale, alb-argintiu, foarte reactiv; natriu. (< fr. *sodium*)

sofísm *s.n. (log.)* raționament fals din punct de vedere al conținutului dar corect din punct de vedere formal, folosit în scopul de a induce în eroare. (cf. fr. *sophisme*, gr. *sophisma*)

sofíst *s.m.* și *f. (în antichitatea greacă)* filozof care pretindea că poate dovedi verosimilitatea oricărei teme în discuție. ● *(astăzi)* persoană care face uz de sofisme. (cf. fr. *sophiste*, gr. *sophistes*).

sofístic *adj. (despre judecăți)* bazat pe un sofism; fals, eronat. (cf. fr. *sophistique*, gr. *sophistikos*)

sofístică *s.f. (fil.)* folosirea în discuție sau în demonstrații a unor argumente greșite, a sofismelor, cu scopul de a denatura adevărul. (< fr. *sophistique*, cf. gr. *sophistikos*)

soítă *s.f.* corp electric de iluminat, în formă de tub, legat la un circuit electric prin ambele capete. (< fr. *soffite*)

sol[1] *s.n.* **1.** *(agr.)* stratul afînat de la suprafața pămîntului, în care se dezvoltă viața vegetală. **2.** teritoriu, pămînt. **3.** *(chim.)* soluție coloidală. (cf. fr. *sol*, lat. *solum*)

sol[2] *(muz.)* a cincea notă din gama majoră tip; sunetul și nota corespunzătoare. (< it. *sol*)

solanacée *s.f. pl. (bot.)* solanee. (< fr. *solanacées*)

solanée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate din care fac parte cartoful, pătlăgelele roșii și vinete, mărăguna, tutunul etc.; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *solanées*)

solanínă *s.f. (chim.)* substanță toxică extrasă din unele plante din familia cartofului, întrebuințată în medicină ca sedativ și narcotic. (< fr. *solanine*)

solár *adj.* de soare, al soarelui, referitor la soare. (cf. fr. *solaire*, lat. *solaris* <*sol* — soare)

solárium *s.n.* teren, terasă, încăpere special amenajată pentru băi de soare. ● *(ant.)* terasă sau acoperiș plat situat în partea de sus a unei case romane. (< fr., lat. *solarium*; lat. *solarium*)

sólă[1] *s.f. (agr.)* porțiune dintr-o suprafață cultivată, rezultată din împărțirea acesteia în vederea asolamentului. (< fr. *sole*)

sólă[2] *s.f. (zool.)* pește marin care trăiește mai ales pe lîngă țărmurile Franței. (< fr. *sole*)

solbánc *s.n. (constr.)* apărătoare de beton situată la partea de sus a ușilor sau a ferestrelor, acoperită cu tablă, făcută pentru a feri ușa sau geamul de scurgerea apei de ploaie. (< germ. *Sohlbank*)

sold *s.n.* **1.** *(fin.)* diferență dintre debitul și creditul unui cont. ● rest de plată la lichidarea unei socoteli. **2.** *(com.)* rest, rămășiță dintr-o marfă care urmează să se vîndă cu un preț mai scăzut. (< fr. *solde*, engl. *sold* < *to sell* — a vinde)

soldá *vb.* I. *tr.* **1.** *(fin.)* a calcula un sold. ● *refl. (fig.)* a se încheia cu..., a avea ca rezultat. **2.** a vinde cu un preț mai redus (o marfă). **3.** a lichida, a plăti o datorie. (cf. fr. *solder*).

soldát *s.m.* militar care servește în armată fără a fi gradat; ostaș de rînd, oștean. ● ostaș, militar de profesie. ● *(fig.)* luptător, militant activ pentru o cauză. (cf. fr. *soldat*, it. *soldato*, germ. *Soldat)*

sóldă *s.f.* **1.** salariul plătit militarilor. **2.** *(în expr.) a fi în solda cuiva* = a fi plătit de cineva pentru a face un anumit lucru. (< fr. *solde*, cf. it. *soldo* — ban)

solecísm *s.n. (gram.)* greșeală de sintaxă în vorbirea literară. (< fr. *solécisme*, cf. gr. *soloikismos* < *Soloi*, n.p.)

solémn *adj.* **1.** care are loc după un anumit ceremonial; sărbătoresc. ● de ceremonie. ● sfînt, sacru. **2.** important, măreț; grav. ● *(despre persoane)* plin de seriozitate, de gravitate; grav. (< lat. *solemnis)*

solemnitáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este solemn; ceremonial care se oficiază cu ocazia unui act solemn. ● seriozitate, gravitate; măreție. **2.** mare ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment. (cf. lat. *solemnitas*, fr. *solennité)*

solenoíd *s.n. (fiz.)* bobină cilindrică cu spirele în formă de cercuri perpendiculare față de axa de simetrie a bobinei și străbătute de un curent electric pentru a crea în jurul lor un cîmp magnetic. (< fr. *solénoïde*, cf. gr. *solen* — tub, *eidos* — formă)

solfatáră *s.f. (geol.)* emanație de gaze de natură vulcanică, cu o mare cantitate de bioxid de sulf, de hidrogen sulfurat și cu mici cantități de vapori de apă. (< it. *solfatara*, cf. fr. *solfatare)*

solfegiá *vb.* I. *intr. (muz.)* a executa un solfegiu; a cînta o melodie (numind fiecare notă). (< it. *solfeggiare)*

solfégiu *s.n. (muz.)* mică piesă muzicală compusă pentru exercitii; exercițiu vocal fără cuvinte. (< it. *solfeggio*, cf. fr. *solfège)*

solicitá *vb.* I. *tr.* **1.** a adresa (cuiva) o cerere pentru ceva, a cere ceva (cu stăruință). ● a ruga, a apela la..., a invita. **2.** *(tehn.)* a supune unor acțiuni fizice. **3.** a provoca, a trezi, a stîrni. (< fr. *solliciter*, cf. lat. *sollicitare* — a cere)

solicitánt *s.m.* și *f.* cel care solicită (ceva); solicitator. (cf. germ *Sollizitant)*

solicitáre *s.f.* acțiunea de a solicita și rezultatul ei; cerere insistentă. ● *(tehn.)* stabilirea unei tensiuni mecanice, a unui cîmp electric sau a unei temperaturi într-un material sau într-un sistem tehnic.

solicitatór *s.m.* și *f.* solicitant. (<*solicita)*

solicitúdine *s.f.* atitudine plină de afecțiune, de bunăvoință și de grijă; atenție binevoitoare. (< fr. *sollicitude*, cf. lat. *sollicitudo)*

solíd *adj.* **1.** *(fiz.; adesea subst., n.)* care la temperatura normală își păstrează forma și dimensiunea neschimbată; consistent; *(p. ext.)* tare, dur. **2.** rezistent, tare, durabil, trainic. **3.** temeinic, serios; sigur. **4.** voinic, puternic, robust, corpolent, gras. **5.** *(fig.)* care înfruntă cu tărie greutățile; dîrz. (cf. fr. *solide*, lat. *solidus)*

solidár *adj.* **1.** *(jur.)* care privește, care leagă, care angajează mai multe persoane, fiecare fiind responsabilă de întreaga obligație care revine tuturor. **2.** legat temeinic, tare de cineva printr-o unitate de concepții, de sentimente, de interese; strîns unit. **3.** *(tehn.; despre piese de mașini)* care este strîns legat de altceva; care ia parte în aceeași măsură cu altă piesă, la o acțiune. (< fr. *solidaire*, cf. lat. *solidus* — întreg)

solidaritáte *s.f.* **1.** *(jur.)* faptul de a fi solidar; răspundere comună. **2.** unitate strînsă, bazată pe o comunitate de interese, de sentimente, de idei; spirit de înțelegere. ● coeziune. (cf. fr. *solidarité*, it. *solidarietà)*

solidarizá *vb.* I. **1.** *refl.* a se declara solidar cu cineva sau ceva, a manifesta solidaritate. **2.** *tr. (tehn.)* a lega solidar (două piese etc.). (< fr. *solidariser)*

solidificá *vb.* I. *refl.* a trece din stare lichidă în stare solidă, prin răcire; a se întări; *(despre grăsimi)* a se slei. (<it. *solidificare*, cf. fr. *solidifier)*

soliditáte *s.f.* starea corpurilor solide; tărie, duritate; durabilitate, rezistență. ● *(fig.)* temeinicie, seriozitate. (cf. fr. *solidité*, lat. *soliditas)*

solilóc *s.n. (liv.)* convorbire cu sine însuși; monolog. (< fr. *soliloque*, cf. lat. *solus* — singur, *loqui* — a vorbi)

solipéd *adj., s.n. (zool.)* (animal) care are o singură copită la fiecare picior. (< fr. *solipède*, cf. lat. *solus* — singur, *pes* — picior)

solipsísm *s.n. (fil.)* teorie idealist-subiectivă potrivit căreia există numai omul și conștiința lui, restul lumii fiind creat de conștiință și de reprezentarea eului. (< fr. *solipsisme*, cf. lat *solus* — singur, *ipse* — însuși)

solipsíst *s.m.* și *f.* adept al solipsismului. (< fr. *solipsiste)*

solíst *s.m.* și *f.* **1.** *(muz.)* artist, cîntăreț sau instrumentist care execută un solo. **2.** dansator care dansează singur. (< fr. *soliste*, it. *solista)*

solístic *adj.* care pune accentul pe interpretarea solistului; executat de un solist. (< *solist)*

solitár *adj.* singur, singuratic, izolat. ● pustiu, neumblat. ● care trăiește retras; retras, iubitor de singurătate. // *s.n.* diamant mare care se montează de obicei la un inel. (cf. fr. *solitaire*, it. *solitario*, lat. *solitarius*)

solitarísm *s.n. (liv.)* tendință de izolare. (< *solitor)*
solitúdine *s.f. (lit.)* singurătate, izolare. (cf. lat. *solitudo*, it. *solitudine*, fr. *solitude)*
sólo *s.n.* **1.** *(muz.)* bucată muzicală scrisă pentru o singură voce sau pentru un singur instrument. ● *(adj.)* fără acompaniament. **2.** dans executat de o singură persoană. (< it., fr. *solo)*
solstițiál *adj.* de (la) solstițiu, privitor la solstițiu. (cf. fr. *solsticial)*
solstițiu *s.n. (astr.)* fiecare dintre cele două momente ale anului, cînd pămîntul se găsește la cea mai mare distanță de soare; datele calendaristice care marchează ziua (și respectiv noaptea) cea mai lungă. (< cf. fr. *solstice*, it. *solstizio*, lat. *solstitium* <*sol* — soare, *stare* — a sta)
solúbil *adj.* **1.** *(chim.; despre substanțe și elemente chimice)* care poate fi dizolvat într-un solvent. **2.** *(fig.; rar)* care se poate rezolva, explica. (< cf. lat. *solubilis*, fr. *soluble)*
solubilitáte *s.f. (chim.)* proprietate a unor substanțe de a putea fi dizolvate într-un solvent. ● cantitatea de substanță dizolvată într-o cantitate determinată de solvent. (cf. fr. *solubilité)*
solubilizá *vb.* I. *tr.* a aduce o substanță insolubilă (sau greu solubilă) într-o stare în care poate fi dizolvată într-un solvent. (cf. fr. *solubiliser)*
solutreán *s.n. (geol.)* perioada mijlocie a paleoliticului superior. (< fr. *solutréen*, cf. *Solutré*, n.p.)
soluție *s.f.* **1.** *(chim.)* amestec omogen format din două sau din mai multe substanțe dintre care una este de obicei lichidă. **2.** *(mat.)* rezolvarea unei probleme: *(p. ext.)* rezultatul obținut. ● fel de a dezlega o problemă, o dificultate; rezolvare. **3.** *(în expr.)* *soluție de continuitate* = întrerupere a continuității; separare a părților care mai înainte erau legate între ele sau continue. (cf. fr. *solution*, lat. *solutio)*
soluționá *vb.* I. *tr.* a da o soluție; a dezlega, a rezolva (o problemă, o chestiune). (< fr. *solutionner)*
solvábil *adj.* care are cu ce plăti. (< fr. *solvable* < lat. *solvere* — a plăti)
solvabilitáte *s.f.* situația celui solvabil. (cf. fr. *solvabilité)*
solvént[1] *s.m. (chim.)* substanță (lichidă) în care se pot dizolva alte substanțe; dizolvant. (< germ. *Solvent)*
solvént[2] *adj.* **1.** *(despre elevi și studenți; adesea subst.)* care plătește taxa de frecvență sau de internat (nefiind bursier). **2.** solvabil. (< it. *solvente* — care poate plăti)
solvénță *s.f.* solvabilitate. (< germ. *Solvenz)*
solví *vb.* IV. *tr.* și *refl. (chim.)* a (se) dizolva. (< lat. *solvere)*
sóma[1] *s.f.* nume dat celulelor somatice ale corpului. (< fr. *soma*, cf. gr. *soma* — corp)
somá[2] *vb.* I. *tr.* a cere cuiva, sub amenințare, să îndeplinească ceva. ● *(jur.)* a pune cuiva în vedere, în formele stabilite de lege, să (nu) execute ceva. (< fr. *sommer)*
somátic *adj. (med.)* referitor la corp, al corpului. ○ *celule somatice* = toate celulele corpului, cu excepția celor sexuale. (< fr. *somatique*, cf. gr. *sôma* — corp)
somatologíe *s.f. (med.)* știință care se ocupă cu studiul părților corpului omenesc viu. (< fr. *somatologie*, cf. gr. *sôma* — corp, *logos* — tratat)
somatometríe *s.f.* ansamblul măsurărilor efectuate pentru determinarea dimensiunilor și formelor corpului animalelor. (cf. fr. *somatométrie)*
somáție *s.f.* faptul de a soma. ● *(jur.)* act scris care cuprinde un ordin de a executa sau de a înceta o acțiune. (cf. fr. *sommation)*
sombréro *s.n.* pălărie cu boruri largi (făcută din fibrele frunzelor de palmier). (cf. fr., sp. *sombrero)*
semiéră *s.f.* rețea elastică de sîrmă fixată într-un cadru de fier la pat, peste care se pune saltcaua. (< fr. *sommier)*
somitáte *s.f.* om cu renume mare, capacitate necontestată într-un anumit domeniu de activitate. (< fr. *sommité*, cf. lat. *summitas)*
somnambúl *s.m.* și *f.* cel care suferă de somnambulism. (< fr. *somnambule*, cf. lat. *somnus* — somn, *ambulare* — a umbla)
somnambúlic *adj.* de somnambul, privitor la somnambul. (< fr. *somnambulique)*
somnambulísm *s.n. (med.)* defecțiune a sistemului nervos manifestată prin diferite acțiuni inconștiente în timpul somnului. (< fr. *somnambulisme)*
somnifér *adj., s.n.* (substanță) care provoacă somnul. (< fr. *somnifère* cf. lat. *somnus* — somn, *ferre* — a aduce, a purta)
somnolá *vb.* I. *intr.* a dormita, a moțăi. (< fr. *somnoler)*
somnolént *adj.* care este în stare de somnolență; care moțăie, dormitează; moleșit de somn. (cf. fr. *somnolent*, lat. *somnolentus)*
somnolénță *s.f.* stare între somn și trezie; moleșeală; toropeală. (cf. fr. *somnolence*, lat. *somnolentia)*
somón *s.m.* pește răpitor de mare, care intră vara în rîuri și care are o carne de culoare roză, foarte grasă. (< fr. *saumon)*
somptuós *adj.* luxos, grandios, fastuos, măreț; foarte elegant. (< fr. *somptueux* <lat. *sumptus* — cheltuială)
somptuozitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este somptuos; splendoare, măreție, lux. (cf. fr. *somptuosité)*
son *s.n. (rar)* sunet, ton. (cf. fr. *son*, lat. *sonus)*
sonántă *s.f. (fon.)* consoană care poate fi centru de silabă. (< fr. *sonante)*

sonátă *s.f. (muz.)* compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, compusă din trei sau patru părți, fiecare cu ritm deosebit. (< fr. *sonate*, it. *sonata)*

sonatínă *s.f. (muz.)* sonată de proporții mai mici. (< fr. *sonatine*, it. *sonatina)*

sondá *vb.* I. *tr.* a cerceta, a explora cu o sondă un teren, fundul unei ape etc. ● a cerceta sau a evacua o cavitate a organismului cu o sondă. ● *(fig.)* a cerceta, a căuta să afle gândurile sau intențiile cuiva, a tatona. (< fr. *sonder)*

sondáj *s.n.* **1.** cercetare făcută cu o sondă în sol, în pământ, în fundul unei ape etc. ○ *sondaj meteorologic* = determinarea condițiilor meteorologice (temperatură, presiune etc.) la un anumit nivel sau la niveluri succesive ale atmosferei. ● *(med.)* introducerea unei sonde într-o cavitate naturală a organismului sau într-o plagă, pentru evacuarea substanțelor nocive sau pentru extragerea unei probe în vederea unei analize. **2.** cercetare sumară făcută prin consultarea atentă numai a unor părți dintr-un material. **3.** săpătură făcută pentru determinarea profilului geologic sau pentru extragerea probelor necesare analizei solului. ● luare de probe dintr-un material compact sau granular. (< fr. *sondage)*

sónd *s.f.* **1.** puț destinat extragerii unei substanțe minerale fluide (țiței, gaze naturale etc.) sau extragerii de probe de rocă. **2.** aparat folosit pentru determinarea adâncimii mărilor sau a apelor curgătoare. **3.** *(tehn.)* aparat pentru luarea de probe dintr-un material compact sau granular. **4.** *(med.)* instrument chirurgical în formă de tub, folosit pentru explorarea unor cavități naturale din organism sau pentru drenarea unor plăgi. **5.** *(met.: în expr.)* *balon-sondă* = balon prevăzut cu aparate de observație, care se lansează în atmosferă pentru înregistrarea automată a anumitor date meteorologice. **6.** pahar de bere lunguiet și subțire, mai îngust în partea de jos. (< fr. *sonde*, it. sonda < seand. *sund)*

sondéză *s.f.* aparat folosit pentru executarea forajelor la adâncimi mari. (cf. fr. *sondeuse)*

sondór *s.m.* muncitor care lucrează la o sondă (**1**). (cf. fr. *sondeur)*

sonerie *s.f.* instalație de semnalizare compusă dintr-un electromagnet și un ciocănel care lovește într-un clopoțel; *(p.ext.)* sunet produs de un clopoțel de sonerie. (< fr. *sonnerie)*

sonét *s.n. (lit.)* poezie lirică cu formă fixă, compusă din paisprezece versuri cu o anumită rimă, repartizate în două strofe de câte patru versuri și două de câte trei versuri. (cf. fr. *sonnet*, it. *sonetto)*

sonétă *s.f. (constr.)* aparat folosit pentru baterea piloților în pământ (în fundul unei ape). (< fr. *sonnette)*

sonetíst *s.m.* și *f.* poet, autor de sonete. (cf. fr. *sonnettiste)*

sónic *adj. (despre oscilații)* care are o frecvență cuprinsă în grupul frecvențelor care pot fi auzite sau care depășește limita acestora. ● referitor la sunet; sonor. (< fr. *sonique)*

sonicitáte *s.f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu transmiterea energiei mecanice în fluide prin vibrații elastice care se propagă în masa acestora. (< *sonic)*

sonométru *s.n. (fiz.)* aparat pentru studierea legilor coardelor vibrante și pentru determinarea frecvenței unui sunet. ● aparat pentru măsurarea zgomotelor într-o sală. (< fr. *sonomètre* < lat. *sonus* — sunet, gr. *metron* — măsură)

sonór *adj.* **1.** care produce sunete. ● care are un sunet frumos, plăcut; răsunător, plin, puternic. **2.** care propagă bine, care amplifică sunetele. **3.** *(lingv.: despre consoane)* care se produce prin vibrarea coardelor vocale. **4.** *(despre filme)* însoțite de vorbire și de muzică. (cf. fr. *sonore*, lat. *sonorus)*

sonoritáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi sonor; timbru cald și plin. ● muzicalitate. ● sunet caracteristic, nuanță. **2.** calitatea unor corpuri de a propaga și de a amplifica sunetele; rezonanță. (cf. fr. *sonorité*, lat. *sonoritas)*

sonorizá *vb.* I. *tr.* a face (să fie) sonor. ● a face sonor un film mut. (< fr. *sonoriser)*

soporifér *adj.* somnifer. (< fr. *soporifère)*

soporífic *adj., s.n.* (substanță, medicament) care are proprietatea de a adormi, de a produce somn; somnifer. (< fr. *soporifique* < gr. *sopor* — somn, lat. *ferre* — a purta)

soprán[1] *s.n. (muz.)* vocea cea mai înaltă dintre cele cinci categorii de voci omenești, care se întâlnește la femei și la băieții mici. (< fr., it. *soprano)*

soprán[2] *s.m.* și *f.* cântăreț sau cântăreață care are voce de soprani. (< fr., it. *soprano)*

sorbét *s.n.* băutură răcoritoare făcută din suc de fructe și lichior. (< fr. *sorbet)*

sordíd *adj.* murdar; dezgustător. ● *(despre persoane)* de o zgârcenie cumplită, meschin. (cf. fr. *sordide*, lat. *sordidus)*

sorgínte *s.f.* izvor, sursă (de informații); origine. (< it. *sorgente)*

sorít *s.n. (log.)* polisilogism format dintr-o serie de premise așezate astfel încât atributul uneia este subiectul celei următoare. (< fr. *sorite*, lat. *sorites*, gr. *soreites* < *sóros* — bucată)

sort *s.n.* fel, specie, gen, categorie, calitate (de mărfuri, de produse etc.). ● *(agr.)* grup de varietăți ale unei specii horticole sau viticole, caracterizat prin însușiri comune sau specifice anumitor condiții de vegetație. (< fr. *sorte)*

sortá *vb.* I. *tr.* a separa, a aranja, a repartiza (un material etc.) pe sorturi (potrivit calității, dimensiunilor etc.). (cf. germ. *sortieren*, it. *sortire)*

sortatór 1. *s.n. (tehn.)* mașină pentru sortat diferite materiale și produse. 2. *s.m.* muncitor care lucrează la sortarea materialelor, a produselor etc. (< *sorta)*

sortiméntˈ *s.n.* totalitatea produselor, a materialelor etc. care au aceeași formă și dimensiuni sau sînt de aceeași calitate. (< germ. *Sortiment)*

sos *s.n.* preparat culinar lichid sau vîscos (de obicei condimentat) cu care se pregătesc sau se servesc anumite mîncări. (< fr. *sauce*, cf. lat. *salsa* — sărătură)

sosiéră *s.f.* vas pentru servit sosul la masă. (< fr. *saucière)*

soté *s.n.* mîncare făcută din legume fierte peste care se toarnă unt. (< fr. *sauté)*

sovhóz *s.n. (în U.R.S.S.)* gospodărie agricolă de stat. (< rus. *sovhoz)*

soviét *s.n. (în U.R.S.S.)* organ al puterii de stat, format din deputați aleși de cetățeni. (< rus. *soviet)*

sovliétic *adj.* 1. din Uniunea Sovietică, privitor la Uniunea Sovietică. 2. care se referă la soviete; care aparține sau este propriu sovietelor. (cf. fr. *soviétique)*

sovîrvárîță *s.f.* plantă erbacee cu frunze mari, ovale și cu flori galbene. (< *sovîrf)*

spadasín *s.m.* luptător cu spada. ● amator de dueluri, ucigaș plătit, duelgiu; persoană cu porniri războinice. (< fr. *spadassin*, cf. it. *spadaccino* <*spada)*

spádă *s.f.* armă albă (cu două tăișuri) cu care se poate tăia și împunge. (< it. *spada)*

spagát *s.n.* sfoară groasă cu o împletitură specială. (< germ. *Spagat)*

spaghéte *s.f. pl.* macaroane lungi și foarte subțiri. (< fr., it. *spaghetti)*

spallér *s.n.* 1. *(agr.)* scară făcută din bare paralele (de lemn) pe care se sprijină plantele agățătoare. 2. șir de plante sau arbuști cu ramurile tunse, care alcătuiesc un perete de verdeață în lungul unei alei. 3. aparat de gimnastică în formă de scară fixat de perete; scară fixă. (< germ. *Spalier*, cf. fr. *espalier)*

sparcétă *s.f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori roșii-trandafirii și cu fructele păstăi, cultivată ca nutreț. (cf. fr. *esparcette)*

spartachiádă *s.f.* competiție sportivă de mase, care angajează mai multe sporturi. (< *Spartacus*, n.p.)

spartán *adj.* din Sparta, al spartanilor, propriu spartanilor; aspru, sever.//*s.m.* și *f. (fig.)* om auster, cu moravuri severe. (< *Sparta*, n.p.)

spásm *s.n. (med.)* contracție bruscă a unui mușchi sau a unui nerv; convulsie. ● grimasă. (< fr. *spasme*, cf. gr. *spasmos* — contracție)

spasmódic *adj. (med.)* de spasm, însoțit de spasme; convulsiv. (< fr. *spasmodique)*

spasmofílie *s.f. (med.)* stare patologică caracterizată prin faptul că sistemul nervos și cel muscular răspund la orice excitație nervoasă, la orice infecție, prin convulsii. (cf. gr. *spasmos*-contracție, *phylos* — prieten)

spat *s.n. (min.)* veche denumire a mineralelor care au însușirea de a cliva după anumite direcții în bucăți de formă regulată. ○ *spat de Islanda* = varietate cristalină de calcit, caracterizat prin dubla sa refracție. (< fr. *spath*, germ. *Spat)*

spatulát *adj. (rar)* în formă de spatulă. (cf. fr. *spatulé)*

spatúlă *s.f.* instrument în formă de lopățică, cu diverse întrebuințări (în farmacie, chirurgie, sculptură etc.). ● *(fig.)* extremitate în formă de lopățică. (< fr. *spatule*, cf. lat. *spathula)*

spațiá *vb.* I. *tr.* a distanța, a rări, a despărți prin spații (cuvinte, rînduri etc.). (cf. it. *spaziare)*

spațiál *adj.* privitor la spațiu, de spațiu; din spațiu. (cf. fr. *spatial)*

spaționá *vb.* I. *tr. (poligr.)* a lungi sau a scurta rîndurile culese. (< germ. *spationieren)*

spațiós *adj.* cu mult spațiu; încăpător, larg, întins. (cf. fr. *spacieux*, lat. *spatiosus)*

spațiu *s.n.* 1. *(fil.)* formă de bază a existenței materiei, care se prezintă ca un întreg neîntrerupt, cu trei dimensiuni. 2. întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești; văzduh. 3. loc, suprafață, întindere limitată. 4. distanță, interval. ● *(poligr.)* interval alb lăsat între cuvintele sau rîndurile culese; *(p.ext.)* instrument care servește la obținerea acestei spațieri. (< lat. *spatium*, cf. germ. *Spatium*, it. *spazio)*

spaván *s.n. (vet.)* tumoare osoasă care se formează uneori la încheietura piciorului de dinapoi la cai sau la boi; os mort. (< it. *spavano)*

speciál *adj.* 1. care se aplică numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri; anumit, deosebit. ○ *în special* = mai ales, îndeosebi, în mod particular. ● făcut, scos cu o anumită ocazie. 2. de (strictă) specialitate. (cf. fr. *spécial*, it. *speciale*, lat. *specialis* < *species)*

specialíst *s.m.* cel care cunoaște temeinic o disciplină, un subiect, o problemă etc. (cf. fr. *spécialiste)*

specialitáte *s.f.* 1. ramură anumită a unei științe, a tehnicii etc. care constituie obiectul unor studii speciale pentru cineva. 2. gen, categorie specifică (de articole, de produse). (cf. fr. *spécialité*, lat. *specialitas)*

specializá *vb.* I. 1. *refl.* a se consacra studiului și aplicării unei discipline, unei ramuri speciale a științei, a tehnicii etc.; a deveni specialist. 2. *tr. (despre procese de producție)* a limita numai la anumite produse. ● a perfecționa. (cf. fr. *spécialiser)*

spécie *s.f.* 1. *(biol.)* subdiviziune a genului care cuprinde ființe cu trăsături și caracteristici comune. 2. soi, fel, varietate, categorie. (< lat. *species*, cf. it. *specie*, fr. *espèce)*

specífic *adj.* propriu unei ființe, unui lucru sau unui fenomen; particular, distinctiv. ● care se raportă la o unitate.// *s.n.* caracterul propriu, particular (a ceva sau al cuiva); notă distinctivă. (cf. fr. *spécifique*, it. *specifico*)

specifică *vb.* I. *tr.* a arăta, a menționa (ceva) precis, anume. (< fr. *spécifier*)

specificativ *adj. (rar)* specificator. (cf. fr. *spécificatif*)

specificatór *adj. (rar)* care indică, menționează în mod special. (< *specifica*)

specificație *s.f.* specificare. (cf. fr. *spécification*, it. *specificazione*)

specificitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este specific; particularitate caracteristică. (cf. fr. *spécificité*)

specimén *s.n. (uneori peior.)* exemplar, probă, model; mostră. (< fr. *spécimen*, cf. lat. *specimen* — model)

speciós *adj. (rar)* aparent, amăgitor, înșelător. (cf. fr. *spécieux*, lat. *speciosus*)

spectácol *s.n.* **1.** reprezentație de teatru; *(p.ext.)* orice reprezentație dată pentru public. ○ *(expr.) a se da în spectacol* = a atrage atenția printr-o purtare nepotrivită, a se face de rîsul lumii. **2.** priveliște, întîmplare care atrage privirile sau atenția. (< lat. *spectaculum*, cf. fr. *spectacle*, it. *spettacolo*)

spectaculár *adj. (rar)* spectaculos. (cf. fr. *spectaculaire*)

spectaculós *adj.* impresionant (prin fast, prin strălucire); frumos. ● care atrage privirile. (cf. it. *spettacoloso*)

spectatór *s.m.* și *f.* cel care asistă la un spectacol. ● martor ocular la o întîmplare, la un eveniment etc. (cf. lat. *spectator*, fr. *spectateur*)

spectrál *adj.* **1.** *(fiz.)* referitor la spectrul unei radiații. ○ *analiză spectrală* = metodă de identificare a diferitelor elemente dintr-un amestec cu ajutorul analizei spectrelor acelor elemente. **2.** care are caracterul unui spectru, al unei fantome. (< fr. *spectral*)

spectrofotometrie *s.f.* parte a opticii care se ocupă cu determinarea intensității radiațiilor monocromatice dintr-un spectru. (< fr. *spectrophotométrie*)

spectrofotométru *s.n. (fiz.)* aparat optic pentru compararea intensității radiațiilor monocromatice dintr-un spectru. (< fr. *spectrophotomètre*)

spectrográf *s.n. (fiz.)* instrument cu ajutorul căruia se pot fotografia spectrele. (< fr. *spectrographe*)

spectroheliográf *s.n. (astr.)* spectrograf special, folosit pentru fotografierea soarelui în lumină monocromatică. (< fr. *spectrohéliographe*)

spectroheloscóp *s.n. (astr.)* instrument folosit pentru observarea vizuală a soarelui în lumină monocromatică. (cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *helios* — soare, *skopein* — a observa)

spectrométric *adj.* privitor la spectrometru; care se face cu ajutorul spectrometrului. (< fr. *spectrométrique*)

spectrométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru studiul spectrelor prin măsurarea intensității fiecărei radiații monocromatice din spectru. (< fr. *spectromètre*)

spectroscóp *s.n. (fiz.)* instrument optic pentru studiul radiațiilor emise de o sursă de lumină. (< fr. *spectroscope*, cf. gr. *spektre* — spectru, *skopein* — a cerceta)

spectroscópic *adj.* de spectroscopie, privitor la spectroscopie; făcut cu spectroscopul. (< fr. *spectroscopique*)

spectroscopíe *s.f.* parte a opticii care studiază spectrele luminoase. (< fr. *spectroscopie*)

spéctru *s.n.* **1.** *(fiz.)* ansamblul radiațiilor de frecvențe diferite care alcătuiesc o radiație electromagnetică compusă. ○ *spectru solar* = spectrul radiației emise de soare. **2.** fantomă, vedenie, fantasmă. ● *(fig.)* ceea ce produce spaimă; pericol iminent. (cf. fr. *spectre*, lat. *spectrum*)

spécul *s.n. (med.)* instrument chirurgical folosit pentru a lărgi sau pentru a deschide anumite cavități ale organismului (nas etc.), cu scopul de a le putea examina mai bine. (< fr. *spéculum*, cf. lat. *speculum* — oglindă)

speculá *vb.* I. **1.** *tr.* a face speculații financiare, economice etc., a exploata practicînd specula; *(p. ext.)* a înșela (pe cineva). ● a se folosi, a profita de o anumită împrejurare cu scopul de a dobîndi avantaje personale. **2.** *intr.* și *tr.* a face deducții teoretizînd formal, fără legătură cu practica. (< fr. *spéculer*, cf. it. *speculare*, lat. *speculari*)

speculánt *s.m.* și *f.* cel care face speculă cu diferite mărfuri sau produse; afacerist. (cf. germ. *Spekulant*)

speculativ *adj. (fil.)* bazat pe speculație; nelegat în nici un fel de practică. (cf. fr. *spéculatif*)

speculáție *s.f.* **1.** teoretizare metafizică, ruptă de practică și de experiență. **2.** specula, înșelătorie; afacere. ● *(fin.)* exploatare prin afaceri bancare și de bursă. (cf. fr. *spéculation*, lat. *speculatio*)

spéculă *s.f.* **1.** exploatare constînd în dosirea de mărfuri și vinderea lor, cu supraprețuri în momentele cînd lipsesc de pe piață. **2.** *(fin.)* tranzacție de bursă constînd în vînzare-cumpărare de valori cu scopul de a obține cîștiguri mari; speculație. (< *specula*)

spelúncă *s.f.* **1.** local, circiumă cu aspect urît unde se adună oameni suspecți. **2.** *(rar)* peșteră, grotă. (< germ. *Spelunke*, cf. lat. *spelunca* — peșteră)

speológ *s.m.* și *f.* specialist în speologie. (cf. fr. *spéléologue*)

speológic *adj.* care ține de speologie, privitor la speologie. (cf. fr. *spéléologique*)

speologíe *s.f.* știință care studiază formarea peșterilor și viața din interiorul lor. (cf. fr. *spéléologie*, gr. *spelaion* — peșteră, *logos* — vorbire)

sperá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a avea speranță, a nădăjdui. (< lat. *sperare*, cf. it. *sperare*)

speránță *s.f.* nădejde. ● *(fam.)* persoană capabilă, de la care se așteaptă mult în viitor. (< it. *speranza*)

spérgulă *s.f. (bot.)* plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori albe, care crește prin locuri nisipoase. (< fr. *spergule*)

sperjúr[1] *s.n. (rar)* faptul de a-și călca jurămîntul; jurămînt fals făcut în fața justiției. (< it. *spergiuro*)

sperjúr[2] *s.m.* și *f.* cel care jură fals sau care își calcă jurămîntul. (< it. *spergiuro*)

spermátic *adj.* referitor la spermă. (< fr. *spermatique*)

spermatogenéză *s.f. (biol.)* procesul de formare a spermatozoizilor. (< fr. *spermatogenèse*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *genesis* — formare)

spermatozoíd *s.m. (biol.)* celulă sexuală bărbătească a organismului animal. (< fr. *spermatozoïde*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *zoon* — animal)

spérmă *s.f. (biol.)* secreție a glandelor sexuale bărbătești care conține spermatozoizi. (< fr. *sperme*, cf. gr. *sperma* — sămînță)

spétă *s.f. (rar)* specie. (cf. fr. *espèce*, lat. *species*)

spéze *s.f.* cheltuieli (făcute pentru deplasare, în vederea unei afaceri etc.). (< it. *spese*)

spicher *s.m.* crainic la o stație de radioemisiune. (< engl. *speaker*)

spicheriță *s.f.* crainică la o stație de radio-emisiune (< *spicher*)

spici *s.n. (rar)* discurs, cuvîntare ocazională. (< engl. *speech*)

spiciformu *adj. (bot.)* în formă de spic. (< fr. *spiciforme*)

spicúl *s.m. (bot.)* spicușor, spiculeț. (< fr. *spicule*)

spinál *adj. (anat.)* care ține de coloana vertebrală sau *(p. ext.)* de spinare; privitor la coloana vertebrală sau *(p. ext.)* la spinare. (< fr. *spinal*, cf. lat. *spina*)

spinél *s.m.* mineral cristalizat de culoare roșie, galbenă, albastră sau verde, folosit ca piatră prețioasă. (< fr. *spinelle*)

spining *s.m.* pește artificial întrebuințat ca momeală la pescuitul somnului. (cf. fr., engl. *spinning*)

spintariscóp *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru observarea scînteilor care se produc cînd razele emise de o substanță radioactivă lovesc un ecran acoperit cu un strat de sulfură de zinc. (< fr. *spintariscope*, cf. gr. *spinther* — scînteie, *skopein* — a examina)

spinteométru *s.n. (fiz.)* instrument folosit pentru măsurarea lungimii scînteilor electrice. (< fr. *spintéromètre*, cf. gr. *spinther* — scînteie, *metron* — măsură)

spión, spioánă *s.m.* și *f.* **1.** cel care face spionaj pentru un stat străin. **2.** cel care pîndește, observă pe alții pentru a furniza cuiva informații; iscoadă. (< it. *spione*, cf. fr. *espion*)

spioná *vb.* I. *intr.* a face spionaj. ● *tr.* a iscodi, a pîndi. (< it. *spionare*, fr. *espionner*)

spionáj *s.n.* activitate criminală întreprinsă pentru a obține pe ascuns secrete militare, politice de la un stat, în vederea transmiterii lor unui alt stat. ● iscodire, pîndă, urmărire, observare. (cf. it. *spionaggio*, fr. *espionnage*)

spirái *s.n. (mar.)* mică fereastră orizontală în puntea navei, pentru lumină și aerisire. (< it. *spiraglio*)

spirál *adj.* care are forma unei spirale. (< fr. *spiral*)

spirálă *s.f. (mat.)* curbă plană care se învîrtește în jurul unui punct central, depărtîndu-se din ce în ce mai mult de acest punct; *(p.ext.)* obiect, mișcare care are această formă. (< fr. *spirale*, cf. lat. *spira* — înfășurare)

spiraliformu *adj. (rar)* în formă de spirală; spiral. (cf. lat. *spira* — înfășurare, *forma* — formă)

spiránt *adj. n.* și *f. (fon.; în expr.) sunet spirant* sau *consoană spirantă* (și *subst., f.*) = consoană care se pronunță cu un fel de suflu al organelor vorbirii; consoană fricativă. (< fr. *spirant*, cf. lat. *spirare* — a respira)

spíră *s. f.* **1.** *(mat.)* arc al unei elice cuprins între două puncte succesive de intersecție a acesteia cu o aceeași generatoare a cilindrului elicei. ● fiecare din rotirile pe care le prezintă o curbă, un obiect sau o serie de obiecte dispuse în spirală sau în elice. **2.** *(fiz.)* porțiune de bobină care formează o curbă aproape închisă. (< fr. *spire*, it., lat. *spira*, gr. *speira*)

spiríl *s.m. (med.)* gen de vibrioni care se mișcă învîrtindu-se în jurul unei axe. (< fr. *spirille*, cf. lat. *spirillum*)

spírit *s.n.* **1.** *(fil.)* totalitatea facultăților intelectuale; rațiune, intelect. **2.** inteligență; imaginație. ● vorbă de duh, glumă; ironie. **3.** *(în superstiții)* ființă imaterială, supranaturală. **4.** mod, fel de manifestare, de gîndire. ● tendință, înclinare determinantă pentru felul de a se manifesta, de a gîndi al cuiva. **5.** glumă, anecdotă. (< lat. *spiritus*, cf. it. *spirito*, fr. *esprit*)

spiritísm *s.n.* doctrină și practică superstițioasă potrivit căreia unii cred că s-ar putea comunica cu spiritele morților. (cf. fr. *spiritisme*, it. *spiritismo*)

spiritíst *adj.* privitor la spiritism. // *s.m.* și *f.* persoană care practică spiritismul. (cf. fr. *spiritiste*)

spirituál *adj.* **1.** intelectual, sufletesc. **2.** *(în filozofia idealistă și în concepțiile mistico-religioase)* care aparține spiritului considerat ca bază a universului, identificat cu divinitatea. **3.** inteligent, deștept, ager; înzestrat cu umor. (cf. fr. *spirituel*, it. *spirituale*, lat. *spiritualis* < *spiritus* — spirit)

spiritualísm *s.n. (fil.)* concepție idealistă și mistico-religioasă care consideră că factorul de bază al universului

este spiritul iar materia este un simplu produs al spiritului. (cf. fr. *spiritualisme)*

spiritualíst *adj.* privitor la spiritualism.// *s.m.* și *f.* adept al spiritualismului. (cf. fr. *spiritualiste)*

spiritualitáte *s.f.* calitatea, caracterul a ceea ce este spiritual. (cf.fr. *spiritualité)*

spiritualizá *vb.* I. *tr.* a da, a impregna spiritualitate. (cf. fr. *spiritualiser)*

spirobactérie *s.f. (med.)* bacterie în formă de spirală. (cf. gr. *speira* — spirală, *bakterion* — bastonaș)

spirochét *s.m. (med.)* bacterie patogenă cu corpul foarte subțire și mobil, în formă de spirală. (< fr. *spirochète*, cf. gr. *speira* — spirală, *chaite* — coamă)

spirochetóză *s.f. (vet.)* boală la animale cauzată de un spirochet. (< fr. *spirochétose)*

spirométru *s.n. (med.)* aparat care măsoară cantitatea de aer expirat din plămîni în vederea determinării capacității vitale a plămînilor. (< fr. *spiromètre*, cf. lat. *spirare* — a respira, gr. *metron* — măsură)

spirtiéră *s.f.* lampă de gătit care arde cu spirt. (< *spirt)*

spitál *s.n.* instituție medicală în care sînt internați și tratați bolnavii. (< germ. *Spital)*

spitalizá *vb.* I. *tr.* a interna pe cineva în spital pentru tratament. (după fr. *hospitaliser)*

spléndid *adj.* plin de splendoare, foarte frumos, strălucitor, măreț. (cf. fr. *splendide*, lat. *splendidus)*

splendoáre *s.f.* frumusețe fără seamăn; strălucire, măreție. (cf. fr. *splendeur)*

splénic *adj.* care aparține splinei, privitor la splină. (< fr. *splénique)*

splín *s.n.* plictiseală cauzată de lipsa unor preocupări serioase; dezgust de viață. (< fr., engl. *spleen)*

splint *s.n. (tehn.)* cui de siguranță. (< engl. *splint)*

spodumén *s.n.* silicat natural de litiu și de aluminiu, folosit ca piatră semiprețioasă. (cf. fr. *spodumène)*

spoliá *vb.* I. *tr.* a despuia pe cineva de bunurile pe care le posedă (prin înșelăciune sau cu sila); a jefui, a prăda. (< fr. *spolier*, cf. lat. *spoliare* — a jefui)

spoliatór *s.m.* și *f.* cel care spoliază; jefuitor. (cf. fr. *spoliateur)*

spoliáție *s.f.* spoliere. (cf. fr. *spoliation*, lat. *spoliatio)*

spondáic *adj. (metr.; despre hexametri)* care are al cincilea picior compus dintr-un spondeu. (cf. fr. *spondaïque)*

spondéu *s.m. (metr.)* picior de vers grecolatin format din două silabe lungi. (< lat. *spondeus*, gr. *spondeion)*

spondíl *s.m. (zool.)* **1.** gen de moluște marine comestibile, înrudite cu stridia. **2.** gen de coleoptere cu coarne lungi. (< fr. *spondyle)*

spondilítă *s.f. (med.)* inflamație a vertebrelor, care poate fi de natură tuberculoasă, infecțioasă etc. (< fr. *spondylite)*

spondilóză *s.f. (med.)* boală manifestată prin depuneri anormale de calciu în anumite regiuni ale corpului, în special pe coloana vertebrală. (< fr. *spondylose*, cf. *spondyle* — vertebră)

spóngie *s.f. (zool.)* burete. (< lat. *spongia)*

spongiér *s.m. (zool.; la pl.)* încrengătură de animale nevertebrate, avînd ca tip buretele; *(la sg.)* animal care face parte din această încrengătură. (< fr. *spongiaires*, cf. lat. *spongia* — burete)

spongilă *s.f. (zool.)* gen de bureți de apă dulce. (< fr. *spongille)*

spongiós *adj.* **1.** poros ca un burete. **2.** care suge lichidele; buretos. (< fr. *spongieux)*

spongiozitáte *s. f.* calitatea de a fi spongios. (cf. fr. *spongiosité)*

spongítă *s.f.* piatră plină de găuri care imită buretele. (< fr. *spongite)*

spontán *adj.* care acționează pe moment, cu promptitudine. ● *(fiziol.; despre mișcări)* care se execută de la sine, fără vreo cauză exterioară aparentă. (cf. fr. *spontané*, lat. *spontaneus)*

spontaneitáte *s.f.* însușirea a tot ceea ce este spontan. ● vioiciune, promptitudine. (cf. fr. *spontanéité)*

spontanéu *adj.* spontan. (< lat. *spontaneus*, cf. it. *spontaneo)*

spor *s.m. (bot.)* celulă reproducătoare asexuată și de răspîndire a unor plante inferioare. ● *(zool.)* corpuscul reproducător la diverse protozoare. (< fr. *spore*, cf. gr. *spora* — sămînță)

sporádic *adj. (adesea adv.)* care apare ici și colo, din cînd în cînd; răzleț, dispersat, întîmplător. (< fr. *sporadique*, cf. gr. *sporadikos)*

sporadicitáte *s.f. (rar)* însușire a ceea ce este sporadic. (cf. fr. *sporadicité)*

sporánge *s.n. (bot.)* organ în interiorul căruia se formează sporii la plantele criptogame. (< fr. *sporange*, cf. gr. *spora* — sămînță)

sporangifór *s.n. (bot.)* suportul care poartă sporangele. (cf. gr. *spora* — sămînță, *phoros* — care poartă)

sporifér *adj.* care ține, care poartă spori. (< fr. *sporifère)*

sporofilă *s. f. (bot.)* frunză pe care se formează sporangele. (< germ. *Sporophyll)*

sporofít *s.m. (bot.)* generație asexuată, la unele plante. (< fr. *sporophyte*, cf. gr. *spora* — sămînță, *phyton* — plantă)

sport *s.n.* practică metodică a exercițiilor fizice, făcută pentru întărirea corpului și pentru a educa voința, curajul, inițiativa etc. (cf. fr., engl. *sport)*

sportív *adj.* de sport, folosit la practicarea sportului. ● care practică sportul. // *s.m.* și *f.* amator, iubitor de sport; cel care practică sportul. (cf. fr. *sportif)*

spórtsman *s.m.* și *f.* persoană care practică sistematic sportul. (cf. fr., engl. *sportsman)*

sporulát *adj. (bot.; despre plante)* care se înmulțește prin spori. (cf. fr. *sporulé)*

sporulátie *s.f. (bot.)* proces de formare a sporilor la o plantă. (cf. fr. *sporulation)*

spot *s.n.* pată luminoasă produsă pe o scară gradată sau pe un ecran de către o rază de lumină reflectată pe oglinda unui instrument de măsură. (< fr., engl. *spot)*

sprint *s.n. (sport)* mărire a vitezei de către un concurent la o competiție sportivă de fond, de înot etc. (în ultima fază a parcursului). ● categorie de probe sportive pe distanță scurtă, caracterizate prin viteză foarte mare. (< fr., engl. *sprint)*

sprintá *vb.* I. *intr. (sport)* a-și mări viteza de alergare, de înot etc. la un concurs. *(< fr. sprinter).*

spútă *s.f. (med.)* mucozitate expectorată; flegmă. (< lat. *sputum)*

stabíl *adj.* **1.** trainic, bine așezat, solid. ● *(chim.; despre substanțe)* care nu se descompune de la sine. **2.** statornic. ● durabil, permanent. **3.** *(despre populații)* care locuiește permanent în același loc. (< lat. *stabilis*, it. *stabile)*

stabilimént *s.n. (ieșit din uz)* așezământ, instituție; *(p. ext.)* localul în care funcționează respectiva instituție. (< it. *stabilimento)*

stabilitáte *s.f.* **1.** însușirea lucrurilor stabile; echilibru, statornicie, soliditate. ● *(fiz.)* proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială cînd este deplasat din această poziție. **2.** faptul de a-și păstra locul; fixitate. (cf. it. *stabilità*, lat. *stabilitas)*

stabilizá *vb.* I. **1.** *refl.* a se consolida, a se întări. **2.** *tr.* a fixa, a mări, a asigura puterea de cumpărare a unei monede (cf. fr. *stabiliser)*

stabilizánt *s.m.* substanță care se adaugă explozivelor pentru a le asigura stabilitatea în timpul conservării. (cf. fr. *stabilisant)*

stabilizatór *adj.* care dă stabilitate. // *s.n.* **1.** *(av.)* partea fixă a ampenajului orizontal, care asigură stabilitatea avionului în timpul zborului. **2.** *(mar.)* dispozitiv bazat pe principiul giroscopului, care reduce oscilațiile unei nave. **3.** *(fiz.)* aparat pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. **4.** *(chim.)* substanță care se adaugă unei soluții coloidale sau unei suspensii pentru a-i mări stabilitatea. (cf. fr. *stabilisateur)*

stabulație *s.f. (zoot)*. procedeu de creștere și de întreținere a vitelor prin menținerea lor pe toată această perioadă în grajd, practicat în vederea îngrășării, a exploatării laptelui etc. (< fr. *stabulation*, cf. lat. *stabulatis* < *stabulum* — staul)

stacáto *adv. (muz.)* separînd, despărțind net fiecare notă; separat, despărțit. ● *(subst., n)*. compoziție sau parte a unei compoziții executată în modul descris mai sus. (cf. it., fr. *staccato)*

stadiál *adj.* **1.** care crește, care se desfășoară în stadii, în etape. ● referitor la teoria stadialității. **2.** *(biol.)* referitor la stadiile de dezvoltare a organismelor. (< germ. *stadial*, cf. lat. *stadialis)*

stádie *s.f.* vechi instrument pentru măsurarea distanței dintre două puncte. ● mică pentru măsurători cu luneta stadimetrică. (< fr. *stadia*, cf. lat. *stadium)*

stadimétric *adj.* privitor la stadimetrie; folosit în stadimetrie. (< fr. *stadimétrique)*

stadimetríe *s.f.* măsurare indirectă sau optică a distanțelor dintre două puncte. (< fr. *stadiométrie)*

stadimétru *s.n.* instrument topografic pentru măsurarea indirectă a distanțelor dintre două puncte. (< fr. *stadiomètre)*

stadión *s.n.* teren vast (înconjurat cu tribune pentru spectatori), special amenajat pentru desfășurarea competițiilor sportive. (< germ. *Stadion)*

stádiu *s.n.* **1.** *(ant.)* veche măsură pentru distanțe la greci și romani (în lungime de circa 125 de pași). **2.** etapă de dezvoltare în timp a unui fenomen, a unui proces; fază. (< lat. *stadium*, cf. fr. *stade)*

stafilocóc *s.m. (med.)* microb sferic care produce furuncule, abcese etc. și se prezintă la microscop ca un ciorchine. (< fr. *staphylocoque)*

stagiár *adj.* **1.** privitor la stagiu. **2.** *(despre oameni; adesea subst.)* care-și face stagiul (într-un domeniu de activitate). (< fr. *stagiaire)*

stágiu *s.n.* **1.** timp de practică pe care trebuie să o facă un începător, pentru a dobîndi experiență în profesiunea sau specialitatea sa. ○ *stagiu militar* = perioadă în care cineva își face serviciul militar. **2.** perioadă, etapă, stadiu de pregătire; situație tranzitorie. (cf. lat. *stagium*, fr. *stage)*

stagiúne *s.f.* perioadă, interval de timp în care au loc reprezentații teatrale, concerte etc. (< it. *stagione)*

stagná *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre ape)* a se opri, a sta, a nu curge. **2.** *(despre abstracte)* a sta pe loc, a se afla în inactivitate. (< fr. *stagner*, cf. lat. *stagnare* < *stagnum* — mlaștină)

stagnánt *adj.* **1.** *(despre ape)* care nu curge; stătător. **2.** *(despre abstracte)* care stă pe loc, nu se dezvoltă; inactiv; *(p. ext.)* nefavorabil progresului. (cf. fr. *stagnant)*

stal *s.n.* scaun, loc separat și numerotat într-o sală de teatru (la parter); *(p. ext.)* parte a sălii unde sînt plasate aceste scaune. (< fr. *stalle)*

stalactítă *s.f. (geol.)* formație calcaroasă, în formă de con alungit care atîrnă de tavanul peșterilor. (< fr. *stalactite*, cf. gr. *stalaktos* — care pică)

stalagmítă *s.f. (geol.)* formație calcaroasă care se înalță ca un turtur din solul peșterilor. (< fr. *stalagmite*, cf. gr. *stalagmos* — scurgere)

stalagmométru *s.n. (fiz.)* instrument pentru determinarea concentrațiilor unor anumite soluții, determinînd numărul de picături pe care îl formează un volum dat dintr-un lichid care curge printr-un tub capilar. (< fr. *stalagmomètre)*

stalinít *s.n.* aliaj dur de fier cu crom, carbon, mangan și siliciu. (< rus. *stalinit)*

staminá *s.f. (bot.)* organ bărbătesc de reproducere al florii, care conține polenul. (cf. lat. *stamen*, fr. *étamine*, it. *stamigna)*

staminifér *adj. (bot.)* care poartă stamine. (cf. fr. *staminifère)*

staminódiu *s.n. (bot.)* stamină modificată, devenită sterilă. (<fr. *staminode*, cf. lat. *stamen* — stamină, gr. *eidos* — formă)

stampá *vb.* I. *tr.* a fasona un material prin deformare plastică, cu matrițe speciale. (< it. *stampare)*

stámpă *s.f.* imagine imprimată după un desen gravat pe o placă de cupru sau de lemn; gravură. (< it. *stampa)*

stanát *s.m. (chim.)* sare a acidului stanic, întrebuințată în industria materiilor colorante și în unele analize chimice. (< fr. *stannate)*

stand *s.n.* **1.** compartiment unde se etalează la o expoziție produsele, diagramele etc. **2.** *(tehn.)* banc de probă (în uzine etc.). **3.** *(sport)* loc amenajat pentru tragere la țintă și pentru exerciții de gimnastică. (< fr., engl. *stand)*

stándard *s.n.* tip, model făcut de probă. ● totalitatea prescripțiilor de standardizare; model, tip fixat prin standard. ● document, act (oficial) în care sînt consemnate aceste prescripții. ○ *standard de viață* = nivel de trai. ● *(fig.; peior.)* care nu este original, făcut după șablon. (< fr., engl. *standard)*

standardizá *vb.* I. *tr.* **1.** a stabili norme standard privind calitatea, forma și dimensiunile anumitor produse. **2.** a fabrica în serie potrivit unor norme obligatorii. (cf. fr. *standardiser)*

standardizáre *s.f.* reglementare tehnică organizată a producției prin specificare, tipizare și unificare, pentru a se asigura calitatea produselor, economisirea de material și creșterea productivității muncii. (după fr. *standardisation)*

stánic *adj. (chim.)* care conține staniu tetravalent. ● privitor la staniu. (< fr. *stannique)*

stanifér *adj. (despre minereuri, roci)* care conține staniu. (< fr. *stannifère)*

staníná *s.f. (chim.)* sulfură naturală de staniu, fier și cupru. (< fr. *stanine)*

staniól *s.n. (tehn.)* foaie subțire de cositor folosită la împachetarea alimentelor, a țigaretelor etc. (< germ. *Stanniol)*

stániță *s.f.* subdiviziune a teritoriilor căzăcești din regiunea Donului și Kubanului; sat căzăcesc. (< rus. *stanița)*

stániu *s.n. (chim.)* metal alb-argintiu, moale, maleabil și ductil; cositor. (< lat. *stannum*, cf. it. *stagno*, germ. *Stannum)*

stanós *adj (chim.)* care conține staniu bivalent. (cf. fr. *stanneux)*

stánță *s.f.* strofă alcătuită dintr-un număr determinat de versuri, care are un înțeles complet. ● *(la pl.)* poezie scrisă în strofele descrise mai sus. (cf. fr. *stance*, it. *stanza)*

star *s.n. (sport)* barcă pentru două persoane, cu o randă triunghiulară și un foc. (< engl. *star)*

start *s.n.* **1.** loc de unde se dă pornirea într-o cursă sportivă. ○ *(expr.) a se prezenta la start* = a participa la o întrecere sportivă. ● *(av.)* locul de pe un aerodrom de unde se conduce zborul avioanelor. **2.** momentul în care începe o întrecere sportivă. (< engl. *start*, cf. germ. *Start)*

stárter *s.m.* **1.** *(sport)* cel care dă plecarea concurenților la o întrecere, la o cursă. ● *(av.)* persoană care dirijează circulația avioanelor de pe un aerodrom. **2.** *(tehn.)* carburator auxiliar folosit la pornirea motoarelor cu explozie. (< fr., engl. *starter)*

stas *s.n.* prescurtare dată standardelor de stat românești. (< *sta* [ndard de] s [tat])

stat[1] *s.n.* **1.** organizație politică a clasei economicește dominante, care are ca scop apărarea ordinii economice existente și reprimarea împotrivirii altor clase; țară. **2.** unitate administrativ-teritorială autonomă în unele republici din America și în Australia. **3.** *(la pl.; în orînduirea feudală)* denumire a organelor reprezentative din anumite țări. (< lat. *status)*

stat[2] *s.n.* **1.** tablou în care sînt specificate drepturile bănești pe care le au de primit la un moment dat colaboratorii unei întreprinderi sau ai unei instituții. ● tablou, listă. **2.** *(în expr.) stat de organizare* (sau *de funcții)* = tablou care cuprinde posturile necesare unei întreprinderi sau instituții, cu specificarea categoriilor de salarizare corespunzătoare. **3.** *(în expr.) stat personal* = dosar care cuprinde specificarea mutațiilor de serviciu ale unui salariat și actele acestuia. (< lat. *status*, cf. it. *stato*, fr. *état)*

statál *adj.* al statului, de stat. (cf. it. *statale)*

státer *s.m.* monedă greacă de aur în greutate de circa 9 grame, echivalînd cu 20 de drahme de argint. (< fr. *statère*, cf. lat., gr. *stater)*

statíc *adj.* **1.** *(fiz.)* referitor la echilibrul forțelor, la statică. ○ *(fiziol.; în expr.) simț static* = simț care ne orientează asupra poziției propriului nostru corp. **2.** în nemișcare, nemișcat, lipsit de dinamism; pasiv; imuabil. (< fr. *statique*, cf. gr. *statikos* — care se ține în echilibru)

statícă *s.f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul echilibrului corpurilor. (cf. fr. *statique*)

statístic *adj.* referitor la statistică, bazat pe statistică. (cf. fr. *statistique*, it. *statistico*)

statístică *s.f.* **1.** știință care studiază fenomenele de masă din punct de vedere cantitativ. **2.** numărătoare, socoteală, recensământ. **3.** evidența numerică a unor fenomene izolate sau de masă. (cf. fr. *statistique*, it. *statistica*)

statisticián *s.m.* și *f.* specialist în statistică. (cf. fr. *statisticien*)

stativ *s.n.* **1.** *(tehn.)* dispozitiv de laborator folosit pentru susținerea aparatelor în timpul lucrului. ● parte a unui microscop care susține dispozitivul optic. **2.** trepied montabil, cu planșetă, pe care se fixează aparatul fotografic sau cinematografic, instrumentele geodezice etc. (< fr. *statif*)

stat-majór *s.n.* *(mil.)* grup de ofițeri care funcționează pe lângă comandamentul unei mari unități; comandament al unei mari unități. (după fr. *état-major*, it. *stato-maggiore*)

statór *s.n.* *(tehn.)* partea fixă a unei mașini de forță, înăuntrul căreia se învârtește rotorul. (< fr. *stator*)

statoreactór *s.n.* *(tehn.)* propulsor pentru aerovehicule cu viteză supersonică, constituit dintr-un tub, fără nici un organ în mișcare de rotație. (cf. fr. *stator, réacteur* — reactor)

statoscóp *s.n.* *(av.)* barometru foarte sensibil, care arată cele mai mici schimbări de altitudine ale unui avion. (< fr. *statoscope*)

statuá *vb.* I. *tr. (rar)* a hotărî, a decide. (< fr. *statuer*, cf. lat. *statuere*)

statuár *adj.* referitor la statui, care aparține sculpturii statuilor. ● ca o statuie; monumental. (cf. fr. *statuaire*, lat. *statuarius*)

statuétă *s.f.* statuie mică. (< fr. *statuette*)

statúie *s.f.* sculptură care reprezintă în întregime și în plin relief o ființă, figuri alegorice etc. (< fr. *statue*, it., lat. *statua*)

statu-quó *s.n.* *invar.* situație existentă sau care a existat într-un anumit moment. (< lat. *statu-quo*)

statúră *s.f.* înălțimea cuiva; stat; talie. (cf. fr. *stature*, it. *statura*)

statút *s.n.* ansamblu de dispoziții cu caracter oficial, prin care se hotărăște constituirea unei organizații și se stabilesc scopul, structura și modul de funcționare ale acesteia. ● lege, regulament. (< fr. *statut*, it. *statuto*, lat. *statutum*)

statutár *adj.* care este prevăzut, stabilit, consemnat într-un statut; conform unui statut. (cf. fr. *statutaire*)

stáție *s.f.* **1.** oprire, popas. ● loc, punct unde se oprește sau staționează vehiculele publice (trăsuri, mașini etc.) pentru a aștepta călătorii. ● loc unde se opresc trenurile, tramvaiele, autobuzele pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor. **2.** așezământ, instituție pentru efectuarea unor cercetări științifice bazate mai ales pe observarea anumitor fenomene. **3.** loc de unde se fac emisiuni radiofonice etc. ○ *stație electrică* = ansamblu de instalații electrice care servește la colectarea energiei electrice de la surse, la transformarea și distribuția ei. (cf. fr. *station*, it. *stazione*, lat. *statio*)

staționá *vb.* I. *intr.* a sta (într-o stație), a se opri câtva timp într-un loc. (< fr. *stationner*, it. *stazionare*)

staționár *adj.* **1.** care stagnează, care nu variază câtva timp; constant. ● care rămâne în aceeași stare, care nu evoluează. **2.** *(despre un mediu fluid, un câmp de forțe)* care are în fiecare punct o viteză, o intensitate independentă de timp. // *s.n.* **1.** *(mar.)* mic vas de război care are misiunea de a supraveghea intrarea și ieșirea navelor, într-un port. **2.** centru sanitar pentru îngrijirea bolnavilor. (cf. fr. *stationnaire*)

stațiúne *s.f.* **I. 1.** *(rar)* stație. ○ *stațiune balneară* (sau *climatérică*) = localitate în care se găsesc ape minerale sau condiții climaterice prielnice sănătății. **2.** ansamblu de clădiri și de instalații care servește la efectuarea unor observații, la îndeplinirea unei operații tehnice sau a activității unei unități de muncă de pe un anumit teritoriu. ● centru special pentru cercetări experimentale. **3.** așezare omenească din epocile primitive. **II.** *(anat.)* poziție caracteristică a corpului (la om și la animale). (cf. fr. *station*, it. *stazione*, lat. *statio*)

stáză *s.f.* *(med.)* oprire sau încetinire a circulației sângelui sau a umorilor într-o parte a organismului. (< fr. *stase*, cf. gr. *stasis* — oprire)

steáric *adj.* *(chim.; în expr.) acid stearic* = acid gras, solid, alb, care se găsește în grăsimile naturale și care se întrebuințează la fabricarea lumânărilor. (< fr. *stéarique*, cf. gr. *stear* — seu)

stearínă *s.f.* *(chim.)* substanță solidă, albă, constituită dintr-un amestec de acid stearic și acid palmitic. ● nume dat în comerț acidului stearic. (< fr. *stéarine*, cf. gr. *stear* — seu)

steatít *s.n.* *(min.)* varietate de talc compactă, de culoare albă-verzuie. (< fr. *stéatite*, cf. gr. *stear* — seu)

steatóză *s.f.* *(med.)* degenerare a unui țesut, cauzată de invadarea lui cu granule grase. (< fr. *stéatose*)

stefanián *s.n. (geol.)* subdiviziunea superioară a carboniferului. (cf. fr. *stéphanien)*

stefanít *s.n. (min.)* sulfură dublă naturală de stibiu și argint. (< fr. *stéphanite)*

stegozáur *s.m. (pal.)* reptilă erbivoră uriașă din era secundară, care avea pe spate niște plăci osoase ascuțite. (< fr. *stégosaure)*

stelár *adj.* al stelelor, de stele. ● în formă de stea. (cf. fr. *stellaire)*

stélă *s.n. (arhit.)* monument în formă de coloană sau de obelisc, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră, care poartă de obicei o inscripție. (< fr. *stèle*, cf. gr. *stele* — coloană)

steiit *s.n. (metal.)* aliaj de cobalt, crom, wolfram, molibden și fier, dur și inoxidabil. (< fr. *stellite)*

sten *s.m. (fiz.)* unitate de forță egală cu forța imprimată unei mase de o tonă, de o accelerație de un metru pe secundă la pătrat. (< fr. *sthène)*

sténic *adj. (med.)* întăritor. (< fr. *sthénique*, cf. gr. *sthenos)*

stenodactilográf *s.m.* și *f.* cel care practică stenodactilografia. (< fr. *sténodactylographe)*

stenodactilografíe *s.f.* înregistrare a vorbirii cuiva cu ajutorul stenografiei, urmată de transpunerea în scriere curentă cu ajutorul mașinii de scris. (< fr. *sténodactylographie)*

stenográf *s.m.* și *f.* cel care practică stenografia. (< fr. *sténographe)*

stenografiá *vb.* I. *tr.* a scrie servindu-se de semnele stenografice. (< fr. *sténographier)*

stenográfic *adj.* privitor la stenografie; de stenografie; înregistrat cu ajutorul stenografiei. (< fr. *sténographique)*

stenografíe *s.f.* sistem de scriere rapidă făcută cu ajutorul unor semne convenționale care permit înregistrarea vorbirii în ritmul ei obișnuit. (< fr. *sténographie*, cf. gr. *stenos* — strins, *graphein* — a scrie)

stenográmă *s.f.* text scris cu semne stenografice. (< fr. *sténogramme)*

stenotip*s.n.* mașină de stenografiat. (< fr. *sténotype*, cf. gr. *stenos*—strins, *type*—tip)

stenotipíe *s.f.* stenografiere mecanică. (< fr. *sténotypie)*

stenotipíst *s.m.* și *f.* cel care cunoaște și practică stenotipia. (< fr. *sténotypiste)*

stenóză *s.f. (med.)* îngustare (patologică) a unui canal sau a unui orificiu din organism. (< fr. *sténose*, cf. gr. *stenos* — strimt)

sténtor *s.m.* om cu voce puternică. (< *Stentor*, n.p.)

stépă *s.f. (geogr.)* regiune acoperită cu vegetație ierboasă, în care predomină gramineele. (< rus. *stepi*, cf. fr. *steppe)*

ster *s.m.* unitate de măsură (egală cu 1 metru cub) folosită mai ales la cubajul lemnelor de foc. (< fr. *stère*, cf. gr. *stereos* — solid)

steradián *s.m.* unitate de măsură pentru unghiurile spațiale. (< fr. *stéradian)*

stereoacústică *s.f.* ramură a acusticii care se ocupă cu determinarea direcțiilor din care vin sunetele. (cf. fr. *stéréoacoustique)*

stereoautográf *s.n.* aparat pentru trasarea automată a curbelor de nivel și a liniilor de planimetrie, după stereograme. (cf. fr. *stéréoautographe)*

stereocartográf *s.n.* aparat pentru schițarea automată a planului unei localități pe baza stereogramelor. (cf. fr. *stéréocartographe)*

stereochimíc *adj.* privitor la stereochimie; de stereochimie. (cf. fr. *stéréochimie)*

stereochimíe *s.f.* ramură a chimiei care studiază aranjarea în spațiu a atomilor unei molecule. (cf. fr. *stéréochimie)*

stereocinematográfie *s.f.* cinematografie care redă imaginile în relief. (cf. fr. *stéréocinématographie)*

stereocomparatór *s.n.* aparat fotogrammetric care servește la determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. (cf. fr. *stéréocomparateur)*

stereocromíe *s.f.* arta de a face picturi în relief cu un strat de mortar special preparat. (cf. fr. *stéréochromie*, gr. *stereos* — solid, *chroma* — culoare)

stereofotografíe *s.f.* ramură a fotografiei care se ocupă cu tehnica obținerii fotografiilor conjugate. ● dublă imagine constituită prin două fotografii ale unui obiect, luate sub unghiuri diferite. (cf. fr. *stéréophotographie)*

stereofotogrammetríe *s.f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu exploatarea fotogramelor perechi, pentru a obține măsurători și asupra reliefului. (cf. fr. *stéréophotogrammétrie)*

stereográf [1] *s.m.* specialist în stereografie. (cf. fr. *stéréographe)*

stereográf [2] *s.n. (tehn.)* **1.** instrument care servește la desenarea formelor corpurilor solide de mici dimensiuni. **2.** aparat folosit la construcția hărților și a planurilor topografice pe baza stereogramelor. (cf. fr. *stéréographe)*

stereográfic *adj.* de stereografie; făcut prin stereografie. (cf. fr. *stéréographique)*

stereografíe *s.f.* arta de a reprezenta prin proiecții corpurile solide pe un plan. (cf. fr. *stéréographie*, gr. *stereos* — solid, *graphein* — a scrie)

stereográmă *s.f.* ansamblu de două fotograme ale aceluiași obiect, care, privite la stereoscop, permit obținerea imaginii în spațiu a obiectului. (< fr. *stéréogramme*, cf. gr. *stereos*,— solid, *gramma*, — scriere)

stereoizomérі *s.m. pl. (chim.)* substanțe care au în moleculă același număr de atomi din fiecare element, dar care diferă între ele prin modul de aranjare a acestor atomi în spațiu. (cf. fr. *stéréo-isomère)*

stereoizomerie *s.f. (chim.)* proprietate a unor substanțe de a forma stereoizomeri. (cf. fr. *stéreo-isomérie)*
stereomecánică *s.f. (fiz.)* mecanica corpurilor solide. (cf. fr. *stéréomécanique)*
stereométric *adj.* privitor la stereometrie. (cf. fr. *stéreométrique)*
stereometrie *s.f.* ramură a geometriei care studiază determinarea și măsurarea volumului corpurilor solide; geometrie în spațiu. (cf. fr. *stéréométrie)*
stereométru *s.n. (tehn.)* **1.** instrument care servește la determinarea volumelor corpurilor solide. **2.** aparat cu ajutorul căruia se construiesc hărțile topografice sau se măsoară elementele spațiale ale obiectelor fotografiate. (cf. fr. *stéréomètre*, gr. *stereos* — solid, *metron* — măsură)
stereoplanigráf *s.n. (fiz.)* aparat folosit pentru întocmirea de hărți și planuri topografice, după stereograme aeriene și terestre. (cf. fr. *stéréoplanigraphe)*
stereorámă *s.f.* hartă topografică în relief. (cf. fr. *stéréorama)*
stereoscóp *s.n. (fiz.)* dispozitiv optic care redă în relief imaginile obiectelor. (cf. fr. *stéréoscope*, gr. *stereos* — solid, *skopein* — a examina)
stereoscópic *adj.* de stereoscopie, făcut prin stereoscopie. ○ *cinematograf stereoscopic* = cinematograf la care imaginile apar în relief. (cf. fr. *stéréoscopique)*
stereoscopie *s.f* ramură a opticii care studiază vederea în relief, metodele și instrumentele stereoscopice. ● tehnica construcției instrumentelor stereoscopice. (< fr. *stéréoscopie*, cf. gr. *stereos* — solid, *skopein* — a observa)
stereostátică *s.f.* parte a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. (cf. fr. *stéréostatique)*
stereotíp[1] *s.n. (poligr.)* planșă sau tipar solid reprezentînd copia unui zaț sau a unui clișeu, care servește la tipărirea ediției unei lucrări de mare tiraj. (cf. fr. *stéréotype*, gr. *stereos* — solid, *typos* — caracter)
stereotíp[2] *adj.* **1.** tipărit după stereotip[1]. **2.** *(fig.; peior.)* care este reprodus în aceeași formă; foarte comun, mereu același, obișnuit, banal. (< fr. *stéréotype)*
stereotipá *vb.* I. *tr. (poligr.)* a turna un zaț în planșe sau tipare solide, în vederea tipăririi ediției unei lucrări de mare tiraj; a tipări o lucrare cu ajutorul unor asemenea planșe. (cf. fr. *stéréotyper)*
stereotipár *s.m.* și *f.* stereotipist. (cf. fr. *stéréotypeur)*
stereotípic *adj.* care se repetă întocmai, neschimbat; stereotip[2]. (< fr. *stéréotypique)*
stereotipie *s.f.* **1.** *(poligr.)* procedeu de multiplicare a zațului sau a clișeelor tipografice prin turnare în forme solide. **2.** *(med.)* simptom al unor boli mintale manifestat prin repetarea stereotipă a aceloraș cuvinte sau mișcări. (< fr. *stéréotypie)*
stereotipíst *s.m.* și *f.* lucrător specializat în stereotipie. (< *stereotip)*
stereotómic *adj.* de stereotomie, referitor la stereotomie. (cf. fr. *stéréotomique)*
stereotomie *s.f.* parte a tehnicii care studiază intersecția corpurilor solide și metodele de tăiere și de îmbinare a acestor corpuri. (< fr. *stéréotomie*, cf. gr. *stereos* — solid, *tome* — secțiune)
steríl *adj.* **1.** neroditor, neproductiv; sterp. ● *(min.)* material dintr-un minereu, fără valoare industrială. ● care nu poate face pui, copii; care nu poate procrea; *(despre plante)* care nu face roade sau semințe. **2.** *(fig.)* care nu duce la nimic, fără folos; gol, deșert. **3.** care a fost sterilizat, dezinfectat. (< fr. *stérile*, cf. lat. *sterilis)*
sterilitáte *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este steril. ● *(fig.)* incapacitate, neputință de a realiza ceva. (< fr. *stérilité*, cf. lat. *sterilitas)*
sterilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a distruge, a îndepărta microbii sau fermenții dintr-o substanță sau de pe un obiect. **2.** a face inapt pentru procreare; a castra. (< fr. *stériliser)*
sterilizatór[1] *s.n. (med.)* aparat pentru sterilizarea instrumentelor medicale, a pansamentelor etc. (cf. fr. *stérilisateur)*
sterilizatór[2] *s.m.* și *f.* muncitor specializat în operația de sterilizare. (< *steriliza)*
sterine *s.f. pl. (chim.)* clasă de compuși organici care constituie partea componentă a majorității țesuturilor și a lichidelor din organism. (< germ. *Sterine)*
sterlină *adj. f. (în expr.) liră sterlină* = monedă constituind principala unitate monetară a Angliei și a altor țări din Imperiul britanic. (< engl. fr. *sterling)*
stern *s.n. (anat.)* os al pieptului, de care se prind coastele și claviculele. (< fr. *sternum*, cf. lat. *sternum)*
sternál *adj.* care ține de stern, în legătură cu sternul. (< fr. *sternal)*
sternít *s.n. (zool.)* partea ventrală a unui inel abdominal la insecte. (cf. lat. *sternum)*
steróli *s.m. pl. (chim.)* clasă de compuși organici de structură complexă, care se găsesc la aproape toate viețuitoarele, avînd un rol important în metabolismul organismului. (< fr. *stérol)*
sterpitúdine *s.f. (rar)* sterilitate. (< *sterp)*
stetográf *s.n. (med.)* aparat care înregistrează mișcările toracelui în timpul respirației. (< fr. *stéthographe*, cf. gr. *stethos* — piept, *graphein* — a scrie)
stetografiá *vb.* I. *tr. (med.)* a înregistra cu stetograful mișcările toracelui. (< fr. *stéthographier)*
stetoscóp *s.n. (med.)* instrument cu ajutorul căruia se pot percepe mai puternic zgomotele respirației și bătăile inimii. (< fr. *stéthoscope*, cf. gr. *stethos* — piept, *skopein* — a observa)

stetoscopíe *s.f. (med.)* examen al plămînilor şi al inimii cu ajutorul stetoscopului. (< fr. *stéthoscopie)*
stibiná *s.f. (min.)* sulfură naturală de stibiu. (< fr. *stibine)*
stíbiu *s.n. (chim.)* antimoniu. (< lat. *stibium)*
sticlozitáte *s.f.* calitatea de a fi sticlos. ● aspect translucid pe care îl prezintă în secţiune boabele cerealelor bogate în gluten. (< *sticlă)*
stigmát *s.n.* **1.** urmă lăsată de o rană, de o plagă; cicatrice. ● *(fig.)* urmă, semn dezonorant, ruşinos, care nu se şterge. ● urmă lăsată de fierul roşu cu care se înfierau sclavii etc. **2.** *(bot.)* partea superioară a pistilului, pe care se depune polenul. **3.** *(zool.)* fiecare dintre deschiderile traheelor la insecte, situate pe părţile laterale ale corpului. (< fr. *stigmate,* cf. gr. *stigma)*
stigmátic *adj. (fiz.; despre un sistem optic)* care prezintă stigmatism. (< fr. *stigmatique)*
stigmatísm *s.n. (fiz.)* calitatea unui sistem optic de a da pentru fiecare punct al unui obiect o imagine care este tot un punct. (< fr. *stigmatisme)*
stigmatizá *vb.* I. *tr.* a arunca asupra cuiva sau a ceva dispreţul public; a înfiera, a dezonora. (< fr. *stigmatiser)*
stil *s.n.* **I. 1.** instrument de metal sau de os, ascuţit la vîrf, cu care se scria în antichitate pe tăbliţe acoperite cu ceară. **2.** *(bot.)* partea pistilului care se află deasupra ovarului şi poartă stigmatul. **II. 1.** totalitatea procedeelor proprii de exprimare prin mijloacele limbii literare, a unui conţinut concret; mijloacele lingvistice de exprimare proprii unui scriitor, unei opere, unui gen etc. ○ *figură de stil* = procedeu de exprimare a ideilor într-o formă afectivă, care constă în special în folosirea figurată a cuvintelor. **2.** totalitatea trăsăturilor distinctive ideologice-artistice care se manifestă în creaţia unui scriitor, pictor, arhitect etc, sau a unei serii de asemenea artişti, care oglindesc în operele lor ideologia unei anumite clase. **3.** mod, fel, manieră de a fi, de a se purta etc. ● fel de a concepe munca şi de a munci. (< fr. *style,* it. *stile,* cf. lat. *stylus,* gr. *stylos* — stilet)
stilá *vb.* I. *refl.* şi *tr.* a (se) forma, a (se) educa. (< fr. *styler)*
stilát *adj. (despre oameni)* cu comportare elegantă, corectă; manierat, binecrescut, instruit. (cf. fr. *stylé)*
stilb *s.n. (fiz.)* unitate pentru determinarea strălucirii unui izvor luminos. (< fr. *stilb)*
stilét *s.n.* **1.** pumnal cu lama triunghiulară, foarte subţire şi cu vîrf ascuţit. **2.** *(med.)* mic tub de metal, foarte fin şi flexibil, cu care se sondează o plagă sau se introduce un fitil într-o fistulă. (< fr. *stylet)*
stilíst *s.m.* scriitor care se conformează regulilor de stil, care se îngrijeşte mult de stilul operelor sale. (cf. fr. *styliste)*
stilístic *adj.* **1.** privitor la stil; care ţine de stil. **2.** care se referă la mijloacele de exprimare afectivă a limbii. (cf. fr. *stylistique)*
stilístică *s.f. (lingv.)* disciplină care se ocupă cu studiul stilurilor limbii literare. ● studiul mijloacelor de expresie ale unei limbi privite sub aspectul conţinutului lor afectiv. (cf. fr. *stylistique)*
stilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da (unui text) o formă literară. **2.** *(arte)* a reprezenta un obiect din natură cu forma modificată prin simplificare, după un tip convenţional. **3.** a prelucra, prin utilizarea elementelor esenţiale, un motiv de coregrafie populară sau un dans popular, într-o creaţie personală. (cf. fr. *styliser)*
stilizát *adj.* **1.** *(despre un text)* definitivat din punct de vedere al stilului. **2.** *(despre motive ornamentale)* realizat după un model din natură. ● *(despre producţii populare)* prelucrat într-o creaţie personală. (< *stiliza)*
stilizatór *s.m.* şi *f.* cel care stilizează un text. ● *(depr.)* scriitor lipsit de talent şi de originalitate. (< *stiliza)*
stilobát *s.m. (arhit.)* piedestal care susţine un şir de coloane. (< fr. *stylobate,* cf. gr. *stylos* — coloană, *bainein* — a sprijini)
stilografíe *s.f. (telm.)* procedeu tehnic prin care se obţin cu ajutorul electrolizei imitaţii de desene în peniţă, de gravuri etc. (< fr. *stylographie)*
stilóu *s.n.* toc de scris care are un rezervor propriu de cerneală. (< fr. *stylo* < *stylographe)*
stimá *vb.* I. *tr.* a avea stimă, consideraţie (pentru cineva sau ceva); a cinsti, a respecta. (< it. *stimare,* lat. *aestimare* — a preţui)
stimábil *adj. (adeseo subst.; astăzi ironic)* demn de stimă, de consideraţie. (cf. it. *stimabile)*
stimát *adj.* care se bucură de stimă, de consideraţie; respectat. (< *stima)*
stimă *s.f.* preţuire deosebită a meritelor şi a însuşirilor cuiva sau a ceva; cinste, consideraţie. (< it. *stima)*
stímul **1.** *s.n.* stimulent. **2.** *s.m. (fiziol.)* factor care dă naştere unui proces fiziologic oarecare. (< lat. *stimulus)*
stimulá *vb.* I. *tr.* a îndemna, a încuraja; a da un nou avînt. ● *(fiziol.)* a excita, a activa (un organ, o funcţiune). (< fr. *stimuler,* cf. lat. *stimulare)*
stimulánt *adj.* care activează procesele fiziologice, (< fr. *stimulant)*
stimulatór *s.m. (biol.)* substanţă chimică pe care planta şi-o prepară singură şi care-i este necesară pentru o creştere în condiţii bune. (cf. fr. *stimulateur)*

stimulént *s.n.* **1.** ceea ce stimulează, dă un avînt nou; impuls, imbold, îndemn. **2.** medicament, substanță care excită activitatea unui organ, a unei funcțiuni etc. (cf. fr. *stimulant*)
stindárd *s.n.* **1.** steag de război; drapel. **2.** *(fig.)* tabără, front. ● *(fig.)* simbol de luptă, de înfrățire. (< it. *stendardo*)
stipélă *s.f. (bot.)* fiecare dintre cele două frunzișoare situate la baza unei frunze, care au rolul de a învăli frunza în mugur. (< fr. *stipelle*)
stipendiá *vb.* I. *tr.* a avea pe cineva în solda sa; a subvenționa, a finanța pe cineva. (< fr. *stipendier*, cf. lat. *stipendiare* < *stipendium* — leafă)
stipéndiu *s.n.* soldă, leafă; ajutor bănesc acordat cuiva; subvenție. (cf. germ. *Stipendium*, lat. *stipendium*)
stipulá *vb.* I. *tr. (jur.)* a introduce, a enunța, a prevedea o clauză, o condiție într-un contract. (< fr. *stipuler*, cf. lat. *stipulare*)
stipulațíe *s.f. (jur.)* prevedere, clauză introdusă într-un contract. (cf. fr. *stipulation*, lat. *stipulatio*)
stírax *s.m. (bot.)* gen de arbori tropicali cu mai multe specii, din care se extrage o rășină numită smirnă și o alta numită storax. (< fr. *styrax*)
stirén *s.n. (chim.)* hidrocarbură nesaturată lichidă, întrebuințată ca materie primă la prepararea polistirenului, din care se obțin diferite mase plastice polimerizate. (< engl. *styrene*)
stiváj *s.n. (mar.)* așezare a mărfurilor în magazia unei nave. (< it. *stivaggio*)
stîngísm *s.n.* aplicare rigidă a unor principii revoluționare, fără a se ține seama de condițiile obiective din acel moment. (< *sting*)
stîngíst *adj.* care ține de stîngism; caracteristic stîngismului. // *s.m.* și *f.* persoană care manifestă stîngism. (< *sting*)
stoc *s.n.* **1.** cantitate de mărfuri care există într-un depozit, într-un magazin etc. **2.** *(geol.)* masă de rocă eruptivă consolidată care străpunge straturile scoarței în care se închide. (cf. fr., engl. *stock*)
stocá *vb.* I. *tr.* a face stocuri de mărfuri, a depozita mărfuri. (< fr. *stocker*)
stocáj *s.n.* stocare. (cf. fr. *stockage*)
stocástic *adj. (despre fenomene)* care se produce la întîmplare. (< fr. *stochastique*)
stócher *s.n. (tehn.)* instalație pentru alimentarea mecanizată cu cărbuni a focarelor de locomotivă. (< germ. *Stoker*)
stófă *s.f.* țesătură de lînă, de bumbac etc.; postav. ● *(fig.)* dispoziție, talent, aptitudini. (< germ. *Stoff*, it. *stoffa*)
stóic *adj.* **1.** care ține de stoicism, care se referă la doctrina stoicilor. **2.** ferm, neclintit. // *s.m.* și *f.* **1.** adept al stoicismului. **2.** om ferm, cu multă tărie sufletească. (cf. fr. *stoïque*, lat. *stoicus*, gr. *stoa* — portic unde se adunau stoicii pentru discuțiile lor filozofice.)
stoichiométric *adj.* privitor la stoichiometrie. ○ *(chim.) calcul stoichiometric* = calcul prin care se stabilește echivalentul chimic al unui element dintr-o reacție, cînd se cunoaște calculul altui element din acea reacție.
stoichiométrie *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul raporturilor cantitative dintre substanțele care se combină între ele sau care intră într-o reacție chimică. (cf. fr. *stoichiométrie*)
stoicísm *s.n.* **1.** *(fil.)* curent filozofic creat de Zenon în Grecia antică, care conținea elemente materialiste în ceea ce privește problema cunoașterii, dar care în domeniul eticii se menținea pe poziții idealiste propovăduind supunerea față de soartă, apatia și renunțarea la bucuriile vieții. **2.** tărie, fermitate sufletească în fața greutăților vieții. (cf. gr. *stoïcisme*)
stólă *s.f.* **1.** *(ist.)* rochie largă, căzînd în falduri și încinsă cu două brîuri, pe care o purtau peste tunică matroanele romane. **2.** ornament de forma unei fîșii lungi purtat pe după gît de preoții catolici la slujbă. (< it., fr., lat. *stola*)
stolón *s.m. (bot.)* tulpină subțire care se tîrăște pe sol și formează una sau mai multe rădăcini, dînd plante noi. (< fr. *stolon*)
stomacál *adj.* care ține de stomac, de (la) stomac. (cf. fr. *stomacal*)
stomáhic *adj.* propriu pentru a restabili funcțiunile stomacului. (cf. fr. *stomachique*, lat. *stomachicus*)
stomátă *s.f. (bot.)* mică deschidere în epiderma frunzelor, servind la respirație și la transpirație. (< fr. *stomate*, cf. gr. *stoma* — gură)
stomatítă *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei cavității bucale. (< fr. *stomatite*, cf. gr. *stoma* — gură)
stomatólog *s.m.* medic specialist în stomatologie. (< fr. *stomatologue*)
stomatológic *adj.* referitor la stomatologie, de stomatologie. (< fr. *stomatologique*)
stomatologíe *s.f.* parte a medicinei care se ocupă cu studiul bolilor cavității bucale. (< fr. *stomotologie*, cf. gr. *stoma* — gură, *logos* — vorbire)
stop *interj.* stai, oprește! // *s.n.* semafor pentru reglarea circulației, folosit la întretăierile străzilor. ● lampă de semnalizare montată la partea din spate a unui autovehicul și care se aprinde cînd se acționează frînele acestuia. (cf. fr., engl. *stop* — oprește)
stopá[1] *vb.* I. *intr.* și *tr. (despre vehicule)* a(se) opri. (< fr. *stopper*, cf. *stop*)
stopá[2] *vb.* I. *tr.* a repara fin o stofă țesînd firele rupte. (< fr. *stopper*)
stópă *s.f. (mar.)* dispozitiv de siguranță care blochează lanțurile folosite la bordul navelor. (< engl. *stopper*)
stóper *s.m. (sport)* jucător la fotbal care are însărcinarea de a supraveghea pe centrul înaintaș advers, pe care îl stopează cînd acesta înaintează cu mingea. (< engl. *stopper*)

stor *s.n.* perdea pentru ferestre care se ridică sau se lasă cu ajutorul unui resort sau cu o sfoară specială. (< fr. *store*, cf. it. *stora*)

stórax *s.n. (chim.)* răşină naturală mirositoare, obţinută din sucul unor arbori exotici. (< fr. *storax*)

storná *vb.* 1. *tr. (cont.)* a rectifica o înregistrare greşit făcută în jurnalul de contabilitate, introducînd-o în rubrica ei corectă. (< it. *stornare*)

stórno *s.n. (cont.)* stornare; sumă stornată. (< it. *storno*)

stovaínă *s.f. (chim.)* ester folosit pentru anestezii locale. (fr. *stovaïne*)

strábic *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care are ochii crucişi, încrucişaţi. (< fr. *strabique*)

strabísm *s.n. (med.)* infirmitate, boală în care unul din ochi se îndepărtează involuntar de axa vizuală; privire încrucişată. (< fr. *strabisme*)

strabométru *s.n. (med.)* instrument pentru determinarea gradului de deviaţie a ochilor atinşi de strabism. (< fr. *strabomètre*, cf. gr. *strabos* — strabic, *metron* — măsură)

strabotomíe *s.f. (med.)* operaţie făcută la muschii ochiului pentru corectarea strabismului. (< fr. *strabotomie*, cf. gr. *strabos* — strabic, *tome* — secţiune)

strádă *s.f.* 1. drum (pavat) care trece prin interiorul unui oraş printre case sau printre ziduri. 2. locuitorii unei străzi. (< it. *strada*)

stradélă *s.f.* stradă mică; străduţă. (< it. *stradella*)

strai *s.n. (mar.)* parîmă cu care se leagă partea superioară a catargului de prora. (< cf. it. *straglio*, engl. *stay*)

strangulá *vb.* I. 1. *tr.* şi *refl.* a (se) sugruma, a (se) gîtui. 2. *tr.* a înăbuşi, a sufoca. 3. *tr.* a reduce diametrul unei conducte. (< lat. *strangulare*)

strangulát *adj.* mort prin strangulare; gîtuit. ○ *(med.) hernie strangulată* = hernie cauzată de gîtuirea intestinului. (< *strangula*)

strangulátie *s.f. (rar)* strangulare. (cf. lat. *strangulatio*, fr. *strangulation*)

strániu *adj. (adesea adv.)* ciudat, neobişnuit, bizar. (< it. *strano*)

strapontín *s.n.* scaunul din faţă al unei trăsuri, care se poate ridica şi lăsa în jos. ● scaun asemănător celui descris mai sus,care se aşază la marginea rîndurilor de scaune (pe interval) în sălile de spectacol. (cf. fr. *strapontin*, it. *strapontino*)

stras *s.n.* substanţă sticloasă care imită diamantul şi alte pietre preţioase. (< fr. *strass*, cf. *Strass*, n.p.)

stratagémă *s.f.* 1. manevră folosită în război pentru a înşela pe inamic. 2. şiretlic, şiretenie, tertip, manieră ingenioasă. (cf. fr. *stratagème*, lat., gr. *stratagema*)

stratamétru *s.n. (tehn.)* instrument cu ajutorul căruia se pot măsura, într-o sondă, înclinarea şi direcţia straturilor geologice. (< fr. *stratamètre*, cf. gr. *straton* — strat, *metron* — măsură)

stratég *s.m.* 1. *(ist.)* titlu dat generalilor care aveau conducerea treburilor militare în vechea Atenă. 2. comandant de oşti cunoscător al strategiei. (cf. fr. *stratège*, lat. *strategus*, gr. *strategos* < *stratos* — armată, *ago* — a conduce)

strátégic *adj.* de strategie; care priveşte strategia. ● conform regulilor strategiei. ● foarte important, esenţial din punctul de vedere al strategiei. (cf. fr. *stratégique*)

strategíe *s.f.* 1. *(mil.)* arta de a conduce un război; disciplină militară care studiază marile operaţii de război şi pregăteşte planurile marilor bătălii. 2. *(fig.)* ştiinţă a conducerii luptei revoluţionare a proletariatului, prin determinarea direcţiei principale a atacului pe care trebuie să-l dea proletariatul în etapa respectivă a revoluţiei şi prin elaborarea planului de repartizare şi de utilizare justă a forţelor revoluţionare. 3. *(fig.)* arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile, în vederea asigurării succesului într-o luptă. (cf. fr. *stratégie*, lat., gr. *strategia*)

stratificá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* 1. *(geol.)* a (se) aşeza, a (se) depune în straturi; a determina o stratificare. 2. a da sau a lua formă de..., a (se) aşeza în straturi suprapuse. (cf. it. *stratificare*, fr. *stratifier*)

stratificáre *s.f.* faptul de a (se) stratifica. ● *(geol.)* aşezarea rocilor sedimentare în straturi suprapuse; formaţie de roci sedimentare cu mai multe straturi suprapuse. ● *(agr.)* punerea seminţelor sau a butaşilor în straturi succesive alternate cu nisip, în scopul păstrării lor şi al favorizării germinaţiei sau înrădăcinării. (< *stratifica*)

stratificáţie *s.f. (geol.)* stratificare. (cf. fr. *stratification*)

stratigráfic *adj.* referitor la stratigrafie, de stratigrafie (< fr. *stratigraphique*)

stratigrafíe *s.f.* parte a geologiei care studiază determinarea vîrstei şi a succesiunii rocilor sedimentare. (< fr. *stratigraphie*)

stratosféră *s.f.* cea mai înaltă regiune a atmosferei, aflată deasupra troposferei. (< fr. *stratosphère*)

stratosféric *adj.* referitor la stratosferă, din stratosferă. ● *(despre aeronave)* care poate executa zboruri în stratosferă. (< fr. *stratosphérique*)

stratostát *s.n. (ae.)* aerostat cu nacelă ermetică destinat zborurilor stratosferice. (< germ. *Stratostat*)

strátus *s.n. (met.)* tip de nori care se găsesc la mică altitudine, format dintr-un strat uniform, asemănător ceţii. (< fr. *stratus*, cf. lat. *stratus* — strat)

streptocid *s.n.* medicament folosit contra streptococilor. (cf. fr. *streptocide*, lat. *caedere* — a ucide)

streptocóc *s.m. (med.)* bacterie de formă rotundă, care se găseşte în grupuri dispuse ca nişte lănţişoare, în ma-

terii descompuse, fiind agentul patogen al inflamațiilor purulente. (< fr. *streptocoque*, cf. gr. *streptos* — răsucit, *kokkus* — grăunte)
streptocócic *adj.* cu streptococi, provocat de streptococi. (< fr. *streptococcique)*
streptomicínă *s.f. (med.)* substanță antibiotică cristalizată folosită în tratamentul unor boli (infecțioase). (< fr. *streptomycine)*
striát *adj.* care are striații. ○ *(anat.) mușchi striați* = mușchi constituiți din fibre lungi. (cf. fr. *strié*, lat. *striatus)*
striáție *s.f.* dungă, linie foarte fină, în relief, paralelă cu alte dungi asemănătoare. ● *(la pl.)* sistem de asemenea dungi. (< fr. *striation)*
stricnínă *s.f. (chim.)* alcaloid foarte toxic extras din nuca vomică și întrebuințat în medicină ca tonic general. (< fr. *strychnine*, cf. gr. *strychnos* — nucă vomică)
strict *adj.* care nu admite excepție, abatere; riguros, exact; *(p. ext.)* sever, aspru. (cf. fr. *strict*, lat. *strictus* < *stringo* — a strînge)
strictéțe *s.f.* însușirea de a fi strict; rigurozitate, asprime, severitate. (< *strict)*
strictură *vb.* I. *tr.* a micșora secțiunea unei conducte pe o anumită porțiune din lungimea ei. (< *strictură)*
strictúră *s.f. (med.)* strîmtare, strîngere a unui canal sau a unui orificiu al organismului, în urma unei boli. (cf. germ. *Striktur*, lat. *strictura)*
stridént *adj. (despre sunete)* ascuțit, tare, țipător, pătrunzător: *(p. ext.)* neplăcut, supărător. ● *(despre culori)* bătător la ochi, țipător. ● *(fig.)* izbitor. (< fr. *strident*, cf. lat. *stridere* — a țipa)
stridénță *s.f.* însușirea a ceea ce este strident. ● sunet, culoare, ton strident. (cf. fr. *stridence)*
stringéndo *adv. (muz.)* din ce în ce mai grăbit; grăbind. (< it. *stringendo* < *stringere* — a accelera)
stringént *adj.* care se impune în mod imperios; presant. (cf. it. *stringente)*
stringénță *s.f.* însușirea de a se impune cu necesitate, de a fi stringent. (cf. it. *stringenza)*
strobíl *s.m. (bot.)* con sau fruct compus al coniferelor. (< fr. *strobile*, cf. gr. *strobilos* — obiect în spirală)
stroboscóp *s.n. (fiz.)* aparat optic care permite observarea anumitor mișcări rapide, servind la studiul mișcării periodice a unui corp. (< fr. *stroboscope*, cf. gr. *strobos* — întoarcere, *skopein* — a examina)
stroboscopíe *s.f. (fiz.)* metodă de cercetare a mișcărilor periodice constînd în observarea lor la intervale de timp regulate. (< fr. *stroboscopie)*
strofánt *s.m. (bot.)* arbust tropical din ale cărui semințe se extrage o substanță foarte toxică, folosită în medicină. (< fr. *strophante)*
strofantínă *s.f. (chim.)* substanță foarte toxică, care se extrage din semințele unui arbust tropical și care este întrebuințată în medicină ca sedativ și ca tonic cardiac. (< fr. *strophantine)*
strófă *s.f.* fiecare dintre diviziunile unei poezii (lirice), formată din mai multe versuri. ● *(în tragedia greacă antică)* partea cîntată de cor în timp ce se deplasa de la stînga la dreapta scenei. (< lat. *stropha* < gr. *strophe*, cf. it. *strofa*, fr. *strophe)*
strongíl *s.m. (zool.)* vierme parazit care provoacă în organismul animalelor domestice boala numită strongiloză. (< fr. *strongyle)*
strongilóză *s.f. (vet.)* boală a animalelor domestice cauzată de viermele parazit numit strongil și caracterizată prin inflamarea aparatului digestiv și a celui respirator. (< fr. *strongylose)*
stronțiánă *s.f. (chim.)* oxid și hidrat de stronțiu, obținut din stronțianit și folosit la rafinarea zahărului și la fabricarea sărurilor de stronțiu. (< fr. *strontiane)*
stronțianít *s.n. (min.)* carbonat natural de stronțiu, care se găsește în natură sub formă de mici cristale prismatice transparente și din care se obține stronțiană. (< fr. *strontianite)*
stróntiu *s.n. (chim.)* metal alb-argintiu asemănător calciului, care se găsește în natură sub formă de celestină și stronțianit. (< fr. *strontium)*
structurá *vb.* I. *tr.* a da o (nouă) structură, a organiza. (< fr. *structurer)*
structurál *adj.* **1.** privitor la structură, de structură, al structurii. **2.** *(chim.: în expr.) formulă structurală* = formulă care reprezintă compoziția unei combinații și legătura atomilor din moleculă. (cf. fr. *structural)*
structuralísm *s.n. (lingv.)* curent în lingvistica contemporană care susține principiul unității interne a structurii limbii, privește limba ca pe un sistem de relații fonetice și gramaticale care se condiționează reciproc, dar studiază limba independent de istoria poporului. (cf. fr. *structuralisme)*
structuralíst *adj.* privitor la structuralism. // *s.m.* adept al structuralismului. (cf. fr. *structuraliste)*
structúră *s.f.* **I. 1.** *(tehn.)* fel de construcție (la un edificiu, la pod etc.). **2.** mod de organizare internă, de alcătuire a unui corp. ● dispoziția relativă a atomilor în molecula unei substanțe. ● modul de grupare a moleculelor într-o substanță minerală. **3.** modul de așezare între ele a părților corpului animal sau vegetal, sau ale țesuturilor. ● *(psih.)* conformație, factură, formație. **4.** fel de alcătuire a unei compoziții, a unei opere literare. ○ *structură gramaticală* = mod specific fiecărei limbi de a organiza cuvintele în propoziții și fraze. **II.** mod de organizare a societății din punct de vedere economic, social,

politic și cultural; orînduire. ● mod de organizare a oricărei ramuri de producție. (cf. fr. *structure*, lat. *structura* < *struere* — a clădi)

stuc *s.n. (constr.)* mortar de ipsos amestecat cu praf de marmură, clei și diverse substanțe colorante, care prin uscare și lustruire devine asemănător marmurii. (cf. it. *stucco*, fr. *stuc)*

stucát *adj. (rar)* lucrat din stuc, ornat cu stucaturi. (< it. *stuccato)*

stucatór *s.m.* meseriaș care execută lucrări de stucatură. (cf. fr. *stucateur)*

stucatúră *s.f. (constr.)* ornamente făcute în relief din stuc, în interiorul clădirilor. (< it. *stuccatura)*

studént *s.m.* și *f.* cel care urmează cursurile unei facultăți sau ale unui institut de învățămînt superior. (< it. *studente)*

studențésc *adj.* de student, al studenților. (cf. it. *studentesco)*

studențíe *s.f.* timpul cît cineva este student; stare, viață de student. (< *student)*

studențíme *s.f.* totalitatea studenților; mulțime de studenți. (< *student)*

studiá *vb.* I. *tr.* **1.** a se ocupa cu munca de cercetare; a învăța. **2.** a supune studiului științific, a cerceta. ● a observa, a cerceta cu atenție. (< it. *studiare)*

studió *s.n.* **1.** cameră de studiu sau de lucru a unui artist, a unui fotograf etc. ● pat, divan prevăzut cu o ladă pentru păstrarea lenjeriei și cu etajere pentru cărți. **2.** cameră, încăpere amenajată special în vederea reproducerii cît mai perfecte, cu ajutorul microfonului, a programelor de radio. ○ *studio cinematografic* = ansamblu de clădiri, instalații și amenajări speciale, care deservesc procesul de turnare a filmelor. (cf. fr., engl. *studio)*

studiós *adj.* care studiază cu sîrguință, cu plăcere; înclinat către studii. (cf. it. *studioso)*

stúdiu *s.n.* **1.** faptul de a studia; muncă intelectuală care are ca scop însușirea de cunoștințe speciale, aprofundate. ● cercetare, examinare amănunțită și aprofundată a unei probleme, a unui fenomen etc. **2.** lucrare, operă științifică. **3.** schița unui desen, a unei sculpturi proiectate. ● bucată muzicală compusă mai ales pentru exerciții. **4.** materie de învățămînt. (it. *studio*, cf. fr. *étude)*

stupefácție *s.f.* uimire extraordinară, uluire, încremenire; stupoare. (cf. fr. *stupéfaction*, lat. *stupefactio)*

stupefiá *vb.* I. *tr.* a uimi, aului, a năuci. (< fr. *stupéfier*, cf. lat. *stupefacere* < *stupor* — uluire, *facere* — a face)

stupefiánt *adj.* **1.** care uimește, uluitor. **2.** *(med.; și subst., n.)* (substanță) care dă organismului o stare de amorțeală, producînd o stare de euforie trecătoare. (< fr. *stupéfiant)*

stupíd *adj.* **1.** *(adesea adv.)* lipsit de sens, de rațiune; absurd. **2.** *(despre oameni)* idiot, prost, mărginit, tîmpit. (cf. fr. *stupide*, lat. *stupidus)*

stupiditáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi stupid; tîmpenie, prostie, imbecilitate. **2.** faptă sau vorbă de om stupid; frază lipsită de conținut. (cf. fr. *stupidité*, lat. *stupiditas)*

stupoáre *s.f.* **1.** stupefacție. **2.** *(med.)* stare deprimantă care apare în unele psihoze, ducînd la amuțire și imobilitate completă. (< fr. *stupeur*, cf. lat. *stupor)*

sturión *s.m. (zool.; la pl.)* familie de pești cu corpul acoperit de plăci osoase; *(la sg.)* pește care face parte din această familie.

suáv *adj.* care produce o impresie plăcută asupra auzului sau a mirosului; delicat, fin, gingaș. (cf. fr. *suave*, lat. *suavis)*

suavitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este suav; delicatețe, finețe, gingășie. (cf. fr. *suavité*, lat. *suavitas)*

subalimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a *(se)* alimenta insuficient. (< *sub-* + *alimenta)*

subalimentáție *s.f.* subalimentare. (< *sub-* + *alimentație)*

subalpín *adj.* care se găsește în regiunea imediat inferioară celei alpine; care se află la poalele unor munți; caracteristic unei asemenea regiuni. (cf. fr. *subalpin)*

subaltérn *adj., s.m.* și *f.* (cel) care este subordonat altuia mai mare în grad. (cf. fr. *subalterne*, lat. *sub* — sub, *alter* — altul)

subalternáre *s.f. (log.)* raport după care din adevărul judecății universale reiese adevărul judecății particulare corespondente, iar din înlăturarea judecății particulare rezultă înlăturarea judecății universale corespondente. (< *sub-* + *alternare)*

subapreciá *vb.* I. *tr.* a aprecia, a prețui (pe cineva sau ceva) mai puțin decît valorează; a greși în aprecierea unei situații, diminuîndu-i importanța. (< *sub-* + *aprecia)*

subárbă *s.f. (mar.)* parîmă care susține bompresul unei nave. (cf. fr. *sous-barbe)*

subarborét *s.n. (silv.)* totalitatea arbuștilor care cresc într-un arboret. (< *sub-* + *arboret)*

subarbúst *s.m. (silv.)* arbust mai mic de 1 metru. (după fr. *sousarbrisseau)*

subatómic *adj. (fiz.: despre particule)* care se află în atom. (cf. fr. *subatomique)*

subcarpátic *adj.* situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice. (< *sub-* + *carpatic)*

subchiriáș *s.m.* și *f.* cel care închiriază (o parte dintr-)un imobil de la alt chiriaș. (după fr. *sous-locataire)*

subclásă *s.f. (biol.)* diviziune imediat inferioară clasei. (cf. fr. *sous-classe)*

subclaviculár *adj.* situat sub claviculă. (cf. fr. *sous-claviculaire)*

subcomisár *s.m.* funcționar al vechii poliții care era inferior cu un grad comisarului. (după fr. *sous-commissaire)*

subcomísie *s.f.* parte a unei comisii însărcinată cu examinarea și conducerea unui număr mai redus de lucrări. (cf. fr. *sous-commission)*

subconștiént *s.n.* *(psih.)* substrat al conștiinței, cuprinzînd idei și impresii care au fost odată în lumina conștiinței și care rămîn confuze pînă la o revenire în sfera conștiinței clare. (cf. fr. *subconscient)*

subcontrarietáte *s.f.* *(log.)* raport între o judecată particular-afirmativă și una particular-negativă, care au același subiect și același atribut. (< *sub-* + *contrarietate)*

subcorticál *adj.* *(anat.)* situat, aflat sub scoarța creierului. (după fr. *sous-cortical)*

subcutanát *adj.* *(anat.)* situat sub piele. ● care pătrunde sub piele, care se face sub piele. (după fr. *sous-cutané)*

subcutanéu *adj.* subcutanat. (după fr. *sous-cutané)*

subdivide *vb.* III *tr.* *(rar)* a subîmpărți, a fragmenta. (cf. fr. *sous-diviser)*

subdivizionár *adj.* rezultat dintr-o subdiviziune.

subdiviziúne *s.f.* parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot deja împărțit; subîmpărțire. (cf. fr. *sous-division)*

subdominántă *s.f.* *(muz.)* treapta a patra a unei game diatonice; notă imediat inferioară dominantei. (după fr. *sous-dominante)*

subestimá *vb.* I. *tr.* a subaprecia, a subevalua. (după fr. *sous-estimer)*

subetáj *s.n.* *(geol.)* succesiune de straturi corespunzînd unei subdiviziuni a unui etaj geologic. (după fr. *sous-étage)*

subevaluá *vb.* I. *tr.* a prețui sub valoarea reală; a subestima, a subaprecia. (cf. fr. *sous-évaluer)*

subfiliálă *s.f.* secție a unei întreprinderi sau instituții, mai mică decît filiala. (< *sub-* + *filială)*

subgrúpă *s.f.* subdiviziune a unei grupe. (< *sub-* + *grupă)*

subiect *s.n.* **1.** materie, chestiune de care se ocupă cineva, despre care se vorbește. ● pricină, motiv. ● acțiunea, înșirarea faptelor care constituie fondul, conținutul unei opere literare, artistice. **2.** *(gram.)* partea principală a unei propoziții care indică cine îndeplinește acțiunea verbului sau despre cine se vorbește în propoziție. ● *(log.)* parte, termen al unei judecăți despre care se afirmă sau se neagă ceva. **3.** ființă înzestrată cu conștiință și voință. (< lat. *subjectus)*

subiectív *adj.* **1.** care are un caracter personal, părtinitor, lipsit de obiectivitate. **2.** *(fil.)* bazat exclusiv pe conștiința individuală; care neagă realitatea obiectivă. (cf. lat. *subjectivus, fr. subjectif)*

subiectivísm *s.n.* **1.** *(fil.)* orientare filozofică idealistă care neagă existența lumii obiective, considerînd conștiința individului ca singura realitate. **2.** atitudine personală, părtinitoare față de cineva sau de ceva. (cf. fr. *subjectivisme)*

subiectivíst *adj.* **1.** care are tendințe de subiectivism (1), care aparține subiectivismului. **2.** *(arte)* cu caracter personal. *// s.m.* și *f.* adept al subiectivismului. (cf. fr. *subjectiviste)*

subiectivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este subiectiv; atitudine subiectivă. (cf. fr. *subjectivité)*

subiectivizá *vb.* I. *tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) în felul de a privi personal; a da un caracter personal. (cf. fr. *subjecter)*

subintitulá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a da un titlu secundar unei scrieri (care să apară lîngă cel principal). (< *sub-* + *intitula)*

subit *adj.* *(adesea adv.)* care vine deodată, pe neașteptate, brusc; neprevăzut, inopinat. (< fr. *subit*, cf. lat. *subitus)*

subîmpărți *vb.* IV. *tr.* a împărți o parte dintr-un întreg deja împărțit, în mai multe părți mai mici; a subdivide. (< *sub-* + *împărți*, după fr. *subdiviser)*

subînchiriá *vb.* I. *tr.* a da cu chirie un imobil (sau o parte dintr-un imobil) închiriat pe seama sa. ● a închiria o parte dintr-un imobil de la locatarul principal. (< *sub-* + *închiria*, după fr. *sous-louer)*

subînțelége *vb.* III. *refl.* a lăsa să se înțeleagă, a se înțelege de la sine. (< *sub-* + *înțelege*, după fr. *sous-entendre)*

subînțelés *adj.* care reiese sau se înțelege de la sine. *// s.n.* (*în expr.*) *a corbi cu subînțeles* = a face anumite aluzii. (< *subînțelege)*

subjacént *adj.* *(rar)* situat dedesubt. (cf. fr. *subjacent*, lat. *subjacere* — a fi culcat dedesubt)

subjonctív *s.n.* *(gram.)* conjunctiv. (< fr. *subjonctif*, cf. lat. *subjunctivus* < *subjungere* — a subordona)

subjugá *vb.* I. *tr.* **1.** a supune cu forța (o țară, un popor); a robi. **2.** a răpi libertatea și independența cuiva; a domina, a supune (din punct de vedere moral). (după fr. *subjuguer)*

sublim *adj.* aflat la un înalt grad de perfecțiune, de desăvîrșire morală sau intelectuală; superb, înălțător. ● de o perfecțiune, de o frumusețe neîntrecută. *// s.n.* forma cea mai înaltă a perfecțiunii. (cf. fr., it. *sublime*, lat. *sublimis* — ridicat)

sublimá *vb.* I. *intr.* *(fiz.; despre substanțe)* a trece din stare solidă direct în stare gazoasă sau invers. ● a trece direct din stare cristalină în stare de vapori și apoi din nou în stare de cristale, prin condensarea vaporilor. (< fr. *sublimer)*

sublimát *s.n.* *(chim.)* produs obținut prin sublimare. ○ *sublimat corosiv* = sare albă cristalizată, solubilă în apă, foarte toxică, întrebuințată ca dezinfectant. (cf. fr. *sublimé)*

sublimitáte *s.f.* *(rar)* caracterul a ceea ce este sublim; perfecțiune, desăvîrșire. (cf. fr. *sublimité)*

subliaguál *adj.* *(anat.)* aflat sub limbă. (< fr. *sublingual*)

subliniá *vb.* I. *tr.* **1.** a trage una sau mai multe linii sub un text scris, pentru a-l scoate în evidență. **2.** a pune în evidență, a accentua, a întări, a releva. (după fr. *souligner*)

sublocotenént *s.m.* cel dintîi grad de ofițer în armată; ofițer care are acest grad. (după fr. *sous-lieutenant*)

submarín *adj.* aflat sub suprafața sau la fundul mării. ● care se întîmplă sub apă. // *s.n.* *(mar.)* navă special construită pentru a putea naviga și sub apă. (cf. fr. *sous-marin*)

submediántă *s.f.* *(muz.)* treapta a doua a unei game. (cf. fr. *sous-mediante*)

submersibíl *adj.* adaptat astfel încît să poată pluti sub apă. // *s.n.* *(mar.)* submarin. (< fr. *submersible*, cf. lat. *submersus* — scufundat)

submersiúne *s.f.* **1.** scufundare în apă (a unui corp). **2.** *(agr.)* metodă de irigație întrebuințată în culturile de orez, constînd din acoperirea solului cu un strat de apă. (cf. fr. *submersion*, lat. *submersio*)

subminá *vb.* I. *tr.* a dărîma: a ataca, a lovi (pe sub ascuns prin intrigi și uneltiri). (< *sub-* + *mina*)

submúltiplu *s.m.* **1.** *(mat.)* mărime care intră de un număr exact de ori într-o mărime mai mare. **2.** fiecare dintre subdiviziunile unităților, în sistemul de măsuri și greutăți. (după fr. *sous-multiple*)

subnutrít *adj.* subalimentat. (< *sub-* + *nutrit*)

subnutríție *s.f.* subalimentație. (< *sub-* + *nutriție*)

subórdin *s.n.* *(biol.)* subdiviziune a unui ordin. (după fr. *sous-ordre*)

subórdine *s.f.* *(în expr.)* *în subordine* = inferior, de rang mai mic, sub conducerea cuiva. (< *sub-* + *ordine*, după fr. *sous-ordre*)

subordoná *vb.* I. *tr.* a face ca un lucru să depindă de altul; a hotărî, a determina o ordine de dependență de la inferior la superior; a supune. (< fr. *subordonner*)

subordonáre *s.f.* acțiunea de a subordona și rezultatul ei; dependență, supunere. ● *(gram.)* dependența a unei propoziții de alta.

subordonát *adj.* aflat în subordine; dependent de cineva sau de ceva. ○ *(gram.)* *propoziție subordonată* = propoziție secundară dependentă de regentă. // *s.m.* și *f.* inferior; subaltern. (cf. fr. *subordonné*)

subpolár *adj.* aflat într-o regiune imediat apropiată de unul din cele două cercuri polare. (< *sub-* + *polar*, cf. germ. *subpolar*)

subpresiúne *s.f.* presiune mai joasă decît o anumită presiune dată. (< *sub-* + *presiune*, după germ. *Unterdruck*)

subprodús *s.n.* *(tehn.)* material obținut în procesul de fabricație al altul material; produs secundar. (< *sub-* + *produs*)

subrétă *s.f.* fată angajată într-o casă pentru anumite treburi de gospodărie. (< fr. *soubrette*)

subrogá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(jur.)* a înlocui pe cineva în exercitarea anumitor drepturi sau obligații; a substitui. (< fr. *subroger*, cf. lat. *subrogare*)

subscrie *vb.* III. **1.** *tr.* a semna, a aproba semnînd (un act), a iscăli; *(p. ext.)* a-și da consimțămîntul, a încuviința. **2.** *intr.* a face, a aduce o contribuție băneacă (semnînd și o listă specială). (după lat. *subscribere*, fr. *souscrire*)

subscríptie *s.f.* faptul de a subscrie. ● sumă de bani cu care se angajează cineva, în baza unei semnături, să contribuie la o operă de interes public sau particular. (cf. lat. *subscriptio*, fr. *souscription*)

subsecretár *s.m.* *(în vechea organizare administrativă, astăzi în unele state; în expr.)* *subsecretar de stat* = înalt funcționar, care conduce un departament sau o parte din administrația centrală ca delegat al ministrului de care depinde. (< *sub-* + *secretar*, după fr. *sous-secrétaire*)

subsecretariát *s.n.* funcția și rangul de subsecretar de stat. (< *sub-* + *secretariat*, după fr. *sous-secrétariat*)

subsécție *s.f.* subdiviziune imediat inferioară unei secții (într-o instituție sau într-o întreprindere). (< *sub-* + *secție*)

subsecvént *adj.* *(rar)* care urmează, care vine după (ceva); *(p. ext.)* care decurge din... (< fr. *subséquent*, cf. lat. *subsequens*)

subsemnát *s.m.* și *f.* *(de obicei articulat, în formule de cereri* etc.) cel care semnează (mai jos) un text, o cerere scrisă etc.; subscris. (după fr. *soussigné*)

subsidénță *s.f.* *(met.)* mișcare de coborîre a unor mase de aer atmosferic, însoțită de încălzirea aerului. ● *(geol.)* coborîre repetată discontinuă a fundului unei mări, unde se acumulează depozite sedimentare de grosime mare. (cf. fr. *subsidence*, lat. *subsidentia* — sediment)

subsidiár *adj.* care întărește un argument principal într-o discuție; care vine, care se adaugă la ceva în al doilea rînd, ca element secundar; complimentar, auxiliar, secundar. ○ *în subsidiar* = în al doilea rînd, pe lîngă aceasta. (< fr. *subsidiaire*, cf. lat. *subsidiatus* < *subsidium* — ajutor)

subsídiu *s.n.* *(depr.; de obicei la pl.)* ajutor, subvenție în bani dată în regimul de capitalisme unei persoane, unei instituții etc. (cf. fr. *subside*, lat. *subsidium*)

subsól *s.n.* **1.** partea imediat inferioară solului, de sub suprafața pămîntului; totalitatea rocilor aflate sub nivelul solului. **2.** *(constr.)* parte a unei clădiri aflată sub nivelul solului. **3.** loc în partea de jos a paginilor unei cărți, unde se tipăresc note explicative. ● partea de jos a unei pagini de ziar, unde se publică pe întreaga lungime a foii recenzii, articole literare sau științifice etc. (cf. fr. *sous-sol*)

subsónic *adj.* care se petrece cu o viteză mai mică decît viteza sunetului. (cf. fr. *subsonique)*
subspécie *s.f. (biol.)* subdiviziune imediat inferioară speciei. (< *sub-* + *specie)*
substantív *adj. (chim.; în expr.) coloranți substantivi* = materii colorante care vopsesc direct fibrele textile, în special cele vegetale, fără ajutorul mordanților. //*s.n. (gram.)* parte de vorbire, flexibilă, care denumește ființe, lucruri, acțiuni, stări etc. (cf. lat. *substantivus, fr. substantif)*
substantivá *vb.* I. *tr. (gram.)* a folosi cu funcție de substantiv un cuvînt care are o altă categorie gramaticală. ● *refl.* a se transforma în substantiv. (cf. fr. *substantiver)*
substantivál *adj. (gram.)* care ține de substantiv sau de natura lui. ● *(adv.)* în funcție de substantiv, ca substantiv. (cf. fr. *substantival)*
substantivizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a (se) substantiva. (< *substantiv)*
substánță *s.f.* **1.** *(chim.; fiz.)* corp care are o compoziție și o structură chimică omogenă. ● materie. **2.** *(în filozofia premarxistă)* esența, baza invariabilă a tot ceea ce există, în opoziție cu proprietățile variabile ale diferitelor lucruri. **3.** *(fig.)* partea fundamentală, constitutivă, a unui lucru; esență, esențial. (< fr. *substance*, cf. lat. *substantia)*
substanțiál *adj.* **1.** esențial, principal. ● important, însemnat, mare. ● *(fig.)* bogat în idei, plin de miez. **2.** *(despre alimente)* bogat în substanțe hrănitoare; nutritiv, consistent. **3.** *(fil.)* care aparține substanței (2.) (cf. fr. *substantiel)*
substanțialitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este substanțial. (cf. fr. *substantialité)*
substáție *sf.* stație secundară, auxiliară, intermediară. (< *sub-* + *statie*, după fr. *sous-station)*
substituént *s.m. (rar)* substanță care poate înlocui o altă substanță cu care are proprietăți asemănătoare. (< *substitui)*
substituí *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) situa în locul altuia; a înlocui. ● *tr. (jur.)* a desemna o a doua persoană care să primească donația sau să moștenească averea în lipsa (sau la decesul) primului beneficiar. (cf. fr. *substituer*, lat. *substituere)*
substitút *s.m.* **1.** cel care ține locul altuia. **2.** produs industrial care înlocuiește un produs mai vechi. (cf. fr. *substitut*, lat. *substitutus)*
substituție *s.f.* substituire, înlocuire. ○ *(mat.) metoda substituției* = metodă de rezolvare a unui sistem de ecuații algebrice, care constă în înlocuirea unei necunoscute dintr-una din ecuații cu valoarea ei, dedusă din cealaltă ecuație. ● *(chim.)* înlocuirea unui atom sau a unui radical dintr-o moleculă printr-un alt atom sau prin alt radical. ● *(lingv.)* înlocuire a unui sunet prin altul. ● dispoziție prin care un moștenitor este obligat să transmită, la moartea sa, bunurile moștenite unei persoane desemnate ca succesorul său obligatoriu. (cf. fr. *substitution*, lat. *substitutio)*
substrát *s.n.* **1.** *(fil.)* baza materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect; baza materială a unității, a omogenității diferitelor obiecte. ● conținut. **2.** strat peste care s-a așezat un alt strat. **3.** *(chim.)* substanță chimică asupra căreia acționează un ferment. **4.** *(fig.)* cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni etc. (< fr. *substratum)*
subsumá *vb.* I. *tr.* a include, a încadra, a subordona o noțiune în sfera altei noțiuni mai largi. (< fr. *subsumer)*
subtensiúne *s.f. (fiz.)* tensiune electrică inferioară, mai joasă decît o tensiune dată. (< *sub-* + *tensiune*, după fr. *sous-tension)*
subterán *adj.* aflat sub nivelul solului; de sub pămînt. ● care se face, se execută sub pămînt. ● *(fig.)* ilegal; secret.//*s.n.* mină. (după fr. *souterrain)*
subteránă *s.f.* încăpere, galerie aflată în întregime sub pămînt; excavație subterană. (< *subteran)*
subterfúgiu *s.n.* mijloc abil, îndemînatic de a ieși dintr-o încurcătură. (cf. fr. *subterfuge*, lat. *subterfugium)*
subtíl *adj.* **1.** care prinde și redă cele mai fine nuanțe; fin, ascuțit, pătrunzător, ager. **2.** greu de pătruns, de înțeles datorită unei finețe profunde. ● care tratează despre chestiuni grele, abstracte. **3.** *(rar)* foarte subțire, ușor. (< fr. *subtil*, cf. lat. *subtilis)*
subtilitáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este subtil. **2.** *(de obicei la pl.)* raționament, judecată subtilă. (cf. fr. *subtilité)*
subtilizá *vb.* I. **1.** *tr.* a face subtil, fin, pătrunzător. **2.** *intr.* a folosi subtilități, a avea mult rafinament. **3.** *tr. (argotic)* a face ceva să dispară pe nesimțite; a sustrage, a fura. (< fr. *subtiliser)*
subtítlu *s.n.* al doilea titlu (de obicei mai lung), care completează titlul principal sub care stă scris. (< *sub-* + *titlu*, după fr. *sous-titre)*
subtón *s.n. (muz.)* ton suplimentar, mai jos decît cel fundamental. (< *sub-* + *ton)*
subtropicál *adj. (geogr.)* care este situat în zona dintre tropice și 40 grade latitudine nordică și sudică; *(despre climă, vegetație* etc.) caracteristic pentru aceste zone. (cf. fr. *subtropical)*
subunitár *adj. (mat.; despre numere sau despre fracții)* cu o valoare mai mică decît unitatea. (< *sub-* + *unitar)*
subunitáte *s.f.* subdiviziune a unei unități militare, administrative, economice, comerciale etc. (< *sub-* + *unitate)*
suburbán *adj.* care se află în suburbie, în împrejurimile orașului; de (la) suburbie. ○ *comună suburbană* = comună situată în apropierea unui oraș, de

care depinde din punct de vedere administrativ. ● *(despre mijloace de transport)* care circulă în împrejurimile orașului. (< fr. *suburbain*, cf. lat. *suburbanus*)

subúrbie *s.f.* cartier situat la marginea unui mare oraș. ● comună suburbană. (< lat. *suburbium*)

subvénție *s.f.* ajutor bănesc acordat (de stat) unei persoane, unei instituții etc. (cf. fr. *subvention*, lat. *subventio*)

subvenționá *vb.* I. *tr.* a da o subvenție; a susține cu subvenții. (< fr. *subventionner*)

subversív *adj.* care periclitează, subminează ordinea de stat. (< fr. *subversif*, cf. lat. *subvertere* — a întoarce)

subzistá *vb.* I. *intr.* **1.** a rămîne în vigoare; a dăinui. **2.** a avea mijloace de existență, a trăi. (< fr. *subsister*, cf. lat. *subsistere*)

subzistént *adj.* care subzistă, care se menține. (cf. fr. *subsistant*)

subzisténță *s.f.* ceea ce servește la întreținere; hrană. (cf. fr. *subsistance*, lat. *subsistentia*)

suc *s.n.* **1.** lichid care se găsește în țesuturile plantelor, mai ales în fructe. **2.** orice lichid, în afară de sînge, care se află în corpul animalelor. **3.** unele secrețiuni digestive la om și la animale. (< fr. *suc*, it. *succo*, cf. lat. *succus*)

succedá *vb.* I. *intr.* **1.** a urma imediat, a veni după, a lua locul cuiva. ● *refl.* a veni, a urma unul după altul. **2.** *(jur.)* a moșteni. (< fr. *succéder*, cf. lat. *succedere*)

succedanéu *s.n.* *(rar)* medicament care poate fi substituit altuia. ● substanță analogă altei substanțe, pe care poate să o înlocuiască. (< fr. *succédané*, cf. lat. *succedaneus*)

succés *s.n.* reușită, izbîndă; rezultat bun. ○ *cu succes* = cu rezultate bune, foarte bine. ● primire favorabilă făcută de public unei opere literare, unui spectacol etc. (< fr. *succès*, it. *successo*, lat. *successus*)

succesíbil *adj.* *(jur.; în expr.)* *grad succesibil* = grad de rudenie care dă drept la moștenire. (cf. fr. *successible*, lat. *succedere* — a moșteni)

succesiúne *s.f.* **1.** înșiruire, șir de persoane, de lucruri, de fapte etc. **2.** *(jur.)* moștenire. ● avere lăsată ca moștenire. (cf. fr. *succession*, lat. *successio*)

succesív *adj.* *(adesea adv.)* care se succede neîntrerupt. ● progresiv, treptat. (cf. fr. *successif*, lat. *successivus*)

succesór *s.m.* și *f.* **1.** cel care urmează în locul altuia (într-o funcție, într-un rang etc.). **2.** *(jur.)* moștenitor. (cf. fr. *successeur*, lat. *successor*)

succesorál *adj.* de succesiune, privitor la succesiune. (cf. fr. *successoral*)

succín *s.n.* chihlimbar. (< fr. *succin*, cf. lat. *succinum*)

succínt *adj.* spus, exprimat pe scurt, cu puține cuvinte; concis. (< fr. *succinct*, cf. lat. *succinctus*)

sucombá *vb.* I. *intr.* *(liv.)* a muri, a deceda; a pieri. ● *(fig.)* a fi zdrobit, învins. (< fr. *succomber*, cf. lat *succumbere*)

suculént *adj.* cu suc mult, zemos; savuros și hrănitor. ● *(fig.)* plin de miez, de valoare; bogat în conținut. (cf. fr. *suculent*, lat. *succulentus*)

suculénță *s.f.* *(adesea fig.)* însușirea de a fi suculent. ● savoare, gust. (cf. fr. *succulence*)

sucursálă *s.f.* întreprindere comercială, bancară etc. subordonată unei alte întreprinderi similare; filială. (< fr. *succursale*, cf. lat. *succursus* — ajutor)

sud *s.n.* **1.** unul dintre cele patru puncte cardinale principale, care se află în partea opusă nordului; miazăzi. **2.** parte a globului, a unui continent etc. așezată spre sud (**1**). (< fr. *sud*, cf. germ. *Süden*)

sudá *vb.* I. *tr.* a îmbina (realizînd o legătură atomică) două piese de metal astfel încît să adere perfect una de cealaltă. ● *refl.* *(med.; despre oase, ligamente)* a se uni, a se lega. ● *(lingv.; despre elemente de vorbire)* a se alipi unul de altul, formînd un singur cuvînt. (< fr. *souder*)

sudábil *adj.* *(despre metale)* care se poate suda. (cf. fr. *soudable*)

sudabilitáte *s.f.* calitatea unui metal de a putea fi sudat.

sudáj *s.n.* sudare. (cf. fr. *soudage*)

sudáție *s.f.* **1.** separarea componenților lichizi (sau cu un punct de topire scăzut) dintr-un amestec prin încălzirea înceată și progresivă a amestecului. **2.** *(med.)* transpirație abundentă provocată în scop curativ; nădușire. (cf. fr. *sudation*, lat. *sudatio*)

sud-ést *s.n.* punct cardinal secundar, situat între sud și est; regiune situată între sud și est. (cf. fr. *sud-est*)

sud-éstic *adj.* de la (dinspre) sud-est. (< *sud-est*)

súdic *adj.* de (la) sud; spre sud; meridional. (< *sud*)

sudór *s.m.* muncitor specializat în lucrări de sudură. (cf. fr. *soudeur*)

sudorál *adj.* sudorific. ○ *apă sudorală* = sudoare. (cf. lat. *sudor*)

sudorífic *adj.* *(despre medicamente)* care produce sudoare, transpirație. (< fr. *sudorifique*, cf. lat. *sudor* — sudoare, *facere* — a face)

sudoripáră *adj. f.* *(anat.: în expr.)* *glandă sudoripară* = glandă care secretează sudoare. (< fr. *sudoripare*, cf. lat. *sudor* — sudoare, *parere* — a produce)

sudúră *s.f.* **1.** operație de sudare; rezultatul acestei operații; *(p. ext.)* locul unde s-au lipit prin sudare două metale. **2.** *(fig.)* îmbinare, închegare, legătură. (< fr. *soudure*)

sud-vést *s.n.* punct cardinal secundar, situat între sud și vest; regiune situată între sud și vest. (după fr. *sud-ouest*)

sud-véstic *adj.* de la (dinspre) sud-vest. (< *sud-vest*)

suficiént *adj.* **1.** *(adesea adv.)* destul, de ajuns. **2.** *(despre oameni)* încrezut, prea mulțumit de sine; înfumurat. (cf. it. *sufficiente*, fr. *suffisant*, lat. *sufficiens)*

suficiénță *s.f.* **1.** faptul de a fi suficient; îndestulare. **2.** vanitate; îngîmfare ridiculă. (cf. it. *sufficienza*, fr. *suffisance)*

sufít *s.n.* *(constr.)* ornament din var și nisip, executat în special pe tavan; tavan ornamentat. (< it. *soffitta)*

sufix *s.n.* *(gram.)* sunet sau îmbinare de sunete care se adaugă la rădăcina unui cuvînt creîndu-se astfel noi cuvinte, sensuri sau valori gramaticale. (cf. fr. *suffixe*, lat. *suffixus)*

sufixá *vb.* I. *tr.* a adăuga un sufix la rădăcina unui cuvînt. (< *sufix)*

suflái *s.n.* *(tehn.)* țeavă folosită pentru a conduce o vînă de gaz sub presiune. ● suflător, foale. (< *sufla)*

suflántă *s.f.* *(tehn.)* compresor (centrifugal) folosit pentru volume mari de aer la presiuni mijlocii. (< fr. *soufflante)*

suflér *s.m.* cel care suflă actorilor în timpul unei reprezentații replicile pe care urmează să le spună. (< fr. *souffleur)*

sufléu *s.n.* preparat culinar asemănător cu o budincă, făcut din legume, brînză, unt sau din fructe. (< fr. *soufflé)*

suflúră *s.f.* defect de turnare al unor piese de metal, constînd dintr-un gol mic produs de gazele degajate în timpul solidificării pieselor. (< fr. *soufflure)*

sufocá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înăbuși (din lipsă de aer). (< fr. *suffoquer*, cf. lat. *suffocare)*

sufocánt *adj.* care sufocă; înăbușitor. (cf. fr. *suffocant)*

sufocáție *s.f.* sufocare. (cf. fr. *suffocation*, lat. *suffocatio)*

sufragétă *s.f.* partizană a mișcării femeilor din Anglia, de la începutul secolului al XX-lea, prin care se urmărea obținerea drepturilor politice pentru femei. (< fr. *suffragette)*

sufrágiu *s.n.* **1.** vot. ○ *sufragiu universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor majori ai unei țări. **2.** aprobare, asentiment. (cf. lat. *suffragium*, fr. *suffrage)*

sugerá *vb.* I. *tr.* a face să se ivească în mintea cuiva o idee, un sentiment etc. (< fr. *suggérer*, cf. lat. *suggerere* — a așeza dedesubt)

sugéstie *s.f.* **1.** influență exercitată asupra voinței cuiva. **2.** sugerare; propunere. (cf. fr. *suggestion*, lat. *suggestio)*

sugestioná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) produce o sugestie. (< fr. *suggestionner)*

sugestív *adj.* *(adesea adv.)* care sugerează ceva; grăitor. (< fr. *suggestif)*

sugestivitáte *s.f.* însușirea de a sugestiona pe alții sau de a fi ușor sugestionat. (< *sugestiv)*

suicíd *s.n.* *(rar)* sinucidere. (< fr. *suicide*, it. *suicidio)*

sui-géneris *adj.* *invar.* special; unic în felul său. (< lat. *sui-generis)*

suíță *s.f.* **1.** grup care întovărășește o persoană importantă; alai. **2.** *(muz.)* ciclu de piese muzicale instrumentale cu caracter variat. **3.** serie, șir de idei, de reprezentări etc. (< fr. *suite*, cf. lat. t. *sequita* < *sequi* — a urma)

sulf *s.n.* *(chim.)* metaloid de culoare galbenă-deschisă, cu miros neplăcut, foarte răspîndit în natură; pucioasă. (< lat. *sulphur)*

sulfamídă *s.f.* medicament preparat dintr-o serie de substanțe organice cu bază de sulf, folosit în combaterea diferitelor infecții. (< fr. *sulfamide)*

sulfamidoterapíe *s.f.* *(med.)* tratament contra infecțiilor făcut cu sulfamide. (< fr. *sulfamidothérapie)*

sulfát *s.m.* *(chim.)* sare a acidului sulfuric. (< fr. *sulfate)*

sulfatá *vb.* I. *tr.* **1.** *(fiz.)* a acoperi plăcile unui acumulator cu cristale de sulfat de plumb. **2.** a muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. ● *(agr.)* a trata (plantele, semințele) cu o soluție de sulfat de cupru, pentru combaterea paraziților. (cf. fr. *sulfater)*

sulfatázǎ *s.f.* *(chim.)* enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, îndeosebi în rinichi. (< fr. *sulphatase)*

sulfhídric *adj.* *(chim.; în expr.)* *acid sulfhidric* = hidrogen sulfurat. (< fr. *sulfhydrique)*

sulfít *s.m.* *(chim.)* sare a acidului sulfuros. (< fr. *sulfite)*

sulfurá *vb.* I. *tr.* *(agr.)* **1.** a trata cu sulfură de carbon boabele de mazăre, de fasole, de cereale etc. atacate de gărgărițe. **2.** a injecta în sol sulfură de carbon pentru a combate vătămătorii. (< fr. *sulfurer)*

sulfurát *adj.* *(chim.)* combinat cu sulf. ○ *hidrogen sulfurat* = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate; acid sulfhidric. (cf. fr. *sulfuré)*

sulfúră *s.f.* *(chim.)* sare sau ester al acidului sulfuric. (cf. fr. *sulfure)*

sulfúric *adj.* *(chim.)* **1.** combinat, compus cu sulf. ○ *acid sulfuric* = acid anorganic în formă de lichid incolor, foarte corosiv, care înnegrește materia organică: vitriol. **2.** privitor la sulf, de sulf. (cf. fr. *sulfurique)*

sulfurós *adj.* *(chim.)* **1.** care conține sulf. ○ *acid sulfuros* = acid organic care conține în moleculă mai puțin oxigen decît acidul sulfuric; se prezintă sub formă de gaz incolor, cu miros înecăcios și se întrebuințează ca decolorant. **2.** care conține sulf dizolvat. (cf. fr. *sulfureux)*

sultanát *s.n.* stat monarhic condus de un sultan. (cf. fr. *sultanat)*

sumác *s.n.* tanant extras din frunzele unui arbust mediteranean. (< fr. *sumac*, cf. ar. *sommakh)*

sumár *adj.* redat în puține cuvinte: pe scurt, succint. ● expeditiv, făcut în fugă, fără respectarea formulelor obișnuite. ● *(despre îmbrăcăminte)* care constă din puține articole; strict necesar. *// s.n.* cuprins, tablă de materii. ● rezumat. (< lat. *summarius*, cf. fr. *sommaire*)

súmbru *adj.* **1.** întunecat. **2.** *(fig.)* posomorît, trist. ● chinuit de gînduri. (< fr. *sombre*)

supá *vb.* I. *intr.* a cina, a lua masa în timpul nopții după ieșirea de la un spectacol. (< fr. *souper*)

supápă *s.f.* *(tehn.)* organ de întrerupere sau de restabilire a circuitului unui fluid care trece printr-un orificiu al unui mecanism; valvă, ventil. (< fr. *soupape*)

súpă *s.f.* zeamă de legume sau de carne de vită ori de pasăre fiartă cu legume. (< fr. *soupe*)

superarbítru *s.m.* supraarbitru. (< germ. *Superarbitrium*)

supérb *adj.* **1.** splendid, măreț, impunător; impresionant. **2.** neobișnuit de frumos. ● foarte bun, foarte gustos. **3.** *(rar)* mîndru, trufaș. (cf. fr. *superbe*, lat. *superbus*)

supercimént *s.n.* ciment care se întărește foarte repede după ce se amestecă cu apa. (cf. fr. *superciment*)

superficiál *adj.* *(adesea adv.)* care există, se află numai la suprafață, fără să pătrundă în adîncime; de la suprafață. ● *(fig.)* care privește și tratează lucrurile cu ușurință, ușuratic; lipsit de adîncime; neesențial. (cf. fr. *superficiel*, lat. *superficialis*)

superficialitáte *s.f.* însușire a ceea ce este superficial; lipsă de adîncime, de profunzime. ● *(concr.)* lucru superficial. (cf. fr. *superficialité*)

superfín *adj.* foarte fin, de cea mai bună calitate; extrafin. (cf. fr. *superfin*)

superfluitáte *s.f.* *(rar)* însușire a ceea ce este superflu; *(concr.)* lucru superfluu. (cf. fr. *superfluité*)

superflúu *adj.* care este de prisos, care depășește necesarul; inutil. (cf. fr. *superflu*, lat. *superfluus*)

superfosfát *s.m.* *(agr.)* îngrășămînt agricol pe bază de fosfat, obținut prin tratarea zgurei bazice de la cuptoarele înalte cu acid sulfuric diluat. (cf. fr. *superphosphate*)

superiór *adj.* **1.** așezat în partea de sus; deasupra, de sus. ● *(despre cursuri de apă)* care se află spre izvor. **2.** care are un loc înalt (într-o ordine, într-o ierarhie). **3.** care se distinge, se deosebește prin calități, prin meritele deosebite; care este la un nivel mai înalt. ○ *matematici superioare* = parte a matematicii care folosește metode de cercetare foarte complexe. *// s.m.* și *f.* cel care ocupă un loc mai important într-o ierarhie față de cei pe care îi are în subordine; cel care are un grad mai mare decît altul. (cf. lat. *superior*, fr. *supérieur*)

superioritáte *s.f.* însușirea și starea a ceea ce este superior; altitudine (trufașă) a celui care se crede superior. (cf. fr. *supériorité*)

superlativ *adj.* care arată, exprimă o calitate aflată în cel mai înalt grad. ○ *gradul superlativ* (și *subst., n.*) = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor, care arată că o însușire este în gradul cel mai înalt sau la un grad foarte înalt în comparație cu altele. (cf. lat. *superlativus*, fr. *superlatif*)

superpozábil *adj.* *(despre două figuri)* care se pot suprapune exact. (< fr. *superposable*)

supersónic *adj.* cu o viteză superioară vitezei sunetului. (cf. fr. *supersonique*)

superstíție *s.f.* prejudecată determinată de credința că toate cele care se întîmplă în natură și în societate sînt manifestarea unor forțe supranaturale sau că anumite întîmplări sînt prevestiri ale viitorului; *(p. ext.)* practică superstițioasă. (cf. fr. *superstition*, lat. *superstitio*)

superstițiós *adj.* stăpînit, pătruns de superstiții; întemeiat pe superstiții. (cf. fr. *superstitieux*)

supéu *s.n.* cină; masă servită în timpul nopții, după ieșirea de la un spectacol etc. (< fr. *souper*)

supiéră *s.f.* castron pentru servit supa la masă. (< fr. *soupière*)

suoiéu *s.n.* curea (de elastic) cusută de marginea pantalonului și petrecută pe sub talpă, pentru a ține pantalonii întinși pe picior sau pentru a fixa pintenii. (< fr. *sous-pied*)

supín *s.n.* *(gram.)* mod nepersonal al verbului care are uneori valoare de substantiv. (cf. lat. *supinum*, fr. *supin*)

supleánt *s.m.* și *f.* *(în vechea organizare)* judecător care deținea prima treaptă ierarhică în magistratură. ● supliniitor. (< fr. *suppléant*)

suplétiv *adj.* *(despre forme gramaticale)* care completează schema flexionară a unui cuvînt. (< fr. *supplétif*, cf. lat. *suppletus*)

suplétе *s.f.* însușirea a ceea ce este suplu; flexibilitate. (< fr. *souplesse*)

supliciu *s.n.* caznă, tortură. ● *(fig.)* chin, suferință psihică. (< lat. *supplicium*, cf. fr. *supplice*, it. *supplizio*)

suplimént *s.n.* ceea ce se adaugă pentru a completa, a întregi; adaos. ○ *(mat.) suplimentul unui unghi* = unghi care, adăugat unui unghi dat, formează împreună cu acesta 180 grade. ● tichet special pentru unele trenuri accelerate, rapide etc. (cf. fr. *supplément*, lat. *supplementum*)

suplimentár *adj.* care se adaugă (la ceva), folosit ca supliment. ○ *(mat.) unghi suplimentar* = unghi care, împreună cu un unghi dat, formează 180 grade. (cf. fr. *supplémentaire*)

suplini *vb.* IV. *tr.* **1.** a ține locul cuiva (care lipsește). **2.** a împlini o lipsă, a pune la loc; a completa. (< *it. supplire*, fr. *suppléer*, cf. lat. *supplere* — a umple din nou)

suplinitór *adj., s.m.* și *f.* (profesor, institutor etc.) care suplinește pe cineva la o catedră sau *(p. ext.)* într-o muncă. (cf. it. *supplitore)*

súplu *adj.* **1.** cu mișcări grațioase; mlădios, flexibil. **2.** *(fig.)* lipsit de fermitate; servil; ușor adaptabil. (< fr. *souple*, cf. lat. *supplex)*

supórt *s.n.* ceea ce susține, ceea ce susține un lucru, un obiect. ● *(tehn.)* piesă de susținere sau de sprijinire a unei alte piese, a unui sistem tehnic etc. ● *(fig.)* sprijin, reazem, ajutor. (< fr. *support)*

suportá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndura, a suferi, a răbda. ● a da voie, a permite, a tolera. **2.** a sprijini, a susține o greutate. ● a avea (sau a lua) în sarcina sa (obligații bănești). (< fr. *supporter*, cf. lat. *supportare)*

suportábil *adj.* care se poate suporta. (cf. fr. *supportable)*

supórter *s.m. (sport)* susținător înflăcărat al unui jucător sau al unei echipe. (< engl., rus. *supporter)*

supozitór *s.n.* medicament în stare solidă și de formă lunguiață, care se administrează pe cale anală. (< fr. *suppositoire)*

supozíție *s.f.* presupunere, ipoteză. (cf. fr. *supposition*, lat. *suppositio)*

supraabundént *adj.* foarte abundent. (< *supra-* + *abundent*, după fr. *surabondant)*

supraabundență *s.f.* abundență mare; belșug. (după fr. *surabondance)*

supraaglomerát *adj.* foarte aglomerat. (< *supra-* + *aglomerat)*

supraalimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a da sau a mînca o cantitate de hrană mai mare decît cea normală; a (se) hrăni mai substanțial. (după fr. *suralimenter)*

supraalimentáție *s.f. (med.)* alimentație mai bogată și mai consistentă decît cea normală, indicată în combaterea sau prevenirea unor boli; supraalimentare. (după fr. *suralimentation)*

supraapreciá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) aprecia mai mult decît merită. (< *supra-* + *aprecia)*

supraarbítru *s.m.* arbitru care urmează să hotărască într-o chestiune asupra căreia alți arbitri au păreri deosebite. (după fr. *surarbitre)*

suprabugetár *adj.* extrabugetar. (< *supra-* + *bugetar)*

supracopértă *s.f.* învelitoare de carte care se pune deasupra copertei. (< *supra-* + *copertă)*

supracótă *s.f.* cotă suplimentară. (< *supra-* + *cotă)*

supracurént *s.m. (fiz.)* curent a cărui intensitate depășește intensitatea nominală a curentului circuitului prin care trece. (< *supra-* + *curent)*

supradominántă *s.f. (muz.)* treapta a șasea a unei game. (< *supra-* + *dominantă)*

supraestimá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) supraaprecia. (< *supra-* + *estima*, după fr. *surestimer)*

supraevaluá *vb.* I. *tr.* a evalua (ceva) mai mult decît trebuie, decît face. (< *supra-* + *evalua*, după fr. *surévaluer)*

suprafață *s.f.* **1.** față, parte exterioară a unui corp. **2.** întindere delimitată (de teren, de pădure etc.). ● *(mat.)* arie limitată de o linie închisă, măsurată în unități de măsură speciale. (< *supra-* + *față*, după fr. *surface)*

suprafortăreață *s.f. (av.; în expr.) suprafortăreață zburătoare* = avion greu de bombardament, blindat, cu mai multe motoare. (după engl. *superflu-fortress)*

suprafuziúne *s.f. (fiz.)* rămînere în stare lichidă a unor substanțe aflate sub temperatura de solidificare; subrăcire. (după fr. *surfusion)*

supraimpresiúne *s.f.* suprapunere a două sau a mai multe imagini pe un film, pe o peliculă, pentru a obține anumite efecte. (< *supra-* + *impresiune*, după fr. *surimpression)*

supralicitá *vb.* I. *intr.* a oferi la o licitație un preț mai mare decît prețul oferit (de cineva) anterior. (< *supra-* + *licita*, după fr. *surenchérir)*.

supralicitátor *s.m.* și *f.* cel care supralicitează. (< *supralicita)*

supralicitáție *s.f.* licitație care are loc în urma altei licitații, pentru același obiect. ● *(fig.)* promisiune care întrece altă promisiune făcută de altcineva. (< *supra-* + *licitație*, după fr. *surenchère)*

supramúncă *s.f. (ec.)* muncă suplimentară care creează plusvaloarea și pe care muncitorul o depune, în folosul capitalistului, după ce a produs minimul necesar pentru întreținerea lui și a familiei lui. (< *supra-* + *muncă)*

supranaturál *adj. (despre fenomene, ființe* etc., *în concepțiile mistice)* care se pretinde că ar fi mai presus de forțele și de legile naturii și împotriva lor; care nu s-ar putea explica în mod obișnuit, în mod natural; miraculos, fantastic. ● extraordinar, excepțional. // *s.n.* ceea ce se pretinde a fi mai presus de legile naturii. (< *supra-* + *natural*, după fr. *surnaturel)*

supranúme *s.n.* nume adăugat la numele propriu al unei persoane. ● poreclă. (< *supra-* + *nume*, după fr. *surnom)*

supranumerár *adj.* care se adaugă, care vine peste numărul fixat, necesar, obișnuit. (< *supra-* + *numerar*, după fr. *surnuméraire)*

supranumí *vb.* IV. *tr.* a da cuiva un supranume. (< *supra-* + *numi*, după fr. *surnommer)*

supraofértă *s.f.* ofertă mai avantajoasă, făcută după ce s-a încheiat o licitație. (< *supra-* + *ofertă)*

supraóm *s.m.* om excepțional, cu calități excepționale. (< *supra-* + *om*, după germ. *Übermensch*, fr. *surhomme*)
supraomenésc *adj.* care depășește puterile unui om. (după fr. *surhumain*)
supraordonát *adj.* care are un loc superior (într-o clasificație, într-o ierarhie). ○ *(log.) noțiune supraordonată* = noțiune care cuprinde alte noțiuni cu sferă mai mică. (< *supra-* + *ordonat*, după *subordonat*)
suprapopulá *vb.* I. *refl. (despre orașe, regiuni* etc.) a-și spori populația peste limitele normale. (după fr. *surpeupler*)
suprapopulație *s.f.* mare concentrare a populației într-un oraș, într-o regiune etc. (după fr. *surpopulation*)
suprapresiúne *s.f. (tehn.)* supliment de presiune față de presiunea nominală. ● presiune care întrece presiunea nominală. (< *supra-* + *presiune*)
suprapréț *s.n.* preț mai mare decît cel oficial; preț de speculă. (< *supra-* + *preț*)
supraproducție *s.f. (ec.)* fenomen periodic și inevitabil, caracteristic sistemului capitalist, care constă în producția de mărfuri în cantitate mai mare decît puterea de cumpărare a consumatorilor; parte a producției care depășește posibilitatea desfacerii. (< *supra-* + *producție*, după fr. *surproduction*)
supraprofít *s.n. (ec.)* profit care reprezintă o depășire a profitului mijlociu și care este realizat de capitaliști în detrimentul muncitorilor. (< *supra-* + *profit*)
suprapúne *vb.* III. *tr.* a pune un lucru deasupra altuia, a așeza unul peste altul. (< *supra-* + *pune*, după fr. *superposer*)
suprarealísm *s.n.* curent decadent în literatura și arta occidentală contemporană, care, negînd gîndirea logică, își îndreaptă toată atenția asupra iraționalului, inconștientului, viselor și fenomenelor de automatism. (< *supra-* + *realism*, după fr. *surréalisme*)
suprarealíst *adj.* privitor la suprarealism; conform principiilor suprarealismului. // *s.m.* și *f.* adept al suprarealismului. (< *supra-* + *realist*, după fr. *surréaliste*)
suprarenál *adj.* care se află deasupra rinichilor. ○ *(anat.; în expr.) glande suprarenale* = glande cu secreție internă, care se află deasupra rinichilor. (< *supra-* + *renal*, după fr. *surrénal*)
suprasárcină *s.f. (tehn.)* sarcină care se adaugă la sarcina nominală sau normală a unui sistem tehnic. ● sarcină superioară celei nominale, care periclitează sistemul tehnic unde se ivește. (< *supra-* + *sarcină*, după fr. *surcharge*)
suprasaturát *adj.* **1.** *(chim.; despre soluții)* care conține mai multă substanță dizolvată decît cantitatea corespunzătoare saturației. **2.** *(fig.; fam.)* sătul peste măsură de ceva. (< *supra-* + *saturat*, după fr. *sursaturé*)
suprasaturáție *s.f.* **1.** *(chim.)* stare a unei soluții în care concentrația substanței dizolvate la o anumită temperatură este mai mare decît cea corespunzătoare saturației. **2.** *(fig.; fam.)* saturare, îndestulare, îmbuibare peste măsură. (< *supra-* + *saturație*, după fr. *sursaturation*)
suprasensíbil *adj.* foarte sensibil. ● *(fiz.; despre sunete, unde* etc.) care întrece puterea de percepere a simțurilor. (< *supra-* + *sensibil*, după fr. *supra-sensible*)
suprastructurál *adj.* care ține de suprastructură, privitor la suprastructură. (< *suprastructură*)
suprastructúră *s.f.* **1.** *(constr.)* totalitatea elementelor unei construcții care alcătuiesc partea utilă a acesteia. ● *(mar.) suprastructură (de navă)* = construcție metalică sau de lemn situată deasupra corpului principal al unei nave, folosită pentru amplasarea încăperilor speciale. **2.** *(fil.)* totalitatea concepțiilor politice, juridice, religioase, artistice, filozofice dominante într-o societate istoricește determinată și instituțiile politice, juridice și celelalte corespunzătoare lor, generate de baza economică a orînduirii sociale respective. (< *supra-* + *structură*, după fr. *superstructure*)
supratára *s.f.* greutatea celui de-al doilea ambalaj al unei mărfi. (< *supra-* + *tară*)
suprataxá *vb.* I. *tr.* a fixa o suprataxă, a impune la supratașă. (< *supratașă*, după fr. *surtaxer*)
supratáxă *s.f.* taxă suplimentară care se adaugă unei taxe fixate anterior. (< *supra-* + *taxă*, după fr. *surtaxe*)
supratensiúne *s.f. (fiz.)* tensiune superioară celei nominale, care constituie de obicei un pericol pentru circuitele electrice. (< *supra-* + *tensiune*, după fr. *surtension*)
supratímp *s.m. (ec.)* prelungire a zilei de muncă, practicată în țările capitaliste, peste limita care corespunde prețului obișnuit al muncii. (< *supra-* + *timp*)
supraumán *adj. (rar)* supraomenesc. (< *supra-* + *uman*, după fr. *surhumain*)
supraunitár *adj. (mat.; despre numere)* care are o valoare mai mare decît unitatea. (< *supra-* + *unitar*)
supravizítă *s.f. (med.)* vizită medicală de control care se face după vizita obișnuită. (< *supra-* + *vizită*)
supravoltáj *s.n. (fiz.)* mărire a potențialului voltajului unui curent electric. (< *supra-* + *voltaj*, după fr. *survoltage*)
supravoltór *s.n. (fiz.)* mașină electrică legată în serie cu o altă sursă de energie electrică astfel încît tensiunile lor electrice să se adune. (după fr. *survolteur*)
suprém *adj.* cel mai de sus, cel mai înalt, cel mai bun etc.; mai presus de toate; *(p. ext.)* extrem, ultim. (cf. fr. *suprême*, lat. *supremus* superlativ al lui *superus*)

suprematíe *s.f.* dominație; superioritate; prioritate. (cf. fr. *suprématie*)
suprimá *vb.* I. *tr.* **1.** a interzice; a nimici; a înlătura. ● a face să dispară. ● *(fam.)* a omorî, a ucide; a extermina. **2.** a da afară pe cineva dintr-o slujbă; a comprima, a desființa (un post). **3.** a renunța (la ceva); a elimina. (< fr. *supprimer*, cf. lat. *supprimare*)
suprimábil *adj.* care se poate suprima. (cf. fr. *supprimable*)
supurá *vb.* I. *intr. (med.; despre țesuturi)* a produce și a lăsa să se scurgă puroi. (< fr. *suppurer*, cf. lat. *suppurare*)
supuránt *adj. (med.; despre răni)* care supurează. (cf. fr. *suppurant*)
supurație *s.f. (med.)* formare și scurgere de puroi. (cf. fr. *suppuration*, lat. *suppuratio*)
surdínă *s.f.* dispozitiv care se aplică unui instrument muzical pentru a-i micșora intensitatea sunetelor. ○ *în surdină* = **a)** încet, cu sunete ușoare; **b)** fără zgomot, cu glas scăzut; în taină. (< fr. *sourdine*, cf. it. *sordina*)
surdítate *s.f.* **1.** *(med.)* surzenie. **2.** calitate a unui sunet de a fi surd. (cf. lr. *surdité*, lat. *surditas*)
surdomút *adj., s.m.* și *f.* (om) care este și surd și mut. (< *surd* + *mut*, după fr. *sourd-muet*)
surescitá *vb.* I. *tr.* a excita, a irita peste măsură; a înfărâta, a aținți. (< fr. *surexciter*)
surescitábil *adj.* care poate fi ușor surescitat; care se irită repede. (< fr. *surexcitable*)
surescitabilitáte *s.f.* înclinare spre surescitare. (cf. fr. *surexcitabilité*)
surescitánt *adj.* care provoacă surescitare. (cf. fr. *surexcitant*)
surescitáție *s.f.* surescitare. (cf. fr. *surexcitation*)
surfilá *vb.* I. *tr. (text.)* a întări marginile unui material textil cu o cusătură superficială, rară. (< fr. *surfiler*)
surîde *vb.* III. *intr.* **1.** a zîmbi. **2.** *(fig.)* a-i fi favorabil; a-i plăcea mult. (< fr. *sourire*, după *ride*)
surîs *s.n.* zîmbet. (< fr. *sourire*, după *rîs*)
surmená *vb.* I. *refl.* a se obosi peste măsură, pînă la istovire; a se istovi, a se extenua. (< fr. *surmener*)
surmenáj *s.n. (med.)* stare de oboseală extremă, de istovire, cauzată de obicei de un efort prelungit. (< fr. *surmenage*)
surogát *s.n.* produs sau preparat care poate înlocui un alt produs (rar, scump etc.) cu care are calități oarecum asemănătoare. ● *(fig.)* contrafacere, falsificare. (germ. *Surrogat*, cf. it. *surrogato*)
suróu *s.n. (vet.)* tumoare osoasă care se formează la piciorul calului. (< fr. *suros*)
surplús *s.n.* ceea ce este în plus; prisos, excedent. (< fr. *surplus*, cf. *sur-* = peste, *plus* = prea)
surprínde *vb.* III. *tr.* **1.** a prinde pe cineva asupra unei fapte pe care intenționează să o săvîrșească pe ascuns. ● *(mil.)* a cuceri pe neașteptate. **2.** a mira, a uimi. **3.** a observa (pe furiș); a descoperi. *(< fr. surprendre*, după *prinde)*
surprins *adj.* mirat, uimit, uluit. *(< surprinde)*
surprinzător *adj. (adesea adv.)* care provoacă surprindere; neașteptat. ● impresionant; uimitor. *(< surprinde)*
surpríză *s. f.* **1.** acțiune prin care îici pe cineva pe neașteptate, pe nepregătite; întîmplare neașteptată, neprevăzută. ● plăcere, bucurie neașteptată făcută cuiva; *(concr.)* cadou neașteptat oferit cuiva. **2.** mirare, uimire. (< fr. *surprise*)
súrsă *s.f.* **1.** loc unde se găsește și de unde se poate procura un lucru din belșug. ○ *sursă de inspirație* = domeniu din care se inspiră un scriitor. ● *(fiz.)* loc unde se produce o formă de energie. **2.** *(fiz.)* izvor, origine, obîrșie. (< fr. *source*)
survení *vb.* IV. *intr.* a veni, a se întîmpla pe neașteptate. ● a avea loc, a se petrece între timp. (< fr. *survenir*)
survolá *vb.* I. *tr. (rar; ar.)* a zbura pe deasupra unui teritoriu. (< fr. *survoler*)
susceptíbil *adj.* **1.** care este capabil să..., care poate să..., este în stare să... ● *(despre lucruri)* care poate suferi modificări. **2.** care se supără repede; supărăcios. (cf. fr. *susceptible*, lat. *susceptibilis*)
susceptibilitáte *s.f.* **1.** calitatea, caracterul a ceea ce este susceptibil (**1**). ● tendința de a se supăra repede; sporire bolnăvicioasă a sensibilității. **2.** predispoziție a corpului de a suferi mai mult sau mai puțin influența agenților externi sau interni. **3.** capacitate de a primi oarecare modificări. (cf. fr. *susceptibilité*)
suscitá *vb.* I. *tr.* a stîrni, a produce, a da naștere. (< fr. *susciter*, cf. lat. *suscitare*)
sus-citát *adj.* citat mai înainte, mai sus. (< *sus* + *citat*)
sus-menționát *adj.* menționat mai înainte, mai sus. (< *sus* + *menționat*)
sus-numít *adj., s.m.* și *f.* (persoană) menționat(ă) mai înainte. (< *sus* + *numit*)
suspéct *adj.* care inspiră neîncredere, bănuieli. ● îndoielnic, dubios. (cf. fr. *suspect*, lat. *suspectus*)
suspectá *vb.* I. *tr.* a bănui pe cineva de ceva. ● a se îndoi de ceva, a pune la îndoială ceva. (< fr. *suspecter*)
suspendá *vb.* I. *tr.* **1.** a atîrna. **2.** *(fig.)* a întrerupe, a opri; a amîna temporar; a suprima temporar. (< lat. *suspendere*, cf. fr. *suspendre*)
suspénsie *s.f.* **1.** atîrnare. ● *(gram.)* întrerupere (intenționată) a șirului, a frazei. **2.** *(fiz.)* sistem format din particule solide foarte fine care se găsesc în echilibru într-un lichid. **3.** *(tehn.)* mod de susținere a echipamentului mobil al unui instrument; piesele care susțin acest echipament. ● legătura elastică sau prin cablu dintre un sistem tehnic și piesa lui de reazem. (cf. fr. *suspension*, lat. *suspensio*)

suspensiv *adj. (jur.)* care suspendă, care oprește punerea în execuție. (< fr. *suspensif*)
suspensór[1] *s.n. (med.)* bandaj care susține un organ lăsat. (cf. fr. *suspensoir*)
suspensór[2] *s.m.* mușchi lung și subțire care reglează mișcarea copitei calului. (cf. fr. *suspenseur*)
suspiciúne *s.f.* bănuială; presupunere; neîncredere. (cf. fr. *suspicion*, it. *suspicione*, lat. *suspicio*)
sustentáție *s.f. (fiz.)* proprietatea unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid; susținere. ● *(av.)* forța verticală care împinge în sus o aeronavă. (cf. fr. *sustentation*)
sustráge *vb.* III. *tr.* **1.** a fura, a delapida. **2.** a abate de la ceva. ● *refl.* a se eschiva; a căuta să scape. (< fr. *soustraire*, după *tragere*)
susținătór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care susține pe cineva sau ceva; care întreține cu mijloace materiale pe cineva. (< *susține*)
susțíne *vb.* III. **1.** *tr.* a sprijini. ● a ține (pe) dedesubt. ● a sprijini, a ține ușor (pe cineva). a împiedica să cadă. **2.** *tr. (fig.)* a lua partea cuiva, a avea o atitudine favorabilă față de cineva; a sprijini, a apăra. **3.** *tr. (fig.)* a spune, a afirma ceva cu tărie. **4.** *tr.* a ajuta, a întreține cu bani, cu alimente etc. ● *refl.* a-și câștiga existența, a se întreține. **5.** *refl.* a se ține în picioare. ● *(fig.)* a rezista. (< lat. *sustinere*, cf. fr. *soutenir*, după *ține*)
susținút *adj.* stăruitor, perseverent. ● care rămâne același, nu se dezminte; constant, consecvent. (< *susține*)
sutamíst *s.m.* conducător de autovehicule care a parcurs o sută de mii de kilometri fără ca mașina pe care a condus-o să necesite reparații mari. (< *sută* + *mie*)
sutién *s.n.* obiect de îmbrăcăminte feminească care susține sânii. (fr. *soutien*)
sutură *vb.* I. *tr. (med.)* a face o sutură. (< fr. *suturer*)
sutúră *s.f.* **1.** *(med.)* cusătura celor două buze ale unei răni. **2.** *(anat.)* articulație fixă a oaselor late ale craniului. (< fr. *suture*, cf. lat. *sutura*)
suveníre *s.f.* amintire. ● obiect care reprezintă, evocă o amintire. (< fr. *souvenir*)
suverán *adj.* suprem, absolut, care este în cel mai înalt grad. ● care se află deasupra tuturor, cu o mare autoritate; care deține autoritatea supremă. // *s.m.* și *f.* monarh, rege, împărat. ● *(fig.)* cel care poate dispune liber de soarta și de acțiunile sale. (cf. fr. *souverain*, lat. t. *superanus*)
suveranitáte *s.f.* caracterul, situația, starea a ceea ce este suveran; putere supremă, independență. ○ *suveranitate națională* = independența unui stat față de alte state; *suveranitatea poporului* = putere, autoritate supremă care emană de la popor. (cf. fr. *souveraineté*)
suzerán[1] *s.m. (ist.)* mare senior feudal care poseda o feudă de care depindeau alte feude, socotite ca vasale. (cf. fr. *suzerain*)
suzerán[2] *adj. (despre state, națiuni* etc.) care nu depinde de nimeni, care exercită o autoritate asupra altui stat (vasal) amestecându-se în treburile lui interne. (cf. fr. *suzerain*)
suzeranitáte *s.f. (ist.)* drept al seniorului feudal suzeran asupra vasalilor săi. ● drept de stăpânire al unui stat față de alt stat care deși are un guvern propriu nu are autonomie completă. (< fr. *suzeraineté*)
svéter *s.n.* flanelă tricotată din lână, care se încheie cu nasturi peste piept; jerseu. (< engl., fr. *sweater*)
sving *s.n.* **1.** *(box)* lovitură dată lateral. **2.** dans modern cu ritm și mișcări repezi; melodie după care se execută acest dans. (< engl., fr. *swing*)

şablón *s.n.* **1.** mod I, tipar după care se poate face o piesă etc. ● instrument cu care se controlează sau se măsoară dimensiunile ori unghiurile unei piese în curs de fabricaţie. **2.** piesă având însemnate anumite dimensiuni, cu care se reglează războiul de ţesut. ● *(fig.)* clişeu, formulă repetată invariabil. (< germ. *Schablone)*

şablonă *vb.* I. *tr. (rar.)* a da unui obiect o formă după un anumit şablon; a folosi un şablon. (cf. germ. *schablonisieren)*

şablonár *s.m. (rar)* lucrător care foloseşte şabloane. (< *şablon)*

şablonárd *adj. (rar)* după şablon, lipsit de originalitate. (< *şablon)*

şabrácă *s.f.* pătură înflorată care se aşază pe spinarea calului sub şa. (< fr. *chabraque*, cf. germ. *Schabracke)*

şacál *s.m. (zool.)* animal sălbatic carnivor care trăieşte în haite în Africa, în Asia şi în Caucaz, hrănindu-se mai ales cu hoituri. (< fr. *chacal*, cf. te. *shakal)*

şagrín *s.n.* instrument cu un desen special imprimat pe el, care se imprimă pe o piele tăbăcită, pentru a imita altă piele. (< fr. *chagrin*, cf. tc. *sagri)*

şagriná *vb.* I. *tr.* a da unei piei tăbăcite aspectul unei alte piei cu ajutorul şagrinului. (< fr. *chagriner)*

şah[1] *s.m.* titlu purtat de suveranul Iranului. (< germ. *Schach*, fr. *chah*, *shah)*

şah[2] *s.n.* **1.** joc de origine orientală care se joacă pe o tablă împărţită în 64 de pătrăţele albe şi negre, cu ajutorul a 32 de piese de valoare diferită. **2.** mişcare în cursul acestui joc prin care se pune în pericol regele sau regina adversarului. ○ *(expr.) a ţine* (pe cineva) *în şah* = a limita jocul adversarului la apărarea regelui; *(fig.)* a ţine pe cineva sub presiune. **3.** totalitatea pieselor cu care se joacă şah. (< germ. *Schach)*

şahíst *adj.* referitor la jocul de şah. // *s.m.* şi *f.* jucător de şah. (< *şah)*

şaidáj *s.n.* operaţie de alegere manuală a minereurilor şi de spargere a acestora cu ciocanul de mînă. (cf. fr. *scheidage)*

şaland *s.n. (mar.)* navă pentru dragare, în care se aruncă pămîntul scos din dragă. ● *((rar)* navă cu fundul plat pentru transportul mărfurilor. (< fr. *chaland)*

şáltăr *s.n.* întrerupător electric. (< germ. *Schalter)*

şalúpă *s.f. (mar.)* barcă uşoară cu motor folosită pentru transport (< fr. *chaloupe)*

şalupíst *s.m. (rar)* cel care conduce o şalupă. (< *şalupă)*

şalutíér *s.n. (mar.)* ambarcaţie uşoară folosită pentru pescuitul în largul mării. (< fr. *chalutier)*

şamán *s.m.* slujitor al cultului numit şamanism; vrăjitor. (< fr. *chamane)*

şamanísm *s.n.* religie primitivă care practică cultul spiritelor, în special al celor rele, răspîndită şi astăzi la unele triburi din Indonezia, Oceania, America şi Africa. (< fr. *chamanisme)*

şambelán *s.m.* demnitar de rang superior însărcinat cu îngrijirea camerei unui suveran. (< fr. *chambellan*, cf. germ. *kamarling* < lat. *camera* — cameră)

şambránă *s.f. (constr.)* cadru executat din tencuială, piatră etc., care mărgineşte o uşă sau o fereastră, în scop decorativ. (< fr. *chambranle)*

şamízá *vb.* I. *tr.* a tăbăci pieile cu untură de peşte. (după fr. *chamoiser)*

şamotá *vb.* I. *tr.* a căptuşi un cuptor cu şamotă. (< germ. *schamottieren)*

şamotár *s.m.* şamotier. (< *şamota)*

şamótă *s.f. (tehn.)* material obţinut prin măcinarea unei argile refractare arse, folosit la fabricarea produselor refractare. (< germ. *Schamotte)*

şamotiér *s.m.* lucrător care se ocupă cu arderea cărămizilor refractare şi cu căptuşirea cuptoarelor cu şamotă. (< *şamotă)*

şampánă *s.f. (mar.)* corabie cu pînze folosită în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor, pentru comunicaţia între insule. (cf. fr., chin. *sampang)*

şampánie *s.f.* vin alb, spumos obţinut prin procedee speciale. (< fr. *champagne*, cf. [vin de] *Champagne*, n.p.)

şampanizá *vb.* I. *intr. (despre vinuri)* a prezenta procesul de fermentaţie caracteristic şampaniei. ● *tr.* a prepara vinul pentru a deveni şampanie. (< fr. *champagniser)*

şampón *s.n.* săpun praf sau lichid folosit pentru spălarea părului. (< fr. *shampoing*, cf. engl. *shampooing)*

şáncru *s.n. (med.)* ulceraţie a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere a unui agent patogen în organism. (< fr. *chancre*, cf. germ. *Schanker)*

şanfrená *vb.* I. *tr. (metal.)* a tăia oblic muchiile pieselor de metal pentru a fi sudate. (< fr. *chanfreiner)*

şánsă *s.f.* posibilitate de reuşită; noroc. ● *(la pl.)* sorţi. (< fr. *chance*, cf. lat. pop. *cadentia* — cădere)

şansonétă *s.f.* melodie scurtă pentru voce, cu conţinut vesel (şi frivol). (< fr. *chansonnette)*

şantagíst *s.m.* şi *f.* cel care şantajează, care practică şantajul. (< *şantaj)*

şantáj *s.n.* faptul de a stoarce cuiva bani, favoruri etc. sub ameninţarea dezvăluirii unor fapte secrete (incorecte) pe care acesta le-ar fi săvîrşit sau prin alte mijloace de ameninţare şi intimidare. (< fr. *chantage)*

şantajá *vb.* I. *tr.* a practica şantajul, a face uz de şantaj. (< *şantaj)*

şantán *s.n. (ieşit din uz)* cafenea unde se produc cîntăreţi şi dansatori, pentru a distra publicul. (<fr. [café] *chantant)*

şantéză *s.f. (ieşit din uz)* cîntăreaţă de varieteu. (< fr. *chanteuse)*

şantiér *s.n. (tehn.)* loc pe care se construieşte o clădire etc. şi unde sînt amplasate instalaţiile necesare executării acestei construcţii. (< fr. *chantier)*

şápă *s.f. (constr.)* strat (de bitum, de asfalt etc.) care se toarnă pe suprafaţa unui element de construcţie pentru a-l impermeabiliza. (< fr. *chape)*

şapirográf *s.n.* aparat de multiplicat constînd dintr-o pînză acoperită cu o pastă specială, pe care se imprimă prin apăsare textul sau desenul care urmează a fi reprodus. (< germ. *Schapirograph)*

şapiroграfiá *vb.* I. *tr.* a multiplica (un text, un desen etc.) la şapirograf. (< *şapirograf)*

şarádă *s.f.* ghicitoare în versuri, care are ca răspuns un cuvînt format dintr-un număr de silabe care au fiecare un înţeles de sine stătător; enigmă. (< fr. *charade*, cf. prov. *charrado* — conversaţie)

şarétă *s.f.* trăsurică uşoară cu două roţi trasă de un singur cal. (< fr. *charrette)*

şariáj *s.n. (geol.)* fenomen de deplasare a straturilor de pămînt, a nisipului etc. de către ape. (< fr. *charriage)*

şarjá *vb.* I. **1.** *tr. (mil.)* a ataca puternic, cu avînt (mai ales călare, cu sabia sau cu lancea). **2.** *intr.* a înfăţişa ceva într-o formă caricaturală; a exagera. (< fr. *charger)*

şarjábil *adj. (despre metale)* care se poate folosi la încărcarea unui furnal. (cf. fr. *chargeable)*

şárjă *s.f.* **I.** *(metal.)* încărcătura normală a unui cuptor metalurgic, care se prelucrează pentru a se obţine un metal cu o anumită compoziţie. ● cantitatea de metal lichid obţinut într-un cuptor înalt dintr-o încărcătură normală. ● procesul de încărcare, prelucrare şi scoatere a materialului dintr-un cuptor metalurgic. **II. 1.** *(mil.)* atac impetuos, avîntat, dat de o trupă de cavalerie. **2.** atac violent prin scris şi prin caricaturi (publicat în presă, în teatru etc.). ● interpretare, înfăţişare exagerată a unui personaj, a unei idei etc. (< fr. *charge)*

şarlatán *s.m.* pungaş, farsor, impostor. (< fr. *charlatan*, cf. it. *ciarlatano)*

şarlatanie *s.f.* faptă de şarlatan; înşelătorie, escrocherie. (cf. fr. *charlatanerie)*

şarlatanísm *s.n.* şarlatanie. (< fr. *charlatanisme)*

şarlótă *s.f.* prăjitură compusă dintr-o cremă preparată din lapte, ouă, frişcă şi gelatină. (< fr. *charlotte)*

şarmánt *adj.* încîntător, fermecător. (< fr. *charmant*, cf. *charmer* — a încînta)

şarniéră *s.f.* balama. (< fr. *charnière)*

şarpántă *s.f. (constr.)* schelet format prin îmbinarea unor piese de lemn, de metal etc., destinat să susţină o construcţie, un acoperiş etc. (< fr. *charpente)*

şasiu *s.n.* **1.** *(tehn.)* cadru rigid care se montează pe roţile unui vehicul cu tracţiune mecanică şi care suportă caroseria. **2.** nume al unor tipuri de rame folosite în industrie, în legătoria de cărţi etc. (< fr. *châssis)*

şatén *adj. (despre păr)* castaniu; *(despre oameni)* cu părul castaniu. (< fr. *châtain*, cf. *châtaigne* — castană)

şcolarítate *s.f.* **1.** timpul cît cineva este şcolar. **2.** disciplină de şcolar. (cf. fr. *scolarité)*

şcolarizá *vb.* I. *tr.* a încadra în activitatea de şcolar, a înscrie la o şcoală. (< *şcolar)*

şcolarizáre *s.f.* acţiunea de a şcolariza şi rezultatul ei.

şedínţă *s.f.* adunare constituită a unui colectiv pentru a discuta şi a lua unele hotărîri privitoare la anumite probleme. ● *(med.)* ficcare dintre perioadele de timp neîntrerupte în care se execută o activitate, se aplică unui bolnav un anumit tratament cu ajutorul unor aparate speciale etc. (< *şedea*, după fr. *séance)*

şef *s.m.* cel care se găseşte în fruntea unei instituţii, a unei organizaţii, a unei armate etc.: conducător, cap, căpetenie. (< fr. *chef)*

şeminéu *s.n.* sobă mare, ca un cuptor în zid folosită la încălzirea unei camere; cămin. (< fr. *cheminée)*

şemizétă *s.f.* bluză femeiască simplă, uşoară, cu sau fără mîneci. (< fr. *chemisette)*

şenál *s.n. (mar.)* canal de navigaţie în lungul albiei unui rîu sau care leagă între ele rîuri şi canale. (< fr. *chenal)*

şenilă *s.f. (tehn.)* organ de rulare al unor vehicule, format dintr-o bandă metalică continuă, care se înfăşoară peste roţi. (< fr. *chenille)*

şeptél *s.n.* numărul total al animalelor domestice ale unei ţări, ale unei regiuni, ale unei gospodării etc. (< fr. *cheptel*, cf. lat. *capitale* — ceea ce este principal într-o avuţie)

şerif[1] *s.m.* prinţ arab sau maur socotit descendent al lui Mahomed. (< fr. *chérif*, cf. ar. *scharif* — nobil)

şerif[2] *s.m. (în Anglia şi S.U.A.)* funcţionar administrativ învestit cu menţinerea ordinii, perceperea impozitelor etc. (< engl. *scheriff*, cf. fr. *shérif)*

şérlac *s.n.* rășină naturală secretată de o insectă din regiunile tropicale și întrebuințată la prepararea unor lacuri, a cerii roșii etc. (< germ. *Schellack)*

şevalét *s.n.* suport de lemn pe care își fixează pictorii pînza sau cartonul cînd pictează. (< fr. *chevalet)*

şevalléră *s.f.* inel cu sigiliu. (< fr. *chevalière)*

şeviót *s.n.* rasă de oi cu lînă fină, cu firul lung. ● stofă făcută din lîna acestor oi. (< fr. *cheviote*, cf. *Cheviot*, n.p.)

şevró *s.n.* piele de capră sau de oaie, subțire și moale, care se întrebuințează la confecționarea încălțămintei. (< fr. *chevreau*, cf. *chèvre* — capră)

şezlóng *s.n.* scaun mare pentru odihnă, de formă specială, al cărui spătar se poate înclina după preferință. (< fr. *chaise-longue)*

şic *s.n. (argotic)* eleganță, distincție, gust. ● lucru care amuză. (< fr. *chic)*

şicaná *vb.* I. *tr.* a face șicane (cuiva), a căuta pricină; a sîcîi. (< fr. *chicaner)*

şicanatór *adj.* care șicanează, căruia îi place să șicaneze. (< *șicana*, după fr. *chicaneur)*

şicánă *s.f.* **1.** sîcîială fără motiv. ● *(jur.)* obiecție neîntemeiată, procedură artificială; subtilitate, tertip. **2.** *(tehn.)* obstacol așezat în calea circuitului unui fluid pentru a-l dirija într-un anumit mod. (< fr. *chicane)*

şifón *s.n. (text.)* pînză albă de bumbac, din care se face mai ales lenjerie. (< fr. *chiffon)*

şifoná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) cocolosi, a (se) mototoli. ● *tr. (fam.)* a jigni (pe cineva) prin vorbe sau prin fapte. ● *refl.* a se supăra, a se simți jignit. (< fr. *chiffonner)*

şifoniér *s.n.* dulap pentru haine și lenjerie. (< fr. *chiffonnier)*

şild *s.n.* placă de metal care se așază la ușă pe locul unde se află gaura cheii. (< germ. *Schild)*

şiling[1] *s.m.* monedă divizionară engleză, valorînd a 20-a parte dintr-o liră sterlină. (< engl. *shilling)*

şiling[2] *s.m.* unitate monetară a Austriei. (< germ. *Schilling)*

şimi *s.n.* dans de salon, asemănător cu foxtrotul. (< fr. *shimmy)*

şinşilá *s.f. (zool.)* mamifer rozător cu o blană cenușie foarte frumoasă, care trăiește în regiunile muntoase din Peru și Chile. (< fr., sp. *chinchilla)*

şintoísm *s.n.* religia de stat a japonezilor. (< fr. *shintoïsme*, cf. jap. *sinto)*

şist *s.n. (geol.)* rocă stratificală avînd proprietatea de a se desface în plăci subțiri. ○ *șist cristalin* = rocă foarte dură formată prin metamorfismul altor roci, sub acțiunea presiuni[1]. (< fr. *schiste*, cf. gr. *schistos* — rupt)

şistós *adj. (geol.; despre roci)* care se prezintă în formă de plăci ce se pot desprinde ușor. (cf. fr. *schisteux)*

şistozitáte *s.f. (geol.)* proprietate a unor sedimente și a unor roci metamorfice de a avea structura unui șist. (cf. fr. *schistosité)*

şlágăr *s.n.* bucată de muzică ușoară. (< germ. *Schlager)*

şlif *s.n. (tehn.)* porțiunea slefuită a unei piese, a unui aparat etc. (< germ. *Schliff)*

şmal *s.n. (poligr.)* caracter tipografic cu o formă foarte îngustă și subțire. (< germ. *Schmal)*

şmirghel *s.n.* rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă de granule fine de corindon. ● *(tehn.)* material abraziv făcut din praful obținut din roca descrisă mai sus. (< germ. *Schmirgel)*

şnapán *s.m.* pungaș, hoțoman, potlogar; om de nimic. (< fr. *chenapan*, cf. germ. *Schnapphahn)*

şnit *s.n.* jumătate dintr-o halbă de bere. (< germ. *Schnitt)*

şniţel *s.n.* carne de vițel, de porc, de miel etc. muiată în făină, în ou și în pesmet și prăjită în grăsime. (< germ. *Schnitzel)*

şoc *s.n.* **1.** lovitură, ciocnire bruscă și violentă între două corpuri. **2.** *(fiziol.)* tulburare gravă, bruscă și violentă a funcțiunilor organismului. (< fr. *choc)*

şocá *vb.* I. *tr.* a contraria, a impresiona neplăcut; a displăcea. (< fr. *choquer)*

şocát *adj.* impresionat în mod neplăcut, contrariat. (< *șoca)*

şofér *s.m.* conducător de automobil. (cf. fr. *chauffeur)*

şomá *vb.* I. *intr.* a nu avea de lucru; a fi șomer. (< fr. *chômer)*

şomáj *s.n.* fenomen economic caracteristic societății capitaliste, constînd în imposibilitatea oamenilor muncii de a-și găsi de lucru datorită dezechilibrului dintre oferta și cererea forței de muncă; situația celui care nu are unde munci. (< fr. *chômage)*

şomér *s.m.* muncitor manual sau intelectual care, în condițiile economici capitaliste, nu are de lucru, care nu se poate angaja nicăieri, care șomează. (cf. fr. *chômeur)*

şoseá *s.f.* **1.** cale de comunicație pietruită sau asfaltată care leagă mai multe localități. **2.** stradă (periferică) largă și frumos amenajată, de obicei plantată cu pomi. (< fr. *chaussée)*

şoselá *vb.* I. *tr.* a transforma un drum în șosea prin pietruire, pavare. ● a înzestra o regiune cu o rețea de șosele. (< *șosea)*

şosétă *s.f. (de obicei la pl.)* ciorap scurt care ajunge pînă deasupra gleznei. (< fr. *chaussette)*

şoşón *s.m. (de obicei la pl.)* încălțăminte de iarnă făcută din postav sau din cauciuc, care se poartă peste pantofi. ● pantof de casă făcut din pîslă. (cf. fr. *chausson)*

şovín *adj.* referitor la șovinism; propriu șovinismului. // *sm.* și *f.* partizan al șovinismului. (< fr. *chauvin*, cf. *Chauvin*, n.p.)

şovinism *s.n.* naţionalism extremist burghez care are drept scop subjugarea şi înrobirea altor popoare, aţiţarea vrajbei naţionale şi a urii între popoare, propagarea rasismului şi exclusivismului naţional. (cf. fr. *chauvinisme*)
şovinist *adj.* şovin. (cf. fr. *chauviniste*)
şpais *s.n.* cămară de alimente. (< germ. *Speise* [kammer])
şpalt *s.n.* **1.** *(poligr.)* zaţ cules sub formă de coloană lungă; probă de tipar luată după acest zaţ, pe care se fac corecturile. **2.** piele subţire de calitate inferioară. (< germ. *Spalte*)
şpan *s.n.* **1.** *(metal.)* aşchie de lemn sau de metal provenită din prelucrarea acestora la strung, la freză. **2.** despicătură tăiată din butuci de brad, din care se fac şindrile sau doage. (< germ. *Span*)
şpighel *s.n.* *(metal.)* aliaj format din fier, carbon, siliciu, mangan şi fosfor. (< germ. *Spiegel*)
şpilhozen *s.n.* pantalonaşi cu bretele, pentru copii. (< germ. *Spielhose*)
şpis *s.n.* *(poligr.)* pată neagră care apare uneori între cuvinte, datorită ridicării materialului de albitură în timpul tiparului. (< germ. *Spiess*)
şpiţ[1] *s.m.* rasă de câini cu păr pufos şi urechi drepte. (< germ. *Spitz*)
şpiţ[2] *s.n.* **1.** *(poligr.)* linie înflorată, ornament etc. aşezat la sfîrşitul unui articol, al unui capitol etc. **2.** *(tehn.)* unealtă formată dintr-o bară de oţel ascuţită, care serveşte la prelucrarea pietrei de construcţie, la spargerea betoanelor. **3.** *(fam.)* vîrf ascuţit al unui obiect. **4.** ţigaret scurt. (< germ. *Spitze*)
şpriţ *s.n.* vin amestecat cu sifon sau cu apă minerală. (< germ. *Spritzer*)
şrapnél *s.n.* *(de obicei la pl.)* obuz încărcat cu gloanţe, a cărui explozie poate fi reglată. (< fr. *shrapnel*, engl. *shrapnell*)
şrot *s.n.* **1.** primul produs (cel mai grosolan) rezultat de la măcinarea grîului. **2.** material alcătuit din resturile de seminţe oleaginoase rezultate după extragerea uleiului, folosit ca hrană pentru vite. (< germ. *Schrot*)
ştachétă *s.f.* ulucă. ● bară subţire aşezată orizontal, peste care trebuie să sară sportivii. (< germ. *Staket*, cf. it. *stecchetto*)
ştampilá *vb.* I. *tr.* a pune o ştampilă. (< it. *stampigliare*, cf. fr. *estampiller*)
ştampilă *s.f.* **1.** piesă fixată pe un mîner şi purtînd gravat un semn, o inscripţie sau o emblemă, care se aplică pe un act spre a-i da valabilitate; semnul astfel imprimat. **2.** semn pus pe mărfuri sau pe pielea animalelor pentru a arăta proveniénţa, apartenénţa etc.; marcă. (< it. *stampiglia*, cf. germ. *Stampiglie*, fr. *estampille* < sp. *estampilla*)
ştanţá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a tăia simultan întregul contur al unei piese, prin forfecare cu ajutorul unei ştanţe. **2.** a imprima o marcă sau o cifră pe suprafaţa unei piese. ● *(cinema)* a imprima mecanic subtitlurile pe filme. (< germ. *stanzen*)
ştánţă *s.f.* *(tehn.)* unealtă cu o muchie tăioasă sau avînd la un capăt un model în relief, care se foloseşte pentru ştanţarea pieselor. (< germ. *Stanze*)
ştiinţífic *adj.* de ştiinţă, referitor la ştiinţă, bazat pe principiile ştiinţei. (< fr. *scientifique*, după *ştiinţă*)
ştraif *s.n.* dungă, linie; fîşie. (< germ. *Streif*)
ştrand *s.n.* loc special amenajat pentru bale sau pentru sporturi nautice. (< germ. *Strand*)
ştrúdel *s.n.* prăjitură făcută din foi foarte subţiri umplute cu mere, cu nuci, cu brînză etc. şi rulate în formă de sul. (< germ. *Strudel*)
şúbler *s.n.* *(tehn.)* instrument de măsură pentru lungimi sau grosimi mici, compus dintr-o riglă gradată pe care alunecă un cursor şi care are la un capăt un braţ fix, perpendicular pe ea. (< germ. *Schublehre*)
şuétă *s.f.* *(fam.)* conversaţie uşoară, spirituală şi distractivă între prieteni. (< fr. *chouette*)
şúnăr *s.n.* *(mar.)* navă mică cu două catarge înclinate, (< engl., fr. *schooner*)
şunt *s.n.* dispozitiv de derivare a curentului electric dintr-un circuit. (< fr., engl. *chunt*)
şut[1] *s.n.* *(sport)* lovitură foarte puternică, dată cu piciorul (sau cu mîna) în minge la fotbal, la rugbi etc. (< engl., *shoot*)
şut[2] *s.n.* *(mine)* lucrul executat de un miner într-o zi în mină. ● timpul cît lucrează o echipă de mineri de cînd intră şi pînă iese din mină; schimb.
şutá *vb.* I. *intr.* *(sport.)* a lovi tare mingea cu piciorul; a trage un şut. (cf. engl., fr. *shooter*)
şvarţ *s.n.* cafea neagră; filtru. (< germ. *schwarz* — negru)

tabachéră *s.f. (constr.)* ferestruică situată în planul acoperișului, care permite luminarea și aerisirea podului sau a unei mansarde. (< it. *tabacchiera)*

tabágie *adj.* cauzat de tabagism; caracteristic unui fumător vechi. (cf. fr. *tabagique)*

tabagísm *s.n. (med.)* intoxicație cronică cu tutun. (cf. fr. *tabagisme)*

tabél *s.n.* foaie liniată și împărțită în rubrici completate cu cifre, date etc. ● listă care cuprinde anumite cifre, nume etc. aranjate într-o anumită ordine. (< *tabelă)*

tabelár *adj. (despre liste, situații* etc.) care are forma unui tabel. (cf. fr. *tabellaire)*

tabélă *s.f.* tablă; tabel. ● *(mat.)* serie de valori numerice aranjate într-o anumită ordine în șiruri și coloane, folosite pentru a ușura anumite calcule sau pentru a face anumite clasificări. (< germ. *Tabelle*, it., lat. *tabella)*

tabernácol *s.n.* cort; *(spec.)* cortul în care erau ținute tablele legii la vechii evrei. ● cutie de argint de o formă specială, în care se păstrează cuminecătura și unele obiecte de cult. (< lat. *tabernaculum)*

tábes *s.n. (med.)* boală nervoasă cronică (de natură sifilitică) care atacă mai ales măduva spinării, cauzînd pierderea progresivă a coordonării mișcărilor. (< fr., lat. *tabes)*

tabétic *adj. (adesea subst.)* suferind de tabes. (< fr. *tabétique)*

tabinét *s.n.* numele unui joc de cărți. (cf. fr. *table nette)*

tablatúră *s.f.* sistem de notație muzicală cu ajutorul literelor alfabetului și al altor semne așezate pe linii paralele. (< fr. *tablature*, cf. lat. med. *tabulatura)*

tablétă *s.f.* **1.** medicament în formă de disc mic; pastilă. **2.** pastă alimentară uscată în formă de placă. (< fr. *tablette)*

tablíer *s.n. (arhit.)* totalitatea grinzilor care susțin partea pe care se circulă a unui pod. (< fr. *tablier)*

tablóu *s.n.* **I. 1.** pictură sau desen executat pe o pînză, pe un carton etc. (care se așază de obicei pe un perete, pe un suport etc.). **2.** *(fig.)* priveliște, scenă de mari proporții care atrage luarea aminte, impresionează vederea. **3.** descriere a unei priveliști, a unui obiect sau a unei persoane etc., făcută oral sau în scris (mai ales într-o operă literară). **4.** *(teatru)* subdiviziune a unui act, cuprinzînd mai multe scene, care se desfășoară în același decor. **5.** tabel, schemă. **II.** *(tehn.)* panou sau placă subțire de metal sau de marmură cuprinzînd mai multe instrumente de măsură, aparate de control etc., cu care este înzestrat un aparat, o mașină etc. (< fr. *tableau)*

tabú *s.n.* sanctificare a unor obiecte sau a unor ființe la unele popoare mai puțin evoluate, datorită căreia nu ai voie să te atingi sau să te folosești de obiectele respective. ● *(fig.)* lucru oprit, interzis, de care nu te poți atinge și pe care nu îl poți ataca. (< fr. *tabou*, cf. polinez. *tabu* — sacru)

tabulár *adj.* **1.** înscris în coloanele unui registru, pe o listă etc. ● *(mat.) diferență tabulară* = adaosul pe care-l primește logaritmul unui număr de patru cifre cînd acest număr crește cu o unitate. **2.** *(tehn.; despre un material)* care se găsește în formă de plăci. (cf. fr. *tabulaire)*

tabulatór *s.n. (tehn.)* dispozitiv (la mașinile de scris) care permite alinierea pe coloane diferite a ceea ce se scrie. (cf. fr. *tabulateur)*

taburét *s.n.* scăunel rotund sau pătrat, fără spetează. (< fr. *tabouret*, cf. v. fr. *tabour* — tobă)

tacheláj *s.n.* **1.** *(mar.)* ansamblul manevrelor unei nave. **2.** *(tehn.)* ansamblul operațiilor de manevrare și de deplasare a obiectelor grele cu ajutorul unor dispozitive manuale simple. (< germ. *Takelage)*

tachét *s.m.* **1.** *(mar.)* suport montat pe o navă, de care se leagă, în general, parîmele simple. **2.** *(tehn.)* cilindru metalic scurt din mecanismul de distribuție cu supape al unei mașini, care are rolul de a împiedica uzura tijei supapei. ● piesă folosită la îmbinarea a două piese, care are rolul de a mări suprafața de transmitere a forțelor. (< fr. *taquet)*

tachiná *vb.* I. *tr.* a supăra, a necăji în glumă (pe cineva). (< fr. *taquiner)*

tachinărie *s.f.* vorbă cu care cineva tachinează. (< fr. *taquinerie)*

tacít *adj.* care nu este exprimat formal, făcut pe tăcute; în tăcere. (cf. fr. *tacite*, lat. *tacitus)*

tacitúrn *adj. (liv.)* cu o fire tăcută, tăcut din fire. (cf. fr. *taciturne*, it. *taciturno*, lat. *taciturnus)*

tact *s.n.* **1.** măsură, cadență ritmică (în muzică, în dans). **2.** simț, manieră deosebit de grijulie și plină de măsură în purtarea și acțiunile cuiva. (< germ. *Takt*)

táctic *adj.* referitor la tactică; conform cu o anumită tactică. (< fr. *tactique*)

táctică *s.f.* **1.** *(mil.)* arta și știința conducerii unei armate sau a unei flote într-o bătălie și a întrebuințării trupelor pe terenul unde trebuie să lupte. **2.** știința de a determina, pentru o anumită perioadă, linia de conduită a unei mișcări sociale, a unui partid politic etc. în funcție de împrejurările social-politice din acea perioadă. **3.** mijloacele folosite de cineva pentru a face să izbutească o întreprindere, o acțiune etc. (< fr. *tactique*, cf. gr. *taktike* — arta de a orîndui)

tacticián *s.m.* specialist în probleme de tactică. (cf. fr. *tacticien*)

tactíl *adj.* referitor la pipăit; care se poate percepe prin pipăit. (< fr. *tactile*, cf. lat. *tactilis*)

tahicardíe *s.f.* *(med.)* accelerare anormală a ritmului bătăilor inimii. (< fr. *tachycardie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *kardia* — inimă)

tahigráf *s.n.* aparat topografic folosit la întocmirea de planuri și hărți topografice. (< fr. *tachygraphe*, cf. gr. *tachys* — rapid, *graphein* — a scrie)

tahigrafíe *s.f.* *(rar)* stenografie. (< fr. *tachygraphie*)

tahimétric *adj.* care ține de tahimetrie, referitor la tahimetrie. (< fr. *tachymétrique*)

tahimetríe *s.f.* *(mat.)* metodă de măsurare indirectă a unghiurilor, a distanțelor și a diferențelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren, cu ajutorul tahimetrului. (< fr. *tachymétrie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *metron* — măsură)

tahimétru *s.n.* *(mat.)* instrument prevăzut cu un dispozitiv special care permite determinarea directă a distanței pînă la punctul vizat prin citire pe o mîră așezată în acest punct. (< fr. *tachymètre*)

tahiscóp *s.n.* *(tehn.)* aparat folosit la studierea pieselor în mișcare ale unui dispozitiv mecanic, cu ajutorul unor fotografii parțiale. (< fr. *tachyscope*, cf. gr. *tachys* — rapid, *skopein* — a observa)

tahométru *s.n.* *(tehn.)* instrument pentru măsurarea turației motoarelor. (cf. fr. *tachéomètre*, germ. *Tachometer*)

taifún *s.n.* vînt foarte puternic care bate în regiunile din vestul Oceanului Pacific luînd naștere în timpul schimbării direcției musonilor. (< germ. *Taifun*)

taigá *s.f.* pădure formată în special din conifere, care acoperă o regiune întinsă în nordul Europei și al Asiei. (< rus. *taiga*)

tal *s.n.* *(bot.)* organ vegetativ rudimentar al unor plante criptogame (alge, ciuperci etc.). (< fr. *thalle*, cf. gr. *thallos* — ramură)

talc *s.n.* *(min.)* silicat hidratat de magneziu, unsuros, alb-verzui la culoare, folosit în industria farmaceutică, textilă etc. (< fr. *talc*, cf. ar. *thalc*)

talént *s.n.* aptitudine, înclinație deosebită într-un anumit domeniu. ● persoană care are o asemenea aptitudine deosebită. (< fr. *talent*, it. *talento*, lat. *talentum* — lingou, ban)

talentát *adj.* cu talent; înzestrat. (< *talent*)

talión *s.n.* pedeapsă sau răzbunare care constă în tratarea vinovatului în același chip în care a procedat și el cu victima lui. O *legea talionului* = lege penală la unele popoare din vechime potrivit căreia vinovatul era tratat în același chip cum a procedat (sau a vrut să procedeze) cu victima sa. (< fr. *talion*, cf. lat. *talio* < *talis* — la fel)

taliónic *adj.* potrivit legii talionului. (< *talion*)

talismán *s.n.* mic obiect considerat ca avînd o forță magică supranaturală de a-i ajuta pe cei care îl poartă; amuletă. (< fr. *talisman*)

táliu *s.n.* *(chim.)* metal rar, alb-albăstrui, asemănător cu plumbul. (< fr. *thallium*)

talmúd *s.n.* carte care conține tradițiile orale și preceptele religiei mozaice, reprezentînd interpretarea scolastică a Vechiului Testament, sub raport religios, legislativ, literar și istoric. (cf. fr. *Talmud*, ebr. *talmud* — învățătură)

talmúdic *adj.* care aparține talmudului, potrivit indicațiilor talmudului. (cf. fr. *talmudique*)

talmudísm *s.n.* **1.** studiul talmudului. **2.** *(fig.)* tendință de a privi lucrurile rigid, scolastic, dogmatic. (cf. fr. *talmudisme*)

talmudíst *s.m.* **1.** persoană care cunoaște și știe să interpreteze învățăturile talmudului; adept al acestor învățături. **2.** *(fig.)* persoană care judecă lucrurile static, dogmatic. (cf. fr. *talmudiste*)

talofítă *s.f.* *(bot.; la pl.)* încrengătură a regnului vegetal care cuprinde plante fără rădăcină, fără tulpină și fără frunze, cu corpul format dintr-un tal; *(la sg.)* plantă care face parte din această încrengătură. (< fr. *thallophytes*)

talón *s.n.* **1.** porțiunea de deasupra călciiului unui ciorap. **2.** partidă la jocul de cărți. **3.** *(tehn.)* marginea tare și îngroșată a unei anvelope, care se introduce în janta roții. **4.** parte care rămîne la cotorul unui chitanțier, al unui bonier etc., după ce s-au rupt părțile detașabile. (< fr. *talon*)

talúz *s.n.* *(constr.)* suprafață înclinată, pantă care mărginește lateral un rambleu sau un debleu. (< fr. *talus*)

talvég *s.n.* *(geogr.)* linie care unește punctele cele mai adînci ale unui rîu, ale unui fluviu sau ale unei văi. (< fr. *thalweg*, cf. germ. *Thal* — vale, *Weg* — drum)

tamarín *s.m. (bot.)* arbore tropical cu flori galbene care produce niște fructe din al căror miez se prepară o băutură răcoritoare. (< fr. *tamarin)*
tamaríscă *s.f. (bot.)* specie de arbuști cu frunze mărunte și dese, cu flori albe sau roze, care cresc pe prundișuri. ● cătină. (< fr. *tamaris*, cf. lat. *tamarix)*
tamburínă *s.f.* instrument muzical în formă de tobă cu pielea întinsă pe o singură parte și cu zurgălăi pe margine, la care se cîntă lovindu-l cu mîna. (< fr. *tambourin)*
tampón *s.n.* **1.** *(med.)* bucată mare de vată sau de tifon sterilizat care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie. **2.** *(tehn.)* disc metalic masiv, prevăzut cu un resort puternic, care primește șocurile dintre vagoanele de cale ferată, de tramvai etc. **3.** accesoriu de birou, format dintr-o placă recurbată pe care se așterne hîrtie sugativă. **4.** substanță întrebuințată pentru împiedicarea unui anumit proces chimic. (< fr. *tampon)*
tamponá *vb.* I. **1.** *tr.* a atinge ușor și repetat cu un tampon, cu o batistă etc. (o rană sîngerîndă, o parte transpirată a corpului etc.). **2.** *refl.* a se ciocni, a se lovi. (< fr. *tamponner)*
tam-tám *s.n.* **1.** instrument muzical de origine chinezească, compus dintr-un disc metalic care vibrează la loviturile unui ciocănel, producînd un sunet din ce în ce mai puternic. **2.** instrument african asemănător tobei; muzica executată la un astfel de instrument. ● *(fig.)* zgomot mare, gălăgie, vacarm. (< fr. *tam-tam)*
tanágra *s.f. (ist.)* statuetă antică de pămînt ars care s-a găsit în necropolele din Tanagra (Beoția). (< fr. *tanagra*, cf. *Tanagra*, n.p.)
tanánt *adj.* care conține acid tanic (și poate fi deci folosit la tăbăcire). // *s.m. (chim.)* substanță care are însușirea de a tăbăci pielea; *(p. ext.)* materie primă naturală care conține o astfel de substanță. (< fr. *tannant)*
tanát *s.m. (chim.)* sare sau ester al acidului tanic. (< fr. *tanate)*
tanc *s.n.* **1.** car de luptă blindat și înarmat puternic (cu mitraliere, tunuri etc.), avînd roțile montate pe șenile. **2.** rezervor din tablă de oțel pentru diferite lichide. ● vagonet metalic de o tonă. (< engl., fr. *tank)*
tanchétă *s.f. (mil.)* tanc mic cu blindaj ușor. (< fr. *tanquette)*
tanchíst *s.m.* militar care face parte dintr-o unitate de tancuri. (< *tanc)*
tandém *s.n.* **1.** bicicletă cu tracțiune dublă pentru două persoane, avînd șeile așezate una în spatele celeilalte. **2.** cilindru compresor mecanic cu două tăvăluguri, egale ca mărime, ca formă și ca greutate. **3.** *(tehn.; în expr.)* *în tandem* = poziție de montare a două sisteme tehnice care lucrează împreună, astfel încît axele lor longitudinale să fie în prelungire. (< fr., engl. *tandem* < lat. *tandem* — în sfîrșit, într-o enumerare)
tandréțe *s.f.* dragoste plină de delicatețe, de duioșie, de gingășie. (< fr. *tendresse)*
tándru *adj.* plin de afecțiune. duios, gingaș. (< fr. *tendre)*
tangáj *s.n.* balansare, oscilare a unei nave, a unui avion, făcută în sensul lungimii lor. (< fr. *tangage)*
tangént *adj. (geom.; despre drepte, planuri)* care atinge într-un singur punct o linie, o suprafață sau altă figură geometrică, fără a o tăia. (cf. fr. *tangent*, lat. *tangens)*
tangéntă *s.f. (geom.)* dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. ○ *în (sau prin) tangentă* = tangențial. (< fr. *tangente)*
tangénță *s.f.* poziție, stare a două figuri geometrice tangente. ● atingere, legătură, contact. (< fr. *tangence)*
tangențiál *adj.* referitor la tangentă; care este tangent. ● *(fig.)* în treacăt, printre altele. (cf. fr. *tangentiel)*
tangíbil *adj.* care poate fi perceput prin pipăit, prin atingere; pipăibil; *(fig.)* real. (cf. fr. *tangible*, lat. *tangibilis)*
tangón *s.n. (mar.)* drug de lemn, rezemat cu un capăt de bordajul navei și susținut de o balansină, care servește la legarea bărcilor aflate pe apă și pe care marinarii pot coborî în bărci. (< fr. *tangon)*
tangóu *s.n.* dans modern (de origine argentiniană) care se dansează în perechi în cadență de doi timpi; melodia după care se execută acest dans. (< fr. *tango*, cf. sp. *tango)*
tánic *adj. (chim.; în expr.)* *acid tanic* = tanin. (< fr. *tannique)*
tanín *s.n. (chim.)* nume dat unor substanțe organice de origine vegetală, folosite în special la tăbăcirea pieilor. (< fr. *tannin)*
taninós *adj.* care conține tanin, caracteristic taninului; de tanin. (< *tanin)*
tantál *s.n. (chim.)* metal foarte dur, ductil și maleabil care se află în unele minerale rare. (< fr. *tantale)*
tantalít *s.n.* mineral cristalizat, de culoare neagră sau roșie-închisă; este un oxid natural de fier și de mangan. (< fr. *tantalite)*
tantiémă *s.f.* **1.** îndemnizație specială care se dă unor funcționari superiori și membrilor consiliilor de administrație ale societăților comerciale capitaliste; *(p. ext.)* remunerație (calculată procentual) acordată mijlocitorilor de afaceri. **2.** onorariu cuvenit în trecut unui autor dramatic, reprezentînd o parte procentuală din încasările unui teatru la reprezentațiile piesei sale. (< fr. *tantième*, cf. *tant* — atît)
tapá *vb.* I. *tr. (argotic)* a împrumuta, a lua de la cineva bani (prin viclesug, prin insistențe). (< fr. *taper)*
tapáj *s.n.* zgomot mare; gălăgie, scandal, larmă; protest zgomotos. (< fr. *tapage)*

tapét *s.n.* **1.** hîrtie, pînză cu un desen colorat, care se lipește pe pereții unei încăperi, înlocuind zugrăveala. **2.** *(în expr.) a pune pe tapet* = a pune în discuție. (< germ. *Tapete*, cf. it. *tappeto)*

tapetá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu tapete (pereții unei încăperi). (cf. it. *tappetare)*

tapiócă *s.f.* aliment făinos, bogat în amidon și în zaharuri ușor asimilabile, care se extrage din rădăcinile de manioc. (< fr. *tapioca*, cf. amer. *tapioka)*

tapír *s.m. (zool.)* mamifer ierbivor care trăiește în zona tropicală a Asiei și a Americii, avînd nasul prelungit cu o trompă mobilă, pielea groasă și netedă și coada foarte scurtă. (< fr. *tapir)*

tapisá *vb.* I. *tr.* **1.** a tapeta. **2.** a înveli, a îmbrăca (o mobilă) cu stofă, cu mătase etc.; a capitona. (< fr. *tapisser)*

tapisát *adj. (despre pereți)* acoperit cu un tapet de hîrtie, de mătase etc.; *(despre mobile)* acoperit cu stofă, cu mătase etc. (< *tapisa)*

tapiserie *s.f.* **1.** lucru de mînă cusut pe o canava cu lînă, cu mătase etc. **2.** partea unei mobile acoperită cu tapiserie. (< fr. *tapisserie)*

tapițér *s.m.* lucrător specialist în lucrări de tapiserie. (cf. it. *tappezziere*, germ. *Tapezier)*

tapițerie *s.f.* **1.** meseria tapițerului. **2.** atelier, prăvălie în care se lucrează sau se vînd obiecte făcute de tapițer. (cf. it. *tappezzeria)*

tapúră *s.f. (metal.)* fisură în interiorul masei unui oțel tratat termic. (< fr. *tapure)*

tarán *s.n. (ant.)* armă folosită de popoarele antice pentru dărîmarea cetăților asediate, alcătuită dintr-un trunchi de copac lung și gros, prevăzut la un capăt cu un vîrf greu de metal.

tarantélă *s.f.* dans popular italian, originar din Tarant, cu ritm viu: melodia după care se execută acest dans. (< it. *tarantella)*

tarantúlă *s.f. (zool.)* specie de păianjen mare care se întîlnește în țările sudice și a cărui înțepătură este deosebit de toxică. (< fr. *tarentule)*

tarár *s.n.* mașină pentru curățirea cerealelor de impurități. (< fr. *tarare)*

tarát *adj. (rar)* vicios, care are tare. (< *tară)*

tară[1] *s.f.* greutatea unui vehicul sau a ambalajului unei mărfi, al unui obiect etc.; dara. (< ngr. *tara)*

tară[2] *s.f.* viciu, defect (fizic sau moral); meteahnă, cusur, deficiență. (cf. fr. *tare*, it. *tara)*

tardív *adj.* care apare, se petrece, se face (mai) tîrziu (decît ar trebui). (cf. fr. *tardif*, it. *tardivo)*

tardivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este tardiv. (cf. fr. *tardiveté)*

tarif *s.n.* listă (oficială) care cuprinde prețurile unor mărfuri, taxele vamale, costul biletelor la trenuri etc. ● sistem de norme de salarizare pe baza căruia se stabilește retribuirea fiecărui fel de muncă. (< fr. *tarif)*

tarifá *vb.* I. *tr. (rar)* a fixa, a stabili un tarif. (< fr. *tarifer)*

tarifár *adj. (despre prețuri, taxe* etc.) stabilit printr-un tarif, conform unui tarif. (cf. fr. *tarifaire)*

taróc *s.n.* joc de cărți cu o serie de figuri speciale. (< germ. *Tarock*, cf. fr. *tarots*, it. *tarocco)*

taród *s.n. (tehn.)* burghiu de filetat. (< fr. *taraud)*

tarpán *s.m.* cal sălbatic din stepele sau din podișurile Asiei, cu capul scurt și gros și cu coama scurtă. (< fr. *tarpan)*

tars *s.n. (anat.)* parte a labei piciorului formată din șapte oase. (< fr. *tarse)*

tarsián *adj.* de (la) tars, referitor la tars. (cf. fr. *tarsien)*

tartánă *s.f. (mar.)* mică navă de transport și de pescuit, cu o singură pînză triunghiulară, folosită mai ales în Marea Mediterană. (< fr. *tartane*, it. *tartana)*

tártă *s.f.* prăjitură făcută dintr-un strat de aluat acoperit cu dulceață, cu cremă sau cu fructe. (< fr. *tarte)*

tartínă *s.f.* felie de pîine unsă cu unt și acoperită uneori cu brînză, cu salam, cu icre etc. (< fr. *tartine)*

tartrát *s.m. (chim.)* sare a acidului tartric. (< fr. *tartrate)*

tártric *adj. (chim.; în expr.) acid tartric* = acid organic cristalizat, solubil în apă, care se extrage din tartrul de vin și care se întrebuințează în industria alimentară, în medicină etc. (< fr. *tartrique)*

tártru *s.n. (chim.)* **1.** substanță salină care se depune la fundul și pe pereții butoaielor cu vin nou; piatră de vin. **2.** substanță calcaroasă care se depune pe coroana dinților. (< fr. *tartre)*

tartufism *s.n.* ipocrizie, fățărnicie. (< fr. *tartufisme*, cf. *Tartuffe*, n.p.)

tasá *vb.* I. *refl. (despre terenuri, materiale, construcții* etc.) a se îndesa, a-și coborî nivelul, a se lăsa, a se afunda sub povara propriei lor greutăți. (< fr. *tasser)*

taséu *s.n.* nicovală mică, folosită de tinichigii pentru a îndrepta tabla. (cf. fr. *tasseau)*

tatoná *vb.* I. *tr.* a încerca cu prudență, cu precauție să cunoști o situație; a dibui, a sonda. ○ *(expr.) a tatona terenul* = a cerceta posibilitățile de reușită într-o întreprindere, într-o acțiune. (< fr. *tâtonner)*

tatú *s.m.* gen de mamifere fără dinți, cu trupul acoperit cu plăci osoase și cornoase, care trăiesc în America de Sud. (< fr. *tatou)*

tatuá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a (-și) imprima pe corp, la suprafața pielii diferite figuri (în culori) care nu se mai pot șterge. (< fr. *tatouer*, cf. engl. *tattor)*

tatuáj *s.n.* tatuare. ● desen rămas pe piele după tatuare. (< fr. *tatouage)*

taumatúrg *s.m.* persoană despre care cei mistici cred că ar putea face minuni. (< fr. *thaumaturge*, cf. gr. *thauma* — minune, *ergon* — lucrare)

taumaturgíe *s.f. (peior.)* pretinsă putere de a face minuni. (< fr. *thaumaturgie)*
taurín *adj.* din familia taurului. // *s.f. pl. (zool.)* familie de bovine avînd ca tip taurul. (< lat. *taurinus)*
tauroból *s.n. (ist.)* sacrificiul unui taur făcut de cei vechi în cinstea zeiței Cibela și a altor divinități. (< lat. *taurobolium*, gr. *taurobolion)*
tauromáhie *s.f. (rar)* luptă a taurilor cu oamenii. (cf. fr. *tauromachie*, gr. *tauros* — taur, *mache* — luptă)
tautográmă *s.f. (lit.)* specie de poezie în care poetul trebuie să întrebuințeze numai cuvinte care încep cu aceeași literă. (< fr. *tautogramme*, cf. gr. *tauto* — aceeași, *gramma* — literă)
tautológic *adj.* referitor la tautologie, cu caracter de tautologie. (< fr. *tautologique)*
tautológie *s.f.* repetare inutilă cu alți termeni a aceleiași idei. (< fr. *tautologie*, cf. gr. *tauto* — același, *logos* — cuvînt)
tavérnă *s.f.* cîrciumă ordinară, murdară (instalată de obicei la subsol). (< fr. *taverne*, it. *taverna*, cf. lat. *taberna)*
taxá *vb.* I. *tr.* **1.** a fixa, a stabili o taxă, un preț; a supune unei taxe. **2.** *(fig.)* a considera, a socoti, a califica. (< fr. *taxer*, cf. lat. *taxare)*
taxatór *s.m.* și *f.* cel care încasează taxe; încasator. (< cf. fr. *taxateur)*
táxă *s.f.* sumă de bani, impozit perceput pentru anumite mărfuri la încheierea unor contracte etc. ● sumă de bani plătită unei instituții în schimbul unor servicii sau pentru dobîndirea anumitor drepturi. (< fr. *taxe*, cf. gr. *taxis)*
taxi *s.n.* taximetru. (< fr. *taxi)*
taxímetru *s.n.* automobil de piață prevăzut cu un aparat care arată prețul unei curse. potrivit înregistrării distanței parcurse. (< fr. *taximètre)*
taxinomíe *s.f.* teoria clasificărilor. (< fr. *taxinomie, taxonomie)*
teatrál *adj.* **1.** referitor la teatru, de teatru. **2.** căutat, afectat, artificial, nenatural. (cf. fr. *théâtral*, it. *teatrale)*
teatrologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu critica teatrală, cu literatura dramatică, cu organizarea și conducerea teatrelor etc. (cf. fr. *théâtrologie)*
teátru *s.n.* **I. 1.** clădire special construită pentru reprezentarea spectacolelor. **2.** spectacol, reprezentație. ○ *(expr.) a juca teatru* = a se preface. **3.** arta de a reprezenta opere dramatice; dramaturgie; profesiune de actor. **4.** literatură dramatică; culegere de piese. **II.** loc unde are loc, unde se desfășoară o întîmplare, un eveniment. ○ *(mil.) teatru de operații* = cîmp de luptă. (cf. fr. *théâtre*, it. *teatro*, germ. *Theater*, lat. *theatrum*, gr. *theatron)*
tebaínă *s.f. (chim.)* alcaloid cu acțiune toxică extras din opiu. (< fr. *thébaïne)*
obaísm *s.n. (med.)* intoxicație cu opiu. (< fr. *thébaïsme*, cf. gr. *Thebes*, n.p.)
tecalemít *s.n. (tehn.)* pompă de mînă cu piston folosită la ungerea motoarelor cu unsori consistente. (< rus. *tehalemit)*
teck *s.m. (bot.)* arbore din India și Oceania, cu lemnul foarte tare, care se întrebuințează în special la construirea corăbiilor. (< fr. *teck)*
tectítă *s.f. (geol.)* material cu aspect sticlos, sub formă de granule rotunjite, transparente, de obicei de culoare albastră-închisă sau verde. (< fr. *tectite)*
tectónic *adj.* referitor la raportul dintre diferitele formații geologice ale unei regiuni în urma modificărilor datorite mișcărilor scoarței terestre. (< fr. *tectonique*, cf. gr. *tekton* — a tăia)
tectónică *s.f.* ramură a geologiei care studiază modificările straturilor geologice datorite mișcărilor scoarței terestre. (< fr. *tectonique)*
tedéum *s.n.* slujbă, serviciu divin care se oficiază în împrejurări solemne. (< lat., fr. *Te Deum)*
tegumént *s.n. (biol.)* înveliș organic al corpului mamiferelor; piele. ● înveliș protector al embrionului și al seminței plantelor. (< fr. *tégument*, cf. lat. *tegumentum)*
tegumentár *adj.* care ține de tegument, privitor la tegument. (< fr. *tégumentaire)*
téhnic *adj.* referitor la tehnică: de tehnică, al tehnicii; de natură tehnică; propriu unei arte, unei meserii etc. ○ *termen tehnic* = termen care denumește o anumită noțiune dintr-un domeniu al științei, al tehnicii etc. // *s.m. (rar)* maistru tehnician, mecanic. (cf. fr. *technique*, lat. *technicus*, gr. *technikos)*
téhnică *s.f.* **1.** totalitatea uneltelor și a practicilor producției, dezvoltate în cursul istoriei, care permit omenirii să acționeze asupra naturii înconjurătoare cu scopul de a obține bunuri materiale. **2.** totalitatea procedeelor folosite în practicarea unei profesiuni. (cf. fr. *technique*, it. *tecnica*, germ. *Technik)*
tehnicián *s.m.* și *f.* specialist în tehnică. ● persoană care cunoaște, care stăpînește o anumită tehnică. (cf. fr. *technicien)*
tehnicísm *s.n.* tendința de a folosi în mod exagerat și mecanic procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, neglijînd tezele teoretice. (< *tehnic)*
tehnicitáte *s.f.* caracterul, calitatea a ceea ce este tehnic. (cf. fr. *technicité)*
tehnicolór *adj. (despre filme)* în culori, colorat. (cf. germ. *technikolor)*
tehnocràți *s.m. pl.* adepți ai unui curent sociologic reacționar din perioada crizei generale a sistemului capitalist, care, denaturînd adevăratul raport dintre tehnic, economic și politic, propovăduiesc capitalismul de stat, primatul tehnicii asupra economicului și

politicului și contrapun transformării socialiste revoluționare a societății trecerea conducerii întregii vieți economice și a conducerii statului în mîinile „tehnicienilor".

tehnografíe *s.f.* descrierea diferitelor meserii și a procedeelor lor de lucru. (cf. fr. *technographie*. gr. *techne* — artă, *graphein* — a descrie)

tehnológ *s.m.* specialist în tehnologie. (< fr. *technologue)*

tehnológic *adj.* referitor la tehnologie; de tehnologie. (< fr. *technologique)*

tehnologíe *s.f. (tehn.)* ansamblul cunoștințelor despre arte și meserii în general, despre procedeele și mijloacele de fabricare și de prelucrare. ● *(rar)* totalitatea termenilor tehnici specifici unei discipline. (< fr. *technologie*, cf. gr. *techne* — artă, *logos* — vorbire)

tehnoredactáre *s.f.* pregătirea tehnică a unui manuscris, înainte de a începe operația de tipărire. (după *tehnoredacție)*

tehnoredáctor *s.m.* specialist în lucrări de tehnoredactare.

tehnoredáctie *s.f.* tehnoredactare. (cf. germ. *Technoredaktion)*

teínă *s.f. (chim.)* alcaloid cristalizat, cu gust amărui, care se extrage din ceai; este întrebuințat în medicină ca excitant al nervilor și al inimii sau ca diuretic. (< fr. *théine)*

teísm[1] *s.n. (fil.)* teorie filozofică idealistă care admite existența lui Dumnezeu ca ființă supranaturală rațională, creatoare și conducătoare a lumii. (cf. fr. *théisme*, gr. *theos* — dumnezeu)

teísm[2] *s.n. (med.)* totalitatea tulburărilor produse în urma abuzului de ceai. (< fr. *théisme*, cf. *thé* — ceai)

teíst *s.m.* adept al teismului[1]. (cf. fr. *théiste)*

telebusólă *s.f.* busolă ale cărei indicații sînt transmise de la distanță unor instrumente indicatoare așezate la bordul unui avion. (< *tele-* + *busolă)*

telecinematográf *s.n.* aparat care transmite un film cinematografic cu ajutorul televiziunii. (cf. fr. *télécinématographe)*

telecomandát *adj. (tehn.)* comandat de la distanță. (cf. fr. *télécommandé)*

telecomándă *s.f. (tehn.)* transmiterea la distanță a unei comenzi; ansamblul mijloacelor care permit o astfel de transmitere. (cf. fr. *télécommande)*

telecomunicáție *s.f.* transmiterea la distanță a unor sunete, a unor semne sau imagini, folosind numai fenomenele electromagnetice sau optice. (cf. fr. *télécommunication)*

teleféric *s.n.* funicular care transportă oameni. (< fr. *téléferique)*

telefón *s.n.* **1.** *(fiz.)* totalitatea instalațiilor folosite în telefonie. **2.** aparat electric care are un transmițător și un receptor, cu ajutorul căruia se pot face convorbiri la distanță. (< fr. *téléphone*, cf. gr. *tele* — departe, *phone* — sunet)

telefoná *vb.* I. *intr.* a vorbi la telefon cu cineva; a da un telefon cuiva. (< fr. *téléphoner)*

telefónic *adj.* referitor la telefon; de telefon; făcut, transmis prin telefon. (< fr. *téléphonique)*

telefonie *s.f. (fiz.)* transmitere la distanță a sunetelor cu ajutorul telefoanelor. (< fr. *téléphonie)*

telefonist *s.m.* și *f.* cel care face serviciu la o centrală telefonică. (cf. fr. *téléphoniste)*

telefotografíe *s.f.* tehnica de a fotografia de la mare distanță, cu ajutorul teleobiectivului; fotografie obținută pe această cale. (< fr. *téléphotographie*, cf. gr. *tele* — departe, fr. *photographie* — fotografie)

teleghidá *vb.* I. *tr.* a dirija de la distanță un avion, un proiectil etc. (< fr. *téléguider)*

teleghidát *adj. (despre avioane, proiectile)* care poate fi dirijat de la distanță. (< *teleghida)*

telegráf[1] *s.n.* aparat pentru transmiterea la distanță a telegramelor. ● ansamblul instalațiilor folosite în telegrafie. (< fr. *télégraphe*, cf. gr. *tele* — departe, *graphein* — a scrie)

telegráf[2] *s.m. (bot.)* plantă erbacee originară din America de Sud, cu flori mici, albe, cu miros plăcut, dispuse în ciorchini lungi și cu tulpina volubilă. (cf. germ. *Telegraphenpflanze)*

telegrafiá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a expedia, a transmite o telegramă. (< fr. *télégraphier)*

telegráfic *adj.* **1.** referitor la telegraf. ● transmis, comunicat prin telegraf. **2.** *(fig.)* scurt, concis. (< fr. *télégraphique)*

telegrafíe *s.f.* transmitere la distanță a unor semne grafice și înregistrarea lor cu ajutorul telegrafului. ○ *telegrafie fără fir* = radiotelegrafie. (< fr. *télégraphie)*

telegrafíst *s.m.* și *f.* cel care face serviciu la un post de telegraf. (< fr. *télégraphiste)*

telegrámă *s.f.* comunicare transmisă în scris cu ajutorul telegrafului (electric) sau prin alt mijloc (telefon etc.); formular pe care este transcrisă această comunicare. (< fr. *télégramme*, cf. gr. *tele* — departe, *gramma* — literă)

teleimprimáre *s.f.* transmitere la distanță a unui text cu ajutorul teleimprimatorului. (< *tele-* + *imprimare)*

teleimprimatór *s.n. (tehn.)* aparat telegrafic cu care se transmit și se recepționează comunicări, texte etc. în literele alfabetului obișnuit. (< *tele-* + *imprimator*, după engl. *telepointer)*

teleindicatór *s.n. (tehn.)* aparat de măsură care măsoară și transmite la distanță valoarea unei mărimi. (cf. fr. *téleindicateur)*

telemăsúră *s.f. (tehn.)* transmitere la distanță a rezultatelor unei măsurători efectuate. (după fr. *télémesure)*

telemecánică *s.f. (tehn.)* comanda şi controlul funcţionării mecanismelor de la distanţă prin dispozitive electrice cu sau fără fir. (cf. fr. *télémécanique)*
telemétric *adj.* referitor la telemetru; făcut cu telemetrul. (fr. *télémétrique)*
telemetrie *s.f.* ştiinţă avînd ca obiect măsurarea distanţelor cu ajutorul telemetrului. (< fr. *télémétrie)*
telemétru *s.n. (fiz.)* instrument optic pentru măsurarea distanţei dintre locul unde se află instrumentul şi un anumit punct (depărtat sau inaccesibil). (< fr. *télémètre*, cf. gr. *tele* — departe, *metron* — măsură)
telencefál *s.n. (anat.)* partea anterioară, terminală a creierului. (<fr. *télencéphale)*
teleobiectív *s.n. (fot.)* obiectiv fotografic folosit la fotografierea obiectivelor foarte îndepărtate. (cf. fr. *téléobjectif)*
teleológic *adj.* referitor la teleologie, de teleologie. (< fr. *téléologique)*
teleologie *s.f. (fil.)* teorie idealistă antiştiinţifică potrivit căreia totul în lume ar fi organizat conform unui anumit scop, cu o anumită cauză finală. (< fr. *téléologie*, cf. gr. *telos* — scop, *logos* — vorbire)
teleosténi *s.m. pl. (zool.)* ordin de peşti care au numai branhii şi coada împărţită în două părţi egale, al căror tip este crapul. (< fr. *téléostéens)*
telepátic *adj.* de telepatie, referitor la telepatie. (< fr. *télépathique)*
telepatíe *s.f.* pretinsă posibilitate de a percepe fenomene care nu sînt în raza simţurilor, precum şi de a transmite gîndul la distanţă; percepere întîmplătoare a fenomenelor şi gîndurilor de la distanţă. (< fr. *télépathie*, cf. gr. *tele* — departe, *pathos* — sentiment)
teleregláj *s.n. (tehn.)* reglare de la distanţă a unui sistem tehnic. (< fr. *téléreglage)*
telescóp *s.n. (astr.)* instrument optic folosit pentru observarea aştrilor, al cărui obiectiv este o oglindă mare concavă. (< fr. *télescope*, cf. gr. *tele* — departe, *skopein* — a observa)
telescópic *adj.* **1.** referitor la telescop; făcut cu telescopul. **2.** *(tehn.; despre tuburi)* care poate pătrunde unul în golul celuilalt. (cf. fr. *télescopique*, germ. *teleskopisch)*
telestereográf *s.n. (tehn.)* aparat pentru transmiterea la distanţă a fotografiilor, a desenelor, a textelor etc. imprimate în prealabil pe un film special. (< fr. *télestéréographe)*
televiziúne *s.f. (fiz.)* transmitere la distanţă a unor imagini în mişcare, cu ajutorul undelor electromagnetice radiofonice. (< fr. *télévision)*
televizór *s.n.* aparat pentru recepţionarea imaginilor transmise prin televiziune. (cf. fr. *téléviseur)*
televorbitór *s.n.* instalaţie telefonică specială care permite ca vocea celui care vorbeşte să fie auzită simultan de mai multe posturi. *(tele- + vorbitor)*
telúr *s.n. (chim.)* metaloid alb-albăstrui care are proprietăţi asemănătoare cu cele ale sulfului. (< fr. *tellure*, cf. lat. *tellus* — pămînt)
telúric *adj.* **1.** referitor la pămînt; pămîntesc. ○ *(fiz.) curent teluric* = curent electric care circulă prin sol. **2.** *(chim.; în expr.) acid teluric* = acid foarte slab care se obţine prin oxidarea telurului cu acid cloric. (< fr. *tellurique*, cf. lat. *tellus* — pămînt)
telurúră *s.f. (chim.)* compus al telurului cu un metal. (< fr. *tellurure)*
tematíc *adj.* **1.** referitor la teme, de teme, alcătuit pe anumite teme. **2.** *(fon.; în expr.) vocală tematică* = vocală care nu poate fi considerată nici sufix, nici desinenţă şi care, împreună cu rădăcina, formează tema. (cf. fr. *thématique)*
tematícă *s.f.* totalitatea temelor dintr-un grup de opere literare, artistice, ştiinţifice etc. (cf. fr. *thématique)*
témă *s.f.* **1.** subiect, materie, problemă (principală) care urmează să fie lămurită; subiectul, ideea fundamentală care se dezvoltă într-o expunere, într-o operă literară etc. ● *(muz.)* motiv melodic al unei compoziţii muzicale pe care se compun variaţiunile. **2.** subiect de compoziţie pentru şcolari. ● lucrare (scrisă) pregătită de un şcolar. **3.** *(gram.)* parte a unui cuvînt alcătuită din rădăcină, vocala tematică şi unul sau mai multe sufixe. (cf. fr. *thème*, it. *tema*, lat. *thema* < gr. *theme* — subiect pus)
temerár *adj.* îndrăzneţ, cutezător peste măsură, pînă la nesocotinţă. (cf. fr. *téméraire*, lat. *temerarius)*
temeritáte *s.f.* îndrăzneală, cutezanţă mare, nesocotinţă. (cf. fr. *témérité*, lat. *temeritas)*
temperá *vb.* I. *tr.* a modera, a micşora; a potoli, a domoli (un sentiment, o acţiune, o tendinţă). (< fr. *tempérer*, cf. lat. *temperare)*
témpera *s.n.* procedeu de pictură în care se întrebuinţează culori amestecate cu substanţe albuminoase sau gelatinoase. (< it. *tempera)*
temperamént *s.n. (psih.)* totalitatea particularităţilor individuale ale psihicului omenesc, manifestate prin rapiditatea şi intensitatea desfăşurării proceselor psihice şi prin gradul de sensibilitate; fire. ● energie, impetuozitate, elan. (cf. fr. *tempérament*, lat. *temperamentum)*
temperamentál *adj.* de temperament, privitor la temperament. (cf. *temperament)*
temperánţă *s.f.* cumpătare, moderaţie, sobrietate. (cf. fr. *tempérance*, it. *temperanza*, lat. *temperantia)*
temperát *adj.* moderat, potolit. ○ *climă temperată* = climă caracterizată prin veri potrivit de călduroase şi ierni nu prea reci; *zonă temperată* = fiecare dintre cele două zone de pe suprafaţa globului, cuprinse între tropice şi cercurile polare. (< *tempera)*

temperatúră *s.f. (fiz.)* starea, gradul de căldură al unui corp; gradul de încălzire al aerului, căldura aerului. ● *(med.)* febră. ● *(biol.)* căldura corpului ființelor. (cf. fr. *température*, lat. *temperatura)*

tempéstă *s.f. (liv.; rar)* furtună, uragan. (< it. *tempesta*, cf. lat. *tempestas)*

templiér *s.m.* membru al unui ordin de călugări militari din evul mediu, care au participat la cruciade. (< fr. *templier)*

témplu *s.n.* edificiu destinat cultului (în antichitate la greci, la romani, la egipteni sau astăzi la evrei etc.). ● biserică (monumentală). (< lat. *templum)*

témpo *s.n. (muz.)* mișcare, grad de iuțeală în care trebuie cîntată o piesă muzicală. ● ritm, cadență. (< it., fr. *tempo)*

temporál[1] *adj. (anat.; în expr.) os temporal* (și *subst., n.)* = osul tîmplei. (< fr. *temporal*, cf. lat. *temporalis* < *tempus* — tîmplă)

temporál[2] *adj.* care indică timpul, privitor la timp. ○ *(gram.) propoziție temporală* (și *subst., f.)* = propoziție care arată timpul în care are loc acțiunea din propoziția regentă; *conjuncție temporală* = conjuncție care introduce o propoziție temporală. (cf. fr. *temporel*, lat. *temporalis)*

temporár *adj.* vremelnic, trecător, provizoriu. (cf. fr. *temporaire*, lat. *temporarius)*

temporizá *vb.* I. *tr.* a amîna, a tărăgăna, a tergiversa. (< fr. *temporiser*, cf. lat. *tempus* — timp)

ten *s.n.* culoarea și calitatea pielii obrazului. (< fr. *teint)*

tenáce *adj.* **1.** dîrz, stăruitor, perseverent. **2.** *(despre un material)* rezistent la rupere. (< fr., it. *tenace*, cf. lat. *tenax)*

tenacitáte *s.f.* **1.** calitatea de a fi tenace; stăruință, îndîrjire, perseverență. **2.** calitatea unui corp de a fi rezistent la rupere; rezistență la rupere. (cf. fr. *ténacité*, it. *tenacità)*

tenalgíe *s.f. (med.)* durere în tendoanele mușchilor. (cf. fr. *tenalgie*, it. *tenalgia* < gr. *tenos* — lat. *algia* — durere)

tendalét *s.m. (mar.)* tendă mică. (< it. *tendaletto)*

téndă *s.f. (mar.)* acoperitoare de pînză care se întinde deasupra punții pentru a o apăra de ploaie și de soare. (< it. *tenda)*

tendențiónism *s.n. (rar)* tendențiozitate. (< *tendențios)*

tendențiós *adj.* cu tendință, care are un anumit scop; care vrea să insinueze ceva. (cf. fr. *tendancieux*, it. *tendenzioso)*

tendențiozitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este tendențios; tendenționism. (< *tendențios)*

ténder *s.n.* vagon care se atașază la o locomotivă cu aburi și în care se transportă combustibilul și apa necesare locomotivei. (< engl., fr. *tender)*

tendinós *adj.* de natura tendonului, referitor la tendoane. (< fr. *tendineux)*

tendință *s.f.* **1.** dispoziție firească pentru ceva; înclinare, aplecare; năzuință. **2.** forța care face ca un corp să se miște într-o anumită direcție; direcția pe care o are un corp în mișcare. (cf. fr. *tendance*, it. *tendenza)*

tendón *s.n. (anat.)* țesut fibros și rezistent, de culoare albă, cu ajutorul căruia se fixează mușchii de oase; ligament. (< fr. *tendon)*

tenébre *s.f. pl. (liv.)* întunecime, beznă, întuneric, obscuritate. (< fr. *ténebres*, cf. it. *tenebre*, lat. *tenebrae)*

tenebrós *adj. (liv.)* întunecos, întunecat, obscur; sumbru. ● *(fig.; despre oameni)* întunecat, mohorît, închis. (cf. fr. *ténébreux*, lat. *tenebrosus)*

ténie *s.f. (zool.)* vierme parazit care trăiește în intestinul subțire al omului și al animalelor carnivore; panglică. (< fr. *ténia*, cf. lat. *taenia*, gr. *tainia*— panglică)

ténis *s.n.* joc sportiv care se practică cu mingi mici lovite cu racheta, de către un număr par de jucători, pe un teren despărțit în două printr-o plasă. ○ *tenis de masă* = joc asemănător tenisului, care se joacă pe o masă mare, cu mingi mai mici; ping-pong. (< engl., fr. *tennis)*

tenór *s.m. (muz.)* vocea bărbătească cea mai înaltă; cîntăreț care are o astfel de voce. (cf. fr. *ténor*, it. *tenore)*

tenotomíe *s.f. (med.)* operație care constă în tăierea unui tendon. (fr. *ténotomie*, cf. gr. *tenôn* — tendon, *tomé* — — secțiune)

tensiométru *s.n. (med.)* aparat pentru măsurarea tensiunii arteriale. ● aparat folosit pentru a măsura tensiunea superficială a unui lichid. (< fr. *tensiomètre)*

tensiúne *s.f.* **1.** starea a ceea ce este întins; întindere. ● *(fig.)* încordare; zbucium sufletesc, nervozitate. **2.** *(fiz.)* forța interioară care acționează asupra unității de arie dintr-o secțiune a unui corp supus unor forțe exterioare. ● presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. **3.** diferența de potențial dintre două puncte ale unui cîmp electric. **4.** *(med.)* presiune exercitată de fluxul sanguin asupra arterelor și asupra inimii. (cf. fr. *tension*, lat. *tensio)*

tentá *vb.* I. *tr.* a ispiti; a ademeni. (< fr. *tenter*, it., lat. *tentare)*

tentácul *s.n. (zool.)* fiecare dintre apendicele mobile și nearticulate ale unor animale, care servesc ca organ tactil, de prindere și de mișcare. (< fr. *tentacule*, cf. lat. *tentaculum)*

tentaculár *adj.* cu tentacule, de natura tentaculelor. (cf. fr. *tentaculoire)*

tentánt *adj.* ispititor, atrăgător, îmbietor (cf. fr. *tentant)*

tentativă *s.f.* acțiune întreprinsă în scopul de a realiza ceva, fără a avea însă siguranța izbîndei; încercare (neizbutită). (cf. fr. *tentative*, it. *tentativo)*

tentáție *s.f.* ispită, ademenire, atracție. (cf. fr. *tentation*)
téntă *s.f.* *(pict.)* amestec, în diferite proporții, de apă și tuș sau orice alt colorant, folosit pentru a reda nuanța dorită într-o colorație; nuanță a unei culori. (< fr. *teinte*)
teobromină *s.f.* *(chim.)* alcaloid care se extrage din semințele arborelui de cacao, folosit ca diuretic. (< fr. *théobromine*)
teocrát *s.m.* *(rar)* membru al unei teocrații. ● cel care exercită o putere teocratică. (< fr. *théocrate*, cf. gr. *theos* — zeu, *kratos* — conducător)
teocrátic *adj.* de natură teocratică; referitor la teocrație. (cf. fr. *théocratique*)
teocrație *s.f.* formă de guvernământ în care autoritatea, fiind considerată ca emanînd de la Dumnezeu, este exercitată de cler; stat care are o astfel de formă de guvernămînt. (cf. fr. *théocratie*, gr. *theos* — zeu, *kratia* — conducere)
teodicée *s.f.* *(fil.)* denumire dată tratatelor mistico-religioase care își propun să justifice contradicția evidentă între credința într-un Dumnezeu atotputernic și bun și existența răului și nedreptății în lume. (< fr. *théodicée*, it. *teodicea*, cf. gr. *theos* — zeu, *diké* — justiție)
teodolít *s.n.* *(fiz.)* instrument optic folosit pentru măsurarea precisă a unghiurilor în topografie, iar în astronomie pentru determinarea azimutului și a înălțimii aparente a unui astru. (< fr. *théodolite*)
teogónic *adj.* referitor la teogonie. (cf. fr. *théogonique*)
teogonie *s.f.* totalitatea miturilor care au ca temă originea zeilor; genealogia zeilor. ● totalitatea divinităților unei religii politeiste. (cf. fr. *théogonie*, gr. *theos* — zeu, *gonos* — generație)
teológ *s.m.* specialist în teologie. (cf. germ. *Theolog*, it. *teologo*)
teológal *adj.* *(rar)* teologic. (cf. fr. *théologal*, it. *teologale*)
teológic *adj.* referitor la teologie, de teologie; de teolog. (cf. fr. *théologique*, it. *teologico*)
teologíe *s.f.* pseudoștiință care încearcă să fundamenteze religia cu ajutorul argumentelor filozofice idealiste. ● disciplină care studiază problemele religiei. (cf. fr. *théologie*, it. *teologia*, lat., gr. *theologia*, *theos* — zeu, *logos* — vorbire)
teórbă *s.f.* instrument muzical mai mare ca lăuta, care are coarde speciale pentru sunetele grave. (< fr. *théorbe*)
teorémă *s.f.* *(mat.)* adevăr matematic care poate fi demonstrat logic plecînd de la fapte cunoscute. (cf. fr. *théorème*, lat., gr. *théôrêma*)
teorétic *adj.* referitor la teorie, de teorie, din teorie; întemeiat pe teorie. ● specific teoriei; *(p. ext.)* abstract, rupt de practică. (cf. fr. *théorétique*, germ. *teoretisch*)
teoreticián *s.m.* specialist care studiază problemele teoretice ale unui domeniu al științei, al artei etc. ● *(peior.)* cel care se menține numai pe planul speculațiilor teoretice, neținînd seamă de practică. (< *teoretic*)
teoretizá *vb.* I. *tr.* a sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii. (după fr. *théoriser*)
teorie *s.f.* **1.** totalitatea cunoștințelor despre natură și societate, rezultat al generalizării experienței acumulate în cursul vieții social-istorice. ● sistem de idei care constituie conținutul ideologic al unei științe, al unei arte, al unei concepții despre un domeniu sau altul de cunoștințe; ansamblu de cunoștințe, de idei, de ipoteze care dau explicația (completă) unor fenomene etc. **2.** partea teoretică a instrucției militare. (cf. fr. *théorie*, lat., gr. *théoria*)
teozóf *s.m.* și *f.* adept al teozofiei. (< fr. *théosophe*)
teozófic *adj.* privitor la teozofie. (< fr. *théosophique*)
teozofíe *s.f.* doctrină mistică filozofică-reacționară care își recunoaște ca scop unic cunoașterea divinității pe calea legăturii nemijlocite cu așa-numita lume transcendentală. (cf. fr. *théosophie*, gr. *theosophia*)
teracótă *s.f.* produs ceramic fabricat prin arderea argilei, din care se fac plăci pentru sobe, obiecte ornamentale etc. (< it. *terracotta*)
teracotíst *s.m.* lucrător specialist în fabricarea sobelor de teracotă. (< *teracotă*)
terapeútic *adj.* privitor la terapeutică, de terapeutică; care vindecă. (< fr. *thérapeutique*)
terapeútică *s.f.* parte a medicinei care studiază tratamentul bolilor și modul de întrebuințare a medicamentelor. ● totalitatea metodelor de vindecare a unei boli. (< fr. *thérapeutique*, cf. gr. *therapeneîn* — a îngriji)
terapie *s.f.* *(med.)* metodă folosită pentru vindecarea unei boli. (< fr. *thérapie*, cf. gr. *therapeia*)
terasaménț *s.n.* lucrare care constă în săparea și transportarea pămîntului, în umplerea anumitor denivelări de teren pentru a face terase, șosele, căi ferate. ● totalitatea construcțiilor care constituie infrastructura unei șosele, a unei căi ferate etc. (< fr. *terrassement*)
terásă *s.f.* **1.** *(constr.)* construcție deschisă la o clădire (la parter sau la etaj), folosită pentru odihnă etc. ● platformă (care ține loc de acoperiș plan) deasupra unei case. **2.** *(geol.)* sistem de suprafețe plane așezate în formă de trepte în lungul cursului unui rîu, al malurilor mării etc. ● suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren (de obicei în parcuri și în grădini), care folosește ca loc de plimbare. (< fr. *terrasse*)
terasiér *s.m.* lucrător la terasamente. (< fr. *terrassier*)

teratológic *adj.* privitor la teratologie, de teratologie. (fr. *tératologique)*
teratologie *s.f.* ramură a anatomiei care studiază anomaliile morfologice ale viețuitoarelor. (< fr. *tératologie*, cf. gr. *téras* — minunăție, *logos* — vorbire)
térbiu *s.n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. (< fr. *terbium)*
terebentină *s.f. (chim.)* lichid incolor, cu miros caracteristic, care se extrage prin distilarea rășinii coniferelor; este întrebuințat în industrie. (< fr. *térébenthine)*
terebínt *s.m. (bot.)* arbore rășinos din regiunea mediteraneană, din care se extrag terebentina și alte substanțe tanante. (< fr. *térébinthe*, cf. lat. *terebinthus)*
terén *s.n.* **1.** întindere de pămînt. ● sol. ● loc, regiune. **2.** *(fig.)* domeniu de activitate, de preocupări. ○ *pe teren* = la fața locului; la locul de muncă. (< fr. *terrain)*
teréstru *adj.* referitor la pămînt, de (pe) pămînt; pămîntesc. (cf. fr. *terrestre*, lat. *terrestris)*
tergiversá *vb.* I. *tr.* a amîna, a tărăgăna, a întîrzia rezolvarea unei chestiuni, a unei situații etc. (< fr. *tergiverser*, cf. lat. *tergiversari)*
teriác *s.n.* remediu contra otrăvurilor, a cărui invenție este atribuită lui Mitridate. (cf. fr. *thériaque*, lat. *theriacus*, gr. *theriakos)*
teríbil *adj.* **1.** care inspiră spaimă, groază; groaznic, înspăimîntător, îngrozitor. **2.** extraordinar, formidabil, grozav. ● *(adv.)* foarte, extrem de...(cf. fr. *terrible*, lat. *terribilis)*
teriér *s.m. (zool.)* specie de câini mici de statură și cu botul pătrat, folosiți la vînatul animalelor care trăiesc în vizuini. (< fr. *terrier, fox-terrier)*
terifiánt *adj. (rar)* înspăimîntător; îngrozitor. (< fr. *terrifiant)*
terigén *adj. (geol.; despre depozite marine)* format din materiale aduse pe de uscat. (< fr. *terrigène)*
teriomórf *adj. (arhit.; despre motive naturaliste)* în formă de fiară.
teritoriál *adj.* referitor la un teritoriu; de (pe) teritoriu. (< fr. *territorial)*
teritóriu *s.n.* întindere de pămînt (limitată de hotare) care aparține unui stat, unei provincii, unui oraș, unei autorități etc. (< lat. *territorium*, cf. fr. *territoire)*
termál *adj. (despre ape minerale)* care izvorăște cald din pământ; *(despre o stațiune)* care are izvoare minerale calde. (< fr. *thermal)*
térme *s.f. pl. (ant.)* băi publice la romani. ● băi publice de ape termale. (fr. *thermes*, cf. lat. *thermae*, gr. *thermos* — cald)
término[1] *s.n.* **1.** dată dinainte fixată pentru executarea unei plăți, a unei obligații etc.; scadență. **2.** interval de timp (dinainte stabilit) în limita căruia trebuie să se înfăptuiască, să se întîmple ceva. (< fr. *terme*, cf. lat. *terminus)*
término[2] *s.m.* **1.** cuvînt, vorbă, expresie, exprimare. **2.** fiecare dintre elementele unei comparații. **3.** *(mat.)* fiecare dintre monoamele unui polinom. **4.** *(log.)* fiecare dintre cele trei elemente constitutive ale unui silogism. (< lat. *terminus*, cf. fr. *terme)*
térmic *adj.* referitor la căldură, de căldură. ○ *centrală termică* = centrală folosită pentru producerea căldurii. (< fr. *thermique)*
térmică *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul căldurii și al legilor ei.
termifícă *vb.* I. *tr.* a alimenta o clădire sau o localitate cu căldură produsă într-o instalație specială și distribuită printr-o rețea de conducte. (cf. fr. *thermifier)*
terminá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) sfîrși, a (se) isprăvi. ● *refl.* a avea o terminație, a se sfîrși în... (< *fr. terminer*, lat. *terminare)*
terminál *adj.* aflat la extremitate, la vîrf. (cf. fr. *terminal*, lat. *terminalis)*
terminație *s.f.* **1.** partea terminală a unui lucru. **2.** *(gram.)* sunet (sau grup de sunete) care se află la sfîrșitul unui cuvînt. (cf. lat. *terminatio*, fr. *terminaison)*
terminológic *adj.* referitor la terminologie, de terminologie. (< fr. *terminologique)*
terminologie *s.f.* totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o știință, într-o disciplină, într-o activitate practică etc. (< fr. *terminologie*, cf. lat. *terminus* — termen, gr. *logos* —vorbire)
términus *s.n. invar.* ultimul punct al unei linii ferate, de tramvai etc.; stația ultimă; capăt. (< fr., lat. *terminus)*
termít *s.n. (metal.)* amestec de pulbere de aluminiu și oxid de fier, care dezvoltă prin ardere o temperatură ridicată. (fr. *thermite)*
termíță *s.f. (zool.)* insectă tropicală din ordinul nevropterelor, din familia furnicii, care trăiește în colonii și este foarte stricătoare. (< fr. *termite)*
termocautér *s.n. (med.)* aparat de cauterizare constituit dintr-un cauter care acționează încălzit și menținut la roșu (< fr. *thermocautère*), cf. gr. *thermos* — cald, fr. *cautère* — cauter)
termocentrálă *s.f.* centrală electrică care întrebuințează energie termică (produsă de cărbuni, de derivați ai țițeiului etc.) (< *termo-* + *centrală)*
termochimíe *adj.* referitor la termochimie, de termochimie. (cf. fr. *thermochimique)*
termochimíe *s.f.* ramură a chimiei care studiază cantitatea de căldură absorbită sau dezvoltată în cursul reacțiilor chimice. (cf. fr. *thermochimie)*
termodinámică *s.f.* ramură a fizicii care studiază legile generale cărora le sînt supuse fenomenele care implică transformarea căldurii în lucru mecanic și invers. (< fr. *thermodynamique)*

termoeléctric *adj.* referitor la termoelectricitate, de termoelectricitate. ○ *centrală termoelectrică* = termocentrală. (cf. fr. *thermo-électrique)*

termoelectricitáte *s.f.* ramură a fizicii care studiază relațiile dintre fenomenele electrice și cele termice. (cf. fr. *thermoélectricité)*

termoficáre *s.f.* alimentarea unei localități sau a unei clădiri cu căldură produsă într-o instalație centrală. (cf. fr. *thermofication)*

termofór *s.n. (med.)* aparat format dintr-o pungă plată în care se pune apă caldă sau dintr-o pernă încălzită electric, folosit ca mijloc terapeutic. (< fr. *thermophore)*

termogén *adj. (med.)* care produce căldură. // *s.n.* medicament care se aplică pe piele pentru a obține o reacție terapeutică locală. (< fr. *thermogène*, cf. gr. *thermos* — cald, *genan* — a produce)

termogenéză *s.f. (fiziol.)* funcțiunea organismului animal de a produce căldură.

termográf *s.n. (fiz.)* instrument care înregistrează grafic variațiile de temperatură. (< fr. *thermographe)*

termoizolánt *adj. (despre un material)* izolant împotriva căldurii.

termolabíl *adj. (fiz.; despre substanțe, materiale* etc.) sensibil la acțiunea căldurii. (< fr. *thermolabile)*

termoluminescénță *s.f. (fiz.)* emisiune de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență.(< fr. *thermoluminescence*)

termométric *adj.* referitor la termometru, de termometru. (< fr. *thermométrique)*

termometríe *s.f.* ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor. (< fr. *thermométrie)*

termométru *s.n.* instrument pentru măsurarea temperaturii unui corp. (< fr. *thermomètre*, cf. gr. *thermos* — cald, *metron* — măsură)

termonucleár *adj.* obținut prin fuziunea nucleelor de atomi ușori. ○ *armă termonucleară* = bombă cu hidrogen. (cf. fr. *thermonucléaire)*

termoregulatór *s.n. (fiz.)* termostat. (cf. fr. *thermorégulateur)*

térmos *s.n.* vas special construit cu pereți dubli, argintați, folosit (mai ales în călătorii) pentru păstrarea unui lichid la o temperatură constantă. (< germ. *Thermos* [flasche])

termoscóp *s.n. (fiz.)* instrument pentru punerea în evidență a unei diferențe de temperatură. (< fr. *thermoscope*, cf. fr. *thermos* — cald, *skopein* — a privi)

termoscopíe *s.f. (fiz.)* măsurare a temperaturii. (< fr. *thermoscopie)*

termosifón *s.n. (tehn.)* ansamblu de conducte într-o instalație de încălzire centrală, în care circulația apei se face pe baza diferenței de densitate dintre apa caldă care se ridică și apa rece care coboară. (< fr. *thermosiphon)*

termostabíl *adj. (fiz.; despre substanțe* etc.) care nu este influențat sensibil de acțiunea căldurii. (cf. fr. *thermostabile)*

termostát *s.n. (tehn.)* aparat care servește la menținerea unei temperaturi constante; termoregulator. ● aparat, încăpere unde există o temperatură constantă. (< fr. *thermostat)*

termotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază utilizarea căldurii în scopuri industriale sau casnice. (cf. fr. *thermotechnique*, germ. *Thermotechnik)*

termoterapíe *s.f. (med.)* tratament al unei boli făcut cu ajutorul căldurii. (< fr. *thermothérapie*, cf. gr. *thermos* — cald, *therapeia* — tratament)

termotropísm *s.n. (bot.)* calitate a plantelor de a reacționa față de variațiile de temperatură. (< fr. *thermotropisme)*

tern *adj. (rar)* șters, mat, spălăcit; *(fig.)* fără relief, fără culoare; monoton. (< fr. *terne)*

ternár *adj.* compus, format din trei unități, din trei elemente. ● de ordinul al treilea. (< fr. *ternaire*, cf. lat. *ternarius)*

ternát *adj. (bot.; despre frunze)* care sînt reunite cîte trei, pornind din același loc de pe tulpină. (după fr. *terné)*

ternúțu *s.m. (ant.)* mică monedă de aramă la romani, egală cu 1/4 dintr-un as. (< lat. *ternucius)*

teroáre *s.f.* frică, groază, spaimă provocată intenționat, prin amenințări și prin alte mijloace de intimidare. ● asuprire, apăsare bazată pe înspăimîntare, pe intimidare. (< lat. *terror*, cf. it. *terrore*, fr. *terreur)*

terorism *s.n.* sistem de acțiuni teroriste. (fr. *terrorisme)*

teroríst *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care terorizează. (< fr. *terroriste)*

terorizá *vb.* I. *tr.* a ține (pe cineva) sub teroare; a îngrozi, a înfricoșa, a înspăimînta. (< fr. *terroriser)*

terpéne *s.f. pl. (chim.)* substanțe lichide, incolore, cu miros caracteristic, plăcut, care se găsesc în diferite uleiuri eterice. (< fr. *terpène* [*s*])

terț *adj.* care vine în al treilea rînd; al treilea. ● *(jur.;* și *subst., m.)* persoană care nu figurează ca parte într-un contract sau într-un angajament intervenit între două părți. (< lat. *tertius)*

tértă *s.f. (muz.)* interval format din trei note consecutive. (< it. *terza)*

terțét *s.n.* 1. *(muz.)* ansamblu format din trei persoane (instrumentiști sau cîntăreți) care execută împreună o bucată muzicală; bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. 2. terțină. (< it. *terzetto*, cf. fr. *tercet)*

tértia *s.f. (poligr.)* corp de literă de șaisprezece puncte tipografice. (< germ. *Tertia)*

terțiár *adj.* 1. care reprezintă al treilea stadiu, a treia fază în dezvoltarea unui lucru. 2. *(geol.; în expr.) era terțiară* (și *subst., n.)* = eră geologică, caracte-

rizată prn începutul conturării configurației geografice actuale, prin scufundări care au produs mările și ridicări de lanțuri de munți și la sfîrșitul căreia au apărut primii strămoși ai omului; cainozoic. (< fr. *tertiaire*, cf. lat. *tertius* — al treilea)

terțină *s.f. (lit.)* strofă de trei versuri, dintre care primul și al treilea vers rimează cu al doilea din strofa precedentă. (< it. *terzina)*

test *s.n. (psih.)* probă prin care în psihologia experimentală burghezâ se examinează aptitudinile fizice și psihice ale unei persoane; *(p. ext.)* materialul folosit pentru această probă. (< engl., fr. *test)*

testá *vb.* I. *tr. (jur.)* a face un testament; a lăsa ceva prin testament. (< fr. *tester*, cf. lat. *testari)*

testacéu *s.n. (zool.; la pl.)* subordin de moluște al căror corp este acoperit cu un înveliș calcaros; *(la sg.)* moluscă care care face parte din acest subordin. (< fr. *testacé)*

testaménț *s.n.* act prin care cineva își exprimă ultimele dorințe, dispunînd de felul cum va fi împărțită averea după moartea sa. (< lat. *testamentum*, cf. fr. *testament)*

testamentár *adj.* referitor la un testament; stabilit printr-un testament sau care derivă dintr-un testament, (cf. lat. *testamentarius*, fr. *testamentaire)*

testatór *s.m.* și *f.* cel care lasă un testament; autorul unui testament. (cf. lat. *testator*, fr. *testateur)*

testículul *s.n. (anat.)* glanda sexuală bărbătească, care produce spermatozoizii. (< fr. *testicule*, cf. lat. *testiculus)*

testiculár *adj.* referitor la testicule. (cf. fr. *testiculaire)*

testimoniál *adj. (jur.)* care se face prin martori, bazat pe o mărturie. (cf. fr. *testimonial*, lat. *testimonialis)*

téta *s.m. invar.* a opta literă a alfabetului grecesc, corespunzînd sunetului *t*. (< gr. *theta.)*

tetánic *adj. (med.)* care provoacă tetanos; provocat de tetanos. (< fr. *tétanique)*

tetanie *s.f. (med.)* boală manifestată prin contracția mușchilor și înțepenirea membrelor. (< fr. *tétanie)*

tetanizá *vb.* I. *tr.* a provoca contracții musculare asemănătoare celor provocate de tetanos; a îmbolnăvi de tetanos. (< fr. *tétaniser)*

tetános *s.n. (med.)* boală infecțioasă provocată de un bacil care se găsește în pămînt și care se manifestă prin contracția permanentă și dureroasă a mușchilor. (< fr. *tétanos*, cf. lat. *tetanus*, gr. *tetanos)*

tetină *s.f.* biberon. (< fr. *tétine)*

tetraclorúră *s.f. (chim.)* combinație a clorului cu un corp simplu tetravalent. ○ *tetraclorură de carbon* = lichid greu, incolor, cu miros dulceag, întrebuințat în unele aparate de stins incendiile sau ca solvent neinflamabil. (< fr. *tétrachlorure)*

tetracórd *s.n. (muz.)* **1.** *(ant.)* lira antică cu patru coarde. **2.** grup de patru sunete limitate într-un interval de cvartă. (cf. fr. *tétracorde*, lat., gr. *tetrachordos)*

tetradráhmă *s.f. (ant.)* monedă grecească de argint de 17,5 grame echivalînd cu 4 drahme; monedă de aur echivalînd cu 2 stateri sau cu 40 de drahme de argint. (< lat. *tetradrachmum)*

tetraédric *adj.* privitor la tetraedru, ca un tetraedru. (< fr. *tétraédrique)*

tetraédru *s.n.* poliedru cu patru fețe triunghiulare. (< fr. *tétraédre*, cf. gr. *tétra* —patru, *edra* — față)

tetralínă *s.f. (chim.)* lichid incolor obținut din naftalină și servind ca dizolvant în industria chimică. (< fr. *tétraline)*

tetralogie *s.f. (ant.)* reunire de patru piese de teatru (trei tragedii și o dramă satirică) pe care poeții greci din antichitate le prezentau la concursurile publice. ● serie de patru opere literare sau muzicale legate între ele printr-o idee comună. (cf. fr. *tétralogie*, gr. *tetra*—patru, *logos* — vorbire)

tetrárh *s.m. (ist.)* **1.** guvernatorul unei pătrimi dintr-o țară. **2.** titlu dat de romani anumitor principi tributari de la frontierele răsăritene ale imperiului. (< lat., gr. *tetrarches* < *tetra* —patru, *arhos* — șef)

tetrarhíe *s.f. (ist.)* formă de guvernămînt în Imperiul roman (instituită de Dioclețian), în care autoritatea era împărțită între patru conducători, fiecare avînd teritoriul său propriu de guvernare. ● subdiviziune a falangei macedonene. ● a patra parte dintr-o țară, supusă autorității unui tetrarh. (< lat. *tetrarchia)*

tetrasilábic *adj. (despre cuvinte)* format din patru silabe. (< fr. *tétrasyllabique*, cf. lat. *tetrasyllabus*, gr. *tetrasyllabos)*

tetravalént *adj. (chim.; despre corpuri simple)* care are patru valențe. (< fr. *tétravalent)*

tetródă *s.f. (fiz.)* tub electronic asemănător cu trioda, care are două grile între catod și anod. (< fr. *tetrode)*

teu *s.n.* obiect care are forma literei T. ● riglă de desen în formă de T. ● *(av.)* panou așezat în formă de T pe un aerodrom pentru a indica direcția de aterizare. (< fr. *té)*

teúgă *s.f. (mar.)* partea acoperită de la prora sau de la pupa unei nave. (< fr. *teugue)*

text *s.n.* **1.** scriere originală autentică, considerată în opoziție cu notele, comentariile etc. ● fragment dintr-o scriere. **2.** cuvintele unei bucăți muzicale. **3.** *(poligr.)* corp de literă de douăzeci de puncte tipografice. (< fr. *texte*, cf. lat. *textus)*

textil *adj.* **1.** *(despre un material)* care se poate folosi în țesătorie. ● *(despre plante)* care produce, din care se extrag fibre folosite în țesătorie. ● țesut, lucrat din fibre sau din fire. **2.** referitor la țesătorie sau la țesături. (cf. fr. *textile*, lat. *textilis)*

textile, *s. f. pl.* țesături (stofe, pînzeturi etc.); *(p. ext.)* obiecte confecționate din țesături. (< *textil*)

textilist *adj. (adesea subst.)* care se ocupă cu țesătoria, specializat în industria textilă. (< *textil*)

textológ *s.m.* specialist în textologie.

textológic *adj.* referitor la textologie, de textologie.

textologie *s.f.* disciplină a filologiei care studiază pregătirea pentru tipar a textelor clasice în forma lor autentică. (cf. lat. *textus* — text, gr. *logos* — vorbire)

textuál *adj.* reprodus cuvînt cu cuvînt, identic cu textul. (cf. fr. *textuel*)

textúră *s.f.* **1.** *(rar)* țesătură, urzeală. ● structura unei roci sau a unui aliaj considerată numai sub aspectul dispoziției spațiale. **2.** *(poligr.)* imprimat de dimensiuni mici, sub formă de fișie, care se lipește într-o lucrare tipărită, acoperind pasaje care trebuie rectificate. (cf. fr. *texture*, lat. *textura*)

tezáur *s.n.* **1.** cantitate mare de aurărie, de bani, de bijuterii etc.; *(p. ext.)* avere, bogăție. ● locul unde se găsește depozitată această bogăție. **2.** totalitatea aurului, a metalelor prețioase, a efectelor etc. aflate în depozitul unei bănci de emisie. **3.** *(fig.)* ceea ce este foarte prețios, bun, folositor; comoară. ● patrimoniu spiritual rezultat din munca culturală desfășurată de-a lungul veacurilor. (< lat. *thesaurus*, cf. gr. *thesaures*)

tezaurizá *vb.* I. *tr.* a strînge, a acumula (bani, obiecte prețioase etc.); a forma un tezaur. (cf. fr. *thésauriser*)

tezaurizatór *s.m.* *(rar)* cel care tezaurizează. (cf. lat. *thesaurisator*)

téză *s.f.* **1.** afirmație făcută și susținută într-o discuție; idee principală dezvoltată într-o scriere oarecare, într-o cuvîntare. **2.** lucrare scrisă, trimestrială, semestrială etc. dată de elevi în clasă la un anumit obiect. ● lucrare scrisă, făcută în vederea susținerii unui examen de licență, de doctorat etc. (< fr. *thèse*, cf. lat., gr. *thesis*)

tezism *s.n.* susținere, propagare a anumitor teze. (< *teză*)

tezíst *adj.* care enunță și susține o anumită teză în artă, în literatură etc. // *s.m.* și *f.* adept al tezismului. (< *teză*)

tiará *s.f.* *(ist.)* acoperămînt de cap purtat de regii vechilor perși, ai parților și ai altor popoare din Asia. ● mitră papală formată din trei coroane suprapuse. (< it., lat., gr. *tiara*)

tíbia *s.f.* *(anat.)* os lung și gros situat între genunchi și gleznă, care împreună cu peroneul formează scheletul gambei. (< fr., lat. *tibia*)

tic *s.n.* mișcare convulsivă și repetată rezultată din contractarea involuntară a unor mușchi: deprindere, mai mult sau mai puțin ridicolă, pe care o capătă cineva de obicei prin imitație. (< fr. *tic*)

tichét *s.n.* bilet-anexă la trenurile cu locuri fixe, pe care este consemnat numărul locului la care are drept călătorul. ● imprimat care asigură posesorului dreptul de a cumpăra anumite mărfuri. (< engl., fr. *ticket*)

tifdruc *s.n.* *(poligr.)* metodă de tipărire cu forme de tipar la care imaginea este formată din scobituri gravate; tipar adînc. (< germ. *Tiefdruck*)

tífic *adj.* de tifos, referitor la tifos. // *s.m.* și *f.* bolnav de tifos. (< fr. *typhique*)

tifoídă *adj. f.* *(med.; în expr.)* *febră tifoidă* = boală infecțioasă manifestată prin febră mare și printr-o stare generală de lîncezeală și de toropeală. (< fr. *typhoïde*, cf. gr. *typhos* — sfîrșeală, *eidos* — formă)

tifón *s.n.* țesătură rară de bumbac, întrebuințată mai ales la pansamente. (cf. engl. *tiffang*)

tífos *s.n.* *(med.)* nume dat mai multor boli febrile, infecțioase și epidemice: a) *tifos exantematic* = boală infecțioasă și epidemică provocată probabil de un virus filtrant; b) *tifos contagios* = pestă bovină. (< fr. *typhus*, cf. *typhos*)

tigrát *adj.* cu dungi negre (ca tigrul). (cf. fr. *tigré*)

tigrésă *s.f.* *(rar)* tigroaică. (< fr. *tigresse*)

tíjă *s.f.* **1.** *(bot.)* parte a plantelor erbacee care crește de la rădăcină în sus; tulpină, pai. **2.** *(tehn.)* piesă de forma unei bare, care suportă solicitări numai în lungul axei sale. (< fr. *tige*)

tílbury *s.n.* *(rar)* cabrioletă ușoară și deschisă, cu două locuri (< engl., fr. *tilbury*)

tíldă *s.f.* **1.** semn grafic (~) folosit în unele lucrări (pentru înlocuirea unui cuvînt care se repetă etc.). **2.** semn diacritic (~) care se pune mai ales în ortografia spaniolă, deasupra lui *n*, pentru a arăta că se pronunță muiat. (< sp., fr. *tilde*)

tiliacéu *adj.* care face parte din familia teiului. // *s.n.* *(bot.; la pl.)* familie de arbori avînd ca tip teiul; *(la sg.)* arbore care face parte din această familie. (< fr. *tiliacées*)

timbrá *vb.* I. *tr.* a aplica, a lipi timbrul legal pe o scrisoare, pe un act etc. (< fr. *timbrer*)

tímbru *s.n.* **1.** imprimat de dimensiuni mici care servește ca dovadă pentru plata unor impozite, a unor taxe sau a unor cotizații; *(p. ext.)* ștampilă cu care se imprimă unele imprimate de acest fel. ○ *timbru sec* = imagine imprimată în relief pe hîrtie, cu ajutorul unei ștampile de metal. **2.** taxă reprezentînd valoarea unui timbru (1) plătită în numerar unei administrații publice. **3.** *(fiz.)* calitate a unui sunet prin care acesta se deosebește de un sunet de aceeași înălțime produs de un alt izvor sonor. (< fr. *timbre*, cf. it. *timbro*)

timíd *adj.* lipsit de îndrăzneală; lipsit de încredere în sine, sfios, ruşinos. ● *(fig.)* delicat, plăpînd. (< fr. *timide*, cf. lat. *timidus)*

timiditáte *s.f.* însuşirea de a fi timid; sfială, neîndrăzneală, sfiiclune. (cf. fr. *timidité)*

timocrátic *adj.* privitor la timocraţie. (< fr. *timocratique)*

timocraţíe *s.f.* regim politic în care conducerea statului aparţine celor mai bogaţi cetăţeni; plutocraţie. (< fr. *timocratie*, cf. gr. *timé* — bogăţie, *kratos* — conducător)

timól *s.m. (chim.)* compus organic cu miros aromatic şi gust pişcător, care se găseşte în esenţa de cimbrişor. (< fr. *thymol)*

timónă *s.f. (mar.)* roată cu cavile de lemn pe margine, cu ajutorul căreia se manevrează cîrma unei nave. (< fr. *timon*, it. *timone)*

timonerie *s.f.* **1.** *(mar.)* loc pe bordul unei nave unde se găseşte cîrma, unde îşi face serviciul timonierul şi unde se păstrează obiectele care-i sînt necesare (pavilioane, busolă, semnale etc.). **2.** *(tehn.; în expr.) timoneria frînei* = ansamblul pieselor care servesc la frînarea unei maşini automobile. (< fr. *timonerie*, it. *timoneria)*

timonier *s.m. (mar.)* marinar însărcinat cu supravegherea şi ţinerea cîrmei unei nave şi cu transmiterea semnalelor de pe bord. (< fr. *timonier*, it. *timoniere)*

timorát *adj. (rar)* înfricoşat, intimidat, speriat. (cf. fr. *timoré*, lat. *timor* — teamă)

timpán *s.n.* **1.** *(anat.)* membrană elastică care desparte urechea externă de cea mijlocie. **2.** instrument muzical constînd dintr-un cilindru gol de aramă, la capetele căruia se găsesc una sau două piei întinse care vibrează atunci cînd sînt lovite cu nişte beţişoare. **3.** *(arhit.)* spaţiu cuprins între cele trei cornişe ale unui fronton, de obicei decorat cu sculpturi; suprafaţa cuprinsă între orizontală şi arcele unei bolţi. (< fr. *tympan*, it. *timpano*, cf. lat. *tympanum*, gr. *tympanon)*

timpanál *adj. (anat.)* referitor la timpan. (cf. fr. *tympanal)*

timpanísm *s.n. (med.)* balonarea abdomenului din cauza gazelor aflate în intestine. (< fr. *tympanisme)*

timpaníst *s.m.* muzicant care bate timpanul (2) într-o orchestră. (cf. fr. *tympaniste)*

timpanítă *s.f. (med.)*. timpanism. (< fr. *tympanite)*

timus *s.m. (anat.)* glandă cu secreţie internă aşezată în partea inferioară a gîtului şi care nu funcţionează decît la o vîrstă tînără, atrofiindu-se la maturitate. (< fr. *thymus)*

tinctoriál *adj. (despre substanţe)* care este obţinut din plante, servind la colorarea produselor textile sau a pielilor; *(despre plante)* care conţine substanţe colorante. (< fr. *tinctorial)*

tinctúră *s.f.* medicament lichid obţinut prin dizolvarea unor substanţe (extrase din plante) în alcool sau în eter. (< lat. *tinctura*, cf. fr. *tincture)*

tip *s.n.* **1.** formă sau model căruia îi corespunde o anumită grupă de obiecte sau de fenomene. **2.** individ care întruneşte anumite trăsături caracteristice pentru un grup, o rasă etc. ● totalitatea caracterelor distinctive ale unei rase de oameni sau de animale. ● *(bot.)* plantă ale cărei caractere formează trăsăturile esenţiale ale unei specii **3.** *(lit.)* personaj care întruneşte trăsăturile comune, caracteristice tuturor indivizilor din categoria pe care o reprezintă. (cf. fr. *type*, it. *tipo*, lat. *typus* — caracter, gr. *typos* — urmă)

tipic *adj.* care are, care prezintă particularităţile proprii unui tip; caracteristic, specific. // *s.n.* totalitatea caracterelor unui fenomen artistic sau ale unui personaj literar, care exprimă în mod veridic esenţa realităţii. (cf. fr. *typique*, it. *tipico)*

tipizá *vb.* I. *tr.* a face (ceva) tipic; a da valoare, caracter de tip unui personaj, unei situaţii etc. (< *tip)*

tipizáre *s.f.* **1.** *(lit.)* proces complex de generalizare artistică a realităţii, în urma căruia esenţa relaţiilor sociale, a evenimentelor istorice, conţinutul luptei dintre nou şi vechi se dezvăluie în forma unor imagini, în caractere vii, veridice. **2.** *(ind.)* acţiunea de standardizare prin care, dintre mai multe produse destinate aceluiaşi scop, se elimină tipurile inutile sau foarte asemănătoare, reţinîndu-se numai cele folositoare şi corespunzătoare scopului.

tipográf *s.m. (poligr.)* maşină cu care se culege şi se toarnă în aceleaşi rînduri de litere de tipar. (cf. fr. *typographe)*

tipográfic *adj.* privitor la tipografie, de tipografie. (cf. fr. *typographique)*

tipográfie *s.f.* întreprindere sau atelier în care se execută lucrări de tipar; imprimerie. (< ngr. *typografia*, cf. fr *typographie)*

tipológic *adj.* referitor la tipologie. (< fr. *typologique)*

tipologie *s.f.* studiul ştiinţific al trăsăturilor tipice ori al relaţiilor reciproce dintre diversele tipuri ale unor obiecte sau fenomene. ● ramură a psihologiei care studiază trăsăturile psihice caracteristice ale oamenilor. (< fr. *typologie)*

tipométru *s.n. (poligr.)* instrument pentru măsurarea corpului literelor tipografice. (< fr. *typomètre)*

tir *s.n.* **1.** sportul tragerii la ţintă cu o armă de foc. **2.** felul în care o armă de foc trimite proiectilul. (< fr. *tir)*

tirádă *s.f.* **1.** fragment dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg o singură teză, o idee etc. **2.** fragment de largă întindere dintr-o operă dramatică, spus fără întrerupere de un erou; *(p. ext.)* vorbire plină de lucruri comune debitate pe nerăsuflate. (< fr. *tirade*, cf. it. *tirata)*

tiráj *s.n.* **1.** *(poligr.)* numărul de exemplare în care se tipărește o publicație periodică, o carte etc. ● imprimare. **2.** *(tehn.)* deplasare a unui gaz într-o conductă, datorită diferenței de presiune dintre cele două extremități sau dintre două secțiuni ale ei. (< fr. *tirage)*

tiranie *s.f.* **1.** *(ist.)* formă de guvernămînt antică din unele cetăți grecești caracteristică epocii de trecere de la oligarhia aristocratică la democrația sclavagistă. ● putere obținută prin uzurpare. **2.** stăpînire nedreaptă, bazată pe asuprire și violență; domnie despotică. (< fr. *tyrannie*, lat., gr. *tyrannia)*

tiranizá *vb.* I. *tr.* a trata cu cruzime pe cineva. a asupri; a teroriza. ● *(fig.)* a chinui; a obseda. (cf. fr. *tyranniser)*

tiránt *s.m.* *(constr.)* element de metal sau de beton armat, folosit în construcție, destinat să suporte numai eforturi de întindere. (< fr. *tirant)*

tirbușón *s.n.* dispozitiv metalic în formă de spirală, folosit pentru a scoate dopurile de plută de la sticle. (< fr. *tire-bouchon)*

tirfón *s.n.* șurub de oțel cu pasul mare, tăiat în spirală, avînd capul jumătate rotund, continuat cu o prismă pătrată pentru cheie, care se folosește la fixarea șinelor de cale ferată pe traverse. (< fr. *tire-fond)*

tiroídă *adj. f. (anat.; în expr.) glandă tiroidă* (și *subst. f.)* = glandă cu secreție internă așezată pe partea anterioară a laringelui. (< fr. *thyroïde*, cf. gr. *tyros* — brînză, *eidos* — aspect)

tiroidián *adj.* care ține de tiroidă; referitor la tiroidă. (cf. fr. *thyroïdien)*

tirón *s.m.* *(ist.)* recrut, soldat tînăr la romani; *(p. ext.)* orice începător într-o meserie oarecare. (< lat. *tiro)*

tirs *s.n.* *(mit.)* toiag lung pe care erau încolăcite frunze de iederă și de viță de vie, avînd în vîrf un con de pin, cu care era înfățișat zeul Bachus. ● *(bot.)* inflorescență în formă de con de brad. (< fr. *thyrse*, lat. *thyrsus*, gr. *thyrsos)*

titán[1] *s.m.* **1.** *(mit.)* fiecare dintre cei doisprezece copii ai lui Uranus care s-au răsculat împotriva lui Zeus pentru stăpînirea pămîntului. **2.** *(fig.)* om extraordinar, cutezător, gata să săvîrșească fapte care întrec puterile omenești; uriaș, gigant. (cf. fr. *titan*, lat., gr. *titan)*

titán[2] *s.m.* *(chim.)* metal alb-argintiu, foarte dur și casant, răspîndit în natură sub formă de compuși. (< fr. *titane)*

titánic *adj.* cu o putere gigantică; de titan, de mari proporții; extraordinar, uriaș. (cf. fr. *titanique)*

titanít *s.n.* *(min.)* silicat natural de calciu și de titan, întrebuințat ca piatră semiprețioasă. (< fr. *titanite)*

títlu *s.n.* **1.** calificare obținută de cineva în urma unor studii speciale. ● *(în orînduirea feudală și capitalistă)* demnitate, rang. **2.** cuvînt sau text situat în fruntea unei cărți, a unui capitol etc., indicînd rezumativ materia care se tratează. **3.** capitol în textele de legi, în regulamente etc. **4.** *(jur.; în expr.) titlu de proprietate* = act scris care stabilește dreptul de proprietate al cuiva asupra unui bun. **5.** *(fig.)* bază legală, drept. **6.** *(metal.)* cantitatea de metal nobil dintr-un aliaj, exprimată în părți la mie. (< lat. *titulus)*

titrá *vb.* I. *tr.* *(chim.)* a determina proporția de aur, de argint pur etc. dintr-un aliaj. ● a determina proporția componenților dintr-o substanță. (< fr. *titrer)*

titrát *adj.* **1.** *(adesea subst.)* care a obținut un titlu universitar. **2.** *(despre soluții)* a cărui concentrație a fost determinată prin analiză. (< *titra*, după fr. *titré)*

titratór *s.m.* cel care titrează soluțiile. (< *titra)*

títru *s.n.* **1.** *(chim.)* masă de substanță activă din unitatea de volum de soluție, măsurată în grame pe milimetru. **2.** *(metal.)* proporția în care se găsește un metal nobil într-un aliaj; titlu. ● *(text.)* număr care indică finețea firului de mătase și a fibrelor sintetice. (< fr. *titre)*

titulár *adj., s.m.* și *f.* **1.** (cel) care îndeplinește permanent și exclusiv o funcție (pe baza unei numiri legale, a unei diplome academice). **2.** *(fig.)* (cel) care apare ca erou principal, care dă titlul unei opere artistice. (cf. fr. *titulaire)*

titularizá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a numi, a face pe cineva titular al unui post. (< fr. *titulariser)*

titulatúră *s.f.* **1.** mod de a (se) intitula. **2.** totalitatea titlurilor pe care are dreptul să le poarte cineva; titlu. (< germ. *Titulatur)*

tizánă *s.f.* *(med.)* ceai sau infuzie de plante medicinale. (< fr. *tisane)*

tmézá *s.f.* *(gram.)* intercalare a unui cuvînt între două elemente ale unui cuvînt compus. (cf. fr. *tmèse*, gr. *tmêsis)*

toalétă *s.f.* **1.** faptul de a se spăla, de a se peria, de a se îmbrăca, de a se găti; dichisire; îngrijire, găteală. ● closet. **2.** îmbrăcăminte (mai ales femeiască). **3.** mobilă cu oglindă pe care se țin obiectele necesare îngrijirii tenului, a părului etc. (< fr. *toilette*, cf. *toile* — pînză)

toást *s.n.* urare făcută la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; închinare a unui pahar în sănătatea cuiva. (< engl., fr. *toast)*

toastá *vb.* I. *intr.* a închina un pahar în sănătatea cuiva, a ține un toast. (< fr. *toaster)*

tobogán *s.n.* instalație (de sport și pentru amuzament) constînd dintr-un plan înclinat ca un jgheab pe care se alunecă ușor. ● jgheab înclinat folosit drept mijloc de transport, cu viteză mică, al unor materiale, piese etc. (< fr. *toboggan)*

toccátă *s.f.* compoziție muzicală scrisă pentru instrumente cu claviatură, în ritm viol și alcătuită dintr-o singură parte. (< it. *toccata)*

tócă *s.f.* acoperământ pentru cap, fără borurl, purtat în trecut de avocați sau de magistrați. ● pălărioară fără borurl sau căciuliță pe care o poartă femeile. (< fr. *toque*, cf. it. *tocca)*

tógă *s.f. (ant.)* îmbrăcăminte specifică a romanilor constînd dintr-o bucată lungă de stofă sau de lînă, care se purta înfășurată pe corp, pornind de la umărul sting și lăsînd descoperit brațul drept. (< lat. *toga)*

tólă *s.f. (tehn.)* foaie de tablă groasă tăiată la dimensiunile necesare unei anumite lucrări. (< fr. *tôle)*

tolerá *vb.* I. *tr.* a îngădui, a permite (ceva nepermis), ● a admite, a suporta în apropiere (pe cineva). (cf. fr. *tolérer*, lat. *tolerare)*

tolerábil *adj.* care se poate tolera; admisibil. (cf. fr. *tolérable)*

toleránt *adj.* îngăduitor, indulgent. (cf. fr. *tolérant)*

toleránță *s.f.* **1.** faptul de a tolera; *(concr.)* îngăduință, indulgență. **2.** *(med.)* obișnuință sau dispoziție a organismului de a suporta anumite medicamente sau substanțe. **3.** admiterea unei mici abateri de la exactitatea, de la greutatea, de la măsura, de la calitatea, de la numărul obișnuit al unei mărfi etc. ● *(tehn.)* diferența dintre dimensiunea maximă și minimă admisă în prelucrarea unui anumit material și valoarea nominală a acestei dimensiuni. (cf. fr. *tolérance)*

toluén *s.n. (chim.)* hidrocarbură lichidă, incoloră, inflamabilă care se extrage din gudronul de huilă și se întrebuințează ca materie primă la prepararea unor coloranți, a unor medicamente etc. (< fr. *toluène)*

toluídină *s.f. (chim.)* derivat al toluenului. (< fr. *toluidine)*

tom *s.n.* volum dintr-o carte; *(p. ext.)* carte, operă. (< fr. *tome*, it. *tomo*, lat. *tomus)*

tombác *s.n. (metal.)* aliaj de cupru și zinc. (< fr. *tombac)*

tomberón *s.n.* cutie cu fundul rotunjit, montată pe o osie cu două roți, folosită la transportarea pe distanțe mici a materialelor de construcție, a gunoaielor etc. (cf. fr. *tombereau)*

tómbolă *s.f.* loterie cu obiecte. (< it., fr. *tombola)*

ton[1] *s.n.* **1.** *(muz.)* gradul de înălțime sau de profunzime a unui sunet muzical emis de voce sau de un instrument, reprezentînd cea mai mare distanță dintre treptele alăturate ale gamei. ● interval între două note consecutive ale gamei. ● gama în care se cîntă sau se scrie o bucată muzicală. **2.** mlădiere, inflexiune a vocii, intonație. **3.** fel de a spune, de a-și exprima gîndurile. ● felul în care se prezintă în general o scriere (literară). ● fel de a fi, de a se purta în general. **4.** *(arte)* nuanță a culorilor (într-un tablou). ● culoarea dominantă, tonalitatea generală a unui tablou, *(cf. fr. ton*, it. *tono*, lat. *tonus).*

ton[2] *s.m. (zool.)* pește de mare care se aseamănă cu pălămida. (< fr. *thon*, it. *tonno*, cf. gr. *thunnon)*

tonáj *s.n. (mar.)* capacitatea unei nave, exprimată în tone-registru. ● *(tehn.)* greutatea maximă a încărcăturii pe care o poate transporta un vehicul (vagon, autocamion). (< fr. *tonnage)*

tonál *adj. (pict.)* referitor la tonul sau la nuanța culorilor. (cf. fr. *tonal)*

tonalitáte *s.f.* I. *(muz.)* **1.** ansamblul legilor care stau la baza gamelor. **2.** gamă care stă la baza unei compoziții muzicale. **3.** *(lingv.)* intonație deosebită a unor cuvinte în unele limbi, care deși se scriu la fel au sensuri deosebite. II. **1.** nuanță a culorilor. **2.** trăsătură dominantă, notă specifică a unei scrieri. (cf. fr. *tonalité)*

tónă *s.f.* unitate de măsură egală cu 1000 kilograme. ○ *(mar.) tonă-registru* = unitate de volum care măsoară capacitatea de încărcare a unei nave și este egală cu 2,832 metri cubi. (< fr. *tonne)*

tondó *s.n. (rar)* tablou rotund. (< fr., it. *tondo)*

tónic *adj.* **1.** *(gram.; despre o vocală,* o *silabă)* pe care cade accentul. ○ *accent tonic* = accent muzical; *(p. ext.)* accent expirator sau de intensitate. ● *(muz.; subst., f.)* treapta întîi a unei game. **2.** *(med.: și subst., n.)* (substanță, medicament) care întărește organismul, refăce forțele; întăritor. (< fr. *tonique*, it. *tonico*, cf. gr. *tonikos)*

tonicitáte *s.f. (anat.)* calitate a mușchilor sau a țesuturilor de a fi permanent elastice. (cf. fr. *tonicité)*

tonifícă *vb.* I. *tr. (med.)* a întări, a fortifica (un țesut, un organism, un organ etc.) (cf. fr. *tonifier)*

tonometríe *s.f.* capitol al fizicii care se ocupă cu măsurătorile presiunilor de vapori ale soluțiilor.

tonóu *s.n. (av.)* figură acrobatică în care avionul execută o răsucire completă, laterală, în sensul zborului, fără a schimba înălțimea sau direcția. (< fr. *tonneau)*

tonsúră *s.f.* ceremonie a tunderii părului din creștetul capului la consacrarea unui cleric catolic; loc ras, de formă rotundă, situat în creștetul capului la preoții catolici. (cf. fr. *tonsure*, it., lat. *tonsura)*

tónus *s.n. (fiziol.)* stare de ușoară tensiune a mușchilor unui organism sănătos, care se menține chiar cînd aceștia sînt în repaus. (< fr. *tonus)*

topáz *s.n. (min.)* piatră prețioasă de culoare galbenă. (< fr. *topaze*, cf. lat. *topazius*, gr. *topazos)*

tópic *adj.* **1.** privitor la un loc determinat, privitor la topică. ● *(despre nume)* care denumește locuri, localități. **2.** privitor la topică. (< fr. *topique*, cf. lat. *topicus*, < gr. *topos* — loc)

tópică *s.f.* **1.** *(lingv.)* ordinea cuvintelor într-o propoziție sau a propozițiilor într-o frază. ● parte a sintaxei care se ocupă cu studiul ordinii cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază. **2.** *(în retorica antică)* studiul procedeelor și al mijloacelor de argumentare generale, comune pentru expunerea unei teme. (cf. fr. *topique*; lat. *topica*, gr. *topika)*

topográf *s.m.* specialist în topografie. (< fr. *topographe)*

topográfic *adj.* referitor la topografie, care se referă la configurația amănunțită a unui loc; de topografie. (< fr. *topographique*)

topografíe *s.f.* **1.** știință care se ocupă cu tehnica măsurătorilor și a calculelor unor porțiuni mici ale suprafeței pământului văzute în plan orizontal precum și cu tehnica reprezentării grafice a acestora. **2.** înfățișare, dispoziție, așezare a unui loc, a unui oraș etc.; descriere amănunțită a acestei înfățișări. (< fr. *topographie*, cf. gr. *topos* — loc, *graphein* — a scrie)

topologíe *s.f.* ramură a geometriei care studiază proprietățile figurilor din spațiu din punct de vedere calitativ. (< fr. *topologie*, cf. gr. *topos* — loc, *logos* — vorbire)

topometríe *s.f.* ramură a topografiei care se ocupă cu tehnica efectuării măsurătorilor și a calculelor necesare în topografie. (< fr. *topométrie*, cf. gr. *topos* — loc, *metron* — măsură)

topométru *s.m.* specialist în lucrări de topometrie. (cf. germ. *Topometer)*

toponímic *adj.* referitor la toponimie, de toponimie. ● *(subst., n.)* nume de oraș, de sat, de apă, de munte etc. (< fr. *toponymique)*

toponímie *s.f.* **1.** totalitatea numelor de locuri, a denumirilor geografice ale unui ținut, ale unei țări etc. **2.** ramură a lingvisticii care studiază numele de locuri. (< fr. *toponymie*, cf. gr. *topos* — loc, *onyma* — nume)

tor[1] *s.n.* **1.** *(mat.)* corp solid obținut prin rotirea unui cerc în jurul unei axe situate în planul său, dar care nu trece prin centrul cercului. **2.** *(arhit.)* mulură rotundă cu profil convex, semicircular, situată de obicei la baza unei coloane. (< fr. *tore*, cf. lat. *torus* — coardă)

tor[2] *s.n. (rar)* neplăcere, nemulțumire; pagubă, prejudiciu. (< fr. *tort)*

torácе *s.n. (anat.)* cavitatea corpului mărginită de vertebrele regiunii dorsale, coaste și stern, în care se află principalele organe ale sistemului respirator și circulator. ● *(zool.)* segment mijlociu al corpului insectelor de care sînt legate picioarele. (< fr., lat., gr. *thorax*, it. *torace)*

toráctc *adj.* referitor la torace, de (la) torace, al toracelui. (cf. fr. *thoracique*, it. *toracico)*

toreadór *s.m.* luptător cu taurii în jocurile de arenă care se țin în Spania și în sudul Franței. (< fr. *toréador*, cf. sp. *torero* < *toro* — taur)

torént *s.n.* apă de munte cu debit variabil, care curge impetuos peste creste în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezilor; puhoi, șuvoi. ● *(fig.)* șuvoi, șiroi, năvală. ○ *în torent* = din belșug. (< fr. *torrent*, it. *torrente*, lat. *torrens)*

torențiál *adj. (despre ploi)* cu mare debit de apă, repede și de scurtă durată; vijelios. ● *(despre o apă curgătoare)* cu un curs violent; al cărei debit crește brusc. (cf. fr. *torrentiel*, it. *torenziale)*

torid *adj.* foarte cald; arzător, fierbinte. ○ *zonă toridă* = zonă de pe suprafața pământului situată între cele două tropice. (< fr. *torride*, cf. lat. *torridus)*

torit *s.n. (min.)* oxid natural de uraniu și de toriu. (< fr. *thorite)*

tóriu *s.n. (chim.)* metal radioactiv de culoare cenușie-închisă, întrebuințat la fabricarea sitelor pentru lămpile care luminează cu gaz aerian, pentru activarea filamentelor tuburilor electronice etc. (< fr. *thorium)*

tornádă *s.f. (met.)* trombă de vînt cu o viteză foarte mare care produce mari stricăciuni. (< fr. *tornade)*

torón *s.n. (tehn.)* grup de fire subțiri răsucite împreună în același sens, alcătuind un cablu metalic sau textil. (< fr. *toron)*

torpédo *s.n. (tehn.)* **1.** perete care separă într-un vehicul locul conducătorului de cel al motorului și pe care se fixează instrumentele de bord. **2.** sistem de frînă la unele vehicule, care se bazează pe strîngerea axei. (< fr. *torpédo)*

torpíd *adj. (rar)* leneș, molatic. (< fr. *torpide*, cf. lat. *torpidus)*

torpilă *vb.* I. *tr.* a ataca și a lovi cu torpile o navă, scufundînd-o. ● *(fig.)* a zdrobi, a nimici, a face să eșueze, a submina (o acțiune, un plan etc.). (cf. fr. *torpiller)*

torpílă *s.f.* **1.** *(zool.)* pește de mare cartilaginos din familia calcanului, capabil să producă descărcări electrice la atingere. **2.** *(mil.)* proiectil mare autopropulsat care este lansat și dirijat către o navă pentru a o scufunda. (< fr. *torpille*, cf. it. *torpiglia)*

torpilór *s.n. (mar.)* navă (ușoară) de luptă, cu viteză mare, care atacă alte nave mai ales cu torpile. (cf. fr. *torpilleur)*

torpoáre *s.f. (rar)* toropeală, lîncezeală, somnolență. (<fr. *torpeur*, cf. lat. *torpor)*

torr *s.m.* unitate de măsură a presiunii egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur înaltă de 1 milimetru, pe o suprafață de 1 centimetru pătrat, la 0 grade Celsius. (< fr., engl. *torr)*

tors *s.n.* bust, trunchiul (unei persoane sau al unei statui) fără cap și fără membre. (< fr. *torse*, it. *torso)*

torsadá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a răsuci un fir în jurul unei axe, alta decît cea proprie. (< fr. *torsade, torser)*

torsádă *s.f. (arhit.)* motiv arhitectonic ornamental care imită o frînghie răsucită. (< fr. *torsade*, cf. it. *torsata)*

torsiométru *s.n.* **1.** *(metal.)* instrument pentru măsurarea deformației la torsiune a barelor. **2.** *(text.)* instrument pentru determinarea numărului de răsuciturі pe o anumită lungime de fir. (< fr. *torsiomètre)*

torsiúne *s.f.* **1.** răsucire. **2.** scrîntitură. (cf. fr. *torsion*, lat. *torsio)*

tort *s.n.* prăjitură mare (rotundă) preparată din mai multe straturi de aluat umplute cu cremă de ciocolată și cu fructe etc. (< it. *torta)*

torticolis *s.n. (med.)* reumatism localizat la mușchii cefei, mișcările gîtului devenind astfel anevoioase și dureroase.

tortură *vb.* I. *tr.* a supune la torturi; a chinui, a schingiui. ● *(fig.)* a supune pe cineva la chinuri morale; a munci, a frămînta, a neliniști. ● *(fig.)* a forța, a stîlci (limba, stilul etc.). (cf. fr. *torturer;* it. *torturare)*

tortúră *s.f.* suferință fizică; chin, cazne. ● *(fig.)* suferință morală, chin. ● *(fig.)* forțare, siluire, denaturare a stilului, a limbii. (cf. fr. *torture*, it. *tortura*, lat. *tortura)*

tórță *s.f.* facă, făclie. (cf. fr. *torche*, it. *torcia)*

toscán *adj. (arhit.; în expr.) ordin toscan* = ordin roman imitat după ordinul doric, caracterizat printr-o mare simplitate. (cf. it. *toscano*, fr. *toscan)*

totál *adj.* care cuprinde totul; întreg, complet. ● *(fig.)* deplin, desăvîrșit. *// s.n.* **1.** *(mat.)* rezultatul unei adunări, sumă (întreagă). ● cantitate întreagă. **2.** totalitate, ansamblu. (cf. fr. *total*, lat. *totalis)*

totalitár *adj. (despre state, regiuni politice)* care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți. (cf. fr. *totalitaire)*

totalitarísm *s.n.* regim sau concepție politică totalitară. (cf. fr. *totalitarisme)*

totalitáte *s.f.* cantitate totală. ● total, întreg, ansamblu. (cf. fr. *totalité)*

totalizá *vb.* I. *tr.* **1.** *(mat.)* a calcula suma totală a ceva, a face totalul, a aduna. ● a însuma. **2.** a generaliza, a sintetiza. (< fr. *totaliser)*

totalizatór *adi.* care dă totalul rezultatelor parțiale ale mai multor operații. *// s.n. (tehn)* aparat care servește să totalizeze mecanic mai multe numere. (cf. fr. *totalisateur)*

totalménte *adv.* în total. în mod complet, cu totul, în întregime. (cf. fr. *totalement*, it. *totalmente)*

totém *s.n.* animal, plantă sau obiect considerat la unele populații primitive ca obiect de cult și socotit uneori ca strămoșul populației respective. (< fr. *totem*, cuvînt din limba indienilor americani)

totémic *adj.* referitor la un totem; aparținînd totemului, de totem. (cf. fr. *totémique)*

totemísm *s.n.* credință religioasă primitivă bazată pe cultul totemurilor. (cf. fr. *totémisme)*

toxemíe *s.f. (med.)* răspîndire a unei toxine, prin sînge, în tot corpul. (< fr. *toxémie*, cf. gr. *toxikon* — otravă)

tóxic *adj. (med.; despre substanțe)* otrăvitor. *// s.n.* substanță toxică, otravă. (cf. fr. *toxique*, lat. *toxicum*, gr. *toxikon* — otravă)

toxicitáte *s.f.* proprietatea de a fi toxic. (cf. fr. *toxicité)*

toxicofór *adj. (biol.: despre viețuitoare)* care conține substanțe otrăvitoare. (< fr. *toxicophore)*

toxicológ *s.m.* și *f.* specialist în toxicologie. (< fr. *toxicologue)*

toxicológic *adj.* privitor la toxicologie, de toxicologie. (< fr. *toxicologique)*

toxicologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază otrăvurile și acțiunea lor asupra organismului. (< fr. *toxicologie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *logos* — vorbire)

toxínă *s.f. (med.)* substanță otrăvitoare produsă de microbi în organismele infectate sau în mediile de cultură artificială. (< fr. *toxine)*

trabúc *s. n.* țigară de foi. (< germ. *Trabuko*, cf. sp. *trabuco)*

trac *s.n.* emoție de care sînt cuprinse unele persoane (mai ales actorii) înainte de a apărea în fața publicului. (< fr. *trac)*

tractór *s.n. (tehn.)* vehicul automotor cu mare putere de tracțiune, folosit în agricultură și în industrie pentru a remorca diverse unelte, mașini sau vehicule. (< fr. *tracteur)*

tractorist *s.m.* și *f.* conducător, mecanic de tractor. (< *tractor*, cf. rus. *traktorist)*

tracțiúne *s.f. (tehn)* deplasare a unui vehicul cu ajutorul unei forțe aplicate la partea lui de dinainte; forță care mișcă un vehicul. (cf. fr. *traction*, lat. *tractio* < *trahere* — a trage)

tradíție *s.f.* obiceiuri, credințe, datini etc. moștenite și transmise prin viu grai din generație în generație, constituind o trăsătură specifică a unui popor sau a unui grup social. (cf. fr. *tradition*, it. *tradizione*, lat. *traditio)*

tradiționál *adj.* păstrat, transmis prin tradiție; care ține de tradiție; obișnuit. (cf. fr. *traditionnel*, it. *tradizionale)*

tradiționalísm *s.n.* atașament (exagerat) față de tradiții. (cf. fr. *traditionalisme)*

tradiționalíst *adj. (adesea subst.)* care respectă tradiția; conservator. (cf. fr. *traditionaliste)*

traducătór *s.m.* și *f.* cel care traduce un text dintr-o limbă în alta. (< *traduce)*

tradúce *vb.* III. *tr.* **1.** a transpune dintr-o limbă în alta; a tălmăci. **2.** *(fig.)* a reda, a reprezenta (mai ales prin artă). **3.** a înfăptui, a pune în practică. (< lat. *traducere*, cf. fr. *traduire*, it. *tradurre)*

tradúcere *s.f.* acțiunea de a traduce și rezultatul ei; *(concr.)* scriere cuprinzînd o transpunere dintr-o limbă în alta. ● interpretare. (< *traduce)*

traductíbil *adj.* care poate fi tradus dintr-o limbă în alta. ● care poate fi redat, explicat, interpretat. (cf. it. *traducibile)*

traductór *s.n.* aparat folosit în telegrafie pentru a traduce combinațiile de semnale electrice elementare primite, în caracterele tipografice corespunzătoare. (cf. fr. *traducteur)*

trafic *s.n.* **1.** transport de mărfuri sau de persoane raportat la o anumită cale de comunicație și la un interval de timp dat. **2.** activitate economică avînd drept scop schimbul de mărfuri și de alte valori. ● comerț ilicit. ○ *trafic de influență* = negociere a trecerii de care se bucură cineva pe lîngă o persoană influentă, făcută în scopul unui cîștig material ilicit. (< fr. *trafic*, cf. it. *traffico)*

traficá *vb. I. intr.* a face trafic (în special cu o marfă ilicită). (< fr. *trafiquer*, cf. it. *trafficare)*

traficánt *s.m.* și *f.* cel care face un comerț ilicit; *(p. ext.)* afacerist. (cf. fr. *trafiquant)*

traforá *vb.* I. *tr.* a face lucrări de traforaj. (< it. *traforare)*

traforáj *s.n.* decupare de piese sau de figuri artistice dintr-o placă subțire de lemn, cu o pînză de ferăstrău foarte îngustă și subțire; traforare. ● uneltele folosite pentru traforare. (< *trafora)*

tragedián *s.m.* și *f.* actor de tragedie. (cf. fr. *tragédien)*

tragedie *s.f.* **1.** *(lit.)* operă dramatică a cărei acțiune prezintă personaje în luptă cu viața și cu pasiunile omenești, avînd de obicei un deznodămînt fatal, trist. **2.** *(fig.)* întîmplare zguduitoare, funestă; catastrofă. ● zbucium, suferință. (< lat. *tragoedia*, gr. *tragodia*, cf. fr. *tragédie*, it. *tragedia)*

trágic *adj.* **1.** referitor la tragedie, cu caracter de tragedie. **2.** *(fig.)* zguduitor, jalnic, funest. *//s.n.* sentiment de milă și groază inspirat la vederea unei tragedii. *//s.m.* autor de tragedii (în special din antichitate). (cf. fr. *tragique*, it. *tragico)*

tragicomedie *s.f.* **1.** *(lit.)* operă dramatică în care elementele tragice sînt îmbinate cu cele comice, avînd însă un deznodămînt comic. **2.** *(fig.)* întîmplare care prezintă un amestec de elemente serioase și hazlii. (cf. fr. *tragi-comédie*, it. *tragicomedia)*

tragicómic *adj.* referitor la tragicomedie, cu caracter de tragicomedie. (cf. fr. *tragi-comique)*

tragism *s.n.* caracter grav, tragic. (< *tragic)*

traheál *adj.* privitor la trahee, al traheii. (< fr. *trachéale)*

traheán *adj.* traheal. (< fr. *trachéen)*

trahée *s.f.* **1.** *(anat.)* tub format din inele cartilaginoase, care leagă laringele de bronhii și prin care circulă aerul necesar respirației. **2.** *(zool.)* fiecare dintre tubulețele subțiri care formează aparatul respirator al insectelor. **3.** *(bot.)* vas prin care circulă seva la plantele lemnoase. (cf. fr. *trachée*, gr. *tracheia)*

traheítă *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei traheii. (< fr. *trachéite)*

traheotomie *s.f. (med.)* intervenție chirurgicală constînd în deschiderea peretelui anterior al traheii, deasupra laringelui, și introducerea unei canule, pentru restabilirea respirației unui bolnav care se sufocă. (< fr. *trachéotomie*, cf. gr. *tracheia* — trahee, *tome* — tăietură)

trahít *s.n. (petr.)* rocă vulcanică de formație recentă, care are compoziția sienitului. (< fr. *trachyte)*

trahómă *s.f. (med.)* boală de ochi manifestată prin granulații cenușii, rotunde, pe fața internă a pleoapelor; conjunctivită granuloasă. (< fr. *trachome)*

traléct *s.n.* distanță de străbătut între două puncte determinate; traseu, parcurs. (<lat. *trajectus*, cf. fr. *trajet*, germ. *Trajekt)*

tralectórie *s.f.* drumul descris în spațiu de un corp în mișcare; *(p. ext.)* reprezentare grafică a acestui drum. (cf. fr. *trajectoire*, după *traiect)*

trámă *s.f. (text.)* fir de mătase, obținut prin răsucirea a cel puțin două fire care nu au mai fost răsucite și întrebuințat ca bătătură. (< fr. *trame*, it., lat. *trama)*

trambulínă *s.f. (sport)* instalație specială pentru sărituri în apă, cu schiurile etc. (< germ. *Trampoline*, cf. it. *trampolino)*

tramp *s.n. (mar.)* navă de comerț care navighează din port în port pentru a fi închiriată. (< engl. *tramp)*

trámpling *s.n. (mar.)* navigație fără itinerar, din port în port, a navelor de comerț în căutare de navlu. (< engl. *trampling)*

tramvái *s.n.* vehicul de transport în comun cu tracțiune electrică și care rulează pe șine metalice. (< fr. *tramway*, cf. engl. *tramway)*

tranchét *s.m. (mar.)* bucată de lemn care împiedică lovirea unei nave acostate de o altă navă sau de chei. (< fr. *tranchet)*

transalpin *adj.* aflat dincolo de Alpi. (cf. fr. *transalpin)*

transatlántic *adj.* care străbate Oceanul Atlantic. ● aflat peste Oceanul Atlantic. *// s.n. (mar.)* navă mare de pasageri care traversează Oceanul Atlantic. (cf. fr. *transatlantique)*

tránsă *s.f.* stare de pierdere a voinței în care se află o persoană supusă hipnozei. (< fr. *transe)*

transbordá *vb.* I. *tr.* a trece (călători, mărfuri etc). dintr-un vehicul în altul. ● a trece cu un transbordor un vehicul terestru de pe calea lui pe altă cale cu care nu are legătură directă. (< fr. *transborder)*

transbordór *s.n.* **1.** *(tehn.)* platformă deplasabilă pe șine, care servește la mutarea vehiculelor feroviare de pe o linie pe alta. **2.** *(mar.)* navă care servește la transbordare. (cf. fr. *transbordeur)*

transcarpátic *adj.* transcarpatin. (< *trans-* + *carpatic)*

transcarpatín *adj.* aflat, situat dincolo de Carpați; de peste Carpați. (cf. fr. *transcarpathin)*

transcaucazián *adj.* care se află, care locuiește la sud de munții Caucaz. (cf. fr. *transcaucasien)*

transcendént *adj.* **1.** *(în filozofia idealistă a lui Kant)* care se află dincolo de limitele cunoașterii experimentale; inaccesibil cunoașterii bazate pe experiență, care întrece limitele realității. **2.** *(mat.)* care folosește calculul diferențial și integral. (cf. fr. *transcendant)*

transcendentál *adj.* **1.** *(în filozofia idealistă a lui Kant)* referitor la formele apriorice ale cunoașterii, care premerge experiența și o condiționează. **2.** *(despre un sistem filozofic)* care admite existența unei realități transcendente, a formelor apriorice; metafizic, idealist. (cf. fr. *transcendantal)*

transcendentalism *s.n.* doctrină filozofică idealistă întemeiată de Kant, care se bazează pe ideea că formele apriorice ale conștiinței ar preceda experiența și ar constitui condițiile existenței ei. (cf. fr. *transcendantalisme)*

transcendénță *s.f.* *(în filozofia idealistă a lui Kant)* calitatea unui lucru de a fi transcendent; calitatea gîndirii de a elabora concepte transcendentale. (cf. fr. *transcendance*, lat. *transcendentia* < *transcendere* — a trece peste)

transcrie *vb.* III. *tr.* **1.** a face o copie scrisă, a copia. ● a prelucra o bucată muzicală scrisă pentru un anumit instrument sau pentru o anumită voce, astfel încît să poată fi cîntată de un alt instrument sau de o altă voce. **2.** a copia un act într-un registru public special. (cf. fr. *transcrire*, lat. *transcribere)*

transcriere *s.f.* acțiunea de a transcrie și rezultatul ei. ○ *transcriere fonetică* = notare a pronunțării unei limbi, a unui dialect sau a unui grai cu ajutorul unui alfabet fonetic. ● *(jur.)* transcripție.

transcripție *s.f.* **1.** copie. **2.** *(jur.)* formalitate prescrisă de lege, constînd în copierea unui act juridic într-un registru public special. (cf. fr. *transcription*, lat. *transcriptio)*

transdanubián *adj.* care este așezat sau locuiește dincolo de Dunăre. (cf. fr. *transdanubien)*

transfér *s.n.* transferare. ● *(jur.)* transmitere a unui drept de proprietate sau a unor obligații de la o persoană la alta, respectînd anumite formalități. (< fr. *transfert)*

transferá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) muta dintr-o localitate în alta sau de la o instituție la alta, fără desfacerea contractului de muncă. ● *tr.* a transmite, a trece dintr-o stare sau dintr-o parte în alta (un lucru, un drept etc.). (< fr. *transférer*, cf. lat. *transferre)*

transfigurá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) schimba expresia, înfățișarea, starea de spirit. ● *tr.* a da (unui lucru, unei situații) altă înfățișare, alt aspect; *(p. ext.)* a denatura. (< fr. *transfigurer*, cf. lat. *transfigurare)*

transfigurație *s.f.* transfigurare. (cf. fr. *transfiguration*, lat. *transfiguratio)*

transformá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) schimba forma, înfățișarea, a da sau a lua o altă formă; a (se) preface, a (se) schimba. ● *(mat.)* a construi un corespondent al unei figuri date sau al unei valori, schimbînd anumite elemente și păstrînd altele. (< fr. *transformer*, cf. lat. *transformare)*

transformábil *adj.* care se poate transforma. (cf. fr. *transformable)*

transformatór *adj.* care transformă, preface, schimbă; înnoitor. // *s.n.* *(fiz.)* aparat electric care transformă tensiunea unui curent alternativ fără a-i modifica frecvența. (cf. fr. *transformateur)*

transformism *s.n.* evoluționism. (cf. fr. *transformisme)*

transformist *adj.* referitor la transformism, de transformism. (cf. fr. *transformiste)*

transfúg *s.m.* militar care dezertează, care trece la inamic; *(p. ext.)* persoană care-și părăsește partidul, țara etc., pentru a trece de partea adversă. (cf. fr. *transfuge*, lat. *transfuga)*

transfuzá *vb.* I. *tr.* *(med.)* a face o transfuzie de sînge. (< fr. *transfuser)*

transfúzie *s.f.* *(med.)* introducere în vinele unui bolnav a unei cantități de sînge, de ser fiziologic sau de plasmă sanguină. (< fr. *transfusion*, cf. lat. *trans* — în cealaltă parte, *fundere* — a vărsa)

transgresiúne *s.f.* *(geol.)* invadare a uscatului de către apele mării. (cf. fr. *transgression*, lat. *transgressio*, *transgredi* — a trece peste)

transhumánt *adj.* *(despre o populație de păstori)* care practică transhumanța. ● *(despre animale)* care este mutat dintr-un loc în altul, după anotimpuri. (< fr. *transhumant)*

transhumánță *s.f.* trecere periodică a păstorilor și a turmelor de oi, vara de la șes la munte și iarna de la munte la șes. (< fr. *transhumance*, cf. lat. *trans* — peste, *humus* — pămînt)

transige *vb.* III. *intr.* *(rar)* a aplana un conflict prin concesii reciproce, a ajunge la un compromis. (< fr. *transiger*, it. *transigere*, lat. *transigere)*

transigént *adj.* *(rar)* care cedează, care face concesii ușor; conciliant, împăciuitor. (< *transige*)

transistór *s.n.* *(fiz.)* dispozitiv pentru amplificarea oscilațiilor electrice. (cf. fr. *transistor)*

t

ranslatór *s.m.* și *f.* traducător oficial atașat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc. (cf. fr. *translateur*. lat. *translator)*

translație *s.f. (mat.)* deplasare a unei figuri plane sau a unui corp astfel încît toate punctele acestora să se miște de-a lungul unor drepte paralele, parcurgînd distanțe egale. (cf. fr. *translation*, lat. *translatio)*

transliterație *s.f.* transcriere a unui text dintr-un alfabet în alt alfabet, redînd literele prin echivalentele lor din alfabetul în care se transcrie, fără a se ține seama de valoarea fonetică a semnelor. (< lat. *translitteratio)*

translucid *adj. (despre un corp)* care permite trecerea luminii, împiedicînd însă vederea clară prin el a unui obiect; mat. (< fr. *translucide*, cf. lat. *translucidus)*

translucidítate *s.f.* calitatea de a fi translucid. (cf. fr. *translucidité)*

transmarín *adj.* de dincolo de mare, (de) peste mare. (cf. it. *transmarino*, lat. *transmarinus)*

transmigrație *s.f. (în unele credințe religioase)* concepție potrivit căreia sufletul dintr-un corp ar trece, după moarte, în alt corp; metempsihoză. (cf. fr. *transmigration*, lat. *transmigratio)*

transmisíbil *adj.* care se poate transmite. (cf. fr. *transmissible)*

transmisibilitáte *s.f.* însușirea de a fi transmisibil. (cf. fr. *transmissibilité)*

transmisiúne *s.f.* **I. 1.** faptul de a transmite; transmitere. **2.** comunicare între un post emițător și un post receptor de telegrafie, telefonie sau radiofonie; emisiune radiofonică. **2.** *(jur.)* trecere a unui lucru, a unui drept unei alte persoane. **II.** *(tehn.)* dispozitiv cu ajutorul căruia se transmite mișcarea de la un organ de mașină la altul sau de la o mașină la alta. (cf. fr. *transmission*, lat. *transmissio)*

transmíte *vb.* III. **1.** *tr.* a trimite,a înmîna ceva (printr-o persoană; printr-o scrisoare etc.). ● a comunica ceva. **2.** *tr.* a comunica cu ajutorul unui post de emisie; a emite. **3.** *tr. (jur.)* a trece un bun, un drept etc. altei persoane. **4.** *tr.* și *refl.* a (se) propaga, a (se) comunica. (< lat. *transmittere*, cf. fr. *transmettre)*

transmițătór *adj.* care transmite; emițător. // *s.n.* aparat pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice. (< *transmite)*

transmutație *s.f. (fiz.)* transformare a nucleului unui element chimic în nucleul unui alt element. (cf. fr. *transmutation*. lat. *transmutatio)*

transoceánic *adj.* de dincolo de ocean; (de) peste ocean. (cf. fr. *transocéanique)*

transparént *adj.* **1,** prin care se poate vedea clar; străveziu, diafan. **2.** *(fig.; despre oameni și manifestările lor)* care poate fi înțeles, ghicit ușor; clar, limpede. //*s.n.* foaie de hîrtie pe care sînt trase linii groase paralele și care se pune dedesubtul hîrtiei de scris pentru a se putea scrie drept. (< fr. *transparent*, cf. lat. *transparens)*

transparéntă *s.f.* calitatea a ceea ce este transparent. (cf. fr. *transparence)*

transperánt *s.n.* stor, jaluzea. (cf. fr. *transparent)*

transpirá *vb.* I. *intr.* **1.** a elimina sudoarea prin porii pielii; a asuda, a năduși. **2.** *(despre plante)* a elimina apă sub formă de vapori. **3.** *(fig.)* a ieși la suprafață, a reieși, a emana. ● a se auzi, a se afla. (<fr. *transpirer*, cf. lat. *trans* — dincolo, *spirare* — a exala)

transpirát *adj.* asudat, nădușit. (< *transpira)*

transpirație *s.f.* faptul de a transpira; năduseală, sudoare. (cf. fr. *transpiration)*

transplantá *vb.* I. *tr. (agr.)* a scoate o plantă dintr-un loc și a o planta în alt loc; a răsădi. ● *(fig.)* a adapta, a împămînteni o instituție, un obicei etc. **2.** *(med.)* a înlocui printr-o intervenție chirurgicală un țesut, un organ bolnav, cu altul sănătos și de același fel. (< fr. *transplanter)*

transpórt *s.n.* **1.** faptul de a transporta; transportare. ● *(la pl.)* ramură a economiei naționale care cuprinde totalitatea mijloacelor de transportare a bunurilor sau a persoanelor. **2.** totalitatea lucrurilor sau a persoanelor care sînt transportate împreună. **3.** *(fig.)* uitare de sine, emoție, stare de contemplație. (< fr. *transport)*

transportá *vb.* I. **1.** *tr.* a cără, a duce dintr-un loc în altul. **2.** *refl. (despre persoane)* a se duce, a se deplasa la fața locului. **3.** *tr. (fig.)* a aduce (pe cineva) într-o stare de uitare de sine, a încînta peste măsură. (< fr. *transporter)*

transportábil *adj.* care se poate transporta. (cf. fr. *transportable)*

transportát *adj.* stăpînit de emoție, încîntat peste măsură. (< *transporta)*

transportór *adj.* care transportă. // *s.n.* instalație pentru transportarea materialelor la distanțe relativ mici. (cf. fr. *transporteur)*

transpozitív *adj. (despre limbi)* care nu are o topică fixă, raporturile sintactice fiind exprimate prin terminațiile cuvintelor. (< fr. *transpositif)*

transpoziție *s.f.* transpunere. (cf. fr. *transposition*, lat. *transpositio)*

transpúne *vb.* III. *tr.* a schimba, a pune, a muta ceva dintr-un loc în alt loc, dintr-o stare în alta. ● *(fig.)* a reda, a arăta ceva (în scris, pe scenă, pe ecran etc.). ● *(muz.)* a transcrie sau a executa o bucată muzicală în altă tonalitate decît aceea în care a fost compusă. ● *(mat.)* a muta un termen dintr-o parte a unei ecuații în altă parte, schimbîndu-i semnul. **2.** *refl. (fig.)* a se strămuta cu mintea în altă situație, în alt timp. (< *trans-* + *pune*, după fr. *transposer*, lat. *transponere)*

transrenán *adj.* de dincolo de Rin. (< fr. *transrhénan)*
transsaharián *adj.* care străbate Sahara. (cf. fr. *transsaharien)*
transsiberián *adj.* situat dincolo de Siberia. ● care străbate Siberia. // *s.n.* tren care străbate Siberia de la un capăt la celălalt. (cf. fr. *transsibérien)*
transsubstanțiére *s.f.* schimbare a unei substanțe în alta. (cf. fr. *transsubstantiation)*
transsudáție *s.f. (fiziol.)* trecerea plasmei din sînge în țesuturi, prin pereții vaselor mici. ● transpirație, năduşeală. (cf. fr. *transsudation)*
transuránic *adj. (chim.; în expr.) elemente transuranice* = elemente sintetizate artificial prin bombardarea atomilor altor elemente şi situate în tabloul periodic al elementelor dincolo de uraniu. (< *trans-* + *uranic)*
transvazá *vb.* I. *tr.* a trece dintr-un vas în altul (un lichid, un material) prin pompare, turnare etc. (< fr. *transvaser)*
transversál *adj.* care este în direcție perpendiculară pe lungimea unui corp; care taie (ceva) de-a curmezişul (< fr. *transversal)*
transversálă *s.f.* **1.** *(mat.)* dreaptă care intersectează laturile sau prelungirile laturilor unui triunghi etc. **2.** *(mine)* galerie orizontală în interiorul unei mine care trece prin roci sterile de-a curmezişul direcției stratului. (<fr. *transversale)*
transvertór *s.n. (fiz.)* maşină electrică sincronă care converteşte un curent continuu în curent alternativ sau invers; maşină electrică care schimbă frecvența unui curent alternativ. (< fr. *transverteur*, cf. engl. *transverter)*
tranşá *vb.* I. *tr.* a ajunge la o înțelegere, a rezolva repede o chestiune, o dificultate. (< fr. *trancher)*
tranşánt *adj.* care nu permite contrazicere; categoric. ● *(despre culori)* care se opun puternic una celeilalte. (cf. fr. *tranchant)*
tránşă *s.f.* **1.** fiecare dintre părțile în care este împărțit un lucru sau un grup de lucruri care se produc, se distribuie în rate succesive; parte. **2.** *(poligr.)* fiecare dintre fețele laterale ale unei cărți, care rezultă prin tăierea transversală a filelor. (< fr. *tranche)*
tranşée *s.f. (mil.)* şanț de dimensiuni relativ mari care protejează soldații de focul inamic în liniile de bătaie. ● şanț, excavație, săpătură în pămînt executată pentru lucrări tehnice. (< fr. *tranchée)*
tranzácție *s.f.* înțelegere, învoială, convenție. ● *(jur.)* acord între două sau mai multe părți prin care se transmit anumite drepturi sau se face un schimb comercial. (cf. fr. *transaction*, lat. *transactio)*
tranzacționál *adj.* referitor la o tranzacție. (pe bază) de tranzacție. (cf. fr. *transactionnel)*
tránzit *s.n.* trecere (fără staționare) de mărfuri sau de persoane printr-o țară străină; scutire de taxe vamale acordată de un stat unor mărfuri care trec prin teritoriul său în altă țară. ○ *bilet de tranzit* = autorizație scrisă privind scutirea de vamă a unor mărfuri care sînt în trecere prin țară. ● *(în telefonie şi radiofonie)* operația de recepționare a unei convorbiri sau a unui mesaj şi de retransmitere a lui la un alt post. (< fr. *transit*, it. *transito*, cf. lat. *transitus* = trecere)
tranzitá *vb.* I. *tr.* a trece printr-o țară străină mărfuri în tranzit. (< fr. *transiter)*
tranzitív *adj. (gram.; despre verbe)* a cărui acțiune se răsfrînge direct asupra unui obiect. (cf. fr. *transitif*. lat. t. *transitivus)*
tranzitóriu *adj.* care face trecerea de la o stare la alta; de trecere, de tranziție; intermediar. (cf. fr. *transitoire*, lat. *transitorius)*
tranzíție *s.f.* trecere de la o formă, de la o stare etc. la alta. ○ *de tranziție* = de trecere, intermediar. ● *(geol.)* transformare, schimbare treptată a unei roci în alta. (cf. fr. *transition*, lat. *transitio)*
trápă *s.f.* uşă orizontală cu care se acoperă o deschizătură în podeaua unei scene etc. ● *(tehn.)* capac rabatabil sau culisant care acoperă o deschizătură în podeaua unui vagon, a unei nave etc., permițînd controlul diverselor piese şi instalații, dispuse sub podea. ● falsă acoperitură pusă la o capcană. (< fr. *trappe)*
trapéz *s.n.* **1.** *(mat.)* patrulater care are două laturi paralele şi neegale numite baze. **2.** aparat de gimnastică format dintr-o bară legată la capete cu două frînghii fixate de plafon. // *s.m. (anat.)* mușchi aşezat pe partea posterioară a gîtului şi a umărului. (< fr. *trapèze)*
trapezoédru *s.n.* corp geometric cu douăzeci şi patru de fețe patrulatere. (< fr. *trapézoèdre)*
trapezoíd *s.n. (mat.)* patrulater care nu are nici o latură paralelă cu alta. (< fr. *trapézoïd)*
trapezoidál *adj.* de forma unui trapez. (< fr. *trapézoïdal)*
trapíst **1.** *s.m.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic întemeiat în secolul al XVII-lea, care avea un regulament deosebit de sever. **2.** *s.n.* brînză fabricată după un procedeu special de fermentare. (< fr. *trappiste*, it. *trappista)*
tras *s.n. (constr.)* material obținut prin măcinarea fină a unei varietăți de tuf vulcanic. (< engl. *trass)*
trasá *vb.* I. *tr.* **1.** a trage, a însemna pe o suprafață linia unui drum, conturul unui desen etc.; a însemna pe o piesă brută elementele necesare pentru prelucrarea ei. **2.** a indica, a da directive în ceea ce priveşte o acțiune, o activitate etc. ● a arăta esențialul într-o chestiune etc.; a schița, a descrie. (<fr. *tracer*, cf. germ. *trassieren*, it. *trassare)*

trasáj *s.n.* *(rar)* trasare. (< fr. *traçage)*
trasatór *s.m.* lucrător care execută trasarea unor piese brute. (< *trasa)*
traséu *s.n.* drum parcurs de un vehicul; linia, axa unui drum, a unui canal, a unei căi ferate etc. (< fr. *tracé)*
trasór *s.n.* **1.** *(tehn.)* ac de oțel pentru trasarea de linii pe o piesă de metal. ● *(poligr.)* unealtă alcătuită dintr-o lamă neascuțită de oțel, folosită în legătorie pentru trasarea de linii aurite, pentru presarea marginilor scoarțelor etc. **2.** *(mil.)* proiectil învelit într-un material fosforic care-i face să aibă traiectoria luminoasă. **3.** *(fiz.)* izotop radioactiv al unui element stabil care, introdus împreună cu elementul respectiv într-un sistem oarecare, permite să se urmărească drumul parcurs de acel element în sistem. (cf. fr. *traceur)*
tratá *vb.* I. **1.** *tr.* a avea față de cineva sau de ceva o anumită purtare, a se purta într-un anumit fel. **2.** *tr.* și *refl. (med.)* a (se) supune unui tratament. **3.** *tr.* a oferi, a da cuiva mâncare, băutură gratis; a face cinste. **4.** *tr.* a discuta, a duce tratative pentru a ajunge la o înțelegere. **5.** *tr.* a dezvolta o temă științifică, literară etc. **6.** *tr. (tehn.)* a supune (un corp, o substanță) acțiunii unui agent oarecare în vederea unui anumit scop. ● *(agr.)* a supune semințele acțiunii unor agenți chimici sau fizici. (< it. *trattare*, cf. fr. *traiter* < lat. *tractare)*
tratábil *adj.* care se poate trata. (< *trata*, cf. it. *trattabile)*
tratamént *s.n.* **1.** fel de a se purta cu cineva; comportare, purtare. **2.** îngrijire medicală, mijloc pentru combaterea și vindecarea unei boli; cură. **3.** *(tehn.)* operație executată asupra unei piese sau a unui material pentru obținerea unui anumit rezultat în scop industrial sau științific. **4.** *(fon.)* evoluție, modificare, schimbare. (cf. it. *trattamento*, fr. *traitement)*
tratát *s.n.* **1.** înțelegere, acord, pact între două sau mai multe state cu privire la anumite chestiuni; convenție, acord. **2.** lucrare didactică care tratează problemele de bază ale unei discipline, ale unei arte sau ale unei științe. (< it. *trattato*, cf. fr. *traité* < lat. *tractatus)*
tratative *s.f. pl.* discuții, negocieri între două sau mai multe părți interesate cu scopul de a se ajunge la o înțelegere. (< it. *trattative)*
tratáție *s.f.* faptul de a servi oaspeților mâncări și băuturi; *(concr.)* gustarea, băutura servită. (< it. *trattazione)*
trátă *s.f. (fin.)* cambie care, în baza unei clauze speciale, se cedează spre încasare altei persoane. (< it. *tratta*, cf. fr. *traite)*
traumátic *adj.* referitor la traumatism; de natura traumatismului. (< fr. *traumatique)*
traumatísm *s.n.* *(med.)* nume generic dat leziunilor produse prin loviri, presiuni etc. ● *(fig.)* tulburare, zguduire puternică provocată de o nenorocire. (< fr. *traumatisme)*
traumatizá *vb.* I. *tr. (med.)* a provoca traumatisme
traumatólog *s.m.* *(med.)* specialist în traumatologie.
traumatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază traumele. (< fr. *traumatologie*, cf. gr. *trauma* — rană, *logos* — vorbire)
tráumă *s.f.* *(med.)* leziune, rană pricinuită de un agent exterior (arsură, lovitură etc.). (< gr. *trauma* — rană)
traváliu *s.n.* **1.** *(fiz.; ieșit din uz)* lucru mecanic. **2.** *(med.)* momentul nașterii. (cf. fr. *travail*, it. *travaglio)*
travée *s.f.* *(constr.)* parte a unei construcții, care cuprinde două puncte de reazem și deschiderea dintre ele. (< fr. *travée)*
traversá *vb.* I. *tr.* a trece de pe o parte pe cealaltă a unei străzi, a unui drum, a unui fluviu; a trece dincolo. ● a străbate, a tăia de-a curmezișul (munți, țări etc.). (< fr. *traverser)*
travérsă *s.f.* *(constr.)* grindă transversală folosită ca piesă de rezistență în construirea scheletului unui pod, a unei clădiri etc. ● piesă, de obicei de lemn, care se așază transversal sub șinele de cale ferată. ● bară de metal, drug, pirghie. ● *(mar.)* parîmă transversală față de direcția unei nave. (< fr. *traverse)*
traversínă *s.f.* *(mar.)* traversă intermediară cu dimensiuni mai mici decît cele ale traverselor principale. (< fr. *traversine)*
travertín *s.n.* *(geol.)* tuf calcaros care se găsește în împrejurimile orașului Tivoli (Italia) și care se poate lustrui ca marmura. (cf. it. *travertino*, fr. *travertin)*
travestí *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) deghiza. (cf. fr. *travestir*, it. *travestire)*
trávling *s.n.* *(cinema)* cărucior montat de obicei pe șine, pe care se așază aparatul de luat vederi cinematografice din mers. (< engl. *travling)*
trefilá *vb.* I. *tr. (metal.)* a trece forțat o tijă metalică prin filieră, pentru a o reduce la dimensiunile unui fir, ale unei sîrme. (< fr. *tréfiler)*
trefilatór *s.m.* lucrător specializat în trefilarea metalelor. (< *trefila*, cf. fr. *tréfileur)*
tréflă *s.f.* una dintre cele patru culori ale cărților de joc, reprezentată printr-un semn de forma unei frunze de trifoi de culoare neagră; spatie. (< fr. *trèfle)*
trematód *s.n.* *(zool.: la pl.)* încrengătură de viermi lați, prevăzuți cu o ventuză cu care se fixează pe alte animale sau pe plante; *(la sg.)* vierme care face parte din această încrengătură. (< fr. *trématodes)*

trémă *s.f.* semn format din două puncte orizontale, care se pune pe o vocală pentru a arăta că trebuie pronunțată separat de vocala precedentă sau pentru a-i modifica valoarea vocalei respective. (< fr. *tréma*, cf. gr. *trêma*)

tremolít *s.n.* mineral de culoare albă, care conține magneziu, calciu, fier și aluminiu și din care, prin hidratare, se obține azbestul.

trémolo *s.n.* *(muz.)* tremurătură ușoară care are un efect plăcut, produsă la executarea unei anumite note muzicale cu un instrument sau cu vocea. (< it., fr. *trémolo*)

tren *s.n.* **1.** convoi de vehicule similare legate între ele, remorcat de un vehicul motor sau antrenat prin tracțiune animală, prin cablu de tracțiune etc. **2.** *(tehn.)* ansamblu de două sau de mai multe dispozitive, organe ale unui sistem tehnic etc., identice sau similare, care sînt asociate în serviciu. **3.** *(vet.; în expr.)* *tren anterior* (sau *posterior*) = partea de dinainte (sau de dinapoi) a corpului unui animal. (< fr. *train*)

trenă *vb.* I. *intr.* *(despre lucruri)* a zăcea undeva uitat, părăsit, lăsat din neglijență. **2.** *(despre acțiuni)* a se desfășura cu încetineală; a întîrzia, a tărăgăna. (< fr. *traîner*)

trenáj *s.n.* *(mine)* transport minier în care vagonetele sînt trase de un cablu care se înfășoară pe un troliu. (< fr. *traînage*)

trénă *s.f.* coadă lungă a unei rochii, care atîrnă pe jos. ● *(sport)* mers. ● *a duce trena* = a fi în frunte. (< fr. *traîne*)

trénci *s.n.* pardesiu impermeabil cu croială de raglan. (< engl. *trench*[coat], cf. *trench* — tranșee, *coat* — haină)

tréning *s.n.* îmbrăcăminte (sportivă) de flanelă, constînd din bluză și pantaloni strînși la glezne. (< engl. *training*)

trepán *s.n.* **1.** *(med.)* instrument chirurgical de forma unui sfredel, folosit pentru perforarea oaselor craniului. ● operație făcută cu trepanul. **2.** *(tehn.)* sapă pentru foraj. **3.** instrument de gravor. (< fr. *trépan*, cf. lat. t. *trepanum*, gr. *trypanon*)

trepaná *vb.* I. *tr.* a opera cu trepanul, a face o trepanație. (< fr. *trépaner*)

trepanáție *s.f.* *(med.)* intervenție chirurgicală făcută cu trepanul, constînd în perforarea oaselor craniene. (cf. fr. *trépanation*)

trepidá *vb.* I. *intr.* a vibra puternic cu oscilații repezi și scurte. ● *(fig.; despre oameni)* a se agita, a palpita, a fremăta, a nu-și găsi astîmpăr. (< fr. *trépider*)

trepidánt *adj.* care trepidează; *(fig.)* agitat, plin de emoție, de freamăt; emoționant, palpitant. (cf. fr. *trépidant*)

trepidáție *s.f.* *(tehn.)* mișcare vibratorie care are loc de jos în sus, produsă în funcționarea unor sisteme tehnice. ● *(fig.)* agitație, neastîmpăr. (cf. fr. *trépidation*)

trepiéd *s.n.* suport format din trei picioare de metal sau de lemn. (< fr. *trépied*, cf. *lat. tres* — trei, *pes* — *picior*)

treponémă *s.f.* *(biol.)* specie de animal protozoar flagelat, agent al sifilisului, al febrei galbene etc. (< fr. *tréponème*)

treponemóză *s.f.* *(vet.)* boală a găinilor manifestată prin paralizia picioarelor și a aripilor. (< fr. *tréponémose*)

trésă *s.f.* **1.** șiret de lînă, de mătase sau de metal purtat pe uniforme pentru a indica gradul. **2.** *(mar.)* împletitură întrebuințată la confecționarea chingilor de pe bordul navelor. ● *(tehn.)* împletitură cu aceeași țesătură, care se întrebuințează în electrotehnică etc. (< fr. *tresse*)

tresăltá *vb.* I. *intr.* a tresări, a vibra de emoție, de bucurie; a fremăta. (după fr. *tressauter*)

tresări *vb.* IV. *intr.* **1.** a simți deodată o emoție puternică. ● a se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de visare. ● *(despre inimă)* a-și accelera bătăile din cauza unei emoții, a zvîcni. **2.** *(fig.; despre sunete)* a răsuna brusc. (după fr. *tressaillir*)

trezorerie *s.f.* oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public. (< fr. *trésorerie*, cf. *trésor* — tezaur)

trezorier *s.m.* funcționar care administrează tezaurul unui stat sau fondurile unei organizații, unei asociații etc. (< fr. *trésorier*)

trlá *vb.* I. *tr.* a alege, a selecționa potrivit unor anumite criterii. (< fr. *trier*)

trládă *s.f.* **1.** *(ant.)* reunire de trei divinități, trei ființe sau trei unități. ● ansamblu format dintr-o strofă, o antistrofă și o epodă în poezia greacă. **2.** *(fil.)* cele trei trepte prin care trece, potrivit teoriilor idealiste ale filozofiei lui Hegel, orice proces de dezvoltare: teza, antiteza și sinteza. **3.** *(chim.)* grupă formată din trei elemente cu proprietăți asemănătoare. (< fr., it. *triade*, lat. *trias*)

triáj *s.n.* **1.** faptul de a tria; selecționare, triere. **2.** serviciu într-un spital unde se înscriu și se repartizează pe secții bolnavii nou internați. **3.** stație de cale ferată în care se efectuează descompunerea, trierea și compunerea trenurilor de marfă. (< fr. *triage*)

triánglu *s.n.* *(muz.)* instrument de percuție folosit în orchestră; este alcătuit dintr-un triunghi de metal care se ține cu mîna și se lovește cu o baghetă metalică. (< fr. *triangle*, it. *triangolo*)

trianguiá *vb.* I. *tr.* a măsura prin triangulație; a face triangulația unei regiuni, a unei țări etc. (< fr. *trianguler*)

trianguláție *s.f.* operația de stabilire pe o porțiune a suprafeței pămîntului, prin măsurări de unghiuri, a unei rețele de triunghiuri formată din puncte materializate pe teren, pornind de la o bază măsurată cu precizie. ● ansamblul triunghiurilor unei ridicări geodezice. (cf. fr. *triangulation*)

triári *s.m. pl. (ant.)* nume dat soldaților veterani care formau al treilea rînd dintr-o legiune romană (< lat. *triarii)*

triásic *s.n. (geol.)* prima perioadă a erei mezozoice. // *adj.* care aparține primei perioade a erei mezozoice. (< fr. *triasique)*

triatlón *s.n. (sport)* complex sportiv de trei probe diferite. (< fr. *triathlon*, cf. gr. *tri* — trei, *athlon* — luptă)

triatómic *adj. (chim.; despre elemente)* a cărui moleculă cuprinde trei atomi. (cf. fr. *triatomique)*

trib *s.n.* **1.** formă de organizare a societății primitive, constînd dintr-o grupare de familii reunite între ele prin legături de înrudire, care trăiesc pe un teritoriu propriu, au o limbă și credințe comune și sînt supuse autorității unui șef (ales din sînul lor). **2.** *(la unele popoare din antichitate)* semințe, gintă, neam. ● populația fiecărui district în Roma antică. (< lat. *tribus*, cf. fr. *tribu*, it. *tribù)*

tribál *adj.* de trib; *(despre o populație)* care trăiește în triburi. (cf. fr. *tribal)*

tribázic *adj. (chim.; în expr.) acid tribazic* = acid care prin disociere pune în libertate trei ioni de hidrogen. (< fr. *tribasique)*

tribórd *s.n. (mar.)* partea din dreapta a unei nave (privind de la pupă spre pro ră). (< fr. *tribord*, it. *tribordo)*

tribulație *s.f. (liv.)* mîhnire, necaz, chin, zbucium. (cf. fr. *tribulation*, lat. *tribulatio)*

tribún *s.n. (ist.; în expr.) tribun militar* = ofițer superior care comanda o cohortă romană; *tribun al poporului* = fiecare dintre magistrații aleși anual în vechea Romă pentru a apăra interesele plebeilor. ● *(fig.)* persoană care luptă pentru o cauză (de obicei politică). ● orator care înflăcărează masele prin cuvîntările sale însuflețite. (< lat. *tribunus*, cf. fr. *tribun*, it. *tribuno)*

tribunál *s.n. (jur.)* instanță judecătorească (care judecă procesele civile și penale). ● local unde funcționează instanța. ● completul care judecă o cauză, un proces. (< fr. *tribunal*, cf. lat. *tribunal)*

tribunát *s.n. (ist.)* funcția și demnitatea de tribun; durata acestei funcții. (< lat. *tribunatus)*

tribúnă *s.f.* **1.** estradă, loc înălțat de unde vorbesc oratorii. **2.** construcție în formă de platformă de unde publicul sau un număr restrîns de persoane pot asista la o sărbătorire, la o demonstrație etc. ● construcții anexe ale terenurilor de sport, destinate spectatorilor. (< fr. *tribune*, cf. it. *tribuna* < lat. *tribunal)*

tribunicián *adj.* referitor la funcția de tribun. (cf. fr. *tribunitien*, lat. *tribunicius)*

tribút *s.n.* **1.** *(ist.)* birul pe care era obligat să-l plătească un popor învins unei puteri cuceritoare. **2.** obligație, datorie, ceea ce se cuvine cuiva; contribuție în general. ○ *(expr.) a-și da* (sau *a-și aduce) tributul* = a aduce un aport, a contribui la ceva. (< fr. *tribut*, lat. *tributum)*

tributár *adj.* care plătește tribut; *(p. ext.)* dependent, supus economicește. (cf. fr. *tributaire)*

tricefál *adj.* care are trei capete sau trei vîrfuri. (< fr. *tricéphale*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *kephalé* — cap)

tríceps *s.m. (anat.)* mușchi care are la extremitatea superioară trei ligamente. (< fr. *triceps)*

tricerátops *s.m. (pal.)* animal din era secundară care avea capul lung și trei coarne. (< fr. *tricératops)*

trichiázā *s.f. (med.)* inflamație permanentă a conjunctivei datorită frecării și iritării globului ocular de către genele prea lungi. (< lat., gr. *trichiasis)*

trichínă *s.f. (zool.)* vierme parazit care trăiește închistat mai ales în mușchii porcului. (< fr. *trichine*, cf. gr. *thrix* — fir de păr)

trichinóză *s.f. (med.)* boală provocată de trichină și manifestată prin grave tulburări digestive, dureri musculare etc. (< fr. *trichinose)*

triciclétă *s.f.* vehicul cu trei roți care este pus în mișcare cu ajutorul pedalelor. (cf. fr. *tricycle)*

tricíclu *adj. (despre un tren de aterizare sau un velociped)* cu trei roți. // *s.n.* triciclетă. (< fr. *tricycle*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *kyklos* — roată)

triclínic *adj. (min.; despre sisteme cristaline)* care are ca formă de bază o prismă oblică cu baza un paralelogram. (< fr. *triclinique)*

triclíniu *s.n. (ant.)* sala de mîncare a unei case romane. (< lat. *triclinium)*

triclorúră *s.f. (chim.)* clorură cu trei valențe. (< fr. *triclorure)*

tricocefál *s.m. (zool.)* vierme parazit care trăiește în intestinul gros al omului producînd anumite tulburări. (< fr. *trichocéphale)*

tricocefalóză *s.f.* boală provocată de tricocefali, care să manifestă prin tulburări digestive. (< *tricocefal)*

tricofitíe *s.f. (med.)* boală contagioasă cauzată de o ciupercă care atacă pielea capului, provocînd căderea părului. (< fr. *trichophytie)*

tricolór *adj.* care are trei culori. // *s.n.* drapel cu trei culori. (< fr. *tricolore)*

tricórn *s.n.* pălărie bărbătească cu trei colțuri. (< fr. *tricorne)*

tricót *s.n. (text.)* produs textil alcătuit din fibre împletite în ochiuri; tricou. (< fr. *tricot)*

tricotá *vb.* I. *tr.* a lucra, a împleti o țesătură în ochiuri. (< fr. *tricoter)*

tricotáj *s.n. (text.; de obicei la pl.)* articol de îmbrăcăminte obținut din tricot. (< fr. *tricotage)*

tricotór *s.m.* și *f.* lucrător care lucrează la mașinile de tricotat. (< fr. *tricoteur)*

tricóu *s.n.* obiect de îmbrăcăminte din tricot, care acoperă partea de sus a corpului, purtîndu-se pe piele. (< fr. *tricot)*

tricuspidă *adj.* care are trei vîrfuri, trei ascuțișuri. // *s.f. (anat.)* valvulă care se află în partea dreaptă a inimii, la orificiul auriculo-ventricular. (< fr. *tricuspide)*

tridént *s.n. (mit.)* furcă cu trei dinți cu care era înfățișat de obicei zeul Neptun. (< lat. *tridens*, cf. fr. *trident)*

tridimensionál *adj.* cu trei dimensiuni. (cf. fr. *tridimensionnel)*

tridimensionalitáte *s.f.* însușirea a tot ce este tridimensional. (< *tridimensional)*

trédru *s.n. (mat.)* figură geometrică formată din trei planuri care se intersectează două cîte două. (< fr. *trièdre*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *edra* — bază)

triénál *adj.* care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani; care are nevoie de trei ani pentru a se dezvolta complet. (< fr. *triennal*, cf. lat. *triennis)*

trifazát *adj. (electr.: despre un curent electric)* format din trei circuite monofazate de curent alternativ. (cf. fr. *triphasé)*

trifázic *adj.* trifazat. (< *trifazat)*

trifidă *adj. f. (bot.; despre frunze)* despicată în trei pînă la mijlocul lungimii sau lățimii sale. (< fr. *trifide)*

trifolióză *s.f.* boală toxică la oi cauzată de consumarea în prea mare cantitate a unor specii de trifoi și care se manifestă prin stomatită, salivație și inflamarea capului și a membrelor. (cf. lat. *trifolium* — trifoi)

triftóng *s.m. (lingv.)* pronunțare a trei vocale diferite într-o singură silabă. (< fr. *triphtongue*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *phthongos* — sunet)

trifurcát *adj.* cu trei ramificații. (cf. fr. *trifurqué)*

trigám *adj. (adesea subst.)* care se căsătorește a treia oară fără ca în prealabil să fi desfăcut legal celelalte două căsătorii. (< fr. *trigame)*

trigamíe *s.f.* situația în care se găsește un om trigam. (< fr. *trigamie)*

trigémen *adj. m. (anat.; în expr.) nerv trigemen* = a cincea pereche de nervi cranieni, care asigură sensibilitatea feței și inervarea mușchilor maxilari inferiori. (< lat. *trigeminus*, cf. fr. *trijumeau)*

triglíf *s.n. (arhit.)* ornament al frizei unei coloane din ordinul doric, care separă metopele între ele. (< fr. *triglyphe*, cf. gr. *triglyphos* — de trei ori cizelat)

trigón *s.n.* **1** prăjitură în formă de triunghi făcută din fol de plăcintă umplute cu nuci și muiate în sirop. **2.** *(anat.; în expr.) trigon cerebral* = lamă de materie nervoasă, de formă triunghiulară, care împreună cu corpul calos face legătura între cele două emisfere ale creierului mare. (< fr. *trigone*, cf. gr. *tri* — trei, *gonia* — unghi)

trigonocefál *s.m. (zool.; la pl.)* specie de șerpi veninoși din familia viperei care trăiesc în Asia și în America; *(la sg.)* șarpe care face parte din această specie. (< fr. *trigonocéphale*, cf. gr. *trigonos* — triunghi, *kephale* — cap)

trigonométric *adj.* care ține de trigonometrie, referitor la trigonometrie. (< fr. *trigonométrique)*

trigonometríe *s.f.* ramură a matematicii care studiază relațiile metrice dintre laturile și unghiurile unui triunghi. (cf. fr. *trigonométrie*, gr. *trigônos* — triunghi, *metron* — măsură)

tril *s.n. (muz.)* ornament muzical constînd din repetarea rapidă și alternativă a două note consecutive despărțite de un ton sau de un semiton; *(p. ext.)* cîntecul unor păsări în care se produce același efect sonor. (cf. it. *trillo*, fr. *trille)*

trilémă *s.f. (rar)* situație care pune trei alternative dintre care trebuie aleasă una. (< *tri-*+(di)*lemă)*

trilíngv *adj.* care vorbește trei limbi. ● scris în trei limbi. (cf. fr. *trilingue)*

trilión *s.n.* un milion de miliarde. (< fr. *trillion)*

trilobát *adj.* **1.** *(bot.; despre organele unor plante)* cu trei lobi. **2.** *(arhit.; despre arcade etc.)* în formă de trifoi sau de crin. (după fr. *trilobé)*

trilobít *s.m. (pal.; la pl.)* ordin de crustacee primitive marine caracteristice perioadei paleozoice, care aveau corpul împărțit în trei părți, atît în sens longitudinal cît și transversal; *(la sg.)* animal care făcea parte din acest ordin. (< fr. *trilobites)*

trilogíe *s.f. (ant.)* reunire de trei tragedii ale căror subiecte constituie fiecare urmarea celui precedent și pe care le prezentau concurenții la concursurile dramatice din Grecia antică. ● *(lit.)* serie de trei opere literare avînd personaje comune și reprezentînd trei momente succesive din viața acestora. (< fr. *trilogie*, it., gr. *trilogia)*

trimestriál *adj.* care ține trei luni; care are loc din trei în trei luni. (cf. fr. *trimestriel)*

triméstru *s.n.* interval de trei luni. (< fr. *trimestre*, cf. lat. *trimestris)*

trimórf *adj.* care prezintă fenomenul trimorfismului. (< fr. *trimorphe)*

trimorfísm *s.n. (min.)* calitate a unor substanțe de a cristaliza în trei sisteme diferite. (< fr. *trimorphisme)*

trimotór *adj., s.n.* (avion) cu trei motoare. (cf. fr. *trimoteur)*

trinoá *s.f. (mar.)* pînză de corabie aflată la baza trinchetului. (< it. *trinca)*

trinchét *s.m. (mar.)* catargul de la proră al unei corăbii. (< it. *trinchetto*. fr. *trinquet)*
trinitár *adj.* referitor la trinitate, de trinitate. (< fr. *trinitaire)*
trinitáte *s.f. (în religia creştină)* Sfînta Treime. ● grup de trei persoane, de trei lucruri etc. (cf. lat. *trinitas*, fr. *trinité)*
trinitrocelulóză *s.f. (chim.)* fulmicoton. (< fr. *trinitrocellulose)*
trinitrofenól *s.m. (chim.)* exploziv puternic, obţinut prin nitrarea fenolului. (< fr. *trinitrophénol)*
trinitroglicerínă *s.f. (chim.)* substanţă lichidă obţinută prin nitrarea glicerinei; este un exploziv puternic. (< *nitroglicerină)*
trinitrotoluén *s.n. (chim.)* substanţă cristalizată de culoare galbenă-deschisă, întrebuinţată ca exploziv; trotil. (< fr. *trinitrotoluène)*
trinóm *s.n. (mat.)* expresie algebrică formată din trei termeni. (< fr. *trinôme)*
trio *s.n.* **1.** *(muz.)* compoziţie muzicală scrisă pentru trei voci sau pentru trei instrumente. ● grup de trei persoane sau de trei instrumentişti care execută un trio. **2.** *(fam.)* grup de trei. ○ *(tehn.) laminor trio* = laminor cu trei cilindri. (< it., fr. *trio)*
triódă *s.f. (fiz.)* tub electronic cu trei electrozi. (< fr. *triode)*
trioleínă *s.f. (chim.)* substanţă lichidă conţinută în grăsimile vegetale. (< fr. *trioléine)*
triolét *s.n.* **1.** *(lit.)* mică poezie de opt versuri, dintre care primul, al patrulea şi al şaptelea vers sînt identice. **2.** *(muz.)* grup de trei note egale ca valoare, care se execută într-o singură bătaie. (< fr. *triolet)*
triór *s.n. (tehn.)* aparat folosit pentru separarea, după dimensiuni, a materialelor granulare. (< fr. *trieur)*
triorá *vb.* I. *tr.* a selecţiona seminţele la trior. (< *trior)*
trioxíd *s.m. (chim.)* compus care conţine trei atomi de oxigen. (< fr. *trioxyde)*
tripartít *adj.* în trei părţi, compus din trei părţi. (< fr. *tripartite)*
triplá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) face de trei ori mai mare, a (se) întrei. (< fr. *tripler)*
triplét *s.n.* al treilea exemplar de acelaşi fel. ● *(lingv.)* a treia formă a unor cuvinte de aceeaşi proveniență, dar intrate în limbă în trei epoci diferite. (< fr. *triplette)*
triplétă[1] *s.f.* bicicletă cu trei locuri. (< fr. *triplette)*
triplétă[2] *s.f.* grup de trei jucători care fac parte din înaintarea unei echipe de fotbal. (< fr. *triplet)*
triplicát *s.n.* a treia copie după un act. (cf. lat. *triplicatus*, fr. *triplicata)*
tripiu *adj.* de trei ori mai mare sau mai mult; întreit. ● din trei părţi, cu trei părţi. ○ *în triplu exemplar* = în trei exemplare. (< fr. *triple*, cf. lat. *triplex)*
triplusált *s.n. (sport)* săritură în lungime la care după primul salt se cade pe piciorul cu care s-a bătut, la al doilea pe celălalt picior, al treilea salt terminîndu-se pe ambele picioare. (cf. fr. *triple-saut)*
tripoli *s.n. (min.)* diatomit. (< fr. *tripoli)*
tripotáj *s.n. (rar)* afacere murdară, necinstită. (< fr. *tripotage)*
tripóu *s.n.* local, stabiliment cu jocuri de noroc. (< fr. *tripot)*
tripsínă *s.f. (chim.)* enzimă secretată de pancreas, care descompune proteinele în aminoacizi. (< fr. *trypsine)*
triptíc *s.n. (ant.)* trei tăbliţe prinse între ele cu balamale, care se închideau ca o carte. ● tablou format din trei părţi prinse cu balamale (cele laterale închizîndu-se peste cea din mijloc), pe care sînt pictaţi sfinţi sau sînt scrise, ca într-un pomelnic, numele donatorilor etc. ● *(fig.)* trei idei, puncte sau articole ale uneia şi aceleiaşi teorii, dogme etc. (cf. fr. *triptyque*, gr. *triptychos)*
tripetál *adj. (bot.)* cu corola formată din trei petale. (< fr. *tripétale)*
trirémă *s.f.* galeră cu trei rînduri de lopeţi folosită mai ales în antichitate. (cf. lat. *triremis*, fr. *trirème)*
trisepál *adj. (bot.)* cu caliciul format din trei sepale. (< fr. *trisépale)*
trisíláb *s.n.* cuvînt format din trei silabe. (< fr. *trissyllabe)*
trisilábic *adj. (despre cuvinte)* format din trei silabe. (cf. fr. *trissyllabique)*
trişá *vb.* I. *intr.* a înşela la jocul de cărţi; *(p. ext.)* a induce în eroare. (< fr. *tricher)*
trişór *s.m.* cel care trişează (la jocul de cărţi). (cf. fr. *tricheur)*
tritón[1] *s.m.* **1.** *(mit.)* zeitate marină greacă închipuită cu bust de om şi cu coadă de peşte; *(p. ext.)* statuie reprezentînd această zeitate. **2.** *(zool.)* batracian avînd înfăţişarea unui mormoloc de broască; salamandră de apă. ● gen de moluşte marine gasteropode. (lat. *triton*, fr. *triton)*
tritón[2] *s.n. (muz.)* denumire a cvartei mărite care cuprinde un interval de trei tonuri. (< fr. *triton*, cf. *tri* — trei, *ton* — ton)
tritură *vb.* I. *tr. (tehn.)* a sfărîma, a zdrobi o substanţă chimică în particule fine, a pulveriza. (< fr. *triturer*, cf. lat. t. *triturare)*
triúmf *s.n.* **1.** *(ant.)* celebrare a victoriei în vechea Romă, constînd din intrarea solemnă în oraş a generalului biruitor, însoţit de armata sa, de captivi şi de prăzile făcute. **2.** victorie, biruinţă; *(fig.)* succes moral, reuşită, izbîndă. (< lat. *triumphus*, cf. fr. *triomphe)*

triumfá *vb.* I. *intr.* **1.** a birui, a învinge. **2.** *(fig.)* a reuși, a ieși învingător. **3.** a se mîndri cu o izbîndă, a jubila. (< lat. *triumphare*, cf. fr. *triompher)*

triumfál *adj.* de triumf, biruitor, învingător; *(fig.)* impunător, solemn, pompos. ○ *marș triumfal* = înaintare rapidă și victorioasă a unei armate pe un teritoriu străin. (cf. lat. *triumphalis*, fr. *triomphal)*

triumfátór *adj.* care triumfă; învingător, victorios. (< *triumfa)*

triumvír *s.m. (ant.)* titlu dat în vechea Romă fiecăruia dintre cei trei membri ai unei magistraturi care avea atribuții administrative, politice etc. ● nume dat participanților la cele două triumvirate care au condus Roma în anii 60 și 43 î.e.n. (< lat., fr. *triumvir)*

triumvirát *s.n. (ant.)* funcția și durata funcției de triumvir în Roma antică. ● grup de trei persoane înțelese să-și împartă autoritatea supremă a statului. (< lat. *triumviratus*, cf. fr. *triumvirat)*

triúnghi *s.n.* **1.** *(mat.)* poligon cu trei laturi. **2.** grup de trei sau de mai multe ființe sau lucruri dispuse astfel încît unind punctele în care stau s-ar obține un poligon cu trei laturi. **3.** *(muz.)* trianglu. (după fr. *triangle)*

triunghiulár *adj.* în formă de triunghi. ● *(despre competiții sportive)* la care participă reprezentanți a trei țări sau a trei echipe. (după fr. *triangulaire)*

trivalént *adj. (chim.; despre elemente chimice)* care are trei valențe (cf. fr. *trivalent)*

trivérb *s.n.* joc de inteligență constînd în a reprezenta trei cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele.

triviál *adj.* comun, de rînd, ordinar; vulgar, obscen, necuviincios, scabros. (cf. fr. *trivial*, lat. *trivialis* < *trivium* — răspîntie)

trivialitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este trivial; vulgaritate, necuviință, nerușinare. (cf. fr. *trivialité)*

trivializá *vb.* I. *tr.* a vulgariza, a bagateliza, a degrada, a scădea valoarea. (< fr. *trivialiser)*

trívium *s.n. (în evul mediu)* ciclu al învățămîntului elementar, cuprinzînd gramatica, retorica și dialectica. (< fr. *trivium*, cf. lat. *trivium* — răspîntie unde se întîlnesc trei drumuri)

troe *s.n. (ec.)* schimb în natură, forma cea mai simplă a comerțului, obișnuită în comuna primitivă. (< fr. *troc)*

trocantér *s.n. (zool.)* al doilea articol de la picioarele insectelor. (< fr. *trochanter)*

trocár *s.n. (vet.)* instrument chirurgical folosit pentru puncții în rumen la bovine și ovine. (< fr. *trocart*, *trois-quarts)*

troféu *s.n.* **1.** *(ant.)* armura unui dușman învins așezată pe un trunchi de copac, ca semn al victoriei; *(p. ext.)* monument de piatră sau de marmură purtînd armele unui dușman învins. ● sculptură sau pictură înfățișînd un asemenea monument. **2.** pradă de război luată de la inamic. ● victorie, biruință. (< fr. *trophée*, cf. it. *trofeo* < lat. *tropaeum*, gr. *tropaion)*

trófic *adj. (fiziol.)* referitor la nutriția țesuturilor. (< fr. *trophique*, cf. gr. *trophikos* — hrănitor)

troglobíe *s.f.* viețuitoare care trăiește în peșteri, fiind adaptată la condițiile acestui mediu. (< fr. *troglobie)*

troglodít *s.m.* **1.** om preistoric din epoca cuaternară, care locuia în caverne. **2.** *(fig.)* om cu un nivel de viață foarte scăzut. ● *(fig.)* om grosolan, necivilizat. (< fr. *troglodyte)*

trohále *adj. (metr.)* format din trohei. ○ *metru trohaic* = sistem de versificație avînd la bază troheul ca unitate ritmică a versului. (< fr. *trochaïque)*

trohéu *s.m. (metr.)* picior de vers care avea, în poezia antică, o silabă lungă și una scurtă și, în poezia modernă, o silabă accentuată și una neaccentuată. (< fr. *trochée*, cf. lat. *trochaeus*, gr. *trochaios)*

troleibúz *s.n.* vehicul cu tracțiune electrică (care primește curent printr-un troleu), fără șine, folosit pentru transportul în comun al călătorilor. (< fr., engl. *trolleybus)*

troléu *s.n.* priză de curent pentru alimentarea motorului unui vehicul cu tracțiune electrică. (< engl., fr. *trolley)*

troliu *s.n. (tehn.)* aparat care servește la ridicarea sau la transportul unei greutăți cu ajutorul unui cablu, care se înfășoară pe un cilindru rotitor. (cf. fr. *treuil)*

trómbă *s.f.* **1.** *(met.)* coloană de apă ridicată în formă de con de vîrtejurile de vînt și care se învîrtește cu o mare iuțeală. ● coloană de fum, de praf ridicată de un vînt puternic; vîrtej. **2.** *(mar.)* tub prin care se face ventilația în încăperile de jos ale unui vapor. (< fr. *trombe)*

trombínă *s.f. (chim.)* substanță activă asemănătoare enzimelor, prezentă în sînge. (< fr. *thrombine)*

trombón *s.n.* instrument muzical de suflat mult mai mare decît trompeta. (< fr., it. *trombone)*

trombonist *s.m.* muzicant care cîntă la trombon. (cf. fr. *tromboniste)*

trombóză *s.f. (med.)* cheag de sînge care se formează într-un vas sanguin producînd astuparea acelui vas. (< fr. *thrombose)*

trómpă *s.f.* **1.** *(zool.)* prelungire cărnoasă în formă de tub a nasului unor animale ca elefantul, tapirul etc. ● organ în formă de tub, adaptat pentru supt, la unele insecte. ● *(anat.)* conductă, canal prin care se elimină celulele sexuale formate în ovar. ○ *(în expr.) trompa lui Eustache* = canal interior al urechii care face legă-

tura între timpan și faringe. **2.** *(tehn.)* aparat folosit pentru evacuarea gazelor dintr-un recipient. (< fr. *trompe*, cf. germ. *Trumpa)*

trompét *s.m.* persoană care cîntă din trompetă; trîmbițaș, gornist. (< fr. *trompette)*

trompétă *s.f.* instrument muzical de suflat format dintr-un tub de alamă îndoit de două ori și terminat cu un pavilion larg; trîmbiță, goarnă. (< fr. *trompette)*

trompetíst *s.m.* trompet. (< fr. *trompettiste)*

tron *s.n.* scaun, jeț special împodobit pe care stau monarhii la ceremonii; scaunul domniei; *(p. ext.)* simbol al puterii regale, al domniei. ● *(fig.)* puterea suverană a monarhilor; domnie. (< cf. lat. *thronus*, gr. *thronos*, fr. *trône)*

tronă *vb.* I. *intr.* a domni, a stăpîni (peste o țară), a guverna. ● *(fig.)* a domina; a lua o poziție afectată de superioritate. (< fr. *trôner)*

troncón *s.n.* trunchi de con. (cf. fr. *tronc de cône)*

troncónic *adj.* în formă de trunchi de con. (cf. fr. *tronconique)*

trop *s.m. (lit.)* figură de stil care constă în întrebuințarea unui cuvînt sau a unei expresii în sens figurat. (< fr. *trope*, lat. *tropus*. gr. *tropos)*

trópic *s.n. (geogr.)* fiecare dintre cercurile de pe suprafața pămîntului situate la latitudinea de 23°27′ nord și sud. ● *(la pl.)* zonă, regiune aflată în jurul celor două tropice; zonă tropicală. ○ *(adj.) an tropic* = interval de timp care se scurge între două treceri consecutive ale soarelui prin același punct al ecuatorului. (< fr. *tropique*, cf. gr. *tropikos)*

tropicál *adj.* de (la) tropice. ○ *căldură tropicală* = căldură toridă, caniculară. (< fr. *tropical)*

tropism *s.n. (biol.)* tendință de orientare, de creștere a organismelor vii, determinată de direcția din care acționează asupra lor anumiți factori fizico-chimici ca lumina, căldura etc. (< fr. *tropisme*, cf. gr. *tropos)*

tropologíe *s.f. (lit.)* limbaj figurat. ● disciplină care studiază tropii. (< fr. *tropologie*, cf. gr. *tropos* — trop, *logos* — vorbire)

tropopáuză *s.f. (met.)* zona de trecere dintre troposferă și stratosferă. (< fr. *tropopause*, cf. germ. *Tropopause)*

troposféră *s.f. (met.)* stratul inferior al atmosferei, în care se produc fenomenele meteorologice obișnuite. (< fr. *troposphère)*

trotíl *s.n. (chim.)* trinitrotoluen. (< germ. *Trotyl)*

trotináː *vb.* I. *intr. (despre cai)* a nu păstra pasul regulat, a bate pasul aproape pe loc. (< fr. *trottiner)*

trotinétă *s.f.* jucărie formată dintr-o scîndură așezată pe două roți, cu un dispozitiv de direcție în față și care se pune în mișcare prin împingerea cu un picior. (< fr. *trottinette)*

trotuár *s.n.* parte a străzii (mai ridicată decît partea carosabilă), rezervată circulației pietonilor. (< fr. *trottoir)*

trubadúr *s.m.* nume dat în evul mediu poeților-cîntăreți din sudul Franței, care scriau în limba provensală poezii lirice care se puteau cînta; *(p. ext.)* poet-cîntăreț peregrin. (< fr. *troubadour)*

truc *s.n.* **1.** manevră abilă de a face ceva mascînd realitatea; șiretlic, stratagemă; artificiu. **2.** cărucior format dintr-un cadru montat pe două osii (care circulă în special pe o linie ferată). (< fr. *truc*, cf. prov. *truc* — lovitură)

trúfă *s.f. (bot.)* gen de ciuperci comestibile foarte gustoase, de culoare violetă-negricioasă și de forma unui cartof. (< fr. *truffe)*

truísm *s.n.* adevăr banal. (< fr. *truisme*, cf. engl. *truism* < *true* — adevărat)

trunchiá *vb.* I. *tr.* a ciunti, a mutila, a reteza. ● *(fig.)* a suprima unul sau mai multe pasaje dintr-o operă literară. (< *trunchi*, cf. fr. *tronquer)*

trúsă *s.f.* geantă, cutie în care se țin instrumente sau obiecte de strictă necesitate (folosite în exercitarea unei profesiuni, pentru toaletă etc.); *(p. ext.)* totalitatea unor asemenea ustensile. (< fr. *trousse)*

trusóu *s.n.* lenjerie de corp și de pat (făcută mai ales pentru o fată care se mărită); rufăria unui nou-născut. (< fr. *trousseau)*

trust *s.n. (în economia capitalistă)* **1.** monopol în cadrul căruia proprietatea asupra unor întreprinderi este unificată, proprietarii lor devenind acționari, iar producția și finanțele întreprinderilor fiind reglementate de un consiliu de administrație. **2.** *(în economia socialistă)* grupare de întreprinderi (de producție sau de desfacere) a căror proprietate o deține statul și care sînt organizate pentru producerea în comun a bunurilor unei ramuri de producție. (< engl., fr. *trust*, cf. rus. *trest)*

trustiér *adj.* al unui trust, de trust. (cf. engl. *trustier)*

trústman *s.m.* asociat sau acționar al unui trust (1). (< engl. *trustman)*

truvér *s.m.* nume dat în evul mediu poeților care scriau în limba franceză din nordul Franței poezii epice, istorioare etc. (< fr. *trouvère)*

tub *s.n.* **1.** țeavă de metal, de sticlă etc. **2.** recipient din metal subțire în care se țin diferite paste, preparate cosmetice etc. **3.** vas în organismele animale. **4.** *(tehn.)* aparat în formă de țeavă în care sînt introduși doi sau mai mulți electrozi, folosit la diferite montaje. ○ *tub electronic* = tub în care se găsesc doi sau mai mulți elec-

trozi și în care se produc descărcări electrice. (cf. fr. *tube*, lat. *tubus*)
tubáj *s.n. (med.)* introducerea în stomac, pe cale bucală a unui tub de cauciuc pentru extragerea de suc gastric. (< fr. *tubage*)
tubáre *s.f.* operația de introducere a unei coloane de tuburi de oțel în gaura unei sonde, pentru consolidarea pereților acesteia. (< *tub*)
túbă *s.f.* instrument muzical de suflat din alamă folosit mai ales în fanfare. (< it., fr. *tuba*)
tubércul *s.m.* **1.** *(bot.)* tulpină subterană umflată care constituie un rezervor de substanțe nutritive la unele plante. **2.** excrescență apărută pe unele țesuturi ale organismelor vii. ● *(med.)* mică tumoare produsă de bacilul Koch. (< fr. *tubercule*, cf. lat. *tuberculum*)
tuberculát *adj. (despre plante)* cu tubercule. (< *tubercul*)
tuberculínă *s.f. (med.)* toxină secretată de bacilul Koch. (< fr. *tuberculine*)
tuberculizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îmbolnăvi de tuberculoză, a (se) oftica. (< fr. *tuberculiser*)
tuberculós *adj. (adesea subst.)* bolnav de tuberculoză; ofticos, ftizic. (< fr. *tuberculeux*)
tuberculóză *s.f. (med.)* boală infecțioasă și contagioasă cauzată de bacilul Koch; ftizie, oftică. (< fr. *tuberculose*)
tuberós *adj.* tuberculat. (< fr. *tubéreux*)
tuberóză *s.f. (bot.)* plantă decorativă cu tulpina înaltă terminată cu un mănunchi de flori albe, mirositoare; chiparoasă. (< fr. *tubéreuse*)
tubiférm *adj. (tehn.)* în formă de tub. (< fr. *tubiforme*)
túbing *s.n. (tehn.)* coloană de extracție folosită la sonde, prin care iese la suprafață țițeiul. (< engl. *tubing*)
tubulár *adj.* care este în formă de tub; prevăzut cu tuburi. (< fr. *tubulaire*)
tubulatúră *s.f. (tehn.)* rețea de țevi care comunică între ele. (cf. it. *tubulatura*)
tubulúră *s.f. (tehn.)* bucată scurtă de țeavă montată la un vas pentru a se face legătura cu o conductă; știuț. (< fr. *tubulure*)
tuf *s.n. (pétr.)* rocă calcaroasă sau vulcanică, poroasă, mai mult sau mai puțin cimentată. (< fr. *tuf*, it. *tufo*)
túia *s.f. (bot.)* arbore decorativ din familia pinului, cu frunzele de culoare verde-închisă și având coroana piramidală și ramurile întinse orizontal; arborele vieții. (< fr. *thuya*)
tulór *s.n. (mar.)* remorcher care se deplasează de-a lungul unui lanț sau al unui cablu întins pe fundul apei. (< fr. *toueur*)
tul *s.n. (text.)* țesătură de mătase sau de bumbac foarte subțire și ușoară. (< fr. *tulle*, cf. *Tulle*, n.p.)
tulipă *s.f. (rar)* lalea. (< fr. *tulipe*)
túliu *s.n. (chim.)* element din familia pământurilor rare. (< fr. *thulium*)
tumefácție *s.f. (med.)* umflătură care apare într-o parte a corpului fiind provocată de tulburări ale circulației sîngelui sau limfei. (cf. fr. *tuméfaction*, lat. *tumefactus* — umflat)
tumefiá *vb.* I. *refl. (med.; despre țesături)* a-și mări volumul datorită unei tumefacții; a se umfla. (< fr. *tuméfier*, cf. lat. *tumefacere* — a umfla)
tumoáre *s.f. (med.)* nume generic dat excrescențelor patologice, constituite dintr-un țesut de formație nouă rezultat dintr-o activitate anormală a celulelor. (< fr. *tumeur*, cf. lat. *tumor*)
tumúl *s.n. (arheol.)* movilă conică sau piramidală, făcută din pământ sau din piatră, înălțată de unele popoare străvechi deasupra unui mormînt. (< fr., lat. *tumulus*)
tumulár *adj.* de mormînt; funerar. (cf. fr. *tumulaire*)
tumúlt *s.n.* **1.** zgomot mare, vuiet, larmă. ● învolburare, tălăzuire a unor ape. **2.** agitație, zbucium sufletesc. (< fr. *tumulte*, lat. *tumultus*)
tumultuós *adj.* **1.** plin de tumult; zgomotos. ● *(despre ape)* învolburat, clocotitor. **2.** entuziast, entuziasmat. **3.** în cantitate mare, abundent, îmbelșugat, prodigios. (cf. fr. *tumultueux*, lat. *tumultuosus*)
túndră *s.f. (geogr.)* cîmpie din regiunea arctică, acoperită cu copaci pitici, cu mușchi și cu licheni. (< rus. *tundra*, cf. fr. *toundra*)
tunél *s.n.* galerie subterană care permite trecerea unei căi de comunicație printr-un masiv muntos, pe sub nivelul solului sau pe sub o apă. (< fr., engl. *tunnel*)
tunelíst *s.m.* muncitor specializat în lucrări de tuneluri. (< *tunel*)
túngsten *s.m. (chim.)* metal dur, greu, de culoare cenușie, întrebuințat la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice și a oțelurilor speciale; wolfram. (< fr. *tungstène*, cf. sued. *tungsten*)
tunícă *s.f.* **1.** *(ant.)* cămașă albă de lînă cu mîneci scurte sau fără mîneci, purtată de vechii romani. **2.** haină bărbătească făcînd parte dintr-o uniformă. **3.** *(anat.)* membrană fibroasă care învelește unele organe ale corpului. ● membrană care acoperă corpul unor animale marine. ● *(bot.)* înveliș cărnos al unui bulb. (< lat. *tunica*; fr. *tunique*)
tupéu *s.n.* îndrăzneală obraznică; cutezanță, impertinență, nerușinare. (< fr. *toupet*)
tur *s.n.* **1.** mișcare circulară sau liniară pe un traseu oarecare, cu revenire la punctul de plecare; înconjur. ○ *tur de orizont* = observare succesivă a diferitelor puncte caracteristice din jurul unui punct; *(fig.)* privire de ansamblu asupra unei probleme; *tur de pistă* = zbor pe un teren dreptunghiular, executat în jurul aerodromului. ● plim-

bare scurtă, raită. ● *(rar)* acțiune care cere îndemînare, agilitate, putere. ○ *tur de forță* = efort, întreprindere îndrăzneață. **2.** *(sport)* parte dintr-un campionat cuprinzînd jumătate din totalul etapelor. ● întrecere sportivă, mai ales de ciclism, în care se parcurge un circuit pe distanță lungă. **3.** *(tehn.)* mișcare circulară în jurul unui ax. **4.** *(la jocul de cărți)* ciclu de jocuri în care fiecare partener distribuie cărțile, pe rînd. (< fr. *tour*, cf. lat. *turnus* — instrument pentru întors)

turáție *s.f. (tehn.)* mișcare circulară a unei piese în jurul unui ax. ● numărul de învîrtituri ale unui corp rotitor într-o unitate de timp. (< *tur*)

tură[1] *s.f.* rînd, serviciu succesiv, alternativ; schimb. (< fr. *tour*)

tură[2] *s.f. (șah)* piesă în formă de turn. (< fr. *tour*)

turbán *s.n.* învelitoare de stofă, de mătase sau de pînză cu care își înfășoară capul bărbații la unele popoare orientale. ● șal înfășurat de femei în jurul capului. (< fr. *turban*, cf. pers. *dulband*)

túrbă *s.f. (geol.)* varietate de cărbune care se formează în locuri mlăștinoase, prin carbonizarea lentă a plantelor. (< fr. *tourbe*)

turbidimétru *s.n. (fiz.)* instrument cu ajutorul căruia se măsoară gradul de tulbureală a unei suspensii. (< fr. *turbidimètre*)

turbină *s.f. (tehn.)* motor cu rotor pus în mișcare de un lichid sau de un gaz, utilizat ca forță motoare. (< fr. *turbine*)

turbión *s.n. (rar)* vîrtej. (< fr. *tourbillon*)

turbionár *adj. (rar)* în care au loc vîrtejuri, cu vîrtejuri. (< fr. *tourbillonnaire*)

turbobúr *s.n. (tehn.)* turbotrepan.

turbocompresór *s.n. (tehn.)* agregat compus dintr-un compresor de aer și o turbină, folosit la supraalimentarea cu aer a motoarelor Diesel sau a motoarelor cu explozie. (cf. fr. *turbocompresseur*)

turbofór *s.n. (tehn.)* sapă de foraj acționată de o turbină hidraulică. (< fr. *turbophore*)

turbogeneratór *s.n. (tehn.)* grup generator compus dintr-un generator electric cuplat cu o turbină. (cf. fr. *turbogénérateur*)

turboinjectór *s.n. (tehn.)* agregat alcătuit dintr-un injector și o turbină.

turbomotór *s.n. (tehn.)* grup format dintr-un motor și o turbină, montate pe același arbore de transmisie. (cf. fr. *turbomoteur*)

turbopómpă *s.f. (tehn.)* agregat alcătuit dintr-o pompă și o turbină. (< fr. *turbopompe*, cf. germ. *Turbo-Pumpe*)

turbopropulsór *s.n. (av.)* agregat alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin elice a unui avion. (< fr. *turbopropulseur*)

turboreactór *s.n. (av.)* reactor alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin reacție a unui avion. (< fr. *turboréacteur*)

turbotrepán *s.n. (tehn.)* sapă pentru foraj acționată de o turbină hidraulică.

turboventilatór *s.n. (tehn.)* agregat alcătuit dintr-un ventilator și o turbină care îl antrenează.

turbulént *adj.* care produce neorînduieli, dezordine; gălăgios, zgomotos. (cf. fr. *turbulent*, lat. *turbulentus*)

turbulénță *s.f.* **1.** *(rar)* neorînduială, tulburare, dezordine, gălăgie. **2.** *(tehn.)* stare de mișcare a unui fluid în care există vîrtejuri. (cf. fr. *turbulence*, lat. *turbulentia*)

turcism *s.n.* expresie sau cuvînt împrumutat din limba turcă. (< *turc*)

turcoáză *s.f.* mineral colorat în albastru sau în verde, folosit ca piatră semiprețioasă; peruzea. (< fr. *turquoise*)

turélă *s.f. (mil.)* dispozitiv blindat pe o navă de război, pe un tanc, pe un avion etc., care se rotește în jurul unui ax și în care sînt așezate tunuri, mitraliere sau alt armament greu. (< fr. *tourelle*)

turf *s.n. (rar)* hipodrom; *(p. ext.)* sport practicat cu cai de curse. (< engl., fr. *turf*)

turgescénță *s.f. (bot.)* stare de rigiditate, de tensiune caracteristică celulelor vegetale vii. ● *(med.)* umflare. (< fr. *turgescence*, cf. lat. *turgere* — a umfla)

turism *s.n.* **1.** sport constînd din parcurgerea pe jos sau cu un vehicul a unor regiuni pitorești sau interesante din punct de vedere istoric, geologic etc.; drumeție. **2.** autoturism. (< fr. *tourisme*)

turíst *s.m.* și *f.* cel care practică turismul. (< fr. *touriste*)

turístic *adj.* referitor la turism. (< fr. *touristique*)

turlupinádă *s.f. (rar)* glumă nereușită, proastă. ● calambur nereușit. (< fr. *turlupinade*, cf. *Turlupin*, n.p.)

turmalínă *s.f. (min.; la pl.)* clasă de minerale cristalizate, formate din silicații unor metale și conținînd bor; *(la sg.)* piatră semiprețioasă de culoare roșie, verde sau violetă care face parte din această clasă. (< fr. *tourmaline*)

turmént *s.n. (rar)* chin, zbucium, durere cumplită. (< fr. *tourment*)

turmentá *vb.* I. **1.** *refl. (rar)* a se îmbăta. **2.** *tr.* a chinui, a înnebuni. (< fr. *tourmenter*)

turmentát *adj.* **1.** *(rar)* amețit de băutură; beat. **2.** chinuit, înnebunit. (< *turmenta*)

turmentáție *s.f.* turmentare.

turná *vb.* I. *tr. (cinema; mai ales în expr.) a turna un film* = a realiza un film înregistrînd pe peliculă diversele scene. (< fr. *tourner*)

turnánt *adj.* care se rotește în jurul unui ax central. (< fr. *tournant*)

turnántă *s.f.* **1.** mișcare circulară, înconjur, rotire. **2.** mică bibliotecă care se învîrtește în jurul unui ax central. *|| adj. (în expr.) scenă turnantă* = scenă rotativă care permite schimbarea rapidă a decorului. (< fr. *tournante)*

turnesól *s.m. (chim.)* materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită pentru determinarea caracterului acid sau bazic al unei soluții. (< fr. *tournesol)*

turnéu *s.n.* **1.** deplasare a unui artist, a unei trupe teatrale, muzicale sau a unei echipe sportive în diferite localități, în vederea reprezentării de spectacole. **2.** *(uneori ironic)* călătorie pe care o face o personalitate (politică) în diferite localități, după un program dinainte stabilit. (< fr. *tournée)*

turnír *s.n. (ist.)* serbare publică, în evul mediu, în cadrul căreia se purtau lupte (călare) între cavaleri care își arătau cu această ocazie îndemînarea, îndrăzneala. (< germ. *Turnier*, fr. *tournois)*

turnúră *s.f.* **I. 1.** înfățișare, aspect (exterior) sub care se prezintă lucrurile, faptele. **2.** fel în care sînt așezate cuvintele într-o frază. **II.** pernită sau bucată de stofă purtată odinioară de femei la spate sub rochie, mai jos de talie. (< fr. *tournure)*

turpitúdine *s.f. (liv.)* faptă josnică, nerușinată; mîrșăvie. (cf. fr. *turpitude*, lat. *turpitudo)*

tusór *s.n.* mătase naturală produsă de viermi de mătase sălbatici. (< fr. *tussor*, hind. *tusor)*

tuș *s.n.* cerneală neagră, folosită în desene, preparată prin amestecarea negrului de fum cu o soluție în apă de gelatină, de gumă arabică sau alte substanțe. (< germ. *Tusche)*

túșă *s.f.* **I.** *(pict.)* urmă de pensulă în pasta unui tablou. **II. 1.** linie care delimitează un teren de joc pentru sporturi. **2.** *(rar)* clapă la claviatura unui pian, a unei orgi etc. (< fr. *touche)*

tușéu *s.n.* **1.** *(med.)* palpare a unui organ, spre a se constata starea sănătății lui. **2.** *(muz.)* fel de a executa o bucată muzicală la un instrument cu claviatură. **3.** fel de a aplica culorile în pictură; tușă. (< fr. *touché)*

tușiéră *s.f.* cutie de metal care cuprinde o pernită îmbibată cu tuș, folosită la umezirea stampilei. (< *tuș)*

tútă *s.f.* instrument în formă de cilindru, folosit pentru prinderea țevilor rămase în gaura sondei. (< germ. [Fang] *tute)*

tutelá *vb.* I. *tr.* a avea grijă, a proteja, a supraveghea. (< it. *tutelare)*

tutelăj *s.n.* tutelă. (< *tutelă)*

tutelár *adj.* care se referă la tutelă; *(p. ext.)* ocrotitor, protector. (cf. lat. *tutelaris*, fr. *tutélaire*, it. *tutelare)*

tutelát *adj.* aflat sub tutelă. (< *tutela)*

tutélă *s.f. (jur.)* autoritate dată de lege unei persoane sau acceptată de bună voie de aceasta, de a avea grijă în mod gratuit de o persoană minoră și de averea sa sau de o persoană pusă sub interdicție. ● ocrotire, sprijin. (< lat., it. *tutela*, fr. *tutelle)*

tutorát *s.n. (rar)* tutelă. (< *tutore)*

tutóre *s.m.* și *f.* cel care are drept, autoritate de tutelă asupra cuiva. (< lat. *tutor*, cf. fr. *tuteur*, it. *tutore)*

túttі *adv. (muz.)* toți; reluarea refrenului sau continuarea bucății, după un pasaj de solo, de către întregul ansamblu vocal sau instrumental. (< it., fr. *tutti)*

tutti-frútti *s.n. pl.* mîncare din tot felul de fructe. (< it. *tutti-frutti)*

Ţ

ţarină *s.f.* soţia unui ţar; titlu dat împărăteselor Rusiei. (cf. fr. *tsarine)*

ţarism *s.n.* formă de guvernământ în care puterea supremă, absolută, aparţinea ţarului; regimul ţarist. (cf. fr. *tsarisme)*

ţarist *adj.* privitor la ţarism; partizan al ţarului sau al ţarismului. (cf. fr. *tsariste)*

ţinevaiş *s.n. (chim.)* oxid de zinc de culoare albă, folosit în vopsitorie. (< germ. *Zinkweiss)*

ubicuitáte *s.f. (liv.)* starea celui care este prezent pretutindeni sau în mai multe locuri în același timp. (cf. fr. *ubiquité* < lat. *ubique* — peste tot)
udométru *s.n.* pluviometru. (< fr. *udomètre)*
uéd *s.n. (rar)* vale seacă, în deșert. (< fr. *oued*, cf. ar. *ued* — curs de apă)
úlcer *s.n. (med.)* leziune organică care nu se cicatrizează și care are tendința să se întindă și să supureze. (< fr. *ulcère*, cf. lat. *ulcus* — rană)
ulceră *vb.* I. **1.** *refl. (despre un țesut)* a deveni ulceros. **2.** *tr.* a cauza o ulcerație. (< fr. *ulcérer)*
ulcerátie *s.f. (med.)* formare a unui ulcer; rană ulceroasă. (< fr. *ulcération*, lat. *ulceratio)*
ulcerós *adj.* care prezintă un ulcer, privitor la ulcer; provenit dintr-un ulcer. (cf. fr. *ulcéreux)*
úlster *s.n. (rar)* pardesiu bărbătesc fasonat ca un halat cu mîneci largi. (< engl., fr. *ulster)*
ulteriór *adj.* care are loc, care se face, care se produce mai tîrziu, după un un alt eveniment; posterior. (< fr. *ultérieur*, cf. lat. *ulterior* comparativ al lui *ulter)*
últim *adj.* cel din urmă. ○ *ultima oră* = rubrică într-o gazetă unde se publică cele din urmă știri sosite la redacție. (< lat. *ultimus*, cf. fr., *ultime*, it. *ultimo)*
ultimativ *adj.* cu caracter de ultimatum. (cf. fr. *ultimatif)*
ultimátum *s.n.* cerere categorică, care nu admite discuții și obiecții, de a îndeplini o condiție pusă sub amenințarea folosirii forței sau a altor represiuni. ● Hotărîre irevocabilă, ultim cuvînt. (< fr. *ultimatum*, cf. lat. *ultimus* — ultimul)
ultrademagóg *s.m.* demagog care a întrecut orice limită. (< *ultra-* + *demagog)*
ultrafiltru *s.n. (tehn.)* aparat de filtrare pentru soluții coloidale și suspensii foarte fine, prevăzut cu o membrană cu porii foarte fini. (cf. fr. *ultrafiltre)*
ultragia *vb.* I. *tr. (jur.)* a insulta (un reprezentant al autorității) în exercițiul funcțiunii; *(p. ext.)* a ataca, a jigni, a ofensa. (cf. fr. *outrager)*
ultraimperialism *s.n.* teorie antimarxistă oportunistă formulată de Kautsky, cu privire la posibilitatea dezvoltării pașnice și fără crize a capitalismului.
ultráj *s.n. (jur.)* insultă adusă unui reprezentant al autorității publice în exercițiul funcțiunii; *(p. ext.)* ofensă, insultă la adresa cuiva; jignire. (cf. fr. *outrage*, cf. fr. *outre* < *lat. ultra* — peste)
ultramarín *s.n. (chim.)* produs sintetic obținut prin topirea unui amestec de caolin, carbonat de sodiu, mangal și sulf, întrebuințat ca colorant albastru. (< fr. *ultramarine)*
ultramicrochimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu reacțiile chimice între cantități de substanță de ordinul milionimii de gram. (< fr. *ultramicrochimie)*
ultramicroscóp *s.n. (fiz.)* microscop de mare precizie cu ajutorul căruia pot fi examinate corpurile care nu sînt vizibile la microscopul obișnuit. (< fr. *ultramicroscope)*
ultramicroscópic *adj.* care poate fi văzut numai cu ultramicroscopul; care se face cu ultramicroscopul. (< fr. *ultramicroscopique)*
ultramontán *adj., s.m.* **1.** (locuitor) de dincolo de munți. **2.** (adept, partizan) al ultramontanismului. (cf. it. *ultramontano*, fr. *ultramontain*, lat. *ultra* — de dincolo, *mons* — munte)
ultramontanísm *s.n.* curent extremist în catolicism, care susținea infailibilitatea și puterea nelimitată a papei în chestiunile bisericești și laice. (cf. fr. *ultramontanisme)*
ultrareacționár *adj., s.m.* și *f.* reacționar înrăit. (< *ultra-* + *reacționar)*
ultraretrográd *adj., s.m.* și *f.* retrograd extremist, foarte înapoiat. (< *ultra-* + *retrograd)*
ultrascúrt *adj. (fiz.; în expr.) raze ultrascurte* = radiații electromagnetice cu lungimi de undă foarte scurte, utilizate în radiofonie, în medicină etc. (< *ultra-* + *scurt*, după fr. *ultracourt)*
ultrasónic *adj.* care folosește ultrasunetul, bazat pe ultrasunet. *(ultra-* + *sonic)*
ultrasúnet *s.n. (fiz.)* vibrație de aceeași natură cu vibrațiile sonore, dar de o frecvență mai înaltă, astfel încît nu poate fi percepută de ureche. (< fr. *ultra-son*, cf. engl. *ultra-sound)*
ultraviolét *adj. (fiz.; în expr.) raze ultraviolete* = radiații electromagnetice invizibile, asemănătoare luminii, dar de o frecvență mai mare, situate în spectru dincolo de violet. (cf. fr. *ultraviolet)*

ultravírus *s.n. (med.)* virus extrem de mic, care nu poate fi văzut la microscop. (cf. fr. *ultravirus)*

umán *adj.* **1.** caracteristic pentru om; privitor la om sau la omenire; omenesc. **2.** omenos, bun, blînd. (< lat. *humanus*, cf. fr. *humain*, it. *umano)*

umanísm *s.n.* **1.** mișcare culturală și socială progresistă din epoca Renașterii, inițiată ca expresie a luptei împotriva feudalismului și a învățăturii scolastice, care a contribuit la răspîndirea științei proclamînd libertatea personalității umane. **2.** *(determinat de „socialist")* mișcare culturală și socială a clasei muncitoare avînd ca scop eliberarea completă a poporului muncitor, indiferent de rasă și naționalitate, din robia capitalistă prin instaurarea proprietății obștești asupra mijloacelor de producție, prin lichidarea exploatării omului de către om și prin posibilitatea nelimitată de dezvoltare a aptitudinilor fizice și spirituale ale omului. (< fr. *humanisme*, cf. it. *umanesimo)*

umaníst *adj.* care aparține umanismului. privitor la umanism; de domeniul culturii clasice. // *s.m.* adept, partizan al umanismului. ● savant din secolele al XIV-lea — al XV-lea care studia operele antichității. (< fr. *humaniste*, it. *umanista)*

umanístic *adj.* umanist. (< *umanist)*

umanitár *adj.* care se preocupă de interesele, de binele omenirii; plin de umanitate. (cf. fr. *humanitaire)*

umanitarísm *s.n.* înțelegere, dragoste față de oameni. (cf. fr. *humanitarisme)*

umanitaríst *adj.* privitor la umanitarism. // *s.m.* și *f.* adept al umanitarismului. (cf. fr. *humanitariste)*

umanitáte *s.f.* **1.** neamul omenesc, omenire. ● colectivitate de oameni. **2.** umanitarism; omenie, bunătate, milă. (cf. lat. *humanitas*, fr. *humanité)*

umanizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) face mai omenos, mai milos; a (se) civiliza. **2.** *tr.* a da viață, a însufleți. (< fr. *humaniser)*

umbélă *s.f. (bot.)* inflorescență în care pedunculele fiecărei flori pornesc toate din același punct și se ridică la aceeași înălțime. (< it. *umbèlla*, cf. fr. *ombrelle* < lat. *umbella* — umbrelă)

umbelífĕră *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate cu flori dispuse în umbele; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (cf. it. *umbellifere*, fr. *ombellifère* < lat. *umbella* — umbrelă, *ferre* — a purta)

umbelifórm *adj.* de forma unei umbele. (cf. it. *umbelliforme*, fr. *ombelliforme)*

umbrélă *s.f.* obiect de protecție contra ploii sau a soarelui, constînd dintr-o bucată de pînză întinsă pe niște arcuri, care se pot strînge în jurul unui baston cu mîner. (cf. fr. *ombrelle* it. *ombrello)*

umectá *vb.* I. *tr. (med.)* a umezi ușor (la suprafață). (< fr. *humecter*, cf. lat. *humectare)*

umerál *adj. (anat.)* de (la) umăr, al umărului. (cf. lat. *humerale)*

umidificáre *s.f.* producerea și întreținerea prin mijloace artificiale a umidității aerului într-o instalație industrială. (cf. fr. *humidification)*

umidífug *adj. (despre un material)* care nu se poate umezi. (cf. fr. *humidifuge*, cf. lat. *humidus* — umed, *fugare* — a fugi)

umiditáte *s.f. (fiz.)* proprietate a corpurilor sau a unui mediu de a absorbi și de a reține o anumită cantitate de apă sau de vapori de apă; umezeală. ● cantitatea de apă pe care o conține un material sau un mediu. ○ *umiditatea atmosferei* = conținutul în vapori de apă și în cristale de gheață al atmosferei. (cf. fr. *humidité*, lat. *humiditas)*

umidométru *s.n. (tehn.)* instrument pentru măsurarea umidității unui material solid. (cf. lat. *humidus* — umed, gr. *metron* — măsură)

úmil *adj.* **1.** *(despre oameni)* care are sentimentul, conștiința lipsei sale de valoare, a inferiorității lui; smerit, modest. **2.** *(fig.)* cu o înfățișare neîngrijită, urîtă. ● neînsemnat, simplu, modest, ● sărac, sărăcăcios. (< lat. *humilis*, cf. it. *umile)*

umilitáte *s.f. (rar)* umilință. (cf. lat. *humilitas)*

úmlaut *s.n. (fon.)* palatalizarea vocalelor *a*, *o*, *u*, în limba germană. ● *(poligr.)* semn tipografic compus din două puncte orizontale, care se așază deasupra acestor vocale. (< germ. *Umlaut)*

umór *s.n.* înclinare spre glume care se ascunde sub o înfățișare serioasă, severă, plină de ironie și de neprevăzut. (< engl., fr. *humour*, cf. lat. *humor)*

umoríst *s.m.* scriitor ale cărui opere au mult umor, folosit în scopul biciuirii moravurilor. (cf. fr. *humoriste)*

umorístic *adj.* care are, care arată, care exprimă umor; aparținînd genului comic. (cf. fr. *humoristique)*

unanim *adj.* acceptat, împărtășit de toată lumea, de toți; general. ● *(despre adunări, colective)* care are aceeași părere în totalitatea membrilor săi. (< fr. *unanime*, cf. lat. *unanimis* < *unus* — unul, *animus* — suflet)

unanimitáte *s.f.* unitate de idei, de sentimente etc., acord, înțelegere deplină (între toți). ○ *în unanimitate* = în mod unanim. ● rezultatul potrivirii depline de vederi; calitatea de a fi unanim. (cf. fr. *unanimité*, lat. *unanimitas)*

unciálă *s.f. (poligr.; la pl.)* literă majusculă întrebuințată în inscripții, la titlurile cărților etc., derivată din literele romane capitale, corespunzătoare literelor capitale moderne, dar cu forme mai rotunjite. (cf. lat. *uncialis*, fr. *oncial*, it. *unciale)*

úncie *s.f.* a douăsprezecea parte dintr-o livră la romani. ● unitate de măsură pentru greutăți, egală cu aproximativ 28 grame, folosită în țările anglo-saxone. (cf. lat. *uncia*. fr. *once)*

undamétru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură a lungimilor de undă sau a frecvențelor oscilațiilor electromagnetice. (cf. fr. *ondamètre)*

úndă *s.f. (fiz.)* fiecare din seria de mișcări concentrice care se propagă într-un mediu fluid sub influența unei impulsiuni. ○ *lungime de undă* = distanța la care se propagă o undă în interval de o perioadă. (< lat. *unda*, cf. fr. *onde*, it. *onda)*

unghiulár *adj.* în formă de unghi; colțuros, în colțuri. ○ *piatră unghiulară* = piatră de la colțul unei temelii de clădire; *(fig.)* fundament, bază. (< *unghi*, după fr. *angulaire)*

unguént *s.n. (med.)* alifie, pomadă, cremă. (< lat. *unguentum*, cf. fr. *onguent)*

uniáx *adj. (min.; despre cristale)* cu o singură axă optică. (< fr. *uniaxe)*

únic *adj.* **1.** singur, într-un singur exemplar; numai unul. **2.** excepțional, fără seamăn, incomparabil. (cf. lat. *unicus*, fr. *unique)*

unicapsulár *adj. (bot.; despre fructe)* care constă dintr-o singură capsulă. (cf. fr. *unicapsulaire)*

unicarpelár *adj. (bot.)* care are o singură carpelă. (cf. fr. *unicarpellaire)*

unicelulár *adj.* care este format dintr-o singură celulă. (cf. fr. *unicellulaire)*

unicitáte *s.f.* însușirea de a fi unic. (cf. fr. *unicité*, it. *unicità)*

unicolór *adj.* care are o singură culoare. (cf. fr. *unicolore)*

unicórd *adj. (muz.: despre instrumente muzicale)* care are numai câte o coardă pentru fiecare notă. (< fr. *unicorde)*

unicórn *adj. (zool.)* care are un singur corn. (cf. fr. *unicorne)*

unifamiliál *adj.* compus, făcut pentru o singură familie.

unificá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a face un întreg, un tot din mai multe unități sau părți; a uni. **2.** a reduce la un singur sistem: a face unitar. (< it. *unificare*, cf. fr. *unifier* < lat. *unus* — unul, *facere* — a face)

unificatór *adj.* care unifică. (cf. it. *unificatore*, fr. *unificateur)*

uniflór *adj. (bot.; despre plante)* care face o singură floare. (< fr. *uniflore)*

unifoliát *adj. (bot.)* cu o singură frunză. (cf. fr. *unifolié)*

unifórm *adj.* care are permanent aceeași formă, aceeași înfățișare; care nu are variații de nici un fel; constant. (< fr. *uniforme*, cf. lat. *uniformis* < *unus* — unul, *forma* — formă)

unifórmă *s.f.* îmbrăcăminte-tip purtată de membrii anumitor instituții. (< fr. *uniforme)*

uniformitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este uniform. (cf. fr. *uniformité*, lat. *uniformitas)*

uniformizá *vb.* **I.** *tr.* a da un caracter uniform, a face uniform. (cf. fr. *uniformiser)*

unigland *adj. (anat.)* cu o singură glandă. (după fr. *uniglande)*

unilaterál *adj.* **1.** *(bot.)* așezat pe o singură parte. **2.** care vede numai o singură latură a lucrurilor, care se rezumă la un singur domeniu de cunoștințe; mărginit. (< fr. *unilatéral*, lat. *unus* — unul, *latus* — latură)

unilateralitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este unilateral. (< *unilateral)*

unilingv *adj.* scris într-o singură limbă. ● care vorbește o singură limbă. (< fr. *unilingue)*

uninațional *adj. (despre state)* care cuprinde o singură națiune. (< *uni-* + *național)*

uninervíat *adj. (bot.)* care are o singură nervură. (după fr. *uninervé)*

uninominál *adj.* care cuprinde un singur nume. (< fr. *uninominal)*

unionál *adj.* relativ la uniune, care face parte dintr-o uniune (în special din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste). (< *uniune)*

unionism *s.n.* tendință de a se uni, de a se grupa într-o uniune; curent, concepție care are la bază această tendință. (cf. fr. *unionisme)*

unionist *adj., s.m.* și *f.* (cel) care susține și propagă ideea unirii diferitelor provincii într-un singur stat. (cf. fr. *unioniste)*

uniovulát *adj. (biol.)* care are un singur ovul. (după fr. *uni-ovulé)*

unipár *adj. (zool.)* care naște un singur pui. (< fr. *unipare*, cf. lat. *unus* — unul, *parere* — a naște)

unipersonál *adj.* **1.** care este făcut de către o singură persoană, care aparține unei singure persoane. **2.** *(gram.; despre verbe)* care se folosește numai la persoana a treia; impersonal. (cf. fr. *unipersonnel)*

unipetál *adj. (bot.; despre flori)* care are o singură petală. (cf. fr. *unipétale)*

unipolár *adj. (fiz.)* care are un singur pol. (cf. fr. *unipolaire)*

uniseriát *adj. (bot.)* care se găsește, este așezat pe același rînd. (cf. fr. *unisérié)*

unisexuát *adj. (bot.; despre plante)* care are organe de reproducere numai de un singur sex. (cf. fr. *unisexué)*

unisiláb *adj. (rar)* monosilab. (< it. *unisillabo)*

unisilábic *adj. (rar)* monosilabic. (< it. *unisillabico)*

unisón *s.n. (muz.)* efect obținut prin producerea simultană a unui sunet de aceeași înălțime de către două sau mai multe voci sau instrumente. ○ *(expr.) a cînta la unison* = a executa simultan aceeași melodie pe mai multe voci sau la mai multe instrumente; *(fig.)* a fi (sau a lucra) în deplină concordanță cu cineva. (< fr. *unisson*, cf. it. *unisono* < lat. *unus* — unul, *sonus* — sunet)

unisonánță *s.f. (muz.)* îmbinare armonioasă a mai multor sunete; acord, armonie. (cf. fr. *unissonance*, it. *unisonanza)*
unitár *adj.* care formează un întreg, un singur tot; omogen. (cf. fr. *unitaire*, it. *unitario)*
unitarián *adj. (în expr.) confesiune unitariană* = confesiune creștină reformistă, care nu recunoaște decît o singură persoană în Dumnezeu. // *s.m.* adept al acestei confesiuni. (după fr. *unitaire)*
unitáte *s.f.* **1.** *(mat.)* numărul unu; fiecare dintre părțile întregi care compun un lucru. ● numerele mai mici decît zece. ● cantitate care servește ca măsură de bază pentru toate obiectele de același fel. **2.** însușirea a tot ceea ce constituie un întreg indivizibil. **3.** coeziune; omogenitate; integritate. **4.** formație economică, administrativă etc. care acționează după un plan comun. ● *(mil.)* formație militară, regiment, divizie etc. (cf. lat. *unitas*, fr. *unité)*
uniúne *s.f.* **1.** unire a mai multor organizații, grupuri sociale etc. făcută pe baza unor convenții pentru apărarea unor interese comune sau pentru revendicarea unor drepturi comune; asociație, alianță, confederație. **2.** asocierea mai multor provincii sau state într-unul singur. (cf. fr. *union*, it. *unione*, lat. *unio)*
univálv *adj.* care are o singură valvă. (< fr. *univalve)*
univérs *s.n.* **1.** lumea în totalitatea ei, nemărginit în timp și în spațiu, infinit de variată în ce privește formele pe care le ia materia în procesul dezvoltării ei; cosmos. **2.** globul terestru. pămîntul. ● cerc îngust al vieții cuiva; mediu. (< fr. *univers*, it. *universo*, cf. lat. *universus)*
universál *adj.* **1.** care se extinde asupra întregii lumi, care cuprinde tot și este comun tuturor lucrurilor; general. **2.** *(log.; despre judecăți)* al cărui predicat se referă la întreaga sferă a subiectului. ● mondial. **3.** care posedă cunoștințe din toate domeniile, care are o cultură generală vastă. **4.** *(tehn.: despre unelte, aparate)* care poate fi folosit la mai multe operații. // *s.n.* mandrină de strung. (< fr. *universel*, it. *universale*, lat. *universalis)*
universalísm *s.n.* multilateralitate în cunoștințe; universalitate. (cf. fr. *universalisme)*
universalitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este universal. **2.** totalitate, generalitate. (cf. fr. *universalité*, lat. *universalitas)*
universalizá *vb.* I. *tr. (rar)* a răspîndi în întreaga lume, a face universal. (cf. fr. *universaliser)*
universitár *adj.* care aparține universității, referitor la universitate; de (la) universitate. ○ *oraș universitar* = orașul în care se află o universitate. (cf. fr. *universitaire)*
universitáte *s.f.* instituție de învățămînt superior care cuprinde mai multe facultăți. ○ *universitate de partid* = școală superioară în care se predă marxism-leninismul. ● clădirea unde este instalată o asemenea instituție. (cf. fr. *université*, lat. *universitas)*
univóc *adj.* **1.** *(despre cuvinte)* omonim. **2.** *(despre elementele unei mulțimi)* care corespunde unui singur element din altă mulțime. (cf. fr. *univoque*, lat. *univocus* < *unus* — un, *vox* — voce)
untiéră *s.f.* vas în care se ține untul. (< *unt)*
upercút *s.n. (sport)* lovitură la box care se aplică de jos în sus, plasîndu-se sub bărbie și la abdomen. (< engl., fr. *uppercut)*
uragán *s.n.* vînt puternic cu acțiuni distrugătoare, însoțit adesea de ploi torențiale. (< fr. *ouragan)*
uralián *s.n. (geol.)* subdiviziune superioară a carboniferului. (cf. *Ural*, n.p.)
uranián *adj. (despre unele religii*; op. h t o n i a n) în care divinitățile sînt concepute ca locuind în cer. (cf. *Uranus* — zeul cerului)
uranínă *s.f. (chim.)* substanță colorantă întrebuințată ca sensibilizator în fotografie. (< fr. *uranine)*
uraninít *s.n.* mineral alcătuit din oxid de uraniu cristalizat în sistemul cubic. (< fr. *uraninite)*
urániu *s.n. (chim.)* metal alb, dur, cu proprietăți radioactive. (< fr. *uranium)*
uranografíe *s.f.* descriere a cerului. ● disciplină care se ocupă cu descrierea cerului. (< fr. *uranographie*, cf. gr. *ouranos* — cer, *graphein* — a descrie)
uránus *s.n. (astr.)* planetă cu cinci sateliți care are orbita situată între orbita lui Saturn și cea a lui Neptun. (< fr., lat. *Uranus*, n.p.)
urbán *adj.* **1.** privitor la oraș, din oraș; orășenesc. **2.** *(fig.; despre atitudine, mod de comportare)* politicos, amabil, binecrescut. (< lat. *urbanus*, cf. it. *urbano)*
urbanism *s.n.* **1.** urbanistică. **2.** politețe, bunăcuviință. (cf. fr. *urbanisme*, it. *urbanismo)*
urbaníst *s.m.* specialist în probleme de urbanistică. (< fr. *urbaniste)*
urbanístic *adj.* referitor la urbanistică; edilitar. (< *urbanist)*
urbanístică *s.f.* știința și arta care se ocupă cu construcția, amenajarea și estetica orașelor. (< *urbanist)*
urbanitáte *s.f. (rar)* purtare, atitudine civilizată; politețe, bunăcuviință. (cf. fr. *urbanité*, lat. *urbanitas)*
urbanizá *vb.* I. *tr. (rar)* a transforma o localitate după principiile urbanistice. (< fr. *urbaniser)*
uredinále *s.f. pl. (bot.)* familie de ciuperci microscopice, parazite. (cf. fr. *urédinales)*

uredinoflóră *s.f.* floră a uredinalelor.
uredinológie *adj.* privitor la uredinale.
urée *s.f. (chim.)* substanță organică albă, cristalizată, care se găsește în cantități mici în urină și se fabrică și sintetic; este întrebuințată ca îngrășământ agricol, la fabricarea unor mase plastice și a unor cleiuri. (< fr. *urée*, cf. gr. *uron* — urină)
urémic *adj.* de uremie. (< fr. *urémique)*
uremíe *s.f. (med.)* intoxicație a sîngelui provocată de eliminări incomplete ale substanțelor toxice din organism. (< fr. *urémie*, cf. fr. *urée* — uree, gr. *haima* — sînge)
uretér *s.n. (anat.)* fiecare dintre cele două canale care leagă rinichii cu vezica urinară. (< fr. *urétère*, cf. gr. *ureter)*
uretrál *adj.* care aparține uretrei, referitor la uretră. (< fr. *urétral)*
urétră *s.f. (anat.)* canal prin care se scurge urina din vezica urinară în afară. (< fr. *urètre*, cf. gr. *urethra)*
uretrítă *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei uretrale. (< fr. *uretrite)*
uretroscóp *s.n.* instrument folosit pentru examinarea mucoasei uretrale. (< fr. *urétroscope*, cf. gr. *urethra* — uretră, *skopein* — a observa)
uretrotomíe *s.f. (med.)* operație care constă în incizia uretrei, pentru a înlătura o strictură a acesteia. (cf. gr. *urethra* — uretră, *tome* — secțiune)
urgént *adj.* care nu suferă întîrziere; grabnic, presant. ● *(despre telegrame)* care se expediază cu precădere, pentru a sosi mai repede. (< fr. *urgent*, it. *urgente*, cf. lat. *urgens* < *urgere* — a grăbi)
urgentá *vb.* I. *tr.* a grăbi, a accelera mersul unei lucrări. (< *urgent)*
urgență *s.f.* grabă în a rezolva ceva care nu suferă amînare; caracterul a ceea ce este urgent. ○ *de urgență* = imediat, fără întîrziere. (< fr. *urgence*, it. *urgenza)*
úric *adj. (chim.; în expr.) acid uric* = acid organic care se găsește în urină și în sînge, fiind rezultat din arderea proteinelor. (< fr. *urique)*
urinà *vb.* I. *intr.* a elimina urina din vezica urinară. (cf. fr. *uriner*, lat. *urinare)*
urinál *s.n. (med.)* vas de sticlă folosit în spitale pentru ca bolnavii să poată urina fără a se da jos din pat. (< fr. *urinal*, cf. lat. *urinal)*
urinár *adj. (anat.; despre organe, vase* etc.) care secretă sau evacuează urina; excretor. (< fr. *urinaire)*
urínă *s.f.* lichid secretat de rinichi și care este eliminat prin organele urinare. (cf. fr. *urine*, lat. *urina)*
urinífer *adj.* care se referă la urină sau la organele urinare. (< fr. *urinifère*, cf. lat. *urina* — urină, *ferre* — a purta)
urinós *adj.* de urină, referitor la urină. (cf. fr. *urineux)*
úrnă *s.f.* **1.** vas în care se păstrează cenușa morților incinerați. **2.** cutie în care se depun buletinele de vot, numerele de loterie etc. (< lat. *urna*, cf. fr. *urne)*
urobilínă *s.f. (med.)* pigment biliar care contribuie la colorarea urinei. (< fr. *urobiline)*
urodínă *s.f. (med.)* durere la urinat. (< fr. *urodyne*, cf. gr. *ouron* — urină, *odyne* — durere)
urogenitál *adj. (anat.)* care se referă la, care ține de aparatul urinar și cel genital. (< fr. *uro-génital)*
urografíe *s.f. (med.)* radiografie a căilor urinare care se face cu ajutorul unei substanțe de contrast. (< fr. *urographie)*
urologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază căile urinare și bolile lor specifice. (< fr. *urologie*, cf. gr. *ouron* — urină, *logos* — vorbire)
urométru *s.n. (med.)* aparat pentru dozarea ureei conținute în urină, care măsoară densitatea urinei. (< fr. *uromètre)*
uroscopíe *s.f. (med.)* analiză de laborator a urinei. (< fr. *uroscopie*, cf. gr. *ouron* — urină, *skopein* — a privi)
urotropínă *s.f.* medicament obținut prin acțiunea formolului asupra amoniacului, întrebuințat mai ales ca antiseptic al căilor urinare. (< fr. *urotropine)*
ursulínă *s.f.* călugăriță dintr-un ordin catolic, care se consacra educației fetelor și îngrijirii bolnavilor. (cf. fr. *ursuline*, germ. *Ursuline)*
urticacée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate avînd ca tip urzica; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *urticacées)*
urticánt *adj. (rar)* care urzică; urzicător, usturător. (< fr. *urticant)*
urticárie *s.f.* boală manifestată prin erupția pe piele a unor băsicuțe însoțite de mîncărime, ca acelea produse de urzică. (< fr. *urticaire*, cf. lat. *urtice* — urzică)
ustensílă *s.f.* instrument, unealtă, sculă folosită în mod curent. (< fr. *ustensile*, cf. lat. *ustensilia)*
ustilaginée *s.f. pl. (bot.)* grup de ciuperci parazite care trăiesc pe vegetale. (< fr. *ustilaginales)*
úter *s.n. (anat.)* organ genital al femelei la animalele superioare, în care se dezvoltă embrionul; mitră. (< lat., fr. *uterus)*
uterín *adj.* care ține de uter, al uterului. ○ *frați uterini* = frați născuți din aceeași mamă, dar din tați diferiți. (cf. fr. *utérin*, lat. *uterinus)*
útil *adj.* folositor, trebuincios, necesar. (cf. fr. *utile*, lat. *utilis)*
utilá *vb.* I. *tr.* a înzestra, a dota cu tot utilajul necesar. (< fr. *outiller)*
utiláj *s.n. (tehn.)* **1.** totalitatea uneltelor, a aparatelor, a mașinilor de lucru etc. trebuitoare unei anumite lucrări sau pentru asigurarea procesului de muncă într-o întreprindere etc. **2.** sec-

ție într-o uzină metalurgică, destinată fabricării, reparării și întreținerii de utilaj (1). (< fr. *outillage*)

utilitár *adj.* referitor la utilitate, din punct de vedere al utilității. (< fr. *utilitaire*)

utilitarism *s.n.* *(fil.)* teorie idealistă filozofico-etică după care la baza acțiunilor omenești stă egoismul brutal și interesul personal. (< fr. *utilitarisme*)

utilitarist *adj.* privitor la utilitarism; *(p. ext.)* care are în vedere, care urmărește numai utilul. // *s.m.* și *f.* adept al utilitarismului; *(p. ext.)* cel care vede în toate numai profitul personal și utilitatea. (< fr. *utilitariste*)

utilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este util sau utilizabil. (cf. fr. *utilité*, lat. *utilitas*)

utilizá *vb.* I. *tr.* a întrebuința, a folosi. (< fr. *utiliser*)

utilizábil *adj.* care se poate utiliza; folosibil. (cf. fr. *utilisable*)

utópic *adj.* care are caracterul unei utopii; iluzoriu, fantezist. ● bazat pe o utopie, neștiințific. (< fr. *utopique*)

utopíe *s.f.* **1.** *(fil.)* nume dat teoriilor fanteziste care preconizează o orînduire socială ideală, fără a ține seamă de legile obiective de dezvoltare a societății. **2.** proiect irealizabil; fantezie, himeră, vis. (< fr. *utopie*, cf. gr. *ou topos* — loc care nu există)

utopíst *s.m.* și *f.* cel care crede în realizarea unei utopii; autor, adept al unei utopii, al teoriilor sociale utopice. (< fr. *utopiste*)

utrícul *s.n.* *(biol.)* nume dat unor organe care seamănă cu o băsicuță, cu o cavitate membranoasă. (< fr. *utricule*, cf. lat. *utriculus*)

uvertúră *s.f.* *(muz.)* compoziție muzicală orchestrală compusă, de obicei, ca introducere la o operă, la un balet. (< fr. *ouverture*, cf. germ. *Ouvertüre*)

uviól *s.n.* *(fiz.)* sticlă transparentă pentru radiațiile ultraviolete, folosite la confecționarea unor aparate optice. (< germ. *Uviolglas*)

uvulár *adj.* *(fon.; despre sunete)* care se articulează în partea posterioară a cavității bucale, cu vibrarea uvulei. (< *uvulă*)

uvúlă *s.f.* *(anat.)* apendice cărnos situat în cavitatea bucală, în partea posterioară a palatului moale; omușor. (< fr. *uvule*, lat. *uvula*)

uz *s.n.* **1.** folosire, întrebuințare; folosință. ● *(jur.)* dreptul de a se folosi de un lucru care este și rămîne proprietatea altuia. **2.** uzanță; datină, cutumă, obicei. (< lat. *usus*, cf. fr. *us*, it. *uso*)

uzá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) învechi, a (se) deteriora, a (se) toci (prin folosire). ● *refl.* *(fig.; despre persoane)* a se epuiza, a se consuma. **2.** *intr.* a întrebuința, a se folosi de... (< fr. *user*, it. *usare*)

uzáj *s.n.* uzură. (< fr. *usage*)

uzánță *s.f.* **1.** mod, fel de a proceda, de a lucra propriu pentru un anumit lucru sau pentru o anumită activitate. **2.** obicei, cutumă, datină, uz. (cf. fr. *usance*, it. *usanza*)

uzát *adj.* tocit, deteriorat (prin folosire îndelungată). ● *(fig.; despre oameni)* consumat, epuizat, slăbit. (< *uza*)

uzinábil *adj.* care poate fi lucrat într-o uzină. (cf. fr. *usinable*)

uzináj *s.n.* uzinare. (< fr. *usinage*)

uzináre *s.f.* acțiune de prelucrare a metalelor cu ajutorul mașinilor-unelte. (după fr. *usiner*)

uzínă *s.f.* întreprindere industrială de proporții mari, organizată pe bază de diviziune a muncii, în care se fac în special lucrări de utilaj, se produc semifabricate sau materiale pentru alte industrii, pentru fabrici etc. ● centrală de forță pentru alimentarea cu energie electrică sau cu apă a unei localități. (< fr. *usine*)

uzitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întrebuința, a (se) folosi în mod curent. (< fr. *usiter*)

uzitát *adj.* de folosință, obișnuit. (< *uzita*)

uzuál *adj.* care se folosește obișnuit, în mod curent. ● care este în uz; frecvent. (cf. fr. *usuel*, it. *usuale*, lat. *usualis* < *usus* — uz)

uzufrúct *s.n.* *(jur.)* drept pe care îl are cineva de a se bucura de folosirea pe deplin a unor lucruri care se află în proprietatea altuia și pe care nu le poate înstrăina. (< lat. *ususfructus*, cf. fr. *usufruit*)

uzufructuár *s.m.* și *f.* *(jur.)* deținător al unui drept de uzufruct (asupra unui lucru). (cf. fr. *usufructuaire*)

uzúră *s.f.* *(tehn.)* deteriorare a unei piese sau a unui sistem tehnic, datorită unei întrebuințări îndelungate. ● pierdere de material la suprafața unei piese, din cauza frecării. ● *(fig.)* slăbire, oboseală, epuizare. (< fr. *usure*, it., lat. *usura*)

uzurpá *vb.* I. *tr.* a pune mîna prin viclenie, cu sila pe un bun, pe un titlu al cuiva. ● *(fig.)* a obține (ceva) prin înșelătorie, pe nedrept. (cf. fr. *usurper*, lat. *usurpare*)

uzurpatór *s.m.* și *f.* cel care în mod ilegal a acaparat puterea sau și-a însușit drepturile altuia. (cf. fr. *usurpateur*, lat. *usurpator*)

vacánt *adj.* **1.** neocupat de nimeni; liber. **2.** *(jur.; despre o succesiune)* care nu este reclamată de succesori, deși s-a deschis. (< fr. *vacant*, cf. lat. *vacans*)
vacánță *s.f.* **1.** situația în care se găsește un loc, o funcție etc. care nu este ocupată de nimeni; starea a ceea ce este vacant. **2.** interval de timp în care școlile sînt închise și elevilor li se acordă posibilitatea de a se odihni. **3.** concediu de odihnă. (< fr. *vacance*, it. *vacanza*)
vacárm *s.n.* zgomot mare, hărmălaie. (< fr. *vacarme*)
vacát *s.n.* pagină a unei lucrări tipărite pe care nu s-a imprimat nimic; pagină goală, albă. (< germ. *Vakat*)
vaccín *s.n.* lichid care conține anumite principii virulente și care este inoculat unui individ în scop preventiv sau curativ împotriva unei boli infecțioase sau virulente. ● urmă lăsată pe corp de o vaccinare. (< fr. *vaccin*, cf. lat. *vaccinus*)
vaccinà *vb.* I. *tr.* a face cuiva un vaccin; a inocula. (< fr. *vacciner*)
vaccinál *adj.* de vaccin, al vaccinului; care servește la prepararea unui vaccin. cf. fr. *vaccinal*)
vaccinatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care vaccinează, (cel) care face un vaccin. (cf. fr. *vaccinateur*)
vaccinoterapíe *s.f.* metodă de imunizare a unui organism prin administrarea unor vaccinuri. (< fr. *vaccinothérapie*, cf. lat. *vaccinus* — de la vacă, gr. *therapeia* — îngrijire)
vacuitáte *s.f.* situația a ceea ce este vid. (cf. fr. *vacuité*, lat. *vacuitas*)
vacuólă *s.f.* cavitate în protoplasma celulelor, plină cu un gaz sau cu un lichid. (< fr. *vacuole*)
vácuum *s.n.* **1.** vid; gol. **2.** aparat în care se face concentrarea unei soluții la o presiune inferioară presiunii atmosferice. (< lat., fr. *vacuum*)
vacuumétru *s.n.* manometru pentru măsurarea presiunilor foarte mici. (cf. germ. *Vakuummeter*)
vademécum *s.n.* lucrare, carte care servește drept ghid într-o călătorie sau care cuprinde noțiunile de bază ale unei discipline. (cf. fr. *vade-mecum* < lat. *vade* — mergi, *mecum* — cu mine)
vag *adj.* **1.** care nu este bine lămurit; nelămurit, nedefinit, nedeterminat. **2.** nesigur, neprecis. ○ *(expr.) a se pierde în vag* = a face considerații generale, neprecise. ● care nu poate fi bine analizat. ● *nerv vag* (și *subst., m.*) unul dintre cei doisprezece nervi cranieni; nerv pneumogastric. (< fr. *vague*, cf. lat. *vagus* < *vagari* — a rătăci)
vagabónd *adj., s.m.* și *f.* (cel) care rătăcește fără rost; (cel) care nu are domiciliu, loc stabil de așezare, meserie precisă, existență stabilă ● *(fig.)* nestatornic, inconstant. (< fr. *vagabond*, it. *vagabondo* < lat. *vagabondus* < *vagari* — a rătăci)
vagabondá *vb.* I. *intr.* a rătăci fără țintă ca (un) vagabond; a trăi ca (un) vagabond. (< fr. *vagabonder*)
vagabondáj *s.n.* starea celui care vagabondează, situație de vagabond. (< fr. *vagabondage*)
vagín *s.n.* *(anat.)* canal care face legătura între vulvă și uter la femelele mamiferelor și la femeie. (< fr. *vagin*, cf. lat. *vagina* — teacă)
vaginál *adj.* referitor la vagin; din, în vagin. (< fr. *vaginal*)
vaginíță *s.f.* inflamație cronică sau acută a vaginului. (< fr. *vaginite*)
vagón *s.n.* vehicul de cale ferată, servind la transportul călătorilor, al mărfurilor, al animalelor etc. ● cantitate de mărfuri (cereale, lemne etc.) care încape într-un asemenea vehicul. ○ *vagon de dormit* = vagon prevăzut cu cabine în care sînt instalate paturi pentru dormit; *casă vagon* = casă care are camerele așezate ca și compartimentele unui vagon. (< fr., engl. *wagon*)
vagonét *s.n.* vagon mic care circulă pe o linie ferată îngustă, folosit mai ales la lucrări forestiere sau în fabrici, pe șantiere etc. (< fr. *wagonnet*)
valábil *adj.* **1.** care are valoare. **2.** care poate fi acceptat (ca plată, ca mărturie etc.); acceptabil. **3.** care este întărit cu toate formele legale. (cf. fr. *valable*, lat. *valabilis* < *valere* — a fi sănătos)
valabilitáte *s.f.* starea și calitatea a ceea ce este valabil. (< *valabil*)
valénță *s.f.* forță care leagă atomii unei molecule. ● semn grafic care marchează această legătură în formulele chimice. (cf. fr. *valence*, it. *valenza*)
valerianacée *s.f.* *(la pl.)* familie de plante dicotiledonate care au ca tip valeriana; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *valérianacées*)
valeriánă *s.f.* **1.** *(bot.)* odolean. **2.** substanță medicamentoasă preparată din rădăcina de odolean. (< fr. *valériane*)

valét *s.m.* **1.** *(ist.)* tînăr scutier în serviciul unui senior feudal. **2.** *(în trecut)* servitor care se ocupa de persoana și de garderoba stăpînului său. **3.** carte la jocul de cărți reprezentînd un cavaler; fante. (< fr. *valet*, cf. v. fr. *vaslet* < lat. med. *vassus* — scutier)

valíd *adj.* **1.** sănătos, în putere, apt pentru muncă. **2.** *(despre acte, acțiuni)* valabil. (cf. fr. *valide*, lat. *validus)*

validă *vb.* I. *tr.* a confirma valabilitatea unui act (mai ales a unor acte de procedură sau elective). (cf. fr. *valider*, lat. *validare)*

validitáte *s.f.* situația celui valid. ● calitatea unui act valid. (cf. fr. *validité)*

valíză *s.f.* geamantan (mic), geantă. (< fr. *valise*, cf. it. *valigie)*

valoáre *s.f.* **I. 1.** expresie a muncii umane, socialmente necesară pentru producerea unei mărfi materializată în aceasta. ● bun economic. **2.** sumă de bani care reprezintă echivalentul prețului unei mărfi, unui cec, al unei acțiuni etc. ● rentabilitate, productivitate. **3.** mărime matematică asociată unei mărimi fizice, potrivit unui anumit procedeu. **4.** durata unui sunet muzical. **5.** sensul sau folosirea gramaticală a unui cuvînt. **II. 1.** ansamblul calităților care fac un lucru bun, căutat, apreciat; preț, însemnătate, importanță. **2.** suma însușirilor pozitive ale unui om; *(concr.)* om care întrunește calități deosebite. (< fr. *valeur*, it. *valore*, < lat. *valor)*

valorá *vb.* I. *intr.* a avea valoare; a prețui. (< *valoare)*

valorățíe *s.f.* procedeu artistic prin care se poate da iluzia celor trei dimensiuni într-un tablou pictat. (după fr. *valorisation)*

valóric *adj.* referitor la valoare. (< *valoare)*

valorífică *vb.* I. *tr.* **1.** a pune în valoare ceva; a scoate în relief valoarea unui lucru. **2.** a cere și a obține contravaloarea unui înscris, a unui obiect etc. (după fr. *valoriser)*

valorós *adj.* **1.** prețios. **2.** talentat. (cf. fr. *valeureux)*

vals *s.n.* dans în trei timpi, care se dansează în perechi; melodie după care se execută acest dans. (< fr. *valse*, cf. germ. *Walzer)*

valsá *vb.* I. *intr.* a dansa un vals. (< fr. *valser)*

valț *s.n.* **1.** cilindru. **2.** mașină alcătuită dintr-un ansamblu de cilindri grei, dispuși paralel, care rotindu-se în sensuri contrare exercită o presiune asupra unor materiale pe care le sfărîmă, le netezesc etc. (< germ. *Walze)*

valutár *adj.* privitor la valută.

valútă *s.f.* **1.** sistem monetar al unei țări; unitate monetară a unui astfel de sistem. **2.** totalitatea monedelor care servesc drept mijloc de plată. ○ *valută forte* = valută cu acoperire în aur și care este acceptată de mai multe state. (< it. *valuta)*

válvă *s.f.* **1.** fiecare dintre cele două capace ale cochiliei de scoică. **2.** fiecare dintre cele două jumătăți ale unei păstăi. **3.** organ de mașină care servește la stabilirea, întreruperea sau dirijarea circulației unui fluid într-o conductă etc. (< fr. *valve*, cf. lat. *valva)*

valvolínă *s.f.* lubrifiant pentru angrenajele închise ale mașinilor, obținut prin distilare din țiței. (< germ. *Valvolino)*

valvulár *adj.* care are valvule, cu valvule. (cf. fr. *valvulaire)*

válvulă *s.f.* *(anat., tehn.)* membrană situată la orificiul unor organe, care deschizîndu-se permite trecerea unor lichide numai într-o anumită direcție. (< fr. *valvule*, cf. lat. *valvula)*

vampír *s.m.* **1.** personaj imaginar despre care se credea că ar suge sîngele celor vii; strigoi. ● *(fig.)* exploatator sălbatic. **2.** liliac mare care trăiește în America de Sud și care suge sîngele animalelor și al oamenilor pe care-i surprinde adormiți (Phylostoma spectrum). (< fr. *vampire*, cf. germ. *Vampir)*

vampíric *adj.* de vampir; foarte crud, îngrozitor. (cf. fr. *vampirique)*

vampirísm *s.n.* *(rar)* cruzime excesivă. (cf. fr. *vampirisme)*

van *adj.* **1.** zadarnic, lipsit de sens, fără rost. ○ *în van* = zadarnic. **2.** iluzoriu; neîntemeiat. (< it. *vano*, cf. lat. *vanus)*

vanádiu *s.n.* *(chim.)* metal dur, care nu se găsește liber în natură și care se folosește la pregătirea oțelurilor foarte tari. (< fr. *vanadium* < *Vanadis*, n.p.)

vandál *s.m.* **1.** membru al unui vechi trib germanic care la începutul evului mediu a invadat Imperiul roman de răsărit, provocînd mari distrugeri. **2.** *(fig.)* cel care are o comportare necivilizată (față de operele și bunurile culturii). (< fr. *vandale)*

vandalísm *s.n.* distrugere a bunurilor și a valorilor culturale ale unui popor, ale unui oraș etc.; distrugere barbară, nejustificată. (< fr. *vandalisme)*

vanílie *s.f.* **1.** fructul unei plante exotice din familia orhideei, care are o aromă foarte puternică. **2.** plantă cu tulpina puternic ramificată și cu flori liliachii sau albastre plăcut mirositoare (Heliotropium peruvianum). (cf. fr. *vanille*, lat. sc. *vanilia)*

vanilínă *s.f.* substanță aromată care se extrage din fructul vaniliei și care se poate prepara și sintetic. (< fr. *vanilline)*

vanitáte *s.f.* ambiție deșartă și trufașă; trufie, înfumurare, îngîmfare. ● deșertăciune. (cf. lat. *vanitas*, fr. *vanité)*

vanitós *adj.* trufaș; înfumurat, îngîmfat. (cf. fr. *vaniteux)*

vapór **1.** *s.m.* *(de obicei la pl.)* abur. ○ *cal-vapor* = cal-putere. **2.** *s.n.* navă

cu motor (cu aburi). (< fr. *vapeur*, cf. lat. *vapor*)
vaporizá *vb.* I. *refl.* a se transforma în aburi, în vapori. (< fr. *vaporiser*)
vaporizatór *s.n.* **1.** aparat în care se efectuează vaporizarea unei substanțe lichide. **2.** pulverizator. (cf. fr. *vaporisateur*)
vaporós *adj.* **1.** diafan, fin, subțire (ca o pînză de aburi). **2.** care nu are o limită, un contur precis; difuz, neclar. (cf. fr. *vaporeux*, lat. *vaporosus*)
var *s.m.* *(fiz.)* unitate de putere reactivă (<v [olt] + a[mper] + r[ezistență], cuvînt format de ing. romîn C. Budeanu)
varéc *s.n.* alge marine folosite mai ales ca îngrășămînt, la fabricarea sodei etc. (< fr. *varech*)
vária *s.f.* **1.** culegere de scrieri diferite. **2.** rubrică a unei publicații în care se tipăresc articole, note mărunte etc. (< fr., lat. *varia*)
variá *vb.* I. **1.** *intr.* a avea, a prezenta deosebiri, variație; a se deosebi. **2.** *tr.* a schimba, a face deosebiri, schimbări. (< fr. *varier*, cf. lat. *variare*)
variábil *adj.* **1.** care variază, care are (mici) schimbări; schimbător. **2.** *(în expr.) mărimi* (sau *cantități*) *variabile* = (mărimi sau cantități) care își pot schimba valoarea în raport cu altele denumite constante. (cf. fr. *variable*, lat. *variabilis*)
variabilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este variabil. (cf. fr. *variabilité*)
variánță *s.f.* **1.** aspect particular, diferit față de o formă socotită ca bază sau ca formă tipică a unui lucru, a unei acțiuni etc. **2.** *(lingv.)* formă a unui cuvînt diferită din punct de vedere fonetic sau ortografic față de forma lui obișnuită sau etimologică. (< fr. *variante*)
variát *adj.* care are multe aspecte; diferit, deosebit. (cf. fr. *varié*)
variáție *s.f.* **1.** schimbare; stare a unui lucru care prezintă (multe) schimbări. **2.** *(la pl., în forma variațiuni)* piesă muzicală compusă pe o temă sau pe un motiv dat, căruia i se adaugă diferite ornamentații. (cf. fr. *variation* [s], lat. *variatio*)
varíce *s.f. pl.* dilatație patologică a vinelor (mai ales a celor din regiunea membrelor inferioare) datorită pierderii elasticității acestora. (< fr. *varice*, cf. lat. *varix*)
varicélă *s.f.* *(med.)* vărsat de vînt. (< fr. *varicelle*)
varicocél *s.n.* *(med.)* lărgire permanentă de natură patologică, a vinelor cordonului spermatic. (< fr. *varicocèle*)
varietáte *s.f.* **1.** diversitate, felurime. **2.** grup de indivizi din aceeași specie biologică, diferiți de alții prin anumite caractere constante dar de mică importanță. (< fr. *variété*, cf. lat. *varietas*)
varietéu *s.n.* teatru în repertoriul căruia intră piese simple, dansuri, recitări, acrobații, jonglerii; teatru de varietăți. ● spectacol care se reprezintă la un astfel de teatru. (< fr. *théâtre de variétés*)
variólă *s.f.* boală epidemică infecțioasă manifestată prin apariția pe piele a unor pustule care lasă urme după ce se usucă; vărsat. (< fr. *variole*, cf. lat. *variola* < *varius* — pătat)
variométru *s.n.* *(fiz.)* **1.** aparat pentru măsurarea variațiilor cîmpului magnetic pămîntesc. **2.** aparat pentru măsurarea vitezei verticale a avioanelor. **3.** aparat care produce o inductivitate variabilă. (< fr. *variomètre*)
váriu *adj.* *(rar)* diferit, variat. (< lat. *varius*)
vasál *s.m.* **1.** persoană care, în sistemul feudal, depusese omagiu către un senior de care depindea. **2.** persoană sau țară supuse, înrobite unei alte persoane sau țări. (cf. fr. *vassal*, lat. med. *vassalus*)
vasalitáte *s.f.* situația celui vasal. (cf. fr. *vassalité*)
vasculár *adj.* care se referă la vasele sanguine ale organismelor. (cf. fr. *vasculaire*)
vascularizá *vb.* I. *tr.* a străbate un țesut, un organ etc. cu o rețea de vase de sînge. (cf. it. *vascolarizzare*)
vasél *s.n.* navă de război. (< it. *vascello*)
vaselínă *s.f.* substanță lubrifiantă care se prepară prin distilarea petrolului. (< fr. *vaseline*)
vasoconstricție *s.f.* strîmtare a vaselor de sînge prin strîngerea suprafeței pereților lor, care are ca rezultat micșorarea afluxului de sînge. (< fr. *vasoconstriction*)
vasodilatáție *s.f.* lărgire a vaselor de sînge datorită întinderii pereților lor.
vasomotór *adj.* *(fiziol.; despre nervi)* care acționează asupra vaselor; *(despre acțiunea acestor nervi)* care se exercită asupra pereților vaselor sanguine. (cf. fr. *vaso-moteur*)
vast *adj.* întins, de dimensiuni foarte mari, de mari proporții. ● complex; care se extinde în multe domenii. (< fr. *vaste*, it. *vasto*, lat. *vastus*)
vastitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este vast; imensitate, întindere uriașă. (cf. fr. *vastité*, lat. *vastitas*)
vatelínă *s.f.* material textil din lînă cu care se căptușește o haină (de iarnă) pentru a o face mai călduroasă. (< germ. *Wattelin*)
văl *s.n.* **1.** bucată de pînză fină și transparentă cu care-și acoperă femeile capul. **2.** șal, broboadă. ○ *(expr.) a (-și) lua vălul* = a se călugări. **3.** *(anat.; în expr.) vălul palatului* = membrană care desparte cavitatea bucală de cea nazală, acoperind cerul gurii și prelungindu-se pînă spre faringe. (< lat. *velum*, cf. fr. *voile*, it. *velo*)
vécsel *s.n.* *(rar)* poliță. (< germ. *Wechsel*)
vectór *s.m.* mărime definită printr-o valoare (numerică), o direcție și un sens. // *adj.* care antrenează, care conduce. (< fr. *vecteur*, cf. lat. *vector*)

vectoriál *adj.* referitor la un vector; cu vectori. (cf. fr. *vectoriel*)
vedétă *s.f.* **1.** mic bastiment de război folosit mai ales pentru observații. ● mică ambarcațiie care se folosește pentru comunicațiile din rada porturilor. ● mic torpilor cu viteză foarte mare. **2.** *(poligr.)* rînd tipărit cu caractere mai groase pentru a fi pus în evidență. **3.** artist(ă) care deține rolul principal într-o piesă; *(p. ext.)* persoană care vrea să iasă în evidență. (< fr., it. *vedette*)
vegetá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre plante)* a trăi, a crește. **2.** *(fig.; despre oameni)* a trăi fără a realiza nimic, fără a avea o activitate dinamică. (< fr. *végéter*, cf. lat. *vegetare*)
vegetál *adj.* al plantelor, propriu plantelor. ● extras din plante. // *s.f.* plantă. (cf. fr. *végétal*, it. *vegetale*)
vegetarián *adj. (adesca subst.)* care se referă la vegetarianism. (< fr. *végétarien*)
vegetarianísm *s.n.* regim alimentar alcătuit exclusiv din produse vegetale, ouă, lapte și derivatele sale. (cf. fr. *végétarisme*)
vegetatív *adj.* **1.** care indică natura proceselor fiziologice petrecute în afara controlului voluntar și realizate într-un sector special al sistemului nervos central. **2.** referitor la organe și părți ale plantelor, exceptînd organele de reproducere sexuală. (< fr. *végétatif*, lat. *vegetativus*)
vegetáție *s.f.* **1.** creșterea, dezvoltarea unei plante: totalitatea funcțiilor care permit dezvoltarea unei plante. **2.** totalitatea arborilor și a plantelor (dintr-o regiune, dintr-o țară etc.). **3.** excrescență patologică care se formează la suprafața unui organ. (< fr. *végétation*, lat. med. *vegetatio*)
vehícul *s.n.* **1.** mijloc de transport (căruță, vagon de tren, automobil, bicicletă etc.). **2.** ceea ce servește la transmiterea unei boli etc. **3.** sistem optic care dă imaginea dreaptă în lunetele terestre. (cf. fr. *véhicule*, lat. *vehiculum*)
vehiculá *vb.* I. *tr.* a transmite, a difuza, a face să circule. (< fr. *véhiculer*)
velár *adj. (lingv.; despre consoane)* care se produce prin apropierea bazei limbii de vălul palatului; gutural. (< fr. *vélaire*)
velatúră *s.f.* totalitatea pînzelor unei corăbii. (< it. *velatura*)
vélă *s.f.* pînză de corabie; *(p. ext.)* navă cu pînze. (< it. *vela*)
velíer *s.n.* corabie cu pînze. (< it. *veliero*)
velín *adj. (în expr.) hîrtie velină* = hîrtie lucioasă, de bună calitate. (< fr. *vélin* < *veau* — vițel, din pielea căruia se făcea pergamentul de scris)
velocipéd *s.n.* vehicul cu două roți la care roata motoare, așezată în față, era mult mai mare decît cealaltă. (< fr. *vélocipède*, cf. lat. *velox* — rapid, *pes* — picior)
velodróm *s.n.* pistă amenajată pentru curse de biciclete sau de motociclete. (< fr. *vélodrome*)
velúr *s.n.* **1.** catifea. **2.** țesătură de lînă cu aspect de catifea. (< fr. *velours*, cf. lat. *villosus* — acoperit cu păr)
venál *adj.* **1.** *(rar)* care se vinde. **2.** care este lipsit de scrupule și se pretează la mituire. (cf. fr. *vénal*, lat. *venalis*)
venalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este venal, coruptibil. ● *(la pl.)* fapte de om venal. (cf. fr. *vénalité*, lat. *venalitas*)
vénă *s.f.* **1.** vînă. **2.** noroc; conjunctură favorabilă. (< fr. *veine*, it. lat. *vena*)
vendétă *s.f.* răzbunare (sîngeroasă). (< it., fr. *vendetta*)
venerá *vb.* I. *tr.* a arăta venerație față de cineva. (< fr. *vénérer*, it. *venerare*, cf. lat. *venerari*)
venerábil *adj.* demn de considerație, de respect, de venerație. (cf. fr. *vénérable*, lat. *venerabilis*)
venerăție *s.f.* **1.** respect pios pentru ceea ce este considerat sacru. **2.** respect profund pentru o anumită persoană. (cf. fr. *vénération*, lat. *veneratio*)
venéric *adj.* care atacă organele sexuale; răspîndit prin contact sexual. (cf. germ. *venerisch* < *Venus*, n.p.)
venerologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile venerice. (< fr. *vénérologie*)
venesécție *s.f.* deschidere a unei vene prin incizie. (cf. lat. *vena* — vînă, *sectio* — deschidere)
venenifér *adj.* care poartă otravă. (< fr. *vénénifère*)
venós *adj.* referitor la vine. (cf. fr. *veineux*, lat. *venosus*)
venozitáte *s.f.* distribuție a vinelor în corp sau într-un organ. (< fr. *vénosité*)
ventilá *vb.* I. *tr.* **1.** a face ventilație. **2.** *(fig.)* a pune în circulație, a lansa (o idee, o știre etc.). (< fr. *ventiler*, cf. lat. *ventilare*)
ventilatór *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se produc curenți de aer. (cf. fr. *ventilateur*)
ventíl *s.n.* supapă. (< germ. *Ventil*)
ventilăție *s.f.* împrospătare a aerului dintr-un spațiu închis. ● sistem, instalație care schimbă, împrospătează aerul dintr-o încăpere etc. (cf. fr. *ventilation*, lat. *ventilatio*)
ventrál *adj.* al pîntecelui, din regiunea pîntecelui. (< fr. *ventral*, cf. lat. *ventralis*)
ventrícul *s.n. (anat.)* fiecare dintre cele două cavități inferioare ale inimii. (< fr. *ventricule*, cf. lat. *ventriculus*)
ventriculár *adj.* referitor la ventricul. (cf. fr. *ventriculaire*)
ventriloc *s.m.* și *f.* cel care poate vorbi fără a mișca buzele și gura, dînd impresia că vorbește din abdomen. (< fr. *ventriloque*, cf. lat. *ventriloquus* < *venter* — abdomen, *loquor* — a vorbi)

véntru *s.n. (rar)* pîntece. (< fr., it. *ventre*, lat. *venter)*

ventúză *s.f.* **1.** organ al anumitor animale care le permite să se fixeze pe diferite corpuri ca să sugă. **2.** păhărel de sticlă care se aplică pe piele după ce s-a rarefiat aerul din el prin căldură, pentru a provoca o mică congestie locală cu efect curativ. (< fr. *ventouse)*

venúst *adj.* grațios, fermecător, (< lat. *venustus)*

veracitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este adevărat, conform cu realitatea. (cf. fr. *véracité*, lat. *veracitas)*

verándă *s.f.* balcon, cerdac, galerie exterioară (la parter sau la etaj). ● balcon închis cu geamuri. (< it. *veranda*, fr. *véranda)*

verascóp *s.n.* aparat fotografic stereoscopic cu plăci care se schimbă automat. (nume comercial)

verb *s.n.* parte de cuvînt flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare. (< lat. *verbum*, cf. fr. *verbe)*

verbál *adj.* **1.** care se transmite prin viu grai, din gură în gură. **2.** referitor la verb. (cf. lat. *verbalis*, fr. *verbal)*

verdíct *s.n.* **1.** răspuns dat de juriu în legătură cu culpabilitatea unui inculpat. **2.** judecată care are loc în urma unui concurs. **3.** sentință, apreciere, judecată (definitivă). (< fr., engl. *verdict)*

vérgă *s.f. (mar.)* bară așezată perpendicular pe catarg, pentru susținerea pînzelor. (< it. *verga)*

veridíc *adj.* adevărat; real. (cf. lat. *veridicus*, fr. *véridique)*

verifícă *vb.* I. *tr.* **1.** a supune la un control pentru a constata dacă îndeplinește anumite condiții. **2.** a cerceta pe cineva pentru a vedea în ce măsură corespunde misiunii care i se dă. (< lat. *verificare*, cf. fr. *vérifier)*

verísm *s.n.* curent artistic apărut în Italia în secolul al XIX-lea, care își propunea să prezinte realitatea în felul realiștilor și al naturaliștilor. (cf. it. *verismo*, fr. *vérisme)*

verist *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al verismului. (< it. *verista)*

veritábil *adj.* adevărat, real. (cf. fr. *véritable*, it. *veritabile)*

veritáte *s.f.* adevăr, realitate. (cf. fr. *vérité*, lat. *veritas)*

vermicíd *adj.*, *s.n.* (substanță) care omoară viermii. (< fr. *vermicide*, cf. lat. *vermis* — vierme, *caedere* — a ucide)

vermiculár *adj.* vermiform. (cf. fr. *vermiculaire)*

vermiformm *adj.* care este în formă de vierme. (< fr. *vermiforme*, cf. lat. *vermis* — vierme, *forma* — formă)

vermifúg *adj.*, *s.n.* (substanță) care distruge viermii intestinali. (< fr. *vermifuge*, cf. lat. *vermis* — vierme, *fugare* — a vîna)

vermínă *s.f. (col.)* **1.** insecte parazite (păduchi, purici). **2.** *(fig.)* indivizi suspecți, dăunători societății. (< fr. *vermine*, cf. lat. *vermis* — vierme)

vermorél *s.n.* aparat pentru stropit cu soluții speciale pomii, vița-de-vie etc. (nume comercial)

vermút *s.n.* băutură alcoolică preparată din vin în care s-au pus la macerat plante aromatice. ● sticlă, pahar care conține o astfel de băutură. (< germ. *Wermut*, it. *vermut*, fr. *vermouth)*

vernál *adj.* de primăvară, care ține de primăvară, primăvăratic. ○ *punct vernal* = punct de intersecție al eclipticei cu ecuatorul ceresc care coincide cu echinocțiul de primăvară. (< fr. *vernal*, lat. *vernalis)*

verniér *s.n.* dispozitiv al unor instrumente de măsură care permite citirea unor fracțiuni de diviziuni din scara principală. (< fr. *vernier)*

vernís *s.n.* **1.** soluție colorată obținută din rășinoase, care se aplică pe obiecte pentru a le da lustru; strat protector sau ornamental. **2.** smalț, email. **3.** ceea ce dă o culoare sau un aspect favorabil cuiva sau la ceva. (< fr. *vernis* < *Berenike*, n.p.)

vernisá *vb.* I. *tr.* a acoperi un tablou cu vernis. (< fr. *vernisser)*

vernisáj *s.n.* **1.** acțiunea de a vernisa. **2.** ședință de deschidere a unei expoziții de pictură. *(p. ext.)* de artă. (< fr. *vernissage)*

verós *adj.* care se ocupă cu afaceri necinstite; necinstit, suspect; stricat. (cf. fr. *véreux)*

verosímil *adj.* care pare adevărat, real; cu aparență de realitate; plauzibil. (< it. *verosimile*, cf. lat. *verisimilis)*

vers *s.n.* **1.** ansamblu de cuvinte așezate potrivit anumitor reguli de măsură și cadență, încît să formeze un rînd dintr-o poezie. **2.** poezie. (< lat. *versus*, cf. it. *verso*, fr. *vers)*

versánt *s.n.* **1.** coasta unui deal sau a unui munte. **2.** suprafață înclinată a unui acoperiș cu două fețe. (< fr. *versant)*

versát *adj.* cu experiență, experimentat, dibaci, priceput. (cf. fr. *versé)*

versét *s.n.* mic paragraf al cărților (religioase) care cuprinde cîteva rînduri și are un înțeles complet. (< fr. *verset*, it. *versetto)*

versatíl *adj.* nestatornic, schimbător; lipsit de fermitate. (< fr. *versatile*, cf. lat. *versatilis)*

versificá *vb.* I. *intr.* a face versuri. ● *tr.* a transpune în versuri un text. (< lat. *versificare*, cf. fr. *versifier)*

versificáție *s.f.* arta de a scrie versuri. ● poezie. (cf. fr. *versification)*

versiúne *s.f.* **1.** traducere a unei opere, a unui text dintr-o limbă în alta. **2.** fel de a povesti un fapt. **3.** variantă a unui text, a unei traduceri. **4.** *(med.)* deplasare a fetusului în cavitatea uterină. (cf. fr. *version*, lat. *versio* < *verto* — a întoarce)

vérso *s.n.* fața a doua a unei foi (scrise sau tipărite); contrapagină, dosul paginii. (< fr. *verso*, cf. lat. *folio verso)*

vertebrál *adj.* format din vertebre. (< fr. *vertébral)*
vertebrát *adj.* care are vertebre. // *s.n.* animal din subîncrengătura vieţuitoarelor animale cu schelet osos a cărui parte principală o constituie coloana vertebrală; *(la pl.)* subîncrengătura din care fac parte aceste animale. (cf. fr. *vertébré)*
vertébră *s.f.* fiecare dintre casele găurite în centru care formează coloana vertebrală, în canalul căreia se află măduva spinării. (< fr. *vertèbre*, cf. lat. *vertebra* < *vertere* — a întoarce)
verticál *adj., s.f.* (linie) care este perpendicular(ă) pe un plan orizontal, în direcţia unui fir ţinut întins cu ajutorul unei greutăţi atîrnate la capăt. (< fr. *vertical*, cf. lat. *vertex* — vîrf)
verticil *s.n.* aşezare a frunzelor, a ramurilor sau a florilor în jurul unui singur punct al tulpinii. (< fr. *verticille*, cf. lat. *verticillus)*
vertiginós *adj.* foarte rapid, care se petrece cu mare iuţeală. (cf. fr. *vertigineux*, lat. *vertiginosus)*
vertigiu *s.n.* ameţeală (care survine mai ales în faţa vederii abisurilor). (< fr. *vertige)*
vérvă *s.f.* însufleţire, aflux verbal, bogăţie de idei. (< fr. *verve)*
vervénă *s.f.* verbină. (< fr. *verveine)*
vespasiánă *s.f.* closet public. (< fr. *vespasienne*, cf. *Vespasian*, n.p.)
vest *s.n.* apus. (< germ. *West)*
vestálă *s.f.* **1.** preoteasă antică a zeiţei Vesta, care întreţinea focul sacru în templul acesteia. **2.** *(fig.)* femeie foarte castă. (< lat. *vestalis*, cf. fr. *vestale)*
véstă *s.f.* obiect de îmbrăcăminte, fără mîneci, care acoperă pieptul şi spatele pînă în talie şi este purtată pe sub haină de bărbaţi. (< fr., it. *veste)*
vestiár *s.n.* **1.** garderobă. **2.** intrare într-o casă unde se află cuierele pentru haine. (cf. fr. *vestiaire)*
vestibúl *s.n.* **1.** hol, antreu. **2.** prima cavitate a urechii interne. (< fr. *vestibule*, cf. lat. *vestibulum)*
vestígiu *s.n.* urmă, rămăşiţă a ceva dispărut de mult. (cf. fr. *vestige*, lat. *vestigium)*
vestimentár *adj.* referitor la veşminte. (cf. fr. *vestimentaire*, lat. *vestimentarius)*
vestón *s.n.* haină, sacou. (< fr. *veston)*
veterán *s.m.* **1.** soldat roman care după un anumit număr de campanii era liberat din armată, împroprietărit şi făcut cetăţean roman în cazul cînd nu era mai dinainte. **2.** soldat aflat de multă vreme în armată, care a luat parte la mai multe campanii. **3.** *(fig.)* cel care a îmbătrînit într-o funcţie sau într-o instituţie. (< fr. *vétéran*, lat. *veteranus* < *vetus* — bătrîn)
veterinár *adj.* care priveşte bolile animalelor. // *s.m.* medic pentru animale. (< fr. *vétérinaire)*
véto *s.n.* **1.** drept pe care îl aveau tribunii plebei în Roma antică de a se opune hotărîrilor senatului, folosind formula *veto*. **2.** drept excepţional pe care îl are cineva de a se opune unei hotărîri folosind această formulă. (< lat. *veto* — mă opun)
veturín *s.m.* birjar. (< it. *vettorino)*
vexá *vb.* I. *tr.* a contraria; a ofensa, a jigni. (< fr. *vexer*, cf. lat. *vexare)*
vexatórie *adj.* contrariant; ofensator, jignitor. (cf. fr. *vexatoire)*
vexaţiúne *s.f.* vorbă, faptă care vexează. (cf. fr. *vexation*, lat. *vexatio)*
vezicál *adj.* referitor la vezică. (< fr. *vésical*, cf. lat. *vesicalis)*
vezicánt *adj.* care provoacă băşici pe piele. (< fr. *vésicant)*
vezícă *s.f.* băşică; *(spec.)* băşică din organismul animalelor. (< lat. *vesica*, cf. fr. *vessie)*
vezículă *s.f.* băşicuţă. (< fr. *vésicule*, cf. lat. *vesicula)*
via *prep.* pe drumul, în direcţia. (< lat., fr., it. *via)*
viábil *adj.* capabil să trăiască, să dăinuiască, să vieţuiască. (cf. fr. *viable)*
viabilitáte *s.f.* faptul de a fi viabil; calitatea de a fi viabil. (cf. fr. *viabilité)*
viadúct *s.n.* construcţie de piatră sau de beton armat care susţine o cale ferată, o şosea etc. care traversează o vale la mare înălţime. (< fr. *viaduc*, germ. *Viadukt* < lat. *via* — cale, *ducere* — a duce)
viagér *adj.* care durează tot timpul vieţii. (< fr. *viager* < *viage* — cursul vieţii)
vibrá *vb.* I. *intr.* **1.** a executa vibraţii, a intra în vibraţie. **2.** a se entuziasma; a fi emoţionat de ceva. (< fr. *vibrer*, it. lat. *vibrare)*
vibránt *adj.* care vibrează; care emoţionează. (cf. fr. *vibrant)*
vibratíl *adj.* care poate vibra. (< fr. *vibratile)*
vibratór *s.n.* **1.** *(constr.)* maşină construită pentru vibrarea materialelor de construcţie. **2.** *(fiz.)* aparat care transformă curentul continuu în curent alternativ. // *adj.* care vibrează; vibrant. (cf. fr. *vibrateur)*
vibráţie *s.f.* **1.** *(fiz.)* mişcare periodică a unui corp faţă de o poziţie de echilibru; oscilaţie. ● sunet prelung care ia naştere la lovirea puternică a unui metal. **2.** vibrare. ● *(fig.)* emoţie puternică. (cf. fr. *vibration*, lat. *vibratio)*
vibrión *s.m. (med.)* gen de bacterii (adesea patogene) în formă de bastonaşe curbe, care trăiesc de obicei în medii lichide. (< fr. *vibrion)*
vicár *s.m.* **1.** *(ist.)* cel care ţinea locul cuiva căruia îi urma imediat în rang. ● funcţionar din organizarea mai tîrzie a Imperiului roman, care administra o dioceză imperială. **2.** locţiitor al unui mitropolit, al unui episcop sau al unui alt demnitar bisericesc. (< fr. *vicaire*, it. *vicario* < lat. *vicarius* — locţiitor)

vicariát *s.n.* funcția, demnitatea de vicar și durata ei; regiunea peste care se exercită această autoritate. ● reședința vicarului. (cf. fr. *vicariat*, it. *vicariato*)
viceamirál *s.m.* ofițer superior de marină, cu grad imediat inferior amiralului. (cf. fr. *vice-amiral*)
vicecancelár *s.m.* locțiitor al unui cancelar, pe care îl reprezintă în lipsă. (după fr. *vice-chancelier*)
vicecónsul *s.m.* demnitar care îl înlocuiește pe consul cînd acesta lipsește; cel care îndeplinește funcțiile consulare în orașele unde nu există consulat. (cf. fr. *vice-consul*)
vicepreședínte *s.m.* locțiitor de președinte, cel care ține oficial locul președintelui cînd acesta lipsește. (după fr. *vice-président*)
vicerége *s.m.* înalt demnitar care guvernează o provincie în numele și în locul regelui; locțiitor al regelui într-o provincie îndepărtată. (după fr. *vice-roi*)
vicevérsa *adv.* inversînd rolurile, situațiile; reciproc, invers. (< lat., fr. *vice versa*)
viciá *vb.* I. *tr.* **1.** a strica aerul, a-l face impropriu pentru respirație. ● *(fig.)* a corupe, a deprava. **2.** *(jur.)* a face ca un act să fie defectuos, nevalabil, nul. (< fr. *vicier*, cf. lat. *vitiare*)
viciát *adj.* **1.** *(despre aer)* încărcat cu mirosuri grele; stricat, infectat. ● *(fig.)* depravat, corupt. **2.** *(jur.: despre acte, dispoziții* etc.) vicios. (< *vicia*)
vicinál *adj.* *(despre drumuri)* care leagă două localități, două sate vecine. (cf. fr. *vicinal*, lat. *vicinalis*)
viciós *adj.* **1.** defectuos. ● *(fig.)* stricat, depravat, corupt. **2.** *(jur.; despre acte, dispoziții* etc.) care are vicii de formă sau de fond; greșit, defectuos. (cf. fr. *vicieux*, it. *vizioso*, lat. *vitiosus*)
vicisitúdine *s.f.* succesiune de împrejurări grele; *(p. ext.)* necaz, nenorocire; suferință. (cf. fr. *vicissitude*, lat. *vicissitudo* < *vicis* — tur, alternativă)
víciu *s.n.* **1.** cusur, defect, lipsă. ○ *(jur.) viciu de formă* = greșeală în redactarea unui act care face actul anulabil. **2.** deprindere de a face fapte rele; obicei urît, patimă rea. (< fr. *vice*, it. *vizio*, lat. *vitium*)
vicónte *s.m.* *(în unele țări din Apus)* titlu de noblețe ereditar, intermediar între baron și conte; persoană care are acest titlu. (< fr. *vicomte*)
vicontésă *s.f.* soție sau fiică a unui viconte. (cf. fr. *vicomtesse*)
victimă *s.f.* **1.** *(ist.)* animal sau om jertfit, în antichitate, unei divinități. **2.** cel care suferă o nenorocire, are o durere, o suferință etc. ● cel care suferă urmările unui accident, ale unei catastrofe. (cf. lat. *victima*, fr. *victime*)
victórie *s.f.* **1.** biruință, izbîndă (într-un război, într-o luptă etc.). **2.** succes obținut împotriva unui rival. **3.** biruință a unei idei, a unui principiu etc. ● rezultat deosebit obținut într-un domeniu de activitate. (< lat. *victoria*)
victoriós *adj.* care a obținut o victorie; învingător, biruitor. (< lat. *victoriosus*, cf. fr. *victorieux*)
víd *adj.* *(fiz.; despre un spațiu)* care nu conține materie ponderală; gol, deșert. // *s.n.* spațiu lipsit de materie ponderală (aproape gol). (< fr. *vide*, cf. lat. *viduus* — gol)
vidá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a goli; a face vid. (< fr. *vider*)
vidanjá *vb.* I. *tr.* a goli, a curăța haznalele. (< fr. *vidanger*)
vidanjór *s.m.* lucrător care curăță haznalele.
vídia *s.n.* v. widia.
viélă *s.f.* instrument muzical cu coarde, folosit de trubadurii sec. XII și XIII la care se cînta învîrtindu-se dintr-o manivelă. (< fr., it. *vielle*)
vigilént *adj.* care procedează cu multă atenție, cu grijă și cu perspicacitate; care manifestă vigilență. (< fr. *vigilant*, cf. lat. *vigilans*)
vigilénță *s.f.* atenție încordată și susținută; atitudine de deosebită băgare de seamă. ● calitate politică care constă în a veghea în mod revoluționar, a recunoaște cu prilejul dușmanul de clasă sub orice formă s-ar ascunde și a-l face inofensiv. (cf. fr. *vigilance*, lat. *vigilantia*)
vigónie *s.f.* **1.** *(zool.)* specie de rumegătoare asemănătoare caprei, originară din America de Sud. ● lîna acestui animal. **2.** fir textil obținut din fibre scurte de bumbac sau din deșeuri de bumbac. (< fr. *vigogne*, cf. sp. *vicuña*)
vílă *s.f.* casă elegantă înconjurată de grădină. (< fr. *villa*, it., lat. *villa*)
vilbrochén *s.n.* *(tehn.)* ax cotit care primește mișcarea rectilinie a pistoanelor unui motor și o transformă în mișcare de rotație; arbore cotit. (< fr. *vilebrequin*)
vilegiatúră *s.f.* interval de timp, vacanță petrecută la țară sau într-o stațiune balneoclimaterică. (cf. fr. *villégiature*, it. *villeggiatura*)
vilegiaturíst *s.m.* și *f.* persoană care este în vilegiatură. (< *vilegiatură*)
víloasă *adj. f.* *(anat.; în expr.) membrană víloasă* = membrană acoperită cu vilozități. (cf. fr. *villeux*, lat. *villosus*)
vilozitáte *s.f.* *(anat.)* excrescență, încrețitură măruntă pe suprafața anumitor organe sau părți ale corpului. (cf. fr. *villosité*, lat. *villositas*)
vinásă *s.f.* *(chim.)* lichid obținut ca reziduu după fermentarea și distilarea melasei de sfeclă. (< fr. *vinasse*)
víncі *s.n.* **1.** *(tehn.)* cric. **2.** *(mar.)* troliu folosit pe bordul unei nave pentru ridicarea greutăților și pentru manevrarea ancorei. (cf. it. *vinciglio*)
vínclu *s.n.* *(tehn.)* **1.** echer pentru trasat unghiuri; colțar. **2.** bară metalică profilată în formă de I, cu aripi egale

sau neegale; cornieră. (< germ. *Winkel)*

vindicativ *adj.* înclinat, pornit către răzbunare; răzbunător. (< fr. *vindicatif*, cf. lat. *vindicare* — a răzbuna)

vinícol *adj.* referitor la vii și la producția vinului. (< fr. *vinicole*, cf. lat. *vinum* — vin, *colere* — a cultiva)

viniétă *s.f. (poligr.)* gravură mică, desen, ornament care se pune la începutul sau la sfîrșitul unei cărți sau al unui capitol; cliseu folosit în tipografie pentru ornamentație. (< fr. *vignette)*

vinífer *adj.* care produce vin; vinicol. ● *(despre terenuri)* pe care se cultivă vița-de-vie. (< fr. *vinifère*, cf. lat. *vinum* — vin, *ferre* — a purta)

vinificá *vb.* I. *tr.* a supune mustul de struguri procesului de transformare în vin; a face operațiile necesare obținerii vinului din struguri. (< *vinificație)*

vinificáre *s.f.* acțiunea de a vinifica și rezultatul ei; *(p. ext.)* ansamblul operațiilor de obținere, ameliorare și conservare a vinurilor.

vinificatór *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu vinificarea. (cf. fr. *vinificateur)*

vinificație *s.f.* vinificare. (cf. fr. *vinification)*

vinilín *s.n. (chim.)* masă plastică cu mare rezistență mecanică, avînd multiple întrebuințări în industrie și la fabricarea obiectelor de larg consum. (nume comercial)

vinográd *s.n.* sos rece preparat cu oțet, unidelemn, pătrunjel tocat, sare și piper. (cf. fr. *vinaigrette)*

viól *s.n.* siluire a unei femei; violare. (< fr. *viol)*

violá *vb.* I. *tr.* **1.** a nu respecta, a călca o lege, o dispoziție. **2.** *(jur.)* a intra, a pătrunde (undeva) cu forța; a forța. ● a profana. **3.** *(jur.)* a silui, a necinsti (o fată, o femeie). (cf. fr. *violer*, lat. *violare)*

violacée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de plante dicotiledonate al cărei tip este micșuneaua; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. (< fr. *violacées)*

violacéu *adj.* care bate în violet. (cf. fr. *violacé*, lat. *violaceus)*

violatór *s.m.* și *f.* **1.** cel care violează, care calcă legea, un drept etc.; infractor; profanator. **2.** cel care comite un viol. (< *viola)*

viólă[1] *s.f.* instrument muzical cu coarde și arcuș, ceva mai mare decît vioara și avînd un timbru mai grav. (< fr. *viole*, it. *viola)*

viólă[2] *s.f. (bot.)* viorea, toporaș. (< lat. *viola)*

violént *adj.* **1.** iute din fire, la mînie; impulsiv, nestăpînit. **2.** intens, puternic, tare. **3.** brutal, forțat. **4.** *(despre culori, lumini* etc.) tipător, viu. (cf. fr. *violent*, lat. *violentus)*

violentá *vb.* I. *tr.* a săvîrși un act de violență; a constrînge a sili, a forța. (< fr. *violenter)*

violénță *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este violent; tărie, intensitate; vehemență, acuitate. **2.** nestăpînire de sine. ○ *(în expr.) violențe de limbaj* = vorbe scăpate în focul unei porniri impulsive. **3.** brutalitate, siluire fizică. **4.** *(jur.)* orice constrîngere a liberei voințe; încălcare a ordinii legale. (cf. fr. *violence*, it. *violenza*, lat. *violentia)*

violét *adj.* de culoarea violetei, a micșunelei; vioriu, mov; lila. // *s.n.* cea de-a șaptea culoare a spectrului solar; culoarea violetă. (< fr. *violet)*

violétă *s.f. (bot.)* micșunea, viorea, toporaș. (< fr. *violette)*

violínă *s.f.* vioară. (< it. *violino)*

violoncél *s.n.* instrument muzical cu coarde, de forma viorii, mult mai mare decît aceasta și cu un timbru mai grav. (cf. fr. *violoncelle*, it. *violoncello)*

violoncelíst *s.m.* și *f.* muzicant care cîntă la violoncel. (cf. fr. *violoncelliste*, it. *violloncellista)*

violoníst *s.m.* și *f.* muzicant care cîntă la vioară; violonist. (cf. fr. *violoniste)*

viperín *adj. (rar)* de viperă, privitor la viperă. (< fr. *vipérin*, cf. lat. *viperinus)*

víplă *s.f.* aliaj inoxidabil de oțel amestecat cu nichel și crom, folosit mai ales în dentistică. (< germ. *Wiepla*, nume comercial)

vír *s.n. (mil.)* corecție care se introduce în calculele tragerilor artileriei navale.

virá *vb.* I. **1.** *intr. (despre vehicule)* a coti, a-și schimba direcția. ● *(mar.)* a ridica o greutate (de exemplu ancora). **2.** *tr. (cont.)* a trece dintr-un cont (debitor) în alt cont (creditor). **3.** *tr. (chim.: despre culori)* a trece la altă culoare (sub acțiunea unui reactiv). ● *(fot.)* a schimba culoarea unui pozitiv fotografic cu ajutorul unui reactiv. (< fr. *virer*. it. *virare)*

viráj *s.n.* **1.** faptul de a vira; cotire, ocolire. ● porțiune de șosea în curbă, cu curbură foarte mică. **2.** *(chim.)* schimbarea culorii unei substanțe; schimbarea culorii unui pozitiv fotografic. (< fr. *virage)*

virámént *s.n. (cont.)* operație prin care o sumă de bani se trece dintr-un cont într-altul, fără a fi nevoie ca suma să fie vărsată în numerar. ○ *cont de viramént* = cont deschis la o instituție bancară, prin care se fac și se primesc plăți fără a se folosi bani în numerar. (cf. fr. *virement*, it. *viramento)*

viráre *s.f.* acțiunea de a vira; viraj. ● virament. (< *vira)*

virát *adj. (despre sume de bani)* trecut în alt cont. (< *vira)*

virgín *adj.* **1.** fecioresc; cast, neprihănit, curat. ● *(subst., f.)* fecioară. ● *(astr.)* constelația Fecioarei. **2.** *(fig.: despre o regiune, un teren, o pădure* etc.) neumblat, nestrăbătut; care nu a fost explorat, exploatat. (< *virgină*, cf. lat. *virgo* — fecioară)

virginál *adj.* **1.** de fecioară, fecioresc, virgin. **2.** *(fig.)* candid, pur, curat. (< lat. *virginalis*, cf. fr. *virginal)*

virginitáte *s.f.* **1.** feciorie, castitate. **2.** *(fig.)* curățenie morală, nevinovăție. (cf. lat. *virginitas*, fr. *virginité)*

virgulă *s.f.* **1.** semn de punctuație care arată o pauză foarte scurtă în citire și care separă diferitele părți ale propoziției sau unele propoziții în cadrul frazei. ● *(muz.)* semn care arată cînd trebuie făcută respirația în timpul unei interpretări muzicale vocale. **2.** *(mat.)* semn care separă partea întreagă a unui număr de partea sa fracționară. (< fr. *virgule*, cf. lat. *virgula* — vărguță)

viril *adj.* de bărbat, bărbătesc; *(p. ext.)* viguros, plin de vitalitate. (cf. fr. *viril*, lat. *virilis* < *vir* — bărbat)

virilitáte *s.f.* bărbăție: *(p. ext.)* energie, vigoare. (cf. fr. *virilité*, lat. *virilitas)*

virólă *s.f.* **1.** inel mic de metal care strînge mînerul de lemn al unui cuțit, al unei unelte etc., pentru a împiedica lemnul să crape. **2.** *(tehn.)* cilindru format din foi de tablă nituite sau sudate, care intră în construcția unei clădiri, a unui rezervor etc. (< fr. *virole*, cf. lat. *viriola* — mică brățară)

virózá *s.f. (med.)* nume generic dat bolilor provocate de virusuri. (< fr. *virose)*

virtuál *adj.* care există ca posibilitate, fără a se produce în fapt. (cf. it. *virtuale*, fr. *virtuel* < lat. *virtus* — virtute)

virtualitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este virtual; posibilitate. (cf. fr. *virtualité)*

virtuós[1] *s.m.* și *f.* muzician, cîntăreț care stăpînește perfect tehnica unui instrument muzical, dînd dovadă de o aptitudine deosebită și de talent. (< fr., it. *virtuose*, cf. it. *virtuoso* — abil)

virtuós[2] *adj.* cu multe virtuți; cinstit, curat, cast. ● care are un talent excepțional, care posedă la perfecție tehnica unei arte. (< lat. *virtuosus*, cf. it. *virtuoso*, fr. *vertueux)*

virtuozitáte *s.f.* însușirea de a fi virtuos[1]; *(p. ext.)* măiestrie, abilitate, dexteritate. (cf. fr. *virtuosité)*

virtúte *s.f.* **1.** calitate, forță morală de a urmări consecvent idealul etic; perfecțiune morală. ● castitate, curățenie. ● înclinație specială către un anumit fel de îndeletniciri sau acțiuni frumoase. **2.** *(în expr.)* *în virtutea* = pe baza, ca urmare a... (< lat. *virtus*, cf. fr. *vertu*, it. *virtù)*

virulént *adj. (med.)* care are putere toxică; care este în stare să producă boli: *(despre boli)* cauzat de un virus. ● *(fig.)* distrugător, violent. (< fr. *virulent*, cf. lat. *virulentus)*

virulénță *s.f.* însușirea a ceea ce este virulent; gradul de intensitate infecțioasă a unei boli. (cf. fr. *virulence*, lat. *virulentia)*

vírus *s.m. (med.)* agent patogen invizibil cu microscopul obișnuit, care provoacă boli infecțioase la om, la animale și la plante; *(p. ext.)* toxina acestui microb. ● *(fig.)* agent de contagiune morală. (< fr., lat. *virus)*

viscerál *adj.* referitor la viscere, al viscerelor. (cf. fr. *viscéral)*

víscere *s.n. pl. (anat.)* organele care se găsesc în cavitățile toracică și abdominală ale corpului; măruntaie. (cf. fr. *viscère*, lat. *viscera)*

viscózá *s.f. (text.)* substanță siropoasă obținută din celuloză prin acțiunea unei soluții de carbon, care servește la prepararea unor fire textile artificiale. (< fr. *viscose)*

viscozimétru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură pentru viscozitatea fluidelor. (< fr. *viscosimètre)*

viscozitáte *s.f.* faptul de a fi vîscos; *(concr.)* materie viscoasă; *(fiz.)* rezistența la curgere a unui fluid datorită frecării interioare. (cf. fr. *viscosité)*

víst *s.n.* joc de cărți care se joacă între trei sau patru persoane. (< fr., engl. *whist)*

vitacée *s.f. pl. (bot.)* familie de plante din care face parte vița-de-vie. (< fr. *vitacées)*

vitál *adj.* **1.** referitor la viață; de viață, al vieții, necesar întreținerii vieții. **2.** principal, esențial, fundamental; indispensabil. (cf. fr. *vital*, lat. *vitalis)*

vitalism *s.n.* curent idealist în biologie, care explică procesele de viață prin prezența în organismele vii a unei „forțe vitale" speciale, incognoscibile și imateriale. (cf. fr. *vitalisme)*

vitalist *adj.* privitor la vitalism // *s.m.* și *f.* adept al vitalismului. (cf. fr. *vitaliste)*

vitalitáte *s.f.* putere de viață; vigoare, tărie. (cf. fr. *vitalité*, lat. *vitalitas)*

vitalizá *vb. I. tr. (rar)* a da viață, a reînvia. (< fr. *vitaliser)*

vitamínă *s.f. (chim.)* nume dat unor substanțe organice sau preparate pe cale sintetică, necesare organismului, care se găsesc în diferite alimente. (< fr. *vitamine)*

vitelínă *s.f.* substanță albuminoidă care se găsește în gălbenușul de ou. (< fr. *vitelline)*

vitélius *s.n. (biol.)* nume dat gălbenușului de ou sau numai bănuțului, care prin dezvoltare devine embrion. (< fr., lat. *vitellus* — germene la ou)

vitézá *s.f.* **1.** rapiditate în deplasare; iuțeală. ● *(fiz.)* variația unei mărimi fizice în unitatea de timp. **2.** raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul folosit pentru parcurgere. (< fr. *vitesse)*

vitezométru *s.n.* instrument folosit pentru măsurarea vitezei unui vehicul. (< *viteză)*

vîticol *adj.* referitor la cultura viței-de-vie. ● bogat în vii. (< fr. *viticole)*

viticultór *s.m.* cultivator al viței-de-vie; podgorean. (< fr. *viticulteur*, cf. lat. *vitis* — viță, *cultor* — cultivator)

vîticultúră *s.f.* ramură a agronomiei care se ocupă cu cultura viței-de-vie. (< fr. *viticulture)*

vitiligo *s.n. (med.)* afecțiune a pielii, caracterizată prin pete albe bine conturate. (< fr. *vitiligo)*
vitráj *s.n. (rar)* perete de geam. ● totalitatea geamurilor unui edificiu, ale unei uși etc. ● geamlîc, marchiză închisă cu geamuri. (< fr. *vitrage)*
vitráliu *s.n.* fereastră mare cu mai multe despărțituri, mărginite de rame metalice, cu geamurile colorate sau pictate. (< fr. *vitrail)*
vitrificá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a modifica structura unei substanțe prin încălzire la o temperatură înaltă, astfel încît să devină compactă și cu luciu sticlos. (< it. *vitrificare*, cf. lat. *vitrum* — sticlă, *facere* — a face)
vitrifiére *s.f.* vitrificare. (cf. fr. *vitrifier)*
vitrínă *s.f.* **1.** parte a unei prăvălii, amenajată astfel încît să se poată expune acolo mărfuri care să poată fi văzute din stradă. **2.** dulăpior cu geamuri de jur împrejur, în care se țin diferite obiecte (cărți, cristaluri, bibelouri etc.). (< fr. *vitrine)*
vitrió1 *s.n. (chim.)* acid sulfuric. (< fr. *vitriol*, cf. lat. t. *vitriolum)*
vitriolá *vb. tr.* I. *(rar)* a arde, a răni (cu vitriol). (< fr. *vitrioler)*
vitriolánt *adj. (rar)* care arde, care usucă; arzător. (< *vitriola)*
vitrós *adj.* asemănător sticlei, ca sticla; sticlos. ○ *(anat.) umoare vitroasă* = lichid transparent care umple tot fundul globului ocular. (< fr. *vitreux*, cf. lat. *vitrum* — sticlă)
vitróu *s.n. (de obicei la pl.)* vitraliu. (< fr. (pl.) *vitraux)*
vitulár *adj. (vet.; în expr.) febră vitulară* = boală care se ivește uneori la vaci, imediat după fătare. (< fr. *vitulaire*, cf. lat. *vitulus* — viței)
vivácc1 *adj.* **1.** vioi, ager, plin de viață. **2.** *(bot.: despre plante)* care durează mai mulți ani; peren. (< fr., it. *vivace* < lat. *vivax)*
vivácc2 *adv. (muz.)* repede, cu multă vioiciune. (< it. *vivace)*
vivacitáte *s.f.* **1.** vioiciune. ● *(rar)* violență, impulsivitate. **2.** *(fiz.)* cantitatea de gaze degajată în unitatea de timp, de unitatea de volum de pulbere care arde la presiune normală. (cf. fr. *vivacité*, lat. *vivacitas)*
vivánt *adj. (rar)* viu, animat. (< fr. *vivant)*
vívat *interj. (folosit ca aclamație sau ca urare)* trăiască! (< lat. *vivat)*
vivificá *vb.* I. *tr.* a da viață, a însufleți, a anima; a reînsufleți. (< lat. *vivificare*, cf. fr. *vivifier)*
vivipár *adj. (zool.: despre animale)* care naște pui vii. ● *(bot.: despre unele plante)* ale căror organe de înmulțire sînt înlocuite prin muguri, care se pot detașa de planta-mamă dînd naștere la plante noi. (< fr. *vivipare*, cf. lat. *viviparus* < *vivus* — viu, *parere* — a naște)
vivisécție *s.f. (fiziol.)* disecție, operație, experiență făcută pe un animal viu, în scopuri științifice. (< fr. *vivisection*, cf. lat. *vivus* — viu, *sectio* — tăiere)
vizá1 *vb.* I. *tr.* a pune o viză (pe un pașaport, pe un permis etc.). (< fr. *viser)*
vizá2 *vb.* I. *tr.* a prinde în cîmpul unui aparat optic un obiect sau un punct de pe un teren care trebuie observat; *(p. ext.)* a ochi. **2.** *(fig.)* a avea în vedere, a se referi, a face aluzie la ceva; a urmări, a avea de scop. (< fr. *viser*, cf. lat. *visus* — văzut)
vízăl *s.m.* semn sau mențiune făcută pe un act, pentru a indica faptul că a fost văzut, verificat sau rezolvat. (< fr. *visa*, cf. lat. *visa* — văzut)
vízăz *s.f.* linie formată din prelungirea razei vizuale, printr-un aparat topografic, pînă la un anumit punct de pe teren; *(p. ext.)* linie trasată pe o planșetă și care unește locul unde se află aparatul de observare cu punctul vizat. (< fr. *visée*, cf. *viser* — a ochi)
vizétă *s.f.* deschizătură mică (circulară) anume amenajată la o ușă pentru a permite cuiva să vadă ce se petrece înăuntru sau afară.
vizibil *adj.* care se vede, se poate vedea. ● *(fig.)* vădit, clar, evident; incontestabil. (cf. fr. *visible*, lat. *visibilis)*
vizibilitáte *s.f.* însusirea de a fi vizibil. ● *(fiz.)* distanța maximă pînă la care poate fi văzut cu ochiul liber un obiect în condiții atmosferice date; *(curent)* starea de claritate a atmosferei. (cf. fr. *visibilité*, lat. *visibilitas)*
viziéră *s.f.* **1.** partea de dinainte a unui coif, care se putea lăsa în jos pentru a proteja fața de lovituri; cozoroc. **2.** vizetă. (< fr. *visière*, cf. it. *visiera)*
vizioná *vb.* I. *tr.* a privi, a vedea un film, un spectacol. (< engl. *vision)*
vizionár *adj.* **1.** *(despre oameni sau despre firea lor; adesea subst.)* care este stăpînit de vise, de idealuri; care prevede și prevestește evenimente viitoare. **2.** fantastic, extravagant. (< fr. *visionnaire)*
vizitá *vb.* I. *tr.* **1.** a merge la cineva acasă, din politețe sau din obligație, pentru a-l vedea; a face o vizită. ● *(despre medici)* a face un examen medical unui pacient. **2.** a examina o situație făcînd o descindere la fața locului; a inspecta. **3.** a examina, a cerceta o regiune, un muzeu etc. prin deplasare la fața locului. (< fr. *visiter*, it., lat. *visitare)*
vizitatór *s.m.* și *f.* cel care face o vizită cuiva; cel care vizitează ceva. (cf. fr. *visiteur*, *visiteur)*
vízită *s.f.* **1.** faptul de a merge în casa cuiva, din politețe sau din obligație, pentru a-l vedea. **2.** fiecare deplasare a medicului în casa unui bolnav pentru a-l consulta sau în saloanele unui spital, pentru a examina bolnavii și a cerceta starea sănătății lor. (< fr. *visite*, it. *visita)*
viziúne *s.f.* **1.** percepție vizuală; *(p. ext.)* imagine, reprezentare. **2.** mod de înțe-

legere și de interpretare a lucrurilor sau a fenomenelor; *(p. ext.)* previziune, perspectivă. **3.** vedenie, închipuire, halucinație, nălucire. (cf. fr. *vision*, it. *visione*, lat. *visio)*

vizón *s.m.* animal sălbatic originar din America de Nord, asemănător cu vidra, care are o blană foarte prețioasă. (< fr. *vison*, cf. it. *visone)*

vizór *s.n.* *(tehn.)* dispozitiv adaptat la aparatele optice care permite prinderea în cîmpul aparatului a obiectului care trebuie observat. ● *(de obicei la pl.)* ochelarii măștilor de gaze. (< fr. *viseur)*

vizuál *adj.* care aparține văzului, referitor la simțul văzului; de vedere. ○ *memorie vizuală* = memorie care reține mai ales imaginile vizuale; *rază vizuală* = linie dreaptă imaginară care unește ochiul observatorului cu obiectul observat. (cf. it. *visuale*, fr. *visuel*, lat. *visus* — vedere)

voal *s.n.* **1.** țesătură fină și transparentă; văl. **2.** *(fot.)* pată neagră slabă, produsă pe un material fotografic datorită developării prelungite, unui defect de fabricație etc. (< fr. *voile)*

voalá *vb.* I. **1.** *tr.* a acoperi cu un voal; a ascunde, a umbri, a masca; *(fig.)* a înșela aparențele. ● *refl. (despre voce)* a-și pierde sonoritatea și limpezimea; a se estompa. **2.** *refl. (despre un material fotografic)* a se înnegri ușor, a se strica datorită venirii în contact cu lumina, unei greșeli de fabricație sau folosirii unui revelator de calitate inferioară. (< *voal*, cf. fr. *voiler)*

voaletă *s.f.* voal fin care se pune ca garnitură la pălăriile femeiești sau se folosește pentru a acoperi fața. (< fr. *voilette*, după *voal)*

voalúră *s.f.* **1.** *(mar.)* ansamblul velelor unei nave. **2.** *(ar.)* curbura suprafeței unei parașute deschise; *(p. ext.)* pînza parașutei. (< fr. *voilure)*

vocabulár *s.n.* **1.** *(lingv.)* totalitatea cuvintelor unei limbi; lexic. ● totalitatea cuvintelor întrebuințate de un scriitor, de un individ sau folosite într-un anumit domeniu de activitate. **2.** dicționar mic și restrins ca număr de cuvinte; glosar. (< fr. *vocabulaire*, cf. lat. *vocabulum*, cuvînt)

vocábulă *s.f.* *(liv.)* cuvînt, vorbă. (< lat. *vocabulum)*

vocál *adj.* referitor la voce, în legătură cu vocea, care produce vocea. ● *(despre muzică)* care se cîntă cu vocea. (< fr. *vocal*, cf. lat. *vocalis* < *vox* — voce)

vocálă *s.f.* *(gram.)* sunet al vorbirii la a cărui articulare aerul din laringe iese liber, fără să întîlnească nici un obstacol; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. (< it. *vocale*, lat. *vocalis)*

vocálic *adj.* referitor la vocale, al vocalelor. (cf. it. *vocalico*, fr. *vocalique)*

vocalísm *s.n.* **1.** *(gram.)* sistemul vocalic al unei limbi. **2.** parte a foneticii istorice a unei limbi, care se ocupă cu studiul vocalelor. (cf. fr. *vocalisme)*

vocalizá *vb.* I. **1.** *tr. (muz.)* a face exerciții de canto, fără cuvinte, cîntînd numai anumite vocale. **2.** *refl. (gram.; despre consoane)* a trece de la valoarea de consoană la aceea de vocală; a deveni vocală. (cf. fr. *vocaliser*, it. *vocalizzare)*

vocalíză *s.f.* *(muz.)* exercițiu de canto constînd în executarea unei serii de note pe anumite vocale, fără articularea cuvintelor. (cf. fr. *vocalise*, it. *vocalizzo)*

vocatív *s.n.* *(gram.)* caz al declinării care exprimă o chemare, o interpelare adresată cuiva. (cf. lat. [casus] *vocativus*, fr. *vocatif)*

vocáție *s.f.* aptitudine, înclinare specială pentru o anumită artă, știință sau profesiune; predispoziție, chemare. (cf. fr. *vocation*, lat. *vocatio)*

vociferá *vb.* I. *intr.* a vorbi tare, a zbiera; a țipa cu mînie. (< fr. *vociférer*, cf. lat. *vociferare)*

vociferánt *s.m.* *(rar)* cel care vociferează; scandalagiu. (cf. fr. *vociférant)*

vodevíl *s.n.* mică piesă de teatru comică, în al cărei text vorbit sînt intercalate cuplete cîntate. (< fr. *vaudeville*, cf. [Théâtre du] *Vaudeville*, n.p.)

vodevilíst *s.m.* autor de vodeviluri. (< fr. *vaudevilliste)*

vógă *s.f.* *(rar)* interes deosebit și momentan acordat de public unui personaj, unui lucru, unui obicei etc; modă. ● faimă de care se bucură cineva. (< fr. *vogue)*

voiáj *s.n.* călătorie. (< fr. *voyage)*

voiajá *vb.* I. *intr.* a călători. (< fr. *voyager)*

voiajór *s.m.* **1.** călător. **2.** reprezentant al unei firme particulare, care vizitează pe clienți pentru a obține comenzi de mărfuri; comis-voiajor. (< fr. *voyageur)*

volán *s.n.* **I.** garnitură făcută dintr-o fîșie de țesătură ușoară sau de dantelă, adesea încrețită sau plisată, care se aplică ca podoabă pe rochii, la mîneci etc. **II.** *(tehn.)* **1.** piesă din dispozitivul de direcție al unui autovehicul cu ajutorul căreia se poate îndrepta vehiculul în direcția voită. **2.** piesă în formă de roată cu ajutorul căreia se pun în mișcare anumite mașini, se acționează mecanisme etc. (< fr. *volant)*

volánt[1] *s.m.* *(tehn.)* **1.** roată grea, de dimensiuni mari, servind la uniformizarea și regularizarea mersului unei mașini. **2.** *(text.)* piesă complexă din mecanismul unei mașini bătătoare, care printr-o învîrtire rapidă scarmănă bumbacul presat la valțul de alimentare. (< fr. *volant)*

volánt[2] adj. *(rar)* care poate zbura; care se poate menține în aer. ● *(spec.)* care se poate mișca, deplasa după voie; mobil, desprins. ○ *bibliotecă volantă* =

fond de cărți aparținînd unei biblioteci publice și împrumutat temporar unei instituții. (< fr. *volant*, cf. *voler* — a zbura)
volatil *adj.* *(chim.: despre substanțe)* care se evaporează ușor. (< fr. *volatil*, cf. lat. *volatilis)*
volatilitáte *s.f.* însușirea de a fi volatil. (cf. fr. *volatilité)*
volatilizá *vb.* I. *refl.* a se evapora repede. ● *(fig.)* a dispărea complet, fără urmă. (< fr. *volatiliser)*
volatilizábil *adj.* volatil. (cf. fr. *volatilisable)*
vólei *s.n.* *(sport)* joc sportiv care are loc între două echipe de cîte șase jucători pe un teren special amenajat și care constă în aruncarea unei mingi numai cu mîinile peste o plasă întinsă sus la mijlocul terenului. (< engl. *volley*-[ball])
voleibalíst *s.m.* și *f.* jucător de volei. (< *volei-bal)*
volitív *adj.* volițional. (< fr. *volitif)*
voliționál *adj.* referitor la voință; determinat de voință. (cf. fr. *volitionnel)*
volt *s.m.* *(fiz.)* unitate de măsură a forței electromotoare, a tensiunii electrice, precum și a diferenței de potențial. (< fr. *volt*, cf. *Volta*, n. p.)
voltáic *adj.* *(fiz.)* referitor la pilele electrice ale lui Volta. (< fr. *voltaïque)*
voltáj *s.n.* *(fiz.)* tensiune electrică măsurată în volți. (fr. *voltage)*
voltampér *s.m.* *(fiz.)* unitate de măsură a puterii electromagnetice aparente. (< fr. *voltampère)*
voltampermétru *s.n.* *(fiz.)* instrument electric de măsură, care arată direct produsul dintre valorile efective ale tensiunii și ale intensității unui curent electric. ● instrument de măsură indicator, care poate fi folosit succesiv ca voltmetru și ca ampermetru. (< fr. *voltampèremètre)*
vóltă *s.f.* **1.** mișcare în formă de cerc (făcută mai ales de un călăreț cu calul într-un manej). ● *(fig.)* schimbare (bruscă) de atitudine. ● mișcare făcută pentru a para o lovitură a adversarului, la scrimă. **2.** *(mar.)* schimbare de direcție a unei nave, astfel ca vîntul să treacă dintr-un bord în celălalt. (< it. *volta*, cf. fr. *volte)*
voltíjă *s.f.* încălecare din fugă a calului, fără ajutorul scărilor; serie de exerciții de suplețe executate pe un cal, cu sau fără scări. (< fr. *voltige)*
voltijór *s.m.* cel care face voltije. ● cal dresat pentru exerciții de voltijă. (< fr. *voltigeur)*
voltmétru *s.n.* *(fiz.)* instrument de măsură a diferenței de potențial electric dintre două puncte. (< fr. *voltmètre*, cf. fr. *volt*,—volt, gr. *metron* — măsură)
voltolizáre *s.f.* *(ind.)* operație prin care unele uleiuri de uns sînt supuse acțiunii unor descărcări electrice de înaltă frecvență și de înaltă tensiune, pentru a le îmbunătăți proprietățile de ungere. (după fr. *voltolisation)*
volúbil *adj.* **1.** care vorbește mult și ușor, fluent, curgător; locvace; *(despre manifestări ale oamenilor)* prompt, spontan. **2.** *(bot., despre plante)* care își poate înfășura tulpina pe un arac, pe o sfoară etc. (cf. fr. *volubile*, lat. *volubilis)*
volubilitáte *s.f.* **1.** ușurință de a vorbi mult și ușor. ● locvacitate. ● spontaneitate, promptitudine. **2.** *(bot.)* proprietate a unor plante de a-și înfășura tulpina în jurul unui arc, al unei sfori etc. (cf. fr. *volubilité*, lat. *volubilitas)*
volúm *s.n.* **I.** *(ant.)* manuscris antic al cărui capăt era legat de un bețișor în jurul căruia se înfășura. ● *(astăzi)* carte broșată sau legată; tom. **II. 1.** spațiul ocupat de un corp. ● *(mat.)* mărimea spațiului unui corp, aflată cu ajutorul unei formule. **2.** debitul (de apă) al unei fîntîni, al unui izvor, al unui fluviu etc. ● cantitate de bunuri economice. **3.** *(muz.)* forță, amploare a sunetelor emise de o voce sau produse de un instrument. (< fr., it. *volume*, cf. lat. *volumen* — rulou, carte)
volumétric *adj.* referitor la determinarea volumelor. ○ *(chim.) analiză volumetrică* = analiză pentru determinarea volumului substanțelor care iau parte la o reacție. (< fr. *volumétrique)*
volumétrie *s.f.* capitol al chimiei analitice, care se ocupă cu analizele volumetrice. (< fr. *volumétrie)*
voluminós *adj.* care are volum mare, care ocupă mult loc în spațiu; cuprinzător. ● *(despre persoane)* corpolent, gras. ● *(despre cărți)* care are file multe; gros. (cf. fr. *volumineux*, it. *voluminoso)*
voluntár *adj.* **1.** făcut de bunăvoie, nesilit de nimeni; liber consimțit. **2.** care caută să-și impună mereu voința; cu voință (fermă); încăpățînat, îndărătnic. // *s.m.* militar care participă la o campanie sau se înrolează în armată din proprie dorință, de bunăvoie, neobligat (înainte de a fi împlinit vîrsta necesară). (< lat. *voluntarius*, cf. fr. *volontaire*, it. *volontario)*
voluntariát *s.n.* angajare în armată ca voluntar; durată a serviciului militar făcut ca voluntar. (cf. fr. *volontariat)*
voluntarísm *s.n.* *(fil.)* curent idealist-subiectivist care neagă legile obiective ale naturii și necesitatea lor în societate, atribuind voinței personalității un rol hotărîtor în dezvoltarea socială. (cf. germ. *Voluntarismus)*
voluntarist *adj.* privitor la voluntarism (cf. fr. *voluntariste)*
voluptáte *s.f.* **1.** plăcere a simțurilor, a trupului. **2.** desfătare sufletească; încîntare, satisfacție. (cf. fr. *volupté*, lat. *voluptas)*
voluptós *adj.* care inspiră sau produce voluptate, plin de voluptate; plăcut. (cf. fr. *voluptueux*, lat. *voluptuosus)*
volútă *s.f.* *(arhit.)* ornament în formă de spirală, folosit mai ales la capite-

lurile ionice. (< fr. *volute*, it. *voluta*, cf. lat. *volutis* — întors)
vomá *vb.* I. *tr.* a vomita. (< fr. *vomir*, it. *vòmere* < lat. *vomere* — a vărsa)
vomér *s.n. (anat.)* os turtit care desparte fosele nazale. (< fr. *vomer*, cf. lat. *vomer* — fier de plug)
vómică *adj. f. (bot.; în expr.)* *nucă vomică* = sămînța unui arbore originar din zona tropicală foarte otrăvitoare, din care se extrage stricnina. (< fr. *vomique*)
vomitá *vb.* I. *tr.* a da afară pe gură mîncarea ajunsă în stomac și nedigerată bine; a vărsa, a voma. (cf. lat. *vomitare*, it. *vomitare*)
vomitív *adj., s.n.* (medicament) care provoacă vărsături. (< fr. *vomitif*)
voráce *adj.* care mănîncă cu lăcomie, mîncăcios; lacom (< fr. it. *vorace*, cf. lat. *vorax*)
voracitáte *s.f.* lăcomie mare la mîncare. ● *(fig.)* cupiditate, lăcomie. (cf. fr. *voracité*, lat. *voracitas*)
vorticélă *s.f. (zool.)* gen de infuzorii ciliate care trăiesc în ape dulci sau sărate. (< fr. *vorticelle*)
vot *s.n.* exprimare a opiniei cetățenilor unei țări în legătură cu alegerea reprezentanților în organele de conducere; opinie exprimată de membrii unei adunări constituite, în legătură cu o candidatură, cu o propunere sau cu o hotărîre; adeziune dată în acest scop. (< fr. *vote*, cf. engl. *vote* < lat. *votum* — promisiune)
votá *vb.* I. *intr.* a-și exprima prin vot părerea asupra unei chestiuni. ● *tr.* a alege pe cineva prin vot; a-și da votul. (< fr. *voter*)
votív *adj.* care are ca obiect o făgăduință, o promisiune; care s-a oferit divinității, spre a împlini o făgăduință solemnă. (cf. fr. *votif*, lat. *votivus* < *votum* — promisiune)
vrie *s.f. (av.)* figură acrobatică în care avionul se rotește ca un burghiu, coborînd pe verticală. (< fr. *vrille*)
vulcán *s.m. (geol.)* ridicătură muntoasă de formă conică avînd o deschizătură largă în centru, prin care pot ieși la suprafață gaze, lavă, cenușă etc. ● *(fig.)* locul de unde poate porni o acțiune primejdioasă. (< lat. *vulcanus*, cf. it. *vulcano*, fr. *volcan*)
vulcánic *adj.* **1.** format prin acțiunea vulcanilor. **2.** *(fig.)* impetuos, nestăpînit, năvalnic. (cf. it. *vulcanico*, fr. *volcanique*)
vulcanism *s.n.* **1.** totalitatea manifestărilor vulcanice (**1.**) **2.** *(fig.)* însușirea de a fi vulcanic (**2**); impetuozitate. (cf. fr. *volcanisme*)
vulcanít *s.n. (petr.)* rocă eruptivă de origine vulcanică. (< fr. *volcanite*)
vulcanizá *vb.* I. *tr. (chim.)* a transforma cauciucul brut, prin încălzire cu sulf, într-un produs foarte elastic; a repara, a lipi un obiect de cauciuc prin procedeul de mai sus. (< fr. *vulcaniser*)
vulcanizatór *s.m.* muncitor care lucrează la vulcanizarea cauciucului. (< *vulcaniza*)
vulcanologíe *s.f.* știință care studiază vulcanii și manifestările lor. (< fr. *vulcanologie*)
vulgár *adj.* **1.** cunoscut de toată lumea; comun, obișnuit, curent. ○ *(mat.)* *logaritm vulgar* = logaritm a cărui bază este numărul 10; logaritm zecimal. **2.** ordinar, grosolan, trivial. **3.** lipsit de bază științifică; neștiințific. (< lat. *vulgaris*, cf. fr. *vulgaire*)
vulgarísm *s.n.* expresie vulgară; cugetare, idee vulgară. (cf. fr. *vulgarisme*)
vulgarítate *s.f.* caracterul a tot ceea ce este vulgar; trivialitate, grosolănie. ● *(concr.; la pl.)* expresie, faptă vulgară. (cf. fr. *vulgarité*, lat. *vulgaritas*)
vulgarizá *vb.* I. **1.** *tr. (rar)* a răspîndi, a difuza în marile mase (idei, cunoștințe etc.); a populariza. **2.** *tr.* a trata o chestiune în mod simplist, a banaliza. **3.** *refl. (despre persoane)* a deveni grosolan, vulgar. (< fr. *vulgariser*)
vulgarizatór *s.m.* și *f.* **1.** *(rar)* popularizator al unor idei, al unei științe etc. **2.** persoană care denaturează ideile unei teorii, prin simplificare. (cf. fr. *vulgarisateur*)
vulgáta *s.f.* versiune latină a bibliei, tradusă din limba ebraică de Sf. Ieronim; carte care conține această versiune. (< lat. *vulgata* — versiune comună)
vulnerá *vb.* I. *tr. (rar)* a răni, a vătăma. (< lat. *vulnerare*)
vulnerábil *adj.* care poate fi (ușor) rănit. ● *(fig.)* ușor atacabil; slab. ○ *punct vulnerabil* = parte slabă a cuiva; punct sensibil, punct nevralgic. (cf. lat. *vulnerabilis*, fr. *vulnérable*)
vulnerár *adj.* de leac, bun pentru vindecat rănile. (cf. fr. *vulnéraire*, lat. *vulnerarius*)
vúlvă *s.f. (anat.)* partea externă a organului genital feminin. (< fr. *vulve*, lat. *vulva*)

walhálla *s.f.* locașul zeilor din mitologia germanică și scandinavă. (< germ. *Walhalla)*

waránt *s.n. (ec.)* recipisă eliberată depunătorului de mărfuri într-un doc sau într-un antrepozit, care se poate negocia ca o poliță sau poate servi ca o garanție pentru obținerea unui împrumut. (< engl., fr. *warrant)*

wáter-polo *s.n. (sport)* polo pe apă. (< engl., fr. *water-polo)*

water-balást *s.n. (mar.)* tanc de apă situat în fundul dublu al unei nave, conținînd lestul lichid al acesteia. (< fr., engl. *water-ballast)*

watt *s.m.* unitate de măsură a puterii, egală cu puterea pe care o dezvoltă în mod uniform o energie de un joule pe secundă. (< fr. *watt*, cf. [J.] *Watt*, n.p.)

wattmétru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură a puterii electromagnetice dintr-un circuit electric. (< fr. *wattmètre*, cf. fr. *watt* — watt, gr. *metron* — măsură)

wattóră *s.f. (fiz.)* unitate de măsură a energiei electrice, egală cu 3600 jouli. (după fr. *wattheure)*

wattormétru *s.n. (fiz.)* contor pentru măsurarea în wați a energiei electrice care trece printr-un circuit. (după fr. *watt-heuremètre)*

wéber *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru fluxul de inducție magnetică. (< fr. *weber*, cf. [W.E.] *Weber*, n.p.)

westfalián *s.n. (geol.)* subdiviziunea mijlocie a carboniferului. (< fr. *westphalien)*

whísky *s.n. (pron.: ui-schi)* băutură alcoolică preparată prin distilarea cerealelor, mai ales a orzului, a ovăzului sau a secarei. (< engl., fr. *whisky, whiskey)*

white-spírt *s.n. (pron.: uait-spirt)* produs obținut la distilarea petrolului brut; este întrebuințat ca solvent în vopsitorie și în industria lacurilor. (< engl. *white-spirt)*

wídia *s.f. (chim.)* carbură de tungsten foarte dură, folosită la armarea pieselor supuse uzurii, în special a tăișurilor sculelor de așchiere a metalelor. (< germ. *Wiedia*, cf. *wie Diamant* — ca diamantul)

willemít *s.n. (min.)* silicat natural de zinc, de culoare albă, verde sau cafenie. (< fr. *willémite)*

wólfram *s.n. (chim.)* metal dur folosit mai ales pentru fabricarea oțelurilor speciale; tungsten. (< germ., fr. *Wolfram)*

wolfrámic *adj.* de wolfram, al wolframului. (< *wolfram)*

wolframít *s.n.* minereu din care se extrage wolframul. (< fr. *wolframite*, germ. *Wolframit)*

wulfenít *s.n.* minereu de plumb și de molibden. (< fr. *wulfenite*, germ *Wulfenit)*

wurtzít *s.n. (min.)* sulfură naturală de zinc.

X

xantípă *s.f. (rar)* femeie rea, cicălitoare (prin aluzie la Xantipa, soția lui Socrate). (< *Xantipa*, n.p.)

xantofílă *s.f. (bot.)* substanță galbenă care se găsește în plante alături de clorofilă și care colorează toamna frunzele în galben-roșcat. (< fr. *xanthophille*, cf. gr. *xanthos* — galben, *phyllon* — frunză)

xantopsíe *s.f. (med.)* tulburare a vederii care face ca bolnavului să-i apară toate lucrurile într-o culoare galbenă. (< fr. *xanthopsie*, cf. gr. *xanthos* — galben, *opsis* — vedere)

xenofíl *adj., s.m.* și *f.* (cel) care iubește numai pe străini sau ceea ce este străin. (< fr. *xénophile*, *cf.* gr. *xenos* — străin, *phylos* — amic)

xenofílie *s.f.* dragoste, atașament față de tot ceea ce este străin. (< fr. *xénophilie)*

xenofób *adj., s.m.* și *f.* (cel) care urăște persoanele sau popoarele de altă naționalitate; cel care este dușman a tot ceea ce este străin. (< fr. *xénophobe*, cf. gr. *xenos* — străin, *phobos* — frică)

xenofobíe *s.f.* ura față de străini și față de tot ceea ce este străin. (< fr. *xénophobie)*

xenomorfíe *s.f. (min.)* proprietate a unui mineral de a se prezenta și sub altă formă decît cea obișnuită. (< fr. *xénomorphie)*

xenón *s.n. (chim.)* gaz incolor și inodor din grupul gazelor nobile. (< fr. *xénon)*

xéres *s.n.* vin de calitate superioară, originar din Spania. (< fr., sp. *xérès* < *Xeres*, n.p.)

xerodermíe *s.f. (med.)* boală congenitală caracterizată prin uscarea și descuamarea continuă a pielii. (< fr. *xérodermie*, cf. gr. *xeros*—sec)

xerofág *adj.* care se hrănește cu alimente uscate. (< fr. *xérophage*, cf. gr. *xeros* — sec, *phagein* — a mînca)

xerofagíe *s.f. (med.)* regim de alimentație vegetariană care are la bază alimente seci. (< fr. *xérophagie*, cf. gr. *xeros* — sec, *phagein* — a mînca)

xerofíl *adj. (bot.; despre unele plante)* care crește în locuri lipsite de umiditate. (< fr. *xérophile*, cf. gr. *xeros* — sec, *philos* — amic)

xerofíte *s.f. pl. (bot.)* plante care trăiesc într-un mediu uscat, neavînd nevoie de prea multă umiditate a solului.

xeroftalmíe *s.f. (med.)* afecțiune a corneei, caracterizată prin uscarea și atrofierea acesteia. (< fr. *xérophtalmie*, cf. gr. *xeros* — sec, *ophtalmos* — ochi)

xerografíe *s.f.* procedeu de tipar la care se folosește o pulbere încărcată cu electricitate statică. (< germ. *Xerographie)*

xifíe *s.f. (zool.)* animal cetaceu. (cf. fr. *xiphias*, gr. *xiphos* — sabie)

xifoíd *adj. n. (anat.; în expr.) apendice xifoid* = extremitatea inferioară a sternului. (< fr. *xiphoïde*, cf. gr. *xiphos* — sabie, *eidos* — aspect)

xilén *s.n. (chim.)* hidrocarbură lichidă care se găsește în gudronul de huilă. (<fr. *xylène*, cf. gr. *xylon* — lemn)

xilofág *adj. (zool.; despre insecte)* care sapă galerii în lemn și care se hrănește cu lemn; a cărei larvă sapă galerii în lemn. (< fr. *xylophage*, cf. gr. *xylon* — lemn, *phagein* — a mînca)

xilofón *s.n.* instrument muzical de percuție format din lamele de lemn diferite ca dimensiuni și esență, care se lovesc cu două baghete de lemn. (< fr. *xylophone*, cf. gr. *xylon* — lemn, *phônê* — sunet)

xilográf *s.m.* gravor în lemn. (< fr. *xylographe*, cf. gr. *xylon* — lemn, *graphein* — a scrie)

xilográfic *adj.* privitor la xilografie; obținut prin xilografie. (< fr. *xilographique)*

xilografíe *s.f.* **1.** arta de a grava în lemn; gravură în lemn. **2.** *(poligr.)* procedeu de imprimare cu tipare săpate în lemn. ● clișeu gravat în lemn. (< fr. *xylographie)*

xilogravúră *s.f.* xilografie. (< fr. *xylogravure)*

xiloíd *adj. (despre un material)* care este de natură lemnoasă sau prezintă o structură asemănătoare cu aceea a lemnului. (< fr. *xyloïde)*

xilolatríe *s.f.* cult al zeilor de lemn. (< fr. *xylolatrie*, cf. gr. *xylon* — lemn, *latreia* — cult)

xilolít *s.n. (constr.)* pardoseală turnată dintr-un amestec de rumegus de lemn și clorură de magneziu, colorat cu pigmenți minerali. (nume comercial)

xist *s.n. (ant.)* galerie pentru exerciții fizice, unde se antrenau iarna atleții în Grecia antică. (< lat. *xystum*, gr. *xystos)*

Y

yankéu *s.m.* poreclă dată (în ironie) locuitorilor Statelor Unite ale Americii. (< engl. *yankee*)

yen *s.m.* unitatea monetară japoneză. (< fr., jap. *yen*)

ylang-yláng *s.n.* *(bot.)* plantă aromatică originară din insulele Filipine. ● parfumul care se extrage din această plantă. (< fr. *ylang-ylang*)

ytérbiu *s.n.* *(chim.)* element din familia pământurilor rare. (< fr. *ytterbium*, cf. *Ytterby*, n.p.)

ytriu *s.n.* *(chim.)* element din familia pământurilor rare. (< fr. *yttrium*)

Z

zaharíde *s.f. pl. (chim.)* nume generic dat hidraților de carbon. (cf. fr. *saccharide)*
zaharifică *vb.* I. *tr. (chim.)* a transforma în zahăr substanțele care conțin amidon, cu ajutorul fermenților sau prin tratarea cu anumiți acizi minerali. (cf. fr. *saccharifier)*
zaharimetrie *s.f. (chim.)* metodă de determinare a concentrației soluțiilor de zahăr cu ajutorul zaharimetrului. (< fr. *saccharimétrie)*
zaharimétru *s.n. (fiz.)* polarimetru folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de zahăr. (cf. fr. *saccharimètre*, lat. *saccharum* — zahăr, gr. *metron* — măsură)
zaharínă *s.f. (chim.)* produs sintetic, cristalizat, alb la culoare, foarte solubil în apă și cu o putere de îndulcire mult mai mare decît a zahărului, dar fără nici o valoare nutritivă. (cf. fr. *saccharine)*
zaharoíd *adj.* care are aspectul zahărului. (cf. fr. *saccharoïde)*
zaharométru *s.n. (fiz.)* areometru folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de zahăr, prin măsurarea densității lor. (cf. fr. *saccharomètre)*
zaharóză *s.f. (chim.)* substanță cristalizată albă, dulce, care se extrage mai ales din trestia de zahăr și din sfeclă; (nume științific pentru) zahăr. (cf. fr. *saccharose*, lat., gr. *saccharu* — zahăr)
zbir *s.m. (în trecut)* agent de poliție; *(p. ext.)* reprezentant al forței publice brutal și rău. (< fr. *sbire*, it. *sbirro)*
zebrát *adj.* dungat, vărgat ca zebra. (cf. fr. *zébré)*
zébră *s.f. (zool.)* mamifer sălbatic înrudit cu calul, având trupul acoperit cu păr gălbui, vărgat cu dungi negre sau brune. *(<* fr. *zèbre*, cf. afr. *zebra)*
zebú *s.m. (zool.)* mamifer rumegător din țările tropicale, asemănător cu boul, caracterizat printr-o cocoașă de grăsime pe greabăn. (< fr. *zébu*, cf. hind. *zebu)*
zefír[1] *s.m.* vînt de apus, călduț, care suflă primăvara; *(p. ext.)* vînt cald, plăcut; adiere. (cf. fr. *zéphire*, lat. *zephyrus*, gr. *zephyros)*
zefír[2] *s.n.* țesătură ușoară de bumbac întrebuințată la confecționarea cămășilor, a bluzelor etc. (< fr. *zephyr*, cf. lat. *zephyrus*, gr. *zephyros)*
zéle *s.f. (rar)* zeiță. (< *zeu*, cf. lat. *dea)*
zeínă *s.f. (chim.)* proteină care se găsește în boabele de porumb. (< fr. *zéine)*
zeități *s.f.* divinitate păgînă; zeu, zeiță. (< *zeu*, după *divinitate)*
zel *s.n.* rîvnă, ardoare, sîrguință. ○ *(expr.) exces de zel* = sîrguință exagerată. (< fr. *zèle*, lat. *zelus)*
zelós *adj.* plin de rîvnă, de zel. (< *zel)*
zenană *s.f.* țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac, pe o parte lucioasă și pe cealaltă plușată. (< fr. *zénana)*
zend-avésta *s.f.* cartea sfîntă a vechilor perși care cuprinde învățăturile lui Zoroastru, scrise în limba zendă. (< fr. *zend-avesta)*
zéndă *s.f.* limba vechilor perși, în care sînt scrise învățăturile lui Zoroastru. (< fr. *zende)*
zenit *s.n. (astr.)* punctul cel mai înalt de pe bolta cerească, situat pe verticală deasupra locului de observație. (< fr. *zénith*, cf. ar. *senit erras* — calea de deasupra capului)
zenitál *adj.* privitor la zenit. (< fr. *zénithal)*
zeolít *s.m. (min.)* nume generic al unor silicați naturali hidratați. (< fr. *zéolithe*, *zéolite* < gr. *zein* — a fierbe, *lithos* — piatră)
zeonifér *s.n.* funicular aerian cu cablu, folosit pentru transportul oamenilor și al mărfurilor.
zepelin *s.n.* balon dirijabil de mari dimensiuni, cu înveliș rigid de metal și cu numeroase compartimente umplute cu hidrogen. (< germ. *Zeppelin*, cf. *Zeppelin*, n.p.)
zéro *s.n.* **1.** *(mat.)* număr situat în sistemul numerației înainte de unu. ● semn cifric care pus la dreapta unei cifre îi mărește valoarea de zece ori. **2.** *(fig.)* om de nimic; nulitate. **3.** valoarea unei mărimi la care se începe măsurarea acelei mărimi. ○ *zero absolut* = cea mai joasă temperatură teoretic posibilă (—273 grade). (< fr. *zéro*, it. *zéro* < ar. *zero* — nimic)
zerovalént *adj. (chim.; despre elemente)* care nu se poate combina cu nici un element.
zibelínă *s.f.* **1.** *(zool.)* animal carnivor asemănător jderului, cu blana foarte frumoasă, care trăiește în Asia și Africa; samur. **2.** țesătură care are aspectul blănii de zibelină (**1.**), făcută din lînă de calitate bună, cu firul foarte puțin răsucit. (< fr. *zibeline)*
zibétă *s.f.* mamifer carnivor cu părul cenușiu pătat cu negru, care trăiește în Africa. (< fr. *zibeth)*

zigomátic *adj.* referitor la zigomă, al zigomei. (< fr. *zygomatique*)
zigómă *s.f.* *(anat.)* prelungire a osului temporal. (< fr., gr. *zygoma*)
zigospór *s.m.* *(bot.)* zigot. (< fr. *zygospore*)
zigót *s.m.* *(bot.)* celulă-ou fecundată, rezultată din unirea a doi gameți. (< fr. *zygote*)
zigzág *s.n.* șir de linii care formează alternativ între ele unghiuri ieșinde ori intrînde; linie frîntă ○ *în zigzag* = în linie frîntă. (< fr. *zigzag*)
zigzagát *adj.* în formă de zigzag. (< *zigzag*, după fr. *zigzagué*)
zimáză *s.f.* *(chim.)* enzimă care se găsește în drojdia de bere și care transformă zahărul în alcool și în bioxid de carbon. (< fr. *zymase*)
zimogén *adj.* *(biol.; despre bacterii)* care produce fermentație. (< fr. *zymogène*, cf. gr. *zyme* — ferment, *gennan* — a produce)
zimologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul fermentațiilor. (< fr. *zymologie*, cf. gr. *zyme* — ferment, *logos* — studiu)
zinc *s.n.* *(chim.)* metal alb-albăstrui care se întrebuințează sub formă de tablă în aliaje, pentru protecția superficială a oțelurilor etc. (< fr. *zinc*, cf. germ. *Zink*)
zincá *vb.* I. *tr.* *(metal.)* a acoperi un metal, un obiect etc. cu un strat (subțire) de zinc. (cf. fr. *zinquer*)
zincít *s.n.* *(min.)* oxid natural de zinc.
zincográf *s.m.* muncitor calificat care execută clișee în zinc. (< fr. *zincographe*)
zincografiá *vb.* I. *tr.* a reproduce imagini, desene etc. cu ajutorul zincografiei. (< fr. *zincographier*)
zincográfic *adj.* care se întrebuințează în zincografie, de zincografie. (< fr. *zincographique*)
zincografíe *s.f.* *(poligr.)* tehnica obținerii clișeelor metalice folosite în imprimerie. ● atelier în care se execută asemenea clișee. (< fr. *zincographie*, cf. fr. *zinc* — zinc, gr. *graphein* — a scrie)
zincogravúră *s.f.* tehnica preparării clișeelor de zinc pentru imprimare, prin gravarea lor manuală sau mecanizată. (< fr. *zincogravure*)
zircón *s.n.* *(min.)* piatră prețioasă compusă dintr-un silicat de zirconiu natural. (< fr. *zircon*)
zircóniu *s.n.* *(chim.)* metal de culoare cenușie, întîlnit rar în natură, intermediar între aluminiu și siliciu. (< fr. *zirconium*)
zóna *s.f.* *(med.; în expr.)* *Zona Zoster* = boală infecțioasă caracterizată prin erupții pe traiectul nervilor senzoriali. (< fr. *zona*, cf. gr. *zone* — centură)
zonál *adj.* referitor la o zonă, de zonă; care corespunde unei zone. (cf. fr. *zonal*)
zonáre *s.f.* împărțire în zone. (< *zonă*)
zónă *s.f.* **1.** *(geogr.)* fiecare dintre cele cinci mari diviziuni ale globului terestru, delimitate de cercurile polare și de tropice. ● *(astr.)* fiecare dintre părțile cerului care corespund zonelor terestre. **2.** porțiune delimitată dintr-un tot pe baza unor caracteristici distinctive sau a unei împrejurări speciale. ● *(silv.)* suprafață denumită convențional după o plantă-tip. ● *(mil.)* spațiu de operații militare. ● întindere delimitată din punct de vedere administrativ și economic-financiar; sector. ● *(tehn.)* denumire a unor părți din furnal. ● întindere, extensiune a ceva. **3.** *(mat.)* porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două planuri paralele. **4.** bandă de frecvență în care oscilațiile au anumite caractere comune. (< fr. *zone*, it., lat. *zona*, gr. *zone*)
zonificáre *s.f.* zonare. (< *zonă*)
zoochimíe *s.f.* disciplină care studiază compoziția chimică a corpului animalelor și procesele chimice care se petrec în el. (< fr. *zoochimie*, cf. gr. *zoon* — animal, *chemia*)
zooeconomíe *s.f.* disciplină care studiază aplicarea principiilor de economie rurală la creșterea animalelor. (cf. fr. *zooéconomie*)
zoofít *s.n.* *(zool.)* denumire dată unor animale inferioare a căror formă amintește pe aceea a plantelor; *(la pl.)* încrengătură din care fac parte aceste animale. (< fr. *zoophyte*, cf. gr. *zoon* — animal, *phyton* — plantă)
zoogeografíe *s.f.* ramură a geografiei care studiază repartiția speciilor animale și vegetale pe suprafața pămîntului. (< fr. *zoogéographie*, cf. gr. *zoon* — animal, *géographia* — geografie)
zoografíe *s.f.* **1.** *(ant.)* pictura animalelor **2.** parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diferitelor specii de animale. (< fr. *zoographie*, cf. gr. *zôon* — animal, *graphein* — a scrie)
zoolatríe *s.f.* religie bazată pe cultul animalelor. (cf. fr. *zoolâtrie*, gr. *zôon* — animal, *latreia* — cult)
zoolátru *adj.* *s.m.* și *f.* (cel) care se închină la animale. (< fr. *zoolâtre*)
zoolít *s.m.* *(pal.)* parte fosilă sau pietrificată a unui animal. (< fr. *zoolithe*, cf. gr. *zôon* — animal, *lithos* — piatră)
zoológ *s.m.* specialist în zoologie. (< fr. *zoologue*)
zoológic *adj.* **1.** referitor la zoologie, de zoologie. ○ *muzeu zoologic* = muzeu unde sînt expuse animale reconstituite sau împăiate etc. **2.** care reprezintă condițiile de viață proprii animalelor. (< fr. *zoologique*)
zoológie *s.f.* știință care studiază animalele sub aspectul conformației, structurii vieții și originii lor. (< fr. *zoologie*, cf. gr. *zôon* — animal, *logos* — vorbire)
zoomórf *adj.* zoomorfic. (cf. gr. *zôon* — animal, *morphe* — formă)
zoomórfic *adj.* **1.** referitor la zoomorfie. **2.** *(arte)* care reprezintă în mod plastic animale. (< fr. *zoomorphique*)

zoomorfíe *s.f.* parte a zoologiei care studiază conformația animalelor. (< fr. *zoomorphie*, cf. gr. *zôon* — animal, *morphe* — formă)
zoomorfísm *s.n.* credință religioasă care admite metamorfozarea oamenilor în animale. ● cult primitiv care are la bază adorarea unor animale ca divinități. (cf. fr. *zoomorphisme)*
zoonomíe *s.f.* totalitatea legilor după care se desfășoară viața animală. (cf. fr. *zoonomie*, gr. *zôon* — animal, *nomos* — lege)
zoospór *s.m. (bot.; de obicei la pl.)* spor al unor alge și ciuperci care are cili vibratili. (< fr. *zoospore*, cf. gr. *zôon* — animal, *spora* — grăunte)
zoosporánge *s.m. (bot.)* sporange cu zoospori. (< fr. *zoosporange)*
zootéhnic *adj.* referitor la zootehnie, de zootehnie. (cf. fr. *zootechnique)*
zootehnicián *s.m.* și *f.* specialist în zootehnie. (cf. fr. *zootechnicien)*
zootehníe *s.f.* știință care studiază creșterea, îmbunătățirea speciilor și exploatarea animalelor domestice. (< fr. *zootechnie*, cf. gr. *zôon* — animal, *techne* — artă)
zootehníst *adj., s.m.* și *f.* zootehnician.
zooterapíe *s.f.* știință care studiază metodele de a vindeca bolile animalelor. (< fr. *zoothérapie*, cf. gr. *zôon* — animal, *therapeia* — îngrijire)
zootomíe *s.f.* știință care studiază structura corpului animalelor; anatomie animală. (cf. gr. *zôon* — animal, *tome* — tăiere)
zuáv *s.m.* militar francez dintr-un corp de infanterie colonială. (< fr. *zouave)*
zubatovísm *s.n.* încercarea guvernului țarist de a abate pe muncitori de la lupta revoluționară prin crearea unor false organizații muncitorești legale, sub tutela jandarmilor și a poliției. (< *Zubatov*, n.p.)
zvástică *s.f.* cruce cu brațe egale și îndoite la capăt în unghi drept, care reprezintă un simbol religios la unele popoare orientale. ● emblemă politică de această formă, folosită de naziști. (< fr. *svastika*, cf. hind. *zvastike)*
zvelt *adj.* **1.** mlădiu, subțire (în talie); suplu, grațios. **2.** care se înalță grațios, cu linii suple. ● *(fig.; despre zborul păsărilor)* vioi, sprinten elegant. (cf. it. *svelto*, fr. *svelte)*
zveltéțe *s.f.* faptul de a fi zvelt. (cf. it. *svelezza*, fr. *sveltesse)*

E R A T Ă

pagina	coloana	rîndul	în loc de:	se va citi:
18	2	20 de sus	*s.n.*	*s.f.*
19	1	19 de sus	*absenteiste*	*absentéiste*
20	2	14 de jos	*accelerer*	*accélérer*
24	1	35 de sus	*actinotherapie*	*actinothérapie*
26	1	24 de sus	*adenite*	*adénite*
27	2	25 de sus	*anotatio*	*annotatio*
29	2	34 de sus	*aeronef*	*aéronef*
35	1	16 de jos	*metrie*	*métrie*
35	2	15 de jos	*alcoolmetrie*	*alcoolmétrie*
36	1	3 de sus	*aleatoire*	*aléatoire*
36	1	15 de sus	*alleguer*	*alléguer*
36	1	26 de sus	*allegorique*	*allégorique*
36	1	36 de sus	*allegre*	*allégre*
36	2	32 de jos	*alphabetiser*	*alphabétiser*
36	2	19 de jos	*algebrique*	*algébrique*
37	1	7 de jos	*alienation*	*aliénation*
43	2	20 de jos	*amperage*	*ampérage*
45	1	18 de sus	*anachoretique*	*anachorétique*
47	2	34 de sus	*annelides*	*annélides*
49	2	25 de jos	*anophelogéne*	*anophelogène*
49	2	28 de jos	*phéle*	*phèle*
50	2	14 de sus	*diluvium*	*diluvium*
50	2	27 de jos	*antéhridie*	*anthéridie*
51	5	5 de jos	*antichrése*	*antichrèse*
58	2	26 de sus	*appret*	*apprêt*
60	2	24 de jos	*cf. it.*	*cf. fr.*
70	1	19 de sus	*attenuer*	*atténuer*
81	2	17 de sus	*balneoclimatique*	*balnéoclimatique*
93	2	26 de jos	*blasser*	*blaser*
116	2	27 de sus	*cartesianisme*	*cartésianisme*

pagina	coloana	rîndul	în loc de:	se va citi:
118	2	12 de sus	*catachrése*	*catachrèse*
143	1	16 de jos	*comperage*	*compérage*
168	1	8 de sus	*cotilion*	*cotillon*
190	1	12 de jos	*denicotiniser*	*dénicotiniser*
213	1	27 de sus	*dominican*	*dominicain*
231	2	6 de sus	*épicéne*	*epicène*
248	2	12 de jos	*parlamentaire*	*parlementaire*
295	2	30 de jos	*hematimètre*	*hématimètre*
297	1	17 de sus	alut	altul
319	2	5 de jos	*infidéle*	*infidèle*
354	1	18 de sus	*lisiére*	*lisière*
449	2	16 de jos	*pithecanthrope*	*pithécanthrope*
457	1	10 de jos	*polyédre*	*polyèdre*
525	2	11 de jos	*sclèrométre*	*sclérométre*

Redactor resp. de carte : C. Burghelea
Tehnoredactor : M. Damian

Dat la cules : 11.05.1961. Bun de tipar : 07.08.1961. Tiraj 15.000+145 exemplare. Hirtie semivelină de 65 g/m². Format : 54×84/16. Coli editoriale 86,20. Coli de tipar : 40. A. : 05/1961. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare : 4R—3. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare : 4.

Tiparul executat sub comanda nr. 10.712 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii, Piața Scînteii 1, București — R.P.R.

ÎN EDITURA ȘTIINȚIFICĂ AU MAI APĂRUT:

Leon Levițchi — Dicționar romîn-englez
Colectiv — Dicționar francez-romîn
Colectiv — Dicționar de buzunar francez-romîn
Colectiv — Dicționar de buzunar romîn-francez
Șerban Andronescu — Dicționar de buzunar englez-romîn
Șerban Andronescu — Dicționar de buzunar romîn-englez

VOR APĂREA:

Colectiv — Dicționar de buzunar german-romîn
Colectiv — Dicționar de buzunar romîn-german
Colectiv — Dicționar maghiar-romîn
Colectiv — Dicționar italian-romîn
Colectiv — Dicționar bulgar-romîn